

THE KNOWLEDGE-DIVINE

DNYANESHWARI TODAY

◀ BHAGWATGITA ▶

Sanskrit, Marathi and English Versions

◀ DNYANESHWARI ▶

Prakrit, Marathi and English Versions

English Translator
Vasant Joshi

Editor
Dr, Vijay Bhatkar

Marathi Translator
Tryambak Chavan

The Knowledge - Divine
DNYANESHWARI TODAY

English Version of

आजची ज्ञानेश्वरी

Sanskrit, Marathi and English Versions of

BHAGAVATGITA

Editor

Padma Bhushan

Dr. Vijay Bhatkar

English Translator

Vasant Joshi

Marathi Translator

Tryambak Chavan

Publisher

Multiversity Publications, Pune

eBook Digital Publishing Formatting
Books & Beyond - Publish and Design

The Knowledge - Divine
DNYANESHWARI TODAY
English Version of आजची ज्ञानेश्वरी
Sanskrit, Marathi and English Versions of BHAGAVATGITA
E-mail : vijaypbhatkar@gmail.com

Editor

Padma Bhushan Dr. Vijay Bhatkar
Chancellor, India International Multiversity, Pune.

English Translator

Vasant Joshi

B-8, Sarasnagar Society, Shukruwar Peth, Pune - 411002.
Mob. : +91-9422023646, E-mail: vasant.joshi062@gmail.com

Marathi Translator

Tryambak Chavan

Mob.: +91-9867087689, E-mail: tryambak.chavan@gmail.com

Publisher

Nachiketas Bhatkar

Multiversity Publications, Pune
1-B, I Space, S. No.51, Bavdhan Khurd,
Off Pune-Mumbai Bypass Road, Bavdhan - 411 021.
Phone : + 91 20 41051818
Website: www.multiversitygroup.com

All rights reserved with English Translator

First Edition : 22 January 2020

ISBN : 978-93-87595-24-8

Page Setting for Printing

Shubhangi Enterprises

Mob. : +91-9049682297, Email : shubhangient@gmail.com

eBook Digital Publishing Formatting

Books & Beyond - Publish and Design

Mrs. Ujwala Marane

Mob. : +91-8805412827, 7058084127, Email : maraneujwala@gmail.com

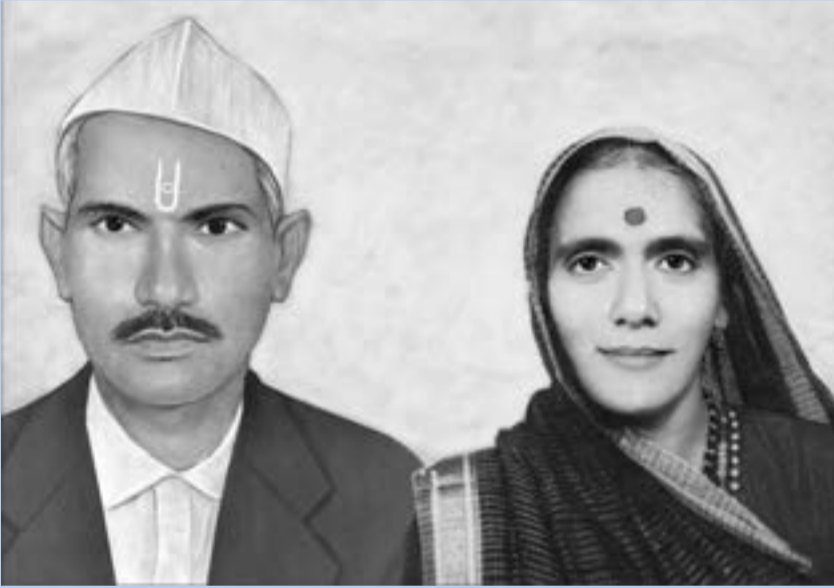
अर्पण पत्रिका

माता व पिता

स्वतंत्रता सेनानी

स्व. श्री. पांडुरंगजी तथा भाऊसाहेब भटकर
आणि स्व. श्रीमती निर्मलाताई भटकर

स्व. श्री. मगनराव चव्हाण आणि
स्व. श्रीमती गुंताबाई चव्हाण

स्व. श्री. सिताराम जोशी आणि
स्व. श्रीमती विमलाबाई जोशी

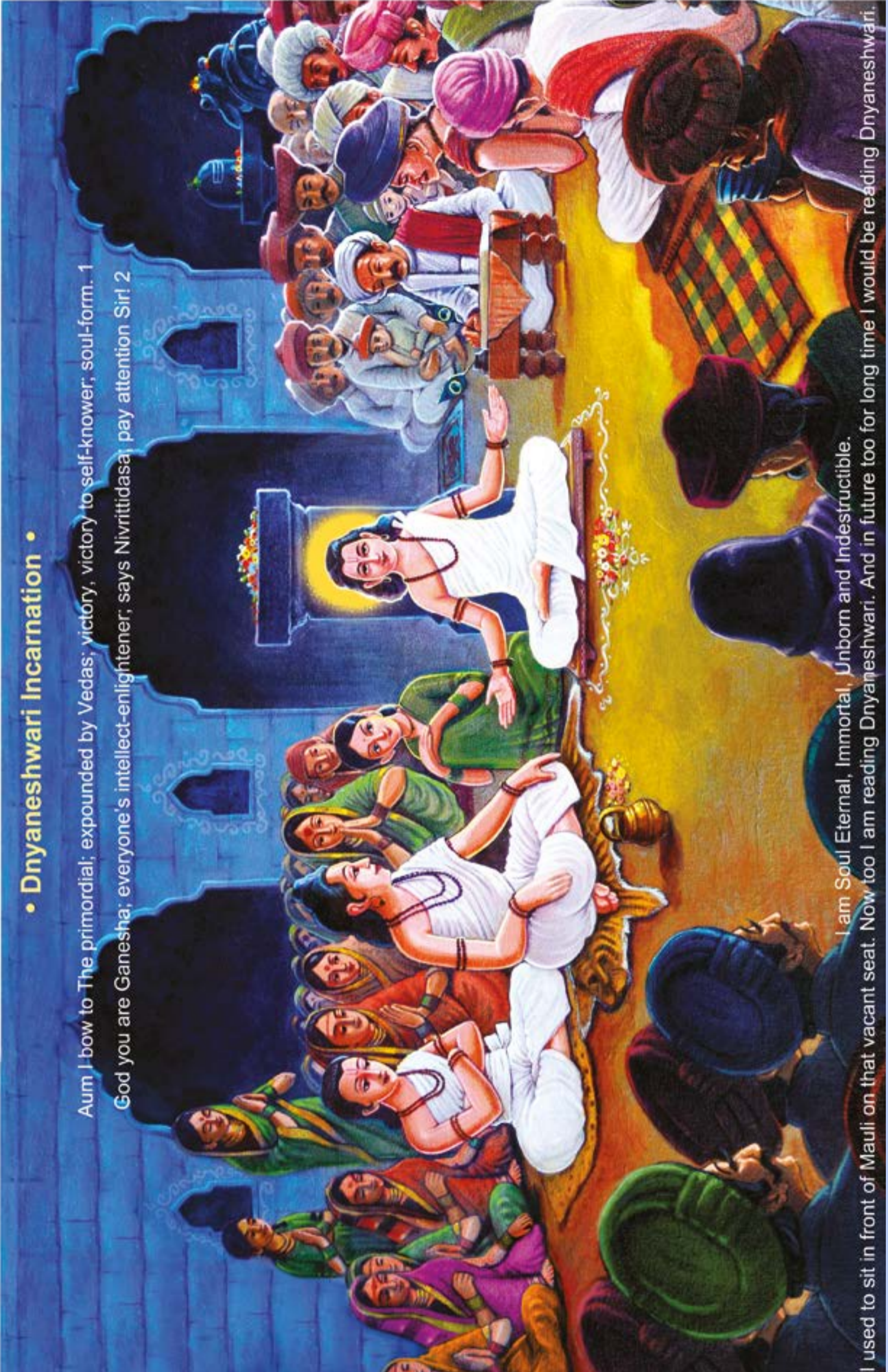
यांचे पवित्र स्मृतीस अर्पण

• Dnyaneshwari Incarnation •

Aum J bow to The primordial; expounded by Vedas; victory, victory, victory to self-knower; soul-form. 1

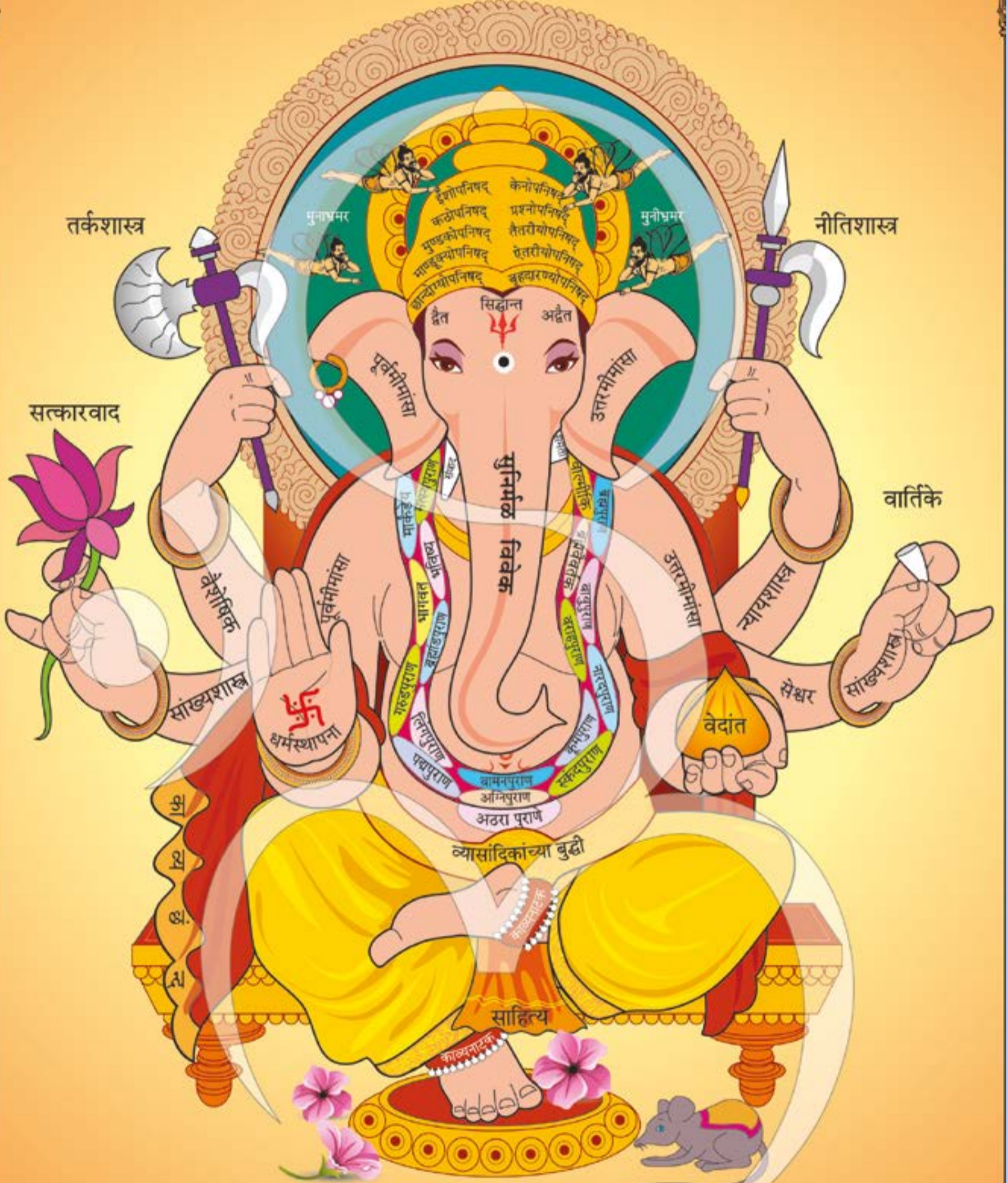
God you are Ganesha; everyone's intellect-enlightener; says Nivrittidas; pay attention Sir! 2

I am Soul Eternal, Immortal, Unborn and Indestructible.

I used to sit in front of Mauli on that vacant seat. Now too I am reading Dnyaneshwari. And in future too for long time I would be reading Dnyaneshwari.

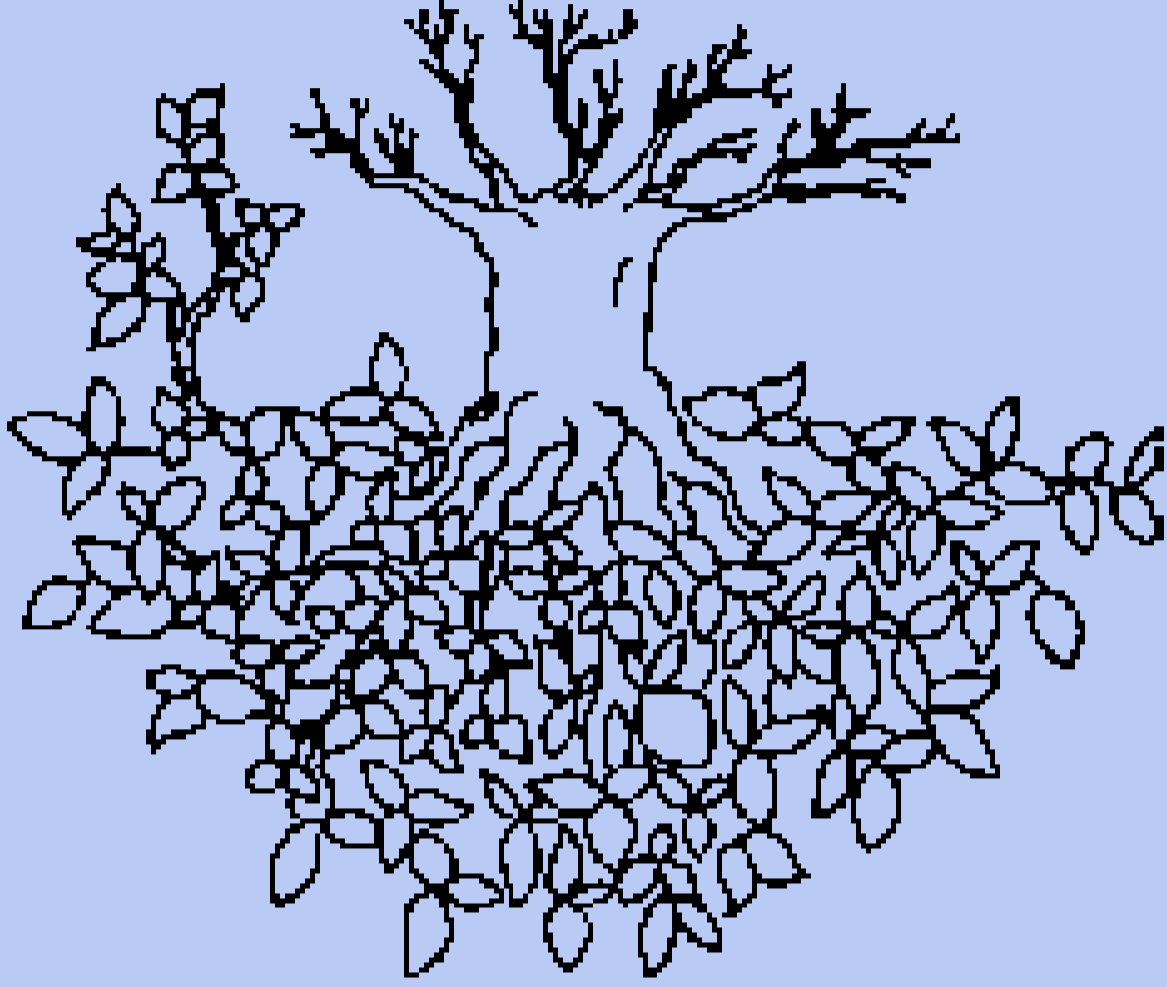
ॐ नमो जी आद्या । वेदप्रतिपाद्या । जय जय स्वसंवेद्या । आत्मरूपा ।।
देवा तूंच गणेशु । सकलार्थमतिप्रकाशु । म्हणे निवृत्तिदासु । अवधारिजो जी ।।

हें शब्दब्रह्म अशेष । तेचि मूर्ति सुवेष । तेथ वर्णवपु निर्दोष । मिरवत असे ।।
स्मृति तेचि अवयव । देखा अंगीकभाव । तेथ लावण्याची ठेव । अर्थशोभा ।।

INDEX

No	Subjects	Page
PART I		
	Editorial and Preface by Dr. Vijay Bhatkar	I
	Monologue of Marathi Translator by Tryambak Chavan	X
	Monologue of English Translator by Vasant Joshi	XII
	Introduction to Dnyaneshwari	XV
	Biography of Saint Dnyaneshwar	XVII
	Pre-recitation Rituals	XXXXII
PART II		
Dnyaneshwari Today Chapters		
01	Arjuna Anguish Yoga	1
02	Samkhya Yoga	30
03	Karma Yoga	74
04	Knowledge Renunciation Yoga	106
05	Karma Renunciation Yoga	133
06	Meditation Yoga	155
07	Knowledge and Realization Yoga	208
08	Indestructible Brahma Yoga	233
09	Royal Knowledge and Secret Yoga	263
10	Manifestation Yoga	318
11	Cosmic Form Vision Yoga	355
12	Devotion Yoga	430
13	Field and Field-Knower Yoga	456
14	Tri-quality Division Yoga	568
15	Supreme Person Yoga	611
16	Divine and Demonic Wealth Yoga	671
17	Tri-faith division Yoga	719
18	Liberation and Renunciation Yoga	764
PART III		
	Gita Glory and Post-recitation Rituals	942
Appendices		
	Appendix I	948
	Named & Epithets of Krishna, Arjuna, Nivrittinatha, Gods/Goddesses, Persons, Communities, Texts, Animals, Plants, Objects, Locations.	
	Appendix II	
	Events	968
	References	973

ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम्। छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥१॥

Up roots, down branches, Ashvattha is indestructible;
It has Shriti-leaves, knower knows Vedas. (XV-G1)

अधश्चोर्धं प्रसृतास्तस्य शाखा गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः। अधश्च मूलान्यानुसंततानि कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके ॥२॥

Up, down grow its branches, object-sprouts grow by quality;
its roots grow down by karma contact in human world. (XV-G/2)

न रूपमस्यैह तथोपलभ्यते नान्तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा। अश्वत्थमेनं सुविखट्टमूलमसङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्वा ॥३॥

Neither its form met on earth nor seen its origin or end;
deep-rooted Ashvattha, cut it forcefully with asceticism-sword. (XV-G/3)

PART - I

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

EDITORIAL

MY MUSING

I, Electronic revolution and Challenge of supercomputer :

It would not be inappropriate to dwell upon the background as to how Dnyaneshwari had appeared in my life. I was born on 11th October 1946, on the eve of Indian independence. As it was the festival day of Vijayadashami (The New Year day as per the Indian calendar), my mother named me as Vijay. My mother Nirmalatai, after her college education, was the teacher of a school at Devas. My father Shri Bhausahab Bhatkar, after his matriculation at Delhi and collage education at Baroda and Pune, was a senior official of All India Scout and Guide Institution. Then he formed his own Bharat Seva Dal. Later on, Bharat Seva Dal was merged in Akhil Bharatiya Seva Dal on the advice of Mahatma Gandhi. Eventually, he joined independence movement along with Mahatma Gandhi. Subsequently, my parents, again on the advice of Mahatma Gandhi, settled down in my father's ancestral village Muramba, having population of only 300, in Akola district of Vidarbha region and kept them engaged in the non-political activities for uplift of that village. I had my school education in a single teacher school run in a Rama-temple of that village, as it had no building of its own. I had my higher school education in Shri Gadge Maharaj School at Murtizapur. There I was fortunate to have occasions to offer alms to Shri Gadge Maharaj. Later on, I had opportunity to listen to the inspiring national songs rendered by Saint Tukdoji Maharaj on his 'khanjiri' musical instrument. The thing to be mentioned here is that I had my school education in my mother tongue Marathi and when I appeared for eleventh standard examination of Secondary School Board, I wrote my Marathi paper in a decorative poetic language

for which I received honour of securing highest marks in the university. That time, I had occasions to get myself acquainted with Dnyaneshwari as well as 'Gatha' of Saint Tukarama Maharaj. My science education was started at Vidarbha Mahavidyalay at Amaravati and Engineering education in Vishvesharayya Regional College of Engineering at Nagpur (Present day VNIT, Nagpur). I had opportunity to secure my post graduate M.E. degree from M. S. University, Baroda and doctorate from IIT Delhi.

It was after the year 1970 that the electronic revolution was started in India. I had an opportunity to sow the seed of this revolution while I was working with Electronics Commission of Government of India. Afterwards, during the year 1980, I became the Director of Electronics Research and Development Institute (ER & DC), the biggest of its kind at that time in India, at Tiruvanantapuram. It would not be inappropriate to say that electronics revolution in India was initiated during that decade only from my Institute. There we developed the first fully solid state colour television of India. So also, the transmission of colour television was started from here as on experimental basis. Many automatic electronic instruments as well multitude of computers were designed at this Institution. While at Tiruvanantapuram Institute, I had occasions not only to have contact with the illustrious scientists belonging to space technology in India like Dr. A. P.J. Abdul Kalam, Dr. Vasant Govarikar and Dr, Madhavan Nayar et al, but also to be closely associated with their work. Since my Delhi days, in my effort to gain mastery over English as also due to the English atmosphere then prevailing at my home as well in surroundings; my ties with Marathi language stood completely severed. This may be just an excuse, as my elder

brother Avinash, who in spite of his long stay in the countries like Canada, USA, and Germany for several years, can converse and write fluently in Marathi. Let be it so. No doubt, since my stay at Tiruvannatapuram, I had strong urge to develop contact with Maharashtra and to be in the heart of Maharashtra at places like Pune. And my mind was craving for enjoying Marathi language and rustic Marathi culture to the fullest extent. That time, I read the definition of Marathi man by Aacharya Atre as 'He alone should be reckoned as the true Marathi man, who has read Dnyaneshwari and Tukaram Gatha'. And I fully endorsed his view. Later on, I had occasion to be in Pune during year 1987. The background of the same is like this.

Tryst with destiny :

During year 1987, India was fortunate enough to have young and dynamic Rajiv Gandhi having modern scientific outlook, as the Prime Minister. That time, India being an agriculture-centric country, had requested USA for supply of the Supercomputer required for the accurate prediction of climatic changes. And the wonder in store for India was that USA flatly refused to oblige. Self respecting Shri Rajiv Gandhi, naturally perturbed by this development, took this as a challenge for the country and decided to develop the locally made super computer. Then, he very confidently entrusted entire responsibility of making India self sufficient in computer technology to me. I too happily accepted this challenge of balancing this great Shiva-bow on my shoulders and sincerely embarked upon the task to achieve that goal.

Solving cosmic mysteries through Supercomputer :

We created the Centre for Development of Advanced Computer (C-DAC) at Pune. There were about one hundred Computer Engineers attached to this Institute. Neither any of us had seen the super computer before nor was there any possibility of seeing one. My self and my

engineers braced ourselves for this challenging job and started working day and night with unique zeal and dedicated attitude. And the wonder was that our ceaseless efforts of three years bore sweet fruits and we were successful in creating a supercomputer, which was capable of performing one billion mathematical calculations in one second; it was a gigaflop supercomputer.

We named this supercomputer as 'Param' supercomputer as per Indian tradition. And India was internationally recognized as the third country, after USA and Japan, creating the super computing technology. Of course, not stopping at this stage, we immediately embarked upon the mission of creating a supercomputer capable of performing one trillion mathematical calculations in one second (Teraflop) by the end of year 1993. As if this was not enough, C-DAC submitted an ambitious project to Government of India during year 2011 for creating a supercomputer capable of performing ten trillion calculations (Petaflop) and by year 2020 computer performing 1000,000,000,000,000,000 mathematical calculations (Exaflop). Central Government had sanctioned funds to the tune of Rs. 4500 Crores for this project. Probably, this must be the biggest scientific project ever sanctioned by the Indian Government. I am visualizing that India, through this process, would become a World-Power (Jagadguru) guiding the destiny of the world by bestowing India's great knowledge-reservoir for betterment of entire humanity.

The scientific community at large had been engaged since last two decades in solving the cosmic mysteries, with the help of supercomputers, like how manifested cosmos has originated? How innumerable stars are being? What would be the end of this visible cosmos? What is embodied soul? How inter-action between the billions of cells in human body take place? What is the existing minutest particle of the matter and how is it formed?

While exploring the mystery of living organism through genetic science and mapping the entire human genome (genetic mapping), a number of supercomputers have been made use of. And when genetic code was finally ready during year 2000, Dr. Francis Collins, the famous genetic scientist uttered in wonderment 'My Lord! This is the language of God'. The battery of supercomputers is made use of in solving the cosmic mystery. While I was working on this project, I realized that this cosmos is a vast reservoir of knowledge, I thought ultimate reality understanding is the ultimate knowledge. Many great scientists too have had the realization like this. Many have even faithfully bowed before that eternal principle, beyond the human perception. Philosopher Saint Dnyaneshwara too proclaims like this in the stanzas of Dnyaneshwari. This is the attempt of scientists in the quest of understanding the absolute reality.

While I was working on supercomputer, I realized the stark reality that is known as 'Moore's Law', which states that the computing power doubles after every 2 years. This means that most of the supercomputers that we were designing were destined to become part of the history during the next few years. Thereby, I realized the short-lived nature of computers or information and communication technologies due to their ever progressing and processing nature. Not only did I fully realize that how so called modern science or technology is impermanent, but also experienced it directly. However, it is really wondrous that how my scientist friends were not able to visualize the truth that I was seeing, though they were aware of it. Even though an answer to this ever illusive question was seen by the scientists, they were not getting convinced about it. And even today, I am asking this question to me with reference to science or technology.

Incarnation of Dnyaneshwari in my life :

Naturally, the illusive question evading the

right answer is 'what is the lasting knowledge' after all? It was during year 1996, that Dr. Vishwanath Karad had organized an International Conference dealing with Science, Religion and Philosophy, coinciding with the seven hundredth birth anniversary of Saint Dnyaneshwara in Pune. The world famous scientists, philosophers and religious leaders attended this conference. After the extensive brain-storming during that conference, I could realize that the divine knowledge expounded Saint Dnyaneshwara more than seven hundred years ago is still valid and ever lasting and would remain so in future too. Bhagavatgita of Mahabharata, even after five thousand years, is still guiding humanity in the shape of religious text or philosophy or as a key to successful life, as it has guided then. No doubt it will continue to guide in similar manner in future too. Really, the entire Indian Knowledge-system consisting of 4 Vedas, Upavedas, 6 Vedangas (Upanishadas) and Darshanas, Itihas Ramayana, Mahabharata and eighteen Puranas in their original form and extensive commentaries, reviews, explanations as well as translations of them in various world languages are still available to us even today.

I felt very strongly over these issues, that if this Indian Knowledge-system is fed into computer, the computer technology too would become a permanent source of knowledge and wisdom. Even though, the outer form of computer may undergo changes, its knowledge-core would remain eternal. At that time, usage of internet and world wide web had started spreading fast. And I felt if the ancient Indian Knowledge-System was made available on these media of mass communication, then science and technology too would become ever lasting. Immediately I resolved to initiate bringing Indian Knowledge-system on computers and subsequently on supercomputer. However, Indian knowledge-system being as vast as an ocean, the real problem was that from where to start. Soon I realized that

Bhagavatgita is the very essence of Indian knowledge. So, I decided to start this project with computerization of Dnyaneshwari as that was the occasion of seven hundredth anniversary of Dnyaneshwara's Sanjiwana Samadhi. As Dnyaneshwari was written in Marathi language, its computerized version also had to be in Marathi. Fortunately, when the work of supercomputer was in progress at C-DAC, we had already planned to bring all Indian languages on computer. Taking into consideration the world wide revolution in computer, we had started this project in the year 1988 itself and we had been remarkably successful in that respect just within the period of two years. We were able to bring 16 major recognized Indian languages in 10 different scripts on computer and it was then quite easy to bring Dnyaneshwari on computer. At that time, a new concept of multimedia had arrived on the scene, but we had already developed its Indian version in the C-DAC. Thus, I decided to bring Dnyaneshwari in the audio-visual format on computer.

Meeting with Guruvarya Sakhare Maharaj :

As it was essential to implement this kind of project on the scientific lines and in the standard format, I felt the dire need of having proper guidance of a Sadguru, who is versatile in the spiritual field. But it is said that when someone has the strong inner urge to meet a revered Guru, such a Guru himself comes searching for him. And this proverb came to be true in my case too. Incidentally, Guruvarya Sakhare Maharaj being aware of my intention of computerization of Dnyaneshwari, immediately wrote to and informed me that he intends to help me out in this respect by providing whatever guidance I am in need of, as far as Dnyaneshwari is concerned. Thereupon, he met me personally and explained in detail his plans about Dnyaneshwari temple, which he had in his mind, such as having hall with audio-visual facility and to have its walls decorated with the copper plates on which, entire Dnyaneshwari as

well pictorial presentation of its prominent events along with appropriate charts would be inprinted, for the sake of permanent public display. So audio-visual project of Dnyaneshwari was started enthusiastically with recording of all of its 9032 verses rendered in 'Jayajayavanti Raga by Sadguru Sakhare Maharaj himself. This project was most ably led and completed by Dinesh Katre, a Computer Engineer at C-DAC. During the course of this project, Sakhare Maharaj not only used to come to C-DAC as well to my house by his own transport, but he also used to teach me philosophical aspects and meaning of Dnyaneshwari. He used to tell me that it is more important to know the true meaning of Dnyaneshwari than its mere conversion into a computer content. Thus, we were able to make our newly recruited computer engineers in C-DAC to be versatile in spiritual knowledge about Dnyaneshwari too along with their usual computer programming training.

Spiritual Knowledge and Modern Science :

Thus I started reciting and studying Dnyaneshwari. Initially, I used to read a verse of Sakhare Maharaj Dnyaneshwari and then its accompanying elaboration in order to understand its correct meaning. I could fully grasp the knowledge-form of Lord Ganesha from opening twenty verses of Dnyaneshwari. We sketched a beautiful graphics showing the figure of Lord Ganesha with its literary adornments as described in the original text in an animated format. I strongly felt that time, that there is necessity of synthesizing the spiritual knowledge and modern science in order to obtain total knowledge. What is spiritual knowledge, what is science, what should be termed as ignorance? Saint Dnyaneshwara expertly elaborates these differentiations in the chapter on 'Samkhya Yoga' like this-

At knowledge's gain; veiled is consciousness vision;
as boat at bank, not moving; on reaching.

(D-VII/4)

Where consciousness enters not; thoughts retreat;
and skill of logic works not; at that point.

(D-VII/5)

Arjuna, it is knowledge; worldly-existence is science;
treating science as true is ignorance; know it.

(D-VII/6)

The scientist like me who has been studying modern science for many years could grasp this appropriate definition of knowledge and it is the real essence of Dnyaneshwari.

The New Sacred places of Spirituality and Science :

On completion of audio-visual version of Dnyaneshwari at C-DAC, it was brought on internet too and thus Dnyaneshwari on multimedia form was made available to entire world. Our efforts in this direction led to bringing into reality the concept of converting the pilgrimage places of India into the sacred places of spirituality and science. India is the well-known destination having number of pilgrimage places, and it is presumed that one piously visiting these places gets thoroughly cleansed of all his sins and the purity of his body, mind, intellect and soul increases manifold. As per ancient Indian culture, the pilgrimage to these places has assumed significant importance in the life of a pious common householder. When the Indian Science Conference was organized at Pune on the eve of 21st century under the chairmanship of Dr. Raghunath Mashelkar on 3rd January 2000, my self and Prof. Vishwanath Karad very emphatically presented our views there that the spiritual knowledge as per Indian knowledge-system should be included in the main stream of science and a synthesis of science and spirituality should be established as visualized by Swami Vivekananda. In order to give the concrete shape to this concept, we decided to erect a 'Vishvarupa Darshana Manch' i.e. a very large concrete wall screen capable of showing audio-visual display on

the banks of river Indrayani at Alandi. As, Prof. Vishwanath Karad successfully accomplished this task within a record time, we were able to broadcast Dnyaneshwari majestically on that huge screen in audio-visual format in the presence of thousands of enthusiastic viewers. And a new chapter was started in the spiritual enlightenment. Soon, scientists as well the saints at national and international level started addressing large audience from this Vishvarupa Darshana Manch. Alandi has now been transformed into the new sacred place of knowledge and science. Encouraged by this successful experiment, we then prayed and planned to convert all sacred holy places of India into the new sacred places of knowledge and science. No doubt, my self and Prof. Karad have a firm conviction that all this was possible only through the grace of Saint Dnyaneshwara alone.

Today's Dnyaneshwari :

While I was engaged in reciting of Dnyaneshwari, it always occurred to me that if one is able to read Marathi verse just below the original verse of Dnyaneshwari, it would largely help to understand its literal meaning very conveniently and subsequently the implied meaning too would become meaningful. While I was toying with this idea for few years, one day, Pandit Vasantarao Gadgil, eminent Sanskrit scholar phoned me and mentioned about 'Aajachi Dnyaneshwari' a Marathi version of Dnyaneshwari in the verse by verse format translated by Shri. Tryambakrao Chavan. Soon, he arranged his meeting with me and I assured Shri Chavan that this book would be gladly published by Multiversity. So, the occasion arose for my editing this work. This publication was blessed by Guruvarya Kisan Maharaj Sakhare. As I was going through and editing this book, the opportunity occurred of a pilgrimage along with Shri. Chavan and during the course of subsequent discussions with him; the literal and implied meanings of Dnyaneshwari

started unfolding before me. Thus, both of us could thoroughly enjoy the nectar like sweetness of Dnyaneshwari. Seven hundred years ago, saint Dnyaneshwar had brought divine knowledge from Sanskrit into Prakrit language of that period for the sake of common people and also opened the doors of liberation for them. But as Prakrit language too has now become out of date, 'Ajachi Dnyaneshwari' has followed the footsteps of Saint Dnyaneshwara in bringing about that divine knowledge into the present day Marathi language. Saint Dnyaneshwara has very aptly said about faithful recitation of Bhagavatagita as follows :

Some by reciting, have circumambulation; from outside; some by listening; enjoy its shade.

(D-XVIII/45)

Some of full concentration; betel-roll n charity; by offering, enter in sanctum; of knowledge-essence.

(D-XVIII/46)

Shortly, we intend to bring out 'Ajachi Dnyaneshwari' in Audio-visual format, so that it could be handed down to the younger generation on their I-pad or mobile phones. It is hoped that such beautiful confluence of our eternal ancient knowledge and modern science and technology would prove to be blessing for them. No doubt,

world is bound to become a global village; nay, a global home due to such technological advances during 21st century. Saint Dnyaneshwara had rightly proclaimed 700 years ago that –

This cosmos my home; so is whose steady intellect is steady; rather cosmos entire; he becomes.

(D-XII/213)

Modern science has brought this into reality. While editing this book, I felt that though, 'Ajachi Dnyaneshwari' has been manifested through seven years long untiring efforts on part of Tryambakrao Chavan, the divine power of Mauli too must have lent him a helping hand. Judging from my own experience, I feel that the readers should faithfully read and recite this book as -

Attentive sense-restrainer faithful gains knowledge; on gaining knowledge, he fast attains supreme peace.

(G-IV/39)

Then the readers, while reading Dnyaneshwari, would experience indescribable bliss and peace like nectar and would become worthy of liberation too.

- Dr. Vijay Bhatkar

India International Multiversity, Pune
vijaypbhatkar@gmail.com

PREFACE

Direct Divine Knowledge :

There were many cultures those rose and fell during the past ten thousand years old history of human civilisation. But it is only the Indian civilisation that eternally stood the test of time even today. Indian civilisation is eternal, that it is without beginning and end and that is the truth transcending the barrier of time. Another meaning of the word eternal is that it is ever new. Indian culture appears ever new because it is studded with its diversity and manifests unique truth according to nature and authority of every individual being. Another reason of eternal nature of Indian culture is its unshakable foundation. From the point of view of philosophy, this foundation is based on the Tri-treatises (Prasthan Trayi) consisting of Bhagavat Gita, Upanishdas and Brahmasutra. Among these three super treatises, Bhagavatgita stands out uniquely as it is the advice rendered by Lord in his incarnation of Krishna to Arjuna who represents the humanity against the backdrop of Mahabharata representing eternal struggle of humanity, to understand Brahma namely the Absolute Reality.

Dnyaneshwari, the Knowledge Divine :

Many commentators have so far commented on Bhagavatgita. These commentaries appeared in Sanskrit language as Bhagavadgita itself was discoursed in Sanskrit. The foremost among these commentaries is the commentary by Jagadaguru Aadishankaracarya. As Bhagavatgita and related literature were in Sanskrit, common people were deprived of this knowledge. The Natha tradition believes that Saint Dnyaneshwara incarnated on this earth through divine intervention in order to open the doors of liberation for common people. Now, it is more than 725 years, since Saint Dnyaneshwara

assumed his Sanjivana Samadhi. The engrossing sequence of manifestation of Dnyaneshwari, as also biography of Saint Dnyaneshwara, has been incorporated in the introduction part of this book. As Saint Dnyaneshwara is regarded as incarnation in Natha sect as per Natha tradition, the readers are advised to get themselves acquainted with this Natha tradition, though it may appear to be full of miracles and superhuman qualities beyond the human intellectual perception. This introduction would initiate the readers to background of intellectual faith necessary to understand Dnyaneshwari in the present day context. Dnyaneshwari, the king of philosophical treatises, is not only a commentary on Bhagavatgita, but is Bhavarthadipika expounding the knowledge of highest spiritual order. In fact, Saint Dnyaneshwara Mauli has created knowledge-nectar in the form of Dnyaneshwari in order to quench the knowledge-thirst of her innumerable seeker-children.

My Marathi speech admired; winning as challenged by nectar; such words flavoured; I will spread.

(D-VI/14)

Eventually, Saint Eeknatha edited Dnyaneshwari during 15th century. After Dnyaneshwari, Bhagavatgita has been translated in 56 major Indian languages till today. Thereby, common people have been able cross over the ocean of worldly life leading to final liberation. However, none among these translations have been able to match the eloquence and super-human qualities of Dnyaneshwari. Dnyaneshwari is divine diamond Koh-i-noor among the philosophical treatises and it has numerous facets displaying kaleidoscopic views. Every time we can view Dnyaneshwari differently from philosophical, literary or spiritual angle. In short, Dnyaneshwari unfolds lucidly

the coordinated treatment of ‘Karma-Devotion-Knowledge’ triad of philosophy.

Dnyaneshwari is treated as knowledge-milk of mother Dnyanadeva as entire Maharashtra affectionately calls Dnyandeva as Mauli (Mother). This realization dawns on one, not by going through entire Dnyaneshwari, but just by reading each of its verses. The great Philosopher Saint Gurudeva Ranade says ‘If we make a comparative study of all commentaries on Bhgavatgita, we come to definite conclusion that Bhavarthadipika alias Dnyaneshwari is the most shining treatise among all of them’. Thus words fall short of in describing the glory of Dnyaneshwari. How fortunate we are that extraordinary treatise like Dnyaneshwari manifested itself in Maharashtra in Prakrit language of common folk during twelfth century. The great souls belonging to Varkari tradition in Maharashtra have been treating the copy of Dnyaneshwari edited by Saint Eknatha as the standard copy and engaging themselves in devotional recital of the verses therein and indulging in singing praise of the Lord accordingly. As Marathi language had undergone many inevitable changes during the course of time, the Prakrit of Dnyaneshwari became difficult to comprehend later on. So also, changes occurred in the version of Dnyaneshwari edited by Saint Eknatha too. Thereby, giving rise to different schools of Dnyaneshwari. Such schools have gained importance in our traditional approach towards the spiritual knowledge. Sadguru Sakhare Maharaj school of Dnyaneshwari is one such important school. This school started from original Guru Nana Maharaj Sakhare is still continuing this tradition handed down through three generations of Sakhares and is presently most ably led by Sadguru Kisan Maharaj Sakhare. Aajachi Dnyaneshwari, our earlier publication, which forms the basis for Shri Dnyaneshwari, has been based on the critical edition of Sarth Dnyaneshwari as per the Sakhare school of Dnyaneshwari.

Dnyaneshwari expounds the great sentence ‘Tat-Tvam-Asi’ meaning ‘You are that’ declared by Upanishadas throughout its eighteen chapters. Chapters 1 to 6 of Dnyaneshwari discuss ‘Tvam’ (That) aspect of embodied soul in its spoken and targeted forms. So they make the reader realize the bonded and liberated forms of embodied soul. Chapters 7 to 12 of Dnyaneshwari point out Tat (You) aspect of supreme soul. And Chapters 9 to 18 of Dnyaneshwari expound the unity between embodied soul and supreme soul as also the non-duality. In other words, Dnyaneshwari is a beautiful exposition of the yoga-trinity. Chapters 1 to 6 speak about Karma-yoga, Chapters 7 to 12 speak about Devotion -yoga and Chapters 12 to 18 speak about Knowledge-yoga. In order to clearly understand this yoga-trinity, Dnyaneshwari has been divided accordingly into these three parts. The graphics depicting these divisions have been provided at the beginning of each chapters elaborating the contents of that chapters. This facilitates easy understanding of the subject dealt with.

Today Dnyaneshwari is treated as most revered and equally soul-touching composition in Maharashtra. Every verse of Dnyaneshwari, rather every word of Dnyaneshwari is full of literal meaning, emotional meaning as well implied spiritual meaning. Thus, it is said that at least one verse of Dnyaneshwari should be experienced by every individual. The original Dnyaneshwari has so far been published along with the detailed meaning of each verse in modern Marathi language through the efforts of many great laureates during last century. Though all these editions have their own strong points, the traditional edition of Sakhare School has gained the place of excellence.

Even today, recitation of Dnyaneshwari is considered as a revered occasion not only in Varkari tradition, but also in almost all educated or illiterate households in Maharashtra. Many a

times, various simple folks are seen reverently reciting Dnyaneshwari together. At the blessed sacred place Alandi, someone can come across many devotees reciting Dnyaneshwari inside Dnyaneshwara Sanjivana Samadhi temple or below sacred Ajana tree even during the scorching heat with unfailing regularity. However, it is a fact that these simple souls neither understand implied meaning of the verses so recited by them nor even literal meaning of many of Prakrit words appearing therein.

Ajachi Dnyaneshwari :

That is why; Aajachi Dnyaneshwari translated in Marathi by Shri. Tryambak Chavan in the verse by verse format assumes great importance. This Dnyaneshwari received tremendous response from the readers and its four editions have been brought out so far. Four hundred copies of this book were sponsored by The Maharashtra Knowledge Corporation, a Government of Maharashtra Undertaking and were distributed among all of their franchises spread over Maharashtra.

Dnyaneshwari Today:

Dnyaneshwari Today is the step forward in this direction in bringing out the English version of Dnyaneshwari along with the Marathi version, thereby tackling the reader-group of young Marathi generation which has received their training in English medium, but have liking for our rich literary heritage. Now, targeting the younger Marathi generation, which is having their education in English medium and are reaching out to the distant shores away from our motherland, the idea of bringing out a four-lingual version of Dnyaneshwari, presented in Sanskrit, Prakrit, Marathi and English language verses together, was engaging my mind for quite some time. Shri Vasant Joshi has been on this job at the behest of Shri Tryambak Chavan for quite a long time and he has now come up with this version too. As it was found to be useful in this context, Multiversity decided to publish it and we hope that readers would welcome it.

Aum Tat Sat!

- Dr. Vijay Bhatkar

India International Multiversity, Pune

vijaypbhatkar@gmail.com

MONOLOGUE OF MARATHI TRANSLATOR

The birth of this book happened just accidentally. During the year 2004, I was working as Assistant Director in the office of Joint Director, Social Forestry, Thane. Once, we colleagues were discussing in our office about the official Marathi language used in Government-correspondence. The topic of discussion turned towards Marathi language of Dnyaneshwari, which Dnyaneshwar claimed to be capable of competing even with nectar in its sweetness. However, everybody participating in the discussion claimed that they were unable to understand the correct meaning of Prakrit language of that period even with the aid of elaborated versions of Dnyaneshwari. I agreed with their view-point but what was the remedy! That time, I don't know how but I visualized a scene in front of my eyes that Dnyaneshwar Mauli is explaining the finer points of Bhgavatgita to assemblage of his faithful audience, Satchidanandababa is taking down his words reverently and I was seating in the spellbound audience and listening to that discourse with rapt attention. Then as if under some sort of trance I declared immediately in our office gathering that I would myself prepare verse by verse translation of Dnyaneshwari in present day Marathi language, which would be easily understood by any interested person. Everybody present there clapped in unison in approval of my spontaneous declaration. After short while, the realization dawned on me that I had said something in the heat of discussions, which would certainly be a stupendous task to achieve in reality. Even for reading Dnyaneshwari, it took 50 years of my life. I did not have so far attempted writing even a four liner couplet nor was there any tradition of writers in our family to boast of. It was sheer madness on my part to dare to attempt doing something which was totally out of my reach. However, my colleagues were delighted and amused too at my announcement. I was under great stress since that

day. I did not know what to do. Those hailing from Brahmin community are at least conversant with working knowledge of Sanskrit, their language and speech is of pure quality, but I hailing from a backward community had none of these qualities with me. But as my resolution was firm and I thought that Dnyaneshwari would find out the solution. So I started reading it faithfully. Incidentally, I came across a verse of expressing similar sentiments of Saint Dnyaneshwar and also its solution in the very first chapter of Dnyaneshwari which states that-

या अगम्याचा विचार न करता। उगाच धाडस आणिले चित्ता।
येरवी सूर्यतेजात काय काजवा। शोभत असे॥ ६७

Without thinking of unthinkable; just my mind dared; else in sunlight will a glow-fly; outshine. (D-I/67)

Target group of readers :

I had following target groups of readers in my view to be addressed while preparing this Marathi version of Dnyaneshwari.

1. The older generations who had learnt Sanskrit as one of the subjects from eighth to eleventh standard in high school and who consider that Bhagavadgita needs to be read as it is. So for sake of them, the original Sanskrit verses were needed to be incorporated as they are.
2. Those having learnt Sanskrit as one of subjects but had little interest in it, for them original Sanskrit verses are needed to be simplified by breaking down the composite words for easy understandability.
3. Those, who like to recite Bhgavadgita in Sanskrit but who don't understand meaning of the same, for the sake of whom, the Marathi versions of those verses were needed to be given, but that too in Anshubh metre and arranged in such a manner that Marathi words would appear below original Sanskrit word as far as feasible.
4. Those who recite Dnyaneshwari as a mere

ritual, for them original Prakrit verses were needed to be retained as they are.

Those, who try to read original Dnyaneshwari, but don't understand its meaning because of illegible seventh century old Prakrit language, for sake of whom, the present day Marathi versions of those verses were needed to be given, but arranged in such a manner that Marathi words would appear below original Prakrit words as far as feasible. And wherever necessary, the additional words would be incorporated without which it would not be possible to convey the desired meaning.

Capability of Translator :

Many learned laureates had tried to elaborate upon Dnyaneshwari in the past. Whereas, myself having no laurels to my credit, having born in a poor agrarian family, having average intellect and very little knowledge of literature being an ordinary science graduate, but only having an unshakable faith in the Dnyaneshwari and untiring vigour to carry out the chosen task; I have tried to tread the path followed by these learned people and make Dnyaneshwari as simple and understandable for common masses as possible. This work has been formulated in a verse by verse pattern in Marathi not tried earlier by anyone and keeping intact enthusiasm of common reader up to the end without making him bored in between. In addition, five alternatives that are essential to be given in order to cater to the needs of five groups of readers mentioned earlier have been meticulously provided for. So it is hoped that anybody who is desirous of reading and at the same time understanding Dnyaneshwari would get full satisfaction from this humble effort on my part. Thus, I am concluding this monologue of mine by wishing for them in Dnyaneshwar's words as--

आणि ग्रंथावर जगती काही। विशेष या लोकात तेही। इहपरलोकी
विजयी। होवावे जी॥ १८०१

And living on text some; being special here they;
may in world and beyond victorious; become.

(D-XVIII/1801)

And last but not the least; I intend to gladly carry burden of the debt of all earlier commentators of Dnyaneshwari, by following whose works I have been able to achieve this task, throughout my life.

Peeping into future :

It was certainly a god sent omen that Shri Vasanttrao Joshi, my colleague in Forest department, who initially went through my work and highly appreciated my efforts, later on became so overwhelmed by its contents that on my continuous insistence agreed to translate 'Aajchi Dnyaneshawri into English in verse format. And now that he had completed this task with due diligence and his work too is going to be published by Multiversity Publication, Pune. This will certainly give the desired boost to knowledge expounded in Dnyaneshwari to spread its wings into extensively larger reader base.

Yet I have a small wish-list remaining to be fulfilled which runs like this. I sincerely pray to God that may this work reach the home of every Marathi man and let be the path of liberation cleared for him, may everybody desirous of gaining this knowledge through modern technology have instant access to it through internet, e-book and I-pad, etc, may this work be translated into as many world languages as they are available, may this be read by a deaf through brail script and listened to by a blind through voice reader on their personal computers. When there is a child of Maui and the shelter on his head like Dr. Vijay Bhatkar, there is no bar to extend this wish-list to any desired length. In Dnyaneshwar's words-

कामधेनूचे पाडस पांडव। वरी कल्पतरूचा आहे मांडव।
म्हणोनि मनोरथसिद्धीची केली हाव। तरी नवल नाही॥ ८

Wish-cow's calf Pandav; under wish-tree trellis;
if craves day-dreams fullfilment; it is no wonder

(D-VIII/8)

- Tryambak Chavan

Marathi Translator

tryambak.chavan@gmail.com

MONOLOGUE OF ENGLISH TRANSLATOR

Ajachi Dnyaneshwari :

It was in the year 2008, that Shri. Tryambak Chavan, who was my colleague in Forest Development Corporation of Maharashtra, during year 1978 at Dahanu, rang me up and said that he intends to see me as he happened to be in Pune for some official work. I was pleasantly surprised to learn from him that he was engaged since last five years in a unique project of verse by verse translation into Marathi of famous Dnyaneshwari expounded by Saint Dnyaneshwar during year 1290 in the then prevalent Prakrit language. He had most appropriately named it as ‘Aajachi Dnyaneshwari’, meaning Today’s Dnyaneshwari. It was certainly a herculean task and undoubtedly very expertly executed by him. He was on the look out for a publisher to bring out his work. I suggested him to approach Dr. Vijay Bhatkar, the renowned computer scientist of India and inventor of India’s first supercomputer ‘Param’. Eventually, Dr. Bhatkar was also having keen interest in spiritual knowledge expounded by Saint Dnyaneshwara. Accordingly Shri. Chavan not only did get in touch with Dr. Bhatkar, but was also able to secure his strong support for this project. Subsequently, a decision of publishing his work on behalf of India International Multiversity was taken personally by Dr. Vijay Bhatkar and later developments about publication of Aajachi Dnyaneshwari and spontaneous overwhelming support it received from the readers is a history.

Rewarding Journey :

I and my wife used to go through the draft of

Ajachi Dnyaneshwari for suggesting corrections, if any in the text. After sad demise of my wife during year 2009, I used to read voraciously whatever books that I could lay my hands on, from British Library in Pune. Observing this, Shri Chavan asked me as to why shouldn’t I attempt translating Ajachi Dnyaneshwari into English, as a step forward in projecting Saint Dnyaneshwara’s philosophy among much wider expanse of the readers. When I started giving a serious thought to his suggestion, I felt that I should really give it a fair trial, though I never considered myself to be competent enough to venture into this inviting spiritual field. But Shri Chavan prevailed upon me to take up this work in all sincerity without worrying about the outcome. So the rewarding journey started since August 2010 at my age of 73 years and after continuous efforts of eight years I have been able to fulfill this task now during year 2018.

Terminology :

I have attempted to find out suitable English synonyms for original words having a total Indian concept not found in the English context, where they can impart the desired meaning without much distortion. Namely, soul for aatma, soul-form for aatma-rup, supreme soul for param-aatma, duality/non-duality for dvaita/advaita, liberation for moksha, renunciation for sannyasa, renunciate for sanyasi, worldly life for sansara, worldly existence for prapancha, destructible for kshara, indestructible for akshara, soul-knowledge/spirituality for adhyatma, nature for

prakriti, person for purusha, vital force for pran, illusory energy for maya, creative energy for yoga-maya, vital Energy for kundlini, great energy for mahat-brahma, pious for satvika, passionate for rajasa, dark for tamasa qualities, fourfold social classes for chatura varna, life-stages for aashrama dharma; knowledge for dnyana, knowable for dneya, science for vidnyana and ignorance for adyana, manifestation for vibhuti, manifested for vyakta, unmanifested for avyakta, qualitiful for saguna, qualitiless for nirguna, limiting conditions for upadhi, concentration for dharana, meditation for dhyana, contemplation for Samadhi, being for jiva, five great elements for panchmahabhute etc. These alternatives also have been made use of by other learned commentators of Bhagavatgita. Other alternatives for animated entities are wish-cow for kamdhenu, wish-tree for kalptaru, wish-stone for chintamani, lunar-stone for chandrakanta, or somkanta, sun-stone for suryakanta, milky-ocean for kshirsagara etc. The very abstract Indian philosophical concepts like vedd, samkhya, brahma, yadnya and some tantrik cultural words like hathyoga, and its mula, vodhiyana and jalandara bandhas. Sushumna, ida, pingla, nerves, and muladhaar, swadhishthana, manipura, anahata, vishuddha, adnya and sahastrara chakras which have no parallel English nouns have been retained as original albeit elaborating their intended meaning in footnotes. As of late, certain words of Indian origin like avatar, mantra, karma, guru, yoga, chakra, brahmin (priest), maharishi, mahatma, banyan (vad tree), ghee, pundit (knowledgeable) etc. have found place in Oxford dictionary on par with the English words.

Contents :

Dnyaneshwari Today includes the most inspiring editorial by Dr. Vijay Bhatkar written by him for 'Aajachi Dnyaneshwari' and the detailed Biography of Saint Dnyaneshwara, as penned by Tryambakrao in 'Ajachii Dnyaneshwari'. This gives the readers a rare insight into the long drawn and elaborate spadework spread over number of centuries done by the providence to prepare the field for germination and sprouting of immemorial legendary treatises like Dnyaneshwari. Monologue of Shri Tryambakrao Chavan from 'Aajachi Dnyaneshwari', which provides interesting account of the birth of 'Ajachi Dnyaneshwari', which happens to be a launching pad from where Dnyaneshwari Today' has taken off. Part I of Dnyaneshwari Today also consists of Incarnation of Dnyaneshwari and pre and post recital rituals which lend conducive atmosphere essential for its recitation. Part II of Dnyaneshwari Today is main text in English verse format having four sub sections (Padas) in each verse as that of original Ovis and Part III of Dnyaneshwari Today consists of Appendices detailing the names and epithets of Lord Krishna, Arjuna and Nivruttinatha, gods and goddesses, persons and communities along with texts, plants, animals, objects, locations and events appearing in Dnyaneshwari Today. Finally it ends with references used in its compilation.

Objective :

The question many of my acquaintances raised was about my targeted group of readers that I intend to address. I had in my mind, the younger generation in Maharashtra that is getting increasingly alienated from their mother tongue Marathi due to off-late craze among the people of

admitting their children in English medium schools right from the kindergarden stage. Someone can find this phenomenon taking place at fast rate in the rural areas too. Thus, I thought if such group of readers is provided with a verse by verse Marathi-English bilingual Dnyaneshwari that would certainly help them understand its finer concepts and they could get themselves be acquainted with our rich cultural heritage. Only the future would decide how far I had succeeded in achieving this goal.

Now it has been possible to bring out this book on Internet Platform through Marketing Agency BookGanga via e-mail or e-book by converting it into attractive Digital format. It will enable reader to search this book on social media like Face Book, WhatsApp, YouTube etc.

Acknowledgements :

I am greatly indebted to Saint Gulabrao Maharaja's 'Gudharthadipika', an in-depth expert commentary on Saint Dnyaneshwara's Dnyaneshwari. I don't know how to express my deep sense of gratitude in words for 'Gudharthadipika' which served as speedy life-boat and ever brilliant light-house whenever I used to get drowned in confusion-ocean while finding out correct import of Saint Dnyaneshwar's golden

words. Whatever feelings of gratitude I may wish to express for the generosity of Dr. Vijay Bhatkar for showing the light of day for my translations would be inadequate. I am also thankful to Santosh Kondhekar and Gauri Deo of Shubhangi Enterprises for page formatting and printing for bringing out very presentable edition of this book and Ujwala Marne of Books & Beyond - Publish and Design for Digital Formatting. Last but not the least, I am grateful to Shri. Tryambakrao Chavan for providing me with much needed constant help and encouragement, without which it would have been impossible for me to complete this most demanding task. I am responsible for any shortcomings or omissions that might have inadvertently appeared in this work and hope to be excused for the same by the learned readers. The suggestions or corrections if any that the readers may feel should have been carried out are always welcome by me.

Corrigendum :

Certain omissions inadvertently appearing into first edition of Dnyaneshwari Today published on 22 January 2020 have now been corrected in this revised version of the book.

- Vasant Joshi

English Translator

vasant.joshi062@gmail.com

INTRODUCTION TO DNYANESHWARI

What was the inspiration for Saint Dnyaneshwara for writing these extraordinary chapters expounding the philosophical knowledge of highest order and what was tradition that he followed to achieve this task? The sequence of events that led to incarnation of Dnyaneshwari on earth has been elaborated in Biography of Saint Dnyaneshwara. As Gita-knowledge, as expounded by Lord Krishna for sake of supreme spiritual enlightenment of entire humanity was in Sanskrit language, common masses were totally deprived of the same during Kali-age. Even among Sanskrit scholars, hardly one among one thousand had this treatise available with him and among such one thousand scholars; hardly one really knew true essence of this treatise. But as there was total dearth of any knowledgeable listeners to listen to this knowledge, this invaluable Gita-knowledge remained closeted in ancient old texts. As this most deplorable situation continued for ages, those possessing these treatise too forgot about its existence and most valuable knowledge-treasure capable of liberating humanity from their karma-bondages got totally lost forever. Under these circumstances, Lord Shiva was explaining this knowledge to Goddess Parvati when they once happened to be sitting by the shore of milky ocean. The subsequent events lead to Nivrittinatha initiating Dnyaneshwara into Natha Tradition and handing down this Gita-knowledge treasure, in the shape of commentary on Bhagavatgita, to Dnyaneshwara. And the same was recited by Dnyaneshwara in Mhalasa temple at Nevase. That is the incarnation of world famous Dnyaneshwari

on this rustic land of Maharashtra. This has most aptly been described by Saint Dnyaneshwara in his verses from 1752 to 1764 of Chapter XVIII.

Extra ordinary qualities of Dnyaneshwari :

There is no dearth of religious books in any religion. Some of them were written by prophets and some were written by revered saints from those religions. However, Bhagavatgita is the only one philosophical treatise of its kind directly expounded by God himself for uplift of entire humanity irrespective of their individual faiths, as God never differentiates between human beings on the religious lines. That is why Bhgavatgita assumes unique importance for delivering basic philosophical knowledge capable of liberating entire humanity from the bondages of mundane worldly existence. It is the science of liberation. Everybody believes that the word of science is final as it is proved by the experimentation and its repeated practical applications. Even then, no scientific theory has been absolute as it undergoes repeated changes during the advanced experimentations. However, every word of Bhgavatgita has stood the test of time due to universal application of its doctrines arrived at through rigorous yogic experimentations carried out at individual level by faithful seers over the centuries. Dnyaneshwari was the first attempt made by Saint Dnyaneshwara to present Gita-knowledge available only in Sanskrit language into Prakrit language easily understandable by common masses. It is not mere translation of 700 verses of Bhgavadgita but very expertly executed

vivid commentary spread over 9032 verses. That language is so poetically flowing and lucid that even nectar would pale before its brilliance. And Dnyaneshwara very confidently declares.

My Marathi speech is admired; winning as by nectar challenged; such words flavoured; I will spread.

(D-VI/14)

Because of incarnation of Dnyaneshwari, the indomitable high rising banks of Bhagavatgita in Sanskrit got demolished and it constructed the small steps of Marathi language which could be easily ascended by common devotees. This also set an example for encouraging 56 regional languages spoken in India during those times. Dnyaneshwara thus says

On breaking difficult Sanskrit banks; Marathi word-steps; were built by religion-trove; Shrinivrittideva

(D-XI/9)

Anybody can take pious bath here; and view Prayaga cosmic form; so worldly life; can be relinquished.

(D-XI/10)

The beautiful Marathi language of Dnyaneshwari was so full of peace mood of literature that it surpassed even the love, and its verses adorned the literature. Dnyaneshwara was confident that when meaning of his verses starts unfolding, it would be difficult to differentiate between original and adapted versions. It is like a body adorning the ornaments rather than the ornaments adorning a body. So both languages were complimenting each other.

Dnyaneshwara displayed a rare courage and resolutely put forth his work in Prakrit language in spite of stiff opposition from very orthodox religious fraternity of those times. However, this accomplishment was possible for him only due to wide support he received from his contemporary saints like Namdeva tailor, Narahari goldsmith, Gora potter, Savata gardner, Banka Mahar, Chokha Mela, Parisa Bhagavat, Jnamitra, Janabai etc. hailing from diverse communities having immense devotional love for God Vitthala. As if God himself had sent the army of such staunch supporters to lend Dnyaneshwara the helping hand whenever needed. All of them had reverently accompanied him during his pilgrimage to various sacred holy places all over India. Otherwise, the orthodox religious overlords of those times would have not only destroyed his valuable works but also would have awarded Dnyaneshwara and his foursome siblings the death penalty as they have done it in case of their innocent pious parents. In fact, Dnyaneshwari became the milestone and paved the path for 56 regional languages in India to follow its ideal and at the same time it was instrumental in demolishing monopolistic stranglehold of Sanskrit over the regional languages. Thereby it let the closed doors of liberation to be opened for common masses. It is the great fortune of Maharashtra that such unique treatise was created on its soil by most revered and loved legendary saint Dnyaneshwara.

BIOGRAPHY OF SAINT DNYANESHWARA

The biography of saint Dnyaneshwara is too well known and all learned translators of Dnyaneshwari have dwelt on it quite elaborately. It is a common belief that any commentary on Dnyaneshwari is incomplete without the biography of Saint Dnyaneshwara. The treatment given to this biography in 'Aajachi Dnyaneshwari' is different from other such works. Here an attempt has been made to present Saint Dnyaneshwara and his works by giving readers a rare insight into the long drawn and elaborate spadework spread over number of centuries done by providence to prepare the field for germination and sprouting of immemorial legendary work like Dnyaneswari. It is hoped that, the readers would appreciate this effort. I have followed the footsteps of 'Aajachi Dnyaneshwari' in this respect.

Wailing of Earth :

On one auspicious morning, Lord Shankar was in his deep meditation while being perched on Mount Kailas. The surroundings too were quite serene. Lord Vishnu was having his yogic trance by reclining on his favourite bed of Sheshanag in milky ocean at Vaikuntha and Goddess Laxmi was lovingly caressing his feet. While in Satyaloka, Lord Brahma was busy with his daily morning rituals. Then all of a sudden a deep wailing reverberated wildly throughout the tri-worlds, thereby the meditation of Lord Shankara, the yogic trance of Lord Vishnu and the rituals of Lord Brahma were completely disturbed and world-trinity started shaking uncontrollably. As God-trinity wanted to see what has happened, Lord Shankara along with Lord Vishnu and Lord Brahma hurriedly rushed to the spot only to witness that poor Earth was wailing unstoppably. While they enquired with a deep concern as to why Earth was in so much of distress, she answered sobbingly; O Lords! The

great Mahabharata war had ended and the devils were completely destroyed. Along with that, the Dwapara-age too came to an end and the Kali-age has commenced. Pandu-sons had proceeded in search of the heaven after three and half decades of their sovereign rule over Hastinapur. However, entire Yadava clan is now engaged in severe infighting and they are not in a mood to pay any heed even to the advice of blessed Krishna, who is preparing to depart to his heavenly resort. But now a day, the rule of law has completely broken down and devilish Kali is creating total anarchy everywhere. The religion is on decline. The non-believing atheists have devised various new religious orders devoid of any self-control and luring people into the worldly pleasures. There is no one to protect the righteous Beings. My children have become thoroughly helpless in absence of anyone to whom they can look up for obtaining little solace; while you Gods are appearing to be engaged in your routine meditations.

Lord Brahma said, "O my Earth! We are always engaged in protecting the people on earth from the evil forces and are very much alive to their problems from time to time. The purpose of the ninth incarnation of Lord Vishnu has been served and blessed Krishna is yet to return to Vaikuntha. There is still time to initiate such an action afresh. So please ask your people to continue with their worship of Gods. And all the more, you should lead people to seek proper advice from Bhagavatgita." Earth, on this advice of God, said; "O Lords! Where is that Bhagavatgita on this Earth? As original Gita had been recited in Sanskrit language and that too is in the custody of religious overlords who don't allow anybody to have access to it. Thus, the people are deprived of real knowledge. As a matter of fact, that knowledge should be imparted in their

colloquial language, so that common folk could understand its import easily. This is my humble request.”

God replied; “we would certainly consider your request and undertake a short godly intervention to dispel your fears and to make the flag of true religion flutter again on earth. However, for God to assume such human form even for a short stint, the presence of the parents of such profound divine qualities on earth is very much essential. For such an eventuality to happen, at least few generations will have to laboriously prepare the field for the same. So, you should please be rest assured that your request will be granted by us in the due course of time”. Saying so the God-trinity departed.

Preparations for Divine Manifestation :

Blessed Krishna, in order to fulfill the promise given to earth by God-trinity before the end of his ninth incarnation, convened a meeting of Lord Shankara, Lord Brahma, Aadi-Maya (Nature) and nine Narayanas at Dwaraka. Gorakshanatha has described this event in his chapter Gorakshakimayagar very vividly. The gist of the same is as follows. The God invited nine Narayanas at the beginning of kali-age. They were Kavi, Hari, Antariksha, Nara, Pippalayana, Avirhotra, Drumila, Chamas and Karabhajana. Nine Narayanas, after being received respectfully by God, enquired with God as to why they have been invited? The Lord replied that as the necessity has arisen for Gods to assume the human forms on earth, Narayanas should involve themselves in fulfilling this task. Narayanas asked in what form and in what manner they are expected to carry out this task. Lord said that they should assume human forms of Nine Nathas like this. Kavi would become Matsyendra, Hari would become his follower Goraksha, Antariksha would become Jalindara, Nara would become Kanifa, Pippalayana would become Charpata, Avirhotra would become Nagesha, Durmila would become Bharata, Chamas

would become Revana and Karabhajana would become Gahininatha. In addition, there would be few important manifestations that would be taking place later on. I shall become Dnyanadeva, My friend Uddhava would become Namadeva, my brother Balarama would become Lord Pundarika, Lord Mahesha would become Nivrittinatha, Lord Brahma would become Sopana, Aadi-Maya would become Muktabai and maid Kubja would become Janabai.

Eventually, God-trinity drafted out two elaborate schemes to take place. The initial scheme was to be consisted of the superhuman (asexual) births of all nine Nathas, wherein they would be fully aware of their superhuman characteristics and would painstakingly spread Gita-essence among the people over a long time-frame. Though their works would be exemplary, common people would revere them only as Gods because of their having assumed the superhuman form. However, their work would eventually find place in the religious texts. The another scheme was to be consisted of Gods assuming the human forms in usual (sexual) manner, as they would be undergoing all the human sufferings without having knowledge of their divine manifestations but they would set an example for others by their ideal behaviour. At the later stage in their lifespan, they would be touched by the blessings of superhuman seers. Thereby, though common people would treat them like their own brethren initially, they would realize their folly later on. And thereafter, they would follow their ideals with unwavering faith. No doubt, this pattern was very difficult to execute and to create an everlasting impact on the minds of common populace. However, for this scheme to become very effective; the need of long-drawn preparations spread over generations together to precede these manifestations arose. Evidently, it became possible to have the parents like Vithhalpanta and Rukmini to give birth to extraordinary divine manifestations

like Nivriddhi, Dnyanadeva, Sopana and Muktabai. This has been described by Saint Tukarama in his Abhanga : ‘Pious is that clan and blessed is that country where Hari’s disciples take birth’.

Superhuman births of Nine Nathas :

When Lord Shankara seating at mount Kailas started pondering continuously over Bhagavatgita, its references cropped up many times during his conversation with Goddess Parvati who was startled with his unusual behaviour and enquired as to who is this Gita so dear to him of all the persons? Then Lord said, O Goddess! I shall introduce to you this Gita at an appropriate time. Later on, before her curiosity became more intense, Lord took her to the serene surroundings of milky ocean and started explaining Gita-essence to her like this.

At the end of the Dwapara-age, devilish minded Kauravas cunningly appropriated the kingdom of their cousin brothers Pandava and sent them in exile to the forests for fourteen years. However, Kauravas refused to hand over the kingdom back to Pandava on completion of their exile, as promised earlier. Instead, they started an unmerited war with Pandava. When Krishna’s efforts to prevent this war failed, he led Arjuna to the battlefield by assuming the role of his charioteer. Unfortunately, Arjuna was overwhelmed with compassion when he saw all his relatives arrayed as his enemy and threw his bow and refused to fight with them. Thus, the Lord in order to make Arjuna realize his folly; narrated to him Brahma-knowledge in the form of Bhagavatgita. Subsequently, the brokers of religion deliberately kept this divine knowledge in Sanskrit by locking it up as their exclusive preserve. With the result, common people were deprived of the access to this knowledge. So Gita is in the danger of becoming almost extinct from the face of earth. As people have been deprived of this knowledge on account of its not being made available to them in their

mother-tongue, the doors of liberation from this worldly life became permanently locked for them. As Lord’s explanation increased the curiosity of Goddess, she prayed him that this most valuable Gita-essence should be told to her in detail.

Matsyendranatha :

Thus Lord started explaining Gita-essence to Goddess Parvati. As he was explaining, Goddess was affirming by making a humming sound in affirmation. After some time, Goddess almost passed into yogic trance due to great import of that knowledge and her humming too stopped. But Lord’s recitation was still continuing. Just then in order that this great knowledge should not go waste, Kavinarayana entered into the stomach of a fish as an infant and started humming from there as Parvati would have done. After some time, Lord looked at Parvati and said, “O she has passed into contemplation but who then was humming in affirmation!” As he visualized that this was a trick played by Kavinarayana, he loudly said ‘Aalaksha’! Then Kavinarayana responded by saying ‘Aadesha’! And came out of the fish’s stomach as an infant child and started crying loudly. The Goddess alarmed by this sudden development immediately breastfed that child out of compassion. The child having come out of a stomach of a fish was named as Matsendranatha. Lord took that child to Kailasa and taught him Gita-essence for twelve years and handed him over to Lord Dattatreya in order to make him study other texts for spreading Gita-knowledge among the masses. Accordingly, Kavinarayana was born under superhuman conditions and the seed of Dnyaneshwari was sown in the proper field. Thus Lord imparted Gita-knowledge first to Parvati, then to Matsendranatha and established the Natha tradition. As births of all Nine Nathas were of superhuman nature, this first superhuman scheme was launched as per the divine plan. Later on Gorakhshanatha was born in the same manner.

Gorakshanatha :

Lord Dattatreya after first 12 years initiation of Matsyendranatha, made him to undergo the rigorous practice of severities and meditation for another 12 years and then directed him to have pilgrimage of sacred places all over the country for further period 12 years. Ultimately, he was asked to carry out his destined task of spreading Gita-knowledge among common masses. Matsyendranatha during one of his tours came to a place called Chandragiri in Bengal. As per usual Natha tradition, he stood before a household of a Gaud Brahmin named Sarvodaya and begged for the food. Sarvodaya's wife was a pious childless woman. As Matsyendranatha gave his usual call of 'Aalaksha', Sarvodaya's wife, on observing this brilliant Yogi standing at her doorstep, invited him inside her house and prostrated at his feet. Matsyendranatha on observing her distress, enquired about her problem. She narrated her woes and asked for his blessings. Matsyendranatha gave her the ashes from his sack and asked her to consume the same so that she will be conceived. But Matsyendranatha put a rider that he would return after 12 years to take charge of that boy and departed from there. Matsyendranatha, on his return to that place after the period of 12 years, visited the same household and gave a call of 'Aalaksha'. As Sarvodaya's wife came forward, he enquired as to where is the child born of ashes given by him. She got very much scared with yogi's enquiry as she had thrown away the ashes given by him into a cow-dung dump in her backyard instead of consuming the same. When she started shivering in fear, Matsyendranatha on finding out the truth got terribly angry with her. However she showed him the place where she had thrown the ashes. Matsyendranatha went near that dump and gave a call of 'Aalaksha'. On hearing that call, the child inside returned the call by saying 'Aadesha'. As Matsyendranatha cleared

the dump, a brilliant 12 year old boy emerged out of the pit and prostrated before him. Being born in the cow-dung, he was named as 'Goraksha' who later on became famous as Gorakshanatha, the second in line of Natha tradition.

Gahininatha :

Once Gorakshanatha was practicing recitation of Sanjiwani (bringing a dead person to life) mantra in absence of his Guru Matsyendranatha. That time, the children of nearby village came to him with a lump of clay and requested to him prepare a chariot out of the same. Gorakshanatha replied that he doesn't know how to shape a chariot out of the clay. So the children started that venture themselves and somehow prepared the chariot. However they were unable to shape a charioteer. So they again approached Gorakshanatha with a renewed request for helping them out in shaping of a charioteer. Thus Gorakshanatha while creating the shape of a charioteer was also continuing with recitation of Sanjivani mantra. As soon as clay charioteer was ready, it came to life by power of Sanjiwani mantra as an infant child and started crying out loudly. The children ran away in utter fear of a live charioteer whom they presumed to be a ghost. Even Gorakshanatha was taken aback with this unexpected development. As this news spread in the village, Matsyendranatha came back hurriedly and on observing the situation, realized that Karbhajana has taken birth. As he was born of clay, he was named as Gahini. As it was difficult for both Nathas to rear that infant, he was handed over to a Brahmin named Madhu for bringing him up for period of 12 years. Gorakshanatha took charge of that child after 12 years and trained him in usual Natha tradition for next 12 years and blessed him. So he became famous as Gahininatha, the third in line of Natha tradition. Gorakshanatha later on brought up two more Nathas namely Chauranginatha and Charpatanatha, born in the same asexual fashion as his followers.

This branch of Natha tradition ends here. Later on Gahininatha came in contact with Nivruttinatha, the elder brother of Saint Dnyaneshwar. There were other two Nathas, namely Jalandarnatha and Kanifnatha who took birth under another branch of Nath Tradition led by Jalandarntha.

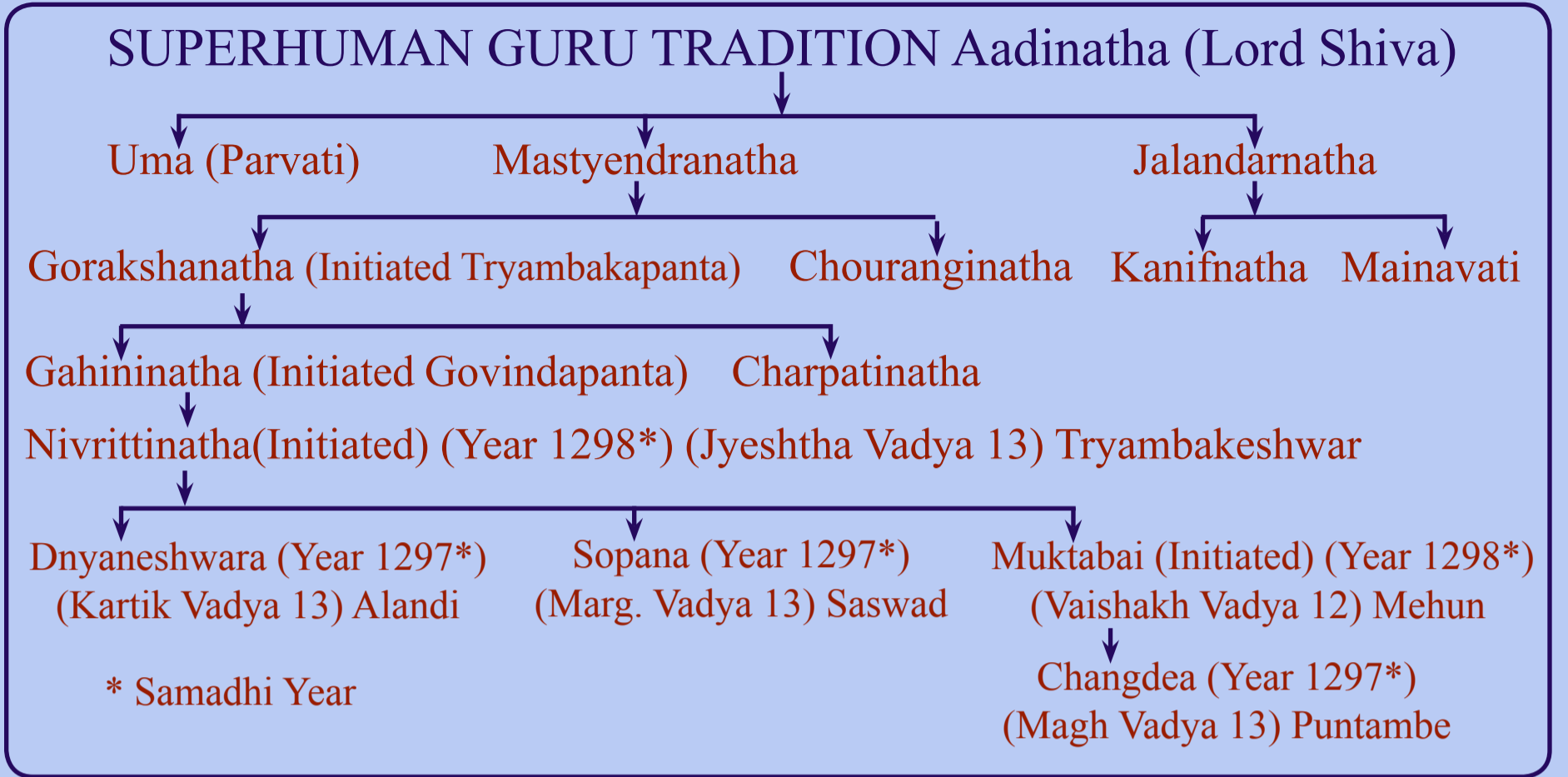
Natha Tradition :

The Natha tradition which originated from Lord Shankara has Vishnuswami (Lord Vishnu) as their deity, so it is called as Vaishnava tradition too. As Nathas didn't take birth like ordinary beings, people treated them as super-humans or manifestations of Gods. As such their works acquired the divine touch. Common people by treating them as Gods expected from them only blessings and freedom from their worldly worries but never bothered to follow their high ideals. Nathas dedicatedly carried out their assigned duty of locating the extraordinary individuals existing among common people and making them fit to spread true knowledge and tracing out the divine manifestations living as ordinary beings and to make them aware of their true form and destined duty through their blessings. As common people have belief in the extraordinary performances of ordinary human beings, they follow their ideals faithfully. Thus God gave birth to Gorakshanatha 1600 years earlier than birth of Tryambakpanta, the great grand father of Dnyaneshwara and to Gahininatha 1600 years earlier than birth of Govindapanta, the grand father of Dnyaneshwara and 1700 years earlier than birth of Nivruttintha. However these Nathas had to wait till then to bless the Dnyaneshwara family tree with their grace. So superhumanly born Gorakshanatha and GahininathablessedhumanlybornTryambakpanta, Govindapanta and Nivruttinatha and smoothly led them on the path of their destined task. Thereby, successfully fulfilling their assigned mission as per the divine schemes drafted much earlier. Thus no references are found of either Gorakshanatha

after he blessed Tryambakpanta or of Gahininatha after he blessed Govindpanta and Nivruttinatha.

Can anyone keep age-track of super-humans!

The great Indian philosopher Shankarchary's life span was from year 575 to 532 B.C. and references of Gorakshanath asking his follower Bhairava to challenge Shankaracharya's philosophy appear at the fag end of this period. Thus if we presume that Gorakshnatha was 50 years old that time, then he must have been born round about year 582 B.C. Haripanta, the son Ttyambakpanta and grandfather of Dnyaneshwara expired during year 1135 Shake i.e. 1057 A.D. Thus, Gorakshanatha's age that time comes to 1682 years. Now Gahininatha had blessed Govindapanta and also his grandson Nivruttinatha who was 12 years old then. As this incidence took place in year 1207 Shake i.e. year 1285 B.C. and as Gahininatha was presumed to be 24 years younger than Gorakshanatha; his birth year happens to be year 558 B.C. Thus, Gahininatha must be about 1843 years old that time. As there is reference to Sage Changadeva, a Dnyaneshwara's contemporary, having lived for 1400 years, it is no wonder that Nathas have had such extraordinarily long life span out of their yogic powers. If we take into consideration their extraordinary missions, there appears to be quite a sound logic for such extraordinary manifestations to occur.

Dnyaneshwara's Family-Tree :

The Kulkarni clan of Aapegaon, a small town near a renowned religious place of Paithan under Satavahan dynastic rule during twelfth century; were the ancestors of Dnyaneshwara. Kulkarni was not a surname then but a designation of a revenue official of that time. Their main duty consisted of collection of revenue and maintaining relevant records of land Revenue & Farmers (Kul-Farmers, Karni- Duties) for the king. Haripanta was such a Revenue official around year 982 A.D. He belonged to Madhyandin branch of Deshstha Yajurveda Brahmins originated from Sage Panchapravarnvit. Haripanta was a pious individual and was great-great grandfather of Dnyaneshwara i.e. his seventh ancestor in the line. Harpanta's son Ramacandra and Ramcandra's son Gopalpanta duly performed their official duties. Gopalpanta had only one son named Tryambkapanta.

Search for Pious Family :

Tryambakpanta was Dnyaneshwara's great grand father. He was very brilliant from his childhood who later on became famous as a great Bhgavata sect follower. Tryambakpanta, after his

thread ceremony, studied Vedas at Devgad. He was appointed as Regional Authority of Beed Region. As there was severe famine for three years during his five year stint at Beed, he supported many poor families out of his personal earnings. Tryambakpanta had two sons named Haripanta and Govindapanta. Govindpanta was looking after his revenue duties while Haripanta went to Devgiri along with his father Tryambakpanta in service of King Sindhanaraja of Devgiri and proved his bravery many times. Once he was sent on a military mission assigned by the king for defeating one rebel Deshmukh of Karanje hilly territory. Unfortunately Haripanta lost his life during that battle. Tryambakpanta, being very much agitated due to loss of his son, returned to his native place Aapegaon. Consequently, he became very much of ascetic nature. But time was now yet ripe for the continuation of Natha Tradition. So when Gorakshanatha came to Aapegaon during his usual tours, Tryambakpanta, on hearing his fame, came to Gorakshanatha and prostrated at his feet, requesting for uplifting his remaining life. Gorakshanatha blessed him suitably and sown the seed of Gita-knowledge in Dnyaneshwara's great

grandfather. Thus Tryambkapanta rightly becomes his spiritual ancestor. Saint Namadeva has described this event as ‘Devotee Tryambakapanta, original forefather first, his Samadhi being at Aapegaon’. Tyambakpanta’s elder son Govindapanta was Aapegaon’s Kulkarni and his wife Nirabai was daughter of Devakule of Aapegaon. This Devakule clan still resides at Aapegaon. Vitthalpanta, Govindapanta’s only child, was born to him at 55 years of his age. Govindapanta and Nirabai were of very pious nature since their childhood. They were blessed by Gahininatha. Nirabai was conceived by drinking water containing ashes given by Gahininatha to her. These ashes were, in fact, given by Gorakshanatha to Gahininatha with a specific purpose. The incidence of Vitthalpanta’s birth has been described by Saint Namadeva as ‘Both husband and wife were seating, she was caring for her foetus with meditation. The nine months of devotion were complete and an astute asceticism incarnate was born. Lovingly named as Vitthala. Thus Nira received blessings of Gahininatha’.

Vitthalpanta :

Vitthalpanta was born with tremendous

memory but was of ascetic nature. His asceticism was quite discerning. He was initiated to religious learning with recitation of Gayatri mantra at the time of his thread ceremony at seventh year of his age. He instead of continuing with his ancestral official duties proceeded to Paithan for studying Vedas while staying with his maternal uncle Devakule. He thoroughly studied Vedas, poetry, grammar, etc; for a period of 12 years and acquired thorough knowledge of the same. After studying religious texts, with the permission of his parents, he proceeded for visiting sacred places like Dwaraka, Pindaraka, Sudampuri, Mulamadhava as well as Bhulakatirtha, where Lord Krishna ended his incarnation, Sorti Somanatha, Prayaga and Mucakundagufa, etc; as per the ancient practice prevalent during that period. After visiting Saptashrungi at Vani, he arrived at Tryambakeshwara. There, he had a sacred bath at Kushavarta lake and took a round of Brahmagiri hill, the place frequented by Gahininatha. Then after paying homage to Bhimashankara, he finally landed at Alandi.

HUMAN FAMILY TREE OF DNYANESHWARA

Marriage of Vitthalpanta :

At Alandi, there was one Siddhopanta Kulkarni, who was managing his official Kulakarni duties of nearby 24 villages. Siddhopanta belonging to Tripravar Vasishtha Brahmin clan and his wife Umabai were of very pious nature. They had their only daughter Rukmini. As Rukmini had become of marriageable age then, Siddhopanta and Umabai were earnestly in search of a suitable match having religious inclinations for her. Siddhopanta along with his wife used to visit daily Siddheshwara temple early in the morning and used to enquire if any pious visitor has arrived there. During one of their usual morning rounds, they noticed a brilliant youth who was reciting Upanishadas in Siddheshwaratemple. After introducing themselves to him, they enquired about his whereabouts. On finding out that he too was a religiously minded son of Kulkarni of Aapegaon, they both were much delighted and humbly invited him to come to their residence for stay. Vitthalpanta agreed to their request. On observing his pious daily routine, they decided in their mind that he was the best match for their beloved daughter Rukmini. Incidentally, Siddhopanta dreamt one night of a direction issued by Lord Vitthala that he should marry his daughter Rukmini to Vitthalpanta. Thus on following morning he narrated this incidence to Vitthalpanta and requested him to accept his marriage proposal. However, Vitthalpanta answered that he would agree to the proposal only if he too dreams in the similar fashion. And coincidentally, he actually had such a dream next night, wherein Lord Vishvmbhara directed him to accept Siddhopanta's proposal. Saint Namdeva describes this incidence as 'Devotion and asceticism happily reside in you; since four divine incarnations are to be born to her, accept her is my order'. When their horoscopes perfectly matched with each other, they were married on

the next auspicious day. Siddhopanta then led the couple to their home at Aapegaon.

Renunciation of Vitthalpanta :

Vitthalpanta and Rukmini led a happy life for period of twelve years thereafter but bore no child. In the mean time, as Vitthalpanta's parents expired, he lost interest in the worldly life. Siddhopanta, on observing Vitthalpanta's ascetic attitude, brought the couple back to Alandi and made lot of efforts to develop interest in Vitthalpanta's mind for a happy family life. But the things were not to be as he wished. Vitthalpanta often used to declare his intentions of renouncing the worldly life to Rukmini and seek her consent, to which she never obliged. Siddhopanta advised him that he cannot have renunciation until a child is born to the couple. After some days, Vitthalpanta told Rukmini one night that he is leaving the place. As Rukmini was half asleep, she said yes thinking that he is going out somewhere nearby. Vitthalpanta presuming that affirmation as consent for his request and left that place for the good. Eventually he went to sacred place Kashi and undertook initiation for renunciation from Ramananda Swami, the head of a famous religious monastery there. There he continued his studies of Vedas and Upanishadas under the assumed name of Chaitanya.

After period of 12 years from that incidence, Ramananda Swami, on handing over the responsibility of his monastery to his trusted follower Chaitanya, left for his southern pilgrimage. When he happened to visit Alandi, he stayed at Siddheshwara temple. On the next morning, when he observed Rukmini taking rounds of a Pipal tree in the temple premises continuously for a period of three hours, he was little astonished. As he came out of the temple after completing his rituals, Rukmini paid homage to him. Ramananda Swami as per prevalent practice gave her blessings and said "Bear the child". When Rukmini laughed sarcastically, he enquired

as to what was the problem with her? She replied that how his blessings will come true when her husband has gone to Kashi after his renunciation? He doubting a little asked her how her husband looked like. When Rukmini narrated Vitthalpanta's description to him, Ramananda Swami was more than sure that he must be none other than his disciple Chaitanya. So he was very much agitated as adoption of renunciation by a married man was a grave deviation from the religious prescriptions. In that case someone who has initiated such person into renunciation also shares the equal blame. Thus he suddenly interrupted his pilgrimage and headed for Kashi along with Siddhopanta and Rukmini. After due enquiry, Ramananda Swami found his fears to be true. Thus he directed Chaitanya to return immediately to his family life after undergoing certain obligatory penances (special type of fasting) like Chandrayana and Krucchayana. At the same time, he did not forget to tell Vitthalpanta in private that Rukmini is destined to bear four divine manifestations in the near future. The couple faithfully carried out the penances prescribed by Ramananda Swami on their way back to Alandi.

Tortured by Alandi Brahmins :

As soon as they arrived back to Alandi, they had to face the severe wrath of Brahmin community of Alandi; as they had heard, read in religious texts and themselves observed that someone can become a hermit by renouncing the family life, but they had not come across even a single incidence of a hermit resuming the family life afresh. Thus these Brahmins forced Vitthalpanta and Rukmini to be outcast from their community. Consequently this a couple had to seek refuge in a solitary location at a forested area on an isolated island Siddhabet near Alandi. They erected a humble hut out of the locally available material and continued their stay there. Even then they were not spared from physical and mental agony by the stone-hearted

Alandi Brahmins. As Vitthalpanta used to visit Alandi only for seeking alms in the form of few raw grains for their bare survival, he was ridiculed by Alandi Brahmins very badly for having reentered the family life. Even Rukmini and Ramananda Swami were not spared. The errand boys in the town used to throw stones or cow-dung at Vitthalpanta; as if Vitthalpanta's knowledge, devotion and asceticism were to be tested by providence. But he very courageously stood this test and came out successfully as mentioned in Bhgavatgita as under.

इये विनवणीयेसाठी। अवलोकिले गुरु कृपादृष्टी। म्हणे गीतार्थेसी उठी। न बोले बहु॥ १८

Same to foe-friend, respect-insult; cold-heat, pleasure-pain, he is free from attachment.

(G-XII/18)

तेथ जी जी महाप्रसादु। म्हणोनि साविया जाहला आनंदु। आता निरोपीन प्रबंधु। अवधान दीजे॥ १९

Same in blame-praise, silence, content in anything; Support-less, firm in intellect, devotee is dear to me.

(G-XII/19)

Worldly birth of super-humans :

Thus the period of 12 years lapsed during such an inhuman torture faced by this pious couple. Sometimes sustaining on the alms if fortunate enough to have it or sometimes surviving by just consuming some tree-leaves in the absence of alms. Later on they were blessed with four children. Even Gods like Brahma, Vishnu and Mahesha and Aadi-maya themselves had to patiently wait for period of 12 years to take their destined birth on earth. Here coincidence is very evident in the fact that both Govindapanta and Vitthalpanta had their first child at 55 years of their age. Thus it would be seen that the divine manifestations don't happen suddenly as very elaborate and laborious preparations needs to precede these events. The birth dates of all divine incarnations as quoted by Saint Namadeva are as under.

Nivrittinatha : Year 1273 A.D.
(Magha Vadya 1, early morning.)

Dnyanadeva : Year 1275 A.D.
(Shravana Vadya 8, midnight.)

Sopandeva : Year 1277 A.D.
(Kartika Shuddha 15, early night.)

Muktabai : Year 1279 A.D.
(Ashvina Shuddha 1, noon.)

Alandi Brahmins refuse permission to thread ceremony :

When Nivritti was eight years old, he was to be solemnized with a thread ceremony as per then prevalent custom. So Rukmini persuaded Vitthalpanta to approach Alandi Brahmins to allow this function to take place. Accordingly when Vitthalpanta very humbly approached them with this request, the arrogant Brahmins retorted by saying that as he did not bother to seek their permission at the time of renouncing family life, how can he dare to seek their permission for thread ceremony now? Vitthalpanta departed with a broken heart. As Vitthalpanta returned to Siddhabet and narrated that incidence to Rukmini, she courageously solaced and asked him not to lose heart. She reminded him that as great sages like Gorakshanatha and Gahininatha had blessed his forefathers in the past with their grace, they should even now seek blessings from Adinatha Shankara by visiting Tryambakeshwara. Vitthalpanta liked this idea very much and entire family proceeded to Tryambakeshwara.

Natha's divine-touch for Nivritti :

Thereupon, Vitthalpanta drafted a tough course of penance for the family. They used to wake up at midnight, take a bath at Kushavarta tank and proceed to Brahmagiri for taking round consisting of ten km and come back to Tryambakeshwara for paying homage to Lord Shankara. This routine was continued for a period

of six months non-stop. Once, during their usual round of Brahmagiri, Vitthalpanta was leading the march with Muktabai mounted on his shoulders, followed by Rukmini, Sopana, Dnyanadeva in a line and Nivritti trailing at the end. As Nivritti lagged little behind during that march, a sudden roar of a tiger reverberated in the air and a huge full grown tiger leaped in between Dnyanadeva and Nivritti. Vitthalpanta took hold of Sopana, and Rukmini that of Dnyanadeva and they started running ahead. While Nivritti naturally ran in the opposite direction out of the fear of ferocious tiger in his front. In an utter confusion, when Vitthalpanta and others reached a safe distance and halted hugging each other, they noticed that Nivritti is missing. All of them were totally shocked by this sudden turn of this event. Rukmini cried loudly and Vitthalpanta started searching Nivritti in opposite direction while calling his name loudly. Dnyanadeva and Sopana started running helter-skelter in confusion. Vitthalpanta while keeping the family at safe spot undertook an intensive search for Nivritti throughout the day but it was of no avail. When Vitthalpanta enquired about Nivritti with other pilgrims, they replied that they have neither heard the tiger's roar nor have they seen any tiger or a ten year old boy in the vicinity. Vitthalpanta waited there till darkness in the hope of Nivritti's return. The entire family continued the search vigorously for seven days. On the other hand when Nivritti lost the track of that road while running wildly, he suddenly entered into an unknown cave as if under certain spell. To his astonishment, there was Sage Gahininatha meditating while seating on a stone in a yogic posture. Rather it must have been a divine plan to bring Nivritti to Gahininatha as no other pilgrim had actually seen a tiger or even heard his roar. Gahininatha's followers calmed down terrified Nivritti and made him stand before Gahininatha. When Nivritti observed his serene figure with a thick mane of white hairs tied on his head, round

rings in both ears, a horn in one hand and other resting on wooden staff and continuously rolling a chain of beads while chanting his Gurus name. Nivritti remembered his mother's words that they should seek blessings from Natha seers and was sure that he must be one of the Natha seers. So he prostrated at his feet in great reverence. Thereupon Gahininatha lifted and embraced him and said lovingly "O my dear child Nivritti! I was waiting for you here since long time. That was not a real tiger but just an illusion created by Maya to bring you to me". Gahininatha later on initiated Nivritti into Natha tradition and named him as Nivrittinatha and taught him Gita-knowledge for seven days on. Thus Gita-knowledge which was originated by Lord Shankara came back to himself in the form of Nivrittinatha via Matsyendranatha, Gorakshanatha and Gahininatha. Gahininatha directed Nivrittinatha to spread this Gita-treasure among people troubled by Kali's misadventures. Nivritti after seeking permission of Gahininatha came back to his worried family members and narrated the whole episode and also the message given by Gahininatha to them. All were very much delighted. Now Vitthalpanta was more than sure that he has really been blessed with four divine manifestations as aptly predicted by Ramananda Swami while he departed from the monastery at Kashi, and he became carefree about the future of his children.

Appearing again before Alandi-Brahmins :

Vitthalpanta, having realized that his children are super-humans, felt that it would not be befitting for them if they are not properly initiated as Brahmins by performing thread ceremony for them. So he again approached Alandi Brahmins with his renewed request for finding out some support from religious texts for permitting him to have his children their proper initiation. He also told them that as he is ready to undergo any punishment for the crime committed by him but requested them

not to punish his children who are not at fault at all. The arrogant Alandi Brahmins without having slightest discrimination declared that his crime is so dreadful that there is no lesser punishment than death penalty for him. Vitthalpanta humbly said he is ready to undergo the punishment declared by them, but what about his children! The Brahmins retorted that they would decide about it after their order is carried out. Vitthalpanta under belief that Brahmins would purify his children after his departure returned with a firm determination in his mind.

Body-renunciation :

As Rukmini had never seen such determination on his face earlier, she enquired about the reason. Vitthalpanta calmly replied that "They will purify all of you after my departure". Rukmini was completely shattered from within as if a thunderbolt has struck her. But realizing the seriousness of situation, she regained her composure. Now Vitthalpanta observed the same determination on her face too and he knew what is brewing in her mind. Rukmini said "This is not your crime alone. As your wife, I too have equal share in it". Vitthalpanta sincerely asked her "What about our children? At least one of us-----" Rukmini interrupted him by saying "Haven't you observed how my Dnyana is taking care of all of them since birth of Sopana, he feeds them with morsels from his own dish, he carries out all the works that I am supposed to do, he has become their mother too. As Nivritti is himself the world incarnate, he will assume your position, now there should be no retreat". At the fall of night, both of them got up and readied themselves to depart. Rukmini lovingly caressed the faces of all children in their sound sleep and bent down to kiss little Mukta's cheeks. Mukta put her tender hands round her neck. Then Rukmini lost all the courage mustered by her and started weeping. As her tears were dropping on Mukta's face, Vitthalpant said

“Take care she would wake up”. Then, with a very heavy heart, Rukmini got Mukta’s hands off her neck and she came out of the hut. Both of them departed with the heavy hearts without speaking a word with each other. The holy Ganges at Prayag was their destination now.

Nivritti’s divine-touch for Siblings :

Next morning when Dnyanadeva woke up and came out of the hut and saw that his parents are not around and Nivritti who was standing like a rock with hands folded around his chest and looking intensely at the door, he asked him, “O brother, where are our parents?” Nivritti without speaking a single word tightly embraced Dnyanoba with his strong arms. The distance of ages vanished suddenly and message from one heart reached another heart. Dnyanoba became one with that great soul; nay, with his own soul. Thus, Natha tradition had stung. One soul had grabbed other soul. In this manner Dnyanoba was initiated into Natha tradition as Dnyaneshwara. He knew everything without speaking a word. He applied the dust around feet of his guru to forehead and silently started sweeping the floor around the hut. Sopana and Mukta woke up after some time and came running out of the hut while shouting name of their mother. As Nivritti was still waiting for them, he knelt down and embraced them lovingly. All were silent for some time. It was as if they had lost their existence. They felt like meeting their parents of ages in Nivritti’s embrace. Such is Natha tradition. Though it wasn’t their age to understand that Nivritti had become their parent, they realized everything. Then Dyanoba too joined them in that embrace. Thus entire universe became one now. After some time, Nivritti separated them from his embrace, kissed them on their forehead and said “Our parents expected us not to cry but don’t worry, I am here your Nivrittidada, I shall never leave you alone”. Readers would know later on that Nivritti faithfully abided by this promise

till his end. After Nivritti’s turn, Dnyanadeva took them in his embrace and said “Don’t worry at all, I am here your Dnyanadada, I shall be your mother”. Sopana and Mukta felt as if they are in their mother’s embrace.

Open the Door Dnyaneshwara!

Nivritti and Dnyanadeva after demise of their parents, used to go daily to Alandi in order to collect the alms. One day, when Nivritti was engrossed in his meditation, Dnyanadeva thought that he alone would perform this task without disturbing Nivritti. So he started his routine round while reciting verses from Bhagavadgita and seeking the alms. As he entered the Brahmin enclave of Alandi, he was offered some grains by a generous woman. Then, he came face to face with Visoba, a very arrogant Brahmin accompanied with another Brahmin. Visoba’s companion was astonished on hearing Bhagavatgita verses rendered in chaste Sanskrit by Dnyanadeva and said, “O Visoba, this offspring of a renunciate appears to be very gifted to me. Visoba got very much agitated and retorted back angrily, his father was renunciate living in a hut outside Alandi and wandering during day and night. God knows what that bad girl Rukmini must be doing in his absence. Let’s get away from here soon.” Pious minded Dnyanadeva on hearing these slanderous comments from Visoba got very much agonized and he felt as if a thunderbolt had struck him or someone is pouring the red hot molten iron into his ears. He immediately ran towards their hut. There Nivritti was waiting for him impatiently. Dnyanadeva rushed into his embrace and started weeping uncontrollably. Nivritti got worried and asked, Dnyana, what happened! Dnyanadeva said agitatedly, we never mind when they offer even cow dung as alms to us or call we brothers by any bad names, but slandering the character of our parents is the limit that I can’t tolerate. I would now give up my life. Saying so, he immediately ran inside the hut and bolted its door from inside.

He refused to open the door in spite of repeated requests by Nivriddhi. When Muktabai saw through the slit in the door that Dnyanadeva was seating in an upright lotus position and was controlling his vital breaths vigourously, she was very much alarmed and begged of him not to resort to such extreme steps. But as this too was of no avail. So she suddenly erupted into the spontaneous unbroken verses as follows.

Yogi of pious mind bears crimes of people.

If agitated cosmos becomes fire, saint should become water.

If word-weapons become painful, saint should treat them as advice.

Cosmos-cloth is Brahma-yarn, open the door, Dnyaneshawara!!

Treat him full of pity and patience as saint in world.

All Beings are as revered as Brahma for us.

If our hand hits us, we shouldn't become angry.

If one bites tongue, has he broken the teeth?

If one eats iron pebbles, he dances on Brahma-status.

Subdue and transcend mind, open the door, Dnyaneshawara!!

God isn't far off for him with pure mind.

All means are at hand, not available at market for price.

Who should teach whom? Only essence should be gained.

It is all work of pious guru, father and Rukmini-husband.

Your favourite Muktabai's life is kept as capital with you.

Cross worldly life and save universe, open the door, Dnyaneshawara!!

Muktabai's words were like incessant flow of Ganges water and when its pitch reached up to heavens, Dnyanadeva opened the door and dashed out like stormy wind and held his dear Mukta in his embrace. Then Muktabai started weeping uncontrollably. And Sopana too started crying. As Dnyanadeva's tears started flowing like flood, they drenched both Muktabai and Sopana. Muktabai's extempore rendering of these unbroken verses are aptly known as 'Tatiche Abhanga' (Door's

unbroken verses). When they released Dnyanadeva from their embrace, he ran towards Nivriddhi and fell at his feet. Then he himself started singing in emotional surge.

Mind is quenched and satiated; it gained knowledge by Krishna-form.

I saw Krishna-form, self-existent and grayish form of Hari.

Father and Rukmini-husband, grayish image in all pots

Mind takes spirit in close embrace.

Mind is quenched and satiated; it gained knowledge by Krishna-form.

Nivriddhi too became emotional and started crying with flood of tears flowing from his eyes. Dnyanadeva continued singing.

I saw your feet, my mind is quenched.

Why should I give up life, my Mother!

I would be satisfied at my maternal home.

Then I would sing songs of Shrihari, my Mother!

Then all joined Dnyanadeva in chorus and started singing joyously. And the impending grave danger for the divine knowledge, that was to become a guiding light for a common man in Maharashtra and entire India in due course of time in the form of legendary commentary on Bhagavatgita, was thankfully averted.

Crime and Punishment :

The Alandi Brahmins ordered the cruelest punishment like terminating lives of Vitthalpanta and Rukmini for their conduct against the religious texts and that pious minded couple obeyed those orders faithfully without slightest grudge. They ended their worldly life by entering into the sacred confluence of Ganges and Yamuna rivers at holy place of Prayaga. In fact, Alandi Brahmins had no legal or religious authority to order such a ghastly punishment on their own. Adopting renunciation after leading family life was a practice accepted by the texts but it was not a text-order. Though, very few individuals used to resort to this practice, no

one had till then returned back to family life after adopting renunciation. Thus it may be the case that texts might not have foreseen such an eventuality taking place in future; so there was no discussion on this count in the texts. Though, adopting renunciation after certain stage in family life was a general practice prevalent then, the decision to resort to such practice was best left to the individual discretion. There are instances of many sages and seers continuing leading the family life even after attaining Brahma-knowledge. Thus, as the simple logic would have it; when resorting to renunciation from family life was discretionary, resorting to family life after renunciation too should have been discretionary. There is very sound reason to allow such discretion. While the livelihood of a monk becomes the responsibility of society in general, it was not necessary for the society to sustain someone, who has returned to family-life from his monk-life. Moreover such reunion is also an event to celebrate by his family members as they get relieved from the mental agony they had to undergo earlier. There is provision in the law for giving relief to the accused in absence of an appropriate legal provision for punishing him for the crime he is supposed to have committed. The same principle should have been applied in case of Vitthalpanta's imaginary crime too. As a matter of fact, when a learned guru like Swami Ramananda was able to find out the penance for Vitthalpanta's crime from the same religious texts, why was it not possible for Alandi Brahmins to do so before awarding him this extraordinarily ghastly punishment!

Terrorism of Alandi Brahmins continues :

Now Nivrittinatha, Dnyanadeva, Sopana and Mukatai were of ages of 10, 8, 6 and 4 years respectively. The hatred of Alandi Brahmins against Vitthalpanta and family appeared not to have been abated even a bit after the sad demise of that couple. It was evident from continuance of

Alandi Brahmin's terrorism against these innocent children too for no fault of theirs. Astonishingly Alandi Brahmins, in spite of their assurance that they will solve the issue of children's thread-ceremony after undergoing the punishment by their parents, continued hating their children too. Whenever Nivrittinatha and Dnyanadeva used to go to Alandi, for collecting some raw food-grains for their bare survival, after leaving little Muktai in the care of Sopana; they were heckled as before. This inhuman treatment was continuing for seven years. Just on account of this uncalled for terrorism of Alandi-Brahmins, the siblings tried to shift from Alandi to Aapegaon, in the hope of finding out better alternative. But they found that their ancestral property had been appropriated by their cousins. Even Devakules at Paithan, their grandfather's in laws, seemed not to have cared little for these unfortunate children during their most trying period. God knows where they might have found the shelter over their heads during that time! Even the priests in a temple, where they sought shelter, used to drive them away. Now Dnyanadeva was 15 years old and Nivritti for most of the time used to be engrossed in his deep meditation. Thus it was Dnyanadev's lot to take care of Sopana and Muktai. Their beloved parents having already undergone the punishment for their so called crime, Dnyanadeva now thought that it would be appropriate to again approach Alandi Brahmins for their initiation into the clan. That would have lessened their continued agony to some extent. On getting approval of Nivrittinatha to this proposal, the brothers appeared before Alandi Brahmins with the request for their initiation as Brahmins, since their Parents have already undergone the prescribed punishment. But the things were not going to be that easy. Alandi-Brahmins, in order to get rid of this unwelcome development, cleverly asked them to approach Paithan Brahmins as they were the authority to take decision in such unprecedented matter. Nivrittinatha getting worked up due to this

fanatical behaviour of Alandi Brahmins, said in disgust,

“I have no caste or clan, I am neither Brahmin nor warrior nor Trader nor outcast. I am neither demigod nor Yaksha nor Kinnara nor sage nor a night-wanderer. I am indestructible, invisible, ancient and having a desired form out of my own knowledge. I am neither space nor air nor fire nor water nor earth elements nor even the great principle. I am neither with nor without any form. Listen to Dnyaneshwara, such is my tradition”.

But Dnyanadeva's birth was for establishment of religion among common masses and making them contented. He said Vedic principles are never contradictory. There is no differentiation between the Soul-forms. Vedas say that a non-prescribed behaviour is blameworthy. Self-duty as per someone's own social class is proper and pure for any individual. Thus everyone should follow the saints and be example for others. The tradition of a clan must be followed and unreligious acts should never be performed. It is objectionable if someone's behaviour is not as per prescribed rules even after attaining perfection. Dnyanadeva said, “O Nivrittinatha, all religion-experts have said so.” Dnyaneshwara also quotes very explicitly in third chapter of Dnyaneshwari, namely Karma Yoga, that the great souls should always set an example for common people with their ideal behaviour as follows.

Look on gaining all; who became desire-free; for them duty is must; for people-uplift. 155

As with blind; sighted one walks ahead; ignorant be shown self-duty; by self practice. 156

If this isn't done; how will ignorant ones understand; how will they know; this path. 157

Here what's done by great men; is called as religion; that's followed by; masses common. 158

Natural as this is; don't abandon karma; has to be specifically practised this; by saints. 159

If I being satisfied; remain engrossed in soul-state; how will these subject; cross worldly life-sea? 166

Wait for me they should; and learn behavioural method;

all that worldly state; will be destroyed. 167

Here he who is competent; and omniscient; specifically he karma; shouldn't abandon. 168

I tell repeatedly; as this social system; is always worthy of protection; that's why. 170

You should follow textual path; lead universe on righteous path;

not be outcast; among people. 171

Sopnadeva too added like this. If someone tries to find out the pure clan of Pandava, it would be effort in vain. Castes don't matter, but devotion matters. What was the clan of seers Durvas and Vasishtha? How these seers would be called as belonging to best of the clans! What were Clan of Vyas and Valmiki? Similar is our clan”.

On way to Paithan:

As Dnyanadeva was able to convince Nivritti and Sopana, the trio took a letter of reference from Alandi Brahmins addressed to Paithan Brahmins and proceeded to Paithan. As they covered entire distance from Alandi to Paithan on foot, it took them 28 days to reach Paithan. During this long march, Dnyanadeva used to recite daily one unbroken verse composed by him which later on became famous as Haripatha, as aptly named by Muktai. The foursome was halting at the place of Devakules at Pithan. Dnyanadeva placed the letter of Alandi-Brahmins, through Devakule, before Paithan Brahmins for awarding an appropriate verdict in their disputed case. However even learned Paithan-Brahmins too couldn't find any support for performance of their thread ceremony in spite of their painstaking search of many religious texts for days together. So they unanimously declared that the thread ceremony cannot be performed for want of any religious sanction. And they directed these children to observe the celibacy henceforth and spend their future life in devotion of God. However, the children managed to maintain their composure without losing the heart. As one of the

listeners asked them to explain the meaning of their names, what they replied has been narrated by Niranjana Madhava as follows.

I am Nivritti who never adopts worldly life and constantly remains in soul-happiness as a Raja-yogi.

I am Dnyanadeva who knows meaning of entire knowledge and shall tell the same if asked by one.

I am Sopana who would recite prayers of Keshi-slayer and shall send devotees to Vaikuntha.

I am Mukti who will reveal miracles of world's Lord and have appeared in this world by God's grace.

On listening to this implied meaning behind their names, one notorious Brahmin sarcastically commented that what's there in the name? The buffalo walking outside on the road is also known as Gena. Dnyanadeva immediately said this animal has the same soul as mine. Thus that Brahmin gave three harsh strokes of a whip on that animal's back and to the astonishment all they saw that the marks of those three strokes suddenly appearing on the bare back of Dnyanadeva. Even blood started oozing out from those wounds. Though all Paithan Brahmins saw this miracle taking place before their own eyes, they did not budge from their decision of not granting permission for their thread ceremony. Thereafter the children went to bank of Godavari river and silently sat there. There again another Brahmin on noticing the same buffalo, who was being loaded with water-filled sacks on its back, went near Dnyanadeva and asked him that if he can get Vedic Mantras recited from the mouth of that buffalo, he would be lucky to get his entire clan purified. Dnyanadeva without losing a second put his right hand on head of that buffalo, which started reciting Vedic mantras. Again to the bewilderment of all who were present there on that occasion, the buffalo was repeating sacred Vedic-

mantras in his hoarse voice after Dnyaneshwara. On hearing of this miracle, many Paithan citizens gathered there to witness that extraordinary feat performed by Dnyaneshwara. Now after this unique incidence, Paithan Brahmins knowing greatness of Dnyaneshwara again convened a second meeting of their council and gave a written purification letter to these children. This letter was written in Sanskrit by a renowned Vedic scholar named Bopadeva, the head of religious council of Paithan, during year 1287 A.D. This has been got translated by Dr. Hemalata Dharwadkar of Pune, in Marathi. According to her, that was not a 'purification letter but a 'surrender letter' given by Paithana Brahmins. The gist of the same is as follows.

Purification letter :

To whom it may concern.

We resident Brahmins of Paithan bow to you and request that you should kindly pay attention to this.

We have observed and experienced a very marvelous incidence here. We on oath of God-trinity Brahma, Vishnu and Mahesha are revealing what we have observed this with our own eyes and are narrating it before you without favour to anybody, as only wise men like you can give justice to them after knowing its importance. (Here onwards entire history, starting from marriage of Vitthalpanta and Rukmini up to giving letter by Alandi-Brahmins to approach Paithan Brahmins for obtaining Purification Letter from them, has been faithfully narrated as it actually happened). Thus, Vitthalpanta along with his children arrived at the residence of his maternal uncle Devkule at Paithan. But as the boycott by Alandi Brahmins against him was still in force; we the Paithan Brahmins boycotted even Devkule for giving asylum to Vitthalpanta at his place. When Devkule had an occasion to invite Brahmins for death anniversary of his ancestors, not a single

Brahmin from Paithan accepted his invitation on account of our boycott. Thus Dnyaneshwara made appeal to Devkule's ancestors to be present for the occasion and the real wonder was that Devkule's ancestors were actually present in their physical form to grace that occasion. We have witnessed this incidence with our own eyes. Though there exists God-trinity of Brahma, the creator, Vishnu, the sustainer and Shiva, the destroyer; Lord Vishnu is considered as the best. Similarly Dnyandeva as manifestation of Lord Vishnu is the best among three children of Vitthalpanta.

This trio after their application for obtaining the purification letter was rejected by Paithan-Brahmins was residing on the banks of river Godavari. There just to poke fun at Dnyandeva some of the Brahmamins asked him, if they beat the buffalo standing there with a whip, would the marks of those strokes appear on Dnyandeva's back! And when one of them hit that buffalo with the whip, the actual marks appeared on the back of Dnyandeva. This incidence was indicative of Dnyandeva's mastery over the time. The most wondrous act of Dnyandeva was when he made the same buffalo recite Vedic mantras after him when challenged by onlookers, by placing his hand on the head of that buffalo. As this whole incidence was happening in front of hundreds of Brahmins and all wise men present, they were highly pleased. The same buffalo, who was whipped by a Brahmin, was reciting in high pitch verses after verses of sacred Vedic-mantras while correctly following prescribed rules of such recital and this marvelous incidence was taking place on holy bank of Godavari. As we ourselves have directly observed these miracle performed by Dnyaneshwara, we all Brahmins of Paithan having come together are offering this purification letter with a pious mind to these children. Dnyaneshwara is capable of making ultimate liberation available to all just by utterance of his name by them.

Whosoever is caring for his highest achievement, should not ridicule him even out of ignorance. It is certain that he would ever be revered by all on account of his pious and pure behaviour. Thus this letter is issued on 1209 Shake, Magha Suddha 5. (year 1287) I Bopadeva have prepared and I am offering this Purification Letter at auspicious feet of blessed Dnyaneshwara who has been revered even by Gods. May the auspicious occasion arise.

No thread ceremony yet :

No doubt, the learned Paithan Brahmins gave purification letter under very compelling circumstances but they like a shrewd Government officials had completely bypassed any mention of thread ceremony for which the whole episode took place. They not only absolved themselves from the responsibility of giving any firm decision on this issue but also avoided giving any specific instruction to Alandi Brahmins who had referred this case to them for issuing appropriate directives. Even Devkule house of Paithan, which was maternal home to Vitthalpanta's mother, did not bother to perform necessary thread ceremony for their great grand children. Had they taken such bold step even at that belated moment, their names would have been inprinted in the history of Dnyaneshwari in golden letters. Unfortunately the ghost of wrong conception that the children of renunciate are not entitled for a thread ceremony was not ready to get down from the dull heads of Paithan Brahmins even after Dnyanadeva had performed most unusual miracle of reciting sacred Vedas from mouth of a so called dull-headed buffalo. Had the Religious Council at Paithan taken such historical decision then and performed their thread ceremony with the great fanfare, they would have become respectable not only in Maharashtra but also in India as a whole. But they were contented in their small world like a proverbial frog in the well. They were not capable of grasping the true feelings of common masses

in this matter. At end of the day, Dnyandeva and his brothers were deprived of their birth right to become Brahmins. However common rustic people from other communities came forward and respected these extraordinary divine children. The assemblage of contemporary saints like Namadeva tailor, Gora Potter, Savata gardner, Chokha Mela, Narahari Goldsmith and others revered and accompanied Dnyanadeva during his pilgrimage in northern India at later dates. Common masses most humbly bent at his feet and became legible to attain to liberation. They assumed themselves to be insignificant ants and enjoyed bliss of supreme knowledge emanating from Dnanadeva's mouth later on. And egoistic Sanskrit Pundits, seating in their ivory towers, kept themselves busy with meaningless squabbling over the differing interpretations of religious texts. Truly, the genius of Dnyaneshwara had appeared on this land for uplifting common masses through his divine Gita commentary Dnyaneshwari.

Buffalo's resting place :

The buffalo who had recited Vedas went almost in trance due to that most unusual experience he had undergone. After forgetting his place and the owner, he was following Dnyaneshwara wherever he went. Even his owner large heartedly offered that buffalo to Dnyaneshwara. Then the foursome, along with that buffalo and purification letter, came to Aapegaon. After staying there for some days, they proceeded to Nevase. There used to be lot of curious devotees waiting for them wherever they halted on their way. Some used to revere Dnyaneshwara, some used to touch that buffalo and offer him the sweets. However that poor animal used to become agitated due this sudden attention being showered on him by people. So Dnyaneshwara gave him final rest at Aale village. After staying at Nevase for some days, they came to Alandi. By this time their fame had already reached Alandi and residents of Alandi gave them

an unprecedented rousing welcome, which was never their lot in the past at Alandi. Nivriddhi handed over the purification letter to 'Alandi Brahmins who were still reluctant to allow them to perform their thread ceremony as there was no mention to that effect in the letter given by Paithan-Brahmins. This may be considered as bad fate of those Brahmins but surely a blessing in disguise for common residents of Aalandi. These superhuman children, who could not be initiated into their own clan right from their birth to death, were willingly accepted by commoners who steadfastly supported them till their end.

Pilgrimage along with Saints :

These four siblings, along with saints like Narahari Goldsmith and others, started for the holy pilgrimage. On their way to Pandharpur, they were joined by other saints like Chokha Mela from Mangavedha, Savata gardener from Aranbhendi and Gora potter from Teregaon. On reaching Pandharpur, Dnyaneshwara met with Saint Namadeva and persuaded him to join them with their pilgrimage. It is said that Dnyaneshwara even sought permission of God Vitthal to relieve Namdeva from his service. On their way to holy Prayaga, they purified one dacoit Harpal at Avandhyanagnatha, brought to life the son of Kamalakara Bhatta, who was beaten by the snake, and made one astrologer Viramangal at Ujjain to attain final liberation. After taking bath at confluence of rivers Ganges and Yamuna at Prayag, they proceeded to holy Kashi. At Kashi, they arrived at Manakarnika Ghats on river Ganges, where a great ydnya was being performed by one revered Brahmin Pundit Mudgalacharya. There as a dispute arose on the issue of who should be given the honour of first worship of ydnya, it was decided that a garland should be hanged from the trunk of an elephant and someone on whose neck she places that garland should be given that honour. To the great astonishment of all who were present

there to witness this incidence, the elephant put that garland around the neck of Dnyaneshwara. The saints accompanying him most delightfully gave the victory-call of 'Pundalik Varada Hari Vitthala', in the name of Dnyaneshwara, in unison. The Brahmins of Kashi most reverently bestowed that honour on Dnyaneshwara and put the prestigious turban on his head. The figure of Dnyaneshwara wearing this turban on his head became very famous later on in Maharashtra. It is said that this very form of Dnyaneshwara had appeared before revered blind Saint Gulabrao Maharaja during his trance. Subsequently the team arrived at Delhi where Mugul King Allauddin Khiljee was ruling. He deliberately got a cow killed in their presence to tease them. Whence Namadeva brought that cow back to life with power of his devotion. Then they proceeded to Gaya, Ayodhya, Dwaraka, and Girnar and finally arrived at Thar Desert of Rajasthan, where they approached a well for drinking water but were unable to fetch water because of its deepness. That time Namdev again with his devotional power made that well to overflow with water. Astonishingly that well still continues to overflow and is famous as 'Namdevjika' kuwa. As the entourage of saints finally returned to Pandharapur, Namdeva ran towards God Vitthala and embraced him with great flow of emotion. Subsequently Lord Vitthala met all saints one by one and blessed them. In due course of time, all saints happily returned to their native places.

Sachidanandbaba :

Now Dnyaneshwara's fame had reached all over India. Wherever he used to go, people used to gather there reverently and listen to whatever he used to preach. Dnyaneshwara eventually started explaining implied meaning in the text of Mahabharata, especially in Bhgavadgeeta in a very flowing language that could be easily understood by common masses. That time people

used to feel that he is their mother and is teaching them lessons in their rustic colloquial language. People sincerely started feeling that he is their mother incarnate. So they started addressing him as 'Dnyaneshwara Mauli. The foursome often visited Alandi, Aapegaon and Nevase. Once, while in Nevase, Dnyaneshwara was suddenly approached by a lady through the crowd gathered round him and prostrated at his feet. Dnyaneshwara customarily blessed her with the saying 'Be ever married'. That time people around said, "O Great Mauli, she had just lost her husband and she is on her way to offer herself bodily on her husband's pyre." Dnyaneshwara enquired about the name of her husband, when she replied, it is Saccidananda. Dnyaneshwara said, Oh! How then, can someone having his name as 'Sat' (existence), 'Chit' (consciousness) and 'Aanand' (bliss) die! So he went where her husband was laid on the pyre and no sooner did he move his right hand over the dead body of Sacchidananda than he became alive and stood up to the great astonishment of entire witnessing crowd. When they told Sacchidanad what has happened, he immediately went and fell at the feet of Dnyaneshwar. Afterwards, he determinedly followed Dnyaneshwar wherever he went.

Incarnation of Dnyaneshwari :

When the foursome reached the old Mohiniraja temple at Nevase, Nivrittinatha called Dnyaneshwara and held him close to his heart. Dnyaneshwara said, "O my master! I am clearly listening to Bhgvatgita as if it is coming straight from your heart." Nivrittinatha said, "Very well! Now onwards you would seat here and start explaining Gita-essence to people in their colloquial Prakrit language and this Sacchidananda would write it down simultaneously." Immediately from very next day Dnyaneshwara started reciting his expert commentary on Bhgvatgita in Prakrit language by seating near an old truncated pillar in the premises of that temple and Sacchidanandbaba

used to write it down as directed by Nivrittinatha. As if he was brought to life by Dnyaneshwara for this purpose alone. At Nevase, an elaborate commentary consisting of 9032 Prakrit verses on 700 Verses in 18 chapters of Sanskrit Bhgavatgita was narrated by Dnyaneshwara during end of year 1290 A.D. This commentary was aptly named as Bhavarthadipika meaning 'Lamp of true essence' which later on became famous as Dnyaneshwari composed by Saint Dnyaneshwara. Thus the epic of Dnyaneshwari was incarnated on this earth. Saint Sopandeva later on translated 700 Verses of Bhgavadgita in Prakrit which came to be known as 'Sopandevi', thus the shortcoming of Dnyaneshwari, in a way, became fulfilled but people are not much aware this happening.

Changdeva Vateshwara :

Once when the foursome was at Alandi, their fame reached to Sage Changdeva, who was astonishingly 1400 years old hailing from Khandesh region. He decided to write a letter to Dnyaneshwara. But he was confused about how to address such an extraordinary young achiever. If he chose to address Dnyaneshwara as younger one, Dnyaneshwara was much more knowledgeable than him and if chose to address him as elder one, Dnyaneshwara was much younger in age than him. Thus in the end he just sent a blank paper to Dnyaneshwara through one of his followers. When Dnyaneshwara found that the letter was blank, he composed a series of 65 verses known as 'Changdeva Pasashthi' and sent it to him as his reply. Later on Changadeva proceeded for Alandi to meet Dnyaneshwara in a unique show of his strength. He was astride a tiger and had a cobra in his hand which he used as a whip, along with the entourage of 1400 of his followers. That time, this foursome was leisurely seating on a half fallen wall, basking in the morning sun. Dnyaneshwara, on seeing this unusual procession, thought that they too would need a matching vehicle if they

were to meet Chanagdeva on equal terms. When he looked at Nivrittinatha, he just nodded and Lo! Dnyaneshwara simply made that dead wall to slowly lift into the air while they were still mounted on it. Dnyaneshwara made it sail smoothly up to Changdeva, landed it on the ground in front of him and confronted him. On observing this strange miracle, Changdeva's pride was shattered down to pieces and he immediately prostrated before Dnyanadeva who left Changdeva in care of 14 year old Muktabai to teach him soul-knowledge. And Muktabai made Changdeva, who was as blank in soul-knowledge as his blank letter, versatile in soul-knowledge. Dnyaneshwara during the period of next six years, composed his other philosophical works such as 'Amritanubhava', meaning his own nectar like experiences in Brahma-knowledge as directed by Nivrittinatha, Yogavasistha, and hundreds of short unbroken verses known as Abhanga. Up till now only 800 of Abhanga are traceable but unfortunately not the commentary on legendary Chapter Yogavasishtha authored by Sage Vasishtha.

Decision of Samadhi :

All saints in Mahharashtra had customarily assembled at Pandharpur during Shake 1218 Kartik Shuddh Dashami (year 1296 A.D.) for making religious offerings to Lord Vitthala. That time, Namdeva always used to be in the temple of Lord Vittahala. Chokha Mela, Gora potter, Parisa Bhagavata, Visoba Khechar, Janamitra, Sena hairdressor and others had become eager to meet Lord Vitthala, but their dear Dnyaneshwara Mauli had not arrived yet. Then on arrival of Dnyaneshwara along with gathering of devotees from Alandi, all of them took bath in Chandrabhaga river and started for Lord Vitthala temple. On their way to temple, lot of people eager to meet Dnyaneshwara rushed towards him. Among them, the distressed seekers of relief from worldly woes were large in number. Many of them used to fall

at the feet of Dnyaneshwara and pray him to relieve them from their sorrows. Dnyaneshwara too being very kind hearted used to listen to their worries sympathetically and solace them. As Dnyaneshwara was already bestowed with the yogic powers, they used to get relief just from his blessing. However now a days, Dnyaneshwara used to get more perturbed due to this constant worldly hindrance. People were expecting him to grant them his grace, without themselves taking any troubles to redress their problems by just prostrating at his feet. Being aware of this situation, Dnyaneshwara was rather reluctant to dabble into their destinies. Thus, in order to make masses keep faith in their self-duty rather than bending before him, he was seriously thinking of resorting to Sanjiwani Samahi (live self-dissolution) as per the highest yogic practice. As all saints entered the sanctum of temple, Lord Vitthal himself assumed the human form to personally meet Dnyaneshwara. As Dnyaneshwara himself was the God's manifestation, it is no wonder that Lord Vitthala too assumed the human form for his sake. Watching this unusual incidence with great admiration, all saints too became very emotional. Dnyaneshwara stood before Lord with the folded hands and humbly requested him, "O Lord! As I have fulfilled my destined duty faithfully, I feel that I should now resort to Sanjiwani Samadhi, so kindly grant me your permission to do so." God replied, "O Dnyanasagara (ocean of knowledge)! You are the knowledge incarnate and you have made accessible your great spiritual experience for the sake of masses and thus have become eligible for my grace. So O Dnyanachakravarti! (Emperor of knowledge)! Your wish shall be fulfilled."

Proceeding to Alandi along with God :

When Dnyaneshwara declared his decision to resort to Samadhi, all devotees of Vitthala became very much agitated by just the thought of Dnyaneshwara's parting away from them.

The tears started rolling from their eyes. Sopana and Muktabai started weeping. Even Nivrutti, who was in the 'Beyond mind' state during his last seven births, started staring intensely at the face of Dnyaneshwar. The next day there was recital of devotional songs. On third day Dnyaneshwara distributed the sweet-offerings to all who were present. On fourth day Goddess Rukmini herself made arrangements for the parting lunch for Dnyaneshwara. That time all clapped in unison and gave their best wishes to Dnyaneshwara. Then entire entourage consisting of all saints, devotees, pilgrims and God himself along with Goddess Rukmini accompanied Dnyaneshwara to Alandi. There, all worshiped God with reverence and afterwards entire Alandi was immersed in devotional songs and religious discourses throughout day and night for few days on. Namadeva was keeping close watch on Dnyaneshwara, as he was one fortunate enough among all saints to have very close rapport with Dnyaneshwara during their earlier pilgrimage of holy places across the country. He used to be very sorrowful all the while with feeling that Dnyaneshwara's pleasant face would not be visible again. As the religious activities were in full swing, Dnyaneshwara often used to lapse into deep meditation. Sopana and Muktabai felt that their dear Dnyanadada should always be looking at them affectionately. Namdeva requested Lord to be on alert as not to allow Dnyaneshwara to lose his worldly awareness soon.

Preparations for Samadhi :

When saints started asking God as to where Dnyaneshwara would take his final Smadhi, God said that place of Samadhi should be in the same vicinity. He told Namdeva that this is an ancient place, declared accordingly by seers of last four ages. Namdeva, while describing collection-drive for the things required for Samadhi, said our minds become very agitated and tears become

unstoppable. I dispatched Nara, Vitha, Gonda, Mahada and Govinda (all sons of Namdeva) to collect necessary things for Samadhi. And their hearts were pounding with extreme sorrow while executing the order as per instructions of Lord. The search was on for exact place of Samadhi by God himself along with Dnyaneshwara. God asked him affectionately “Dnyaneshwara, become aware and say what your last wish is.” Dnyaneshwara then said, “it should be day of Ekadashi on Suddh Kartik month during Krishna Pakash (dark fortnight).” God on hearing his wish started overflowing with emotion and granted his wish. All saints while keeping Dnyaneshwara in their midst and taking sandal paste, flowers etc along with them were going to Lord for enquiring about exact time of Samadhi. When Namadeva noticed Nivrittinatha, Sopanadeva and Muktabai were standing still by the side, he gestured all to stop and asked Lord to solace them. So Lord came near them and took all three of them into his embrace. That time all of them started weeping uncontrollably. Namadeva too became emotional. While Nivrutti was remembering Dnyaneshwara; Sopana and Muktabai said Dnyaneshwara was their mother incarnate. Thereupon, Lord solaced and made them aware about their own destined roll. He told them that the roll of Dnyaneshwara of relieving world from miseries of Kali-age has now come to an end. So he asked the trio to take things in their own stride.

Lord Siddheshwara shows place of Samadhi :

Afterwards all four siblings went to Chakratirtha. Saints bathed Dnyaneshwara. Then he bowed to God and worshiped him with sandal paste and flowers taken from Namadaeva. The musical instruments were beating. Such a big crowd of devotees had gathered there to witness this event that didn't leave space even for an ant to enter into. The procession took detour of village and halted at Siddheshwara temple.

God worshiped Siddheshwara. That time, Lord Nilakantha appeared there along with Parvati. God told him that there is an ancient place of his own Samadhi below the statue of a Bull facing him. Then God removed that statue and also the stone slab below it, which was covering the way to an old cave. When he entered inside along with saints, to their surprise, the inner chamber was found to be containing deer-skin and fire-place. Lord Nilkanth explained that this place has been his secret Samadhi since ages together and that nobody even in Vaikuntha is aware of its existence of this Samadhi-place. Namadeva asked his sons to clean that place.

Saint's parting lunch :

That day being the next day after full moon, all spent it in conducting religious discourses and singing of devotional songs. As a grand parting lunch was arranged on next day for the assembled saints; Ganga, Girija, Rahi and Rukmini braced themselves with elaborate preparations for that lunch. And soon a good spread of delicious dishes was kept ready. After all saints, seers, Gods and devotees had their bath, they were seated under a banyan tree for sumptuous lunch. God himself was wearing sacred apparel and was ready to serve the food to his devotees. God directed Rukmini to keep ready a dish for Dnyaneshwara. Namadeva escorted Dnyaneshwara for lunch and seated him along with Nivrittinatha, Sopandeva, and Muktabai and all assembled saints were flanking them on both the sides. God and Rukmini started serving food to them and Namadeva was distributing pure ghee amongst them. When all had lunch to their heart's content, Dnyaneshwara was worshiped by Namadeva with fragrant garlands. Namadeva's sons distributed the betel leaf rolls. Again a round of devotional discourses and song took place till late in the evening. God himself was immensely enjoying the event and was also dancing to those tunes.

On to Samadhi Site :

On thirteenth day of dark fortnight, all saints prepared the ground for Samadhi. First a clean washed cloth was spread; the leaves of Basil and Bel were spread over that and finally Durva grass was laid over it. The flower petals were sprinkled around the seat and lamps containing ghee were kindled. All came out the place after reverently worshipping that place. Dnyaneshwara was swaying with divine bliss. God sat near Dnyaneshwara, Nivritti, Sopana and Muktabai sat in the front. Nivrittinatha and God stood up. Dnyaneshwara started singing devotional song in praise of God and Nivrittinatha who was appearing as if almost melted down. Everybody's eyes were full of tears. Saints were silently weeping and rubbing their eyes. Then Lord said to the siblings, how long would you remember him? The Samadhi time is nearing. Lord embraced Nivrittinatha and said all of you siblings of Dnyaneshwara will attain to status of Niranjana Samadhi. Don't get agitated. God said to Muktabai, you don't have to go anywhere, you already stand liberated. He said to Sopana, I have already fixed a place for your Samadhi and you will reach there during your next pilgrimage. He said to all, it is my responsibility to see that all of you are liberated. Dnyaneshwara has converted Alandi into Vaikuntha, Indranil mountain is Sopana's last resort, Trymbakeshwara is for Nivritti and bank of Tapi River is where Muktabai will finally become her own self. Nivritti said, Lord, I am not getting peace of mind. In fact even when our parents left us, I wasn't this much perturbed. All saints then bowed to Dnyaneshwara. Dnyaneshwara took round of the Samadhi-place. God stood on the first step of way down to the place of Samadhi to support Dnyaneshwara.

The Sunset :

The God and Nivrittinatha held Dnyaneshwara's hands as he started his final journey by taking the downward steps. The

attitudes of mass of people became helter-skelter as the fishes scramble when food is thrown in water. All ten directions became blurred. Even sky became gloomy. Dnyaneshwara took the seat at Samadhi-place. A copy of Dnyaneshwari was placed in front of him. Then Dnyaneshwara said, "Lord! You have made me the happiest person and now grant me an everlasting place at your feet." He bowed three times and closed his eyes. Dnyaneshwara attained to Absolute Brahma-state. Namdeva described this unique event as "Father Dnyaneshwara has assumed Samadhi; the knowledge-sun has set permanently on this earth". Even God of Gods could not remove his eyes from Dnyaneshwara's Samadhi-image. He just kept on lingering there. Thus Nivrittinatha brought God out from there by extending a helping hand to him and God finally placed the stone slab on mouth of the cave. Sopana and Muktabai fell on the ground and Nivritti became quite emotional. Somebody shouted, O Lord! Please help Nivrittinatha. All saints took bath in Indrayani River. God held Sopana close to his heart and solaced him. So Sopanadeva steadied himself. All saints worshiped Samadhi-place with flowers and engaged themselves in divine discourses for nine days. On tenth day, they departed after having parting lunch for their respective native places. Some saints remained back with Nivritti, Sopana and Muktabai; as it would not have been proper to leave them alone. Dnyaneshwara became one with Absolute Brahma. Every year a Samadhi-week is unfailingly observed at Alandi.

Sopandeva's and Changdeva's Samadhis :

Sopandeva and Muktabai had become quite depressed after Dnyaneshwara's Samadhi. So people started for pilgrimage with them in order to give them some solace. They were experiencing Brahma-bliss in each other's company. They halted for some days in an ancient temple at Kondhanpur near Kondhana (present day Sinhagad fort) 13

miles away from Pune. Now Sopanadeva's face was showing a firm determination instead of earlier distress. He finally decided to lay down his body. He first took permission of Nivrattinatha and then solaced Muktabai. All saints became very sad. All of them arrived at a place called Sanvatsar (present day Sasvad); There Sopandeva laid down his body on bank of river Karha on 13th Margashirsha. All saints remained there for 15 days. Then the entourage of saints came to Puntambe during their pilgrimage. Now, Muktabai started looking distressful. Thus, Changdeva decided to lay down his body earlier than his Guru Muktabai. Changdeva laid down his ancient body at that ancient place on 13 Magh Vadya day. The accompanying saints observed five days religious discourse there and they proceeded further.

Back to Nevase and Aapegaon :

As Puntambe was nearer to Nevase, Nivrattinatha remembered and decided to go to Nevase. However, all became naturally very sad at Nevase with the fond memory of Dnyaneshwara and his immortal Dnyaneshwari. Muktabai used to sit near the pillar where Dnyaneshwara recited Bhavarthadipika (Dnyaneshwari) and stare at it continuously. After few days stay at Nevase, Namdeva suggested that they should go to Aapegaon, which happened to be nearby and pay respects to Samadhi-place of Tryambakpanta, the great grandfather of Dnyaneshwara. All liked the plan and they all proceeded to Aapegaon. Muktabai remembered that when they were orphaned and had been to this place, their cousin brothers had appropriated their ancestral home. They weren't allowed even to enter that house. So she felt very sad about it. Now a day she was becoming very distressed too. All saints tried to solace her but that was not of any avail. When the entourage arrived at Verul, they visited and paid respects to Lord Ghrushneshwara at an ancient temple there. Since then Muktabai forsake the food intake completely.

Observing this Nivrattinatha became worried and realised that his little sister Mukti is not going to last for more days. But still they continued their onward journey while keeping Nivrattinatha and Muktabai in their midst.

Muktabai became the light :

It was the month of Vaishakh, the hottest summer month in Khandesh and entire surroundings had become quite scorching. Now the entourage reached bank of Tapi river. As they were proceeding, lot of other devotees had joined them in their spiritual march with their staffs and flags. Along the Tapi bank, there were lot of big shady trees en-route like Mango, Karanj and Jamun. The wild Banana and Ramphal plants were laden with the fruits and bees were swarming all over them. Cuckoos were singing sweet fifth melody. Observing this wealth of nature, all saints were very much pleased and they momentarily forgot their distress. This was the spiritual place inhabited by Changdeva. When they arrived at Mangaon alias Mehun about two miles away from Edalabad, all rested there for a brief halt. But as Muktabai was quietly seating alone near Tapi-bank, being engrossed in a lost mood, Nivrattinatha came near her and reminded her of her original identity and asked her from where has she come and where does she intend to go! Muktabai said, "where to go; and from where to come! Everything is the form of my Master. There is no beginning nor is there any end. I had come leaving my form behind and have to go back there alone by donning again my original form. The Lord is residing in and out and the lamp has been kindled by him." Saying so Muktabai steadied in her own form. Suddenly the lightning started thundering fiercely. This spectacle was going on for almost three hours. As this has happened when there was no trace of clouds in sky, entire assemblage of saints was bewildered and started gazing at sky in utter wonderment. Their eyes

were blinded by the brilliance of that lightening. When the spectacle ended and they opened their eyes; but Muktabai was not to be seen anywhere around. Where has she vanished. Muktabai had become the light. She had merged with her original form. That was the 12th day of Vaishakha Vadya month. All started weeping on observing that Muktabai, who was in their midst few hours ago, was no more. Nivrittinatha explained to them the relevance of Muktabai's sudden disappearance. Recently a beautiful temple had come up near that place where Muktabai merged with supreme soul.

Darkness during the day :

When Vitthalpanta and Rukmini had departed leaving behind the young children on their own, eldest Nivritti had held the younger lot in his embrace and had assured them that he is their big brother and would never leave them alone to face their destiny. He waited patiently till all of them had attained to supreme Brahma. But now same Nivrittinatha, after having fulfilled his promise to the last word, had started becoming detached from other saints and getting engrossed in his soul. The saints were engaging him in devotional songs but he appeared not be interested in it. He used to suddenly say something in very cryptic words and then remain quiet for the long time. Some times he used to say that his soul has left his body behind and has united with Absolute Brahma. Thus all saints became sure that now this sun too is about to set. He had already distributed most valuable spiritual treasure he had received through Natha tradition to his younger siblings. So he had now become completely free from any responsibility towards them. All saints now started for Aalandi from Mangaon along with Nivrittinatha. On their way they visited the Saptashrungi mountain and paid respects to Goddess there and came to Tryambakeshwar for halt. As soon as they reached there, Nivrittinatha became surcharged with the remembrance of his most revered guru Gahininatha. Next morning all of

them had a bath at holy Kushavart Lake and started for taking round of Brahmagiri mountain. There at the very start of that roundabout, Nivrittinatha laid his body. That was 13th day of Jeshth Vadya month of Shake 1219 i.e. year 1297 A.D. Namadeva very aptly describes this event as "The Sun has disappeared during the day and darkness has spread everywhere. Yoga-Lord Nivrittinatha has departed. Gone are those divine manifestations. O Lord! Now we remember him very much. I can't bear this agony as my emotional surge is overflowing".

Prostration :

God describes divine manifestations as:
Wherever prosperity and pity; both have come together;
Dhananjaya, know they are; my manifestations.
(D-X/307)

Really speaking, entire divine prosperity and pity-incarnate had come to stay with Dnyaneshwara and his siblings in full measure. They were born as less than the ordinary human beings, they lived very laborious life, which would not come even to the lot of animals; but surpassed even Gods in bestowing Brahma-knowledge to all. Thus Namadeva calls them as the divine manifestations. In fact they were aware that they were very manifestations of Lord Brahma, Lord Vishnu and Lord Mahesha, when they were touched by divinity of Natha tradition. Even then and even when all the extraordinary yogic powers were their maid servants; they proved to be very limit of the human endurance by living the life worse than that of a lowliest level, but at the same time, they displayed most extraordinary human excellence not achievable even by Gods. So not only did they become exemplary individuals for ordinary masses, but also guiding lights for saints, the knowledge-dispensers for seers and the supreme yogis for the yoga-seekers too. Not only this, but they became the very merciful Mauli (Mother) of entire humanity. So no amount of prostrations before these great living souls and great divine manifestations would be enough.

I - PRE-RECITATION RITUAL (वाचनपूर्व विधी)

Introduction :

Bhagavadgita is a classic treatise discoursed by Lord Krishna to distressful Arjuna, who had discarded his bow and arrow on the battlefield of Kurukshetra, on observing the entire Kaurava clan including his near and dear ones confronting him in great Mahabharata war. This masterpiece of profound spiritual knowledge is interspersed with the basic ethical rules that govern human behavioural patterns. This chapter has been included by great Sage Vyasa in his world-famous epic Mahabharata dating back to about 5000 years. Bhagavadgita composed in Anushtubha metre is a series of 700 verses divided into eighteen chapters according to the topics discussed in this treatise. Dnyaneshwari is commentary made by saint Dnyaneshwara on each verse of Bhagwatgita. It is in fact Marathi Bhagwatgita so reciting rules of Gita are applicable to Dnyaneshwari also. Each verse of Gita is, in fact a concise Mantra expounding the topic dealt with in brief. Now Mantras have their own system of rituals for their appropriate recitation, which ensures that outcome desired from them is fructified in the best possible manner.

To begin with, one has to make a resolution spelling out clearly the purpose for that recitation. This resolution is an honourable invitation to the concerned deity for presiding over the function. Here, the intention is to inform that deity about the purpose of this exercise. This is just like inviting an important dignitary for a private ceremony. As one usually invites that dignitary by informing him about the purpose for which his presence is sought, the reference of a person through which he is being approached and then his credentials like name, address, venue and timing of the function etc. Then he requests the dignitary to make it convenient to grace that occasion. When that dignitary arrives, he is treated honourably by the host. And finally when that dignitary leaves the venue, the host once again reminds him to

remember the specific issue he had in mind for inviting him for that occasion. When one indulges into so many formalities to make such function successful, then for the recital of a precious treatise like Bhagavadgita, performing the required rituals assumes much more importance. The Pre-Recital Rituals ensure the divine presence of presiding deity for this occasion.

Prerequisites : One reciting should either squat square-legged on a clean piece of woolen mat spread on the ground facing in either east or north direction and should place the book on the desk of proper height in his front. If this is not possible due to any physical handicap, then he should sit on a chair while keeping feet on the ground and should place the book on table in his front. Don't disturb the arrangement or move the book during the period of recitation. A glass full of water with a spoon inside it should be placed on left side and an empty dish should be kept in the front. A napkin should be kept handy for wiping face and hands.

Procedure : The procedure of Pre-recital Rituals of Bhagavadgita consists mainly of A) Resolution, B) Geeta-Glory recitation, C) Mantra, D) Bij (Seed), E) Kilak (Key), F) Shakti (Energy) G) Karanyas (Hand posture), H) Hridayanyas (Heart posture) and I) Dhyana (Meditation).

A) Resolution (संकल्प) :

A spoonful of water should be taken by left hand and should be poured on right hand palm, that water should be drunk three times with saying (ॐ केशवायनमः, ॐ नारायणनमः, ॐ माधवयानमः) Aum salutation to Keshava. This procedure should be repeated two times more with saying Aum salutation to Narayana, Aum salutation to Madhava. The face should be wiped by a napkin twice and the mouth should be touched by the base of right hand thumb three times. Afterwards, a spoonful of water taken on right hand palm should be poured twice in the

dish. Now, a spoonful of water should again be taken on right hand palm and 24 names of Lord Vishnu should be uttered in the following sequence.

1. Aum Salutation to Keshava
2. Aum Salutation to Narayana
3. Aum Salutation to Madhava
4. Aum Salutation to Govinda
5. Aum Salutation to Vishnu
6. Aum Salutation to Madhusudana
7. Aum Salutation to Trivikrama
8. Aum Salutation to Wamana
9. Aum Salutation to Shridhara
10. Aum Salutation to Hrishiksha
11. Aum Salutation to Padmanabha
12. Aum Salutation to Damodara
13. Aum Salutation to Sankarashana
14. Aum Salutation to Vasudeva
15. Aum Salutation to Pradyumna
16. Aum Salutation to Aniruddha
17. Aum Salutation to Purusottama
18. Aum Salutation to Adhokshaja
19. Aum Salutation to Narasimha
20. Aum Salutation to Acyuta
21. Aum Salutation to Janardana
22. Aum Salutation to Upendra
23. Aum Salutation to Hara
24. Aum Salutation to Shreekrishna

Then, water placed on right hand palm should be poured in the dish and 'Nadi Shodhan Pranayam' (Inhaling through left nostril while closing right nostril by right hand thumb, then exhaling through right nostril while closing left nostril by right hand second finger. This procedure should be reversed by inhaling through right nostril and exhaling through left nostril). This entire sequence should be repeated for two times more. Then the presiding deity should be addressed by uttering following words-

Oh Devahideva! Brahmamnayaka!
Shrikrishna!
Gitanatha! Kindly be present along with Goddess
Laxmi by entering into this book and rest there. The

Following deities should then be addressed with folded hands by uttering their specific names as -

Aum! Salutations to Shriman Mahaganadhipate, Desired Deity! Family Deity! Village Deity! Vastupurush! 'All Chief Deities! Adityadi Navagrahas! All Gods! All Performing priests! When all concerned are addressed accordingly, nobody of them would be displeased or would bring any obstacle in our resolution.

Then, a spoonfull of water by left hand should be poured on right palm and proper resolution should be spelt out as follows - Out of this Cosmos on earth, in Country, in State, inDistrict, in Tahsil, inCity/Village, onRoad, in Society, onFloor, in Flat No , with Mobile No, having e-mail id, ondate,Month,Year, at hrs, I (Full name), Mother's name, Father's name, having Family lineage (गोत्र) (if not known, then Kashyap) am reciting Bhagvadgita for securing the fruits mentioned in Gita-Glory, as well for wellbeing, stability, success, long life, health, wealth, prosperity and riddance from calamities for my family members including domestic and pet animals, birds etc. and also for (here desired resolution, if any should be mentioned clearly) in (predetermined...) days. Then spoonful of water taken on palm should be poured into dish. If necessary flowers, sandal paste, rice grains should be offered, and a lamp and the incense sticks should be lighted and waved in front of book. Now, all worshiping material should be kept aside and Gita-Glory should be recited first. (Note: Use of spit for turning the pages of book should not be resorted to as that reduces the sanctity of book as well as brings about wrath of Presiding Deity. Instead, use of any bookmark should be made.)

Then Gita Glory as stated below should be recited.

B) Gita-Glory

Salutations to Ganesha and Radharamana

धरा उवाच - Earth said

भगवान परमेशा, भक्तिरव्यभिचारिणी। प्रारब्ध भुज्यमानस्य, कथं भवति हे प्रभो॥ १
Lord, tell me, how devotion of one experiencing fate could be exclusive. 1

श्रीविष्णुः उवाच - Blessed Vishnu said

प्रारब्धं भुज्यमानो हि, गीताभ्यासरतः सदा। स मुक्तः स सुखी लोके, कर्मणा नोपलिप्यते॥ २
He engrossed in Gita-study while experiencing fate is liberated, happy and untainted by karma. 2
महापापादि पापानि, गीताध्यानं करोति चेत्। क्वचित्स्पर्शं न कुर्वन्ति, नलिनीदलमम्बुवत्॥ ३
He is untouched by greatest sins while meditating on Gita, as lotus in water. 3
गीतायाः पुस्तकं यत्र, यत्र पाठः प्रवर्तते। तत्र सर्वाणि तीर्थानि, प्रयागादीनि तत्र वै॥ ४
Where Gita-recital taking place, there all holy places like Prayaga remain present. 4
सर्वे देवाश्च ये ऋषयो, योगिनः पन्नगाश्च ये। सहायो जायते शीघ्रं, यत्र गीता प्रवर्तते॥ ५
All Gods, seers, yogis, cobra-kings come to help where Gita is recited. 5
यत्र गीताविचारश्च, पठनं पाठनं श्रुतम्। तत्राहं निश्चितम् पृथ्वी, निवसामि सदैव ही॥ ६
Where recital and listening of Gita is done; there certainly, I always dwell, Earth! 6
गीताश्रयेऽहं तिष्ठामि, गीता मे चोत्तमं गृहम्। गीताज्ञानुपाश्रित्य, त्रींल्लोकान्पालयाम्यहम्॥ ७
I dwell in Gita, as it is my home; I sustain tri-worlds by means of Gita-knowledge. 7
गीता मे परमा विद्या, ब्रह्मरूपा न संशयः। अर्धमात्राक्षरा नित्या, स्वनिर्वाच्यपदात्मिका॥ ८
Gita is my supreme knowledge, Brahma-form; Aum and poetry that I ever narrate. 8
चिदानन्देन कृष्णेन, प्रोक्ता स्वमुखतोऽर्जुनम्। वेदत्रयी परानन्दा, तत्त्वार्थज्ञानसंयुता॥ ९
Krishna himself narrated it to Arjun; it's tri-Veda, supreme bliss and principle knowledge. 9
योऽष्टादशजपो नित्यं, नरो निश्चलमानसः। ज्ञानसिद्धिं स लभते, ततो याति परं पदम्॥ १०
He reciting eighteen chapters gains steady mind, perfect knowledge and supreme goal. 10
पाठेऽसमर्थः संपूर्णे, ततोऽर्धं पाठमाचरेत्। तदा गोदानजं पुण्यं, लभते नात्र संशयः॥ ११
If unable to recite fully, half text to be recited for sure gain of cow-charity merit. 11
त्रिभागं पठमानस्तु, गङ्गास्नानफलं लभेत्। षडशं जपमानस्तु, सोमयागफलं लभेत्॥ १२
By reciting 1/3 text, merit of Ganges-bath and by 1/6 text, Soma-fruit is gained. 12
एकाध्यायं तु यो नित्यं, पठते भक्तिसंयुतः। रुद्रलोकमवाप्नोति, गणो भूत्वा वसेच्चिरम्॥ १३
He reciting at least one chapter devotedly reaches Rudra-resort and stays as Gana. 13
अध्यायं श्लोकपादं वा, नित्यं यः पठते नरः। स याति नरतां यावत्, मन्वन्तरं वसुन्धरे॥ १४
He reciting regularly a treatise or a verse is born as human till end of manvantar. 14
गीतायाः श्लोकदशकं, सप्त पञ्च चतुष्टयम्। द्वौ त्रीनेकं तदर्थं वा, श्लोकानां यः पठेन्नरः॥ १५
He reciting ten, seven, five, four, three, two, one or even half verse; 15
चन्द्रलोकमवाप्नोति, वर्षाणामयुतं ध्रुवम्। गीतापाठसमायुक्तो, मृतो मानुषतां व्रजेत्॥ १६
He gains moon-resort, dwells for one lakh years; he dying while reciting is born as human. 16
गीताभ्यासपुनःकृत्वा, लभते मुक्तिमुत्तमम्। गीतोत्युच्चारसंयुक्तो, म्रियमाणो गतिं लभेत्॥ १७
He on studying full Gita is liberated and if he dies while reciting, he attains final goal. 17

गीतार्थ श्रवणासक्तो, महापापयुक्तोऽपि वा। वैकुण्ठं समवाप्नोति, विष्णुनासह मोदते॥	१८
He though great sinner while listening to Gita goes to Vaikunth and dwells with Vishnu.	18
गीतार्थं ध्यायते नित्यं, कृत्वाकर्माणि भूरिशः। जीवन्मुक्तः स विज्ञेये, देहान्ते परमंपदम्॥	१९
He abiding Gita while doing assigned karmas is liberated and gains supreme goal.	19
गीतामाश्रित्य बहवो, भूभुजो जनकादयः। निर्धूतकल्मषा लोके, गीता याताः परं पदम्॥	२०
Many kings like Janaka supported by Gita were freed from sins gained supreme goal.	20
गीतायाः पठनं कृत्वा, माहात्म्यं नैव यः पठेत्। वृथा पाठो भवेत्तश्च, श्रम एव ह्युदाहृतः॥	२१
He not reciting Glory after Gita-recital, his recital and efforts are wasted, so say expert.	21

सूत उवाच - Suta said

एतन्माहात्म्यसंयुक्तं, गीताभ्यासं करोति यः। स तत्फलमवाप्नोति, दुर्लभां गतिमाप्नुयात्॥	२२
He, who studies Glory with Gita, on receiving desired fruit attains rare goal.	22
माहात्म्यमेतद्गीताया, मया प्रोक्तं सनातनम्। गीतान्ते च पठेद्यस्तु, यदुक्तं तत्फलं लभेत्॥	२३
I proclaimed eternal Gita-Glory; he reciting this after Gita gains desired fruits.	23

॥ इति श्रीवाराहपुराणे गीतामाहात्म्यं॥

So Gita-Glory from Varaha-Purana is over.

॥ हरी ॐ तत् सत्॥ हरी ॐ तत् सत्॥ हरी ॐ तत् सत्॥

Aum Tat Sat

C) Mantra (आता मंत्र सांगतात) :

Now Mantra should be recited as under

ॐ श्रीगणेशायनमः। श्रीसरस्वत्यैनमः। श्रीगोपालकृष्णायनमः॥

‘Aum Salutations to Lord Ganesha, Goddess Sarasvati, Lord Gopalakrishna,

ॐ अस्य श्रीमद्भगवद्गीता। मालामंत्रस्य भगवान वेदव्यासऋषिः॥

‘Aum Blessed Veda-Vyasa Seer, the author of Shreemadbhagavatgita Mantra Series.

D) Seed :

अनुष्टुप् छंदः श्रीकृष्णः, परमात्मैव देवता।

Anushtubha Metre, Shreekrishna deity, the Supreme God.

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं, प्रज्ञावादांश्च भाषसे॥ इति बीजम्॥

You are worrying about a thing not worth worrying, and speaking knowledgeably. This is the Seed.

E) Key :

अहं त्वाम सर्व पापेभ्यो, मोक्षयिष्यामि मा शुचः॥ इति कीलकम्॥

I shall bestow Liberation on to you. Don't grieve. This is the Key.

F) Energy :

सर्वधर्मान् परित्यज्य, मामेकं शरणं ब्रज। इति शक्तिः।

Take refuge only in me alone on discarding all duties. This is the Energy.

G) Hand etc. postures (आता कर आदि न्यास) :

While reciting Mantras, the tips of corresponding fingers of both the hands should be touched together and while repeating salutations after each Mantra, both palms should be joined together.

ॐ नैनं छिंदन्ति शस्त्राणि, नैनं दहति पावकः। इत्यंगुष्ठाभ्यां नमः।

Touch Thumb-tips and say:

Aum, neither weapons split it nor fire burns it; Salutation to Thumb.

- ॐ न चैनं क्लेदयंत्यापो, न शोषयति मारुतः। इति तर्जनीभ्यां नमः।
Touch the First finger-tips and say; salutation to finger.
Aum, it is neither wetted by water nor is dried by wind Salutation to First finger 2
- ॐ अच्छेद्योऽयमदाहो, ऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च। इति मध्यमाभ्यां नमः।
Touch the Second finger-tips and say:
Aum, it neither gets split nor does it become dry; Salutation to Second finger. 3
- ॐ नित्यः सर्वगतः, स्थाणुरचलोऽयं सनातनः। इति अनामिकाभ्यां नमः।
Touch the Third finger-tips and say:
Aum, it pervades all, this ancient doesn't waver, Salutation to Third finger. 4
- ॐ पश्य मे पार्थ रूपाणि, शतशोऽथ सहस्रश। इति कनिष्ठिकाभ्यां नमः।
Touch the Small fingers and say:
Aum, Parth, behold my forms in hundreds and thousands, Salutation to Small finger! 5
- ॐ नानाविधानि दिव्यानि, नानावर्णाकृतीनि च। इति करतलपृष्ठाभ्यां नमः।
Rub both the Palms and say:
Aum, numerous divine kinds and colours; Salutation to Palms. 6

H) Heart etc. postures (आता हृदयादि न्यास) :

While reciting Mantras, right hand should be placed on corresponding limbs and while repeating Salutation after each Mantra, both palms should be joined together.

- ॐ नैनं छिंदन्ति शस्त्राणि, नैनं दहति पावकः। इति हृदयाय नमः।
Place right hand on heart and recite Aum, neither weapon neither split it nor fire burns it. 1
- ॐ न चैनं क्लेदयंत्यापो, न शोषयति मारुतः। इति शिरसे स्वाहा ।
Place right hand on top of head and recite Aum, neither water wets it nor wind dries it. 2
- ॐ अच्छेद्योऽयमदाहो, ऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च। इति शिखायै वशट्।
Place right hand on back apex of head and recite Aum, it neither gets split nor does it become dry. 3
- ॐ नित्यः सर्वगतः स्थाणुर, चलोऽयं सनातनः। इति कवचाय हुम्।
Rotate both hands over the body and recite Aum, it pervades all, this ancient doesn't waver. 4
- ॐ पश्य मे पार्थ रूपाणि, शतशोऽथ सहस्रशः। इति नेत्रत्रयाय वौषट्।
Place first finger of right hand between the two eyebrows and recite Aum, Parth, behold my forms in hundreds and thousands. 5
- ॐ नानाविधानि दिव्यानि, नानावर्णाकृतीनि च। इति अस्त्राय फट्।
Rotate right hand over head and recite Aum, numerous divine kinds and colours. 6

इति हृदयादिन्यासः

This should be followed by the clapping of hands and say

॥ श्रीकृष्णप्रीत्यर्थं पाठे विनियोगः॥

Recited for sake of Lord Krishna.

I) Meditation (आता ध्यान) :

- ॐ पार्थाय प्रतिबोधितां भगवता, नारायणेनः स्वयं । व्यासेन ग्रथितां पुराण मुनिना मध्येमहाभारतम् ॥
Aum, Narayan advised this to Arjuna, ancient sage Vyasa authored this in Mahabharata. 1
- अद्वैता मृतवर्षिणीं भगवतीम्, अष्टादशध्यायिनीं । अम्ब त्वामनुसन्दधामि भगवद्गीते भवव्देषिणीम्॥
Bhagavati showering non-duality-nectar, Ambe of eighteen chapters;
I dwell in you, Bhagavatgita, worldly-life destroyer! 2

नमोऽस्तुते व्यास विशालबुद्धये, फुल्लारविंदायतपत्रनेत्र। येनत्वया भारततैलपूर्णः, प्रज्वालितो ज्ञानमयः प्रदीपः॥	३
I salute you, Vyasa of totality-lotus-eyes; you illuminated knowledge-lamp with Bharat-oil.	3
प्रपन्नपारिजाताय, तोत्रवेत्रैकपाणये। ज्ञानमुद्राय कृष्णाय, गीतामृतदुहे नमः॥	४
I salute to protector fragrant, rein-whip holder, knowledge-ocean Krishna milking Gita-cow!	4
सर्वोपनिषदो गावो, दोग्धा गोपालनंदनः। पार्थो वत्सः सुधीर्भोक्ता, दुग्धं गीतामृतं महत्॥	५
Upanishads are cows, milkman is Gopal-joy and Parth is calf suckling Gita-milk.	5
वसुदेवसुतं देवं, कंसचाणूरमर्दनम्। देवकीपरमानन्दं, कृष्णं वन्दे जगद्गुरुम्॥	६
I bow to Vasudevsuta, Kams-Chanur slayer, joy of Devaki, Krishna; revered world-guru.	6
भीष्मद्रोणतटा जयद्रथजला, गान्धारनीलोत्पला। शल्यग्राहवती कृपेण, वहनी कर्णेन वेलाकुला॥	७
Bhishma and Drona are banks, Jayadratha is pool, Shakuni is blue stone;	
Shaly is crocodile, Kripa and Karna are drifting speedily in great river.	7
अश्वत्थामविकर्णघोरमकरा, दुर्योधनावर्तिनी। सोत्तीर्णा खलु पाण्डवै, रणनदी कैवर्तकः केशवः॥	८
Ashvatthama and Vikarna are cruel alligators, Duryodhana is whirlpool;	
Flute-welder, sailor has made Pandavas to cross battle-river.	8
पाराशर्यवचः सरोजममलं, गीतार्थं गन्धोत्कटं। नानाख्यानककेसरं हरिकथा, सम्बोधनाबोधितम्॥	९
Vyasa's words are pure lotuses, fragrant Gita-essence,	
Various stories of Hari are pollens doling out knowledge.	9
लोके सज्जन षट्पदैरहरहः, पेपीयमानं मुदा। भूयाद्भारतपमजं, कलिमलप्रध्वंसि नः श्रेयसे॥	१०
Pious men carry bliss and love after cleaning dirt of Bharata-mire and become happy.	10
मूकं करोति वाचालं, पङ्क्तु लङ्गयते गिरिम्। यत्कृपा तमहं वन्दे, परमानन्दमाधवम्॥	११
Dumb becomes orator, crippled crosses mountain, I salute Madhava, supreme joy!	11
यं ब्रह्मा वरुणेन्द्ररुद्रमरुतः, स्तुन्वन्ति दिव्यैः स्तवैः-। वेदैःसाङ्गपदक्रमोपनिषदैः, गायन्ति यं सामगाः॥	१२
Varuna-Indra, Rudra, Maruta worship with divine hymns; Veda sings glory in Kramopanishada.	12
ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा, पश्यन्ति यं योगिनो। यस्यान्तं न निदूः सुरासुरगणा, देवाय तस्मै नमः॥	१३
Yogis see him in meditation-state, Gods and demons unaware of its end, I salute Lord!	13
शान्ताकारं भुजगशयनं, पद्मनाभं सुरेशं। विश्वाधारं गगनसदृशं, मेघवर्णं शुभाङ्गम्॥	१४
Peace-provider, Shesha-bed sleeper, with lotus from navel, God's-Lord;	
Cosmos-supporter, sky-like, cloud-coloured, pious-bodied!	14
लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिभिर्ध्यानगम्यं। वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम्॥	१५
Laxmi-husband, lotus-eyed, knowable to yogis by meditation;	
Visnu, world-fear destroyer and supporter of all beings!	15

॥ इति श्रीमद्भगवद्गीता न्यास ध्यानादि॥

Gita and Gita-Glory Recitation :

Now proper Gita Recitation should be carried out during the predetermined period of days. Sage Suta, the author of the Gita-Glory says that after proper Gita recitation is completed, the Gita-Glory recitation should again be carried out in the end. This is just to remind presiding deity to remember the resolution made by someone at the beginning and requesting it to fructify the same. Otherwise, the whole exercise will prove to be in vain.

PART - II

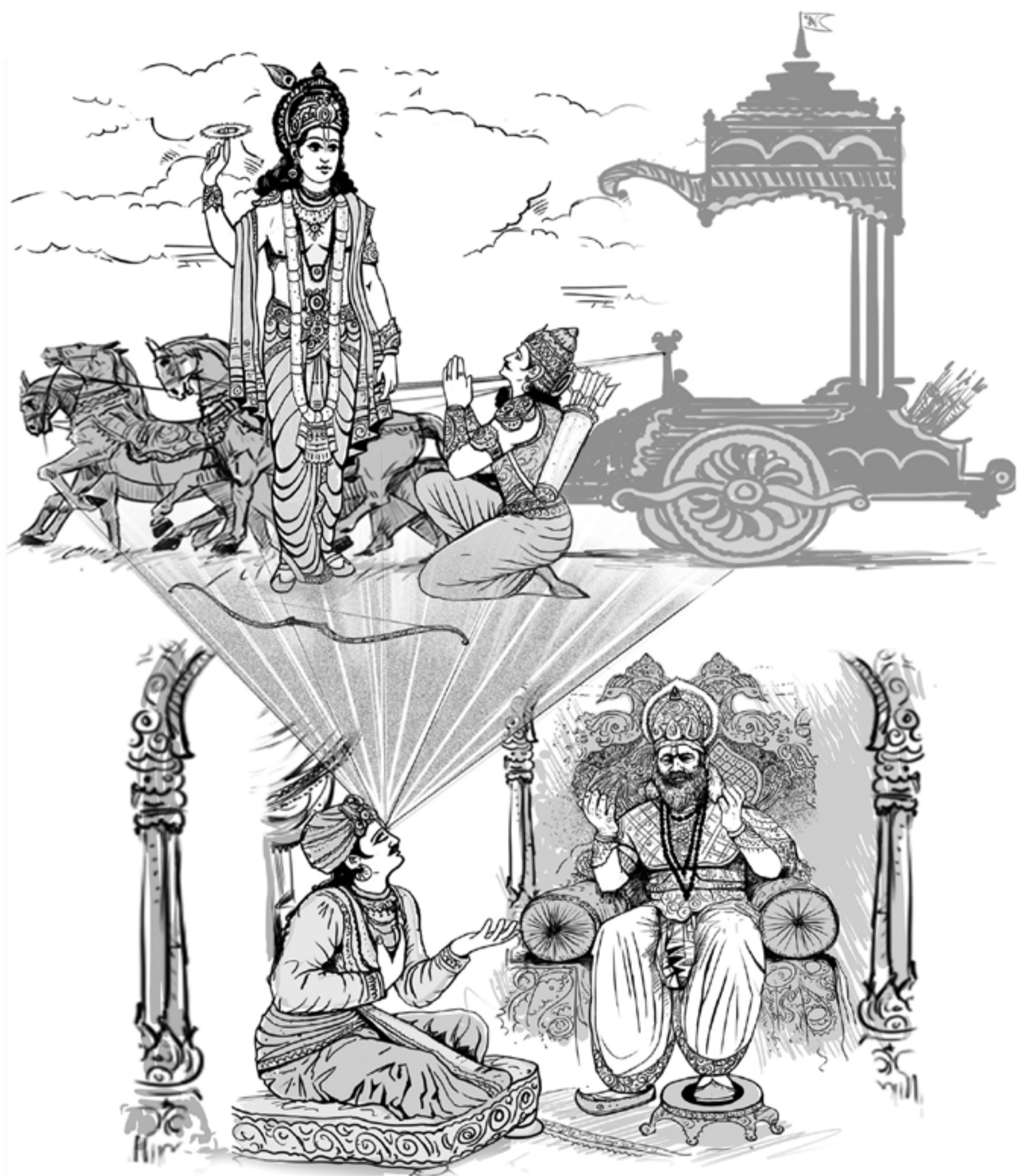
॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

पहिला अध्याय - अर्जुनविषादयोग

Chapter I - Arjuna Anguish Yoga

At righteous Kurukshetra, rallied battle eager; mine and Pandu's sons, what they did Sanjaya? (G-I/1)

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

पहिला अध्याय - अर्जुनविषादयोग

Chapter I - Arjuna Anguish Yoga

ॐ नमो जी आद्या। वेदप्रतिपाद्या। जय जय स्वसंवेद्या। आत्मरूपा॥	१
ॐ नमो जी आद्या। वेदप्रतिपाद्या। जय जय स्वतःच स्वतःस जाणत्या। आत्मरूपा॥	१
Aum I bow to the Primordial; expounded by Vedas; victory, victory to self-knower; soul-form.	1
देवा तूंचि गणेशु। सकलार्थमतिप्रकाशु। म्हणे निवृत्तिदासु। अवधारिजो जी॥	२
देवा तूंचि गणेश। सकलांच्या बुद्धीला देतो प्रकाश। म्हणे निवृत्तीदास। ऐकावे जी॥	२
God you are Ganesha; everyone's intellect-enlightener; says Nivrittidasas; pay attention, Sir!	2
हे शब्दब्रह्म अशेष। तेचि मूर्ति सुवेष। तेथ वर्णवपु निर्दोष। मिरवत असे॥	३
हे चहुवेद समस्त। तीच मूर्ती सुवेषित। तेथ अक्षरदेह निर्दोष। शोभत असे॥	३
These four Vedas* all; that beautifully attired idol; the literal-body faultless; is flaunting.	3
स्मृति तेचि अवयव। देखा अंगीकभाव। तेथ लावण्याची ठेव। अर्थशोभा॥	४
स्मृती तेचि अवयव जाण। जणू शरीराची ठेवण। तेथ लावण्याची खाण। स्मृतीचा अर्थ॥	४
Smritis* are limbs; observe body-language; there is adornment-mine; smritis' meaning.	4
अष्टादश पुराणे। तीचि मणिभूषणे। पदपद्धतीं खेवणे। प्रमेयरत्नांची॥	५
अठराही पुराणे। तीच रत्नभूषणे। श्लोकरचना कोंदणे। सिद्धान्तरत्नांची॥	५
Eighteen Puranas*; these are gem-ornaments; verse-format settings; of doctrine-jewels.	5
पदबंध नागर। तेचि रंगाथिले अंबर। जेथ साहित्य वाणे सपूर। उजाळाचे॥	६
काव्यछंद सुंदर। तेचि रंगविलेले वस्त्र। त्याचे साहित्यरूपी काठ भरपूर। उठावाचे॥	६
Poetry-metres beautiful; that is coloured apparel; its literary-borders plentiful; and prominent.	6
देखा काव्यनाटका। जे निर्धारितां सकौतुका। त्याचि रुणझुणती क्षुद्रघंटिका। अर्थध्वनि॥	७
देखा काव्यनाटका। जे निरखिता सकौतुका। त्याचि रुणझुणत्या घागऱ्या। करिती अर्थध्वनी॥	७
Behold poetry-dramas; observed admiringly; those jingle bells; create evocative rhythms.	7
नाना प्रमेयांची परी। निपुणपणे पाहता कुसरी। दिसती उचित पदे माझारी। रत्ने भली॥	८
नाना सिद्धान्तांचे प्रकारी। निपुणपणे पाहता कलाकुसरी। दिसती उचित पदे घागऱ्यामधली। रत्ने भली॥	८
Many doctrine-patterns; observed carefully; appear as bells studded with; jewels exquisite.	8
तेथ व्यासादिकांचिया मती। तेचि मेखळा मिरवती। चोखाळपणे झळकती। पल्लवसडका॥	९
तेथ व्यासादिकांच्या बुद्धी। त्याच कमरबंध शोभती। अप्रतिमपणे झळकती। शेल्याचे सोगे॥	९
There intellect of Vyasa and others; that waistband shines; uniquely dazzle; cape's laces.	9

देखा षड्दर्शनें म्हणित्ती। तेचि भुजांची आकृती। म्हणऊनि विसंवादे धरित्ती। आयुधें हातीं॥	१०
देखा सहा दर्शने म्हणत्ती। त्याच हातांच्या प्रतिकृती। म्हणूनि मतभिन्नतेची धरित्ती। आयुधे हातीं॥	१०
Those six Darshanas*; replicas of hands; so held differing opinions; as weapons in hands.	10
तरी तर्कु तोचि परशु। नीतिभेदु अंकुशु। वेदान्तु तो महारसु। मोदकु मिरवे॥	११
तरी तर्कशास्त्र तोचि परशु। नीतिशास्त्र अंकुशु। वेदान्त तो मधुररसु। मोदक मिरवे॥	११
So logic is hatchet, ethics is goad; Vedanta* is juice that sweet; offering is flaunting.	11
एके हातीं दंतु। जो स्वभावता खंडितु। तो बौद्धमतसंकेतु। वार्तिकाचा॥	१२
एका हाती दात। जो स्वभावतः खंडित। तो बौद्धमत खंडन संकेत। वार्तिकाचा॥	१२
Tusk in one hand; that is naturally broken; sign of Buddhist opinion refutation; of Vartikas*.	12
मग सहजें सत्कारवादु। तो पद्मकरु वरदु। धर्मप्रतिष्ठा तो सिद्धु। अभयहस्तु॥	१३
मग सहजक्रमे सांख्यदर्शन। तो कमळहस्त दे वरदान। धर्मस्थापना तो सिद्ध। अभयहस्त॥	१३
Samkhya-Darshana; that lotus-hand blesses; perfect religion-foundation; assuring hand.	13
देखा विवेकवंतु सुविमळु। तोचि शुंडादंडु सरळु। जेथ परमानंदु केवळु। महासुखाचा॥	१४
देखा विवेकवंत सुनिर्मळ। तोचि सोंडेचा सोट सरळ। जेथ परमानंद केवळ। महासुखाचा॥	१४
Behold discernment purest; that trunk straight; where supreme bliss is; of great pleasure.	14
तरी संवादु तोचि दशनु। जो समता शुभ्रवर्णु। देवो उन्मेषसूक्ष्मेक्षणु। विघ्नराजु॥	१५
तरी संवाद तोचि दात। ज्याचा शुभ्रवर्ण समतेचा संकेत। हा देव तेजस्वी सूक्ष्मनेत्र। विघ्नराज॥	१५
Dialogue is tusk; whiteness is equality symbol; God of brilliant tiny eyes; evil-eliminator.	15
मज अवगमलिया दोनी। मीमांसा श्रवणस्थानीं। बोधमदामृत मुनी-। अली सेविती॥	१६
मज भासल्या दोन्ही। मीमांसा कर्णस्थानी। बोधरूपी मादक अमृत, मुनी। भ्रमररूपे सेविती॥	१६
I felt both; Mimamsas at ear-place; knowledge is intoxicating nectar; sage-bees consume it.	16
प्रमेयप्रवाल सुप्रभ। द्वैताद्वैत तेचि निकुंभ। सरिसेपणे एकवटत इभ-। मस्तकावरी॥	१७
सिद्धान्तप्रवाळ सुप्रकाशले। द्वैत-अद्वैताची तीच गंडस्थळे। एकवटली तुल्यबळे। गजमस्तकावरी॥	१७
Doctrine-corals illuminating; duality/non-duality temples; merged; on elephant-head.	17
उपरी दशोपनिषदे। जियें उदारें ज्ञानमकरंदें। तियें कुसुमें मुगुटीं सुगंधें। शोभती भलीं॥	१८
वरती दशोपनिषदे। जी उदारपणे देती ज्ञानमकरंदे। ती फुले मुकुटी निजसुगंधे। शोभती भली॥	१८
At top, ten Upanishdas*; generously giving intellect-honey; fragrant crown flowers; shining.	18
अकार चरणयुगल। उकार उदर विशाल। मकार महामंडल। मस्तकाकारें॥	१९
अ-कार चरणयुगल। उ-कार उदर विशाल। म-कार महावर्तुळ। मस्तकाकारे॥	१९
Syllable A is feet-twin; syllable U is big belly; syllable M is great-orb; head-shaped.	19
हे तिन्ही एकवटले। तेथें शब्दब्रह्म कवळलें। तें मियां श्रीगुरुकृपा नमिलें। आदिबीज॥	२०
हे तिन्ही एकवटले। तेथ शब्दब्रह्म सामावले। ते मी श्रीगुरुकृपे नमिले। आदिबीज॥	२०
These three united; there Aum is included; that I with guru-grace bowed; to primordial seed.	20
आता अभिनव वाग्विलासिनी। जे चातुर्यार्थकलाकामिनी। ते शारदा विश्वमोहिनी। नमस्कारिली मियां॥	२१
आता अपूर्व शब्दविलासिनी। जी चातुर्य अर्थ कलांची स्वामिनी। ती शारदा विश्वमोहिनी। नमिली मी॥	२१
Incomparable word-charmer; the clever queen of arts; that Sharada world-enchanter; I bowed to.	21

मज हृदयीं सदुरु। जेणे तारिलों हा संसारपूरु। म्हणउनी विशेषें अत्यादरु। विवेकावरी॥	२२
मज हृदयात सदगुरु। ज्यायोगे तरलो हा संसारपूरु। म्हणूनि विशेषत्वे अतिआदरु। विवेकावरी॥	२२
Guru in my heart; enabling me cross worldly life flood; special reverence; for discernment.	22
जैसे डोळ्यां अंजन भेटे। ते वेळी दृष्टीसी फाटा फुटे। मग वास पाहिजे तेथ प्रगटे। महानिधी॥	२३
जैसे पायाळूच्या डोळी अंजन पडे। त्या वेळी दृष्टीसी दिशा फुटे। मग सुगावा लागूनि सापडे। महाधन॥	२३
Like drops in breech-born* eyes; insight develops; leading to discovery; of great treasure.	23
का चिंतामणि जालया हाती। सदा विजयवृत्ति मनोरथी। तैसा मी पूर्णकाम निवृत्ती। ज्ञानदेवो म्हणे॥	२४
किंवा चिंतामणी येता हाती। सदा मनोरथांची होय सिद्धी। तैसा मी पूर्णकाम, भेटता निवृत्ती। ज्ञानदेव म्हणे॥	२४
Or wish-stone in hand; dreams come true and; so desire-less I meet Nivritti; Dnyandeva said.	24
म्हणोनि जाणतेनो गुरु भजिजे। तेणे कृतकार्य होईजे। जैसे मूळसिंचने सहजे। शाखापल्लव संतोषती॥	२५
म्हणोनि जाणत्याने गुरु भजावे। तेणे कृतकृत्य व्हावे। जैसे मुळ सिंचिता सहजे। शाखापाने संतोषती॥	२५
Wise should devote to guru; and get fulfilled; as by watering roots easily; tree branches, leaves, got contented.	25
का तीर्थे जिये त्रिभुवनी। तियें घडती समुद्रावगाहनी। ना तरी अमृतरसास्वादनी। रस सकळ॥	२६
किंवा तीर्थे जितकी त्रिभुवनी। तितकी घडती समुद्रस्नानी। किंवा अमृतरस चाखुनी। मिळती रस सकळ॥	२६
Or bath in all sacred places in tri-world*; equal to bathing in sea; by tasting nectar; r tasted all juices.	26
तैसा पुढतपुढती तोचि। मियां अभिवंदिला श्रीगुरुचि। जो अभिलषित मनोरुचि। पुरविता तो॥	२७
तैसा पुनःपुन्हा तोचि। मी अभिवंदिला श्रीगुरुचि। जो इच्छित मनोरुचि। पुरविता असे॥	२७
So repeatedly same; I bowed to Shriguru; who desired mind-tastes; fulfils.	27
आतां अवधारा कथा गहन। जे सकळां कौतुकां जन्मस्थान। कीं अभिनव उद्यान। विवेकतरूचें॥	२८
आता ऐका कथा गहन। जी सर्व चमत्कारांचे जन्मस्थान। किंवा अपूर्व उद्यान। विवेकतरूचे॥	२८
Now listen to deep story; that is birthplace of all mysteries; or unique park; of discernment-trees.	28
नातरी सर्व सुखांची आदि। जे प्रमेय महानिधि। नाना नवरससुधाब्धि। परिपूर्ण हे॥	२९
नातरी सर्व सुखांचे मूळ। जे तत्त्वांचे महाभांडार। किंवा नवरसामृतसागर। परिपूर्ण हे॥	२९
All pleasures' root; doctrines' treasure-trove; nine literary moods'* nectar-ocean; complete.	29
कीं परमधाम प्रकट। सर्व विद्यांचें मूळपीठ। शास्त्रजातां वसौट। अशेषांचें॥	३०
किंवा परमधाम प्रकट। सर्व विद्यांचे मूळपीठ। शास्त्रादिकांना विश्रांतिस्थान। सगळ्याचि॥	३०
Or supreme home manifested; all knowledge's root-seat; resting place of scriptures; all.	30
नातरी सकळ धर्मांचें माहेर। सज्जनांचें जिव्हार। लावण्यरत्नभांडार। शारदेचें॥	३१
नातरी सकळ धर्मांचे माहेर। सज्जनांचे जिव्हार। लावण्यरत्नभांडार। शारदेचे॥	३१
Or all religion's parental home; heart of pious souls; adornment-jewel trove; of Sharada.	31
नाना कथारूपें भारती। प्रकटली असे त्रिजगतीं। आविष्कारोनि महामती। व्यासाचिये॥	३२
नाना कथारूपे महाभारती। प्रगटली आहे तिन्ही जगती। अविष्कारातून महाबुद्धी। व्यासांच्या॥	३२
Stories in Mahabharatata; appeared over tri-world; expressed by great intellect; of Vyasa.	32
म्हणोनि हा काव्यां रावो। ग्रंथ गुरुवतीचा ठावो। एथूनि रसा झाला आवो। रसाळपणाचा॥	३३
म्हणोनि हा ग्रंथ काव्यांचा राणा। ग्रंथगौरवाचा ठिकाणा। येथुनी पुरवठा झाला रसांना। रसाळपणाचा॥	३३
So this king of poetry; seat of literature-glory; from here became literary moods; succulent.	33

तेवींचि आइका आणिक एक। एथुनि शब्दश्री सच्छास्त्रिक। आणि महाबोधीं कोंवळीक। दुणावली॥	३४
तसेचि ऐका आणिक आता। येथुनि शब्दश्रीस शास्त्रशुद्धता। आणि वेदवाक्यांत कोमलता। दुणावली॥	३४
Hear now; from here word-wealth got text-purity; and tenderness of Veda-words; doubled.	34
एथ चातुर्य शहाणें झालें। प्रमेय रुचीस आलें। आणि सौभाग्य पोखलें। सुखाचें एथ॥	३५
एथ चातुर्य शहाणे झाले। सिद्धान्त रुचीस आले। आणि सौभाग्य पोसले। सुखाचे येथ॥	३५
Here cleverness turned wiser; doctrines turned tastier; and bliss-fortune nourished; here.	35
माधुर्यीं मधुरता। शृंगारीं सुरेखता। रूढपण उचितां। दिसे भलें ॥	३६
माधुर्यात मधुरता। शृंगारात सुरेखता। लोकप्रियता उचित गोष्टींना। लाभली भली॥	३६
Sweetness turned sweeter; adornment turned prettier; proper things turned popular; n greater.	36
एथ कळाविदपण कळा। पुण्यासि प्रतापु आगळा। म्हणऊनि जनमेजयाचे अवलीळा। दोष हरले॥	३७
येथ कुशलता कलेला। प्रताप मिळे पुण्याला। म्हणोनि जनमेजयाचे श्रवणानेच लीलया। दोष हरले॥	३७
Art acquired skill; merit turned powerful; Janmejaya's hearing easily; got ridden of faults.	37
आणि पाहता नावेक। रंगी सुरंगतेची आगळीक। गुणां सगुणपणाचे बिक। बहुवस एथ॥	३८
आणि विचार करता क्षणएक। रंगांना सुरंगांची वेगळीक। गुणांना सद्गुणांचे तेज। विपुल येथे॥	३८
Thinking for while; colours differently coloured; qualities brightened by virtues; plentifully.	38
भानुचेनि तेजे धवळले। जैसे त्रैलोक्य दिसे उजळले। तैसे व्यासमति कवळले। मिरवे विश्व॥	३९
सूर्यतेजाने प्रकाशले। जैसे त्रैलोक्य दिसे उजळले। तैसे व्यासबुद्धीने ज्यास व्यापिले। ते मिरवे कथाविश्व॥	३९
Lit by sunlight; tri-world looks bright; occupied by Vyasa's intellect; story-world flaunted.	39
कां सुक्षेत्री बीज घातलें। तें आपुलियापरी विस्तारलें। तैसें भारती सुरवाडलें। अर्थजात॥	४०
किंवा सुशेतात बीज पेरिले। ते पाहिजे तसे विस्तारले। तैसे महाभारतात डवरले। पुरुषार्थ चारी॥	४०
Seed sown in fertile field; multiplies as desired; in Mahabharata bloomed; four chief goals*.	40
ना तरी नगरांतरीं वसिजे। तरी नागराचि होईजे। तैसें व्यासोक्तितेजें। धवळित सकळ॥	४१
ना तरी महानगरी राहिले। ते सुविद्यचि झाले। तैसे व्यासवचन तेजाने। उजळले कथाविश्व॥	४१
Else those dwelling in town; turned urban; so by Vyasa-word shine; brightened story-world.	41
की प्रथम वयसाकाळी। लावण्याची नव्हाळी। प्रगटे जैसी आगळी। अंगनाअंगी॥	४२
किंवा आरंभीच्या तारुण्यसमयी। लावण्याची नवलाई। प्रगटे जैशी आगळी। युवतीच्या अंगी॥	४२
Or on advent of youth; adornment's marvel; manifests extraordinarily; in body of a damsel.	42
नातरी उद्यानी माधवी घडे। तेथ वनशोभेची खाणी उघडे। आदिलापासोनि अपाडे। जियापरी॥	४३
ना तरी उद्यानी वसंतागमन घडे। तेव्हा वनशोभेची खाणी उघडे। आधीहुनी अनेकपटीने। जशापरी॥	४३
In park on arrival of spring; forest-splendour mines open; manifold than before; likewise.	43
नाना घनीभूत सुवर्ण। जैसे न्याहाळिता साधारण। मग अळंकारी बरवेपण। निवाडु दावी॥	४४
किंवा आटीव सुवर्ण। जैसे न्याहाळिता दिसे साधारण। मग येता अळंकारी, सुंदरपण। वेगळेच दावी॥	४४
Molten gold; appears ordinary; on becoming ornament, its beauty; displays differently.	44
तैसे व्यासोक्ती अळंकारिले। आवडे ते बरवेपण पातले। ते जाणोनि काय आश्रयिले। इतिहासी॥	४५
तैसे व्यासवचने अळंकारिले। तर आवडे ते वैभव पावले। ते जाणुनि कथाविश्व सामावले। महाभारती॥	४५
Adorned by Vyasa-word; liked n glorified; knowing it, story-world occupied; Mahabharata.	45

नाना पुरतिये प्रतिष्ठेलागी। सानीव धरुनी आंगी। पुराणे आख्यानरूपे जगी। भारता आली।।	४६
किंवा पुरेशा प्रतिष्ठेलागी। लहानपण धरुनी अंगी। पुराणे व्याख्यानरूपे जगी। महाभारताच्या आली।।	४६
For enough prestige; belittling themselves; via legends surfaced Puranas; in Mahabharata.	46
म्हणऊनी महाभारती जे नाही। ते नोहेचि लोकी तिहीं। येणे कारणे म्हणिपे पाही। व्यासोच्छिष्ट जगत्रय।।	४७
म्हणूनि महाभारतात जे नाही। ते नाहीच लोकी तिही। या कारणे म्हणती पाही। व्यासांचे उष्टे जगत्रय।।	४७
What isn't in Mahabharata; that isn't in tri-world; it is said; that tri-world is Vyasa's leftover.	47
ऐसी जगी सुरस कथा। जे जन्मभूमि परमार्था। मुनि सांगे नृपनाथा। जनमेजया।।	४८
ऐसी जगातील सुरस कथा। जी जन्मभूमी मोक्षार्था। सूतमुनी सांगे नृपनाथा। जनमेजया।।	४८
World's enchanting story; supreme knowledge birthplace; narrates sage Suta to; Janmejaya.	48
जे अद्वितीय उत्तम। पवित्रैक निरुपम। परम मंगलधाम। अवधारिजो।।	४९
जी अद्वितीय उत्तम। पवित्र एकमेव निरुपम। परम मांगल्याधाम। अशी कथा ऐकावीजी।।	४९
That is un-paralleled best; sacred unique; supreme auspicious home; listen to such story.	49
आता भारती कमळपरागु। गीताख्यु प्रसंगु। जो संवादला श्रीरंगु। अर्जुनेसी।।	५०
आता महाभारतकमळपराग। ऐसा गीता आख्यानाचा प्रसंग। जो संवादला श्रीरंग। अर्जुनाशी।।	५०
Mahabharata-lotus pollens; such Gita discourse event; conversed Krishna; with Arjuna.	50
ना तरी शब्दब्रह्माब्धि। मथियला व्यासबुद्धि। निवडिले निरवधि। नवनीत हे।।	५१
किंवा शब्दब्रह्मसागर। मंथिला व्यासबुद्धीने अपार। निवडिले अपरंपार। नवनीत हे।।	५१
Veda-text ocean; churned by Vyasa-intellect unlimited; abundantly produced; this cream.	51
मग ज्ञानाग्निसंपर्के। कडसिले विवेके। पद आले परिपाके। आमोदासी।।	५२
मग ज्ञानाग्निसंपर्कात। तापविले विवेकपात्रात। काव्यघृत जन्मले परिपाकात। साजुक हे।।	५२
With knowledge-fire; heated in discernment; poetry-ghee emerged then; flavoured.	52
जे अपेक्षिजे विरक्तीं। सदा अनुभविजे संतीं। सोहंभावे पारंगतीं। रमिजे जेथ।।	५३
जे अपेक्षावे विरक्तांनी। सदा अनुभवावे संतांनी। तो मीच या भावे पारंगतांनी। रमावे जेथ।।	५३
Sought by ascetics; experienced by saints; where experts with 'I am that'* feeling; rest.	53
जे आकर्णिजे भक्तीं। जे आदिवंद्य त्रिजगती। ते भीष्मपर्वी संगती। सांगिजेल।।	५४
जी ऐकावी भक्तांनी। जी आदिवंदनीय त्रिभुवनी। ती भीष्मपर्वात प्रसंगी। सांगितली।।	५४
That by devotees be listened; that is revered in tri-world; then in Bhishma-peried; narrated.	54
जे भगवद्गीता म्हणिजे। जे ब्रह्मेशांनी प्रशंसिजे। जे सनकादिकी सेविजे। आदरेसी।।	५५
जिला भगवद्गीता म्हणती। जिला ब्रह्मा शिव प्रशंसिती। जिला सनकादी ऋषी सेविती। आदराने।।	५५
Known as Gita; praised by Brahmadeva, Shiva; consumed by sage like Sanaka; reverently.	55
जैसे शारदीयेचे चंद्रकळे। मार्जी अमृतकण कोवळे। ते वेचिती मने मवाळे। चकोरतलगे।।	५६
जैसे शरदपुनवेच्या चंद्रकले-। मधील अमृतकण कोवळे। ते वेचिती हळुवार मनाने। चकोराची तान्ही पिले।।	५६
As during autumn full moon; tender nectar-drops; sucked delicately; by Chakora*-chicks.	56
तियापरी श्रोता। अनुभवावी हे कथा। अतिहळुवारपण चित्ता। आणुनियां।।	५७
त्यापरीने अहो श्रोता। अनुभवावी ही कथा। अतिहळुवारपण चित्ता। आणुनियां।।	५७
So Oh Listeners; experience this story; by extreme gentleness in heart; transgressing.	57

हे शब्देविण संवादिजे। इंद्रियां नेणता भोगिजे। बोलाआदि झोंबिजे। प्रमेयासी।।	५८
हे शब्दावीण संवादावे। इंद्रियांना कळु न देताच भोगावे। शब्द उच्चारआधीच भिडावे। सिद्धान्तासी।।	५८
Sans words dialogued; sans knowing enjoyed; words meet pre-utterance; with doctrine.	58
जैसे भ्रमर परागु नेती। परी कमळदळे नेणती। तैसी परी आहे सेविती। ग्रंथी इये।।	५९
जैसे भ्रमर पराग नेती। परी कमळदळे न जाणती। तैसी रीत आहे सेवनाची। ग्रंथाच्या या।।	५९
Beetles carry pollens; but lotus-petals aren't aware of; that is way of partaking; this story.	59
कां आपुला ठावो न सांडितां। आलिंगिजे चंद्रु प्रगटतां। हा अनुरागु भोगितां। कुमुदिनी जाणे।।	६०
किंवा आपली जागा न सोडिता। आलिंगावे चंद्रास प्रगटता। ही प्रेमसुख भोगण्याची कला। कमळिनी जाणे।।	६०
Or without moving; embracing rising moon; that is art of love enjoyment; lotus knows.	60
ऐसेनि गंभीरपणे। स्थिरावलेनि अंतःकरणे। आथिला तोचि जाणे। मानु इये।।	६१
अशाच गंभीरपणे। स्थिरावल्या अंतःकरणे। युक्त असे, तोच जाणे। माप गीतार्थाचे।।	६१
Thinking seriously; with steady mind; only deserving one knows; depth of Geeta-essence.	61
अहो अर्जुनाचिये पांती। जे परिसणया योग्य होती। तिहीं कृपा करुनि संतीं। अवधान द्यावे।।	६२
अहो अर्जुनाच्या पंक्तीसी। जे बसून ऐकण्यास योग्य असती। त्या कृपा करुनी संतांनी। लक्ष द्यावे।।	६२
Sitting with Arjuna; who are worthy of listening; kindly those Saints; pay attention.	62
हे सलगी म्या म्हणितले। चरणां लागोनि विनविले। प्रभु सखोल हृदय आपुले। म्हणऊनिया।।	६३
हे सलगीने मी म्हटले। चरणांसि लागुनि विनविले। श्रोतेदेवा सखोल हृदय आपले। म्हणूनिया।।	६३
I said with intimacy; prayed at your feet; Listening Gods, yours is generous heart; so it is.	63
जैसा स्वभावो मायबापांचा। अपत्य बोले जरी बोंबडी वाचा। तरी अधिकचि त्याचा। संतोष आथी।।	६४
जैसा स्वभाव मायबापांचा। की मूल बोले जरी बोंबडी वाचा। तरी अधिकचि त्याचा। संतोष वाटे।।	६४
It is parent's nature; when toddler chatters with lispings; more he then; is loved.	64
तैसा तुम्ही मी अंगिकारिला। सज्जनीं आपला म्हणितला। तरी उणे सहजे उपहासला। प्रार्थू कायी।।	६५
तैसा तुम्ही मज अंगिकारिला। सज्जनांनी आपला म्हटला। उणेपणा सहजे दुर्लक्षिला। मग प्रार्थू काय।।	६५
So you accepted me; Saints as their own treated me; deficiency easily ignored; so I pray.	65
परी अपराधु तो आणीक आहे। जे मी गीतार्थु कवळू पाहे। ते अवधारा विनवू लाहे। म्हणऊनिया।।	६६
परी अपराध तो वेगळा आहे। जो मी गीतार्थ समजू पाहे। नि तो ऐका असे विनवीत आहे। म्हणूनिया।।	६६
My offence is different; I try to grasp Gita-essence; and request you to listen; that is why.	66
हे अनावर न विचारिता। वायाचि धिवसा उपनला चित्ता। येन्हवी भानुतेजी काय खद्योता। शोभा आथी।।	६७
या अगम्याचा विचार न करता। उगाच धाडस आणिले चित्ता। येरवी सूर्यतेजात काय काजवा। शोभत असे।।	६७
Sans thinking of unthinkable; just my mind dared; else in sunlight will glow-fly; outshine?	67
की टिटिभू चांचूवरी। माप सूये सागरी। मी नेणतु त्यापरी। प्रवर्ते एथ।।	६८
किंवा टिटवी आपुल्या चोचे। अंत पाही सागराचे। मी अजाण त्यापरी। गीतार्था प्रवृत्त झालो येथ।।	६८
As lapwing with beak; tries to drain ocean; I ignorant; attempted revealing Gita-essence.	68
का आकाश गिवसावे। तरी आणीक त्याहून थोर होआवे। म्हणऊनि अपाडु हे आघवे। निर्धारिता।।	६९
ऐका आकाश कवटाळावे। तर आणिक त्याहून मोठे लागे व्हावे। म्हणुनी अतुलनीय हे सगळे। पटे विचारांती।।	६९
For embracing sky; one has to be bigger than that; incomparable is all; agreed on thinking.	69

या गीतार्थाची थोरी। स्वये शंभू विवरी। जेथ भवानी प्रश्नु करी। चमत्कारोनी।।	७०
या गीतार्थाची महती। स्वये महादेव सांगती। जेव्हा पार्वती प्रश्न करी। आश्चर्याने।।	७०
Glory of this Gita-essence; Shambhu narrates; when Bhavani enquires; surprisingly.	70
तेथ हरु म्हणे नेणजे। देवी जैसे का स्वरूप तुझे। तैसे हे नित्य नूतन देखिजे। गीतातत्त्व।।	७१
तेव्हा हर म्हणे हे न समजे। देवी जैसे का स्वरूप तुझे। तैसे हे नित्य नवीन दिसतसे। गीतातत्त्व।।	७१
Har says it isn't known; O Devi like your forms; so this ever new appears; Gita-essence.	71
हा वेदार्थसागर। ज्या निद्रिताचा घोर। तो स्वये सर्वेश्वर। प्रत्यक्ष अनुवादला।।	७२
हा वेदार्थसागर। ज्या निद्रिस्ताच्या घोरण्याचा स्वर। तो स्वतः सर्वेश्वर। प्रत्यक्ष अनुवादला।।	७२
Veda-essence-ocean; that is snoring* of asleep; himself Krishna; directly translated.	72
ऐसे जे अगाध। जेथ वेडावती वेद। तेथ अल्प मी मतिमंद। काय होय।।	७३
ऐसे जे अगाध। जेथ कुंठतात वेद। तेथ लहानगा मी मतिमंद। अशाकडून काय होय?	७३
This is unconceivable; when Vedas become nonplussed*; dull-witted I; how can cope?	73
हे अपार कैसेनि कवळावे। महातेज कवणे धवळावे। गगन मुठी सुवावे। मशके केवी।।	७४
हे अपार कैसे बुद्धीने कवळावे? महातेज कोणी उजळावे? आकाश मुठीत धरावे। चिलटाने कसे?	७४
How to grasp infinite; who will illumine brilliance great; clasp sky in fist; how can a gnat?	74
परी एथ असे एक आधार। तेणेचि बोले मी सधरु। जे सानुकूळ श्रीगुरु। ज्ञानदेव म्हणे।।	७५
परी येथ आहे एक आधार। त्यामुळेच बोले मी साधार। कारण मज अनुकूल श्रीगुरुवर। ज्ञानदेव म्हणे।।	७५
There is a support; I talk confidently; as blessed Guru is favourable to me; says Dnyandeva.	75
येह्वी तरी मी मूर्खु। जरी जाहला अविवेकु। तरी संतकृपादीपकु। सोज्वळु असे।।	७६
येरवी तरी मी मूर्ख। जरी माझ्यात उपजला अविवेक। तरी संतकृपेचा दीपक। तेवत आहे।।	७६
Else I am a fool; even if there is indiscrimination; lamp of saint-grace; is shining.	76
लोहाचे कनक होये। हे सामर्थ्य परिसीच आहे। की मृतही जीवित लाहे। अमृतसिद्धि।।	७७
लोहाचे सुवर्ण होये। हे सामर्थ्य परिसातच आहे। किंवा मृतही जीवित लाभे। मिळता अमृतसिद्धी।।	७७
Iron turns in gold; it is Parisa's* power; or comes to life a dead one; with nectar-power.	77
जरी प्रकटे सिद्धसरस्वती। तरी मुकया आथी भारती। एथ वस्तुसामर्थ्यशक्ती। नवल कायी।।	७८
जर प्रकटे सिद्धसरस्वती। तर मुकेही होती वाचस्पती। येथ त्या वस्तूची सामर्थ्यशक्ती। नवल काय?	७८
If Sarasvati blesses; dumb becomes orator; it is that object's power; what is the wonder?	78
जयाते कामधेनु माये। त्यासी अप्राप्य काही आहे। म्हणुनि मी प्रवर्तो लाहे। ग्रंथी इये।।	७९
ज्याला कामधेनु माय। त्याला अप्राप्य काय होय? म्हणूनि मी प्रवर्तलो आहे। सांगण्या ग्रंथास या।।	७९
Whose mother is wish-cow; for him what's unachievable; so I am induced; to tell the story.	79
तरी न्यून ते पुरते। अधिक ते सरते। करुनि घेयावे हे तुमते। विनवितु असे।।	८०
तरी उणे पडले ते पुरते। अधिक झाले ते सरते। करुनि घ्यावे हे तुम्हांते। विनवीत आहे।।	८०
Shortcomings be completed; excesses be ignored; make it good, for you; I am requesting.	80
आता देइजो अवधान। तुम्ही बोलविल्या मी बोलेन। जैसे चेष्टे सूत्राधीन। दारुयंत्र।।	८१
आता द्यावे कथेकडे अवधान। तुम्ही बोलवाल तेवढेच मी बोलेन। जैसी नाचे सूत्राधीन। कठपुतळी।।	८१
To story pay attention; I will speak as inspired by you; as dances string controlled; puppet.	81

तैसा मी अनुग्रहीतु। साधूंचा निरूपितु। ते आपुला अलंकारितु। भलतयापरी॥	८२
तैसा मी संतांचा अनुग्रहीत। साधूंचा निरोप देत। ते आपला सजवोत। मला पाहिजे तशापरी॥	८२
So I am blessed by Saints; conveying message of Sages; let them adorn; me as they please.	82
तंव श्रीगुरु म्हणती राही। हे तुज बोलावे नलगे काही। आता ग्रंथा चित्त देई। झडकरी वेगा॥	८३
तेव्हा श्रीगुरु म्हणाले राहु देई। हे तुज बोलण्याची गरज नाही। आता ग्रंथाकडे चित्त देई। झडकरी वेगा॥	८३
Then Sadguru said let it be; this you needn't say; now pay attention to story; quickly.	83
या बोला निवृत्तिदासु। पावूनि परम उल्हासु। म्हणे परियेसा मना अवकाशु। देऊनियार॥	८४
या बोलावर निवृत्तीचे दास। पावूनि परम उल्हास। म्हणे ऐकावे मोकळेपण मनास। देऊनिया॥	८४
On this talk, Nivritidas; being greatly elated; says listen, relaxation to mind; being given.	84

धृतराष्ट्र उवाच - (धृतराष्ट्र म्हणाला) Dhritrashtra said

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे, समवेता युयुत्सवः। मामकाः पाण्डवाश्चैव, किमकुर्वत सञ्जय॥	१
धर्मक्षेत्री कुरुक्षेत्री, जमले जे रणोत्सुक। माझे व पांडुचे पुत्र, करिती काय संजया ?	१
At righteous Kurukshetra, rallied battle eager; mine and Pandu's sons, what they did Sanjaya? 1	

तरी पुत्रस्नेहे मोहितु। धृतराष्ट्र असे पुसतु। म्हणे संजया सांगे मातु। कुरुक्षेत्रीची॥	८५
तरी पुत्रस्नेहाने मोहित। धृतराष्ट्र आहे विचारीत। म्हणे संजया सांग बात। कुरुक्षेत्राची॥	८५
So by son-affection lured; Dhritarashtra is asking; Sanjaya to tell story; of Kurukshetra.	85
जे धर्मालय म्हणिजे। तेथ पांडव आणि माझे। गेले असती व्याजे। झुंजाचेनि॥	८६
जे धर्मालय नावे साजे। तेथ पांडव आणि पुत्र माझे। गेले आहेत काजे। युद्धाच्या॥	८६
Which as righteous field is known; there Pandava and my sons; have gone for cause; of war.	86
तरी तिहीं येतुला अवसरी। काय किजत असे येरयेरीं। ते झडकरी कथन करी। मजप्रती॥	८७
तरी त्यांनी एवढ्या समयात। काय केले आहे एकमेकात। ते झडकरी कथन करावेस। मजप्रती॥	८७
So they during this period; what did they do amongst themselves; that tell quickly; to me.	87

सञ्जय उवाच (संजय म्हणाला) Sanjaya said

दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं, व्यूढं दुर्योधनस्तदा। आचार्यमुपसंगम्य, राजावचनमब्रवीत्॥	२
पाहुनी पांडवी सेना-व्यूढ दुर्योधने तदा। गुरुसमीप जाऊनि, राजा वचन बोलिला॥	२
Seeing Pandava army formation, Duryodhana approached Acharya and King said.	2
पश्यैतां पाण्डुपुत्राणाम्, आचार्य महतीं चमूम्। व्यूढां द्रुपदपुत्रेण, तव शिष्येण धीमता॥	३
पहा जी पांडुपुत्रांचे, आचार्य थोर सैन्य हे। रचिले धृष्टद्युम्न्ये जो, तुमचा शिष्य कल्पक॥	३
Acharya, see this Pandu-son's mighty army; arrayed by Drishtdnumna, your pupil bright.	3

तिये वेळी तो संजय बोले। म्हणे पांडवसैन्य उचलले। जैसे महाप्रळयी पसरले। कृतांतमुख॥	८८
त्या वेळी तो संजय बोले। म्हणे पांडवसैन्य खवळले। जैसे महाप्रळयात पसरले। काळाचे मुख॥	८८
Sanjaya said; Pandava-army is agitated; as during great dissolution has spread; jaws of death.	88
तैसे ते घनदाट। उठावले एकवाट। जैसे उसळले कालकूट। धरी कवण॥	८९
तैसे ते घनदाट। उठावले एकसाथ। जैसे उसळले विष काळकूट। आवरेल कोण ?	८९
Such concentrated; together it surged; as gushing out deadly poison; who will control that?	89

तरी वडवानलु सादुकला। प्रलयवातें पोखला। सागर शोषूनि उधवला। अंबरासी॥	९०
अथवा समुद्राग्नी पेटला। प्रळयवाताने पोसला। सागर शोषूनि उसळला। आकाशावरी॥	९०
Or sea-fire ignited; fanned by dissolution-wind; sucking up sea, erupted; over sky.	90
तैसें दळ दुर्धर। नानाव्यूहीं परिकर। अवगमले भयासुर। तिये काळीं॥	९१
तैसे सैन्य अनावर। अनेक व्यूहांत पुरेपूर। वाटले भेसुर। त्या वेळीं॥	९१
Such army uncontrollable; in many formations perfect; appeared fearsome; that time.	91
ते देखोनिया दुर्योधने। अवेरिले कवणे माने। जैसे न गणिजे पंचानने। गजघटांते॥	९२
ते पाहूनि दुर्योधनाने। दुर्लक्षिले कोणाप्रमाणे। जैसे न मोजावे सिंहाने। गजकळपाला॥	९२
On seeing that, Duryodhana; ignored like who? Like lion not counting; elephant-herd.	92
मग द्रोणापासी आला। त्यातें म्हणे हा देखिला। कैसा दळभार उचलला। पांडवांचा॥	९३
मग द्रोणापासी आला। त्यांना म्हणे हा पाहिला? कैसा दळभार उसळला। पांडवांचा॥	९३
He approached Drona; said to him have you seen this; how army is surged up; of Pandava?	93
गिरिदुर्ग जैसे चालते। तैसे विविध व्यूह संभवते। हे रचिले आथि बुद्धिमंते। द्रुपदकुमरे॥	९४
डोंगरी किल्ले जैसे चालते। तैसे विविध सैन्य वाटते। हे रचिले आहे बुद्धिमंते। द्रुपदकुमरे॥	९४
Mountain forts marching; army formations appeared; arrayed by intelligent; Dripada-kumar.	94
जो का तुम्ही शिक्षापिला। विद्या देऊनि कुरुठा केला। तेणे हा सैन्यसिंधु पाखरिला। देख देख॥	९५
जो का तुम्ही शिकविला। विद्या देऊनि संपन्न केला। त्याने हा सैन्यसिंधु साकारिला। बघा बघा॥	९५
Who you trained; by teaching made proficient; this army-ocean he has spread; just watch!	95

अत्र शूरा महेष्वासा, भीमार्जुनसमा युधि। युयुधानो विराटश्च, द्रुपदश्च महारथः॥ ४
 इथे शूर धनुर्धारी, भीमार्जुनसमा दळी। युयुधान विराटादी, द्रुपद जो महारथी। ४
 Brave archers like Bhima, Arjuna in army; Yuyudhana, Virata, Dripad great warrior. 4

आणीकही असाधारण। जे शस्त्रास्त्रीं प्रवीण। जे क्षात्रधर्मी निपुण। वीर आहाती॥	९६
आणखीही असाधारण। जे शस्त्रास्त्रांत प्रवीण। जे क्षात्रधर्मांत निपुण। असे वीर असती॥	९६
Still unique others; who are weapon-experts; well-versed in warrior-duties; such are warriors.	96
जे बळे प्रौढी पौरुषे। भीमार्जुनांसारिखे। ते सांगेन कौतुके। प्रसंगेचि॥	९७
जे बळ थोरवी पराक्रमाने। भीमार्जुनाच्या तुलनेने। ते सांगेन अनुरोधाने। प्रसंगाच्या॥	९७
Having strength, pride, bravery; like Bhima-Arjuna; this I will tell; as per occasion.	97
एथ युयुधानु सुभट्ट। आला असे विराट्ट। महारथी श्रेष्ठ। द्रुपद वीरु॥	९८
येथ युयुधान महामही। आला आहे विराटही। महारथी आणि श्रेष्ठही। द्रुपद वीर॥	९८
Here Yuyudhana, the great; has come Virata too; great warrior and senior; Dripada, the brave.	98

धृष्टकेतुश्चेकितानः, काशिराजश्च वीर्यवान्। पुरुजित्कुन्तिभोजश्च, शैब्यश्च नरपुङ्गवः॥ ५
 धृष्टकेतु चेकीतान, काशिराजा पराक्रमी। कुन्तिभोज पुरुजीत, शैब्यही नरश्रेष्ठ तो॥ ५
 Dhrishtaketu, Chekitana, Kashiraja brave; Kuntibhoja, Purujeeta, Shaibya, the great man. 5
 युधामन्युश्च विक्रान्त, उत्तमौजाश्च वीर्यवान्। सौभद्रो द्रौपदेयाश्च, सर्व एव महारथाः॥ ६
 युधामन्यु सदाजीत, उत्तमौजा पराक्रमी। सौभद्र द्रौपदीपुत्र, सर्वही हे महारथी॥ ६
 Yudhamanyu victorious, Uttamauja brave; Saubhadra and Draupadi sons, all warriors. 6

चेकितान धृष्टकेतु। काशीश्वरु विक्रांतु। उत्तमौजा नृपनाथु। शैब्य देखे॥	९९
चेकितान धृष्टकेतु। काशीराज विक्रमवंतु। उत्तमौजा नृपनाथु। हा शैब्यही पहा॥	९९
<i>Chekiatana, Dhrishtketu; Kashiraja of great valour, King Uttamauja; also see this Shaibya.</i>	99
हा कुंतिभोजु पाहे। एथ युधामन्यु आला आहे। आणि पुरुजितादि राय हे। सकळ देखे॥	१००
हा कुंतिभोज पाहे। येथे युधामन्यु आला आहे। आणि पुरुजित आदि राजे हे। सगळे पहा॥	१००
<i>See this Kuntibhoja; here Yudhamanyu has come; and these kings Purujita et al; see all.</i>	100
हा सुभद्राहृदयनंदनु। जो अपरु नवा अर्जुनु। तो अभिमन्यु म्हणे दुर्योधनु। देखे द्रोणा॥	१०१
हा सुभद्राहृदयनंदन। जो दुसरा नवा अर्जुन। तो अभिमन्यु, म्हणे दुर्योधन। पहा द्रोणा॥	१०१
<i>This is Subhadra-son; second Arjuna; that's Abhimanyu, says Duryodhana; see Drona!</i>	101
आणीकही द्रौपदीकुमर। हे सकळही महारथी वीर। मिति नेणजे परि अपार। मीनले असती॥	१०२
आणिकही द्रौपदीकुमर। हे सगळेच महारथी वीर। गणती नाही करवे परी अपार। जमले असती॥	१०२
<i>Draupadi-sons; all are brave warriors; can't be counted but innumerable; have gathered.</i>	102
<p>अस्माकं तु विशिष्टा ये, तान्निबोध द्विजोत्तम। नायका मम सैन्यस्य, संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते॥ ७</p> <p>आम्हातही विशिष्टा जे, त्यांस जाणा द्विजोत्तमा। सेनानी मम सैन्याचे, माहिती सांगतो तुम्हा॥ ७</p> <p><i>Among us special, know O Guru Drona; commanders of my army, I will tell you.</i> 7</p> <p>भवान्भीष्मश्च कर्णश्च, कृपश्च समितिञ्जयः। अश्वत्थामा विकर्णश्च, सौमदत्तिस्तथैव च॥ ८</p> <p>तुम्ही भीष्म नि तो कर्ण, कृपाचार्य अजिंक्य जो। अश्वत्थामा विकर्णा नि, सौमदत्ति तसाच तो॥ ८</p> <p><i>You, Bhishma, Karna, Kripa, victorious; Ashvatthama, Vikarna, Soumadatti same.</i> 8</p>	
आता आमुच्या दळी नायक। जे रूढ वीर सैनिक। ते प्रसंगे आइक। सांगिजती॥	१०३
आता आमच्या दळातील नायक। जे प्रसिद्ध वीर सैनिक। ते प्रसंगे ऐक। सांगत आहे॥	१०३
<i>Our army commanders; famous brave warriors; that occasionally listen; I am telling.</i>	103
उद्देशे एक दोनी। जायिजती बोलोनी। तुम्ही आदिकरूनी। मुख्य जे जे॥	१०४
माहितीस्तव एक दोन्ही। देतो आता बोलोनी। तुम्ही आदिकरूनी। मुख्य जे जे॥	१०४
<i>For information one or two; I will tell now; others and you; who are prominent.</i>	104
हा भीष्मु गंगानंदनु। जो प्रतापतेजस्वी भानु। रिपुगजपंचाननु। कर्ण वीरु॥	१०५
हा भीष्म गंगापुत्र। जो प्रतापात तेजस्वी सूर्य। शत्रुरूपी गजांना सिंह। कर्ण वीरु॥	१०५
<i>Bhishma, Ganges-son; in bravery is brilliant sun; for enemy-elephants, a lion; Karna, brave.</i>	105
या एकेकाचेनि मनोव्यापारे। हे विश्व होय संहरे। हा कृपाचार्य न पुरे। एकलाचि॥	१०६
या एकेकाच्या संकल्पाने। ह्या विश्वाचे होईल संहरणे। हा कृपाचार्यच पुरे। एकटाचि॥	१०६
<i>With wish of each; this universe will be destroyed; this Kripacharya is sufficient; alone.</i>	106
एथ विकर्ण वीरु आहे। हा अश्वत्थामा पैल पाहे। याचा अडदरु सदा वाहे। कृतांतु मनी॥	१०७
येथे विकर्ण वीर आहे। हा अश्वत्थामा पलीकडे पाहे। याचा धाक सदा वाहे। काळही मनी॥	१०७
<i>Here is brave Vikarna; see this Ashvatthama beyond; he is ever dreaded; even by time.</i>	107
समितिंजयो सौमदत्ति। ऐसे अणिकही बहुत आहाती। ज्यांचिया बळा मिति। धाताही नेणे॥	१०८
अपराजित सौमदत्ती। असे आणिकही बहुत आहेती। ज्यांच्या सामर्थ्याची मापे ती। स्वयं ब्रह्मा न जाणे॥	१०८
<i>Undefeated Saumadatti; many more; whose power's measure; Brahma is unable to gauge.</i>	108

अन्ये च बहवः शूराः, मदन्ने त्यक्तजीविताः। नानाशस्त्रप्रहरणाः, सर्वे युद्धविशारदाः॥ ९
 अन्यही आणखी शूर, मजर्थे त्यागिती जिवा। नाना शस्त्र प्रहारात, सारे युद्धविशारद॥ ९
 Rest other valiant, staking lives for me; in many weapon strikes, all war proficient. 9

जे शस्त्रविद्यापारंगत। मंत्रावतार मूर्त। हो कां जे अस्त्रजात। एथूनि रूढ॥ १०९
 जे शस्त्रविद्या पारंगत। मंत्रांचे अवतार मूर्त। अहो काय जणू अस्त्रजात। येथूनि झाले रूढ॥ १०९
 These weapon-experts; mantra incarnate forms; as if all weapons; from them established. 109
 जे अप्रतिमल्ल जगी। पुरता प्रतापु अंगी। परी सर्व प्राणें मजचिलागी। आराइले असती॥ ११०
 हे अजोड मल्ल जगातले। पूर्ण प्रताप अंगी बाणलेले। परी सर्व प्राणाने अर्पिलेले। मजसाठी असती॥ ११०
 These unique fighters in world; with valour imbibed; but all offer their life; for my sake. 110
 पतिव्रतेचे हृदय जैसे। पतीवाचूनि न स्पर्शे। मी सर्वस्व या तैसे। सुभटांसी॥ १११
 पतिव्रतेचे हृदय जैसे। पतीवाचूनि कुणा न स्पर्शे। मी सर्वस्व या तैसे। शूरांसी॥ १११
 As faithful wife's heart; sans husband touches none; I am everything for; brave ones. 111
 आमुचिया काजाचेनि पाडे। देखती आपुले जीवित थोकडे। ऐसे निरवधि चोखडे। स्वामिभक्त॥ ११२
 आमच्या कार्याच्या पुढे। मानिती आपले जीवित थोडे। ऐसे निस्सीम चोखडे। स्वामिभक्त॥ ११२
 For sake of our cause; considering their lives as worthless; such faithful staunch; loyalists. 112
 झुंजती कुळकणी जाणती। कळे कीर्तीसी जिती। हे बहु असो क्षात्रनीती। एथोनियां॥ ११३
 युद्धाची मूळ मर्मे जाणिती। कुशलतेने कीर्तीस जिंकिते। हे बहुत असो क्षात्रनीती। जन्मली येथोनिया॥ ११३
 War essence knower; skilfully conquering fame; let it be, warrior-code; was born of them. 113
 ऐसे सर्वांपरी पुरते। वीर दळी आमुते। आता काय गणू यांते। अपार हे॥ ११४
 ऐसे सर्वांगाने पुरते। वीर सैन्यामध्ये आमचे। आता काय माप करू यांचे। असंख्य हे॥ ११४
 All-round experts; in our army are warriors; how can I gauge them; they are innumerable. 114

अपर्याप्तं तदस्माकं, बलं भीष्माभिरक्षितम्। पर्याप्तं त्विदमेतेषां, बलं भीमाभिरक्षितम्॥ १०
 अमर्यादच या माझ्या, दलास भीष्म रक्षिते। मर्यादित परी यांचे, दल ते भीम रक्षिते॥ १०
 Unlimited is my army guarded by Bhishma; limited is their army guarded by Bhima. 10

वरी क्षत्रियांमाजी श्रेष्ठ। जो जगजेठी जर्गी सुभटु। तथा दळवैपणाचा पाटु। भीष्मासि पै॥ ११५
 क्षत्रियांमध्ये थोर। जो जगातील जगश्रेष्ठात महावीर। त्यास सेनापतीपदाचा संभार। भीष्मासि पहा॥ ११५
 Great Kshtriya; great fighter among world-seniors; as army-chief honoured; see Bhishma. 115
 आतां याचेनि बळें गवसलें। हें दुर्ग जैसे पन्नासिलें। येणें पाडें थेंकुलें। लोकत्रय॥ ११६
 आतां याच्या सामर्थ्याने रक्षिलेले। हे दुर्गच जैसे रचलेले। याच्या मानाने इटुकले। लोक तिन्ही॥ ११६
 Due to his strength protected; as if forts are arranged; in comparison dwarfed; tri-world. 116
 आधींच समुद्र पाहीं। तेथ दुवाडूपण कवणा नाही। मग वडवानळु तैसेयाही। विरजा जैसा॥ ११७
 आधीच समुद्र पाही। त्याचे उल्लंघन कुणा शक्य नाही। मग समुद्राग्नी तशातही। साहाय्यक जैसा॥ ११७
 So look at ocean; it is crossed by none; additionally ocean-fire then; becomes its assistant. 117
 ना तरी प्रलयवह्नि महावातु। या दोघां जैसा सांघातु। तैसा हा गंगासुतु। सेनापति॥ ११८
 नाही तरी प्रलयाग्नी महावादळ। या दोघांचा जैसा मेळ। तैसा हा गंगापुत्र। सेनापती॥ ११८
 Dissolution-fire and great hurricane; as two join hands; so this Ganges-son is; army-chief. 118

आतां येणेंसि कवण भिडे। हें पांडवसैन्य कीर थोडें। वरचिलेनि पाडें। दिसत असे॥	११९
आता याच्याशी कोण भिडे। हे पांडवसैन्य किती थोडे। आमच्या अधिकतेच्या पुढे। दिसत आहे॥	११९
Who would confront him; this Pandava-army so meagre; against our vast; is appearing.	119
वरी भीमसेन बेथु। तो जाहला असे सेनानाथु। ऐसे बोलोनि हे मातु। सांडिली तेणें॥	१२०
वरूनि भीमसेन आडदांड। तो झाला आहे सेनानाथ। ऐसे बोलोनि हा संवाद। येथेच सोडिला त्याने॥	१२०
And burly Bhima; he has become chief of army; saying so, this dialogue; he ended there.	120

अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः। भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तः सर्व एव हि॥ ११
 प्रवेशाद्धारि सर्वांनी, नेमिल्या रथळि राहुनी। भीष्मासी अभिरक्षावे, आम्ही या सगळ्यांसह॥ ११
 On fronts all, remaining at allotted places; Bhishma be protected, by us along with all. 11

मग पुनरपि काय बोले। सकळ सैनिकांतें म्हणितलें। आतां दळभार आपुलाले। सरसे करा॥	१२१
मग पुनरपि काय बोले। सकळ सैनिकांना सांगितले। आता दळभार आपापले। सरसे करा॥	१२१
Then what did he say; he told all soldiers; now with your own army formations; be ready.	121
जया जिया अक्षौहिणी। तेणे तिया आरणी। वरगण कवणकवणी। महारथिया॥	१२२
ज्याचेकडे जितक्या अक्षौहिणी। त्याने त्यांची रणांगणी। वाटणी केली कोणकोण्या। महारथींकडे॥	१२२
Whoever what army-corps* had; he on battlefield; allott them to different; Chariot-riders.	122
तेणें तिया आवरिजे। भीष्मातळीं राहिजे। द्रोणातें म्हणे पाहिजे। तुम्ही सकळ॥	१२३
त्याने त्यांना आवरावे। भीष्माज्ञेत राहावे। द्रोणांना म्हणे हे होईल असे पाहावे। तुम्ही सकळ॥	१२३
He should control them; be under Bhishma orders; he asked Drona ensure this; yourself.	123
हाचि एक रक्षावा। मी तैसा हा देखावा। येणें दळभारु आघवा। साचु आमुचा॥	१२४
हाचि एक रक्षावा। मी तैसा यास पाहावा। याचेमुळेच दळभार अवघा। खरा आमचा॥	१२४
He alone be guarded; like me be treated; due to him entire army; ours is worthy.	124

तस्य संजनयन्हर्ष, कुरुवृद्धः पितामहः। सिंहनादं विनद्योच्चैः, शंखं दध्मौ प्रतापवान्॥ १२
 त्याचा वाढविण्या हर्ष, कुरुवृद्ध पितामहे। सिंहनादात गर्जूनि, प्रतापी शंख फुंकिला॥ १२
 To cheer him up, Kuru-senior grandsire; in lion-sound roared and blew his conch. 12

या राजाचिया बोला। सेनापति संतोषला। मग तेणें केला। सिंहनादु॥	१२५
या राजाचिया बोला। सेनापती संतोषला। मग त्याने केला। सिंहनाद॥	१२५
On Raja's talk; army-chief was pleased; then he created; lion-sound.	125
तो गाजत असे अद्भुत। दोन्ही सैन्यांआंतु। प्रतिध्वनि न समातु। उपजत असे॥	१२६
तो गर्जत असता अद्भुत। दोन्ही सैन्यांचे आत। प्रतिध्वनी न सामावत। पुनः पुनः उठतसे॥	१२६
He roared unprecedentedly; in both armies; echo couldn't be contained; it got resounded.	126
तयाचि तुलगासवे। वीरवृत्तीचेनि थावे। दिव्य शंख भीष्मदेवें। आस्फुरिला॥	१२७
त्याचे प्रतिध्वनीवेळे। वीरवृत्तीच्या नि बळे। दिव्य शंख भीष्मदेवे। फुंकारिला॥	१२७
At that echo; in spirit of valour; divine conch Bhishmadeva; blew.	127
ते दोन्ही नाद मिनले। तेथ त्रैलोक्य बधिरभूत जाहले। जैसे आकाश का पडिले। तुटोनियां॥	१२८
ते दोन्ही नाद भिडले। तेव्हा त्रैलोक्य बधीरभूत झाले। जैसे आकाशचि काय पडले। तुटोनियां॥	१२८
When both sounds collided; then tri-world deafened; as if sky came down; by crashing.	128

घडघडीत अंबर। उचंबळत सागर। क्षोभले चराचर। कांपत असे।।	१२९
धडाडले अंबर। उचंबळला सागर। भयभीत होऊनि चराचर। कांपत आहे।।	१२९
Sky thundered; ocean surged; movable-immovable being afraid; trembled.	129
तेणें महाघोष गजरे। दुमदुमिताती गिरिकंदरे। तंव दळामाजि रणतुरे। आस्फारिली।।	१३०
त्या महाघोषाच्या गजरे। दुमदुमताहेत गिरिकंदरे। तेव्हा सैन्यांमध्ये रणवाद्ये। धडाडली।।	१३०
With that sound; mountains reverberated; then in both army war-drums; fiercely sounded.	130
<p>ततः शङ्खाश्च भेर्यश्च, पणवानकगोमुखाः। सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तुमुलोऽभवत्।। १३</p> <p>तत्क्षणी शंख भेरी नि, तुतान्या ढोल गोमुखे। सवेच वाजत्या झाल्या, तो ध्वनि चंड जाहला।। १३</p> <p>That moment, conchs trumpets, kettledrums; blared, that sound was uproarious. 13</p>	
उदंड सैघ वाजते। भयानकें खाखाते। महाप्रळयो जेथे। धाकडांसी।।	१३१
असंख्य वाद्ये सारखी वाजती। भयानकपणे खा खा करिती। महाप्रलय जेथे। धैर्यवंतांनाही।।	१३१
Various instruments blared; terribly devouring; like great dissolution; for courageous.	131
भेरी निशाण मांदळ। शंख काहळा भोंगळ। आणि भयासुर रणकोल्हाळ। सुभटांचे।।	१३२
रणभेरी डंके ढोलधमाणे। शंख महाझांजा महाकर्णे। आणि भेसूर रणगर्जना करणे। महायोध्यांचे।।	१३२
Kettledrums, tabors; conchs, cymbals, trumpets; fearsome war cries; of great warriors.	132
आवेशें भुजा त्राहाटिती। विसणैले हांका देती। जेथ महामद भद्रजाती। आवरती ना।।	१३३
आवेशे भुजा थापटती। चवताळूनि हाका देती। जेथ मदोन्मत्त हत्ती। आवरती ना।।	१३३
Fervently patting arms; challenging for fights; where rutting tuskers; were unmanageable.	133
तेथ भेडांची कवण मातु। कांचया केर फिटतु। जेणें दचकला कृतांतु। आंग नेघे।।	१३४
तेथ भेकडांची काय कथा? कच्चे केरासम उडता। जेणे दचकला यमराजा। तेथ उभा न राहे।।	१३४
What about cowards; they were flung like dust; so terrified God of death; couldn't stand.	134
एकां उभयांचे प्राण गेले। चांगांचे दांत बैसले। बिरुदांचे दादुले। हिंवताती।।	१३५
एका दोघांचे प्राणच गेले। भल्याभल्यांचे दातखीळ बैसले। धीराचे वीरही भले। कांपताती।।	१३५
One or two died; renowned were jaw-locked; courageous warriors great; were trembling.	135
ऐसा अद्भुत तुरबंबाळु। ऐकोनि ब्रह्मा व्याकुळु। देव म्हणती प्रलयकाळु। वोढवला आजी।।	१३६
ऐसा अद्भुत गदारोळ। ऐकूनि ब्रह्माही व्याकूळ। देव म्हणती प्रलयकाळ। वोढवला आज।।	१३६
Unprecedented uproar; hearing Brahmadeva agitated; Gods said dissolution-time; has come.	136

ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते, महति स्यन्दने स्थितौ। माधवः पाण्डवश्चैव, दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः।। १४	१४
तदा धवल अशवांच्या, महारथी उपस्थित। माधव आणि पार्थाने, दिव्य शंखा प्रफुंकिले।। १४	१४
Then white horsed, in great chariot present; Madhava and Arjuna blew divine conchs. 14	14
पाञ्चजन्यं हृषीकेशो, देवदत्तं धनंजयः। पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं, भीमकर्मा वृकोदरः।। १५	१५
पांचजन्य हृषीकेशे, देवदत्त धनंजये। पौंड्र फुंकी महाशंख, महाकर्मी महोदर।। १५	१५
Panchajanya by Rishiksha, Devadatta by Dhananjaya; Paundra by Bhima, big bellied. 15	15
अनन्तविजयं राजा, कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः। नकुलः सहदेवश्च, सुघोषमणिपुष्पकौ।। १६	१६
अनंतविजया राजा, कुंतीपुत्र युधिष्ठिरे। नकूल सहदेवाने, सुघोषमणिपुष्पक।। १६	१६
Anantvijaya by King Udhishtira; Nakula and Sahadeva blew Sughosha and Manipushpaka. 16	16

ऐसी स्वर्गीं मातु। देखोनि तो आकांतु। तंव पांडवदळांतातु। वर्तले कायी॥	१३७
ऐसी स्वर्गात चालली वार्ता। पाहुनी त्या आकांता। तेव्हा पांडवदळी आता। घडले काय ते पाहू?	१३७
In heaven continued gossip; seeing commotion; in Pandava-army now; what happened?	137
हो कां निजसार विजयाचे। की ते भांडार महातेजाचे। जेथ गरुडाचिये जावळीयेचे। कांतले चान्ही॥	१३८
अहो जणु सारसर्वस्व विजयाचे। की ते भांडार महातेजाचे। जेथ गरुडाचे जुळेभाऊ ते। जुंपले चान्ही॥	१३८
As if victory-essence; that trove of great brilliance; as eagle-twins these; four were yoked.	138
की पाखांचा मेरु जैसा। रहंवरु मिरवतसे तैसा। तेजे कोंदाटलिया दिशा। जयाचेनि॥	१३९
किंवा पंखांचा पर्वत जैसा। रथ मिरवतसे तैसा। तेजाने कोंदाटल्या दिशा। ज्याच्या आणि॥	१३९
Like winged mountain; that chariot was flaunting; whose brilliance chocked; directions.	139
जेथ अश्ववाहकु आपण। वैकुंठींचा राणा जाण। त्या रथाचे गुण। काय वर्णू॥	१४०
ज्याचा सारथी आपण। स्वतः वैकुंठीचा राणा जाण। त्या रथाचे गुण। काय वर्णू॥	१४०
Whose charioteer; know Vaikuntha-Lord himself; that chariot's qualities; how to narrate?	140
ध्वजस्तंभावरी वानरु। तो मूर्तिमंत शंकरु। सारथी शार्ङ्गधरु। अर्जुनेसी॥	१४१
ध्वजस्तंम्भावरी महावानर। तो मूर्तिमंत शंकर। सारथी स्वतः शार्ङ्गधर। अर्जुनासाठी॥	१४१
On flagstaff great monkey; Shiva-incarnate; charioteer Sharangdhara became; for Arjuna.	141
देखा नवल त्या प्रभूचे। अद्भुत प्रेम भक्तांचे। जे सारथ्यपण पार्थाचे। करितु असे॥	१४२
पाहा नवल त्या प्रभूचे। अद्भुत प्रेम भक्तांवरचे। की सारथ्यपण पार्थाचे। करीत आहे॥	१४२
See God's marvel; unprecedented love for devotees; charioteer-ship of Partha; assumed.	142
पाइकु पाठीसी घातला। आपण पुढा राहिला। तेणें पांचजन्यु आस्फुरिला। अवलीळाचि॥	१४३
दास पाठीशी घातला। आपण संकटासमोर राहिला। त्याने पांचजन्य फुंकिला। सहजतेने॥	१४३
Keeping disciple behind; himself facing danger; he blew Panchyajanya; easily.	143
परी तो महाघोषु थोरु। गाजतु असे गंहिरु। जैसा उदैला लोपी दिनकरु। नक्षत्रांते॥	१४४
आणि तो महाघोष प्रचंड। गाजत आहे गंभीर। जैसा उगवताच लोपवी सूर्य। नक्षत्रांना॥	१४४
And that great sound terrible; is reverberating deeply; like on rising, sun envelops; stars.	144
तैसे तुरबंबाळु भंवते। कौरवदळी गाजत होते। ते हारपोनि नेणों केउते। गेले तेथ॥	१४५
तैसी रणवाद्ये सभोवती। कौरवदळात गाजत होती। ती हरवूनि नजाणो कुठे। गेली तेव्हा॥	१४५
So war-drums around; in Kaurava army blared; they were lost don't know where; that time.	145
तैसाचि देखे येरें। निनादे अति गहिरे। देवदत्त धनुर्धरे। आस्फुरिला॥	१४६
तैसाचि पहा या बाजूने। महानादे अतिगंभीरपणे। देवदत्त शंख धनुर्धराने। फुंकारिला॥	१४६
So see on this side; very deeply with great sound; Devadatta conch Dhanurdhara; blew.	146
ते दोनी शब्द अचाट। मीनले एकवट। तेथ ब्रह्मकटाह शतकूट। हो पाहत असे॥	१४७
ते दोन्ही ध्वनी अचाट। मिळाले एकसाथ। तेव्हा ब्रह्मांडही शतखंड। होऊ पाहातसे॥	१४७
Those terrible sounds; together blended; cosmos too in pieces hundred; seen shattering.	147
तंव भीमसेनु विसणैला। जैसा महाकाळु खवळला। तेणें पौण्ड्र आस्फुरिला। महाशंखु॥	१४८
तेव्हा भीमसेन चवताळला। जैसा महाकाळ खवळला। त्याने पौंड्र नावाचा फुंकारिला। महाशंख॥	१४८
Then Bhima got worked up; as if Death-god was furious; he blew Paundra, great conch.	148

तो महाप्रलयजलधरु। जैसा घडघडिला गंहिरु। तंव अनंतविजयो युधिष्ठिरु। आस्फुरित असे॥	१४९
तो महाप्रलयीचा जलधर। जैसा घडघडला अतिगंभीर। तेव्हा अनंतविजय युधिष्ठिर। फुंकारित असे॥	१४९
That dissolution cloud; as it deeply thundered; then Anatavijaya Udhishthira; is blowing.	149
नकुळें सुघोषु। सहदेवें मणिपुष्पकु। जेणें नादें अंतकु। गजबजला ठाके॥	१५०
नकुलाने सुघोष। सहदेवाने मणिपुष्पक। ज्याच्या नादाने यमलोक। कासावीस झाला॥	१५०
Sughosha Nakula blew; Manipushpaka Sahadeva blew; sound made Yama-resort; anxious.	150
काश्यश्च परमेष्वासः, शिखण्डी च महारथः। धृष्टद्युम्नो विराटश्च, सात्यकिश्चापराजितः॥	१७
काशिराज धनुर्धारी, शिखंडी तो महारथी। धृष्टद्युम्न विराटादी, सात्यकी अपराजित॥	१७
Kashiraja archer, Shikhandi, warrior; Drishtdumna, Virata all, undefeated Satyaki.	17
द्रुपदो द्रौपदेयाश्च, सर्वशः पृथिवीपते। सौभद्रश्च महाबाहुः, शङ्खान्दध्मुः पृथक्पृथक्॥	१८
द्रुपद द्रौपदीपुत्र, सारे ते पृथिवीपते। सौभद्रेय महाबाहु, शंख फुंकीत वेगळे॥	१८
Dripada, Draupadi-sons, world-lords; Saubhadra-son, strong armed, blew their conchs.	18
स घोषो धार्तराष्ट्राणां, हृदयानि व्यदारयत्। नभश्च पृथिवीं चैव, तुमुलो व्यनुनादयन्॥	१९
त्या घोषे धार्तराष्ट्रांची, हृदयेचि विदारिली। आकाश आणि पृथ्वीही, तुंबळ दुमदूमिली॥	१९
That noise tore hearts, of Dhrttrashtra-sons; sky and earth too, terribly resonated.	19
तेथ भूपति होते अनेक। द्रुपद द्रौपदेयादिक। हा काशीपति देख। महाबाहु॥	१५१
तेथ होते अनेक। द्रुपद द्रौपदीपुत्र आदिक। हा काशीराज देख। महाबाहु॥	१५१
There were many; Dripada, Draupadi's sons et al; see this Kashiraja; strong armed.	151
तेथ अर्जुनाचा सुत। सात्यकि अपराजितु। धृष्टद्युम्नु नृपनाथु। शिखंडी हन॥	१५२
तेथ अर्जुनाचा सुत। सात्यकी अपराजित। धृष्टद्युम्न नृपनाथ। शिखंडी आणि॥	१५२
There is Arjuna's son; Satyaki undefeated; King Drishtadyumna; and Shikhandi.	152
विराटादि नृपवर। जे सैनिक मुख्य वीर। तिहीं नाना शंख निरंतर। आस्फुरिले॥	१५३
विराटादी नृपवर। जे सैनिक मुख्य वीर। त्यांनीही नाना शंख निरंतर। फुंकारिले॥	१५३
Virata and other kings; who are leading warriors; they continuously different conchs; blew.	153
तेणे महाघोषनिर्घातें। शेष कूर्म अवचिते। गजबजोनि भूभाराते। सांडू पाहती॥	१५४
त्या महाघोषाच्या आघाते। शेषनाग कूर्म अवचिते। घाबरोनि भूभाराते। टाकू पाहती॥	१५४
Due to that noise impact; Shesha, Tortoise terrified; fearing, earth's burden; tried to shake.	154
तेथ तिन्ही लोक डंडळित। मेरु मांदार आंदोळित। समुद्रजळ उसळत। कैलासवेरी॥	१५५
तेव्हा तिन्ही लोक डळमळत। मेरू मांदार(पर्वत) गदगदा हालत। समुद्रजळ उसळत। कैलासावरी॥	१५५
Tri-world trembled; Meru-Mountain violently shook; ocean-water surged; above Kailasa.	155
पृथ्वीतळ उलथो पहात। आकाश असे आसुडत। तेथ सडा होत। नक्षत्रांचा॥	१५६
पृथ्वीतळ उलथु पाहत। आकाश आहे हिसके खात। तेथ सडा आहे होत। नक्षत्रांचा॥	१५६
As if earth is toppling; sky is shaking; there is sprinkling; of stars.	156
सृष्टि गेली रे गेली। देवां मोकळवादी जाहली। ऐशी एक टाळी पिटिली। सत्यलोकीं॥	१५७
सृष्टी गेली रे गेली। देवांना निराधारता झाली। ऐशी एकच हाकाटी पिटिली। देवलोकी॥	१५७
Cosmos is vanishing; Gods became support-less; such clamour started; in Satyaloka.	157

दिहाचि दिन थोकला। जैसा प्रलयकाळ मांडला। तैसा हाहाकार उठिला। तिहीं लोकी।।	१५८
दिवसाच दिवस संपला। जैसा प्रलयकाळ मांडला। तैसा हाहाकार उठिला। तिन्ही लोकी।।	१५८
<i>During day, day ended; as if dissolution was on; such was that commotion; in tri-world.</i>	158
ते देखोनि आदिपुरुष विस्मितु। म्हणे झणे होय पां अंतु। मग लोपिला अद्भुतु। संभ्रमु तो।।	१५९
ते पाहूनि आदिपुरुष विस्मित। म्हणे नजाणो होतो काय अंत। मग त्याने थांबविला अद्भुत। गदारोळ तो।।	१५९
<i>Seeing that Brhmadeva astonished; said don't know if it is end; so he ended; that uproar.</i>	159
म्हणोनि विश्व सांवरले। एहवी युगांत होते वोडवले। जें महाशंख आस्फुरिले। कृष्णादिकीं।।	१६०
म्हणोनि विश्व सावरले। एरवी युगान्त होते ओढवले। जेव्हा महाशंख फुंकिले। कृष्णादीनी।।	१६०
<i>Cosmos steadied; else age was to end; when great conches were blown; by Krishna et al.</i>	160
तो घोष तरी उपसंहरला। परी पडिसाद होता राहिला। तेणे दळभार विध्वंसिला। कौरवांचा।।	१६१
तो ध्वनी तर ओसरला। परी प्रतिध्वनी होता मागे राहिला। त्याने दळभार विध्वंसिला। कौरवांचा।।	१६१
<i>That sound subsided; but its echo still lingered; with that army was routed; of Kaurava.</i>	161
तो जैसा गजघटाआंतु। सिंह लीला विदारितु। तैसा हृदयाते भेदितु। कौरवांचिया।।	१६२
जैसा गजकळपाआत। सिंह लीलया त्याना फाडीत। तैसा हृदयांना चिरीत। गेला कौरवांच्या।।	१६२
<i>Like in elephant-herd; lion easily tears apart; so that tore down heart; of Kaurava.</i>	162
तो गाजत जंव आइकती। तंव उभेचि हिये घालिती। एकमेकांतें म्हणती। सावध रे सावध।।	१६३
तो गाजताना जेव्हा ऐकती। तेव्हा उभ्यानेच हृदयाचा ठाव सोडिती। एकमेकां म्हणती। सावध रे सावध।।	१६३
<i>Hearing resonance; some while standing lost heartbeat; mutually warning; to be careful.</i>	163
<p>अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा, धार्तराष्ट्रान् कपिध्वजः। प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते, धनुरुद्यम्य पाण्डवः।। २०</p> <p>असे सुसज्ज पाहूनी, कौरवांसी कपिध्वजे। सज्ज शस्त्रप्रहारास, धनू पेलीत पांडव।। २०</p> <p><i>Seeing equipped Kaurava, Arjuna; ready to strike, bow balanced by Pandava.</i> 20</p>	
तेथ बळें प्रौढीपुरते। जे महारथी वीर होते। तिहीं पुनरपि दळाते। आवरिले।।	१६४
तेथ पराक्रमात नावाजले ते। जे महारथी वीर होते। त्यांनी पुनरपि सैन्याते। सावरिले।।	१६४
<i>There famous in bravery; great chariot riders valiantly, they again their army; controlled.</i>	164
मग सरिसेपणें उठावले। दुणवटोनि उचलले। तया दंडि क्षोभलें। लोकत्रय।।	१६५
मग एकत्रितपणे उठावले। दुप्पट जोमाने उसळले। त्यांच्या माराने त्रासले। लोक तिन्ही।।	१६५
<i>Then they collectively rose; with vigour surged; their attacks disturbed; tri-world.</i>	165
तेथ बाणवरी धनुर्धर। वर्षताती निरंतर। जैसे प्रलयांत जलधर। अनिवार का।।	१६६
तेव्हा बाणावर बाण धनुर्धर। टाकतात निरंतर। जैसे प्रलयात अनावर। मेघ होती।।	१६६
<i>Many arrows archers; showered continuously; as in dissolution uncontrollable; are clouds.</i>	166
ते देखलिया अर्जुनें। संतोष घेऊनि मनें। मग संभ्रमें दिठी सेने। घालितसे।।	१६७
ते पाहूनि अर्जुनाने। संतोष पावूनि मनाने। मग उत्सुकतेने दृष्टी सेने। -वरी घातली आहे।।	१६७
<i>Observing that Arjuna; in heart being contented; then curiously glanced army; over.</i>	167
तंव संग्रामी सज्ज जाहले। सकळ कौरव देखिले। मग लीला धनुष्य उचलिले। पंडुकुमरें।।	१६८
तेव्हा संग्रामी सज्ज झालेले। सगळे कौरव पाहिले। मग सहज धनुष्य उचलले। पंडुकुमरे।।	१६८
<i>Then ready for fight; all Kaurava he saw; and easily bow was lifted; by Pandukumara.</i>	168

हृषीकेशं तदा वाक्यम्, इदमाह महीपते।

हृषिकेषा तदा वाक्य, बोलिला हे महीपते।

To Rishiksha then a sentence, he spoke, Oh King!

अर्जुन उवाच (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

सेनयोरुभयोर्मध्ये, रथं स्थापय मेऽच्युत॥

२१

सैन्यामध्येच दोघांच्या, रथ घे मम अच्युता॥

२१

In both army's midst, take my chariot, Atchua.

21

ते वेळी अर्जुन म्हणतसे देवा। आता झडकरी रथु पेलवावा। नेऊनि मध्ये घालावा। दोहीं दळां॥

१६९

त्या वेळी अर्जुन म्हणतसे देवा। आता लवकर रथ चालवावा। नेऊनि मध्ये थांबवावा। दोन्ही दळां॥

१६९

Arjuna is saying, Lord; now quickly drive chariot; and place it in midst; of both armies.

169

यावदेतान्निरीक्षेऽहं, योद्धुकामानवस्थितान्। कैर्मया सह योद्धव्यम्, अस्मिन् रणसमुद्यमे॥

२२

जोवरी यांस देखे मी, युद्धकामे उपस्थितां। कुणाशी म्या झुंजायाचे, आहे या रणउद्यमी॥

२२

Till I see them present for war and with who I have to fight in this war-business.

22

योत्स्यमानानवेक्षेहं, य एतेऽत्र समागताः। धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेः, युद्धे प्रियचिकीर्षवः॥

२३

झुंजणारांस पाहे मी, जे हे येथे उपस्थित। दुर्योधन दुर्बुद्धीचे, युद्धात प्रिय ईच्छिती॥

२३

Fighters I wish to see rallied here; to Duryodhana evil minded, wishing well in war.

23

जंव मी नावेक। हे सकळ वीर सैनिक। न्याहाळीन अशेख। झुंजते जे॥

१७०

जोवर मी क्षणएक। हे सगळे वीर सैनिक। न्याहाळीन एकूणेक। लढतात जे॥

१७०

Till for a moment; all these brave soldiers; I will glance them all; who are fighting.

170

एथ आले असती आवघे। परी कवणेसी म्यां झुंजावे। हे रणीं लागे पहावे। म्हणऊनियां॥

१७१

येथ आले आहेत आवघे। परी कुणाशी मी लढावे। ह्या युद्धात लागेल पाहावे। म्हणूनिया॥

१७१

Here have assembled all; with whom I should fight; will be seen in this battle; that's why.

171

बहुतकरुनि कौरव। हे आतुर दुःस्वभाव। वांटावावीण हांव। बांधिती झुंजी॥

१७२

बहुतकरुनि कौरव। हे उतावळे दुःस्वभाव। पुरुषार्थाविनाच हाव। धरिती युद्धाची॥

१७२

Mostly Kaurava; over enthusiastic with evil mind; sans valor, having greed; for war.

172

झुंजाची आवडी धरिती। परी संग्रामी धीर नव्हती। हे सांगोनी रायाप्रती। काय संजयो म्हणे॥

१७३

युद्धाची आवड ठेविती। परी संग्रामात धीराचे नव्हती। हे सांगून राजाप्रती। काय संजय म्हणे॥

१७३

They crave for war; but aren't courageous in war; telling to King; what did Sanjaya say?

173

सञ्जय उवाच (संजय म्हणाला) Sanjaya said

एवमुक्तो हृषीकेशो, गुडाकेशेन भारत। सेनयोरुभयोर्मध्ये, स्थापयित्वा रथोत्तमम्॥

२४

हे सांगता हृषीकेशा, निद्राजितेन भारत। सैन्यामध्येच दोघांच्या, उभा केला रथोत्तम॥

२४

Arjuna telling this, Rishiksha, Oh King; between both armies placed chariot.

24

आइका अर्जुन इतुके बोलिला। तंव कृष्णें रथु पेलिला। दोन्ही सैन्यामाजी केला। उभा तेणें ॥

१७४

एका, अर्जुन एवढे बोलिला। तेव्हा कृष्णाने रथ हाकिला। दोन्ही सैन्यांच्यामध्ये केला। उभा त्याने॥

१७४

Hear as Arjuna said this much; Krishna drove chariot; between both armies; and steadied it.

174

भीष्मद्रोणप्रमुखतः, सर्वेषां च महीक्षिताम्। उवाच पार्थ पश्यैतान्, समवेतान्कुरुनिति॥	२५
भीष्म द्रोण नि श्रेष्ठींच्या, सर्व महीपतींमध्ये। बोले पार्थ बघा यांस, जमलेल्या कुरुंस या॥	२५
In front of Bhishma, Drona and Kings all; he said Partha, look at these rallied Kuru.	25
तत्रापश्यत्स्थितान् पार्थः, पितृनथ पितामहान्। आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन्, पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा॥	२६
तेथ देखे स्थिता पार्थ, पिता आणि पितामहा। आचार्य मातुले बंधू, पुत्र नातू नि मित्र ते॥	२६
Partha saw father, grandfathers; gurus, uncles, brothers, sons grandsons, friends.	26
श्वशुरान्सुहृदश्चैव, सेनयोरुभयोरपि। तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः, सर्वान्बन्धूनवस्थितान्॥	२७
सासरे आप्त हे सर्व, सैन्यात उभयांमध्ये। त्यांस पाहूनि कौन्तेय, सर्व आप्तांस त्या उभ्या॥	२७
Father in-law, relatives in both armies; Kaunteya seeing all kin standing.	27

जेथ भीष्मद्रोणादिक। जवळिकेचे सन्मुख। पृथिवीपति आणिक। बहुत आहाती॥	१७५
जेथ भीष्मद्रोणादिक। जवळचे आप्तसन्मुख। राजे महाराजे आणिक। बरेच असती॥	१७५
Where Bhishma, Drona et al; close relatives confronting; all great kings and; were many.	175
तेथ स्थिर करूनि रथु। अर्जुन असे पाहातु। तो दळभार समस्तु। संभ्रमेसी॥	१७६
तेथ स्थिर करूनि रथ। अर्जुन आहे पाहत। तो दळभार समस्त। उत्सुकतेने॥	१७६
There on steadying chariot; Arjuna is viewing; that army formation entire; with curiosity.	176
मग देवा म्हणे देख देख। हे गोत्रगुरु अशेख। तंव कृष्णा मनी नावेक। विस्मो जाहला॥	१७७
मग देवास म्हणे देख देख। हे तर गोत्रगुरु एकुणेक। तव कृष्णाचे मनी क्षण एक। विस्मय झाला॥	१७७
He said to God; these r my clan n gurus all; so Krishna's mind for a moment; was amazed.	177
तो आपणयां आपण म्हणे। एथ कायी कवण जाणे। हे मनी धरिले येणें। परि काही आश्चर्य असे॥	१७८
तो आपल्याशी आपणच म्हणे। येथ काय कोण जाणे। हे मनी घेतले याने। परी काही आश्चर्य आहे॥	१७८
He said to himself; here what who knows; in mind he has taken this; but this is amazing.	178
ऐसी पुढील से घेतु। तो सहजे जाणे हृदयस्थु। परि उगा असे निवांतु। तिये वेळी॥	१७९
ऐसा पुढील अनुमान घेत। तो सहज जाणे हृदयस्थ। परी स्तब्ध राहिला निवांत। त्या वेळी॥	१७९
Assessing what is in offing; that heart-dweller easily guessing; remained silent; that time.	179
तंव तेथ पार्थ सकळ। पितृ पितामह केवळ। गुरु बंधु मातुळ। देखता जाहला॥	१८०
तेव्हा तेथ पार्थ सकळ। वडील पितामह केवळ। गुरु बंधू मातुळ। पाहता झाला॥	१८०
So there Partha all; sires, grandsires only; gurus, brothers and maternal uncles; observed.	180
इष्ट मित्र आपुले। कुमरजन देखिले। हे सकळ असती आले। तयांमाजी॥	१८१
इष्ट मित्र आपुले। मुले, पुतणे पाहिले। हे सकळ आहेत आलेले। तयांमध्ये॥	१८१
His dear friends; sons, nephews he saw; these all have gathered; among them.	181
सुहृज्जन सासरे। आणीकही सखे सोइरे। कुमर पौत्र धनुर्धरें। देखिले तेथ॥	१८२
सुहृदजन सासरे। आणिकही सखे सोयरे। मुले नातू धनुर्धर। पाहिले तेथ॥	१८२
Comrades, fathers in-law; other friends, kinsmen; sons, grandsons Dhanurdhara; saw there.	182
जयां उपकार होते केले। कां आपदी जे रक्षिले। हे असो वडील धाकुले। आदिकरूनी॥	१८३
ज्यांवरी उपकार होते केले। किंवा संकटांत ज्यांना रक्षिले। हे असो वडील धाकले। आदिकरूनी॥	१८३
Who were obliged; who were from danger saved; let it be, such elders, youngsters; and rest.	183

ऐसें गोत्रचि दोहीं दळीं। उदित जालें असे कळीं। हें अर्जुनें तिये वेळीं। अवलोकिलें।।	१८४
ऐसे गोत्रच दोन्ही दळात। उपस्थित झाले असे कलहात। हे अर्जुनाने तेवढ्या समयात। अवलोकिले।।	१८४
Such clan in both armies; being present in battle; this Arjuna during that time; observed.	184

कृपया परयाऽऽविष्टो, विषीदन्निदमब्रवीत् ।

करुणे अति व्याकूळ, दुःखाने बोलला असे।

With pity greatly distressed, sadly like this he spoke.

तेथ मनी गजबज जाहाली। आणि आपैसी कृपा आली। तेणें अपमानें निघाली। वीरवृत्ति।।	१८५
तेव्हा मनात गलबल झाली। आणि आपोआप करुणा आली। त्या अपमाने निघाली। वीरवृत्ती।।	१८५
His mind was perturbed; naturally pity seeped; due to that insult, left him; the bravery.	185
जिया उत्तम कुळींचिया होती। आणि गुणलावण्य आथी। तिया आणिकीतें न साहती। सुतेजपणें।।	१८६
ज्या उत्तम कुळाच्या होती। आणि गुणलावण्यवती असती। त्या सवतीस न साहती। प्रखरपणे।।	१८६
Those of noble clan; and virtuous beautiful women; they don't tolerate rival wife; fiercely.	186
नविये आवडीचेनि भरे। कामुक निजवनिता विसरे। मग पाडेंवीण अनुसरे। भ्रमला जैसा।।	१८७
परस्त्रीच्या आवडीचेनि भरे। कामुक निजपत्नी विसरे। मग योग्यतेविना अनुसरे। भ्रमिष्ट झाला जैसा।।	१८७
Attracted by other woman; lustful forgets own wife; follows unworthy; is deranged.	187
कीं तपोबळें ऋद्धी। पातलिया भ्रंशे बुद्धी। मग त्या विरक्तता सिद्धि। आठवेना।।	१८८
किंवा तपोबळे ऋद्धी। मिळताच भ्रष्ट होते बुद्धी। मग त्या विरक्ताला साधनासिद्धी। आठवेना।।	१८८
Wealth by yogic power; on gaining intellect is corrupted; and that ascetic's power; vanishes.	188
तैसे अर्जुना तेथ जाहले। असते पुरुषत्व गेले। जें अंतःकरण। दिधले कारुण्यासी।।	१८९
तैसे अर्जुनास तेव्हा झाले। असलेले पुरुषत्व गेले। कारण अंतःकरण। दिले कारुण्याच्या हाती।।	१८९
So Arjuna had similar fate; existing valour vanished; as his heart; to pity he surrendered.	189
मंत्रजु बरळु जाये। मग तेथ कां संचारु होये। तैसा तो धनुर्धर महामोहें। आकळिला।।	१९०
अहो मांत्रिक बरळत जाये। मग त्याचे अंगी दुष्ट संचार होये। तैसा धनुर्धर महामोहे। घेरला गेला।।	१९०
Exorcist blabbers; and he gets possessed; so Dhanurdhara by great lure; got possessed.	190
म्हणऊनि असता धीरु गेला। हृदया द्रावो आला। जैसा चंद्रकळीं शिवतला। सोमकांतु।।	१९१
म्हणूनि असलेला धीर गेला। हृदयास पाझर आला। जैसा चंद्रप्रकाशाने स्पर्शिला। सोमकांतु।।	१९१
Existing courage left; seeping started in heart; as if touched by moon-rays; is lunar stone.	191
तयापरी पार्थु। अतिस्नेहें मोहितु। मग सखेद असे बोलतु। अच्युतेसी।।	१९२
त्याप्रमाणे पार्थु। अतिस्नेहाने मोहित। मग खेदाने आहे बोलत। अच्युताशी।।	१९२
So Partha; lured by great affection; then sorrowfully is conversing; with Krishna!	192

अर्जुन उवाच (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण, युयुत्सुं समुपस्थितम्।।

२८

पाहुनी स्वजनां, कृष्णा, युद्धकामे उपस्थितां।।

२८

On seeing my relatives Krishna, for sake of war rallied.

28

सीदन्ति मम गात्राणि, मुखं च परिशुष्यति। वेपथुश्च शरीर मे, रोमहर्षश्च जायते॥	२९
गळाली मम गात्रे नि, मुखही कोरडे पडे। कांपे शरीर हे माझे, रोमांच राहती उभे॥	२९
My limbs are limping, throat is parching; body is trembling, hairs on end are standing.	29
गाण्डीवं संसते हस्तात्, त्वक्चैव परिदह्यते। न च शक्नोम्यवस्थातुं, भ्रमतीव च मे मनः॥	३०
गळे गांडीव हातूनी, त्वचाही जळते अती। शक्य ना स्थिर राहाणे, भ्रमते मनही मम॥	३०
Bow from hand is slipping, skin is burning; unable to steady; my mind is whirling.	30
तो म्हणे अवधारी देवा। म्यां पाहिला हा मेळावा। तंव गोत्रवर्गु आघवा। देखिला एथ॥	१९३
तो म्हणाला ऐका देवा। मी पाहिला हा मेळावा। तर गोत्रवर्ग अवघा। दिसला येथ॥	१९३
He said listen, Lord; I saw this crowd; then only clan members all; are seen here.	193
हे संग्रामी अति उद्यत। जहाले असती कीर समस्त। पण आपणपेयां उचित। केवीं होय॥	१९४
हे संग्रामासाठी अति उत्साहित। झाले आहेत खरे समस्त। पण आपणासही ते उचित। कैसे होय?	१९४
They overenthusiastic for battle; have truly become all; but for us how proper; will it be?	194
येणें नांवेचि नेणों कायी। मज आपणपे सर्वथा नाही। मन बुद्धी ठायी। स्थिर नोहे॥	१९५
यांचे नावानेच नजाणो काही। मज स्वतःचे भान सर्वथा नाही। मन बुद्धी ठायी। स्थिर नाही॥	१९५
With their name, don't know; I am unaware of myself; mind and intellect; aren't steady.	195
देखे देह कांपत। तोंड असे कोरडे होत। विकलता उपजत। गात्रांसी॥	१९६
बघ देह आहे कांपत। तोंड आहे कोरडे होत। शिथिलता असे उपजत। गात्रांमध्ये॥	१९६
Look my body is trembling; throat is parching; slackness is emerging; into limbs.	196
सर्वांगा कांटाळा आला। अति संतापु उपनला। तेथ बेंबळ हातु गेला। गांडिवाचा॥	१९७
सर्वांगावर काटा आला। अति संताप उपजला। आणि लुळा हात झाला। गांडिवाचा॥	१९७
Body hairs stood on end; extreme anger emerged; and hand paralyzed; holding Gandiva.	197
ते न धरतचि निष्टले। परि नेणेचि हातोनि पडिले। ऐसे हृदय असे व्यापिले। मोहे येणें॥	१९८
ते न धरवल्याने निसटले। आणि नकळत हातातूनि पडले। ऐसे हृदय आहे व्यापिले। मोहाने या॥	१९८
Unable to hold, it slipped; unknowingly fell from hand; so heart is occupied; by this lure.	198
जे वज्रापासोनि कठीण। दुर्धर अतिदारुण। त्याहूनि असाधारण। हे स्नेह नवल॥	१९९
जे वज्राहूनि कठीण। अगम्य अतिदारुण। त्याहूनही असाधारण। हा स्नेह, नवल (आहे)॥	१९९
That is harder than thunderbolt; unknown, abysmal; more unusual; affection is amazing.	199
जेणें संग्रामी हरु जिंतिला। निवातकवचांचा ठावो फेडिला। तो अर्जुन मोहे कवळिला। क्षणामाजी॥	२००
ज्याने संग्रामी शिव जिंकिला। निवातकवचांचा बिमोड केला। तो अर्जुन मोहाने घेरला। क्षणामध्ये॥	२००
He won Shiva in battle; defeated Nivata-kavacha; Arjuna is seized by lure; in moment.	200
जैसा भ्रमर भेदी कोडे। भलतैसे काष्ठ कोरडे। परि कळिकेमाजी सापडे। कोवळिये॥	२०१
जैसा भ्रमर भेदी लाडे लाडे। कोणतेही काष्ठ कोरडे। परी कमळकळीमध्ये सापडे। कोवळिया॥	२०१
As beetle casually burrows; any dry wood; but in lotus-bud gets trapped; that is delicate.	201
तेथ उत्तीर्ण होईल प्राणें। परी ते कमळदळ चिरु नेणे। तैसे कठीण कोंवळेपणे। स्नेह देखा॥	२०२
तेव्हा निघून जाईल प्राणाने। परी ते कमळदळ चिरु न जाणे। तैसा कठीण कोवळेपणाने। स्नेह पहा॥	२०२
It will lose life; but it is unable to tear that lotus-petal; so hard is with softness; see affection.	202

हे आदिपुरुषाची माया। ब्रह्मेयाही न येचि आया। म्हणवूनि भुलविला ऐके राया। संजयो म्हणे॥	२०३
ही आदिपुरुषाची माया। ब्रह्मालाही न ये आकळाया। म्हणूनि पार्थ भुलविला ऐक राया। संजय म्हणे॥	२०३
Primeval Person's illusion; unknown to Brahmadeva; Partha was lured, listen; Sanjaya says.	203
अवधारी मग तो अर्जुन। देखोनि सकळ स्वजनु। विसरला अभिमानु। संग्रामीचा॥	२०४
ऐक मग तो अर्जुन। पाहूनि सगळे स्वजन। विसरला अभिमान। संग्रामीचा॥	२०४
Listen then that Arjuna; having seen all kinsmen; forgot pride; of war.	204
कैसी नेणो सदयता। उपनली तेथे चित्ता। मग म्हणे कृष्णा आता। नसिजे एथ॥	२०५
कैसी न जाणो सदयता। उपजली त्याचे चित्ता? मग म्हणे कृष्णा आता। नसावेच येथे॥	२०५
Don't know how pity; entered his heart? Then said to Krishna, now; better not to be here.	205
माझे अतिशय मन व्याकूळ। होतसे वाचा बरळ। जे वधावे हे सकळ। येणे नांवे॥	२०६
माझे अतिशय मन व्याकूळ। करीत आहे वाचा बरळ। जे वधावे हे सकळ। या नावे॥	२०६
My mind is greatly agitated; speech is incoherent; that killing these all; just by thinking.	206

निमित्तानि च पश्यामि, विपरीतानि केशव। न च श्रेयोऽनुपश्यामि, हत्वा स्वजनमाहवे॥ ३१
 शकुने आणि पाहातो, विपरीतचि केशवा। हितही ना दिसे येथे, मारुनी स्वजनां रणी॥ ३१
 I see Keshava bad omen; wellbeing isn't seen; by killing kin; in war-field. 31

या कौरवां जरी वधावे। तरी युधिष्ठिरादिक का न वधावे। हे येरयेर आघवे। गोत्रज आमुचे ॥	२०७
या कौरवांसी जर वधावे। तर युधिष्ठिरादिकांसी का न वधावे। हे दोघे आणि सारे। गोत्रज आमचे॥	२०७
If Kauravas to be killed; why not kill Udhishtira; these two and all; are our clan-members.	207
म्हणोनि जळो हे झुंज। प्रत्यया न ये मज। येणे काय काज। महापापे॥	२०८
म्हणोनि जळो हे झुंज। पटत नाही मज। याने काय साधेल कामकाज। या महापापे॥	२०८
Let this battle be burned; I am not convinced; what would be achieved; by this great sin.	208
देवा बहुतींपरी पाहता। एथ वोखटे होईल झुंजता। वर काही चुकविता। लाभ आथी॥	२०९
देवा सर्व बाजूने पाहता। येथ वाईटच होईल झुंजता। यापेक्षा काही आले चुकविता। तरी लाभ व्हावा॥	२०९
Lord, thinking entirely; by fighting worst will happen only; if it is avoidable; it is better.	209

न काङ्क्षे विजयं कृष्ण, न च राज्यं सुखानि च। किं नो राज्येन गोविन्द, किं भोगैर्जीवितेन वा॥ ३२
 ना कांक्षी जयही कृष्णा, ना हे राज्य सुखेहि ती। काय राज्यात गोविंदा, काय भोगू जगूनही॥ ३२
 I don't wish victory or kingdom-joys; what is in kingdom, how to enjoy by living. 32
 येषामर्थे काङ्क्षितं नो, राज्यं भोगाः सुखानि च। ते इमेऽवस्थिता युद्धे, प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च॥ ३३
 ज्यांसाठी इच्छितो आम्ही, राज्य भोगा सुखाहि त्या। ते हेच सज्ज युद्धासी, प्राणा नि त्यागुनी धना॥ ३३
 They for who we seek kingdom joys; are ready for war, discarding lives and riches. 33

तया विजयवृत्ती काही। मज सर्वथा काज नाही। एथ राज्य तरी कायी। हे पाहूनिया॥	२१०
त्या विजयवृत्तीशी काही। मला सर्वथा कर्तव्य नाही। येथ राज्यात तरी अर्थ न दिसे काही। हे पाहूनिया॥	२१०
With victorious attitude; I have nothing to do; here kingdom is worthless; on seeing this.	210
यां सकळांते वधावे। मग जे भोग भोगावे। ते जळोत आघवे। पार्थु म्हणे॥	२११
या सकळांसी वधावे। मग जे मिळणारे भोग भोगावे। ते जळोत अवघे। पार्थ म्हणे॥	२११
Killing them all; and then pleasures enjoying; let all this be burnt; Partha said.	211

तेणे सुखेंविण होईल। ते भलतेही साहिजेल। वरी जीवितही वेचिजेल। याचिलागी॥	२१२
त्या सुखाविना जे होणे। ते काहीही सहन करणे। वरूनि जीवितही वेचणे। यांचेसाठी॥	२१२
Sans these pleasures what happens; that must be endured; even giving up life; for them.	212
परी यांसी घातु कीजे। मग आपण राज्य भोगिजे। हे स्वप्नींही मन माझे। करू न शके॥	२१३
परी यांचेशी घात करणे। मग आपण राज्य भोगणे। हे स्वप्नीही मन माझे। करू ना शके॥	२१३
But by betraying them; kingdom our self enjoying; my mind even in dream; can't do it.	213
तरी आम्ही का जन्मावे। कवणालागी जियावे। जे वडिलां यां चिंतावे। विरुद्ध मनें॥	२१४
तरी आम्ही का जन्मावे? कुणासाठी जगावे? जर वडिलांचे या चिंतावे। विरुद्ध मने॥	२१४
Why should we be born; for whom to live? If to think of these elders; with contrary mind.	214
पुत्राते इप्सी कुळ। त्याचे कायि हेचि फळ। जे निर्दाळिजे केवळ। गोत्र आपुले॥	२१५
पुत्रास इच्छिते कुळ। त्याचे काय हेचि फळ? की निर्दाळावे केवळ। गोत्र आपले॥	२१५
Family longs for son; is this its fruit; that we should wipe out entirely; our clan?	215
हे मनीचि केविं धरिजे। आपण वज्राचेया बोलिजे। वरी घडे तरी कीजे। भले एयां॥	२१६
हे मनीच कैसे धरावे? आपण वज्रासारखे का बोलावे? उलट घडले तरी करावे। भलेच यांचे॥	२१६
Why to think like this; why to talk as steel; if contrary happens, should do; well to them.	216
आम्ही जे जे जोडावे। ते समस्ती इहीं भोगावे। हे जीवितही उपकारावे। कार्जीं यांच्या॥	२१७
आम्ही जे जे मिळवावे। ते समस्त यांनी भोगावे। हे प्राणही खर्चावे। कार्यालागी यांच्या॥	२१७
Whatever we gain; that be enjoyed by them; this life be sacrificed; for their wellbeing.	217
आम्ही दिगंतींचे भूपाळ। विभांडूनि सकळ। मग संतोषविजे कुळ। आपुले जे॥	२१८
आम्ही दशदिशांचे भूपाळ। हरवूनि सकळ। मग संतोषवावे कूळ। आपले जे॥	२१८
We lords of ten directions; after defeating all; should try to please clan; which is ours?	218
तेचि हे समस्त। परी कैसे कर्म विपरीत। जे जाहले असती उद्यत। झुंजावया॥	२१९
तेचि हे कूळ समस्त। परी कैसे कर्म विपरीत। की हेचि झाले आहे उत्साहित। लढावया॥	२१९
The same clan entire; how karma is contrary; that same has become eager; for fighting.	219
अंतोरिया कुमरे। सांडोनियां भांडारे। शस्त्राग्री जिव्हारे। आरोपुनी॥	२२०
स्त्रिया आणि पोरे। सोडुनिया भांडारे। शस्त्राग्रावर काळीज पुरे। ठेऊनिया॥	२२०
Women and children; leaving property behind; on weapon-tip, heart; being placed.	220
ऐसियांते कैसेनि मारू। कवणावरी शस्त्र धरू। निज हृदया करू। घातु केवीं॥	२२१
अशांना कैसे मारू? कुणावर शस्त्र धरू? निज हृदयाचा करू। घातु कैसा?	२२१
How to kill them; against who to wield weapon; my own heart; how to pierce?	221
आचार्याः पितरः पुत्राः, तथैव च पितामहाः। मातुलाः श्वशुराः पौत्राः, श्यालाः सम्बन्धिनस्तथा॥	३४
आचार्य चुलते पुत्र, तसेच ते पितामह। मातूल सासरे नातू, मेहुणे सोयरे तसे॥	३४
Teachers, uncles, sons, grandfathers; fathers/brothers in-law, grandsons, kin.	34
हे नेणसी तू कवण। परी पैल भीष्म द्रोण। जयांचे उपकार असाधारण। आम्हां बहुत॥	२२२
यांना न जाणसी तू ते कोण। पलीकडे भीष्म द्रोण। ज्यांचे उपकार असाधारण। आम्हावरी बहू॥	२२२
You don't know them; Bhishma, Drona beyond; whose obligations are extraordinary; for us.	222

एथ शालक सासरे मातुळ। आणि बंधु की हे सकळ। पुत्र नातू केवळ। इष्टही असती॥	२२३
येथ शालक सासरे मातुल। आणि बंधूच की हे सकळ। पुत्र नातु आणि केवळ। इष्टही असती॥	२२३
Here brothers/fathers in-law, uncles; all brothers, sons, grandsons only; are also desired.	223
अवधारी अति जवळिकेचे। हे सकळही सोयरे आमचे। म्हणोनि दोष आथि वाचे। बोलताचि॥	२२४
ऐकावे अति जवळचे। हे सगळेही सोयरेच आमचे। म्हणूनि वधाचा दोष येईल वाचेने। नुसते बोलताचि॥	२२४
Hear very near ones; all are our kinsmen; so I will be guilty of killing; only by utterance.	224

एतान्न हन्तुमिच्छामि, घ्नतोऽपि मधुसूदन। अपि त्रैलोक्यराज्यस्य, हेतोः किं नु महीकृते॥ ३५

यांस ना मारु इच्छीत, मेलो जरी जनार्दना। हेतुनेही त्रिलोकाच्या, मग का या भुमीस्तव॥ ३५

I don't wish to kill them though killed; even with tri-world's motive, so why for land? 35

हे वरी भलते करितु। आताचि येथे मारितु। परि आपण मने घातु। न चिंतावा॥	२२५
हे याउपर काही करोत। आताच येथे आम्हासी मारोत। परी आपण मनाने घात। न चिंतावा॥	२२५
Let them do anything; now here kill me; but betrayal by our mind; shouldn't be thought.	225
त्रैलोक्यींचे अनकळित। जरी राज्य होइल प्राप्त। तरी हे अनुचित। नाचरे मी॥	२२६
तिन्ही लोकांचे निष्कंटक। जरी राज्य होईल प्राप्त। तरी हे अनुचित। न आचरे मी॥	२२६
Tri-world's unrivalled; even if kingdom is obtained; this impropriety; I won't commit.	226
जरी आजि एथ ऐसे कीजे। तरी कवणाच्या मनी उरिजे। सांगे मुख केवीं पाहिजे। तुझे कृष्णा॥	२२७
जरी आज येथे मी असे करे? तर कुणाच्या मनी स्थान उरे? सांग मुख कैसे पाहवेल। तुझे कृष्णा?	२२७
If here I act like this; in whose mind I will have place; how will I see your face; Krishna?	227

निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः, का प्रीतिः स्याज्जनार्दना। पापमेवाश्रयेदस्मान्, हत्वैतानाततायिनः॥ ३६

मारुनी कौरवां आम्हां, कैसे सुख जनार्दना। पापच लागणे आम्हां, मारुनी आततायि हे॥ ३६

In killing Kaurava, for us what is joy, Janardana; we incur sin by killing desperados. 36

जरी वधु करुनि गोत्रजांचा। तरी वसौटा होऊनि दोषांचा। मज जोडलासि तू हातीचा। दुरी होसी॥	२२८
जर वध करुनि गोत्रजांचा। आणि घर झालो पापांचा। तर मज मिळालेला तू हातचा। दूर होशील॥	२२८
If by killing clan; I became home to sin; you who I gained easily then; will slip away.	228
कुळहरणी पातके। तिये आंगी जडती अशेखे। तये वेळी तू कवणें कें। देखावासी॥	२२९
कुळबुडवी पातके ती। अंगी जडतील पूर्णच ती। त्या वेळी तू आम्हा कुणाला कुठेशी। दिसशील का?	२२९
Those clan-destructing sins; will cling fully; that time for us where will you be; visible?	229
जैसा उद्यानामाजी अनळु। संचरला देखोनि प्रबळु। मग क्षणभरी कोकिळु। स्थिर नोहे॥	२३०
जैसा उद्यानामध्ये जाळ। संचरला पाहूनि प्रबळ। मग क्षणभर कोकिळ। तेथ थांबणे नाही॥	२३०
When fire in park; is seen raging fiercely; then for moment cuckoo; won't stay there.	230
सकर्म सरोवरु। अवलोकूनि चकोरु। न सेवितु अव्हेरु। करुनि निघे॥	२३१
चिखलट सरोवर। पाहूनि चकोर। न सेविता नकार। करुनि निघे॥	२३१
Muddy lake; on seeing, Chakora; without drinking discards; and flies away.	231
तयापरी तूं देवा। मज झको न येसी मावा। जरी पुण्याचा बोलावा। नाशजैल॥	२३२
त्यापरीस तू देवा। मज देखो न येसी तू नि तुझी माया। जर पुण्याचा ओलावा। नष्ट होये॥	२३२
So you Lord; I am not able to see you or your illusion; if merit's warmth; dries up.	232

तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं, धार्तराष्ट्रान्स्वबान्धवान्। स्वजनं हि कथं हत्वा, सुखिनः स्याम माधव।। ३७
 तरी न योग्य मारावे, धार्तराष्ट्रां स्वबांधवां। स्वजनां मारुनी कैसे, सुखी होणार माधवा।। ३७
 It is improper to kill Kaurava our brothers; by killing kin how to be happy, Madhava! 37

म्हणोनि मी हे न करी। इये संग्रामी शस्त्र न धरी। हे किडाळ बहुती परी। दिसतसे।। २३३
 म्हणोनि मी हे न करी। या युद्धात शस्त्र न धरी। हे दोषच बहुत परी। दिसताहेती।। २३३
 So I won't do this; in this battle I won't wield weapon; these faults many; are appearing. 233
 तुजसी अंतराय होइल। मग सांगे आमचे काय उरेल। तेणे दुःखे हिये फुटेल। तुजवीण कृष्णा।। २३४
 तुजसी दुरावा होईल। मग सांग आमचे काय उरेल? त्या दुःखाने हृदय फुटेल। तुजवीण कृष्णा।। २३४
 You will be gone; tell for us what will be left; sorrow will shatter heart; sans you Krishna! 234
 म्हणऊनि कौरव हे वधिजती। मग आम्ही भोग भोगिजती। हे असो मात अघडती। अर्जुन म्हणे।। २३५
 म्हणूनि कौरव हे मारावेत। मग आम्ही भोग भोगावेत। ही राहुदे गोष्ट अघटित। अर्जुन म्हणे।। २३५
 So killing Kaurava; then we enjoying joys; let this untoward thing be ignored; Arjuna says. 235

यद्यप्येते न पश्यन्ति, लोभोपहतचेतसः। कुलक्षयकृतं दोषं, मित्रद्रोहे च पातकम्।। ३८
 यद्यपि हे न पाहाती, लोभाने भ्रष्टचित्त जे। कुलनाश कृती दोष, मित्रद्रोहात पातक।। ३८
 They don't see, lured by lust; action-fault in clan-destruction, sin in friend's betrayal. 38
 कथं न ज्ञेयमस्माभिः, पापादस्मान्निवर्तितुम्। कुलक्षयकृतं दोषं, प्रपश्यद्भिर्जनार्दन।। ३९
 कसे कळो नये आम्हा। पाप टाळू शकू असे। कुळनाश कृती दोष, जाणत्यांना जनार्दन।। ३९
 Why don't we know, sin can be avoided; of action-fault in clan-destruction, Krishna! 39

हे अभिमानमदे भुलले। जरी पां संग्रामा आले। तन्ही आम्ही हित आपुले। जाणावे लागे। २३६
 हे अभिमानमदाने भुलले। आणि जरी संग्रामा आले। तरी आम्हां हित आपले। जाणावेचि लागे।। २३६
 These by arrogance lured; even if came for war; we in our best interest; must understand. 236
 हे ऐसे कैसे करावे। जे आपुले आपण मारावे। जाणत जाणताचि सेवावे। काळकूट।। २३७
 हे ऐसे कैसे करावे। जे आपले त्यांसी आपणच मारावे? जाणत्याने जाणूनिही सेवावे। काळकूट।। २३७
 Why to do this; we should kill our own; should wise knowingly consume; deadly poison? 237
 हां जी मार्गी चालता। पुढा सिंह जाहला अवचिता। तो तंव चुकविता। लाभ आथी।। २३८
 अहो जी मार्गाने चालता। पुढे सिंह आला अवचिता। तरी त्यास चुकविता। लाभ आहे।। २३८
 Oh Sir, while walking; if lion is confronted suddenly; then to avoid him; is beneficial. 238
 असता प्रकाशु सांडावा। मग अंधकूप आश्रावा। तरी तेथ कवणु देवा। लाभ सांगे।। २३९
 असलेला प्रकाश घालवावा। मग अंधाच्या घराचा आश्रय घ्यावा। तरी तेथ कोणता देवा। लाभ सांगा।। २३९
 Putting off existing light; in dark house taking shelter; so there tell, Lord; what is benefit. 239
 कां समोर अग्नि देखोनि। जरी न वचिजे विसंडोनी। तरी एका क्षणा कवळूनी। जाळू सके।। २४०
 का समोर अग्नी पाहूनि। जरी न चुकविला बाहेर जाऊनि। तरी एका क्षणात घेरूनि। जाळू शके।। २४०
 On facing fire in front; if it isn't avoided by going out; by engulfing in moment; it burns. 240
 तैसे दोष हे मूर्त। अंगी वाजो असती पहात। हे जाणतांही केवीं एथ। प्रवर्तवि।। २४१
 तैसे दोष हे मूर्तिमंत। अंगावरी कोसळू पाहत। हे जाणताही कशासाठी येथ। युद्धास प्रवृत्त व्हावे? २४१
 As such sin-incarnate; are falling over us; on knowing this why here; get induced for war. 241

ऐसे पार्थ तिये अवसरी। म्हणे देवा अवधारी। या कल्मशाची थोरी। सांगेन तुज॥	२४२
ऐसे पार्थ त्या समयी। बोलूनि म्हणाला देवा ऐकावी। या पातकाची थोरवी। सांगेन तुज॥	२४२
So Partha that time; said Lord, pay attention; greatness of this sin; I shall tell you.	242

कुलक्षये प्रणश्यन्ति, कुलधर्माः सनातनाः। धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नम्, अधर्मोऽभिभवत्युत॥ ४०
 कुलनाशे लया जाती, कुलधर्म सनातन। धर्म नाशे कुळी सर्व, अधर्म पसरे मग॥ ४०
 By clan-ruin vanish ancient clan-customs; by religion-ruin in clan, irreligion spreads. 40

जैसे काष्ठें काष्ठ मथिजे। तेथ वन्हि एक उपजे। तेणें काष्ठजात जाळिजे। प्रज्वळलेनि॥	२४३
जैसे लाकडाने लाकूड घासावे। तेथ अग्नीनेच उपजावे। त्याने लाकडे जाळणेच आहे। भडकल्यावरी॥	२४३
As wood is rubbed by wood; there only fire is kindled; it burns entire wood; when flared.	243
तैसा गोत्रींचि परस्परे। जरी वधु घडे मत्सरे। तरी तेणें महादोषें घोरे। कुळचि नाशे॥	२४४
तैसा गोत्रातच परस्परे। जरी वध घडे मत्सरे। तरी त्या घोर महादोषाने रे। कुळचि नाशे॥	२४४
So in clan mutually; if killing happens due to hatred; then by that great sin; clan is wiped.	244
म्हणवूनि येणे पापे। वंशजधर्मु लोपे। मग अधर्मुचि आरोपे। कुळामाजी॥	२४५
म्हणूनि या पापे। वंशजधर्म लोपे। मग अधर्मच व्यापे। कुळामध्ये॥	२४५
So due to this sin; vanish family tradition; then spreads only irreligion; in clan.	245

अधर्माभिभवात्कृष्ण, प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः। स्त्रीषु दुष्टासु वाष्णेय, जायते वर्णसंकरः॥ ४१
 अधर्म माजता कृष्णा, दुषताती कुलस्त्रिया। स्त्रिया दूषत वाष्ण्या, होतसे वर्णसंकर॥ ४१
 Irreligion-spread corrupts noble women; corrupted women start caste-cross*. 41

एथ सारासार विचारावे। कवणें काय आचरावे। आणि विधिनिषेध आघवे। पारुषती॥	२४६
येथ सारासार विचारावे। कुणी काय आचरावे। आणि विधिनिषेध अवघे। पारखे होती॥	२४६
Here careful thought; who should do what; and lawful deeds all; take leave.	246
असता दीपु दवडिजे। मग अंधकारी राहाटिजे। तरी उजूचि कां आडळिजे। जयापरी॥	२४७
असता दिवा घालविती। मग अंधारात वावरती। तरी सरळ चालतांनाही अडखळती। जशापरी॥	२४७
Existing lamp extinguishing; n in dark moving; staggering even in straight walking; as if.	247
तैसा कुळीं कुळक्षयो होय। तये वेळी तो आद्यधर्मु जाय। मग आन कांही आहे। पापावांचुनी॥	२४८
तैसा कुळात कुळक्षय होय। त्या वेळी तो आद्यधर्मचि जाय। मग वेगळे उरेल काय। पापावाचूनि?	२४८
Clan-depletion happens; and primeval religion vanishes; then what remains; except sin?	248
जें यमनियम ठाकती। तेथ इंद्रिये सैरा राहाटती। म्हणौनि व्यभिचार घडती। कुळस्त्रियांसी॥	२४९
जेव्हा यमनियम थांबती। तेव्हा इंद्रिये स्वैर विचरती। म्हणूनि व्यभिचार घडती। कुलस्त्रियांकडूनि॥	२४९
As behaviour/conduct code stop; senses run wild; so corruption spreads; by noble women.	249
उत्तम अधर्मीं संचरती। ऐसे वर्णावर्ण मिसळती। तेथ समूळ उपडती। जातिधर्म॥	२५०
उत्तम अधर्मांत संचरती। ऐसे वर्णअवर्ण मिसळती। तेव्हा समूळ उखडती। जातिधर्म॥	२५०
As best is mixed in worst; caste-interbreeding happens; totally gets uprooted; caste order.	250
जैसी चोहटाचिये बळी। पाविजे सैरा काउळी। तैसीं महापापे कुळी। प्रवेशती॥	२५१
जैसा चव्हाट्यावरचा बळी। पाहूनि सुसाट धावती कावळी। तैसी महापापे कुळी। प्रवेशती॥	२५१
As offering at city square; on seeing, crows scramble over; so great sins in clan; enter.	251

संकरो नरकायैव, कुलघ्नानां कुलस्य च। पतन्ति पितरो ह्येषां, लुप्तपिण्डोदकक्रियाः॥	४२
संकरे नरका प्राप्ती, कुलघ्नांच्या कुळासही। पतीत पितरांचे त्या, लोपे श्राद्धादि कर्मही॥	४२
By cross, hell-gain for clan of clan-destroyers; fallen ancestors don't get holy offering.	42

मग कुळा तया अशेखा। आणि कुळघातकां। येरयेरा नरकां। जाणें आथी॥	२५२
मग कुळाला त्या संपूर्णा। आणि कुळघातकांना। नरकात दोघांना। जाणेच आहे॥	२५२
Then for that clan entire; and clan-destroyer; both to hell; have to go.	252
देखे वंशवृद्धि समस्त। यापरी होय पतित। मग वोवांडिती स्वर्गस्थ। पूर्वपुरुष॥	२५३
पहा वंशविस्तार समस्त। याप्रमाणे होतो पतित। मग गडगडतात स्वर्गस्थ। पूर्वपुरुष॥	२५३
Look family-tree whole; gets fallen; then heaven-dwellers tumble down; those ancestors.	253
जेथ नित्यादि क्रिया ठाके। आणि नैमित्तिक क्रिया पारुखे। तेथ कवणा तिलोदके। कवण अर्पी॥	२५४
जेथ नित्यादी क्रिया थांबती। आणि नैमित्तिक कर्मे पारखी होती। तेथ कोणा तिलोदके ती। कोण अर्पी?	२५४
There obligatory duties stop; casual karmas desert; n to whom oblation; who will offer?	254
तरी पितर काय करिती। कैसेनि स्वर्गी वसती। म्हणोनी तेही येती। कुळापासीं॥	२५५
तरी पितर काय करिती। कैसे काय स्वर्गात वसती? म्हणोनि तेही येती। खाली कुळापाशी॥	२५५
What ancestors will do; how will they survive in heaven; so they too come; down to clan.	255
जैसा नखाग्री व्याळु लागे। तो शिखांत व्यापी वेगे। तेवी आब्रह्म कुळ अवघे। आप्लविजे॥	२५६
जैसा नखाग्री सर्प लागे। तरी तो शिखेत पसरतो वेगे। तैसे ब्रह्मापर्यंत कुळ अवघे। नासवितो॥	२५६
As snake bites finger; pang reaches head swiftly; up to Brahmadeva entire clan; degrades.	256

दोषैरैतैः कुलघ्नानां, वर्णसंकरकारकैः। उत्साद्यन्ते जातिधर्माः, कुलधर्माश्च शाश्वताः॥	४३
दोष हे या कुलघ्नांचे, वर्णसंकरकारक। नष्टती धर्म जातीही, कुलधर्महि शाश्वत॥	४३
Faults of clan-destroyers, cause caste-cross; get lost caste-duties, and clan-customs.	43
उत्सन्नकुलधर्माणां, मनुष्याणां जनार्दन। नरकेऽनियतं वासो, भवतीत्यनुशुश्रुम॥	४४
भ्रष्ट कुलधर्माच्या या, माणसांना जनार्दना। नरकी नित्य राहाणे, घडे हे ऐकिले असे॥	४४
Men with corrupted clan-customs; in hell constantly have to live, so it is heard.	44
अहो बत महत्पापं, कर्तुं व्यवसिता वयम्। यद्वाज्यसुखलोभेन, हन्तुं स्वजनमुद्यताः॥	४५
अहो असे महापाप, कराया सज्ज जाहलो। ज्या राज्यसुखलोभाने, वधाया स्वजनां रणी॥	४५
Such great sin, I was to commit; for kingdom-joy's lust, by killing kin in battle.	45

देवा अवधारी आणिक एक। एथ घडे महापातक। जे संगदोषे हा लौकिक। भ्रंशु पावे॥	२५७
देवा ऐका आणिक एक। येथ घडते महापातक। ते हे की पतित संगदोषाने हा लोक। भ्रष्ट पावे॥	२५७
Hear; here happens great sin; by association with fallen clan, this world; is corrupted.	257
जैसा घरी आपुलां। वानिवसे वन्ही लागला। तो आणिकांही प्रज्वळिला। जाळूनि घाली॥	२५८
जैसा घरास आपल्या। अकस्मात अग्नी लागला। तो आणिकांसही, भडकलेला। जाळूनि टाकी॥	२५८
When our house; suddenly catches fire; other houses too that flared up fire; burns down.	258
तैसिया तया कुळसंगती। जे जे लोक वर्तती। तेही बाधु पावती। निमित्ते येणें॥	२५९
तैशा त्या कुळाच्या संगती। जे लोक वावरती। तेही बाधा पावती। निमित्ताने या॥	२५९
So in contact with that clan; those people who move; also get affected; by this occasion.	259

तैसे नाना दोषे सकळ। अर्जुन म्हणे ते कुळ। मग महाघोर केवळ। निरय भोगी॥	२६०
तैसे नाना दोषांमुळे सकळ। अर्जुन म्हणे ते कुळ। मग महाघोर केवळ। नरक भोगी॥	२६०
Due to these various sins all; Arjuna says that clan; then only dreadful; hell suffers.	260
पडलिया तिये ठायी। मग कल्पांतीही उकलु नाही। येसणे पतन कुळक्षयीं। अर्जुन म्हणे॥	२६१
पडल्यावर त्या ठायी। मग कल्पांतीही सुटका नाही। येवढे पतन कुळक्षयीं। अर्जुन म्हणे॥	२६१
On reaching there; even at era* end no escape; so downfall on clan-depletion; Arjuna says.	261
देवा हे विविध कानी ऐकिजे। परी अझुनिवरी त्रासु नुपजे। हृदय वज्राचे हे काय कीजे। अवधारी पां॥	२६२
देवा हे विविध कानांनी ऐकिले। परी अजुनही उबग नाही उपजले। हृदय वज्राचे का केले? ऐका जरा॥	२६२
Lord, on hearing with many ears; disgust hasn't emerged yet; why steeled heart? Hear bit.	262
अपेक्षिजे राज्यसुख। जयालागी ते तंव क्षणिक। ऐसे जाणताही दोख। अवेहेरू ना॥	२६३
अपेक्षावे राज्यसुख। ज्या शरीरासाठी ते तर क्षणिक। ऐसे जाणूनिही दोष। त्यागावे ना का?	२६३
Kingdom-joy sought; for body momentary; on knowing such fault; why not discard it?	263
जे हे वडील सकळ आपुले। वधावया दिठी सूदले। सांग पां काय थेकुले। घडले आम्हां॥	२६४
जे हे वडील सकळ आपले। वधावयाच्या दृष्टीने पाहिले। सांग बरे हे काय लहानसे। पाप घडले आम्हा॥	२६४
These all our; elders treated as killing-fodder; tell me is it a small; sin committed by us.	264

यदि मामप्रतीकारम्, अशस्त्रं शस्त्रपाणयः। धार्तराष्ट्रा रणे हन्युः, तन्मे क्षेमतरं भवेत्॥ ४६
जरी म्या अप्रतीकारा, निशस्त्रा शस्त्रधारि या। कौरवे, रणि मारीले, ते मला श्रेय वाटते॥ ४६
Though I unresisting n unarmed, armed; Kaurava kill me in war, that I feel is better. 46

आता यावरी जे जियावे। तयापासूनि हे बरवे। जे शस्त्रें सांडूनि साहावे। बाण यांचे॥	२६५
आता यावरी जगणे जगावे। त्यापेक्षा हे बरवे। की शस्त्रे टाकूनि सोसावे। बाण यांचे॥	२६५
Now to live life anymore; it is better; on throwing down weapons to face; their arrows.	265
तयावरी होय जितुके। ते मरणही वरी निके। परी येणें कल्मषे। चाड नाही॥	२६६
त्याउपर होय दुःख जितुके। किंवा ते मरणही तरी निके। परी या पापात पडण्याची। इच्छा नाही॥	२६६
In spite of this pain whatever; even if that death occur; to commit this sin; I don't desire.	266
ऐसे देखोनि सकळ। अर्जुनें आपुलें कुळ। मग म्हणे राज्य तें केवळ। निरयभोगु॥	२६७
ऐसे पाहूनि सकळ। अर्जुनाने आपले कुळ। मग म्हणे राज्य तर केवळ। नरकभोग॥	२६७
On seeing all; his clan Arjuna; then says kingdom is but only; hell-suffering.	267

सञ्जय उवाच (संजय म्हणाला) Sanjaya said

एवमुक्त्वा अर्जुनः संख्ये, रथोपस्थ उपाविशत्। विसृज्य सशरं चापं, शोकसंविग्नमानसः॥ ४७
असे बोलूनि अर्जुन, रथापाशीच बैसला। टाकुनी बाणचापास, शोकाकुलित मानसे॥ ४७
Saying so Arjuna sat near chariot; throwing bow and arrow with heart full of sorrow. 47

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अर्जुनविषादयोगो नाम प्रथमोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥
ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् अर्जुनविषादयोग नामे प्रथम अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो॥

Chapter I 'Arjuna Anguish Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

ऐसे तिये अवसरी। अर्जुन बोलिला समरी। संजयो म्हणे अवधारी। धृतराष्ट्राते॥	२६८
ऐसे त्या अवसरी। अर्जुन बोलिला समरी। संजय म्हणे ऐका। धृतराष्ट्राला॥	२६८
So at that time; Arjuna said on battlefield; Sanjaya says listen; to Dhritarashtra.	268
मग अत्यंत उद्वेगला। न धरत गहिवरु आला। तेथ उडी घातली खाला। रथौनियां॥	२६९
मग अत्यंत उद्वेगला। अनावर गहिवर आला। तशी उडी घेऊनि उतरला। रथातूनि॥	२६९
Then extremely distressed; uncontrollably choked; so he jumped down; from chariot.	269
जैसा राजकुमरु पदच्युतु। सर्वथा होय उपहतु। का रवि राहुग्रस्तु। प्रभाहीनु॥	२७०
जैसा राजकुमार पदच्युत। सर्व प्रकारे होय अपमानीत। किंवा जैसा रवी राहुग्रस्त। प्रभाहीन॥	२७०
Like a prince dethroned; by all means insulted; or sun being eclipsed by Rahu; aura-less.	270
नातरी महासिद्धिसंभ्रमे। जिंतला तापसु भ्रमे। मग आकळूनि कामे। दीनु कीजे॥	२७१
किंवा महासिद्धीच्या मोहाने। जिंकिला तपस्वी भ्रमाने। मग घेरूनि कामाने। हतबल केले॥	२७१
By yogic power's lust; ascetic by lure conquered; and enclosed by desire; made helpless.	271
तैसा तो धनुर्धरु। अत्यंत दुःखें जर्जरु। दिसे जेथ रहंवरु। त्यजिला तेणें॥	२७२
मग तैसा तो धनुर्धर। अत्यंत दुःखी जर्जर। दिसला जेव्हा रथवर। त्यागिला त्याने॥	२७२
So that Dhanurdhara; extremely sorrowful decrepit; appeared when chariot; he abandoned.	272
मग धनुष्यबाण सांडिले। न धरत अश्रुपात आले। ऐसे ऐके राया तेथे वर्तले। संजयो म्हणे॥	२७३
मग धनुष्यबाण टाकिले। अनावर अश्रू पडू लागले। ऐसे ऐक राजा तेथे वर्तले। संजय म्हणे॥	२७३
Threw down bow, arrow; tears fell uncontrolled; listen King, what happened; Sanjaya said.	273
आता यावरी तो वैकुंठनाथु। देखोनि सखेद पार्थु। कवणेपरी परमार्थु। निरूपील॥	२७४
आता यावरी तो वैकुंठनाथ। पाहूनि दुःखद पार्थ। कशापरीने परमार्थ। निरूपील॥	२७४
That Vaikuntha-Lord; on observing distressed Partha; how supreme essence; will preach.	274
ते सविस्तर पुढारी कथा। अति सकौतुक ऐकता। ज्ञानदेव म्हणे आता। निवृत्तिदासु॥	२७५
ती सविस्तर पुढची कथा। कळेल अतिकौतुके ऐकता। ज्ञानदेव म्हणे आता। निवृत्तिदास॥	२७५
Next story; will be known while admiringly listening; Dnyandeva says now; Nivrittidasas.	275

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां अर्जुनविषादयोगोनाम प्रथमोऽध्यायः॥१॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा अर्जुनविषादयोग नामे पहिला अध्याय॥१॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter I 'Arjuna Anguish Yoga' is over

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-3) Four Vedas*: They are Rig-Veda, Yajur-Veda, Sama-Veda, Atharva-Veda.
- (D-4) Smriti*: Text of ancient laws.
- (D-5) Eighteen Purans*: They are Matsya, Markandeya, Bhavishya, Bhagavata, Brahmanda, Garuda, Linga, Padma, Wamana, Shiva, Agni, Kurma, Skanda, Narada, Varaha, Brahmavaivartaka, Brahma and Vishnu.
- (D-10) Six Darshanas*: They are Samkhya by Sage Kapila, Yoga-Shastra by Maharishi Patanjali, Vaisheshika Tark-Shastra by M. Kanada, Nyaya-Shastra by M. Gautama, Mimamsas by M. Jemini, Vedanta by M. Vyasa
- (D-11) Vedanta²: Upanishads i.e. end of Vedas.
- (D-12) Vartiks*: Two Vartiksa namely Tantra and Shloka, commentary on Purva Mimamsa, authored by Kumaril Bhatta.
- (D-18) Ten Upanishadas*: They are Isha, Kena, Katha, Prashna, Mundaka, Mndukya, Taitariya, Aitariya, Chandogya and Brihata-aranya. They are also known as end of Vedas.
- (D-23) Breech-born*: Payalu, Someone born with feet delivered first.
- (D-26) Tri-world: Tribhuvan, They are Earth, Nether and Heaven.
- (D-29) Nine Literary Moods: Nav Ras, Nine moods expressed in literature are Joyous, Painful, Horrific, Ugly, Wonderful, Pitiful, Peaceful, Fantastic and Adornment.
- (D-40) Four chief goals*: Purushartha, The four chief goals in life of human beings in are Religion (Dharma), Wealth (Arth), Desire (Kam) and Liberation (Moksh).
- (D-53) ‘I am That’*: Sohama-bhava, The sense of unity with ‘That’, which is Brahma.
- (D-56) Chakora*: A mythological bird supposed to be drinking moonlight and rain dew for survival.
- (D-72) Snoring of asleep*: Creation of Vedas is supposed to have originated from the snoring of meditating Lord Vishnu.
- (D-73) Vedas are nonplussed*: As Vedas are creation of great seers who weren’t very clear about exact nature of Brahma. So it is said that Vedas are nonplussed.
- (D-77) Parisa*: A philosopher’s stone having power to convert iron into gold by touching iron.
- (D-122) Army corps*: Akshauhini, Army formation Mahabharata war consisting of 2, 62, 440 foot soldiers, 21, 870 Elephant riders and Chariot riders each, and 65, 610 Horse riders. Incidentally, Kaurava had 11 such Army corps while Pandva had 7 of them.
- (G-41) Caste-cross*: Varna-sankara, Interbreeding between different castes.
- (D-261) Era*: This period is equal to Lord Brahmadev’s as one day i.e. 1000 groups of four ages.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(दुसरा अध्याय - सांख्ययोग)

Chapter II - Samkhya Yoga

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

दुसरा अध्याय - सांख्ययोग

Chapter II - Samkhya Yoga

सञ्जय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

तं तथा कृपयाविष्टम्, अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्। विषीदन्तमिदं वाक्यम्, उवाच मधुसूदनः॥	१
त्या तशा करुणाव्याप्त, साश्रू व्यथित नेत्रिसी। शोकग्रस्तास हे वाक्य, बोलिले मधुसूदन॥	१
To that pitiful with anxious, tearful eyes; to distressful spoke this, Madhusudana.	1

मग संजयो म्हणे रायातें। आइकें तो पार्थु तेथें। शोकाकुल रुदनातें। करितुसे॥	१
मग संजय म्हणे रायाते। आइक तो पार्थ तेथे। शोकाकुल रुदन ते। करीत आहे॥	१
Then Sanjaya said to king; listen that Partha there; sorrowful, into weeping; indulging.	1
तें कुळ देखोनि समस्त। स्नेह उपनलें अद्भुत। तेणें द्रवलें असे चित्त। कवणेपरी॥	२
ते कुळ पाहूनि समस्त। स्नेह उपजला अद्भुत। त्यामुळे द्रवले असे चित्त। कशापरी॥	२
Seeing that entire clan; affection surged up unprecedented; so heart melted; like what?	2
जैसें लवण जळें झळंबले। ना तरी अभ्र वातें हालें। तैसें सधीर परी विरालें। हृदय त्याचें॥	३
जैसे मीठ जळात विरघळले। किंवा अभ्र वाऱ्याने हालले। तैसे धीराचे परी विरघळले। हृदय त्याचे॥	३
Like salt in water mixed; or clouds floated by wind; so courageous but dissolved; his heart.	3
म्हणोनी कृपा आकळिला। दिसतसे अति कोमाइला। जैसा कर्दमीं रुपला। राजहंस॥	४
म्हणोनी दयावृत्तीने व्यापिला। दिसतसे अति कोमेजला। जैसा चिखलात रुतला। राजहंस॥	४
So with pity overwhelmed; he is appearing much wilted; like in mire is rooted; royal swan.	4
त्यापरी तो पांडुकुमरु। महामोहें अति जर्जरु। देखोनी श्रीशार्ङ्गधरु। काय बोले॥	५
त्यापरी तो पंडुकुमर। महामोहाने अति जर्जर। देखोनि श्रीशार्ङ्गधर। काय बोले?	५
That Pandukumara; due to great lure much decrepit; on seeing Srisharangdhara; said what?	5

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

कुतस्त्वा कश्मलमिदं, विषमे समुपस्थितम्। अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यम्, अकीर्तिकरमर्जुन॥	२
कैसे हे तुजला पाप, अवेळी प्राप्त जाहले। श्रेष्ठांसी वर्ज्य अस्वर्ग्य, दुष्कीर्तीकर अर्जुना॥	२
How you gained sin, at wrong time; debarred for noble and heaven, infamous, Arjuna?	2

म्हणे अर्जुना आदि पाहीं। हें उचित काय इये ठायीं। तूं कवण हें कायी। करीत आहासी॥	६
म्हणे अर्जुना आधी पाही। की हे उचित आहे काय या ठायी? तू कोण आणि हे कायी। करीत आहेसी?	६
God said Arjuna just look; is it proper here; who are you and what are you; doing?	6

तुज सांगे काय जाहले। कवण उणे आले। करिता काय ठेले। खेदु कायिसा।।	७
तुज सांग काय झाले। काय उणे पडले। की त्याकरिता हे काय मांडिले। हा खेद कायसा?	७
Tell, to you what happened; what lacked; that like this you acted; why this distress?	7
तूं अनुचिता चित्त नेदिसी। धीरु कंहीच न संडिसी। तुझेनि नामे अपयशीं। दिशा लंघिजे।।	८
तू अनुचिताकडे चित्त न देसी। धीर कधी न सोडिसी। तुझ्या नावे अपयशासी। लागे पळावे दाही दिशा।।	८
You heed to impropriety never; lose courage never; by your name failure; runs wild.	8
तूं शूरवृत्तीचा ठावो। क्षत्रियांमार्जीं रावो। तुझिया लाठेपणाचा आवो। तिहीं लोकीं।।	९
तू शूरवृत्तीचा ठिकाणा। क्षत्रियांमध्ये श्रेष्ठ राणा। तुझ्या मोठेपणाचा मान। तिन्ही लोकी।।	९
You of courage are source; greatest among warriors; honourable your greatness; in tri-world.	9
तुंवा संग्रामी हरु जिंतिला। निवातकवचांचा ठावो फेडिला। पवाडा तुवां केला। गंधर्वासी।।	१०
तू संग्रामी शिव जिंकिला। निवातकवचांचा बिमोड केला। शौर्यगाथा तुझा रचिला। गंधर्वाने।।	१०
You conquered Shiva; defeated Nivat kavach; your bravery-ballad composed; by Gandharva.	10
हे पाहतां तुझेनि पाडें। दिसे त्रैलोक्यही थोकडे। ऐसे पौरुष चोखडे। पार्था तुझे।।	११
हे पाहता तुझ्या तुलनेपुढे। दिसे त्रैलोक्यही तोकडे। ऐसे पुरुषत्व चोखडे। पार्था तुझे।।	११
In your comparison; appeared tri-world dwarfed; so apt is gallantry; yours Partha!	11
तो तूं कीं आजि एथे। सांडुनिया वीरवृत्तीतें। अधोमुख रुदनातें। करितु आहासी।।	१२
तो तू की आज येथे। सोडूनिया वीरवृत्तीते। खालच्या मानेने रुदन ते। करित आहेसी!	१२
Same you here; discarding bravery; with head hanging down into sobbing; indulging.	12
विचारीं तूं अर्जुनु। कीं कारुण्यें कीजसी दीनु। सांग पां अंधकारें भानु। ग्रासिला आथी।।	१३
विचार करी तू अर्जुनु। की करुणेने करावे तुला दीनु। सांग बरे अंधाराने कधी भानु। गिळिला आहे?	१३
Think over; that pity should make you miserable; tell has darkness ever swallowed; sun?	13
ना तरी पवनु मेघासी बिहे। कीं अमृतासी मरण आहे। पाहे पां इंधनचि गिळोनि जाये। पावकातें।।	१४
किंवा पवन मेघासी भिये। की अमृताला मरण आहे। पहा बरे का इंधनचि गिळोन जाये। अग्नीसी?	१४
Or has wind feared cloud; or does nectar have death; look has fuel ever swallowed; fire?	14
कीं लवणेंचि जळ विरे। संसर्गे काळकूट मरे। सांग महाफणी दुर्दुरें। गिळिजे कायी।।	१५
की मिठानेच जळ विरे। पिणाऱ्याचे स्पर्शाने काळकूट मरे। सांग महानाग बेडकाच्याने रे। गिळवेल का?	१५
Has salt dissolved water; drinker's touch made poison dead; frog ever swallowed; cobra?	15
सिंहासी झोंबे कोल्हा। ऐसा अपाडु आथि कां जाहला। परी तो त्वां साच केला। आजि एथ।।	१६
सिंहासी भिडे कोल्हा। ऐसा अघटित प्रसंग आहे का झाला? परी तो तू खरा केला। आज येथे।।	१६
Fox confronting lion; has such event happened? But true it you made; here today.	16
म्हणोनि अझुनी अर्जुना। झणें चित्त देसी या हीना। वेगीं धीर करूनियां मना। सावधु होईं।।	१७
म्हणोनि अजूनही अर्जुना। चुकूनि चित्त देशील या हीना। वेगी धीट करूनिया मना। सावध होईं।।	१७
Arjuna; to this you may mistakenly pay attention; quickly make mind courageous; be alert.	17
सांडी हें मूर्खपण। उठीं घे धनुष्यबाण। संग्रामीं हें कवण। कारुण्य तुझे।।	१८
सोडी हे मूर्खपण। उठी घे धनुष्यबाण। संग्रामी हे काय कामाचे। कारुण्य तुझे।।	१८
Discard this foolishness; get up lift your bow; in battle of what use is; your pity?	18

हां गा तू जाणता। तरी न विचारिसी कां आतां। सांगे झुंजावेळे सदयता। उचित कायी॥	१९
हो गा तू जाणता। तरी नाही विचार करीत का आता। सांग झुंजतेवेळी सदयता। उचित राहिल काय?	१९
You be wise; so why don't think over now; tell me while fighting, will mercy; be proper?	19
हे असतिये कीर्तीसी नाशु। आणि पारत्रिकासि अपभ्रंशु। म्हणे जगन्निवासु। अर्जुनातें॥	२०
हे असलेल्या कीर्तीसी नाशक। आणि परलोकप्राप्तीसी बाधक। म्हणे जगच्चालक। अर्जुनाते॥	२०
This is destructive for existing fame; harmful in heaven-gain; says world-ruller; to Arjuna.	20
क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ, नैतत्त्वय्युपपद्यते। क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं, त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप॥	३
षढ होऊ नको पार्था, नच हे शोभते तुला। क्षुद्र हृदयदौर्बल्य, टाकुनी ऊठ अर्जुना॥	३
Don't be impotent, it's not befitting you; casting heart-feebleness, stand up, Arjuna.	3
म्हणोनि शोक न करी। तू पुरता धीर धरी। हे शोच्यता अव्हेरी। पंडुकुमरा॥	२१
म्हणोनि शोक न करी। तू पुरेसा धीर धरी। हा शोक करणे सोड तरी। पंडुकुमरा॥	२१
Thus don't be sorrowful; you be courageous sufficiently; discard this grieving; Arjuna.	21
तुज नव्हे हे उचित। येणें नासेल जोडले बहुत। तू अझुनिवरी हित। विचारी पां॥	२२
तुज नव्हे हे उचित। याने नासेल जोडलेले यश बहुत। तू अजुनिही स्वहित। पाही बाबा॥	२२
For you this isn't proper; triumph gained will be spoiled; of own wellness; think, Friend.	22
येणें संग्रामाचेनि अवसरे। एथ कृपाळुपण नुपकरे। हे आताचि काय सोयरे। जाहले तुज॥	२३
या संग्रामाच्या अवसरे। येथ दयाळुपण उपयोगी न ठरे। हे आताच काय सोयरे। झाले तुज?	२३
During this war; kindness is of no use; have these Kaurava just now; became kin for you?	23
तू आधीचि काय नेणसी। कीं हे गोत्र नोळखसी। वायांचि काय करिसी। अतिशो आता॥	२४
तू आधीच काय न जाणसी? की हे गोत्र न ओळखसी? उगाच काय करिसी। अतिरेक आता॥	२४
Didn't you earlier know; that you aren't recognizing this clan; why create; tantrum now?	24
आजिचे हे झुंज। काय जन्मा नवल तुज। हे परस्परे तुम्हां व्याज। सदाचि आथी॥	२५
आजचे हे झुंज। काय या जन्मी नवीन तुज? हे एकमेकावरील तुमचे व्याज। सदाचे आहे॥	२५
Today's battle; is in this life novel to you? Your hostilities mutual; are just usual.	25
तरी आता काय जाहले। कायि स्नेह उपनले। हे नेणिजे परी कुडे केले। अर्जुना तुवां॥	२६
तरी आता काय झाले? कैसे काय हे प्रेम उपजले। हे मज न कळे, परी वाईट केले। अर्जुना तू॥	२६
Now what happened; why suddenly love emerged? don't know but wrong you did; Arjuna.	26
मोह धरिलिया ऐसे होईल। जे असती प्रतिष्ठा जाईल। आणि परलोकही अंतरेल। ऐहिकेसी॥	२७
मोह धरिता ऐसे होईल। की असलेली प्रतिष्ठा जाईल। आणि परलोकही अंतरेल। इहलोकासह॥	२७
Having this lure; existing prestige; and life beyond will disappear; with earthly life.	27
हृदयाचे ढिलेपण। एथ निकयासी नव्हे कारण। हे संग्रामी पतन जाण। क्षत्रियांसी॥	२८
हृदयाचे ढिलेपण। एथ हितासी न होय कारण। हे संग्रामात पतन जाण। क्षत्रियासी॥	२८
Heart's feebleness; isn't cause for wellness; know this in battle is downfall; for warriors.	28

ऐसेनि तो कृपावंतु। नानापरी असे शिकवतु। हे ऐकोनि पंडुसुतु। काय बोले।।	२९
अशापरी तो कृपावंतु। नानापरीने आहे शिकवीत। हे ऐकूनि पंडुसुतु। काय बोले।।	२९
So that benevolent; in many ways is advising; what Pandusuta on listening; did say?	29

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

कथं भीष्ममहं सङ्ख्ये, द्रोणं च मधुसूदन। इषुभिः प्रतियोत्स्यामि, पूजार्हावरिसूदन।।	४
कसा भीष्मांस मी युद्धी, द्रोणांसी मधुसूदना। बाणाने लढु त्यांचेशी, पूज्य जे अरिसूदना।।	४
How in war with Bhishma, Drona, Krishna; to fight revered by arrows, Arisudana!	4

देवा हे येतुलेवरी। बोलावे नलगे अवधारी। आधी तूचि विचारी। संग्रामु हा।।	३०
देवा हे एवढ्यावरी। बोलावे अशी नाही जरूरी। आधी तूच विचार करी। युद्धाचा या।।	३०
Now Lord; for talk there's no need; first of all you think over; about this war.	30
हे झुंज नव्हे प्रमादु। एथ प्रवर्तलिया दिसतसे बाधु। हा उघडा लिंगभेदु। वोढवला आम्हां।।	३१
हे युद्ध नव्हे अपराध। येथे हे करता दिसतो बाध। हा उघड वंश उच्छेद। ओढवला आम्हावरी।।	३१
This isn't war but crime; doing it appears harmful; it's open genocide obvious; thrust on us.	31
देखे मातापितरे अर्चिजती। सर्वस्वें तोष पावविजती। तिये पाठी केवी वधिजती। आपुला हातीं।।	३२
अरे मातापितरे पूजावी। सर्वप्रकारे संतुष्ट करावी। ते सोडूनि काय तीच वधावी। आपल्या हातीं।।	३२
Parents to be worshiped; by all means contented; should they be slain instead; by our hand.	32
देवा संतवृंद नमस्कारिजे। कां घडे तरी पूजिजे। हे वांचूनि केवी निंदिजे। स्वये वाचा।।	३३
देवा संतजन नमस्कारावे। अथवा घडलेच तर पूजावे। हे सोडूनि काय निंदावे। स्व-वाचने।।	३३
Lord, saints to be bowed; if possible worshiped; instead should be abused; by own speech.	33
तैसे गोत्रगुरु आमुचे। हे पूजनीय आम्हां नियमाचे। मज बहुत भीष्मद्रोणांचे। वर्ततसे।।	३४
तैसे गोत्रगुरू आमचे। हे पूजनीय आम्हा नेहमीचे। मला बहुत ऋण भीष्मद्रोणांचे। वाटते आहे।।	३४
Our clan-gurus; are revered ever; I am much indebted to Bhishma and Drona; so I think.	34
जयालागीं मने विरु। आम्ही स्वप्नीही न शको धरू। त्यां प्रत्यक्ष केवी करू। घातु देवा।।	३५
जयांसाठी मनी वैरू। आम्ही स्वप्नीही ना शको धरू। त्यांचा प्रत्यक्ष कैसा करू। घात देवा?	३५
For whom, enmity; we can't even dream of; how can I directly cause them; harm, Lord?	35
वर जळो हे जियाले। एथ अवघेयांसि हेचि काय जाहले। जे यांच्या वर्धी अभ्यासिले। मिरविजे आम्ही।।	३६
यापेक्षा जळो हे जगलेले। एथ अवघ्यांनाच हे काय झाले? की यांच्या वधाने अभ्यासलेले। मिरवावे आम्ही।।	३६
Let life be burnt; here what's wrong with all; by killing them, skills learnt; be flaunted.	36
मी पार्थु द्रोणाचा केला। येणे धनुर्वेदु मज दिला। तेणे उपकारें काय आभारैला। वधी तयाते।।	३७
मी पार्थ द्रोणाने घडविला। याने धनुर्वेद मला दिला। त्या उपकाराने काय दबलेला। असुनिही वधू त्यासी?	३७
Drona moulded me; taught archery to me; by that favour being indebted; should I kill him?	37
जेथींचिया कृपा लाभिजे वरु। तेथेचि मनें व्यभिचारु। तरी काय मी भस्मासुरु। अर्जुन म्हणे।।	३८
ज्यांच्या कृपे लाभावे वर। त्यांच्याशीच करू मनाने व्यभिचार। तरी मी काय आहे भस्मासुर? अर्जुन म्हणे।।	३८
By whose grace, blessing are gained; to them being unfaithful; am I Bhasmasura? Says Arjuna.	38

गुरुनहत्वा हि महानुभावान्, श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके।

हत्वार्थकामांस्तु गुरुनिहैव, भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान्॥ ५

गुरुवधाहून महानुभावां, चालेल आयुष्य भिक्षेत लोकी।

मारुनि लोभ्यांस महान यांना, भोगू कसे भोग रक्ताळलेले॥ ५

Instead of slaying gurus revered, it's better to live on alms;

on killing greedy greats, how to enjoy bloodied delights. 5

- देवा समुद्र गंभीर आईकिजे। तोही वरवरचा देखिजे। परी क्षोभु मनी नेणीजे। द्रोणाचिये॥ ३९
- देवा समुद्र गंभीर ऐकिला असे। परी तोही वरवरचा दिसे। परी क्षोभ मनास माहित नसे। द्रोणाच्या॥ ३९
- Ocean is sober, I hear; so superficially appears; but agitation is unknown to mind; of Drona. 39
- हे अपार जे गगन। वर त्याही होइल मान। परी अगाध भले गहन। हृदय याचे॥ ४०
- हे अपार जे गगन। कदाचित त्याचेही होइल माप मोजून। परी अगाध, खरोखरी गहन। हृदय याचे॥ ४०
- This limitless sky; that may be gauged; but unfathomable, really deep is; his heart. 40
- वरी अमृतही विटे। कीं काळवशें वज्र फुटे। परी मनोधर्मु न लोटे। विकरविलाही॥ ४१
- कदाचित अमृतही विटे। किंवा कालवशे वज्रही फुटे। परी याचे मनोधर्मात न परते। विकार इवलासा॥ ४१
- Nectar may turn sour; thunderbolt may shatter; but in his mind won't enter; fault minor. 41
- स्नेहालागी माये। म्हणिपे ते कीरु होये। पण कृपा ते मूर्त आहे। द्रोणीं इये॥ ४२
- स्नेहासाठी असते माय। म्हणतात ते खरे होय। परी स्नेह तर मूर्तिमंत होय। द्रोणात या॥ ४२
- Mother means affection; this saying is true; but incarnated has affection; in this Drona. 42
- हा कारुण्याची आदि। सकळ गुणांचा निधि। विद्यासिंधु निरवधि। अर्जुन म्हणे॥ ४३
- हा कारुण्यासी आधार। सकळ गुणांचे भांडार। विद्यासिंधु अपार। अर्जुन म्हणे॥ ४३
- For pity he is support; repository of all virtues; knowledge-ocean vast; Arjuna says. 43
- हा येणे माने महंतु। वरी आम्हालागी कृपावंतु। आता सांग पा येथ घातु। चिंतू येईल॥ ४४
- हा यापरी महंत। वरुनि आम्हासाठी कृपावंत। आता सांग बरे याचा घात। चिंतू येईल का? ४४
- He is eminent; for us blessing granter; now tell, slaying him; can it be thought of? 44
- ऐसे हे रणी वधावे। मग आपण राज्यसुख भोगावे। ते मना नये आघवे। जीवितेसी॥ ४५
- ऐसे हे रणी वधावे। मग आपण राज्यसुख भोगावे। ते मनासी न पटणारे आवघे। जिवंतपणी॥ ४५
- To slay them in battle; then us enjoying kingdom-joys; it is unacceptable; while alive. 45
- हे येण माने दुर्धर। जे याहीहुनि भोग सधर। ते असतु येथवर। भिक्षा मागतां भली॥ ४६
- हे अशाप्रकारे असह्य। जरी याहूनही भोग सह्य। तरी ते असोत, त्यापेक्षाही। भिक्षा मागणे भले॥ ४६
- It is so unbearable; if pleasures are more bearable; let it be, instead; it is better to beg. 46
- ना तरी देशत्यागे जाइजे। का गिरिकंदर सेविजे। परी शस्त्र आता न धरिजे। इयांवरी॥ ४७
- नाही तर देश त्यागूनि जावे। किंवा डोंगरकपारी राहावे। परी शस्त्र आता न धरावे। यांचेवरी॥ ४७
- Else renouncing land; or living in wild; but weapon I won't wield; against them. 47
- देवा नवनिशर्ती शरीं। वावरोनी यांच्या जिव्हारी। भोग गिंवसावे रुधिरी। बुडाले जे॥ ४८
- देवा नव्या परजलेल्या बाणांवरी। वावरोनी यांच्या हृदयांतरी। भोग शोधावे रुधिरी। बुडाले जे॥ ४८
- Arrows newly sharpened; in their heart pierced; finding pleasures in blood; those dipped. 48

ते काढूनि काय कीजती। लिप्त केवी सेविजती। मज न ये हे उपपत्ति। याचिलागी।।	४९
ते काढूनि काय करावेत? रक्ताळलेले काय भोगावेत? मज न कळे हे युक्तिवाद। याचिसाठी।।	४९
What is use of them; why enjoy pleasures bloodied; I don't conceive any logic; for this.	49
ऐसे अर्जुन तिये अवसरी। म्हणे श्रीकृष्णा अवधारी। परि ते मना न येचि मुरारी। आइकोनिया।।	५०
ऐसे अर्जुन त्या अवसरी। म्हणे श्रीकृष्णा ऐक तरी। परी ते मनी न घेता दिसे मुरारी। ऐकोनिया।।	५०
Arjuna that time; says Krishna at least listen; but Murari appeared not minding; on hearing.	50
हे जाणोनि पार्थु बिहाला। मग पुनरपि बोलो लागला। म्हणे देवो का चित्त या बोला। देतीचिना।।	५१
हे जाणोनि पार्थ भ्याला। मग पुनरपि बोलू लागला। म्हणे देवा का चित्त या माझ्या बोला। देत नाही?	५१
Knowing it Arjuna feared; then again said; why attention to my say Lord; you don't pay?	51

न चैतद्धिद्यः कतरन्नो गरीयो, यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः।

यानेव हत्वा न जिजीविषामः, तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः॥ ६

न जाणतो की, मज काय योग्य, की जिकु आम्ही कि परास्त होऊ।

मारुनि ज्यांसी न जगू इच्छितो मी, आहेत हे मुख्य कुरु महा ते ॥ ६

I don't know what's proper for me, to conquer or be conquered;

on killing them I don't intend to live, chief Kurus are great. 6

येह्वी माझ्या चित्ती जे होते। ते मी विचारुनि बोलिलो येथे। परि निके काय यापरौते। ते तुम्ही जाणा।।	५२
एरवी माझ्या मनी जे होते। ते मी विचारुनि टाकिले येथे। परी योग्य यापरते। ते तुम्ही जाणा।।	५२
In my mind what I had; that here I asked; but whether it is proper; you know it better.	52
पैं विरु ज्यांसी ऐकिजे। आणि या बोलिंचि प्राणु सांडिजे। ते एथ संग्रामव्याजे । उभे आहाती।।	५३
परी वैर ज्यांच्याशी ऐकावे। आणि असे बोलताचि प्राण त्यागावे। ते येथ युद्धास्तवे। उभे असती।।	५३
Listening of enmity with who; discarding life on saying so; they here for war; are standing.	53
आता ऐसेयांते वधावे। की अव्हेरुनिया निघावे। या दोहोंमाजी काय बरवे। ते नेणो आम्ही।।	५४
आता अशांना वधावे। की सोडूनिया निघावे। या दोहोमध्ये काय बरवे। ते न जाणो आम्ही।।	५४
Now to kill them; or leave them and go; what is better among two; that I don't know.	54

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः, पृच्छामि त्वां धर्मसम्मूढचेताः।

यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे, शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम्॥ ७

दौर्बल्य दोषेन ग्रस्तस्वभावे, सांगा मला धर्म बुद्धी न चाले।

जे श्रेय निश्चीतच सांग माते, शिष्यास बोधी शरणागताला।। ७

Overcome with debility-fault, tell me duty, as intellect isn't working;

what's surely worthy to guide disciple surrendered. 7

आम्हां काय उचित। ते पाहता न स्फुरे एथ। जे मोहे येणे चित्त। व्याकूळ माझे।।	५५
आम्हासि काय उचित। ते विचारांती न सुचे येथ। कारण मोहाने चित्त। व्याकूळ माझे।।	५५
For us what is proper; on thinking, can't decide here; as my mind by lure; is agitated.	55

तिमिराविरुद्ध जैसे। दृष्टीचे तेज भ्रंशे। मग पांसीच असता न दिसे। वस्तुजात॥	५६
अंधाराविरुद्ध जैसे। दृष्टीचे तेज नासे। मग जवळी असताही न दिसे। वस्तुजात॥	५६
As against darkness; eyesight diminishes; then aren't visible even nearer; objects all.	56
देवा मज तैसे जाहले। जे मन हे भ्रांती ग्रासिले। आता काय हित आपुले। तेही नेणे॥	५७
देवा मज तैसे झाले। कारण मन हे भ्रांतीने ग्रासले। आता काय हित आपले। तेही न कळे॥	५७
Mine is such state; mind is grasped by delusion; what is in our interest; that isn't known.	57
तरी श्रीकृष्णा तुवा जाणावे। निके ते आम्हां सांगावे। जे सखा सर्वस्व आघवे। आम्हांसि तू॥	५८
तरी श्रीकृष्णा तूच जाणावे। योग्य ते आम्हां सांगावे। कारण मित्रा सर्वस्व अवघे। आम्हांसी तू॥	५८
Shrikrishna you alone are knower; tell us what is proper; as everything you are; for us.	58
तू गुरू बंधु पिता। तू आमची इष्ट देवता। तूचि सदा रक्षिता। आपदीं आमुते॥	५९
तू गुरू बंधु पिता। तू आमची इष्ट देवता। तूचि सदा रक्षिता। संकटी आम्हा॥	५९
You are brother, guru, father; deity desired; you are always protector; in danger for us.	59
जैसा शिष्याते गुरू। सर्वथा नेणे अव्हेरू। की सरितांते सागर। त्यजी केवी॥	६०
जैसा शिष्याला गुरुवर। कधीही न जाणे करू दूर। किंवा सरितांसी सागर। त्यागी का कधी?	६०
As disciple, guru; thinks of abandoning never; or has ocean ever; abandoned river?	60
नातरी अपत्याते माये। सांडुनि जरी जाये। तरी ते कैसेनि जिये। ऐके कृष्णा॥	६१
अथवा अपत्यासी माये। त्यागूनि जर जाये। तर त्याने कैसे जगावे। ऐक कृष्णा॥	६१
Or if child, mother; abandons and departs; how should it survive; listen Krishna!	61
तैसा सर्वापरी आम्हांसी। देवा तूचि एक आहासि। आणि बोलिले जरी न मानिसी। मागील माझे॥	६२
तैसा सर्वापरीने आम्हांसी। देवा तूचि एक आहेसी। आणि बोलिलो तरी न मनी घेसी। मागील माझे॥	६२
For us everything; Lord, you alone are; and you aren't minding; my earlier saying.	62
तरी उचित काय आम्हा। जे व्यभिचरेना धर्मा। ते झडकरी पुरुषोत्तमा। सांगे आता॥	६३
तरी उचित काय आम्हां? जे विरुद्ध नाही धर्मा। ते झडकरी पुरुषोत्तमा। सांग आता॥	६३
What is proper for me; which isn't contrary to duty; that quickly Purushottama; tell now.	63

न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याद्, यच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम्।

अवाप्य भूमावसपत्नमृद्धं, राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम्॥

८

दिसे न कोणीच काढेल जो या, शोकास जो सूकवि इन्द्रियांना।

मिळेल निष्कंटक भूमि ऋद्ध, का देवराज्याहि वरील सत्ता॥

८

I see none ousting sorrow drying my senses;

even if I get unrivalled land wealthy or God-land's sovereignty. 8

हे सकळ कुळ देखोनि। जो शोक उपजलासे मनी। तो तुझ्या वाक्यावाचुनि। न जाय आणिके॥	६४
हे सकळ कुळ पाहूनि। जो शोक उपजलासे मनी। तो तुझ्या शब्दावाचूनि। न जाय कशानेही॥	६४
Seeing entire clan; what sorrow arises in mind; except your words; won't go by anything.	64
एथ पृथ्वीतळ आपु होइल। हे महेंद्रपदही पाविजेल। परि मोह हा न फिटेल। मानसीचा॥	६५
आता पृथ्वी प्राप्त होईल। हे इंद्रपदही पावेल। परी मोह हा न फिटेल। मानसीचा॥	६५
Now earth may be gained; this Indr-status may be gained; lure won't be wiped; off mind.	65

जैसी बीजे सर्वथा आहाळली। ती सुक्षेत्री जन्ही पेरिली। तरी न विरूढती सिंचली। आवडे तैसी॥	६६
जैसी बीजे पूर्णतया भाजली। ती सुक्षेत्री जरी पेरिली। तरी न रुजती जरी सिंचिली। पाहिजे तैसी॥	६६
As seeds burned; even if sown in fertile land; won't sprout even if irrigated; as pleased.	66
ना तरी आयुष्य पुरले आहे। तरी औषधे काही नोहे। एथ एकचि उपेगा जाये। परमामृत॥	६७
किंवा आयुष्य सरले आहे। तर औषधाने काही न होये। येथ एकचि उपयोगा जाये। परमामृत॥	६७
Or life about to end; with any medicine won't mend; only remedy here; is nectar super.	67
तैसे राज्यभोगसमृद्धि। उज्जीवन नोहे जीवबुद्धि। एथ जिव्हाळा कृपानिधि। कारुण्य तुझे॥	६८
तैसे राज्यभोगसमृद्धी। याने जीवित न होय जीवबुद्धी। आता जिव्हाळा कृपानिधी। एकचि कारुण्य तुझे॥	६८
Kingdom's prosperity; won't enliven being-intellect; now warmth, Kripanidhi; is your pity.	68
ऐसे अर्जुन तेथ बोलिला। जव क्षण एक भ्रांती सांडिला। मग पुनरपि व्यापिला। उर्मी तेणे॥	६९
ऐसे अर्जुन तेव्हा बोलिला। जेव्हा क्षणभर भ्रांतीतून सुटला। मग पुनरपि व्यापिला। ऊर्मीने त्या॥	६९
So Arjun said then; while being off delusion; and was caught again; by same surge.	69
की मज पाहता उर्मी नोहे। हे अनारिसे गमत आहे। तो ग्रासिला महामोहे। काळसर्पे॥	७०
परी मला वाटते ही ऊर्मी नोहे। हे वेगळेच होत आहे। तो ग्रासिला महामोहे-। रूप काळसर्पे॥	७०
I feel it isn't surge; something is happening; he was caught by lure-; form deadly snake.	70
सवर्म हृदयकल्हारी। तेथ कारुण्यवेळेच्या भरी। लागला म्हणोनि लहरी। भांजेचि ना॥	७१
मर्मरूपी हृदयकमळांतरी। तेथ सांजवेळेच्या भरी। मोहसर्प डसला म्हणूनि लहरी। थांबतीच ना॥	७१
At vital point in heart-lotus; at pitiful time; lure-snake struck, so pangs; just won't stop.	71
हे जाणोनि ऐसी प्रौढी। जो दृष्टीसर्वे विष फेडी। तो धावया श्रीहरी गारुडी। पातला कीं॥	७२
हे जाणोनि अशी प्रौढी। की जो केवळ दृष्टीनेच विष फेडी। तो धावया श्रीहरी गारुडी। निघाला की॥	७२
Knowing this fame; who removes poison by glancing; Shrihari charmer; is just rushing.	72
तैसिया पंडुकुमरा व्याकुळा। मिरवतसे श्रीकृष्ण जवळा। तो कृपावशे अवलीळा। रक्षील आता॥	७३
तशा त्या पंडुकुमरा व्याकुळ। शोभतसे श्रीकृष्ण जवळ। तो कृपाबळे रक्षील। सहजे आता?	७३
To that Pandukumara anxious; radiant Krishna nearer; will protect gracefully; now easily.	73
म्हणोनि तो पार्थु। मोहफणिग्रस्तु। म्या म्हणितला हा हेतु। जाणोनिया॥	७४
म्हणोनि तो पार्थु। मोहरूप नागदंशग्रस्त। मी म्हटले ते हा भावार्थ। जाणोनिया॥	७४
So that Partha; struck by lure-form cobra; I said on this essence; knowing.	74
मग देखा तेथ फाल्गुनु। घेतला असे भ्रांती कवळूनु। जैसा घनपडळी भानु। आच्छादिजे॥	७५
मग पहा तेव्हा अर्जुन। घेतला असे भ्रांतीने कवळून। जैसा मेघपटलात सूर्य। झाकला जावा॥	७५
Then see Arjuna; overwhelmed by delusion; as if by cloud, sun; is hidden.	75
त्यापरी तो धनुर्धरु। जाहलासे दुःखे जर्जरु। जैसा ग्रीष्मकाळी गिरिवरु। वणवला का॥	७६
त्यापरी तो धनुर्धरु। झाला असे दुःखाने जर्जरु। जैसा ग्रीष्मकाळी गिरीवरु। पेटला जणू॥	७६
That Dhanurdhara; with sorrow became poorer; like mountain during summer; is on fire.	76
म्हणोनि सहजे सुनीळु। कृपामृते सजळु। तो वोळलासे श्रीगोपाळु। महामेघु॥	७७
म्हणोनि सहजे सुनीलवर्ण। कृपामृत जळाने पूर्ण। तो वळलासे श्रीकृष्ण। महामेघ॥	७७
So easily blue skined; filled with grace-nectar water; that Krishna turned; like great cloud.	77

तेथ सुदर्शनाची द्युति। तेचि विद्युल्लता झळकती। गंभीर वाचा ते आयती। गर्जनेची॥	७८
तेव्हा सुदर्शनाचा लखलखाट। तोच विद्युल्लतेचा झगझगाट। गंभीर वाचा, तो थाट। गर्जनेचा॥	७८
Sudarshana's* brilliance; that's lightning's dazzle; his deep voice, that's splendour; of roar.	78
आता तो उदार कैसा वर्षेल। तेणें अर्जुनाचळु निवेल। मग नवी विरूढी फुटेल। उन्मेषाची॥	७९
आता तो उदार कैसा वर्षेल। त्यायोगे अर्जुनरूपी पर्वत निवेल। मग नवे अंकुर फुटतील। उन्मेषाचे॥	७९
Now Udara will shower; so Arjuna-mountain calmed; then shoots will sprout; of wisdom.	79
ते कथा आइका। मनाचिया आराणुका। ज्ञानदेवो म्हणे देखा। निवृत्तिदासु॥	८०
ती कथा आइका। मनाच्या समाधानास्तव एका। ज्ञानदेव म्हणे देखा। निवृत्तिदास॥	८०
To that story listen; to heart's content; says Dnyandeva see; Nivrittidasas.	80

सञ्जय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

एवमुक्त्वा हृषीकेशं, गुडाकेशः परंतप। न योत्स्य इति गोविन्दम्, उक्त्वा तूष्णीं बभूव ह॥	९
हे सांगुनी हृषीकेशा निद्राजीत परंतप। न मी लढेन गोविंदा, बोलुनी स्तब्ध जाहला॥	९
Telling it to Rishiksha, curly haired Arjuna; saying I won't fight, remained quiet.	9

ऐसे संजयो सांगतु। म्हणे राया तो पार्थु। पुनरपि शोकाकुलितु। काय बोले॥	८१
ऐसे संजय सांगत। म्हणे राजा तो पार्थु। पुनरपि झाला शोकाकुलित। काय बोले॥	८१
So Sanjaya is saying; king, that Partha; is again becoming sorrowful; what did is he say?	81
आइके सखेदु बोले श्रीकृष्णाते। आता नाळवावे तुम्ही माते। मी सर्वथा न झुंजे येथे। भरंवसेनि॥	८२
ऐक, खेदाने बोले श्रीकृष्णासी। आता न समजवावे तुम्ही मजसी। मी सर्वथा न लढे यांचेसी। निश्चितपणे॥	८२
Said to Krishna regretfully; don't advice me now; I won't fight with them at all; surely.	82
ऐसे येकि हेळा बोलिला। मग मौन धरुनि ठेला। तेथ श्रीकृष्णा विस्मो पातला। देखोनि तयाते॥	८३
ऐसे एकवेळा बोलिला। मग मौन धरुनि बैसला। तेव्हा श्रीकृष्ण विस्मित झाला। पाहूनि तया॥	८३
So he once spoke; and became silent; then Krishna was amazed; on seeing him.	83

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत। सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः॥	१०
त्यास वदे हृषीकेश, हसूनि जणु भारत। सैन्यांच्या उभयामध्ये, शोकग्रस्तास वाक्य हे॥	१०
To him tells Rishiksha smilingly, King; in both armies, to distressful this sentence.	10

मग आपुला चित्ती म्हणे। एथ हे कायी आदरिले येणे। अर्जुन सर्वथा काही नेणे। काय कीजे॥	८४
मग आपल्या मनी म्हणे। येथ हे काय मांडिले याने। अर्जुन मुळी काही न जाणे। काय करावे?	८४
Then thought; here what is his attempt; Arjuna doesn't know anything; what to be done?	84
हा उमजे आता कवणेपरी। कैसेनि धीरु स्वीकारी। जैसा ग्रहाते पंचाक्षरी। अनुमानी का॥	८५
हा उमजेल आता कोण्यापरी। कैसा आणि धीर धरी। जैसा भुताचा मांत्रिक करी। अंदाज का?	८५
How will he realize; how will he gain courage; like exorcist gusses; ghost.	85

ना तरी असाध्य देखोनी व्याधि। अमृतासम दिव्य औषधी। वैद्य सूचि निरवधि। निदानीची॥	८६
किंवा असाध्य पाहूनि व्याधी। अमृतासम दिव्य औषधी। वैद्य योजी विनाअवधी। निदान करूनि॥	८६
For chronic disease; nectar-like medicine; doctor instantly prescribes; as he diagnoses.	86
तैसे विवरितु असे श्रीअनंतु। तथा दोही सैन्याआतु। जयापरी पार्थु। भ्रांति सांडी॥	८७
तैसा विचार करीत असे श्रीअनंत। त्या दोन्ही सैन्यांचे आत। जेणे करूनि पार्थ। भ्रांती सोडी॥	८७
So Shri Ananta thinks; between both armies; that Partha anyhow; should discard delusion.	87
ते कारण मनी धरिले। मग सरोष बोलो आदरिले। जैसे मातेच्या कोपी थोकले। स्नेह आधी॥	८८
ते कारण मनी धरिले। मग रागावूनि बोलणे आरंभिले। जैसे मातेच्या कोपात झाकलेले। स्नेह असे॥	८८
With that cause in mind; started curtly speaking; as in mother's anger hidden; is affection.	88
की औषधाचिया कडुवटपणीं। जैसी अमृताची पुरवणी। ते आहाच न दिसे परी गुणीं। प्रकट होय।	८९
किंवा औषधाच्या कडवटपणी। जैशी अमृताची जोडणी। ती असूनिही न दिसे, परी गुणांनी। प्रगट होय॥	८९
In medicine's bitterness; as nectar is included; that isn't seen, but by results; it is revealed.	89
तैसी वरिवरि पाहता उदासे। आत तरी अतिसुरसे। तिये वाक्ये हृषीकेशें। बोलो आदरिली॥	९०
तैशी वरवर पाहाता उदास दिसे। आत मात्र अतिसुरसे। अशी वाक्ये हृषीकेशे। बोलण्या आरंभिली॥	९०
Outwardly indifferent; but inwardly enchanting; such talk Rishikesha; started speaking.	90
अशोच्यानन्वशोचस्त्वं, प्रज्ञावादांश्च भाषसे। गतासूनगतासूंश्च, नानुशोचन्ति पण्डिताः॥	११
अशोक्याचा करी शोक, पांडित्यपूर्ण बोलसि। गेलेल्यां राहिल्यांसाठी, न करी शोक पंडित॥	११
Grieving for unworthy, but speaking wisely; for dead or living, Pundit grieves not.	11
मग अर्जुनाते म्हणितले। आम्ही आज हे नवल देखिले। जे तुवा एथ आदरिले। माझारीचि॥	९१
मग अर्जुनासी म्हटले। आम्ही आज हे नवल पाहिले। जे तू येथे आहे आरंभिले। मघाशीचि॥	९१
Then said to Arjuna; today I witnessed this wonder; you have initiated here; little earlier.	91
तू जाणता तरी म्हणविसी। परि नेणिवेते न सांडिसि। आणि शिकवू म्हणो तरी बोलसी। बहुसाल नीती॥	९२
तू जाणता तर म्हणविसी। परी अज्ञान न सोडिसी। आणि शिकवावे तरी सांगसी। मोठमोठ्या नीती॥	९२
You call yourself wise; yet don't discard ignorance; if tried to teach, you talk; big ethics.	92
जात्यंधा लागे पिसे। मग ते सैरा धावे जैसे। तुझे शहाणपण तैसे। दिसतसे॥	९३
जन्मांधाला लागे वेडपिसे। मग ते सैरावैरा धावे जैसे। तुझे शहाणपण तैसे। दिसते आहे॥	९३
If born-blind becomes mad; then he wildly runs; so your wisdom as such; appears.	93
तू आपणपे तरी नेणसी। परी या कौरवांते शोचू पहासी। हा विस्मय आम्हांसी। पुढतपुढती॥	९४
तू स्वतःला तरी न जाणसी। परी या कौरवांसाठी शोकू पाहसी। ह्याचे आश्चर्य आम्हासी। पुन्हःपुन्हा॥	९४
You don't know yourself; still grieving for these Kauravas; so I am amazed: repeatedly.	94
तरी सांग पां मज अर्जुना। तुजपासूनि स्थिति या त्रिभुवना। हे अनादि विश्वरचना। ते लटके कायी॥	९५
तरी सांग बरे मज अर्जुना। तुजमुळेच अस्तित्व का या त्रिभुवना? ही अनादी विश्वरचना। ती खोटीच काय?	९५
Tell me Arjuna; due to you, has this tri-world existence; is this eternal cosmic status; false?	95

एथ समर्थु एक आथी। तयापासूनि भूते होती। तरी हे वायाचि काय बोलती। जगामाजी॥	९६
येथ समर्थ कोणी एक असती। त्यापासून भूते जन्मती। तरी हे उगाचि काय बोलती। जगामाजी॥	९६
There is one competent entity; beings are born from it; is this talk empty; in world.	96
हो का सांप्रत ऐसे जहाले। जे हे जन्ममृत्यु तुवा सृजिले। आणि नाशु पावे नाशिले। तुझेनि कायी॥	९७
हो का आताचि ऐसे झाले। की हे जन्ममृत्यु तू निर्मिले? आणि नाश पावणारे नाशिले। तुजमुळेच काय?	९७
Is it so happened; that birth-death you created; and destructible destructed; as you wished?	97
तु भ्रमलेपणे अहंकृती। यांसि घातु न करिसी चित्ती। तरी सांगे कायि हे होती। चिरंतन॥	९८
तू भ्रमलेपणे अहंकारामधी। यांचा घात न करिसी चित्ती। तरी सांग काय हे होती। चिरंजीव?	९८
You with delusion and ego; if don't think of killing them; tell me will they be; immortal?	98
की तू एक वधिता। आणि सकळ लोका हा मरता। ऐसी भ्रांति झणे चित्ता। येवो देसी॥	९९
किंवा तूच एक वधणारा। आणि सकळ लोक हा मरणारा। ऐशी भ्रांती कदाचित चित्ती जरा। येवो देसी॥	९९
You alone are destroyer; and whole world is dying; such delusion in mind you; may have.	99
अनादिसिद्ध हे आघवे। होत जात स्वभावे। तरी तुवां का शोचावे। सांगे मज॥	१००
अनादिसिद्ध हे अवघे। जन्मते नासते स्वभावे। तरी तू का बरे शोकावे। सांग मज॥	१००
Eternally perfect entirely; birth, death happen naturally; why should you grieve; tell me.	100
परी मूर्खपणे नेणसी। न चिंतावे ते चिंतिसी। आणि तूचि नीति सांगसी। आम्हांप्रति॥	१०१
परी मूर्खपणे न जाणसी। न चिंतावे ते चिंतिसी। आणि तूचि नीती सांगसी। आम्हाप्रती॥	१०१
You foolishly not knowing; unimaginable imagining; and ethics you are telling; to me.	101
देखे विवेकी जे होती। ते दोहीतेही न शोचती। जे होय जाय हे भ्रांति। म्हणऊनिया॥	१०२
पहा विवेकी जे असती। ते दोहोंसाठीही न शोकती। कारण जन्म-मृत्यु ही भ्रांती। म्हणूनिया॥	१०२
Those discerning; they for both aren't grieving; as birth-death are deluding; that is why.	102
न त्वेवाहं जातु नासं, न त्वं नेमे जनाधिपाः। न चैव न भविष्यामः, सर्वे वयमतः परम्॥	१२
न की मी जन्मलो नाही, ना तू ना हे जनाधिप। नाही असू भविष्यात, सर्व आम्ही नसे असे॥	१२
It is not that I, you, these kings weren't born; nor in future will we all cease to exist.	12
अर्जुना सांगेन आइक। एथ आम्ही तुम्ही देख। आणि हे भूपति अशेख। आदिकरुनी।	१०३
अर्जुना सांगेन ऐक। येथ आम्ही तुम्ही देख। आणि हे भूपती एकूणेक। आदिकरुनि॥	१०३
Arjuna, what I tell listen; here you observe me; and these kings all; inclusively.	103
नित्यता ऐसेचि असोनी। ना तरी निश्चित क्षया जाउनी। हे भ्रांति वेगळी करुनी। दोन्ही नाही॥	१०४
नेहमी ऐसेचि राहू। अथवा निश्चित लयासि जाऊ। ही भ्रांती वेगळी करुनी पाहू-। जाता दोन्ही नाही॥	१०४
Always we will exist; or will certainly die; if this delusion is sorted out; both are untrue.	104
हे उपजे आणि नाशे। ते मायावशे दिसे। येन्हवी तत्त्वता वस्तु जे असे। ते अविनाशचि॥	१०५
हे उपजे आणि नाशे। ते मायेमुळे दिसे। येरवी तत्त्वता वस्तु जी असे। अविनाशीचि॥	१०५
This is created and destructed; seen due to illusion; what object truly is; indestructible.	105

- जैसे पवने तोय हालविले। आणि तरंगाकार जाहले। तरी कवण कें जन्मले। म्हणो ये तेथ॥ १०६
- जैसे वाऱ्याने पाणी हालविले। आणि ते तरंगाकार झाले। तर कोणी का जन्मले। म्हणता ये तेथ॥ १०६
- Water is disturbed by wind; ripples are formed; so something emerged; can it be so said? 106
- तेचि वायूचे स्फुरण ठेले। आणि उदक सहज सपाट जाहले। तरी आता काय निमाले। विचारी पां॥ १०७
- त्याच वाऱ्याचे स्फुरण थांबले। आणि पाणी सहज सपाट झाले। तर आता काय निमाले। करी विचार बा॥ १०७
- As wind's inspiration rested; water easily got flattened; so here what has died; just think. 107
- देहिनोऽस्मिन्यथा देहे, कौमारं यौवनं जरा। तथा देहान्तरप्राप्तिः, धीरस्तत्र न मुह्यति॥ १३
- जीवा असे जसे देही, बाल्य तारुण्य वृद्धता। तशी देहान्तरे होती, धीट तेथे न मोहती॥ १३
- As living beings have childhood, youth, old-age; so body-transfers, courageous aren't lured. 13
- आइके शरीर तरी एक। परी वयसा भेद अनेक। हे प्रत्यक्षचि देख । प्रमाण तू॥ १०८
- एक शरीर तरी असे एक। परी वयाने दशा अनेक। हे प्रत्यक्षचि देख। प्रमाण तू॥ १०८
- Body is single; but life stages are many due to age; this see directly; you, as standard. 108
- एथ कौमारत्व दिसे। मग तारुण्यी ते भ्रंशे। परी देहचि न नाशे। एकेकासवे॥ १०९
- येथे कुमारत्व दिसे। मग तारुण्यात ते नाशे। परी देहचि न नाशे। एकेका दशेसवे॥ १०९
- Here childhood appears; into youth it merges; but body never vanishes; with stage each. 109
- तैसी चैतन्याच्या ठायी। इये शरीरांतरे होती जाती पाही। ऐसे जाणे तया नाही। व्यामोहदुःख॥ ११०
- तैशी चैतन्याच्या ठायी। ही शरीरांतरे होती जाती पाही। ऐसे जाणे, तया नाही। विशेष मोह दुःख॥ ११०
- At spiritual level; body-transfers happen; who knows this, for him; no lure or pain. 110
- मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय, शीतोष्णसुखदुःखदाः। आगमापायिनोऽनित्याः, तांस्तितिक्षस्व भारत॥ १४
- इंद्रियसंग कौन्तेया, शीतोष्ण सुखदुःखद। येतजात नसे नित्य, त्याला तू सोस भारत॥ १४
- Sense-contact, Arjuna, cold-heat, joy-pain; frequent, aren't constant, bear it Bharata! 14
- एथ नेणावया हेचि कारण। जे इंद्रियां अधीनपण। तिहीं आकळिजे अंतःकरण। म्हणऊनि भ्रमे॥ १११
- येथ न कळण्या हेचि कारण। जे इंद्रियांचे पराधीनपण। विषयांनी कवटाळिले अंतःकरण। म्हणूनि भ्रमे॥ १११
- For not knowing this is reason; that is senses' slavery; embraced by objects; so mind deludes. 111
- इंद्रिये विषय सेविती। तेथ हर्ष शोक उपजती। ते अंतर आप्लविति। संगे येणे॥ ११२
- इंद्रिये विषय सेविती। तेथ हर्ष शोक उपजती। ते अंतकरण व्यापिती। संगे विषयांच्या॥ ११२
- Senses consume objects; there joy and sorrow erupt; that occupies mind; along with objects. 112
- जया विषयांच्या ठायी। एकनिष्ठता कही नाही। तेथ दुःख आणि काही। सुखही दिसे॥ ११३
- ज्या विषयांच्या ठायी। एकनिष्ठता कधीही नाही। तेथे दुःख आणि काही। सुखही दिसे॥ ११३
- With objects; there is never loyalty; there pain or some; pleasure appears. 113
- देखे हे शब्दाची व्याप्ति। निंदा आणि स्तुति। तेथ द्वेषाद्वेष उपजती। श्रवणद्वारे॥ ११४
- पहा ही शब्दांची व्याप्ती। निंदा आणि स्तुती। तेथ द्वेष प्रीती उपजती। श्रवणाद्वारे॥ ११४
- Look at word's expanse; blame or praise; hatred or love emerge; through hearing. 114

मृदु आणि कठीण। हे स्पर्शाचे दोन्ही गुण। जे वपूचेनि संगे कारण। संतोषखेदा॥	११५
मृदु आणि कठीण। हे स्पर्शाचे दोन्ही गुण। जे त्वचेच्या संयोगाने कारण। संतोषखेदा॥	११५
Soft and hard; both are qualities of touch; that in contact with skin cause; joy or sorrow.	115
भ्यासुर आणि सुरेख। हे रूपाचे स्वरूप देख। जे उपजवी सुखदुःख। नेत्रद्वारे॥	११६
भेसुर आणि सुरेख। ही रूपाचीच स्वरूपे देख। जे उपजविती सुखदुःख। नेत्राद्वारे॥	११६
Beautiful and fierce; these are form's images; that cause pain-pleasure; through eyes.	116
सुगंधु आणि दुर्गंधु। हा परिमळाचा भेदु। जो घ्राणासंगे विषादु-। तोषु देता॥	११७
सुगंध आणि दुर्गंध। हा परिमळाचा भेद। जो घ्राणसंयोगाने, त्रास। संतोष देतो॥	११७
Fragrance or stink; is odour's deference; that in contact with nose, nausea or; joy creates.	117
तैसाचि द्विविध रसु। उपजवी प्रीतित्रासु। म्हणूनि हा अपभ्रंशु। विषयसंगु॥	११८
तैसाचि दोन प्रकारे, रस। उपजवी प्रीती त्रास। म्हणूनि हा कारण पतनास। विषयसंग॥	११८
By two means, taste; creates nausea or love; so is downfall's cause; this object-contact.	118
देखे इंद्रियांअधीन होइजे। तै शीतोष्णांते पाविजे। आणि सुखदुःखी आकळिजे। आपणपे॥	११९
पहा इंद्रिया अधीन होणे। तेव्हा शीत-उष्णास पावणे। आणि सुखदुःखात अडकणे। स्वतःहूनि॥	११९
Look submitting to senses; is gaining hot-cold; and trapping in joy-pain; by ourselves.	119
या विषयांवाचूनि काही। आणीक सर्वथा रम्य नाही। ऐसा स्वभावोचि पाही। इंद्रियांचा॥	१२०
या विषयांवाचूनि काही। दुसरे अजिबात रम्य नाही। ऐसा स्वभावचि पाही। इंद्रियांचा॥	१२०
Nothing than these objects; else is at all pleasurable; see such is the nature; of senses.	120
हे विषय तरी कैसे। रोहिणीचे जळ जैसे। का स्वप्नीचा आभासे। भद्रजाति॥	१२१
हे विषय तरी कैसे। मृगजळाचे जळ जैसे। किंवा स्वप्नात जैसा आभासे। गजजाती॥	१२१
How are these objects; like mirage's water; or like appearing in dream; elephant-herd.	121
देखे अनित्य तियापरि। म्हणउनि तू अव्हेरी। हा सर्वथा संगु न धरी। धनुर्धरा॥	१२२
पहा हे अनित्य तशापरी। म्हणूनि तू त्याग करी। विषयांचा सर्वथा संग न धरी। धनुर्धरा॥	१२२
They are temporary; thus you abandon them; never associate with objects; Dhanurdhara!	122
यं हि न व्यथयन्त्येते, पुरुषं पुरुषर्षभ। समदुःखसुखं धीरं, सोऽमृतत्वाय कल्पते॥	१५
जयासी छळतीना हे, पुरुषां पुरुषर्षभ। सम दुःखासुखा माने, तोचि मोक्षास पावतो॥	१५
Person un-harassed by them, Arjuna; who treats pain-joy same, attains liberation.	15
हे विषय जयाते नाकळिती। तया सुखदुःखे दोनी न पवती। आणि गर्भवासुसंगती। नाही तया॥	१२३
हे विषय जया न बांधु शकती। तया सुखदुःखे दोन्ही न पावती। आणि गर्भवास भोगणेही। नाही तया॥	१२३
To who objects don't bind; gains not joy-pain; experiencing womb-residing; not for him.	123
तो नित्यरूपु पार्था। वोळखावा सर्वथा। जो इंद्रियार्था। नागवेचि॥	१२४
तो नित्यरूप पार्था। ओळखावा सर्वथा। जो इंद्रियविषयांना। न सापडेचि॥	१२४
He is of constant form, Partha; be recognized fully; who by sense-objects; is untraceable.	124

नासतो विद्यते भावो, नाभावो विद्यते सतः। उभयोरपि दृष्टोऽन्तः, त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः॥	१६
ना असतासि अस्तित्व, अभाव ना सतासिही। दोघांचा पाहुनी अन्त, सांगती तत्त्वदर्शनी॥	१६
Untruth has no existence; truth has no absence; seeing their end, tell visionaries.	16

आता अर्जुना आणिक काही एक। सांगेन मी आइक। जे विचारे परलोक। वोळखिती॥	१२५
आता अर्जुना आणिक काही एक। सांगेन मी ऐक। जे विचारांती परब्रह्म। ओळखिती॥	१२५
Arjuna one more thing; I will be telling; who on thinking recognize; Suprme-Brahma* .	125
या उपाधिमाजी गुप्त। चैतन्य असे सर्वगत। ते तत्त्वज्ञ संत। स्वीकारिती॥	१२६
या नामरूपसंसारात गुप्त। चैतन्य असे सर्वव्याप्त। ते तत्त्वज्ञ संत। स्वीकारिती॥	१२६
In worldly life of names-forms hidden; spirit is omnipresent; that philosopher saints; accept.	126
सलिली पय जैसे। एक होऊनि मीनले असे। परी निवडूनि राजहंसे। वेगळे कीजे॥	१२७
पाण्यात दूध जैसे। एक होऊनि राहिले असे। परी निवडुनी राजहंसे। वेगळे केले॥	१२७
As milk in water; remains as one entity; but by selection, swan; separates them.	127
की अग्निमुखे किडाळ। तोडोनिया चोखाळ। निवडिती केवळ। बुद्धिमंत॥	१२८
किंवा अग्निमुखात हिणकस। काढूनि सोने सरस। निवडिती केवळ। बुद्धिमंत॥	१२८
From fire-mouth by removing; impurity, pure gold; is separated here only; by intelligent.	128
ना तरी जाणिवेच्या आयणी। करिता दधिकसडणी। मग नवनीत निर्वाणी। दिसे जैसे॥	१२९
ना तरी जाणीवपूर्वक बुद्धीने आणि। करता दह्याची घुसळणी। मग नवनीत शेवटासी। दिसे जैसे॥	१२९
Else by intentionally and intelligently; churning curd; as cream in end; is visible.	129
की भूस बीज एकवट। उपणिता राहे घनवट। तेथ उडे ते फलकट। जाणो आले॥	१३०
किंवा कोंडा बीज एकत्र। उपणिता राहे बीजमात्र। तेथ उडे ते भुसकट। कळूनि आले॥	१३०
On winnowing; husk and grain, there remains only grain; and chaff is blown; it is known.	130
तैसे विचारिता निरसले। ते प्रपंचु सहजे सांडवले। मग तत्त्वता तत्त्व उरले। ज्ञानियांसी॥	१३१
तैसे विचारांती निरसले। तेव्हा प्रपंच सहजे त्यागविले। मग तत्त्वता तत्त्व उरले। ज्ञानियांसी॥	१३१
On thinking seen; worldly existence is easily cast; truly principle remained; for savants.	131
म्हणोनि अनित्याच्या ठायी। त्या आस्तिक्यबुद्धी नाही। निष्कर्ष दोहीही। देखिला असे॥	१३२
म्हणोनि अनित्याच्या ठायी। त्याला अस्तित्व माहीत नाही। अंत दोहीचाही। देखिला असे॥	१३२
So at impermanent place; he knows not existence; as inference of both; he has seen.	132

अविनाशि तु तद्विद्धि, येन सर्वमिदं ततम्। विनाशमाव्ययस्यास्य, न कश्चित्कर्तुमर्हति॥	१७
अविनाशीच जाणा ते, ज्याने हे सर्व व्यापिले। विनाश अविनाशीचा, कुणीही ना करू शके॥	१७
Know that indestructible, which is omnipresent; indestructible, none can destroy.	17

देखे सारासार विचारिता। भ्रंति ते पाही असारता। तरी सार ते स्वभावता। नित्य जाणे॥	१३३
पहा सारासार विचार करता। भ्रंतीत त्या पाहतो असारता। आणि सार ते स्वभावतः। नित्य जाणे॥	१३३
Thinking rationally; in delusion he sees inessentiality; essential naturally; he ever knows.	133

हा लोकत्रयाकारु। तो ज्याचा विस्तारु। तेथ नाम वर्ण आकारु। चिन्ह नाही।।	१३४
हा लोकत्रय आकारु। तो ज्याचा आहे विस्तारु। त्याला नाम वर्ण आकारु। खूण नाही।।	१३४
This tri-world's form; that is whose expanse; he has no name, colour, form; or identity.	134
जो सर्वदा सर्वगतु। जन्मक्षयातीतु। तथा केलियाहि घातु। कदाचि नोहे।।	१३५
जो सर्वदा सर्वजागी जात। जन्ममरणरहित। त्याचा केलियाही, घात। कधीच होणे नाही।।	१३५
Who is omnipresent; sans birth-death; even if tried, his destruction; will never happen.	135
<p>अन्तवन्त इमे देहा, नित्यस्योक्ताः शरीरिणः। अनाशिनोऽप्रमेयस्य, तस्माद्युध्यस्व भारत।। १८</p> <p>नाशिवन्तच हे देह, नित्याचे म्हण देहिचे। अविनाशी स्वयंसिद्ध, म्हणूनि लढ भारता।। १८</p> <p>Destructible are bodies of embodied; indestructible is self-existent, fight Bharata! 18</p>	
आणि शरीरजात आघवे। हे नाशवंत स्वभावे। म्हणोनि तुवां झुंजावे। पंडुकुमरा।।	१३६
आणि शरीरजात अवघे। हे नाशवंत स्वभावे। म्हणोनि तू झुंजावे। पंडुकुमरा।।	१३६
And all body-forms; are naturally destructible; so you must fight; Pandukumara!	136
<p>य एनं वेत्ति हन्तारं, यश्चैनं मन्यते हतम्। उभौ तौ न विजानीतो, नायं हन्ति न हन्यते।। १९</p> <p>जो म्हणे मारणारा हा, जो म्हणे यास मर्त्य हा। दोघे न जाणती ते की, न हा मारे न हा मरे।। १९</p> <p>Who says he kills, or he is killed; both are unaware, he neither kills nor is he killed. 19</p>	
तू धरूनि देहाभिमानाते। दिठी सूनि या शरीराते। मी मारिता हे मरते। म्हणत आहासी।।	१३७
तू धरूनि देहाभिमानाते। दृष्टी स्थिरावूनि शरीरामध्ये। मी मारता हे मरते। म्हणत आहेसी।।	१३७
You due to ego; and sight fixed in body; that I am killer, these are killed; are saying.	137
तरी अर्जुना तू हे नेणसी। जरी तत्त्वता विचारिसी। तरी वधिता तू नव्हेसी। हे वध्य नव्हती।।	१३८
तरी अर्जुना तू हे न जाणसी। जरी तत्त्वतः विचार करिसी। तरी वधणारा तू नव्हेसी। हे वध्य नसती।।	१३८
Arjuna, you are unaware; if you think in principle; you aren't slayer; nor slain these are.	138
<p>न जायते म्रियते वा कदाचित्, नायं भूत्वा भविता वा न भूयः।</p> <p>अजो नित्यःशाश्वतोऽयं पुराणो, न हन्यते हन्यमाने शरीरि।। २०</p> <p>न यास जन्मे न मृत्यू कधीही, झालाहि नाही न होणेहि नाही</p> <p>अजाच हा नित्य प्रत्यक्ष जूना, मरे न नाशे शरीरासवे हा।। २०</p> <p>It is unborn un-dying, it neither existed nor will it exist; it is unborn,</p> <p>constant, evident, ancient; it doesn't perish with body. 20</p> <p>वेदाविनाशिनं नित्यं, य एनमजमव्ययम्। कथं स पुरुषः पार्थ, कं घातयति हन्ति कम्।। २१</p> <p>जाणे अनश्वरा नित्या, अजन्म्या अव्ययास जो। कसा पुरुष तो पार्था, कोणा मारील मारवी? २१</p> <p>Knowing indestructible, constant, unborn, immutable; how will Person kill, cause to kill. 21</p>	
जैसे स्वप्नामाजि देखिजे। ते स्वप्नींचि साच आपजे। मग चेऊनिया पाहिजे। तव काही नाही।।	१३९
जैसे स्वप्नामध्ये पाहिले। ते स्वप्नातचि सत्य वाटले। मग जागी होऊनिया पाहिले। तर काही नाही।।	१३९
What is seen in dream; appears true in dream; when seen on awakening; there is nothing.	139

तैसी हे जाण माया। तू भ्रमत आहासी वाया। शस्त्रे हाणितलिया छाया। जैसी आंगी न रुपे।।	१४०
तैसी ही जाण माया। तू भ्रमत आहेस वाया। शस्त्रे मारिता छायेस या। जैसी अंगात रुतती ना।।	१४०
Know illusory energy; you delude vainly; weapon struck on shadow; never pierces body.	140
का पूर्ण कुंभ उलंडला। तेथ बिंबाकारु दिसे भ्रंशला। परी भानु नाही नासला। तयासवे।।	१४१
किंवा पूर्ण कुंभ उलंडला। तेव्हा बिंबाचा आकार दिसे नाशला। परी सूर्य नाही नष्टला। तयासवे।।	१४१
As full pot is emptied; sun's reflection appears not; but sun isn't perished; with it.	141
ना तरी मठी आकाश जैसे। मठाकृती अवतरले असे। तो भंगलिया आपैसे। स्वरूपचि।।	१४२
किंवा मठात आकाश जैसे। मठाकार अवतरले असे। तो भंगलिया आपोआपसे। स्व-स्वरूपचि।।	१४२
Else space in hermitage; assumes its shape; if that crumbles automatically; it is self-form.	142
तैसे शरीराच्या लोपी। सर्वथा नाशु नाही स्वरूपी। म्हणऊनि तू हे नारोपी। भ्रांति बापा।।	१४३
तैसे शरीराच्या लोपी। किंचितही नाश नाही स्वरूपी। म्हणूनि तू हे न आरोपी। स्वरूपावरी भ्रांती बापा।।	१४३
On body's fall; soul-form isn't perished; you don't accuse; delusion on soul-form, Friend!	143

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय, नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि।

तथा शरीराणि विहाय जीर्णानि, अन्यानि संयाति नवानि देही।। २२

वस्त्रे जुनी जी जशि टाकुनीया, घेती नवी कापडे माणसे की।

तशी शरीरे जुनी टाकुनीया, दुजीच घेतो नव्यानेच आत्मा।। २२

On discarding old clothes, as men put on new clothes;

on discarding old bodies, soul assumes new bodies. 22

जैसे जीर्ण वस्त्र सांडिजे। मग नूतन वेढिजे। तैसे देहांतराते स्वीकारिजे। चैतन्यनाथे।।	१४४
जैसे जीर्ण वस्त्र टाकितो। मग नवीन दुसरे वेढितो। तैसे एक देह जाता स्वीकारितो दुसरा। चैतन्यनाथ।।	१४४
As man casting old clothes; wears new ones; on death of body, assumes other; the soul.	144

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि, नैनं दहति पावकः। न चैनं क्लेदयन्त्यापो, न शोषयति मारुतः।। २३

न यास तोडिती शस्त्रे, न यास अग्नि जाळितो। न यास भिजवे पाणी, न शोषे वायुही तसा।। २३

Weapons don't split it, nor does fire burn it; nor water wet it, nor wind dry it. 23

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयम्, अक्लेद्योऽशोष्य एव च। नित्यः सर्वगतः स्थाणुः, अचलोऽयं सनातनः।। २४

तुटे ना हा जळेना हा, ना भिजे ना सुके कधी। नित्य सर्वास व्यापूनी, अचळ हा सनातन।। २४

It can't be split, brunt, wetted or dried; it is eternal, omnipresent, immovable, ancient. 24

हा अनादि नित्यसिद्धु। निरुपाधि विशुद्धु। म्हणऊनि शस्त्रादिकीं छेदु। न घडे यया।।	१४५
हा अनादि नित्यसिद्धु। उपाधिरहित विशुद्धु। म्हणूनि शस्त्रादिकांनी छेद। न घडे यासी।।	१४५
It is eternal, perfect ever; sans limitations pure; so splitting it by weapon; happens not.	145
हा प्रळयोदकें नाप्लवे। अग्निदाहो न संभवे। एथ महाशोषु न प्रभवे। मारुताचा।।	१४६
हा प्रळय उदकात न बुडे। अग्निदाह यास न संभवे। एथ महाशुष्कता न पाडे प्रभाव। वाय्याची।।	१४६
It in dissolution-water won't be drowned; or by fire burned; or greatly parched; by wind.	146
अर्जुना हा नित्यु। अचळु हा शाश्वतु। सर्वत्र सदोदितु। परिपूर्णु हा।।	१४७
अर्जुना हा नित्यु। अचळ हा शाश्वत। सर्वत्र सदोदित। परिपूर्ण हा।।	१४७
It is permanent; immovable, eternal; ever omnipresent; and perfect.	147

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयम्, अविकार्योऽयमुच्यते। तस्मादेवं विदित्वैनं, नानुशोचितुमर्हसि॥	२५
अव्यक्त चिंतनापार, अविकारीच हा म्हणा। तरी असाच जाणूनि, यास्तव शोकणे नको॥	२५
It is un-manifest, unperceivable, unmodified; so knowing it as such, don't grieve.	25

हा तर्काचिये दिठी। गोचर नोहे किरीटी। ध्यान याचिये भेटी। उत्कंठा वाहे॥	१४८
हा तर्काच्या दृष्टीसी। दिसत नाही किरीटी। ध्यान याचे भेटीसाठी। उत्कंठा धरी॥	१४८
By logic-vision; Crown-wearer it isn't seen; meditation to meet it; is curious.	148
हा सदा दुर्लभु मना। आपु नोहे साधना। निःसीमु हा अर्जुना। पुरुषोत्तमु॥	१४९
हा सदा दुर्लभ मना। प्राप्य नाही साधना। सीमारहित हा अर्जुना। पुरुषोत्तम॥	१४९
It is ever unattainable by mind; by means not gained; Arjuna, it is unbound; Purushottama!	149
हा गुणत्रयरहितु। व्यक्तीसी अतीतु। अनादि अविकृतु। सर्वरूप॥	१५०
हा गुणत्रयापासोनि दूर। व्यक्तपणासी अतिदूर। अनादी विनाविकार। सर्वरूप॥	१५०
It is beyond tri-quality*; away from manifestation; eternal, unmodified; omnipresent.	150
अर्जुना ऐसा जाणावा। हा सकळात्मकु देखावा। मग सहजे शोकु आघवा। हरेल तुझा॥	१५१
अर्जुना ऐसा हा जाणावा। सकळात्मक पाहावा। मग सहज शोक अवघा। हरेल तुझा॥	१५१
Arjuna, know it like this; visualize as soul of all; then sorrow entire; will disappear.	151

अथ चैनं नित्यजातं, नित्यं वा मन्यसे मृतम्। तथापि त्वं महाबाहो, नैवं शोचितुमर्हसि॥	२६
जरी हा जन्मतो नित्य, नित्य वा मानिसी मृत। तरीही तू महाबाहो, नसे शोकास योग्य या॥	२६
If you think it is constantly born or it constantly dies; you needn't grieve, Arjuna!	26

अथवा ऐसा नेणसी। तू अंतवंतचि हे मानिसी। तन्ही शोचू न पवसी। पंडुकुमरा॥	१५२
अथवा ऐसा न जाणसी। तू नाशिवंतच यास मानिसी। तरी शोकू न पावसी। पंडुकुमरा॥	१५२
If don't know it like this; or you treat it as destructible; you can't grieve; Pandukumara!	152
जे आदि-स्थिति अंतु। हा निरंतर असे नित्यु। जैसा प्रवाहो अनुस्यूतु। गंगाजळाचा॥	१५३
कारण आदि-मध्ये-अंतात। हा निरंतर असे नित्यु। जैसा प्रवाह अखंड। गंगाजळाचा॥	१५३
As in origin-middle-end; it is eternal; as flow is ever continuous; of Ganges-waters.	153
ते आदि नाही खंडले। समुद्री तरी असे मिनले। आणि जातचि मध्ये उरले। दिसे जैसे॥	१५४
ते उगमी नाही खंडले। समुद्री तरी असे राहिले। आणि जातानाही मध्ये उरले। दिसे जैसे॥	१५४
It is uninterrupted at source; in sea it remains; and while moving in middle it; appears.	154
इये तिन्ही तयापरी। सरसीच सदा अवधारी। भूतांसि कवणी अवसरी। ठाकती ना॥	१५५
या तिन्ही अवस्था तशापरी। सारख्याच सदा ऐक तरी। प्राण्यांसी कोण्याही अवसरी। चुकती ना॥	१५५
These three stages; listen are ever same; for creatures any time; are unavoidable.	155
म्हणोनि हे आघवे। एथ तुज नलगे शोचावे। जे स्थितीची हे स्वभावे। अनादि ऐसी॥	१५६
म्हणोनि हे पाहूनि सर्वच। येथ तुज नाही योग्य शोक। कारण तीन स्थिती या स्वाभाविक। अनादी अशा॥	१५६
So seeing this all; here you needn't grieve; these three stages are natural; so eternal.	156

ना तरी हे अर्जुना। न येचि तुझिया मना। जे देखोनि लोक अधीना। जन्मक्षया॥ १५७
 अथवा हे जरी अर्जुना। न येईच तुझिया मना। की पाहूनि प्राणिमात्रांना। अधीन जन्ममृत्यूच्या॥ १५७
 Or Arjuna, if; it hasn't appealed to you; on seeing creatures; subjected to birth-death. 157

तरी येथ काही। तुज शोकासि कारण नाही। जे जन्ममृत्यु हे पाही। अपरिहर॥ १५८
 तरीही येथ काही। तुज शोकासि कारण नाही। तरी जन्ममृत्यु हे पाही। अपरिहार्य॥ १५८
 Even then, here; no reason for you to grieve; as look birth and death; are inevitable. 158

जातस्य हि ध्रुवोर्मृत्युः, ध्रुवं जन्म मृतस्य च। तस्मादपरिहार्येऽर्थे, न त्वं शोचितुमर्हसि॥ २७
 जित्याचा ठरला मृत्यु, निश्चये जन्मतो मृत। म्हणूनि अटळासाठी, न तू शोकास योग्य या॥ २७
 Death is certain for living; birth is certain for dead; so for inevitable, you don't grieve. 27

उपजे ते नाशे। नाशले पुनरपि दिसे। हे घटिकायंत्र तैसे। परिभ्रमे गा॥ १५९
 उपजे ते नाशे। नाशले ते पुनरपि दिसे। हे घटिकायंत्र तैसे। फिरे अखंड गा॥ १५९
 What is created perishes; what is perished reappears; time-wheel; rotates nonstop, Friend! 159

ना तरी उदो अस्तु आपैसे। अखंडित होत जात जैसे। हे जन्ममरण तैसे। अनिवार जगी॥ १६०
 अथवा उदय अस्त आपोआपसे। अखंडित होत जात जैसे। हे जन्ममरण तैसे। अनिवार्य जगी॥ १६०
 As rising-setting naturally; happens constantly; so birth-death; is in world are inevitable. 160

महाप्रळयअवसरे। हे त्रैलोक्यही संहरे। म्हणोनि हा न परिहरे। आदि अंतु॥ १६१
 महाप्रळयाच्या वेळे। हे त्रैलोक्यही संहरे। म्हणोनि हा न टळे। आदी अंत॥ १६१
 At great dissolution; this tri-world too ends; so can't be avoided; these origin and end. 161

तू जरी हे ऐसे मानसी। तरी खेदु का करिसी। काय जाणतचि नेणसी। धनुर्धरा॥ १६२
 तू जरी हे ऐसे मानसी। तरी खेद का करिसी। काय जाणूनिही न जाणसी। धनुर्धरा॥ १६२
 If you accept this; why do you grieve; that on knowing, having ignorance; Dhanurdhara! 162

एथ आणिकही एक पार्था। तुज बहुती परी पाहता। दुःख करावया सर्वथा। विषो नाही॥ १६३
 येथ आणिकही पार्था। तुज अनेकपरी पाहता। दुःख करावया कोणताही। विषय नाही॥ १६३
 There is one more thing, Partha; judging you variously; for grieving there is; no subject. 163

अव्यक्तादीनि भूतानि, व्यक्तमध्यानि भारत। अव्यक्तनिधनान्येव, तत्र का परिदेवना॥ २८
 आधी अव्यक्त ही भूते, व्यक्त मध्येच अर्जुना। अव्यक्त निधनाअंती, मग का शोक संभवे? २८
 Un-manifest beings, manifest in middle; un-manifest on death, so why grieve? 28

जे समस्ते इये भूते। जन्माआदि अमूर्ते। मग पातली व्यक्तीते। जन्मलेया॥ १६४
 जे समस्त हे प्राणिजात। जन्माआधी अमूर्त। मग परतली आकारात। जन्मल्यावरी॥ १६४
 All living beings; before birth are formless; then assume forms; after birth. 164

तिये क्षयासि जेथ जाती। तेथ निभ्रांत आने नव्हती। देखे पूर्व स्थितीच येती। आपुलिये॥ १६५
 ती नाशूनि जेथ जाती। तेथ निःसंशय वेगळी न राहती। पाहा पूर्वस्थितीतच येती। आपुलिया॥ १६५
 Where they go on death; they aren't different; they revert to previous state; on their own. 165

येर मध्ये जे प्रतिभासे। ते निद्रिता स्वप्न जैसे। तैसा आकारु हा मायावशे। सत्स्वरूपी॥	१६६
येरवी मध्ये जे आकारी भासे। ते निद्रिताला स्वप्न जैसे। तैसा आकार हा मायावशे। सत्यस्वरूपावरी॥	१६६
Apparent form in middle; for asleep as dream; by illusion same form; becomes true soul-form.	166
ना तरी पवनें स्पर्शिले नीर। पढियासे तरंगाकार। का परापेक्षा अळंकार-। व्यक्ति कनकी॥	१६७
अथवा वाऱ्याने स्पर्शिले नीर। दिसतसे तरंगाकार। किंवा ग्राहक इच्छेने अलंकार। आकारे सुवर्णामध्ये॥	१६७
Wind touches water; wave-form is seen; per customer-wish, ornament; is shaped from gold.	167
तैसे सकळ हे मूर्त। जाण पां मायाकारित। जैसे आकाशी बिंबत। अभ्रपटळ॥	१६८
तैसे सकळ हे मूर्त। जाण बा मायेने रचित। जैसे आकाशी उमटत। अभ्रपटल॥	१६८
So all forms; know are illusory energy's creation; as in sky as appears; cloud-screen.	168
तैसे आदीचि जे नाही। तयालागी तू रुदसि कायी। तू अवीट ते पाही। चैतन्य एक॥	१६९
तैसे मुळातच जे नाही। त्यासाठी तू रडसि कायी। तू अखंड ते पाही। चैतन्य एक॥	१६९
So for non-existent; why do you weep; you observe continuous that; single spirit.	169
जयाची आर्तीचि भोगित। विषयी त्यजिले संत। जयालागी विरक्त। वनवासिये॥	१७०
ज्याचे भेटीची आर्तता भोगीत। विषयांना त्यागिती संत। ज्यासाठी विरक्त। झाले वनवासी॥	१७०
With urge to meet; saints discard object; for which ascetics; became forest-dwellers.	170
दिठी सूनि जयाते। ब्रह्मचर्यादि व्रते। मुनीश्वर तपाते। आचरताती॥	१७१
दृष्टी ठेवूनि जयावरते। ब्रह्मचर्यादी व्रते। मुनीश्वर तपाते। आचरताती॥	१७१
While fixing sights on that; vows like celibacy; great seers practise, severity.	171
<p>आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेनम्, आश्चर्यद्वदति तथैवचान्यः।</p> <p style="text-align: right;">आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति, शृत्वाप्येनं वेद न चैवकश्चित्॥ २९</p> <p>आश्चर्यवत्पाहत कोणि याला, आश्चर्यवत्बोली तसाच दूजा।</p> <p style="text-align: right;">कित्येक एके नवलेच यासी, ऐकोनिही यास अजाण सारे ॥ २९</p> <p>One sees it as marvellous; other speaks as marvellous;</p> <p style="text-align: right;">many hear as marvellous, many on hearing become ignorant. 29</p>	
एक अंतरी निश्चळ। जे निहाळिता केवळ। विसरले सकळ। संसारजात॥	१७२
एक अंतरात निश्चळ। जे तयासी न्याहाळिता केवळ। विसरले सकळ। संसारजात॥	१७२
That steady inside heart; those while just glancing at; lost sight; of worldly life.	172
एका गुणानुवादु करिता उपरति होऊनि चित्ता। निरवधि तल्लीनता। निरंतर॥	१७३
कुणीएक गुणानुवाद करताना। उपरती होऊनि मना। अमर्याद तल्लीनता। पावले निरंतर॥	१७३
Some while praising quality; becoming remorseful; unlimited absorption; got constantly.	173
एक ऐकताचि निवाले। ते देहभावीं सांडिले। एक अनुभवे पातले। तद्रूपता॥	१७४
कितीएक ऐकताच निवाले। ते देहभावातून सुटले। कित्येक अनुभवाने पावले। तद्रूपता॥	१७४
Few on listening became serene; lost body-sense; few on experiencing were; engrossed.	174
जैसे सरिताओघ समस्त। समुद्रामाजिं मिळत। परी माघौते न समात। परतले नाहीं॥	१७५
जैसे सरीताओघ समस्त। समुद्रामध्ये मिळत। परी माघारी, न सामावत। म्हणोनि परतले नाही॥	१७५
As all river-currents; join ocean; but for non-inclusion, back; they never return.	175

तैसिया योगीश्वरांचिया मती। मिळणीसवे एकवटती। परी जे विचारूनि पुनरावृत्ति। भजतीचिना।।	१७६
तैशा योगीश्वरांच्या बुद्धी। चैतन्य पावताच एकरूप होती। परी जे विचारांती पुनर्जन्मामधी। येतीच ना।।	१७६
Yogi's intellect; on soul-realization unite; body awareness on thought; who don't gain.	176

देही नित्यमवध्योऽयं, देहे सर्वस्य भारत। तस्मात्सर्वाणि भूतानि, न त्वं शोचितुमर्हसि।। ३०

आत्मा नित्य निहंता हा, सर्व देहात भारता। म्हणूनि सर्व ही भूते, न तुला शोकयोग्य ती।। ३०

Soul is ever un-slain, in all bodies; so all beings aren't worth grieving for you. 30

जे सर्वत्र सर्वही देही। जया करिताही घातु नाही। ते विश्वात्मक तू पाही। चैतन्य एक।। १७७

जे सर्वत्र सर्वही देही। ज्याला यत्न करताही घात नाही। ते विश्वात्मक तू पाही। चैतन्य एक।। १७७

Present in all bodies; not perishing in spite of effort; you see that cosmic; spirit single. 177

याचेनिचि स्वभावे। हे होत जात आघवे। तरी सांग काय शोचावे। एथ तुवा।। १७८

याच्याच स्वभावे। विश्व हे उपजे नाशे अवघे। तरी सांग काय शोकावे। येथे तू? १७८

Due to its nature; created and perished this cosmos entire; tell me why should you grieve; here? 178

एन्हवी तरी पार्था। तुज का नेणो न मने चित्ता। परी किडाळ हे शोचिता। बहुती परी।। १७९

एन्हवी तरी पार्था। न जाणो तुझ्या का न पटे चित्ता। परी अनुचित हे शोकिता। बहुता परी।। १७९

Partha; know not why your mind doesn't accept; this grief is inappropriate; on all count. 179

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य, न विकम्पितुमर्हसि। धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्, क्षत्रियस्य न विद्यते।। ३१

स्वधर्माने जरी पाही, न तू भीणेच योग्य ते। धर्मयुद्धाहुनी श्रेय, दूसरे क्षत्रिया नसे।। ३१

Seeing by even self-duty, fear isn't proper; than pure war, nothing is worth for warrior. 31

तू अझुनि का न विचारिसी। काय हे चिंतितु आहासी। स्वधर्मु तो विसरलासी। तरावे जेणे।। १८०

तू अजूनही का न विचार करिसी? काय हे चिंतीत आहेसी? स्वधर्म तो विसरलासी। तरावे जेणे।। १८०

Why aren't you thinking; what are you brooding? Self-duty you forgot; by which to cross. 180

या कौरवां भलते जाहले। अथवा तुजचि काही पातले। की युगचि हे बुडाले। जन्ही एथ।। १८१

या कौरवांना भलते झाले। अथवा तुजवरती काही कोसळले। की युगचि हे बुडाले। काय येथ? १८१

Has worse happened to Kaurava; or calamity befallen on you; or this age drowned; here? 181

तरी स्वधर्मु एक आहे। तो सर्वथा त्याज्य नोहे। मग तरिजेल काय पाहे। कृपाळूपणे।। १८२

तरी स्वधर्म एक आहे। तो कधीही त्याज्य नोहे। मग तू तरशील काय पहा। कृपाळुपणामुळे? १८२

Still self-duty is one; that shouldn't be discarded; then will you survive; by kindness? 182

अर्जुना तुझे चित्त। जन्ही जाहले द्रवीभूत। तन्ही हे अनुचित। संग्रामसमयी।। १८३

अर्जुना तुझे चित्त। जरी झाले विरघळूनि द्रवीभूत। तरी हे असे अनुचित। संग्रामसमयी।। १८३

Arjuna, your heart; even if it melts on dissolving; still it is inappropriate; at war-time. 183

अगा गोक्षीर जरी जाहले। तरी पथ्यासि नाही म्हणितले। ऐसेनिहि विष होय सुदले। नवज्वरीं देता।। १८४

अगा गोदुग्ध जरी असले। तरी पथ्यात नाही सांगितले। अशातही विषच की झाले। नवज्वरात देता।। १८४

Even cow-milk; isn't prescribed as diet regimen; it proves poisonous during; enteric fever. 184

तैसे आनी आन करिता। नाश होईल हिता। म्हणऊनि तू आता। सावध होई॥	१८५
तैसे भलतेवेळी भलते करता। नाश होईल हिता। म्हणूनि तू आता। सावध होई॥	१८५
<i>As at wrong time wrong step; is detrimental to self-interest; so now you; be cautious.</i>	185
वायाचि व्याकुळ कायी। आपुला निजधर्म पाही। जो आचरिता बाधु नाही। कवणे काळी॥	१८६
वायाचि व्याकुळ का होई। आपला निजधर्म पाही। जो आचरिता बाध नाही। कोण्याही काळी॥	१८६
<i>Why are you anxious vainly; follow your self-duty; following it isn't harmful; time any.</i>	186
जैसे मार्गेचि चालता। अपावो न पवे सर्वथा। का दीपाधारे वर्तता। नाडळिजे॥	१८७
जैसे मार्गाने चालता। अपाय न होई सर्वथा। किंवा दीपाधारे चालता। नाही अडखळणे॥	१८७
<i>As in path following; there is no harm; walking with lamp in hand; there is no stumbling.</i>	187
तयापरी पार्था। स्वधर्मे राहाटता। सकळकामपूर्णता। सहजे होय॥	१८८
त्याचपरी पार्था। स्वधर्मने वावरता। सकळ इच्छापूर्णता। सहजे होय॥	१८८
<i>Likewise, Partha; while abiding by self-duty; all desire-fulfilment; happens naturally.</i>	188
म्हणोनि यालागी पाही। तुम्हा क्षत्रियां आणिक काही। संग्रामावाचूनि नाही। उचित जाणे॥	१८९
म्हणोनि यासाठी पाही। तुम्हा क्षत्रियासाठी दुसरे काही। संग्रामावाचूनि नाही। उचित जाण॥	१८९
<i>For this purpose see; for you warriors nothing else; other than war; know is appropriate.</i>	189
निष्कपटा होआवे। उसिणा घाई जुंझावे। हे असो काय सांगावे। प्रत्यक्षावरी॥	१९०
निष्कपट व्हावे। उसने फेडण्या त्वेषाने झुंजावे। हे असो, काय सांगावे। प्रत्यक्ष रणावरी॥	१९०
<i>Discard malice; fight with vengeance to settle scores; should it be told; on war-field?</i>	190
यदृच्छया चोपपन्नं, स्वर्गद्वारमपावृतम्। सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ, लभन्ते युद्धमीदृशम्॥	३२
सहजे लाभलेले हे, स्वर्गद्वार खुलेच हे। भाग्याने क्षत्रियां पार्था, लाभते युद्ध हे असे॥	३२
<i>This is easily gained, open heaven-gate; fortunately for warriors, war comes as boon.</i>	32
अर्जुना झुंज देखे आताचे। हे हो काय दैव तुमचे। की निधान सकळ धर्माचे। प्रगटले असे॥	१९१
अर्जुना झुंज पहा आताचे। हे हो काय सुदैव तुमचे। की भांडार सकळ धर्माचे। प्रगटले असे॥	१९१
<i>This battle, Arjuna; is your good fortune; or store of all religion; has manifested.</i>	191
हा संग्राम काय म्हणिपे। की स्वर्गुचि येणे रूपे। मूर्त का प्रतापें। उदो केला॥	१९२
हा संग्राम की काय म्हटला। की स्वर्गच या रूपे अवतरला। साक्षात का प्रतापाला। साकार केला॥	१९२
<i>This war is called; as heaven incarnated on earth; or actually valour; has assumed form.</i>	192
ना तरी गुणाचेनि पतिकरे। आर्तीचेनि पडिभरे। हे कीर्तीचि स्वयंवरे। आली तुज॥	१९३
किंवा तुझ्या गुणाच्या मोहाने। उत्कटतेच्या ओढीने। ही कीर्तीचि स्वयं वरणे। आली तुज॥	१९३
<i>Or lured by your virtues; with passionate desire; fame itself has come to marry; you.</i>	193
क्षत्रिये बहुत पुण्य कीजे। तें झुंज ऐसे हे लाहिजे। जैसे मार्गे जाता आडळिजे। चिंतामणीसी॥	१९४
क्षत्रियाने बहुत पुण्य करावे। तेव्हा झुंज ऐसे हे लाभावे। जैसे मार्गे जाता ठेचकळावे। चिंतामणीसी॥	१९४
<i>If warrior earns merit; such fight is gained; like stumbling while walking; on wish-stone.</i>	194

ना तरी जांभया पसरे मुख। तेथ अवचटे पडे पीयूख। तैसा संग्रामु हा देख। पातला असे।।	१९५
अथवा जांभयासी उघडे मुख। तेथ अवचित पडे अमृत। तैसा संग्राम हा देख। लाभला आहे।।	१९५
As if opening mouth for yawning; suddenly nectar falling in; so see war is; boon gained.	195

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं, संग्रामं न करिष्यसि। ततः स्वधर्म कीर्तिं च, हित्वा पापमवाप्स्यसि।। ३३

जरी का मान्य धर्मास, युद्ध ना करु पाहशी। मग स्वधर्म कीर्तीही, जाता पापच पावशी।। ३३

If this righteous war, you don't fight; on self-duty and fame leaving, sin you will gain. 33

आता हा ऐसा अव्हेरिजे। मग नाथिले शोचू बैसिजे। तरी आपण आहाणा होईजे। आपणपेयां।।	१९६
आता हा ऐसा धर्म टाकावा। मग नसल्याचा शोक करावा। तरी आपण घातकी व्हावा। आपलाचि।।	१९६
By avoiding duty; and grieving for non-existent; you are being self-disastrous; for yourself.	196

पूर्वजांचे जोडले। आपणचि होय धाडिले। जरी आजि शस्त्र सांडिले। रणीं इये।।	१९७
पूर्वजांचे पुण्य जोडलेले। आपणचि होईल गमाविले। जर का आज शस्त्र टाकिले। रणात या।।	१९७
Merits earned by ancestors; will be lost; if today you drop weapon; on this war-field.	197

असती कीर्ती जाईल। जगचि अभिशापु देईल। आणि गिंवसित पावतील। महादोष।।	१९८
असलेली कीर्ती जाईल। जगचि अभिशाप देईल। आणि तुला शोधित येतील। महादोष।।	१९८
Fame acquired will vanish; world will curse you; and will come searching for you; the sin.	198

जैसी भ्रातारेहीन वनिता। उपहति पावे सर्वथा। तैसी दशा जीविता। स्वधर्मवीण।।	१९९
जैसी पतीहीन वनिता। अपमान पावे सर्वथा। तैसी दशा होईल जीविता। स्वधर्मावीण।।	१९९
Like a widowed woman; insulted all the time; your life will be; sans self-duty.	199

ना तरी रणीं शव सांडिजे। ते चौमेरी गिधीं विदारिजे। तैसे स्वधर्महीना अभिभविजे। महादोषीं।।	२००
किंवा रणात शव पडावे। ते चौफेरुनि गिधांनी फाडावे। तैसे स्वधर्महीन घेरला जाये। महा दोषांनी।।	२००
As corpse on war-field; torn by vultures; sans self-duty you will be surrounded; by sins.	200

अकीर्तिं चापि भूतानि, कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम्। संभावितस्य चाकीर्तिः, मरणादतिरिच्यते।। ३४

दुष्कीर्ती सर्वही लोक, सांगतील निरंतर। मान्यास अपकीर्ती त्या, मृत्युहूनी असह्य ती।। ३४

People will recount infamy constantly; for nobleman, this is unbearable than death. 34

म्हणोनि स्वधर्म हा सांडसील। तरी पापा वरपडा होसील। आणि अपेश ते न वचेल। कल्पांतवरी।।	२०१
म्हणोनि स्वधर्म हा सोडशील। तर पापासि पात्र होशील। आणि अपयशाचा कलंक न जाईल। कल्पांतावरी।।	२०१
By discarding self-duty; you will incur sin; won't be wiped out failure-stain; till era's end.	201

जाणतेनि तंवचि जियावे। जव अपकीर्ति अंगा न पवे। आणि सांग पां केवी निगावे। एथोनिया।।	२०२
जाणत्याने तोवरीच जगावे। जोवरी अपकीर्ती अंगा न शिवे। आणि सांग बा कैसे निघावे। येथोनिया ?	२०२
Wise should live till; infamy does't touch; tell how will you walk away; from here?	202

तू निर्मत्सरु सदयता। येथूनि निघसी कीर माघौता। परी ते गति समस्तां। न मनेल ययां।।	२०३
तू निर्मत्सर दयेने जरी। येथूनि फिरशील खरा माघारी। परी ती कृती समस्तां पटणारी। नाही यांना।।	२०३
You with mercy sans malice; may turn back; but your action won't be acceptable; to them.	203

हे चहूकडूनि वेढितील। बाणवरी घेतील। तेथ पार्था न सुटिजेल। कृपाळूपणे॥	२०४
हे चहूकडूनि वेढितील। बाणांवरी घेतील। तेव्हा पार्था नाही तू सुटशील। दयाळूपणामुळे॥	२०४
They will surround you; put you on arrow; you won't escape, Parth; due to kindness.	204
ऐसेनिहि प्राणसंकटे। जरी विपाये पां निघणे घटे। तरी ते जियालेही वोखटे। मरणाहुनी॥	२०५
अशाही प्राणसंकटातूनि। जरी चुकूनही बा निघणे आले घडूनि। तरी ते जगणेही वाईट आणि। मरणाहुनी॥	२०५
From such death-danger; if you escape by chance; that life will be worse; than death.	205
भयाद्रणादुपरतं, मंस्यन्ते त्वां महारथाः। येषां च त्वं बहुमतो, भूत्वा यास्यसि लाघवम्॥	३५
भित्रा नि रणसोड्या तू हे म्हणती महारथी। ज्यां आदर्श तू होता, होशील तोच तुच्छ तू॥	३५
As coward deserter, warriors will call you; esteemed by them, you will be scorned.	35
तू आणीकही एक न विचारिसी। एथ संभ्रमे झुंजो आलासी। आणि सकणवपणे निघालासी। मागुता जरी॥	२०६
तू पुन्हा एक विचार न करिसी। येथ आवेशे झुंजण्या आलासी। आणि दयाळूपणे निघालासी। माघारी जरी॥	२०६
You aren't thinking; with valour you came for fighting; if with kindness you return; back.	206
तरी तुझे ते अर्जुना। या वैरियां दुर्जनां। का प्रत्यया येईल मना। सांगे मज॥	२०७
तरी तुझे ते अर्जुना। या वैरी दुर्जनांना। का खरोखरी पटेल मना। सांग मज॥	२०७
Then, Arjuna; will these inimical villain; really believe you from heart; tell me.	207
अवाच्यवादांश्च बहून्, वदिष्यन्ति तवाहिताः। निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं, ततो दुःखतरं नु किम्॥	३६
न बोलावे तसे बोल, बोलतील रिपू तुझे। निन्दक तव शक्तीचे, त्याहुनी दुःख काय ते॥	३६
In unutterable words, will talk enemies; your power's slanderers, what's more sadder.	36
हे म्हणतील गेला रे गेला। अर्जुन आम्हां बिहाला। हा सांगे बोलु उरला। निका कायी॥	२०८
हे म्हणतील गेला रे गेला। अर्जुन आम्हाला भ्याला। हा सांग बोल मागे उरलेला। तो बरा काय?	२०८
They will say he fled; of us, Arjuna is afraid; tell will such slur left behind; be better?	208
लोक सायासे करूनि बहुते। का वेचिती आपुली जीविते। परी वाढविती कीर्तीते। धनुर्धरा॥	२०९
लोक कष्ट करूनि बहुत। प्रसंगी वेचिती आपले जीवित। परी वाढविती कीर्तीस। धनुर्धरा॥	२०९
People by slogging strive; at times sacrifice life; but enhance their fame; Dhanurdhara!	209
ते तुज अनायासे। अनकळित जोडिली असे। हे अद्वितीय जैसे। गगन आहे॥	२१०
ती तुला अनायासे। निष्कंटक ऐसी मिळाली असे। की हे अद्वितीय जैसे। आकाश आहे॥	२१०
That you with ease; earned unrivalled fame; as is unique; this sky.	210
तैसी कीर्ति निःसीम। तुझ्या ठायी निरुपम। तुझे गुण उत्तम। तिही लोकी॥	२११
तैशी कीर्ती असीम। तुझ्या ठायी निरुपम। तुझे गुण उत्तम। तिन्ही लोकी॥	२११
Such unbound fame; you have unique; your virtues are supreme; in tri-world.	211
दिगंतीचे भूपति। भाट होऊनि वाखाणिती। जे ऐकिलिया दचकती। कृतांतादिक॥	२१२
देशोदेशींचे भूपती। भाट होऊनि वाखाणिती। जे ऐकूनिया दचकती। कृतांतादिक ॥	२१२
Kings of many lands; praise you by being bards; on hearing which gets startled; Kritanta!	212

ऐसा महिमा घनवट। गंगा तैसी चोखट। जया देखी जगी सुभट। वाठ जाहली॥	२१३
ऐसा महिमा प्रचंड। गंगेसारखा चोखट। जया देखोनि जगी श्रेष्ठांची। पुरे वाट झाली॥	२१३
Such glory is enormous; pure like Ganges; by seeing that world's greats; got frustrated.	213
ते पौरुष तुझे अद्भुत। आइकोनिया हे समस्त। जाहले आथि विरक्त। जीवितेसी॥	२१४
तो पराक्रम तुझा अद्भुत। ऐकोनिया हे समस्त। झाले आहेत विरक्त। जीवितासी॥	२१४
Your valour is unprecedented; on hearing this all; have become detached; from life.	214
जैसा सिंहाचिया हाका। युगांतु होय मदमुखा। तैसा कौरवां अशेखा। धाक तुझा॥	२१५
जैशा सिंहाच्या होता गर्जना। अंतकाळ होय मत्त गजांना। तैसा कौरवां सर्वांना। धाक तुझा॥	२१५
As lion roars; it is death-time for rutting elephants; so Kauravas all have; your dread.	215
जैसे पर्वत वज्राते। ना तरी सर्प गरुडाते। तैसे अर्जुना हे तूते। मानिती सदा॥	२१६
जैसे पर्वत वज्राला। ना तरी सर्प गरुडाला। तैसे अर्जुना हे तुला। मानिती सदा॥	२१६
Like thunderbolt by mountain; eagle by snake; you by them; are reckoned ever.	216
ते अगाधपण जाईल। मग हिणावो अंगा येईल। जरी मागुता निघसील। न झुंजतचि॥	२१७
ते अगाधपण जाईल। मग हिणत्व अंगा येईल। जरी माघारी निघशील। न झुंजताचि॥	२१७
That greatness will be lost; indignity will stick; if you turn back; without fight.	217
आणि हे पळता पळो नेदिती। धरुनि अवकळा करिती। न गणित कुटी बोलती। आइकता तुज॥	२१८
आणि हे पळता पळो न देती। धरुनि फजिती करिती। अगणित अपशब्द बोलती। ते ऐकावे लागे तुज॥	२१८
They won't let you run; will capture and humiliate; endlessly abuse; that you have to hear.	218
मग ते वेळी हिये फुटावे। आता लाठेपणे का न झुंजावे। हे जिंतले तरी भोगावे। पृथ्वीतळ॥	२१९
मग ते वेळी हृदय फुटावे। मग आताच शौर्याने का न झुंजावे। ह्यांना जिंकिले तर भोगावे। पृथ्वीतळ॥	२१९
Then heart will burst; why not now bravely fight; on conquering them you enjoy; earth.	219
हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्ग, जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्। तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः॥	३७
मेल्यास पावसी स्वर्ग, जिंकिता भोगिसी मही। म्हणूनि ऊठ कौंतेया, युद्धाचा चंग बांधुनी ॥	३७
If slain you will gain heaven, if won you will enjoy earth; arise with resolve to fight.	37
ना तरी रणीं एथ। झुंजतां वेचले जीवित। तरी स्वर्गसुख अनकळित। पावसील॥	२२०
नाही तरी रणी येथ। झुंजताना गेले जीवित। तरी स्वर्गसुख अगणित। पावशील॥	२२०
Here on war-field; if while fighting life is laid; heavenly joys unlimited; you will gain.	220
म्हणोनि ये गोठी। विचारु न करी किरीटी। आता धनुष्य घेऊनि उठी। जुंजे वेगी॥	२२१
म्हणोनि या गोष्टीसाठी। विचार न करी किरीटी। आता धनुष्य घेऊनि उठी। झुंजी वेगी॥	२२१
So over this thing; Kiriti don't brood; now stand up by picking up bow; and fight swiftly.	221
देखे स्वधर्म हा आचरता। दोषु नाशे असता। तुज भ्रांति हे कवण चित्ता। एथ पातकाची॥	२२२
पहा स्वधर्म हा आचरला। तर दोष नाशे असलेला। तुज भ्रांती ही कोण चित्ताला। येथ पातकाची॥	२२२
If self-duty is done; existing faults remain not; why do you have delusion; of sin here?	222

सांगे प्लवेचि काय बुडिजे। का मार्गी जाता आडळिजे। परी विपाये चालो नेणिजे। तरी तेही घडे।।	२२३
सांग नावेने कोण बुडाले। का सरळ मार्गे जाता अडखळले। परी चुकोनि चालणे न जाणे। तरी तेही घडे।।	२२३
Has one in boat drowned; walking on path stumbled; if walking is unknown; may that be.	223
अमृतें तरीचि मरिजे। जरी विखेसी सेविजे। तैसा स्वधर्में दोषु पाविजे। हेतुकपणे।।	२२४
अमृताने तरीच मरणे। जरी विषासह सेवन करणे। तैसा स्वधर्माने दोष पावणे। जरी केला हेतू ठेवूनि।।	२२४
Nectar causes death; if taken with poison; so self-duty causes sin; if done with motive.	224
म्हणोनि तुज पार्था। हेतु सांडोनि सर्वथा। क्षात्रवृत्ति झुंजता। पाप नाही।।	२२५
म्हणोनि तुज पार्था। फलाशा सोडोनि पूर्णतः। क्षात्रवृत्तीने झुंजता। पाप नाही।।	२२५
So Partha, for you; fighting without fruit-desire; with warrior-attitude; there's no sin.	225
सुखदुःखे समे कृत्वा, लाभालाभौ जयाजयौ। ततो युद्धाय युज्यस्व, नैवं पापमवाप्स्यसि।।	३८
सुखदुःखी करी साम्य, लाभ हानी जयाजय। आणि युद्धास हो सिद्ध, न याने पाप लागणे।।	३८
Treating same joy-pain, loss-gain, defeat-victory; be ready for war; no sin will incur.	38
सुखीं संतोषा न यावे। दुःखीं विषादा न भजावे। आणि लाभालाभ न धरावे। मनामाजी।।	२२६
सुखात हुरळो नये। दुःखात खचो नये। आणि लाभ हानी धरू नये। मनामध्ये।।	२२६
With joy don't be exited; or with pain distressed; gain or loss needn't be retained; in mind.	226
एथ विजयपण होईल। का सर्वथा देह जाईल। हे आधींचि काही पुढील। चिंतावे ना।।	२२७
येथे विजय होईल। किंवा सर्वथा देह जाईल। हे आधीच काही पुढील। चिंतावे ना।।	२२७
There will be victory; or you will die solely; but in advance for future; don't worry.	227
आपणया उचिता। स्वधर्मातेचि राहाटता। जे पावे ते निवांता। साहोनि जावे।।	२२८
आपणासी उचित। त्या स्वधर्मालाच असता आचरत। जे पावेल ते निवांत। सोशीत जावे।।	२२८
Proper for us; while practising self-duty; what is outcome that quietly; bear patiently.	228
ऐसेया मने होआवे। तरी दोषु न घडे स्वभावे। म्हणोनि आता झुंजावे। निभ्रांत तुवा।।	२२९
अशा मनाने राहावे। तरीच दोष न घडे हातूनि स्वभावे। म्हणोनि आता झुंजावे। निवांत तू।।	२२९
With such mind be tuned; then no sin happens naturally; so fight now; you openly.	229
एषा तेऽभिहिता सांख्ये, बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु। बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ, कर्मबन्धं प्रहारस्यसि।।	३९
हे त्वा सांगितले सांख्य, बुद्धियोगास ऐक ह्या। बुद्धिने युक्त या पार्था, कर्मबंधास तोडिसी।।	३९
Told you Samkhya, hear Intellect yoga; by intellect you will break karma-bond.	39
हे सांख्यस्थिति मुकुलित। सांगितली तुज एथ। आता बुद्धियोगु निश्चित। अवधारी पां।।	२३०
ही ज्ञानयोगस्थिती संक्षिप्त। सांगितली तुज येथ। आता बुद्धियोग निश्चित। ऐकावा बा।।	२३०
This Samkhya-state briefly; told to you here; now intellect yoga specifically; listen to.	230
जया बुद्धियुक्ता। जाहलिया पार्था। कर्मबंधु सर्वथा। बाधू न पावे।।	२३१
ज्याची बुद्धी योगयुक्ता। झाल्यावरी पार्था। त्यासी कर्मबंधु सर्वथा। बाधू ना शके।।	२३१
Whose intellect has become; yoga-united; to him entirely karma-bond; can't bind.	231

जैसे वज्रकवच लेइजे। मग शस्त्रांचा वर्षावो साहिजे। परी जैतेसीं उरिजे। अचुंबिता॥	२३२
जैसे वज्रकवच पांघरावे। मग शस्त्रांचे वर्षाव सोसावे। परी जैसेच्या तैसेचि राहावे। अस्पर्शित॥	२३२
Like donning steel-armour; and bearing arrow-shower; but remaining intact; unscathed.	232
नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति, प्रत्यवायो न विद्यते। स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य, त्रायते महतो भयात्॥	४०
ना यात बीजही नाशे, दोषकारकही नसे। स्वल्पही जोडता धर्म, रक्षे महा भयातुनि॥	४०
Seed isn't lost, it is faulty neither; having little righteous nature, saves from fear.	40
तैसे ऐहिक तरी न नशे। आणि मोक्षु तो उरला असे। जेथ पूर्वानुक्रम दिसे। चोखाळत॥	२३३
तैसे ऐहिक सुख तरी न नाशे। आणि मोक्ष तो ठेविलाचि असे। जेथे पूर्वापार धर्माचे दिसे। पालनही॥	२३३
Worldly joys not perished; liberation is handy; where traditionally religion is; followed.	233
कर्माधारे राहाटिजे। परी कर्मफळ न निरीक्षिजे। जैसा मंत्रज्ञु न बाधिजे। भूतबाधा॥	२३४
कर्माधारे तरी आचरावे। परी कर्मफळ न न्याहाळावे। जैसा मांत्रिक बाधा न पावे। भूतबाधेने॥	२३४
Karma be followed; without seeking karma-fruit; as exorcist isn't affected; by evil spirit.	234
तियापरी जे सुबुद्धि। आपु जालिया निरवधि। हा असताचि उपाधि। आकळू न सके॥	२३५
त्यापरी जेव्हा सुबुद्धी। आपली झाली विना अवधी। तेव्हा हा असूनिही कर्मांमधी। कर्म बांधु ना शके॥	२३५
When pious intellect; is quickly gained; in spite being in karma; karmas can't bind.	235
जेथ न संचरे पुण्यपाप। जें सूक्ष्म अति निष्कंप। गुणत्रयादि लेप। न लगती जेथ॥	२३६
जेथ न शिरे पुण्यपाप। जे सूक्ष्म अति निष्कंप। गुणत्रयादीचे लेप। न लागती जेथ॥	२३६
Where don't enter sin-merit; which is subtle n firm; where tri-quality's coat; doesn't cling.	236
अर्जुना ते पुण्यवशे। जरी अल्पचि हृदयी बुद्धि प्रकाशे। तरी अशेषही नाशे। संसारभय॥	२३७
अर्जुना ती पुण्यवशे। जरी अल्पही हृदयात बुद्धी प्रकाशे। तरी संपूर्णची नाशे। संसारभय॥	२३७
By merit; if slight intellect lights up heart; it destroys completely; worldly life fear.	237
व्यवसायात्मिका बुद्धिः, एकेह कुरुनन्दन। बहुशाखा ह्यनन्ताश्च, बुद्ध्योऽव्यवसायिनाम्॥	४१
निश्चयात्मक बुद्धी ती, एकचि कुरुनंदना। बहू शाखा अनंतत्वे, बुद्धिसी जी अनिश्चयी॥	४१
Unique is resolute intellect; multi-branched is irresolute intellect by multiplicity.	41
जैसी दीपकळिका धाकुटी। परी बहु तेजाते प्रगटी। तैसी सदबुद्धि हे थेकुटी। म्हणो नये॥	२३८
जैशी दीपज्योती धाकुटी। परी बहु तेजाते प्रगटी। तैशी सदबुद्धी ही थिटी। म्हणो नये॥	२३८
As lamp-flame short; but appears brilliant; pious intellect as insignificant; be treated not.	238
पार्था बहुती परी। हे अपेक्षिजे विचारशूरी। जे दुर्लभ चराचरी। सद्वासना॥	२३९
पार्था बहुत प्रकारान्ती। हिला विचारवंत इच्छिती। जी दुर्लभ चराचरामधी। सद्वासना॥	२३९
Partha, by many sort; intellectuals crave for it; which in universe is rarest; pious passion.	239
आणिकासारिखा बहुवसु। जैसा न जोडे परिसु। का अमृताचा लेशु। दैवगुणे॥	२४०
आणिकासारिखा बहुवसु। जैसा न सापडे परीसु। किंवा अमृताचा अंश। मिळे दैवगुणे॥	२४०
Mostly like rest; as Parisa is found not; nor nectar-drop; is available by fate.	240

तैसी दुर्लभ जे सदबुद्धि। जिये परमात्माचि अवधि। जैसा गंगेसी उदधि। निरंतर॥	२४१
तैसी दुर्लभ ही सदबुद्धी। जिला परमात्माच भेटे अंती। जैसा गंगेसी सागर अन्ती। निरंतर॥	२४१
Rarest pious intellect; meets supreme soul finally; like river meets sea; constantly.	241
तैसी ईश्वरावाचूनि काही। जिये आणीक लाणी नाही। ते एकचि बुद्धि पाहीं। अर्जुना जगी॥	२४२
तैसा ईश्वरावाचूनि काही। जिला दुसरा शेवट नाही। ती एकच आहे सदबुद्धी पाही। अर्जुना जगी॥	२४२
Except God; having no other destination; pious intellect is unique; in this world, Arjuna!	242
येरी ते दुर्मति। जे बहुधा असे विकरती। तेथ निरंतर रमती। अविवेकिये॥	२४३
दुसरी ती दुर्मती। जी बहुधा असे विकृती। तेथ निरंतर रमती। अविवेकी॥	२४३
Other is evil intellect; that is wicked mostly; where enjoy constantly; undiscerning ones.	243
म्हणोनि तया पार्था। स्वर्ग संसार नरकावस्था। आत्मसुख सर्वथा। दृष्ट नाही॥	२४४
म्हणोनि त्यांना पार्था। मिळे स्वर्ग संसार नरकावस्था। आत्मसुख सर्वथा। दिसणे नाही॥	२४४
They Partha; gain heavenly, earthly, hellish states; but soul-bliss by no means; is visible.	244
यामिमां पुष्पितां वाचं, प्रवदन्त्यविपश्चितः। वेदवादरताः पार्थ, नान्यदस्तीति वादिनः॥	४२
दिखाऊ जी अशी वाणी, बोलती अविवेकि जे। वेदवादी रुची पार्था, नाही अन्य वदीति जे॥	४२
In showy language, talk those undiscerning; Veda-knower have no taste in their say.	42
वेदाधारे बोलती। केवळ कर्म प्रतिष्ठिती। परी कर्मफळीं आसक्ती। धरूनिया॥	२४५
वेदाधारे बोलती। केवळ कर्ममहती सांगती। परी कर्मफळी आसक्ती। धरूनिया॥	२४५
They speak with Veda-support; tell only karma-glory; but desire in karma-fruit; having.	245
म्हणती संसारी जन्मिजे। यज्ञादि कर्म कीजे। मग स्वर्गसुख भोगिजे। मनोहर॥	२४६
म्हणती संसारी जन्मावे। यज्ञादिक कर्म करावे। मग स्वर्गसुख भोगावे। मनोहर॥	२४६
They say be born in world; do Yadnya*; and enjoy heavenly pleasures; enchanting.	246
एथ हे वांचूनि काही। आणिक सर्वथा सुखचि नाही। ऐसे अर्जुना बोलती पाही। दुर्बुद्धि ते॥	२४७
येथ ह्यावाचून काही। आणिक दुसरे सुखचि नाही। ऐसे अर्जुना बोलतात पाही। दुर्बुद्धी ते॥	२४७
Than this here; there is no other pleasure; Arjuna, so they talk; these evil intellectuals.	247
कामात्मानः स्वर्गपरा, जन्मकर्मफलप्रदाम्। क्रियाविशेषबहुलां, भोगैश्वर्यगतिं प्रति॥	४३
भोगींना स्वर्गची श्रेष्ठ, जन्मकर्म फलप्रद। क्रियाकर्म बहू भोग, ऐश्वर्यास्तव सांगती॥	४३
For joy-seekers heaven is great, birth-karma is fruitful; tell karma-rites for wealth.	43
देखे कामना अभिभूत। होऊनि कर्म आचरत। ते केवळ भोगी चित्त। देऊनिया॥	२४८
पहा कामनेने प्रेरित। होऊनि कर्म करतात। ते केवळ भोगाकडेचि चित्त। देऊनिया॥	२४८
Inspired by desire; they perform karma; attention only for enjoyment; being paid.	248
क्रियाविशेषे बहुते। न लोपिती विधीते। निपुण होऊनि धर्माते। अनुष्ठिती॥	२४९
कर्म जी विशेष बहुत। न चुकविती विधीस। दक्ष राहूनि धर्मास। अनुष्ठिती॥	२४९
Those specific karmas; or rigid rituals they don't skip; adhering to religion; they perform.	249

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां, तयापहतचेतसाम्। व्यवसायात्मिका बुद्धिः, समाधौ न विधीयते॥	४४
भोगैश्वर्य असक्तांच्या, बोलाने चित्त मोहुनी। निश्चयात्मक बुद्धी ती, समाधी न पवे कधी॥	४४
Lured by talk of wealth seekers; that resolute intellect gains not contemplation*.	44

परी एकचि कुडे करिती। जे स्वर्गकामु मनी धरिती। यज्ञपुरुषा चुकती। भोक्ता जो॥	२५०
परी एकचि वाईट करिती। की स्वर्गकामना मनी धरिती। यज्ञपुरुष परमात्म्यास चुकती। यज्ञभोक्ता जो।	२५०
Bad thing done; is heaven's craze; skipping supreme soul, Yadnya-deity; and Yadnya-enjoyer.	250
जैसा कर्पूराचा राशि कीजे। मग अग्नि लाऊनि दीजे। कां मिष्टान्नी संचरविजे। काळकूट॥	२५१
जैसा कापुराचा राशी करावा। मग अग्नी लावूनि द्यावा। किंवा मिष्टान्नात कालवा-। वे काळकूट॥	२५१
Like setting camphor-heap; and igniting fire; or mixing in sweet dish; deadly poison.	251
दैवे अमृतकुंभ जोडला। तो पायें हाणोनि उलंडिला। तैसा नासिती धर्म निपजला। हेतुकपणे॥	२५२
सुदैवे अमृतकुंभ लाभला। लाथ मारूनि उलथिला। तैसा वाया घालविती धर्म जो घडला। हेतूमुळे॥	२५२
Luckily gaining nectar-pot; but toppled by kicking; so religion they lose; by motivation.	252
सायासैं पुण्य अर्जिजे। मग संसारु का अपेक्षिजे। परी नेणती ते काय कीजे। अप्राप्त देखे॥	२५३
कष्टाने पुण्य मिळवावे। मग संसारा का अपेक्षावे। परी न जाणती ते काय करावे। काय मिळवावे पहा॥	२५३
Gaining merit by efforts; why expect worldly life; they don't know what to do; or gain.	253
जैसी रांधवणी रससोय निकी। करूनिया मोलें विकी। तैसा भोगासाठी अविवेकी। धाडिती धर्मु॥	२५४
जैसी सुगरण रांधिते उत्तम की। परी न खाता दामासाठी विकी। तैसा भोगासाठी अविवेकी। गमविती धर्म॥	२५४
As cook prepares dishes; but sales for money; non-discerning for enjoyment; lose religion.	254
म्हणोनि हे पार्था। दुर्बुद्धि देख सर्वथा। तयां वेदवादरतां। मनी वसे॥	२५५
म्हणोनि हे पार्था। दुर्बुद्धीच पहा सर्वथा। की त्यांना वेदावरी वादा।-तच आवडी असे॥	२५५
So Partha; look evil intellectuals are always; only in Veda-arguments; interested.	255

त्रैगुण्यविषयाः वेदाः, निरत्रैगुण्यो भवार्जुन। निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो, निर्योगक्षेमः आत्मवान्॥	४५
त्रिगुणा वर्णिते वेद, त्रिगुणातीत पार्थ हो। निर्द्वंद्व नित्यसात्त्विक, निश्चिंत आत्मभावित॥	४५
Vedas tell tri-quality, transcend it; be duality-less, pious, worriless, soul-engrossed.	45

तिही गुणी आवृत्त। हे वेद जाणे निभ्रांत। म्हणोनि उपनिषदादि समस्त। सात्त्विक ते॥	२५६
तिन्ही गुणांनी व्याप्त। हे वेद जाणावे निभ्रांत। म्हणोनि त्यातील उपनिषदादी समस्त। सात्त्विक ते॥	२५६
Vedas are full of tri-quality; know Vedas sans delusion; all Upnishadas therein; are pious.	256
येर रजतमात्मक। जेथ निरूपिजे कर्मादिक। जे केवळ स्वर्गसूचक। धनुर्धरा॥	२५७
बाकीचे रजतमात्मक। ज्यात सांगितले फक्त कर्मादिक। जे केवळ स्वर्गसूचक। धनुर्धरा॥	२५७
Others r passionate, dark; where only karmas are told; which are for heaven's sake; Arjuna!	257
म्हणोनि तूं जाण। हे सुखदुःखासीच कारण। एथ झणे अंतःकरण। रिगो देसी॥	२५८
म्हणोनि तूं जाण। हे सुखदुःखासीच कारण। येथे चुकोनि अंतःकरण। शिरू देसी॥	२५८
You know; they cause pleasure-pain; there to heart by chance; you may allow entry.	258

तू गुणत्रयाते अब्हेरी। मी माझे हे न करी। एक आत्मसुख अंतरी। विसंब झणी॥	२५९
तू तिन्ही गुणांना दूर करी। मी, माझे हा अहंकार न करी। एक आत्मसुखचि ठेव अंतरी। विसरू नको॥	२५९
Keep tri-quality away; don't have 'I, mine' ego; have one soul-bliss in heart; don't forget.	259

यावानर्थ उदपाने, सर्वतः संप्लुतोदके। तावान्सर्वेषु वेदेषु, ब्राह्मणस्य विजानतः॥ ४६

जोही अर्थ विहीरीला, सर्वत्र भरता जल। तेवढा सर्व वेदांना, ब्रह्मास जाणिल्यावरी॥ ४६

During deluge, like well's utility; all Vedas have utility on knowing Brahma. 46

जरी वेदे बहुत बोलिले। विविध भेद सूचिले। तन्ही आपण हित आपुले। तेचि घेपे॥	२६०
जरी वेदाने बहुत सांगितले। विविध प्रकार सुचविले। तरी आपण हिताचे आपले। तेचि घ्यावे॥	२६०
As Vedas have numerously told; means suggested; only of our interest; that be opted.	260
जैसा प्रगटलिया गभस्ती। अशेषही मार्ग दिसती। तरी तेतुलेही काय चालिजती। सांगे मज॥	२६१
जैसा प्रगटलिया सूर्य जगती। एकूणएक मार्ग दिसती। तरी सर्वावरूनि काय चालती। सांग मज ?	२६१
As on sunrise in world; all paths are visible; but should we tread on all; tell me.	261
का उदकमय सकळ। जन्ही जाहले असे महीतळ। तरी आपण घेपे केवळ। आर्तीचजोगे॥	२६२
किंवा जलमय सकळ। जरी झाले असे पृथ्वीतळ। तरी आपण घ्यावे केवळ। तहानेपुरते॥	२६२
Or during deluge; even on earth entire; we should have only that which is sufficient; for thirst.	262
तैसे ज्ञानिये जे होती। ते वेदार्थाते विवरिती। मग अपेक्षित ते स्वीकारिती। शाश्वत जे॥	२६३
तैसे ज्ञानी जे असती। ते वेदार्थ विवरण करिती। मग पाहिजे तेचि स्वीकारिती। शाश्वत जे॥	२६३
So those savants; scan through Vedas; and accept only desired; what is eternal.	263

कर्मण्येवाधिकारस्ते, मा फलेषु कदाचन। मा कर्मफलहेतुर्भूः, मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि॥ ४७

कर्माचा अधिकारी तू, नको इच्छू फला कधी। नसो कर्मफली हेतु, न हो प्रीती अकर्मिही॥ ४७

To karma1 you have right; never wish fruit; karma-fruit2 motive, love for non-karma3. 47

म्हणौनि आइके पार्था। याचिपरी पाहता। तुज उचित होय आता। स्वकर्म हे॥	२६४
म्हणोनि ऐक पार्था। याचिपरीने पाहता। तुजसाठी उचित होय आता। स्वकर्म हेचि॥	२६४
So listen, Partha; when seen in this context; it is proper for you to do; only self-karma.	264
आम्ही समस्तही विचारिले। तव ऐसेचि हे मना आले। जे न संडिजे तुवा आपुले। विहित कर्म॥	२६५
आम्ही सर्वपरीने विचार केले। तेव्हा असेचि हे मना पटले। की न टाकावे तू आपले। विहित कर्म॥	२६५
Everything I considered; like this accepted; that you shouldn't discard; karma assigned.	265
परी कर्मफळी आस न करावी। आणि कुकर्मी संगति न व्हावी। हे सत्क्रियाचि आचरावी। हेतूविण॥	२६६
परी कर्मफळात आस न करावी। आणि कुकर्माची संगती न व्हावी। ही सत्क्रियाच आचरावी। हेतूविना॥	२६६
Don't desire karma-fruit; or associate with evil karma; do pure-karma; sans motive.	266

योगस्थः कुरु कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा धनंजय। सिद्धयसिद्धयोः समो भूत्वा, समत्वं योग उच्यते॥ ४८

योगस्थित करी कर्मे, संग त्यागूनि अर्जुना। यशायशी रहा स्थीर, समत्वा योग सांगती॥ ४८

Fixed in yoga, do karma casting contact; same in success-failure, yoga tells equality. 48

तू योगयुक्त होउनी। फळाचा संग सांडुनी। मग अर्जुना चित्त देऊनी। करी कर्मे॥	२६७
तू योगयुक्त होऊनी। फळाची आस त्यागुनी। मग अर्जुना चित्त देउनी। करी कर्मे॥	२६७
You be united in yoga; casting fruit-desire; then Arjuna attentively; do karma.	267
परी आदरिले कर्म दैवे। जरी समाप्तीते पावे। तरी विशेषे तेथ तोषावे। हेही नको॥	२६८
परी आरंभिले कर्म दैवे। ते जरी सिद्धीस पावे। तरी विशेषत्वे तेथ संतोषावे। हेही नको॥	२६८
But karma by fate started; even if succeeded; getting specifically elated; that needn't be.	268
का निमित्ते कोणे एके। ते सिद्धि न वचता ठाके। तरी तेथिंचेनि अपरितोखे। क्षोभावे ना॥	२६९
किंवा कारणाने कोणे एकादे। ते सिद्धीसी न जाता थांबते। तरी त्याच्या विषादे। त्रासावे ना॥	२६९
If due to some reason; it without success ended; then by its distress; don't get perturbed.	269
आचरतां सिद्धी गेले। तरी काजाचि कीर आले। परी ठेलियाही सगुण जहाले। ऐसेचि मानी॥	२७०
आचरताना सिद्धीस गेले। तरी कारणीच की लागले। परी राहिले तरी सफल झाले। ऐसेचि मानी॥	२७०
If while doing, succeeded; purpose is served; if remained, then as succeeded; it be treated.	270
देखे जेतुलाले कर्म निपजे। तेतुले आदिपुरुषी जरी अर्पिजे। तरी परिपूर्ण सहजे। जहाले जाणे॥	२७१
पहा जेवढेही कर्म घडले। तेवढे आदिपुरुषासी जरी अर्पिले। तरी परिपूर्ण सहज आपले। झाले असे॥	२७१
Whatever karma done; if to primeval person it is dedicated; naturally completed; it is.	271
देखे संतासंती कर्मी। हे जे सरिसेपण मनोधर्मी। तेचि योगस्थिति उत्तमी प्रशंसिजे॥	२७२
पहा पूर्ण अपूर्ण कर्मात। असता हे जे समतोलपण मनोधर्मात। तीच योगस्थिती उत्तम। प्रशंसावी॥	२७२
In karma true or untrue; being equipoise in mind; that yoga-state as best; be praised.	272
दूरेण ह्यवरं कर्म, बुद्धियोगाद्धनंजय। बुद्धौ शरणमन्विच्छ, कृपणाः फलहेतवः॥	४९
कनिष्ठ नुसते कर्म, बुद्धीयोगाहुनि शुरा। जावे शरण बुद्धीस, दीन होती फलेच्छुक॥	४९
Karma is inferior to intellect yoga, surrender to intellect, fruit-seekers are pitiable.	49
बुद्धियुक्तो जहातीह, उभे सुकृतदुष्कृते। तस्माद्योगाय युज्यस्व, योगः कर्मसु कौशलम्॥	५०
बुद्धियुक्त सुटे लोकी, पापपुण्यातुनी द्वयी। योगात युक्त राहावे, योग हे कर्मकौशल॥	५०
Intellect-united, escapes merit-sin pair in world; be yoga-united, yoga is karma-skill.	50
अर्जुना समत्व चित्ताचे। तेचि सार जाण योगाचे। जेथ मना आणि बुद्धीचे। ऐक्य आधी॥	२७३
अर्जुना समत्व चित्ताचे। तेचि सार जाण योगाचे। जेथे मन आणि बुद्धीचे। ऐक्य असे॥	२७३
Arjun, mind's evenness; know it is yoga-essence; where intellect and mind; get united.	273
तो बुद्धियोग विवरिता। बहुते पाडे पार्था। दिसे हा अरुता। कर्मभागु॥	२७४
तो बुद्धियोग विवरण करता। बहु प्रकारे तुळिता पार्था। दिसे हा थिटा। सकाम कर्मभाग॥	२७४
Intellect yoga having explained; if variously weighed; appears dwarfed; desired karma.	274
परी तेचि कर्म आचरिजे। तरीच हा योगु पाविजे। जे कर्मशेष सहजे। योगस्थिति॥	२७५
परी तेचि कर्म आचरावे। तरीच हा बुद्धीयोग पावे। कारण कर्मफल त्यागिता राहे सहजे। ही योगस्थिती॥	२७५
Only that karma be done; intellect yoga gained, as karma-fruit is cast, remains; yoga-state.	275

म्हणोनि बुद्धियोगु सधरु। तेथ अर्जुना होई स्थिरु। मनं करी अव्हेरु। फळहेतूचा॥	२७६
म्हणोनि बुद्धियोगासी आहे आधार। तेव्हा अर्जुना होऊनि स्थिर। मनाने त्याग कर। फळहेतूचा॥	२७६
So intellect yoga has support; Arjuna, by becoming firm; in mind, cast; fruit-motive.	276
जे बुद्धियोगा योजिले। तेचि पारंगत जाहले। इहीं उभय संबंधीं सांडिले। पापपुण्यां॥	२७७
जे बुद्धियोगासी जुळले। तेचि संसार तरण्या पारंगत झाले। यांना उभयबंधांनी सोडिले। पापपुण्याच्या॥	२७७
Intellect yoga united; became worldly life crossing expert; freed from bonds; of sin-merit.	277

कर्मजं बुद्धियुक्ता हि, फलं त्यक्त्वा मनीषिणः। जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः, पदं गच्छन्त्यनामयम्॥ ५१

कर्मजन्य फलांनाही, त्यागिती बुद्धियुक्त जे। जन्मबंधातुनी मुक्त, पदी जाती निरामया॥ ५१

Intellect-united casting karma-fruit; liberated from birth-bond, reach healthy state. 51

कर्मी तरी वर्तती। परी कर्मफळा नातळती। आणि यातायाती लोपती। अर्जुना तयां॥	२७८
ते कर्मी तरी वर्तती। परी कर्मफळांस न सापडती। आणि जन्ममृत्यूच्या येरझारा लोपती। अर्जुना त्यांच्या॥	२७८
They do karmas; but aren't caught by karma-fruit; birth-death cycle ends; for them.	278
मग निरामयभरित। पावती पद अच्युत। ते बुद्धियोगयुक्त। धनुर्धरा॥	२७९
मग ब्रह्मानंदभरित। पावती पद जे न ढळत। ते बुद्धियोगयुक्त। धनुर्धरा॥	२७९
Then healthy blissful; permanent state is gained; by intellect yoga united; Dhanurdhara!	279

यदा ते मोहकलिलं, बुद्धिर्व्यतितरिष्यति। तदा गन्तासि निर्वेदं, श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च॥ ५२

जेव्हा चिखल मोहाचा, बुद्धी तरुनि जाइल। तेव्हा त्वा वीट येईल, ऐकिल्या ऐकण्यातुनि॥ ५२

When delusion-mire by intellect is crossed; you will avert what is heard, to be heard. 52

तू ऐसा तें होसी। जें मोहाते या सांडिसी। आणि वैराग्य मानसी। संचरेल॥	२८०
तू ऐसा तेव्हा होसी। जेव्हा मोहास या सोडिसी। आणि वैराग्य मानसी। संचरेल॥	२८०
You will be like that; when this lure you will cast; asceticism in mind; will spread.	280
मग निष्कळंक गहन। उपजेल आत्मज्ञान। तेणे निचाडे होईल मन। अपैसे तुझे॥	२८१
मग निष्कलंक गहन। उपजेल आत्मज्ञान। त्यायोगे निरिच्छ होईल मन। आपोआप तुझे॥	२८१
Then deep pure; soul-knowledge will arise; your mind will be sans desire; naturally.	281
तेथ आणिक काही जाणावे। का मागिलाते स्मरावे। हे अर्जुना आघवे। पारुषेल॥	२८२
तेव्हा आणिक काही जाणावे। किंवा मागच्याला स्मरावे। हे अर्जुना अवघे। खुंटेल की॥	२८२
Then desire to know more; or past to remember; all this Arjuna; will end.	282

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते, यदा स्थास्यति निश्चला। समाधावचला बुद्धिः, तदा योगमवाप्स्यसि॥ ५३

ऐकुनी भ्रमलेली ती, जेव्हा होईल निश्चल। बुद्धी स्थिर समाधीत, तेव्हा योगास पावसी॥ ५३

Lured by hearing as will be steady; firm intellect in contemplation, so you gain yoga. 53

इंद्रियांचिया संगती। जिये पसरु होतसे मती। ते स्थिर होईल मागुती। आत्मस्वरूपी॥	२८३
इंद्रियांच्या संगती। जी प्रसरण पावते बुद्धी। ती स्थिर होईल मागाहुनी। आत्मस्वरूपी॥	२८३
In contact with senses; expanding intellect; will later on be firm; in soul-form.	283

समाधिसुखी केवळ। जें बुद्धि होईल निश्चळ। तें पावसी तू सकळ। योगस्थिति॥	२८४
समाधिसुखी केवळ। जेव्हा बुद्धी होईल निश्चळ। तेव्हा पावशील तू सकळ। योगस्थिती॥	२८४
In contemplation-bliss; when intellect will be firmed; you will attain entire; yoga-state.	284

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा, समाधिस्थस्य केशव। स्थितधीः किं प्रभाषेत, किमासीत व्रजेत किम्॥	५४
स्थितप्रज्ञाचि का भाषा, समाधिस्थाचि केशवा? स्थिरबुद्धी कसा बोले, कसा चाले बसे कसा?	५४
What is sign of one firm in intellect, and contemplation; how does he talk, walk, sit?	54

तेथ अर्जुन म्हणे देवा। हाचि अभिप्रावो आघवा। मी पुसेन आता सांगावा। कृपानिधि॥	२८५
तेव्हा अर्जुन म्हणे देवा। हाचि अभिप्राय अवघा। मी पुसेन आता सांगावा। कृपानिधी॥	२८५
Then Arjuna said Lord; that comment entirely; I will ask, now tell; Kripanidhi!	285
मग अच्युत म्हणे सुखे। जे किरीटी तुज निके। ते पूस पां उन्मेखें। मनाचेनि॥	२८६
मग अच्युत म्हणाले खुशाल। जे किरीटी तुला पटेल। ते बा विचार मोकळ्या। मनानेचि॥	२८६
Achyuta said by all means; whatever Kiriti, you feel like; ask that with free; mind.	286
या बोला पार्थे। म्हणितले सांग पां श्रीकृष्णाते। काय म्हणिपे स्थितप्रज्ञाते। वोळखो केवी॥	२८७
या बोला पार्थे। म्हटले सांग बा श्रीकृष्णाते। काय म्हणती स्थितप्रज्ञाते। ओळखावा कैसा?	२८७
On this, Partha; said Krishna tell; what is a firm-intellect called; how to recognize him?	287
आणि स्थिरबुद्धि जो म्हणिजे। तो कैसां चिन्हीं जाणिजे। जो समाधिसुख भुंजे। अखंडित॥	२८८
आणि स्थिरबुद्धी जो म्हणावा। तो कैशा लक्षणांनी जाणावा? जो समाधिसुख भोगे। अखंडित॥	२८८
Firm-intellect; by what signs to know him; who enjoys contemplation-bliss; constant?	288
तो कवणी स्थिती असे। कैसेनि रूपी विलसे। देवा सांगावे हे ऐसे। लक्ष्मीपती॥	२८९
तो कोण्या स्थितिमध्ये असे। कोणत्या रूपी राहतसे। देवा सांगावे हे असे। लक्ष्मीपती॥	२८९
In what state does he exist; in what form does he stay; tell me that; Laxmipati!	289
तव परब्रह्मअवतरणु। जो षड्गुणाधिकरणु। तो काय तेथ नारायणु। बोलतु असे॥	२९०
तेव्हा परब्रह्म अवतरण। जो षड्गुण संपन्न। तो काय तेथ नारायण। बोलत असे॥	२९०
Then Brahma incarnation; having six virtues*; what did that Narayana; say?	290

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

प्रजहाति यदा कामान्, सर्वान्पार्थ मनोगतान्। आत्मन्येवात्मना तुष्टः, स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते॥	५५
त्यागितो कामना जेव्हा, सर्व पार्था मनातल्या। आत्म्यातच स्वये तुष्ट, स्थितप्रज्ञ तया म्हणा॥	५५
As he discards all mind desires; being content in soul, he be called as a firm-intellect.	55

म्हणे अर्जुना परियेसी। जो हा अभिलाषु प्रौढ मानसी। तो अंतराय स्वसुखेसी। करीत असे॥	२९१
म्हणे अर्जुना ऐकसी। जो हा अभिलाष प्रबल करी मानसी। तो अडचण स्वसुखासी। करीत असे॥	२९१
God said hear; who makes this desire strong in mind; hurdles for self-bliss he; creates.	291

जो सर्वदा नित्यतृप्त। अंतःकरण भरितु। परी विषयामाजी पतितु। जेणे संगे कीजे।।	२९२
जो सर्वदा नित्यतृप्त। अंतःकरण सुखाने भरीत। परी विषयामध्ये पतित। ज्याच्या संगे होतो।।	२९२
Who is ever content; mind full of bliss; but falling in object; by association with which.	292
तो कामु सर्वथा जाये। ज्याचे आत्मतोषी मन राहे। तोचि स्थितप्रज्ञ होये। पुरुष जाणे।।	२९३
तो कामु सर्वथा जाये। ज्याचे आत्मसंतोषी मन राहे। तोचि स्थितप्रज्ञ होये। पुरुष जाण।।	२९३
If that desire fully perishes; in soul-bliss whose mind rests; of firm-intellect; he is.	293
दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः, सुखेषु विगतस्पृहः। वीतरागभयक्रोधः, स्थितधीर्मुनिरुच्यते।।	५६
दुःखे उद्विग्नता नाही, सुखाची आटली स्पृहा। गेले राग भय क्रोध, स्थिरबुद्धी मुनी म्हणा।।	५६
No gloom by pain, un-desirous of joy; gone desire, fear, anger, he is a firm-intellect.	56
नाना दुःखीं प्राप्ती। ज्यासी उद्वेगु नाही चित्ती। आणि सुखाचिया आर्ती। अडपैजेना।।	२९४
नाना दुःखांची होता प्राप्ती। ज्यासी उद्वेग नाही चित्ती। आणि सुखाच्या अभिलाषेतही। अडकेना।।	२९४
On gaining many sorrows; who isn't dejected in mind; n in pleasure-craze; is not entangled.	294
अर्जुना तयाचा ठायी। कामक्रोधु सहजे नाही। आणि भयाते नेणे कही। परिपूर्ण तो।।	२९५
अर्जुना तयाच्या ठायी। कामक्रोध सहजचि नाही। आणि भयही न जाणे कधीही। परिपूर्ण तो।।	२९५
Arjuna, with him; there is no desire, anger; and never knows fear; he is perfected being.	295
ऐसा जो निरवधि। तो जाण पां स्थिरबुद्धि। जो निरसूनि उपाधि। भेदरहितु।।	२९६
ऐसा जो पूर्णसिद्धी। तो जाण बा स्थिरबुद्धी। जो निरसूनि सर्व उपाधी। राहे भेदरहित।।	२९६
He who is so perfect; know as a firm-intellect; who is free of limitations; is division-less.	296
यः सर्वत्रानभिस्नेहः, तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम्। नाभिनन्दति न द्वेषति, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता।।	५७
जो सर्वत्र अनासक्त, ते ते येता शुभाशुभ। नाही तोष नसे द्वेष, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली।।	५७
He unattached on facing well or evil; having no joy, hatred, his intellect is firmed.	57
जो सर्वत्र सदा सरिसा। परिपूर्ण चंद्र कां जैसा। अधमोत्तम प्रकाशा-। मार्जी न म्हणे।।	२९७
जो सर्वत्र सदा सारखा। परिपूर्ण चंद्र का जैसा। अधम उत्तम भेद ऐसा। प्रकाशताना नाही म्हणे।।	२९७
He who is ever equal; as full moon; never distinguishing pious, evil; while shining.	297
ऐसी अनवच्छिन्न समता। भूतमात्रीं सदयता। आणि पालटु नाही चित्ता। कवणे वेळे।।	२९८
ऐसी अखंड समता। भूतमात्रांमध्ये सदयता। आणि पालट नाही चित्ता। कोणेही वेळी।।	२९८
With such constant equanimity; and pity towards all beings; sans heart change; any time.	298
गोमटे काही पावे। तरी संतोषे तेणे नाभिभवे। जो ओखटेनि नागवे। विषादासी।।	२९९
चांगले काही पावे। तरी संतोषे त्याने न ताठावे। ज्याने वाईट घडताही न सापडावे। विषादासी।।	२९९
As good thing is gained; he isn't overjoyed; or as bad thing happened; he isn't dejected.	299
ऐसा हरिखशोकरहितु। जो आत्मबोधभरितु। तो जाण पां प्रज्ञायुक्तु। धनुर्धरा।।	३००
ऐसा हर्ष शोकरहित। जो आत्मबोधभरित। तो जाण बा प्रज्ञायुक्त। धनुर्धरा।।	३००
Bereft of joy-sorrow; full of soul-knowledge; know him as intellect-united; Dhanurdhara!	300

यदा संहरते चायं, कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यः, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥	५८
जो आवरून घेतो ही, कूर्मांगे सर्वही जशी। इंद्रिये विषयांतूनि, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली॥	५८
Who withdraws senses from objects, like tortoise its limbs; his intellect is firmed.	58

का कूर्म जियापरी। उवाइला अवेव पसरी। ना इच्छावशे आवरी। आपुले आपण॥	३०१
किंवा कासव ज्यापरी। संतोषता अवयव पसरी। आणि इच्छावशे आवरी। आपले आपण॥	३०१
Or as tortoise; when it is happy spreads its limbs; and at will withdraws; on its own.	301
तैसी इंद्रिये आपैती होती। जयाचे म्हणितले करिती। त्याची प्रज्ञा जाण स्थिती। पातली असे॥	३०२
तैसी इंद्रिये स्वाधीन होती। त्याचे सांगितलेले करिती। त्याची प्रज्ञा जाण मूळ स्थितीसी। पोचली असे॥	३०२
So controlled senses; obey his wishes; know his intellect to original state; has reached.	302

विषया विनिवर्तन्ते, निराहारस्य देहिनः। रसवर्जं रसोऽप्यस्य, परं दृष्ट्वा निवर्तते॥	५९
विषय होत निवृत्त, निराहारी जिवातुन। राहिली वासना होती, गेली ती आत्मदर्शने॥	५९
Objects resign from food-abstainer; remnant taste vanishes on soul-realization.	59

आता अर्जुना आणिकही एक। सांगेन एके कवतिक। या विषयांते साधक। त्यजिती नियमें॥	३०३
आता अर्जुना आणिकही एक। सांगेन एक कौतुक। या विषयांना साधक। त्यागिती नियमाधारे॥	३०३
One more thing; with curiosity listen; these objects, seekers; discard with rule's support.	303
श्रोत्रादि इंद्रिये आवरिती। परि रसने नियम न करिती। ते सहस्रधा कवळिजती। विषयीं इहीं॥	३०४
श्रोत्रादी इंद्रिये आवरिती। परी जिभेवरी ताबा न ठेविती। ते सहस्रपटीने घेरले जाती। विषयांनी या॥	३०४
Controlling hearing senses; but not of tastes; they are caught thousand times; by objects.	304
जैसी वरिवरि पालवि खुडिजे। आणि मुळी उदक घालिजे। तरी कैसेनि नाशु निपजे। त्या वृक्षा॥	३०५
जैशी वरीवरी पाने खुडावे। आणि मुळाशी पाणी घालावे। तरी कैसा नाश होये। त्या वृक्षाचा॥	३०५
If leaves are plucked; and roots are watered; how can be destroyed; that tree.	305
तो उदकाचेनि बळे अधिके। जैसा आडवेनि अंगे फाके। तैसा मानसी विषो पोखे। रसनाद्वारे॥	३०६
तो उदकाचेनि बळे अधिके। जैसा आडव्या अंगाने फाके। तैसा मनात विषय पिके। जिभेद्वारे॥	३०६
As due to watering; its girth increases; so object in mind ripens; through tongue.	306
येरां इंद्रियां विषय तुटे। तैसा नियमू न ये रस हटे। जे जीवन हे न घटे। येणेविण॥	३०७
दुसऱ्या इंद्रियांचा विषय तुटे। तैसा हट्टाने न हा रस हटे। कारण जीवनच न घडे। याचेविना॥	३०७
Other senses can discard object; but obstinately not taste; as life sustains not; without it.	307
मग अर्जुना स्वभावे। ऐसियाही नियमाते पावे। जें परब्रह्म अनुभवे। होऊनि जाइजे॥	३०८
मग अर्जुना सहजगत्या। अशांनाही नियमात येते आणता। जेव्हा परब्रह्म अनुभवाने स्वतः। होऊनि जाशी॥	३०८
Naturally; these are fitted into rules; when by experience, supreme Brahma; you will be.	308
तैं शरीरभाव नासती। इंद्रिये विषय विसरती। जें सोहंभावप्रतीति। प्रगट होय॥	३०९
तेव्हा शरीरभाव नासती। इंद्रिये विषय विसरती। जेव्हा झमी ब्रह्मफआहे ही प्रतीति। प्रगट होय॥	३०९
Body-sense vanishes; senses forget objects; when experience of 'I am Brahma'; appears.	309

यततो ह्यपि कौन्तेय, पुरुषस्य विपश्चितः। इन्द्रियाणि प्रमाथीनि, हरन्ति प्रसभं मनः॥	६०
जो करे यत्न कौंतेया, नराची बुद्धिवंत त्या। इंद्रिये क्षोभ देणारी, हरती सक्तिने मना॥	६०
Intelligent man making efforts; his agitated senses forcibly carry away mind.	60

येह्वी तरी अर्जुना। हे आया नये साधना। जे राहटताती जतना। निरंतर॥	३१०
एह्वी तरी अर्जुना। इंद्रिये वश न होती त्यांच्या साधनां। जे प्रयत्नशील इंद्रियदमना। निरंतर॥	३१०
Arjuna; senses aren't subjugated to their efforts; who try to control senses; constantly.	310
जयाते अभ्यासाची घरटी। यमनियमांचि ताटी। जे मनाते सदा मुठी। धरुनि आहाती॥	३११
जयासी अभ्यास हेचि घर। यमनियम हेचि दार। जे मनासी सदा ताबेदार। करुनि असती॥	३११
For whom study is home; conduct code is door; who keep confined their mind; ever.	311
तेही किजती कासाविसी। या इंद्रियांची प्रौढी ऐसी। जैसी मंत्रज्ञाते विवसी। भुलवी का॥	३१२
इंद्रिये त्यांचीही करिती कासाविशी। या इंद्रियांची प्रौढी ऐसी। जैशी मांत्रिकासही पिशाची। भुलवी का॥	३१२
Their senses keep them agitated; such is senses' fame; as to exorcist lures; the ghost.	312
देखे विषय हे तैसे। पावती ऋद्धिसिद्धीचेनि मिषे। मग आकळिती स्पर्शे। इंद्रियांचेनी॥	३१३
पहा विषय हे तैसे। मिळती ऋद्धिसिद्धीच्या आणि मिषे। मग जखडती संगदोषे। इंद्रियांच्या॥	३१३
Objects; acquired in guise of wealth n yogic powers; bind with contact-faults; of senses.	313
तिये संधीं मन जाये। मग अभ्यासी ठोठावले ठाये। ऐसे बळकटपण आहे। इंद्रियांचे॥	३१४
त्या तिढ्यात मन अडे। मग अभ्यासी अडखळे पडे। ऐसे बळकटपण आहे। इंद्रियांचे॥	३१४
In that web mind is caught; into study emerges impediment; such is strength; of senses.	314

तानि सर्वाणि संयम्य, युक्त आसीत मत्परः। वशे हि यस्येन्द्रियाणि, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥	६१
ती सारी संयमूनीच, युक्त होऊन मत्पर। वश ज्या सर्वही गात्रे, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली॥	६१
Restraining all, intent on me on uniting; with controlled senses, his intellect is firmed.	61

म्हणोनि आइके पार्था। यांते निर्दळी जो सर्वथा। सर्व विषयीं आस्था। सांडूनिया॥	३१५
म्हणोनि ऐक रे पार्था। यांना निर्दळी जो सर्वथा। सर्व विषयांतील आस्था। सोडूनिया॥	३१५
Partha, listen; who destroys them completely; by attachment in all objects; giving up.	315
तोचि तूं जाण। योगनिष्ठेसी कारण। जयाचें विषयसुखें अंतःकरण। झकवेना॥	३१६
तोचि तूं जाण। योगनिष्ठेसी कारण। ज्याचे विषयसुखात अंतःकरण। भुलेचिना॥	३१६
Know him only; as cause of yoga-loyalty; by object-pleasure whose mind; isn't lured.	316
जो आत्मबोधयुक्तु। होऊनि असे सततु। जो माते हृदयाआंतु। विसंबेना॥	३१७
जो आत्मबोधयुक्त। होऊनि असे सतत। जो मला हृदयाआत। विसरेना॥	३१७
Who is soul-knowledge-united; forever; he to me dwelling in his heart; doesn't forget.	317
एह्वी बाह्य विषय तरी नाही। परी मानसी होईल जरी काही। तरी साद्यंतुचि हा पाही। संसारु असे॥	३१८
एरवी बाह्य विषयसंग तरी नाही। परी मनी उपजले जरी काही। तरी त्यास पूर्णपणे हा पाही। जगचि ऐसे॥	३१८
Sans object-contact externally; if something arises in mind; he sees them fully; as world.	318

जैसा का विषाचा लेशु। घेतलिया होय बहुवसु। मग निभ्रांत करी नाशु। जीवितासि॥	३१९
जैसा का विषाचा अंशही। घेतल्यास होय बरेच काही। अंती निश्चित करी नाशही। जीविताचा॥	३१९
Even poison-drop; if consumed, many things happen; leading to sure destruction; of life.	319
तैसी या विषयांची शंका। मनी वसती देखा। घातु करी अशेखा। विवेकजाता॥	३२०
तैशी या विषयांची नुसती शंका। मनी जरी राहिली देखा। तरी घात करी नखशिखा। विवेकाचा॥	३२०
So if mere doubt of objects; in mind remains; that from head to toe kills; discernment.	320
<p>ध्यायतो विषयान्पुंसः, सङ्गस्तेषूपजायते। सङ्गात्संजायते कामः, कामात्क्रोधोऽभिजायते॥ ६२</p> <p>ध्यानी विषय येताच, संग त्यांच्यात होतसे। संगाने उपजे काम, कामाने क्रोध उद्भवे॥ ६२</p> <p>On object-thought, attachment arises; attachment leads to desire, desire to anger. 62</p> <p>क्रोधाद्भवति संमोहः, संमोहात्स्मृतिविभ्रमः। स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो, बुद्धिनाशात्प्रणश्यति॥ ६३</p> <p>क्रोधे नाश विवेकाचा, त्यातूनि स्मृतिविभ्रम। स्मृतिभ्रंशे मतीनाश, मतीनाशे विनाशचि॥ ६३</p> <p>Anger ending discernment, leads to oblivion; then to intellect-loss n destruction. 63</p>	
जरी हृदयी विषय स्मरती। तरी निसंगाही आपजे संगती। संगी प्रगटे मूर्ति। अभीलाषाची॥	३२१
जरी हृदयी विषय स्मरती। तरी निःसंगासही उपजे विषयसंगती। संगाने प्रगटे मूर्ती।अभिलाषेची॥	३२१
If mind remembers object; ascetic is attached to object; attachment creates form; of craze.	321
जेथ कामु उपजला। तेथ क्रोधु आधीच आला। क्रोधी असे ठेविला। संमोह जाणे॥	३२२
जेथ काम उपजला। तेथ क्रोध आधीच आलेला। क्रोधात असे ठेविलेला। अविचार जाण॥	३२२
Where there is desire; anger is already in queue; in anger exists; evil thought, know it.	322
संमोहा जालिया व्यक्ति। तरी नाशु पावे स्मृति। चंडवाते ज्योति। आहत जैसी॥	३२३
अविचार जेथ व्यक्त होती। तेथ नाश पावे स्मृती। झंजावाताने ज्योती। विझे जैशी॥	३२३
Where evil thoughts erupt; there memory is destroyed; as flame by wind; is extinguished.	323
का अस्तमानी निशी। जैसी सूर्यतेजाते ग्रासी। तैसी दशा स्मृतिभ्रंशी। प्राणियांसी॥	३२४
किंवा सूर्यास्त जेव्हा का होत। रात्र जैशी सूर्यतेजासी ग्रासत। तैशी दशा स्मृतिभ्रंशात। प्राणियांसी॥	३२४
When sun sets; night swallows sunlight; in oblivion, such is state; for living beings.	324
मग अज्ञानांध केवळ। तेणे आप्लविजे सकळ। तेथ बुद्धि होय व्याकुळ। हृदयामाजी॥	३२५
मग अज्ञानांधार केवळ। त्यात बुडे सकळ। तेव्हा बुद्धी होय व्याकुळ। हृदयामध्ये॥	३२५
In ignorance-darkness; everything is drowned; then intellect gets agitated; in heart.	325
जैसे जात्यंधा पळणी पावे। मग ते काकुळती सैरा धावे। तैसे बुद्धिसि होती भवे। धनुर्धरा॥	३२६
जैसे जन्मांधाला लागे पळावे। मग तो काकुळतीने सैरा धावे। तैसे बुद्धिसी भ्रम होये। धनुर्धरा॥	३२६
When born-blind has to run; he pitiably runs wild; so intellect is deluded; Dhanurdhara!	326
ऐसा स्मृतिभ्रंशु घडे। मग सर्वथा बुद्धि अवघडे। तेथ समूळ हे उपडे। ज्ञानजात॥	३२७
ऐसा स्मृतिभ्रंश घडे। मग सर्व बाजूने बुद्धी अवघडे। तेव्हा समूळ हे उखडे। ज्ञानजात॥	३२७
As oblivion happens; intellect is blocked on all sides; then gets uprooted; all knowledge.	327

चैतन्याचां भ्रंशी। शरीरा दशा जैशी। पुरुषा बुद्धिनाशी। होय देखे।।	३२८
चैतन्याच्या भ्रंशी। शरीराची दशा, जैशी। पुरुषाची बुद्धिनाशी। होय पहा।।	३२८
At consciousness' delusion; as condition of body is; man's intellect-destruction; happens.	328
म्हणोनि आइके अर्जुना। जैसा विस्फुलिंग लागे इंधना। मग तो प्रौढ जालिया त्रिभुवना। पुरो शके।।	३२९
म्हणोनि ऐक अर्जुना। जैशी ठिणगी लागे इंधना। मग तो अग्नी भडकता त्रिभुवना। जाळो शके।।	३२९
So Arjuna, listen; as spark ignites fuel; with flared up fire tri-world; can get burned.	329
तैसे विषयांचे ध्यान। जरी विपाये वाहे मन। तरी येसणे हे पतन। गिंवसीत पावे।।	३३०
तैसे विषयांचे ध्यान। जरी चुकोनि पाहे मन। तरी येवढे हे पतन। शोधित येते।।	३३०
Object-thought; if mind sees even by chance; this much downfall; comes searching.	330
रागद्वेषवियुक्तैस्तु, विषयानिन्द्रियैश्चरन्। आत्मवश्यैर्विधेयात्मा, प्रसादमधिगच्छति।।	६४
प्रीतद्वेषा वियुक्ताची, विषयी इन्द्रिये रत। आत्मवश जितेंद्रिय, तरी संतोष पावतो।।	६४
Sans desire, hatred senses enjoying object; soul-possessed, a sense-controlled, is happy.	64
म्हणोनि विषय हे आघवे। सर्वथा मनौनि सांडावे। मग रागद्वेष स्वभावे। नाशतील।।	३३१
म्हणोनि विषय हे अवघे। सर्वथा मनातूनि काढावे। मग रागद्वेष स्वभावे। नाशतील।।	३३१
If these objects; are removed from mind; then desire, hatred naturally; get destroyed.	331
पार्था आणिकही एक। जरी नाशले रागद्वेष। तरी इन्द्रियां विषयी बाधक। रमता नाही।।	३३२
पार्था आणिकही एक। जर नाशले रागद्वेष। तर इन्द्रियांना विषय बाधक। रमताना होत नाही।।	३३२
Partha; if desire and hatred are destroyed; for senses, objects aren't; harmful while enjoying.	332
जैसा सूर्य आकाशगतु। रश्मिकरीं जगाते स्पर्शतु। तरी संगदोषे काय लिंपतु। तेथिंचेनि।।	३३३
जैसा सूर्य नभातूनि जातो। किरणकरांनी जगा स्पर्शितो। तरी संगदोषाने काय मळतो। तेथींच्या तो।।	३३३
As sun travelling in sky; touches earth by rays; but by contact-fault is it tainted; thereby?	333
तैसा इन्द्रियार्थी उदासीन। आत्मरसेचि निर्भिन्न। जो कामक्रोधविहीन। होऊनि असे।।	३३४
तैसा तो इन्द्रियविषयांत उदासीन। आत्मरसात एकतान। जो कामक्रोधहीन। होऊनि असे।।	३३४
Indifferent to sense-objects; engrossed in soul-bliss; who desire-hatred-less; becomes.	334
तरी विषयांतुही काही। आपणपेवाचुनि नाही। मग विषय कवण कायी। बाधितील कवणा।।	३३५
तरी विषयांतही काही। आपल्यावाचुनि दुसरे नाही। मग विषय कैसे काय। बाधतील कोणा?	३३५
As in objects; nothing than ourselves exists; then objects how; to whom will harm?	335
जरी उदकें उदकी बुडिजे। का अग्नि आगी पोळिजे। तरी विषयसंगे आप्लविजे। परिपूर्ण तो।।	३३६
जरीच पाणी पाण्यात बुडेल। किंवा अग्नी आगीला जाळील। तरीच विषयसंगाने बुडेल। संपूर्ण तो।।	३३६
If water drowns in water; fire burns fire; then by object-contact he will be drowned; fully.	336
ऐसा आपणचि केवळ। होऊनि असे निखळ। त्याची प्रज्ञा अचळ। निभ्रांत मानी।।	३३७
ऐसा आपणचि केवळ। होऊनि असे निखळ। त्याची प्रज्ञा झाली अचळ। निशंक मानी।।	३३७
As he himself only; transforms purely; firm has become his intellect; doubtlessly.	337

प्रसादे सर्वदुःखानां, हानिरस्योपजायते। प्रसन्नचेतसो ह्याशु, बुद्धिः पर्यवतिष्ठते॥	६५
प्रसन्नतेत दुःखांचा, ज्याच्या नाशच होतसे। प्रसन्नचित्त होताच, बुद्धिही स्थिर राहते॥	६५
Whose sorrows end in cheers; on being cheerful minded, intellect remains firm.	65

देखे अखंडित प्रसन्नता। आधी जेथ चित्ता। तैसा रिगणे नाही समस्ता। संसारदुःखा॥	३३८
पहा अखंडित प्रसन्नता। नांदे ज्याचे चित्ता। मग प्रवेश नाही तेथ समस्ता। संसारदुःखा॥	३३८
Constant cheerfulness; in whose mind dwell; there is no entry for all; worldly sorrows.	338
जैसा अमृताचा निर्झर। प्रसवे जयाचा जठर। त्या क्षुधेतृषेचा अडसर। कधीच नाही॥	३३९
जैसा अमृताचा निर्झर। प्रसवे ज्याचे जठर। त्याला भूकतहानेचा अडसर। कधीच नाही॥	३३९
As nectar-fountain; whose belly springs; for him hurdle of hunger or thirst; is never felt.	339
तैसे हृदय प्रसन्न होये। तरी दुःख कैचे के आहे। तेथ आपैसी बुद्धि राहे। परमात्मरूपी॥	३४०
तैसे हृदय प्रसन्न आहे। तर दुःख कैसे काय आहे। तेथ आपोआप बुद्धी राहे। परमात्मरूपी॥	३४०
As heart is cheerful; how will grief thrive; there intellect remains; in supreme-soul form.	340
जैसा निर्वातीचा दीपु। सर्वथा नेणे कंपु। तैसा स्थिरबुद्धि स्वस्वरूपु। योगयुक्तु॥	३४१
जैसा निर्वात जागीचा दीप। कधीही न पावे कंप। तैसा स्थिरबुद्धी स्वस्वरूपात। योगयुक्त॥	३४१
As flame in breezeless place; never flickers; in soul-form, firm-intellect is; yoga-united.	341

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य, न चायुक्तस्य भावना। न चाभावयतः शान्तिः, अशान्तस्य कुतः सुखम्॥	६६
नसे बुद्धी अयुक्तास, अयुक्ता नच भावना। भावहीना नसे शांती, अशांतासी कसे सुख ?	६६
No intellect, firmness for a yoga-less; no peace sans firmness; for a peace-less no bliss?	66

ये युक्तीचि कडसणी। नाही जयाचा अंतःकरणी। तो आकळिला जाण गुणी। विषयादिकीं॥	३४२
अशी योगयुक्तीची विचारसरणी। नाही ज्याच्या अंतःकरणी। तो जखडला जाण गुणांनी। विषयादिक॥	३४२
Yoga-unity thought; in whose mind is absent; know he is caught by qualities; of objects.	342
त्या स्थिरबुद्धि पार्था। कहीं नाही सर्वथा। आणि स्थैर्याची आस्था। तेही नुपजे॥	३४३
त्याला स्थिरबुद्धी पार्था। कधी पावणे नाही सर्वथा। आणि स्थैर्याची आशा। तीही न उपजे॥	३४३
Partha, firm-intellect he; will never get; and hope for firmness; too won't appear.	343
निश्चळत्वाची भावना। जरी नव्हेचि देखे मना। तरी शांति केवी अर्जुना। आपु होय॥	३४४
निश्चलत्वाची भावना। जर नाहीच शिवे त्याचे मना। तर शांती कैशी अर्जुना। मिळणे होय॥	३४४
If firmness-thought; never touches his mind; Arjuna, how then will be peace; achieved?	344
आणि जेथ शांतीचा जिव्हाळा नाही। तेथ सुख विसरोनि न रिगे कही। जैसा पापियाचां ठायी। मोक्षु न वसे॥	३४५
आणि जेथ शांतीचा ओलावा नाही। तेथ सुख चुकोनि न शिरे काही। जैसा पाप्याच्या ठायी। मोक्ष ना वसे॥	३४५
With is no warmth of peace; bliss never enters by chance; sinful doesn't gain; liberation.	345
देखे अग्निमाजी घापती। तिये बीजे जरी विरूढती। तरी अशांता सुखप्राप्ती। घडो शके॥	३४६
पहा अग्नीमध्ये भाजली। ती बीजे जर अंकुरली। तरीच अशांतासी सुखे मिळाली। असे घडू शके॥	३४६
If seed burnt; would sprout; then only un-peaceful gaining pleasure; would be possible.	346

म्हणोनि अयुक्तपण मनाचे। तेचि सर्वस्व दुःखाचे। या कारणे इंद्रियांचे। दमन निके॥	३४७
म्हणोनि अस्थिरपण मनाचे। तेचि सर्वस्व दुःखाचे। या कारणे इंद्रियांचे। दमन करणेचि भले॥	३४७
As unsteadiness of mind; is cause of all miseries; keeping senses; controlled is better.	347

इन्द्रियाणां हि चरतां, यन्मनोऽनु विधीयते। तदस्य हरति प्रज्ञां, वायुर्नावमिवाम्भसि॥ ६७

इंद्रिये वर्तती तेव्हा, जे मन त्यांत धावते। ते या बुद्धीसही नेते, वायु नावे जळी जसा॥ ६७

Mind following wandering senses; carries intellect, as wind carrying boat on water. 67

ये इंद्रिये जे जे म्हणती। ते तेचि जे पुरुष करिती। ते तरलेचि न तरती। विषयसिंधु॥	३४८
ही इंद्रिये जे जे म्हणती। तेचि जे पुरुष करिती। ते तरले तरीही न तरती। विषयसिंधु॥	३४८
What senses order; who obey them; though they float, in fact they don't cross; object-sea.	348
जैसी नाव थडिये ठाकिता। जरी वरपडी होय दुर्वाता। तरी चुकलाही मागौता। अपावो पावे॥	३४९
जैशी नाव थडी लागली। आणि सापडली वादळी। तरी संकटे जी चुकविलेली। त्यात सापडू शके॥	३४९
If on reaching bank, boat; in storm gets caught; in dangers missed early; it can be caught.	349
तैसी प्राप्तेही पुरुषें। इंद्रिये लाळिली जरी कौतुकें। तरी आक्रमिला जाण दुःखें। सांसारिकें॥	३५०
तैसी सिद्धिप्राप्त पुरुषाने। इंद्रिये लाडविली जरी कौतुकाने। तरी व्यापिलाच पहा दुःखाने। संसारादी॥	३५०
If perfected man; for fancy pampers senses; he gets caught by miseries; of worldly life.	350

तस्माद्यस्य महाबाहो, निगृहीतानि सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यः, तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥ ६८

तरी ज्याने महाबाहो, खेचिली सर्वतोपरी। इंद्रिये विषयांतूनि, त्याचि प्रज्ञा स्थिरावली॥ ६८

Arjuna, who has totally withdrawn; senses from objects, his intellect is firmed. 68

म्हणोनि आपुली आपणपेया। जरी ये इंद्रिये येती आया। तरी अधिक काही धनंजया। सार्थक असे॥	३५१
म्हणोनि आपली आपण। जरी ही इंद्रिये होती स्वाधीन। तरी याहून अधिक काय धनंजया। सार्थक असे?	३५१
On their own; if senses get surrendered; what more than that, Dhananjaya; is worthy?	351
देखे कूर्म जियापरी। उवाइला अवयव पसरी। ना तरी इच्छावशे आवरी। आपणपेचि॥	३५२
पहा कासव जियापरी। सुखावता अवयव पसरी। ना तरी इच्छावशे आवरी। आपणातचि॥	३५२
Look as tortoise; while being happy spreads limbs; as per wish it withdraws; in itself.	352
तैसी इंद्रिये आपैती होती। ज्याचे म्हणितले करिती। त्याची प्रज्ञा जाण स्थिती। पातली असे॥	३५३
तैसी इंद्रिये आपलीसी होती। ज्याचे सांगितलेले करिती। त्याची प्रज्ञा जाण स्थिरतेसी। पोचली असे॥	३५३
Senses get subdued; behave per whose wishes; know his intellect to firmness; is reached.	353
आता आणिक एक गहन। पूर्णाचे चिन्ह। अर्जुना तुज सांगेन। परीस पां॥	३५४
आता आणीक एक गहन। परिपूर्ण पुरुषाचे लक्षण। अर्जुना तुज सांगेन। ऐक बापा॥	३५४
Now one more deep; indication of perfected man; I will tell, Arjun; listen, Friend!	354

या निशा सर्वभूतानां, तस्यां जागर्ति संयमी। यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः॥ ६९

जी रात्र सर्व भूतांना, तेव्हा जागत संयमी। जेव्हा जागतात भूते, ती रात्र पाहतो मुनी॥ ६९

In night for beings, disciplined is awake; sage sees it as night as beings are awake. 69*

देखे भूतजात निदले। तेथेचि जया पाहले। आणि जीव जेथ चेइले। तेथ निद्रितु जो॥	३५५
पहा भूतमात्र झोपलेले। तेथेचि जया उजाडले। आणि सर्व जीव जेथे जागलेले। तेव्हा निद्रित जो॥	३५५
As all beings are asleep; for him it is sunrise; when all beings are awake, he is asleep.	355
तोचि तो निरुपाधि। अर्जुना तो स्थिरबुद्धि। तोचि जाणे निरवधि। मुनीश्वर॥	३५६
तोचि तो विनाउपाधी। अर्जुना तो स्थिरबुद्धी। जणू पूर्ण जलधी। मुनीश्वर॥	३५६
He sans limiting condition; is a firm-intellect, Arjuna; as if complete ocean; great sage.	356

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं, समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत्।

तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे, स शान्तिमाप्नोति न कामकामी॥

७०

संपूर्ण राहे अचला स्थितीने, अब्धी जलाने भरे जरी का।

तसे किती काम त्याच्यात येवो। निवांत राहे न तो होय कामी॥

७०

Being fully steady, ocean though full of water;

so in spite of flooding desires, he is peaceful, never becomes lustful. 70

पार्था आणिकही परी। तो जाणो येईल अवधारी। जैसी अक्षोभता सागरी। अखंडित॥	३५७
पार्था आणिकही एका परी। तो जाणो येईल ऐक तरी। जैसी शांतता सागरी। अखंडित॥	३५७
Partha, in one more way; he will be known, listen; like steadiness in ocean; constantly.	357
जरी सरिताओघ समस्त। परिपूर्ण होऊनि मिळत। तरी अधिक नोहे ईषत्। मर्यादा न संडी॥	३५८
जरी सरिताओघ समस्त। परिपूर्ण होऊनि मिळत। तरी तो अधिक नाही फुगत। मर्यादा न सोडी॥	३५८
Even if all river-flows; join in full measures; it neither swells; nor crosses its limit.	358
ना तरी ग्रीष्मकाळी सरिता। शोषूनि जाती समस्ता। परी न्यून नव्हे पार्था। समुद्र जैसा॥	३५९
किंवा ग्रीष्मकाळी सरिता। सुकूनि जाती समस्ता। परी उणावेना पार्था। समुद्र जैसा॥	३५९
Or during summer as rivers; dry up completely; Partha, never gets reduced; as ocean.	359
तैसा प्राप्ती ऋद्धिसिद्धी। त्यासि क्षोभु नाही बुद्धि। आणि न पवता न बाधी। अधृति त्याते॥	३६०
तैसा मिळता ऋद्धिसिद्धी। त्याची विचलणे नाही बुद्धी। आणि न लाभता न बाधी। अधीरता त्या॥	३६०
On gaining wealth n yogic power; his intellect wavers not; on not gaining; he isn't eager.	360
सांगे सूर्याच्या घरी। प्रकाशु काय वातीवेरी। की न लविजे तरी अंधारी। कोंडेल तो॥	३६१
सांग सूर्याच्या घरी। प्रकाश काय वातीवेरी। किंवा न लाविल्या वाती तरी अंधारी। कोंडेल का तो?	३६१
Does sun's house; get lit up by wicks; if wicks aren't kindled, in darkness; will it plunge?	361
देखे ऋद्धिसिद्धि त्यापरी। आली गेली से न करी। तो विगुंतला असे अंतरी। महासुखी॥	३६२
पहा ऋद्धिसिद्धी तशापरी। आली गेली पर्वा न करी। तो रमला असे अंतरी। महासुखामध्ये॥	३६२
If wealth and yogic power; come or go, he bothers not; he is absorbed ever; in great bliss.	362
जो आपुलेनि नागरपणे। इंद्रभुवनाते पाबळे म्हणे। तो केवी रंजे पालिवणे। भिल्लांचेनि॥	३६३
जो आपल्या संपन्नपणे। इंद्रभुवनाला तुच्छ म्हणे। त्याचे कैसे पालामध्ये रमणे। भिल्लांच्या॥	३६३
He with affluence; at Indra-resort scorns; how will he be interested in hut; of a tribal?	363
जो अमृतासि ठी ठेवी। तो जैसा कांजी न सेवी। तैसा स्वसुखानुभवी। न भोगी ऋद्धि॥	३६४
जो अमृतासी नावे ठेवी। तो जैसा कांजी न सेवी। तैसा स्वसुखानुभवी। न भोगी ऋद्धी॥	३६४
As he blaming nectar; won't taste rice soup; one in soul-bliss; doesn't enjoy wealth.	364

पार्था नवल हे पाही। जेथ स्वर्गसुख लेखनीय नाही। तेथ ऋद्धिसिद्धि कायी। प्राकृता होती॥	३६५
पार्था नवल हे पाही। जेथ स्वर्गसुख गणतीत नाही। तेथ ऋद्धिसिद्धीचा काही। पाड नाही॥	३६५
See wonder; heaven-joys aren't counted where; there wealth and yogic power; don't matter.	365

विहाय कामान्यः सर्वान्, पुमांश्चरति निःस्पृहः। निर्ममो निरहंकारः, स शान्तिमधिगच्छति॥ ७१

त्यागुनी कामना सर्व, नर वर्ते स्पृहेविना। ममता ना अहंकार, तो शांतीस पावतो॥ ७१

He casting desires, behaving sans craving, not having affection, ego; gains peace. 71

ऐसा आत्मबोधे तोषला। जो परमानंदे पोखला। तोचि स्थितप्रज्ञु भला। वोळख तू॥	३६६
ऐसा आत्मबोधाने तोषला। जो परमानंदाने पोसला। तोचि स्थितप्रज्ञ भला। ओळख तू॥	३६६
He happy with soul-knowledge; nourished by supreme-bliss; is firm-intellect; know it.	366
तो अहंकाराते दंडुनी। सकळ कामु सांडोनी। विचरे विश्व होऊनि। विश्वाचिमाजी॥	३६७
तो अहंकारासी दंडूनि। सकळ कामना सोडूनि। विचरे विश्व होऊनि। विश्वाच्याचि मध्ये॥	३६७
He punishing egoism; casting all desires; by himself being cosmos; roams in cosmos.	367

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ, नैनां प्राप्य विमुह्यति। स्थित्वास्यामन्तकालेऽपि, ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति॥ ७२

अशी ब्राह्मी स्थिती पार्था, होता प्राप्त न मोहतो। स्थिर तो अंतकाळीही, ब्रह्ममोक्षास पावतो॥ ७२

Gaining Brahma-state, he isn't lured; firm in end, he gains Brahma-liberation. 72

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययोगो नाम द्वितीयोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील सांख्ययोग नामे दुसरा अध्याय॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥

Chapter II 'Samkhya Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna

हे ब्रह्मस्थिति निःसीम। जे अनुभविता निष्काम। पातले परब्रह्म। अनायासे॥	३६८
ही ब्रह्मस्थिती असीम। जे अनुभविते निष्काम। पावले त्यांना परब्रह्म। अनायासे॥	३६८
Brahma-state unlimited; those experiencing sans desire; gain supreme Brahma; naturally.	368
जे चिद्रूपी मिळता। देहांतीची व्याकुळता। आड ठाको न शके चित्ता। प्राज्ञा जया॥	३६९
कारण ज्ञानरूपात मिळता। देहांतीची व्याकुळता। आड ठाको न शके चित्ता। ज्ञानियास ज्या॥	३६९
On gaining knowledge-form; death-time agony; can't strike heart; of a savant.	369
तेचि ही स्थिति। स्वमुखें श्रीपति। सांगत अर्जुनाप्रति। संजयो म्हणे॥	३७०
तीच ही स्थिती। स्वमुखे श्रीपती। सांगत अर्जुनाप्रती। संजय म्हणे॥	३७०
This is the state; Shripati himself; is narrating to Arjuna; says Sanjaya.	370
ऐसे कृष्णवाक्य ऐकिले। तेथ अर्जुने मनी म्हणितले। आता आमुच्याचि काजा आले। उपपत्ती इया॥	३७१
ऐसे कृष्णवाक्य ऐकिले। तेव्हा अर्जुनाने मनी म्हटले। आता आमच्याच कामास आले। सिद्धान्त हे॥	३७१
On listening Krishna-words; Arjuna thinks; now are useful to me; these doctrines.	371
जे कर्मजात आवघे। एथ निराकारिले देवें। तरी पारुषले म्या झुंजावे। म्हणूनिया॥	३७२
कारण कर्मजात आवघे। येथे निषिद्धिले देवे। तर मग संपले की मी झुंजावे। म्हणूनिया॥	३७२
As all karmas; Lord has condemned here; then that ends my fighting; accordingly.	372

ऐसा श्रीअच्युताचिया बोला। चित्ती धनुर्धर उवायिला। आता प्रश्न करील भला। आशंकोनियां॥	३७३
ऐसा श्रीअच्युताच्या बोला। चित्ती धनुर्धर संतोषला। आता प्रश्न करील भला। शंका येऊनिया॥	३७३
By Achuta's words; Arjuna was elated; now he will put a question great; on having doubt.	373
तो प्रसंगु असे नागरु। जो सकळ धर्मासि आगरु। की विवेकामृतसागरु। प्रांतहीनु॥	३७४
तो प्रसंग असे बहारदार। जो सकळ धर्मासि आगर। किंवा विवेकामृतसागर। अंतहीन॥	३७४
That is enchanting incidence; resort of all religions; discernment-nectar sea; endless.	374
जो आपण सर्वज्ञनाथु। निरूपिता होईल श्रीअनंतु। ते ज्ञानदेवो सांगेल मातु। निवृत्तिदासु॥	३७५
जो आपण सर्वज्ञनाथ। निरूपण करील श्रीअनंत। तो ज्ञानदेव सांगेल वृत्तांत। निवृत्तिदास॥	३७५
Omniscient; Shri Ananta will narrate; Dnyandeva will tell that story; Nivrittidas.	375

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां सांख्ययोगनाम द्वितीयोऽध्यायः॥२॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा सांख्ययोगनाम दुसरा अध्याय॥२॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter II 'Samkhya Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

(Title) Samkhya* Yoga: The intellect by which soul-form is appropriately and convincingly deliberated is called as Samkhya knowledge, Samkhya-Upnishad or Brahma-vidya. What soul-form manifests with help of this intellect is Samkhya. This deliberation appears in Samkhya-shastra. So Yoga described by Samkhya-shastra is known as Samkhya Yoga.

- (D-78) Sudarshana*: Serrated steel wheel rotating around right hand first finger of Krishna capable of killing anyone.
- (G-13) Living Being*: Jiva, The body into which soul stays.
- (D-125) Par-Brahma*: This is supreme, eternal, immutable, absolute truth and reality from which entire cosmos manifests and into which it merges on total dissolution.
- (D-140) Illusory energy*: Maya, Synonym for Nature or Prakriti which is first creation of the creator.
- (D-150) Tri-quality*: Gun-traya, Three basic inherent qualities of human nature namely Pious (Satv), Passionate (Raj) and Dark (Tam).
- (D-246) Yadnya*: Important Vedic period ritual meant for achieving desired goals including pleasures of heaven.
- (G-44) Contemplation*: Samadhi, Eighth and final stage of eightfold Yoga which bestows final liberation from worldly life to a seeker.
- (G-47) Karma¹: The sum total of any person's actions during present and previous lives seen as affecting his fate and destiny too. Karma-fruit²: Karma-fal, Desired outcome from karma performed. Non-Karma³: Akarma, Karma done without desiring karma-fruit.
- (D-290) Six virtues*: Shat-guna, God has six virtues, namely, Success, Wealth, Benevolence, Knowledge, Asceticism and Prosperity.
- (G-69) When all Beings are asleep in ignorance-darkness, a disciplined sage is awake in Soul-knowledge and when all Beings are busy in their activities, a sage is engrossed in Soul-bliss.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(तिसरा अध्याय - कर्मयोग)

Chapter III - Karma Yoga

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

तिसरा अध्याय - कर्मयोग

Chapter III - Karma Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते, मता बुद्धिर्जनार्दन। तत्किं कर्मणि घोरे मां, नियोजयसि केशव।। १
 कर्माहुनी तुला श्रेष्ठ, ज्ञान वाटे जनार्दना। मग का घोर कर्मी म्या, नियोजीतोसि केशवा।। १
 You feel knowledge is greater to karma; so why do you make me do terrible karma. 1

मग आइका अर्जुने म्हणितले। देवा तुम्ही जे वाक्य बोलिले। ते निके म्या परिसले। कमळापती।। १
 मग ऐका अर्जुनाने म्हटले। देवा तुम्ही जे वाक्य बोलिले। ते चांगले मी ऐकिले। कमळापती।। १
 Then listen, Arjuna said; Lord what you said; I have carefully heard; Kamalapati! 1
 तेथ कर्म आणि कर्ता। उरेचिना पाहता। ऐसे मत तुझे अनंता। निश्चित जरी।। २
 तेव्हा कर्म आणि कर्ता। उरेचिना ज्ञान पाहता। ऐसे मत तुझे श्रीअनंता। निश्चित जरी।। २
 So karma and doer; in intellect's context don't remain; Ananta it is your opinion; though certain. 2
 तरी माते केवी हरी। म्हणसी पार्था संग्रामु करी। इये लाजसीना महाघोरी। कर्मी सुतां।। ३
 तरी मला कैसे हरी। म्हणसी पार्था संग्राम करी। लाजसीना या महाघोरी। कर्मी लोटताना मला? ३
 Hari, how do you; say Partha fight; aren't you ashamed of in this dreadful; karma, throwing me? 3
 हा गा कर्म तूचि अशेष। निराकारिसी निःशेष। तरी मजकरवी हे हिंसक। का करविसी तू।। ४
 हो गा कर्म तूचि पूर्ण। निषेधिसी संपूर्ण। तरी मजकरवी हे हिंसक कर्म। का करविसी तू? ४
 All karma you; are condemning fully; this violent karma through me; why do you get done? 4
 तरी हेचि विचारी हृषीकेशा। तू मानु न देसी कर्मलेशा। आणि येसणी हे हिंसा। करवीत आहासी।। ५
 तरी हाचि विचार करी हृषीकेशा। तू मान न देसी कर्मअंशा। आणि एवढी ही हिंसा। करवीत आहेसी।। ५
 Think over, Rishiksha; karma-part you don't recognize; yet large violence this; you cause. 5

व्यामिश्रेणेव वाक्येन, बुद्धिं मोहयसीव मे। तदेकं वद निश्चित्य, येन श्रेयोऽहमाप्नुयाम्।। २
 द्वयर्थी या अशा वाक्ये, बुद्धी भ्रमविसी मम। ते एक सांग बेताचे, ज्याने श्रेय मला मिळे।। २
 By such double talk, you delude my intellect; tell a thing which will gain me credit. 2

देवा तुवाचि ऐसे बोलावे। तरी आम्हां नेणती काय करावे। आता संपले म्हणे पां आघवे। विवेकाचे।। ६
 देवा तुम्हीच ऐसे बोलावे। तर आम्ही नेणत्याने काय करावे? आता संपलेच बोलणे अवघे। विवेकाचे।। ६
 If you speak so; what should ignorant like me do; now must end entire talk; of discernment. 6

हा गा उपदेशु जरी ऐसा। तरी अपभ्रंशु तो कैसा। आता पुरला आम्हां धिवसा। आत्मबोधाचा॥	७
अगा उपदेश जर ऐसा। तर भ्रमोपदेश असेल कैसा? आता पुरे झाला आम्हा भरवसा। आत्मबोधाचा॥	७
If this is advice; what will be wrong advice; now for us enough of reliance; of soul-knowledge.	7
वैद्य पथ्य वारूनि जाये। मग जरी आपणचि विष सुये। तरी रोगिया कैसेनि जिये। सांगें मज॥	८
वैद्य प्रथम पथ्य सांगूनि गेले। मग जर त्यानेचि विष दिले। तर रोगी कैसा जगे। सांग मला?	८
If doctor first prescribed diet; then administered poison; how will survive a patient; tell me?	8
जैसे आंधळे सुईजे आव्हाटा। का माजवण दीजे मर्कटा। तैसा उपदेशु हा गोमटा। वोढवला आम्हां॥	९
जैसे आंधळे घातले आडवाटेला। किंवा माजवण दिले मर्कटाला। तैसा उपदेश हा भला। लाभला आम्हा॥	९
If a blind man is misled to stray; or with wine is fed monkey; such advice great; I received.	9
मी आधीचि काही नेणे। वरी कवळिलो मोहे येणे। कृष्णा विवेकु या कारणे। पुसिला तुज॥	१०
मी आधीच काही न जाणे। आणि व्यापिलो या मोहाने। श्रीकृष्णा विवेक या कारणे। पुसिला तुज॥	१०
I am already ignorant; with lure now caught; so Krishna, discernment; from you was sought.	10
तव तुझी एकेकी नवाई। एथ उपदेशामाजी गावाई। तरी अनुसरलिया काई। ऐसे कीजे॥	११
तेव्हा तुझे एकेक नवल आहे। येथे उपदेशात घोटाळा आहे। तुला अनुसरलो म्हणूनि काय। ऐसे करावे?	११
Strange are your ways; here in advice confusion exists; as I follow you; so did you do this?	11
आम्ही तनुमनुजीवे। तुझिया बोला वोटंगावे। आणि तुवाचि ऐसे करावे। तरी सरले म्हणे॥	१२
आम्ही तनमनभावे। तुझ्या शब्दावरी विसंबावे। आणि तूच ऐसे करावे। तरी संपले म्हणा॥	१२
I with body-soul-mind; depend on your word; and you should do like this; then all is over.	12
आता ऐसियापरी बोधिसी। तरी निके आम्हा करिसी। एथ ज्ञानाची आस कायसी। अर्जुन म्हणे॥	१३
आता अशापरी उपदेशीसी। तरी कल्याणच आमचे करिसी। एथ ज्ञानाची आस कायसी? अर्जुन म्हणे॥	१३
By advising like this; you are as if favouring us; why to seek knowledge here; Arjuna says.	13
तरी ये जाणिवेचे कीर सरले। परी आणिक एक असे जाहले। जे थिते हे डहुळले। मानस माझे॥	१४
म्हणजे आता ज्ञानाचे कामच सरले। परी आणिक एक ऐसे झाले। जे स्थिर होते ते ढवळले। मन माझे॥	१४
So of knowledge there is no need; but one thing happened; that stired steady mind; of mine.	14
तेवीचि कृष्णा हे तुझे। चरित्र काही नेणजे। जरी चित्त पाहसी माझे। येणे मिषे॥	१५
तरीच कृष्णा हे तुझे। चरित्र काही न समजे। कदाचित् मन पाहसी माझे। या निमित्ताने॥	१५
Krishna, your; character is unperceivable; probably testing my mind; on this occasion.	15
ना तरी झकवीतु आहासि माते। की तत्त्वचि कथिले ध्वनिते। हे अवगमिता निरुते। जाणवेना॥	१६
अथवा फसवीत आहेसि मज। किंवा तत्त्वचि सांगितले गूढार्थात। हे विचार करता नीट। जाणवेना॥	१६
Either you are deceiving me; or telling principle implied; that on thinking can't; be understood.	16
म्हणोनि आइके देवा। हा भावार्थु आता न बोलावा। मज विवेकु सांगावा। मन्हाटा जी॥	१७
म्हणोनि ऐका देवा। हा भावार्थ आता न बोलावा। मजला विवेक सांगावा। सोप्या भाषेत जी॥	१७
Lord, listen; now don't tell this implied meaning; tell discernment to me; in simple language.	17
मी अत्यंत जड असे। परी ऐसाही निके परियसे। श्रीकृष्णा बोलावे तुवा तैसे। एकनिष्ठ॥	१८
मी अत्यंत जड असे। परी अशाही मला सांगावे नीटसे। श्रीकृष्णा बोलावे तू तसे। एकचि इष्ट॥	१८
I am much dullard; but explain clearly to me; Krishna, you should talk; only single desirable.	18

देखे रोगाते जिणावे। औषध तरी देयावे। परी ते अतिरुच्य व्हावे। मधुर जैसे॥	१९
पहा रोगाला जिंकावे। म्हणोनि औषध तर द्यावे। परी ते अतिरुचकर असावे। मधुर जैसे॥	१९
For conquering disease; medicine is must; but it should be very tasty; and sweet.	19
तैसे सकळार्थभरित। तत्त्व तरी सांगावे उचित। परी बोधे माझे चित्त। जयापरी॥	२०
तैसे सकळ अर्थभरित। तत्त्व तरी सांगावे उचित। परी त्याने बोध व्हावा माझ्या चित्तात। अशापरी॥	२०
That all meaningful; tell appropriate principle; that will enlighten my mind; likewise.	20
देवा तुजऐसा निजगुरु। आणि आर्तीधणी कां न करूं। एथ भीड कवणाची धरूं। तूं माय आमुची॥	२१
देवा तुजसारखा निजगुरू। आणि आवड पुरी का न करूं। येथ भीड कोणाची धरूं। तूं माय आमची॥	२१
Lord, self-guru like you; so why not fulfil wish; here of who to fight shy; you are our mother.	21
हा गा कामधेनूचे दुभते। दैवे जाहले जरी आपैते। तरी कामनेची का तेथे। वानी कीजे॥	२२
होय गा कामधेनूचे दुभते। दैवे झाले जर आपलेसे। तर इच्छा कामनांची का तेथे। वानवा करूं?	२२
If wish-cow's milk; is available by luck; there in fulfilling desire; why to be miser?	22
जरी चिंतामणी हाता चढे। तरी वांछेचे कवण साकडे। का आपलेनि सुरवाडे। इच्छावे ना॥	२३
जर चिंतामणी हाती पडे। तर इच्छेला का घालावे साकडे। का आपल्याला आवडे। ते इच्छावे ना?	२३
If at hand is wish-stone; why to confine desire; and our cherished; why not to wish?	23
देखे अमृतसिंधूते ठाकावे। मग ताहाना जरी फुटावे। तरी सायासु का करावे। मागील ते॥	२४
पहा की अमृतसिंधूपाशी पोचावे। मग तहानेने जर तडफडावे। तर सायासच का करावे। मागील ते?	२४
Look reaching nectar-sea; and dying of thirst; then why at all to make effort; earlier ones?	24
तैसा जन्मांतरी बहुती। उपासिता लक्ष्मीपती। तू दैवे आजी हाती। जाहलासी जरी॥	२५
तैसा जन्मांतरी बहुती। उपासिता लक्ष्मीपती। तू दैवाने आज हाती। लागलासी जरी॥	२५
So after births many; worshiping Laxmipati; today in our hands luckily you; are caught.	25
तरी आपुलिया सवेसा। का न मागावासि परेशा। देवा सुकाळु हा मानसा। पाहला असे॥	२६
तरी आपल्या इच्छे जैसा। का न मागावा परेशा। देवा सुकाळ हा मानसा। उजाडला असे॥	२६
As per my desire; why not to wish O leader of gods; Lord, good time for mind; has dawned.	26
देखे सकळार्तीचे जियाले। आजि पुण्य यशासि आले। हे मनोरथ जहाले। विजयी माझे॥	२७
पहा सकळ इच्छांना चैतन्य आले। आज पुण्य यशासी आले। हे मनोरथ झाले। विजयी माझे॥	२७
Look my all wishes are enlivened; merit has succeeded; and my dream became; victorious.	27
जी जी परममंगळधामा। देवदेवोत्तमा। तू स्वाधीन आजि आम्हां। म्हणऊनिया॥	२८
जी जी परममंगळधामा। सकळ देवदेवोत्तमा। तू स्वाधीन आज आम्हा। म्हणूनिया॥	२८
Salute to Supreme home; Supreme god; you are at my disposal today; that is why.	28
जैसे मातेच्या ठायी। अपत्या अनवसरु नाही। स्तन्यालागूनि पाही। जियापरी॥	२९
जैसे मातेच्या ठायी। बालकाला काळवेळ नाही। स्तनपानासाठी पाही। जशापरी॥	२९
For seeking mother; as infant has no time limit; searching for breast-feeding; likewise.	29
तैसे देवा तूते। पुसिजतसे आवडे ते। आपुलेनि आर्ते। कृपानिधि॥	३०
तैसे देवा तुम्हाकडे। विचारीत आहे वाटले ते। आपल्या आले इच्छेसी ते। कृपानिधी॥	३०
So Lord, to you; I am asking whatever; came to my mind; Kripanidhi!	30

तरी पारत्रिकी हित। आणि आचरिता तरी उचित। ते सांगे एक निश्चित। पार्थु म्हणे॥	३१
तरी परलोकी करे हित। आणि आचरण्यास तरी उचित। ते सांग एक निश्चित। पार्थ म्हणे॥	३१
What is beneficial in other life; easy to practise in this life; tell me certainly; Partha says.	31

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

लोकेऽस्मिन्द्विविधा निष्ठा, पुरा प्रोक्ता मयानघ। ज्ञानयोगेन साङ्ख्यानां, कर्मयोगेन योगिनां॥	३
जगी ह्या द्विविधा निष्ठा, निष्पापा कथिल्या तुला। ज्ञानयोगात सांख्यांची, कर्मयोगात योगिची॥	३
I told you twofold loyalty Arjuna; in knowledge-yoga of Samkhya, in karma-yoga of Yogi.	3

या बोला अच्युत। म्हणतसे विस्मितु। अर्जुना हा ध्वनितु। अभिप्रावो॥	३२
या बोलावर श्रीगोपाल। म्हणतसे तुझी आहे कमाल। अर्जुना हा सांगितला। आम्ही केवळ अभिप्राय॥	३२
On this talk, Achuta; said you are limit; Arjuna, I told that; only as a comment.	32
जे बुद्धियोगु सांगता। सांख्यमतसंस्था। प्रकटिली स्वभावता। प्रसंगे आम्ही॥	३३
कारण बुद्धियोग सांगताना आली। सांख्यमत प्रणाली। ओघाओघाने सांगितली। प्रसंगे आम्ही॥	३३
As intellect-yoga told; Samkhya-opinion appeared; by and by it was told; incidentally by me.	33
तो उद्देशु तू नेणसीचि। म्हणोनि क्षोभलासि वायाचि। तरी आता जाण म्याचि। उक्त दोन्ही॥	३४
तो उद्देश तू न जाणसीचि। म्हणोनि क्षोभलासी उगाचचि। तरी आता जाण मीचि। सांगितली उक्त दोन्ही॥	३४
You not knowing objective; got agitated unduly; so now know that I; told both proper paths.	34
अवधारी वीरश्रेष्ठा। ये लोकी या दोन्ही निष्ठा। मजचिपासूनि प्रगटा। अनादिसिद्धा॥	३५
एकावे वीरश्रेष्ठा। या लोकी या दोन्ही निष्ठा। मजचिपासूनि प्रगट झाल्या। परी त्या अनादिसिद्धा॥	३५
Listen Arjuna; both these loyalties in this world; originating from me; are eternally perfect.	35
एकु ज्ञानयोगु म्हणजे। जो सांख्यी अनुष्ठिजे। जेथ ओळखीसवे पाविजे। तद्रूपता॥	३६
एकास ज्ञानयोग म्हणती। जो सांख्य अनुष्ठिती। जेथ आत्म्याचे ओळखीसवे पावती। तद्रूपता॥	३६
Knowledge-yoga is; followed by Samkhya; where with soul's knowledge is gained; absorption.	36
एकु कर्मयोगु जाण। जेथ साधकजन निपुण। होवूनिया निर्वाण। पावती वेळे॥	३७
एक कर्मयोग जाण। जेथ साधकजन निपुण। होऊनिया, मोक्षपण। पावती योग्य वेळी॥	३७
Know karma-yoga; where seekers with expertise; gain liberation; at appropriate time.	37
हे मार्गु तरी दोनी। परि एकवटती निदानी। जैसी सिद्धसाध्यभोजनी। तृप्ति एकी॥	३८
हे मार्ग तरी दोन्ही। परी एकवटती एका स्थानी। जैसी रांधलेल्या, पावलेल्या भोजनी। सारखीच तृप्ती॥	३८
These two paths; unite at one point; as readymade or self-made food; satisfies equally.	38
का पूर्वापर सरिता। भिन्ना दिसती पाहता। मग सिंधुमिळणी ऐक्यता। पावती शेखी॥	३९
किंवा पूर्वपश्चिमवाहिनी सरिता। भिन्न दिसती पाहता। मग सिंधूमिलनी ऐक्यता। पावती अंती॥	३९
Or eastward or westward rivers; appear differently; but get united with ocean; ultimately.	39
तैसी दोनी मते। सूचिती एका कारणाते। परी उपास्ति ते योग्यते-। आधीन असे॥	४०
तैशी दोन्हीही मते। सुचविती एकाच कारणाते। परी उपासना मात्र योग्यते-। प्रमाणे असे॥	४०
These two opinions; project one cause; but worship as per capability; differs.	40

देखे उत्प्लवनासरिसा। पक्षी फळासि झोंबे जैसा। सांगे नरु केवीं तैसा। पावे वेगा।।	४१
पहा उड्डाणासरिसा। पक्षी फळास बिलगे जैसा। सांग मनुष्य कैसा तैसा। फळ पावेल वेगे?	४१
Look as a bird in single flight; grabs a fruit; tell how could man like that; speedily gain fruit?	41
तो हळूहळू ढाळेढाळे। केतुकेनि एके वेळे। तथा मार्गाचेनि बळे। निश्चित ठाकी।।	४२
तो हळू हळू क्रमाक्रमाने। कितीएक वेळाने। त्या मार्गाच्या आधाराने। निश्चित पोहचे।।	४२
He slowly sequentially; in due period; with support of that path; will reach certainly.	42
तैसे देख पां विहंगमते। अधिष्ठानि ज्ञानाते। सांख्य सद्य मोक्षाते। आकळिती।।	४३
तैसे पहा बा विहंगमताचे। अधिष्ठान करुनि ज्ञानाचे। सांख्य तत्काळ मोक्षाचे। दार गाठिती।।	४३
So via sky-route; on foundation of intellect; Samkhyas of liberation, swiftly; tap the gate.	43
येर योगिये कर्माधारे। विहितेचि निजाचारे। पूर्णता अवसरें। पावते होती।।	४४
बाकी योगी कर्माच्या आधारे। शास्त्रविहित निज आचारे। पूर्णता कालांतरे। पावते होती।।	४४
Rest yogis with karma-support; following textual conduct; perfection in due period; achieve.	44
न कर्मणामनारम्भात्, नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्रुते। न च संन्यसनादेव, सिद्धिं समाधिगच्छति।।	४
कर्मे न करता कोणी, निष्कर्मी नर होइना। नाही केवळ त्यागेही, पूर्णता प्राप्त होतसे।।	४
By not doing karma, man won't be karma-free*; nor by casting, perfection is attained.	4
वांचोनि कर्मरंभ उचित। न करिताचि का सिद्धवत। कर्महीना निश्चित। होईजेना।।	४५
न करता कर्मरंभ उचित। न करताच किंवा कर्म, सिद्धवत। निष्कर्मीला निश्चित। होता न ये।।	४५
By not starting proper karma; by not taking karma to perfection; surely karma-free; can't be.	45
का प्राप्तकर्म सांडिजे। येतुलेनि नैष्कर्म्या होईजे। हे अर्जुना वाया बोलिजे। मूर्खपणे।।	४६
किंवा विहित कर्म टाकणे। एवढ्यानेच निष्कर्म होणे। हे अर्जुना व्यर्थ बोलणे। मूर्खपणामुळे।।	४६
Or by casting assigned karma; and becoming karma-free; is empty talk Arjuna; by foolishness.	46
सांगे पैलतीरा जावे। ऐसे व्यसन का जेथ पावे। तेथ नावेते त्याजावे। घडे केवी।।	४७
सांग पैलतीरा जाणे आहे। ऐसा प्रसंग का जेथ आहे। तेथ नावेला त्यागावे। घडे का कधी?	४७
Wishing going to other bank; on such occasion; discarding boat; will it happen any time?	47
ना तरी तृप्ति इच्छिजे। तरी कैसेनि पाकु न कीजे। की सिद्धुही न सेविजे। केवी सांगे।।	४८
किंवा तृप्ती इच्छिणे। तरी कैसे स्वयंपाक न करणे। किंवा तयारही न जेवणे। हे कैसे सांग?	४८
Or desiring satisfaction; but neither preparing food; or eating readymade; tell how will it be?	48
जव निरार्तता नाही। तव व्यापारु असे पाही। मग संतुष्टीच्या ठायी। कुंठे सहजे।।	४९
जोवरी निर्वासना नाही। तोवरी कर्म करणे न राही। मग संतुष्टी होताच। कर्म थांबे सहजे।।	४९
Till desire-less state achieved; doing karma won't stop; being content; karma ends naturally.	49
म्हणोनि आइके पार्था। जया नैष्कर्म्यपदी आस्था। तथा उचित कर्म सर्वथा। त्याज्य नोहे।।	५०
म्हणोनि ऐक पार्था। ज्याला नैष्कर्म्यपदाची आस्था। त्याला उचित कर्म सर्वथा। त्याज्य नाही।।	५०
Partha, listen; one seeking karma-free state; for him proper karma ever; isn't worth casting.	50

आणि आपुलालिया चाडे। आपादिले हे मांडे। की त्यजिले कर्म सांडे। ऐसे आहे।।	५१
आणि आपल्या इच्छावशे। आरंभिले ते पूर्ण होतसे। किंवा त्यागिलेले कर्म सुटतसे। असे का आहे?	५१
And as per our will; karma started gets completed; or discarded karma is undone; is it the case?	51
हे वायाचि सैरा बोलिजे। उकलु तरी देखो पाहिजे। परी त्यजिता कर्म न त्यजे। निभ्रांत मानी।।	५२
हे व्यर्थच स्वैर बोल। विचार करिता पाहू जाशील। तर सोडिता कर्म न सुटेल। निःसंशय मानी।।	५२
Such talk is in vain; if you see on thinking; by casting karma can't be cast; know undoubtedly.	52
<p>न हि कश्चित्क्षणमपि, जातु तिष्ठत्यकर्मकृत्। कार्यते ह्यवशः कर्म, सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः॥ ५</p> <p>ना कोणी क्षणमात्रेही, राहे कर्माविना उगा। होती कर्मे अधिनत्वे, सर्व प्रकृतिच्या गुणे॥ ५</p> <p>Not for moment one can remain sans karma; all karmas r done by Nature's* qualities. 5</p>	
जव प्रकृतीचे अधिष्ठान। तव सांडी मांडी हे अज्ञान। जे चेष्टा ते गुणाधीन। आपैसी असे।।	५३
जोवरी प्रकृतीचे अधिष्ठान। तोवरी सोडी जोडी म्हणे हे अज्ञान। जे घडे ते गुणाधीन। आपोआप असे।।	५३
Till Nature is base; saying I cast or gain is ignorance; what happens is quality-born; naturally.	53
देखे विहित कर्म जेतुले। ते सळे जरी वोसंडिले। तरी स्वभाव काय निमाले। इंद्रियांचे।।	५४
पहा विहित कर्म जेतुले। ते सगळे जरी टाकिले। तरी स्वभाव काय निमाले। इंद्रियांचे?	५४
Whatever assigned karmas are; even all are cast; do stop natural tendencies; of senses?	54
सांगे श्रवणी ऐकावे ठेले। की नेत्रींचे तेज गेले। हे नासरंध्र बुझाले। परिमळु नेघे।।	५५
सांग! का कानांनी ऐकणे सोडिले। की नेत्रांचे तेज गेले। हे नासरंध्र बुजले। गंध न घे?	५५
Has ear's hearing stopped; eye's lustre disappeared; or nostrils blocked; so smell is refused?	55
ना तरी प्राणापानगति। की निर्विकल्प जाहली मति। की क्षुधातृषादि आर्ति। खुंटलिया।।	५६
ना तरी प्राण अपान गती। किंवा कल्पनाहीन झाली बुद्धी। किंवा भूकतहान इच्छा। खुंटल्या का?	५६
No breathing motions; or has intellect became thoughtless; hunger, thirst, desire; stopped?	56
हे स्वप्नावबोधु ठेले। की चरण चालो विसरले। हे असो काय निमाले। जन्ममृत्यू।।	५७
हे स्वप्न जागृती थांबले। की चरण चालणे विसरले। हे असो, काय थांबले। जन्ममृत्यू?	५७
Have dream, wakefulness stopped; feet forgotten to walk; have stopped; birth and death?	57
हे न ठकेचि जरी काही। तरी सांडिले ते कायी। म्हणोनि कर्मत्यागु नाही। प्रकृतिमंता।।	५८
हे न थांबेचि जर काही। तर सोडिले ते कायी? म्हणोनि कर्मत्याग घडणे नाही। प्रकृतिअधीना।।	५८
If these haven't stopped; what was discarded? karma can't be discarded; it is Nature-bound.	58
कर्म पराधीनपणे। निपजतसे प्रकृतिगुणे। येरी धरी मोकली अंतःकरणे। वाहिजे वाया।।	५९
कर्म पराधीनपणे। निपजतसे प्रकृतिगुणे। एखादा धरी सोडी म्हणे, अंतःकरणे। अभिमान वाहे वाया।।	५९
Karma dependently; emerges from Nature's qualities; thought of doing, casting; is false pride.	59
देखे रथी आरूढिजे। मग निश्चळा बैसिजे। तरी चळा होऊनि हिंडिजे। परतंत्रा।।	६०
पहा रथी आरूढावे। मग स्वस्थ जरी बसावे। तरी रथवेगे चलित होऊनि हिंडावे। परतंत्राने।।	६०
Look a chariot rider; even if he is motionless; he travels at chariot's speed; dependently.	60

का उचलिले वायुवशे। चळे शुष्क पत्र जैसे। निचेष्ट आकाशे। परिभ्रमे॥	६१
का उडविले वायुबळे। हाले सुकलेले पान जैसे। निचेष्टपणे आकाशी। भिरभिरे ते॥	६१
When flung by wind-strength; as a dry leaf moves; and into sky lifelessly; floats.	61
तैसे प्रकृतिआधारे। कर्मेन्द्रियविकारे। निष्कर्म्युही व्यापारे। निरंतर॥	६२
तैसे प्रकृतिआधारे। कर्मेन्द्रियांच्या विकारे। निष्कर्मीही कर्म करे। निरंतर॥	६२
By Nature's support; via karma-organ's* modifications; a karma-free too functions; constantly.	62
म्हणऊनि संगु जव प्रकृतीचा। तव त्यागु न घडे कर्माचा। ऐसियाहि करू म्हणती त्यांचा। आग्रहोचि उरे॥	६३
म्हणूनि संग जोवरी प्रकृतीचा। तोवरी त्याग न घडे कर्माचा। अशातही करू म्हणती त्यांचा। आग्रहचि उरे॥	६३
In Nature's contact; there can't be karma-relinquishment; if one so clams; it is stubbornness.	63
<p>कर्मेन्द्रियाणि संयम्य, य आस्ते मनसा स्मरन्। इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा, मिथ्याचारः स उच्यते॥ ६</p> <p>कर्मेन्द्रियांस रोधुनी, जो राहे मनि चिंतित। विषयांना, विमूढात्मा, मिथ्याचारीच तो म्हणा॥ ६</p> <p>While controlling karma-organs, who thinks of objects; he is deluded and hypocrite too. 6</p>	
जे उचित कर्म सांडिती। मग नैष्कर्म्य होऊ पाहती। परी कर्मेन्द्रियप्रवृत्ती। निरोधुनी॥	६४
जे उचित कर्म टाकिती। मग निष्कर्मी होऊ पाहती। परी कर्मेन्द्रियांची प्रवृत्ती। निरोधुनी॥	६४
Who by casting proper karma; try to be karma-free; but by work-organ tendency; restraining.	64
त्यां कर्मत्यागु न घडे। जे कर्तव्य मनी सापडे। वरी नटती ते फुडे। दरिद्र जाण॥	६५
त्या कर्मत्याग न घडे। कारण फलाशा मनी सापडे। वरूनि त्यागाचा डौल दिसे। ते दरिद्री जाण॥	६५
They can't be karma-free; by desire of fruit in mind; but karma-freeness displays; r destitute.	65
ऐसे ते पार्था। विषयासक्त सर्वथा। ओळखावे तत्त्वता। येथ भ्रांति नाही॥	६६
ऐसे ते पार्था। विषयासक्त सर्वथा। ओळखावे त्यांना तत्त्वता। येथ संशय नाही॥	६६
Partha, they are such; total object-addicts; and should be recognized truly; here undoubtedly.	66
आता देई अवधान। प्रसंगे तुज सांगेन। या नैराश्याचे चिन्ह। धनुर्धरा॥	६७
आता देई अवधान। प्रसंग येताच तुज सांगेन। या आशा न ठेवणाराची खूण। धनुर्धरा॥	६७
Now listen; I will tell to you as per occasion; sign of he who is bereft of hope; Dhanurdhara!	67
<p>यस्त्विन्द्रियाणि मनसा, नियम्यारभतेऽर्जुन। कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगम्, असक्तःस विशिष्यते॥ ७</p> <p>जो इंद्रियां मनानेचि, नियमूनि असे रत। कर्मेन्द्रिये करो कर्मे, अनासक्त विशेष तो॥ ७</p> <p>Who is active in controlling senses by mind; as karma-organs do karma, he is unattached. 7</p>	
जो अंतरी दृढ। परमात्मरूपी गूढ। बाह्य तरी रूढ। लौकिकु जैसा॥	६८
जो अंतरी दृढावलेला। परमात्मस्वरूपी गढलेला। बाहेरूनि मात्र रूढावला। सामान्य जैसा॥	६८
Who is inwardly firmed; in supreme soul-form engrossed; but outwardly appeared; ordinary.	68
तो इंद्रियां आज्ञा न करी। विषयांचे भय न धरी। प्राप्त कर्म न अव्हेरी। उचित जे जे॥	६९
तो इंद्रियांस आज्ञा न करी। विषयांचे भय न धरी। प्राप्त कर्म न अव्हेरी। उचित जे जे॥	६९
He neither orders senses; or is afraid of objects; or avoids assigned karma; which is appropriate.	69

- तो कर्मेन्द्रिये कर्मी। राहाटता तरी न नियमी। परी तेथिचेनि ऊर्मी। झाकोळेना॥ ७०
- तो कर्मेन्द्रियांना कर्मी। वावरताना, त्यांना न नियमी। परी तेथीच्या विकारऊर्मीत। झाकोळेना॥ ७०
- He while working, work-organs; controls not; but by mind-impulses there; he isn't shadowed. 70
- तो कामनामात्रे न घेपे। मोहमळे न लिंपे। जैसे जळी जळे न शिंपे। पद्मपत्र॥ ७१
- तो कामनामात्रांच्याने न घेरवे। मोहमळाने न लिंपवे। जैसे जळात जळाने न भिजे। कमलपत्र॥ ७१
- He by passion isn't entangled; nor by lure-dirt tainted; like by water isn't wetted; a lotus leaf. 71
- तैसा संसर्गामाजि असे। सकळांसारखा दिसे। जैसे तोयसंगे आभासे। भानुबिंब॥ ७२
- तैसा सगेसंबंधामध्ये असे। सकळासारखा दिसे। जैसे जळाचे संगतीने आभासे। सूर्यबिंब॥ ७२
- He when in contact with kin; looks like ordinary one; as in water appears reflection; of sun. 72
- तैसा सामान्यत्वे पाहिजे। तरी साधारणुचि देखिजे। येरवी निर्धारिता नेणिजे। सोय जयाची॥ ७३
- तैसा वरवर पाहिले असे। तर साधारणुचि दिसे। एरवी विचार करता, न कळतसे। स्थिती ज्याची॥ ७३
- If observed casually; he appears ordinary; else on thinking, isn't known; whose state. 73
- ऐसा चिन्ही चिन्हितु। देखसि तोचि मुक्तु। आशापाशरहितु। वोळख पां॥ ७४
- ऐशा लक्षणांनी युक्तु। दिसेल तोचि मुक्तु। आशापाशरहितु। ओळख बा॥ ७४
- Full of such indication; he as liberated will be seen; as being desire-trap free; know him, Friend! 74
- अर्जुना तोचि योगी। विशेषिजे जो जगी। म्हणोनि ऐसा होय यालागी। म्हणिपे तूते॥ ७५
- अर्जुना तोचि योगी। स्तुत्य जो जगी। म्हणोनि ऐसा हो, याचिसाठी। म्हणतो तुला॥ ७५
- Arjuna, he is yogi; who in world is praise-worthy; so become like him, that is why; I tell you. 75
- तू मानसा नियमु करी। निश्चळु होय अंतरी। मग कर्मेन्द्रिये ही व्यापारी। वर्ततु सुखे॥ ७६
- तू मनाला नियमित करी। निश्चल हो अंतरी। मग कर्मेन्द्रिये ही व्यवहारी। वावरू दे सुखे॥ ७६
- You control mind; be steady inward; then these karma-organs practically; let behave merrily. 76
- नियतं कुरु कर्म त्वं, कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः। शरीरयात्रापि च ते, न प्रसिद्धयेदकर्मणः॥ ८
- नियत कर कर्मे तू, अकर्माहुनि थोर ती। देहयात्रा तुझी तीही, कर्माविण असंभव॥ ८
- You do assigned karma, better than non-karma; your body-travel is improbable sans karma. 8
- म्हणशी नैष्कर्म्य होआवें। तरी एथ ते न संभवे। आणि निषिद्ध केवी राहाटावे। विचारी पां॥ ७७
- म्हणशील नैष्कर्म्य व्हावे। तरी येथ ते न संभवे। आणि निषिद्ध कर्म का आचरावे। विचार करी॥ ७७
- You may wish to be karma-free; it isn't feasible here; prohibited karma why practise; just think. 77
- म्हणोनि जे जे उचित। आणि अवसरेकरुनि प्राप्त। ते कर्म हेतुरहित। आचर तू॥ ७८
- म्हणोनि जे जे उचित। आणि समयेकरुनि प्राप्त। ते कर्म हेतूरहित। आचरी तू॥ ७८
- So whatever is proper; and gained occasionally; that karma without motive; you practise. 78
- पार्था आणीकही एक। नेणसी तू हे कवतिक। जे ऐसे कर्म मोचक। आपैसे असे॥ ७९
- पार्था आणिकही एक। न जाणसी तू हे कौतुक। कारण ऐसे कर्म मोक्षदायक। सहजे असे॥ ७९
- Partha, one more thing; you don't know this wonder; as such karma is liberation-granter; easily. 79

देखे अनुक्रमाधारे। स्वधर्म जो आचरे। तो मोक्ष तेणे व्यापारे। निश्चित पावे॥	८०
पहा पूर्वपरंपरा आधारे। स्वधर्म जो आचरे। तो मोक्ष त्या आचरणाधारे। निश्चित पावे॥	८०
Look traditionally; who performs self-duty; he liberation practically; attains certainly.	80

यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र, लोकोऽयं कर्मबन्धनः। तदर्द्धं कर्म कौन्तेय, मुक्तसङ्गः समाचर॥ ९

यज्ञी न अर्पिती कर्मे, लोक कर्मात् बांधले। त्यासाठी कर्म कौंतेया, फल त्यागूनि आचरी॥ ९

People not offering karma to Yadnya* are karma-bond; so on casting fruit-desire do karma. 9

स्वधर्म जो बापा। तोचि नित्ययज्ञ जाण पां। म्हणोनि वर्ततां तेथ पापा। संचारु नाही॥	८१
स्वधर्म जो बापा। तोचि नित्ययज्ञ जाण बा। म्हणोनि वावरताना तेथे पापाला। प्रवेश नाही॥	८१
Father, self-duty; know itself is constant-yadnya*; so for sin in practice; there is no entry.	81
हा निजधर्म जें सांडे। कुकर्मी रति घडे। तैचि बंधु पडे। संसारिकु॥	८२
हा निजधर्म जेव्हा सोडे। कुकर्मात् आवडी वाढे। तेव्हाच बंध पडे। संसाराचा॥	८२
If self-duty is cast; interest in bad karma increases; then happens bondage; of worldly life.	82
म्हणोनि स्वधर्मानुष्ठान। ते अखंड यज्ञयाजन। जो करी त्या बंधन। कधीच नाही॥	८३
म्हणोनि स्वधर्माचे अनुष्ठान। ते अखंड यज्ञयाजन। जो करी त्याला, बंधन। कधीच नाही॥	८३
So self-duty establishment; is constant-yadnya; bondage for one practising it; is ever absent.	83
हा लोक कर्मे बांधला। जो परतंत्रा भूतला। तो नित्ययज्ञाते चुकला। म्हणोनिया॥	८४
हा लोक कर्मांनि बांधला। जो इंद्रियांचे तंत्रास भुलला। तो नित्ययज्ञासि चुकला। म्हणोनिया॥	८४
World is karma-bound; who is deluded by senses; he misses constant-yadny; that is why.	84
आतां येचिविशी पार्था। तुज सांगेन एकी मी कथा। जें सृष्ट्यादि संस्था। ब्रह्मेनि केली॥	८५
आता याचविषयी पार्था। तुज सांगेन एक मी कथा। जेव्हा सृष्टी आदी संस्था। ब्रह्माने केली॥	८५
Now for same reason; I will tell you a story, when cosmic system was created by Brahmadeva.	85

सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा, पुरोवाच प्रजापतिः। अनेन प्रसविष्यध्वम्, एष वोऽस्त्विष्टकामधुक्॥ १०

प्रसवोनी प्रजा यज्ञे, बोलिला तो प्रजापती। यानेचि होतसे वृद्धी, हा तुम्हा होय इष्टदा॥ १०

Creating subjects in Yadnya, Brahmadeva said; with it, growth happens, it is wish-granter. 10

तैं नित्ययागसहिते। सृजिली भूते समस्ते। परी नेणतीचि तिये यज्ञाते। सूक्ष्म म्हणुनी॥	८६
तेव्हा नित्य यज्ञासहिते। निर्मिले प्राणी समस्ते। परी न जाणती ती त्यागाते। सूक्ष्म म्हणुनी॥	८६
With constant-sacrifice; all beings are created; but unaware of sacrifice; being subtle.	86
ते वेळी प्रजीं विनविला ब्रह्मा। देवा आश्रयो काय एथ आम्हां। तव म्हणे तो कमळजन्मा। भूतांप्रति॥	८७
त्यावेळी प्रजेने विनविला ब्रह्मा। देवा आश्रय काय येथे आम्हा। तेव्हा म्हणे तो कमळजन्मा। भूतांप्रति॥	८७
To Brahmadeva beings requested; what would be shelter for us; so Lotus-born told; to beings.	87
तुम्हां वर्णविशेषवशे। आम्ही हा स्वधर्मचि विहिला असे। याते उपासा मग आपैसे। पुरती काम॥	८८
तुम्हां वर्णविशेषे। आम्ही हा स्वधर्मचि सांगितला असे। याला उपासा मग आपसूकसे। पुरतील काम॥	८८
As per social classes*; I have told self-duty; worshipping it, will naturally; fulfil your desire.	88

- तुम्ही व्रते नियम न करावे। शरीराते न पीडावे। दुरी केही न वचावे। तीर्थासी गा॥ ८९
- तुम्ही व्रत नियम न करावे। शरीरासी न पीडावे। दूर कधी न जावे। तीर्थासी गा॥ ८९
- You don't practise restraint or vow; don't torture body; don't go on long; pilgrimage. 89
- योगादिके साधने। साकांक्ष आराधने। मंत्रयंत्रविधाने। झणी करा॥ ९०
- योगादिक साधने। कामनायुक्त आराधने। मंत्रयंत्रविधाने। मुळी करो नका॥ ९०
- Yogic means; wishful prayers; mantras and magical practices; never resort to. 90
- देवतांतरा न भजावे। हे सर्वथा काही न करावे। तुम्ही स्वधर्मयज्ञीं यजावे। अनायासे॥ ९१
- इतर देवतांना न भजावे। हे सर्वथा काही न करावे। तुम्ही स्वधर्म यज्ञास पूजावे। अनायासे प्राप्त जो॥ ९१
- Don't worship other deities; avoid this; worship self-duty Yadny*; which is easily available. 91
- अहेतुके चित्ते। अनुष्ठा पां ययाते। पतिव्रता पतीते। जियापरी॥ ९२
- हेतुरहित चित्ते। अनुष्ठान करा याचे। पतिव्रता करी भजन पतीचे। जैशापरी॥ ९२
- With desire-free mind; it be established; as faithful wife devotes her husband; likewise. 92
- तैसा स्वधर्मरूप मखु। हाचि सेव्यु तुम्हा एक। ऐसे सत्यलोकनायकु। म्हणता जहाला॥ ९३
- तैसा स्वधर्मरूप यज्ञ। हाचि सेवायोग्य तुम्हा एक। ऐसे सत्यलोकनायक। म्हणता झाला॥ ९३
- So self-duty yadny; only for you is worthy of service; Brahmadeva; so said. 93
- देखा स्वधर्मते भजाल। तरी कामधेनु हा होईल। मग प्रजाहो न संडील। तुमते सदा॥ ९४
- देखा स्वधर्मासी भजाल। तर हा कामधेनु होईल। मग लोकहो न त्यागील। तुम्हास तो कधी॥ ९४
- If self-duty is worshiped; wish-cow it will become; then folks, it won't discard; you ever. 94
- देवान्भावयतानेन, ते देवा भावयन्तु वः। परस्परं भावयन्तः, श्रेयः परमवाप्स्यथ॥ ११
- देव संतुष्टता याने, ते उन्नत करो तुम्हा। परस्परा उन्नतोनि, सुखपरं मिळो तुम्हां॥ ११
- May deities pleased evolve you; by pleasing mutually, may you gain supreme bliss. 11
- जे येणेकरुनि समस्तां। परितोषु होईल देवतां। मग ते तुम्हां ईप्सिता। अर्थाते देती॥ ९५
- कारण हे केल्याने समस्तांना। संतोष होईल देवतांना। मग ते तुम्हा इच्छितांना। कर्मफळे देती॥ ९५
- As by following this; Gods will be pleased; then for you desirous; they will grant karma-fruits. 95
- या स्वधर्मपूजा पूजिता। देवतागणां समस्ता। योगक्षेमु निश्चिता। करिती तुमचा॥ ९६
- या स्वधर्मपूजेने पूजिता। देवतागणां समस्ता। ते देव योगक्षेम निश्चित। करतील तुमचा॥ ९६
- If worshiped with self-duty; all deities; these deities will surely look after sustenance; of you. 96
- तुम्ही देवतांते भजाल। देव तुम्हां तुष्टतील। ऐसी परस्परे घडेल। प्रीति जेथ॥ ९७
- तुम्ही देवतांना भजाल। देव तुम्हा संतुष्ट करतील। ऐसी परस्परात घडेल। प्रीति जेथ॥ ९७
- When you worship deities; deities will please you; such will be mutual; love. 97
- तेथ तुम्ही जे करू म्हणाल। ते आपैसे सिद्धि जाईल। वांछितही पुरेल। मानसीचे॥ ९८
- तेथ तुम्ही जे करू म्हणाल। ते आपसुक सिद्धीस जाईल। इच्छिलेही पुरेल। मानसीचे॥ ९८
- Whatever you wish to do; will naturally succeed; and desires will be fulfilled; of mind. 98

वाचासिद्धी पावाल। आज्ञापक होआल। म्हणिये तुमते मागतील। महाऋद्धि॥	९९
वाचासिद्धी पावाल। आज्ञा देणारे व्हाल। आदेश तुमचा मागतील। महाऋद्धी॥	९९
You will gain speech-power*; you will be commander; will obey your order; great wealth.	99
जैसे ऋतुपतीचे द्वार। वनश्री निरंतर। वोळगे फळभार। लावण्येसी॥	१००
जैसे वसंतऋतूचे दारावर। वनश्री निरंतर। सेवा करी फळभार। लावण्यासह॥	१००
As on spring's advent; forest-wealth constantly; serves with fruits; along with adornment.	100
<p>इष्टान्भोगान्नि वो देवा, दास्यन्ते यज्ञभाविताः। तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो, यो भुङ्क्ते स्तेन एव सः॥ १२</p> <p>इष्टभोगचि ते देव, देतील यज्ञभावित। त्यांचे देय न देऊनी, जो भोगे चोरटाचि तो॥ १२</p> <p>Deities pleased by Yadnya will fulfil desires; who enjoys sans paying their due is a thief. 12</p>	
तैसे सर्व सुखेसहित। दैवचि मूर्तिमंत। येईल देखा काढत। तुम्हांपाठी॥	१०१
तैसे सर्व सुखांसहित। दैवचि मूर्तिमंत। येईल देखा वाट काढीत। तुम्हांपाठी॥	१०१
So with all pleasure; fortune-incarnate; will come searching, see; for you.	101
ऐसे समस्त भोगभरित। होआल तुम्ही अनार्त। जरी स्वधर्मैकनिरत। वर्तल बापा॥	१०२
ऐसे समस्त भोगासहित। व्हाल तुम्ही कामनारहित। जरी स्वधर्मात एकनिष्ठ। होऊनि वर्तल बापा॥	१०२
With all such enjoyments; you will be desire-free; if you are faithful to self-duty; Friend!	102
का जालिया सकल संपदा। जो अनुसरेल इंद्रियमदा। लुब्ध होऊनिया स्वादा। विषयांचिया॥	१०३
किंवा मिळालिया सकल संपदा। जो अनुसरेल इंद्रियमदा। लुब्ध होऊनिया स्वादा। विषयांचिया॥	१०३
On all wealth amassing; who follows sense-intoxication; being lured by flavours; of objects.	103
तिहीं यज्ञभाविकी सुरीं। जे हे संपत्ति दिली पुरी। त्या स्वधर्मी सर्वेश्वरी। न भजेल जो॥	१०४
त्या यज्ञभाविक देवतांनी जरी। जी ही संपत्ती दिली पुरी। त्या स्वधर्माने सर्व देवांसी। न भजेल जो॥	१०४
As Yadnya-loving deities; gifted this wealth; who with self-duty to all deities; won't worship.	104
अग्निमुखी हवन। न करील देवतापूजन। प्राप्त वेळे भोजन। ब्राह्मणाचे॥	१०५
अग्निमुखात हवन। न करील देवतापूजन। योग्य वेळी भोजन। ब्राह्मणाचे॥	१०५
Or won't offer oblation to fire; or worship deity; or feed occasionally; Brahmin.	105
विमुखु होईल गुरुभक्ती। आदरु न करील अतिथी। संतोषु नेदील ज्ञाती। आपुलिये॥	१०६
विमुख होईल गरुभक्तीसी। आदर न करील अतिथीसी। संतोष न देईल जातीसी। आपापल्या॥	१०६
Or won't devote guru; or respect guest; or please caste; his own.	106
ऐसा स्वधर्मक्रियारहित। आथिलेपणे प्रमतु। केवळ भोगासक्तु। होईल जो॥	१०७
ऐसा स्वधर्मक्रियारहित। असलेल्या संपत्तीने उन्मत्त। केवळ भोगासक्तु। होईल जो॥	१०७
So bereft of self-duty; being arrogant with his riches; enjoyment-attached; who becomes.	107
त्या मग अपावो थोरु आहे। जेणे ते हातीचे सकळ जाये। देखा प्राप्तही न लाहे। भोग भोगू॥	१०८
त्यास मग घात मोठा आहे। जेणे ती हातीची सकळ संपत्ती जाये। पहा प्राप्तही न मिळे। भोग भोगण्या॥	१०८
He will face great danger; existing wealth will disappear; he won't be able; to enjoy fortune.	108

जैसे गतायुषी शरीरी। चैतन्य वासु न करी। का निद्वैवाच्या घरी। न राहे लक्ष्मी॥	१०९
जैसे सरता आयुष्य, शरीरी। चैतन्य वासु न करी। किंवा दैवहीनाच्या घरी। न राहे लक्ष्मी॥	१०९
<i>As in body at life's end; soul doesn't dwell; or in house of a wretched; wealth doesn't dwell.</i>	109
तैसा स्वधर्मु जरि लोपला। तरी सर्व सुखांचा थारा मोडला। जैसा दीपासर्वे हरपला। प्रकाशु जाय॥	११०
तैसा स्वधर्म जर लोपला। तर सर्व सुखांचा थारा मोडला। जैसा दीपासवे हरपला। प्रकाश जाय॥	११०
<i>If self-duty is shed; dries up happiness; as with lamp disappeared; light vanishes.</i>	110
तैसी निजवृत्ति जेथ सांडे। तेथ स्वतंत्रते वस्ती न घडे। आइका प्रजाहो हे फुडे। विरंचि म्हणे॥	१११
तैसा निजधर्म जेथ सुटे। तेथ जीवाला स्वतंत्रतेची वस्ती न घडे। ऐका प्रजाहो हे पुढे। ब्रह्मा म्हणे॥	१११
<i>Where self-duty is shed; for beings, freedom vanishes; listen, Subjects; Brahmadeva said.</i>	111
म्हणऊनि स्वधर्म जो सांडील। त्याते काळु दंडील। चोर म्हणूनि हरील। सर्वस्व त्याचे॥	११२
म्हणूनि स्वधर्म जो सोडील। त्यास काळ दंडील। चोर म्हणूनि हरील। सर्वस्व त्याचे॥	११२
<i>So who sheds self-duty; time will punish him; being a thief, snatch away; his whole worth.</i>	112
मग सकळ दोष भवते। गिंवसोनि घेती त्याते। रात्रिसमयी स्मशानाते। भूते जैशी॥	११३
मग सकळ दोष भोवती। घेरोनि घेती त्यासी। रात्रिसमयी स्मशानासी। भूते जैशी॥	११३
<i>Then all sins around; will surround; as at night, graveyard; by ghosts.</i>	113
तैशी त्रिभुवनीची दुःखे। आणि नानाविधे पातके। दैन्यजात तितुके। तेथेचि वसे॥	११४
तैशी त्रिभुवनाची दुःखे। आणि नानाविध पातके। दैन्य दरिद्र जितके। तेथेचि वसे॥	११४
<i>All tri-world sorrows; and various sins; and whatever destitution, miseries; will stay there.</i>	114
ऐसे होय त्या उन्मत्ता। मग न सुटे बापा रुदता। परी कल्पांतीही सर्वथा। प्राणिगण हो॥	११५
ऐसे होय त्या उन्मत्ता। मग न सुटे बापा रुदता। कल्पांतीही सर्वथा। प्राणिजात हो॥	११५
<i>Such is that arrogant's plight; no escape crying in spite; even at era's end; O Creatures!</i>	115
म्हणऊनि निजवृत्ति हे न संडावि। इंद्रिये बरळो नेदावी। ऐसे प्रजाते शिकवी। चतुराननु॥	११६
म्हणूनि निजवृत्ति ही न सोडावी। इंद्रिये भटको न द्यावी। ऐसे प्रजेसी शिकवी। चतुराननु॥	११६
<i>So self-attitude shouldn't be shed; or senses to strayed; so to subjects taught; Brahmadeva.</i>	116
जैसे जळचरा जळ सांडे। आणि तत्क्षणी मरण मांडे। हा स्वधर्मु तेणे पाडे। विसंबो नये॥	११७
जैसे जळचराने जळ त्यागिले। आणि तत्क्षणी मरण ओढवले। हा स्वधर्म तैशा प्रकारे। विसरू नये॥	११७
<i>Like fishes discarding water; die instantly; this self-duty likewise shouldn't; be forgotten.</i>	117
म्हणोनि तुम्ही समस्तीं। आपुलालिया कर्मी उचिती। निरत व्हावे पुढपुढती। म्हणिपत असे॥	११८
म्हणोनि तुम्ही समस्त। आपापले कर्मात उचित। रत व्हावे, पुन्हा पुन्हा। सांगत आहे॥	११८
<i>So all of you; in appropriate karma of you; should be involved, he is repeatedly; telling.</i>	118

यज्ञशिष्टाशिनः सन्तो, मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः। भुञ्जते ते त्वघं पापा, ये पचन्त्यात्मकारणात्॥ १३

यज्ञशेषचि घेती जे, सर्व दोषात मुक्त ते। भक्षिती पाप ते पापी, रांधिती जे स्वतःस्तव॥ १३

Who consume Yadnya-remnant become fault-free; Sinners eat sin, who cook for self. 13

देखा विहित क्रियाविधी। निर्हेतुका बुद्धी। जो असतिये समृद्धि। विनियोगु करी।।	११९
पहा विहित क्रियाविधी। करताना निर्हेतुक बुद्धी। जो असलेली संपत्ती। विनियोग करी।।	११९
Look assigned rite; doing with motiveless intellect; who only existing wealth; dispenses.	119
गुरु गोत्र अग्नि पूजी। अवसरी भजे द्विर्जीं। निमित्तादिकी यजी। पितरोद्देश।।	१२०
गुरू गोत्र अग्नी पूजन करी। वेळप्रसंगी भजन द्विजाचे करी। निमित्त प्रसंगी यज्ञ करी। पितरांसाठी।।	१२०
Worships guru, clan, fire; devotes Brahmin timely; does Yadnya as per cause; for forefathers.	120
या यज्ञक्रिया उचिता। यज्ञेशी हवन करिता। हुतशेष स्वभावतः। उरे जे जे।।	१२१
या यज्ञक्रिया उचित। यज्ञात हवन करीत। यज्ञशेष सहजपणे। उरे जे जे।।	१२१
These proper sacrifices; giving offerings; Yadny-remnant naturally; whatever remaining.	121
ते सुखे आपुलां घरी। कुटुंबेसी भोजन करी। की भोग्यचि ते निवारी। कल्मषाते।।	१२२
ते सुखे आपले घरी। कुटुंबासह भोजन करी। किंवा भोग्यच ते, परी ते निवारी। पापासी।।	१२२
That in their home happily; partake with family; these enjoyments though, cleanse; all sins.	122
ते यज्ञावशिष्ट भोगी। म्हणोनि सांडिजे तो अर्घीं। ज्यापरी महारोगी। अमृतसिद्धि।।	१२३
ते यज्ञशेष भोगिती। म्हणोनि पापे त्यास सोडिती। ज्यापरी महारोगी सुटती। अमृतसिद्धीमुळे।।	१२३
They consume Yadnya-remnant; so sins leave them; as is cured a leper; by nectar-power.	123
की तत्त्वनिष्ठु जैसा। नागवे भ्रांतिलेशा। तो शेषभोगी तैसा। नाकळे दोषा।।	१२४
किंवा तत्त्वनिष्ठ जैसा। न सापडे भ्रांतीच्या अंशा। तो शेषभोगी तैसा। न सापडे दोषांना।।	१२४
As principled man; isn't caught by delusion; enjoyer of Yadnya-remnant; isn't caught by fault.	124
म्हणोनि स्वधर्मे जे अर्जे। ते स्वधर्मेचि विनियोगिजे। मग उरे ते भोगिजे। संतोषेसी।।	१२५
म्हणोनि स्वधर्मने जे मिळवितो। ते स्वधर्मने खर्चितो। मग उरे ते भोगितो। संतोषाने।।	१२५
What is earned by self-duty; he expends by self-duty; and then enjoys remnant; with content.	125
हे वांचूनि पार्था। राहाटो नये अन्यथा। ऐसी आद्य हे कथा। मुरारी सांगे।।	१२६
यावाचूनि पार्था। वावरो नये अन्यपथा। ऐसी आद्य ही कथा। मुरारी सांगे।।	१२६
Partha, except this; don't follow other path; such primeval story; Murari tells.	126
जे देहचि आपणपे मानिती। आणि विषयांते भोग्य म्हणती। यापरते न स्मरती। आणिक काही।।	१२७
जे देहचि स्वतःस मानिती। आणि विषयांना भोग्य म्हणती। यापरते न स्मरती। आणिक काही।।	१२७
Who treating body as self; calling objects as enjoyable; never remember; anything else.	127
हे यज्ञोपकरण सकळ। नेणतसांते बरळ। अहंबुद्धी केवळ। भोगू पाहती।।	१२८
ही यज्ञउपकरणे सकळ। नेणत्यासी नुसते वाचाळ। स्वार्थबुद्धीने केवळ। भोगू पाहती।।	१२८
These Yadnya-means; those only talkative, ignorant; with selfish intellect; keep enjoying.	128
इंद्रियरुचीसारखे। करविती पाक निके। ते पापिये पातके। सेविती जाण।।	१२९
इंद्रियास रुचे ऐसे। करविती स्वयंपाक तैसे। ते पापी केवळ पातके। सेविती जाण।।	१२९
Sense-satisfying; preparing such food; these sinners only sins; eat, know it.	129
जे संपत्तिजात आघवे। हे हवनद्रव्य मानावे। मग स्वधर्मयज्ञे अर्पावे। आदिपुरुषी।।	१३०
ते संपत्तिजात अवघे। हे हवनद्रव्य मानावे। मग स्वधर्मयज्ञात अर्पावे। आदिपुरुषासी।।	१३०
All this wealth; as oblation be treated; then into self-duty-yadnya offered; to Aadipurusha.	130

हे सांडोनिया मूर्ख। आपणपेयांलागी देख। निपजविती पाक। नानाविध।।	१३१
हे सोडोनिया मूर्ख। आपणासाठीच देख। रांधिती स्वयंपाक। नाना प्रकारांचा।।	१३१
Instead these fools; know for themselves; prepare food; of various kind.	131
जिहीं यज्ञ सिद्धी जाये। परेशा तोषु होये। ते हे सामान्य अन्न न होये। म्हणोनिया।।	१३२
ज्यायोगे यज्ञ सिद्ध जाये। परमेश्वर संतुष्ट होये। ते हे सामान्य अन्न नोहे। म्हणोनिया।।	१३२
By which Yadnya is perfected; and God is satisfied; isn't ordinary food; that is why.	132
हे न म्हणावे साधारण। अन्न ब्रह्मरूप जाण। जे जीवनहेतु कारण। विश्वा यया।।	१३३
हे न म्हणावे साधारण। अन्न ब्रह्मरूप जाण। जे जगण्याचे साधन। विश्वासि या।।	१३३
This isn't ordinary; know food is Brahma-incarnate; it is means of sustenance; for cosmos.	133

अन्नाद्भवन्ति भूतानि, पर्जन्यादन्नसंभवः। यज्ञाद्भवति पर्जन्यो, यज्ञः कर्मसमुद्भवः।।	१४
अन्नाने जन्मती भूते, वर्षेने अन्न संभवे। यज्ञाने होतसे वर्षा, यज्ञ कर्मांमुळे घडे।।	१४
Beings from food, food from rain; rain from Yadnya*, Yadnya from karma are born.	14
कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि, ब्रह्माक्षरसमुद्भवम्। तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म, नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम्।।	१५
कर्माचा जन्म ब्रह्मात, अक्षरी ब्रह्म संभवे। सर्वस्थित असे ब्रह्म, नित्य यज्ञी प्रतिष्ठित।।	१५
Karma from Brahma, Veda from indestructible; Brahma is ever established in Yadnya.	15

अन्नास्तव भूते। प्ररोह पावती समस्ते। मग वरिषु या अन्नाते। सर्वत्र प्रसवे।।	१३४
अन्नामुळे भूते। वृद्धी पावती समस्ते। मग पाऊस या अन्नाते। सर्वत्र प्रसवे।।	१३४
Because of food, beings; all multiply; then rain creates; food all over.	134
तया पर्जन्या यज्ञी जन्म। यज्ञातें प्रगटी कर्म। कर्मासि आदि ब्रह्म। वेदरूप।।	१३५
त्या पर्जन्याचा यज्ञात जन्म। यज्ञास प्रगटी कर्म। कर्मासि जन्मते आदिब्रह्म। वेदरूप।।	१३५
Rain from Yadnya; Yadnya from karma; karma from Brahma are born; That is Veda-form.	135
मग वेदांते परापर। प्रसवतसे अक्षर। म्हणऊनि हे चराचर। ब्रह्मबद्ध।।	१३६
मग वेदांना परात्पर। प्रसवते अक्षर। म्हणूनि हे चराचर। ब्रह्मात बद्ध।।	१३६
Then Vedas are born; of indestructible; so this cosmos; into Brahma gets bound.	136
परी कर्माचिये मूर्ति। यज्ञी अधिवासु श्रुति। ऐके सुभद्रापती। अखंड गा।।	१३७
परी कर्माच्या मूर्तिरूपासाठी। यज्ञात अधिवास करे श्रुती। ऐक सुभद्रापती। अखंड गा।।	१३७
For embodiment of karma; Shruti* stays in Yadnya; listen Arjuna; constantly.	137

एवं प्रवर्तितं चक्रं, नानुवर्तयतीह यः। अघायुरिन्द्रियारामो, मोघं पार्थ स जीवति।।	१६
असे प्रेरित जे चक्र, न चालवील जो इथे। इंद्रियासक्त पापी तो, व्यर्थचि जगला असे।।	१६
Partha, who isn't turning inspired Chakra here; is sense-addicted sinner living in vain.	16

ऐशी हे आदि परंपरा। संक्षेपे तुज धनुर्धरा। सांगितली या अध्वरा। लागौनिया।।	१३८
अशी ही आदिपरंपरा। संक्षेपे तुज धनुर्धरा। सांगितली गा या यज्ञा-। करिता।।	१३८
This ancient tradition; Dhanurdhara, I briefly to you; told for Yadnya; performance.	138

म्हणूनि समूळ हा उचित। स्वधर्मरूप क्रतु। नानुष्ठी जो मतु। लोकी इये॥	१३९
म्हणूनि मुळचाच हा योग्य। स्वधर्मरूप यज्ञ। न अनुष्ठी जो उन्मत्त। लोकात या॥	१३९
This originally proper; Yadnya in form of self-duty; who doesn't follow is arrogant; in world.	139
तो पातकांची राशी। जाण भार भूमीसी। जो कुकर्मे इंद्रियांसी। उपेगा गेला॥	१४०
तो पातकांची राशी। जाण भार भूमीसी। जो कुकर्मात इंद्रियांना पोसण्या। उपयोगा गेला॥	१४०
He is heap of sin; and for earth, burden; who in vices for nourishment of senses; indulges.	140
ते जन्म कर्म सकळ। अर्जुना अति निष्फळ। जैसे का अभ्रपटळ। अकाळीचे॥	१४१
ते जन्म कर्म सकळ। अर्जुना अति निष्फळ। जैसे का अभ्रपटळ। अकाळीचे॥	१४१
All his lives and karmas; Arjuna, are totally fruitless; like clouds; un-seasonal.	141
का गळा स्तन अजेचे। तैसे जियाले देखे त्याचे। ज्या अनुष्ठान स्वधर्माचे। घडेचिना॥	१४२
किंवा गळ्यावरील स्तन बकरीचे। तैसे जगणे पहा त्याचे। ज्याला अनुष्ठान स्वधर्माचे। घडेचिना॥	१४२
Or teat on goat's neck; such is his life; for who self-duty establishment; doesn't occur.	142
म्हणोनि ऐके पांडवा। हा स्वधर्म कवणे न संडावा। सर्वभावे भजावा। हाचि एक॥	१४३
म्हणोनि ऐक पांडवा। हा स्वधर्म कोणी न सोडावा। सर्वभावे भजावा। हाचि एक॥	१४३
Pandava; none should discard self-duty; be worshiped whole heartedly; this one only.	143
हा गा शरीर जरी जाहले। तरी कर्तव्य वोघे आले। मग उचित का आपुले। वोसंडावे॥	१४४
अरे शरीर जेव्हा जन्मले। तेव्हा कर्तव्य ओघाने आले। मग उचित का आपले। टाळावे?	१४४
When this body is born; duty follows naturally; then why our appropriate karma; be avoided?	144
परिस पां सव्यसाची। मूर्ती लाहोनि देहाची। खंती करिती कर्माची। तें गांवढे गा॥	१४५
ऐक बा सव्यसाची। मूर्ती पावोनि मनुष्य देहाची। खंत करिती कर्माची। ते अडाणी गा॥	१४५
Listen Sayasachi*; on gaining human body-form; karma who regret; are ignorant.	145

यस्त्वात्मरतिरेव स्यात्, आत्मतृप्तश्च मानवः। आत्मन्येव च संतुष्टः, तस्य कार्यं न विद्यते॥ १७

जो असे रत आत्म्यात, जो आत्मी तृप्त मानव। आत्म्यामध्येच संतुष्ट, त्या कार्यं न राहिले॥ १७

Who is engrossed and contented in soul; delighted in soul, for him no duty is left. 17

देखे असतेनि देहधर्मे। एथ तोचि एक न लिंपे कर्मे। जो अखंडित रमे। आपणपांचि॥ १४६

पहा राहूनि देहधर्मांमध्ये। येथ तोचि एक न लिंपे कर्माने। जो अखंडित रमे। आत्मस्वरूपी॥ १४६

Being in body-functions; never getting karma-tainted; who is absorbed; in soul-form. 146

जे तो आत्मबोधे तोषला। तरी कृतकार्युं देखे जाहला। म्हणोनि सहजे सांडवला। कर्मसंगु॥ १४७

कारण तो आत्मज्ञाने संतोषला। तरी कृतकृत्य पहा झाला। म्हणोनि सहजे सुटला। कर्मबंधातुनि॥ १४७

As he by soul-knowledge contented; being fulfilled; so was easily freed; from karma-bond. 147

नैव तस्य कृतेनार्थो, नाकृतेनेह कश्चन। न चास्य सर्वभूतेषु, कश्चिदर्थव्यपाश्रयः॥ १८

न त्याच्या कृतिला हेतू, अकृतीतहि ना कधी। न त्याचे सर्वभूतांसी, किंचित अर्थ राहिले॥ १८

Neither his action or inaction has any motive; or has he any concern with all beings. 18

तृप्ति झालिया जैसी। साधने सरती अपैसी। देखे आत्मतुष्टी तैसी कर्म नाही।।	१४८
तृप्ती झाल्यावरी जैशी। पाकसाधनांची गरज नाहीसी। पहा आत्मतृप्तीने तैसी। कर्म सरती।।	१४८
As on satisfaction; need for cooking-means ends; look, by soul-satisfaction; karma ends.	148
जंवरी अर्जुना। तो बोध भेटेना मना। तंवचि यया साधनां । भजावे लागे।।	१४९
जोवरी अर्जुना। तो बोध भेटेना मना। तोवरीच या साधनांना। भजावे लागे।।	१४९
As long as Arjuna; mind doesn't meet realization; means only till then; need to be devoted.	149
<p>तस्मादसक्तः सततं, कार्यं कर्म समाचर। असक्तो ह्याचरन्कर्म, परमाप्नोति पूरुषः।। १९</p> <p>अनासक्ते तरी नित्य, कार्यं कर्मास आचरी। निरपेक्षे करे कर्म, श्रेष्ठास पावतो नर।। १९</p> <p>Doing assigned karma, sans desire; man doing desire-less karma gains highest state. 19</p>	
म्हणऊनि तू नियतु। सकळ कामरहितु। होऊनिया उचितु। स्वधर्मे रहाटे।।	१५०
म्हणूनि तू जे नियत। ते सकळ कामनारहित। होऊनिया, उचित। स्वधर्मने आचरावे।।	१५०
Whatever is assigned, you; that all desire-less; by being properly; should follow self-duty.	150
जे स्वधर्मे निष्कामता। अनुसरले पार्था। कैवल्य पर तत्त्वता। पातले जगी।।	१५१
जे स्वधर्मात निष्कामता। अनुसरले पार्था। ते मोक्षपदी तत्त्वता। पोचले जगी।।	१५१
Who desire-freeness in self-duty; practised; they liberation-status truly attained; in world.	151
<p>कर्मणैव हि संसिद्धिम्, आस्थिता जनकादयः। लोकसंग्रहमेवापि, संपश्यन्कर्तुमर्हसि।। २०</p> <p>कर्मानेच परंसिद्धी, पावले जनकादिक। लोकसंग्रह-उद्देशे, कर्मासाठीच योग्य तू।। २०</p> <p>Janaka gained supreme power by karma; for people-welfare, you are worthy for karma. 20</p>	
देख पां जनकादिक। कर्मजात अशेख। न सांडिता मोक्षसुख। पावते जाहले।।	१५२
पहा बरे जनकादिक। कर्मजात सर्व एक। न सोडता मोक्षसुख। पावते झाले।।	१५२
Look Janaka et al; karmas all; without shedding them, liberation-bliss; attained.	152
याकारणे पार्था। होआवी कर्मी आस्था। हे आणिकाहि एका अर्था। उपकारेल।।	१५३
याकारणे पार्था। असावी कर्मात आस्था। हे आणिकही एका अर्था। उपयोगी होईल।।	१५३
So Partha; have faith in karma; this in another meaning; will be useful.	153
जे आचरतां आपणपेया। देखी लागेल लोका यया। तरी चुकेल हा अपाया। प्रसंगेचि।।	१५४
कारण कर्म स्वतः आचरताना। उदाहरण होईल या लोकांना। आणि चुकेल हा धोका। सहजेचि।।	१५४
As doing karma by self; it will be example for people; and this danger will be avoided; easily.	154
देखे प्राप्तार्थ जाहले। जे निष्कामता पावले। त्याही कर्तव्य असे उरले। लोकांलागी।।	१५५
पहा सर्वप्राप्त झाले। जे निष्कामता पावले। त्यांनाही कर्तव्य आहेच उरले। लोकोद्वारासाठी।।	१५५
Look on gaining all; who became desire-free; for them too duty is must; for people-uplift.	155
मार्गी अंधासरिसा। पुढे देखणाही चाले जैसा। अज्ञाना प्रकटावा धर्म तैसा। आचरोनि।।	१५६
मार्गी अंधासोबतचा। पुढे डोळसही चाले जैसा। अज्ञान्यांना दाखवावा धर्म तैसा। आचरोनि।।	१५६
As with blind; sighted one walks ahead; ignorant be shown self-duty; by self practice.	156

हा गा ऐसे जरी न कीजे। तरी अज्ञानां काय वोजे। तिहीं कवणेपरी जाणजे। मार्गते या॥	१५७
हो गा ऐसे जरी न करावे। तरी अज्ञान्यास काय उमजावे। त्यांनी कशापरी जाणावे। मार्गास या॥	१५७
If this isn't done; how will ignorant ones understand; how will they know; this path.	157

यद्यदाचरति श्रेष्ठः, तत्तदेवेतरो जनः। स यत्प्रमाणं कुरुते, लोकस्तदनुवर्तते॥	२१
जे जे आचरती श्रेष्ठ, तेचि ते इतरेजन। ते जे प्रमाण मानीती, लोक तैसेच वर्तती॥	२१
What great men practise, else do same; what they recognize as standard, else follow.	21

एथ वडील जे जे करिती। त्या नाम धर्म ठेविती। तेचि येर अनुष्ठिती। सामान्य सकळ॥	१५८
येथ श्रेष्ठ जे जे करिती। त्याला नाम धर्म ठेविती। तोच इतर अनुसरती। सामान्य सकळ॥	१५८
Here what is done by great men; is called as religion; that is followed by; masses common.	158
हे ऐसे असे स्वभावे। म्हणोनि कर्म न संडावे। विशेषे आचरावे। लागे संतीं॥	१५९
हे ऐसे आहे स्वभावे। म्हणोनि कर्म न सोडावे। विशेषत्वाने आचरावे। लागे संतां॥	१५९
Natural as this is; don't abandon karma; has to be specifically practised this; by saints.	159

न मे पार्थास्ति कर्तव्यं, त्रिषु लोकेषु किंचन। नानवाप्तमवाप्तव्यं, वर्त एव च कर्मणि॥	२२
मला पार्था न कर्तव्य, तिन्ही लोकांत किंचित। न अप्राप्त न प्राप्तव्य, राहे कर्मात मी तरी॥	२२
In tri-world I don't have duty; I don't need anything that isn't gained, still I am in karma.	22

आता आणिकाचिया गोठी। तुज सांगो काई किरीटी। देखे मीचि इये राहाटी। वर्तत असे॥	१६०
आता दुसऱ्यांच्याच गोष्टी। तुज सांगु काय किरीटी। पहा मीच या मार्गावरी। वर्ततो आहे॥	१६०
Now other's stories; why to tell you, Kiriti; Look the same path I too; am treading.	160
काय साकडे काही माते। की कवणे एके आर्ते। आचरे मी धर्माते। म्हणसी जरी॥	१६१
काय समस्या काही मजसी? की कोण एक राहिली इच्छापूती? तरी आचरे मी धर्मासी। म्हणसी जरी॥	१६१
Is there any problem for me; is any wish unfulfilled? Still I follow self-duty; if you say so.	161
तरी पुरतेपणालागी। आणिकु दुसरा नाही जगी। ऐसी सामुग्री माझ्या अंगी। जाणसी तू॥	१६२
तरी संपूर्णतेमध्येही। आणिक मजसारखा नाही जगी। अशी समर्थता माझ्या अंगी। जाणसी तू॥	१६२
In perfection too; like me in world none equals; such prowess I possess; you know that.	162

यदि ह्यहं न वर्तेयं, जातु कर्मण्यतन्द्रितः। मम वर्त्मानुवर्तन्ते, मनुष्याः पार्थ सर्वशः॥	२३
जरी का मी न राहीन, किंचित कर्मतत्पर। मम मार्गेच जातील, माणसे पार्थ सर्वदा॥	२३
If I don't remain karma-ready for a while; people will always follow my path, Partha!	23

मृत गुरुपुत्र आणिला। तो तुवा पवाडा देखिला। तोही मी उगला। कर्मी वर्ते॥	१६३
मृत गुरुपुत्र जिवंत आणिला। तो तू पराक्रम देखिला। तोही मी निमूटपणे। कर्म करीत आहे॥	१६३
Brought to life to dead Guru-son; you saw that miracle; silently that I am; performing karma.	163
परी स्वधर्मी वर्ते कैसा। साकांक्षु का होय जैसा। त्याचि एका उद्देशा-। लागोनिया॥	१६४
परी स्वधर्मात वर्ते कैसा। सकाम जणू होय जैसा। त्याच्याच एका उद्दिष्टा-। साठी झटते॥	१६४
But how do I do self-duty; like a desirous one; only for his single goal; strives hard.	164

जे भूतजात सकळ। असे आम्हांचि आधीन केवळ। तरी न व्हावे बरळ। म्हणोनिया॥	१६५
जे प्राणिजात सकळ। असती माझ्याच अधीन केवळ। तरी ते न जावे बहकूनि। म्हणोनिया॥	१६५
All beings these; solely dependent on me; they shouldn't stray away; that is why.	165

उत्सीदेयुरिमे लोका, न कुर्या कर्म चेदहम्। संकरस्य च कर्ता स्याम्, उपहन्यामिमाः प्रजाः॥	२४
नाशेल सर्व हा लोक, न करे कर्म मी जरी। संकरा होय कर्ता मी, घातकर्ता प्रजेसही॥	२४
Whole world will perish if I don't do karma; I'll be cross-breeder, subject-destroyer.	24

आम्ही पूर्णकाम होउनी। जरी आत्मस्थिती राहुनी। तरी प्रजा हे कैसेनि। निस्तरेल॥	१६६
आम्ही पूर्णकाम होउनी। जर आत्मस्थितीत राहुनी। असलो, तर प्रजा ही कैसेनि। भवसागर निस्तरेल?	१६६
If I being satisfied; remain engrossed in soul-state; how will subjects; cross worldly life sea?	166
इहीं आमुची वास पाहावी। मग वर्तती परी जाणावी। ते लौकिक स्थिति आघवी। नासिली होईल॥	१६७
यांनी आमची वाट पाहावी। मग वागण्याची रीत जाणावी। ती लौकिक स्थिती अवघी। नष्ट होईल॥	१६७
Wait for me they should; n learn behavioural method; all that worldly state; will be destroyed.	167
म्हणोनि समर्थु जो एथे। आथिला सर्वज्ञते। तेणे सविशेषे कर्माते। त्यजावे ना॥	१६८
म्हणोनि समर्थ जो येथे। संपन्न सर्वज्ञतेने येथे। त्याने विशेषत्वाने कर्माते। त्यागू नये॥	१६८
Here who is competent; and omniscient; specifically he karma; shouldn't abandon.	168

सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो, यथा कुर्वन्ति भारत। कुर्याद्विद्वांस्तथासक्तः, चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम्॥	२५
आसक्त कर्म अज्ञानी, जैसे करीत भारत। करावी ज्ञानसक्तांनी, इच्छुनी लोकसंग्रहा॥	२५
As attached ignorant do karma; unattached savants should do, for world-order.	25

देखे फळाचिया आशा। आचरे कामुकु जैसा। कर्मी भरू होआवा तैसा। निराशाही॥	१६९
पहा फळाचि धरूनि आशा। आचरे कामनिक जैसा। कर्मावरी भर असावा तैसा। निरिच्छासही॥	१६९
Being fruit-desirous; as interested being toils; karma be insisted upon; by an ascetic even.	169
जे पुढतपुढती पार्था। हे सकळ लोकसंस्था। रक्षणीय सर्वथा। म्हणऊनिया॥	१७०
कारण पुन्हा पुन्हा सांगतो पार्था। ही सकळ समाजसंस्था। आहे रक्षणीय सर्वथा। म्हणूनिया॥	१७०
I tell repeatedly; as this social system; is always worthy of protection; that is why.	170
मार्गाधारे वर्तावे। विश्व हे मोहरे लावावे। अलौकिक नोहावे। लोकांप्रति॥	१७१
शास्त्रमार्गाधारे वावरावे। विश्व हे सन्मार्गी लावावे। लोकबाह्य न व्हावे। लोकांमध्ये॥	१७१
You need follow textual path; lead universe on righteous path; not be outcast; among people.	171

न बुद्धिभेदं जनयेत्, अज्ञानां कर्मसङ्गिनाम्। जोषयेत्सर्वकर्माणि, विद्वान्युक्तः समाचरन्॥	२६
बुद्धिभेद करावा ना, त्यांचा कर्मात अज्ञ जे। सांगावी सर्वही कर्मे, ज्ञान्याने करुनी स्वतः॥	२६
Karma-ignorant not to be confused; savant should advise karma after doing himself.	26

जे सायासे स्तन्य सेवी। ते पक्वान्ने केवी जेवी। म्हणोनि बाळका जैशीं नेदावीं। धनुर्धरा॥	१७२
जे कष्टाने स्तनपान सेवी। ते पक्वान्ने कैसे जेवी। म्हणोनि बालकासी जैशी न द्यावी। धनुर्धरा॥	१७२
Who with difficulty is breastfed; how will he eat food; he needn't be fed with that; Arjuna!	172

तैशी कर्मी जया अयोग्यता। तयाप्रति नैष्कर्म्यता। न प्रगटावी खेळता। आदिकरुनी॥	१७३
तैशी कर्मातच ज्यांची अयोग्यता। त्यांना नैष्कर्म्यता। न दाखवावी विनोदात। आदिकरुनि॥	१७३
For those unfit for karma; to them karma-freeness; needn't be showed in jest; etcetera.	173
तेथे सत्क्रियाचि लावावी। तेचि एकी प्रशंसावी। नैष्कर्मिही दावावी। आचरोनी॥	१७४
त्यांना सत्क्रियेलाच लावावे। तेच एक प्रशंसावे। नैष्कर्म्यानेही दाखवावे। कर्म आचरोनि॥	१७४
To pious action they be led; that be praised; even a karma-free should display; by doing karma.	174
तया लोकसंग्रहालागी वर्तता कर्मसंगी। तो कर्मबंधु आंगी। वाजेलना॥	१७५
त्यांना लोकसंग्रहाकरिता। कर्मसंगात वावरता। तो कर्मबंध अंगा। बाधणार नाही॥	१७५
To them doing karma for society; while moving with karma; karma-bond; won't be harmful.	175
जैसी बहुरूपियांची रावो राणी। स्त्रीपुरुषभावो नाही मनी। परी लोकसंपादणी। तैशीच करिती॥	१७६
जैशी बहुरूप्याची राजा राणी। स्त्रीपुरुषाचे भाव नाही मनी। परी लोकसंपादणी। क्रीडा तैशीच करिती॥	१७६
Road-show king, queen; don't have male, female feeling; still for people's joy; they act.	176
प्रकृतेः क्रियमाणानि, गुणैः कर्माणि सर्वशः। अहंकारविमूढात्मा, कर्ताहमिति मन्यते॥	२७
प्रकृती करवे जीही, सर्व कर्मे गुणातुनि। अहंकारी विमूढात्मा, कर्ता मीच असे म्हणे॥	२७
Nature gets all karma done through qualities; egoistic deluded soul says I am doer.	27
देखे पुढिलाचे वोझे। जरी आपुलां माथा घेईजे। तरी सांगे का न दाटिजे। धनुर्धरा॥	१७७
पहा समोरच्याचे ओझे सगळे। जर आपल्याच माथी घेतले। तर सांग का न दाटे भाराने। धनुर्धरा॥	१७७
By taking other's burden entire; on own head; tell me why won't be he suppressed; Arjun!	177
तैसी शुभाशुभे कर्मे। जिये निफजती प्रकृतिधर्मे। तिये मूर्ख मतिभ्रमे। मी कर्ता म्हणे॥	१७८
तैसी शुभाशुभ कर्मे। जी निपजतात प्रकृतिधर्मे। त्यांचा मूर्ख मतिभ्रमे। मी कर्ता आहे म्हणे॥	१७८
Good-bad karmas; emerge from Nature's qualities; fool of deluded intellect; says I am doer.	178
ऐसा अहंकाराधिरूढ। एकदेशी मूढ। तया हा परमार्थ गूढ। प्रगटावा ना॥	१७९
ऐसा अहंकार आदिवरी रूढ। एका देहावरीच केंद्रित जो मूढ। त्याला हा परम अर्थ गूढ। सांगू नये॥	१७९
Riding on arrogance; ignorant who is body-centric; to him secret essence; needn't be told.	179
हे असो प्रस्तुत। सांगिजेल तुज हित। ते अर्जुना देऊनि चित्त। अवधारी पां॥	१८०
हे असो प्रस्तुत। सांगतो ज्यात तुझे हित। ते अर्जुना देऊनि चित्त। एकावे बा॥	१८०
Let it be; I will tell what is in your interest; Arjuna, by giving attention to it; listen, Friend!	180
तत्त्ववित्तु महाबाहो, गुणकर्मविभागयोः। गुणा गुणेषु वर्तन्त, इति मत्वा न सज्जते॥	२८
तत्त्वज्ञानी महाबाहो, गुणकर्म विभागिही। गुण गुणात वर्तीती, मानुनी बंध ना पडे॥	२८
As philosopher in quality-karma division*; follow quality-interplay, bond happens not.	28
जे तत्त्वज्ञानियांचा ठायी। तो प्रकृतिभावो नाही। जेथ कर्मजात पाही। निपजत असे॥	१८१
कारण तत्त्वज्ञान्यांच्या ठायी। तो प्रकृतिभाव नाही। जेथे कर्मजात पाही। निपजत असे॥	१८१
As philosophers; don't have illusion about Nature; from where all karmas; originate.	181

ते देहभिमानु सांडुनी। गुणकर्म वोलांडुनी। साक्षीभूत होउनी। वर्तती देही॥	१८२
ते देहाभिमान सोडुनी। गुणकर्म ओलांडुनी। साक्षीभूत होऊनी। वर्तती देही॥	१८२
They by body-ego casting; and quality-karmas* crossing; being witness; remain in body.	182
म्हणूनि शरीरी जरी होती। तरी कर्मबंधा नातळती। जैसा का भूतचेष्टा गभस्ती। घेपवेना॥	१८३
म्हणूनि देहधारी जरी असती। तरी कर्मबंधात न सापडती। जैसा का भूतांच्या वर्तनाने सूर्य। बाधेचना॥	१८३
They with body; aren't caught in karma-bond; as sun by activities of beings; isn't harmed.	183
प्रकृतेर्गुणसंमूढाः, सज्जन्ते गुणकर्मसु। तानकृत्स्नविदः मन्दान्, कृत्स्नविन्न विचालयेत्॥	२९
प्रकृती गुणमोहाने, गुंतले गुणकर्मि जे। त्या अल्पजाण मंदांना। ज्ञान्यांनी चाळवू नये॥	२९
Who by Nature's quality lure, are in quality-karma; savants needn't disturb ignorant.	29
एथ कर्मी तोचि लिंपे। जो गुणसंभ्रमे घेपे। प्रकृतीचेनि आटोपे। वर्ततु असे॥	१८४
येथ कर्मात तोच लिप्त। जो सापडे गुणभुलीत। प्रकृतीच्या अधीनतेत। वर्तत असे॥	१८४
He by karma gets tainted; who by qualities gets deluded; he in Nature's subjugation; remains.	184
इन्द्रिये गुणाधारे। राहाटती निजव्यापारे। ते परकर्म बलात्कारे। आपादी जो॥	१८५
इंद्रिये गुणांच्या आधारे। वावरती निजव्यापारे। त्या परकर्माचा बळजबरे। कर्तेपणा घेतो जो॥	१८५
By quality-support, senses; carry functions; but credit of other's karmas forcibly; who takes.	185
मयि सर्वाणि कर्माणि, संन्यस्याध्यात्मचेतसा। निराशीर्निर्ममो भूत्वा, युध्यस्व विगतज्वरः॥	३०
मलाच सर्वही कर्मे, वाही अध्यात्मबुद्धिने। आशा ममत्व सोडूनी, लढावे शोक त्यागुनी॥	३०
Offering karmas to me with soul-study intellect; fight sans desire, affection, grief.	30
तरी उचिते कर्मे आघवी। तुवा आचरोनि मज अर्पावी। परी चित्तवृत्ति न्यासावी। आत्मरूपी॥	१८६
तरी उचित कर्मे आवघी। तू आचरोनि मज अर्पावी। परी चित्तवृत्ती ठेवावी। आत्मरूपी॥	१८६
All proper karmas; you on doing dedicate them to me; but keep mind-attitude; in soul-form.	186
हे कर्म मी कर्ता। का आचरेन या अर्था। ऐसा अभिमानु झणे चित्ता। रिगो देसी॥	१८७
हे कर्म मी कर्ता। किंवा मी ते आचरेन या अर्था। ऐसा अभिमान कदाचित् चित्ता। शिरो देशी॥	१८७
This is karma, I am doer; or I will do it likewise; such ego in mind you may; allow to enter.	187
तुवा शरीरपरा नोहावे। कामनाजात सांडावे। मग अवसरोचित भोगावे। भोग सकळ॥	१८८
तू शरीरासक्त न व्हावे। कामनाजात सोडावे। मग समयोचित भोगावे। भोग सकळ॥	१८८
You don't be body-attached; give up passions all; then enjoy occasional; enjoyments all.	188
आता कोदंड घेऊनि हाती। आरूढ पां इये रथी। देई आलिंगन वीरवृत्ती। समाधाने॥	१८९
आता धनुष्य घेऊनि हाती। आरूढ हो या रथी। देई आलिंगन वीरवृत्तीसी। समाधाने॥	१८९
Now take bow in hand; mount on this chariot; and embrace brave attitude; with content.	189
जगी कीर्ति रूढवी। स्वधर्माचा मान वाढवी। यया भारापासोनि सोडवी। मेदिनी हे॥	१९०
जगी कीर्ती रुजवी। स्वधर्माचा मान वाढवी। यांच्या भारापासोनि सोडवी। धरणी ही॥	१९०
Establish fame in world; enhance self-duty's prestige; from their burden relieve; this earth.	190

आता पार्था निःशंकु होई। या संग्रामा चित्त देई। एथ हे वांचूनि काही। बोलो नये॥	१९१
आता पार्था निःशंकु होई। या संग्रामास चित्त देई। येथे युद्धावाचूनि काही। बोलो नये॥	१९१
Partha, shed doubt; think of bout; here else than fight; nothing need be talked about.	191
<p>ये मे मतमिदं नित्यम्, अनुतिष्ठन्ति मानवाः। श्रद्धावन्तोऽनसूयन्तो, मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः॥ ३१</p> <p>जे माझे मत हे नित्य, आचरितात मानव। श्रद्धावंत विनाद्वेष, कर्मापासूनि मुक्त ते॥ ३१</p> <p>Men ever practicing my say; these faithful sans envy are liberated from karma. 31</p>	
हे अनुपरोध मत माझे। जिहीं परमादरे स्वीकारिजे। श्रद्धापूर्वक अनुष्ठिजे। धनुर्धरा॥	१९२
हे निःसंदिग्ध मत माझे। ज्यांनी परमादरे स्वीकारिले। श्रद्धापूर्वक अनुष्ठिले। धनुर्धरा॥	१९२
This is my firm opinion; who with respect followed it; and with faith executed; Dhanurdhara!	192
तेही सकळ कर्मी वर्ततु। जाण पां कर्मरहितु। म्हणोनि हे निश्चितु। करणीय गा॥	१९३
तेही सकळ कर्मी जरी वर्तत। तरी जाण बा कर्मरहित। म्हणोनि हे कर्म निश्चित। करणीय गा॥	१९३
They though doing karma; know as being karma-free; so surely this karma; is worth doing.	193
<p>ये त्वेतदभ्यसूयन्तो, नानुतिष्ठन्ति मे मतम्। सर्वज्ञानविमूढांस्तान्, विद्धि नष्टानचेतसः॥ ३२</p> <p>जे परी हे असूयेने, नाचरती मता मम। सर्वज्ञाना मुकूनी ते, नष्टले जाण दुर्मती॥ ३२</p> <p>Who enviously don't follow my say; ignorant are deprived of knowledge and ruined. 32</p>	
नातरी प्रकृतिमंतु होउनी। इंद्रियां लळा देउनी। जे हे माझे मत अव्हेरुनी। ओसंडिती॥	१९४
अथवा प्रकृतिस्वाधीन होऊनि। इंद्रियांचे लाड पुरवूनि। जे, हे माझे मत धिक्कारुनि। टाकूनि देती॥	१९४
Being Nature-subjugated; getting senses pampered; who my opinion condemned; discarded.	194
जे सामान्यत्वे लेखिती। अवज्ञा करूनि देखिती। का हा अर्थवादु म्हणती। वाचाळपणे॥	१९५
जे मज सामान्यासारिखे लेखिती। अवज्ञा करूनि पाहती। किंवा हा अर्थवाद म्हणती। वाचाळपणे॥	१९५
Who treat me as ordinary; my advice defy; or call it as monitory; talkatively.	195
ते मोहमदिरा भ्रमले। विषयविखे घारले। अज्ञानपंकी बुडाले। निभ्रांत मानी॥	१९६
ते मोहमदिरेत भ्रमले। विषयविषाने घेरले। अज्ञानकर्दमी बुडाले। निःसंशय मानी॥	१९६
They are lure-liquor deluded; by object-poison surrounded; in ignorance-mire drowned; surely.	196
देखे शवाचा हाती दिले। जैसे का रत्न वाया गेले। नातरी जात्यंधा पाहले। प्रमाण नोहे॥	१९७
पहा, प्रेताच्या हाती दिले। जैसे का रत्न वाया गेले। किंवा जन्मांधा उजाडले। उपयोगाचे नसे॥	१९७
Look placed in hands of dead; as jewel is wasted; or for born-blind sunrise; is useless.	197
का चंद्राचा उदयो जैसा। उपयोगा न वचे वायसा। मूर्खा विवेकु हा तैसा। रुचेल ना॥	१९८
किंवा चंद्राचा उदय जरी झाला। कामाचा न वाटे कावळ्याला। मूर्खाला विवेक हा तैसा। रुचेल ना॥	१९८
Or as moonrise happens; for crow it is useless; this discernment to a fool; won't appeal.	198
तैसे ते पार्था। जे विमुख या परमार्था। तयांसी संभाषण सर्वथा। करावे ना॥	१९९
तैसे ते पार्था। जे विरुद्ध या परमार्था। तयांसी संभाषण सर्वथा। करावेना॥	१९९
Partha, so they; who oppose this supreme essence; converse with them ever; never.	199

- म्हणोनि ते न मानिती। अणि निंदाही करू लागती। सांगे पतंग काय साहती। प्रकाशाते॥ २००
- म्हणोनि ते न मानिती। आणि निंदाही करू लागती। सांग पतंग काय साहू शकती। प्रकाशाते॥ २००
- So they don't accept that; and try to slander it; tell me can a moth withstand; light. 200
- पतंगा दीपी आलिंगन। तेथ त्यासी अचुक मरण। तेवी विषयाचरण। आत्मघाता॥ २०१
- पतंगाचे दीपास आलिंगन। तेथ त्यासी अचूक मरण। तैसे विषयात विचरण। निमंत्रण आत्मघाता॥ २०१
- Moth embracing flame; its death is sure; object-indulgence; is self-destruction invitation. 201
- सदृशं चेष्टते स्वस्याः, प्रकृतेर्ज्ञानवानपि। प्रकृतिं यान्ति भूतानि, निग्रहः किं करिष्यति॥ ३३**
- आचरती स्वतःच्याच, स्वभावा ज्ञानवंतही। स्वभावे वर्तती भूते, हट्ट काय करू शके? ३३**
- Savants follow own nature; so beings follow own nature, what could obstinacy do? 33**
- म्हणोनि इंद्रिये एके। जाणतेनि पुरुखे। लाळावी ना कौतुके। आदिकरूनी॥ २०२
- म्हणोनि इंद्रिये एखाद्याने। जाणत्या पुरुषाने। लाडवावी ना कौतुकाने। अन्य कारणे॥ २०२
- So senses by one; wise person; shouldn't be pampered for fun; or for other reason. 202
- हा गा सर्पेसी खेळो येईल। की व्याघ्रसंसर्ग सिद्धी जाईल। सांगे हाळाहाळ जिरेल। सेविलिया काई॥ २०३
- अरे का सर्पासी खेळता येईल? किंवा व्याघ्रसंगती सिद्धीस जाईल? सांग हालाहल पचेल। सेविता का? २०३
- Can snake be fondled; tiger's company be kept; or digested deadly poison; on consumption. 203
- देखे खेळता अग्नि लागला। मग तो न सावरे जैसा उधवला। तैसा इंद्रियां लळा दिला। भला नोहे॥ २०४
- पहा खेळताना अग्नी लागला। मग तो न सावरे जैसा भडकला। तैसा इंद्रियांना लळा दिलेला। भला नोहे॥ २०४
- As fire kindled while playing; flares up uncontrollably; so pampering senses; isn't wise. 204
- एहवी तरी अर्जुना। या शरीरा पराधीना। का नाना भोगरचना। मेळवावी॥ २०५
- एरवी तरी अर्जुना। या शरीरास्तव जे काळाधीना। का नाना भोगसाधना। मिळवावे? २०५
- Else Arjuna; for time-subjugated body; why pleasure-means many; be obtained? 205
- आपण सायासेकरूनि बहुते। सकळहि समृद्धिजाते। उदोअस्तु या देहाते। प्रतिपाळावे का॥ २०६
- आपण कष्टाने बहुत। मिळविली सकळ समृद्धिजात। ती ओतूनि दिवसरात। देहासीच प्रतिपाळावे का? २०६
- We with work hard; wealth earned; spending it day and night; so should only body be sustained? 206
- सर्वस्वे शिणोनि एथे। अर्जवावी संपत्तीजाते। तेणे स्वधर्म सांडोनि देहाते। पोखावे काई॥ २०७
- सर्वस्वाने शिणोनि येथ। मिळवावी संपत्तीजात। आणि त्याने स्वधर्म सोडूनि, देहासीच। पोसावे का? २०७
- Exerting hard by all means; wealth earned; n on casting self-duty, should body; be nourished? 207
- मग हे तव पांचमेळावा। शेखी अनुसरेल पंचत्वा। ते वेळी केला कें गिंवसावा। शीणु आपूला। २०८
- मग हा तर पाचभूतांचा मेळावा। अंती मिळेल पंचतत्त्वा। ते वेळी केलेला कोठे शोधवा। शीण आपला? २०८
- Rally of five elements; will merge in five principles; that time where to find; our fatigue? 208
- म्हणूनि केवळ देहभरण। ते जाणे उघडी नागवण। यालागी एथ अंतःकरण। देयावेना॥ २०९
- म्हणूनि केवळ देहभरण। ते जाण उघड फसवण। यालागी देहासी अंतःकरण। देऊ नये॥ २०९
- Only nourishing body; is obvious deception; so heart to body; needn't be surrendered. 209

इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे, रागद्वेषौ व्यवस्थितौ। तयोर्न वशमागच्छेत्, तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ॥	३४
इन्द्रियविषयांसाठी, लोभद्वेष उभे जरी। त्यांना वश नको होऊ, दोघे याचे लुटारुचि॥	३४
Lust and hatred adhere to sense-objects; don't subjugate to them, both are robbers.	34

एहवी इंद्रियांचिया अर्था-। सारखा विषयो पोखिता। संतोषु कीर चित्ता। आपजेल॥	२१०
येरवी इंद्रियांना आवडता। सारखा विषय पुरविता। संतोष खरोखरी चित्ता। मिळे जरी॥	२१०
Pleasurable to senses; providing constant objects; really contentment, mind; though gains.	210
परी तो संवचोराचा सांगातु। जैसा नावेक स्वस्थु। जव नगराचा प्रांतु। सांडिजेना॥	२११
परी तो संतोष सभ्य चोराची संगत। जैसा तो असे स्वस्थ। जोवरी नगराची हद्द। सोडेना॥	२११
Suave thief's company is that contentment; as he keeps quiet; till town-limit; is crossed not.	211
बापा विषाची मधुरता। झणे आवडी उपजे चित्ता। परी तो परिणाम विचारिता। प्राणु हरी॥	२१२
बाबा काही विषाची मधुरता। क्षणैक आवडी उपजवे चित्ता। परी त्याचे परिणाम पाहता। प्राण हरी॥	२१२
Sweetness of poison; creates momentary liking in mind; but its result is seen; in life's end.	212
देखे इंद्रियां कामु असे। तो लावी सुखदुराशे। जैसा गळी मीनु आमिषे। भुलविजे गा॥	२१३
पहा इंद्रियात काम जैसा। तो लावी सुखाची खोटी आशा। जैसा गळाच्या आमिषा मासा। भुलतो गा॥	२१३
Desire in senses; creates false hope of pleasures; as by bait of hook, fish; is lured.	213
परी तयामाजी गळु आहे। जो प्राणाते घेऊनि जाये। तो जैसा ठाउवा नोहे। झांकलेपणे॥	२१४
परी त्याच्यामध्ये गळ आहे। जो प्राणास घेऊनि जाये। तो जैसा ठाऊकी नोहे। झाकल्यामुळे॥	२१४
But of hook inside; that takes away its life; fish isn't aware of it; being hidden.	214
तैसे अभिलाषे येणे कीजेल। जरी विषयाची आशा धरिजेल। तरी वरपडा होईजेल। क्रोधानळा॥	२१५
तैसे या अभिलाषेने करिसी। जरी विषयांची आशा धरिसी। तरी पडणारा होशी। क्रोधाग्नीमध्ये॥	२१५
So with this craze; if you have object-desire; fall-guy you will be; into anger-fire.	215
जैसा कवळोनिया पारधी। घातेचिये संधी। आणी मृगाते बुद्धी। साधावया॥	२१६
जैसा घेरूनिया पारधी। घातासाठी पाही संधी। आणितो मृगास, वापरूनि बुद्धी। मारावया॥	२१६
As hunter corners; waits for opportunity to strike; brings deer around by using skill; to kill.	216
एथ तैसीचि परी आहे। म्हणूनि संगु हा तुज नोहे। पार्था दोन्ही कामक्रोध हे। घातुक जाणे॥	२१७
येथे तैसाचि प्रकार आहे। म्हणूनि विषयसंग तुज नसावे हे। पार्था दोन्ही कामक्रोध हे। घातक जाण॥	२१७
It is same story here; you abandon object-company; as both lust, anger; are destroyers.	217
म्हणऊनि हा आश्रयोचि न करावा। मनीही आठवो न धरावा। एकु निजवृत्तीचा वोलावा। नासो नेदी॥	२१८
म्हणोनि यास थाराच न द्यावा। मनीही आठव न धरावा। एक निजधर्माचा ओलावा। नासो न द्यावा॥	२१८
Don't entertain them; or remember them; affection for self-duty; needn't be ruined.	218

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः, परधर्मात्स्वनुष्ठितात्। स्वधर्मे निधनं श्रेयः, परधर्मो भयावहः॥	३५
श्रेष्ठ स्वधर्म ऊणाही, परधर्माहुनी रुढ। स्वधर्मी मरणे श्रेय, परधर्म भयावह॥	३५
Self-duty is good than else's duty; worth dying in self-duty, else's-duty is dangerous.	35

अगा स्वधर्म हा आपुला। जरी का कठिण जाहला। तरी हाचि अनुष्ठिला। भला देखे।।	२१९
अगा स्वधर्म हा आपला। जरी का कठीण असला। तरी हाचि अनुष्ठावा। चांगल्या प्रकारे पहा।।	२१९
Our self-duty; even if it is difficult; still be established; in manner best.	219
येरु आचारु जो परावा। तो देखता कीर बरवा। परी आचरतेनि आचरावा। आपुलाचि।।	२२०
दुसरा आचार जो पराया। तो दिसतो खरा बरवा। परी आचरताना आचरावा। आपुलाचि।।	२२०
Other's behaviour; really it appears better; but in practice be followed; only ours.	220
सांगे शूद्राघरी आघवी। पक्वान्ने आहाति बरवी। ती द्विजे केवी सेवावी। दुर्बळु जरी जाहला।।	२२१
सांग अशुद्धाघरी सगळी। पक्वान्ने जरी आहेत बरवी। ती शुद्धाने का सेवावी। दुर्बळ जरी असला?	२२१
At impure's house; though food is tastier; why it be consumed by pure; though poor?	221
हे अनुचित कैसेनि कीजे। अग्राह्य केवी इच्छिजे। अथवा इच्छिलेही पाविजे। विचारी पां।।	२२२
हे अनुचित कैसे करावे? अयोग्य कैसे इच्छावे? अथवा इच्छिले तरी का भोगावे? विचार करी।।	२२२
Why improper be attempted; unsuitable be wished; why to enjoy it even wished; just think.	222
तरी लोकांची धवळारें। देखोनिया मनोहरे। असती आपुली तणारे। मोडावी केवी।।	२२३
तरी लोकांचे उंच इमले। देखोनिया मनी भावले। तरी असलेली आपली धाबले। मोडावी कशी?	२२३
Else's tall building; mind is lured by looking at; but why our existing hut; be demolished?	223
हे असो वनिता आपुली। कुरूप जरी जाहली। तरी भोगिता तेचि भली। जियापरी।।	२२४
हे असो पत्नी आपली। कुरूप जरी असली। तरी भोगिता तीच भली। जयापरी।।	२२४
Let it be, our own wife; even if bad looking she is; for enjoyment she's best; likewise.	224
तेवी आवडे तैसा साकडु। आचरता जरी दुवाडु। तरी स्वधर्मचि सुरवाडु। परत्रिकीचा।।	२२५
आणखी वाटला तैसा अवघड। आचरताना जरी संकट। तरी स्वधर्मचि सुखकारक। परलोकामध्ये।।	२२५
Appeared difficult; while doing if dangerous; still self-duty is pleasurable; in life beyond.	225
हा गा साकर आणि दूध। हे गौल्य कीर प्रसिद्ध। परी कृमिदोषी विरुद्ध। घेपे केवी।	२२६
होयबा साखर आणि दूध। यांची गोडी खरी प्रसिद्ध। परी कृमिदोषात विरुद्ध। घ्यावे कैसे?	२२६
Milk and sugar; their sweetness is famous; but harmful in worm-fault; why to have it.	226
ऐसेनिही जरी सेविजेल। तरी ते आळुकीचि उरेल। जे ते परिणामी पथ्य नव्हेल। धनुर्धरा।।	२२७
अशातही जरी सेविशील। तरी तो दुराग्रहचि उरेल। कारण ते परिणामी पथ्य नसेल। धनुर्धरा।।	२२७
Even then if you consume it; it is obstinacy sheer; as diet-regimen it won't be; Dhanurdhara!	227
म्हणोनि आणिकांसी जे विहित। आणि आपणपेया अनुचित। ते नाचरावे जरी हित। विचारिजे।।	२२८
म्हणोनि दुसऱ्यासी जे विहित। आणि आपणासी अनुचित। ते न आचरावे, जर स्वहित। पाहशील तू।।	२२८
What is assigned for others; and improper for us; in self-interest needn't be done; you see.	228
या स्वधर्माते अनुष्ठिता। वेचु होईल जीविता। तोहि निका वर उभयता। दिसत असे।।	२२९
या स्वधर्मासी आचरिता। वेचावे लागेल जीविता। तेही उत्तम इह परलोकांकरिता। दिसते आहे।।	२२९
Doing self-duty; even at life's cost; for this world and beyond, is best; it appears.	229
ऐसे समस्तसुरशिरोमणी। बोलिले जेथ श्रीशार्ङ्गपाणी। तेथ अर्जुन म्हणे विनवणी। असे देवा।।	२३०
ऐसे समस्त देवांचे शिरोमणी। बोलिले जेव्हा श्रीशार्ङ्गपाणी। तेव्हा अर्जुन म्हणे विनवणी। एक असे देवा।।	२३०
As Lord of all gods; when said Krishna; then Arjuna said one request; there is Lord!	230

हे जे तुम्ही सांगितले। ते सकळ कीर म्या परिसले। परी आता पुसेन काही आपले। अपेक्षित।।	२३१
हे जे तुम्ही सांगितले। ते सकळ नीट मी ऐकिले। परी आता पुसेन काही आपले। मनातले।।	२३१
What you said; it all clearly I heard; but now I will ask something of mine; from mind.	231

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

अथ केन प्रयुक्तोऽयं, पापं चरति पूरुषः। अनिच्छन्नपि वाष्णेय, बलादिव नियोजितः।।	३६
कुणाच्या प्रेरणेने हे, पाप आचरती नर। अनिच्छेनेच वाष्णेया, बळाने योजिल्यासम।।	३६
With whose inspiration men commit sin; unwillingly as if compelled by force?	36

तरी देवा हे ऐसे कैसे। जे ज्ञानियांचीही स्थिति भ्रंशे। मार्गु सांडुनि अनारिसे। चालत देखो।।	२३२
तरी देवा हे ऐसे कैसे। जी ज्ञान्यांचीही स्थिती भ्रंशे। मार्ग सोडूनि भलतीकडे। चालताना दिसती।।	२३२
Lord, how is it; that even wise men delude their state; away from path right; appear walking.	232
सर्वज्ञुही जे होती। हे उपायही जाणती। तेही परधर्मे व्यभिचरति। कवणे गुणे।।	२३३
सर्वज्ञही जे असती। याचा उपायही ते जाणती। तेही परधर्मनि भ्रष्ट होती। कोण्या गुणे?	२३३
Who are omniscient; knowing its remedy; they are corrupted by else's duty; with what quality?	233
बीजा आणि भुसा। अंध निवाडु नेणे जैसा। नावेक देखणाही तैसा। बरळे का पां।।	२३४
बीजा आणि भुसा। अंध निवडु न जाणे जैसा। क्षणएक डोळसही तैसा। भटके का बा?	२३४
Grain and husk; as blind can't differentiate; why for a while even sighted; gets strayed?	234
जे असता संगु सांडिती। तेचि संसर्गु करिता न धाती। वनवासीही सेविती। जनपदाते।।	२३५
जे असलेला संग सोडिती। तेच बहु संगाने न संतोषती। वानप्रस्थीही राहाती। जनवस्तीमध्ये।।	२३५
Who cast existing company; aren't happy with many; as forest-dwellers dwell; in city.	235
आपण तरी लपती। सर्वस्वे पाप चुकविती। परी बलात्कारे सुइजती। तयाचि माजी।।	२३६
आपण तरी पापापासूनि लपती। सर्वस्वे पाप चुकविती। परी जबरीने गोविले जाती। त्याच्यामध्ये।।	२३६
Though they hide from sin; try to totally avoid sin; but get entangled by force; into same.	236
जयांची जीवे घेती विवसी। तेचि जडोनि ठाके जीवेसी। चुकविती ते गिवसी। तयातेचि।।	२३७
ज्याचा जीवा वाटे कंटाळा। तेच जडोनि राहती जीवाला। चुकविता तेच घेती धांडोळा। तयाचाचि।।	२३७
Things which being is tired; to him they r attached; things avoided, come searching; for him.	237
ऐसा बलात्कारु एकु दिसे। तो कवणाचा एथ आग्रहो असे। हें बोलावें हृषीकेशें। पार्थु म्हणे।।	२३८
ऐसी बळजोरी एक दिसे। तो कुणाचा येथ आग्रह असे। हे सांगावे हृषीकेशे। पार्थ म्हणे।।	२३८
There appears compulsion; at whose insistence does it happen; tell this; says Partha.	238

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

काम एष क्रोध एष, रजोगुणसमुद्भवः। महाशनो महापाप्मा, विद्ध्येनमिह वैरिणम्।।	३७
काम हा क्रोधही आहे, रजोगुणात जन्मला। महाभोगी महापापी, जाण हा येथ वैरिचि।।	३७
Desire is anger born of passionate quality; know it is enjoyer and sinner enemy.	37

तव हृदयकमळआराम। जो योगियांचा निष्कामकाम। तो म्हणतसे पुरुषोत्तम। सांगेन आइक।।	२३९
तव हृदयकमळआराम। जो योगियांचा निष्काम काम। तो म्हणतसे पुरुषोत्तम। सांगेन ऐक।।	२३९
That Krishna, who is yogi's desire-less desire; he said Purushottama; listen to.	239
तरी हे काम क्रोधु पाही। जयांते कृपेची साठवण नाही। हे कृतांताच्या ठायी। मानिजती।।	२४०
तरी हे काम क्रोध पाही। जयांमध्ये दयेचा लवलेश नाही। हे यमाच्या ठायी। मानिले जाती।।	२४०
See these desire, anger; which don't have any pity; they as equal to God of death; are treated.	240
हे ज्ञाननिधीचे भुजंग। विषयदरीचे वाघ। भजनमार्गीचे मांग। मारक जे।।	२४१
हे ज्ञाननिधीचे भुजंग। विषयदरीचे वाघ। भजनमार्गीचे वाटमारे। मारक जे।।	२४१
Knowledge-trove's cobras; object-valley's tigers; devotion-path's robbers; who are destroyers.	241
हे देहदुर्गीचे धोंड। इंद्रियग्रामींचे कोंड। यांचे व्यामोहादिक बंड। जगावरी।।	२४२
हे देहदुर्गाचे धोंडे। इंद्रियग्रामींचे कोंडवाडे। यांचे विषेश मोहादिक बंडबखेडे। जगावरी।।	२४२
Body-fort's boulders; sense-village's cattle-pens; causing special lure-revolts; in world.	242
हे रजोगुण मानसाचे। समूळ आसुरियेचे। धायपण ययांचें। अविद्या केलें।।	२४३
हे रजोगुणातून झाले मनाचे। मुळातच असुर वृत्तीचे। पालनपोषण यांचे। भ्रांतीने केले।।	२४३
Born of mind's passionate quality; of demonic nature basically; nurtured; by delusion.	243
हे रजाचे कीर जाहले। परी तमासी पढियंते भले। तेणे निजपद यां दिले। प्रमादमोहो।।	२४४
हे रजाचे खरे जाहले। परी तमासी आवडते भले। त्याने स्वतःचे पद यांना दिले। प्रमादमोह।।	२४४
Though born of passionate; by dark are liked greatly; own status to them gifted; blunder-lure.	244
हे मृत्यूचा नगरी। मानिजती निकियापरी। जे जीविताचे वैरी। म्हणऊनिया।।	२४५
हे मृत्यूच्या नगरी। मानले जाती श्रेष्ठापरी। कारण हेही जीविताचे असती वैरी। म्हणूनिया।।	२४५
They in hell-city; are honoured like elders; being life's enemies; that is why.	245
जयांसि भुकेलिया आमिषा। हे विश्व न पुरेचि घासा। कुळवाडी यांची आशा। चाळीत असे।।	२४६
ज्यांच्या भुकेच्या इच्छेला। हे विश्व न पुरे एका घासाला। उदीमव्यापार यांचा आशा। चालवीत असे।।	२४६
For their hunger; for a morsel world is insufficient; as their business deals, hope; controls.	246
कौतुके कवळिता मुठी। जिये चवदा भुवने थेंकुटी। ते भ्रांति तिये धाकुटी। वाल्हीदुल्ही।।	२४७
कौतुके वळल्या मुठी। तरी जिला चौदा भुवने वाटती थिटी। ती भ्रांती धाकटी। लाडकी भगिनी यांची।।	२४७
In curled up fist; who feels 14 regions* dwarfed; that delusion younger; is their fond sister.	247
जे लोकत्रयाचे भातुके। खेळताचि खाय कवतिके। तिच्या दासीपणाचेनि बिके। तृष्णा जिये।।	२४८
जी तिन्ही लोकांचे करूनि भातुके। खेळता खेळता खाय कौतुके। तिच्या दासीपणाचे बळे। तृष्णा जगे।।	२४८
Tri-world as play-food who converts; eats while playing merrily; as her maid; thirst lives.	248
हे असो मोहे मानिजे। यांते अहंकारे घेपे दीजे। जेणे जग आपुलेनि भोजे। नाचवीत असे।।	२४९
हे असो मोह यास मानितो। यासी अहंकार देतो घेतो। ज्यायोगे जग आपल्या मर्जीने। नाचवीत असे।।	२४९
Lure respects them; ego transacts with them; and with that at own will makes world; dance.	249
जेणे सत्याचा भोकसा काढिला। मग अकृत्य तृणकुटा भरिला। तो दंभु रूढविला। जगी इहीं।।	२५०
ज्याने सत्याचा कोथळा काढिला। मग असत्याचा पेंढा भरिला। तो दंभ प्रसिद्ध केला। जगी यांनी।।	२५०
Who by scooping out truth; stuffing in untruth; made that hypocrisy famous; they on earth.	250

साध्वी शांति नागविली। मग माया मांगी शृंगारिली। तियेकरवीं विटाळविलीं। साधुवृंदें॥	२५१
साध्वी शांती फसविली। मग माया बटकीण शृंगारिली। तिच्याकरवीं विटाळविली। साधुवृंदें॥	२५१
<i>They cheated peace; adorned illusory energy whore; through her corrupted; sage-group.</i>	251
इहीं विवेकाची त्राय फेडिली। वैराग्याची खाली काढिली। जितया मान मोडिली। उपशमाची॥	२५२
यांनी विवेकाची बैठक मोडिली। वैराग्याची कातडी काढिली। जितेपणी मान मोडिली। निग्रहाची॥	२५२
<i>Discernment they demolished; asceticism skinned; while alive neck twisted; of resolution.</i>	252
इहीं संतोषवन खांडिले। धैर्यदुर्ग पाडिले। आनंदरोप सांडिले। उपडूनिया॥	२५३
यांनी संतोषवन खांडिले। धैर्यदुर्ग पाडिले। आनंदरोप टाकिले। उपटोनिया॥	२५३
<i>Contentment-garden they felled; courage-fort demolished; bliss-sapling thrown; by uprooting.</i>	253
इही बोधाची रोपे लुंचिली। सुखाची लिपी पुसिली। जिव्हारी आगी सूदली। तापत्रयाची॥	२५४
यांनी बोधाची रोपे उपटिली। सुखाची भाषा पुसिली। हृदयात आग ओतिली। त्रितापांची॥	२५४
<i>Wisdom-saplings they crushed; bliss-language wiped; into heart poured fire; of tri-affliction*.</i>	254
हे आंगा तव घडले। जीवीची आथी जडले। परी नातुडती गिंवसिले। ब्रह्मादिकां॥	२५५
हे शरीरासवेच उपजले। जीवाला असतात जडलेले। परी न सापडती शोधिता। ब्रह्मादिकांनाही॥	२५५
<i>With body they emerged; to being got attached; are untraceable; even to Brahmadeva et al.</i>	255
हे चैतन्याचे शेजारी। वसती ज्ञानाच्या एका हारी। म्हणोनि प्रवर्तले महामारी। सांवरती ना॥	२५६
हे चैतन्याचे शेजारीच। बसती ज्ञानाच्या बाजूस। म्हणोनि सरसावले महामारीस। की आवरती ना॥	२५६
<i>They are soul-neighbour; sit near knowledge; spreading plague; become uncontrollable.</i>	256
हे जळेवीण बुडविती। आगीवीण जाळिती। न बोलता कवळिती। प्राण्यांते॥	२५७
हे जळावीण बुडविती। आगीवीण जाळिती। न बोलता घेरिती। प्राण्यांसी॥	२५७
<i>Without water they drown; without fire burn; and silently surround; creatures.</i>	257
हे शस्त्रेवीण साधिती। दोरेवीण बांधिती। ज्ञानियासी तरी वधिती। पैज घेउनी॥	२५८
हे शस्त्रावीण मारिती। दोरावीण बांधिती। ज्ञानियासी तरी वधिती। पैज घेउनी॥	२५८
<i>Without weapon they slay; without ropes tie; and kill wise; on challenge.</i>	258
हे चिखलेवीण रोविती। पाशिकेवीण गोविती। हे कवणाजोगे न होती। आंतौटेपणे॥	२५९
हे चिखलावीण रुतविती। पाशावीण अडकविती। हे कुणाहिसारखे नसती। चिवटपणामुळे॥	२५९
<i>Without swamp they sink; without trap entangle others; and are like none; due to toughness.</i>	259

धूमेनाऽवियते वह्निः, यथादर्शो मलेन च । यथोल्बेनावृतो गर्भः, तथा तेनेदमावृतम्॥ ३८

धुराने झाकला अग्नी, जसा का आरसा मळे। वारेने वेष्टिला गर्भ, तसे ते ज्ञान झाकिती॥ ३८

As smoke covers fire, dust stains mirror; womb covers foetus, they hide knowledge. 38

जैसी चंदनाची मुळी। गिंवसोनि घेपे व्याळीं। नातरी उल्बाची खोळी। गर्भस्थानी॥ २६०

जैशी चंदनाची मुळी। शोधूनि साप देतो वेटोळी। किंवा वारेची खोळी। गर्भावरी॥ २६०

Around sandal tree roots; as snake finds and curls; or as womb surrounds; the foetus. 260

का प्रभावीण भानु। धूमेवीण हुताशनु। जैसा दर्पण मळहीनु। कहीच नसे॥	२६१
अथवा सूर्य प्रभेवीण। किंवा अग्नी धुरावीण। जैसा दर्पण मळावीण। कधीही नसे॥	२६१
Or as sun without light; fire without smoke; mirror without dust; is never to be.	261
तैसे इहींवीण एकले। आम्ही ज्ञान नाही देखिले। जैसे कोंडेनि पां गुंतले। बीज निपजे॥	२६२
तैसे यांचेविना एकले। आम्ही ज्ञान नाही देखिले। जैसे कोंड्यामध्ये गुंतलेले। बीज निपजे॥	२६२
Without them singularly; I haven't seen knowledge; as with chaff covered; emerges seed.	262
आवृतं ज्ञानमेतेन, ज्ञानिनो नित्यवैरिणा। कामरूपेण कौन्तेय, दुष्पूरेणानलेन च॥	३९
झाकिले ज्ञान याच्याने, ज्ञान्यांचा नित्य वैरि जो। कामरूपेच कौंतेया, अतृप्त आग्नि तो सदा॥	३९
It hides knowledge, who is enemy of savants; desire-form, it is ever insatiable fire.	39
तैसे ज्ञान तरी शुद्ध। परी इहीं असे प्ररुद्ध। म्हणोनि ते अगाध। होऊनि ठेले॥	२६३
तैसे ज्ञान तरी शुद्ध। परी कामक्रोधांनी अवरुद्ध। म्हणोनि ते गहन। होऊनि राहिले आहे॥	२६३
Though knowledge is pure; it is enveloped by desire, anger; so deeper; it has become.	263
आधी यातें जिणावे। मग ते ज्ञान पावावे। तव पराभवो न संभवे। रागद्वेषां॥	२६४
आधी या कामक्रोधांना जिंकावे। मग ते ज्ञान पावावे। तोवरी पराभव न संभवे। रागद्वेषांचा॥	२६४
First conquer them; then knowledge be gained; till then defeat is impossible; of lust n hatred.	264
यांते साधावयालागी। जे बळ आणजे आंगी। ते इंधन जैसे आगी। सावावो होय॥	२६५
हे साधावयासाठी। जे बळ आणावे अंगी। तर ते इंधन जैसे आगीसाठी। साहाय्यक होय॥	२६५
This to achieve; whatever force we imbibe in body; that like fuel for fire; becomes helper.	265
इन्द्रियाणि मनो बुद्धिः, अस्याधिष्ठानमुच्यते। एतैर्विमोहयत्येष, ज्ञानमावृत्य देहिनम्॥	४०
इंद्रिये मन बुद्धी हे, याचे निवास बोलिले। यांच्याने मोहवीतो हा, ज्ञान झाकोळुनी जिवां॥	४०
Senses, mind, intellect are their resort; by covering knowledge, they lure beings.	40
तैसे उपाय कीजती जे जे। ते यांसीच होती विरजे। म्हणोनि हटियांते जिणिजे। इहींचि जगी॥	२६६
तैसे उपाय करावे जे जे। यांसीच होती साहाय्यक ते। म्हणोनि हठयोग्यांसही जिंकावे। यांनीचि जगी॥	२६६
What remedies used; become their helper; even Hathyogis* are conquered; by them in world.	266
ऐसियांही साकडा बोला। एक उपायो आहे भला। तो करिता जरी आंगवला। तरी सांगेन तुज॥	२६७
ऐशाही संकटात सांगितलेला। एक उपाय आहे भला। तो करिता जरी पटला। तरी सांगेन तुज॥	२६७
For such calamity told; there is a great remedy; if you agree with it; I will tell you.	267
तस्मात्त्वमिन्द्रियाण्यादौ, नियम्य भरतर्षभ। पाप्मानं प्रजहि ह्येनं, ज्ञानविज्ञाननाशनम्॥	४१
तरी तू इंद्रियां आधी, नियमी भरतर्षभ। पाप्यांस यां बळे काढी, ज्ञानविज्ञाननाशका॥	४१
First you Arjuna, restrain senses; kill these sinful destroyers of knowledge and science.	41
यांचा पहिला कुरुठा इंद्रिये। एथूनि प्रवृत्ति कर्माते विये। आधी निर्दळूनि घाली तिये। सर्वथैव॥	२६८
यांचा पहिला ठिकाणा इंद्रिये। येथूनि प्रवृत्ती कर्मासी प्रसवे। आधी निर्दळूनि टाकी त्यांना। सर्वपरी॥	२६८
Their first base is senses; here tendency bears karmas; first destroy them; completely.	268

इन्द्रियाणि पराण्याहुः, इन्द्रियेभ्यः परं मनः। मनसस्तु परा बुद्धिः, यो बुद्धेः परतस्तु सः॥	४२
इंद्रिये बोलिली थोर, इंद्रियांच्या वरी मन। मनाच्याही वरी बुद्धी, बुद्धिच्या पार तो असे॥	४२
Senses are superior; mind tops senses, intellect tops mind, 'That'* is beyond intellect.	42
एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा, संस्तभ्यात्मानमात्मना। जहि शत्रुं महाबाहो, कामरूपं दुरासदम्॥	४३
बुद्धिपरास जाणूनी, आवरी मन बुद्धिने। काढि शत्रु महाबाहो, कामरूपास दुर्जया॥	४३
Knowing 'That' beyond intellect, control mind by intellect; kill undefeated foe of desire.	43

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् कर्मयोग नामे तिसरा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असौ ॥

Chapter III 'Karma Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

मग मनाची धांव पारुषेल। आणि बुद्धीची सोडवण होईल। इतुकेनि थारा मोडेल। या पापियांचा॥	२६९
मग मनाची धाव खुंटेल। आणि बुद्धीची सोडवण होईल। एवढ्याने थारा मोडेल। या पापियांचा॥	२६९
Then mind-speed will stop; intellect will be freed; base will be demolished; of these sinners.	269
हे अंतरीहूनि जरी फिटले। तरी निभ्रांत जाण निवटले। जैसे रश्मीविण उरले। मृगजळ नाही॥	२७०
हे अंतरातूनि जर निघाले। तर निःसंशय जाण संपले। जैसे रविकिरणाविण उरले। मृगजळ नाही॥	२७०
If they are driven out of mind; know they are finished; as sans sunrays; mirage melts.	270
तैसे रागद्वेष जरी निमाले। तरी ब्रह्मीचे स्वराज्य आले। मग तो भोगी सुख आपुले। आपणचि॥	२७१
तैसे रागद्वेष जर निमाले। तर ब्रह्माचे स्वराज्य हाती आले। मग तो भोगी सुख आपले। आपणचि॥	२७१
If lust-hatred vanished; Brahma-kingdom is gained; he will enjoy own bliss; himself.	271
जे गुरुशिष्यांची गोठी। पदपिंडाची गाठी। तेथ स्थिर राहोनि नुठी। कवणे काळी॥	२७२
जी गुरुशिष्यांची गुप्त गोष्ट। जिवाशिवाची गाठ। तेथ स्थिर राहावे न उठावे। कोण्याकाळी॥	२७२
Guru-disciple secret; is being-Shiva meet; steadying there, getting up not; any time.	272
ऐसे सकळ सिद्धांचा रावो। देवी लक्ष्मीचेचा नाहो। राया ऐक देवदेवो। बोलता जाहला॥	२७३
ऐसे सकळ सिद्धांचा राजेश्वर। देवी लक्ष्मीचा परमेश्वर। राजा ऐक देवाचा देव। बोलता झाला॥	२७३
King of all perfected persons; God of goddess Laxmi; O king listen, God of gods; says here.	273
आंता पुनरपि तो अनंतु। आद्य एकी मातु। सांगेल तेथ पंडुसुतु। प्रश्न करील॥	२७४
आता पुनरपि तो अनंत। प्राचीन एक गोष्ट। सांगेल तेव्हा पंडुसुत। प्रश्न करील॥	२७४
Now again that Ananta; will narrate story ancient; and Pandusuta; will question.	274
तया बोलाचा हन पाडु। कां रसवृत्तिचा निवाडु। येणे श्रोतया होईल सुरवाडु। श्रवणसुखाचा॥	२७५
त्या कथेची आणि योग्यता। किंवा रसवृत्तीची वेचकता। याने श्रोत्यांना होईल सुकाळता। श्रवणसुखाची॥	२७५
Propriety of that story; appreciative selection; with that listeners will get; of hearing-bliss.	275

ज्ञानदेवो म्हणे निवृत्तीचा। चांग उठावा करूनि उन्मेषाचा। मग संवादु श्रीहरिपार्थाचा। भोगा बापा।।	२७६
ज्ञानदेव म्हणे निवृत्तीचा। चांगला उठाव करूनि स्फूर्तीचा। मग संवाद श्रीहरीपार्थाचा। भोगा बापा।।	२७६
Said Nivrutti's Dnyanadeva; by activating inspiration; Shrihari-Partha dialogue; enjoy friends!	276

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां कर्मयोगनाम तृतीयोऽध्यायः॥३॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा कर्मयोगनाम तिसरा अध्याय॥३॥

So narrated by Dnyanadeva, Bhavarthadipika's Chapter III 'Karma Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (G-4) Karma-free*: Nish-karmi, a stage attained by someone when he isn't bound by results produced by his karmas.
- (G-5) Nature*: Prakriti, first creation of the creator through his primeval desire. This later creates manifested cosmos by employing five great elements.
- (D-62) Karma-organs*: Karma-indriye, they are hands, legs, mouth, anus and phallus through which body functions of giving/taking, walking, speaking/eating, excretion of waste and urination/mating respectively are executed.
- (G-9) Yadnya*: In this treatise, the term 'Yadnya' is specifically used for sacrifice in any form that is offered into sacred fire.
- (D-81) Constant-yadnya*: Nitya-yaga, this is sacrifice of our capabilities constantly into sacred fire.
- (D-88) Social classes*: Varna, they are Brahmins, Warriors (Kshatriya), Traders (Vaishya), and Outcasts (Shudra) as prescribed by Sage Manu as per to ancient Vedic culture.
- (D-91) Self-duty Yadny*: Sva-dharma yadnya, these five Yadnyas consist of daily offering namely Deva: fuel sticks into sacred fire, pitru: water to forefathers, Bhut: morsel of cooked food to crow and dog. Samaj: Offering charity as per capacity either to guest, poor or handicapped person and Grantha: offering books to deserving person or students.
- (D-99) Speech-power*: Vacha-siddhi, whatever is spoken becoming true.
- (G-14) Rain from Yadnya*: Appropriate environment complementary karmas lead to Yadnya that leads to rainfall. Recently some Indian scientists invented 'Varuna-yantra' consisting of proper altar, fire and chemically charged fuel sticks that result into rainfall.
- (D-137) Shriti*: All Vedas and Puranas.
- (D-145) Savysachi*: A archer hurling arrows by both hands i.e. Arjuna.
- (G-28) Quality-karma division*: Guna-karma vibhaga, five principle elements, mind, intellect, ego, ten sense and work organs, and their ten objects constitute quality-division and their interrelated functions constitute the Karma-division.
- (D-182) Quality-Karmas*: Guna-karma, Karmas that are in conformity with tri-quality.
- (D-247) Fourteen regions*: Chauda bhuvane, they are seven upper worldly regions namely Bhuhu, Bhuvah, Swaha, Maha, Janaha, Tapaha and Satyam and seven nether worldly regions namely Atala, Vitala, Sutala, Mahatala, Talatala and Rasatala and Patala.
- (D-254) Tri-afflictions*: Tri-tap, the pains or troubles caused by three entities namely elemental: caused by humans, animals or objects, divine: caused by intervention of deities, earthquake, famine, deluge and spiritual: caused by bodily and mental abnormalities.
- (D-266) Hatha-yogi*: Yogi who achieves contemplation by resolutely uniting first Chakra with seventh Chakra through three yogic postures (Bandh) of Mula, Vodhiyana and Jalandara.
- (G-42) That*: Tat, Brahma which is beyond intellect.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(चौथा अध्याय - ज्ञानकर्मसंन्यासयोग)

**Chapter IV - Knowledge
Renunciation Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

चौथा अध्याय - ज्ञानकर्मसंन्यासयोग

Chapter IV - Knowledge Renunciation Yoga

आजि श्रवणेंद्रिया पिकले। जे येणे गीतानिधान देखिले। आता स्वप्नचि हे तुकले। साचासरिसे॥	१
आज श्रवणेंद्रियाचे शेत पिकले। जे याने गीताभांडार देखिले। आता स्वप्नही हे तुळले। तोलता सत्यासह॥	१
Today ear-senses crop ripened; Gita-treasure observed; dream equalled; as balanced with truth.	1
आधीचि विवेकाची गोठी। वरी प्रतिपादी कृष्ण जगजेठी। आणि भक्तराजु किरीटी। परिसत असे॥	२
आधीच विवेकाच्या गोष्टी। वरूनि सांगणारा कृष्ण जगजेठी। आणि भक्तराज किरीटी। ऐकत असे॥	२
Already discernment-story; Worldlord Krishna is telling; and great devotee Arjuna; is hearing.	2
जैसा पंचमालापु सुगंधु। की परिमळु आणि सुस्वादु। तैं भला जाहला विनोदु। कथेचा इये॥	३
जैसा कोकिळस्वर आणि सुगंध। किंवा परिमळ आणि सुस्वाद। तैसा भला झाला आनंद। कथेचा या॥	३
Fifth musical note and fragrance; or fragrance and delicious taste; so joy was; of this story.	3
कैसी आगळिक दैवाची। जे गंगा जोडली अमृताची। हो का जपतपे श्रोत्यांची। फळा आली॥	४
कैसी नवलाई दैवाची। की गंगा मिळाली अमृताची। अहो किंवा जपतपे श्रोत्यांची। फळा आली॥	४
How novelty of fate is; to have nectar-Ganges; or listeners' chanting, severities; are bearing fruit.	4
आता इंद्रियजात आघवे। तिहीं श्रवणाचे घर रिघावे। मग संवादसुख भोगावे। गीताख्य हे॥	५
आता इंद्रियजात सर्वे। त्यांनी कानांच्या घरात बैसावे। मग संवादसुख भोगावे। गीताख्यान हे॥	५
Now all senses; will gather at ear's home; and enjoy dialogue-pleasure; of Gita-discourse.	5
हा अतिसो अतिप्रसंगे। सांडूनि कथाचि ते सांगे। जे कृष्णार्जुनु दोघे। बोलत होते॥	६
ही अतिशयोक्ती अतिप्रसंग। सोडूनि कथाच ती सांग। जी कृष्णार्जुन दोघेच। बोलत होते॥	६
Enough of this exaggeration; tell that story instead; of what both Krishna-Arjuna; conversed.	6
ते वेळी संजयो रायाते म्हणे। अर्जुनु अधिष्ठिला दैवगुणे। जे अतिप्रीती नारायणे। बोलिजतु असे॥	७
त्या वेळी संजय राजासी म्हणे। अर्जुन अलंकारिला दैवगुणे। कारण अतिप्रीतीने नारायण। बोलत आहे॥	७
To king Sanjaya said; with divine qualities, Arjuna is adorned; as Narayana lovingly; is talking.	7
जे न संगेचि पितया वसुदेवासी। जे न संगेचि माते देवकीसी। जे न संगेचि बळिभद्रासी। ते गुह्य अर्जुनेशी बोलत॥	८
जे न सांगे पिता वसुदेवासी। जे न सांगेच माता देवकीसी। जे न सांगेच बलरामासी। ते गुह्य अर्जुनाशी बोलताहे॥	८
Which isn't disclosed to Vasudeva; mother Devaki; or Balarama; secret he is telling to Arjuna.	8
देवी लक्ष्मीयेवढी जवळिक। परी तेही न देखे या प्रेमाचे सुख। आणि कृष्णस्नेहाचे पीक। यातेचि आथी॥	९
देवी लक्ष्मीची एवढी जवळीक। परी तीही न देखे या प्रेमाचे सुख। आणि कृष्णस्नेहाचे पीक। यालाचि मिळे॥	९
Laxmi being so close; but she haven't seen this love; and harvest of Krishna-love; only he gains.	9

सनकादिकांचिया आशा। वाढीनल्या होतिया कीर बहुवसा। परी त्याही येणे माने यशा। येतीचिना।।	१०
सनकादिकांच्या आशा। पुरविल्या होत्या खऱ्या बहुतशा। परी त्याही याच्या मानाने फळा। येतीचिना।।	१०
Sanaka's hopes; were largely fulfilled; but they as compared with his stature, fructified; never.	10
या जगदीश्वराचे प्रेम। एथ दिसतसे निरूपम। कैसे पार्थे येणे सर्वोत्तम। पुण्य केले।।	११
या जगदीश्वराचे प्रेम। येथ दिसतसे निरूपम। कैसे पार्थाने या सर्वोत्तम। पुण्य केले?	११
This love of Lord; here appears unique; how did this Partha best; earn merit?	11
हो का जयाचिया प्रीति। अमूर्त हा आला व्यक्ती। मज एकवंकी याची स्थिती। आवडतु असे।।	१२
अहो किंवा ज्याच्या प्रेमासाठी। विदेही हा आला देहासी। मज एकरूप याची स्थिती। आवडते आहे।।	१२
Or for whose love; this formless has assumed form; I for his state of oneness; have liking.	12
एहवी हा योगियां नाडळे। वेदार्थासी नाकळे। जेथ ध्यानाचेही डोळे। पावतीना।।	१३
एरवी हा योगियां न सापडे। वेदार्थासी न आकळे। जेथ ध्यानाचेही डोळे। पोहचतीना।।	१३
He isn't found by yogis; or conceived by Veda-essence; where meditation-eyes; don't reach.	13
ते हा निजस्वरूप। अनादि निष्कंप। परी कवणे माने सकृप। जाहला आहे।।	१४
तेच हा निजस्वरूपात। अनादी अविचल अनंत। परी कितीतरी कृपावंत। झाला आहे।।	१४
He is soul-engrossed; eternal, steadfast and infinite; but how benevolent; he has become.	14
हा त्रैलोक्यपटाची घडी। आकाराची पैलथडी। कैसा याचिये आवडी। आवरला असे।।	१५
हा त्रैलोक्यवस्त्राची घडी। आकाराच्या पलीकडची। कैसा अर्जुनाच्या प्रेमासाठी। आकारला आहे।।	१५
He is tri-world-fabric's fold; beyond form; but how for Arjuna's love; has assumed form.	15

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

इमं विवस्वते योगं, प्रोक्तवानहमव्ययम्। विवस्वान्मनवे प्राह, मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत्॥	१
हाच विवस्वता योग, बोलिलो अविनाशि मी। विवस्व मनुला देत, इक्ष्वाकुला मनूच तो।।	१
I told indestructible yoga to Vivasvata ¹ ; he gave it to Manu ² ; who gave it to Ikshvaku.	1

मग देव म्हणे अगा पंडुसुता। हाचि योगु आम्ही विवस्वता। पूर्वी कथिला परी ते वार्ता। बहुता दिवसांची।।	१६
मग देव म्हणे अगा पंडुसुता। हाच योग आम्ही विवस्वता। पूर्वी कथिला परी ती वार्ता। फार दिवसांची।।	१६
Then God said; to Vivaswata same yoga I had; earlier narrated but that story; is old.	16
मग तेणे विवस्वते रवी। हे योगस्थिति आघवी। निरूपिली बरवी। मनुप्रती।।	१७
मग तो विवस्वान रवी। त्याने ही योगस्थिती आवघी। सांगितली बरवी। मनुप्रती।।	१७
Then that Vivaswata Sun; he this entire yoga-state; told in detail great; to Manu.	17
मनूने आपण अनुष्ठिली। मग इक्ष्वाकुवा उपदेशिली। ऐसी परंपरा विस्तारिली। आद्य हे गा।।	१८
मनूने स्वतः अनुष्ठिली। मग इक्ष्वाकूला उपदेशिली। ऐसी परंपरा विस्तारली। पूर्वीपासूनि गा।।	१८
Manu himself practised it; then to Ikshvaku advised; this tradition has expanded; since long.	18

एवं परम्पराप्राप्तम्, इमं राजर्षयो विदुः। स कालेनेह महता, योगो नष्टः परंतप।।	२
अशा परंपरा प्राप्ता, झाले राजर्षि जाणते। कालओघात तो दीर्घ, नष्टला योग अर्जुना।।	२
This traditional yoga was known by royal seers; it was lost in long time-lapse, Arjuna!	2

- मग आणिकहि या योगाते। राजर्षि जाहले जाणते। परि तेथोनि आता सांप्रते। नेणिजे कोणी॥ १९
- मग आणिकही या योगाते। राजर्षी झाले जाणते। परी तेथपासोनि आता सद्यस्थितीमध्ये। न जाणे कुणी॥ १९
- Then this yoga; was learnt by Royal seers; but since then till present; none knows it. 19
- जे प्राणिया कार्मीं भरु। देहाचिवरी आदरु। म्हणोनि पडिला विसरु। आत्मबोधाचा॥ २०
- कारण प्राण्यांना कामनेवरी भर। देहावरीच आदर। म्हणोनि पडला विसर। आत्मबोधाचा॥ २०
- As creatures for desire are crazy; and respected only body; so they forgot; soul-knowledge. 20
- अव्हांटलिया आस्थाबुद्धि। विषयसुखचि परमावधि। जीवु तैसा उपाधि। आवडे लोकां॥ २१
- आडवाटेला गेली आस्थाबुद्धी। विषयसुखचि वाटे परमावधी। जीवासारखा देहादी। आवडे लोकां॥ २१
- Strayed affection-intellect; object-joys became favourite; like soul, only body; people liked. 21
- एन्हवी तरी खवणेयांच्या गांवी। पाटाउवे काय करावी। सांगे जात्यंधा रवी। काय आथी॥ २२
- एरवी तरी दिगंबरांच्या गावी। वस्त्रे काय करावी। सांग जन्मांधांना रवी। म्हणजे काय असते? २२
- Else at village of nudes; of clothes what is the use; tell sun for born-blinds; is of what use? 22
- कां बहिरयांचा आस्थानी। कवण गीताते मानी। की कोल्हेया चांदणी। आवडी उपजे॥ २३
- किंवा बहिय्यांच्या सभास्थानी। कोण संगीताला मानी। किंवा कोल्ह्यांना कैसी चांदण्याची। आवडी उपजे? २३
- Or at deaf-gathering; who will care for music; or how will fox for moonlight; develop liking? 23
- पै चंद्रोदया अरौते। जयांचे डोळे फुटती असते। ते काउळे केवी चंद्राते। वोळखती॥ २४
- अहो चंद्रोदयाआधी। ज्यांचे असलेले डोळे फुटती। ते कावळे कैसे चंद्रासी। ओळखती? २४
- Sir, before moon-rise; whose sight is lost; how moon those crows will; recognise? 24
- तैसे वैराग्याची शिव न देखती। जे विवेकाची भाष नेणती। ते मूर्ख केवी पावती। मज ईश्वराते॥ २५
- तैसे वैराग्यनगराची शीव न देखती। जे विवेकाची भाषा न जाणती। ते मूर्ख कैसे पावती। मज ईश्वराला? २५
- Not seeing asceticism-city limit; or hearing discernment; how will those fools; gain me Ishwara? 25
- कैसा नेणो मोहो वाढिनला। तेणे बहुतेक काळु व्यर्थ गेला। म्हणोनि योगु हा लोपला। लोकी इये॥ २६
- कैसा न जाणो मोह वाढला? त्यामुळे बहुतेक काळ व्यर्थ गेला। म्हणोनि योग हा लोपला। लोकांत या॥ २६
- Don't know how lure increased; vainly losing major period; so yoga disappeared; from world. 26
- स एवायं मया तेऽद्य, योगः प्रोक्तः पुरातनः। भक्तोऽसि मे सखा चेति, रहस्यं ह्येतदुत्तमम्॥ ३
- तोच हा मी तुला आज, योग सांगितला जुना। भक्त आणि सख्या माझ्या, रहस्य हेच उत्तम॥ ३
- Today to you I told this same yoga ancient; my devotee friend, this is the best secret. 3
- तोचि हा आजि आता। तुजप्रती कुंतीसुता। सांगितला आम्ही तत्त्वता। भ्रंति न करी॥ २७
- तोचि योग आज आता। तुजप्रती कुंतीसुता। सांगितला आम्ही तत्त्वता। शंका न करी॥ २७
- That same yoga today just; to you Kuntisuta; I told in gist; so have no doubt. 27
- हे जीवीचे निज गुज। परी केवी राखो तुज। जे पढियेसी तू मज। म्हणऊनिया॥ २८
- हे जीवाचे निज गुह्यज्ञान। परी कैसे राखू तुजपासून? जो आवडसी तू मज। म्हणोनिया॥ २८
- This is heart's secret knowledge; but how to keep it away from you; I like you; that is why. 28

तू प्रेमाचा पुतळा। भक्तीचा जिव्हाळा। मैत्रियेची चित्कळा। धनुर्धरा॥	२९
तू प्रेमाचा पुतळा। भक्तीचा जिव्हाळा। मित्रत्वाची जीवनकळा। धनुर्धरा॥	२९
You are idol of love; warmth of devotion; friendship's life essence; O Great archer!	29
तू अनुसंगाचा ठावो। आता तुज काय वंचू जावो। जरी संग्रामारूढ आहो। जाहलो आम्ही॥	३०
तू निजसंगतीचे ठाणे। आता तुजपासूनि काय लपवू जाणे। जरी संग्रामास सज्ज आहो। झालो आम्ही॥	३०
You are home to my association; what to hide from you; though ready for war; we are.	30
तरी नावेक हे सहावे। गाजाबज्यही न धरावे। परी तुझे अज्ञानत्व हरावे। लागे आधी॥	३१
तरी क्षणएक हे सोसावे। या गडबडीचे मनी न धरावे। परी तुझे अज्ञानत्व हरावे। लागे आधी॥	३१
Bear this for moment; don't mind this disturbance; but have to defeat your ignorance; first.	31

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

अपरं भवतो जन्म, परं जन्म विवस्वतः। कथमेतद्विजानीयां, त्वमादौ प्रोक्तवानिति॥	४
आताचा तुमचा जन्म, पुर्वज हा विवस्वत। कसे हे समजावे की, तू पूर्वी त्यास बोलिला?॥	४
Your birth is recent, Vivasvata was ancient; you told this to him, how to know that?	4

तंव अर्जुन म्हणे हरी। माय आपुलेयाचा स्नेहो करी। एथ विस्मयो काय अवधारी। कृपानिधी॥	३२
तेव्हा अर्जुन म्हणे श्रीहरी। माय आपल्याचा स्नेह करी। येथे नवल काय? एकावे तरी। कृपानिधी॥	३२
Arjuna said, Shrihari; if mother loves child; what is the wonder? Just listen; O benevolent!	32
तूं संसारश्रांतांची साउली। अनाथा जीवांची माउली। आमुते कीर प्रसवली। तुझीच कृपा॥	३३
तू संसारश्रांतांची सावली। अनाथांच्या जीवाची माउली। आम्हासी खरोखरी प्रसवली। तुझीच कृपा॥	३३
You are shelter to worldly life sufferers; mother to orphans; truly born for us is; only your grace.	33
देवा पांगुळ एकादे विइजे। तरी जन्मौनि जोजारु साहिजे। हे बोलो काय तुझे। तुजचि पुढा॥	३४
देवा पांगुळे जन्मा घालावे। तर जन्मापासोनि त्रास सोसावे। हे बोलावे काय तुझे। तुझ्याचि पुढे?	३४
Lord, if bearing crippled child; then from his birth bearing troubles; need I repeat this; for you?	34
आता पुसेन जे मी काही। तेथ निके चित्त देई। तेवींचि देवे कोपावे ना काही। बोला एका॥	३५
आता पुसेन जे मी काही। त्याकडे नीट लक्ष देई। आणि देवाने रागवावे ना काही। बोलास माझ्या॥	३५
Whatever I ask now; pay neat attention to it; and Lord, shouldn't get angry; with my talk.	35
तरी मागील जे वार्ता। तुवा सांगितली होती अनंता। ते नावेक मज चित्ता। मानेचिना॥	३६
तरी मागील जी वार्ता। तू सांगितली होती अनंता। ती क्षणएक माझे चित्ता। मानवेचिना॥	३६
So that story of past; you had told Ananta; to my mind for a moment; appeals not.	36
जे तो विवस्वतु म्हणजे कायी। ऐसे हे वडिलां ठाउवे नाही। तरी तुवांचि केवी पाही। उपदेशिला॥	३७
कारण तो विवस्वान म्हणजे कोण कायी। हे वडिलांनाही ठावे नाही। तरी तूचि कैसा पाही। उपदेशिला?	३७
As who is that Vivasvata; even our forefathers are aware not; so how to him did you; advise?	37
तो तरी आइकिजे बहुता काळाचा। आणि तू तव कृष्ण सांपेचा। म्हणोनि गा इये मातुचा। विसंवादु॥	३८
तो तर ऐकिला फार पूर्वीचा। आणि तू तर कृष्ण आताचा। म्हणोनि गा या गोष्टीचा। वाटे विसंवाद॥	३८
As he lived in time ancient; you Krishna are at present; so this story appears; contradictory.	38

तेवींचि देवा चरित्र तुझे। आपण काही काय जाणजे। हे लटिके केवी म्हणजे। एकिहेळा।।	३९
तेव्हाचे देवा चरित्र तुझे। आपण कसे काय जाणावे। हे खोटे तरी कैसे म्हणावे। एकाएकी?	३९
Lord, your character; how we to know; and how to say that this is false; suddenly.	39
परी हेचि मातु आघवी। मी परियेसे ऐशी सांगावी। जे तुवाचि तया रवी केवी। उपदेशु केला।।	४०
परी हीच गोष्ट आवघी। मला समजेल ऐशी सांगावी। की तूच त्या रवीसी कैसा कायी। उपदेश केला?	४०
This story complete; tell in language that I can understand; about how that sun; you advised.	40

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

बहूनि मे व्यतीतानि, जन्मानि तव चार्जुन। तान्यहं वेद सर्वाणि, न त्वं वेत्थ परन्तप।।	५
अनेक मम झालेले, तुझेही जन्म अर्जुना। ते मी जाणतसे सर्व, न तू जाणे परंतपा।।	५
Many were my past births and yours, Arjuna; I know all, you don't know, Parantapa!	5

तव कृष्ण म्हणे पंडुसुता। तो विवस्वतु जें होता। तें आम्ही नसो ऐसी चित्ता। भ्रांति जरी तुज।।	४१
तेव्हा कृष्ण म्हणे पंडुसुता। तो विवस्वान जेव्हा होता। तेव्हा आम्ही नसू अशी चित्ता। भ्रांती जरी तुझ्या।।	४१
Krishna said; when Vivasvata lived; we weren't around, so in your mind; delusion you had.	41
तरी तू गा हे नेणसी। पै जन्मे आम्हां तुम्हांसी। बहुते गेली परी तिये न स्मरसी। आपली तू।।	४२
तरी तू गा हे न जाणसी। की जन्मे आम्हा तुम्हासी। बहुत झाली, परी ती न स्मरसी। आपली तू।।	४२
So you don't know this; I and you had births; many but don't remember those; you yours.	42
मी जेणे जेणे अवसरे। जे जे होऊनि अवतरे। ते समस्तही स्मरे। धनुर्धरा।।	४३
मी ज्या ज्या अवसरे। जे जे होऊनि अवतरे। ते समस्तही मला स्मरे। धनुर्धरा।।	४३
I whenever; incarnated in form whatever; that I fully remember; Dhanurdhara!	43

अजोऽपि सन्नव्ययात्मा, भूतानामीश्वरोऽपि सन्। प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय, संभवाम्यात्ममायया।।	६
अजन्मा मी अव्ययात्मा, भूतांचा जरि ईश्वर। प्रकृती मम वेढूनि, मायावशेच संभवे।।	६
I am unborn, immutable, beings' God; I exist by controlling my Nature by Illusory energy*.	6

म्हणोनि आघवे। मागील मज आठवे। मी अजुही परी संभवे। प्रकृतियोगे।।	४४
म्हणोनि आवघे। मागील मज आठवे। मी अजन्माच परी संभवे। प्रकृतियोगे।।	४४
So entire; past I remember; though unborn I exist; due to Nature.	44
माझे अव्ययत्व तरी न नसे। परी होणे जाणे एक दिसे। ते प्रतिबिंबे मायावशे। माझ्याचि ठायी।।	४५
माझे अविनाशित्व तरी न नासे। परी होणे जाणे जे दिसे। ते प्रतिबिंबे मायावशे। माझ्याच ठायी।।	४५
Perishes not my indestructibility; what frequents is seen; is reflected by Illusory energy; in me.	45
माझी स्वतंत्रता तरी न मोडे। परी कर्माधीनु ऐसा आवडे। तेही भ्रांतिबुद्धि तरी घडे। एन्हवी नाही।	४६
माझी स्वतंत्रता तरी न मोडे। परी मी कर्माधीन असा वाटे। तेही अज्ञानबुद्धीनेच घडे। एरवी नाही।।	४६
Loses not my independence; but I appear as karma-bound; that is due to ignorance; not else.	46
की एकचि दिसे दुसरे। ते दर्पणाचेनि आधारे। एन्हवी काय वस्तुविचारे। दुजे आहे।।	४७
किंवा एकाचेच दिसे दुसरे। ते दर्पणाच्या आधारे। एरवी काय वस्तुविचारे। दुसरी वस्तू आहे।।	४७
Or one appears as another; due to mirror; else in fact does exist there; object another?	47

तैसा अमूर्तचि मी किरीटी। परी प्रकृति जें अधिष्ठी। तै साकारपणे नटे नटी। कार्यालागी।।	४८
तैसा अमूर्तच मी धनुर्धर। परी प्रकृतीचा जेव्हा घेतो आधार। तेव्हा व्यक्तीत होतो साकार। जगत्कार्यासाठी।।	४८
Arjuna, I am formless; but as I take Nature's support; in form I manifest; for worldly cause.	48

यदा यदा हि धर्मस्य, ग्लानिर्भवति भारत। अभ्युत्थानमधर्मस्य, तदात्मानं सृजाम्यहम्।। ७

जेव्हा जेव्हाहि धर्माची, ग्लानीच होत भारत। उत्थानास्तव धर्माच्या, रचितो अवतार मी।। ७

Whenever religion declines, Bharata; for evolution of religion, I arrange my avatar. 7

जे धर्मजात आघवे। युगायुगी म्या रक्षावे। ऐसा ओघु हा स्वभावे। आद्य असे।।	४९
कारण धर्मजात आवघे। युगे युगे मी रक्षावे। ऐसा प्रवाह हा स्वभावे। पूर्वापार चालत असे।।	४९
As religions entire; I am to protect from age to age; this natural flow; traditionally continues.	49

म्हणोनि अजत्व परते ठेवी। मी अव्यक्तपणाही नाठवी। जे वेळी धर्माते अभिभवी। अधर्मु हा।। ५०

म्हणोनि अजन्मत्व बाजूला ठेवी। मी अव्यक्तपणाही न आठवी। ज्या वेळी धर्मासी घेरतो। अधर्म हा।। ५०

I set aside unborn state; don't recollect un-manifest; as surrounds religion; this irreligion. 50

परित्राणाय साधूनां, विनाशाय च दुष्कृताम्। धर्मसंस्थापनार्थाय, संभवामि युगे युगे।। ८

उद्धारस्तव साधूंच्या, विनाशास्तव दुष्कृतां। धर्मसंस्थापनेसाठी, जन्म घेतो युगे युगे।। ८

For protecting sages, destructing villainy; establishing religion; I bear from age to age. 8

ते वेळी आपुल्याचेनि कैवारे। मी साकारु होऊनि अवतरे। मग अज्ञानाचे आंधारे। गिळूनि घाली।।	५१
त्यावेळी आपल्या भक्तांच्या कैवारे। मी साकार होऊनि अवतरे। मग अज्ञानाचे अंधारे। गिळूनि घाली।।	५१
Then for sake of my devotees; I incarnate assuming form; then ignorance-darkness; I swallow.	51

अधर्माची अवधी तोडीं। दोषांची लिहिली फाडी। सज्जनांकरवी गुढी। सुखाची उभवी।। ५२

अधर्माची तटबंदी तोडी। दोषांचा जमाखर्च फाडी। सज्जनांकरवी गुढी। सुखाची उभवी।। ५२

I demolish irreligious rampart; tear off fault-record; through pious souls; erect bliss-banner. 52

दैत्यांची कुळे नाशी। साधूंचा मानु गिंशी। धर्मासी नीतीशी। शेज भरी।। ५३

दैत्यांची कुळे नाशितो। साधूंचा सन्मान शोधितो। धर्माचे लावितो। नीतीशी लग्न।। ५३

I destroy demonic clans; restore honour of sages; and with religion; I marry ethics. 53

मी अविवेकाची काजळी। फेडूनि विवेकदीप उजळी। तें योगियां पाहे दिवाळी। निरंतर।। ५४

मी अविवेकाची काजळी। फेडूनि विवेकदीप उजळी। तेव्हा योगियांना दिसे दिवाळी। निरंतर।। ५४

I wipe indiscretion's soot; illumine discernment-lamp; so yogis see festival of light; constant. 54

स्वसुखे विश्व कोंदे। धर्मचि जगी नांदे। भक्तां निघती दोंदे। सात्त्विकाची।। ५५

आत्मसुखाने विश्व कोंदे। धर्मचि जगी नांदे। भक्तांना निघती दोंदे। सात्त्विकतेची।। ५५

Cosmos is full of soul-bliss; religion rules world; devotees are contented; due to piousness. 55

तैं पापाचा अचळु फिटे। पुण्याची पहाट फुटे। जें मूर्ति माझी प्रगटे। पंडुकुमरा।। ५६

तेव्हा पापाचा पडदा फिटे। पुण्याची पहाट फुटे। जेव्हा मूर्ति माझी प्रगटे। पंडुकुमरा।। ५६

Sin-curtain is removed; merit's dawn is flashed; when my form manifests; Pandukumara! 56

ऐसेया काजालागी। अवतरे मी युगी युगी। परी हेचि वोळखे जो जगी। तो विवेकिया॥	५७
ऐशा या कार्यालागी। अवतरे मी युगी युगी। परी हेचि ओळखे जो जगी। तो विवेकी जाणा॥	५७
For such assignment; from age to age I incarnate; who knows this on earth; has discernment.	57

जन्म कर्म च मे दिव्यम्, एवं यो वेत्ति तत्त्वतः। त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म, नैति मामेति सोऽर्जुन॥ ९

जन्म कर्मास जो दिव्य, माझ्या जाणेल तत्त्वता। जाता देह पुन्हा जन्म, न घेता मज पावतो॥ ९

Who knows my divine birth, karmas truly; isn't reborn on fall of body, and attains to me. 9

माझे अजत्वे जन्मणे। अक्रियताचि कर्म करणे। हे अविकार जो जाणे। तो परममुक्त॥	५८
माझे जन्मरहित जन्मणे। अक्रिय राहुनिही कर्म करणे। हे अविकारीपण जो जाणे। तो परममुक्त॥	५८
My unborn births; doing karma being inactive; who knows this non-modification; is liberated.	58
तो लीला संगे न चळे। देहींचा देहा नाकळे। मग पंचत्वी तंव मिळे। माझ्याचि रूपी॥	५९
तो देहलीला संगे न चळे। देहाचाच परी देहभावात न सापडे। मग पंचत्वी जाताना मिळे। माझ्याच रूपी॥	५९
He is unmoved by body-plays; bodied sans body-sense; than goes to five principles*; in me merges.	59

वीतरागभयक्रोधा, मन्मया मामुपाश्रिताः। बहवो ज्ञानतपसा, पूता मद्भावमागताः॥ १०

गेले तृष्णा भयक्रोध, मन माझ्यात आणिले। बहू ज्ञानतपे शुद्ध, होऊनि मज पावले॥ १०

Freed from thirst, fear, anger, with mind in me; purified by knowledge, gained me. 10

एहवी परापर न शोचिती। जे कामनाशून्य होती। वाटा केंवेळी न वचती। क्रोधाचिया॥	६०
एरवी परक्या आपल्यासाठी न शोकती। जे कामनाशून्य होती। वाटेस कधीही न जाती। क्रोधाचिया॥	६०
Those not worrying for 'ours n others'; who are desire-free; cross way never; with anger.	60
जे सदा मियांचि आथिले। माझिया सेवा जियाले। का आत्मबोधे तोषले। वीतराग जे॥	६१
जे सदा मीच होऊनि राहिले। माझ्या सेवेसाठी जगले। किंवा आत्मबोधाने संतोषले। निरासक्त जे॥	६१
Who with me united; for my service lived; in soul-knowledge content; who were detached.	61
जे तपोतेजाचिया राशी। का एकायतन ज्ञानासी। जे पवित्रता तीर्थासी। तीर्थरूप॥	६२
जे तपतेजाच्या राशी। किंवा एकमेव घर ज्ञानासी। जे पवित्रता तीर्थासी। देणारे तीर्थरूप॥	६२
Who are severity-powerhouse; unique knowledge-home; holiness to sacred place; granters.	62
ते मद्भावा सहजे आले। मी तेच ते होऊनि ठेले। जे मज तयां उरले। पदर नाही॥	६३
ते मजस्वरूपा सहजे आले। मी तेच ते होऊनि राहिले। कारण माझ्यात्यांच्यात उरले। पदर नाही॥	६३
They my form easily became; remained united with me; as in between us; veil never was.	63
सांगे पितळेची गंधिकाळिक। जें फिटली होय निःशेख। तें सुवर्ण काई आणिक। जोडू जाईजे॥	६४
सांग पितळाची गंज काळिक। जेव्हा फिटली असे सगळीच। तेव्हा सुवर्ण काय आणिक। मिळवावे लागे?	६४
Tell dross of brass; when completely ridden of; is more gold needed; to be added?	64
तैसे यमनियमी कडसले। जे तपोज्ञानी चोखाळले। मी तेच ते जाहले। एथ संशयो कायसा॥	६५
तैसे यमनियमात कढविले। जे तप ज्ञानाने शुद्ध झाले। मी तेच ते झाले। येथे संशय कसला?	६५
In pious conduct code boiled; by severity-knowledge purified; they became me; undoubtedly.	65

ये यथा मां प्रपद्यन्ते, तांस्तथैव भजाम्यहम्। मम वर्त्मानुवर्तन्त, मनुष्याः पार्थ सर्वशः॥ ११
 जे असे मज पूजीती, त्यांना तसाच मी भजे। मम मार्गेच ते जाती, माणसे पार्थ सर्वही॥ ११
 Who devote me like this, I devote them equally; all men follow only my path, Partha! 11

एहवी तरी पाही। जे जैसे माझ्या ठाई। भजती तथा मीही। तैसाचि भजे॥ ६६
 एरवी तरी पाहा की। जे जैसे माझ्या ठायी। भजती तथा मीही। तैसाचि भजे॥ ६६
 Else just see; as they for my sake; devote, them I too; equally devote. 66
 देखे मनुष्यजात सकळ। हे स्वभावता भजनशीळ। जाहले असे केवळ। माझ्याचि ठायी॥ ६७
 पहा मनुष्यजात सकळ। हे स्वभावतः भजनशीळ। झालेले आहेत केवळ। माझ्याचि ठायी॥ ६७
 Look humanity all; is naturally devotion-full; it has so become; only for my sake. 67
 परी ज्ञानेवीण नाशिले। जे बुद्धिभेदासी आले। तेणेचि या कल्पिले। अनेकत्व॥ ६८
 परी ज्ञानावीण नासले। जे बुद्धिभेदासी आले। त्यामुळेच यांनी कल्पिले। अनेकत्व माझ्या ठायी॥ ६८
 Sans knowledge perished; who intellect-confusion gained; they imagined; multiplicity in me. 68
 म्हणऊनि अभेदी भेदु देखति। यया अनाम्या नामे ठेविती। देवी देवो म्हणती। अचर्चाते॥ ६९
 म्हणूनि अभेदात भेद पाहती। या अनामाला नामे ठेविती। देवी देव म्हणती। मज चर्चातीता॥ ६९
 Division in undivided they see; assign names to nameless I; call as deity; indescribable I. 69
 जे सर्वत्र सदा सम। तेथ विभाग अधमोत्तम। मतिवशे संभ्रम। विवंचिती॥ ७०
 जे सर्वत्र सदा सम। त्याचे विभाग अधम उत्तम। संभ्रमित बुद्धिवशे। विवरिती॥ ७०
 What is equal everywhere; evil, best divisions of same; with confused intellect; they make. 70

काङ्क्षन्तः कर्मणां सिद्धिं, यजन्ते इह देवताः। क्षिप्रं हि मानुषे लोके, सिद्धिर्भवति कर्मजा॥ १२
 इच्छुनी कर्मसिद्धी ते, भजती ज्याहि देवतां। शीघ्रची मर्त्य लोकी या, सिद्ध होतात कर्म ते॥ १२
 Desiring karma fruition they devote what deities; in world karmas rapidly fructify. 12

मग नानाहेतुप्रकारे। यथोचिते उपचारे। मानिली देवतांतरे उपासिती॥ ७१
 मग नाना हेतुप्रकारे। यथोचित पूजा उपचारे। मानिलेली देवदेवतांतरे। उपासिती॥ ७१
 Then with various motives; proper worship procedures; they assumed deities; worship. 71
 तेथ जे जे अपेक्षित। ते तैसेचि पावती समस्त। परी ते कर्मफळ निश्चित। वोळख तू॥ ७२
 त्यांना जे जे अपेक्षित। ते तैसेचि पावती समस्त। परी ते कर्मफळ निश्चित। ओळख तू॥ ७२
 Whatever they expect; all they gain it; but it is certainly karma-fruit; you know that. 72
 वांचूनि देते घेते आणिक। निभ्रांत नाही सम्यक। येथ कर्मचि फळसूचक। मनुष्यलोकी॥ ७३
 कर्मावाचूनि देणारे घेणारे आणिक। निःसंशय नाही कोणीएक। येथे कर्मचि फळसूचक। मनुष्यलोकी॥ ७३
 Sans karma, givers and takers; there are surely none; here karma bears fruit; in human world. 73
 जैसे क्षेत्री जे पेरिजे। तेवांचूनि आन न निपजे। का पाहिजे तेचि देखिजे। दर्पणाधारे॥ ७४
 जैसे शेतात जे पेरवे। त्यावाचून अन्य न पिकावे। किंवा पाहावे तेचि दिसावे। दर्पणामध्ये॥ ७४
 What in field is sown; nothing else is grown; or what is seen, that is shown; in mirror. 74

नातरी कडेयातळवटी। जैसा आपुलाचि बोलु किरीटी। पडिसादु होऊनि उठी। निमित्तयोगे॥	७५
अथवा कड्याच्या तळवटी। जैसा आपलाच बोल किरीटी। पडसाद होउनि उठी। निमित्ताने त्या॥	७५
As from bottom of a cliff; Kiriti, our own voice; is echoed forth; by that means.	75
तैसा समस्ता या भजनां। मी साक्षिभूत पै अर्जुना। एथ प्रतिफळे भावना। आपुलाली॥	७६
तैसा समस्तांच्या या भजना। मी साक्षिभूत रे अर्जुना। येथे प्रतिफळे भावना। आपापली॥	७६
So for devotion of all; Arjuna, I am witness; here their faith fructifies; respectively.	76
<p>चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं, गुणकर्मविभागशः। तस्य कर्तारमपि मां, विद्ध्यकर्तारमव्ययम्॥ १३</p> <p>चार वर्ण ममोत्पत्ती, गुणकर्म विभागशः। त्यांचा कर्ता जरी मी तो, अकर्ता जाण अव्यय॥ १३</p> <p>Fourfold class my creation by quality-karma division; I am creator, immutable non-doer. 13</p>	
आतां याचिपरी जाण। चान्ही आहेती जे वर्ण। सृजिले म्यां गुण-। कर्मभागें॥	७७
आता याचिपरी जाण। चारही आहेत जे वर्ण। निर्मिले मी गुण आणि कर्म। अनुरोधाने॥	७७
So now know thus; that these four classes; I created by quality-karmas; means.	77
जे प्रकृतीचेनि आधारें। गुणाचेनि व्यभिचारें। कर्म तदनुसारें। विवंचिलीं॥	७८
जे प्रकृतीच्या आधाराने। गुणांच्या मिश्रणाने। आणि कर्म, त्याप्रमाणे। विवरिली॥	७८
With support of Nature; in combination with qualities; and karmas thus; were prescribed.	78
एथ एकचि हे धनुष्यपाणि। परी जाहले गा चहूं वर्णीं। ऐसी गुणकर्मीं कडसणी। केली सहजें॥	७९
एथ एकचि सर्व हे धनुष्यपाणि। परी पसरले गा चार वर्णीं। ऐसी गुणकर्मीं विभागणी। केली सहजे॥	७९
Archer, all are one; but spread in four classes; as per quality-karma divisions; made easily.	79
म्हणोनि आइकें पार्था। हे वर्णभेदसंस्था। मी कर्ता नव्हे सर्वथा। याचिलागीं॥	८०
म्हणोनि ऐक बा पार्था। ही वर्णभेदव्यवस्था। मी हिचा कर्ता नव्हे सर्वथा। याचि कारणे॥	८०
So know Partha; this system of social classes; I am not its creator solely; for same reason.	80
<p>न मां कर्माणि लिम्पन्ति, न मे कर्मफले स्पृहा। इति मां योऽभिजानाति, कर्मभिर्न स बध्यते॥ १४</p> <p>ना मज लिंपती कर्म, न म्या कर्मफळी स्पृहा। ऐसाच मज जो जाणे, कर्माने नच बद्ध तो॥ १४</p> <p>Karmas don't taint me, nor I desire karma-fruit; who knows me so isn't karma-bound. 14</p>	
हे मजचिस्तव जाहले। परी म्यां नाही केले। ऐसे जेणे जाणितले। तो सुटला गा॥	८१
हे कर्म मजमुळेच झाले। परी मी नाही केले। ऐसे ज्याने जाणिले। तो सुटला गा॥	८१
Because of me this karma originated; but I haven't created; who knows that; is liberated.	81
<p>एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म, पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः। कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं, पूर्वैः पूर्वतरं कृतम्॥ १५</p> <p>केली हे जाणुनी कर्म, पूर्वीही मुमुक्षू जनीं। करी कर्म तरी तूही, पूर्वजांनी जशी कृत॥ १५</p> <p>Knowing this, karmas were done earlier by seekers; you too do karmas like ancestors. 15</p>	
मागील मुमुक्षु जे होते। तिही ऐशियाचि जाणोनि माते। कर्म केली समस्ते। धनुर्धरा॥	८२
पूर्वी मोक्ष इच्छुक जे होते। त्यांनी ऐशाच रीती जाणोनि माते। कर्म केली समस्ते। धनुर्धरा॥	८२
In past who were liberation-seekers; they knowing me as such; did all karmas; Dhanurdhara!	82

- परि ते बीजे जैसी दग्धली। नुगवतीचि पेरिली। तैशी कर्मचि परि तयां जाहली। मोक्षहेतु॥ ८३
- परी ती बीजे जैशी भाजलेली। न उगवती जरी पेरिली। तैशी ती कर्मच, परी झाली। कारण मोक्षासी॥ ८३
- As burnt seeds; on sowing never germinate; so are karmas, but became; liberation's cause. 83
- एथ आणिकही एक अर्जुना। हे कर्माकर्मविवंचना। आपुलिये चाडे सज्ञाना। योग्य नोहे॥ ८४
- एथे आणिकही एक अर्जुन। हे कर्म अकर्म विवेचन। आपल्या इच्छेने बुद्धिमानासही। कळणे शक्य नाही॥ ८४
- One more thing; this karma, non-karma description; to intelligent by his will; isn't knowable. 84
- किं कर्म किमकर्मैति, कवयोऽप्यत्र मोहिताः। तते कर्म प्रवक्ष्यामि, यज्ज्ञात्वा मोक्षयसेऽशुभात्॥ १६**
- काय कर्म अकर्म नि, ज्ञानीही यात मोहिले। तुला ते कर्म सांगेन, जाणुनी मुक्तपाप हो॥ १६**
- Savants lured by karma, non-karma; I will tell you karma, be sin-free by knowing it. 16
- कर्म म्हणजे ते कवण। अथवा अकर्मा काय लक्षण। ऐसे विचारिता विचक्षण। गुंफोनि ठेले॥ ८५
- कर्म म्हणजे ते कोण। अथवा अकर्माचे काय लक्षण। ऐसे विचार करताना चिकित्सकही। भ्रमून गेले॥ ८५
- What is karma; or what is sign of non-karma; critics with such thought; became confused. 85
- जैसे का कुडे नाणे। खऱ्याचेनि सारखेपणे। डोळ्याचेहि देखणे। संशयी घाली॥ ८६
- जैसे का खोटे नाणे। खऱ्याच्याच सारखेपणे। प्रत्यक्ष डोळ्याने पाहूनिही। संशयात घाली॥ ८६
- As fake coin; due to similarity with real; even seeing with eyes directly; makes one doubtful. 86
- तैसे नैष्कर्म्यतेचेनि भ्रमे। गिंवसिजत आहाती कर्म। जे दुजी सृष्टी मनोधर्म। करू शकती॥ ८७
- तैसे नैष्कर्म्यतेच्या भ्रमाने। अडकत आहेत कर्माने। जे प्रतीसृष्टीही मनोसंकल्पाने। करू शकती॥ ८७
- Due to karma-freeness delusion; trapped by karma; who by mind-planning, rival world; create. 87
- वांचूनि मूर्खाची गोठी कायसी। एथ मोहले गा क्रांतदर्शी। म्हणोनि आता तेचि परियेसी। सांगेन तुज॥ ८८
- यापेक्षा मूर्खाची गोष्ट कायसी। येथे मोहले गा दूरदर्शी। म्हणोनि आता तेचि ऐक। सांगेन तुज॥ ८८
- Else what about fools; here get lured seers; so now only listen that; what I will tell you. 88
- कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं, बोद्धव्यं च विकर्मणः। अकर्मणश्च बोद्धव्यं, गहना कर्मणो गतिः॥ १७**
- कर्मही जाणुनी घ्यावे, जाण तू ते विकर्मही। अकर्मासहि जाणावे, कर्माची गूढ ती गती॥ १७**
- You know karma, prohibited karma; non-karma too, as karma-course is mysterious. 17
- तरी कर्म म्हणजे स्वभावे। जेणे विश्वाकारु संभवे। ते सम्यक आधी जाणावे। लागे एथ॥ ८९
- कर्म म्हणजे स्वभावे। ज्यायोगे विश्वाचा आकार संभवे। ते यथार्थ आधी जाणावे। लागे येथ॥ ८९
- Karma naturally; causes cosmos to assume form; first that should be known truly; here. 89
- मग वर्णाश्रमासी उचित। जे विशेष कर्म विहित। तेही वोळखावे निश्चित। उपयोगेसी॥ ९०
- मग वर्णाश्रमासी उचित। जे विशेष कर्म विहित। तेही ओळखावे निश्चित। उपयोगासह॥ ९०
- Proper for four classes, and life stages*; special assigned karma; be known surely; with utility. 90
- पाठी जे निषिद्ध म्हणपे। तेही बुझावे स्वरूपे। येतुलेनि येथ काही न गुंफे। आपैसेचि॥ ९१
- तदनंतर जे निषिद्ध म्हणावे। त्याचेही स्वरूप जाणावे। येवढे करता येथे ना संभ्रमे। आपोआप॥ ९१
- Then which is prohibited one; its nature be known; so there won't be confusion; naturally. 91

एहवी जग हे कर्माधीन। ऐसी याची व्याप्ती गहन। परी ते असो आइके चिन्ह। प्राप्ताचे गा॥	९२
एरवी जग हे कर्माधीन। ऐसी याची व्याप्ती गहन। परी ते असो ऐक लक्षण। कृतकृत्य पुरुषाचे॥	९२
This world is karma-bound; its extent is profound; but listen to indication; of fulfilled person.	92
कर्मण्यकर्म यः पश्येत्, अकर्मणि च कर्म यः। स बुद्धिमान्मनुष्येषु, स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत्॥	१८
कर्मी अकर्म जो पाहे, अकर्मातच कर्म जो। तो बुद्धिमान लोकांत, तो योगी कर्मयुक्तही॥	१८
Who sees non-karma in karma, karma in non-karma; is intelligent karma-united yogi.	18
जो सकळकर्मी वर्ततां। देखे आपुली नैष्कर्म्यता। कर्मसंगे निराशता। फळाचिया॥	९३
सकळ कर्मे आचरता। पाहे आपण नाही कर्मकर्ता। कर्म करताना नाही आशा। फळाचिया॥	९३
While doing all karmas; he sees him as non-doer of karma; without desiring karma-; fruits.	93
आणि कर्तव्यतेलागी। जया दुसरे नाही जगी। ऐसिया नैष्कर्म्यता तरी चांगी। बोधला असे॥	९४
आणि कर्तव्य करणेलागी। जया दुसरे बाकी नाही जगी। अशाला नैष्कर्म्यता तरी चांगली। कळली असे॥	९४
For doing duty; for whom nothing is left in world; he karma-freeness well has; understood.	94
परि क्रियाकलापु आघवा। आचरतु दिसे बरवा। तरी तो इही चिन्ही जाणावा। ज्ञानिया गा॥	९५
परि क्रियासमूह आवघा। आचरताना दिसे बरवा। तरी तो या लक्षणांनी जाणावा। ज्ञानिया गा॥	९५
But all actions; who is seen doing well; he should be known by these indications; as savant.	95
जैसा का जळापाशी उभा ठाके। तो जरी आपणपे जळामाजि देखे। तरी तो निभ्रांत वोळखे। म्हणे मी वेगळा आहे॥	९६
जैसा का जळापाशी उभा ठाके। तो जरी स्वतःसी जळात देखे। तरी तो निभ्रांत ओळखे। म्हणे मी वेगळा आहे॥	९६
As one standing near lake; himself in water though he sees; he surely knows; he is different.	96
अथवा नावे हन जो रिगे। तो थडियेचे रुख जातां देखे वेगें। तेचि साचोकारे जो पाहो लागे। तंव रुख म्हणे अचळ॥	९७
अथवा नावेने जो निघे। तो काठाची झाडे पळताना देखे। तेचि खरोखरी जव पाहो लागे। तव वृक्ष दिसे अचल॥	९७
Who in boat starts; sees trees on bank as running*; really after while; stationary trees he sees.	97
तैसे सर्व कर्मी असणे। ते फुडे मानूनि वायाणे। मग आपणपे जो जाणे। नैष्कर्म्यु ऐसा॥	९८
तैसे सर्व कर्मात त्याचे असणे। ते अनुभवाने खोटे दिसणे। मग स्वतःस जो जाणे। मी निष्कर्मी ऐसा॥	९८
He while in all karmas; on experiencing sees as false; then himself who knows; as karma-free.	98
आणि उदोअस्ताचेनि प्रमाणे। जैसे न चालता सूर्याचे चालणे। तैसे नैष्कर्म्यत्व जाणे। कर्मीचि असता॥	९९
आणि उदयअस्ताच्या प्रमाणे। जैसे न चालताही सूर्याचे चालणे। तैसे नैष्कर्म्यत्व जाणणे। कर्मात असता॥	९९
Per rising-setting; is sun's moving sans moving*; so knowing karma freeness; while in karma.	99
तो मनुष्यासारिखा तरी आवडे। परी मनुष्यत्व त्या न घडे। जैसे जळी जळामाजी न बुडे। भानुबिंब॥	१००
तो मनुष्यासम तरी वाटे। परी मनुष्यत्व त्यास न घडे। जैसे जळी दिसे परी जळामध्ये न बुडे। सूर्यबिंब॥	१००
He appearing human; is bereft of humanness; as appearing in water but not drowned; sun disc.	100
तेणे न पाहता विश्व देखिले। न करिता सर्व केले। न भोगिता भोगिले। भोग्यजात॥	१०१
त्याने न पाहता विश्व पाहिले। न करताच सर्व केले। न भोगिता भोगिले। भोगण्यालायक जे॥	१०१
He saw cosmos sans seeing; did all sans doing; enjoyed without enjoying; what is enjoyable.	101

एकेचि ठायी बैसला। परि सर्वत्र तोचि गेला। हे असो विश्व जाहला। आंगेचि तो॥	१०२
एकेचि जागी बैसला। परी सर्वत्र तोचि गेला। हे असो विश्व झाला। स्वतःच तो॥	१०२
He sat at one place; but wandered everywhere; nay he became universe; himself.	102

यस्य सर्वे समारम्भाः, कामसंकल्पवर्जिताः। ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पण्डितं बुधाः॥	१९
ज्याचि कर्मे सुरु होती, काम संकल्प वर्जुनी। ज्ञानाग्नि जाळितो कर्मे, तो म्हणा ज्ञानिपंडित॥	१९
Whose karmas start sans planning desire; burns karmas in knowledge-fire, he is savant.	19

जया पुरुषाचा ठायी। कर्माचा तरी खेदु नाही। परी फळापेक्षा कही। संचरेना॥	१०३
ज्या पुरुषाच्या ठायी। कर्म करण्याचा कंटाळा नाही। परी फळ अपेक्षा कधी। चित्ती संचरेना॥	१०३
That person; isn't tired of doing karmas; but hope of karma-fruit never; occurs in his mind.	103
आणि हे कर्म मी करीन। अथवा आदरिले सिद्धी नेईन। येणे संकल्पेही जयाचे मन। विटाळेना॥	१०४
आणि हे कर्म मी करीन। अथवा आरंभिले ते सिद्धीस नेईन। या संकल्पानेही ज्याचे मन। विटाळेना॥	१०४
I will do karma; or will finish started karma; by such planning whose mind; isn't polluted.	104
ज्ञानाग्नीचेनि मुखे। जेणे जाळिली कर्मे अशेखे। तो ब्रह्मचि मनुष्यवेखे। वोळख तू॥	१०५
ज्ञानाग्नीच्या मुखे। ज्याने जाळिली सगळी कर्मे। तो ब्रह्मचि मनुष्यवेषे। ओळख तू॥	१०५
In knowledge-fire; who has burnt all karmas; he is Brahma in human form; you know it.	105

त्यक्त्वा कर्मफलासङ्गं, नित्यतृप्तो निराश्रयः। कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि, नैव किंचित्करोति सः॥	२०
सोडी कर्मफलासक्ती, नित्यतृप्त निराश्रयी। कर्मी रत तरीसुद्धा, नच काही करीत तो॥	२०
He casting karma-fruit desire, ever content and independent; even in karmas does nothing.	20

जो शरीरी उदासु। फळभोगी निरासु। नित्यता उल्हासु। होऊनि असे॥	१०६
जो शरीराविषयी उदास। फळभोगात नसे आस। नित्य मनी उल्हास। होऊनि असे॥	१०६
Who indifferent to body; in karma-fruit enjoyment disinterested; blissful in mind; remains.	106
जो संतोषाचा गाभारां। आत्मबोधाचिया वोगरा। पुरे न म्हणेचि धनुर्धरा। आरोगितां॥	१०७
जो संतोषाच्या गाभाऱ्यात। आत्मबोधाच्या पक्वान्नास। पुरे न म्हणेचि धनुर्धरा। जेवताना॥	१०७
Who in content-sanctum; to soul-knowledge sweet dish; says not enough, Arjuna; while eating.	107

निराशीर्यतचित्तात्मा, त्यक्तसर्वपरिग्रहः। शारीरं केवलं कर्म, कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम्॥	२१
इच्छाहीन जितात्मा जो, त्यागुनी भोगसाधने। देहानेच करी कर्मे, ना होई दोषयुक्त जो॥	२१
Who is desire-less, soul-engrossed, casting joy-means; while in karmas isn't fault-full.	21
यदृच्छालाभसन्तुष्टो, द्वंद्वतीतो विमत्सरः। समः सिद्धावसिद्धौ च, कृत्वाऽपि न निबध्यते॥	२२
सहजलाभसंतुष्ट, द्वंद्वतीत विमत्सर। सम सिद्धी असिद्धीत, कर्मानेही न बाध्य तो॥	२२
Happy in easy gains, beyond dual and envy; same in success-failure, isn't karma-bound.	22

कैसी अधिकाधिक आवडी। घेत महासुखाची गोडी। सांडोनिया आशा कुरोंडी। अहंभावेसीं॥	१०८
कैसी अधिकाधिक आवडी। घेताना महासुखाची गोडी। सोडोनिया आशा, बळी। देऊनि अहंभावाची॥	१०८
How is craze; while tasting great bliss; by casting hope and killing; egoism.	108

- म्हणोनि अवसरे जे जे पावे। की तेणेचि तो सुखावे। जया आपुले आणि परावे। दोन्ही नाही।। १०९
- म्हणोनि वेळेवरी जे जे पावे। की त्यानेचि तो सुखावे। ज्याला आपले आणि पराये। दोन्ही नाही।। १०९
- What is naturally gained; with it he is contented; for whom mine and yours; both are absent.** 109
- तो दिठी जे पाहे। ते आपणचि होऊनि जाये। आइके ते आहे। तोचि जाहाला।। ११०
- तो दृष्टीने जे पाहे। ते आपणचि होऊनि जाये। जे ऐकतो, तेही आहे। तोचि झाला।। ११०
- What he sees; with that he is united; and what he hears, with that too; he is united.** 110
- चरणी हन चाले। मुखे जे जे बोले। ऐसे चेष्टाजात तेतुले। आपणचि जो।। १११
- चरणांनी आणि चाले। मुखाने जे जे बोले। ऐसे क्रियाजात सगळे। आपणचि झाला जो।। १११
- Walking with feet; talking with mouth; with all such actions; united who is.** 111
- हे असो विश्व पाही। जयासि आपणपेवांचूनि नाही। आता कवण ते कर्म कायी। बाधी तयाते।। ११२
- हे असो, विश्व पाही। तेव्हा स्वतःवाचूनि दुसरे दिसणे नाही। आता कोण ते कर्म कायी। बांधी तया।। ११२
- While seeing cosmos; seeing nothing but him; which karma with what will thus; bind him.** 112
- हा मत्सरु जेथ उपजे। तेतुले नुरेचि जया दुजे। तो निर्मत्सरु काइ म्हणिजे। बोलावरी।। ११३
- हा मत्सर जेथ उपजे। तेवढेही न उरे ज्याला द्वैत जे। तो निर्मत्सर काय म्हणिजे। न कळे शब्दातुनि।। ११३
- Where jealousy erupts; that duality isn't in him; jealousy-free, calling him; is meaningless.** 113
- म्हणोनि सर्वांपरी मुक्तु। तो सकर्मुचि कर्मरहितु। सगुण परी गुणातीतु। एथ भ्रांति नाही।। ११४
- म्हणोनि सर्वपरी मुक्त। तो कर्म करूनि कर्मरहित। सगुण परी गुणातीत। यात संशय नाही।। ११४
- Liberated totally; doing karma still karma-free; with quality but beyond quality ; undoubtedly.** 114
- गतसङ्गस्य मुक्तस्य, ज्ञानावस्थितचेतसः। यज्ञायाचरतः कर्म, समग्रं प्रविलीयते।। २३**
- आसक्तिहीन मुक्ताचे, ज्ञानात स्थित जे मन। यज्ञार्थ आचरे कर्म, सर्व जाई विरुनिया।। २३**
- Affection-free, liberated, firmed in knowledge; karmas done for Yadnya, get dissolved.** 23
- तो देहसंगे तरी असे। परी चैतन्यासारिखा दिसे। पाहता परब्रह्माचेनि कसे। चोखाळु भला।। ११५
- तो देहधारी तरी असे। परी चैतन्यासारिखा दिसे। तपासता परब्रह्माचे कसोटीने। उतरे चोख भला।। ११५
- Though he is embodied; appears spirited; with absolute Brahma if tested; pure he appears.** 115
- ऐसाही परी कौतुके। जरी कर्मे करी यज्ञादिके। तरी तिये लया जाती अशेखे। तयाचाचि ठायी।। ११६
- असाही परी कौतुके। जरी कर्मे करी यज्ञादिके। तरी ती लया जाती समस्ते। त्याच्याच ठायी।। ११६
- Even if casually; he does karmas like Yadnya; they entirely dissolve; in him alone.** 116
- अकाळींची अग्ने जैशी। उर्मीवीण आकाशी। हारपती आपैशी। उदयली सांती।। ११७
- अकाळीची अग्ने जैशी। जोमावीण आकाशी। हरवती आपोआपसी। उदयली अंतासाठी।। ११७
- As un-seasonal clouds; feeble in sky; disappear naturally; as if born for ending.** 117
- तैशी विधि विधान विहिते। जरी आचरे तो समस्ते। तरि तिये ऐक्यभावे ऐक्याते। पावतीचि गा।। ११८
- तैशी शास्त्राज्ञेने विहित। जरी आचरे तो कर्मे समस्त। तरी ती ऐक्यभावाने त्याच्यात। लय पावतीच गा।। ११८
- Assigned by scripture-rules; though he does all karmas; they in unison into him; get merged.** 118

ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविः, ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम्। ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं, ब्रह्मकर्मसमाधिना॥	२४
हवितो ब्रह्म ब्रह्मात, ब्रह्माग्नी ब्रह्म आहुती। ब्रह्म हीच फळे लाभे, ब्रह्मकर्मी स्थितास त्या॥	२४
Offers Brahma in Brahma and Brahma-fire, gains Brahma-fruits firmid in Brahma-karma.	24

जे हे हवन मी होता। का इये यज्ञी हा भोक्ता। ऐसिया बुद्धीसी नाही भिन्नता। म्हणऊनिया॥	११९
कारण, हे हवन मी होता। किंवा या यज्ञाचा हा भोक्ता। ऐशी बुद्धीत नाही भिन्नता। म्हणूनिया॥	११९
As I am oblation; or he is Yadnya-recipient; such division isn't in his intellect; that is why.	119
जे इष्टयज्ञ यजावे। ते हविर्मंत्रादि आघवे। तो देखतसे अविनाशभावे। आत्मबुद्धि॥	१२०
जे इष्टयज्ञ करावे। ते आहुतिमंत्रादी आवघे। तो देखतसे अविनाशभावे। आत्मबुद्धीमध्ये॥	१२०
While dong desired Yadnya; these offerings, mantras; imperishably he sees; in soul-intellect.	120
म्हणऊनि ब्रह्म तेचि कर्म। ऐसे बोधा आले जया सम। तया कर्तव्य ते नैष्कर्म्य। धनुर्धरा॥	१२१
म्हणून ब्रह्म तेचि कर्म। ऐसे बोधा आले ज्याला सम। त्याला कर्तव्य ते नैष्कर्म्य। धनुर्धरा॥	१२१
Brahma is karma; who has this realization; duty becomes karma-freeness for him; Arjuna!	121
आता अविवेककुमारत्वा मुकले। जया विरक्तीचे पाणिग्रहण जाहले। मग उपासन जिही आणिले। योगाग्नीचे॥	१२२
आता अविवेकाचे बालपण संपले। ज्याचे विरक्तीशी लग्न झाले। मग उपासन ज्यांनी आरंभिले। योगाग्नीचे॥	१२२
Indiscrimination-childhood ended; to asceticism wedded; worship who started; of yoga-fire.	122

दैवमेवापरे यज्ञं, योगिनः पर्युपासते। ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं, यज्ञेनैवोपजुहति॥	२५
देवतांसहि यज्ञाने, कुणी योगी उपासती। ब्रह्माग्नीत कुणी यज्ञ, यज्ञत्वानेच जाळिती॥	२५
Yogis worship deities with Yadnya; some burn Ydnya by Yadnya-essence* in Brahma-fire.	25

जे यजनशील अहर्निशी। जिही अविद्या हविली मनेसी। गुरुवाक्यहुताशी। हवन केले॥	१२३
जे यज्ञात रत निरंतर। ज्यांनी अविद्या हविली मनासहित। गुरुउपदेशाच्या अग्नीमध्ये। हवन केले॥	१२३
Who are busy in Yadnya; with mind offered ignorance; in guru-advice fire; as oblation.	123
तिहीं योगाग्निकी यजिजे। तो दैवयज्ञु म्हणिजे। जेणे आत्मसुख कामिजे। पंडुकुमरा॥	१२४
त्यांनी योगाग्नी आदी यजिले। ते दैवयज्ञ सांगितले। ज्यायोगे आत्मसुख इच्छिले। पंडुकुमरा॥	१२४
They sacrificed yoga-fire; that is divine Yadnya; by which soul-bliss is sought; Pandukumara!	124
आता अवधारी सांगेन आणिक। जे ब्रह्माग्नी साग्निक। तयांते यज्ञेचि यज्ञु देख। उपासिजे॥	१२५
आता ऐक सांगेन आणिक। जे ब्रह्माग्नीचे अग्निहोत्र। ते ब्रह्मयज्ञानेच यज्ञ पहा। उपासिती॥	१२५
And listen; who do fire-ritual of Brahma-fire; they Yadnya by Brahma-yadny; worship.	125

श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये, संयमाग्निषु जुहति। शब्दादीन्विषयानन्य, इन्द्रियाग्निषु जुहति॥	२६
कर्णादि इंद्रिये काही, संयमाग्नीत अर्पिती। शब्दादि विषयां अन्य, इंद्रियाग्नीत अर्पिती॥	२६
Some burn hearing senses in restraint-fire; others burn objects like words in sense-fire.	26

एक संयमाग्निहोत्री। ते युक्तित्रयाच्या मंत्रां। यजन करिती पवित्री। इंद्रियद्रव्यां॥	१२६
काही संयमाचे अग्निहोत्र। ते तीन युक्त्यांचे जपूनि मंत्र। यजन करिती पवित्र। इंद्रियद्रव्यांनी॥	१२६
Some do fire-ritual of restraint ¹ ; by reciting tri-technique ² mantra; offer sacred; sense-objects.	126

एकां वैराग्यरवि विवळे। तव संयती विहार केले। तेथ अपावृत जाहले। इंद्रियनळ॥	१२७
एकास वैराग्यसूर्य उगवले। तेव्हा संयमास घर केले। तेथ प्रज्वलीत झाले। इंद्रियाग्नी॥	१२७
For one asceticism-sun rose; he made restraint as home; and there kindled; sense-fire.	127
तिहीं विरक्तीची ज्वाळा घेतली। तव विकारांची इंधने पळिपली। तेथ आशाधूमें सांडिली। पांचही कुंडे॥	१२८
त्यांनी विरक्तीची ज्वाळा घेतली। तेव्हा विकारांची इंधने पेटली। तेथ आशाधुराने सोडिली। पाचही इंद्रियकुंडे॥	१२८
They took asceticism-flame; vice-fuel burned; there hope-smoke deserted; sense-pits five.	128
मग वाक्यविधीचिया निरवडी। विषयआहुती उदंडी। हवन केले कुंडी। इंद्रियाग्नीच्यां॥	१२९
मग वेदोक्तविधीच्या श्रद्धेत। विषयआहुती उदंड देत। हवन केले अग्निकुंडात। इंद्रियाग्नीच्या॥	१२९
With faith in Veda-rites; made plentiful object-oblations; offered in fire-pits; of senses-fire.	129
<p>सर्वाणीन्द्रियकर्माणि, प्राणकर्माणि चापरे। आत्मसंयमयोगाग्नौ, जुहति ज्ञानदीपिते॥ २७</p> <p>सर्व इंद्रियकर्मेही, प्राणकर्मेहि सर्व ती। आत्मसंयम अग्नीत, हवितो ज्ञानदीप्त जो॥ २७</p> <p>Karmas of senses n vital breath; who burns in self-restraint fire kindled by knowledge. 27</p>	
एकीं ययापरी पार्था। दोषु क्षाळिले सर्वथा। आणिकीं हृदयारणी मंथा। विवेकु केला॥	१३०
एकाने यापरी पार्था। दोष धुतले सर्वथा। एकाने हृदयास अरणी आणि मंथा। विवेकाचा केला॥	१३०
Someone, Partha; all faults washed; converted heart into Plank and rod*; of discernment.	130
तो उपशमं निहतिला। धैर्ये वरी दाटिला। गुरुवाक्ये काढिला। बळकटपणे॥	१३१
तो शांतीच्या जोराने रेटिला। धैर्याने वरुनि दाटिला। गुरुवाक्याने काढिला। बळकटपणे॥	१३१
By peace-force it was pushed; with courage from above fixed; by guru-word turned; firmly.	131
ऐसे समरसे मंथन केले। तेथ झडकरी काजा आले। जे उज्जीवन जाहाले। ज्ञानाग्नीचे॥	१३२
ऐसे समदृष्टीने मंथन केले। तेव्हा झडकरी फळास आले। जे उज्जीवन झाले। ज्ञानाग्नीचे॥	१३२
With equality-vision churned; it quickly fructified; by which got kindled; knowledge-fire.	132
पहिला ऋद्धिसिद्धीचा संभ्रमु। तो निवर्तोनि गेला धूम। मग प्रगटला सूक्ष्म। विस्फुलिंगु॥	१३३
पहिला ऋद्धिसिद्धीचा संभ्रम। निवर्तोनि गेला धूम। मग प्रगटला सूक्ष्म। विस्फुलिंग॥	१३३
First wealth and yogic power confusion; went up as smoke; then appeared subtle; spark.	133
तया मनाचे मोकळे। तेचि पेटवण घातले। जे यमदमी हळुवारले। आइते होते॥	१३४
त्याला मोकळेपण मनातले। तेचि पेटवण घातले। जे यमदमांनी वाळविलेले। हाताशी होते॥	१३४
In it open mind; as fuel added: by pious behaviour, sense-control dried; that was at hand.	134
तेणे सादुकपणे ज्वाळा समृद्धा। मग वासनांतराचिया समिधा। स्नेहेंसी नानाविधा। जाळिलिया॥	१३५
तेणे भडकल्या ज्वाळा समृद्धा। मग त्यात वासनारूपी समिधा। स्नेहघृतासहित नानाविधा। जाळियेल्या॥	१३५
Flames strongly flared; then fuel-sticks of desires; with attachment-ghee many; were burned.	135
तेथ सोहंमंत्रे दीक्षिती। इंद्रियकर्माचिया आहुती। तिये ज्ञानानळी प्रदीप्ती। दिलिया॥	१३६
तेथ सोऽहंमंत्रात दीक्षितांनी। इंद्रियकर्माच्या आहुती। त्या प्रदीप्त ज्ञानाग्नीमधी। दिल्या होत्या॥	१३६
Priests chanting 'I am that' mantra; oblation of sense-karma; in knowledge-fire flared; offered.	136

पाठी प्राणक्रियेचेनि स्रुवेनिशी। पूर्णाहुती पडली हुताशी। तेथ अवभृथ समरसी। सहजे जाहले।।	१३७
मग प्राणक्रियेच्या पळीनिशी। पूर्णाहुती पडली अग्नीशी। तेव्हा यज्ञस्नान ऐक्यबोधी। सहजे झाले।।	१३७
By vital force ladle; oblation in fire was offered; Yadnya-bath of unity-knowledge; easily done.	137
मग आत्मबोधींचे सुख। जे संयमाग्नीचे हुतशेष। तोचि पुरोडाशु देख। घेतला तिहीं।।	१३८
मग आत्मज्ञानाचे सुख। जे संयमाग्नीचे हवनशेष। तोचि यज्ञद्रव्य देख। सेविला त्यांनी।।	१३८
Then soul-knowledge bliss; as restraint-fire's oblation-remnant; as Yadnya-material; they ate.	138
एक ऐशिया इहीं यजनी। मुक्त ते जाहले त्रिभुवनी। या यज्ञक्रिया तरी आनानी। परि प्राप्त ते एक।।	१३९
एकेक अशा या यज्ञांनी। मुक्त ते झाले त्रिभुवनी। या यज्ञक्रिया तरी वेगळाल्या। परी फलप्राप्ती एक।।	१३९
By such Yadnyas; they in tri-world are liberated; different are Yadnya-riuals; but fruition is one.	139
<p>द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा, योगयज्ञास्तथापरे। स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च, यतयः संशितव्रताः।। २८</p> <p>द्रव्ययज्ञ तपोयज्ञ, योगयज्ञ तसाच जो। स्वाध्यायज्ञानयज्ञात, यती जे घोर वर्तनी।। २८</p> <p>Wealth, severity, yoga Yadnya; in study, knowledge Yadnya ascetics offer severe vows. 28</p>	
एक द्रव्ययज्ञु म्हणिपती। एक तपसामग्रिया निपजती। एक योगयागुही आहाती। जे सांगितले।।	१४०
एक द्रव्ययज्ञ म्हणती। एक तपसामग्रीने निपजती। एक अष्टांगयोगयज्ञही असती। जे सांगितले।।	१४०
One is wealth-Yadnya; born of severity-means; one eightfold yoga* Yadnya; which are told.	140
एकीं शब्दीं शब्दु यजिजे। तो वाग्यज्ञु म्हणिजे। ज्ञानें ज्ञेय गमिजे। तो ज्ञानयज्ञु।।	१४१
एकात शब्दाने शब्दाचा यज्ञ करिती। तो वाग्यज्ञ म्हणती। ज्ञानाने ब्रह्मज्ञान मिळे। तो ज्ञानयज्ञ।।	१४१
Sacrificing words; is Speech-yadnya; Brahma gained by knowledge; is Knowledge-yadnya.	141
हे अर्जुना सकळ कुवाडे। जे अनुष्ठिता अतिसांकडे। परी जितेंद्रियासीचि घडे। योग्यतावशे।।	१४२
हे अर्जुना सगळे क्लिष्ट। जे अनुष्ठानासी अतिबिकट। परी जितेंद्रियासीचि शक्य होत। योग्यतावशे।।	१४२
Arjuna, all Yadnys are complex; to do difficult; sense-controller succeeds but; with capability.	142
<p>अपाने जुह्वति प्राणं, प्राणेऽपानं तथापरे। प्राणापानगती रुद्ध्वा, प्राणायामपरायणाः।। २९</p> <p>अपाने जाळिती प्राण, प्राणे अपानही दुजे। दोघांची गति रोधूनि, प्राणायामी परायणा।। २९</p> <p>Inhaling burned by exhaling and reverse; control both flows, breath-experts. 29</p>	
ते प्रवीण तेथ भले। आणि योगसमृद्धी आथिले। म्हणोनि आपणपा तिहीं केले। आत्महवन।।	१४३
ते प्रवीण तेथ चांगले। आणि योगात संपन्न झालेले। म्हणोनि स्वतःचेच त्यांनी केले। आत्महवन।।	१४३
They are such good experts; and yoga masters; so they own self; offered* to soul.	143
मग अपानाग्नीचा मुखी। प्राणद्रव्ये देखी। हवन केले एकीं। अभ्यासयोगे।।	१४४
मग अपानाग्नीचे मुखी। प्राणद्रव्ये ही तू देखी। हवन केले एकाने। अभ्यासयोगे।।	१४४
Then in mouth of exhalation-fire; inhalation-essence you see; offered one; with study.	144
एक अपानु प्राणी अर्पिती। एक दोहींतेही निरुंधिती। ते प्राणायामी म्हणिपती। पंडुकुमरा।।	१४५
कोणी अपान प्राणात अर्पिती। एक दोघींचाही निरोध करिती। ते प्राणायामी म्हटले जाती। पंडुकुमरा।।	१४५
Some offer exhalation in inhalation; one controls both; they are breath-controller; Arjuna!	145

अपरे नियताहाराः, प्राणान्प्राणेषु जुहति। सर्वेऽप्येते यज्ञविदो, यज्ञक्षपितकल्मषाः॥	३०
दुसरे नियताहारी, प्राणात प्राण होमिती। सारेच यज्ञवेत्ते ते, यज्ञाने दोष जाळिती॥	३०
Some diet-restrictors burn breath in breath; all Yadnya-knower destroy faults by Yadnya.	30

एक वज्रयोगक्रमे। सर्वाहारसंयमे। प्राणी प्राणु संभ्रमे। हवन करिती॥	१४६
कोणी वज्रासनयोगक्रमाने। सर्व आहार संयमाने। प्राणात प्राणाचे प्रयत्नाने। हवन करिती॥	१४६
Some by Vajrasana yoga series*; restrict all diets; by breath in breath with efforts; they offer.	146
ऐसे मोक्षकाम सकळ। समस्त हे यजनशीळ। जिहीं यज्ञद्वारा मनोमळ। क्षाळण केले॥	१४७
ऐसे मोक्षेच्छुक सकळ। पूर्णपणे हे असती यजनशीळ। ज्यांनी यज्ञाद्वारा मनोमळ। स्वच्छ केले॥	१४७
All liberation-seekers; are fully Yadnya followers; who by sacrifice, mind-impurity; cleansed.	147
जया अविद्याजात जाळिता। जे उरले निजस्वभावता। जेथ अग्नि आणि होता। उरेचिना॥	१४८
ज्या अविद्या सर्व जाळिता। जे उरले निजस्वभावतः। जेथ अग्नी आणि यज्ञकर्ता। उरेचिना॥	१४८
By burning all ignorance; what naturally remained; where fire or Yadnya-doer; don't remain.	148
जेथ यजितयाचा कामु पुरे। यज्ञींचे विधान सरे। मागुते जेथूनि वोसरे। क्रियाजात॥	१४९
जेथ यज्ञकर्त्याची इच्छा पुरे। यज्ञाचे विधिविधान सरे। माघारी जेथूनि फिरे। क्रियाजात॥	१४९
When Yadnya-doer's desire gets fulfilled; Yadnya-rituals end; whence return back; all actions.	149
विचार जेथ न रिगे। हेतु जेथ न निगे। जे द्वैतदोषसंगे। सिंपेचिना॥	१५०
विचार जेथ न शिरे। तर्क जेथ न चाले। जे द्वैतपणाच्या दोषाने। भिजेचिना॥	१५०
Where thoughts enter not; logic works not; which by duality-fault; doesn't get wet.	150

यज्ञशिष्टामृतभुजो, यान्ति ब्रह्म सनातनम् । नायं लोकोऽस्त्ययज्ञस्य, कुतोऽन्यः कुरुसत्तम॥	३१
यज्ञशेषामृताभक्षी, झाले ब्रह्म सनातन। न हा लोक अयज्ञांचा, कुठला अन्य अर्जुना॥	३१
Yadnya-remnant drinkers gain Brahma; this or other world isn't for non-yadnya doers.	31

ऐसे अनादिसिद्ध चोखट। जे ज्ञान यज्ञावशिष्ट। ते सेविती ब्रह्मनिष्ठ। ब्रह्माहंमंत्रे॥	१५१
ऐसे अनादिसिद्ध शुद्ध। जे ज्ञान यज्ञातले शेष। ते सेविती ब्रह्मनिष्ठ। 'मी ब्रह्म' या मंत्राने॥	१५१
Eternal; Yadnya-remnant knowledge; sipped by Brahma-loyalist; with 'I am Brahma' mantra.	151
ऐसे शेषामृते धाले। की अमर्त्यभावा आले। म्हणोनि ब्रह्म ते जहाले। अनायासे॥	१५२
ऐसे यज्ञशेषामृते तृप्त झाले। की अमर्त्य भावास आले। म्हणोनि ब्रह्म ते झाले। अनायासे॥	१५२
By Yadnya-remnant nectar contented; so immortality gained; so they attained Brahma; easily.	152
येरां विरक्ति माळ न घालीचि। जयां संयमाग्नीची सेवा न घडेचि। जे योगयागु न करितीचि। जन्मले सांते॥	१५३
इतरांना विरक्ती माळ न घाली। जया संयमाग्नीची सेवा न घडली। जे योगयाग न करिती। जन्मभरी॥	१५३
Asceticism doesn't marry; those not serving restraint-fire; or doing yoga practice; in lifetime.	153
जयां ऐहिक धड नाही तयांचे परत्र पुससी काई। म्हणोनि सांगो का वाई। पंडुकुमरा॥	१५४
ज्यांचा इहलोक धड नाही। त्यांचे परलोक पुससी काई। म्हणोनि बोलावे काय वायाचि। पंडुकुमरा॥	१५४
Miserables in this world; have no future in other world; so why to speak in vain; Pandukumara!	154

एवं बहुविधा यज्ञा, वितता ब्रह्मणो मुखे। कर्मजान्विद्धि तान्सर्वान, एवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे॥ ३२
 असे बहुविधा यज्ञ, विस्तारले श्रुतीमुखे। सिद्ध कर्मातुनी सारे, जाणुनी सुटशील तू॥ ३२
 Many Yadnyas expanded by Vedas; perfected by karma, by knowing it you will be freed. 32

ऐसे बहुती परी अनेग। जे सांगितले तुज का याग। ते विस्तारुनि वेदेचि चांग। म्हणितले आहाती॥ १५५
 ऐसे बहुत प्रकारे अनेक। जे सांगितले तुज याग। ते विस्तारुनि वेदाने सांगोपांग। सांगितले असती॥ १५५
 So in many ways; what Yadnyas told to you; they have extensively by Vedas; are told. 155
 परी तेणे विस्तारे काय करावे। हेचि कर्मसिद्ध जाणावे। येतुलेनि कर्मबंधु स्वभावे। पावेल ना॥ १५६
 परी त्या विस्तारा काय करावे। हेच कर्माने सिद्ध जाणावे। येवढ्याने कर्मबंधातून स्वभावे। मुक्ती पावेल गा॥ १५६
 Why to expand this; this is karma-perfected; just with this, from karma-bond; one gets freed. 156

श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञात्, ज्ञानयज्ञः परंतप। सर्व कर्माखिलं पार्थ, ज्ञाने परिसमाप्यते॥ ३३
 श्रेष्ठ तो द्रव्ययज्ञास, ज्ञानयज्ञ परंतपा। सर्व कर्मे पुरी होत, ज्ञानातचि विलीन ती॥ ३३
 Arjuna, knowledge-yadnya tops wealth-yadnya; all karmas perfected merge in knowledge. 33

अर्जुना वेदु जयांचे मूळ। जे क्रियाविशेषे स्थूळ। जया नव्हाळियेचे फळ। स्वर्गसुख॥ १५७
 अर्जुना वेद जयाचे मूळ। जे क्रियांचाच व्याप विपुल। ज्याला अपूर्वतेचे फळ। स्वर्गसुख॥ १५७
 Vedas are whose base; are of wide range of rites; which uniquely fructify; in heavenly joys. 157
 ते द्रव्यादियागु कीर होती। परी ज्ञानयज्ञाची सरी न पवती। जैशी तारातेजसंपत्ती। दिनकरापाशीं॥ १५८
 ते द्रव्यादियज्ञही खरे असती। परी ज्ञानयज्ञाची बरोबरी न पावती। जैशी तारातेजसंपत्ती। सूर्यापुढे॥ १५८
 Real is Wealth-Yadnya; but isn't equal to Knowledge-yadnya; like star-brilliance; against sun. 158
 देखे परमात्मसुखनिधान। साधावया योगीजन। जे न विसंबिती अंजन। उन्मेषनेत्री॥ १५९
 देख परमात्मसुखभंडार। साधावया योगी सर्व। जे न विसरती टाकावया अंजन। बुद्धीच्या नेत्री॥ १५९
 For supreme-bliss trove; to gain all yogis; who don't forget to put drops; into intellect-eyes. 159
 जे धावतया कर्माची लाणी। नैष्कर्म्यबोधाची खाणी। जे भुकेलिया धणी। साधनाची॥ १६०
 जे वर्तमान कर्माचे फलस्थान। कर्मातीत ज्ञानाची खाण। जी भुकेल्याची तृप्ती। साधनाद्वारे॥ १६०
 Which is present karma-fruit; knowledge-mine beyond karma; seeker's fulfilment; by means. 160
 जेथ प्रवृत्ति पांगुळ जाहली। तर्काची दिठी गेली। जेणे इंद्रिये विसरली। विषयसंगु॥ १६१
 जेथ मनाची धाव पांगळी झाली। तर्काची दृष्टी गेली। ज्यामुळे इंद्रिये विसरली। विषयसंग॥ १६१
 Where mind-speed crippled; logic's vision vanished; so senses forgot; object-contact. 161
 मनाचे मनपण गेले। जेथ बोलाचे बोलपण ठेले। जयामाजि सांपडले। ज्ञेय दिसे॥ १६२
 मनाचे मनपण गेले। जेथ बोलाचे बोलपण थांबले। ज्यामध्ये जे सांपडले। ते ब्रह्म दिसे॥ १६२
 Mind' essence disappeared; speech's talk stopped; what in what is trapped; Brahma appeared. 162
 जेथ वैराग्याचा पांगु फिटे। विवेकाचाही सोसु तुटे। जेथ न पाहता सहज भेटे। आपणपे॥ १६३
 जेथ वैराग्याचे दारिद्र्य फिटे। विवेकाचीही हाव तुटे। जेथे न पाहता सहज भेटे। आत्मस्वरूप॥ १६३
 Where asceticism loses poverty; discernment loses lust; sans seeing easily meets; soul-form. 163

तद्धिद्धि प्रणिपातेन, परिप्रश्नेन सेवया। उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं, ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः॥ ३४
 ते जाण प्रणिपाताने, परिप्रश्नेन सेविता। सांगतील तुला ज्ञान, ज्ञानी ते तत्त्वदर्शक॥ ३४
 Know that with reverence, enquiry and service; truth-visionaries* will tell you knowledge. 34

ते ज्ञान पै गा बरवे। जरी मनी आथि आणावे। तरी संतां या भजावे। सर्वस्वेशी॥ १६४
 ते ज्ञान आहे गा बरवे। जरी बुद्धीत असेल आणावे। तरी संतांसी या भजावे। सर्वस्वाने॥ १६४
 Knowledge is good; if it is to be brought in mind; so it is better to worship saints; from heart. 164
 जे ज्ञानाचा कुरुठा। तेथ सेवा हा दारवंटा। तो स्वाधीन करी सुभटा। वोळगोनी॥ १६५
 जे ज्ञानाचा घरटा। तेथ सेवा हा उंबरटा। तो स्वाधीन करी गा शूरा। सेवा करुनी॥ १६५
 Who are knowledge-nest; there threshold is service; capture it, Arjuna; by rendering services. 165
 तरी तनुमनुजीवे। चरणासी लागावे। आणि अगर्वता करावे। दास्य सकळ॥ १६६
 तरी तनमनजीवे। त्यांच्या चरणासी लागावे। आणि गर्व न ठेवता करावे। दास्य सकळ॥ १६६
 So with body-soul-mind; touch their feet; and without any pride render; all services. 166
 मग अपेक्षित जे आपुले। तेही सांगती पुसिले। जेणे अंतःकरण बोधले। संकल्पा न ये॥ १६७
 मग अपेक्षित जे आपले। तेही सांगती जरी विचारिले। ज्यायोगे अंतःकरण बोधले। संकल्पा न ये॥ १६७
 Whatever is expected; they will answer if queried; by which mind enlightened; isn't planned. 167

यज्ज्ञात्वा न पुनर्मोहम्, एवं यास्यसि पाण्डव। येन भूतान्यशेषेण, द्रक्ष्यस्यात्मन्यथो मयि॥ ३५
 जाणता जे पुन्हा नाही, मोह येणे धनंजया। भुते सारी पहाशील, आत्म्यात ममअंतरी॥ ३५
 On knowing that, you won't be lured, Arjuna; you will see all beings into my soul. 35

जयाचेनि वाक्यउजिवडे। जाहले चित्त निधडे। ब्रह्माचेनि पाडे। निःशंकु होय॥ १६८
 ज्याचे उपदेशाचे प्रकाशामध्ये। झाले चित्त निधडे। ब्रह्माच्या योग्यतेचे। निःशंक होय॥ १६८
 In light of whose advice; your mind will be fearless; Brahma-worthy; and doubtless. 168
 ते वेळी आपणपेया सहिते। इये अशेषेही भूते। माझा स्वरूपी अखंडिते। देखसी तू॥ १६९
 ते वेळी आपणासहित। हे सर्वही प्राणिजात। माझ्या स्वरूपी अखंडित। पाहशील तू॥ १६९
 That time with yourself; and all these beings; ever within me; you will notice. 169
 ऐसे ज्ञानप्रकाशे पाहेल। तें मोहांधकारु जाईल। जें गुरुकृपा होईल। पार्था गा॥ १७०
 ऐसे ज्ञानप्रकाशाने उजाडेल। तेव्हा मोह अंधकार जाईल। जेव्हा श्रीगुरुकृपा होईल। पार्था गा॥ १७०
 Knowledge-light will dawn; delusion-darkness will be dispelled; when guru blessed; Partha! 170

अपि चेदसि पापेभ्यः, सर्वेभ्यः पापकृत्तमः। सर्वं ज्ञानप्लवेनैव, वृजिनं संतरिष्यसि॥ ३६
 जरी आहेस पापात्मा, तू सर्व पापियाहुनी। सर्वत्र ज्ञाननौकेने, पापाब्धी तरशील तू॥ ३६
 Even if you r worst of all sinners; with knowledge-boat you will cross over sin-ocean. 36

जरी कल्मषांचा आगरु। तू भ्रांतीचा सागरु। व्यामोहाचा डोंगरु। होउनि अससी॥ १७१
 जरी पापांचा आगरु। तू भ्रांतीचा सागरु। महामोहाचा डोंगरु। झालेला अससी॥ १७१
 Even if sin-store; or delusion-ocean; or great lure-mountain; you had become. 171

तन्ही ज्ञानशक्तिचेनि पाडे। हे आघवेचि गा थोकडे। ऐसे सामर्थ्य असे चोखडे। ज्ञानी इये।।	१७२
तरी ज्ञानशक्तीच्या आणि पुढे। हे अवघेची गा तोकडे। ऐसे सामर्थ्य आहे चोखडे। ज्ञानात या।।	१७२
Before strength of knowledge; they all are dwarfed; such is power indeed; of this knowledge.	172
देखे विश्वभ्रमा ऐसा। जो अमूर्ताचा कडवसा। तो जयाचिया प्रकाशा। पुरेचिना।।	१७३
पहा विश्वाभासाऐसा। जो अमूर्त परमात्म्याचा कवडसा। तो ज्याच्या प्रकाशापुढे। पुरेचिना।।	१७३
Like cosmos-lure; which is formless supreme soul's ray; it before whose light; is insufficient.	173
तया कायसे हे मनोमळ। हे बोलताचि अति किडाळ। नाही येणे पाडे दिसाळ। दुजे जगी।।	१७४
त्याला कायसे हे मनाचे मळ। हे बोलणे अति चिल्लर। नाही या ज्ञानासम समर्थ। दुसरे जगी।।	१७४
What is mind-dirt for him; such talk is petty; as knowledge, nothing is powerful; in world.	174
<p>यथैधांसि समिद्धोऽग्निः, भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन। ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि, भस्मसात्कुरुते तथा।। ३७</p> <p>जसा काष्ठा प्रदीप्ताग्नी, भस्मचि करतोर्जुना। ज्ञानाग्नि सर्वकर्मांसी, भस्मचि करितो तसा।। ३७</p> <p>As kindled fire reduces wood to ashes; so knowledge-fire reduces all karmas to ashes. 37</p>	
सांगे भुवनत्रयाची काजळी। जे गगनामाजि उधवली। तिये प्रळयीचे वाहटुळी। काय अभ्र पुरे।।	१७५
सांग त्रिभुवनाची राखरांगोळी। जिने गगनामध्ये उडविली। त्या प्रळयाच्या वावटुळीला। मनोमळ अभ्र पुरेल का?	१७५
Tri-world ashes; who threw into sky; with that dissolution storm; will mind impurity match?	175
की पवनाचेनि कोपे। पाणियेचि जो पळिपे। तो प्रळयानळु दडपे। तृणे काष्ठे काई।।	१७६
किंवा पवनाचेनि कोपबळे। पाण्यालाच जो जाळे। तो प्रळयाग्नी दडपला जाईल। तृण काष्ठाने का?	१७६
Fanned by wind-rage; which burns water; will dissolution-fire be subsided; by hay-sticks?	176
<p>न हि ज्ञानेन सदृशं, पवित्रमिह विद्यते। तत्स्वयं योगसंसिद्धः, कालेनात्मनि विन्दति।। ३८</p> <p>नाहीच ज्ञानसदृश, पवित्र इहलोकि या। ते स्वयं योगसंसिद्ध, अन्ती आत्म्यात जाणती।। ३८</p> <p>Nothing equals knowledge in purity in world; yoga-perfectionists find it in soul in end. 38</p>	
म्हणोनि असो हे न घडे। ते विचारिताचि असंगडे। पुढती ज्ञानाचेनि पाडे। पवित्र न दिसे।।	१७७
म्हणोनि असो हे न घडे। तैशा विचारातच विसंगती घडे। पुन्हा ज्ञानाच्या येवढे। पवित्र काही ना दिसे।।	१७७
So this won't take place; such thoughts are inconsistent; as knowledge; nothing appears sacred.	177
एथ ज्ञान हे उत्तम होये। आणिकही एक तैसे के आहे। जैसे चैतन्य का नोहे। दुसरे गा।।	१७८
येथे ज्ञान हे उत्तम आहे। आणिकही दुसरे तैसे काय आहे? जैसे चैतन्यासम का नोहे। दुसरे गा।।	१७८
Here knowledge is best; what else would be equal to it? As equal to spirit nothing; else is.	178
या महातेजाचेनि कसे। जरी चोखाळु प्रतिबिंब दिसे। का गिंवसिले गिंवसे। आकाश हे।।	१७९
या सूर्यतेजाचे कसोटीमध्ये। जर प्रतिबिंब खरे उतरलेले दिसे। किंवा आलिंगनात सापडे। आकाश हे।।	१७९
If in sun's brilliance test; its reflection proves true; or if could be embraced; this sky.	179
नातरी पृथ्वीचेनि पाडे। कांटाळे जरी जोडे। तरी उपमा ज्ञानीं घडे। पंडुकुमरा।।	१८०
अथवा पृथ्वीचा तोल करेल। ऐसा तराजू जर मिळेल। तरीच उपमा ज्ञानासी होईल। पंडुकुमरा।।	१८०
Or if to weigh earth; could be found a balance; it would be knowledge's simile; Pandukumara!	180

म्हणूनि बहुती परी पाहता। पुढतपुढती निर्धारिता। हे ज्ञानाची पवित्रता। ज्ञानीचि आधि।।	१८१
म्हणूनि बहुत परीने पाहता। पुन्हा पुन्हा निर्णय घेता। ह्या ज्ञानासारखी पवित्रता। ज्ञानातचि आहे।।	१८१
So viewing critically; concluding repeatedly; this knowledge's purity; lies in knowledge only.	181
जैसी अमृताची चवी निवडिजे। तरी अमृताचिसारिखी म्हणिजे। तैसे ज्ञान हे उपमिजे। ज्ञानेंसीचि।।	१८२
जैशी अमृताची चव शोधावी। तर अमृतासारिखीच म्हणावी। तैसे ज्ञान हे उपमावे। ज्ञानाशीचि।।	१८२
If nectar's taste to be found; like nectar it be called; be compared knowledge; with knowledge.	182
आता यावरी जे बोलणे। ते वायाचि वेळु फेडणे। तव साचचि जी हे पार्थु म्हणे। जे बोलत असा।।	१८३
आता याउपरी जे बोलणे। ते वायाचि वेळ घालवणे। तेव्हा खरे जी हे आहे पार्थ म्हणे। जे बोलत असा।।	१८३
As talking more; is vainly wasting time; so it is true, Partha said; what you said.	183
परि तेचि ज्ञान केवी जाणावे। ऐसे अर्जुने जव पुसावे। तव ते मनोगत देवे। जाणितले।।	१८४
परी तेच ज्ञान कैसे जाणावे। ऐसे अर्जुनाने जेव्हा पुसावे। तेवढ्यात ते मनोगत देवाने। जाणिलेही।।	१८४
But that knowledge how to know; as Arjuna was to enquire; God his mind; already knew.	184
मग म्हणतसे किरीटी। आता चित्त देयी इये गोठी। सांगेन ज्ञानाचिये भेटी। उपाय तुज।।	१८५
मग म्हणतसे, किरीटी। आता चित्त द्यावे या गोष्टीसी। सांगेन ज्ञानाच्या भेटीसाठी। उपाय तुज।।	१८५
Then said listen, Kiriti; attentively now; I will tell for knowledge's meeting; means to you.	185
<p>श्रद्धावांल्लभते ज्ञानं, तत्परः संयतेन्द्रियः। ज्ञानं लब्ध्वा परं शान्तिम्, अचिरेणाधिगच्छति।। ३९</p> <p>श्रद्धावंता मिळे ज्ञान, तत्पर संयमेंद्रिय। ज्ञान होता परं शांती, शीघ्रची पावणार तो।। ३९</p> <p>Attentive sense-restrainer faithful gains knowledge; on gaining, he gains supreme peace. 39</p>	
तरी आत्मसुखाचिया गोडिया। विटे जो का सकळ विषयां। ज्याचा ठायी इंद्रियां। मानु नाही।।	१८६
आत्मसुखाच्या गोडीपुढे। जो का सकळ विषयांना विटे। ज्याच्या जवळी इंद्रियांचे। लाड नाही।।	१८६
Before soul-bliss sweetness; who is averse to all objects; with who senses; aren't pampered.	186
जो मनासी चाड न सांगे। जो प्रकृतीचे केले नेघे। जो श्रद्धेचेनि संभोगे। सुखिया जाहला।।	१८७
जो मनासी इच्छा न सांगे। जो प्रकृतीचे केले स्वतःकडे न घे। जो श्रद्धेच्या उपभोगाने। सुखी झाला।।	१८७
Who tells not desire to mind; of Nature's deed takes no credit; with faith's joy; who is content.	187
त्यातेचि गिंवसित। हे ज्ञान पावे निश्चित। ज्यामाजि अचुंबित। शांति असे।।	१८८
त्यालाच शोधीत। हे ज्ञान येते निश्चित। ज्यामध्ये अस्पर्शित। शुद्ध शांती असे।।	१८८
Searching for him; comes knowledge certainly; untouched with whom; remains pure peace.	188
ते ज्ञान हृदयी प्रतिष्ठे। आणि शांतीचा अंकुर फुटे। मग विस्तार बहु प्रकटे। आत्मबोधाचा।।	१८९
ते ज्ञान हृदयी प्रतिष्ठे। आणि शांतीचा अंकुर फुटे। मग विस्तार बहु प्रगटे। आत्मबोधाचा।।	१८९
In heart that knowledge firms; and peace sprouts; then manifests expanse; of soul-knowledge.	189
मग जेउती वास पाहिजे। तेउती शांतीचि देखिजे। तेथ अपारा पारु नेणिजे। निर्धारिता।।	१९०
मग ज्या बाजूसी पहातसे। तिकडे शांतीच दिसे। तेव्हा आपपर भेद न दिसे। शोध घेता।।	१९०
Then wherever he glances; only peace appears; sense of 'mine-yours' disappears; on search.	190

ऐसा हा उत्तरोत्तर। ज्ञानबीजाचा विस्तार। सांगता असे अपार। परि असो आता।।	१९१
असा हा उत्तरोत्तर। ज्ञानबीजाचा विस्तार। सांगता येईल अपार। परी असो आता।।	१९१
Such progressive; expanse is of knowledge-seed; it could be told endlessly; but now let it be.	191
<p>अज्ञश्रद्धधानश्च, संशयात्मा विनश्यति। नायं लोकोऽस्ति न परो, न सुखं संशयात्मनः॥ ४०</p> <p>अज्ञ जो का विनाश्रद्धा, संशयी नाश पावतो। ना इह ना दुजा लोक, ना सुख संशयात्मिस॥ ४०</p> <p>Ignorant, faithless, doubtful perishes; neither world or beyond or bliss is for a doubtful. 40</p>	
ऐके जया प्राणियाचा ठायी। इया ज्ञानाची आवडी नाही। त्याचे जियाले म्हणो काई। वरी मरण चांग।।	१९२
ऐक ज्या प्राण्याच्या ठायी। या ज्ञानाची आवडी नाही। त्याचे जिणे म्हणो काय। त्यापरी मरण बरे।।	१९२
Listen if a creature; has no interest in knowledge; what is his life; death is better than that.	192
शून्य जैसे गृह। का चैतन्येवीण देह। तैसे जीवित ते संमोह। ज्ञानहीना।।	१९३
ओसाड जैसे गृह। किंवा चैतन्यावीण देह। तैसे जीवित ते भ्रमरूप। ज्ञानहीना।।	१९३
Like a vacant house; or a body lifeless; such life is delusion-full; for a knowledge-less.	193
अथवा ज्ञान कीर आपु नोहे। परी ते चाड एकी जरी वाहे। तरी तेथ जिव्हाळा काही आहे। प्राप्तीचा पै।।	१९४
किंवा ज्ञान तरी प्राप्त नोहे। परी ती इच्छा एक जरी वाहे। तरी तेथे ओलावा काही आहे। ज्ञानप्राप्तीचा।।	१९४
Knowledge may not be gained; but desiring same; there is some warmth; of knowledge-gain.	194
वांचूनि ज्ञानाची गोठी कायसी। परि ते आस्थाही न धरी मानसी। तरी तो संशयरूप हुताशी। पडिला जाण।।	१९५
एरवी ज्ञानाची गोष्टच कायसी। परी त्याची आस्थाही न धरी मानसी। तरी तो संशयाग्नीत। पडला जाण।।	१९५
What is knowledge else; if even concern is absent in mind; he in doubt-fire; know has felled.	195
जे अमृतही परि नावडे। ऐसे सावियाचि अरोचकु जें पडे। तें मरण आले असे फुडे। जाणो ये की।।	१९६
जेव्हा अमृतही परी नावडे। ऐसे आपसूक अरुची जिभेसी पडे। तेव्हा मरण आले आहे निश्चिते। जाणो येते।।	१९६
When nectar creates aversion; tongue is tasteless of its own; then death is certain; it is known.	196
तैसा विषयसुखे रंजे। जो ज्ञानेसीचि माजे। तो संशये अंगीकारिजे। एथ भ्रांति नाही।।	१९७
तैसा विषयसुखाने रंगला। जो स्वज्ञानाने माजला। तो संशयाने पछाडला। यात संशय नाही।।	१९७
Enjoyed object-joy; who became arrogant by knowledge; is obsessed by doubt; no doubt.	197
मग संशयी जरी पडला। तरी निभ्रांत जाणे नासला। तो ऐहिकपरत्रा मुकला। सुखासि गा।।	१९८
मग संशयात जरी पडला। तरी निःसंशय जाण नष्टला। तो इहपरलोकाच्या मुकला। सुखासी गा।।	१९८
If in doubt he felled; know that he is ruined; and in both worlds is deprived; of pleasure.	198
जया काळज्वरु आंगी बाणे। तो शीतोष्णे जैशी नेणे। आगी आणि चांदिणे। सरिसेचि मानी।।	१९९
ज्याला काळज्वर अंगी भरला। तो शीत उष्ण जैसा विसरला। आग आणि चांदण्याला। सारखेच मानी।।	१९९
Who is down with death-fever; not knowing hot from cold; moonlight n fire; treated as same.	199
तैसे साच आणि लटिके। विरुद्ध आणि निके। संशयी तो नोळखे। हिताहित।।	२००
तैसे खऱ्या आणि खोट्या। चांगल्या आणि वाईटा। संशयी तो ओळखेचना। हित अहित।।	२००
So true and false; good and bad; that doubter doesn't recognize; beneficial or harmful.	200

हा रात्रिदिवसु पाही। जैसा जात्यंधा ठाउवा नाही। तैसे संशयी असता काही। मना नये।।	२०१
हा रात्र आणि दिवसही। जैसा जन्मांधा ठाऊक नाही। तैसे संशयी असताना काही। मना न ये।।	२०१
Night and day; as born-blind doesn't know; so while being doubter nothing; appeals to mind.	201
म्हणऊनि संशयाहूनि थोर। आणिक नाही पाप घोर। हा विनाशाची वागुर। प्राणियासी।।	२०२
म्हणूनि संशयाहूनि थोर। आणिक नाही पाप घोर। हा विनाशाचा पाश थोर। प्राणियांसी।।	२०२
So greater than doubt; there exists no sin flagrant; this is ruin-trap great; for creatures.	202
येणे कारणे तुवा त्यजावा। आधी हाचि एक जिणावा। जो ज्ञानियाचा अभावा-। माजी असे।।	२०३
या कारणे तू संशय त्यागावा। आधी हाचि एक जिंकावा। जो ज्ञानाच्या अभावा-। मध्ये असे।।	२०३
Thus you should discard doubt; conquer this first; which in absence of knowledge; exists.	203
जें अज्ञानाचे गडद पडे। तें हा बहुवस मनी वाढे। म्हणोनि सर्वथा मागु मोडे। विश्वासाचा।।	२०४
जेव्हा अज्ञानाचा अंधार पडे। तेव्हा हा संशय फारच मनी वाढे। म्हणोनि सर्वस्वी मार्ग मोडे। विश्वासाचा।।	२०४
When ignorance-darkness falls; in mind doubt much grows; so path fully it breaks; of faith.	204
हृदयी हाचि न समाये। बुद्धीते गिंवसूनि ठाये। तेथ संशयात्मक होये। लोकत्रय।।	२०५
हृदयी हाचि न समाये। बुद्धीसी व्यापूनि राहे। तेव्हा संशयात्मक होये। लोक तिन्ही।।	२०५
It can't be contained in heart; it occupies intellect; so becomes full of doubt; tri-world.	205

योगसंन्यस्तकर्माणं, ज्ञानसंछिन्नसंशयम्। आत्मवन्तं न कर्माणि, निबध्नन्ति धनंजय।। ४१

योगाने सोडिली कर्मे, ज्ञाने संशय तोडिले। आत्मवंतास ना कर्मे, बाधताती धनंजया। ४१

Cast karmas by yoga, cut doubts by knowledge; soul-engrossed isn't karma-bound. 41

ऐसा जरी थोरावे। तरी उपाये एके आंगवे। जरी हाती होय बरवे। ज्ञानखड्ग।।	२०६
ऐसा जरी संशय बळावे। तरी उपाये एका अंकीत होये। जेव्हा हाती असेल बरवे। ज्ञानखड्ग।	२०६
Even if doubt increased; with means it can be subjugated; when in hand; is knowledge-sword.	206
तरी तेणे ज्ञानशस्त्रे तिखटे। निखळु हा निवटे। मग निःशेष खता फिटे। मानसीचा।।	२०७
मग त्या ज्ञानशस्त्राने तिखट । निश्चित हा होय नष्ट। मग निःशेष मालिन्य फिटत। मानसीचे।।	२०७
With that sharp knowledge-sword; it is surely destroyed; then all dirt is wiped; of mind.	207

तस्मादज्ञानसंभूतं, हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः। छित्त्वेन संशयं योगम्, आतिष्ठोत्तिष्ठ भारत।। ४२

तरी अज्ञानसंभूता, हृदयातील संशया। ज्ञानशस्त्रेन कापूनि, स्थिर हो उठ भारता।। ४२

Ignorance-borne doubt in heart; cut with knowledge-sword, resort to yoga and rise, Bharata! 42

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानकर्मसंन्यासयोगो नाम चतुर्थोऽध्यायः।। श्रीकृष्णार्पणमस्तु ।।

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील ज्ञानकर्मसंन्यासयोग नावाचा चौथा अध्याय।। श्रीकृष्णार्पण असो ।।

Chapter IV 'Knowledge Renunciation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.

याकारणे पार्था। उठी वेगी वरौता। नाशु करोनि हृदयस्था। संशयासी।।	२०८
म्हणूनि हे पार्था। उठी सत्त्वरी पुरता। नाश करोनि हृदयस्थिता। संशयाचा।।	२०८
So Partha; stand up quickly and completely; by destroying heart-dwelling; doubt.	208

ऐसे सर्वज्ञानाचा बापु। जो कृष्ण ज्ञानदीपु। तो म्हणतसे सकृपु। ऐके राया॥	२०९
असे सर्वज्ञाचा बाप। जो श्रीकृष्ण ज्ञानदीप। तो म्हणतसे कृपेसह। ऐक राया॥	२०९
All savant's father; who is Krishna knowledge-lamp; he said gracefully; listen Friend!	209
तव या पूर्वापर बोलाचा। विचारूनि कुमरु पंडूचा। कैसा प्रश्नु हन अवसरींचा। करिता होईल॥	२१०
तेव्हा या पूर्वीच्या बोलाचा । विचार करूनि कुमार पंडूचा। कैसा प्रश्न योग्य समयीचा । करता होईल ?	२१०
Of earlier talk; on thinking, how Pandukumara; a question at time proper; would ask?	210
ते कथेची संगति। भावाची संपत्ति। रसाची उन्नति। म्हणिपेल पुढा॥	२११
त्या कथेची रंगसंगती। भावाची संपत्ती। रसाची उन्नती। तो प्रसंग सांगेन आता॥	२११
That story's amusement; idea's asset; culmination of sentiment; now I will narrate.	211
जयाचिया बरवेपणी। कीजे आठा रसांची ओवाळणी। सज्जनाचिये आयणी। विसावा जगी॥	२१२
ज्याच्या उत्तमपणी। होईल आठा रसांची ओवाळणी। जो सज्जनांच्या बुद्धीसी। विसावा जगी॥	२१२
At best point; will be waved eight moods*; that is for pious' intellect; refuge in world.	212
तो शांतुचि अभिनवेल। ते परियसा मन्हाठे बोल। जे समुद्राहूनि खोल। अर्थभरित॥	२१३
तो शांतरसचि प्रगटेल। ते ऐकावे मराठी बोल। जे समुद्राहूनि खोल। अर्थभरित॥	२१३
Peace-mood will emerge; hear those Marathi words; which r deeper than ocean; meaningful.	213
जैसे बिंब तरी बचके एवढे। परि प्रकाशा त्रैलोक्य थोकडे। शब्दाची व्याप्ति तेणे पाडे। अनुभवावी॥	२१४
जैसे सूर्यबिंब तरी बचकेएवढे। परी प्रकाशण्या त्रैलोक्य थोडे। शब्दाची व्याप्ती त्याप्रमाणे। अनुभवावी॥	२१४
As sun-disc is equal to fist; but tri-world is dwarfed by light; so word's extent; be experienced.	214
ना तरी कामितयाचिया इच्छा। फळे कल्पवृक्षु जैसा। बोलु व्यापकु होय तैसा। तरी अवधान द्यावे॥	२१५
अथवा मागणाऱ्याची इच्छा। फळे कल्पवृक्ष जैसा। शब्द व्यापक होय तैसा। तरी अवधान द्यावे॥	२१५
Or as per seeker's wish; wish-tree fructifies; words will expand; so pay attention.	215
हे असो काय म्हणावे। सर्वज्ञु जाणती स्वभावे। तरी निके चित्त द्यावे। हे विनंति माझी॥	२१६
आता असो काय सांगावे। श्रोते सर्वज्ञ, जाणती स्वभावे। तरी चांगले चित्त द्यावे। विनंती माझी॥	२१६
Now to tell what; know naturally listeners omniscient; your attention best; I request.	216
जेथ साहित्य आणि शांति। हे रेखा दिसे बोलती। जैसी लावण्यगुणकुळवती। आणि पतिव्रता॥	२१७
जेथ साहित्यालंकार आणि शांती। ही रेषा दिसे बोलती। जैसी लावण्य गुणवती। आणि पतिव्रता॥	२१७
Where peace n literature-ornaments; in speech will appear; as quality-full; devoted wife.	217
आधीचि साखर आवडे। आणि तेचि जरी ओखदी जोडे। तरी सेवावी ना का कोडे। नावानावा॥	२१८
आधीच साखर आवडती। आणि तीच जर औषधीत असती। तर सेवावी ना का आवडीने। पुन्हा पुन्हा॥	२१८
Sugar is liked; and if as medicine it is added; then why not have it pleasantly; repeatedly?	218
सहजे मलयानिलु मंद सुगंधु। तथा अमृताचा होय स्वादु। आणि तेथेचि जोडे नादु। जरी दैवगत्या॥	२१९
सहज मलयवाऱ्याचा मंद सुगंध। त्यात अमृताचा होय स्वाद। आणि तेथेच जोडे सुस्वरनाद। जरी दैवगत्या॥	२१९
Breeze from Malaya is cool, fragrant; if it tastes as nectar; with music tuneful; luckily.	219

तरी स्पर्शो सर्वांग निववी। स्वादे जिव्हेते नाचवी। तेवीचि कानाकरवी। म्हणवी बापु माझा॥	२२०
तरी स्पर्शाने सर्वांग निववी। स्वादाने जिव्हेला नाचवी। पुन्हा कानाकरवी म्हणवी। धन्य झालो॥	२२०
Its touch will sooth body; taste will make tongue dance; ears will say; we are gratified.	220
तैसे कथेचे इये ऐकणे। एक श्रवणासी होय पारणे। आणि संसारदुःख मूळवणे। विकृतीविणे।	२२१
तैसे कथेचे या ऐकणे। एक श्रवणाचे फिटे पारणे। आणि संसारदुःख समूळ घालविणे। अपायाविना॥	२२१
Hearing this story is similar; that is feast to ear; and worldly pain eliminator; sans suffering.	221
जरी मंत्रेचि वैरी मरे। तरी वायाचि का बांधावी कटारे। रोग जाय दुधे साखरे। तरी निंब का पियावा॥	२२२
जर मंत्रानेचि वैरी मरे। तर व्यर्थचि का बांधावी कट्यारे। रोग जाय दूधसाखरे। तरी कडुनिंब का प्यावा॥	२२२
If enemy dies by mantra; why use dagger; if ailment goes by milk, why drink Neem extract?	222
तैसा मनाचा मारु न करिता। आणि इंद्रिया दुःख न देता। एथ मोक्षु असे आयता। श्रवणाचिमाजी॥	२२३
तैसा मनाचा कोंडमारा न करता। आणि इंद्रियांना दुःख न देता। येथे मोक्ष असे आयता। नुसत्या श्रवणामध्ये॥	२२३
Without mind's chocking; or pain to senses causing; liberation is handy; by listening only.	223
म्हणोनि आथिलिया आराणुका। गीतार्थु हा निका। ज्ञानदेवो म्हणे आइका। निवृत्तिदासु॥	२२४
म्हणोनि राहूनि निवांतपणे। गीतार्थ हा नीटपणे। ऐका, ऐसे ज्ञानदेव म्हणे। निवृत्तिदास॥	२२४
So listen quietly; to this Gita-essence clearly; so Dnyanadeva says, Nivrittidas.	224

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां ज्ञानकर्मसंन्यासयोगनाम चतुर्थोऽध्यायः॥४॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा ज्ञानकर्मसंन्यासयोगनाम चवथा अध्याय॥४॥

So narrated by Dnyanadeva, Bhavarthadipika's Chapter IV 'Knowledge Renunciation Yoga' is over. 4

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (G-1) Vivasvata¹: One of the twelve names of Sun. There was a king named Vivasva brilliant like Sun, so he was known as Sun. Manu²: First human being to occupy the world after total dissolution. Ishvaku³: The scion of Lord Rama's clan.
- (G-6) Illusory energy*: Maya, this is other name of nature i.e. Prakriti which denotes its illusory nature.
- (D-59) Five principles*: Panchatva, five elements, namely, Earth (Prithvi), Water (Aap), Fire (Tej), Air (Vayu) and Space (Aakash).
- (D-90) Fourfold Life Stage* Aashram, four stages in life of householder are Bachelorhood (Brahmcharya), Householder-ship (Grihastha), Forest-dwelling (Vanprastha), and Renunciation (Sanyasa).
- (D-97) Running trees*: Here scientific theory of illusion of relative movement of standing trees w.r.t. steady observer is told.
- (D-99) Sun's moving sans moving*: Here scientific theory of illusion of sun's movement in sky sans its moving is told.
- (G-25) Burning Yadnya-essence*: Yadnya-tv, into Brahma-fire is uniting of individual soul with supreme soul.
- (D-126) Fire ritual of restraint*: Sanyama, this consists of three steps of Mind-concentration, Meditation and Contemplation offered into fire ritual. Tri-technique²: Moderate indulgence into Food intake, Body activities and Sleep.
- (D-130) Plank and Rod*: Arani-Mantha, tools of plank and rod that are used for kindling fire of Yadnya rituals. A wooden plank with a round hole in which a rod with rounded head is fixed vertically and rotated with the help of rope. The friction causes a spark that ignites the cotton placed below the hole of plank.
- (D-140) Eightfold Yoga*: Ashtanga yoga, as per Patanjali Yogasutras, yoga is practiced by eight steps of Pious behavior (Yama), Conduct-code (Niyama), Body-posture (Aasana), Breath-control (Pranayama), Sense-restraint (Pratyahara), Mind-concentration (Dharana), Meditation (Dhyana) and Contemplation (Samadhi).
- (D-143) Soul offering*: Aatma-havan, offering own body-state to own soul-form.
- (D-146) Vajr-aasan Yoga series*: Hat yoga achieved through postures of Mula, Vodiana and Jalandara Bandhas.
- (G-34) Truth-visionaries*: Tatva-darshi, whatever efforts a seeker might put in to achieve Brahma-knowledge on his own by practicing yogic path, he becomes baffled by complexities involved which may lead to a madness. In order to avoid this danger, it always advisable to seek advice from knowledgeable experienced Guru who is referred here as Truth-visionary.
- (D-212) Eight moods*: Ashta-rasa, Eight literary moods are Adornment, Bravery, Pity, Fantasy, Laughter, Horror, Ugliness, Terror.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(पाचवा अध्याय - कर्मसंन्यासयोग)

**Chapter V - Karma Renunciation
Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

पाचवा अध्याय - कर्मसंन्यासयोग

Chapter V - Karma Renunciation Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

संन्यासं कर्मणां कृष्ण, पुनर्योगं च शंससि। यच्छ्रेय एतयोरेकं, तन्मे ब्रूहि सुनिश्चितम्॥ १

कर्मसंन्यासही कृष्णा, पुन्हा योग प्रशंसितो। जे श्रेयस्कर दोन्हीत, ते मज सांग निश्चित॥ १

You praise karma-renunciation and yoga; which one of two is better, tell surely. 1

मग पार्थु श्रीकृष्णाते म्हणे। हा हो हे कैसे तुमचे बोलणे। एक होय तरी अंतःकरणे। विचारू ये॥ १

मग पार्थु श्रीकृष्णासी म्हणे। अहो हे कैसे तुमचे बोलणे। एक सांगणे असे तरी मनाने। विचार करता ये॥ १

Partha said to Krishna; how is your talk; if one thing is talked about, mind; can think about. 1

मागां सकळ कर्मांचा संन्यासु। तुम्हीचि निरोपिला होता बहुवसु। तरी कर्मयोगी केवी अतिरसु। पोखीतसा पुढती॥ २

मागे सकळ कर्मांचा संन्यास। तुम्हीच सांगितला किती वेळेस। तरी कर्मयोगी कसा अतिरस। घेतसा आता॥ २

Renunciation of all karmas; you told many times; how do interest in karma-yoga; you have now? 2

ऐसे द्वयर्थ हे बोलता। आम्हां नेणतयांच्या चित्ता। आपुलिये चाडे अनंता। उमजु नोहे॥ ३

ऐसे दोन अर्थी बोलता। आम्हा न जाणत्यांच्या चित्ता। आपल्याला हवा तसा श्रीअनंता। उमज नसे॥ ३

Yours is double talk; for my ignorant mind; as per your wish Ananta; has no understanding. 3

ऐके एकसाराते बोधिजे। तरी एकनिष्ठचि बोलिजे। हे आणिकी काय सांगिजे। तुम्हांप्रति॥ ४

एका एक सार असेल ते सांगावे। तरी एक निश्चितचि बोलावे। हे आणिक काय सांगाया हवे। तुम्हाप्रती॥ ४

Listen just single essence be told; and only certainty be talked; need this be told; to you? 4

तरी याचिलागी तुमते। म्या राउळासी विनविले होते। जे हा परमार्थु ध्वनिते। न बोलावा॥ ५

तरी याचसाठी तुम्हाते। मी महाराजांना विनविले होते। की हा परमार्थ गूढार्थामध्ये। न सांगावा॥ ५

Just for this reason; I had requested Lord; that supreme essence implicitly; not to narrate. 5

परी मागील असो देवा। आता प्रस्तुती उकलु देखावा। सांगे दोहींमाजि बरवा। मार्गु कवण॥ ६

परी मागील असो देवा। आता याचा उकल करूनि दाखवा। सांगा दोन्हीमध्ये बरवा। मार्ग कोणता आहे॥ ६

Deva, let bygone be; now unravel it; better of these two, tell me; which path is. 6

जो परिणामीचा निर्वाळा। अचुंबितु ये फळा। आणि अनुष्ठिता प्रांजळा। सावियाचि॥ ७

जो परिणामी अतिचांगला। न चुकता येई फळाला। आणि अनुष्ठान करण्या चांगला। सोपा असे॥ ७

Which is very best; without fail fructifying; and for establishing; it is easy. 7

जैसे निद्रेचे सुख न मोडे। आणि मार्गु तरी बहुसाल सांडे। तैसे सोकासना सांगडे। सोहपे होय।।	८
जैसे निद्रेचे सुख न मोडे। आणि मार्ग तरी बराच काढे। तैसे सुखकारक वाहन। सोपे होय।।	८
Without disturbing sleep; but covering long distance; such comfortable vehicle; be simple.	8
येणे अर्जुनाचेनि बोले। देवो मनी रिझले। मग होईल एके म्हणितले। संतोषोनिया।	९
या अर्जुनाच्या बोले। देव मनी संतोषले। मग तैसेच होईल एक म्हणाले। संतोषोनि।।	९
On Arjuna's talk; Lord was pleased in mind; then said it will be so, listen; on being delighted.	9
देखा कामधेनुऐसी माये। सदैवा जया होये। तो चंद्रुही परी लाहे। खेळावया।।	१०
पहा कामधेनुऐसी माय। भाग्यवंता ज्याला होय। त्याला चंद्रुही परी प्राप्त होय। खेळावया।।	१०
Mother like wish-cow; which fortunate one is having; even moon he will have; to play with.	10
पाहे पां शंभुची प्रसन्नता। तया उपमन्यूचिया आर्ता। काय क्षीराब्धि दूधभाता। देइजेचिना।।	११
पहा बा श्रीशंभुची प्रसन्नता। त्या उपमन्यूच्या इच्छेकरिता। काय क्षीरसागर दूधभाता। दिलाच ना?	११
Look Shiva's pleasure; for that Upamanyu's desire; milky-sea for milk-rice; hadn't granted?	11
तैसा औदार्याचा कुरुठा। कृष्ण आपु जाहलिया सुभटा। का सर्व सुखांचा वसौटा। तोचि नोहावा।।	१२
तैसा औदार्याचे निवास। तो कृष्ण आपलासा झाला वीरास। मग का सर्व सुखाचा आवास। तोच होऊ नये?	१२
Generosity-resort; when Krishna was all for Subhata; why then bliss-resort; he shouldn't be?	12
एथ चमत्कारु कायसा। गोसावी लक्ष्मीकांताऐसा। आता आपुलिया सवेसा। मागावा कीं।।	१३
यात चमत्कार कायसा। धनी लाभला श्रीलक्ष्मीकांताऐसा। आता आपल्या इच्छेऐसा। मागावा कीं।।	१३
What is miracle in it; with master like Laxmikanta; now he as per his desire; will demand.	13
म्हणोनी अर्जुने म्हणितले। ते हासोनी येरे दिधले। तेचि सांगेन बोलिले। काय कृष्णें।।	१४
म्हणोनि अर्जुनाने म्हटले। तेव्हा हासोनी कृष्णाने दिले। आता तेच सांगेन, बोलिले। काय कृष्णाने।।	१४
As Arjuna demanded; Krishna with smile gifted; I will tell same, what was told; by Krishna.	14

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

संन्यासः कर्मयोगश्च, निःश्रेयसकरावुभौ। तयोस्तु कर्मसंन्यासात्, कर्मयोगो विशिष्यते।।	२
संन्यास कर्मयोगादी, मोक्षदायक दोघही। परी कर्म नि संन्यासीं, कर्मयोग विशेष तो।।	२
Renunciation n karma-yoga; both grant liberation; karma-yoga is better than renunciation.	2

तो म्हणे गा कुंतीसुता। हे संन्यासयोग विचारिता। मोक्षकर तत्त्वता। दोनीहि होती।।	१५
तो म्हणे गा कुंतीसुता। हे संन्यास, कर्मयोग विचार करता। मोक्षकर तत्त्वता। दोन्हीही असती।।	१५
He said Kuntisuta; thinking of renunciation and karma-yoga; liberation-granters truly; are both.	15
तरी जाणां नेणां सकळां। हा कर्मयोगु कीर प्रांजळा। जैसी नाव स्त्रियां बाळां। तोयतरणी।।	१६
तरी जाणत्या नेणत्या सकळां। हा कर्मयोग खरा सोपासरळा। जैशी नाव स्त्रियां बाळां। जलतरणी।।	१६
For wise and ignorant; karma-yoga is straight; as for women and children, boat; is for crossing.	16
तैसे सारासार पाहिजे। तरी सोहपा हाचि देखिजे। येणे संन्यासफळ लाहिजे। अनायासे।।	१७
तैसे सारासार पाहशील। तर सोपा हाचि दिसेल। याने संन्यासफळ मिळेल। अनायासे।।	१७
Weighing pros and cons; this appears easy; as renunciation-fruit will be obtained; naturally.	17

आता याचिलागी सांगेन। तुज संन्यासियाचे चिन्ह। मग सहजे हे अभिन्न। जाणसी तू।	१८
आता याचसाठी सांगेन। तुला संन्याश्याचे लक्षण। मग सहज हे दोन्ही नाहीत भिन्न। ते जाणशील तू।	१८
I will tell you for that; signs of hermit; then easily these paths aren't different; you know it.	18

ज्ञेयः स नित्यसंन्यासी, यो न द्वेषति न काङ्क्षति। निर्द्वन्द्वो हि महाबाहो, सुखं बन्धात्प्रमुच्यते॥ ३

जाण तो नित्यसंन्यासी, जो न द्वेषीत इच्छित। द्वंद्वातीत महाबाहो, सुखे बंधातुनी सुटे॥ ३

Know ever-hermit not hating or desiring; beyond duality is happily freed from bondage. 3

तरी गेलियाची से न करी। न पवता चाड न धरी। जो सुनिश्चळु अंतरी। मेरु जैसा॥ १९

तरी गेलेल्याची याद न करी। नाही मिळाले त्याची पर्वा न करी। जो सुनिश्चल अंतरी। मेरू पर्वत जैसा॥ १९

He doesn't remember what's lost; nor bother what hasn't got; he is firm in heart; like Meru. 19

आणि मी माझे ऐसी आठवण। विसरले ज्याचे अंतःकरण। पार्था तो संन्यासी जाण। निरंतर॥ २०

आणि मी माझे ऐसी आठवण। विसरले ज्याचे अंतःकरण। पार्था तो संन्यासी जाण। निरंतर॥ २०

Remembrance of 'I and mine'; forgotten whose mind; Partha, know him to be hermit; constant. 20

जो मनें ऐसा जाहला। संगीं तोचि सांडिला। म्हणोनि सुखें सुख पावला। अखंडित॥ २१

जो मनाने ऐसा झाला। कर्मसंगातुनि तोचि सुटला। म्हणोनि सुखाने सुख पावला। अखंडित॥ २१

Who has such mind; is freed from karma-attachment; so is blissful with enjoyment; constant. 21

आता गृहादिक आवघे। ते काही नलगे त्यजावे। जे घेते जाहले स्वभावे। निःसंगु म्हणऊनि॥ २२

आता गृहादिक आवघे। ते काही न लागे त्यागावे। कारण घेणारे मन झाले स्वभावे। निःसंग म्हणूनि॥ २२

Now home and hearth; he needn't discard; as naturally his desiring mind; is detached. 22

देखे अग्नि विझोनि जाये। मग जे राखोडी केवळु होये। तें ते कापुसे गिंवसू ये। जियापरी॥ २३

पहा अग्नी विझोनि जाये। मग जी राखोंडी केवळ राहे। तेव्हा ती कापसात गुंडाळता ये। जशापरी॥ २३

When fire extinguishes; only ash is what remains; so it can be wrapped in cotton; like that. 23

तैसा असतेनि उपाधी। नाकळिजे तो कर्मबंधी। ज्याचिये बुद्धी। संकल्पु नाही॥ २४

तैसा असूनिही कर्मांमध्ये। न सापडे तो कर्मबंधामध्ये। ज्याच्या बुद्धीमध्ये। संकल्प नाही॥ २४

Being in karmas; he isn't caught in karma-bonds; in his intellect; planning doesn't exist. 24

म्हणोनि कल्पना जें सांडे। तेंचि गा संन्यासु घडे। या कारणे दोनी सांगडे। संन्यास-योगु॥ २५

म्हणोनि कल्पना जेव्हा सुटे। तेव्हाच गा संन्यास घडे। या कारणे दोन्ही एकच ते। संन्यास नि कर्मयोग॥ २५

When imagination is shed; renunciation is gained; both are same; renunciation n karma-yoga. 25

सांख्ययोगौ पृथग्बालाः, प्रवदन्ति न पण्डिताः। एकमप्यास्थितः सम्यक्, उभयोर्विन्दते फलम्॥ ४

सांख्य नि योग हे भिन्न, अज्ञ बोले न पंडित। जरी एकात सुरथीत, दोहोंचे पावतो फल॥ ४

Samkhya and yoga are different, says ignorant not savant; firmed in one, fruit of both is gained. 4

एहवी तरी पार्था। जे मूर्ख होती सर्वथा। ते सांख्यकर्मसंस्था। जाणती केवी। २६

एरवी तरी पार्था। जे मूर्ख असती सर्वथा। ते सांख्य आणि कर्म व्यवस्था। जाणतील कैसे? २६

Else Partha, now; who are totally fools; they Samkhya and karma systems; how will know? 26

सहजे ते अज्ञान। म्हणोनि म्हणती हे भिन्न। एन्हवी दीपाप्रति काई आनान। प्रकाश आहाती॥	२७
स्वाभाविक ते अज्ञान। म्हणोनि म्हणती हे दोन भिन्न। एरवी दिव्यागणिक काय वेगळा। प्रकाश असे॥	२७
It is ignorance naturally; they say these are different; does differ from lamp to lamp; the light.	27
पै सम्यक् एके अनुभवे। जिहीं देखिले तत्त्व आघवे। दोन्हींतेही ऐक्यभावे। मानिती गा॥	२८
परी कोणताही एक मार्ग अनुभवे। ज्यांनी पाहिले तत्त्व अवघे। ते दोघांसीही ऐक्यभावे। मानिती गा॥	२८
But by experiencing path one; who saw truth entire; they with unity-sense, both; recognize.	28

यत्सांख्यैः प्राप्यते स्थानं, तद्योगैरपि गम्यते। एकं सांख्यं च योगं च, यः पश्यति स पश्यति॥ ५
जे सांख्यासी मिळे स्थान, तेच योग्यास लाभते। एक सांख्यास योग्यास, जो पाहे तोच जाणतो॥ ५
What state Samkhya gains, Yogi gains same; who sees Samkhya n yoga as one is knower. 5

आणि सांख्यां जे पाविजे। तेचि योगीं गमिजे। म्हणोनि ऐक्यता दोहींते सहजे। इयापरी॥	२९
आणि सांख्यांनी जे पावावे। तेच पद योग्यांना मिळावे। म्हणोनि ऐक्यता दोहीतही। अशापरी॥	२९
What is achieved by Samkhyas that is gained by yogis; so unity between two is; like this.	29
देखे आकाशा आणि अवकाशा। भेद नाही जैसा। तैसे ऐक्य योग-संन्यासा। वोळखे जो॥	३०
पहा आकाशा आणि अवकाशा। भेद नाही जैसा। तैसे ऐक्य, योग आणि संन्यासात। ओळखे जो॥	३०
Look in sky and space; there is no difference; such unity in yoga and renunciation; who recognizes.	30
त्यासीचि जगी पाहले। आपणपे तेणेचि देखिले। जया सांख्य-योग जाणवले। भेदेविण॥	३१
त्यासीच जगी उजाडले। आत्मस्वरूप त्यानेच पाहिले। ज्याला ज्ञानयोग-कर्मयोग कळले। भेदावीण॥	३१
Dawn is for him; he sees soul-form; who knows intellect and karma yogas; without disparity.	31

संन्यासस्तु महाबाहो, दुःखमाप्तुमयोगतः। योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरेणाधिगच्छति॥ ६
संन्यास हा महाबाहो, दुःख देतो अयोगिचा। योगयुक्त मुनीसुद्धा, ब्रह्मासी शीघ्र गाठितो॥ ६
This renunciation is painful for non-yogi; yoga-united sage too soon attains to Brahma. 6

जो युक्तिपंथे पार्था। चढे मोक्षपर्वता। तो महासुखाचा निमथा। वहिला पावे॥	३२
जो कर्मपंथे पार्था। चढे मोक्षपर्वता। तो आत्मसुखाचा माथा। सत्वर पावे॥	३२
Partha, who via karma-path; liberation-mountain climbs; he soul-bliss peak, reaches; fast.	32
येरा योगस्थिति जया सांडे। तो वायाचि गा हव्यासी पडे। परि प्राप्ती कही न घडे। संन्यासाची॥	३३
दुसरा योगस्थिती ज्याची सुटे। तो उगाचि गा हव्यासी पडे। परी प्राप्ती काही न घडे। संन्यासाची॥	३३
Other bereft of yogic state; craves in vain; but he is unable to gain; renunciation.	33

योगयुक्तो विशुद्धात्मा, विजितात्मा जितेन्द्रियः। सर्वभूतात्मभूतात्मा, कुर्वन्नपि न लिप्यते॥ ७
योगयुक्त विशुद्धात्मा, आत्मजीत जितेन्द्रिय। सर्वभूतात्म भूतात्मा, कर्मानेही न लिपत॥ ७
Yoga-united, pure soul, soul and sense conqueror; soul of all souls, isn't karma-tainted. 7

जेणे भ्रांतीपासून हिरतले। गुरुवाक्ये मन धुतले। मग आत्मस्वरूपी घातले। रोवूनिया॥	३४
ज्याने भ्रांतीपासून हिरावले। गुरुवाक्याने मन धुतले। मग आत्मस्वरूपी घातले। रोवूनिया॥	३४
Who took away from delusion; mind with guru-words cleaned; then in soul-form it; firmed.	34

जैसे समुद्री लवण न पडे। तव वेगळे अल्प आवडे। मग होय सिंधूचि एवढे। मिळे तेव्हा॥	३५
जैसे समुद्री मीठ न पडे। तोवरी वेगळे अल्प वाटे। मग होय सिंधूचि येवढे। त्यास मिळे तेव्हा॥	३५
Till salt into sea falls not; it appears slight; but like sea it becomes vast; on dissolving into it.	35
तैसे संकल्पोनि काढिले। ज्याचे मनचि चैतन्य जाहले। तेणे एकदेशिये परी व्यापिले। लोकत्रय।	३६
तैसे संकल्पातूनि काढिले। ज्याचे मनचि चैतन्य झाले। त्याने देह मर्यादित परी व्यापिले। लोकत्रय॥	३६
Withdrawing from planning; whose mind is spirit; he as bodily confined, occupies; tri-world.	36
आता कर्ता कर्म करावे। हे खुंटले तथा स्वभावे। आणि करी जन्ही आघवे। तन्ही अकर्ता तो॥	३७
आता कर्ता कर्म क्रिया करणे। हे खुंटले त्याला स्वाभाविकपणे। आणि करी जरी आवघे। तरी अकर्ता तो॥	३७
Now doer, karma and acting; are stopped for him naturally; as doing everything; he is non-doer.	37
नैव किञ्चित्करोमीति, युक्तो मन्येत तत्त्ववित्। पश्यञ्शृण्वन्स्पृशज्जिघ्रन्, अश्नन्गच्छन्स्वपञ्श्वसन्॥	८
नच काही करी ऐसे, योगी तत्त्वज्ञ मानितो। पाहे एके श्वसे स्पर्शे, हुंगे जेवे चले निजे॥	८
Yogi treats as doing nil; he sees, hears, breaths, touches, smells, eats, walks, sleeps.	8
प्रलपन्विसृजन्गृहणन्, उन्मिषन्निमिषन्नपि। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु, वर्तन्त इति धारयन्॥	९
बोले सोडे धरे आणि, पापण्या उघडे मिटे। इंद्रिये विषयार्थात, वर्तती हेच पाहतो॥	९
Speaks, excretes, grasps, flickers eyelids; he sees his sense organs busy with objects.	9
जे पार्था तथा देही। मी ऐसा आठऊ नाही। तरी कर्तृत्व कैचे काई। उरे सांगे॥	३८
कारण पार्था त्याचे ठायी। मी देह ऐसी आठवण नाही। तरी कर्तृत्व कसले काही। उरेल सांग॥	३८
Partha, as he has; no memory of 'I am body'; then will doer-ship if any; remain, tell me.	38
ऐसे तनुत्यागेवीण। अमूर्ताचे गुण। दिसती संपूर्ण। योगयुक्ता॥	३९
ऐसे देहत्यागावीण। अमूर्ताचे गुण। दिसती संपूर्ण। योगयुक्तामध्ये॥	३९
So without giving up body; qualities of formless; appear completely; in a yoga-united.	39
एन्हवी आणिकांचिये परी। तोही एक शरीरी। अशेषीही व्यापारी। वर्ततु दिसे॥	४०
एरवी आणिकांचिये परी। तोही एक शरीरधारी। सर्वही व्यापारी। वावरताना दिसे॥	४०
Else like others; in body-form, he too is; in all worldly business; occupied he appears.	40
तोही नेत्रीं पाहे। श्रवणीं ऐकतु आहे। परि तेथींचा सर्वथा नोहे। नवल देखे॥	४१
तोही नेत्रांनी पाहे। कानांनी ऐकत आहे। परी तेथींचा सर्वथा न आहे। नवल पहा॥	४१
He too sees with eyes; hears with ears; but he isn't at all involved there; see the wonder.	41
स्पर्शासि तरी जाणे। परिमळु सेवी घ्राणें। अवसरोचित बोलणे। तथाहि आथी॥	४२
स्पर्शासि तरी जाणे। परिमळ सेवितो नाकाने। समयोचित बोलणे। त्याचेही असे॥	४२
Touch he feels; fragrance by nose he smells; and time-pertinent talk is; also his too.	42
आहाराते स्वीकारी। त्यजावे ते परिहरी। निद्रेचिया अवसरी। निदिजे सुखे॥	४३
आहारास स्वीकारितो। त्यागावे ते त्यागितो। निद्रेच्या समयी निद्रा। घेतो सुखे॥	४३
Food he consumes; and unwanted excretes; at sleeping time he sleeps; happily.	43

आपुलेनि इच्छावशे। तोही गा चालतु दिसे। पै सकळ कर्म ऐसे। राहाटे कीर।।	४४
आपल्या इच्छावशे। तोही गा चालताना दिसे। परी सकळ कर्म ऐसे। आचरितो खरे।।	४४
As per his desire; to be walking he appears; and all karmas; he truly performs.	44
हे सांगो काई एकैक। देखे श्वासोच्छ्वासादिक। आणि निमिषोन्निमिष। आदिकरूनि।।	४५
हे सांगू काय एकेक। पहा श्वासोच्छ्वासादिक। आणि पापण्याची उघडझाप। आदिकरूनि।।	४५
What to tell more; look, like breathing; and flickering of eyelids; and rest.	45
पार्था तयाचा ठायी। हे आघवेचि आथि पाही। परी तो कर्ता नव्हे काही। प्रतीतिबळे।।	४६
पार्था त्याचे ठायी। हे सगळेच कर्म असते पाही। परी तो कर्ता नव्हे काही। अनुभवाचे बळे।।	४६
Partha, present in him; are all these karmas; but he is non-doer; on experience's strength.	46
जै भ्रांतिसेजे सुतला। तै स्वप्नसुखे भूतला। मग तो ज्ञानोदयी चेइला। म्हणोनिया।।	४७
जेव्हा भ्रांतिशेजे निजला। तेव्हा स्वप्नसुखाने झपाटला। तो ज्ञानोदय होताचि जागला। म्हणोनिया।।	४७
As slept on delusion-bed; by dream-joy overpowered; he woke up on knowledge-dawn; so it is.	47
<p>ब्रह्मण्याधाय कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा करोति यः। लिप्यते न स पापेन, पद्मपत्रमिवाम्भसा।। १०</p> <p>ब्रह्मात अर्पुनी कर्मे, आसक्ती सोडुनी करे। लिप्त ना होय पापाने, पद्मपत्र जसे जळी।। १०</p> <p>He offering karmas sans attachment in Brahma; isn't tainted by sin as lotus-leaf in water. 10</p>	
आता अधिष्ठानसंगती। अशेषाही इंद्रियवृत्ती। आपुलालिया अर्थी। वर्तत आहाती।।	४८
आता चैतन्यासंगती। सर्वही इंद्रियवृत्ती। आपापल्या विषयासाठी। वर्तत आहेती।।	४८
Now in tune with spirit; all his sense-attitudes; for their respective object; are functioning.	48
दीपाचेनि प्रकाशे। गृहीचे व्यापार जैसे। देही कर्मजात तैसे। योगयुक्ता।।	४९
दीपाच्या प्रकाशात। गृहाचे कारभार जैसे होत। देहात कर्मजात तैसे होत। योगयुक्ताचे।।	४९
In lamp-light; as home-activities are done; so in body, karmas are done; of yoga-united.	49
तो कर्मे करी सकळे। परी कर्मबंधा नाकळे। जैसे न सिंपे जळी जळे। पद्मपत्र।।	५०
तो कर्मे करी सगळे। परी कर्मबंधात न सापडे। जैसे न भिजे जळात जळाने। कमलपत्र।।	५०
He does all karmas; isn't caught in karma-bond; as in water by water is un-wetted; lotus-leaf.	50
<p>कायेन मनसा बुद्ध्या, केवलैरिन्द्रियैरपि। योगिनः कर्म कुर्वन्ति, सङ्गं त्यक्त्वात्मशुद्धये।। ११</p> <p>काया मानस बुद्धीने, केवळ इंद्रियांनिही। योगि कर्मे करीतात, निःष्काम आत्मशुद्धिसी।। ११</p> <p>With body-mind-intellect, only with senses; yogis do desire-less karmas for soul-purity. 11</p>	
देखे बुद्धीची भाष नेणिजे। मनाचा अंकुर नुदैजे। ऐसा व्यापारु तो बोलिजे। शारीरु गा।।	५१
पहा बुद्धीला माहित नसता। मनात विचारांकुर न उपजता। ऐसा जो व्यापार। शारीरिक कर्म ते म्हणा।।	५१
Sans intellect's knowledge; thought sprouting not in mind; such act; is called physical karma.	51
हेचि मराठे परियेशी। तरी बाळकाची चेष्टा जैशी। योगिये कर्मे करिती तैशी। केवळा तनू।।	५२
हेच सोप्या भाषेत ऐकशी। तर बालकाची हालचाल जैशी। योगी कर्मे करिती तैशी। केवळ देहाने।।	५२
To put it simply; like an infant's movements; yogis do karmas; only with body.	52

मग पांचभौतिक संचले। जेव्हा शरीर असे निदले। तेथ मनचि राहाटे एकले। स्वप्नी जेवी।।	५३
मग पाच महाभूतांचे बनलेले। जेव्हा शरीर असे निजलेले। तेव्हा मनचि वावरते एकले। स्वप्नी जैसे।।	५३
Consisting of five great elements; when body sleeps; then mind alone wanders; as in dream.	53
नवल एके धनुर्धरा। कैसा वासनेचा संसारा। देहा होऊ नेदी उजगरा। परी सुखदुःखे भोगी।।	५४
नवल एक धनुर्धरा। कैसा वासनेचा पसारा। देहाला होऊ न देई जागे जरा। परी सुखदुःखे भोगी।।	५४
Arjuna, hear wonder; how spread of desire; awakens not body a little; but enjoys pain-pleasure.	54
इंद्रियांचा गांवी नेणिजे। ऐसा व्यापारु जो निपजे। तो केवळ गा म्हणिजे। मानसाचा।।	५५
इंद्रियांच्या गावीही नसावे। आणि ऐसे व्यापार निपजावे। ते केवळ गा म्हणावे। मानसिक कर्म।।	५५
Without knowledge of senses; those emerging acts; they only be called as; mental karma.	55
योगिये तोहि करिती। परी कर्मे तेणे न बंधिजती। जे सांडिली आहे संगती। अहंभावाची।।	५६
योगी तेही करिती। परी कर्मे त्यांना न बांधती। कारण सोडिली आहे त्यांनी संगती। अहंभावाची।।	५६
Yogis do even that; karmas don't bind them but; as company they have cast; of ego.	56
आता जाहालिया भ्रमहत। जैसे पिशाचाचे चित्त। मग इंद्रियांचे चेष्टित। विकळु दिसे।।	५७
आता झाल्याने भ्रमिष्ट। जैसे पिशाचाचे चित्त। मग इंद्रियांचे क्रियाजात। विक्षिप्त दिसे।।	५७
Now becoming deluded; like a ghost's mind; then all acts of senses; appear weird.	57
स्वरूप तरी देखे। आळविले आइके। शब्दु बोले मुखे। परी ज्ञान नाही।।	५८
स्वरूप तरी देखे। कोणी बोलाविले ते ऐके। शब्दु बोले मुखे। परी ज्ञान नाही।।	५८
He sees forms; hears if someone calls; by mouth he speaks; but is unaware of acts.	58
हे असो काजेविण। जे जे काही कारण। ते केवळ कर्म जाण। इंद्रियांचे।।	५९
हे असो कारणाविणे। जे जे काही करणे। ते केवळ कर्म जाण। इंद्रियांचे।।	५९
Let it be, without any cause; whatever is done; know that karma only as; of senses.	59
मग सर्वत्र जे जाणते ते बुद्धीचे कर्म निरुते। वोळख अर्जुनाते। म्हणे हरी।।	६०
मग सर्वत्र जे जाणतेपणे। ते बुद्धीचे कर्म करणे। ओळखावे, अर्जुनाते। म्हणे श्रीहरी।।	६०
Then everywhere knowingly done; it is doing intellect's karma; be it known; Hari said.	60
ते बुद्धि धुरे करुनी। कर्म करिती चित्त देउनी। परी ते नैष्कर्म्यापासुनी। मुक्त दिसती।।	६१
ते बुद्धीसी पुढे करुनी। कर्म करिती चित्त देउनी। परी ते नैष्कर्म्याहुनही। मुक्त दिसती।।	६१
With intellect's aid; they do karma with focused mind; so more than a karma-free; appear freer.	61
जे बुद्धीचिये ठावूनि देही। तथा अहंकाराची सेचि नाही। म्हणोनि कर्मेच करिता पाही। चोखाळले।।	६२
कारण बुद्धीपासूनि देहावरती। त्यांना अहंकाराची याद नसती। म्हणोनि कर्मे करताना दिसती। तरी निर्लेप ते।।	६२
From intellect to body; ego they don't remember; doing karma appear; but untainted they are.	62
अगा करितेनवीण कर्म। तेचि ते निष्कर्म। हे जाणती सर्वर्म। गुरुगम्य जे।।	६३
अरे कर्तेपणावीण कर्म। तेच ते निष्कर्म। हे जाणती वर्मासह। ज्ञान गुरुगम्य जे।।	६३
Karma sans doer-ship; is karma-freeness*; knowing with essence; knowledge known to guru.	63

आता शांतरसाचे भरिते। सांडीत आहे पात्राते। जे बोलणे बोलापरौते। बोलवले।।	६४
आता शांतरसाच्या पुराचे। सांडत आहे बाहेर पात्राचे। कारण बोलणे बोलापलीकडचे। बोलले गेले।।	६४
Now flood of peace-mood; from pot, overflowed; as talk beyond speech; was spoken.	64
एथ इंद्रियांचा पांगु। जया फिटला आहे चांगु। तयासीचि आथि लागु। परिसावया।।	६५
येथ इंद्रियांची आसक्ती। ज्याची फिटली आहे पुरती। त्यालाच होते आवडी। ऐकायाची।।	६५
Here senses' craze; who has lost fully; he alone has liking; for hearing.	65
हा असो अतिप्रसंगु। न संडी पां कथालागु। होईल श्लोकसंगतिभंगु। म्हणऊनिया।।	६६
हे असो विषयांतर। न सोडी बा कथासूत्र। पडेल श्लोकसंगतीत अंतर। म्हणूनिया।।	६६
Enough of this diversion; don't deviate from story; it will break verse-continuity; that is why.	66
जे मना आकळिता कुवाडे। घाघुसिता बुद्धी नातुडे। ते दैवाचेनि सुरवाडे। सांगवले तुज।।	६७
जे मना आकळता पडे कोडे। घासाघीसीनेही बुद्धीला न सापडे। ते दैवाच्या अनुकूलतेने। सांगवले तुज।।	६७
Which confuses mind; is untraced after haggling by intellect; that luckily; was told by you.	67
जे शब्दातीत स्वभावे। ते बोलीचि जरी फावे। तरी आणिके काय करावे। सांगे कथा।।	६८
जे शब्दातीत स्वभावे। ते बोलातच जरी सापडावे। तरी आणिक व्यर्थ काय करावे। सांगावी कथाच मात्र।।	६८
That naturally beyond speech; if caught in word; what more is needed; so only story be told.	68
हा आर्तिविशेषु श्रोतयांचा। जाणोनि दास निवृत्तीचा। म्हणे संवादु तया दोघांचा। परिसोनि परिसा।।	६९
असा इच्छाविशेष श्रोत्यांचा। जाणोनि दास निवृत्तीचा। म्हणे संवाद त्या दोघांचा। ऐकिला पुढेही ऐका।।	६९
Listener's eagerness; knowing it, Dnyandeva; said dialogue of two; was heard, hear that now.	69
मग कृष्ण म्हणे पार्थाते। आता प्राप्ताचे चिह्न पुरते। सांगेन तुज निरुते। चित्त देई।।	७०
मग श्रीकृष्ण म्हणे पार्थाते। आता योगप्राप्ताचे लक्षण सर्वही ते। सांगेन तुज नीटसे। लक्ष द्यावे।।	७०
To Partha, Krishna said; now all signs of yogi perfected; I will tell you, clearly; pay attention.	70

युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा, शान्तिमाप्नोति नैष्ठिकीम्। अयुक्तः कामकारेण, फले सक्तो निबध्यते।। १२
युक्त कर्मफले सोडी, शांती पावे सुनिश्चल। अयुक्त कामलोभाने, फलासक्तीत बांधला।। १२
United casting karma-fruits gains peace; un-united by desire-lust is bound in fruit-desire. 12

तरी आत्मयोगे आथिला। जो कर्मफळाशी विटला। तो घर रिघोनि वरिला। शांती जगी।।	७१
तरी आत्मयोगे संपन्न झाला। जो कर्मफळांना विटला। त्याला घर घुसूनि वरिला। शांतीने जगी।।	७१
So by soul-knowledge enriched; who has karma-fruit averted; he is forcibly wedded; by peace.	71
येरु कर्मबंधें किरीटी। अभिलाषाचिया गाठी। कळासला खुंटी। फळभोगाच्या।।	७२
दुसरा कर्मबंधाने किरीटधारी। अभिलाषेच्या दाव्यावरी। खिळविला खुंटावरी। फळभोगाच्या।।	७२
Kiriti, another through karma-bondage; by passion-rope; is tied to a pole; of fruit-enjoyment.	72

सर्व कर्माणि मनसा, संन्यस्यास्ते सुखं वशी। नवद्वारे पुरे देही, नैव कुर्वन्न कारयन्।। १३
सर्व कर्मे मनातूनि, त्यागुनी राहतो सुखी। नवद्वार पुरी देही, करे ना करवेहि ना।। १३
Casting karmas by mind, being happy; in nine gate city*, embodied works not nor gets done. 13

- जैसा फळाचिये हावे। ऐसे कर्म करी आघवे। मग न कीजेचि येणे भावे। उपेक्षी जो॥ ७३
- जैसा फळाच्या हावे। ऐसे कर्म करी सर्वे। मग नाहीच केले या भावे। उपेक्षी जो॥ ७३
- With fruit-craze; entire karma he does; then with feeling that he hasn't done it; who ignores. 73
- तो जयाकडे वास पाहे। तेउती सुखाची सृष्टि होये। तो म्हणे तेथ राहे। महाबोध॥ ७४
- तो ज्या वाटेकडे पाहे। तिकडे सुखाची सृष्टी होये। तो म्हणेल तेथ राहे। महाबोध॥ ७४
- Wherever he sees; there is world of bliss; wherever he intends, there dwells; great knowledge. 74
- नवद्वारे देही। तो असतुचि परि नाही। करितुचि न करी काही। फलत्यागी॥ ७५
- नऊ द्वारांच्या देही। तो असूनिही परी नाही। कर्मे करूनिही न करी काही। फलत्यागामुळे॥ ७५
- Being in nine gated body; he exists not; while doing karmas he does nothing; due to fruit-casting. 75
- न कर्तृत्वं न कर्माणि, लोकस्य सृजति प्रभुः। न कर्मफलसंयोगं, स्वभावस्तु प्रवर्तते॥ १४**
- ना कर्तेपण ना कर्मे, लोकांचे निर्मितो प्रभू। न की कर्मफळी युक्त, प्रकृतीनेच वर्ततो॥ १४**
- God creates not people's karmas or credit; or unites with karma-fruits; acts via Nature. 14**
- जैसा का सर्वेश्वरु। पाहिजे तव निर्व्यापारु। परि तोचि रची विस्तारु। त्रिभुवनाचा॥ ७६
- जैसा का सर्वेश्वरु। पाहिला तर वाटे न करी व्यापारु। परी तोचि रची विस्तारु। त्रिभुवनाचा॥ ७६
- As if God of all; on seeing appears to be inactive; yet he creates expanse; of tri-world. 76
- आणि कर्ता ऐसे म्हणिपे। तरी कवणे कर्मी न शिंपे। जे हातुपावो न लिंपे। उदासवृत्तीचा॥ ७७
- आणि कर्ता म्हणावे असे। तर कोणत्याही कर्माने न भिजे। त्याचा हातपाय न लिंपे। उदासवृत्तीचा॥ ७७
- If said to be doer; he isn't wetted by any karma; nor are tainted his limbs; of indifference. 77
- योगनिद्रा तरी न मोडे। अकर्तेपणा सळु न पडे। परी महाभूतांचे दळवाडे। उभारी भले॥ ७८
- योगनिद्रा तरी न मोडे। अकर्तेपणात खंड न पडे। परी पंचमहाभूतांचे दळवाडे। उभारी भले॥ ७८
- His yogic trance isn't disturbed; nor is his inactivity affected; yet army of five elements; he raises. 78
- जगाचा जीवी आहे। परी कवणाचा कही नोहे। जगचि हे होये जाये। तो शुद्धीही नेणे॥ ७९
- जगाच्या प्राणिमात्रात राही। परी तो कोणाचा कोणी नाही। जग हे होत जात राही। त्याला शुद्धीही नसे॥ ७९
- Dwelling in creatures of world; he belongs to none; of frequenting of world; he is unaware. 79
- नादत्ते कस्यचित्पापं, न चैव सुकृतं विभुः। अज्ञानेनावृतं ज्ञानं, तेन मुह्यन्ति जन्तवः॥ १५**
- न घे पाप कुणाचेही, नाहीच पुण्यही विभू। अज्ञाने झाकिले ज्ञान, त्यायोगे मोहिले जन॥ १५**
- God shares not sin or merit of anyone; ignorance hides knowledge, by it people get lured. 15**
- पापपुण्ये अशेषे। पासीचि असतु न देखे। आणि साक्षीही होऊ न ठके। येरी गोठी कायसी॥ ८०
- पापपुण्य जगाचे अवघे। जवळ असुनिही न पाहे। आणि साक्षीही होऊनि न राहे। दुसरी गोष्टीच काय॥ ८०
- World's all sin-merit; as being near, sees not; and as witness remains not; what about story else. 80
- पै मूर्तीचेनि मेळे। तो मूर्तचि होऊनि खेळे। परि अमूर्तपण न मैळे। दादुलयाचे॥ ८१
- अहो मूर्तीचे मेळे। त्यात तो मूर्तीच होऊनि खेळे। परी निर्गुणपण न मळे। या स्वामीचे॥ ८१
- In gathering of forms; assuming form, he plays; yet isn't tainted formlessness; of this master. 81

तो सृजी पाळी संहारी। ऐसे बोलती जे चराचरी। ते अज्ञान गा अवधारी। पंडुकुमरा॥	८२
तो रची पाळी संहारी। ऐसे बोलती जे चराचरी। ते अज्ञान गा अवधारी। पंडुकुमरा॥	८२
He creates, sustains and destroys; what is said in world; know that is ignorance; Pandukumara!	82

ज्ञानेन तु तदज्ञानं, येषां नाशितमात्मनः। तेषामादित्यवज्ज्ञानं, प्रकाशयति तत्परम्॥ १६

ज्ञानाने तेच अज्ञान, नष्टले अंतरातले। त्यांचे सूर्यसमां ज्ञान, ब्रह्मासही प्रकाशते॥ १६

Knowledge destroys that ignorance in heart; his sun like knowledge reveals Brahma. 16

ते अज्ञान जें समूळ तुटे। तें भ्रांतीचे मसैरे फिटे। मग अकर्तृत्व प्रगटे। ईश्वराचे॥ ८३

ते अज्ञान जेव्हा समूळ तुटे। तेव्हा भ्रांतीची काजळी फिटे। मग अकर्तृत्व प्रगटे। ईश्वराचे॥ ८३

When ignorance is uprooted; delusion-soot is wiped; then only non-doer-ship appears; of God. 83

एथ ईश्वर एक अकर्ता। ऐसे मानले जरी चित्ता। तरी तोचि मी हे स्वभावता। आदीचि आहे॥ ८४

आता ईश्वर एक अकर्ता। ऐसे पटले जरी चित्ता। तरी तो ईश्वरच मी स्वभावतः। हे स्वयंसिद्ध आहे॥ ८४

Now non-doer is God; if mind accepts this; then naturally I am that God; self-evident this is. 84

ऐसेनि विवेके उदो चित्ती। त्यासि भेदु केंचा त्रिजगती। देखे आपुलिया प्रतीती। जगचि मुक्त॥ ८५

ऐसा विवेक उदयता चित्ती। त्यासी भेदभाव कैसा त्रिजगती। पाहे आपल्या प्रतीतीने। सर्व जगचि मुक्त॥ ८५

As discernment dawns in mind; for him no distinction in tri-world; he sees; liberated world. 85

जैशी पूर्वदिशेचा राउळी। उदयाची सूर्ये दिवाळी। की येरींहि दिशा तियेचि काळी। काळिमा नाही॥ ८६

जैशी पूर्वदिशेच्या घरी। सूर्य उदयताच होय दिवाळी। की अन्य दिशेलाही त्याच काळी। काळिमा नाही॥ ८६

In east's house; it is light-festival at sunrise; that time for other directions; no darkness exists. 86

तद्बुद्धयस्तदात्मानः, तन्निष्ठास्तत्परायणाः। गच्छन्त्यपुनरावृत्तिं, ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः॥ १७

तशी बुद्धी तसा आत्मा, तशी निष्ठा तशी गती। गेले न येत माघारे, ज्ञानाने पाप धूतले॥ १७

As intellect so is soul, as loyalty so is goal; who went don't return; knowledge washes sin. 17

बुद्धिनिश्चये आत्मज्ञान। ब्रह्मरूप भावी आपणा आपण। ब्रह्मनिष्ठा राखे पूर्ण। तत्परायण अहर्निशी॥ ८७

बुद्धिनिश्चये आत्मज्ञान। ब्रह्मरूप मानिती आपणासी आपण। ब्रह्मनिष्ठा राखुनी पूर्ण। ब्रह्माकार निरंतर॥ ८७

With intellect soul-knowledge; consider self as Brahma; by keeping Brahma-loyalty; as Brahma. 87

ऐसे व्यापक ज्ञान भले। जयांचिया हृदयाते गिंवसित आले। त्यांचि समतादृष्टि बोले। विशेषू काई॥ ८८

ऐसे व्यापक ज्ञान भले। ज्याच्या हृदयास शोधीत आले। त्याची समतादृष्टी शब्दाने। विशेषू कायी॥ ८८

Extensive knowledge; came searching whose heart; his equality-vision by words; how to tell? 88

एक आपणपेचि पां जैसे। ते देखती विश्व तैसे। हे बोलणे कायसे। नवलु एथ॥ ८९

कितीएक आपल्यात बा ब्रह्म जैसे। ते पाहती विश्वातही तैसे। हे बोलणे कायसे। नवल येथ॥ ८९

Many like Brahma within them; observe same also in cosmos; is this talk; surprising here? 89

परी दैव जैसे कवतिके। कहींचि दैन्य न देखे। का विवेकु हा नोळखे। भ्रांतीते जेवी॥ ९०

परी सुदैव जैसे कौतुके। कधीही दैन्य न देखे। किंवा विवेक हा न ओळखे। भ्रांतीला जसा॥ ९०

As casually good fortune; misery any time sees not; discernment recognizes not; as delusion. 90

- नातरी अंधकाराची वानी। जैसा सूर्यो न देखे स्वप्नी। अमृत नायके कानी। मृत्युकथा॥ ९१
- किंवा अंधकाराचा नमुनाही। जैसा सूर्य न देखे स्वप्नातही। अमृत न एके कानी। मृत्युकथा॥ ९१
- As even sample of darkness; sun doesn't see in dream; nectar never listens; death-story. 91
- हे असो संतापु कैसा। चंद्र न स्मरे जैसा। भूतीं भेदु नेणती तैसा। ज्ञानिये ते॥ ९२
- हे असो संताप कैसा। चंद्र न स्मरे जैसा। प्राण्यांत भेद न जाणती तैसे। ज्ञानवान ते॥ ९२
- Or how's anger; as moon remembers never; don't differentiate between creatures; these savants. 92
- विद्याविनयसंपन्ने, ब्राह्मणे गवि हस्तिनि। शुनि चैव श्वपाके च, पण्डिताः समदर्शिनः॥ १८**
- विद्याविनयसंपन्ना, द्विज गायी तसा गज। श्वान चांडाळ यांनाही, पंडित सम पाहतो॥ १८**
- Learned humble Brahmin, cow, elephant; dog or wretch, Pundit views with equality. 18**
- मग हा मशकु हा गजु। की हा श्वपचु हा द्विजु। पैल इतरु हा आत्मजु। हे उरेल के॥ ९३
- मग हा मशक हा गज। किंवा हा अंत्यज हा द्विज। पलीकडे इतर हा आत्मज। हे उरेल कैसे? ९३
- This is gnat, elephant; wretch, Brahmin; he is mine and beyond are rest; how will these remain? 93
- ना तरी हे धेनु हे श्वान। एक गुरु एक हीन। हे असो कैचे स्वप्न। जागतया॥ ९४
- किंवा ही धेनु हे श्वान। हा श्रेष्ठ हा हीन। हे असेल कैसे स्वप्न। जागेपणी? ९४
- Or this is dog or cow; he is great or low; dream will it be how; in wakeful state? 94
- एथ भेदु तरी की देखावा। जरी अहंभाव उरला होआवा। तो आधीचि नाही आघवा। आता विषम काई॥ ९५
- आता भेद तरी कैसा पहावा। जरी अहंभाव उरला असावा। तो आधीच नव्हता अवघा। आता भेद कसला॥ ९५
- How to see division now; if ego still remained; that earlier didn't exist; what is difference now? 95
- इहैव तैर्जितः सर्गो, येषां साम्ये स्थितं मनः। निर्दोषं हि समं ब्रह्म, तस्माद् ब्रह्मणि ते स्थिताः॥ १९**
- येथेच जिंकुनी सर्व, ज्याचे साम्यी असे मन। निर्दोष का जसे ब्रह्म, तेणे ब्रह्मात तो स्थिर॥ १९**
- Winning all whose mind is fixed in equality; as Brahma is faultless, he is firm in Brahma. 19**
- म्हणोनि सर्वत्र सदा सम। ते आपणचि अद्वय ब्रह्म। हे संपूर्ण जाणे वर्म। समदृष्टीचे॥ ९६
- म्हणोनि सर्वत्र सदा सम। ते आपणचि अद्वय ब्रह्म। हे संपूर्ण जाणे वर्म। समदृष्टीचे॥ ९६
- Ever same everywhere; by self being non-dual Brahma; he knows essence; of vision equality. 96
- जिहीं विषयसंगु न सांडिता। इंद्रियांते न दंडिता। परि भोगिली निसंगता। कामेविण॥ ९७
- ज्यांनी विषयसंग न सोडिता। इंद्रियांना न दंडिता। परी भोगिली निःसंगता। इच्छेविना॥ ९७
- Who sans discarding object-contact; or punishing senses; but enjoyed detachment; sans desire. 97
- जिहीं लोकांचेनि आधारे। लौकिकेचि व्यापारे। परि सांडिले निदसुरे। लौकिकु हे॥ ९८
- ज्यांनी लोकांच्या आधारे। लौकिकचि व्यवहार केले। परी सोडिले अज्ञानमय। लौकिक हे॥ ९८
- Who supported by people; did worldly activities; but cast off ignorance-full; worldly activities. 98
- जैसा जनामाजि खेचरु। असतुचि जना नोहे गोचरु। तैसा शरीरी परि संसारु। नोळखे तयांते॥ ९९
- जैसा जनामध्ये आकाशचर। असुनिही जनास नाही दिसणार। तैसा शरीरधारी परी संसार। नोळखे तया॥ ९९
- As sky-rover among people; isnt visible; he exists in body-form, world but; recognizes him not. 99

- हे असो पवनाचेनि मेळे। जैसे जळीचि जळ लोळे। ते आणिके म्हणती वेगळे। कल्लोळ हे॥ १००
- हे असो पवनासी मिळे। तेव्हा जैसे जळावरीच जळ लोळे। त्यास पाहणारे म्हणती वेगळे। तरंग हे॥ १००
- When wind touches; then water rolls on water; but seeing it, say onlookers; these are ripples. 100
- तैसे नामरूप तयाचे। एहवी ब्रह्मचि तो साचे। मन साम्या आले जयाचे। सर्वत्र गा॥ १०१
- तैसे नामरूपामुळे वेगळेपण त्याचे। एरवी ब्रह्मचि तो असे। मन साम्यास आले ज्याचे। सर्वत्र गा॥ १०१
- Due to name, form he stands separate; he is Brahma; whose mind has equality; everywhere. 101
- ऐसेनि समदृष्टि जो होये। तया पुरुषा लक्षणही आहे। अर्जुना संक्षेपे सांगेन पाहे। अच्युत म्हणे॥ १०२
- ऐसा समदृष्टी जो होये। त्या पुरुषाचे जे लक्षण आहे। अर्जुना संक्षेपे सांगतो आहे। अच्युत म्हणे॥ १०२
- Who has such even vision; that person's signs; Arjuna, I will tell in concise; Achyuta says. 102
- न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य, नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम्। स्थिरबुद्धिरसंमूढो, ब्रह्मविद् ब्रह्मणि स्थितः॥ २०
- ना हर्षे प्रिय होता तो, न त्रासे अप्रियातही। स्थिरबुद्धी विनामोह, ब्रह्मज्ञ ब्रह्म होतसे॥ २०
- Not enjoying pleasant or detesting unpleasant; firm-intellect, Brahma-knower is Brahma. 20
- तरी मृगजळाचेनि पूरे। जैसे न लोटिजे का गिरिवरे। तैसा शुभाशुभी न विकरे। पातला जो॥ १०३
- तरी मृगजळाच्या पुरे। जैसे न वाहती का गिरिवरे। तैसा शुभ अशुभात न विचले। आला साम्यासी जो॥ १०३
- By mirage-flood; as hills aren't drifted; by good-evil, he isn't moved; who gained equality. 103
- तोचि तो निरुता। समदृष्टि तत्त्वता। हरि म्हणे पंडुसुता। तोचि ब्रह्म॥ १०४
- तोचि तो पावला पूर्णता। समदृष्टी तत्त्वता। हरी म्हणे पंडुसुता। तोचि ब्रह्म॥ १०४
- He attains completeness; even vision in principle he has; to Pandusuta, Hari says; he is Brahma. 104
- बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा, विन्दत्यात्मनि यत्सुखम्। स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा, सुखमक्षयमश्नुते॥ २१
- विषयात नसे गोडी, पाहे आत्म्यात जो सुख। तो ब्रह्मयोगयुक्तात्मा, सुख अक्षय भोगितो॥ २१
- Who detests objects, enjoys soul-bliss; soul united in Brahma enjoys unending bliss. 21
- जया आपणपे सांडूनि कही। इंद्रियग्रामावरी येणे नाही। तो विषय न सेवी हे काई। विचित्र येथ॥ १०५
- जया आत्मस्वरूप सोडुनी कधीही। इंद्रियगावी येणे नाही। तो विषय न सेवी, हे नाही। आश्चर्य येथे॥ १०५
- Who by leaving soul-form; sense-city never visits; he consumes not objects, it isn't; wonder. 105
- सहजे स्वसुखाचेनि अपारे। सुरवाडे अंतरे। रचिला म्हणऊनि बाहिरे। पाऊल न घाली॥ १०६
- सहजशा स्वात्मसुखाच्या विपुलतेने। तृप्त अंतःकरणाने। स्थिरावे म्हणूनि बाहेरे। पाऊल न घाली॥ १०६
- With easy bountiful of soul-bliss; with heart content; being firm, outside; he never steps. 106
- सांगे कुमुददळाचेनि ताटे। जो जेविला चंद्रकिरणे चोखटे। तो चकोर काई वाळुवंटे। चुंबितु आहे॥ १०७
- सांग कमळदळाच्या ताटात। जो जेविला चंद्रकिरण शुद्ध। तो चकोर काय वाळवंटात। चाटील वाळू? १०७
- Tell on lotus-petal plate; who feeds on moonbeams pure; will that Chakora in desert; lick sand? 107
- तैसे आत्मसुख उपाइले। ज्यासि आपणपांचि फावले। तया विषय सहज सांडवले। सांगो काई॥ १०८
- तैसे आत्मसुख अंतरातले। ज्यासि आपणहून फावले। त्याचे विषय सहज सुटले। वेगळे काय सांगू? १०८
- So soul-bliss in heart; who has gained naturally; he gets rid of objects easily; what else to tell? 108

एन्हवी तरी कौतुके। विचारूनि पाहे पां निके। या विषयांचेनि सुखे। झकवती कवण॥	१०९
एरवी तरी कौतुकाने। विचार करूनि पाहे बा आरामाने। या विषयांच्या सुखाने। फसती कोण?	१०९
Else just casually; think over leisurely; by these object-pleasures; who are deceived?	109
<p>ये हि संस्पर्शजा भोगा, दुःखयोनय एव ते। आद्यन्तवन्तः कौन्तेय, न तेषु रमते बुधः॥ २२</p> <p>विषयजन्य जे भोग, दुःखकारक होत ते। येती जातीहि कौंतेया, रमेना तेथ पंडित ॥ २२</p> <p>Object-borne experiences are sorrowful; they frequent, Pundit isn't interested there. 22</p>	
जिहीं आपणपे नाही देखिले। तेचि इहीं इंद्रियार्थी रंजले। जैसे रंक का आळुकैले। तुषाते सेवी॥	११०
ज्यांनी आत्मस्वरूप नाही देखिले। तेच या इंद्रियविषयात रंगले। जैसे दरिद्री वा भुकेले। कोंडा खाती॥	११०
Who haven't seen soul-form; are interested in sense-object; like poor and hungry; eat chaff.	110
नातरी मृगे तृषापीडिते। संभ्रमे विसरोनि जळते। मग तोयबुद्धी बरडीते। ठाकूनि येती॥	१११
अथवा मृग तृषे पीडला। संभ्रमे विसरोनि खऱ्या जळाला। मग पाणी समजूनि माळरानाला। हटकून येती॥	१११
Like thirsty deer; by delusion forgetting water; treating mirage as water; come to wasteland.	111
तैसे आपणपे नाही दिठे। जयाते स्वसुखाचे सदा खरांटे। तयासीचि विषय हे गोमटे। आवडती॥	११२
तैसे आत्मस्वरूप नाही दृष्टीमध्ये। ज्यांना स्वसुखाचे सदा अभाव ते। त्यांनाच विषय चांगले। आवडती॥	११२
So not seeing soul-form; who are ever devoid of soul-bliss; only they for objects; crave much.	112
एन्हवी विषयी काइ सुख आहे। हे बोलणेचि सारिखे नोहे। तरी विद्युत्स्फुरणे का न पाहे। जगामाजी॥	११३
एरवी विषयात काय सुख आहे। हे बोलणेच योग्य नोहे। असेल तर वीज चमकण्यात का न दिसे। जगामध्ये?	११३
What is pleasure in object; talk is inappropriate; if so, why lightning flash isn't seen; in world?	113
सांगे वातवर्षआतपु धरे। ऐसे अभ्रच्छायाचि जरी सरे। तरी त्रिमाळिके धवळारे। करावी का॥	११४
सांग वारा पाऊस उन्हापासूनि सावरे। अशी अभ्रच्छायाच जर पुरे। तर तीन माळ्यांची उंच घरे। करावी का?	११४
Protection from wind, rain, heat; if cloud-shadow is enough; storied house; why to have?	114
म्हणोनि विषयसुख जे बोलिजे। ते नेणता गा वाया जल्पिजे। जैसे महूर का म्हणिजे। विषकंदाते॥	११५
म्हणोनि विषयसुख जे बोलती। ते अज्ञानी गा व्यर्थ बडबडती। जैसे मधुर नाही का म्हणती। बचनागकंदा॥	११५
Who talk of pleasures of object; are vainly babbling ignorant; like calling sweet; poisonous root.	115
नातरी भौमा नाम मंगळु। रोहिणीते म्हणती जळु। तैसा सुखप्रवादु बरळु। विषयिकु हा॥	११६
अथवा पीडाग्रहाचे नाम मंगळ। मृगजळास म्हणती जळ। तैसा सुख म्हणण्याचा प्रघात। विषयानुभव यासी॥	११६
Calling evil planet pious; and mirage as water; is practice of calling joyous; object-experience.	116
हे असो आघवी बोली। सांग पां सर्पफणीची साउली। ते शीतल होईल केतुली। मूषकासी॥	११७
हे असो आवघी बोली। सांग बरे सर्पफणीची सावली। ती शीतल होईल केवढाली। मूषकासी?	११७
Leave such talk; tell will shadow of snake-hood; prove to be any cooler; for a rat?	117
जैसा आमिषकवळु पांडवा। मीनु न सेवी तवचि बरवा। तैसा विषयसंगु आघवा। निभ्रांत जाणे॥	११८
जैसा गळाचा घास पांडवा। मासा न खाये तोवरीच बरवा। तैसा विषयसंग आवघा। निःसंशय जाण॥	११८
As hook's bait; is better as long as fish doesn't bite it; such is company of object; know surely.	118

हे विरक्तांचिये दिठी। जें न्याहाळिजे किरीटी। तें पांडुरोगाचिये पुष्टी-। सारिखे दिसे।।	११९
ही विरक्ताची घेउनी दृष्टी। जेव्हा न्याहाळावे किरीटी। तेव्हा पांडुरोग्याच्या शरीरपुष्टी-। सारिखे दिसे।।	११९
Through this ascetic's vision; if observed, Kiriti; then anemic patient's swelling like; it appears.	119
म्हणोनि विषयभोगी जे सुख। ते साद्यंतचि जाण दुःख। परि काय करिती मूर्ख। न सेविता न सरे।।	१२०
म्हणोनि विषयभोगात जे सुख। ते आदिअंतीचे जाण दुःख। परि काय करतील, मूर्ख। सेविल्याविना न राहती।।	१२०
Pleasures of object; are painful from start to end; what will fools do; they don't stay without it.	120
ते अंतर नेणती बापुडे। म्हणोनि अगत्य सेवणे घडे। सांगे पूयपंकीचे किडे। काय चिळसी घेती।।	१२१
ते अंतर न जाणती बापुडे। म्हणोनि नेहमी सेवन घडे। सांग पुवाचिखलातील किडे । काय त्याची शिसारी घेती ?	१२१
They unaware of truth; so always consume it; tell do insects of pus-mire; have aversion for it?	121
तयां दुःखियां दुःखचि जिव्हार। ते विषयकर्दमींचे दर्दुर। ते भोगजळाते जलचर। सांडिती केवी।।	१२२
त्या दुःखितांना दुःखचि जीवाचे सुख। ते विषयचिखलाचे बेडुक। ते भोगजळाचे जलचर। त्यास सोडिती कैसे ?	१२२
Pain being joy of miserable; object-mire frogs; enjoyment-water fishes; how will they cast it?	122
आणि दुःखयोनि जिया आहाती। तिया निरर्थका तरी नव्हती। जरी विषयावरी विरक्ती। धरिती जीव।।	१२३
आणि दुःखयोनी ज्या आहेती। त्या निरर्थक तरी नव्हती। जर विषयावरी विरक्ती। घेतील जीव सारे।।	१२३
And these suffering species; aren't worthless; if apathetic for objects; become all creatures.	123
नातरी गर्भवासादि संकट। का जन्ममरणींचे कष्ट। हे विसांवेनवीण वाट। वाहावी कवणे।।	१२४
नातरी गर्भवासादी संकट। किंवा जन्ममरणांचे कष्ट। ही विश्रांतिविना वाट। चालावी कोणी ?	१२४
Else womb-existence dangers; or birth-death pains; these restless paths; who will walk?	124
जरी विषयी विषयो सांडिजेल। तरी महादोषीं कें वसिजेल। आणि संसार हा शब्द नव्हेल। लटिका जगी।।	१२५
जर विषयी विषय सोडिती। तर महादोष कुठे राहती। आणि संसार हा शब्द नाही का होणार। खोटा जगी।।	१२५
If object-addicts discard objects; where will sins live; won't worldly life become; false?	125
म्हणोनि अविद्याजात नाथिलें। तें तिहींचि साच दाविलें। जिहीं सुखबुद्धी घेतलें। विषयदुःख।।	१२६
म्हणोनि अविद्याजात जे नसलेले । ते त्यांनीच खरे दाखविले । ज्यांनी सुखबुद्धीने घेतले । विषयदुःख।।	१२६
For ignorance-borne non-entity; they imparted reality; who gladly accepted; object-miseries.	126
या कारणे गा सुभटा। हा विचारिता विषय वोखटा। तू झणे कही या वाटा। विसरोनि जाशी।।	१२७
या कारणे गा शूरा। हा विचार करता विषय नसे खरा। तू कदाचित कधी या वाटेने। जाशील चुकुनी।।	१२७
For this reason; objects aren't true thoughtfully; you may on this path; tread mistakenly.	127
पैं याते विरक्त पुरुष। त्यजिती का जैसे विष। निराशां तयां दुःख। दाविले नावडे।।	१२८
परी याला विरक्त पुरुष। त्यागिती की जैसे विष। निरिच्छांना त्या, दुःखरूपी सुख। दाविता आवडेना।।	१२८
Ascetic person; avoids it like poison; by desire-less, pains shown as pleasures; aren't relished.	128

शक्नोतीहैव यः सोढुं, प्राक्शरीरविमोक्षणात्। कामक्रोधोद्भवं वेगं, स युक्तः स सुखी नरः।। २३

समर्थ होय सोसाया, मृत्युपूर्वीच आणि जो। कामक्रोधातले वेग, तोच योगी सुखी नर।। २३

Who is capable of bearing before death; rushes of desire-anger, he is yogi and happy. 23

ज्ञानियांच्या हन ठायी। यांची मातुही कीर नाही। देही देहभावो जिहीं। स्ववश केले।।	१२९
ज्ञानियांच्या आणि ठायी। यांची वार्ताही खरोखरी नाही। देहात असूनिही ज्यांनी। देहभाव स्ववश केले।।	१२९
For savants; really unaware of these; who while in body; subjugated awareness of body.	129
जयांते बाह्याची भाषा। नेणजेचि निःशेष। अंतरी सुख। एक आथि।।	१३०
ज्यांना बाह्यविषयांची भाषा। न कळेचि निःशेष गा। अंतरी आत्मसुख। एक असे।।	१३०
For them outer object's language; isn't understood at all; soul-bliss in heart; is unique.	130
परी ते वेगळेपणे भोगिजे। जैसे पक्षिये फळ चुंबिजे। तैसे नव्हे तेथ विसरिजे। भोगितेपणहि।	१३१
परी ते वेगळेपणे भोगिती। जैसे पक्षी फळ भक्षिती। तैसेहि नव्हे ते तेथ विसरती। भोक्तेपणही।।	१३१
They differently enjoy it; like birds eating fruit; not that too, they forget; enjoyment-role*.	131
भोगीं अवस्था एकी उठी। ते अहंकाराचा अचळु लोटी। मग सुखेचि घे आंठी। गाढेपणे।।	१३२
भोगात अवस्था एक उठी। ती अहंकाराचा पडदा लोटी। मग सुखाने आलिंगन घेती। दृढपणे।।	१३२
In enjoyment a stage arises; where ego-veil is removed; then it is blissfully embraced; firmly.	132
तिये आलिंगनमेळी। होय आपेआप कवळी। तेथ जळ जैसे जळी। वेगळे न दिसे।।	१३३
त्या आलिंगनाचे वेळी। आपण आपणास मिठी घाली। जळ जैसे जळी। वेगळे ना दिसे।।	१३३
At that time of embracing; he embraces himself; like water in water; isn't seen separately.	133
का आकाशी वायु हारपे। तेथ दोन्ही हे भाष लोपे। तैसे सुखचि उरे स्वरूपे। सुरती तिये।।	१३४
किंवा आकाशी वायु हारपे। तेथ वायु आकाश ही भाषा लोपे। तैसे सुखचि उरे। आत्मस्वरूपी त्या।।	१३४
As wind in sky vanishes; talk of wind and sky vanishes; only bliss remains; in that soul-form.	134
ऐशी द्वैताची भाष जाय। मग म्हणो जरी एकचि होय। तरी तेथ साक्षी कवणु आहे। जाणते जे।।	१३५
ऐशी द्वैताची भाषा जाय। मग म्हणावे जरी एकच होय। तरी तेथ साक्षी कोण आहे। जाणते जे।।	१३५
Such duality-talk ceases; then saying unity remains; but there who is witness; who is knower.	135
योऽन्तःसुखोऽन्तरारामः, तथान्तर्ज्योतिरेव यः। स योगी ब्रह्मनिर्वाणं, ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति।।	२४
जो अंतसुख आरामी, आणि अंतर्प्रकाशित। तो योगी मोक्षब्रह्माला, ब्रह्म होऊनि पावतो।।	२४
Who enjoying inner bliss, is soul-lighted; Yogi gaining Brahma-liberation, is Brahma.	24
लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणम्, ऋषयः क्षीणकल्मषाः। छिन्नद्वैधा यतात्मानः, सर्वभूतहिते रताः।।	२५
पावती ब्रह्ममोक्षाला, ऋषी का मुक्तपाप जे। द्वंद्वतीत च युक्तात्मे, सर्वभूता हिती रत।।	२५
Sinless seers gain Brahma-liberation; doubtless n united r engaged in being's welfare.	25
म्हणोनि असो हे आघवे। एथ न बोलणे काय बोलावे। ते खुणचि पावेल स्वभावे। आत्माराम।।	१३६
म्हणोनि असो हे आवघे। हे न बोलण्यासारखे काय बोलावे? ती खुणचि जाणेल स्वभावे। आत्माराम।।	१३६
Let it be; how to talk about unspeakable; that sign itself will naturally understand; soul-united.	136
जे ऐसेनि सुखे मातले। आपणपांचि आपण गुंतले। ते मी जाणे निखळ वोतले। सामरस्याचे।।	१३७
जे अशा सुखाने मातले। आत्मस्वरूपी आपणचि रमले। ते मी समजतो निखळ पुतळे। सामरस्याचे।।	१३७
Who with such bliss intoxicated; in soul-form engrossed; I treat them as pure statues; of unity.	137

ते आनंदाचे अनुकार। सुखाचे अंकुर। की महाबोधे विहार। केले जैसे॥	१३८
ते आनंदाला आलेले आकार। सुखाला आलेले अंकुर। किंवा वेदांनी राहण्या विहार। केले जैसे॥	१३८
They are bliss-forms; or pleasure-sprouts; or Vedas for dwelling as if resorts; have created.	138
ते विवेकाचे गांव। की परब्रह्मीचे स्वभाव। नातरी अळंकारले अवयव। ब्रह्मविद्येचे॥	१३९
ते विवेकाचे गाव। किंवा परब्रह्माचे स्वभाव। अथवा शृंगारलेले अवयव। ब्रह्मविद्येचे॥	१३९
They are discernment-resorts; Brahma's nature; or adorned limbs; of Brahma-knowledge.	139
ते सत्त्वाचे सात्त्विक। की चैतन्याचे आंगिक। हे बहु असो एकैक। वानिसी काई॥	१४०
ते सत्त्वगुणाचे सत्त्व। किंवा चैतन्याचे अवयव। निवृत्ती म्हणाले हे बहुत झाले एकेक। वर्णिसी किती?	१४०
They are piousness-essence; spirituality-limbs; Nivritti said ok; how much do you describe?	140
तूं संतस्तवनी रतसी। तरी कथेचि से न करिसी। की निराळी बोल देखसी। सनागर॥	१४१
तूं संतस्तवनात रमसी। आणि कथेची आठवण न करिसी। किंवा निराळेच बोलु पाहसी। अतिसुंदर॥	१४१
You get absorbed in saint-praise; and forget story; or talk differently; very beautifully.	141
परि तो रसातिशयो मुकुळी। मग ग्रंथार्थदीपु उजळी। करी साधुहृदयराउळी। मंगळ उखा॥	१४२
परी तो रसांचा विस्तार आवरी। मग ग्रंथार्थाचा दीप उजळी। करी साधुहृदयमंदिरी। मंगल उषा॥	१४२
Limit mood-spread; illumine Gita-essence lamp; in saint-heart temple, create; pious dawn.	142
ऐसा गुरूचा उवायिला। निवृत्तिदासासी पातला। मग तो म्हणे कृष्ण बोलिला। तेचि आइका॥	१४३
ऐसा श्रीगुरूचा बोध भला। निवृत्तिदासाला मिळाला। मग तो म्हणे श्रीकृष्ण बोलिला। तेच एका॥	१४३
Such great advice of guru; Nivrittdasa received; then he said, what Krishna said; listen to that.	143
अर्जुना अनंत सुखाच्या डोही। एकसरा तळुचि घेतला जिहीं। मग स्थिराऊनि तेही। तेचि जाहले॥	१४४
अर्जुना अनंत सुखाच्या डोही। एकसरा तळच घेती जेही। मग स्थिराऊनि तेथ तेही। सुखचि झाले॥	१४४
At unlimited pool of bliss; who dive at its bottom; and steadying there; they became bliss.	144
अथवा आत्मप्रकाशे चोखे। जो आपणपेचि विश्व देखे। तो देहेंचि परब्रह्म सुखे। मानू येईल॥	१४५
अथवा आत्मप्रकाशे निर्मल। जो आत्मस्वरूपातच विश्व पाहील। तो देहधारी परब्रह्म खुशाल। मानू येईल॥	१४५
By soul-light pure; who sees cosmos in soul-form; as Brahma that bodied; will be known.	145
जे साचोकारे परम। ना ते अक्षर निःसीम। जिये गांवींचे निष्काम। अधिकारिये॥	१४६
जी स्थिती खरोखरी परम। अथवा ती अविनाशी असीम। जे पुरुष अत्यंत निष्काम। तेच याचे अधिकारी॥	१४६
Which state is supreme really; indestructible infinitely; desire-free men; are its authority.	146
जे महर्षी वाढले। विरक्तां भागा फिटले। जे निःसंशया पिकले। निरंतर॥	१४७
जे महर्षींसाठीच वाढले। विरक्तांच्या भाग्याला आले। जे संशयरहितांसाठी पिकले। नेहमीसाठी॥	१४७
What is served to maharishis; became fortune for ascetics; and fructified for doubtless; forever.	147

कामक्रोधवियुक्तानां, यतीनां यतचेतसाम्। अभितो ब्रह्मनिर्वाणं, वर्तते विदितात्मनाम्॥ २६

कामक्रोधातुनी मुक्त, यती जे चित्तसंयमी। सर्वही बाजुने मोक्ष, भोगती आत्मज्ञानि ते॥ २६

Desire, anger free, self-restrained ascetics; soul-knower enjoy liberation from all sides*. 26

जिहीं विषयांपासोनि हिरतले। चित्त आपुले आपण जिंतले। ते निश्चित जेथ सुतले। चेतीचिना।।	१४८
ज्यांनी विषयापासोनि हिरावले। चित्त आपले आपण जिंकिले। ते देहबुद्धीने निजले। जागतीचिना।।	१४८
Who from objects, diverted; and own mind conquered; they sans body-sense; aren't awakened.	148
ते परब्रह्म निर्वाण। जे आत्मविदांचे कारण। तेचि ते पुरुष जाण। पंडुकुमरा।।	१४९
ते परब्रह्म (मोक्ष)निर्वाण। जे आत्मज्ञान्यांचे कारण। तेचि ते पुरुष झाले असे जाण। पंडुकुमरा।।	१४९
That absolute Brahma-liberation; a goal of soul-knower; they became Persons; Pandukumara!	149
ते ऐसे कैसेनि जहाले। जे देहींचि ब्रह्मत्वा आले। हेही पुससी तरी भले। संक्षेपे सांगो।।	१५०
ते ऐसे कशाने झाले। जे देहासहित ब्रह्मरूपास आले। हेही विचारिसी भले। तरी संक्षेपे सांगू।।	१५०
How this happened; who bodily became Brahma-form; you may ask it; so I will tell briefly.	150

स्पर्शान्कृत्वा बहिर्बाह्यान्, चक्षुश्चैवान्तरे भ्रुवोः। प्राणापानौ समौ कृत्वा, नासाभ्यन्तरचारिणौ।।	२७
बाह्यविषय बाहेर, नेत्रे भ्रुकुटिच्यामध्ये। प्राणापान समे केले, नासाभ्यंतरि जो फिरे।।	२७
Expelling outer objects, fixing vision in eyebrows; equalizing in-out breaths in nostrils.	27

तरी वैराग्याचेनि आधारे। जिहीं विषय दवडूनि बाहिरे। शरीरी एकंदरे। केले मन।।	१५१
तरी वैराग्याचा घेऊनि आधार। ज्यांनी विषय घालविले बाहेर। शरीरातच अंतर्मुख। केले मन।।	१५१
Taking asceticism's support; who drove out object; and into body, turned in; the mind.	151
सहजे तिही संधी भेटी। जेथ भ्रूपल्लवां पडे गाठी। तेथ पाठिमोरी दिठी। पारुखोनिया।।	१५२
सहज नाड्या तिघी ज्या संधीत भेटती। जिथे भुवयांची पडे गाठी। तिथे अंतर्मुख दृष्टी। स्थिरावूनि।।	१५२
At which joint, tri-nerves* meet; at two eyebrows meet; there inner vision; by concentrating.	152
सांडूनि दक्षिण वाम। प्राणापानसम। चित्तेसी व्योम-। गामिये करिती।।	१५३
सोडूनि डावी उजवीचे श्वसन। प्राण अपान करूनि सम। चित्ताला टाळूत स्थिर। करिती ते।।	१५३
Discarding left, right breaths; equalizing both breaths; and in upper void, mind; they steady.	153

यतेन्द्रियमनोबुद्धिः, मुनिर्मोक्षपरायणः। विगतेच्छाभयक्रोधो, यः सदा मुक्त एव सः।।	२८
जितेंद्रिय मनोबुद्धी, मुनि मोक्षपरायण। गेले इच्छाभयक्रोध, सदा मुक्तचि तो असे।।	२८
Winning sense, mind, intellect, liberation-crazy sage; casting desire, fear, anger is free.	28

तेथ जैसी रथ्योदके सकळे। घेऊनि गंगा समुद्री मिळे। मग एकैक वेगळे। निवडू नये।।	१५४
तेथ जैसी रस्त्यातील पाणी सगळे। घेऊनी गंगा समुद्री मिळे। मग एकैक पाणी वेगळे। निवडू न ये।।	१५४
As all on way streams; by carrying, river joins sea; separately those waters; can't be selected.	154
तैसी वासनांतराची विवंचना। मग आपैसी पारुखे अर्जुना। जे वेळी गगनी लयो मना। पवने कीजे।।	१५५
तैसी वासनांतरीची विवंचना। मग आपसूक थांबे अर्जुना। जे वेळी चिदाकाशी लय मनाचा। प्राणापान करिती।।	१५५
Passion-worries; naturally stop; then mind's merger with heart-space; do both breaths.	155
जेथ हे संसारचित्र उमटे। तो मनोरूप पटु फाटे। जैसे सरोवर आटे। मग प्रतिभा नाही।।	१५६
जिथे हे संसारचित्र उमटे। तो मनोरूप पडदा फाटे। जैसे सरोवर आटे। मग प्रतिमा नाही।।	१५६
Where world-picture is impressed; that mind-screen gets torn; as in dry lakes; reflection lacks.	156

तैसे मनपण मुदल जाये। मग अहंभावादिक के आहे। म्हणोनि शरीरेचि ब्रह्म होये। अनुभवी तो।	१५७
तैसे मनपण मुदलच जाये। मग अहंभावादिक कुठे आहे। म्हणोनि शरीरानेच ब्रह्म होणे। अनुभवी तो।।	१५७
When mind-capital is lost; where is ego; so becoming Brahma while in body; he experiences.	157

भोक्तारं यज्ञतपसां, सर्वलोकमहेश्वरम्। सुहृदं सर्वभूतानां, ज्ञात्वा मां शान्तिमृच्छति॥	२९
भोक्ता यज्ञतपांचाही, सर्वलोक महेश्वर। सुहृद सर्व भूतांचा, जाणुनी शांति पावतो॥	२९
Enjoyer of Yadnya, severity, Maheshwara; friend of all beings, by knowing attains peace.	29

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मसंन्यासयोगो नाम पंचमोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् कर्मसंन्यासयोग नाम पाचवा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असौ ॥

Chapter V 'Karma Renunciation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

आम्ही मागा हन सांगितले। जे देहीचि ब्रह्मत्व पावले। ते येणे मार्गे आले। म्हणऊनिया॥	१५८
आम्ही मागे असे सांगितले। की जे देहानेच ब्रह्मत्व पावले। ते याच मार्गाने आले। म्हणूनिया॥	१५८
I told earlier; that who became Brahma while in body; they via this path treaded; that is why.	158
आणि यमनियमांचे डोंगर। अभ्यासाचे सागर। क्रमोनि हे पार। पातले ते॥	१५९
आणि यमनियमांचे डोंगर। अभ्यासाचे सागर। ओलांडुनि ह्या किनाऱ्यास। पोचले ते॥	१५९
And pious conduct code's mountains; and study-seas; by crossing this shore; they reached.	159
तिहीं आपणपे करूनि निर्लेप। प्रपंचाचे घेतले माप। मग साचाचेचि रूप। होऊनि ठेले॥	१६०
त्यांनी स्वतःस करूनि निर्लेप। प्रपंचाचे घेतले माप। मग सत्य ब्रह्माचेच रूप। होऊनि राहिले ते॥	१६०
They keeping self untainted; got worldly existence measured; so true Brahma-form; they assumed.	160
ऐसा योगयुक्तीचा उद्देशु। जेथ बोलिला ऋषीकेशु। तेथ अर्जुनु सुदंशु। म्हणोनि चमत्कारला॥	१६१
ऐसा योगयुक्तीचा उद्देश। जेथ बोलिला ऋषीकेश। तेव्हा अर्जुन मर्मज्ञ। म्हणोनि चकित झाला॥	१६१
Such purpose of yoga-unification; where Krishna told; essence-knower Arjuna; was amazed.	161
ते देखिलिया कृष्णें जाणितले। मग हासोनि पार्थति म्हणितले। ते काई पां चित्त उवाइले। इये बोली तुझे॥	१६२
ते पाहूनि कृष्णाने जाणिले। मग हासोनि पार्थाला म्हटले। ते काय बा चित्त प्रसन्न झाले। या बोलाने तुझे॥	१६२
Krishna on seeing knew it; to Partha smilingly said; has mind been elated; yours by this talk.	162
तव अर्जुन म्हणे देवो। परचित्तलक्षणांचा रावो। भला जाणितला जी भावो। मानसु माझा॥	१६३
तेव्हा अर्जुन म्हणे देवा। परचित्तलक्षण जाणणाऱ्यांच्या रावा। भले जाणिले जी भावा। मनीच्या माझ्या॥	१६३
Then Arjuna said; king of sign readers of other's mind; intentions you sensed; of my mind.	163
म्या जे काही विवरूनि पुसावे। ते आधीचि कळिले देवे। तरी बोलिले तेचि सांगावे। विवळ करूनि॥	१६४
मी जे काही विस्ताराने पुसावे। ते आधीच देवाने जाणावे। तरी बोलले तेच सांगावे। विवरण करूनि॥	१६४
Whatever I extensively asked; Lord already knows it; so what is told already; be elaborated.	164
एव्हवी तरी अवधारा। जो दाविला तुम्ही अनुसार। तो पव्हण्याहूनि पायउतारा। सोहपा जैसा॥	१६५
एव्वी तरी देवा ऐका। दाखविले तुम्ही ज्या मार्गा। तो पोहण्यापेक्षा पायउतारा। सोपा जैसा॥	१६५
Else listen Lord; path you showed; instead of swimming, for walking at ford; it is easier.	165

तैसा सांख्याहूनि प्रांजळा। आम्हासारिख्यां अभोळां। एथ आहाति परि कांही काळा। तो साहो ये वर।।	१६६
तैसा ज्ञान्याहूनि सरळ। आम्हासारख्यांना, जे दुर्बळ। त्यांना समजण्यास लागेल वेळ। तो सोसता येईल।।	१६६
Straighter than knowledge; for weakling like us; to understand, time taken; would be born.	166
म्हणोनि एक वेळ देवा। तोचि पडताळा घेयावा। विस्तरेल तरी सांगावा। साद्यंतुचि।।	१६७
म्हणोनि एकवेळ देवा। तोचि पडताळा घ्यावया। विस्तारूनि तरी सांगावा। आदिपासूनि अंतावरी।।	१६७
So for once Lord; for corroboration; tell elaborately; from beginning to end.	167
तव श्रीकृष्ण म्हणती हो का। तुज हा मार्गु गमला निका। तरी काय जाहले ऐकीजो का। सुखे बोलो।।	१६८
तव श्रीकृष्ण म्हणती हो का। तुज हा मार्ग आवडला निका। तरी काय झाले ऐकावे का। सुखे सांगो।।	१६८
Krishna said is it so; since this path you liked; so listen what happened; I will tell happily.	168
अर्जुना तू परिससी। परिसोनि अनुष्ठिसी। तरी आम्हांसीचि वानी कायसी। सांगावयाची।।	१६९
अर्जुना तू ऐकतोसी। ऐकोनि आचरण करिसी। तरी आम्हासीच वानवा कायसी। सांगावयाची।।	१६९
Arjuna, as you listen; and act upon; what deficiency will I have; to tell the same?	169
आधीच चित्त मायेचे। वरी मिष जाहले पढियंतयाचे। आता ते अद्भुतपण स्नेहाचे। कवण जाणे।।	१७०
आधीच चित्त आईचे। वरी निमित्त झाले आवडीचे। आता ते अद्भुतपण स्नेहाचे। कोण जाणे ?	१७०
Already mother's heart; there's cause of liking; now uniqueness of affection; who will know?	170
ते म्हणो कारुण्यरसाची वृष्टि। की नवया स्नेहाची सृष्टि। हे असो नेणिजे दृष्टी। हरीची वानू।।	१७१
ती म्हणावी कारुण्यरसाची वृष्टी। की नवनव्या स्नेहाची सृष्टी। हे असो न कळे दृष्टी। हरीची, वानू कैशी ?	१७१
Is it pity mood's shower; or world of new affection; don't know gaze; of Hari, how to tell.	171
जे अमृताची वोतली। की प्रेमचि पिऊनि मातली। म्हणोनि अर्जुनमोहें गुंतली। निघो नेणे।।	१७२
जणु अमृताची पुतळी। किंवा प्रेमचि पिऊनि धुंद झाली। म्हणोनि अर्जुनमोहात गुंतली। निघो न जाणे।।	१७२
It was like nectar-cast; intoxicated by drinking love; caught in Arjuna-lure; so couldn't escape.	172
हे बहु जे जे जल्पिजेल। तेथे कथेसी फांकु होईल। परि ते स्नेह रूपा न येल। बोलवरी।।	१७३
असे जो जो वर्णन होईल। तो तो कथेसी फाटा फुटेल। परी तो स्नेह रूपात न येईल। शब्दावरी।।	१७३
Though that description; is story's deviation; but can't be presented that affection; in words.	173
म्हणोनि विसुरा काय येणे। तो ईश्वरु आकळावा कवणे। जो आपुले मान नेणे। आपणचि।।	१७४
म्हणोनि आश्चर्य काय यात आणि। तो ईश्वर कवळावा कोणी। जो आपले मोजमाप न जाणी। आपणचि।।	१७४
What is wonder in it; who will know that God; who is unaware of his own expanse; himself?	174
तरी मागीला ध्वनीआंतु। मज गमला सावियाचि मोहितु। जे बलात्कारे असे म्हणतु। परिस बापा।।	१७५
तरी मागील बोलावरुनी। मज वाटते तो स्वतःच गेला मोहुनी। जे बळेबळेच बोले म्हणुनी। ऐक बापा।।	१७५
So from earlier talk; I feel he got lured himself; and he is deliberately saying; listen Friend!	175
अर्जुना जेणे भेदे। तुझे का चित्त बोधे। तैसे तैसे विनोदे। निरूपिजेल।।	१७६
अर्जुना ज्या ज्या प्रकारे। तुझ्या का चित्तात उमज पडे। तैसे तैसे आनंदे। सांगणार आहे।।	१७६
Arjuna, in whatever way; your mind understands; accordingly happily; I will tell.	176

तो काइसया नाम योगु। तयाचा कवण उपेगु। अथवा अधिकार प्रसंगु। कवणा येथ॥	१७७
तर कशाचे नाव योग। त्याचा कोणता उपयोग। प्रसंगी अधिकार। कोणाचा येथे॥	१७७
So what yoga is; of what use it is; and incidentally authority; here is of whom.	177
ऐसे जे जे काही । उक्त असे इये ठाई। ते आघवेचि पाही। सांगेन आता॥	१७८
असे जे जे काही। शास्त्रोक्त असे या ठायी। ते अवघेच पाही। सांगेन आता॥	१७८
Whatever it is; here prescribed by scriptures; that everything you see; I will tell now.	178
तू चित्त देऊनि अवधारी। ऐसे म्हणोनि श्रीहरी। बोलिजेल ते पुढारी। कथा आहे॥	१७९
तू चित्त देऊनि ऐक तरी। असे म्हणोनि श्रीहरी। सांगतील ती पुढची। कथा मी सांगणार आहे॥	१७९
You listen with attentive mind; saying so Shrihari; will tell that next; story that I will narrate.	179
श्रीकृष्ण अर्जुनासी संगु। न सांडोनि सांगेल योगु। तो व्यक्त करू प्रसंगु। म्हणे निवृत्तिदासु॥	१८०
श्रीकृष्ण अर्जुनातील सख्य। न बिघडविता सांगेल अष्टांगयोग। तो व्यक्त करू प्रसंग। म्हणे निवृत्तिदास॥	१८०
Krishna, Arjuna's intimacy; not spoiling will tell yoga eightfold; it will unfold; Dnyandeva said.	180

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपीकायां कर्मसंन्यासयोग नाम पंचमोऽध्यायः॥५॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपीकेचा कर्मसंन्यासयोग नाम पाचवा अध्याय॥५॥

So narrated by Dnyandev, Bhavarthadipika's Chapter V 'Karma Renunciation Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-63) Karma-freeness*: Nish-karma, as embodied being takes credit of doing karma which are done through agency of Nature but as per Vedic concept as Nature is materialistic so in reality virtually no karmas are done and hence karmas done without taking credit of doer-ship is a state of karma-freeness.
- (G-13) Body-city of nine gates*: Nav-dwar-pur, a human body having nine outlets namely two eyes, two ears, two nostrils, mouth, anus and penis.
- (D-131) Enjoyment-role*: Birds enjoy act of eating fruit by remaining apart from fruit but savant unlike birds forget even knowledge of him enjoying fruit-eating. In this state the triad of Enjoyer, Enjoyable object and Enjoyment exists not.
- (G-26) From all sides*: This means no limitation from any side. They enjoy Brahma-liberation not only during this life but during future life too.
- (D-149) Person: Purusha, Here Brahma-form is referred to as person.
- (D-152) Tri-nerves*: Three nerves in human body as per yogic concept are Sushumna, Ida and Pingala. Sushumna is nerve conduit placed in cavity of spinal chord through which vital energy (Kundlini) passes at the time of its awakening from its base to its end near top of mouth. Ida provides passage to vital breath passing through left nostril and Pingala through right nostril. When these three meet in between two eyebrows, they are freed from their knots. Then Ida and Pingala nerves change their sides to right and left respectively.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(सहावा अध्याय - ध्यानयोग)

Chapter VI - Meditation Yoga

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

सहावा अध्याय - ध्यानयोग

Chapter VI - Meditation Yoga

मग रायाते म्हणे सजयो। तोचि अभिप्रावो अवधारिजो। कृष्ण सांगती जो। योगरूप॥	१
मग धृतराष्ट्रास म्हणे संजय। तोचि ऐकावा जी अभिप्राय। कृष्ण सांगती जो। योगरूप॥	१
Then Sanjaya said to Dhritrashtra; listen to comment; Krishna is imparting which is; yoga-form.	1
सहजे ब्रह्मरसाचे पारणे। केले अर्जुनालागी नारायणे। की तेचि अवसरी पाहुणे। पातलो आम्ही॥	२
सहज ब्रह्मरसाचे पारणे। केले अर्जुनासाठी नारायणे। की त्याच अवसरी पाहुणे। पोचलो आम्ही॥	२
Casually Brahma-essence feast; for Arjuna, by Narayana arranged; that time as guest; we reached.	2
कैसी दैवाची थोरी नेणजे। जैसे तान्हेलिया तोय सेविजे। की तेचि चवी करुनि पाहिजे। तव अमृत आहे॥	३
कैसी दैवाची थोरवी न जाणवे। जैसे तहानेल्याने पाणी घ्यावे। नि ते चव घेऊनि पाहावे। तर अमृत आहे॥	३
How unknown is fate's greatness; as water thirsty man drinks; and when tastes; nectar it is.	3
तैसे आम्हां तुम्हां जाहले। जे आडमुठी तत्त्व फावले। तव धृतराष्ट्रे म्हणितले। हे न पुसो तूते॥	४
तैसे आम्हा तुम्हा झाले। कारण अकस्मात ब्रह्मतत्त्व फावले। तेव्हा धृतराष्ट्राने म्हटले। हे नाही पुसिले तुला॥	४
Same is our fate; Brahma-essence we abruptly gained; Dhritrashtra said; this wasn't asked to you.	4
तया संजया येणे बोले। रायाचे हृदय चोजवले। जे अवसरी आहे घेतले। कुमारांचिया॥	५
त्या संजयास येणे बोले। रायाचे हृदय उमजले। जे या अवसरी आहे घेरलेले। काळजीने पुत्रांच्या॥	५
Sanjaya with this retort; knew king's mind; which this time is possessed; by anxiety for his sons.	5
हे जाणोनि मनी हासिला। म्हणे म्हातारा मोहें नाशिला। एन्हवीं बोलु तरी भला जाहला। अवसरी ये॥	६
हे जाणोनि मनी हसला। म्हणे म्हातारा मोहाने वाया गेला। एरवी कृष्णोपदेश तर उत्तम झाला। अवसरी या॥	६
He smiled knowingly; said old man is spoilt by lure; else best was Krishna-advice; this time.	6
परि ते तैसे कैसेनि होईल। जात्यंधा कैसे पाहेल। तेवीची येरु से घेईल। म्हणोनि बिहे॥	७
परी ते तैसे कैसे होईल? जन्मांधास कैसे उजाडेल? तेवढ्यात हा रोष धरील। म्हणोनि भ्याला॥	७
But how will it happen; how will born-blind see dawn? He will nurture anger; so he was afraid.	7
परि आपण चित्ती आपुला। निकियापरी संतोषला। जे तो संवादु फावला। कृष्णार्जुनांचा॥	८
परी आपण चित्ती आपल्या। चांगल्यापरी संतोषला। कारण तो संवाद ऐकु पावला। कृष्णार्जुनांचा॥	८
But he in his own mind; was much contented; as he could listen that dialogue; of Krishna-Arjuna.	8
तेणे आनंदाचेनि धालेपणे। साभिप्राय अंतःकरणें। आता आदरेसी बोलणे। घडेल तया॥	९
त्या आनंदाच्या तृप्तीने। कृष्ण अभिप्राय मानुनी अंतःकरणाने। आता आदराने बोलणे। घडेल तया॥	९
With contented joy; on accepting Krishna-advice by mind; now respectful talk; he will start.	9

- तो गीतेमाजी षष्ठीचा। प्रसंगु असे आयणीचा। जैसा क्षीरार्णवी अमृताचा। निवाडु जाहला।। १०
- तो गीतेमधला षष्ठीचा। प्रसंग असे बुद्धिचातुर्याचा। जैसा सागरमंथनी अमृत घेण्याचा। निर्णय झाला।। १०
- Sixth of Gita; is incidence of intellect-skill; as having nectar from sea-churning; was decided. 10**
- तैसे गीतार्थाचे सार। जे विवेकसिंधूचे पार। नाना योगविभवभांडार। उघडले का।। ११
- तैसे गीतार्थाचे सार। जे विवेकसागराचे पार। किंवा योगवैभवभांडार। उघडले का? ११
- So Gita-essence; which is beyond discernment-sea; as if yoga-treasure trove; has opened. 11**
- जे आदिप्रकृतीचे विसवणे। जे शब्दब्रह्मासि न बोलणे। जेथून गीतावल्लीचे ठाणे। प्ररोहो पावे।। १२
- जे आदिप्रकृतीचे विश्रांतिस्थान। जे वेद न करू शके वर्णन। जेथून गीतावल्लीचा अंकुर। वाढीस लागे।। १२
- Primeval Nature's resort; which Vedas are unable to describe; from where Gita-sprout; grows. 12**
- तो अध्याय हा सहावा। वरि साहित्याचिया बरवा। सांगिजेल म्हणोनि परिसावा। चित्त देउनी।। १३
- तो अध्याय हा सहावा। वरी साहित्य अलंकार चढवूनि बरवा। सांगेन म्हणोनि ऐकावा। चित्त देउनी।। १३
- This sixth chapter; adorned with literary ornaments; I will tell, so listen; with attentive mind. 13**
- माझा मराठाचि बोलु कौतुके। परि अमृतातेही पैजा जिंके। ऐसी अक्षरे रसिके। मेळवीन।। १४
- माझे मराठीचे बोल कौतुके। परी अमृतासीही पैजा जिंके। ऐसी शब्दरचना रसाळ। जुळवीन।। १४
- My Marathi is admired; winning as by nectar challenged; such words flavoured; I will spread. 14**
- जिये कोवळिकेचेनि पाडे। दिसती नादींचे रंग थोडे। वेधे परिमळाचे बीक मोडे। जयाचेनि।। १५
- जिच्या कोमलतेपुढे। दिसती सप्तसुरांचे रंग थोडे। वेधाने सुगंधाचा गर्व मोडे। जिच्या आणि।। १५
- Its tenderness; will pale seven musical notes; will break fragrance's pride; when targeted. 15**
- एका रसाळपणाचिया लोभा। की श्रवणींचि होति जिभा। बोले इंद्रिया लागे कळंभा। एकमेका।। १६
- एका रसाळपणाच्या लोभा। की कानांच्याच होती जिभा। शब्दामुळे इंद्रियांत लागेल झगडा। एकमेकांमध्ये।। १६
- Due to flavour's lust; ears will be tongues; due to words, fight will ensue in senses; mutually. 16**
- सहजे शब्दु तरी विषो श्रवणाचा। परि रसना म्हणे हा रसु आमचा। घ्राणासि भावो जाय परिमळाचा। हा तोचि होईल।। १७
- सहजे शब्द तरी विषय कानाचा। परी जीभ म्हणे हा रस आमचा। नाकासि भाव जाय परिमळाचा। हा तोचि होईल।। १७
- Easily word is ear's object; tongue says mine is sentiment; nose will sense fragrance; it will be. 17**
- नवल बोलतीये रेखेची वाहणी। देखता डोळ्यांही पुरो लागे धणी। ते म्हणती उघडली खाणी। रूपाची हे।। १८
- नवलपूर्ण शब्दांची ठेवणी। पाहता डोळ्यांचीही फिटे पारणी। ते म्हणती उघडली खाणी। रूपाची ही।। १८
- Novel word-patterns; will be feast even for eyes; they will say has opened mine; of beauty. 18**
- जेथ संपूर्ण पद उभारे। तेथ मनचि धावे बाहिरे। बोलु भुजाही आविष्करे। आलिंगावया।। १९
- जेव्हा संपूर्ण पद होय तयार। तेव्हा मनचि धावे बाहेर। शब्दांसाठी बाहू पसरे। आलिंगावया।। १९
- When ready is full verse; mind will run outside; it will open arms for word; to embrace. 19**
- ऐशी इंद्रिये आपुलालिया भावी। झोंबती परि तो सरिसेपणेचि बुझावी। जैसा एकला जग चेतवी। सहस्रकरु।। २०
- ऐशी इंद्रिये आपापल्या विषयभावी। झोंबती परी तो सारखाच निववी। जैसा एकटा जग चेतवी। सहस्रकरु।। २०
- Senses for their objects will fight; but it cools down equally; as alone brightens world; the sun. 20**

तैसे शब्दाचे व्यापकपण। देखिजे असाधारण। पाहातया भावज्ञां फावती गुण। चिंतामणीचे॥	२१
तैसे शब्दाचे व्यापकपण। ते दिसती असाधारण। पाहाणाऱ्यास भावार्थात सापडती गुण। चिंतामणीचे॥	२१
Such word-expanse; appears unique; observer will find quality in its essence; of wish stone.	21
हे असोतु या बोलांची ताटे भली। वरी कैवल्यरसे वोगरली। ही प्रतिपत्ति मि्या केली। निष्कामासी॥	२२
हे असुद्या या शब्दांची ताटे भली। वरून कैवल्यरसाने वाढली। ही ग्रंथोत्पत्ती मी केली। निष्कामासाठी॥	२२
Good dishes of these words; topped with spiritual essence; I prepared this text; for desire-less.	22
आता आत्मप्रभा नीच नवी। तेचि करूनि ठाणदिवी। जो इंद्रियांते चोरूनि जेवी। त्यांसीचि फावे॥	२३
आता आत्मप्रभा नित्यनवी। तीच करूनि ठाणदिवी। जो इंद्रियांते कळु न देता जेवी। त्यासीच फावे रस॥	२३
Soul-aura new; making as lamp-base*; who relishes sans sense's knowledge; will get its taste.	23
येथ श्रवणाचेनि पांगे-। वीण श्रोतयां व्हावे लागे। हे मनाचेनि निजांगे। भोगिजे गा॥	२४
येथ श्रवणशक्तीच्या मर्यादा। सोडूनि श्रोते मुक्त होता। हे मनाच्या अंतर्मुखतेने। भोगावे गा॥	२४
Here casting hearing-power's limit; liberated listeners; with mind's inner sense; should enjoy.	24
आहाच बोलाची वालीफ फेडिजे। आणि ब्रह्माचियाचि आंगा घडिजे। मग सुखेसी सुरवाडिजे। सुखाचिमाजि॥	२५
शब्दांच्या वरवरचे कवच काढावे। आणि आतील ब्रह्माचे स्वरूप व्हावे। मग सुखाने रमावे। सुखाचिमध्ये॥	२५
By removing word-shell; uniting with inner Brahma-form; then happily indulging; in pleasure.	25
ऐसे हळुवारपण जरी येईल। तरीच हे उपेगा जाईल। एन्हवी आघवी गोठी होईल। मुक्याबहिरयाची॥	२६
ऐसे हळुवारपण जर येईल। तरीच हे उपयोगा जाईल। एरवी आवघी गोष्ट होईल। मुक्याबहिन्यांची॥	२६
If such tenderness happens; useful will be this; it entirely will be story else; of dumb and deaf.	26
परी ते असो आता आघवे। नलगे श्रोतयांते कडसावे। जे एथ अधिकारिये स्वभावे। निष्कामकाम॥	२७
परी ते असो आता आवघे। न लागे श्रोत्यांना तपासावे। जे येथ अधिकारी आहेत स्वभावे। निष्कामकाम॥	२७
Let it be all; no need of evaluating listeners; here they are natural authority; being desire-free.	27
जिहीं आत्मबोधाचिया आवडी। केली स्वर्गसंसाराची कुरोंडी। तेवांचूनि एथींची गोडी। नेणती आणिक॥	२८
ज्यांनी आत्मबोधाच्या आवडीपोटी। केली स्वर्गसुखाची कुरवंडी। त्यांचेवाचूनि येथीची गोडी। न जाणती दुजे॥	२८
Who with liking soul-knowledge; cast heaven's joy; except them this sweetness; none knows.	28
जैसा वायसीं चंद्र नोळखिजे। तैसा प्राकृती हा ग्रंथु नेणिजे। आणि तो हिमांशुचि जेवि खाजे। चकोराचे॥	२९
जैसा चंद्र न ओळखती कावळे। तैसा विषयासक्तास हा ग्रंथ न कळे। आणि ते चंद्रकिरण खाद्य जैसे। चकोरांचे॥	२९
As crows don't know moon; object-addict won't know this text; as moon-ray is; Chakora's food.	29
तैसा सज्ञानासी तरी हा ठावो। आणि अज्ञानासी आन गांवो। म्हणोनि बोलावया विषय पहाहो। विशेषे नाही॥	३०
तैसा सज्ञान्यासी तरी हा ठाव। आणि अज्ञान्यास अनोळखी गाव। म्हणोनि बोलावया विषय पाहता। विशेष नाही॥	३०
This is resort for savant; strange place for ignorant; so seeing object for speech; isn't special.	30
परि अनुवादलो मी प्रसंगे। ते सज्जनीं उपसाहावे लागे। आता सांगेन काय श्रीरंगे। निरोपिले जे॥	३१
परि बोलोनि गेलो मी प्रसंगे। ते सज्जनांना सोसावे लागे। आता सांगेन काय श्रीरंगाने। सांगितले जे॥	३१
But I spoke as per incident; saints have to bear that; now I will tell what Krishna; told.	31

ते बुद्धीहि आकळितां सांकडे। म्हणऊनि बोलीं विपाये सापडे। परि निवृत्तिकृपादीपउजियेडे। देखेन मी॥	३२
ती बुद्धीही आकलताना अडे। म्हणूनि हा शब्दात क्वचित सापडे। परी निवृत्तिकृपाउजेडे। देखेन मी॥	३२
<i>That intellect stumbles while knowing; so isn't caught in words; by Guru-grace light; I will see.</i>	32
जे दिठीही न पविजे। ते दिठीविण देखिजे। जरी अतींद्रिय लाहिजे। ज्ञानबळ॥	३३
जे दृष्टीला न पावे। ते दृष्टीविनाच पाहावे। जरी अतींद्रियाचे मिळेल। ज्ञानबळ॥	३३
<i>Invisible is what; that should be seen without sight; if senses beyond get; knowledge's strength.</i>	33
ना तरी धातुवादाही न जोडे। ते लोहींचि पंधरें सांपडे। जरी दैवयोगे चढे। परिसु हाता॥	३४
अथवा जे धातुतज्ज्ञासही न सापडे। ते लोहातचि सोने सापडे। जरी दैवयोगे लागे। परीस हाती॥	३४
<i>Untraceable for metallurgist; in iron is found gold; if by fate; Parisa is in hand.</i>	34
तैसी सद्गुरुकृपा होये। तरी करितां काय आपु नोहे। म्हणऊनि ते अपार मातें आहे। ज्ञानदेवो म्हणे॥	३५
तैशी सद्गुरुकृपा होय। तर केल्याने काय साध्य ना होय। म्हणूनि गुरुकृपा अपार मजवरी आहे। ज्ञानदेव म्हणे॥	३५
<i>With pious guru-grace; what is unattainable; abundant with me is guru-grace; said Dnyandeva.</i>	35
तेणें कारणे मी बोलेन। बोलीं अरूपाचे रूप दावीन। अतींद्रिय परि भोगवीन। इंद्रियांकरवी॥	३६
त्या कारणे मी बोलेन। बोलातून अरूपाचे रूप दावीन। अतींद्रिय सुख हे, परी भोगवीन। इंद्रियांकरवी॥	३६
<i>So I will talk; show form of formless from talk; make enjoy bliss beyond senses; via senses.</i>	36
आइका यश श्री औदार्य। ज्ञान वैराग्य ऐश्वर्य। हे साही गुणवर्य। वसती जेथ॥	३७
एका यश श्री औदार्य। ज्ञान वैराग्य ऐश्वर्य। हे साही गुणवर्य। वसती जेथ॥	३७
<i>Success, wealth, generosity; knowledge, asceticism, prosperity; where these six virtues; dwell.</i>	37
म्हणोनि तो भगवंतु। जो निःसंगाचा सांगातु। तो म्हणे पार्था दत्तचित्तु। होई आतां॥	३८
म्हणोनि तो भगवंतु। जो करी निःसंगाची संगत। तो म्हणे पार्था चित्त। देणारा होई आता॥	३८
<i>So that Bhagavanta; companion of ascetics said Partha, now be attentive.</i>	38

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

अनाश्रितः कर्मफलम्, कार्यं कर्म करोति यः। स संन्यासी च योगी च, न निरग्निर्नचाक्रियः॥	१
कर्मफली अनासक्त, कार्यं कर्म करीत जो। संन्यासी तोच तो योगी, त्यागे ना अग्नि ना क्रिया॥	१
<i>Who does obligatory karma sans fruit-desire; is hermit n yogi, not fire n ritual abstainer.</i>	1

आइके योगी आणि संन्यासी जनी। हे एकचि सिनाने झणी मानी। एन्हवी विचारिजती जंव दोन्ही। तंव एकचि ते॥	३९
एक योगी नि संन्यासी जनी। हे एकचि, वेगळे कधी न मानी। एरवी विचार करता नीट, दोन्ही। तव एकचि ते॥	३९
<i>Yogi and hermit; are same, them separately never treat; if carefully thought; both are same.</i>	39
सांडिजे दुजया नामाचा आभासु। तरी योगु तोचि संन्यासु। पहाता ब्रह्मीं नाही अवकाशु। दोहीमाजी॥	४०
सोडसी दोन नावांचा आभास। तरी योग तोच संन्यास। पाहता ब्रह्मस्वरूपात, नाही भेद। दोन्हीमध्ये॥	४०
<i>Shed bi-name illusion; what is yoga is renunciation; seeing Brahma-form no difference; in two.</i>	40
जैसे नामाचेनि अनारिसेपणे। एका पुरुषाते बोलावणे। का दोही मार्गी जाणे। एकचि ठाया॥	४१
जैसे वेगवेगळ्या नावाने। एकाच पुरुषाला बोलावणे। किंवा दोन्ही मार्गाने जाणे। एकाच जागी॥	४१
<i>As by different name; calling the same man; or following bi-path; to the same place.</i>	41

ना तरी एकचि उदक सहजे। परी सिनानां घटीं भरिजे। तैसे भिन्नत्व हे जाणिजे। योग संन्यासांचे।।	४२
नाहीतरी एकचि पाणी स्वभावे। परी वेगळाल्या घटी भरावे। तैसे भिन्नत्व हे जाणावे। योग संन्यासांचे।।	४२
Water is same; but by filling in different pots; so know this difference; of yoga, renunciation.	42
आइके सकळ संमते जगी। अर्जुना गा तोचि योगी। जो कर्मे करूनि रागी। नोहेचि फळीं।।	४३
एक सकळसंमतीने जगी। अर्जुना गा तोचि योगी। जो कर्मे करूनि आसक्ती। न ठेवीच फळामध्ये।।	४३
By all people's recognition; he is yogi; who on doing karmas keeps; not desire in its fruit.	43
जैसी मही हे उद्भिजे। जनी अहंबुद्धीवीण सहजे। आणि तेथिंची तिये बीजे। अपेक्षीना।।	४४
जैसी धरणी ही उपजे। जगात अहंबुद्धीवीण सहजे। आणि तेथिची ती उपजलेली बीजे। अपेक्षीना।।	४४
Like earth bears; easily without ego in world; and seeds there from sprouted; expects not.	44
तैसा अन्वयाचेनि आधारें। जातीचेनि अनुकारें। जें जेणें अवसरें। करणें पावे।।	४५
तैसा वंशपरंपरेच्या आधारे। कुळाचाराच्या अनुसारे। जे ज्या ज्या अवसरे। करणे लागे।।	४५
With support of clan-traditions; as per family-customs; what and whenever is; to be done.	45
तें तैसेचि उचित करी। परी साटोपु नोहे शरीरी। आणि बुद्धीहि करोनि फळवेरी। जायेचिना।।	४६
ते तैसेचि उचित करी। परी अहंकार न धरी शरीरी। आणि बुद्धीही येवढे करोनि फळावरी। जायेचिना।।	४६
He does same properly; but never prides bodily; intellect in spite of this, for fruits; craves not.	46
ऐसा तोचि संन्यासी। पार्था गा परियेसी। तोचि भरंवसेनिसी। योगीश्वरु।।	४७
ऐसा तोचि संन्यासी। पार्था गा ऐकसी। तोचि भरवशानिसी। योगीश्वरु।।	४७
So he is a renunciate; listen Partha; he is reliably; a Yoga-master.	47
वांचूनि उचित कर्म प्रासंगिक। त्याते म्हणे हे सांडीन बद्धक। तरी टांकोटांकी आणिक एक। मांडीचि तो।।	४८
एरवी उचित कर्म प्रासंगिक। त्याला म्हणे हे सोडीन जे बद्धक। आणि लगोलग दुसरे एक। आरंभीच जो।।	४८
For occasional karma proper; saying will abandon it which binds; and soon another; who starts.	48
जैसा क्षाळूनिया लेपु एकु। सवेचि लाविजे आणिकु। तैसेनि आग्रहाचा पाइकु। विचंबे वाया।।	४९
जैसा धुवूनिया लेप एक। लागलीच लावावा दुसरा एक। तैसा तो आग्रहाचा सेवक। कर्मात श्रमतो वाया।।	४९
Like washing one coating; and soon another applying; that servant of insistence; in vain exerts.	49
गृहस्थाश्रमाचे ओझे। कपाळी आधीचि आहे सहजे। की तेंचि संन्याससवा ठेविजे। सरिसे पुढती।।	५०
गृहस्थाश्रमाचे ओझे। कपाळी आधीच आहे सहजे। की त्यासोबत संन्यासाश्रमाचे ठेविजे। सोबत पुन्हा।।	५०
Burden of householder-ship; bearing already on head; adding renunciation-ship; for company.	50
म्हणूनि अग्निसेवा न सांडिता। कर्माची रेखा नोलांडिता। आहे योगसुख स्वभावता। आपणपांचि।।	५१
म्हणूनि अग्निसेवा न सोडिता। प्राप्त कर्माची रेखा नोलांडिता। आहे योगसुख स्वभावतः। आपणाचिमध्ये।।	५१
So not discarding fire-ritual; or crossing karma limit; yoga-bliss naturally exists; within us.	51

यं संन्यासमिति प्राहुः, योगं तं विद्धि पाण्डव। न ह्यसंन्यस्तसंकल्पो, योगी भवति कश्चन।। २

संन्यास सांगती ज्यास, योग तो जाण पांडवा। न त्यागिताच संकल्प, योगी होता न ये कधी।। २

Know what is renunciation is yoga; sans discarding planning, none would be yogi. 2

ऐके संन्यासी तोचि योगी। ऐसी एकवाक्यतेची जगी। गुढी उभविली अनेगी। शास्त्रांतरी।।	५२
ऐक संन्यासी तोचि योगी। ऐसी एकवाक्यतेची जगी। गुढी उभविली अनेकांनी। शास्त्रामध्ये।।	५२
Hear renunciate is also yogi; in world of such unity; banner is hoisted by many; in scriptures.	52
आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं, कर्म कारणमुच्यते। योगारूढस्य तस्यैव, शमः कारणमुच्यते।।	३
करु जाता मुनी योग, कर्म साधन बोलिले। योगारूढास त्यालाच, शम साधन बोलिले।।	३
For sage attempting yoga, karma is means; for yoga-achiever, peace is means.	3
जेथ संन्यासिला संकल्पु तुटे। तेथेचि योगाचे सार भेटे। ऐसे हे अनुभवाचेनि धटे। सांचे जया।।	५३
जेथ त्यागिलेला संकल्पही तुटे। तेथेच योगाचे सार भेटे। ऐसे हे अनुभवाच्या तराजूने। खरे झाले जया।।	५३
Where cast planning severs; there meets yoga-essence; it by experience-balance; who realized.	53
आतां योगचळाचा निमथा। जरी ठाकावा आथि पार्था। तरी सोपाना या कर्मपथा। चुका झणी।।	५४
आता योगपर्वताचा माथा। जरी गाठावयाचा असेल पार्था। तरी पायच्या या कर्मपथाच्या। चुकवू नको।।	५४
Now yoga-mountain top; Partha, if it is to be reached; karma-path steps; shouldn't be missed.	54
येणे यमनियमांचेनि तळवटे। रिगे आसनाचिये पाउलवाटे। येई प्राणायामाचेनि आडकंठे। वरौता गा।।	५५
या यमनियमाच्या पायथ्याने। निघे आसनाच्या पायवाटेने। येई प्राणायामाच्या आडकड्याने। मध्यासी गा।।	५५
From pious behaviour, conduct code base; by posture-path; by breath-control reaches; midway.	55
मग प्रत्याहाराचा आधाडा। जो बुद्धीचियाहि पाया निसरडा। जेथ हटिये सांडिती होडा। कडेलग।।	५६
मग विषयत्यागाचा अर्धा कडा। जो बुद्धिच्याही पाया निसरडा। जेथ हठयोगी सोडिती हेका। कडेलोट भये।।	५६
On cliff of object-riddance; slippery for intellect's feet; Hathayogis shed resolve; fearing fall.	56
तरी अभ्यासाचेनि बळें। प्रत्याहारी निराळे। नखी लागेल ढाळे ढाळे। वैराग्याची।।	५७
तरी अभ्यासाच्या बळाने। प्रत्याहाराच्या निरालंब भूमिकेने। नखे रोऊ लागतील हळु हळु। वैराग्याची।।	५७
With study-strength; and sense-restraint pose; nails will slowly take grip; of asceticism.	57
ऐसा पवनाचेनि पाठारें। येता धारणेचेनि पैसारे। क्रमी ध्यानाचे चवरे। सांडे तंव।।	५८
ऐसा प्राणअपानाच्या वहनाने। येता धारणेच्या प्रशस्त मार्गाने। चालतो ध्यानाचे शिखर। गाठेस्तव।।	५८
By both breath flows; on mind-concentration highway; he walks to meditation-peak; till reached.	58
मग त्या मार्गाची धाव। पुरेल प्रवृत्तीची हाव। जेथ साध्यसाधना खेव। समरसे होय।।	५९
मग त्या मार्गाची थांबेल धाव। पुरेल प्रवृत्तीची हाव। जेथ साध्यसाधनाचे आलिंगन। समरसाने होय।।	५९
That path's race ends; craze of tendencies ceases; both means and end embrace; in unification.	59
जेथ पुढील पैस पारुखे। मागील स्मरावे ते ठाके। ऐसिये सरिसीये भूमिके। समाधि राहे।।	६०
जेथ पुढील मार्ग ओसरे। मागील स्मरावे ते न स्मरे। ऐशा ऐक्याच्या भूमिकेमध्ये। समाधी राहे।।	६०
Where further path ends; no past-memory remains; in such unity-pose; contemplation dwells.	60
येणे उपायें योगरूढु। जो निरवधि जाहला प्रौढु। त्याचिया चिन्हांचा निवाडु। सांगेन आइके।।	६१
या उपायाने योगरूढ। जो बराच झाला अनुभवाने प्रौढ। त्याच्या लक्षणांचे रूप स्पष्ट। सांगेन ऐक।।	६१
Yoga achiever by these means; who matured with experience; nature of his signs; I tell, listen.	61

यदा हि नेन्द्रियार्थेषु, न कर्मस्वनुषज्जते। सर्वसंकल्पसंन्यासी, योगारूढस्तदोच्यते॥ ४
जेव्हा न विषयामध्ये, न कर्मातहि सकत जो। सर्व संकल्प त्यागीले, योगारूढ तथा म्हणा॥ ४
Who isn't attached to object or karma; and casts all planning, call him as yoga-achiever. 4

तरी ज्याचिया इंद्रियांचिया घरा। नाही विषयांचिया येरझारा। जो आत्मबोधाचिया वोवरां। पहुडला असे॥ ६२
तरी ज्याच्या इंद्रियांच्या घरा। नाही विषयांच्या येरझारा। जो आत्मबोधाच्या तळघरामध्ये। निजला असे॥ ६२
At whose sense-house; stop frequenting objects; who into soul-knowledge basement; has slept. 62
ज्याचे सुखदुःखाचेनि आंगें। झगटले मानस चवो नेघे। विषय पासींही आलिया से न रिघे। हे काय म्हणऊनि॥ ६३
ज्याचे सुखदुःख झगटले आंगे। तरी मन न होय जागे। विषय जवळ आले तरी दखल न घे। हे काय म्हणूनि॥ ६३
By pain-pleasure's onslaught; mind isn't awakened; if objects r nearer, cares not; with enquiry. 63
इंद्रिये कर्माच्या ठायी। वाढीनली परि कही। फळहेतूची चाड नाही। अंतःकरणी॥ ६४
इंद्रिये कर्माच्या अंतरी। प्रवृत्त झाली कधी जरी। फळहेतूची इच्छा नाही तरी। अंतःकरणी॥ ६४
Senses while in karma; even if induced incidentally; never desire for fruit-motive; in heart. 64
असतेनि देहें एतुला। जो चेतुचि दिसे निदेला। तोचि योगारूढ भला। वोळखे तू॥ ६५
असूनिही देहधारी असला। जो जागाचि जरी, दिसे निजलेला। तोच योगतज्ज्ञ चांगला। ओळख तू॥ ६५
In spite of being in body-form; who appears asleep though awake; he is yoga-expert; know it. 65
तेथ अर्जुन म्हणे अनंता। हे मज विस्मो बहु आइकता। सांगे तथा ऐसी हे योग्यता। कवणे दीजे॥ ६६
तेव्हा अर्जुन म्हणे अनंता। मज विस्मय बहुत हे ऐकता। सांग त्याला अशी योग्यता। कोणी दिली? ६६
Then Arjuna said; on listening this I am amazed; tell such capability to him; who granted? 66

उद्धरेदात्मनाऽऽत्मानं, नात्मानमवसादयेत्। आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुः, आत्मैव रिपुरात्मनः॥ ५
उद्धरावा स्वये आत्मा, न करावी अधोगती। बंधू स्वये स्वतःचाच, स्वतःचाच रिपू स्वतः॥ ५
One should elevate his soul, not debase it; for it is your brother and your foe too. 5

तंव हासोनि कृष्ण म्हणे। तुझे नवल ना हे बोलणे। कवणासि काय दीजेल कवणे। येथ अद्वैती इये॥ ६७
तव हासोनि कृष्ण म्हणे। तुझे नवलाईचे ना हे बोलणे। कोणासि काय दिले कोणी। अद्वैतात या॥ ६७
So Krishna said smilingly; your talk is strange; to whom who gave what; in this non-duality. 67
पैं व्यामोहाचिया शेजे। बळिया अविद्या निद्रित होईजे। ते वेळी दुःस्वप्न हा भोगिजे। जन्ममृत्यूंचा॥ ६८
परी महामोहाच्या शेजेवरी। प्रबळ अज्ञानात झोपी जाई। त्या वेळी दुष्ट स्वप्न हा पाही। जन्ममृत्यूंचे॥ ६८
But on great lure bed; asleep in strong ignorance; that time, evil dream he sees; of birth-death. 68
पाठी अवसांत ये चवो। तैं ते अवघेचि होय वावो। ऐसा उपजे नित्य सद्भावो। तोहि आपणपांचि॥ ६९
मग अकस्मात् जाग येते। तेव्हा अवघेच खोटे दिसते। ऐसा नित्य सद्भाव उपजे। तोही आपणाचिमध्ये॥ ६९
Then on abrupt awakening; all appears false; such ever pious feeling erupts; only within us. 69
म्हणऊनि आपणचि आपणपेया। घातु कीजतु असे धनंजया। चित्त देऊनि नाथिलीया। देहाभिमाना॥ ७०
म्हणूनि आपणचि आपणया। घात करीत असतो धनंजया। चित्त देऊनि नसलेल्या। देहाभिमानाकडे॥ ७०
So we our own; create doom, Dhananjaya; by paying attention to non-existent; body-ego. 70

बन्धुरात्माऽऽत्मनस्तस्य, येनात्मैवात्मना जितः। अनात्मनस्तु शत्रुत्वे, वर्तेतात्मैव शत्रुवत्॥	६
बंधु आत्मा स्वतः त्याचा, ज्याने आत्माच जिंकिला। आत्म्यासी परि शत्रुत्व, वर्ते आत्माहि शत्रुवत्॥	६
Soul is brother of him who conquers soul; soul is enemy of him having enmity with soul.	6

हा विचारूनि अहंकारु सांडिजे। मग असतीच वस्तु होईजे। तरी आपली स्वस्ति सहजे। आपण केली॥	७१
हा विचार करूनि अहंकार सोडिजे। मग असलेलेच ब्रह्म होईजे। तरीच आपले कल्याण सहजे। आपण केले॥	७१
Thinking like this, shed ego; become existing Brahma; only then our wellbeing easily; we do.	71
एहवी कोशकीटकाचिया परी। आपणपया आपण वैरी। जो आत्मबुद्धि शरीरी। चारुस्थळी॥	७२
एरवी कोशकीटकाच्या परी। तो आपल्याला आपणच वैरी। जो आत्मबुद्धी शरीरी। धारण करी॥	७२
Else like a cocooned worm; he becomes own enemy; who self-sense in his body; maintains.	72
कैसे प्राप्तीचिये वेळे। निदैवा अंधळेपणाचे डोहाळे। की असते आपुले डोळे। आपण झाकी॥	७३
कैसे प्राप्तीच्या वेळे। दैवहीनास आंधळेपणाचे डोहाळे। की असलेले आपलेच डोळे। आपण झाकी॥	७३
How as prosperity becons; unlucky has urge for blindness; those existing own eyes; he shuts.	73
का कवण एक भ्रमलेपणे। मी तो नव्हे गा चोरलो म्हणे। ऐसा नाथिला छंदु अंतःकरणें। घेऊनि ठाके॥	७४
किंवा कोणी एक भ्रमलेपणे। मी तो नव्हे गा चोरलो म्हणे। ऐसा नसलेला छंद अंतःकरणे। घेऊनि राहे॥	७४
Or as deluded one; says I am not that, I am stolen; in mind false fancy such; he entertains.	74
एहवी होय ते तोचि आहे। परि काई कीजे बुद्धि तैशी नोहे। देखा स्वप्नींचेनि घाये। कीं मरे साचे॥	७५
एरवी होता तो तोचि आहे। परी काय करावे बुद्धी तैशी नोहे। पहा स्वप्नातल्या घावाने। का मरे खरोखरी?	७५
He is what he was; but what to do, intellect isn't such; with strike in dream; is one really slain?	75
जैसी ते शुकाचेनि आंगभारें। नळिका भोविन्नली एरी मोहरे। तरी तेणे उडावे परि न पुरे। मनशंका॥	७६
जैशी त्या पोपटाच्या अंगभारे। फासाची नळी फिरली पुढेरे। तरी त्याने उडावे परी न पुरे। मनशंका॥	७६
Due to parrots weight; cage pipe turns ahead; it should have fled, but deficient; is mind-doubt.	76
वायांचि मान पिळी। अटुवे हियें आवळी। टिटांतु नळी। धरूनि ठाके॥	७७
उगाच मानेला पीळ भरी। घट्ट छातीला आवळी। आणि चवड्यात नळी। धरूनि राहे॥	७७
Unnecessarily neck it twists; tightly chest it shrinks; and pipe in claws; it catches.	77
म्हणे बांधला मी फुडा। ऐसिया भावनेचिया पडे खोडा। कीं मोकळिया पायांचा चवडा। गोवी अधिके॥	७८
म्हणे बांधला गेलो मी पुरा। अशा भावनेचा पडे खोडा। आणि मोकळ्या पायांचा चवडा। गुंतवी अधिक॥	७८
It says I am fully bound; being caught in such thought; with free claws; more it tightens.	78
ऐसा काजेवीण आंतुडला। तो सांग पां काय आणिकें बांधला। मग न सोडीच जन्ही नेला। तोडूनि अर्धा॥	७९
असा कारणाविनाच अडकला। तो सांग बा काय दुसऱ्याने बांधला? मग न सोडीच जरी नेला। तोडूनि अर्धा॥	७९
It is unduly trapped; by someone else is it tied? It leaves not even taken away; cutting in half.	79
म्हणऊनि आपणपया आपणचि रिपु। जेणे वाढविला हा संकल्पु। येर स्वयंबुद्धि म्हणे बापु। जो नाथिले नेघे॥	८०
म्हणूनि आपला आपणच रिपु। ज्याने वाढविला हा संकल्पु। तो स्वयंबुद्धी, म्हणे बापु। जो नसलेले ना घे॥	८०
He is his enemy; who increases planning; he is self-intelligent; who takes not non-existent.	80

जितात्मनः प्रशान्तस्य, परमात्मा समाहितः। शीतोष्णसुखदुःखेषु, तथा मानापमानयोः॥	७
जितात्म्याच्याच शांतीत, परमात्मा विसावतो। शीतोष्णसुखदुःखात, तसा मानापमानिही॥	७
Supreme soul rests in peace of soul-conqueror; same in cold-hot, bliss-pain, fame-blame.	7

तया स्वांतःकरणजिता। सकळकामोपशांता। परमात्मा परीता। दूर नाही॥	८१
त्या स्वांतःकरणजिताला। सकळकामना उपशांत करणाऱ्याला। परमात्मा निराळा असा। दूर नाही॥	८१
For this self-conqueror; subduing all desires; supreme soul is separately; not far away.	81
जैसा किडाचा दोष जाये। तरी पंधरे तेचि होये। तैसे जीवा ब्रह्मत्व आहे। संकल्पलोपी॥	८२
जैसा हिणकसाचा दोष जाये। तरी शुद्ध सोने तेच होये। तैसे जीवास ब्रह्मत्व आहे। संकल्प लोपता॥	८२
On removing impurity; pure gold gained; being gains Brahma-essence; as planning vanishes.	82
हा घटाकारु जैसा। निमालिया तया अवकाशा। नलगे मिळो जाणे आकाशा। आना ठाया॥	८३
हा घटाचा आकार जैसा। घट फुटता आतील अवकाशा। न लागे मिळो जाणे आकाशाविना। अन्य ठाया॥	८३
Like this pot's shape; as pot breaks, inside space; needs not to go than sky; anywhere else.	83
तैसा देहाहंकारु नाथिला। हा समूळ जयाचा नाशिला। तोचि परमात्मा संचला। आधींचि आहे॥	८४
तैसा देहअहंकार नसलेला। हा समूळ ज्याचा नष्ट झाला। तोचि परमात्मा भरलेला। मुळचाच आहे॥	८४
Whose false body-pride; has fully vanished; he with supreme soul is filled; that already existed.	84
आता शीतोष्णाचिया वाहणी। तेथ सुखदुःखांची कडसणी। इये न समाती काही बोलणी। मानापमानाची॥	८५
आता शीतउष्णाचे प्रवाही। तेथ सुखदुःखाची ओळख नाही। आता न राहती बोलणी काही। मान अपमानाची॥	८५
In flows of cold-hot; no knowledge of pleasure-pain; now no talk remains; of respect-insult.	85
जे जया वाटा सूर्यु जाये। तेउते तेजाचे विश्व होये। तैसे तया पावे ते आहे। तोचि म्हणुनी॥	८६
कारण ज्या वाटेने सूर्य जाये। तिकडे तेजोमय विश्व होये। तैसे त्यास जे मिळते आहे। ते तोच म्हणुनी॥	८६
Wherever sun travels; brightened world becomes; so whatever he gains; is due to him alone.	86
देखे मेघौनि सुटती धारा। तिया न रुपती जैसिया सागरा। तैशी शुभाशुभे योगीश्वरा। नव्हती आने॥	८७
पहा मेघातून सूटती धारा। त्या न रुपती जैशा सागरा। तैशी शुभाशुभ कर्मे योगीश्वरा। नाही वेगवेगळी॥	८७
As rain-shower; pricks not ocean; so good-bad karmas for yoga-master; aren't different.	87

ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा, कूटस्थो विजितेन्द्रियः। युक्त इत्युच्यते योगी, समलोष्टाश्मकाञ्चनः॥	८
ज्ञानविज्ञान तृप्तात्मा, अविकारी जितेंद्रिय। सिद्ध ऐसा म्हणे योगी, सम सोने शिळा मृद॥	८
Knowledge-science soul-content, faultless, sense-winner Yogi treats same gold, stone, clod.	8

जो हा विज्ञानात्मकु भावो। तया विचारिता जाहला वावो। मग लागला जंव पाहो। तंव ज्ञान ते तोचि॥	८८
जो हा नामरूपात्मक प्रपंच। तया विचारांती वाटला व्यर्थ। मग लागला जव ज्ञानाने पाहो। तव ज्ञान स्वतःच तो॥	८८
World of name-forms; on thinking he felt vainly; as he sees with knowledge; he is that knowledge.	88
आता व्यापकु की एकदेशी। हे ऊहापोही जे ऐसी। ते करावी ठेली आपैसी। दुजेनवीण॥	८९
आता व्यापक की एकदेशी। हे ऊहापोहे जावे सिद्ध करण्यासी। ते करणेच थांबे आपोआप। दुजेपणाविण॥	८९
Whether he is confined or extensive; proving that argument; that naturally ceases; sans duality.	89

- ऐसा शरीरिच परि कौतुके। परब्रह्माचेनि पाडे तुके। जेणे जितली एके। इंद्रिये गा॥ ९०
- ऐसा देहधारीच परी कौतुके। परब्रह्माची बरोबरी करे। ज्याने जिंकिली एकसरे। इंद्रिये गा॥ ९०
- While in body-form; equating with absolute Brahma; who conquered thoroughly; senses. 90
- तो जितेंद्रियु सहजे। तोचि योगयुक्तु म्हणिजे। जेणे साने थोर नेणिजे। कवणे काळी॥ ९१
- तो जितेंद्रिय स्वभावतः। तोच योगयुक्त म्हणावा। ज्याने लहानथोर न जाणावा। कोण्या काळी॥ ९१
- That natural sense-controller; he is called yoga-united; who treats not as great-small; anytime. 91
- देखे सोनयाचे निखळ। मेरुयेसणे दिसाळ। आणि मातियेचे डिखळ। सरिसेचि मानी॥ ९२
- पहा सोन्याचे चोख। पर्वताएवढे ढीग। आणि मातीचे ढेकूळ। सारखेच मानी॥ ९२
- Look, of pure gold; heaps like mountain; and earth's clod; on par he treats them. 92
- पाहता पृथ्वीचे मोल थोडे। ऐसे अनर्घ्य रत्न चोखडे। देखे दगडाचेनि पाडे। निचाडु ऐसा॥ ९३
- पाहता पृथ्वीचे मोल थोडे। ऐसे अनमोल रत्नही चोखडे। देखे दगडासारिखे। निरिच्छ जो ऐसा॥ ९३
- Appearing earth's value trivial; such invaluable pure jewel; treats as stone; who is desire-free. 93
- सुहृन्मित्रार्युदासीन, मध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु। साधुष्वपि च पापेषु, समबुद्धिर्विशिष्यते॥ ९
- सखा मित्र रिपू दूजा, मध्यस्थ द्वेष्य बंधुही। साधूत आणि पाप्यात, समबुद्धी विशेष तो॥ ९
- Same to lover, friend, foe, stranger, mediator, hateful, brother, sage, sinner, he is special. 9
- तेथ सुहृद आणि शत्रू। कां उदासु आणि मित्रू। हा भावभेदु विचित्रु। कल्पू कैचा॥ ९४
- तेथ सुहृद आणि शत्रू। किंवा परका आणि मित्रू। हा भावभेद विचित्रू। कल्पे कैसा? ९४
- There foe and friend; or other and comrade; such discrimination strange; how would he imagine? 94
- तया बंधु कोण काह्याचा। द्वेषिया कवणु तयाचा। मीचि विश्व ऐसा जयाचा। बोधु जाहला॥ ९५
- त्याला बंधु कोण कशाचा। द्वेष कोण करेल त्याचा। मीच विश्व ऐसा ज्याचा। बोध झाला॥ ९५
- For him brother is none; and will hate him none; I am as cosmos; who has realized. 95
- मग तयाचिये दिठी। अधमोत्तम असे किरीटी। काय परिसाचिया कसवटी। वानिया कीजे॥ ९६
- मग त्याची दृष्टी। तिला अधम उत्तम नसे किरीटी। काय सोने परिसाच्या कसोटीचे। वेगवेगळे होई॥ ९६
- Then his vision; has no worst-best, Kiriti; is quality of gold tested by Parisa; different? 96
- ते जैशी निर्वाण सूवर्णुचि करी। तैसी जयाची बुद्धि चराचरी। होय साम्याची उजरी। निरंतर॥ ९७
- तो जैसे संपूर्ण सोनेच करी। तैशी ज्याच्या बुद्धीमध्ये चराचरी। होय साम्याची पहाट तरी। निरंतर॥ ९७
- As it fully turns into gold; so into his intellect in world; equality-dawn is there; forever. 97
- जे ते विश्वाळंकाराचे विसुरे। जरी आहाती आनाने आकारे। तरी घडले एकेचि भांगारें। परब्रह्मै॥ ९८
- जे ते विश्वालंकाराचे विस्तार। जरी असती वेगवेगळे आकार। तरी घडले एकाच सुवर्णाचे। परब्रह्मरूप॥ ९८
- Cosmic ornament's expanse; has different forms; of same gold are crafted; from Brahma-form. 98
- ऐसे जाणणे जे बरवे। ते फावले तया आघवे। म्हणोनि आहाचवाहाचे न झकवे। येणे आकारचित्रे॥ ९९
- ऐसे जाणणे जे यथार्थ। ते फावले त्याला सर्व। म्हणोनि तो वरवरच्या न फसे। आकारचित्रांस या॥ ९९
- Whatever worth knowing is; he gained all; so he isn't deceived by superficial; form-pictures. 99

- घापे पटामाजी दृष्टी। दिसे तंतूची सैघ सृष्टी। परि तो एकवांचूनि गोठी। दुजी नाही॥ १००
- टाकता वस्त्रामध्ये दृष्टी। दिसे तंतूचीच पूर्ण सृष्टी। परी त्या एका तंतूवाचूनि दुसरी। गोष्टच नाही॥ १००
- As cloth is seen; appears only world of yarn; but other than that yarn; nothing exists.* 100
- ऐसेनि प्रतीती हे गवसे। ऐसा अनुभव जयाते असे। तोचि समबुद्धि हे अनारिसे। नव्हे जाणे॥ १०१
- अशा प्रतीतीने एकत्व गवसे। ऐसा अनुभव ज्यास असे। तोचि समबुद्धी हे वेगळेसे। नव्हे जाणे॥ १०१
- Finding unity by knowledge; who experienced; he is equality-knower, it isn't different; know it.* 101
- जयाचे नाव तीर्थरावो। दर्शनें प्रशस्तीसि ठावो। जयाचेनि संगे ब्रह्मभावो। भ्रंतासी॥ १०२
- ज्याचे नाव तीर्थराव। दर्शनाने समाधानास ठाव। ज्याचे संगतीने मिळे ब्रह्मभाव। भ्रंतासही॥ १०२
- Whose name is sacred; by sight satisfied; in his company Brahma-sense is gained; by deluded.* 102
- जयाचेनि बोलें धर्मु जिये। दिठी महासिद्धीते विये। देखे स्वर्गसुखादि इये। खेळु जयाचा॥ १०३
- ज्याच्या बोलाने धर्म जगे। दृष्टी महासिद्धीला उपजे। पहा स्वर्गसुखादी समस्त हे। खेळ ज्याचे॥ १०३
- Religion survives by his words; vision bears great yogic powers*; all heaven-joys; are his play.* 103
- विपाये जरी आठवला चित्ता। तरी दे आपुली योग्यता। हे असो तयातें प्रशंसिता। लाभु आधि॥ १०४
- सहज जरी स्मरला चित्ता। तरी ते स्मरण दाखवी आपली योग्यता। हे असो त्याला प्रशंसिता। लाभचि मिळे॥ १०४
- Merely remembering him; that reveals its worth; so by praising him; only benefit is gained.* 104
- योगी युञ्जीत सततम्, आत्मानं रहसि स्थितः। एकाकी यतचित्तात्मा, निराशीरपरिग्रहः॥ १०
- योगी स्थिरावतो नित्य, स्वतः एकांत बैसुनी। एकटा युक्त चित्तात्मा, निरासक्त असंग्रही॥ १०
- Yogi ever firms sitting in solitude; alone uniting mind-heart, sans affinity and possession.* 10
- पुढती अस्तवेना ऐसे। जया पाहले अद्वैतदिवसे। मग आपणपांचि आपण असे। अखंडित॥ १०५
- पुन्हा अस्तवेना ऐसे। ज्याला उजाडले अद्वैतदिवसे। मग आपल्याच ठायी आपण असे। अखंडित॥ १०५
- As setting never happens; for who non-duality day dawns; in own soul he remains; forever.* 105
- ऐसिया दृष्टी जो विवेकी। पार्था तो एकाकी। सहजे अपरिग्रही जे तिही लोकी। तोचि म्हणुनि॥ १०६
- ऐशा दृष्टीने जो विवेकी। पार्था तो एकमेव जगी। सहज असंग्रही, जो व्यापला तिन्ही लोकी। तोच म्हणुनी॥ १०६
- Being discerning; he is unique in world; easily non-possessive, he occupies tri-world; by him.* 106
- ऐसिये असाधारणे। निष्पन्नाची लक्षणे। आपुलेनि बहुवसपणें। कृष्ण म्हणे॥ १०७
- अशी असाधारणपणे। प्राप्त पुरुषाची लक्षणे। आपल्या सर्वज्ञपणे। श्रीकृष्ण म्हणे॥ १०७
- Such extraordinarily; are perfected-person's signs; by own omniscience; Krishna says.* 107
- तो ज्ञानियांचा बापु। देखणेयांचे दिठीचा दीपु। जया दादुलयाचा संकल्पु। विश्व रची॥ १०८
- तो सर्व ज्ञान्यांचा बाप। पाहणाऱ्यांच्या दृष्टीचा दीप। ज्या सर्वसमर्थाचा संकल्प। विश्व रची॥ १०८
- He is all savants' father; light of seers' vision; planning of which omnipotent; creates cosmos.* 108
- प्रणवाचिये पेठे। जाहले शब्दब्रह्म माजिठे। ते जयाचिये यशा धाकुटे। वेदू न पुरे॥ १०९
- ॐकाराच्या पेठेमध्ये। झाले वेदब्रह्माचे वस्त्र थिटे। ते ज्याचे यशाला धाकटे पडे। वेदावया न पुरे॥ १०९
- In Aum- market; Veda-cloth* fell short; dwarfed before God's virtues; draping it wasn't enough.* 109

- जयाचेनि आंगिके तेजें। आवो रविशशीचिये वणिजे। म्हणऊनि जग हे वेसजे-। वीण असे तया॥ ११०
- ज्याच्या आंगिक तेजामुळे। वृद्धी रविचंद्राच्या व्यापारा मिळे। म्हणूनि जग हे प्रकाशहीन असे। त्याच्याविना॥ ११०
- By whose body brilliance; sustains sun-moon's activities; world is lightless; without him.** 110
- हा गा नांवची एक जयाचें। पाहतां गगनही दिसे टांचे। गुण एकेक काय तयाचे। आकळशील तूं॥ १११
- हो गा नामची एक ज्याचे। पाहता गगनही दिसे खुजे। गुण एक एक काय त्याचे। जाणशील तू? १११
- With whose name; dwarfed sky appears; which one of his virtues; will you know?** 111
- म्हणोनि असो हे वानणे। सांगो नेणो कवणाची लक्षणे। दावावी मिषे येणे। का बोलिलो ते॥ ११२
- म्हणोनि असो हे वानणे। सांगितली नेणो कोणाची लक्षणे। दाखविण्याच्या निमित्ताने। जी बोललो आम्ही॥ ११२
- Let be praise; don't know told whose qualities; in name of describing; that I talked.** 112
- एके द्वैताचा ठावोचि फेडी। ते ब्रह्मविद्या कीजेल उघडी। तरि अर्जुना पढिये हे गोडी। नासेल हन॥ ११३
- एका द्वैताचा ठावच फेडी। ती ब्रह्मविद्या जर केली उघडी। तर अर्जुन मज आवडतो ही गोडी। नासेल पहा॥ ११३
- Banishing duality; if that Brahma-knowledge is revealed; my love for Arjuna; will be soiled.** 113
- म्हणोनि ते तैसे बोलणे। नव्हे सपातळ आड लावणे। केले मनचि वेगळवाणे। भोगावया॥ ११४
- म्हणोनि ते तैसे बोलणे। नव्हे मध्ये पातळ आडपडदा लावणे। केले मनचि वेगळवाणे। प्रेमसुख भोगावया॥ ११४
- So such talk; nay, thin veil in between to be held; mind is separated; to enjoy love-pleasure.** 114
- जया सोहंभाव हा अटकु। मोक्षसुखालागोनि रंकु। तयाचिये दिठीचा झणे कळंकु। लागेल तुझिया प्रेमा॥ ११५
- जे सोऽहंभावातच अडकले। मोक्षसुखासाठी दीन झाले। त्यांचे नजरेची नजाणो दृष्ट। लागेल तुझ्या प्रेमाला॥ ११५
- Who caught in 'I am that' sense; pitiful for liberation-bliss; their evil eye; may cast your love.** 115
- विपाये अहंभाव ययाचा जाईल। मी तेंचि हा जरी होईल। तरि मग काय कीजेल। एकलेया॥ ११६
- कदाचित अहंभाव याचा जाईल। मी तेच हा जर होईल। तर मग काय करावे। मी एकट्याने? ११६
- Probably his ego may be lost; if he unites with me; then what would do; I alone?** 116
- दिठीचि पाहता निविजे। का तोंड भरोनि बोलिजे। नातरी दाटूनि खेव दीजे। ऐसे कोण आहे॥ ११७
- दृष्टीने पाहताच निवावे। किंवा तोंड भरोनि बोलावे। नाहीतरी दाटूनि आलिंगन द्यावे। ऐसे मला कोण आहे॥ ११७
- To see coolly; or to talk mouth-fully; to embrace lovingly; who else is there for me?** 117
- आपुलिया मना बरवी। असमाई गोठी जीवीं। ते कवणेसि चावळावी। जरी ऐक्य जाहले॥ ११८
- आपल्या मनास बरवी। सामावली नाही जी जीवी। गोष्ट ती कुणाशी चाळवावी। जरी ऐक्य याचे झाले॥ ११८
- By mind relished; to heart which isn't confined; with whom to be shared story; if he is united.** 118
- इया काकुळती जनार्दनें। अन्योपदेशाचेनि हातासनें। बोलांमाजी मन मनें। आलिंगू सरले॥ ११९
- अशा काकुळतीत जनार्दने। दुसऱ्यास उपदेशण्याच्या हातोटीने। बोलबोलता देवाचे मन पार्थमनास। आलिंगून गेले॥ ११९
- Janardana overwhelmed; in advising being skilled; Lord's mind with Partha's mind; embraced.** 119
- हे परिसता जरी कानडे। तरी जाण पां पार्थ उघडे। कृष्णसुखाचेचि रूपडे। वोतले गा॥ १२०
- हे ऐकता जरी होते अवघडणे। तरी समजून घ्यावे की, पार्थ हा उघडपणे। कृष्णसुखाचे रूपडे। सजीव गा॥ १२०
- For ears this is awkward; but know that Partha is openly; Krishna-bliss image; alive.** 120

हे असो वयसेचिये शेवटी। जैसे एकचि विये वांझोटी। मग ते मोहाचि त्रिपुटी। नाचो लागे॥	१२१
हे असो तरुण वयाच्या शेवटी। जैसे एकचि प्रसवे वांझोटी। मग ती मोहाची मूर्ती। नाचो लागे॥	१२१
<i>At age advanced; like sterile woman bearing child; then that lure-idol; starts dancing.</i>	121
तैसे जाहले अनंता। ऐसे तरि मी न म्हणता। जरी तयाचा न देखता। अतिशयो एथ॥	१२२
तैसे झाले श्रीअनंता। ऐसे तरी मी न म्हणता। जर त्यांचा पाहिला नसता। प्रेमाचा अतिरेक येथे॥	१२२
<i>For Ananta so happened; this I won't have said; not seen I had; excess of love here.</i>	122
पाहा पां नवल कैसे चोज। के उपदेशु कउते झुंज। परि पुढे वालभाचे भोज। नाचत असे॥	१२३
पहा बा नवल कैसे लाडप्रेम। कोण तो उपदेश काय तो संग्राम। परी पुढे प्रेमाचे सोंग। नाचत आहे॥	१२३
<i>See how wondrous is love; what a war, what an advice; love-incarnate in front; is dancing.</i>	123
आवडी आणि लाजवी। व्यसन आणि शिणवी। पिसे आणि न भुलवी। तरी तेचि काई॥	१२४
आवड आणि पूर्तीसी लाजवी। व्यसन आणि शिणवी। वेड आणि ते न भुलवी। तर ते वेडच कसले?	१२४
<i>If love is fulfilment is shaming; addiction is exhausting; craze isn't luring; what is madness?</i>	124
म्हणऊनि भावार्थु तो ऐसा। अर्जुन मैत्रियेचा कुवासा। कीं सुखें शृंगारलिया मानसा। दर्पणु तो॥	१२५
म्हणूनि भावार्थ तो ऐसा। अर्जुन मैत्रीचा निवास जैसा। किंवा सुखाने शृंगारलेल्या मानसा। जणु दर्पण तो॥	१२५
<i>Essence is that; Arjuna is like friendship-resort; or for mind adorned by bliss; he is mirror.</i>	125
यापरी बाप पुण्यपवित्र। जगी भक्तबीजासि सुक्षेत्र। तो कृष्णकृपे पात्र। याचिलागी॥	१२६
यापरी अर्जुन पुण्यवान पवित्र। जगात भक्तिबीज पेरण्यास उत्तम क्षेत्र। तो कृष्णकृपेस पात्र। याचिसाठी॥	१२६
<i>Arjuna is virtuous holi; field for sowing devotion-seed; worthy of Krishna-grace; for the same.</i>	126
हो कां आत्मनिवेदनातळीची। जे पीठिका होय सख्याची। पार्थु अधिष्ठात्री तेथिंची। मातृका गा॥	१२७
हो का आत्मनिवेदनाच्या खालची। जी पीठिका आहे सख्यभक्तीची। पार्थ अधिष्ठात्री तेथिची। देवता गा॥	१२७
<i>A notch below surrender-devotion¹; seat of friendship-devotion²; Partha is presiding; deity there.</i>	127
पासींचि गोसावी न वानिजे। मग पाइकाचा गुण घेईजे। ऐसा अर्जुनूचि तो सहजे। पढिये हरी॥	१२८
जवळच्या स्वामीसी न स्तवावे। आणि तो सोडूनि सेवकाचे गुण गावे। ऐसा अर्जुनच तो स्वभावे। आवडे हरिसी॥	१२८
<i>Not praising master nearby; praising devotee's quality; such Arjuna was naturally; dear to Hari.</i>	128
पाहा पां अनुरागें भजे। जे प्रियोत्तमें मानिजे। पतीहीहूनि काय न वर्णिजे। पतिव्रता॥	१२९
सांग बरे जी प्रीतीने भजे। तिला तो पतीही मान दे। पतीहूनही काय अधिक नाही वर्णिली जात। पतिव्रता?	१२९
<i>With love devoted; by husband respected; isn't more than him described; a faithful wife?</i>	129
तैसा अर्जुनुचि विशेषें स्तवावा। ऐसे आवडले मज जीवा। जे तो त्रिभुवनींचिया दैवां। एकायतनु जाहला॥	१३०
तैसा अर्जुनुचि विशेषे स्तवावा। ऐसे वाटले माझ्या जीवा। कारण तो त्रिभुवनींच्या भाग्यांना। आश्रय झाला॥	१३०
<i>Arjuna be specially praised; so felt my heart; as to fortunes of tri-world; he became refuge.</i>	130
जयाचिया आवडीचेनि पांगें। अमूर्तुहि मूर्ति आवगे। पूर्णाहि परी लागे। अवस्था जयाची॥	१३१
ज्याच्या आवडीच्या वेधाने। अमूर्तासही लागे मूर्तिरूप धरणे। स्वयंपूर्णासही लागे। ध्यास ज्याचा॥	१३१
<i>Due to whose love; formless had to assume form; even self-perfected had; to yearn for whom.</i>	131

तंव श्रोते म्हणती दैव। कैसी बोलाची हवाव। काय नादातें हन बरव। जिणोनि आली।।	१३२
तेव्हा श्रोते म्हणती सुदैव फार । कैसी शब्दांची बहार । काय नादब्रह्मासी शब्दाची कोमलता । जिंकून आली।।	१३२
Listeners said it is our fortune; how is words-play; sound-bliss, word's tenderness; has won.	132
हां हो नवल नोहे देशी। मन्हाटी बोलिजे तरी ऐसी। वाणे उमटताहे आकाशी। साहित्यरंगाचे।।	१३३
अहो नवल नाही काय? देशी। मराठी बोलावी तरी ऐशी। की ठसे उमटताहे आकाशी। साहित्यरंगांचे।।	१३३
Isn't it wonder; Marathi should be so spoken; sky is having impressions; of literary-colours.	133
कैसें उन्मेखचांदिणें तार। आणि भावार्थ पडे गार। हेचि श्लोकार्थकुमुदिनी तरी फार। साविया होती।।	१३४
कैसे ब्रह्मज्ञान चांदणे टिपूर। आणि भावार्थ प्रकाश गार। यामुळे श्लोकार्थकमलिनी फार। विकसीत होती।।	१३४
How by Brahma-knowledge moonlight; n cool meaning light; verse-essence lotus; bloomed.	134
चाडचि निचाडां करी। ऐसी मनोरथी ये थोरी। तेणें विवळले अंतरी। तेथ डोलु आला।।	१३५
इच्छा निरीच्छाला करी। ऐशी भाषेची मनी कळली थोरी। त्याने ते प्रसन्नले अंतरी। तेव्हा लागले डोलू।।	१३५
Desirous becomes desire-free; mind knew language-glory; joyous they became; so swayed.	135
ते निवृत्तिदासे जाणितले। मग अवधान द्या म्हणितले। नवल पांडवकुळी पाहले। कृष्णदिवसे।।	१३६
ते निवृत्तिदासाने जाणिले। मग लक्ष द्या म्हटले। नवल पांडवकुळी उजाडले। कृष्णरूपी दिवसाने।।	१३६
Dnyandeva knowingly; said pay attention; wonder dawned for Pandava; by Krishna-form day.	136
देवकीया उदरी वाहिला। यशोदा सायासें पाळिला। की शेखी उपेगा गेला। पांडवांसी।।	१३७
देवकीने उदरी वाहिला। यशोदेने सायासे पाळिला। शेवटी उपयोगा गेला। पांडवांच्या।।	१३७
Krishna by Devaki carried; brought up by Yashoda; in end went for aid; of Pandava.	137
म्हणऊनि बहुदिवस वोगळावा। कां अवसर पाहोनि विनवावा। हाही सोसु त्या सदैवा। पडेचिना।।	१३८
म्हणुनि बहुदिवस सेवावा। किंवा अवसर पाहूनि विनवावा। हाही त्रास त्या सुदैवी। अर्जुनाला पडेचिना।।	१३८
For days to serve; request him at proper time; even this pain that fortunate; Arjuna didn't have.	138
हे असो कथा सांगे वेगी। मग अर्जुन म्हणे सलगी। देवा इये संतचिन्हे हन आंगी। न ठाकती माझा।।	१३९
हे असो आता कथा सांग वेगाने। मग अर्जुन म्हणे सलगीने। देवा ही संतलक्षणे। अंगी न येती माझ्या।।	१३९
I will tell story quickly; Arjuna said with intimacy; Lord, these saint-signs; I don't possess.	139
एन्हवीं या लक्षणांचिया निजसारा। मी अपाडें कीर अपुरा। परि तुमचेनि बोलें अवधारा। थोरावें जरी।।	१४०
एरवी या लक्षणांचे सार पाहता। मी तुलनेने खरेच अपुरा आता। परी तुमचे बोल ऐकता। समर्थ होय जरी।।	१४०
Looking to sign-essence; I am inadequate; but of listening to your talk; I will be capable.	140
जी तुम्हीं चित्त देयाल। तरी ब्रह्म मिया होईजेल। काय जहालें अभ्यासिजेल। सांगाल तें।।	१४१
महाराज तुम्ही चित्त द्याल। तरीच ब्रह्म माझे होईल। काही झाले तरी अभ्यासीन। सांगाल ते।।	१४१
If you are attentive; then I will attain Brahma; I will study, come what may; what you say.	141
हां हो नेणो कवणाची कहाणी। आइकोनि श्लाघत असो अंतःकरणी। ऐसी जाहलेपणाची शिरयाणी। कायसी देवा।।	१४२
ही हो न जाणो कुणाची कहाणी। ऐकूनि स्तवावेसे वाटे मनी। अशी लक्षणयुक्ताची महती। काय असेल देवा?	१४२
Whose tale is this; I feel like praising on hearing; such glory of sign-united; what it must be?	142

हे आंगें म्या होईजो कां। येतुले गोसावी आपुलेपणें कीजो कां। तव हासोनि कृष्ण हो कां। करू म्हणती॥	१४३
असे स्वतः मी होईल का? येवढे स्वामी आपलेपणे कराल का? तेव्हा हासोनि कृष्ण, हो की। करूया म्हणती॥	१४३
<i>Will I become like this; will master do me favour? then Krishna smilingly; said yes I will do.</i>	143
देखा संतोषु एक न जोडे। तंवचि सुखाचे सैघ साकडे। मग जोडलिया कवणेकडे। अपुरे असे॥	१४४
पहा संतोष एक ना मिळे। तोवरी सुखाची उणीव सगळीकडे। मग ते मिळता सुख कुणीकडे। अपुरे नसे॥	१४४
<i>Till contentment un-gained, there's dearth of joy everywhere; as it is gained; joy is unlimited.</i>	144
तैसा सर्वेश्वरु बळिया सेवके। म्हणोनि ब्रह्महि होय तो कौतुके। परि कैसा भारें आतला पिके। दैवाचेनि॥	१४५
सर्वेश्वर समर्थाचा सेवक तैसा। म्हणोनि ब्रह्मही तो होईल सहजसा। परी भाराने आतून पिकला कैसा। भाग्याच्या॥	१४५
<i>Arjuna is master's servant; he will be one with Brahma; from inside he ripened; of fortune.</i>	145
जो जन्मसहस्रांचियासाठी। इंद्रादिकांही महागु भेटी। तो आधीनु केतुला किरीटी। जे बोलुही न साहे॥	१४६
जो सहस्रजन्मांच्या नंतरही। इंद्रादिकांनाही भेटत नाही। तो अर्जुनाला किती अधीन। की मी बोलुही न शके॥	१४६
<i>Who on births many; even Indr doesn't gain; how to Arjuna he subjugated; I am unable to say.</i>	146
मग एका जे पांडवें। म्हणितले म्या ब्रह्म होआवे। ते अशेषही देवें। अवधारिले॥	१४७
मग एका जे अर्जुनाने। म्हटले मला ब्रह्म आहे होणे। ते सर्वही देवाने। ऐकिले की॥	१४७
<i>Now listen what Arjuna; said, I intend to become Brahma; and to all that; God has agreed.</i>	147
तेथ ऐसेचि एक विचारिले। जे या ब्रह्मत्वाचे डोहळे जाहले। परि उदरा वैराग्य आहे आले। बुद्धीचिया॥	१४८
मग ऐसाचि एक विचार करू लागले। की याला ब्रह्मत्वाचे डोहाळे लागले। आणि पोटात वैराग्य आहे आले। बुद्धीच्या॥	१४८
<i>Started thinking; he is having urge for Brahma-essence; as asceticism is present; in his belly.</i>	148
एन्हवी दिवस तरी अपुरे। परी वैराग्यवसंताचेनि भरे। जे सोहंभावमहुरे। मोडोनि आला॥	१४९
एरवी दिवस तरी अपुरे। परी वैराग्यवसंताच्या अतिभरे। जो सोऽहंभावाच्या मोहराने। डवरूनि आला॥	१४९
<i>Time is short; with asceticism-spring; by inflorescence of 'I am that'; he has blossomed.</i>	149
म्हणोनि प्राप्तिफळे फळता। यासि वेळु न लागेल आता। होय विरक्तु ऐसा अनंता। भरंवसा जाहला॥	१५०
म्हणोनि प्राप्तीची फळे फळता। यास वेळ न लागेल आता। हा होईल विरक्त, ऐसा अनंता। भरवसा झाला॥	१५०
<i>So Brahma-fruits ripened; now he won't take time; he will be ascetic, Ananta; is convinced.</i>	150
म्हणे जे जे हा अधिष्ठील। ते आरंभीच यया फळेल। म्हणूनि सांगितला न वचेल। अभ्यासु वाया॥	१५१
म्हणे जे जे हा अनुष्ठील। ते लागलीच याला फळेल। म्हणूनि सांगितलेला नाही जाणार। अभ्यास वाया॥	१५१
<i>Whatever he practises; for him it will instantly bear fruit; so won't go study taught; a waste.</i>	151
ऐसे विवरोनियां श्रीहरी। म्हणितले तिये अवसरी। अर्जुना हा अवधारी। पंथराजु॥	१५२
ऐसा विचार करोनिया श्रीहरी। म्हणाले त्या अवसरी। अर्जुना! हा ऐकावा। ब्रह्मप्राप्तीचा राजमार्ग॥	१५२
<i>Shrihari thinking likewise; said that time; listen to this, Arjuna; the royal path of Brahma-gain.</i>	152
तेथ प्रवृत्तिरूच्या बुडी। दिसती निवृत्तिफळाचिया कोडी। जिये मार्गीचा कापडी। महेशु आझुनी॥	१५३
तेथ प्रवृत्तिवृक्षाच्या बुडी। दिसती निवृत्तिफळे कोटिच्या कोटी। ज्या मार्गाचा वारकरी। महादेव अजुनीही॥	१५३
<i>At tendency-tree* base; seen renunciation-fruits ample; this path's pilgrim; is Mahadeva still.</i>	153

पैं योगिवृंदे वहिली। आडवी आकाशी निघाली। की तेथ अनुभवाच्या पाउली। धोरणु पडिला।।	१५४
पहा योगीगण पहिली। आडवी हृदयाकाशाकडे निघाली। तेथ अनुभवाच्या पावलांनी। मार्ग तयार झाला।।	१५४
Yogi-group first; started for heart-space; there with experience-steps; track was formed.	154
तिहीं आत्मबोधाचेनि उजुकारे। धांव घेतली एकसरे। की येर सकळ मार्ग निदसुरे। सांडुनिया।।	१५५
त्यांनी आत्मबोधाच्या सरळ मार्गी। धाव घेतली अशी एकसरी। की दुसरे सकळ मार्ग अज्ञानाचे। सोडूनिया।।	१५५
They on straight soul-knowledge path; ran constantly; by all other ignorance-paths; casting.	155
पाठी महर्षी येणे आले। साधकांचे सिद्ध जाहाले। आत्मविद थोरावले। येणेंचि पंथे।।	१५६
मग महर्षी या मार्गाने आले। साधकांचे सिद्ध झाले। आत्मज्ञानी थोर झाले। याच मार्गे।।	१५६
Maharishis followed this path; seekers perfected; glory soul-knower gained; on this path.	156
हा मार्गु जें देखिजे। तें तहान भूक विसरिजे। रात्रिदिवसु नेणजे। वाटे इये।।	१५७
हा मार्ग जेव्हा पाहती। तेव्हा तहानभूक विसरती। रात्र आणि दिवस न कळे। या वाटेवरी।।	१५७
When is seen this path; they forget hunger-thirst; and day-night isn't felt; on this path.	157
चालतां पाऊल जेथ पडे। तेथ अपवर्गाची खाणी उघडे। आव्हांटलिया तरी जोडे। स्वर्गसुख।।	१५८
चालताना पाऊल जेथ पडे। तेथ मोक्षाची खाणी उघडे। भरकटला तरी जोडे। स्वर्गसुख।।	१५८
While walking wherever stepped; liberation-mine opened; even if strayed, gained; heaven-joys.	158
निगिजे पूर्वीलिया मोहरा। कीं येईजे पश्चिमेचिया घरा। निश्चळपणे धनुर्धरा। चालणे एथिंचे।।	१५९
निघावे प्रवृत्तीच्या मार्गा। आणि पोचावे निवृत्तीच्या घरा। मनाची दृढता हेच धनुर्धरा। चालणे मार्गे या।।	१५९
Going on tendency-path; reaching renunciation-home; firm mind is; walking on this path.	159
येणे मार्गे जया ठाया जाइजे। तो गांवो आपणचि होईजे। हे सांगो काय सहजे। जाणसी तू।।	१६०
या मार्गे ज्या जागी जावे। तो गाव आपणचि व्हावे। हे सांगू काय आपोआप पुढे। जाणशील तू।।	१६०
To reach via this path which goal; being ourselves that goal; this to tell later; you'll know.	160
तेथ पार्थे म्हणितले देवा। तरी तेचि मग केव्हा। का आर्तिसमुद्रौनि न काढावा। बुडतु जी मी।।	१६१
तेव्हा पार्थाने म्हटले देवा। तरी पुढे म्हणजे केव्हा। का उत्कंठासागरातूनि नाहीच काढावा। बुडतो जो मी।।	१६१
Partha said Lord; later means when; won't you pull out of curiosity-sea; sinking me.	161
तंव कृष्ण म्हणती ऐसेे। हे उत्संखळ बोलणे कायसे। आम्ही सांगतसो आपैसे। वरि पुशिले तुवां।।	१६२
तव कृष्ण म्हणती ऐसेे। हे उतावळे बोलणे कायसे। आम्ही सांगतचि होतो स्वतःहून। तोचि पुसिले तू।।	१६२
So Krishna said; why to have this impatient talk; I was to tell myself, just; then you asked.	162

शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य, स्थिरमासनमात्मनः। नात्युच्छ्रितं नातिनीचं, चैलाजिनकुशोत्तरम्॥ ११

शुद्ध जागेत स्थापावे, स्थिर आसन आपले। नको उंच नको नीच, दर्भचर्मावरी पट।। ११

At clean place, firm seat is set; not high, low, covering with grass, deer skin n cloth. 11

तरी विशेषे आताचि बोलिजेल। परि ते अनुभवे उपेगा जाईल। म्हणौनि तैसे एक लागेल। स्थान पाहावे।। १६३

तरी ते विशेष आताच सांगेल। परी ते अनुभवेच उपयोगा जाईल। म्हणौनि तैसे एक लागेल। स्थान पाहावे।। १६३

I will tell specifics; but it is useful only by experience; so it will be necessary; to select place. 163

जेथ आराणुकेचेनि कोडे। बैसलिया उठो नावडे। वैराग्यासी दुणीव चढे। देखिलिया जे॥	१६४
जेथ विश्रांतीच्या इच्छेने। बैसता उठावे ना जीव म्हणे। वैराग्याला दुणीव चढे। पाहाताच जे॥	१६४
With resting desire; on seating, heart won't say rise; asceticism will double; on seeing that.	164
जो संती वसविला ठावो। संतोषासि सावावो। मना होय उत्सावो। धैर्याचा॥	१६५
जे संतांनी वसविलेले ठाणे एक। संतोषासी होई साहाय्यक। मना होय उत्साह। धैर्याचा॥	१६५
Place established by saint; will be helpful for contentment; mind will have zest; of courage.	165
अभ्यासुचि आपणयाते करी। हृदयाते अनुभव वरी। ऐसी रम्यपणाची थोरी। अखंड जेथ॥	१६६
अभ्यासच स्वतःसी करील। हृदयासी अनुभव वरील। ऐसी रम्यपणाची महती। अखंड जेथ॥	१६६
Where study will study; experience will wed heart; such enchantment; there is constant.	166
जया आड जाता पार्था। तपश्चर्या मनोरथा। पाखंडियाही आस्था। समूळ होय॥	१६७
ज्याच्या बाजूने जाता पार्था। प्राप्त होय तपश्चर्येच्या मनोरथा। नास्तिकासही आस्था। पूर्ण उपजे॥	१६७
While passing by; will be fulfilled dream of severity; even for atheist, affinity; will emerge.	167
स्वभावे वाटे येता। जरी वरपडा जाहला अवचिता। तरी सकामुही परि माघौता। निघो विसरे॥	१६८
सहज वाटेने येता। जरी उपस्थित झाला अवचिता। तर विषयासक्त असला तरी माघारी। फिरणे विसरे॥	१६८
Visiting casually; though appeared suddenly; even object-addict will forget; returning back.	168
ऐसे न राहातयाते रहावी। भ्रमतयाते बैसवी। थापटूनि चेववी विरक्तीते॥	१६९
अशाप्रकारे न राहणाऱ्यासही राहवी। भटक्यासही बैसवी। थोपटूनि जागवी। विरक्तीला॥	१६९
So making a non-dweller to dwell; and a wanderer to sit; awakening asceticism; by patting.	169
हे राज्य वर सांडिजे। मग निवांता एथेचि असिजे। ऐसे शृंगारियाहि उपजे। देखतखेवो॥	१७०
हे राज्यसुद्धा सोडावे। आणि निवांत येथेचि राहावे। ऐसे विलासी पुरुषासही वाटावे। पाहताक्षणी॥	१७०
Kingdom be abandoned; stay quietly here; even pleasure-lover will be so thinking; on seeing.	170
जे येणे माने बरवंट। आणि तैसेचि अति चोखट। जेथ अधिष्ठान प्रगट। डोळां दिसे॥	१७१
जे अशाप्रकारे उत्तम। आणि तैसेचि अति शुद्धतम। जेथ ईश्वराचे अधिष्ठान साक्षात। डोळ्यांसी दिसे॥	१७१
Which is so best; also purest; where establishment of God will be directly; seen by eyes.	171
आणिकही एक पहावे। जे साधकीं वसते होआवे। आणि जनाचेनि पायरवें। मैळेचिना॥	१७२
आणिकही एक पाहावे। जे साधकांनी वसलेले असावे। आणि लोकांच्या वर्दळीने नसावे। मळलेले॥	१७२
One more thing; it should be habitable by seekers; and not by crowd of visitors; polluted.	172
जेथ अमृताचेनि पाडे। मुळेहीसकट गोडे। जोडती दाटे झाडे। सदा फळती॥	१७३
जेथ अमृतासी ज्यांची तोड। मुळाहीसकट गोड। असती झाडे दाट। जी सदा फळती॥	१७३
Where equalling nectar; sweet along with root; such dense trees exist; those always bear fruit.	173
पाउला पाउला उदके। वर्षाकाळीही चोखे। निझरि का विशेषे। सुलभे जेथ॥	१७४
पावलोपावली उदक। पावसाळ्यातही चोख। निझरि का असती अनेक। सुलभ जेथ॥	१७४
At every step water; even during rains quite pure; plenty of streams; there are available.	174

हा आतपुही अळुमाळु। जाणजे तरी शीतळु। पवनु अति निश्चळु। मंद झुळके॥	१७५
हे ऊनही मवाळ। जाणवले तरी शीतळ। वाराही अति हळुवार। मंद झुळके॥	१७५
This sunshine mild; though felt yet cooling; and breeze too very slowly; wafting.	175
बहुतकरुनि निःशब्द। दाट न रिगे श्वापद। शुक हन षट्पद। तेउते नाही॥	१७६
बहुतकरुनि निःशब्द। जास्त वा कधी ना निघे श्वापद। पोपट आणि भ्रमरासम षट्पद। तेवढे नाही॥	१७६
Mostly silent; sans stray wild beasts; parrots and six-legged beetles; should be non-existent.	176
पाणिलगे हंसे। दोनी चारी सारसे। कवणे एके वेळे बैसे। तरी कोकिळही हो॥	१७७
पाण्याजवळी हंसे। दोन चार सारसे। कोण्या एका वेळी येऊनि बैसे। तरी कोकिळही असो॥	१७७
Swans near water-body; few flamingos; and perched sometimes; a cuckoo too.	177
निरंतर नाही। तरि आली गेली काही। होतु का मयूरेही। आम्ही ना न म्हणो॥	१७८
नेहमीची नाही। तरी आली गेली काही। असावीत का मयूरेही। आम्ही ना न म्हणो॥	१७८
Not common; but some frequenting; peacocks be there too; I won't say no to.	178
परी आवश्यक पांडवा। ऐसा ठावो जोडावा। तेथ निगूढ मठ होआवा। कां शिवालय॥	१७९
परी आवश्यक पांडवा। ऐसा ठिकाणा शोधावा। तेथ सहजी न दिसणारा मठ असावा। किंवा शिवालय॥	१७९
Necessarily; a place be found; where exists un-noticeable hermitage; or a Shiva temple.	179
दोहों माजी आवडे ते। जे मानले होय चित्तें। बहुतकरुनि एकांते। बैसिजे गा॥	१८०
या दोहोंमध्ये आवडेल ते। जे मानवत असेल चित्तामध्ये। तेथ बहुतकरुनि एकांतामध्ये। बसावे गा॥	१८०
Out of two, one liked; that is acceptable to mind; there mostly in solitude; should sit one.	180
म्हणोनि तैसे ते जाणावे। मन राहते पाहावे। राहेल तेथ रचावे। आसन ऐसे॥	१८१
म्हणोनि तैसे ते ओळखावे। मन स्थिर राहते का पाहावे। राहेल तेथ रचावे। आसन ऐसे॥	१८१
It be so recognized; if mind remains steady be observed; then there should be set; a seat.	181
वरी चोखट मृगसेवडी। माजी धूतवस्त्राची घडी। तळवटी अमोडी। कुशांकुर॥	१८२
वरती स्वच्छ मृगचामडी। मध्ये धूतवस्त्राची घडी। तळाशी अग्रासहित। अखंड दर्भ॥	१८२
Clean deer skin on top; folded washed cloth over it; at bottom tipped; continuous grass blades.	182
सकोमळ सरिसे। सुबद्ध राहती आपैसे। एके पाडे तैसे। वोजा घाली॥	१८३
सुकोमल एकसारखे। घट्ट राहती सहजे। एकमेकास लागून राहतील तैसे। पसरून घाली॥	१८३
Soft and of long equally; thickly laid easily; remaining closely; so they be spread.	183
परि सावियाचि उंच होइल। तरि आंग हन डोलेल। नीच तरी पावेल। भूमिदोषु॥	१८४
परी फारच उंच होईल। तर शरीर तरी डोलेल। खोल झाले तर पावेल। भूमिदोष ओलाव्याचा॥	१८४
If seat is too high; body will sway; if it is too low, there will be; moist soil trouble.	184
म्हणोनि तैसे न करावे। समभावे धरावे। हे बहु असो होआवे। आसन ऐसे॥	१८५
म्हणोनि तैसे न करावे। समपातळीत धरावे। हे बहु असो, असावे। आसन ऐसे॥	१८५
So that should be avoided; should be at same level; let it be, there should be; such a seat.	185

तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा, यतचित्तेन्द्रियक्रियः। उपविश्यासने युञ्ज्यात्, योगमात्मविशुद्धये॥	१२
तेथैकाग्र मने होता, सम चित्तेन्द्रियक्रिया। बसावे आसनी ध्याना, योगासी आत्मशुद्धिसी॥	१२
Concentrating mind, equal mind-sense-acts; sit for meditation, yoga and self-purity.	12
मग तेथ आपण। एकाग्र अंतःकरण। करूनि सदगुरुस्मरण। अनुभविजे॥	१८६
मग तेथ आपण। एकाग्र अंतःकरण। करूनि, सदगुरुस्मरण। अनुभवावे॥	१८६
Then there oneself; by concentrating mind; pious guru remembrance; should experience.	186
तैसे स्मरतेनि आदरें। सबाह्य सात्त्विकें भरे। जंव कठीणपण विरे। अहंभावाचे॥	१८७
तैसे स्मरताना आदरे। अंतर्बाह्य सात्त्विकतेने भरे। जेव्हा कठीणपण विरे। अहंभावाचे॥	१८७
As remembering respectfully; piousness will fill heart in-out; as vanishes hardness; of ego.	187
विषयांचा विसरु पडे। इंद्रियांची कसमस मोडे। मनाची घडी घडे। हृदयामार्जी॥	१८८
विषयांचा विसर पडे। इंद्रियांची तगमग मोडे। मनाची स्थिर घडी घडे। हृदयामध्ये॥	१८८
Objects are forgotten; senses lose anxiety; mind's firm fold settles down; in heart.	188
ऐसे ऐक्य हे सहजे। फावे तंव राहिजे। मग तेणेंचि बोधें बैसिजे। आसनावरी॥	१८९
ऐसे ऐक्य हे स्वभावे। प्राप्त होते तोवरी थांबावे। मग त्याच बोधाने बसावे। आसनावरी॥	१८९
Till such unity naturally; happens, one should wait; with same knowledge sit; on seat.	189
आता आंगाते आंग करी। पवनाते पवनुचि धरी। ऐसी अनुभवाची उजरी। होचि लागे॥	१९०
आता अंगाला अंग सावरी। प्राणादींना वायूच धारण करी। ऐशी अनुभवाची पहाट। होऊ लागे॥	१९०
Now body maintains balance; Vital-breaths are held in place; such dawn of experience; starts.	190
प्रवृत्ति माघौति मोहरे। समाधि ऐलाडि उतरे। आघवे अभ्यासू सरे। बैसतखेवो॥	१९१
प्रवृत्ती माघारी फिरे। समाधी ऐलतीरी उतरे। आवघे अभ्यास जणु होत पुरे। बैसताक्षणी॥	१९१
Tendencies turn back; contemplation descends on earlier bank; study is fulfilled; once seated.	191
मुद्रेची प्रौढी ऐशी। तेचि सांगिजेल आता परियेसी। तरि उरु या जघनासी। जडोनि घाली॥	१९२
मुद्रेची थोरवी ऐशी। तेच सांगेल आता ऐकसी। तरी मांड्या या पोट्यासी। दाबोनि बसवी॥	१९२
Glory of posture; now I will tell, listen; against thighs, the calves; should be pressed.	192
चरणतळे देव्हडी। आधारद्रुमाच्या बुडी। सुघटिते गाढी। संचरी पां॥	१९३
चरणतळवे एकमेकांवरि वाकडी। आधारचक्राच्या बुडी। चांगले जोडूनि घट्ट। बसवावी बा॥	१९३
Soles obliquely on each other; at base of Aadhara Chakra*; best tightly joined; be positioned.	193
सव्य ते तळी ठेविजे। तेणे शिवणीमध्यु पीडीजे। वरी बैसे तो सहजे। वामचरण॥	१९४
उजवा तो खाली ठेवावा। त्याने शिवणीमध्य दाबावा। त्यावरी तो सहजपणे बसवावा। वामचरण॥	१९४
At bottom right be placed; it in mid seam-line* pressed; easily above be placed; left foot.	194
गुदमेढ्रांआंतौती। चारी अंगुळे निगुती। तेथ सार्ध सार्ध प्रांती। सांडुनिया॥	१९५
गुदशिस्न यांच्यामध्ये। चार अंगुळे जागा असते। तेथ दीड दीड अंगुळे दोघी अंते। सोडूनिया॥	१९५
Between asshole-penis; there is three inch space; there an inch-space from both ends; be left.	195

माजि अंगुळ एक निगे। तेथ टांचेचेनि उत्तरभागें। नेहटिजे वरि आंगे। पेललेनी॥	१९६
मध्ये अंगुळ एक जागा निघे। तेथ टाचेच्या मागील भागे। ढकलावे वरल्या आंगे। शरीर पेलूनिया॥	१९६
At centre there is an inch-space; back of heel there; be pressed upwards; by balancing body.	196
उचलिले कां नेणिजे। तैसे पृष्ठांत उचलिजे। गुल्फद्वय धरिजे। तेणेचि मानें॥	१९७
शरीर उचलिले ना कळे। तैसे पाठीचे अंत्यभाग उचलिले। घोटे दोन्ही उचलुनी धरिले। त्याच मानाने॥	१९७
Lifting of body isn't felt; when lower part of back is lifted; both ankles r upheld; in same way.	197
मग शरीरसंचु पार्था। अशेषही सर्वथा। पाष्णीचा माथा। स्वयंभु होय॥	१९८
मग शरीरबांधा पार्था। संपूर्णही सर्वथा। खालचा टाचेचा माथा। त्याचेशी एकरूप होय॥	१९८
Then body posture, Partha; entirely; on top of lower heel; will be held upright.	198
अर्जुना हे जाण। मूळबंधाचे लक्षण। वज्रासन गौण। नाम यासी॥	१९९
अर्जुना हे जाण। मूळबंधाचे लक्षण। वज्रासन ऐसे गौण। नाम आहे यासी॥	१९९
Know this Arjuna; as Mulbandha ¹ posture sign; Vajrasana ² is subsidiary; name of it.	199
ऐसी आधारी मुद्रा पडे। आणि आधीचा मार्गु मोडे। तेथ अपानु आंतलीकडे। वोहोटो लागे॥	२००
ऐशी आधारचक्रावर मुद्रा पडे। आणि खालचा मार्ग बंद पडे। तेव्हा अपान आतल्याकडे। वाहू लागे॥	२००
When inner vision falls on Aadhara Chakra; and lower path closes; outgoing wind; flows inward.	200
समं कायशिरोग्नीवं, धारयन्नचलं स्थिरः। संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं, दिशश्चानवलोकयन्॥	१३
सम काया शिरो मान, राखावे अचले स्थिर। नासिकाग्नी स्थिरे दृष्टी, नका पाहू कुणीकडे॥	१३
Steadying body, head n neck erect; fixing gaze at nose-tip without looking anywhere.	13
तंव करसंपुट आपैसे। वामचरणी बैसे। बाहूमूळी दिसे। थोरीव आली॥	२०१
तेव्हा करसंपुट आपोआप जैसे। वामचरणावरी बैसे। दोन्ही खांदे दिसती जैसे। उचलले वरती॥	२०१
Then palms naturally; are on left foot rested; and both shoulders appear as if; raised upward.	201
माजि उभारलेनि दंडे। शिरकमळ होय गाढे। नेत्रद्वारींची कवाडे। लागू पाहती॥	२०२
मधोमध उभारलेल्या मेरुदंडामध्ये। शिरकमळ बैसे गाढे। नेत्रद्वारांची कवाडे। लागू पाहती॥	२०२
Into raised shoulders; head gets firmly fixed; and doors of eyelid; begin to shut.	202
वरचिले पाती ढळती। तळींची तळी पुंजाळती। तेथ अर्धोन्मीलित स्थिति। उपजे तया॥	२०३
वरच्या पापण्या खाली ढळती। खालच्या खालीच पसरती। तेव्हा अर्धोन्मीलित स्थिती। होय त्यांची॥	२०३
Drop down upper eyelashes; and spread bellow lower ones; so half-closed state; is theirs.	203
दिठी राहोनी आंतुलीकडे। बाहेर पाऊल घाली कोडे। ते ठायी ठावो पडे। नासाग्रपीठी॥	२०४
दृष्टी राहोनी आतलीकडे। बाहेर पाऊल घाली जरी कौतुके। तेव्हा जागेवरी पडूनि राहे। नासिकाग्रावरी॥	२०४
Inside vision; even if tries curiously to step out; then it falls in place; on nose tip.	204
ऐसे आंतुचा आंतुचि रचे। बाहेरी मागुते न वचे। म्हणोनि राहणे आधिये दिठीचे। तेथेचि होय॥	२०५
ऐसे आतल्या आतच राहे। बाहेर मागाहून जाऊ न पाहे। म्हणोनि राहणे अर्ध्या दृष्टीचे। तेथेचि होय॥	२०५
So remaining inside; unable to peep outside; eyesight remains half-closed; there itself.	205

आता दिशांची भेटी घ्यावी। का रूपाची वाट पाहावी। हे चाड सरे आघवी। आपैसया॥	२०६
आता दिशांची भेट घ्यावी। किंवा रूपाची वाट पाहावी। ही इच्छा सरे आवघी। आपोआप॥	२०६
Now visiting all directions; or waiting for forms; this desire ends; naturally.	206
मग कंठनाळ आटे। हनुवटी हे हडौती दाटे। ते गाढी होउनि नेहटे। वक्षःस्थळीं॥	२०७
मग कंठनाळ संकोचे। हनुवटी ही गळघटात दाटे। ती घट्ट होऊनि नेटूनि बैसे। वक्षःस्थळीं॥	२०७
Then neck contracts; chin gets buried in throat-pit; on becoming stiff, sits neat; on chest.	207
माजि घंटिका लोपे। वरी बंधु जो आरोपे। तो जालंधरु म्हणिपे। पंडुकुमरा॥	२०८
त्यामध्ये कंठमणी लोपतो। ऐसा बंध जो सिद्ध होतो। जालंधरबंध म्हणावा तो। पंडुकुमरा॥	२०८
Adam's apple vanishes; such posture perfected; is known as Jalandarbandha*; Pandukumara!	208
नाभी वरी पोखे। उदर हें थोके। अंतरीं फांके। हृदयकोशु॥	२०९
नाभी वरती फुगे। पोट हे खपाटी लागे। अंतरात उमले। हृदयकमल॥	२०९
Navel swells; stomach deflates; into conscience blossoms; heart-lotus.	209
स्वाधिष्ठानावरिचिले कांठीं। नाभिस्थानातळवटीं। बंधु पडे किरीटी। वोढियाणा तो॥	२१०
स्वाधिष्ठानचक्राच्या वरती। नाभिस्थानाचे खालती। बंध पडे जो किरीटी। वोढियाणाबंध तो॥	२१०
Above Swadhishthana Chakra ¹ ; below navel; which Bandha formed; that is Vodhiyana-bandha ² .	210
प्रशान्तात्मा विगतभीः, ब्रह्मचारिव्रते स्थितः। मनः संयम्य मच्चित्तो, युक्त आसीत् मत्परः॥	१४
शांतचित्त भितीहीन, ब्रह्मचर्यात जो स्थिर। मन संयमि माझ्यात, युक्त राहूनि मत्पर॥	१४
With serene, fearless mind, who is firm in celibacy; mind subdued in me; unites with me.	14
ऐसी शरीराबाहेरलीकडे। अभ्यासाची पाखर पडे। तंव आंतु त्राय मोडे। मनोधर्माची॥	२११
ऐसी शरीराबाहेरील भागामध्ये। अभ्यासाची कृपा घडे। तेव्हा आतून स्थान मोडे। मनोधर्माचे॥	२११
When in outer body part; study blesses; then stops from within seat; of mind-attitudes.	211
कल्पना निमे। प्रवृत्ती शमे। आंग मन विरमे। सावियाचि॥	२१२
बाह्यवस्तूंची कल्पना निमे। कर्माची प्रवृत्ती शमे। शरीर आणि मन शांत होते। सहजचि॥	२१२
Idea of outer objects halts; karma-tendency stops; at peace are mind and body; easily.	212
क्षुधा काय जाहली। निद्रा कुठे गेली। हे आठवणही हारपली। न दिसे वेगा॥	२१३
क्षुधा काय झाली। निद्रा कुठे गेली। ही आठवणही हारपली। न दिसे वेग त्यांचा॥	२१३
To hunger what happened; where sleep vanished; that memory is lost; their speed is visible not.	213
जो मूळबंधे कोंडला। अपानु माघौता मुरडला। तो सर्वेचि वरी सांकडला। धरी फुगु॥	२१४
जो मूळबंधाने कोंडला। अपान, माघारी फिरला। तो सहजे वरी जालंदरबंधे अडकला। फुगवटा धरी॥	२१४
Which Mulbandha blocked; outer wind returned; stuck up by Jalandarbandha; it got swelled.	214
क्षोभलेपणें माजे। उवाइला ठायीं गाजे। मणिपूरेंसीं झुंजे। राहोनियां॥	२१५
क्षोभल्यामुळे माजे। कोंडल्याजागी गुरगुरू लागे। मणिपुर चक्राशी झुंजे। पुन्हा पुन्हा॥	२१५
Becomes arrogant as agitated; growls as confined; with Manipura Chakra*; fights; repeatedly.	215

मग थांवली ते वाहटुळी। सेंघ घेउनि घरडहुळी। बाळपणींची कुहीटुळी। बाहेर घाली।।	२१६
मग बळावली ती वावटुळी। सर्व शोध घेऊनि घर ढवळी। बाळपणाची कुजकी मळी। बाहेर काढी।।	२१६
Storm strengthened; on search body is stirred; rotten filth since childhood; gets expelled.	216
भीतरीं वळी न धरे। कोठ्यामाजी संचरे। कफपित्तांचे थारे। उरो नेदी।।	२१७
आतमध्ये वळण न धरे। कोठ्यामध्ये संचरे। कफपित्तांचे थारे। उरू न दे।।	२१७
Unable to turn inside; in stomach it enters; phlegm and bile traces; thoroughly sweeps.	217
धातूंचे समुद्र उलंडी। मेदाचे पर्वत फोडी। आतली मज्जा काढी। अस्थिगत।।	२१८
सप्तधातूंचे समुद्र उलंडी। चरबीचे पर्वत फोडी। आतली मज्जा काढी। अस्थीमधली।।	२१८
Seven body-elements*-sea overturns; breaks fat-mountains; carves out marrow; within bones.	218
नाडीते सोडवी। गात्रांते विघडवी। साधकाते भेडसावी। परि बिहावे ना।।	२१९
नाड्यांना मोकळे करी। गात्रांना शिथील करी। साधकाला भेडसावी। परी भिऊ नये।।	२१९
It clears nerves; loosens limbs; and frightens seekers; but don't be afraid.	219
व्याधीते दावी। सवेची हरवी। आप पृथ्वी कालवी। एकवाट।।	२२०
व्याधी अनेक दाखवी। लगोलग मिटवी। रक्त मास कालवी। एकत्र।।	२२०
It displays many diseases; but instantly closes; churns earth and water elements; collectively.	220
तव येरीकडे धनुर्धरा। आसनाचा उबारा। शक्ति करी उजगरा। कुंडलिनीये।।	२२१
तेव्हा दुसरीकडे धनुर्धरा। आसनाचा उबारा। शक्तीला करी उजागरा। कुंडलीनिला।।	२२१
On other side Dhanurdhara; heat generated by yogic posture; awakens; vital energy*.	221
नागाचे पिले। कुंकुमे नाहले। वळण घेऊनि आले। सेजे जैसे।।	२२२
नागिणीचे तान्हुले। कुंकुमात नाहाले। वेटोळे घालुनि झोपले। सेजे जैसे।।	२२२
As if a baby cobra; in vermillion bathed; is sleeping while coiled; on bed.	222
तैशी ते कुंडलिनी। मोटकी औट वळणी। अधोमुख सर्पिणी। निजैली असे।।	२२३
तैशी ती कुंडलिनी। लहानशी (अ,उ,मँ) साडेतीन वळणी। अधोमुख सर्पिणी। निजली असे।।	२२३
That vital energy; small in 3.5 rings coiled; like a serpent with downed hood; is sleeping.	223
विद्युल्लतेची विडी। वन्हीज्वाळांची घडी। पंधरेयाची चोखडी। घोंटीव जैशी।।	२२४
विद्युल्लतेची कडी। अग्निज्वाळांची घडी। शुद्ध सोन्याची लगडी। घोटीव जैशी।।	२२४
Like lightning-rings; or fold of fire-flames; or coils of gold; purified.	224
तैशी सुबद्ध आटली। पुटीं होती दाटली। ते वज्रासनें चिमटली। सावध होय।।	२२५
तैसी नीट घट्ट संकोचली। साडेतीन वेढ्यात दाटून बैसली। ती वज्रासनाने चिमटली। सावध होय।।	२२५
She contracted neatly; in 3.5 rings sitting tightly; squeezed due to Vajrasana; gets cautious.	225
तेथ नक्षत्र जैसे उलंडले। की सूर्याचे आसन मोडले। तेजाचे बीज विरूढले। अंकुरेशी।।	२२६
तेव्हा नक्षत्र जैसे उलंडले। की सूर्याचे आसन मोडले। प्रकाशाचे बीज रुजले। अंकुरा आले।।	२२६
She looks like star toppled; or sun dethroned; or light-seed germinated; and sprouted.	226

तैशी वेढियाते सोडिती। कवतिके आंग मोडिती। कंदावरी शक्ति। उठली दिसे।।	२२७
तैशी वेढोळे सोडवीत। कौतुकाने अंग मोडीत। नाभिकंदावरी शक्ति। उभी राहिली दिसे।।	२२७
So unwinding rings; to body giving lazy twists; on navel-root as energy; appears standing.	227
सहजे बहुतां दिवसांची भूक। वरि चेवविली ते होय मिष। मग आवेशे पसरी मुख। ऊर्ध्वा उजू।।	२२८
सहज बहुतां दिवसांची भूक। त्यावरी डिवचली ते होय निमित्त। मग आवेशे पसरी मुख। सरळ वरती।।	२२८
Being hungry for days; and provoked casually; mouth with vigour she spreads; straight up.	228
तेथ हृदयकोशातळवटी। जो पवनु भरे किरिटी। त्या सगळ्याचि मिठी। देऊनि घाली।।	२२९
तेव्हा हृदयकोशाच्या तळवटी। जो अपान भरलेला किरिटी। त्या सगळ्यालाच मिठी। देऊनि पोटात घाली।।	२२९
At heart-chamber base; filled up outgoing wind; that all she embraces; and into belly, sucks.	229
मुखीच्या ज्वाळीं। तळी वरी कवळी। मांसाची वडवाळी। आरोगू लागे।।	२३०
मुखातल्या ज्वाळांनी। खालपासून वरती कवटाळुनी। मास लचक्या लचक्यांनी। खाऊ लागे।।	२३०
Mouth-flames; embracing from bottom to top; flesh in bites by bites; eating she starts.	230
जे जे ठाय समांस। तेथ आहाच जोडे घाउस। पाठी एकदोनी घांस। हियाही भरी।।	२३१
ज्या ज्या ठिकाणी असे मास। तेथ वरचेवर घेई घास। पुढे एकदोन घास। हृदयाचेही भरी।।	२३१
Wherever there is flesh; she repeatedly bites; further takes few morsels; of heart too.	231
मग तळवे तळहात शोधी। ऊर्ध्वीचे खंड भेदी। झाडा घे संधी। प्रत्यंगाचा।।	२३२
मग तळवे तळहात शोधी। त्याच्यावरचे भाग भेदी। झाडा घे सांधोसांधी। सर्वांगाचा।।	२३२
She scratches soles and palms; breaks their upper parts; sweeps limb-joints; of body.	232
आधार तरी न संडी। परि नखींचेही सत्त्व काढी। त्वचा धुऊनि जडी। पांजरेशी।।	२३३
तळव्याचा अधोभागही न सोडी। आणि नखांचेही सत्त्व काढी। त्वचा धुवूनि जडवी। अस्थिपंजराशी।।	२३३
Leaves not lower side of soles; sucks essence from nails; cleans and snugs skin; on bones.	233
अस्थींचे नळे निरपे। शिरांचे हीर वोरपे। तंव बाहेरी विरूढी करपे। रोमबीजांची।।	२३४
अस्थींचे नळे खरवडे। शिरांच्या काड्याही ओरपे। तेव्हा बाहेर वाढ करपे। केशबीजांची।।	२३४
She scrapes bone-tubes; sucks out veins; so growth stops; of hair roots.	234
मग सप्तधातूंच्या सागरी। ताहानेली घोट भरी। आणि सवेचि उन्हाळा करी। खडखडीत।।	२३५
मग सप्तधातूंच्या सागरी। ताहानेली घोट भरी। आणि लागलीच उन्हाळा करी। खडखडीत।।	२३५
From seven body-element ocean; takes thirsty gulps; and soon creates summer; dried.	235
नासापुटौनि वारा। जो जातसे अंगुळे बारा। तो गचिये धरूनि माघारा। आंतु घाली।।	२३६
नाकपुड्यांतून वारा। जो जातसे अंगुळे बारा। त्याला मानगुटी धरूनि माघारा। आत घाली।।	२३६
Breath-flows form nostrils; reaching out six inches*; by catching its neck; turns it inwards.	236
तेथ अध वरौते आकुंचे। ऊर्ध्व तळौते खाचे। त्या खेवामाजि चक्रांचे। पदर उरती।।	२३७
तेव्हा खालचा अपान वरती दबे। वरचा प्राण खाली खचे। त्या ऐक्यामध्ये चक्रांचे। दळ उमलताती।।	२३७
Pushes outgoing air up; pulls upper breath down; in unity, six chakra's*; petals only remain.	237

- एहवी तरी दोन्ही तेव्हाचि मिळती। परी कुंडलिनी नावेक दुश्चित होती। ते तयातें म्हणे परौती। तुम्हीचि कायसी एथे॥ २३८
- एरवी तर दोन्ही तेव्हाच मिळती। परी कुंडलिनी क्षणेक क्षोभली होती। ती त्यांना म्हणे जा माघारी। तुम्ही का येथे॥ २३८
- Two would be meeting; but agitated vital energy; says to them 'go back; why are you here'. 238
- आइके पार्थिव धातु आघवी। आरोगिता काही नुरवी। आणि आपाते तंव ठेवी। पुसोनिया॥ २३९
- ऐक, जड धातु आवघी। खाऊनि काहीच न उरवी। आणि पाण्यासी तर ठेवी। पुसोनिया॥ २३९
- Listen, all earth elements; on eating, nothing leaves; and water elements; cleanly wipes. 239
- ऐसी दोनी भूते खाये। ते वेळी संपूर्ण धाये। मग सौम्य होऊनि राहे। सुषुम्नेपाशी॥ २४०
- ऐसी दोन्ही भूते खाये। त्या वेळी संपूर्ण तृप्त होये। मग शांत होऊनि राहे। सुषुम्नेमध्ये॥ २४०
- On eating these two element; being fully content; remains quiet; in central nerve. 240
- तेथ तृप्तीचेनि संतोषे। गरळ जे वमी मुखे। तेणे तियेचेचि पीयूषे। प्राणु जिये॥ २४१
- तेव्हा तृप्तीच्या संतोषाने। गरळ जे ओकते मुखाने। त्या तिच्या अमृताने। प्राण जगे॥ २४१
- Then being content; she vomits what poison by mouth; with that nectar; vital force* lives. 241
- तो आगीआंतूनि निघे। परि सबाह्य निववूचि लागे। ते वेळी कसु बांधिती आंगे। सांडिला पुढती॥ २४२
- तो अग्नी गरळातूनि निघे। परि अंतर्बाह्य निववूच लागे। त्या वेळी जोम बांधिती अंगे। हरवले पूर्वी॥ २४२
- Fire coming out of poison that; but cools body in out; and it regains zest; earlier lost. 242
- मार्ग मोडिती नाडीचे। नवविधपण वायूंचे। जाय म्हणऊनि शरीराचे। धर्मु नाही॥ २४३
- वाहणे थांबे नाड्यांचे। नवविधपण वायूंचे। जाय, म्हणूनि शरीराचे। धर्म राहात नाही॥ २४३
- Nerves stop flowing; nine winds* stop functioning; so doesn't remain; body-functions. 243
- इडा पिंगळा एकवटती। गाठी तिन्ही सुटती। साही पदर फुटती। चक्रांचे हे॥ २४४
- इडा पिंगळा एकवटती। गाठी तिघांच्या सुषुम्नेत सुटती। साही पाकळ्या उमलती। स्वाधिष्ठान चक्राच्या॥ २४४
- Left, right nerves merge; knots free in Sushumna; bloom all six petals; of Swadhishthana Chakra. 244
- मग शशी आणि भानु। ऐसा कल्पिजे जो अनुमानु। तो वातीवरी पवनु। गिवसिता न दिसे॥ २४५
- मग चंद्र आणि सूर्य नाडीचा वात। ऐसा कल्पिलेला जो अनुमानात। तो ज्योतीवरी वायू। शोधिता न दिसे॥ २४५
- Air current from Ida, Pingla nerves; that is imagined inference; it even by wick; isn't traceable. 245
- बुद्धीचि पुळिका विरे। परिमळु घ्राणी उरे। तोही शक्तीसवे संचरे। मध्यमेमाजी॥ २४६
- बुद्धीची जाणीव विरे। परिमळ घ्राणातच उरे। तोही शक्तीसवे संचरे। मध्यमेमध्ये॥ २४६
- Intellect-awareness stops; in nose smell remains; that with vital energy enters; in Sushmna. 246
- तंव वरिलेकडोनि ढाळे। चंद्रामृताचे तळे। कानवडोनि मिळे। शक्तिमुखी॥ २४७
- तेव्हा वरच्या बाजूकडून ढाळे। चंद्रामृताचे तळे। कलंडोनि अमृत मिळे। शक्तिमुखी॥ २४७
- From upper side tilts; moon-nectar pool*; on toppling, nectar, falls; into vital energy's mouth. 247
- तेणे नाळके रस भरे। तो सर्वांगामाजी संचरे। जेथिंचा तेथ मुरे। प्राणपवनु॥ २४८
- त्या कुंडलिनी नळीत रस भरे। तो सर्वांगामध्ये संचरे। आणि जेथीचा तेथ मुरे। प्राणवायु॥ २४८
- In Vital energy, essence fills; it spreads in body; then and there gets absorbed; vital breath. 248

तातलिये मुसें। मेण निघोनि जाय जैसे। मग कोंदली राहे रसें। वोतलेनि॥	२४९
तापलेल्या मुसेतूनि जैसे। मेण निघोनि जाते तैसे। मग भरूनि राहे धातुरसे। ओतलेल्या॥	२४९
Just as from hot mould; wax gets vanished; then it gets filled with liquid metal; poured.	249
तैसे पिंडाचेनि आकारे। ते कळाचि का अवतरे। वरी त्वचेचेनि पदरे। पांगुरली असे॥	२५०
तैसे शरीराच्या आणि आकारे। ती अमृतकळाच अवतरे। वरूनि त्वचेच्या पदराने। झाकली असे॥	२५०
So just like a body-form; that nectar incarnates; and from above with skin-cloth; gets covered.	250
जैसी आभाळाची बुंथी। करूनि राहे गभस्ती। मग फिटलिया दीप्ति। धरू न ये॥	२५१
जैशी मेघाची चादर। करूनि राहे भास्कर। मग मेघ फिटल्यावर तेज। धरू ना शके॥	२५१
By cloud curtain; sun remains veiled; then as clouds vanish, its brilliance; can't be contained.	251
तैसा आहाचवरि कोरडा। त्वचेचा असे पातवडा। तो झडोनि जाय कोंडा। जैसा होय॥	२५२
तैसा वरवरचा कोरडा। त्वचेचा असे पापुद्रा। तो झडोनि जाय बीजावरील कोंडा। जैसा होय॥	२५२
So thin outer dried; skin's flake is; that gets peeled as husk of seed; like.	252
मग काश्मीराचे स्वयंभ। कां रत्नबीजा निघाले कोंभ। अवयवकांतीची भांब। तैसी दिसे॥	२५३
मग स्फटिकाचे मूर्तिमंत। किंवा रत्नबीजाला निघाले कोंब। अवयवकांतीची शोभा। दिसे तैशी॥	२५३
Then like crystal-incarnated; or sprouts of diamond-seed; beauty of body-limbs; appears.	253
नातरी संध्यारागींचे रंग। काढूनि वळिले ते आंग। कीं अंतर्ज्योतीचे लिंग। निर्वाळिले॥	२५४
किंवा संध्यासमयींचे रंग। काढूनि घडविले ते अंग। किंवा अंतर्ज्योतीचे लिंग। तयार केले॥	२५४
Or by peeling dusk-colours; as if that body is moulded; or inner flame's phallus; is created.	254
कुंकुमाचे भरीव। सिद्धरसाचे वोतीव। मज पाहता सावेव। शांतिचि ते॥	२५५
कुंकुमाचे अंग भरीव। सिद्ध पाण्याचे शरीर ओतीव। मज दिसे साक्षात् सावयव। शांतीच ती॥	२५५
By vermilion filled; body cast of mercury perfected; appears directly with limbs; as peace.	255
ते आनंदचित्रींचे लेप। नातरी महासुखाचे रूप। कीं संतोषतरूचे रोप। थांवले जैसे॥	२५६
ते आनंदचित्रातील रंगलेप। अथवा ब्रह्मसुखाचे मूर्त रूप। किंवा संतोषतरूचे रोप। बहरले जैसे॥	२५६
That is colour-coating from bliss-picture; Brahma-bliss form; contentment-sapling; bloomed.	256
तो कनकचंपकाचा कळा। कीं अमृताचा पुतळा। नाना सासिनला मळा। कोवळिकेचा॥	२५७
तो सुवर्णचंपकच आला कळीला। किंवा अमृताचा पुतळा। नव्हे नव्हे बहरला मळा। कोमलतेचा।	२५७
He is like golden Cahampak bud; or a nectar statue; nay, as bloomed orchard; of tenderness.	257
हो का जे शारदियेचिये वोले। चंद्रबिंब पाल्हेले। कां तेजचि मूर्त बैसले। आसनावरी॥	२५८
हो का जे शरदपोर्णिमेत ओलावले। चंद्रबिंब विकासले। किंवा तेजच मूर्तिमंत बैसले। आसनावरी॥	२५८
As if dipped in autumn full moon; moon-disc bloomed; brilliance-incarnate seated; on seat.	258
तैसे शरीर होये। जे वेळी कुंडलिनी चंद्र पिये। मग देहाकृती बिहे। कृतांतु गा॥	२५९
तैसे योग्याचे शरीर होये। ज्यावेळी कुंडलिनी चंद्रामृत पिये। मग देहाकृतीस भिये। कृतांतु गा॥	२५९
So is yogi's body; as nectar is drunk by Vital energy; then that body is feared; by death-God.	259

वृद्धाप्य तरी बहुडे। तारुण्याची गाठी विघडे। लोपली उघडे। बाळदशा॥	२६०
वृद्धत्व तरी मागे फिरे। तारुण्याची दशा विरे। लोपलेली पुन्हा प्रगटे। बाळदशा॥	२६०
Old-age withdraws; youth disappears; and again resurfaces; lost childhood.	260
वयसा तरी येतुलेवरी। एन्हवी बळाचा बळार्थु करी। धैर्याची थोरी। निरुपम॥	२६१
वय असे एवढेसे जरी। परी बळाचे दृष्टीने बळवंताची बरोबरी। धैर्याची थोरवी। निरुपम॥	२६१
Though he is of child's age; his strength is of superman; and glory of courage; is unique.	261
कनकद्रुमाच्या पालवीं। रत्नकळिका नित्य नवी। नखे तैसी बरवी। नवी निघति॥	२६२
सुवर्णवृक्षाच्या पालवी। रत्नकळी फुटावी नित्य नवी। नखे तैशी बरवी। नवी निघती॥	२६२
Like tender foliage of golden tree; or ever fresh gem-buds; lustrous nails; new are sprouted.	262
दांतही आन होती। परि अपाडें सानेजती। जैसी दुबाहीं बैसे पांती। हिरेयांची॥	२६३
दातही दुसरे येती। परी अतुलनीय ऐसे सानुले असती। जैशी दोन्ही बाजूस बैसे पंक्ती। हिऱ्यांची॥	२६३
New teeth grow; but are uniquely tiny; like arrayed on both jaw-sides are rows; of diamonds.	263
माणिकुलियांचिया कणिया। सावियाचि अणुमानिया। तैसिया सर्वांगी उधवती अणिया। रोमांचिया॥	२६४
माणिकांच्या कळ्या। सहजच असती अणुएवढ्या। तैशा सर्वांगावर उगवती अग्या। केसांच्या॥	२६४
Like ruby-buds; easily as tiny as atoms; whole body gets covered with bristles; of hairs.	264
करचरणतळे। जैसी का रातोत्पले। पाखाळी होती डोळे। काय सांगो॥	२६५
हातापायांचे तळवे। जैशी का रक्तकमळे। इतके तेजःपुंज असती डोळे। की काय सांगू?	२६५
Soles and palms; are like red lotuses; and such brilliant are eyes; beyond description.	265
निडाराचेनि कोंदाटे। मोतिये नावरती संपुटें। मग शिवणी जैशी उतटे। शुक्तिपल्लवांची॥	२६६
परिपक्वतेने गच्च होते। मोती न आवरती शिंपल्यामध्ये। मग शिवण जैशी तुटे। शिंपलीच्या पुडांची॥	२६६
Being thick on maturity; pearl can't be contained in shell; then seam opens; of shell-chambers.	266
तैशी पातिचिये कवळिये न समाये। दिठी जाकळोनि निघो पाहे। आधिलीचि परी होये। गगना कवळिती॥	२६७
तैशी पापण्यांच्या कवेत न समाये। दृष्टी त्यांना व्यापूनि निघू पाहे। ती आधिचीच, परी होते। आकाशव्यापी॥	२६७
Uncontainable in eyelids; vision tries to peep out; already existent it occupies; outer space.	267
आइके देह होय सोनियाचे। परि लाघव ये वायूचे। जे आप आणि पृथ्वीचे। अंशु नाही॥	२६८
ऐक शरीर होये सोन्याचे। परी हलकेपण येते वायूचे। जेथे जल आणि पृथ्वीच्या जडपणाचे। अंश नाही॥	२६८
Body becomes like gold; as light as air; where of heaviness of earth, water; there is no trace.	268
मग समुद्रापैलाडी देखे। स्वर्गीचा आलोचु आइके। मनोगत वोळखे। मुंगियेचें॥	२६९
मग समुद्रापलीकडचे देखे। स्वर्गीचा नाद ऐके। मनोगत ओळखू शके। मुंगीचे॥	२६९
Beyond sea he sees; sounds of heaven he hears; and reads mind-thoughts; of ants.	269
पवनाचा वारिका वळघे। चाले तरी उदकी पाऊल न लागे। येणे येणे प्रसंगे। येती बहुता सिद्धि॥	२७०
वाऱ्याच्या अश्वावर आरुढे। चाले तरी पाण्यास पाउल न लागे। अशा अशा प्रसंगाने। येतात बहुत सिद्धी॥	२७०
He rides on wind-horse; walks on water sans wetting feet; so; many yogic powers he gains.	270

आइकें प्राणाचा हात धरूनी। गगनाची पाउटी करूनी। मध्यमेचेनि दादरेहुनी। हृदया आली॥	२७१
ऐक प्राणाचा हात धरूनी। अवकाशाची पायरी करूनी। सुषुम्नेच्या जिन्याने। हृदयाशी आली॥	२७१
Listen, holding hand of vital force; stepping on space; via Sushumna-stairs; heart she reaches.	271
ते कुंडलिनी जगदंबा। जे चैतन्यचक्रवर्तीची शोभा। जिया विश्वबीजाचिया कोंभा। साउली केली॥	२७२
ती कुंडलिनी जगदंबा। जी चैतन्यचक्रवर्तीची शोभा। जिने विश्वबीजाच्या कोंबा। सावली केली॥	२७२
That Vital energy goddess; sovereign-spirits spectacle; for cosmos-seed; provided shelter.	272
जे शून्यलिंगाची पिंडी। जे परमात्मया शिवाची करंडी। जे प्राणाची उघडी। जन्मभूमि॥	२७३
जी निर्विकल्प लिंगाची पिंडी। जी परमात्मा शिवाची करंडी। जी प्राणाची प्रत्यक्ष। जन्मभूमी॥	२७३
She is womb of doubtless phallus; which's Shiva's casket*; or vital force's direct; birthplace.	273
हे असो ते कुंडली। हृदयाआंतु आली। तंव अनाहताचा बोली। चावळे ते॥	२७४
हे असो ती कुंडलीनी बाळी। हृदयामध्ये आली। तेव्हा अनाहत नादाची बोली। बोलते ती॥	२७४
When that Vital energy little; entered into heart; un-struck sound's* language; she speaks.	274
शक्तीचिया आंगा लागलें। बुद्धीचें चैतन्य होतें आलें। तें तें आइकिलें। अळुमाळु॥	२७५
शक्तीच्या अंगा खेटु लागले। ते बुद्धीचे चैतन्य होते आले। ते नाद बुद्धीने ऐकिले। हळूहळू॥	२७५
Clinging to Vital energy; spirit of intellect had arrived; intellect heard that sound; slowly.	275
घोषाचां कुंडीं। नादचित्रांचीं रूपडीं। प्रणवाचिया मोडी। रेखिलीं ऐसीं॥	२७६
नित्यघोषाच्या कुंडी। दशनादचित्रांची उमटती रूपडी। प्रणवाच्या आकारांनी। रेखाटली ऐसी॥	२७६
In pit of hum; sketches of ten sounds ¹ are imprinted; by Pranava ² -forms; as if sketched.	276
हेंचि कल्पावें तरी जाणजे। परी आतां कल्पितें कैचें आणजे। परी नेणों काय गाजे। तिये ठायीं॥	२७७
हेच कल्पावे तरी जाणावे। परी आता कल्पिणारे मन कोठूनि आणावे। परी न जाणो काय वाजे। त्या ठायीं॥	२७७
This be known by imagining; where is mind imagining; don't know what hums; at that place.	277
विसरोनि गेलों अर्जुना। जंव नाशु नाही पवना। तंव वाचा आथी गगना। म्हणऊनि घुमे॥	२७८
विसरोनि गेलो अर्जुना। जोवरी नाश नाही वायूना। तोवरी शब्द असतोच, गगना। म्हणुनी घुमे॥	२७८
Arjun, I forgot to tell; so long as air doesn't vanish; in space sound exists; so it hums.	278
तया अनाहताचेनि मेघे। मग आकाश दुमदुमो लागे। तंव ब्रह्मस्थानीचे बेगे। फिटले सहजे॥	२७९
त्या अनाहताच्या दहाव्या मेघनादे। मग आकाश दुमदुमु लागे। तेव्हा ब्रह्मस्थानाचे दार। उघडते सहजे॥	२७९
With that un-struck tenth cloud-sound; as space starts resonating; Brahma-place door; opens.	279
आइके कमळगर्भाकारे। जे महदाकाश दुसरे। जेथ चैतन्ये आधातुरे। करूनि असिजे॥	२८०
ऐक कमळगर्भ आकारे। जे महदाकाश हृदयावरी दुसरे। जेथ चैतन्य अर्धतृप्तीत उत्कंठा। करूनि असे॥	२८०
Lotus-bud shaped; that is great void* above heart; where half-content spirit curiously; waits.	280
तया हृदयाचां परिवरीं। कुंडलिनिया परमेश्वरी। तेजाची शिदोरी। विनियोगिली॥	२८१
त्या हृदयाच्या परिसरी। कुंडलिनीने परमेश्वरचरणावरी। तेजाची शिदोरी। चैतन्यास अर्पण केली॥	२८१
Into premises of heart; Vital energy at God's feet; her brilliance's pack-lunch; offered to spirit.	281

- बुद्धीचेनि शाकें। हातबोने निके। द्वैत जेथ न देखे। तैसे केले॥ २८२
- बुद्धीच्या शाकभाजीतला। नैवेद्य करूनि चांगला। द्वैताची जेथ न दृष्टी पडे। तेथ अर्पण केला॥ २८२
- Out of intellect-vegetables; best offering prepared; which isn't eyed by duality; it was offered. 282
- ऐसी निजकांती हारविली। मग प्राणुचि केवळ जाहाली। ते वेळी कैसी गमली। म्हणावी पां॥ २८३
- ऐशी निजकांती अर्पिली। मग प्राणच केवळ उरली। त्या वेळी ती कैसी वाटली। म्हणावी बा॥ २८३
- As such self-brilliance offered; only vital force remained; how she appeared; that can be said. 283
- हो का जे पवनाची पुतळी। पांघुरली होती सोनेसळी। ते फेडूनिया वेगळी। ठेविली तिया॥ २८४
- असावी का जी वायूची बाहुली। होती पिवळा पीतांबर नेसली। तो सोडूनिया वेगळी। ठेविली तिला॥ २८४
- As if doll of wind; earlier in golden garment draped; discarding that, separately; she remained. 284
- नातरी वारियाचेनी आंगे झगटली। दीपाची दिठी निमटली। कां लखलखोनि हारपली। वीजु गगनी॥ २८५
- अथवा वाऱ्याच्या झुळकेशी झगडली। दीपाची ज्योती विझली। किंवा लखलखून हारपली। वीज गगनी॥ २८५
- Struggling with wind; lamp-flame extinguished; or on flashing disappeared; lightning in sky. 285
- तैशी हृदयकमळवेऱ्हीं। दिसे सोनियाची जैशी सरी। नातरी प्रकाशजळाची झरी। वाहत आली॥ २८६
- तैशी हृदयकमळावरी। दिसे जैशी सोनियाची सरी। अथवा प्रकाशजळाची झरी। वाहत आली॥ २८६
- Or on heart-lotus; golden chain appeared; or like stream of light-water; freely flowed. 286
- मग तिये हृदयभूमी पोकळे। जिराली का एके वेळे। तैसे शक्तीचे रूप मावळे। शक्तीचिमाजी॥ २८७
- मग त्या हृदयभूमीच्या पोकळीमध्ये। जिराली का एकाच वेळे। तैसे शक्तीचे रूप मावळे। शक्तीच्याचिमध्ये॥ २८७
- Into heart-space void; at the same time dissolved; as if energy-form merged; into energy. 287
- तेव्हा तरी शक्तीचि म्हणिजे। एऱ्ही तो प्राणु केवळ जाणिजे। आता नाद बिंदु नेणिजे। कला ज्योती॥ २८८
- तेव्हा तरी शक्तीच म्हणा। एऱ्ही तो प्राण केवळ जाणा। आता तो नाद बिंदु न जाणा। न जाणा कलाज्योती॥ २८८
- Same energy; else only vital force; now neither sound, point be known; nor phase, flame*. 288
- मनाचा हन मारु। का पवनाचा आधारु। ध्यानाचा आदरु। नाही परी॥ २८९
- आता मनाला मारावे। का प्राणवायूचे आधार घ्यावे। ध्यानासी आदरावे। नाही जरूरी यापरी॥ २८९
- Now killing mind; or taking support of breaths; or respecting meditation; aren't necessary. 289
- हे कल्पना घे सांडी। ते नाही इये परवडी। हे महाभूतांची फुडी। अटणी देखा॥ २९०
- ही कल्पना घे ही सोडी। ती नाही येथ पद्धती। ही पंचमहाभूतांची पुरती। आटणी पहा॥ २९०
- Of taking or leaving ideas; there is no method; as completely five great elements; melted. 290
- पिंडे पिंडाचा ग्रासु। तो हा नाथसंकेतीचा दंशु। परि दाऊनि गेला उद्देशु। महाविष्णु॥ २९१
- चैतन्यदेहाने देहाचा ग्रास। तो हा नाथसंकेताचा गूढाभ्यास। परी दाखवूनि गेला उद्देश। महाविष्णू॥ २९१
- Spirit-body eating element-body; is secret-study of Natha-tradition*; shown as goal by; Shiva. 291
- तया ध्वनिताचे केणे सोडुनी। यथार्थाची घडी झाडुनी। उपलविली म्या जाणुनी। ग्राहीक श्रोते॥ २९२
- त्या गूढसंकेताचे वेष्टण सोडुनी। यथार्थाची घडी झटकुनी। उकलली मी जाणुनी। ग्राहक श्रोते॥ २९२
- This secret-tradition by uncovering; essence by unfolding; I revealed; for listener customers. 292

युञ्जन्नेवं सदाऽऽत्मानं, योगी नियतमानसः। शान्तिं निर्वाणपरमां, मत्संस्थामधिगच्छति॥	१५
जोडतो नित्य आत्म्यासी, योगी नियमुनी मना। शांती परम माइयात, राहते तीच पावतो॥	१५
Yogi uniting with soul by controlling mind; gains supreme peace residing into me.	15

एके शक्तीचे तेज जेव्हा लोपे। तेथ देहीचे रूप हारपे। मग तो डोळ्यांचिमाजि लपे। जगाचिया॥	२९३
एक शक्तीचे तेज जेव्हा लोपे। तेव्हा देहधारीचे रूप हारपे। मग तो डोळ्यांमध्ये लपे। जगाचिया॥	२९३
When energy loses brilliance; body-form loses form; and he becomes invisible; for world.	293
एहवी आधिलाचि ऐसे। सावयव तरी असे। परी वायूचे का जैसे। वळिले होय॥	२९४
एरवी आधिच्याचसारखे। सावयव शरीर असे। परी वायूचे का जैसे। घडविले आहे॥	२९४
Else as before; he is having body with limbs; but as if of thin air; he is made.	294
नातरी कर्दळीचा गाभा। बुंथी सांडोनिया उभा। कां अवयवचि नभा। निवडला तो॥	२९५
अथवा केळीचा गाभा। सोपटे काढोनिया उभा। किंवा अवयवचि नभा। फुटले, तैसा दिसला तो॥	२९५
Or like plantain bole; after being skinned; or as if to sky limbs; have sprouted, so he appeared.	295
तैसे होय शरीर। तें ते म्हणिजे खेचर। हे पद होता चमत्कार। पिंडजनी॥	२९६
तैसे होय शरीर। तेव्हा ते म्हणावे खेचर(आकाशचर)। हे पद प्राप्त होता चमत्कार। वाटे देहधारी जना॥	२९६
With such body; he is known as sky-rover; on gaining title it is miracle; for embodied people.	296
देखे साधकु निघोनि जाये। मागां पाउलाची ओळ राहे। तेथ ठायी ठायी होये। अणिमादिक॥	२९७
पहा साधक पुढे निघूनि जाये। मागे पावलांची ओळ राहे। तेथ जागजागी निर्माण होये। अणिमादी सिद्धी॥	२९७
As seeker goes ahead; foot-prints are left behind; there at every step created; great yogic powers.	297
परि तेणे काय काज आपणया। अवधारी ऐसा धनंजया। लोप आथी भूतत्रया। देहींचा देही॥	२९८
परी सिद्धींचे काय काम आपल्याला। पुढे ऐक धनंजया। लोप होतो पृथ्वीआपतेजाचा। देहाच्या देहामध्ये॥	२९८
Such powers are useless; listen Arjuna; earth-water-fire elements are dissolved; in body itself.	298
पृथ्वीते आप विरवी। आपाते तेज जिरवी। तेजाते पवनु हरवी। हृदयामाजी॥	२९९
पृथ्वीला पाणी विरवी। पाण्यासी तेज जिरवी। तेजाला वायू हरवी। हृदयामध्ये॥	२९९
Water dissolves earth; fire evaporates water; and air extinguishes fire; into heart.	299
पाठी आपण एकला उरे। परि शरीराचेनि अनुकारे। मग तोही निगे अंतरे। गगना मिळे॥	३००
मग आपण एकटा उरे। परी शरीराच्याच राहे आकारे। मग तोही निघे अंतराळी। हृदयाकाशा मिळे॥	३००
Then he remains alone; but has body-shape; and that starts for space; meeting heart-space.	300
ते वेळी कुंडलिनी हे भाष जाये। मग मारुत ऐसे नाम होये। परि शक्तिपण ते आहे। जंव न मिळे शिर्वीं॥	३०१
तेव्हा कुंडलिनी हे नाव जाये। मग मारुत असे नाव होये। परी शक्तिपण तेच आहे। जोवरी न मिळे शिवामध्ये॥	३०१
Name Kundlini goes; Maruta name gains; energy is same; so long as with Shiva doesn't merge.	301
मग जालंधर सांडी। ककारांत फोडी। गगनाचिये पाहाडी। पैठी होय॥	३०२
मग जालंधर बंध सोडूनि। काकीमुख फोडूनि। टाळुअवकाशाच्या पहाडी। स्थिर होय॥	३०२
Jalandara-bandha casting; and Central nerve-top smashing; on mouth-top plateau she; steadies.	302

ते ॐकाराचिये पाठी। पाय देत उठाउठी। पश्यंतीचिये पाउटी। मागां घाली।।	३०३
ती ॐकाराच्या तीन मात्रावरी। पाय देऊनि लगोलगी। पश्यंति वाणीचा मार्ग। मागे टाकी।।	३०३
<i>She on Aum's three alphabets; immediately steps; and path of vibratory speech*; leaves past.</i>	303
पुढा तन्मात्रा अर्धवेरी। आकाशाच्या अंतरी। भरती गमे सागरी। सरिता जैशी।।	३०४
पुढे अर्धमात्रेभीतरी। शिरे मुर्ध्नीआकाशाच्या अंतरी। भरती आलेल्या सागरी। नदी मिळते जैशी।।	३०४
<i>Next from half-syllable* of Aum; enters inside brain-space; into sea high tide; as river enters.</i>	304
मग ब्रह्मरंध्री स्थिरावोनी। सोऽहंभावाच्या बाह्या पसरूनी। परमात्मलिंगा धांवोनी। आंगा घडे।।	३०५
मग ब्रह्मरंध्रात स्थिरावोनि। सोऽहं अशा भावाच्या बाहु पसरूनि। परमात्मलिंगाकडे धावूनि। आलिंगन दे।।	३०५
<i>Steadying at Brahma-aperture*; spreading arms of 'I am that'; rushing to Brahma; embraces.</i>	305
तंव महाभूतांची जवनिक फिटे। मग दोहींसि होय झटे। तेथ गगनासकट आटे। समरसी तिये।।	३०६
तेव्हा महाभूताचा पडदा फिटे। मग शिवशक्तीची भेट घडे। तेव्हा ती आकाशासकट आटे। समरसतेमध्ये।।	३०६
<i>Veil of great elements drops; Shiva and energy meet; and she with space merges; into unity.</i>	306
पैं मेघाचेनि मुखी निवडला। समुद्र का वोर्घीं पडिला। तो मागुता जैसा आला। आपणपेयां।।	३०७
अहो मेघाच्या मुखाने वेगळा झाला। समुद्र का ओघात पडला। तो मागाहूनि जैसा वाहात आला। स्वतःमध्ये।।	३०७
<i>Sir, as absorbed by clouds; sea pours into rivers; then back it flows; into itself.</i>	307
तेवी पिंडाचेनि मिषें। पर्दीं पद प्रवेशे। तें एकत्र होय तैसें। पंडुकुमरा।।	३०८
तेव्हा देहाच्या निमित्ताने। शिवात जीव प्रवेशे। ते एकत्र होतात तैसे। पंडुकुमरा।।	३०८
<i>So due to body's cause; into Shiva soul enters; as they are united; Pandukumara!</i>	308
आता दुजे हन होते। की एकच हे आइते। ऐशिये विवंचनेपुरते। उरेचिना।।	३०९
आता दुसरे काही होते। की एकच हे आहे मूळचे। ऐसा विचार करण्यापुरते। काही उरेचिना।।	३०९
<i>Was it separate entity; or it is basic singularity; enough for thought such; nothing remains.</i>	309
गगनीं गगन लया जाये। ऐसे जे काही आहे। ते अनुभवे जो होये। तो होऊनि ठाके।।	३१०
गगनीं गगन लया जाये। ऐशी जी काही स्थिती आहे। ती अनुभवाने ज्यास प्राप्त होये। तो तैसाच होऊनि राहे।।	३१०
<i>Space merging in space; whatever such state is; who experiences this; becomes just like that.</i>	310
म्हणोनि तेथिंची मातु। न चढेचि बोलाचा हातु। जेणें संवादाचिया गांवाआंतु। पैठी कीजे।।	३११
म्हणोनि तेथील गोष्ट। नाही चढत बोलाच्या हातात। जेणेकरून संवादाच्या गावात। स्थापिता येई।।	३११
<i>Thing from there; is impossible to describe; so on platform of dialogue; it can be presented.</i>	311
अर्जुना एन्हवी तरी। इया अभिप्रायाचा जे गर्व धरी। ते पाहे पां वैखरी। दुरी ठेली।।	३१२
अर्जुना एरवी तरी। या अभिप्रायाचा गर्व धरी। ती पहा बरे वैखरी वाणी। दूर थांबली।।	३१२
<i>Else Arjuna then; pride of this comment; see that tongue speech*; stopped far away.</i>	312
भूलता मागिलीकडे। तेथ मकाराचेचि आंग न मांडे। सडेया प्राणा सांकडे। गगना येतां।।	३१३
भ्रूमध्याच्या मागे। तेथे मकाराचे (कारणदेह) रूप न राहे। एकट्या प्राणासही साकडे। ब्रह्माकाशात येता।।	३१३
<i>Behind eyebrow-joint; causal body* exists not; vital force difficult; to enter Brahma-space.</i>	313

- पाठी तेथेचि तो भासळला। तव शब्दांचा दिवो मावळला। मग त्याहि वरी आटु भविन्नला। आकाशाचा॥ ३१४
- मग तेथेच तो मिसळला। तेव्हा शब्दांचा दिवस मावळला। मग त्यानंतर लय झाला। आकाशाचा॥ ३१४
- Then there it mingled; so day of words ended; afterward got dissolved; the space. 314
- आता महाशून्याचिया डोही। जेथ गगनासीचि ठावो नाही। तेथ तागा लागेल काई। बोलाचा या॥ ३१५
- आता महाशून्याच्या डोही। जेथ आकाशालाही थारा नाही। तेथ लाग लागेल काय। शब्दाचा या॥ ३१५
- In pool of great void; where even space has no place; there of what avail is; this word. 315
- म्हणूनि आखरामाजि सापडे। की कानावरी जोडे। हे तैसे नव्हे फुडे। त्रिशुद्धी गा॥ ३१६
- म्हणूनि अक्षरामध्ये सापडे। किंवा कानांवरी पडे। हे तैसे नव्हे खरे। त्रिवार गा॥ ३१६
- So getting caught in words; or heard by ears; this state isn't true here; on oath. 316
- जें कहीं दैवें। अनुभविले फावे। तें आपणचि हे ठाकावे। होऊनिया॥ ३१७
- जेव्हा कधी दैवयोगे। अनुभवाने प्राप्त होये। तेव्हा आपणच हे राहावे। ब्रह्म होऊनिया॥ ३१७
- When by fate; this is experienced; then he himself; becomes Brahma. 317
- पुढती जाणणे ते नाहीचि। म्हणोनि असो किती हेचि। बोलावे आता वायाचि। धनुर्धरा॥ ३१८
- यापुढे जाणणे ते नाहीच। म्हणोनि असो किती हेच। बोलावे आता वायाच। धनुर्धरा॥ ३१८
- Nothing to know beyond this; so let it be; speaking now is in vain; Dhanurdhara! 318
- ऐसे शब्दजात माघौते सरे। तेथ संकल्पाचे आयुष्य पुरे। वाराही जेथ न शिरे। विचाराचा॥ ३१९
- ऐसे शब्दजात जेथूनि माघारी फिरे। तेथ संकल्पाचे आयुष्य सरे। वाराही जेथ ना शिरे। विचाराचा॥ ३१९
- From where return all words; there planning's life ends; where wind enters not; of thought. 319
- जे उन्मनियेचे लावण्य। जे तुर्येचे तारुण्य। अनादि जे अगण्य। परमतत्त्व॥ ३२०
- जे उन्मनिदशेचे लावण्य। जे तुर्येचे तारुण्य। अनादी जे अगण्य। परमतत्त्व॥ ३२०
- Adornment of beyond-mind state; youth of soul-state*; eternal, innumerable; essence. 320
- जे आकाराचा प्रांतु। जे मोक्षाचा एकांतु। जेथ आदि आणि अंतु। विरोनि गेले॥ ३२१
- जे आकाराचा अंत। जे मोक्षाचा एकांत। जेथ आदी आणि अंत। विरोनि गेले॥ ३२१
- Which is form's end; which is liberation's solitude; where origin and end; got dissolved. 321
- जे विश्वाचे मूळ। जे योगद्रुमाचे फळ। जे आनंदाचे केवळ। चैतन्य गा॥ ३२२
- जे विश्वाचे मूळ। जे योगवृक्षाचे फळ। जे आनंदाचे केवळ। चैतन्य गा॥ ३२२
- Which is cosmos' root; which is yoga-tree fruit; which is bliss'; very spirit. 322
- जे महाभूतांचे बीज। जे महातेजाचे तेज। एवं पार्था जे निज। स्वरूप माझे॥ ३२३
- जे महाभूतांचे बीज। जे महातेजांचे तेज। याप्रमाणे पार्था जे निज-। स्वरूप माझे॥ ३२३
- Which is seed of great elements; brilliance of great brilliances; so Partha that is; my form. 323
- ते हे चतुर्भुज कोंभेली। जयाची शोभा रूपा आली। देखोनि नास्तिकीं नोकिली। भक्तवृंदे॥ ३२४
- तीच ही चतुर्भुज प्रगटली। ज्याची शोभा रूपास आली। पाहूनि जेव्हा नास्तिकांनी छळिली। भक्तवृंदे॥ ३२४
- This four-armed God appeared; whose spectacle formed; when atheists persecuted; devotees. 324

ते अनिर्वाच्य महासुख। पै आपणचि जाहले ते पुरुष। ज्यांचे का निष्कर्ष। प्राप्तिवेरी॥	३२५
ते अनिर्वाच्य महासुख। ते आपणच झाले जे पुरुष। ज्यांचे का व्हावे शेवट। त्याच्या प्राप्तीमध्ये॥	३२५
That great bliss indescribable; that became what Person; why their end happened; for his gain.	325
आम्ही साधन हे जे सांगितले। तेचि शरीर जिहीं केले। ते आमुचेनि पाडे आले। निर्वाळलेया॥	३२६
आम्ही साधन हे जे सांगितले। तेच प्रत्यक्ष ज्यांनी केले। ते आमच्याच योग्यतेला आले। शुद्ध होउनी॥	३२६
What means I told; that who directly did; they status equal to me attained; by purifying.	326
परब्रह्माचेनि रसें। देहाकृतीचिये मुसे। वोतींव जाहले तैसे। दिसती आंगें॥	३२७
परब्रह्माच्या रसाने। देहाकृतीच्या मुशीमध्ये। मूर्तिरूप झाले तैसे। दिसती अंगे त्यांची॥	३२७
By Brahma-essence; in mould of body-form; assumed that form; so appeared their bodies.	327
जरि हे प्रतीति हन अंतरीं फांके। तरी विश्वचि हें अवघें झांके। तंव अर्जुन म्हणे निकें। साचचि जी हें॥	३२८
जर हा अनुभव अंतरी फांके। तर विश्वचि हे अवघे झांके। तेव्हा अर्जुन म्हणे चांगले। खरेच हे॥	३२८
If into heart this experience spreads; then entire cosmos is veiled; then Arjuna said; that is true.	328
कां जे आपण आता देवो। हा बोलिले जो उपावो। तो प्राप्तीचा ठावो। म्हणोनि घडे॥	३२९
कारण जो आपण आता देवा। हा सांगितला जो उपाय गा। तो ब्रह्मप्राप्तीचे ठिकाण। म्हणोनि घडे॥	३२९
As Lord what you now; told, that remedy; is abode of Brahma; so it happens.	329
इये अभ्यासी जे दृढ होती। ते भरवसेनि ब्रह्मत्वा येती। हे सांगतियाचि रीती। कळले मज॥	३३०
या अभ्यासात जे दृढ होती। ते भरवशाने ब्रह्मपदास येती। हे तुझ्या सांगितलेल्या रीती। कळले मज॥	३३०
Those firming in study; they surely attain this Brahma-state; from your method; I understood.	330
देवा गोठीचि हे ऐकता। बोधु उपजतसे चित्ता। मा अनुभवे तल्लीनता। नव्हेल केवी॥	३३१
देवा नुसती गोष्ट ही ऐकता। ज्ञान उपजतसे चित्ता। मग अनुभवाने तल्लीनता। न होईल काय?	३३१
On hearing story; knowledge emerges in heart; being engrossed by experience; won't it be?	331
म्हणऊनि एथ काही। अनारिसे नाही। परी नावभरी चित्त देई। बोला एका॥	३३२
म्हणूनि येथे काही। अन्यथा ऐसे नाही। परी क्षणभरी चित्त देई। माझ्या बोलाकडे॥	३३२
So here something; else won't happen; but for a moment pay attention; to my say.	332
आता कृष्णा तुवा सांगितला योगु। तो मना तरी आला चांगु। परि न शके करूं पांगु। योग्यतेचा॥	३३३
आता कृष्णा तू सांगितला योग। तो मना तरी आवडला पूर्ण। परी अशक्य सामर्थ्यावीण। योग्यतेच्या॥	३३३
Yoga now you told; is fully liked by mind; but it is impossible without power; of ability.	333
सहजे आंगिक जेतुली आहे। तेतुलियाची जरी सिद्धि जाये। तरी हाचि मार्गु सुखोपाये। अभ्यासीन॥	३३४
सहज सामर्थ्य जेवढे आहे। तेवढ्यानेच जरी सिद्धीला जाये। तरी हाच मार्ग सुखाने। अभ्यासीन॥	३३४
With what available power; if it will be perfected; then happily this path only; I will study.	334
नातरी देवो जैसे सांगतील। तैसे आपणपां जरी न ठकेल। तरी योग्यतेवीण होईल। तेचि पुसो॥	३३५
किंवा देव जैसे सांगतील। तैसे मला जर नाही जमेल। तर योग्यतेविना होण्याजोगे। तेच पुसेन मी॥	३३५
Or to act as Lord says; if for me it isn't possible; what is possible sans ability; that I will ask.	335

जीवींचिये ऐसी धारण। म्हणोनि पुसावया जाहले कारण। मग म्हणे तरी आपण। चित्त देइजो॥	३३६
जीवाची ऐसी धारण। म्हणोनि विचारावया झाले कारण। मग म्हणाला, तरी आपण। लक्ष्य द्यावे॥	३३६
Such mind-thought; for query, became cause; then he said, so you please; pay attention.	336
हां हो जी अवधारिले। हे जे साधन तुम्ही निरूपिले। आवडतयाहि अभ्यासिले। फावो शके॥	३३७
हा हो जी ऐकिले। हे जे साधन तुम्ही सांगितले। ते कुणीही अभ्यासिले। तरी पावू शकेल का?	३३७
Sir, I have heard; this means you had told; if anyone studies it; could he achieve it?	337
की योग्यतेवीण नाही। ऐसे हन आहे काही। तेथ श्रीकृष्ण म्हणती तरी काई। धनुर्धरा॥	३३८
का योग्यतेविना मिळणे नाही। ऐसे यात आहे काही? तेव्हा श्रीकृष्ण म्हणती काही तरी काय। अर्जुना॥	३३८
Or not possible sans ability; such thing does it contain? so Krishna said what is this; Arjuna.	338
हे काज कीर निर्वाण। परि आणिकहि जे काही साधारण। तेहि अधिकाराचे वोडवेविण। काय सिद्धि जाय॥	३३९
हे साधन देते खरे निर्वाण। परी आणिकही जे काही साधारण। तेही योग्यतेवीण। काय सिद्धीस जाते?	३३९
Means bestows liberation; but anything that is common; that sans ability; will it be perfected?	339
पैं योग्यता जे म्हणजे। ते प्राप्तीची आधीन जाणजे। का जे योग्य होऊनि कीजे। ते आरंभी फळे॥	३४०
अरे योग्यता जी म्हणावी। ती प्राप्तीच्या अधीन जाणावी। किंवा जी कार्ये योग्य होऊनि करावी। ती त्वरित फळती॥	३४०
What is ability; that is subjugated to gain; or what works are ably done; they succeed soon.	340
तरी तैसी एथ काही। सावियाची केणी नाही। आणि योग्यतेची काई। खाणी असे॥	३४१
तरी तैसी येथे योग म्हणजे काही। बाजाराची वस्तु नाही। आणि योग्यतेची काय। खाणी असते?	३४१
And yoga isn't a thing here; in market, available; and of ability, does there; exist any mine?	341
नावेक विरक्तु। जाहला देहधर्मी नियतु। तरि तोचि नव्हे व्यवस्थितु। अधिकारिया॥	३४२
थोडासा विरक्त। झाला देहधर्मात नियमित। तरी तोच नव्हे का योग्यताप्राप्त। अधिकारी॥	३४२
If little ascetic becomes one; in body-functions with regularity; isn't he a capable; authority?	342
येतुलालिये आयणीमाजी येवढें। योग्यपण तूंतही जोडे। ऐसें प्रसंगें सांकडें। फेडिलें त्याचें॥	३४३
येवढ्याशा युक्तीने पुरेसे। योग्यपण तुलाही होईल आपलेसे। ऐसे प्रासंगिक संकट संशयाचे। फेडिले त्याचे॥	३४३
By such trick enough; capability you too will possess; so his incidental doubt; was removed.	343
मग म्हणे गा पार्था। ते हे ऐसी व्यवस्था। अनियतासि सर्वथा। योग्यता नाही॥	३४४
मग म्हणे गा पार्था। ती ही ऐसी व्यवस्था। येथे अनियमिताला सर्वथा। ती योग्यता मिळणे नाही॥	३४४
Then said; this is such system; here always for irregularity; there won't be that capability.	344

नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति, न चैकान्तमनश्नतः। न चाति स्वप्नशीलस्य, जाग्रतो नैव चार्जुन॥ १६

नाति भक्षी तया योग, अल्प भक्षी तयासही। न अति निजणान्याचा, नाति जागे तयासही॥ १६

Yoga is not for him eating excess, less; sleeping much, remaining ever awake, Arjuna! 16

जो रसनेंद्रियाचा अंकिला। कां निद्रेसी जीवें विकला। तो नाही एथ म्हणितला। अधिकारिया॥

जो रसनेच्या अंकित झाला। अथवा निद्रेला जिवानिशी विकला। तो नाही येथ सांगितला। अधिकारी॥

Who is slave of tongue; or sold to sleep with his life; isn't told here; as authority. 345

अथवा आग्रहाचिये बांदोडी। क्षुधा तृषा कोंडी। आहाराते तोडी। मारूनिया।।	३४६
अथवा आग्रहाच्या कोंडवाडी। क्षुधा तृषा कोंडी। आहारासी तोडी। भूकतहान मारूनिया।।	३४६
Or at obstinacy-pen; restraining hunger-thirst; abandoning food; by suppressing hunger-thirst.	346
निद्रेचिया वाटा न वचे। ऐसा दृढिवेचेनि अवतरणें नाचे। तें शरीरचि नव्हे तयाचें। मा योगु कवणाचा।।	३४७
निद्रेच्या वाटेला न जातसे। ऐसा हट्टाच्या संचाराने नाचे। ते शरीरच नाही त्याचे। तर मग योग कोणाचा?	३४७
Not sleeping; dancing with obstinacy; even that body isn't his; then this yoga is for whom?	347
म्हणोनि अतिशयें विषय सेवावा। तैसा बोधु न व्हावा। कां सर्वथा निरोधु करावा। हेही नको।।	३४८
म्हणोनि अतिशय विषय सेवावा। तैसा समजही न व्हावा। किंवा सर्वथा निरोध करावा। हेही नको।।	३४८
Excessive object consumption; needn't be assumption; or complete refrain; also needn't be.	348
<p>युक्ताहारविहारस्य, युक्तचेष्टस्य कर्मसु। युक्तस्वप्नावबोधस्य, योगो भवति दुःखहा।। १७</p> <p>युक्ताहारी विहारीचा, युक्त क्रिया करी तया। युक्त जागे निजे त्याचा, योग हा दुःखनाशक।। १७</p> <p>For him moderate in eating, activity; sleeping, wakefulness, yoga is sorrow-destroyer. 17</p>	
आहार तरी सेविजे। परी युक्तीचेनि मापें मविजे। क्रियाजात आचरिजे। तयाचि स्थिती।।	३४९
आहार तरी सेवावा। परी युक्तीच्याच मापाने मोजावा। क्रिया सर्व आचराव्या। तैशाच रीती।।	३४९
Food be consumed; but in quantity logically measured; all karmas be performed; similarly.	349
मितला बोली बोलिजे। मितलिया पाउली चालिजे। निद्रेही मानु दीजे। अवसरे एके।।	३५०
मोजक्या बोलांनी बोलावे। मोजक्या पावलांनी चालावे। निद्रेलाही सन्मान द्यावे। एखादे वेळी।।	३५०
Talking to be moderate; walking to be moderate; and sleep too be given respect; sometime.	350
जागणे जरी जाहले। तरी व्हावे ते मितले। येतुलेनि धातुसाम्य संचले। असेल सुखे।।	३५१
जागणे जरी झाले। तरी व्हावे तेही नियमातले। की ज्याने शरीरधातुसाम्य साधलेले। राहिल सहजे।।	३५१
Even wakefulness; to be within rules; so that body-element balance remains; intact easily.	351
ऐसें युक्तिचेनि हातें। जें इंद्रियां वोपिजे भातें। तें संतोषासी वाढतें। मनचि करी।।	३५२
ऐसे युक्तीच्या हाताने। जेव्हा इंद्रियांना पुरवावे त्यांचे खाणे। तेव्हा संतोषास वाढवणे। हे मनचि करी।।	३५२
With such skilful hand; as senses are fed their food; enhancing contentment; does mind alone.	352
<p>यदा विनियतं चित्तम्, आत्मन्येवावतिष्ठते। निःस्पृहः सर्वकामेभ्यो, युक्त इत्युच्यते तदा।। १८</p> <p>जेव्हा नियमिते चित्त, स्वात्म्यातच स्थिरावते। निरिच्छ सर्वभोगात, योगयुक्त म्हणा तया।। १८</p> <p>When controlled mind stays in soul; he desire-less in enjoyment is called yoga-united. 18</p>	
बाहेर युक्तीची मुद्रा पडे। तंव आंत सुख वाढे। तेथे सहजेचि योगु घडे। नाभ्यासिता।।	३५३
बाहेर नियमितपणाची सवय पडे। तेव्हा आत सुख वाढे। तेव्हा सहजच योग घडे। न अभ्यासता।।	३५३
As habit of outer regularity develops; inner bliss increases; yoga easily happens; sans study.	353
जैसे भाग्याचिये भडसे। उद्यमाचेनि मिसे। मग समृद्धिजात आपैसे। घर रिघे।।	३५४
जैसे भाग्याच्या उदयाने। प्रयत्नाच्या निमित्ताने। मग समृद्धिजात सहजपणे। घरामध्ये शिरे।।	३५४
With fortune's emergence; and effort's cause; overall prosperity naturally; enters into house.	354

तैसा युक्तिमंतु कौतुके। अभ्यासाचिया मोहरा ठाके। आणि आत्मसिद्धीचि पिके। अनुभवु त्याचा।।	३५५
तैसा नियमशील कौतुके। अभ्यासाच्या मार्गाला लागे। आणि आत्मसिद्धीच पिकवे। अनुभव त्याचा।।	३५५
If man of regularity with fancy; follows path of study; soul-perfection reaps; his experience.	355
म्हणोनि युक्ति हे पांडवा। घडे जया सदैवा। तो अपवर्गीचिये राणिवा। अळंकारिजे।।	३५६
म्हणोनि नियमितपणा पांडवा त्याला। घडे ज्या सुदैवाला। तो मोक्षाच्या सिंहासनाला। भूषवीतसे।।	३५६
So Pandava, regularity; which fortunate one gains; he liberation-throne; adorns.	356
<p>यथा दीपो निवातस्थो, नेङ्गते सोपमा स्मृता। योगिनो यतचित्तस्य, युञ्जतो योगमात्मनः।। १९</p> <p>जसा दीप निवांतात, न हाले उपमा दिली। योगीस्वाधीन चित्ताला, ध्यानात मग्न योगिच्या।। १९</p> <p>Steady flame at quiet place simile used; for yoga united mind of yogi in meditation. 19</p>	
युक्ति योगाचे आंग पावे। ऐसे प्रयाग होय जे बरवे। तेथ क्षेत्रसंन्यासे स्थिरावे। मानस जयाचे।।	३५७
नियमितता योगाचे अंग व्हावे। ऐसा प्रयागसंगम जेथ उत्तम होये। तेथ क्षेत्रसंन्यासाने स्थिरावे। मन ज्याचे।।	३५७
Regularity to be yoga-part; at such Prayaga confluence; sans body-sense rests; whose mind.	357
तयाते योगयुक्त म्हण। हेही प्रसंगे जाण। ते दीपाचे उपलक्षण। निर्वातीचिया।।	३५८
त्याला योगयुक्त म्हणावे। हेही प्रसंगे जाणावे। ते दीपज्योतीच्या उपमेने। निर्वात स्थळीच्या।।	३५८
He be called as yoga-united; known incidentally; like simile of lamp-flame; at windless place.	358
आता तुझे मनोगत जाणोनि। काही एक आम्ही म्हणोनि। ते निके चित्त देऊनी। परिसावे गा।।	३५९
आता तुझ्या मनातले जाणोनि। काही एक सांगतो आम्ही, म्हणोनि। ते नीट चित्त देऊनि। ऐकावे गा।।	३५९
Now knowing your mind; I will tell one more thing; so attentively; listen.	359
तू प्राप्तीची चाड वाहसी। परि अभ्यासीं दक्षु नव्हसी। तें सांग पां काय बिहसी। दुवाडपणा।।	३६०
तू प्राप्तीची इच्छा धरिसी। परी अभ्यासी दक्ष नससी। ते सांग बरे काय भितोसी। त्याच्या कठिणपणा।।	३६०
You desire yoga; but aren't alert about study; tell why are you afraid; of its difficulty?	360
तरी पार्था हें झणें। सायास घेशी हो मनें। वायां बागुल इये दुर्जनें। इंद्रियें करिती।।	३६१
तरी पार्था याची कदाचित। धास्ती घेशील हो मनात। व्यर्थ बाऊ योगाचा, दुष्ट। इंद्रिये करिती।।	३६१
Probably of this; you may be dreaded in mind; fuss of yoga-study; wicked senses make.	361
पाहे पां आयुष्याचा अढळ करी। जे सरते जीवित वारी। त्या औषधाते वैरी। काय जिब्हा न म्हणे।।	३६२
पहा बरे आयुष्याची स्थिरता करी। जे संपणारे जीवित वारी। त्या औषधाला वैरी। काय जिब्हा न म्हणे?	३६२
Look, steadying life; bringing back ending life; such medicine as foe; will tongue ever call?	362
ऐसे हितासि जे जे निके। ते सदाचि या इंद्रिया दुःखे। येन्हवी सोपे योगासारखे। काही आहे।।	३६३
ऐसे हितासी जे जे पूरक। ते सदा या इंद्रियां दुःखकारक। एरवी सोपे योगासारखे आणिक। काही आहे?	३६३
What is complementary to welfare; is painful to senses; easier than yoga; is there anything?	363

यत्रोपरमते चित्तं, निरुद्धं योगसेवया। यत्र चैवात्मनाऽऽत्मानं, पश्यन्नात्मनि तुष्यति।।	२०
जिथे विरामते चित्त, निरुद्ध योगसेवता। जेथ आत्माच आत्म्याला, पाहुनी तुष्टतो स्वये।।	२०
State where mind restrained by yoga-study rests; soul on seeing soul becomes happy.	20

सुखमात्यन्तिकं यत्तद्, बुद्धिग्राह्यमतीन्द्रियम्। वेत्ति यत्र न चैवायं, स्थितश्चलति तत्त्वतः॥ २१
 सुख पूर्ण असे जे ते, बुद्धिग्राह्य अतीन्द्रिय। घेतो तेथेच नाही हा, तेथुनी तत्त्वतः चळे॥ २१
 Such whole bliss grasped by intellect beyond senses; he enjoys, never truly deviates. 21

म्हणोनि आसनाचिया गाढिका। जो आम्ही अभ्यासु सांगितला निका। तेणे होईल तरी हो का। निरोधु यया॥ ३६४
 म्हणोनि आसनाच्या दृढतेला। जो आम्ही अभ्यास सांगितला भला। त्यायोगे होईल तर होय। निरोध याचा॥ ३६४
 For firming yogic posture; what study is told by me; by that senses may; be constrained. 364
 एहवी तरी येणे योगे। जें इंद्रियां विंदाण लागे। तें चित्त भेटो रिगे। आपणपेया॥ ३६५
 एरवी तरी याच्या योगे। जेव्हा इंद्रियांना नियमांचा वेध लागे। तेव्हा चित्त भेटण्या निघे। स्वरूपाला॥ ३६५
 Through it; when senses are restrained by rules; then mind starts to meet; soul-form. 365
 परतोनि पाठिमोरे ठाके। आणि आपणियांते आपण देखे। देखतखेवो वोळखे। म्हणे तत्त्व ते मी॥ ३६६
 परतोनि पाठीमोरे होये। आणि आपल्याला आपण पाहे। पाहताक्षणी ओळखे। म्हणे तत्त्व ते मीच॥ ३६६
 When back it turns; and own self sees; on seeing recognizes; and says 'I am that principle'. 366
 तिये ओळखीचिसरिसे। सुखाचिया साम्राज्यी बैसे। चित्तपण समरसे। विरोनि जाय॥ ३६७
 ती ओळख होताक्षणी। सुखाच्या बैसे सिंहासनी। चित्तपण समरस होऊनि। विरोनि जाय॥ ३६७
 Instantly on that recognition; sitting on throne of bliss; mind on absorption; dissolves. 367
 ज्यापरते आणिक नाही। ज्याते इंद्रिये नेणती कही। ते आपणचि आपुला ठायी। होऊनि ठाके॥ ३६८
 ज्या समरसतेपरते दुसरे नाही। ज्याला इंद्रिये न जाणती काही। ते आपणचि आपल्या ठायी। होऊनि राहे॥ ३६८
 That is unique absorption; by senses never known; in itself mind then; is established. 368

यं लब्ध्वा चापरं लाभं, मन्यते नाधिकं ततः। यस्मिन्स्थितो न दुःखेन, गुरुणाऽपि विचाल्यते॥ २२
 पावताच परं लाभ, मानुनी तुच्छ दूसरे। राहता ज्यात दारुण, दुःखाने विचले न तो॥ २२
 On gaining bliss, he scorns other; staying in which, he is un-shaken by great pain. 22

मग मेरूपासूनि थोरे। देह दुःखाचेनि डोंगरें। दाटिजो पां परि भारें। चित्त न दटे॥ ३६९
 मग मेरूपर्वताहून मोठाली। देहदुःखाच्या डोंगराखाली। दडपला बा भाराखाली। तरी चित्त दडपे ना॥ ३६९
 Greater than Meru; under body-misery hill; though by its weight crushed; mind isn't crushed. 369
 का शस्त्रेंवरी तोडलिया। देह अग्नीमाजी पडलिया। चित्त महासुखी पडलिया। चेतोचि न ये॥ ३७०
 का शस्त्राने तोडिला तरी। देह अग्नीमध्ये पडला तरी। चित्त महासुखात निजलेले। जागेच ना॥ ३७०
 Even if cut by weapon; or body falls into fire; his mind slept in blissful trance; isn't awakened. 370
 ऐसे आपणपां रिगोनि ठाये। मग देहाची वास न पाहे। आणिकचि सुख होऊनि जाये। म्हणूनि विसरे॥ ३७१
 ऐसा आपल्यात शिरूनि राहे। मग देहाची आठवण न पाहे। वेगळेचि सुख होऊनि राहे। म्हणूनि विसरे॥ ३७१
 He is so engrossed in soul; he doesn't remember body; becomes one with bliss; so forgets. 371

तं विद्याद्दुःखसंयोग-, वियोगं योगसंज्ञितम्। स निश्चयेन योक्तव्यो, योगोऽनिर्विण्णचेतसा॥ २३
 त्यां जाण दुःखसंयोग,-वियोग योग नाम हे। तो निश्चये करा योग, चित्तात हर्ष ठेवुनी॥ २३
 Know this pain-contact-detachment yoga*; study that resolutely with contented mind. 23

जया सुखाचिया गोडी। मन आर्तीची सेचि सोडी। संसाराचिया तोंडी। गुंतले जे॥	३७२
ज्या सुखाच्या गोडीसाठी। मन विषयवासनेची आठवण सोडी। संसाराच्या तोंडी। गुंतले जे॥	३७२
For bliss' sweetness; mind forgets object-remembrance; in worldly-existence; which is entangled.	372
जे योगाची बरव। संतोषाची राणीव। ज्ञानाची जाणीव। जयालागी॥	३७३
जे योगाचे सौभाग्य। संतोषाचे राज्य। ज्ञानाची जाणीव। करावी जयासाठी॥	३७३
Which is yoga's fortune; kingdom of contentment; awareness of knowledge; for whose sake.	373
ते अभ्यासिलेनि योगे। सावयव देखावे लागे। देखिले तरी आंगे। होईजेल गा॥	३७४
ते अभ्यासाच्या योगे। साक्षात् अनुभवावे लागे। अनुभविले तर त्याशी सर्वांगे। तद्रूप होशील गा॥	३७४
That by study; is to be experienced; entirely with it if experienced; you will be engrossed.	374
संकल्पप्रभवांन्कामान्, त्यक्त्वा सर्वानशेषतः। मनसैवेन्द्रियग्रामं, विनियम्य समन्ततः॥	२४
संकल्पी जन्मल्या इच्छा, त्यागुनी पूर्ण सर्वही। मनाने विषयांसीही, संयमी सर्व बाजुने॥	२४
Casting fully all planning-borne desires; restraining senses by mind from all sides.	24
परि तोचि योगु बापा। एके परी आहे सोपा। जरी पुत्रशोक संकल्पा। दाखविजे॥	३७५
परी तोच योग बापा। एक प्रकारे आहे सोपा। जरी पुत्रशोक संकल्पाला। दाखविसी॥	३७५
This same yoga, Friend; is very simple one way; if son-mourning to planning; you display.	375
हा विषयांते निमालिया आइके। इंद्रिये नेमाचिया धारणी देखे। तरी हिये घालूनि मूके। जीवितासी॥	३७६
हा विषयांना मेल्याचे ऐकेल। इंद्रिये नियमांत अडकलेली पाहील। तर ऊर फुटूनि मरेल। जीवानिशी॥	३७६
As object-death he hears; sees senses entangled in rules; broken hearted it will die; with life.	376
ऐसे वैराग्य हे करी। तरी संकल्पाची सरे वारी। सुखे धृतीचिया धवळारी। बुद्धि नांदे॥	३७७
ऐसे वैराग्य हे हाताशी करी। तेव्हा संकल्पाची सरेल येरझारी। सुखाने धैर्याच्या मंदिरी। नांदेल बुद्धी॥	३७७
Asceticism at hand; planning-frequenting stops; in courage-temple happily; intellect dwells.	377
शनैः शनैरुपरमेद्, बुद्ध्या धृतिगृहीतया। आत्मसंस्थं मनःकृत्वा, न किंचिदपि चिन्तयेत्॥	२५
हळूहळू निवारावे, बुद्धीने धैर्ययुक्त त्या। आत्म्यात मन ठेवूनि, न चिंती अन्य काहिच॥	२५
Gradually controlling resolute intellect; fixing mind on soul and thinking of nothing.	25
यतो यतो निश्चरति, मनश्चञ्चलमस्थिरम्। ततस्ततो नियम्यैतत्, आत्मन्येव वशं नयेत्॥	२६
जसजसे निघू पाहे, मन चंचल अस्थिर। तसतसे नियामूनि, आत्म्यातचि करी वश॥	२६
When fickle and wavering mind starts wandering; then on restraining, subjugate it in soul.	26
बुद्धी धैर्या होय वसौटा। तरी मनाते अनुभवाचिया वाटा। हळु हळु करी प्रतिष्ठा। आत्मभुवनी॥	३७८
बुद्धी धैर्याला होय घरटा। मग मनाला दावूनि अनुभवाच्या वाटा। हळु हळु करी प्रतिष्ठा। आत्मभुवनी॥	३७८
Intellect is home to courage; to mind, by showing experience path; establish slowly; in soul.	378
याही एके परी। प्राप्ति आहे विचारी। हे न ठके तरी सोपारी। आणिक ऐके॥	३७९
याही एका परी। योगप्राप्ती आहे विचार करी। हे न जमे तर युक्ती सोपी तरी। आणिक ऐकी॥	३७९
In this way; yoga-gain is, think over; if this isn't possible, there is a way easier; listen to it.	379

आता नियमुचि हा एकला। जीवें करावा आपुला। जैसा कृतनिश्चयाचिया बोला-। बाहेरा नोहे।।	३८०
आता नियमच हा एकला। जीवे करावा आपला। जैसा केलेल्या निश्चयाच्या बोला-। बाहेर जाणे नाही।।	३८०
Now there is a rule; one should follow; from resolve once made; mind shouldn't deviate.	380
जरी येतुलेनि चित्त स्थिरावे। तरी काजा आले स्वभावे। न राहे तरी घालावे। मोकलुनी।।	३८१
जरी येवढ्याने चित्त स्थिरावे। तरी कामचि झाले समजावे। न राहे स्थिर तरी सोडावे। मोकळेचि।।	३८१
If mind is steadied by this; then it is okay; but if it isn't steadied then it be released; free.	381
मग मोकलिले जेथ जेथ जाईल। तेथूनि नियमुचि घेऊनि येईल। ऐसेनि स्थैर्याची होईल। सवे यया।।	३८२
मग सोडलेले जेथ जेथ जाईल। तेथूनि नियमचि घेऊन येईल। अशाने स्थैर्याची होईल। सवय याला।।	३८२
Wherever that mind released goes; resolve will bring it back; of steadiness; it will form habit.	382

प्रशान्तमनसं ह्येनं, योगिनं सुखमुत्तमम्। उपैति शान्तरजसं, ब्रह्मभूतमकल्मषम्॥ २७

स्थिर शांत मनाच्याच, योग्यासी सुख उत्तम। होता शांत रजोदुःखे, निष्पाप ब्रह्म होतसे।। २७

With steady, serene mind yogi gains bliss; bereft of passion-pain and sin, he is Brahma. 27

पाठी केतुलेनि एके वेळे। त्या स्थैर्याचेनि मेळे। आत्मस्वरूपाजवळे। येईल सहजे।।	३८३
पुढे काहीएक वेळाने। त्या स्थैर्याच्या बळाने। आत्मस्वरूपाजवळी। येईल सहजे।।	३८३
After some time; on strength of that steadiness; near soul-form, mind; will come easily.	383
त्याते देखोनि आंगा घडेल। तेथ अद्वैती द्वैत बुडेल। आणि ऐक्यतेजे उघडेल। त्रैलोक्य हे।।	३८४
त्याला पाहूनि तत्स्वरूप होईल। तेव्हा अद्वैतात द्वैत बुडेल। आणि ऐक्यतेजाने उजळेल। त्रैलोक्य हे।।	३८४
Seeing it, becomes that form; duality merges in unity; unity-brilliance brightens; tri-world.	384
आकाशां दिसे दुसरे। ते अभ्र जें विरे। तें गगनचि का भरे। विश्व जैसे।	३८५
आकाशात दिसणारे दुसरे। ते अभ्र जेव्हा विरे। तेव्हा आकाशच की भरे। विश्वात जैसे।।	३८५
As differently appearing other in sky; as cloud disappears; then only sky remains; in world.	385
तैसे चित्त लया जाये। आणि चैतन्यचि अघवे होये। ऐसी प्राप्ति सुखोपाये। आहे येणे।।	३८६
तैसे चित्त लया जाये। आणि चैतन्यच अवघे होये। ऐसी प्राप्ती सुलभ उपाये। आहे या।।	३८६
So as mind disappears; and only spirit prevails; such gain with easy remedy; is available.	386

युञ्जन्नेवं सदाऽऽत्मानं योगी विगतकल्मषः। सुखेन ब्रह्मसंस्पर्शमत्यन्तं सुखमश्नुते॥ २८

युक्त असा सदा आत्मा, योगी पापातुनी सुटे। सुखाने ब्रह्मऐक्याचे, अत्यंत सुख पावतो।। २८

Ever united with soul, sinless yogi; happily enjoys ultimate bliss of Brahma-unity. 28

या सोपिया योगस्थिति। उकलु देखिला गा बहुतीं। संकल्पाचिया संपत्ती। रुसनिया।।	३८७
या सोप्या योगस्थितीतुनी। उलगडा करूनि घेतला गा बहुतांनी। संकल्पोत्पन्न कामना। त्यागोनिया।।	३८७
From this easy yoga-state; many have resolved; by planning-born desires; discarding.	387
ते सुखाचेनि सांगाते। आले परब्रह्मा आंतौते। तेथ लवण जैसे जळाते। सांडू नेणे।।	३८८
त्या सुखाच्या अनुभवाते। आले परब्रह्माच्या अंतरंगात ते। जेथ मीठ जैसे जळाते। सोडू न जाणे।।	३८८
Experiencing bliss; in Brahma-heart they entered; salt dissolves in water; can't be separated.	388

तैसे होय तिये मेळीं। मग सामरस्याचिया राउळीं। महासुखाची दिवाळी। जगेसी दिसे।।	३८९
तैसे होते त्या मीलनी तरी। मग सामरस्याच्या मंदिरी। महासुखाची दिवाळी। जगासी दिसे।।	३८९
So happens with that union; in equality-temple then; light-festival of great bliss; world sees.	389
ऐसे आपले पायवरी। चालिजे आपुले पाठीवरी। हे पार्था नागवे तरी। आन ऐके।।	३९०
ऐसे आपल्या पायाने करी। चालणे आपल्या पाठीवरी। हे पार्था नाही जमले तरी। दुसरे ऐक।।	३९०
With own legs like; climbing on own back; if this isn't possible, Partha then; listen another.	390
<p>सर्वभूतस्थमात्मानं, सर्वभूतानि चात्मनि। ईक्षते योगयुक्तात्मा, सर्वत्र समदर्शनः।। २९</p> <p>सर्वभूती भरे आत्मा, भूतेही अंतरामध्ये। पाहतो योगयुक्तात्मा, सर्वत्र समदृष्टिने।। २९</p> <p>His soul abiding in all beings, all beings in his soul; yoga-united views with equality. 29</p> <p>यो मां पश्यति सर्वत्र, सर्वं च मयि पश्यति। तस्याहं न प्रणश्यामि, स च मे न प्रणश्यति।। ३०</p> <p>जो पाहे मज सर्वत्र, सर्व माझ्यात पाहतो। त्याला मीच दुरावे ना, तो मला न दुरावतो।। ३०</p> <p>He seeing me everywhere and all in me; neither I am lost to him nor is he lost to me. 30</p>	
तरि मी तंव सकळ देही। असे एथ विचारु नाही। आणि तैसेचि माझ्या ठायी। सकळ असे।।	३९१
तरी मी तर सर्व देही। ऐसा येथ विचार नाही। आणि तैसेच माझ्या ठायी। सकळ असे।।	३९१
So I am into all bodies; here there is nothing to think; and so into me are; all.	391
हे ऐसेचि संचले। परस्परे मिसळले। बुद्धी घेपे एतुले। होआवे गा।।	३९२
हे ऐसेच जमलेले। परस्परात मिसळलेले। बुद्धीने घेवूनि तेवढे। ग्रहण व्हावे गा।।	३९२
These gathered here; are mutually intermixed; that be intellectually absorbed; and grasped.	392
एन्हवी तरी अर्जुना। जो एकवटलिया भावना। सर्वभूतीं अभिन्ना। मातें भजे।।	३९३
एरवी तरी अर्जुना। जो एकवटुनी भावना। सर्वभूतात अभिन्ना अशा। मला भजे।।	३९३
Else Arjuna; who by uniting feelings; that non-differentiable me in all beings; worships.	393
भूतांचेनि अनेकपणे। अनेक नोहे अंतःकरणे। केवल एकत्वचि माझे जाणे। सर्वत्र जो।।	३९४
भूतांच्या अनेकपणाने। अनेक न होती अंतःकरणे। केवळ एकत्वचि माझे जाणे। सर्वत्र जो।।	३९४
Due to beings' multiplicity; souls aren't many; knows my oneness; who everywhere.	394
मग तो एक हा मियां। बोलतां दिसतसे वाया। एन्हवी न बोलिजे तरि धनंजया। तो मीचि आहे।।	३९५
मग तो एक हा मीच पहा। बोलणे हे दिसतसे वाया। एरवी न बोलावे तरी धनंजया। तो मीच आहे।।	३९५
See him as me; such talk appears in vain; else even it isn't spelt, Dhananjaya; he is I alone.	395
दीपा आणि प्रकाशा। एकवंकीचा पाडु जैसा। तो माझ्या ठायी तैसा। मी तयामाजी।।	३९६
दीपा आणि प्रकाशा। एकरूपतेचा मान जैसा। तो माझ्यामध्ये तैसा। मी त्याचेमध्ये।।	३९६
As lamp and light; have honour of unity; he exits into me like that; and I exist into him.	396
जैसा उदकाचेनि आयुष्ये रसु। कां गगनाचेनि माने अवकाशु। तैसा माझेनि रूपे रूपसु। पुरुषु तो गा।।	३९७
जैसे जळाच्या जगण्याने जगे रस। किंवा आकाशाच्या मापाने अवकाश। तैसा माझ्या रूपे रूपवंत। पुरुष तो गा।।	३९७
As due to water, essence exits; or space by sky-measure; by my form, gains form; Person.	397

सर्वभूतस्थितं यो मां, भजत्येकत्वमास्थितः। सर्वथा वर्तमानोऽपि, स योगी मयि वर्तते॥	३१
सर्व भूतस्थिता म्या जो, भजे ऐक्यात राहुनी। सर्वथा वर्तताही तो, योगी माझ्यात राहतो॥	३१
He devotes me dwelling in all beings by uniting; where he may be, yogi dwells in me.	31

जेणे ऐक्याचिये दिठी। सर्वत्र मातेचि किरीटी। देखिला जैसा पटी। तंतु एक॥	३९८
ज्याने ठेवूनि ऐक्याची दृष्टी। सर्वत्र मलाच किरीटी। देखिला जैसा वस्त्रांमध्ये। तंतु एक॥	३९८
Who by having unity-vision; sees me everywhere, Kiriti; like into cloth is seen; one yarn.	398
का स्वरूपे तरी बहुते आहाती। परी तैसी सोनी बहुवे न होती। ऐसी ऐक्याचळाची स्थिती। केली जेणे॥	३९९
का अलंकार तरी अनेक असती। परी तैसे सोने अनेक नसती। ऐसी ऐक्यपर्वताची स्थिती। केली ज्याने॥	३९९
Though ornaments are many; but gold is same; so of unity-mountain's state; who made.	399
ना तरी वृक्षांची पाने जेतुली। तेतुली रोपे नाही लाविली। ऐसी अद्वैतदिवसे पाहली। रात्री जया॥	४००
किंवा वृक्षाची पाने जितकी आली। तितकी रोपे नाही लाविली। ऐसी अद्वैतदिवसे प्रकाशली। द्वैतरात्री जया॥	४००
As many leaves of tree; same aren't plants; by non-duality-day lighted; whose duality-night.	400
तो पंचात्मकी सापडे। मग सांग पां कैसेनि अडे। जो प्रतीतीचेनि पाडे। मजसी तुके॥	४०१
तो जरी पंचभूतात्मक शरीरांत सापडे। तरी सांग बरे कैसा अडे? जो अनुभवाच्या योग्यतेने। मजसी तुळे॥	४०१
In elemental body caged; how could he be trapped? who by realization-ability; equals me?	401
माझे व्यापकपण आघवे। गवसले त्याचेनि अनुभवे। तरी न म्हणता स्वभावे। व्यापकु जाहला॥	४०२
माझे व्यापकपण आवघे। सापडले त्याच्याच अनुभवे। तरी व्यापक न म्हणताही सहजे। तो व्यापक झाला॥	४०२
My omnipresence; is due to his experience; without saying so but; he became omnipresent.	402
आता शरीरीं तरी आहे। परि शरीराचा तो नोहे। ऐसे बोलवरी होये। ते करू ये काई॥	४०३
आता शरीरधारी तरी आहे। परी शरीराचा तो नोहे। ऐसे शब्दात सांगता ये। परी ते करता येईल काय?	४०३
Though he has form of body; he isn't of body; in words this can be told; but is it achievable?	403

आत्मौपम्येन सर्वत्र, समं पश्यति योऽर्जुन। सुखं वा यदि वा दुःखं, स योगी परमो मतः॥	३२
आपल्यासम सर्वांना, देखे जो सम अर्जुना। सुख किंवा असो दुःख, तो योगी श्रेष्ठ सांगती॥	३२
Like his own who sees equally all; in pleasure or pain, yogi is called as supreme.	32

म्हणोनि असो ते विशेषे। आपणपयासारिखें। जो चराचर देखे। अखंडित॥	४०४
म्हणोनि असो ते वाखाणणे विशेषे। आपल्याचसारखे। जो चराचर देखे। अखंडित॥	४०४
Enough of this special praise; as his own; he views entire universe; endlessly.	404
सुखदुःखादि वर्में। कां शुभाशुभे कर्में। दोनी ऐसी मनोधर्में। नेणेचि जो॥	४०५
सुखदुःखादि जी वर्में। किंवा शुभअशुभ कर्में। वेगळे असती हे मनोधर्में। न जाणेच जो॥	४०५
Pain-pleasure feelings; or pious-evil karmas; as different mind-attitudes; who never knows.	405
हे समविषम भाव। आणिकही विचित्र जे सर्व। ते मानी जैसे अवयव। आपुले होती॥	४०६
हे समविषम भाव। आणिकही विविध जे सर्व। ते मानी जैसे अवयव। आपले होती॥	४०६
These equal-unequal feelings; and many more else; he considers them as limbs; of his own.	406

हे एकैक काय सांगावे। जया त्रैलोक्यचि आघवे। मी ऐसे स्वभावे। बोधा आले।।	४०७
हे एकेक काय सांगावे। ज्याला त्रैलोक्यच आवघे। मी आहे, ऐसे सहजस्वभावे। अनुभवा आले।।	४०७
How much to tell separately; for whom entire tri-world is I; so naturally; was experienced.	407
तयाही देह एकु कीर आथी। लौकिकी सुखदुःखी तयाते म्हणती। परी आम्हांते ऐसीचि प्रतीती। परब्रह्मचि हा।।	४०८
तोही देह एक की असती। लौकिकी सुखीदुःखी तया म्हणती। परी आम्हा ऐसीच प्रतीती। की परब्रह्मचि हा।।	४०८
He too has a body; he is publicly called as happy, unhappy; but I experience; he is Brahma.	408
म्हणोनि आपणपां विश्व देखिजे। आणि आपण विश्व होईजे। ऐसे साम्यचि एक उपासिजे। पांडवा गा।।	४०९
म्हणोनि आपल्यातच विश्व पाहावे। आणि आपणच विश्व व्हावे। ऐसे साम्यचि एक उपासावे। पांडवा गा।।	४०९
You see cosmos in yourself; be cosmos yourself; so that equality alone be worshiped; Pandava!	409
हे तूते बहुतीं प्रसंगी। आम्ही म्हणो याचिलार्गीं। जे साम्यापरौती जगी। प्राप्ति नाही।।	४१०
हे तुला अनेक प्रसंगी। आम्ही म्हणतो याचिसाठी। कारण साम्यासारखी जगी। प्राप्ती नाही।।	४१०
This times many; I say for this purpose only; as in world, like equality; there is no gain.	410

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

योऽयं योगस्त्वया प्रोक्तः, साम्येन मधुसूदन। एतस्याहं न पश्यामि, चञ्चलत्वात्स्थितिं स्थिराम्।।	३३
जो हा तू योग बोलीला, समत्वे मधुसूदना। याची मज दिसेना की, चंचलत्वे स्थिती स्थिर।।	३३
You told this yoga with equality; due to fickleness of mind, I don't see its stability.	33
चञ्चलं हि मनः कृष्ण, प्रमाथि बलवद् दृढम्। तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम्।।	३४
चंचल मन हे कृष्णा, दाहक बळि हेकट। त्याचा निरोध म्या वाटे, वारियासम दुष्कर।।	३४
Mind is fickle, agitating, strong, stubborn; I think it is difficult to control as wind.	34

तंव अर्जुन म्हणे देवा। तुम्ही सांगा कीर आमुचिया कणवा। परी न पुरो जी स्वभावा। मनाचिया।।	४११
तेव्हा अर्जुन म्हणे देवा। तुम्ही सांगता खरे आमची येऊनी दया। परी न पुरवे जी स्वभावा। मनाच्या या।।	४११
Arjuna said; what you say out of pity for me is true; but it isn't enough for nature; of this mind.	411
हे मन कैसे केवढे। ऐसे पाहो म्हणो तरी न सापडे। एन्ही राहाटावया थोडे। त्रैलोक्य यया।।	४१२
हे मन कैसे केवढे। ऐसे पाहू म्हणावे तरी न सापडे। एरवी भटकावया पडे थोडे। त्रैलोक्य याला।।	४१२
How this mind; isn't traceable even if tried; insufficient for wandering is; for him tri-world.	412
म्हणोनि ऐसे कैसे घडेल। जे मर्कट समाधी येईल। कां राहे म्हणतलिया राहेल। महावातु।।	४१३
म्हणोनि ऐसे कैसे घडेल? की माकड समाधी घेईल। किंवा थांब म्हटल्याने थांबेल। महावात।।	४१३
How is it possible; that monkey will contemplate; or will stop when ordered; the great wind?	413
जे बुद्धीतें सळी। निश्चयाते टाळी। धैर्येसी हातफळी। मिळऊनि जाय।।	४१४
जे बुद्धिला छळी। निश्चयाला टाळी। धैर्याला हातावरी तुरी। देऊनि जाय।।	४१४
Which harasses intellect; avoids determination; or to courage sans its knowledge, slip; it gives.	414
जे विवेकाते भुलवी। संतोषासी चाड लावी। बैसिजे तरी हिंडवी। दाही दिशा।।	४१५
जे विवेकाला भुलवी। संतोषाला आशा लावी। स्वस्थ बैसावे तरी हिंडवी। दाही दिशा।।	४१५
Which lures discernment; makes bliss hopeful; and one sitting quiet to roam; in ten directions.	415

जे निरोधले घे उवावो। जया संयमुचि होय सावावो। ते मन आपुला स्वभावो। सांडील काई।।	४१६
जे आवरताच घेते उसळी। ज्याला संयमच मदत करी। ते मन आपुल्या स्वभावासी। सोडील काय ?	४१६
Which surges as restrained; by restraint it is helped; own nature will that mind; ever discard?	416
म्हणोनि मन एक निश्चळ राहेल। मग आम्हांसी साम्य येईल। हे विशेषेहि न घडेल। तयालागी।।	४१७
म्हणोनि मन एक निश्चळ राहील। मग आम्हासि साम्यावस्था येईल। हे विशेषही न घडेल। याचसाठी।।	४१७
That mind will be steady; then we will attain equality; this won't happen specifically; that is why.	417

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

असंशयं महाबाहो, मनो दुर्निग्रहं चलम्। अभ्यासेन तु कौंतेय, वैराग्येण च गृह्यते।।	३५
निःसंशय महाबाहो, मन दुःसाध्य चंचल। अभ्यासे परि कौंतेया, वैराग्याने तरी घडे।।	३५
Arjuna, surely unrestrained mind is fickle; with study and asceticism, it is possible.	35

तंव कृष्ण म्हणती साचचि। बोलत आहासि ते तैसेचि। यया मनाचा कीर चपळचि। स्वभावो गा।।	४१८
तेव्हा कृष्ण म्हणती खरे आहे। बोलतो आहेस ते तैसेच आहे। या मनाचा खरोखर चपळचि। स्वभाव गा।।	४१८
Krishna said it is true; what you say is like that alone; of this mind really fickleness; is nature.	418
परि वैराग्याचेनि आधारे। जरी लाविले अभ्यासाचे मोहरे। तरी केतुलेनि एके अवसरे। स्थिरावेल।।	४१९
परी वैराग्याच्या आधारे। जर लाविले त्यास अभ्यासाचे मार्गे। तर कितीतरी एका वेळाने। स्थिरावेल।।	४१९
But by asceticism-strength; if it is led on study-path ¹ ; after some time it; will be steady.	419
का जे यया मनाचे एक निके। जे हे देखिले गोडीचिया ठाया सोके। म्हणोनि अभ्याससुखचि कवतिकें। दावीत जाइजे।।	४२०
या मनाचे एक बरवे। की हे चाखल्या गोडीसी सोकावे। म्हणोनि अनुभवसुखचि याला कौंतुके। दाखवीत जा।।	४२०
Good thing about mind is; it craves for thing it likes; fancifully experience-bliss; it be shown.	420

असंयतात्मना योगो, दुष्प्राप इति मे मतिः। वश्यात्मना तु यतता, शक्योऽवाप्तुमुपायतः।।	३६
संयमरहिता योग, दुष्प्राप्य मीहि मानितो। संयमिता परी यत्ने, शक्य आहे उपायता।।	३६
I agree for unrestrained, yoga is hard to gain; for restrained remedy is possible with efforts.	36

एव्हवी विरक्ति जयांसि नाही। जे अभ्यासी न रिघती कही। तयां नाकळे हे आम्हीही। न मनु कायी।।	४२१
एव्वी विरक्ती जया नाही। जे अभ्यासी न वळती काही। तया नाटोपे मन, हे आम्हीही। न मानीत काय ?	४२१
For non-ascetic; who are non-studious; for them mind is uncontrollable, don't I; too agree?	421
परि यमनियमांचिया वाटा न वचिजे। कही वैराग्याची से न करिजे। केवळ विषयजळी ठाकिजे। बुडी देउनी।।	४२२
परी यमनियमाच्या वाटे न जाती। कधी वैराग्याची याद न करिती। केवळ विषयजळी राहती। बुडी देउनिया।।	४२२
Pious conduct code, they ignore; or asceticism remember; remain in object-water; immersed.	422
या जालिया मानसा कही। युक्तीची कांबी लागली नाही। तरी निश्चल होईल काई। कैसेनि सांगे।।	४२३
उपजल्यापासूनि मनाला कधी। युक्तीचा चिमटा लागला नाही। तर निश्चल होईल काय। कशाने, सांग।।	४२३
If right from birth, mind; with trick is never pinched; will it be steadied; by anything, tell me.	423
म्हणोनि मनाचा निग्रहो होये। ऐसा उपाय जो आहे। तो आरंभी मग नोहे। कैसा पाहो।।	४२४
म्हणोनि मनाचा निग्रह होये। ऐसा उपाय जो आहे। तो आरंभ करी, मग न होय। कैसा ते पाहू।।	४२४
So for mind-control; what remedy is available; that first start, then how it can't be; let us see.	424

तरी योगसाधन जितुके। ते अवघेचि काय लटिके। परि आपणपयां अभ्यास न ठाके। हेचि म्हणे॥	४२५
तरी योगसाधन जेवढे। ते सगळेच काय आहे खोटे। परी आपल्याला अभ्यासा न बसवे। हेचि म्हणा॥	४२५
So whatever yoga-means; are they all false; but for study, you can't sit; say only that.	425
आंगी योगाचे होय बळ। तरी मन केतुले चपळ। काय महदादि हे सकळ। आपु नोहे॥	४२६
अंगी योगाचे होय बळ। तर मन कितीही असुदे चपळ। काय महदादी तत्त्वे सकळ। स्वाधीन होत नाही?	४२६
With yoga-strength; however fickle mind may be; aren't all great principles*; controllable?	426
तेथ अर्जुन म्हणे निके। देवो बोलती ते न चुके। साच योगबळेसी न तुके। मनोबळ॥	४२७
तेव्हा अर्जुन म्हणे खरे। देव बोलतात ते न चुके। खरेच योगबळापुढे न टिके। मनोबळ॥	४२७
Arjuna said; wrong isn't what Lord said; can't match before yoga-strength; the mind-strength.	427
परि तोचि योगु कैसा केवी जाणो। आम्ही येतुले दिया मातुही नेणो। म्हणोनि मनाते जी म्हणो। अनावर हे॥	४२८
परी तोच योग कैसा जाणो। आम्ही एवढे दिन याची वार्ताही नेणो। म्हणोनि मना जी म्हणो। अनावर हे॥	४२८
How to know yoga; I had no inkling for so many days; so mind has become; uncontrollable.	428
हा आता आघवेया जन्मा। तुझेनि प्रसादे पुरुषोत्तमा। योगपरिचयो आम्हां। जाहला आजी॥	४२९
हो आता अवघ्या जन्मा। तुझ्या कृपेने पुरुषोत्तमा। योगपरिचय आम्हा। झाला आज॥	४२९
Now in entire life; Purushottama, by your grace; for us yoga-acquaintance; happened today.	429

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हाणाला) Arjuna said

अयतिः श्रद्धयोपेतो, योगाच्चलितमानसः। अप्राप्य योगसंसिद्धिं, कां गतिं कृष्ण गच्छति॥	३७
आळशी पण श्रद्धाळू, योगातुनि ढळे मन। मुकला योगसिद्धीला, कोण्या गतीस जातसे॥	३७
Lethargic, faithful, mind drifted from yoga; failing in yoga, what goal does he reach?	37
कच्चिन्नोभयविभ्रष्टः, छिन्नाभ्रमिव नश्यति। अप्रतिष्ठो महाबाहो, विमूढो ब्रह्मणः पथि॥	३८
नाही ना उभयात्भ्रष्ट, छिन्नाभ्रासम नष्टतो। निराधार महाबाहो, दुरावे ब्रह्मपंथही॥	३८
Doesn't he fallen from both perish as torn cloud; baseless is lured on Brahma-path too.	38
एतन्मे संशयं कृष्ण, छेत्तुमर्हस्यशेषतः। त्वदन्यः संशयस्यास्य, छेत्ता न ह्युपपद्यते॥	३९
या माझ्या संशया कृष्णा, भेदू शकेल पूर्ण तू। तुजवाचूनि ही शंका, भेदणारा असंभव॥	३९
You alone can dispel my doubt fully Krishna; none else than you can dispel this doubt.	39

परि आणिक एक गोसांविया। मज संशयो असे साविया। तो तूवांचूनि फेडावया। समर्थु नाही॥	४३०
परी आणिक एक महाराजा। मज संशय आहे खरा। तो तुजवाचूनि फेडावया दुसरा। समर्थ नाही॥	४३०
But still Lord; I have a real doubt; and anyone other than you to dispel that; isn't capable.	430
म्हणोनि सांगे गोविंदा। कवण एक मोक्षपदा। झोंबत होता श्रद्धा। उपायेविण॥	४३१
म्हणोनि सांग श्रीजगजेठी। कोणी एक मोक्षपदासाठी। झोंबत होता ठेवूनि श्रद्धाही ती। परी उपायाविना॥	४३१
Tell me Shrijagjethi; someone for liberation status; fighting with faith; but without means.	431
इंद्रियग्रामोनि निगाला। आस्थेचिया वाटा लागला। आत्मसिद्धीचिया पुढिला। नगरा यावया॥	४३२
इंद्रियग्रामाहूनि निघाला। आस्थेच्या वाटेला लागला। आत्मसिद्धीच्या पुढल्या। नगरास यावया॥	४३२
From sense-village started; on faith-path treaded; next soul-realization's; destination to reach.	432

तंव आत्मसिद्धि न ठकेचि। आणि मागुते न येववेचि। ऐसा अस्तु गेला माझारीचि। आयुष्यभानु॥	४३३
तेव्हा आत्मसिद्धी नाहीच लाभे। आणि माघारीही न येववे। अशात अस्त झाला मध्येच। जीवनसूर्य॥	४३३
Then soul-realization isn't gained; and he is unwilling to retreat; in between sets; his life-sun.	433
जैसे अकाळी आभाळ। अळुमाळु सपातळ। विपाये आले केवळ। वसे ना वर्षे॥	४३४
जैसे अकाळी आले आभाळ। हलकेसे आणि विरळ। चुकूनि आले केवळ। वसे ना वर्षे॥	४३४
As un-seasonal clouds; light and sparse; appearing unexpectedly; never rain or stay.	434
तैसी दोन्ही दुरावली। जे प्राप्ति तव अलग ठेली। आणि अप्राप्तिही सांडवली। श्रद्धा तया॥	४३५
तैशी दोन्ही अंतरली। कारण प्राप्ती तर दूर राहिली। आणि प्राप्तीची आशाही नाही सुटली। श्रद्धेमुळे॥	४३५
So deprived of both; as attainment was far away; and gain's wish didn't diminish; due to faith.	435
ऐसा दोहोला अंतरला का जी। जो श्रद्धेच्या समाजी। बुडाला तया हो जी। कवण गती॥	४३६
ऐसा दोघांना अंतरला का जी। अहो जो श्रद्धेच्या लोंढ्यामधी। बुडाला त्याला होय जी। कोण गती॥	४३६
So deprived of both; who into flood of faith drowned; he reaches; which goal?	436

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

पार्थ नैवेह नामुत्र, विनाशस्तस्य विद्यते। न हि कल्याणकृत्कश्चित्, दुर्गतिं तात गच्छति॥	४०
इथे वा परलोकात, नाश त्याचा न होतसे। शुभकर्ता कधीही बा, दुर्गतीसी न जातसे॥	४०
He doesn't perish here or hereafter; benefactor never reaches evil goal, Friend!	40

तंव कृष्ण म्हणती पार्था। जया मोक्षसुखीं आस्था। तया मोक्षावांचूनि अन्यथा। गति आहे गा॥	४३७
तेव्हा कृष्ण म्हणती पार्था। ज्याला मोक्षसुखात आस्था। त्याला मोक्षावाचून अन्यथा। गती आहे का?	४३७
Krishna said; for who has faith in liberation-bliss; does he have else than liberation; any goal?	437
परि एतुलेचि एक घडे। जे माझारी विसवावे पडे। तेही परि ऐसेनि सुरवाडू। जो देवां नाही॥	४३८
परी येवढेच एक घडे। की मध्येच विसावावे पडे। तेही परी ऐशा सुखाने की जे। देवांही मिळणे नाही॥	४३८
Only thing happens; is rest in between occurs; but with such bliss; that don't gain even Gods.	438
एहवी अभ्यासाचा उचलतां। पाउली जरी चालता। तरी दिवसाआधी ठाकिता। सोऽहंसिद्धीते॥	४३९
एरवी अभ्यासाच्या, उचलत्या। पावलांनी जरी चालता। तरी दिवसाउजेडी पोचला असता। सोऽहंसिद्धीला॥	४३९
With study; steps had he walked; in daylight he would have reached; 'I am that' perfection.	439
परि तेतुला वेगु नव्हेचि। म्हणऊनि विसावा तरी निकाचि। पाठी मोक्षु तंव तैसाचि। ठेविला असे॥	४४०
परी तेवढा वेग न मिळाला। म्हणोनि विसावा तरी चांगला। पुढे मोक्ष तो तरी ठेविलेला। तैसाचि आहे॥	४४०
But as he didn't gain that speed; so rest was better; as liberation was already ahead; waiting.	440

प्राप्य पुण्यकृतां लोकान्, उषित्वा शाश्वतीः समाः। शुचीनां श्रीमतां गेहे, योगभ्रष्टोऽभिजायते॥	४१
लाभुनी पुण्यलोकास, राहुनी शतके बहू। शुद्ध नि श्रीमता वंशी, तो योगभ्रष्ट जन्मतो॥	४१
Gaining merit world, dwelling for centuries; in pure, wealthy clan yoga-drifted is born.	41

ऐके कवतिक हे कैसे। शतमखा लोक सायासे। ते तो पावे अनायासे। कैवल्यकामु॥	४४१
ऐक कौतुक हे कैसे। शतयज्ञकर्ते लोक पावती सायासे। ते तो पावे अनायासे। कैवल्य इच्छुक॥	४४१
It is great; what hundred-yadnya doers gain on efforts; is naturally gained; by Brahma-seeker.	441

मग तेथिंचे जे अमोघ। अलौकिक भोग। भोगितांही सांग। कांटाळे मन॥	४४२
मग तेथील जे अमोघ। दिव्य अलौकिक भोग। भोगतानाही सांग। कंटाळे मन॥	४४२
Then those unfailing; divine unworldly pleasures; even while enjoying tell; his mind is fed up.	442
हा अंतरायो अवचिता। का वोडवला भगवंता। ऐसा दिविभोग भोगितां। अनुतापी नित्य॥	४४३
हे विघ्न अवचिता। का ओढवले श्रीभगवंता। ऐसा दिव्यभोग भोगताना। पश्चाताप करी नित्य॥	४४३
This hurdle unexpected; Lord, why appeared; while enjoying divine bliss; he ever repents.	443
पाठीं जन्मे संसारी। परी सकळ धर्माचिया माहेरी। लांबा उगवे आगरी। विभवश्रियेचां।	४४४
पुढे जन्मे संसारी। परी सकळ धर्माच्या माहेरी। भाताचा कोंभ उगवे आगरी। तैसा वैभवयुक्त घरी॥	४४४
Next born in mortal world; in religious home; like rice sprout in field; in prosperous home.	444
जयाते नीतिपंथे चालिजे। सत्यधूत बोलिजे। देखावे ते देखिजे। शास्त्रदृष्टी॥	४४५
ज्यातील नीतिमार्गे चालती। सत्याने धुतलेले बोलती। पाहावे तेच पाहती। शास्त्रदृष्टीने॥	४४५
Where all follow ethics; speak pure truth; and see what is worth seeing; as per scriptures.	445
वेद तो जागेश्वरु। जया व्यवसाय निजाचारु। सारसार विचारु। मंत्री जयांते॥	४४६
वेद तेथे जागता ईश्वर। ज्यांना व्यवसाय निजाचार। सारासार विचार। मंत्री ज्यांना॥	४४६
There Veda is wakeful God; behaviour is pious; and thorough thought; is whose minister.	446
जयाच्यां कुळी चिंता। जाली ईश्वराची पतिव्रता। जयाते गृहदेवता। आदि ऋद्धि॥	४४७
ज्यांच्या कुळात चिंता। झाली ईश्वराची पतिव्रता। ज्यांना गृहदेवता। आदी ऋद्धी॥	४४७
In that clan worry; became God's faithful wife; and is family-deity; the prosperity.	447
ऐसी निजपुण्याचिया जोडी। वाढिन्नली सर्वसुखाची कुळवाडी। तिये जन्मे तो सुरवाडी। योगुच्युतु॥	४४८
ऐशा निजपुण्याची जोड। वाढला सर्वसुखाचा व्यापार। तिथे जन्मतो तो सुखात। योगभ्रष्ट॥	४४८
Where due to merit's company; bliss trade increased; there happily takes birth; yoga-drifted.	448
<p>अथवा योगिनामेव, कुले भवति धीमताम्। एतद्धि दुर्लभतरं, लोके जन्म यदीदृशम्॥ ४२</p> <p>अथवा योगियांच्याच, कुळी जन्मे सुबुद्धिच्या। हाच तो दुर्लभात्यंत, लोकी जन्म अशापरी॥ ४२</p> <p>Else he is born in pious intelligent yogi-clan; this is very rarely obtained birth in world. 42</p> <p>तत्र तं बुद्धिसंयोगं, लभते पौर्वदेहिकम्। यतते च ततो भूयः, संसिद्धौ कुरुनन्दन॥ ४३</p> <p>तेथ तो बुद्धिसंस्कार, लाभतो पूर्वजन्मिचे। यत्ने मागीलची येती, सिद्धिसी कुरुनंदना॥ ४३</p> <p>There past birth intellect-impressions are gained; and past efforts are perfected, Kurunandan! 43</p>	
अथवा ज्ञानाग्निहोत्री। जे परब्रह्मण्य श्रोत्री। महासुख क्षेत्री। आदिवंत॥	४४९
अथवा ज्ञानाग्नीत हवन करती। जे परब्रह्मासी उपासती। महासुखरूपी क्षेत्री। मूळ रहिवासी जे॥	४४९
Offering in knowledge-fire; who worship Brahma; in great bliss field; who are original dwellers.	449
जे सिद्धांताच्या सिंहासनी। राज्य करिती त्रिभुवनी। जे कूजते काकिल वनी। संतोषाच्या॥	४५०
जे सिद्धान्ताच्या सिंहासनी। बैसुनि राज्य करती त्रिभुवनी। जे कूजन करणारे कोकीळ, वनी। संतोषाच्या॥	४५०
They on sitting doctrine-throne; rule tri-world; who are singing cuckoos in forest; of bliss.	450

जे विवेकद्रुमाचे मुळीं। बैसले आहाति नित्य फळीं। तथा योगियांचिया कुळीं। जन्म पावे॥	४५१
जे विवेकवृक्षाचे मुळीं। बैसले आहेत नित्य चाखीत गोडी। त्या योग्यांच्या कुळीं। जन्म पावे॥	४५१
Who on discernment-tree root*; resting, enjoying ever bliss; into that yogi-clan; he is born.	451
मोटकी देहाकृति उमटे। आणि निजज्ञानाची पाहांट फुटे। सूर्यापुढां प्रगटे। प्रकाश जैसा॥	४५२
लहानगी देहाकृती उमटे। आणि निजज्ञानाची पहाट फुटे। सूर्यापुढे प्रगटे। प्रकाश जैसा॥	४५२
Little body-form emerges; and soul-knowledge dawns; appearing ahead of sun; as light.	452
जैशी दशेची वाट न पाहतां। वयसेचिया गांवा न येतां। बाळपणींच सर्वज्ञता। वरी तयातें॥	४५३
तैशी प्रौढत्वाची वाट न पाहता। वयस्कपणाच्या दशेत न येता। बाळपणीच सर्वज्ञता। वरते तया॥	४५३
Sans waiting for adulthood; not entering old-age; omniscience during childhood; weds him.	453
तिये सिद्धप्रज्ञेचेनि लाभें। मनीच सारस्वतें दुभे। मग सकळ शास्त्रें स्वयंभें। निघती मुखें॥	४५४
त्या सिद्ध बुद्धीच्या लाभे। मनातचि सर्व विद्या प्रसवे। मग सकळ शास्त्रे स्वये। निघती मुखातुनि॥	४५४
With intellect perfected; knowledge born in mind; all texts on their own; emerge from mouth.	454
ऐसे जे जन्म। जयालागी देव सकाम। स्वर्गीं ठेले जप होम। करिती सदा॥	४५५
ऐसे जे जन्म। ज्यांच्यासाठी देव कामना धरून। स्वर्गात राहून जप होम। करिती सदा॥	४५५
For such births by craving; even Gods; in heaven; reciting Yadnya; ever perform.	455
अमरी भाट होईजे। मग मृत्युलोकाते वानिजे। ऐसे जन्म पार्था गा जे। ते तो पावे॥	४५६
देवांनी भाट व्हावे। मग मृत्युलोकास वाखाणावे। ऐसे जन्म पार्था गा जे। ते तो पावे॥	४५६
Gods should become bard; then praise mortal world; such birth, Partha; he obtains.	456
पूर्वाभ्यासेन तेनैव, हियते ह्यवशोपि सः। जिज्ञासुरपि योगस्य, शब्दब्रह्मातिवर्तते॥	४४
पूर्वाभ्यासेच खेचीला, ईश्वराने पराधिना। जिज्ञासुही नि योगाचा, शब्दब्रह्मास लंघितो॥	४४
Due to earlier study, pulled by God involuntarily; yoga-seeker leaps beyond Vedas.	44
आणि मागील जे सदबुद्धि। जेथ जीविता जाहाली होती अवधि। मग तेंच पुढती निरवधि। नवी लाहे॥	४५७
आणि मागील जन्मात जी सदबुद्धी। त्याच्या जीवात उपजली होती। मग तीच पुढे अंती। नवी मिळे॥	४५७
In previous births what virtuous intellect; he had gained; that in this life in end; is renewed.	457
तेथ सदैवा आणि पायाळा। वरि दिव्यांजन होय डोळां। मग देखे जैसी अवलीळा। पाताळधने॥	४५८
तेव्हा भाग्यवंता आणि पायाळा। वरून दिव्यांजन लागे डोळा। मग पाहे जैशी लीलया। पुरलेली धने॥	४५८
Like breech-born and fortunate; on being administered antimony; sights easily; hidden troves.	458
तैसे दुर्भेद जे अभिप्राय। का गुरुगम्य हन ठाय। तेथे सौरसेवीण जाय। बुद्धि तयांची॥	४५९
तैसे अगम्य जे तत्त्वविचार। किंवा गुरूकडूनच जे होणार। तेथ श्रमाविनाच जाय। बुद्धी त्याची॥	४५९
Unperceivable principle-thoughts; gained only from guru; effortlessly absorbs; his intellect.	459
बळिये इंद्रिये येती मना। मन एकवटे पवना। पवन सहजे गगना। मिळोचि लागे॥	४६०
बलिष्ट इंद्रिये स्वाधीन होती मना। मन एकवटे प्राणा। प्राणवायु सहज टाळू-गगना। मिळू लागे॥	४६०
Senses become mind-slaves; mind unites with vital force; to mouth-top space, breath; reaches.	460

- ऐसे नेणो काय आपैसे। तयातेचि कीजे अभ्यासे। समाधि घर पुसे। मानसाचे॥ ४६१
- ऐसे नकळे काय आपोआपसे। अभ्यासचि करे अभ्यासे। समाधी घर पुसे। मानसाचे॥ ४६१
- Don't know if natural it is; study does study; contemplation comes searching house; of mind. 461
- जाणिजे योगपीठीचा भैरवु। काय हा आरंभरंभेचा गौरवु। की वैरागसिद्धीचा अनुभवु। रूपा आला॥ ४६२
- जणु हा योगपीठाचा भैरव। काय हा मुहूर्तमेढीचा गौरव। की वैराग्यसिद्धीचा अनुभव। रूपा आला॥ ४६२
- He is yoga-seat's deity; auspicious glory; asceticism-power's experience; assumed form. 462
- हा संसार उमाणिते माप। कां अष्टांगसामग्रीचे दीप। जैसे परिमळेंचि धरिजे रूप। चंदनाचें॥ ४६३
- हा संसार मोजण्याचे माप। किंवा अष्टांगयोगसामग्रीचा दीप। जैसे सुगंधाने धरावे रूप। चंदनाचे॥ ४६३
- He is worldly-existence's gauge; eightfold yoga-means lamp; as fragrance in form; of sandal. 463
- तैसा संतोषाचा काय घडिला। कीं सिद्ध-भांडारींहूनि काढिला। दिसे तेणें मानें रूढला। साधकदशे॥ ४६४
- तैसा संतोषाचा पुतळा घडिला। किंवा सिद्धी-भांडारातूनि काढिला। दिसे त्या योग्यतेचा। साधकदशेमध्ये॥ ४६४
- As bliss statue formed; drawn from yogic power trove; appears that status; in seeker's stage. 464
- प्रयत्नात् यतमानः तु, योगी संशुद्धकिल्बिषः। अनेकजन्मसंसिद्धः, ततः याति पराम् गतिम्॥ ४५
- यत्ने अधिक झाल्याने, योग्यासी पाप सोडिते। सिद्ध होती बहू जन्मे, तो पावे परमा गती॥ ४५
- With hard efforts, sin leaves yogi; perfected in many lives, he attains supreme goal. 45
- जे वर्षशतांचियां कोडी। जन्मसहस्रांचिया आडी। लंघितां पातला थडी। आत्मसिद्धीची॥ ४६५
- कारण वर्षशतके कोटी। सहस्र जन्मांच्या प्रतिबंधासी। ओलांडूनि पोचला थडी। आत्मसिद्धीच्या॥ ४६५
- As after million years; hurdles of thousand births; on crossing reached shore; of soul-power. 465
- म्हणोनि साधनजात आघवे। अनुसरे तया स्वभावे। मग आयतिये बैसे राणिवे। विवेकाचिये॥ ४६६
- म्हणोनि साधनजात आवघे। अनुसरे त्याला स्वभावे। मग आयताच बसे राज्यावरी। विवेकाच्या॥ ४६६
- So all means; follow him naturally; then he sits effortlessly on throne; of discernment. 466
- पाठी विचारितया वेगा। तो विवेकही ठाके मागा। मग अविचारणीय ते आंगा। घडोनि जाय॥ ४६७
- मग विचाराच्या वेगापुढे। तो विवेकही राहे मागे। मग विचारापलीकडच्या ब्रह्मरूपाशी। एकरूप होय॥ ४६७
- Before thought-speed; discernment lags behind; with Brahma beyond thoughts; he unites. 467
- तेथ मनाचे मेहुडे विरे। पवनाचे पवनपण सरे। आपणया आपण मुरे। आकाशही॥ ४६८
- तेथ मनरूपी मेघ विरे। वायूचे वायूपण सरे। आपल्यातच आपण मुरे। आकाशही॥ ४६८
- There mind-cloud disappears; windiness of wind ends; absorbed into itself gets; the space. 468
- प्रणवाचा माथा बुडे। येतुलेनि आनिर्वाच्य सुख जोडे। म्हणोनि आधीचि बोलु बहुडे। तयालागी॥ ४६९
- प्रणवाची बिंदुस्थिती बुडे। याने अवर्णनीय सुख मिळे। म्हणोनि आधीची वाचा मागे फिरे। तयालागी॥ ४६९
- Half-top of Aum sinks; that gives indescribable bliss; so earlier speech returns; into himself. 469
- ऐसी ब्रह्माची स्थिती। जे सकळा गतींसी गती। तया अमूर्ताची मूर्ति। होऊनि ठाके॥ ४७०
- ऐसी ब्रह्माची स्थिती। जी सकळा गतींना गती। त्या अमूर्ताची मूर्ती। होऊनि राहे॥ ४७०
- Such Brahma-state; which is destination for all goals; or idol of that formless; assumes shape. 470

तेणें बहुती जन्मी मागिली। विक्षेपांची पाणिवळे झाडिली। म्हणोनि उपजतखेवो बुडाली। लग्नघटिका॥	४७१
त्याने अनेक जन्मातील मागिले । चित्तविक्षेपांचे शेवाळ झाडिले । म्हणोनि जन्मताच बुडाली। लग्नघटिका॥	४७१
He from many of lives past; moss of mind-blemishes swept; so sank at birth; marriage-pot*.	471
आणि तद्रूपतेसी लग्न। लागोनि ठेले अभिन्न। जैसे लोपले अभ्र गगन। होऊनि ठाके॥	४७२
आणि तद्रूपतेशी लग्न। लागोनि राहिले अभिन्न। जैसे लोपलेले अभ्र आकाश। होऊनि राहे॥	४७२
And getting wedded with trance; that is inseparable; like with sky, lost cloud; is merged.	472
तैसे विश्व जेथ होये। मागौते जेथ लया जाये। ते विद्यमानेचि देहे। जाहला तो गा॥	४७३
तैसे विश्व जेथ होये। आणि मागाहून लया जाये। ते ब्रह्म विद्यमान देहाने। झाला तो गा॥	४७३
As cosmos manifests; and afterwards dissolves; while present body, that Brahma; he became.	473
तपस्विभ्योऽधिको योगी, ज्ञानिभ्योऽपि मतोऽधिकः। कर्मिभ्यश्चाधिको योगी, तस्माद्योगी भवार्जुन॥	४६
तपीसी श्रेष्ठ योगी हा, ज्ञान्याहुनहि श्रेष्ठ तो। थोर कर्मीहुनी योगी, तरी योगी भवार्जुन॥	४६
As yogi is greater than ascetic, savant; and great karmic, so Arjuna you become yogi!	46
जया लाभाचिया आशा। करूनि धैर्यबाहूंचा भरंवसा। घालीत षट्कर्माचा धारसा। कर्मनिष्ठ॥	४७४
ज्या लाभाच्या करूनि आशा। करूनि धैर्यबाहूंचा भरवसा। घालीत उडी षट्कर्माच्या प्रवाही। कर्मनिष्ठ॥	४७४
With hope of gain; by trusting courage-arms; jump into flow of six-karmas*; karma-loyalists.	474
कां जिये एकी वस्तूलागीं। बाणोनि ज्ञानाची वज्रांगी। झुंजत प्रपंचेशी समरंगी। ज्ञानिये गा॥	४७५
किंवा ज्या एका ब्रह्मवस्तुसाठीच। चढवुनी ज्ञानाचे वज्रकवच। झुंजतात प्रपंचाशी समरांगणात। ज्ञानी गा॥	४७५
Or for that Brahma; by donning knowledge-armour; fight with worldly existence; the savants.	475
अथवा निलागे निसरडा। तपोदुर्गाचा आडकडा। झोंबती तपिये चाडा। जयाचिया॥	४७६
अथवा दुर्धर निसरडा। तपोदुर्गाचा अवघड कडा। चढण्यास झगडतात तपस्वी आशेने। ज्याच्या॥	४७६
Insurmountable slippery; cliff of severity-fort; to climb, ascetics fight with hope; of which.	476
जे भजतियांसी भज्य। याज्ञिकांचे याज्य। एवं जे पूज्य। सकळां सदा॥	४७७
जे भजणाऱ्यासी भजनायोग्य। याज्ञिकांचे यजनायोग्य। ऐसे जे पूज्य। सकळांना सदा॥	४७७
For devotees, devotion-worthy; for Yadnya hosts, Yadnya-worthy; worship-worthy; ever for all.	477
तेचि तो आपण। स्वये जाहला निर्वाण। जे साधकांचे कारण। सिद्ध तत्त्व॥	४७८
तोच तो आपण। स्वतः झाला परब्रह्म। जे साधकांचे साधनेला कारण। सिद्ध तत्त्व॥	४७८
Same he himself; became Brahma; which is cause of efforts of seekers; perfected principle.	478
म्हणोनि कर्मनिष्ठां वंद्यु। तो ज्ञानियांसी वेद्यु। तापसांचा आद्यु। तपोनाथु॥	४७९
म्हणोनि कर्मनिष्ठांना वंद्यु। तो ज्ञान्यांना जाणण्यायोग्य। तापसांचा आद्यगुरू। तपोनाथ॥	४७९
Worship-worthy for karma-loyalists; he is knowable for savants; guru of ascetics; Taponath!	479
पैं जीवपरमात्मसंगमा। ज्याचे येणे जाहले मनोधर्मा। तो शरीरीचि परी महिमा। ऐशी पावे॥	४८०
अरे जीव शिव संगमात। ज्याचे येणे झाले मनोधर्मात। तो शरीरीच परी महिमा। ऐसी पावे॥	४८०
In being Shiva confluence; who comes into mind-nature; he while in body such glory; attains.	480

म्हणोनि याकारणे। तूते मी सदा म्हणे। योगी होय अंतःकरणे। पंडुकुमरा॥	४८१
म्हणोनि याकारणे। तुला मी सदा म्हणे। योगी होय अंतःकरणाने। पंडुकुमरा॥	४८१
So that is why; I always tell you; to become yogi from your heart; Pandukumara!	481

योगिनामपि सर्वेषां, मद्गतेनान्तरात्मना। श्रद्धावान्भजते यो मां, स मे युक्ततमो मतः॥	४७
योगियांतहि सर्वत्र, माझ्यात जीव ठेवुनी। श्रद्धाळू भजतो जो म्या, तो योगी मज वाटतो॥	४७
Among all yogis, faithful one with soul firmed in me; devotes me, I treat him as yogi.	47

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ध्यानयोगो नाम षष्ठोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील ध्यानयोग नाम सहावा अध्याय। श्रीकृष्णार्पण असो ॥

Chapter VI 'Meditation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upanishada Offered to Krishna.

अगा योगी जो म्हणजे। तो देवांचा देव जाणजे। आणि सुखसर्वस्व माझे। चैतन्य तो॥	४८२
अरे योगी जो म्हणावा। तो देवाचा देव जाणावा। आणि सुखसर्वस्व माझा। चैतन्य तो॥	४८२
As yogi who is called; he as God's God be treated; and as my bliss total; he is spirit.	482
जया भजता भजन भजावे। हे भक्तिसाधन जे आघवे। ते मीचि जाहलो अनुभवे। अखंडित॥	४८३
भजणारा भजन आणि ज्यासी भजावे। हे भक्तिसाधन जे आवघे। ते मीचि झालो अनुभवे। अखंडित॥	४८३
Devotee, devotion, subject; these devotion-means; I became by experience; constant.	483
मग त्या आमहां प्रीतीचे। स्वरूप बोलीं निर्वचे। ऐसे नव्हे गा तो साचे। सुभद्रापती॥	४८४
मग त्याच्या आमच्या प्रेमाचे। स्वरूप शब्दांनी सांगता यावे। ऐसा नव्हे गा खरोखरी। तो सुभद्रापती॥	४८४
Then our love's; nature that can be expressed in words; is really not such; that Subhadrapati.	484
तया एकवटलिया प्रेमा। जरी पाडे पाहिजे उपमा। तरी मी देह तो आत्मा। हेचि होय॥	४८५
त्या एकवटलेल्या प्रेमा। जरी बरोबरीची पाहिजे उपमा। तरी मी देह तो आत्मा। हीच होय॥	४८५
For that concentrated love; if appropriate simile is necessary; 'I am body, he is soul'; is really.	485
ऐसे भक्तचकोरचंद्रें। तेथ त्रिभुवनैकनरेंद्रें। बोलिले गुणसमुद्रें। संजयो म्हणे॥	४८६
ऐसे भक्तचकोर चंद्राने। तेव्हा त्रिभुवनाच्या एकमेव राजाने। सांगितले गुणसमुद्राने। संजय म्हणे॥	४८६
So Devoty-Chakora moon, Tri-world king ; Ocean of qualities spoke; Sanjaya said.	486
तेथ आदिलापासूनि पार्था। ऐकिजे ऐसीच अवस्था। दुणावली हे यदुनाथा। पावो सरले॥	४८७
तेव्हा आदिपासूनि पार्था। ऐकावे ऐशी जी आस्था। ती दुणावली हे यदुनाथा। कळूनि आले॥	४८७
From beginning Partha; desire for hearing; that was doubled, this Yadavaking; came to know.	487
की सावियाचि मनी संतोषला। जे बोला आरिसा जोडला। तेणे हरिखे आता उपलवला। निरूपील॥	४८८
की सहज मनी संतोषला। कारण बोलाला अर्जुन आरसा झाला। त्या हर्षाने आता उचंबळला। तो निरूपील॥	४८८
His mind happy; as Arjuna became mirror to talk; overwhelmed with delight; he will narrate.	488
जो प्रसंगु आहे पुढा। तेथ शांतु दिसेल उघडा। तो पालविजेल मुडा। प्रमेयबीजांचा॥	४८९
जो प्रसंग आहे पुढे आता। तेथे शांतरस दिसेल उघडा। तो पालवेल अंकुरा। सिद्धान्तबीजांचा॥	४८९
From now on; here peace-mood will be prominent; that will bloom sprout; of doctrine-seeds.	489

जे सात्त्विकाचेनि वडपे। गेले आध्यात्मिक खरपे। सहजे निडारले वाफे। चतुरचित्ताचे॥	४९०
जे सत्त्वगुणाच्या वृष्टीमुळे। विरली आध्यात्मिक तापाची ढेकळे। सहज तरारले वाफे। चतुरचित्ताचे॥	४९०
By pious quality rains; soul-study fault-clods dissolved; got ready beds; of listener's mind.	490
वरी अवधानाचा वाफसा। लाधला सोनया ऐसा। म्हणोनि पेरावया धिंवसा। निवृत्तीसी॥	४९१
पुन्हा एकाग्रतेचा वाफसा। लाभला सोन्यासारखा। म्हणोनि पेरावया उल्हास तैसा। श्रीनिवृत्तीसी॥	४९१
Again concentration-moisture; like gold is available; so eager to sow will be; as Shrinivritti.	491
ज्ञानदेव म्हणे मी चाडे। सद्गुरूंनी केला कोडें। माथां हात ठेविला ते फुडे। बीजचि वाइले॥	४९२
ज्ञानदेव म्हणे मला चाडे। सद्गुरूंनी केले कौतुके। माथ्यावर हात ठेविला ते उघडे। अंतरी बीज घातले॥	४९२
Dnyandeva said me into Chade*; guru converted; placed hand on head; poured seed in mind.	492
म्हणऊनि येणे मुखें जे निगे। ते संतांच्या हृदयी साचचि लागे। हे असो सांगो श्रीरंगे। बोलिले जे॥	४९३
म्हणोनि याच्या मुखातूनि जे निघे। ते संतांच्या हृदयी खरेच लागे। हे असो आता सांगो श्रीरंगे। बोलिले जे॥	४९३
Of mouth, what comes out; will penetrate in saint's heart; I will narrate, what Krishna; said.	493
परी ते मनाच्या कानीं एकावे। बोल बुद्धीच्या डोळां देखावे। हे साटोवाटी घ्यावे। चित्ताचिया॥	४९४
परी ते मनाच्या कानाने एकावे। शब्द बुद्धीच्या डोळ्यांनी पहावे। हे अदलाबदली घ्यावे। चित्ताच्या॥	४९४
That be heard with mind-ears; words seen with intellect-eyes; be exchanged with; attention.	494
अवधानाचेनि हाते। नेयावे हृदयाआंतौते। हे रिझवितील आयणीते। सज्जनांचिये॥	४९५
एकाग्रतेच्या हाते। न्यावे हृदयाच्या अंतरामध्ये। हे रिझवितील बुद्धीते। सज्जनांच्या॥	४९५
By concentration-hand; it should be taken to heart; it will satisfy intellect; of pious.	495
हे स्वहिताते निवविती। परिणामाते जीवविती। सुखाची वाहविती। लाखोली जिवा॥	४९६
हे स्वहिताला निवविती। ब्रह्मस्थितीला दृढ करिती। आत्मसुखाची वाहविती। लाखोली जिवा॥	४९६
This will quieten self-interest; strengthen Brahma-state; will offer soul-bliss; for many beings.	496
आता अर्जुनेसी मुकुंदें। नागर बोलिजेल विनोदें। ते वोवियेचेनि प्रबंधे। सांगेन मी॥	४९७
आता अर्जुनासी मुकुंदाने। सुंदर सांगितले कौतुकाने। ते ओवीच्या प्रबंधाने। सांगेन मी॥	४९७
Now Krishna to Arjuna; told lovingly best; that in verse-format; I will narrate.	497

इति श्रीज्ञानदेविरचितायां श्रीभावार्थदीपिकायां ध्यानयोगनाम षष्ठोऽध्यायः॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित श्रीभावार्थदीपिकेचा ध्यानयोगनाम सहावा अध्याय॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter VI 'Meditation Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-23) Lamp base*: Thana-divi, a stone base for keeping a lamp usually kept in a corner of rural household of Maharashtra. As it is very heavy it is called as base.
- (D-103) Great yogic powers*: Maha-siddhi, There are eight great yogic powers namely becoming small, big and light, gaining desired objects, seeing invisible things, exercising authority, being detached while enjoying objects and gaining whatever desired.
- (D-109) Veda-cloth*: All Vedic literature.
- (D-127) Surrender devotion1: Aatma-nivedan, Friendship devotion2: Sakhy-bhakti, These two are part of nine forms of devotion in ascending order namely Hearing, Singing, Remembering, Feet touching, Worshiping, Bowing, Serving, Friendship and Surrendering.
- (D-153) Tendency tree*: Pravrutti-vriksha, tree of worldly life which has its roots upwards representing Brahma and crown downwards representing the lowliest species like animals and minerals. This tree has been elaborated extensively in Chapter XV.
- (D-193) Aadhara Chakra : First of six Chakras present in human body along the spinal cord at level of seam line above anus.
- (D-194) Seam-line*: Shivan, Seam line is about three inches in length between anus and urethra of humans.
- (D-199) Mul-bandha1: First Hatha yogic posture situated near anus whose secondary name is Vajra-aasana2.
- (D-208) Jalandar-bandh*: Second Hatha yogic posture situated near navel region.
- (D-210) Swadhishtana Chakra1: Second of six Chakras present in human body along with spinal chord at level between penis and navel. Vodhiyana-bandha2: Third Hatha yogic posture near heart region.
- (D-215) Manipura Chakra*: Third of six Chakras present in human body along the spinal cord at level of navel.
- (D-218) Seven body elements*: Sapt-dhatu, Basic seven human body elements are intestinal secretions, blood, flesh, fat, bones, bone-marrow and semen.
- (D-221) Vital energy*: Kundlini, It is supposed to be situated in at the base of spinal chord. It possesses immense power of purifying human body and liberating soul.
- (D-236) Breath-flows reaching out six inches*: In normal course human breath-flows from nostrils to reach out six inches. Vital energy reverses those flows.
- (D-237) Six Chakras*: Shat-chakra, besides three Chakras as explained above there are three more Chakras namely Anahat above heart, Vishuddh at throat and Aadnya between the eyebrows.
- (D-241) Vital force*: Prana, The vital force due to which living beings remain alive as it is active into every living cell of human body.
- (D-243) Nine winds*: Navvidh vayu, they are 1. Out-going wind enabling excrement of waste material from body, 2. Located at navel helping digestion of food, 3. Located at throat causing dreams enabling movement of eye lids, 4. Wind that spreads in entire body enabling movements of body-joints, 5. Yawning, 6. Sneezing, 7. Belching, 8. Hick-ups and 9. Cracking of body-joints. When vital force is included into them they become ten vital airs.
- (D-247) Moon-nectar pool*: Chandra-amruta Tale, this pool of nectar is as cool as moon and is supposed to be located at seventh Chakra at the top of skull.

- (D-273) Shiva's casket*: Here vital energy is compared to a casket into which dwells Lord Shiva.
- (D-274) Un-struck sound*: Anahata Nada, Sound emanating from heart region and heard without being struck.
- (D-276) Ten sounds1: Dasha-nada, Ten un-struck sounds are those of Chin, Chinchin, Bell, Conch, String, Tabla, Sitar, Tabor, Trumpet and Cloud. Pranava2: Sound of Aum when it is made to rotate in brain.
- (D-280) Great void*: Mahata-aakasha, great space above Anahata-chakra in heart region whose shape is like lotus having six petals.
- (D-288) Sound, point, phase, flame*: Nada, Bindu, Kala, Jyoti the qualities of vital energy.
- (D-291) Natha tradition1: Tradition initiated by Shiva and perpetuated by his disciples from Matsyendra-natha up to Saint Dnyaneshwara.
- (D-303) Vibratory speech*: Pashyanti Vani, it is in the form of vibrations and is located at the region in between navel and heart, it is associated with mind.
- (D-304) Half syllable*: Ardha matra, of word Aum.
- (D-305) Brahma-aperture*: Brahma-randhra, aperture at the top of the skull (Seventh Chakra) from where vital energy of a perfected yogi merges with the great void of Brahma.
- (D-312) Tongue speech*: Vaikhari Vani, it is the speech that comes out in the form of words, it is located at tongue.
- (D-313) Causal Body*: Karana deha, subtle body without presence of five great elements after death.
- (D-320) Soul-state* Turya, fourth and final stage of liberation beyond Samadhi.
- (G-23) Pain-contact-detachment-yoga*: Dukha-sanyoga viyoga, contact with pain causes worldly life sorrow and detachment from pain grants liberation from worldly life. This is called as yoga.
- (D-426) Great principle*: Mahata-tatva, great principle born from Brahmadeva's planning which gives rise to Nature.
- (D-451) Discernment tree root*: Vivek-vriksh, Brahma at top of Tree of worldly life elaborated Chapter XV.
- (D-471) Marriage pot*: Lagna ghatika, during ancient times in India there was a practice of deciding auspicious moment of marriage by placing an earthen pot with a hole at its bottom in a brass pot filled with water at predetermined time and as soon that earthen pot fully sinks into brass pot, it was used to be treated as auspicious moment for marriage.
- (D-474) Six karmas*: Shata-karma, six karmas of warrior are Protection, Governance, Charity, Yadnya, Study and Dispassion.
- (D-492) Chade*: A small wooden pot having three holes and tri-plough, are attached to the main shaft of a wooden tri-plough into which seeds to be sown into field are put while sowing in the field. This simile is used for Nivrittinatha placing knowledge seeds into Dnyaneshwara's head.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(सातवा अध्याय - ज्ञानविज्ञानयोग)

**Chapter VII - Knowledge and
Realization Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

सातवा अध्याय - ज्ञानविज्ञानयोग

Chapter VI - Knowledge and Realization Yoga

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

मय्यासक्तमनाः पार्थ, योगं युञ्जन्मदाश्रयः। असंशयं समग्रं मां, यथा ज्ञास्यसि तच्छृणु॥	१
मजासक्त मने पार्था, योगयुक्त मजाश्रित। समग्रा मज निःशंक, जाणावे ऐक तू कसे॥	१
Intent on me, yoga-united, surrendering to me; how to fully know me, you listen to.	1
ज्ञानं तेऽहं सविज्ञानम्, इदं वक्ष्याम्यशेषतः। यज्ज्ञात्वा नेह भूयोऽन्यत्, ज्ञातव्यमवशिष्यते॥	२
ज्ञान ते मी सविज्ञान। सांगतो सर्वतोपरी। जे जाणताच या लोकी, अन्य जाणावया नुरे॥	२
I will tell knowledge ¹ with science ² ; on knowing it nothing is to be known in world.	2

आइकां मग तो अनंतु। पार्थाते असे म्हणतु। पै गा तू योगयुक्तु। जालासि आता॥	१
एका मग तो अनंत। पार्थाला आहे म्हणत। अगा तू योगयुक्त। झालासि आता॥	१
Listen then that Ananta; is saying to Partha; Friend, yoga-united you have; now became.	1
मज समग्राते जाणसी ऐसे। आपुलिया तळहातीचे रत्न जैसे। तुज ज्ञान सांगेन तैसे। विज्ञानेसी॥	२
मज संपूर्णाला जाणसी ऐसे। आपल्या तळहातावरचे रत्न जैसे। तुला ज्ञान सांगेन तैसे। विज्ञानासह॥	२
Knowing me as complete; gem kept on palm like; I will tell you knowledge; with science.	2
एथ विज्ञाने काय करावे। ऐसे घेसी जरी मनोभावे। तरी पै आधी जाणावे। तेचि लागे॥	३
येथ विज्ञानाशी काय करावे। ऐसे घेशील जरी मनोभावे। तरी पण आधी जाणावे। तेच लागे॥	३
Here what is propriety of science; you may think like; but still first known to be; is the same.	3
मग ज्ञानाचिये वेळे। झांकती जाणिवेचे डोळे। जैसी तीरीं नाव न ढळे। टेकली सांती॥	४
मग ज्ञानप्राप्तीच्या वेळे। झाकती जाणिवेचे डोळे। जैशी तीरी नाव न ढळे। टेकली असता॥	४
At knowledge's gain; veiled is consciousness-vision; as boat at bank not moving; on reaching.	4
तैसी जाणीव जेथ न रिघे। विचार मागुता पाउली निघे। तर्कु आयणी नेघे। आंगी ज्याच्या॥	५
तैसी जाणीव जेथे न शिरे। विचार मागच्या पावली फिरे। तर्क चतुराई न करे। संबंघात ज्याच्या॥	५
Where consciousness enters not; thoughts retreat; and skill of logic works not; at that point.	5
अर्जुना तथा नांव ज्ञान। येर प्रपंचु हे विज्ञान। तेथ सत्यबुद्धि ते अज्ञान। हेही जाण॥	६
अर्जुना त्याला नाव ज्ञान। दुसरे जे प्रपंच ते विज्ञान। प्रपंचात सत्यबुद्धी ते अज्ञान। हेही जाण॥	६
It is knowledge; worldly-existence ¹ is science; treating science as true is ignorance ² ; know it.	6

आता अज्ञान अवघे हरपे। विज्ञान निःशेष करपे। आणि ज्ञान ते स्वरूपे। होऊनि जाइजे॥	८
ऐसे वर्म जे गूढ। ते होईल शब्दावरी आरूढ। ज्याच्या थोड्या प्राप्तीनेही पुरती लाड। बहूत मनीचे॥	८
That secret essence; will ride on word; even on gaining it little gets pampered; mind greatly.	8
जेणे सांगतयाचे बोलणे खुंटे। ऐकतयाचे व्यसन तुटे। हे जाणणे साने मोठे। उरो नेदी॥	९
जेणे सांगणाऱ्याचे बोलणे खुंटे। ऐकणाऱ्याचे व्यसन तुटे। हे जाणणे लहानमोठे। भेद उरो न दे॥	९
By which speaker's talk stops; listener's addiction ends; knowing small, large; there's no difference.	9

मनुष्याणां सहस्रेषु, कश्चिद्यतति सिद्धये। यततामपि सिद्धानां, कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः॥ ३

मनुष्यांच्या सहस्रात, झटे एकच सिद्धिसी। यत्नसिद्धात एकादा, जाणतो मज तत्त्वतः॥ ३

In thousands, only one strives for perfection; in perfected, only one knows me truly. 3

पै गा मनुष्यांचिया सहस्रशां-। माजि विपाइलेयाची येथ धिंवसा। तैसे यां धिंवसेकरां बहुवसां-। माजि विरळा जाणे॥	१०
परी गा मनुष्यांच्या सहस्रांमध्ये। एखादाच हिंमत बांधे। तशा या हिमती बहुतांमध्ये। मला विरळाचि जाणे॥	१०
Among thousand humans; rarely one musters courage; among those eager; my knower is rare.	10
जैसा भरलेया त्रिभुवना। आंतु एकएकु चांगु अर्जुना। निवडूनि कीजे सेना। लक्षवरी॥	११
जैसे भरलेल्या त्रिभुवनातून। एक एक चांगला निवडून। अर्जुना करावे सैन्य। लक्षावरी॥	११
As if from tri-world; selecting best one singularly; Arjuna, then forming army; of millions.	11
की तयाही पाठी। जे वेळी लोह मांसाते घांटी। ते वेळी विजयश्रियेच्या पाटी। एकुचि बैसे॥	१२
परी त्याच्याही पुढती। ज्या वेळी शस्त्रे मासाला कापती। त्या वेळी विजयश्रीच्या पाटावरती। एकच बैसे॥	१२
But further on; getting flesh cut by weapons; on victory-throne at that time seats; only one.	12
तैसे आस्थेच्या महापुरी। रिघताती कोटिवरी। परी प्राप्तीच्या पैलतीरी। विपाइला निगे॥	१३
तैसे आस्थेच्या महापुरी। उड्या घेती कोटीवरी। परी प्राप्तीच्या पैलतीरी। एखादाचि निघे॥	१३
So into hope-floods; dive millions; but on accomplishment shore; hardly one reaches.	13
म्हणऊनि सामान्य गा नोहे। हे सांगतां वडिल गोठी गा आहे। परी ते बोलो येईल पाहे। आता प्रस्तुत ऐके॥	१४
म्हणून साधेसुधे गा हे नोहे। हे सांगणे कठीण गोष्ट आहे। परी ते पुढे सांगणार आहे। आता सध्याचे ऐक॥	१४
So ordinary isn't this; it is difficult to tell that; but later I will tell that; now listen to this.	14

भूमिरापोऽनलो वायुः, खं मनो बुद्धिरेव च। अहंकार इतीयं मे, भिन्ना प्रकृतिरष्टधा॥ ४

भू जल तेज नी वायू, आकाश मन बुद्धिही। अहंकार अशी माझी, भिन्ना प्रकृति अष्टधा॥ ४

Earth, water, fire, air, space with mind, intellect; ego; such is my eightfold Nature. 4

तरी अवधारी गा धनंजया। हे महदादिक माझी माया। जैसी प्रतिबिंबे छाया। निजांगाची॥	१५
तरी एकावे गा धनंजया। ही महदादिक तत्त्वे माझी माया। जैशी प्रतिबिंबे छाया। निजांगाची॥	१५
Hear Arjuna; these great principles are my illusory energy; it is like shadow reflection; of body.	15
आणि इयेते प्रकृति म्हणिजे। जे अष्टधा भिन्न जाणिजे। लोकत्रय निपजे। इयेस्तव॥	१६
आणि हिला प्रकृती म्हणावे। जी अष्टधा भिन्न प्रकाराची जाणावे। लोकत्रय निपजे। हिच्यामुळे॥	१६
As Nature it be called; which is felt differently as eightfold; tri-world is created; from it.	16

- हे अष्टधा भिन्न कैसी। ऐसा ध्वनि धरिसी जरी मानसीं। तरी तेचि गा आतां परियेसीं। विवंचना॥ १७
- ही अष्टधा भिन्न कैसी। ऐशी शंका धरिसी जरी मानसी। तरी तेच गा आता ऐकसी। विवेचन॥ १७
- How it is divided into eightfold; you may have doubt in mind; so now listen; same description. 17
- आप तेज गगन। मही मारुत मन। बुद्धि अहंकार हे भिन्न। आठै भाग॥ १८
- आप तेज गगन। पृथ्वी वायु मन। बुद्धी अहंकार हे भिन्न। आठ भाग॥ १८
- Water, space, fire; earth, mind, air; intellect and ego are these different; eight divisions. 18
- अपरेयमितस्त्वन्यां, प्रकृतिं विद्धि मे पराम्। जीवभूतां महाबाहो, ययेदं धार्यते जगत्॥ ५
- जड ही, जाण दूजी ती, प्रकृती मम चेतन। जीवरूप महाबाहो, जिने हे धरितो जगत्॥ ५
- It is material¹; know other my conscious² Nature; of beings, by which I support world. 5
- आणि या आठांची जे साम्यावस्था। जे माझी परम प्रकृति पार्था। तिये नाम व्यवस्था। जीवु ऐसी॥ १९
- आणि या आठांची जी साम्यावस्था। जी माझी परा प्रकृती पार्था। तिच्या नामाची व्यवस्था। जीव ऐसी॥ १९
- Equal-state of these eight elements; is my conscious Nature, Partha; it is called as; living being. 19
- जे जडाते जीववी। चेतनेते चेतवी। मनाकरवी मानवी। शोक मोहो॥ २०
- जी जडाला जगवी। चेतनेला चेतवी। मनाकरवी करवी। शोक मोह॥ २०
- Which enlivens matter¹; which kindles consciousness²; and through mind feels; grief or lure. 20
- पैं बुद्धीचा अंगी जाणणे। ते जियेचिये जवळिकेचे करणे। जिया अहंकाराचेनि विंदाणे। जगचि धरिजे॥ २१
- बुद्धीचा धर्म जाणणे। ते जिच्या सान्निध्याचे करणे। जिच्या अहंकाराच्या खेळाने। जगचि धारण केले॥ २१
- Intellect's function is to know; it is due to whose contact; whose ego-play*; sustains world. 21
- एतद्योनीनि भूतानि, सर्वाणीत्युपधारय। अहं कृत्स्नस्य जगतः, प्रभवः प्रलयस्तथा॥ ६
- योनिनूचि ह्या भूते, सर्व ही जन्मती पहा। मीच पूर्ण जगाची या, उत्पत्ती लयही तसा॥ ६
- All living beings are born from this womb; I am origin also dissolution of entire world. 6
- ते सूक्ष्म प्रकृति कोडें। जें स्थूळाचिया आंगा घडे। तें भूतसृष्टीची पडे। टांकसाळ॥ २२
- त्या सूक्ष्म प्रकृतीचे स्वेच्छेने। जेव्हा स्थूलाशी संयुक्त होणे। तेव्हा भूतसृष्टीची पडे। टांकसाळ॥ २२
- Subtle Nature; when of gross elements create bodies; then of living beings world* starts, mint. 22
- चतुर्विधु ठसा। उमटों लागे आपैसा। मोला तरी सरिसा। परी थरचि आनान॥ २३
- चतुर्विध प्राण्यांचे ठसे। उपजु लागती आपोआपसे। मोल तरी एकसे। परी नामरूप वेगळाले॥ २३
- Imprints of fourfold creature*; naturally emerge; of same value; but names and forms separate. 23
- होती चौऱ्यांशी लक्ष थरा। येरा मिति नेणिजे भांडारा। भरे आदिशून्याचा गाभारा। नाणेयांसी॥ २४
- होती चौऱ्यांशी लक्ष प्राणिजात। उपजातींची गणती नाही भांडारात। भरे मायेचा गाभाराच। भूतांनी॥ २४
- 84 lakh species*; no count of sub-species in store; full is illusory energy's sanctum; by beings. 24
- ऐसे एकतुके पांचभौतिक। पडती बहुवस टांक। मग तिये समृद्धीचे लेख। प्रकृतीचि धरी॥ २५
- ऐसे एकसारखे पांचभौतिक। पडती नाणी असंख्य। मग त्या समृद्धीची मोजणी एक। प्रकृतीच करी॥ २५
- Such similar five elemental creatures; their infinite coins; counting wealth; only Nature does. 25

जे आंखूनि नाणे विस्तारी। पाठी त्यांची आटणी करी। माजी कर्माकर्माचिया व्यवहारी। प्रवर्तु दावी।।	२६
जी आखूनि नाणी विस्तारी। मग त्यांची आटणी करी। मध्ये कर्म अकर्माच्या व्यवहारी। त्यांना राबते करी।।	२६
<i>She multiplies coins; melts them; in between, in karma-non karma business; employs them.</i>	26
हे रूपक परि असो। सांगो उघड जैसे परियेसो। तरी नामरूपाचा अतिसो। प्रकृतीच कीजे।।	२७
हे रूपक मात्र असे। सांगतो उघड तुला कळेल तैसे। तरी नामरूपाचा अतिविस्तार। प्रकृतीच करी।।	२७
<i>It is simile; I will tell per your grasping; spreading expanse of names, forms; only Nature does.</i>	27
आणि प्रकृति तंव माझ्या ठायी। बिंबे येथ आन नाही। म्हणोनि आदि मध्य अवसान पाही। जगासि मी।।	२८
आणि प्रकृती तर माझ्या ठायी। भासते यात अन्यथा नाही। म्हणोनि आदिमध्यअंत पाही। जगाचा मी।।	२८
<i>Nature within me; appears no doubt; so origin, middle, end I witness; of cosmos.</i>	28

मत्तः परतरं नान्यत्, किंचिदस्ति धनञ्जय। मयि सर्वमिदं प्रोतं, सूत्रे मणिगणा इव।। ७

थोर माझ्याहुनी अन्य, कुणी नाही धनंजया। माझ्यात गुंफले सारे, सुतामध्ये मणी जसे।। ७

There is none greater than me, Dhananjaya; all are strung on to me like beads in string. 7

हें रोहिणीचे जळ। त्याचे पाहता येईजे मूळ। तें रश्मि नव्हती केवळ। होय तो भानु।।	२९
हे मृगजळातील जळ। त्याचे पाहता येईल का मूळ। तेव्हा किरण नव्हेत केवळ। होय तो सूर्य।।	२९
<i>This water in mirage; could its origin be seen; it is not only sunrays; sun itself it is.</i>	29
त्याचिपरी किरीटी। इया प्रकृती जालिये सृष्टी। जें उपसंहरूनि कीजेल ठी। तें मीचि आहे।।	३०
त्याचिपरी किरीटी। या प्रकृतीची झाली सृष्टी। जेव्हा लया जाऊनि येते मूळस्थिती। तेव्हा मीच आहे।।	३०
<i>So Kiriti; Nature appears as cosmos; when it dissolves into original state; I alone exist.</i>	30
ऐसे होय दिसे न दिसे। हे मजचि माजिवडे असे। मियां विश्व धरिजे जैसे। सूत्रे मणि।।	३१
ऐसे जन्मलेले दिसे न दिसे। तेव्हा मजमध्येच असे। मी विश्व धारण करे जैसे। सूत्रामध्ये मणी।।	३१
<i>On birth it barely appears; then it is within me; I bear cosmos like; beads into thread.</i>	31
सुवर्णाचे मणी केले। ते सोनियाचां सुती वोविले। तैसे म्यां जग धरिले। सबाह्याभ्यंतरी।।	३२
सुवर्णाचे मणी केले। ते सोन्याचे सुती ओविले। तैसे मी जग धरिले। आत आणि बाहेरही।।	३२
<i>Like golden beads; into a golden string threaded; so cosmos I hold; in and out.</i>	32

रसोऽहमप्सु कौन्तेय, प्रभाऽस्मि शशिसूर्ययोः। प्रणवः सर्ववेदेषु, शब्दः खे पौरुषं नृषु।। ८

रस मीच जळी पार्था, प्रभा शशिरवीत जी। ॐ वेदात नभी शब्द, पौरुष पुरुषातले।। ८

I am taste in water, aura of sun, moon; Aum in Veda, sound in space, manhood in men. 8

पुण्यो गन्धः पृथिव्यां च, तेजश्चास्मि विभावसौ। जीवनं सर्वभूतेषु, तपश्चास्मि तपस्विषु।। ९

पवित्र गंध पृथ्वीचा, तेज अग्नीत मीच ते। जीवन सर्व भूतांत, तप असे तपस्विचे।। ९

I am pious fragrance of earth, brilliance in fire; life in all beings, severity in ascetics. 9

म्हणोनि उदकी रसु। का पवनी जो स्पर्शु। शशिसूर्यी जो प्रकाशु। तो मीचि जाण।।	३३
म्हणोनि उदकातील रस। किंवा पवनात जो स्पर्श। चंद्रसूर्यात जो प्रकाश। तो मीच जाण।।	३३
<i>So taste in water; or that touch in wind; what light is in sun, moon; I am that know it.</i>	33

तैसाचि नैसर्गिकु शुद्धु। मी पृथ्वीच्या ठायी गंधु। गगनी मी शब्दु। वेदीं प्रणवु।।	३४
तैसाच नैसर्गिक शुद्धु। मी पृथ्वीच्या ठायीचा गंध। आकाशीचा मी शब्द। वेदातील उँकार मी।।	३४
So natural pure; fragrance of earth I am; sound in space I am; and Aum in Vedas I am.	34
नराच्या ठायी नरत्व। जे अहंभाविये सत्त्व। ते पौरुष मी हे तत्त्व। बोलिजत असे।।	३५
नराच्या ठायीचे नरत्व। जे मीपणाने स्फुरे सत्त्व। ते पौरुष मी हे तत्त्व। सांगतो आहे।।	३५
Of man's manliness; inspired by I-ness; that manhood truly I am; telling you this principle.	35
अग्नि ऐसे आहाच। तेजा नामाचे आहे कवच। ते परीते केलिया साच। निजतेज ते मी।।	३६
अग्नीसारखे वरवरीच। तेज नामाचे आहे कवच। ते बाजूस करता खरेच। दिसे जे निजतेज, ते मी।।	३६
Around fire; its cover's name is brilliance; and on its removal; I am self-brilliance that appears.	36
आणि नानाविध योनी। जन्मोनि भूते त्रिभुवनी। वर्तते आहाति जीवनी। आपुलाल्या।।	३७
आणि नानाविध योनींमध्ये। जन्मोनि भूते त्रिभुवनामध्ये। वर्तत आहेत जीवनामध्ये। आपापल्या।।	३७
And in variety of species; living beings born in tri-world; are spending lives; their own.	37
एकें पवनेचि पिती। एकें तृणास्तव जिती। एकें अन्नाधारे राहाती। जळें एकें।।	३८
एकेक वाराच पीती। कितीएक तृणावर जगती। कितीएक अन्नाधारे राहती। जळावरी काही।।	३८
Wind is drunk by some; on grasses feed some; live on food some; and on water some.	38
ऐसें भूतांप्रति आनान। जें प्रकृतिवशें दिसे जीवन। तें आघवाठायीं अभिन्न। मीचि एक।।	३९
ऐसे भूतांमध्ये अन्यअन्य। जे प्रकृतिअधीन आढळे जीवन। ते सर्वांच्या ठायी अभिन्न। मीच एक।।	३९
Such in different living beings; what life appears due to Nature; that singular entity in all; I am.	39
बीजं मां सर्वभूतानां, विद्धि पार्थ सनातनम्। बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि, तेजस्तेजस्विनामहम्।।	१०
बीज मी सर्वभूतांचे, जाण पार्था सनातन। बुद्धि मी बुद्धिवंताची, तेज तेजाळत्यांत मी।।	१०
I am ancient seed of all beings; I am intellect of intelligent, and brilliance of brilliant.	10
बलं बलवतां चाहं कामरागविवर्जितम्। धर्माविरुद्धो भूतेषु कामोऽस्मि भरतर्षभ।।	११
बल मी बलवंतांचे, कामलोभविहीन जे। धर्मसंमत भूतांत, काम मी भरतर्षभ।।	११
I am strength of strong, sans desire-passion; I am religious desire in beings, Arjuna!	11
पैं आदिचेनि अवसरें। विरूढे गगनाचेनि अंकुरे। जें अंतीं गिळी अक्षरें। प्रणवपटींचीं।।	४०
सृष्टीच्या आरंभीच्या अवसरे। वाढे गगनाच्या अंकुरे। जे अंती गिळी अक्षरे। अउमँ ही।।	४०
At creation time; grows from space-sprout; which devours in end syllables; Aum.	40
जंव हा विश्वाकार असे। तंव जे विश्वाचिसारखे दिसे। मग महाप्रळयदशे। कैसेही नव्हे।।	४१
जोवरी हा विश्वाकार असे। तोवरी जे विश्वासारखे दिसे। मग महाप्रळयदशे-। मध्ये कैसेही नसे।।	४१
So long as cosmos exists; till then which appears as cosmos; at dissolution-state; it exists not.	41
ऐसे अनादि जे सहज। ते मी गा विश्वबीज। हे हातातळी तुज। देइजत असे।।	४२
ऐसे अनादि जे स्वभावतःच। ते मी गा विश्वबीज। हे तळहातावरी तुज। देत आहे।।	४२
Which is naturally eternal; that cosmic seed I am; this in your hand; am placing.	42

मग उघड करूनि पांडवा। जें हे आणिसील सांख्याचिया गावा। तें तयाचा उपेगु बरवा। देखशील।।	४३
मग स्पष्ट करूनि पांडवा। जेव्हा हे आणशील बुद्धीच्या गावा। तेव्हा याचा उपयोग बरवा। पाहशील तू।।	४३
Pandava, on explaining; if you bring it to Samkhya's seat; then its utility correct; you will sight.	43
परी हे अप्रासंगिक आलाप। आता असतु न बोलो संक्षेप। जाण तापियांचा ठायी तप। ते स्वरूप माझे।।	४४
परी हे अप्रासंगिक आलाप। पुरे आता न बोलो जाण संक्षेप। की तपस्व्यांच्या ठायी तप। ते स्वरूप माझे।।	४४
This non incidental talk; now enough, know concisely; that severity in ascetics; is my form.	44
बळियांमाजी बळ। ते मी जाणे अढळ। बुद्धिमंती केवळ। बुद्धि ते मी।।	४५
बलवानामधील बळ। ते मी जाणावे अढळ। बुद्धिवानातील केवळ। बुद्धी ती मी।।	४५
Strength of strong; know steadily I am that; and of intelligent; I am that intelligence.	45
भूतांच्या ठायी कामु। तो मी म्हणे आत्मारामु। जेणे अर्थास्तव धर्मु। थोर होय।।	४६
भूतांच्या ठायी काम। तो मी, असे म्हणे आत्माराम। ज्याचे असण्यामुळे धर्म। थोर होय।।	४६
Desire with living beings; I am that said Krishna; religion due to whom; acquires glory.	46
एन्हवी विकाराचेनि पैसे। करी कीर इंद्रियांचेयाचि ऐसे। परी धर्मासि वेखासे। जावो नेदी।।	४७
एरवी विकाराच्या विस्तारासरिसे। करतो मानवेल इंद्रियांना जैसे। परी धर्माला विरुद्ध असे। जाऊ न दे।।	४७
Else with emotion's expanse; one acts as senses please; going against religion but; allow not.	47
जें अप्रवृत्तीचा अव्हांटा। सांडूनि विधीचिया निघे वाटा। तेवींचि नियमाचा दिवटा। सवे चाले।।	४८
जेव्हा काम अप्रवृत्तीच्या आडवाटा। सोडूनि शास्त्राच्या धरे वाटा। तेव्हाच नियमाचा मशालधर्ता। सोबत चाले।।	४८
If desire casts wrong attitude-path; and treads text-path; then only torch-bearer of rules; guides.	48
कामु ऐशिया वोजा प्रवर्ते। म्हणोनि धर्मासि होय पुरते। मोक्षतीर्थांचे मुक्ते। संसारु भोगी।।	४९
वासना ऐशा रीती प्रवर्तती। म्हणोनि धर्माची होय पूर्ती। मोक्षतीर्थांचे ते मोती। संसार भोगिती।।	४९
Desires erupt in such way; so religion prospers; sacred liberation's pearls; enjoy worldly life.	49
जो श्रुतिगौरवाचा मांडवी। काम सृष्टीचा वेलु वाढवी। जंव कर्मफळेसी पालवी। अपवर्गीं टेके।।	५०
जो वेदावरील आदराच्या मांडवी। काम सृष्टीचा वेल वाढवी। जोवरी कर्मफळाची पालवी। मोक्षाला टेके।।	५०
On Veda-respect trellis; desire-creepers trail; till karma-fruit foliage; touches liberation.	50
ऐसा नियतु का कंदर्पु। जो भूतां या बीजरूपु। तो मी म्हणे बापु। योगियांचा।।	५१
ऐसा नियमित जो कामरूप। जो भूतांना या बीजरूप। तो मी, असे म्हणाला तो बाप। योगियांचा।।	५१
Such regulated desire; which is seed producing living beings; that I am, said father; of yogis.	51
हे एकैक किती सांगावे। आता वस्तुजातचि आवघे। मजपासूनि जाणावे। विकरले असे।।	५२
हे एकेक किती सांगावे। आता वस्तुजातच आवघे। मजपासूनि जाणावे। विस्तार पावले असे।।	५२
How much to elaborate; now entire object-world; know from me; has expanded.	52

ये चैव सात्त्विका भावा, राजसास्तामसाश्च ये। मत्त एवेति तान्विद्धि, न त्वहं तेषु ते मयि।। १२

असे जे भाव सात्त्विक, राजस तामसीच जे। मजपासूनि ते जाण, न मी त्यांच्यात मीत ते।। १२

Pious, passionate, dark quality-forms; spring from me, I am not in them, they are in me. 12

जे सात्त्विक हन भाव। कां रजतमादि सर्व। ते ममरूपसंभव। वोळखे तू।।	५३
जे सात्त्विक आणि भाव। किंवा रजतमादी सर्व। ते मम रूपातून होत संभव। हे ओळखी तू।।	५३
Those forms of pious; passionate and dark all; have originated from my form; you know that.	53
हे जाले तरी माझ्या ठायी। परी ययामाजी मी नाही। जैसी स्वप्नीच्या डोही। जागृति न बुडे।।	५४
हे उपजले जरी माझ्या ठायी। परी यांच्यामध्ये मी नाही। जैसी स्वप्नाच्या डोही। जागृती बुडत नाही।।	५४
Though of me they are born; I am not in them; as in a dream-pool; wakefulness doesn't drown.	54
नातरी रसाचीच सुघट। जैसी बीजकणिका तरी घनवट। परी तियेस्तव होय काष्ट। अंकुरद्वारे।।	५५
अथवा रसाचीच सुकलेली घट्ट। बीजकणिका घनवट। परी तिजपासूनीच होय काष्ट। अंकुराद्वारे।।	५५
Consolidated of dried juices; solid seed is formed; but it is converted in wood; through sprout.	55
मग त्या काष्ठाच्या ठायी। सांग पां बीजपण असे काई। तैसा मी विकारी नाही। जरी विकारला दिसे।।	५६
मग त्या काष्ठाच्या ठायी। सांग बरे बीजपण असे काही? तैसा मी विकारी नाही। जरी विकारला दिसे।।	५६
Then in wood; is present any seed-ness? So I don't get modified; though appear as modified.	56
पै गगनी उपजे आभाळ। परि तेथ गगन नाही केवळ। अथवा आभाळी होय सलिल। तेथ अभ्र नाही।।	५७
जैसे आकाशी उपजे अभ्र। परी त्यात आकाश नाही मात्र। अथवा अभ्रात होय जल। मात्र जलात अभ्र नाही।।	५७
Cloud is born in sky; but sky isn't in cloud; or water is in cloud; but cloud isn't in water.	57
मग त्या उदकाचेनि आवेशे। प्रगटले तेज जे लखलखीत दिसे। तिये विजूमामी असे। सलिल कायी।।	५८
मग त्या उदककणाच्या घर्षणासरसे। प्रगटले तेज जे लखलखीत दिसे। त्या विजेमध्ये असे। उदक काय?	५८
Due to friction of water-drops; shining brilliance appears*; in lightning is; present any water?	58
सांगें अग्नीस्तव धूम होये। तिये धूमीं काय अग्नी आहे। तैसा विकारु हा मी नोहें। जरी विकारला असें।।	५९
सांग अग्नीपासोनि धूर होये। त्या धुरात काय अग्नी आहे?। तैसा विकार हा मी नसे। जरी विकारला असे।।	५९
Smoke is from fire; is fire in that smoke; so I am not modification; though modified.	59
<p>त्रिभिर्गुणमयैर्भावैः, एभिः सर्वमिदं जगत्। मोहितं नाभिजानाति, मामेभ्यः परमव्ययम्॥ १३</p> <p>तिन्ही या गुणभावात, सर्व हे जग मोहिले। मोहे मला न जाणीत, गुणांच्या पार अव्यया।। १३</p> <p>World lured by tri-quality forms; doesn't recognize immutable me beyond qualities. 13</p>	
परी उदकीं झाली बाबुळी। ते उदकातें जैसी झांकोळी। कां वायांचि आभाळीं। आकाश लोपे।।	६०
परी पाण्यात झाली शेवाळे। ती पाण्याला जैसी झांकोळे। किंवा खोटेच नाही का मेघामुळे। आकाश लोपे।।	६०
As water-born moss; covers up water; or falsely hasn't due to clouds; sky hidden.	60
हां गा स्वप्न हें लटिकें म्हणों ये। वरि निद्रावशें बाणलें होये। तंव आठवु काय देत आहे। आपणपेयां।।	६१
हो गा स्वप्न हे खोटे म्हणो ये। आणि निद्रादशेत अनुभवा ये। तेव्हा आठवण का होऊ देत आहे। आपल्याला?	६१
We say dreams r false; and while asleep we experience them; so why do we remember; them?	61
हें असो डोळ्यांचें। डोळांचि पडळ रचे। तेणें देखणेपण डोळ्यांचें। न गिळिजे कायि।।	६२
हे असो डोळ्यांचे। डोळाच मोतिबिंदूचा पडदा रचे। त्यामुळे पाहाणे डोळ्यांचे। न गिळे काय?	६२
Now about eyes; eye cataract-screen creates; so vision of eyes; doesn't it swallow?	62

तैसी हे माझीच बिंबली। त्रिगुणात्मक साउली। कीं मजचि आड वोडवली। जवनिका जैसी।।	६३
तैशी ही माया माझीच बिंबलेली। त्रिगुणात्मक सावली। आणि मलाच आडवी आली। पडदा जैशी।।	६३
Born of me is illusory energy; like shadow of tri-quality; and she veiled me; like screen.	63
म्हणऊनि भूतें मातें नेणती। माझींच परी मी नव्हती। जैसीं जळींचीं जळीं न विरती। मुक्ताफळें।।	६४
म्हणूनि भूते मला नेणती। ती माझीच परी मी नव्हती। जैशी जळी जन्मुनी जळी न विरती। शिंपले मोती।।	६४
Beings know me not; are mine but aren't me; born in water but dissolve not in it; shell, pearl.	64
पैं पृथ्वीयेचा घटु कीजे। सर्वेचि पृथ्वीसि मिळे जरी मेळविजे। एहवीं तोचि अग्निसंगें असिजे। तरी वेगळा होय।।	६५
परी मातीचा घट केला। लगेच मातीस मिळे जर मिळविला। एरवी तोच अग्निसंगे शिजला। तर वेगळा राहे।।	६५
Pot moulded from clay; if mixed becomes clay; but if it is baked in fire; remains separate.	65
तैसें भूतजात सर्वा। हे माझेचि कीर अवयव। परि मायायोगे जीव-। दशे आले।।	६६
तैसे प्राणिजात सर्वा। हे माझेच खरे अवयव। परी मायेच्या योगाने जीव-। दशेस आले।।	६६
All creatures; are my limbs really; but due to illusory energy embodied; they became.	66
म्हणोनि माझेचि मी नव्हती। माझेचि मज नोळखती। अहंममताभ्रांती। विषयांध झाले।।	६७
म्हणोनि माझेच परी मी नव्हती। माझेच परी मला न ओळखती। अहंममतेच्या भ्रांतीने। विषयांध झाले।।	६७
They are mine, but not me; mine but they don't know me; by ego delusion; became object-blind.	67
दैवी ह्येषा गुणमयी, मम माया दुरत्यया। मामेव ये प्रपद्यन्ते, मायामेतां तरन्ति ते।।	१४
दैवी का ही गुणी तीन, मम माया दुरासध। मलाच जे समर्पित, माया ही तरतात ते।।	१४
My divine illusory energy with tri-quality is un-crossable; those surrendering me cross it.	14
आतां महदादि हे माझी माया। उतरोनियां धनंजया। मी होईजे हें आया। कैसेनि ये।।	६८
आता महत् तत्त्वादी ही माझी माया। पार उतरोनिया धनंजया। मत्स्वरूप होतील, हे होणे। कैसे घडे?	६८
My illusory energy of great principle; by crossing it; they will become me; how will it happen?	68
जिये ब्रह्माचळाचा आधाडा। पहिलिया संकल्पजळाचा उभडा। सवेचि महाभूतांचा बुडबुडा। साना आला।।	६९
जिचा आद्यसंकल्पजळाचा लोंढा। त्याने ओलांडताच ब्रह्मपर्वताचा कडा। त्यात महाभूतांचा बुडबुडा। लहानसा आला।।	६९
Which is Brahma-cliff; primeval planning's torrent; on crossing, great element bubble*; came.	69
जे सृष्टिविस्ताराचेनि वोघे। चढत काळकलनेचेनि वेगे। प्रवृत्तिनिवृत्तीची तुंगे। तटे सांडी।।	७०
जी सृष्टिविस्ताराच्या वोघे। चढत काळकलेच्या वेगे। प्रवृत्तिनिवृत्तीची तुंगे। तटे ओलांडीत।।	७०
By force of cosmic expansion; with time's speed; tall activity-inactivity*; ramparts it crossed.	70
जे गुणघनाचेनि वृष्टिभरे। भरली मोहाचेनि महापूरे। घेऊनि जात नगरे। यमनियमांची।।	७१
जी गुणमेघाच्या वृष्टीच्या भारे। भरली मोहाच्या महापुरे। वाहून नेत नगरे। यमनियमांची।।	७१
It with quality-cloud's pour; full of great flood of lure; washed cities; of pious-conduct codes.	71
जे द्वेषाच्या आवर्ती दाटत। मत्सराचे वळसे पडत। माजी प्रमादादि तळपत। महामीन।।	७२
जी द्वेषाचे भोवण्याने दाटत। वाहते मत्सराचे वळसे पाडीत। मध्ये प्रमाद आदी तळपततात। महामासे।।	७२
It thickened by hatred-whirlpools; created envy-bends; while of blunder, shone; big fishes.	72

जेथ प्रपंचाची वळणे। कर्माकर्माची वोभाणे। वरी तरताती वोसाणे। सुखदुःखांची॥	७३
जेथ प्रपंचाची वळणे अपार। कर्म अकर्माचे पूर। वरती तरंगे कचरा फार। सुखदुःखांचा॥	७३
<i>With many worldly life bends; karma, non-karma floods; on top floated trash; of pain-joys.</i>	73
रतीचिया बेटा। आदळती कामाचिया लाटा। जेथ जीवफेन संघाटा। सैघ दिसे॥	७४
विषयसुखाच्या बेटा। आदळती कामाचिया लाटा। जेथ जीवरूपी फेस साचलेला। फार दिसे॥	७४
<i>On object-joys isle; desire-waves dashed; where beings-foam accumulated; much appeared.</i>	74
अहंकाराचिया चळिया। वरी मदत्रयाचिया उकळिया। जेथ विषयोर्मीच्या आकळिया। उल्लाळे घेती॥	७५
अहंकाराच्या हेलकाव्या। वरी विद्या धन कुलाच्या उकळ्या। जेथ विषयोर्मीच्या लाटा या। उसळ्या घेती॥	७५
<i>Ego swayed; bubbles of knowledge, wealth and clan boiled; where object-waves; surged.</i>	75
उदोअस्ताचे लोंढे। पाडीत जन्ममृत्यूचे चोंढे। तेथ पांचभौतिक बुडबुडे। होती जाती॥	७६
उदय अस्ताचे लोंढे। पाडीत जन्ममृत्यूचे खड्डे। जेथ पांचभौतिक देहांचे बुडबुडे। उपजती मरती॥	७६
<i>Rising-setting torrents; created birth-death pits; bubbles of elemental-bodies; dived and rose.</i>	76
संमोह विभ्रम मासे। गिळित धैर्याची आविसे। तेथ देव्हडे भोवत वळसे। अज्ञानाचे॥	७७
संमोह विभ्रमाचे मासे। गिळीत धैर्याची आमिषे। तेथ आडवेतिडवे भोवंडत वळसे। अज्ञानाचे॥	७७
<i>Lure-chaos fishes; swallowed courage-baits; there zigzagged whirls; of ignorance.</i>	77
भ्रांतीचेनि खडुळे। रेवले आस्थेचे अवगाळे। रजोगुणाचेनि खळाळे। स्वर्गु गाजे॥	७८
भ्रांतीचे ते पाणी गढूळ। त्यात साचला आस्थेचा गाळ। रजोगुणाचा खळाळ। स्वर्गापर्यंत गाजे॥	७८
<i>Into delusion water turbid*; hope-silt piled; passionate-quality clamour; up to heaven reached.</i>	78
तमाचे धारसे वाड। सत्त्वाचे स्थिरपण जाड। किंबहुना हे दुवाड। मायानदी॥	७९
तमोगुणाची धारा प्रचंड। सत्त्वाचे स्थिरपण जाड। किंबहुना ही दुस्तर। मायानदी॥	७९
<i>Fierce current of dark-quality; thick pious-quality stability*; to cross difficult is; illusory river.</i>	79
पै पुनरावृत्तीचेनि उभडें। झळंबती सत्यलोकीचे हुडे। घायें गडबडती धोंडे। ब्रह्मगोलकाचे॥	८०
आणि पुनर्जन्माच्या लाटा। आपटती सत्यलोकीच्या तटा। आघाते गडबडती धोंडे। ब्रह्मगोलकाचे॥	८०
<i>Rebirth-waves; against Satyloka rampart dashed; by impact tumbled stones; of cosmos-eggs.</i>	80
तया पाणियाचेनि वहिलेपणे। अझुनी न धरिती वोभाणे। ऐसा मायापूर हा कवणे। तरिजेल गा॥	८१
त्या महापुराची प्रवाहधारा। अजुनी न धरी उतारा। ऐसा मायापूर हा कोणाला। तरवेल गा?	८१
<i>As torrent of great flood; hadn't yet subsided; such illusory-energy flood; who can cross?</i>	81
येथ एक नवलावो। जो जो कीजे तरणोपावो। तो तो अपावो। होय ते ऐक॥	८२
येथ एक नवलाव। जो जो करावा उपाय। तो तो अपाय। होय ते ऐक॥	८२
<i>Here wonder is; whatever remedies are devised; those turned harmful; listen to it.</i>	82
एक स्वयंबुद्धीच्या बाही। रिगाले त्यांची शुद्धीचि नाही। एक जाणिवेचे डोही। गर्वेचि गिळिले॥	८३
एक स्वयंबुद्धीच्या बाही। शिरले त्यांचा पत्ताच नाही। कितीएक जाणिवेचे डोही। गर्वाकडून गिळिले गेले॥	८३
<i>Some crossing with intellect; weren't traceable; some in sense-pool; were swallowed by ego.</i>	83

एकीं वेदत्रयाचिया सांगडी। घेतलिया अहंभावाचिया धोंडी। ते मदमीनाच्या तोंडी। सगळेचि गेले।।	८४
कितींनी वेदत्रयाच्या सांगडी। त्यात घेतल्या अहंभावाच्या धोंडी। ते मदमाशाच्या तोंडी। सगळेच गेले।।	८४
Many into tri-veda-rafts*; filled ego-stones; but into arrogance-fish's mouth; they fell.	84
एकीं वयसेचे जाड बांधले। मग मन्मथाचिये कासे लागले। ते विषयमगरी सांडिले। चघळूनिया।।	८५
कितींनी तारुण्याचे गाठोडे बांधले। मग मदनाचे नादी लागले। त्यांना विषयमगरांनी टाकिले। चघळूनिया।।	८५
Many tying youth-strength bundles; lured by cupid; chewed by object-crocs; were discarded.	85
आता वृद्धाप्याचिया तरंगा-। माजी मतिभ्रंशाचा जरंगा। तेणे कवळिजताती पै गा। चहूंकडे।।	८६
आता वृद्धपणाच्या लाटेमध्ये। मतिभ्रंशाच्या जाळ्यामध्ये। ते कवळिले जातात पहा गा। चहूंकडोनि।।	८६
Now during old-age wave; into net of intellect-degradation; they were entangled; from all side.	86
आणि शोकाच्या कडां उपडत। क्रोधाच्या आवर्ती दाटत। आपदागिर्धी चुंबिजत। उधवला ठायी।।	८७
आणि शोकाच्या कड्यावरी आदळत। क्रोधाच्या भोवऱ्यात सापडत। संकटगिधाडे टोचत। वरती येता।।	८७
Dashing against worry-cliff; trapped by anger-whirls; pricked by danger-vultures; they appear.	87
मग दुःखाचेनि बरबटे बोंबले। पाठी मरणाचिये रेवे रेवले। ऐसे कामाचिये कासे लागले। ते गेले वाया।।	८८
मग दुःखाच्या चिखलाने माखले। मग मरणाच्या गाळात रुतले। ऐसे कामाच्या कासे लागले। ते गेले वाया।।	८८
Smeared with pain-mire; sunk into death-silt; due to joy-craze; they were wasted.	88
एकीं यजनक्रियेची पेटी। बांधोनि घातली पोटी। ते स्वर्गसुखाच्या कपाटी। शिरकोनि ठेले।।	८९
काहींनी यज्ञक्रियेची पेटी। बांधोनि घेतली पोटी। ते स्वर्गसुखाच्या कपारी। शिरोनि राहिले।।	८९
Some sacrifice-ritual box; tying to body; into crevices of heavenly pleasures; entered.	89
एकीं मोक्षीं लागावयाचिया आशा। केला कर्मबाह्यांचा भरंवसा। परि ते पडिले वळसां। विधिनिषेधांचां।।	९०
कोणी मोक्ष मिळवण्याच्या आशा। केला कर्मबलाचा भरंवसा। परी त्यांना पडला वळसा। विधिनिषेधाचा।।	९०
Some with liberation-hope; depending on karma-strength; got caught; in right-wrong thought.	90
जेथ वैराग्याची नाव न रिगे। विवेकाचा तागा न लगे। वरि काही तरो ये योगें। तरी विपायें तो।।	९१
जेथ वैराग्याची नाव न शिरे। विवेकवेळूला थांग न लागे। याहीवर कोणी तरू शके योगे। तर क्वचित तो।।	९१
Where asceticism-boat enters not; discernment-pole finds not depth; floating by yoga; is rare.	91
ऐसे जीवाचिये आंगवणे। इये मायानदीचे उतरणे। हे कासयासारिखे बोलणे। म्हणावे पां।।	९२
अशा स्थितीत जीवाच्या अंगसामर्थ्याने। या मायानदीचे तरणे। हे बोलणे कशासारखे। म्हणावे बा ?	९२
In such state, on being's body-strength; crossing illusory river; how such talk; be labelled?	92
जरी अपथ्यशीळा व्याधी। कळे साधूसी दुर्जनाची बुद्धि। कीं रागी सांडी रिद्धी। आली सांती।।	९३
जर अपथ्यशीलास आटोके व्याधी। कळे साधूस दुर्जनाची बुद्धी। किंवा लोभी सोडे सिद्धी। आलेली हाती।।	९३
As diet-regimen-less cured; sage knowing devil's intellect; greedy casting yoga-powers; handy.	93
जरी चोरां सभा दाटे। अथवा मीना गळु घोटे। नातरी भेडा उलटे। विवसी जरी।।	९४
जर चोरास न्यायसभा घाबरे। अथवा माश्यास गळ गिळवे। अथवा भित्रा हल्ला करे। पिशाच्यावरी जर।।	९४
Or like judges-panel fearing thief; or fish swallowing hook; or timid attacking; ghost.	94

पाडस वागुर करांडी। जरी मुंगी मेरु वोलांडी। तरी मायेची पैलथडी। देखती जीव।।	९५
मृगशावक जाळे कुरतडी। जर मुंगी पर्वत ओलांडी। तरीच मायेची पैलथडी। देखती जीव।।	९५
Like deer nibbling net; ant crossing mountain; illusory-energy's shore then; seeing beings.	95
म्हणऊन गा पंडुसुता। जैसी सकामा न जिणवेचि वनिता। तैसी मायामय हे सरिता। न तरवे जीवां।।	९६
म्हणोनि गा पंडुसुता। जैशी कामुकाला न जिंकवेच वनिता। तैसी मायामय ही सरिता। न तरवे जीवा।।	९६
So Pandusuta; as lustful can't win woman; illusory-energy river; beings cross not.	96
येथ एकचि लीला तरले। जे सर्वभावें मज भजले। त्यां ऐलीच थडिये सरलें। मायाजळ।।	९७
येथ एकच लीलया तरले। ज्यांनी सर्वभावे मला भजले। त्यांना याच थडिला आटले। मायाजळ।।	९७
There only one crossed; worshiping me by heart; for him dried at earlier shore; illusory-water.	97
जया सदुरु तारु फुढें। जे अनुभवाचिये कासे गाढे। ज्यां आत्मनिवेदनतरांडे। आकळले।।	९८
ज्याला सदगुरु तारक पुढे। ज्याचे कासेला अनुभव गाढे। ज्याला आत्मनिवेदनरूपी तरांडे। सापडले।।	९८
Who is having pious guru as saviour; deeply experienced; raft of soul-knowledge; has found.	98
जे अहंभावाचे वोझे सांडुनी। विकल्पाचिया झुळका चुकाउनि। अनुरागाचा निरु ताउनी। पाणीढाळु।।	९९
जे अहंकाराचे ओझे टाकूनि। विकल्पाच्या झुळका चुकवूनि। प्रेमाचे पाणी तपासूनि। ओहोटीचे।।	९९
Who on discarding ego-load; avoiding doubt-breeze; testing love-water; of low tide.	99
जया ऐक्याचिया उतारा। बोधाचा जोडला तारा। मग निवृत्तीचिया पैल तीरा। झेंपावले जे।।	१००
ज्यांनी ऐक्याचा उतार पाहूनि। आत्मबोधाचा तारू घेऊनि। मग निवृत्तीच्या पैलतीरा। झेंपावले।।	१००
Who on seeing unity-ford; riding soul-knowledge boat; for renunciation's other shore; leaped.	100
ते उपरतीचा वावीं सेलत। सोहंभावाचेनि थावें पेलत। मग निघाले अनकळित। निवृत्तितटी।।	१०१
ते वैराग्यहाते पाणी कापत। तो मीच या भावबळाने सावरत। मग निघाले न अटकता। निवृत्तितटी।।	१०१
Swimming by asceticism-hand; by faith 'I am that'; started unhindered; to renunciation-shore.	101
येणे उपाये मज भजले। ते हे माझी माया तरले। परि ऐसे भक्त विपाइले। बहुवस नाही।।	१०२
या उपायांनी मला भजले। ते ही माझी माया तरले। परी ऐसे भक्त विरळे। बहुत नाही।।	१०२
Worshipped me by such remedies; crossed illusory-energy; rare are such devotees; not many.	102

न मां दुष्कृतिनो मूढाः, प्रपद्यन्ते नराधमाः। माययाऽपहतज्ञाना, आसुरं भावमाश्रिताः।।	१५
ना मज दुष्कर्मी मूढ, भजताती नराधम। मायेने हरले ज्ञान, आसुरी भाव आश्रित।।	१५
Wicked, ignorant, villains don't devote me; knowledge-less by illusion, devilry refugees.	15
चतुर्विधा भजन्ते मां, जनाः सुकृतिनोऽर्जुन। आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी, ज्ञानी च भरतर्षभ।।	१६
चौघेही भजती पार्था, पुण्यकर्मी मला जन। आर्त जिज्ञासु अर्थार्थी, ज्ञानीही भरतर्षभ।।	१६
Four pious men worshiping me; r distressful, knowledge, wealth seekers and savant.	16

जे बहुतां एका अवांतरु। अहंकाराचा भूतसंचारु। जाहला म्हणोनि विसरु। आत्मबोधाचा।।	१०३
कारण बहुतांना एका अवांतर। अहंकाराचा भूतसंचार। झाला म्हणोनि पडला विसर। आत्मज्ञानाचा।।	१०३
As many others by additional; ego-ghost possessed; became unaware; of soul-knowledge.	103

- ते वेळी नियमांचे वस्त्र नाठवे। पुढिले अधोगतीची लाज नेणवे। आणि करितात जे न करावे। वेदु म्हणे॥ १०४
- ते वेळी नियमाचे वस्त्र नाठवे। पुढील अधोगतीची लाज नेणवे। आणि करतात जे न करावे। वेद म्हणे॥ १०४
- That time they forget rule-clothes; unabashed of downfall; do undesirable things; Vedas say.* 104
- पाहे पां शरीराचिया गांवा। जयालागी आले पांडवा। तो कार्यार्थु आघवा। सांडूनिया॥ १०५
- पहा बा शरीराच्या गावा। ज्यासाठी आले पांडवा। तो कार्याचा हेतु आवघा। सोडूनिया॥ १०५
- Look, at body village; for which they arrived, Pandava; that very purpose; they abandoned.* 105
- इंद्रियग्रामींचां राजबिर्दीं। अहंमतेचिया जल्पवादीं। विकारांतरांची मांदी। मेळवताती॥ १०६
- इंद्रियग्रामाच्या राजमार्गीं। अहंकाराची वादावादी। विकारांची गर्दी। जमविताती॥ १०६
- On highway to sense-resort; ego-disputes; collect; mob of vices.* 106
- दुःखशोकांच्या घाई। मारिलियाची सेचि नाही। हे सांगावया कारण काई। जे ग्रासिले माया॥ १०७
- दुःखशोकांच्या घावी। मार बसल्याची याद नाही। हे सांगावया कारण काई। तर ते ग्रासिले मायेने॥ १०७
- At sorrow-pain stroke; forgetting being struck; reason to tell this; were possessed by illusion.* 107
- म्हणोनि ते माते चुकले। आइका चतुर्विध मज भजले। जिहीं आत्महित केले। वाढते गा॥ १०८
- म्हणोनि ते मला चुकले। एका चौघांनी मला भजले। ज्यांनी आत्महित केले। वाढते गा॥ १०८
- So they missed me; four types of people worshiped me; who their self interest; nourished.* 108
- तो पहिला आर्तु म्हणिजे। दुसरा जिज्ञासु बोलिजे। तिजा अर्थार्थी जाणिजे। ज्ञानिया चौथा॥ १०९
- तो पहिला आर्त म्हणावा। दुसरा जिज्ञासु बोलावा। तिसरा अर्थार्थी जाणावा। ज्ञानी चवथा॥ १०९
- First is distressful; second is knowledge-seeker; third is wealth-seeker; forth is savant.* 109
- तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त, एकभक्तिर्विशिष्यते। प्रियो हि ज्ञानिनोऽत्यर्थम्, अहं स च मम प्रियः॥ १७
- त्यात ज्ञानी सदायुक्त, एकभक्ती विशेष तो। प्रिय ज्ञान्यास मी फार, आणि तो मजला प्रिय॥ १७
- Among them, savant united, specially devoted; I am much dear to him, he is dear to me.* 17
- तेथ आर्तु तो आर्तिचेनि व्याजे। जिज्ञासु तो जाणावयाचिलागी भजे। तिजेनि तेणे इच्छिजे। अर्थसिद्धि॥ ११०
- तेथ आर्त तो दुःख निवारण्यासाठी। जिज्ञासु तो जाणावयासाठी। तिसरा त्याने इच्छावी। अर्थसिद्धी॥ ११०
- Distressful for relieving pains; knowledge-seeker for knowing; third desires; wealth-power.* 110
- मग चौथियाचां ठायी। काहीचि करणे नाही। म्हणोनि भक्तु एक पाही। ज्ञानिया जो॥ १११
- मग चौथ्याचे ठायी। काहीच करणे नाही। म्हणोनि भक्त एक पाही। ज्ञानी जो॥ १११
- Then for forth; there is nothing to do; so he is real devotee; who is savant.* 111
- जे तथा ज्ञानाचेनि प्रकाशें। फिटले भेदाभेदांचे कवडसे। मग मीचि जाहला समरसें। आणि भक्तुही तेवींचि॥ ११२
- कारण त्या ज्ञानाच्या प्रकाशे। फिटले भेद अभेदांचे कवडसे। मग मीच झाला समरसे। आणि भक्तुही तैसाचि॥ ११२
- By knowledge-light; vanish difference-beams; he is one with me; and devotee too similarly.* 112
- परि आणिकांचिये दिठी नावेक। जैसा स्फटिकुचि आभासे उदक। तैसा ज्ञानी नव्हे कौतुक। सांगतां तो॥ ११३
- परी आणिकांच्या दृष्टीत क्षणएक। जैसा स्फटीकच आभासे उदक। तैसा ज्ञानी वेगळा नव्हे, कौतुक। वाटे सांगतां॥ ११३
- From view of many for moment; crystal appears as water; so isn't savant, admiringly; telling.* 113

- जैसा वारा का गगनीं विरे। मग वारेपण वेगळे नुरे। तेवि भक्त हे पैज न सरे। जरी ऐक्या आला।। ११४
- जैसा वारा का गगनीं विरे। मग वारेपण न उरे। तैसा भक्त, मी भक्त ही जाणीव नुरे। जरी ऐक्या आला। ११४
- As wind on merging in sky; its windiness goes; so his devotee-sense goes; even if united.* 114
- जरी पवन हालवूनि पाहिजे। तरी गगनावेगळा देखिजे। एन्हवीं गगन तो सहजे। असे जैसें।। ११५
- जरा पवन हालवूनि पाहिला। तर आकाशावेगळा दिसला। एरवी आकाश तो सहजपणे। असे जैसा।। ११५
- But when wind moves; separate from sky it appears; else naturally sky easily; he is.* 115
- तैसे शरीरी हन कर्मे। तो भक्त ऐसा गमे। परी अंतरें प्रतीतिधर्मे। मीचि जाहला।। ११६
- तैसा शरीरधारीसम कर्मे करतो। तेव्हा भक्त शरीरधारी वाटतो। परी अंतरीच्या अनुभवधर्मे तो। मीच झाला।। ११६
- Doing karmas like embodied; devotee appears embodied; on realization he; with me is united.* 116
- आणि ज्ञानाचेनि उजिडलेपणे। मी आत्मा ऐसें तो जाणे। म्हणऊनि मीहि तैसेंचि म्हणे। उचंबळला सांता।। ११७
- आणि ज्ञानाच्या उजाडल्याने। मी आत्मा ऐसे तो जाणे। म्हणूनि मीही तैसाच म्हणे। उचंबळलो असता।। ११७
- At knowledge's dawn; he is soul, he knows; so I too say thus; when emotional.* 117
- हा गां जीवापैलीकडिली खुणे। जो पावोनि वावरोही जाणे। तो देहाचेनि वेगळेपणे। काय वेगळा होय।। ११८
- हो गा जीवदशेपलीकडच्या खुणे। जो ओळखूनि व्यवहारो जाणे। तो देहाच्या वेगळेपणे। काय वेगळा होय।। ११८
- Sign beyond existence; who on knowing does business; he by body separateness; is different?* 118
- उद्धारा: सर्व एवैते, ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम्। आस्थितः स हि युक्तात्मा, मामेवानुत्तमां गतिम्।। १८**
- थोर जरीच हे सारे, ज्ञानी आत्मा मते मम। सुस्थित तोच युक्तात्मा, मीच त्याला परं गती।। १८**
- As all are great, I feel savant as my soul; established he is united, I am his final goal.* 18**
- म्हणोनि आपुलाल्या हिताचेनि लोभे। मज आवडे तोही भक्त झोंबे। परी मीचि करी वालभे। ऐसा ज्ञानिया एकु।। ११९
- म्हणोनि स्वहिताच्या लोभे। मला कुणीही भक्त झोंबे। परी मीच करी प्रेम ज्यावरी। ऐसा ज्ञानी विरळा।। ११९
- In craze of self interest; any devotee clings to me; but whom I love; such savant is rare.* 119
- पाहे पां दुभतेयाचिया आशा। जगचि धेनूसि करीताहे फासा। परि दोरेविण कैसा। वत्साचा बळी।। १२०
- पहा बा दुधाची ठेउनि आशा। सर्व जग गाईस घालिते फासा। परी दोराविण कैसा। वत्साला वाटा मिळे? १२०
- Look desiring milk; whole world ties cow; but without tie-rope how does; calf gets its quota?* 120
- कां जे तनुमनुप्राणे। ते आणिक काहीचि नेणे। देखे तयाते म्हणे। हे मायचि की माझी।। १२१
- कारण जे तनमनप्राणे। ते आणिक काहीच न जाणे। गाईला पाहताच तिला म्हणे। ही मायच की माझी।। १२१
- With body-mind-soul; it knows nothing more; but on seeing cow it says; 'she's my mother'.* 121
- ते येणे मानें अनन्यगती। म्हणूनि धेनूही तैसीचि प्रीती। यालागी लक्ष्मीपती। बोलिले साच।। १२२
- त्याची एवढी अनन्यगती। म्हणोनि धेनूही करे तैसीच प्रीती। यासाठी लक्ष्मीपती। बोलिले असे।। १२२
- Such is its singular love; so cow too equally loves it; so said Laxmipati; like this.* 122
- हे असो मग म्हणितले। जे का तुज सांगितले। तेही भक्त भले। पढियंते आम्हां।। १२३
- हे असो, मग म्हणाले। जे का तुला सांगितले। तेही तीन भक्त भले। आवडते आम्हां।। १२३
- Lord then said; other devotees about whom I told; they too are good; and dear to me.* 123

परि जाणोनिया मातें। जो पाहो विसरला मागौते। जैसे सागरा येऊनि सरिते। मुरडावे ठेले॥	१२४
परी जाणोनिया मला। जो मागे पाहणे विसरला। जैसे सागरासी मिळूनि सरितेला। मागे जाणे थांबले॥	१२४
On realizing me; who forgot looking back; as for river on joining ocean; there is no return.	124
तैसीं अंतःकरणकुहरी उपजली। ज्याची प्रतीतिगंगा मज मिनली। तो मी हे काय बोली। फार करू॥	१२५
तशी अंतःकरणगुहेत उपजली। ज्याची अनुभवगंगा मज मिळाली। तो मीच, याचा काय शब्दाने। विस्तार सांगू?	१२५
Emerging from heart; joined me whose experience-current; I am him, how in words; to tell?	125
एहवी ज्ञानिया जो म्हणजे। तो चैतन्यचि केवळ माझे। हे न म्हणावे परि काय कीजे। न बोलणे बोलों॥	१२६
एरवी ज्ञानी ज्यास म्हणावे। तो चैतन्यच केवळ माझे। हे न म्हणावे, परी काय करावे। न बोलावे तेच बोललो॥	१२६
Else that savant; is my spirit; this needn't be told, but what to do; I spoke unspeakable?	126
बहूनां जन्मनामन्ते, ज्ञानवान्मां प्रपद्यते। वासुदेवः सर्वमिति, स महात्मा सुदुर्लभः॥	१९
अनेकानेक जन्मांती, ज्ञानवंत मला भजे। ब्रह्म सर्वत्र मानूनी, तो महात्मा सुदुर्लभ॥	१९
On many births, savant devotes me; treating everything as Brahma, that great soul is rare.	19
जे तो विषयांची मोट झाडी। माजीं कामक्रोधांची सांकडी। चुकावूनि आला पाडी। सद्वासनेचिया॥	१२७
कारण तो विषयांची जी दाट झाडे। त्यामधील कामक्रोधांची संकटे। चुकवूनि आला पहाडी। सद्वासनेच्या॥	१२७
As out of object-trees; avoiding desire-anger dangers; he climbed on plateau; of pious desire.	127
मग साधुसंगे सुभटा। उजू सत्कर्माचिया वाटा। अप्रवृत्तीचा अव्हांटा। डावलूनी॥	१२८
मग साधुसंगे हे श्रेष्ठा। लागे सरळ सत्कर्माच्या वाटा। अप्रवृत्तीच्या आडवाटा। डावलूनि॥	१२८
Then with sages, O Greatest; he follows pious karma-path; evil-attitude lanes; bypassing.	128
आणि जन्मशतांचा वाहतवणा। तेवीचि आशेचिया न लेचि वाहणा। तेथ फलहेतूचा उगाणा। कवणु चाळी॥	१२९
आणि शतजन्माची वाट चालताना। तेथ आशेच्या न घाली वहाणा। तेथ फलहेतूचा हिशेब। कोण पाही?	१२९
Walking hundred-birth route; he doesn't wear hope boot; fruit-motive count; who will see?	129
ऐसा शरीरसंयोगाचिये राती-। माजीं धांवतां सडिया आयती। तंव कर्मक्षयाची पाहती। पाहांट जाली॥	१३०
ऐसा शरीरसंयोगाच्या रात्रीत। सर्वसंग त्यागून एकटा धावत। तेव्हा कर्मक्षयाच्या उजेडाची। पहाट झाली॥	१३०
In body-attachment night; he runs alone being hermit; so karma-reduction light; dawns.	130
तैसी गुरुकृपाउखा उजळली। ज्ञानाची वोतपली पडली। तेथ साम्याची ऋद्धि उघडली। त्याचिये दिठी॥	१३१
तैसी गुरुकृपा उषा उजळली। ज्ञानाची कोवळी उन्हे पडली। तेथ साम्याची समृद्धी उघडली। दृष्टीत त्याच्या॥	१३१
Guru-grace dawns; smooth knowledge-light appears; equality-wealth opens; in his vision.	131
ते वेळीं ज्याकडे वांस पाहे। तेउता मीचि त्या एकु आहे। अथवा निवांत जरी राहे। तरी मीचि त्या॥	१३२
त्या वेळी ज्या वाटेकडे पाहे। तिकडे मीच त्याला एक आहे। अथवा निवांत जरी राहे। तरी मीच त्याला॥	१३२
That time wherever he glances; I alone am there; even if he sits quiet; I alone am for him.	132
हे असो आणिक काही। त्या सर्वत्र मीवांचूनि नाही। जैसे सबाह्य जळ डोही। बुडालिया घटा॥	१३३
हे असो आणिक काही। त्याला सर्वत्र मीवांचूनि नाही। जैसे आतबाहेर जळ, डोही। बुडालेल्या घटा॥	१३३
Let it be; he has none else than me everywhere; as in pool water is in-out; of an immersed pot.	133

तैसा तो मजभीतरी। मी तया आंतुबाहेरी। हे सांगिजे बोलवरी। तैसे नव्हे।।	१३४
तैसा तो मजभीतरी। मी त्याला आतबाहेरी। हे सांगावे शब्दावरी। तैसी स्थिती नाही।।	१३४
So within me, he is; for him I am in-out; this to be told in words; such isn't the state.	134
म्हणोनि असो हे यापरी। तो देखे ज्ञानाची वाखारी। तेणे संसरलेनि करी। आपु विश्व।।	१३५
म्हणोनि असो हे यापरी। तो देखे ज्ञानाच्या वखारी। त्यायोगे वावरल्याने करी। आपलेसे विश्व।।	१३५
Let it be; treasures of knowledge he sees; while behaving so, becomes; himself cosmos.	135
हे समस्तही श्रीवासुदेवो। ऐसा प्रतीतिरसाचा वोतला भावो। म्हणोनि भक्तांमाजी रावो। आणि ज्ञानिया तोचि।।	१३६
हे समस्तही श्रीवासुदेव। अशा अनुभवाची मूर्ती ओतीव। म्हणोनि भक्तांत भक्तराज। आणि ज्ञानी तोचि।।	१३६
Entire cosmos is Krishna; such experience is idol-cast; so king among devotees; is savant.	136
जयाचिये प्रतीतीचां वाखौरां। पवाडु होय चराचरा। तो महात्मा धनुर्धरा। दुर्लभु आथी।।	१३७
ज्याच्या अनुभवाच्या भांडारात। विस्तार चराचराचा होत। तो महात्मा धनुर्धरा। दुर्लभ आहे।।	१३७
In whose realization-store; expands cosmos entire; such great soul, Dhanurdhara; is rare.	137
येर बहु जोडती किरीटी। ज्यांची भजने भोगासाठी। जे आशातिमिरे दृष्टी। मंद जाले।।	१३८
दुसरे अनेक मिळती किरीटी। ज्यांची भजने भोगासाठी। ज्यांची आशांरूपी अंधाराने दृष्टी। मंद झाली।।	१३८
There are many; who devote for pleasures; their vision due to hope-darkness; diminishes.	138

कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः, प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः। तं तं नियममास्थाय, प्रकृत्या नियताः स्वया।। २०

कामांनी हरले ज्ञान, भजती अन्य देवता। ते ते नियम पाळिती, स्वभावे नेमिले स्वया।। २०

Knowledge destroyed by desire, devoting other deities; they follow rites per own nature. 20

आणि फळाचिया हांवा। हृदयी कामा जाला रिगावा। कीं तयाचिये घसणी दिवा। ज्ञानाचा गेला।।	१३९
आणि फळाची हाव धरता। हृदयात काम झाला शिरता। मग कामाचे संसर्गाने दिवा। ज्ञानाचा गेला।।	१३९
Craving for fruit; desire entering in heart; with desire-contact; knowledge lamp extinguishes.	139
ऐसे उभयता आंधारी पडले। म्हणोनि पांसीचि मातें चुकले। मग सर्वभावे अनुसरले। देवतांतरां।।	१४०
ऐसे अंतर्बाह्य अंधारी पडले। म्हणोनि जवळच्याच मला चुकले। मग सर्वभावाने अनुसरले। देवतांना इतरां।।	१४०
Totally falling in darkness; missed me nearby; then started following heartedly; other deities.	140
आधींच प्रकृतिचे पाइक। वरी भोगालागिं तंव रंक। मग तेणें लोलुप्यें कौतुक। कैसे भजती।।	१४१
आधीच प्रकृतिस्वाधीन। वरून भोगासाठी झाले दीन। मग त्या भोगासक्तीस्तव हौसेने। कैसे भजती पहा।।	१४१
Already nature's slaves; crazy for enjoyment; merrily for its addiction; see how they devote.	141
कवणी तिया नियमबुद्धि। कैसिया हन उपचारसमृद्धि। कां अर्पण यथाविधि। विहित करणें।।	१४२
देवतांच्या नियमात बुद्धी। कशा आणि उपचारसमृद्धी। किंवा अर्पण यथाविधी। विधीवत करणे।।	१४२
Intellect into deity-rules; and wealth of rituals; or correct offerings; doing as per rules.	142

यो यो यां यां तनुं भक्तः, श्रद्धयाऽर्चितुमिच्छति। तस्य तस्याचलां श्रद्धां, तामेव विदधाम्यहम्।। २१

जो जो ज्या ज्या रूपे भक्त, श्रद्धेने इच्छि पूजणे। त्याच्या त्या अचला श्रद्धा, त्याच रूपी दृढावतो।। २१

Whatever forms devotee seeks to worship faithfully; I steady his firm faith in same form. 21

पै जो जिये देवतांतरी। भजावयाची चाड करी। तयाची ते चाड पुरी। पुरवता मी॥	१४३
परंतु जे ज्या देवतांप्रती। भजावयाची इच्छा करिती। त्यांची ती इच्छापुर्ती। करणाराही मी॥	१४३
Whatever deities; they wish to worship; of their wish-fulfillment; I am the doer.	143
देवोदेवी मीचि पाही। हाही निश्चय त्यासि नाही। भाव ते ते ठायी। वेगळाला धरी॥	१४४
देवीदेवता सर्व मीच पाही। हाही निश्चय त्यासी नाही। भाव त्या त्या ठायी। वेगळाला धरी॥	१४४
I am all deities; of that they aren't convinced; they have such faiths; differently held.	144

स तया श्रद्धया युक्तः, तस्याराधनमीहते। लभते च ततः कामान्, मयैव विहितान्हि तान्॥	२२
तो युक्त त्याच श्रद्धेत, त्यांचि आराधना करे। लाभतो त्याच भोगास, निर्मिले मीच त्यांस्तव॥	२२
He united in faith, worshiping that form; receives desired fruits granted by me alone.	22

मग तिया श्रद्धायुक्त। तेथिंचे आराधन जे उचित। ते सिद्धिवरी समस्त। वर्तो लागे॥	१४५
मग त्यासाठी श्रद्धायुक्त। त्यांची आराधना जी उचित। ती सिद्ध होईस्तोवर साधनांनी समस्त। आचरू लागे॥	१४५
Then faithfully; their worship appropriate; till its fructification, with all means; they follow.	145
ऐसे जेणे जे भाविजे। ते फळ तेणे पाविजे। परी तेहि सकळ निपजे। मजचिस्तव॥	१४६
ऐसे ज्याने जे इच्छावे। ते फळ त्याने पावावे। पण तेही सकळ निपजावे। माझ्याचिमुळे॥	१४६
Whoever whatever desires; that fruit he receives; but all that happens; only due to me.	146

अन्तवत्तु फलं तेषां, तद्भवत्यल्पमेधसाम्। देवान्देवयजो यान्ति, मद्भक्ता यान्ति मामपि॥	२३
नाशवंत फले त्यांची, होतात अल्पबुद्धिची। देवांना देवताभक्त, मद्भक्त पावती मला॥	२३
Ignorant gain destructible fruits; deity-worshippers gain deities, my devotees gain me.	23

परी ते भक्त मातें नेणती। जे कल्पनेबाहेरी न निघती। म्हणोनि कल्पित फळ पावती। अंतवंत॥	१४७
परी ते भक्त मला न जाणती। कारण ते स्वकल्पनेबाहेर न निघती। म्हणोनि इच्छित फळ पावती। नाशवंत॥	१४७
These devotees don't know me; being tied to own ideas; so gain desired fruits; perishable.	147
किंबहुना ऐसे जे भजन। ते संसाराचेचि साधन। येर फळभोग तो स्वप्न। नावभरी दिसे॥	१४८
किंबहुना ऐसे जे भजन। ते संसारालाच कारण। बाकी फळभोग ते स्वप्न। क्षणभरी दिसे॥	१४८
Such devotion is; worldly-life's cause; else like dream, their fruits; are momentarily seen.	148
हे असो परौते। मग हो का आवडे ते। परि यजी जो देवतांते। तो देवत्वासीचि ये॥	१४९
हे बाजूला राहूदे। मग असेना का आवडते। परी भजतो जो देवतांते। तो देवत्वासीचि मिळे॥	१४९
Let it be; may likable be; but he devoting those deities; to that deity-ness he attains.	149
येर तनुमनप्राणीं। जे निरंतर माझेयाचि वाहणीं। ते देहाच्या निर्वाणीं। मीचि होती॥	१५०
दुसरे तन मन जीवे। जे निरंतर मलाच वाहिलेले। ते देहाच्या अंतसमयी। मीच होती॥	१५०
Others with mind-soul-body; who are ever dedicated to me; they at fall of body; become like me.	150

अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं, मन्यन्ते मामबुद्धयः। परं भावमजानन्तो, ममाव्ययमनुत्तमम्॥	२४
अव्यक्त व्यक्ति झालो हे, मानिती मज निर्बुध। परंभावां न जाणोनि, माझ्या या अव्ययोत्तमा॥	२४
Ignorant think of un-manifest me as manifest; not knowing my immutable nature.	24

- परी तैसे न करिती प्राणिये। वाया आपुला हितीं वाणिये। पैं पोहताती पाणिये। तळहातींचेनि॥ १५१
- परी तैसे न करिती जन। व्यर्थ आपल्या हितासी आणिती उणेपण। जणु पोहतात पाण्यामध्ये। तळहातातल्या॥ १५१
- People don't do like that; belittle their interest; they as if swimming in water; palm-full. 151
- नाना अमृताच्या सागरीं बुडिजे। मग तोंडा का वज्रमिठी पाडिजे। आणि मनीं तरी आठविजे। थिल्लरोदकाते॥ १५२
- किंवा अमृताच्या सागरी बुडे। मग तोंडाला का घट्ट मिठी पाडे। आणि मनीं तरी का आठवावे। डबक्यासी॥ १५२
- Or if immersed in nectar-ocean; then why keep mouth shut; why to remember; a pond. 152
- हे ऐसे काइसेया करावे। जे अमृतीही रिगोनि मरावे। ते सुखे अमृत होऊनि का नसावे। अमृतामाजी॥ १५३
- हे ऐसे कशासाठी करावे। जे अमृतातही शिरूनि मरावे। तरी सुखाने अमृत होऊनि का न राहावे। अमृतामध्ये? १५३
- Why to do like this; if to die on entering in nectar; then why not be nectar and live; in nectar? 153
- तैसा फळहेतूचा पांजरा। सांडूनिया धनुर्धरा। का प्रतीतिपाखीं चिदंबर। गोसाविया नोहावे॥ १५४
- तैसा फळहेतूचा पिंजरा। सोडूनिया धनुर्धरा। का अनुभवपंखांनी चित्-अंबरां। उडण्या समर्थ व्हावेना? १५४
- Fruit-desire cage; by leaving; why with experience-wings in spiritual-sky; not be able to fly? 154
- तेथ उंचावलेनि पवाडें। सुखाचा पैसारु जोडे। आपुलेनि सुरवाडें। उडो ये ऐसा॥ १५५
- जेथे उंच उंच जावे तसे। सुखाचा विस्तार होतसे। आपल्या इच्छेजसे। उडता ये असा॥ १५५
- As one soars higher; gets expanded pleasure; as per own wish; being able to fly. 155
- तया उमपा माप का सुवावें। मज अव्यक्ता व्यक्त कां मानावे। सिद्ध असतां कां निमावे। साधनवरी॥ १५६
- त्या अमापा माप का लावावे। मज अव्यक्ता व्यक्त का मानावे। सिद्ध असता का मरावे। साधनासाठी? १५६
- Why guage immeasurable; why assume form for formless; if perfected why to die; for means? 156
- परि हा बोल आघवा। जरी विचारिजतसे पांडवा। तरी विशेषे या जीवां। न चोजवे गा॥ १५७
- परी हा माझा बोल आवघा। जर विचारात घेशील पांडवा। तर विशेष या जीवां। हे नावडे गा॥ १५७
- But my advice all; Pandav, if thought about; then specifically living beings; don't like it. 157
- नाहं प्रकाशः सर्वस्य, योगमायासमावृतः। मूढोऽयं नाभिजानाति, लोको मामजमव्ययम्॥ २५**
- न मी प्रकट सर्वांना, योगमायेत झाकला। मूढ झाले न जाणीत, लोक म्या अजअव्यया॥ २५**
- I veiled by illusory energy not revealed to all; deluded don't know unborn, immutable I. 25**
- कां जे योगमायापडळें। हे जाले आहाती आंधळे। म्हणोनि प्रकाशाचेनि देहबळें। न देखती मातें॥ १५८
- का की योगमायेच्या पडद्यामुळे। हे झाले आहेत आंधळे। म्हणूनि मला देह मानल्यामुळे। न देखो शकती मला॥ १५८
- As due to veil of illusory energy; they are blinded; by treating me as bodied; they can't see me. 158
- एहवी मी नसे ऐसे। काही वस्तुजात असे। पाहे पां कवण जळ रसें-। रहित आहे॥ १५९
- एरवी मी नसे ऐसे। काही वस्तुजात का असे। पहा बरे कोणते जळ रसा-। रहित आहे॥ १५९
- Else in which I am not present; is there any object; look which liquid; is without taste? 159
- पवन कवणाते न शिवेचि। आकाश कें न समायेचि। हे असो एक मीचि। विश्वी असे॥ १६०
- वारा कुणाला न शिवे। आकाश कशात न सामावे। हे असो एकटा मीच। विश्वात भरूनि आहे॥ १६०
- By wind is anyone untouched; by space is anything unoccupied; only I am but; omnipresent? 160

वेदाहं समतीतानि, वर्तमानानि चार्जुन। भविष्याणि च भूतानि, मां तु वेद न कश्चन॥	२६
जाणतो मीच पूर्वीची, वर्तमानीचि अर्जुना। भविष्यातीलही भूते, मज ना जाणती कुणी॥	२६
I know beings of past and present, Arjuna; and also of future, but no one knows me.	26

येथें भूतें जियें अतीतलीं। तियें मीचि होऊनि ठेलीं। आणि वर्तत आहाति जेतुलीं। तींही मीचि॥	१६१
येथे भूते जी जी होऊनि गेली। ती ती मीच होऊनि राहिली। आणि वर्तत आहेत जेवढी। तीही मीचि॥	१६१
Whatever beings in past were; becoming like me; and those existing now; they too are I alone.	161
कां भविष्यमाणे जिये ही। तीही मजवेगळी नाही। हा बोलचि एन्हवी काही। होय ना जाय॥	१६२
किंवा भविष्यात जन्मणारी जी। तीही मजवेगळी नाही। हे बोलणेच एरवी राही। काही होय ना जाय॥	१६२
Those in future to be born; aren't different from me; this is in vain; nothing dies or is born.	162
दोराचिया सापासी। डोंबा बडीया ना गव्हाळा ऐसी। संख्या न करवे कोण्हासी। तेवी भूतांसि मिथ्यत्वे॥	१६३
दोराच्या सापासी। काळा कवड्या ना करडा ऐसी। गणना न करवे कोणासी। तैसी भूतांचीही मिथ्यत्वे॥	१६३
For rope-snake; neither gray nor black; none can so descibe; so is being's falsehood.	163
ऐसा मी पंडुसुता। अनुस्युत सदा असता। या संसार जो भूतां। तो आने बोले॥	१६४
ऐसा मी पंडुसुता। अखंडित सदा असता। हा संसार जो लागला भूतां। तो वेगळ्या अर्थे॥	१६४
Pandusuta, I such; existing continuously ever; this worldly life for beings; means differently.	164
तरि तेचि आता थोडीसी। गोठी सांगिजेल परियेसी। जै अहंकार-तनूसी। वालभ पडिले॥	१६५
तरी तीच आता थोडीसी। गोष्ट सांगेन ऐकसी। जेव्हा अहंकाराचे शरीरासी। प्रेम जडले॥	१६५
So I for a while; will tell, listen to a story; when ego with body; fell into love.	165

इच्छाद्वेषसमुत्थेन, द्वन्द्वमोहेन भारत। सर्वभूतानि संमोहं, सर्गे यान्ति परन्तप॥	२७
इच्छाद्वेषे समुत्पन्न, द्वंद्वमोहात भारत। सर्व भूतांस अज्ञान, सृष्टीत प्राप्त अर्जुना॥	२७
Born of desire-hatred, lured by duality; all beings gain ignorance in world, Arjuna!	27

तैं इच्छा हे कुमारी जाली। मग ते कामाचिया तारुण्या आली। तेथ द्वेषेसी मांडिली। वराडिक॥	१६६
तेव्हा इच्छा ही मुलगी जन्मली। मग ती कामनेच्या तारुण्यात आली। तेव्हा द्वेषासी मांडली। सोयरीक॥	१६६
A girl named desire was born; and on attaining passion-youth; she got with hatred; married.	166
तया दोघांस्तव जन्मला। ऐसा द्वंद्वमोह जाला। मग तो आजयेने वाढविला। अहंकारें॥	१६७
त्या दोघांपासून जन्मला। ऐसा द्वंद्वमोह नावाला आला। मग तो आजोबाने वाढविला। अहंकार या॥	१६७
From them was born a child; as duality-lure is named; and was brought up by grandpa; ego.	167
जो धृतीसि सदा प्रतिकूलु। नियमाही नागवे सळु। आशारसें दोंदिलु। जाला सांता॥	१६८
जो धैर्यासी सदा प्रतिकूल। नियमांनाही न आटोपे करे छळ। आशा रसाने दांडगा। झाला आहे॥	१६८
He always hostile to courage; unruly, harassing; arrogant, nourished by hope; he became.	168
असंतुष्टीचिया मदिरा। मत्त होवोनि धनुर्धरा। विषयांचे वोवरां। विकृतीसी असे॥	१६९
असंतुष्टीची घेऊनि मदिरा। धुंद होऊनि धनुर्धरा। विषयांचे घरात। विकृतीसह राहे॥	१६९
With discontent-liquor; being intoxicated; he in object-house; with perversity lived.	169

तेणें भावशुद्धीचिया वाटे। विखुरले विकल्पाचे कांटे। मग चिरिले अव्हांटे। अप्रवृत्तीचे॥	१७०
त्याने भावशुद्धीच्या वाटेमध्ये। विखुरले विकल्पाचे कांटे। मग काढिले आडरस्ते। कुमार्गाचे॥	१७०
On path of pious-thoughts; spread doubt-thorns; found crooked by-lanes; of evil tendencies.	170
तेणें भूते भांबावलीं। म्हणोनि संसाराचिया आडवामार्जीं पडिली। मग महादुःखाच्या घेतली। दांडेवरी॥	१७१
तेणे भूते भांबावली। म्हणोनि संसाराच्या आडरानी पडली। मग महादुःखाच्या घेतली गेली। दांडक्यावरी॥	१७१
Beings bewildered; in worldly-life forest got trapped; they were drawn into great pain; by rod.	171
येषां त्वन्तगतं पापं, जनानां पुण्यकर्मणाम्। ते द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ता, भजन्ते मां दृढव्रताः॥	२८
ज्यांचे का नष्टले पाप, जनांचे पुण्यकर्मिचे। ते द्वन्द्वमोहनिर्मुक्त, भजती मज निश्चये॥	२८
Those meritorious men freed from sin; duality and lure, devote me steadfastly.	28
ऐसे विकल्पाचे वांयाणे। कांटे देखोनि सणाणे। जे मतिभ्रमाचे पासवणे। घेतीचिना॥	१७२
ऐसे विकल्पाचे तीक्ष्ण कांटे। ते पाहूनि दिसता खोटे। जे मतिभ्रमाचा विश्वास। करतीच ना॥	१७२
Such sharp doubt-thorns; on seeing their false-ness; who in intellect-delusion; never believe.	172
उजू एकनिष्ठेच्या पाउली। रगडूनि विकल्पाचिया भाली। महापातकांचि सांडिली। अटवी जिहीं॥	१७३
सरळ एकनिष्ठेच्या पावलांखाली। रगडून विकल्पाची काटी भली। महापातकांची ओलांडिली। राने ज्यांनी॥	१७३
Straight under feet of loyalty; crushing doubt-thorns; who of great sins crossed; forests.	173
मग पुण्याचे धावा घेतले। आणि माझी जवळीक पातले। किंबहुना ते चुकले। वाटवधेयां॥	१७४
मग पुण्यमार्गाने धावले। आणि माझी जवळीक पावले। किंबहुना त्यांनी चुकविले। मार्ग वाटमाऱ्यांचे॥	१७४
They ran along meritorious path; and came close to me; rather avoided; way-robber's path.	174
जरामरणमोक्षाय, मामाश्रित्य यतन्ति ये । ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नम्, अध्यात्मं कर्म चाखिलम्॥	२९
जरामरण मोक्षासी, मजाश्रयेच यत्नी जे। ते ब्रह्म जाणती पूर्ण, अध्यात्म कर्मही पुरे॥	२९
Old-age, death, liberation strivers by my support; know Brahma, soul-knowledge, karma.	29
एहवी तरी पार्था। जन्ममरणाची निमे कथा। ऐसिया प्रयत्नाते आस्था। विये जयाची॥	१७५
एरवी तरी पार्था। जन्ममरणाची संपली कथा। अशा प्रयत्नांना आस्था। जन्म देते ज्यांची॥	१७५
Else Partha; ended story of birth and death; for such efforts whose faith; gives birth.	175
तयां तो प्रयत्नुचि एके वेळे। मग समग्रे परब्रह्मे फळे। जया पिकलेया रसु गळे। पूर्णतेचा॥	१७६
त्यांना तो प्रयत्नुचि एका वेळे। मग संपूर्ण परब्रह्म फळे। ज्याचा पिकल्याने रस गळे। पूर्णतेचा॥	१७६
That effort at times; complete Brahma fructifies; being ripened, drips juice; of wholeness.	176
ते वेळीं कृतकृत्यता जग भरे। तेथ अध्यात्माचे नवलपण पुरे। कर्माचे काम सरे। विरमे मन॥	१७७
त्या वेळी कृतकृत्यतेने जग भरे। तेव्हा अध्यात्माचे नावीन्य पुरे। कर्माचे काम सरे। शांत होते मन॥	१७७
Then world is content; spirituality's novelty suffices; karma's job ends; mind is serene.	177
ऐसा अध्यात्मलाभ तया। होय गा धनंजया। भांडवल जया। उद्यमी मी॥	१७८
ऐसा अध्यात्मलाभ तया। होय गा धनंजया। भांडवल मिळे जया। उद्योगासी मी॥	१७८
Such spirituality-profit; Dhananjaya he earns; who gains capital; out of my business.	178

तयाते साम्याचिये वाढी। ऐक्याची सांढे कुळवाडी। तेथ भेदलिया दुबळवाडी। नेणीजे तो॥	१७९
त्याच्या साम्याच्या व्याजावर। ऐक्याचा चाले व्यापार। तेव्हा भेदाचे दुबळेपण। ना जाणे तो॥	१७९
With equality-interest; goes on business of unity; when duality feebleness; he knows not.	179

साधिभूताधिदैवं मां, साधियज्ञं च ये विदुः। प्रयाणकालेऽपि च मां, ते विदुर्युक्तचेतसः॥	३०
अधीभूत अधीदैव अधियज्ञास जाणतो। अंतकाळी मला तोही, जाणे सावध राहुनी॥	३०
My elemental ¹ , divine ² , sacrificial ³ essence knower; knows me with alert mind at end.	30

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञानविज्ञानयोगोनाम सप्तमोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणम् अस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् ज्ञानविज्ञानयोग नामे सातवा अध्यायः श्रीकृष्णार्पण असौ ॥

Chapter VII 'Knowledge And Realization Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

जिहीं साधिभूता माते। प्रतीतीचेनि हाते। धरूनि अधिदैवाते। शिवतले गा॥	१८०
ज्यांनी साधिभूता मला। आत्मानुभवाच्या हाताला। धरूनि अधिदैवताला। जाणिले गा॥	१८०
Who for elemental me; holding soul-realisation 's hand; touched; being's soul.	180
जया जाणिवेचेनि वेगे। मी अधियज्ञु दृष्टी रिगे। ते तनुचेनि वियोगे। विन्हये नव्हती॥	१८१
ज्यांना जाणिवेच्या वेगे। मी अधियज्ञ हे दृष्टीला दिसे। ते शरीराच्या वियोगे। विरही न होती॥	१८१
Who by consciousness speed; seeing I sacrificial essence; with body-absence; not separated.	181
एहवी आयुष्याचे सुत्र विघडता। भूतांची उमटे खडाडता। काय न मरतयाही चित्ता। युगांतु नोहे॥	१८२
एरवी आयुष्याची तुटताना दोरी। प्राण्यात माजे खळबळ भारी। काय बघ्यांच्याही चित्ती। प्रलय ना होत काय?	१८२
As severs life-thread; beings get agitated; in onlooker's mind; doesn't happen dissolution?	182
परी नेणो कैसे पै गा। जे जडोनि गेले माझिया आंगा। ते प्रयाणींचिया लगबगा। न सांडितीच माते॥	१८३
परी न कळे कैसे गा। जे एकरूप झाले माझ्या स्वरूपा। ते अंतकाळीच्या व्याकुळतेतही। न सोडिती मला॥	१८३
But don't know how; who united with my form; in anxiety at death-time; leave me not.	183
एहवी तरी जाण। ऐसे जे निपुण। तेचि अंतःकरण-। युक्तयोगी॥	१८४
एरवी तरी जाण। असे जे निपुण। त्यांचेच माझेशी युक्त अंतःकरण। तेच योगी॥	१८४
Else know that; who are such expert; having their soul united with me; are true yogi.	184
तंव इये शब्दकुपिकेतळी। नोडवेचि एकाग्रतेची ओंजळी। जे नावेक अर्जुन तये वेळीं। मागाचि होता॥	१८५
तेव्हा या शब्दकुपीतळी। नाही पोचली अवधानाची ओंजळी। कारण क्षणभरी अर्जुन त्या वेळी। मागेच होता॥	१८५
At this word-well bottom; didn't reach attention-palm; as Arjun for moment; lagged behind.	185
तेथ तद्ब्रह्मवाक्यफळे। जिये नानार्थरसे रसाळे। बहकते आहाती परिमळे। भावाचेनि॥	१८६
तेथ ती ब्रह्मवाक्यरूपफळे। जी नाना अर्थाने रसाळे। दरवळली आहेत परिमळे। भक्तीच्या॥	१८६
There Brahma-word-fruits; full of juicy meanings; are lingering their fragrance; of devotion.	186
सहज कृपामंदानिळें। कृष्णद्रुमाची वचनफळे। अर्जुनश्रवणाचिये खोळें। अवचित पडिली॥	१८७
सहज कृपेच्या मंद झुळकेमुळे। कृष्णवृक्षाची वचनफळे। अर्जुनाच्या कानाच्या खोळीत। अवचित पडली॥	१८७
Due to easy grace's breeze; Krishna-tree's word-fruits; into Arjuna's ear-pits; fell suddenly.	187

तिये प्रमेयाचीच हो का वळली। कीं ब्रह्मरसाच्या सागरीं चुबुकळिली। मग तैसींच का घोळिली। परमानंदें।।	१८८
ती सिद्धांताचीच हो का घडली। की ब्रह्मरसाच्या सागरी चुबकळली। मग तशीच का घोळिली। परमानंदामध्ये।।	१८८
Were they doctrine fruits; or dipped in Brahma-juice sea; and churned with; supreme bliss.	188
तेणें बरवेपणे निर्मळे। अर्जुना उन्मेषाचे डोहाळे। घेताति गळाळे। विस्मयामृताचे।।	१८९
त्या शुद्ध निर्मळ फळामुळे। अर्जुनाला लागले ज्ञानाचे डोहाळे। घेत आहे घुटके। विस्मयामृताचे।।	१८९
By those pure fruits; Arjuna was having knowledge-urge; and was sipping; wonder-nectar.	189
तिया सुखसंपत्ति जोडलिया। मग स्वर्गा वाती वांकुलिया। हृदयाच्या जीवी गुतकुलिया। होत आहाती।।	१९०
त्या सुखसंपत्ती मिळाल्या। मग स्वर्गा दावी वाकुल्या। हृदयाच्या अंतरंगात गुदगुल्या। होत आहेती।।	१९०
Enjoying bliss-wealth; Arjuna mocked at heaven; as his heart tickled; with pleasure.	190
ऐसे वरचिलीया बरवा। सुख जावो लागले फावा। तंव रसस्वादाचिया हांवा। लाहो केला।।	१९१
असे वरवरच्या सौंदर्यास। सुख जाऊ लागले उतास। तेव्हा रसास्वादाच्या हावेने। त्वरा केली।।	१९१
Due to outer beauty; as bliss was overflowing; then craving for flavor tasting; hurried.	191
झडकरी अनुमानाचेनि करतळे। घेऊनि तिये वाक्यफळे। प्रतीतिमुखी एके वेळे। घालू पाहिली।।	१९२
झडकरी अनुमानबुद्धीच्या करतळे। घेऊनि ती वाक्यफळे। अनुभवमुखी एकाच वेळे। घालू पाहिली।।	१९२
With inference-hands; grabbing word-fruits; in experience-mouth at a time; he thrust.	192
तंव विचाराचिया रसना दाटती। परी हेतूच्या दशनीं न फुटती। ऐसे जाणोनि सुभद्रापती। चुंबीचिना।।	१९३
तव विचाराच्या जिभेवरी न मावती। आणि हेतूच्या दातांनी न फुटती। ऐसे जाणूनि सुभद्रापती। तोंड लाविचिना।।	१९३
As thought-tongue contained not; intend-teeth cracked not; knowing it, Arjuna; is touched not.	193
मग चमत्कारला म्हणे। इये जळीची मा तारांगणे। कैसा झकविलो असलगपणे। अक्षरांचेनि।।	१९४
मग चकित होउनि म्हणे। ही तर जळातील तारांगणे। कैसा फसलो सुलभपणाने। अक्षरांच्या।।	१९४
In wonderment he said; these are constellations in water; I got easily deceived; by word.	194
इयें पदे नव्हती फुडिया। गगनाचियाचि घडिया। येथ आमुची मती बुडिया। थाव न निघे।।	१९५
ही पदे नव्हती खरोखरी। आकाशघड्या एकमेकावरी। येथ आमच्या बुद्धीने बुड्या मारल्या तरी। थांग लागेचना।।	१९५
As these weren't steps; sky-folds over each other; there my intellectual dives; didn't reach.	195
वांचुनि जाणावयाची कें गोठी। ऐसे जीवी कल्पूनि किरीटी। तिये पुनरपि केली दृष्टी। यादवेंद्रा।।	१९६
अर्थाविना कशा जाणाव्या गोष्टी। असे मनी कल्पूनि किरीटी। त्याने पुन्हा केली दृष्टी। यादवेंद्राकडे।।	१९६
Unable to understand things sans meaning; thinking like it; he glanced again; at Krishna.	196
मग विनविले सुभटें। हां हो जी ये एकवाटे। सातही पदे अनुच्छिष्टे। नवले आहाती।।	१९७
मग विनविले वीरे। हा हो जी ही एकसरे। सातही पदे न ऐकलेली कानाने। आश्चर्ये असती।।	१९७
Then asked Subhat; these continuous; seven unheard steps*; are wonders.	197
एहवी अवधानाचेनि वहिलेपणे। नाना प्रमेयांचे उगाणे। काय श्रवणाचेनि आंगवणे। बोलो लाहाती।।	१९८
एरवी एकाग्रता एकवटे। नाना सिद्धान्तांचे उलगडे। काय फक्त श्रवणाच्याच अंगाने। बोलता येती।।	१९८
Else with concentration; meaning of various doctrine; only on hearing; would be told?	198

परि तैसे हे नोहेचि देवा। देखिला अक्षरांचा मेळावा। आणि विस्मयाचिया जीवा। विस्मयो जाला।।	१९९
परी तैसे हे नव्हेच देवा। देखिला अक्षरांचा मेळावा। आणि विस्मयाच्या जीवाला। विस्मय झाला।।	१९९
But this is different, Lord; I saw gathering of words; and here wonder is; getting amazed.	199
कानाचेनि गवाक्षद्वारे। बोलाचे रश्मी अभ्यंतरे। पाहेन तंव चमत्कारे। अवधान ठाकले।।	२००
कानाच्या झरोक्याद्वारे। तुमच्या बोलाचे किरण हृदयांतरे। आलेले पाहातो तोच चमत्कारे। अवधान गेले।।	२००
As via ear-vent; your talk-rays entering in heart; I saw, in wonderment; bearing I lost.	200
तेवीचि अर्थाचि चाड मज आहे। ते सांगतांही वेळु न साहे। म्हणूनि निरूपण लवलाहे। किजो देवा।।	२०१
तरीच अर्थाची आस मज आहे। हे सांगण्याचा वेळही सोसवत नोहे। म्हणूनि निरूपण सत्त्वरी हे। करा देवा।।	२०१
I am longing for meaning; can't bear time taken for telling; so explain them quickly; Lord.	201
ऐसा मागील पडताळा घेउनी। पुढा अभिप्रावो दृष्टी सूनी। तेवीचि माजी शिरऊनि। आर्ती आपुली।।	२०२
असा मागील पडताळा घेऊनि। पुढील अभिप्रायावर दृष्टी ठेवूनि। आणि मध्ये शिरवूनि। आर्तता आपली।।	२०२
Keeping track of past; fixing sights on comment; inserting in between; his curiosity.	202
कैसी पुसती पाहे पां जाणिव। भिडेचि तरी लंघो नेदी शिव। एन्हवी श्रीकृष्णहृदयासि खेव। देवो सरला।।	२०३
कशी पुसण्याची पहा बा चतुरता। भिडेची तर लंघू न दे मर्यादा। आणि श्रीकृष्णहृदया आलिंगन। देता झाला।।	२०३
See cleverness in asking; sans crossing decorum-limit; Krishna-heart; he embraced.	203
अगा श्रीगुरुते जें पुसावें। ते येणे माने सर्वज्ञ होआवे। हे एकचि जाणे आघवे। सव्यसाची।।	२०४
अहो श्रीगुरूला जेव्हा पुसावे। तेव्हा कशा प्रकारे सर्वज्ञ असावे। हे एकच तो जाणे आवघे। सव्यसाची।।	२०४
While asking pious guru; how omniscient one needs to be; knew this alone; Savyasachi!	204
आता त्याचे ते प्रश्न करणे। वरी सर्वज्ञा श्रीहरीचे बोलणे। हे संजयो आवडलेपणे। सांगेल कैसे।।	२०५
आता त्याचे ते प्रश्न करणे। त्यावरी सर्वज्ञ श्रीहरीचे बोलणे। संजय आवडीने। सांगेल कैसे?	२०५
Now his asking; and omniscient Hari's answering; how Sanjaya gladly; would narrate?	205
तिये अवधान द्यावे गोठी। बोलिजेल नीट मन्हाटी। जैसी कानाचे आधी दृष्टी। उपेगा जाये।।	२०६
त्या अवधान द्यावे गोष्टीसाठी। बोलेल मी नीट मराठी। जशी कानाचे आधी दृष्टी। उपयोगा जाये।।	२०६
Pay attention; I will speak Marathi neat; that for eyes earlier than ear; will be useful.	206
बुद्धीचिया जिभा। बोलाचा न चाखता गाभा। अक्षरांचियाचि भांबा। इंद्रिये जिती।।	२०७
बुद्धीच्या जिभेवर। बोलाचा चाखण्यापूर्वी अर्थ। अक्षरांच्या भावावर। इंद्रिये जगती।।	२०७
Before intellect-tongue; tastes import of words; on moods of words; senses live.	207
पहा पां मालतीचे कळे। घ्राणासि कीर वाटे परिमळे। परि वरचिली बरवा काइ डोळे। सुखिये नव्हती।।	२०८
पहा हो मालतीच्या कळ्या। नाकासी देती परिमळ खऱ्या। परी सौंदर्याने काय वरच्या। डोळे सुखी न होती?	२०८
Jasmin-buds; please nose with fragrance; but by its beauty don't eyes; get pleased?	208
तैसे देशियेचिया हवावा। इंद्रिये करिती राणिवा। मग प्रमेयाचिया गांवा। लेसां जाइजे।।	२०९
तैसे मराठीच्या सौंदर्यात। इंद्रिये करिती राजपाट। मग सिद्धान्ताच्या अर्थात। खुशाल जावे।।	२०९
So by Marathi's beauty; senses get enriched; then in doctrine-meaning; merrily be led.	209

ऐसेनि नागरपणे। बोलु निमे ते बोलणे। ऐका ज्ञानदेव म्हणे। निवृत्तीचा॥

२१०

अशा आणि सुंदरपणे। शब्द विरमे ते बोलणे। ऐका ज्ञानदेव म्हणे। निवृत्तीचा॥

२१०

Such beautiful; talk is silenced by words; listen to, said Dnyandeva; of Nivritti.

210

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां ज्ञानविज्ञानयोगनाम सप्तमोऽध्यायः॥७॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा ज्ञानविज्ञानयोगनामे सातवा अध्याय॥७॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter VII 'Knowledge And Realization Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: D indicates Dnyaneshwari, G indicates Gita, Roman number indicates Chapter, Serial number indicates Verse).

- (G-2) Knowledge1: Dnyan, realization of absolute Brahma. Science2: Vidnyan, rational knowledge of manifested cosmos.
- (D-6) Worldly existence1: Prapanch, worldly existence consisting of whatever is visible being created by Nature out of five great elements. Ignorance2: A-dnyan, treating science as truth is ignorance.
- (G-5) Material Nature*: Jad prakruti, eightfold Nature consisting of five principle elements, Intellect, Mind and Ego. Conscious Nature2: Chetan prakruti, This consists of all living creatures.
- (D-20) Matter1: Jad, Consisting five principle elements. Consciousness2: Chetana, this is life pulsating on account of presence of vital force in living beings.
- (D-21) Ego-play*: Ahankar, nature's job is to create ego due to which cosmos manifests and once ego vanishes, manifest cosmos too vanishes. That is the play of ego.
- (D-22) Living beings world*: Bhut srushti, the world of bodies of creatures formed out of five elements in which soul stays.
- (D-23) Fourfold of creature*: Fourfold order of species namely those born from Egg (Andaj), those born from Womb (Jaraj), those born from sweat (swedaj) and those born from sprout (Udbhij).
- (D-24) Eighty four lakh species*: The breakup of these species is plant sp. – 20L, aquatic Animal sp. – 9L, bird sp. – 10L, insect sp. – 11L, animal sp. – 30L and human sp. – 4L.
- (D-58) Friction of water drops creating brilliance of lightening*: Here a scientific principle of conversion of kinetic energy into electric energy is told.
- (D-69) Brahma's planning creating great element bubble*: Here a scientific principle of Big Bang theory is told.
- (D-70) Force of cosmic expansion with time's speed crossed activity-inactivity*: Here a scientific principle of expansion of cosmos with time's speed by crossing hurdles of activity-inactivity is told.
- (D-78) Delusion water turbid*: Affection for object-pleasure created due to non-knowledge lure is great pile of silt. As it is difficult to come out of silt, so it is difficult to come out of affection-silt when trapped into it. Passionate quality clamour2: Craving for object pleasure and not to rest even for a moment while putting in great efforts to achieve that is known as Passionate quality clamour. And this reaches up to heaven which stops at gaining heaven.
- (D-79) Pious quality stability*: Pious quality is said to be means to achieve Brahma but it increases when passionate and dark qualities wane. However if that pious quality is allowed to stabilize it leads to creation of ego and becomes impediment into achieving that real goal.
- (D-84) Tri-veda*: Rig-veda, Sama-veda and Yajur-veda.
- (G-30) Elemental essence1: Adhi-bhuta, it is body supported by five elements that appears when they combine together and disappears as they are separated. Divine essence2: Adhi-daiva, it is embodied soul experiencing what is gained by the Nature. Sacrificial essence3: Adhi-yadnya, supreme soul present in all living beings wiping out body-sense.
- (D-197) Seven unheard steps*: These seven steps are Brahma, Spirituality, Karma, Elemental essence, Divine essence, Sacrificial essence and Departing time of soul. And Arjuna hadn't heard them so far.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(आठवा अध्याय - अक्षरब्रह्मयोग)

**Chapter VIII - Indestructible
Brahma Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

आठवा अध्याय - अक्षरब्रह्मयोग

Chapter VIII - Indestructible Brahma Yoga

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

किं तद्ब्रह्म किमध्यात्मं, किं कर्म पुरुषोत्तम। अधिभूतं च किं प्रोक्तम्, अधिदैवं किमुच्यते॥ १
काय ब्रह्म नि अध्यात्म, कर्मही पुरुषोत्तमा। अधिभूत कसे सांगा, अधिदैव कुणा म्हणो? १
What are Brahma, spirituality, karma, Krishna; what are elemental, divine essences? 1

मग अर्जुनें म्हणितले। हां हो जी अवधारिले। जे म्यां पुसिले। ते निरूपिजो॥ १
मग अर्जुनाने म्हटले। हा हो जी ऐकिले? जे मी विचारिले। तेचि सांगा॥ १
Then Arjuna said; did you hear Lord; whatever I asked; tell only that. 1

सांगा कवण ते ब्रह्म। कायसया नाम कर्म। अथवा अध्यात्म। काय म्हणिले॥ २
सांगा कोण ते ब्रह्म। कशाला नाम कर्म। अथवा अध्यात्म। कशास म्हणती? २
Tell what is Brahma; what is named as karma; or spirituality; for what it is called? 2

अधिभूत ते कैसे। एथ अधिदैव ते कवण असे। हे उघड मी परियेसे। तैसे बोला॥ ३
अधिभूत ते कैसे? येथ अधिदैव ते कोण असे? हे स्पष्ट मला गम्य असे। तैसे बोला॥ ३
What are elemental essences; and divine essences; knowable for me clearly; better talk. 3

अधियज्ञः कथं कोऽत्र, देहेऽस्मिन्मधुसूदन। प्रयाणकाले च कथं, ज्ञेयोऽसि नियतात्मभिः॥ २
अधियज्ञ कसा कोण, या देही मधुसूदना। अंतकाळी कसा ज्ञेय, आहेस योगियास तू॥ २
What is sacrificial essence in body Krishna; how are you known to yogi at death-time? 2

देवा अधियज्ञ तो काई। कवण पां इये देही। हे अनुमानासि काही। दिठी न भरे॥ ४
देवा अधियज्ञ तो काय होत। कोण बरे या देहात। हे विचार करूनिही काहीच। ध्यानी न ये॥ ४
What is sacrificial essence; in this body; even after thinking, this thing; isn't conceived. 4

आणि नियता अंतःकरणी। तू जाणिजसी देहप्रयाणी। ते कैसेनि हे शार्ङ्गपाणि। परिसवा माते॥ ५
आणि स्थिरावूनि अंतःकरणी। तुला जाणती देह प्रयाणी। ते कैसे? हे शार्ङ्गपाणी। ऐकवा मज॥ ५
How on firming in heart; they know you at death-time; O Krishna; tell me. 5

देखा धवळारी चिंतामणींचा। जरी पहुडला होय दैवाचा। तरी वोसणातांही बोलु तयाचा। परी सोपु न वचे॥ ६
पहा मंदिरी चिंतामणींच्या। जर पहुडला असेल सुदैवाचा। तर झोपेत बरळलेलाही बोल त्याचा। व्यर्थ ना जाय॥ ६
In palace of wish stone; if is resting a fortunate one; his sleep-babbling; won't be in vain. 6

तैसे अर्जुनाचिया बोलासवें। आलें तेंचि म्हणितलें देवें। परियेसें गा बरवें। जें पुसिलें तुवां॥	७
तैसे अर्जुनाच्या बोलासवे। मनी आले तेच सांगितले देवे। ऐकावे गा बरवे। जे तू विचारिले॥	७
On Arjuna's talk; Lord told what was in his mind; listen to that; what you asked.	7
किरीटी कामधेनूचा पाडा। वरी कल्पतरूचा आहे मांदोडा। म्हणोनि मनोरथसिद्धीचिया चाडा। तो नवल नोहे॥	८
कामधेनूचे पाडस पांडव। वरी कल्पतरूचा आहे मांडव। म्हणोनि मनोरथसिद्धीची केली हाव। तरी नवल नाही॥	८
Wish-cow's calf; under wish-tree trellis; if craves for day-dream's fulfilment; it is no wonder.	8
कृष्ण कोपोनि ज्यासी मारी। तो पावे ब्रह्मसाक्षात्कारी। मा कृपेनें उपदेशु करी। तो कैशापरी न पवेल॥	९
कृष्ण कोपोनि ज्यासी मारी। तो होई ब्रह्मसाक्षात्कारी। मग कृपेने उपदेश करी। तो कसाकाय न पावेल?	९
If Krishna kills one angrily, he realises Brahma; his graceful advice; why won't it be fulfilled?	9
जें कृष्णाचिया होईजे आपण। तें कृष्ण होय आपुले अंतःकरण। मग संकल्पाचे आंगण। वोळगती सिद्धी॥	१०
जेव्हा कृष्णाचे व्हावे आपण। तेव्हा कृष्ण होय आपले अंतःकरण। मग संकल्पाचे अंगण। तेथ राबती सिद्धी॥	१०
When to Krishna we belong; Krishna fills heart; on planning courtyard; serve yogic powers.	10
परि ऐसे जे प्रेम। ते अर्जुनींचि आथि निस्सीम। म्हणऊनि त्याचे काम। सदा सफल॥	११
परी ऐसे जे प्रेम। ते अर्जुनाचेच असे निःसीम। म्हणूनि त्याचे काम। सदा सफल॥	११
But such love; unbound only Arjuna had; so his work; always fructifies.	11
याकारणे अनंते। ते मनोगत त्याचे पुसते। होईल जाणूनि आइते। वोगरूनि ठेविले॥	१२
याकारणे अनंते। अर्जुन मनोगत त्याचे ते। विचारील, हे जाणूनि आयते। वाढूनि ठेविले॥	१२
So Ananta; knowing Arjuna his mind-thought; will reveal, readymade dish; kept for serving.	12
जे अपत्य थानींहूनि निगे। त्याची भूक ते मायेसीच लागे। एहवी ते शब्दे काय सांगे। मग स्तन्य दे येरी॥	१३
जे अपत्य स्तनापासूनि निघे। त्याची भूक ती मायेसीच लागे। एरवी ते शब्दाने काही सांगे। मग स्तन्य दे ती?	१३
As baby leaves breasts; his hunger is felt by mother; does he ask in words; then she feeds?	13
म्हणोनि कृपाळुवा गुरुचिया ठायी। हे नवल नोहे काही। परि ते असो आइका काई। जे देव बोलते जाहले॥	१४
म्हणोनि कृपाळू गुरुच्या ठायी। हे नवल नव्हे काही। परी ते असो ऐका काई। जे देव बोलते झाले॥	१४
So with guru kind hearted; it is no wonder; let it be, now listen; to what God said.	14

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

अक्षरं ब्रह्म परमं, स्वभावोऽध्यात्ममुच्यते। भूतभावोद्भवकरो, विसर्गः कर्मसंज्ञितः॥	३
अविनाशी तत्त्व ब्रह्म, अध्यात्म सहजस्थिती। भूतभावास निर्मात्या, व्यापारा कर्म सांगती॥	३
Indestructible is Brahma, spirituality is natural; being's creation business is karma.	3

मग म्हणितले सर्वेश्वरे। जे आकारी इये खोंकरे। कोंदले असत न खिरे। कवणे काळी॥	१५
मग म्हणाले श्रीअनंत। जे छिद्रांच्या या पोकळ शरीरात। भरले असूनिही नाही गळत। कोण्या काळी॥	१५
Then said Shriananta; which in porous body; in spite of being filled, doesn't seep out; any time.	15
एहवी सपूरपण त्याचे पाहावे। तरि शून्यचि नव्हे स्वभावे। परी गगनाचेनि पालवे। गाळूनि घेतले॥	१६
एरवी सूक्ष्मपण त्याचे पाहावे। तर शून्य नव्हे स्वभावे। परी सूक्ष्मातिसूक्ष्म गगनाच्या पदराने। गाळूनि घेतले॥	१६
Else its subtleness; isn't naturally void; but through subtlest space-fabric; it is filtered.	16

जे ऐसेही परि विरुळे। इये विज्ञानाचिये खोळे। हालविलेही न गळे। ते परब्रह्म॥	१७
जे असेही सूक्ष्म परी विरुळे। या प्रपंचाच्या चाळणीतून हालविले। तरी न गळे। ते परब्रह्म॥	१७
Which is subtle but thin; through worldly-existence sieve; it doesn't strain; it is Brahma.	17
आणि आकाराचेनि जालेपणे। जन्मधर्माते नेणे। आकारलोपी निमणे। नाही कही॥	१८
आणि देहाकार याचे होणे। तरी जन्मधर्मासी न जाणे। शरीर लोपता लोपणे। नाही काही॥	१८
On its body formation; birth-process is unknown; on body expiry, vanishing; doesn't happen.	18
ऐशिया आपुलियाची सहजस्थिती। जया ब्रह्माची नित्यता असती। तया नाम सुभद्रापती। अध्यात्म गा॥	१९
ऐसी जीवाची जी सहजस्थिती। ज्यात ब्रह्माची नित्यता असती। त्याला नाम सुभद्रापती। अध्यात्म गा॥	१९
Being's natural state; in which Brahma is ever existent; its name Subhadrapati; is spirituality.	19
मग गगनी जेवि निर्मळे। नेणो केंची एके वेळे। उठती घनपटळे। नानावर्णे॥	२०
मग जैसे गगनात निर्मळ। न जाणे कैसे एक वेळ। उठती मेघपटल। नानावर्णी॥	२०
Then as in clear sky; don't know how at times; appear cloud-clusters; of different colours.	20
तैसे अमूर्ती तिये विशुद्धे। महदादि भूतभेदे। ब्रह्मांडाचे बांधे। होचि लागती॥	२१
तैसे अमूर्त त्या विशुद्ध ब्रह्मामध्ये। महदादी भूतभेदामुळे। ब्रह्मांडाचे आकार वेगवेगळे। होऊ लागती॥	२१
So in that Brahma pure; due to difference in great elements; different cosmos-forms; appear.	21
पै निर्विकल्पाचिये बरडी। फुटे आदिसंकल्पाची विरुढी। आणि ते सर्वेचि मोडोनि ये ढोंढी। ब्रह्मगोळकांच्या॥	२२
निर्विकल्पाच्या माळरानी। कोंब आदिसंकल्पाचे फुटुनी। आणि ते लगेच बहरुनि येती आकारी। ब्रह्मगोलकांच्या॥	२२
On doubtless wasteland; primeval planning* sprouts burst; soon forms bloom; of cosmic eggs.	22
तया एकैकाचे भीतरीं पाहिजे। तंव बीजाचाचि भरिला देखिजे। माजि होतिया जातिया नेणिजे। लेख जीवां॥	२३
त्या एकेकांचे मध्ये पाहिले। तर बीजांचेच दिसे भरलेले। मध्यंतरी होती जाती ना कळे। हिशेब जीवांचे॥	२३
If peeped in them; appear seed loads; frequenting in between don't know; r beings how many.	23
मग तया गोळकांचे अंशांश। प्रसवती आदिसंकल्प असमसहास। हे असो ऐसी बहुवस। सृष्टि वाढे॥	२४
मग त्या ब्रह्मगोलकांचे अंशांचे अंश। प्रसवती आदिसंकल्प असीमसंख्य। हे असो अशी बहुवस। सृष्टी वाढे॥	२४
Part of cosmic egg's parts; bear primeval planning infinite; such multiple; cosmoses increase.	24
परि दुजेनविण एकला। परब्रह्मचि संचला। अनेकत्वाचा आला। पूर जैसा॥	२५
परी दुज्या वस्तुविना एकला। परब्रह्मचि भरला। अनेकत्वाचा आला। पूर जैसा॥	२५
Other than that object; absolute Brahma is omnipresent; opens up into multiplicity; like flood.	25
तैसे समविषमत्व नेणो कैचे। वायांचि चराचर रचे। पाहाता प्रसवतिया योनींचे। लक्ष दिसती॥	२६
तैसे समविषमत्व नकळे कुठचे। व्यर्थचि सजीवनिर्जीव रचे। पाहता प्रकार प्रसवित्या योनींचे। लाखो दिसती॥	२६
Unknown similarity-dissimilarity; living-dead r formed vainly; species types are seen; infinite.	26
येरी जीवभावाचिये पालविये। काही मर्यादाच करू नये। पाहिजे कवण हे आघवे विये। तंव मूळ ते शून्य॥	२७
इतर जीवभावाच्या पालवीचे। काही मर्यादाच होत नसे। पाहू जाता कोण हे अवघे प्रसवितसे। तर मूळ ते शून्य॥	२७
Beings-foliage; is limitless; if their source is traced; there exists only primeval void.	27

म्हणूनि कर्ता मुदल न दिसे। आणि शेखी कारणही काही नसे। माजी कार्यचि आपैसे। वाढो लागे।।	२८
म्हणूनि कर्ता वा मुदल न दिसे। आणि अंती कारणही काही नसे। मध्ये कार्यचि आपोआपसे। वाढू लागे।।	२८
So doer or capital aren't seen; end cause is absent; naturally activities in between; increase.	28
ऐसा करितेनवीण गोचरु। अव्यक्ती हा आकारु। निपजे जो व्यापारु। तथा नाम कर्म।।	२९
असा कर्त्याविना होणार। अव्यक्तात हा आकार। निपजे जो व्यापार। त्याला नाम कर्म।।	२९
Such happening sans doer; forms within un-manifest; what business emerges; karma is its name.	29
अधिभूतं क्षरो भावः, पुरुषश्चाधिदैवतम्। अधियज्ञोऽहमेवात्र, देहे देहभृतां वर।।	४
अधिभूत विनाशी ते, आत्मा हा अधिदैवत। मी अधियज्ञ सर्वात, हे श्रेष्ठा देहधारिया।।	४
Perishable is elemental essence; soul is divine essence; I am sacrificial essence, Arjuna	4
आता अधिभूत जे म्हणिपे। तेहि सांगों संक्षेपे। तरी होय आणि हारपे। अभ्र जैसे।।	३०
आता अधिभूत जे म्हणावे। तेही सांगतो संक्षेपे। तरी उपजे आणि हारपे। अभ्र जैसे।।	३०
Now what is elemental essence; briefly I will tell; like appearing, disappearing; clouds.	30
तैसे असतेपण आहाच। नाही होईजे हे साच। जयाते रूपा आणिती पांचपांच। मिळोनिया।।	३१
तैसे असतेपण वरवरचे। नाही उपजणे हे खरोखरीचे। ज्यास रूपा आणिती पाचभूते। मिळोनिया।।	३१
Existence is superficial; non-existence is real; to who five elements lend form; collectively.	31
भूतांते अधिकरूनि असे। आणि भूतसंयोगे तरि दिसे। जे वियोगवेळे भ्रंशे। नामरूपादिक।।	३२
भूतांना आश्रयूनि असे। आणि भूतसंयोगाने तरी दिसे। भूतांच्या वेगळे होताना भ्रंशे। नामरूपादिक।।	३२
It supports beings; appears by element's union; disappears by element's parting; names, forms.	32
तयाते अधिभूत म्हणिजे। मग अधिदैव पुरुष जाणिजे। जेणे प्रकृतीचे भोगिजे। उपार्जिले।।	३३
त्यासी अधिभूत म्हणावे। मग अधिदैव पुरुषा जाणावे। ज्याने प्रकृतीचे भोगावे। मिळविलेले।।	३३
This is elemental essence; know divine essence Person*; who enjoys what by Nature; gained.	33
जो चेतनेचा चक्षु। जो इंद्रियदेशीचा अध्यक्षु। जो देहास्तमानी वृक्षु। संकल्पविहंगमाचा।।	३४
जो चेतनेचा नेत्र। जो इंद्रियदेशीचा अध्यक्ष। जो देह अस्ताचे वेळी वृक्ष। संकल्परूपी पक्षांचा।।	३४
Who is consciousness' eye; Lord of sense-city; at death-time, tree; of planning-birds.	34
जो परमात्माचि परि दुसरा। जे अहंकारनिद्रा निदसुरा। म्हणोनि स्वप्नींचिया वोरबारा। संतोषे शिणे।।	३५
जो परमात्माच परी दुसरा। परी अहंकारनिद्रेत निजला। म्हणोनि स्वप्नांच्या व्यवहाराने। संतोषे शिणे।।	३५
Who is supreme soul but another; asleep in ego-slumber; by dream-activity; enjoys or exerts.	35
जीव येणे नांवे। जयाते आळविजे स्वभावे। ते अधिदैव जाणावे। पंचायतनींचे।।	३६
जीव या नावे। ज्यासी बोलाविती स्वभावे। ते अधिदैव जाणावे। पंचमहाभूतांचे।।	३६
By name living being; who's called naturally; know it as divine essence; of five great elements.	36
आतां इयेचि शरीरग्रामीं। जो शरीरभावाते उपशामी। तो अधियज्ञु एथ गा मी। पंडुकुमरा।।	३७
आता याच शरीरनगरी। जो शरीरभावाचा लय करी। तो अधियज्ञ येथे गा मी। पंडुकुमरा।।	३७
Now in this body-city; wiping out body-sense; I am that sacrificial essence; Pandukumara!	37

- येर अधिदैवाधिभूत। तेहि मीचि कीर समस्त। परि पंधरे किडाळा मिळत। काय सांके नोहे।। ३८
- ते अधिदैव, अधिभूत। तेही मीच खरोखरी समस्त। परी सोने डागाला मिळत। तेव्हा डागी होत नाही काय? ३८
- These elemental, divine essences; really I am; when with alloy, gold's mixed; isn't it alloyed?* 38
- तरि ते पंधरेपण न मैळे। आणि किडाळाचियाही अंशा न मिळे। परि जंव असे जयाचेनि मेळे। तंव सांकेचि म्हणिजे।। ३९
- तरी ते सोनेपण न मळे। आणि डागाच्याही अंशा न मिळे। परी जव असे त्याच्या जवळे। तव डागीच म्हणो ये।। ३९
- Its gold-ness isn't tainted; nor it is alloy; but as long as aloy is with it; it is called alloyed.* 39
- तैसे अधिभूतादि आघवे। हे अविद्येचेनि पालवे। झांकले तंव मानावे। वेगळे ऐसे।। ४०
- तैसे अधिभूतादी अवघे। हे अविद्येच्या पदराने झाकवे। तोवरी मानावे। वेगळे ऐसे।। ४०
- All these essences; are by ignorance-screen veiled; till then be treated; as separate.* 40
- तेचि अविद्येची जवनिक फिते। आणि भेदभावाची अवधि तुटे। मग म्हणो एक होऊनि जरी आटे। तरी काय दोनी होती।। ४१
- तोच अविद्येचा पडदा फिते। आणि भेदभावाचे अंतर तुटे। मग एक होऊनि जरी आटे। तरी काय ते दोन होते? ४१
- As that ignorance-screen is gone; separateness goes; if on uniting they merge; were they two?* 41
- पैं केशांचा गुंडाळा। वरि ठेविली स्फटिकशिळा। ते वरी पाहिली डोळां। तंव भेदली गमली।। ४२
- अहो केशांचा गुंडाळा। त्यावरी ठेविली काचशिळा। ती वरोनि पाहिली डोळा। तेव्हा तुटलेली वाटे।। ४२
- If hair-coil; is kept under crystal; and seen from above; then it appears as cracked.* 42
- पाठी केश परीते नेले। आणि भेदलेपण काय नेणो जाहाले। तरि डांक देऊनि सांदिले। शिळते काई।। ४३
- मग केस बाजूला नेले। आणि तुटकेपण कुठे नकळे गेले। तर डाग देऊनि सांदिले। काचेसी काय? ४३
- When hairs r removed; don't know where have cracks gone; else by soldering was joined; a crystal?* 43
- ना ते अखंडचि आयती। परि संगे भिन्न गमली होती। ते सारीलिया मागौती। जैसी का तैसी।। ४४
- ना, ती अखंडच आधीची। परी केसासंगे भिन्न वाटली होती। ते सारताच बाजूसी। जैशीची तैशी।। ४४
- No, crystal was solid; appeared differently with hairs; once hairs are removed; it is as it was.* 44
- तेवी अहंभावो जाये। तरी ऐक्य तें आधींचि आहे। हेंचि साचें जेथ होये। तो अधियज्ञु मी।। ४५
- तैसा अहंभाव जाये। तेव्हा ते आधीचेच आहे। हेच खरोखरी जेथ होये। तो अधियज्ञु मी।। ४५
- When disappears ego-sense; it is already there; really as it was; I am that sacrificial essence.* 45
- पैं गा आम्ही तुज। सकळ यज्ञ कर्मज। सांगितले का जे काज। मनी धरूनि।। ४६
- परी गा आम्ही तुज। सकळ यज्ञ कर्माची उपज। सांगितली आहे जे काज। मनी धरूनि।। ४६
- But I to you; about karma-born Yadnya's emergence; told while keeping what cause; in mind.* 46
- तो हा सकळ जीवांचा विसावा। नैष्कर्म्यसुखाचा ठेवा। परि उघड करूनि पांडवा। दाविजत असे।। ४७
- तो हा सकळ जीवांचा विसावा। नैष्कर्म्यसुखाचा ठेवा। आता उघड करूनि पांडवा। दाखवीत आहे।। ४७
- That is resort of all beings; karma-freeness bliss trove; that by unfolding; I am showing.* 47
- पहिले वैराग्यइंधन परिपूर्ती। इंद्रियनळीं प्रदीप्ती। विषयद्रव्याचिया आहुती। देऊनिया।। ४८
- आधी वैराग्यइंधनाची परिपूर्तता। इंद्रियाग्नीत धगधगत्या। केली विषयद्रव्यांच्या आहुती। देऊनिया।। ४८
- First ascetic-fuel is collected; in sense-fire flared; object-material's oblations; offered.* 48

मग वज्रासन तेचि उर्वी। शोधूनि आधारमुद्रा बरवी। वेदिका रचे मांडवीं। शरीराचां॥	४९
मग वज्रासन तेच भूमी परम। लावूनि मूळबंधासन उत्तम। यज्ञवेदी रचे मांडवात। शरीराच्या॥	४९
Vajrasana is land; having Mul-bandha posture; sacrifice pedestal arranged in canopy; of body.	49
तेथ संयमाग्नीची कुंडे। इंद्रियद्रव्याचेनि पवाडे। पूजिती उदंडे। युक्तिघोषे॥	५०
तेथ संयमाग्नीच्या कुंडात। इंद्रियद्रव्य विपुल प्रमाणात। टाकूनि यजिती उदंड। युक्तिघोषामध्ये॥	५०
In restraint-fire pit; all sense-material abundant; offered constantly; with logical hymns.	50
मग मन प्राण आणि संयमु। हाचि हवनसंपदेचा संभ्रमु। येणे संतोषविजे निर्धूमु। ज्ञानानळु॥	५१
मग मन प्राण आणि संयम। हाचि याचे हवनाचा समारंभ। याने संतोषवावा निर्धूर। ज्ञानाग्नी॥	५१
Mind, vital force, restraint; oblations-wealth celebration; gratify smokeless; knowledge-fire.	51
ऐसेनि हे सकळ ज्ञानी समर्पे। मग ज्ञान ते ज्ञेयी हारपे। पाठी ज्ञेयचि स्वरूपे। निखिल उरे॥	५२
ऐसे हे सकळ ज्ञानी समर्पे। मग ज्ञान ते ज्ञेयात हारपे। मग ज्ञेयचि स्वस्वरूपे। निखळ उरे॥	५२
When offered to knowledge; it merges in knowable*; knowable as soul-form; purely remains.	52
तया नांव गा अधियजु। ऐसे बोलला जव सर्वजु। तव अर्जुन अतिप्राजु। तया पातले ते॥	५३
त्यास नाव गा अधियज्ञ। ऐसे बोलला जेव्हा सर्वज्ञ। तेव्हा अर्जुन अतिप्राज्ञ। त्यास कळले ते॥	५३
Its name is sacrificial essence; as Sarvadnya said this; super intelligent Arjuna; grasped it.	53
हे जाणोनि म्हणितले देवे। पार्था परिसतु आहासि बरवे। या कृष्णाचिया बोलासवे। येरु सुखाचा जाहाला॥	५४
हे जाणोनि म्हटले देवे। पार्था ऐकतोस ना बरवे। या कृष्णाच्या बोलासवे। अर्जुन संतुष्ट झाला॥	५४
Knowing it Lord said; Partha, are you listening; by this Krishna's talk; contented became Arjuna.	54
देखा बालकाचिया धणी धाडजे। का शिष्याचेनि जाहलेपणे होईजे। हे सद्गुरूचि एकलेनि जाणिजे। का प्रसवतिया॥	५५
पहा बालकाच्या तृप्तीने तृप्तावे। किंवा शिष्याच्या पूर्णत्वे कृतार्थ व्हावे। हे सद्गुरूच एक जाणे। किंवा प्रसवणारी॥	५५
Fulfilling child's satisfaction; or disciple's perfection; is known only by pious guru; or mother.	55
म्हणोनि सात्त्विक भावांची मांदी। कृष्णाआंगी अर्जुनाआधी। न समातसे परी बुद्धी। सांवरूनि देवे॥	५६
म्हणोनि सात्त्विक भावांची दाटी। कृष्णाअंगी अर्जुनाआधी। न सामावतसे परी बुद्धी। सावरूनि देवाने॥	५६
Pious emotions thick; in Krishna earlier than Arjuna; didn't contain, intelligently; God managed.	56
मग पिकलिया सुखाचा परिमळु। कां निवालिया अमृताचा कल्लोळु। तैसा कोवळा आणि सरळु। बोलु बोलिला॥	५७
मग पिकल्या सुखाचा परिमळ। किंवा निवालेल्या अमृताचा कल्लोळ। तैसा कोवळा आणि सरळ। बोल बोलिला॥	५७
Fragrance of ripened bliss; or surge of cool nectar; in simple, tender; words God spoke.	57
म्हणे परसणेयांचया राया। आइके बापा धनंजया। ऐसी जळो सरलिया माया। तेथ जाळिते तेही जळे॥	५८
म्हणे श्रोत्यांच्या राया। आईक बापा धनंजया। ऐसी जळोनि संपताना माया। तेथ जाळणारे तेही जळे॥	५८
Said, O listener's king; listen, friend; such illusion ending on burning; burner too is burnt.	58

अन्तकाले च मामेव, स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम्। यः प्रयाति स मद्भावं, याति नास्त्यत्र संशयः॥ ५

अंतकाळी मला मात्र, स्मरता त्यागुनी तनू। जातो तो पावतो म्याच, ना असे यात संशय॥ ५

At death-time remembering me alone while casting body; he attains to me surely. 5

- जे आताचि सांगितले होते। अगा अधियज्ञ म्हणितला जयाते। जे आदींचि तया मातें। जाणोनि अंती॥ ५९
- जे आताच सांगितले होते। अगा अधियज्ञ म्हटला जयाते। ज्यांनी आदिच्याच त्या मला। जाणोनि अंती॥ ५९
- What now I told; is called sacrificial essence; who to that original I; knowing in end. 59**
- ते देह झोळ ऐसे मानुनी। ठेले आपणपे आपणचि होउनी। जैसा मठ गगना भरुनी। गगनीचि असे॥ ६०
- ते देह खोळ ऐसे मानूनि। राहिले स्वतः आत्मरूप होऊनि। जैसा मठ गगनास भरुनी। गगनातचि असे॥ ६०
- They treating body as sack; united with soul; as hermitage filled with space; remains in space. 60**
- ये प्रतीतीचिया माजघरी। तया निश्चयाची वोवरी। निज आली म्हणोनि बाहेरी। नव्हेचि से॥ ६१
- या अनुभवाच्या माजघरी। लाभली निश्चयाची खोली। निज आली म्हणोनि बाह्यविषयांतली। याद नाही॥ ६१
- In realization room's; determination chamber; as sleeping, outside objects; aren't recollected. 61**
- ऐसे सबाह्य ऐक्य संचले। मीचि होऊनि असता रचिले। बाहेरी भूतांची पांचही खवले। नेणतांचि पडिली॥ ६२
- ऐसे अंतर्बाह्य ऐक्य भरले। मीच होऊनि असता, रचिलेले-। बाहेरील भूतांचे पाचही खवले। नकळताच पडले॥ ६२
- In such in-out unity; becoming I, arranged; outer scales of five elements; fell unknowingly. 62**
- उभयां उभेपण नाही जयाचे। मा पडिलिया गहन कवण तयाचे। म्हणोनि प्रतीतीचिये पोटींचे। पाणी न हाले॥ ६३
- आता जितेपण न जाणवे देहाचे। मग पडल्यावर गांभीर्य काय त्याचे। म्हणोनि अनुभूतिच्या पोटाचे। पाणी न हाले॥ ६३
- Now unaware of body-sense; what is it worth if it falls; so realization's contents; didn't shake. 63**
- ते ऐक्याची आहे वोतिली। कीं नित्यतेचिया हृदयीं घातली। जैसी समरससमुद्रीं धुतली। रुळेचिना॥ ६४
- ती ऐक्यरसाची आहे पुतळी। की नित्यतेच्या हृदयात ठेविली। जैसी पूर्णानंदसमुद्रात धुतली। कामाने मळेचिना॥ ६४
- That unity-essence idol; set in continuity-heart; washed in equality sea; doesn't get soiled. 64**
- पैं अथावी घट बुडाला। तो आंतबाहेरी उदकें भरला। पाठी दैवगत्या जरी फुटला। तरी उदक काय फुटे॥ ६५
- अथांग डोही घट बुडाला। तो आतबाहेरी उदके भरला। मग दैवगत्या जरी फुटला। तरी उदक काय फुटे? ६५
- As pot dipped in pool; is filled with water in-out; if it breaks by fate; does water get split? 65**
- नातरी सर्पे कवच सांडिले। का उबारेन वस्त्र फेडिले। तरी सांग पां काही मोडले। अवेवामाजी॥ ६६
- अथवा सर्पाने कात टाकिले। का उकाड्यामुळे वस्त्र काढिले। तरी सांग बा काही मोडले। का अवयवामध्ये॥ ६६
- Slough if snake casts; or due to heat one takes off clothes; is anything broken; of limbs? 66**
- तैसा आकारु हा आहाच भ्रंशे। वांचूनि वस्तु ते सांचलीचि असे। तेचि बुद्धि जालिया विसुकुसे। कैसेनि आता॥ ६७
- तैसा आकार हा वरचा नासे। एरवी आत्मवस्तु ती भरलेलीच असे। ऐशी बुद्धी होता, कासाविसे। कैसे नि आता? ६७
- Outer form perishes; soul-form is same else; with such knowledge why have; anxiety now? 67**
- म्हणोनि यापरी माते। अंतकाळी जाणतसाते। जे मोकलित्ती देहाते। ते मीचि होती॥ ६८
- म्हणोनि अशापरी मला। अंतकाळी जाणूनि स्मरला। ऐसे जे सोडित्ती देहाला। ते मीच होती॥ ६८
- As such, me; at death-time knowingly remembering; they while leaving body; become I. 68**
- एहवी तरी साधारण। उरी आदळलिया मरण। जो आठवु धरी अंतःकरण। तेचि होईजे॥ ६९
- एरवी तरी साधारण। उरावरी आदळता मरण। ज्याची आठवण धरी अंतःकरण। अंती तेच होय॥ ६९
- Else ordinarily; as death striking suddenly; state remembered by mind; same happens in end. 69**

- जैसा कवणु एकु काकुळती। पळतां पवनगती। दुपाउलीं अवचितीं। कुहामाजी पडिला।। ७०
- जैसा कोणी एक काकुळतीने। पळता पवनगतीने। दोन्ही पाय निसटुनी अचानकपणे। विहिरीत पडला।। ७०
- As man frightened; running like wind; by both legs, suddenly; in well he fell. 70
- आता तथा पडण्याआरौते। पडणे चुकवावया परौते। नाही म्हणोनि तेथे। पडावेचि पडे।। ७१
- आता त्याला पडण्याआधी। पडणे चुकवण्याला पर्याय नसती। म्हणोनि त्याला तेथे। पडावेच लागे।। ७१
- Now before falling; as he has no alternative to avoid fall; so into well; he has to fall. 71
- तेवि मृत्यूचेनि अवसरे एके। जे येऊनि जीवासमोर ठाके। ते होणे मग न चुके। भलतयापरी।। ७२
- तसेच मृत्यूच्या अवसरी एके। जे येऊनि जीवासमोर उभे ठाके। ते होणे मग न चुके। काही केल्या।। ७२
- So at death-time; what suddenly confronts being; that isn't avoidable; in any case. 72
- आणि जागता जंव असिजे। तंव जेणे ध्याने भावना भाविजे। डोळां लागतखेवो देखिजे। तेचि स्वप्नी।। ७३
- आणि जागता जोवरी आहे। तोवरी ज्या ध्यासाची भावना राहे। डोळा लागताक्षणी पाहे। तेच स्वप्नी।। ७३
- And one when awake; thinking in mind of a goal; as soon as asleep, sees; in dream the same. 73
- यं यं वाऽपि स्मरन्भावं, त्यजत्यन्ते कलेवरम्। तं तमेवैति कौन्तेय, सदा तद्भावभावितः।। ६
- जो ज्याही स्मरता भावा, सोडे अन्ती कलेवर। तो त्यालाच मिळे पार्था, सदा भावात त्या रमे।। ६
- What state he remembers while leaving body, he gains same being ever engrossed in it. 6
- तेवि जितेनि अवसरे। जे आवडोनि जीवी उरे। तेचि मरणाचिये मेरे। फार हो लागे।। ७४
- तसे जीवित असे त्या अवसरे। जे आवडोनि जीवी उरे। तेच मरणाच्या दारे। फार आठवू लागे।। ७४
- So during lifetime of being; what is his favourite; same on death-bed; is intensely remembered. 74
- आणि मरणी ज्या जे आठवे। तो तेचि गतीते पावे। म्हणोनि सदा स्मरावे। मातेचि तुवां।। ७५
- आणि मरताना ज्याला जे आठवे। तो त्याच गतीसी पावे। म्हणोनि सदा स्मरावे। मलाच तू।। ७५
- Remembered on death-bed whatever; one attains that state; so you ever remember; only me. 75
- तरमात्सर्वेषु कालेषु, मामनुस्मर युध्य च। मय्यर्पितमनोबुद्धिः, मामेवैष्यस्यसंशयम्।। ७
- म्हणुनी सर्वही काळी, मला स्मरुनि झुंज तू। मजार्पिता मनोबुद्धी, पावसी मज निःश्चिंत।। ७
- Always remembering me you fight; offering mind-intellect to me, you will gain me. 7
- डोळां जे देखावे। का कानी हन ऐकावे। मनी जे भावावे। बोलावे वाचे।। ७६
- डोळ्याने जे पाहावे। किंवा कानाने आणि ऐकावे। मनी जे चिंतावे। बोलावे वाचे।। ७६
- Whatever you see with eyes; or hear by ears; think in mind; and speak by tongue. 76
- ते आंत बाहेरी आघवे। मीचि करूनि घालावे। मग सर्वी काळी स्वभावे। मीचि आहे? ७७
- ते आत बाहेर अवघे। मलाच करूनि घालावे। मग सर्वकाळी स्वभावे। मीचि आहे।। ७७
- That in-out entire; be done as if done by me; then naturally at all time; only I exist. 77
- अगा ऐसिया जरी जाहालिया। मग न मरिजे देह गेलिया। मा संग्रामु केलिया। भय काय तुज।। ७८
- अगा ऐसे झाले असता। मग नाही मरण देह जाता। मग संग्राम करण्यात आता। भय काय तुज? ७८
- If such thing happens; there is no death if body drops; so now of waging war; why do you fear? 78

तू मन बुद्धि सांचेसी। जरी माझिया स्वरूपी अर्पिंसी। तरी मातेंचि गा पावसी। हे माझी भाक।।	७९
तू मन बुद्धी खरोखरी। जर माझ्या स्वरूपी अर्पिंसी। तर मलाच गा पावसी। हे वचन माझे।।	७९
You really mind and intellect; if surrender to my form; you will attain to me; it is my promise.	79
हेचि कायिसया वरी होये। ऐसा जरी संदेहो वर्तत आहे। तरी अभ्यासूनि आदी पाहे। मग नव्हे तरी कोपे।।	८०
हेच कैसे काय होये। ऐसा जरी संदेह वाटत आहे। तरी अभ्यासूनि आधी पाहे। मग न होय तरी कोपे।।	८०
How will it be; if you have such doubt; then try studying first; and if it happens not, be angry.	80

अभ्यासयोगयुक्तेन, चेतसा नान्यगामिना। परमं पुरुषं दिव्यं, याति पार्थानुचिन्तयन्॥ ८

अभ्यासयोगयुक्तीने, चित्ताला करुनी स्थिर। परंदिव्य पुरुषास, पावतो पार्थ चिंतने॥ ८

Steadying mind by yoga-study; he attains to supreme divine Person* by thinking, Partha! 8

येणेचि अभ्यासेसि योगु। चित्तासि करी पां चांगु। अगा उपायबळे पंगु। पहाड ठाकी।।	८१
याच अभ्यासाची संगती। चित्तासी करी चांगली ती। अरे उपायबळे पांगळाही। पहाडी चढे।।	८१
Company of study; have for your mind; as with right means even cripple; climbs hill.	81
तेची सद्भ्यासे निरंतर। चित्तासि परमपुरुषाची मोहर। लावी मग शरीर। असो अथवा जावो।।	८२
तैसे सत् अभ्यासे निरंतर। चित्तासि परमपुरुषाचे मार्गावर। लावी, मग शरीर। राहो अथवा जावो।।	८२
With constant pious study; meditate on supreme Person's path; whether body; remains or not.	82
जे नानागती पावविते। ते चित्त वरील आत्म्याते। मग कवण आठवी देहातें। गेले की आहे।।	८३
जे नानागती मिळवूनि देते। ते चित्त आत्म्याला वरते। मग कोण आठवी देहाते। गेला की आहे।।	८३
What achieves many goals; if that mind weds soul; who will remember if body; exists or not.	83
पैं सरितेचेनि ओघे। सिंधुजळा मीनले घोघे। ते काय वर्तत आहे मागे। म्हणोनि पाहो येती।।	८४
अरे सरितेचे ओघ वाहात। सिंधुजळा मिळती गर्जत। ते काय घडते आहे मागे। म्हणोनि पाहाया येती?	८४
As river pours; in sea while it roars; what happens at back; does it come to have a look?	84
ना तें समुद्रचि होऊन ठेलें। तेविं चित्ताचें चैतन्य जाहालें। जेथ यातायात निमालें। घनानंद जे।।	८५
नाही, ते समुद्रचि होऊन गेले। तैसे चित्ताचे चैतन्य झाले। जेथ जाता यातायात निमाले। परमानंद जे।।	८५
Nay, sea it becomes; so mind becomes spirit; where birth-cycle ends; which is supreme bliss.	85

कविं पुराणमनुशासितारम्, अणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः।

सर्वस्य धातारमचिन्त्यरूपम्, आदित्यवर्णं तमसः परस्तात्॥ ९

पुराण ज्ञानी सर्वानुशास्ता, सुक्ष्मातिसूक्ष्मास नित्य स्मरे जो।

सर्वास धर्ता नि अचिन्त्यरूपी, सूर्यापरी आणि तमास पार।। ९

Who remembers ancient, savant, controller, subtlest;
supporter, incomprehensible, as sun and beyond darkness. 9

जयाचे आकारावीण असणे। जया जन्म ना निमणे। जे आघवेचि आघवेपणे। देखत असे।।	८६
ज्याचे आकारावीण असणे। ज्याला ना जन्म ना मरणे। जे सर्वत्र सर्वपणे। देखत असे।।	८६
Who exists as formless; sans birth, death; who is everywhere and everything; witnessing.	86

जे गगनाहून जुने। जे परमाणुहूनि साने। ज्याचेनि सन्निधाने। विश्व चळे॥	८७
जे गगनाहूनि जुने। जे परमाणुहूनि लहाने। ज्याच्या आणि सानिध्याने। विश्व चाले॥	८७
Who is ancient than sky; subtler than atom; and in its presence; cosmos functions.	87
जे सर्वाते यया विये। विश्व सर्व जेणे जिये। हेतु ज्या बिहे। अचिंत्य जे॥	८८
जे सर्वाना या विते। विश्व सर्व ज्याचेमुळे जगते। तर्क त्याला भिते। चिंतनापार जे॥	८८
Who bears all beings; due to who cosmos survives; feared by logic; who is unthinkable.	88
देखे वोळंबा इंगळु न चरे। तेजी तिमिर जेथ न शिरे। जे दिहाचे आंधारे। चर्मचक्षुसी॥	८९
पहा वाळवी विस्तवात न फिरे। तेजात अंधार जेथ न शिरे। तैसे ज्ञानदिवसात न दिसे। चर्मचक्षुसी॥	८९
Termites stir not in fire; darkness enters not brilliance; so invisible in knowledge-day; for eyes.	89
सुसडा सूर्यकणांच्या राशी। जो नित्य उदो ज्ञानियांसी। अस्तमानाचे ज्यासी। आडनांव नाही॥	९०
सुनिर्मळ सूर्यकिरणांच्या राशी। जो नित्य उदय ज्ञान्यांसी। अस्तमानाचे ज्यासी। नावच नाही॥	९०
Heaps of pure sunrays; who is constant dawn for savants; who sets; never ever.	90
<p>प्रयाणकाले मनसाऽचलेन, भक्त्या युक्तो योगबलेन चैव। भ्रुवोर्मध्ये प्राणमावेश्य सम्यक्, स तं परं पुरुषमुपैति दिव्यम्॥ १०</p> <p>प्रयाणकाळी अचला मनाने, भक्तीस जोडोनि तपोबलाने। भ्रूमध्य प्राणास स्थापूनि सम्यक, तो त्या पुरुषास पावेल दिव्य॥ १०</p> <p>In end, with steady mind, devotion gained by yoga-strength; fixing vital force at eyebrow, he gains divine Person. 10</p>	
तया अव्यंगवाणेया ब्रह्माते। प्रयाणकाले प्राप्ते। जो स्थिरावलेनि चित्ते। जाणोनि स्मरे॥	९१
त्या परिपूर्ण ब्रह्मास। जो प्रयाणकाळ कळताच। स्थिरावल्या चित्तात। जाणूनि स्मरे॥	९१
To that Brahma complete; he knowing death-time; in steadied mind; knowingly remembers.	91
बाहेरी पद्मासन रचूनि। उत्तराभिमुख बैसोनि। जीवीं सुख सूनि। कर्मयोगाचे॥	९२
बाहेरी पद्मासन रचूनि। उत्तराभिमुख बैसोनि। जीवात सुख ठेऊनि। कर्मयोगाचे॥	९२
Lotus-posture arranging; sitting northward facing; life bliss enjoying; of karma-yoga.	92
आंतु मीनलेनि मनोधर्मे। स्वरूपप्राप्तीचेनि प्रेमे। आपेआप संभ्रमे। मिळावया॥	९३
आतून मीलनाच्या मनोधर्माने। स्वरूपप्राप्तीच्या प्रेमाने। निजस्वरूपी त्वरेने। मिळावया॥	९३
With mind-concentration for union; love for soul-realization; soul form swiftly; to gain.	93
आकळलेनि योगें। मध्यमामध्यमार्गे। अग्निस्थानौनि निगे। ब्रह्मरंध्रा॥	९४
प्राप्त अभ्यासयोगे। सुषुम्नेच्या मध्यमामार्गे। अग्निचक्राहून निघे। ब्रह्मरंध्राकडे॥	९४
Gained with study; via Sushumana path; starts from Agni-Chakra; to Brahma-aperture.	94
तेथ अचेत चित्ताचा सांगातु। आहाचवाणा दिसे मांडतु। तेथ प्राणु गगनाआतु। संचरे का॥	९५
तेथ जड चेतन यांची संगत। वरवरची दिसे झाल्यागत। जेव्हा प्राण टाळूच्या आकाशात। संचरे का॥	९५
There union of body, soul; appears superficial; when vital force moves; into mouth-top space.	95

परी मनाचेनि स्थैर्ये धरिला। भक्तीच्या भावना भरला। योगबळें आवरला। सज्ज होउनी॥	९६
परी मनाचे स्थैर्याने बांधला। भक्तीच्या भावाने भरला। योगबळाने पूर्ण झाला। सज्ज होऊनिया॥	९६
Tied with mind steady; with devotion filled; by yoga-strength perfected; getting ready.	96
तो जडाजडाते विरवितु। भ्रूलतामाजी रचतु। जैसा घंटानाद लयस्थु। घंटेसीच होय॥	९७
तो जडा अजडाला विरवीत। भ्रुकुटीमध्ये संचरत। जैसा घंटानाद लयेस जाताना। घंटेतचि होये॥	९७
Dissolving mater, spirit; entering into eyebrow-joint; like fading of bell-sound; into bell itself.	97
कां झाकलिये घटीचा दिवा। नेणजे काय जाहला केव्हां। या रीती जो पांडवा। देह ठेवी॥	९८
किंवा झाकल्या घटातील दिवा। न कळे आहे का विझला केव्हा। याप्रमाणे जो पांडवा। देह ठेवी॥	९८
As lamp inside closed pot; not known if it existed, extinguished; so Pandava, who; leaves body.	98
तो केवळ परब्रह्म। जया परमपुरुष ऐसे नाम। ते माझे निजधाम। होऊनि ठाके॥	९९
तो केवळ परब्रह्म। जया परमपुरुष असे नाम। ते माझे निजधाम। तो होऊनि राहे॥	९९
He is only absolute Brahma; known as supreme Person; that is my home; he becomes.	99

यदक्षरं वेदविदो वदन्ति, विशन्ति यद्यतयो वीतरागाः।

यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति, तत्ते पदं संग्रहेण प्रवक्ष्ये॥ ११

वेदी जया अक्षर बोलताती, जातात ज्याच्यात यती विरागी।

जे इच्छुनी राहत ब्रह्मचारी, ते सांगतो संक्षिप्त शब्द आता॥ ११

What Veda-knower call indestructible; where yogi ascetics enter;

who observe celibacy willingly, that I will tell. 11

सकळां जाणणेयां जे लाणी। तिये जाणियेची जे खाणी। तयां ज्ञानियांचिये आयणी। जयाते अक्षर म्हणिये॥	१००
सकळ ज्ञानांचा जे अंत आणि। त्या ज्ञानाची जी खाणी। त्या ज्ञान्यांच्या बुद्धीतुनी। ज्यास अक्षर म्हणती॥	१००
Who are end of knowledge; mine of it; from savants' intellect; what is called indestructible.	100
चंडवातेही न मोडे। ते गगनचि की फुडे। वांचूनि जरी होईल मेहुडे। तरी उरेल कैचे॥	१०१
झंझावातानेही न मोडे। तेच गगनचि की खरे। एरवी जरी ते मेघ असते। तरी उरले असते कसे?	१०१
It is not swept by hurricane; it is real sky; else had it been cloud; would it have survived?	101
तेवि जाणणेया जे आकळिले। ते जाणवलेपणेचि उमाणले। मग नेणवेचि तयाते म्हणितले। अक्षर सहजे॥	१०२
तैसे ज्ञानाने जे आकळले। ते ज्ञानकाळातच कळले। म्हणोनि न कळले त्यास म्हटले। अक्षर सहजे॥	१०२
What is known by knowledge; known in its time; so unperceived; is called indestructible.	102
म्हणोनि वेदविद नर। म्हणती जयाते अक्षर। जे प्रकृतीसी पर। परमात्मरूप॥	१०३
म्हणोनि वेदपारंगत नर। म्हणती ज्यास अक्षर। जे प्रकृतीच्या पलीकडे। परमात्मरूप॥	१०३
By Veda-experts; what is called indestructible; which is beyond Nature; soul-form supreme.	103
आणि विषयांचे विष उलंडूनि। जे सर्वेद्रियां प्रायश्चित्त देऊनि। आहाति देहाच्या बैसोनि। झाडातळी॥	१०४
आणि विषयांचे विष उलंडूनि। जे सर्व इंद्रियांना प्रायश्चित्त देऊनि। आहेत देहाच्या बैसोनि। झाडातळी॥	१०४
Crossing object-poison; who give penance to all senses; are resting at body-; tree base.	104

- ते यापरी विरक्त। जयाची निरंतर वाट पाहात। निष्कामासि अभिप्रेत। सर्वदा जे॥ १०५
- ते याप्रमाणे विरक्त। ज्या वस्तूची निरंतर वाट पाहात। निष्कामास अभिप्रेत। सर्वदा जे॥ १०५
- So such ascetics; constantly wait for which object; desired by desire-free; forever. 105*
- जयाचिया आवडी। न गणिती ब्रह्मचर्याची साकडी। निष्ठुर होऊनि बापुडी। इंद्रिये करिती॥ १०६
- ज्याची होता येवढी आवड। न जुमानती ब्रह्मचर्याचे संकट। निष्ठूर होऊनि लाचार। इंद्रियांना करिती॥ १०६
- Due to its liking; they disregard bachelor-hood's dangers; mercilessly humble; senses. 106*
- ऐसे जे पद। दुर्लभ आणि अगाध। जयाचिये थडियेचि वेद। चुबुकळिले ठेले॥ १०७
- ऐसे जे पद। दुर्लभ आणि अगाध। ज्याच्या ऐलथडीलाच वेद। गटांगळ्या खात राहिले॥ १०७
- Such status; rare and unfathomable; at nearer banks of which Vedas; are taking dips. 107*
- ते ते पुरुष होती। जे यापरी लया जाती। तरी पार्था हेचि स्थिती। एक वेळ सांगो॥ १०८
- परब्रह्म ते पुरुष होती। जे यापरी परब्रह्मात लया जाती। तरी पार्था हीच स्थिती। पुन्हा सांगतो॥ १०८
- Those persons are Brahma; who dissolve in absolute Brahma; Partha, that state; I will repeat. 108*
- तेथे अर्जुने म्हणितले स्वामी। हेचि म्हणावया होतो पां मी। तव सहजे कृपा केली तुम्ही। तरी बोलिजो का जी॥ १०९
- तेव्हा अर्जुने म्हटले स्वामी। हेच म्हणत होतो बघा मी। तव सहज कृपा केली तुम्ही। तरी बोलावे की जी॥ १०९
- Arjuna said Swami; I was just saying this; then you casually blessed; so please tell it. 109*
- परि बोलावे ते अति सोहोपे। तेथे म्हणितले त्रिभुवनदीपे। तुज काय नेणो संक्षेपे। सांगेन ऐक॥ ११०
- परी बोलावे ते अति सोपे। तेव्हा म्हटले त्रिभुवनदीपे। तुला काय नाही कळले ते संक्षेपे। सांगेन ऐक॥ ११०
- But let it be simple; then Krishna said; what is unknown to you I will briefly tell; listen. 110*
- तरी मना या बाहेरिलीकडे। यावयाची साविया सवे मोडे। हे हृदयाचिया डोही बुडे। तैसे कीजे॥ १११
- तरी मनाची या बाहेरिलीकडे। यावयाची मुळची सवय मोडे। हे हृदयाच्या डोही बुडे। तैसे करी॥ १११
- Mind's outward; going habit will be curbed; it will dive in heart-pool; make it likewise. 111*
- सर्वद्वाराणि संयम्य, मनो हृदि निरुध्य च। मूर्ध्न्याधायाम्नः प्राणम्, आस्थितो योगधारणाम्॥ १२**
- सर्व द्वारे निरोधूनि, हृदयी मन कोंडुनी। मुर्ध्नीत स्थापुनी प्राण, स्थिरावी योगधारणे॥ १२**
- Closing all gates, confining mind in heart; fixing vital-force in brain-void, firming in yoga. 12**
- परी हे तरीच घडे। जरी संयमाची अखंडे। सर्वद्वारी कवाडे। कळासती॥ ११२
- परी हे तरीच घडणे। जर संयमाची अखंडपणे। सर्व इंद्रियद्वारांवरची कवाडे। मिटविली जाती॥ ११२
- But this will only happen; if continuously restraint's; shutters of sense-doors; are closed. 112*
- तरी सहजे मन कोंडले। हृदयीचि असेल उगले। जैसे करचरणी मोडले। परिवरु न संडी॥ ११३
- तर सहजे मन कोंडले। हृदयीच असेल उगे बैसले। जैसे हातपाय मोडलेले। परिवारा न सोडी॥ ११३
- Mind confined; will sit quietly in heart; as one with limbs fractured; leaves not family. 113*
- तैसे चित्त राहिलिया पांडवा। प्राणांचा प्रणवुचि करावा। मग अनुवृत्तिपंथें आणावा। मूर्ध्निवरी॥ ११४
- तैसे चित्त राहिल्यावरी पांडवा। हंसध्वनीला उँकार जोडावा। मग सुषुम्नामार्गे आणावा। बह्मरंध्री॥ ११४
- With such mind; vital force into Aum sound be turned; brought via Sushumna; to brain-void. 114*

तेथ आकाशी मिळे न मिळे। तैसा धरावा धारणाबळे। जंव मात्रात्रय मावळे। अर्धबिंबी॥	११५
तेथ आकाशी मिळे न मिळे। तैसा धरावा धारणाबळे। जेव्हा मात्रात्रय (अउम) मावळे। (ँ)अर्धबिंबी॥	११५
It may not join void; by concentration be held; till tri-letters of Aum merge; in half-point*.	115
तंववरी तो समीरु। निराळी कीजे स्थिरु। मग लग्नी जेवी उँकारु। बिंबीचि विलसे॥	११६
तोवरी तो प्राण। आकाशी करावा स्थिर। मग मीलनात जैसा उँकार। बिंदूमध्येच विलसे॥	११६
Till then vital force; be steadied in void; as Aum sound on merger; in half-point shines.	116
<p>ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म, व्याहरन्मामनुस्मरन्। यः प्रयाति त्यजन्देहं, स याति परमां गतिम्॥ १३</p> <p>ॐ एकाक्षर हे ब्रह्म, उच्चारी स्मरुनी मज । जो जातो त्यागुनी देहा, पावतो तो परंगती॥ १३</p> <p>Uttering Aum, uni-word Brahma, thinking of me; who gains goal on casting body. 13</p>	
तैसे उँ हे स्मरो सरे। आणि तेथेचि प्राणु पुरे। मग प्रणवांती उरे। पूर्णघन जे॥	११७
तैसे उँ हे स्मरणे सरे। आणि तेथेचि प्राण म्हणे पुरे। मग प्रणवाचे अंती उरे। पूर्णब्रह्म जे॥	११७
As Aum-utterance ceases; vital force says enough; at Aum's end remains; complete Brahma.	117
म्हणोनि प्रणवैकनाम। हे एकाक्षर ब्रह्म। जो माझे स्वरूप परम। स्मरतसांता॥	११८
म्हणोनि प्रणव हे एक नाम। हे एकाक्षर ब्रह्म। जो माझे स्वरूप परम। स्मरतसे अंता॥	११८
Aum is one name; one word Brahma; which is my soul form supreme; at end he remembers.	118
यापरी त्यजी देहाते। तो त्रिशुद्धी पावे मातें। जया पावण्या परौते। आणिक पावणे नाही॥	११९
यापरी त्यजी देहाला। तो खरोखरी पावे मजला। ज्याला या पावण्यापलीकडे। आणिक पावणे नाही॥	११९
Discarding body; he gains me; for who beyond this achievement; there is nothing gain.	119
येथ अर्जुना जरी विपाये। तुझ्या जीवी हन ऐसे जाये। ना हे स्मरण मग होये। कायसयावरी अंती॥	१२०
येथ अर्जुना जरी कदाचित। तुझ्या मनी आणि असे वाटत। नाही हे स्मरणे होत। काही कारणे अंती॥	१२०
If by chance; your mind thinks; this remembrance isn't feasible; due to some reason at end.	120
इंद्रिया अनुघडु पडलिया। जीविताचे सुख बुडालिया। आंतुबाहेरी उघडलिया। मृत्युचिन्हे॥	१२१
इंद्रिये अघटितात पडता। जगण्याचे सुख बुडू पाहता। आतबाहेर उघड दिसता। मृत्युलक्षणे॥	१२१
As inactive become senses; life's pleasure ends; in-out become obvious; death-signs.	121
ते वेळी बैसावेची कवणे। मग कवण निरोधी करणे। तेथ काह्याचेनि अंतःकरणे। प्रणव स्मरावा॥	१२२
त्या वेळी बसवेल कोणा। मग कोण निरोधी इंद्रियांना। तेथ कैसा काय अंतःकरणाने। प्रणव स्मरावा?	१२२
That time who will sit; and restrain senses; there how from heart; to remember Aum?	122
तरि अगा ऐसिया ध्वनी। झणे थारा देशी हो मनी। पै नित्य सेविला मी निदानी। सेवकु होय॥	१२३
तरी अगा अशा संशयासी। कदाचित थारा देशी हो मानसी। परी नित्य सेविलेला मी अंतकाळी। सेवक होय॥	१२३
This doubt; you may have; but at death-time, I being ever served; will become a servant.	123
<p>अनन्यचेताः सततं, यो मां स्मरति नित्यशः। तस्याहं सुलभः पार्थ, नित्ययुक्तस्य योगिनः॥ १४</p> <p>सदा अनन्य चित्ताने, जो मला स्मरतो सदा । त्याला सुलभ मी पार्था, नित्ययुक्तास योगिया॥ १४</p> <p>With singular mind who remembers me; I am easily available to that ever united yogi. 14</p>	

मामुपेत्य पुनर्जन्म, दुःखालयमशाश्वतम्। नाप्नुवन्ति महात्मानः, संसिद्धिं परमां गताः॥	१५
मी मिळता पुनर्जन्म, दुःखालय अशाश्वत। न मिळती महात्म्यास, परंसिद्धीस जो गत॥	१५
On gaining me, rebirth, impermanent sorrow-place; not gained by perfected great soul.	15

जे विषयांसि तीळांजळी देऊनि। प्रवृत्तीवरी निगड वाऊनि। मातें हृदयी सूनि। भोगिताती॥	१२४
जे विषयांसि तिलांजली देऊनि। प्रवृत्तीला बेडी घालूनि। मजला हृदयी ठेऊनि। भोगताती॥	१२४
Who surrendering objects; fettering tendencies; holding me in heart; do experience.	124
परि भोगितया नाराणुका। भेटणे नाही क्षुधादिकां। तेथ चक्षुरादि रंकां। कवण पाडू॥	१२५
परी भोगताना नाही समाधान। लागणे नाही भूकतहान। तेथ नेत्रादी बापड्यांना। कोण विचारी आता?	१२५
But while experiencing, no satisfaction; no hunger-thirst; there for eyes poor; who will care?	125
ऐसे निरंतर एकवटले। जे अंतःकरणी मजसी लिगटले। मीच होऊनि आटले। उपासिती॥	१२६
ऐसे निरंतर एकरूप झाले। जे अंतःकरणी मजशी जडले। मीच होऊनि माझ्यात आटले। उपासिती॥	१२६
So they ever united; from heart with me connected; into me being merged; worship.	126
त्यां देहावसान जें पावे। तें तिहीं मातें स्मरावे। मग म्यां जरी पावावे। तरि उपास्ति ते कायसी॥	१२७
त्यांना मरण जेव्हा पावे। तेव्हाही त्यांनी मला स्मरावे। मग मी जरी पावावे। तरी मग उपासना ती कशासाठी?	१२७
If they confront death; then to remember me; then I am to grace; then what for is worship?	127
पैं रंकु एक आडलेपणे। काकुळती अंती धावा गा धावा म्हणे। तरि त्याचिये ग्लानी धावणे। काय न घडे मज॥	१२८
दीन एक संकटी अडल्याने। काकुळतीने अंती धावा गा धावा म्हणे। तरी त्याचे दुःखात धावणे। काय न घडे मज?	१२८
If an endangered miserable; for help earnestly calls me; so rush in his distress; won't I?	128
आणि भक्तांही तेचि दशा। तरी भक्तीचा सोसु कायसा। म्हणऊनि हा ध्वनी ऐसा। न वाखाणावा॥	१२९
आणि भक्तांचीही तीच दशा होता। तर भक्तीचा हव्यास कशाकरिता। म्हणूनि हा संशय आता। न ठेवावा मनी॥	१२९
If of devotees, this is fate; then for devotion why crave; now this doubt; in mind don't have.	129
तिहीं जे वेळी मी स्मरावा। ते वेळी स्मरला की पावावा। तो आभारुही जीवा। साहवेचि ना॥	१३०
त्यांनी ज्या वेळी मला स्मरावा। त्या वेळी स्मरला की पावावा। तो भारही माझे जीवा। सोसवेचि ना॥	१३०
When they remember me; then I am to bless; even that burden my soul; can't bear.	130
ते ऋणवैपण देखोनि आंगी। मी आपुलियाची उत्तीर्णत्वालागी। भक्तांचिया तनुत्यागीं। परिचर्या करी॥	१३१
ते कर्जबाजारीपण देखोनि अंगी। मी आपल्याच कर्जमुक्तीलागी। भक्तांची तनुत्यागाचे वेळी। सेवा करी॥	१३१
Seeing that bankruptcy; I to get freed from my debt; at devotees' death-time; I serve them.	131
देहवैकल्याचा वारा। झणें लागेल या सुकुमारा। म्हणोनि आत्मबोधाचा पांजिरा। सूयें तयाते॥	१३२
देहविकलतेचा वारा। न जाणो लागेल या सुकुमारा। म्हणोनि आत्मबोधाचा पिंजरा। त्यात ठेवी तया॥	१३२
Disability's wind; may affect that tender soul; so in soul-realization cell; I keep him.	132
वरि आपुलिया स्मरणाची उवाइली। हीं व ऐसी करी साउली। ऐसेनि नित्यबुद्धि संचली। मी आणी तयाते॥	१३३
वरूनि आपल्या स्मरणाची विस्तारलेली। शीतल अशी करी सावली। अशाने नित्यबुद्धी दृढावलेली। मी आणी तया॥	१३३
With my remembrance' extended; cool shade created; intellect constantly firm; I give him.	133

म्हणोनि देहांतीचे सांकडे। माझिया कहींचि न पडे। मी आपुलियाते आपुलीकडे। सुखेचि आणी॥	१३४
म्हणोनि देहांतीचे साकडे। माझ्यांना कधीही न पडे। मी आपल्या भक्ताला आपल्याकडे। सुखाने आणी॥	१३४
So death-time danger; my devotees never have; my devotee to me; I bring happily.	134
वरचील देहाची गंवसणी फेडूनी। आहाच अहंकाराचे रज झाडुनी। शुद्ध वासना निवडुनी। आपणपां मेळवी॥	१३५
वरची देहाची खोळ फेडुनी। व्यर्थच्या अहंकाराची धूळ झाडुनी। वासना शुद्ध करुनी। आपल्यात मिळवी॥	१३५
Outer body-shell removing; ego dust sweeping; passion purifying; I unite him with me.	135
आणि भक्तां तरी देहीं। विशेष एकवंकीचा ठाव नाही। म्हणऊनि अवेरु करिता काही। वियोगु ऐसा न वाटे॥	१३६
आणि भक्तांना तरी देही। विशेष एकरूपता माहीत नाही। म्हणूनि त्याग करताना काही। वियोग ऐसा न वाटे॥	१३६
Embodied devotees; are unaware of special unity; while discarding body; don't feel separation.	136
नातरी देहांतीचि मियां यावे। मग आपणयाते न्यावे। हेही नाही स्वभावे। जे आधीचि मज मीनले॥	१३७
नातरी देहांतीच मी यावे। मग आपल्या भक्तासी न्यावे। हेही नाही, सहजे। जे आधीच मजशी मिळाले होते॥	१३७
I am to come at death-time; take away devotees; it is not so; they were already united.	137
येरी शरीराचां या सलिलीं। असतेपण हेचि साउली। वांचूनि चंद्रिका ते ठेली। चंद्रीच आहे॥	१३८
एरवी शरीररूपी या जळी। जीवचेतना हीच सावली। बाकी चांदणे दिसे पृथ्वीवरी तरी। ते चंद्रातचि आहे॥	१३८
In this body-water; being's spirit is shadow; as moonlight visible on earth; exists in moon.	138
ऐसे जे नित्ययुक्त। त्यासि सुलभ मी सतत। म्हणऊनि देहांतीं निश्चित। मीचि होती॥	१३९
ऐसे जे नित्ययुक्त। त्यांना सुलभ मी सतत। म्हणूनि देहान्ती निश्चित। मीच होती॥	१३९
To those ever united; I am ever present easily; so at death time certainly; they become I.	139
मग क्लेशतरुची वाडी। जे तापत्रयाग्नीची सगडी। जे मृत्युकाकासि कुरोंडी। सांडिली आहे॥	१४०
मग क्लेशवृक्षांची वाडी। जी तिन्हीतापाग्नीची शोगडी। जी मृत्यु कावळ्यासि बळी। टाकिली आहे॥	१४०
Garden of hardship-trees; which is tri-affliction fire's hearth; to death-crow, offerings; thrown.	140
जे दैन्याचे दुभते। जे महाभयाते वाढविते। जे सकळ दुःखाचे पुरते। भांडवल॥	१४१
जे दैन्याचे दुभते। जे महाभयाला वाढविते। जे सकळ दुःखाचे पुरते। भांडवल॥	१४१
Which is misery's originator; great fear's enhancer; and all sorrows' sufficient; capital.	141
जे दुर्मतीचे मूळ। जे कुकर्माचे फळ। जे व्यामोहाचे केवळ। स्वरूपचि॥	१४२
जे दुर्बुद्धीचे मूळ। जे विकाराचे फळ। जे अविवेकाचे केवळ। स्वरूपचि॥	१४२
Which is evil-intellect's root; mind-fault's fruit; and indiscretion's only; form.	142
जे संसाराचे बैसणे। जे विकाराचे उद्याने। जे सकळ रोगांचे भाणे। वाढिले आहे॥	१४३
जे संसाराची बैठक। जे विकाराची बाग। जे सकळ रोगाचे ताट। वाढिले आहे॥	१४३
Which is worldly-life's base; mind-fault's garden; and platter of all diseases; presented.	143
जे काळाचा खिचउशिटा। जे आशेचा आंगवठा। जन्ममरणाचा वोलिंवटा। स्वभावे जे॥	१४४
जे काळाची खिचडी उष्टी। जे आशेची केवळ मूर्ती। जन्ममरणाची वाट वाहती। स्वाभाविक जी॥	१४४
Which is leftover food of death; perfect idol of hope; and birth-death's flowing path; natural.	144

जे भुलीचे भरिव। जे विकल्पाचे वोतिंव। किंबहुना पेव। विचवांचे।।	१४५
जे भ्रमाचे भरीव। जे विकल्पाची मूर्ती ओतीव। किंबहुना पेव। विंचवांचे।।	१४५
Which is delusion's solid statue; doubt-idol a cast; and infested pit; of scorpions.	145
जे व्याघ्राचे क्षेत्र। जे पण्यांगनेचे मैत्र। जे विषयविज्ञानयंत्र। सुपूजित।।	१४६
जे व्याघ्राचे क्षेत्र। जे वारांगनेचे मैत्र। जे विषय अनुभवाचे यंत्र। सुपूजित।।	१४६
Which is tiger's territory; prostitute's friend; object-experience's machine; well worshiped.	146
जे लावेचा कळवळा। निवालिया विषोदकाचा गळाळा। जे विश्वासु आंगवळा। संवचोराचा।।	१४७
जे डाकिणीचा कळवळा। निवलेल्या विषाचा घोट गळ्यातला। जो विश्वास मिळालेला। सावचोराचा।।	१४७
Which is witch's empathy; poisonous drink's sip; and gained belief; of suave thief.	147
जे कोढियाचे खेव। जे काळसर्पाचे मार्दव। गोरियेचे स्वभाव। गायन जे।।	१४८
जे कुष्ठरोग्याचे आलिंगन। जे काळसर्पाचे मृदुपण। पारध्याचे स्वाभाविक। गायन जे।।	१४८
Which is leper's embrace; deadly serpent's softness; and hunter's natural; singing.	148
जे वैरियाचा पाहुणेरु। जे दुर्जनाचा आदरु। हे असो जे सागरु। अनर्थाचा।।	१४९
जे वैय्याचा पाहुणचार। जे दुर्जनाचा आदरसत्कार। हे असो जे सागर। अनर्थाचा।।	१४९
Which is foe's hospitality; evil-doer's felicitation; and ocean; of disaster.	149
जे स्वप्नीं देखिले स्वप्न। जे मृगजळें सासिन्नले वन। जे धूम्रजांचे गगन। ओतले आहे।।	१५०
जे स्वप्नात पाहिलेले स्वप्न। जे मृगजळात तरारलेले वन। जे धूम्रकणांचे गगन। घडलेले आहे।।	१५०
Which is dream in dream; forest flourished in mirage; sky of smoke-particles; constructed.	150
ऐसे जे हे शरीर। ते ते न पवतीचि पुढती नर। जे होऊनि ठेले अपार। स्वरूप माझे।।	१५१
ऐसे जे हे शरीर। न पावती पुन्हा ते नर। जे होऊनि राहिले अपार। स्वरूप माझे।।	१५१
That such a body; is never gained again by men; who boundlessly remained; as my soul-form.	151
आब्रह्मभुवनाल्लोकाः, पुनरावर्तिनोऽर्जुन। मामुपेत्य तु कौन्तेय, पुनर्जन्म न विद्यते।।	१६
ब्रह्मलोकातल्यांनाही, जन्म आहेच अर्जुना। मला मिळूनि कौंतेया, पुनर्जन्म न राहती।।	१६
Brahmaloka dwellers too have rebirth; on gaining me, Arjuna, there's no rebirth.	16
एहवी ब्रह्मपणाचिये भडसे। चुकतीचि पुनरावृत्तीचे वळसे। परि निवटलियांचे जैसे। पोट न दुखे।।	१५२
एरवी ब्रह्मपदाच्याही प्राप्तीसरसे। चुकतीच पुनर्जन्माचे वळसे। परी मेलेल्याचे जैसे। पोट न दुखे।।	१५२
On gaining Brahma-status; unavoidable are rebirth-cycles; as dead has no pain; of stomach.	152
नातरी चेइलियानंतरे। न बुडिजे स्वप्नींचेनि महापूरे। तेवी मातें पावले ते संसारे। लिंपतीचि ना।।	१५३
किंवा जागल्यानंतररे। न बुडावे स्वप्नांच्या महापूरे। तैसे मला पावले ते संसारे। लिंपतीचि ना।।	१५३
On awakening; no drowning in dream-flood; those gaining me by worldly life; aren't tainted.	153
एहवी जगदाकाराचे सिरे। जे चिरस्थायीयांचे धुरे। ब्रह्मभुवन गा चवरे। लोकाचळाचे।।	१५४
एरवी जगदाकाराचे शिरोभाग। जे अविनाशींचे अग्रभाग। ब्रह्मभुवन गा शिखर। ब्रह्मलोकाचे।।	१५४
Else cosmos' climax; indestructible head; Brahma-palace is apex; of Brahmaloaka.	154

जिये गांवीचा पहारु दिवोवरी। एका अमरेंद्राचे आयुष्य न धरी। विळोनि पांती उठी एकसिरी। चवदाजणांची॥	१५५
ज्या गावी दिवसाच्या प्रहराला। एका इंद्राचे आयुष्य न पुरे त्याला। पंक्ती उठे एका दिवसाला। चौदा इंद्रांची॥	१५५
For quarter-day of that city; Indr's life is insufficient; as squeezed in a day; are fourteen Indrs.	155

सहस्रयुगपर्यन्तम्, अहर्यद्ब्रह्मणो विदुः। रात्रिं युगसहस्रान्तां, तेऽहोरात्रविदो जनाः॥ १७

सहस्रयुगपर्यंत, ब्रह्माचा दिन जाणती। रात्री युगसहस्रांची, ते दिनरात्र जाणते॥ १७

Knower of Brahmadeva's day* of one thousand ages; and similar night, are day-night knower.17

जें चौकडिया सहस्र जाये। तें ठायेठावो विळुचि होये। आणि तैसेंचि सहस्रें भरिये पाहे। रात्री जेथ ॥	१५६
जेव्हा चौयुगचौकड्या सहस्र जाय। तेव्हा ब्रह्माचा दिन होय। आणि तैसेच सहस्र भरती पहा। रात्री जेथे॥	१५६
When thousand groups of four ages laps; it is Brahmadeva's day; similar thousands; are nights.	156
येवढे अहोरात्र जेथिंचे। तेणें न लोटती जे भाग्याचे। देखती ते स्वर्गीचे। चिरंजीव॥	१५७
एवढे अहोरात्र जेथिंचे। त्यात न मरती जे भाग्याचे। देखती हे दिवसरात्र, ते स्वर्गाचे। चिरंजीव॥	१५७
In such day-night; those lucky undying; viewing day-night, are heaven's; immortals.	157
येरां सुरगणाची नवाई। वेशेष सांगावी येथ काई। मुदला इंद्राचीचि दशा पाही। जे दिहाचे चौदा॥	१५८
इतर देवगणांची नवाई। विशेष सांगावी येथ काई। मुख्य इंद्राचीचि दशा पाही। जे दिवसाचे चौदा॥	१५८
Rest deity's novelty; what to speak of specialty; see Indr's fate; who are fourteen in one day.	158
परि ब्रह्मयाचियाहि आठां प्रहरांते। आपुलियां डोळां देखते। आहाति गा तयांते। अहोरात्रविद म्हणिपे॥	१५९
परी ब्रह्माचे आठही प्रहर। आपल्या डोळ्यांनी पाहत। जे आहेत गा त्यांना। अहोरात्र जाणते म्हणती॥	१५९
But Brahmadeva's day; seeing with eyes; who are, they; are known as day-night knower.	159

अव्यक्ताद्व्यक्तयः सर्वाः, प्रभवन्त्यहरागमे। रात्र्यागमे प्रलीयन्ते, तत्रैवाव्यक्तसंज्ञके॥ १८

अव्यक्तांतूनि ते व्यक्त, सर्व होती दिनोदयी। रात्र येता लया जाती, अव्यक्ताआत तेथचि॥ १८

From un-manifest emerge manifestations at dawn; at night dissolve in same un-manifest. 18

भूतग्रामः स एवायं, भूत्वा भूत्वा प्रलीयते। रात्र्यागमेऽवशः पार्थ, प्रभवत्यहरागमे॥ १९

भूतगण पुन्हा तोच, जन्मे नाशे पुनःपुन्हा। रात्र येता अनिच्छेने, जन्म घेतो दिनोदयी॥ १९

Same being-groups emerge, dissolve again; at night unwillingly to re-emerge at dawn. 19

तिये ब्रह्मभुवनी दिवसे पाहे। ते वेळी गणना केंही न समाये। ऐसे अव्यक्ताचे होये। व्यक्त विश्व॥	१६०
त्या ब्रह्मभुवनी दिवस उगवे। ते वेळी गणना कुठे न समाये। ऐसे अव्यक्ताचे होये। व्यक्त विश्व॥	१६०
As Brahmadeva's day dawns; that time innumerably; un-manifest becomes; manifest cosmos.	160
पुढती दिहाची चौपाहारी फिटे। आणि हा आकारसमुद्र आटे। पाठी तैसाचि मग पाहांटे। भरो लागे॥	१६१
पुढे दिवसाचे चौप्रहर फिटे। आणि हा आकारसमुद्र आटे। त्यानंतर तैसाच मग पहाटे। भरो लागे॥	१६१
As Brahmadeva's day ends; and this form-ocean dries; then at dawn it; reappears.	161
शारदीयेचिये प्रवेशी। अभ्रे जिरती आकाशीं। मग ग्रीष्मांती जैशी। निगती पुढती॥	१६२
शरद्व्रतूच्या प्रवेशी। अभ्रे जिरती आकाशी। मग ग्रीष्माच्या अंती जैशी। निघती पुन्हा॥	१६२
As on autumn's advent; in sky clouds melt; then at end of summer; reappear.	162

- तैशी ब्रह्मदिनाचिये आदी। हे भूतसृष्टीची मांदी। मिळे जव सहस्रावधी। निमित्त पुरे॥ १६३
- तैसी ब्रह्मदिनाच्या प्रारंभाला। हा भूतसृष्टीचा पसारा। उपजत राहे जोवर चौकड्या सहस्रा। संपत नाही॥ १६३
- At Brahmadeva's day's dawn; expanse of beings; emerges till thousand age-groups; don't end.* 163
- पाठी रात्रीचा अवसरु होये। आणि विश्व अव्यक्तीं लया जाये। तोही युगसहस्र मोटका पाहे। आणि तैसेचि रचे॥ १६४
- पुन्हा रात्रीची वेळ होये। आणि विश्व अव्यक्ती लया जाये। तोही युगसहस्रायेवढाच पाहे। आणि तैसाचि रचे॥ १६४
- At night; cosmic expanse dissolves in un-manifest; equal to thousand age-groups; similarly.* 164
- हे सांगावया काय उपपत्ती। जे जगाचा प्रळयो आणि संभूती। इये ब्रह्मभुवनीचिया होती। अहोरात्रामाजी॥ १६५
- हे सांगावया काय कारणे। जे जगाचे प्रळय आणि जन्मणे। या ब्रह्मभुवनाच्या होणे। अहोरात्रीमध्ये॥ १६५
- Reason for my telling; is birth, death of cosmos; it happens during Brahmadeva's; day and night.* 165
- कैसे थोरिवेचे मान पाहे पां। तो सृष्टिबीजाचा साटोपा। परि पुनरावृत्तीचिया मापा। शीग जाहला॥ १६६
- कैसे महानतेचे माप बा। ब्रह्मा सृष्टीबीजाचा साठोबा। परी पुनर्जन्माच्या मापा। लागू झाला॥ १६६
- See greatness' measure; he is cosmos-seed storage; but becomes measure; of repetitions.* 166
- एन्हवी त्रैलोक्य हे धनुर्धरा। तिये गांवींचा गा पसारा। तो हा दिनोदयी एकसरा। मांडत असे॥ १६७
- एरवी त्रैलोक्य हे धनुर्धरा। त्या गांवींचा पसारा। तो हा दिन उदयताच एकसरा। मांडत असे॥ १६७
- Else this tri-world, Dhanurdhara; is that city's expanse; and at dawn of each day; it's displayed.* 167
- पाठी रात्रीचा समो पावे। आणि अपैसाचि साठवे। म्हणिये जेथिंचे तेथ स्वभावे। साम्यासि ये॥ १६८
- मग रात्रीचा समय पावे। आणि आपोआपच साठवे। म्हणजे जेथिंचे तेथ स्वभावे। साम्यासि ये॥ १६८
- Then at nightfall; it is stored automatically; then there naturally; comes state of equanimity.* 168
- जैसे वृक्षपण बीजासि आले। कीं मेघ हे गगन जाहाले। तैसे अनेकत्व जेथ सामावले। ते साम्य म्हणिये॥ १६९
- जैसे वृक्षपण बीजात आले। किंवा मेघ हे गगन झाले। तैसे अनेकत्व जेथ सामावले। ते साम्य म्हणा॥ १६९
- As tree-ness is stored in seed; or clouds become sky; so integrated multiplicity; is equanimity.* 169
- परस्तस्मात्तु भावोऽन्यो, ऽव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः। यः स सर्वेषु भूतेषु, नश्यत्सु न विनश्यति॥ २०**
- पार त्याच्या दुजे तत्त्व, अव्यक्ताहूनही जुने। जे ते तत्त्व भूते सर्व, नाशताही न नाशते॥ २०**
- Other ancient principle beyond un-manifest; which doesn't perish even if all beings perish. 20**
- तेथ सम विषम न दिसे काही। म्हणोनि भूते हे भाष नाही। जेवि दूधचि जाहालिया दही। नामरूप जाय॥ १७०
- तेथ सम विषम न दिसे काही। म्हणोनि भूते ही भाषा नाही। जैसे दूधचि झाल्यावर दही। नामरूप जाय॥ १७०
- Similarity-dissimilarity is unseen; beings vanish; as milk becomes curd; name-form vanish.* 170
- तेवि आकारलोपासरिसे। जगाचे जगपण भ्रंशे। परि जेथे जाहाले ते जैसे। तैसेचि असे॥ १७१
- तैसे आकारलोपासरिसे। जगाचे जगपण नाशे। परी ज्यापासून झाले ते तत्त्व। जैसेच्या तैसे असे॥ १७१
- As forms disappear; worldliness perishes; but principle bearing world; is unchanged.* 171
- तै तया नांव सहज अव्यक्त। आणि आकारावेळी तेंचि व्यक्त। हे एकास्तव एक सूचित। एन्हवी दोनी नाही॥ १७२
- तेव्हा तया नाव सहज अव्यक्त। आणि आकारावेळी तेच व्यक्त। हे एकामुळे दुसरे सूचित। एरवी दोन्ही नाही॥ १७२
- That is un-manifest's name; manifesting with forms; indicated by each other; both don't exist.* 172

जैसे आटलिया रुपे। आटलेपण ते खोटी म्हणिणे। पुढती तो घनाकार हारपे। जे वेळी अळंकार होती।।	१७३
जैसे आटविता अलंकार। आटलेल्यास त्या नाव लगड। पुन्हा तो जाय घनाकार। ज्या वेळी अलंकार होती।।	१७३
If ornament is melted; its name is golden piece; when its solid form vanishes; it is ornament.	173
इये दोन्ही जैसी होणी। एकी साक्षिभूत सुवर्णी। तैसी व्यक्ताव्यक्ताची कडसणी। वस्तूच्यां ठायी।।	१७४
या दोघांचे जैसे होणे। एकास साक्षिभूत सुवर्णाने। तैसा व्यक्त अव्यक्ताचा विचार करणे। ब्रह्मवस्तूच्या ठायी।।	१७४
For both these forms; gold is witness; so manifest, un-manifest be thought of; with Brahma.	174
ते तरी व्यक्त ना अव्यक्त। नित्य ना नाशवंत। या दोन्ही भावाअतीत। अनादिसिद्ध।।	१७५
ते तरी व्यक्त ना अव्यक्त। नित्य ना नाशवंत। या दोन्ही भावाच्या अतीत। अनादिसिद्ध।।	१७५
Not manifest or un-manifest; perishable or constant; it is beyond both states; eternally perfect.	175
जे हे विश्वचि होऊनि असे। परी विश्वपण नासिलेनि न नासे। अक्षरे पुसिल्या न पुसे। अर्थु जैसा।।	१७६
जे हे विश्वचि होऊनि असे। परी विश्वपण नासल्याने न नासे। अक्षरे पुसिल्याने न पुसे। अर्थ जैसा।।	१७६
Existing as cosmos; it isn't perished if cosmos perishes; by erasing letters, isn't lost; meaning.	176
पाहे पां तरंग होत जात। परि तेथ उदक ते अखंड असत। तेवी भूतभावीं नाशिवंत। अविनाश जे।।	१७७
पहा बरे तरंग तरी होत जात। परी तेथ उदक ते अखंड असत। तैसे भूतांचे आकार नाशवंत। अविनाशी जे।।	१७७
Though waves rise, fall; water is continuous; though being's forms perish; it is imperishable.	177
नातरी आटतिये अळंकारीं। नाटते कनक असे जयापरी। तेवी मरतिये जीवाकारी। अमर जे आहे।।	१७८
नातरी आटत्या अळंकारी। न आटते सोने असे जशापरी। तैसे मरणाच्या जीवाच्या आकारी। अमर जे आहे।।	१७८
Though ornaments r melted; gold remains un-melted; in forms of mortal being; it is immortal.	178

अव्यक्तोऽक्षर इत्युक्तः, तमाहुः परमां गतिम्। यत् प्राप्य न निवर्तन्ते, तद्धाम परमं मम।। २१

अक्षर नाम अव्यक्ता, त्यास म्हणा परं गती। जे मिळता नसे जन्म, ते धाम परमं मम।। २१

Indestructible un-manifest is supreme goal; having no birth, that is my supreme home. 21

पुरुषः स परः पार्थ, भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया। यस्यान्तःस्थानि भूतानि, येन सर्वमिदं ततम्।। २२

पुरुष तो परं पार्था, अनन्य भक्तिने मिळे। ज्याच्यात सर्वही भूते, ज्याच्याने सर्व व्याप्त हे।। २२

Supreme Person is attained by exclusive devotion; all beings r in it, it is omnipresent. 22

जयाते अव्यक्त म्हणो ये कोडे। म्हणतां स्तुति हे ऐसे नावडे। जे मना बुद्धी ना सापडे। म्हणऊनिया।।	१७९
ज्याला अव्यक्त म्हणो ये कोडे। म्हणता स्तुती ही ऐशी न आवडे। जे मनबुद्धीसी न सापडे। म्हणूनिया।।	१७९
Un-manifest is riddle; calling as praise not liked; which is untraceable by mind-intellect; so it is.	179
आणि आकारा आलिया जयाचे। निराकारपण न वचे। आकारलोपे न विसंचे। नित्यता गा।।	१८०
आणि आकारा आल्यामुळे ज्याचे। निराकारपण न जाये, तैसे। आकार लोपता न ढळे। नित्यता गा।।	१८०
Due to its forms; isn't lost its formlessness; as on loss of form isn't lost its; constant-ness.	180
म्हणोनि अक्षर जें म्हणिजे। तेवींचि म्हणता बोधुही उपजे। जयापरौता पैसु न देखिजे। या नाम परमगती।।	१८१
म्हणोनि अक्षर जे म्हणिजे। तैसेच म्हणताना बोधही उपजे। ज्यापलीकडे मार्ग न दिसे। याला नाम परमगती।।	१८१
Calling indestructible; reveals its knowledge; beyond which path isn't seen; it is supreme goal.	181

पै आघवा इहीं देहपुरीं। आहे निजेलेयाचे परी। जे व्यापारु करवी ना करी। म्हणऊनियां॥	१८२
अहो अवघ्या या देहपुरी। आहे निजलेल्याचे परी। जे व्यापार करवी ना करी। म्हणूनिया॥	१८२
In this entire body-city; it is asleep; which doesn't do business or causes to do it; that is why.	182
एन्हवीं जे शरीरचेष्टा। त्यांमाजी एकही न ठके गा सुभटा। दाहीं इंद्रियांचिया वाटा। वाहतचि आहाती॥	१८३
एरवी जी शरीरक्रिया। त्यांपैकी एकही न थांबे गा धनंजया। दाही वाटा इंद्रियांचिया। वाहतचि असती॥	१८३
Of these body-functions; none ever stops; ten senses' paths; flow continuously.	183
उकलूं विषयांचा पेटा। होत मनाचां चोहटां। तो सुखदुःखाचा राजवांटा। भीतराहि पावे॥	१८४
मांडूनि विषयांचा बाजार। तेथ मनाच्या राजरस्त्यावर। तो सुखदुःखाचा करभार। आत जीवही पावे॥	१८४
Arraying object-market; on mind's common place; pain-joy's royal share; is received by soul.	184
परि रावो पहुडलिया सुखें। जैसा देशींचा व्यापारु न ठके। प्रजा आपुलालेनि अभिलाखें। करितचि असती॥	१८५
परी राजा पहुडलिया सुखे। जैसा देशाचा व्यापार न थांबे। प्रजा आपापल्या हिशेबे। करीतचि असे॥	१८५
King's happy rest; doesn't stop country's business; on their own citizens; continue acting.	185
तैसें बुद्धीचें हन जाणणें। कां मनाचें घेणें देणें। इंद्रियांचें करणें। स्फुरण वायूचें॥	१८६
तैसे बुद्धीचे आणि जाणणे। किंवा मनाचे घेणे देणे। इंद्रियांचे क्रिया करणे। स्फुरण वायूचे॥	१८६
So is intellect's knowledge; or mind's business; senses' function; or air's inspiration.	186
हे देहक्रिया आघवी। न करवितां होय बरवी। जैसा न चालवितेनि रवी। लोकु चाले॥	१८७
ही देहक्रिया अवघी। न करविता होतसे बरवी। जैसा न चालविता रवी। जग चाले॥	१८७
All body-functions; involuntarily take place; as sans sun's walking; world functions.	187
अर्जुना तयापरी। सुतला ऐसा आहे शरीरीं। म्हणोनि पुरुषु गा अवधारीं। म्हणिपे जयातें॥	१८८
अर्जुना तशापरी। निजल्यासारखा आहे शरीरांतरी। म्हणोनि पुरुषु गा ऐक तरी। म्हणती जया॥	१८८
Arjuna, similarly; appearing like resting in body; this entity as Person; is called.	188
आणि प्रकृतिपतिव्रते। पडिला एकपत्नीव्रतें। येणेंही कारणें जयातें। पुरुषु म्हणों ये॥	१८९
आणि प्रकृती पतिव्रतेसोबत। राहिला एकपत्नीव्रत। याही कारणामुळे ज्यास। पुरुष म्हणता ये॥	१८९
With faithful wife Nature; as singularly attached he is; due to this reason; he is called Person.	189
पै वेदांचें बहुवसपण। देखेचिना जयाचें आंगण। हें गगनाचें पांघरूण। होय देखा॥	१९०
परी वेदाचे व्यापकपण। पाहू न शके ज्याचे अंगण। हे चैतन्य गगनाचे पांघरूण। होते पहा॥	१९०
Veda's extensiveness; whose court-yard can't view; this spirituality, covering for sky; becomes.	190
ऐसें जाणूनि योगीश्वर। जयातें म्हणती परमपर। जें अनन्यगतीचें घर। गिंवसीत ये॥	१९१
ऐसे जाणूनि योगीश्वर। ज्याला म्हणती परमपर। जे अनन्यभक्तीचे घर। शोधीत येते॥	१९१
Knowing such, great yogi; who is supreme; which is home of devotion; comes searching.	191
जे तनूवाचाचित्तें। नाइकती दुजिये गोष्टीतें। तयां एकनिष्ठेचें पिकतें। सुक्षेत्र जें॥	१९२
जे कायावाचाचित्ते। न ऐकती दुसऱ्या गोष्टीते। त्या एकनिष्ठेचे पिकते। सुक्षेत्र जे॥	१९२
Who with body-speech-mind; don't listen to story; of that ripen loyalty; which is fertile field.	192

- हे त्रैलोक्यचि पुरुषोत्तम। ऐसा साचु जयांचा मनोधर्म। तयां आस्तिकांचा आश्रम। पांडवा गा॥ १९३
- हे त्रैलोक्यच पुरुषोत्तम। ऐसा पक्का ज्याचा मनोधर्म। त्या आस्तिकांचा हा आश्रम। पांडवा गा॥ १९३
- This tri-world is supreme Person; such is whose belief; of those atheists is this resort; Pandava.** 193
- जें निगर्वाचें गौरव। जें निर्गुणाची जाणीव। जें सुखाची राणिव। निराशांसी॥ १९४
- जे निरअहंकाऱ्याचे श्रेष्ठ स्थान। जे त्रिगुणातीताचे ज्ञान। जे सुखाचे राजेपण। निरिच्छांसी॥ १९४
- Which is praise of humble; knowledge of quality-less Person; bliss-kingdom; for desire-less.** 194
- जे संतोषियां वाढिलें ताट। जें अचिंतां अनाथांचें मायपोट। भक्तीसी उजू वाट। जया गांवा॥ १९५
- जे संतुष्ट्यांना वाढिले ताट। जे निश्चिंत अनाथाचे मायपोट। भक्तीसी सरळ वाट। ज्याचे गावा॥ १९५
- Which is dish served to contented; mother of orphan assured; devotion-path; to whose site.** 195
- हे एकैक सांगोनि वाया। काय फार करूं धनंजया। पै गेलिया जया ठाया। तो ठावोचि होईजे॥ १९६
- हे एकेक सांगूनि वाया। काय विस्तार करूं धनंजया। परी गेल्यावरी ज्या ठाया। तो ठावच आपण व्हावे॥ १९६
- By such narrations in vain; how will I expand; on reaching site; ourselves become that site.** 196
- हिंवाचिया झुळुका। जैसे हिंवचि पडे उष्णोदका। कां समोर जालिया अर्का। तमचि प्रकाशु होय॥ १९७
- गारव्याची येता झुळुक। जैसे गारचि पडे उष्णोदक। किंवा समोर जाता सूर्याच्या। अंधारचि प्रकाश होय॥ १९७
- With cool breeze; as hot water cools down; or on facing sun; darkness becomes light.** 197
- तैसा संसारु जया गांवा। गेला सांता पांडवा। होऊनि ठाके आघवा। मोक्षाचाचि॥ १९८
- तैसा संसार ज्याचे गावा। गेला संपूनि पांडवा। होऊनि राहे आवघा। मोक्षरूप॥ १९८
- So worldly life at whose place; ends Pandava; he entirely assumes; liberation-form.** 198
- तरि अग्निमाजी आले। जैसे इंधनचि अग्नि जाहाले। पाठी न निवडेचि काही केले। काष्ठपण॥ १९९
- तरी अग्नीमध्ये आले। जैसे इंधनचि अग्नी झाले। मग न निवडता ये काही जरी केले। काष्ठपण॥ १९९
- As cast into fire; fuel becomes fire; then it's impossible to recognize; its woodiness.** 199
- नातरी साखरेचा माघौता। बुद्धिमंतपणेही करिता। परि ऊंस नव्हे पंडुसुता। जियापरी॥ २००
- नातरी साखरेची उलटी प्रक्रिया। बुद्धिवंतानेही केलिया। परी ऊस न होय पांडवा। जशापरी॥ २००
- Reversing process of making sugar; by intelligent man; can't be obtained sugarcane; Arjuna!** 200
- लोहाचे कनक जाहाले। हे एके परिसे केले। आता आणिक केंचे ते गेलें। लोहत्व आणी॥ २०१
- लोहाचे कनक झाले। हे एका परिसाने केले। आता पुन्हा कोण ते गेलेले। लोहत्व आणी? २०१
- Iron's conversion into gold; is done by Parisa; but who can its lost; iron-state bring back?** 201
- म्हणोनि तूप होऊनि माघौते। जेवी दुधपण न येचि निरुते। तेवि पावोनिया जयाते। पुनरावृत्ति नाही॥ २०२
- म्हणोनि तूप होऊनि परतणे। जैसे दूधपण न ये निश्चयाने। तैसे पावोनिया ज्या पदाते। पुन्हा जन्म नाही॥ २०२
- As ghee can't be brought back; to state of milk; so from goal achieved; there is no rebirth.** 202
- ते माझे परम। साचोकारे निजधाम। हे आंतुवट तुज वर्म। दाविजत असे॥ २०३
- ते माझे परम। खरोखरीचे निजधाम। हे अंतरीचे तुज वर्म। दाखवीत आहे॥ २०३
- That is my supreme; real home; this inner essence to you; I am showing.** 203

यत्र काले त्वनावृत्तिम्, आवृत्तिं चैव योगिनः। प्रयाता यान्ति तं कालं, वक्ष्यामि भरतर्षभ॥ २३
 ज्या काळात मोक्षास, पुनर्जन्मास योगि ते। मरता येत, तो काल, सांगतो भरतर्षभ॥ २३
 Period during which yogis are liberated; or are reborn on death, that I will tell, Arjuna. 23

- तेवीचि आणिकेही एके प्रकारे। हे जाणता आहे सोपारे। तरि देह सांडितेनि अवसरे। जेथ मिळती योगी॥ २०४
- तैसेच आणिकही एका प्रकारे। हे जाणता आहे सोपे रे। तरी देह सोडण्याच्या अवसरे। जेथ मिळती योगी॥ २०४
- So by yet another path; it is easy to understand; at time of death; where yogis reach. 204
- अथवा अवचटे ऐसे घडे। जे अनवसरे देह सांडे। तरि माघौते येणे घडे। देहासीचि॥ २०५
- अथवा अचानक ऐसे घडे। की अवेळी देह सोडे। तरी माघारी येणे घडे। देहामध्ये॥ २०५
- If it suddenly happens; at improper time body is left; then happens coming back; into body. 205
- म्हणोनि काळशुद्धी जरी देह ठेविती। तरी ठेवितखेवीं ब्रह्मची होती। एहवी अकाळी तरी येती। संसारा पुढती॥ २०६
- म्हणोनि शुद्ध काळी जर देह ठेविती। तर ठेवताक्षणी ब्रह्मचि होती। एरवी अकाळी ठेविता येती। संसारा पुन्हा॥ २०६
- If body is left at pure time; Brahma they become; if left at wrong time; come to worldly life. 206
- तैसे सायुज्य आणि पुनरावृत्ती। ये दोन्ही अवसराआधीन आहाती। तो अवसरु तुजप्रती। प्रसंगे सांगो॥ २०७
- तैसे सायुज्यमुक्ती आणि पुनर्जन्म। हे दोन्ही असती काळाच्या अधीन। तो काळवेळ तुजप्रती। प्रसंगे सांगू॥ २०७
- Final liberation* and rebirth; dependent on time; that departure-time; incidentally I will tell. 207
- तरि एके गा सुभटा। पातलिया मरणाचा माजिवटा। पांचै आपुलिया वाटा। निघती अंती॥ २०८
- तरी एक गा शूरा। पोहचता मरणाच्या द्वारा। पाचही तत्त्वे आपापल्या मार्गा। निघती अंती॥ २०८
- Listen Subhata; on reaching death-doorstep; all five elements follow; their path in end. 208
- ऐसा वरिपडिला प्रयाणकाळी। बुद्धीते भ्रमु न गिळी। स्मृति नव्हे आंधळी। न मरे मन॥ २०९
- अशा आलेल्या प्रयाणकाळी। बुद्धीसी भ्रम न गिळी। स्मृती न होय आंधळी। न मरे मन॥ २०९
- At such death-time; delusion swallows not intellect; memory isn't blinded; mind isn't dead. 209
- हा चेतनवर्गु आघवा। मरणीं असे टवटवा। परि अनुभविलिया ब्रह्मभावा। गंवसणी होऊनि॥ २१०
- हा चेतनावर्ग आवघा। मरणसमयी असे टवटवा। पण जरीच अनुभवलेल्या ब्रह्मभावा। कवटाळूनि असे॥ २१०
- This entire spiritual group; is alert at death-time; if one to experienced Brahma-sense; clings. 210
- ऐसा सावध हा समवावो। आणि निर्वाणवेही निर्वाहो। हे तरीच घडे जरी सावावो। अग्नीचा आधी॥ २११
- ऐसा सावध हा समभाव। आणि निर्वाणवेळी त्याचा टिकाव। हे तरीच घडे जरी साहाय्य। अग्नीचे असे॥ २११
- Such alert equanimity; its survival at death-time; it happens only if is available; help of fire. 211
- पाहा पां वारेन का उदके। जें दिवियाचे दिवेपण झाके। तें असतीच काय देखे। दिठी आपुली॥ २१२
- पहा बरे वाऱ्याने का उदके। जेव्हा दिव्याचा प्रकाश झाके। तेव्हा असली तरी काय देखे। दृष्टी आपली॥ २१२
- Look by water or wind; if lamp-light is shadowed; how will be able to see; our vision. 212
- तैसे देहांतीचेनि विषमवाते। देह आत बाहेर श्लेष्मा आते। तें विझोनि जाय उजिते। अग्नीचे जेव्हा॥ २१३
- तैसे देहांतीच्या विषमवाते। देहाच्या आत बाहेर कफ वाढे। तेणे तेज विझोनि जाते। अग्नीचे जेव्हा॥ २१३
- By uneven gases at death-time; phlegm increases in-out; loses its brilliance; when fire. 213

- ते वेळीं प्राणासीचि प्राणु नाही। तेथ बुद्धि असोनि करील काई। म्हणोनि अग्नीवीण देही। चेतना न थरे॥ २१४
- ते वेळी प्राणातच प्राण नाही। तेथे बुद्धी असोनि करील काई। म्हणोनि अग्नीवीण देही। चेतना न ठरे॥ २१४
- If vital force is unsteady; what will intellect do; so sans fire in body; spirit doesn't stay. 214
- अगा देहींचा अग्नी जरी गेला। तरी देह नव्हे चिखलु वोला। वाया आयुष्यवेळु आपुला। आंधारा गिंवसी॥ २१५
- अगा देहीचा अग्नी जर गेला। तर देह नव्हे चिखल ओला। वाया आयुष्य अंत आपला। अंधारी शोधी॥ २१५
- If body-fire goes; heap of mire body becomes; life in vain for own end; searches in darkness. 215
- आणि मागील स्मरण आघवे। ते तेणे अवसरे सांभाळावे। मग देह त्यजूनि मिळावे। स्वरूपीं की॥ २१६
- आणि मागील स्मरण आवघे। ते त्या अवसरी सांभाळावे। मग देह त्यजूनि मिळावे। आत्मस्वरूपी की॥ २१६
- If entire past memory; is retained that time; on body-fall one merges; with soul-form. 216
- तंव तया देहप्लेमाचे चिखलीं। चेतनाचि बुडोनि गेली। तेथ मागिली पुढिली हे ठेली। आठवण सहजे॥ २१७
- तेव्हा त्या देहप्लेमाचे चिखली। चेतनाच बुडोनि गेली। तेव्हा मागची पुढचीही थांबली। आठवण सहजे॥ २१७
- Then in that body-phlegm mire; if spirit drowns; of past and future stops; memory naturally. 217
- म्हणोनि आदीचि अभ्यासु जो केला। तो मरण न येताचि निमोनि गेला। जैसे ठेवणे न दिसता मालवला। दीपु हातीचा॥ २१८
- म्हणोनि आधीचा अभ्यास जो केला। तो मरणापूर्वीच निमाला। जैसे ठेव न दिसता मालवला। दीप हातीचा॥ २१८
- What past study; vanished before death; as before treasure seen, extinguished; lamp in hand. 218
- आता असो हे सकळ। जाण पां ज्ञानासि अग्नि मूळ। तया अग्नीचे प्रयाणी बळ। संपूर्ण आथी॥ २१९
- आता असो हे सकळ। जाण बा ज्ञानासि अग्नी मूळ। त्या अग्नीचे प्रयाणकाळी बळ। संपूर्ण हवे॥ २१९
- Let it be; know fire is root of knowledge; that fire-strength at death-time; is fully needed. 219
- अग्निज्योतिरहः शुक्लः, षण्मासा उत्तरायणम्। तत्र प्रयाता गच्छन्ति, ब्रह्म ब्रह्मविदो जनाः॥ २४**
- अग्निज्योती दिनः शुक्ल, षण्मास उत्तरायण। तेव्हा मेल्यास, जातात, ब्रह्मासी ब्रह्मविज्जन॥ २४**
- Fire, flame, day, bright-fortnight, north 6 months*; dying Brahma-knower gain Brahma. 24**
- आत अग्निज्योतींचा प्रकाशु। बाहेरी शुक्लपक्षु आणि दिवसु। आणि सामासांमाजी मासु। उत्तरायण॥ २२०
- आत अग्निज्योतींचा प्रकाश। बाहेर शुक्लपक्ष आणि दिवस। आणि सहा मासातील मास। उत्तरायण॥ २२०
- Inside fire-flame's light; outside bright fortnight and day; and month; of northern six months. 220
- ऐसिया समयोगाची निरुती। लाहोनि जे देह ठेविती। ते ब्रह्मविद होती। परब्रह्म॥ २२१
- अशा समयोगाची प्राप्ती। लाभूनि जे देह ठेविती। ते ब्रह्मज्ञानी होती। स्वये परब्रह्म॥ २२१
- Gaining such proper time; who leave body; those Brahma-knower become; absolute Brahma. 221
- अवधारी गा धनुर्धरा। येथवरी सामर्थ्य यया अवसरा। तेवींचि हा उजू मार्ग स्वपुरा। यावयासी॥ २२२
- ऐकावे गा अर्जुना। येथवरी सामर्थ्य या मुहूर्ताना। म्हणोनि हा सरळ मार्ग स्वधामाला। येण्यासाठी॥ २२२
- Listen Arjuna; this is powerful pious time; so this is straight path for reaching; self home. 222
- एथ अग्नी हे पहिले पायतरे। ज्योतिर्मय हे दुसरे। दिवस जाणे तिसरे। चौथे शुक्लपक्ष॥ २२३
- येथ ज्ञानाग्नी ही पहिली पायरी। ज्योतिर्मय ही दुसरी। दिवस असणे तिसरी। चौथी शुक्लपक्ष॥ २२३
- Here body-fire is first step; flame is second; day is third; forth is bright fortnight. 223

आणि सामास उत्तरायण। ते वरचील गा सोपान। येणे सायुज्यसिद्धिसदन। पावती योगी॥	२२४
आणि सहामास उत्तरायण। तो वरचा गा सोपान। यामुळे सायुज्यसिद्धिसदन। पावती योगी॥	२२४
And northern six months; is higher stepping stone; so liberation-perfection; yogis gain.	224
हा उत्तम काळ जाणजे। याते अर्चिरा मार्ग म्हणजे। आता अकाळ तोही सहजे। सांगेन आईक॥	२२५
हा उत्तम काळ जाणावा। याला अर्चिरा मार्ग म्हणावा। आता चुकीचा काळ तोही सहजे। सांगेन ऐक॥	२२५
Know this as best period; as light path* it is called; now wrong path easily; I will tell, listen.	225
धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः, षण्मासा दक्षिणायनम्। तत्र चान्द्रमसं ज्योतिः, योगी प्राप्य निवर्तते॥	२५
धूम रात्र पक्ष कृष्ण, षण्मास दक्षिणायन। तव त्या चंद्रज्योतीस, योगी जाऊनि येतसे॥	२५
With smoke, night, dark-fortnight, south 6 months*; yogi returns on reaching moon.	25
तरि प्रयाणाचेनि अवसरे। वातप्लेमु सुभरे। तेणे अंतःकरणी आंधारे। कोंदले ठाके॥	२२६
तरी प्रयाणाच्या आणि अवसरे। वातकफ खूप भरे। त्याने अंतःकरणी आंधारे। कोंदूनि राहे॥	२२६
So at death-time; with much gasses and phlegm; consciousness with darkness; is chocked.	226
सर्वेद्रिया लाकुड पडे। स्मृति भ्रमामाजी बुडे। मन होय वेडे। कोंडे प्राण॥	२२७
सर्व इंद्रियांस काठिण्य पडे। स्मृती भ्रमामध्ये बुडे। मन होय वेडे। कोंडे प्राण॥	२२७
Become stiff all senses; in delusion memory drowns; mind is mad; vital force suffocates.	227
अग्नीचे अग्निपण जाये। मग तो धूमचि अवघा होये। तेणे चेतना गिंवसिली ठाये। शरीरींची॥	२२८
अग्नीचे अग्निपण जाये। मग तो धूरची अवघा होये। त्याने चेतना अडकून राहे। शरीरातचि॥	२२८
Heat of fire goes away; then it becomes all smoky; and spirit gets caught; inside body.	228
जैसे चंद्राआड आभाळ। सदट दाटे सजळ। मग गडद ना उजाळ। ऐसे झांवळे होय॥	२२९
जैसे चंद्राआड आभाळ। दाट आणि सजळ। मग अंधार ना उजेड। ऐसे झावळे होय॥	२२९
As clouds behind moon; thick and watery; then no light or darkness; so just shade remains.	229
कां मरे ना सावध। ऐसे जीवितासि पडे स्तब्ध। आयुष्य मरणाची मर्याद। वेळु ठाकी॥	२३०
किंवा मरे ना सावध। ऐसे जीवितासि पडे स्तब्धत्व। आयुष्य मरणाच्या सीमेवर। वेळ काढी॥	२३०
One neither dies nor is alert; living becomes static; life on death-border; just lingers.	230
ऐसी मनबुद्धिकरणी। सभोवती धूमाकुळाची कोंडणी। तेथ जन्मे जोडलिये वाहणी। युगचि बुडे॥	२३१
ऐसी मनबुद्धीइंद्रियाभोवती। धूमकुळाची होते दाटी। तेथ जन्मभर जोडलेल्या अभ्यासाची। साथच बुडे॥	२३१
Around mind, intellect and senses; smoke-group gathers; all study gained in lifetime; departs.	231
हां गा हातीचे जे वेळी जाये। ते वेळी आणिका लाभाची गोठी के आहे। म्हणऊनि प्रयाणी तंव होये। येतुली दशा॥	२३२
हो का हातचे जेव्हा जाये। तेव्हा जास्तीच्या लाभाची गोष्टच काये। म्हणूनि प्रयाणकाळी तर होये। एवढी दशा॥	२३२
What was in hands goes; then what about benefits; so at death-time is; such state.	232
आणि देहाआंतु ऐसी स्थिति। बाहेरी कृष्णपक्ष वरि राती। आणि सामासही ते वोडवती। दक्षिणायन॥	२३३
आणि देहाआत ऐसी स्थिती। बाहेर कृष्णपक्ष वर रात्री। आणि सहामासही ते ओढवती। दक्षिणायन॥	२३३
With such inner body-state; outside night and dark fortnight; and arrive; southern six months.	233

- इये पुनरावृत्तीची घराणी। आघवी एकवटती ज्याचिया प्रयाणी। तो स्वरूपसिद्धीची कहाणी। कैसेनि आइके।। २३४
- ऐसी पुनर्जन्माची घराणी। आवघी एकवटती ज्याच्या प्रयाणी। तो स्वरूपसिद्धीची कहाणी। कैसी ऐके।। २३४
- As rebirth-clans; all gather at death-time; to soul-perfection tale; how will he listen. 234
- ऐसा ज्याचा देह पडे। तथा योगी म्हणोनि चंद्रवरी जाणे घडे। मग तेथूनि मागुता बहुडे। संसारा ये।। २३५
- ऐसा ज्याचा देह पडे। त्याला योगी म्हणोनि चंद्रावरी जाणे घडे। मग तेथूनि माघारी घडे। संसारा येणे।। २३५
- Departing at such time; yogi has to go to lunar region; and then return; to worldly life. 235
- आम्ही अकाळु जो पांडवा। म्हणितला तो हा जाणावा। आणि हाचि धूम्रमार्गु गांवा। पुनरावृत्तीचिया।। २३६
- आम्ही अकाळ जो पांडवा। म्हटला तो हा जाणावा। आणि हाच धूम्रमार्ग नेतो गावा। पुनर्जन्माच्या।। २३६
- Pandava, what I said as wrong time; know it is this; and this is smoky path* leads; to rebirth. 236
- येर तो अर्चिरा मार्गु। तो वसता आणि असलगु। साविया स्वस्त चांगु। निवृत्तीवरी।। २३७
- दुसरा तो अर्चिरामार्ग भला। तो वाहाता आणि वेगळा। सहज स्वस्त चांगला। निवृत्तिमार्गावरी।। २३७
- Other is light path; which is flowing and different; natural, easier and best; on liberation path. 237
- शुक्लकृष्णे गती ह्येते, जगतः शाश्वते मते । एकया यात्यनावृत्तिम्, अन्ययाऽऽवर्तते पुनः।। २६
- शुक्ल कृष्ण गती दोन, जगी शाश्वत मान्यता। एकाने मिळतो मोक्षा। दुज्याने परते पुन्हा।। २६
- Bright, dark are two standard eternal paths in world; 1st causes liberation, 2nd causes return. 26
- ऐसिया अनादि या दोन्ही वाटा। एकी उजू एकी अब्हांटा। म्हणऊनि बुद्धिपूर्वक सुभटा। दाविलिया तुज।। २३८
- अशा अनादी या दोन्ही वाटा। एक सरळ एक आडवाटा। म्हणोनि बुद्धिपूर्वक श्रेष्ठा। दाखविल्या तुला।। २३८
- Among these eternal paths; one is crooked, other is straight; I purposely, Arjuna; showed you. 238
- कां जे मार्गामार्ग देखावे। साच लटिके वोळखावे। हिताहित जाणावे। हिताचिलागी।। २३९
- किंवा जे मार्ग अमार्ग पाहावे। खरे खोटे ओळखावे। हित अहित जाणावे। हिताचिसाठी।। २३९
- You should see right-wrong paths; recognize real-false; know good-bad; in your interest. 239
- पाहे पां नाव देखता बरवी। कोणी आड घाली काय अथावी। का सुपंथ जाणोनिया अडवी। रिगवत असे।। २४०
- पहा बा नाव पाहूनि बरवी। कोणी जाईल का अथांग डोही। किंवा राजमार्ग जाणोनियाही आडरानी। शिरेल का? २४०
- On seeing boat worthy; will one jump in deep pool; or knowing highway, by-lane; follow? 240
- जो विष अमृत वोळखे। तो अमृत काय सांडू शके। तेवि जो उजू वाट देखे। तो अब्हांटा न वचे।। २४१
- जो विष अमृत ओळखे। तो अमृत काय सोडू शके। तेच जो सरळ वाट देखे। तो आडमार्गा न लागे।। २४१
- Who knows poison, nectar; can he leave nectar; on straight path; he follows not crooked path. 241
- म्हणोनि फुडे। पारखावे खरे कुडे। पारखिले तरी न पडे। अनवसरे कही।। २४२
- म्हणोनि स्पष्ट पुढे। पारखावे खरे खोटे। पारखिले तर देह ना पडे। अकाळी कधी।। २४२
- So one should clearly; assess real-false; so body won't fall; at wrong time. 242
- एन्हवी देहांती थोर विषम। या मार्गाचे आहे संभ्रम। जन्मे अभ्यासिलियाचे हन काम। जाईल वाया।। २४३
- एरवी देहान्ती फार अवघड। या मार्गाचे आहे संकट। जन्मभर अभ्यासिल्याचे आणि काम। जाईल वाया।। २४३
- At death-time; there is danger of this path; life-long study and efforts; will be wasted. 243

जरी अर्चिरा मार्ग चुकलिया। अवचटे धूम्रपंथे पडलिया। तरी संसारपांती जुंतलिया। भंवतचि असावे॥	२४४
जरी अर्चिरा मार्ग चुकला। अचानक धूम्रपंथे पडला। तरी संसारचक्रास जुंपला। फिरतचि राहे॥	२४४
Missing light path; falling in smoky path; yoked to worldly-life wheel; he will rotate.	244
हे सायास देखोनि मोठे। आतां कैसेनि पां एकवेळ फिते। म्हणोनि योगमार्ग गोमटे। शोधले दोन्ही॥	२४५
हे सायास देखोनि मोठे। आता कसे बा एकवेळ फिते। म्हणोनि योगमार्ग उत्तम ते। शोधिले दोन्ही॥	२४५
Looking to exertion great; now how to find way; so these yoga paths best; I invented both.	245
तंव एके ब्रह्मत्वा जाइजे। आणि एके पुनरावृत्ती येइजे। परि दैवगत्या जो लाहिजे। देहांती जेणे॥	२४६
तेव्हा एकाने ब्रह्मत्वा जावे। आणि एकाने पुनर्जन्मा यावे। परी दैवगत्या जो मिळे। देहान्ती ज्याचेमुळे॥	२४६
One gains Brahma; other gains rebirth; but which path by fate is gained; due to which at death-time.	246
<p>नैते सृती पार्थ जानन्, योगी मुह्यति कश्चन। तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो भवार्जुन॥ २७</p> <p>दोघास पार्थ जाणूनी, योगी न मोहती कुणी। म्हणूनि सर्वही काळी, योगीच होइ अर्जुना॥ २७</p> <p>On knowing both paths yogis aren't lured; so always become yogi, Arjuna! 27</p>	
ते वेळी म्हणितले हे नव्हे। वाया अवचटे काय पावे। देह जाऊनि वस्तु होआवे। मार्गेच की॥	२४७
तेव्हा देव म्हणाले हे योग्य नव्हे। व्यर्थ अनिश्चित काय पावे। देह जाऊनि ब्रह्मवस्तु का पावो। मार्गे या ?	२४७
God said it isn't proper; in vain what is gained; on death will Brahma be gained; by this path?	247
तरी आता देह असो अथवा जावो। आम्ही तो केवळ वस्तूचि आहो। का जे दोरी सर्पत्व वावो। दोराचिकडूनी॥	२४८
तरी आता देह राहो वा जावो। आम्ही तो केवळ ब्रह्मच आहो। का जे दोरीसर्पत्व कळले। दोरीच्याचकडूनि॥	२४८
Let body remain or fall; we are only Brahma; as rope or snake-ness is known; by rope alone.	248
मज तरंगपण असे का नसे। ऐसे हे उदकासी कही प्रतिभासे। ते भलतेव्हा जैसे तैसे। उदकचि की॥	२४९
मला तरंगपण असे का नसे। असे हे पाण्यासी का कधी भासे। ते केव्हाही जैसेच्या तैसे। पाणीच की॥	२४९
I am with or without waves; does water feel so any time; as usual any time; it is water alone.	249
तरंगाकारे न जन्मेचि। ना तरंगलोपे न निमेचि। तेवि देही जे देहेचि। वस्तु जाहले॥	२५०
तरंगाकारे न जन्मे ते। ना तरंग लोपता न निमेही ते। तैसे देहात असताना जे देहानेच। ब्रह्म झाले॥	२५०
It isn't born by waves; nor it dies with waves; while in body by body; who became Brahma.	250
आता शरीराचे तयाचिया ठाई। आडनांवही उरले नाही। तरी कोणे काळे काई। निमे ते पाहे पां॥	२५१
आता शरीराचे त्याच्या ठायी। आडनावही उरले नाही। तर कोण्या काळी काय। निमाले ते पहा बरे॥	२५१
Now for him of body; there is no awareness; so at which time what; vanished, just see.	251
मग मार्ग तें कासया शोधावे। कोणे कोठूनि के जावे। जरी देशकालादि आघवे। आपणचि असिजे॥	२५२
मग मार्ग तेव्हा कशास शोधावे। कोणी कोठूनि केव्हा जावे। जर देशकालादी आवघे। आपणचि असणे॥	२५२
Why to search for paths; who should go when and whence; if space, time; we ourselves are.	252
आणि हा गा घटु जे वेळी फुटे। ते वेळी तेथिचे आकाश लागे नीट वाटे। वाटा लागे तरि गगना भेटे। एन्हवी चुके॥	२५३
आणि हा घट जेव्हा फुटे। तेव्हा त्यातील आकाश लागे नीट वाटे। वाटे लागे तरीच गगना भेटे। एरवी चुकेल का ?	२५३
When pot breaks; space within follows right path; and merges with space; else will it miss it?	253

पाहे पां ऐसे हन आहे। की तो आकारुचि म्हणो जाये। येर गगन ते गगनीचि आहे। घटत्वाहि आधी॥	२५४
पहा असे हे आहे। की तो आकारच म्हटला जाये। दुसरे गगन ते गगनीच आहे। घटत्वाच्याही आधी॥	२५४
Look here; only form disappears; as other space is there in space; before pot's existence.	254
ऐसिया बोधाचेनि सुरवाडे। मार्गामार्गाचे सांकडे। त्या सोऽहंसिद्धा न पडे। योगियांसी॥	२५५
अशा बोधाच्या सुकाळामध्ये। मार्गाअमार्गाचे सांकडे। त्या सोऽहंसिद्धांसी न पडे। योगियांसी॥	२५५
With knowledge abundance; problem of path; isn't faced by 'I am that' perfected; yogis.	255
याकारणे पंडुसुता। तुवां होआवे योगयुक्ता। येतुलेनि सर्वकाळी साम्यता। आपणपां होईल॥	२५६
याकारणे पंडुसुता। तू व्हावे योगयुक्ता। येवढ्याने सर्वकाळी साम्यता। आपोआप होईल॥	२५६
So Pandusuta; you should be yoga united; with this all time equality; will happen naturally.	256
मग भलतेथ भलतेव्हा। देहबंधु असो अथवा जावा। परि अबंधा नित्य ब्रह्मभावा। विघड नाही॥	२५७
मग भलत्या जागी भलते वेळी। देहबंध राही अथवा जाई। परी बंधमुक्ताच्या नित्य ब्रह्मभावी। बिघाड नाही॥	२५७
At any time or place; body exists or falls; but ever Brahma-sense of liberated; is undisturbed.	257
तो कल्पादि जन्मा नागवे। कल्पांती मरणे नाप्लवे। माजि स्वर्गसंसाराचेनि लाघवे। झकवेना॥	२५८
तो कल्पादि जन्मांना न सापडे। कल्यान्ती मरणात न बुडे। मध्यंतरी स्वर्गसंसाराच्या मोहे। फसेचिना॥	२५८
At era's origin he isn't born; or dead at its end; midway by earth, heaven lures; not deceived.	258
येणे बोधे जो योगी होये। त्यासी या बोधाचेचि नीटपण आहे। कां जे भोगाते पेलूनि पाहे। निजरूपा ये॥	२५९
या बोधे जो योगी होये। त्यासी या बोधाचा लाभ आहे। किंवा जो भोगास झुगारूनि पाहे। मग निजरूपा ये॥	२५९
Yogi with this knowledge; is benefited by it; or who discards experiencing; soul-form he gains.	259
पैं गा इंद्रादिका देवां। जयां सर्वस्वे गाजती राणिवा। ते सांडणे मानूनि पांडवा। डावली जो॥	२६०
आणि गा इंद्रादिक देवता। ज्याच्या सर्वींकडे गाजती राजसत्ता। ते व्यर्थ मानूनि पंडूसुता। डावलतो जो॥	२६०
Deities like Indr; famous for heavenly empire; treating them as worthless; who discards.	260

वेदेषु यज्ञेषु तपःसु चैव, दानेषु यत्पुण्यफलं प्रदिष्टम्।

अत्येति तत्सर्वमिदं विदित्वा, योगी परं स्थानमुपैति चाद्यम्॥ २८

वेदात यज्ञात तपात तैसे, दानात जे पुण्यफल प्रविष्ट।

टाकूनि त्या सर्व फलास जे का, योगी परंस्थानि येतोच आद्या॥ २८

From Veda, Yadnya, severity, charity, what merit-fruits are gained;

casting all fruits, yogi gains primeval supreme goal. 28

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अक्षरब्रह्मयोगो नाम अष्टमोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील अक्षरब्रह्मयोग नामे आठवा अध्याय॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥

Chapter VIII 'Indestructible Brahma Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.

जरी वेदाध्ययनाचे जाले। अथवा यज्ञाचे शेतचि पिकले। कां तपोदानांचे जोडले। सर्वस्व हन जे॥	२६१
जरी वेदाध्ययनाचे पुण्य झाले। अथवा यज्ञाचे शेतचि पिकले। किंवा तपोदानांचे जोडले। सर्व पुण्य जे॥	२६१
If Veda-study's merit gained; or Yadnya-field ripened; or charity, severity's all merit; gained.	261
तया आघवाचि पुण्याचा मळा। भारु आंतौनि जया ये फळा। जे परब्रह्मा निर्मळा। सांठि न सरे॥	२६२
तो अवघा पुण्याचा मळा। बहरास येऊनि जया ये फळा। ते परब्रह्मा निर्मळाच्या। बरोबरीसी उतरे ना॥	२६२
That merit-orchard entire; fructifies on blooming; that before absolute Brahma pure; pales.	262

जे नित्यानंदाचेनि माने। उपमेचा कांटाळा न दिसे साने। पाहा पां वेदयज्ञादि साधने। जया सुखा॥	२६३
जे नित्यानंदाच्या मानाने। उपमेच्या काट्याला न दिसे लहाने। पाहा बा वेदयज्ञादी साधने। ज्या सुखासाठी॥	२६३
Which with constant bliss; is no less simile; Vedas, Yadnyas are means; for which bliss.	263
जे विटे ना सरे। भोगितयाचेनि पवाडे पुरे। पुढती महासुखाचे सोयरे। भावंडचि॥	२६४
जे विटे ना सरे। भोगणाऱ्याच्या इच्छांना पुरे। याहीपुढे महासुखाचे सख्खे। भावंडचि॥	२६४
Which never fades or dies; satisfying seeker's wishes; it is of great-bliss** real; brother.	264
ऐसे दृष्टीचेनि सुखपणे। जयासी अदृष्टाचे बैसणे। जे शतमखींहि आंगवणे। नोहेचि एका॥	२६५
अशा दृष्टीच्या सुखाने। ज्याला मरणोत्तर अस्तित्त्व असणे। जे शतयज्ञकर्त्यासही पावणे। नाहीच एका॥	२६५
With such bliss; which exists after death; which even by doers of 100 Yadnya; isn't gained.	265
तयाते योगीश्वर अलौकिके। दिठीचेनि हाततुके। अनुमानिती कौतुके। तंव हळुवट आवडे॥	२६६
त्या सुखाला योगीश्वराने। अलौकिक दृष्टीच्या हाताने। तोलतात कौतुकाने। तेव्हा ते हलकेच वाटे॥	२६६
Great yogis that bliss; with great vision-hand; when casually weigh; lighter it is felt.	266
मग त्या सुखाची किरीटी। करूनिया गा पाउटी। परब्रह्माचिये पाठी। आरूढती॥	२६७
मग त्या सुखाची किरीटधारी। करूनिया गा पायरी। परब्रह्माचे पठारावरी। आरूढती॥	२६७
Then Kiriti that bliss; using as step; on absolute Brahma plateau; yogis climb.	267
ऐसे चराचरैकभाग्य। जे ब्रह्मेशा आराधनायोग्य। योगियांचे भोग्य। भोगधन जे॥	२६८
ऐसे चराचरातील एकमेव भाग्य। जे ब्रह्मा शिवास आराधण्यायोग्य। योगियांचे भोग्य। भोगधन जे॥	२६८
Unique fortune in cosmos; worship worthy for Brahma, Shiva; enjoyable by yogis; fortune.	268
जो सकळ कळांची कळा। जो परमानंदाचा पुतळा। जो जिवाचा जिव्हाळा। विश्वाचिया॥	२६९
जो सकळ कळांची कळा। जो परमानंदाचा पुतळा। जो जीवाचा जिव्हाळा। विश्वाच्या॥	२६९
Who is cast of all arts; supreme bliss statue; and life's affection; of cosmos.	269
जो सर्वज्ञतेचा वोलावा। जो यादवकुळीचा कुळदिवा। तो कृष्ण जी पांडवा-। प्रती बोलिला॥	२७०
जो सर्वज्ञतेचा ओलावा। जो यादवकुळीचा कुळदिवा। तो श्रीकृष्ण जी पांडवा-। प्रती बोलिला॥	२७०
Who is warmth of omniscience; light of Yadava-clan; that Shrikrishna to Pandava; told this.	270
ऐसा कुरुक्षेत्रीचा वृत्तांतु। संजयो रायासी असे सांगतु। तेचि परियसा पुढा मातु। ज्ञानदेव म्हणे निवृत्तीचा॥	२७१
असा कुरुक्षेत्रीचा वृत्तांतु। संजय राजाशी असे सांगतु। तेच ऐकत राहा पुढील गोष्ट। ज्ञानदेव म्हणे निवृत्तीचा॥	२७१
Such Kurukshetra-news; Sanjaya told to king; hear further story; said Dnyandeva of Nivrutti.	271

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां अक्षरब्रह्मयोगनाम अष्टमोऽध्यायः॥८॥

येणेप्रमाणे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा अक्षरब्रह्मयोगनाम आठवा अध्याय॥८॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter VIII 'Indestructible Brahma Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-22) Primeval planning*: Aadi-sankalp, primordial planning of Brahmadeva to become manifold.
- (D-33) Person*: Soul. The term used here is in context of living being.
- (D-52) Knowable*: Dneya, the ultimate goal every seeker of truth aspires to attain i.e. Absolute Brahma.
- (G-8) Person*: Purush, Supreme soul. The term used here is in context of cosmic consciousness.
- (D-115) Half point*: Ardh-bimb, point appearing on top of tri-letter word Aum.
- (G-17) Brahmadev's day and night*: Brahmadev's day is equal to 1000 groups of four ages (Namely Kali, Dwapar, Treta and Satya Yugas). In terms of figures it is 1000 (0.432+0.864+0.1.296+1.728) million human years. Which equals to 4320 million human years. That constitutes Era i.e. Kalp. And Brahmadev's night is also of same duration as above.
- (D-207) Final liberation*: Sayujya Mukti, liberation gained while being alive.
- (G-24) North six months*: Uttara-ayana, six months of the northern tilt of earth towards sun in its orbit during which sun appears to rise from the north-east direction.
- (D-225) Light path*: Archira marga, consisting of Fire, day, bright-fortnight and six months of northern tilt of earth, time-period during which if yogi leaves his body, he certainly attains final liberation.
- (G-25) South six months*: Dakshin-ayana, six months of southern tilt of earth towards sun in its orbit during which sun appears to rise from south-east direction.
- (D-236) Smoky path*: Dhumra marga, consisting of smoke, night, dark-fortnight and six months of southern tilt of earth, time period during which if yogi leaves his body then rebirth is certain.
- (D-264) Great bliss*: Maha-sukha, this bliss is obtained by great yogi after his death and once reaching there he never returns back to mortal world.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(नववा अध्याय - राजविद्याराजगुह्ययोग)

**Chapter IX - Royal Knowledge
and Secret Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

नववा अध्याय - राजविद्याराजगुह्ययोग

Chapter IX - Royal Knowledge and Secret Yoga

तरी अवधान एकवेळे दीजे। मग सर्वसुखासि पात्र होइजे। हे प्रतिज्ञोत्तर माझे। उघड ऐका॥	१
तरी अवधान एकवेळ द्यावे। मग सर्व सुखासी पात्र व्हावे। हे प्रतिज्ञावचन माझे। उघड ऐका॥	१
So once pay attention; then become worthy of all joys; this is my open promise; listen.	1
परि प्रौढी न बोले हो जी। तुम्हा सर्वज्ञांच्या समाजी। देयावे अवधान हे माझी। विनवणी सलगीची॥	२
परी प्रौढीने न बोले हो जी। तुम्हा सर्वज्ञांच्या सभेमधी। द्यावे अवधान ही माझी। विनवणी सलगीची॥	२
I don't say this as boasting; in audience of you omniscient; pay attention; is my request.	2
का जे लळेयांचे लळे सरती। मनोरथांचे मनौरे पुरती। जरि माहेरे श्रीमंते होती। तुम्हां ऐसी॥	३
किंवा आवडत्याच्या आवडी पुरती। मनोरथांचे मनोरथ पुरती। जरीच माहेरे श्रीमंत असती। तुम्हाऐसी॥	३
Or for liking of beloved; fulfilling dreamer's dream; when there are rich parents; like you.	3
तुमचेया दिठिवेयाचिये वोले। सासिन्नले प्रसन्नतेचे मळे। ते साउली देखोनि लोळे। श्रांतु जी मी॥	४
तुमच्या दृष्टिपाताच्या ओलीमुळे। तरारले प्रसन्नतेचे मळे। ती सावली पाहूनि लोळे। थकलेला जी मी॥	४
By your loving glances; bloomed content-gardens; seeing that shade, rolling; tired I am.	4
प्रभू तुम्ही सुखामृताचे डोहो। म्हणोनि आम्ही आपुलिया स्वेच्छा वोलावो लाहो। येथही जरी सलगी करू बिहो। तरी निवो कें पां॥	५
प्रभु तुम्ही सुखामृताचे डोहो। म्हणोनि आम्ही स्वेच्छेने डुंबु पाहो। येथ जर सलगी करण्या भिवो। तर निवावे कैसे?	५
You being bliss-nectar lake; dip I wish to take; if I hesitate to be intimate; how to be cooled?	5
नातरी बालक बोबडा बोली। का वाकुडा विचुका पाउली। ते चोज करूनि माउली। रिझे जेवी॥	६
किंवा बालक बोबडा बोली। किंवा वाकडा तिकडा पावलाने चाली। ते कौतुक करूनि माउली। रिझे जैशी॥	६
When lisps a child; or walks with legs staggered; mother by admiring; gets pleased.	6
तेवी तुम्हां संतांचा पढियावो। कैसेनि तरि आम्हांवरी हो। या बहुवा आळुकिया जी आहो। सलगी करित॥	७
तैसा तुम्हा संतांचा स्नेहो। कशानेतरी आम्हावर होवो। अशा मोठ्या आशेने जी आहो। सलगी करीत॥	७
Let you saints' love; somehow to me may happen; with such great hope; I am having intimacy.	7
वांचूनि माझिये बोलतीये योग्यते। सर्वज्ञ भवासदृश श्रोते। काय धड्यावरी सारस्वते। पढो सिकिजे॥	८
नसता माझी बोलण्याची योग्यता। सर्वज्ञ आपल्यासम श्रोता। काय धडे देऊनि सरस्वतिपुत्रा। अभ्यास शिकवावा॥	८
I unworthy of talking; audience like you omniscient; does Sarasvati's son; needs teaching?	8
अवधारा आवडि तेसणा धुंधुरु। परि महातेजी न मिरवे काय करू। अमृताचिया ताटी वोगरू। ऐसी रससोय कैची॥	९
ऐका केवढाही मोठा काजवा। परी सूर्यतेजी न शोभे काय करावा। अमृताच्या ताटी वाढावा। ऐसा स्वयंपाक कुठला?	९
However big firefly is; it doesn't match sunlight; for serving in nectar-plate; is there cuisine any?	9

- हां हो हिमकरासी विंजणे। की नादापुढे आइकवणे। लेणियासी लेणे। हे कही आथी॥ १०
- हा हो चंद्रासी वारा करणे। किंवा नादब्रह्मापुढे गीत ऐकविणे। दागिन्यासही दागिने घालणे। हे व्यर्थ आहे॥ १०
- Fanning moon; singing before sound-bliss; or putting ornaments over ornament; is in vain.* 10
- सांगा परिमळें काय तुरंबावे। सागरें कवणे ठायी नाहावे। हे गगनचि आडे आघवे। ऐसा पवाडु कैंचा॥ ११
- सांगा परिमळाने काय हुंगावे। सागरे कोण्या जागी नाहावे। हे गगनच सामावे आवघे। ऐसा विस्तार कुणाचा? ११
- What should fragrance smell; where should sea bathe; covering sky; has anyone such expanse?* 11
- तैसे तुमचे अवधान धाये। आणि तुम्ही म्हणा हे होये। ऐसे वक्तृत्व कवणा आहे। जेणे रिझा तुम्ही। १२
- तैसे तुमचे चित्त निवावे। आणि तुम्ही म्हणाल हे व्हावे। ऐसे वक्तृत्व कुणाकडे आहे। जेणे रिझावे तुम्ही॥ १२
- Cooling your heart; and making you say 'so it be'; who has such oratory; for entertaining you.* 12
- तरि विश्वप्रगटितया गभस्ती। काय हातिवेन न कीजे आरती। कां चुळोदकें अपांप्रती। अर्घ्यु नेदिजे॥ १३
- तरी विश्व प्रगटवित्या रवीप्रती। हातदिव्याने नाही का करीत आरती। किं वा ओंजळीने सागराप्रती। अर्घ्य न देती काय? १३
- For sun lighting world; don't we pray by waving a wick lamp; or palm-full water to sea; offer?* 13
- प्रभु तुम्ही महेशाचिया मूर्ती। आणि मी दुबळा अर्चितसे भक्ती। म्हणोनि बोल जन्ही गंगावती। तन्ही स्वीकाराल की॥ १४
- प्रभु तुम्ही महेशाची मूर्ती। आणि मी दुबळा अर्चितसे भक्ती। म्हणोनि बेल नसता निर्गुडी। स्वीकाराल की॥ १४
- You are Shiva-idol; weak I am worshiping; with Nirgudi leaves instead of Bela; accept you will.* 14
- बाळक बापाचिये ताटी रिगे। आणि बापातेच जेवऊ लागे। की तो संतोषलेनि वेगे। मुखचि वोडवी॥ १५
- बालक बापाच्या ताटी बैसे। आणि बापालाच जेववू लागे। की तो संतोषोनि वेगे। मुखचि वळवी॥ १५
- As child seating with father for lunch; tries to feed him; father with love; turns own mouth.* 15
- तैसा मी जरी तुम्हांप्रती। चावटी करीतसे बाळमती। तरी तुम्ही तोषिजे ऐसी जाती। प्रेमाची असे॥ १६
- तैसा मी जरी तुम्हाप्रती। गीतेचा चावटपणा करीतसे बाळमती। तरी तुम्ही तोषावे, ऐसी जाती। प्रेमाची असे॥ १६
- So with you; I dare to tell Gia childishly; you be pleased, such is nature; of love.* 16
- आणि तेणे आपुलेपणाचेनि मोहें। तुम्ही संत घेतले असा बहुवे। म्हणोनि केलिये सलगीचा नोहे। आभारु तुम्हां॥ १७
- आणि त्या आपलेपणाच्या मोहे। तुम्ही संत घेरले असावे बहुवे। म्हणून केल्या सलगीचा नोहे। भार तुम्हा॥ १७
- And by this love; you saints may be lured; so my intimacy won't be; burden to you.* 17
- अहो तान्ह्याचे लागता झटे। तेणे अधिकचि पान्हा फुटे। रोषें प्रेम दुणवटे। पढियंतयाचेनि॥ १८
- अहो तान्हुल्याचे लागता झटे। त्याने अधिकचि पान्हा फुटे। रागाने प्रेम दुणवटे। आवडत्यांच्या॥ १८
- As infant pushes; more milk mother releases; so love doubles with annoyance; of beloveds.* 18
- म्हणऊनि मज लेकरवाचेनि बोले। तुमचे कृपाळूपण निदले। ते चेइले हे जी जाणवले। यालागी बोलिलो मी॥ १९
- म्हणूनि मज लेकराच्या बोले। तुमचे कृपाळूपण जे निजलेले। ते जागले, हे जी जाणवले। म्हणूनि बोललो मी॥ १९
- So by my childish babbling; your sleeping blessing; I knew is awakened; thus I talked.* 19
- एन्हवी चांदणे पिकविजत आहे चेपणी। की वारया घापत आहे वाहणी। हा हो गगनासि गंवसणी। घालिजे केवी॥ २०
- एरवी चांदणे पिकविण्या लागे का आढी? की वाऱ्यास द्यावी लागे ढकलणी? अहो गगनाला गवसणी। घालावी कशी? २०
- Is moonlight to be incubated; or wind to be pushed; sky with a sack; how to catch?* 20

- आइका पाणी वोथिजावे न लगे। नवनीतीं माथुला न रिगे। तेवि लाजिले व्याख्यान न निगे। देखोनि जयाते।। २१
- ऐका पाणी विरघळवावे न लगे। लोण्यात मथावे न लागे। तैसे लाजूनि व्याख्यान वळे मागे। पाहूनि गीता।। २१
- As water needs not dissolving; butter churning; so blushing, oratory retraces; on seeing Gita.* 21
- हे असो शब्दब्रह्म जिये बाजे। शब्द मावळलेया निवांतु निजे। तो गीतार्थु मन्हाटिया बोलिजे। हा पाडु काई।। २२
- हे असो वेद ज्या परमात्मबाजे-। वरी शब्द मावळता निवांत निजे। तो गीतार्थ मराठीत सांगण्या। मी योग्य काय? २२
- On Brahma-bed Veda; rests for loss of words; that Gita in Marathi to tell; am I capable?* 22
- परि ऐसियाही मज धिंवसा। तो पुढतियाचि येकी आशा। जे धिटींवा करूनि भवादृशां। पढियंतया होआवे।। २३
- परी अशाही मला आधार। तो पुढच्याच एका आशेवर। की धिटाई करूनि आपल्या जैसा। आवडता व्हावे।। २३
- But I have support; only with one hope; that with such daring becoming your; beloved.* 23
- परि आतां चंद्रापासोनि निवविते। जे अमृताहूनि जीवविते। तेणे अवधाने कीजो वाढते। मनोरथा माझिया।। २४
- परी आता चंद्राहूनी जास्त निवविते। जे अमृताहूनही जीवविते। त्या एकाग्रतेने करा वाढते। मनोरथास माझ्या।। २४
- Now cooler than moonlight; enlivening than nectar; with that attention enhance; my wish.* 24
- का जें दिठिवा तुमचा वरुषे। तें सकळार्थसिद्धी मती पिके। एन्हवी कोंभेला उन्मेषु सुके। जरी उदास तुम्ही।। २५
- वा जेव्हा दृष्टी तुमची वर्षे। तेव्हा सकलार्थसिद्धी बुद्धीत पिके। एरवी आलेला अंकुर सुके। जर उदास तुम्ही।। २५
- As your glances shower; meaning is reaped by intellect; else a sprout wilts; if you avert.* 25
- सहजे तरी अवधारा। वक्तृत्वा अवधानाचा होय चारा। तर दोंदे पेलती अक्षरां। प्रमेयाची।। २६
- सहज तरी ऐका जरा। वक्तृत्वाला अवधानाचा मिळे चारा। तर दोंदे सुटतील अक्षरांना। प्रमेयांची।। २६
- Listen for while; if for oratory attention is fodder; words will bear crop; of doctrines.* 26
- अर्थ बोलाची वाट पाहे। तेथ अभिप्रावो अभिप्रायाते विये। भावाचा फुलौरा होत जाये। मतिवरी।। २७
- अर्थ शब्दाची वाट पाहे। तेव्हा अभिप्राय अभिप्रायास प्रसवे। सद्भावाचा फुलौरा चढत जाये। बुद्धीवरी।। २७
- As meaning awaits words; comments follow; pious mood's inflorescence rides; over intellect.* 27
- म्हणूनि संवादाचा सुवावो ढळे। तरी हृदयाकाश सारस्वते वळे। आणि श्रोता दुश्चिता तरि वितुळे। मांडला रसु।। २८
- म्हणूनि संवादाचा सुगंध दरवळे। तर हृदयाकाश विद्यामेघे ओघळे। आणि श्रोता दुश्चित तर वितळे। आलेला रस।। २८
- If dialogue-fragrance lingers; knowledge-cloud rains in heart; by aversion melts; mood gained.* 28
- अहो चंद्रकांतु द्रवता किर होये। परि ते हातवटी चंद्रां कीं आहे। म्हणऊनि वक्ता तो वक्ताचि नोहे। श्रोतेनविण।। २९
- अहो चंद्रकांत द्रवणारा खरा आहे। परी ती हातवटी चंद्राची आहे। म्हणोनि वक्ता तो वक्ताच नोहे। श्रोत्यांविना।। २९
- Lunar stone really oozes; but that's moon's power; so orator is no orator; sans audience.* 29
- परी आतां आमूतें गोड करावें। ऐसे तांदुळीं कायसा विनवावें। साइखड्यानें काइ प्रार्थावें। सुत्रधाराते।। ३०
- परी आता आम्हासी गोड करावे। असे तांदुळांनी काय विनवावे? कठपुतळीने लागते काय प्रार्थावे। सुत्रधारासी? ३०
- But 'now relish us'; does rice need to request; do puppets need to request; string-puller?* 30
- काय तो बाहुलियांचिया काजा नाचवी। कीं आपुलिये जाणिवेची कळा वाढवी। म्हणऊनि आम्हां उठाठेवी। काय काज।। ३१
- तो बाहुल्यांच्या इच्छेसाठी नाचवी। की आपल्या ज्ञानाची कला वाढवी। म्हणूनि आम्ही ही उठाठेवी। का करू? ३१
- Does he make puppets dance per their wish; or to enrich his art; take troubles; why should I?* 31

तंव गुरु म्हणती काइ जाहलें। हें समस्तही आम्हा पावलें। आतां सांगें जें निरोपिलें। नारायणें।।	३२
तेव्हा श्रीगुरु म्हणती तुला काय झाले? हे समस्तही आम्हा पावले। आता सांग जे सांगितले। नारायणे।।	३२
What happened to you, Guru said; by us points are well taken; now tell what said; Narayana.	32
येथ संतोषोनि निवृत्तिदासें। जी जी म्हणऊनि उल्हासें। अवधारां श्रीकृष्ण ऐसें। बोलते जाहले।।	३३
तेव्हा संतोषोनि निवृत्तिदासे। जी जी म्हणूनि उल्हासे। सांगितले एका श्रीकृष्ण ऐसे। बोलते झाले।।	३३
Nivrittidasas being pleased; said yes Sir, enthusiastically; listen to what Shrikrishna; said.	33

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

इदं तु ते गुह्यतमं, प्रवक्ष्याम्यनसूयवे। ज्ञानं विज्ञानसहितं, यज्ज्ञात्वा मोक्षयसेऽशुभात्।।	१
गुह्यात्गुह्य तुला जे हे, सांगतो असुयाहिना। ज्ञान विज्ञानही सारे, जाणुनी पापमुक्त हो।।	१
I will tell you profound secret, Arjuna; on knowing knowledge, science, be free from sin.	1

नातरी अर्जुना हें बीज। पुढती सांगिजेल तुज। जें हें अंतःकर्णीचें गुज। जीवाचिये।।	३४
अथवा अर्जुना हे बीज। पुन्हा सांगेन तुज। जे हे अंतःकर्णीचे गुज। जीवाचिया।।	३४
Or Arjuna, this seed; I will tell you again; which is heart's secret; of beings.	34
येणें मानें जीवाचें हियें फोडावें। मग गुज कां पां मज सांगावें। ऐसें काहीं स्वभावें। कल्पिशी जरी।।	३५
या प्रकारे जीवाचे अंतःकरण उघडावे। मग गुज का बरे मज सांगावे। असे काही स्वभावे। कल्पिशी जरी।।	३५
On opening heart of being; why secret be told to me; like this naturally; you may imagine.	35
तरी परियेसीं गा प्राज्ञा। तूं आस्थेचीच संज्ञा। बोलीलिये गोष्टींची अवज्ञा। नेणसी करूं।।	३६
तरी एकावे गा प्राज्ञा। तूं श्रद्धेचीच दुसरी संज्ञा। सांगितल्या गोष्टीची अवज्ञा। न जाणसी करूं।।	३६
Hear Intelligent; as you are faith's other name; and a thing told, with contempt; you never treat.	36
म्हणोनि गूढपण आपुलें मोडो। वरि न बोलावेंही बोलावें घडो। परि आमुचे जीवींचें पडो। तुझ्या जिर्वीं।।	३७
म्हणोनि गूढपण आपले मोडो। वरी न बोलावे तेही बोलणे घडो। परी आमच्या जीवीचे पडो। तुझ्या जिर्वीं।।	३७
Secrecy be revealed; thing not to be told be told; let my secret be transferred; to your heart.	37
अगा थानीं कीर दूध गूढ। परि थानासीचि नव्हे कीं गोड। म्हणोनि सरो कां सेवितयाची चाड। जरी अनन्य मिळे।।	३८
अगा स्तनी खरे दूध गुढ। परी स्तनासीच न मिळे की गोड। म्हणोनि सरो का पिणाऱ्याची भूक। जर अनन्य मिळे।।	३८
Milk hidden in breast; isn't sweeter for breast; but satisfies hunger of child; uniquely.	38
मुडाहूनि बीज काढिलें। मग निर्वाळलिये भूमी पेरिलें। तरि ते सांडीविखुरीं गेलें। म्हणों ये कायी।।	३९
कणग्यातून बीज काढिले। मग नांगरलेल्या भूमीत पेरिले। तर ते सांडीविखुरी गेले। म्हणता येईल काय?	३९
If seed is taken from silo; and sown into ploughed field; then it is wasted; would be it said?	39
यालागीं सुमनु आणि शुद्धमती। जो अनिंदक अनन्यगती। पै गा गौप्यही परी तयाप्रती। चाळविजे सुखें।।	४०
यालागी जो सुमन आणि शुद्धमती। जो अनिंदक एकनिष्ठी। तर गौप्यही परी तयाप्रती। बोलावे सुखे।।	४०
To one with mind and intellect pure; loyal and non-slanderer; secret to him; be gladly revealed.	40
तरी प्रस्तुत आता गुणीं इहीं। तू वांचूनि आणिक नाही। म्हणोनि गुज तरी तुझ्या ठायी। लपवू नये।।	४१
तरी प्रस्तुत आता इहलोकी गुणी। दुसरा नाही तुजवाचुनी। म्हणोनि गुप्त तरी तुजपासूनि। लपवू नये।।	४१
As in world virtuous; except you there is none; so from you this secret; needn't be hidden.	41

आतां किती नावानावा गुज। म्हणता कानडे वाटेल तुज। तरि ज्ञान सांगेन सहज। विज्ञानेसी।।	४२
आता किती वारंवार गुज। म्हणता विचित्र वाटेल तुज। तरी ज्ञान सांगेन सहज। विज्ञानासह।।	४२
Now repeatedly talking of secret; you may feel odd; I'll tell knowledge naturally; with science.	42
परि तेचि ऐसेनि निवाडे। जैसे भेसळले खरे कुडे। मग काढिजे फाडोवाडे। पारखूनियां।।	४३
परी तेच असे मी निवडे। जसे भेसळले असेल खरे नि खोटे। मग ते काढू वेगवेगळे। पारखूनियां।।	४३
But I will select; if true and false things are mixed; then I will separate; on verifying.	43
कां चांचूचेनि सांडसें। खांडिजे पय पाणी राजहंसें। तुज ज्ञान विज्ञान तैसे। वांटूनि देऊ।।	४४
किंवा चोचीच्या सांडसीने। निवडावे दूध पाणी राजहंसाने। तुज ज्ञानविज्ञान तैसे। निवडून देऊ।।	४४
As by its beak; water and milk swan separates; for you knowledge and science; I will separate.	44
मग वारयाचियां धारसां। पडिला कोंडा कां नुरेचि जैसा। आणि अन्नकणाचा आपैसा। राशीवा जोडे।।	४५
मग वाऱ्याच्या धारेवरी तैसा। पडला कोंडा का नुरेचि जैसा। आणि धान्याचा आपोआपसा। राशी मिळे।।	४५
When held against wind; chaff is blown; then automatically of grain; piles are gained.	45
तैसे जे जाणितलेयासाठी। संसार संसाराचिये गांठी। लाऊनि बैसवी पाटी। मोक्षश्रियेच्या।।	४६
तैसे ते जाणणाऱ्यांसाठी। त्याचा संसार संसाराच्या गाठीशी। लावूनि, बैसवी सिंहासनी। मोक्षलक्ष्मीच्या।।	४६
So for knower of this; by tying his life with worldly life; I place him on throne; of liberation.	46
राजविद्या राजगुह्यं, पवित्रमिदमुत्तमम्। प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं, सुसुखं कर्तुमव्ययम्।।	२
राजविद्या राजगुह्यं, हे पवित्रात उत्तम। प्रत्यक्षानुभवे धर्म्यं, सोपे करावया सदा।।	२
Royal knowledge and secret, best in holy; directly experienced, religious, easy to do.	2
जे जाणणे या आघवेयांचा गांवी। गुरुत्वाची आचार्यपदवी। जे सकळ गुह्यांचा गोसावी। पवित्रां रावो।।	४७
कारण ज्ञानास या सर्व गावी। श्रेष्ठत्वाची आचार्यपदवी। जे सकळ गुह्यांचा स्वामी। पवित्रांचा राजा।।	४७
Knowledge in all fields; is preacher greatest; it is master of secret; and king of purest.	47
आणि धर्माचे निजधाम। तेविंचि उत्तमाचे उत्तम। पै जया येता नाही काम। जन्मांतराचे।।	४८
आणि धर्माचे निजधाम। तैसेच उत्तमाचे उत्तम। परी जे येता हाती, नाही काम। जन्म जन्मांचे।।	४८
It is home to religion; best of best; but when realized, there is no scope; for birth and rebirth.	48
मोटके गुरुमुखें उदैजत दिसे। आणि हृदयी स्वयंभूचि असे। प्रत्यक्ष फावो लागे तैसे। आपैसयाचि।।	४९
थोडेसे गुरुमुखातून येताना दिसे। आणि हृदयात स्वयंभूचि असे। प्रत्यक्ष अनुभवू लागे तैसे। आपोआप।।	४९
Though appears from guru-mouth; it is self existent in heart; experienced directly; naturally.	49
तेविंचि गा सुखाच्या पाउटी। चढता येइजे जयाच्या भेटी। मग भेटल्या कीर मिठी। भोगणेयाहि पडे।।	५०
तैसेच गा सुखाच्या पायवाटी। चढूनि यावे ज्याच्या भेटी। मग ते भेटता एक होती। भोग्यभोक्ताभोगही।।	५०
On bliss' step; climbing for whose meet; on meting it; real embrace; happens for enjoying act.	50
परि भोगाचिया ऐलीकडिलिये मेरे। चित्त उभे ठेलेचि सुखा भरे। ऐसे सुलभ आणि सोपारे। वरी परब्रह्म।।	५१
परी भोगाच्या अलीकडील मेरे। चित्त उभे राहिले तरी सुखाने भरे। ऐसे सुलभ सोपे रे। वरी पद देई परब्रह्म।।	५१
But on enjoyment's earlier bank; stands heart full of bliss; so easy and simple; is Brahma.	51

- पैं गा आणिकही एक याचे। जे हाता आले तरी न वचे। आणि अनुभविता काही न वेचे। वरि विटेहि ना॥ ५२
- अरे आणिकही एक याचे। जे हाती आले तर न जायाचे। आणि अनुभविता काही न घटे। वरी विटेही ना॥ ५२
- There is one thing; it leaves not if achieved; on experiencing, neither diminishes; nor fades.* 52
- येथ जरी तू तार्किका। ऐसी हन घेसी शंका। ना येवढी वस्तु हे लोकां। उरली केवि पां॥ ५३
- येथे जरी तू तार्किका। अशी अन् घेशील शंका। की एवढी परमवस्तु ह्या लोकात। उरली कशी? ५३
- Here if you argue; and have doubt; that such supreme thing in this world; how did it remain?* 53
- एकोत्तरेयाचिया वाढी। जे जळतिये आगीं घालिती उडी। ते अनायासे स्वगोडी। सांडिती केवि॥ ५४
- एक टक्का वाढीसाठी। जे जळत्या आगीत घेती उडी। ते अनायासे मिळणारी स्वगोडी। सोडतील कैसी॥ ५४
- For one percent interest rise; who jump in fire; they such easy self-bliss; how will leave?* 54
- तरि पवित्र आणि रम्य। तेविंचि सुखोपायेचि गम्य। आणि स्वसुख परि धर्म्य। वरि आपणपां जोडे॥ ५५
- पुन्हा पवित्र आणि रम्य। तैसेच सहजउपाये गम्य। आणि सुखदायी परी धर्ममान्य। पुन्हा स्वतःहूनि मिळे॥ ५५
- That is pleasant and sacred; easily gained; joyful but by religion approved; by itself available.* 55
- ऐसा अवघाची सुरवाडु आहे। तरी जनाहाती केवी उरो लाहे। हा शंकेचा ठाव कीर होये। परि न धरावी तुवां॥ ५६
- ऐसा अवघाच सुखाचा आहे। तरी जनाहातून कैसा उरला आहे। या शंकेला जागा खरेच आहे। परी न धरावी तू॥ ५६
- Such joyful thing; how will remain un-acquired; there is room for doubt; but you don't have it.* 56
- अश्रद्धधानाः पुरुषा, धर्मस्यास्य परंतप। अप्राप्य मां निवर्तन्ते, मृत्युसंसारवर्त्मनि॥ ३**
- अश्रद्ध माणसे जी का, धर्मावरी परंतपा। मला न मिळता चक्री, मृत्युसंसारि वर्तती॥ ३**
- Men unfaithful in religion, Parantapa; without gaining me return to mortal world life. 3**
- पाहे पां दूध पवित्र आणि गोड। पासी त्वचेचिया पदराआड। परि ते अव्हेरुनि गोचिड। अशुद्ध काय नेघती॥ ५७
- पहा की दूध पवित्र आणि गोड। जवळी त्वचेच्या पदराआड। परी ते सोडून गोचिड। अशुद्ध नाही का घेती? ५७
- Sacred and sweet milk; is available under a skin-layer; but leaving it, doesn't tick; suck blood?* 57
- कां कमलकंद आणि दर्दुरीं। नांदणूक एकेचि घरीं। परि परागु सेविजे भ्रमरीं। जवळिलां चिखलुचि उरे॥ ५८
- किंवा कमळकंद आणि बेडुक। राहती एकाचि जागेत। परि पराग सेवावा भ्रमरांनी। बेडकासाठी चिखलचि उरे॥ ५८
- Lotus and frog; share same space; but pollens are enjoyed by bees; and for frog remains mire.* 58
- नातरी निदैवाच्या परिवरीं। लोह्या रुतलिया आहाति सहस्रवरी। परि तेथ बैसोनि उपवासु करी। कां दरिद्रें जिये॥ ५९
- नातरी निदैवाच्या घरी। मोहरा पुरलेल्या हजारावरी। परी तेथ बैसोनि उपवास करी। किंवा दारिद्र्यात जगे॥ ५९
- Unlucky man's home; may have thousand buried coins; he either fasts; or lives in poverty.* 59
- तैसा हृदयामध्ये मी रामु। असतां सर्वसुखाचा आरामु। कीं भ्रान्तासि कामु। विषयावरी॥ ६०
- तैसा हृदयामध्ये मी राम। असुनिही सर्वसुखांचा आराम। परी भ्रमिष्टासी काम। विषयांवरी॥ ६०
- Even I Rama in heart; though resort of bliss; but deluded one longs; for objects.* 60
- बहु मृगजळ देखोनि डोळां। थुंकिजे अमृताचा गिळितां गळाळा। तोडिला परिसु बांधिला गळा। शुकिकालाभें॥ ६१
- बहु मृगजळ पाहोनि डोळा। थुंकावा अमृतघोट गळ्यातला। तोडिला परीस गळ्यातला। शिंपली मिळता॥ ६१
- On seeing mirage; spitting nectar from throat; throwing Parisa; on obtaining shell.* 61

तैसी अहंमतेचिये लवडसवडी। मातें न पवती बापुडी। म्हणोनि जन्ममरणाचिये दुथडीं। डहुळिते ठेली।।	६२
तैसै मी व माझे या धांदलीत। बापडे मला नाही पावत। म्हणोनि जन्ममरणाच्या दुथडीत। डहुळत राहती।।	६२
In haste of 'I, mine'; unlucky don't gain me; so between banks of birth and death; they sway.	62
एन्हवी मी तरी कैसा। मुखाप्रति भानु का जैसा। कही दिसे न दिसे ऐसा। वाणीचा नव्हे।।	६३
एरवी मी तरी कैसा। मुखासमोर सूर्य का जैसा। कुठे दिसे ना दिसे ऐशा। कमतरतेचा नाही।।	६३
Else how am I; like a confronting sun; so visible or invisible; isn't of such deficiency.	63
<p>मया ततमिदं सर्वं, जगदव्यक्तमूर्तिना। मत्स्थानि सर्वभूतानि, न चाहं तेष्ववस्थितः॥ ४</p> <p>माझ्याने व्याप्त हे सर्व, जग अव्यक्तमूर्तिने। माझ्यात सर्व ही भूते, न मी त्यांच्यात राहतो।। ४</p> <p>My un-manifest form pervades world; all beings dwell in me, I don't dwell in them. 4</p>	
माझेया विस्तारलेपणाचेनि नांवे। हे जगचि नोहे आघवे। जैसे दूध मुराले स्वभावे। तरि तेचि दही।।	६४
माझ्या विस्तारलेपणाचेच नाव। हे जगचि नव्हे का सर्व? जैसे दूध मुराले स्वभावे। तर तेच होते दही।।	६४
Other name of my expanse; isn't cosmos entire? Like when leavened; milk becomes curd.	64
कां बीजचि जाहले तरु। अथवा भांगारचि अळंकारु। तैसा मज एकाचा विस्तारु। ते हे जग।।	६५
किंवा बीजच झाळे झाड। अथवा सोनेच अलंकार। तैसा मज एकाचा विस्तार। ते हे जग।।	६५
Or into tree transforms seed; or into ornament gold; so of singular I is expanse; of this world.	65
हे अव्यक्तपणे थिजले। तेचि मग विश्वाकारे वोथिजले। तैसे अमूर्तमूर्ति मियां विस्तारले। त्रैलोक्य जाणे।।	६६
हे अव्यक्तपणे थिजले। तेच मग विश्वाकारे प्रकटले। तैसे अमूर्तमूर्ती मी विस्तारिले। त्रैलोक्य जाण।।	६६
As frozen un-manifest; manifests in cosmic forms; so formless I expanded; into tri-world.	66
महदादि देहांते। इये अशेषेही भूते। परि माझ्या ठायी बिंबते। जैसे जळी फेण।।	६७
महदादिपासून देहापर्यंत। हे सर्वही भूतजात। परी माझ्या ठायी असे बिंबत। जैसे फेस जळावरी।।	६७
From great principle to bodies; all creatures; are reflected in me; as foam on water.	67
परि तया फेणांआंतु पाहतां। जेवी जळ न दिसे पंडुसुता। नातरी स्वप्नींची अनेकता। चेइलिया नोहिजे।।	६८
परी त्या फेसाआत पाहता। जैसे जळ न दिसे पंडुसुता। नातरी स्वप्नीची अनेकता। जाग येताच नाही।।	६८
But looking into foam; water isn't visible; multiplicity in dream; on awakening disappears.	68
तैसी भूते इये माझ्या ठायी। बिंबती तयामाजी मी नाही। इया उपपत्ती तुज पाही। सांगितलिया मागा।।	६९
तैसी भूते ही माझ्या ठायी। बिंबती, परी त्यामध्ये मी नाही। हा निष्कर्ष तुला पाही। सांगितला मागे।।	६९
So in me beings; are reflected, but in them I am not; to you this inference; I told earlier.	69
म्हणऊनि बोलिलिया बोलाचा अतिसो। न कीजे यालागी हे असो। परि मजआंत पैसो। दिठी तुझी।।	७०
म्हणून बोलिल्या गोष्टींचा अतिविस्तार। न करावा यासाठी हा विचार। परी मजआत ठेव स्थिर। दृष्टी तुझी।।	७०
So expansion of things told earlier; not to let, is this thought; but in me fix; your sight.	70

न च मत्स्थानि भूतानि, पश्य मे योगमैश्वरम्। भूतभृन्न च भूतस्थो, ममात्मा भूतभावनः॥	५
नाही मजमध्ये भूते, पहा हा योग ईश्वरी। भूतभर्ता तरी नाही, भूती मी भूतनिर्मिता।।	५
Beings aren't in me, see my divine yoga; I create, sustain beings, still I am not in beings.	5

- आमुचा प्रकृतीपैलीकडील भावो। जरी कल्पनेवीण लागसी पाहो। तरी मजमाजी भूते हेही वावो। जे मी सर्व म्हणुनि॥ ७१
- माझा प्रकृतिपलीकडील भाव। जरी कल्पनेवीण लागसी पाहो। तरी माझ्यात भूते हेही व्यर्थ। जे मीच सर्व म्हणुनि॥ ७१
- My essence beyond Nature; if you see sans imagination; beings in me is false; as I am all.* 71
- एहवी संकल्पाचिये सांजवेळे। नावेक तिमिरेजती बुद्धीचे डोळे। म्हणोनि अखंडित परि झांवेळे। भूतभिन्न ऐसे देखे॥ ७२
- एरवी संकल्पाच्या सांजवेळे। क्षणैक अंधारती बुद्धीचे डोळे। तेणे अखंडित परी अंधुकसे। भूतभिन्न ऐसा दिसे॥ ७२
- At planning-dusk; intellect-eyes blur momentarily; continuous I seen dimly; as many beings.* 72
- तेचि संकल्पाची सांज जें लोपे। तें अखंडितचि आहे स्वरूपे। जैसे शंका जातखेवो लोपे। सापपण माळेचे॥ ७३
- तीच संकल्पाची सांज जेव्हा लोपे। तेव्हा मी अखंडच आहे स्वरूपे। जैसे शंका जाताच लोपे। सापपण माळेचे॥ ७३
- As that dusk vanishes; my continuous form exists; as doubt vanishes; snake-form vanishes.* 73
- एहवी तरी भूमीआंतूनि स्वयंभ। काय घडेयागाडगेयांचे निघती कोंभ। परि ते कुलालमतीचे गर्भ। उमटले की॥ ७४
- एरवी तरी भूमीआतुनी आपोआप। घड्यागाडग्याचे निघती का कोंभ? परी ते कुंभारबुद्धीचे गर्भ। उमटले की॥ ७४
- From earth naturally; do sprout earthen pots? But from potter's intellect; they breed.* 74
- नातरी सागरीचा पाणी। काय तरंगाचिया आहाती खाणी। ते अवांतर करणी। वारियाची नव्हे॥ ७५
- नातरी सागराचे पाणी। त्यात काय तरंगाच्या आहेत खाणी। ती अवांतर करणी। वाऱ्याची नव्हे काय? ७५
- Or in ocean water; are there any wave-mines; that is additional deed; isn't of wind?* 75
- पाहे पां कापसाच्या पोटी। काय कापडाची होती पेटी। तो वेढितयाचिया दिठी। कापड जाहला॥ ७६
- पहा बा कापसाच्या पोटी। काय कापडाची होती पेटी। तो नेसणाऱ्यांच्या जैश्या दृष्टी। तैसा कापड झाला॥ ७६
- In cotton bale; is hidden cloth bundle? As per fancy of user; cloth appears.* 76
- जरी सोने लेणे होऊनि घडे। तरी त्याचे सोनेपण न मोडे। येर अळंकार हे वरचिलीकडे। लेतयाचेनि भावे॥ ७७
- जरी सोने दागिने होऊनि घडे। तरी त्याचे सोनेपण न मोडे। बाकी अलंकार हे वरवरचे। ग्राहकास आवडे तैसे॥ ७७
- Though in ornament gold converts; gold-ness isn't lost; ornaments appear; as per user's fancy.* 77
- सांगे पडिसादाची प्रत्युत्तरे। कां आरिसा जे आविष्करे। ते आपले की साचोकारे। तेथेचि होते॥ ७८
- सांग पडिसादाची प्रत्युत्तरे। किंवा आरसा जे आविष्करे। ते आपलेच आहे की खरेखुरे। तरी तिकडचे होते॥ ७८
- Tell, sound-echoes; or mirror-reflections; aren't they really ours; or did they exist there?* 78
- तैसी इये निर्मळ माझ्या स्वरूपी। जो भूतभावना आरोपी। त्यासि त्याच्या संकल्पीं। भूताभासु असे॥ ७९
- तैसी या निर्मळ माझ्या स्वरूपी। जो भूतभावना आरोपी। त्याला त्याच्याच संकल्पाने। भूतांचा भास दिसे॥ ७९
- So at my pure soul form; who imposes beings; by his own planning; sees apparent beings.* 79
- तेचि कल्पिती प्रकृती पुरे। आणि भूताभासु आधीच सरे। मग स्वरूप उरे एकरे। निखळ माझे॥ ८०
- तीच कल्पिलेली प्रकृती नासे रे। आणि भूताभास आधीच सरे। मग स्वरूप एकरस उरे। निखळ माझे॥ ८०
- When imagined Nature ends; and end apparent forms; self-form continuity exists; purely mine.* 80
- हे असो आंगी भरलिया भवंडी। जैशा भोवत दिसती अरडीदरडी। तैशी आपुलिया कल्पना अखंडी। गमती भूते॥ ८१
- हे असो अंगी भरता भोवळी। जैशा फिरता दिसती अरडीदरडी। तैशी आपल्याच कल्पनेने अखंडीत। भासती भूते॥ ८१
- With vertigo; hills appear revolving; so by our own imagination, continuous; appear beings.* 81

- तेचि कल्पना सांडूनि पाही। तरि मी भूतीं भूते माझिया ठायी। हे स्वप्नींहीं परि नाही। कल्पावयाजोगे॥ ८२
- तीच कल्पना सोडूनि पाही। तर मी भूतात भूते माझिया ठायी। हे स्वप्नीही नाही। कल्पना करण्याजोगे॥ ८२
- If imagination is cast; I am in beings, beings are in me; even in dreams it can't; be thought. 82
- आता मी एक भूतांतें धर्ता। अथवा भूतांमाजी असता। या संकल्पसन्निपाता-। आंतुलिया बोलिया॥ ८३
- आता मी एक भूतांना धर्ता। अथवा भूतांमध्ये असणारा। हा संकल्प त्रिदोषकोपातल्या। बडबडी जैसा॥ ८३
- I am supporter of beings; dweller in beings; this planning is during tri-faults*; babbling like. 83
- म्हणोनि परियेसी गा प्रियोत्तमा। यापरी मी विश्वेसी विश्वात्मा। जो इया लटकिया भूतग्रामा। भाव्यु सदा॥ ८४
- म्हणोनि ऐक गा प्रियोत्तमा। याप्रमाणे मी विश्वासहित विश्वात्मा। जो या लटक्या भूतग्रामाला। आधार सदा॥ ८४
- Hear O best friend; I am cosmic soul for cosmos; who for this false beings-city; ever supporter. 84
- रश्मीचेनि आधारे जैसे। नव्हतेचि मृगजळ आभासे। माझिया ठायी भूतजात तैसे। आणि मातेंही भावी॥ ८५
- रविकिरणाच्या आधारे जैसे। नसणारे मृगजळ आभासे। माझिया ठायी भूतजात तैसे। आणि मलाही मानी॥ ८५
- As with sunray's support; false mirage appears; so all beings are in me; and recognize me too. 85
- मी ये परीचा भूतभावनु। परि सर्व भूतांसि अभिन्नु। जैसी प्रभा आणि भानु। एकचि ते॥ ८६
- मी यापरीचा भूतांचा रचनाकार। परी सर्व भूतांना एकसार। जैसी प्रभा आणि सूर्य। एकचि ते॥ ८६
- So I am creator of beings; but I am united with all beings; like sun and its aura; are same. 86
- हा आमचा ऐश्वर्ययोगु। तुवा देखिला की चांगु। आता सांगे काही एथ लागु। भूतभेदाचा असे॥ ८७
- हा आमचा ऐश्वर्ययोग। तू पाहिलास की यथासांग। आता सांग काही एथ संबंध। भूतभेदाचा आहे? ८७
- As my yoga divine; you saw perfectly; now tell, is there any connection; of separate beings? 87
- यालागी मजपासूनि भूते। आने नव्हती हे निरुते। आणि भूतांवेगळिया मातें। कहीच न मनी हो॥ ८८
- यास्तव मजपासूनि भूते। वेगळी नव्हती हे निश्चित असे। आणि भूतावेगळा मी, असे। कधीही न मानी हो॥ ८८
- As beings from me; were never separate surely; so I am separate from beings; never imagine. 88
- यथाऽऽकाशस्थितो नित्यं, वायुः सर्वत्रगो महान्। तथा सर्वाणि भूतानि, मत्स्थानीत्युपधारय॥ ६
- जसा नभामध्ये नित्य, वायु सर्विकडे महान्। तशी सर्वच भूते ही, मजठायीच जाण तू॥ ६
- As mighty air is ever present in sky everywhere; so know that all beings dwell in me. 6
- पैं गगन जेवढें जैसें। पवनु गगनीं तेवढाचि असे। सहजें हालविलिया वेगळा दिसे। एहवीं गगन तेंचि तो॥ ८९
- अहो गगन जेवढे जैसे। पवन गगनी तेवढाचि असे। सहजे हालविता वेगळा दिसे। एरवी गगन तेचि तो॥ ८९
- As sky is vast; air is equally vast; if it easily blows it appears separate; else it's only sky. 89
- तैसें भूतजात माझ्यां ठायीं। कल्पिजे तरी आभासे काहीं। निर्विकल्पीं तरि नाही। तेथ मीचि मी आघवें॥ ९०
- तैसे भूतजात मजठायी। कल्पावे तरीच आभासे काही। नाही कल्पिले तर काही नाही। तेथ मीच मी आवघे॥ ९०
- So beings in me; are apparent if imagined; and nothing if not imagined; there exist I alone. 90
- म्हणऊनि नाही आणि असे। हे कल्पनेचेनि सौरसे। जे कल्पनालोपे भ्रंशे। आणि कल्पनेसवे होय॥ ९१
- म्हणूनि नाही आणि आहे। ही कल्पनेची उपज आहे। जे कल्पनालोपाने जाये। आणि कल्पनेसवेच होय॥ ९१
- Existence, non-existence; are imagination's creation; which appear and vanish; with imagination. 91

तेचि कल्पिते मुदल जाये। तैं असे नाही हे कें आहे। म्हणऊनि पुढती तू पाहे। हा ऐश्वर्ययोग॥	९२
तेचि कल्पिल्याचे भांडवल जाये। तेव्हा भूतांचे असणे नसणे हे कोठे आहे? म्हणूनि तू हा पाही। ऐश्वर्ययोग॥	९२
<i>If imagined capital goes; where's being's existence, non existence? So see this; wealth yoga.</i>	92
ऐसिया प्रतीतिबोधसागरी। तू आपणेयाते कल्लोळु एक करी। मग जंव पाहासी चराचरी। तंव तूचि आहासी॥	९३
अशा ज्ञानानुभवसागरी। तू स्वतःला तरंग एक करी। मग जेव्हा पाहासी चराचरी। तेव्हा तूचि एक अससी॥	९३
<i>At knowledge-experience sea; treat yourself as wave; when you see cosmos; only you exist.</i>	93
या जाणणेयाचा चवो। तुज आला ना म्हणती देवो। तरी आतां द्वैतस्वप्न वावो। जाले की ना॥	९४
या जाणिवेची तुज जाग ती। आली ना? असे देव विचारिती। तरी आता द्वैताभास व्यर्थ। झाले की नाही?	९४
<i>By this knowledge r you awakened? Lord asked; now has your duality illusion; gone or not?</i>	94
तरी पुढती जरी विपाये। बुद्धीसि कल्पनेची झोप ये। तरी अभेदबोधु जाये। जैं स्वप्नीं पडिजे॥	९५
तरी पुन्हा जर कदाचित्। बुद्धीसि कल्पनेची झोप येत। तर अभेदज्ञान जात। जेव्हा द्वैताच्या स्वप्नी पडे॥	९५
<i>If again; intellect sleeps in imagination; constant-knowledge goes; as in duality-dream falls.</i>	95
म्हणोनि ये निद्रेची वाट मोडे। निखळ उद्वोधाचेंचि आपणपे घडे। ऐसे वर्म जे आहे फुडे। ते दावो आता॥	९६
म्हणोनि या निद्रेची वाटच मोडे। निखळ उद्वोधचि आपणास घडे। ऐसे वर्म जे आहे पुढे। ते दाखवू आता॥	९६
<i>This sleep-path breaks; and pure realization dawns on us; such next essence; I will display now.</i>	96
तरी धनुर्धरा धैर्या। निके अवधान देई बा धनंजया। पै सर्व भूतांते माया। करी हरी गा॥	९७
तरी धनुर्धरा मूर्तधैर्या। नीट अवधान देई बा धनंजया। अरे सर्व भूतांना माया। उपजी नाशी गा॥	९७
<i>So courageous; pay attention, Dhananjaya; all beings, illusory energy; creates and destroys.</i>	97
सर्वभूतानि कौन्तेय, प्रकृतिं यान्ति मामिकाम्। कल्पक्षये पुनस्तानि, कल्पादौ विसृजाम्यहम्॥	७
सर्वभूतेच कौंतेया, मायेत लीन ती मम। कल्पाअंती, पुन्हा तीच, कल्पारंभी सृजीत मी॥	७
<i>All beings dormant in my Nature; at era's end, I rejuvenate them at beginning of era.</i>	7
जिये नाव गा प्रकृती। जे द्विविध सांगितली तुजप्रती। एकी अष्टधा भेदव्यक्ती। दुजी जीवरूपा॥	९८
जिला नाव गा प्रकृती। जी दोन प्रकाराची सांगितली तुजप्रती। एक अष्टधा भेदाने येत व्यक्ती। दुसरी जीवरूपा॥	९८
<i>Nature is; of two kinds, as told; one appears with eightfold divisions; other in being's form.</i>	98
हा प्रकृतिविखो आघवा। तुवां मागा परिसिलासे पांडवा। म्हणोनि असो काइ सांगावा। पुढतपुढती॥	९९
हा प्रकृतिविषय आवघा। तुला मागे सांगितला पांडवा। म्हणोनि असो आता काय सांगावा। पुन्हा पुन्हा॥	९९
<i>This Nature; to you Pandava was earlier told; so now why this be told; repeatedly?</i>	99
तरी ये माझिये प्रकृती। महाकल्पाच्या अंती। सर्व भूते अव्यक्ती। ऐक्यासी येती॥	१००
तरी या माझ्या प्रकृतीमधी। महाकल्पाच्या अंती। सर्व भूते अव्यक्तात ती। ऐक्यास येती॥	१००
<i>Into my Nature; at aeon's* end; all beings into un-manifest; become united.</i>	100
ग्रीष्माच्या अतिरसी। सबीजे तृणे जैसी। मागुती भूमीसी। सुलीने होती॥	१०१
ग्रीष्माच्या अतितापात। बीजासह जैसे गवत। मागाहून भूमीत। सुलीन होते॥	१०१
<i>During scorching summer-heat; as grass with its seed; in soil for long; remains dormant.</i>	101

- कां वार्षिये ढेंढे फिटे। जेव्हा शारदीयेचा अनुघडु फुटे। तेव्हा घनजात आटे। गगनींचे गगनी॥ १०२
- किंवा वर्षाऋतूचे भडिमार संपले। जेव्हा शरदाचा पट उकले। तेव्हा मेघजात आटले। गगनींचे गगनी॥ १०२
- At end of pouring rains; when autumn's screen unfolds; disappear clouds; into sky itself.* 102
- नातरी आकाशाचिये खोंपे। वायु निवांतुचि लोपे। कां तरंगता हारपे। जळीं जेवी॥ १०३
- अथवा आकाशाच्या पोकळीमध्ये। वायु निवांतच लोपे। किंवा तरंगता हारपे। जळामध्ये जैशी॥ १०३
- Or as into sky-void; silently merges wind; or waves disappear; into water.* 103
- अथवा जागिनलिये वेळे। स्वप्न मनींचें मनीं मावळे। तैसें प्राकृत प्रकृती मिळे। कल्पक्षर्यां॥ १०४
- अथवा जाग येण्याचे वेळे। स्वप्न मनीचे मनी मावळे। तैसे प्राकृत प्रकृतीस मिळे। कल्पक्षर्यां॥ १०४
- As on awakening; in mind dream melts; so into Nature, cosmos dissolves; at end of era.* 104
- मग कल्पादीं पुढती। मीचि सृजी ऐसी वदंती। तरी इयेविषयीं निरुती। उपपत्ति आइक॥ १०५
- मग कल्पारंभी पुढती। मीच सृष्टी सृजितो ऐशी वदंती। तरी याविषयी योग्य ती। उपपत्ती ऐक॥ १०५
- At next era's start; gossip is that I create cosmos; so to its appropriate; genesis listen to.* 105
- प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य, विसृजामि पुनः पुनः। भूतग्राममिमं कृत्स्नम्, अवशं प्रकृतेर्वशात्॥ ८**
- स्वमायेला अधिष्ठूनि, निर्मितो मी पुनःपुन्हा। भूतांचा संघ हा सारा, असे जो प्रकृतीवशा॥ ८**
- Supporting my Nature, I create again; entire hosts of beings subjugated by Nature. 8**
- तरी हेचि प्रकृति किरीटी। मी स्वकीया सहजे अधिष्ठीं। तेथ तंतूसमवायपटीं। जेविं विणावणी दिसे॥ १०६
- तरी याच प्रकृतीला धनुर्धारी। मी स्वतः सहजे अंगिकारी। तेव्हा तंतु मिळूनि वस्त्री। जैशी वीण दिसे॥ १०६
- This Nature, Dhanurdhara; I take hold of easily; as due to yarn in cloth; weaving appears.* 106
- मग तिये विणावणिचेनि आधारे। लहाना चौकडियां पटत्व भरे। तैसी पंचात्मके आकारे। प्रकृतीचि होये॥ १०७
- मग त्या विणीच्या आधारे। लहान चौकड्यांनी वस्त्रपण भरे। तैसी पंचभूतांच्या आकारे। प्रकृतीच होते॥ १०७
- Due to that weaving; small squares fill cloth; so shapes of five elements; Nature assumes.* 107
- जैसें विरजणियाचेनि संगे। दूधचि आटेजों लागे। तैसी प्रकृति आंगा रिगे। सृष्टिपणाचिया॥ १०८
- जैसे विरजणाच्या संगे। दूधचि आटू लागे। तैसी प्रकृती आकारात येते। सृष्टीपणाच्या॥ १०८
- As in contact with leaven; milk coagulates; so Nature manifests; into cosmos-ness.* 108
- बीज जळाची जवळीक लाहे। आणि तेंचि शाखोपशाखीं होये। तैसें मज करणें आहे। भूतांचे हें॥ १०९
- बीज जळाची जवळीक लाभे। आणि त्याचीच शाखोपशाखा होये। तैसे मला उत्पन्न करणे आहे। भूतांचे हे॥ १०९
- As seed in contact with water; turns into tree with crown; so is my creation; of beings.* 109
- अगा नगर हें रायें केलें। या म्हणण्या साचपण कीर आलें। परि निरुते पाहतां काय शिणले। रायाचे हात॥ ११०
- अरे नगर हे राजाने केले । या म्हणण्याला खरेपण की आले । परी नीट पाहता काय शिणले । राजाचे हात? ११०
- City is created by king; true is saying is; but looking carefully have exhausted; king's hands?* 110
- आणि मी प्रकृति अधिष्ठीं तें कैसें। जैसा स्वप्नीं जो असे। मग तोचि प्रवेशे। जागृतावस्थे॥ १११
- आणि मी प्रकृती अंगिकारितो ते कैसे। तर जैसा स्वप्नात जो असे। मग तोच प्रवेशे। जागृतावस्थेमध्ये॥ १११
- How do I support Nature; like one who is dreaming; as same man entering; in awakened state.* 111

तरि स्वप्नौनि जागृति येतां। काय पाय दुखती पंडुसुता। कीं स्वप्नामाजी असतां। प्रवासु होय॥	११२
तरी स्वप्नातून जागृतीत येता। काय पाय दुखती पंडुसुता। की स्वप्नामध्ये असता। प्रवास होय॥	११२
While awakening from dream; Pandava, do feet get tired; does in dream; travel happen?	112
या आघवियाचा अभिप्रावो कायी। जे हे भूतसृष्टीचे काही। मज एकही करणे नाही। ऐसाचि अर्थु॥	११३
या आवघ्याचा अभिप्राय जर कायी। तर ह्या भूतसृष्टीचे काही। मज काहीएक करणे नाही। ऐसाचि अर्थु॥	११३
In nutshell of all this; with this world of beings; I have nothing to do; is the essence.	113
जैशी रायें अधिष्ठिली प्रजा। व्यापारे आपुलालिया काजा। तैसा प्रकृतिसंगु माझा। येर करणे ते इयेचे॥	११४
जैशी राजाने अंगिकारिली प्रजा। करे आपापल्या कामकाजा। तैसा प्रकृतिसंग माझा। बाकी करणे ते प्रकृतीचे॥	११४
Subjects adopted by king; do business; so is my contact with Nature; rest is done by Nature.	114
पाहे पां पूर्णचंद्राचिये भेटी। समुद्रीं अपार भरते दाटी। तेथ चंद्रासी काय किरीटी। उपखा पडे॥	११५
पहा बा पूर्णचंद्राच्या भेटी। समुद्र अपार भरतीने दाटी। तेथ चंद्रासी काय किरीटी। कष्टाचा उपसा पडे॥	११५
To meet full moon; sea surges up with tide; but Kiriti, has moon taken; any great troubles?	115
जड परि जवळिका। लोह चळे तरि चळो कां। कवण शीण भ्रामका। सन्निधानाचा॥	११६
जड परी जवळिक होता। लोह हाले तर हाले ना का। कोण शीण पडला लोहचुंबका। जवळ आणायाचा॥	११६
Due to nearness; iron may move or not; but does magnet exert; to bring it nearer?	116
किंबहुना यापरी। मी निजप्रकृति अंगीकारी। आणि भूतसृष्टी एकसरी। प्रसवोचि लागे॥	११७
किंबहुना अशापरी। मी निजप्रकृती अंगीकारी। आणि भूतसृष्टी एकसारखी। प्रसवूच लागे॥	११७
Like that; my Nature I support; and continuously world of beings; starts bearing.	117
जो हा भूतग्रामु आघवा। असे प्रकृतिअधीन पांडवा। जैसी बीजाचिया वेलपालवा। समर्थ भूमि॥	११८
जो हा भूतसमूह आवघा। असे प्रकृतिअधीन पांडवा। जैसी बीजाच्या वेलीपालव्याला। समर्थ भूमी॥	११८
Entire host of beings; is subjected to Nature; as for seed becoming foliage; land is capable.	118
नातरि बाळादिकां वयसां। गोसावी देहसंगु जैसा। अथवा घनावळी आकाशा। वार्षिये जेवीं॥	११९
किंवा बालकादी वयासी ऐसा। आधार देहसंगु जैसा। अथवा मेघावली आकाशा। कारण वर्षाऋतू जैसा॥	११९
For aging from childhood; as body is support; in sky for clouds; rainy season is the cause.	119
कां स्वप्नासि कारण निद्रा। तैसी प्रकृति हे नरेंद्रा। या अशेषाहि भूतसमुद्रा। गोसाविणी गा॥	१२०
किंवा स्वप्नाला कारण निद्रा। तैसी प्रकृती हे नरेंद्रा। या सर्वही भूतसमुद्रा। स्वामिनी आहे॥	१२०
For dream sleep is cause; so O King, Nature; for entire ocean of beings; is master.	120
स्थावरा आणि जंगमा। स्थूळा अथवा सूक्ष्मा। हें असो भूतग्रामा। प्रकृतीचि मूळ॥	१२१
स्थावरा आणि जंगमा। स्थूला अथवा सूक्ष्मा। हे असो भूतसमूहाला। प्रकृतीचि मूळ॥	१२१
For movable and immovable; gross and subtle; for host of creatures; Nature is the root cause.	121
म्हणोनि भूतें हन सृजावीं। कां सृजिलीं प्रतिपाळावीं। इयें करणीं न येती आघवीं। आमुचिया आंगा॥	१२२
म्हणूनि भूते आणि सृजावी। किंवा सृजिली ती प्रतिपाळावी। ही कर्तृत्वे न येती आवघी। आमच्या अंगा॥	१२२
So creating beings; sustaining those created; don't rest all these deeds; on my shoulders.	122

जळीं चंद्रिकेचिया पसरती वेली। ते वाढी चंद्रें नाहीं वाढविली। तेंविं मातें पावोनि ठेलीं। दुरी कर्म॥	१२३
जळात चंद्राच्या पसरती वेली। ती वाढ चंद्राने नाही केली। तशी मला पावोनि राहिली। दूर कर्म॥	१२३
Moonlight spreads in water; but moon didn't do it; so on gaining me; distanced karmas.	123

न च मां तानि कर्माणि, निबध्नन्ति धनंजय। उदासीनवदासीनम्, असक्तं तेषु कर्मसु॥	९
नाहीच मज ती कर्म, बाध्य होती धनंजया। उदासीनापरी ऐशा, अनासक्तास कर्मी त्या॥	९
Karmas never bind me; who's such indifferent and detached from these karmas.	9

आणि सुटलिया सिंधुजळाचा लोट। न शके धरूं सैंधवाचा घाट। तेवी सकळ कर्मा मीच शेवट। तें काइ बांधती मातें॥	१२४
आणि सुटता सिंधुजळाचा लोट। न धरूं शके मिठाचा घाट। तैसे सकळ कर्मा मीच शेवट। ती काय बांधती मला?	१२४
As surges sea-tide; salt-bund can't hold ground; for all karmas I am end; to me will they bind?	124

धूम्रजांची पिंजरी। वाजतिया वायूतें जरी होकारी। कां सूर्यबिंबामाझारीं। आंधारें शिरे॥	१२५
धूम्रकणांचा पिंजरा असेल। तो घोंघावत्या वायूला जर थांबवेल। का अंधार शिरेल। सूर्यबिंबाआत॥	१२५
If smoke-screen cage; would stop roaring wind; or if darkness would enter; in sun-disc.	125

हें असो पर्वताचिये हृदयींचें। जेविं पर्जन्यधारास्तव न खोंचे। तेविं कर्मजात प्रकृतीचें। न लगे मज॥	१२६
हे असो पर्वताच्या हृदयावरती। जैशा पर्जन्यधारा न खोचती। तैसे कर्मजात प्रकृतीचे। न लागती मज॥	१२६
As into hill's centre; rain shower won't enter; so Nature-born karmas; won't touch me.	126

एहवीं इये प्राकृतीं विकारीं। एक मीचि आहे अवधारीं। परि उदासीनाचिया परी। करीं ना करवीं॥	१२७
एरवी या प्रकृतीच्या कार्यातरी। एक मीच आहे ऐक तरी। परी उदासीनापरी। मी करी ना करवी॥	१२७
In Nature's activity; I alone exist; being indifferent; I don't do karmas or get them done.	127

जैसा दीपु ठेविला परिवरीं। कवणातें नियमी ना निवारी। आणि कवण कवणिये व्यापारीं। राहाटे तेंहि नेणें॥	१२८
जैसा दीप ठेविला घरी। तो कुणाला नियमी ना निवारी। आणि कोण कोणाचे कार्य करी। तेही न जाणे॥	१२८
As house lamp; neither controls anyone or does anything; or of activities there; it is unaware.	128

तो जैसा कां साक्षिभूत। गृहव्यापारप्रवृत्तिहेतु। जैसा भूतकर्मी अनासक्तु। मी भूतीं असे॥	१२९
तो जैसा का साक्षिभूत। गृहव्यापार प्रवृत्तिहेतूंत। तैसा भूतकर्मांत अनासक्त। मी भूतांमध्ये असे॥	१२९
It is witness; to home activities, tendencies; so unattached in beings-karmas; I am in beings.	129

हा एकचि अभिप्रावो पुढतपुढती। काय सांगो बहुतां उपपत्ती। तेथ एकवेळा सुभद्रापती। येतुले जाण पां॥	१३०
हा एकचि विचार पुन्हा आणि। काय सांगावा बहू दृष्टांतांनी। आता एकचवेळा सुभद्रापती। येवढे जाणूनि घे॥	१३०
This single thought; to tell by how many similes; now Subhadrapati for once; know it.	130

मयाऽध्यक्षेण प्रकृतिः, सूयते सचराचरम्। हेतुनाऽनेन कौन्तेय, जगद्विपरिवर्तते॥	१०
ममाश्रयेच प्रकृती, निर्मिते हे चराचर। कारणे याच कौंतेया, जग हे परिवर्तते॥	१०
With my support Nature creates cosmos; due to same reason this world functions.	10

जे लोकचेष्टां समस्तां। जैसा निमित्तमात्र का सविता। तैसा जगत्प्रभवीं पंडुसुता। हेतु मी जाणे॥	१३१
कारण लोकव्यवहारात सर्व। जैसा निमित्तमात्र का सूर्य। तैसा जगत्प्रसवास वीरा। कारण मी जाण॥	१३१
As of all worldly activities; sun is just cause; so of cosmos-creation; know that I am cause.	131

- का जे मियां अधिष्ठिलिया प्रकृती। होती चराचराचिया संभूती। म्हणोनि मी हेतु हे उपपत्ती। घडे यया॥ १३२
- कारण मी अंगिकारिली प्रकृती। तेथ होती चराचराच्या उत्पत्ती। म्हणूनि मी कर्ता ही उपपत्ती। लागे तया॥ १३२
- As I support Nature; there is creation of cosmos; so I am its creator, this genesis; sticks to it.* 132
- आता येणे उजिवडे निरुते। न्याहाळी पां ऐश्वर्ययोगाते। जे माझ्या ठायी भूते। परी भूतीं मी नसे॥ १३३
- आता या उजेडात चांगला। न्याहाळी बा ऐश्वर्ययोगाला। की माझ्या ठायी भूते। परी भूतांत मी नाही॥ १३३
- In this light; view clearly my wealth yoga; that all beings are in me; but I am not in them.* 133
- अथवा भूते ना माझ्या ठायी। आणि भूतामाजि मी नाही। या खुणा तू कही। चुको नको॥ १३४
- अथवा भूते ना माझ्या ठायी। आणि भूतांमध्ये मी नाही। या खुणा तू कधी। चुकवू नको॥ १३४
- Or beings are not in me; and I am not in beings; you ever these signs; don't miss.* 134
- हे सर्वस्व आमचे गूढ। परि दाविले तुज उघड। आता इंद्रियां देउनि कवाड। हृदयी भोगी॥ १३५
- हे सर्वस्व आमचे गूढ। परी दाखविले तुज उघड। आता इंद्रियांना लाउनी कवाड। हृदयात भोगी॥ १३५
- This is my secret; to you revealed; now by closing all senses inside; experience it in heart.* 135
- हां दंशु जव न ये हाता। तंव माझे साचोकारेपण पार्था। न संपडे गा सर्वथा। जेवि तुसीं कणु॥ १३६
- हे मर्म जोवरी न ये हाता। तोवरी माझे खरे स्वरूप पार्था। न सापडे गा सर्वथा। जैसा शोधावा तुसी कण॥ १३६
- Till this essence isn't at hand; my real form; can't be traced; like searching grain in husk.* 136
- एहवी अनुमानाचेनि पैसे। आवडे कीर कळले ऐसेे। परि मृगजळाचेनि वोलांशे। काय भूमि तिमे॥ १३७
- एरवी तर्काच्या बळे तैसे। वाटते खरे कळले ऐसेे। परी मृगजळाच्या ओलांशे। काय भूमी भिजे॥ १३७
- On logic's strength; it is felt that it is understood; by mirage-water; would be land irrigated?* 137
- जें जाळ जळीं पांगिले। तेथ चंद्रबिंब दिसे आंतुडले। परि थडियर काढूनि झाडिले। तेव्हा बिंब के सांगे॥ १३८
- जेव्हा जाळे जळी पसरले। तेथ चंद्रबिंब दिसे अडकले। परी थडीवर काढूनि झाडिले। तेव्हा बिंब कोठे ते सांगे? १३८
- As on water net is spread; moon-disc is trapped; as it's taken out and shook; where's moon?* 138
- तैसे बोलवरि वाचाबळे। वायांचि झकविजती प्रतीतीचे डोळे। मग साचोकारे बोधावेळे। आथि ना होईजे॥ १३९
- तैसे शब्दाच्या वाचाबळे। उगीच फसती अनुभवाचे डोळे। मग ज्ञान आले का पाहिले। तर आले ना येणे॥ १३९
- On strength of words; experience-eyes are deceived; as knowledge is tested; it isn't gained.* 139
- अवजानन्ति मां मूढा, मानुषीं तनुमाश्रितम्। परं भावमजानन्तो, मम भूतमहेश्वरम्॥ ११**
- अपमानिति म्या मूढ, मानवी शरिराश्रित। परं भावा न जाणोनि, मम भूतमहेश्वरा॥ ११**
- Fools scorn at me in human body; not knowing supreme nature of me, Being's Lord!* 11
- किंबहुना भवा बिहा या। आणि साचे चाड आथि मियां। तरी तुम्हीं गा उपपत्ती इया। जतन कीजे॥ १४०
- किंबहुना संसारास भ्याल या। आणि खरी आस्था असेल ठायी माझ्या। तरी तुम्ही गा विचारास या। जतन करा॥ १४०
- You may be afraid of worldly life; but with real desire for me; this thought; you preserve.* 140
- एहवी वेधली दिठी कवळे। ते चांदणियाते म्हणे पिवळे। तेवि माझ्या स्वरूपी निर्मळे। देखती दोष॥ १४१
- एरवी व्यापिली काविळीने दृष्टी। ते चांदण्यास पिवळे म्हणती। तैसे माझ्या निर्मळ स्वरूपी। देखती दोष॥ १४१
- Jaundiced eyes; treat moon-light as yellow; so with my pure soul-form, ignorant; find fault.* 141

नातरी ज्वरें विटाळले मुख। ते दुधाते म्हणे कडू विख। तेवि अमानुषा मानुष। मानती माते॥	१४२
नातरी ज्वराने विटाळले मुख। ते दुधासी म्हणे कडू विष। तैसा अमानुषाला मनुष्य। मानिती मज॥	१४२
<i>As one with sour taste during fever; says milk is bitter; so divine me as human; they treat.</i>	142
म्हणऊनि पुढतपुढती तूं धनंजया। झणे विसंबसी या अभिप्राया। जे इया स्थूलदृष्टी वाया। जाइजेल गा॥	१४३
तरी पुनःपुन्हा तू धनंजया। क्षणैक विसरशील या अभिप्राया। जी ही स्थूलदृष्टी वाया। मज देखण्या ठरेल गा॥	१४३
<i>Repeatedly, Arjuna; for while you may forget this advice; this gross vision; to see me is in vain.</i>	143
पैं स्थूलदृष्टी देखती मातें। तेचि न देखणे जाण निरुते। जैसे स्वर्णीचेनि अमृते। अमर नोहिजे॥	१४४
अरे स्थूलदृष्टीने मज पाहणे। तेच न देखणे जाण निश्चितपणे। जैसे स्वप्नातल्या अमृताने। अमर होता न ये॥	१४४
<i>Seeing me with gross vision; isn't seeing; as by nectar in dream; immortality isn't gained.</i>	144
एन्हवी स्थूलदृष्टी मूढ। माते जाणती कीर दृढ। परि ते जाणणेचि जाणणेया आड। रिगोनि ठाके॥	१४५
एरवी स्थूलदृष्टीने मूढ। मला जाणिले म्हणती दृढ। परी ते जाणणेच जाणणाऱ्याच्या आड। उभे ठाके॥	१४५
<i>Ignorant by gross vision; firmly say they know me; that knowing for knower; is hindrance.</i>	145
जैसा नक्षत्राचिया आभासा-। साठी घातु झाला त्या हंसा। माजी रत्नबुद्धीचिया आशा। रिगोनिया॥	१४६
जैसा पाण्यात नक्षत्राच्या आभासा। धरता घात झाला त्या हंसा। रत्नाची ठेवूनि आशा। शिरता बुडूनिया॥	१४६
<i>Star-refection in water; swan ruined while catching; hoping of jewels; it got drowned.</i>	146
सांगे गंगा या बुद्धी मृगजळ। ठाकोनि आलियाचे कवण फळ। काय सुरतरु म्हणोनि बाबुळ। सेविली करी॥	१४७
सांग गंगा मानुनि मृगजळ। त्यात स्नानाचे कोणते फळ। काय कल्पतरु म्हणोनि बाभुळ-। सेवा करिसी?	१४७
<i>Treating mirage as Ganges; will bath's fruit gained; Babhul as wish-tree; will you serve?</i>	147
हा निळयाचा दुसरा। या बुद्धी हातु घातला विखारा। कां रत्ने म्हणोनि गारा। वेची जेवि॥	१४८
हा नीलमाचा हार दोनसरा। या बुद्धीने हात घातला विषारी सापाला। वा रत्ने म्हणूनि गारा। वेची जैसे॥	१४८
<i>As garland of gems; if poisonous snake is held in hand; or hailstones picked; as jewels.</i>	148
अथवा निधान हे प्रगटले। म्हणोनि खदिरांगार खोळे भरिले। कां साउली नेणता घातले। कुहां सिंहें॥	१४९
अथवा गुप्तधन हे प्रगटले। म्हणोनि खैरनिखारे खोळीत भरिले। वा सावली नेणता उडी घाले। विहिरीत सिंह॥	१४९
<i>As hidden treasure; if burning ember is collected; or on his reflection pounced; lion in well.</i>	149
तेविं मी म्हणोनि प्रपंची। जिहीं बुडी दिली कृतनिश्चयाची। तिहीं चंद्रासाठी जेवि जळीची। प्रतिमा धरिली॥	१५०
तैसे मज मानूनि प्रपंची। ज्यांनी बुडी मारली कृतनिश्चयाची। त्यांनी चंद्रासाठी जैशी जळाची। प्रतिमा धरिली॥	१५०
<i>Treating me as such in worldly life; who dived with resolution; they for moon; got reflection.</i>	150
तैसा कृतनिश्चय वाया गेला। जैसा कोणही एकु कांजी प्याला। मग परिणाम पाहो लागला। अमृताचा॥	१५१
तैसा कृतनिश्चय वाया गेला। जैसा कोणी एक कांजी प्याला। मग परिणाम पाहो लागला। अमृताचा॥	१५१
<i>In vain was their resolve; like one drinking rice-soup; and expecting effects; of nectar.</i>	151
तैसे स्थूलाकारी नाशिवंतें। भरवंसा बांधोनि चित्तें। पाहती मज अविनाशातें। तरी कैचा दिसे॥	१५२
तैसा स्थूल आकारी नाशवंत। ऐसा भरवसा ठेवूनि चित्तात। पाहतील मज अविनाशास। तर कुठचा दिसे?	१५२
<i>In destructible gross form; having such faith; if they see I indestructible; how could I be seen?</i>	152

काइ पश्चिमसमुद्राचिया तटा। निघिजत आहे पूर्विलिया वाटा। कां कोंडा कांडता सुभटा। कणु आतुडे।।	१५३
काय पश्चिमेच्या समुद्रतटा। निघत आहेत पूर्वच्या वाटा। किंवा कोंडा कांडता हे शूरा। कण सापडे ?	१५३
To western sea shore; do eastern paths lead; Arjuna, by pounding husk; will grain be found?	153
तैसे विकारले हे स्थूल। जाणितलेया मी जाणतसे केवळ। काइ फेण पिता जळ। सेविले होय।।	१५४
तैसे विकारी हा देह स्थूल। जाणूनि मज जाणता येई का केवळ ? काय फेस पिऊनि जळ। सेविलैसे होय ?	१५४
By knowing gross body; will I be known; is drinking foam; equal to drinking water?	154
म्हणोनि मोहिलेनि मनोधर्मे। हेचि मी मानूनि संभ्रमें। मग येथिंची जिये जन्मकर्मे। तिये मजचि म्हणती।।	१५५
म्हणोनि भ्रमलेल्या मनोधर्मे। स्थूलच मला मानूनि संभ्रमे। मग येथींची जी जन्मकर्मे। ती माझीच म्हणती।।	१५५
With deluded mind; treating me as gross by confusion; worldly duties; they attribute to me.	155
येतुलेनि अनामा नाम । मज अक्रियासि कर्म। विदेहासि देहधर्म। आरोपिती।।	१५६
यामुळेच अनामाला नाम। मज अक्रियासि कर्म। विदेहावरी देहधर्म। आरोपिती।।	१५६
They ascribe name to nameless, karmas to karma-less and bodily activities to bodiless.	156
मज आकारशून्या आकारु। निरुपाधिका उपचारु। मज विधिविवर्जिता व्यवहारु। आचारादिक।।	१५७
मज आकारशून्याला आकार। देहहीनाला उपचार। मज विधिवर्जिताला व्यवहार। आचारादिक।।	१५७
And form to formless; rituals for bodiless; and bind me beyond rules; with rules.	157
मज वर्णहीना वर्णु। गुणातीतासि गुणु। मज अचरणा चरणु। अपाणिया पाणि।।	१५८
मज वर्णहीनास वर्ण। गुणातीतास गुण। मज चरणहीनास चरण। हातहीनास हात।।	१५८
Apply colour to colourless; qualities to quality-less; give feet to feetless; hand to handless.	158
मज अमेया मान। सर्वगतासी स्थान। जैसे सेजेमाजी वन । निदेला देखे।।	१५९
मज अप्रमाणाला प्रमाण। सर्वगतासी स्थान। जैसे सेजेमध्ये वन। निजलेला पाहे।।	१५९
Give measure to immeasurable; habitation to omnipresent; as in dream see forest; asleep.	159
तैसे अश्रवणा श्रोत्र। मज अचक्षुसी नेत्र। अगोत्रा गोत्र। अरूपा रूप।।	१६०
तैसे कानरहिताला कानमात्र। मज नेत्रहीनास नेत्र। गोत्रहीनास गोत्र। अरूपास रूप।।	१६०
They provide ears to earless; eyes to eyeless; clan to clan-less; and form to formless.	160
मज अव्यक्तासि व्यक्ती। अनार्तासि आर्ती। स्वयंतृप्ता तृप्ती। भाविती गा।।	१६१
मज अव्यक्तास व्यक्त। इच्छारहितास इच्छुक। स्वयंतृप्तास तृप्त। म्हणती गा।।	१६१
Assume form to un-manifest; desirous to desire-less; content to self-contented; they call.	161
मज अनावरणा प्रावरण। भूषणातीतासि भूषण। मज सकळ कारणा कारण। देखती ते।।	१६२
मज वस्त्रहीनास पांघरूण। भूषणरहितास भूषण। मज सकळांचे कारणास कारण। म्हणती ते।।	१६२
Clothes to clothe-less; ornaments to ornament-less; as cause to me cause of all; they call.	162
मज सहजाते करिती। स्वयंभाते प्रतिष्ठिती। निरंतराते आव्हानिती। विसर्जिती गा।।	१६३
मज सहजास तयार करिती। स्वयंभूस स्थापन करिती। निरंतरास आव्हानिती। विसर्जिती गा।।	१६३
They idolize me; install self-existent me; invoke constant me; and bid farewell to me.	163

मी सर्वदा स्वतःसिद्धु। तो की बाळ तरुण वृद्धु। मज एकरूपा संबंधु। जाणती ऐसे॥	१६४
मी सर्वदा स्वतःसिद्धु। त्यास म्हणती बाळ तरुण वृद्धु। मज एकरूपासी संबंधु। जोडिती ऐसे॥	१६४
To I self-existent; call as child, youth and old; to me with one form, connection; they link.	164
मज अद्वैतासि दुजे। मज अकर्तयासि काजे। मी अभोक्ता की भुंजे। ऐसे म्हणती॥	१६५
मज अद्वैतास दुसरा। मज अकर्त्यास करणारा। मी अभोक्ता तरी भोगणारा। ऐसे म्हणती॥	१६५
Duality to non-dual I; doer to non-doer I; enjoyer to non-enjoyer I; they call.	165
मज अकुळाचे कुळ वानिती। मज नित्याचेनि निधनें शिणती। मज सर्वातराते कल्पिती। अरि मित्र गा॥	१६६
मज अकुळाचे कुळ वानिती। मज नित्याच्या निधनाने शिणती। मज सर्वातर्यामीस कल्पिती। शत्रू मित्र गा॥	१६६
Assign clan to clan-less; get worried by eternal's death; imagine me as; friend or foe.	166
मी स्वानंदाभिरामु। तथा मज अनेका सुखांचा कामु। आघवाचि मी असे समु। की म्हणति एकदेशी॥	१६७
मी निजानंदात रमणारा। त्या मज म्हणती सुख इच्छिणारा। सगळीकडे असणारा। तरी म्हणती एकस्थळी॥	१६७
Call self-bliss-engrossed I; as desirous of joys; to omnipresent I; assign one location.	167
मी आत्मा एक चराचरी। म्हणती एकाचा कै पक्ष करी। आणि कोपोनि एकाते मारी। हेचि वाढविती॥	१६८
मी आत्मा एक चराचरी। म्हणती एका कुणाचा पक्ष धरी। आणि कोपोनि एकाते मारी। हेच रुढविती॥	१६८
I am soul in all souls; accuse me as taking side of one; killing other with anger; establish this.	१६८
किंबहुना ऐसे समस्त। जे हे मनुष्यधर्म प्राकृत। तथाचि नांव मी ऐसे विपरीत। ज्ञान त्यांचे॥	१६९
किंबहुना ऐसे समस्त। जे हे मनुष्यधर्म प्राकृत। त्या सर्वांचे नाव मी, ऐसे विपरीत। असते ज्ञान त्यांचे॥	१६९
Rather of all; which are human attributes; I am their name, such contrary is; their knowledge.	169
जंव आकारु एक पुढां देखती। तंव हा देव येणें भावें भजती। मग तोचि विघडलिया टाकिती। नाही म्हणोनि॥	१७०
जव आकार एक पुढे पाहती। तेव्हा हा देव या भावे भजती। मग तोच बिघडता टाकिती। देव नाही म्हणुनी॥	१७०
If they see a idol; worship it as God; and as soon it's cracked, discard; it not being God.	170
मातें येणे येणे प्रकारे। जाणती मनुष्य ऐसेनि आकारे। म्हणऊनि ज्ञानचि ते आंधारे। ज्ञानासि करी॥	१७१
मला या या प्रकारे। जाणती मनुष्य अशा आकारे। म्हणूनि त्यांचे विपरीत ज्ञानच ते अंधारे। ज्ञानाला करी॥	१७१
By ways many; men know me accordingly; their contrary knowledge obscures; knowledge.	171
मोघाशा मोघकर्माणो, मोघज्ञाना विचेतसः। राक्षसीमासुरीं चैव, प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः॥	१२
व्यर्थ आशा नि कर्मे ती, व्यर्थचि ज्ञान अज्ञ जे। राक्षसी आसुरी आणि, मोहिनी प्रकृत्याश्रित॥	१२
Vain are ignorant's hope, karma, knowledge; demonic, devilish, dependent on nature.	12
यालागी जन्मलेचि ते मोघ। जैसे वार्षियेवीण मेघ। कां मृगजळाचे तरंग। दुरुनीचि पाहावे॥	१७२
यासाठी जन्मलेच ते व्यर्थ। जैसे वर्षाऋतुविना मेघ। किंवा मृगजळाचे तरंग। दुरुनीच पाहाण्याजोगे॥	१७२
Their birth is vain; like un-seasonal clouds; or mirage-waves; worth observing from distance.	172
अथवा कोल्हेरीचे असिवार। नातरी वोडंबरीचे अळंकार। कीं गंधर्वनगरीचे आवार। आभासती का॥	१७३
अथवा मातीचे घोडेस्वार। अथवा जादूचे अलंकार। किंवा मेघाचे गंधर्वनगर। आभासणारे का॥	१७३
As earthen horse-riders; magical ornaments; or Gandharvanagar* of clouds; apparent.	173

साबरी वाढिन्नल्या सरळा। वरी फळ ना आंतु पोकळा। कां स्तन जाले गळा। शेळिये जैसे॥	१७४
काटेसाबरी वाढल्या सरळ। वरी फळ नाही, आत पोकळ। किंवा स्तन आले गळा। शेळीला जैसे॥	१७४
Like straight growing thorny cactus plants; hollow and fruitless; or false teats; of a nanny-goat.	174
तैसे मूर्खाचे त्या जियाले। आणि धिक् कर्म त्यांचे निपजले। जैसे सावरी फळ आले। घेणे ना दीजे॥	१७५
तैसे मूर्खाचे त्या जगलेले। आणि धिक् कर्म त्यांचे जे निपजले। जैसे साबरीला फळ आले। घेणे ना देणे॥	१७५
So of these living fools; condemnable are their karmas; like cactus-fruits; totally useless.	175
मग जे काही ते पढिन्नले। ते मर्कटें नारळ तोडिले। कां आंधळ्या हाती पडिले। मोती जैसे॥	१७६
मग जे काही ते शिकले। ते जैसे माकडाने नारळ तोडिले। किंवा आंधळ्या हाती पडिले। मोती जैसे॥	१७६
Whatever they learnt; is like coconut plucked by monkey; or falling in blind's hand; a pearl.	176
किंबहुना त्यांची शास्त्रे। जैशी कुमारीहाती दीधली शस्त्रे। कां अशौच्या मंत्रे। बीजे कथिली॥	१७७
किंबहुना त्यांची शास्त्रे। जैशी मुलींच्या हाती दिली शस्त्रे। किंवा अशौच्यासी मंत्रे। नि बीजे सांगितली॥	१७७
Rather heir texts; are like weapons in girl's hands; or for unholy person; mantra-recital.	177
तैसे ज्ञानजात त्या। आणि जे काही आचरले गा धनंजया। ते आघवेचि गेले वाया। जे चित्तहीन॥	१७८
तैसे ज्ञानजात त्या। आणि जे काही आचरले गा धनंजया। ते आवघेच गेले वाया। कारण ते चित्तहीन॥	१७८
All knowledge; and whatever karmas done, Dhananjaya; are all in vain; being heartless.	178
पै तमोगुणाची राक्षसी। जे सदबुद्धीतें ग्रासी। विवेकाचा ठावोचि पुसी। निशाचरी॥	१७९
जैसी तमोगुणाची राक्षसी। जी सदबुद्धीला ग्रासी। विवेकाचा ठावच पुसी। अज्ञाननिशाचरी॥	१७९
As dark quality demon; which eclipses good intellect; wipes discernment; at ignorance-night.	179
तिये प्रकृती वरपडे जाले। म्हणऊनि चिंतेचेनि कपोले गेले। वरि तामसीयेचिये पडिले। मुखामार्जी॥	१८०
ते प्रकृतीच्या अधीन झाले। चिंतेच्या जबड्यात गेले। आणि तामसीराक्षसीच्या पडले। मुखामध्ये॥	१८०
Nature's slaves; entered in anxiety's jaws; and fell in dark-quality-demon's; mouth.	180
जेथ आशेचिये लाळे। आंतु हिंसा जीभ लोळे। तेवींचि असंतोषाचे चाकळे। अखंड चघळी॥	१८१
जेथे आशेच्या लाळेमध्ये। हिंसारूपी जीभ लोळे। आणि असंतोषाचे मास तुकडे। अखंड चघळी॥	१८१
Where in hope-saliva; violence-tongue rolls; and discontentment-flesh; it constantly chews.	181
जे अनर्थाचे कानवेरी। आवाळुवे चाटीत निघे बाहेरी। जे प्रमादपर्वतींची दरी। सदाचि मातली॥	१८२
जी अनर्थाचे कानावरी। ओठ चाटीत जीभ निघे बाहेरी। जी प्रमादपर्वताची दरी। सदाच मातली असे॥	१८२
Which on disaster-ears; tongue stretches licking lips; is blunder-mountain's valley; arrogant.	182
जेथ द्वेषाचिया दाढा। खसखसां ज्ञानाचा करिती रगडा। जे त्वगस्तीगवसणी मूढां। स्थूलबुद्धी॥	१८३
जेथ द्वेषाच्या दाढा। खसखसा ज्ञानाचा करिती रगडा। जी त्वचाअस्थीखोळेची मूढांना। देते स्थूलबुद्धी॥	१८३
Where hate-molars; crush knowledge; that skin-bones-sack gives; to fools, gross intellect.	183
ऐसे आसुरिये प्रकृतीचे तोंडी। जे जाले गा भूतोंडि। ते बुडोनि गेले कुंडी। व्यामोहाच्या॥	१८४
ऐशा आसुरी प्रकृतीच्या तोंडी। जे झाले गा भूतबळी। ते बुडोनि गेले कुंडी। महामोहाच्या॥	१८४
Falling in mouth of such wicked Nature; those scapegoats; are drowned in pit; of great lure.	184

एवं तमाचिये पडिले गर्ते। न पविजतीचि विचाराचेनि हाते। हे असो ते गेले जेथे। ते शुद्धीचि नाही॥	१८५						
ऐसे तमाच्या पडले खाईत। न सापडती सद्विचारांच्या हातात। हे असो ते गेले जेथे। त्यांचा पत्ताच नाही॥	१८५						
<i>They falling in dark quality pit; can't be helped by discernment; where they went; got lost.</i>	185						
म्हणोनि असोतु इये वायाणी। कायशी मूर्खांची बोलणी। वाया वाढविता वाणी। शिणेल हन॥	१८६						
म्हणोनि असो यांची वायफळ वाणी। कायशी मूर्खांची बोलणी। वायाच, वर्णिता वाणी। शिणेल मात्र॥	१८६						
<i>So leave their worthless talk; fool's speech; vainly describing it, speech; will be tired.</i>	186						
ऐसे बोलिले देवे। तेथ जी म्हणितले पांडवे। आइके जेथ वाचा विसवे। ते साधुकथा॥	१८७						
ऐसे सांगितले देवे। तेव्हा जी जी म्हटले पांडवे। ऐक जेथ वाचा विसावे। ती साधुकथा॥	१८७						
<i>As Lord told this; Pandava said yes; listen to where speech rests; that story of saint.</i>	187						
<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td>महात्मानस्तु मां पार्थ, दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः। भजन्त्यनन्यमनसो, ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम्॥</td> <td style="text-align: right;">१३</td> </tr> <tr> <td>महात्मे ते मला पार्था, दैवी प्रकृतियुक्त जे। भजती अनन्याभावे, जाणूनि आदि अव्यया॥</td> <td style="text-align: right;">१३</td> </tr> <tr> <td><i>Great-souls united by divine Nature; worship exclusively knowing eternal, immutable I.</i></td> <td style="text-align: right;">13</td> </tr> </table>		महात्मानस्तु मां पार्थ, दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः। भजन्त्यनन्यमनसो, ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम्॥	१३	महात्मे ते मला पार्था, दैवी प्रकृतियुक्त जे। भजती अनन्याभावे, जाणूनि आदि अव्यया॥	१३	<i>Great-souls united by divine Nature; worship exclusively knowing eternal, immutable I.</i>	13
महात्मानस्तु मां पार्थ, दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः। भजन्त्यनन्यमनसो, ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम्॥	१३						
महात्मे ते मला पार्था, दैवी प्रकृतियुक्त जे। भजती अनन्याभावे, जाणूनि आदि अव्यया॥	१३						
<i>Great-souls united by divine Nature; worship exclusively knowing eternal, immutable I.</i>	13						
तरी जयांचिये चोखटे मानसी। मी होऊनि असे क्षेत्रसंन्यासी। जयां निजेलियांतें उपासी। वैराग्य गा॥	१८८						
तरी ज्याचे शुद्ध मानसी। मी होऊनि राहे क्षेत्रसंन्यासी। ज्यांची झोपेतही उपासना करी। वैराग्य गा॥	१८८						
<i>In whose pure mind; I dwell as field-hermit*; who even in sleep is worshiped; by asceticism.</i>	188						
तयांचिया आस्थेचिया सद्भावा। आंतु धर्म करी राणिवा। जयांचे मन ओलावा। विवेकासी॥	१८९						
ज्याच्या आस्थेच्या सद्भावात। धर्म करीतसे राजपाट। ज्याचे मन ओलावा देत। विवेकाला॥	१८९						
<i>Due to their affection of faith; religion reigns; their mind gives warmth; to discernment.</i>	189						
जे ज्ञानगंगे नाहाले। पूर्णता जेऊनि धाले। जे शांतीसि आले। पालव नवे॥	१९०						
जे ज्ञानगंगेत नाहाले। पूर्णता जेवूनि तृप्त झाले। जे शांतीला आले। पालव नवे॥	१९०						
<i>Who bathed in knowledge-Ganges; content with completeness; who to peace; are new foliage.</i>	190						
जे परिणामा निघाले कोंभ। जे धैर्यमंडपाचे स्तंभ। जे आनंदसमुद्री कुंभ। चुबकळोनि भरिले॥	१९१						
जे परिणामांना निघाले कोंब। जे धैर्यमंडपाचे खांब। जे आनंदसमुद्री कुंभ। बुडूनि तुडुंब भरले॥	१९१						
<i>Who are result-sprouts; courage-shelter's pillars; or pots in bliss-ocean; fully filled.</i>	191						
जयां भक्तीची येतुली प्राप्ती। जे कैवल्याते परौते सर म्हणती। जयांचिये लीलेमाजी नीति। जियाली दिसे॥	१९२						
ज्यांना भक्तीची एवढी प्राप्ती। जे कैवल्यासी बाजूला सर म्हणती। ज्यांचे सहजकर्मात नीती। जगलेली दिसे॥	१९२						
<i>Who full of devotion; ask to get lost final liberation; in their natural karmas, ethics; lives.</i>	192						
जे आघवांचि करणी। लेइले शांतीची लेणी। जयांचे चित्त गवसणी। व्यापका मज॥	१९३						
ज्यांनी सर्वच इंद्रियव्यापार। त्यात घातले शांतीचे अलंकार। ज्यांचे चित्त गवसणी घालीत। व्यापका मज॥	१९३						
<i>Who all sense-activities; adorned with peace-ornaments; whose heart encased; omnipresent I.</i>	193						
ऐसे जे महानुभाव। जे दैविये प्रकृतीचे दैव। जे जाणोनियां सर्व। स्वरूप माझे॥	१९४						
ऐसे जे महानुभाव। जे दैवी प्रकृतीचे दैव। जे जाणोनि सर्व। स्वरूप माझे॥	१९४						
<i>Such great experiencers; being fate of divine Nature; knower of everything; are my soul-form.</i>	194						

मग वाढतेनि प्रेमें। मातें भजती जे महात्मे। परि दुजेपण मनोधर्मे। शिवतले नाही।।	१९५
मग वाढत्या प्रेमे। मला भजती जे महात्मे। परी द्वैतपण त्यांच्या मनोधर्मास। शिवले नाही।।	१९५
With increasing love; great souls who worship me; duality to their mind; hadn't touched.	195
ऐसे मीच होऊन पांडवा। करिती माझी सेवा। परि नवलावो तो सांगावा। असे आइक।।	१९६
ऐसे मीच होऊनि पांडवा। करिती माझी सेवा। परि नवलाव तो सांगण्याजोगा। आहे ऐक।।	१९६
By becoming I; they serve me; but a worth telling wondrous thing; exists listen.	196
<p>सततं कीर्तयन्तो मां, यतन्तश्च दृढव्रताः। नमस्यन्तश्च मां भक्त्या, नित्ययुक्ता उपासते।। १४</p> <p>नित्यचि कीर्तनी माझ्या, यत्नवादी व्रती दृढा वंदती मज भक्तीने, नित्ययुक्त उपासिती।। १४</p> <p>Ever praising me, firm in efforts, vows; bowing me devotedly, ever united worship me. 14</p>	
तरी कीर्तनाचेनि नटनाचें। नाशिले व्यवसाय प्रायश्चित्तांचे। जे नामचि नाही पापाचे। ऐसे केले।।	१९७
तरी कीर्तनातील जल्लोशाने त्यांचे। संपले व्यवसाय प्रायश्चित्तांचे। जेथे नावच नाही पापाचे। ऐसे केले।।	१९७
With praise jubilation; their business of penance ended; where name of sin; is erased.	197
यमदमा अवकळा आणिली। तीर्थे ठायावरूनि उठविलीं। यमलोकींची खुंटिली। राहाटी आवघी।।	१९८
यमदमां निरुपयोगिता आणिली। तीर्थे जागेवरूनि उठविली। यमलोकीची खुंटविली। व्यापारे आवघी।।	१९८
Mind and sense control made useless; holy places displaced; Yamaloka stopped; all business.	198
यमु म्हणे काय यमावे। दमु म्हणे कवणाते दमावे। तीर्थे म्हणती काय खावे। दोष ओखदासि नाहीं।।	१९९
यम म्हणे काय नियमावे। दम म्हणे कोणास दमावे। तीर्थे म्हणती काय खावे। दोष औषधासी नाही।।	१९९
Mind n sense control say; what n who to control; holy places say what to eat; for want of sin.	199
ऐसे माझेनि नामघोषें। नाही करिती विश्वाची दुःखे। अवघे जगचि महासुखें। दुमदुमित भरले।।	२००
ऐसे माझ्या नामघोषे। नाहीसी करिती विश्वाची दुःखे। अवघे जगचि महासुखे। दुमदुमूनि भरले।।	२००
By my name-applause; they heal world-miseries; and entire world with great bliss; resounds.	200
ते पाहाटेवीण पाहावित। अमृतेवीण जीववित। योगेवीण दावित। कैवल्य डोळां।।	२०१
ते उजाडल्याविनाच दाखविती। अमृताविना जगविती। योगाविना दाखविती। मोक्ष डोळ्यांसि।।	२०१
They show all sans dawn; promote life sans nectar; sans yoga show; liberation to eyes.	201
परि राया रंका पाड धरू। नेणती सानेया थोरां कडसणी करूं। एकसरे आनंदाचे आवारु। होत जगा।।	२०२
परी रावारंकात अंतर धरू। न जाणती लहान थोरांत फरक करू। एकसरे आनंदाचे आवार। होती जगा।।	२०२
Don't discriminate between pauper and prince; great and little; become bliss-resort; for world.	202
कही एकाधेनि वैकुंठा जावे। ते तिहीं वैकुंठचि केले आवघे। ऐसे नामघोषगौरवें। धवळले विश्व।।	२०३
कधी एखाद्याने वैकुंठा जावे। तर त्यांनी वैकुंठच केले आवघे। ऐसे नामघोषगौरवाने। उजळे विश्व।।	२०३
If one desires Vaikuntha; they convert world in to it; with my name's applause; brightens cosmos.	203
तेजें सूर्य तैसे सोज्वळ। परि तोहि अस्तवे हे किडाळ। चंद्र संपूर्ण एखादे वेळ। हे सदा पुरते।।	२०४
तेजाने सूर्य तैसे सोज्वळे। परी दोष हा की तोही मावळे। चंद्र संपूर्ण एखादे वेळे। हे नेहमीच पूर्ण।।	२०४
Sun is brilliant; but of setting it is faulty; once moon is complete; but they are ever complete.	204

- मेघ उदार परी वोसरे। म्हणऊनि उपमेसि न पुरे। हे निःशंकपणे सपांखरे। पंचानन॥ २०५
- मेघ उदार परी ओसरे। म्हणूनि उपमेला न पुरे। हे निःशंकपणे कृपाळू। सिंहासनस्थ जणू॥ २०५
- Cloud is generous but it diminishes; so isn't fit for simile; they are bountiful; as if enthroned. 205
- जयांचे वाचेपुढां भोजें। नाम नाचत असे माझे। जे जन्मसहस्री वोळगिजे। एक वेळ मुखासि यावया॥ २०६
- ज्यांचे वाचेपुढे प्रेमे। नाम नाचत असे माझे। जे जन्मसहस्र सत्कर्म करावे लागे। एकवेळ मुखी यावया॥ २०६
- In whose speech; my name dances; pious deeds of thousand births are needed; to utter it once. 206
- तो मी वैकुंठी नसे। एकवेळ भानुबिंबींही न दिसे। वरी योगियांचीही मानसे। उमरडोनि जाय॥ २०७
- तो मी वैकुंठी नसे। एकवेळ सूर्यबिंबातही न दिसे। त्याहीवर योग्यांचीही मने। ओलांडूनि जाय॥ २०७
- I may not be in Vaikuntha; or in sun-disc seen; or may even yogis mind; be bypassing. 207
- परी तयांपाशीं पांडवा। मी हारपला गिंवसावा। जेथ नामघोषु बरवा। करिती ते माझे॥ २०८
- परी तयापाशी पांडवा। मी हारपलेला शोधावा। जेथ नामघोष बरवा। करिती ते माझे भक्त॥ २०८
- But Pandava; lost I am traceable; where my name's proclamation; my devotees are making. 208
- कैसे माझां गुणीं धाले। देशकाळाते विसरले। कीर्तनसुखे झाले। आपणपांचि॥ २०९
- कैसे माझ्या गुणगानात रंगले। देशकाळास विसरले। कीर्तनसुखाने झाले। आत्मरूप॥ २०९
- They engrossed in my praise; forgot time and place; by praise-bliss became; soul-form. 209
- कृष्ण विष्णु हरि गोविंद। या नामाचे निखळ प्रबंध। माजी आत्मचर्चा विशद। उदंड गाती॥ २१०
- कृष्ण विष्णू हरी गोविंद। या नामाचे निखळ कीर्तन। त्यात आत्मचर्चा करूनि विशद। उदंड गाती॥ २१०
- Krishna, Vishnu, Hari, Govinda; praising my names; with soul-discourse; sing copiously. 210
- हे बहु असो यापरी। कीर्तित मातें अवधारी। एक विचरती चराचरी। पंडुकुमरा॥ २११
- हे बहु असो यापरी। कीर्तन करीत माझे ऐक तरी। कितीएक फिरती चराचरी। पंडुकुमरा॥ २११
- Let it be; singing my praise, just listen; in world many are roaming about; Pandukumara! 211
- मग आणिक ते अर्जुना। साविया बहुबा जतना। पंचप्राणा मना। पाढाऊ घेऊनी॥ २१२
- मग आणिक ते अर्जुना। सहजचि करूनि बहु जतना। पंचप्राणा आणि मना। वाटाड्या करूनी॥ २१२
- Arjuna, then others; those easily preserve; mind and five airs; as guide. 212
- बाहेरी यमनियमांची कांटी लाविली। आंतु वज्रासनाची पौळी पन्नासिली। वरी प्राणायामांची मांडिली। वाहाती यंत्रे॥ २१३
- बाहेर यमनियमांचे कुंपण लाविले। आत वज्रासनाचे परकोट उभारिले। वरूनि प्राणायामाचे मांडिले। वाहते यंत्र॥ २१३
- Erected pious-conduct code fence; Vajrasana-rampart inside; mounted breath-control; guns. 213
- तेथ उल्हाट शक्तीचेनि उजिवडे। मन पवनाचेनि सुरवाडे। सतरावियेचे पाणियाडे। बळीयाविले॥ २१४
- तेव्हा कुंडलीनी प्रकाशाने। मन प्राणवायूच्या अनुकूलतेने। सतराव्या कलेचे अमृततळे। बळकाविले॥ २१४
- With help of Vital energy; mind, Vital force; nectar-lake of 17th moon-phase*; captured. 214
- तेव्हा प्रत्याहारे ख्याति केली। विकारांची संपिली बोहली। इंद्रिये बांधोनि आणिली। हृदयाआंतु॥ २१५
- तेव्हा प्रत्याहाराने कीर्ती केली। विकारांची संपविली बोली। इंद्रिये बांधूनि आणिली। हृदयामध्ये॥ २१५
- Sense-control displayed fame; erased talk of fault; tied senses were brought; into heart. 215

- तंव धारणावारू दाटिले। महाभूतांते एकवटिले। मग चतुरंग सैन्य निवटिले। संकल्पाचे॥ २१६
- तेव्हा धारणेचे घोडे आवरले। त्याने पंचमहाभूतांस एकवटले। मग चतुरंग सैन्य ठार केले। संकल्पाचे॥ २१६
- Concentration horses restrained; five elements united; killed fourfold army*; of planning. 216
- त्यावरी जैत रे जैत। म्हणोनि ध्यानाचे निशाण वाजत। दिसे तन्मयाचे झळकत। एकछत्र॥ २१७
- त्यावरी जीत रे जीत। म्हणत ध्यानाची नौबत वाजत। दिसे तन्मयतेचे फडकत। एकछत्र॥ २१७
- Victory beats; blared drums of meditation; seen fluttering absorption's; uni-banner. 217
- पाठी समाधिश्रियेचा अशेखा। आत्मानुभवराज्यसुखा। पट्टाभिषेकु देखा। समरसें जाहला॥ २१८
- पुढे समाधिश्रियेचा सगळ्यांला। आत्मानुभवाच्या राज्यसुखाला। राज्याभिषेक झाला। समरसतेने पहा॥ २१८
- Contemplation; kingdom-bliss of soul-realization; was crowned; see being engrossed. 218
- ऐसे हे गहन। अर्जुना माझे भजन। आता एके सांगेन। जे करिती एक॥ २१९
- ऐसे हे गहन। अर्जुना माझे भजन। आता एक सांगेन। जे करिती कितीएक॥ २१९
- This is deep; Arjuna my worship; now I will tell listen; that is followed by many. 219
- तरी दोन्ही पालववेरी। जैसा एक तंतू अंबरी। तैसा मीवांचूनि चराचरी। जाणती ना॥ २२०
- तरी दोन्ही पदराचे मध्ये। जैसा एक तंतूच वस्त्रामध्ये। तैसा माझेवाचूनि जगामध्ये। दुसरा जाणती ना॥ २२०
- As between borders; like single yarn is in cloth; except me in world; they recognize none. 220
- आदि ब्रह्मा करूनी। शेवटी मशक धरूनी। माजी समस्त हे जाणोनी। स्वरूप माझे॥ २२१
- आदिब्रह्मापासूनि। शेवटीचा मशक धरूनि। मधलेही समस्त हे जाणूनि। स्वरूप माझे॥ २२१
- From primeval Brahmadeva; to gnat; and knowing beings in-between; as my own form. 221
- मग वाड धाकुटे न म्हणती। सजीव निर्जीव नेणती। देखिलिये वस्तू उजू लुंटीती। मीचि म्हणोनि॥ २२२
- मग मोठे धाकटे न म्हणती। सजीव निर्जीव न जाणती। देखिल्या वस्तूस लोटांगण घालिती। मीच म्हणूनि॥ २२२
- Sans differentiating big, small; dead and alive; before any object they prostrate; as if it is me. 222
- आपुले उत्तमत्व नाठवे। पुढील योग्यायोग्य नेणवे। एकसरे व्यक्तिमात्राचेनि नांवे। नमूंचि आवडे॥ २२३
- आपले श्रेष्ठत्व न आठवे। पुढील योग्यायोग्य नेणवे। सरसकट व्यक्तिमात्राच्या नावे। नमणेचि आवडे॥ २२३
- They don't feel superiority; or worried about propriety; but bowing to anybody; they like. 223
- जैसे उंचीं उदक पडिले। ते तळवटवरी ये उगेले। तैसे नमिजे भूतजात देखिले। ऐसा स्वभावोचि त्यांचा॥ २२४
- जैसे उंचावर पाणी पडले। ते तळाशी निमूट आले। तैसे नमावे जे भूतमात्र देखिले। ऐसा स्वभावचि त्यांचा॥ २२४
- As water from higher level; flows to lower ground; they bow to every being seen; naturally. 224
- कां फळलिया तरूचि शाखा। सहजे भूमीसी उतरे देखा। तैसे जीवमात्रां अशेखां। खालावती ते॥ २२५
- किंवा फळलेल्या तरूची शाखा। सहज भूमिकडे उतरे देखा। तैसे जीवमात्रापुढे सगळ्या। झुकती जे॥ २२५
- As a branch of fruit-laden tree; touches ground easily; so before everybody; they bow. 225
- अखंड अगर्वता होऊनि असती। त्यांते विनयो हेचि संपत्ती। जे जयजयमंत्रें अर्पिती। माझाचि ठायी॥ २२६
- अखंड निगर्वी होऊनि असती। त्यांची विनय हीच संपत्ती। जे जयजयमंत्रे अर्पिती। माझ्याचि ठायी॥ २२६
- Being devoid of pride; and having humility-wealth; they offer victory-chants; to me. 226

- नमिता मानाभिमान गळाले। म्हणोनि अवचिते ते मीचि जहाले। ऐसे निरंतर मिसळले। उपासिती॥ २२७
- नमिता मान अभिमान गळाले। म्हणोनि सहजतेने ते मीच झाले। ऐसे निरंतर झालेले। उपासिती॥ २२७
- Pride vanished by bowing; they easily unite with me; and constantly; worship me.* 227
- अर्जुना हे गुरुवी भक्ती। सांगितली तुजप्रती। आता ज्ञानयज्ञें यजिती। ते भक्त आइके॥ २२८
- अर्जुना ही श्रेष्ठ भक्ती। सांगितली तुजप्रती। आता ज्ञानयज्ञाने यजिती। ते भक्त कैसे ते ऐक आता॥ २२८
- Great devotion; is told to you; how these devotees worship; with knowledge-yadnya; hear it.* 228
- परि भजन करिती हातवटी। तू जाणत आहासि किरीटी। जे मागा इया गोष्टी। केलिया आम्ही॥ २२९
- परी भजन करण्याची हातोटी। तू जाणत आहेस किरीटी। कारण मागे चवथ्यात या गोष्टी। केल्या आम्ही॥ २२९
- But skill of devotion; you know, Kiriti; as these things were earlier; told by me.* 229
- तंव आथि जी अर्जुन म्हणे। हे दैविकिया प्रसादाचे करणे। तरि काय अमृताचे आरोगणे। पुरे म्हणवे॥ २३०
- तेव्हा होय जी अर्जुन म्हणे। हे देवा तुझ्या प्रसादाचे करणे। तरी काय अमृताचे जेवणे। पुरे म्हणवे? २३०
- Arjuna said yes; of your blessings; having nectar-like dish; would be said to be enough?* 230
- या बोला अनंतें। लागटा देखिले तयाते। की सुखावलेनि चित्तें। डोलतु असे॥ २३१
- या बोलावरी श्रीअनंतें। आतुरता पाहिली त्याच्यामध्ये। आणि सुखावल्या चित्ते। डोलत असे॥ २३१
- Hearing this, Shriananta; saw his eagerness; and with heart pleased; started swaying.* 231
- म्हणे भले केले पार्था। एहवी हा अनवसरु सर्वथा। परि बोलवीतसे आस्था। तुझी मातें॥ २३२
- म्हणे भले केले पार्था। एरवी ही असे चुकीची वेळ सर्वथा। परी बोलवीतसे आस्था। तुझी मला॥ २३२
- Lord said well done; this's inappropriate time; but makes me talk your; affection.* 232
- तंव अर्जुन म्हणे हे कायी। चकोरेवीण चांदिणेचि नाही। जग निवविजे हा तयाचा ठायी। स्वभावो कीं जी॥ २३३
- तेव्हा अर्जुन म्हणे हे कायी? चकोरावीण चांदणेच नाही। जग शांतवावे हा त्याच्या ठायी। स्वभाव की जी॥ २३३
- Arjuna said what's this; there is no moonlight sans Chakora; for it to cool world; is natural.* 233
- येरे चकोरे तियें आपुलिये चाडे। चांचू करिती चंद्राकडे। तेविं आम्ही विनवू ते थोकडे। देवो कृपासिंधु॥ २३४
- ते चकोर आपल्या इच्छावशे। चोच करिती चंद्राकडे। तैसे आम्ही विनवू तेवढे थोडे। देव आहेत कृपासिंधू॥ २३४
- Chakora willingly; turns beak towards moon; I have small request; as Lord is mercy-ocean.* 234
- जी मेघ आपुलिये प्रौढी। जगाची आर्ति दवडी। वांचूनि चातकाची ताहान केवढी। तो वर्षावो पाहुनी॥ २३५
- जी मेघ आपल्या औदार्ये। जगाची तहान भागवे। शिवाय चातकाची तहान तरी केवढी असे। त्या वर्षावापुढे? २३५
- Cloud generously; quenches world's thirst; how insignificant is Chataka's* thirst; for rains?* 235
- परि चुळा एकाचिया चाडे। जेविं गंगेतेचि ठाकावे पडे। तेविं आर्त बहु कां थोडे। तरि सांगावे देवा॥ २३६
- जरी चूळ एक पाणी लागे। त्यास्तव गंगेवरीच जाणे लागे। तैसे आर्त बहू का लहानगे। तरी सांगावे लागे देवा॥ २३६
- Even for mouthful water; river is to be found; whether need is big, small; so Lord should tell.* 236
- तेथे देवे म्हणितले राहे। जो संतोषु आम्हां जाहाला आहे। त्यावरी स्तुति साहे। ऐसे उरले नाही॥ २३७
- तेव्हा देवे म्हटले असो हे। जो संतोष आम्हा झाला आहे। त्यावरी आणखी स्तुती सोसावे। ऐसे उरले नाही॥ २३७
- Lord said let it be; with what I am pleased; to bear any more praise; nothing is left.* 237

पैं परिसतु आम्हासि निकियापरी। तेचि वक्तृत्वा वऱ्हाडीक करी। ऐसे पुरस्करोनि श्रीहरी। आदरिले बोलों।।	२३८
तू ऐकत आहेस चांगल्यापरी। तेचि सांगण्यास सोयरीक करी। ऐसा पुरस्कार देऊनि श्रीहरी। लागले बोलु।।	२३८
Your good hearing; is having kinship with telling; Shrihari on rewarding; started speaking.	238

ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्ये, यजन्तो मामुपासते। एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखम्॥ १९

ज्ञानयज्ञे नि दूजे ते, पुजूनी भजती मज। एकभावे पृथक्भावे, विविधे विश्वतोमुखा॥ १९

They by knowledge-yadnya devoten worship I; facing to all singly, distinctly and variously. 15

तरि ज्ञानयज्ञु तो एवरूपु। तेथ आदिसंकल्पु हा यूपु। महाभूते मंडपु। भेदु तो पशु।।	२३९
तरी ज्ञानयज्ञाचे ते असे रूप। तेथे आदिसंकल्प हा खांब। महाभूते मंडप। जीवशिवभेद तो पशु।।	२३९
In knowledge-yadnya; primeval planning is pole; elements are canopy; duality is animal.	239
मग पांचांचे जे विशेष गुण। अथवा इंद्रिये आणि प्राण। हेचि यज्ञोपचारभरण। अज्ञान घृत।।	२४०
मग पाचभूतांचे जे विशेष गुण। अथवा इंद्रिये आणि प्राण। हेच यज्ञाचे उपचारभरण। अज्ञान घृत।।	२४०
Special qualities of five elements; senses, Vital force; are Yadnya-material; ignorance is ghee.	240
तेथ मनबुद्धीचिया कुंडा-। आंतु ज्ञानाग्नि धडफुडा। साम्य तेचि सुहाडा। वेदि जाणे।।	२४१
तेथे मनबुद्धीच्या कुंडातला। ज्ञानाग्नी धडधडला। साम्य तेचि हे मित्रा। यज्ञवेदी जाण।।	२४१
There from intellect-mind pit; flares knowledge-fire; so equality my friend; know as altar.	241
सविवेकमतिपाटव। तेचि मंत्रविद्यागौरव। शांति स्त्रुकस्त्रव। जीव यज्वा।।	२४२
सुविवेकवंत बुद्धिचातुर्य। तेच मंत्रविद्येचा गौरव। शांती यज्ञपात्रे। जीव यजमान हा।।	२४२
Discernmental intellectual skill; is mantra-glory; peace is Yadnya-vessel; being is host.	242
तो प्रतीतीचेनि पात्रें। विवेकमहामंत्रें। ज्ञानाग्निहोत्रें। भेदु नाशी।।	२४३
तो स्वानुभवाच्या पात्राने। विवेकरूपी महामंत्राने। ज्ञानाग्निहोत्राने। भेदाचा होम करे।।	२४३
By soul-realization vessel; discernment-mantra; n knowledge fire-service; duality is offered.	243
तेथ अज्ञान सरोनि जाये। आणि यजिता यजन हे ठाये। आत्मसमरसी न्हाये। अवभृथी जेव्हा।।	२४४
तेथ अज्ञान सरोनि जाये। आणि यजिता यजन शांत होये। आत्मैक्यरसी न्हाये। यज्ञसमाप्तीत जेव्हा।।	२४४
Ignorance vanishes; host becomes serene; in soul-unity essence bathes; and Yadnya ends.	244
तेव्हा भूते विषय करणे। हे वेगळाले काही न म्हणे। आघवे एकचि ऐसे जाणे। आत्मबुद्धि।।	२४५
तेव्हा भूते विषय आणि इंद्रिये। हे वेगळाले काही न म्हणे। सगळे एकचि आहे असे जाणे। ती आत्मबुद्धी।।	२४५
Says Beings, objects and senses; aren't different; and knows all are same; that soul-intellect.	245
जैसा चेइला तो अर्जुना। म्हणे स्वप्नींची हे विचित्र सेना। मीचि जाहालो होतो ना। निद्रावशे।।	२४६
जैसा जागला तो अर्जुना। म्हणे स्वप्नातील ही विचित्र सेना। मीच झालो होतो ना। निद्रावशे।।	२४६
Arjuna, as one awakened; says that in dream army manifold; hadn't I become; due to sleep.	246
आतां सेना ते सेना नव्हे। हे मीच एक आघवे। ऐसे एकत्वे मानवे। विश्व त्या।।	२४७
आता सेना ती सेना नव्हे। हे मीच एक आवघे। ऐसे एकत्वाने जाणवे। विश्व त्याला।।	२४७
Now army was unreal; it was I alone entirely; so with oneness he realizes; cosmos.	247

मग तो जीवु हे भाष सरे। आब्रह्म परमात्मबोधे भरे। ऐसे भजती ज्ञानाध्वरें। एकत्वे येणे॥	२४८
मग तो जीव ही भाषा सरे। आब्रह्म परमात्मबोधे भरे। ऐसे भजती ज्ञानयज्ञाधारे। एकत्वे या॥	२४८
Being-ness ends; everything is filled by knowledge; devote by knowledge; with oneness.	248
अथवा अनादि हे अनेक। जे आनासारिखे एका एक। आणि नामरूपादिक। तेही विषम॥	२४९
अथवा अनादि हे अनेकत्व। कारण एक दुज्यासम नाही पदार्थ। आणि नामरूपादिक। तेही विषम॥	२४९
Diversity is eternal; as no two objects are alike; and names and forms; are different.	249
म्हणोनि विश्व भिन्न। परि न भेदे त्यांचे ज्ञान। जैसे अवयव तरी आन आन। परि एकेचि देहींचे॥	२५०
म्हणोनि विश्व भिन्न। परी भिन्नत्व न भेदे त्यांचे ज्ञान। जैसे अवयव जरी अन्य अन्य। परी एकाचि देहाचे॥	२५०
Difference of cosmos; affects not their knowledge; as different limbs; belong to a body.	250
कां शाखा सानिया थोरा। परि आहाति एकाचिये तरुवरा। बहु रश्मि परि दिनकरा। एकाचे जेवीं॥	२५१
किंवा शाखा लहान थोर। परी आहेत एकाच तरुवर। बहु किरण परी सूर्याचे। एकाचेचि जैसे॥	२५१
There are small, big branches; but belong to same tree; many rays but of sun; only one.	251
तेविं नानाविधा व्यक्ती। आनानें नामें आनानी वृत्ती। ऐसें जाणती भेदलां भूतीं। अभेदा मातें॥	२५२
तैसे नानाविध व्यक्ती। वेगळाली नामे वेगळाली वृत्ती। ऐसे जाणती विभागलो जरी भूती। अभेद्य मला॥	२५२
Many individuals; with different names, attitudes; they know divided in beings; indivisible I.	252
येणे वेगळालेपणे पांडवा। करिती ज्ञानयज्ञु बरवा। जे न भेदती जाणिवा। जाणते म्हणुनी॥	२५३
या वेगळेपणाने पांडवा। करिती ज्ञानयज्ञ बरवा। तरी भेद न उठे जाणिवात। जाणते म्हणुनी॥	२५३
Diversely; they do knowledge-yadnya; no difference in consciousness occurs; being knower.	253
ना तरी जेधवां जिये ठायी। देखती का जें जें काही। ते मीवांचूनि नाही। ऐसाचि बोधु॥	२५४
नातरी ज्या वेळी ज्या ठायी। पाहती का जे जे काही। ते माझ्यावाचून नाही। ऐसाचि बोध॥	२५४
Whenever, wherever; they see whatever; that isn't sans me; have only such knowledge.	254
पाहे पां बुडबुडा जेउता जाये। तेउते जळचि एक त्या आहे। मग विरे अथवा राहे। तन्ही जळचिमाजि॥	२५५
पहा बरे बुडबुडा जेथ जाये। तेथ पाणीच एक त्याला आहे। मग विरे अथवा राहे। तरी पाण्याचिमध्ये॥	२५५
Bubble may go anywhere; its base is water; then it dissolves or remains; only in water.	255
कां पवनें परमाणु उचलले। ते पृथ्वीपणावेगळे नाही गेले। आणि माघौते जरी पडले। तरी पृथ्वीचिवरी॥	२५६
किंवा वाऱ्याने धूलिकण उचलले। ते पृथ्वीपणावेगळे नाही गेले। आणि मागाहून जरी पडले। तरी पृथ्वीचिवरी॥	२५६
Dust particles lifted by wind; aren't different from earth; as they fall back; only on earth* .	256
तैसे भलतेथ भलतेणें भावें। भलतेही न हो अथवा होआवे। परि ते मी ऐसे आघवे। होउनि ठेले॥	२५७
तैसे भलतेथ भलत्या भावे। भलतेही रूप न व्हावे अथवा व्हावे। परी ते सर्व मी असे आघवे। होऊनि राहिले॥	२५७
They may be anywhere; in any form or sense; but being everything as I; they remain.	257
अगा हे जेव्हाडी माझी व्याप्ति। तेव्हाडीचि त्यांचि प्रतीति। ऐसे बहुधाकारी वर्तती। बहुचि होउनि॥	२५८
अगा ही जेवढी माझी व्याप्ती। तेवढीच त्यांची प्रतीती। ऐसे ते सर्वरूपाने राहती। सर्वचि होऊनिया॥	२५८
As is my expanse; their experience is same; they live in various forms; becoming like all.	258

- हे भानुबिंब आवडे तथा। सन्मुख जैसे धनंजया। तैसे ते विश्वा या। समोर सदा॥ २५९
- हे सूर्यबिंब वाटेल तथा। समोर दिसते जैसे धनंजया। तैसे ते विश्वाला या। सामोरे सदा॥ २५९
- This sun disc may appear to you; as is seen confronted; so this cosmos; they confront always.* 259
- अगा त्यांचिया ज्ञाना। पाठी पोट नाही अर्जुना। वायु जैसा गगना। सर्वांगी असे॥ २६०
- अरे त्यांच्या ज्ञाना। पाठ पोट नाही अर्जुना। वायु जैसा गगना-। आत सर्वांगाने असे॥ २६०
- Their knowledge; Arjuna, has no back or front side; as air in sky; is having all sides.* 260
- तैसा मी जेतुला आघवा। तेचि तुक त्यांचिया सद्भावा। तरी न करिता पांडवा। भजन जहाले॥ २६१
- तैसा मी जेवढा आघवा। तेच माप त्याच्या झालेल्या सद्भावा। तरी न करताच पांडवा। त्यांचे भजन झाले॥ २६१
- As is my expanse; their pious sense is; so sans doing, then Arjuna; their devotion happens.* 261
- एहवी तरी सकळ मीचि आहे। तरी कवणी के उपासिला नोहे। एथ एके जाणणेवीण ठाये। अप्राप्तासी॥ २६२
- एरवी तरी सर्व मीच आहे। मग कोणी कोठे उपासिला नोहे। येथ मजैका जाणल्याविना सर्व राहे। अप्राप्ताला॥ २६२
- I am everything; by who, where worshiped; sans knowing me everything gains; a non-recipient.* 262
- परि ते असो येणे उचिते। ज्ञानयज्ञे यजितसांते। उपासिती माते। ते सांगितले॥ २६३
- परी ते असो या मार्गे उचित। ज्ञानयज्ञाने यज्ञ करीत करीत। उपासती मला। ते सांगितले॥ २६३
- Let it be, by this proper path; by knowledge-yadnya; they worship me; I told you.* 263
- अखंड सकळ हे सकळां मुखीं। सहज अर्पत असे मज एकीं। की नेणण्यासाठी मूर्खीं। न पाविजेचि मातें॥ २६४
- अखंड सारे सर्वमुखी। सहज अर्पित येत मज एकासी। परी न जाणत्या मूर्खांसाठी। असे न पावणेचि मला॥ २६४
- All said n done; whatever offered to me easily comes to me; but fools ignorant; gain me not.* 264
- अहं क्रतुरहं यज्ञः, स्वधाऽहमहमौषधम्। मन्त्रोऽहमहमेवाज्यम्, अहमग्निरहं हुतम्॥ १६**
- मीच देवान्न मी यज्ञ, पितराहुति औषधी। मंत्र मी घृतही मीच, अग्नी हवन सर्व मी॥ १६**
- I am ritual, Yadnya, ancestral offerings, herbs; mantra, ghee, fire and all oblations I am. 16**
- तोचि जाणिवेचा उदयो जरी होये। तरी मुदल वेदु मीचि आहे। आणि तो विधानातें जया विये। तो क्रतुही मीचि॥ २६५
- तोच जाणिवेचा उदय जरी होये। तरी मुदल वेद मीच आहे। आणि तो विधीना ज्या प्रसवे। तो यज्ञही मीचि॥ २६५
- As consciousness dawns; capital Veda I am; and what rituals that bears; that Yadnya I am.* 265
- मग त्या कर्मापासूनि बरवा। जो सांगोपांगु आघवा। यज्ञ प्रगटे पांडवा। तोहि मी गा॥ २६६
- मग त्या कर्मापासूनि चांगला। जो सांगोपांग सगळा। यज्ञ प्रगटे पांडवा। तोही मी गा॥ २६६
- Then from those karmas good; what entirely perfected; Yadnya springs, Pandava; that too I am.* 266
- स्वाहा मी स्वधा। सोमादि औषधी विविधा। आज्य मी समिधा। मंत्रु मी हवि॥ २६७
- नैवेद्य मी, पितरांची आहुती मी। सोमादि विविध औषधी मी। घृत मी समिधा मी। मंत्र मी यज्ञद्रव्य मी॥ २६७
- Offerings to Gods, ancestors I am; Soma* herb I am; ghee, fuel; mantra, Yadnya-material I am.* 267
- होता मी हवन कीजे। तेथ अग्नि तो स्वरूप माझे। आणिक हुतक वस्तु जें जें। तेंहि मीचि २६८
- यज्ञकर्ता मी, हवन कीजे। तेथ अग्नी तो स्वरूप माझे। आणि हवनीय द्रव्य जे जे। तेही मीचि॥ २६८
- Yadnya doer, oblation I am; fire is my form; and whatever materials offered; those too I am.* 268

पिताऽहमस्य जगतो, माता धाता पितामहः। वेद्यं पवित्रमोकार, ऋक्साम यजुरेव च॥ १७
 पिता मी जगताचा या, माता धर्ता पितामह। ज्ञेय पवित्र ओंकार, ऋक्साम वेदही यजु॥ १७
 I am world's father, mother, supporter, grandsire; knowable, Aum, Riga, Sama, Yajura Vedas.17

पैं जयाचेनि अंगसंगे। इये प्रकृतीस्तव अष्टांगे। जन्म पाविजत असे जगे। तो पिता मी गा॥	२६९
ज्याच्या अंगसंगे। या प्रकृतीपासून अष्टांगे। जन्म पावत असती जगे। तो पिता मी गा॥	२६९
With whose body contact; from eightfold Nature; are born worlds; I am that father.	269
अर्धनारी नटेश्वरीं। जो पुरुष तोचि नारी। तेविं मी चराचरीं। माताही होय॥	२७०
अर्धनारी नटेश्वरी। जो पुरुष तोच नारी। आणि तोच मी चराचरी। माताही होय॥	२७०
Ardhanari Nateshwara*; male becomes female; and same I in cosmos entire; become mother.	270
आणि जाहाले जग जेथ राहे। जेणें जीवित वाढत आहे। ते मीचि वांचूनि नोहे। आन निरुतें॥	२७१
आणि उपजले जग जेथ राहे। ज्यामुळे त्यांचे जीवित वाढते आहे। ते मीवाचूनि नोहे। दुसरे खरोखरी॥	२७१
Where created cosmos exists; by which its life increases; that else than me; is none.	271
इये प्रकृतिपुरुषे दोन्ही। उपजली जयाचिया अमनमनी। तो पितामह त्रिभुवनीं। विश्वाचा मी॥	२७२
ही प्रकृती पुरुष दोन्ही। उपजली ज्याच्या मूळ मनरहित मनी। तो पितामह त्रिभुवनी। विश्वाचा मी॥	२७२
Person, Nature; emerged from whose mindless mind; grandsire in tri-world; of cosmos I am.	272
आणि आघवेयां जाणण्याचियां वाटा। जया गांवा येती गा सुभटा। जे वेदांचिया चोहटां। वेद्य जे म्हणिजे॥	२७३
आणि आवघ्या ज्ञानाच्या वाटा। ज्या गावा येती गा सुभटा। जे वेदाच्या कसोटीवरी। जाणण्यायोग्य असे॥	२७३
And all knowledge-paths; lead to what goal; which on authority of Veda; is worth knowing.	273
जेथ नानामतां बुझावणी जाहाली। एकमेकां शास्त्रांची अनोळखी फिटली। चुकली ज्ञाने जेथ मिळो आली। जे पवित्र म्हणिजे॥	२७४
जेथ नानामते एक झाली। एकमेकांस शास्त्रांची ओळख पटली। चुकलेली ज्ञाने जेथे एकत्र आली। जी पवित्र म्हणा॥	२७४
Where opinions united; texts mutually acquainted; strayed knowledge united; called sacred.	274
पैं ब्रह्मबीजा जाहला अंकुरु। घोषध्वनीनादाकारु। त्यांचे गा भुवन जो उँकारु। तोही मी गा॥	२७५
आणि ब्रह्मबीजाला आलेला अंकुर। घोष ध्वनी नाद आकार। त्याचे गा भुवन जो उँकार। तोही मी गा॥	२७५
Brahma-seed sprout; sounds from navel, mind, throat, tongue; whose abode is Aum; that I am.	275
जया उँकाराचिये कुशी। अक्षरे होती अउमकारेंसी। जियें उपजत वेदेंसीं। उठली तिन्ही॥	२७६
ज्या उँकाराचे पोटात। अक्षरे होती अउमकारासहित। जी उपजतांना वेदांसहित। आली तिन्ही॥	२७६
Aum consists; of letters AUM; which while being born with Vedas; three have emerged.	276
म्हणोनि ऋग् यजुः सामु। हे तीन्ही म्हणे मी आत्मारामु। एवं मीचि कुलक्रमु। शब्दब्रह्माचा॥	२७७
म्हणूनि ऋग् यजुः साम। हे तिन्ही म्हणे मी आत्माराम। म्हणूनि मीच अखंड परंपरा। वेदांची॥	२७७
Riga, Yajura, Sama; these three I am said Krishna; so I am constant tradition; of Vedas.	277

गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी, निवासः शरणं सुहृत्। प्रभवः प्रलयः स्थानं, निधानं बीजमव्ययम्॥ १८

गती भर्ता प्रभू साक्षी, निवास आसरा सखा। उत्पत्ती नि स्थिती नाश, भांडार बीज अव्यय॥ १८

Goal, supporter, Lord, witness, abode, refuge, friend;

creation, continuation, dissolution, store, seed immutable. 18

- हे चराचर आवघे। जिये प्रकृतीआंत साठवे। ते शिणली जेथ विसावे। ते परमगती मी॥ २७८
- हे चराचर आवघे। जी प्रकृती स्वतःत साठवे। ती शिणल्यावरी जेथ विसावे। ती परमगती मी॥ २७८
- This cosmos entire; which Nature itself stores; she when tired where rests; I am that goal. 278**
- आणि जयाचेनि प्रकृती जिये। जेणे अधिष्ठिली विश्व विये। जो घेऊनि प्रकृती इये। गुणाते भोगी॥ २७९
- आणि ज्याच्याने प्रकृती जीते। जेणे अधिष्ठाने विश्व विते। जो अंगीकारुनि प्रकृती येथे। गुणांसी भोगी॥ २७९
- By which lives Nature; and bears cosmos; by assimilating which Nature; enjoys qualities. 279**
- तो विश्वश्रियेचा भर्ता। मीचि गा पंडुसुता। मी गोसावी समस्ता। त्रैलोक्याचा॥ २८०
- तो विश्वलक्ष्मीचा भर्ता। मीच गा पंडुसुता। मी स्वामी समस्ता। त्रैलोक्याचा॥ २८०
- That cosmic wealth supporter; Pandusuta, I am; I am master for entire; tri-world. 280**
- आकाशे सर्वत्र वसावे। वायूने नावभरी उगे नसावे। पावकें वाहावे। वर्षावे जळें॥ २८१
- आकाशाने सर्वत्र वसावे। वायूने क्षणभरही स्वस्थ नसावे। अग्नीने जाळावे। वर्षावे जलाने॥ २८१
- Space everywhere to stay; wind not to rest for moment; fire to burn; and water to rain. 281**
- पर्वती बैसका न संडावी। समुद्रीं रेखा नोलांडावी। पृथ्विया भूते वाहावी। हे आज्ञा माझी॥ २८२
- पर्वताने बैठक न सोडावी। समुद्राने मर्यादा नोलांडावी। पृथ्वीने भूतांची ओझी वाहावी। ही आज्ञा माझी॥ २८२
- Mountain not to leave place; ocean not to cross limit; earth to bear beings; are my orders. 282**
- म्यां बोलविल्या वेदु बोले। म्यां चालविल्या सूर्यु चाले। म्यां हालविल्या प्राणु हाले। जो जगातें चाळिता॥ २८३
- मी बोलविल्या वेद बोले। मी चालविल्या सूर्यु चाले। मी हालविल्या प्राण हाले। जो जगाला चालविता॥ २८३
- Veda talks as I dictate; sun walks as I direct; vital force moves as I move it; who rules world. 283**
- मियांचि नियमिलासांता। काळु ग्रासितसे भूतां। इयें म्हणियागते पंडुसुता। सकळे जयांची॥ २८४
- मीच नियमिला असता। काळ ग्रासतसे भूता। ही सांगितल्यागत करिती पंडुसुता। सगळे कामे त्यांची॥ २८४
- As I regulate; time devours beings; Pandusuta, they do as directed by me; all their works. 284**
- ऐसा जो समर्थु। तो मी जगाचा नाथु। आणि गगनाऐसा साक्षिभूतु। तोहि मीचि॥ २८५
- ऐसा जो समर्थ। तो मी जगाचा नाथ। आणि गगनासारखा साक्षिभूत। तोही मीचि॥ २८५
- Who is so powerful; that I am Lord of cosmos; and witness like sky; that too I am. 285**
- इही नामरूपीं आवघा। जो भरला असे पांडवा। आणि नामरूपांही वोल्हावा। आपणचि जो॥ २८६
- या नामरूपाने आवघा। जो भरला असे पांडवा। आणि नामरूपाला आधार ओलावा। आपणचि जो॥ २८६
- With these names-forms all; Pandava, who is full; and support for names-forms; also I am. 286**
- जैसे जळाचे कल्लोळ। आणि कल्लोळीं आथी जळ। ऐसेनि वसवीतसे सकळ। तो निवासु मी॥ २८७
- जैसे जळाचे तरंग। आणि तरंगात असे जळ। ऐसे वसवितसे जग सकळ। त्या जगाचा निवास मी॥ २८७
- As ripples are of water; and water is in ripples; I establish world; I am abode of that world. 287**
- जो मज होय अनन्य शरण। त्याचें निवारीं मी जन्ममरण। यालागी शरणागता शरण्य। मीचि एकु॥ २८८
- जो मज होय अनन्यशरण। त्याचे निवारी मी जन्ममरण। यासाठी शरणागताला शरणायोग्य। मीचि एक॥ २८८
- Who surrenders to me singularly; I liberate him from birth and death; so his refugee; I am alone. 288**

मीचि एक अनेकपणे। वेगळालेनि प्रकृतिगुणे। जीत जगाचेनि प्राणें। वर्तत असे।।	२८९
मीचि एक अनेकपणे। वेगवेगळ्या प्रकृतिगुणे। जिवंत जगाच्या प्राणरूपाने। वावरतो आहे।।	२८९
I alone by multiplicity; by Nature's different qualities; like living cosmos' Vital force; operate.	289
जैसा समुद्र थिल्लर न म्हणता। भलतेथ बिंबे सविता। तैसा ब्रह्मादि सर्वा भूतां। सुहृद तो मी।।	२९०
जैसा हा समुद्र हे डबके न म्हणता। सगळीकडे प्रतिबिंबे सविता। तैसा ब्रह्मादी सर्व भूतां। सुहृद तो मी।।	२९०
Irrespective of sea, pond; sun reflects everywhere; for all beings like Brahmadeva; I am friend.	290
मीचि गा पांडवा। या त्रिभुवनासी वोलावा। सृष्टीक्षयप्रभवा। मूळ ते मी।।	२९१
मीचि गा पांडवा। या त्रिभुवनाचा ओलावा। सृष्टी स्थिती क्षय उद्भवा। मूळ ते मी।।	२९१
I am; vitality of tri-world; for its creation, sustenance and dissolution; I am that root.	291
बीज शाखांते प्रसवे। मग ते रुखपण बीजीं समावे। तैसे संकल्पें होय आघवे। पाठी संकल्पीं मिळे।।	२९२
बीज शाखांना प्रसवे। मग ते वृक्षपण बीजी सामावे। तैसे संकल्पाने उपजे आवघे। अंती संकल्पी मिळे।।	२९२
Seed transforms in tree; in seed tree recedes; planning breeds all; in end recede in planning.	292
ऐसे जगाचे बीज जो संकल्पु। अव्यक्त वासनारूपु। तया कल्पांती जेथ निक्षेपु। होय ते स्थान मी।।	२९३
ऐसे जगाचे बीज जो संकल्पु। तो अव्यक्त वासनारूपु। त्याला कल्पांती जेथ आश्रयु। होय ते स्थान मी।।	२९३
Planning as cosmic-seed; it is un-manifest passion; where it rests at era's end; I am that place.	293
इये नामरूपे लोटती। वर्णव्यक्ती आटती। जातींचे भेद फिटती। जें आकाश नाही।।	२९४
ही नामरूपे नष्टती। वर्ण व्यक्ती आटती। जातींचे भेद मिटती। जेव्हा आकाशही नष्ट होय।।	२९४
When names, forms; classes, individuals; caste-divisions cease; and space too disappears.	294
तैं संकल्पुवासनासंस्कार। माघौते रचावया आकार। जेथ राहोनि असती अमर। ते निधान मी।।	२९५
तेव्हा संकल्प वासना संस्कार। पुन्हा रचावया आकार। जेथ राहातात होऊनि अमर। ते स्थान मी।।	२९५
Planning, passions, impressions; to recreate; where dwell being immortal; I am that place.	295
तपाम्यहमहं वर्ष, निगृह्णाम्युत्सृजामि च। अमृतं चैव मृत्युश्च, सदसच्चाहमर्जुन।।	१९
तापतो मीच मी वर्षा, आकर्षी वर्षितोही मी। अमृत आणि मृत्यूही, सत् असत् मीच अर्जुना।।	१९
I am heat, I attract water, send rain; I am immortality, death, truth and untruth, Arjuna.	19
मी सूर्याचेनि वेषे। तपे तैं हे शोषे। पाठी इंद्र होऊनि वर्षे। तैं पुढती भरे।।	२९६
मी सूर्याच्या वेषे। तापे तेव्हा हे जीवन शोषे। नंतर इंद्र होऊनी वर्षे। तेव्हा पुन्हा भरे।।	२९६
I in sun's form; create heat and suck water; rain down by being Indra; so again sea is filled.	296
अग्नि काष्ठे खाये। ते काष्ठचि अग्नि होये। तैसे मरते मारिते पाहे। स्वरूप माझे।।	२९७
अग्नी काष्ठासी खाये। तेव्हा काष्ठचि अग्नी होये। तैसे मरणारे मारणारे दोन्ही पहा। स्वरूप माझे।।	२९७
As fire devours wood; wood becomes fire; so see, both killed and killer; are my form.	297
यालागी मृत्यूचां भागी जे जे। तेही पै रूप माझे। आणि न मरते तंव सहजे। अविनाशु मी।।	२९८
यासाठी मृत्यूच्या विभागी जे जे। तेही बा रूप माझे। आणि न मरणारे ते सहजे। अविनाशी मी।।	२९८
So what is devoured by death; that is my form; and easily that undying; indestructible I am.	298

- आता बहु बोलोनि सांगावे। ते एकिहेळा घे पां आघवे। तरी सतासतही जाणावे। मीचि पैं गा॥ २९९
- आता फार बोलोनि काय सांगावे। ते एकदाच ऐक बा आवघे। तरी सत असतही जाणावे। मीचि सगळे॥ २९९
- What more to tell; hear once for all; know all truth and untruth; I am. 299
- म्हणोनि अर्जुना मी नसे। ऐसा कवणु ठाव असे। परि प्राण्यांचे दैव कैसे। जे न देखती मातें॥ ३००
- म्हणोनि अर्जुना मी नसे। ऐशी कोणती जागा असे? परी प्राण्यांचे दैव पहा कैसे। जे न पाहती मला॥ ३००
- So Arjuna, where I am not present; is there any site? But look at beings' fate; they see me not. 300
- तरंग पाणियेवीण सुकती। रश्मि वातीवीण न देखती। तैसे मीचि ते मी नव्हती। विस्मो देखे॥ ३०१
- तरंग पाण्याविना सुकावे। सूर्यकिरण दिव्याविना न दिसावे। तैसे मीच ते परी मद्रूप न व्हावे। नवल पहा॥ ३०१
- Waves to dry sans water; sunrays unseen sans lamp; they are I but don't become I; see wonder. 301
- हे आंतबाहेर मियां कोंदले। जग निखिल माझेंचि वोतिले। कीं कैसे कर्म तयां आले। जे मीचि नाही म्हणती॥ ३०२
- हे आतबाहेर मीने भरले। जग सारे माझ्यानेच आकारले। परी कैसे कर्म तया आड आले। की मीच नाही म्हणती॥ ३०२
- In-out filled by me; world formed by me; see how karma hindered it; people say I don't exist. 302
- परि अमृतकुहां पडिजे। कां आपणयाते कडिये काढिजे। ऐसे आथी काय कीजे। अप्राप्तासी॥ ३०३
- सुदैवे अमृतकूपात पडावे। परी त्वरित आपणास काठावरी काढावे। ऐसेच असते काय करावे? अप्राप्तासी॥ ३०३
- One luckily falling in nectar-well; wishes to be rescued; what can be done; for a ignorant? 303
- ग्रासा एका अन्नासाठी। अंधु धावताहे किरीटी। आडळला चिंतामणि पायें लोटी। आंधळेपणे॥ ३०४
- घासभर अन्नासाठी। अंध धावत आहे किरीटी। अडखळता चिंतामणीसी पायाने लोटी। आंधळेपणे॥ ३०४
- For morsel of food; a running blind; stumbles on wish-stone and kicks it; due to blindness. 304
- तैसे ज्ञान जें सांडूनि जाये। तें ऐसी हे दशा आहे। म्हणोनि कीजे ते केले नोहे। ज्ञानेवीण॥ ३०५
- तैसे ज्ञान जेव्हा सोडूनि जाये। तेव्हा ऐसी ही दशा होये। म्हणोनि करावे ते केले ना होय। ज्ञानाविण॥ ३०५
- If knowledge leaves; then this is the state; what is done is as if not done; sans knowledge. 305
- आंधळेया गरुडाचे पांख आहाती। ते कवणा उपेगा जाती। तैसे सत्कर्माचे उपखे ठाती। ज्ञानेवीण॥ ३०६
- अंधाला गरुडाचे पंख असती। तरी ते काय उपेगा जाती? तैसे सत्कर्माचे श्रम मात्र होती। ज्ञानाविना॥ ३०६
- If blind has eagle's wings; they are of what use? So tiring are pious karmas; sans knowledge. 306

त्रैविद्या मां सोमपाः पूतपापा, यज्ञैरिष्ट्वा स्वर्गतिं प्रार्थयन्ते।

ते पुण्यमासाद्य सुरेन्द्रलोकम्, अश्नन्ति दिव्यान्दिवि देवभोगान्॥ २०

त्रीवेदि म्या सोमपी मुक्तपापा, यज्ञात पूजोनि कामीत स्वर्गा।

ते सुकृते पावुनि इंद्रलोका, भोगीत स्वर्गी दिव्य देवभोग॥ २०

Tri-Veda-scholars, Somi worshiping sinless me in Yadnya, desire heaven;

they reach Indrloka with merit and enjoy divine joys. 20

- देख पां गा किरीटी। आश्रमधर्माचिया राहाटी। विधिमार्गा कसवटी। जे आपणचि होती॥ ३०७
- पहा रे बाबा अर्जुना। आश्रमधर्म आचरताना। विधिमार्गाचे जे आदर्श नाना। ते आपणचि होती॥ ३०७
- Look Arjuna; while observing fourfold life-stages; who are ideal of text rules; that they become. 307

- यजन करिता कौतुके। तिहीं वेदांचा माथा तुके। क्रिया फळेंसि उभी ठाके। पुढा जयां॥ ३०८
- यज्ञ करिती जेव्हा ते कौतुके। तिन्ही वेदांचा माथा झुके। यज्ञक्रिया फळासहित उभी ठाके। पुढे ज्यांच्या॥ ३०८
- When they do Yadnya casually; tri-Veda bows; Yadnya-rituals appear with fruit; before whom. 308
- ऐसे दीक्षित जे सोमप। जे आपणचि यज्ञाचे स्वरूप। तिही तया पुण्याचेनि नांवे पाप। जोडिले देखे॥ ३०९
- ऐसे दीक्षित जे सोमपानी। जे आपणचि यज्ञाचे स्वरूप जाणी। त्या पुण्याचे नावे पाप त्यांनी। जोडिले पहा॥ ३०९
- Soma drinking scholars; become Yadnya-knower; but in name of merit, sin; who earned. 309
- जे श्रुतित्रयातें जाणोनि। शतवरी यज्ञ करूनि। यजिलिया मातें चुकोनि। स्वर्गु वरिती॥ ३१०
- जे तिन्ही श्रुतींना जाणोनि। शतवरी यज्ञ करूनि। आराधिलेल्या मला विसरोनि। स्वर्गास वरिती॥ ३१०
- Tri-Veda knower; doing hundred Yadnyas; forgetting me worshiped; with heaven get wedded. 310
- जैसे कल्पतरुतळवटी। बैसोनि झोळिये पाडी गांठी। मग निदैव निघे किरीटी। दैन्यचि करू॥ ३११
- जैसे कल्पतरुतळवटी। बैसोनि झोळिला मारी गाठी। मग अभागी निघे किरीटी। दैन्यप्रदर्शन करण्या॥ ३११
- As sitting under wish-tree; tying knots of begging sack; starts man unlucky; to display misery. 311
- तैसे शतक्रतू यजिले मातें। की ईप्सिताति स्वर्गसुखांते। आता पुण्य की हे निरुते। पाप नोहे॥ ३१२
- तैसे शतयज्ञाने यजिले मला। तरी इच्छितात स्वर्गसुखाला। आता पुण्यच की हे शुद्ध। परी पाप झाले॥ ३१२
- They worshiped me with 100 Yadnyas; still seek heaven; now this pure merit; becomes sin. 312
- म्हणोनि मजवीण पाविजे स्वर्गु। तो अज्ञानाचा पुण्यमार्गु। ज्ञानिये तयाते उपसर्गु। हानि म्हणती॥ ३१३
- म्हणोनि मला सोडूनि पावती स्वर्ग। तो अज्ञान्यांचा पुण्यमार्ग। ज्ञानी त्याला विघ्न। आणि हानी म्हणती॥ ३१३
- Gaining heaven on leaving me; is ignorant's merit-path; savant call it; calamity n destruction. 313
- एन्हवी तरी नरकीचे दुःख। पावोनि स्वर्गा नाम की सुख। वाचूनि नित्यानंद गा निर्दोष। ते स्वरूप माझे॥ ३१४
- एरवी तरी नरकीचे दुःख। त्या मानाने स्वर्गा नाव की सुख। दोन्हीवाचून नित्यानंद गा निर्दोष। ते स्वरूप माझे॥ ३१४
- Compared to hell-pain; joy is name of heaven; sans both, pure constant-bliss; my form is. 314
- मज येता पै सुभटा। या द्विविधा गा अव्हांटा। स्वर्गु नरकु या वाटा। चोरांचिया॥ ३१५
- मजकडे येताना हे सुभटा। या दोन प्रकाराच्या आडवाटा। स्वर्ग नरक या वाटा। चोरांच्या॥ ३१५
- Subhata, while coming to me; these are two by-lanes; heaven, hell are paths; of robbers. 315
- स्वर्गा पुण्यात्मकें पापें येइजे। पापात्मकें पापें नरका जाइजे। मग मातें जेणें पाविजे। ते शुद्ध पुण्य॥ ३१६
- स्वर्गाला पुण्यरूप पापाने येती। पापरूप पापाने नरकाला जाती। मग मला ज्यायोगे पावती। ते शुद्ध पुण्य॥ ३१६
- To heaven sin disguised as merit leads; to hell sinful sin leads; to gain me leads; pure merit. 316
- आणि मजचिमाजी असता। जेणे मी दूरी होय पंडुसुता। ते पुण्य ऐसे म्हणतां। जीभ न तुटे काई॥ ३१७
- आणि मजचिमध्ये असता। जेणे मी दूर होय पंडुसुता। ते पुण्य असे म्हणताना। जीभ ना झडे कैशी? ३१७
- While being in me; what weans from me; by calling it as merit; how tongue doesn't fall off? 317
- परि हे असो आता प्रस्तुत। ऐके यापरी ते दीक्षित। यजुनि मातें याचित। स्वर्गभोगु॥ ३१८
- परी हे असो आता प्रस्तुत। ऐक याप्रमाणे ते दीक्षित। यजति मला, मात्र इच्छितात। स्वर्गभोग॥ ३१८
- But let it be; listen those Yadnya-hosts; worship me but desire; heavenly pleasures. 318

मग मी न पविजे ऐसे। जे पापरूप पुण्य असे। तेणें लाधलेनि सौरसें। स्वर्गा येती॥	३१९
मग ज्यायोगे मी न मिळे ऐसे। जे पापरूप पुण्य असे। त्याने लाभलेल्या योग्यतेने। स्वर्गाला येती॥	३१९
I am unattainable by which; which is sin in form of merit; with that ability; heaven they reach.	319
जेथ अमरत्व हेचि सिंहासन। ऐरावतासारखे वाहन। राजधानी भुवन। अमरावती॥	३२०
जेथ अमरत्व हेच सिंहासन। ऐरावतासारखे वाहन। राजधानी भुवन। अमरावती॥	३२०
Where immortality is throne; Airavata is vehicle; and capital is; Amaravati.	320
जेथ महासिद्धींची भांडारें। अमृताची कोठारे। जिये गांवी खिल्लारे। कामधेनूंची॥	३२१
जेथ महासिद्धींची भांडारे। अमृताची कोठारे। ज्या गावी खिल्लारे। कामधेनूंची॥	३२१
Where there are great yogic power stores; nectar-cellars; and herds; of wish-cows.	321
जेथ वोळगे देव पाइका। सेंघ चिंतामणीचिया भूमिका। विनोदवनवाटिका। सुरतरूंचिया॥	३२२
जेथ सेवा करिती देव सेवकाची। सर्व भूमी चिंतामणीची। विहरण्या वनवाटिका। कल्पतरूंच्या॥	३२२
Where Gods are attendants; lands are of wish-stones; and for strolling, gardens; of wish-trees.	322
गंधर्वगान गाणीं। जेथ रंभेऐशिया नाचणी। ऊर्वशी मुख्य विलासिनी। अंतौरिया॥	३२३
गंधर्व गाती गाणी। जिथे रंभेसारख्या नर्तिणी। ऊर्वशी मुख्य विलासिनी। स्त्रियांमध्ये॥	३२३
Gandharvas sing songs; like Rambha are dancers; like Urvashi are entertainers; among ladies.	323
मदन वोळगे शेजारें। जेथ चंद्र शिंपे सांबरे। पवना ऐसे म्हणियारे। धावणे जेथ॥	३२४
मदन सेवा करी शयनी। जिथे चंद्र सडा घाली अंगणी। पवनासारखे सांगकामे आणि। धावती जेथ॥	३२४
At bed-time God of sex serves; moon sprinkles rays; wind as obedient attendant; runs about.	324
पै बृहस्पति मुख्य आपण। ऐसे स्वस्तिश्रियेचे ब्राह्मण। ताटिवेचे सुरगण। बहुवस जेथे॥	३२५
आणि बृहस्पती ज्यांचा मुख्य आपण। ऐसे कल्याणकामी ब्राह्मण। पंक्तीचे देवगण। चिकार जेथे॥	३२५
Lead by Brihaspati; priests offer blessings; for lunch, accompany demigods; umpteen.	325
लोकपाळ रांगेचे। राउत जिये पदीचे। उच्चैःश्रवा खांचे। खोलणिये॥	३२६
लोकपाळांच्या रांगेचे। देव घोडेस्वाराच्या लायकीचे। इंद्राचा उच्चैःश्रवा अश्व धावे। त्यांचे पुढे पुढे॥	३२६
Of rank of regent; deities are equal to horse riders; and Indr's Ucchaishrava horse runs; ahead.	326
हे असो बहु ऐसे। भोग इंद्रसुखासरिसे। ते भोगिजती जंव असे। पुण्यलेशु॥	३२७
हे असो बहु ऐसे। भोग इंद्रसुखासारिखे। ते भोगिती जोवरी असे। पुण्यांश पदरी॥	३२७
Let it be, much more; such Indr-pleasure; are enjoyed as long as; are available merits.	327

ते तं भुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं, क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशन्ति।

एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना, गतागतं कामकामा लभन्ते॥

२१

ते भोगुनी स्वर्ग विशाल लोका, संपूनि पूण्येच मर्त्यात येती।

धर्मात आचार असे तरीही, पुन्हा पुन्हा भोगूनि पुण्य येती॥

२१

On enjoying vast heaven and exhausting merits, they return to mortal world;

abiding righteous code, enjoying merits, return.

21

- मग त्या पुण्याची पाउटी सरे। सवेचि इंद्रपणाची उटी उतरे। आणि येऊ लागती माघारे। मृत्युलोका॥ ३२८
- मग त्या पुण्याची पायरी सरे। त्वरीत इंद्रपणाचा लेप उतरे। आणि येऊ लागती माघारे। मृत्युलोका॥ ३२८
- As merits exhaust; coating of Indr-hood peels off; and returning they start; to mortal world. 328
- जैसा वेश्याभोगी कवडा वेचे। मग दारही चेपूं न ये तिचे। तैसे लाजिरवाणे दीक्षितांचे। काय सांगो॥ ३२९
- जैसा वेश्याभोगी संपवे पैसे। मग दारही चेपता न ये तिचे। तैसे लाजिरवाणे दीक्षितांचे। काय सांगू? ३२९
- As after spending money on whore; unable to tap her door; so shameful are hosts; what to tell. 329
- एवं थितिया मातें चुकले। जिहीं पुण्यें स्वर्ग कामिले। तथा अमरपण ते वावो जाले। आतां मृत्युलोकु॥ ३३०
- ऐसे जवळच्या मला चुकले। ज्यांनी पुण्यावर स्वर्ग इच्छिले। त्यांना अमरपण ते व्यर्थ झाले। आता मृत्युलोक॥ ३३०
- Nearby me missed; heaven on merit desired; immortality wasted; now have mortal world. 330
- मातेचिया उदरकुहरी। पचूनि विष्टेच्या दाथरी। उकडूनि नवमासवरी। जन्मजन्मोनि मरती॥ ३३१
- मातेच्या उदरगुहेत। शिजूनि विष्टेच्या थरात। उकडूनि नवमासाहून जास्त। जन्मजन्मोनि मरती॥ ३३१
- In mother's womb; cooking in excrement; more than nine months; born, reborn and died. 331
- अगा स्वप्नी निधान फावे। परि चेइलिया हारपे आघवे। तैसे स्वर्गसुख जाणावे। वेदज्ञाचे॥ ३३२
- अगा स्वप्नात खजिना मिळे। परी जागताच हारपे सगळे। तैसे स्वर्गसुख जाणावे। वेदवेत्त्यांचे॥ ३३२
- Treasure gained in dream; is lost on awakening; so is heavenly pleasure; of Veda-knower. 332
- अर्जुना वेदविद जन्ही जाहला। तरि मातें नेणतां वाया गेला। कणु सांडूनि उपणिला। कोंडा जैसा॥ ३३३
- अर्जुना वेदवेत्ता जरी असला। तरी मला न जाणल्याने वाया गेला। धान्य सोडूनि उपणिला। कोंडा जैसा॥ ३३३
- Veda-knower; is wasted by not knowing me; winnowing chaff instead of grains; likewise. 333
- म्हणऊनि मज एकेंविण। हे त्रयीधर्म अकारण। आता मातें जाणोनि काही नेण। तू सुखिया होसी॥ ३३४
- म्हणूनि मज एकावीण। हे तिन्ही धर्म अकारण। आता मला जाणोनि काही न जाणले। तरी सुखी होसी॥ ३३४
- Sans me; tri-rituals are in vain; on knowing me, even nothing is known; you will be happy. 334
- अनन्याश्चिन्तयन्तो मां, ये जनाः पर्युपासते। तेषां नित्याभियुक्तानां, योगक्षेमं वहाम्यहम्॥ २२
- अनन्य चिंतने माते, जन जेही उपासती। त्या नित्य अभियुक्तांचे, योगक्षेम वहात मी॥ २२
- Who worship me with exclusive meditation; for those united; I provide for their needs. 22
- पैं सर्वभावेसी उखिते। जे वोपिले मज चित्तें। जैसा गर्भगोळु उद्यमाते। कोणाही नेणे॥ ३३५
- अरे सर्वभावाने उक्ते। जे विकले गेले मज एकचित्ते। जैसा गर्भगोळा उद्योगास। कोणत्याही नेणे॥ ३३५
- Heartedly at wholesale rate; who were sold to me; as embryo for activity; is incapable. 335
- तैसा मीवाचूनि काही। आणीक गोमटेचि नाही। मजचि नाम पाही। जिणेया ठेविले॥ ३३६
- तैसा मजवाचूनि काही। आणिक काही गोडच नाही। माझेच नाव पहा त्यांनी। जगण्यास ठेविले आहे॥ ३३६
- So other than me; nothing is sweeter; look my name they; gave for living. 336
- ऐसे अनन्यगतिकें चित्तें। चिंतितसांते मातें। जे उपासिती त्यांतें। मीचि सेवी॥ ३३७
- ऐसे अनन्यगतिक चित्ते। चिंतीत असता जे माते। उपासतात त्याते। मीच सेवितो॥ ३३७
- So with mind exclusive; while meditating who worship me; to them; I too serve. 337

- ते एकवटूनि जिये क्षणी। अनुसरले गा माझिये वाहणी। तेव्हाचि तयांची चिंतवणी। मजचि पडली॥ ३३८
- इंद्रिये एकवटूनि ज्या क्षणासी। अनुसरले माझ्या सेवेसी। तेव्हाच तयांची काळजी। मलाचि पडली॥ ३३८
- Moment with senses united; served me; that time, their welfare; became my concern. 338
- मग तिहीं जें जें करावें। ते मजचि पडिले आघवे। जैशी अजातपक्षांचेनि जीवें। पक्षिणी जिये॥ ३३९
- मग त्यांसाठी जे जे करावे। ते मीच करतो आवघे। जैशी पंख न फुटलेल्या पिलांस्तवे। पक्षिणी जगे॥ ३३९
- All their needs; I take full care; as for chicks with undeveloped wings; mother bird cares. 339
- आपुली तहानभूक नेणे। तान्हया निके ते माउलीसीचि करणे। तैसे अनुसरले जे मज प्राणें। तयांचेन काइसेनिहि न लजे मी॥ ३४०
- आपली तहानभूक नेणे। तान्हयाचे माउलीसीच करणे। तैसे अनुसरले जे मज प्राणे। त्यांचे करण्या न लाजे मी॥ ३४०
- Unaware of hunger; for infant as mother cares; for my followers; I don't shy to take care. 340
- तया माझिया सायुज्याची चाड। तरि तेचि पुरवी कोड। कां सेवा म्हणती तरी आड। प्रेम सुये॥ ३४१
- त्याला माझ्या ऐक्याची वांछा। तरी तीच पुरवी इच्छा। किंवा सगुणसेवा करू म्हणती तरी अंतरी। प्रेम भरो॥ ३४१
- He desirous of uniting me; I fulfil wish; if craving for personal service, in heart; love I fill. 341
- ऐसा मनी जो जो धरिती भावो। तो तो पुढां पुढां लागे तया देवो। आणि दिलियाचा निर्वाहो। तोही मीचि करी॥ ३४२
- ऐसा मनी ज्या धरिती भावा। तो तो पुन्हा पुन्हा लागे तया द्यावा। आणि दिलेल्याचा सांभाळ। तोही मीच करी॥ ३४२
- Whatever faith he has in mind; I return it to him; preservation of what's given; that I do. 342
- हा योगक्षेमु आघवा। तयांचा मजचि पडिला पांडवा। ज्यांचिया सर्वभावां। आश्रयो मी॥ ३४३
- हा योगक्षेम आवघा। त्यांचा मजवरीच पडला पांडवा। ज्यांच्या सर्वभावासी। आश्रय मी॥ ३४३
- Providing for all needs; becomes my responsibility; as for their entire faith; I am support. 343
- येऽप्यन्यदेवता भक्ता, यजन्ते श्रद्धयान्विताः। तेऽपि मामेव कौन्तेय, यजन्त्यविधिपूर्वकम्॥ २३
- जे अन्य देवता भक्त, पूजिती भक्तिभावने। तेही मलाच कौंतेया, भजती विधि सोडुनी॥ २३
- Who faithfully worship other deities; devote me alone, Kaunteya, by discarding rules. 23
- आता आणिकही संप्रदाये। परि मातें नेणती समवाये। जे अग्निइंद्रसूर्यसोमाये। म्हणऊनि यजिती॥ ३४४
- आता आणिकही संप्रदाय। परी मला न जाणती समरूपाय। जे अग्नी इंद्र सूर्य चंद्राय। म्हणूनि यजिती॥ ३४४
- There are more sect; but don't know me present; fire, Indra, sun or moon; who worship. 344
- तेही कीर मातेचि होये। का जे हे आघवे मीचि आहे। परि ते भजती उजरी नव्हे। विषम पडे॥ ३४५
- ते यज्ञही खरे माझेच होये। कारण की हे आवघे मीच आहे। परी ते भजन सरळ नव्हे। त्यामुळे फेरा पडे॥ ३४५
- All Yadnyas are for me; as I am omnipresent; but that ritual isn't straight; so it's circuitous. 345
- पाहे पां शाखा पल्लव वृक्षाचे। हे काय नव्हती एकाचि बीजाचे। परी पाणी घेणे मुळाचे। ते मुळींचि घापे॥ ३४६
- पाही बा शाखा पाने वृक्षाचे। हे काय नव्हेत एकाच बीजाचे? परी पाणी घेणे काम मुळाचे। ते मुळाशीच द्यावे॥ ३४६
- Tree has crown; isn't it from seed? As absorbing water is root's job; that be given at roots. 346
- कां दहाही इंद्रियें आहाती। इये जरी एकेचि देहींची होती। आणि इहीं सेविले विषयो जाती। एकाचि ठायां॥ ३४७
- किंवा दहाही इंद्रिये असती। ही जरी एकाच देहाची होती। आणि यांनी सेविलेले विषय जाती। एकाच जागी॥ ३४७
- There are ten organs; though of one body; but objects sensed by them go to; single place. 347

तरि करोनि रससोय बरवी। कार्नीं केवि भरावी। फुले आणोनि बांधावी। डोळा केवि।।	३४८
तरी करोनि स्वयंपाक बरवा। कानात कैसा भरावा। फुले आणोनि बांधावी। डोळ्यावरती कशी?	३४८
Food prepared caringly; how to stuff in ears; flowers brought, how to tie; to eyes?	348
तेथ रसु तो मुखेंचि सेवावा। परिमळु तो घ्राणेंचि घ्यावा। तैसा मी तो यजावा। मीचि म्हणोनि।।	३४९
तेव्हा रस तो मुखानेच सेवावा। परिमळ तो नाकानेच घ्यावा। तैसा मी तो यजावा। मीच म्हणुनी।।	३४९
So by mouth juices be relished; by nose fragrance be smelled; I be worshiped; as I alone.	349
येर मातें नेणोनि भजन। ते वायांचि गा आनेआन। म्हणोनि कर्माचे डोळे ज्ञान। ते निर्दोष होआवे।।	३५०
बाकी मला न जाणता भजन। ते व्यर्थ गा अन्यास अन्य। म्हणोनि कर्माचे डोळे जे ज्ञान। ते निर्दोष व्हावे।।	३५०
Devotion sans knowing me; is vainly, it is different; knowledge, the karma-eye; be faultless.	350
<p>अहं हि सर्वयज्ञानां, भोक्ता च प्रभुरेव च। न तु मामभिजानन्ति, तत्त्वेनातश्च्यवन्ति ते।। २४</p> <p>मीच या सर्व यज्ञांचा, भोक्ता आणि प्रभूहि मी। नेणती मज तत्त्वाने, म्हणोनि जन्मतात ते।। २४</p> <p>I am enjoyer n Lord of all Yadnyas; they don't know my true essence, so they are born. 24</p>	
एहवी पाहे पां पंडुसुता। या यज्ञोपहारां समस्तां। मीवांचूनि भोक्ता। कवणु आहे।।	३५१
एरवी पाही बा पंडुसुता। या यज्ञसामग्रीला समस्ता। माझेवाचूनि भोक्ता। कोण आहे?	३५१
Look Pandusuta; for all these Yadnya-material; enjoyer other than me; who is?	351
मी सकळां यज्ञांचा आदि। आणि यजना या मीचि अवधि। कीं मातें चुकोनि दुर्बुद्धि। देवां भजले।।	३५२
मी सकळा यज्ञांचा आरंभ। आणि यज्ञक्रियांना या मीच अंत। आणि मला सोडूनि दुर्बुद्धी। देवांना भजले।।	३५२
Origin of Yadnya I am; end of Yadnya I am; but evil-minded ignoring me; worship deities.	352
गंगेचे उदक गंगे जैसे। अर्पिजे देवपितरोद्देशे। माझे मज देती तैसे। परि आनानी भावीं।।	३५३
गंगेचे उदक गंगेलाच जैसे। अर्पिती देवपितरोद्देशे। माझे मज देती तैसे। परी वेगळाल्या भावे।।	३५३
As Ganges-water to Ganges; offer to deities, motivated ancestors; give me mine; by else faith.	353
म्हणऊनि ते पार्था। मातें न पवतीचि सर्वथा। मग मनी वाहिली जे आस्था। तेथ आले।।	३५४
म्हणूनि ते पार्था। मला न पावतीच सर्वथा। मग मनी वाहिली जी आस्था। तेथ आले।।	३५४
So Partha; they don't gain me; then what faith had in mind; they reach there.	354
<p>यान्ति देवव्रता देवान्, पितृन्यान्ति पितृव्रताः। भूतानि यान्ति भूतेज्या, यान्ति मद्याजिनोऽपि माम्।। २५</p> <p>जाती देवव्रती देवां, पितरांसी पिताव्रती। भूतां पावत भूतेज्य, मद्भक्त पावती मला।। २५</p> <p>Worshippers of deities, ancestors, sprits; gain respective goals, my devotees gain me. 25</p>	
मनें वाचा करणीं। जयांची भजने देवांचिया वाहणी। ते शरीर जातिये क्षणी। देवचि जाले।।	३५५
मन वाचा इंद्रियांनी। ज्यांची भजने झाली देवांच्या कारणी। ते शरीर जातेक्षणी। देवचि झाले।।	३५५
With mind, speech, senses; those devoting deities; they on body-fall; become deity.	355
अथवा पितरांची व्रते। वाहती जयांची चित्ते। जीवित सरलिया तयांते। पितृत्व वरी।।	३५६
अथवा पितरांची व्रते। वाहतात ज्यांची चित्ते। जीवित सरल्यावरी तयांते। पितृलोकचि मिळे।।	३५६
Or vows for ancestors; whose mind offer; on fall of body; gain ancestor's-resort.	356

कां क्षुद्रदेवतादि भूते। तियेचि जयांची परमदैवते। जिहीं अभिचारिकीं तयांते। उपासिले॥	३५७
किंवा क्षुद्र देवतादि भूते। तीच ज्यांची परमदैवते। ज्यांनी व्यभिचारविधीने तयाते। उपासिले॥	३५७
Or lower deities, ghosts; are whose prime deities; who with unholy rituals worshiped; them.	357
तयां देहाची जवनिक फिटली। आणि भूतत्वाची प्राप्ति जाहली। एवं संकल्पवशे फळली। कर्मे तयां॥	३५८
त्या देहाची गवसणी फिटली। आणि भूतत्वाची प्राप्ती झाली। अशी संकल्पवशे फळली। कर्मे तया॥	३५८
That body-sack is removed; ghost-order gained; so as per planning fructified; their karmas.	358
मग मीचि डोळां देखिला। जिहीं कानीं मीचि ऐकिला। मनीं मी भाविला। वानिला वाचा॥	३५९
मग मलाच डोळ्याने पाहिला। ज्यांनी कानांनी मलाच ऐकिला। मनात मीच भाविला। वर्णिले वाचेने मला॥	३५९
Who saw me with eyes; heard me with ears; sensed me in mind; described me with speech.	359
सर्वांगी सर्वाठायी। मीचि नमस्कारिला जिहीं। दानपुण्यादिके जे काही। ते माझियाचि मोहरा॥	३६०
सर्वांगी सर्व ठिकाणी। मीच नमस्कारिला ज्यांनी। दानपुण्यादिके जे काही। तेही माझ्याच दिशेने केले॥	३६०
Bodily to omnipresent; I who bowed; what charities, merit; that too only in my name offered.	360
जिहीं मातेंचि अध्ययन केले। जे आंतबाहेर मियांचि धाले। जयांचे जीवित्व जोडले। मजचिलागी॥	३६१
ज्यांनी माझेच अध्ययन केले। जे आतबाहेर माझ्यानेच तृप्त झाले। ज्यांचे आयुष्य मिळाले। माझ्याचसाठी॥	३६१
Who studied me; became content in-out with me; whose life was meant; only for me.	361
जे अहंकार वाहत आंगी। आम्ही हरीचे भूषावयालागी। जे लोभिये एकचि जगी। माझेनि लोभे॥	३६२
जे अहंकार वाहतात अंगी। की आम्ही हरीचे भूषणालागी। जे लोभी एकमेव जगी। माझ्याचि लोभे॥	३६२
Who take pride; in being Hari's adornment; who have singular craze; only for my sake.	362
जे माझेनि कामे सकाम। जे माझेनि प्रेमें सप्रेम। जे माझिया भुली सभ्रम। नेणती लोक॥	३६३
जे माझ्याच कामाने सकाम। जे माझ्याच प्रेमाने सप्रेम। ज्यांना माझ्या भुलीचे भ्रम। न जाणती जगा॥	३६३
Who desirous with my desire; lovable with my love; mad with my lure; don't know world.	363
जयांचि जाणती मजचि शास्त्रे। मी जोडे जयांचेनि मंत्रें। ऐसे जे चेष्टामात्रे। भजले मज॥	३६४
ज्यांची जाणती मलाच शास्त्रे। मी सापडे ज्यांच्याच मंत्रे। ऐसे जे सर्व कर्मांनी। भजले मज॥	३६४
Whose texts know me; whose mantras find me; who with all karmas; devoted me.	364
ते मरणाएलीकडे। मज मिळोनि गेले फुडे। मग मरणी आणिकीकडे। जातील केविं॥	३६५
ते मरणाच्या अलीकडे। मला मिळोनि गेले, पुढे। मग मरणानंतर दुसरीकडे। जातील कैसे ?	३६५
They before death; united with me so; anywhere else after death; how will they go?	365
म्हणोनि मद्याजी जे जाहले। ते माझिया सायुज्या आले। जिहीं उपचारमिषे दिले। आपणपे मज॥	३६६
म्हणोनि मला यजणारे जे झाले। ते माझ्या रूपासी आले। ज्यांनी यज्ञोपचारमिषे दिले। आत्मभाव मज॥	३६६
Who worshiped me; became united with me; in name of Yadnya-rituals gave; self to me.	366
पैं अर्जुना माझा ठायी। आपणपेंनवीण सौरसु नाही। मी उपचारी कवणाही। नाकळे गा॥	३६७
परी अर्जुना माझे ठायी। आत्मभावाविण प्राप्ती नाही। मी उपचाराने कोणासिही। न सापडे गा॥	३६७
But with me, Arjuna; no bliss sans self-surrendering; with rituals by anyone I; am not found.	367

- एथ जाणीव करी तोचि नेणे। आथिलेपण मिरवी तेचि उणे। आम्ही जाहलो ऐसे जो म्हणे। तो काहीचि नव्हे।। ३६८
- येथ जाणीव करी तोचि नेणे। संपन्नता मिरवे त्यालाच उणे। आम्ही ज्ञानी झालो असे म्हणे। तो काहीचि नव्हे।। ३६८
- Here knower knows nothing; wealth-displayer falls short; knowledge claimant; is nobody.** 368
- अथवा यज्ञदानादि किरीटी। कां तपे हन जे हुटहुटी। ते तृणा एकासाठी। न सरे एथ।। ३६९
- अथवा यज्ञदानादि किरीटी। किंवा तपाने वाढती जे घमेंडी। ते गवताच्या एका काडीसही। न पुरती येथ।। ३६९
- By Yadnya, charity; or severity who boast endlessly; they even for a straw; aren't worthy.** 369
- पाहे पां जाणिवेचेनि बळे। कोणही वेदापासूनि असे आगळे। कीं शेषाहूनि तोंडागळे। बोलके आथी।। ३७०
- पहा बा ज्ञानाच्या बळावर। कोणी वेदाहून का होई थोर। किंवा शेषाहून अधिक तोंडाने। बोलका असे? ३७०
- On knowledge strength; will be anyone greater than Veda; or more than Shesha; talkative?** 370
- तोही आंथरुणातळवटी दडे। येरु नेति नेति म्हणोनि बहुडे। एथ सनकादिक वेडे। पिसे जाहले।। ३७१
- तोही अंथरुण होउनी खाली दडे। वेद 'ईश्वर असा नाही' म्हणोनि परते। येथे सनकादिक वेडे। पिसे झाले।। ३७१
- He too hid as bed; Vedas returned saying 'God isn't like this'; here Sanaka et al; became mad.** 371
- करितां तापसांची कडसणी। कवणु जवळा ठेविजेल शूळपाणी। तोही अभिमानु सांडूनि पायवणी। माथां वाहे।। ३७२
- करता तापसांची निवडणी। शिवाची बरोबरी करावी कोणी? तोही अभिमान सोडुनी पायधुणी। गंगा माथी वाहे।। ३७२
- Among ascetics; who will match Shiva? He casting pride, humble; Ganges carries on head.** 372
- नातरी आथिलेपणे सरिसी। कवणी आहे लक्ष्मिऐसी। श्रियेसारिखिया दासी। घरी जियेते।। ३७३
- अथवा ऐश्वर्यात सरिसी। कोण आहे लक्ष्मीऐसी? समृद्धिसारख्या दासी। घरी जिच्या।। ३७३
- Or in wealth superior; than Laxmi who is? Maids like prosperity are; at whose house.** 373
- तियां खेळता करिती घरकुली। तयां नामे अमरपुरे जरि ठेवली। तरि न होती काय बाहुली। इंद्रादिक तयांची।। ३७४
- त्यांनी खेळतां केली घरकुली। तयां नावे अमरापुरे जरी ठेविली। तरी न होती काय बाहुली। इंद्रादिक त्यांची।। ३७४
- They made toy-house; called it Amarpuri; then won't be their dolls; Indra and others?** 374
- तिया नावडोनि जेव्हा मोडती। तेव्हा महेंद्राचे रंक होती। तियां झाडां येउते जयां पाहती। ते कल्पवृक्ष।। ३७५
- त्यांना नावडोनि जेव्हा मोडिती। तेव्हा महेंद्राचे रंक होती। त्या झाडांकडे अल्प ज्या पाहती। ती होती कल्पवृक्ष।। ३७५
- When they break dolls; Indras become beggars; trees by their glance; become wish-trees.** 375
- ऐसें जियेचियां जवळिकां। सामर्थ्य घरींचिया पाइकां। ते लक्ष्मी मुख्यनायका। न मनेचि एथ।। ३७६
- ऐशा जिच्या जवळचीला। सामर्थ्य आहे घरच्या दासीला। त्या लक्ष्मीसम मुख्य नायिकेला। नाही मान्यता येथे।। ३७६
- So whose near one; maids wield such power; that mistress Laxmi; has no respect here.** 376
- मग सर्वस्वे करूनि सेवा। अभिमानु सांडुनि पांडवा। ते पाय धुवावयाचिया दैवा। पात्र जाहाली।। ३७७
- मग सर्वस्वाने करूनि सेवा। अभिमान सोडूनि पांडवा। ती पाय माझे धुवावयाच्या दैवा। पात्र झाली।। ३७७
- On serving heartedly; and shedding pride; she of washing my feet; became worthy.** 377
- म्हणोनि थोरपण पन्हांचि सांडिजे। व्युत्पत्ति आघवी विसरिजे। जें जगा धाकुटें होइजे। तें जवळीक माझी।। ३७८
- म्हणून थोरपण बाजूस ठेवावे। शहाणपण अवघे विसरावे। जेव्हा जगा धाकटे व्हावे। तेव्हा मिळे जवळीक माझी।। ३७८
- So greatness be shed; wisdom be banished; smallness be assumed; my nearness is gained.** 378

- अगा सहस्रकिरणाचिये दिठी-। पुढां चंद्रही लोपे किरीटी। तेथ खद्योत कां हुटहुटी। आपुलेनि तेजें॥ ३७९
- अरे सूर्याच्या दृष्टी-। पुढे चंद्रही लोपे किरीटी। तेथे काजवा काय वाजवेल टिमकी। तेजाची आपल्या॥ ३७९
- When before sun-brilliance; moon pales; will glow-fly blow trumpet; of its light? 379
- तैसें लक्ष्मियेचें थोरपण न सरे। जेथ शंभूचेंही तप न पुरे। तेथ येर प्राकृत हेंदरें। केविं जाणों लाहे॥ ३८०
- तैसे लक्ष्मीचे थोरपण न पुरे। जेथ शंभूचेही तप न पुरे। तेथ त्या सामान्य अजागळाचे। कसे जाणो व्हावे? ३८०
- Where insufficient are Laxmi's glory; and Shiva's severity; there an inept; how will know? 380
- यालागीं शरीरसांडोवा कीजे। सकळगुणांचें लोण उतरिजे। संपत्तिमदु सांडिजे। कुरवंडी करूनी॥ ३८१
- यासाठी शरीराची ओवाळणी करा। सकळगुणांचे लिंबलोण उतरा। संपत्तिमद सोडा। ओवाळणी करूनी॥ ३८१
- So surrender body; disown all qualities; and discard wealth-arrogance; by being humblest. 381
- पत्रं पुष्पं फलं तोयं, यो मे भक्त्या प्रयच्छति। तदहं भक्त्युपहतम्, अश्नामि प्रयतात्मनः॥ २६
- पत्र पुष्प फले नीर, जे भक्त्या मज अर्पिती। ते प्रेमे अर्पिलेले मी, सेवितो शुद्ध देहिचे ॥ २६
- Leaf, flower, fruit, water who offer devotedly; I enjoy lovingly offered by pious beings. 26
- मग निस्सीमभाव उल्हासें। मज अर्पावयाचेनि मिसें। फळ आवडे तैसें। भलतयाचें हो॥ ३८२
- मग अत्यंतभक्तिभाव उल्हासे। मला अर्पावयाच्या मिसे। फळ एक आवडेल तैसे। कोणत्याही झाडाचे असो॥ ३८२
- When one with devotion, eagerness; for offering to me; brings favourite fruit; of any tree. 382
- भक्तु माझियाकडे दावी। आणि मी दोन्ही हात वोडवी। मग देंठु न फेडिता सेवी। आदरेशी॥ ३८३
- भक्त माझ्याकडे दाखवी। आणि मी दोन्ही हात पुढे उभवी। मग देठ न काढताच सेवी। आदराने॥ ३८३
- Devotee to me shows it; I grab it with both hands; then with its stalk relish it; respectfully. 383
- पै गा भक्तीचेनि नांवे। फूल एक मज द्यावे। ते लेखे तरि म्यां तुरंबावे। परि मुखीचि घाली॥ ३८४
- अहो भक्तीच्या नावे। फूल एक मला द्यावे। ते खरेतर मी हुंगावे। परी मुखीच घाली॥ ३८४
- When devotedly; a flower is offered to me; instead of smelling it; in mouth I thrust it. 384
- हे असो कायसी फुले। पानचि एक आवडे ते जाहले। ते साजुकही न हो सुकले। भलतैसे॥ ३८५
- हे असो कशाची फुले। पानच एक हवे ते मिळाले तरी झाले। ते कोवळे किंवा सुकलेले। कसलेही॥ ३८५
- Leave flowers; even if a leaf is fetched; whether fresh or dried; of any plant. 385
- परि सर्वभावे भरले देखे। आणि भुकेला अमृते तोखे। तैसें पत्रचि परि तेणें सुखें। आरोगूं लागें॥ ३८६
- परी सर्वभावे भरलेले दिसे। तरी भुकेला अमृताने तोषे। तैसे पानच परी तशा सुखे। खाऊ लागे॥ ३८६
- If it's full of affection; like hungry man content with nectar; that leaf happily; I devour. 386
- अथवा ऐसेही एक घडे। जे पालाही परि न जोडे। तरि उदकाचे तंव सांकडे। नव्हेल की॥ ३८७
- अथवा ऐसेही एक घडे। की पालाही परी न सापडे। तरी पाण्याचे तर साकडे। नसेल की॥ ३८७
- It may happen; that even leaf can't be found; but at least water; may not be wanting. 387
- ते भलतेथ निमोले। न जोडिता आहे जोडले। तेचि सर्वस्व करूनि अर्पिले। जेणें मज॥ ३८८
- ते सगळीकडे असलेले। विनासायास आहे मिळाले। तेच सर्वस्व करूनि अर्पिले। ज्याने मला॥ ३८८
- That is available anywhere; without any efforts; and if wholeheartedly it is offered; to me. 388

तेणें वैकुंठापासोनि विशाळें। मजलागीं केलीं राउळें। कौस्तुभाहूनि निर्मळें। लेणीं दिलीं॥	३८९
त्याने वैकुंठाहून मोठाले। मजसाठी केली मंदिरे। कौस्तुभमण्याहूनि निर्मळे। भूषणे दिली॥	३८९
He greater than Vaikuntha; for me built temples; purer than Kaustubha; gave me ornaments.	389
दुधाचीं शेजारें। क्षीराब्धीऐसीं मनोहरें। मजलागीं अपारें। सृजिलीं तेणें॥	३९०
दुधाचे शय्यास्थान। क्षीरसागरासारखे मनोरम। मजसाठी अपार। निर्मिले त्याने॥	३९०
Bed-spread of milk; like milky ocean enchanting; for me enormously; he has created.	390
कर्पूर चंदन अगरू। ऐसेयसा सुगंधाचा महामेरु। मज हातीं लाविला दिनकरु। दीपमाळे॥	३९१
कापूर चंदन कृष्णागरू। अशासारखा सुगंधाचा महामेरू। मजसाठी लाविला दिनकरू। दीपमाळेवरी॥	३९१
Camphor, Sandal, Krisnagaru; mountain of fragrances; for me placed sun; on lamppost.	391
गरुडासारखी वाहने। मज सुरतरूची उद्याने। कामधेनूची गोधने। अर्पिली तेणे॥	३९२
गरुडासारखी वाहने। मला कल्पतरूची उद्याने। कामधेनूची गोधने। अर्पिली त्याने॥	३९२
Eagle like vehicles; for me gardens of wish-trees; herds of wish-cows; he offered.	392
मज अमृताहूनि सुरसे। बोनी वोगरिली बहुवसे। ऐसा भक्तांचेनि उदकलेशे। परितोषे गा॥	३९३
मला अमृताहूनि सुरसभरित। पक्वान्ने वाढिली बहुत। असा भक्ताच्या उदकथेंबात। तोषतो गा॥	३९३
Tastier than nectar to me; dishes served; with such water-drop from devotee; I am content.	393
हे सांगावे काय किरीटी। तुम्हीचि देखिले आपलिया दिठी। मी सुदामयाचिया सोडी गाठी। पव्हयालागी॥	३९४
हे सांगावे काय किरीटी। तुम्हीच पाहिले आपल्या दृष्टी। मी सुदाम्याचे गाठोडीच्या सोडी गाठी। पोह्यांसाठी॥	३९४
What more to tell; you have seen; me untying Sudama's humble parcel; of parched rice.	394
पै भक्ति एकी मी जाणे। तेथ साने थोर न म्हणे। आम्ही भावाचे पाहुणे। भलतेया॥	३९५
अरे भक्ती एकच मी जाणे। तेथ लहानथोर काही न म्हणे। आम्ही भावाचे पाहुणे। कुणाच्याही॥	३९५
Only devotion I recognize; never calling it big or small; I am guest of faith; of anyone.	395
येर पत्र पुष्प फळ। ते भजावया मिस केवळ। वाचूनि आमुचा लाग निष्कळ। भक्तितत्त्व॥	३९६
बाकी पत्र पुष्प फळ। हे भजावया निमित्त केवळ। यावाचूनि आमची प्राप्ती निष्कळ। भक्तितत्त्वाविना॥	३९६
Leaf, flower or fruit; is only a token; except this, my gain is fruitless; sans devotion.	396
म्हणोनि अर्जुना अवधारी। तू बुद्धि एकी सोपारी करी। तरी सहजे आपुलिया मनोमंदिरी। न विसंबे मातें॥	३९७
म्हणूनि अर्जुना ऐकतरी। तू बुद्धी एक निश्चित करी। की सहज आपल्या मनोमंदिरी। न विसरावे मला॥	३९७
Just listen; you keep your intellect firm; easily in your mind-shrine; don't forget me.	397
यत्करोषि यदश्नासि, यज्जुहोषि ददासि यत्। यत्तपस्यसि कौन्तेय, तत्कुरुष्व मदर्पणम्॥	२७
करिसी सेविसी जेही, हविसी दान देसि जे। जे तप करिसी पार्था, ते करी मज अर्पण॥	२७
Whatever you do, eat, sacrifice, give in charity; or do as severity, Partha, offer it to me.	27
जे जे काही व्यापार करिसी। कां भोग हन भोगिसी। अथवा यज्ञीं यजिसी। नानाविधी॥	३९८
जे जे काही काम करिसी। किंवा भोग आणि भोगिसी। अथवा यज्ञात आहुती देसी। नानाविधी॥	३९८
Whatever karma you do; or things you enjoy; or make offerings in Yadnya; many.	398

नातरी पात्रविशेषे दाने। कां सेवकां देसी जीवने। तपादि साधने। व्रते करिसी॥	३९९
अथवा पात्रविशेषासी दाने। किंवा सेवकास देसी वेतने। तपादी साधने। व्रते करिसी॥	३९९
Or give charity to worthy; or provide sustenance for servants; do severities; or vows.	399
ते क्रियाजात आघवे। जे जैसे निपजेल स्वभावे। ते भावना करोनि करावे। माझिया मोहरा॥	४००
ते क्रियाजात आवघे। जे जैसे घडतील स्वभावे। ते भावना करोनि करावे। माझ्यासाठी॥	४००
All these karmas; which happen naturally; should be done with having faith; in me.	400
परि सर्वथा आपुलां जीवीं। केलियाची शंका काहीचि नुरवी। ऐसी धुवोनि कर्में द्यावी। माझिया हाती॥	४०१
परी सर्वथा आपले जीवी। कर्में केल्याची शंका काहीच न उरवी। ऐसी धुवोनि कर्में द्यावी। माझ्या हाती॥	४०१
At your heart; never have doubt for karmas done; such clean karmas be offered; in my hand.	401
<p>शुभाशुभफलैरेवं, मोक्ष्यसे कर्मबन्धनैः। संन्यासयोगयुक्तात्मा, विमुक्तो मामुपैष्यसि॥ २८</p> <p>शुभाशुभ फलांचीही, सोडुनी कर्मबंधने। संन्यासयोग युक्तात्मा, सुटुनी मज पावसी॥ २८</p> <p>Casting karma-bonds of well-evil karma-fruits; renunciation-yoga united soul gains me. 28</p>	
मग अग्निकुंडी बीजे घातली। तिये अंकुरदशे जेविं मुकली। तेविं न फळतीचि मज अर्पिली। शुभाशुभे॥	४०२
मग अग्निकुंडी बीजे घातली। ती अंकुरभावासी मुकली। मग न फळतीच मज अर्पिलेली। कर्में शुभाशुभ॥	४०२
As seed put in fire-pit; never sprout; offered to me, never fructify; good, evil karmas.	402
अगा कर्में जै उरावे। तें तिहीं सुखदुःखीं फळावे। आणि त्यांते भोगावया यावे। देहा एका॥	४०३
अरे कर्में जेव्हा उरती। तेव्हा ती सुखदुःखरूपे फळती। आणि त्यांना भोगण्या यावे लागे। देहास एका॥	४०३
Remnant karmas; fructify in good, bad forms; to experience them you have to assume; body.	403
ते उगाणिले मज कर्म। तेव्हाचि पुसिले मरण जन्म। जन्मासवे श्रम। वरचिलही गेले॥	४०४
ते अर्पिले मज कर्म। तेव्हाच पुसिले मरण जन्म। जन्मासवे श्रम। त्यानंतरचेही॥	४०४
Moment to me karma is offered; end birth, death; suffering during birth; and post birth too.	404
म्हणऊनि अर्जुना यापरी। पाहेचा वेळु नव्हेल भारी। हे संन्यासयुक्ति सोपारी। दिली तुज॥	४०५
म्हणूनि अर्जुना अशापरी। अनुभवण्या वेळ न लागे भारी। अशी संन्यासयुक्ती सोपी। दिली तुला॥	४०५
So Arjuna; not taking time to experience; such renunciation-trick easy; I gave to you.	405
या देहाचिया बांदोडीं न पडिजे। सुखदुःखाचिया सागरीं न बुडिजे। सुखे सुखरूपा घडिजे। माझियाचि अंगा॥	४०६
या देहाच्या बंधनी न पडावे। सुखदुःखाच्या सागरी न बुडावे। सुखे सुखरूप व्हावे। माझे अंग॥	४०६
Don't fall in body-bond; or in sea of joy-pain get drowned; you will happily unite; with me.	406

समोऽहं सर्वभूतेषु, न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः। ये भजन्ति तु मां भक्त्या, मयि ते तेषु चाप्यहम्॥ २९

सम मी सर्वभूतांत, न मला द्वेष ना प्रिती। जे भजती मला भक्त्या, माझ्यात ते नि त्यांत मी॥ २९

I am same in all beings sans hatred, love; my devotees are in me; I am in them. 29

तो मी पुससी कैसा। तरि जो सर्वभूतीं सदा सरिसा। जेथ आपपरु ऐसा। भागु नाही॥	४०७
तो मी पुससी कैसा। तर जो सर्वभूतात सदा सारखा। जेथ आपपर ऐसा। भेद नाही॥	४०७
If you ask how I am; ever same to all beings; where of 'others n mine'; exists no distinction.	407

जे ऐसिया मातें जाणोनि। अहंकाराचा कुरुठा मोडोनि। जे जीवे कर्म करूनि। भजती मातें॥	४०८
जे ऐशा मला जाणोनि। अहंकाराचा घरटा मोडोनि। जे जीवेभावे कर्म करूनि। भजती मला॥	४०८
On knowing me like that; by breaking ego-nest; who on doing karmas heartedly; devote me.	408
ते वर्तत दिसती देही। परि ते देहीं ना माझ्या ठायी। आणि मी त्यांचा हृदयी। समग्र असे॥	४०९
ते वर्तत दिसती देही। परि ते देहात नाही, माझ्या ठायी। आणि मी त्यांच्या हृदयी। पूर्णतः असे॥	४०९
Though appearing in body; they aren't in body but within me; and I in their heart; exist fully.	409
सविस्तर वटत्व जैसे। बीजकणिकेमाजी असे। आणि बीजकणु वसे। वटीं जेवी॥	४१०
सविस्तर वटत्व जैसे। बीजकणिकेमध्ये असे। आणि बीजकण वसे। वटात जैसे॥	४१०
As entire Banyan tree; dwells into seed; and seed-essence dwells; as in Banyan tree.	410
तेवी आम्हां त्यां परस्परे। बाहेरी नामाचीचि अंतरे। वांचूनि आंतुवट वस्तुविचारे। मी तेचि ते॥	४११
तैसे आमच्या त्यांच्यात परस्परे। बाहेरून नावाचीच अंतरे। त्यावाचून आतील वस्तुविचारे। मी तेचि ते॥	४११
Within ourselves mutually; names differ outwardly; considering inner essence; we are same.	411
आतां जायाचे जैसे लेणे। जैसे आंगावरी आहाचवाणे। तैसे देह धरणे। उदास त्याचे॥	४१२
आता उसने जैसे दागिने। अंगावरी वरवरचे देखणे। तैसे देहात राहणे। उदास त्याचे॥	४१२
As borrowed ornaments; are attractive superficially; so his living in body; is indifferent.	412
परिमळु निघालिया पवनापाठी। मागे वोस फूल राहे देठी। तैसे आयुष्याचिये मुठी। केवळ देह॥	४१३
सुगंध निघूनि जाता वाऱ्यापाठी। मागे ओसाड फूल राहे देठी। तैसे आयुष्याच्या मुठीत। केवळ राहे देह॥	४१३
Fragrance goes behind wind; on stalk dry flower remains behind; in life's fist; body remains.	413
येर अवष्टंभु जो आघवा। तो आरूढोनि मद्भावा। मजचि आंतु पांडवा। पैठा जाहला॥	४१४
शेष देहअहंकार जो आवघा। तो आरूढोनि माझे भावा। माझेचि आत पांडवा। स्थिर झाला॥	४१४
What remnant body-ego entire; that riding over my mind; into me alone; was steadied.	414
अपि चेत्सुदुराचारो, भजते मामनन्यभाक्। साधुरेव स मन्तव्यः, सम्यग्व्यवसितो हि सः॥	३०
जरी एक दुराचारी, भजे अनन्यभक्तिने। साधूच तोहि मानावा, यथार्थ निश्चयीच तो॥	३०
If sinful man worships me with exclusive devotion; he too be treated as resolved sage.	30
ऐसे भजतेनि प्रेमभावे। जया शरीरही पाठी न पवे। तेणे भलतया व्हावे। जातीचिया॥	४१५
ऐसे भजताना प्रेमभावे। जो शरीरही पुनः न पावे। मग त्याने कोणत्याही का न असावे। जातीचे॥	४१५
While devoting me with love; who doesn't gain body again; though he may be; of any caste.	415
आणि आचरण पाहाता सुभटा। तो दुष्कृताचा कीर सेल वाटा। परि जीवित वेचिले चोहटा। भक्तीचिया की॥	४१६
आणि आचरण पाहता हे श्रेष्ठ। तो दुष्कृताची अंत्य वाट। परी जीवित खर्चिले चव्हाट्यावर। भक्तीच्या की॥	४१६
Looking to behaviour; he is worst of sinner; but has spent life on city-square; of devotion.	416
अगा अंतीचिया मती। साचपण पुढिले गती। म्हणोनि जीवित जेणे भक्ती। दिले शेखी॥	४१७
अगा अंतकाळीची जैसी मती। होते खरोखरी पुढील गती। म्हणोनि जीवित ज्याने भक्तिसाठी। दिले अंती॥	४१७
As per death-time intellect; next goal is gained; so who life for devotion; has spent in end.	417

- तो आधी जरी दुराचारी। तरी सर्वोत्तमचि अवधारी। जैसा बुडाला महापुरी। न मरतु निघाला।। ४१८
- तो आधी जरी दुराचारी। तरी सर्वोत्तमचि ऐक तरी। जैसा बुडाला महापुरी। न मरता निघाला।। ४१८
- Even if he is sinner in past; hear, he is best; as one drowned in floods; comes out alive. 418
- तयाचे जीवित ऐलथडिये आले। म्हणोनि बुडालेपण जेवी वाया गेले। तेवी नुरेचि पाप केले। शेवटलिये भक्ती।। ४१९
- त्याचे जीवित ऐलतीरी आले। म्हणोनि बुडालेपण जैसे वाया गेले। तैसे नुरेच पाप केलेले। अंत्य भक्तीत।। ४१९
- As his life reaches earlier bank; drowning is in vain; there remains no sin; in final devotion. 419
- यालागी दुष्कृती जन्ही जाहला। तरि अनुतापतीर्थी न्हाला। न्हाऊनि मजआतु आला। सर्वभावे।। ४२०
- यासाठी दुष्कर्मी जरी असला। तरी जर पश्चातापतीर्थात न्हाला। न्हाऊनि मजमध्ये आला। सर्वभावे।। ४२०
- Even he is sinner; but if he bathes in repentance-water; and comes to me; wholeheartedly. 420
- तरि आता पवित्र तयाचेचि कुळ। अभिजात्य तेचि निर्मळ। जन्मलेया फळ। तयासीच जोडले।। ४२१
- तरी आता पवित्र त्याचेचि कुळ। ते अभिजात तेचि निर्मळ। जन्मल्याचे फळ। त्यालाचि लाभले असे।। ४२१
- Now his clan becomes holier; nobler and pure; with fruits of being born; he is rewarded. 421
- तो सकळही पढिन्नला। तपे तोचि तपिन्नला। अष्टांग अभ्यासिला। योगु तेणे।। ४२२
- तो सकळही शास्त्रे शिकला। तपाने तोच तापला। अष्टांग अभ्यासिला। योग त्याने।। ४२२
- He learnt all texts; got burnt by severities; was studied eightfold; yoga by him. 422
- हे असो बहुत पार्था। तो उतरला कर्मे सर्वथा। जयाची अखंड आस्था। मजचिलागी।। ४२३
- हे असो बहुत झाले पार्था। तो सुटला कर्मातून सर्वथा। ज्याची अखंड आस्था। माझ्याचसाठी।। ४२३
- Let it be Partha; he gets totally freed from karma; whose constant affection; is for me alone. 423
- अवधिया मनोबुद्धीचिया राहटी। भरोनि एकनिष्ठेचिया पेटी। जेणे मजमाजी किरीटी। निक्षेपिली।। ४२४
- अवघे मनोबुद्धीचे व्यापाराची। भरोनि एकनिष्ठेची पेटी। ज्याने ती मजमध्ये किरीटी। ठेऊनि दिली।। ४२४
- By all functions of mind, intellect; filling box of loyalty; who into me, Kiriti; has kept. 424
- क्षिप्रं भवति धर्मात्मा, शश्वच्छान्ति निगच्छति। कौन्तेय प्रति जानीहि, न मे भक्तः प्रणश्यति।। ३१**
- शीघ्रचि होय धर्मात्मा, शाश्वत शांति पावतो। कौंतेया जाण निश्चीत, न माझा भक्त नष्टतो।। ३१**
- He swiftly becomes religious soul, gains eternal peace; know my devotee perishes not. 31**
- तो आता अवसरे मजसारिखा होईल। ऐसाही भाव तुज जाईल। हां गा अमृताआंत राहील। तया मरण कैचे।। ४२५
- तो आता कालांतरे मजसारखा होईल। ऐसाही भाव तुझा होईल। हो गा अमृताआत राहील। त्याला मरण कुठले? ४२५
- He will be like me over time; you may think; yes who is immersed in nectar; has no death. 425
- पैं सूर्य जो वेळु नुदैजे। तया वेळा की रात्रि म्हणजे। तेवीं माझिये भक्तीविण जे कीजे। ते महापाप नोहे।। ४२६
- अरे सूर्य जेव्हा नाही उदित। त्या वेळेला की रात्र म्हणत। तैसे माझ्या भक्तीविना जे करत। ते महापाप नाही का? ४२६
- If sun dawns not; it is called night; so whatever done sans my devotion; isn't it sin great? 426
- म्हणोनि तयाचिया चित्ता। माझी जवळिक पांडुसुता। तेव्हाचि तो तत्त्वता। स्वरूप माझे।। ४२७
- म्हणोनि त्याच्या चित्ता। माझी झाली जवळीक पांडुसुता। तेव्हाच तो झाला तत्त्वता। स्वरूप माझे।। ४२७
- So his mind; when my nearness is gained; then he in principle assumed; my soul-form. 427

- जैसा दीपें दीपु लाविजे। तेथ आदील कोण हे नोळखिजे। तैसा सर्वस्वे जो मज भजे। तो मी होऊनि ठाके॥ ४२८
- जैसा दीपे दीप लावता। तेथ आधीचा कोण हे न ये ओळखता। तैसा सर्वस्वे मज भजता। तो मीच होऊनि राहे॥ ४२८
- If one lamp lights other; it's not known which is earlier; while devoting me; he becomes me.* 428
- मग माझी नित्य शांती। त्या दशा तेचि कांती। किंबहुना जिती। माझेनि जीवे॥ ४२९
- मग माझी नित्य शांती। त्याला दशा तीच कांती। किंबहुना ते जगती। माझ्याचि जीवे॥ ४२९
- Then my eternal peace; his lustre becomes; rather he lives; with my soul alone.* 429
- एथ पार्था पुढतपुढती। तेचि ते सांगो किती। जरी मिया चाड तरी भक्ती। न विसंबिजे गा॥ ४३०
- एथ पार्था पुनःपुन्हाचि। तेच ते सांगावे वेळा किती। असेल माझे प्राप्तीची इच्छा तरी भक्ती। विसरू नको॥ ४३०
- Partha, repeatedly; how many times to tell; if you desire my gain, devotion; don't forget.* 430
- अगा कुळाचिया चोखटपणा नलगा। आभिजात्य झणी श्लाघा। व्युत्पत्तीचा वाउगा। सोसु का वाहावा॥ ४३१
- अरे कुळाचा शुद्धपणा न लागे। कुलीनतेची किंचित् प्रौढी न लागे। ब्रह्मज्ञानाचे वावगे। आग्रह वाहावे का? ४३१
- If clan-purity; pride of nobility aren't necessary; on Brahma-knowledge in vain; why insist?* 431
- कां रूपे वयसा माजा। आथिलेपणे का गाजा। एक भाव नाही माझा। तरी पाल्हाळ ते॥ ४३२
- किंवा माज रूप वयाचा। संपन्नतेचा का गाजावाजा। एक भाव नसेल मनात माझा। तरी सारे पाल्हाळ ते॥ ४३२
- Arrogance of beauty and youth; flourish of wealth; if in me there is no faith; it is all empty talk.* 432
- कर्णेविण सोपटे। कणसे लागली आथी घनदाटे। काय करावे गोमटे। वोस नगर॥ ४३३
- दाण्याविना सोपटे। कणसे लागली घनदाटे। काय करावे सुंदर ते। ओस नगर॥ ४३३
- Hollow without grains; plentiful corns; what is use of beauty; or deserted city?* 433
- नातरी सरोवर आटले। रानीं दुःखिया दुःखी भेटले। कां वांझ फुलीं फुलले। झाड जैसे॥ ४३४
- अथवा सरोवर आटले। रानात दुःखियास दुःखी भेटले। किंवा वांझ फुलांनी फुलले। झाड जैसे॥ ४३४
- Or dried lake; one miserable meeting another in forest; or full of sterile flowers; a tree.* 434
- तैसे सकळ ते वैभव। अथवा कुळजातिगौरव। जैसे शरीर आहे सावेव। परि जीवचि नाही॥ ४३५
- तैसे सकळ ते वैभव। अथवा कुळजातीचा गौरव। जैसे शरीर आहे सावयव। परी जीवचि नाही॥ ४३५
- Such wealth entire; or glory of clan or caste; like body with organs; but devoid of life.* 435
- माझिये भक्तीविण। जळो ते जियालेपण। अगा पृथ्वीवरी पाषाण। नसती काई॥ ४३६
- तैसे माझ्या भक्तीवीण। जळो ते जिवंतपण। अगा पृथ्वीवरी पाषाण। नसती काय? ४३६
- So sans my devotion; let be such life be burnt; on earth enough stone; aren't there?* 436
- पैं हिवराची दाट साउली। सज्जनी जैसी वाळिली। तैसी पुण्ये डावलूनि गेली। अभक्तांते॥ ४३७
- अहो हिवराची दाट सावली। सज्जनांनी जैसी टाळिली। तैसी पुण्ये डावलूनि गेली। अभक्तांना॥ ४३७
- As shade of Hivar tree; is avoided by pious persons; so merits avoid; non-devotees.* 437
- निंब निंबोळियां मोडोनि आला। तरी तो काउळियांसीचि सुकाळु जाहला। तैसा भक्तिहीनु वाढिनला। दोषांचिलागी॥ ४३८
- निंब निंबोळ्यांनी बहरला। तर तो कावळ्यांनाच सुकाळु झाला। तैसा भक्तिहीन वाढला। दोषांचसाठी॥ ४३८
- Neem tree laden with seeds; is boon for crows; so non-devotee grows; only for sins.* 438

का षड्रस खापरी वाढिले। वाढूनि चोहटां रात्री सांडिले। ते सुण्यांचेचि ऐसे झाले। जियापरी॥	४३९
का षड्रस खापरात वाढिले। वाढूनि चव्हाट्यावरी रात्री सांडिले। ते कुत्र्यांचेच धन झाले। जैशापरी॥	४३९
If food with six-tastes*; is left on city-square at night; for dogs it is feast; likewise.	439
तैसे भक्तिहीनाचे जिणे। जो स्वप्नीहि परि सुकृत नेणे। तेणे संसारदुःखासि भाणे। वोगरिले गा॥	४४०
तैसे भक्तिहीनांचे जिणे। जो स्वप्नातही सुकृत न जाणे। त्याने संसारदुःखास जेवणे। वाढिले गा॥	४४०
So life of non-devotee; not doing pious karma in dream too; he to life-miseries; served food.	440
म्हणोनि कुळ उत्तम नोहावे। जाती अंत्यजहि व्हावे। वरि देहाचेनि नांवे। पशूचेहि लाभो॥	४४१
म्हणोनि कुळ उत्तम नसेना का। जात अंत्यजही असेना का। आणखी देहाचा जन्म। पशूचा का न हो॥	४४१
Best clan might lack; he may belong to lowly caste; or may have birth; even of animal.	441
पाहे पां सावजे हातिरू धरिले। तेणे तया काकुळती माते स्मरिले। की तयाचे पशुत्व वावो जाहले। पावलिया माते॥	४४२
पहा बा मगराने हत्तीसी धरिले। त्याने काकुळतीने मज स्मरिले। का तयाचे पशुत्व आडवे आले। पावण्या मज?	४४२
Elephant caught by crocodile; beseeched me; was his animal-hood hindrance; to gain me?	442
मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य, येऽपि स्युः पापयोनयः। स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्राः, तेऽपि यान्ति परां गतिम्॥	३२
मला शरण पार्था जे, जरी का पापयोनिचे। स्त्रिया वैश्य तसे शूद्र, तेहि येती परां गती॥	३२
Those surrendering me though lowly born; women, traders, outcasts, gain supreme goal.	32
अगा नांवे घेतां वोखटी। जे आघवेया अधमांचिये शेवटी। तिये पापयोनीही किरीटी। जन्मले जे॥	४४३
अगा जे नाव घेणेही वाईटचि। जे सगळ्या पाप्यातले पापी। त्या पापयोनीतही किरीटी। जन्मले जे॥	४४३
Uttering which name is bad; who are worst of sinners; in that sinful specie; who were born.	443
ते पापयोनि मूढ। मूर्ख ऐसे जे दगड। परि माझ्यां ठायी दृढ। सर्वभावे॥	४४४
ते पापयोनीतील मूढ। मूर्ख असे जे दगड। परी माझ्या ठायी दृढ। जे सर्वभावे॥	४४४
Ignorant fools of sinful species; may be stones; but in me they are firmed; from heart.	444
जयांचिये वाचे माझे आलाप। दृष्टि भोगी माझेचि रूप। जयांचे मन संकल्प। माझाचि वाहे॥	४४५
ज्यांच्या वाचेत माझे आलाप। दृष्टी भोगी माझेच रूप। ज्याचे मन संकल्प। माझाचि वाहे॥	४४५
My praise is on whose tongue; and vision sees my form; whose mind plan; for me alone.	445
माझिया कीर्तीविण। जयांचे रिते नाही श्रवण। जयां सर्वांगी भूषण। माझी सेवा॥	४४६
माझ्या कीर्तीविण। ज्याचे रिते नाही कान। ज्याला सर्वांगी भूषण। माझी सेवा॥	४४६
Except my fame; anything their ears don't hear; their ornaments are; my service.	446
जयांचे ज्ञान विषो नेणे। जाणीव मजचि एकाते जाणे। जया ऐसे लाभे तरी जिणे। एन्हवीं मरण॥	४४७
ज्याचे ज्ञान विषय न जाणे। जाणीव मलाच एकासी जाणे। ज्यांना असे लाभे तरीच जगणे। एरवी मरण॥	४४७
Whose knowledge knows not object; senses know we; whose living is such; else it is death.	447
ऐसा आघवाचि परी पांडवा। जिहीं आपुलिया सर्वभावा। जियावयालागी वोलावा। मीचि केला॥	४४८
ऐसा आवघाचि परी पांडवा। ज्यांनी आपल्या मिळवूनि सर्व भावा। जगण्यासाठी ओलावा। मलाचि केला॥	४४८
Pandava, entirely; who concentrating all faith; as warmth for living; treated me.	448

ते पापयोनीही होतु कां। ते श्रुताधीतही न होतु का। परि मजसी तुकितां तुका। तुटी नाही॥	४४९
ते पापयोनीतील असेनात का। ते विद्वानही नसेनात का। परी माझेशी तुळता तुलनेत। उणे नाही॥	४४९
They may belong to sinful specie; may not be learned; but when with me weighed; aren't less.	449
पाहे पां भक्तीचेनि आथिलेपणे। दैत्यां देवां आणिले उणे। माझे नृसिंहत्व लेणे। जयाचिये महिमे॥	४५०
पहा बा भक्तीच्या संपन्नतेने। दैत्यांनी देवास आणिले उणे। माझे नृसिंहत्व धरणे। ज्याच्या महिमेमुळे॥	४५०
By devotion wealth; demon proved Gods lesser; my being Narsinha is due to whose glory.	450
तो प्रल्हादु गा मजसाठी। घेता बहुते सदा किरीटी। कां जे मियां द्यावे ते गोष्टी। त्याचिया जोडे॥	४५१
तो प्रल्हादु गा मजसाठी। घेता बहुत कष्ट किरीटी। का जे मी द्यावे त्या गोष्टी। तोही देतसे॥	४५१
That Pralhad for me; took lot of troubles, what is expected of me; he too gives.	451
एहवी दैत्यकुळ साचोकारे। परि इंद्रही सरी न लाहे उपरे। म्हणोनि भक्ति गा एथ सरे। जाति अप्रमाण॥	४५२
एरवी दैत्यकुळ खरे। परी इंद्रही सरी ना करे। म्हणोनि भक्ती गा येथे काम करे। जाती अप्रमाण॥	४५२
Else demon clan his was; but Indra too was lesser; devotion matters here; and clan is trash.	452
राजाज्ञेची अक्षरे आहाती। तिये चामा एका जया पडती। त्या चामासाठी जोडती। सकळ वस्तु॥	४५३
राजाज्ञेची अक्षरे असती। ती चर्मतुकड्यावर एका ज्या पडती। त्या एका तुकड्यावर मिळती। सकळ वस्तू॥	४५३
When letters of royal order; on leather-piece appear; it could gain; all the objects.	453
वांचूनि सोन रुपे प्रमाण नोहे। एथ राजाज्ञाचि समर्थ आहे। तेचि चाम एक जें लाहे। तेणें विकती आघवी॥	४५४
एरवी सोने रुपे प्रमाण नोहे। एथे राजाज्ञाच समर्थ आहे। तेच चामडे एक जरी आहे। त्यावर विकते सारे॥	४५४
Gold, silver isn't standard; only royal order is; so even by leather-piece; everything is sold.	454
तैसे उत्तमत्व तेंचि तरे। तेंचि सर्वज्ञता सरे। जें मनोबुद्धि भरे। माझेनि प्रेमें॥	४५५
तैसे उत्तमत्व तेव्हाच तरे। तेव्हाच सर्वज्ञता ठरे। जेव्हा मनबुद्धी भरे। माझ्या प्रेमे॥	४५५
Best prevails; omniscience is recognized; only when mind n intellect are filled; with my love.	455
म्हणोनि कुल जाति वर्ण। हे आघवेचि गा अकारण। एथ अर्जुना माझेपण। सार्थक एक॥	४५६
म्हणोनि कुळ जाती वर्ण। हे आवघेच रे विनाकारण। येथे अर्जुना माझेशी ऐक्यपण। हेच सार्थक एक॥	४५६
Clan, caste and class; all are worthless; Arjuna, here only oneness with me; is worthwhile.	456
तेचि भलतेणे भावे। मन मजआंतु येते होआवे। आले तरी आघवे। मागील वावो॥	४५७
तेच कोणत्याही भावे। मन मजमध्ये येते व्हावे। एकदा आले की अवघे। मागील पुसूनि जाते॥	४५७
When under any sense; to me comes mind; once it arrives; all past is erased.	457
जैसे तंवचि वहाळ वोहळ। जंव न पवती गंगाजळ। मग होऊनि ठाकती केवळ। गंगारूप॥	४५८
जैसे तोवरीच ओढे ओहोळ। जोवरी न होती गंगाजळ। मग होऊनि राहती केवळ। गंगारूप॥	४५८
As streams are separate; till they don't merge in river; later they become; river.	458
कां खैर चंदन काष्ठे। हे विवंचना तंवचि घटे। जंव न घापती एकवटे। अग्नीमाजी॥	४५९
किंवा खैर चंदन काष्ठे। हे विवेचन तोवरीच घडे। जोवरी न घातली एकवटे। अग्नीमध्ये॥	४५९
Woods of trees of Sandal and Khair; are recognized separate; till they aren't put; into fire.	459

- तैसे क्षत्री वैश्य स्त्रिया। कां शूद्र अंत्यजादि इया। जाती तंवचि वेगळालिया। जंव न पवती मातें।। ४६०
- तैसे क्षत्रिय वैश्य स्त्रिया। किंवा शूद्र अंत्यजादी या। जाती तोवरीच वेगळ्या। जोवरी न मिळती मला।। ४६०
- So warriors, traders, women; or lower outcasts; separately exist; till with me they don't unite.** 460
- मग जाती व्यक्ती पडे बिंदुले। जेव्हा भाव होती मज मीनले। जैसे लवणकण घातले। सागरामाजी।। ४६१
- मग जाती व्यक्तीवर शून्य पडले। जेव्हा अनन्यभावे मजसी मिळाले। जैसे मीठ घातले। सागरामध्ये।। ४६१
- Then castes, individuals matter not; when with me exclusively met; like salt put; into sea.** 461
- तंववरी नदानदींची नांवे। तंवचि पूर्वपश्चिमेचे यावे। जंव न येती आघवे। समुद्रामाजी।। ४६२
- तोवरीच महानदीनद्यांची नावे। तोवरीच पूर्वपश्चिमेकडोनि यावे। जोवरी न येती आवघे। समुद्रामध्ये।। ४६२
- River-names exist; their east-west directions exist; till they merge not; into sea.** 462
- हेचि कवणे एके मिसे। चित्त माझां ठायी प्रवेशे। येतुले हो मग आपैसे। मी होणे असे।। ४६३
- हेच कोण्या एक मिसे। चित्त माझे ठायी प्रवेशे। येवढे झाले की मग आपोआप। मत्स्वरूप होणे असे।। ४६३
- Under any pretext; as mind enters in me; once this happens naturally; unity with me happens.** 463
- अगा वरी फोडावयाचिलागी। लोहो मिळो कां परिसाचा आंगी। कां जे मिळतिये प्रसंगी। सोनेचि होईल।। ४६४
- अगा वरूनि फोडावयालागी। लोह स्पर्शे का परिसाचे अंगी। का जे मिळताप्रसंगी। सोनेच होईल की।। ४६४
- Even for breaking; if iron touches Parisa; at union time; only gold is gained.** 464
- पाहे पां वालभाचेनि व्याजे। तिया ब्रजांगनाची निजे। मज मीनलिया काय माझे। स्वरूप नव्हतीचि।। ४६५
- पहा बरे प्रेमाच्या निमित्ते जे। त्या ब्रज अंगनांची निजांगे। मज मिळताक्षणी काय माझे। स्वरूप नाही झाली? ४६५
- For my love's sake; Milkmaids of Vrindavan bodily; when touched me; didn't become my form?** 465
- नातरी भयाचेनि मिसे। मातें न पविजेचि काय कंसें। कीं अखंड वैरवशें। चैद्यादिकीं।। ४६६
- किंवा मृत्युभयाचे मिसे। मला नाही काय पावणे कंसाचे? किंवा अखंड वैरवशत्वाने। शिशुपालादिचे।। ४६६
- Or with death-fear; didn't Kamsa gain me; or with constant enmity; Shishupala and others.** 466
- अगा सोयरेपणेचि पांडवा। माझे सायुज्य यादवां। की ममत्वे वसुदेवा-। दिकां सकळां।। ४६७
- अगा सोयरेपणामुळेच पांडवा। माझे सायुज्य लाभले यादवां। ममत्वाने वसुदेवा। आर्दीना सकळा।। ४६७
- Or due to kinship; Yadavas gained my company; by affinity Vasudeva; and all others.** 467
- नारदा ध्रुवा अक्रूरा। शुका हन सनत्कुमारा। यां भक्ती मी धनुर्धरा। प्राप्यु जैसा।। ४६८
- नारदा ध्रुवा अक्रूरा। शुका आणि सनत्कुमरा। यांना भक्तीनेच मी धनुर्धरा। प्राप्यु जैसा।। ४६८
- Narada, Dhruva, Akrura; Shuka and Sanatkumara; by them I by devotion; was gained.** 468
- तैसाचि गोपीकासि कामें। तया कंसा भयसंभ्रमें। येरां घातके मनोधर्में। शिशुपालादिकां।। ४६९
- तैसाचि गोपिकांना कामनेने। त्या कंसाला भयसंभ्रमाने। त्यांना घातकी मनोधर्मनि। शिशुपालादिका।। ४६९
- To Gopees with passion; Kamsa with fear; them with wicked mind; Shishupala and others.** 469
- अगा मी एकुलाणीचे खागे। मज येवो ये भलतेनि मार्गे। भक्ती का विषये विरागे। अथवा वैरे।। ४७०
- अरे मी एकमेव स्थान अंतीचे। मजकडे येता ये भलत्याही मार्गे। भक्ती, विषये का वैराग्ये। अथवा वैरे।। ४७०
- I am unique goal in end; irrespective of paths; of devotion, passion, asceticism; or enmity.** 470

म्हणोनि पार्था पाही। प्रवेशावया माझां ठायी। उपायांची नाही। वाणी एथ॥	४७१
म्हणोनि पार्था पाही। प्रवेशावया माझे ठायी। उपायांची नाही। वाण येथे॥	४७१
So Parth see; to reach me; of means no; dearth is here.	471
आणि भलतिया जाती जन्मावे। मग भजिजे का विरोधावे। परि भक्त कां वैरिया व्हावे। माझियाचि॥	४७२
आणि कोणत्याही जातीत जन्मावे। मग भजावे किंवा विरोधावे। परी भक्त किंवा वैरी व्हावे। माझाचि॥	४७२
Be born in any caste; then for devoting or opposing; he has to be devotee or enemy; of me.	472
अगा कवणें एके बोलें। माझेपण जन्ही जाहाले। तरी मी होणे आले। हाता निरुते॥	४७३
अगा कोण्या एका निमित्ते झाले। माझे सानिध्य जरी मिळाले। तरी मत्स्वरूप होणे आले। हाता आयते॥	४७३
If due to some cause; my contact is gained; then with me being united; naturally happens.	473
यापरी पापयोनीही अर्जुना। कां वैश्य शूद्र अंगना। मातें भजतां सद्ना। माझिया येती॥	४७४
याप्रमाणे पापयोनीही अर्जुना। किंवा वैश्य शूद्र अंगना। मला भजल्याने सद्ना। माझिया येती॥	४७४
So sinful species; or traders, outcasts, women; by my devotion to my home; they come.	474
<p>किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्या, भक्ता राजर्षयस्तथा। अनित्यमसुखं लोकम्, इमं प्राप्य भजस्व माम्॥ ३३</p> <p>का न ब्राह्मण पुण्यात्मा, भक्त राजर्षिही तसा? अनित्य असुखी लोकी, जन्मला भज तू मला॥ ३३</p> <p>Why pious Brahmin, royal seer devotee; you born in temporary, unhappy world devote me. 33</p>	
मग वर्णांमाजी छत्रचामर। स्वर्ग ज्यांचे अग्रहार। मंत्रविद्येसि माहेर। ब्राह्मण जे॥	४७५
मग वर्णामध्ये छत्रचामर। स्वर्ग ज्यांचे इनामगाव। मंत्रविद्येचे माहेर। ब्राह्मण जे॥	४७५
Royal umbrella among classes; heaven-dwellers; mantra's parental home; are Brahmins.	475
जेथ अखंड वसिजे यागीं। जे वेदांची वज्रांगी। ज्याचिये दिठीचिया उत्संगी। मंगळ वाढे॥	४७६
जेथ अखंड वसती यज्ञच। जे वेदांचे वज्रकवच। ज्यांचे दृष्टीच्या मांडीवरीच। मांगल्य वाढे॥	४७६
Where dwell Yadnya; who are Veda-armor; on whose vision-lap; auspiciousness increases.	476
जे पृथ्वीतळीचे देव। जे तपोवतार सावयव। सकळ तीर्थांसि दैव। उदयले जे॥	४७७
जे पृथ्वीतळीचे देव। जे तपाचे अवतार सावयव। सकळ तीर्थांचे दैव। उदयले जे॥	४७७
They are earthly Gods; body-incarnates of severity; glory of all places sacred; who dawned.	477
ज्यांचिये आस्थेचिये बोले। सत्कर्म पाल्हाळी गेले। संकल्पे सत्य जियाले। ज्यांचेनि॥	४७८
ज्यांच्या आस्थेवाईक बोले। सत्कर्म विस्तार पावले। संकल्पाने सत्य जगले। ज्यांच्यामुळे॥	४७८
By their affectionate talk; pious karma expanded; by planning truth survived; due to whom.	478
ज्यांचेनि गा बोलें। अग्नीसि आयुष्य जाहले। म्हणोनि समुद्रें पाणी आपुले। दिले यांचिया प्रीती॥	४७९
ज्यांच्या गा बोलें। अग्नीला आयुष्य लाभले। म्हणोनि समुद्राने पाणी आपले। दिले यांच्या प्रीतीसाठी॥	४७९
By their talk; fire got life; so sea its water; offered out of love for them.	479
मियां लक्ष्मी डावलोनि केली परौती। फेडोनि कौस्तुभ घेतला हाती। मग वोढविली वक्षःस्थळाची वाखती। चरणरजां॥	४८०
मी लक्ष्मी बाजूसी केली ती। कौस्तुभ काढूनि घेतला हाती। मग समोर केली वक्षःस्थळाची खळगी। चरणरजा॥	४८०
Laxmi I set aside; took Kaustubha in hand; bared my chest; for receiving feet-dust.	480

आङ्गुनि पाउलाची मुद्रा। मी हृदयीं वाहे गा सुभद्रा। जे आपुलिया दैवसमुद्रा। जतनेलागी।।	४८१
अङ्गुनि पाउलाची मुद्रा। मी हृदयी वाहे गा वीरभद्रा। जे आपल्या दैवी संपत्तीसमुद्रा। जतनेलागी।।	४८१
Still foot-imprint; I display on my chest, Arjuna; that for divine wealth-sea; to preserve.	481
जयांचा कोप सुभटा। काळाग्निरुद्राचा वसौटा। जयांचा प्रसादीं फुकटा। जोडती सिद्धी।।	४८२
ज्याचा कोप हे श्रेष्ठा। काळाग्निरुद्राचा घरटा। ज्याचे प्रसन्नतेने फुकटात। जोडती सिद्धी।।	४८२
Whose anger; is as Angry Shiva's nest; with his blessing cost-free; came yogic powers.	482
ऐसे पुण्यपूज्य जे ब्राह्मण। आणि माझ्या ठायी अतिनिपुण। आतां मातें पावती हे कवण। समर्थणे।।	४८३
ऐसे पुण्यपूज्य जे ब्राह्मणभक्त। आणि माझ्या ठायी अतिआसक्त। आता ते मला पावती हे काय। समर्थावे?	४८३
Such merit-worthy Brahmin devotees; to me being attached; gain me, is it; to be proved?	483
पाहे पां चंदनाचेनि अंगानिळें। शिवतिले निंब होते जे जवळे। तिहीं निर्जीवींही देवांची निडळे। बैसणी केली।।	४८४
पहा चंदनावरचा वात। जवळच्या निंबास शिवूनि जात। त्या पानांनीही देवमस्तकावर। वसती केली।।	४८४
When breeze from sandal tree; touches Neem tree; these leaves on God-head; lived.	484
मग तो चंदनु तेथ न पवे। ऐसे मनीं कैसेनि धरावे। अथवा पातला हे समर्थावे। तेव्हा कायि साच।।	४८५
मग तो चंदन ते स्थान न पावे। ऐसे मनी कैसे धरावे। अथवा पावला, हे समर्थावे। तेव्हा काय खरे?	४८५
Sandal-paste didn't reach that place; how to presume; or did it reach; what is the truth?	485
जेथ निववील ऐसिया आशा। हें चंद्रमा आधा ऐसा। वाहिजत असे शिरसा। निरंतर।।	४८६
जेव्हा विषाग्नी निववील ऐसी आशा। शिव चंद्रमा अर्धा ऐसा। वाहतो आहे शिरी जैसा। निरंतर।।	४८६
With hope of cooling poison-heat; half moon Shiva; is carrying on his head; constantly.	486
तेथ निवविता आणि सगळा। परिमळें चंद्राहून आगळा। तो चंदनु केविं अवलीळा। सर्वांगी न बैसे।।	४८७
तेथ निवविणारा आणि सगळा। सुगंधात चंद्राहूनि आगळा। तो चंदन कैसा सहजसा। सर्वांगी न बैसे?	४८७
Ever cooling; superior to moon in fragrance; how that sandal-paste; won't seat on body?	487
कां रथ्योदके जियेचिये कासे। लागलिया समुद्र जाली अनायासे। तिये गंगेसि काय अनारिसे। गत्यंतर असे।।	४८८
किंवा ओहोळ जिच्या कासे। लागता समुद्र झाले अनायासे। मग त्या गंगेस काय वेगळे। जाणे असे?	४८८
As streams clinging to her; became ocean naturally; does river have separate; destination?	488
म्हणोनि राजर्षि का ब्राह्मण। जयां गती मती मीचि शरण। तयां त्रिशुद्धी मीचि निर्वाण। स्थितिहि मीचि।।	४८९
म्हणोनि राजर्षी का ब्राह्मण। जयां गतीमतीसी मीच शरण। तयां खरोखरी मीच निर्वाण। अस्तित्वही मीचि।।	४८९
For royal seers or Brahmins; who surrender to me with intellect; I am goal; and existence too.	489
यालागी शतजर्जर नावे। रिगोनि केविं निश्चिंत होआवे। कैसेनि उघडिया असावे। शस्त्रवर्षीं।।	४९०
यासाठी शतछिद्रांच्या नावे। निघोनि कैसे निश्चिंत व्हावे। कैसे काय उघड्यावरी असावे। शस्त्र वर्षता?	४९०
To travel by boat with 100 holes; how safe will it be; how to be in open; while weapons rain?	490
अंगावरी पडतां पाषाण। न सुवावे केविं वोडण। रोगें दाटलिया आणि उदासपण। वोखदेसी।।	४९१
अंगावरी पडता पाषाण। न पांघरावे काय पांघरूण। रोगाने जर्जर आणि उदासपण। औषधाविषयी।।	४९१
When stones are falling; not to have shield; and while having disease ignoring; medicine.	491

जेथ चहूंकडे जळत वणवा। तेथूनि न निगिजे केविं पांडवा। तेंवि लोकां येऊनिया सोपद्रवां। केविं न भजिजे मातें॥	४९२
जेथ चहूंकडे जळत वणवा। तेथूनि न निघावे का पांडवा। तैसे जगी येउनि त्रासता। का न भजावे मला?	४९२
While fire is raging; one should get away; worrying after being in world; why not devote me?	492
अगा मातें न भजावयालागी। कवण बळ पां आपुलिया आंगी। काइ घरी कीं भोगीं। निश्चिंती केली॥	४९३
अरे मला न भजण्यासाठी। आहे कोणते बळ आपल्या अंगी। काय घराची किंवा भोगाची। निश्चिंती केली?	४९३
For not devoting me; what strength we have; what of enjoyment or home; is there any surety?	493
नातरी विद्या की वयसा। या प्राण्यांसि हा ऐसा। मज न भजतां भरंवसा। सुखाचा कोण॥	४९४
अथवा विद्या की वयाचा। बेपर्वा या प्राण्यांचा। मज न भजता कुणावरी भरवसा। सुखाची खात्री कोण?	४९४
Of knowledge or age; careless beings; sans devoting me what is guaranty; of pleasure?	494
तरी भोग्यजात जेतुले। ते एका देहाचिया निकिया लागले। आणि येथ देह तंव असे पडिले। काळाचिये तोंडी॥	४९५
तरी भोग्यजात जेतुले। ते एका देहाच्या उपयोगा आले। आणि येथे देह तर असे पडले। काळाच्या तोंडी॥	४९५
Whatever enjoyments; they are useful only for a body; and body is inside; jaw of death.	495
बाप दुःखाचे केणे सुटले। जेथ मरणाचे भरे लोटले। तिये मृत्युलोकीचिये शेवटिले। येणे जाहाले हाटवेळे॥	४९६
बापरे दुःख मालाचे गट्टे सुटले। जेथ मरणाचे मापाने मोजले। त्या मृत्युलोकाच्या अंते। येणे झाले बाजार वेळी॥	४९६
Misery-bundles opened; by deaths measured; that mortal world's end; at bazaar time arrived.	496
आता सुखेसि जीविता। कैची ग्राहिकी कीजेल पंडुसुता। काय राखोंडी फुंकिता। दीपु लागे॥	४९७
आता सुखमय जीवनाची। कैसी खरेदी करशील सव्यसाची। काय राखोंडी फुंकिताचि। दीप लागे॥	४९७
Now happy life; how will you purchase, Arjuna; by blowing ashes; is lamp lighted?	497
अगा विषाचे कांदे वाटुनी। जो रसु घेइजे पिळुनी। तया नाम अमृत ठेउनी। जैसे अमर होणे॥	४९८
अरे विषाचे कांदे वाटुनी। जो रस घ्यावा पिळुनी। त्याला नाव अमृत ठेवुनी। जैसे अमर होणे॥	४९८
By crushing poisonous tuber; what juice is gained; by naming it nectar; as being immortal.	498
तेविं विषयांचे जे सुख। ते केवळ परम दुःख। परि काय कीजे मूर्ख। न सेविता न सरे॥	४९९
तैसे विषयांचे जे सुख। ते केवळ परम दुःख। परी काय करावे मूर्ख। सेविल्याविना राहती ना॥	४९९
So object's bliss; is extreme pain; but what to do, fools; don't desist from relishing.	499
का शीस खांडुनि आपुले। पायींच्या खती बांधिले। तैसे मृत्युलोकीचे भले। आहे आघवे॥	५००
का शीर खांडुनि आपुले। पायांच्या जखमावरी बांधिले। तैसे मृत्युलोकीचे भले। आहे आवघे॥	५००
Cutting our head; and bandaging on leg-wound; so all welfare of mortal world; is like that.	500
म्हणोनि मृत्युलोकी सुखाची कहाणी। ऐकिजेल कवणाचिये श्रवणीं। कैची सुखनिद्रा आंथरुणीं। इंगळांच्या॥	५०१
म्हणोनि मृत्युलोकी सुखाची कहाणी। ऐकू येईल कुणाच्या कानी। कुठली सुखनिद्रा अंथरुणी। निखाऱ्यांच्या?	५०१
Bliss-story in mortal world; will it be heard by any ear; what is sound sleep on bed; of ember?	501
जिये लोकीचा चंद्र क्षयरोगी। जेथ उदयो होय अस्तालागी। दुःख लेऊनि सुखाची आंगी। सळित जगाते॥	५०२
ज्या लोकीचा चंद्र क्षयरोगी। जेथे उदय होय अस्तालागी। दुःख घालुनि सुखाची अंगडी। छळिते जगा॥	५०२
Where moon has to wane; dawn has to set; suffering disguised as bliss; harasses world.	502

जेथे मंगळाचिया अंकुरीं। सवेचि अमंगळाची पडे पोरी। मृत्यु उदराचिया परिवरी। गर्भु गिंवसी॥	५०३
जेथ मंगळाच्या अंकुरावरी। लागलीच अमंगळाची पडे पोरकिडी। मृत्यु उदराच्या परिसरी। गर्भाला शोधी॥	५०३
Where on piousness sprout; evil pest thrives; death in womb's premises; searches foetus.	503
जे नाही तयाते चिंतवी। तव तेचि नेइजे गंधर्वीं। गेलियाची कवणे गांवी। शुद्धि न लभे॥	५०४
जे होणे नाही तेच चिंतवी। तेव्हा तेच न्यावे अदृष्यांकरवी। गेलेल्यांचा कुण्या गावी। शोध न लागे॥	५०४
For unattainable one desired; by Gandharvas*, he is snatched; those departed; aren't traced.	504
अगा गिंवसितां आघविया वार्तीं। परतलें पाउलचि नाही किरिटी। सेंघ निमालियांचियाचि गोठी। तिये पुराणे जेथींची॥	५०५
अगा शोधिता सर्व वाटा। परतीचे पाउल न दिसे पार्था। सर्व मृतांच्याच बाता। करिती पुराणे जिथली॥	५०५
On searching all paths; aren't traceable back footprints; all stories of only dead; tell Purans.	505
जेथींचिये अनित्यतेची थोरी। करितया ब्रह्मयाचे आयुष्यवेरी। कैसें नाही होणें अवधारीं। निपटूनियां॥	५०६
जेथींची अनित्यतेची थोरी। भिडे ब्रह्माचेही आयुष्यावरी। कैसी अनित्यता ऐकावी तरी। सगळ्यांचिया॥	५०६
When glory of impermanency; affects even Brahmadeva's life; why to listen to that; of all rest?	506
ऐसी लोकींची जिये नांदणूक। तेथ जन्मले आथि जे लोक। तयांचिये निश्चिंतीचे कौतुक। दिसत असे॥	५०७
ऐसी लोकाची ज्या नांदणूक। तेथ जन्मले असती जे लोक। त्यांच्या निश्चिंतपणाचे कौतुक। वाटत आहे॥	५०७
Such behaviour of people; who are born there; their false confidence; is really amazing.	507
पै दृष्टादृष्टींचिये जोडी-। लागी भांडवल न सुटे कवडी। जेथ सर्वस्वे हानि तेथ कोडी। वेंचिती गा॥	५०८
अरे इहपरलोकाच्या प्राप्तीसाठी। भांडवलच न सुटे कवडी। जेथ सर्वस्व जाते तेथ कोटी। खर्चिती गा॥	५०८
For worldly n higher life gain; not a coin is spent; but for total perishable, croers; they spend.	508
जो बहुवे विषयविलासे गुंफे। तो म्हणती उवाये पडिला सापे। जो अभिलाषभारें दडपे। तयाते सज्ञान म्हणती॥	५०९
जो बहु विषयविलासे गुंतला। तो म्हणती सुखात पडला। जो हव्यासे दडपला। तया व्यवहारी म्हणती॥	५०९
One busy in object-joys; is called as happy; who overpowered by greed; is called as shrewd.	509
जयाचे आयुष्य धाकुटे होय। बळ प्रज्ञा जिरोनि जाय। तयाचे नमस्कारिती पाय। वडिल म्हणोनि॥	५१०
ज्याचे आयुष्य घटते आहे। बळ बुद्धी जिरते आहे। त्याचे नमस्कारिती पाय। वडील म्हणूनि॥	५१०
Whose life-balance is short; strength, intellect are waning; his feet are touched; as being elderly.	510
जंव जंव बाळ बळिया वाढे। तंव तंव भोजे नाचती कोडें। आयुष्य निमाले आंतुलियेकडे। ते ग्लानीचि नाही॥	५११
जो जो बाळ वयाने वाढे। तो तो आनंदे नाचती कोडे। आयुष्य घटले आतल्याकडे। ती खंतचि नाही॥	५११
As child grows in age; people dance with joy; but as his life is waning; there is no worry.	511
जन्मलिया दिवसदिवसे। हों लागे काळाचियाचि ऐसे। की वाढती करिती उल्हासे। उभविती गुढिया॥	५१२
जन्मल्यावर दिवसेदिवसे। होउ लागले काळाचे ऐसे। की वाढदिवस करिती उल्हासे। उभविती गुढ्या॥	५१२
On birth day by day; as being caught by time; people celebrate birthday; and raise banners	512
अगा मर हा बोलु न साहती। आणि मेलिया तरी रडती। परि असते जात न गणिती। गहिंसपणे॥	५१३
‘अरे तू मर’ हा बोल न साहती। आणि मेला तरी रडती। परी आयुष्य जात आहे ते न गणिती। अज्ञानपणे॥	५१३
They can't tolerate word die; start crying if one is dead; life waning isn't counted; ignorantly.	513

दर्दुर सापे गिळिजतु आहे उभा। की तो मासिया वेटाळी जिभा। तैसे प्राणीये कवणा लोभा। वाढविती तृष्णा॥	५१४						
बेडकासी साप गिळितोहे उभा। की तो चिलटाकडे वेटाळी जिभा। तैसे प्राणी कोण्या लोभा। वाढविती तृष्णा?	५१४						
While snake devours frog; it is busy catching gnat; so beings for what lust; increase thirst?	514						
अहा कटकटा हे वोखटे। मृत्युलोकीचे उफराटे। एथ अर्जुना जरी अवचटे। जन्मलासी तू॥	५१५						
अहा अरेरे हे खोटे। मृत्युलोकीचे सारेच उफराटे। येथ अर्जुना जरी दैवशाते। जन्मलासी तू॥	५१५						
All is false; everything in mortal world is upside down; here by your fate; you are born.	515						
तरी झडझडोनि वहिला निघ। इये भक्तीचिये वाटे लाग। जिया पावसी अव्यंग। निजधाम माझे॥	५१६						
तरी झडझडोनि बाहेर निघ। या भक्तीच्या वाटेला लाग। ज्यायोगे पावशील अव्यंग। निजधाम माझे॥	५१६						
Get out of it forceably; follow devotion-path; by which you will gain healthy; my home.	516						
<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td>मन्मना भव मद्भक्तो, मद्याजी मां नमस्कुरु। मामेवैष्यसि युक्त्वैवम्, आत्मानं मत्परायणः॥</td> <td style="text-align: right;">३४</td> </tr> <tr> <td>माझे हो मन मद्भक्त, मत्पूजक मला नम। योगे म्या प्राप्त होशील, तू आत्मा मत्परायण॥</td> <td style="text-align: right;">३४</td> </tr> <tr> <td>Become my mind, devotee, worshiper, bow to me; you intent on me will gain me.</td> <td style="text-align: right;">34</td> </tr> </table>		मन्मना भव मद्भक्तो, मद्याजी मां नमस्कुरु। मामेवैष्यसि युक्त्वैवम्, आत्मानं मत्परायणः॥	३४	माझे हो मन मद्भक्त, मत्पूजक मला नम। योगे म्या प्राप्त होशील, तू आत्मा मत्परायण॥	३४	Become my mind, devotee, worshiper, bow to me; you intent on me will gain me.	34
मन्मना भव मद्भक्तो, मद्याजी मां नमस्कुरु। मामेवैष्यसि युक्त्वैवम्, आत्मानं मत्परायणः॥	३४						
माझे हो मन मद्भक्त, मत्पूजक मला नम। योगे म्या प्राप्त होशील, तू आत्मा मत्परायण॥	३४						
Become my mind, devotee, worshiper, bow to me; you intent on me will gain me.	34						
<p>ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे राजविद्याराजगुह्ययोगो नाम नवमोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥</p> <p>ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील राजविद्याराजगुह्ययोग नामे नववा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥</p> <p>Chapter IX 'Royal knowledge and Secret Yoga' from Brahma Vidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.</p>							
तू मन हे मीचि करी। माझिया भजनीं प्रेम धरी। सर्वत्र नमस्कारी। मज एकाते॥	५१७						
तू मन हे मीच करी। माझिया भजनात प्रेम धरी। सर्वत्र नमस्कारी। मज एकाला॥	५१७						
Fix your mind in me; have love in my devotion; and bow to omnipresent; me alone.	517						
माझेनि अनुसंधानें देख। संकल्पु जाळणे निःशेख। मद्याजी चोख। याचि नांव॥	५१८						
माझ्यात चित्त ठेवितो। संकल्प पूर्णतः जाळितो। माझा शुद्ध याज्ञिक। याचेच नाव॥	५१८						
He keeps mind in me; burns planning fully; my pure Yadnya-host; is his name.	518						
ऐसा मियां आथिला होसी। तेथ माझियाचि स्वरूपा पावसी। हे अंतःकरणीचे तुजपासी। बोलिजत असे॥	५१९						
असा मजयोगे संपन्न होसी। तेव्हा माझ्याच स्वरूपा पावसी। हे अंतःकरणीचे गूज तुजपाशी। बोलत आहे॥	५१९						
You will prosper due to me; and attain to my form; my inner secret to you; I am telling.	519						
अगा आवधिया चोरिया आपुले। जे सर्वस्व आम्ही असे ठेविले। ते पावोनि सुख संचले। होऊनि ठासी॥	५२०						
अरे अवध्यापासून चोरुनि आपले। जे सर्वस्व आम्ही आहे ठेविले। ते पावूनि सुखसंपन्न। होऊनि राहशील तू॥	५२०						
Hidden from all; what whole worth I kept; by receiving it, bliss-wealthy; you will become.	520						
ऐसे सांवळेनि परब्रह्मो। भक्तकामकल्पद्रुमे। बोलिले आत्मारामें। संजयो म्हणे॥	५२१						
असे सावळ्या परब्रह्माने। भक्तकामकल्पवृक्षाने। सांगितले आत्मारामाने। संजय म्हणे॥	५२१						
That dark complexioned absolute Brahma; Devotee-wish-tree; Aatmarama told; Sanjaya said.	521						
अहो ऐकिजत असे कीं अवधारा। तंव इया बोला निवांत म्हातारा। जैसा म्हैसा नुठी कां पुरा। तैसा उगाचि असे॥	५२२						
अहो ऐकिले का ऐका जरा। तव या बोला निवांत म्हातारा। जैसा रेडा नुठे पुरात रुतला। तैसा उगाचि होता॥	५२२						
Have you heard; old man was quiet on this talk; like a buffalo rooted in flood; he was silent.	522						

तेथ संजये माथा तुकिला। अहा अमृताचा पाऊस वर्षला। की हा एथ असतुचि गेला। सेजिया गावा।।	५२३
तेव्हा संजये माथा हालविला। अहो अमृताचा पाऊस वर्षला। आणि हा येथे असूनिही गेला। शेजारी गावा।।	५२३
Sanjaya nodded; here nectar is raining; and in spite being here he has reached; other place.	523
तन्ही दातारु हा आमचा। म्हणोनि हे बोलता मैळेल वाचा। काय कीजे ययाचा। स्वभावोचि ऐसा।।	५२४
तरी मालक हा आमचा। म्हणोनि हे बोलता मळेल वाचा। काय करावे याचा। स्वभावचि आहे ऐसा।।	५२४
But he is our master; so talking this will taint my speech; what to do his; nature is like that.	524
परि बाप भाग्य माझे। जे वृत्तांतु सांगावयाचेनि व्याजे। कैसा रक्षिलो मुनिराजे। श्रीव्यासदेवे।।	५२५
परी थोर भाग्य माझे। की वृत्तान्त सांगावयाच्या मिसे। कैसा रक्षिलो मुनिराजे। श्रीव्यासदेवकृपे करूनिया।।	५२५
Great is my luck; while reporting this; I am protected by sage; by grace of Vyasadeva.	525
येतुले हे वाडे सायासे। जंव बोलत असे दृढे मानसे। तंव न धरवेचि आपुलिया ऐसे। सात्त्विके केले।।	५२६
एवढे हे मोठ्या सायासे। जेव्हा बोलत असता दृढ मानसे। तेव्हा न राहवे ऐसे। सात्त्विक भावाने भरले।।	५२६
With great efforts; talking with firm mind; unable to control; by pious emotions he was filled.	526
चित्त चाकाटले आटु घेत। वाचा पांगुळली जेथिंची तेथ। आपादकंचुकित। रोमांच आले।।	५२७
चित्त चकित होऊनि आटत। वाचा पांगुळली जेथिंची तेथ। आपादमस्तक अंगरख्यासारखे। रोमांच आले।।	५२७
Mind became amazed; there tongue was tied; from toe to top like robe; hair stood on end.	527
अर्धोन्मीलित डोळे। वर्षताति आनंदजळे। आंतुलिया सुखोर्मीचेनि बळें। बाहेरि कांपे।।	५२८
अर्धोन्मीलित डोळे। वर्षतात आनंदजळे। आतल्या सुखाच्या ऊर्मीच्या बळे। बाहेरुनी कांपे।।	५२८
Eyes were half-closed; raining bliss-water; with inner joy-surge; he outwardly shivered.	528
पैं आघवांचि रोममूळी। आली स्वेदकणिका निर्मळी। लेइला मोतियांची कडियाळी। आवडे तैसा।।	५२९
आणि अवघ्याच रोमांचे मुळाजवळ। आले घामाचे बिंदू निर्मळ। घातली मोत्यांची माळ। दिसे तैसा।।	५२९
Over body pores; appeared sweat-droplets; as if wearing pearl garland; he appeared.	529
ऐसा महासुखाचेनि अतिरसें। जेथ आटणी हो पाहे जीवदशे। तेथे निरोपिले व्यासें। ते नेदीच हो।।	५३०
ऐसा महासुखाच्या अतिरसे। जेव्हा आटणी जीवदशेची होतसे। तेव्हा व्यासदूत असल्याने। ते होऊ न दे।।	५३०
With great-bliss deluge; started losing senses; but as Vyasa-reporter he was; it didn't occur.	530
आणिक श्रीकृष्णार्जुनाचे बोलणे। घों करी आले श्रवणें। की देहस्मृतीचा तेणे। वापसा केला।।	५३१
आणि श्रीकृष्णार्जुनाचे बोलणे। घों घों करीत आले श्रवणे। की देहस्मृतीचा त्याने। वाफसा केला।।	५३१
When Shrikrishna's speech; came roaring in ears; his body-memory he; vaporized.	531
तेव्हां नेत्रींचे जळ विसर्जी। सर्वांगीचा स्वेदु परिमार्जी। तेवींच अवधान म्हणे हो जी। धृतराष्ट्राते।	५३२
तेव्हा नेत्रींचे अश्रु विसर्जुनि। सर्वांगाचा घाम पुसूनि। तैसे महाराज लक्ष द्या म्हणे हो जी। धृतराष्ट्राला।।	५३२
Shedding tears from eyes; wiping sweat over body; he said pay attention; to Dhritrashtra.	532
आतां श्रीकृष्णवाक्यबीजा निवाडु। आणि संजय सात्त्विकाचा बिबडु। म्हणोनि श्रोतया होईल सुरवाडु। प्रमेयपिकाचा।।	५३३
आता कृष्णवाक्य बीजांची हमी। आणि संजय सात्त्विकाची भूमी। म्हणूनि श्रोतया होईल सुकाळ। प्रमेयपिकाचा।।	५३३
Surety of Krishna-word seed; Sanjaya's pious land; listeners reaping harvest; of doctrine-crop.	533

अहो अळुमाळ अवधान देयावे। येतुलेनि आनंदाचे राशीवरी बैसावे। बाप श्रवणेंद्रिया दैवें। घातली माळ॥	५३४
अहो थोडेसे अवधान द्यावे। एवढ्याने आनंदाचे राशीवरी बैसावे। धन्य श्रवणेंद्रियासी दैवे। घातली माळ॥	५३४
Pay little attention; sit on bliss-mountain; as your fortune has garlanded; ear-senses.	534
म्हणोनि विभूतींचा ठावो। अर्जुना दावील सिद्धांचा रावो। तो एका म्हणे ज्ञानदेवो। निवृत्तीचा॥	५३५
म्हणूनि विभूतींचा ठिकाणा। अर्जुनास दाखवील सिद्धांचा राणा। तो एका म्हणे ज्ञानदेव। निवृत्तीचा॥	५३५
Manifestation resort; king of perfected will show to Arjuna; listen said Dnyandeva; of Nivrutti.	535

इति श्रीज्ञानदेवरचितायां भावार्थदीपिकायां राजविद्याराजगुह्ययोग नाम नवमोऽध्यायः॥९॥

असा श्रीज्ञानदेवरचित भावार्थदीपिकेतील राजविद्याराजगुह्ययोग नामे नववा अध्याय॥९॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter IX 'Royal knowledge and Secret Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-83) Tri-faults*: tri-dosha, tri-faults of human body are phlegm, gasses and bile.
- (D-100) Aeon* : Maha-kalpa, Period of Aeon is equal to Brahmadev's 100 years or life span of Brahmadeva at the end of which entire cosmos including Brahm-loka unite into Brahma.
- (D-173) Gandharva-nagar*: Legendary Gandharva community city dwelling in clouds.
- (D-188) Field hermit*: Kshetra-sanyasi, a renunciate who leaves at one place after assuming renunciation. Here this term used is related to God who doesn't leave body of a yogi till his death.
- (D-214) Nectar-lake of 17th moon-phase* Amruta Tale, one phase beyond normal 16 moon phases located at seventh Chakra at skull-top.
- (D-216) Fourfold army*: Chaturanga sainya, Army during Mahabharata period used to be consisting of four formations of infantry, cavalry, chariot riders and elephant riders.
- (D-235) Chataka*: A bird who steadfastly awaits rains to fall.
- (D-256) Dust particles fall back on earth*: Here scientific principle of gravitational force operating on all earthly matter is told.
- (D-267) Soma*: Extract derived from a mythological plant being consumed by seers performing Yajnya during ancient times in India supposed to impart immortality.
- (D-270) Ardha-nari-nateshwara*: Half male and half female form of Lord Shiva.
- (D-439) Six tastes*: Shada-rasa, Basic six tastes are sweet, salty, sour, hot, acidic and bitter.
- (D-504) Gandharwas*: Community of demi gods supposed to be living in clouds and singers in court of Indra.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(दहावा अध्याय - विभूतियोग)

Chapter X - Manifestation Yoga

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

दहावा अध्याय - विभूतियोग

Chapter X - Manifestation Yoga

नमो विशदबोधविदग्धा। विद्यारविंदप्रबोधा। पराप्रमेयप्रमदा-। विलासिया॥	१
नमो बोधविश्लेषणविवेचका। विद्याकमल विकासका। परावाणीतत्त्वललनेशी। विलासकर्त्या॥	१
Bow to Knowledge analyser; Knowledge lotus developer; Para doctrine woman-; player.	1
नमो संसारतमसूर्या। अप्रतिमपरमवीर्या। तरुणतरतूर्या-। लालनलीला॥	२
नमो संसारतमनाशक सूर्या। अप्रतिम परमवीर्या। तरुणतम जी तूर्या। तिचे लीलया लालनकर्त्या॥	२
Bow to Worldly sin destroyer sun; Unique vitality; Young beyond mind-; caretaker.	2
नमो जगदखिलपालना। मंगळमणिनिधाना। स्वजनवनचंदना। आराध्यलिंगा॥	३
नमो अखिल जगदपालना। मंगलरत्ननिधाना। स्वजनवनातील चंदना। आराध्यलिंगा॥	३
Bow to World supporter; Pious gem resort; Devotee forest sandal; Worship worthy phallus.	3
नमो चतुरचित्तचकोरचंद्रा। आत्मानुभवनरेंद्रा। श्रुतिगुणसमुद्रा। मन्मथमन्मथा॥	४
नमो चतुरचित्तचकोराचे चंद्रा। आत्मानुभवी जनांचे नरेंद्रा। श्रुतिगुणसमुद्रा। मदनगर्वहरणा॥	४
Bow to Clever mind Chakor moon, Soul realised devotee king, Shruti quality sea, Madan pride destroyer.	4
नमो सुभावभजनभाजना। भवेभकुंभभंजना। विश्वोद्भवभुवना। श्रीगुरुराया॥	५
नमो शुद्धभावे भजनास भाजना। संसारगज गंडस्थळ भंजना। विश्वोद्भवाचे भुवना। श्रीगुरुराया॥	५
Bow to Pious devotion devotee; worldly life elephant-temple destroyer, Cosmos emergence home; Guru.	5
तुमचा अनुग्रहो गणेशु। जें दे आपुला सौरसु। तें सारस्वतीं प्रवेशु। बाळकाही आथी॥	६
तुमचा अनुग्रहरूप गणेश। जेव्हा दे आपला कृपाप्रसादरस। तेव्हा विद्येच्या क्षेत्रात प्रवेश। बालकाचाही होय॥	६
Your grace-form Ganesha; when blesses; then can enter in knowledge field; even a child.	6
जी दैविकी उदार वाचा। जें उद्देशु दे नाभिकाराचा। तें नवरससुधाब्धीचा। थावो लाभे॥	७
जी गुरुदेवांची उदार वाचा। जेव्हा संकेत दे न भिण्याचा। तेव्हा नवरस अमृतसागराचा। ठाव लाभे॥	७
As guru's generous speech; directs to be fearless; nectar-sea of nine moods*; is reachable.	7
जी आपुलिया स्नेहाची वागेश्वरी। जरी मुक्याते अंगीकारी। तो वाचस्पतीशी करी। प्रबंधु होडा॥	८
जी आपल्या स्नेहाळ वाचेची ईश्वरी। जरी मुक्यासही अंगीकारी। तो बृहस्पतीशी करी। ग्रंथवाचनात स्पर्धा॥	८
When your affection Goddess; adopts dumb even; he with Brihaspati; competes in recitation.	8
हे असो दिठी जयावरी झळके। कीं हा पद्मकरु माथां पारुखे। तो जीवचि परि तुके। महेशेशीं॥	९
हे असो दृष्टी जयावरी पडे। किंवा हा करकमल माथा स्पर्शे। तो जीवचि परि तुळे। महेशाशी॥	९
Let it be, whoever you glance; or this hand rests on head; that being becomes equal; to Mahesha.	9

- एवढें जिये महिमेचे करणे। ते वाचाळपणे वानूं मी कवणे। का सूर्याच्या आंगा उटणे। लागत असे।। १०
- एवढी ज्याची महिमाशक्ती। ती वाचळपणे वर्णु मी कशासाठी। काय सूर्याच्या अंगाला उटणी। लागत असे।। १०
- Glory of whose prowess; by babbling why should I tell; would sandal-paste to sun be; applied. 10
- केउता कल्पतरूवरी फुलौरा। कासयेनि पाहुणेरु क्षीरसागरा। ऐसा कवणें वासीं कापुरा। सुवासु देवों।। ११
- कशाला हवा कल्पतरूवरी फुलोरा। कशाचा पाहुणचार क्षीरसागराला। कोण्या वासाने कापुराला। सुवास द्यावा।। ११
- Why have inflorescence on wish-tree; how to host milky-sea; how to camphor; lend fragrance? 11
- चंदनातें कायसेनि चर्चवि। अमृताते केउते रांधावे। गगनावरी उभवावे। घडे केवीं।। १२
- चंदनास कशाने लेपावे। अमृतास कशासाठी रांधावे। गगनावर उभारावे। मांडव कशासाठी? १२
- How to coat sandal paste; why to cook nectar; why to erect over sky; a canopy? 12
- तैसे श्रीगुरूचे महिमान। आकळिते कें असे साधन। हे जाणोनि मियां नमन। निवांत केले।। १३
- तैसे श्रीगुरूचे महिमान। आकळणारे कुठे असेल का साधन? हे जाणूनि मी नमन। निवांत केले।। १३
- So Shriguru's glory; is there means to know? Knowing this, I bowed; quietly. 13
- तरी प्रज्ञेचेनि आधिलेपणें। श्रीगुरुसामर्थ्या रूप करु म्हणे। तरि मोतियांसी भिंग देणे। तैसे होईल।। १४
- जरी प्रज्ञेच्या संपन्नपणे। श्रीगुरुसामर्थ्याचे रूप करु म्हणे। तरी ते मोत्यास पुन्हा पाणी देणे। तैसे होईल।। १४
- With intellect's wealth; praising guru's prowess; then recoating pearls; it would amount to. 14
- कां साडेपंधरया रजतवणी। तैशी स्तुतीची बोलणी। उगियाचि माथां ठेविजे चरणीं। हेचि भले।। १५
- किंवा शुद्ध सोन्याला चांदीचा मुलामा देणे। तैसे स्तुतीचे बोलणे। उगेचि चरणी माथा ठेवणे। हेचि भले।। १५
- Or plating pure gold with silver; such is talk of praise; so to keep head on feet; is better. 15
- मग म्हणितले जी स्वामी। भलेनि ममत्वे देखिले तुम्ही। म्हणोनि कृष्णार्जुनसंगमीं। प्रयागवटु जाहलो।। १६
- मग म्हटले जी स्वामी। भले कृपाळुपणे मला पाहिले तुम्ही। म्हणूनि कृष्णार्जुनसंगमी। प्रयाग झालो।। १६
- Swami; as you glanced at me; at Krishna-Arjuna confluence; I became Banyan tree at Prayaga. 16
- मागां दूध दे म्हणतलियासाठी। आघवियाचि क्षीराब्धीची करूनि वाटी। उपमन्युपुढे धूर्जटी। ठेविली जैसी।। १७
- मागे दूध दे म्हणणाऱ्यासाठी। आवघ्याच क्षीरसागराची करूनि वाटी। उपमन्युपुढे शंकराने। ठेविली जैसी।। १७
- Previously for a milk-seeker; turning milky-sea into bowl; before Upamanyu, as Shiva; kept it. 17
- ना तरी वैकुंठपीठनायकें। रुसला ध्रुव कवतिकें। बुझविला देऊनि भातुके। ध्रुवपदाचे।। १८
- अथवा वैकुंठनायके। रुसलेल्या ध्रुवाला कौतुके। रिझविला देऊनि भातुके। ध्रुवपदाचे।। १८
- As Vaikunthnayaka; sulking Dhruva admiringly; entertained by granting status; of North Star. 18
- तैसी ब्रह्मविद्यारावो। सकळ शास्त्रांचा विसंवता ठावो। ते भगवद्गीता वोविया गावों। ऐसे केले।। १९
- तैसी जी ब्रह्मविद्यांचा राव। सकळ शास्त्रांचा विसाव्याचा ठाव। ती भगवद्गीता ओवीरूपात गावे। ऐसे केले।। १९
- So you Brahma-knowledge King; Resort of all texts; made me to sing Gita; in verse-format. 19
- जे बोलणियाचां रानीं हिंडतां। नायकिजे फळलिया अक्षरांची वार्ता। परि ते वाचाचि केली कल्पलता। विवेकाची।। २०
- जे शब्दांच्या रानी हिंडता। न ऐकू ये फळलेल्या अक्षरांची वार्ता। परी त्या वाचेल्याच केली कल्पलता। विवेकाची।। २०
- Roaming word-forest; not hearing ripen letter's news; made speech wish-vine; of discernment. 20

- होती देहबुद्धि एकसरी। आनंदभांडारा केली वोवरी। मन गीतार्थसागरी। जळशयन जाले॥ २१
- होती देहाशी बुद्धी चिकटली। तिला आनंदभांडाराची केली खोली। मनाचे गीतार्थसागरी। जलशयन झाले॥ २१
- My body centric intellect; into bliss-store you converted; so in Gita-essence sea mind; slept.* 21
- ऐसे एकैक देवांचे करणे। ते अपार बोलो केवीं मी जाणे। तन्ही अनुवादलो धीटपणे। ते उपसाहिजो जी॥ २२
- ऐसे एकेक देवाचे करणे। ते अपार, बोलू कित्ती मी जाणे। तरी अनुवादलो धीटपणे। सहजे सोसावे जी॥ २२
- God's deeds; r infinite, how much should I tell; I translated daringly; that bear with me easily.* 22
- आतां आपुलेनि कृपाप्रसादे। मिया भगवद्गीता ओवीप्रबंधें। पूर्वखंड विनोदें। वाखाणिले॥ २३
- आता आपल्या कृपाप्रसादे। मी भगवद्गीता ओवीछंदामध्ये। पूर्वखंड सहजानंदे। वाखाणिले॥ २३
- Now with your blessings; Gita in verse format; in first part, its with natural bliss; was praised.* 23
- प्रथमीं अर्जुनाचा विषादु। दुर्जीं बोलिल्ला योगु विशदु। परि सांख्यबुद्धीसि भेदु। दाऊनिया॥ २४
- प्रथमात अर्जुनाचा विषाद। दुसऱ्यात केला योग विशद। परी ज्ञानयोग बुद्धियोग भेद। दाखवूनिया॥ २४
- Arjuna-anguish in 1st; yoga in 2nd; but difference in knowledge and intellect yogas; was shown.* 24
- तिजीं केवळ कर्म प्रतिष्ठिले। तेचि चतुर्थीं ज्ञानेशी प्रगटिले। पंचमीं गव्हरिले। योगतत्त्व॥ २५
- तिसऱ्यात केवळ कर्म प्रतिष्ठिले। तेच चवथ्यात ज्ञानासहित प्रगटविले। पंचमात स्पष्ट केले। योगतत्त्व॥ २५
- Karma glorified in third; appeared with knowledge in forth; explained in fifth; yoga-principle.* 25
- तेचि षष्ठामाजी प्रगट। आसनालागोनि स्पष्ट। जीवात्मभाव एकवट। होती जेणे॥ २६
- तेचि षष्ठामध्ये प्रगट। आसनापासोनि स्पष्ट। जीव आणि आत्मभाव एकवट। होती ज्याच्यामुळे॥ २६
- Appeared in 6th; body-postures clearly; being's unification with soul-feeling; by which occurs.* 26
- तैसीचि जे योगस्थिति। आणि योगभ्रष्टां जे गति। ते आघवीचि उपपत्ती। सांगितली षष्ठीं॥ २७
- तैशीच जी योगस्थिति। आणि योगभ्रष्टास जी गति। ती आवघीच उपपत्ती। सांगितली षष्ठामध्ये॥ २७
- Also yoga-status; and goal attained by yoga-fallen; that entire genesis; is told in sixth.* 27
- तयावरी सप्तमीं। प्रकृतिपरिहार उपक्रमीं। भजति जे पुरुषोत्तमीं। ते बोलिले चाऱ्ही॥ २८
- त्यापुढे सप्तमात। प्रकृतिपरिहाराच्या उपक्रमात। भजति जे पुरुषोत्तमास। ते सांगितले भक्त चाऱ्ही॥ २८
- In seventh; ways to conquer Nature; who devote Purushottama; those four devotees were told.* 28
- पाठी सप्तमींचि प्रश्नसिद्धी। बोलोनि प्रयाणसिद्धी। एवं ते सकळवाक्यअवधि। अष्टमाध्यायीं॥ २९
- पुढे सप्तमात अर्जुनाची प्रश्नसिद्धी। सांगूनि प्रयाणसिद्धी। आणि सकळवचनसमाप्ती। अष्टमाध्यायी॥ २९
- In seventh Arjuna's questions answered; death-time period; and God's talk completed; in eighth.* 29
- आतां शब्दब्रह्मीं असंख्याके। जेतुला काही अभिप्राय पिके। तेतुला महाभारते एके। लक्षे जोडे॥ ३०
- आता जे वाङ्मय असंख्य। जेवढे काही अभिप्रायाचे पीक। तेवढे महाभारती, एक। लक्ष श्लोकात मिळे॥ ३०
- Numerous literature; crop of comments all; in Mahabharata; in one lakh verses are available.* 30
- अठरा पर्वी भारतीं। ते लाभे कृष्णार्जुनवाचोक्तीं। आणि जो अभिप्रावो सातेशतीं। तो एकलाचि नवमीं॥ ३१
- अठरा पर्वी महाभारती। ते लाभे कृष्णार्जुनसंवादी। आणि जो अभिप्राय सातशे श्लोकी। तो एकट्या नवमीं॥ ३१
- In Mahabharata of 18 chapters; with Krishna-Arjuna dialogue; essence of 700 verses; is in nineth.* 31

म्हणोनि नवमींचिया अभिप्राया। सहसा मुद्रा लावावया। बिहाला मी वाया। गर्व कां करू॥	३२
म्हणोनि नवव्याच्या अभिप्राया। समाप्तीची मुद्रा लावावया। भ्यालो मी, वाया। गर्व का करू?	३२
Commentary of nineth; for stamping it with finalization; I feared in vain; why to boast?	32
अहो गुळा साखरे मालेयाचे। हे बांधे तरी एकाचि रसाचे। परि स्वाद गोडियेचे। आनआन जैसे॥	३३
अहो गूळ साखर राबाचे। हे आकार तरी एकाच रसाचे। परी स्वाद गोडीचे। वेगळाले जैसे॥	३३
Sugar, jaggeri, syrup; are from same juice; but in sweetness and flavour; they differ.	33
एक जाणोनिया बोलती। एक ठार्येठावो जाणविती। एक जाणो जाता हारपती। जाणते गुणेशी॥	३४
काही ब्रह्म जाणोनि बोलती। काही जागजागी अनुभूती देती। काही जाणो जाता हरवती। जाणिवेसह॥	३४
Some talk of Brahma on knowing; some gain realization; some by knowing r lost; with sense.	34
हे ऐसे अध्याय गीतेचे। परि अनिर्वाच्य नवमाचे। तो अनुवादलो हे तुमचे। सामर्थ्य प्रभू॥	३५
हे ऐसे अध्याय गीतेचे। परी शब्दापलीकडचे नवव्याचे। तो अनुवाद करू पावलो हे तुमचे। सामर्थ्य प्रभू॥	३५
Such are Gita chapters; but glory of nineth is beyond words; I could translate, it is your; power, Sir!	35
कां एकाची शाठी तपिन्नली। एकीं सृष्टीवरी सृष्टी केली। एकीं पाषाण वाऊनि उतरली। समुद्रीं कटके॥	३६
वसिष्ठाची छाठी प्रकाशली। विश्वमित्रे सृष्टीवरी सृष्टी केली। नळनीळे पाषाण तारूनि उतरविली। समुद्री सैन्ये॥	३६
Vasishtha's robe shone; Vishvamitra formed rival world; Nala floated stones landed; army in sea.	36
एकीं आकाशीं सूर्याते धरिले। एकीं चुळीची सागराते भरिले। तैसे मज नेणतयाकरवी बोलविले। अनिर्वाच्य तुम्ही॥	३७
मारुते नभीं सूर्या धरिले। अगस्ते सागरा चुळीत भरिले। तैसे मज अजाणाकरवी बोलविले। शब्दापलिकडचे तुम्ही॥	३७
Maruti grabbed sun; Agasti gulped sea; so dull I to speak; beyond words, you made.	37
परि हे असो एथ ऐसे। राम रावण झुंजिले कैसे। राम रावण जैसे। मीनले समरी॥	३८
परी हे असो येथ ऐसे। राम रावण झुंजले कैसे? तर राम रावण जैसे। भिडले समरामध्ये तैसेचि॥	३८
Let it be; do you know how did fight Rama and Ravana? Just like Rama and Ravana; clashed in battle.	38
तैसे नवमी कृष्णाचे बोलणे। ते नवमींचियाचि ऐसे मी म्हणे। या निवाडा तत्त्वज्ञु जाणे। जया गीतार्थु हाती॥	३९
तैसे नवमात कृष्णाचे बोलणे। ते नवमाच्याच सारखे ऐसे मी म्हणे। हा निवाडा तत्त्वज्ञ जाणे। जया गीतार्थ हाती॥	३९
Talk of Krishna in nineth; I say is like nineth; philosopher knows verdict; with Gita-essence in hand.	39
एवं नवही अध्याय पहिले। मिया मतीसारखे वाखाणिले। आता उत्तरखंड उपाइले। ग्रंथाचे ऐका॥	४०
ऐसे नउही अध्याय पहिले। मी माझे मतीप्रमाणे वाखाणिले। आता उत्तरखंड समोर आले। ग्रंथाचे ऐका॥	४०
Such are nine chapters first; I narrated as per my intellect; now listen to second part; of text.	40
येथ विभूती प्रतिविभूती। प्रस्तुत अर्जुना सांगिजेती। ते विदग्धा रसवृत्ती। म्हणिपैल कथा॥	४१
येथ मुख्यविभूती गौणविभूती। तूर्तास अर्जुनास सांगेल ती। चातुर्यपूर्ण रसवृत्ती। सांगितली जाईल कथा॥	४१
Here chief and secondary manifestation; told to Arjuna; that skilful succulent; story will be told.	41
देशियेचेनि नागरपणे। शांतु शृंगाराते जिणे। तरि ओंविया होती लेणे। साहित्यासी॥	४२
मराठीच्या मोहकपणे। शांतरसाने शृंगारास जिंकणे। तरीच ओव्या होती अलंकार। साहित्याचे॥	४२
By Marathi's beauty; peace-mood conquers romance; verses become ornaments; of literature.	42

मूळग्रंथीचिया संस्कृता। वरी मन्हाटी नीट पढता। अभिप्राय मानलिया उचिता। कवण भूमी हे न चोजवे।।	४३
मूळ ग्रंथाचे संस्कृता। त्यावर मराठी ओवी नीट वाचता। अर्थ उचित समजता। कोणता मूळ हे न कळे।।	४३
Original Sanskrit text; and reading Marathi verse; knowing proper meaning; can't trace original.	43
जैसे अंगाचेनि सुंदरपणे। लेणियासी आंगचि होय लेणे। तेथ अळंकारिलें कवण कवणे। हें निर्वचेना।।	४४
जैसे मूळचेच सुंदरपणे। दागिन्यासी अंगच होय दागिने। तेव्हा अलंकारिले कोणा कवणे। हे कळेचना।।	४४
With original beauty; body is ornament for ornament; so which adorns which; isn't known.	44
तैसी देशी आणि संस्कृत वाणी। एका भावार्थाच्या सोकासनीं। शोभती आयणी। चोखट आइका।।	४५
तैसी मराठी आणि संस्कृत वाणी। एका भावार्थाच्या पालखीत बसुनी। शोभती चातुर्यानि। नीट ऐका।।	४५
Sanskrit, Marathi languages; sitting in import-palanquin; adorn skilfully; hear carefully.	45
उठावलिया भावा रूप। करितां रसवृत्तीचें लागे वडप। चातुर्य म्हणे पडप। जोडलें आम्हां।।	४६
मनी उठल्या भावास रूप देता। नवरसवृत्तीची लागे वर्षा। चातुर्य म्हणे प्रतिष्ठा। मिळाली आम्हा।।	४६
Giving forms to emotions; during shower of nine moods; cleverness says prestige; we gained.	46
तैसें देशियेचें लावण्य। हिरोनि रसा आणिलें तारुण्य। मग रचिलें अगण्य। गीतातत्त्व।।	४७
तैसे मराठीचे लावण्य। हिरावूनि रसांना आणिले तारुण्य। मग रचिले अगण्य। गीतातत्त्व।।	४७
By snatching Marathi-adornment; youth lent to moods; composed limitless; Gita-essence.	47
जो चराचरपरमगुरु। चतुरचित्तचमत्कारु। तो ऐका यादवेश्वरु। बोलता जाहला।	४८
जो चराचराचा परमगुरुवर। चतुरचित्ताचा चमत्कार। तो ऐका यादवेश्वर। बोलता झाला।।	४८
Listen to what Supreme world guru, Clever heart miracle, God of yadava spoke.	48
ज्ञानदेव निवृत्तीचा म्हणे। काई बोलिलें श्रीहरी तेणें। अर्जुना आघवियाचि मातू अंतःकरणें। धडौता आहासि।।	४९
ज्ञानदेव निवृत्तीचा म्हणे। काय बोलिले श्रीहरीने। अर्जुना या अवघ्यासाठी तू अंतःकरणे। समर्थ आहेस ना?	४९
Dnyandeva said; what did Shrihari say; Arjuna, for all this from heart; are you capable	49

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) shribhagawan said

भूय एव महाबाहो, शृणु मे परमं वचः। यत्तेऽहं प्रीयमाणाय, वक्ष्यामि हितकाम्यया।।	१
पुन्हा एक महाबाहो, ऐक माझे महावचन। जे तुला मी परंप्रिय, सांगतोहे हितास्तव।।	१
Again listen to my great word; which I am telling to you dearest in your interest.	1

आम्हीं मागील जें निरूपण केलें। तें तुझें अवधानचि पाहिले। तंव टांचे नव्हे भले। पुरते आहे।।	५०
आम्ही मागील जे निरूपण केले। ते तुझे अवधान तपासूनि पाहिले। तेव्हा अपुरे नव्हे भले। पुरते आहे।।	५०
With my earlier talk; I tested your attention; so it wasn't incomplete; it is sufficient.	50
घटीं थोडेसे उदक घलिजे। तेणें न गळे तरी वरिता भरिजे। तैसा किरीटी परिसौनि पाहिलासि तंव परिसविजे। ऐसेंचि होतसे।।	५१
घटी थोडेसे उदक घालावे। तेणे न गळे तर अधिक भरावे। तैसे तुला सांगूनि पाहता पुन्हा सांगावे। ऐसे होतसे।।	५१
On putting water in pot; if it leaks not, adding more; so on telling you, to tell more; I feel like.	51
अवचितयावरी सर्वस्व सांडिजे। मग चोख तरी तोचि भांडारी कीजे। तैसा तूं आतां माझें। निजधाम कीं।।	५२
नवख्यावरी सर्वस्व सोपवावे। मग चोख दिसता त्यासीच कोषाध्यक्ष करावे। तैसा तू आता माझे। निजधाम कीं।।	५२
Entrusting a stranger fully; if found worthy of being treasurer; so you are now; as if my home.	52

तैसें अर्जुना येउतें सर्वेश्वरें। पाहोनि बोलिलें आदरें। गिरी देखोनि सुभरे। मेघु जैसा॥	५३
तैसे अर्जुनास योग्यतेचा, सर्वेश्वरे। पाहोनि बोलिला आदरे। पर्वत देखोनि, भरलेला वोघळे। मेघ जैसा॥	५३
<i>Sarveshwara on seeing Arjuna worthy; spoke respectfully; as loaded cloud on seeing hills; rains.</i>	53
तैसा कृपाळुवांचा रावो। म्हणे आइकें गा महाबाहो। सांगितलाचि अभिप्रावो। सांगेन पुढती॥	५४
तैसा कृपाळूंचा रावो। म्हणे ऐक गा महाबाहो। आधी संक्षेपे सांगितलेला अभिप्राय। सांगेन पुन्हा॥	५४
<i>So Benevolent said; listen, Mahabaho; my comments briefly told earlier; I will repeat.</i>	54
प्रतिवर्षीं क्षेत्र पेरिजे। पिकाची जंव जंव वाढी देखिजे। यालागी नुबगिजे। वाहो करिता॥	५५
अहो प्रतिवर्षीं शेत पेटावे। पिकाची जसजसी वाढ पाहावे। यानंतर न उबगावे। मशागतीसाठी॥	५५
<i>As land is sown every year; found to be yielding more; one shouldn't be averted; for tending.</i>	55
पुढतपुढती पुटे देता। जोडे वानियेची अधिकता। ते सोने पांडुसुता। शोधूंचि आवडे॥	५६
पुन्हा पुन्हा आम्लाची पुटे देता। वाढे कसाची अधिकता। ते सोने पांडुसुता। शुद्ध करावेसेच वाटे॥	५६
<i>As on repeated coating of acid; purity is enhanced; Arjuna, that gold; it is felt be purified.</i>	56
तैसे एथ पार्था। तुज आभार नाही सर्वथा। आम्ही आपुलियाचि स्वार्था। बोलौनि पुढती॥	५७
तैसे एथे पार्था। तुजवर उपकार नाही सर्वथा। आम्ही आपल्याच स्वार्थाकरिता। सांगतो पुन्हा॥	५७
<i>So Partha; I am not favouring you at all; but in my own interest; I repeatedly tell.</i>	57
अगा बाळका लेवविजे लेणे। तया शृंगारा बाळ काई जाणे। तो सोहळा भोगणे। जननीयेसी दृष्टी॥	५८
अगा बालका लेवविजे आभूषणे। त्या शृंगारास बाळ काय जाणे। तो सोहळा भोगणे। जाणे मातेचीच दृष्टी॥	५८
<i>If child is adorned by ornament; is he aware of it; enjoys that event; only mother's sight.</i>	58
तैसे तुझे हित आघवे। जंव जंव का तुज फावे। तंव तंव आमुचे सुख दुणावे। ऐसे आहे॥	५९
तैसे तुझे हित अवघे। जसजसे का तुला फावे। तसतसे आमचे सुख दुणावे। ऐसे आहे॥	५९
<i>When your entire interest; becomes beneficial to you; my happiness gets doubled; likewise.</i>	59
आतां असो हे विकडी। मज उघड तुझी आवडी। म्हणोनि तृप्तीची सवडी। बोलतां न पडे॥	६०
आता असो हे वाकड्यात शिरणे। मज तुझी आवड उघडपणे। म्हणोनि तृप्तीचा शेवट। बोलताना पडेचना॥	६०
<i>Enough of this odd routing; I openly like you; there is no end for satisfaction; while talking.</i>	60
आम्हां येतुलियाचि कारणे। तेचि ते तुजशी बोलणे। परि असो हे अंतःकरणे। अवधान देई॥	६१
आम्हाला एवढ्याच कारणे। तेच ते तुजशी लागे बोलणे। परी असो हे, आता अंतःकरणे। अवधान द्यावे॥	६१
<i>For this reason; I have to tell you same thing; so now from your heart; pay attention.</i>	61
एके एके सुवर्म। वाक्य माझे परम। जे अक्षरे लेऊनि परब्रह्म। तुज खेवासि आले॥	६२
एक एक गा सुवर्म। वाक्य हे माझे परम। की अक्षरांचा वेश लेऊनि परब्रह्म। तुज आलिंगना आले॥	६२
<i>Arjuna; it is my supreme word; Brahma donning robe of word; to embrace you has arrived.</i>	62
तरी किरीटी तूं मातें। नेणसी ना निरुते। तरि गा जो मी येथे। तें विश्वचि हे॥	६३
तरी किरीटी तूं मजसी। नीटसा न जाणसी। तरी गा जो एक मी येथे। ते अवघे विश्वचि हे॥	६३
<i>Kiriti, you; don't know me rightly; so who I appear here; am that cosmos entire.</i>	63

न मे विदुः सुरगणाः, प्रभवं न महर्षयः। अहमादिर्हि देवानां, महर्षीणां च सर्वशः॥	२
न माझी जाणती देव, उत्पत्ती न महर्षिही। मी आदिमूळ देवांचे, महर्षींचे नि सर्वशः ॥	२
Neither Gods or Maharishis know my origin; I am root cause of Gods, Maharishis fully.	2

एथ वेद मुके जाहाले। मन पवन पांगुळले। रातीविण मावळले। रविशशी॥	६४
येथ वेद मुके झाले। मन आणि प्राण पांगुळले। रात्रीविनाच मावळले। रवीशशी॥	६४
Vedas became dumb; mind and vital force became crippled; were set sans night; sun and moon.	64
अगा उदरीचा गर्भु जैसा। नेणे आपुलिये मातेची वयसा। मी अघवेया देवा तैसा। नेणवे काही॥	६५
अरे उदरातील गर्भाला जैसी। नाही जाण मातेच्या वयाची। माझी अवघ्या देवांना तैसी। जाणीव नाही॥	६५
As foetus inside womb; is unaware of mother's age; I am to all Gods; unknown.	65
आणि जळचरां उदीचे मान। मशकां नोलांडवे गगन। तैसे महर्षींचे ज्ञान। नेणे माते॥	६६
आणि जळचरांना सागराचे माप प्रमाण। मशकांना न ओलांडवे गगन। तैसे महर्षींचे ज्ञान। न जाणे मला॥	६६
As for fish, sea is standard; flies can't cross sky; so Maharishi's knowledge; knows me not.	66
मी कवण केतुला। कवणाचा कै जाहला। निरुती या करितां बोला। युगे गेली॥	६७
मी कोण बा केवढा। कोणाचा केव्हा झाला। निर्णय करताना या विचाराचा। युगे गेली॥	६७
Who, how much I am; of whose making n whence; in deciding this thought; many ages lapsed.	67
महर्षी आणि या देवां। येरां भूतजातां सर्वां। मी आदि म्हणोनि पांडवा। अवघड जाणतां॥	६८
महर्षी आणि या देवां। इतरा भूतजाता सर्वां। मी आदी म्हणोनि पांडवा। अवघड जाणताना जाये॥	६८
For Maharishis, Gods; and all beings; Pandava, as I am origin; it is difficult to know me.	68
तरले उदक पर्वत वळघे। जरी वाढते झाड मुळीं लागे। तरी मियां जालेनि जगें। जाणिजे मी॥	६९
उतरले उदक पर्वत चढे। जरीच वाढते झाड मुळास वेढे। तरीच मजपासूनि झालेले जग। जाणेल मला॥	६९
If falling water climbs hills; or tree covers its roots; world born of me; would know me.	69
का गाभेवने वटु गिंवसवे। तरंगीं सागरु सांठवे। कां परमाणूमार्जीं सामावे। भूगोलु हा॥	७०
जर सूक्ष्म अंकुरात वट सापडेल। तरंगात सागर साठवेल। किंवा परमाणूमध्ये सामावेल। भूगोल हा॥	७०
Or if Banyan tree is found in its sprout; wave stores sea; or atom encompasses; this earth.	70
तरी मियां जालियां जीवां। महर्षीं अथवा देवां। माते जाणावया होआवा। अवकाशु गा॥	७१
तरीच मजपासोनि झालेल्या जीवां। महर्षीं अथवा देवां। मला जाणावया राहावा। अवकाश गा॥	७१
Then only for beings created from me; for Maharishis or Gods; to know me; there's any scope.	71

यो मामजमनादि च, वेत्ति लोकमहेश्वरम्। असंमूढः स मर्त्येषु, सर्वपापैः प्रमुच्यते॥	३
जो म्या अजा अनादीस, जाणे लोकमहेश्वरा। ज्ञानीच तो मनुष्यात, सर्व पापांतुनी सुटे॥	३
He knowing me unborn, eternal World Lord; savant in mortals is freed from sins.	3

ऐसाही जरी विपायें। सांडूनि पुढील पाये। सर्वेंद्रियांसि होये। पाठिमोरा जो॥	७२
ऐसा मी असूनिही एखादा तरी। सोडूनि बाह्यवृत्तीची पायरी। सर्व इंद्रियास होय। पाठिमोरा जो॥	७२
Even if I am such, at least one; discarding outer attitudes; for all senses; who turns his back.	72

प्रवर्तलाही वेगी बहुडे। देह सांडूनि मागलीकडे। महाभूतांचिया चढे। माथयावरी॥	७३
प्रवृत्त झाला जो बहु वेगे। स्थूल देहाभिमान सोडूनि मागे। महाभूतांच्या चढे। माथयावरी॥	७३
Who becomes inspired fast; leaving body-ego behind; mounts on head; of great elements.	73
तेथ राहोनि ठायठिके। स्वप्रकाशें चोखें। अजत्व माझे देखे। आपुलिया डोळां॥	७४
तैसा राहोनि स्थिरचित्त। जो आत्मप्रकाशात स्वच्छ। न जन्मणे माझे देखत। आपल्या नेत्रे॥	७४
So with firm mind; who in clear soul-light; sees my pure unborn essence; with his eyes.	74
मी आदीसि परु। सकळलोकमहेश्वरु। ऐसिया मातें जो नरु। यापरी जाणे॥	७५
मी आरंभाच्याही दूर। सकळलोक मुख्य ईश्वर। ऐशा मला जो नर। यापरी जाणे॥	७५
I beyond origin; and as supreme Lord of all beings; who knows; such me.	75
तो पाषाणांमाजी परिसु। रसांमाजी सिद्धरसु। तैसा मनुष्याकृति अंशु। तो माझाचि जाण॥	७६
तो पाषाणामध्ये परीस। रसामध्ये सिद्धरस। तैसा मनुष्याकृतीत अंश। तो माझाचि जाण॥	७६
He is Parisa in stones; nectar in essences; so know he is fragment of me; in human form.	76
तो चालते ज्ञानाचे बिंब। त्याचे अवयव ते सुखाचे कोंभ। येर माणुसपण ते भांब। लौकीक भागु॥	७७
तो चालते ज्ञानाचे बिंब। त्याचे अवयव ते ब्रह्मसुखाचे कोंभ। त्याचे माणुसपण हा भ्रम। लोकदृष्टीला॥	७७
He is knowledge-disc; limbs are Brahma-bliss sprout; his humanness is delusion; for public eye.	77
अगा अवचिता कापुरा-। मार्जी सांपडला हिरा। वरि पडलिया नीरा। न निगे केवीं॥	७८
अहो अचानक कापुरा-। मध्ये अडकला हिरा। वर पडले पाणी तरी न विरघळता। निघणार नाही काय ?	७८
If suddenly in camphor; caught a diamond; and water falls on it, un-dissolved; won't it remain?	78
तैसा मनुष्यलोकांतां। तो जरी जाहला प्राकृतु। तन्ही प्रकृतिदोषाची मातु। नेणिजे तेथ॥	७९
तैसा मनुष्यलोकांत। तो जरी असला देहात। तरी प्रकृतिदोषाची बात। तो न जाणे तेथ॥	७९
So in human world; though he is embodied; he is unaware; of Nature-faults there.	79
तो आपसयेंचि सांडिजे पापीं। जैसा जळत चंदनु सर्पीं। तैसा माते जाणे तो संकल्पीं। वर्जुनि घापे॥	८०
त्याला आपसुकचि सोडी पाप। जैसा जळत्या चंदनाला साप। तैसा मला जाणे, त्याला संकल्प। सोडूनि जाती॥	८०
Sin leaves him naturally; as snake leaves burning sandal; who knows me, planning; leaves him.	80
तेचि मातें कैसे जाणिजे। ऐसे कल्पी जरी चित्त तुझे। तरी मी ऐसा हे माझे। भाव ऐके॥	८१
तेच मला कैसे जाणिजे। ऐसे कल्पना करेल जरी चित्त तुझे। तरी मी ऐसा हे माझे। भाव ऐकून ठेवी॥	८१
How to know me; if your mind imagines so; then I am such, these are my forms; listen to.	81
जे वेगळालिया भूतीं। सारिखे होऊनि प्रकृती। विखुरले आहेत त्रिजगतीं। आघविये॥	८२
जे वेगळाल्या भूतांत। होऊनि त्यांच्या प्रकृतिवत। विखुरले आहेत त्रिजगात। संपूर्ण॥	८२
Who among different beings; as per their nature; are spread in tri-world; complete.	82

बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः, क्षमा सत्यं दमः शमः। सुखं दुःखं भवोऽभावो, भयं चाभयमेव च॥

४

बुद्धी ज्ञान असंमोह, सत्य दम क्षमाशम। सुख दुःख भवाभाव, भयही आणि निर्भय॥

४

Intellect, knowledge, non-lure, truth, sense-restraint, patience, peace;

joy, pain, existence, non-existence, fear, fearlessness.

4

अहिंसा समता तुष्टिः, तपो दानं यशोऽयशः। भवन्ति भावा भूतानां, मत्त एव पृथग्विधाः॥	५
अहिंसा समता तोष, तप दान यशायश। होतात भाव भूतांचे, माझ्यातूनचि वेगळे॥	५
Non-violence, equality, contentment, severity; charity, success, failure; all forms of beings are separated from me alone.	5

ते प्रथम जाण बुद्धि। मग ज्ञान जें निरवधि। असंमोह सहनसिद्धी। क्षमा सत्य॥	८३
त्यांतील प्रथम जाण बुद्धी। मग ज्ञान जे महोदी। मोह नसणे सहनशक्ती। क्षमा सत्य॥	८३
First is intellect; followed by unbound knowledge; non-lure, patience; forgiveness, truth.	83
मग शम दम दोन्ही। सुख दुःख वर्तत जनीं। अर्जुना भावाभाव मानीं। भावाचिमाजीं॥	८४
मग शम दम दोन्ही। सुख दुःख होतात जे जनी। अर्जुना असणे नसणे हे सर्व करी मोजणी। भावामध्ये॥	८४
Both mind and sense restraint; joy, people's pain; existence, non-existence, counted all; in forms.	84
पै भय आणि निर्भयता। अहिंसा आणि समता। तुष्टी तप पांडुसुता। ओळख तू॥	८५
आता भय आणि निर्भयता। अहिंसा आणि समता। तुष्टी आणि तप पंडुसुता। ओळख तू॥	८५
Now know fear, fearlessness; non-violence, equality; contentment, severity; that you recognise.	85
अगा यश अपकीर्ति। हे जे भाव सर्वत्र दिसती। ते मजचिपासूनि होती। भूतांचिया ठायी॥	८६
अगा यश अपकीर्ती। हे जे भाव सर्वत्र दिसती। ते माझ्याचपासूनि होती। भूतांच्या ठायी॥	८६
Success, infamy; these forms are generally seen; they originate from me; in beings.	86
जैसी भूते आहाती सिनानी। तैसेचि हे वेगळाले मानी। एक उपजती माझ्यां ज्ञानीं। एक नेणती मातें॥	८७
जैसी भूते आहेत वेगळी नि। भाव तैसेच वेगळाले मानी। काही उपजती माझ्या ज्ञानी। काही न नेणती मला॥	८७
As beings differ; so forms differ; some born from my knowledge; some are unaware of me.	87
अगा प्रकाश आणि कवडसे। सूर्याचिस्तव जैसे। प्रकाश उदर्यीं दिसे। तम अस्तूसीं॥	८८
गा प्रकाश आणि अंधार भासे। हे सूर्यामुळे जैसे। प्रकाश सूर्योदयी दिसे। अंधार अस्तामध्ये॥	८८
As light n darkness are apparent; due to sun; ight is seen at sunrise; and darkness after sunset.	88
आणि माझे जाणणे नेणणे। ते तंव भूतांचिया दैवाचे करणे। म्हणोनि भूतीं भावाचे होणे। विषम पडे॥	८९
आणि माझे जाणणे न जाणणे। ते तर भूतांच्या दैवाचे करणे। म्हणोनि भूतांत भावाचे होणे। कमीजास्त असे॥	८९
Knowing or not knowing me; is due to being's fate; so my forms in beings; are more or less.	89
यापरी माझिया भावीं। हे जीवसृष्टि आहे आवधी। गुंतली असे जाणावी। पंडुकुमरा॥	९०
यापरी माझ्या भावी। ही जीवसृष्टी आहे आवधी। गुंतली असे जाणावी। पंडुकुमरा॥	९०
So into my forms; all these being's world; is entangled, know that; Pandukumara!	90
आता इये सृष्टीचे पालक। जयां आधीन वर्तती लोक। ते अकरा भाव आणिक। सांगेन तुज॥	९१
आता या सृष्टीचे पालक। ज्यांच्या आधीन वर्तती लोक। ते अकरा भाव आणिक। सांगेन तुज॥	९१
Now guardians of this cosmos; to whom are subjugated all beings; these eleven forms; I will tell.	91

महर्षयः सप्त पूर्वे, चत्वारो मनवस्तथा। मद्भावा मानसा जाता, येषां लोक इमाः प्रजाः॥	६
महर्षी सात पूर्वीचे, मनु चौघे तसेचि ते। मम भाव मनी झाले, त्यांची जगात ही प्रजा॥	६
Seven Maharishis ¹ , four Manus ² ; were born of my mind; all beings are their subjects.	6

तरी आघवांचि गुणीं वृद्ध। जे महर्षीमाजि प्रबुद्ध। कश्यपादि प्रसिद्ध। सप्तऋषी॥	९२
तरी आवघ्याचि गुणात श्रेष्ठ। जे महर्षीमध्ये ज्ञानवृद्ध। कश्यपादि प्रसिद्ध। सप्तऋषी॥	९२
Greatest in all virtues; knowledge-wealthy Maharishis; like Kashyapa famous; seven Rishis.	92
आणिकही सांगितली। जे कां चौदा आंतुल मुदल। स्वयंभू मुख्य वडील। चारी मनु॥	९३
आणिकही सांगितले जातील। जे का चौदामधील मूळ। स्वयंभू मुख्य वडील। चारी मनु॥	९३
Others will be told; original in fourteen*; elderly, chief, is Svayambhu; among four Manus.	93
ऐसे हे अकरा। माझ्यां मनीं जाहाले धनुर्धरा। सृष्टीचिया व्यापारा-। लागोनिया॥	९४
ऐसे हे अकरा। माझ्या मनापासोनि झाले धनुर्धरा। सृष्टीच्या व्यापारा। चालविण्या॥	९४
These eleven; Dhanurdhara, originated from my mind; for cosmos-business; to run.	94
जें लोकांची ये व्यवस्था न पडे। जें या त्रिभुवनाचे काही न मांडे। तें महाभूतांचे दळवाडे। अचुंबित असे॥	९५
जेव्हा लोकांची ही व्यवस्था नव्हती। या त्रिभुवनाची काही मांडणी नव्हती। तेव्हा महाभूतांची तांडी। शांत होती॥	९५
As region-system didn't exist; tri-world weren't formed; great element-clusters*; were latent.	95
तैचि जे जाहाले। मग इहीं लोक केले। अध्यक्ष रचूनि ठेविले। इहीं जन॥	९६
तेव्हाचे जे झाले। मग यांनी लोक तयार केले। स्वामी रचूनि ठेविले। या जगी॥	९६
Then these beings; created other regions; and appointed regents; at these places.	96
म्हणोनि अकरा हे राजा। मग येर लोक यांचिया प्रजा। एवं विश्वविस्तारु हा माझा। ऐसेचि जाण॥	९७
म्हणोनि अकरा जाण हे राजा। मग इतर लोक यांचीच प्रजा। असा हा विश्वविस्तार माझा। ऐसाचि जाण॥	९७
These 11 were kings; and all beings were their subjects; such is my cosmos-expanse; know it.	97
पाहे पां आरंभी बीज एकले। मग तेचि विरूढलिया बुड जाहाले। बुडीं कोंभ निघाले। खांदियाचे॥	९८
पहा बा आरंभी बीज एकले। मग तेचि अंकुरल्यावरि बुड झाले। बुडावर कोंब निघाले। शाखांचे॥	९८
First there was a seed; when it sprouted, bole was developed; on bole sprouted; branches.	98
खांदियांपासूनि अनेका। फुटलिया नाना शाखा। शाखांस्तव देखा। पल्लव पाने॥	९९
शाखांपासूनि अनेका। फुटल्या नाना उपशाखा। उपशाखावरती देखा। पल्लव पाने॥	९९
From main branches; many sub-branches sprouted; on sub-branches appeared; tender foliage.	99
पल्लवीं फूल फळ। एवं वृक्षत्व जाहाले सकळ। ते निर्धारिता केवळ। बीजचि ते॥	१००
पानातूनि फूल फळ। ऐसे वृक्षत्व झाले सकळ। ते निरखूनि पाहता दिसे केवळ। बीजचि ते॥	१००
From leaves, flowers and fruits; bloomed tree-ness; if viewed critically, only seed; is seen.	100
ऐसे मी एकचि पहिले। मग मी ते मनाते व्याले। तेथ सप्त ऋषी आणि जाहाले। चारी मनु॥	१०१
ऐसे मी एकच पहिले। मग ते मनास व्याले। मनापासोनि सप्तर्षी आणि झाले। चारी मनु॥	१०१
Originally I was alone; I created mind; from mind emerged seven Rihis and; four Manus.	101
इहीं लोकपाळ केले। लोकपाळीं विविध लोक सजिले। लोकांपासूनि निपजले। प्रजाजात॥	१०२
मनूनी लोकपाळ केले। लोकपाळांनी विविध लोक सर्जिले। लोकांपासूनि निपजले। प्रजाजात॥	१०२
Manus created regents; regents created regions; from regents were born; all subjects.	102

ऐसेनि हे विश्व येथे। मीच विस्तारलासे निरुते। परि भावाचेनि हाते। माने जया॥	१०३
ऐसे हे विश्व येथे। मीच विस्तारलो खरे ते? परी भावाच्या दृष्टीने। कळेल हे मानेल त्याला॥	१०३
Cosmos here; is really my expansion; but from point of view of forms; he trusting will know.	103

एतां विभूतिं योगं च, मम यो वेत्ति तत्त्वतः। सोऽविकम्पेन योगेन, युज्यते नात्र संशयः॥ ७

या विभूती नि योगाला, माझ्या जाणेल तत्त्वतः। तो स्थिरावूनि योगासी, जुडे न यात संशय॥ ७

He knowing my manifestations and yoga truly; is steadied and united with yoga surely. 7

यालागी सुभद्रापती। हे भाव इया माझिया विभूती। आणि यांचिया व्याप्ती। व्यापिले विश्व॥	१०४
यासाठी सुभद्रापती। हे भाव या माझ्या विभूती। आणि यांच्या व्याप्तीने। मी व्यापिले विश्व॥	१०४
Subhadrapati; these forms are my manifestations; and with their expanse; I occupied cosmos.	104

म्हणोनि गा यापरि। ब्रह्मादिपिपीलिकावरी। मीवांचूनि दुसरी। गोठी नाही॥	१०५
म्हणोनि गा यापरी। ब्रह्मादिपासूनि मुंगीवरी। माझेवाचूनि दुसरी। गोष्ट नाही॥	१०५
So like this; from Brahmadeva to an ant; there is except me; nothing else.	105

ऐसे जाणे जो साचे। तया चेईर जाहाले ज्ञानाचे। म्हणोनि उत्तमाधम भेदाचे। स्वप्न न देखे॥	१०६
ऐसे जाणे जो खरोखरीचे। त्याला उदय झाले ज्ञानाचे। म्हणोनि उत्तमअधम भेदाचे। स्वप्न न देखे॥	१०६
Who knows this; knowledge dawns for him; so distinction of best-worst; he dreams not.	106

मी माझिया विभूती। आणि विभूती अधिष्ठिलिया व्यक्ती। हे आघवे योगप्रतीती। एकचि मानी॥	१०७
मी, माझ्या विभूती। आणि विभूतीच्या अधिष्ठानातील व्यक्ती। हे अवघे योगप्रतीतीने। तो एकचि मानी॥	१०७
I, my manifestations; and their subjects; these through yoga-realization; he treats as one.	107

म्हणोनि निःशंके येणे महायोगे। मज मीनला मनाचेनि आंगे। एथ संशय करणे न लगे। तो त्रिशुद्धी जाहला॥	१०८
म्हणोनि निःशंक या महायोगे। मज मिळाला मनाच्या अंगे। यात संशय करणे न लगे। तो सदा शुद्ध झाला॥	१०८
Through this great yoga surely; united with me via mind; undoubtedly; he became ever pure.	108

का जे ऐसे किरीटी। मातें भजे जो अभेदा दिठी। तयाचिये भजनाचे नाटी। सूती मज॥	१०९
कारण ऐसे की किरीटी। मला भजे जो ठेऊनि अभेद दृष्टी। त्याचे भजनाचे छंदी। गोवे मला॥	१०९
Kiriti, the reason being; he devoting me sans duality; in his devotional song; binds me.	109

म्हणऊनि अभेदे जो भक्तियोगु। तेथ शंका नाही न ये खंगु। करितां ठेला तरी चांगु। ते सांगितले षष्ठीं॥	११०
म्हणूनि अभेदे जो भक्तियोग। तेथ शंका नाही, न ये खंड। करताना थांबला तरी ठीक। ते सांगितले षष्ठी॥	११०
Devotion-yoga sans duality; surely happens sans pause; better if he stops; as told in sixth.	110

तोचि अभेदु कैसा। हे जाणावया मानसा। साद जाली तरी परियेसा। बोलिजेल॥	१११
तोचि अभेद कैसा। हे जाणावया मानसा। इच्छा झाली तरी ऐका। सांगेन आता॥	१११
How this non-duality is; to know it; if you desire, hear; I will tell now.	111

अहं सर्वस्य प्रभवो, मत्तः सर्वं प्रवर्तते। इति मत्वा भजन्ते मां, बुधा भावसमन्विताः॥ ८

मीच कारण सर्वांचे, माझ्याने सर्व प्रेरित। जाणुनी भजती माते, ज्ञानी ते भाव ठेवुनी॥ ८

I am cause of everything, everyone inspired by me; knowing, savants devote me faithfully. 8

तरी मीचि एक सर्वा। या जगा जन्म पांडवा। आणि मजचिपासूनि आघवा। निर्वाहो यांचा॥	११२
तरी मीचि एक सर्वा। या जगासी जन्म देत पांडवा। आणि माझ्याचिपासून आवघा। निर्वाह यांचा॥	११२
I alone entirely; Pandava, bear this world; and by me alone entirely; its sustenance happens.	112
कल्लोळमाळा अनेगा। जन्म जळींचि पैं गा। आणि तयां जळचि आश्रयो तरंगा। जीवनही जळ॥	११३
तरंगाच्या अनेक मालिका। जन्म जळातचि परी गा। आणि जळचि आश्रय त्या तरंगा। जीवनही जळ॥	११३
Many series of waves; are born from water; and supported by water; their life too is water.	113
ऐसे आघवांचि ठायी। तया जळचि जेविं पाही। तैसा मीवांचूनि नाही। विश्वीं इये॥	११४
ऐसे सगळ्याच ठायी। त्यांना जळचि जैसे पाही। तैसा मीवाचूनि अन्य काही नाही। विश्वात या॥	११४
As these all; are recognized only as water; so there is nothing else than me; in this cosmos.	114
ऐसिया व्यापक मातें। मानूनि जे भजती भलतेथे। परि साचोकारे उदिते। प्रेमभावे॥	११५
ऐशा व्यापका मजसी। मानूनि जे भजती भलत्याही जागी। परी खरोखरीच्या उदित। प्रेमभावे॥	११५
I omnipresent; so recognizing they devote me anywhere; but with really inspired; love.	115
देश काळ वर्तमान। आवघे मजसी करूनि अभिन्न। जैसा वायु होऊनि गगन। गगनीचि विचरे॥	११६
देश काळ वर्तमान। आवघे मजसी करूनि अभिन्न। जैसा वायु होउनि गगन। गगनीच विचरे॥	११६
Space, time, existence; entire uniting with me; as wind unites with sky; and moves in sky.	116
ऐसेनि जे निजज्ञानी। खेळत सुखे त्रिभुवनीं। जगद्रूपा मनीं। सांठवूनि मातें॥	११७
ऐसे जे आत्मज्ञानी। विचरत सुखे त्रिभुवनी। जगद्रूपा मनी। सांठवूनि मजला॥	११७
Such soul-realized; move happily in tri-world; by storing omnipresent I; in heart.	117
जें जें भेटे भूत। तें तें मानिजे भगवंत। हा भक्तियोगु निश्चित। जाण माझा॥	११८
जे जे भेटे भूत। ते ते मानावे भगवंत। हा भक्तियोग निश्चित। जाण माझा॥	११८
Whoever being is met; they be treated as God; surely it is my devotion-yoga; know it.	118
मच्चित्ता मद्गतप्राणा, बोधयन्तः परस्परम्। कथयन्तश्च मां नित्यं, तुष्यन्ति च रमन्ति च।	९
मज ठायी चित्त प्राण, ज्ञान देती परस्परा। वर्णितात मला नित्य, तुष्टती रमतातिच ॥	९
Mind, vitality fixed in me, mutually enlightening; ever praising me, content and engrossed.	9
चित्तें मीचि जाहाले। मियांचि प्राणें धाले। जीवो मरों विसरले। बोधाचिया भुली॥	११९
चित्ताने मीच झाले। मजयोगेच प्राणाने तृप्त झाले। जन्म मरण विसरले। बोधाच्या भुलीने या॥	११९
They by mind became me; contented by me; forgot birth and death; by lure of this knowledge.	119
मग तया बोधाचेनि माजें। नाचती संवादसुखाची भोजें। आता एकमेकां घेपे दीजे। बोधचि वरी॥	१२०
मग त्या बोधाच्या माजाने। नाचतात संवादसुखानंदाने। आता एकमेका घ्यावे द्यावे। बोधचि तो॥	१२०
With knowledge-intoxication; they dance in dialogue-bliss; while exchanging; knowledge.	120
जैसी जवळिकेची सरोवरे। उचंबळलिया कालवती परस्परे। मग तरंगासि धवळारे। तरंगचि होती॥	१२१
जैशी शेजारची सरोवरे। उचंबळता कालवती परस्परे। मग तरंगासी उपजणारी घरे। तरंगचि होती॥	१२१
As two nearby lakes; surge and mix-up; then homes created by waves; become waves.	121

तैसी येरयेरांचिये मिळणी। पडत आनंदकल्लोळांची वेणी। तेथ बोध बोधाची लेणी। बोधेंचि मिरवी।।	१२२
तैसी एकमेकांच्या मीलनी। पडते आनंदतरंगांची गुंफणी। तेथ बोध बोधाची लेणी। बोधानेच मिरवी।।	१२२
<i>In mutual union; mingle bliss-waves; there knowledge and its ornaments; flaunt by knowledge.</i>	122
जैसे सूर्ये सूर्याते वोवाळिले। की चंद्रें चंद्रम्या क्षेम दिले। नातरी सरिसेनि पाडें मीनले। दोनी ओघ।।	१२३
जैसे सूर्याने सूर्यास ओवाळिले। की चंद्रे चंद्रास आलिंगिले। किंवा बरोबरीच्या प्रतिष्ठेने भेटले। दोन्ही ओघ।।	१२३
<i>Like sun waving to sun; moon embracing moon; with equal prestige met; two streams.</i>	123
तैसे प्रयाग होत सामरस्याचे। वरी वोसाण तरत सात्त्विकाचे। ते संवादचतुष्पथींचे। गणेश जाहले।।	१२४
तैसे संगम होत सामरस्याचे। वरी तवंग तरती सात्त्विक भावाचे। भक्त संवादचहुवेदाचे। जाणकार झाले।।	१२४
<i>At engrossment-confluence; pious mood floats; and devotees of four Vedas; become knower.</i>	124
तेव्हा त्या महासुखाचेनि भरे। धावोनि देहाचिये गावांबाहरे। मियां धाले तेणें उद्वारे। लागती गाजो।।	१२५
तेव्हा त्या महासुखाच्या भरे। धावोनि देहबुद्धीच्या सीमेबाहरे। मी तृप्त झालो या उद्वारे। लागती गर्जो।।	१२५
<i>With ecstasy of supreme-bliss; they dash out of body-sense; 'I am content'; so they proclaim.</i>	125
पैं गुरुशिष्यांचिया एकांती। जे अक्षरा एकाची वदंती। ते मेघाचियापरी त्रिजगतीं। गर्जती सैंघ।।	१२६
आणि गुरुशिष्यांच्या एकांती। जे उँकार हीच वदंती। ते मेघासारखे तिन्ही जगती। गर्जती सर्व।।	१२६
<i>And in guru-disciple solitude; they utter Aumkara; like cloud in tri-world; they all proclaim.</i>	126
जैसी कमळकळिका जालेपणें। हृदयीचिया मकरंदाते राखो नेणे। दे राया रंका पारणे। आमोदाचे।।	१२७
जैसे कमळकळिका विकासल्याने। हृदयीचा मकरंद राखू न जाणे। देते रावा रंका पारणे। सुवासाचे।।	१२७
<i>As bloomed lotus; not containing heart's honey; to prince or pauper distributes; its fragrance.</i>	127
तैसेनि मातें विश्वीं कथित। कथितेनि तोषें कथू विसरत। मग त्या विसरामाजी विरत। आंगे जीवे।।	१२८
माझी विश्वी कथा करतात। करताना संतोषे कथणे विसरतात। मग त्या विसरण्यात विरतात। आंगे जीवे।।	१२८
<i>By telling my glory in world; happily forget telling; dissolve in forgetfulness; by soul n body.</i>	128
ऐसे प्रेमाचेनि बहुवसपणे। नाही राती दिवो जाणणे। केले माझे सुख अव्यंगवाणे। आपणपेया जिहीं।।	१२९
ऐसे प्रेमाच्या विपुलतेने। नाही रात्र दिवस जाणणे। केले माझे सुख अव्यंगपणे। आपलेसे ज्यांनी।।	१२९
<i>With abundant love; unmindful of day-night; my pleasure sans deformation; they imbibed.</i>	129
तेषां सततयुक्तानां, भजतां प्रीतिपूर्वकं। ददामि बुद्धियोगं तं, येन मामुपयान्ति ते।।	१०
त्या मज नित्ययुक्तांस, भजकां प्रीतिपूर्वक। बुद्धियोग असा देतो, जेणे ते मज पावती।।	१०
To those ever united, devoting me lovingly; I give intellect-yoga, so that they gain me.	10
त्यां मग जें आम्ही काही। द्यावे अर्जुना पाही। ते ठायींचीच तिहीं। घेतली सेल।।	१३०
त्यांना मग जे आम्ही काही। द्यावे अर्जुना पाही। ते त्यांचे ठिकाणीच त्यांनी। आधीच मिळविले असे।।	१३०
<i>Whatever I was to give them; Arjuna, look; they with them; had already secured.</i>	130
कां जे ते जिया वाटा। निगाले गा सुभटा। ते सोय पाहोनि अब्हांटा। स्वर्गापवर्ग।।	१३१
कारण ते ज्या वाटेला। निघाले गा सुभटा। त्यांची योग्यता पाहोनि वाटतात आडवाटा। स्वर्गमोक्ष।।	१३१
<i>As path on which; they are going; seeing to their ability, look like by-lanes; heaven and liberation.</i>	131

म्हणोनि तिही जे प्रेम धरिले। तेचि आमचे देणे उपाइले। परि आम्ही देयावे हेहि केले। तिहींचि म्हणिये॥	१३२
म्हणोनि त्यांनी जे प्रेम धरिले। तेच आमचे देणे ठरले। परी प्रेम आम्हीच देतो हेही रुढविले। त्यांनीच म्हणा॥	१३२
What love they had; that became my debt; fact that I give love was firmed; by them.	132
आता यावरी येतुले घडे। जे तेचि सुख आगळे वाढे। आणि काळाची दृष्टी न पडे। हे आम्हां करणे॥	१३३
आता पुढे एवढे घडे। की तेच सुख अधिक वाढे। त्यावर काळाची दृष्टी न पडे। हे आम्हा करणे आहे॥	१३३
What happens next; is increasing that pleasure; time's evil eye isn't cast on it; I ensure.	133
लळ्याचिया बाळका किरीटी। गवसणी करुनि स्नेहाचिया दिठी। जैसी खेळतां पाठोपाठी। माउली धावे॥	१३४
लडिवाळ बाळकावरी हे सव्यसाची। कवचकुंडले करुनि स्नेहदृष्टीची। जैशी खेळताना पाठोपाठी। माउली धावे॥	१३४
As for favourite child; with her protective loving gaze; while playing behind; mother runs.	134
ते जो जो खेळ दावी। तो तो पुढे सोनयाचा करुनि ठेवी। तैसी उपास्तीची पदवी। पोषित मी जाये॥	१३५
बाळ जो जो खेळ दावी। तो तो जणू सोन्याचा करुनि पुढे ठेवी। तैशी उपासनेची योग्यता। पोशीत मी जाये॥	१३५
Whatever fancies child; keeps in his front as if gold coated; so worship's worth; I nurture.	135
जिये पदवीचेनि पोषके। ते मातें पावती यथासुखे। हे पाळती मज विशेषे। आवडे करू॥	१३६
ज्या उपासनास्थितीच्या पोषणाने। ते पावतील मला सुखाने। याचे पालन करणे मला विशेषत्वाने। प्रिय वाटे॥	१३६
By nourishment of worship; they will gain me happily; nurturing that especially; I love.	136
पैं गा भक्तासि माझे कोड। मज त्याचे अनन्यगतीची चाड। का जे प्रेमळांचे सांकड। आमचिया घरी॥	१३७
अरे बाबा भक्तास माझी आवडी। मज त्याचे अनन्यगतीची गोडी। का की अशा प्रेमाचा दुष्काळ। आमच्या घरी॥	१३७
As my devotees love me; their goal I love; as there's dearth of such love; at my home.	137
पाहे पां स्वर्ग मोक्ष उपाडले। दोन्ही मार्ग त्यांचिये वाहणी केले। आम्ही आंगही शेषा वेंचिले। लक्ष्मीयेसी॥	१३८
पहा की स्वर्ग मोक्ष प्रगटले। दोन्ही मार्ग त्यांच्या वहिवाटीसी दिले। आम्ही अंगही शेषास विकले। लक्ष्मीसह॥	१३८
Heaven and liberation seen; I gave both paths for their use; I sold body to Shesha; with Laxmi.	138
परि आपणपेंवीण जे एक। ते तैसेचि सुख साजुक। सप्रेमळांलागी देख। ठेविले जतन॥	१३९
परी मीपणावीण जे एक। ते तैसेचि सुख साजुक। प्रेमळ भक्तांसाठी देख। ठेविले जतन करुनी॥	१३९
But excepting ego what single; pure bliss is there; for loving devotees; it was preserved.	139
हा ठायवरी किरीटी। आम्ही प्रेमळु घेवो आपणपयासाठी। या बोली बोलिजत गोष्टी। तैसिया नव्हती गा॥	१४०
या इथवरी किरीटी। आम्ही प्रेमळांना जवळ घेतो स्वतःसाठी। या शब्दाने बोलाव्या गोष्टी। तशा नाहीत गा॥	१४०
Up to this; I keep beloved close to me; these things to be talked in words; aren't like that.	140

तेषामेवानुकम्पार्थम्, अहमज्ञानजं तमः। नाशयाम्यात्मभावस्थो, ज्ञानदीपेन भास्वता॥ ११

त्यांच्यावरी कृपेसाठी, मी, अज्ञानज जो तम। नाशितो हृदयातील, ज्ञानदीपेन तेवत्या॥ ११

To bless them, ignorance-borne darkness; I destroy by burning knowledge-lamp in heart. 11

म्हणोनि मज आत्मयाचा भावो। जिहीं जियावया केला ठावो। एक मीवांचूनि वावो। येर मानिले जिहीं॥

म्हणोनि माझ्या आत्मभावाला। ज्यांनी जगण्याचा ठिकाणा केला। एक मीवाचूनि वाया। दुसरे मानिले ज्यांनी॥

So my soul-love; who converted into resort; and except me in vain; who treated others. 141

तयां तत्त्वज्ञां चोखटा। दिवी पोतासाची सुभटा। मग मीचि होऊनि दिवटा। पुढां पुढां चाले॥	१४२
त्या चोखट तत्त्वज्ञांकरिता। मशाल कापराची घेऊनि सुभटा। मग मीच होऊनि मशालधर्ता। पुढे पुढे चाले॥	१४२
For these philosophers pure; with camphor torch; I become torch-bearer; walking ahead.	142
अज्ञानाचिये राती-। मार्जीं तमाची मिळणी दाटती। ते नाशूनि घाली परौती। करी नित्योदयो॥	१४३
अज्ञानाच्या रात्रीमध्ये। अंधाराचे मीलन दाटे। ते नष्टवूनि सारतो पलीकडे। करी नित्य ज्ञानोदय॥	१४३
In ignorance-night; as darkness chokes; I dispel it apart; and create knowledge-dawn constant.	143
ऐसे प्रेमळाचेनि प्रियोत्तमे। बोलिले जेथ पुरुषोत्तमें। तेथ अर्जुन मनोधर्में। निवालो म्हणतसे॥	१४४
असे प्रेमळाच्या प्रियोत्तमाने। बोलिले जेथ पुरुषोत्तमाने। तेथे अर्जुन मनोधर्मने। निवालो म्हणतो आहे॥	१४४
As devotee's dear; where Purushottama said this; there Arjun is saying; my mind is satiated.	144
हां हो जी अवधारा। भला केरु फेडिला संसारा। जाहलो जननीजठरजोहरा-। वेगळा प्रभू॥	१४५
अहो जी ऐका आता। भला केर फेडिला जन्मजन्माचा। झालो जननीजठराग्निकुंडा-। वेगळा प्रभु॥	१४५
Now listen; you swept dirt of many of births; I from fire-pit of mother's womb; am freed.	145
जी जन्मलेपण आपुले। हे आजि मियां डोळां देखिले। जीवित हाता चढले। मज आवडतसे॥	१४६
जी ज्ञानजन्म आपला। हा आज मी डोळ्याने पाहिला। जीविताचे सार्थक हाती आले। वाटते आहे॥	१४६
My knowledge-birth; today I saw with eyes; as if at hand is life's worth; I am feeling.	146
आजि आयुष्या उजवण जाहली। माझिया दैवा दशा उदयली। जे वाक्यकृपा लाधली। दैविकेनि मुखें॥	१४७
आज आयुष्याची सफलता झाली। माझ्या दैवाची दशा उदयली। कारण उपदेशकृपा लाभली। स्वतः देवमुखे॥	१४७
Today life is fructified; my fate's fortune dawned; advice-blessing gained; from Lord mouth.	147
आता येणें वचनतेजाकरें। फिटले आंतील बाहेरील आंधारे। म्हणोनि देखतसे साचोकारे। स्वरूप तुझे॥	१४८
आता या वचनतेजाने। फिटले आतील बाहेरील आंधारे। म्हणोनि पाहतो आहे खरेखुरे। स्वरूप तुझे॥	१४८
By light of your words; dispelled darkness in-out; so I am seeing true form; of you.	148

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

परं ब्रह्म परं धाम, पवित्रं परमं भवान्। पुरुषं शाश्वतं दिव्यम्, आदिदेवमजं विभुम्॥	१२
परं ब्रह्म परं धाम, पवित्रोत्तमही तुम्ही। पुरुष शाश्वता दिव्य, आदिदेव अजा विभू॥	१२
You are supreme Brahma, home, holy; eternal divine Person, primeval God, unborn, strong. 12	

तरी होसी गा तू परब्रह्म। जे या महाभूतां विसंवते धाम। पवित्र तू परम। जगन्नाथा॥	१४९
तरी अससी गा तू परब्रह्म। जे या महाभूतांना विसाव्याचे धाम। पवित्र तू परम। जगन्नाथा॥	१४९
So you are absolute Brahma; resting home of great elements; sacred and supreme; Jagannatha.	149
तू परम दैवत तिहीं देवां। तू पुरुष जी पंचविसावा। दिव्य तू प्रकृतीभावा-। पैलीकडील॥	१५०
तू परमदैवत तिन्ही देवां। तू पुरुष जी पंचविसावा। दिव्य तू प्रकृतिभावा-। पलीकडला॥	१५०
You are supreme of God-trinity ¹ ; 25th Person ² , divine entity beyond; Nature's forms.	150
अनादिसिद्ध तूं स्वामी। जो नाकळीजसी जन्मधर्मी। तो तू हे आम्ही। जाणितले आता॥	१५१
अनादिसिद्ध तूं स्वामी। जो न आकळे त्यांना जे जन्मधर्मी। तो तू हे आम्ही। जाणिले आता॥	१५१
You eternally perfected master; unconceivable by born beings; that you are; so I realized.	151

तू या कालयंत्रासि सूत्री। तू जीवकळेची अधिष्ठात्री। तू ब्रह्मकटाहधात्री। हे कळले फुडे।।	१५२
तू या कालयंत्राला सूत्रधार। तू जीवकळेचा आधार। तू ब्रह्मांड रक्षिणार। हे कळले आम्हा।।	१५२
You are time-machine programmer; life-cycle supporter; and cosmos protector; I knew that.	152

आहुस्त्वामृषयः सर्वे, देवर्षिर्नारदस्तथा। असितो देवलो व्यासः, स्वयं चैव ब्रवीषि मे॥ १३

म्हणती त्वा ऋषी सर्व, देवर्षी आणि नारद। असित देवलो व्यास, स्वतः सांगित ते मला।। १३

So say all seers and Devarshi Narada about you; Asita, Devala and Vyasa told that to me. 13

पैं आणिकही एके परी। इयेचि प्रतीतीची येतसे थोरी। जे मागे ऐसेचि ऋषीश्वरी। सांगितले तूते।।	१५३
आणिकही एका परी। याच प्रतीतीची कळतसे थोरी। जे मागे ऐसेच ऋषिवरांनी। वर्णिले तुला।।	१५३
One more way; of this experience's glory is known; as great seers in past; described you.	153
परि तया सांगितलियाचे साचपण। हे आता देखतसे अंतःकरण। जे कृपा केली आपण। म्हणोनि देवा।।	१५४
परी त्या सांगितल्याचे खरेपण। हे आता पाहतसे अंतःकरण। कारण कृपा केली आपण। म्हणोनि देवा।।	१५४
Truth of that saying; heart is now realizing; because you have blessed; Lord.	154
एन्हवीं नारदु अखंड जवळा ये। तोही ऐसीचि वचने गाये। परि अर्थ न बुजोनि ठाये। गीतसुखचि ऐको।।	१५५
एरवी नारद अखंड जवळी ये। तोही अशीच वचने गाये। परी अर्थ न कळता राहे। ऐकत केवळ गायनसुख।।	१५५
Narada usually came; sang utterances same; but sans grasping meaning; I enjoyed song.	155
हां गा आंधळ्यांच्या गांवी। आपणपे प्रगटले रवी। तरी तिहीं वोतपलीचि घ्यावी। वांचूनि प्रकाशु कैंचा।।	१५६
हो गा अंधांच्या गावी। स्वतःच प्रगटले रवी। तरी त्यांनी कोवळी उन्हेच घ्यावी। याहूनि अधिक प्रकाश कुठचा?	१५६
At blind's city; as sun himself arrives; they enjoy only soft heat; but not more light.	156
येरवीं देवर्षिही अध्यात्म गाता। आहाच रागांगेसी जे मधुरता। तेचि फावे येर चित्ता। नलगेचि काही।।	१५७
एरवी देवर्षीही अध्यात्म गाता। वरवरची रागांगातील जी मधुरता। तीच फावे, दुसरे चित्ता। न मिळे काही।।	१५७
Narada sang soul-knowledge; melody's sweetness; received, but mind gained; nothing.	157
पैं असिता देवलाचेनिहि मुखे। मी एवंविधा तूते आइके। परि तैं बुद्धी विषयविखे। घारिली होती।।	१५८
आणि असित देवलाच्या मुखे। मी याप्रमाणेचि तुला ऐके। परि तेव्हा बुद्धी विषयविषाने। घेरिली होती।।	१५८
From Asita, Devala; your glory I heard; but by object-poison my intellect; was possessed.	158
विषयविषाचा पडिपाडू। गोड परमार्थु लागे कडू। कडू विषय तो गोडू। जीवासी जाहला।।	१५९
विषयविषांचा प्रताप बहु। गोड परमार्थ लागे कडु। कडु विषय तो गोडु। जीवासी झाला।।	१५९
Due to object-poison; sweet Para-knowledge is bitter; bitter object is sweeter; for beings.	159
आणि हे आणिकांचे काय सांगावे। राउळा आपणचि येऊनि व्यासदेवे। तुझे स्वरूप आवघे। सर्वदा सांगिजे।।	१६०
आणि हे आणिकांचे काय सांगावे। राजवाड्यात स्वतः येऊनि व्यासदेवे। तुझे स्वरूप आवघे। सर्वदा सांगे।।	१६०
And why tell of other; Vyasadeva himself visited palace; your form entire; ever narrated.	160
परि तो अंधारीं चिंतामणि देखिला। जेवी नव्हे या बुद्धी उपेक्षिला। पाठी दिनोदयी वोळखिला। होय म्हणोनि।।	१६१
परी तो अंधारी चिंतामणी देखिला। जैसे नाही या बुद्धीने उपेक्षिला। मग सूर्योदयी ओळखिला। आहे म्हणूनि।।	१६१
In dark seeing wish stone; ignored as not existing; on sunrise realized; it's existence.	161

तैसीं व्यासादिकांचीं बोलणी। तिया मजपाशी चिद्रत्नांचिया खाणी। परि उपेक्षिल्या जात होतिया तरणी। तुजवीण कृष्णा॥ १६२
 तैसी व्यासादिकांची बोलणी। त्या मजपाशी चिद्रत्नांच्या खाणी। परी उपेक्षिल्या गेल्या आणि। तुज सूर्यावीण कृष्णा॥ १६२
 So Vyasas' talk; was like soul-diamond mine; but was ignored; sans your rays Krishna. 162

सर्वमेतदृतं मन्ये, यन्मां वदसि केशव । न हि ते भगवन्व्यक्तिं, विदुर्देवा न दानवाः॥ १४

सर्व हे सत्य मानीतो। जे म्या वदसि केशवा। नच देवा विभूती त्या, ज्ञात देवा न दानवा॥ १४

I treat this all as true as told to me; your manifestations not known by Gods or demons. 14

ते आतां वाक्यसूर्यकर तुझे फाकले। आणि ऋषी मार्ग होते जे कथिले। तयां आघवयांचेचि फिटले। अनोळखपण॥ १६३
 ते आता वाक्यसूर्यकर तुझे फाकले। आणि ऋषींनी मार्ग होते जे कथिले। त्या अवघ्यांचेचि फिटले। अनोळखपण॥ १६३
 Now your word-rays spread; and paths told by sages; were cleared; of non-recognition. 163

जी ज्ञानाचे बीज तयांचे बोल। माझिये हृदयभूमिके पडिले सखोल। वरि इये कृपेची जाहली वोल। म्हणोनि संवादफळेंशी उठले॥ १६४
 जे ज्ञानबीज त्यांचे बोल। माझ्या हृदयभूमीत पडले खोल। वरी या कृपेची ओल। म्हणोनि संवाद फळासी आले॥ १६४
 Knowledge-seed of their word; fell in my heart; with blessing-moisture; dialogue fructified. 164

अहो नारदादिकां संतां। त्यांचिया उक्तिरूप सरिता। मी महोदधि जालो अनंता। संवादसुखाचा॥ १६५
 अहो नारदादिक संतांना। त्यांच्या उक्तिरूप सरितांना। मी महासागर झालो अनंता। संवादसुखाचा॥ १६५
 Saints like Narada; for their word-rivers; Ananta, I became ocean; of dialogue-bliss. 165

प्रभु आघवेनि येणे जन्मे। जिये पुण्ये केली मियां उत्तमे। तयांची न ठकतीचि अंगी कामे। सदुरु तुवां॥ १६६
 प्रभु आवघेचि हे जन्मोजन्म। जी पुण्ये केली मी उत्तम। त्यांचे न राहिले बाकी काम। सदुरु भेटता तू॥ १६६
 From all past births; what best merits I earned; are now redundant; as you pious guru met. 166

एन्हवी वडिलवडिलांचेनि मुखे। मी सदा तूते कानी आइके। परि कृपा न किजेचि तुवा एके। तव नेणवेचि काही॥ १६७
 एरवी वाडवडिलांच्या मुखे। मी सदा तुला कानी ऐके। परी कृपा नव्हती केली तू एके। तोवरी न कळले काही॥ १६७
 From forefathers; I was hearing about you; but until you blessed; nothing was conceived. 167

म्हणोनि भाग्य जें सानकूळ। जालिया केले उद्यम सदा सफळ। तैसे श्रुताधीत सकळ। गुरुकृपा साच॥ १६८
 म्हणोनि भाग्य जेव्हा सानुकूल। होते केलेले काम सदा सफल। तैसे ऐकलेले ज्ञान सफल। गुरुकृपा होता॥ १६८
 If fortune smiles; performed karma fructifies; knowledge heard fructifies; with guru-grace. 168

जी बनकरू झाडेंसी जीवेंसाटी। पाडूनि जन्मे काढी आटी। परि फळेंसी तेंचि भेटी। जें वसंतु पावे॥ १६९
 अहो माळी झाडांच्या जिवासाठी। सगळा जन्म कष्ट काढी। परी फळांशी तेव्हाच भेटी। जेव्हा वसंत पावे॥ १६९
 Gardener for sake of trees; slogs for life-time; but trees fructify; when spring arrives. 169

अहो विषमा जें वोहट पडे। तें मधुर ते मधुर आवडे। पै रसायने तें गोडे। जेव्हा आरोग्य देही॥ १७०
 अहो विषमज्वरा उतार पडे। तेव्हा मधुर ते मधुर वाटे। अरे औषधी तेव्हाच योग्य वाटे। जेव्हा दे आरोग्य देही॥ १७०
 With reduced fever; sweet tastes sweeter; medicine is proper; if it improves health ever. 170

का इंद्रिये वाचा प्राण। यां जालियांचे तेंचि सार्थकपण। जें चैतन्य येऊनि आपण। संचरे माजी॥ १७१
 किंवा इंद्रिये वाचा प्राण। यांचे असण्याचे तेव्हाच सार्थकपण। जेव्हा चैतन्य येऊनि आपण। संचरे देही॥ १७१
 Or senses, speech and vital force; are worthwhile; when soul comes; and enters in body. 171

तैसे शब्दजात आलोडिले। अथवा योगादिक जे अभ्यासिले। ते तैचि म्हणो ये आपुले। जें सानुकूळ श्रीगुरु॥	१७२
तैसे शास्त्रजात आलोडिले। अथवा योगादिक जे अभ्यासिले। ते तेव्हाच म्हणो ये आपले। जेव्हा सानुकूल श्रीगुरु॥	१७२
So scriptures scanned; or yoga studied; is said to be assimilated; when pious guru has blessed.	172
ऐसिये जालिये प्रतीतीचेनि माजें। अर्जुन निश्चयाची नाचतुसे भोजें। तेवींचि म्हणे देवा तुझे। वाक्य मज मानले॥	१७३
ऐशा आलेल्या अनुभवाच्या माजे। अर्जुन निश्चये नाचतसे आनंदे। तेव्हा म्हणे देवा तुझे। बोलणे मज मानवले॥	१७३
In experience-intoxication; with resolute bliss, Arjuna danced; said Lord; your talk I appreciate.	173
तरि साचचि हे कैवल्यपती। मज त्रिशुद्धी आली प्रतीती। जे तूं देवदानवांचिये मती-। जोगा नव्हसी॥	१७४
तरी खरेच हे कैवल्यपती। मला त्रिवार आली प्रतीती। की तू देवदानवांच्या बुद्धीसी। कळण्याजोगा नव्हता॥	१७४
O Krishna; I am fully convinced; for intellect of Gods or demons; you weren't conceivable.	174
तुजें वाक्य व्यक्ती न येतां देवा। आपुलिया जाणे जाणवा। तैसा कहींचि नाही हें सद्भावा। भरंवसेनि आलें॥	१७५
तुझे वचन प्रगट न होता। आपल्या जाणिवेने जाणू जाता। तैसा कधीच नाही तू हे माझे मता। निश्चयाने आले॥	१७५
Sans your words, knowing only by intellect; you were never such, of this; am fully convinced.	175
<p>स्वयमेवात्मनात्मानं, वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम। भूतभावन भूतेश, देवदेव जगत्पते॥ १५</p> <p>स्वतःच तू स्वताहाला, जाणतो पुरुषोत्तम। भूतकर्त्या नि भूतेशा, देवदेवा जगत्पते॥ १५</p> <p>You know yourself Purushottama; Creator, Lord, God of gods, World Lord. 15</p>	
येथ आपुलें वाडपण जैसें। आपणचि जाणजे आकाशें। कां मी येतुली घनवट ऐसें। पृथ्वीचि जाणे॥	१७६
येथ आपले अफाटपण जैसे। आपणचि जाणावे आकाशे। किंवा मी एवढी घनवट ऐसे। पृथ्वीच जाणे॥	१७६
Here about own expanse; as only sky knows; or about its mass; only earth knows.	176
तैसा आपुलिये सर्वशक्ती। तुज तूंचि जाणूं जाणशी लक्ष्मीपती। येर वेदादिक मती। मिरवती वायां॥	१७७
तैसा आपल्या सर्वशक्तीनिशी। तुला तूच जाणसी लक्ष्मीपती। इतर वेदादिकांच्या बुद्धी। मिरवित्ती व्यर्थ॥	१७७
With your entire prowess; only you know yourself; as intellect of all Vedas; flaunt in vain.	177
हां गा मनातें मागां सांडावें। पवनातें वावीं मवावें। आदिशून्य उतरोनि जावें। केउतें बाहीं॥	१७८
हो गा मनासी मागे टाकावे। पवनासी हातांनी आकळावे। आदिशून्य तरुनि जावे। कैसे बाहूवरी?	१७८
How to outpace mind; to clasp wind by hands; or cross primeval-void; by hands?	178
तैसैं हें जाणणें आहे। म्हणोनि कोणाही ठाकतें नोहे। आतां तुजें ज्ञान होये। तुजचिजोगें॥	१७९
तैसे हे तुझे जाणणे आहे। म्हणोनि कोणाही शक्य नोहे। आता तुझे ज्ञान होणे। तुझ्याच योगे॥	१७९
Similar is to know you; so it is impossible for anybody; you will be known; by you alone*.	179
जी आपणपयातें तूच जाणसी१। आणीकांतें सांगावयाही तूं समर्थ होसी। तरि आतां एक वेळ घाम पुसीं। आर्तीचिये निडळीचा॥	१८०
जी स्वतःला तूच जाणसी। इतरां सांगण्याही तूच समर्थ होसी। तरी आता एक वेळ घाम पुसी। मम इच्छेच्या कपाळाचा॥	१८०
You know yourself; you alone r able to tell others; wipe sweat once; off my desire-forehead.	180
हें आइकिलें कीं भूतभावना। त्रिभूवनगजपंचानना। सकलदेवदेवतार्चना। जगन्नायका॥	१८१
हे ऐकलेस का भूतांच्या भावना। त्रिभूवनगजनाशक सिंहा। सकलदेवदेवतांना पूजनिया। जगन्नायका॥	१८१
Did you hear Bhutbhavana; Tri-world elephant destroyer; Worship worthy of gods, Jagannayaka.	181

- जरि थोरी तुझी पाहत आहों। तरी पासीं उभे ठाकावयाही योग्य नोहों। या शोच्यता जरी विनवूं बिहों। तरी आन उपायो नाहीं॥ १८२
- थोरवी तुझी पाहे। जवळ थंबण्याची योग्यता नोहे। या विचारे जरी विनवण्या भ्यावे। तरी अन्य उपाय नाही॥ १८२
- Seeing your glory; unworthy of standing near; thus afraid to ask; but there is no other option. 182
- भरले सरिता समुद्र चहूंकडे। परि तें बापियासि कोरडें। कां जें मेघौनि थेंबुटा पडे। तें पाणी कीं तया॥ १८३
- भरले सरिता समुद्र चहूंकडे। परी ते चातकासी कोरडे। का जेव्हा मेघातूनि थेंब पडे। तेव्हाच पाणी की तया॥ १८३
- Rivers, sea are full all around; but are dry for Chataka; when cloud rains; then it gets water. 183
- तैसें गुरु जी सर्वत्र आथी। परि कृष्णा आम्हां तुचि गती। हे असो मजप्रती। विभूती सांगे॥ १८४
- तैसे गुरू जी सर्वत्र असती। परी कृष्णा आम्हा तूच गती। हे असो मजप्रती। विभूती सांगा॥ १८४
- So gurus are around; but only you are my goal; so to me tell; manifestations all. 184
- वक्तुमर्हस्यशेषेण, दिव्या ह्यात्मविभूतयः। याभिर्विभूतिभिर्लोकान्, इमांस्त्वं व्याप्य तिष्ठसि॥ १६
- सांगू शकसि तू सर्व, दिव्य त्या विभूती तव। ज्या ज्या विभूतिने लोकी, या तू व्यापूनि राहसी॥ १६
- You can tell all your divine manifestations; by which you have pervaded this world. 16
- जी तुझिया विभूती आघविया। परि व्यापिती या शक्ती दिव्या जिया। तिया आपुलिया दावाविया। आपण मज॥ १८५
- जी तुझ्याच विभूती सगळ्या। परी व्यापिती या दिव्य शक्ती ज्या। त्या आपल्या दाखवाव्या। आपण मज॥ १८५
- All these are your manifestation; but they occupy what divine energy; reveal that; to me. 185
- जिही विभूती ययां समस्ता। लोकांते व्यापूनि आहाती अनंता। तिया प्रधाना नामांकिता। प्रगटा करी॥ १८६
- ज्या विभूतींनी या समस्ता। लोकांना व्यापूनि आहेसि अनंता। त्या मुख्य नामांकिता। प्रगट करी॥ १८६
- Manifestation by which all regions; you have occupied, Ananta; those chief famous; reveal. 186
- कथं विद्यामहं योगिं, त्वां सदा परिचिन्तयन्। केषु केषु च भावेषु, चिन्त्योऽसि भगवन्मया॥ १७
- कसा मी जाणु योगीया, तुजला नित्य चिंतनी। कोणकोण्या स्वरूपात, चिंत्य तू ईश्वरा मला। १७
- How will I know you yogi in constant meditation; in what forms you r knowable, Lord. 17
- जी कैसें मियां तूतें जाणावे। काय जाणोनि सदा चिंतावे। जरी तूचि म्हणो आघवे। तरि चिंतनचि न घडे॥ १८७
- जी कैसे मी तुला जाणावे? काय जाणोनि सदा चिंतावे? जरी तूचि म्हणता आघवे। तरी चिंतनचि न घडे॥ १८७
- How to know you; knowingly what to meditate? even you are all; meditation happens not. 187
- म्हणोनि मागां भाव जैसे। आपुले सांगितले तुवां उद्देशे। आता विस्तारोनि तैसे। एक वेळ बोले॥ १८८
- म्हणोनि मागे भाव जैसे। आपले सांगितले तू अल्पसे। आता विस्तारूनि तैसे। एक वेळ बोला॥ १८८
- As earlier about your forms; you told briefly; so now elaborately; tell them once again. 188
- जयां जयां भावाचिया ठायी। तूते चिंतिता मज सायासु नाही। तो विवळ करूनि देई। योगु आपुला॥ १८९
- ज्या ज्या भावाच्या ठायी। तुला चिंतिता मज सायास नाही। तो स्पष्ट करूनि देई। योग आपला॥ १८९
- On which of your forms; I could concentrate easily; that explain clearly; your yoga. 189
- विस्तरेणात्मनो योगं, विभूतिं च जनार्दन। भूयः कथय तृप्तिर्हि, शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम्॥ १८
- विस्तारुनी तुझा योग, विभूतीही जनार्दना। पुन्हा सांग नसे तृप्ती, ऐकुनी मज अमृत॥ १८
- Extending your yoga and manifestations; repeat as I am un-satiated on hearing word-nectar. 18

आणि पुसलिया जिया विभूती। त्याही बोलाविया भूतपती। एथ म्हणसी जरी पुढती। काय सांगो॥	१९०
आणि पुसिल्या ज्या विभूती। त्याही सांगाव्या हे भूतपती। येथ म्हणसी जरी पुन्हापुन्हा। काय सांगो?	१९०
Manifestations I asked; tell about them World-lord; here you may say why to tell; repeatedly?	190
तरी हा भाव मना। झणे जाय हो जनार्दना। पै प्राकृताही अमृतपाना। ना न म्हणवे जी॥	१९१
तरी हा विचार मना। कदाचित येईल जनार्दना। परी सामान्यासही अमृतपाना। ना न म्हणावे जी॥	१९१
This thought in mind; may enter; when nectar is served to a humble one; no can't be said.	191
जे काळकूटाचे सहोदर। जे मृत्युभेणे प्याले अमर। तरि दिहाचे पुरंदर। चौदा जाती॥	१९२
जे अमृत काळकुटाचे सहोदर। जे मृत्युभयाने प्याले देव। तरी ब्रह्माच्या एका दिवसात इंद्र। चौदा जाती॥	१९२
Nectar, friend of poision; drunk by Gods fearing death; in Brahma's day; vanish 14 Indras.	192
ऐसा कवण एक क्षीराब्धीचा रसु। ज्या वायांचि अमृतपणाचा आभासु। त्याचाही मिठांशु। जे पुरे म्हणो नेदी॥	१९३
ऐसा कोण एक क्षीरसागराचा रस। ज्याला व्यर्थच अमृताचा आभास। त्याचाही गोडांश। जे पुरे म्हणो न वाटे॥	१९३
Milky-sea juice; is vainly apparent as nectar; even its sweetness; isn't enough before whom.	193
तया पाबळ्याही येतुलेवरी। गोडियेची आथि थोरी। मग हे तंव अवधारी। परमामृत सांचे॥	१९४
त्या सामान्यालाही एवढ्यावरी। गोडीची असे थोरवी। मग हे तर अवधारी। परमामृत खरेखुरे॥	१९४
Such trivial substance's; sweetness is glorified; but look, this is; real supreme nectar.	194
जे मंदराचळु न ढाळिता। क्षीरसागरु न डहुळिता। अनादि स्वभावता। आइते आहे॥	१९५
जे मंदारपर्वत न फिरविता। क्षीरसागर मंथन न करता। अनादी स्वभावतः। आयते आहे॥	१९५
Which sans rotating Mandara; and churning milky-sea; this naturally eternal; is easily available.	195
जे द्रव ना नव्हे बद्ध। जेथ नेणजती रस गंध। जे भलतयांही सिद्ध। आठवलेंचि फावे॥	१९६
जे द्रव नाही नव्हे घट्ट। जेथ न कळती रस गंध। जे कोणासही सिद्ध। आठवले की मिळे॥	१९६
Which is neither liquid or solid; is tasteless, smell-less; available to anyone; as remembered.	196
जयाची गोठीचि ऐकतखेवो। आघवा संसारु होय वावो। बळिया नित्यता लागे येवो। आपणपेयां॥	१९७
ज्याची नुसती ऐकताचि गोष्ट। अवघा संसार वाटे व्यर्थ। बळेच नित्यता वाटे येत। आपल्यामध्ये॥	१९७
By hearing story; entire worldly life appears vainly; steady continuity appears; entering in us.	197
जन्ममृत्यूची भाख। हारपोनि जाय निःशेख। आत बाहेरी महासुख। वाढोचि लागे॥	१९८
जन्ममृत्यूची भाषा। हारपून जाय निःशेषा। आत बाहेर महासुख। वाढूच लागे॥	१९८
Talk of birth and death; vanishes completely; great-bliss in and out; increases.	198
मग दैवगत्या जरी सेविजे। तरी ते आपणचि होऊनि ठाकिजे। ते तू देता चित्त माझे। पुरे म्हणो न शके॥	१९९
मग दैवगत्या जरी सेवावे। तरी ते आपणची होऊनि राहावे। ते तू देता, चित्त माझे। पुरे म्हणो न शके॥	१९९
If by luck drunk it; one becomes like itself; if you give it, my heart; won't say enough.	199
तव तुझे नामचि जी आम्हां आवडे। वरि भेटी होय आणि जवळिक जोडे। पाठी गोठी सांगसी सुरवाडे। आनंदाचेनि॥	२००
तुझे नामच जी आम्हा आवडे। वरी भेटी होय आणि जवळीक जोडे। पुन्हा गोष्टी सांगसी सुखे। आनंदाच्या॥	२००
I love your name; I meet you and I have intimacy; again stories you tell jovially; blissful.	200

- आतां हे सुख कायिसयासारखे। काही निर्वचेना मज परितोखे। तरि येतुले जाणे जे येणे मुखे। पुनरुक्तही हो॥ २०१
- आता हे सुख कशासारखे। काही सांगवेना मज अतिसंतोषे। तरी एवढेच जाणे की तव मुखे। पुनरुक्ती व्हावी॥ २०१
- How this bliss is; due to contentment I can't tell it; but I know that by you; it be repeated. 201
- हां गा सूर्य काय शिळा। अग्नि म्हणो येत आहे वोंविळा। का नित्य वाहातया गंगाजळा। पारसेपण असे॥ २०२
- हो गा सूर्य काय होतो शिळा। अग्नी म्हणो ये का वोवळा। का नित्य वाहात्या गंगाजळा। पारोसेपण असे? २०२
- Does sun become stale; can fire be called unholy; ever flowing Ganges-water; be un-bathed? 202
- तुवां स्वमुखे जे बोलिले। हे आम्ही नादासि रूप देखिले। आजि चंदनतरुची फुले। तुरंबीत आहो मा॥ २०३
- तुम्ही स्वमुखे जे बोलिले। हे आम्ही नादब्रह्माचे रूप पाहिले। आज चंदनतरुची फुले। हुंगीत आहो आम्ही॥ २०३
- Whatever you spoke; I saw it as sound-bliss; today sandal-flowers; I am smelling. 203
- तया पार्थाचिया बोला। सर्वांगे कृष्ण डोलला। म्हणे भक्तिज्ञानासि जाहला। आगरु हा॥ २०४
- त्या पार्थाच्या बोला। सर्वांगाने कृष्ण डोलला। म्हणे भक्तिज्ञानाचा झाला। मळा आज हा॥ २०४
- At Partha's talk; Krishna bodily swayed; said of devotion-knowledge; garden today he became. 204
- ऐसा पतिकराचिया तोषाआंतु। प्रेमाचा वेग उचंबळतु। तो सायासे सांवरुनि अनंतु। काय बोले॥ २०५
- अशा आविष्काराच्या संतोषात। प्रेमाचा आवेग उचंबळत। तो सायासे सावरोनि अनंत। काय बोले? २०५
- With such exposition-contentment; love-surge burst; controlling that easily what Ananta; said. 205
- श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said
- हन्त ते कथयिष्यामि, दिव्या ह्यात्मविभूतयः। प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ, नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे॥ १९
- आता मी तुज सांगेन, दिव्य माझ्या विभूतिच। मुख्य मुख्य कुरुश्रेष्ठा। विस्तारा अन्त ना मम॥ १९
- Now I will tell my divine manifestations; chief, Arjuna, there's no end to my extent. 19
- मी पितामहाचा पिता। हे आठवताही नाठवे चित्ता। की म्हणतसे बा पंडुसुता। भले केले ॥ २०६
- मी ब्रह्माचाही पिता। हे आठविताही न आठवे चित्ता। की म्हणतसे बापा पंडुसुता। बरे केले पुसिले ते॥ २०६
- He is Brahmadeva's father, forgetting that; to Arjuna he said, Father; it is good that you asked. 206
- अर्जुनाते बा म्हणे एथ काही। आम्हां विस्मो करावया कारण नाही। अंगे तो लेकरो काई। नव्हेचि नंदाचे॥ २०७
- अर्जुनाते बापा म्हणे यात काही। आम्हा विस्मय करावया कारण नाही। स्वतः तो लेकरो नाही। काय नंदाचे? २०७
- Calling Arjuna as Father; no cause for us to wonder; wasn't he himself child; of Nanda? 207
- परि प्रस्तुत ऐसे असो। हे करवी आवडीचा अतिसो। मग म्हणे आइके सांगतसो। धनुर्धरा॥ २०८
- परी प्रस्तुत ऐसे असो। हे करविते आवडीचा अतिशयो। मग म्हणे ऐक सांगतसो। धनुर्धरा॥ २०८
- Let it be; this happens due to excessive love; then he said, listen what I am telling; Arjuna! 208
- तरि तुवां पुसलिया विभूती। त्यांचे अपारपण सुभद्रापती। ज्या माझियाचि परी माझिये मती। आकळती ना॥ २०९
- तरी तू पुसिल्या विभूती। त्यांचे असंख्यपण सुभद्रापती। ज्या माझ्याच परी माझ्या मतीला। मोजवेना॥ २०९
- Manifestations you asked; are innumerable; which are mine but my intellect; can't count them. 209
- अंगींचिया रोमा किती। जयाचिया तयासि न गणवती। तैसिया माझिया विभूती। असंख्य मज॥ २१०
- अंगावरचे केस किती। जयाचे तयासि न मोजविते। तैशा माझ्या विभूती। असंख्य मज॥ २१०
- How many hairs are on body; as one can't count; so my manifestations are; innumerable for me. 210

- एहवीं तरी मी कैसा केवढा। म्हणोनि आपणपयाही नव्हेचि फुडा। यालागी प्रधाना जिया रूढा। तिया विभूती आइकें॥ २११
- एरवी तरी मी कैसा केवढा। म्हणोनि मलाही नाही स्पष्टता। यालागी मुख्य ज्या असती रूढ। त्या विभूती ऐक॥ २११
- What n how big I am; is not clear even to me; chief established in them; hear manifestations. 211
- जिया जाणितलियासाठी। आघविया जाणितलिया होती किरीटी। जैसे बीज आलिया मुठी। तरूचि आला होय॥ २१२
- ज्या जाणल्यावरती। अवघ्या जाणल्यासारख्या होती। जैसे बीज येता मुठी। तरूचि आल्यासारखा होय॥ २१२
- On knowing them; all will as if be known; as having seed in fist; is like having a tree. 212
- का उद्यान हाता चढिले। तरी आपैसी सापडली फळे फुले। तेवीं देखिलया जिया देखवले। विश्व सकळ॥ २१३
- किंवा उद्यान हाती आले। तर आपसुक सापडली फळे फुले। तैसे पाहता ज्यांना पाहवले। विश्व सकळ॥ २१३
- If garden is at hand; natural is getting flowers, fruits; seeing them is as seeing; entire cosmos. 213
- एहवीं साचचि गा धनुर्धरा। नाही शेवटु माझिया विस्तारा। पै गगना ऐसिया अपारा। मजमाजी लपणे॥ २१४
- एरवी खरेच गा धनुर्धरा। नाही शेवट माझिया विस्तारा। पहाना गगनासारख्या अपारांना। मजमध्ये लपता येते॥ २१४
- Else really Dhanurdhara; there's no end to my expanse; see will unlimited sky; hide into me? 214
- अहमात्मा गुडाकेश, सर्वभूताशयस्थितः। अहमादिश्च मध्यं च, भूतानामन्त एव च॥ २०
- मीच आत्मा गुडाकेशा, सर्वभूतांमध्ये स्थित। मीच आदी नि मध्यात, भूतांचा आणि अन्तही॥ २०
- Arjuna, I am soul dwelling in all beings; I am origin, middle and end of all beings. 20
- आइके कुटिलालकमस्तका। धनुर्वेदत्र्यंबका। मी आत्मा असे एकैका। भूतमात्राचां ठायी॥ २१५
- ऐक कुरलकेशमस्तका। धनुर्वेदाच्या त्र्यंबका। मी आत्मा असे एकैका। भूतमात्रांच्या ठायी॥ २१५
- Listen Arjuna; Archery-veda-Shiva; I am soul of each of; living beings. 215
- आंतुलीकडे मीचि यांचां अंतःकरणी। भूताबाहेरी माझीच गवसणी। आदि मी निर्वाणी। मध्यही मीचि॥ २१६
- आतलीकडे मीच यांचे अंतःकरणी। भूतांना बाहेरून माझीच गवसणी। आदी मी निर्वाणी। मध्यही मीचि॥ २१६
- I am in their inner heart; I encase beings from outside; I am their origin, end; and middle. 216
- जैसें मेघां या तळीं वरी। एक आकाशचि आंत बाहेरी। आणि आकाशीचि जाले अवधारी। असणेही आकाशी॥ २१७
- जैसे मेघांस खाली वरी। एक आकाशच आत बाहेरी। आणि आकाशीच जन्मले तरी। असणेही आकाशीच॥ २१७
- As for clouds, below n above; in n out there is one sky; though born in sky; exist only in sky. 217
- पाठी लया जे वेळी जाती। ते वेळी आकाशचि होऊनि ठाती। तेवी आदी स्थिती अंतगती। भूतांसि मी॥ २१८
- पहा ते लया ज्या वेळी जाती। त्या वेळी आकाशच होऊनि राहाती। तैशी आदी मध्य अंतगती। भूतांना मी॥ २१८
- See while disappearing; they merge in sky; I am at origin, middle and end; for living beings. 218
- ऐसे बहुवस आणि व्यापकपण। माझे विभूतियोगे जाण। तरी जीवचि करूनि श्रवण। आइकोनि आइक॥ २१९
- ऐसे अनेकत्व आणि व्यापकपण। माझे विभूतियोगामुळे जाण। तरी जीवचि करूनि कान। ऐकोनि ऐक॥ २१९
- My multiplicity and expanse; know from manifestation-yoga; turn mind into ears; for hearing. 219
- याहीवरी त्या विभूती। सांगणें ठेलें सुभद्रापति। सांगेन म्हणितले तुज प्रीती। त्या प्रधाना आइकें॥ २२०
- याहिवरी त्या विभूती। सांगणे राहिले सुभद्रापती। सांगेन म्हटले तुज प्रीती। त्या मुख्य मुख्य ऐक॥ २२०
- These manifestations; remained to be told; I promised to tell you that; hear these prominent. 220

आदित्यानामहं विष्णुः, ज्योतिषां रविरंशुमान्। मरिचिर्मरुतामस्मि, नक्षत्राणामहं शशी॥	२१
आदित्यातील मी विष्णु, ज्योतींत रवि तेजस। मरीचि मी मरुतात, नक्षत्रांतील मी शशी॥	२१
I am Vishnu in Aadityas ¹ , radiant Ravi ² in luminaries; Marichi in Maruta ³ , Shashi ⁴ in stars.	21

हे बोलोनि तो कृपावंतु। म्हणे विष्णु मी आदित्यांआंतु। रवी मी रश्मिवंतु सुप्रभांमाजी॥	२२१
हे बोलोनि तो कृपावंत। म्हणे विष्णू मी आदित्याआंत। रवी मी रश्मिवंत। सुप्रभावंतांमध्ये॥	२२१
Saying this Krshna; said I am Vishnu in Aaditya; I am Ravi radiant; in objects brilliant.	221
मरुद्रणांच्या वर्गीं। मरीचि म्हणे मी शार्ङ्गी। चंद्र मी गगनरंगी। तारांमाजी॥	२२२
मरुद्रणांच्या वर्गीं। मरीचि मी असे म्हणे शार्ङ्गी। चंद्र मी गगनरंगी। तारांगणामध्ये॥	२२२
In group of 49 winds; I am Marichi said Krishna; and I am Moon; in celestial stars.	222

वेदानां सामवेदोऽस्मि, देवानामस्मि वासवः। इन्द्रियाणां मनश्चास्मि, भूतानामस्मि चेतना॥	२२
वेदात वेद मी साम, देवांत मीच इंद्र तो। मन मी इंद्रियांमध्ये, प्राण्यांची चेतनाहि मी॥	२२
I am Sama in Vedas, Indra in Gods; Mind in senses, Consciousness too of beings I am.	22

वेदांआतु सामवेदु। तो मी म्हणे गोविंदु। देवांमाजी मरुद्बंधु। महेंद्र तो मी॥	२२३
वेदांमध्ये सामवेद। तो मी म्हणे गोविंद। देवांमध्ये मरुद्बंधु। महेंद्र तो मी॥	२२३
Samaveda in Vedas; said Govinda I am; and brother of Maruta in Gods; I am that Mahendra.	223
इंद्रियांआंतु अकरावे। मन ते मी हे जाणावे। भूतांमाजी स्वभावे। चेतना ते मी॥	२२४
इंद्रियांमध्ये अकरावे। मन ते मी हे जाणावे। प्राण्यांमध्ये स्वाभाविक। चेतना ती मी॥	२२४
Eleventh Mind* in senses; know that I am; naturally in all beings; Consciousness I am.	224

रुद्राणां शंकरश्चास्मि, वितेशो यक्षरक्षसाम्। वसूनां पावकश्चास्मि, मेरुः शिखरिणामहम्॥	२३
शंकर मीच रुद्रात, कुबेर यक्षराक्षसी। अष्टवसूत अग्नी मी, मेरु तो शिखरांत मी॥	२३
I am Shiva in Rudra, Kubera in Yaksharakshsa; Fire in Ashtavasus*; Meru in mountains.	23

अशेषांही रुद्रांमाझारीं। शंकर जो मदनारी। तो मी येथ न धरी। भ्रांति कांही॥	२२५
सर्वही रुद्रांमधी। शंकर जो मदनाचा वैरी। तो मी, येथे न धरी। भ्रांती काही॥	२२५
In all Rudra; I am Shankara, enemy of Madana; that I am, here have no; doubt about it.	225
यक्षरक्षोगणांआंतु। शंभूचा सखा जो धनवंतु। तो कुबेरु मी हे अनंतु। म्हणता जाहला॥	२२६
यक्षराक्षसगणांच्यात। शंभूचा सखा जो धनवंत। तो कुबेर मी हे अनंत। म्हणता झाला॥	२२६
In Yakshrakshsa; friend of Shambhu, who's wealthy; that Kubera I am, Ananta; said.	226
मग आठांही वसूंमाझारी। पावकु तो मी अवधारी। शिखराथिलियां सर्वोपरी। मेरु तो मी॥	२२७
मग अष्टवसूंमध्ये तरी२। अग्नी तो मी ऐकतरी। शिखर असलेल्यांमध्ये सर्वोपरी। मेरु तो मी॥	२२७
In Ashtvasus; listen Fire I am; and among mountains with peak by all means; Meru I am.	227

पुरोधसां च मुख्यं मां, विद्धि पार्थ बृहस्पतिम्। सेनानीनामहं स्कन्दः, सरसामस्मि सागरः॥	२४
पुरोहितांत मी मुख्य, जाण पार्था बृहस्पती। सेनापतीत मी स्कंद, जलाशयात सागर॥	२४
I am Brihaspati, chief in priests; Skanda in commanders and Ocean in water-bodies.	24

महर्षीणां भृगुरहं, गिरामस्येकमक्षरम्। यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि, स्थावराणां हिमालयः॥ २५

महर्षीत भृगू तो मी, ॐ कार अक्षरांत तो। मी जपयज्ञ यज्ञांत, स्थावरी मी हिमालय॥ २५

I am Bhrigu in Maharishis, Aum in indestructible; Chanting in Yadnyas, Himalaya in immovable. 25

जो स्वर्गसिंहासना सावावो। सर्वज्ञते आदीचा ठावो। तो पुरोहितांमाजी रावो। बृहस्पती मी॥ २२८

जो स्वर्गसिंहासनाला करी साहाय्य। सर्वज्ञतेचा आद्यठाव। तो पुरोहितांचा मुख्यराव। बृहस्पती तो मी॥ २२८

Who is supporting heaven-throne; omniscience-seat; chief among priests; I am Brihaspati. 228

त्रिभुवनीचिया सेनापतीं-। आंत स्कंदु तो मी महामती। जो हरवीर्ये अग्निसंगती। कृत्तिकाआंतु जाहला॥ २२९

त्रिभुवनाचे सेनापती। त्यात स्कंद तो मी महामती। जो हरवीर्यातून अग्निसंगती। कृत्तिकागर्भातून जन्मला॥ २२९

Tri-world chief; I am Skanda, intellectual; from Shiva-semen in fire-contact; born to Krittika. 229

सकळिकां सरोवरांसीं। माजी समुद्र तो मी जळराशी। महर्षीआंतु तपोराशी। भृगु तो मी॥ २३०

सकळ सरोवरांआंत। समुद्र तो मी जळराशी होत। तपोराशी महर्षीत। भृगू तो मी॥ २३०

In all lakes; I am Ocean, great water body; in Maharishis, heap of severity; I am Bhrigu. 230

अशेषाही वाचा-। माजी नटनाच सत्याचा। ते अक्षर एक मी वैकुंठींचा। वेल्हाळु म्हणे॥ २३१

सर्वही वाचा। त्यात नटनाच सत्याचा। ते ॐ एक मी, वैकुंठवासींचा। प्रिय म्हणे॥ २३१

In all speeches; manifestation of truth; that Aum I am; Krishna said. 231

समस्तांही यज्ञांच्या पैकी। जपयज्ञु तो मी ये लोकी। जो कर्मत्यागे प्रणवादिकी। निफजविजे॥ २३२

समस्तही यज्ञांच्या पैकी। जपयज्ञ तो मी या लोकी। जो कर्मत्यागे प्रणवादिमधूनि। निपजविती॥ २३२

In all Yadnyas in world; Chanting I am; that by discarding karma from Aumkara; emerges. 232

नामजपयज्ञु तो परम। बाधूं न शके स्नानादि कर्म। नामे पावन धर्माधर्म। नाम परब्रह्म वेदार्थे॥ २३३

नामजपयज्ञ तो परम। बाधूं न शके स्नानादी कर्म। नामाने पावन होती धर्मअधर्म। नाम परब्रह्म वेदार्थाने॥ २३३

Name-chanting supreme; unbound by bathing karma; purifying irreligion; Brahma by Veda. 233

स्थावरां गिरिवरां आंतु। पुण्यपुंज जो हिमवंतु। तो मी म्हणे कांतु। लक्ष्मीचेचा॥ २३४

स्थावर गिरिवराआत। पुण्यपुंज जो हिमवंत। तो मी म्हणे कांत। लक्ष्मीचा॥ २३४

In immovable mountains; merit-treasure, snow-filled; I am Himalaya said; Laxmikanta. 234

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां, देवर्षीणां च नारदः। गन्धर्वाणां चित्ररथः, सिद्धानां कपिलो मुनिः॥ २६

पिंपळ सर्व वृक्षांत, देवर्षींतील नारद। मी चित्ररथ गंधर्वी, सिद्धांत कपिलो मुनि॥ २६

I am Pipal in trees, Narada in Royal seers; Chitraratha in Gandharvas; Kapila in perfected. 26

उच्चैःश्रवसमश्वानां, विद्धि माममृतोद्भवम्। ऐरावतं गजेन्द्राणां, नराणां च नराधिपम्॥ २७

उच्चैःश्रवा अश्वांच्यात, जन्मला अमृतातुनि। ऐरावत गजेन्द्रांत, नरांमध्ये नराधिप॥ २७

I am Ucceshrava in horses, born of nectar; Airavata in elephants and King in men. 27

कल्पद्रुम हन पारिजातु। गुणें चंदनुही वाड विख्यातु। तरि ययां वृक्षजातां आंतु। अश्वत्थु तो मी॥ २३५

कल्पतरु आणि पारिजात। गुणात चंदनही विख्यात। तरी या वृक्षजातीत। अश्वत्थ तो मी॥ २३५

Wish-tree and Parijata; Sandal too are famous in quality; still in trees; I am Ashvattha. 235

देवऋषी आंतु पांडवा। नारदु तो मी जाणावा। चित्ररथु मी गंधर्वा। सकळिकामार्जीं॥	२३६
देवऋषींच्या आत पांडवा। नारद तो मी जाणावा। चित्ररथ मी गंधर्वांतील। सगळ्यांमध्ये॥	२३६
Pandava, in divine seers; know I am Narada; and Citraratha in Gandharvas; all.	236
ययां अशेषांही सिद्धां-। मार्जीं कपिलाचार्यु मी प्रबुद्धा। तुरंगजातां प्रसिद्धां-। आंत उच्चैःश्रवा मी॥	२३७
या सर्वांही सिद्धांत। कपिलाचार्य मी बुद्धिमंत। प्रसिद्ध अशांच्या जातीत। उच्चैःश्रवा मी आहे॥	२३७
In all perfected; I am Kapilacharya, intelligent; in famous horses; Uccheshrava I am.	237
राजभूषण गजाआंतु। अर्जुना मी गा ऐरावतु। पयोराशी सुरमथितु। अमृतांशु तो मी॥	२३८
राजभूषण गजांचे आत। अर्जुना मी गा ऐरावत। क्षीरसागर देवांनी मथिला त्यात। अमृतांश तो मी॥	२३८
In royal elephants; I am Airavata; from milky-sea churned by Gods; emerging Nectar I am.	238
ययां नरांमार्जीं राजा। तो विभूतिविशेष माझा। जयातें सकळ लोक प्रजा। होऊनि सेविती॥	२३९
या मनुष्यांमध्ये राजा। तो विभूतिविशेष माझा। ज्याला सकळ लोक प्रजा। होऊनि सेविती॥	२३९
King in humans; is my special manifestation; whom all people; serve being his subjects.	239
आयुधानामहं वज्रं, धेनूनामस्मि कामधुक्। प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः, सर्पाणामस्मि वासुकिः॥	२८
आयुधांच्यात मी वज्र, धेनूंत कामधेनु मी। प्रजननात कंदर्प, सर्पांत मीच वासुकी॥	२८
I am Vajra in weapons, Kamdhenu in cows; Madana in procreation, Vasuki in snakes.	28
अनन्तश्चास्मि नागानां, वरुणो यादसामहम् । पितृणामर्यमा चास्मि, यमः संयमतामहम्॥	२९
मी शेषनाग नागांत, वरुण जलदेवतीं। अर्यमा पितरांचा मी, यम तो शासकांत मी॥	२९
I am Shesha in cobras; Varuna in water-deities; Aryama in ancestors; Yama in controllers.	29
पैं आघवेयां हातियेरां-। आंत वज्र ते मी धनुर्धरा। जे शतमखोत्तीर्णकरा। आरूढोनि असे॥	२४०
आणि आवघ्या शस्त्रां-। मध्ये वज्र ते मी धनुर्धरा। जे शतयज्ञपूर्णकर्त्या इंद्रा-। हाती आरूढोनि असे॥	२४०
In all weapons; I am Vajra; that by Indra, performer of hundred-Yadnyas; wielded in hand.	240
धेनूंमध्ये कामधेनु। ते मी म्हणे विष्वक्सेनु। जन्मवितया आंत मदनु। तो मी जाणें॥	२४१
धेनूंमध्ये कामधेनु। ती मी असे म्हणे विष्वक्सेनु। जन्म देणाऱ्यांमध्ये मदन। तो मी जाण॥	२४१
In cows wish-cow; that I am said Senu-slayer; and Madana in progenitors; know that I am.	241
सर्पकुळाआंत अधिष्ठाता। वासुकी गा मी कुंतीसुता। नागांमाजी समस्तां। अनंतु तो मी॥	२४२
सर्पकुळांमध्ये अधिष्ठाता। वासुकी गा मी कुंतीसुता। नागांमध्ये समस्ता। अनंतनाग तो मी॥	२४२
Prominent in snake-clan; Vasuki I am, Kuntisuta; and in all cobras; Anantnaga I am.	242
अगा यादसांआंतु। जो पश्चिमप्रमदेचा कांतु। तो वरुण मी हें अनंतु। सांगत असे॥	२४३
अगा जलदेवतांचे आत। जो पश्चिमदिशारूपी ललनेचा कांतु। तो वरुण मी हे अनंत। सांगत आहे॥	२४३
Among water-deities; husband of west direction; that Varuna I am, Ananta; said.	243
आणि पितृगणां समस्तां-। मार्जीं अर्यमा जो पितृदेवता। तो मी हे तत्त्वतां। बोलत आहे॥	२४४
आणि पितृगणा समस्तां-। मध्ये अर्यमा जो पितृदेवता। तो मी हे तत्त्वतां। बोलत आहे॥	२४४
In all ancestors; Aryama, ancestor-deity; that I am, this truth; I am telling.	244

जगाची शुभाशुभे लिहिती। प्राण्यांचिया मानसाचा झाडा घेती। मग केलियानुरूप होती। भोगनियम जे॥	२४५
जगाची शुभअशुभे लिहिती। प्राण्यांच्या मनाचा झाडा घेती। मग कर्मानुरूप प्राण्यांना देती। भोगनियम जे॥	२४५
Writing world's sin, merit; taking beings' mind-stock; awarding beings per karmas; fruits.	245
तयां नियमितयांमाजी यमु। जो कर्मसाक्षी धर्मु। तो मी म्हणे रामु। रमापती॥	२४६
त्या नियमन करणाऱ्यांमध्ये यम। जो कर्मसाक्षी धर्म। तो मी म्हणे आत्माराम। रमापती॥	२४६
Yama in those controllers; witness to all karmas; that I am said Krishna; Ramapati.	246
प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां, कालः कलयतामहम्। मृगाणां च मृगेन्द्रोऽहं, वैनतेयश्च पक्षिणाम्॥	३०
प्रह्लाद मीच दैत्यांत, काळ मी गणत्यातला। श्वापदांतील मी सिंह, गरुड पांखरामध्ये॥	३०
I am Pralhada in demons, Time in measurers; Lion in beasts, Eagle in birds.	30
अगा दैत्यांचियां कुळी। प्रह्लादु तो मी न्याहाळी। म्हणोनि दैत्यभावादिमेळी। लिंपेचिना॥	२४७
अगा दैत्यांच्या कुळी। प्रह्लाद तो मी न्याहाळी। म्हणोनि दैत्यभाव आदी संसर्गाने। तो लिंपेचिना॥	२४७
In demon-clans; see I am that Pralhada; so by demonic attitude; he was not tainted.	247
पैं कळितयांमाजी महाकाळु। तो मी म्हणे गोपाळु। श्वापदांआंतु शार्दूलु। तो मी जाण॥	२४८
आणि ग्रासणाऱ्यांमध्ये महाकाळ। तो मी म्हणे श्रीगोपाळ। श्वापदांमध्ये वनराज। सिंह तो मी जाण॥	२४८
In destroyers, great Time; that said Krishna I am; in beasts, forest-king; know I am Lion.	248
पक्षिजातीमाझारीं। गरुड तो मी अवधारी। यालागीं जो पाठीवरी। वाहो शके मातें॥	२४९
पक्षिजातींमध्ये तरी। गरुड तो मी अवधारी। यामुळे जो पाठीवरी। वाहू शके मला॥	२४९
Among bird species; see I am Eagle; so on his back; he can carry me.	249
पवनः पवतामस्मि, रामः शस्त्रभृतामहम्। झषाणां मकरश्चास्मि, स्रोतसामस्मि जान्हवी॥	३१
वायू मी वेगवंतात, राम मी शस्त्रधारित, जलचरात मी नक्र, जलस्रोतात जान्हवी॥	३१
I am Wind in speeders, Rama in arms-wielders; Alligator in aquatics, Ganges in rivers.	31
पृथ्वीचिया पैसारा-। माजीं घडी न लगतां धनुर्धरा। एकेंचि उड्डाणें सातांही सागरां। प्रदक्षिणा करी जो॥	२५०
पृथ्वीचा पसारा। त्यात घडी न लागता धनुर्धरा। एकाच उड्डाणात सातांही सागरां। प्रदक्षिणा करी जो॥	२५०
Expanse of earth; sans folding, Dhanurdhara; in one leap, seven seas; he encircles.	250
तयां वहिलियां गतिमंतां-। आंतु पवनु तो मी पंडुसुता। शस्त्रधरां समस्तां-। माजी श्रीराम तो मी॥	२५१
त्या वाहणाऱ्या गतिमंतां-। मध्ये पवन तो मी पंडुसुता। शस्त्रधारकां समस्तां-। मध्ये श्रीराम तो मी॥	२५१
In those speeders; Arjuna, I am wind; in all weapon-wielders; I am Shriram.	251
जेणें सांकडलिया धर्माचेनि कैवारे। आपणपयां धनुष्य करूनि दुसरे। विजयलक्ष्मीये एक मोहरें। केले त्रेतीं॥	२५२
जेणे संकटातल्या धर्माच्या कैवारे। स्वतःलाच धनुष्य करूनि दुसरे। विजयलक्ष्मीला आपल्या मेरे। केले त्रेतीं॥	२५२
He for sake of religion in danger; turning body into other bow; victory gained; in Treta age.	252
पाठी उभे ठाकूनि सुवेळी। प्रतापलंकेश्वराची सिसाळीं। गगनीं उदो म्हणतया हस्तबळी। दिली भूतां॥	२५३
मग उभे राहूनि सुवेळपर्वती। प्रतापलंकेश्वराची शिरे ती। गगनी उदो म्हणणाऱ्यांच्या हाती। बळी दिली भूतां॥	२५३
Standing on Suvela hill; Ravana's head; in hands of those clamouring; ghosts he offered.	253

- जेणे देवांचा मानु गिंवसिला। धर्मासि जीर्णोद्धार केला। सूर्यवंशीं उदेला। सूर्य जो का॥ २५४
- ज्याने देवांचा मान शोधिला। धर्माचा जीर्णोद्धार केला। सूर्यवंशात उदयला। सूर्य जो का॥ २५४
- Who reinstating God's dignity; rejuvenating religion; in solar race dawned; this sun. 254
- तो हतियेरुपरजितयांआंतु। रामचंद्र मी सीताकांतु। मकर मी पुच्छवंतु। जळचरांमाजी॥ २५५
- तो शस्त्र धारणकर्त्यांत। रामचंद्र मी सीताकांत। मकर मी पुच्छवंत। जळचरांमध्ये॥ २५५
- In weapon-wielders; I am Sitakanta Rama; Alligator among tailed; aquatic animals. 255
- पैं समस्तांही वोघां-। मध्ये जे भगिरथें आणीतां गंगा। जन्हूने गिळिली मग जंघा। फाडूनि दिली॥ २५६
- आणि समस्तही ओघां-। मध्ये जी भगिरथाने आणिलेली गंगा। जन्हूने गिळिली, मग जंघा। फाडूनि दिली॥ २५६
- In all rivers; Ganges brought by Bhagiratha; Janhu swallowed, by tearing thigh; released it. 256
- ते त्रिभुवनैकसरिता। जाह्वी मी पंडुसुता। जळप्रवाहां समस्तां-। माझारीं जाणे॥ २५७
- ती त्रिभुवनाची एकमेव सरिता। जान्हवी गा मी पंडुसुता। जळप्रवाहा समस्तां-। मध्ये जाण॥ २५७
- Only river in tri-world; that Janhavi I am Pandusuta; among all rivers; know it. 257
- ऐसेनि वेगळालां सृष्टीपैकी। विभूती नाम सुतां एकेकी। सगळेन जन्मसहस्रें अवलोकी। अर्ध्या नव्हती॥ २५८
- ऐशा सृष्टीतील वेगळाल्या अनेक। विभूतींची नावे एकेक। सगळी सहस्रजन्मे ऐक। तरी अर्ध्या न होती॥ २५८
- World's many different; manifestation if singly; heard in 1000 births; half won't be covered. 258
- सर्गाणामादिरन्तश्च, मध्यं चैवाहमर्जुन। अध्यात्मविद्या विद्यानां, वादः प्रवदतामहम्॥ ३२**
- सृष्टीचा आदि मी अन्त, मध्यही मीच अर्जुना। विद्येत मीच अध्यात्म, वाद मी प्रतिवादीं॥ ३२**
- I am cosmos' Origin, End, Middle; Soul-knowledge in knowledge, Argument in debates. 32
- अक्षराणामकारोऽस्मि, द्वन्द्वः सामासिकस्य च। अहमेवाक्षयः कालो, धाताऽहं विश्वतोमुखः॥ ३३**
- अक्षरी मी अकाराहे, द्वंद्व आहे समास मी। मीच तो अक्षयी काल, कर्ता मी विश्वसन्मुख॥ ३३**
- I am A' in letters, Duel* in compound words; inexhaustible Time; Creator Facing world. 33
- जैसी अवघींचि नक्षत्रे वेंचावी। ऐसी चाड उपजेल जें जीवी। तें गगनाची बांधावी। लोथ जेवी॥ २५९
- जैसी सगळीच नक्षत्रे वेचावी। ऐसी इच्छा उपजेल जेव्हा जीवी। तेव्हा गगनाची बांधावी। मोट जैशी॥ २५९
- Collecting all stars; if such desire emerges in beings; sky needs to be tied; into bundle. 259
- का पृथ्वीये परमाणूंचा उगाणा घ्यावा। तरि भूगोलुचि काखे सुवावा। तैसा विस्तारु माझा पहावा। तरि जाणावे मातें॥ २६०
- का पृथ्वीपरमाणूंचा हिशेब घ्यावा। तर लागे भूगोलच काखेत घ्यावा। तैसा विस्तार माझा पहावा। तरी जाणावे मला॥ २६०
- To count earth-atoms; earth is to be gripped in arm-pit; to see my expanse; I am to be known. 260
- जैसे शाखांसी फूल फळ। एकिहेळा वेटाळूं म्हणजे सकळ। तरि उपडुनिया मूळ। जेवी हाती घेपे॥ २६१
- जैसे शाखांसहित फूलफळ। एकाचवेळी पाहू म्हणावे सकळ। तरी उपटूनिया मूळ। जैसे हाती घ्यावे लागे॥ २६१
- As tree-crown; to observe entirely at time; it needs to be uprooted; and to be held in hand. 261
- तेवी माझे विभूतिविशेष। जरी जाणों पाहिजेती अशेष। तरी स्वरूप एक निर्दोष। जाणजे माझे॥ २६२
- तैसे माझे विभूतिविशेष। जरी जाणो पाहिजे सगळेच। तरी स्वरूप एक निर्दोष। जाणावे माझे॥ २६२
- Such are my manifestation; to know them fully; my single faultless being; needs to be known. 262

एह्वीं वेगळालिया विभूती। कायि एक परिससी किती। म्हणोनि एकिहेळा महामती। सर्व मी जाण॥	२६३
एरवी वेगळाल्या विभूती। काय एकेक ऐकसी किती। म्हणोनि एकदाच हे महामती। समग्र मला जाणूनि घे॥	२६३
Different manifestation; how will you hear singly; so once Arjuna; know me entirely.	263
मी आघवियेचि सृष्टी। आदिमध्यांती किरीटी। ओतप्रोत पटीं। तंतु जेवीं॥	२६४
मी अवघ्याच सृष्टीचे आत। अर्जुना आदिमध्यअंतात। भरलो ओतप्रोत। वसांत तंतु जैसे॥	२६४
I am in entire cosmos; from its Origin-Middle-End; filled up to its brim; as yarn in cloth.	264
ऐसिया व्यापका मातें जें जाणावे। तें विभूतिभेदे काय करावें। परि हे तुझी योग्यता नव्हे। म्हणोनि असो॥	२६५
ऐशा व्यापका मला जेव्हा जाणावे। तेव्हा विभूतिभेदा काय करावे। परी ही तुझी योग्यता नव्हे। म्हणोनि असो॥	२६५
On knowing omnipresent I; what is use of manifestation-division; but you aren't able; so it is.	265
कां जे तुवां पुसिलिया विभूती। म्हणोनि तिया आइक सुभद्रापती। तरी आतां विद्यांमाजी प्रस्तुती। अध्यात्मविद्या ते मी॥	२६६
का की तू पुसिल्या विभूती। म्हणोनि त्या ऐक सुभद्रापती। तरी आता विद्यांचेमधी। अध्यात्मविद्या ती मी॥	२६६
Since you asked manifestation; so listen Arjuna; I am Soul-knowledge in all knowledge.	266
अगा बोलतयांचिया ठायी। वादु तो मी पाही। जो सकलशास्त्रसंमते कहीं। सरेचिना॥	२६७
अगा बोलणाऱ्यांच्या ठायी। वाद तो मी पाही। जो सकलशास्त्रांचे एकमत नाही। म्हणूनि सरेचिना॥	२६७
In talkative; look I am Argument; as there is no unanimity within texts; it is never ending.	267
जो निर्वचूं जाता वाढे। आइकतया उत्प्रेक्षे सळु चढे। जयावरी बोलतयांची गोडे। बोलणी होती॥	२६८
जो निर्णय करू जाता वाढे। ऐकताना तर्कास जोर चढे। ज्याचेवर वक्त्यांची गोड। भाषणे होती॥	२६८
It increases while concluding; logic becomes fierce; then speaker's sweet; talks start.	268
ऐसा प्रतिपादनामाजी वादु। तो मी म्हणे गोविंदु। अक्षरांआंतु विशदु। अकारु तो मी॥	२६९
ऐसा प्रतिपादन करणाऱ्यांतील वाद। तो मी म्हणे गोविंद। अक्षरांमध्ये सुस्पष्ट। 'अ'कार तो मी॥	२६९
In debaters such Argument; said Krishna I am that; clear in letters; 'A' I am.	269
पै गा समासामाझारीं। द्वंद्व तो मी अवधारी। मशकालागोनि ब्रह्मावेरी। ग्रासिता तो मी॥	२७०
आणि समासामध्ये भारी। द्वंद्व तो मी अवधारी। मशकापासोनि ब्रह्मलाही सर्वाना। ग्रासणारा तो मी॥	२७०
Great in compound words; Duel I am; all from Brahmadeva to gnat; swallower I am.	270
मेरुमंदारादिकीं सर्वीं। सहित पृथ्वीतें विरवी। जो एकार्णवातेही जिरवी। जेथिंचा तेथे॥	२७१
मेरुमंदार आदी पर्वते। त्यासहित विरवी पृथ्वीते। त्या सप्तसागरासही जिरवी प्रलयामध्ये। जेथिंचा तेथे॥	२७१
Meru-Mandara like mountains; with them devour earth; dissolve those 7 seas; then and there.	271
जो प्रळयतेजा देत मिठी। सगळिया पवनाते गिळी किरीटी। आकाश जयाचिया पोटी। सामावले॥	२७२
जो प्रलयतेजाला देत मिठी। सगळ्या पवनाते गिळी किरीटी। आकाश ज्याचे पोटी। सामावले॥	२७२
Dissolution fire who embraces; swallows all winds Kiriti; sky in whose belly; is held.	272
ऐसा अपार जो काळु। तो मी लक्ष्मीलीळु। मग पुढती सृष्टीचा मेळु। सृजिता तो मी॥	२७३
ऐसा अपार जो काळ। तो मी लक्ष्मीसी लीलाकर्ता म्हणाल। मग पुढे सृष्टीचा मेळ। करणारा तो मी॥	२७३
Such limitless Time; that I am Laxmipati said; and also Creator of cosmos; I am.	273

मृत्युः सर्वहरश्चाहम्, उद्भवश्च भविष्यताम्। कीर्तिःश्रीर्वाक् च नारीणां, स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा॥ ३४

मृत्यु मी सर्वहर्ता बा, भूतकर्ता भविष्यही। नारींत कीर्ति श्री वाणी, स्मृती मेधा धृती क्षमा॥ ३४

I Death, killer of all, Creator of past and future;

in femininities Fame, Wealth, Speech, Memory, Intellect, Courage, Forgiveness. 34

आणि सृजिलिया भूतांते मीचि धरी। सकळा जीवनही मीचि अवधारी शेखी सर्वांते या संहारी। तेव्हा मृत्युही मीचि॥ २७४

आणि सृजिली भूते मीच धरी। सकळ जीवनही मीच अवधारी। अंती सर्वां या संहारी। तेव्हा मृत्युही मीच॥ २७४

And I hold created beings; I am supporter of life; and destroyer in end; so I am Death too. 274

आतां स्त्रीगणांचापैकी। माझिया विभूती सात आणिकी। तिया ऐक कवतिकी। सांगिजतील॥ २७५

आता स्त्रीगणांच्या पैकी। माझिया विभूती सात आणखी। त्या ऐक कौतुकी। सांगत आहे॥ २७५

In femininities; there are seven more manifestations; listen to them admiringly; I am telling. 275

तरी नित्य नवी जे कीर्ति। अर्जुना ते माझी मूर्ती। आणि औदार्येसीं जे संपत्ति। तेही मीचि जाणे॥ २७६

तरी नित्य नवी जी कीर्ती। अर्जुना ती माझी मूर्ती। आणि औदार्यासहित जी संपत्ती। तीही मीचि जाण॥ २७६

Ever new Fame; Arjuna is my idol; and Wealth with generosity; too I am, know it. 276

आणि ते गा मी वाचा। जे सुखासनी न्यायाचां। आरूढोनि विवेकाचां। मार्गी चाले॥ २७७

आणि ती गा मी वाचा। जी सुखासनी न्यायाच्या। आरूढोनि विवेकाच्या। मार्गाने चाले॥ २७७

I am Speech; that on justice-throne nice; sits and on discernment; path treads. 277

देखिलेनि पदार्थे। जे आठवूनि दे माते। ते स्मृतिही पै एथे। त्रिशुद्धि मी॥ २७८

पाहिलेल्या पदार्थाला। जे आठवूनि दे मला। ती स्मृतीही येथे। त्रिवार मी॥ २७८

Those objects observed; that are remembered by me; I am that Memory; it is tri-time true. 278

पै स्वहिता अनुजायिनी। मेधा ते गा मी इये जनीं। धृती मी त्रिभुवनी। क्षमा ते मी॥ २७९

आणि स्वहिताला अनुसरणी। मेधा ती गा मी या जनी। धृती मी त्रिभुवनी। क्षमा ती मी॥ २७९

Guarding self-interest; I am that Intellect; Courage in tri-world; Forgiveness; I am. 279

एवं नारींमाझारीं। या सातही शक्ति मीचि अवधारी। ऐसें संसारगजकेसरी। म्हणता जाहला॥ २८०

एवं सर्व ज्या नारी। त्यामध्ये सातही शक्ती मीच अवधारी। असे संसारगजनाशक केसरी। म्हणता झाला॥ २८०

So in all femininities; look I am seven virtues; so Lion for worldly life elephant; said. 280

बृहत्साम तथा साम्नां, गायत्री छन्दसामहम्। मासानां मार्गशीर्षोऽहम् ऋतूनां कुसुमाकरः॥ ३५

सामातील बृहत्साम, गायत्री छंद छंदि मी। मासांत मार्गशीर्षो मी, ऋतूंमध्ये वसंत मी॥ ३५

I am Brihatsama in Sama; Gayatrit in metres; Margashirsha* in months, Spring in seasons. 35

वेदराशीचिया सामा-। आंत बृहत्साम जे प्रियोत्तमा। ते मी म्हणे रमा-। प्राणेश्वरु॥ २८१

वेदराशीतील सामा-। आंत बृहत्साम जे प्रियोत्तमा। ते मी म्हणे रमेचा। प्राणेश्वर॥ २८१

Among Sama of Veda series; Arjuna, that Brihatsama; I am said Ramapati. 281

गायत्री छंद जे म्हणिजे। ते सकळां छंदांमाजि माझे। स्वरूप हे जाणिजे। निभ्रांत तुवां॥ २८२

गायत्री छंद जो म्हणावे। तो सकळ छंदांमध्ये माझे। स्वरूप हे जाणावे। निभ्रांत तू॥ २८२

What is said as Gayatri metre; in all metres; is my own form know; you undoubtedly. 282

मासांआंत मार्गशीरु। तो मी म्हणे शार्ङ्गधरु। ऋतूंमाजी कुसुमाकरु। वसंत तो मी॥	२८३
मासांचे आत मार्गशीर्ष। तो मी म्हणे शार्ङ्गधर। ऋतूंमध्ये पुष्पकर। वसंत तो मी॥	२८३
In months Margashirsha; that I am said Krishna; in seasons, flower-bearer; Spring I am.	283
घूतं छलयतामस्मि, तेजस्तेजस्विनामहम्। जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि, सत्त्वं सत्त्ववतामहम्॥	३६
घूत छद्म्यात मी आहे, तेज तेजस्वितील मी। जय उद्यमही मीच, सत्त्वमंतात सत्त्व मी॥	३६
I am Gamble in deceitful; Brilliance in brilliant; Victory and Business; Piousness in pious.	36
वृष्णीनाम् वासुदेवोऽस्मि, पाण्डवानां धनंजयः। मुनीनामप्यहं व्यासः, कवीनामुशना कविः॥	३७
वृष्णींत वासुदेवो मी, पांडवांचा धनंजय। मुनींमध्येहि मी व्यास, कवींत उशना कवी॥	३७
I am Vasudeva in Vrishnis1, Dhananjaya in Pandava, Vyasa in sages; Ushana2 in poets.	37
छळितयां विंदाणा-। माजीं जूं ते मी विचक्षणा। म्हणोनि चोहटा चोरी परि कवणा। निवारू न ये॥	२८४
छळणाऱ्या कारस्थानां-। मध्ये घूत ते मी सुज्ञा। म्हणोनि घूत खेळणे चोरीच परी कोणा। निवारू न ये॥	२८४
In conspiracies; Arjuna, I am Gamble; so gambling is theft but none; could control it.	284
अगा अशेषांही तेजसां-। आंत तेज ते मी भरंवसा। विजयो मी कार्योद्देशां। सकळांमाजी॥	२८५
अगा सर्वाही तेजांचे आत। तेज ते मी भरवशात। विजय मी कार्याचे उद्देशात। सकळांमध्ये॥	२८५
In all brilliant; I am dependable Brilliance; I am Victory in undertaking's purpose; all.	285
जेणे चोखाळत दिसे न्याय। तो व्यवसायांत व्यवसाय। माझेचि स्वरूप हे राय। सुरांचा म्हणे॥	२८६
जो पाळताना दिसे न्याय। तो व्यवसायात व्यवसाय। माझेच स्वरूप हे राय। देवांचा म्हणे॥	२८६
Justice is seen in practising; that Business in business; is my own form; Lord said.	286
सत्त्वाथिलियांआंतु। सत्त्व मी म्हणे अनंतु। यादवामाजी श्रीमंतु। तोचि तो मी॥	२८७
सत्त्वगुणसंपन्नांचे आत। सत्त्व मी म्हणे अनंत। यादवांमध्ये श्रीमंत। तोच तो मी॥	२८७
In all pious-quality wealthy; Ananta said I am Piousness; in yadavas wealthy; I am.	287
जो देवकी वसुदेवास्तव जाहला। कुमारींसाठी गोकुळी गेला। तो मी प्राणासकट पियाला। पूतनेते॥	२८८
जो देवकी वसुदेवासाठी झाला। कुमारींसाठी गोकुळी गेला। तो मी जो प्राणासकट प्याला। पूतनेला॥	२८८
He born of Devaki; went to Gokula for Kumari's sake; sucked to death; milk of Putana.	288
नुघडतां बाळपणाची फुली। जेणे मियां अदानवी सृष्टि केली। करी गिरि धरूनि उमाणिली। महेंद्रमहिमा॥	२८९
उमलण्याआधी बाळपणाची स्थिती। ज्या मी अदानवी केली सृष्टी। करी गिरी धरूनि जिरविली। इंद्रमहिमा॥	२८९
In childhood; world demon-free I made; Govardhana on finger held, humbled; Indra-glory.	289
कालिंदीचे हृदयशल्य फेडिले। जेणे मियां जळत गोकुळ राखिले। वासरुवांसाठी लाविले। विरंचीस पिसे॥	२९०
कालिंदीचे हृदयशल्य कालियास फेडिले। ज्या मी जळते गोकुळ राखिले। वासरांसाठी लाविले। ब्रह्मासि वेड॥	२९०
I destroyed Kalia, grief of Kalindi; rescued Gokul; outwitted Brahmadeva; for calves' sake.	290
प्रथमदशेचिये पहांटे-। माजि कंसाऐशी अचाटे। महाधेंडी अवचटे। लीळाचि नासिली॥	२९१
तारुण्याची येता पहाट। कंसासारखी अचाट। महाधेंडे अकस्मात। सहजे नष्ट केली॥	२९१
On dawn of youth; formidable foe like burly Kamsa; suddenly; crushed easily.	291

हे काय कितीएक सांगावे। तुवाही देखिले ऐकिले असे आघवे। तरि यादवांमाजी जाणावे। हेचि स्वरूप माझे॥	२९२
हे काय कितीएक सांगावे? तूही देखिले ऐकिले आहे आवघे। तरी यादवांमध्ये जाणावे। हेचि स्वरूप माझे॥	२९२
How much to describe; you have seen, heard all this; in yadavas; know this is my own form.	292
आणि सोमवंशी तुम्हां पांडवा-। माजी अर्जुन तो मी जाणावा। म्हणोनि एकमेकांचिया प्रेमभावा। विघडु न पडे॥	२९३
आणि सोमवंशी पांडवा। तुम्हांमध्ये अर्जुन तो मी जाणावा। म्हणून एकमेकांच्या प्रेमभावा। बिघाड ना पडे॥	२९३
And lunar-race Pandava; I am Arjuna among them; in our mutual love; there's no break.	293
संन्यासी तुवां होऊनि जनीं। चोरुनि नेली माझी भगिनी। तन्ही विकल्पु नुपजे मनीं। मी तूं दोन्ही स्वरूप एक॥	२९४
संन्यासी तू होऊनि जनी। चोरुनि नेली माझी भगिनी। तरी विकल्पु नुपजे मनी। मी तू दोन्ही स्वरूप एक॥	२९४
When you posing as ascetic; kidnapped my sister; I didn't mind; as we both are same.	294
मुनींआंत व्यासदेवो। तो मी म्हणे यादवरावो। कवीश्वरांमाजी धैर्या रावो। उशनाचार्य तो मी॥	२९५
मुनींमध्ये व्यासदेव। तो मी म्हणे यादवांचा राव। कवीश्वरांमध्ये धैर्यवान हे राजा। शुक्राचार्य तो मी॥	२९५
In sages Vyasdeva; I am said Krishna; courageous among poets; Shukracharya, that I am.	295

दण्डो दमयतामस्मि, नीतिअस्मि जिगीषताम्। मौनं चैवास्मि गुह्यानां, ज्ञानं ज्ञानवतामहम्॥ ३८

दंड दमनकर्त्यांचा, नीति मी विजयेच्छुत। मौनही मीच गुह्यांत, ज्ञान जे ज्ञानियांत मी॥ ३८

I am Fine of enforcers; Ethics in victory-seekers; Silence in secrets; Knowledge in savants. 38

अगा दमितयांमाझारीं। अनिवार दंडु तो मी अवधारी। जो मुंगियेलागोनि ब्रह्मावेरी। नियमित पावे॥	२९६
अगा दमन करणाऱ्यांतरी। अनिवार दंड तो मी ऐक तरी। जो मुंगीपासून ब्रह्माहीवरी। नियमित पावे॥	२९६
In law enforcers; hear, unavoidable Fine I am; that from ant to Brahma; keeps controlled.	296
पै सारासार निर्धारितयां। धर्मज्ञानाचा पक्ष धरतियां। सकळशास्त्रांमाजी ययां। नीतिशास्त्र ते मी॥	२९७
आणि सारासार विचार करता। धर्मज्ञानाचा पक्ष धरता। सकळशास्त्रांमध्ये आता। नीतिशास्त्र ते मी॥	२९७
And thinking logically; taking side of religion-knowledge; in all texts; I am Ethics.	297
आघवियाचि गूढां-। माजी मौन ते मी सुहाडा। म्हणोनि न बोलतयां पुढां। स्रष्टाही नेण होय॥	२९८
अवघेही जे गूढ। त्यामध्ये मौन ते मी हे सुहद। म्हणोनि न बोलणाऱ्यांपुढे। ब्रह्माही हतबल होय॥	२९८
In all secrets; Friend, I am Silence; before silent persons; even Brahmadeva becomes hapless.	298
अगा ज्ञानियांचिया ठायीं। ज्ञान ते मी पाही। आतां असो हे ययां काही। पार न देखो॥	२९९
अगा ज्ञानियांच्या ठायी। ज्ञान ते मी पाही। आता असो हे, या विस्ताराला काही। पार ना दिसे॥	२९९
In savants; look I am Knowledge; let it be, end for this expansion; isn't in sight.	299

यच्चापि सर्वभूतानां, बीजं तदहमर्जुन। न तदस्ति विना यत्स्यान्, मया भूतं चराचरम्॥ ३९

जेही का सर्व भूतांचे, बीज ते मीच अर्जुना। नसे माझ्याविना काही, भूतैकही चराचरी॥ ३९

I alone am Seed of all beings, Arjuna; not single being exists sans me in cosmos. 39

नान्तोऽस्ति मम दिव्यानां, विभूतीनां परंतप। एष तूद्देशतः प्रोक्तो, विभूतेर्विस्तरो मया॥ ४०

नान्त माझ्या अशा दिव्य, विभूतींचा परंतपा। हा संक्षेपेच बोलीला, विस्तार मी विभूतिचा॥ ४०

There is no end to my divine manifestations; I told you briefly their expanse. 40

पैं पर्जन्याचिया धारां। वरी लेख करवेल धनुर्धरा। कां पृथ्वीचिया तृणांकुरां। होईल ठी॥	३००
बा पर्जन्याच्या धारा। त्यांचा हिशेब करवेल का धनुर्धरा। का पृथ्वीच्या तृणांकुरां-। ची होईल गणती॥	३००
Rain showers; Dhanurdhara, can they be accounted; or earthly grass sprouts; be counted.	300
पैं महोदधीचिया तरंगां। व्यवस्था धरूं नये जेवीं गा। तेवीं माझिया विशेष लिंगां। नाहीं मिती॥	३०१
अरे महासागराच्या लाटा। त्यांची गणती न करवे जैसे गा। तैसे माझ्या विशेष विभूतींना। नाही गणती॥	३०१
Friend, as waves of ocean; can't be counted; to my manifestation; there is no count.	301
ऐशियाही सातपांच प्रधाना। विभूती सांगितलिया तुज अर्जुना। तो हा उद्देशु जो गा मना। आहाच गमला।	३०२
अशातही सातावरपाच प्रधाना१। विभूती सांगितल्या तुला अर्जुना। तो तुजकरिता जो गा मना। सारखा झाला॥	३०२
Still 75 main; manifestations* I told you, Arjuna; for you as per your wish; so they are.	302
येरां विभूतिविस्तारांसि काही। एथ सर्वथा लेख नाही। म्हणोनि परिससीं तूं काई। आम्ही सांगों किती।	३०३
अशा विभूतिविस्तारास काही। येथ सर्वथा हिशेब नाही। म्हणोनि ऐकसी तू किती? आम्ही सांगाव्या किती?	३०३
For such manifestation; there's no account; how many will you listen; n how many will I tell?	303
यालागी एकिहेळां तुज। दाऊं आता वर्म निज। तरी सर्वभूतांकुरें बीज। विरूढत असे ते मी॥	३०४
यासाठी एकदाच तुज। दाखवू आता वर्म निज। तरी सर्वभूतांत अंकुरे बीज। आणि वाढत असे ते मी॥	३०४
So for once; I will show you my essence; seed sprouts in all beings; and grows, that I am.	304
म्हणोनि साने थोर न म्हणावे। उंच नीच भाव सांडावे। एक मीचि ऐसे मानावे। वस्तुजाताते॥	३०५
म्हणोनि लहानथोर न म्हणावे। उंच नीच भाव सोडावे। एक मीच ऐसे मानावे। वस्तुजातांना॥	३०५
Don't have distinction of small, big; high, low; it be assumed that only I exist; for all objects.	305
तरी यावरी साधारण। आईक पां आणिकही खुण। तरि अर्जुना ते तूं जाण। विभूति माझी॥	३०६
आता याहिपेक्षा साधारण। ऐक बा आणिकही खूण। तरी अर्जुना त्या सर्व तूं जाण। विभूती माझ्या॥	३०६
There is one common; more indication; so you know them all, Arjuna; my manifestation.	306

यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं, श्रीमदूर्जितमेव वा। तत्तदेवावगच्छ त्वं, मम तेजोऽशसंभवम्॥ ४१

जी जी वैभवाने वस्तू, संपत्ती बलयुक्त वा। ती तीही समजावी तू, माझ्या तेजांशसंभव॥ ४१

Everything prosperous or mighty; know as sprung from fragment of my brilliance. 41

जेथ जेथ संपत्ति आणि दया। दोन्ही वसती आलिया असती ठाया। ते ते जाण धनंजया। विभूति माझी॥ ३०७

जेथ जेथ संपत्ती आणि दया। दोन्ही वस्तीस आल्या एकी ठाया। ती ती जाण धनंजया। विभूती माझी॥ ३०७

Wherever prosperity and pity; both have come together; know they are; my manifestations. 307

अथवा बहुनैतेन, किं ज्ञातेन तवार्जुन। विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नम्, एकांशेन स्थितो जगत्॥ ४२

वा करिसी बहुतांस, काय जाणूनि अर्जुना। धरिले मीच सारे हे, एकांशे सर्व हे जग॥ ४२

What will you gain by knowing details; I support entire world with my single fragment. 42

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विभूतियोगो नाम दशमोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील विभूतियोग नामे दहावा अध्याय॥ श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् ॥

Chapter X 'Manifestation Yoga' from Brahnavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.

- अथवा एकलें एक बिंब गगनीं। तरी प्रभा फांके त्रिभुवनीं। तेवीं एकाकियाची सकळ जनीं। आज्ञा पाळिजे॥ ३०८
- अथवा एकटे एक बिंब गगनी। तरी प्रभा फांके त्रिभुवनी। तैशी त्या एकट्याची सकळ जनी। आज्ञा पाळिती॥ ३०८
- Sun disc in sky; spreads brightness over tri-world; so of that single's order by all; is obeyed. 308
- तयांते एकले झणी म्हण। ते निर्धन या भाषा नेण। काय कामधेनूसवे सर्वस्व हन। चालत असे॥ ३०९
- त्याला एकटे कोणी म्हणती। ते निर्धन ही भाषा न जाणती। काय कामधेनूसवे सर्व सामग्री। चालत असते॥ ३०९
- Some call him as single; but not as poor; does wish-cow, her entire means; carry along? 309
- तियेते जे जेधवां जो मागे। ते ते एकसरेचि प्रसवो लागे। तेवीं विश्वविभव तया अंगे। होऊनि आहाती॥ ३१०
- तिला जे जेव्हा जो मागे। ते ती एकसरेचि प्रसवो लागे। तैसे विश्ववैभव त्याचे अंगी। वसते असे॥ ३१०
- Whatever one demands from her; she starts delivering; so into him cosmos-wealth; dwells. 310
- तयाते वोळखावया हेचि संज्ञा। जे जगें नमस्कारिजे आज्ञा। ऐसें आथि ते जाण प्राज्ञा। अवतार माझे॥ ३११
- त्याला ओळखावया हीच संज्ञा। की जग नमस्कारिते त्याची आज्ञा। ऐसे आहे ते जाण प्राज्ञा। अवतार माझे॥ ३११
- Indication to know him is; that world obeys his order; O Knower, know these are; my avatars. 311
- आतां सामान्य विशेष। हे जाणणे एथ महादोष। का जे मीचि एक अशेष। विश्व आहे म्हणोनि॥ ३१२
- आता हा सामान्य हा विशेष। असे समजणे हा महादोष। कारण की मीच एक सर्व। विश्व आहे म्हणुनी॥ ३१२
- One is ordinary, other is special; assuming such is great fault; as I am all cosmos; that's why. 312
- तरी आता साधारण आणि चांगु। ऐसा कैसेनि पां कल्पावा विभागु। वायां आपुलियेचि मती वंगु। भेदाचा लावावा॥ ३१३
- तरी आता साधारण आणि उत्तम। ऐसा कशास बा कल्पावा विभाग। वाया आपल्याच बुद्धीला डाग। भेदाचा लावावा॥ ३१३
- So best n rest; why to distinguish like that; why vainly to taint our intellect; with distinction? 313
- एन्हवीं तरी तूप कासया घुसळावे। अमृत का रांधूनि अर्धे करावे। हा गां वायूसि काय डावेउजवे। अंग आहे॥ ३१४
- एरवी तरी तूप कशाला घुसळावे। अमृत का रांधूनि अर्धे करावे। हो गा वायूस काय डावेउजवे। अंग आहे? ३१४
- Why to churn ghee; or to boil down nectar to half; do wind has left or right; sides? 314
- पैं सूर्यबिंबासि पोट पाठी। पाहता नासेल आपुली दिठी। तेवीं माझ्यां स्वरूपी गोठीं। सामान्यविशेषाची नाही॥ ३१५
- अरे सूर्यबिंबासि पोट ना पाठी। पाहता जळेल आपली दृष्टी। तैसे माझ्या स्वरूपी गोष्टी। सामान्यविशेषाची नाही॥ ३१५
- As sun has no back, front; seeing him our eyes will be burnt; in my form; there is no best-rest. 315
- आणि सिनाना विभूती। मज अपारातें मविशील किती। म्हणोनि किंबहुना सुभद्रापती। असो हे जाणणे॥ ३१६
- आणि वेगळाल्या विभूती। मज अपाराला मोजशील किती? म्हणोनि किंवा सुभद्रापती। असो हे जाणणे॥ ३१६
- Hearing to many manifestations; how will you measure unbound I? Enough of this knowing. 316
- आतां पैं माझेनि एकें अंशें। हें जग व्यापिले असे। यालागीं भेदु सांडूनि सरिसे। साम्यें भज॥ ३१७
- आता बा माझ्या एकाच अंशे। हे जग व्यापिले असे। यासाठी भेद सोडूनि सारखे। साम्याने भज॥ ३१७
- By my single fragment; this world is occupied; by casting distinctions; devote with equality. 317
- ऐसे विबुधवनवसंते। तेणें विरक्तांचेनि एकांते। बोलिले जेथ श्रीमंते। श्रीकृष्णदेवें॥ ३१८
- ऐसे ज्ञानरूप वनातील वसंत। त्या विरक्तांचा एकांत। बोलिला जेथ श्रीमंत। श्रीकृष्णदेव॥ ३१८
- Spring in knowledge forest; solitude of ascetics; where spoke wealthy; Shrikrishnadeva 318

- तेथ अर्जुन म्हणे स्वामी। येतुले हे राभस्य बोलिलेती तुम्ही। जे भेदु एक आणि आम्ही। सांडावा एकीं॥ ३१९
- तेथे अर्जुन म्हणे स्वामी। जरा हे अविचारेच बोलिले तुम्ही। जे भेद एक, आणि आम्ही। सोडणारेही एकच की॥ ३१९
- There Arjuna said Swami; your talk is indiscreet; as distinctions and I casting them; are same. 319**
- हां हो सूर्य म्हणे काय जगाते। अंधारे दवडा का परौते। केवी धसाळ म्हणे देवा तूते। तरी अधिक हा बोलु॥ ३२०
- अहो सूर्य म्हणेल का जगाला। अंधार घालवा की बाजूला। कसे धसाळ्या म्हणावे देवा तुला। अति हा बोल वाटे॥ ३२०
- Will sun ask world; to dispel darkness; calling you indiscreet Lord; will be talking rude. 320**
- तुझे नांवचि एक कोणही वेळे। जयांचिये मुखासि कां काना मिळे। तयांचिया हृदयाते सांडुनि पळे। भेदु जी साच॥ ३२१
- तुझे नामच कोण्या एक वेळे। ज्याच्या मुखी किंवा कानी पडे। त्याच्या हृदयासी सोडूनि पळे। भेद जी हे खरे॥ ३२१
- When your name is once; uttered or heard; vanishes from his heart; distinction, it is true. 321**
- तो तू परब्रह्मचि असके। मज दैवें दिलासि हस्तोदके। तरी आतां भेदु कायसा के। देखावा कवणे॥ ३२२
- तो तूं परब्रह्मच सर्वस्वानी। मज दैवे दिले हातावर सोडूनि पाणी। तरी आता भेद कशाचा कोणी। देखावा कोटे? ३२२
- You are Brahma; offered to me by fate; who and which distinction; where to be seen any? 322**
- जी चंद्रबिंबाचां गाभारां। रिगालियावरीही उबारा। परि राणेपणें शार्ङ्गधरा। बोला हें तुम्ही॥ ३२३
- अहो चंद्रबिंबाचा गाभारा। तेथ शिरता होईल का उबारा? परि अधिकारामुळे शार्ङ्गधरा। बोलिले हे तुम्ही॥ ३२३
- At centre of moon; on entering will there be heat; with authority, Krishna; you have said so. 323**
- तेथ सावियाचि परितोषोनि देवें। अर्जुनातें आलिंगिलें जीवें। मग म्हणे तुवां न कोपावे। आमुचिया बोला॥ ३२४
- तेव्हा सहजच संतोषून देवे। अर्जुनासी आलिंगिले जिवेभावे। मग म्हणे तू न कोपावे। आमच्या बोला॥ ३२४
- With great affection Lord; embraced Arjuna heartily; and said don't get angry; with my word. 324**
- आम्हीं तुज भेदाचिया वाहाणीं। सांगितली जे विभूतींची कहाणी। ते अभेदें काय अतःकरणीं। मानिली की न मने॥ ३२५
- आम्ही तुला भेदप्रकारांनी। सांगितली जी विभूतींची कहाणी। ती अभेदभावे अंतःकरणी। मानिली की नाही? ३२५
- I by distinction types; what manifestations I told; that with unity in heart; haven't you agreed? 325**
- हचि पाहावयालागीं। नावेक बोलिलो बाहेरिसवडिया भंगीं। तंव विभूती तुज चांगी। आलिया बोधा॥ ३२६
- हेचि पहावया। थोडेसे बोलिलो लौकिकरीत्या। तर विभूती तुला चांगल्या। आल्या ध्यानी॥ ३२६
- To see this; I talked in little worldly manner; but manifestations well you; have grasped. 326**
- येथ अर्जुन म्हणे देवें। हे आपुले आपण जाणावे। परि देखतसे विश्व आघवे। तुवां भरले॥ ३२७
- आता अर्जुन म्हणे देवे। हे तुझे गुह्य तूच जाणावे। परी मी मात्र पहातसे विश्व आवघे। तुझ्याने भरले॥ ३२७
- Arjuna said Lord; you know your secret; but I am seeing cosmos entire; filled with you. 327**
- पैं राया तो पांडुसुतु। ऐसिये प्रतीतीसि जाहला वरैतु। या संजयाचिया बोला निवांतु। धृतराष्ट्र राहे॥ ३२८
- परी राया तो पांडुसुत। अशा अनुभवासी आहे भोगीत। या संजयाच्या बोलावरी निवांत। धृतराष्ट्र राहे॥ ३२८
- King, that Arjuna; is enjoying this experience; hearing Sanjaya's words; Dhritrashtra kept mum. 328**
- कीं संजयो दुखावलेनि अंतःकरणें। म्हणतसे नवल नव्हे दैव दवडणें। हा जीवें धाडसा आहे मी म्हणें। तव आंतुही आंधळा॥ ३२९
- की संजय दुखावल्या अंतःकरणे। म्हणे नवल नव्हे का दैव हरवणे। हा मनाने धड आहे मी म्हणे। तर आतही आंधळा॥ ३२९
- Sanjaya with hurt feeling; said it is strange to lose fate; is he sound minded; inside he is blind. 329**

परि असो हे तो अर्जुन। स्वहिताचा वाढवितसे मानु। की याहीवरी तया आनु। धिंवसा उपनला।।	३३०
परी असो हे, तो अर्जुन। स्वहिताचा वाढवीतसे मान। की याहिवर त्याला आतून। धाडस उपजले।।	३३०
But Arjuna; is increasing honour of self interest; as for him from within; courage emerged.	330
म्हणे हेचि हृदयाआंतुली प्रतीती। बाहेरी अवतरो का डोळ्यांप्रती। इये आर्तीचिया पाउली मती। उठती जाहली।।	३३१
म्हणे हीच हृदयाआतली प्रचीती। बाहेर अवतरो का डोळ्यांप्रती। या इच्छेच्या पाउली बुद्धी। उठती झाली।।	३३१
He said let this inner experience; be visible to eyes; due to desire, his intellect; worked up.	331
मियां इहींच दोहीं डोळां। झोंबावे विश्वरूपा सकळा। एवढी हांव तो दैवाआगळा। म्हणऊनि करी।।	३३२
मी याच दोन्ही डोळा। बिलगावे विश्वरूपा सकळा। एवढी हाव तो, असल्याने दैवाआगळा। म्हणूनि करी।।	३३२
I with both eyes; to embrace cosmic form; with this lust, being fortunate; he is expressing.	332
आजि तो कल्पतरूची शाखा। म्हणोनि वांझोळें न लगती देखा। जे जे येईल तयाचिया मुखा। ते ते साच करीतसे येरु।।	३३३
आज तो कल्पतरूची शाखा। म्हणूनि वांझ फुले न लागती देखा। जे जे येईल त्याच्या मुखा। ते ते खरे करीतसे हा।।	३३३
He being wish-tree; it didn't bear sterile flowers; whatever he fancied; God is fructifying.	333
जो प्रल्हादाचिया बोला। विषाहीसकट आपण जाहला। तो सद्गुरु असे जोडला। किरीटीसी।।	३३४
जो प्रल्हादाच्या विनंतीला। विषाहिसकट आपण झाला। तो सद्गुरु असे मिळाला। किरीटीसी।।	३३४
Who for Pralhada's sake; himself became poison*; that pious guru is available; to Kiriti.	334
म्हणोनि विश्वरूप पुसावयालागी। पार्थ रिगता होईल कवणें भंगी। तें सांगेन पुढिलिये प्रसंगी। ज्ञानदेव म्हणे निवृत्तीचा।।	३३५
म्हणोनि विश्वरूप दर्शनासाठी। पार्थ विचारेल कोण्या रीती। ते सांगेन पुढल्या प्रसंगी। ज्ञानदेव म्हणे निवृत्तीचा।।	३३५
For cosmic form spectacle; how Partha will request; I will tell in next event; said Dnyandeva.	335

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां विभूतियोगनाम दशमोऽध्यायः॥१०॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा विभूतियोगनाम दहावा अध्याय॥१०॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter X 'Manifestation Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-7) Nine moods*: Nava-rasa, they are adornment, bravery, pity, fantasy, laughter, horror, ugliness, terror and peace.
- (G-6) Seven Rishis¹: Sapta-rishi, they are Kashypa, Atri, Bharadjwaja, Vishvamisra, Gautama, Jamdagni, and Vasishtha. Four Manus²: They are Savayambhu, Svarochis, Vaivasvata and Savarni.
- (D-93) Fourteen Manus*: Besides four Manus as above remaining ten are Uttama, Tamasa, Raivata, Chachuksha, Arka, Dashsavarni, Brahmasavarni, Rudrsavarni, Rauchya, and Bhauty.
- (D-95) Latent great element clusters*: Here scientific principle of fact that prior to the formation of manifest cosmos the clusters of five great elements existed in latent form is told.
- (D-150) God-trinity¹: Brahmadeva, Vishnu and Shiva. 25th Person² : Person who is beyond the 24 Samkhya principles.
- (D-179) You will be known by you alone*: Knowledge of quality-less Brahma can be had with constant strenuous efforts on part of a seeker but to know quality-full omniscient God with all his prowess is beyond reach any human intellect. So he will be known by him alone.
- (G-21) Aadityas¹, Ravi²: Suns, they are Mitra, Ravi, Surya, Bhanu, Khaga, Pooshana, Hranygarbha, Marichi, Aaditya, Savita, Arka and Bhaskara. Marut³: Winds, they are forty-nine. Shashi⁴ : Moon.
- (D-224) Eleventh mind*: Mind is considered to be eleventh sense besides five knowledge and five karma senses.
- (G-23) Ashtvasus*: They are Aapa, Dhruva, Dhara, Anila, Anala, Pratyusha and Prabhasa.
- (G-33) Duel*: Dvanda, Duel compound word wherein two words of opposite meaning are joined together like Pleasure- pain.
- (G-35) Margashirsha*: Month of August as per Indian system of calendar.
- (G-37) Vrishnis¹: Community to which Lord Krishna belonged. Ushna²: Other name of Shukracharya, guru of demons.
- (D-302) Seventy five manifestations : They are philosophical entities like soul - 25, deities - 10, indestructible – 7, seers n Sages – 8, gross elements etc – 7, animals – 8 and material entities like mountains etc 10.
- (D-334) God becoming poison*: As Pralhada was asked to drink poison by his father Hiranyakashypu for devoting Lord Vishnu, Lord himself became poison and saved Pralhada from being killed.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(अकरावा अध्याय - विश्वरूपदर्शनयोग)

**Chapter XI - Cosmic Form
Vision Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

अकरावा अध्याय - विश्वरूपदर्शनयोग

Chapter XI - Cosmic Form Vision Yoga

आता यावरी एकादशी। कथा आहे दोन्ही रसीं। जेथ पार्था विश्वरूपेसीं। होईल भेटी॥	१
आता यावरी अध्याय एकादशी। कथा आहे दोन्ही रसी। जेथ पार्थाची विश्वरूपासी। होईल भेटी॥	१
Now in eleventh treatise; there is story of two moods; where Partha, with cosmic form; will meet.	1
जेथ शांताचिया घरा। अद्भुत आला आहे पाहुणेरा। आणि येरांही रसां पांतिकरां। जाहला मानु॥	२
जेथ शांतरसाच्या घरा। अद्भुतरस आला आहे पाहुणेरा। आणि इतरही रसांना पंक्तीचा। मिळाला मान॥	२
Where at home of peace mood; marvellous mood is guest; and other moods will be; honoured.	2
अहो वधुवरांचिये मिळणीं। जैशी वराडियांही लुगडी लेणी। तैसे देशियेचां सुखासनी। मिरवले रस॥	३
अहो वधूवरांच्या मीलनी। जैशी वऱ्हाड्यांसही लुगडी लेणी। तैसे मराठीच्या सुखासनी। मिरवले रस॥	३
At couple's wedding; as guests receive clothes; in Marathi-palanquin; moods are flaunting.	3
परि शांताद्भुत बरवे। जे डोळ्यांच्या अंजुळीं घ्यावे। जैसे हरिहर प्रेमभावे। आले खेंवा॥	४
परी शांत अद्भुत दोन्ही बरवे। जे डोळ्यांच्या ओंजळीत घ्यावे। जैसे विष्णु शिव प्रेमभावे। आले आलिंगना॥	४
Marvelous and peace moods; that to be taken in eye's palms; like Hari, Hara lovingly; embracing.	4
नातरी अंवसेच्या दिवशी। भेटली बिंबे दोनी जैशी। तेवी एकवळा रसीं। केला एथ॥	५
नातरी अमावस्येच्या दिवशी। भेटली चंद्रसूर्य दोन्ही जैशी। तैसा एकमेळा रसांनी। केला येथ॥	५
Else on day of new moon; as meet sun and moon; so these moods are meeting; here.	5
मीनले गंगेयमुनेचे ओघ। तैसे रसां जाहले प्रयाग। म्हणोनि सुस्नात होत जग। आघवे एथ॥	६
मिळाले गंगायमुनेचे ओघ। तैसे रसांचे झाले प्रयाग। म्हणोनि पवित्र होत आहे जग। आवघे येथ॥	६
As currents of Yamuna and Ganges met; this is Prayaga of moods; so world is becoming sacred; here.	6
मार्जीं गीता सरस्वती गुप्त। आणि दोनी रस ते ओघ मूर्त। यालागी त्रिवेणी हे उचित। फावली बापा॥	७
मध्यंतरी गीता सरस्वती गुप्त। आणि दोन्ही रसांचे ते प्रवाह स्पष्ट। यामुळे त्रिवेणी ही उचित। साधली बापा॥	७
In between Gita-Saraswati is hidden; and flow of two moods is clear; so threesome; is achieved.	7
एथ श्रवणाचेनि द्वारें। तीर्थीं रिघता सोपारें। ज्ञानदेव म्हणे दातारें। माझेनि केले॥	८
येथे श्रवणाच्या द्वारे। तीर्थांचा प्रवेश सोपा रे। ज्ञानदेव म्हणे दात्याने। माझेमुळे केला॥	८
Via hearing-door; entry at sacred place is made easier; for my sake by Benevolent; said Dnyandeva.	8
तीरे संस्कृताचीं गहनें। तोडोनि मऱ्हाठीयां शब्दसोपानें। रचिलीं धर्मनिधानें। निवृत्तीदेवें॥	९
तीर संस्कृताचे दुर्घट। तोडूनि, मराठीचे शब्दघाट। रचिले, धर्मभांडार। श्रीनिवृत्तिदेवे॥	९
On breaking difficult Sanskrit-banks; Marathi word-steps; were built by religion trove; Nivrittideva.	9

- म्हणौनि भलतेणें एथ सद्भावे नाहावे। प्रयागमाधव विश्वरूप पहावे। येतुलेनि संसारासि द्यावे। तिलोदक॥ १०
- म्हणोनि कुणीही एथ सद्भावे नाहावे। प्रयागमाधव विश्वरूप पाहावे। ऐशा रीती संसारास द्यावे। तिलांजली॥ १०
- Anybody to take pious bath here; and view Prayaga cosmic form; so worldly life; be discarded. 10
- हे असो ऐसे सावयव। जेथ सासिन्नले आथी रसभाव। तेथ श्रवणसुखाची राणीव। जोडली जगा॥ ११
- हे असो, ऐसे मूर्तिमंत। जेथ प्रगटले आहेत रसभाव। तेथ श्रवणसुखाचे राज्य। लाभले जगा॥ ११
- So it be, as person; where moods have appeared; there kingdom of hearing-bliss; world has gained. 11
- जेथ शांताद्भुत रोकडे। आणि येरां रसां पडप जोडे। हे अल्पचि परी उघडे। कैवल्य जेथ॥ १२
- जेथ शांत अद्भुत स्पष्ट। आणि इतर रसांनाही प्रतिष्ठा प्राप्त। हे अल्पचि परि उघड। मोक्ष जेथ॥ १२
- Where peace and marvellous r clear; and rest moods gained prestige; though little but open; is liberation. 12
- तो हा अकरावा अध्यायो। जो देवाचा आपणपें विसंवता ठावो। परि अर्जुन सदैवाचा रावो। जे एथही पातला॥ १३
- तो हा अकरावा अध्याय। जो देवाचा स्वतःसाठी विश्रांतीठाव। परी अर्जुन सुदैवांचा राव। की येथही पोहोचला॥ १३
- This eleventh chapter; that is God's resting place; but Arjuna being fortune-king; reached here too. 13
- एथ अर्जुनचि काय म्हणो पातला। आजि आवडतयाही सुकाळु जाहला। जे गीतार्थु हा आला। मन्हाठिये॥ १४
- येथ अर्जुनचि काय म्हणू आला। आज पाहिजे त्याला सुकाळ झाला। कारण गीतार्थ हा आला। मराठीमध्ये॥ १४
- Why Arjuna alone; this is treat for anyone today; as Gita-essence appeared; in Marathi. 14
- याचिलागी माझे। विनविले ते आइकिजे। तरी अवधान दीजे। सज्जनीं तुम्ही॥ १५
- याचिसाठी माझे। विनविले ते ऐकावे। तरी अवधान द्यावे। सज्जननहो तुम्ही॥ १५
- That is why what I; requested, that be listened to; so pay attention; you pious listeners. 15
- तेवींचि तुम्हां सतांचिये सभे। ऐसी सलगी कीर करू न लभे। परि मानावे जी तुम्ही लोभे। अपत्या मज॥ १६
- तरीच तुम्हा संतसभेमध्ये। ऐशी सलगी खरी करू न वाटे। परी समजावे जी तुम्ही लोभे। लेकरासी मज॥ १६
- Really in saint's gathering; such intimacy isn't desirable; but Sir, treat me affectionately; as child. 16
- अहो पुंसा आपणचि पढविजे। मग पढे तरी माथा तुकिजे। कां करविलेनि चोजे न रिझे। बाळका माय॥ १७
- अहो पोपटा स्वतःचि पढवावे। मग बोलता मान डोलवावे। किंवा करविता प्रेमाने ना का तोषावो। मायेने बालकावरी? १७
- Like tutoring parrot; n nodding as it talks; or lovingly making it act isn't mother pleased; for child? 17
- तेवीं मी जें जें बोले। ते प्रभु तुमचेच शिकविले। म्हणोनि अवधारिजो आपुले। आपण देवा॥ १८
- तैसे मी जे जे बोले। ते प्रभु तुमचेच शिकविलेले। म्हणोनि ऐकावेजी आपले। आपणचि देवा॥ १८
- So whatever I speak; that is taught by you Lords alone; so listen to your words; by yourself, Sir! 18
- हे सारस्वताचे गोड। तुम्हीचि लाविले जी झाड। तरी आता अवधानामृते वाढ। सिंपोनि कीजो॥ १९
- हे साहित्याचे गोड। तुम्हीच लाविले जी झाड। तरी आता अवधानामृत शिंपोनि वाढ। याची करा॥ १९
- This sweet literature sapling; is planted by you alone; so by showering attention-nectar; let it grow. 19
- मग हे रसभावफुलीं फुलेल। नानार्थफळभारें फळा येईल। तुमचेनि धर्म होईल। सुकाळ जगा॥ २०
- मग हे रसभावफुलांनी फुलेल। नाना अर्थफळभार फळा येईल। तुमच्या सहजधर्माने होईल। सुकाळ जगा॥ २०
- Then it will bloom with mood-flowers; bear essence-fruits; by your self-duty; world will be happy. 20

- या बोला संत रिझले। म्हणती तोषलो गा भले केले। आता सांगे जे बोलिले। अर्जुने तेथ॥ २१
- या बोलण्याला संत संतोषले। म्हणती तोषलो गा भले केले। आता सांग जे बोलिले। अर्जुनाने तेथ॥ २१
- With this talk saints pleased; said we are contented you did well; now tell what Arjuna; said here. 21**
- तंव निवृत्तिदास म्हणे। जी कृष्णार्जुनांचे बोलणे। मी प्राकृत काय सांगो जाणे। परि सांगवा तुम्ही॥ २२
- तेव्हा निवृत्तिदास म्हणे। जी कृष्णार्जुनांचे बोलणे। मी सामान्य काय सांगू जाणे? परी सांगवता तुम्ही॥ २२
- So Nivruttidasa said; Krishna-Arjuna talk; what will rustic like me tell? But you make me talk. 22**
- अहो रानींचिया पालेखाइरा। नेवाणें करविजे लंकेश्वरा। एकला अर्जुन परी अक्षौहिणी अकरा। न जिणेचि काई॥ २३
- अहो जमवूनि रानवानरां। हरविले लंकेश्वरा। एकटा अर्जुन परी अक्षौहिणी अकरा। नाही जिंकलाच का? २३
- Gathering forest monkeys; defeated Ravana; didn't single Arjuna against eleven army corps; win? 23**
- म्हणोनि समर्थ जे जे करी। ते न हो न ये चराचरीं। तुम्ही संत तयापरी। बोलवा माते॥ २४
- म्हणोनि समर्थ जे जे करी। ते न होणे काय चराचरी? तुम्ही संत तयापरी। बोलवा मजकडूनि॥ २४
- Whatever does a capable one; won't it happen in world? So you saints accordingly; make me talk. 24**
- आतां बोलिजतसे आइका। हा गीताभाव निका। जो वैकुंठनायका। मुखौनि निघाला॥ २५
- आता बोलतो आहे ऐका। हा गीताभाव निका। जो श्रीवैकुंठनायकाचे। मुखातुनिच आला॥ २५
- Now I am talking, hear; this Gita-essence pure; which from Vaikunthnayaka's; mouth flowed. 25**
- बाप बाप ग्रंथ गीता। जो वेदीं प्रतिपाद्य देवता। तो श्रीकृष्ण वक्ता। जिये ग्रंथी॥ २६
- धन्य धन्य ग्रंथ गीता। जो वेदांचा प्रतिपाद्य देवता। तो श्रीकृष्ण वक्ता। ज्या ग्रंथाचा॥ २६
- Blessed is epic Gita; which is expounded by Veda; that Shrikrishna is orator; of that text. 26**
- तेथिंचे गौरव कैसे वानावे। जे शंभूचिये मति नागवे। ते आतां नमस्कारिजे जीवे भावे। हेचि भले॥ २७
- त्याचा महिमा कैसा वर्णावा। जो शंभूच्याही मतीला न कळावा। तो आता नमस्कारावा जीवेभावे। हेचि भले॥ २७
- How to tell its glory; which was difficult for Shiva's intellect; to bow to it wholeheartedly; is better. 27**
- मग आइका तो किरीटी। घालूनि विश्वरूपीं दिठी। पहिली कैसी गोठी। करिता जाहला॥ २८
- मग ऐका तो किरीटी। घालूनि विश्वरूपावरी दृष्टी। प्रथम श्रीकृष्णासी कैशा गोष्टी। करता झाला॥ २८
- Then listen to that Kiriti; fixing sight at cosmic form; how with Krishna; he started talking. 28**
- हें सर्वही सर्वेश्वरु। ऐसा प्रतीतिगत जो पतिकरु। तो बाहेरी होआवा गोचरु। लोचनासी॥ २९
- हे सर्वही सर्वेश्वर। ऐसा अनुभवा आला जो परमेश्वर। तो बाहेर व्हावा प्रगट। लोचनांसी॥ २९
- O Sarveshwara; having realized that Supreme god; he should become visible outside; to eyes. 29**
- हे जिवाआंतुली चाड। परि देवासि सांगतां सांकड। कां जे विश्वरूप गूढ। कैसेनि पुसावें॥ ३०
- ही जिवाअंतरीची इच्छा असे। परी देवासी सांगताना साकडे पडतसे। किंवा जे विश्वरूप गूढ, ते। विचारावे कैसे? ३०
- This was desire heartfelt; but to tell God he was hesitant; for cosmic form secret; how to request. 30**
- म्हणे मागां कवणीं कहीं। जें पढियंतेनि पुसिलें नाहीं। सहसा कैसें काई। सांगा म्हणों॥ ३१
- म्हणे मागे कोणी कधीही। जे देवांच्या आवडत्यांनी पुसिले नाही। एकाएकी कैसे काय। सांगा म्हणू? ३१
- Said in past by anyone; that wasn't asked by his dear ones; how to suddenly ask; to tell? 31**

- मी जरी सलगीचा चांगु। तरी काय आइसीहुनी अंतरंगु। परि तेही हा प्रसंगु। बिहाली पुसों॥ ३२
- मी जरी सलगीचा भला। तरी काय लक्ष्मीआईहुनी अंतरंगातला? परी तीही हा प्रसंग। भ्याली पुसावया॥ ३२
- Though I am intimate; am I nearer than Laxmi? She too for this event; was afraid of asking? 32
- माझी आवडे तैसी सेवा जाहली। तरि काय होईल गरुडाचिया येतुली। परी तोही हे बोली। करीचिना॥ ३३
- माझी कितीही सेवा झाली गाढी। तरी काय होईल गरुडाच्या येवढी? परी तोही ऐशा गोष्टी। करीचिना॥ ३३
- My service may be great; but will be it equal to that of Garuda; but he too such query; never raised. 33
- मी काय सनकादिकांहूनि जवळां। परि त्याही नागवेचि हा चाळा। मी आवडेन काय प्रेमळां। गोकुळींचिया ऐसा॥ ३४
- मी काय सनकादिकांहूनि जवळा। परी त्याही सुचेना हा चाळा। मी आवडेल काय प्रेमळा। गोकुळवाशांऐसा॥ ३४
- Than Sanaka am I nearer; he too never thought this; to him will I be dear; as Gokula-dwellers? 34
- त्यांतेंही लेंकुरपणें झकविलें। एकाचे गर्भवासही साहिले। परि विश्वरूप हें राहविलें। न दावीच कवणा॥ ३५
- त्यांनाही बाळपणे चकविले। अंबरीशासाठी दहा गर्भवासही सोसले। परी विश्वरूप हे राखिले। न दावीच कोणा॥ ३५
- He tricked them as child; bore ten births for Ambrisha; but cosmic form reserved; to none he showed. 35
- हा ठायवरी गुज। याचिये अंतरींचें हे निज। केवीं उराउरी मज। पुसों ये पां॥ ३६
- या स्थितिपर्यंतचे गुज। याच्या अंतरीचे हे निज। कैसे अचानक मज। पुसता ये बा? ३६
- Such a thing secret; of his heart; how all of a sudden; can be asked? 36
- आणि न पुसेंचि जरी म्हणें। तरी विश्वरूप देखिलियाविणें। सुख नोहेचि परि जिणें। तेंही विपायें॥ ३७
- आणि न विचारू जरी म्हणे। तरी विश्वरूप पाहिल्याविणे। सुख नाहीच, आणि जगणे। तेही कठीण॥ ३७
- If I ask not; sans seeing cosmic form; there is no pleasure and survival; too is difficult. 37
- म्हणोनि आतां पुसों अळुमाळसें। मग करूं देवा ठाके तैसें। येणें प्रवर्तला साध्वसें। पार्थु बोलों॥ ३८
- म्हणोनि आता पुसावे हळूचसे। मग करू दे देवाला वाटेल तैसे। ऐसा प्रवर्तला भीतभीतसे। पार्थ बोलण्या॥ ३८
- I will ask him casually; and let God do what he likes; so started talking hesitantly; Partha. 38
- परि तेंचि ऐसेनि भावें। जें एका दों उत्तरांसवें। दावी विश्वरूप आवघें। झाडा देउनि॥ ३९
- परी तेच ऐशा भावे। की एका दोघी उत्तरासवे। दाखवी विश्वरूप आवघे। झाडा देउनी॥ ३९
- But so skilfully; that with few answers; he will show cosmic form entire; readily ever. 39
- अहो वांसरू देखिलियाचि साठीं। धेनु खडबडोनि मोहें उठी। मग स्तनामुखाचिये भेटी। काय पान्हा न ये॥ ४०
- अहो वासरू पाहाण्यासाठी। धेनु खडबडोनि मोहे उठी। मग स्तनामुखाचि होता भेटी। काय पान्हा न ये? ४०
- On seeing calf; cow gets up instantly; and when teats n mouth meet; can milk be withheld? 40
- पाहा पां त्यां पांडवाचेनि नांवें। जो कृष्ण रानीही प्रतिपाळूं धांवे। त्यांतें अर्जुनें जंव पुसावें। तंव साहील काई॥ ४१
- पहा बा त्या पांडवाच्या नावे। जो कृष्ण रानीही पालनास्तव धावे। त्यासी अर्जुने जव पुसावे। तव राहवेल काय? ४१
- In name of Pandava; he rushed to forest for their protection; if Arjuna asks question; will he be quiet? 41
- तो सहजेंचि स्नेहाचें अवतरण। आणि येरु स्नेहा घातलें आहे माजवण। ऐसिये मिळणी वेगळेपण। उरे हेंचि बहु॥ ४२
- तो स्वभावतःच स्नेहावतरण। आणि याने स्नेहासी घातले आहे माजवण। अशा मीलनी वेगळेपण। उरे हेच बहु॥ ४२
- Who is naturally love-incarnate; and Arjuna has put leaven to love; so separateness in unity; is rarity. 42

म्हणोनि अर्जुनाचिया बोलासरिसा। देव विश्वरूप होईल आपैसा। तोचि पहिला प्रसंगु ऐसा। ऐकिजो तरी।।	४३
म्हणोनि अर्जुनाच्या बोलासरिसा। देव विश्वरूप होईल सहजसा। तोचि पहिला प्रसंग ऐसा। ऐकावा तरी।।	४३
As Arjuna requests; God will easily assume cosmic form; that very first event; listen.	43

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

मदनुग्रहाय परमं, गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम्। यत्त्वयोक्तं वचस्तेन, मोहोऽयं विगतो मम।।	१
मज कृपे परं जे का, गुह्य अध्यात्म नामक। बोलिल्या तव वाक्याने, मोह गेलाच हा मम।।	१
Blessing me immensely by secret soul-knowledge; revealed by your talk, my lure has gone.	1

मग पार्थु देवातें म्हणे। जी तुम्हीं मजकारणें। वाच्य केलें न बोलणें। कृपानिधे।।	४४
मग पार्थ देवासी म्हणे। जी तुम्ही मजकारणे। शब्दरूप केले जे, ते बोलापलीकडचे होते। कृपानिधी।।	४४
Partha said to God; what for my sake; you brought in word-form was beyond description; Kripanidhi.	44
जें महाभूतें ब्रह्मीं आटती। जीवमहदादींचे ठाय फिटती। तें जें देव होऊनि ठाकती। तें विसवणें शेषींचें।।	४५
जेव्हा महाभूते ब्रह्मात आटती। जीव महत् प्रकृती आटती। तेव्हा देव जे होऊनि राहती। ते विसावणे अंतीचे।।	४५
As great elements melt in Brahma; beings melt in great Nature*; where Gods remain; is final rest.	45
होतें हृदयाचां परीवरीं। रोंविलें कृपणाचिये परी। शब्दब्रह्मासिही चोरी। ज्याची केली।।	४६
होते हृदयाच्या गर्भातरी। पुरूनि ठेविले कृपणाच्या परी। वेदांपासुनीही चोरी। ज्याची केली।।	४६
At heart's centre; you buried this secret like a miser; even from Vedas stolen; away.	46
तें तुम्हीं आजि आपुलें। मजपुढां हियें फोडिलें। ज्या अध्यात्मा वोवाळिलें। ऐश्वर्य हरें।।	४७
ते तुम्ही आज आपले। मजपुढे हृदयांतरीचे प्रगट केले। ज्या अध्यात्मासाठी ओवाळिले। ऐश्वर्य शंकराने।।	४७
That your; heart's secret you bared before me; for that soul-knowledge Shiva relinquished; wealth.	47
ते वस्तु मज स्वामी। एकिहेळां दिली तुम्हीं। हें बोलों तरि आम्ही। तु पावोनि कैचे।।	४८
ती अध्यात्मवस्तु मज स्वामी। एका क्षणात दिली तुम्ही। हे बोलावे तरी कैसे आम्ही। तुज पावूनिया।।	४८
That soul-knowledge to me, Swami; you gifted in moment; how to say that; on gaining you?	48
परि साचचि महामोहाचां पुरीं। बुडालेया देखोनि सीसवरी। तुवां आपणपें घालोनि श्रीहरी। मग काढिलें मातें।।	४९
परी खरेच महामोहाच्या पुरी। बुडाला देखोनि डोक्यावरी। तू स्वतः उडी घालोनि श्रीहरी। मग काढिले मला।।	४९
In great lure flood; on seeing me drowned up to head; Shrihari you by diving; got me rescued.	49
एक तूवांचूनि कांहीं। विश्वीं दुजियाची भाष नाही। कीं आमुचें कर्म पाहीं। जें आम्ही आथी म्हणों।।	५०
एक तुजवाचूनि काही। विश्वीं दुज्याची भाषा नाही। परी आमुचे कर्म पाहा। की स्वतःला वेगळे असे म्हणो।।	५०
Else sans you; there is nothing in world; but see my karma; that calling myself as separate.	50
मी जगी एक अर्जुन। ऐसा देहीं वाहें अभिमानु। आणि कौरवांतें इया स्वजनु। आपुला म्हणें।।	५१
मी जगात एकमेव अर्जुन। ऐसा देही वाहे अभिमान। आणि कौरवांना या स्वजन। आपले म्हणो।।	५१
'I Arjuna am unique in world'; I was having such body-pride; and calling these Kaurava; as kin.	51
याहीवरी यांतें मी मारीन। म्हणें तेंगें पापें के रिगेन। ऐसें देखत होतों दुःस्वप्न। तों चेवविला प्रभु।।	५२
याहीवरी यांना मी मारीन। म्हणें त्या पापातूनि कैसा निघेन। ऐसे देखत होतो दुःस्वप्न। तो जागविला प्रभु।।	५२
Besides 'I will kill them'; saying so how to come out of sin; I saw sad dream; you awakened me.	52

देवा गंधर्वनगरीची वस्ती। सोडूनि निघालों लक्ष्मीपती। होतों उदकाचिया आर्ती। रोहिणी पीत।।	५३
देवा पाणी भरलेली नभाची वस्ती। सोडूनि निघालो लक्ष्मीपती। होतो पाण्याच्या तहानेने। मृगजळ पीत।।	५३
Leaving Gandharva-nagari, Laxmipati, I started; with thirst of water; drinking mirage-water.	53
जी किरडूं तरी कापडाचें। परी लहरी येत होतिया साचें। ऐसें वायां मरतया जीवाचें। श्रेय तुवां घेतलें।।	५४
जी सर्पपिलू तरी कापडाचे। परी चावल्याने लहरी येत होत्या साचे। ऐसे व्यर्थ-मरत्या जीवाचे। श्रेय तू घेतले।।	५४
By cloth snake's; bite, real pangs I was having; of such vainly dying being; you took credit.	54
आपुलें प्रतिबिंब नेणतां। सिंह कुहां घालील देखोनि आतां। ऐसा धरिजे तेवीं अनंता। राखिलें मातें।।	५५
आपले प्रतिबिंब नेणता। सिंह विहिरीत कुदेल देखोनि आता। ऐसा कुणी धरावा तैसे अनंता। रक्षिले मला।।	५५
Unaware of reflection; seeing lion may jump into well; holding me back, Ananta; protected me.	55
एन्हवीं माझा तरी येतुलेवरी। एथ निश्चय होता अवधारीं। जें आतांचि सातांहि सागरीं। एकत्र मिळिजे।।	५६
एरवी माझा आतापर्यंत तरी। येथ निश्चय होता ऐकतरी। की आताच सातही सागरांनी। एकत्र यावे।।	५६
Else I was till now; determined here; even if seven seas just now; join together.	56
हें युगचि आघवें बुडावें। वरि आकाशहि तुटोनि पडावें। परि झुंजणें न घडावें। गोत्रेशीं मज।।	५७
हे जगचि अवघे बुडावे। वरूनि आकाशही तुटोनि पडावे। परी झुंजणे न घडावे। गोत्रजांशी मज।।	५७
Or entire world drowns; sky crashes down; but fighting battle shouldn't happen; with my kin.	57
ऐसिया अहंकाराचिये वाढी। मियां आग्रहजळीं दिली होती बुडी। चांगचि तूं एन्हवीं काढी। कवणु मातें।।	५८
ऐसी अहंकाराची होता वृद्धी। मी आग्रहजळी दिली होती बुडी। बरे तू होता जवळी। एरवी काढते कोण मला?	५८
As ego increased; I dived in obstinacy-water; hadn't you been nearby; who would have rescued me?	58
नाथिलें आपणपें एक मानिलें। आणि नव्हतया नाम गोत्र ठेविलें। थोर पिसें होतें लागलें। परि राखिलें तुम्हीं।।	५९
नसलेल्या स्वतःला एक मानिले। आणि नव्हत्याला नाम गोत्र ठेविले। फार वेड होते लागले। परी रक्षिले तुम्ही।।	५९
Being non-entity treated as myself; named non-existents as clan; I was mad; but you protected.	59
मागां जळत काढिलों जोहरीं। तैं तैं देहासीच भय अवधारीं। आतां हे जोहरवाहर दुसरी। चैतन्यासकट।।	६०
मागे जळता अग्नीतून काढिता। तेव्हा ते देहासीच भय ऐका। ही मोहाग्नीची भीती आता। चैतन्यासकट।।	६०
In past from burning fire you saved; then for body I feared; now there is lure-fire fear; with soul.	60
दुराग्रहें हिरण्याक्षें। माझी बुद्धिवसुंधरा सुदली काखे। मग मोहार्णवगवाक्षें। रिघोनि ठेला।।	६१
दुराग्रही हिरण्याक्षे। माझी बुद्धिरूपपृथ्वी घातली काखेमध्ये। मग मोहसागरदाराने। पाताळी शिरोनि बैसला।।	६१
Obstinacy-Hiranyaksha; put my intellect-earth in his armpit; via lure-sea door; delved into nether.	61
तेथ तुझेनि गोसावीपणें। एकवेळ बुद्धीचिया ठाया येणें। हें दुसरें वराह होणें। पडिलें तुज।।	६२
तेव्हा तुझ्या सामर्थ्याने। पुन्हा बुद्धीचे ठिकाणावरी येणे। हे दुसरे वराह होणे। पडले तुज।।	६२
By your prowess; my intellect is restored; so this is boar-incarnation second; you assumed.	62
ऐसें अपार तुझे केलें। एकी वाचा काय मी बोलें। परि पांचही पालव मोकलिले। मजप्रती।।	६३
ऐसे अपार तुझे उपकार करणे। एका वाचेने काय माझे बोलणे। परी पाचही प्राण अर्पिले। मजप्रती।।	६३
Such are your favours; how to tell in my words; as if five Vital forces you offered; to me.	63

- तें कांहीं न वचेचि वायां। भलें यश फावलें देवराया। जे साद्यंत माया। निरसिली माझी॥ ६४
- ते काहीच न गेले वाया। भले यश तुम्हा मिळाले देवराया। जे आदिअंतासह माया। निरसिली माझी॥ ६४
- Nothing is wasted; you were successful Lord; which right from start to end; wiped my delusion. 64
- जी आनंदसरोवरीचीं कमळें। तैसे जे हे तुझे डोळे। आपुलिया प्रसादाचीं राऊळें। जयालागीं करिती॥ ६५
- जी आनंदसरोवरीची कमळे। तैसे जे हे तुझे डोळे। आपल्या प्रसादाची देवळे। ज्याच्यासाठी करिती॥ ६५
- These bliss-lake's lotuses; like your eyes; are temples of your blessings; for whom created. 65
- हां हो त्याही आणि मोहाची भेटी। हे कायसी पाबळी गोठी। केउती मृगजळाची वृष्टी। वडवानळेंसीं॥ ६६
- अहो त्याची आणि मोहाची भेटी। या काय दुर्लभ गोष्टी। काय ती मृगजळाची वृष्टी। विझवे वडवाग्नीसी॥ ६६
- Meeting him with lure; are these rarities; will that mirage-rain; extinguish ocean-fire? 66
- आणि मी तंव दातारा। कृपेचां ये रिघोनि गाभारां। घेत आहे चारा। ब्रह्मरसाचा॥ ६७
- आणि मी तर दातारा। या कृपेच्या शिरोनि गाभारा। घेत आहे अनुभव सारा। ब्रह्मरसाचा॥ ६७
- And I Benevolent; on entering sanctum of your grace; am having experience; of Brahma-essence. 67
- तेणें माझा जी मोह जाये। एथ विस्मो कांहीं आहे। तरी उद्धरलों कीं तुझे पाये। शिवतले आहाती॥ ६८
- त्याने माझा जी मोह जाये। यात नवल ते काय आहे? तर उद्धरलो जेणे की तुझे पाय। स्पर्शिले आम्ही॥ ६८
- My lure has vanished; what is wonder in that; but I am elevated, as your feet; I touched. 68
- भवाप्ययौ हि भूतानां, श्रुतौ विस्तरशो मया। त्वत्तः कमलपत्राक्ष, माहात्म्यमपि चाव्ययम्॥ २**
- उत्पत्ती लय भूतांचा। ऐकिला मी सविस्तर। बोलिले पद्मनेत्रा तू, ते माहात्म्यहि अव्यय॥ २**
- Origin, dissolution of beings I heard in detail; from you Lotus-eyed, also that immutable glory. 2
- पैं कमलायतनडोळसा। सूर्यकोटितेजसा। मियां तुजपासोनि महेशा। परिसिलें आजि॥ ६९
- अहो कमळसदनडोळसा। सूर्यकोटी तेजसा। मी तुजपासोनि महेशा। ऐकिले आजि॥ ६९
- O Lotus-house-eyed; Bright like crore suns; I from you; listened today. 69
- इयें भूतें जयापरी होती। अथवा लया हन जैसेनि जाती। ते मजपुढां प्रकृती। विवंचिली देवें॥ ७०
- ही भूते जैशी उपजती। अथवा लयास आणि जाती। ती मजपुढे प्रकृती। विवेचिली देवे॥ ७०
- As these beings originate from; or dissolve into; that Nature, to me; Lord explained. 70
- आणि प्रकृती कीर उगाणा दिला। परि पुरुषाचाही ठावो दाविला। जयाचा महिमा पांघरोनि जाहला। धडौता वेदु॥ ७१
- आणि प्रकृतीचा खरा हिशेब दिला। पुरुषाचाही ठाव दाविला। ज्याचा महिमा पांघरोनि झाला। सुशोभित वेद॥ ७१
- Gave Nature's real account; showed Person's resort; donning whose glory; Veda got adorned. 71
- जी शब्दराशी वाढे जिये। कां धर्माऐशिया रत्नातें विये। ते एथिंचे प्रभेचे पाये। वोळगे म्हणोनि॥ ७२
- अहो वेद वाढे नि जिये। किंवा धर्मासारख्या रत्नास विये। ते आपल्या शक्तीचे पाय। सेवितो म्हणूनि॥ ७२
- Veda flourished and lived; or religion-gem produced; those feet of your prowess; I served. 72
- ऐसें अगाध माहात्म्य। जें सकळमार्गैकगम्य। जें स्वात्मानुभवरम्य। तें इयापरी दाविलें॥ ७३
- ऐसे अगाध माहात्म्य। जे सर्व मार्गांच्या ऐक्याने गम्य। जे स्व-आत्मानुभवास रम्य। ते यापरी दाखविले॥ ७३
- Such deep glory; conceivable only by path-unity; that soul-realization enchanting; you showed. 73

- जैसा केरु फिटलिया आभाळीं। दिठी रिगे सूर्यमंडळीं। कां हातें सारूनि बाबुळी। जळ देखिजे॥ ७४
- जैसा अभ्र गेल्यावर आभाळी। दृष्टी शिरे सूर्यमंडळीं। किंवा हाताने सारूनि शेवाळी। जळ दाखविता येते॥ ७४
- As clouds vanish from sky; vision sees sun-aura; or by removing moss by hands; water appears. 74
- नातरि उकलतयां सापाचे वेढे। जैसें चंदना खेंव देणें घडे। अथवा विवसी पळे मग चढे। निधान हातां॥ ७५
- नातरी उकलुनी सापाचे वेढे। जैसे चंदनास आलिंगन देणे घडे। अथवा धनहडळ पळे मग चढे। द्रव्य हातीं॥ ७५
- On removing snake; sandal can be embraced; on witch's running away; treasure is gained. 75
- तैसी प्रकृति हे आड होती। ते देवेंची सारोनि परौती। मग परतत्त्व माझिये मती। शेजार केले॥ ७६
- तैशी प्रकृती ही आडपडदा होती। ती देवानेच सारोनि बाजूसी। मग परतत्त्वाने माझ्या बुद्धीसी। शेजघर केले॥ ७६
- So this Nature was veiled; Lord removed it; then great principle made my intellect; as its bed. 76
- म्हणोनि इयेविषयींचा मज देवा। भरंवसा कीर जाहला जीवा। परि आणीक एक हेवा। उपनला असे॥ ७७
- म्हणोनि याविषयींचा मज देवा। भरवसा खरोखरी झाला जीवा। परी आणखी एक इच्छा। उपजली असे॥ ७७
- Thus about this, Lord; my mind was really convinced; but one more desire; has emerged. 77
- तो भिडां जरी म्हणो राहों। तरी आना कवणा पुसों जावों। काय तूजवांचोनि ठावो। जाणत आहों आम्ही॥ ७८
- ती भिडेने जरी विचारू राहे। तरी अन्य कुणा पुसाया जावे। काय तुजवाचून दुसरा ठाव। जाणतो आहो आम्ही? ७८
- If deferred asking due to diffidence; then who else be asked; than you else; do I know any? 78
- जळचरु जळाचा आभारु धरी। बाळक स्तनपानीं उपरोधु करी। तरी तया जिणयासी श्रीहरी। आन उपायो असे॥ ७९
- जळचर जळाचा उपकार धरी। बालक स्तनपानी संकोच करी। तरी त्यांना जगण्यासी श्रीहरी। अन्य उपाय आहे? ७९
- If fishes feel obliged to water; or baby shied for suckling; then for their survival; is any alternative? 79
- म्हणोनि भीडसांकडी न धरवे। जीवीं आवडे तेंही तुजपुढां बोलावें। तंव राहें म्हणितलें देवें। चाड सांगे॥ ८०
- म्हणोनि भिडेचे साकडे न धरावे। जीवा आवडेल तेही तुजपुढे बोलावे। तेव्हा राहुदे म्हटले देवाने। इच्छा सांग॥ ८०
- Ignoring diffidence; I intend to ask you my dear wish; then Lord said leave it; tell your wish. 80
- एवमेतद्यथाऽऽत्थ, त्वमात्मानं परमेश्वर। द्रष्टुमिच्छामि ते रूपम्, ऐश्वरं पुरुषोत्तम॥ ३
- तसे ते कथिले जेही, तू तुझे परमेश्वरा। इच्छितो पाहु ते रूप, ईश्वरी पुरुषोत्तमा॥ ३
- Whatever you told me about you, Parameshwara; I wish to see your divine form, Lord. 3
- मग बोलिला तो किरीटी। म्हणे तुम्हीं केली जे गोठी। तिया प्रतीतीची दिठी। निवाली माझी॥ ८१
- मग बोलिला तो किरीटी। म्हणे तुम्ही केल्या ज्या गोष्टी। त्याने अनुभवाची दृष्टी। तृप्त झाली माझी॥ ८१
- Then Kiriti said; whatever stories you have told; with that my experience-vision; is satisfied. 81
- आतां जयाचेनि संकल्पें। हे लोकपरंपरा होय हारपे। जया ठायतें आपणपें। मी ऐसें म्हणसी॥ ८२
- आता ज्याचे संकल्पे। हा लोक सारा जन्मे हारपे। ज्या स्थानासी तू 'स्वतः मी आहे'। ऐसे म्हणसी॥ ८२
- Now from whose planning; cosmos emerges and dissolves; for which place you say; 'I am that'. 82
- ते मुद्दल स्वरूप तुझे। जेथूनि इये द्विभुजें हन चतुर्भुजें। सुरकार्याचेनि व्याजें। घेवोंघेवों येसी॥ ८३
- ते मूळ स्वरूप तुझे। जेथूनि या द्विभुजे आणि चतुर्भुजे। देवकार्याच्यासाठी। घेऊनि प्रगट होसी॥ ८३
- That is your original form; from where, in two n four handed forms; for divine duty; you incarnate. 83

- पैं जळशयनाचिया अवगणिया। कां मत्स्य कूर्म इया मिरवणिया। खेळु सरलिया तूं गुणिया। सांठविसी जेथ॥ ८४
- जलशयनाच्या लीला त्या। का रुपाला मत्स्य कूर्म या अवताराच्या। खेळ संपता तू गारुड्या। सांठविसी जेथे॥ ८४
- And sea-resting play; those fish and tortoise avatar; on expiry of play you magician; return there. 84
- उपनिषदे जें गाती। योगिये हृदयीं रिगोनि पाहाती। जयातें सनकादिक आहाती। पोटाळुनियां॥ ८५
- उपनिषदे जे गाती। योगी हृदयात शिरोनि पाहाती। ज्याला सनकादिक आहेती। कवटाळुनी॥ ८५
- Upanishadas sing it; yogi by entering heart visualize it; which Sanaka and others; are embracing. 85
- ऐसें अगाध जें तुझे। विश्वरूप कानीं ऐकिजे। तें देखावया चित्त माझे। उतावीळ देवा॥ ८६
- ऐसे अगाध जे तुझे। विश्वरूप कानी ऐकावे। ते देखावया चित्त माझे। उतावीळ देवा॥ ८६
- Such which is your mystic; cosmic form to be heard; to see it my heart; becomes exited. 86
- देवें फेडूनियां सांकड। लोभें पुसिली जरी चाड। तरि हेचि एकी वाड। आर्ती जी मज॥ ८७
- देवाने फेडूनिया संकोचा। लोभाने पुसिली जरी इच्छा। तरी हीच एक गाढ। उत्कंठा मज॥ ८७
- Lord on wiping hesitance; though asked my wish lustfully; only this deep; is my curiosity. 87
- तुझे विश्वरूपण आघवें। माझिये दिठीसि गोचर होआवें। ऐसी थोर आस जीवें। बांधोनि आहे॥ ८८
- तुझे विश्वरूप आवघे। माझ्या दृष्टीसि गोचर व्हावे। ऐसी थोर आस जीवामध्ये। बांधोनि आहे॥ ८८
- Your entire cosmic form; be visible to my eyes; such intense longing; in heart; I am entertaining. 88
- मन्यसे यदि तच्छक्यं, मया द्रष्टुमिति प्रभो। योगेश्वर ततो मे त्वं, दर्शयात्मानमव्ययम्॥ ४**
- मानसी जरि ते शक्य, मलाही दिसणे प्रभो। योगेश्वरा मला ते तू, दाखवी रूप अव्यय॥ ४**
- If you think it is possible for me to see it, Prabhu; show me your immutable form, Lord. 4**
- परि आणीक एक एथ शाङ्गीं। तुज विश्वरूपातें देखावयालागीं। योग्यता माझां अंगीं। असे कीं नाहीं॥ ८९
- परी आणिक एक येथे शाङ्गीं। तुझ्या विश्वरूपाला पाहण्यालागीं। योग्यता माझ्या आंगीं। असे की नाही ? ८९
- But here one more thing, Krishna; to see your cosmic form; do I possess the ability in me; or not? 89
- हें आपलें आपण मी नेणें। तें कां नेणसी जरी देव म्हणे। तरी सरोगु काय जाणे। निदान रोगाचें॥ ९०
- हे आपले आपण मी न जाणे। ते का न जाणसी जरी देव म्हणे। तरी रोगी काय स्वतः जाणे। निदान रोगाचे ? ९०
- I don't know it myself; why I don't know, if Lord asks; does patient himself; diagnose the disease? 90
- आणि जी आर्तीचेनि पडिभारें। आर्तु आपुलीं ठाकी पै विसरे। जैसा तान्हेला म्हणे न पुरे। समुद्र मज॥ ९१
- आणि अहो इच्छा वृद्धीच्या भारे। आर्त आपली योग्यताही विसरे। जैसा तान्हेला म्हणे, न पुरे। समुद्र मज॥ ९१
- With desire's burden; desirous forgets his ability; as thirsty says sea isn't enough; for me. 91
- ऐसी सचाडपणाचिये भुली। न सांभाळवे समस्या आपुली। यालागीं योग्यता जेवीं माउली। बालकाची जाणे॥ ९२
- ऐशा हव्यासाच्या भुली-। मध्ये न सांभाळवे समस्या आपली। यासाठी योग्यता जैशी माउली। बालकाची जाणे॥ ९२
- In such craze-lure; one can't manage his ability; for this as mother ability; of child knows. 92
- तयापरी जनार्दना। विचारिजो माझी संभावना। मग विश्वरूपदर्शना। उपक्रम कीजे॥ ९३
- तैशापरी श्रीअनंता। विचारात घ्यावी माझी योग्यता। मग विश्वरूपदर्शना। आरंभ करा॥ ९३
- So Ananta; take into consideration my ability; then commence cosmic form; spectacle. 93

- तरी तैसी ते कृपा करा। एन्हवीं नव्हे हें म्हणा अवधारा। वायां पंचमालापें बधिरा। सुख केऊतें देणें॥ ९४
- तरी ती कृपा करा। एरवी योग्यता नव्हे हे म्हणा जरा। वायाच उंच स्वरात बहिय्याला। गायनसुख कशास द्यावे? ९४
- Favour me; or say I am not capable; to deaf in high pitch vainly; why to lend singing joy?* 94
- एन्हवीं येकल्या बापियाचिया तृषे। मेघ जगापुरतें काय न वर्षे। परि जहालीही वृष्टि उपखे। जन्हीं खडकीं होय॥ ९५
- एरवी एकट्या चातकाच्या तृषे-। साठी मेघ जगासाठीही वर्षे। परी झालेली वृष्टी उपेक्षे। जरी खडकी होय॥ ९५
- Else for Chataka's thirst; clouds also rain over world; but rains are wasted; over rocks.* 95
- चकोरा चंद्रामृत फावलें। येरा आण वाहुनि काय वारिलें। परि डोळ्यांवीण पाहलें। वाया जाय॥ ९६
- चकोरा चंद्रामृत पावले। इतरां आण देऊनि का नाकारिले? परी चकोरदृष्टीवीण चंद्रामृत पाहिले। वाया जाय॥ ९६
- As Chakora gets moonlight; are rest deprived on bet; moonlight sans Chakora-vision; is waste.* 96
- म्हणोनि विश्वरूप तूं सहसा। दाविसी हा कीर भरंवसा। कां जे कडाडां आणी गहिंसां-। मार्जी नित्य नवा तूं कीं॥ ९७
- म्हणोनि विश्वरूप तूं सहसा। दाविसी हा खरा भरवसा। का की जाणत्या नि नेणत्यासाठी। नित्य नवा तूं की॥ ९७
- so cosmic form you rarely; reveal is real certainty; as for savant and ignorant; you are ever new.* 97
- तुझे औदार्य जाणों स्वतंत्र। देतां न म्हणसी पात्रापात्र। पै कैवल्याऐसें पवित्र। कीं वैरियांही दिलें॥ ९८
- तुझे औदार्य जाणतो स्वतंत्र। देता न म्हणसी पात्रअपात्र। आणि कैवल्यासारखे पवित्र। ते वैच्यासही दिलेच की॥ ९८
- I know your generosity; not counting ability while doling; sacred liberation; you gave it even to foe.* 98
- मोक्ष दुराराध्यु कीर होय। परि तोही आराधी तुझे पाय। म्हणोनि धाडिसी जेथ जाय। पाइकु जैसा॥ ९९
- मोक्ष दुराराध्य खचित होय। परी तोही आराधी तुझे पाय। म्हणोनि तू पाठविसी तेथ जाय। दासा जैसा॥ ९९
- Liberation surely is difficult; but it worships your feet; it goes where you direct; like servant.* 99
- तुवां सनकादिकांचेनि मानें। सायुर्ज्यीं सौरसु केला पूतने। जे विषाचेनि स्तनपानें। मारूं आली॥ १००
- तू सनकादिकांच्या बरोबरीने। मुक्तीने सुखी केले पूतने। जी विषाच्या स्तनपानाने। मारण्या आली॥ १००
- Along with Sanaka; Putana you liberated; who with poisonous breast-feed; came to kill.* 100
- हां गा राजसूययागाचां सभासदीं। देखतां त्रिभुवनाची मांदी। कैसा शतधा दुर्वादीं। निस्तेजिलासी॥ १०१
- हो गा राजसूय यज्ञाच्या सभासदांत। त्रिभुवनांच्या समुदायात। कैसा शतदा अपमानित। दुर्वचनांनी झाला होता॥ १०१
- In Rajsuya Yadnya* guests; from tri-world; for hundredth time you were insulted; by abuses.* 101
- ऐशिया अपराधिया शिशुपाळा। आपणपयां ठावो दिला गोपाळा। आणि उत्तानचरणाचिया बाळा। काय ध्रुवपदीं चाड॥ १०२
- ऐशा अपराधी शिशुपाळा। स्वतःत स्थान दिले गोपाळा। आणि उत्तानपादाच्या बाळा। काय होती ध्रुवपदाची इच्छा? १०२
- Shishupala crooked; within you was sheltered, Gopala; did Uttanapada's son; desire for Dhruva-status?* 102
- तो वना आला याचिलार्गीं। जे बैसावें पितयाचिया उत्सर्गीं। कीं तो चंद्रसूर्यादिकांपरिस जर्गीं। श्लाघ्यु केला॥ १०३
- तो वना आला याचिलागीं। की बसावे पित्याचे अंकी। की तो चंद्रसूर्यादिकांसम जगीं। वंद्य केला॥ १०३
- He had come to forest; to sit on father's lap; like sun, moon; you made him worship worthy.* 103
- ऐसा वनवासियां सकळां। देतां एकचि तूं धसाळा। पुत्रा आळवितां अजामिळा। आपणपें देसी॥ १०४
- ऐसा दुःखितांना सकळा। देणारा एकच तू भसाळा। पुत्रास बोलावणाच्या अजामीळा। आपणहून देसी॥ १०४
- For sufferers all; you are benevolent; Ajamila calling son Narayana; you liberated on your own.* 104

जेणें उरीं हाणितलासि पांपरा। तयाचा चरणु वाहासी दातारा। अझुनी वैरियांचिया कलेवरा। विसंबसीना॥	१०५
जेणे उरी मारिल्या लाथा। त्याची चरणखूण वाहसी दातारा। अजुनि शंखासुराच्या मृत शरीरा। विसरसीना॥	१०५
One kicking on chest; you display his foot-imprint; Shankhasura's dead body; you forgot not.	105
ऐसा अपकारियां तुझा उपकारु। तूं अपात्रींही परि उदारु। दान मागोनि दारवंटेकरु। जाहलासी बळीचा॥	१०६
असा अपकाऱ्यावरी तुझा उपकार। तू अपात्राही परि उदार। दान मागोनि द्वारपाल। झाला बळिराजाचा॥	१०६
Wrong doers favoured; incapables blessed; seeking alms, you became doorkeeper; of King Bali.	106
तूते आराधी ना आयके। होती पुंसा बोलावित कौतुकें। तिये वैकुंठीं तुवां गणिके। सुरवाडु केला॥	१०७
तुज आराधी ना कीर्तन ऐके। होती पोपटा बोलावीत तुझे नावे कौतुके। तिला वैकुंठी तू गणिके। सुखवासी केले॥	१०७
Not worshipping; by your name calling a parrot; in Vaikuntha to that whore; you made happy.	107
ऐसीं पाहूनि वायाणीं मिषें। लागलासी आपणपें देवों वानिवसें। तो तूं कां अनारिसें। मजलागीं करिसी॥	१०८
ऐशी पाहूनि पोकळ निमित्ते। लागलास आपण देऊ अचानक ते। तो तू का वेगळे ते। मजसाठी करिसी?	१०८
Under empty pretext; you favoured suddenly; that you, why will differently; treat me?	108
हां गां दुभतयाचेनि पवादें। जे जगाचें फेडी सांकडें। तिये कामधेनूचे पाडे। काय भुकेले ठाती॥	१०९
हो गा दुभत्याच्या सामर्थ्ये। जी जगाचे फेडी साकडे। त्या कामधेनूचे पाडे। काय भुकेले राही?	१०९
By milk-power; dispelling world's calamities; that wish-cow's calf; how will remain hungry?	109
म्हणोनि मियां जें विनवलें कांहीं। तें देव न दाखविती हें कीर नाहीं। परि देखावयालागीं देई। पात्रता मज॥	११०
म्हणोनि मी जे विनविले काही। ते देव न दाखविती हे खरे नाही। परी पाहण्यासाठी देई। पात्रता मज॥	११०
So what I requested; that won't be shown by God, isn't true; but for viewing, make; me capable.	110
तुझे विश्वरूप आकळे। ऐसें जरी जाणसी माझे डोळे। तरि आर्तीचे डोहळे। पुरवीं देवा॥	१११
तुझे विश्वरूप आकलन करे। ऐसे समर्थ जरी वाटतील माझे डोळे। तरी इच्छेचे डोहाळे। पुरवी देवा॥	१११
To see your cosmic form; if you feel my eyes would be able; then my desire; fulfill Lord!	111
ऐसी ठायेंठावो विनंती। जंव करूं सरैला सुभद्रापती। तंव तया षड्गुणचत्रवर्ती। साहवेचिना॥	११२
ऐसी यथायोग्य विनंती। जेव्हा करू लागला सुभद्रापती। तेव्हा त्या षड्गुणचक्रवर्तीसी। साहवेचिना॥	११२
Such proper request; when Arjun started making; that Six virtue emperor; couldn't bear.	112
तो कृपापीयूषसजळु। आणि येरु जवळां आला वर्षाकाळु। नाना कृष्ण कोकिळु। अर्जुन वसंतु॥	११३
तो कृपामृत मेघसजळ। आणि हा जवळी आला वर्षाकाळ। नाही नाही श्रीकृष्णकोकीळ। अर्जुन वसंत॥	११३
That grace-nectar filled cloud; he approaching rainy-season; nay, Krishna cuckoo; Arjuna spring.	113
नातरी चंद्रबिंब वाटोळें। देखोनि क्षीरसागर उचंबळे। तैसा दुणेंही वरी प्रेमबळें। उल्लसितु जाहला॥	११४
नातरी चंद्रबिंब वाटोळे। देखोनि क्षीरसागर उचंबळे। तैसा दुणावलेल्या प्रेमबळे। आनंदित देव झाला॥	११४
As full moon-disc round; on seeing surges milky sea; with love-strength doubled; Lord was elated.	114
मग तिये प्रसन्नतेचेनि आटोपें। गाजोनि म्हणितलें सकृपें। पार्था देख देख उमपें। स्वरूपें माझीं॥	११५
मग प्रसन्नतेच्या आवेशाने। गर्जून म्हटले कृपावंताने। पार्था पहा पहा अगणित। स्वरूपे माझी॥	११५
Then with contentment-force; Krishna roared; Partha, see, see innumerable; my forms.	115

एकचि विश्वरूप देखावें। ऐसा मनोरथु केला पांडवें। कीं विश्वरूपमय आघवें। करूनि घातलें।।	११६
एकचि विश्वरूप पाहावे। ऐसा मनोरथ केला पांडवे। की विश्वरूपमय आवघे। करूनि टाकिले।।	११६
To see one cosmic form; as Pandava desired; everything into cosmic form; Lord converted.	116
बाप उदार देवो अपरिमितु। याचक स्वेच्छा सदोदितु। असे सहस्रवरी देतु। सर्वस्व आपुलें।।	११७
धन्य उदार देव अपरिमित। याचकाच्या इच्छेप्रमाणे सदोदित। ऐसे सहस्रवरी देत। सर्वस्व आपले।।	११७
Great unbound generous Lord; as per devotee's desire ever; giving thousand times; own essence.	117
अहो शेषाचेहि डोळे चोरिले। वेद जयालागीं झकविले। लक्ष्मीयेही राहविलें। जिव्हार जें।।	११८
अहो शेषापासोनि लपविले। वेदांना ज्यासाठी चकविले। लक्ष्मीसही नाही कळू दिले। जीवाचे रहस्य जे।।	११८
Hidden from Shesha; for which Vedas were baffled; from Laxmi distanced; that heart's secret.	118
तें आतां प्रगटुनी अनेकधा। करीत विश्वरूपदर्शनाचा धांदा। बाप भाग्या अगाधा। पार्थाचिया।।	११९
ते आता अनेकपटींनी प्रगटता। करीत विश्वरूपदर्शनाचा धंदा। बापरे! भाग्य अगाध। पार्थाचे।।	११९
That was revealed manifold; doing cosmic form spectacle business; great is fortune; of Partha.	119
जो जागता स्वप्नावस्थे जाये। तो जेवीं स्वप्नींचें आघवें होये। तेवीं अनंत ब्रह्मकटाह आहे। आपणचि जाहला।।	१२०
जो जागता स्वप्नावस्थेत जाये। तो जैसा स्वप्नांचे अवघे होये। तैसा अनंत ब्रह्मांडे आहे। तो स्वतःच झाला।।	१२०
Who while awake slips in dream; as he is part of dream; multiple cosmoses; Lord himself became.	120
तेथिंची सहसा मुद्रा सोडिली। आणि स्थूल दृष्टीची जवनिका फाडिली। किंबहुना उघडिली। योगऋध्दी।।	१२१
ती सहज मुद्रा सोडिली। आणि स्थूलदृष्टीची झापड काढिली। किंबहुना उघडिली। योगभांडारे आपली।।	१२१
That usual form disappeared; gross-vision screen removed; rather opened; own yoga-troves.	121
परि हा हें देखेल कीं नाहीं। ऐसी सेचि न करी कांहीं। एकसरां म्हणतसे पाहीं। स्नेहातुर।।	१२२
परी हा हे पाहू शकेल की नाही। ऐशी आठवण न करी काही। एकसारखे म्हणतसे पाही। स्नेहातुरा।।	१२२
Whether he was able to see or not; not remembering that; asked repeatedly to see; in love-surge.	122

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

पश्य मे पार्थ रूपाणि, शतशोऽथ सहस्रशः। नानाविधानि दिव्यानि, नानावर्णाकृतीनि च।।	५
पहा माझी रूपे पार्था, शत आणि सहस्रश। नानाविधचि का दिव्य, नानावर्णा प्रकारची।।	५
Behold my forms, Partha, in hundreds and thousands; divine, of various kinds and colours.	5

अर्जुना तुवां एक दावा म्हणितलें। आणि तेंचि दावूं तरि काय दाविलें। आतां देखें आघवें भरिलें। माझ्याचि रूपां।।	१२३
अर्जुना तू एक दाखवा म्हटले। आणि तेच दाखवू तरी काय दाखविले। आता पहा आवघे भरले। माझ्याच रूपां।।	१२३
You asked for one form; but showing one isn't showing; see everything is full; of my forms.	123
एकें कृशें एकें स्थूलें। एकें न्हस्वें एकें विशालें। पृथुतरें सरळें। अप्रांतें एकें।।	१२४
एक कृश एक स्थूल। एक लहान एक विशाल। एक जाड एक सरळ। अमर्याद एक।।	१२४
One slim, one fat; one small, one large; one stout, one straight; and one unlimited.	124
एकें अनावरें प्रांजळे। सव्यापारे एके निश्चळे। उदासीने स्नेहाळे। तीव्रे एकें।।	१२५
एक अनावर एक सरळ। एक उद्योगी एक निश्चळ। उदासीन स्नेहाळ। तीव्र एक।।	१२५
One uncontrolled, one frank; one industrious, one quiet; one loving, one indifferent; one sharp.	125

एकें घूर्णिते सावधे। असलगे एकें अगाधे। एकें उदारे अतिबद्धे। क्रुद्धे एकें॥	१२६
एक धुंद एक सावध। सूक्ष्म एक अगाध। एक उदार कृपण एक। क्रुद्ध एक॥	१२६
One intoxicated, one alert; one subtle, one mysterious; one miser, one generous; one angry.	126
एकें संते सदामद। स्तब्धे एकें सानंदे। गर्जिते निःशब्दे। सौम्ये एकें॥	१२७
एक शांत सदामद। स्तब्ध एक सानंद। गर्जणारे निःशब्द। सौम्य एक॥	१२७
One serene, one ever dull; one steady, one jolly; one shouting, one silent; one mild.	127
एकें साभिलाषे विरक्ते। उन्निद्रिते एकें निद्रिते। परितुष्टे एकें आर्ते। प्रसन्ने एकें॥	१२८
एक अभिलाषी एक विरक्त। जागृत एक निद्रित। अतितृप्त एक आर्त। प्रसन्न एक॥	१२८
One greedy, one ascetic; one awake, one asleep; one distressful, one contented; one happy.	128
एकें अशस्त्रे सशस्त्रे। एकें रौद्रे अतिमित्रे। भयानके एकें पवित्रे। लयस्थे एकें॥	१२९
एक निःशस्त्र एक सशस्त्र। एक रौद्र एक अतिमित्र। भयानक एक पवित्र। लयस्थ एक॥	१२९
One unarmed, one armed; one dreadful, one friendly; one horrible, one holy; one in trance.	129
एकें जनलीलाविलासे। एकें पालनशीले लालसे। एके संहारके सावेशे। साक्षिभूते एकें॥	१३०
एक जननलीलाविलासी। एक पालनशील लालसी। एक संहारक आक्रमक। साक्षिभूत काही॥	१३०
One begetting; one lustful, one protecting; one violently destructive; one witnessing.	130
एवं नानाविधे परि बहुवसे। आणि दिव्यतेजप्रकाशे। तेवींचि एकएकाऐसे। वर्णेही नव्हे॥	१३१
असे नानाविध परि बहुत। आणि दिव्यतेजप्रकाशित। तैसेच एकमेकांसारखे। रंगही नव्हे॥	१३१
Such are varied but many; and lustrous divinely; similarly of un-matching; colours.	131
एकें तातले साडेपंधरे। तैसी कपिलवर्णे अपारे। एकें सर्वांगी जैसे सेंदुरें। डवरले नभ॥	१३२
एक तप्त सुवर्णासारखे। तैसे पिंगट वर्णाचे अपारे। एक सर्वांगी जैसे शेंदुरे। डवरले नभ॥	१३२
One like red-hot gold; of brownish colour many; one as if by vermillion; sky is decorated.	132
एकें सावियाचि चुळुकी। जैसे ब्रह्मकटाह खचिले माणिकीं। एकें अरुणोदयासारिखी। कुंकुमवर्णे॥	१३३
एक स्वाभाविक चमचम करीत। जैसे ब्रह्मांड खचिले माणकात। एक अरुणोदयासम। कुंकुमवर्णी॥	१३३
One naturally dazzling; as with rubies cosmos is studded; one like dawn; vermillion coloured.	133
एकें शुद्धस्फटिकसोज्वळे। एके इंद्रनीळसुनीळे। एके अंजनाचलसकाळे। रक्तवर्णे एके॥	१३४
एक शुद्धस्फटिकासम ढवळे। एक इंद्रनीळ मण्यासम निळे। एक काजळासम काळे। रक्तवर्णी एक॥	१३४
One bright pure crystal like; one blue sapphire like; one black coal like; one red coloured.	134
एकें लसत्कांचनसम पिवळी। एके नवजलदश्यामळी। एके चांपेगौरी केवळी। हरिते एकें॥	१३५
एक लखलखीत कांचनसम पिवळी। एक नव ढगासम शामळी। एक चाफेगौरवर्ण कोवळी। हिरवी एक॥	१३५
One yellow shining gold like; one new gray cloud like; one white Champaka like; one green.	135
एकें तप्तताम्रतांबडी। एकें श्वेतचंद्र चोखडी। ऐसी नानावर्णे रूपडी। देख माझी॥	१३६
एक तप्तताम्रतांबडी। एक श्वेतचंद्रासम शुद्ध ती। अशी नानावर्णी रूपडी। पहा माझी॥	१३६
One red hot copper like; one pure white moon like; such many coloured forms; see mine.	136

- हे जैसे का आनान वर्ण। तैसे आकृतीही अनारिसेपण। लाजा कंदर्प रिघाला शरण। तैसे सुंदरे एके॥ १३७
- हे जैसे का वेगवेगळे वर्ण। तैसे आकारातही वेगळेपण। लाजूनि मदन यावा शरण। तैसे सुंदर काही॥ १३७
- As if of different colours; and shapes too; as cupid surrendering on blushing; some so beautiful.* 137
- एके अतिलावण्यसाकारे। एके स्निग्धवपु मनोहरे। शृंगारश्रियेची भांडारे। उघडिली जैसी॥ १३८
- एक अतिलावण्य आकारी। एक तुकतुकीत मनोहारी। शृंगारलक्ष्मीची भांडारे। उघडिली जैसी॥ १३८
- One of bewitching shape; one is glossy attractively; love-Laxmi's treasure-trove; as if opened.* 138
- एके पीनावयव मांसाळे। एके शुष्के अतिविक्राळे। एके दीर्घकंठे विताळे। विकटे एके॥ १३९
- एक पुष्ट अवयव मांसल। एक शुष्क अतिविक्राळ। एक दीर्घकंठ विशालशीर। हिडीस एक॥ १३९
- One with muscular limbs; one gigantic; one with bloated head and long-neck; one hideous.* 139
- एवं नानाविधाकृती। इयां पाहता पारु नाही सुभद्रापती। ययांच्या एकेकी अंगप्रांती। देख पां जग॥ १४०
- ऐशा नानाविध आकृती। यांना पाहता पार नाही सुभद्रापती। यांच्या एकेका अंगावरी। दिसेल जग॥ १४०
- Such forms unlimited; seeing them, there is no end; on their single limb; world will be visible.* 140
- पश्यादित्यान्वसूरुद्रान्, अश्विनौ मरुतस्तथा। बहून्यदृष्टपूर्वाणि, पश्याश्चर्याणि भारत॥ ६**
- हा आदित्य वसू आणि, रुद्र अश्विनि वायुही। बहू न पाहिलेले जे, आश्चर्ये देख भारता॥ ६**
- Aaditya, Vasu, Rurdra, Doctor of gods, Maruta; never seen before wonders, see them, Bharata! 6**
- जेथ उन्मीलन होत आहे दिठी। तेथ पसरती आदित्यांचिया सृष्टी। पुढती निमीलनी मिठी। देत आहाती॥ १४१
- जेथ उघडीत आहे दृष्टी। तेथ पसरती अनेक सूर्यांच्या सृष्टी। पुढे मिटताना दृष्टी। लोपताहेत त्या॥ १४१
- Where eyes are opened; many Aaditya's worlds spread; then on closing eyes; they are destructed.* 141
- वदनींचिया वाफेसवे। होत ज्वाळामय आघवे। जेथ पावकादिक पावे। समूह वसूंचे॥ १४२
- मुखांच्या वाफेसवे। होत ज्वाळामय आवघे। जेव्हा अग्नीसवे प्रगटे। समूह अष्टवसूंचे॥ १४२
- With mouths' vapours; everything turns in flames; then with fire appear; Ashtvasu-groups.* 142
- आणि भ्रूलतांचे शेवट। कोपे मिळो पाहती एकवाट। तेथ रुद्रगणांचे संघाट। अवतरत देखे॥ १४३
- आणि भुवयांचे दोन्ही टोक। क्रोधे होऊ पाहती एक। तेथ रुद्रगणांचे संघ। अवतरती पहा॥ १४३
- When both eyebrow-ends; meet with anger; groups of Rudragana, there; appear.* 143
- पै सौम्यतेचा वोलावा। मिती नेणिजे अश्विनौदेवा। श्रोत्रीं होती पांडवा। अनेक वायु॥ १४४
- आणि सौम्यतेचा ओलावा। तेथ जन्मती अगणित अश्विनीदेवा। कानातूनि जन्मती पांडवा। अनेक वायू॥ १४४
- In gentle coolness; there emerge numerous Ashwinis; and Pandava, from ears; emerge many winds.* 144
- यापरी एकेकाचिये लीळे। जन्मती सुरसिद्धांची कुळे। ऐसी अपारे आणि विशाळे। रूपे इये पाही॥ १४५
- यापरी एकेकाच्या लीलेमध्ये। जन्मती देवसिद्धांची कुळे। ऐशी अपार आणि विशाळे। रूपे ही पाहा॥ १४५
- From each limb; emerge clans of perfected deities; such unlimited enormous; see these forms.* 145
- जयांते सांगावया वेद बोबडे। पहावया काळाचेही आयुष्य थोडे। धातयाही परि न सापडे। ठाव जयांचा॥ १४६
- जया वर्णितां वेद झाले बोबडे। पहावया काळाचेही आयुष्य अपुरे पडे। ब्रह्मासिही परी न सापडे। ठाव ज्यांचा॥ १४६
- Vedas stammered telling it; time's life insufficient to see it; Brahmadeva found not; whose place.* 146

जयांते देवत्रयी कही नायके। तिये इये प्रत्यक्ष देख अनेके। भोगी आश्चर्याची कवतिके। महाऋद्धी॥	१४७
ज्याविषयी वेदत्रयांनी कधी न ऐकिले। ती ही प्रत्यक्ष पहा अनेके। भोगी आश्चर्याच्या, कौतुके। महाऋद्धी॥	१४७
Unheard by tri-Vedas; see directly many forms; enjoy admiringly wondrous; great wealth.	147

इहैकरथं जगत्कृत्स्नं, पश्याद्य सचराचरम्। मम देहे गुडाकेश, यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि॥ ७

एकजागी जग सारे, पहा आता चराचर। मम देही गुडाकेश, अन्य जे पाहु इच्छिसी॥ ७

At one place entire world, see moveable-immovable; in my body, what you desire to see. 7

इया मुर्तीचिया किरीटी। रोममूळीं देखे पां सृष्टी। सुरतरूतळवटी। तृणांकुर जैसे॥ १४८

या मुर्तीच्या किरीटी। केसांच्या मुळांशी पहा अनेक सृष्टी। कल्पतरूतळाशी। तृणांकुर जैसे॥ १४८

Kiriti, of this idols; at hair-pores, see various cosmoses; as under wish-tree; as grass sprouts. 148

वाताचेनि प्रकाशे। उडतां परमाणु दिसती जैसे। भ्रमत ब्रह्मकटाह तैसे। अवयवसंधीं॥ १४९

झरोक्याच्या प्रकाशामध्ये। उडताना धूलिकण दिसती जैसे। भ्रमती ब्रह्मांडे तैसे। अवयवसंधींमध्ये॥ १४९

In light-beam from vent; as seen floating dust particles; revolve cosmoses; in limb-joints. 149

एथ एकैकाचिया प्रदेशी। विश्व देख विस्तारेंशी। आणि विश्वाही परौते मानसी। जरी देखावे वर्ते॥ १५०

येथ एकेक अवयवप्रदेशी। विश्वे पहा विस्तारासी। आणि विश्वाच्याही पलीकडे मनासी। जरी पहावेसे वाटे॥ १५०

Here on every limb-area; see expanding cosmoses; and also beyond cosmoses; if so desired. 150

तरी इयेही विषयींचे काही। एथ सर्वथा सांकडे नाही। सुखे आवडे ते मझियां देही। देखसी तू॥ १५१

तरी याही विषयींच्या काही। येथे मुळीच अडचणी नाही। खुशाल वाटेल ते माझ्या देही। पाहावे तू॥ १५१

In this respect; there is no problem here; in my body openly fancied whatever; you see. 151

ऐसे विश्वमूर्ती तेणे। बोलिले कारुण्यपूर्णं। तंव देखत आहे की नाही न म्हणे। निवांतुचि येरु॥ १५२

ऐसे विश्वमूर्ती त्याने। बोलिले कारुण्यपूर्णाने। तेव्हा पाहत आहे की नाही, तर न बोलता। निवांतुचि होता तो॥ १५२

As cosmos-form; said pitifully; if he is seeing or not, then sans speaking; he was quiet. 152

एथ कां पां हा उगला। म्हणोनि कृष्णं जंव पाहिला। तंव आर्तीचे लेणे लेइला। तैसाचि आहे॥ १५३

आता का बरे हा उगा राहिला। म्हणोनि कृष्णाने जव पाहिला। तव उत्कंठेचे लेणे घातलेला। तैसाचि आहे॥ १५३

Now why is he silent; as Krishna looked at him; but while donning curiosity; he was steady. 153

न तु मां शक्यसे द्रष्टुम्, अनेनैव स्वचक्षुषा। दिव्यं ददामि ते चक्षुः, पश्य मे योगमैश्वरम्॥ ८

ना जरी मज पाहाणे, शक्य ह्याचि स्वचक्षुने। दिव्य देतो तुला चक्षु, पहा हा योग ईश्वरी॥ ८

If unable to see me with your own eyes; I bestow you divine vision, see this divine yoga. 8

मग म्हणे उत्कंठे वोहट न पडे। अझुनी सुखाची सोय न सांपडे। परि दाविले ते फुडे। नाकळेचि यया॥ १५४

मग म्हणे याची उत्कंठा न ओसरे। अजून सुखाची सोय न सापडे। परी दाखविले ते पुरे। नाही कळले याला॥ १५४

Lord said his curiosity didn't recede; still not delighted; whatever shown; he didn't perceive. 154

हे बोलोनि देव हांसिले। हांसोनि देखणिया म्हणितले। आम्ही विश्वरूप तरी दाविले। परि न देखसीच तू॥ १५५

हे बोलूनि देव हसले। हसूनि पाहाणाऱ्यास म्हटले। आम्ही विश्वरूप तर दाखविले। परी न पाहसीच तू॥ १५५

Saying so Lord smiled; and to onlooker said; cosmic form I revealed; but you are not seeing. 155

यया बोला येरे विचक्षणे। म्हणितले हां जी कवणासि ते उणे। तुम्ही बकाकरवी चांदिणे। चरऊं पहा मा॥	१५६
या बोला त्या बुद्धिमंताने। म्हटले हां जी कोणास दोष देणे? तुम्ही बगळ्याकरवी चांदणे। चरऊ पाहता ना॥	१५६
On that talk said Genius; who is to be blamed? moonlight to crane you are; trying to feed.	156
हां हो उटोनिया आरिसा। आंधळिया दाऊं बैसा। बहिरीयापुढे हषीकेशा। गाणीव करा॥	१५७
हां हो पुसोनिया आरसा। आंधळ्यास दाखवीत बैसा। बहिन्यापुढे हषीकेशा। गायन करा॥	१५७
Yes on cleaning mirror; hold it before blind; or before deaf, Rishiksha; recite melody.	157
मकरंदकणाचा चारा। जाणता घालूनि दुर्दुरा। वाया धाडा शार्ङ्गधरा। कोपा कवणा॥	१५८
मकरंदकणांचा चारा। जाणता तरी घालूनि बेडकाला। वाया घालविता शार्ङ्गधरा। आणि कोपता कोणा?	१५८
Honey drops; feeding to frog knowingly; wasting, Sharangdhara; with who do you get angry?	158
जे अतींद्रिय म्हणोनि व्यवस्थिले। केवळ ज्ञानदृष्टीचिया विभागा फिटले। ते तुम्ही चर्मचक्षुंपुढे सूदले। मी कैसेंनि देखो॥	१५९
जे अतींद्रिय म्हणोनि सांगितले। केवळ ज्ञानदृष्टीला कळणारे। ते तुम्ही चर्मचक्षुंपुढे ठेविले। मी कैसा पाहू?	१५९
Thing beyond senses; knowable only by knowledge-eyes; kept before gross eyes; how can I see?	159
परि हे तुमचे उणे न बोलावे। मीचि साहे तेचि बरवे। एथ आथि म्हणितले देवें। मानू बापा॥	१६०
परी हे तुमचे दोष न बोलावे। मीचि सहन करावे तेचि बरवे। तेव्हा ठीक म्हटले देवे। तुझे मान्य बापा॥	१६०
But it won't be said to be your fault; it is better I bear it; God said; I concede to you, Father!	160
साच विश्वरूप जरी आम्ही दावावे। तरी आधी देखावया सामर्थ्य की द्यावे। परि बोलत प्रेमभावे। धसाळ गेलो॥	१६१
खरेच विश्वरूप जर आम्ही दाखवावे। तर आधी पाहाया सामर्थ्य की द्यावे। परी बोलता प्रेमभावे। विसरून गेलो॥	१६१
Really for me to show cosmic form; first making you capable to see; but in love; I forgot.	161
काय जाहले न वाहता भुई पेरिजे। तरी तो वेळु विलया जाइजे। तरी आतां माझे निजरूप देखिजे। ते दृष्टी देवो तुज॥	१६२
काय झाले, न कसता भूमी पेटावे। तर तो वेळ वायाच जाये। तरी आता माझे निजरूप पहावे। ती दृष्टी देतो तुज॥	१६२
If sans tilling land is sown; efforts go waste ; now to see my form; I bestow you divine vision.	162
मग तिया दृष्टी पांडवा। आमुचा ऐश्वर्ययोग आघवा। देखोनिया अनुभवा। माजिवडा करी॥	१६३
मग त्या दृष्टीने पांडवा। आमचा ऐश्वर्ययोग आवघा। देखोनिया अनुभवा-। मध्ये दृढ करी॥	१६३
So Pandava with that vision; my wealth-yoga entire; observe and into experience; establish it.	163
ऐसे तेणे वेदांतवेद्ये। सकळलोकआद्ये। बोलिले आराध्ये। जगाचेनि॥	१६४
ऐसे त्या वेदान्तालाच कळलेल्याने। सकळ लोकांच्या आदिपुरुषाने। बोलिले आराध्यदेवाने। जगताच्या॥	१६४
So that known by Vedanta, Primeval person; spoke, worship-worthy; of world.	164

संजय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

एवमुक्त्वा ततो राजन्, महायोगेश्वरो हरिः। दर्शयामास पार्थाय, परमं रूपमैश्वरम्॥	९
असे सांगूनि हे राजा, महायोगेश्वरे हरि। दाखवीत असे पार्था, परमं रूप ईश्वरी॥	९
Saying O King, that Yogrshwara Hari; revealed to Partha supreme divine form.	9

पैं कौरवकुळक्रवर्ती। मज हाचि विस्मयो पुढतपुढती। जे श्रियेहुनि त्रिजगती। सदैव असे कवणी॥	१६५
अहो कौरवकुळचक्रवर्ती राणा। मज हाच विस्मय पुनःपुन्हा। की लक्ष्मीहून जगी तिन्ही। सुदैवी असे कुणी?	१६५
Kaurava sovereign king; I wonder often; is there in tri-world, else than Laxmi; anyone luckier?	165

- ना तरी खुणेचे वानावयालागी। श्रुतीवांचूनि दावा पां जगी। ना सेवकपण तरी अंगी। शेषाचांचि आथि।। १६६
- ना तरी आत्मखूण वर्णनालागी। वेदाहून समर्थ दाखवा या जगी। ना सेवकपण तरी अंगी। जैसे शेषाच्या आहे।। १६६
- For telling soul-sign; show one capable than Veda; has anyone imbibed service-sense; like Shesha? 166**
- हां हो जयाचेनि सोसें। शिणत आठही पाहार योगी जैसे। अनुसरले गरुडाऐसे। कवण आहे।। १६७
- हां हो ज्याच्या ध्यासे। शिणत अष्टौप्रहर योगी जैसे। स्वामिकार्यास वाहिलेले गरुडाऐसे। कोण आहे? १६७
- For whose craze; yogis slog for whole day; engrossed in master's service like Garuda; who is there? 167**
- परि ते आघवेंचि एकीकडे ठेले। सांपें कृष्णसुख एकंदरे जाहले। जिये दिउनि जन्मले। पांडव हे।। १६८
- परी ते सगळेच एकीकडे राहिले। सांप्रत कृष्णसुख एकंदर पावले। ज्या दिसापासोनि जन्मले। पांडव हे।। १६८
- But all those left aside; presently Krishna-pleasure received; from day they were born; by Pandava. 168**
- परि पांचांही आंतु अर्जुना। कृष्ण सावियाचि जाहला अधीना। कामुक कां जैसा अंगना। आपैता कीजे।। १६९
- परी पाचाहीमध्ये अर्जुना। श्रीकृष्ण अगदीच झाला अधीना। कामुकाला का जैशी अंगना। आपलासा करे।। १६९
- Among Pandavas to Arjuna; Krishna became totally subjugated; like woman to a lustful; wins over. 169**
- पढविले पांखिरू ऐसे न बोले। यापरी क्रीडामृगही तैसा न चले। कैसे दैव एथ सुरवाडले। ते जाणो न ये।। १७०
- शिकविले पाखरू ऐसे न बोले। शिकविला पशुही तैसा न चाले। कैसे दैव येथ भरभराटले। याचे कळो न ये।। १७०
- Trained bird doesn't speak; or animal walk like this; how prospers his fortune; isn't known? 170**
- आजि परब्रह्म हे सगळे। भोगावया सदैव याचेचि डोळे। कैसे वाचेचे हन लळे। पाळीत असे।। १७१
- आज परब्रह्म हे सगळे। भोगावया सुदैवी अर्जुनाचेच डोळे। कैसे वाचेचे आणि लळे। देव पाळीत आहे।। १७१
- Today Brahma entire; Arjuna's eyes are fortunate to enjoy; how his speech; Lord is pampering. 171**
- हा कोपे की निवांतु साहे। हा रुसे तरी बुझावीत जाये। नवल पिसे लागले आहे। पार्थाचे देवा।। १७२
- हा कोपला की निवांत साहे। हा रुसला तरी समजावीत जाये। नवल, वेड लागले आहे। पार्थाचे देवा।। १७२
- Lord keeps mum if he is angry; consoles if he is sulky; it is amazing with Partha; Lord is crazy. 172**
- एन्हवीं विषय जिणोनि जन्मले। जे शुकादिक दादुले। ते विषयोचि वानितां जाहले। भाट ययाचे।। १७३
- एरवी विषय जिंकोनि जन्मले। जे शुकादिक श्रेष्ठ झाले। तेही विषयलीला वर्णिता झाले। भाट याचे।। १७३
- Else born sense-conquerors; those greats like Shuka; while singing love games became; his bards. 173**
- हा योगियांचे समाधिधन। की होऊनि ठेले पार्थाअधीन। यालागी विस्मयो माझे मन। करीतसे राया।। १७४
- हा योग्यांचे समाधिधन। की होऊनि राहिला पार्थाअधीन। यासाठी आश्चर्य माझे मन। करीतसे राया।। १७४
- Lord, meditation-treasure of yogis; became subjugated to Partha; this amazes my mind; King! 174**
- तेवींचि संजय म्हणे कायसा। विस्मयो एथ कौरवेशा। कृष्णं स्वीकारिजे तया ऐसा। भाग्योदय होय।। १७५
- तेव्हा संजय म्हणे कायसा। विस्मय येथ कौरवेशा? कृष्ण स्वीकारील तया ऐसा। भाग्योदय होय।। १७५
- Sanjaya said; what is wonder here Kaurava king? For who Krishna accepts; fate dawns for him. 175**
- म्हणोनि तो देवांचा रावो। म्हणे पार्था ते तुज दृष्टि देवों। जया विश्वरूपाचा ठावो। देखसी तू।। १७६
- म्हणोनि देवांचा राजा तो। म्हणे पार्था ती तुला दृष्टी देतो। ज्यायोगे विश्वरूप पूर्णतः। पाहशील तू।। १७६
- So King of Gods said; I am gifting you vision; by which my cosmic form fully; you will observe. 176**

ऐसी श्रीमुखौनि अक्षरे। निघती ना जंव एकसरे। तंव अविद्येचे आंधारे। जावोचि लागे॥	१७७
ऐसी श्रीमुखातूनि अक्षरे। निघतीना जोवरी एकसरे। तेवढ्यात अविद्येचे अंधारे। जाऊही लागले॥	१७७
These words; as soon as were uttered; immediately ignorance-darkness; started disappearing.	177
ती अक्षरे नव्हती देखा। ब्रह्मसाम्राज्यदीपिका। अर्जुनालागी चित्कळिका। उजळलिया कृष्णे॥	१७८
ती अक्षरे पहा नव्हती। ब्रह्मसाम्राज्यप्रत्यय ज्योती। अर्जुनासाठी चैतन्यज्योती। उजळिल्या कृष्णे॥	१७८
These were no words; Brahma-experience flame; for Arjuna spiritual flame; lighted Krishna.	178
मग दिव्यचक्षुप्रकाशु प्रगटला। त्या ज्ञानदृष्टी पाटा फुटला। ययापरी दाविता जाहला। ऐश्वर्य आपुले॥	१७९
मग दिव्यनेत्र प्रगटला। त्या ज्ञानदृष्टीचा पाट फुटला। यापरी दाखविता झाला। ऐश्वर्य आपले॥	१७९
Then divine eye opened; knowledge-vision channel appeared; so God revealed; his wealth.	179
हे अवतार जे सकळ। ते जिये समुद्रींचे कां कल्लोळ। विश्व हे मृगजळ। ज्या रश्मीस्तव दिसे॥	१८०
हे दहा अवतार जे सकळ। ते ज्या समुद्राचे का कल्लोळ। विश्व हे मृगजळ। ज्या किरणामुळे दिसे॥	१८०
Ten avatars all; those ocean-waves surged; cosmos as mirage; appeared due to which rays.	180
जिये अनादिभूमिके निटे। चराचर हे चित्र उमटे। आपणपें वैकुंठे। दाविले त्या॥	१८१
जे अनादिभूमिकेवर नटे। चराचर हे चित्र उमटे। ते स्वतः वैकुंठनायकाने। दाखविले त्या॥	१८१
That eternal canvas; on which cosmic panorama got imprinted; Lord himself; showed to him.	181
मागां बाळपणीं येणे श्रीपती। जें एक वेळ खादली होती माती। तें कोपोनिया हाती। यशोदा धरिला॥	१८२
मागे बाळपणी हा श्रीपती। जेव्हा एक वेळ खात होता माती। तेव्हा कोपोनि हाती। यशोदेने धरिला॥	१८२
As child this Lakshmiapati in past; once was eating soil; being angry, by hand; Yashoda caught.	182
मग भेणें भेणें जैसे। मुखीं झाडा द्यावयाचेनि मिसे। चवदाही भुवने सावकाशे। दाविली तिये॥	१८३
मग भीत भीत जैसे। मुखाचा झाडा द्यावयाचे मिसे। चौदाही भुवने सावकाशे। दाखविली तिला॥	१८३
Then feigning fear; he opened mouth to reveal truth; slowly fourteen regions; showed to her.	183
ना तरी मधुवनीं ध्रुवासि केले। जैसे कपोल शंखे शिवतले। आणि वेदांचियेही मती ठेले। ते लागला बोलो॥	१८४
नातरी मधुवनात ध्रुवाला केले। जैसे गालाला शंख लाविले। आणि वेदही मतीगुंग झाले। ते लागला बोलू॥	१८४
For Dhruva in Madhubana; as touched conch to cheeks; where Veda fumbled; he started talking.	184
तैसा अनुग्रहो पै राया। श्रीहरी केला धनंजया। आतां कवणेकडे ही माया। ऐसी भाष नेणे तो॥	१८५
तैसा अनुग्रह हे राया। श्रीहरीने केला धनंजया। आता कुणीकडे आहे माया। ऐसी भाषा विसरला तो॥	१८५
Such favour King; Shrihari made for Dhananjaya; now where is illusion; such language he forgot.	185
एकसरें ऐश्वर्यतेजे पाहले। त्या चमत्काराचे एकार्णव जाहले। चित्त समाजी बुडोनि ठेले। विस्मयाचिया॥	१८६
एकजात ऐश्वर्यतेज उगवले। त्या चमत्काराचे महासागर झाले। चित्त समुदायात बुडाले। विस्मयाच्या॥	१८६
As dawned wealth-brilliance; marvels turned into oceans; heart drowned in host; of wonder.	186
जैसा आब्रह्म पूर्णोदकीं। पव्हे मार्कंडेय एकाकी। तैसा विश्वरूपकौतुकीं। पार्थु लोळे॥	१८७
जैसा ब्रह्मलोकापर्यंत पूर्ण पाण्यातचि। पोहे मार्कंडेय एकटाचि। तैसा विश्वरूपकौतुकी। पार्थ लोळे॥	१८७
As in deluge up to Brahmaloaka; lone Markandeya swam; so in cosmos-form wonder; Partha rolled.	187

- म्हणे केवढे गगन एथ होते। ते कवणे नेले पां केउते। ती चराचरे महाभूते। काय जाहली॥ १८८
- म्हणे केवढे गगन येथ होते। ते कोणी नेले बा कुठे। ती चर-अचर महाभूते। काय झाली? १८८
- He said here was sky; who took it away; entire world, great elements; where they vanished? 188
- दिशांचे ठावही हारपले। अधोर्ध्व काय नेणो जाहले। चेइलिया स्वप्न तैसे गेले। लोकाकार॥ १८९
- दिशांचे ठावही हरपले। खालीवर काय न जाणो झाले। जागता स्वप्न जावे तैसे गेले। लोकाकार॥ १८९
- Directions gone; up-down feeling not known; as dream going on awakening; so world-form gone. 189
- नाना सूर्यतेजप्रतापे। सचंद्र तारांगण जैसे लोपे। तैसी गिळिली विश्वरूपे। प्रपंचरचना॥ १९०
- ना ना सूर्यतेजप्रतापामध्ये। चंद्रासहित तारांगण लोपे। तैसी गिळिली विश्वरूपे। संसाररचना॥ १९०
- Nay, as during sunlight; stars with moon vanish; cosmic form swallowed; world-form. 190
- तेव्हा मनासी मनपण न स्फुरे। बुद्धि आपणपे न सांवरे। इंद्रियांचे रश्मी माघारे। हृदयवरी भरले॥ १९१
- तेव्हा मनात मनपण न स्फुरे। बुद्धी स्वतःस न सावरे। इंद्रियांचे वृत्तिरूप किरण माघारे। हृदयी भरले॥ १९१
- Mind-bearing was lost; couldn't contain intellect; sense-attitude rays turned inward; to fill heart. 191
- तेथ ताटस्थ्या ताटस्थ्य पडिले। टकासी टक लागले। जैसे मोहनास्त्र घातले। विचारजातां॥ १९२
- तेव्हा ताटस्थ्याला ताटस्थ्य आले। एकाग्रतेस एकाग्र लागले। जैसे मोहनास्त्र घातले। विचारांवरी॥ १९२
- Neutrality became neutral; concentration concentrated; as lure-missile is launched; on thoughts. 192
- तैसा विस्मितु पाहे कोडे। तंव पुढा होते चतुर्भुज रूपडे। तेचि नानारूप चहूंकडे। मांडोनि ठेले॥ १९३
- तैसा विस्मयाने पाहे कौतुके। तेव्हा पुढे होते चतुर्भुज रूपडे। तीच अनेकरूपे चहूंकडे। मांडिली होती॥ १९३
- Arjuna saw fancifully; four-armed form was ahead; that in many forms around; got spread. 193
- जैसे वर्षाकाळींचे मेघौडे। का महाप्रळयींचे तेज वाढे। तैसे आपणेनवीण कवणीकडे। नेदीचि उरो॥ १९४
- जैसे वर्षाकाळींचे मेघ। का महाप्रळयींचे वाढे तेज। तैसे आपल्यावाचोनि कुणीकडे। दुसरे न देईच उरू॥ १९४
- Like rainy clouds; or total dissolution-brilliance; other than himself; he allowed not to remain. 194
- प्रथम स्वरूपसमाधान। पावोनि ठेला अर्जुन। सवेचि उघडी लोचन। तव विश्वरूप देखे॥ १९५
- प्रथम आपल्याशी समाधान। पावूनि राहिला अर्जुन। लगेच उघडी लोचन। तर विश्वरूप देखे॥ १९५
- First with him contented; was Arjuna; but once eyes he opened; then saw cosmic form. 195
- इहींचि दोहीं डोळां। पाहावे विश्वरूपा सकळा। तोहि श्रीकृष्णें सोहळा। पुरविला ऐसा॥ १९६
- याच दोही डोळा। पाहावे विश्वरूपासी सकळा। तोही श्रीकृष्णाने सोहळा। पुरविला ऐसा॥ १९६
- With both eyes; viewing entire cosmic form; that desire too Krishna; fulfilled like this. 196

अनेकवक्त्रनयनम्, अनेकाद्भुतदर्शनम्। अनेकदिव्याभरणम्, दिव्यानेकोद्यतायुधम्॥ १०

अनेक ती मुखेनेत्रे, अनेकाद्भूत दर्शने। बहू दिव्य अलंकार, दिव्य नि सज्ज आयुधे॥ १०

Many mouths, eyes, wondrous spectacle; many divine ornaments, divine ready weapons. 10

मग तेथ सैद्य देखे वदने। जैसी रमानायकाची राजभुवने। नाना प्रगटली निधाने। लावण्यश्रियेची॥ १९७

मग तेथे सगळी पाहिली वदने। जैशी विष्णूची राजभुवने। नाना प्रगटली भांडारे। लावण्यलक्ष्मीची॥ १९७

He saw all faces; like Vishnu's palaces; appeared many treasure-troves; of Adornment-Laxmi. 197

कीं आनंदाची वने सासिन्नली। जैसी सौंदर्या राणीव जोडली। तैसी मनोहरे देखिली। हरीची वक्त्रे तेणें।।	१९८
की आनंदाची वने बहरली। जैशी सौंदर्याला साम्राज्ये जोडली। तैसी मनोहर देखिली। हरीची मुखे त्याने।।	१९८
<i>As if bliss-forests bloomed; or empires to beauty attached, he saw beautiful faces; of Hari.</i>	198
तयांही माजी एकैकें। सावियाचि भयानकें। काळरात्रीचीं कटके। उठावली जैसी।।	१९९
त्यांचेहीमध्ये एकेक। सहजचि अशी भयानक। काळरात्रीची सैन्ये एकेक। उठावली जैशी।।	१९९
<i>Within them single; some faces were naturally horrible; death-armies; as if rushing.</i>	199
की ये मृत्यूसीचि मुखे जाहली। हो का जे भयाची दुर्गे पन्नासिली। की महाकुंडे उघडली। प्रळयानळाची।।	२००
की ही मृत्यूलाच मुखे आली। हो कां जी भयानक दुर्गे पसरली। की महाकुंडे उघडली। प्रळयाग्नीची।।	२००
<i>Or to death, mouths have sprouted; or horid forts spread; or opened great pits; of dissolution-fire.</i>	200
तैसी अद्भुते भयासुरे। तेथ वदने देखिली वीरें। आणिके असाधारणे साळंकारें। सौम्ये बहुते।।	२०१
तैसी अद्भुत भयासुर। तेथ पाहात तो वीर। आणिक असाधारण अलंकारासहित। सौम्य अनेक।।	२०१
<i>As such horrid faces; here Brave was seeing; and with ornaments extraordinary; gentle many.</i>	201
पैं ज्ञानदृष्टीचेनि अवलोके। परि वदनांचा शेवटु न टके। मग लोचन ते कवतिके। लागला पाहो।।	२०२
जरी ज्ञानदृष्टीने अवलोके। परी वदनांचा शेवट न लागे। मग लोचन ते कौतुके। लागला पाहो।।	२०२
<i>Though seeing with knowledge-vision; unable to see end of faces; so fancifully eyes; he viewed.</i>	202
तंव नानावर्णे कमळवने। विकासिली तैसे अर्जुनें। नेत्र देखिले पालिंगने। आदित्यांची।।	२०३
तेव्हा नानावर्णांची कमळवने। विकासिली, तैसे अर्जुनाने। नेत्र पाहिले जणू समुदाय। सूर्यांचे।।	२०३
<i>Then coloured lotus-gardens; developed, so Arjuna; saw many eyes as if groups; of suns.</i>	203
तेथेचि कृष्णमेघाचिया दाटी-। माजी कल्पांत विजुंचिया स्फुटी। तैसिया वन्हि पिंगळा दिठी। भ्रूभंगातळी।।	२०४
तेथेच कृष्णमेघाची दाटी। कल्पांताच्या विजा चमकती। तैशा अग्निसम पिंगट दृष्टी। भुवयांच्या खाली।।	२०४
<i>Black cloud gathering; dissolution-lightning flashing; fire-like brown-eyes; under eyebrows.</i>	204
हें एकैक आश्चर्य पाहतां। तिये एकेचि रूपीं पांडुसुता। दर्शनाची अनेकता। प्रतिफळली।।	२०५
हे एकैक आश्चर्य पाहता। ती एकाच रूपी पंडुसुता। दर्शनाची अनेकता। फलद्रूप झाली।।	२०५
<i>Seeing such marvels; in single form, Pandava's; wish of multiple spectacle; was fulfilled.</i>	205
मग म्हणे चरण ते कवणेकडे। केउते मुकुट के दोर्दंडे। ऐसी वाढविताहे कोडे। चाड देखावयाची।।	२०६
मग म्हणे चरण ते कोणीकडे? कुठे ते मुकुट हात कुठे? ऐसी वाढवीत आहे कौतुके। इच्छा पाहण्याची।।	२०६
<i>He thought where are feet; crowns and hands; he increased fancifully; desire to see.</i>	206
तेथ भाग्यनिधि पार्था। कां विफलत्व होईल मनोरथा। काय पिनाकपाणिचिया भातां। वायकांडी आहाती।।	२०७
तेथ भाग्यनिधी पार्था। का विफलता होईल मनोरथा। काय पिनाकपाणीचे भात्यात। फुसके बाण असती?	२०७
<i>For fortune-trove Partha; how will desires fail; will God Shiva's quiver contain; futile arrows?</i>	207
ना तरी चतुराननाचिये वाचे। काय आहाती लटिकिया अक्षरांचे सांचे। म्हणोनि साद्यंतपण अपारांचे। देखिले तेणे।।	२०८
नातरी वाणीत ब्रह्माचे। काय आहेत खोट्या अक्षरांचे साचे? म्हणोनि आदिअंतपण अपारांचे। पाहिले त्याने।।	२०८
<i>Else in Brahmadeva's speech; are there moulds of false words? So origin and end of forms; he saw.</i>	208

- जयाची सोय वेदा नाकळे। त्याचे सकळावयव एकेचि वेळे। अर्जुनाचे दोन्ही डोळे। भोगिते जाहले।। २०९
- ज्याची सोय वेदांसि ना कळे। त्याचे सकळ अवयव एकाच वेळे। अर्जुनाचे दोन्ही डोळे। भोगते झाले।। २०९
- What was beyond Veda; all limbs of that form at time; Arjuna's both eyes; enjoyed. 209
- चरणौनि मुकुटवरी। देखत विश्वरूपाची थोरी। जे नाना रत्न अलंकारीं। मिरवत असे।। २१०
- चरणापासूनि मुकुटावरी। पाहात विश्वरूपाची थोरवी। जे नाना रत्न अलंकारी। मिरवत असे।। २१०
- From feet to crown; seeing glory of cosmic form; which was with ornaments; flaunted. 210
- परब्रह्म आपुलेनि आंगे। ल्यावया आपणचि जाहला अनेगे। तिये लेणी मी सांगे। काइसयासारिखी।। २११
- परब्रह्म आपल्या अंगावर। ल्यावया आपणचि झाला अनेक तर। ते अलंकार मी सांगतो। कशासारखे।। २११
- Absolute Brahma to adorn itself; had become ornaments; those ornaments I will tell; how looked. 211
- जिये प्रभेचिये झळाळा। उजाळु चंद्रादित्यमंडळा। जे महातेजाचा जिव्हाळा। जेणे विश्व प्रगटे।। २१२
- जो प्रभेचा झळाळा। उजाळतो चंद्रसूर्यमंडळा। जो महातेजाचा जिव्हाळा। ज्यायोगे विश्व प्रगटे।। २१२
- Which was aura's dazzle; brightening sun; warmth of great brilliance; by which cosmos appears. 212
- तो दिव्यतेज शृंगारु। कोणाचिये मतीसी होय गोचरु। देव आपणपेंचि लेइले ऐसे वीरु। देखत असे।। २१३
- तो दिव्यतेजाचा शृंगार। कोणाच्या मतीस होय गोचर? देव आपणच लेइले, ऐसे वीर। मी पाहत आहे।। २१३
- Adornment of divine brilliance; whose intellect will know? Lord adorning himself; I am seeing. 213
- आपण आंग आपण अलंकार। आपण हात आपण हातियेर। आपण जीव आपण शरीर। देखे चराचर कोंदले देवें।। २१४
- आपण अंग आपण अलंकार। आपण हात आपण हत्यार। आपण जीव आपण शरीर। दिसे चराचर दाटले देवे।। २१४
- Self ornaments self body; self hands, self weapons; self soul, self body; God occupied cosmos. 214
- मग तेथेंचि ज्ञानाचिया डोळां। पहात करपल्लवां जव सरळा। तव तोडित कल्पांतींचिया ज्वाळा। तैसीं शस्त्रें झळकत देखे।। २१५
- मग तेथ ज्ञानाचा डोळा। पाहे तर हात जव होत सरळा। तेव्हा कल्पांताच्या ज्वाळा। तैसी शस्त्रे झळकत पाहे।। २१५
- There is knowledge-eye; when hands are straight; like dissolution-flames; saw shining weapons. 215
- जयांचिया किरणांचेनि निखरेपणे। नक्षत्रांचे होत फुटाणे। तेजें खिरडला वह्नि म्हणे। समुद्रीं रिघों।। २१६
- ज्यांच्या किरणांचे प्रखरतेने। नक्षत्रांचे होत फुटाणे। तेजाने भाजलेला अग्नी म्हणे। शीत समुद्री जावे।। २१६
- By ray's fierceness; stars became like parched grams; scorched fire said; cool sea be visited. 216
- मग काळकूटकल्लोळीं कवळिलें। नाना महाविजुंचे दांग उमटले। तैसे अपार कर देखिले। उदितायुधीं।। २१७
- मग काळकूट लाटांनी कवळिले। नाना महाविजांचे वन प्रगटले। तैसे अगणित शस्त्रहात पाहिले। उगारलेले।। २१७
- Embraced by poison-waves; lightning appeared; saw many hands with weapons; raised. 217

दिव्यमाल्याम्बरधरं, दिव्यगन्धानुलेपनम्। सर्वाश्चर्यमयं देवमनन्तं विश्वतोमुखम्।।

११

दिव्य माला नि वस्त्रात, दिव्य गंधानुलिप्त जो। सर्वाश्चर्यमयी देव, अनन्त विश्वतोमुख।।

११

Divine garlands and dresses coated by divine perfumes; wondrous God, Infinite Vishtomukha. 11

- कीं भेणे तेथूनि काढिली दिठी। मग कंठमुगुट पहातसे किरीटी। तंव सुरतरुंची सृष्टी। जयापासोनि कीं जाहली।। २१८
- की भयाने तेथूनि काढिली दृष्टी। मग कंठमुगुट पाहे किरीटी। तव कल्पतरुंची सृष्टी। जणू तेथोनि झाली।। २१८
- Fearfully sight he diverted; then Kiriti saw necks and crowns; so wish-tree world; as if has sprung. 218

- जियें महासिद्धींची मूळपीठे। शिणली कमळा जेथ वावटे। तैसी कुसुमे अति चोखटे। तुरंबिली देखिली॥ २१९
- जी महासिद्धींची मूळपीठे। शिणलेली लक्ष्मी विसावे जेथे। तैसी फुले अति सुनिर्मळे। हुंगताना देखिली॥ २१९
- These seats of yogic powers; where fatigued Laxmi rests; such pure flowers; were seen sniffing. 219*
- मुगुटावरी स्तबक। ठायी ठायी पूजाबंध अनेक। कंठी रुळताति अलौकिक। माळादंड॥ २२०
- मुगुटावरी फुलांचे घोस। ठायी ठायी पूजाबंध अनेक। रुळतात अलौकिक। माळांचे हार॥ २२०
- Flower bouquets on crown; worship-bands at places many; draping Para-worldly; garlands. 220*
- स्वर्गे सूर्यतेज वेढिले। जैसे पंधरेनें मेरूतें मढिले। तैसे नितंबावरी गाढिले। पीतांबरु झळके॥ २२१
- स्वर्गाने सूर्यतेज पांघरिले। जैसे सोन्याने पर्वत मढविले। तैसे नितंबावरी घट्ट बांधिले। पीतांबर झळके॥ २२१
- Heaven draping sun-brilliance; as mountains gold-coated; so tightly tied on waist; apparel shined. 221*
- श्रीमहादेवो कापुरें उटिला। कां कैलासु पारदें डवरिला। नाना क्षीरोदके पांघरविला। क्षीरार्णवो जैसा॥ २२२
- श्रीमहादेव कापुरे उटिला। का कैलास पाण्याने डवरिला। किंवा दुग्धजलाने पांघरविला। क्षीरसागर जैसा॥ २२२
- Shrimahadeva camphor coated; Kailasa with mercury shined; or by milk covered; milky-sea. 222*
- जैसी चंद्रमयाची घडी उपलविली। मग गगनाकरवीं बुंधी घावविली। तैसी चंदन-पिंजरी देखिली। सर्वांगी तेणे॥ २२३
- जैसी चंद्राची घडी उकलली। मग गगनाने त्याची खोळ घेतली। तैसी चंदनउटी पाहिली। सर्वांगी तेणे॥ २२३
- As if unfolding moon; with it sky is covered; so he saw with sandal paste anointed; his entire body. 223*
- जेणे स्वप्रकाशा कांती चढे। ब्रह्मानंदाचा निदाघु मोडे। जयाचेनि सौरभ्यें जीवित जोडे। वेधवतीये॥ २२४
- ज्यायोगे स्वतेजावर कांती चढे। ब्रह्मानंदाचा दाह मोडे। ज्याच्या सुगंधाने आयुष्य वाढे। पृथ्वीचेही॥ २२४
- Which on self brilliance added lustre; Brahma-bliss heat cooled; its fragrance increased; earth-life. 224*
- जयाचे निर्लेप अनुलेपु करी। जे अनंगुही सर्वांगी धरी। त्या सुगंधाची थोरी। कवण वानी॥ २२५
- ज्याचे परमात्मा सर्वांगी लेप करी। जे मदनही सर्वांगी धरी। त्या सुगंधाची थोरवी। कोण वानी? २२५
- With which Lord anoints body; which Madana too applies; glory of that fragrance; who can tell? 225*
- ऐसी एकैक शृंगारशोभा। पाहता अर्जुन जातसे क्षोभा। तेवींचि देवो बैसला कीं उभा। का सयालु हे नेणवे॥ २२६
- ऐसी एकेक शृंगारशोभा। पाहता अर्जुन भांबावला। त्यातच देव बैसला की उभा। का पहुडला न कळे॥ २२६
- By adornment-show; Arjuna baffled; if Lord was seating, standing; or reclining, he didn't know. 226*
- बाहेर दिठी उघडोनि पाहे। तव आघवें मूर्तिमय देखतु जाये। मग आता न पाहे म्हणोनि उगा राहे। तरी आंतुही तैसेचि॥ २२७
- बाहेर दृष्टी उघडोनि पाहे। तर आवघे मूर्तिमय देखत जाये। मग आता नको म्हणोनि नेत्र झाके। तरी आतही तैसेचि॥ २२७
- As eyes he opened; saw all full of forms; saying now enough eyes he closed; but same was inside. 227*
- अनावरे मुखें समोर देखे। त्याभेणें पाठीमोरा जंव ठाके। तंव त्याहीकडे श्रीमुखें। करचरण तैसेचि॥ २२८
- अनावर मुखे समोर पाहे। त्या भयाने पाठमोरा जेव्हा राहे। तेव्हा त्याहीकडे श्रीमुखे। हातपाय तैसेचि॥ २२८
- He saw faces many; as fearfully turned back; then there too same faces; hands, feet saw similar. 228*
- अहो पाहतां कीर प्रतिभासे। एथ नवलावो काय असे। परि न पाहताही दिसे। चोज आइका॥ २२९
- अहो पाहताना खरोखरी दिसे। यात नवल ते काय असे? परी न पाहताही दिसे। नवल ऐका॥ २२९
- While seeing it appears real; what is wonder in it? But seen while not seeing; it is wonder. 229*

- कैसे अनुग्रहाचे करणे। पार्थाचे पाहणे आणि न पाहणे। त्याहीसकट नारायणें। व्यापूनि घेतले॥ २३०
- कैसे देवाच्या अनुग्रहाचे करणे। पार्थाचे पाहणे आणि न पाहणे। त्यासकट नारायणे। व्यापूनि घेतले॥ २३०
- How Lord's grace is; Partha's seeing and non-seeing; both by Narayana; were occupied. 230
- म्हणोनि आश्चर्याच्यां पुरी एकीं। पडिला ठायेंठाव थडी ठाकी। तंव चमत्काराचिया आणिकीं। महार्णवीं पडे॥ २३१
- म्हणोनि आश्चर्याच्या पुरी पडता। कसाबसा थडी जाता। तेव्हा चमत्काराच्या दुसऱ्या आता। महासागरी पडे॥ २३१
- So on drowning in wonder-flood; and managing to reach bank; he into other wonder-; ocean plunged. 231
- ऐसा अर्जुनु असाधारणे। आपुलिया दर्शनाचेनि विंदाणें। कवळूनि घेतला तेणे। अनंतरूपें॥ २३२
- ऐसा अर्जुनास अलौकिकपणे। आपल्या दर्शनाच्या कौशल्याने। कवळूनि घेतला त्याने। अनंतरूपे॥ २३२
- To Arjuna with Para-worldliness; by own vision skill; kept embraced; by various forms. 232
- तो विश्वतोमुख स्वभावे। आणि तेंचि दाखवावयालागीं पांडवें। प्रार्थिला आतां आघवे। होऊनि ठेला॥ २३३
- तो विश्वसामोरा स्वभावे। आणि तरी दाखवण्यासाठी पांडवे। प्रार्थिला आता आवघा। होऊनि राहे॥ २३३
- He faces cosmos naturally; and to show to Pandava; as prayed, now omnipresent; he has become. 233
- आणि दीपें कां सूर्ये प्रगटे। अथवा निमुटलिया देखावेचि खुंटे। तैसी दिठी नव्हे जे वैकुंठें। दिली आहे॥ २३४
- आणि दिव्याने का सूर्याने प्रगटे। का विझता दिसणेच खुंटे। तैसी दृष्टी नव्हे जी वैकुंठनायके। दिली आहे॥ २३४
- Is sun seen with lamp; or not seen if it goes off; such wasn't the vision that Lord; gifted. 234
- म्हणोनि किरीटीसि दोहीं परी। ते देखणे देखे अंधारी। हे संजयो हस्तिनापुरीं। सांगतसे राया॥ २३५
- आणि किरीटीस दोही परी। ते दृष्य दिसे उजेडी अंधारी। हे संजय हस्तिनापुरी। सांगतसे रायाप्रती॥ २३५
- To Arjuna both ways; spectacle is visible in light, in dark; this Sanjaya in Hastinapura; told to King. 235
- म्हणे किंबहुना अवधारिलें। पार्थें विश्वरूप देखिले। नाना आभरणी भरले। विश्वतोमुख॥ २३६
- म्हणे अहो नाही का ऐकिले? पार्थाने विश्वरूप पाहिले। नाना आभूषणांनी भरलेले। विश्वसन्मुख॥ २३६
- Said didn't you hear; Partha saw cosmic form; bedecked with ornaments; Vishvtomukha. 236
- दिवि सूर्यसहस्रस्य, भवेद्युगपदुत्थिता। यदि भाः सदृशी सा स्यात्, भासस्तस्य महात्मनः॥ १२
- नभी सूर्य सहस्रांनी, उगावे एकदाच ते। प्रभा का हो तुळावी ती, महात्म्याच्या प्रभेस त्या॥ १२
- If thousands of suns were to blaze together; that might resemble brilliance of Great soul. 12
- तिये अंगप्रभेचा देवा। नवलावो काइसयासारिखा सांगावा। कल्पांती एकुचि मेळावा। द्वादशादित्यांचा होय॥ २३७
- त्या देवाच्या अंगकांतीचा। नवलाव सांगावा कशासारखा? कल्पांती एकच मेळावा। द्वादश सूर्यांचा जैसा॥ २३७
- Brilliance of God's body; how was it like? Like era's end time rally; of group of twelve suns. 237
- तैसे ते दिव्यसूर्य सहस्रवरी। जरी उदयजती का एकेचि अवसरी। तन्ही त्या तेजाची थोरी। उपमूं न ये॥ २३८
- तैसे ते दिव्यसूर्य सहस्रवरी। जरी उदयती का एकाच वेळी। तरी त्या तेजाची थोरी। याला उपमूं न ये॥ २३८
- Such thousand divine suns; if were to dawn at a time; glory of that brilliance; won't be matched. 238
- आघवयाचि विजूंचा मेळावा कीजे। आणि प्रळयाग्नीची सर्व सामग्री आणजे। तेवींचि दशकुही मेळविजे। महातेजांचा॥ २३९
- अवघ्या विजांची मोळी केली। आणि प्रळयाग्नीची सर्व सामग्री आणिली। त्यात दाही मिळविली। महातेजे॥ २३९
- If all lightning is bundled; dissolution-fire fuel collected; then added ten; great brilliances. 239

तन्ही तिये अंगप्रभेचेनि पाडे। हे तेज कांही होईल थोडे। आणि त्याऐसे कीर चोखडे। त्रिशुद्धी नोहे।।	२४०
तरी त्या अंगप्रभेच्या पुढे। हे तेज तुळेल थोडे। आणि त्यासारखे खरे चोखडे। त्रिवार नाही।।	२४०
Before that luster of body aura; this brilliance will weigh little; and pure like that; there is nothing.	240
ऐसे माहात्म या श्रीहरीचे सहज। फाकतसे सर्वांगींचे तेज। ते मुनिकृपा जी मज। दृष्ट जाहले।।	२४१
ऐसे माहात्म्य या श्रीहरीचे सहज। फाकतसे सर्वांगाचे तेज। ते मुनिकृपेने जी मज। दृष्य झाले।।	२४१
Such glory of Shrihari; brilliance of his form radiating; by Vyasa's-grace I am able to see.	241
<p>तत्रैकस्थं जगत्कृत्स्नं, प्रविभक्तमनेकधा। अपश्यद्देवदेवस्य, शरीरं पाण्डवस्तदा।। १३</p> <p>एक झाले जगत् सारे, विभागले बहू परी। पाहिले अधिदेवाच्या, शरीरी पांडवे तदा।। १३</p> <p>World united entirely but with many divisions; in body of Devdeva, Pandava saw then. 13</p>	
आणि तिये विश्वरूपीं एकीकडे। जग आघवे आपुलेनि पवाडे। जैसे महोदीमाजी बुडबुडे। सिनाने दिसती।।	२४२
आणि त्या विश्वरूपात एकीकडे। जग आवघे आपल्या विस्तारे। जैसे महासागरात बुडबुडे। वेगळाले दिसती।।	२४२
In cosmic form on one side; world by its expanse; as bubbles in ocean; differently appeared.	242
कां आकाशी गंधर्वनगर। भूतळी पिपीलिका बांधे घर। नाना मेरूवरी सपूर। परमाणु बैसले।।	२४३
किंवा आकाशी गंधर्वनगर। भूतळी मुंग्यांनी बांधावे घर। किंवा मेरूपर्वतावर अतिसूक्ष्म। परमाणु बैसले।।	२४३
Or like Gandharvnagar in sky; anthill built on earth; or on Meru subtle; atoms sat.	243
विश्व आघवेचि त्यापरी। त्या देवचक्रवर्तीच्या शरीरी। अर्जुन तिये अवसरी। देखता जाहला।।	२४४
विश्व अवघेच त्यापरी। त्या देवचक्रवर्तीच्या शरीरावरी। अर्जुन त्या अवसरी। पाहता झाला।।	२४४
Entire cosmos like that; on body of that God Emperor; Arjuna that time; saw.	244
<p>ततः स विस्मयाविष्टो, हृष्टरोमा धनंजयः। प्रणम्य शिरसा देवं, कृताञ्जलिरभाषत।। १४</p> <p>तेव्हा तो विस्मयाविष्ट, रोमांचित धनंजय। नमोनि शिरसा देवा, हात जोडूनि बोलिला।। १४</p> <p>Wonderstruck Arjuna with raised hairs; bowed head to God and spoke with folded hands. 14</p>	
तेथ एक विश्व एक आपण। ऐसे अळुमाळ होते जे दुजेपण। तेही आटोनि गेले अतःकरण। विराले सहसा।।	२४५
तेथ एक विश्व एक आपण। ऐसे हलकेसे होते जे द्वैतपण। तेही आटोनि गेले, अंतःकरण। विरघळले सहजे।।	२४५
Between cosmos and him; what little duality existed; that vanished, his heart; naturally melted.	245
आंतुला महानंदा चेइरे जाहले। बाहेरि गात्रांचे बळ हारपोनि गेले। आपाद पां गुंतले। पुलकांचले।।	२४६
आतले ब्रह्मानंद उदित झाले। बाहेर गात्रांचे बळ हारपोनि गेले। आपादमस्तक अहो भरले। रोमांचांनी।।	२४६
Inner Brahma-bliss dawned; outer limbs numbed; covered from toe to head; by hairs on end.	246
वार्षिये प्रथमदशे। वोहळलया शैलाचे सर्वांग जैसे। विरूढें कोमलांकुरीं तैसे। रोमांच जाहाले।।	२४७
वर्षाऋतूच्या प्रथमदशे। ओघळता पर्वताचे सर्वांग जैसे। भरले कोमल अंकुरांनी तैसे। सर्वांगी रोमांच आले।।	२४७
On onset of monsoon; as mountain body; with tender sprouts is covered; hairs raised on his body.	247
शिवतला चंद्रकरीं। सोमकांतु द्रावो धरी। तैसिया स्वेदकणीका शरीरी। दाटलिया।।	२४८
शिवताच चंद्रकिरणांनी। सोमकांत पाझर धरी। तैसे घर्मबिंदू शरीरावरी। दाटूनि आले।।	२४८
By moon rays touched; as lunar stone oozed; so sweat drops over body; densely appeared.	248

माजी सापडलेनि अलिकुळे। जळावरी कमळकळिका जेवी आंदोळे। तेवी आंतुलिया सुखोर्मीचेनि बळें। बाहेरी कांपे।।	२४९
मध्ये अडकल्या भ्रमरांमुळे। जळावरी कमळकळी आदळे। तैसा आतल्या सुखोर्मीच्या बळे। तो बाहेरी कांपे।।	२४९
Trapped by beetle; as lotus bud sways on water; by surge of bliss inner; bodily he shivered.	249
कर्पूर केळीची गर्भपुटे। उकलतां कापुराचेनि कोंदाटे। पुलिका गळती तेवी थेंबुटे। नेत्रोनि पडती।।	२५०
कापुरकेळीची सोपटे। उकलताना कापुर जो का दाटे। कर्पूरकणाची गळती होते। तैसे अश्रु नेत्रातून पडती।।	२५०
As camphor bole; while peeling, by congestion; spills its grains; tears dropped from his eyes.	250
ऐसा सात्त्विकांही आठां भावां। परस्परे वर्ततसे हेवा। तेथ ब्रह्मानंदाची जीवा। राणीव फावली।।	२५१
ऐशा अष्टसात्त्विकभावांमध्ये। परस्परांत हेवा लागलेला दिसे। तेव्हा ब्रह्मानंदाचे जीवामध्ये। राज्य आले।।	२५१
Such eight pious emotions*; mutually envied; then of Brahma-bliss in soul; kingdom arrived.	251
उदयलेनि सुधाकरें। जैसा भरलाचि समुद्र भरे। तैसा वेळोवेळा ऊर्मीभरे। उचंबळत असे।।	२५२
उदयल्याने चंद्रे। जैसा भरलेला समुद्र पुन्हा भरे। तैसा वेळोवेळा ऊर्मीच्या भरे। उचंबळतो आहे।।	२५२
As moon rises; full sea is again filled with tide; so with emotions repeated; his heart is surged.	252
तैसाचि तया सुखानुभवापाठी। केला द्वैताचा सांभाळु दिठी। मग उससौनि किरीटी। वास पाहिली।।	२५३
तैसा त्या सुखानुभवापाठी। करीतसे द्वैताचा सांभाळ दृष्टी। मग उसासा टाकूनि किरीटी। बाजूस पाहे।।	२५३
In that joyous experience; retaining duality by sight; heaving a sigh, Kirti; looked about.	253
तेथ बैसला होता जिया सवा। तियाचिकडे मस्तक खालविला देवा। मग जोडूनि करसंपुट बरवा। बोलतु असे।।	२५४
तेथ बैसला होता ज्या दिशेकडे। तिकडे मस्तक झुकवूनि देवाकडे। मग जोडूनि हात बरवे। बोलत असे।।	२५४
In what direction he sat; he bowed head toward God; then with hands folded; he talked.	254

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

पश्यामि देवांस्तव देव देहे, सर्वांस्तथा भूतविशेषसङ्घान्।

ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थम्, ऋषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान्॥ १५

पाहेच देही तुझ्या देव देवा, सान्या भुतांच्याच अनेक संघा।

ब्रह्मा नि ईश्वर पद्मासनी जो, ऋषी नि सर्प सगळेचि दिव्यान्॥ १५

I see in your body all Gods, many hosts of all beings;

Lotus seated Brahmadeva, all seers and divine snakes. 15

म्हणे जयजयाजि स्वामी। नवल कृपा केली तुम्हीं। जे हे विश्वरूप कीं आम्ही। प्राकृत देखों।।	२५५
म्हणे जय जयाजी स्वामी। नवल कृपा केली तुम्ही। जे हे विश्वरूप की आम्ही। सामान्य असुनीही पाहो।।	२५५
He said victory to Swami; you blessed; this cosmic form; though ordinary I am seeing.	255
परि साचचि भले केले गोसाविया। मज परितोषु जाहला साविया। जी देखिलासि जो इया। सृष्टीसी तू आश्रयो।।	२५६
परी खरे कल्याण केले स्वामीजी। मज अतिसंतोष झाला सहजी। पाहिला जो या जी। सृष्टीसी तूच आश्रय।।	२५६
But Swami you really blessed; I am greatly pleased; what I saw; that you alone support cosmos.	256
देवा मंदराचेनि अंगलगे। ठायी ठायी श्वापदांची दांगे। तैसी इये तुझ्या देही अनेगे। देखतसे भुवने।।	२५७
देवा मंदारपर्वताच्या कुशीये। जागजागी श्वापदांची अरण्ये। तैसी या तुझ्या देही अनेक। पाहातो भुवने।।	२५७
Lord, in Mandara valleys; everywhere are forests of beasts; such in your body; I see many regions.	257

अहो आकाशाचिये खोळे। दिसती ग्रहगणांची कुळे। कां महावृक्षीं अविसाळे। पक्षिजातीची॥	२५८
अहो आकाशाच्या खोळीमधी। ग्रहगणांची कुळे दिसती। किंवा महावृक्षावरी घरटी। पक्षिजातांची॥	२५८
In sky-sack; as appear planet-clusters; or on a great tree appear nests; of bird species.	258
त्यापरी श्रीहरी। तुझिया विश्वात्मकीं इये शरीरीं। स्वर्गू देखतसे अवधारी। सुरगणेंसीं॥	२५९
त्यापरी हे श्रीहरी। तुझ्या विश्वात्मक या शरीरी। स्वर्ग पाहातसे ऐकसी तरी। देवगणांसह॥	२५९
Shrihari; in your cosmic body; I am seeing heaven, listen; with host of deities.	259
प्रभु महाभूतांचे पंचक। येथ देखत आहे अनेक। आणि भूतग्राम एकैक। भूतसृष्टीचे॥	२६०
प्रभू महाभूतांचे पंचक। येथ पाहत आहेत अनेक। आणि भूतसमुदाय एकैक। भूतसृष्टीचे॥	२६०
Lord, five great elements; are seen here many; and hosts of creatures; in world of species.	260
जी सत्यलोक तुजमाजी आहे। देखिला चतुराननु हा नोहे। आणि येरीकडे जव पाहे। तंव कैलासुही दिसे॥	२६१
जी सत्यलोक तुजमध्ये आहे। देखिला ब्रह्मदेवही आहे। आणि दुसरीकडे जव पाहे। तव कैलासही दिसे॥	२६१
Satyloka is within you; I saw Brahmadeva too; and when glanced other side; seeing Kailasa too.	261
श्रीमहादेव भवानियेशीं। तुझ्या दिसतसे एके अंशीं। आणि तूतेही गा हृषीकेशी। तुजमाजी देखे॥	२६२
श्रीमहादेव भवानीसहित। तुझ्या दिसतसे एका अंशभरात। आणि तुलाही गा हृषीकेशी। तुजमध्ये पाहे॥	२६२
Mahadeva with Bhavani; in your fragment is seen; also you Rishikesha; in your form is seen.	262
पैं कश्यपादि ऋषिकुळे। इये तुझां स्वरूपी सकळे। देखतसे पाताळे। पन्नगेशी॥	२६३
आणि कश्यपादी ऋषिकुळे। या तुझ्या स्वरूपी सगळे। पाहातसे पाताळे। नागासहित॥	२६३
And seer-clans like Kashyapa; are in your form; I am seeing nether worlds; with cobras.	263
किंबहुना त्रैलोक्यपति। तुझिया एकेकाचि अवयवाचिये भिंती। इयें चतुर्दशभुवने चित्राकृती। अंकुरली जाणो॥	२६४
किंबहुना त्रैलोक्यपती। तुझ्या एकेका अवयवांच्या भिंती। ह्या चतुर्दशभुवनांच्या चित्राकृती। अंकुरल्या जाणो॥	२६४
O Father of tri-world; on walls of each of your limbs; pictures of fourteen regions; are portrayed.	264
आणि तेथिंचे जे जे लोक। ते चित्ररचना जी अनेक। ऐसे देखतसे अलौकिक। गांभीर्य तुझे॥	२६५
आणि तेथींचे जे जे लोक। ती चित्ररचना जी अनेक। ऐसे देखतसे अलौकिक। स्वरूप गंभीर तुझे॥	२६५
Whoever inhabitants there; their pictorial depictions; so seeing para-worldly; your divine forms.	265

अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं, पश्यामि त्वां सर्वतोऽनन्तरूपम्।

नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादिं, पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूपम्॥ १६

अनेक बाहूदर मुख नेत्रे, पाहे तुझी सर्व अनंत रूपे।

नसे तुझा अन्त ना मध्य आदी, पाहेच विश्वेश्वर विश्वरूपम्॥ १६

Many arms, bellies, mouths, eyes, I see your infinite forms;

not origin, middle, end, I do see Cosmic form, Cosmic God! 16

त्या दिव्यचक्षूंचेनि पैसे। चहूंकडे जव पाहत असे। तव दोर्दडी जैसे। आकाश कोंभैले॥

२६६

त्या दिव्यचक्षूंच्या साहाये। चहूंकडे जेव्हा पाहतो आहे। तेव्हा तुझे दोन दंड जैसे। आकाशा कोंभ आले॥

२६६

With aid of divine vision; when I see all around; your two upper arms; as if sky has sprouted.

266

- तैसे एकचि निरंतर। देवा देखतसे तुझे कर। करीत आघवेचि व्यापार। एकेचि काळी।। २६७
- तैसे एकचि निरंतर। देवा पाहात आहे तुझे कर। करीत आवघेचि व्यापार। एकाच वेळी।। २६७
- So constantly singly; Lord your hands, I am seeing; doing all tasks; at same time. 267*
- मग महाशून्याचेनि पैसारे। उघडली ब्रह्मकटाहाची भांडारे। तैसी देखतसे अपारे। उदरे तुझी।। २६८
- मग महाशून्याच्या पसाऱ्यामध्ये। उघडली ब्रह्मांडाची भांडारे। तैसी पहातसे अपारे। उदरे तुझी।। २६८
- In great void's expanse; opened troves of cosmic-clusters; I am seeing many; of your bellies. 268*
- जी सहस्रशीर्षयाचे देखिले। कोडीवरी होताति एकवेळे। की परब्रह्मचि वदनफळे। मोडोनि आले।। २६९
- जी सहस्रशीर्षे याची देखिले। ती कोटीवरी होतात एकवेळे। की परब्रह्मचि वदनफळे। दाटूनि आली।। २६९
- Which thousand heads seen; at time turning into crores; as if Brahma with face-fruits; is laden. 269*
- तैसी वक्त्रे जी जेउती तेउती। तुझी देखतसे विश्वमूर्ती। आणि त्याचिपरी नेत्रपंक्ति। अनेका सेंघ।। २७०
- तैसी मुखे जी जिकडे तिकडे। तुझी देखतसे विश्वमूर्ते। आणि त्याचपरी नेत्रपंक्ती। अनेक सगळीकडे।। २७०
- Such faces everywhere; Cosmic Idol I am seeing; similarly rows of eyes; many everywhere. 270*
- हे असो स्वर्ग पाताळ। कीं भूमी दिशा अंतराळ। हे विवक्षा ठेली सकळ। मूर्तिमय देखतसे।। २७१
- हे असो स्वर्गपाताळ। की भूमी दिशा अंतराळ। ही भाषा सरली सकळ। मूर्तिमय पाहतसे।। २७१
- This is nether, heaven; or earth, space, direction; such language ended; only forms are seen. 271*
- तुजवीण एकादियाकडे। परमाणुहि एतुला कोडें। अवकाशु पाहतसे परि न सांपडे। ऐसे व्यापिले तुवां।। २७२
- तुझ्याविना दुसरीकडे। परमाणूएवढेही कौतुके। अवकाश पाहतसे परी न सापडे। ऐसे व्यापिले जग तू।। २७२
- Sans you elsewhere; an iota of; space was searching but couldn't find; as you occupied world. 272*
- इहीं नाना भूर्ती सहिते। जेतुली सांठविली होती महाभूते। तेतुलाहि पवाडु तुवा अनंते। कोंदला देखतसे।। २७३
- या नाना प्राण्यांसहिते। जेवढी साठविली होती महाभूते। तेवढाही विस्तार तू अनंते। कोंदलेला पाहतसे।। २७३
- With these creatures; what great elements were stored; by you that expanse; I am seeing congested. 273*
- ऐसा कवणे ठायाहूनि तू आलासी। एथ बैसलासि की उभा आहासि। आणि तू कवणिये मायेचिये पोटीं होतासी। तुझे ठाण केवढे।। २७४
- ऐसा कोठून तू आलासी। येथ बैसला का उभा आहेसी। तू कोण्या मायेच्या पोटी होतासी। तुझे स्थान केवढे ।। २७४
- You came whence; are you sitting or standing; what mother bore you; how much is your place? 274*
- तुझे रूप वय कैसे। तुज पैलीकडे काय असे। तू काइसयावरी आहासि ऐसे। पाहिले मियां।। २७५
- तुझे रूप वय कैसे? तुझ्या पलीकडे काय असे? तू कशावरी स्थित आहेस ऐसे। पाहिले मी।। २७५
- What is your form and age; what is beyond you? What is your foundation; that I saw. 275*
- तंव देखिले जी आघवेचि। तरि आता तुज देवा ठावो तूचि। तू कवणाचा नव्हेसि ऐसाचि। अनादि आयता।। २७६
- तर पाहिले जी अवघेचि। तरी आता तुझा ठाव तूचि। तू कोणाचा नव्हेस ऐसाचि। अनादी आयता।। २७६
- So I saw in entirety; but you are on your own; you belong to none; eternal and self made. 276*
- तूं उभा ना बैठा। दिघडु ना खुजटा। तुज तळीं वरी वैकुंठा। तूचि आहासी।। २७७
- तूं उभा ना बैठा। उंच ना खुरटा। तुझे खाली वरी वैकुंठा। तूचि आहेसी।। २७७
- You are neither standing nor seating; tall nor dwarf; you are above and below, Krishna; only you. 277*

- तूं रूपें आपणयांचि ऐसा। देवा तुझी तूंचि वयसा। पाठी पोट परेशा। तुझे तू गा॥ २७८
- तू रूपाने आपल्याच सारखा। देवा तुझा तूच वयासारखा। पाठी पोट परेशा। तुझे तू गा॥ २७८
- You are like your form; Lord, of your age; Paresha, back and front; you are your own.* 278
- किंबहुना आता। तुज तूंचि आघवे अनंता। हे पुढत पुढती पाहता। देखिले मियां॥ २७९
- किंबहुना आता। तुझे तूंचि आवघे अनंता। हे पुन्हा पुन्हा पाहता। देखिले मी॥ २७९
- Rather now; Ananta you are everything; seeing this repeatedly; I visualized.* 279
- परि या तुझिया रूपाआंतु। जी उणीव एक असे देखतु। जे आदि मध्य अंतु। तिन्ही नाही॥ २८०
- परी या तुझ्या रूपाआत। जी उणीव एक असे पाहत। की आदी मध्य अंत। तिन्ही नाही॥ २८०
- But in your form; one lacuna that I am seeing; that origin, middle or end; this triad is absent.* 280
- एन्हवीं गिंवसिले आघवां ठायी। परि सोय न लाहेचि कही। म्हणोनि त्रिशुद्धी हे नाही। तिन्ही एथ॥ २८१
- एरवी शोधिले अवघ्या ठायी। परी सोय न लागेच कुठे काही। म्हणोनि त्रिवार हे नाही। तिन्ही येथे॥ २८१
- Else searched everywhere; but there is no trace; so certainly doesn't exist this; triad here.* 281
- एवं आदिमध्यांतरहिता। विश्वेश्वरा अपरिमिता। तू देखिलासि जी तत्त्वता। विश्वरूपा॥ २८२
- ऐशा आदिमध्यअंतरहिता। विश्वेश्वरा अपरिमिता। तुला पाहिला जी तत्त्वता। विश्वरूपा॥ २८२
- Adimadhyantrahita*; Cosmos God, Infinite; I saw you in principle; Cosmic form.* 282
- तुज महामूर्तीचिया आंगीं। उमडलिया पृथक् मूर्ती अनेगी। लेइलासि वानेपरींची आंगीं। ऐसा आवडतु आहासी॥ २८३
- तुज महामूर्तीच्या अंगावरी। उमटल्या वेगळाल्या मूर्ती कितीतरी। लेईलासी अंगरखे नानापरी। ऐसा वाटतोसी॥ २८३
- On you Great form body; many forms imprinted; you worn many robes; so you are appearing.* 283
- नाना पृथक मूर्ती तिया द्रुमवेली। तुझिया स्वरूपमहाचळी। दिव्यालंकार फुलीं फळीं। सासिन्नलिया॥ २८४
- नाना प्रकारच्या मूर्ती जणु वृक्षवेली। तुझ्या स्वरूपमहापर्वतावरी। दिव्य अलंकार फुली फळी। बहरा आल्या॥ २८४
- Idols like trees, creepers; on your form-mountain; divine ornaments of flowers, fruits; bloomed.* 284
- हो कां जे महोदधी तूं देवा। जाहलासि तरंगीं मूर्ती हेलावा। की तू वृक्षु एक बरवा। मूर्तिफळी फळलासि॥ २८५
- हो का जे महोदधी तूं देवा। झालासी तरंगी मूर्तीचा हेलकावा। की तू वृक्ष बरवा। मूर्तिरूपे फळलासी॥ २८५
- Lord you are ocean; became floating wave's swaying; that you are tree; fructified with idol-form.* 285
- जी भूतीं भूतळ मांडिले। जैसे नक्षत्री गगन गुढले। तैसे मूर्तिमय भरले तुझे देखतसे रूप॥ २८६
- जी भूतांनी भूमंडळ व्यापिले। जैसे नक्षत्रांनी आकाश वेढिले। तैसे मूर्तिमय भरले। तुझे दिसतसे रूप॥ २८६
- As by beings world occupied; by stars sky occupied; by idols occupied; appeared your form.* 286
- जी एकेकीच्या अंगप्रांती। होय जाय हे त्रिजगती। एवढियाही तुझ्या आंगी मूर्ती। की रोमां जालिया॥ २८७
- जी या एकेका अंगावरी। होत जात त्रिजगे मुरारी। एवढ्याही तुझ्या अंगावरी मूर्ती। जणू केस वाटती॥ २८७
- On each of limbs; Murari, appear, disappear tri-world; on your body, idols; appear like hairs.* 287
- ऐसा पवाडु मांडूनि विश्वाचा। तू कवण पां एथ कोणाचा। हे पाहिले तंव आमुचा। सारथी तोचि तू॥ २८८
- ऐसा विस्तार मांडूनि विश्वाचा। तू कोण बा येथे कोणाचा? हे पाहिले तेव्हा आमचा। सारथी तोचि तू॥ २८८
- By such display of cosmos; who are you, to who you belong? Then I saw, my; charioteer you are.* 288

तरी मज पाहतां मुकुंदा। तूं ऐसाचि व्यापक सर्वदा। भक्तानुग्रहें तया मुग्धा। रूपातें धरिसी॥	२८९
तरी मज वाटते मुकुंदा। तूं ऐसाचि व्यापक सर्वदा। भक्तानुग्रहासाठी मुग्ध त्या। रूपांना धरिसी॥	२८९
I feel Mukunda; you are ever omnipresent; for blessing devotees; you assume enchanted forms.	289
कैसे चहूं भुजांचे सांवळे। पाहता वोल्हावती मन डोळे। खेव देऊ जाइजे तरि आकळे। दोहींचि बाहीं॥	२९०
कैसे चारभुजांचे सावळे। पाहता सुखावती मन डोळे। मिठी देऊ जावे तर सामावे। दोघीच हाती॥	२९०
Your greyish form four-armed; pleases eye and mind; if embraced it is clasped; by both hands.	290
ऐसी मूर्ति कोडिसवाणी कृपा। करुनि होसी विश्वरूपा। कीं आमुचियाचि दिठी सलेपा। जे सामान्यत्वे देखती॥	२९१
ऐसी मूर्ति गोजिरवाणी कृपा। करुनि होसी विश्वरूपा। परी आमुची दृष्टी दोषारूपा। की सामान्यपणे पाहती॥	२९१
Such idol sweet; becomes cosmic form gracefully; I with faulty sight; see you casually.	291
तरी आतां दिठीचा विटाळु गेला। तुवां सहजे दिव्यचक्षू केला। म्हणोनि यथारूपे देखवला। महिमा तुझा॥	२९२
तरी आता दृष्टीचा दोष गेला। तू सहजे दिव्यचक्षू दिला। म्हणोनि आहे त्या रूपात दिसला। महिमा तुझा॥	२९२
Now sight-fault has vanished; after divine vision you easily bestowed; so I realized; your glory.	292
परि मकरतुंडामागिलेकडे। होसि तोचि तू एवढे। रूप जाहलासि हे फुडे। वोळखिले मियां॥	२९३
परी रथाच्या मखरापलीकडे। होतासि, तोच तू एवढे। रूप झालासि हे पुढे। ओळखिले मी॥	२९३
Behind chariot's alligator yoke; you were the same; later assumed this form; I recognized.	293

किरीटिनं गद्गिनं चक्रिणं च, तेजोराशिं सर्व तो दीप्ति मन्तम्।

पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्तात्, दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम्॥ १७

मुगूट गदा नि चक्रे हि सारे, तेजपुंज सर्वतः दीप्तिमंत।

पाहे अगम्या तुला सर्व जागी, तेजाळती अग्नि सूर्ये अनंत॥ १७

Crowns, maces and wheels brilliantly glowing everywhere;

I see you are everywhere, blazing fire of infinite suns. 17

नोहे तोचि हा शिरीं। मुकुट लेइलासि श्रीहरी। परि आतांचे तेज आणि थोरी। नवल कीं बहुवे॥	२९४
नाही का तोच हा शिरावरी। मुकुट लेइलासि श्रीहरी? परी आताचे तेज आणि थोरी। नवल की बहु॥	२९४
On head isn't same; crown Shrihari you worn; but present glory and brilliance; is wonderful.	294
तेचि हे वरिलिये हातीं। चक्र परिजितया आयती। सांवरितसि विश्वमूर्ती। ते न मोडे खुण॥	२९५
तेच हे वरल्या हाती। चक्र फिरणारे घेऊनी। सावरतोसि विश्वमूर्ती। ती न मोडे खूण॥	२९५
Same in upper hand; has wheel revolving; Vishvmurti, you are steadying; that sign isn't missed.	295
येरीकडे तेचि हे नोहे गदा। आणि तळिलिया दोनी भुजा निरायुधा। वागोरे सांवरावया गोविंदा। संसरिलिया॥	२९६
तिकडे तीच ही नव्हे का गदा? आणि तळाच्या दोन्ही भुजा विनायुधा। लगाम सावरावया गोविंदा। सरसावलासी॥	२९६
Isn't it same mace; and lower hands unarmed; with which to reign reins, Govinda; you rushed.	296
आणि तेणेंचि वेगें सहसा। माझिया मनोरथासरिसा। जाहलासि विश्वरूपा विश्वेशा। म्हणोनि जाणे॥	२९७
आणि त्याच वेगाने सहसा। माझ्या मनोरथासारखा। झालासि विश्वरूपा विश्वेशा। म्हणोनि जाणे॥	२९७
And with same usual speed; as per my desire; Cosmic form cosmic god you became; so I knew.	297

परि कायसे बा हे चोज। विस्मयो करावयाहि पवाडु नाही मज। चित्त होऊनि जात आहे निर्बुज। आश्चर्ये येणे॥	२९८
परी कसले बा नवल हे। विस्मयासही जागा नोहे। चित्त होऊनि दिड्मूढ होत आहे। आश्चर्ये या॥	२९८
What is wonder; there is no place to admire; my mind is being confused; with this wonder.	298
हे एथ आथि कां येथ नाही। ऐसे श्वसोही नये काही। नवल अंगप्रभेची नवाई। कैसी कोंदली सेंघ॥	२९९
हे येथ आहे की येथ नाही। विचारे श्वसोही न ये काही। नवल अंगकांतीची नवाई । कैसी दाटली सगळीकडे ॥	२९९
If you are here or not; unable to breathe on thinking; novelty of body-lustre; appeared everywhere.	299
एथचीही दिठी करपत। सूर्य खद्योतु तैसे हारपत। ऐसे तीव्रपण अद्भुत। तेजाचे यया॥	३००
येथ तेजाचीही दृष्टी करपे। सूर्य काजव्यासारखा हारपे। ऐसे तीव्रपण अद्भुत। तेजाचे या॥	३००
Here fire-vision is scorched; sun is dimmed like glow-fly; such intensity is; of this brilliance.	300
हो कां जे महातेजाचां महार्णवीं। बुडोनि गेली सृष्टि आघवी। कीं युगांतविजुंकां पालवीं। झांकले गगन॥	३०१
हो का जे महातेजाच्या सागरी। बुडोनि गेली सृष्टी सारी। की युगांताच्या विजांच्या पदरी। झांकले गगन॥	३०१
Into great brilliance-sea; cosmos is drowned; or by dissolution lightning; sky is obscured.	301
नातरी संहारतेजाचिया ज्वाळा। तोडोनि माचु बांधला अंतराळां। आता दिव्य ज्ञानाचांही डोळां। पाहवेना॥	३०२
अथवा प्रलयतेजाच्या ज्वाळा। तोडोनि मांडव बांधिला अंतराळा। आता दिव्य ज्ञानाचाही डोळा। न शके पाहू॥	३०२
Dissolution-fire flames; on breaking them space is sheltered; now divine knowledge eye; can't see.	302
उजाळु अधिकाधिक बहुवसु। धडाडीत आहे अतिदासु। पडत दिव्यचक्षुंही त्रासु। न्याहाळितां॥	३०३
उजाळ अधिकाधिक अनेक। धडाडीत आहे अतिदाहक। पडतो दिव्यचक्षूसही त्रास। न्याहाळिता॥	३०३
Brilliance of same more; is fiercely raging; that my divine-vision is troubled; while seeing.	303
हो कां जे महाप्रळयींचा भडाडु। होता काळाग्निरुद्राचां ठायी गूढ। तो तृतीयनयनाचा मढु। फुटला जैसा॥	३०४
हो का जो महाप्रळयींचा भडका। काळाग्निरुद्राच्या ठायी गुप्त होता। तो तृतीयनेत्राचा साठा। फुटला जैसा॥	३०४
Great dissolution fire raged; latent with God Shiva; that third eye brilliant; as if has opened.	304
तैसे पसरलेनि प्रकाशे। सेंघ पांचवनिया ज्वाळांचे वळसे। पडता ब्रह्मकटाह कोळसे। होत आहाती॥	३०५
तैसे पसरलेल्या प्रकाशे। सर्व पंचाग्नीच्या ज्वाळांचे वळसे। पडता, ब्रह्मांडाचे कोळसे। होत आहेती॥	३०५
Due to spread out light; and all five fires* flames flaring; cosmos is turning; into coal.	305
ऐसा अद्भुत तेजोराशी। जन्मा नवल म्यां देखिलासि। नाही व्याप्ती आणि कांतीसी। पारु जी तुझिये॥	३०६
ऐसा अद्भुत तेजोराशी। कधीही न देखिले तुजसी। नाही व्याप्ती आणि कांतीसी। पार जी तुझिया॥	३०६
Such marvellous, brilliance heap; I never saw in you; to your extent and lustre; there is no end.	306

त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं, त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम्।

त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता, सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे॥

१८

तू अक्षरापार ज्ञानास योग्य, तू या जगाचे परमोच्च स्थान ।

तू अव्यया शाश्वत धर्मपाला, सनातना तू पुरुषा मते म्या॥

१८

You are beyond indestructible knowable, world's supreme resort;

I feel you immutable eternal law-guardian, ancient Person. 18

देवा तू अक्षर। औटाविये मात्रेसि पर। श्रुति जयाचे घर। गिंवसीत आहाती।।	३०७
देवा तू अक्षर। उँकाराच्या साडेतीन मात्रांसही दूर। श्रुती ज्याचे घर। शोधित आहे।।	३०७
Lord you are indestructible; beyond three and half letters of Aum; whose resort Shriti; searches.	307
जे आकाराचे आयतन। जे विश्वनिक्षेपैकनिधान। ते अव्यय तू गहन। अविनाश जी।।	३०८
जे आकाराचे विश्रांतिस्थान। जे विश्वरूप साठ्याची खाण। ते अव्यय तू गहन। अविनाशी जी।।	३०८
You are resort of forms; mine of cosmos-forms store; immutable, deep; which is indestructible.	308
तू धर्माचा वोलावा। अनादिसिद्ध तू नित्य नवा। जाणे मी सदतिसावा। पुरुष विशेष तू।।	३०९
तू धर्माचा ओलावा। अनादिसिद्ध तू नित्य नवा। जाणे मी की सदतिसावा। (तत्त्व)पुरुष विशेष तू।।	३०९
You are religion-warmth; eternally existent, ever new; I know you are thirty seventh; Person*.	309

अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्यम्, अनन्तबाहुं शशिसूर्यनेत्रम्।

पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं, स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम्॥ १९

अनादिमध्यांत अनंत वीर्या, अनंतबाहू शशीसूर्यनेत्रा।

पाहे मुख्रातील प्रदीप्त अग्नी, तेजात विश्वासहि तापवे जो॥ १९

Sans origin, middle, end, of infinite vigour, arms, eyes like sun-moon;

seeing mouths with burning fire; radiance scorches cosmos. 19

आदिमध्यांतरहितु। स्वसामर्थ्ये तू अनंतु। विश्वबाहु अपरिमितु। विश्वचरण तू।।	३१०
आदि मध्य अंतरहित। स्वसामर्थ्ये तू अनंत। विश्वबाहु अपरिमित। विश्वचरण तू।।	३१०
You are sans origin, middle, end; by self-power infinite; with arms infinite; you are cosmos-feet.	310
पै चंद्रचंडांशु डोळा। दावितासि कोपप्रसाद लीळा। एकां रुससी तमाचा डोळा। एकां पाळितोसि कृपादृष्टी।।	३११
चंद्रसूर्य तुझा डोळा। दाखविती कोपप्रसाद लीला। एकावर कोपतो तमाचा डोळा। एका पाळितोसि कृपादृष्टीने।।	३११
Moon n sun are your eyes; displaying angry plays; one glances angrily; other protects gracefully.	311
जी एवंविधा तूतें। मी देखतसे हे निरुते। पेटले प्रळयाग्नीचे उजिते। तैसे वक्त्र हे तुझे।।	३१२
जी याप्रमाणे तुला रे। मी पाहातसे हे खरे। पेटत्या प्रळयाग्नीचे तेज लखलखते। तैसे मुख हे तुझे।।	३१२
To you like this; really I see; flaming dissolution-fire's radiance brilliant; so is your face.	312
वणिवेनि पेटले पर्वत। कवळूनि ज्वाळांचे उभड उठत। तैसी चाटीत दाढा दांत। जीभ लोळे।।	३१३
वणव्याने पेटले पर्वत। कवळूनि ज्वाळांचा भडका उठत। तैशी चाटीत दाढा दात। जीभ लोळे।।	३१३
Mountain on fire; as flames entangle and flare up; licking teeth and molars; tongue rolls.	313
इये वदनींचिया उबा। आणि जी सर्वांगकांतिचिया प्रभा। विश्व तातले अति क्षोभा। जात आहे।।	३१४
या वदनज्वाळाच्या दाहाने। आणि जी सर्वांगकांतीच्या प्रभेने। विश्व तापले अतिव्याकुळ। होत आहे।।	३१४
With heat of facial flames; and whole body-radiance; agitation of heated cosmos; happens.	314

द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि, व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः।

दृष्ट्वाद्भूतं रूपमुग्रं तवेदं, लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन्॥ २०

स्वर्गामहीतील आकाश सारे, व्यापे तुझ्या एकट्याने दिशा या।

पाहून अद्भूत रूपूय ते हे, त्रैलोक्य सारे शिणले महात्म्या।। २०

Entire space between heaven and earth; you are occupying all directions;

seeing fantastic fearful form, tri-world is agitated. 20

- कां जे द्यौर्लोक आणि पाताळ। पृथिवी आणि अंतराळ। अथवा दशदिशा समाकुळ। दिशाचक्र॥ ३१५
- किंवा भूलोक आणि पाताळ। पृथ्वी आणि अंतराळ। अथवा दशदिशाही सकळ। दिङ्मंडळ॥ ३१५
- Or upper and nether; earth and space; or even all ten directions; and horizons. 315
- ते आघवेचि तुवां एके। भरले देखत आहे कौतुके। परि गगनाहीसकट भयानके। आप्लविजे जेवी॥ ३१६
- हे आवघेच तू एकट्याने। भरले दिसत आहे कौतुकाने। परी गगनाहिसह भयानकतेने। बुडवावे जसे॥ ३१६
- These all by you alone; are admirably seen as filled; but with sky by horror; as if drowned. 316
- ना तरी अद्भुतरसाचां कल्लोळी। जाहली चवदाही भुवनांसि कडियाळी। तैसे आश्चर्यचि मग मी आकळी। काय एक॥ ३१७
- नातरी अद्भुतरसाच्या लाटा। घालती चवदाही भवनासी वेढा। तैसे आश्चर्यच मग मी एकटा। अनुभवी का? ३१७
- Waves of mood marvellous; are encircling 14 regions; do I alone am experiencing; this wonder? 317
- नावरे व्याप्ती हे असाधारण। न साहवे रूपाचे उग्रपण। सुख दूरी गेले परी प्राण। विपाये धरी जग॥ ३१८
- न कळे व्याप्ती ही असाधारण। न साहवे रूपाचे उग्रपण। सुख दूर गेले परी प्राण। कष्टाने धरी हे जग॥ ३१८
- Unable to grasp this expanse; or bear form-fierceness; leave aside joy, for life; world is fighting. 318
- देवा ऐसे देखोनि तूते। नेणो कैसे आले भयाचे भरिते। आता दुःखकल्लोळीं झळंबते। तिन्ही भुवने॥ ३१९
- देवा असे पाहूनि तूते। न जाणे कैसे आले भयाचे भरते। आता दुःखाचे लाटात गटांगळी खाते। तिन्ही जग॥ ३१९
- Seeing you like this; don't know how terror surged; now in sorrow-waves is drowned; tri-world. 319
- एहवीं तुज महात्म्याचे देखणे। तरि भयदुःखासि कां मेळवणे। परि हे सुख नव्हेचि जेणे गुणे। ते जाणवत आहे मज॥ ३२०
- एरवी तुज महात्म्याचे पाहणे। तर भयदुःख का मिळणे? परी हे सुख न होय ज्याचे गुणे। ते कळले आहे मज॥ ३२०
- Mahaatman, seeing you; if to gain fear and sorrow; is reason why it isn't pleasant; I knew it. 320
- जंव तुझे रूप नोहे दिटे। तंव जगासि संसारिक गोमटे। आतां देखिलासि तरी विषयविटें। उपनला त्रासु॥ ३२१
- जव तुझे रूप नव्हते पुढे। तव जगासि विषय आवडे। आता पाहिले तर विषयाच्या वीटे। उपजला त्रास॥ ३२१
- Till your form wasn't ahead; world liked objects; seeing it now for objects detest; is emerging. 321
- तेवींचि तूते देखिलियासाठी। काइ सहसा तुज देवों येईल मिठी। आणि नेदी तरी शोकसंकटी। राहो केवी॥ ३२२
- तरीच तुला पाहिल्यावरी। काय सहसा तुज देता येईल मिठी। आणि न द्यावी तर शोकसंकटी। राहावे कसे? ३२२
- On seeing you; can I embrace you easily; and if not how to endure; this sorrowful danger? 322
- म्हणोनि मागां सरो तंव संसारु। आडवीत येतसे अनिवारु। आणि पुढां तू तंव अनावरु। न येसि घेवों॥ ३२३
- म्हणोनि मागे सरावे तर संसार। आडवा येतसे अनिवार। आणि पुढे तू तर अनावर। न येसी हाती॥ ३२३
- So if I retreat worldly life; inevitably confronts; and ahead you uncontrolled; can't be caught. 323
- ऐसा माझारिलीया सांकडा। बापुड्या त्रैलोक्याचा होतसे हुरडा। ऐसा हा ध्वनि जी फुडा। चोजवला मज॥ ३२४
- असा मधल्याच संकटां। बिचाऱ्या त्रिलोकाचा होत आहे हुरडा। असा हा आशय जी पुरता। कळला मज॥ ३२४
- In such dilemma in middle; poor tri-world is roasted; fully this inference; I have grasped. 324
- जैसा आरंबळला आगी। समुद्रा ये निवावयालागी। तव कल्लोळपाण्याचिया तरंगी। आगळा बिहे॥ ३२५
- जैसा होरपळला आगी। समुद्रावरी ये निवावयालागी। तर खवळत्या पाण्याच्या तरंगी। आगळी भीती॥ ३२५
- As one scorched by fire; rushes to sea for cooling; but of surging waves; arises other fear. 325

तैसे या जगासि जाहले। तूते देखोनि तळमळित ठेले। यामाजी पैल भले। ज्ञानसुरांचे मेळावे॥ ३२६
 तैसे या जगासि झाले। तुला पाहोनि तळमळत राहिले। यामध्ये पलीकडे मोठाले। ज्ञानी देवांचे मेळावे॥ ३२६
 So is world's plight; it got agitated on seeing you; beyond there are great; host of deities and savants. 326

अमीहि त्वां सुरसंघा विशन्ति, केचिद्भ्रीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति।

स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसंघाः, स्तुवन्ति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः॥ २१

तुझ्यात तेही सुरसंघ येती, काही भयाने नमू प्रार्थिताती।

स्वस्ती महर्षी वदे सिद्धसंघा, स्तवीत तूते स्तुतीने बहूती॥ २१

Host of Gods enter in you; some are bowing and praying fearfully;

blessing Maharishis, host of Siddhas are hailing and praising you. 21

हे तुझेनि आंगिकें तेजें। जाळूनि सर्व कर्माची बीजे। मिळत तुजआंतु निजें। सद्भावेसीं॥ ३२७

या तुझ्या आंगच्या तेजे। जाळूनि सर्व कर्माची बीजे। मिळताहेत तुजमध्ये। सद्भावाने॥ ३२७

By your body-brilliance; they are burning all karma-seed; and uniting with you; in pious mood. 327

आणिक एक साविया भयभीरु। सर्वस्वें धरुनि तुझी मोहरु। तुज प्रार्थिताति करु। जोडोनिया॥ ३२८

आणिक अनेक सहजे भयभीत। सर्वस्वे तुझा मार्ग धरीत। तुज प्रार्थिताति हात। जोडोनिया॥ ३२८

And others are naturally frightened; following your path; they are praying you with folded; hands. 328

देवा अविद्यार्णवी पडिलो। जी विषयवागुरे आंतुडलो। स्वर्गसंसाराचिया सांकडलो। दोन्ही भागी॥ ३२९

देवा अविद्यासागरी पडलो। जी विषयपाशात अडकलो। स्वर्गसंसाराच्या सापडलो। दोन्ही भागामध्ये॥ ३२९

Lord, I in ignorance-sea have dived; trapped by object-binds; and caught in between; earth-heaven. 329

ऐसा आमुचें सोडवणें। तुजवांचोनि कीजेल कवणें। तुज शरण गा सर्वप्राणें। म्हणत देवा॥ ३३०

अशा आमची सोडवण। तुजवाचोनि करील कोण? तुज शरण गा अर्पूनि सर्वप्राण। ऐसे म्हणती देवा॥ ३३०

Liberate us; than you who else will? Surrendering to you by offering lives; so they say, Lord. 330

आणि महर्षी अथवा सिद्ध। कां विद्याधरसमूह विविध। हे बोलत तुज स्वस्तिवाद। करिती स्तवन॥ ३३१

आणि महर्षी अथवा सिद्ध। किंवा विद्यावंतसमूह विविध। हे बोलती तुज कल्याणप्रद। करिती स्तुती॥ ३३१

Hosts of Maharishis, Siddhas; and savants many; are wishing you well; and praising you. 331

रुद्रादित्या वसवो ये च साध्या, विश्वेऽश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च।

गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसंघा, वीक्षन्ते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे॥ २२

आदित्यरुद्रा वसू साध्य जेही, विश्वेश्विनी मारुत पितृ आणि।

गंधर्व यक्षासुर सिद्ध संघा, तुला पहाती नवलेच सारे॥ २२

Aadity, Rudra, Vasu, Sadhya, Vishvashvini, Maruta, Ancestors;

Gandharva, Yaksha, Demon, host of Siddha are seeing you spellbound. 22

हे रुद्रादित्यांचे मेळावे। वसु हन साध्य आघवे। अश्विनौदेव विश्वदेव विभवे। वायुही हे जी॥ ३३२

हे रुद्र आदित्यांचे मेळावे। वसु आणि साध्य देव आवघे। अश्विनिदेव विश्वदेव वैभवे। वायूही हे जी॥ ३३२

Host of Rudra, Aditya; Vasu and Sadhya, deities all; Ashvinideva, Vishvdeva wealthy; and wind. 332

अवधारा पितरे हन गंधर्व। पैल यक्षरक्षोगण सर्व। जी महेंद्रमुख्य देव। कां सिद्धादिक॥	३३३
ऐका पितर आणि गंधर्व। पलीकडे यक्षराक्षसगण सर्व। अहो इंद्रादी प्रमुख देव। किंवा सिद्धादिक॥	३३३
Listen ancestors and Gandharva; Yakshrakshagana beyond; Gods like Indra; or Siddha and others.	333
हे आघवेची आपुलालिया लोकीं। सोत्कंठित अवलोकी। हे महामूर्ती दैविकी। पाहत आहाती॥	३३४
हे आवघेच आपापल्या लोकात। उत्कंठेसहित पाहाताहेत। हे आपली महामूर्ती दैविक। पाहत आहेती॥	३३४
These all from their regions; are looking with curiosity; they at this divine great form; are looking.	334
मग पाहात पाहात प्रतिक्षणीं। विस्मित होऊनि अंतःकरणीं। करित निजमुकुटीं वोवाळणी। प्रभुजी तुज॥	३३५
मग पाहत पाहत प्रतिक्षणी। विस्मित होऊनि अंतःकरणी। करिता निजमुकुटाची ओवाळणी। प्रभुजी तुला॥	३३५
Looking at every moment; becoming amazed in heart; waving their crowns; at you Prabhuji.	335
ते जयजय घोष कलरवें। स्वर्ग गर्जविताती आघवे। ठेवित ललाटावरी बरवे। करसंपुट॥	३३६
ते जयजय घोष नादे। स्वर्ग गर्जविताती आवघे। ठेवित ललाटावरी जोडूनि बरवे। दोन्ही हात॥	३३६
With victory-chants; they are keeping heaven resounded; and on forehead keeping folded; hand.	336
तिये विनयद्रुमाचिये आरवीं। सुरवाडली सात्त्विकांची माधवी। म्हणोनि करसंपुटपल्लवीं। तूं होतासि फळ॥	३३७
त्या विनयवृक्षांच्या रानात। बहरला सात्त्विकांचा वसंत। म्हणोनि जोडलेल्या हातात। प्राप्त होसी फळ॥	३३७
In that humility-tree forest; spring of pious bloomed; so in their hand; you are gained.	337

रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं, महाबाहो बहुबाहूरुपादम्।

बहूदरं बहुदंष्ट्राकरालं, दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाऽहम्॥

२३

रूपे महा ती बहुमुखनेत्रे, महा बहू बाहु उरु नि पाये।

बहूदरे बाहु कराल दाढा, पाहूनि हे लोक व्यथित मीही॥

२३

Great forms with many mouths, eyes, arms, chests, feet;

bellies, terrible molars, on seeing worlds are trembling, so do I. 23

जी लोचना भाग्य उदले। जीवा सुखाचे सुयाणे पाहले। जे अगाध तुझे देखिले। विश्वरूप इहीं॥	३३८
अहो लोचनांचे भाग्य उदयले। जीवाला सुखाचे सुकाळ उजाडले। जे अगाध तुझे पाहिले। विश्वरूप यांनी॥	३३८
Fortune of eyes dawned; for heart bountiful bliss dawned; on seeing your deep; cosmic form.	338
हे लोकत्रयव्यापक रूपडे। पाहता देवाही वचकु पडे। याचे सन्मुखपण जोडे। भलतयाकडूनी॥	३३९
हे तीनलोकव्यापक रूपडे। पाहता देवांना धाक पडे। याचे सन्मुखपण दिसे। सगळीकडूनी॥	३३९
Forms occupying tri-world; on seeing, Gods got intimidated; your face is seen; from all sides.	339
ऐसे एकचि परि विचित्रे। आणि भयानके तेवींचि बहु वक्त्रे। बहुलोचन हे सशस्त्रे। अनंतभुजा॥	३४०
ऐसे एकचि परी विचित्र असे। आणि भयानक तैसेच बहुमुखी दिसे। बहुनेत्री हे धरी शस्त्रे। अनंतभुजांमध्ये॥	३४०
Though same but erratic; seen many horrid faces and eyes; wielding weapons; in infinite hands.	340
अनंत उरु बाहु चरण। बहु उदर आणि नानावर्ण। कैसे प्रतिवदनीं मातलेपण। आवेशाचे॥	३४१
अनंत मांड्या बाहु चरण। अनेक उदर आणि नानावर्ण। कैसे प्रत्येक वदनी मातलेपण। आवेशाचे॥	३४१
Many thighs, hands and feet; many bellies and colours; each face is showing arrogance; of rage.	341

- हो कां जे महाकल्पाचिया अंती। तवकलेनि यमें जेउततेउती। प्रळयाग्नीची उजिती। आंबुखिली जैसी॥ ३४२
- हो का जणू महाकल्पाच्या अंते। संतापलेल्या यमाने जिकडेतिकडे। प्रळयाग्नीच्या होळ्या। पेटविल्या जैशा॥ ३४२
- As if at aeon's end; angrier Death-God everywhere; bonfire of destruction-fire; as if has ignited.* 342
- नातरी संहारत्रिपुरारीची यंत्रे। की प्रळयभैरवांची क्षेत्रे। नाना युगांतशक्तींची पात्रे। भूतखिचा वोढविलीं॥ ३४३
- किंवा संहारक शंकराची अस्त्रे। की प्रळयभैरवाची शरीरे। किंवा युगांतशक्तीची पात्रे। भूतसंहारा सजली॥ ३४३
- Shiva's weapons; Dissolution Bhairava's-bodies; or dissolution-energy actors; ready for destruction.* 343
- तैसी जियेतियेकडे। तुझी वक्त्रे जी प्रचंडे। न समाती दरीमाजी सिंहाडे। तैसे दात दिसती रागीट॥ ३४४
- तैसी जिकडे तिकडे। तुझी मुखे जी प्रचंडे। न सामावती जैसे दरीमध्ये सिंहाडे। तैसे दात दिसती रागीट॥ ३४४
- Everywhere; your enormous mouths; like lions un-contained in valleys; with fierce teeth appeared.* 344
- जैसे काळरात्रीचेनि अंधारे। उल्हासत निघती संहारखेचरे। तैसिया वदनी प्रळयरुधिरे। काटलिया दाढा॥ ३४५
- जैसे काळरात्रीच्या अंधारात। निघती संहारक पिशाचे मजेत। तैसी वदनी प्रळयरक्तात। माखल्या दाढा॥ ३४५
- In dark dissolution-night; ghosts wandered; so in mouth with dissolution-blood; molars are coated.* 345
- हे असो काळें अवंतिले रण। कां सर्वसंहारे मातले मरण। तैसे अतिभिगुळवाणेपण। वदनीं तुझिये॥ ३४६
- हे असो काळाने निमंत्रिले रण। किंवा सर्वसंहारे माजले मरण। तैसे अतिभयंकरपण। तोंडावरी तुझ्या॥ ३४६
- As time invited war; or death became arrogant by destruction; dreadful became; your mouths.* 346
- हे बापडी लोकसृष्टी। मोटकीये विपाइली दिठी। आणि दुःखकालिंदीचिया तटीं। झाड होऊनि ठेली॥ ३४७
- ही बिचारी लोकसृष्टी। तू सहजचि टाकिली दृष्टी। आणि ती दुःखकालिंदीतटी। करपलेले झाड झाली॥ ३४७
- Poor beings-world; as you casually glanced; on sorrow-Kalindi's bank; became scorched tree.* 347
- तुज महामृत्यूचिया सागरीं। आता हे त्रैलोक्यजीविताची तरी। शोकदुर्वातलहरी। आंदोळत असे॥ ३४८
- तुज महामृत्यूच्या सागरी। आता ही त्रैलोक्यजीविताची होडी। शोक दुर्वातलहरीवरी। आंदोळत असे॥ ३४८
- In your great death-ocean; this tri-world's life-boat; on sorrow-storm waves; is tossing.* 348
- एथ कोपोनि जरी वैकुंठें। ऐसें हन म्हणिले अवचटें। जें तुज लोकांचे काइ वाटे। तू ध्यानसुख हे भोगी॥ ३४९
- कोपोनि जरी तू येथे। ऐसे म्हणशील कदाचिते। की तुला लोकांचे काय वाईट वाटे? तू ध्यानसुख हे भोगी॥ ३४९
- Here angrily; you may say; why are you worried about world? you better enjoy this cosmic joy.* 349
- वरी जी लोकांचे कीर साधारण। वायां आड सूतसे वोडण। केवीं सहसा म्हणे प्राण। माझेचि कांपती॥ ३५०
- तरी जी लोकांचे खरे साधारण। उगीच आड सांगत आहे कारण। कैसे सहज सांगू प्राण। माझेच कांपती॥ ३५०
- In people's name; I am telling in vain; as how to tell but my heart; is trembling.* 350
- ज्या मज संहाररुद्र वासिपे। ज्या मजभेणें मृत्यु लपे। तो मी अहाळबाहळीं कांपे। ऐसे तुवा केले॥ ३५१
- ज्या मला संहाररुद्रही कांपे। ज्या माझ्या भयाने मृत्युही लपे। तो मी लटलटा कांपे। असे तूच केले॥ ३५१
- Before me dissolution Rudra trembles; death hides with my fear; that I tremble here; so you did it.* 351
- परि नवल बापा हे महामारी। इया नाम विश्वरूप जरी। हे भ्यासुरपणे हारी। भयासि आणी॥ ३५२
- परी नवल बापा ही महामारी। हिला नाव विश्वरूप जरी। ही भेसूरपणात हारवी। भयासी आणी॥ ३५२
- But in this epidemic is wonder; named as cosmic form; defeating in horridness; the fear.* 352

नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णं, व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम्।

दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा, धृतिं न विन्दामि शमं च विष्णो॥

२४

नभस्पर्शी दीप्त अनेकवर्णी, बहूमुखे दीप्त विशालनेत्रे।

पाहूनि त्वा व्याकुळ अंतरात्मा, धीरा धरावे न, शांती न, विष्णो॥

२४

Touching blazing skies many hued; mouths, flashing eyes;

on seeing my inner soul agitates, lose courage and peace, Vishnu! 24

- ठेली महाकाळेंसि हटेंतटें। तैसी कितीएकें मुखे रागिते। इहीं वाढोनिया धाकुटे। आकाश केले॥ ३५३
- लाऊनि महाकाळासी पैज। तैशी कितीएक मुखे रागीट। यांनी वाढूनिया, लहान। आकाश केले॥ ३५३
- Challenging Great-Shiva; many frightful faces; by increasing in size, dwarfed; sky. 353
- गगनाचेनि वाडपणे नाकळे। त्रिभुवनीचियाही वारिया न वेंटाळे। ययाचेनि वाफा आगी जळे। कैसे धडाडीत असे॥ ३५४
- गगनाच्या विस्तारात न मावे। त्रिभुवनाच्या वादळी न सापडे। याच्या वाफेने आग जळे। कैसे धडाडीत आहे॥ ३५४
- Can't contain in sky expanse; caught in tri-world storm; fire burns by its vapours; so raging. 354
- तेवींचि एकासारिखे एक नोहे। एथ वर्णावर्णाचा भेदु आहे। हो कां जे प्रळयीं सावावो लाहे। वह्नि ययाचा॥ ३५५
- त्याच्यासारखे दुसरे नोहे। यांच्या रंगातही भेद आहे। हो जणू की प्रळयात साहाय्य मागे। अग्नी याचे॥ ३५५
- There is none like him; different are their colours; at dissolution time his help; seeks fire. 355
- जयाचिये आंगींची दीप्ती येवढी। जे त्रैलोक्य कीजे राखोंडी। कीं तयाही तोंडें आणि तोंडीं। दांत दाढा॥ ३५६
- ज्याच्या अंगतेजाची दीप्ती येवढी। की त्रैलाक्याची करे राखोंडी। आणि तयाही तोंडे आणि तोंडात। दातदाढा॥ ३५६
- Due to whose body-brilliance; tri-world is turning into ashes; and fierce mouths; contain molars. 356
- कैसा वारया धनुर्वात चढला। समुद्र कीं महापुरीं पडिला। विषाग्नि मारा प्रवर्तला। वडवानळासी॥ ३५७
- कैसा वाऱ्याला धनुर्वात चढला। समुद्र जणू महापुरी पडला। विषाग्नी मारावया धावला। समुद्राग्नीला॥ ३५७
- From convulsions wind suffered; sea fell into great flood; to kill poison-fire rushed; ocean-fire. 357
- हळाहळ आगीं पियाले। नवल मरण मारा प्रवर्तले। तैसे संहारतेजा या जाहले। वदन देखा॥ ३५८
- हलाहल अग्नीस प्याले। नवल हे की मरण मारण्यास पेटले। तैसी संहारतेजास या निघाली। मुखे पहा॥ ३५८
- Poison drank fire; wonder is death started killing; to brilliance sprouted mouths; look. 358
- परी कोणे माने विशाळ। जैसे तुटिलिया अंतराळ। आकाशासि कव्हळ। पडोनि ठेले॥ ३५९
- परी ही कोणाप्रमाणे विशाळ? तर जैसे तुटल्यावर अंतराळ। आकाशाला खिंडार। पडले आहे॥ ३५९
- But how extensive are these mouths? As if after space is cracked; gaps in sky; are formed. 359
- नातरी काखे सूनि वसुंधरी। जें हिरण्याक्षु रिगाला विवरीं। तें उघडले हाटकेश्वरीं। पाताळकुहर॥ ३६०
- नातरी काखेत धरूनि पृथ्वी। जेव्हा हिरण्याक्ष शिरला विवरी। तेव्हा उघडले हाटकेश्वराने। पाताळविवर॥ ३६०
- Gripping earth in armpit; Hiranyksha entered in sea-cave; Hatkeshwara opened; nether-cave. 360
- तैसा वक्त्रांचा विकाशु। माजी जिव्हांचा आगळाचि आवेशु। विश्व न पुरे म्हणोनि घांसु। न भरीचि कोडें॥ ३६१
- तैसा मुखांचा विकास। त्यांमध्ये जिभांचा वेगळाच आवेश। विश्व घासास न पुरे म्हणोनि घास। न भरी कौतुके॥ ३६१
- Extensive mouths; tongues' different fervor; cosmos isn't enough morsel; so they don't eat. 361

- आणि पाताळव्याळांचिया फूत्कारीं। गरळज्वाळा लागती अंबरी। तैसी पसरलिये वदनदरी-। मार्जी हे जिव्हा॥ ३६२
- आणि पाताळसर्पांच्या फुत्कारी। विषज्वाळा लागती अंबरी। तैशा पसरलेल्या वदनदरी-। मध्ये ह्या जिव्हा॥ ३६२
- With nether-snake's hiss; poison-flames touch sky; in gapping mouth-valleys; are these tongues.* 362
- काढूनि प्रळयविजूंची जुंबाडे। जैसे पन्नासिले गगनाचे हुडे। तैसे आवाळुवांवरी आंकडे। धगधगीत दाढांचे॥ ३६३
- काढूनि प्रळयविजांचे जुडे। जैसे सजविले गगनाचे कठडे। तैसे जबड्यामध्ये आकडे। धगधगत्या दाढांचे॥ ३६३
- Dissolution-lightening bundles; adorning sky-ramparts; in jaws are bundles; of blazing molars.* 363
- आणि ललाटपटाचिये खोळे। कैसे भयाते भेडविताती डोळे। हो कां जे महामृत्यूचे उमाळे। कवडसा राहिले॥ ३६४
- आणि कपाळपाटीच्या खळीमध्ये। कैसे भयाला भेडसावती डोळे। हो का जे महामृत्यूचे उमाळे। अंधारी लपले॥ ३६४
- From forehead-sockets; eyes are frightening the terror; like great death-tides; hiding in dark.* 364
- ऐसे वाऊनि महाभयाचे भोज। एथ काय निपजवू पाहतोसि काज। ते नेणे परी मज। मरणभय आले॥ ३६५
- ऐसे दाखवूनि महाभयाचे सोंग। येथे काय साधु पहातोसि कर्म? ते न जाणे परी मज। मरणभय आले॥ ३६५
- By showing terror-disguise; what do you achieve; I don't know but I have; fear of death.* 365
- देवा विश्वरूप पहावयाचे डोहाळे। केले तिये पावलो प्रतिफळे। बा देखलासि आता डोळे। निवावे तैसे निवाले॥ ३६६
- देवा विश्वरूप पहायाचे डोहाळे। केले ती पावलो फळे। बा पाहायाचे ते पाहिले आता डोळे। निवावे तैसे निवाले॥ ३६६
- My urge for seeing cosmic form; bore fruits; I saw what is to be seen, now my eyes; are satiated.* 366
- अहो देहो पार्थिव कीर जाये। ययाची काकुळती कवणा आहे। परि आतां चैतन्य माझे विपायें। वाचे की न वाचे॥ ३६७
- अहो पार्थिव देह तर जाये। याची काळजी कुणा आहे। परि आता चैतन्य माझे न जाणो। वाचे की न वाचे॥ ३६७
- If this mortal body falls; who cares for it; now don't know if my soul; will be saved or not.* 367
- एन्हवीं भयास्तव आंग कांपे। नावेक आगळे तरी मन तापे। अथवा बुद्धिही वासिपे। अभिमानु विसरिजे॥ ३६८
- एरवी भयाने अंग कांपे। क्षणभर सूक्ष्म तरी मन तापे। अथवा बुद्धीही दचके। विसरलो अभिमानही॥ ३६८
- With fear body shivered; subtle mind is anguished; or intellect is startled; I forgot pride too.* 368
- परी येतुलियाही वेगळा। जो केवळ आनंदैककळा। तया अंतरात्मयाही निश्चळा। शियारी आली॥ ३६९
- परी मनबुद्धीहूनही वेगळा। जो केवळ एक आनंदकळा। त्या अंतरात्म्यासही खरोखरी। शिसारी आली॥ ३६९
- But different from mind and intellect; which is blissful; really even that soul; became hateful.* 369
- बाप साक्षात्काराचा वेधु। कैसा देशधडी केला बोधु। हा गुरुशिष्यसंबंधु। विपाये नांदे॥ ३७०
- बापरे, काय साक्षात्काराचा वेध। कैसा देशोधडी लावला बोध। हा गुरुशिष्याचा संबंध। क्वचित सापडे॥ ३७०
- Great is my cosmic form craze; it robbed knowledge; such relation of Guru-disciple; is rare.* 370
- देवा तुझ्या ये दर्शनीं। जें वैकल्य उपजले आहे अंतःकरणी। ते सांवरावयालागी गंवसणी। धैर्याची करितसे॥ ३७१
- देवा तुझ्या या दर्शनी। जी व्याकुळता उपजली अंतःकरणी। ती सावरावया बांधणी। धैर्याची करितो आहे॥ ३७१
- For seeing this spectacle; anxiety emerged in heart; to recover from that; I am mustering courage.* 371
- तंव माझेनि नामें धैर्य हारपले। कीं तयाहीवरी विश्वरूपदर्शन जाहले। हे असो परि मज भले आतुडविले। उपदेशासी॥ ३७२
- तर माझेही धैर्य हरवले। की त्याहीवरी विश्वरूपदर्शन झाले। हे असो परी मला भले अडकविले। उपदेशात॥ ३७२
- I lost my courage; and cosmic form view gained; you nicely trapped me; in advice.* 372

जीव विसंवावयाचिया चाडा। सैंध धांवाधांवी करितसे बापुडा। परि सोय ही कवणेकडा। न लभे एथ॥	३७३
जीव विसावण्याची धरूनि इच्छा। सर्व धावाधावी करितसे बापडा। परी सोय ही कुणीकडा। न मिळे येथे॥	३७३
Desiring soul-rest; poor it is running about; but this facility anywhere; isn't available here.	373
ऐसे विश्वरूपाचिया महामारी। जीवित्व गेले आहे चराचरी। जी न बोले तरि काय करी। कैसेनि राहे॥	३७४
ऐसे विश्वरूपाच्या महामारीचे। जीवित्व गेले आहे चराचराचे। अहो बोलू नये तर काय करावे। कैसे राहवे?	३७४
By cosmic form epidemic; cosmos' life is lost; it be spoken not, what to do; how to wait.	374

दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि, दृष्ट्वैव कालानलसन्निभानि।

दिशो न जाने न लभे च शर्म, प्रसीद देवेश जगन्निवास॥ २५

कराल दाढा नि मुखे तुझी ही, पाहूनि काळाग्निने प्रज्वळीली।

दिशा न जाणे न लाभे सुखाही, प्रसन्न हो देव जगन्निवासा॥ २५

Seeing your fearful molars, mouths, illumined by dissolution-fire;

can't find direction, joy; be gracious, World-resort. 25

पैं अखंड डोळ्यांपुढे । फुटले जैसे महाभयाचे भांडे। तैशी तुझी मुखे वितंडे। पसरली देखे॥	३७५
अहो अखंड डोळ्यांपुढे। फुटले जैसे महाभयाचे भांडे। तैशी तुझी मुखे विक्राळ। पसरलेली पाहे॥	३७५
Constantly in front of eyes; as if burst great-terror pot; so your gigantic mouths; are seen.	375
असो दांतदाढांची दाटी। न झांकवे मा दो दो वोठीं। सैंध प्रळयशस्त्रांचिया दाट कांटी। लागलिया जैशा॥	३७६
असो दातदाढांची दाटी। न झाकवे मग या दोन ओठी। सर्व प्रळयशस्त्रांची दाट कुंपणकाटी। लागली जैशी॥	३७६
Crowd of molars; in two lips are not contained; like thorny hedge of dissolution-weapons; erected.	376
जैसे तक्षका विष भरले। हो कां जे काळरात्री भूत संचरले। कीं अग्नेयास्त्र परजिले। वज्राग्नि जैसे॥	३७७
जैसे तक्षकात विष भरले। अहो का जे काळरात्रीत भूत संचरले। की आग्नेयास्त्र परजिले। वज्राग्निने जैसे॥	३७७
Takshaka filled with poison; ghost wandered in dissolution-night; fire-weapon raised; by lightning.	377
तैशी तुझीं वक्त्रें प्रचंडें। वरी आवेश हा बाहेरी वोसंडे। आले मरणरसाचे लोंढें। आम्हांवरी॥	३७८
तैशी तुझी मुखे प्रचंडे। त्यावरी आवेश हा बाहेर वोसंडे। आले मरणरसाचे लोंढे। आम्हावरी॥	३७८
So are your gigantic mouths; with fervour overflowed; as if death-torrents flooded; over us.	378
संहारसमयींचा चंडानिळु। आणि महाकल्पांत प्रळयानळु। या दोहीं जें होय मेळु। तें काय एक न जळे॥	३७९
संहारसमयींचा प्रचंडाग्नी। आणि महाकल्पांताचा प्रलयान्नी। या दोहोंचा जेव्हा होय मेळ। तेव्हा काय न जळे?	३७९
Great destruction fire; and aeon's dissolution fire; when combined; then what won't be burned?	379
संहारके तुझी मुखे। देखोनि धीरु कां आम्हां पारुखे। आता भुललो मी दिशा न देखे। आपणपे नेणे॥	३८०
संहारक तुझी मुखे। देखोनि धीर का आम्हा होय पारुखे। आता भुललो मी दिशा न देखे। स्वतःसही न जाणे॥	३८०
Seeing your destructing mouths; courage deserted me; I became directionless; lost my identity.	380
मोटके विश्वरूप डोळां देखिले। आणि सुखाचे अवर्षण पडिले। आतां जापाणीं जापाणीं आपुले। अस्ताव्यस्त हे॥	३८१
नुकतेच विश्वरूप पाहिले। आणि सुखाचे दुष्काळ पडले। आता आवरी आवरी आपले। अस्ताव्यस्त रूप हे॥	३८१
I saw cosmic forms; and joy-famine happened; now wind up, wind up your; forms unwieldy.	381

- ऐसे करिसी म्हणोनि जरि जाणे। तरि हे गोष्टि सांगावी कां मी म्हणे। आतां एक वेळ वांचवी जी प्राणें। यां स्वरूपप्रळयापासोनि॥ ३८२
- ऐसे करशील हे जर जाणे। तर ही गोष्ट सांग का म्हणे। आता एकदा वाचवी जी प्राणे। या स्वरूपप्रळयापासोनि॥ ३८२
- Had I known your plan; I won't have asked for this story; now save soul from; form-dissolution. 382
- जरि तूं गोसावी आमुचा अनंता। तरि सुई वोडण माझिया जीविता। सांठवी पसारा हा मागुता। महामारीचा॥ ३८३
- जर तू स्वामी म्हणविसी अनंता। तर घाली कवच माझ्या जीविता। साठवी पसारा हा माघारा। महामारीचा॥ ३८३
- If you call yourself master, Ananta; then you protect my life; withdraw this expanse; of epidemic. 383
- आइकें सकळ देवांचिया परदेवते। तुवां चैतन्यें गा विश्व वसते। ते विसरलासी हे उपरते। संहारू आदरिले॥ ३८४
- ऐक सकळ देवांच्या परदेवता। तू चैतन्य गा विश्वात वसता। ते विसरुनि हा उलटा। संहार आरंभिला॥ ३८४
- Listen Supreme God; you are soul dwelling in cosmos; forgetting that, instead; destruction started. 384
- म्हणोनि वेगी प्रसन्न होई देवराया। संहरी संहरी आपुली माया। काढी मातें महाभया-। पासोनियां॥ ३८५
- म्हणोनि वेगी प्रसन्न होई देवराया। संहरी संहरी आपली माया। काढी मला महा-। भयापासूनि या॥ ३८५
- Bestow fast your grace; destroy your illusory energy; rescue me from; this great fear. 385
- हा ठायवरी पुढतपुढती। तूतें म्हणिजे बहुवा काकुळती। ऐसा मी विश्वमूर्ती। भेडका जाहलों॥ ३८६
- या पुन्हा पुन्हा येथवरी। तुला म्हणतो अति काकुळती। असा मी हे विश्वमूर्ती। भयभीत झालो॥ ३८६
- Thus repeatedly here; I am beseeching you; Vishvmurti, I have; become frightened. 386
- जें अमरावतीये आला धाडा। तें म्यां एकलेनि केला उवेडा। जो मी काळाचेही तोंडा। वासिपु न धरीं॥ ३८७
- जेव्हा अमरावतीवरी आला हल्ला। तेव्हा मी एकट्याने पाडाव केला। जो मी काळाच्याही तोंडाचे। भय न धरीं॥ ३८७
- When Amaravati was attacked; I single handily defeated enemy; that I of death; am not afraid. 387
- परि तया आंतुल नव्हे हे देवा। एथ मृत्यूसही करुनि चढावा। तुवां आमुचाचि घोटु भरावा। या सकळ विश्वेंसीं॥ ३८८
- परी त्यातील नव्हे हे देवा। येथ मृत्यूवरीही करुनि धावा। तू आमचाही घोट भरावा। या सकळ विश्वासह॥ ३८८
- But this isn't like that; here you attacked death; gulping me; along with entire cosmos. 388
- कैसा नव्हता प्रळयाचा वेळु। गोखा तूचि मिनलासि काळु। बापुडा हा त्रिभुवनगोळु। अल्पायु जाहला॥ ३८९
- तैशी नव्हती प्रळयाची वेळ। मध्ये तूच धडकलासि होऊनि काळ। बिचारा हा त्रिभुवनगोल। अल्पायु झाला॥ ३८९
- This wasn't dissolution-time; you struck suddenly as death; this poor tri-world; became short lived. 389
- अहा भाग्या विपरीता। विघ्न उठिलें शांत करितां। कटकटा विश्व गेलें आतां। तू लागलासि ग्रासूं॥ ३९०
- अहा भाग्य विपरीत आता। विघ्न उठले शांतियज्ञ करता। हाय हाय विश्व गेले आता। तू लागलासी ग्रासू॥ ३९०
- How perverse fate is; disaster occurred in peace-yadnya; cosmos gone; now you are swallowing. 390
- हे नव्हे मा रोकडें। सैघ पसरुनिया तोंडें। कवळितासि चहूंकडे। सैन्यें इयें॥ ३९१
- हे नव्हे का साक्षात। सगळी पसरुनिया मुखे आत। गिळितोसी चहूंकडची। सैन्ये ही॥ ३९१
- Isn't it true? By opening all your mouths; you are devouring from all sides; these armies. 391

अमी च त्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः, सर्वे सहैवावनिपालसंघैः।

भीष्मो द्रोणः सूतपुत्रस्तथाऽसौ, सहास्मदीयैरपि योधमुख्यैः॥

२६

तुइयात सारे कुरूपुत्रही ते, सारे महीपाल संघासहीते।

तो भीष्म तो द्रोण राधेयही तो, आम्हात ते सर्व प्रमुख योद्धे ॥

२६

All these Kaurava along with all hosts of kings;

that Bhishma, Drona and Karna; along with all our chief warriors. 26

- नोहेति हे कौरवकुळींचे वीर। आंधळिया धृतराष्ट्राचे कुमर। हे गेले गेले सहपरिवार। तुझिया वदनी।। ३९२
- नाहीत हे कौरवकुळींचे वीर। आंधळ्या धृतराष्ट्राचे कुमर। हे गेले गेले सहपरिवार। तुझिया वदनी।। ३९२
- Aren't these Kuru warriors; blind Dhritrashtra-sons; they with entire family went; in your mouth.* 392
- आणि जे जे यांचेनि सांवायें। आले देशोदेशींचे राये। त्यांचें सांगावया जावों न लाहे। ऐसें सरकटितु आहासी।। ३९३
- आणि जे जे यांचे मदतीस्तव। आले देशोदेशींचे राव। त्यांचा निरोप देणारेही न राहे। ऐसे सरकटीत आहेसी।। ३९३
- Their allies; kings of different lands; none remained to tell news; as you devoured all.* 393
- मदमुखाचिया संघटा। घेत आहासि घटघटां। आरणीं हन थाटा। देतोसि मिठी।। ३९४
- मदमत्त हत्तीच्या कळपांचा। घेत आहेस घोट घटघटा। सैन्यास थाटलेल्या मोठ्या। देतोसि मृत्यूमिठी।। ३९४
- Herds of intoxicated elephants; you are gulping; to arrayed armies; giving death-embrace.* 394
- जंत्रावरिचील मार। पदातींचे मोगर। मुखाआंत भार। हारपताति मा।। ३९५
- तोफांचा मारा करणारे। पायदळाचे मुख्य असणारे। मुखाआत त्यांचे भार सारे। हारपतात गा।। ३९५
- Artillery soldiers; infantry-chiefs; into mouths, their swarms; are disappearing.* 395
- कृतांताचिया जावळी। जें एकचि विश्वातें गिळी। तियें कोटीवरील सगळीं। गिळितोस शस्त्रें।। ३९६
- कृतांताचे जे भावंड जुळे। जे एकटेच विश्वासी गिळे। तैशी कोटिच्याकोटी सगळे। तू गिळितोस अस्त्रे।। ३९६
- Which is Yama-twin; alone is gulping cosmos; also millions of weapons; you are swallowing.* 396
- चतुरंगा परिवारा। संजोडियां रहंवरं। दांत न लाविसी मा परमेश्वरा। कैसा तुष्टलासि बरवा। गिळोनिया।। ३९७
- चतुरंग सैन्याचे परिवारा। अश्वासहित रथा सर्वा। दात न लाविता परमेश्वरा। कैसा संतोषला बरवा गिळोनिया।। ३९७
- Four-formation armies; with chariots, horses; untouched by teeth; what is pleasure by gulping?* 397
- हां गा भीष्माऐसा कवणु। सत्य शौर्य निपुणु। तोही आणि ब्राह्मण द्रोणु। ग्रासिलासि कटकटा।। ३९८
- हा गा भीष्मासारखा कोण। सत्य शौर्यात निपुण। तोही आणि ब्राह्मण द्रोण। ग्रासिलासी अरे अरे।। ३९८
- Who is like Bhishma; true expert in bravery; he and that Brahmin Drona; are devoured, alas!* 398
- अहा सहस्रकराचा कुमरु। एथ गेला गेला कर्णवीरु। आणि आमुचिया आघवयांचा केरु। फेडिला देखें।। ३९९
- अहा सहस्रकराचा कुमर। येथे गेला गेला कर्णवीर। आणि आमच्या अवघ्यांचा केर। फेडिला पहा।। ३९९
- O son of sun; here goes brave Karna; and all of our warriors like dust; are blown.* 399
- कटकटा धातया। कैसे जाहले अनुग्रहा यया। मियां प्रार्थूनि जगा बापुडिया। आणिले मरण।। ४००
- अरेरे ब्रह्मदेवा। कैसे झाले विश्वरूपाच्या अनुग्रहाने या। मी प्रार्थना करूनि जगाला बिचाऱ्या। आणिले मरण।। ४००
- O Lord; how did it happen by this cosmic form grace; for poor world I by praying; brought death.* 400
- मागां थोडिया बहुवा उपपत्ती। येणें सांगितलिया विभूती। तैसा नसेचि मा पुढती। बैसलो पुसो।। ४०१
- मागे थोड्याबहुत युक्तिप्रयुक्तीं। याने सांगितल्या अनेक विभूती। तसा नाहक मी पुढे। बैसलो विचारीत।। ४०१
- Earlier with little trick; he told many manifestation; I needlessly later on; went on probing.* 401
- म्हणोनि भोग्य ते त्रिशुद्धी न चुके। आणि बुद्धिही होणारासारिखी ठाके। माझां कपाळीं पिटावे लोके। ते लोटेल काह्या।। ४०२
- म्हणोनि भोग्य ते त्रिवार न चुके। आणि बुद्धीही होणार तशी होते। माझ्या कपाळी दोषावे लोकांनी ते। चुकेल कैसे? ४०२
- Inescapable is fate; and intellect too follows suit; people blaming me; how will it be missed?* 402

पूर्वी अमृतही हातां आले। परि देव नसतीचि उगले। मग काळकूट उठविले। शेवटी जैसे।।	४०३
पूर्वी समुद्रमंथनी अमृतही हाती आले। परी देव नाहीच उगे राहिले। मग काळकूट उठविले। शेवटी जैसे।।	४०३
By ocean-churning, nectar emerged; but Gods didn't stop; then they received poison; in end.	403
परि ते एकबर्गी थोडे। केलिया प्रतिकारामाजिवडें। आणि तिये अवसरींचे ते सांकडे। निस्तरविलें शंभू।।	४०४
परी ते एकापरी थोडे। निराकारण करण्याएवढे। आणि त्या अवसरे ते साकडे। निस्तरिले शंभूने।।	४०४
But it was comparatively less; duly manageable; and the havoc that time; Shambhu diverted.	404
आतां हा जळता वारा कें वेंटाळे। कोणाही विषा भरलें गगन गिळे। महाकाळेंसि खेळें। आंगवत असे।।	४०५
आता हा जळता वारा कोण आवरे? कोणास विषभरले गगन गिळवे? महाकाळासी खेळे। ते सामर्थ्य कोणा?	४०५
Who will contain burning wind; drink sky poison filled; playing with Yama; who has power?	405
ऐसा अर्जुन दुःखें शिणतु। शोचित असे जिवाआंतु। परि न देखे तो प्रस्तुतु। अभिप्रावो देवाचा।।	४०६
ऐसा अर्जुन दुःखे शिणत। शोक करीत असे जीवाचे आत। परी नाही कळला तो प्रस्तुत। हेतु देवाचा।।	४०६
So Arjuna was worried; sorrowful in heart; but he didn't know relevant; motive of God.	406
जे मी मारिता हे कौरव मरते। ऐसेनि वेंटाळिला होता मोहें बहुते। तो फेडावयालागी अनंतें। हे दाखविले निज।।	४०७
की मी मारणारा हे कौरव मरते। ऐसा घेरला होता मोहे बहुते। तो फेडावया अनंतें। हे दाखविले स्वरूप।।	४०७
Kaurava to be slain, he is slayer; he was engulfed by lure; to dispel it Ananta; showed this form.	407
अरे कोणही कोणातें न मारी। एथ मीचि हे सर्व संहारी। हें विश्वरूपव्याजें हरी। प्रकटित असे।।	४०८
अरे कोणी कोणास न मारी। येथ मीच हे सर्व संहारी। हे विश्वरूपा निमित्ताने हरी। प्रकटवीत आहे।।	४०८
Friend, none is killer; I alone destroy all here; Hari under cosmic form pretext; emphasizing it.	408
परि वायांचि व्याकुळता। ते न चोजवेचि पंडुसुता। मग अहा कंपु नव्हता। वाढवित असे।।	४०९
परी व्यर्थच व्याकुळता। ते न कळल्याने पंडुसुता। मग उगाच कंप नसता। वाढवीत आहे।।	४०९
In vain anxiousness; Pandusuta, by not knowing that; in vain mere shudder; is increasing.	409

वक्त्राणि ते त्वरमाणा विशान्ति, दंष्ट्राकरालानि भयानकानि।

केचिद्विलग्ना दशनान्तरेषु, संदृश्यन्ते चूर्णितैरुत्तमाङ्गैः॥ २७

मुखी तुझ्या हे शिरतात वेगे, दाढाहि विक्राळ भयावहा त्या।

काही फसूनीच दांतांमध्येही, दिसून येतात चूर्णीत शरीरि।। २७

They are rushing into your mouths having terrible molars;

some heads caught in teeth are seen grinded into powder. 27

तेथ म्हणे पाहा हो एके वेळे। सासिकवर्चेसि दोन्ही दळें। वदनी गेलीं आभाळें। गगनी कां जैसीं।।	४१०
तेव्हा म्हणे पहा हो एक वेळे। तलवारी म्यानासह दोन्ही दळे। वदनात गेली, आभाळे। गगनी का जैशी।।	४१०
Then he said see once; two armies with sword-n-sheath; gone into mouth, like clouds; in sky.	410
कां महाकल्पाचिया शेवटीं। जें कृतांतु कोपला हो सृष्टी। तें एकविसाही स्वर्गा मिठी। पाताळासकट दे।।	४११
किंवा महाकल्पाच्या अंतावरी। जेव्हा कृतांत कोपला सृष्टीवरी। तेव्हा एकविसाही स्वर्गा गिळी। पाताळासकट।।	४११
At aeon's end; as Yama was angry with cosmos; twenty one heavens he swallowed; with nether.	411

नातरी उदासीनें दैवें। संचकाचीं वैभवे। जेथींची तेथ स्वभावे। विलया जाती।।	४१२
अथवा प्रतिकूल दैवामुळे। धनसंचकांची वैभवे। जेथल्या तेथ स्वभावे। विलया जाती।।	४१२
Or due to adverse fate; riches of wealth-hoarders; then and there naturally; get vanished.	412
तैसीं सांचली सैन्ये एकवाटे। इये मुखीं जाहलीं प्रविष्टे। परि एकही तोंडोनि न सुटे। कैसें कर्म देखा।।	४१३
तैशी जमलेली सैन्ये एकवट। या मुखी झाली प्रविष्ट। परी एकाही तोंडातून नाही सुटत। कैसे कर्म पहा।।	४१३
Armies gathered collectively; went into these mouths; but aren't freed from any mouth; see karma.	413
अशोकाचे अंगवसे। चघळिले कऱ्हेनि जैसे। लोक वक्त्रामार्जी तैसे। वायां गेले।।	४१४
अशोकाचे डहाळे असे। चघळिले उंटाने जैसे। लोक मुखांमध्ये तैसे। वाया गेले।।	४१४
Twigs of Ashoka tree; as if a camel is chewing; so men into mouth; were wasted.	414
परि सिसाळें मुकुटेसीं। पडिलीं दाढांचां सांडसीं। पीठ होत कैसीं। दिसत आहाती।।	४१५
परी शिरे मुकुटासहित। पडली दाढांच्या सांडशीत। पीठ होतांना कैशी। दिसताहेत ती।।	४१५
But heads with crowns; felling into molar tongs; grinded into flour; are visible.	415
तिये रत्ने दांताचिये सवडी। कूट लागले जिभेच्या बुडीं। कांहीं कांहीं आगरडीं। दंष्ट्रांचीं माखलीं।।	४१६
ती रत्ने दातांच्या सांध्याशी। कूट लागले जिभेच्या बुडाशी। काही काही टोके थोडी। दातांची माखली।।	४१६
Crown jewels in teeth-gaps; their powder at tongue's base; and some tips; of teeth got coated.	416
हो कां जे विश्वरूपे काळें। ग्रासिलीं लोकांचीं शरीरे बळें। परि जीवदेहींचीं सिसाळें। अवश्य कीं राखिलीं।।	४१७
हो का जी विश्वरूप काळे। ग्रासिली लोकांची शरीरे बळे। परी जीवदेहाची शिरकमळे। आवश्यक की राखिली।।	४१७
As dark cosmic form; forcefully devoured people's bodies; heads of bodies; were preserved.	417
तैसीं शरीरामार्जी चोखडीं। होती इये उत्तमांगें फुडीं। म्हणोनि महाकाळाचियाहि तोंडीं। परि उरलीं शेखीं।।	४१८
तैसी उत्तमशरीरामध्ये ती। होती उत्तम अंगे खरी। म्हणोनि महाकाळाच्याही तोंडी। परी उरली अंती।।	४१८
As in best bodies; they are real best parts; so though in Mahakala's mouth; but remained in end.	418
मग म्हणे हें काई। जन्मलयां आन मोहरचि नाहीं। जग आपैसेचि वदनडोहीं। संचरताहे।।	४१९
मग म्हणे येथ काही। जन्मलेल्यासी अन्य गतीच नाही। जग स्वतःहूनि वदनडोही। शिरत आहे।।	४१९
Partha said here; for those born there is no other end; as world on own into mouth-pond; is entering.	419
यया आघविया सृष्टी। लागलिया आहाति वदनाचिया वाटीं। आणि हा जेथिचिया तेथ मिठी। देतसे उगला।।	४२०
या अवघ्या सृष्टी। लागल्या आहेत मुखाच्या वाटी। आणि हा जेथींच्या तेथे देऊनि मिठी। गिळीतोहे निवांत।।	४२०
This entire cosmos; is marching to mouths; and he is standing firmly; and swallowing coolly.	420
ब्रह्मादिक समस्त। उंचा मुखामार्जी धांवत। येर सामान्य हे भरत। ऐलीच वदनीं।।	४२१
ब्रह्मादिक समस्त। उंच मुखामध्ये धावत। दुसरे सामान्य हे शिरताहेत। अलीकडील वदनी।।	४२१
Brahmadeva et al; are running into top mouths; other ordinary ones entering; into lower mouths.	421
आणीकही भूतजात। जें उपजलेचि ठायीं ग्रासित। परि याचिया मुखा निभ्रांत। न सुटेचि कांहीं।।	४२२
आणिकही भूतजात। जे उपजल्याजागीच ग्रासत। परी याच्या मुखातून निश्चित। न सुटेच काही।।	४२२
Other beings; as soon as they are born are trapped; but from his mouths; none gets escaped.	422

यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः, समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति।

तथा तवामी नरलोकवीरा, विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति॥

२८

जसे नद्यांचे बहू ते प्रवाह, समुद्रमूखात प्रवेशती ते।

तसे तुझ्या हे नरवीर सारे, प्रवेशताहे जळत्या मुखात॥

२८

As many river-torrents entering into ocean-mouth;

so all these heroes are rushing into your flaming mouths.

28

जैसे महानदीचे वोघ। वहिले ठाकिती समुद्राचे आंग। तैसे आघवांचिकडूनि जग। प्रवेशत मुखीं॥

४२३

जैसे महानदीचे ओघ। वेगाने गाठिती समुद्राचे अंग। तैसे अवघ्याचिकडूनि जग। प्रवेशे मुखात॥

४२३

As great river torrents; race towards sea; world from all sides; enters into mouths.

423

आयुष्यपंथें प्राणिगर्णीं। करोनि अहोरात्रांची सोवाणी। वेगें वक्त्रामिळणी। साधिजत आहाती॥

४२४

आयुष्यमार्गाने प्राणिगण। करोनि दिवसरात्रींचे सोपान। वेगे प्रभुमुखात मीलन। साधीत असती॥

४२४

Creatures on life-path; treading on steps of day-night; in God's mouths; are entering.

424

यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा, विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः।

तथैव नाशाय विशन्ति लोकाः, तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः॥

२९

जसे प्रदीप्ताग्निमध्ये पतंगे, येतात नाशास समृद्धवेगे।

तैसेच नाशा शिरतात योद्धे, तोंडी तुझ्या सर्व सुसाट वेगे॥

२९

As moths rush in fire to perish with full speed;

warriors to perish rush in your mouths with full speed.

29

जळतया गिरीच्या गवखा-। मार्जीं घापती पतंगाचिया झाका। तैसे समग्र लोक देखा। इये वदनीं पडती॥

४२५

जळत्या गिरीच्या दरीमधी। घेतात उड्या पतंगांच्या झुंडी। तैसे समग्र लोक देखा। या वदनात पडती॥

४२५

In burning hill-valleys; as jump moth-swarms; so all people are falling; in these mouths.

425

परि जेतुले येथ प्रवेशले। ते तातुलया लोहें पाणीचि पां गिळिले। वहिवटींहि पुसिले। नामरूप त्यांचे॥

४२६

परी जेवढे येथे प्रवेशले। ते जैसे तप्त लोहाने पाणी बा गिळिले। वहिवाटीसह पुसिले गेले। नामरूप त्यांचे॥

४२६

Those entering here; as sucking water by hot iron; are wiped out with; their names and forms.

426

लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्तात्, लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः।

तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रम्, भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो॥

३०

चाटीत ग्रासीत सान्या दिशांनी, लोकांस सान्या वदनी ज्वलंत।

तेजात व्यापूनि जगा समग्रा, दीप्ती तुझी उग्र जाळीत विष्णो॥

३०

Licking, devouring on all sides worlds with mouths flaming;

filling world with fire, your brilliance is burning, Vishnu!

30

आणि येतुलाही आरोगण। करितां भुके नाही उणेपण। कैसे दीपन असाधारण। उदयले यया॥

४२७

आणि येवढेही भक्षण। करिता भुकेला नाही उणेपण। कैसे जठराचे उद्दीपन असाधारण। उदयले याला॥

४२७

After devouring everything; hunger isn't satiated; how gastric-fire abnormal; is kindled for him.

427

- जैसा रोगिया ज्वराहूनि उठिला। कां भणंगा दुष्काळु पाहला। तैसा जिभांचा लळलळाटु देखिला। आवाळुवे चाटिता।। ४२८
- जैसा रोगी तापातून उठला। किंवा भुकेल्यास दुष्काळ पडला। तैसा जिभांचा लटपटाट पाहिला। ओठ चाटता।। ४२८
- As patient recovered from fever; or hungry man facing famine; seen tongues rolling; licking lips. 428*
- तैसें आहाराचेन नांवे काही। तोंडापासून उरलेचि नाही। कैसी समसमित नवाई। भुकेलेपणाची।। ४२९
- तैसे खाण्याच्या नावे काही। तोंडापासून उरलेच नाही। तैशी वखवखली नवलाई। भुकेलेपणाची।। ४२९
- In name of eating; from mouth escaped nothing; such is un-satiated novelty; of hunger. 429*
- काय सागराचा घोंटु भरावा। कीं पर्वताचा घांसु करावा। ब्रह्मकटाहो घालावा। आघवाचि दाढे।। ४३०
- काय सागराचा घोट भरावा। की पर्वताचा घास करावा। ब्रह्मांड घालावा। आवघाच दाढेखाली।। ४३०
- Whether to gulp ocean; make mouthful of mountain; or grind cosmos; entire under molars. 430*
- दिशा सगळ्याचि गिळाविया। चांदणिया चाटूनि घ्याविया। ऐसे वर्तत आहे साविया। लोलुप्य बा तुझे।। ४३१
- दिशा सगळ्याच गिळाव्या। चांदण्या चाटूनि घ्याव्या। ऐसे वर्तत आहे स्वामिराया। हावरेपण तुझे।। ४३१
- Or to swallow all directions; or lick stars; so Swamiraya appears; your greediness. 431*
- जैसा भोगीं कामु वाढे। कां इंधनें आगीसि हाकाक चढे। तैसीं खातखातांचि तोंडे। खाखातें ठेली।। ४३२
- जैसा भोगाने काम वाढे। किंवा इंधनाने आगीसी चढे। तैशी खाताखाताच तोंडे। खाखा करीत होती।। ४३२
- As by enjoyment desire increases; by fuel fire flares; while eating, mouths; were craving. 432*
- कैसें एकचि केवढे पसरले। त्रिभुवन जिव्हाग्री आहे टेकले। जैसे कां कवींठ घातले। वडवानळीं।। ४३३
- कैसे एकचि मुख केवढे पसरले। त्रिभुवन जिव्हाग्री आहे टेकले। जैसे का कवींठ घातले। वडवाग्नीमध्ये।। ४३३
- How only one mouth is wide; tri-world is placed on tongue-tip; as wood-apple thrown into fire. 433*
- ऐसी अपारे वदने। आता येतुलीं कैचीं त्रिभुवने। कां आहारु न मिळता येणे माने। वाढविली असह्या।। ४३४
- ऐशी अगणित वदने। आता एवढी कोठूनि आणावी त्रिभुवने। किंवा येवढा आहार न मिळाल्याने। वाढविली का? ४३४
- For so many mouths; whence to bring tri-worlds; for lack of food; were they increased? 434*
- अगा हा लोकु बापुडा। जाहला वदनज्वाळां वरपडा। जैसी वणवेयाचिया वेढां। सांपडती मृगे।। ४३५
- अहो हे ब्रह्मांड बापडे। झाले असहाय वदनज्वाळामध्ये। जैशी वणव्याच्या वेढ्यामध्ये। सापडती मृगे।। ४३५
- Poor cosmos; in mouth-conflagration became helpless; as in forest-fire; are trapped deer. 435*
- आता तैसे या विश्वासि जाहाले। देवा नव्हे हे कर्म आले। की जगजळचरां पांगिले। काळजाळे।। ४३६
- आता तैसे या विश्वासी झाले। हा देव नव्हे कर्म आले। की जगद्रूपी जगजळचरांसाठी पसरले। काळाने जाळे? ४३६
- Such is cosmos' fate; he isn't God, but karma arrived; or for world-fishes has spread; net by time? 436*
- आतां इये अंगप्रभेचिये वागुरे। कोणीकडून निगिजेल चराचरे। वक्त्रें नव्हती जोहरे। वोडवली जगा।। ४३७
- आता या अंगप्रभेच्या जाळ्याबाहेरे। कोठून निघतील ही जळचरे। मुखे नव्हती अग्निकुंडे। ओढवली जगा।। ४३७
- From body-brilliance net; how will fishes escape; they weren't mouths, but fire-pit; for world. 437*
- आगी आपुलेनि दाहकपणें। कैसेनि पोळिजे ते नेणे। परि ज्या लागे त्या प्राणें। सुटिका नाही।। ४३८
- आग आपल्या दाहकपणे। कैसे जग जाळते ते न जाणे। परी ज्याला लागे त्या प्राण्याची। सुटिका नाही।। ४३८
- Fire with its fierceness; is unaware how world is burnt; creatures caught in it; won't escape. 438*

माझेनि तिखटपणें। कैसे निवटे हे शस्त्र कायि जाणे। कां आपुलिया मारा नेणे। विष जैसे॥	४३९
किंवा माझ्या तीक्ष्णपणाने। कैसे कापते, हे शस्त्र काय जाणे। किंवा आपल्या मारास न जाणे। विष जैसे॥	४३९
With its sharpness; weapon is unaware of how it cuts; or as unaware of its killing power; is poison.	439
तैसी तुज काही। आपुलिया उग्रपणाची सेचि नाही। परि ऐलीकडे मुखीं खाई। हो सरली जगाची॥	४४०
तैशी तुला काही। आपल्या उग्रपणाची कल्पना नाही। परी ईकडे मुखामध्ये खाई। हो झाली जगाची॥	४४०
So you; aren't aware of your fierceness; but here in your mouths, into ashes; world has turned.	440
अगा आत्मा तू एक। सकळविश्वव्यापक। तरी का आम्हां अंतक। वोडवलासी॥	४४१
अगा सकळब्रह्मांडास आत्मा तू एक। सकळविश्वासी व्यापक। तरी का आम्हा अंतक। ओढवलासी?	४४१
You are soul of entire cosmos; omnipresent in cosmos; still for us why destroyer; have you become?	441
तरि मियां सांडिली जीविताची चाड। आणि तुवांही न धरावी भीड। मनीं आहे ते उघड। बोल पां सुखें॥	४४२
तरी मी सोडिली जीविताची आशा। आणि तूही न धरावी भिडेची भाषा। मनी आहे ते उघड। बोल बा सुखे॥	४४२
I gave up my life's hope; and you too needn't be diffident; what is in your mind; spell out happily.	442
किती वाढविसी या उग्ररूपा। अंगींचे भगवंतपण आठवी बापा। नाही तरि कृपा। मजपुरती पाही॥	४४३
किती वाढविसी या उग्ररूपा? तुझ्या अंगींचे भगवंतपण आठवी बापा। नाही तरी कृपा। मजपुरती करी॥	४४३
Why are you expanding dreaded forms; remember your God-hood; or do favour; at least to me.	443

आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो, नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद ।

विज्ञातुमिच्छामि भवन्तमाद्यं, न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम्॥ ३१

सांगा तुम्ही कोण म्या उग्ररूपा, देवा नमस्ते तु प्रसन्न व्हावे।

जाणू पहातो तुला आदिरूपा, जाणू शकेना तुझ्या या स्वभावा॥ ३१

Tell who you are in terrible form, I salute you, be gracious;

I intend to know your primeval form; I can't know your nature. 31

तरि एकवेळ वेदवेद्या। जी त्रिभुवनैक आद्या। विनवणी विश्ववंद्या। आइकें माझी॥	४४४
तरी एकवेळ वेदाने ज्ञात होणाऱ्या। जी त्रिभुवनाच्या एकमेव आदिवंद्या। विनवणी विश्ववंद्या। ऐक माझी॥	४४४
So for once known by Veda; tri-word's unique; Worship worthy; to my request listen.	444
ऐसें बोलोनि वीरें। चरण नमस्कारिले शिरें। मग म्हणे तरि सर्वेश्वरें। अवधारिजो॥	४४५
ऐसे बोलोनि वीराने। चरण नमस्कारिले मस्तकाने। मग म्हणे तरी सर्वेश्वराने। एकावे जरा॥	४४५
Vira talking like this; bowed head; and said let Sarveshwara; please listen.	445
मिया होआवया समाधान। पुसिलें विश्वरूप ध्यान। आणि एके काळें त्रिभुवन। गिळितुचि उठिलासी॥	४४६
माझे व्हावया समाधान। विचारिले विश्वरूप ध्यान। आणि तू एका दमात त्रिभुवन। गिळितुचि उठलासी॥	४४६
For my satisfaction; I requested you for cosmic form; and you in flash swallowed; tri-world.	446
तरि तू कोण का येतुली। इये भ्यासुरे मुखे कां मेळविली। आघवियाचि करीं परिजिलीं। शस्त्रें काह्या॥	४४७
तरी तू कोण का येवढी। ही भेसुर मुखे का मिळविली। सगळ्याच हाती परजिली। शस्त्रे कशासाठी?	४४७
So who are you; why do you have dreadful mouths; why all hands are brandishing; weapons?	447

जी जंव तंव रागीटपणे। वाढोनि गगना आणितोसि उणे। का डोळे करुनि भिंगुळवाणे। भेडसावीत आहासी॥	४४८
जी जेव्हा तेव्हा रागीटपणे। वाढोनि गगना आणितोसि उणे। का डोळे करुनि भयानकपणे। भेडसावितोसी॥	४४८
Now and then angrily; you dwarf sky by being enormous; by rolling your eyes; you terrorize me.	448
एथ कृतांतेंसी देवा। कासया किजतसे हेवा। आपुला तुवां सांगावा। अभिप्राय मज॥	४४९
येथ यमराजाचा देवा। कशासाठी करितोस हेवा? आपला तू सांगोनि टाकावा। हेतू मला॥	४४९
Here Yama-God; why do you envy; tell about your; intention; to me.	449
या बोला म्हणे अनंतु। मी कोण हें आहासी पुसतु। आणि कायिसयालागी असे वाढतु। उग्रतेसी॥	४५०
या बोलासी म्हणे अनंत। मी कोण हे आहेस विचारीत। आणि कशासाठी आहे वाढवीत। उग्रपण॥	४५०
On his talk Ananta said; you are asking me who I am; and why I am increasing; ferociousness.	450

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो, लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः।

ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे, येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः॥

३२

मी काल हा लोक नाशास आलो, प्रवृत्त झालो जना संहाराया।

वाचूनि तुम्हास राहे न कोणी, आहेत जे दोन पक्षात योद्धे॥

३२

I am time engaged in destroying world, impelled to destroy people;

except Pandavas none will survive among warriors on both sides.

32

तरि मी काळु गा हे फुडे। लोक संहारावयालागी वाढे। सैघ पसरिली आहाति तोंडे। आता ग्रासीन हे आघवे॥	४५१
तरी मी काळ गा हे खरे। लोक संहारण्यासाठी वाढे। सर्वत्र पसरली आहेत तोंडे। आता ग्रासीन हे आघवे॥	४५१
I am really time; increasing for world-destruction; mouths spread everywhere; I will devour all.	451
तेथ अर्जुन म्हणे कटकटां। उबगिलों मागिल्या संकटा। म्हणोनि आळविला तंव वोखटा। उवाइला हा॥	४५२
तेव्हा अर्जुन म्हणे हाय आता। उबगलो होतो मागल्या संकटा। म्हणोनि प्रार्थिला, तर उलटा। प्रगटला हा॥	४५२
Then Arjuna said alas; earlier danger I had detested; so prayed him, but in reverse; he appeared.	452
तेवींचि कठिण बोले आसतुटी। अर्जुन होईल हिंपुटी। म्हणोनि सर्वेचि म्हणे किरीटी। परि आन एक असे॥	४५३
तरी कठिण बोलाने तुटेल आस। अर्जुन होईल निराश। म्हणोनि लगेच म्हणे, अर्जुनास। परी आणिक एक आहे॥	४५३
By tough talk his warmth will break; he will be nervous; so God soon said; there is one more thing.	453
तरि आतांचि ये संहारवाहरे। तुम्ही पांडव असा बाहिरे। तेथ जातजात धनुर्धरें। सांवरिले प्राण॥	४५४
तरी आताचा जो पीडासंहार। तुम्ही पांडव आहात बाहेर। तेव्हा जाऊ म्हणणाऱ्या धनुर्धरें। सावरिला प्राण॥	४५४
From present holocaust; you Pandavas will be out; so Dhanurdhara, about to quit; regained vitality.	454
होता मरणमहामारीं गेला। तो मागुता सावधु जाहला। मग लागला बोला। चित्त देऊ॥	४५५
होता मरणमहामारीमध्ये गेला। तो पुनः सावध झाला। मग लागला श्रीकृष्णाच्या बोला। चित्त देऊ॥	४५५
Drowning in death-epidemic; he regained alertness; then began listening; Krishna's speech.	455
ऐसें म्हणिजत आहे देवें। अर्जुना तुम्ही माझे हे जाणावे। येर जाण मी आघवे। सरलो ग्रासू॥	४५६
ऐसे सांगत आहे देव हे। अर्जुना तुम्ही माझे सांगणे जाणावे। बाकी जाण मी आघवे। लागलो ग्रासू॥	४५६
Lord is saying; Arjuna, you understand my talk; know all the rest; I am going to devour.	456

वज्रानळीं प्रचंडीं। जैसी घापे लोणियाची उंडी। तैसे जग हे माझिया तोंडी। तुवां देखिले जे॥	४५७
वज्राग्नी प्रचंड आला। जैसा त्यात घालावा लोण्याचा गोळा। तैसे जग हे माझिया तोंडात। तू पाहिले जे॥	४५७
Into gigantic lightning-fire; like putting butter; so into my mouth, this world; you saw.	457
तरि तयामाझारी काही। भरंवसेनि उणे नाही। इयें वायांचि सैन्ये पाही। वल्गिजत आहाती॥	४५८
तरी त्यामध्ये काही। निश्चितपणे अन्यथा होणे नाही। ही वायाचि सैन्ये पाही। वल्गना करीत आहेती॥	४५८
So in this scheme; surely will happen nothing else; look vainly these armies; are boasting.	458
हे जे मिळोनियां मेळे। कुंथती वीरवृत्तीचेनि बळें। यमावरि गजदळे। वाखाणिजताती॥	४५९
हे जे जमवूनिया सैन्यांचे मेळे। गुरगुरती वीरवृत्तीच्या बळे। यमापेक्षाही यांचीच गजदळे। प्रशंसताहेती॥	४५९
By arraying armies; they are bragging about of bravery; than Yama, their elephant-army; are lauding.	459
म्हणती सृष्टीवरी सृष्टी करूं। आण वाहूनि मृत्यूते मारूं। आणि जगाचा भरूं। घोंटु यया॥	४६०
म्हणती सृष्टीवरी प्रतिसृष्टी करूं। प्रतिज्ञा करूनि मृत्यूला मारूं। आणि जगाचा भरूं। घोट या॥	४६०
They say we will create cosmos over cosmos; kill death on oath; and will drink world; in a gulp.	460
पृथ्वी सगळीचि गिळूं। आकाश वरिच्यावरि जाळूं। काई बाणवरी खिळूं। वारयाते॥	४६१
पृथ्वी सगळीच गिळू। आकाश वरच्यावरी जाळू। येवढेच काय बाणावरी थोपवू। वाऱ्यालाही॥	४६१
We will gulp entire world; burn sky above; not only this but with arrows stop; wind too.	461
ऐशा चतुरंगाचिया संपदा। करित महाकाळेसी स्पर्धा। वांटिवेचिया मदा। वळंघले जे॥	४६२
ऐशा चतुरंग सैन्याच्या संपदा। करताहेत महाकाळाशी स्पर्धा। पराक्रमाच्या मदा-। वरी आरूढले जे॥	४६२
With wealth of four-formation army; challenging Yama; and riding on arrogance: of bravery.	462
बोल हतियेराहूनि तिखट। दिसती अग्निपरिस दासट। मारकपणे काळकूट। महुर म्हणत॥	४६३
बोल यांचे हत्याराहूनि तिखट। अग्निसारखे दाहक दिसत। मारकपणात यांचेपुढे काळकूट। गोड म्हणती॥	४६३
Their talk sharper than weapons; fiercer as fire; in killing skill before them poison; say is sweeter.	463
तरि हे गंधर्वनगरींचे उमाळे। जाण पोकळीचे पेंडवळे। अगा चित्रींची फळे। वीर हे देखें॥	४६४
तरी हे गंधर्वनगरींचे देखावे। समज पोकळीचे भेंडोळे। अगा चित्रातील फळे। वीर हे पहा॥	४६४
So these are Gandharvnagar scenes; or empty paper rolls; or picture-fruits; see these warriors.	464
हा मृगजळाचा पूर आला। दळ नव्हे कापडाचा साप केला। इया शृंगारूनियां खाला। मांडिलिया पै॥	४६५
हा मृगजळाचा पूर आला। दळ नव्हे कापडाचा साप केला। या सजवूनि पोकळ बाहुल्या। मांडिली सैन्ये॥	४६५
They are mirage-flood; not army but cloth-serpents; or stuffed puppets; so armies are arrayed.	465

तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व, जित्वा शत्रून्भुङ्क्व राज्यं समृद्धम्।

मयैवैते निहताः पूर्वमेव, निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन्॥

३३

तरी उठावे यशवंत व्हावे, जिंकी रिपू भोगि समृद्ध राज्ये।

माझ्याकडूनीच पूर्वीच मेले, निमित्त तू मात्र हो सव्यसाची॥

३३

So arise, gain glory, conquer enemy and enjoy wealthy kingdoms;

they are already killed by me; you just be pretext, Savyasachi! 33

येर चेष्टविते जे बळ। ते मागांचि मिया ग्रासिले सकळ। आता कोल्हारीचे वेताळ। तैसे निर्जीव हे आहाती।।	४६६
बाकी चालविते जे बळ। ते मागेच मी ग्रासिले सकळ। आता कुंभाराचे केलेले वेताळ। तैसे निर्जीव हे असती।।	४६६
Else their strength; already I devoured; now like demons made by potter; lifeless they are.	466
हालविती दोरी तुटली। तरि तियें खांबावरील बाहुली। भलतेणें लोटिली। उलथोनि पडती।।	४६७
नाचविणारी दोरी का तुटली। तर ती खांबावरील बाहुली। भलत्यानेही लोटिली। तरी उलथोनि पडे।।	४६७
When controlling string is snapped; then that puppet on the rod; by anybody's thrust; is toppled.	467
तैसा सैन्याचा यया बगा। मोडता वेळु न लगेल पै गा। म्हणोनि उठीं उठीं वेगां। शाहाणा होई।।	४६८
तैसा सैन्याचा हा डोलारा। मोडता वेळ न लागेल जरा। म्हणोनि उठी उठी लवकरी। शहाणा होई।।	४६८
So this army set; won't take much time to break; so get up fast; and become savant.	468
तुवां गोग्रहणाचेनि अवसरे। घातले मोहनास्त्र एकसरे। मग विराटाचेनि महाभेडें उत्तरे। आसडूनि नागाविले।।	४६९
तू गोहरणाचे वेळी। घातले मोहनास्त्र सर्वावरी। मग विराटाचे महाभित्र्या उत्तरे वस्त्रे यांची। ओरबाडूनि नागविले।।	४६९
You at time of cow-snatch; fired lure-weapon on all; coward Uttara of Virata; then disrobed enemy.	469
आता हे त्याहूनि निपटारे जाहाले। निवटीं आयिते रण पडिले। घेई यश रिपु जिंतिले। एकलेनि अर्जुनें।।	४७०
आता हे त्याहूनि अपात्र झाले। संपवी आयते रणात पडले। घेई यश शत्रू जिंकण्याचे। एकट्या अर्जुनाने।।	४७०
They are worst than that; finish them, they are dead; take credit of winning enemy; singly, Arjuna.	470
आणि कोरडें यशचि नोहे। समग्र राज्यही आले आहे। तूं निमित्तमात्रचि होये। सव्यसाची।।	४७१
आणि कोरडे यशचि नोहे। समग्र राज्यही आले आहे। तूं निमित्तमात्रचि व्हावे। सव्यसाची।।	४७१
This isn't mere victory; entire kingdom would follow suit; you just be pretext; Savysachi.	471

द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च, कर्णं तथान्यानपि योधवीरान्।

मया हतास्त्वं जहि मा व्यथिष्ठा, युध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान्।। ३४

द्रोणासि भीष्मासि जयद्रथासी, कर्णासि तैश्या दुज्या युद्धवीरा।

मी मारिले तू निपटी न भ्यावे, लढूनि जिंकी रणी वैरियांना।। ३४

Drona, Bhishma, Jayadratha, Karna, and also other warriors;

I killed, you settle, don't grieve; by fighting win foes on war-field. 34

द्रोणाचा पाडु न करी। भीष्माचे भय न धरी। कैसेनि कर्णावरी। परजूं हे न म्हण।।	४७२
द्रोणाची पर्वा न करी। भीष्माचे भय न धरी। कैसा आणि शस्त्र कर्णावरी। चालवू हे नको म्हणू।।	४७२
Don't care for Drona; or be afraid of Bhishma; how weapon on Karna; to strike, don't say that.	472
कोण उपायो जयद्रथा कीजे। हे न चिंतू चित्त तुझे। आणिकही आथि जे जे। नावाणिगे वीर।।	४७३
कोण उपाय जयद्रथासाठी करावे जे। हे न चिंतावे चित्ताने तुझे। आणिकही असती जे जे। नावाजलेले वीर।।	४७३
Jayadraratha how to defeat; you needn't worry about; and for those whoever; are famous warrior.	473
तेही एक एक आघवे। चित्रींचे सिंहाडे मानावे। जैसे वोलेनि हाते घ्यावे। पुसोनियां।।	४७४
तेही एक एक आवघे। चित्रांतील सिंह मानावे। जैसे ओल्या हाताने घ्यावे। पुसोनियां।।	४७४
Each one of them; treat as a lion-portrait; just like by moist hand; to be wiped out.	474

यावरी पांडवा। काइसा झुंजाचा मेळावा। हा आभासु गा आघवा। येर ग्रासिले मियां।।	४७५
यावरी पांडवा। कायतरी हा युद्धाचा मेळावा। हा आभास गा आवघा। बाकीचे ग्रासिले मी।।	४७५
Thus Pandava; this entire war-assemblage; is all illusion; rest I devoured.	475
जेव्हा तुवां देखिले। हे माझिया वदनीं पडिले। तेव्हाचि यांचे आयुष्य सरले। आता रितीं सोपें।।	४७६
जेव्हा तू यांना पाहिले। हे माझ्या मुखात पडले। तेव्हाच यांचे आयुष्य सरले। आता पोकळ सोपटे हे।।	४७६
When you saw them; entering in my mouth; their life ended then; now they are empty boles.	476
म्हणोनि वहिला उठीं। मियां मारिले तूं निवटी। न रिगे शोकसंकटी। नाथिलिया।।	४७७
म्हणोनि लवकरी उठावे। मी मारिले तू संपवावे। न शिरावे शोकसंकटी। नसलेल्या।।	४७७
So rise up quickly; I killed, you finish; don't enter into sorrow-danger; non existent.	477
आपणचि आडखिळा कीजे। तो कौतुकें तैसा विंधोनि पाडिजे। तैसे देखे गा तुझे। निमित्त आहे।।	४७८
आपणचि निशाण करावे। ते कौतुके बाणाने वेधोनि पाडावे। तैसे पहा गा तुझे। निमित्त आहे।।	४७८
Our preparing target casually; then by arrow felling admiringly; similarly you are just; pretext.	478
बापा विरुद्ध जे जाहले। ते उपजतांचि वाघे नेले। आतां राज्येंशी संचले। यश तू भोगी।।	४७९
बाबारे तुझ्या विरुद्ध जे झाले। ते उपजताच वाघाने नेले। आता राज्यासह मिळाले। ते यश तू भोगी।।	४७९
All those against you; at birth by kaurava were taken away; with kingdom now; enjoy that victory.	479
सावियाचि उतत होते दायाद। आणि बळिये जगीं दुर्मद। ते वधिले विशद। सायासु न लागता।।	४८०
खरेच उतले होते भाऊबंद। आणि बलवान जगी जे मदोन्मत्त। ते वधिले फारच। सायास न लागताही।।	४८०
Really your cousins insolent; strong and arrogant; are killed; sans much efforts.	480
ऐसिया इया गोष्टी। विश्वाचां वाक्पटी। लिहूनि घाली किरीटी। जगामाजी।।	४८१
ऐशा या गोष्टी। विश्वाच्या वाणीरूपी पटी। लिहूनि ठेवी किरीटी। जगामध्ये।।	४८१
These stories; on speech-screen of world; Kiriti you write down; in world.	481

संजय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य, कृताञ्जलिर्वेपमानः किरीटी।

नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं, सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्यः।। ३५

हे ऐकुनी बोलणे केशवाचे, जोडोनि कंपीत करा किरीटी।

नमूनि पून्हा म्हणे केशवासी, सगद्गदे भीत भीता नमोनी।। ३५

On hearing these words by folding trembling hands, Kiriti;

bowing again spoke to Krishna in choked fearful tone. 35

ऐसी आघवीचि हे कथा। तया अपूर्णमनोरथा। संजयो सांगे कुरुनाथा। ज्ञानदेवो म्हणे।।	४८२
ऐशी अवघीच ही कथा। त्या अपूर्ण मनोरथा। संजय सांगे कुरुनाथा। ज्ञानदेव म्हणे।।	४८२
This entire story; having unfulfilled desires; to Dhrutrashtra, Sanjaya told; Dnyandeva said.	482
मग सत्यलोकौनि गंगाजळ। सुटलिया वाजत खळाळ। तैशी वाचा विशाळ। बोलता तया।।	४८३
मग सत्यलोकांतूनि गंगाजळ। वाहात सुटता वाजे खळाळ। तैशी वाचा गंभीर। बोलताना त्याची।।	४८३
As from Satyloka Ganges water; while flowing, roars; so was his deep voice; while talking.	483

नातरी महामेघांचे उमाळे। घडघडीत एके वेळे। कां घुमघुमिला मंदराचळें। क्षीराब्धी जैसा।।	४८४
नातरी महामेघांचे लोट। एकदाच करती गडगडाट। किंवा घुसळिला मंदार पर्वत। क्षीरसागरी जैसा।।	४८४
Influx of great clouds; making deafening thunder; or churning of Mandar; in milky sea like.	484
तैसें गंभीरे महानादें। हे वाक्य विश्वकंदे। बोलिले अगाधे। अनंतरूपे।।	४८५
तैसे गंभीर महानादाने। हे वाक्य विश्वाच्या कंदाने। बोलिले अगाधाने। अनंतरूपाने।।	४८५
In such deep resonant voice; this sentence by Cosmos-seed; spoke Infinite-form.	485
ते अर्जुनें मोटके ऐकिले। आणि सुख की भय दुणावले। हे नेणो परि कापिन्नले। सर्वांग त्याचे।।	४८६
ते अर्जुनाने थोडे ऐकिले। आणि सुख की भय दुणावले। हे मी न जाणो परी कांपू लागले। सर्वांग त्याचे।।	४८६
As little bit Arjuna heard; his solace or distress doubled; I don't know, but trembled; his body.	486
सखोलपणे वळली मोट। आणि तैसेच जोडले करसंपुट। वेळोवेळा ललाट। चरणी ठेवी।।	४८७
खोल भिनल्याने वळली शरीराची मोट। आणि तैसेच जोडिले दोन्ही हात। वारंवार ललाट। चरणी ठेवी।।	४८७
While it sank, body curled; and both hands he folded; repeatedly bowed head; on feet.	487
तेवींचि काही बोलो जाये। तंव गळा बुजलाचि ठाये। हे सुख की भय होये। हे विचारा तुम्ही।।	४८८
तैसेच काही बोलो जाये। तेव्हा कंठ दाटून राहे। हे सुख की भय आहे। याचा विचार करा तुम्ही।।	४८८
As speaking he tried; his throat choked; whether it was bliss or fear; better you judge it.	488
परि तेव्हा देवाचेनि बोले। अर्जुना हे ऐसे जाहले। मियां पदांवरुनि देखिले। श्लोकींचिया।।	४८९
परी तेव्हा देवाच्या बोलामुळे। अर्जुनास हे असे झाले। मी पदांवरुनि पाहिले। श्लोकाच्या।।	४८९
Due to Lord's speech; that was Arjuna's state; I saw it from words; of verse.	489
मग तैसाचि भेणभेण। पुढती जोहारुनि चरण। मग म्हणे जी आपण। ऐसे बोलिलेति।।	४९०
मग तैसाचि भीऊन भीऊन। पुन्हा नमस्कारुनि चरण। मग म्हणे जी आपण। ऐसे बोललात जे।।	४९०
Then hesitantly; again at feet bowed; and said, Sir; what you had said.	490

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या, जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च।

रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति, सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंघाः॥

३६

आता अनंता तव कीर्तनाने, होतो जगी हर्ष आनंद आणि।

भीऊनि ते दैत्य दिशेस जाती, सारे नमीतीच हे सिद्धसंघ।।

३६

Ananta, in your praise, world fondly rejoices and

on fearing you demons flee randomly; all hosts of Siddhas are bowing.

36

ना अर्जुना मी काळु। आणि ग्रासिजे तो माझा खेळु। हा बोलु तुझा कीर अढळु। मानूं आम्ही।।	४९१
की अर्जुना मी काळ। आणि विश्वाला ग्रासणे माझा खेळ। हा बोल तुझा खरोखरी सत्य। मानू आम्ही।।	४९१
Arjuna, I am time; and to devour world is my play; this talk of you as true; I will treat.	491
परि तुवां जी काळें। आजि स्थितीचिये वेळे। ग्रासिजे हे न मिळे। विचारासी।।	४९२
परी तूच जी काळाने वेगळे। आज पालनाच्या वेळे। विश्वाला ग्रासावे हे न जुळे। विचाराशी।।	४९२
But you as time; at time of sustaining; are devouring cosmos, this isn't tallying; with thought.	492

- कैसेनि आंगीचे तारुण्य काढावे। कैचे नव्हे वार्धक्य आणावे। म्हणोनि करू म्हणसी ते नव्हे। बहुतकरुनी॥ ४९३
- कैसे अंगाचे तारुण्य काढावे। कैसे नसलेले वार्धक्य आणावे। तरी करू म्हणसी ते न होये। बहुतकरुनी॥ ४९३
- Withdrawing body-youth; replacing it with nonexistent old-age; if done it won't happen; mostly. 493
- हां जी चौपाहारी न भरता। कोणेही वेळे श्रीअनंता। काय माध्यान्ही सविता। मावळतु आहे॥ ४९४
- अहो जी चारप्रहर न भरता। कोणत्याही वेळी श्रीअनंता। काय दुपारीच सविता। मावळतो होय? ४९४
- Before expiry of whole day's period; at any time, Shriananta; does sun set at; afternoon? 494
- पैं तुज अखंडिता काळा। तिन्ही आहाती जी वेळा। तया तिन्ही परी सबळा। आपुलालिया समयीं॥ ४९५
- परी हे अखंडित काळा। तुझ्यात तिन्ही असती जी वेळा। त्या तिन्ही बलवान असती। आपापल्या समयीं॥ ४९५
- But for you time continuous; there are three phases; that are strong; at their own time. 495
- जे वेळी हो लागे उत्पत्ती। ते वेळी स्थिति प्रळयो हारपती। आणि स्थितिकाळी न मिरवित्ती। उत्पत्ति प्रळयो॥ ४९६
- जे वेळी होऊ लागे उत्पत्ती। ते वेळी स्थिती प्रळय नसती। आणि स्थितिकाळी न मिरवित्ती। उत्पत्ती प्रळय॥ ४९६
- At creation; no continuation or dissolution; and in continuation; no creation or dissolution. 496
- पाठी प्रळयाचिये वेळे। उत्पत्ति स्थिति मावळे। हे कायसेनही न ढळे। अनादि ऐसे॥ ४९७
- नंतर प्रलयाचे वेळे। उत्पत्ती आणि स्थिती मावळे। हे कशानेही न ढळे। अनादी ऐसे॥ ४९७
- Then at dissolution; no creation or continuation; this order is unchangeable; and eternal. 497
- म्हणोनि आजि तरी भरे भोगें। स्थिति वर्तिजत आहे जगें। एथ ग्रसिसी तू हे नलगे। माझ्या जीवी॥ ४९८
- म्हणूनि आज तरी भर भोगाची। स्थिती वर्तत आहे जगाची। येथे ग्रसिसी तू हे न ये जी। माझ्या जीवा॥ ४९८
- At least now; continuation is world-order; but you are devouring, it doesn't appeal; to me. 498
- तंव संकेतें देव बोले। अगा या दोन्ही सैन्यांसींचि मरण पुरले। ते प्रत्यक्ष तुज दाविले। येर यथाकाळे जाण॥ ४९९
- तेव्हा संकेते देव बोले। अगा या दोन्ही सैन्यासी मरण आले। ते प्रत्यक्ष तुज दाविले। बाकी जाण यथाकाळी॥ ४९९
- Indicatively God said; both armies perished; to you I showed directly; know rest at proper time. 499
- हा संकेतु जंव अनंता। वेळु लागला बोलता। तंव अर्जुने लोकु मागुता। देखिला यथास्थिति॥ ५००
- हा संकेत करण्या अनंता। वेळ लागला बोलता। तेवढ्यात अर्जुनाने लोक मागचा। पाहिला, जशाचा तसा॥ ५००
- As Ananta, indicated this; during that period; Arjuna saw past world; as it earlier existed. 500
- मग म्हणतसे देवा। तूं सूत्री विश्वलाघवा। जग आला मा आघवा। पूर्वस्थिति पुढती॥ ५०१
- मग म्हणतसे देवा। तूं सूत्रधार विश्वनाटकाचा। लोक आला ना आवघा। पूर्वस्थितीला पुन्हा॥ ५०१
- Then said Lord; of cosmic drama you are anchor; came world entire; again to its earlier state. 501
- परि पडिलिया दुःखसागरीं। तूं काढिसी कां जयापरी। ते कीर्ती तुझी हरी। आठवीत असे॥ ५०२
- परी पडल्यावर दुःखसागरी। तूं काढिसी का जयापरी। ती कीर्ती तुझी हरी। आठवीत आहे॥ ५०२
- But on falling in sorrow-sea; as you retrieved me; that your fame; I am recollecting. 502
- किर्ती आठवितां वेळोवेळां। भोगितसें महासुखाचा सोहळा। तेथ हर्षामृताकल्लोळा। वरि लोळत आहों॥ ५०३
- ती किर्ती आठविता वेळोवेळा। भोगितसे महासुखाचा सोहळा। तेव्हा हर्षामृताच्या लाटावरी। लोळत आहे॥ ५०३
- Every time fame recollecting; enjoying and great bliss event; on bliss-nectar waves; I am rolling. 503

देवा जियालेपणें जग। धरी तुझ्या ठायीं अनुराग। आणि दुष्टां तयां भंग। अधिकाधिक।।	५०४
देवा जगलेपणामुळे जग। धरिते तुझ्यावरी अनुराग। आणि दुष्टांचा त्या मनोभंग। होतसे अधिकाधिक।।	५०४
World having life-lease; has affection for you; evil-doers' dream-shatter; happens more.	504
पैं त्रिभुवनींचिया राक्षसां। महाभय तूं हृषीकेशा। म्हणोनि पळताती दाही दिशां। पैलीकडे।।	५०५
आणि त्रिभुवनाच्या राक्षसां। महाभय तू हृषीकेशा। म्हणोनि पळतात दाही दिशा। पलीकडे।।	५०५
Demons of tri-world; Rishikेशa, are greatly afraid of you; so they run beyond ten; directions.	505
येर सुर सिद्ध किन्नर। किंबहुना चराचर। ते तुज देखोनि हर्षनिर्भर। नमस्कारित असती।।	५०६
बाकी सुर सिद्ध किन्नर। किंबहुना हे चराचर। ते तुला पाहूनि हर्षनिर्भर। नमस्कारीत असती।।	५०६
Rest of Gods, Siddha and Kinnars; rather this entire cosmos joyfully; salutes you.	506

कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन्, गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे।

अनन्त देवेश जगन्निवास, त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत्।।

३७

का ना तुला ते नमितील देवा, महान ब्रह्माहुनि आदिकर्त्या।

अनंत देवेश जगन्निवासा, तू अक्षरा पार सतासताही।।

३७

Why shouldn't they bow to you, greater than Brahmadeva, Primeval Creator;

Ananta, Devesha, Jaggannivasa, you are beyond imperishable, truth, untruth. 37

एथ गा कवणा कारणा। राक्षस हे नारायणा। न लगतीचि चरणा। पळते जाहले।।	५०७
येथे गा कोण्या कारणा। राक्षस हे नारायणा। न लागताच तुमच्या चरणा। पळते झाले?	५०७
Here for what reason; these demons, Narayana; sans bowing at your feet; fled?	507
आणि हें काय तूतें पुसावें। येतुलें आम्हांसिही जाणवे। तरी सूर्योदयीं राहावें। कैसेनि तमें।।	५०८
आणि हे काय तुला पुसावे। येवढाले आम्हासही जाणवे। तरी सूर्योदयानंतर राहावे। कैसे अंधाराने?	५०८
To you should this be asked; this much I too know; after sunrise how will subsist; darkness?	508
तूं स्वप्रकाशाचा आगरु। जाहाला आहासि गोचरु। म्हणोनिया निशाचरां केरु। फिटला सहजे।।	५०९
तू स्वप्रकाशाचे आगर। आणि झाला आहेस आम्हासी गोचर। म्हणोनि निशाचरांचा केर। फिटला सहजे।।	५०९
You are brilliance-store; became visible to me; so dust of night-wanderer; is swept easily.	509
हें येतुले दिवस आम्हां। कांहीं नेणवेचि श्रीरामा। आतां देखतसों महिमा। गंभीर तुझा।।	५१०
हे एवढे दिवस आम्हा। काही नव्हते कळत श्रीरामा। आता पाहातसे महिमा। गंभीर तुझा।।	५१०
I all these days; Shrirama I was fully ignorant; I am now witnessing your; deep glory.	510
जेथूनि नाना सृष्टीचिया वोळी। पसरती भूतग्रामाचिया वेली। त्या महद्ब्रह्मातें व्याली। दैविकी इच्छा।।	५११
जेथूनि नाना सृष्टीच्या ओळी। पसरती प्राणिसमुदायाच्या वेली। त्या मायेला प्रसवली। देवा तुझी इच्छा।।	५११
Whence rows of cosmos; and host of creature-creepers spread; bore that illusion; God, your desire.	511
देवो निःसीमतत्त्व सदोदितु। देवो निःसीमगुण अनंतु। देवो निःसीमसाम्य सततु। नरेद्र देवांचा।।	५१२
देवा अमर्याद तत्त्व तू सदोदित। देवा अमर्याद गुण अनंत। देवा अमर्याद साम्यस्थिती सतत। राजा देवांचा।।	५१२
Lord, you are ever unlimited principle; of enormous quality; and equality; O king of Gods.	512

जी तू त्रिजगतिये वोलावा। अक्षर तू सदाशिवा। तूचि सदसत् देवा। तयाही अतीत ते तू।।	५१३
जी तू तिन्ही जगाचा ओलावा। अक्षर तू सदाशिवा। तूच सत असत देवा। त्याचेही पार ते तू।।	५१३
You are tri-world's warmth; indestructible Sadashiva; truth, untruth; and beyond.	513

त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणः, त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम्।

वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च धाम त्वया ततं विश्वमनन्तरूप।। ३८

तू आदिदेवा पुरुषा पुराणा, तू या जगाचेच परं निधान।

ज्ञाना नि तू ज्ञेय परं हि धामा, तू व्यापिले विश्व अनंतरूपा।। ३८

You are primeval God, ancient Person, world's resort;

knower, knowable, abode pervading cosmos, Infinite form. 38

तूं प्रकृतिपुरुषांचिया आदी। जी महत्त्वां तूचि अवधी। स्वये तू अनादी। पुरातनु।।	५१४
तू प्रकृतिपुरुषांचा आदी। अहो महत् तत्त्वाच्याही शेवटी। स्वतः तूच, अनादी। पुरातन।।	५१४
You are origin of Nature and Person; beyond great principle; you are ancient; eternal.	514

तूं सकळ विश्वजीवन। जीवांसि तूचि निधान। भूतभविष्याचे ज्ञान। तुझ्याचि हाती।।	५१५
तू सकळ विश्वाचे जीवन। जीवासी तूच निधान। भूतभविष्याचे ज्ञान। तुझ्याच हाती।।	५१५
You are life of entire cosmos; beings-resort; knowledge of future and past; lies in your hands.	515

जी श्रुतीचिया लोचना। स्वरूपसुख तू अभिन्ना। त्रिभुवनाचिया आयतना। आयतन तू।।	५१६
जी श्रुतीचे लोचन। स्वरूपसुख तू अभिन्न। त्रिभुवनाच्या घरास। घर झालास तू।।	५१६
You are Shriti's eye; inseparable soul-form-bliss; for tri-world's resort; you became resort.	516

म्हणोनि जी परम। तूते म्हणजे महाधाम। कल्पांतीं महद्ब्रह्म। तुजमाजी अंकी रिगे।।	५१७
म्हणोनि म्हणती जी तुला परम। तुलाच म्हणती अंतीम धाम। कल्पांती महद्ब्रह्म। तुजमध्ये लीन होते।।	५१७
You are called as supreme; resort ultimate; at aeon's end, Nature; merges into you.	517

किंबहुना तुवां देवें। विश्व विस्तारिले आहे आघवे। तरी अनंतरूपा वानावे। कवणे तूते।।	५१८
किंबहुना तूच देवे। विश्वरूपाने विस्तारला आहे आवघे। तरी हे अनंतरूपा वर्णावे। कोणी तुला ?	५१८
Rather you God; have expanded as entire cosmos; still Anantrupa, who will; describe you?	518

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः, प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च।

नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वा, पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते।। ३९

वायू यमाग्नी नि वरुण चंद्रा, प्रजापती तू प्रपितामहाही।

नमो नमो तूज सहस्र वेळा, पुनःपुन्हा तूज नमो नमस्ते।। ३९

You are wind, Yama, fire, Varuna, moon, Creator and great grandsire;

I bow, bow to you thousand times, repeatedly bow to you. 39

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते, नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व।

अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वं, सर्व समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः।। ४०

नमो पुढ्नी तुला मागुनिही, नमोनमो तूज ढहा दिशांनी।

अनंतवीर्या अतिविक्रमा तू, सर्वास व्यापी तसा सर्वरूप।। ४०

I bow to you in front, from behind; from all sides;

Infinite vitality, Infinite power, you are omnipresent and all forms. 40

जी काय एक तूं नव्हसी। तूं कवणे ठायीं गा नससी। हें असो जैसा आहासी। तैसिया नमो॥	५१९
जी काय एक तूं नव्हसी। कोणत्या ठिकाणी नससी। हे असो जैसा अससी। तैशासि नमो॥	५१९
Is there anything; or space where you don't exist; in whatever form you are; I bow to that.	519
वायु तूं अनंता। यम तूं नियमिता। प्राणिगणीं वसता। अग्नि जी तूं॥	५२०
वायू तूं अनंता। यम तूं शासनकर्ता। प्राणिगणी वसता। अग्नी जी तूं॥	५२०
Ananta, you are wind; you are Yama, controller; while dwelling in creatures; you are abdominal fire.	520
वरुण तूं सोम। स्रष्टा तूं ब्रह्म। पितामहाचाही परम। आदिजनक तूं॥	५२१
वरुण तूं सोम। सृष्टी रचयिता ब्रह्म। पितामहाचाही पिता परम। आदिजनक तूं॥	५२१
You are Varuna, moon; Brahmadeva, creator; grandsire of grandfathers; original progenitor.	521
आणिकही जें जें कांहीं। रूप आथि अथवा नाहीं। त्या नमो तुज तैसयाही। जगन्नाथा॥	५२२
आणिकही जे जे काही। रूप आहे अथवा नाही। त्या नमो तुला तशालाही। जगन्नाथा॥	५२२
And whatever else; existing or non-existing form; I bow to you thus; Jaggannatha.	522
ऐसें सानुरागें चित्तें। स्तवन केलें पांडुसुतें। मग पुढती म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२३
ऐसे सप्रेम चित्ते। स्तवन केले पंडुसुते। मग पुन्हा म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२३
With heartfelt love; Pandusuta praised; then again said I bow; bow to you, Prabhu!	523
पाठीं तिये साद्यंतें। न्याहाळी श्रीमूर्तिं। आणि पुढती म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२४
मग संपूर्ण तिला ते। न्याहाळी श्रीमूर्तिं। आणि पुन्हा म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२४
Then he in entirety; observed that idol; and again said I bow; bow to you, Prabhu!	524
पाहतां पाहतां प्रांतें। समाधान पावे चित्ते। आणि पुढती म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२५
पाहता पाहता एकेक अवयवाते। समाधान पावे चित्ते। आणि पुन्हा म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२५
On seeing every limb; from heart he was satisfied; and again said I bow; bow to you, Prabhu!	525
इये चराचरीं समस्ते। सर्वत्र देखे त्यांतें। आणि पुढती म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२६
या चराचरी समस्ताते। सर्वत्र पाहे त्याते। आणि पुन्हा म्हणे नमस्ते। नमस्ते प्रभो॥	५२६
Into this cosmos; he saw Lord; and again said I bow; bow to you, Prabhu!	526
ऐसी रूपें तियें अद्भुते। आश्चर्ये स्फुरती अनंतें। तंव तंव नमस्ते। नमस्तेचि म्हणे॥	५२७
ऐशी रूपे ती अद्भुते। आश्चर्याने स्फुरती अनंते। तेव्हा तेव्हा नमस्ते। नमस्तेचि म्हणे॥	५२७
Such fantastic forms; to Ananta wondrously sprouted; bow to you; he repeatedly said.	527
आणिक स्तुति नाठवे। आणि निवांतुही न बैसवे। नेणो कैसा प्रेमभावे। गाजोंचि लागे॥	५२८
आणिक स्तुती न आठवे। आणि निवांतही न बैसवे। न जाणो कैसा प्रेमभावे। गर्जूच लागे?	५२८
When he was short of praise; and couldn't be silent; don't know how he lovingly; proclaimed.	528
किंबहुना इयापरी। नमन केले सहस्रावरी। की पुढती म्हणे श्रीहरी। तुज सन्मुखा नमो॥	५२९
किंबहुना ऐशापरी। नमन केले सहस्रावरी। की पुन्हा म्हणे श्रीहरी। तुज सन्मुखा नमो॥	५२९
Rather accordingly; he saluted thousand times; and again said, Shrihari; I bow to you, Krishna!	529

देवासि पाठी पोट आथि की नाही। येणें उपयोगु आम्हां काई। तरी तुज पाठिमोरेयाही। नमो स्वामी॥	५३०
देवास पाठ पोट आहे की नाही। या उपयोग आम्हा नसे काही। तरी तुज पाठमोज्यासही। नमो स्वामी॥	५३०
If God has front or rear; isn't of any use to me; even to you from rear; I bow to you, Swami!	530
उभा माझिये पाठीसी। म्हणोनि पाठीमोरे म्हणावे तुम्हांसी। सन्मुख विमुख जगेसी। न घडे तुज॥	५३१
उभा माझ्या पाठीसी। म्हणोनि पाठिमोरे म्हणावे तुम्हांसी। सन्मुख विमुख जगासी। न घडे तुला॥	५३१
As you stand behind; so saying you are rear; front, rear is for world; not applied to you.	531
आतां वेगळालिया अवयवां। नेणें रूप करू देवा। म्हणोनि नमो तुज सर्वा। सर्वात्मका॥	५३२
आता तुझ्या वेगळाल्या अवयवां। न जाणे रूप करणे देवा। म्हणोनि नमो तुला सर्वा। सर्वात्मका॥	५३२
Your limbs separate; don't know how to formulate; I bow to you in entirety; Eternity-form!	532
जी अनंतबळसंभ्रमा। तुज नमो अमितविक्रमा। सकळकाळी समा। सर्वरूपा॥	५३३
जी अनंतबळसंभ्रमा। तुज नमो अमितविक्रमा। सकळकाळी समा। सर्वरूपा॥	५३३
O Infinite power; I bow to you O Infinite power; All time equal, Cosmic form.	533
आघविया अवकाशी जैसे। अवकाशचि होऊनि आकाश असे। तू सर्वपणे तैसे। पातलासि सर्व॥	५३४
अवघ्या आकाशी जैसे। अवकाशचि होऊनि आकाश असे। तू सर्वपणे तैसे। होऊनि आलासि सर्व॥	५३४
As in entire sky; space becomes sky; so you by becoming all; have arrived as all.	534
किंबहुना केवळ। सर्व हे तूचि निखिळ। परि क्षीरार्णवीं कल्लोळ। पयाचे जैसे॥	५३५
किंबहुना केवळ। सर्व हे तूचि निखळ। परी क्षीरसागरी कल्लोळ। दुधाचे जैसे॥	५३५
Rather solely; you are everything purely; as milky sea surge; consist of milk only.	535
म्हणोनिया देवा। तू वेगळा नव्हसी सर्वा। हे आले मज सद्भावा। आता तूचि सर्व॥	५३६
म्हणोनिया देवा। तू वेगळा नव्हस या सर्वा। हे आले मज अनुभवा। आता तूच आहे सर्वकाही॥	५३६
So Lord; you aren't different from all; this I have experienced; now you are all.	536

सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं, हे कृष्ण हे यादव हे सखेति।

अजानता महिमानं तवेदं, मया प्रमादात्प्रणयेन वापि॥

४१

सखाच मानू नि बळेच बोलो, हे कृष्ण हे यादव हे सख्यारे।

न जाणुनीया महिमा तुझा हा, प्रमाद प्रेमात पडूनि सुद्धा॥

४१

Treating friendly, I called you as Krishna, Yadava, Friend;

Unaware of your glory, due to blunder and falling in love.

41

परि ऐसिया तूते स्वामी। काहीच नेणों जी आम्ही। म्हणोनि सोयरे संबंधधर्मी। राहाटलो तुजसी॥	५३७
परी ऐशा तुला स्वामी। काहीच नेणो जी आम्ही। म्हणोनि सोयरे संबंधीनात्याने। वागलो तुजशी॥	५३७
But Swami, about you such; I didn't know anything; so like kinsmen; I behaved with you.	537
अहा थोर वाउर जाहले। अमृते संमार्जन म्यां केले। वारिके घेऊनि दिले। कामधेनूते॥	५३८
अहा थोर अनुचित झाले। अमृताने सडासंमार्जन केले। शिंगरू घेऊनि, बदल्यात दिले। कामधेनूला॥	५३८
It was greatly untoward; floor with nectar I daubed; exchanged colt; for wish-cow.	538

परिसाचा खडवाचि जोडला। की फोडोनि आम्ही गांडोरा घातला। कल्पतरू तोडोनि केला। कुंपु शेता।।	५३९
परिसाचा खडक मिळाला। आणि फोडून आम्ही घरा पाया घातला। कल्पतरू तोडूनि घातला। कुंपण शेता।।	५३९
Parisa rock found; but for house-foundation I used; by cutting wish-tree; made fence.	539
चिंतामणीची खाणी लागली। तेणेंवरी वोढाळे वोल्हांटिली। तैसी तुझी जवळिक धाडिली। सांगातीपणे।।	५४०
चिंतामणीची खाण लागली। त्या दगडांनी वोढाळ गुरे हाकिली। तैसी तुझी जवळिक घालविली। मित्रपणे।।	५४०
Wish-stone mine found; but for driving cattle were used; your intimacy was wasted; in friendship.	540
हे आजिचेंचि पाहे पां रोकडे। कवण झुंज हे केवढे। येथ परब्रह्म तू उघडे। सारथी केलासी।।	५४१
हे आजचेच पहा बा साक्षात पुढे। कोण हे युद्ध केवढे। परी परब्रह्म तू उघडे। तुला सारथी केले।।	५४१
Look at present; how paltry is this fight; still you are absolute Brahma open; I appointed as charioteer.	541
ययां कौरवांचिया घरा। शिष्टाई धाडिलासि दातारा। ऐसा वणिजेसाठीं जागेश्वरा। विकलासि आम्ही।।	५४२
या कौरवांच्या घरा। शिष्टाईस धाडिला तुला दातारा। ऐसा व्यवहारासाठी जागृतेश्वरा। तुला विकिले आम्ही।।	५४२
To Kaurava-house; for negotiations, sent you; Awaken God for petty business; I sold you.	542
तूं योगियांचे समाधिसुख। कैसा जाणेचिना मी मूर्ख। उपरोधु जी सन्मुख। तुजसी करू।।	५४३
तूं योग्यांचे समाधिसुख। कैसा ओळखेना मी मूर्ख। थट्टामस्करी जी सन्मुख। तुझी करीत असू।।	५४३
You are yogi's contemplation-bliss; I fool not knowing you; used to openly tease; you.	543

यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि, विहारशय्यासनभोजनेषु।

एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं, तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम्॥ ४२

जोही विनोदे अपमान केला, विहार शय्यासन भोजनीही।

एकांत किंवा असताहि सारे, तेही क्षमी तू मला अप्रमेया।। ४२

Disrespecting you in jest while we strolled, slept, sat, ate;

in private, in public I pray your forgiveness, O Infinite. 42

तू या विश्वाची अनादि आदी। बैससी जिये सभासदीं। तेथे सोयरीकीचियासंबंधी। रळी बोलों।।	५४४
तू या विश्वाचा अनादी आदिपुरुष। बैससी ज्या सभेस। तेथे सोयऱ्यासंबंधासम। थट्टेने बोलो।।	५४४
You are cosmos' eternal primeval Person; sitting in meeting; there like kinsman; I talked in jest.	544
विपाये राउळा येवो। तरि तुझेनि अंगें मानु पावो। न मानसी तरी जावो। रुसोनि सलगी।।	५४५
कधी राजमंदिरात येणे झाले। तेव्हा तुजकडून सन्मान घेतले। न सन्मानिले तर गेलो। रुसोनि सलगीने।।	५४५
When palace you visited; honours from you received; if not honoured; by intimacy, I sulked.	545
पायां लागोनि बुझावणी। तुझ्या ठायीं शार्ङ्गपाणी। पाहिजे ऐशी करणी। बहु केली आम्ही।।	५४६
पाया लागोनि समजावणी। तुझ्याकडून शार्ङ्गपाणी। पाहिजे तशी करणी। बहुत केली आम्ही।।	५४६
By feet-touching being consoled; from you, Sharangpani; what misdeed; many I indulged into.	546
सजनपणाचिया वाटा। तुजपुढे बैसे उफराटा। हा पाडु काय वैकुंठा। परि चुकलो जी।।	५४७
सोयरेपणाचे लावोनि नाते। तुजपुढे मी बैसे उफराटे। ही लायकी काय वैकुंठनायका। परी चुकलो आम्ही।।	५४७
On basis of kinship; I turned my back to you; was I worthy, Vaikuntha? It was my mistake.	547

देवेंसि कोलकाठी धरू। आखाडां झोंबालोंबी करू। सारी खेळतां अस्करू। निकरेंही भांडो॥	५४८
देवासी विटिदांडू खेळू। आखाड्यात कुस्ती करू। सारीपाट खेळताना धिक्कारू। निकराने भांडो॥	५४८
With God by sticks as we played; in ring wrestled; in dice condemned; I fiercely quarrelled.	548
चांग ते उराउरी मागो। देवासि की बुद्धी सांगो। तेवींचि म्हणो काय लागो। तुझे आम्ही॥	५४९
चांगले ते बळजबरी मागो। देवासी शहाणपणाच्या गोष्टीही सांगो। तेव्हा म्हणो काय लागो। तुझे आम्ही?	५४९
I demanded good things forcibly; told to Lord wise stories; and asked what do I owe; to you?	549
ऐसा अपराधु हा आहे। जो त्रिभुवनी न समाये। जी नेणताचि का पाये। शिवतिले तुझे॥	५५०
ऐसा अपराध हा आहे। जो त्रिभुवनी न समाये। जी अजाणतेपणात घडले, पाय। शिवूनि सांगो तुझे॥	५५०
Such offence; can't be contained in tri-world; but unknowingly happened; I tell by feet-touching.	550
देवो बोनयाच्या अवसरी। लोभें कीर आठवण करी। परि माझा निसुग गर्व अवधारीं। जे फुगूनचि बैसे॥	५५१
देवा भोजनाच्या अवसरी। प्रेमाने तू माझी आठवण करी। परी माझा निर्लज्ज गर्व पाही तरी। की फुगूनीच बैसे॥	५५१
Lord at lunch-time; you fondly remembered me; but shameless I due to pride; sulked.	551
देवाचिया भोगायतनीं। खेळतां आशंकेना मनी। जी रिगोनिया शयनीं। सरिसा पहुडे॥	५५२
देवाच्या अंतःपुरात आणि। खेळता शंका न माने मनी। अहो शिरोनिया अंथरुणी। सोबत झोपे सुद्धा॥	५५२
In your private chamber; while playing, I never hesitated; entering in bed; slept together.	552
'कृष्णा' म्हणोनि हाकारिजे। यादवपणें तूते लेखिजे। आपली आण घालिजे। जाता तुज॥	५५३
'कृष्णा' म्हणोनि बोलाविले। एक यादव म्हणोनि तुज लेखिले। आपली आणही घाले। जाताना तुला॥	५५३
As Krishna I called you; as Yadava treated you; and swore with you; when we departed.	553
मज एकासनी बैसणे। का तुझा बोलु न मानणे। हे वोळखीचेनि दाटपणे। बहुत घडले॥	५५४
माझे एकाच आसनी बैसणे। किंवा तुझे बोल न मानणे। हे ओळखीच्या अतिरेकाने। बहूत घडले॥	५५४
My sitting on same seat; paying no heed to your talk; due to over intimacy; it all happened.	554
म्हणोनि काय काय आता। निवेदिजेल अनंता। मी राशि आहे समस्ता। अपराधांची॥	५५५
म्हणोनि काय काय आता। निवेदन करू अनंता? मी राशी आहे समस्ता। अपराधांची॥	५५५
So what more now; to recount, Ananta; I am heap of all; offences.	555
यालागी पुढां अथवा पाठी। जियें राहाटलो बहुवे वोखटी। तिये मायेचिया परी पोटी। सामावी प्रभो॥	५५६
यासाठी समक्ष अथवा परोक्ष। जे वागलो अति अयोग्य। ते मातेप्रमाणे पोटात। सामावी प्रभो॥	५५६
So directly, indirectly; my behaviour was inappropriate; like mother in gut; Prabhu accept that.	556
जी कोणही एके वेळे। सरिता घेउनि येती खडुळे। तिये सामाविजेति सिंधुजळे। आन उपायो नाही॥	५५७
जी एखादे वेळी। सरिता घेऊनि येते गढूळ जळी। तिला सामावण्याविना सिंधुजळी। अन्य उपाय नाही॥	५५७
At times; river brings along muddy water; than accepting her; sea has no other remedy.	557
तैसीं प्रीती कां प्रमादें। देवेंसी मज विरुद्धे। बोलविली तिये मुकुंदे। उपसाहावी जी॥	५५८
तैशी प्रीतीने किंवा चुकीने। देवास मजकडून विरुद्ध बोलणे। बोलल्या गेले, मुकुंदाने। ते दुर्लक्षावे जी॥	५५८
If out of love or blunder; by me any offending word; was said, Mukunda; ignore that.	558

आणि देवाचेनि क्षमत्वे क्षमा। आधारु जाली आहे या भूतग्रामा। म्हणोनि जी पुरुषोत्तमा। विनवू ते थोडे।।	५५९
आणि देवाच्या क्षमत्वे पृथ्वीरूपी क्षमा। आधार झाली या भूतग्रामा। म्हणोनि जी पुरुषोत्तमा। विनवू ते थोडे।।	५५९
By gaining patience from God; earth supports creatures; so Purushottama; my requesting is less.	559
तरि आता अप्रमेया। मज शरणागता आपुलिया। क्षमा कीजो की यया। अपराधांसी।।	५६०
तरी आता अगम्या। मज शरणागता आपुल्या। क्षमा करावी की या। अपराधांना।।	५६०
So now O Unperceivable; to me your refugee; do pardon; for these offences.	560

पितासि लोकरस्य चराचरस्य, त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान्।

न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो, लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभावः।। ४३

पिता जगाचा नि चराचराचा, तू पूज्य तैसा गुरु थोर त्यांचा।

नसे तुझ्याहून अधिक कोठे, लोकी तिन्हीही इतका प्रभावी।। ४३

You are father of world and cosmos, worship-worthy and great guru;

none excels you anywhere in tri-world so powerfully. 43

जी जाणितले मिया साचे। महिमान आता देवाचे। देवो होय चराचराचे। जन्मस्थान।।	५६१
जी ओळखिले मी खरे। महिमान आता देवाचे। की देव आहेत चराचराचे। जन्मस्थान।।	५६१
I really realized; now glory of Lord; that of cosmos, God; is origin.	561
हरिहरादि समस्तां। देवा तू परम देवता। वेदांतेही पढविता। आदिगुरु तू।।	५६२
हरी हर आदि समस्तां। देवा तू परम देवता। वेदांनाही उपदेशणारा। आदिगुरू तू।।	५६२
For Hari, Har and all; Lord, you are supreme God; advising Veda; you are Primeval Guru.	562
गंभीर तू श्रीरामा। नानाभूतैकसमा। सकळगुणीं अप्रतिमा। अद्वितीया।।	५६३
गंभीर तू श्रीरामा। नानाभूते एकसमा। सकळगुणात अप्रतिमा। अद्वितीया तू।।	५६३
You are sober, Shrirama; and same to all beings; you are unique in all qualities; Unique.	563
तुजसी नाही सरिसे। हे प्रतिपादनचि कायसे। तुवां जालेनि आकाशें। सामाविले जग।।	५६४
तुजशी नाही बरोबरीचे। हे सांगणे गरजेचे कायसे। तुजपासोनि झालेल्या आकाशे। सामावले जग।।	५६४
There is none equal to you; is it necessary to tell; in space born of you; world contained.	564
तया तुझेनि पाडे दुजे। ऐसे बोलताचि लाजिजे। तेथ अधिकाचि कीजे। गोठी केवीं।।	५६५
त्या तुझ्या तुलनेचे दुजे। असे बोलण्यासही मी लाजे। तेव्हा तुजपेक्षा अधिकाचि। गोष्टीच काय।।	५६५
There is other equal to you; I hesitate to say; so about one greater than you; there is no question.	565
म्हणोनि त्रिभुवनीं तू एकु। तुजसरिसा न अधिकु। तुझा महिमा अलौकिकु। नेणिजे वानू।।	५६६
म्हणूनि त्रिभुवनी तू एक। तुजसारखा ना अधिक। तुझा महिमा अलौकिक। ना कळे कैसा वर्णू?	५६६
You are unique in tri-world; none is equal or more than you; your glory; how to tell.	566

तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं, प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम्।

पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः, प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम्।। ४४

ठेवूनि काया चरणी नमीतो, संतुष्ट हो तू मज ईश्वरारे।

पिता मुलासीच सखा सख्यासी, प्रिया प्रियेसी तसे सोस देवा।। ४४

I prostrate at your feet and bow, I seek your grace, God!

As father to son, friend to friend, lover to beloved; bear with me. 44

अर्जुनें म्हणितले। मग पुढती दंडवत घातले। तेथे सात्त्विकाचे आले। भरते तया॥	५६७
ऐसे अर्जुनाने म्हटले। मग पुन्हा दंडवत घातले। तेथे सात्त्विकाचे आले। भरते तया॥	५६७
<i>As Arjuna so said; and again prostrated; there, pious emotions; surged into him.</i>	567
मग म्हणतसे प्रसीद प्रसीद। वाचा होतसे सगद्गद। काढी जी अपराध-। समुद्रौनि मातें॥	५६८
मग म्हणतसे कृपा करी कृपा करी। वाचा सद्गदित झाली। काढी जी अपराध-। समुद्रातुनि मला॥	५६८
<i>Then said be gracious; in choked voice; liberate me from guilt;-ocean.</i>	568
विश्वसुहृदातें कही। सोयरेपणें न मनुंचि पाही। तुज ईश्वरेश्वराचिया ठायी। ऐश्वर्य केले॥	५६९
तुला विश्वसुहृदाला काही। सोयरेपणामुळे मानाने न पाही। तुज ईश्वरेश्वराच्या ठायी। प्रतिष्ठा केली॥	५६९
<i>To Vishvsuhrida; due to kinship I didn't treat properly; with Ishvareshwara; I showed ownership.</i>	569
तूं वर्णनीय परी लोभे। मातें वर्णिसी पां सभे। तरि मियां वल्गिजे क्षोभे। अधिकाधिक॥	५७०
तू वर्णनीय परी लोभामुळे। मला वर्णिसी बा सभेमध्ये। तरी मी बडबडावे क्षोभाने। अधिकाधिक॥	५७०
<i>Praiseworthy you due to love; praised me in meeting; but I used to babble with anger; more.</i>	570
आतां ऐसऐसेया अपराधां। मर्यादा नाही मुकुंदा। म्हणोनि रक्ष रक्ष प्रमादा। पसावो म्हणुनी॥	५७१
आता ऐशा अपराधा। मर्यादा नाही मुकुंदा। म्हणोनि रक्ष रक्ष माझ्या प्रमादा। प्रसाद म्हणूनी॥	५७१
<i>Now for such offences; Mukunda there's no limit; so protect my blunders; as blessing.</i>	571
जी हेचि विनवावयालागी। कैंची योग्यता माझिया आंगी। परि अपत्य जैसे सलगी। बापेसि बोलें॥	५७२
जी हेच विनवण्यालागी। कुठची योग्यता माझ्या अंगी। परी अपत्य जैसे करी सलगी। बापासि बोलता॥	५७२
<i>For requesting this; I am not worthy; as child tries intimacy; while talking with father.</i>	572
पुत्राचे अपराध। जरी जाहले अगाध। तरी पिता साहे निर्द्वंद्व। तैसे साहिजो जी॥	५७३
पुत्राचे अपराध। जरी झाले अगाध। तरी पिता सोसे दुजेपणा सोडून। तैसे सोसावे जी॥	५७३
<i>As son's offences; though more; yet father bears by casting duality; so you do bear.</i>	573
सख्याचे उद्धत। सखा साहे निवांत। तैसे तुवां समस्त। साहिजो जी॥	५७४
सख्याचे बोल उद्धट। सखा साहे निवांत। तैसे तू समस्त। सोसावे जी॥	५७४
<i>As friend's rude talk; coolly bears friend; so you everything; bear.</i>	574
प्रियाचां ठायी सन्मान। प्रियाचिया न पाहे सर्वथा जाण। तेवीं उच्छिष्ट काढिले आपण। ते क्षमा कीजो॥	५७५
प्रियेच्याकडून सन्मान। प्रियकर न अपेक्षे सर्वथा जाण। तैसे उष्टे काढिले आपण। ते क्षमा करा॥	५७५
<i>Honour from beloved; as lover doesn't at all expect; you cleaned our plates; pardon me for that.</i>	575
नातरी प्राणाचे सोयरे भेटे। मग जीवे भूतली जिये संकटे। तिये निवेदितां न वाटे। संकोचु काही॥	५७६
किंवा जीवाभावाचे सोयरे भेटे। मग जीवाने भोगिली जी संकटे। ती सांगता न वाटे। संकोच काही॥	५७६
<i>As two bosom friends meet; calamities experienced; don't feel while telling; any hesitation.</i>	576
कां उखिते आंगे जीवे। आपणपे दिले जिया भावें। तिये कांतु मिनलिया न राहवे। हृदय जेवीं॥	५७७
किंवा संपूर्ण तनमनजीवे। स्वतःस अर्पिले जिने प्रेमभावे। त्या कांतेस तो भेटता न राहवे। हृदय जैसे॥	५७७
<i>With body-soul-mind; as loving devoted; wife meets husband, she can't wait; as to open heart.</i>	577

तयापरी जी मियां। हे विनविले तुमते गोसाविया। आणिक काही एक म्हणावया। कारण असे॥ ५७८
 तयापरी महाराज मी। हे विनविले तुम्हास स्वामी। आणिक दुसरे एक म्हणावया। कारण असे॥ ५७८
 So Lord, I; requested to you; and there is one more for saying; is reason. 578

अदृष्टपूर्व हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा, भयेन च प्रव्यथितं मनोमे।

तदेव मे दर्शय देव रूपं, प्रसीद देवेश जगन्निवास॥

४९

अदृष्ट जो हर्षचि पाहुनीया, भयात दुःखात हे चित्त माझे।

त्या त्याच म्या दाखवि विष्णुरूपा, संतुष्ट हो देव जगन्निवासा॥

४९

On seeing unseen pleasure, my heart is full of grief and fear;

show me your God-form, be gracious, Devesha, Jaggannivasa. 45

तरि देवेंसी सलगी केली। जे विश्वरूपाची आळी घेतली। ते मायबापें पुरविली। स्नेहाळाचेनि॥ ५७९
 तरी देवासी सलगी केली। जी विश्वरूपाची जिद्द घेतली। ती मायबापाने पुरविली। प्रेमळाच्या॥ ५७९
 I had intimacy with Lord; upon cosmic form I insisted; it was fulfilled by parents; of beloved. 579

सुरतरूंची झाडे। आंगणी लावावी कोडे। देयावे कामधेनुचें पाडे। खेळावया॥ ५८०
 कल्पतरूंची झाडे। आंगणी लावावी कौतुके। द्यावे कामधेनुचे पाडे। खेळावया॥ ५८०
 Wish-trees; to plant in courtyard; or to give a calf of wish-cow; for playing. 580

मियां नक्षत्रीं डाव पाडावा। चंद्र चेंडूवालागी देयावा। हा छंदु सिद्धी नेला आघवा। माउलिये तुवां॥ ५८१
 मी नक्षत्रांचा डाव टाकावा। चंद्र चेंडूसाठी खेळावयास द्यावा। हा छंद सिद्धी नेला आवघा। माउली तू॥ ५८१
 To play dice with stars; or to give moon as ball to play; fulfil my fancies; you mother. 581

जया अमृतलेशालागी सायास। तयाचा पाऊस केला चारी मास। पृथ्वी वाहून चासेचास। चिंतामणि पेरिले॥ ५८२
 ज्या अमृतथेंबासाठी सायास। त्याचा पाऊस पाडिला चारी मास। पृथ्वी नांगरूनि चासोचास। चिंतामणी पेरिले॥ ५८२
 Nectar-drop to get-need effort; rained it for four months; tilled earth; sowed wish-stones. 582

ऐसा कृतकृत्य केला स्वामी। बहुवे लळा पाळिला तुम्ही। दाविले जे हरब्रह्मीं। नायकिजे कानीं॥ ५८३
 ऐसा कृतकृत्य केला स्वामी। फार लळा पुरविला तुम्ही। ते दाखविले, जे शिवब्रह्मांनीही। न ऐकिले कानी॥ ५८३
 You made me fulfilled; much pampered; showed me that, which by Shiva-Brahma; was unheard. 583

मग देखावयाची केउती गोठी। जयाची उपनिषदां नाहीं भेटी। ते जिव्हारींची गांठी। मजलागी सोडिली॥ ५८४
 मग ते पाहण्याच्या काय गोष्टी। ज्याची उपनिषदा नाहीं भेटी। ती अंतरीची गांठी मजसाठी सोडविली॥ ५८४
 What of seeing it; which Upnishada didn't meet; that knot of heart; you untied for my sake. 584

जी कल्पादीलागोनी। आजिची घडी धरुनी। माझी जेतुली होउनि। गेली जन्मे॥ ५८५
 जी कल्पादिपासोनि। आजिची घडी धरुनी। माझी जेवढी होऊनि। गेली जन्मे॥ ५८५
 That from origin to end of era; including present; whatever were my; births past. 585

तयां आघवियांचिआंतु। घरडोळी घेऊनि असे पाहतु। परि ही देखिली ऐकिली मातु। आतुडेचिना॥ ५८६
 त्या आवघ्या जन्मांचे आत। घरोघरी शोध घेऊनि पाहात। परि देखिली ऐकिली ही बात। सांगणारा सापडेना॥ ५८६
 Within those births; searching house to house; but seeing or hearing that story; none was found. 586

बुद्धीचे जाणणे। कहीं न वचेचि याचेनि आंगणें। हे सादही अंतःकरणें। करवेचिना॥	५८७
बुद्धीचे जाणणे। तेसुद्धा न प्रवेशे याचे आंगणे। ही कल्पनाही अंतःकरणाने। करवेचिना॥	५८७
Intellect's knowledge; which didn't reach his courtyard; that idea by mind; was unimaginable.	587
तेथ डोळ्यां देखी होआवी। ही गोठीचि कायसया करावी। किंबहुना ऐसे पूर्वीं। दृष्ट ना श्रुत॥	५८८
तेथ डोळ्याने पाहता यावी। ही गोष्टीच कशासाठी करावी? किंबहुना ऐसे पूर्वीं। पाहिले ना ऐकिले॥	५८८
Seeing it with eyes; why to talk of this thing? Rather in past; it wasn't seen or heard.	588
ते हे विश्वरूप आपुले। तुम्ही मज डोळां दाविले। तरि माझे मन झाले। हृष्ट देवा॥	५८९
ते हे विश्वरूप आपले। तुम्ही माझ्या डोळ्यास दाखविले। तरी माझे मन झाले। तुष्ट देवा॥	५८९
That your cosmic form; to my eyes you revealed; so became my mind; contented, Lord!	589
परि आता ऐसी चाड जीवीं। जे तुजसी गोठी करावी। जवळीक हे भोगावी। आलिंगावयासी॥	५९०
परी आता ऐशी इच्छा जीवी। की तुजशी गोष्टी करावी। जवळीक ही भोगावी। आलिंगनासाठी॥	५९०
Now my mind is longing; for gossiping with you; enjoying this intimacy; by embracing.	590
ते येचि स्वरूपीं करूं म्हणिजे। तरि कोणे एके मुखेसीं चावळिजे। आणि कोणा खेंव देईजे। तुज लेख नाहीं॥	५९१
ते याच स्वरूपी करूं म्हणावे। तर कोण्या एका मुखशी बोलावे। आणि कोणास आलिंगावे? मुखांना हिशेब नाही॥	५९१
If I am to try this with cosmic form; with who to talk; who to embrace; there is no end.	591
म्हणोनि वारियासवें धांवणें। न ठके गगना खेंव देणें। जळकेली खेळणें। समुद्रीं केउतें॥	५९२
म्हणोनि वाऱ्यासवे धावणे। नाही शक्य गगनासि आलिंगन देणे। जलक्रीडा खेळणे। समुद्रात कैसे?	५९२
So with wind to race; or sky to embrace isn't possible; how to play water-sports; in sea?	592
यालागीं जी देवा। एथिंचें भय उपजतसे जीवा। म्हणोनि येतुला लळा पाळावा। जे पुरे हें आतां॥	५९३
यासाठी जी देवा। याचे भय उपजतसे जीवा। म्हणोनि एवढा हट्ट पुरवावा। की पुरे हे आता॥	५९३
For this Lord; in my mind fear emerges; so satisfy my insistence; now enough of this show.	593
पैं चराचर विनोदें पाहिजे। मग तेणें सुखें घरीं राहिजे। तैसें चतुर्भुज रूप तुझें। तो विसांवा आम्हां॥	५९४
चराचर जग कौतुके पाहावे। मग त्याने सुखे घरी राहावे। तैसे चतुर्भुज रूप तुझे। तो विसावा आम्हा॥	५९४
See world fancifully; then rest at home happily; your four-armed form is; resting place to me.	594
आम्हीं योगजात अभ्यासावें। तेणें याचि अनुभवा यावें। शास्त्रांतें आलोडावें। परि सिद्धांतु तो हाचि॥	५९५
आम्ही योगजात अभ्यासावे। त्यायोगे याच अनुभवा यावे। शास्त्रांचे अध्ययन करावे। परि सिद्धान्त तो हाचि॥	५९५
We to practice all yoga; by it to have experience; to study all texts; but this is the doctrine.	595
आम्ही यजनें किजती सकळें। परि तियें फळावीं येणेंचि फळें। तीर्थें होतु सकळें। याचिलागीं॥	५९६
आम्ही यज्ञ करावे सगळे। परी त्यांनी फळावी हीच फळे। तीर्थें होत सगळे। याचसाठी॥	५९६
We to perform all yadnyas; but they to fructify these fruits; all sacred places; are only for this.	596
आणिकही कांहीं जें जें। दान पुण्य आम्हीं कीजे। तथा फळीं फळ हेंचि तुझें। चतुर्भुज रूप॥	५९७
आणिकही काही जे जे। दान पुण्य आम्ही करावे जे। त्याच्या अंती फळ हेच तुझे। चतुर्भुज रूप॥	५९७
And whatever more; charity, merits we perform; at its end, fruit is your; four-armed form.	597

ऐसी तेथिंची जीवा आवडी। म्हणोनि तेंचि देखावया लवडसवडी। वर्तत असे ते सांकडी। फेडींजें वेगी। ५९८
 ऐशी त्याचीच जीवा आवड। म्हणोनि तेच पाहावया धडपड। वाटते आहे ती तळमळ। फेडावी वेगी। ५९८
 So my heart is fond of only this; and is craving to see this; so my fervour; fulfil fast. 598

अगा जीवींचे जाणतेया। सकळ विश्ववसवितेया। प्रसन्न होई पूजितया। देवांचिया देवा। ५९९
 अगा मनाच्या जाणत्या। सकळ विश्वाला वसवित्या। प्रसन्न होई पूजनिया। देवांच्या देवा। ५९९
 O Mind-knower; Establisher of universe; be graceful; God's God. 599

किरीटिनं गदिनं चक्रहस्तम्, इच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव।

तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन, सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते।।

४६

गदा नि मूगूट हातात चक्र, मनी असे की बघुदे तसेच ।।

ते आणि ते रूप चतुर्भुजास, सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते।।

४६

With crown, mace and wheel in hands, I long in mind to see;

that four-armed form, thousand armed, Cosmic form!

46

कैसें नीलोत्पलातें रांवित। आकाशाही रंगु लावित। तेजाची वोज दावित। इंद्रनीळा।। ६००
 कैसे नीलकमळाला रंगविसी। आकाशासही रंग लाविसी। तेजाची झाक दाविसी। इंद्रनीळ मण्याला।। ६००
 How do you colour blue-lotus; colour sky too; and lend brilliance; to gem sapphire. 600

जैसा परिमळ जाहला मरगजा। कां आनंदासीचि निघालिया भुजा। ज्याचें जानुवरी मकरध्वजा। जोडली बरव।। ६०१
 जैसा सुगंध यावा पाचूला। किंवा निघाव्या भुजा आनंदाला। ज्याचे मांडीवरी खेळता, मदनाला। आली शोभा।। ६०१
 As emerald gains fragrance; bliss sprouts hands; or Madan playing on whose lap; gained adornment. 601

मस्तकीं मुकुटातें ठेविले। की मुकुटा मुकुट मस्तक झाले। शृंगारा लेणे लाधले। आंगाचेनि जया।। ६०२
 मस्तकी मुकुटास ठेविले। की मुकुटासह मुकुटच मस्तक झाले। शृंगारास अलंकार लाभले। अंगामुळे ज्याच्या।। ६०२
 Crown is on head; or crown has become head; ornaments gained adornment; by whose body. 602

इंद्रधनुष्याचिये आडणी। माजी मेघ गगनरंगणी। तैसे आवरिलें शार्ङ्गपाणी। वैजयंतिया।। ६०३
 इंद्रधनुष्याच्या कमानी। मध्ये मेघ जैसे गगनरंगणी। तैसे वेढिले शार्ङ्गपाणी। वैजयंतीमाळेमध्ये।। ६०३
 In rainbow's arch; in sky as clouds are; Sharangpani is encircled; in Vaijayanti-garland. 603

कवणी ते उदार गदा। असुरां देत कैवल्य सदा। कैसे चक्र हन गोविंदा। सौम्यतेजें मिरवे।। ६०४
 कैसी ती उदार गदा। असुरांना देते कैवल्य सदा। कैसे चक्र आणि गोविंदा। सौम्य तेजाने मिरवे! ६०४
 How that generous mace; ever liberates demons; how wheel and Govinda; flaunt with soft lustre. 604

किंबहुना स्वामी। ते देखावया उत्कंठित पां मी। म्हणोनि आता तुम्ही। तैसया होआवे।। ६०५
 किंबहुना स्वामी। ते पहावया उत्कंठित बा मी। म्हणोनि आता तुम्ही। तैसे व्हावे।। ६०५
 Rather Swami; to behold that I am impatient; so now you; become like that. 605

हे विश्वरूपाचे सोहळे। भोगूनि निवाले जी डोळे। आता होताति आधले। कृष्णमूर्तीलागी।। ६०६
 हे विश्वरूपाचे सोहळे। भोगूनि निवाले जी डोळे। आता अधीर झाले। कृष्णमूर्तीसाठी।। ६०६
 This cosmic form event; on enjoying, my eyes satiated; now they became eager; for Krishna-idol. 606

ते साकार कृष्णरूपडे। वांचूनि पाहो नावडे। ते न देखतां थोडे। मानिताति हे।।	६०७
ते साकार कृष्णरूपडे। त्यावाचूनि दुसरे पाहो नावडे। ते न देखता विश्वरूपासही थोडे। मानतात डोळे हे।।	६०७
Than Krishna-idol; anything else is disliked; not seeing it, to cosmic form as less; treated eyes.	607
आम्हां भोगमोक्षाचां ठायीं। श्रीमूर्तीवांचूनि नाही। म्हणोनि तैसाचि साकारू होई। हे सावरी आता।।	६०८
आम्हा भोगमोक्षापेक्षाही। श्रीमूर्तीवाचूनि न वाटे काही। म्हणोनि तैसाच साकार होई। हे सावरी आता।।	६०८
For me than bliss-liberation more; Shrimurti is dearer; assume that form; wind up this show.	608

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदं, रूपं परं दर्शितमात्म योगात्।	
तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यं, यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम्।।	४७
होऊनि संतुष्ट तुलार्जुना हे, रूपंपरं दाविले आत्मयोगे।	
तेजोमयी विश्व अनंत आदी, तुझ्याविना दृश्य अन्यास नाही।।	४७
Being content I showed to you supreme form by my yoga;	
brilliant, infinite and eternal cosmos that none but you have seen.	47

या अर्जुनाचिया बोला। विश्वरूपा विस्मयो जाहला। म्हणे ऐसा नाही देखिला। धसाळ कोणी।।	६०९
या अर्जुनाच्या बोला। विश्वरूपास विस्मय झाला। म्हणे ऐसा नाही पाहिला। अविचारी कोणी।।	६०९
By talk of Arjuna; Vishwarupa was amazed; said I haven't seen; such a thoughtless person.	609
कोण हे वस्तु पावला आहासी। त्या लाभाचा तोषु न घेसी। मा भेणें काय नेणो बोलसी। हेकाडु ऐसा।।	६१०
कोण ही वस्तु पावलासी। त्या लाभाचा संतोष न घेसी। आणि भयाने काय नेणो बोलसी। हेकट ऐसा।।	६१०
You gained invaluable thing; aren't enjoying its benefit; and with fear talking; stubbornly.	610
आम्ही सावियाचि जें प्रसन्न होणे। तें आंगचिवरी म्हणे देणे। वांचोनि जीव असे वेंचणे। कवणासि गा।।	६११
आम्ही जेव्हा प्रसन्न होतो। तेव्हा शरीरासह मागितलेले देतो। त्यावाचून ऐसा जीव न लावितो। कोणासिही।।	६११
As I am pleased; I gift what is demanded along with body; besides it, I don't lend soul; to anyone.	611
ते हे तुझिये चाडे। आजि जिवाचेचि दळवाडे। कामऊनियां येवढे। रचिले ध्यान।।	६१२
ते हे तुझ्या इच्छेसाठी। आज जीवाच्या सामर्थ्यासही। कामी लावूनि एवढे। रचिले ध्यान।।	६१२
That for your wish; soul power today; by employing, many; forms I formed.	612
ऐसी काय नेणो तुझिये आवडी। जाहली प्रसन्नता आमुची वेडी। म्हणोनि गौप्याची ही गुढी। उभविली जर्गी।।	६१३
ऐसी काय नेणो तुझी आवडी। की झाली प्रसन्नता आमची वेडी। म्हणोनि रहस्याची ही गुढी। उभविली जर्गी।।	६१३
How for your love; my happiness became mad; so this secret flag; is erected in world.	613
तें हें अपरां अपार। स्वरूप माझें परात्पर। एथूनि ते अवतार। कृष्णादिक।।	६१४
ते हे अपारासही अपार। स्वरूप माझे मायेच्याही पार। येथूनि ते अवतार। कृष्णादिक।।	६१४
This infinite for infinite; my form is beyond illusion; from here were avatars; of Krishna et al.	614
हें ज्ञानतेजाचें निखळ। विश्वात्मक केवळ। अनंत हे अढळ। आद्य सकळां।।	६१५
हे ज्ञानतेजाचे निखळ। विश्वात्मक केवळ। अनंत हे अढळ। आद्य सकळांचे।।	६१५
This knowledge-brilliance; clearly omnipresent; it is unlimited steady; origin of all.	615

हैं तुजवांचोनि अर्जुना। पूर्वी श्रुत दृष्ट नाही आना। जे जोगें नव्हे साधना। म्हणोनियां॥ ६१६
हे अर्जुना तुजवाचोनि। पूर्वी ऐकिले पाहिले नाही कोणी। जे प्राप्त होण्याजोगे नव्हे साधनांनी। म्हणोनिया॥ ६१६
Arjuna, than you none else; in past heard or seen; which is unobtainable by any means; that is why. 616

न वेद यज्ञाध्ययनैर्न दानैः, न च क्रियाभिर्न तपोभिरुच्यैः।

एवरूपः शक्य अहं नृलोके, द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर॥ ४८

न वेद यज्ञाध्ययने न दाने, नाही क्रियेने न तपेहि उग्र।

रूपात मी शक्य मनुष्यलोकी, दिसेल तूझ्याविण अर्जुनारे॥ ४८

Neither by Vedas, Yadnya, study, charity, rituals, severity;

I could be seen in this form in world by none but you. 48

याची सोय पातले। आणि वेदीं मौनचि घेतलें। यज्ञ कीर माघौते आले। स्वर्गोनिया॥ ६१७

याच्या मार्गास लागले। आणि वेदांनीही मौनचि घेतले। यज्ञसुद्धा माघारी आले। स्वर्गाहुनी॥ ६१७

When this path was treaded; Veda became dumb; even Yagnyas returned back; from heaven. 617

साधकीं देखिला आयासु। म्हणोनि वाळिला योगाभ्यासु। आणि अध्ययनें सौरसु। नाही एथ॥ ६१८

साधकांना वाटले अतिसायास। म्हणोनि नाद सोडिला योगाभ्यास। आणि लाग वेदाध्ययनास। नाही येथे॥ ६१८

Seekers found it laborious; so they gave up yoga-study; and its depth Veda-study; knew not. 618

सीगेचीं सत्कर्में। धाविन्नलीं संभ्रमें। तिहीं बहुतेकीं श्रमें। सत्यलोकु ठाकिला॥ ६१९

पूर्णत्व पावलेली सत्कर्में। धावली थोरवीच्या भ्रमे। त्यांनी बहुत श्रमे। गाठिला सत्यलोक॥ ६१९

Perfected pious karmas; ran due to glory's lure; but with great difficulty; reached Satayloka. 619

तपीं ऐश्वर्य देखिलें। आणि उग्रपण उभयांचि सांडिलें। एवं तपसाधन जें ठेलें। अपारांतरी॥ ६२०

तपींनी याचे ऐश्वर्य पाहिले। आणि उग्रपण उभ्याउभ्याच टाकिले। ऐसे तपसाधन जे थांबले। अंतरावरी॥ ६२०

Ascetics on seeing its wealth; dropped fierceness on spot; severity-means halted; at distance. 620

तें हें तुवां अनायासें। विश्वरूप देखिलें जैसें। इये मनुष्यलोकीं तैसे। न फावेचि कवणा॥ ६२१

ते हे तू अनायासे। विश्वरूप पाहिले जैसे। या मनुष्यलोकी तैसे। ना फावेचि कोणा॥ ६२१

This you as easily; saw cosmic from; none in human world similarly; has ever seen it. 621

आजि ध्यानसंपत्तीलागीं। तूंचि एकु आथिला जगीं। हें परमभाग्य आंगी। विरंचीही नाही॥ ६२२

आज ध्यानसंपत्तीलागी। तूच एक योग्य असे जगी। हे परमभाग्य अंगी। ब्रह्माच्याही नाही॥ ६२२

For meditation-wealth; you are only one worthy in world; this fortune; Brahmadeva doesn't have. 622

मा ते व्यथा मा च विमूढभावो, दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृङ्ममेदम्।

व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं, तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य॥ ४९

ना तू व्यथेनेच दिग्मूढ व्हावे, पाहूनि रूपा मम उग्रही या।

भीती नसावी नि प्रसन्न व्हावे, हे तेच माझे रूप पाहि आता॥ ४९

You needn't be baffled with pain on seeing my fierce form;

sans fear and with cheer see my usual form now. 49

- म्हणोनि विश्वरूपलाभे श्लाघ। एथिंचे भय नेघ नेघ। हे वांचूनि अन्य चांग। न मनीं काही।। ६२३
- म्हणोनि विश्वरूपलाभे धन्य होई। याचे भय न घेइ न घेइ। यावाचून अन्य चांगले काही। मानू नये।। ६२३
- So you be blessed with cosmic form; don't be afraid of it; anything as better than it; don't treat.** 623
- हां गा समुद्र अमृताचा भरला। आणि अवसांत वरपडा जाहला। मग कोणीही आथि वोसंडिला। बुडिजेल म्हणोनि।। ६२४
- हा गा समुद्र अमृताचा भरला। आणि अचानक हजर झाला। मग कोणी का, सोडूनि दिला। बुडेल म्हणोनि? ६२४
- This sea filled with nectar; if one comes to it suddenly; then will he leave it; due to drowning fear?** 624
- नातरी सोनयाचा डोंगर। येसणा न चले हा थोर। ऐसे म्हणोनि अवेरु। करणे घडे।। ६२५
- अथवा सोन्याचा डोंगर। नेता न जमे हा थोर। ऐसे म्हणोनि त्याग। करणे घडेल काय? ६२५
- Or mountain of gold; due to inability to carry big load; to leave that; will it happen?** 625
- दैवे चिंतामणि लेईजे। की हे ओझे म्हणोनि सांडिजे। कामधेनु दवडिजे। न पोसवे म्हणोनि।। ६२६
- सुदैवे चिंतामणी अंगी लेईले। आणि हे ओझे म्हणोनि टाकिले। का कामधेनूसी हाकलिले। न पोसवे म्हणूनि।। ६२६
- Having wish-stone luckily; but discarding it as heavy; or expelling wish-cow; as un-maintainable?** 626
- चंद्रमा आलिया घरा। म्हणिजे निगे करितोसि उबारा। पडिसायि पाडितोसि दिनकरा। परता सर।। ६२७
- चंद्रमा येता घरा। म्हणावे किती करितोसि उबारा। पडछाया पाडितोसी तू दिनकरा। परत जा।। ६२७
- If moon comes to house; saying that you cause heat; to sun, as you cast shadow; so you go back?** 627
- तैसे ऐश्वर्य हे महातेज। आज हातां आले आहे सहज। की एथ तुज गजबज। होआवी का।। ६२८
- तैसे ऐश्वर्य हे महातेज। आज हाता आले आहे सहज। आणि व्याकुळता तुला आताच। व्हावी का? ६२८
- This brilliance-wealth; became handy today; and you just now why have; agony?** 628
- परी नेणसीच गांवढिया। काय कोपों आता धनंजया। आंग सांडोनि छाया। आलिंगितोसि मा।। ६२९
- परी न जाणसी तू अडाणिया। काय कोपावे आता धनंजया। अंग सोडोनि छाया। आलिंगितोसि ना।। ६२९
- You ignorant don't know; how to scold you now; instead of body aren't you; embracing shadow?** 629
- हे नव्हे जो मी साचे। एथ मन करूनियां काचें। प्रेम धरिसी अवगणियेचे। चतुर्भुज जे।। ६३०
- हे नाही माझे रूप खरोखरीचे? येथे मन करूनिया संशयाचे। प्रेम धरिसी नगण्य रूपाचे। चतुर्भुज जे।। ६३०
- This isn't my real form; having doubt in mind; craving for my insignificant form; four-armed.** 630
- तरि आझुनिवरी पार्था। सांडी सांडी हे व्यवस्था। इयेविषयी अनास्था। करिसी झणें।। ६३१
- तरी अजुनिही पार्था। सोडी सोडी ही चतुर्भुजाची आस्था। विश्वरूपाविषयी अनास्था। करू नको।। ६३१
- Partha; get rid of this affinity for four-armed form; apathy towards cosmic form; you don't have.** 631
- हे रूप जरी घोर। विकृति आणी थोर। तरी कृतनिश्चयाचे घर। हेचि करी।। ६३२
- हे रूप जरी घोर। विकृत आणि थोर। तरी कृतनिश्चयाचे घर। यालाच करी।। ६३२
- Even if cosmic form is horrid; enormous and distorted; yet make it home of faith; determined.** 632
- कृपण चित्तवृत्ति जैसी। रोवोनि घाली ठेवयापासीं। मग नुसधेनि देहेसीं। आपण असे।। ६३३
- कंजूश चित्तवृत्ती जैशी। रोवूनि ठेवी धनापाशीं। मग नुसताच देहानिशीं। आपण बाहेरी असे।। ६३३
- As miser his heart and mind; fixes with riches; and only with body; roams outside.** 633

कां अजातपक्षिया जवळा। जीव बैसवूनि अविसाळां। पक्षिणी अंतराळा-। माजी जाय।।	६३४
किंवा बिनपंखांच्या पिलांपाशी। जीव बसवूनि घरट्याशी। पक्षिणी अंतराळामाजी। जाय चाऱ्यासाठी।।	६३४
Or with wingless chicks; keeping soul in nest; as in sky mother bird; flies for food.	634
नाना गाय चरे डोंगरीं। परि चित्त बांधिले वत्सें घरी। तैसे प्रेम एथिंचे करी। स्थानपती।।	६३५
किंवा गाय चरे डोंगरी। परी चित्त बांधिले वत्सामध्ये घरी। तैसे प्रेम येथेच करी। विश्वरूपावरी।।	६३५
As cow grazes in hills; but her soul is tied with calf in shed; so here love this; cosmic form.	635
येरें वरिचिलेनि चित्ते। बाह्य सख्य सुखापुरते। भोगिजो का श्रीमूर्तीते। चतुर्भुज।।	६३६
येरवी वरवरच्या चित्ते। बाह्य मैत्रीच्या सुखापुरते। भोगावे का श्रीमूर्तीते। चतुर्भुज।।	६३६
Else with superficial mind; only for pleasure of friendship; enjoy my blessed idol; four-armed.	636
परि पुढतपुढती पांडवा। हा एक बोलु न विसरावा। जे इये रूपींहूनि सद्भावा। नेदावें निर्घों।।	६३७
परी पुन्हा पुन्हा पांडवा। हा एक बोल न विसरावा। जे या रूपाहूनि आपल्या सद्भावा। निघू न द्यावे।।	६३७
But repeatedly; don't forget this saying; from this form your pious feeling; never divert.	637
हे कहीं नव्हते देखिले। म्हणोनि भय जे तुज उपजले। ते सांडी एथ संचले। असो दे प्रेम।।	६३८
हे कधी नव्हते देखिले। म्हणोनि भय जे तुज उपजले। ते सोडी, येथे साचलेले। असो दे प्रेम।।	६३८
You never saw this before; so discard fear cropped within you; let be stored here; your love.	638
आता करू तुजयासारिखे। ऐसे म्हणितले विश्वतोमुखे। तर मागील रूप सुखे। न्यहाळी पां तू।।	६३९
आता करू तुझ्या मनासारखे। ऐसे म्हटले विश्वतोमुखे। तर मागील रूप सुखे। न्याहाळी बा तू।।	६३९
I shall do as you wish; so said Vishvatomukha; so happily my previous form; you observe.	639

संजय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा, स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः।

आश्वासयामास च भीतमेनं, भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा।। ५०

कथूनि हे अर्जुन यास देवे, रूपास त्या दाखविले पुन्हाही।

विश्वास देऊनि भित्यास त्याला, आला पुन्हा सौम्य रूपा महात्मा।। ५०

Having spoken to Arjuna, Vasudeva revealed again that form;

reassuring terrified soul, Krishna resumed gentle form. 50

ऐसे वाक्य जी बोलतखेवो। मागुता मनुष्य जाहला देवो। हे ना परि नवलावो। आवडीचा तिये।।	६४०
ऐसे वाक्य बोलताक्षण एव। पुन्हा मनुष्य झाला देव। हे नाही परी नवलाव। आवडीच्या त्या।।	६४०
Moment uttering this sentence; Lord resumed human form; it is no wonder; due to that love.	640
श्रीकृष्णचि कैवल्य उघडे। वरी सर्वस्व विश्वरूपायेवढे। हातीं दिले की नावडे। अर्जुनासी।।	६४१
श्रीकृष्णचि कैवल्य उघडे। वरी सर्वस्व विश्वरूपाएवढे। हाती दिले परी न आवडे। अर्जुनासी।।	६४१
Krishna is open Brahma; and cosmic form essence; gave in his hands but wasn't liked; by Arjuna.	641
वस्तु घेऊनि वाळिजे। जैसे रत्नासि दूषण ठेविजे। नातरी कन्या पाहूनियां म्हणिजे। मना नये हे।।	६४२
वस्तु घेऊनि टाकावी। जैसे रत्नासी दूषणे ठेवावी। किंवा कन्या पाहूनि म्हणावी। मना न ये ही।।	६४२
Discarding a thing taken; blaming a jewel; or interviewing a girl; and then rejecting her.	642

तया विश्वरूपायेवढी दशा। करितां प्रीतीचा वाढु कैसा। सेल दीधलीसे उपदेशा। किरीटीसि देवे॥	६४३
त्या विश्वरूपाएवढी दशा। करताना प्रीती वाढवे कैसा। टोकाचा दिला उपदेश हा। किरीटधारीसी देवे॥	६४३
Such cosmic form's sate; how while increasing love; God gave ultimate advice; to Kiriti.	643
मोडोनि भांगाराचा रवा। लेणे घडिले आपलिया सवा। मग नावडे जरी जीवा। तरी आटिजे पुढती॥	६४४
मोडोनि सोन्याचा रवा। दागिने घडविले आपल्या इच्छेसवा। मग न आवडे जीवा। तरी आटवावे पुन्हा॥	६४४
By melting gold; created ornaments as wished; when they were not liked; then again melted.	644
तैसे शिष्याचिये प्रीती जाहले। कृष्णत्व होते ते विश्वरूप केले। ते मना न येचि मग आणिले। कृष्णपण मागुते॥	६४५
तैसे शिष्याच्या प्रीतीने झाले। कृष्णत्व होते ते विश्वरूप केले। ते मना न आले मग आणिले। कृष्णपण पुन्हा॥	६४५
For disciple-love; Krishna-hood turned in cosmic form; it wasn't liked, so brought; Krishna-hood.	645
हा ठायवरी शिष्याची निसी। सहाते गुरु आहाती कवणे देशीं। परी नेणिजे आवडी कैशी। संजयो म्हणे॥	६४६
या इथवरी शिष्याच्या त्रासासी। साहणारे गुरु आहेत कोण्या देशी? परी नेणो आवडी ही कैशी। संजय म्हणे॥	६४६
Bearing disciple-whim; are there such guru in any land? Don't know how is this love; Sanjaya said.	646
मग विश्व व्यापूनि भोवते। जे दिव्य योगतेज प्रगटले होते। तेचि सामावले मागुते। कृष्णरूपीं तये॥	६४७
मग विश्व व्यापूनि भोवते। जे दिव्यतेज प्रगटले होते। तेच सामावले पुनश्च तैसे। कृष्णरूपात त्या॥	६४७
Flooding cosmos; that divine brilliance appeared; was again condensed; in Krishna-form.	647
जैसे त्वंपद हे आघवे। तत्पदार्थी सामावे। अथवा द्रुमाकारु साठवे। बीजकणिकें जेवीं॥	६४८
जैसे 'तू' जीव पद अवघे। 'ते' ब्रह्म या पदी सामावे। अथवा वृक्षाकार साठवे। बीजकणिकेत जैसा॥	६४८
Just like entire 'you' being state; merging in 'that' state; or entire tree stored; into seed.	648
नातरी स्वप्नसंभ्रमु जैसा। गिळी चेइली जीवदशा। श्रीकृष्णें योगु तैसा। संहारिला तो॥	६४९
अथवा स्वप्नातील पसारा जैसा। गिळी जागृतीची जीवदशा। श्रीकृष्णाने विश्वयोग तैसा। शमविला तो॥	६४९
Or as dream-expanse; swallows awakened state; Shrikrishna cosmic form; got destroyed.	649
जैसी प्रभा हारपली बिंबी। की जळदसंपत्ती नर्भीं। नाना भरते सिंधुगर्भीं। रिगाले राया॥	६५०
जैसी प्रभा हारपली बिंबामध्ये। की मेघसंपत्ती नभामध्ये। सगळी भरती सागरामध्ये। सामावे राया॥	६५०
Like aura merging into disc; or cloud-wealth into sky; or entire tide into sea; O King!	650
हो कां जे कृष्णाकृतीचिये मोडी। होती विश्वरूपपटाची घडी। ते अर्जुनाचिये आवडी। उकलूनी दाविली॥	६५१
हो का जी कृष्णाकृतीच्या बुडी। होती विश्वरूपवस्त्राची घडी। ती अर्जुनाच्या आवडी-। साठी उकलूनी दाविली॥	६५१
As if with Krishna-form; there was cosmic form folded; that to please Arjuna; was unfolded.	651
तंव परिमाण वा रंगु। तेणे देखिले साविया चांगु। तेथ ग्राहकीये नव्हेचि लागु। म्हणोनि घडी केली पुढती॥	६५२
तेव्हा विस्तार आणि रंग त्याने। पाहिले सहज उत्तमपणे। तेथ ग्राहकास न आवडणे। म्हणोनि घडी केली पुन्हा॥	६५२
So its extent and colour; he saw critically; there as customer wasn't pleased; it was again folded.	652
तैसे वाढीचेनि बहुवसपणे। रूपें विश्व जिंतिले जेणे। ते सौम्य कोडिसवाणे। साकार जाहले॥	६५३
तैसे वाढीच्या अवाढव्य रूपाने। सर्व विश्व जिंकिले ज्याने। ते सौम्य गोजिरवाणे। साकार झाले॥	६५३
With increasing enormous form; conquering cosmos; that in gentle charming form; appeared.	653

किंबहुना अनंतें। धरिले धाकुटपण मागुते। परि आश्वासिले पार्थातें। बिहालियासी॥	६५४
किंबहुना अनंताने। धरिले लहानपण नव्याने। परी आश्वासिले पार्थास त्याने। भ्यालेला जो॥	६५४
Rather infinite; assumed finite afresh; but with that, Partha got reassured; who was afraid.	654
तेथ जो स्वप्नीं स्वर्गा गेला। तो अवसांत जैसा चेइला। तैसा विस्मयो जाहला। किरीटीसी॥	६५५
तेव्हा जो स्वप्नी स्वर्गा गेला। तो अकस्मात जैसा जागा झाला। तैसा विस्मय झाला। किरीटीसी॥	६५५
Like one visiting heaven in dream; getting suddenly awakened; so amazed; was Arjuna.	655
नातरी गुरुकृपेसवे। वोसरलेया प्रपंचज्ञान आघवे। स्फुरे तत्त्व तेवी पांडवे। श्रीमूर्ति देखिली॥	६५६
नातरी गुरुकृपेसवे। ओसरता प्रपंचज्ञान सर्वे। स्फुरे मूळतत्त्व तैसे पांडवे। श्रीमूर्ती पाहिली॥	६५६
By guru-grace; losing worldly knowledge; inspires basic principle, so he; saw blessed idol.	656
तया पांडवा ऐसे चित्तीं। आड विश्वरूपाची जवनिका होती। ते फिटोनि गेली परौती। हें भले जाहले॥	६५७
त्या पांडवाच्या ऐसे चित्ता। मी व त्याच्यात विश्वरूपाचा होता पडदा। तो फिटोनि गेला पुरता। हे भले झाले॥	६५७
Then he thought; there was cosmos-veil between him and I; that has gone fully; so it is better.	657
काय काळाते जिणोनि आला। की महावातु मागा सांडिला। आपुलिया बाहीं उतरला। सात सिंधु॥	६५८
काय काळासी जिंकोनि आला। की महावादळास मागे हटविला। आपल्या बाहुबलाने उतरला। सात सिंधू॥	६५८
As if he conquered death; pushed hurricane back; or on arm's strength crossed; seven seas.	658
ऐसा संतोषु बहु चित्ते। घेईजत असे पंडुसुते। विश्वरूपापाठी कृष्णातें। देखोनियां॥	६५९
ऐसा आनंद बहु चित्ता। झाला असे पंडुसुता। विश्वरूपानंतर कृष्णाला। पाहूनिया॥	६५९
So much pleasure; Pandusuta derived; from seeing Krishna after; viewing cosmic form.	659
मग सूर्याचिया अस्तमानीं। मागुती तारा उगवती गगनीं। तैसी देखों लागला अवनी। लोकांसहित॥	६६०
मग सूर्याच्या अस्तमानी। मागुनी तारे उगवती गगनी। तैशी पाहो लागला धरणी। लोकांसहित॥	६६०
Then as on sunset; stars appear in sky; so he started viewing earth; along with people.	660
पाहे तंव ते कुरुक्षेत्र। तैसेचि दोही भागी झाले गोत्र। वीर वर्षताती शस्त्रास्त्र। संघाटवरी॥	६६१
पाहे तर तेच कुरुक्षेत्र। तैसेच दोही भागी जमा झाले गोत्र। वीर वर्षतात शस्त्रास्त्र। समुदायावरी॥	६६१
He saw Kurukshetra; and assembled kin on both side; brave showering weapons; on groups.	661
तया बाणांचिया मांडवाआंतु। तैसाचि रथु आहे निवांतु। धुरे बैसला लक्ष्मीकांतु। आपण तळीं॥	६६२
त्या बाणांच्या मांडवाआत। तैसाच रथ आहे निवांत। धुरावरी बैसला लक्ष्मीकांत। आपण खाली॥	६६२
Below that arrow-canopy; was unscathed chariot; on its yoke sat Laxmikanta; and himself bellow.	662

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

दृष्ट्वेदं मानुषं रूपं, तव सौम्यं जनार्दन। इदानीमस्मि संवृत्तः, सचेताः प्रकृतिं गतः॥	५१
पाहुनी मानवी रूप, तुझे सौम्य जनार्दना। आलाच तोच पूर्वीचा, प्रसन्न गत भाव जो॥	५१
Seeing your gentle human form, Janandarna; my earlier cheerful nature has been restored.	51

एवं मागील जैसें तैसे। तेणें देखिले वीर्यविलासें। मग म्हणे जियालो ऐसे। जाहले आता॥	६६३
एवं पुर्वीचे जैसेच्या तैसे। त्याने पाहिले वीरश्रेष्ठाने ऐसे। मग म्हणे वाचलो ऐसे। झाले आता॥	६६३
As earlier as it was; Virshreshtha saw such; then said so I am spared; now so happened.	663

बुद्धीते सांडोनि ज्ञान। भेणे वघळले रान। अहंकारेंसी मन। देशधडी जाहले।।	६६४
बुद्धीला सोडोनि ज्ञान। भयाने भटकले रान। अहंकारासहित मन। देशोधडी झाले।।	६६४
Knowledge by casting intellect; wandered in wild with fear; mind with ego; was ruined.	664
इंद्रिये प्रवृत्ती भुलली। वाचा प्राणा चुकली। ऐसी आपांपरी होती जाली। शरीरग्रामीं।।	६६५
इंद्रिये कर्मप्रवृत्ती विसरली। वाचा प्राणासी मुकली। ऐसी दुर्दशा होती झाली। शरीरग्रामीं।।	६६५
Senses forgot karma-tendency; speech lost vitality; such was misery; into body-city.	665
तियें आघवींची मागुती। जिवंत भेटली प्रकृती। आता जिताणे श्रीमूर्ती। जाहले इयां।।	६६६
सगळीच पुन्हा आणि ती। जिवंत भेटली प्रकृती। आता जगणे श्रीमूर्ती-। मुळे शक्य झाले मला।।	६६६
All were restored; Nature rejuvenated; now living due to Krishna; became possible for me.	666
ऐसे सुख जीवीं घेतले। मग कृष्णातें जी म्हणितले। मियां तुमचे रूप देखिले। मानुष हे।।	६६७
ऐसे सुख जीवा मिळाले। मग कृष्णाला जी म्हटले। मी तुमचे रूप पाहिले। मनुष्यरूप हे।।	६६७
Such pleasure, soul received; then to Krishna said; I saw your form; this human-form.	667
हे रूप दाखवणे देवराया। की मज अपत्या चुकलिया। बुझावोनि तुवां माया। स्तनपान दिले।।	६६८
हे रूप दाखवणे देवराया। म्हणजे मज अपत्यास चुकलेल्या। गोंजारूनि तू मायेने मला। स्तनपान दिले।।	६६८
Devaraya, by showing this form; to me strayed child; you on caressing me affectionately; breastfed.	668
जी विश्वरूपाच्या सागरीं। होतो तरंग मवित वावेवरी। तो इयें निजमूर्तीचां तीरीं। निगालो आता।।	६६९
जी विश्वरूपाच्या सागरी। होतो तरंग मोजीत हातावरी। तो या निजमूर्तीच्या तीरी। निघालो आता।।	६६९
In cosmic-form sea; I was counting waves with hands; to shore of your form; I started now.	669
आइके द्वारकापुरसुहाडा। मज सुकतीया जी झाडां। हे भेटी नव्हे बहुडा। मेघाचा केला।।	६७०
ऐक द्वारकापुराचे सुहदा। मज सुकणाच्या जी झाडा-। साठी ही भेटी नव्हे सडा। मेघाचा केला।।	६७०
Listen O Dwaraka-friend; for me, a drying tree; this wasn't gift but shower; of cloud you made.	670
सावियाचि तृषा फुटला। त्या मज अमृतसिंधु हा भेटला। आता जिण्याचा फिटला। अभरंवसा।।	६७१
खरोखरी तृषेने पीडला। त्या मज अमृतसिंधु हा भेटला। आता जगण्याचा फिटला। बेभरवसा।।	६७१
Really suffering with thirst; to me this nectar-sea met; now of living gone; unreliability.	671
माझिया हृदयरंगणी। होताहे हरिखलतांची लावणी। सुखेंसी बुझावणी। जाहली मज।।	६७२
माझिया हृदयांगणी। होत आहे हर्षलतांची लावणी। सुखाशी समजावणी। झाली माझिया।।	६७२
In my heart-field; bliss-creepers are planted; understanding with pleasure; is reached.	672

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

सुदुर्दर्शमिदं रूपं, दृष्ट्वानसि यन्मम। देवा अप्यस्य रूपस्य, नित्यं दर्शनकाङ्क्षिणः।।	५२
नेत्रदुर्लभ हे रूप, पाहिले तूच जे मम। देवही याच रूपाचे, नित्य दर्शन इच्छुक।।	५२
My rare to be seen form, you have seen; even Gods are ever eager to view this form.	52

यया पार्थाचिये बोलासवे। हे काय गा म्हणितले देवें। तुवां प्रेम ठेवुनि यावे। विश्वरूपीं की।।	६७३
या पार्थाच्या बोलासवे। हे काय गा म्हटले देवे? तू प्रेम ठेवूनि यावे। विश्वरूपात की।।	६७३
On Parth's talk; Lord said what is this? you should have come having love; in cosmic form.	673

मग इये श्रीमूर्ती। भेटावे सडिया आयती। ते शिकवण सुभद्रापती। विसरलासि मा॥	६७४
मग या श्रीमूर्तीसी। भेटावे एकट्या देहानिशी। ती शिकवण विसरलासी। ना सुभद्रापती?	६७४
Then with this Krishna; meet only bodily; that teaching, Subhadrapati, have you forgotten?	674
अगा आंधळिया अर्जुना। हाता आलिया मेरूही होय साना। ऐसा आथी मना। चुकीया भावो॥	६७५
अरे आंधळ्या अर्जुना। हाती फुकट आलेल्या मेरूचाही आदर करवेना। ऐसा आहे या मना। चुकीचा स्वभाव॥	६७५
O blind Arjuna; disrespecting Meru freely gained; such is of this mind; wrong nature.	675
तरि विश्वात्मक रूपडे। जे दाविले आम्हीं तुजपुढे। ते शंभूही परि न जोडे। तपे करितां॥	६७६
तरी विश्वात्मक रूपडे। जे दाखविले आम्ही तुजपुढे। ते शंभूसिही न मिळते। तपे करिता॥	६७६
Cosmic form; that I showed; wasn't even gained by Shambhu; after practicing severity.	676
आणि अष्टांगादिसंकटीं। योगी शिणताती किरीटी। परि अवसरु नाही भेटी। जयाचिये॥	६७७
आणि अष्टांगयोगादि-संकटी। योगी शिणतात किरीटी। परि अवसर नाही मला भेटीसाठी। ज्यांच्या॥	६७७
In dangers of yoga eight-fold; Kiriti, yogis get tired; but I don't have time to meet; them.	677
ते विश्वरूप एकादे वेळ। कै देखो अळुमाळ। ऐसे स्मरता काळ। जातसे देवां॥	६७८
ते विश्वरूप एकादे क्षणतरी। केव्हा दिसेल थोडेसे तरी। ऐसे स्मरण्यात काळ कितीतरी। जातसे देवांचा॥	६७८
Cosmic form for moment; when will be seen; in such hope much time; of Gods is spent.	678
आशेचिया अंजुळी। ठेऊनि हृदयाचिया निडळीं। चातक निराळी। लागले जैसे॥	६७९
आशेच्या ओंजळी। ठेऊनि हृदयाच्या कपाळी। चातकासम अंतराळी। पाहू लागले जैसे॥	६७९
Hope-palms; while placing on heart-forehead; like Chataka into skies; they stared.	679
तैसे उत्कंठानिर्भर। होऊनिया सुरनर। घोकीत आठही पाहार। भेटी जयाची॥	६८०
तैसे उत्कंठानिर्भर। होऊनिया देव आणि नर। ध्यास घेतात आठही प्रहर। भेटीचा ज्याच्या॥	६८०
So curiosity-dependent; men and Gods; throughout day craved; for whose meet.	680
परि विश्वरूपासारिखे। स्वप्नींही कोणही न देखे। ते प्रत्यक्ष तुवां सुखें। देखिले हे॥	६८१
परी विश्वरूपासारिखे। स्वप्नातही कोणी न देखे। ते प्रत्यक्ष तू सुखे। पाहिले हे॥	६८१
But like cosmic form; none saw even in dream; that direct happily you have; seen.	681
नाहं वेदैर्न तपसा, न दानेन न चेज्यया। शक्य एवंविधो द्रष्टुं, दृष्टवानसि मां यथा॥	५३
न मी वेद तपानेही, करुनि दान यज्ञही। शक्य ऐसेच पाहाणे, पाहिले तू मला जसे॥	५३
Even by Veda, severity, charity, Yadnya; I can't be seen in this form as you have seen.	53
पै उपायासि वाटा। न वाहती एथ सुभटा। साहिसहित वोहटा। वाहिला वेदीं॥	६८२
आणि उपायांच्या वाटा। न येती येथे सुभटा। साही शास्त्रांसहित माघारा। फिरले वेदही॥	६८२
As no remedy-paths; reach here Arjuna; with six Darshanas, returned; back Vedas.	682
मज विश्वरूपाचिया मोहरा। चालावया धनुर्धरा। तपांचियाही सर्वभरा। नव्हेचि लागु॥	६८३
मज विश्वरूपाच्या दिशेने सामोरा। चालावया धनुर्धरा। तपांच्याही सर्व प्रकारा। नाहीच लाग॥	६८३
In front of my cosmic form; for walking, Dhanurdhara; all severity types; became clueless.	683

आणि दाना कीर कानडे। मी यज्ञींही तैसा न सांपडे। जैसेनि का सुरवाडे। देखिला तुवां॥	६८४
आणि दानासही अवघडे। मी यज्ञांनाही तैसा न सापडे। जैसा का विस्ताराने। पाहिलास तू॥	६८४
Difficult is for charity; and Yadnya I am to be traced; as extensively; as you saw it.	684
तैसा मी एकीचि परी। आंतुडे गा अवधारी। जरी भक्ति येउनि वरी। चित्तातें गा॥	६८५
तैसा मी एकाच प्रकारी। सापडे गा ऐकसी तरी। जरी भक्ती येऊनि वरी। चित्तासी गा॥	६८५
Only by one way; I am found, you listen; only if devotion comes and weds; heart.	685
भक्त्या त्वनन्यया शक्य, अहमेवंविधोऽर्जुन। ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन, प्रवेष्टुं च परंतप॥	५४
अनन्य भक्तिने शक्य। मी अशा परि अर्जुना। ज्ञात होऊनि तत्त्वाने, प्राप्त होतो परंतपा॥	५४
By exclusive devotion, Arjuna, I could be; known truly and gained, Parantapa!	54
परि तेचि भक्ति ऐसी। पर्जन्याची सुटिका जैसी। धरावांचूनि अनारिसी। गतीचि नेणे॥	६८६
परी तीच भक्ती ऐसी। पर्जन्याची धारा सुटता जैसी। पृथ्वीवाचूनि वेगळीसी। गती न जाणे॥	६८६
But that devotion is such; like rain shower falling; other than earth; knows no destination.	686
कां सकळ जळसंपत्ती। घेऊनि समुद्रातें गिंवसिती। गंगा जैसी अनन्यगती। मिळालीचि मिळे॥	६८७
किंवा सकळ जळसंपत्ती। घेऊनि समुद्राला शोधित येते ती। गंगेला जैसी अन् अन्य गती। मिळतच राहते॥	६८७
Or with entire water wealth; comes searching for sea; for that river has unique goal; to meet.	687
तैसे सर्वभावसंभारें। न धरत प्रेम एकसरें। मजमार्जी संचरे। मीचि होऊनि॥	६८८
तैसे सर्वभावसंभार घेउनी रे। न धरवलेल्या प्रेमाने एकसरे। मजमध्ये संचरे। मीचि होऊनि॥	६८८
So with all attitude wealth; and unhindered love; unite with me; by becoming me.	688
आणि तेवींचि मी ऐसा। थडिये माझारी सरिसा। क्षीराब्धि का जैसा। क्षीराचाचि॥	६८९
आणि त्याप्रमाणेच मी ऐसा। काठावरी आणि मध्येही सारखा। क्षीरसागर का जैसा। क्षीराचाच॥	६८९
And similarly I am; same at shore and in middle; like milky sea; consists only of milk.	689
तैसे मजलागुनि मुंगीवरी। किंबहुना चराचरीं। भजनासी का दुसरी। भ्रांति परीच नाही॥	६९०
तैसे मजपासूनि मुंगीवरी। किंबहुना चराचरी। भजनाविना का दुसरी। माझ्या प्रेमासाठी वस्तूच नाही॥	६९०
From me to ant; rather in universe; nothing else than devotion; for my love, exists any object.	690
त्याचि क्षणासवे। एवंविध मी जाणावे। जाणितला तरी स्वभावे। दृष्ट होय॥	६९१
त्याच क्षणासवे। याप्रमाणे मला जाणावे। जाणला तरीच स्वाभाविकपणे। मी दृष्ट होय॥	६९१
From that moment; accordingly know me; then alone naturally; I am manifested.	691
मग इंधनीं अग्नि उद्दीपे। आणि इंधन हे भाष हारपे। ते अग्निचि होऊनि आरोपे। मूर्त जेवीं॥	६९२
मग इंधनात अग्नी उद्दीपे। आणि इंधन ही भाषा हारपे। ते अग्नीच होऊनि राहते। मूर्तिमंत जैसे॥	६९२
Then fire emerges from fuel; and fuel loses its identity; it remains as fire; incarnated.	692
कां उदय न कीजे तेजाकारें। तंव गगनचि होऊनि असे आंधारे। मग उदैलिया एकसरे। प्रकाश होय॥	६९३
किंवा उदयापूर्वी रवीच्या रे। गगनच होऊनि राहे अंधारे। मग उदयता एकसरे। प्रकाश होय॥	६९३
Or till sun's rise; sky remains in darkness; but on sunrise, there is continuous; light.	693

तैसे माझिये साक्षात्कारी। सरे अहंकाराची वारी। अहंकारलोपीं अवधारी। द्वैत जाय।।	६९४
तैसे माझे साक्षात्कारी। सरे अहंकाराची वारी। अहंकार लोपता अवधारी। द्वैत जाय।।	६९४
So on my realization; ego vanishes; and on loss of ego, look; duality vanishes.	694
मग मी तो हे आघवे। एक मीचि आथी स्वभावे। किंबहुना सामावे। समरसे तो।।	६९५
मग मी तो आवघे। एक मीच असतो स्वभावे। किंबहुना सामावे। ऐक्यभावाने तो।।	६९५
Then I am everything; only I remain naturally; rather merges; he with unity feeling.	695
<p>मत्कर्मकृन्मत्परमो, मद्भक्तः सङ्गवर्जितः। निर्वैरः सर्वभूतेषु, यः स मामेति पाण्डव।। ५५</p> <p>ममकर्मी वसे नित्य, मद्भक्त संग त्यागुनी। निर्वैर सर्वभूतांत, तो मला प्राप्त पांडवा। ५५</p> <p>Ever doing my karma, my devotee casting attachment; sans enmity for beings, gains me. 55</p>	
ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूपदर्शनयोगो नाम एकादशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥	
ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील विश्वरूपदर्शनयोग नामे अकरावा अध्याय॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥	
Chapter XI 'Cosmic Form Vision Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.	
जो मजचि एकालागी। कर्मे वाहातसे आंगी। ज्या मजवांचोनि जर्गी। गोमटे नाही।।	६९६
जो मज एकालागी। कर्मे वाहातसे अंगी। ज्याला मजवांचोनि जगी। अन्य गोड नाही।।	६९६
He for me alone; dedicating karmas by body; for him than me in world; nothing else is sweet.	696
दृष्टादृष्ट सकळ। ज्याचे मीचि केवळ। जेणे जिणयाचे फळ। मजचि नाम ठेविले।।	६९७
दृष्ट अदृष्ट सकळ। ज्याचे मीच केवळ। ज्याने जीविताचे जे फळ। त्याला माझेच नाव ठेविले।।	६९७
Entire manifest, un-manifest; for who only I am; who for life-achievement; assigned my name.	697
मग भूते हे भाष विसरला। जे दिठी मीचि आहे बांधला। म्हणोनि निर्वैर जाहला। सर्वत्र भजे।।	६९८
मग भूते ही भाषा विसरला। कारण दृष्टीने मजशीच आहे बांधला। म्हणोनि निर्वैर झाला। सर्वत्र भजे।।	६९८
Then forgot beings; as is bound with me by vision; became enmity-less; and devotes everywhere.	698
ऐसा जो भक्तु होये। त्याचे त्रिधातुक हे जें जाये। तें मीचि होउनि ठाये। पांडवा गा।।	६९९
ऐसा जो भक्त होये। त्याचे त्रिधातुक शरीर जेव्हा जाये। तेव्हा मीच होऊनि राहे। पांडवा गा।।	६९९
Such devotee; when his body of three elements* goes; then into me he merges; Pandava.	699
ऐसे जगदुदरदोंदिले। तेणे करुणारसरसाळे। संजयो म्हणे बोलिले। श्रीकृष्णदेवें।।	७००
ऐसे जगद्-उदर लंबोदराने। त्या करुणारसरसाळाने। सांगितले संजय म्हणे। श्रीकृष्णदेवे।।	७००
So big-bellied with world; that Pitiful; told, Sanjaya said; by Shrikrishndeva.	700
ययावरी तो पंडुकुमरु। जाहला आनंदसंपदा थोरु। आणि कृष्णचरणचतुरु। एक तो जर्गी।।	७०१
यावरी तो पंडुकुमर। झाला आनंदसंपत्तीने थोर। आणि कृष्णचरण-थोरवीत चतुर। एकमेव तो जगी।।	७०१
Arjuna; rich with bliss-wealth; skilful in Krishna-feet touching; he was unique in world.	701
तेणें देवाचिया दोनही मूर्तीं। निकिया न्याहाळिलिया चित्तीं। तंव विश्वरूपाहूनि कृष्णाकृती। देखीला लाभु।।	७०२
तेणे देवाच्या दोन्ही मूर्तीं। चांगल्या न्याहाळिल्या चित्तीं। तव विश्वरूपाहूनि कृष्णाकृतीतचि। पाहिला लाभ।।	७०२
Both God-forms; well in heart viewed; Krishna-form than cosmic form; as beneficial seen.	702

परि तयाचिये जाणिवे। मानु न कीजेचि देवें। जे व्यापकाहूनि नव्हे। एकदेशी॥	७०३
परी त्याच्या समजुतीलाही। मान्यता दिली देवाने नाही। कारण व्यापकाहून नाही। एकदेशी श्रेष्ठ॥	७०३
But with his understanding; Lord didn't agree; as than omniscient, is not; single body great.	703
हेचि समर्थावयालागी। एक दोन चांगी। उपपत्ती शाङ्गी। दाविता जाहला॥	७०४
हेच समर्थनास्तव। चांगले एक दोन। दृष्टान्त नारायण। दाखविते झाले॥	७०४
And in support of this view; one or two good; similes, Sharangi; showed.	704
तिया ऐकोनी सुभद्राकांतु। चित्तीं आहे म्हणतु। तरी होय बरवे दोन्हींआंतु। ते पुढती पुसों॥	७०५
त्यास ऐकोनि सुभद्राकांत। चित्ती आहे म्हणत। तरी जे आहे चांगले दोन्हींचे आत। ते पुढे विचारूया॥	७०५
On listening to them, Subhadrapati; is thinking in mind; better of two forms; to ask next.	705
ऐसा आलोचु करूनि जीवीं। आता पुसती वोज बरवी। आदरील ते परिसावी। पुढां कथा॥	७०६
ऐसा विचार करूनि जीवी। आता पुसण्याची रीत बरवी। स्वीकारील ती ऐकावी। पुढे कथा॥	७०६
Thinking like this; which better way of asking; he will accept, listen to that; further story.	706
प्रांजळ ओंवीप्रबंध्ये। गोष्टी सांगिजेल विनोदे। निवृत्तिपादप्रसादे। ज्ञानदेवो म्हणे॥	७०७
सोप्या ओंवीप्रबंधाने। गोष्टी सांगेन मी कौतुकाने। निवृत्तिपादप्रसादाने। ज्ञानदेव म्हणे॥	७०७
In simple verse-format; I will tell admiringly; by Nivritti-feet grace; Dnyanadeva says.	707
भरोनि सद्भावाची अंजुळी। मियां वोविया फुले मोकळी। अर्पिली अंध्रियुगुली। विश्वरूपाच्या॥	७०८
भरोनि सद्भावाची अंजुळी। मी ओविली फुले मोकळी। अर्पिली चरणयुगुली। विश्वरूपाच्या॥	७०८
Filling piousness palms; I stringed loose flowers; offered them at feet; of cosmic form.	708

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां विश्वरूपदर्शनयोगो नाम एकादशोऽध्यायः॥११॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा विश्वरूपदर्शनयोग नामे अकरावा अध्याय॥११॥

So narrated by Dnyanadeva, Bhavarthadipika's Chapter XI 'Cosmic Form Vision Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-45) Great Nature*: When all eight principles of Material Nature combine together they form Conscious or Great Nature.
- (D-101) Rajasuya Yadnya*: A sacred Yadnya performed by King udhishtira after defeating all his foes in the battle.
- (D-251) Eight pious emotions*: Ashta-satvika bhava, they are numbness, perspiration, change of voice, hairs standing on end, body-tremors, paleness, abundant flow of tears and fainting.
- (D-282) Aadi-madhya-anta-rahita*: Without origin, middle and end, i.e. Krishna.
- (D-305) Five fires*: Pancha-agni, they are garhapatya, aahavaniya, dakshinagni, samya and aavasthya.
- (D-309) Thirty-seventh person1: Person is supposed to be beyond 36 Vedic principles.
- (D-699) Three elements*: Tri-dhatu, they are phlegm, gasses and bile.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(बारावा अध्याय - सगुणभक्तियोग)

Chapter XII - Devotion Yoga

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

बारावा अध्याय - सगुणभक्तियोग

Chapter XII - Devotion Yoga

जय जय शुद्धे। उदारे प्रसिद्धे। अनवरत आनंदे। वर्षतिये॥	१
जय जय हे शुद्धे। उदारे प्रसिद्धे। अविरत आनंद। वर्षणारे॥	१
Victory, Victory to you pure; generous and famous; constant bliss; shower.	1
विषयव्याळें मिठी। दिलिया नुठी ताठी। ते तुझिये गुरुकृपादृष्टी। निर्विष होय॥	२
विषयसर्प डसला म्हणूनी। उठू न शके ताठ ज्या मूर्छेतुनी। ती तुझ्या गुरुकृपादृष्टीने। निर्विष होय॥	२
As object-snake bit; so not recovering from faint; that by your grace-sight; turns poison-less.	2
तरि कवणातें तापु पोळी। कैसेनि वो शोक जाळी। जरि प्रसादरसकल्लोळीं। पुरें येसि तू॥	३
तरी कोणाला ताप पोळी। कैसा गे शोक जाळी। जर प्रसादरस लाटांनी। भरतीस येशील तू॥	३
Some suffer from pain; some burnt by sorrow; if with waves of grace-essence; you tide over.	3
योगसुखाचे सोहळे। सेवकां तुझेनि स्नेहाळे। सोऽहंसिद्धीचे लळे। पाळिसी तू॥	४
योगसुखाचे सोहळे। सेवकासी तुझ्याच स्नेहामुळे। 'तो ब्रह्मा मीच' या सिद्धीचे लळे। पुरविसी तू॥	४
Yoga-bliss event; is due to affection to servant; fancy of power 'I am that Brahma'; you fulfil.	4
आधारशक्तीच्या अंकीं। वाढविसी कौतुकीं। हृदयाकाशपल्लकीं। परिये देसी निजे॥	५
मुलाधारशक्तीच्या मांडीवरी। वाढविसी कौतुकी तरी। हृदयाकाश-पाळण्यासी। झोके देसी निजावया॥	५
On lap of Muladhara energy; you nurture lovingly; in heart-space-cradle; swing for sleep.	5
प्रत्यग्ज्योतीची वोवाळणी। करिसी मनपवनांची खेळणी। आत्मसुखाची बाळलेणी। लेवविसी॥	६
आत्मानुभवज्योतीची ओवाळणी। करुनी देसी मनप्राणवायूची खेळणी। आत्मसुखाची बाळलेणी। लेवविसी॥	६
You wave with soul-realization flame; give mind-breath toys; with soul-bliss ornament; adorn.	6
सतरावियेचे स्तन्य देसी। अनाहताचा हल्लरु गासी। समाधिबोधें निजवीसी। बुझाउनि॥	७
सतराव्या चंद्रकलेचे दूध देसी। अनाहतध्वनीची अंगाई गासी। समाधिबोधे निजविसी। शांतवुनी॥	७
You feed 17th Moon phase milk; sing un-struck sound lullaby; let sleep in contemplation; by quieting.	7
म्हणोनि साधकां तू माउली। पिके सारस्वत तुझिया पाउलीं। या कारणे मी साउली। न संडी तुझी॥	८
म्हणोनि साधकांची तू माउली। पिके सकळविद्या तुझिया पाउली। याकारणे मी सावली। न सोडी तुझी॥	८
So you are seeker's mother; all knowledge grows at your feet; so your shadow; I don't leave.	8
अहो सदुरुचिये कृपादृष्टी। तुझे कारुण्य जयाते अधिष्ठी। तो सकळ विद्यांचिये सृष्टी। धाता होय॥	९
हे सदुरू कृपादृष्टी। तुझ्या करुणेला जे आश्रय होती। ते ब्रह्माही होऊशकती। सकळ विद्यासृष्टीचे॥	९
By guru-grace-vision; your mercy recipients; can become Brahmadeva; of knowledge-universe.	9

म्हणोनि अंबे श्रीमंते। निजजनकल्पलते। आज्ञापी मातें। ग्रंथनिरूपणीं॥	१०
म्हणोनि माते अंबे श्रीमंते। स्वजनाचे कल्पतरुलते। आज्ञा देइ मला ते। ग्रंथ निरूपण्या॥	१०
So O Goddess, Wealthy; Devotee's Wish-climber; grant me permission; to discourse text.	10
नवरसीं भरवी सागरु। करवी उचित रत्नांचे आगरु। भावार्थाचे गिरिवरु। निफजवी माये॥	११
नवरसाने भरवी सागरे। करवी उचित रत्नांची भांडारे। भावार्थाची गिरीवरे। निपजवी माये॥	११
Fill seas with nine-moods; open doctrine-treasure troves; raise essence-mountains; O mother!	11
साहित्य सोनियाच्या खाणी। उघडवी देशियेचिया आक्षोणी। विवेकवेलीची लावणी। हों देई सैंघ॥	१२
साहित्यसोन्याच्या खाणी। उघडवी मराठीच्या अंगणी। विवेक वेलींची लावणी। होऊ देई सगळीकडे॥	१२
Literature-goldmines; open in Marathi courtyard; plant discernment-creepers; all around.	12
संवादफळनिधाने। प्रमेयाची उद्याने। लावी म्हणे गहने। निरंतर॥	१३
बहरलेल्या संवाद फळाने। सिद्धान्तांची उद्याने। लावी म्हणे गहने। निरंतर॥	१३
With bloomed dialogue-fruits; deep doctrine-tree orchards; be raised; constantly.	13
पाखांडाचे दरकुटे। मोडी वाग्वादअव्हांटे। कुतर्काची दुष्टे। सावजे फेडी॥	१४
पाखांडांचे दऱ्याखोरे। मोडी वितंडवादाच्या आडवाटा रे। कुतर्काची दुष्ट जनावरे। हाकलून देई॥	१४
Atheist-valleys destroyed; disagreement by-lanes erased; evil-thinking beasts; driven out.	14
श्रीकृष्णगुणीं मातें। सर्वत्र करी वो सरते। राणिवे बैसवी श्रोते। श्रवणाचिये॥	१५
श्रीकृष्ण-गुण-संकीर्तनातला। सर्वत्र करी सरस मजला। राज्यावर बैसवी श्रोत्याला। श्रवणाच्या॥	१५
For Shrikrisna-quality-praise; expert let me be; enthrone listeners on Kingdome; of hearing.	15
मन्हाठियेचिया नगरीं। ब्रह्मविद्येचा सुकाळु करी। घेणे देणे सुखचिवरी। हो देई या जगा॥	१६
या मराठीच्या नगरी। ब्रह्मविद्येचा सुकाळ करी। घेणे देणे सुखाचेच तरी। होऊदे या जगी॥	१६
In Marathi-land; make Brahma-knowledge abundance; only pleasure be exchanged; in world.	16
तू आपुलेनि स्नेहपल्लवें। मातें पांघुरूविशील सदैवें। तरि आताचि हे आघवे। निर्मीन माये॥	१७
तू आपला स्नेहपदर। त्यात मला झाकशील निरंतर। तरी आताच हे सर्व। निर्मीन माये॥	१७
Your affection-border; if you ever hide me under; now all these; I will create Mother!	17
इये विनवणीयेसाठी। अवलोकिले गुरु कृपादृष्टी। म्हणे गीतार्थेसी उठी। न बोले बहु॥	१८
या विनवणीसाठी। अवलोकिले गुरुंनी कृपादृष्टी। म्हणे गीतार्थ करण्या उठी। न बोलावे बहु॥	१८
For this request; guru glanced gracefully; and said start with Gita-essence; don't talk much.	18
तेथ जी जी महाप्रसादु। म्हणोनि साविया जाहला आनंदु। आता निरोपीन प्रबंधु। अवधान दीजे॥	१९
तेव्हा जी जी पावलो महाप्रसाद। म्हणोनि बहुत झाला आनंद। आता निरोपीन प्रबंध। अवधान द्यावे॥	१९
Great blessing I received; so I am much pleased; now I will discuss text; pay attention.	19

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

एवं सततयुक्ता ये, भक्तारस्त्वां पर्युपासते। ये चाप्यक्षरमव्यक्तं, तेषां के योगवित्तमाः॥ १

ऐसे सतत जे युक्त, भक्त तुम्हां उपासती। नि जे अक्षर अव्यक्ता, त्यांच्यात कोण उत्तम॥ १

Among ever united devotees worshiping you;

and those devoting imperishable, un-manifest, who is best yogi? 1

तरी सकळवीराधिराजु। जो सोमवंशी विजयध्वजु। तो बोलता जाहला आत्मजु। पांडुनृपाचा॥	२०
तरी सकळवीराधिराज। जो सोमवंशाचा विजयध्वज। तो बोलता झाला आत्मज। पंडुराजाचा॥	२०
So King of braves; that Lunar race victory flag; spoke son; of Panduraja.	20
कृष्णातें म्हणे अवधारिले। आपण विश्वरूप मज दाविले। तंव नवल म्हणोनि बिहाले। चित्त माझे॥	२१
कृष्णासी म्हणे अहो ऐकिले? आपण विश्वरूप मज दाविले। तेव्हा नवल म्हणोनि घाबरले। चित्त माझे॥	२१
Said to Krishna, have you heard; you revealed cosmic form; in wonder, frightened; my mind.	21
आणि ये कृष्णमूर्तीची सवे। यालागी सोय धरिली जीवें। तंव नको म्हणोनि देवें। वारिले मातें॥	२२
आणि या कृष्णमूर्तीच्या सवे। यासाठी आधार धरी जीवे। तेव्हा नको म्हणोनि देवे। थांबविले मज॥	२२
And with this Krishna-idol; I tried to take support; then by saying no, Lord; had stopped me.	22
तरि व्यक्त आणि अव्यक्त। हे तूचि एक निभ्रांत। भक्ती पाविजे व्यक्त। अव्यक्त योगें॥	२३
तरी व्यक्त आणि अव्यक्त। हे जाणावे तू एकचि निभ्रांत। भक्तीने पावसी व्यक्त। अव्यक्त योगे॥	२३
So manifest, un-manifest; only you to know sans lure; 1st gained by devotion; 2nd by yoga.	23
या दोनी जी वाटा। तूते पावावया वैकुंठा। व्यक्ताव्यक्त दारवंठा। रिगिजे येथ॥	२४
या दोन्ही जी वाटा। तुज पावावया वैकुंठा। व्यक्त-अव्यक्तामधील जो उंबरठा। त्यावरून शिरावे येथ॥	२४
Both paths; gain you Lord; that threshold of manifest and un-manifest; from it to enter here.	24
पैं जे वानी श्यातुका। तेचि वेगळिया वाला येका। म्हणोनि एकदेशीया व्यापका। सरिसा पाडु॥	२५
जो कस लगडीचा। तोच त्याच्या वालभर तुकड्याचा। म्हणोनि एकदेही व व्यापकाचा। सारखाच मान॥	२५
As purity of gold-bar; and its piece is same; so of single and extensive form; same is respect.	25
अमृताचिया सागरीं। जे लाभे सामर्थ्याची थोरी। तेचि दे अमृतलहरी। चुळीं घेतलिया॥	२६
अमृताच्या सागरी। जी लाभे सामर्थ्याची थोरी। तीच देते अमृतलहरी। चूळ एक घेताही॥	२६
From nectar-ocean; what prowess gained; same is given by nectar-wave; on one sip.	26
हे कीर माझ्या चित्तीं। प्रतीति आथी जी निरुती। परि पुसणे योगपती। ते याचिलागी॥	२७
ही खरी माझ्या चित्ताची। प्रतीती आहे जी निश्चितीची। परी विचारणे योगपतीसी। ते याचसाठी॥	२७
This is of my mind really; is experience surely; I am asking Yoga Lord; for the same.	27
जे देवा तुम्ही नावेक। आंगीकारिले व्यापक। ते साचचि की कवतिक। हे जाणावया॥	२८
जे देवा तुम्ही क्षणएक। अंगीकारिले रूप व्यापक। ते खरोखरीचे की लीला कौतुक। हे जाणावया॥	२८
Lord for moment; extensive form you assumed; was it real or divine play; to know it.	28
तरि तुजलागी कर्म। तूचि ज्यांचे परम। भक्तीसि मनोधर्म। विकोनि घातला॥	२९
तरी तुजसाठी जे करिती कर्म। तूच ज्यांची गती परम। तुझ्या भक्तीला मनोधर्म। विकोनि टाकिला॥	२९
So who do karma for you; you are whose final goal; for your devotion, mind quality; who sold.	29
इत्यादि सर्वांपरी। जे भक्त तूते श्रीहरी। बांधोनिया जिव्हारीं। उपासिती॥	३०
इत्यादी सर्वप्रकारी। जे भक्त तुला श्रीहरी। बांधोनि हृदयावरी। उपासिती॥	३०
So by various means; Shrihari, to you which devotees; by tying you on heart; worship.	30

आणि जें प्रणवापैलीकडे। वैखरीयेसि जें कानडे। कायिसयाहि सांगडे। नव्हे जें वस्तु॥	३१
आणि जे प्रणवापलीकडे। वैखरीवाणीसी जे न सापडे। जे नाही कशाच्याहिसारखे। नव्हे जे वस्तु॥	३९
Entity beyond Aum; which isn't found by tongue-speech; or isn't like anything; or isn't object.	31
ते अक्षर जी अव्यक्त। निर्देश देशरहित। सोऽहंभावे उपासित। ज्ञानिये जे॥	३२
ते अक्षर जी अव्यक्त। निर्देश देशरहित। 'ते ब्रह्म मी' या भावाने उपासीत। ज्ञानी जे॥	३२
That indestructible, un-manifest; omnipresent; with feeling of 'I am that' worship; savant.	32
त्यां आणि जी भक्तां। येरयेरांमार्जी अनंता। कवर्णे योगु तत्त्वता। जाणितला सांगा॥	३३
त्या आणि जी भक्तां। दोघांच्यामध्ये अनंता। कोणी योग तत्त्वता। जाणिला सांगा?	३३
They and who are devotees; between them, Ananta; who yoga in principle; understood, tell me.	33
इया किरीटीचिया बोला। तो जगद्वंधु संतोषला। म्हणे हो प्रश्नु भला। जाणसी करूं॥	३४
या किरीटीच्या बोला। तो जगद्वंधु संतोषला। म्हणे हो प्रश्न चांगला। जाणसी करूं॥	३४
With Kiriti's talk; World-brother overjoyed; said yes question good; you know how to ask.	34

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

मय्यावेश्य मनो ये मां, नित्ययुक्ता उपासते। श्रद्धया परयोपेतास्ते, ते मे युक्ततमा मताः॥	२
माइयात मन ठेवूनि, नित्ययुक्त उपासती। श्रद्धेने जे परं युक्त, ते युक्तोत्तम मानितो॥	२
Mind fixed in me ever united worshiping; with supreme faith, I treat them as best yogi.	2

तरि अस्तुगिरीचिया उपकंठीं। रिगालिया रविबिंबापाठी। रश्मी जैसे किरीटी। संचरती॥	३५
तरी अस्तगिरीच्या पायथ्याकाठी। पोचलेल्या सूर्यबिंबापाठी। किरण जैसे किरीटी। निघून जाती॥	३५
At base of western mountain; behind it's sun-disk reached; Kiriti, as sunrays; follow suit.	35
वर्षाकाळी सरिता। जैसी चढो लागे पांडुसुता। तैसी नीच नवी भजतां। श्रद्धा दिसे॥	३६
किंवा वर्षाकाळी सरिता। जैशी चढू लागे पंडुसुता। तैशी नित्य नवी भजताना। श्रद्धा दिसे॥	३६
Or river during rains; Pandusuta, as swells; so ever new while devoting; faith appears.	36
परि ठाकिलियाहि सागरु। जैसा मागीलही यावा अनिवारु। तिये गंगेचिये ऐसा पडिभरु। प्रेमभावा॥	३७
परी भेटल्यावरही सागर। जैसा येणाऱ्या वोघाचा वेग अनिवार। त्या गंगेच्या सारखा जोर। प्रेमभावा॥	३७
On meeting sea; as speed of river water becomes uncontrollable; as force of that river; is love.	37
तैसे सर्वेद्रियासहित। मजमाजी सूनि चित्त। जे रात्रिदिवो न म्हणत। उपासिती॥	३८
तैसे सर्वेद्रियांसहित। मजमध्ये ठेवूनि चित्त। जे रात्रिदिवस न म्हणत। नित्य उपासिती॥	३८
So with all senses; keeping mind in me; they day in and out; ever devote.	38
यापरी जे भक्त। आपणपें मज देत। तेचि मी योगयुक्त। परम मानी॥	३९
यापरी जे भक्त। आपलेपण मज देतात। त्यांनाच मी योगयुक्त। श्रेष्ठ मानी॥	३९
As these devotees; dedicate to me themselves; only to them yoga-united; I treat as supreme.	39

ये त्वक्षरमनिर्देश्यम्, अव्यक्तं पर्युपासते। सर्वत्रगमचिन्त्यं च, कूटस्थमचलं धृवम्॥	३
जे अक्षर अनिर्देश्या, अव्यक्ता भजतात जे। सर्वव्यापी अचिंत्यास, अगम्या अचला ध्रुवा॥	३
Who devote imperishable, indescribable, un-manifest;	
omnipresent, unconceivable, un-knowable, immutable, steady.	3

- आणि येर तेही पांडवा। जे आरूढोनि सोऽहंभावा। झोंबती निरवयवा। अक्षरासी॥ ४०
- आणि दुसरे तेही पांडवा। जे आरूढोनि सोहंऽभावा। धरू पाहाती निरअवयवा। अविनाशी त्यासी॥ ४०
- Those others; riding on feeling of 'I am Brahma'; trying to catch formless; that indestructible. 40
- मनाची नखी न लगे। जेथ बुद्धीची दृष्टी न रिगे। इंद्रियां कीर जोगे। काइ होईल॥ ४१
- मनाचा स्पर्शही न लागे। जेथ बुद्धीची दृष्टी न शिरे। ते इंद्रियांना खरोखरी घेण्याजोगे। होईल काय? ४१
- Beyond touch of mind; where intellect's vision enters not; obtainable by senses will; it be? 41
- परि ध्यानाही कुवाडे। म्हणोनि एके ठायी न सापडे। व्यक्तीसि माजिवडे। कवणेही नोहे॥ ४२
- परी ध्यानासिही कठीण ते। कारण एके जागी न सापडते। आकारामध्ये कधी ते। कोण्याही नसे॥ ४२
- But difficult for meditation too; as it can't be found at one place; or in any form; it never is. 42
- जया सर्वत्र सर्वपणे। सर्वाही काळी असणे। जे पावूनि चिंतवणे। हिंपुटी जाहले॥ ४३
- ज्याला सर्वत्र सर्वपणे। सर्वही काळी असणे। हे पाहूनि चिंतणे। चिंतीत झाले॥ ४३
- To whom everywhere entirely; existing at all times; seeing that, thinking; became anxious. 43
- जे होय ना नोहे। जे नाही ना आहे। ऐसे म्हणोनि उपाये। उपजतीचिना॥ ४४
- जे उपजे ना नाशे। जे नाही ना आहे ऐसे। म्हणोनि कोण्या उपाये। उपजेच ना॥ ४४
- Which is neither born or perished; existing or non-existing; so by any means; it never emerges. 44
- जे चळे ना ढळे। सरे ना मैळे। ते आपुलेनिचि बळें। आंगविले जिहीं॥ ४५
- जे चळे ना ढळे। सरे ना मळे। ते संपूर्ण आपल्याच अंगबळे। मिळविले ज्यांनी॥ ४५
- Which neither moves or drops; soiled or ends; that on self-strength; who acquired. 45
- संनियम्येन्द्रियग्रामं, सर्वत्र समबुद्धयः। ते प्राप्नुवन्ति मामेव सर्वभूतहिते रताः॥ ४
- नियमी इंद्रिये सारी, सर्वत्र समबुद्धिने। ते पावती मला मात्र, सर्वभूतहिती रता॥ ४
- Controlling all senses, even minded everywhere; they gain me engrossed in welfare of beings. 4
- पैं वैराग्यमहापावकें। जाळूनि विषयांची कटकें। अधपली तवकें। इंद्रिये धरिली॥ ४६
- परी वैराग्यमहाअग्नीने। जाळूनि विषयांची सैन्ये। त्यात होरपळलेली धैर्याने। इंद्रिये धरिली॥ ४६
- But by asceticism-fire; burning object-armies; and scorched therein, courageously; caught senses. 46
- मग संयमाचिया धाटी। सूनि मुरडिली उफराटी। इंद्रिये कोंडिली कपाटीं। हृदयाचिया॥ ४७
- मग संयमाच्या शिस्तीत ती। लावूनि, वळविली उफराटी। इंद्रिये कोंडिली कपाटी। हृदयाच्या॥ ४७
- Then with restraint discipline; turned back senses; were confined in cupboard; of heart. 47
- अपानींचिया कवाडा। लावोनि आसनमुद्रा सुहाडा। मूलबंधाचा हुडा। पन्नासिला॥ ४८
- अपानाच्या द्वारा। लावोनि वज्रासनमुद्रा, हे शूरा। मूलबंधाचा किल्ला। तयार केला॥ ४८
- At exit of out-going wind; Brave, by assuming Vajrasana posture; fort of Mulbandha; was built. 48
- आशेचे लाग तोडिले। अधैर्याचे कडे झाडिले। निद्रेचें शोधिलें। काळवखें॥ ४९
- आशेचे संबंध तोडिले। भित्तेपणाचे कडे ढासळविले। अज्ञाननिद्रेचे संपविले। काळोख ते॥ ४९
- Hope-bonds severed; timidity-cliffs demolished; of ignorance-sleep dispelled; that darkness. 49

वज्राग्नीचिया ज्वाळीं। करूनि सप्तधातूंची होळी। व्याधींच्या सिसाळीं। पूजिलीं यंत्रें॥	५०
वज्रासनाग्नीच्या ज्वाळी। करूनि सप्तधातूंची होळी। व्याधींच्या मस्तकांनी। पूजिली प्राणायामयंत्रें॥	५०
In Vajrasana-flames; 7 elements burnt; with disease-heads; breath-control machine worshiped.	50
मग कुंडलिनियेचा टेंभा। आधारीं केला उभा। तथा चोजविलें प्रभा। निमथावरी॥	५१
मग कुंडलिनीशक्तीचा टेंभा। मूलाधारी केला उभा। त्याने चेतविली प्रभा। माथ्यावरी॥	५१
Then vital energy torch; was fixed at Muladhara Chakra; and by that kindled aura; up to top.	51
नवद्वारांचिया चौचकीं। बाणूनि संयतीची आडवंकी। उघडली खिडकी। ककारांतींची॥	५२
नवद्वाराच्या कवाडी। लावूनि संयमाची कडी। उघडली शेवटची खिडकी। सुषुम्नेची॥	५२
Nine-body-gate doors; bolted with restraint latch; so opened last window; of Sushumna*.	52
प्राणशक्तिचामुंडे। प्रहारूनि संकल्पमेंढे। मनोमहिषाचेनि मुंडें। दिलीं बळी॥	५३
प्राणशक्ति-चामुंडेपुढे। मारूनि संकल्परूपी मेंढे। मनोमहिषासुराचे मुंडके। दिले बळी॥	५३
At altar of Vital force deity; by killing planning-goat; mind-demon's head; was sacrificed.	53
चंद्रसूर्या बुझावणी। करूनि अनाहताची सुडावणी। सतरावियेचें पाणी। जिंतिलें वेगें॥	५४
इडापिंगलांची समजावणी। करूनि अनाहताचा ध्वनी। सतराव्या कलेचे अमृतपाणी। जिंकिले वेगे॥	५४
Ida-Pingala united; by un-struck sound; nectar of seventeenth phase; was fast conquered.	54
मग मध्यमामध्यविवरें। तेणें कोरिवें दादरें। ठाकिलें चवरें। ब्रह्मरंध्रींचें॥	५५
मग मध्यमामध्याच्या विवराने। त्या कोरीव दादराने। गाठिले शिखर त्याने। ब्रह्मरंध्राचे॥	५५
Then through Madhyama tunnel; by climbing steps carved; apex reached; of Brahma-aperture.	55
वरी मकारांत सोपान। ते सांडोनिया गहन। काखे सूनियां गगन। भरले ब्रह्मीं॥	५६
पुढे मकाराचे सोपान। ते ओलांडूनि गहन। काखेत घेऊनिया मूर्ध्निगगन। ऐक्य पावले ब्रह्मीं॥	५६
Stairs of syllable M; overstepping deep; catching brain-space in armpit; united with Brahma.	56
ऐसेनि जे समबुद्धी। गिळावया सोऽहंसिद्धी। आंगविताति निरवधी। योगदुर्गे॥	५७
ऐसे जे समबुद्धी। संपविण्या सोऽहंबुद्धी (जाणीव)। अंगी बाणविती अमर्यादीत। योगदुर्गे॥	५७
Those equality minded; to end 'I am Brahma' feeling; imbibe in body unlimited; yoga-forts.	57
आपुलिया साटोवाटी। शून्य घेती उठाउठी। तेही मातेंचि किरीटी। पावती गा॥	५८
जीवभावाच्या मोबदल्यामधी। शून्यावस्था तत्काळ घेती। तेही मलाच किरीटी। पावती गा॥	५८
In exchange of own lives; attaining Brahma-void state fast; Kiriti, they too gain; me alone.	58
वांचूनि योगाचेनि बळें। अधिक कांहीं मिळे। ऐसें नाही आगळें। कष्टचि तथा॥	५९
यावाचूनि योगाच्या बळे। अधिक काही मिळे। ऐसे नाही, वेगळे। कष्टचि अपार त्यांना॥	५९
Except this with yoga-strength; nothing more is gained; inversely; many exertions they have.	59

क्लेशोऽधिकतरस्तेषाम्, अव्यक्तासक्तचेतसाम्। अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं, देहवद्भिरवाप्यते॥ ५

क्लेश अधिक त्यांनाचि, अव्यक्ती चित्त गोविती। अव्यक्तात गती कष्टे, देहधान्यास होतसे॥ ५

Pains are great for whose mind is set on un-manifest; as that goal is harder for embodied. 5

जिहीं सकळभूतांचिया हिती। निरालंबीं अव्यक्तीं। पसरलिया आसक्ती। भक्तीवीण॥	६०
ज्यांनी सकळभूतांच्या हितासाठी। निरालंब, अव्यक्त ब्रह्मासाठी। पसरली आसक्ती। भक्तीवीण॥	६०
Who for well of beings; for unsupported, un-manifest Brahma; spread passion; sans devotion.	60
तयां महेंद्रादि पदे। करिताती वाटवधे। आणि ऋद्धिसिद्धींची द्वंद्वे। पडोनि ठाती॥	६१
त्यांना महेंद्रादि पदे। करतात वाटमारीचे धंदे। आणि ऋद्धिसिद्धींची पदे। वाटेत आडवी येती।	६१
For them Indra's status; becomes way robbery; wealth, yogic power status; cross their way.	61
कामक्रोधांचे विलग। उठावती अनेग। आणि शून्येंसी आंग। जुंझवावे कीं॥	६२
कामक्रोधांचे उपद्रव। करिती अनेक उठाव। आणि त्या अशरीरींशी शरीर। लढवावे लागे॥	६२
Desire-anger's hurdles; revolt many times; against that body-less with body; have to fight.	62
ताहानें ताहानचि पियावी। भुकेलिया भूकचि खावी। अहोरात्र वार्वीं। मवावा वारा॥	६३
तहानेल्याने तहानच प्यावी। भुकेल्याने भूकच खावी। अहोरात्र दोन हाती। मोजावा वारा॥	६३
Thirsty to drink thirst; hungry to eat hunger; day-night by both hands; to measure wind.	63
उन्निद्रेयाचे पहुडणे। निरोधाचे वेल्हावणे। झाडासि साजणे। चावळावे गा॥	६४
जागण्यातच झोपणे। निरोधातच भोगणे। झाडांशी सख्य, करणे। संवाद गा॥	६४
Sleeping in wakefulness; enjoying in restraint; having company of trees; for dialogue.	64
शीत वेढावे। उष्ण पांघुरावे। वृष्टीचिया असावे। घराआंतु॥	६५
थंडीच नेसावे। उन पांघुरावे। पावसाच्या असावे। घरामध्ये॥	६५
Have to wear cold; to get cover of heat; to live inside rain's; house.	65
किंबहुना पांडवा। हा अग्निप्रवेशु नीच नवा। भातारेंवीण करावा। तो हा योगु॥	६६
किंबहुना पांडवा। हा अग्निप्रवेश सतीचा नित्य नवा। पतीविना लागे करावा। तो हा योग॥	६६
Pandava; this is ever new fire-entry of Sati*; that is to be done sans husband; that is this yoga.	66
एथ स्वामींचे काज। ना बापिकें व्याज। परि मरणेंसी झुंज। नित्य नवे॥	६७
येथे ना पतिमृत्यूची कारणे। ना बापाच्या ऋणमुक्तीचे देणे। परी मरणासी झुंजणे। नित्य नवे॥	६७
Here no cause for husband-death; no burden of father's debt; but to fight with death; ever new.	67
ऐसे मृत्यूहूनि तिख। कां घोंटे कढत विख। डोंगर गिळितां मुख। न फाटे काई॥	६८
ऐसे मृत्यूहूनि दाहक। किंवा गिळावे उकळते विष। डोंगर गिळताना मुख। नाही फाटणार का?	६८
Such hotter than death; to drink boiling poison; or to swallow hill; won't mouth be torn?	68
म्हणोनि योगाचिया वाटा। जे निगाले गा सुभटा। तयां दुःखाचाचि वाटा। भागा आला॥	६९
म्हणोनि योगाच्या मार्गा। जे निघाले गा शूरा। त्यांना दुःखाचाच भारा। भाग्याला आला॥	६९
Thus yogic path; Arjuna, who followed; for them burden of only miseries; is fated.	69
पाहे पां लोहाचे चणे। जें बोचरिया पडती खाणे। तें पोट भरणे की प्राणें। शुद्धी म्हणो॥	७०
पहा बा लोहाचे चणे। जेव्हा बोचऱ्याला लागावे खाणे। तेव्हा पोट भरणे की प्राणाने। सुटावे म्हणो॥	७०
Iron-pebbles; if toothless is compelled to eat; then it's filling belly or letting vitality; go away?	70

म्हणोनि समुद्र बाहीं। तरणे आथि केंही। का गगनामार्जी पाई। खोलिजतु असे।।	७१
म्हणोनि समुद्र दोन्ही हाती। तरणे होईल का कधी? किंवा आकाशात पायी। चालणेही घडेल का?	७१
So by crossing sea with two hands; will swimming happen; or in sky by feet; walking happen?	71
वळघलिया रणाची थाटी। आंगीं न लगतां काठी। सूर्याची पाउटी। कां होय गा।।	७२
भडकलेल्या युद्धात जाता। अंगाला काठी न लागता। स्वर्गासाठी सूर्याच्या पायवाटा। होतील का?	७२
Going in fierce battle; sans weapon touching body; reaching heaven via sun path; is it possible?	72
यालागी पांगुळा हेवा। नव्हे वायूसि पांडवा। तेवी देहवंतां जीवां। अव्यक्तीं गति।।	७३
यासाठी पांगुळा कधी हेवा। न करे वायूसवे पांडवा। तशी देहधारी जीवा। नाही अव्यक्तामध्ये गती।।	७३
As a crippled never; envies wind, Pandava; so embodied being; has no goal in un-manifest.	73
ऐसाही जरी धिंवसा। बांधोनिया आकाशा। झोंबती तरी क्लेशा। पात्र होती।।	७४
असे असले तरी धैर्यासी। बांधूनिया, निराकार ब्रह्मासी। झोंबती, मात्र क्लेशासी। पात्र होती।।	७४
Still by mustering courage; struggling with un-manifest Brahma; but only pain; they receive.	74
म्हणोनि येर ते पार्था। नेणतीचि हे व्यथा। जे कां भक्तिपंथा। वोटंगले।।	७५
म्हणोनि दुसरे ते पार्था। न जाणतीच ही व्यथा। जे का भक्तिपंथा। अनुसरले।।	७५
But Partha, others; don't know this pain; who on path of devotion; relied.	75
<p>ये तु सर्वाणि कर्माणि, मयि संन्यस्य मत्पराः। अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते।। ६</p> <p>जे परी सर्वची कर्मे, मला अर्पूनि मत्पर। अनन्य भाव योगाने, मज ध्याती उपासती।। ६</p> <p>Who offer all karmas to me; attain to me with exclusive yoga, meditate and worship me. 6</p>	
कर्मेंद्रिये सुखें। करिती कर्मे अशेखें। जिये कां वर्णविशेखें। भागा आली।।	७६
कर्मेंद्रिये सुखाने। करिती कर्मे पूर्णपणे। जी का वर्णविशेषाने। वाट्याला आली।।	७६
Work-organs happily; do karmas fully; which came as per social class specialty; to their lot.	76
विधीतें पाळित। निषेधातें गाळित। मज देऊनि जाळित। कर्मफळें।।	७७
विधिनियम पाळिती। निषिद्ध कर्मे गाळिती। मला अर्पूनि जाळिती। कर्मफळे।।	७७
They follow text-rules; cast prohibited karmas; and by offering them to me, burn; karma-fruits.	77
ययापरी पाहीं। अर्जुना माझां ठाई। संन्यासूनि नाही। करिती कर्मे।।	७८
याप्रमाणे पाही। अर्जुना माझे ठायी। अर्पूनि नाहीशी। करिती कर्मे।।	७८
Accordingly look; Arjuna, to me; by offering, they; destroy karmas.	78
आणीकही जे जे सर्व। कायिक वाचिक मानसिक भाव। त्यां मीवांचूनि धाव। आनौती नाही।।	७९
आणिकही जे जे सर्व। कायिक वाचिक मानसिक भाव। त्यांची मीवांचूनि धाव। अन्यत्र नाही।।	७९
And whatever are; body-mind-speech tendencies; their reach except me; isn't elsewhere.	79
ऐसे जे मत्पर। उपासिती निरंतर। ध्यानमिषें घर। माझे झाले।।	८०
ऐसे जे होऊनि मत्पर। उपासना करिती निरंतर। ध्यानमिषे घर। माझे झाले।।	८०
So who by uniting with me; ever worshiping; by meditating became; my home.	80

जयांचिये आवडी। केली मजशी कुळवाडी। भोग मोक्ष बापुडी। त्यजिली कुळे।।	८१
ज्यांच्या आवडीपोटी। केली मजशीच देवघेवीची शेतीवाडी। भोगमोक्ष ही बापुडी। त्यजिली कुळे।।	८१
Who as per liking; exchanged cultivation with me alone; cast pleasure and liberation; tenants.	81
ऐसे अनन्ययोगें। विकले जीवें मनं आंगें। त्यांचे कायि एक सांगें। जे सर्व मी करी।।	८२
ऐसे अनन्य योगाने। विकले जीव मन शरीराने। त्यांचे काय एकेक सांगावे? जे सर्व मी करी।।	८२
With exclusive yoga; who sold body with mind-soul; what to tell of them? I do all for them.	82
<p>तेषामहं समुद्धर्ता, मृत्युसंसारसागरात्। भवामि नचिरात्पार्थ, मय्यावेशितचेतसाम्।। ७</p> <p>त्यांचा मीच समुद्धर्ता, मृत्युसंसारसागरी। होतसे शीघ्र पार्था, जे, माझ्यात चित्त ठेविती।। ७</p> <p>Their rescuer from mortal existence sea; swiftly I become, Partha, who keep mind fixed in me. 7</p>	
किंबहुना धनुर्धरा। जो मातेचिया ये उदरा। तो मातेचा सोयरा। केतुला पां।।	८३
किंबहुना धनुर्धरा। जो मातेच्या येतो उदरा। तो मातेचा लाडका। किती असतो बरे।।	८३
Rather, Dhanurdhara; one arriving in womb of mother; how favourite of mother; he is.	83
तेवी मी त्यां। जैसे असती तैसियां। कळिकाळ नोकोनियां। घेतला पटा।।	८४
तैसा मी त्यां। जैसे असतील तैसियां। कळिकाळास हारवूनिया। घेतले पदराखाली।।	८४
So I am to them; as they are; by defeating death; took them in refuge.	84
एहवीं तरी माझिया भक्तां। आणि संसाराची चिंता। काय समर्थाचिया कांता। कोरान्न मागे।।	८५
एरवी तरी माझ्या भक्तां। आणि संसाराची चिंता। काय श्रीमंताची कांता। कोरान्न भिक्षा मागेल?	८५
Else for my devotees; no worry for worldly life; would wife of rich; beg for few grains?	85
तैसे ते माझे। कलत्र हे जाणिजे। कायिसेनिही न लाजे। त्यांचेनि मी।।	८६
तैसे ते माझे। कुटुंब हे जाणिजे। तैसा कोणत्याही कामास न लाजे। त्यांच्या मी।।	८६
So they are my family; know this; I hesitate not for any work; of them.	86
जन्ममृत्यूचिया लाटीं। झळंबती इया सृष्टी। ते देखोनियां पोटी। ऐसे जाहले।।	८७
जन्ममृत्यूच्या लाटामधी। बुडत चालली ही सृष्टी। ते पाहूनिया माझ्या पोटी। ऐसे विचार आले।।	८७
In waves of birth-death; cosmos being drowned; on seeing it, in my gut; I had such thought.	87
भवसिंधूचेनि माजें। कवणासि धाकु नुपजे। येथ जरी कीं माझे। बिहिती हन।।	८८
उन्मत्त भवसिंधूचे भरते। पाहूनि कुणास धाक न वाटे? येथे जरी का भक्त माझे। भीतील ते।।	८८
Seeing tide of worldly sea agitated; who won't be intimidated? Even my devotees; will fear.	88
म्हणोनि गा पांडवा। मूर्तीचा मेळावा। करूनि त्यांचिया गांवा। धावतु आलो।।	८९
म्हणोनि गा पांडवा। सगुणमूर्तीचा मेळावा। करूनि त्यांच्या गावा। धावत आलो।।	८९
So Pandava; by having group of quality full-idols; to their place; I rushed.	89
नामाचिया सहस्रवरी। नावा इया अवधारी। सजूनिया संसारीं। तारू जाहलो।।	९०
नामाच्या सहस्रवरी। नौका या ऐक तरी। सज्ज करूनिया संसारी। जणू नावाडी झालो।।	९०
More than thousand boats of names; listen; by readying in worldly life; as if I became boatman.	90

सडे जे देखिले। ध्यानकासे लाविले। परिग्रही घातले। तरियावरी।।	९१
एकटे जे दिसले। त्यांना ध्यानधारणेस लाविले। गृहस्थाश्रमी घातले। नामाच्या नावेवरी।।	९१
Who were lonely; brought them on meditation-path; put householders; on boat of names.	91
प्रेमाची पेटी। बांधली एकाचिया पोटीं। मग आणिले तटीं। सायुज्याचिया।।	९२
माझ्या प्रेमाची पेटी। बांधली एकाच्या पोटी। मग आणिले तटी। सायुज्यमुक्तीच्या।।	९२
Life-belt of love; tied to one's belly; and brought to shore; of final liberation.	92
परि भक्तांचेनि नांवे। चतुष्पदादि आघवे। वैकुंठीचिये राणिवे। योग्य केले।।	९३
आणि जे भक्तांच्या नावे। चतुष्पादादी सर्वे। वैकुंठात राहावे। यासाठी योग्य केले।।	९३
And in name of devotees; including all four-legged ones; to stay in Vaikutha; made them able.	93
म्हणोनि गा भक्तां। नाही एकही चिंता। त्याते समुद्धर्ता। आथि मी सदा।।	९४
म्हणोनि गा माझे भक्ता। नाही एकही चिंता। त्यांचा उद्धारकर्ता। तत्पर आहे मी सदा।।	९४
So my devotees; have no any anxieties; as their elevator; I am ever ready.	94
आणि जेव्हाचि कां भक्तीं। दिली आपुली चित्तवृत्ती। तेव्हाचि मज सूती। त्यांचिये नाटी।।	९५
आणि ज्याक्षणी का भक्त ती। देत आपली चित्तवृत्ती। त्याक्षणीच मला लाविती। त्यांच्या नादी।।	९५
Moment a devotee; dedicates his mind-attitude; from that moment I am bound; to his cause.	95
याकारणे गा भक्तराया। हा मंत्र तुवा धनंजया। शिकीजे जे यया। मार्गा भजिजे।।	९६
याकारणे गा भक्तराया। हा मंत्र तू धनंजया। शिकूनि ज्या या। भक्तिमार्गा भजावे।।	९६
So Devotee-king; this mantra you, Dhananjaya; by learning; devote devotion-path.	96
<p>मय्येव मन आधत्स्व, मयि बुद्धिं निवेशय। निवसिष्यसि मय्येव, अत ऊर्ध्वं न संशयः।। ८</p> <p>माझ्यातच मना लावी, माझ्यात बुद्धि ठेविता। राहशीलच माझ्यात, येथे मुळी न संशय।। ८</p> <p>Fix your mind on me, keep your intellect in me; you will dwell in me alone here surely. 8</p>	
अगा मानस हे एक। माझ्या स्वरूपीं वृत्तिक। करूनि घाली निष्टंक। बुद्धि निश्चयेंसी।।	९७
अगा मानस हे तर। माझ्या स्वरूपी वतनदार। करूनी ठेवी निरंतर। बुद्धी निश्चयासह।।	९७
Friend, mind; in my form as heir; keep forever; with resolute intellect.	97
इये दोनी सरिसी। मजमाजी प्रेमेंसी। रिगाली तरी पावसी। मातें तू गा।।	९८
ही मनबुद्धी एक होतील। मग मजमध्ये प्रेमाने येतील। तरीच पावशील। मला तू गा।।	९८
If mind-intellect combine; and enter into me with love; then only you will gain; me yourself.	98
जे मन बुद्धि इहीं। घर केले माझ्या ठायी। तरी सांगे मग काई। मी तू ऐसे उरे।।	९९
कारण मन बुद्धी यांनीही। जर घर केले माझ्या ठायी। तर सांग मग काही। मी तू ऐसे उरेल तेथे?	९९
If mind-intellect both; make me as home; then tell, will anything; like 'me and you remain there?'	99
म्हणोनि दिवा पालवे। सर्वेचि तेज मालवे। कां रविबिंबासवे। प्रकाशु जाय।।	१००
म्हणोनि जेव्हा दीप विझवावे। पाठोपाठ तेज मालवे। किंवा रविबिंबासवे। प्रकाश जाय।।	१००
If lamp is extinguished; light disappears soon; or with sun disc; light disappears.	100

- उचललेया प्राणासरिसी। इंद्रियेही निगती जैसी। तैसा मनोबुद्धिपाशी। अहंकारु ये॥ १०१
- निघालेल्या प्राणासोबती। इंद्रियेही जावया निघती। तैसा मनबुद्धीसोबती। अहंकार येतो॥ १०१
- With departing vital force; senses too follow suit; so with mind-intellect; ego follows suit. 101
- म्हणोनि माझां स्वरूपीं। मनबुद्धि इयें निक्षेपी। येतुलेनि सर्वव्यापि। मीचि होसी॥ १०२
- म्हणोनि माझिया स्वरूपी। मनबुद्धी ही अर्पीं। एवढ्याने जो मी सर्वव्यापी। तो तूच होसी॥ १०२
- So in my form; offer mind-intellect; so omnipresent like me; you will become. 102
- यया बोला काही। अनारिसे नाही। आपली आण पाही। वाहतु असे गा॥ १०३
- या बोलात काही। अन्यथा वेगळे नाही। आपली आण मी पाही। वाहतो गा॥ १०३
- In my talk; nothing else is different; on my oath; I declare it. 103
- अथ चित्तं समाधातुं, न शक्नोषि मयि स्थिरम्। अभ्यासयोगेन ततो, मामिच्छाप्तुं धनंजय॥ ९
- जरी का चित्त ठेवाया। अशक्य म्यामध्ये स्थिर, तरी अभ्यासयोगाने, मला इच्छी धनंजया॥ ९
- If it is impossible to steady mind in me; then by yoga-study seek me, Dhananjaya. 9
- अथवा हे चित्त। मनबुद्धीसहित। माझ्या हाती अचुंबित। न शकसी देवो॥ १०४
- अथवा हे चित्त। मनबुद्धीसहित। माझ्या हाती वासनारहित। ना देवो शकसी जरी॥ १०४
- Else if this heart; with mind-intellect; in my hands sans desire; you can't offer. 104
- तरि गा ऐसे करी। ययां आठां पाहारांमाझारी। मोटके निमिषभरी। देतु जाय॥ १०५
- तरी गा ऐसे करी। या आठही प्रहरात मध्यंतरी। चित्तमनबुद्धी थोडे क्षणतरी। माझे हाती देत जा॥ १०५
- Then do like this; in between during a day; heart-mind-intellect for moment; offer in my hand. 105
- मग जे जे का निमिष। देखेल माझे सुख। तेतुले अरोचक। विषयीं घेईल॥ १०६
- मग जे जे काही निमिष। पाहील माझे सुख। कंटाळा तेवढे निमिष। विषयांचा घेईल॥ १०६
- Whatever moments; will see my pleasure; detest in those moments; will happen of objects. 106
- जैसा शरत्कालु रिगे। आणि सरिता वोहटू लागे। तैसे चित्त काढेल वेगे। प्रपंचौनि॥ १०७
- जैसा शरद काळ येऊ लागे। आणि सरिता ओहटू लागे। तैसे चित्त निघेल वेगे। प्रपंचातुनी॥ १०७
- At start of autumn; as river recedes; so mind will withdraw fast; from worldly life. 107
- मग पुनवेहूनि जैसे। शशिबिंब दिसे दिसे। हारपत अंवेसे। नाहीचि होय॥ १०८
- मग पुनवेपासूनि जैसे। चंद्रबिंब दिवसे दिवसे। कमी कमी होत असे। अवसेला ते नाहीसेच होय॥ १०८
- Since full moon day; moon every day; diminishes; on new moon night vanishes totally. 108
- तैसे भोगाआंतूनि निगतां। चित्त मजमाजी रिगतां। हळू हळू पांडुसुता। मीचि होईल॥ १०९
- तैसे भोगातून निघता निघता। चित्त मजमध्ये शिरता शिरता। हळू हळू पंडुसुता। मीच होईल॥ १०९
- So while drifting from enjoyment; mind entering in me; slowly, Arjuna; will become only me. 109
- अगा अभ्यासयोगु म्हणिजे। तो हा एक जाणिजे। येणे काही न निपजे। ऐसे नाही॥ ११०
- अगा अभ्यासयोग म्हणावा। तो हा एक जाणावा। यातून न निपजे। ऐसे काहीच नाही॥ ११०
- This is called as study-yoga; know this as one; there's nothing; that won't emerge from it. 110

पैं अभ्यासाचेनि बळें। एकां गति अंतराळे। व्याघ्र सर्प प्रांजळे। केले एकीं॥	१११
पहा अभ्यासाच्या बळे। कोणीएक गेला अंतराळे। व्याघ्र सर्प वश केले। कोणी एकें॥	१११
Look on strength of study; someone roamed across sky; someone tamed; tigers and snakes.	111
विष की आहारीं पडे। समुद्रीं पायवाट जोडे। एकी वाग्ब्रह्म थोकडे। अभ्यासे केले॥	११२
विषसुद्धा पचनी पडे। समुद्रात पायवाट जोडे। एकाने वेद मुखोद्गत सगळे। अभ्यासे केले॥	११२
Poison too will be digested; sea could be walked; Vedas all someone memorized; by study.	112
म्हणोनि अभ्यासासि काही। सर्वथा दुष्कर नाही। यालागी माझ्या ठायी। अभ्यासें मिळ॥	११३
म्हणोनि अभ्यासास काही। सर्वथा अवघड नाही। यासाठी माझ्या ठायी। अभ्यासाने लीन हो॥	११३
So to study anything; totally difficult is nothing; so in me; merge through study.	113
<p>अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि, मत्कर्मपरमो भव। मदर्द्धमपि कर्माणि, कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि॥ १०</p> <p>अभ्यासही नसे शक्य, मानी माझेच कर्म तू। मजसाठीच ही कर्मे, होता सिद्धीस पावसी॥ १०</p> <p>If study isn't possible, treat it as my karma; doing karmas for me, you will be perfected. 10</p>	
कां अभ्यासाही लागीं। कसु नाही तुझिया आंगी। तरी आहासी जया भंगी। तैसाचि अस॥	११४
किंवा अभ्यास करण्यालागी। कस नाही तुझिया अंगी। तरी आहेस ज्या स्थितिभागी। तैसाचि राहा॥	११४
Or enough for study; if ability isn't in you; then in whatever state you are; remain there.	114
इंद्रिये न कोंडी। भोगाते न तोडी। अभिमानु न संडी। स्वजातीचा॥	११५
इंद्रिये न कोंडी। भोगास न तोडी। अभिमान न सोडी। स्वजातीचा॥	११५
Senses restrain not; break enjoyment not; discard pride not; of own cast.	115
कुळधर्मु चाळी। विधिनिषेध पाळी। मग सुखें तुज सरळी। दिली आहे॥	११६
कुळधर्म आचरी। विधिनिषेध पाळी। मग सुखे तुज मोकळीक। दिली आहे॥	११६
Observe clan tradition; fallow proper discretion; to live happily then; you are free.	116
परि मनें वाचा देहें। जैसा जो व्यापारु होये। तो मी करितु आहे। ऐसे न म्हणे॥	११७
परी मने वाचा देहे। जैसा जो व्यापार होये। तो मी करीत आहे। ऐसे नको म्हणू॥	११७
But by mind-speech-body; whatever business may be; that I am doing it; don't say that.	117
करणे कां न करणे। हे आघवे तोचि जाणे। विश्व चळतसे जेणे। परमात्मेनि॥	११८
करणे किंवा न करणे। हे आवघे तोच जाणे। विश्वाचे ज्यायोगे चळणे। परमात्म्याच्या॥	११८
To do or not to do; that he alone knows; by which functions cosmos; of supreme soul.	118
उण्यापुरेयाचे काही। उरो नेदी आपुला ठायी। स्वजातीचि करूनि घेई। जीवित्व आपुले।	११९
उण्यापुऱ्या कर्माची काही। खंत उरवू नको आपल्या ठायी। परमात्मरूप करूनि घेई। जीवन आपले॥	११९
For karma done or undone; have no remorse by you; as supreme-soul form; convert your life.	119
माळिये जेउते नेले। तेउते निवांतचि गेले। त्या पाणिया ऐसे केले। होआवे गां॥	१२०
माळ्याने जिकडे नेले। तिकडे निवांतच गेले। त्या पाण्याने जैसे केले। तैसे व्हावे गा॥	१२०
As gardener diverts; water quietly flows there; as that water did; you be like that.	120

एहवीं तरी सुभटा। उजू कां अव्हाटा। रथु काई खटपटा । करितु असे॥	१२१
एरवी तरी हे शूरा। सरळ किंवा आडमार्गा। रथ काय स्वतः व्यवहारा। करीत असतो?	१२१
Else Arjuna; on path crooked or straight; does chariot itself make; any effort?	121
म्हणोनि प्रवृत्ति आणि निवृत्ती। इयें वोझी नेघे मती। अखंड चित्तवृत्ती। आठवी मातें॥	१२२
म्हणोनि प्रवृत्ती आणि निवृत्ती। ही ओझी न घ्यावी मती। अखंड चित्तवृत्तीमधी। आठवी मला॥	१२२
Activity or non-activity; such burdens don't have in intellect; in your mind; remember me.	122
आणि जे जे कर्म निपजे। ते थोडे बहु न म्हणिजे। निवांतचि अर्पिजे। माझ्या ठायी॥	१२३
मग जे जे कर्म निपजावे। ते थोडे बहु न म्हणावे। निवांतचि अर्पावे। माझ्या ठायी॥	१२३
Then emerges karma whatever; don't treat it as less or more; but quietly offer it; to me.	123
ऐसिया मद्भावना। तनुत्यागीं अर्जुना। तूं सायुज्यसदना। माझिया येसी॥	१२४
ऐशा मजप्रती भावना। असता तनू त्यागिले अर्जुना। तू मुक्तिसदना। माझ्या येसी॥	१२४
With feeling with me such; Arjuna, when body is left; you to my liberation house; will reach.	124
<p>अथैतदप्यशक्तोऽसि, कर्तुं मद्योगमाश्रितः। सर्वकर्मफलत्यागं, ततः कुरु यतात्मवान्॥ ११</p> <p>हेही नाही जरी शक्य, कर्म माझ्याच आश्रये। सर्व कर्मफले त्याग, करी चित्ता स्थिरावुनी॥ ११</p> <p>If this isn't possible, do karma with my support; discard karma-fruits by controlling mind. 11</p>	
ना तरी हेही तुज। नेदवे कर्म मज। तरी गा तू भज। पांडुकुमरा॥	१२५
अथवा हेही तुज। न देववे कर्म मज। तरी गा तू अशा रीती मला भज। पंडुकुमरा की॥	१२५
Else even if you; can't offer karma to me; in such manner, you devote me; Pandukumara!	125
बुद्धीचिये पाठीं पोटीं। कर्माआदि कां शेवटी। मातें बांधणे किरीटी। दुवाड जरी॥	१२६
बुद्धीच्या समोर किंवा पाठी। कर्माआधी वा शेवटी। मला अर्पावे किरीटी। कठीण वाटे जरी॥	१२६
In front or back of intellect; before or after karmas; offer to me, Kiriti; if felt it to be difficult.	126
तरी हेही असो। सांडी माझा अतिसो। परि संयतिसी वसो। बुद्धि तुझी॥	१२७
तरी हेही राहो। सोडी माझ्या आठवणीचा अति आग्रहो। परी संयमात राहो। बुद्धी तुझी॥	१२७
Then let it be; leave insistence of remembering me; but let be under restraint; your intellect.	127
आणि जेणें जेणें वेळे। घडती कर्म सगळे। त्यांचीं तिये फळे। त्यजितु जाय॥	१२८
आणि ज्या ज्या वेळे। घडती कर्म सगळे। त्यांची ती फळे। त्यागीत जाय॥	१२८
And whenever; all karmas happen; all fruits there from; go on abandoning.	128
वृक्ष का वेली। लोटती फळे आली। तैसी सांडी निपजली। कर्म सिद्धे॥	१२९
वृक्ष किंवा वेली। दूर लोटती फळे आलेली। तैसी सोडी निपजलेली। कर्मफळे॥	१२९
As trees and creepers; drop ripened fruits; you abandon; karma-fruits.	129
परि माते मनी धरावे। का मजउद्देशे करावे। हे काही नको आघवे। जाऊ दे शून्यां॥	१३०
परी मला मनी धरावे। किंवा माझ्यासाठीच करावे। हे काही नको आघवे। अर्पण करी शून्यामध्ये॥	१३०
Keep me in mind; do karmas for me alone; if all this isn't required; then offer them into void.	130

खडकीं जैसे वर्षले। कां आगीमार्जीं पेरिले। कर्म मानी देखिले। स्वप्न जैसे॥	१३१
खडकावरी जैसे ढग वर्षले। किंवा आगीमध्ये बीज पेरिले। तैसे कर्म मानावे देखिले। स्वप्न जैसे॥	१३१
As rain falling on rock; or seed sown into fire; treat karma as if seen; like dream.	131
अगा आत्मजेच्या विषीं। जीवु जैसा निरभिलाषी। तैसा कर्मीं अशेषीं। निष्कामु होई॥	१३२
अगा स्वपुत्रीच्या विषयी। जीव जैसा काही न अभिलाषी। तैसा कर्मफलाविषयी सर्वही। निष्काम होई॥	१३२
For own daughter; as being doesn't have any desire; so for karma-fruits; be desire-less.	132
वन्हीची ज्वाळा जैसी। वायां जाय आकाशी। क्रिया जिरो दे तैसी। शून्यामार्जीं॥	१३३
अग्नीची ज्वाळा जैसी। वाया जाय आकाशी। क्रिया जिरू दे तैसी। शून्यामध्ये॥	१३३
As flame of fire; vainly into sky disappears; let action disappear; into void.	133
अर्जुना हा फलत्यागु। आवडे कीर असलगु। परि योगामाजी योगु। धुरेचा हा॥	१३४
अर्जुना हा फलत्याग। वाटतो खरा असुलभ। परी योगामध्ये योग। श्रेष्ठ हाचि॥	१३४
This fruit-relinquishment; really appears difficult; but as a yoga among yoga; it is greatest.	134
येणें फलत्यागें सांडे। ते ते कर्म न विरूढे। एकचि वेळे वेळुझाडे। वांझे जैसी॥	१३५
असे फलत्यागाने सोडिले। ते ते कर्म न अंकुरले। एकाच वेळी बांबूची झाडे। होती वांझ जैसी॥	१३५
Cast by fruit-relinquishment; karma sprouts not; as Bamboo clumps at a time; become sterile.	135
तैसे येणेचि शरीरें। शरीरा येणे सरे। किंबहुना येरझारे। चिरा पडे॥	१३६
तैसे याच शरीराच्या कमाईने। शरीरास संपते येणे। किंबहुना जन्ममरणामध्ये। खंड पडे॥	१३६
So with this body; ends gaining new body; rather birth-death cycle; breaks.	136
पैं अभ्यासाचिया पाउटीं। ठाकिजे ज्ञान किरीटी। ज्ञानें येइजे भेटी। ध्यानाचिये॥	१३७
आणि अभ्यासाच्या पायवाटी। भेटते ज्ञान किरीटी। ज्ञानाने जावे भेटी। ध्यानाच्या॥	१३७
And on study-path; Kiriti, knowledge is met; knowledge should meet; with meditation.	137
मग ध्यानासि खेव। देती आघवेचि भाव। तेव्हा कर्मजात सर्व। दूरी ठाके॥	१३८
मग ध्यानासी समर्पित। आवघेची भाव होत। तेव्हा सर्व कर्मजात। दूर राहे॥	१३८
Then to meditation offered; are all attitudes; and all karmas; stand apart.	138
कर्म जेथ दुरावे। तेथ फलत्यागु संभवे। त्यागास्तव आंगवे। शांति सगळी॥	१३९
कर्म जेथ दुरावे। तेथ फलत्याग संभवे। त्यागामुळे लाभे। शांती सगळी॥	१३९
Where karmas depart; there happens fruit-relinquishment; gained with that is; entire peace.	139
म्हणोनि यावया शांती। हाचि अनुक्रमु सुभद्रापती। अभ्यासुचि म्हणोनि प्रस्तुतीं। करणे एथ॥	१४०
म्हणोनि यावया शांती। हाच अनुक्रम सुभद्रापती। म्हणोनि अभ्यासच प्रस्तुती। करणे येथे॥	१४०
So for gaining peace; Arjuna, this is the sequence; so at present study alone; is must.	140

श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासात्, ज्ञानाद्भयानं विशिष्यते। ध्यानात्कर्मफलत्यागः, त्यागाच्छान्तिरंतरम्॥ १२

श्रेष्ठ ज्ञानचि अभ्यासा, ज्ञानी ध्यान विशेष ते। ध्यानाहुनी फलेत्याग, त्यागासी शांति नंतर॥ १२

Knowledge tops study, in knowledge meditation is special;

fruit casting tops meditation, that followed by peace. 12

अभ्यासाहूनि गहन। पार्था मग ज्ञान। ज्ञानापासोनि ध्यान। विशेषिजे॥	१४१
अभ्यासाहूनि गहन। पार्था मग ज्ञान। ज्ञानापेक्षाहि ध्यान। विशेषावे॥	१४१
Difficult than study; Partha, is knowledge; and than knowledge, meditation; is specialty.	141
मग कर्मफलत्यागु। तो ध्यानापासोनि चांगु। त्याहूनि भोगु। शांतिसुखाचा॥	१४२
मग कर्मफलत्याग आला। तो ध्यानाहूनि चांगला। त्याहूनि भोग चांगला। शांतिसुखाचा॥	१४२
Relinquishment of karma-fruit; is better than meditation; best is enjoyment; of peace-bliss.	142
ऐसिया या वाटा। इहीचि पेणां सुभटा। शांतीचा माजिवटा। ठाकिला जेणें॥	१४३
अशा या धरूनी वाटा। याच क्रमाने सुभटा। शांतीचा गाभारा। गाठिला ज्याने॥	१४३
By following these steps; Subhata, in same sequence; sanctum of peace; who reached.	143
अद्वेष्टा सर्वभूतानां, मैत्रः करुण एव च । निर्ममो निरहंकारः, समदुःखसुखः क्षमी॥	१३
अद्वेष्टा सर्वभूतांचा, मित्र कारुण्यवंतही। ना मीपण अहंकार, समदुःखसुखी क्षमी॥	१३
Non-hating all beings, friend and pitiful; egoless, pride-less, equitable in joy-pain, patient.	13
जो सर्व भूतांच्या ठायी। द्वेषाते नेणेचि कही। आपपरु नाही। चैतन्या जैसा॥	१४४
जो सर्व भूतांच्या ठायी। द्वेषांना जाणत नाही। आपपर भाव नाही। चैतन्यामध्ये जैसा॥	१४४
Who for all beings; is unaware of hatred; having no partiality; in spirituality.	144
तरी उत्तमाते धरिजे। अधमाते अव्हेरिजे। हे कांहींच नेणिजे। वसुधा जेवी॥	१४५
उत्तमास धारण करावे। अधमासी दूर लोटावे। हे काहीच न जाणे। पृथ्वी जैशी॥	१४५
To support best; or to discard evil; unaware of these things; as earth is.	145
कां रायाचे देह चाळू। रंका परौतें गाळू। हें न म्हणेचि कृपाळू। प्राणु पै गा॥	१४६
किंवा राजाचा देह चालवू। रंकाला बाजूला ठेवू। हे न म्हणे कृपाळू। प्राण जो गा॥	१४६
Will dwell in king's body; or will keep beggar away; as this doesn't say; generous vitality.	146
गाईची तृषा हरूं। कां व्याघ्रा विष होऊनि मारूं। ऐसे नेणेचि का करू। तोय जैसे॥	१४७
गाईची तृषा हरू। किंवा वाघाला विष होऊनि मारू। ऐसे न जाणेच का करू। पाणी जैसे॥	१४७
To quench thirst of cow; or to kill tiger by being poison; isn't capable of doing; as water.	147
तैसी आघवियाचि भूतमात्रीं। एकपणें जया मैत्री। कृपेशी धात्री। आपणचि जो॥	१४८
तैसी आवघ्याच भूतमात्री। एकपणे ज्याला मैत्री। कृपेसाठी जन्मदात्री। आपण स्वतःच जो॥	१४८
So with all beings; who has same friendship; mother or blessing; who himself is.	148
आणि मी तूं हे भाष नेणे। माझे कांहीचि न म्हणे। सुखदुःख जाणणे। नाही जया॥	१४९
आणि मी तू ही भाषा न जाणे। माझे काहीच नाही ऐसे म्हणे। सुखदुःख जाणणे। नाही जया॥	१४९
Unaware of 'you n me'; says nothing is mine; knowledge of pleasure, pain; who doesn't have.	149
तेवींच क्षमेलागी। पृथ्वीसि पवाडु आंगीं। संतोषा उत्संगीं। दिले घर॥	१५०
तैसाच क्षमेलागी। पृथ्वीसारिखी योग्यता अंगी। संतोषाला मांडीवरी। दिले घर॥	१५०
Similarly in forgiving; having same capacity like earth; on lap for bliss; who provided house.	150

संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः। मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः॥	१४
संतुष्ट नित्य तो योगी, स्वतःत दृढनिश्चयी। मला अर्पे मनोबुद्धी, मद्भक्त तो मला प्रिय॥	१४
Content yogi firmly self-resolved; offers mind-intellect to me, my devotee is dear to me.	14

वार्षियेवीण सागरु। जैसा जळें नित्य निर्भरु। तैसा निरुपचारु। संतोषी जो॥	१५१
पावसाविना सागर। जैसा जळाने नित्य भरपूर। तैसा विनाउपचार। संतोषी जो॥	१५१
Ocean sans rains; as is ever full of water; so sans treatment; who is happy.	151
वाहुनि आपुली आण। धरी जो अंतःकरण। निश्चया साचपण। जयाचेनि॥	१५२
वाहूनि आपली आण। सावरतो जो अंतःकरण। निश्चयाला खरेपण। ज्याचेमुळे॥	१५२
On own oath; who controls mind; determination becomes truthful; by whom.	152
जीव परमात्मा दोन्ही। बैसऊनि ऐक्यासनीं। जयाचां हृदयभुवनीं। विराजती॥	१५२
जीव परमात्मा दोन्ही। बैसले ऐक्याच्या आसनी। ज्याच्या हृदयभुवनी। विराजती॥	१५३
Both soul and supreme soul; seating on unity-throne; in whose heart-home; dwell.	153
ऐसा योगसमृद्धि। होऊनि जो निरवधि। अर्पी मनोबुद्धि। माझ्या ठायीं॥	१५४
ऐसा योगसमृद्ध। होऊनि जो अखंडित। अर्पी मनोबुद्धीस। माझ्या ठायीं॥	१५४
Such yoga-wealthy; who becomes forever; and offers mind-intellect; to me.	154
आंतु बाहेरि योगु। निर्वाळलेयाही चांगु। तरि माझा अनुरागु। सप्रेम जया॥	१५५
आतलाबाहेरचा ऐक्यनियम। साधल्यावरही उत्तम। तरी माझ्या सगुणात प्रेम। आहे ज्याला॥	१५५
Such yoga in-out; on achieving best; love in me quality-full yet; who has.	155
अर्जुना गा तो भक्तु। तोचि योगी तोचि मुक्तु। तो वल्लभा मी कांतु। ऐसा पढिये॥	१५६
अर्जुना गा तो भक्त। तोच योगी तोच मुक्त। तो वल्लभा मी कांत। ऐसे वाटे॥	१५६
Arjuna, he alone is devotee; yogi and is liberated; he is wife and I am husband; so it is felt.	156
हे ना तो आवडे। मज जीवाचेनि पाडे। हेही एथ थोडे। रूप करणे॥	१५७
हेही नाही, तो आवडे। मला जीवाच्या पलीकडे। हेही येथे थोडे। उपमा करणे॥	१५७
Nay, he is dearer; beyond soul to me; this too is less here; for simile.	157
तरी पढियंतयाची कहाणी। हे भुलीची भारणी। इयें तंव न बोलणीं। परि बोलवी श्रद्धा॥	१५८
तरी आवडत्याची कहाणी। ही भुलीची भारणी। अशी न करावी बोलणी। परी बोलवी श्रद्धा॥	१५८
So story of beloved; is lure's treasure; this needn't be talked; but faith makes me speak.	158
म्हणोनि गा आम्हां। वेगा आली उपमा। एन्हवीं काय प्रेमा। अनुवादु असे॥	१५९
म्हणोनि अर्जुना आम्हा। त्वरित सुचली उपमा। एरवी काय या प्रेमा। शब्दरूप देता येते?	१५९
So Arjuna, I; thought of that smile; else would be this love; expressed in words?	159
आता असो हे किरीटी। पै प्रियाचिया गोष्टी। दुणा थांव उठी। आवडी गा॥	१६०
आता असो हे किरीटी। अरे प्रियकराच्या गोष्टी। करताना दुगुणे बळ उठी। आवडीमुळे॥	१६०
Let it be Kiriti; about story of beloved; while talking, strength is doubled; due to liking.	160

तयाही वरी विपायें। प्रेमळु संवादिया होये। तिये गोडीसी आहे। कांटाळे मग॥	१६१
त्याहिवरी क्वचितवेळे। प्रेमळ संवाद करणारा मिळे। त्या गोडीसी का कंटाळे। करे मग?	१६१
Else rarely; one making lovable dialogue is available; why boring that sweetness; would be?	161
म्हणोनि गा पांडुसुता। तूचि प्रियु आणि तूचि श्रोता। वरी प्रियाची वार्ता। प्रसंगें आली॥	१६२
म्हणोनि गा पंडुसुता। तूच प्रिया आणि तूच श्रोता। वर प्रियाची वार्ता। प्रसंगे आली॥	१६२
So Arjuna; you are dear and listener; additionally beloved's news; came up incidentally.	162
तरी आता बोलों। भले या सुखा मीनलो। ऐसे म्हणतखेवीं डोलों। लागले देवो॥	१६३
तरी आता मी बोलो। भले या सुखा पावलो। ऐसे म्हणताक्षणी डोलो। लागले देव॥	१६३
So I talked; and this bliss received; on saying so swaying; God started.	163
मग म्हणे जाण। तया भक्तांचे लक्षण। ज्या मी अंतःकरण। बैसों घाली॥	१६४
मग म्हणे जाण। त्या भक्तांचे लक्षण। ज्याला मी अंतःकरण। बसाया देतो॥	१६४
Then he said know; indication of that devotee; to whom my heart; I offer for seating.	164
<p>यस्मान्नोद्धिजते लोको, लोकोद्धिजते च यः। हर्षामर्षभयोद्धेगैः, मुक्तो यः स च मे प्रियः॥ १५</p> <p>ज्याला ना उबगे लोक, लोकांसी उबगे न जो। हर्षद्वेषाभयोद्धेग मुक्त तोही मला प्रिय॥ १५</p> <p>World detests not him, nor he detests world; free from joy, hate, fear, detest; is dear to me. 15</p>	
तरी सिंधूचेनि माजें। जळचरां भय नुपजे। आणि जळचरीं नुबगिजे। समुद्र जैसा॥	१६५
तरी सागराच्या भरतीयोगे। जळचरास भय न लागे। आणि जळचरास न उबगे। समुद्र जैसा॥	१६५
Due to sea-tides; aren't afraid aquatic animals; and doesn't detest aquatic animals; as sea.	165
तेविं उन्मत्तें जगें। ज्यासि खंती न लगे। आणि ज्याचेनि आंगे। न शिणे लोकु॥	१६६
तैसे जग होता उन्मत्त। ज्यासी न लागे खंत। आणि ज्याचे वागण्यात। न शिणे लोक॥	१६६
So if world turns violent; who isn't worried; and of whose behaviour; people aren't tired.	166
किंबहुना पांडवा। शरीर जैसे अवयवां। तैसा नुबगे जीवां। जीवपणे जो॥	१६७
किंबहुना पांडवा। शरीर जैसे अवयवा। तैसा न उबगे जीवा। जीवित असता जो॥	१६७
Rather, Pandava; like body of its limbs; so not weary of beings; who while living.	167
जगचि देह जाहले। म्हणोनि प्रियाप्रिय गेले। हर्षामर्ष ठेले। दुजेनविण॥	१६८
जगचि देह झाले। म्हणोनि प्रिय अप्रिय गेले। हर्ष क्रोध नाहीसे झाले। दुजेपणावीण॥	१६८
Body became world; so affinity and hatred vanished; joy and anger disappeared; sans duality.	168
ऐसा द्वंद्वनिर्मुक्तु। भयोद्धेगरहितु। याही वरि भक्तु। माझां ठार्यीं॥	१६९
ऐसा तो द्वंद्वतून मुक्त। भय उद्धेगरहित। याहिवरी भक्त। जो माझ्या ठार्यीं॥	१६९
So free from duality; sans fear and detest; still a devotee; who rests with me.	169
तरि तयाचा गा मज मोहो। काय सांगों तो पढियावो। हे असो जीवें जीवो। माझेनि तो॥	१७०
तरी त्याचा गा मज मोह पडे। काय सांगावे तो आवडे। हे असो जीव जगे। माझ्यामुळेच जो॥	१७०
So I am lured by him; what to tell he is liked; let it be, being lives; who only because of me.	170

जो निजानंदें धाला। परिणाम आयुष्या आला। पूर्णते जाहला। वल्लभु जो॥	१७१
जो निजानंदे तृप्त झाला। परिणाम आयुष्या आला। पूर्णता पावला। प्रिय पतीच जो॥	१७१
Who is content with self-bliss; resulting in living; became complete; who is loving husband.	171
<p>अनपेक्षः शुचिर्दक्ष, उदासीनो गतव्यथः। सर्वारम्भपरित्यागी, यो मद्भक्तः स मे प्रियः॥ १६</p> <p>निरपेक्ष शुची दक्ष, तटस्थ त्यागिली व्यथा। कर्माभिमान त्यागी जो, मद्भक्त तो मला प्रिय॥ १६</p> <p>Desire-less, pure, alert, indifferent, unperturbed; initiative-less; my devotee is dear to me. 16</p>	
जयाचिया ठायी पांडवा। अपेक्षे नाही रिगावा। सुखासि चढावा। जयाचे असणे॥	१७२
ज्याचे ठिकाणी पांडवा। इच्छेसी नाही शिरकावा। सुखा उत्कर्ष व्हावा। ज्याचेमुळे॥	१७२
Pandava, for whom; there is no entry for desire; happiness increases; due to whom.	172
मोक्ष देऊनि उदार। काशी होय कीर। परि वेंचावे लागे शरीर। तिये गांवी॥	१७३
मोक्ष देण्यात उदार। काशीक्षेत्र खरोखर। परी त्यागावे लागे शरीर। तिच्या गावा॥	१७३
In granting liberation generous; really sacred Kashi is; but body is to be discarded; here.	173
हिमवंतु दोष खाये। परि जीविताची हानि होये। तैसे शुचित्व नोहे। सज्जनाचे॥	१७४
हिमालय दोष खाये। परी जीविताची हानि होये। तैसे पावित्र्य नोहे। सज्जनांचे॥	१७४
Himalaya eats sins; but life is lost; so holiness isn't like that; of saints.	174
शुचित्वे शुचि गांग होये। आणि पापतापही जाये। परि तेथे आहे। बुडणे एक॥	१७५
शुद्धतेत शुद्ध गंगा आहे। आणि पाप-तापही जाये। परी तिच्यात लागते आहे। बुडणे एक॥	१७५
Pure in purity Ganges is; and washes all sins; but into it, it is necessary; to get drowned.	175
खोलिये पारु नेणिजे। तरी भक्तीं न बुडिजे। रोकडाचि लाहिजे। न मरता मोक्षु॥	१७६
खोलीचा पार न कळे। तरी त्यात भक्त न बुडे। रोकडाच मिळे। न मरता मोक्ष॥	१७६
Its depth is unknown; in it devotee isn't drowned; but gains direct; liberation sans dying.	176
संताचेनि अंगलगे। पापाते जिणणे गंगें। तेणे संतसंगे। शुचित्व कैसे॥	१७७
संताच्या अंगसंगतीने। पापातून गंगेचेही मुक्त होणे। मग त्या संतसंगाने। पवित्रता कैसी ना मिळे?	१७७
By saint's body contact; Ganges's sin-free; by that saint-contact; how isn't gained holiness?	177
म्हणोनि असो जो ऐसा। शुचित्वें तिर्था कुवासा। जेणे उलंघविले दिशा। मनोमळ॥	१७८
म्हणोनि असो जो ऐसा। शुचित्वात तीर्थाला आश्रय जैसा। ज्याने घालविले दाही दिशा। मनोमळ॥	१७८
So who is like this; support to holy places in purity; who drove beyond directions; mind-stain.	178
आंतु बाहेरु चोखाळु। सूर्य तैसा निर्मळु। आणि तत्त्वार्थींचा पायाळु। देखणा जो॥	१७९
आत बाहेर चोखाळ। सूर्यासारखा निर्मळ। आणि ब्रह्मधन शोधण्या पायाळ। उत्तम जो॥	१७९
True in-out; pure like sun; and in finding Brahma-treasure, like breech-born; who is.	179
व्यापक आणि उदास। जैसे का आकाश। तैसे जयाचे मानस। सर्वत्र गा॥	१८०
व्यापक आणि उदास। जैसे का आकाश। तैसे ज्याचे मानस। सर्वत्र गा॥	१८०
Vast and indifferent; as sky is; so is whose mind; omnipresent.	180

संसारव्यथे फिटला। जो नैराश्यें विनटला। व्याधाहातोनि सुटला। विहंगु जैसा॥	१८१
संसारव्यथेतुनी सुटला। जो निराशा अलंकाराने नटला। व्याधाहातुनी सुटला। पक्षी जैसा॥	१८१
Freed from worldly pains; who by desire-less ornament is adorned; freed from hunter; as bird.	181
तैसा सतत जो सुखे। कोणीही टवंच न देखे। नेणिजे गतायुषें। लज्जा जेवी॥	१८२
तैसा सतत जो सुखे। कधीही दुःख न देखे। न माहीत मेलेल्यासी। लज्जा जैशी॥	१८२
So who is happy ever; sees sorrow never; dead body is unaware; as of shame.	182
आणि कर्मरिंभालागी। जया अहंकृती नाही आंगी। जैसा निरिंधन आगी। विझोनि जाय॥	१८३
आणि कर्मरिंभालागी। जया अहंकार नाही अंगी। जैसा इंधनाविना अग्नी। विझोनि जाय॥	१८३
And at karma initiation; who has self ego none; like fire sans fuel; is extinguished.	183
तैसा उपशमुचि भागा। जयासि आला पै गा। जो मोक्षाचिया आंगा। लिहिला असे॥	१८४
तैसी शांतीच भाग्यात। ज्याच्या आणि गा येत। जो मोक्षाच्या उपशम भागात। पोहोचला असे॥	१८४
So only peace in whose fate; is written; who into list of liberated; has been included.	184
अर्जुना हा ठावोवरी। जो सोहंभावो सरोभरी। तो द्वैताच्या पैलतीरीं। निगों सरला॥	१८५
अर्जुना या येथवरी। जो सोऽहंभावाने तुडुंब भरी। तो द्वैताच्या पैलतीरी। निघाला आहे॥	१८५
So far here; who is overflowing with 'I am that' feeling; he for duality's other bank; started.	185
कीं भक्तिसुखालागी। आपणपेंचि दोही भागी। वांटूनिया आंगी। सेवकै बाणी॥	१८६
किंवा भक्तिसुखालागी। आपल्यालाच दोन भागी। वांटूनिया, एका अंगी। स्वतः दास्यत्व घेतो॥	१८६
Or for devotion-bliss; distributing himself in two parts; and treats one part; as servant.	186
येरा नाम मी ठेवी। मग भजती वोज बरवी। न भजतया दावी। योगिया जो॥	१८७
दुसऱ्या अंगी माझे नाव ठेवी। मग भजनाची रीत बरवी। न भजणाऱ्यास दाखवी। योगी जो॥	१८७
Then names other part as me; best method of devoting; shows to non-devotee; which yogi.	187
तयाचे आम्हां व्यसन। आमुचे तो निजध्यान। किंबहुना समाधान। तो मिळे तें॥	१८८
त्याचे आम्हाला व्यसन। आमचे तो निजध्यान। किंबहुना समाधान। तो भेटे तेव्हा मिळे॥	१८८
I am addicted to him; I meditate on him; rather satisfaction; is gained when he is met.	188
तयालागी मज रूपा येणे। तयाचेनि मज एथे असणे। तया लोण कीजे जीवें प्राणें। ऐसा पढिये॥	१८९
त्यास्तव मज सगुणात येणे। त्याचेमुळेच मला येथे असणे। त्याला ओवाळावे जीवे प्राणे। आवडे ऐसा॥	१८९
My assuming form is for him; I exist here for him; with life waving him; as he is dear.	189
यो न हृष्यति न द्वेष्टि, न शोचति न काङ्क्षति। शुभाशुभपरित्यागी, भक्तिमान्यः स मे प्रियः॥	१७
जो हर्षतो न द्वेषीतो, न करे शोक कामना। शुभाशुभ परित्यागी, भक्त जो तो मला प्रिय॥	१७
Not rejoicing, hating, grieving, desiring; discarding well-evil, my devotee is dear to me.	17
जो आत्मलाभासारिखे। गोमटे काहीच न देखे। म्हणोनि भोगविशेखे। हरिखेजेना॥	१९०
जो आत्मलाभासारिखे। प्रिय काहीच न देखे। म्हणोनि भोगविशेषाने। हरखेना॥	१९०
Who dearer like soul-realization; sees nothing; so by object-enjoyment; he isn't delighted.	190

आपणचि विश्व जाहला। तरि भेदभावो सहजचि गेला। म्हणोनि द्वेषु ठेला। जया पुरुषा॥	१९१
आपणचि विश्व झाला। तरी भेदभाव सहजचि गेला। म्हणोनि द्वेष दूर राहिला। ज्या पुरुषा॥	१९१
He became cosmos; and got rid of duality; so hatred remained away; for whom.	191
पैं आपुले जे साचे। ते कल्पांतीही न वचे। हे जाणोनि गताचे। न शोची जो॥	१९२
अरे आपले जे स्वरूप सत्य। ते कल्पांतीही न नासत। हे जाणोनि गताबाबत। न शोकी जो॥	१९२
Our soul form true; isn't perished at aeon's end; realizing this, for past; who doesn't grieve.	192
आणि जयापरौते काही नाही। ते आपणपेचि आपुल्या ठायी। जाहला यालागी जो काही। आकांक्षी ना॥	१९३
आणि ब्रह्मापलीकडे काही नाही। ते ब्रह्म आपल्याच ठायी। झाला, यालागी जो काहीही। आकांक्षीना॥	१९३
And beyond Brahma is nothing; that Brahma himself; who became, so who expects; nothing.	193
वोखटे का गोमटे। हें कांहींचि तया नुमटे। रात्रिदिवस न घटे। सूर्यासि जेवीं॥	१९४
वाईट का चांगले। हे काहीच तया नाही भासले। रात्र दिवस नाही घडले। सूर्यावरी जैसे॥	१९४
Good or bad; nothing he recognized; day and night don't happen; as for sun.	194
ऐसा बोधुचि केवळु। जो होऊनि असे निष्कळु। त्याहीवरी भजनशीळु। माझ्या ठायीं॥	१९५
ऐसा बोधच केवळ। जो होऊनि असे निव्वळ। त्याहीवरी तो भजनशीळ। माझ्या ठायी॥	१९५
Such knowledge; who has attained; still he remains; devoted to me.	195
तरि तया ऐसे दुसरे। आम्हां पढियंते सोयरे। नाही गा साचोकारे। तुझी आण॥	१९६
तरी त्याच्यासारखे असे दुसरे। आम्हा आवडते सोयरे। नाही गा खरेच रे। तुझी आण॥	१९६
So like him anybody else; our beloved kin; really there is none; on your oath.	196
<p>समः शत्रौ च मित्रे च, तथा मानापमानयोः। शीतोष्णसुखदुःखेषु, समः सङ्गविवर्जितः॥ १८</p> <p>सम शत्रूत मित्रात, आणि मानापमानिही। शीतोष्ण सुखदुःखात, सम तो संगवर्जित॥ १८</p> <p>Same to foe-friend, respect-insult; cold-heat, pleasure-pain, he is contact free. 18</p>	
पार्था जयाचिया ठायी। वैषम्याची वार्ता नाही। रिपुमित्रां दोहीं। सरिसा पाडु॥	१९७
पार्था ज्याच्या ठायी। भेदवभावाची वार्ता नाही। शत्रुमित्रा दोघांनाही। सारखा माने॥	१९७
Partha, with him; differentiation is absent; both friend and foe; he treats alike.	197
कां घरींचियां उजियेडु करावा। पारख्यां आंधारु पाडावा। हे नेणेचि गा पांडवा। दीपु जैसा॥	१९८
किंवा घरच्यांना उजेड करावा। परक्यांना अंधार पाडावा। हे न जाणेच गा पांडवा। दीप जैसा॥	१९८
Lighting only for house-members; and darkness for others; this he knows not; as lamp.	198
जो खांडावया घावो घाली। कां लावणी जयानें केली। दोघां एकचि साउली। वृक्ष दे जैसा॥	१९९
जो खांडावया घाव घाली। किंवा लावणी ज्याने केली। दोघांना एकच सावली। वृक्ष देतो जैसा॥	१९९
Who strikes for cutting; or who planted it; but gives same shade; as a tree.	199
नातरी इक्षुदंडु। पाळितया गोडु। गाळितया कडु। नोहेचि जेवीं॥	२००
किंवा उसाचे कांड। पाळणाऱ्यास गोड। गाळणाऱ्यास कडू। नाहीच जैसे॥	२००
Or sugarcane piece; sweet to who protects; and bitter to who crushes; it never happens.	200

अरिमित्रां तैसा। अर्जुना जया भावो ऐसा। मानापमानीं सरिसा। होतु जाय।।	२०१
शत्रु मित्रासी तैसा। अर्जुना ज्याला भाव ऐसा। मान अपमानात सारखा। राहतो आहे।।	२०१
For friend or foe; Arjuna, who has same concern; and during honour, dishonour remains same.	201
तिही ऋतू समान। जैसे कां गगन। तैसे एकचि मान। शीतोष्णी जया।।	२०२
तिन्ही ऋतु समान। जैसे का गगन। तैसे एकच देई मान। शीत उष्णासी जो।।	२०२
During three seasons same; as sky is; so equally treats; who cold or heat.	202
दक्षिण उत्तर मारुता। मेरु जैसा पांडुसुता। तैसा सुखदुःखप्राप्ता। मध्यस्थु जो।।	२०३
दक्षिण उत्तर वाय्याकरिता। मेरू जैसा का पंडुसुता। तैसा सुखदुःख प्राप्त होता। अविचल जो।।	२०३
For north or south winds; as Meru is, Arjuna; while gaining pleasure or pain; steady who is.	203
माधुर्ये चंद्रिका। सरिसी राया रंका। तैसा जो सकळिकां। भूतां समु।।	२०४
मधुरपणात चांदणे का। सारखेच जैसे रावा रंका। तैसा जो सगळ्या का। भूतासी सम।।	२०४
As moonlight is pleasant; equally for rich or beggar; so who to all; beings is same.	204
आघविया जगा एक। सेव्य जैसे उदक। तैसे त्याते तिन्ही लोक। आकांक्षिती।।	२०५
आवघ्या जगासाठी एक। पिण्यासाठी जैसे उदक। तैसे त्याला तिन्ही लोक। आकांक्षिती।।	२०५
For entire world; as water is potable; so for him tri-world; desires.	205
जो सबाह्यसंगु। सांडोनिया लागु। एकाकी असे आंगु। आंगी सूनी।।	२०६
जो अंतर्बाह्य विषयसंग। सोडूनिया राहे एकसंग। आपले अंग। अंगात ठेवूनिया।।	२०६
Who in-out object-attachment; on shedding, remains alone; by own body; keeping in body.	206
तुल्यनिन्दास्तुतिमौनी, संतुष्टो येन केनचित्। अनिकेतः स्थिरमतिः, भक्तिमान्मे प्रियो नरः।।	१९
सम निन्दास्तुती मौनी, संतुष्टच कशातही। निराश्रित मती स्थीर, भक्तिमान मला प्रिय।।	१९
Same in blame-praise, silent, content in anything;	
support-less, firm intellect, devotee is dear to me.	19
जो निंदेतें नेघे। स्तुति न श्लाघे। आकाशा न लगे। लेपु जैसा।।	२०७
जो निंदेलाही न घे। स्तुतीने संतोष न पावे। आकाशास न लागे। लेप जैसा।।	२०७
Who doesn't care for blame; or is elated by praise; as sky never gets; tainted.	207
तैसे निंदे आणि स्तुती। मानु करूनि एके पांती। विचरे प्राणवृत्ती। जनीं वनीं।।	२०८
तैसा निंदा आणि स्तुतीचा। मान करूनि एकाच पंक्तीचा। विचरे प्राणासम उदासवृत्ती। जनी वनी।।	२०८
So blame and praise; treating equally; remains indifferent like vitality; in public and solitude.	208
साच लटिके दोन्ही। बोलोनि न बोले जाहला मौनी। जे भोगिता उन्मनी। आरायेना।।	२०९
खरे खोटे दोन्ही। बोलूनही न बोले झाला मौनी। जी भोगताना अवस्था उन्मनी। पुरे ना म्हणे।।	२०९
Truth or lie both; even on talking remains silent; while in beyond mind state; isn't satiated.	209
जो यथालाभें न तोखे। अलाभें न पारुखे। पाउसेवीण न सुके। समुद्रु जैसा।।	२१०
जो योग्यलाभाने न तोषे। अलाभे न रुसे। पावसावीण न सुके। समुद्रु जैसा।।	२१०
Who isn't elated on proper gain; not dejected at loss; never dries by lack of rain; as sea.	210

आणि वायूसि एके ठायीं। बिढार जैसे नाही। तैसा न धरीच केंहीं। आश्रयो जो॥	२११
आणि वायूसि एके ठायी। घर जैसे नाही। तैसा न धरीच कोठेही। आश्रय जो॥	२११
And for wind at a place; as there is no house; so who never takes shelter; anywhere.	211
आघवाचि आकाशस्थिति। जेवी वायूसि नित्य वसति। तेवी जगचि विश्रान्ति-। स्थान जया॥	२१२
अवघीच आकाशस्थिती। जैशी वायूची नित्य वस्ती। तैशी सारे जगचि विश्रान्ति-। स्थान जया॥	२१२
Entire sky; as is wind's constant resort; so entire world is resting; place for whom.	212
हे विश्वचि माझे घर। ऐसी मती जयाची स्थिर। किंबहुना चराचर। आपण जाहला॥	२१३
हे विश्वचि माझे घर। ऐसी मती जयाची स्थिर। किंबहुना चराचर। आपण झाला॥	२१३
This cosmos is my home; so whose intellect is steady; rather cosmos entire; he became.	213
मग याहीवरी पार्था। माझां भजनीं आस्था। तरी तयाते मी माथां। मुकुट करी॥	२१४
मग याहीवरी पार्था। माझ्या भजनी इतकी आस्था। की त्याला मी माथ्या-। वरी मुकुट करी॥	२१४
And still, Partha; in my devotion so engrossed; that him on my head; as crown I treat.	214
उत्तमासी मस्तक। खालविजे हे काय कौतुक। परि मानु करिती तीन्ही लोक। पायवणिया॥	२१५
उत्तमापुढे मस्तक। झुकवितो हे काय कौतुक। परी मान करिती तिन्ही लोक। चरणोदकाचा॥	२१५
Before best bowing head; it isn't admirable; but tri-world respects; water washing of his feet.	215
तरि श्रद्धावस्तूसि आदरु। करिता जाणजे प्रकारु। जरी होय श्रीगुरु। सदाशिवु॥	२१६
तरी श्रद्धावस्तूचा आदरु। करावयाचा जाणे प्रकारु। जरीच होय श्रीगुरू। सदाशिव॥	२१६
So respecting faith-object; for knowing its type; is possible if pious guru is; Sadashiva.	216
परि हे असो आतां। महेशातें वानितां। आत्मस्तुति होता। संचारु असे॥	२१७
परी हे असो आता। महेशाला स्तविता। स्वतःचीच स्तुती होण्याचा। प्रकार होई॥	२१७
But let it be; while praising Mahesha; indulging in self-praise; it will be.	217
ययालागी हे नोहे। म्हणितले रमानाहें। अर्जुना मी वाहे। शिरीं तयाते॥	२१८
या स्तुतीसाठी हे नको आहे। म्हणत रमानाथ आहे। की अर्जुना मी वाहे। शिरी त्याला॥	२१८
For this praise it isn't required; Ramanatha is saying; Arjuna, I bear; him on head.	218
जे पुरुषार्थसिद्धी चौथी। घेऊनि आपुलि हाती। रिगाला भक्तिपंथी। जगा देतु॥	२१९
मोक्ष जी पुरुषार्थसिद्धी चौथी। घेऊनि आपल्या हाती। निघाला भक्तिपंथी। जगासी देत॥	२१९
Liberation that is forth chief goal; taking in hand; devotion-path treaded; giving it to world.	219
कैवल्याचा अधिकारी। मोक्षाची सोडी बांधी करी। की जळाचिये परी। तळवटु घे॥	२२०
जो मोक्षाचा अधिकारी। मोक्षाची सोडबांध करी। तरी जळाचेप्रमाणे। नम्रता घेतो॥	२२०
Who is authority on meditation; ties, unties liberation; still like water; humility imbibes.	220
म्हणोनि गा नमस्कारु। तयाते आम्ही माथां मुगुट करु। तयाची टांच धरु। हृदयी आम्ही॥	२२१
म्हणोनि गा नमन करु। त्याला आम्ही माथ्यावर मुकुट करु। त्याचे चरणचिन्ह धरु। हृदयी आम्ही॥	२२१
So let us bow; I will don him as crown on head; bear his foot-imprint; in my heart.	221

तयाचिया गुणांची लेणी। लेववू आपुलिये वाणी। तयाची कीर्ति श्रवणीं। आम्ही लेऊ॥	२२२
त्याच्या गुणांचे अलंकार। लेववू आपल्या वाणीवर। त्यांची कीर्ती कानावर। आम्ही लेऊ॥	२२२
His quality-ornaments; my speech will wear; his fame by ear; I will hear.	222
तो पाहावा हे डोहळे। म्हणोनि अचक्षूसी मज डोळे। हातींचेनि लीलाकमळें। पुजूं तयाते॥	२२३
त्याला पाहावा हे डोहाळे। म्हणोनि अनेत्रासी मज डोळे। हातीच्या लीलाकमळाने। पुजू त्याला॥	२२३
To see him is the urge; so eyeless I have eyes; with lotus in hand; I will worship him.	223
दोंवरी दोनी। भुजा आलो घेउनी। आलिंगावयालागुनी। तयाचे आंग॥	२२४
दोनावर दोन्ही। भुजा आलो घेऊनी। आलिंगनात घेण्यालागुनी। त्याचे आंग॥	२२४
With two additional; hands I have come; to embrace; his body.	224
तया संगाचेनि सुरवाडे। मज विदेहा देह धरणे घडे। किंबहुना आवडे। निरुपमु॥	२२५
त्याच्या संगतीने सुख घडे। तरीच मज विदेहा देह धरणे घडे। किंबहुना किती आवडे। उपमा नाही॥	२२५
His association gives pleasure; bodiless I assume body; rather how he is liked; has no simile.	225
तेणेसीं आम्हां मैत्र। एथ कायसे विचित्र। परि तयाचें चरित्र। ऐकती जे॥	२२६
त्याच्याशी आमचे मैत्र। येथ काय ते असे विचित्र? परि त्याचे चरित्र। ऐकती जे॥	२२६
Our friendship; here how strange it is? But his biography; those who listen.	226
तेही प्राणापरौते। आवडती हे निरुते। जे भक्तचरित्राते। प्रशंसिती॥	२२७
तेही प्राणापलीकडे। आवडती हे वेगळे। जे भक्त चरित्राते। प्रशंसिती॥	२२७
Even they beyond vitality; are liked is different story; which devotees laud; biography.	227
जो हा अर्जुना साद्यंत। सांगितला प्रस्तुत। भक्तियोगु समस्त। योगरूप॥	२२८
जो हा अर्जुना आदिअंतासहित। सांगितला प्रस्तुत। भक्तियोग समस्त। योगरूप॥	२२८
Arjuna, which; with origin to end; I narrated here; is devotion yoga complete; in yoga-form.	228
जे मी प्रीति करी। का मनी शिरसा धरी। येवढी थोरी। ज्या स्थितीये॥	२२९
यामुळे मी प्रीती करी। का ध्यानी आणि शिरावरी धरी। एवढी थोरी। ज्या स्थितीला॥	२२९
Thus I love; or meditate and hold on head; such is glory; of which state.	229

ये तु धर्म्यामृतमिदं, यथोक्तं पर्युपासते । श्रद्धधाना मत्परमा, भक्तास्तेऽतीव मे प्रियाः॥ २०
 धर्मामृत परी जे हे, यथोक्तच उपासती। मला परम श्रद्धेने, भक्त ते म्या अतीप्रिय॥ २०
 But this religion-nectar, worshiping me as per text; faithfully, devotees r dearest to me. 20

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे भक्तियोगो नाम द्वादशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील भक्तियोग नामे बारावा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥

Chapter XII 'Devotion Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

ते हे गोष्ठी रम्य। अमृतधारा धर्म्य। करिती प्रतीतिगम्य। आइकोनि जे॥	२३०
ती ही गोष्ट रम्य। अमृतधारा धर्ममान्य। करिती अनुभवगम्य। ऐकोनि जे॥	२३०
This story enchanting; nectar-shower, religion recognized; experiencing; who on listening.	230

तैसीच श्रद्धेचेनि आदरें। जयांचे ठायी विस्तरे। जीवीं जया थारे। जे अनुष्ठिती॥	२३१
तैशीच श्रद्धायुक्त आदरे। ज्यांचे ठायी ही विस्तारे। जीवी ज्यांच्या स्थिरे। जे हिला अनुष्ठिती॥	२३१
Keeping faith with respect; in whom it expands; establishes in whose mind; who practise it.	231
परि निरूपली जैसी। तैसीच स्थिति मानसीं। मग सुक्षेत्रीं जैसी। पेरणी केली॥	२३२
परी वर सांगितली जैसी। तैसीच असेल स्थिती मानसी। मग सुक्षेत्री जैसी। पेरणी केली॥	२३२
And as above narrated; if this sate is in mind; then as in fertile field; sowing is done.	232
परि मातें परम करूनि। इये अर्थीं प्रेम धरूनि। हेचि सर्वस्व मानूनि। घेती जे पैं॥	२३३
परी मला परमसाध्य करूनि। भक्तितत्त्वी प्रेम धरूनि। हेच सर्वस्व मानूनि। घेती जे ॥	२३३
But on obtaining me; loving devotion-principle; this as whole worth; who treat.	233
पार्था गा जर्गीं। तेचि भक्त तेचि योगी। उत्कंठा तयालागी। अखंड मज॥	२३४
पार्था रे जगी। तेच भक्त तेच योगी। उत्कंठा त्यांच्यासाठी। अखंड मला॥	२३४
Partha, in world; they are devotees and yogis too; long for them; I forever.	234
ते तीर्थ ते क्षेत्र। जर्गीं तेचि पवित्र। भक्तिकथेसी मैत्र। जयां पुरुषां॥	२३५
ते तीर्थ तेच क्षेत्र। जगी तेच पवित्र। भक्तिकथेसी मैत्र। ज्या पुरुषांना॥	२३५
They are holy waters and places; are sacred in world; friendship with devotion story; who have.	235
आम्ही तयाचे करू ध्यान। तो आमुचे देवतार्चन। तेवांचूनि आन। गोमटे नाही॥	२३६
आम्ही त्याचे करू ध्यान। तो आमचे देवतार्चन। त्यावाचूनि अन्य। गोड नाही॥	२३६
I meditate on him; he is my worship-worthy God; and other than that; nothing is sweet.	236
तयाचे आम्हां व्यसन। तो आमुचे निधिनिधान। किंबहुना समाधान। तो मिळे तें॥	२३७
त्याचे आम्हा व्यसन। तो आमचे ठेव्याचे स्थान। किंबहुना समाधान। तो मिळे तेव्हा॥	२३७
I am addicted to him; he is my treasure-trove; rather I am satisfied; when he is met.	237
पैं प्रेमळाची वार्ता। जे अनुवादती पांडुसुता। ते मानूं परमदेवता। आपुली आम्ही॥	२३८
अरे त्या प्रेमळाची वार्ता। जे सांगती पंडुसुता। ते मानू परमदेवता। आपली आम्ही॥	२३८
Friend, tale of that beloved; those telling, Pandusuta; them I will treat as supreme God; of mine.	238
ऐसे निजजनानंदें। तेणे जगदादिकंदें। बोलिलें मुकुंदें। संजयो म्हणे॥	२३९
ऐसे निजजनानंदाने। त्या जगत् आदिकंदाने। सांगितले मुकुंदाने। संजय म्हणे॥	२३९
So that Devotee-bliss; world primeval seed; Mukunda told; Sanjaya said.	239
राया जो निर्मळु। निष्कल लोककृपाळु। शरणागतां प्रतिपाळु। शरण्यु जो॥	२४०
राया जो ऐसा निर्मळ। निष्कलंक लोककृपाळ। शरणागताचा करी प्रतिपाळ। शरण्यु जो॥	२४०
Who is Pure; Stainless, Benevolent; Surrender's Protector; Surrender-worthy.	240
जो धर्मकीर्तिधवलु। अगाध दातृत्वे सरळु। अतुलबळें प्रबळु। बळिबंधनु॥	२४१
जो धर्मकीर्ती धवल। अगाध दातृत्वाने जो सरळ। अतुलनीय बळात प्रबळ। बळीबंधन॥	२४१
Who's Religion-brightener; Infinite, Benevolent, Unique in strength; King Bali-bound.	241

जो पैँ सुरसहायशीळु। लोकलालनशीळु। प्रणतप्रतिपाळु। हा खेळु जयाचा॥	२४२
जो देवांना साहाय्यशील। लोकसंगोपनशील। शरणागताचा प्रतिपाळ। हा खेळ ज्याचा॥	२४२
Who is Gods helper; Peoples nurturer; Surrender's protector; this is whose play.	242
जो भक्तजनवत्सलु। प्रेमळ जनप्रांजळु। सत्यसेतु सरळु। कलानिधि॥	२४३
जो भक्तजनां वत्सल। प्रेमळजनां अतिसरळ। सत्याचा सेतु सरळ। कलेचा ठेवा॥	२४३
Who is Devotee caressers; Devotees beloved; Truth-bridge; Art trove.	243
तो श्रीकृष्ण वैकुंठीचा। चक्रवर्ती निजांचा। सांगे येरु दैवाचा। आइकतु असे॥	२४४
तो श्रीकृष्ण वैकुंठीचा। चक्रवर्ती निजजनांचा। सांगे आणि अर्जुन दैवाचा। ऐकत आहे॥	२४४
Who is Shrikrishna of Vaikuntha; Devotee Emperor; told and Lucky Arjuna; is hearing.	244
आतां ययावरी। निरूपिती परी। संजयो म्हणे अवधारीं। धृतराष्ट्रातें॥	२४५
आता याच्याहिवरती। निरूपणाची पद्धती। संजय म्हणे ऐकावे जी। धृतराष्ट्रासी॥	२४५
Now additionally; system of narration; Sanjaya said listen; to Dhritarashtra.	245
तेचि रसाळ कथा। मन्हाठिया प्रतिपथा। आणिजेल आतां। अवधारिजो॥	२४६
तीच रसाळ कथा। मराठीच्या सरळपथा। आणिली जाईल आता। ऐकावी जी॥	२४६
The same absorbing story; into simple Marathi form; will be brought; listen to, Sir!	246
ज्ञानदेव म्हणे तुम्ही। संत वोळगावेति आम्ही। हे पढविलो जी स्वामी। निवृत्तिदेवीं॥	२४७
ज्ञानदेव म्हणे तुम्हां। संतांची सेवा करावी, आम्हां। हे शिकविले जी, स्वामी। निवृत्तिदेवे॥	२४७
Dnyandeva said you; saints be served, I; have been taught, by Swami; Nivrittideva.	247

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां भक्तियोगो नाम द्वादशोऽध्यायः॥१२॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा भक्तियोग नामे बारावा अध्याय॥१२॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter XII 'Devotion Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: D indicates Dnyaneshwari, G indicates Gita, Roman number indicates Chapter, Serial number indicates Verse).

(D-52) Last window of Sushmna*: Kaki-mukha, it is opening of Sushmna nerve situated at it's top.

(D-66) Sati*: A widowed wife stepping on pyre of her dead husband to get herself immolated as per ancient Hindu tradition.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(तेरावा अध्याय - क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग)

**Chapter XIII - Field and Field-
Knower Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

तेरावा अध्याय - क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग

Chapter XIII - Field and Field-Knower Yoga

आत्मरूप गणेशु स्मरण। सकळ विद्यांचे अधिकरण। तेचि वंदू श्रीचरण। श्रीगुरूचे॥	१
आत्मरूप गणेश स्मरण। सकळ विद्यांचे आश्रयस्थान। तेच वंदु श्रीचरण। श्रीगुरूचे॥	१
Soul-form Ganesha remembrance; resort of all knowledge; I bow at feet; of Shreeguru.	1
जयांचेनि आठवे। शब्दसृष्टी आंगवे। सारस्वत आघवे। जिव्हेसि ये॥	२
ज्याची करता आठवण। शब्दसृष्टी होय स्वाधीन। विद्याजात संपूर्ण। जिभेवरी ये॥	२
By remembering who; word-world is subjugated; all knowledge; appear on tongue.	2
वक्तृत्व गोडपणे। अमृतातें पारु म्हणे। रस होती वोळगणे। अक्षरांसी॥	३
वक्तृत्व गोडपणे। अमृताला बेचव म्हणे। रस होती सेवक नम्रपणे। अक्षरांचे॥	३
Oratory by sweetness; calls nectar as tasteless; moods with humility become servant; of words.	3
भावार्चें अवतरण। अवतरविती खूण। हाता चढे संपूर्ण। तत्त्वबोध॥	४
गर्भितार्थाचे अवतरण। प्रकटवी आत्मबोधाची खूण। हाती चढे संपूर्ण। तत्त्वबोध॥	४
Essense manifestation; reveals soul-realization sign; entire at hand is; principle-difference.	4
श्रीगुरूचे पाय। जें हृदय गिंवसूनि ठाय। तें येवढे भाग्य होय। उन्मेषासी॥	५
श्रीगुरूचे पाये। जेव्हा हृदय कवटाळून राहे। तेव्हा येवढा भाग्योदय होये। ज्ञानाचा॥	५
Guru's feet; when envelope heart; then happens such fortune-dawn; of knowledge.	5
ते नमस्कारूनि आतां। तो पितामहाचा पिता। लक्ष्मीयेचा भर्ता। ऐसे म्हणे॥	६
ते नमस्कारूनि आता। तो पितामहाचा पिता। लक्ष्मीचा भर्ता। असे म्हणे॥	६
Now on bowing to it; that father of Brahmadeva; Laxmi-husband; so said.	6

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

इदं शरीरं कौन्तेय, क्षेत्रमित्यभिधीयते। एतद्यो वेत्ति तं प्राहुः, क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः॥	१
ह्या शरीरास कौंतेया, क्षेत्र हे नाम बोलिले। हे जाणे त्यास बोलीत, क्षेत्रज्ञ तत्त्व-जाणते॥	१
This body is called Field ¹ ; knower of this is called Field-knower ² by principle-knower.	1

पार्था परिसिजे। देह हें क्षेत्र म्हणिजे। हेंचि जाणे तो बोलिजे। क्षेत्रज्ञु एथें॥	७
पार्था एकावे। देह हे क्षेत्र म्हणावे। हेचि जाणे त्यास म्हणावे। क्षेत्रज्ञ येथे॥	७
Partha, listen; this body is called Field; he who knows this is called; Field-knower here.	7

क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि, सर्वक्षेत्रेषु भारत। क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं, यत्तज्ज्ञानं मतं मम॥ २
 क्षेत्रज्ञही मला जाण, सर्वक्षेत्रांत भारत। क्षेत्रक्षेत्रज्ञ जाणीव, तेच ज्ञान मते मम॥ २
 Know me as Field-knower in all Fields; I treat knowing Field, Field-knower as knowledge. 2

तरि क्षेत्रज्ञु जो एथें। तो मी जाण निरुतें। जो सर्व क्षेत्रातें। संगोपोनि असे॥ ८
 तरी क्षेत्रज्ञ जो येथे। तो मी जाण निश्चिते। जो सर्व क्षेत्राते। संगोपोनि असे॥ ८
 So Field-knower here; know it definitely that I am; who supports; all Fields. 8
 क्षेत्र आणि क्षेत्रज्ञातें। जाणणे जें निरुते। ज्ञान ऐसे तयाते। मानू आम्ही॥ ९
 क्षेत्र आणि क्षेत्रज्ञासी। जाणणे जे निश्चितेसी। ज्ञान असे त्यासी। मानू आम्ही॥ ९
 Field and Field-knower; knowing them definitely; that is knowledge; as I recognize. 9

तत्क्षेत्रं यच्च यादृक्च, यद्विकारि यतश्च यत्। स च यो यत्प्रभावश्च तत्समासेन मे शृणु॥ ३
 क्षेत्र ते जे जसे आणि, विकारी कारणेच ज्या। तो जो याच्या प्रभावात, ते संक्षेपेच सांगतो॥ ३
 Field as it is, its modifications n causes; he who is under its influence; I will tell briefly. 3

तरी क्षेत्र येणे नावें। हे शरीर जेणें भावे। म्हणितले ते आघवे। सांगो आता॥ १०
 तरी क्षेत्र या नावे। हे शरीर ज्या भावे। म्हटले ते आवघे। सांगतो आता॥ १०
 So by name Field; in which sense this body is called; that entirely; I now will tell. 10
 हे क्षेत्र कां म्हणजे। कैसे कें हे उपजे। कवणकवणीं वाढविजे। विकारी एथ॥ ११
 हे क्षेत्र का म्हणविते। कैसे काय हे उपजते। कोणकोणत्या वाढविते। विकारास येथे॥ ११
 Why is it called as Field; how has it originated; which modification does it grow; here? 11
 हे औट हात मोटके। की केवढे पां केतुके। बरड की पिके। कोणाचे हे॥ १२
 हे साडेतीन हात एवढे। की कसले बा केवढे। बरड की पिकते। कोणाचे हे? १२
 Of three and half arm-length; how big is it; whether it is barren or fertile; to whom it belongs? 12
 इत्यादि सर्व। जे जे याचे भाव। ते बोलिजती सावेव। अवधान देई॥ १३
 इत्यादी संपूर्ण। जे जे याचे लक्षण। ते सांगतो उपलक्षण। अवधान द्यावे॥ १३
 All these; whatever are its signs; that I will tell with sub signs; pay attention. 13
 पै याचि स्थळाकारणे। श्रुति सदा बोंबाणे। तर्कु येणेंचि ठिकाणें। तोंडाळु केला॥ १४
 अहो याच स्थळाकारणे। वेदाचे सदा आक्रोशणे। तर्काला याच ठिकाणी। बडबड्या केला॥ १४
 Due to this Field; Vedas ever wail; and logic here; has become talkative. 14
 चाळितां हेचि बोली। दर्शने शेवटा आली। तेवींचि नाही बुझाविली। अझुनि द्वंद्वे॥ १५
 चर्चा याचीच हीच बोली। दर्शने हात टेकाया आली। तरीच नाही विझली। अजुनी द्वंद्वे॥ १५
 Discussion is its talk; Darshanas accepted defeat; but haven't subsided yet; the duels. 15
 शास्त्रांचिये सोयरिके। विचळिजे येणेंचि एकें। याचेनि एकवकें। जगासि वादु॥ १६
 शास्त्रांची नातीबंधने। बिघडविली याच एकाने। याचेच एकनिष्ठेने। वाद जगामध्ये॥ १६
 Kin-bonds of texts; it alone disturbed; with its loyalty; arguments ensue in world. 16

तोंडेंसी तोंडा न पडे। बोलेसी बोला न घडे। इया युक्ती बडबडे। त्राय जाहली॥	१७
निर्णयाशी निर्णय न मिळे। शब्दाशी शब्द ना जुळे। अशा युक्तिवादबळे। सीमा झाली॥	१७
Decisions don't agree; word doesn't match with word; such arguments; reached limit.	17
नेणो कोणाचे हे स्थळ। परि कैसे अभिलाषाचे बळ। जे घरोघरी कपाळ। पिटवीत असे॥	१८
न जाणो कोणाचे हे स्थळ। परी कैसे सर्वाना अभिलाषेचे बळ। जे घरोघरी कपाळ। पिटवीत असे॥	१८
Don't know whose baby it is; how strongly all desire; that in every house it causes; headache.	18
नास्तिका द्यावया तोंड। वेदांचे गाढे बंड। ते देखोनि पाखांड। आनचि वाजे॥	१९
नास्तिकाला द्यावया तोंड। वेदांची सिद्धता प्रचंड। ते पाहूनि पाखांड। भलतेच वाचाळती॥	१९
For countering atheist; Veda's preparedness is vast; they on seeing that; irrelevantly babbled.	19
म्हणे तुम्ही निर्मूळ। लटिके हे वाग्जाळ। ना म्हणसी तरी पोफळ। घातले आहे॥	२०
म्हणे तुम्हा नाही मूळ। व्यर्थ हे वाग्जाळ। ना म्हणाल तर वादासाठी सुपारीफळ। ठेविलेच आहे॥	२०
They say you have no basis; vainly are these jargons; if you say no to argument, challenge; exist.	20
पाखांडाचे कडे। नागवीं लुंचिती मुंडे। नियोजिली वितंडे। ताळासि येती॥	२१
पाखांडांचे एक कडे। दिगंबर केस उपटोनि करिती मुंडे। नियोजिता वादवितंडे। ताळ्यावरी येती॥	२१
Atheists' saying; Digambara* became bald by hair-pulling; arranged argument; came to naught.	21
मृत्युबळाचेनि माजें। हे जाईल वीण काजें। ते देखोनिया व्याजे। निघाले योगी॥	२२
मृत्यूचे बळ महान। त्यात हे जाईल विनाकारण। तेथ पावण्या अमरपण। निघाले योगी॥	२२
Death-power is strong; in that this will be wasted; there to gain immortality; yogis headed.	22
मृत्यूनि आधाधिले। तिहीं निरंजन सेविले। यमदमांचे केले। मेळावे पुरे॥	२३
मृत्यूला घाबरले। त्यांनी एकांत पत्करले। यमदमाचे केले। आचरण पुरे॥	२३
Of death being afraid; they opted seclusion; pious behaviour and sense-restraint; practiced.	23
येणेंचि क्षेत्राभिमानें। राज्य त्यजिले ईशानें। गुंति जाणोनि स्मशानें। वासु केला॥	२४
याच क्षेत्राच्या अभिमाने। राज्य त्यजिले शिवाने। गुंता जाणून स्मशानी। वास केला॥	२४
Due to Field-pride; Shiva discarded kingdom; n knowing complications lived in crematorium.	24
ऐसिया पैजा महेशा। पांघुरणे दाही दिशा। लांचकरू म्हणोनि कोळसा। कामु केला॥	२५
ऐशा पैजेने महेशा। पांघराव्या लागल्या दाही दिशा। लाचखोर म्हणूनि कोळसा। कामाचा केला॥	२५
Mahesha due to pledge; used ten directions as cover; turned corrupt Madana; into ashes.	25
पैं सत्यलोकनाथा। वदने आली बळार्था। तरी तो सर्वथा। जाणेचिना॥	२६
अहो सत्यलोकनाथा। मुखे चार आली करावया अर्था। तरी तो सर्वथा। जाणेचिना॥	२६
Brahmadeva; acquired four faces for argument; but he too entirely; was unaware.	26

ऋषिभिर्बहुधा गीतं, छन्दोभिर्विविधैः पृथक्। ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव, हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः॥ ४

ऋषींनी बहुता गीती, छन्दी विविध वेगळ्या। ब्रह्मसूत्रपदी आणि, युक्तियुक्ते सुनिश्चित॥ ४

Seers in hymns in various metres; have in Brahmasutra* reasoned it conclusively. 4

एक म्हणती हे स्थळ। जीवाचेचि समूळ। मग प्राण हे कूळ। तयाचे एथ॥	२७
कोणीएक म्हणती हे स्थळ। जीवाच्याच मालकीचे मूळ। मग प्राण हे कूळ। त्याचे येथे॥	२७
Some say this Field; is basic property of being; then Vital force is tenant; of it here.	27
जया प्राणाचे घरी। अंगे राबते भाऊ चारी। आणि मनाऐसा आवरी। कुळवाडीकरु॥	२८
ज्या प्राणाचे घरी। अंगाने राबणारे प्राण चारी। आणि मनासारखा कारभारी। भोगवटदार॥	२८
At house of Vital force; exert four vital airs; and manager like mind; is heir.	28
तयातें इंद्रियबैलांची पेटी। न म्हणे अवसी पाहाटी। विषयक्षेत्री आटी। काढी भली॥	२९
त्याला दहा इंद्रियबैलांची जोडी। नाही न म्हणे दिवसा रात्री। कष्ट विषयक्षेत्री। काढी भले॥	२९
There ten senses act as bulls; never saying no for day-night; toil in object-field; constantly.	29
मग विधीची वाफ चुकवी। आणि अन्यायाचे बी वाफवी। कुकर्माचा करवी। राबु जरी॥	३०
मग विधिवत कर्माची संधी चुकवी। आणि अन्यायाचे बी वाफवी। कुकर्माचा करवी। राबता जरी॥	३०
Misses timely karma prescribed; incubates injustice-seed; practises evil karma; routinely.	30
तरी तयाचिसारिखे। असंभाड पाप पिके। मग जन्मकोटी दुःखे। भोगी जीवु॥	३१
तरी पेरिले त्याच्याचसारिखे। अनावर पाप पिके। मग जन्म कोटी दुःखे। भोगी जीवु॥	३१
What is sown like that; reaps amply; then for crores of births beings suffer; pains.	31
नातरी विधीचिये वाफे। सत्क्रियाबीज आरोपे। तरी जन्मशतांची मापे। सुखचि मविजे॥	३२
किंवा विधिवत कर्माच्या वाफस्यावरी। सत्कर्माचे बीज पेरी। तर जन्मशताच्या मापाने। सुखचि मोजे॥	३२
On prescribed karma-bed; sown pious karma-seed; by measure of 100 births; counted bliss.	32
तंव आणिक म्हणती हे नव्हे। हे जीवाचेचि न म्हणावे। आमुते पुसा आघवे। क्षेत्राचे या॥	३३
तेव्हा दुसरे म्हणती हे असे नव्हे। हे क्षेत्र जीवाचेचि न म्हणावे। आम्हास विचारा आवघे। क्षेत्राचे या॥	३३
Then others say it isn't true; this Field doesn't belong to beings; with us enquire; about Field.	33
अहो जीवु एथ उखिता। वस्तीकरु वाटे जातां। आणि प्राणु हा बलौता। म्हणोनि जागे॥	३४
अहो जीव येथे उपरा। वस्तीकरु वाटेने जाणारा। आणि प्राण या बलुतेदारा। जागावे लागे॥	३४
Here being is outsider; dwells in as traveller; and vital force as worker; has to be awake.	34
अनादि जे प्रकृती। सांख्य जियेतें गाती। क्षेत्र हे वृत्ती। तियेचि जाणा॥	३५
अनादी जी प्रकृती। सांख्य जिला वर्णिते। क्षेत्ररूपे प्रकट होती। तीच जाणा॥	३५
Eternal Nature; that by Samkhyas is described; manifested as Field; only know that.	35
आणि इयेतेंचि आघवा। आथी घरमेळावा। म्हणोनि ते वाहिवा। घरी वाहे॥	३६
आणि हिचाच आवघा। आहे घरचा मजुरमेळावा। म्हणोनि ती वहिवाट। घरीच वाहे॥	३६
And of her alone all; these are house-labourers; so she as custom; manages at home.	36
वाहिव्याचिये राहाटी। जे का मुदल तिघे इये सृष्टी। ते इयेच्याचि पोटीं। जहाले गुण॥	३७
वहिवाट जेव्हा करतात। जे का मुदल त्रिगुण या सृष्टीत। ते हिच्याच पोटात। वाढले गुण॥	३७
During this custom, basic tri-qualities in world; into her womb; grew.	37

रजोगुण पेरी। तेतुले सत्त्व सोंकरी। एकले तम करी। संवंगणी॥	३८
रजोगुण पेरी। तेवढे सत्त्व राखण करी। एकटे तम करी। काढणी तेथ॥	३८
Passionate quality sows; that pious protects; while dark alone reaps; harvest here.	38
रचूनि महत्तत्त्वाचे खळे। मळी एकें काळुगेनि पोळे। तेथ अव्यक्ताची मिळे। सांज भली॥	३९
रचुनी महत् तत्त्वाचे खळे। एकटा काळरूपी बैल मळे। तेथ अव्यक्ताची झाली। सांज भली॥	३९
Preparing threshing ground of great principle; time-bull threshes; here un-manifest is; dusk.	39
तंव एकीं मतिवंतीं। या बोलाचिया खंती। म्हणितले या ज्ञप्ती। अर्वाचीना॥	४०
तेव्हा एक बुद्धिमंत। या बोलाची करुनी खंत। म्हणती हे ज्ञान। आहे आताचे॥	४०
Then an intellectual; regretting this talk; says that this knowledge; is recent.	40
हां हो परतत्त्वाआंतु। कें प्रकृतीची मातु। हा क्षेत्रवृत्तांतु। उगेचि आइका॥	४१
अहो परमतत्त्वाचे आत। काय ही प्रकृतीची बात। सांगतो हा क्षेत्रवृत्तांत। उग्याने ऐका॥	४१
Before supreme principle; Nature is of no value; I will tell about Field; quietly listen.	41
शून्यसेजसाळिये। सुलीनतेचिये तुळिये। निद्रा केली होती बळियें। संकल्पें येणें॥	४२
शून्याच्या शयनघरी। पूर्ण लीनतेच्या गादीवरी। निद्रा केली होती या भारी। संकल्पाने॥	४२
In bedroom of great void; on bed of dormant state; was asleep this powerful; planning.	42
तो अवसात चेइला। उद्यमीं सदैव भला। म्हणोनि ठेवा जोडिला। इच्छावशे॥	४३
तो अकस्मात जागा झाला। उद्योगी सदैव भला। म्हणोनि ठेवा मिळाला। मनाजोगा॥	४३
It suddenly awoke; and became very active; so treasure I received; as desired.	43
निरालंबीची वाडी। होती त्रिभुवनायेवढी। हे त्याचिये जोडी। रूपा आली॥	४४
अव्यक्त दशेची वाडी। होती त्रिभुवनायेवढी। ही त्याच्याच मदतीने। रूपा आली॥	४४
Garden of un-manifest state; was equal to tri-world; which with help of planning; manifested.	44
मग महाभूतांचे एकवाट। सैरा वेटाळूनि भाट। भूतग्रामांचे आघाट। चिरिले चारी॥	४५
मग महाभूतांची सरसकट। विखुरलेली एकवट्टुनी जमीन पड। प्राणिवर्गाचे गट। निर्मिले चार॥	४५
Then of all great elements; by joining scattered wastelands; 4 types of creatures; were created.	45
यावरी आदी। पांचवटेयाची बांधी। बांधली प्रभेदी। पंचभूतिकीं॥	४६
यानंतर आधी। पाचाची शरीररूपी पेंढी। बांधली विभागुनी। पाच भूते॥	४६
Then first; bundle of bodies; were tied then divided; into five elements.	46
कर्माकर्माचे गुंडे। बांध घातले दोन्हीकडे। नपुंसके बरडे। राने केली॥	४७
कर्म-अकर्माचे धोंडे। बांध घातले दोन्हीकडे। इतर प्राण्यांची नापीक। राने केली॥	४७
Of stones of karma, non-karma; bunds on both sides; of rest of animals; infertile lands created.	47
तेथ येरझारेलागी। जन्ममृत्यूची सुरंगी। सुहाविली निलागी। संकल्पें येणें॥	४८
तेथे करण्या येरझार। जन्ममृत्यूचे भुयार। खोदविले बेसुमार। संकल्पे या॥	४८
There for ferrying beings; tunnels of birth, death; were dug innumerable; by this planning.	48

मग अहंकारासि एकलाधी। करूनि जीवितावधी। वहाविले बुद्धी। चराचर॥	४९
मग अहंकाराशी ऐक्य करुनी। आयुष्यभरी राबुनी। वहिवाटिले बुद्धिकडुनी। चराचर॥	४९
Then by uniting with ego; exerting for lifetime; cultivated through intellect; the world.	49
यापरी निराळी। वाढे संकल्पाची डाहाळी। म्हणोनि तो मुळी। प्रपंचा यया॥	५०
अशापरी अंतराळी। वाढे संकल्पाची डाहाळी। म्हणोनि संकल्प आहे मुळी। प्रपंचाच्या॥	५०
Thus into space; planning-plant grows; so planning is at the root; of worldly existence.	50
ययापरी मतमुक्तकीं। तेथ पडिघायिले आणिकीं। म्हणती हां हो विवेकी। कैसे तुम्ही भले॥	५१
ऐशी मतांची येता मुक्ताफळे। तेथे प्रहार दुसऱ्यांनी केले। म्हणती अहो बुद्धिमान भले। कैसे तुम्ही?	५१
On receiving such wild babble; there others struck blow; so intelligent; how will you be?	51
परतत्वाच्या गांवी। संकल्पसेज देखावी। तरी कां पां न मनावी। प्रकृति तयांची॥	५२
परब्रह्माच्या गावी। संकल्पाची लीनावस्था जर मानावी। तरी का बरे न मानावी? प्रकृती त्यांची॥	५२
At absolute Brahma's place; if planning's dormant state is agreed; why not agree; their Nature?	52
परि हे असो नव्हे। तुम्ही या न लगावे। आताचि हे आघवे। सांगिजेल॥	५३
परी हे योग्य नव्हे। तुम्ही यांच्या नादा न लगावे। आताच हे आवघे। सांगत आहे॥	५३
But this isn't proper; you keep away from them; now itself entirely; I am telling.	53
तरि आकाशीं कवणें। केली मेघाचीं भरणे। अंतरिक्षीं तारागणे। धरी कवण॥	५४
तरी आकाशी कोणी। केली मेघांची भरणी। अंतरिक्षात तारांगणे। धरूनि ठेवितो कोण?	५४
Who into sky; fills clouds; who supports star constellations; into space?	54
गगनाचा तडावा। कोणें वोढिला केधवां। पवनु हिंडतु असावा। हे कवणाचे मत॥	५५
गगनाचा मांडवा। कोणी ताणूनि बांधला केव्हा। वारा हिंडत राहावा। हे कोणाचे मत?	५५
Canopy of sky; who erected on stretching; when wind to keep blowing; whose idea is that?	55
रोमां कवण पेरी। सिंधु कवण भरी। पर्जन्याचिया करी। धारा कवण॥	५६
रोमरंध्रात रोम कोण पेरी। सागरास कोण भरी। पर्जन्याच्या करी। धारा कोण?	५६
Who in hair-pore plants hairs; who fills ocean; of rains who sends; showers?	56
तैसे क्षेत्र हे स्वभावे। हे वृत्ती कवणाची नव्हे। हे वाहे तया फावे। येरां तुटे॥	५७
तैसे क्षेत्र हे स्वभावे आहे। ही मालकी कोणाची नव्हे। हे वाहे त्याला भावे। इतरांसी नाही॥	५७
So Field exists naturally; it isn't anybody's property; only its caretaker enjoys; none else.	57
तंव आणिकें एकें। क्षोभे म्हणितले निके। तरि भोगिजे एकें। काळें केवीं हे॥	५८
तेव्हा दुसरा उभा राहे। रागावूनि म्हणे ठीक आहे। तर भोगावे एकट्या हे। काळाने कसे?	५८
Then another stands; angrily retorts all right; why his be experienced only; by time?	58
हे जाणो मृत्यू रागिता। सिंहाडयाचा दरकुटा। परी काय कीजे वांजटा। पूरिजत असे॥	५९
जणु मृत्युरूप कृद्ध। सिंहाची गुहा हे क्षेत्र। परी काय करावे वांझोट्या। वादास पुरावे कोणी?	५९
As if Field is death-form; angry lion's den; but what to do for empty; talk who will suffice?	59

तरि ययाचा मारु। देखताति अनिवारु। परी स्वमतीं भरु। अभिमानीयां॥	६०
तरी या काळाचा मार। दिसतो आहे अनिवार। परी स्वमतावरीच भर। देती अभिमानी॥	६०
So attack of time; appears inevitable; but stick only to own argument; insist egoists.	60
महाकल्पापरौती। कव घालुनि अवचितीं। सत्यलोकभद्रजाती। आंगीं वाजे॥	६१
महाकल्पापल्याड। मिठी घालूनि अकस्मात। सत्यलोकरूपी गजावरही वाजत। तडाखा याचा॥	६१
Beyond aeon; suddenly embracing; on Satyloka-elephant too resonates; his stroke.	61
लोकपाळ नित्य नवे। दिग्गजांचे मेळावे। स्वर्गींचिये आडवे। रिगोनि मोडी॥	६२
लोकपाळ नित्य नवे। दिग्गजांचे मेळावे। स्वर्गाच्या रानामध्ये। शिरोनी मोडी॥	६२
Ever new regents; herds of direction-chiefs; by entering in heavenly forests; crush it.	62
येरे ययाचेनि अंगवाते। जन्ममृत्यूचिये गर्ते। निर्जीवे होऊनि भ्रमते। जीवमृगे॥	६३
दुसरे याच्या अंगवाऱ्याने। जन्ममृत्यूच्या गर्तेमध्ये। निर्जाव होऊनी भ्रमताहे। जीवरूपी पशू॥	६३
Others by its body-breeze; in valley of birth-death; are wandering as lifeless; being-form beasts.	63
न्याहाळा पां केव्हाडा। पसरलासे चवडा। जो करूनियां माजिवडा। आकारगजु॥	६४
पहा बरे केवढा। पसरलासे चवडा। जो करूनिया जबड्या-। मध्ये आकारी पशू॥	६४
Look how wide is; spread of its claw; by which into its jaw; feeding beasts.	64
म्हणोनि काळाची सत्ता। हाचि बोलु निरुता। ऐसे वाद पांडुसुता। क्षेत्रालागी॥	६५
म्हणोनि काळाची सत्ता। हाच बोल तत्त्वता। ऐसे वाद पंडुसुता। क्षेत्रासाठी॥	६५
So authority of time; is real in principle; Pandusuta, such arguments; are held for Field.	65
हे बहु उखिविखी। ऋषीं केली नैमिषीं। पुराणे इयेविषी। मतपत्रिका॥	६६
अशी बहू वादावाद। ऋषींनी केली नैमिषारण्यात। पुराणे याबाबत। पुरावे देती॥	६६
So many such arguments; seers had in Naimisha forest; Puranas about this; provide proof.	66
अनुष्टुभादि छंदें। प्रबंधीं जियें विविधे। ते पत्रावलंबन मर्दे। करिती अजुनी॥	६७
अनुष्टुभादी छंदांमध्ये। ग्रंथात ज्या अनेकामध्ये। ते मतावलंबन आवेशामध्ये। करिती अजुनी॥	६७
In Anushtubha* metre; in various texts; they forcefully their view; are still arguing.	67
वेदींचे बृहत्सामसूत्र। देखणेपणे पवित्र। परी त्याही हे क्षेत्र। नेणवेचि॥	६८
सामवेदाचे बृहत्सामसूत्र। ईश्वर पाहण्यात अतिपवित्र। परी त्यालाही हे क्षेत्र। कळले नाही॥	६८
Brihat-samasutra of Samaveda; holiest in knowing God; even to it, this Field; wasn't known.	68
आणीक आणीकींही बहुतीं। महाकवी हेतुमंतीं। ययालागी मती। वेंचिलिया॥	६९
आणिक आणिकही अनेकांनी। महाकवी तत्त्वज्ञांनी। याच्यासाठी बुद्धी। खर्च केल्या॥	६९
And by too many more; great philosopher poets; for this their intellect; spent.	69
परी ऐसे हे एवढे। की अमुकेयाचेचि फुडे। हे कोणाही वरपडे। होयचिना॥	७०
परी ऐसे हे येवढे करणे। की अमक्याचेच निश्चितपणे। हे कोणासही आकलणे। होईचिना॥	७०
Such contribution; if it is specifically of someone; to know that by anyone; it was not to be.	70

आता यावरी जैसे। क्षेत्र हे असे। तुज सांगों तैसे। साद्यंतु गा॥	७१
आता यावरी जैसे। क्षेत्र हे असे। तुज सांगतो तैसे। साद्यंत गा॥	७१
Now still like what; is this Field; that I will tell you; from origin to end.	71
<p>महाभूतान्यहंकारो, बुद्धिरव्यक्तमेव च। इन्द्रियाणि दशैकं च, पञ्च चेन्द्रियगोचराः॥ ५</p> <p>महाभूते अहंकार, बुद्धी अव्यक्त आणिक। इंद्रिये अकरा आणि, त्यांचे विषय पाच ते॥ ५</p> <p>Great elements, egoism, intellect and un-manifest; eleven senses and their five objects. 5</p> <p>इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं, संघातश्चेतना धृतिः। एतत्क्षेत्रं समासेन, सविकारमुदाहृतम्॥ ६</p> <p>इच्छा द्वेष सुखे दुःख, संघात चेतना धृती। असे क्षेत्र संक्षेपाने, विकारासह बोलिले॥ ६</p> <p>Desire, hatred, pleasure, pain, aggregate, consciousness, Firmness; such Field with modifications is told in brief. 6</p>	
तरि महाभूतपंचकु। आणि अहंकार एक। बुद्धि अव्यक्त दशकु। इंद्रियांचा॥	७२
तरी महाभूतपंचक। आणि अहंकार एक। बुद्धी, अव्यक्त, दशक। इंद्रियांचा॥	७२
There are five great elements; and one egoism; intellect, un-manifest and ten; senses.	72
मन आणीकही एक। विषयांचा दशकु। सुख दुःख द्वेषु। संघात इच्छा॥	७३
मन आणखी एक। इंद्रियांचा विषयदशक। सुख, दुःख, द्वेष। संघात, इच्छा॥	७३
And one mind; ten objects; pleasure, pain, hatred, aggregate and desire.	73
आणि चेतना धृती। एवं क्षेत्रव्यक्ती। सांगितली तुजप्रती। आवधीची॥	७४
आणि चेतना धृती। असे क्षेत्रातील ३६ घटकव्यक्ती। सांगितली तुजप्रती। आवधीची॥	७४
And consciousness and courage; these thirty-six principles of Field; were told to you; entirely.	74
आतां महाभूते कवणें। कवण विषयो केंसी करणें। हे वेगळालेपणे। एकैक सांगो॥	७५
आता कोणती महाभूते। कोणती इंद्रिये विषय कोणते। हे वेगळालेपणे। एकेक सांगो॥	७५
Now which are five great elements; which are senses and objects; that separately; I will tell you.	75
तरी पृथ्वी आप तेज। वायु व्योम इये तुज। सांगितली बुझ। महाभूते पांचें॥	७६
तरी पृथ्वी जल तेज। वायु आकाश ही तुज। सांगितली समज। महाभूते पाच॥	७६
So earth, water, fire; air and space, these to you; were told, know them; as five great elements.	76
आणि जागतिये दशे। स्वप्न लपाले असे। नातरी अंसे। चंद्र गूढ॥	७७
आणि जागृत दशेमध्ये। स्वप्न लपलेले असते। नातरी अमावसेमध्ये। चंद्र गुप्त॥	७७
And in wakefulness; as dream is hidden; in new moon night; as moon is hidden.	77
नाना अप्रौढबाळकीं। तारुण्य राहे थोकीं। कां न फुलतां कळिकीं। आमोदु जैसा॥	७८
किंवा लहान बालकात। तारुण्य असते दडलेले राहत। किंवा न फुलता कळीत। सुगंध जैसा॥	७८
Or in childhood; as youth is hidden; or in un-blossomed bud; as fragrance is hidden.	78
किंबहुना काष्ठीं। वह्नि जेवीं किरीटी। तेवीं प्रकृतिचिया पोटी। गोप्यु जो असे॥	७९
किंबहुना लाकडामधी। अग्नी गुप्त जैसा किरीटी। तैसा प्रकृतीच्या पोटी। गुप्त जो असे॥	७९
Rather in wood; Kiriti as fire is hidden; so in womb of Nature; who is hidden.	79

जैसा ज्वरु धातुगतु। अपथ्याचे मिष पहातु। मग जालिया आंतु। बाहेरी व्यापी॥	८०
जैसा ताप धातूमधला। अपथ्याचे निमित्त पाहात बैसला। मग होताच व्यापला। आत बाहेरही॥	८०
<i>As fever in body-elements; waits for diet faulty regimen; and as it happens, it occupies; in-out.</i>	80
तैसी पांचांही गांठी पडे। जें देहाकारु उघडे। तें नाचवी चहूंकडे। तो अहंकारु गा॥	८१
तैशी पाचांची गाठ पडे। जेव्हा देहाकार उलगडे। तेव्हा नाचवी चहूंकडे। तो अहंकार गा॥	८१
<i>So five elements meet; as body-form is revealed; then that ego makes it dance; everywhere.</i>	81
नवल अहंकाराची गोठी। विशेषें न लगे अज्ञानापाठी। सज्ञानाचे झोंबे कंठीं। नाना संकटीं नाचवी॥	८२
नवल अहंकाराच्या गोष्टी। तो विशेषत्वे न लगे अज्ञान्यापाठी। सज्ञान्याचे झोंबे कंठी। नाना संकटी नाचवी॥	८२
<i>Novelty of ego; never bothers ignorant; it catches savant by neck; makes him dance in danger.</i>	82
आतां बुद्धि जे म्हणिजे। ते ऐसिया चिन्हीं जाणिजे। बोलिले यदुराजे। ते आइकें सांगो॥	८३
आता बुद्धी जी म्हणिजे। ती अशा लक्षणांनी जाणिजे। बोलिले यादवराजे। ते ऐक सांगतो॥	८३
<i>Now what is called as intellect; with these signs know it; said Yadava-king; listen, I will tell.</i>	83
तरी कंदर्पाचेनि बळें। इंद्रिये वृत्तीचेनि मेळें। विभांडूनि येती पाळे। विषयांचे॥	८४
तरी वासनेच्या बळाने। इंद्रिये वृत्तीच्या साहाय्याने। भोगूनि येती समुदाय। विषयांचे॥	८४
<i>So on strength of passion; with help of attitudes and senses; enjoy clusters; of objects.</i>	84
तो सुखदुःखाचा नागोवा। जेथ उमाणों लागे जीवा। तेथ दोहींसीही बरवा। पाडु जे धरी॥	८५
तो सुखदुःखाच्या लुटीचा। जेव्हा अनुभव होतो जिवाचा। तेव्हा दोघांतील योग्य असा। भेद जी दाखविते॥	८५
<i>Pleasure-pain loot; as is experienced by being; among them, proper; difference who shows.</i>	85
हे सुख हे दुःख। हे पुण्य हे दोष। का हे मैळ हे चोख। ऐसे निवडी॥	८६
हे सुख हे दुःख। हे पुण्य हे पाप। किंवा हे अशुद्ध हे शुद्ध। ऐसे जी निवडी॥	८६
<i>This is pleasure or pain; merit or sin; pure or impure; who makes such selection.</i>	86
जिये अधमोत्तम सुझे। जिये सानें थोर बुझे। जिया दिठी पारखिजे। विषो जीवें॥	८७
जिला चांगले वाईट कळते। जिला लहान थोर समजते। त्या दृष्टीने पारखे। विषय जीव॥	८७
<i>Who knows good, bad; understands small, big; then examines accordingly; objects.</i>	87
जे तेजतत्त्वाची आदी। जे सत्त्वगुणाची वृद्धी। जे आत्मया जीवाची संधी। वसवीत असे॥	८८
जी तेजतत्त्वाची आदी। जी सत्त्वगुणाची वृद्धी। जी आत्मा व जिवाची संधी। तेथ वस्तीस राहे॥	८८
<i>Which is fire's origin; pious-quality's increment; at threshold of soul and being; dwells there.</i>	88
अर्जुना ते गा जाण। बुद्धि तूं संपूर्ण। आता आइकें वोळखण। अव्यक्ताची॥	८९
अर्जुना ती गा जाण। बुद्धी तूं संपूर्ण। आता ऐक ओळखीची खूण। अव्यक्ताची॥	८९
<i>Arjuna, know that; as intellect complete; now listen one known sign; of un-manifest.</i>	89
पैं सांख्याचिया सिद्धांतीं। प्रकृती जे महामती। तेचि एथे प्रस्तुती। अव्यक्त गा॥	९०
अरे सांख्यांच्या सिद्धान्तीं। प्रकृती जी, हे महामती। तिचेच नाव प्रस्तुती। अव्यक्त गा॥	९०
<i>In Samkhy doctrine; Mahamati, what Nature is; its name here is; un-manifest.</i>	90

आणि सांख्ययोगमते। प्रकृती परिसविली तूते। ऐसी दोहीं परीं जेथे। विवंचिली।।	९१
आणि सांख्य आणि योगाच्या मते। प्रकृती ऐकविली तूते। ऐसी दोन्ही परीने जेथे। विवेचिली।।	९१
And as per Samkhya and yoga opinions; to you Nature was told; and in both ways; explained.	91
तेथ दुजी जे जीवदशा। तिये नाव वीरेशा। येथ अव्यक्त ऐसा। पर्यावो हा।।	९२
तेथ दुसरी जी जीवदशा। तिचे नाव हे वीरेशा। येथ अव्यक्त ऐसा। पर्याय हा।।	९२
Here second state of soul; Viresha, its name is; un-manifest; it is alternative.	92
तन्ही पाहालया रजनी। तारा लोपती गगनीं। का हारपे अस्तमानीं। भूतक्रिया।।	९३
तरी उजाडताच, रजनी। ताऱ्यासह लोपे गगनी। किंवा हारपे सूर्यास्ताने। प्राण्यांची क्रिया।।	९३
As on sunrise, night; with stars in sky disappears; or stop after sunset; activities of beings.	93
नातरी देहो गेलिया पाठीं। देहादिक किरीटी। उपाधि लपे पोटी। कृतकर्माचां।।	९४
नाहीतरी देह गेल्यावर पाठी। देहाच्या नामादी किरीटी। उपाधी लीन होती पोटी। कृतकर्माच्या।।	९४
On fall of body; Kiriti, body-name like; limiting conditions vanish into belly; of past karma.	94
कां बीजमुद्रेआंतु। थोके तरु समस्तु। कां वस्त्रपण तंतु-। दशे राहे।।	९५
किंवा बीजाच्या आकारात। राहे तरु समस्त। किंवा वस्त्रपण तंतूच्या। रूपाने राहे।।	९५
Or in shape of seed; as entire tree remains; or cloth-ness in shape of yarn; remains.	95
तैसे सांडोनिया स्थूलधर्म। महाभूते भूतग्राम। लया जाती सूक्ष्म। होऊनि जेथे।।	९६
तैसे सोडोनिया स्थूलधर्म। महाभूते भूतग्राम। लया जाती सूक्ष्म। होऊनि जेथे।।	९६
So on casting grossness; great elements and creatures all; in subtle form; where remain.	96
अर्जुना तया नांवे। अव्यक्त हे जाणावे। आता आइके आघवे। इंद्रियभेद।।	९७
अर्जुना त्या नावे। अव्यक्त हे जाणावे। आता एकावे आवघे। इंद्रियभेद।।	९७
Arjuna, it is known as; un-manifest, know it; now listen to all; sense-differences.	97
तरि श्रवण नयन। त्वचा घ्राण रसन। इयें जाणें ज्ञान-। करणें पांचें।।	९८
तरी कर्ण नयन। त्वचा नाक रसन। ज्ञानाची ही जाण। इंद्रिये पाच।।	९८
So ears, eyes; skin, nose and tongue; are five knowledge; organs.	98
इये तत्त्वमेळापंकीं। सुखदुःखाची उखिविखी। बुद्धि करिते मुखीं। पांचें इहीं।।	९९
या तत्त्वमेळाच्या चिखलामधी। सुखदुःखाची वाटाघाटी। बुद्धी करते मुखामधी। पाचांच्या या।।	९९
From 36 principle-mire; joy-pain negotiations; intellect does through mouth; of these five.	99
मग वाचा आणि कर। चरण आणि अधोद्वार। पायु हे प्रकार। पांच आणिक।।	१००
मग वाचा आणि कर। चरण आणि गुदद्वार। मूत्रद्वार हे प्रकार। पाच आणिकही।।	१००
Then mouth and hands; feet and anus; and urethra these types; are five more.	100
कर्मेन्द्रिये म्हणिपती। ती इयें जाणिजती। आइके कैवल्यपती। सांगतसे।।	१०१
कर्मेन्द्रिये जी म्हणती। ती ही जाणली जाती। एका, कैवल्यपती। सांगत आहे।।	१०१
Karma-organs as; these are known; listen, Kaivalyapati; is telling.	101

पैं प्राणाची अंतौरी। क्रियाशक्ती जे शरीरी। तियेचि रिगिनिगी द्वारी। पांचें इहीं।।	१०२
आणि प्राणाची सहचरी। क्रियाशक्ती जी शरीरी। तिचे येणेजाणे द्वारी। पाचाही या।।	१०२
And Vital force's mate; which is kinetic-energy in body; frequents through gate; of these five.	102
एवं दाहाही करणें। सांगितली देवो म्हणे। परिस आता फुडेपणे। मन ते ऐसे।।	१०३
अशी दहाही इंद्रिये। सांगितली देव म्हणे। ऐक आता स्पष्टपणे। मन ते ऐसे।।	१०३
Such are ten organs; God told, and said; now listen clearly; about mind.	103
जे इंद्रिया आणि बुद्धी। माझारिलिये संधी। रजोगुणाच्या खांदी। तरळत असे।।	१०४
जे इंद्रिये आणि बुद्धी। यांच्या मधली जी संधी। रजोगुणाच्या खांदी। तरळत असे।।	१०४
Of senses and intellect; which is in between joint; on shoulder of passionate quality; it rides.	104
नीळिमा अंबरीं। कां मृगतृष्णालहरी। तैसे वायांचि फरारी। वावो जाहले।।	१०५
निळाई अंबरी। किंवा मृगाला तृष्णेत दिसती जळाच्या लहरी। तैसे वायूचे स्फुरण। व्यर्थचि चाले।।	१०५
Like blue sky; or mirage-water waves for deer thirsty; that is air vibration; in vain.	105
आणि शुक्रशोणिताचा सांधा। मिळतां पांचाचा बांधा। वायुतत्त्व दशधा। एकचि जाहले।।	१०६
आणि शुक्रशोणिताचा सांधा। मिळता पंचमहाभूतांचा बांधा। वायुतत्त्वे दहा। एकाच प्राणाचे झाले।।	१०६
Sperm-ovum; on uniting in five element mould; ten vital airs; belonged to one vital force.	106
मग तिहीं दाहीभागीं। देहधर्माच्या खैवंगीं। अधिष्ठिले आंगी। आपुलाल्या।।	१०७
मग त्या दहा वायूंनी। देहधर्माचे बळ घेऊनी। आश्रय घेतला, ठरलेल्या जागी। आपापल्या।।	१०७
Then these ten vital airs*; on strength of body functions; dwelled at their assigned; place.	107
तेथ चांचल्य निखळ। एकले ठेले निढाळ। म्हणोनि रजाचे बळ। धरिले तेणें।।	१०८
तेव्हा चांचल्य निखळ। एकटे राहिले निव्वळ। म्हणोनि रजाचे बळ। धरिले त्याने।।	१०८
Then fickleness pure; remained alone mere; so strength of passionate; it assumed.	108
ते बुद्धीसि बाहेरी। अहंकाराच्या उरावरी। ऐशा ठायी माझारी। बळियावले।।	१०९
ते बुद्धीच्या बाहेरी। अहंकाराच्या उरावरी। अशा जागी दोघांच्या मध्यंतरी। बळावले।।	१०९
It outside of intellect; on chest of ego; at place in between two; gained strength.	109
वायां मन हे नांव। एह्वीं कल्पनाचि सावेव। जयाचेनि संगे जीव-। दशा वस्तू।।	११०
व्यर्थच त्याला मन हे नाव। एरवी कल्पनाच सावयव। ज्याचे संगतीने जीव-। दशा ब्रह्मवस्तूला।।	११०
Vainly named as mind; it is a notion with limbs; with whose company; Brahma is embodied.	110
जे प्रवृत्तीसि मूळ। कामा जयाचे बळ। जे अखंड सूये छळ। अहंकारासी।।	१११
जे प्रवृत्तीला मूळ। कामाला ज्याचे बळ। जे अखंड ठेविते उसळत। अहंकाराला।।	१११
Which is tendency's origin; strength of passion; which ever keeps surging up; egoism.	111
जे इच्छेतें वाढवी। आशेतें चढवी। जे पाठी पुरवी। भयासि गा।।	११२
जे इच्छेला वाढवी। आशेला चढवी। जे साहाय्य पुरवी। भयासी गा।।	११२
Which increases desire; strengthens hope; and provides assistance; to fear.	112

द्वैत जेथे उठी। अविद्या जेणें लाठी। जे इंद्रियाते लोटी। विषयांमाजी॥	११३
द्वैत जेथ उपजते। अविद्या ज्यामुळे बळावते। जे इंद्रियांना लोटते। विषयामध्ये॥	११३
From where duality erupts; ignorance strengthens; which pushes senses; into objects.	113
संकल्पें सृष्टी घडी। सर्वेचि विकल्पूनि मोडी। मनोरथांचिया उतरंडी। उतरी रची॥	११४
संकल्पाने सृष्टी घडी। लगेच विकल्पाने मोडी। मनोरथांच्या उतरंडी। उतरवी रची॥	११४
This raises worlds by planning; soon erases by doubt; dream-castles; builds and demolishes.	114
जे भुलीचे कुहर। वायुतत्त्वाचे अंतर। बुद्धीचे द्वार। झांकविले जेणे॥	११५
जे भ्रमाचे विवर। वायुतत्त्वाचे गाभार। बुद्धीचे द्वार। झाकले आहे ज्याने॥	११५
This is lure-cave; and sanctum of vital airs; gate of intellect; who has locked.	115
ते गा किरीटी मन। या बोला नाही आन। आता विषयाभिधान। भेदु आइके॥	११६
ते गा किरीटी मन। या बोलण्यात नाही अन्य। आता विषयांची नावे अन्। प्रकार ऐक॥	११६
Kiriti, that is mind; in this talk nothing else is; now listen to names of objects; and kinds.	116
तरी स्पर्शु आणि शब्दु। रूप रस गंधु। हा विषयो पंचविधु। ज्ञानेंद्रियांचा॥	११७
तरी स्पर्श आणि शब्द। रूप रस गंध। हे विषय पंचविध। ज्ञानेंद्रियांचे॥	११७
So touch and sound; form, taste and smell; this is fivefold objects; of sense-organs.	117
एहींचि पांचै द्वारीं। ज्ञानासि धाव बाहेरी। जैसा का हिरवे चारीं। भांबावे पशु॥	११८
याच पाच द्वारातुनी। ज्ञानासाठी धाव बाहेरी आणि। जैसा का हिरवा चारा पाहुनी। भांबावे पशू॥	११८
Via these 5 gates; for knowledge sprints out tendency; as seeing pasture; cattle are excited.	118
मग स्वर वर्णु विसर्गु। अथवा स्वीकार त्यागु। संक्रमण उत्सर्गु। विण्मुत्राचा॥	११९
मग स्वर वर्ण विसर्ग। अथवा वस्तूचा स्वीकार-त्याग। चालणे, उत्सर्जन। मलमुत्राचे॥	११९
Utterance of sound; or receiving, discarding object; walking, discharge; of excreta and urine.	119
हे कर्मेन्द्रियांचे पाच। विषय गा साच। जे बांधोनिया माच। क्रिया धावे॥	१२०
हे कर्मेन्द्रियांचे पाच। विषय गा खरोखरीच। ज्याचे बांधूनिया मचाण। क्रिया चाले॥	१२०
These are five; objects really; by erecting scaffolding of which; activities are carried out.	120
ऐसे हे दाही। विषय गा इये देहीं। आता इच्छा तेही। सांगिजैल॥	१२१
असे हे दाही। विषय गा या देही। आता इच्छा म्हणजे काय तेही। सांगतो आहे॥	१२१
Such are these ten; objects in this body; now what is desire, that too; I will tell.	121
तरि भूतले आठवे। का बोले कानु झांकवे। ऐसियावरि चेतवे। जे गा वृत्ती॥	१२२
तरी भूतकाळातले आठवे। किंवा शब्द कानी पडावे। अशा प्रकारांनी चेतवे। ती गा वृत्ती॥	१२२
So recollecting past; or hearing words; by such means inspires; that is attitude.	122
इंद्रियाविषयांचिये भेटी-। सरसीच वेगें उठी। कामाची बाहुटी। धरूनियां॥	१२३
इंद्रिये-विषयांच्या होताच भेटी। वृत्ती सरसीच वेगे उठी। कामनेचा हात। धरूनिया॥	१२३
When senses and objects meet; attitude rises speedily; by catching; hand of passion.	123

जियेचेनि उठिलेपणें। मना सैघ धांवणे। न रिगावे तेथ करणें। तोंडे सुती॥	१२४
जिच्या उठण्याने। मनाचे सैराट धावणे। न शिरावे तेथ इंद्रिये। तोंडे घालती॥	१२४
Whose rising; is mind's wild wandering; and into forbidden area, senses; try to enter.	124
जिये वृत्तीच्या आवडी। बुद्धी होय वेडी। विषयां जया गोडी। ते गा इच्छा॥	१२५
ज्या वृत्तीच्या आवडी। बुद्धी होय वेडी। विषयात जिला गोडी। ती गा इच्छा॥	१२५
By liking of attitude; intellect is baffled; which relishes object; that is desire.	125
आणि इच्छिलिया सांगडें। इंद्रियां आमिष न जोडे। तेथ जोडे ऐसा जो डावो पडे। तोचि द्वेषु॥	१२६
आणि इच्छिल्याप्रमाणे। इंद्रियांना खाद्य न मिळणे। असे होता तेथे जो विकार उपजे। तोच द्वेष॥	१२६
And as desired; when senses are deprived of food; then emerging fault; that is hatred.	126
आता यावरी सुख। ते एवंविध देख। जेणे एकेंचि अशेष। विसरे जीवु॥	१२७
आता यानंतर सुख। ते याप्रमाणे देख। जे एकच मिळता अन्य शेष। विसरे जीव॥	१२७
Now pleasure; look, is like this; that by gaining which everything; as being forgets.	127
मना वाचे काये। जें आपुली आण वाहे। देहस्मृतीची त्राये। मोडित जे ये॥	१२८
मन वाचा कायेला हे। आपली आण घालूनि राहे। देहस्मृतीची आठवण जे। मोडीत येते॥	१२८
This to body-mind-speech; by swearing; remembrance of body awareness; which demolishes.	128
जयाचेनि जालेपणें। पांगुळा होईजे प्राणें। सात्त्विकासी दुणे। वरीही लाभु॥	१२९
ज्याचा जन्म झाल्याने। शांत व्हावे प्राणाने। सात्त्विक वृत्तीला दुपटीने। लाभ मिळे॥	१२९
On whose birth; Vital force is quitened; and doubly pious attitude; is benefited.	129
कां आघवियाचि इंद्रियवृत्ती। हृदयाचिया एकांती। थापटूनि सषुप्ती। आणी जे गा॥	१३०
किंवा आवघ्याच इंद्रियवृत्ती। त्यांना हृदयाच्या एकांती। थोपटूनि सुषुप्तीत। आणी जे गा॥	१३०
Or all sense-attitudes; of heart into solitude; by coaxing into slumber deep; which brings.	130
किंबहुना सोये। जीव आत्म्याची लाहे। तेथ जे होये। तया नाम सुख॥	१३१
किंबहुना ज्या उपाये। जीव आत्म्याची भेट होये। तेथ जे होये। त्याला नाव सुख॥	१३१
Rather by which means; are united soul and being; what happens there; is called as pleasure.	131
आणि ऐसी हे अवस्था। न जोडता पार्था। जे कीजे तेंचि सर्वथा। दुःख जाण॥	१३२
आणि अशी ही अवस्था। न मिळाल्यास पार्था। जे जगणे तेच सर्वथा। दुःख जाण॥	१३२
And such state; Partha, if it is gained not; what living is that totally; know as pain.	132
ते मनोरथसंगें नव्हे। एन्हवीं सिद्धि गेलेचि आहे। हे दोनीचि उपाये। सुखदुःखासी॥	१३३
ते मनोरथाने मिळणारे नव्हे। ते एरवी आत्म्यात सिद्धच आहे। हे दोनच उपाय। सुखदुःख प्राप्तीचे॥	१३३
That not gained by dreaming; it in soul exists; these are two means*; of gaining pleasure-pain.	133
आता असंगा साक्षिभूता। देहीं चैतन्याची जे सत्ता। तिये नाम पांडुसुता। चेतना येथे॥	१३४
असंगा, साक्षिभूत आता। देहात चैतन्याची जी सत्ता। तिचे नाव पंडुसुता। चेतना येथे॥	१३४
Now unattached and witnessing; authority of spirituality in body; its name is; consciousness.	134

जे नखौनि केशवरी। उभी जागे शरीरीं। जे तिहीं अवस्थांतरीं। पालटेना॥	१३५
जी नखापासोनि केसावरी। नेहमी जागे शरीरी। जी जागृती सुषुप्ती स्वप्नी। पालटेना॥	१३५
Which from head to toe; ever awake; in wakefulness, slumber and dreaming; is unchangeable.	135
मनबुद्ध्यादि आघवीं। जियेचेनि टवटवी। प्रकृतिवनमाधवी। सदाचि जे॥	१३६
मनबुद्ध्यादी आवघ्यात। जिच्यामुळे टवटवी येत। प्रकृतिवनातील वसंत। सदाच जी॥	१३६
Into mind and intellect; which causes freshness; spring of Nature-forest; which ever is.	136
जडाजडीं अंशी। राहाटे जे सरिसी। ते चेतना गा तुजसी। लटिके नाही॥	१३७
जड अजड दोन्ही अंशी। वाहाते जी सारखी। ती चेतना गा तुजसी। खोटे सांगत नाही॥	१३७
In all material-spiritual entity; which flows equally; that is consciousness; not telling falsely.	137
पै रावो परिवारु नेणे। आज्ञाचि परचक्र जिणे। कां चंद्राचेनि पूर्णपणे। सिंधू भरती॥	१३८
राजा पूर्ण दळ न ओळखे। त्याची आज्ञाच परचक्र जिंके। किंवा चंद्राच्या पूर्णत्वाने। सागरास भरती॥	१३८
King is unaware of his entire army; his order defeats enemy; or full moon creates; sea-tides.	138
नाना भ्रामकाचें सन्निधान। लोहो करी सचेतन। कां सूर्यसंगु जन। चेष्टवी गा॥	१३९
किंवा चुंबकाचा संग। लोहास करी सचेतन। किंवा सूर्यसंगाने जन। उद्योगा लागे॥	१३९
Or as by magnet's closeness; iron enlivens; or people, by sun's association; start activities.	139
अगा मुखमेळेंविण। पिलियाचे पोषण। करी निरीक्षण। कूर्मी जेवीं॥	१४०
अरे मुखस्पर्शावीण। पिलांचे पोषण। करी दृष्टीनेच। कासवी जैशी॥	१४०
As sans touching mouths; by glance feeds chicks; as mother tortoise.	140
पार्था तियापरी। आत्मसंगती इये शरीरीं। सजीवत्वाचा करी। उपेगु जडा॥	१४१
पार्था तशापरी। आत्मसंगती या शरीरी। सजीव करण्यासाठी। उपयोगी जडा॥	१४१
So Partha; presence of soul in body; to make it alive; becomes useful.	141
मग तियेते चेतना। म्हणिपे पै अर्जुना। आता धृतिविवंचना। भेदु आइक॥	१४२
मग तिलाच चेतना। म्हणावी गा अर्जुना। आता धृती विवेचनाचा। भेद ऐका॥	१४२
Then to it consciousness; Arjuna, be called; now features of courage; listen to its distinctions.	142
तरी तत्त्वां परस्परे। उघड जातिस्वभाववैरे। नव्हे पृथ्वीतें नीरें। न नाशिजे॥	१४३
तरी तत्त्वांतील परस्पर। उघड जातिस्वभाव वैर। नाही का पृथ्वीला पाणी। नष्ट करे?	१४३
So within gross elements mutual; open hostility is natural; doesn't water; destroy earth?	143
नीराते आटी तेज। तेजा वायूसी जुंझ। आणि गगन तंव सहज। वायू भक्षी॥	१४४
पाण्यासी आटवी तेज। तेजाचे वायूसी झुंज। आणि गगन तर सहज। वायू भक्षी॥	१४४
Fire evaporates water; fire fights with air; and space easily; devours air.	144
तेवीचि कोणेही वेळे। आपण कायिसयाही न मिळे। आत रिगोनि वेगळे। आकाश हे॥	१४५
तसेच कोणेही वेळे। आपण कशातही न मिसळे। सर्वांच्यात शिरोनिही वेगळे। आकाश हे॥	१४५
At any time; it never mixes with anything; distinct in spite of entering in everything; is space.	145

ऐसी पांचही भूते। न साहती एकमेकांते। की तियेही ऐक्याते। देहासी येती॥	१४६
ऐशी पाचही भूते। न साहती एकमेकाते। की तीसुद्धा ऐक्याने। देहासी येती॥	१४६
Five elements; do not tolerate each other; those too becoming united; stay within a body.	146
द्वंदाची उखिविखी। सोडूनि वसती एकीं। एकेकाते पोखी। निजगुणें गा॥	१४७
द्वंदाची वादावादी। सोडूनि एकत्र राहती। एकमेकाते पोसती। निजगुणे गा॥	१४७
Forgetting arguments of duality; they stay together; nourish each other; with own quality.	147
ऐसे न मिळे तयां साजणे। चळे धैर्ये जेणे। तया नांव म्हणे। धृती मी गा॥	१४८
ऐसे न घडे त्यांच्यात मित्रता। परी होय धैर्यामुळे ज्या। त्याला नाव म्हणे। धृती मी गा॥	१४८
Such unlikely friendship; but happens due to which firmness; its name is; firmness.	148
आणि जीवेंसी पांडवा। या छत्तिसांचा मेळावा। तो हा एथ जाणावा। संघातु पै गा॥	१४९
आणि जीवासहित पांडवा। या छत्तिसांचा मेळावा। तो हा येथे जाणावा। संघात आणि॥	१४९
And along with soul; this assemblage of thirty six; here be known; as aggregate.	149
एवं छत्तीसही भेद। सांगितले तुज विशद। यया येतुलेयाते प्रसिद्ध। क्षेत्र म्हणिजे॥	१५०
एवं छत्तीसही भेद। सांगितले तुज स्पष्ट। या येवढ्या मेळाव्यास प्रसिद्ध। क्षेत्र म्हणती॥	१५०
So thirty six differences; to you I clearly told; this assemblage is famous; as Field.	150
रथांगांचा मेळावा। जेवीं रथु म्हणिजे पांडवा। कां अधोर्ध्व अवेवां। नांव देहो॥	१५१
रथाच्या सुट्या भागांचा मेळावा। जैसा रथ म्हणावा पांडवा। किंवा खालवरच्या अवयवा। नाम देह॥	१५१
As assemblage of spare part; is called as chariot; or of upper and lower limbs; as body.	151
करीतुरंगसमाजे। सेना नाम निफजे। कां वाक्ये म्हणिजती पुंजे। अक्षरांचे॥	१५२
गजअश्वसमुदाया। सेना नाम पांडवा। किंवा वाक्य म्हणती समुदाया। अक्षरांच्या॥	१५२
As group of elephants, horses; its name is army; or is called as sentence, a group; of words.	152
कां जळधरांचा मेळा। वाच्य होय आभाळा। नाना लोकां सकळां। नाम जग॥	१५३
किंवा ढगांचा मेळ। म्हटला जातो आभाळ। नाना लोकांना सकळ। नाम जग॥	१५३
Or as cluster of cloud; as cloudy sky is called; or for all regions'; name is world.	153
कां स्नेहसूत्रवन्ही। मेळु एके स्थानीं। धरिजे तो जनीं। दीपु होय॥	१५४
किंवा तेल सूत अग्नी। मिळूनि एका स्थानी। धरावा तो जनी। तेव्हा दीप होय॥	१५४
Or as oil, wick and fire; gather at one place collectively; that publicly; constitutes a lamp.	154
तैसीं छत्तीसही इयें तत्त्वे। मिळती जेणें एकत्वे। तेणें समूहपरत्वे। क्षेत्र म्हणिपे॥	१५५
तैसी छत्तीस ही तत्त्वे। मिळती ज्याच्या एकत्वे येथे। त्याला समूह दृष्टीने। क्षेत्र म्हणा॥	१५५
So as these thirsty six principles; gather here in unison; that combination; be called as Field.	155
आणि वाहतेनि भौतिकें। पाप पुण्य येथें पिके। म्हणोनि आम्ही कौतुकें। क्षेत्र म्हणो॥	१५६
आणि वहिवाटता भौतिक हे। पाप पुण्य येथे पिके। म्हणोनि आम्ही कौतुके। याला क्षेत्र म्हणो॥	१५६
As cultivation of this material entity; yields crop of merit-demerit; I casually; call it as Field.	156

आणि एकाचेनि मते। देह म्हणती ययाते। परि असो हें अनंते। नामें यया।।	१५७
आणि कोण्या एकाच्या मते। देह म्हणती याते। परी असो अनंत असती। नावे याला।।	१५७
And in someone's opinion; it is called as body; let it be, but many; names it has.	157
पै परतत्त्वाअरौते। आणि स्थावरांता आंतौते। जें कांहीं होते जाते। ते क्षेत्रचि हें।।	१५८
आणि परमतत्त्वा-अलीकडचे। आणि स्थावराच्या अंताचे। जे काही होते जाते। ते क्षेत्रच हे।।	१५८
Earlier to supreme principle; up to immovable's end; what is created or destructed; is Field.	158
परि सुरनरउरगीं। घडत आहे योनिविभागीं। ते गुणकर्मसंगी। पडिलेसांते।।	१५९
परी सुर नर सर्पजात। घडत आहे योनिविभागात। ते गुणकर्मसंगतीत। पडल्यामुळे।।	१५९
God, human, serpents; r created in womb; in company of quality-karma; due to falling in it.	159
हेचि गुणविवंचना। पुढां म्हणिले अर्जुना। प्रस्तुत आतां ज्ञाना। रूप दावूं।।	१६०
याच गुणविवेचना। पुढे सांगितले जाईल अर्जुना। तूर्तास आता ज्ञाना-। ची लक्षणे सांगू।।	१६०
Description of qualities; Arjuna, will be told later; for now, knowledge-; signs I will tell.	160
क्षेत्र तंव सविस्तर। सांगितले सविकार। म्हणोनि आता उदार। ज्ञान आइकें।।	१६१
क्षेत्र तर सविस्तर। सांगितले सविकार। म्हणोनि आता उदार। ज्ञान ऐक।।	१६१
Field is told in detail; along with its modifications; so now generous; knowledge listen to.	161
जया ज्ञानालागी। गगन गिळिताती योगी। स्वर्गाची आडवंगी। उमरडोनि।।	१६२
ज्या ज्ञानासाठी। बुद्धीतील शून्याकाश गिळिती योगी। स्वर्गाची आडवाट। डावलोनि।।	१६२
Knowledge for which; brain-void in intellect yogis swallow; heaven's by-lane; by avoiding.	162
न करिती सिद्धीची चाड। न धरिती ऋद्धीची भीड। योगाऐसे दुवाड। हेळसिती।।	१६३
न करिती सिद्धीची चाड। न धरिती ऋद्धीची भीड। योगासारखे कष्टप्रद। तुच्छ म्हणती।।	१६३
They don't desire yoga powers; nor care for prosperity; difficult like yoga; treat scornfully.	163
तपोदुर्गे वोलांडित। क्रतुकोटि वोवांडित। उलथूनि सांडित। कर्मवल्ली।।	१६४
तपोदुर्गे ओलांडित। यज्ञकोटी ओवाळीत। उपटूनि टाकितात। कर्मवेली।।	१६४
They cross severity-fort; offer crores of sacrifices; and uproot; karma-climbers.	164
नाना भजनमार्गी। धावत उघडिया आंगी। एक रिगताति सुरंगीं। सुषुम्नेचिये।।	१६५
नाना भजनमार्गी। धावत उघड्या आंगी। कितीएक शिरतात भुयारी। सुषुम्नेच्या।।	१६५
Many on devotion-path; run nakedly; many enter tunnel; of Sushumna nerve.	165
ऐसी जिये ज्ञानीं। मुनीश्वरांसी उतान्ही। वेदतरुच्या पानोवानी। हिंडताती।।	१६६
ऐसी ज्या ज्ञानालागुनी। मुनीश्वर तहानूनी। वेदतरुच्या पानोपानी। हिंडतात।।	१६६
So for which knowledge; seers have thirst; through Veda-tree leaves; they wander.	166
देईल गुरुसेवा। इया बुद्धि पांडवा। शतजन्माचा सांडोवा। टाकित जे।।	१६७
देईल ज्ञान ही गुरुसेवा। या बुद्धीने पांडवा। शतजन्मेही ओवाळुनिया। टाकीत जे।।	१६७
Guru-service will grant knowledge; with such hope; hundreds of lives; who surrender.	167

जया ज्ञानाची रिगवणी। अविद्ये उणे आणी। जीवा आत्मया बुझावणी। मांडूनि दे।।	१६८
ज्या ज्ञानाचा प्रवेश। अविद्येचा करी नाश। जीव आणि आत्म्यास। मिळवूनि दे।।	१६८
Entry of which knowledge; destroys ignorance; and being and soul; unite.	168
जे इंद्रियांची द्वारे आडी। प्रवृत्तीचे पाय मोडी। जे दैन्यचि फेडी। मानसाचे।।	१६९
जे इंद्रियांची द्वारे आडवी। प्रवृत्तीचे पाय मोडी। जे दैन्यच फेडी। मानसाचे।।	१६९
Which closes sense-doors; breaks legs of outward tendencies; and eliminates misery; of mind.	169
द्वैताचा दुकाळु पाहे। साम्याचे सुयाणे होये। जया ज्ञानाची सोये। ऐसे करी।।	१७०
द्वैताचा दुष्काळ दाखवी। साम्याचा सुकाळ आणवी। ज्या ज्ञानाची प्राप्ती। ऐसे करी।।	१७०
Which reveals famine of duality; flourishes equality; attainment of which knowledge; does so.	170
मदाचा ठावोचि पुसी। जे महामोहाते ग्रासी। नेदी आपपरु ऐसी। भाष उरो।।	१७१
अहंकाराचा मागमूस पुसी। जे महामोहाला ग्रासी। न दे आपपर ऐसी। भाषा उरो।।	१७१
Which erases ego-traces; eclipses great lure; doesn't allow 'mine n others'; sense to remain.	171
जे संसाराते उन्मूळी। संकल्पपंकु पाखाळी। अनावरा वेंटाळी। ज्ञेयाते जे।।	१७२
जे संसारास उन्मुळी। संकल्पचिखलासी धुवूनि काढी। अनाकलनीय वेटाळी। परब्रह्म जे।।	१७२
Which uproots worldly life; cleanses planning-mire; embraces unperceivable; Brahma.	172
जयाचेनि जालेपणें। पांगळा होईजे प्राणें। जयाचेनि विंदाणें। जग हे चेष्टें।।	१७३
ज्याच्या प्राप्तीने। स्थिर व्हावे प्राणाने। ज्याच्या स्फुर्तीने। जग हे चाले।।	१७३
By its attainment; Vital force is steadied; by its inspiration; world carries on.	173
जयाचेनि उजाळें। उघडती बुद्धीचे डोळे। जीवु दोंदावरी लोळे। आनंदाचिया।।	१७४
ज्याच्या आणि उजाळामुळे। उघडती बुद्धीचे डोळे। जीव पोटावरी लोळे। आनंदाच्या।।	१७४
Due to its brilliance; intellect-vision opens; and makes beings roll on belly; of bliss.	174
ऐसे जे ज्ञान। पवित्रैक निधान। जेथ विटाळले मन। चोख कीजे।।	१७५
ऐसे जे ज्ञान। पवित्र एकमेव निधान। ज्यामध्ये विटाळलेले मन। शुद्ध होते।।	१७५
Such knowledge; is unique home sacred; where soiled mind; gets purified.	175
आत्मया जीवबुद्धी। जे लागली होती क्षयव्याधी। ते जयाचिया सन्निधी। निरुजा कीजे।।	१७६
आत्म्याला जीवबुद्धी। जी लागली होती क्षयव्याधी। ती ज्याची होताच संगती। नाहीसी होये।।	१७६
Soul having being-sense; that incurable disease; on coming in contact of which; is eliminated.	176
ते अनिरूप की निरूपिजे। ऐकता बुद्धी आणिजे। वांचूनि डोळां देखिजे। ऐसे नाही।।	१७७
ते अनिरूप तरी निरूपावे। ऐकुनी बुद्धीत आणावे। यावाचून डोळ्याने पहावे। ऐसे ते नाही।।	१७७
Indescribable described; brought in intellect on hearing; except this seen by eyes; it's not so.	177
मग तेच इये शरीरी। जें आपुला प्रभावो करी। तें इंद्रियांचा व्यापारीं। डोळांही दिसे।।	१७८
मग तेच या शरीरी। जेव्हा आपला प्रभाव करी। तेव्हा इंद्रियांच्या वर्तनात। डोळ्यांसही दिसे।।	१७८
That in this body; as shows its influence; then through body-actions; it is seen even by eyes.	178

पैं वसंताचे रिगवणे। झाडांचेनि साजेपणे। जाणिजे तेवीं करणें। सांगती ज्ञान॥	१७९
अहो वसंताचे येणे। कळे झाडांच्या साजरेपणे। ज्ञान्याची तशी इंद्रिये। सांगती ज्ञान॥	१७९
As spring's advent; is known by tree's blooming; actions of savant; display knowledge.	179
अगा वृक्षासी पाताळीं। जळ सांपडे मुळी। ते शाखांचिये बाहाळीं। बाहेर दिसे॥	१८०
अहो वृक्षासी पाताळी जाताना। जळ सापडे मुळांना। ते शाखा बहरताना। बाहेरी दिसे॥	१८०
As tree grows into nether; roots reach water; and crown-blooming; is visible from outside.	180
कां भूमीचे मर्दव। सांगे कोंभाची लवलव। नाना आचार गौरव। सुकुलीनाचे॥	१८१
किंवा भूमीचा मृदुपणा। सांगे अंकुराचा लुसलुशीतपणा। किंवा आचरण दाखवी। लक्षण सुकुलीनाचे॥	१८१
As softness of soil; is told by sprout's tenderness; one's behavior is; indication of nobility.	181
अथवा संभ्रमाचिया आयती। स्नेहो जैसा ये व्यक्ति। कां दर्शनाचिये प्रशस्ती। पुण्यपुरुष॥	१८२
अथवा आदरातिथ्याच्या तयारीत। स्नेह जैसा होई व्यक्त। किंवा दर्शनाच्या समाधानात। पुण्यपुरुष॥	१८२
As hospitality-preparations; reveals affection; or in sighting's satisfaction; a pious person.	182
नातरी केळीं कापूर जाहला। जेवीं परिमळें जाणो आला। कां भिंगारीं दीपु ठेविला। बाहेरि फांके॥	१८३
किंवा कर्पूरकेळीत कापूर पिकला। जैसे सुगंधाने जाणो आला। का काचेत दीप ठेविला। तैसा प्रकाश बाहेरी॥	१८३
As ripening of camphor plant; is known by fragrance; or as flame in glass; spreads out light.	183
तैसे हृदयींचेनि ज्ञाने। जिये देहीं उमटती चिन्हे। तिये सांगो आतां अवधानें। चांगे आइक॥	१८४
तैसे हृदयातल्या ज्ञानाने। जी देहात उमटती चिन्हे। ती सांगेन आता अवधानाने। नीट ऐक॥	१८४
With knowledge in heart; which signs appear in body; that I will tell pay attention; clearly.	184
<p>अमानित्वमदम्भित्वम्, अहिंसा क्षान्तिरार्जवम्। आचार्योपासनं शौचं, स्थैर्यमात्मविनिग्रहः॥ ७</p> <p>लीनता दंभशुन्यत्व, अहिंसा ऋजुता क्षमा। आचार्योपासना शौच, स्थैर्य इंद्रियनिग्रह॥ ७</p> <p>Humility, non-pride, non-violence, simplicity, patience;</p> <p style="text-align: center;">guru-worship, purity, firmness, sense-restraint. 7</p>	
तरी कवणेही विषयींचे। साम्य होणे न रुचे। संभावितपणाचे। वोझे जया॥	१८५
तरी कोण्याही विषयींचे। बरोबरी करणे न रुचे। थोरपणाचे ओझे। वाटे जया॥	१८५
So with any object; being compared doesn't relish; or burden of greatness; who feels.	185
आथिलेचि गुण वानितां। मान्यपणे मानितां। योग्यतेचे येतां। रूप आंगा॥	१८६
असलेल्याच गुणांना स्तविता। माननीय असल्याने मान देता। योग्यतेचे येता। रूप आंगा॥	१८६
If praised for inbuilt virtues; respected being honourable; or gaining calibre; in body.	186
तैं गजबजो लागे कैसा। व्याधें रुंधला मृगु जैसा। कां बाहीं तरता वळसां। दाटला जेवीं॥	१८७
तेव्हा व्याकूळ होई कैसा। व्याधाने अडकविला मृगु जैसा। किंवा बाहूने पोहता भोवण्यात। अडकला जैसा॥	१८७
Then how he is anxious; as deer trapped by hunter; or while swimming in whirl; being caught.	187
पार्था तेणें पाडें। सन्मानें जो सांकडे। गरिमेतें आंगाकडे। येवोचि नेदी॥	१८८
पार्था त्या प्रकारे। सन्मानाने जो अवघडे। मोठेपणाला आपल्याकडे। येवूचि न दे॥	१८८
Accordingly; who becomes embraced if honoured; greatness to come near; allows never.	188

पूज्यता डोळां न देखावी। स्वकीर्ती कानीं नायकावी। हा अमुका ऐसी नोहावी। सेचि लोकां॥	१८९
पूज्यता डोळ्याने न पहावी। स्वकीर्ती कानी न यावी। हा अमुका अशी न व्हावी। आठवण लोकां॥	१८९
Reverence not to be seen; self-fame not to be heard; not to be reckoned; by people.	189
तेथ सत्काराची गाठी। कें आदरा देईल भेटी। मरणेंसीं साटी। नमस्कारिता॥	१९०
तेथे सत्काराच्या काय गोष्टी। का आदरास देईल भेटी। मरणासम दुःख दाटी। कोणी नमस्कारिता॥	१९०
What about honouring; or his accepting any; is choked up with death-pain; if someone bows.	190
वाचस्पतीचेनि पाडे। सर्वज्ञता तरी जोडे। परि वेडिवेमाजी दडे। महिमेभेणें॥	१९१
बृहस्पतीच्या सारिखी। सर्वज्ञता जरी मिळविलेली अंगी। परी वेड्यासारखा राही। महिमाभये॥	१९१
Like Brihaspati; even if gains omniscience; pretends being idiot; fearing glory.	191
चातुर्य लपवी। महत्त्व हारवी। पिसेपण मिरवी। आवडोनि॥	१९२
आपले चातुर्य लपवी। महत्त्व दडवी। अज्ञानीपण मिरवी। आवडोनी॥	१९२
Conceals self cleverness; hides importance; displays ignorance; lovingly.	192
लौकिकाचा उद्वेग। शास्त्रांवरी उबगु। उगेपणीं चांगु। आथी भरु॥	१९३
लौकिकाचा उद्वेग। शास्त्रांचे वादावरी उबग। उगेपणावरीच चांगला। असे भर॥	१९३
Detests prominence; hates textual arguments; and greatly on silence; has emphasis.	193
जगें अवज्ञाचि करावी। संबंधीं सोयचि न धरावी। ऐसी ऐसी जीवीं। चाड बहु॥	१९४
जगाने अवज्ञाच करावी। सगेसंबंधींनी पर्वा न करावी। ऐसी ऐसी जीवाची। इच्छा बहु॥	१९४
World should disrespect; kin shouldn't care about; like these from heart; has desires many.	194
तळौटेपण बाणे। आंगी हिणावो खेवणे। ते तेंचि करणे। बहुतकरुनि॥	१९५
लहानपण अंगी बाणे। अंगी तिरस्कार घेणे। ते तैसेच त्याचे करणे। बहुतकरुनी॥	१९५
Assumes inferiority; welcomes being scorned; in such manner acts; mostly.	195
हा जीतु ना नोहे। लोक कल्पी येणे भावे। तैसे जिणे होआवे। ऐसी आशा॥	१९६
हा जीवंत आहे की नोहे। लोकांनी कल्पावे या भावे। तैसे जिणे व्हावे। ऐसी आशा॥	१९६
Whether he is living or not; people to guess, with such thought; life be like that; has hopes.	196
पैं चालतु कां नोहे। कीं वारेनि जातु आहे। जना ऐसा भ्रमु जाये। तैसें होइजे॥	१९७
हा चालतो आहे की नोहे। की वाऱ्याने ढकलला जात आहे। जनासी असा संशय जाये। तैसे व्हावे॥	१९७
Whether he is walking or not; or being pushed by wind; people should doubt; be like that.	197
माझे असतेपण लोपो। नांवरूप हारपो। मज झणें वासिपो। भूतजात॥	१९८
माझे अस्तित्व लोपावे। नामरूप हारपावे। मला पाहाताक्षणी दचकावे। भूतजात॥	१९८
My existence be vanished; name, fame be erased; and should be terrified; all beings.	198
ऐसी जयाची नवसियें। जो नित्य एकांता जातु जाये। नांमेचि जो जिये। विजनाचेनि॥	१९९
ऐसे जयाचे नवस असे। जो नित्य एकांती जात असे। नावानेच जो जगे। एकांताच्या॥	१९९
Who vows like that; who ever lives in solitude; who lives by the name; of seclusion.	199

वायू आणि तया पडे। गगनेसी बोलों आवडे। जीवें प्राणें झाडे। पढियंती जया॥	२००
वायू आणि त्याचे पटे। आकाशासी बोलणे आवडे। जीवाप्राणाहून झाडे। आवडती जया॥	२००
Happy in wind's company; likes conversing with sky; greater than life who likes; trees.	200
किंबहुना ऐसी। चिन्हे जया देखसी। जाण तया ज्ञानेंसी। शेज जाहली॥	२०१
किंबहुना ऐसी। लक्षणे ज्याच्यात पाहसी। जाण त्याला ज्ञानासी। जवळीक झाली॥	२०१
Rather such; signs in whom you see; know with knowledge; he has befriended.	201
पैं अमानित्व पुरुषीं। तें जाणावे इहीं मिषीं। आतां अदंभाचिया वोळखीसी। सौरसु देवों॥	२०२
ऐसे अमानित्व पुरुषात। ते जाणावे या लक्षणात। आता अदंभाच्या ओळखीबाबत। अभिप्राय देतो॥	२०२
Such humility in person; be known by these signs; recognizing non-pride; I will comment.	202
तरि अदंभित्व ऐसे। लोभियाचे मन जैसे। जीवु जावो परि नुमसे। ठेविला ठावो॥	२०३
तरी अदंभित्व ऐसे। लोभ्याचे मन जैसे। जीव जावो परी न सांगतसे। ठेविलेला ठेवा॥	२०३
Non-pride is; like lustful mind; even under death-threat not disclosing; hidden treasure.	203
तयापरी किरीटी। पडिलाही प्राणसंकटीं। परि सुकृत न प्रकटी। आंगें बोलें॥	२०४
तयापरी किरीटी। पडला जरी प्राणसंकटी। परी पुण्यकर्म न प्रकट करी। अंगाने वा बोलाने॥	२०४
Kiriti; even if faced with death; he not revealing meritorious karma; by body or speech.	204
खडाणे आला पान्हा। पळवी जेवीं अर्जुना। कां लपवी पण्यांगना। वडिलपण॥	२०५
खट्याळ गाईने आलेला पान्हा। चोरावा जैसा अर्जुना। किंवा लपवी गणिका। वयस्कपण॥	२०५
Naughty cow as withholding; milk, Arjun; or whore concealing; advanced age.	205
आढ्यु आतुडे आडवीं। मग आढ्यता जेवीं हारवी। नातरी कुळवधू लपवी। अवेवांतें॥	२०६
धनिक सापडला आडरानी। मग धनीकपण ठेवी लपवोनि। किंवा कुलवधू लपवी। अवयवांसी॥	२०६
As rich man trapped in forest; hides richness; or as noble woman hides; limbs.	206
नाना कृषीवळु आपुलें। पांघुरवी पेरिलें। तैसें झाकीं निपजलें। दानपुण्य॥	२०७
किंवा शेतकरी आपले। मातीने झाकी पेरलेले। तैसे झाकितो निपजलेले। दानपुण्य॥	२०७
Or as farmer; covers seed sown with soil; he keeps hidden; charity and merit.	207
वरिवरी देह न पूजी। लोकांतें न रंजी। स्वधर्मु वाग्ध्वजीं। बांधों नेणे॥	२०८
वरवरच्या देहासी न पूजी। लोकांसी न रंजवी। स्वधर्म वाणीच्या ध्वजी। बांधो न जाणे॥	२०८
Doesn't worship body; entertains not people; self-duty to speech-pole; doesn't try tying.	208
परोपकारु न बोले। न मिरवी अभ्यासिलें। न शके विकू जोडलें। स्फीतीसाठीं॥	२०९
केलेला परोपकार न बोले। न मिरवी अभ्यासिले। न शके विकू पुण्य जे जोडिले। कीर्तीसाठी॥	२०९
Doesn't tell favours done; or boasts not about learning; or won't sale earned merit; for fame.	209
अंगभोगांकडे। पाहातां कृपणु आवडे। एन्हवीं धर्माविषयीं थोडें। बहु न म्हणे॥	२१०
अंगभोगांकडे। पाहाता कंजुष वाटे। एरवी धर्माच्या खर्चाविषयी थोडे। बहु न म्हणे॥	२१०
In body-enjoyments; appears miser like; spending on righteous cause; doesn't treat as enough.	210

- घरीं दिसे सांकड। देहींची आयती रोड। परी दानीं जया होड। सुरतरूसीं॥ २११
- घरी दिसे जेवणाचे सांकड। देहाची आकृती असे रोड। परी दानात ज्याची स्पर्धा। कल्पतरूसीं॥ २११
- At home faces problem for meals; has lean body; but competes in charity; with wish-tree.* 211
- किंबहुना स्वधर्मी थोर। अवसरीं उदार। आत्मचर्चे चतुर। एन्हवीं वेडा॥ २१२
- किंबहुना स्वधर्मात थोर। अवसर मिळता उदार। आत्मचर्चेत चतुर। एरवी दिसे वेडा॥ २१२
- Rather great in self-duty; generous by chance; expert in soul-study; else appears as idiot.* 212
- केळींचें दळवाडें। हळू पोकळ आवडे। परि फळोनियां गाडें। रसाळ जैसें॥ २१३
- केळीच्या अंगाची सोपटे। हलकी पोकळ वाटे। परी फळ लागे गाडे। रसाळ जैसें॥ २१३
- As banana plant; is hollow and light; but its pulpy fruit; is sweet.* 213
- कां मेघाचें आंग झील। दिसे वारेनि जैसें जाईल। परि वर्षती नवल। घनवट तें॥ २१४
- किंवा मेघाचे अंग झिलझिल। दिसे वाऱ्याने जैसे उडूनि जाईल। परी वर्षती नवल। घनदाट ते॥ २१४
- Or clouds are porous; appear to be blown by-away; but they rain; heavily.* 214
- तैसा जो पूर्णपणीं। पाहतां धाती आयणी। एन्हवीं तरी वाणी। तोचि ठावो॥ २१५
- तैसा ज्याची पूर्णता पाहताना। तृप्तता मिळे इच्छांना। एरवी तरी वर्णना। तोच योग्य॥ २१५
- On seeing whose completeness; desires get satisfied; else for describing; he is appropriate.* 215
- हें असो या चिन्हांचा। नटनाचु ठायीं जयाच्या। जाण ज्ञान त्याच्या। हाता चढे॥ २१६
- हे असो या लक्षणांचा। उत्कर्ष दिसे ठायी ज्याच्या। जाण ज्ञान त्याच्या। हाती आले॥ २१६
- Such signs; in whom appear prominently; know that knowledge in his; hands has appeared.* 216
- पैं गा अदंभपण। म्हणितलें तें हें जाण। आंता आईक खूण। अहिंसेची॥ २१७
- असे गा अदंभपण। म्हटले ते हे जाण। आता ऐक लक्षण। अहिंसेचे॥ २१७
- What is non-pride; know it like this; now listen to signs; of non-violence.* 217
- तरी अहिंसा बहुतीं परीं। बोलिली असे अवधारीं। आपुलालिया मतांतरीं। निरूपितां॥ २१८
- तरी अहिंसा अनेक प्रकारी। सांगितली असे ऐक तरी। आपापल्या मतांतरी। सांगताना॥ २१८
- Non-violence in many ways; has been told, listen; by different opinions; while describing.* 218
- परि ते ऐसी देखा। जैशा खांडूनियां शाखा। मग त्यांचिया बुडुखा। कुंप कीजे॥ २१९
- परी त्या ऐशा देखा। जैशा खांडूनिया वृक्षांच्या शाखा। मग त्याच्या बुडुखा-। भोवती कुंपण केले॥ २१९
- But look this is; like cutting tree branches; then around its bole; erecting hedge.* 219
- कां बाहु तोडोनि विकिजे। मग भूकेची पीडा राखिजे। नाना देऊळ मोडूनि कीजे। पौळी देवा॥ २२०
- किंवा बाहु तोडोनि शिजवावे। मग भूकेची पीडा राखावे। किंवा देऊळ मोडूनि करावे। त्याचे आवार देवा॥ २२०
- Like cutting own hands; to satisfy hunger; or demolishing temple; for erecting enclosure.* 220
- तैसी हिंसाचि करूनि अहिंसा। निफजविजे हा ऐसा। पैं पूर्वमीमांसा। निर्णो केला॥ २२१
- तैशी हिंसाच करूनि अहिंसा। उत्पन्न करावी, हा ऐसा। पूर्वमीमांसा। निर्णय करीत आहे॥ २२१
- By committing violence, non-violence; be achieved, this Purvamimamsa*; has decided.* 221

जे अवृष्टीचेनि उपद्रवें। गादले विश्व आघवे। म्हणोनि पर्जन्येष्टी करावे। नाना याग॥	२२२
की दुष्काळाच्या उपद्रवे। गांजले विश्व आवघे। म्हणोनि पर्जन्य इष्टी नावांचे करावे। नाना यज्ञ॥	२२२
<i>By famine's trouble; as world suffered; Parjanya-ishti* by name; many Yadnyas are performed.</i>	222
तंव तिये इष्टीचिया बुडीं। पशुहिंसा रोकडी। मग अहिंसेची थडी। केंची दिसे॥	२२३
तेव्हा त्या यज्ञाच्या बुडी। पशुहिंसा आहे रोकडी। मग अहिंसेची पैलथडी। कुठली दिसे ?	२२३
<i>Base of that Yadnya; is animal killing; how other bank of non-violence then; will be seen?</i>	223
पेरिजे नुसधी हिंसा। तेथ उगवेल काय अहिंसा। परि नवल बापा धिवसा। या याज्ञिकांचा॥	२२४
पेरिली नुसती हिंसा। तर तेथ उगवेल काय अहिंसा। परी नवल बापा धाडसाचे। या याज्ञिकांच्या॥	२२४
<i>If violence is sown; would non-violence sprout; but daring is amazing; of these Yadnya hosts.</i>	224
आणि आयुर्वेदुही आघवा। याचि मोहोरा पांडवा। जे जीवाकारणें करावा। जीवघातु॥	२२५
आणि आयुर्वेदही आवघा। याच दिशेने जातो पांडवा। की जीवाकारणे करावा। जीवघात॥	२२५
<i>And Aurveda too; Pandava, follows same path; for saving one life; killing other life.</i>	225
नाना रोगीं अहाळली। लोळतीं भूते देखिली। ते हिंसा निवारावया केली। चिकित्सा कां॥	२२६
नाना रोगाने पोळलेली। लोळणारी भूते पाहिली। ती पीडा निवारावया केली। चिकित्सा का॥	२२६
<i>Suffering from many diseases; when it saw beings; to reduce pains; it found treatments.</i>	226
तव ते चिकित्से पहिले। एकाचे कंद खणविले। एका उपडविले। समूळी सपत्री॥	२२७
तेव्हा त्या चिकित्सेत पहिले। एका वेलीचे कंद खणविले। एकास उपटिले। मूळापानांसह॥	२२७
<i>First in treatments; dug one creeper's tubers; uprooted other plants; with roots and leaves.</i>	227
एकें आड मोडविली। अजंगमाची खाल काढविली। एकें गर्भिणी उकडविली। पुटामार्जीं॥	२२८
एकीला मध्येच मोडिली। निर्जीवांची साल काढिली। एकीला फळ पोटी असता उकडिली। रसायनामध्ये॥	२२८
<i>Breaking plant in middle; peeling bark of tree; and boiling fruit bearing plants; in chemicals.</i>	228
अजातशत्रू तरुवरां। सर्वांगीं देवविलिया शिरा। ऐसे जीव घेऊनि धनुर्धरा। कोरडे केले॥	२२९
अजातशत्रू तरुवरा। सर्वांगी काढिल्या चिरा। ऐसे जीव घेऊनि धनुर्धरा। कोरडे केले॥	२२९
<i>On innocent trees; incising all over; after killing such life, Dhanurdhara; dried them.</i>	229
आणि जंगमाही हात। लाऊनि काढिले पित्त। मग राखिले शिणत। आणिक जीव॥	२३०
आणि सजीवांसही हात। लाऊनि काढिले पित्त। मग जगविले शिणलेले। दुसरे जीव॥	२३०
<i>And of live animal; by hand extracted bile; and rejuvenated suffering; of other beings.</i>	230
अहो वसतीं धवळारे। मोडूनि केले देऊळ देव्हारे। नागौनि वेव्हारें। गवादी घातली॥	२३१
अहो वसलेली घरे। मोडूनि केले देऊळ देव्हारे। फसवूनी व्यवहारामध्ये। गावजेवणे दिली॥	२३१
<i>Existing houses; demolishing for temples; or on deceiving in trade; serving community meals.</i>	231
मस्तक पांघुरविले। तंव तळवट उघडे पडले। घर मोडोनि केले। मांडव पुढे॥	२३२
डोक्याला धोतर गुंडाळले। तेव्हा दुंगण उघडे पडले। घर मोडोनि केले। मांडव तयावरी॥	२३२
<i>When covered head; rear was bared; or on demolishing house; had canopy over.</i>	232

- नाना पांघुरणे। जाळूनि जैसे तापणें। जालें आंगधुणें। कुंजराचें।। २३३
- नाना वस्त्रे प्रावरणे। जाळूनि जैसे पाणी तापवणे। त्याच्याने केले अंगधुणे। हत्तीचे।। २३३
- On various apparels; burning for warming water; and with that bathing; an elephant.** 233
- नातरी बैल विकूनि कोठा। पुंसा लावोनि बांधिजे गांठा। इया करणी की चेष्टा। काइ हंसो।। २३४
- किंवा बैल विकूनि गोठा। पिंजरा बांधावा उडवोनि पोपटा। या करणी आहेत की चेष्टा। काय हसावे याला।। २३४
- Erecting shed on selling bull; or cage on freeing parrot; is this work or prank; worth laughing?** 234
- एकीं धर्माचिया वाहणी। गाळूं आदरिलें पाणी। तंव गाळितया आहाळणीं। जीव मेले।। २३५
- एकाने धर्माच्या पालनी। गाळूनि घेतले पाणी। तेव्हा गाळण्याच्या दडपणी। किती जीव मेले? २३५
- For religious purpose; straining water; but in process; how many microbes were killed?** 235
- एक न पचवितीचि कण। इये हिंसेचे भेण। तेथ कदरले प्राण। हेंचि हिंसा।। २३६
- एकाने न शिजवताच खाल्ली अन्ने। या हिंसेच्या भयाने। तेव्हा पचताना व्याकुळला प्राणे। हीच हिंसा।। २३६
- One ate raw grains; fearing violence; but while digesting, vitality is agitated; it is violence.** 236
- एवं हिंसाचि अहिंसा। कर्मकांडी हा ऐसा। सिद्धांतु सुमनसा। वोळखें तूं।। २३७
- ऐशी हिंसाच अहिंसा। कर्मकांडात केला ऐसा। सिद्धान्त, अर्जुना सुमनसा। ओळखी तूं।। २३७
- Such violence as non-violence; is prescribed in ritualistic practice; Arjuna; you know it.** 237
- पहिले अहिंसेचे नांव। आम्ही केले जंव। तंव स्फूर्ति बांधिली हांव। इये मती।। २३८
- आधी अहिंसेचे नाव। आम्ही काढिले जव। तेव्हा स्फूर्तीने बांधिली हाव। ही मते सांगण्यासाठी।। २३८
- First name of non-violence; when I uttered; inspiration craved; to tell about these opinions.** 238
- तरि कैसेनि ययाते गाळावे। म्हणोनि पडिले बोलावे। तेवींचि तुंवाही जाणावे। ऐसा भावो।। २३९
- तरी कैसे आणि यांना टाळावे। म्हणोनि पडिले हे बोलावे। म्हणून तूही जाणावे। ऐशा भावा।। २३९
- So in order to avoid them; I had to elaborate; so you too better know; such feeling.** 239
- बहुतकरूनि किरीटी। हाचि विषयो इये गोठी। एन्हवीं का आडवाटीं। धांविजैल।। २४०
- बहुतकरूनि किरीटी। हा विषय निघाला की याच गोष्टी। एरवी का आडवाटी। धावावे गा।। २४०
- Mostly; when this topic crops up, same are the arguments; else on diversion; why to run.** 240
- आणि स्वमताचिया निर्धार-। लागोनिया धनुर्धरा। प्राप्तां मतांतरां। निर्वेचु कीजे।। २४१
- आणि स्वमताच्या निर्धारसाठी। धनुर्धरा प्राप्त मतांच्या गाठी। निराकारण करण्यासाठी। जरूरी असे।। २४१
- For support of own opinion; knots of available opinions; uniting them; is necessary.** 241
- ऐसी हे अवधारी। निरूपिती परी। आतां ययावरी। मुख्य जे गा।। २४२
- ऐशीच ही ऐकूनि ठेवावी। निरूपणाची पद्धती बरवी। आता यापुढे त्याही। मुख्य जे गा।। २४२
- So listen to; this better method of discourse; now about further; main topics.** 242
- ते स्वमत बोलिजेल। अहिंसे रूप किजैल। जिया उठलिया आंतुल। ज्ञान दिसे।। २४३
- ते माझे मत सांगेल। त्यात अहिंसेचे रूप होईल। जी स्पष्ट होता उपजेल। ज्ञान चित्तामध्ये।। २४३
- I will tell my opinion; form of non-violence; will be told so will appear; knowledge in heart.** 243

परि ते अधिष्ठिलेनि आंगें। जाणिजे आचरतेनि बगें। जैसी कसवटी सांगे। वानियाते॥	२४४
परी ती अंगी बाणली असे। हे आचरणावरुनि दिसे। जैशी कसोटी सांगतसे। सोन्याचा कस॥	२४४
Whether this is imbibed; it is seen from behaviour; as touchstone reveals; purity of gold.	244
तैसे ज्ञानामनाचिये भेटी। सरिसेंचि अहिंसेचे बिंब उठी। तेंचि ऐसे किरीटी। परिस आता॥	२४५
तैसे ज्ञानामनाची होता भेटी। सहजचि अहिंसेचे बिंब उठी। तेच कैसे ते किरीटी। ऐक आता॥	२४५
When unite knowledge and mind; easily non-violence is realized; how is that; listen now.	245
तरि तरंगु नोलांडितु। लहरी पायें न फोडितु। सांचलु न मोडितु। पाणियाचा॥	२४६
तरी तरंग न ओलांडिता। लहरी पायाने न फोडिता। स्थिरपण न मोडता। पाण्याचे॥	२४६
So sans overstepping ripples; or breaking them by feet; or disturbing steadiness; of water.	246
वेगें आणी लेसा। दिठी घालुनि आंविसा। जळीं बकु जैसा। पाऊल सुये॥	२४७
वेगे आणि जपूनि। दृष्टी स्थिर भक्षावरी ठेवूनि। जळात बगळा जैसा आणि। पाऊल ठेवे ॥	२४७
Swiftly and cautiously; fixing sights on prey; as crane through water; positions its feet.	247
कां कमळावरी भ्रमर। पाय ठेविती हळुवार। कुचुंबैल केसर। इया शंका॥	२४८
किंवा कमळावरी भ्रमर। पाय ठेविती हळुवार। कुस्करेल केसर। या शंकेने॥	२४८
Or as a beetle on lotus; gently steps; may be crushed pollens; having such doubt.	248
तैसे परमाणु पां गुंतले। जाणुनि जीव सानुले। कारुण्यामार्जीं पाउले। लपवूनि चाले॥	२४९
तैसे खाली परमाणुतही गुंतले। ते जाणूनि जीव सानुले। कारुण्याने पाउले। आच्छादूनि चाले॥	२४९
Presence in dust below; knowing of little microbes; with pity; who walks by avoiding them.	249
ते वाट कृपेची करितु। ते दिशाचि स्नेहा भरितु। जीवातळी आंथरितु। आपुला जीवु॥	२५०
ती वाट कृपेची करीत। ती दिशाच स्नेहाने भरीत। जीवाखाली आंथरीत। आपला जीव॥	२५०
Blesses that path; fills that direction with affection; spreads below them; his own life.	250
ऐसिया जतना। चालणें जया अर्जुना। हें अनिर्वाच्य परिमाणा। पुरिजेना॥	२५१
ऐशा जतना। चालणे ज्याचे अर्जुना। या अनिर्वाच्याचे परिमाणा। शब्द पुरतीचना॥	२५१
Such preservative; whose walk is; for description of inexpressible; words fall short.	251
पैं मोहाचेनि सांगडे। लासी पिलें धरी तोंडे। तेथ दांतांचे आगरडे। लागती जैसे॥	२५२
अहो मोहाने ओथंबली। मांजरीने पिले तोंडात धरिली। तेथ दातांचे ओरखडे। लागती जितके॥	२५२
Laden with love; as cat catches kitten in mouth; fearing scratch of teeth; may harm it.	252
का स्नेहाळु माये। तान्हयाची वास पाहे। तिये दिठी आहे। हळुवार जे॥	२५३
किंवा प्रेमळ आई। तान्हुल्याकडे पाही। तिच्या दृष्टीमध्ये आहे। हळुवारपण जे॥	२५३
Or as affectionate mother; glancing at infant; in her glance; what tenderness is.	253
नाना कमळदळे। डोलविजती ढाळेढाळे। तो जेणे पाडे बुबुळे। वारा घेपे॥	२५४
किंवा कमळपाकळ्या। हळूहळू हालविल्या। तो ज्या कोमलतेने नेत्रबुबुळे। वारा घेती॥	२५४
Or if lotus-petals; are fanned slowly; what tenderness eyeballs; receive by fanning.	254

तैसेनि मार्दवे पाय। भूमीवरी न्यसीतु जाय। लागती तेथ होय। जीवां सुख॥	२५५
तैशाच मार्दवतेने पाय। भूमीवरी ठेवीत जाय। पाय लागती तेथींच्या होय। जिवांना सुख॥	२५५
With such tenderness, feet; as he puts on ground; where feet touch; creatures feel happy.	255
ऐसिया लघिमा चालतां। कृमि कीटक पांडुसुता। देखे तरि माघौता। हळूचि निघे॥	२५६
ऐसे हळुवारपणे चालता। कृमी कीटक पंडुसुता। दिसले तरी माघारी। हळूच फिरे॥	२५६
While walking tenderly; Pandusuta, if little insects; are seen, back he turns; slowly.	256
म्हणे पावो धडफडील। तरी स्वामीची निद्रा मोडेल। रचलेपणा पडेल। झोती हन॥	२५७
म्हणे पाय धडपडेल। तर स्वामीची निद्रा मोडेल। निवांतपण मोडेल। झोताने आणि॥	२५७
Says if steps waver; may disturb master's sleep; may disturb his serenity; with that draft.	257
इया काकुळती। वाहणी घे माघौती। कोणेही व्यक्ती। न वचे वरी॥	२५८
या काकुळतीने। घेतो माघार प्रेमाने। कोण्याही जिवास। न तुडवे आणि॥	२५८
With such entreaty; beats retreat lovingly; upon any creature; tramples not.	258
जीवाचेनि नांवे। तृणातेही नोलांडवे। मग न लेखितां जावे। हे कें गोठी॥	२५९
जिवाच्या नावे। तृणालाही न ओलांडवे। मग न पाहताच जावे। ही काय गोष्ट झाली?	२५९
In name of being; even grass isn't crossed; then proceeding without seeing; is it possible?	259
मुंगिये मेरु नोलांडवे। मशका सिंधु न तरवे। तैसा भेटलियां न करवे। अतिक्रमु॥	२६०
मुंगीला पर्वत न ओलांडवे। चिल्टाला सागर न तरवे। तैसा कोणी भेटता न जाववे। ओलांडुनी॥	२६०
As ant can't scale mountain; or fly can't cross ocean; he on meeting anyone won't; bypass.	260
ऐसी जयाची चाली। कृपाफळीं फळा आली। देखसी जियाली। दया वाचे॥	२६१
ऐशी ज्याची चाली। कृपाफळाने फळास आली। अन् पाहशील तू, जगलेली। दया त्याचे वाचेमुळे॥	२६१
Such walk whose; bears grace-fruits; and you will see that pity; lives by his speech.	261
स्वर्ये श्वसणेचि तें सुकुमार। मुख मोहाचें माहेर। माधुर्या जाहले अंकुर। दशन तैसे॥	२६२
स्वतःचे श्वसणे ते सुकुमार। मुख मोहाचे माहेर। माधुर्याला फुटले अंकुर। दात तैसे॥	२६२
His breathing is gentle; mouth is home to lure; and have sprouted to sweetness; as if his teeth.	262
पुढां स्नेह पाझरे। मांगा चालती अक्षरे। शब्द पाठीं अवतरे। कृपा आधी॥	२६३
पुढे स्नेह पाझरे। मागे चालती अक्षरे। शब्द येती पाठीमागून, अवतरे। कृपा आधी॥	२६३
Affection seeps first; then letters follow; words follow later, appears; blessing first.	263
तंव बोलणेचि नाही। बोलो म्हणे जरी कांही। तरि बोल कोणाही। खुपेल का॥	२६४
आधी तर बोलणेच नाही। बोलावे म्हणे जरी काही। तरी शब्द कोणासही। खुपतील का?	२६४
First there is no speech; if he intends to speak; thinks will words be hurtful; to someone?	264
बोलता अधिकुही निघे। आणि कोणहाही वर्मी न लगे। कोणहासि न रिघे। शंका मनीं॥	२६५
बोलताना अधिकचा शब्द निघे। तर कोणासही वर्मी न लगे। कोणाच्याही न शिरे। शंका मनीं॥	२६५
If an extra word is used; it shouldn't hurt one's sensitivity; or shouldn't create; any doubt.	265

मांडिली गोठी हन मोडैल। वासिपैल कोणी उडैल। आइकोनिचि वोवांडिल। कोण्ही जरी॥	२६६
जमलेली गोष्ट उगीच मोडेल। घाबरेल कोणी दचकेल। ऐकुनीच उपेक्षील। कोणी जरी॥	२६६
Or may unduly spoil settled plans; one may be startled; may someone disregard it; on hearing.	266
तरी दुवाळी कोणा न व्हावी। कवणाची भंवई नुचलावी। ऐसा भावो जीवीं। म्हणोनि उगा॥	२६७
तरी पीडा कोणा न व्हावी। कुणाची भुवई न उचलली जावी। ऐसा भाव जीवी। म्हणोनि उगा राहे॥	२६७
So not to create pain for one; to make one to raise eyebrow; with such feeling; prefers silence.	267
मग प्रार्थिला विपाये। जरि लोभे बोलों जाये। तरि परिसे तया होये। मायबापु॥	२६८
मग प्रार्थिला चुकीने। आणि जर बोलु लागे लोभाने। तर ऐके त्याला वाटणे। मायबाप माझा॥	२६८
If prayed by mistake; and starts speaking by luck; listener feels that; he is like parent.	268
कां नादब्रह्मचि मुसे आले। की गंगापय असलले। पतिव्रते आले। वार्धक्य जैसे॥	२६९
किंवा नादब्रह्मचि आकारा आले। किंवा गंगाजल उसळले। पतिव्रतेला आले। वार्धक्य जैसे॥	२६९
Or like sound-bliss form gained; sacred water splashed; or faithful wife acquired; old-age.	269
तैसे साच आणि मवाळ। मितले आणि सरळ। शब्द जैसे कल्लोळ। अमृताचे॥	२७०
तैसे वास्तव आणि मवाळ। मोजकेच आणि सरळ। शब्द जैसे कल्लोळ। अमृताचे॥	२७०
So truthful and soft; few and straight; as if surged words are made; of nectar.	270
विरोधु वादुबळु। प्राणीतापढाळु। उपहासु चाळु। वर्मस्पर्शु॥	२७१
विरोधक वाद वाढविणारे। प्राण्यांस ताप देणारे। उपहास करणारे। वर्मस्पर्शी॥	२७१
Opposing and increasing arguments; causing pains to beings; sarcastic; touching sensitivity.	271
आटु वेगु विंदाणु। आशा शंका प्रतारणु। हे संन्यसिले अवगुणु। जिया वाचा॥	२७२
हट्टी आवेशपूर्ण कपटपूर्ण। आशा शंकेस कारण। हे त्यागिले अवगुण। ज्या वाचेने॥	२७२
Stubborn, forceful and deceitful; cause for doubts; discarded such faults; whose speech.	272
आणि त्याचि परी किरीटी। थाउ जयाचिये दिठी। सांडिलिया भ्रुकुटी। मोकळिया॥	२७३
आणि त्याचपरी किरीटी। स्थिर राहे ज्याची दृष्टी। सोडलेल्या आठ्या कपाळी। मोकळ्या सदा॥	२७३
And Kiriti, similarly; whose vision is steady; and un-creased eyebrows; are set free always.	273
जे भूतीं वस्तु आहे। तिये रुपों शके विपायें। म्हणोनि वास न पाहे। बहुतकरुनि॥	२७४
किंवा जी भूतात आत्मवस्तु आहे। तिला दृष्टी कदाचित रुपू पाहे। म्हणोनि तिकडे न पाहे। बहुतकरुनि॥	२७४
Or what soul is present in beings; it may be hurt by glancing; so he avoids looking; mostly.	274
ऐसाही कोणे एके वेळे। भीतरले कृपेचेनि बळें। उघडोनिया डोळे। दृष्टी घाली॥	२७५
ऐसे असूनही कोणे एके वेळे। अंतरीच्या कृपाबळे। उघडोनिया डोळे। दृष्टी घाली॥	२७५
In spite of this, at times; on strength of inner blessing; by opening eyes; if he sees.	275
तरी चंद्रबिंबौनि धारा। निघतां नव्हती गोचरा। परि एकसरे चकोरां। निघती दोंदे॥	२७६
तर चंद्रबिंबातुनी अमृतधारा। निघतां नसती दिसणाऱ्या। परी एकसरे चकोरांची। भरती पोटे॥	२७६
Then as nectar shower from moon-disc; though invisible; but of Chakoraa; feed bellies.	276

तैसें प्राण्यांसि होये। जरी तो वास पाहे। तथा अवलोकनाची सोये। कुर्मीही नेणे॥	२७७
तैसे प्राण्यांसी होये। जरी तो त्या बाजूने पाहे। त्या अवलोकनाचे मर्म। कासवीही न जाणे॥	२७७
Such is state of beings; if he glances that side; essence of seeing; even tortoise won't know.	277
किंबहुना ऐसी। दिठी जयाची भूतांसी। करही देखसी। तैसेचि ते॥	२७८
किंबहुना ऐशी तरी। दृष्टी ज्याची भूतावरी। हातही दिसती। तैसेचि त्याचे॥	२७८
Rather such is; whose vision towards beings; his hands too appear; his like that.	278
तरी होऊनिया कृतार्थ। राहिले सिद्धाचे मनोरथ। तैसे जयाचे हात। निर्व्यापार॥	२७९
होऊनिया कृतार्थ। राहिले सिद्धाचे मनोरथ। तैसे ज्याचे हात। व्यापारशून्य॥	२७९
Becoming fulfilled; as perfected one's dreams are; so whose hands are; activity-less.	279
अक्षमे आणि संन्यासिले। का निरिंधन आणि विझाले। मुकेनि घेतले। मौन जैसे॥	२८०
अशक्त आणि सर्व सोडलेले। का काष्ठरहित अग्नी आणि विझलेले। मुक्याने घेतले। मौन जैसे॥	२८०
Weak and discarded; like fire extinguished for want of fuel; as if dumb observed; silence.	280
तयापरी काही। जया करां करणे नाही। जे अकर्तयाच्या ठायी। बैसों येती॥	२८१
तशापरी काही। ज्याच्या हातांना करणे नाही। जे कर्तव्य संपलेल्याचे घरी। बसाया येती॥	२८१
As such; no work to do for whose hands; those at house of duty-less; come to stay.	281
आसुडेल वारा। नख लागेल अंबरा। इया बुद्धी करा। चळों नेदी॥	२८२
हिसडा बसेल वाऱ्याला। नख लागेल अंबराला। या विचाराने हाताला। हालो न दे॥	२८२
Wind may be jerked; by nails sky may be scratched; with such thought; doesn't move them.	282
तेथ आंगावरिली उडवावी। कां डोळां रिगतें झाडावी। पशुपक्ष्यां दावावी। त्रासमुद्रा॥	२८३
तेव्हा अंगावरली चिल्ले उडवावी। किंवा डोळ्यात शिरणारी झाडावी। पशुपक्ष्यांना दाखवावी। रागीट मुद्रा॥	२८३
Driving away flies on body; or those entering into eye; or showing to birds; frightful face.	283
इया केउतिया गोठी। नावडे दंडु काठी। मग शस्त्राचें किरीटी। बोलणे के॥	२८४
या कुठल्या गोष्टी। न आवडे दंडा काठी। मग शस्त्राविषयी किरीटी। बोलणेच काय?	२८४
All such things; he dislikes, so about stick or rod; or talk of weapons, Kiriti; is irrelevant.	284
लीलाकमळे खेळणे। का पुष्पमाळा झेलणे। न करी म्हणे गोफणें। ऐसे होईल॥	२८५
लीलया कमळे खेळणे। का पुष्पमाळा झेलणे। न करी, म्हणे गोफणीने मारणे। चिलटांना ऐसे होईल॥	२८५
Playing with lotus; catching garlands; doesn't do, says killing gnats with sling; it's like that.	285
हलवतील रोमावळी। यालागी आंग न कुरवाळी। नखांची गुंडाळी। बोटांतरी॥	२८६
जीव त्रासतील हालविता रोमावळी। यासाठी अंग न कुरुवाळी। काढेना नखाची गुंडाळी। बोटांवरची॥	२८६
Insects may be injured by moving hairs; so never caresses body; or trims nails; on fingers.	286
तंव करणेयाचाचि अभावो। परि ऐसाही पडे प्रस्तावो। तरि हातां हाचि सरावो। जे जोडिजती॥	२८७
तेव्हा कृतीचाच अभाव। परी असाही जर पडे प्रस्ताव। तर हातांना हाच सराव। की जोडिले जाती॥	२८७
So there's absence of activity; but if necessary; hands are habitually; joined together.	287

- कां नाभिकारा उचलिजे। हातु पडिलिया देइजे। नातरी आर्ताते स्पर्शिजे। अळुमाळु॥ २८८
- किंवा नको भिऊ सांगण्या उचलणे। हात, पडलेल्याला देणे। किंवा दुःखितास कुरुवाळणे। हळूहळू॥ २८८
- Or raised for safety granting; or helping falling person; or caressing distressed; tenderly. 288
- हेही उपरोधे करणे। तरी आर्तभय हरणे। नेणती चंद्रकिरणे। जिव्हाळा तो॥ २८९
- हेही नाईलाजास्तव करणे। तरी दुःखभय हरणे। न जाणती चंद्रकिरणे। जिव्हाळा तो॥ २८९
- Doing this if inevitable; still dispelling fear-pain; as moon-rays don't perceive; that warmth. 289
- पावोनि तो स्पर्शु। मलयानिळु खरपुसु। येणे माने पशु। कुरवाळणे॥ २९०
- पावोनि तो स्पर्शु। मलयपर्वतातील वाराही वाटेल खरपूस। त्यामानाने पशूस। कुरवाळणे॥ २९०
- Receiving that touch; that would make even Malay-breeze coarse; so animals; are caressed. 290
- जे सदा रिते मोकळे। जैशी चंदनांगे शीतळे। न फळतांही निर्फळे। होतीचि ना॥ २९१
- जे सदा रिते मोकळे। तरी जैशी चंदनाची अंगे शीतळे। न फळताही निरुपयोगी। वाटती ना॥ २९१
- Hands are always free; like sandal is soothing; useless sans fructifying; they don't appear. 291
- आता असो हे वाग्जाळ। जाणे ते करतळ। सज्जनाचे शील। स्वभाव जैसे॥ २९२
- आता असो हा शब्दजंजाळ। जाण तसेच त्याचे करतल। सज्जनाचे शील। स्वभाव जैसे॥ २९२
- Enough of this word jugglery; know his hands are; like pious person's character; and nature. 292
- आता मन त्याचें। सांगो म्हणो जरी साचे। तरी सांगितले कोणाचे। विलास हे॥ २९३
- आता मन त्याचे। सांगो म्हणावे जरी साचे। तरी आतापर्यंत सांगितले कोणाचे। व्यापार हे? २९३
- Now his mind; if to be described rightly; then told so far whose; are these activities? 293
- काइ शाखा नव्हे तरु। जळेंवीण असे सागरु। तेज आणि तेजाकारु। आन काई॥ २९४
- काय शाखावीण तरुवर। जळावीण असे का सागर। तेज आणि तेज देणार। वेगळे काय? २९४
- Would tree sans crown; or sea sans water exist; are sun and its brilliance; separate? 294
- अवयव आणि शरीर। हे वेगळाले काय कीर। कीं रसु आणि नीर। सिनानी आथी॥ २९५
- अवयव आणि शरीर। हे वेगळाले काय खरोखर। की रस आणि नीर। वेगळाले असती? २९५
- Are bodies and limbs; really separate; or are water and its taste; separate? 295
- म्हणोनि हे जे सर्व। सांगितले बाह्यभाव। ते मनचि गा सावयव। ऐसे जाणे॥ २९६
- म्हणोनि हे जे सर्व। सांगितले बाह्य भाव। ते मनचि गा मूर्तिमंत। ऐसे जाण॥ २९६
- So whatever; told about outer characters; they are mind incarnate; know that. 296
- जे बीज भुईं खोंविलें। तेचि वरी रुख जाहले। तैसे इंद्रियद्वारा फांकले। अंतरचि ॥ २९७
- जे बीज जमिनीत खोविले। तेच वरी वृक्ष झाले। तैसे इंद्रियांच्या द्वारा पसरले। अंतरचि॥ २९७
- What seed is sown in soil; that in tree is transformed; so via organ-activities is spread; mind. 297
- पैं मानसीचि जरी। अहिंसेची अवसरी। तरी केंची बाहेरी। वोसंडेल॥ २९८
- अरे मनातचि जर। अहिंसेचा असे अभाव, तर। ती कुठून बाहेर। ओसंडेल॥ २९८
- If into mind; there is want of non-violence; how will it outwardly; spill out? 298

आवडे ते वृत्ती किरीटी। आधी मनौनी उठी। मग ते वाचे दिठी। करांसि ये॥	२९९
आवडे ती वृत्ती किरीटी। आधी मनातच उठी। मग ती वाचा दृष्टी। हातासी ये॥	२९९
Favourite attitude; is first born in mind; then it is expressed through speech, sight; and hands.	299
वांचूनि मनीचि नाही। ते वाचेसि उमटेल काई। बीजेवीण भुई। अंकुर असे॥	३००
बाकी मनीच नाही। ती वाचेत उमटेल कशी कायी। बीजेवीण भुई-। वरी अंकुर कैसे?	३००
A thing not in mind; how will it appear in speech; sans seed on earth; how will sprout be?	300
उगर्मीचि वाळुनि जाये। ते वोर्घीं कैचे वाहे। जीवु गेलिया आहे। चेष्टा देही॥	३०१
उगमातच वाळूनि जाये। ती वोघात कुठुनी वाहे। जीव गेलिया का आहे। हालचाल देही?	३०१
If river dries at source; how will it flow; when life departs, will there be; body movement?	301
म्हणोनि मनपण जें मोडे। तें इंद्रिया आधीचि उबडे। सूत्रधारेवीण साइखडे। वावो जैसे॥	३०२
म्हणोनि मनपण जेव्हा मोडे। तेव्हा इंद्रियगती थंड पडे। सूत्रधारावीण कळसूत्री बाहुले। व्यर्थ जैसे॥	३०२
So as mind loses mind-ness; stop senses; as puppet sans string-puller; is worthless.	302
तैसे मन हे पांडवा। मूळ यया इंद्रियभावा। हेचि राहटे आघवां। द्वारीं इहीं॥	३०३
तैसे मन हे पांडवा। मूळ या इंद्रियभावा। हेच राहाटे सगळ्या। द्वारांनी इंद्रियांच्या॥	३०३
Pandava, this mind is; root of all sense-activities; as it operates through all; gates of senses.	303
परि जिये वेळी जैसे। जे होऊनि आंतु असे। बाहेरि ये तैसे। व्यापाररूपे॥	३०४
परी ते ज्याही वेळी जैसे। जे होऊनि आत असे। बाहेरी ये तैसे। व्यापाररूपे॥	३०४
But that whenever; in whatever form exists inside; same comes outside; as activities.	304
यालागीं साचोकारे। मनी अहिंसा थावे थोरें। जैसी पिकली दृती आदरें। बोभात निघे॥	३०५
यासाठी खरोखरे। मनी अहिंसा बळ धरे। जैसा पिकला सुगंध आदरे। वाजत गाजत बाहेर निघे॥	३०५
Really; non-violence is strong in mind; like ripened fragrance respectfully; comes out loudly.	305
म्हणोनि इंद्रिये तेचि संपदा। वेचितांही उदावादा। अहिंसेचा धंदा। करिते आहाती॥	३०६
म्हणोनि इंद्रिये मनातील संपदा। खर्चताना उघडा। अहिंसेचा धंदा। करीत असती॥	३०६
So senses while wealth of mind; spending openly; business of non-violence; carry.	306
समुद्रीं दाटे भरिते। तें समुद्रचि भरी तरियातें। तैसे स्वसंपत्ती चित्ते। इंद्रियां केले॥	३०७
समुद्रात दाटे भरती। तेव्हा समुद्रानेच खाड्या भरती। तैसे चित्तातील स्वसंपत्ती। इंद्रियांना भरे॥	३०७
As high tide of sea; floods creeks; so mind with its wealth; fills senses.	307
हे बहु असो पंडितु। धरुनि बाळकाचा हातु। वोळी लिही व्यक्तु। आपणचि॥	३०८
हा विस्तार पुरे। गुरुजी बालकाचा हात धरे। परी ओळी लिहितो खरे। आपणचि॥	३०८
Let this expansion be; teacher holds hand of child; but writes lines; himself.	308
तैसे दयालुत्व आपुले। मनें हातापायां आणिले। मग तेथ उपजविले। अहिंसेते॥	३०९
तैसे दयाळूपण आपले। मनाने हातापायात आणिले। मग तेथे उपजविले। अहिंसेला॥	३०९
So mind its kindness; transmits to arms-feet; then there emerges; non-violence.	309

याकारणे किरीटी। इंद्रियांचिया गोठी। मनाचियेचि राहाटी। रूप केले।।	३१०
याकारणे अर्जुना। इंद्रियांच्या गोष्टी सांगताना। मनाचेच व्यापारणे। रूप केले।।	३१०
Arjuna, that is why; while telling about stories of senses; mind-functions; are told.	310
ऐसा मनं देहें वाचा। सर्व संन्यासु दंडाचा। जाहला ठायीं जयाचां। देखशील।।	३११
ऐसा मने देहे वाचा। सर्व संन्यास दंडरूप हिंसेचा। झाला ठायी ज्याच्या। पाहशील तू।।	३११
By body, mind, speech; renouncing violence in form of fine; happened in who; you will see.	311
तो जाण वेल्हाळ। ज्ञानाचे वेळाउळ। हे असो निखळ। ज्ञानचि तो।।	३१२
तो जाण सुंदर। ज्ञानाचे मंदिर। हे असो निखळ। ज्ञानचि तो।।	३१२
Know he is beautiful; knowledge-temple; what more to say; he is knowledge.	312
जे अहिंसा कानें ऐकिजे। ग्रंथाधारे निरूपिजे। ते पाहावी हे उपजे। तें तोचि पाहावा।।	३१३
जी अहिंसा कानाने ऐकावी। ग्रंथाधारे निरूपावी। ती प्रत्यक्ष वाटे पाहावी। तेव्हा तोचि पाहावा।।	३१३
What non-violence we hear; know through texts; if you want to see directly; see him alone.	313
ऐसें म्हणितले देवें। ते बोले एकें सांगावे। परि फांकला हे उपसाहावे। तुम्ही मज।।	३१४
ऐसे सांगितले देवे। ते एकाच शब्दाने सांगावे। परी विस्तार झाला हे क्षमा करावे। तुम्ही मज।।	३१४
So told God; it was to be told in one word; but expansion happened, so you pardon; me.	314
म्हणाल हिरवे चारीं गुरूं। विसरे मागील मोहर धरूं। का वारेलगे पांखिरू। गगनीं भरे।।	३१५
म्हणाल हिरवा चारा पाहूनि गुरे। घराचा रस्ता धराया विसरे। किंवा वारा लागलेली पाखरे। गगनीच फिरती।।	३१५
On seeing grass, you may say; cattle forget home-path; infused by wind, as birds; fly in sky.	315
तैसिया प्रेमाचिया स्फूर्तीं। फावलिया रसवृत्ती। वाहविला मती। आकळेना।।	३१६
तैसी विषयावरील प्रेमाची स्फूर्तीं। तिच्याने लाभली जी रसवृत्ती। त्यात वाहवली बुद्धी। आवरेना।।	३१६
By inspiration of subject's love; gained flavour; in it intellect was swept; uncontrollably.	316
तरि तैसें नोहे अवधारा। कारण आहे विस्तारा। एहवी पद तरी अक्षरां। तिहींचेचि।।	३१७
तरी तैसे नाही एका जरा। कारण आहे या विस्तारा। एरवी अहिंसा पद तरी आहे अक्षरां-। चे तीनचि।।	३१७
It's not like that, listen; there is reason for expansion; else, 'Ahinsa' is word of letters; three.	317
अहिंसा म्हणता थोडी। परि तेचि होय जी उघडी। जें लोटिजती कोडी। मतांचिया।।	३१८
अहिंसा बोलता लहान शब्द। परी तेव्हाच होय ती स्पष्ट। जेव्हा होय खंडण कोटकोट। मतांचे।।	३१८
This word is small; but its meaning will be clear only; on refutation of crores; of views.	318
एहवी प्राप्ते मतांतरे। थातंबूनि आंगभरे। बोलिजैल ते न सरे। तुम्हांपाशी।।	३१९
एरवी प्राप्त मतांतरे। थोपवूनि विद्याबळे। बोललो तरी ते न चाले। तुम्हापाशी।।	३१९
Else known opinions; stopping with knowledge; had I talked, it won't work; with you.	319
रत्नपारखियांच्या गांवीं। जाईल गंडकी तरि सोडावी। काश्मीरीं न करावी। मिडगणे जे।।	३२०
रत्नपारख्यांच्या गावीं। विकवेल गंडकी नदीची स्फटिक तरीच सोडावी। गारगोट्यांनी न करावी। लुडबुड तेथे।।	३२०
At jeweller's town; will be sold Gandaki-river crystals? and shouldn't pebbles; dabble there.	320

काइसा वासु कापुरा। मंद जेथ अवधारा। पिठाचा विकरा। तिये सातें।।	३२१
काय वास कापुराला। तोही मंद वाटला ज्या बाजाराला। पीठमिश्रित कापराची विक्री। तिथे होईल का?	३२१
Camphor-fragrance; at which market is felt mild; its mixture with flour will there; be sold?	321
म्हणोनि इये सभे। बोलकेपणाचेनि क्षोभे। लागसर न लभे। बोला प्रभु।।	३२२
म्हणोनि या सभेत। नुसता बोलकेपणाच्या आवेशात। पसंती न लाभत। बोलास प्रभू।।	३२२
Thus in this gathering; only on display of oratory; acceptance isn't gained; for word, Sir!	322
सामान्या आणि विशेषा। सकळे कीजेल देखा। तरि कानाचेया मुखा-। कडे नेयाल ना तुम्ही।।	३२३
सामान्या आणि विशेषा। सगळे केले मिश्रण देखा। तरी कानाच्या मुखा-। कडे न्याल का तुम्ही?	३२३
Ordinary and specific; if mixed together; towards mouth of ear; will you take it?	323
शंकेचेनि गदळे। जें शुद्ध प्रमेय मैळे। तें मागुतां पाउली पळे। अवधान येते।।	३२४
शंकेच्या गदारोळात। जेव्हा शुद्ध सिद्धान्त मलीन होत। तेव्हा मागच्या पावली पळत। जात एकाग्रता।।	३२४
In doubt-confusion; when pure doctrine gets tainted; runs backward; concentration.	324
कां करुनि बाबुळियेची बुंधी। जळे जियें ठाती। तयांची वास पाहाती। हंस काई।।	३२५
किंवा पांघरोनि शेवाळ जेथे। जळ जरी राहे बहू तेथे। त्याकडे दुंकूनि पाहतील। हंस काय?	३२५
Or covered with the moss; even if lake is full of water; to glance at it, will care; swans?	325
कां अभ्रापैलीकडे। येत चांदिणे कोडें। तें चकोरें चांचुवडे। उचलितीना।।	३२६
किंवा अभ्रापलीकडे। जेव्हा चांदणे अंधुक पडे। तेव्हा चकोर त्याला चोचेने। उचलीत नाही।।	३२६
Or beyond cloud; when moonlight is dimmed; Chakora never with beak; lifts it.	326
तैसे तुम्ही वास न पाहाल। ग्रंथु नेघा वरि कोपाल। जरी निर्विवाद नव्हेल। निरूपण।।	३२७
तैसे तुम्ही तिकडे लक्ष न द्याल। ग्रंथ न ऐकता वरुनि कोपाल। जर निर्विवाद नसेल। निरूपण।।	३२७
So you won't pay attention; sans listening will get angry; if isn't undisputable; discourse.	327
न बुझविता मते। न फिटे आक्षेपाचे लागतें। ते व्याख्यान जी तुमतें। जोडूनि नेदी।।	३२८
न निरसता मते। न फेडता आक्षेपांचे लागेबांधे। ते व्याख्यान जी तुम्हाते। प्राप्ती न दे।।	३२८
Sans clearing opinions; or refuting objections; for you that discourse; won't be acceptable.	328
आणि माझे तव आघवे। ग्रंथन येणेंचि भावे। जे तुम्ही संतीं होआवे। सन्मुख सदा।।	३२९
आणि माझे तर आघवे। ग्रंथ रचणे याच भावे। की तुम्ही संतांनी राहावे। सन्मुख सदा।।	३२९
And my intension; in composing text is with feeling; that you saints be; ever faced.	329
एन्हवीं तरी साचोकारे। तुम्ही गीतार्थाचे सोडरे। जाणोनि गीता एकसरे। धरिली मियां।।	३३०
एरवी तरी खरेखरे। तुम्ही गीतार्थाचे सोयरे। हे जाणोनि गीता एकसरे। जिवानिशी धरिली मी।।	३३०
Else really; you are kin of Gita-essence; knowing this, Gita constantly; I clasped to heart.	330
जे आपुले सर्वस्व द्याल। मग इयेतें सोडवुनि न्याल। म्हणोनि ग्रंथु नव्हे वोल। साचचि हे।।	३३१
जेव्हा तुम्ही आपले सर्वस्व द्याल। मग हिला सोडवून न्याल। म्हणोनि ग्रंथ नव्हे तुमचे तारण। खरेच हे।।	३३१
If you give your possessions; you can redeem it; so this isn't a book, but your security; really.	331

- कां सर्वस्वाचा लोभु धरा। वोलीचा अव्हेरु करा। तरि गीते मज अवधारा। एकचि गती॥ ३३२
- जर सर्वस्वाचा लोभ धराल। आणि तारणाची उपेक्षा कराल। तर गीतेची आणि माझी कराल। एकचि गती॥ ३३२
- If you value your possessions; and ignore security; then I and Gita would meet; same goal. 332
- किंबहुना मज। तुमचिया कृपा काज। तिथेलागी व्याज। ग्रंथाचे केले॥ ३३३
- किंबहुना मज। तुमच्या कृपेशीच असे गरज। त्यासाठी निमित्त। ग्रंथाचे केले॥ ३३३
- Rather I; need only your blessing; and for that purpose made; pretext of text. 333
- तरि तुम्हां रसिकांजोगे। व्याख्यान शोधावे लागे। म्हणूनि मतांगे। बोलों गेलो॥ ३३४
- तरी तुम्हा रसिकांजोगे। व्याख्यान शोधावे लागे। म्हणूनि अनेक मतांची अंगे। बोलोनि गेलो॥ ३३४
- So fit for you appreciators; oration was to be found; so aspects of different views; I told. 334
- तंव कथे पसरु जाहला। श्लोकार्थु दूरी गेला। कीजो क्षमा या बोला। अपत्या मज॥ ३३५
- तेव्हा कथेचा विस्तार झाला। श्लोकार्थ दूर गेला। करावी क्षमा या बोला। अपत्या मज॥ ३३५
- There was story-expansion; verse-essence was deviated; for such talk pardon; me, your child. 335
- आणि घांसाआंतिल हरळु। फेडिता लागे वेळु। ते दूषण नव्हे खडळु। सांडावा की॥ ३३६
- आणि घासातील खडा। लागे वेळ काढता। तो दोष नव्हे परी खडा। काढावा लागेच की॥ ३३६
- If pebble in morsel; takes time to be removed; it is not fault but pebble; it has to be removed. 336
- कां संवचोरा चुकविता। दिवस लागलिया माता। कोपावे की जीविता। जिताणें कीजे॥ ३३७
- किंवा सावचोरा चुकविता। दिवस झाला मावळता। तर मातेने कोपावे की बाळाचे जित्या। करावे लिंबलोण? ३३७
- Or while avoiding a thief suave; if day sets in; should mother scold or welcome; alive son? 337
- परि यावरील हे नव्हे। तुम्हीं साहिले तेंचि बरवे। आतां अवधारिजो देवें। बोलिलें ऐसें॥ ३३८
- परी यासारिखे हे नव्हे। तुम्ही सहन केले तेचि बरवे। आता ऐकावे जे देवे। सांगितले ऐसे॥ ३३८
- But this isn't like that; it is good you tolerated it; now listen to what Lord; told. 338
- म्हणे उन्मेखसुलोचना। सावध होई अर्जुना। करू तुज ज्ञाना। वोळखी आता॥ ३३९
- म्हणे ज्ञानदृष्टी सुलोचना। सावध होई अर्जुना। करू तुजशी त्या ज्ञाना। ओळख आता॥ ३३९
- He said Pious eyed; be cautious, Arjuna; you with that knowledge; now I will acquaint. 339
- तरि ज्ञान गा ते एथे। वोळख तू निरुते। आक्रोशेंवीण जेथे। क्षमा असे॥ ३४०
- तरी ज्ञान गा ते आहे येथे। ओळखावे तू निर्दोष ते। खेदावीण जेथे। क्षमा असे॥ ३४०
- Here it is pure knowledge; you know it is faultless; where sans repentance; is forgiveness. 340
- अगाध सरोवरीं। कमळिणी जियापरी। कां सदैवाचिया घरी। संपत्ति जैसी॥ ३४१
- अथांग सरोवरी। कमळिणी असे ज्यापरी। किंवा दैववानाच्या घरी। संपत्ती जैशी॥ ३४१
- In deep lake; as lotus creepers grows; or in house of fortunate man; as treasure is. 341
- पार्था तेणे पाडें। क्षमा जयाते वाढे। तेही लक्षे ते फुडे। लक्षण सांगों॥ ३४२
- पार्था त्या मानाने। क्षमेचे ज्याच्यामध्ये वाढणे। तेही लक्षात येण्यास्तव स्पष्टपणे। लक्षण सांगो॥ ३४२
- Partha, in comparison; where forgiveness increases; to know it clearly; I will tell signs. 342

तरि पढिये ते लेणें। आंगीं भावे जेणे। धरिजे तेवी साहणें। सर्वचि जया॥	३४३
तरी आवडे ते दागिने। अंगावरी हौसेने ज्याने। घालावे, तैसे सोसतो हौसेने। सगळीच दुःखे॥	३४३
<i>As favourite ornaments; who enthusiastically; wears, similarly he bears; all afflictions.</i>	343
त्रिविध मुख्य आघवे। उपद्रवांचे मेळावे। वरि पडिलिया नव्हे। वाकुडा जो॥	३४४
त्रिविधः मुख्य सर्व। दुःखांचे तीन प्रकार। त्याच्यावरी पडले तरी न होये। विचलीत जो॥	३४४
<i>All chief threefold; afflictions of three types; even if fall on him who; isn't disturbed.</i>	344
अपेक्षित पावे। ते जेणें तोषें मानवे। अनपेक्षिताही करवे। तोचि मानु॥	३४५
अपेक्षित वस्तु पावे। त्यात जेवढा संतोष मानवे। अनपेक्षिताचेही करवे। स्वागत तैसेचि॥	३४५
<i>If desirable thing is gained; and getting elated; undesirable things too; welcomes similarly.</i>	345
जो मानापमानाते साहे। सुखदुःख जेथ सामाये। निंदास्तुती नोहे। दुखंडु जो॥	३४६
जो मानापमान साहे। सुखदुःखे दोन्ही जेथ सामाये। निंदास्तुतीत न होये। द्विधा जो॥	३४६
<i>Who bears honour, dishonour; absorbs pleasure, pain; by blame, praise; who isn't affected.</i>	346
उन्हाळेनि जो न तापे। हिमवंतीं न कांपे। कायसेनिही न वासिपे। पातलेया॥	३४७
उन्हाळ्याने जो न तापे। हिवाळ्याने जो न कांपे। कशानेही न भयकंपे। प्राप्त होता॥	३४७
<i>Who doesn't feel heat; or shiver in cold; or fear any situation; when confronted.</i>	347
स्वशिखरांचा भारु। नेणे जैसा मेरु। धरा यज्ञसुकरु। वोझे न म्हणे॥	३४८
स्वशिखरांचा भार। न वाटे पर्वता फार। जैसे की पृथ्वीचे, वराहअवतार। ओझे ना म्हणे॥	३४८
<i>As peak's burden; isn't felt much by mountain; or earth for Boar-incarnation; isn't a burden.</i>	348
नाना चराचरीं भूतीं। दाटणी नव्हे क्षिती। तैसा नाना द्वंद्वी प्राप्ती। घामेजेना॥	३४९
नाना चर अचर प्राण्यांची। अडचण नव्हे भूमीसी। तैसा होता प्राप्ती नाना सुखदुःखाची। शिणेचना॥	३४९
<i>With movable-immovable crowd; earth isn't burdened; by pleasure, pain; he isn't tired.</i>	349
घेउनी जळाचे लोट। आलिया नदीनदांचे संघाट। करी वाड पोट। समुद्र जेवीं॥	३५०
घेऊनी जळाचे लोट। आलेल्या नदीनदांचे संघाट। त्यासाठी करी विस्तीर्ण पोट। समुद्र जैसा॥	३५०
<i>With water currents; joining many rivers; for them keeps its belly extensive; as sea.</i>	350
तैसे जयाचिया ठायीं। न साहणे कहींचि नाही। आणि साहतु असे ऐसेही। स्मरण नुरे॥	३५१
तैसे ज्याच्या ठायी। न सोसणे कधीच नाही। आणि सोसत आहे असेही। स्मरण नुरे॥	३५१
<i>For whom; there is nothing like not bearing; and about bearing that; remembrance is absent.</i>	351
आंगा जे पातले। ते करुनि घाली आपुले। येथ साहतेनि नवले। घेपिजेना॥	३५२
अंगावरी जे आले। ते करुनि टाकितो आपले। येथे सोसताना विशेष। मानीचना॥	३५२
<i>Anything confronted; treats as his own; here while bearing, as special; never treats.</i>	352
हे अनात्रोश क्षमा। जयापाशी प्रियोत्तमा। जाण तेणे महिमा। ज्ञानासि गा॥	३५३
ही अनाक्रोश क्षमा। जयापाशी प्रियोत्तमा। जाण त्याच्यामुळे महिमा। ज्ञानासि गा॥	३५३
<i>This forgiveness sans wailing; Arjuna, who has it; know due to him, knowledge; gains glory.</i>	353

- तो पुरुषु पांडवा। ज्ञानाचा वोलावा। आता परिस आर्जवा। रूप करू॥ ३५४
- तो पुरुष पांडवा। ज्ञानाचा ओलावा। आता ऐक आर्जवा। त्याची व्याख्या करू॥ ३५४
- Pandava, that person; is warmth of knowledge; now listen to simplicity; that I will define. 354**
- तरि आर्जव ते ऐसें। प्राणाचे सौजन्य जैसें। आवडे त्याही दोषें। एकचि गा॥ ३५५
- तरी आर्जव ते ऐसे। प्राणाचे सौजन्य जैसे। आवडे त्याला व दुष्टालाही। माप एकचि गा॥ ३५५
- This simplicity; is like vital force's courtesy; to good or evil being; measure is same. 355**
- कां तोंड पाहूनि प्रकाशु। न करी जेवीं चंडांशु। जगा एकचि अवकाशु। आकाश जैसें॥ ३५६
- किंवा तोंड पाहूनि प्रकाश। न करी जैसा सुरज। जगाला एकच अवकाश। देई आकाश जैसे॥ ३५६
- Or on seeing faces shines; not as sun; or to world provides same space; as sky. 356**
- तैसें ज्याचें मन। माणुसाप्रती आन आन। नव्हे आणि वर्तन। ऐसें पै तें॥ ३५७
- तैसे ज्याचे मन। प्रत्येक माणसासाठी भिन्न। नाही आणि वर्तन। असे त्याचे॥ ३५७
- So whose mind; for each person separately; isn't disposed and behaviour; is like that. 357**
- जे जगचि सनोळख। जगेंसीं जुनाट सोयरिक। आपपर हे भाख। जाणणें नाहीं॥ ३५८
- जणू जगचि ओळखीचे। जग जुन्या संबंधाचे। म्हणोनि आप पर ही भाषा। जाणणे नाही॥ ३५८
- As if world is acquainted; and world is long related; so 'mine, others' language; knows not. 358**
- भलतेणेंसींही मेळु। पाणिया ऐसा ढाळु। कवणेविखीं आडळु। नेघे चित्त॥ ३५९
- कोणाशीही पटणे। पाण्याचे जसे वाहणे। कोणाविषयी आकस। न ठेवे चित्त॥ ३५९
- Agreeing with anyone; like flow of water; and grudge against anyone; mind doesn't bear. 359**
- वारियाची धांव। तैसे सरळ भाव। शंका आणि हांव। नाहीं जया॥ ३६०
- वाऱ्याची धाव। तैसे सरळ भाव। शंका आणि हाव। नाही जया॥ ३६०
- Like wind-sprint; attitude is straight; as greed and doubt; who doesn't have. 360**
- मायेपुढें बाळका। रिगतां न पडे आशंका। तैसें मन देतां लोकां। नालोची जो॥ ३६१
- आईपुढे बाळका। जाताना न पडे शंका। तैसे मन देण्यास लोकांना। न पाहे मागे पुढे॥ ३६१
- Child before mother; while going, doesn't hesitate; to open mind to people; he hesitates not. 361**
- फांकलिया इंदीवरा। परिवारु नाहीं धनुर्धरा। तैसा कोनकोंपरा। नेणे जीव॥ ३६२
- दरवळलेल्या सुवासाला। मर्यादा नसे धनुर्धरा। तैसा कानाकोंपरा। न जाणे जीव॥ ३६२
- As lingering fragrance; Dhanurdhara, has no limit; so corners to hide; mind knows not. 362**
- चोखाळपण रत्नाचें। रत्नावरी किर नाचें। तैसें पुढां मन ज्याचें। करणें पाठी॥ ३६३
- तेज रत्नाचे। रत्नावरीच खरोखरी नाचे। तैसे पुढे धावे मन ज्याचे। करणे पाठीमागुनी॥ ३६३
- Diamond's brilliance; dances on diamond; whose mind races ahead; keeping actions behind. 363**
- आलोचूं जो नेणे। अनुभवचि जोगावणें। धरी मोकळी अंतःकरणें। नव्हेचि जया॥ ३६४
- चिंतन जो न जाणे। अनुभवासीच दृढ करणे। धरणे सोडणे अंतःकरणात। नाहीच ज्याच्या॥ ३६४
- Who never broods; steadies his experience; holding or releasing, in mind; who never has. 364**

दिठी नोहे मिणधी। बोलणें नाही संदिग्धी। कवणेंसीं हीनबुद्धी। राहाटीजे ना।।	३६५
दृष्टी नाही मिंधी। बोलणे नाही संदिग्धी। कोणासी हीनबुद्धीने। वागत नाही।।	३६५
Vision don't have obligation; talk isn't abstract; with ill-will with anyone; he doesn't behave.	365
दाहाही इंद्रियें प्रांजळें। निष्प्रपंचें निर्मळें। पांचही पालव मोकळे। आठही पाहर।।	३६६
दहाही इंद्रिये सरळ। पंक्तिप्रपंचरहित निर्मळ। पाचही प्राण मोकळे। आठही प्रहर।।	३६६
Ten senses are straight; sans discrimination; five Vital airs are free; forever.	366
अमृताची धार। तैसें उजू अंतर। किंबहुना जो माहेर। या चिन्हांचे।।	३६७
अमृताची धार। तैसे सरळ अंतर। किंबहुना जो माहेर। या चिन्हांचेही।।	३६७
Like nectar-flow; mind is as straight; rather who is parental home; to these indications.	367
तो पुरुष सुभटा। आर्जवाचा आंगवठा। जाण तेथेंचि घरटा। ज्ञानें केला।।	३६८
तो पुरुष हे शूरा। आर्जवाची मूर्ती खरा। जाण त्यालाच आसरा। ज्ञानाने केला।।	३६८
Arjuna, that man; is simplicity incarnate; and know him, as support; knowledge has made.	368
आतां ययावरी। गुरुभक्तीची परी। सांगों गा अवधारीं। चतुरनाथा।।	३६९
आता यावर। गुरुभक्तीचा प्रकार। सांगतो गा ऐक तू तर। चतुरांचे राजा।।	३६९
Now yet; type of guru-devotion; I will tell listen to it; O King of clever people.	369
आघवियांचि दैवां। जन्मभूमि हे सेवा। जे ब्रह्म करी जीवा। शोच्यातें।।	३७०
सगळ्याच सुदैवा। जन्मभूमी नि माता ही गुरुसेवा। जी ब्रह्म करी जीवा। शोकग्रस्तालाही।।	३७०
To every fortune; guru-service is birth-place n mother; makeing beings and distressed; Brahma.	370
ते आचार्योपास्ती। प्रकटिजेल तुजप्रती। बैसों दे एकपांती। अवधानाची।।	३७१
ती आचार्यांची सेवा ती। सांगतो आता तुजप्रती। होऊदे एकाग्रता ती। अवधानाची।।	३७१
That guru-service; I will tell you now; so let there be concentration; of attention.	371
तरि सकळ जळसमृद्धी। घेऊनि गंगा रिगाली उदी। कीं श्रुति हे महापदीं। पैठी जाहाली।।	३७२
तरी सकळ जळसमृद्धी। घेउनि गंगा निघाली समुद्राप्रती। किंवा श्रुती ही ब्रह्मपदी। प्रविष्ट झाली।।	३७२
So with entire water-wealth; river joins sea; or Shriti into Brahma-status; had entered.	372
नाना वेंटाळूनि जीवितें। गुणागुण उखितें। प्राणनाथा उचितें। दिलें प्रिया।।	३७३
अथवा एकवटून जीवितधने। गुणअवगुण संपूर्णपणे। प्राणनाथास उचितपणे। दिले प्रियाने।।	३७३
By concentrating life-wealth; good, bad qualities fully; to husband properly; offered beloved.	373
तैसें सबाह्य आपुलें। जेणें गुरुकुळीं वोपिलें। आपणपें केलें। भक्तीचें घर।।	३७४
तैसे अंतर्बाह्य आपले। ज्याने गुरुकुळी अर्पिले। आपणासी केले। भक्तीचे घर।।	३७४
So heart in-out; who dedicated to guru-clan; and made self; home of devotion.	374
गुरुगृह जिये देशीं। तो देशुचि वसे मानसीं। विरहिणी कां जैसी। वल्लभातें।।	३७५
गुरुगृह ज्या देशी। तो देशच वसे मानसी। विरहिणी स्मरते का जैसी। वल्लभासी।।	३७५
Country which is guru-home; that is in his mind; as separated wife remembers; husband.	375

तियेकडोनि येतसे वारा। देखोनि धांवे सामोरा। आड पडे म्हणे घरा। बीजें कीजो।।	३७६
त्या देशाकडूनि येतसे वारा। हे पाहोनि धावे सामोरा। आडवा पडे म्हणे माझे घरा। आगमन करा।।	३७६
<i>As wind comes from that country; he runs in front; lies down and says pay visit; to my home.</i>	376
साचा प्रेमाचिया भुली। तथा दिशेसीचि आवडे बोली। जीवु थानापती करूनि घाली। गुरुगृहीं जो।।	३७७
खऱ्या प्रेमाच्या भुलीने। त्या दिशेसीच आवडे बोलणे। जीव ठाणेकरी करूनि ठेवणे। गुरुगृहीं।।	३७७
<i>Due to love-lure; he likes talking to that direction; keeps his heart confined; at guru-home.</i>	377
परि गुरुआज्ञा धरिलें। देह गावो असे एकलें। वांसरुवा लाविलें। दावें जैसें।।	३७८
परी गुरुआज्ञेने बांधले। देह गावीच असते एकले। वासरास लाविले। दावे जैसें।।	३७८
<i>But by guru-order being tied; body is at one place; as a calf is tied; with rope.</i>	378
म्हणे कै हें बिरडें फितेल। कै तो स्वामी भेटेल। युगाहूनि वडिल। निमिष मानी।।	३७९
म्हणे कधी हे बंधन फितेल। केव्हा स्वामी भेटेल। युगाहूनही मोठाले। क्षण वाटे।।	३७९
<i>Says when will bond be freed; when will master meet? Greater than age; finds moment.</i>	379
ऐसेया गुरुग्रामींचें आलें। कां स्वयें गुरुंनीच धाडिलें। तरी गतायुष्या जोडलें। आयुष्य जैसें।।	३८०
अशात कोणी गुरुग्रामीचे आले। किंवा स्वये गुरुंनी धाडिले। तरी मरणाऱ्यास मिळाले। आयुष्य जैसें।।	३८०
<i>If one comes from guru's place; or sent by guru; as if dying one has gained lease; of life.</i>	380
कां सुकतया अंकुरा-। वरि पडिलिया पीयूषधारा। नाना अल्पोदकींचा सागरा। आला मासा।।	३८१
किंवा सुकणाऱ्या अंकुरा-। वरी पडता अमृतधारा। किंवा डबक्यातूनि सागरा। आला मासा।।	३८१
<i>Or as on a wilting sprout; nectar-shower fell; or from pond to sea; came a fish.</i>	381
नातरीं रंके निधान देखिलें। आंधळिया डोळे उघडले। भणंगाचिया आंगा आलें। इंद्रपद।।	३८२
किंवा गरिबाने धन पाहिले। आंधळ्याचे डोळे उघडले। भिकाऱ्याच्या वाट्यास आले। इंद्रपद।।	३८२
<i>Or as a poor finds treasure; opens eyes a blind; or a beggar gains; Indr-status.</i>	382
तैसें गुरुकुळींचेनि नांवे। महासुखें अति थोरावे। जे कोडेही पोटाळावें। आकाश कां।।	३८३
तैसे गुरुकुळाच्या नावे। महासुखाने अति थोर व्हावे। की आनंदाने कवळावे। आकाश हे।।	३८३
<i>Just at mention of guru-clan; becoming great with pleasure; so clasping happily; this sky.</i>	383
पै गुरुकुळीं ऐसी। आवडी जया देखसी। जाण ज्ञान त्यापासीं। पाइकी करी।।	३८४
तर गुरुकुळाविषयी ऐसी। आवड ज्याच्यात पाहसी। जाण ज्ञान त्याच्यापाशी। चाकरी करी।।	३८४
<i>So for such guru-clan; liking if you see in one; know that knowledge is; serving him.</i>	384
आणि अभ्यंतरिलियेकडे। प्रेमाचेनि पवाडें। श्रीगुरुचें रूपडें। उपासी ध्यानीं।।	३८५
आणि अंतःकरणाने। प्रेमाच्या सामर्थ्याने। श्रीगुरुचे रूपडे। उपासी ध्यानामध्ये।।	३८५
<i>And with heartfelt; strength of love; guru-image; he worships in meditation.</i>	385
हृदयशुद्धाचिया आवारीं। आराध्यु तो निश्चलधुरु करी। मग सर्व भावेंसी परिवारी। आपण होय।।	३८६
हृदयशुद्धीच्या आवारी। आराध्यदेवास तो निश्चल ध्रुव करी। मग सर्व भावाने पूजापत्री। आपण होय।।	३८६
<i>Into pure heart-field; installs deity desired; with reverence becomes worship-articles; himself.</i>	386

कां चैतन्याचिये पोवळी। मार्जी आनंदाचिया राउळीं। गुरुलिंगा ढाळी। ध्यानामृत॥	३८७
किंवा चैतन्याच्या आवारी। आनंदाच्या मंदिरी। गुरुप्रतिमेवरी ढाळी। ध्यानामृत॥	३८७
Or in courtyard of soul; in temple of bliss; on guru-image he showers; meditation-nectar.	387
उदयिजतां बोधार्का। बुद्धीची डाळ सात्त्विका। भरोनिया त्र्यंबका। लाखोली वाहे॥	३८८
उदयताच बोधसूर्य। बुद्धीच्या परडीत सात्त्विक भाव सर्व। भरोनिया गुरुत्र्यंबका। लक्षपूजा वाहे॥	३८८
At knowledge-dawn; he fills intellect-basket with virtues; to Guru-Shiva offers lakh worships.	388
काळशुद्धी त्रिकाळीं। जीवदशाधूप जाळी। ज्ञानदीपें वोंवाळी। निरंतर॥	३८९
पवित्रकाळी तिन्ही काळी। जीवदशाधूप जाळी। ज्ञानदीपाने ओवाळी। निरंतर॥	३८९
At all sacred three times a day; burns life-incense; and with knowledge-lamp waves; forever.	389
सामरस्याची रससोय। अखंड अर्पितु जाय। आपण भराडा होय। गुरु तो लिंग॥	३९०
ऐक्यभावाचा नैवेद्य। अर्पित जाय नित्य। आपण गुरव होय। करे तो गुरुस शिवलिंग॥	३९०
Unity-feeling offering; offers forever; by himself becoming priest; treats guru as Shiva-idol.	390
नातरी जीवाचिये सेजे। गुरु कांतु करुनि भुंजे। ऐसीं प्रेमाची भोजें। बुद्धी वाहे॥	३९१
किंवा जीवाच्या शय्येत। गुरुसी पती करुनि भोग करीत। ऐशा प्रेमउल्हासात। बुद्धी राहे॥	३९१
Or on soul-bed; enjoys by treating guru as husband; in such love-surge; his intellect remains.	391
कोणे एके अवसरीं। अनुरागु भरे अंतरीं। कीं तया नाम करी। क्षीराब्धी॥	३९२
कोण्या एके अवसरी। प्रेम येवढे भरे अंतरी। की त्याचे नामकरण करी। क्षीरसागर॥	३९२
Occasionally; with so much love fills heart; and terms it as; milky-sea.	392
तेथ ध्येय ध्यान बहु सुख। तेचि शेषतुलीका निर्दोष। वरि जळशयन देख। भावी गुरु॥	३९३
तेथ ध्येयध्यान बहु सुख। तीच शेषशय्या निर्दोष। त्यावरी जळशयन करणारे देख। कल्पितो गुरु॥	३९३
There meditation pleasure; that is Shesha-bed pure; and on that as reclining; imagines guru.	393
मग वोळगती पाय। ते लक्ष्मी आपण होय। गरुड होऊनि उभा राहे। आपणचि॥	३९४
मग दाबणारी पाय। ती लक्ष्मी आपण होय। गरुड होऊनि उभा राहे। आपणचि॥	३९४
Then feet caressing; that Laxmi he becomes; stands becoming like Garuda; himself.	394
नाभीं आपणचि जन्मे। ऐसें गुरुमूर्तिप्रेमें। अनुभवी मनोधर्मे। ध्यानसुख॥	३९५
नाभीतूनि आपणचि जन्मे। ऐसे गुरुमूर्तिच्या प्रेमाने। अनुभवी मनोधर्माने। ध्यानसुख॥	३९५
Assumes birth from navel; with love of guru-idol; with mind, experiences; meditation-bliss.	395
एकाधेये वेळें। गुरु माय करी भावबळें। मग स्तन्यसुखें लोळे। अंकावरी॥	३९६
एखादे वेळे। गुरुसी माय करी भावबळे। मग स्तनपानसुखाने लोळे। मांडीवरी॥	३९६
Occasionally; imagines guru as mother; and enjoying breast feeding, rolls; on his lap.	396
नातरी गा किरीटी। चैतन्यतरुतळवटी। गुरु धेनु आपण पाठीं। वत्स होय॥	३९७
नाहीतर गा किरीटी। ज्ञानतरुच्या तळवटी। गुरुसी कल्पूनि धेनू आपण पाठी। वत्स होय॥	३९७
Kiriti; at knowledge-tree base; imagining guru as cow and him seating behind; as calf.	397

गुरुकृपास्नेहसलिलीं। आपण होय मासोळी। कोणे एके वेळी। हेचि भावी॥	३९८
गुरुकृपास्नेहाच्या जळी। आपण होय मासोळी। कोणे एके वेळी। हीच करी कल्पना तो॥	३९८
In guru-grace-affection water; he becomes fish; sometimes; he imagines like that.	398
गुरुकृपामृताचे वडप। आपण सेवावृत्तीचे होय रोप। ऐसेसे संकल्प। विये मन॥	३९९
गुरुकृपामृताच्या पावसात। आपण सेवावृत्तीचे रोप होत। ऐसे ऐसे संकल्प। प्रसवे मन॥	३९९
In guru-grace-nectar shower; he is service-attitude seedling; such planning; his mind bears.	399
चक्षुपक्षेवीण। पिलू होय आपण। कैसे पै अपारपण। आवडीचे॥	४००
नेत्रपंख न फुटले अजून। ऐसे पिलू होय आपण। कैसे आणि अपारपण। आवडीचे॥	४००
With un-opened eyes; he becomes chick; how limitless; is his liking.	400
गुरुते पक्षिणी करी। चारा घे चांचूवरी। गुरु तारु धरी। आपण कास॥	४०१
गुरूसी पक्षिणी करी। चारा घे चोचीवरी। गुरूसी तारक करुनी धरी। आपण कासोटा॥	४०१
Treats guru as bird; feed him by in beak; making guru saviour, clings; to his waist.	401
ऐसे प्रेमाचेनि थावें। ध्यानचि ध्यानाते प्रसवे। पूर्णसिंधू हेलावे। फुटती जैसे॥	४०२
ऐसे प्रेमबळभावे। ध्यानच ध्यानासी प्रसवे। जैसे पूर्णसिंधू हेलकावे। तेव्हा लाटा फुटती जशा॥	४०२
With such love-strength; meditation bears meditation; as full sea oscillates; splash waves.	402
किंबहुना यापरी। श्रीगुरुमूर्ती अंतरी। भोगी आतां अवधारी। बाह्यसेवा॥	४०३
किंबहुना अशापरी। श्रीगुरुमूर्तीसी अंतरी। भोगीत असे, आता एक तरी। बाह्यसेवा॥	४०३
Rather accordingly; guru-idol in his heart; he enjoys, now listen to; external service.	403
तरि जीवीं ऐसे आवांके। म्हणे दास्य करीन निके। जैसेनि गुरु कौतुके। माग म्हणती॥	४०४
तरी मनी असे आले। म्हणे दास्य करीन चांगले। ज्याच्याने गुरु प्रसन्न झालेले। माग म्हणती॥	४०४
So he thinks; I will render service well; by which pleased guru; will ask me to seek.	404
तैसिया साचा उपास्ती। गोसावी सुप्रसन्न होती। तेथ मी विनंती। ऐसी करीन॥	४०५
तैसी करुनि खरी उपास्ती। स्वामी प्रसन्न होती। तेव्हा मग विनंती। ऐसी करीन॥	४०५
With real service; master will be graceful; then I will request; in such way.	405
म्हणेन तुमचा देवा। परिवारु जो आघवा। तेतुले रूप होआवा। मीचि एक॥	४०६
म्हणेन तुमचा देवा। परिवारु जो आवघा। तेवढी रूपे व्हावा। मीच एक॥	४०६
I will say Lord; of your entire family; so many forms, by me alone; will be assumed.	406
आणि उपकरती आपुली। उपकरणे आथि जेतुली। माझीं रूपें तेतुली। होआवी स्वामी॥	४०७
आणि उपयोगी आपली। उपकरणे आहेत जेवढी। स्वतः माझी रूपे तेवढी। व्हावी स्वामी॥	४०७
And your useful; articles whatever are; those many forms let me; assume, Master.	407
ऐसा मागेन वरु। तेथ हो म्हणती गुरु। मग तो परिवारु। मीचि होईन॥	४०८
ऐसा मागेन मी वर। तेव्हा हो म्हणती गुरुवर। मग तो परिवारु। मीचि होईन॥	४०८
When I seek such boon; guru will say yes; then that family; I will become.	408

उपकरणजात सकळिक। ते मीचि होईन एकैक। तेव्हा उपास्तीचे कोतुक। देखिजेल।।	४०९
उपकरणजात सकळिक। ते मीचि होईन एकेक। तेव्हा उपासनेचे कौतुक। पाहशील।।	४०९
<i>Among his articles; I will become every single one; then specialty of my service; will be seen.</i>	409
गुरु बहुतांची माये। परि एकलौती होऊनि ठाये। तैसे करूनि आण वाये। कृपे तिये।।	४१०
गुरु बहुतांची माये। परी माझी एकट्याची होऊनि राहे। तैसे करीन ही आण वाहे। कृपेची तिच्या।।	४१०
<i>Guru is mother of all; but only I will be privileged one; this vow I will have; of her grace.</i>	410
तया अनुरागा वेधु लावीं। एकपत्नीव्रतचि घेववी। क्षेत्रसंन्यासु करवीं। लोभाकरवीं।।	४११
त्यांना प्रेमाचा ऐसा वेध लावीन। की एकपत्नीव्रत घेववीन। देहविसर करवीन। लोभाकरवीं।।	४११
<i>I will make them addicted to love; single-wife-vow to have; I will nullify body-sense; by lure.</i>	411
चतुर्दिक्षु वारा। न लाहे निघों बाहिरा। तैसा गुरुकृपे पांजिरा। मीचि होईन।।	४१२
चहूदिशेने वारा। न निघो शके बाहिरा। तैसा गुरुकृपेने पिंजरा। मीचि होईन।।	४१२
<i>As from four directions wind; isn't able to come out; so by guru-grace, cage; I will become.</i>	412
आपुलिया गुणांची लेणी। करीन गुरुसेवे स्वामिणी। हे असो होईन गंवसणी। मीचि भक्तीसि।।	४१३
आपल्या गुणांची लेणी। घालीन ती गुरुसेवारूपी स्वामिनी। हे असो होईन गवसणी। मीच भक्तीसी।।	४१३
<i>With self quality ornaments; I will adorn guru-service mistress; become sack; of devotion.</i>	413
गुरुस्नेहाचिये वृष्टी। मी पृथ्वी होईन तळवटीं। ऐसिया मनोरथांचिया सृष्टी। अनंता रची।।	४१४
गुरुस्नेहाची झेलण्या वृष्टी। मी तळाशी होईन पृथ्वी। ऐशा मनोरथांच्या सृष्टी। अनंत रची।।	४१४
<i>To catch guru-affection shower; I will be earth at bottom; dream universes; many he builds.</i>	414
म्हणे गुरुचे भुवन। आपण मी होईन। आणि दास होऊनि करीन। दास्य तेथिंचे।।	४१५
म्हणे गुरुचे भुवन। स्वतः मी होईन। आणि दास होऊनि करीन। दास्य तेथिंचे।।	४१५
<i>He says guru's house; I myself will be; and by being servant; I will serve there.</i>	415
निर्गमागमीं दातारे। जे वोलांडिजती उंबरे। ते मी होईन आणि द्वारे। द्वारपाल।।	४१६
जाता येता दातारा। जो ओलांडिशी उंबरा। तो मी होईन सर्वद्वारा। आणि द्वारपाळही।।	४१६
<i>While coming, going; what threshold you cross; I will be that for doors; will be a doorkeeper.</i>	416
पाउवा मी होईन। तियां मीचि लेववीन। छत्र मी आणि करीन। बारीपण।।	४१७
पादुका मी होईन। त्या मीच त्यांच्या पायी घालीन। छत्र मी होईन आणि करीन। छत्रधरणेही।।	४१७
<i>I will be slippers; and make him wear them; I will be parasol; and its bearer too.</i>	417
मी तळ उपरु जाणविता। चंवरधरु हातु देता। स्वामीपुढे खोलता। होईन मी।।	४१८
मी सखल उंचवटा सांगणारा। चवरी धरणारा हात देणारा। स्वामीपुढे वाटाड्या। होईन मी।।	४१८
<i>Hurdle-cautioner; whisk-bearer and hand holder; or guide ahead of master; I will be.</i>	418
मीचि होईन सागळा। करू सुईन गुळळा। सांडिती तो नेपाळा। पडिघा मीचि।।	४१९
मीच होईन झारी आणि। कराया गुळणा देईन पाणी। टाकित्ती जिथे चूळ पिकदाणी। ती होईन मी।।	४१९
<i>I alone will be water-pot and; give water for his gargling; and also spittoon; that I will be.</i>	419

हडप मी वोळगेन। मीचि उगाळु घेईन। उळिग मी करीन। आंघोळीचे॥	४२०
पानदान मी देईन। मीच चोथा झेलीन। श्रम मी करीन। आंघोळीचे॥	४२०
I will give betel-leaf tray; will catch chewed residue; will make arrangement; for bath.	420
होईन गुरूचे आसन। अळंकार परिधान। चंदनादी होईन। उपचार ते॥	४२१
होईन गुरूचे आसन। अलंकार करवीन परिधान। चंदनादी होईन। उपचार ते॥	४२१
I will be guru's seat; adorn him with ornament; will be sandal paste; and articles necessary.	421
मीचि होईन सुआरु। वोगरीन उपहारु। आपणपेनि श्रीगुरु। वोवाळीन॥	४२२
मीच स्वयंपाकी होईन। फराळाचे मीच वाढीन। स्वतःच दीप होऊनि ओवाळीन। श्रीगुरूसी॥	४२२
I will be cook; I will serve breakfast; becoming lamp I will wave; to blessed guru.	422
जे वेळी देवो आरोगिती। तेव्हा पांतीकरु मीचि पांतीं। मीचि होईन पुढती। देईन विडा॥	४२३
जेव्हा गुरूदेव जेवणास बसती। तेव्हा पंक्तीकर मीच त्यांच्या पंक्ती। मीच होईन पुढती। देईन विडा॥	४२३
As guru seats for meals; I will give him company; I will come forward; offer betel-leaf-roll.	423
ताट मी काढीन। सेज मी झाडीन। चरणसंवाहन। मीचि करीन॥	४२४
ताट मी काढीन। अंथरुण मी झटकीन। पाय चेपणे अन। मीचि करीन॥	४२४
I will remove plates; I will prepare bed; and massaging his feet; I will do.	424
सिंहासन होईन आपण। वरि श्रीगुरु करिती आरोहण। होईन पुरेपण। वोळगेचे॥	४२५
सिंहासन होईन आपण। वरी श्रीगुरू करिती आरोहण। होईन पूर्णपण। सेवेचे मी॥	४२५
I will be throne; for guru to ascend; I will be fulfilment; of his services.	425
श्रीगुरूचे मन। जया देईल अवधान। ते मी पुढां होईन। चमत्कारु॥	४२६
श्रीगुरूचे मन। ज्याला देईल एकाग्रपण। ते मी पुढे होईन। चमत्कार दृष्टीचे॥	४२६
Blessed guru's mind; where it concentrates; I will be that; miracle of his vision.	426
तया श्रवणाचे अंगणी। होईन शब्दांचिया आक्षौहिणी। स्पर्श होईन घसणी। आंगाचिया॥	४२७
त्यांच्या कानांच्या अंगणी। होईन मी शब्दांच्या अक्षौहिणी। स्पर्श मी होईन होताना घासणी। अंगाची॥	४२७
In his ear-courtyard; I will be word's army corps; and I will be touch while rubbing; his body.	427
श्रीगुरुचे डोळे। अवलोकने स्नेहाळे। पाहाती तिये सकळे। होईन रूपे॥	४२८
श्रीगुरुचे डोळे। प्रेमळपणे अवलोकणारे। पाहती जे ती सगळे। होईन रूपे॥	४२८
Blessed guru's eyes; observing lovingly; wherever those all glance; I will assume those forms.	428
तिये रसने जो जो रुचेल। तो तो रसु म्यां होईजेल। गंधरूपें कीजेल। घ्राणसेवा॥	४२९
त्यांच्या जिभेसी जे जे रुचेल। तो तो रस मी होईल। गंधरूपाने करील। घ्राणसेवा॥	४२९
What his tongue relishes; I will be that taste; in fragrance-form I will render; nose-service.	429
एवं बाह्यमनोगत। गुरुसेवा समस्त। वेटाळीन वस्तुजात। होऊनियां॥	४३०
ऐसे बाहेर आणि आत। गुरुसेवा समस्त। वेटाळीन सर्व वस्तुजात। होऊनियां॥	४३०
With all such inner-outer; guru-services entire; I will occupy all objects; by being them.	430

जंव देह हे असेल। तंव वोळगी ऐसी कीजेल। मग देहांती नवल। बुद्धि आहे।।	४३१
जोवरी देह हा असेल। तोवरी ऐसी सेवा करेल। मग देहानंतरही वाटे नवल। ऐशी बुद्धी आहे।।	४३१
Till this body lasts; I will serve like this; even on body-fall wonder is felt; such is intellect.	431
इये शरीरींची माती। मेळवीन तिये क्षिती। जेथ श्रीचरण उभे ठाती। आराध्याचे।।	४३२
या शरीराची माती। मिळवीन त्या जागेवरती। जेथ श्रीचरण उभे राहती। आराध्याचे।।	४३२
Earth-element of body; I will spread on that place; where are revered feet; of worship worthy.	432
माझा स्वामी कवतिके। स्पर्शजति जिये उदके। तेथ लया नेईन निके। आपीं आप।।	४३३
माझा स्वामी कवतुके। स्पर्श करेल ज्या उदके। तेथ लयास नेईन चांगले। जलात माझे जलतत्त्व।।	४३३
My master casually; touches what water; there I will dissolve better; my water-element.	433
श्रीगुरु वोंवाळिजती। कां भुवनीं जे उजळिजती। त्यां दीपाचिया दीप्ती। ठेवीन तेज।।	४३४
श्रीगुरु ओवाळले जाती। किंवा भुवनी जे दीप उजळती। त्या दीपांची दीप्ती। त्यात ठेवीन माझे तेज।	४३४
Guru is waved; in house what lamp is shining; in that radiance; I will merge my fire-element.	434
चवरी हन विंजाणा। तेथ लयो करीन प्राणा। मग आंगाचा वोळगाणा। होईन मी।।	४३५
पंखा किंवा चवरी। त्या वायूत प्राण लय करी। मग आंगाचा सेवेकरी। होईन मी।।	४३५
Fan or whisk; with that air I will mingle life-breath; then body-servant; I will be.	435
जिये जिये अवकाशीं। गुरु असती परिवारेसीं। आकाश लया आकाशीं। नेईन तिये।।	४३६
ज्या ज्या अवकाशात। श्रीगुरु असती परिवारासहित। माझे आकाश लय आकाशात। नेईन त्या।।	४३६
In whatever space; guru is present with family; I will mix my space-element; into that.	436
परि जीतु मेला न संडी। निमिषु लोकां न धाडी। ऐसेनि गणविया कोडी। कल्पांचिया।।	४३७
परी जीवित वा मृत न सोडी। क्षणभरही न देई लोकांहाती। अशा मोजीन कोटी। कल्पांच्या।।	४३७
Alive or dead, will leave not; for moment, nor giving to others; will count such crores; of eras.	437
येतुलेवरी धिंवसा। ज्याचिया मानसा। आणि करूनियाहि तैसा। अपारुचि।।	४३८
येवढ्यावरी इच्छा। असे ज्याच्या मानसा। आणि करूनिही सेवा तैशा अपारुचि।।	४३८
Such desires; whose mind have; and even after rendering such services; unlimited.	438
रात्री दिवो नेणे। थोडे बहु न म्हणे। म्हणियाचेनि दाटपणे। साजा होय।।	४३९
रात्र दिवस न जाणे। थोडे बहु न म्हणे। सेवेच्या आज्ञेने अधिकाधिक। प्रसन्न होय।।	४३९
He doesn't know day or night; or say little or more; for service ordered, more; he is pleased.	439
तो व्यापारु येणे नांवे। गगनाहूनि थोरावे। एकला करी आघवे। एकेचि काळी।।	४४०
ते काम करावे या नावे। गगनाहूनि थोर व्हावे। एकटा करी आवघे। एकाच काळी।।	४४०
In that work's name; he wants to be greater than sky; singly renders all services; at same time.	440
हृदयवृत्ती पुढा। आंगचि घे दवडा। काज करी होडा। मानसेंशी।।	४४१
हृदयवृत्तीच्या पुढे। शरीर धाव घेत दौडे। कार्य करी स्पर्धा। मानसाशी।।	४४१
Ahead of heart-attitude; his body runs fast; and activities compete; with mind.	441

एकादिया आळामाळा। श्रीगुरुचिया खेळा। लोण करी सकळा। जीविताचे॥	४४२
एखाद्या लहानसहान। श्रीगुरुच्या खेळावरून। लिंगलोण करीन। सकळा जीविताचे॥	४४२
Even for a little; playful wish of guru; he sacrifices; entire life.	442
जो गुरुदास्यें कृशु। जो गुरुप्रेमें सपोषु। गुरुआज्ञे निवासु। आपणचि जो॥	४४३
जो गुरुसेवेने कृश झाला। जो गुरुप्रेमाने पोसला। गुरुआज्ञेला आश्रयस्थान झाला। आपणचि जो॥	४४३
Who became lean by guru-service; nourished by guru-love; be home to guru-order; himself.	443
जो गुरुकुळें सुकुलीनु। जो गुरुबंधुसौजन्यें सुजनु। जो गुरुसेवाव्यसनें सव्यसनु। निरंतर॥	४४४
जो गुरुकुळाने सुकुलीन। जो गुरुबंधुसौजन्याने सुजन। जो गुरुसेवाव्यसने व्यसनाधीन। निरंतर॥	४४४
Who is noble by guru-clan; pious by disciple-affection; addicted by guru-service; forever.	444
गुरुसंप्रदायधर्म। तेचि जयाचे वर्णाश्रम। गुरुपरिचर्या नित्यकर्म। जयाचे गा॥	४४५
गुरुसंप्रदायधर्म। तेचि ज्याचे वर्णाश्रम। गुरुपरिचर्या नित्यकर्म। जयाचे गा॥	४४५
Guru-tradition religion; is whose social class n life-stage; guru-service is his routine; karma.	445
गुरु क्षेत्र गुरु देवता। गुरु माता गुरु पिता। जो गुरुपूजेपरौता। मार्गू नेणे॥	४४६
गुरु क्षेत्र गुरु देवता। गुरु माता गुरु पिता। जो गुरुपूजेवेगळा। मार्ग ना जाणे॥	४४६
Guru is holy Field deity; mother and father; who other than guru-worship; knows not path.	446
श्रीगुरुचे द्वार। ते जयाचे सर्वस्व सार। गुरुसेवकां सहोदर-। प्रेमे भजे॥	४४७
श्रीगुरुचे द्वार। ते जयाचे सर्वस्व सार। गुरुसेवकांचे सहोदर। त्यांनाही प्रेमाने भजे॥	४४७
Blessed guru's door; is whose whole worth; guru-servant friends; he loves them too.	447
जयाचे वक्त्र। वाहे गुरुनामाचे मंत्र। गुरुवाक्यावांचूनि शास्त्र। हाती न शिवे॥	४४८
ज्याचे मुखमात्र। वाहे गुरुनामाचे मंत्र। गुरुवाक्यावांचूनि दुसरे शास्त्र। हाती न घे॥	४४८
Whose mouth; chants guru-name mantra; than guru-words other text; he touches not.	448
शिवतले गुरुचरणी। भलते जे पाणी। तया सकळ तीर्थे आणी। त्रैलोक्यांची॥	४४९
शिवलेले गुरुचरणी। भलते जे वाहे पाणी। तेथे सकळ तीर्थे मानी। त्रैलोक्याची॥	४४९
By guru-feet touched; any flowing water; he treats as holiest place; in tri-world.	449
श्रीगुरुचे उशिते। लाहे जें अवचटे। तें तेणे लाभे विटे। समाधीसी॥	४५०
श्रीगुरुचे उष्टे। लाभले जरी अवचिते। तेव्हा त्या लाभापुढे थिते। माने समाधीसी॥	४५०
Guru's leftover; though gained unexpectedly; as dwarf before that gain; treats contemplation.	450
कैवल्यसुखासाठी। परमाणु घे किरीटी। उधळती पायांपाठी। चालतां जे॥	४५१
कैवल्यसुखासाठी। धूलीकण घे किरीटी। उधळत गुरुच्या पायांपाठी। चालता जे॥	४५१
For liberation-bliss; Kiriti, he accepts dust particles; raised by guru's feet; while walking.	451
हें असो सांगों किती। नाही पारु गुरुभक्ती। परी गा उत्क्रांतमती। कारण हे॥	४५२
हे असो सांगो किती। नाही अंत गुरुभक्तीसी। परी गा मम बुद्धी विस्तारासी। कारण ही॥	४५२
How much to tell; no end for guru-devotion; but for expansion of intellect; it is the cause.	452

जया इये भक्तीची चाड। जया इये विषयींचे कोड। जो हे सेवेवांचून गोड। न मनी काही॥	४५३
ज्याला या भक्तीसी काम। ज्याला या विषयीचे प्रेम। जो हे सेवेवाचून गोडतम। न मानी कधी॥	४५३
Who desires guru-devotion; who loves this subject; who sweeter than service; treats nothing.	453
तो तत्त्वज्ञानाचा ठावो। ज्ञाना तेणेचि आवो। हे असो तो देवो। ज्ञान भक्तु॥	४५४
तो या तत्त्वज्ञानाचा ठाव। ज्ञानाला त्याचेमुळेच भाव। हे असो तो देव। ज्ञान हे त्याचा भक्त॥	४५४
He is home to philosophy; he glorifies knowledge; he is God; knowledge is his devotee.	454
हे जाण पां साचोकारे। तेथ ज्ञान उघडेनि द्वारें। नांदत असे जगा पुरे। इया रीती॥	४५५
हे जाण बा खरेखरे। तेथे ज्ञान उघड्या द्वारे। नांदत असे जगाला पुरे। या रीती॥	४५५
Know this really; knowledge through open door; stays, sufficient for world; by this method.	455
जिये गुरुसेवेविखीं। माझा जीव अभिलाखी। म्हणोनि सोयचुकी। बोली केली॥	४५६
या गुरुसेवेविषयी। माझा जीव अभिलाषी। म्हणोनि ग्रंथार्थ चुकवुनी। बोलणे केले॥	४५६
For this guru-service; my heart craves; so by deviating from text-essence; I talked.	456
एन्हवी असता हाती खुळा। भजनावधानीं आंधळा। परिचर्येलागी पांगुळा-। पासूनि मंदु॥	४५७
एरवी असूनि हात मी लुळा। भजनाच्या एकाग्रतेत आंधळा। सेवा करण्यात पांगुळा-। हून मंद मी॥	४५७
As with arms, I am lame; blind in devotion-concentration ; and in service than crippled; dull.	457
गुरुवर्णनी मुका। आळशी पोशिजे फुका। परि मनीं आधि निका। सानुरागु॥	४५८
गुरुवर्णनात मुका। आळशी पोसला फुका। परी मनी आहे का। चांगला प्रेमपूर्ण॥	४५८
Dumb in guru-description; lazy yet fed in vain; but in mind I am; just full of love.	458
तेणेंचि पै कारणे। हे स्थळ पोखणे। पडले मज म्हणे। ज्ञानदेवो॥	४५९
त्याच आणि कारणे। हे शरीर पोसणे। पडले मज म्हणे। ज्ञानदेव॥	४५९
And for this reason; maintain this body; I have to, said; Dnyandeva.	459
परि तो बोलु उपसाहावा। आणि वोळगे अवसरु देयावा। आता म्हणेन जी बरवा। ग्रंथार्थुचि॥	४६०
परी तो बोल सोसावा। आणि सेवेशी अवसर द्यावा। आता सांगेन जी बरवा। ग्रंथार्थुचि॥	४६०
But bear that talk; and give opportunity to serve; now I will tell well; Gita essence.	460
परिसा परिसा श्रीकृष्णु। जो भूतभारसहिष्णु। तो बोलतसे विष्णु। पार्थु ऐके॥	४६१
एका एका हो तो केशव। जो भूतभार सोसणारा देव। तो बोलतसे श्रीविष्णुदेव। पार्थु ऐके॥	४६१
Keshava; who is God bearing being-burden; that Vishnudeva is speaking; Partha is listening.	461
म्हणे शुचित्व गा ऐसे। जयापाशी दिसे। आंग मन जैसे। कापुराचे॥	४६२
म्हणे शुचित्व गा ऐसे। ज्याच्यापाशी दिसे। अंग मन जैसे। कापुराचे॥	४६२
Lord said this purity; with whom it is seen; his mind and body; is like camphor.	462
कां रत्नाचे दळवाडे। तैसे सबाह्य चोखडे। आंत बाहेरि एके पाडे। सूर्यु जैसा॥	४६३
किंवा रत्नाचे सर्वांग। जैसे आतबाहेर चोख। आत बाहेर एक सारखाच। सूर्यु जैसा॥	४६३
Or as jewel's body; is pure in-out; or brilliant in-out; sun is.	463

बाहेरीं कर्म क्षाळला। भितरीं ज्ञाने उजळला। इहीं दोहीं परीं आला। पाखाळा एका॥	४६४
बाहेर कर्मने धुतला। अंतरात ज्ञानाने उजळला। ऐशा दोन्ही परीने आला। शुद्धत्वा एका॥	४६४
By karma externally cleaned; by knowledge internally radiated; by both means gained; purity.	464
मृतिका आणि जळें। बाह्य येणें मेळें। निर्मळु होय बोलें। वेदाचेनि॥	४६५
माती आणि जळाने। बाह्यांग धुता मिश्रणाने। निर्मळ होय ऐसे बोलणे। वेदांचे॥	४६५
With soil and water; washing body with mixture; it becomes clean, so say; Vedas.	465
भलतेथ बुद्धी बळी। रजे आरिसा उजळी। सौंदणी फेडी थिगळी। वस्त्रांचिया॥	४६६
कोठेही श्रेष्ठ बुद्धीचे बळ। धुळीने आरसा होई उजळ। परिटाची भट्टी फेडी मळ। वस्त्रांचा॥	४६६
Knowledge-strength is great always; dust cleans mirror; washer-man cleans stains; of clothes.	466
किंबहुना इयापरी। बाह्य चोख अवधारीं। आणि ज्ञानदीपु अंतरीं। म्हणोनि शुद्ध॥	४६७
किंबहुना ऐशा रीती। बाह्यांगाने चोख होती। आणि ज्ञानदीप असे अंतरी। म्हणोनि तेही शुद्ध॥	४६७
Rather this way; external body is cleaned; and knowledge-lamp being in mind; it too is pure.	467
एन्हवीं तरी पांडुसुता। आंत शुद्ध नसता। बाहेरि कर्म तो तत्त्वता। विटंबु गा॥	४६८
एरवी तरी पंडुसुता। अंतरात शुद्ध नसता। बाहेरील कर्म ते तत्त्वता। विटंबनाच आहे॥	४६८
Else, Pandusuta; when mind isn't pure; external karma in principle; is only insult.	468
मृत जैसा शृंगारिला। गाढव तीर्थी न्हाणिला। कटु दुधिया माखिला। गुळें जैसा॥	४६९
मृत जैसा शृंगारिला। गाढव तीर्थात न्हाणिला। कडु भोपळा लेपिला। गुळपाकाने जैसा॥	४६९
Like adorning corpse; bathing donkey at holy place; or filling bitter gourd; with jaggeri.	469
वोस गृहीं तोरण बांधिले। कां उपवासी अन्नं लंपिले। कुंकुमसेंदुर केले। कांतहीने॥	४७०
ओसाड घरासी तोरण बांधिले। किंवा उपवाशाला अन्नाने लंपिले। कुंकुम शेंदुर लाविले। विधवेने॥	४७०
Or decorating empty house; coating hungry belly with food; applying vermilion; by widow.	470
कळस ढिमाचे पोकळ। जळो वरीले झळाळ। काय करू चित्रीं व फळ। आंतु शेण॥	४७१
कळस मुलाम्याचे पोकळ। जळो तो वरील झळाळ। काय करावे शोभेचे फळ। आत शेण॥	४७१
Hollow dome gilded; let outer luster burn; of what use is artificial fruit; with dung inside.	471
तैसे कर्म वरिचिलेकडां। न सरे थोर मोलें कुडा। नव्हे मदिरेचा घडा। पवित्र गंगे॥	४७२
तैसे कर्म वरीवरी घडे। न विके भारी मोलाने कुडे। न होई पवित्र गंगेमध्ये। मदिरेचा घडा॥	४७२
Karma acts superficially; at high price bad pot not sold; by holy-water not purified; wine-pot.	472
म्हणोनि अंतरी ज्ञान व्हावे। मग बाह्य लाभेल स्वभावे। वरि ज्ञानकर्म संभवे। ऐसे कें जोडे॥	४७३
म्हणोनि आधी अंतरात ज्ञान व्हावे। मग बाह्य लाभेल स्वभावे। शिवाय ज्ञान कर्मने संभवे। ऐसे कोठे मिळे?	४७३
Knowledge to emerge within; so outer is gained; knowledge to gain by karma; is it possible?	473
यालागी बाह्य भागु। कर्म धुतला चांगु। आणि ज्ञाने फेडिला वंगु। अंतरीचा॥	४७४
यासाठी बाह्य भाग। कर्मने धुतला चांग-। ला ज्ञानाने फेडिले व्यंग। अंतरीचे॥	४७४
So outer part; with karma is well cleaned; and knowledge removes fault; of mind.	474

तेथ अंतरबाह्य गेले। निर्मळत्व एक जाहले। किंबहुना उरले। शुचित्वचि॥	४७५
तेव्हा आत बाहेरचे भेद गेले। निर्मळत्व एक झाले। किंबहुना उरले। शुचित्वचि॥	४७५
So in-out differences vanished; purity is unified; rather remained; only purity.	475
म्हणोनि सद्भाव जीवगत। बाहेरि दिसती फांकत। ते स्फटिकगृहीचे डोलत। दीप जैसे॥	४७६
म्हणोनि सद्भाव जीवातला। बाहेर दिसे फाकलेला। त्या शीशमहालाचे डोलत। दीप जैसे॥	४७६
So pious attitude from within; appears externally; as lamps of that glass-palace; sway.	476
विकल्प जेणें जेणें उपजे। नाथिली विकृति निपजे। अप्रवृत्तीची बीजे। अंकुर घेती॥	४७७
विकल्प ज्यायोगे उपजे। नसलेली विकृति निपजे। अप्रवृत्तीची बीजे। अंकुर घेती॥	४७७
By which arises doubt; non-existent disorder emerges; or evil-attitude seeds; sprout.	477
ते आइके देखे अथवा भेटे। परि मनीं काहीचि नुमटे। मेघरंगें न कांटे। व्योम जैसे॥	४७८
ते ऐके देखे अथवा भेटे। परी मनी काहीच न उमटे। मेघरंगाने न लिंपते। आकाश जैसे॥	४७८
He hears, listens, visits; but mind doesn't record anything; isn't tainted by cloud-colour; sky.	478
एहवी इंद्रियांचेनि मेळें। विषयांवरी तरी लोळे। परि विकाराचेनि विटाळे। लिंपिजेना॥	४७९
एरवी इंद्रियाच्या मेळे। विषयांवरी जरी लोळे। परी विकाराच्या विटाळे। तो माखेचना॥	४७९
Else at senses meet; though rolls on object; but with disorder's contact; he isn't tainted.	479
भेटलेया वाटेवरी। चोखी आणि महारी। तेथ नातळे जियापरी। राहाटों जाणे॥	४८०
चालता वाटेवरी। शुद्ध आणि अशुद्ध नारी। तेव्हा वाटेला न वाटे किंतू तरी। कुणीही वावरो जाणे॥	४८०
Meeting on path; pure and impure women; then without stopping; as he knows to tread.	480
कां पतिपुत्रांते आलिंगी। एकचि ते तरुणांगी। तेथ पुत्रभावाच्या आंगी। न लगेचि कामु॥	४८१
किंवा पती आणि पुत्राला आलिंगी। एकच ती तरुणांगी। तेव्हा पुत्रभावामुळे अंगी। न लागेचि काम॥	४८१
Embraces husband, son; same lady; then due to son-feeling in body; desire never erupts.	481
तैसे हृदय चोख। संकल्पविकल्पीं सनोळख। कृत्याकृत्य विशेष। फुडे जाणे॥	४८२
तैसे हृदय असे चोख। संकल्प-विकल्पासी असे ओळख। कृत्यअकृत्य विशेष। पूर्ण जाणे॥	४८२
Pure heart; knows planning and doubt; desirable and undesirable specifically; knows fully.	482
पाणिये हिरा न भिजे। आधणीं हरळु न शिजे। तैसी विकल्पजातें न लिंपिजे। मनोवृत्ती॥	४८३
पाण्यात हिरा न भिजे। आधणात खडा न शिजे। तैसी विकल्पजाताने न लिंपे। मनोवृत्ती॥	४८३
Diamond in water is wetted not; pebble is cooked not; so by doubt isn't tainted; mind-attitude.	483
तया नांव शुचिपण। पार्था गा संपूर्ण। हे देखसी तेथ जाण। ज्ञान असे॥	४८४
तया नाव शुचिपण। पार्था गा संपूर्ण। हे देखसी तेथे जाण। ज्ञान असे॥	४८४
That is known as purity; Partha, completely; know where you observe this; knowledge dwells.	484
आणि स्थिरता साचे। घर रिगाली जयाचे। तो पुरुष ज्ञानाचे। आयुष्य गा॥	४८५
आणि स्थिरता खरोखरी। शिरली ज्याचे घरी। तो पुरुष ज्ञानाचे। आयुष्य गा॥	४८५
And really steadiness; entering in whose house; that person is very life; of knowledge.	485

देह तरी वरिचिलीकडे। आपुलिया परि हिंडे। परि बैसका न मोडे। मानसींची॥	४८६
देह जरी बाहेरच्याकडे। आपल्या इच्छेने हिंडे। परी बैठक न मोडे। मानसीची॥	४८६
Even if body outside; with its own desire wandered; seat isn't disturbed; of mind.	486
वत्सावरूनि धेनूचे। स्नेह राना न वचे। नव्हती भोग सतियेचे। प्रेमभोग॥	४८७
वत्सावरूनि धेनूचे। स्नेह रानात न जाय जैसे। न होती वस्त्रालंकार सतीचे। प्रेमभोग॥	४८७
Cow's love for calf; goes not to field; apparel-ornaments of Sati won't; be love-enjoyment.	487
कां लोभिया दूर जाये। परि जीव ठेविलाचि ठाये। तैसा देहो चाळिता नव्हे। चळु चित्ता॥	४८८
किंवा लोभी दूर जाये। परी जीव ठेविला असे धनाठाये। तैसा देह भटकता नाही। भटके चित्त॥	४८८
As greedy man goes away; keeps mind at treasure; with wandering body; wanders not mind.	488
जातया अभ्रासवे। जैसे आकाश न धावे। भ्रमणचक्रीं न भंवे। ध्रुव जैसा॥	४८९
धावणाऱ्या अभ्रासवे। जैसे आकाश न धावे। नक्षत्राचे भ्रमणचक्रात न भ्रमे। ध्रुव जैसा॥	४८९
With running clouds; sky doesn't run; doesn't rotate with rotating stars; as North Star*.	489
पांथिकाचिया येरझारा। सवे पंथु न वचे धनुर्धरा। कां नाही जेवी तरुवरां। येणे जाणे॥	४९०
पांथिकाच्या येरझारा। सवे पंथ न जाये धनुर्धरा। किंवा नाही जैसे तरुवरा। येणे जाणे॥	४९०
With traveller's frequenting; Partha, as road doesn't travel; or as trees don't have; frequenting.	490
तैसा चळणवळणात्मकीं। असोनि ये पांचभौतिकीं। भूतोर्मी एकी। चळिजेना॥	४९१
तैसा चलनवलनात्मक देहात। असूनिही या पंचभौतिकात। भूतांच्या उर्मीने एखाद। चळेचना॥	४९१
So in moving body; consisting of five elements; with element's surge someone; isn't disturbed.	491
वाहुटळीचेनि बळें। पृथ्वी जैसी न ढळे। तैसा उपद्रवउमाळें। न लोटे जो॥	४९२
वावटळीच्या बळे। पृथ्वी जैशी न ढळे। तैसा उपद्रवांच्या लाटांमुळे। न वाहवे जो॥	४९२
By hurricane-impact; as earth is shaken not; so by trouble-waves; who drifts not.	492
दैन्यदुःखीं न तपे। भयशोकीं न कंपे। देहमृत्यु न वासिपे। पातलेनि॥	४९३
दैन्यदुःखात न तपे। भयशोकात न कांपे। देहमृत्यूसी न घाबरे। समोर येता॥	४९३
In pain, miseries scorches not; by fear, sorrow shakes not; of death is afraid not; if confronted.	493
आर्तिआशापडिभरें। वयव्याधीगजरें। उजू असतां पाठिमोरें। नव्हे चित्त॥	४९४
पीडाआशेच्या तीव्रतेने। वय व्याधीच्या घोषाने। चैतन्यसन्मुख झालेले, पाठमोरे। न होई चित्त॥	४९४
By intensity of hopes and worries; noises of age and diseases; soul-facing mind retreats not.	494
निंदा निस्तेज दंडी। कामलोभा वरपडी। परी रोमा नव्हे वांकुडी। मानसाची॥	४९५
निंदा अपमान होणे। कामलोभाचे अंगावर येणे। परी केस न होय वाकडे। मानसाचे॥	४९५
Faced with blame and insult; onslaught of desire and lust; even hair isn't hurt; of mind.	495
आकाश हे वोसरो। पृथ्वी वरि विरो। परी नेणो मोहरों। चित्तवृत्ती॥	४९६
आकाश हे ओसरो। पृथ्वी आणखी विरो। परी न जाणे माघारी फिरो। हृदयवृत्ती॥	४९६
Even if this sky disappears; or earth dissolves; but doesn't know retreat; his heart-attitude.	496

हाती हाला फुलीं। पासवणा जेवीं न घाली। तैसा नोहोटे दुर्वाक्यशेलीं। सेलिला सांता॥	४९७
हत्तीला मारता फुलाने। माघार जैसा न घेणे। तैसा न ओहोटे शिव्याने। छळला असता॥	४९७
<i>Attacked by flowers as elephant; doesn't retreat; by abuses he isn't disturbed; when tortured.</i>	497
क्षीरार्णवाच्या कल्लोळीं। कंपु नाही मंदराचळी। कां आकाश न जळे जाळीं। वणवियाच्या॥	४९८
क्षीरसागराच्या लाटांत। कंप न पावे मंदारपर्वत। किंवा आकाश न जळे ज्वाळात। वणव्याच्या॥	४९८
<i>By milky-sea waves; as Mandara isn't shaken; or sky isn't burned in flames; of forest-fire.</i>	498
तैशा आल्या गेल्या ऊर्मीं। नव्हे गजबज मनोधर्मीं। किंबहुना धैर्य क्षमी। कल्पांतीही॥	४९९
तैशा आल्या गेल्या ऊर्मीं। न करती गजबज मनोधर्मीं। किंबहुना तो धैर्यक्षमावान। कल्पांतीही॥	४९९
<i>Frequenting desire-surge; don't disturb his mind; he is patient, courageous; up to era's end.</i>	499
परी स्थैर्य ऐसी भाष। बोलिजे जे सविशेष। ते हे दशा गा देख। देखणेया॥	५००
परी स्थैर्य ऐसी भाषा। बोलतात जे विशेषतः। ती ही दशा पहा। हे डोळसा॥	५००
<i>But by name of steadiness; what is talked specifically; this is that state; O Visionary!</i>	500
हे स्थैर्य निधडें। जेथ आंगें जीवें जोडे। ते ज्ञानाचे उघडे। निधान साचे॥	५०१
हे स्थैर्य न ढळते। जेव्हा अंगी मनी प्राप्त होते। ते ज्ञानाचे उघडे। भांडार खरे॥	५०१
<i>This steadiness is unmoved; when imbibed in body-mind; it is open knowledge-; treasure real.</i>	501
आणि इसाळु जैसा घरा। का द्वंद्विया हातयरा। न विसंबे भांडारा। बद्धकु जैसा॥	५०२
आणि सर्प जैसा घराला। किंवा योद्धा हत्याराला। न विसरे ठेव्याला। कृपण जैसा॥	५०२
<i>Like snake to house; or warrior to weapon; doesn't forget treasure; as a miser.</i>	502
एकलौतिया बाळका-। वरि पडौनि ठाके अंबिका। मधुविषीं मधुमक्षिका। लोभिणी जैसी॥	५०३
एकुलत्या एका बाळका-। वरी लक्ष ठेवूनि राहे माता का। मधाविषयी मधुमक्षिका। लोभिणी जैसी॥	५०३
<i>As over only child; mother keeps watch; or as honey-bee about honey; is greedy.</i>	503
अर्जुना जो यापरी। अंतःकरण जतन करी। नेदी उभे ठाको द्वारीं। इंद्रियांच्या॥	५०४
अर्जुना जो अशापरी। अंतःकरण जतन करी। न दे अंतःकरणास उभा राहो द्वारी। इंद्रियांच्या॥	५०४
<i>Who accordingly; preserves mind; and never allows mind to stand at door; of senses.</i>	504
म्हणे काम बागुल ऐकेल। हे आशा सियारी देखैल। तरि जीवा टेंकैल। म्हणोनि बिहे॥	५०५
म्हणे कामरूपी बागुलबोवा ऐकेल। ही आशा डाकीण पाहील। आणि जीवावरी बेतेल। म्हणोनि भिये॥	५०५
<i>He says desire-bogey may hear; this hope-witch may see; and put life in danger; so he fears.</i>	505
बाहेरी धीट जैसी। दाटुगा पति कळासी। करी टेहणी तैसी। प्रवृत्तीसी॥	५०६
बाहेरख्याली पत्नीस जैसे। दांडगा पती कोंडितसे। करी टेहळणी तैसे। प्रवृत्तीवरी॥	५०६
<i>As adulteress wife; burly husband keeps confined; he reconnoitres; attitude.</i>	506
सचेतनीं वाणेपणें। देहासकट आटणे। संयमावरी करणे। बुझूनि घाली॥	५०७
जनासाठी वाण घेतल्याप्रमाणे। देहासकट झिजणे। इंद्रियांची संयमाकारणे। समज घाली॥	५०७
<i>As if avowed for public; wears out body; convinces senses; for restraining.</i>	507

मनाचिया महाद्वारी। प्रत्याहाराचिया ठाणांतरी। जो यम दम शरीरी। जागवी उभे॥	५०८
मनाच्या महाद्वारी। प्रत्याहाराच्या पहाऱ्यांतरी। जो यमदम शरीरी। जागवी उभे॥	५०८
At mind-gate; with sense-restraint watch; who awakens behaviour, conduct code; in body.	508
आधारीं नाभीं कंठी। बंधत्रयाची घरटीं। चंद्रसूर्यसंपुटी। सुये चित्त॥	५०९
मूलाधारी नाभी कंठी। तीन बंधांची घरटी। इडापिंगलेच्या संगमी। ठेवी चित्त॥	५०९
At anus, navel, throat; steadying three hat-yogic postures*; at Ida-Pingala meet; keeps mind.	509
समाधीचे शेजेपासीं। बांधोनि घाली ध्यानासीं। चित्त चैत्त चैतन्यसमरसीं। आंतु रते॥	५१०
समाधीचे शेजेपाशी। बांधोनि ठेवी ध्यानासी। चित्त आणि चैतन्याच्या समरसी। अंतरी रमे॥	५१०
At bed of meditation; keeping tied contemplation; in union of soul and mind, he is engrossed.	510
अगा अंतःकरणनिग्रहो जो। तो हा हे जाणिजो। हा आथि तेथ विजयो। ज्ञानाचा पै॥	५११
अरे अंतःकरणनिग्रह जो म्हणती। तो हा हे जाणावा सुभद्रापती। हा असे तेथे जीत ती। ज्ञानाची॥	५११
What's called as mind-restraint; know it is that; where it is, there is victory; of knowledge.	511
जयाची आज्ञा आपण। शिरी वाहे अंतःकरण। मनुष्याकारे जाण। ज्ञानचि तो॥	५१२
ज्याची आज्ञा आपण। शिरी वाहे अंतःकरण। मनुष्यरूपात जाण। ज्ञानचि तो॥	५१२
Whose order; is obeyed by mind; know in human form; he is knowledge.	512
<p>इन्द्रियार्थेषु वैराग्यम्, अनहंकार एव च। जन्ममृत्युजराव्याधि, दुःखदोषानुदर्शनम्॥ ८</p> <p>विषयांच्यात वैराग्य, अनहंकार आणखी। जन्ममृत्युजराव्याधी, दुःख-दोषास चिंतणे॥ ८</p> <p>Dispassion for objects, non-egoism; thinking of pain-fault in birth, death, old-age, disease. 8</p>	
आणि विषयांविखीं। वैराग्याची निकी। पुरवणी मानसीं कीं। जिती आथी॥	५१३
आणि विषयांबाबतीतला। वैराग्याचा भला। पुरवठा मनातला। जिवंत असे॥	५१३
And regarding object's; dispassion is good; stock in mind; is surviving.	513
वमिलिया अन्ना। जेवि लाळ न घोटी रसना। कां आंग न सूये आलिंगना। प्रेताचिया॥	५१४
ओकलेल्या अन्ना। जैसे लाळ न घोटी रसना। किंवा अंग न झुकवे आलिंगना। प्रेताचिया॥	५१४
For vomited food; as tongue secretes not saliva; body won't be bent for embracing; corpse.	514
विष खाणे नागवे। जळत घरी न रिगवे। व्याघ्रविवरां न विचवें। वस्ती जेवीं॥	५१५
विष खाणे न आवडावे। जळत्या घरात न शिरवे। वाघाच्या गुहेत न जाववे। वस्तीस जैसे॥	५१५
Drinking poison isn't liked; burning house isn't entered; tiger-den isn't adopted; as dwelling.	515
धडाडीत लोहरसीं। उडी न घालवे जैसी। न करवे उशी। अजगराची॥	५१६
धडाडत्या लोहरसी। उडी न घालवे जैशी। न करवे उशी। अजगराची॥	५१६
Into red hot iron melted; jumping isn't attempted; or pillow isn't made; of python.	516
अर्जुना तेणें पाडें। जयासी विषयवार्ता नावडे। नेदी इंद्रियाचेनि तोंडें। काहीच जावों॥	५१७
अर्जुना त्या मानाने। ज्याला विषयवार्ता नावडणे। न दे इंद्रियांच्या तोंडाने। काहीच जावू॥	५१७
Comparatively; who doesn't like object-news; allows not anything to go in sense's; mouth.	517

जयाचां मनीं आलस्य। देहीं अतिकाश्यं। यमदर्मीं सामरस्य। जयासि गा॥	५१८
ज्याचे मनी विषयांचा कंटाळा। तेणे देह अतिकृश झाला। यमनियमात आवडी ज्याला। सदा असे॥	५१८
Whose mind loathes objects; n body becomes too lean; who enjoys conduct code pious; ever.	518
तपोव्रतांचा मेळावा। जयाचां ठायी पांडवा। युगांत जया गांवा-। आंतु येतां॥	५१९
तपोव्रतांचा मेळावा। ज्याचे ठायी झाला पांडवा। युगान्त ज्याला वाटावा। गावात येता॥	५१९
Assemblage of severity, vows; in who appears; end of age who feels; while coming to town.	519
बहु योगाभ्यासी हांव। विजनाकडे धाव। न साहे जो नांव। संघाताचे॥	५२०
योगाभ्यासात बहुत हाव। एकांताकडे धाव। न साहे जो नाव। समुदायाचे॥	५२०
Much craze for yoga-study; runs for solitude; who bears not name; of crowd.	520
नाराचाची आंथुरणे। पूयपंकीं लोळणे। तैसे लेखी भोगणे। ऐहिकींचें॥	५२१
बाणाग्रांची अंथरुणे। पुवाचिखलात लोळणे। तैसे मानी तो भोगणे। ऐहिकाचे॥	५२१
Sleeping on bed of arrow-tips; rolling in pus-mire; so enjoyment he treats; of worldly objects.	521
आणि स्वर्गातें मानसें। ऐकोनि मानी ऐसे। कुहिले पिशित जैसें। श्वानाचे गा॥	५२२
आणि स्वर्गसुखासी जे का असे। ऐकोनि मनी मानी ऐसे। कुजलेले मास जैसे। श्वानाचे गा॥	५२२
And whatever heavenly pleasures are; on hearing treats them; as rotten flesh; of dog.	522
ते हे विषयवैराग्य। जे आत्मलाभाचे भाग्य। येणे ब्रह्मानंदा योग्य। जीव होती॥	५२३
ते हे विषयवैराग्य। जे आत्मलाभाचे भाग्य। याने ब्रह्मानंदायोग्य। जीव होती॥	५२३
Object-aversion; is soul-realization's fortune; with it Brahma-bliss worthy; beings become.	523
ऐसा उभयभोगी त्रासु। देखसी जेथ बहुवसु। तेथ जाण रहिवासु। ज्ञानाचा तू॥	५२४
ऐसा इहपरलोकी भोगाचा कंटाळा। देखसी जेथे बहुत आला। तेथे जाण रहिवास झाला। ज्ञानाचा तू॥	५२४
Such aversion of worldly, heavenly joys; where you see; know there dwells; knowledge.	524
आणि सचाडाचिये परी। इष्टापूर्ते करी। परि केलेपण शरीरीं। वसो नेदी॥	५२५
आणि सकाम करे तशापरी। इष्टपूर्तीस्तव यज्ञयाग करी। परी कर्तेपण शरीरीं। वसो न दे॥	५२५
Though motivated; does Yadnyas for social cause; but doer-ship in body; allows not to reside.	525
वर्णाश्रमपोषके। कर्मे नित्यनैमित्तिके। तयांमाजी काही न ठके। आचरता॥	५२६
वर्णाश्रमासी पोषक ऐसे। नित्यनैमित्तिक कर्मे तैसे। त्यामधील काहीच न सोडतसे। आचरताना॥	५२६
Conducive for social class, life-stages; routine, casual karmas; omits not; while practising.	526
परि हे मियां केले। की हे माझेनि सिद्धि गेले। ऐसे नाही ठेविले। वासनेमाजी॥	५२७
परी हे मी केले। की हे माझेकडून सिद्धीस गेले। ऐसे नाही ठेविले। वासनेमधे॥	५२७
But I did this; or this is successful because of me; never has such notion; in passion.	527
जैसे अवचितपणे। वायूसि सर्वत्र विचरणे। कीं निरभिमान उदैजणे। सूर्याचे जैसे॥	५२८
जैसे सहजपणे। वायूचे सर्वत्र विचरणे। किंवा अभिमानाविना उगवणे। सूर्याचे जैसे॥	५२८
Just like naturally; everywhere wind is flowing; or sans pride as rising; of sun is.	528

कां श्रुति स्वभावता बोले। गंगा काजेंविण चाले। तैसे अवष्टंभहीन भले। वर्तणे ज्याचे॥	५२९
किंवा वेद स्वभावतःच बोले। गंगा कारणाविना चाले। तैसे गर्वहीन भले। वर्तणे ज्याचे॥	५२९
Vedas naturally professing; Ganges sans reason flowing; so pride-less; behaviour whose is.	529
ऋतुकाळी तरी फळती। परी फळली हे नेणती। तथा वृक्षांचिये ऐसी वृत्ती। कर्मी सदा॥	५३०
ऋतुकाळी तरी फळती। परी फळलो हे न जाणती। त्या वृक्षासम ऐसी वृत्ती। कर्मी सदा॥	५३०
Bearing fruits seasonally; but unaware of same; having attitude like trees; towards karma.	530
एवं मनीं कर्मी बोलीं। जेथ अहंकारा उखी जाहली। एकावळीची काढिली। दोरी जैसी॥	५३१
ऐसी मन कर्म बोलातली। जेथ अहंकाराची उचलबांगडी झाली। एकदाणीतून काढिली। दोरी जैसी॥	५३१
From karma, speech, mind; whence ego is snatched; from necklace is removed; as thread.	531
संबंधेवीण जैसी। अग्ने असती आकाशी। देही कर्मे तैसी। जयासि गा॥	५३२
संबंधाविनाच जैसी। अग्ने असती आकाशी। देहात कर्मे तैसी। जयाची गा॥	५३२
As sans connection; clouds are in sky; so are karmas in body; of whom.	532
मद्यपाआंगीचे वस्त्र। लेपाहार्तीचें शस्त्र। बैलावरी शास्त्र। बांधले आहे॥	५३३
मद्यपीच्या अंगावरील वस्त्र। चित्राच्या हातातील शस्त्र। बैलावरी शास्त्र। बांधले आहे॥	५३३
Like clothes of drunkard; weapon in pictorial hand; or on bull's back text; is tied.	533
तया पाडें देहीं। जया आहे हे सेचि नाही। निरहंकारता पाही। तथा नांव॥	५३४
त्याप्रमाणे देही। ज्याला मी आहे याची आठवण नाही। निरहंकारता पाही। त्याचे नाव॥	५३४
So in body; who is unaware of self existence; look non-egoism; is its name.	534
हें संपूर्ण जेथे दिसे। तेथेचि ज्ञान असे। इयेविषी अनारिसे। बोलो नये॥	५३५
हे संपूर्ण जेथे दिसे। तेथेच ज्ञान असे। याविषयी अन्य दुसरे। बोलू नये॥	५३५
Where this is seen entirely; knowledge is there only; about this nothing else; be spoken.	535
आणि जन्ममृत्युदुःखे। व्याधिवाधक्यकलुषे। इयें आंगा न येतां देखे। दुरूनि जो॥	५३६
आणि जन्ममृत्युदुःखे। व्याधी वार्धक्य दोषे। ही अंगाला शिवू न देता देखे। दुरूनि जो॥	५३६
Birth, death, pain; disease, old-age faults; not allowing to touch body; who sees from distance.	536
साधक विवसिया। कां उपसर्गु योगिया। पावे उणेयापुरेया। वोथंबा जेवीं॥	५३७
साधक पिशाचासी। किंवा योगी विघ्नासी। पाहे भिंतीच्या उण्यापुण्यासी। ओळंबा जैसा॥	५३७
Like seeker about ghost; or yogi about obstacle; sees wall-fault; as a plumb-line.	537
वैर जन्मांतरीचे। सर्पा मनौनि न वचे। तेवीं अतीता जन्माचे। उणे जो वाहे॥	५३८
वैर जन्मांतरीचे। सर्प न विसरे जैसे। तैसे गतजन्मांचे। उणेपुरे जो विसरला नसे॥	५३८
Enmity of lives past; as snake forgets not; so of lives past; miseries who forgets not.	538
डोळां हरळ न विरे। घायीं कोत न जिरे। तैसे काळींचे न विसरे। जन्मदुःख॥	५३९
डोळ्यात खडा न विरे। घावात शस्त्र न जिरे। तैसे गतकाळाचे न विसरे। जन्मदुःख॥	५३९
As dust in eye; or weapon in wound doesn't dissolve; so he forgets not past; birth-pains.	539

म्हणे पूयगर्ते रिगाला। अहा मूत्रंध्रें निघाला। कटा मियां चाटिला। कुचस्वेदु।।	५४०
म्हणे पुवाच्या खड्ड्यात शिरला। अहा मूत्रद्वारातून निघाला। अरेरे मी चाटिला। स्तनाचा घामही।।	५४०
He says I entered excreta-pit; came out via urethra; alas I licked sweat; of mother's breast.	540
ऐसिएसियापरी। जन्माचा कांटाळा धरी। म्हणे आतां ते न करी। जेणें ऐसे होय।।	५४१
अशा अशापरी। जन्माचा कंटाळा धरी। म्हणे आता ते मी न करी। ज्यामुळे ऐसे होय।।	५४१
So accordingly; birth he hates; and says now I won't repeat actions; responsible for this.	541
हारी उमचावया। जुंवारी जैसा ये डाय। की वैरा बापाचेया। पुत्र जचे।।	५४२
हारलेले काढावया। जुगारी जैसा ये डाव खेळाय। किंवा वैर बापाचे घ्यावया। पुत्र श्रमे।।	५४२
To recover losses; to play as gambler returns; or to avenge father's enmity; as son exerts.	542
मारिलियाचेनि रागें। पाठीचा जेवीं सूड मागे। तेणे आक्षेपे लागे। जन्मापाठी।।	५४३
बंधु मारल्याच्या रागे। पाठीचा भाऊ सूड उगवू मागे। त्याच त्वेषाने लागे। जन्मदुःखापाठी।।	५४३
To avenge brother's killing; as brother retaliates; with same rage he chases; birth-pain.	543
परि जन्मती ते लाज। न सांडी जयाचे निज। संभाविता निस्तेज। न जिरे जेवीं।।	५४४
परी जन्मावे लागे तो अपमान। न विसरे ज्याचे मन। प्रतिष्ठितासी अपमान। न जिरे जैसा।।	५४४
But shame of taking birth; whose mind never forgets; as noble man his insult; never digests.	544
आणि मृत्यु पुढां आहे। तोचि कल्पांती कां पाहे। परि आजीचि होये। सावधु जो।।	५४५
आणि मृत्यु पुढे आहे। तोच कल्पानंतर का न आहे। परी आजच होये। सावध जो।।	५४५
And as death awaits; may be occurring after era's end; but about same today; he is alert.	545
मार्जीं अथांव म्हणता। थडियेचि पांडुसुता। पोहणार आइता। कासे जेवीं।।	५४६
नदीमध्ये डोह म्हणता। थडिलाच पंडुसुता। पोहणारा मजबूत बांधे। कासोटा जैसा।।	५४६
About whirlpool in river; at earlier bank, Pandusuta; swimmer tightens; as his belt.	546
कां न पवतां रणाचा ठावो। सांभाळिजे जैसा आवो। वोडण सुइजे घावो। न लागताचि।।	५४७
किंवा गाठण्याआधीच रणाचा ठाव। सांभाळावा आपला आव। कवच घालावे घाव। लागण्याआधी।।	५४७
Or before reaching war-field; as courage is mustered; or shield is put before blow; strikes.	547
पाहेचा पेणा वाटवंधा। तंव आजीचि होईजे सावधा। जीव न निगतां औषधा। धांविजे जेवीं।।	५४८
उद्याचा मुक्काम वाटमारीचा। तेव्हा आजच करे उपाय सावधगिरीचा। जीव निघण्याआधी औषधा। धावे जैसा।।	५४८
For tomorrow's robbery; as precaution taken is now; before life's end for medicine; as rushes.	548
येन्हवी ऐसे घडे। जो जळतां घरीं सापडे। तो मग न पवाडे। कुहा खणों।।	५४९
एरवी ऐसे घडे। जो जळत्या घरात सापडे। तो मग न आपल्या बळे। विहीर खणो शके।।	५४९
Else it may happen; who is caught in burning house; on his own strength; can't dig well.	549
चोंढिये पाथरु गेला। तैसेनि जो बुडाला। तो बोंबेहिसकट निमाला। कोण सांगें।।	५५०
डोहात धोंडा गेला। तैसा जो बुडाला। तो आवाजासकट नाहीसा झाला। कोण आहे सांगणारे?	५५०
Like stone sinking in pool; who was drowned; he with shout vanished; who is there to tell?	550

म्हणोनि समर्थेसि वैर। जया पडिले हाडखाइर। तो जैसा आठही पाहर। परजूनि असे॥	५५१
म्हणोनि समर्थासी वैर। ज्याला पडले हाडवैर। तो जैसा आठही प्रहर। शस्त्र परजूनि असे॥	५५१
So with powerful foe; deadly enmity who had; as he for day and night; brandishes sword.	551
नातरी केळवली नोवरी। का संन्यासी जियापरी। तैसा न मरतां जो करी। मृत्युसूचना॥	५५२
केळवली नोवरी सासरचा। किंवा संन्यासी लोभी मोक्षाचा। तैसा मरणापूर्वी जो मृत्यूचा। विचार करी॥	५५२
Engaged girl of parent's home; hermit not crazy of liberation; pre-dying who of death; thinks.	552
पैं गा जो ययापरी। जन्मेंची जन्म निवारी। मरणें मृत्यु मारी। आपण उरे॥	५५३
आणि अरे जो अशापरी। या जन्मानेच जन्म निवारी। मरणाने पुढचा मृत्यु मारी। आणि आपण उरे॥	५५३
Accordingly; who prevents birth by present birth; kills death by dying; and remains himself.	553
तया घरीं ज्ञानाचे। सांकडे नाही साचे। जया निमाले जन्ममृत्यूचे। हृदयीं शल्य॥	५५४
त्याचे घरी ज्ञानाचे। उणे नाही खरोखरीचे। ज्याला निमाले जन्ममृत्यूचे। हृदयी शल्य॥	५५४
At his home, of knowledge; no dearth; vanished for whom of birth-death; pain in heart.	554
आणि तयाचिपरी जरा। न टेंकतां शरीरा। तारुण्याचिया भरा-। मार्जी देखे॥	५५५
आणि त्याचपरी वृद्धत्व। प्रगटण्यापूर्वी शरीरात। तारुण्याच्या भरात। त्याला पाहे॥	५५५
And so old-age; before approaching in body; during his prime youth; visualizes it.	555
म्हणे आजिचां अवसरी। पुष्टि जे शरीरी। ते पाहे होईल काचरी। वाळली जैसी॥	५५६
म्हणे आजच्या अवसरी। पुष्टी जी आहे शरीरी। ती पहा होईल काटकी तरी। वाळली जैशी॥	५५६
He says for today; what nourishment is in body; look that will be like a twig; dried.	556
निदैव्याचे व्यवसाय। तैसे ठाकती हातपाय। अमंत्रिया राज्याची परी आहे। बळा यया॥	५५७
दैवहीनाचे व्यवसाय। तैसे होतील हातपाय। मंत्र्याविना राय। तैशी स्थिती बळाची या॥	५५७
Like unlucky man's business; hand-feet will be; king sans minister; state of strength will be.	557
फुलांचिया भोगा-। लागीं प्रेम टांगा। ते करेयाचा गुडघा। तैसे होईल॥	५५८
पुष्पांचिया भोगा। प्रेम केलेल्या नाका। ते उंटाचा जैसा गुडघा। तैसे होईल॥	५५८
For smelling flowers; that loved nose; like camel's knee; will be.	558
वोढाळाच्या खुरीं। आखरु आतें बुरी। ते दशा माझ्या शिरीं। पावेल गा॥	५५९
ओढाळ गुराच्या खुरांसी। आषाढात येते बुरशी। ती दशा माझ्या शिराची। होईल गा॥	५५९
As stray cattle's hooves; fungus covers during rains; that state of my head; will be.	559
पद्मदळेंसी इसाळे। भांडताति जे हे डोळे। ते होती पडवळे। पिकली जैसीं॥	५६०
कमलदळाशी ईर्षा करतेवेळे। भांडणारे हे डोळे। ते होती पडवळे। पिकली जैशी॥	५६०
While competing with lotus-petals; these fighting eyes; will be like snake-gourd; ripened.	560
भंवईचीं पडळें। वोमथती सिनसाळे। उरु कुहिजेल जळें। आंसुवांचेनि॥	५६१
भुवयांची पडळे। लोंबतील जैसी जुनी साले। छाती कुजेल जळाने। आसवांच्या॥	५६१
Eye-brows; will hang like old tree-bark; and chest will be rotted by water; of tears.	561

जैसे बाभुळीचे खोड। गिरबडूनी जाती सरड। तैसे पिचडीं तोंड। सरकटिजेल॥	५६२
जैसे बाभुळीची खोडे। बरबटुनी टाकित्ती सरडे। तैसे थुंकीने तोंड। बरबटेल॥	५६२
Like Babhul tree-bark; soiled by chameleon; so mouth by spittle; will be covered.	562
रांधवणी वोलीपुढें। पन्हे उन्मादती खातवडे। तैसींचि यें नाकाडें। बिडबिडती॥	५६३
रांधवणीत चुलीपुढे। पाणी जिरल्याने खाचांमध्ये उठती बुडबुडे। तैसी ही नाकपुडे। बरबटती॥	५६३
In front of burner; as seeped water creates water-bubbles; nostrils with snot; will be smeared.	563
तांबुले ओठ राऊ। हांसतां दांत दाऊं। सनागर मिरऊं। बोल जेणें॥	५६४
तांबुलाने ओठ रंगवू। हासताना दात दाखवू। सुंदर मिरवू। बोल ज्याने॥	५६४
Lips by betel-roll painted; while smiling teeth shown; beautiful flaunted; talk while speaking.	564
त्याचि पाहे या तोंडा। येईल जळंबटाचा लोंढा। इया उमळती दाढा। दातांसीहि॥	५६५
त्याच पहा या तोंडा। येईल कफाचा लोंढा। या उन्मळती दाढा। दातांसह॥	५६५
From same mouth; torrent of phlegm will spill out; these molars will be uprooted; with teeth.	565
कुळवाडी रिणें दाटली। कां वांकडिया ढोरे बैसली। तैसी नुठील कांही केली। जीभचि हे॥	५६६
शेती कर्जात फसली। किंवा पावसाच्या झडीत गुरे बैसली। तैसी न उठील काही केल्या। जीभ ही॥	५६६
As debt-burdened farm; or cattle sitting in rains; so not at all able to rise; this tongue.	566
कुसळे कोरडीं। वारेनि जाती बरडीं। तैसी आपदा तोंडीं। दाढियेसी॥	५६७
कुसळे वाळल्यावरी। वाऱ्याने जाती माळावरी। तैसी आपत्ती तोंडावरी। दाढीवरी॥	५६७
Like dry grass; blown away by wind on wasteland; so calamity falls on mouth; and on beard.	567
आषाढीचेनि जळें। जैसी झिरपती शैलाची मौळे। तैसे खांडीहूनि लाळे। पडती पूर॥	५६८
आषाढाच्या पावसाळे। जैसी झिरपती पर्वत शिखरे। तैसे दातांच्या फटीतून लाळेचे। वाहती पूर॥	५६८
In seasonal rains; as mountain peaks ooze water; so saliva from teeth-cracks; will flood.	568
वाचेसि अपवाडु। कानीं अनघडु। पिंड गरुवा माकडु। होईल हा॥	५६९
वाचेची शक्ती जाई। कानी ऐकू येणार नाही। देह म्हातारे माकड जैसा की। होईल हा॥	५६९
Speech-power will vanish; and ears unable to hear; this body like old monkey; will become.	569
तृणाचे बुजवणे। आंदोळे वारेगुणे। तैसे येईल कांपणे। सर्वांगासी॥	५७०
तृणाचे बुजगावणे। हाले वाऱ्याच्या गुणे। तैसे येईल कापरे। सर्वांगासी॥	५७०
Like grass scarecrow; swaying due to wind; will shiver constantly; whole body.	570
पायां पडती वेंगडी। हात वळती मुरकुंडी। बरवेपणा बागडी। नाचविजेल॥	५७१
पाय पडती वाकडेतिकडे। हातांचे वळती मुरकुंडे। सुंदरपण आजचे। नाचेल सोंग जैसे॥	५७१
Steps will be staggered; hands will be twisted; today's beauty; will dance like puppet.	571
मळमूत्रद्वारे। होऊनि ठाकती खोंकरे। नवसिये होती इतरे। माझियां निधनीं॥	५७२
मळमूत्रद्वारे। होऊनि राहती फुटके भांडे, अरे। नवस करतील दुसरे। माझ्या मरणासाठी॥	५७२
Excreta and urine's doors; will become leaking pots; others will perform vows; for my death.	572

देखोनि थुंकील जगु। मृत्युचा पडैल पांगु। सोयरियां उबगु। येईल माझा॥	५७३
पाहोनी थुंकील जग। मृत्यूचा पडेल पांग। सोयऱ्यांना उबग। येईल माझा॥	५७३
World will spit on seeing; death will be scarce; relatives will be disgusted; of me.	573
स्त्रियां म्हणती विवसी। बाळे जाती मूच्छीं। किंबहुना चिळसी। पात्र होईन॥	५७४
स्त्रिया पिशाच म्हणती। बालके पाहूनि मूर्च्छित होती। किंबहुना किळस घेती। सारेजण॥	५७४
Women will call me ghost; at my sight children will be fainted; rather I will be loathed; by all.	574
उभळीचा उजगरा। सेजारिया सोइलिया घरा। शिणवील म्हणती म्हातारा। बहुतांते हा॥	५७५
कफाच्या उबळीने उजागरा। होईल शेजारी झोपलेल्या घरा। शिणवील म्हणती म्हातारा। सर्वांना हा॥	५७५
Coughing will keep awake; sleeping neighbours; they will say this old chap will tire out; all.	575
ऐसी वार्धक्याची सूचणी। आपणिया तरुणपणी। देखे मग मनीं। विटे जो गा॥	५७६
ऐशी वार्धक्याची सूचना। प्राप्त तरुणाई भोगताना। पाहूनि मग मनीं। विटे जो गा॥	५७६
Such warning of old-age; gained while enjoying youth; on seeing who in mind; is disgusted.	576
म्हणे पाहे हे येईल। आणि आताचे भोगितां जाईल। मग काय उरेल। हितालागी॥	५७७
म्हणे उद्या हे वार्धक्य येईल। आताचे तारुण्य भोगात जाईल। मग काय उरेल। हितासाठी?	५७७
Says old-age will arrive; youth will be spent in pleasure; then what will remain; for wellbeing.	577
म्हणोनि नाइकणे पावे। तव आईकोनि घाली आघवे। पंगु न होता जावे। तेथ जाय॥	५७८
म्हणोनि बहिरेपण यावे। तोवरी ऐकूनि सगळे घ्यावे। पंगु होण्याआधी जावे। तेथ जाणे वाटे॥	५७८
Before being deaf; should hear everything; before being crippled should go; where felt like.	578
दृष्टी जंव जाये। तंव पाहावे तेतुले पाहे। मूकत्वा आधी वाचा वाहे। सुभाषिते॥	५७९
दृष्टी जोवरी न जाये। तोवरी पाहणे तेवढे पाहे। मुकेपणाआधी वाचेने म्हणावे। सुभाषित॥	५७९
Before sight blackens; should see what is worth; before being dumb; should recite; God-glory.	579
हात होती खुळे। हे पुढील मोटके कळे। आणि करूनि घाली सकळे। दानादिके॥	५८०
हात होती लुळे। हे पुढील थोडेसे कळे। तोवरी करूनि घाली सगळे। दानादिके॥	५८०
Hands will be paralyzed; when future is known; till then be performed; charities and rituals.	580
ऐसी दशा येईल पुढे। तें मन होईल वेडे। तंव चिंतूनि ठेवी चोखडे। आत्मज्ञान॥	५८१
ऐसी दशा येईल पुढे। तेव्हा मन होईल वेडे। त्यास्तव चिंतूनि ठेवितो चोखडे। आत्मज्ञान॥	५८१
When such state arrives; mind will get mad; so he meditates on pure; soul-knowledge.	581
जैसे चोर पाहे झोंबती। तंव आजीचि रुसिजे संपत्ती। का झांकाझाकी वाती। न वचतां कीजे॥	५८२
जैसे चोर उद्या लुटती। तेव्हा आजच विनियोगावी संपत्ती। किंवा झाकाझाकी करावी। दिवे विझण्याआधी॥	५८२
Thieves will rob next; so disposes wealth now; like keeping all tidy; before putting off light.	582
तैसे वार्धक्य यावे। मग जे वायां जावे। ते आतांचि आघवे। सवते केले॥	५८३
तैसे वार्धक्य यावे। मग जे वाया जावे। ते आताच आवघे। हातावेगळे केले॥	५८३
So on arrival of old-age; what will go waste; that all now itself; disposes off.	583

आतां मोडूनि ठेली दुर्गे। कां वळित धरिले खर्गे। तेथ उपेक्षूनि जो रिगे। तो नागवला की।।	५८४
वादळाने पडले आसरे। किंवा परतताहेत पक्षी सारे। तेही उपेक्षूनि जो निघे बाहेरे। तो लुटविला की।।	५८४
Fall of dwellings due to storm; or bird's return to nest; ignoring that who stirs out; is robbed.	584
तैसें वृद्धाप्य होये। आलेपणें वायां जाये। जे तो शतवृद्ध आहे। नेणों कैचा।।	५८५
तैसे म्हातारपण येईल। जन्मलेपण वाया जाईल। हे न जाणणारा कोणी शतायुषी आहे। नजाणो कैसा ?	५८५
On arrival of old-age; birth will go waste; unaware of this is 100 years old; will anyone be?	585
झाडिली कोळें झाडी। तया न फळे जेवीं बोंडीं। जाहला अग्नि तरि राखोंडी। जाळील काई।।	५८६
झाडिलेली तिळाची कोळे झाडी। त्याला नसती तीळ बोंडी। असला अग्नी तरी राखोंडी। जाळील काय ?	५८६
Thrashing empty shells of sesame; doesn't yield sesame; will fire ever; burn ash?	586
म्हणोनि वार्धक्याचेनि आठवें। वार्धक्या जो नागवे। तयाच्या ठायीं जाणावे। ज्ञान आहे।।	५८७
म्हणोनि वार्धक्याला आठवे। त्याआधीच त्याचे इलाज करावे। त्याच्या ठायी जाणावे। ज्ञान आहे।।	५८७
So remembers old-age; before that remedy be devised; he knowing this; has knowledge.	587
तैसेचि नाना रोग। पडिघाती पुढां आंग। तंव आरोग्याचे उपेग। करूनि घाली।।	५८८
तैसेच नाना रोग। धरतील पुढे अंग। तोवरी आरोग्याचे उपयोग। करूनि घेई।।	५८८
So many diseases; will cripple body in future; till then utilization of good health; be done.	588
सापाच्या तोंडीं। पडिली जे उंडी। ते लाऊनि सांडी। प्रबुद्ध जैसा।।	५८९
सापाच्या तोंडी। पडली जी अन्नाची उंडी। ती त्यालाच देऊनी सोडी। बुद्धिमंत जैसा।।	५८९
Into snake's mouth; food morsel that fell; that gives back to itself; as the wise.	589
तैसा वियोग जेणें दुःखें। विपत्ति शोक पोखे। ते स्नेह सांडूनि सुखें। उदासु होय।।	५९०
तैसा वियोग ज्याच्याने, दुःखे। विपत्ती शोक पोसे। तो स्नेह त्यागूनि सुखे। उदास राहे।।	५९०
Causing separation, pain; calamity, sorrow; discarding that affection; he remains; indifferent.	590
आणि जेणें जेणें कडे। दोष सूतील तोंडें। तया कर्मरंध्री गुंडे। नियमाचे दाटी।।	५९१
आणि ज्या ज्या छिद्राकडे। दोष घालतील तोंडे। त्या कर्मछिद्रांमध्ये धोंडे। नियमाचे घाली।।	५९१
Through whatever pores; faults may enter; in those karma-pores puts stones; of conduct-code.	591
ऐसऐसिया आइती। ज्याची परी असती। तोचि जो ज्ञानसंपत्ती-। गोसावी गा।।	५९२
ऐसी ऐसी सिद्धता। ज्याची आणि असता। तोच तो ज्ञानसंपत्तीचा। स्वामी गा।।	५९२
So who is; ever prepared; he is master; of knowledge-wealth.	592
आतां आणीकही एक। लक्षण अलौकिक। सांगेन आइक। धनंजया।।	५९३
आता आणीकही एक। लक्षण अलौकिक। सांगेन ऐक। धनंजया।	५९३
And there's one more; unique indication; I will tell, listen; Dhananjaya.	593

असक्तिरनभिष्वङ्गः, पुत्रदारगृहादिषु। नित्यं च समचित्तत्वम्, इष्टानिष्टोपपत्तिषु।। ९

आसक्ती ममता नाही, पुत्रदारागृहादित। नित्य समत्त्व चित्तात, प्रियाप्रिय घडे जरी।। ९

No attachment, affection for son, wife, house; ever evenness for pleasant-unpleasant events. 9

तरि जो या देहावरी। उदासु ऐसिया परी। उखिता जैसा बिढारीं। बैसविला आहे।।	५९४
तरी जो या देहावरी। उदास ऐशापरी। वाटसरू जैसा एखाद्या बिन्हाडी। बसविला आहे।।	५९४
So who to body; is indifferent like this; as wayfarer in a house; dwells.	594
कां वृक्षाची साउली। वाटे जातां मीनली। घरावरी तेतुली। आस्था नाहीं।।	५९५
किंवा वृक्षाची सावली। वाटेने जाताना आढळली। घरावरी तेवढाली। आस्था नाही।।	५९५
Or tree-shade; if found on way; for home even that much; attachment is absent.	595
साउली सरिसीच असे। परी असे हे नेणिजे जैसे। स्त्रियेचे तैसे। लोलुप्य नाही।।	५९६
आपली सावली सोबतच असे। परी असे हे नाही जाणे जैसे। स्त्रियेचे तैसे। लोलुप्य नसे।।	५९६
Own shadow is ever present; knows this isn't like that; for wife; who doesn't have attraction.	596
आणि प्रजा जे जाली। तियें वस्ती कीर आली। कां गोरुवे बैसली। रुखातळी।।	५९७
आणि संतती जी झाली। ती वस्तीला पाहुणे जणु आली। किंवा गुरे बैसली। वृक्षातळी।।	५९७
And whatever progeny; as if guests have come to stay; or like sitting cattle; under tree.	597
जो संपत्तीमाजी असतां। ऐसा गमे पांडुसुता। जैसा कां वाटे जातां। साक्षी ठेविला।।	५९८
जो ऐश्वर्यामध्ये असता। ऐसा वागतो पंडुसुता। जैसा का वाटेने जाता। साक्षीदार ठेविला आहे।।	५९८
Who while rolling in wealth; behaves like this, Pandusuta; as if on way; witness is present.	598
किंबहुना पुंसा। पांजरियामाजी जैसा। वेदाज्ञेसी तैसा। बिहूनि असे।।	५९९
किंबहुना पोपट ऐसा। पिंज्यामध्ये राहे जैसा। तो वेदाज्ञेसी तैसा। भिऊनि संसारी असे।।	५९९
Rather as a parrot; remains inside cage; he in fear of Vedic diktat; exists in this world.	599
एन्हवीं दारागृहपुत्रीं। नाहीं जया मैत्री। तो जाण पां धात्री। ज्ञानासि गा।।	६००
एरवी पत्नी गृह पुत्री। यांसी नाही ज्याला मैत्री। तो जाण बा धरित्री। ज्ञानासी गा।।	६००
Towards house, wife or children; who has no friendship; know him as earth; for knowledge.	600
आणि महासिंधू जैसे। ग्रीष्मवर्षीं सरिसे। इष्टानिष्ट तैसे। जयाच्या ठायी।।	६०१
महासागर जैसे। उन्हाळी पावसाळी सारिखे। इष्ट अनिष्ट तैसे। ज्याच्या ठायी।।	६०१
Ocean; is same during summer and rains; so are desirable and undesirable events; for him.	601
कां तिन्ही काळ होतां। त्रिधा नव्हे सविता। तैसा सुखदुःखीं चित्ता। भेदु नाही।।	६०२
किंवा तीन समय होता। तीन प्रकारचा नाही सविता। तैसा सुखदुःखाने चित्ता। भेद नाही।।	६०२
As in day's three periods; sun isn't of three types; by pleasure-pain, heart; differentiates not.	602
जेथ नभाचिनि पाडें। समत्वा उणे न पडे। तेथचि ज्ञान रोकडे। वोळख तू।।	६०३
जेथ आकाशाच्या तुलनेने। समतेस पडले नाही उणे। तेथे ज्ञान रोकडे। ओळख तू।।	६०३
Where comparing with sky; equality doesn't fall short; there is pure knowledge; you know.	603

मयि चानन्ययोगेन, भक्तिरव्यभिचारिणी। विविक्तदेशसेवित्वम्, अरतिर्जनसंसदि।। १०

मला अनन्ययोगाने, भक्ती अव्यभिचारिणी। एकांतदेशि राहाणे, अरुची जनसंपदी।। १०

Having resolute yoga, exclusive devotion for me; living in solitude and detesting crowd. 10

आणि मीवांचूनि काही। आणीक गोमटे नाही। ऐसा निश्चयोचि तिहीं। जयाचा केला॥	६०४
आणि मीवाचूनि काही। आणिक गोड लागणे नाही। ऐसा निश्चयच त्यांनी। ज्याचा केला॥	६०४
And other than me; nothing is sweeter; such a firm conviction they; made for whom.	604
शरीर वाचा मानस। पियाली कृतनिश्चयाचा कोश। एक मीवांचूनि वास। न पाहती आन॥	६०५
शरीर मनी वाची। घेतली आण कृतनिश्चयाची। एका मजवांचूनि कोणाची। वाट पाहती ना॥	६०५
With body-mind-speech; resolutely taking vow; that else than me for anyone; they wait not.	605
किंबहुना निकट निज। जयाचे जाहले मज। तेणे आपणया आम्हां सेज। एकी केली॥	६०६
किंबहुना ज्याचे अंतःकरण। निकट झाले मजकारण। त्याने आम्ही शय्यापण। एक केली॥	६०६
Rather whose mind; came so near to me; that bed together he and I; shared.	606
रिगतां वल्लभापुढे। नाही आंगीं जीवीं सांकडे। तिये कांतेचेनि पाडे। एकसरला जो॥	६०७
निजताना वल्लभापुढे। न ती आंगी जीवी अवघडे। त्या कांतेच्याप्रमाणे। एकरस झाला जो॥	६०७
While sleeping with husband; has no body awkwardness; like that wife; who became united.	607
मिळोनि मिळतचि असे। समुद्रीं गंगाजळ जैसे। मी होऊनि मज तैसे। सर्वस्वें भजती॥	६०८
मिळोनि मिळतच असे। समुद्री गंगाजळ जैसे। मी होऊनि मज तैसे। सर्वस्वाने भजती॥	६०८
On joining continues to join; as river in sea; so being one with me; worships wholeheartedly.	608
सूर्याच्या होण्या होईजे। कां सूर्यासवेचि जाईजे। हे विकलेपण साजे। प्रभेसी जेवी॥	६०९
सूर्याच्या अस्तित्वाने होणे। किंवा सूर्यासवेच अस्त होणे। हे स्वाधीन होणे। शोभे प्रभेला जैसे॥	६०९
To rise with sun; or to set with sun; as such surrender; is befitting for its aura.	609
पैं पाण्याचिये भूमिके। पाणी तळपे कौतुकें। ते लहरी म्हणती लौकिकें। एहवीं ते पाणी॥	६१०
अरे पाण्याच्या सपाटीवरी। पाणी कौतुके खेळ करी। त्याला म्हणती लौकिकात लहरी। एरवी ते पाणी॥	६१०
On surface of water; as water plays; it is called as wave practically; else it is water only.	610
जो अनन्य यापरी। मी जाहलाहि मातें वरी। तोचि तो मूर्तधारी। ज्ञान पै गा॥	६११
जो एकनिष्ठ यापरी। मद्रूप होऊनि माझे भजन करी। तोच तो मूर्तिमंत। ज्ञान होय॥	६११
Who is so loyal; devoting me by uniting with me; he is incarnated; as knowledge.	611
आणि तीर्थे धौतें तटे। तपोवने चोखटे। आवडती कपाटे। वसवूं जया॥	६१२
आणि तीर्थांचे पवित्र तट। तपोवने चोखट। आवडे गिरीकपाट। राहण्यास ज्याला॥	६१२
Banks of places sacred; pure hermitage; or mountain-caves are liked; by who for living.	612
शैलकक्षांची कुहरे। जळाशयपरिसरे। अधिष्ठी जो आदरे। नगरा न ये॥	६१३
गिरीकक्षांतील कपारे। जळाशयपरिसरे। तेथे राहातसे जो आदरे। नगरा न ये॥	६१३
In mountain-caves; or at lake-banks; who respectfully stays; doesn't come to city.	613
बहु एकांतावरी प्रीति। जया जनपदावरी खंती। जाण मनुष्याकारे मूर्ती। ज्ञानाची तो॥	६१४
एकांतावरी फार प्रीती। ज्याला लोकवस्तीची खंती। जाण मनुष्य आकारात मूर्ती। ज्ञानाची तो॥	६१४
Loving greatly solitude; who detests human habitation; know him to be; as knowledge form.	614

आणिकहि पुढती। चिन्हें गा सुमती। ज्ञानाचिये निरुती-। लागीं सांगों।।	६१५
आणिकही पुढची ती। लक्षणे गा सुमती। ज्ञानाच्या निश्चयासाठी। सांगत आहे।।	६१५
More further; indications, Arjuna; for determining knowledge; I am telling.	615
<p>अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं, तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम्। एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तम्, अज्ञानं यदतोऽन्यथा।। ११</p> <p>अध्यात्मज्ञानि स्थीरत्व, तत्त्वज्ञानार्थ दर्शन। यालाच ज्ञान बोलीले, अज्ञान यास अन्यथा।। ११</p> <p>Firmness in soul-study, philosophical insight; are called knowledge, rest is ignorance. 11</p>	
तरी परमात्मा ऐसें। जें एक वस्तु असे। तें जया दिसे। ज्ञानास्तव।।	६१६
तरी परमात्म्यासारखे ऐसे। जी एक वस्तु असे। ती ज्याला दिसे। ज्ञानामुळे।।	६१६
So as supreme soul; what exists; and who visualizes it; by knowledge.	616
ते एकवांचूनि आने। जिये भवस्वर्गादि ज्ञाने। ते अज्ञान ऐसा मनें। निश्चयो करी।।	६१७
त्या एका ज्ञानावाचूनि अन्ये। जी संसारस्वर्गाची ज्ञाने। ती अज्ञान ऐसा मनाने। निश्चय करी।।	६१७
Except that knowledge; earthly-heavenly knowledge; are ignorance, such in mind; is convicted.	617
स्वर्गा जाणे हे सांडी। भवविषयी कान झाडी। दे अध्यात्मज्ञानीं बुडी। सद्भावाची।।	६१८
स्वर्गा जाणे तेही सोडी। संसाराविषयी कान झाडी। देई अध्यात्मज्ञानात बुडी। सद्भावाची।।	६१८
Discards trip to heaven; neglects worldly life; plunges into soul-knowledge; of pious feeling.	618
भंगलिये वाटे। शोधूनिया अव्हांटे। निघिजे जेवीं निटें। राजपंथें।।	६१९
दुभागलेल्या वाटा। त्यातील सोडूनिया आडवाटा। धराव्या जैशा वाटा। राजपंथाच्या।।	६१९
Diverted paths; ignoring by-lanes among them; and following way; of highway.	619
तैसे ज्ञानजाता करी। आघवेंचि एकीकडे सारी। मग मन बुद्धि मोहरी। अध्यात्मज्ञानीं।।	६२०
तैसे ज्ञानाच्या ठिकाणी करी। सगळेच एकीकडे सारी। मग मन बुद्धी करी। अध्यात्मज्ञानाकडे।।	६२०
Practises at place of knowledge; keeps aside all; and fixes mind-intellect; on soul-knowledge.	620
म्हणे एक हेंचि आथी। येर जाणणें ते भ्रांती। ऐसी निकुरेंसीं मती। मेरु होय।।	६२१
म्हणे एक हेच असे। अन्य ज्ञाने ती भ्रांती असे। अशा निकराने बुद्धी होतसे। स्थिर मेरूपरी।।	६२१
Says it is unique; rest knowledge is delusion; with such conviction intellect; steadies as Meru.	621
एवं निश्चयो जयाचा। द्वारीं अध्यात्मज्ञानाचां। ध्रुव देवो गगनींचा। तैसा राहिला।।	६२२
ऐशापरी निश्चय ज्याच्या। ठिकाणी अध्यात्मज्ञानाचा। ध्रुवतारा आकाशीचा। तैसा दृढ झाला।।	६२२
Who has such conviction; about soul-knowledge; North Star in sky; as has firmed.	622
तयाचिया ठायीं ज्ञान। या बोला म्हणसी व्यवधान। जे ज्ञानीं बैसले मन। तेव्हाचि ते तो मी।।	६२३
त्याचे ठिकाणी ज्ञान। या बोलात न म्हणावे अन्य। कारण ज्ञानावरी बैसले मन। तेव्हाच झाला मद्रूप तो।।	६२३
Knowledge is in him; it is irrefutable; as mind is fixed on knowledge; he is united with me.	623
तरि बैसलेपणे जे होये। ते बैसतांचि बोले न होये। तरि ज्ञाना तया आहे। सरिसा पाडु।।	६२४
तरी स्थिर ज्ञान लक्षणाने दिसे। न की बोलावरूनि असे। तरी ज्ञान ज्ञान्याची। सारखी बरोबरी।।	६२४
Steady knowledge is visible by signs; and not by talk; so savant and knowledge; are same.	624

- आणि तत्त्वज्ञान निर्मळ। फळे जे एक फळ। ते ज्ञेयहीवरी सरळ। दिठी जया॥ ६२५
- आणि तत्त्वज्ञान निर्मळ। फळे जे एक ब्रह्मफळ। त्या जाणण्यायोग्य ब्रह्मावरी सरळ। दृष्टी ज्याची॥ ६२५
- Pure philosophy; fructifies in Brahma-fruit; straight on knowable Brahma; whose sight is set. 625
- एन्हवीं बोधा आलेनि ज्ञानें। जरी ज्ञेय न दिसेचि मने। तरी ज्ञानलाभुही न मनें। जाहला सांता॥ ६२६
- एरवी बोधा येऊनिही ज्ञानाने। जर ज्ञेय न दिसे मनाने। तर तो ज्ञानलाभही न माने। जरी झाला अंती॥ ६२६
- With knowledge; if mind sees not knowable; knowledge-gain he accepts not; gained in end. 626
- आंधळेनि हाती दिवा। घेऊनि काय करावा। तैसा ज्ञाननिश्चयो आघवा। वायाचि जाय॥ ६२७
- आंधळ्याने हाती दिवा। घेऊनि काय करावा। तैसा ज्ञाननिश्चय आवघा। वायाचि जाय॥ ६२७
- Lamp in hand of blind; of what use it is? So entire knowledge-resolve; goes in vain. 627
- जरि ज्ञानाचेनि प्रकाशे। परतत्त्वीं दिठी न पैसे। ते स्फूर्तीचि असे। अंध होऊनी॥ ६२८
- जर ज्ञानाच्या प्रकाशे। परतत्त्वात दृष्टी न बैसे। तर ती ज्ञानस्फूर्तीच असे। अंध होउनी॥ ६२८
- If by knowledge-light; on supreme truth vision isn't fixed; knowledge-inspiration; is blinded. 628
- म्हणोनि ज्ञान जेतुले दावी। तेतुली ही वस्तुचि आघवी। ते देखे ऐसी व्हावी। बुद्धि चोख॥ ६२९
- म्हणोनि ज्ञान जेवढे दाखवी। तेवढी ही ब्रह्मवस्तूच आवघी। ती पाहील अशी व्हावी। बुद्धी चोख॥ ६२९
- What Brahma-knowledge shows; it is entire Brahma; able to see that; should be pure intellect. 629
- यालागी ज्ञाने निर्दोखें। दाविले ज्ञेय देखे। तैसेनि उन्मेखे। आथिला जो॥ ६३०
- यासाठी निर्दोष ज्ञानाने। दाखविलेले ब्रह्म पाहू शकणे। तैशा बुद्धीने। संपन्न जो॥ ६३०
- So by pure knowledge; to be able to see visible Brahma; with such intellect; who is wealthy. 630
- जेवढी ज्ञानाची वृद्धी। तेवढीच जयाची बुद्धी। तो ज्ञान हे शब्दीं। करणे न लगे॥ ६३१
- जेवढी ज्ञानाची वृद्धी। तेवढीच ज्याची बुद्धी। तो ज्ञानाचेच स्वरूप, हे शब्दांनी। सांगणे न लगे॥ ६३१
- Knowledge's increment; is whose intellect; he is knowledge-form in words; it needn't be said. 631
- पै ज्ञानाचिये प्रभेसवे। जयाची मती ज्ञेयीं पावे। तो हातधरणिया शिवे। परतत्त्वार्ते॥ ६३२
- अहो ज्ञानाच्या प्रभेसवे। ज्याची बुद्धी ब्रह्मासी पावे। तो हातोहात शिवे। परतत्त्वासी॥ ६३२
- With knowledge-brilliance; whose intellect gains Brahma; he touches; supreme principle. 632
- तोचि ज्ञान हे बोलतां। विस्मयो कवण पांडुसुता। काय सवितयातें सविता। म्हणावे असे॥ ६३३
- तो स्वतःच ज्ञान हे बोलता। विस्मय काय पंडुसुता। काय सूर्याला सूर्य। म्हणावे लागे? ६३३
- He himself is knowledge; Pandusuta, what is wonder; sun as sun; is it necessary to be said? 633
- तव श्रोते म्हणती असो। न संगे तियाचा अतिसो। ग्रंथोक्ती तेथ आडसो। घालितासी कां॥ ६३४
- तेव्हा श्रोते म्हणती असो तर। न सांगावे त्याचे फार। ग्रंथकथनी त्याचा अडसर। घालिसी का? ६३४
- Then listeners said let be it; you needn't elaborate; hurdle in text narration; why do you put? 634
- तुझा हाचि आम्हां थोरु। वक्तृत्वाचा पाहुणेरु। जे ज्ञानविषो फारु। निरोपिला॥ ६३५
- तुझा हाच आम्हा थोर। मिळाला वक्तृत्वाचा पाहुणचार। जो ज्ञानाविषयी फार। सांगितला॥ ६३५
- For us your great; eloquence was a treat; that about knowledge much; you elaborated. 635

रसु होआवा अतिमात्रु। हा घेतासि कविमंत्रु। तरि अवंतूनि शत्रु। करितोसि कां गा॥	६३६
रसाचा करावा अतिपोष। हा घेतला आहे कविमंत्रोपदेश। तरी आमंत्रूनि शत्रुत्व आम्हास। करितोस का ?	६३६
To enhance mood; you gained poet-mantra; by inviting, enmity with us; why do you incur?	636
ठार्यी बैसतिये वेळे। जे रससोय घेऊनि पळे। तियेचा येरु वोडव मिळे। कोणा अर्था॥	६३७
भोजनास बसते वेळे। जी स्वयंपाक घेऊनि पळे। तिचा दुसरा सत्कार मिळे। याचा भरवसा काय ?	६३७
At time of lunch; if cook runs with food; of having her hospitality; what is the guaranty?	637
आघवांचि विषयी भादी। परि सांजवणी टेंको नेदी। ते खुरतोडी नुसधी। पोषी कवण॥	६३८
अवघ्या विषयी उत्तम ती। परी सायंकाळी दुध काढो न दी। ती लाथझाडी गाय नुसती। पोसी कोण ?	६३८
She is good; but in evening refuses to release milk; such kicking cow; who will maintain?	638
तैसी ज्ञानीं मती न फांके। येर जल्पती नेणो केतुकें। परि ते असो निके। केले तुवां॥	६३९
तैसी ज्ञानात बुद्धी न वाढे। दुसरेच बरळती नजाणो केवढे। परी ते असो, चांगले। केलेस तू॥	६३९
Intellect in knowledge doesn't increase; don't know how others babble; let it be; you did well.	639
जया ज्ञानलेशोद्देशें। कीजती योगादि सायासें। ते धणीचें आणि तुझिया ऐसें। निरूपण॥	६४०
ज्या ज्ञानबिंदूच्या उद्देशे। करिती योगादि सायासे। ते तृप्तिदायी आणि तुजसारखे। निरूपण॥	६४०
For gaining drop of knowledge; yoga is done with efforts; that satisfying is; your discourse.	640
अमृताची सांतवांकुडी। लागो कां अनुघडी। सुखाचां दिवसी कोडी। गणिजतु कां॥	६४१
अमृतवर्षा सातदिन पडो। झडी लागो ती न उघडो। सुखाचे दिवस गेले करोडो। तरी कुणी मोजील का ?	६४१
Let nectar shower for 7 days; it may not halt; if crores of happy days spent; who will count?	641
पूर्णचंद्रेसीं राती। युग एक असो न पाहती। तरि काय पाहत आहाती। चकोरे ते॥	६४२
पूर्णचंद्राची रात्र पडो। युग एक राहो न उजाडो। तरी काय चंद्रास पाहणे सोडो। चकोर ते ?	६४२
May full moon night; continue for ages non-stop; still to stare at moon; will Chakora stop?	642
तैसे ज्ञानाचे बोलणे। आणि येणे रसाळपणे। आतां पुरे कोण म्हणे। आकर्णितां॥	६४३
तैसे ज्ञानाचे बोलणे। आणि अशा रसाळपणे। आता पुरे कोण म्हणे। ऐकताना॥	६४३
Such knowledge-talk; and so succulent; now who will say enough; while listening?	643
आणि सभाग्यु पाहुणा ये। सुभगाचि वाढती होये। तें सरों नेणें रससोये। ऐसे आथी॥	६४४
आणि भाग्यवंत पाहुणा आलासे। सुभाग्याची वाढणारी असे। तेव्हा सरते काय पाकसिद्धी। ऐसे होते ?	६४४
When fortunate guest arrives; fortunate lady serves food; then may exhaust food; it is feared.	644
तैसा जाहला प्रसंगु। जे ज्ञानीं आम्हांसि लागु। आणि तुजही अनुरागु। आथि येथ॥	६४५
तैसा झाला प्रसंग। ज्या ज्ञानात आम्हाला रस। आणि तुलाही प्रेमरस। आहे येथे॥	६४५
Same is this event; knowledge in which we are interested; and you too are happy; here.	645
म्हणोनि यया वाखाणा-। पासीं से आली चौगुणा। ना म्हणो न ये देखणा। होसी ज्ञानी॥	६४६
म्हणोनि या व्याख्याना। स्फूर्ती आली आहे चौगुणा। हे डोळसा म्हणू न शके ना। तू आहेस ज्ञानी॥	६४६
This discourse; has strengthened inspiration fourfold; can't say no, Visionary; you are savant.	646

तरी आतां ययावरी। प्रज्ञेचा माजु धरी। पदे साच करी। निरूपणीं॥	६४७
तरी आता यावरी। पुष्ट बुद्धीचा आश्रय धरी। पदे यथार्थ करी। निरूपणाने॥	६४७
So now moreover; depend on strong intellect; make verses meaningful; by discourse.	647
या संतवाक्यासरिसे। म्हणितले निवृत्तिदासें। माझेही जी ऐसे। मनोगत॥	६४८
या संतवाक्यासरसे। म्हटले निवृत्तिदासे। माझेही जी ऐसेच असे। मनोगत॥	६४८
On these saint's utterances; Nivrittidasasa said; yes, same is my; intention.	648
यावरी आतां तुम्ही। आज्ञापिला स्वामी। वायां वाग् मी। वाढों नेदीं॥	६४९
यावरी आता तुम्ही। आज्ञापिले स्वामी। वाया बोलणे मी। वाढू देणार नाही॥	६४९
Moreover now; you have ordered Master; undue talk I; won't allow to increase.	649
एवं इये अवधारा। ज्ञानलक्षणें अठरा। श्रीकृष्णें धनुर्धरा निरूपिली॥	६५०
म्हणोनि ही ऐका जरा। ज्ञानाची लक्षणे अठरा। श्रीकृष्णाने धनुर्धरा। सांगितली॥	६५०
So listen; eighteen indications of knowledge; Shrikrishna to Dhanurdhara; told.	650
मग म्हणे या नांवे। ज्ञान एथ जाणावे। हे स्वमत आणि आघवे। ज्ञानियेही म्हणती॥	६५१
मग म्हणे या नावे। ज्ञान येथ जाणावे। हे माझे मत आहे आणि अवघे। ज्ञानीही म्हणती॥	६५१
Lord said by this name; knowledge be known; this is my opinion; savants too say so.	651
करतळावरी वाटोळा। डोलतु देखिजे आंवाळा। तैसे ज्ञान आम्ही डोळां। दाविले तुज॥	६५२
करतळावरी वाटोळा। डोलताना पहावा आवळा। तैसे ज्ञान आम्ही डोळा। दाखविले तुज॥	६५२
On palm, round; Myrobalan fruit seen swaying; such knowledge to your eyes; I showed.	652
आतां धनंजया महामती। अज्ञान ऐसी वदंती। तेही सांगों व्यक्ती। लक्षणेंसीं॥	६५३
आता धनंजया महामती। अज्ञान ऐसे ज्यास म्हणती। तेही सांगतो स्पष्ट। लक्षणांनी॥	६५३
Now Dhananjaya; what is known as ignorance; I will tell you clearly; by indications.	653
एन्हवीं ज्ञान फुडे जालिया। अज्ञान जाणवे धनंजया। जे ज्ञान नव्हे ते अपैसया। अज्ञानचि॥	६५४
एरवी ज्ञान स्पष्ट झालिया। अज्ञान जाणवे धनंजया। जे ज्ञान नव्हे ते आपोआप। अज्ञानचि॥	६५४
When knowledge is clear; ignorance is known; what isn't knowledge, is naturally; ignorance.	654
पाहे पां दिवसु आघवा सरे। मग रात्रीची बारी उरे। वांचूनि काही तिसरे। नाही जेवीं॥	६५५
पहा बरे दिवस अवघा सरे। मग रात्रीची पाळी उरे। त्यावाचूनि काही तिसरे। नाही जसे॥	६५५
Look when entire day ends; then remains turn of night; except this a third course; exists not.	655
तैसे ज्ञान जेथ नाही। तेचि अज्ञान पाही। तरि सांगो काही काही। चिन्हे तिर्यें॥	६५६
तैसे ज्ञान जेथ नाही। तेच अज्ञान पाही। तरी सांगो काही काही। लक्षणे त्याची॥	६५६
Where there is no knowledge; look, that is ignorance; I will tell you some; signs of same.	656
तरी संभावने जिये। जो मानाची वाट पाहे। सत्कारें होये। तोषु जया॥	६५७
तरी प्रतिष्ठेसाठी जिवीत आहे। जो मानाची वाट पाहे। सत्काराने होये। संतोष ज्याला॥	६५७
Living for prestige; who waits for honour; with felicitation; who is happy.	657

गर्वे पर्वताची शिखरे। तैसा महत्त्वावरूनि नुतरे। तयाचिया ठायी पुरे। अज्ञान आहे॥	६५८
गर्वे पर्वताची शिखरे। तैसा मोठेपणाहून खाली न उतरे। त्याचे ठिकाणी पुरे। अज्ञान आहे॥	६५८
<i>As mountain-peaks from pride; so from greatness who steps not down; he has full; ignorance.</i>	658
आणी स्वधर्माची मांगळी। बांधे वाचेच्या पिंपळीं। उभिला जैसा देउळीं। जाणोनि कुंचा॥	६५९
स्वकर्तृत्वाची स्वतःच करे मांगळी। जैसा मुंजेचा करगोटा पिंपळी। उभा केला जैसा देवळी। मुद्दाम कुंचा॥	६५९
<i>Publicizes self-duty; as thread tied on fig tree; as in temple kept standing; broom deliberately.</i>	659
घाली विद्येचा पसारा। सूये सुकृताचा डांगोरा। करी तेतुलें मोहरा। स्फीतीचिया॥	६६०
मांडी विद्येचा पसारा। पिटे सुकृताचा डांगोरा। जेही करी तेवढ्याचा उद्देश सारा। कीर्तीसाठी॥	६६०
<i>He displays knowledge; trumpets self karma; whatever he does has sole purpose; of fame.</i>	660
आंग वरिवरी चर्ची। जनार्ते अभ्यर्चितां वंची। तो जाण पां अज्ञानाची। खाणी एथ॥	६६१
अंग देखाव्यासाठी भस्माने चर्ची। पूज्य जनांना न पूजी। तो जाण बा अज्ञानाची। खाणी एथे॥	६६१
<i>Smears body with ash for show; worships not revered people; know he is mine; of ignorance.</i>	661
आणि वन्ही वनीं विचरे। तेथ जळती जैसी जंगमें स्थावरे। तैसे जयाचेनि आचारे। जगा दुःख॥	६६२
आणि अग्नी शिरता वनी। तेव्हा जळती जैसे वृक्षवल्ली प्राणी। तैसे ज्याच्या आचरणी। सर्व जगा दुःख॥	६६२
<i>As fire enters forest; burn trees, climbers, creatures; so by whose conduct; world is in pain.</i>	662
कौतुकें जे जे जल्पे। ते सबळाहूनि तीख रुपे। विषाहूनि संकल्पें। मारकु जो॥	६६३
सहजही जे जे बरळणे। ते भाल्याहूनि तीक्ष्णपणे खुपणे। विषाहून संकल्पाने। मारक जो॥	६६३
<i>As casual utterances; pierce deeper than spear; more than poison, by plans; who is harmful.</i>	663
तयातें बहु अज्ञान। तोचि अज्ञानाचे निधान। हिंसेसि आयतन। जयाचे जिणे॥	६६४
तयासी बहु अज्ञान। तो अज्ञानाचे निधान। हिंसेला विश्रांतिस्थान। जगणे ज्याचे॥	६६४
<i>He is full of ignorance; he is home to ignorance; resort for violence; whose life is.</i>	664
आणि फुंके भाता फुगे। रेचिलिया सर्वेचि उफगे। तैसा संयोगवियोगे। चढे वोहटे॥	६६५
आणि फुंकल्याने फुगा फुगे। दाबता लागलीच चिंबे। तैसा वस्तूच्या लाभे अलाभे। चढे ओहटे॥	६६५
<i>Balloon inflates by blowing; flattens by pressing; by object's gain, loss; he is elated, downed.</i>	665
पडली वारयाचिया वळसां। धुळी चढे आकाशा। हरिखा वळघे तैसा। स्तुतीवेळे॥	६६६
सापडली वाऱ्याच्या भोवऱ्यात। धूळ चढे उंच आकाशात। हर्षावर आरूढे तैसा। स्तुतीच्या वेळी॥	६६६
<i>When caught in whirlwind; as dust raises high up in sky; on pleasure he rides; when praised.</i>	666
निंदा मोटकी आइके। आणि कपाळ धरूनि ठाके। थेंबें विरे वारेनि शोखे। चिखलु जैसा॥	६६७
निंदा जरासी ऐके। आणि कपाळ धरूनि बैसे। पावसाच्या थेंबाने विरे वाऱ्याने सुके। चिखल जैसा॥	६६७
<i>Hearing bit of slander; he presses forehead; wetted by raindrop n dried by breeze; as mud is.</i>	667
तैसा मानापमानीं होये। जो कोणहीही उर्मी न साहे। तयाच्या ठायी आहे। अज्ञान पुरे॥	६६८
तैसा मानापमानाने होये। जो कोणतीही ऊर्मी न साहे। त्याच्या ठिकाणी आहे। अज्ञान पूर्ण॥	६६८
<i>Affected by honour or dishonour; who isn't able to bear any emotion; he has; full ignorance.</i>	668

आणि जयाचिया मनीं गांठी। वरिवरी मोकळी वाचा दिठी। आंगे मिळे जीवे पाठी। भलतया दे।।	६६९
आणि ज्याच्या मनात गाठी। वरवर मोकळी वाचा दृष्टी। तनाने एका मिळे, मदत पाठी। भलत्यासी दे।।	६६९
Knotty mind he has; outwardly frank in sight, speech; embraces one and supports; another.	669
व्याधाचे चारा घालणे। तैसे प्रांजळ जोगावणे। चांगाची अंतःकरणे। विरु करी।।	६७०
पारध्याचे मृगासी चारा घालणे। तैसे दिखाऊ प्रेमाच्या पोसण्याने। सज्जनांची अंतःकरणे। अंकित करी।।	६७०
Hunter feeds deer with grass; with nourishment of love false; pious people's hearts; he wins.	670
गार शेवाळें गुंडाळली। कां निंबोळी जैसी पिकली। तैसी जयाची भली। बाह्य क्रिया।।	६७१
गार शेवाळात गुंडाळलेली। किंवा निंबोळी जेव्हा पिकली। तैसी ज्याची दिसे भली। बाह्य क्रिया।।	६७१
Like flint covered in moss; or ripened fruit of Neem; appear good whose; outward actions.	671
अज्ञान त्याचिया ठायी। ठेविले असे पाही। या बोला आन नाही। सत्य मानी।।	६७२
अज्ञान त्याच्याच ठायी। ठेविले आहे असे पाही। या बोलण्यात अन्यथा नाही। सत्य मानी।।	६७२
Ignorance in him; know as dwells; in this talk there is nothing else; treat this as truth.	672
आणि गुरुकुळी लाजे। जो गुरुभक्ती उभजे। विद्या घेऊनि माजे। गुरूसीचि।।	६७३
आणि गुरुकुळाची लाज वाटे। जो गुरुभक्तीने उबगे। विद्या घेऊनि माज दाखवे। गुरूसीचि।।	६७३
Ashamed of guru-clan; who detests guru-devotion; on learning shows arrogance; to guru.	673
त्याचे नाम घेणे। हे वाचे शूद्रान्न होणे। परि घडले लक्षणे। बोलतां इयें।।	६७४
त्याचे मुखाने नाम घेणे। हे वाचेने अभद्रान्न खाणे। परी हे घडले, लक्षणे। सांगताना येथे।।	६७४
Uttering his name; is like eating rotten food; but this happened; while telling signs.	674
आता गुरुभक्ताचे नांव घेवों। तेणें वाचे प्रायश्चित्त देवों। गुरुसेवकाचे नांव पाहा हो। सूर्य जैसा।।	६७५
आता गुरुभक्तांचे नाव घ्यावे। त्याने वाचेला प्रायश्चित्त द्यावे। गुरुसेवकाचे नाव पहा हो। सूर्य जैसे।।	६७५
Now guru-devotee's name be uttered; for atoning speech; as guru-servant's name is; like sun.	675
येतुलेनि पांगु पापाचा। निस्तरेल हे वाचा। जो गुरुतल्पगाचां। नामीं जाला।।	६७६
एवढ्याने पांग फिटेल पापाचा। दोष निस्तरेल ही वाचा। जो गुरुनिंदेच्या। नावाने झाला।।	६७६
With this sin will be atoned; speech fault will be removed; which by guru-slander; happened.	676
हा ठायवरी। त्या नामाचे भय हरी। मग म्हणें अवधारी। आणीकें चिन्हे।।	६७७
हे नाव इथवरी। अभक्ताच्या नावाचे भय हरी। मग म्हणे ऐकावी। आणिक लक्षणे अज्ञानाची।।	६७७
By this name; fear of non-devotee's name is wiped; then said listen; more signs of ignorance.	677
तरी आंगे कर्में ढिला। जो मनें विकल्पे भरला। अडवींचा अवगळला। कुहा जैसा।।	६७८
तरी अंगाने कर्मात आळसावला। जो मनात विकल्पाने भरला। रानातील पडका। आड जैसा।।	६७८
In karma bodily lazed; who is full of doubts in mind; like dilapidated well; in forest.	678
त्या तोंडी कांटिवडे। आंतु नुसती हाडे। अशुचि तेणे पाडे। सबाह्य जो।।	६७९
त्याचे तोंडी काटेकुटे। आत नुसती हाडे। अपवित्र त्याच्यासारखा। आत बाहेर जो।।	६७९
That contains thorns on top; and bones inside; impure like that; who is in and out.	679

जैसे पोटालागी सुणे। उघडे झांकले न म्हणे। तैसे आपुले परावे नेणे। द्रव्यालागी।।	६८०
जैसे पोटसाठी कुत्र्याचे जिणे। उघडे झाकले अन्न ना न म्हणे। तैसे आपले पराये न जाणे। द्रव्यासाठी।।	६८०
Dog lives for food; cares not if it is covered or not; for own or else's, he cares not; for money.	680
इया ग्रामसिंहाचिया ठायी। जैसा मिळणी ठावो अठावो नाही। तैसा स्त्रीविषयी काही। विचारीना।।	६८१
या ग्रामश्वानांच्या ठायी। जैसा मीलनस्थानाचा विचार नाही। तैसा स्त्रीविषयी काही। विचार आचार नाही।।	६८१
As village dogs; don't bother for mating place; so for woman he has; no thought or conduct.	681
कर्माचा वेळु चुके। का नित्य नैमित्तिक ठाके। ते जया न दुखे। जीवामाजी।।	६८२
शास्त्रविहित कर्माची वेळ चुके। किंवा नित्य नैमित्तिक ठाके। ते ज्याला न दुखे। मनामध्ये।।	६८२
If assigned karma is missed; or routine, casual karma arises; who isn't sorrowful; in mind.	682
पापी जो निसुगु। पुण्याविषयी अति निलागु। जयाचिया मनी वेगु। विकल्पाचा।।	६८३
पापाविषयी जो निलाजरा। पुण्याविषयी अति दुरावला। ज्याच्या मनी वारा। विकल्पाचा।।	६८३
Who is unashamed of sins; far away from merits; whose mind is full; of doubts.	683
तो जाण निखळा। अज्ञानाचा पुतळा। जो बांधोनि असे डोळां। वित्ताशेते।।	६८४
तो जाण निखळ ऐसा। अज्ञानाचा पुतळा। जो लावोनि असे डोळा। धनाकडे।।	६८४
Know certainly that; he is ignorance-incarnate; who keeps fixed sight; on wealth.	684
आणि स्वार्थे अळुमाळे। जो धैर्यापासोनि चळे। जैसे तृणबीज ढळे। मुंगियेचेनि।।	६८५
आणि थोडा जरी स्वार्थ मिळे। जो धैर्यापासोनि ढळे। जैसे तृणबीज ढळे। हालविता मुंगीनेही।।	६८५
For little gain; from courage who is drifted; as grass-seed is displaced; when moved by ant.	685
पावो सूदलिया सवे। जैसे थिल्लर कालवे। तैसा भयाचेनि नांवे। गजबजे जो।।	६८६
पाय ठेविल्यासवे। जैसे डबके गढूळ व्हावे। तैसा भयाच्या आणि नावे। गजबजे जो।।	६८६
Soon foot is placed; as pond becomes dirty; so by name of danger; who is rattled.	686
वायूचेनि सावाये। धू दिगंतरी जाये। दुःखवार्ता होये। तैसे जया।।	६८७
वायूच्या साहाय्ये। धूर अंतराळी जाये। दुःखवार्तेने होये। तैसे अस्वस्थ जया।।	६८७
With help of wind; as smoke rises up in sky; by hearing news sad; who is agitated.	687
मनोरथांचिया धारसा। वाहणे जयाचिया मानसा। पूर्वी पडिला जैसा। दुधिया पाही।।	६८८
मनोरथाच्या धारेने। वाहणे ज्याच्या मनाने। पुरात पडलेल्या भोपळ्याने। वाहावे जैसे।।	६८८
By dream-current; who is mentally carried away; as gourd caught in flood; is swept away.	688
वाउधणाचिया परी। जो आश्रो केहींचि न धरी। क्षेत्रीं तीर्थी पुरीं। थारो नेणे।।	६८९
वादळाच्या परी। जो आश्रय केव्हाच न धरी। क्षेत्री तीर्थी पुरी। स्थिरावे ना।।	६८९
Like storm; who never takes shelter; or at sacred place or city; who is never steady.	689
कां मातलिया सरडा। पुढती बुडुख पुढती शेंडा। हिंडणवारा कोरडा। तैसा जया।।	६९०
किंवा माजलेला सरडा। पुन्हा बुडाशी पुन्हा शेंडा। करतो येरझारा कोरडा। तैसे फिरणे जया।।	६९०
Or as exited chameleon; up and down repeatedly; frequents aimlessly; who roams like that.	690

जैसा रोंविल्याविणें। रांजणु थारों नेणे। तैसा पडे तें राहणे। एन्हवी हिंडे।।	६९१
जैसा रोविल्याविणे। रांजणाचे स्थिर न राहणे। तैसा पडुडला तेव्हाच स्थिर राहणे। एरवी हिंडे।।	६९१
Unless fixed to ground; as water-jar isn't steady; so remains steady as he lies; else roams.	691
तयाचा ठायी उदंड। अज्ञान असे वितंड। जो चांचल्यें भावंड। मर्कटाचे।।	६९२
त्याचे ठायी उदंड। अज्ञान असे अत्यंत। जो चंचलतेत भावंड। माकडाचे।।	६९२
He has abundant; ignorance limitless; who in fickleness is brother; of monkey.	692
आणि पै गा धनुर्धरा। ज्याच्या अंतरा। नाही वोढावारा। संयमाचा।।	६९३
आणि बरे का धनुर्धरा। ज्याच्या हृदयांतरा। नाही कोणता बंधारा। संयमाचा।।	६९३
And Dhanurdhara; who to his mind; never puts any bund; of restraint.	693
लेंडिये आला लोंढा। न मनी वाळुवेचा वरंडा। तैसा निषेधाच्या तोंडा। बिहेना जो।।	६९४
लेंडी नाल्याला आला लोंढा। न मानी वाळूच्या बांधा। तैसा शास्त्राच्या निषेधा। भिये ना जो।।	६९४
As flooded brook; for sand-bund cares not; so for text-condemnation; who fears not.	694
व्रतातें आड मोडी। स्वधर्म पायें वोलांडी। नियमाची आशा तोडी। ज्याची क्रिया।।	६९५
व्रताला मध्येच मोडी। स्वधर्म पायाने ओलांडी। नियमाची अपेक्षा तोडी। ज्याची क्रिया।।	६९५
He breaks vows in middle; oversteps self-duty; break expectation of rules; whose actions.	695
नाहीं पापाचा कंटाळा। नेदी पुण्यासी जिव्हाळा। लाजेचा पेंडवळा। खाणोनि घाली।।	६९६
नाही पापाचा कंटाळा। न दे पुण्यासी जिव्हाळा। लाजेच्या मर्यादिला। खणोनि काढी।।	६९६
He isn't tired of sins; doesn't care for merits; and shame-limits; digs out.	696
कुळेंसी जो पाठमोरा। वेदाज्ञेसी दुऱ्हा। कृत्याकृत्यव्यापारा। निवाडु नेणे।।	६९७
कुळाचार न पाळावा। वेदाज्ञेसी दुरावा। कृत्य अकृत्य व्यापाराचा। निवाडा न जाणे।।	६९७
He defies clan-customs; n Veda-diktats; proper, improper business; he is unable to decide.	697
वसु जैसा मोकटाट। वारा जैसा अफाट। फुटला जैसा पाट। निरंजनी।।	६९८
सांडासारखा मोकटाट। वारा जैसा अफाट। फुटला जैसा पाट। अरण्यामध्ये।।	६९८
He is like bull wayward; like sweeping wind; like brook breached; in forest.	698
आंधळे हातिरू मातले। डोंगरी जैसे पेटले। तैसे विषयी सुटले। चित्त ज्याचे।।	६९९
आंधळे हत्ती माजले। डोंगर जैसे पेटले। तैसे विषयात सुटले। चित्त ज्याचे।।	६९९
Like rutted blind elephant; like burning hills; so runs after objects; whose mind.	699
पै उबधडा काय न पडे। मोकटाट कोणां नातुडे। ग्रामद्वारींचे आडें। नोलांडी कोण।।	७००
अरे उकिरड्यावरी काय न पडे। मोकटाट कोणा ना सापडे। कोण न ओलांडे। गावाची शीव?	७००
What isn't thrown in dumpster; who doesn't find stray cattle; who won't cross; village-limit?	700
जैसे सत्रीं अन्न जाले। कीं सामान्या बीक आले। वाणसियेचे उभले। कोण न रिगे।।	७०१
जैसे अन्नछत्राचे अन्न झाले। का सामान्याकडे अधिकार आले। वाण्याचे दुकान उघडले। कोण ना शिरे?	७०१
Is free-kitchen food available; is commoner authorized; in open grocery shop; who won't go?	701

तैसे ज्याचे अंतःकरण। त्याच्या ठायी संपूर्ण। अज्ञानाची जाण। ऋद्धी आहे।।	७०२
तैसे ज्याचे अंतःकरण। त्याच्या ठायी संपूर्ण। अज्ञानाचे जाण। भांडार आहे।।	७०२
Similar is whose heart; he entirely; know of ignorance; is store.	702
आणि विषयांची गोडी। जो जीतु मेला न संडी। स्वर्गीही खावया जोडी। येथौनिचि।।	७०३
आणि विषयांची गोडी। जो जिता मरता न सोडी। स्वर्गातल्या खाण्याची सोय जोडी। येथल्या यज्ञातुनि।।	७०३
Object-craze; casts not being alive or dead; provides for joys heavenly; via Ydnyas earthly.	703
जो अखंड भोगा जचे। ज्या व्यसन काम्यक्रियेचे। मुख देखोनि विरक्ताचे। सचैल करी।।	७०४
अखंड भोगासाठी राबणे ज्याचे। ज्याला व्यसन इच्छापूर्तीचे। मुख देखोनि विरक्ताचे। स्नान करी।।	७०४
Who slogs for joys constant; is addicted to desire-fulfilment; seeing ascetic's face; he bathes.	704
विषो शिणोनि जाये। परि न शिणे सावधु नोहे। कुहिलां हातीं खाये। कोढी जैसा।।	७०५
विषय शिणोनि जाये। परि न शिणे, सावध न होये। कुजल्या हाती खाये। कुष्टरोगी जैसा।।	७०५
Objects may exhaust; but he isn't tired or being alert; eats with rotted hands; like a leper.	705
खरी टेंकों नेदी उडे। लातौनि फोडी नाकाडे। तन्ही जेवीं न काढे। माघौता खरु।।	७०६
गाढवी स्पर्शू न दे उडे। लाथांनी फोडे नाकपुडे। तरी जैसा न काढे। माघारी गाढव पाय।।	७०६
As Jenny to be touched allows not; yet smashes his nose by kicks; still an ass doesn't retreat.	706
तैसा जो विषयांलागी। उडी घाली जळतिये आगीं। व्यसनाची आंगीं। लेणी मिरवी।।	७०७
तैसा जो विषयांलागी। उडी घाली जळत्या आगी। व्यसनाचे, अंगी। दागिने मिरवी।।	७०७
So who for objects; leaps into fire of addiction; and on body; flaunts ornaments.	707
फुटोनि पडे तंव। मृग वाढवी हांव। परि न म्हणे ते माव। रोहिणीची।।	७०८
छाती फुटोनि पडे तव। मृग वाढवी जळाची हाव। परी न म्हणे ते भास। मृगजळाचे।।	७०८
Till falling with exhaustion; as deer increases thirst; but never treats mirage-water; as illusion.	708
तैसा जन्मोनि मृत्यूवरी। विषयीं त्रासिता बहुती परी। तन्ही त्रासु नेघे धरी। अधिक प्रेम।।	७०९
तैसा जन्मापासून मृत्यूवरी। विषयांनी छळिला गेला बहुती परी। तरी त्रास न माने धरी। अधिक प्रेम।।	७०९
So from birth till death; even if troubled by objects; he never treats as trouble; but loves it.	709
पहिलिये बाळदशे। आई बा हेंचि पिसे। ते सरे मग स्त्रीमासे। भुलोनि ठाके।।	७१०
पहिल्या बाळदशेत। आई बाबा हे वेड असत। ते सरे मग स्त्रीमासात। भुलोनि राहे।।	७१०
During childhood; craves for parents; as it vanishes then into wife-flesh; he gets lured.	710
मग स्त्री भोगितां थावो। वृद्धाप्य लागे येवो। तेव्हा तोचि प्रेमभावो। बाळकासि आणी।।	७११
मग स्त्री भोगिता तारुण्य लागे जावो। वृद्धाप्य लागे येवो। तेव्हा तोचि प्रेमभाव। मुलाबाळांत आणी।।	७११
While enjoying wife youth retreats; old-age arrives; then same love he transfers; to children.	711
आंधळे व्याले जैसे। तैसा बाळें परिवसे। परि जीवे मरे तो न त्रासे। विषयांसि जो।।	७१२
आंधळे जन्मलेले जैसे। तैसा मुलाबाळामध्ये वसे। परी जीव गेला तरी न त्रासे। विषयांस जो।।	७१२
Like born-blind; he stays with children; but till death isn't tired of; objects.	712

जाण त्याच्या ठायीं। अज्ञानासि पारु नाही। आता आणीके काही। चिन्हे सांगो॥	७१३
जाण त्याच्या ठायी। अज्ञानासी अंत नाही। आता आणिक काही। लक्षणे सांगत आहे॥	७१३
Know in him; there is no end to ignorance; now some more indications; I am telling.	713
तरि देह हेचि आत्मा। ऐसेया जो मनोधर्मा। वळघोनिया कर्मा। आरंभु करी॥	७१४
तरी देह हाच आत्मा। ऐशा जो मनोधर्मा। स्वार होऊनिया कर्मा। आरंभ करी॥	७१४
So body is soul; on such conviction; getting astride; karma he starts.	714
आणि उणे कां पुरे । जे जे काही आचरे। त्याचेनि आविष्कारे। कुंथो लागे॥	७१५
आणि उणे किंवा पुरे। जे जे काही आचरे। त्याच्या पूर्णत्वाने फुगे। अपूर्णत्वाने कुंथू लागे॥	७१५
More; whatever is practiced; by its fulfilment he is elated; and by incompleteness; exhausted.	715
डोईये ठेविलेनि भोजे। देवलविसे जेवी फुंजे। तैसा विद्यावयसा माजे। उताणा चाले॥	७१६
डोक्यावरच्या मूर्तीमहिमे। भगत जैसा घुमे। तैसा विद्या तारुण्याच्या माजे। छाती ताणूनि चाले॥	७१६
By glory of idol on head; devotee sways; by arrogance of youth, learning; he walks proudly.	716
म्हणे मीचि एक आथी। माझ्याचि घरीं संपत्ती। माझी आचरती रीती। कोणा आहे॥	७१७
म्हणे मीच एक मोठी हस्ती। माझ्याच घरी संपत्ती। माझी वागण्याची रीती। कोणाकडे आहे?	७१७
He says I am big shot; having wealth in my home; my behavioural pattern; who has?	717
नाही माझेनि पाडे वाडु। मी सर्वज्ञ एकुचि रूढु। ऐसा गर्वतुष्टीगंडु। घेऊनि ठाके॥	७१८
नाही कोणी माझ्या तुलनेत। मी सर्वज्ञ एकच प्रसिद्ध। असा गर्वतुष्टीचा मद। घेऊनि राहे॥	७१८
None equals me; only I am savant and famous; with such arrogance; he lives.	718
व्याधि लागलिया माणुसा। नये भोग दाऊं जैसा। निके न साहे जो तैसा। पुढिलांचे॥	७१९
व्याधी लागलेल्या माणुसा। न दाखवावा कुपथ्याचा भोग जैसा। चांगले न साहे जो तैसा। समोरच्याचे॥	७१९
As a patient; shouldn't be shown bad diet regimen; he can't tolerate wellbeing; of others.	719
पै गुणु तेतुला खाय। स्नेह की जाळितु जाय। जेथ ठेविजे तेथ होय। मसीऐसे॥	७२०
अहो एखादा दिवा वातच खाये। तेल जाळीत जाये। जेथ ठेविला तेथ हाये। काळे जैसे॥	७२०
As a lamp eats up wick; burns oil; place where it is kept becomes; black.	720
जीवने शिंपिला तिडपिडी। विजिला प्राण सांडी। लागला तरी काडी। उरों नेदी॥	७२१
पाणी शिंपता तडतडी। वाऱ्याने प्राण सोडी। कुठे लागला तरी आगीत काडी। उरो न दे॥	७२१
It crackles if water is sprinkled; goes off by wind; but if it touches, into fire; nothing remains.	721
आळुमाळु प्रकाशु करी। तेतुलेनीचि उबारा धरी। तैसिया दीपाचिया परी। सुविद्यु जो॥	७२२
किंचितसा प्रकाश करी। तेवढ्यानेच उष्णता धरी। तशा दीपाच्या परी। सुविद्यु जो॥	७२२
With little light emitted; it is heated; like that lamp; who is highly learned.	722
औषधाचेनि नांवे अमृते। जैसा नवज्वरु आंबुथे। कां विषचि होऊनि परते। सर्पा दूध॥	७२३
औषधाच्या नावे दूध प्याले। तर नवज्वर जैसे बळावले। किंवा विषचि होऊनि परतले। सर्पा दिलेले दूध॥	७२३
If milk is drunk in medicine's name; fever aggravates; or turns as poison; milk given to snake.	723

तैसा सदगुणी मत्सरु। व्युत्पत्ती अहंकारु। तपोज्ञाने अपारु। ताठा चढे॥	७२४
तैसा दुसऱ्याच्या सदगुणांचा मत्सर। स्वनिष्कर्षाचा अहंकार। झालेल्या तपोज्ञानाने अपार। ताठा चढे॥	७२४
Envious of else's piousness; egoistic of own inferences; with severity, learning; is arrogant.	724
अंत्यु राणिवे बैसविला। आरें धारणु गिळिला। तैसा गर्वे फुगला। देखसी जो॥	७२५
हीन राज्यावर बसविला। अजगराने खांब गिळिला। तैसा गर्वाने फुगलेला। दिसेल जो॥	७२५
If lowly is enthroned; or python swallowed pillar; so with pride; who appears inflated.	725
जो लाटणे ऐसा न लवे। पाथरु तेवीं न द्रवे। गुणियासि नागवे। फोडसे जैसे॥	७२६
जो लाटण्यासारखा न लवे। दगड जैसा न द्रवे। मांत्रिकासी न उतरवे। फुरसे जैसे॥	७२६
Who doesn't bend like rolling pin; melt like stone; as snake-charmer can't remedy; asp-bite.	726
किंबहुना त्यापासी। अज्ञान आहे वाढीसी। हे निकरे गा तुजसी। बोलत असों॥	७२७
किंबहुना त्याच्यापाशी। अज्ञान आहे वाढीसी। हे निकराने गा तुजसी। सांगत आहे॥	७२७
Rather with him; ignorance increases; this to you emphatically; I am telling.	727
आणिक पाही धनंजया। जो गृहदेह सामग्रिया। न देखे कालचेया। जन्मातें गा॥	७२८
आणिक पाही धनंजया। जो घरदार सामग्रीच्या। जोरावर न देखे गेलेल्या। जन्मासी गा॥	७२८
And look, Dhananjaya; who on property's; strength doesn't remember past; birth.	728
कृतघ्ना उपकार केला। का चोरा व्यवहारु दिला। निसुगु स्तविला। विसरे जैसा॥	७२९
कृतघ्नावर उपकार केला। किंवा चोराहाती व्यवहारु दिला। निर्लज्ज स्तविला। विसरे जैसा॥	७२९
If ungrateful is favoured; thief is trusted; or shameless is praised; as he forgets.	729
वोढाळितां लाविले। ते तैसेच कान पूंस वोले। की पुढती वोढाळूं आले। सुणे जैसे॥	७३०
ओढाळासी हाकलिले। तरी ते तैसेच कापलेले कान शोपूट ओले। घेऊनि पुन्हा भटकत आले। कुत्रे जैसे॥	७३०
Even if driven away; still with cut up ear-tail wet; comes back searching; as a dog.	730
बेडूक सापाचिया तोंडीं। जातसे सबुडबुडीं। तो मक्षिकांचिया कोडीं। स्मरेना काही॥	७३१
बेडूक सापाच्या तोंडी। जातसे बुडापासोनि शेवटी। तरी तो माशांच्या प्रेमापोटी। स्मरेना काही॥	७३१
Frog in snake's mouth; gone half way from back; still eager to grab flies; remembers nothing.	731
तैसी नवही द्वारे स्रवती। आंगी देहाची लुती जिती। जेणे जाली ते चित्ती। सलेना जया॥	७३२
तशी नऊही द्वारे पाझरती। अंगावर दिसते कुष्ट किती। ज्यामुळे हे झाले ते चित्ती। सलेना जया॥	७३२
Nine gates dripping; body hit by leprosy; by what so happened, with in mind; who isn't pained.	732
मातेच्या उदरकुहरी। सून विष्टेच्या दाथरी। जठरीं नवमासवरी। उकडला जरी॥	७३३
मातेच्या उदरगुहेत। राहूनि विष्टेच्या थरात। पोटात नवमासाहून जास्त। उकडला जरी॥	७३३
In den of mother's womb; lying into filth-layers; for nine months; though he is incubated.	733
ते गर्भीची जे व्यथा। कां जे जाले उपजता। ते काहीचि सर्वथा। नाठवी जो॥	७३४
त्या गर्भावस्थेची जी व्यथा। किंवा जे कष्ट झाले उपजता। ते काहीचि सर्वथा। न आठवे जो॥	७३४
Pains of foetus-stage; pangs suffered at birth time; anything of at all; who remembers not.	734

मलमूत्रपंकीं। जे लोळते बाळ अंकीं। तें देखोनि जो न थुंकी। त्रासु नेघे॥	७३५
मलमूत्राच्या चिखलात। मांडीवरी बाळ लोळत। ते देखोनि जो न किळसत। कंटाळा न घे॥	७३५
In mire of own filth and urine; child rolling on lap; who on seeing that isn't disgusted; or tired.	735
कालचि ना जन्म गेले। पाहेचि पुढती आले। ऐसे हे काही वाटले। नाही जया॥	७३६
कालच ना काही जन्म गेले। उद्या पुन्हा दुसरे आले। असे हे काहीच वाटले। नाही जया॥	७३६
Past births ended; future births arrived; about all this yet; who is bothered not.	736
आणि पै तयाची परी। जीविताची फरारी। देखोनि जो न करी। मृत्युचिंता॥	७३७
आणि बरे त्याच परी। जीविताची भरारी। देखोनि जो न करी। मृत्युचिंता॥	७३७
And similarly; on observing life's leaping flight; who doesn't get; death-anxiety.	737
जिणेयाचेनि विश्वासें। मृत्यु एक एथ असे। हे जयाचेनि मानसें। मानिजेना॥	७३८
जगण्याच्या विश्वासे। मृत्यु एक येथ असे। ज्याचे मनी असे। मानवेच ना॥	७३८
In belief of life; death is here; that whose mind; accepts not.	738
अल्पोदकींचा मासा। हे नाटे ऐसिया आशा। न वचेचि कां जैसा। अगाध डोहा॥	७३९
डबक्यातला मासा। हे न आटे ऐसी करुनि आशा। न वळेच का जैसा। मोठ्या डोहाकडे॥	७३९
A fish in pond; hoping it won't dry; as never turns; to a big lake.	739
कां गोरीचिया भुली। मृग व्याधा दृष्टी न घाली। गळु न पाहाता गिळिली। उंडी मीनें॥	७४०
किंवा व्याधगीताच्या पडे भुली। मृग व्याधावरी दृष्टी न घाली। गळ न पाहता गिळिली। उंडी माशाने॥	७४०
Lured by hunter's tunes; deer doesn't sight hunter; or unaware of hook swallows; bait a fish.	740
दीपाचिया झगमगा। जाळील हे पतंगा। नेणवेचि पै गा। जयापरी॥	७४१
पाहूनि दीपाच्या झगमगा। हा जाळील हे पतंगा। न कळेच बरे का। जैशापरी॥	७४१
Dazzled by lamp's brightness; it will get burnt, this moth; is unaware of; likewise.	741
गव्हारु निद्रासुखें। घर जळत असे ते न देखे। नेणता जेवीं विखें। रांधिले अन्न॥	७४२
गवार निद्रासुखात। घर जळत आहे ते न पाहात। न जाणता जैसे खात। विषात रांधलेले अन्न॥	७४२
A fool enjoying sleep; unaware of burning house; or unknowingly eating; poisoned food.	742
तैसा जीविताचेनि मिषे। हा मृत्युचि आला असे। हे नेणेचि राजसे। सुखे जो गा॥	७४३
तैसा जीविताच्या रूपाने। हा मृत्युच आला हे न जाणे। न जाणून राजस सुखाने। राहे जो गा॥	७४३
So disguised as life; death has arrived; unaware of this, as passionate pleasures; who enjoys.	743
शरीरींची वाढी। अहोरात्रांची जोडी। विषयसुखप्रौढी। साचचि मानी॥	७४४
शरीर जे वाढी। ते दिवसरात्रीची जोडी। विषयसुखाची प्रौढी। खरेच मानी॥	७४४
Growth of body; is pair of day and night; bragging about object pleasures; he treats as real.	744
परि बापुडा ऐसें नेणे। जें वेश्येचें सर्वस्व देणें। तेंचि नागवणें। रूप एथ॥	७४५
परी बापुडा ऐसे न जाणे। जे वेश्येचे पुरुषाला सर्वस्व देणे। तेच त्याला लुटणे। प्रत्यक्ष येथ॥	७४५
Poor chap is unaware; as whore's surrendering to man; is his getting robbed; here directly.	745

संवचोराचे साजणें। तेचि ते प्राण घेणे। लेपा स्नपन करणे। तोचि नाशु॥	७४६
सावचोराचे प्रवासात साथ देणे। तेच ते प्राण घेणे। चित्राला स्नान घालणे। तोच नाश।	७४६
<i>Suave thief's company in travel; is loss of life; or bathing a picture; is its destruction.</i>	746
पांडुरोगें आंग सुटले। ते तयाचि नांवे खुंटले। तैसे नेणे भुलले। आहारनिद्रा॥	७४७
पांडुरोगाने जे अंग सुटले। त्याचेच नाव ते संपले। ते न जाणल्याने भुलले। आहारनिद्रेला॥	७४७
<i>As fat anaemic body; its name is death; he not knowing this is lured; by sleep and food.</i>	747
सन्मुख शूला। धावतया पायें चपळा। प्रतिपदीं ये जवळा। मृत्यु जेवीं॥	७४८
आरोपी समोरचा शूल। धावताना टाके जलद पाऊल। प्रतिपावली येतसे जवळ। मृत्यु जैसा॥	७४८
<i>As culprit facing gallows; while running puts fast steps; with every step comes near; as death.</i>	748
तेवीं देहा जंव जंव वाढु। जंव जंव दिवसांचा पवाडु। जंव जंव सुरवाडु। भोगांचा या॥	७४९
तैसे देहाची जसजशी वाढ। जसजसे दिवसामागून दिवस जात। जसजशी होय वाढ। भोगाची ही॥	७४९
<i>So as body grows; while day after day passes; so increases; object's enjoyment.</i>	749
तंव तंव अधिकाधिके। मरण आयुष्यातें जिंके। मीठ जेवीं उदकें। घांसिजत असे॥	७५०
तसतसे अधिकाधिके। मरण आयुष्यासी जिंके। मीठ जैसे जळाने तितके। घासले जात असे॥	७५०
<i>So more and more; death conquers life; as salt in contact with water; gets dissolved.</i>	750
तैसे जीवित जाये। तयास्तव काळु पाहे। हे हातोहातींचे न होये। ठाऊके जया॥	७५१
तैसे जीवित जात जाते। त्यायोगे काळाला उजाडते। हे हातोहात होणारे न होते। माहीत जया॥	७५१
<i>As life diminishes; that makes death to dawn; this doesn't happen suddenly; who is aware.</i>	751
किंबहुना पांडवा। हा आंगीचा मृत्यु नित्यनवा। न देखे जो मावा। विषयांचिया॥	७५२
किंबहुना पांडवा। हा शरीराचा मृत्यु नित्य नवा। न देखे जो भासा-। मुळे विषयांच्या॥	७५२
<i>Rather Pandava; this ever new death of body; who doesn't see due to illusion; of objects.</i>	752
तो अज्ञानदेशींचा रावो। या बोला महाबाहो। न पडे गा वाटावो। आणिकांचा॥	७५३
तो अज्ञानदेशींचा रावो। या बोलापेक्षा महाबाहो। आवश्यकता नसे हो। आणिक सांगायची॥	७५३
<i>He is king of ignorance-country; Mahabaho, more than this talk; no need; to tell more.</i>	753
पैं जीविताचेनि सुखे। जैसा का मृत्यु न देखे। तैसाचि तारुण्ये तोखे। जरा न गणी॥	७५४
अहो जीविताच्या सुखे। जैसा का मृत्यु न देखे। तैसाच तारुण्याच्या संतोषे। वृद्धत्वास जुमानी ना॥	७५४
<i>Due to life's joys; as death isn't seen; so due to youth-joys; cares not for old-age.</i>	754
कडाडीं लोटला गाडा। कां शिखरौनि सुटला धोंडा। तैसा न देखे जो पुढां। वार्धक्य आहे॥	७५५
कड्यावरुनि लोटला गाडा। किंवा शिखरावरुनि सुटला धोंडा। तैसा न पाहे जो पुढे थोडा। वार्धक्य आहे॥	७५५
<i>As cart pushed from cliff; or boulder rolled from peak; who sees not advancing; old-age.</i>	755
कां आडवोहळा पाणी आले। का जैसे म्हैसयाचे झुंज मातले। तैसे तारुण्याचे चढले। भुरे जया॥	७५६
किंवा आडरानी ओहोळा पाणी आले। का जैसे रेड्यांचे झुंज मातले। तैसे तारुण्याचे चढले। भुरळ जया॥	७५६
<i>Or as forest-brook flooded; or rough buffalo's fight ensued; by youth; who is lured.</i>	756

पुष्टि लागे विघरो। कांति पाहे निसरो। माथा आदरी शिरों-। भागी कंप॥	७५७
पुष्टता ओहोट्टु लागे। कांती घट्टु मागे। माथा आदराने भोगे। शिराचे कंप॥	७५७
Body-plumpness wanes; skin-lustre diminishes; head respectfully bears; neck-shivers.	757
दाढी साउळ धरी। मान हालौनि वारी। तरी जो करी। मायेचा पैसु॥	७५८
दाढी पांढरेपण धरी। मान हालून नाकारी। तरी जो जमा करी। मायेचा पसारा॥	७५८
Beard becomes white; neck says no; still who collects; expanse of his favourites.	758
पुढील उरीं आदळे। तंव न देखे जेवीं आंधळे। कां डोळ्यावरले निगळे। आळशी तोषे॥	७५९
पुढची वस्तू उरी आदळे। तव न देखे जैसे आंधळे। का चिपाडे डोळ्यावरले। पाहूनि आळशी तोषे॥	७५९
Till dashed on front object; as blind sees not; dirt from eyes; on seeing lazy becomes happy.	759
तैसे तारुण्यपण आजचे। भोगितां वृद्धाप्य पाहेचे। न देखे तोचि साचे। अज्ञानु गा॥	७६०
तैसे तारुण्यास आजचे। भोगिता येते वृद्धपण उद्याचे। न देखे तोच खरा। अज्ञानी गा॥	७६०
Today's youth; while enjoying, tomorrow's old-age appears; he not seeing this is; ignorant.	760
देखे अक्षमे कुब्जे। की विटावूं लागे फुंजें। परि न म्हणे पाहे माझे। ऐसेचि भवे॥	७६१
देखिले कुबडे अशक्त। की वेडावू लागे गर्वात। परी न म्हणे उद्या माझेच। ऐसे होणे आहे॥	७६१
Seeing weak hunch-back; arrogantly mocks; says not next own condition; will be like that.	761
आणि आंगी वृद्धाप्यतेची। संज्ञा ये मरणाची। परि जया तारुण्याची। भुली न फिटे॥	७६२
आणि अंगी वृद्धत्वाची। छाया ये मरणाची। परी जया तारुण्याची। भ्रंती न फिटे॥	७६२
And in old-age; as appears shadow of death; but for who youth's; delusion vanishes not.	762
तो अज्ञानाचे घर। हे साचचि घे उत्तर। तेवींचि परियेसी थोर। चिन्हे आणिक॥	७६३
तो अज्ञानाचे घर। हे खरे मानावे उत्तर। तशीच ऐकशील थोर। लक्षण पुन्हा॥	७६३
He is home to ignorance; this answer be treated as true; so hear great; signs again.	763
तरी वाघाचिये अडवे। एक वेळ आला चरोनि दैवें। तेणे विश्वासें पुढती धावे। वसू जैसा॥	७६४
तरी वाघाच्या रानातूनि। एक वेळ आला दैवे चरूनि। त्या विश्वासावरी पुन्हा धावे रानी। वळू जैसा॥	७६४
From tiger-forest; once lucky to return on grazing; with same belief runs to forest; as bull.	764
कां सर्पघराआंतु। अवचटे ठेवा आणिला स्वस्थु। येतुलियासाठी निश्चितु। नास्तिक होय॥	७६५
किंवा सर्पघराआतून। अचानक धन आणिले काढून। येवढ्याने निश्चित। नास्तिक होये॥	७६५
From house guarded by snake; after once retrieving treasure; becomes carefree; as an atheist.	765
तैसेनि अवचटे हे। एकदोनी वेळा लाहे। एथ रोग एक आहे। हे मानीना जो॥	७६६
तैसेच अचानक आरोग्य हे। एकदोन्ही वेळा लाभे। तरी येथे रोग एक आहे। हे मानीना जो॥	७६६
Sudden good health; having at few times; still disease lurks around; who never accepts this.	766
वैरिया नीद आली। आता द्वंद्वें माझीं सरली। हे मानी तो सपिली। मुकला जेवी॥	७६७
वैर्याला झोप आली। आता भांडणे माझी सरली। हे मानी तो पिलांसहित। प्राणासी मुकला जसा॥	७६७
As predator is sleeping; now quarrels are no more; bird so thinking, with chicks; as loses life.	767

तैसी आहारनिद्रेची उजरी। रोग निवांतु जोवरी। तंव जो न करी। व्याधीचिंता॥	७६८
तैसी आहारनिद्रेची सुस्थिती। रोग शांत जोवरी असती। तोवरी जे न करिती। व्याधिचिंता॥	७६८
Good appetite, sleep, health; are there as long as diseases are quiet; till then who; worries not.	768
आणि स्त्रीपुत्रादिमेळे। संपत्ति जंव जंव फळे। तेणे रजे डोळे। जाती जयाचे॥	७६९
आणि स्त्रीपुत्रादी संगती। जो जो वाढे संपत्ती। त्या रजोगुणे भविष्यदृष्टी। जाते ज्याची॥	७६९
In family-company; wealth increases; by passionate quality, future-vision; of who vanishes.	769
सवेचि वियोगु पडेल। विळौनि विपत्ति येईल। हे दुःख पुढील। देखेना जो॥	७७०
केव्हाही वियोग घडेल। एक दिवसात विपत्ती येईल। हे दुःख पुढील। देखेना जो॥	७७०
That may be lost any time; calamity may strike in a day; this future pain; who sees not.	770
तो अज्ञान गा पांडवा। आणि तोही तोचि जाणावा। जो इंद्रिये अब्हासव्हा। चारी एथ॥	७७१
तो अज्ञानी गा पांडवा। आणि तोही अज्ञानीच जाणावा। जो इंद्रिये अवाच्यासवा। चारतो येथे॥	७७१
He is ignorant; and also one be known as ignorant; who extravagantly feeds; senses here.	771
वयसेचेनि उवाये। संपत्तीचेनि सावाये। सेव्यासेव्य जाये। सरकटितु॥	७७२
तारुण्याच्या आवेशाने। संपत्तीच्या साहाय्याने। सेव्य असेव्य न पाहणे। खाये सरकटूनि॥	७७२
With vigour of youth; and help of wealth; sans caring for propriety; who devours everything.	772
न करावे ते करी। असंभाव्य मनी धरी। चिंतू नये ते विचारी। जयाची मती॥	७७३
न करावे ते करी। असंभव ते मनी धरी। चिंतू नये ते विचार करी। जयाची बुद्धी॥	७७३
Does that shouldn't be done; longs for improbable; thinks of unthinkable; whose intellect.	773
रिघे जेथ न रिघावे। मागे जे न घ्यावे। स्पर्शे जेथ न लागावे। आंग मन॥	७७४
शिरें जेथ न शिरावे। मागे जे न घ्यावे। स्पर्शे जेथ न लागावे। अंग मन॥	७७४
Enters where shouldn't; demands unacceptable; touches untouchable; by body and mind.	774
न जावे तेथ जाये। न पाहावे ते जो पाहे। न खावे ते खाये। तेवींचि तोषे॥	७७५
न जावे तेथ जाये। न पाहावे ते जो पाहे। न खावे ते खाये। त्यातचि संतोषे॥	७७५
Goes into prohibited area; views undesirable; eats inconsumable; but enjoys the same.	775
न धरावा तो संगु। न लागावे तेथ लागु। नाचरावा तो मार्गु। आचरे जो॥	७७६
न धरावा तो धरी संग। न ठेवावे ते ठेवी संबंध। न आचरावा तो मार्ग। आचरे जो॥	७७६
Keeps undesirable company; and has contact with undesirable; undesirable path; who follows.	776
नायकावे ते आइके। न बोलावे ते भुंके। परि दोष होतील हे न देखे। प्रवर्ततां॥	७७७
न ऐकावे ते ऐके। न बोलावे ते भुंके। परी दोष होतील हे न देखे। आचरताना॥	७७७
Hears which shouldn't be heard; barks unspeakable; but sees not it as evil; while doing.	777
अगा मनासि रुची यावे। येतुलेनि कृत्याकृत्य नाठवे। जो करणेयाचेनि नांवे। भलतेचि करी॥	७७८
अगा मना जे आवडावे। येवढ्याने कृत्य अकृत्य न आठवे। जो करण्याच्या नावे। भलतेचि करी॥	७७८
With what pleases mind; not caring for propriety; in name of doing; does something different.	778

परि पाप मज होईल। कां नरकयातना येईल। हे काहीचि पुढील। देखेना जो॥	७७९
परी पाप मज होईल। किंवा नरकयातना येतील। हे काहीच पुढील। देखेना जो॥	७७९
He will incur sin; or hell-agonies will arrive; all these future events; who never sees.	779
तयाचेनि आंगलगे। अज्ञान जगी दाटुगे। जे सज्ञानाही संगे। झोंबों सके॥	७८०
ज्याच्या आणि संबंधे। अज्ञान जगी दाटे। जे सज्ञान्यासही संगामुळे। झोंबु शके॥	७८०
Whose presence; spreads ignorance in world; savants in whose company; can be troubled.	780
असो हे आइक। अज्ञानचिन्हे आणिक। जेणे तुज सम्यक। जाणवे ते॥	७८१
परि असो हे ऐक। अज्ञानाची लक्षणे आणिक। ज्यायोगे तुला सम्यक। जाणवेल ते॥	७८१
Let it be listen; few more signs; by which you thoroughly; will know it.	781
तरी ज्याची प्रीति पुरी। गुंतली देखसी घरी। नवगंधकेसरी। भ्रमरी जैशी॥	७८२
तरी ज्याची प्रीती पुरी। गुंतलेली दिसेल घरी। ताज्या सुगंधी पुष्पकेसरी। गुंते भ्रमरी जैशी॥	७८२
Whose entire love; is attached with home; to fresh fragrant pollens; as bee is attached.	782
साकरेचिया राशी। बैसली नुठे माशी। तैसेनि स्त्रीचित्त आवेशी। ज्याचे मन॥	७८३
साखरेच्या राशी। बैसली न उठे माशी। तैसे स्त्रीयेत चित्त गुंतवी। ज्याचे मन॥	७८३
On heap of sugar; a fly sitting doesn't get up; so towards wife is attached; whose mind.	783
ठेला बेडूक कुंडीं। मशक गुंतला शेंबुडीं। जैसा ढोरु सबुडबुडीं। रुतला पंकीं॥	७८४
बसावा बेडूक कुंडामध्ये। माशी गुंतली शेंबडामध्ये। जैसा ढोर बुडापासूनि बुडे। चिखलामध्ये॥	७८४
Like frog seated in pit; or fly stuck up in snot; or cattle with its bottom sunk; into mud.	784
तैसे घरींहूनि निघणे। नाही जीविते मरणे। ज्या साप होऊनि असणे। भाटीं तिये॥	७८५
तैसे घरातून निघणे। नाही वाटे जिवंतपणे। मरणांती ज्याचे साप होऊनि राहणे। ओसाड जागेत त्या॥	७८५
Leaving home; isn't felt like while alive; who after death lives as snake; in that barren place.	785
प्रियोत्तमाचिया कंठीं। प्रमदा घे आटी। तैशी जीवेंसी कोंपटी। धरूनि ठाके॥	७८६
प्रियोत्तमाच्या गळ्याशी। प्रिया घे मिठी जैशी। तैसा खोपटाला जीवानिशी। धरून राहे॥	७८६
To beloved; as a lover embraces; so with heart to hut; he is attached.	786
मधुरसोद्देशे। मधुकरी जचे जैसे। गृहसंगोपन तैसे। करी जो गा॥	७८७
मधुर रसोद्देशे। मधमाशी श्रमे जैसे। गृहसंगोपन तैसे। करी जो गा॥	७८७
To gather honey; as bee exerts; such care of house; who takes.	787
म्हातारपणी जाले। माणीक एक विपायिले। तयाचे का जेतुले। मातापितरां॥	७८८
म्हातारपणी झाले। पुत्ररत्न एक दैवे दिले। त्याचे का कौतुक जेतुले। मातापितरा॥	७८८
Late in old-age; when a son is gifted by God; admire him immensely; as the parents.	788
तेतुलेनि पाडे पार्था। घरी ज्या प्रेमआस्था। आणि स्त्रीवांचूनि सर्वथा। जाणेना जो॥	७८९
तेवढ्या तोडीने पार्था। घरी ज्याची प्रेमआस्था। आणि स्त्रीवाचूनि दुजे सर्वथा। जाणेना जो॥	७८९
Partha, with that intensity; who loves home; and else than wife completely; who knows not.	789

महापुरुषाचे चित्त। जालिया वस्तुगत। ठाके व्यवहारजात। जयापरी॥	७९०
महापुरुषाचे चित्त। झाल्यावरी ब्रह्मरत। थांबतात व्यवहारजात। जैशापरी॥	७९०
Great seer's mind; on uniting with Brahma; his routine activities are stopped; likewise.	790
तैसा स्त्रीदेही जो जीवे। पडोनिया सर्वभावे। कोण मी काय करावे। काही नेणे॥	७९१
तैसा स्त्रीदेहाजवळी जो सर्वजीवे। पडोनिया राहे सर्वभावे। कोण मी काय करावे। काही न जाणे॥	७९१
So who soulfully to wife's body; is attached fully; who I am or what to do; knows nothing.	791
हानि लाज न देखे। परापवादु नाइके। जयाची इंद्रिये एकमुखें। स्त्रिया केली॥	७९२
नुकसान लज्जा न देखे। लोकनिंदा न ऐके। ज्याची इंद्रिये एकमुखे। स्त्रियेने हरिली॥	७९२
Unmindful of damage, shame; ignores public blame; whose senses fully; snatched by wife.	792
चित्त आराधी स्त्रियेचे। आणि तियेचेनि छंदें नाचे। माकड गारुडियाचे। जैसे होय॥	७९३
चित्ताराधन करी स्त्रियेचे। आणि तिच्याच छंदाने नाचे। माकड गारुड्याचे। जैसे अधीन होय॥	७९३
Wife he entertains; and to her tunes dances; like monkey to charmer; is subjugated.	793
आपणपेही शिणवी। इष्टमित्र दुरावी। मग कवडाचि वाढवी। लोभी जैसा॥	७९४
स्वतःलाही शिणवी। इष्टमित्रांना दुरावी। मग पै पै वाढवी। लोभी जैसा॥	७९४
He tires himself; loses his friends; then increases penny after single penny; like a greedy.	794
तैसा दानपुण्यें खांची। गोत्रकुटुंबा वंची। परी गारी भरी स्त्रियेची। उणी हों नेदी॥	७९५
तैसा दानपुण्यात कपात करतो। गोत्रकुटुंबांना फसवितो। परी खळगी स्त्रियांची भरतो। उणे पडो न दे॥	७९५
He cuts charities and merits; deceives kin and family; but fills wife's belly; allows no shortage.	795
पूजितीं दैवते जोगावी। गुरूते बोलें झकवी। मायबापां दावी। निदारपण॥	७९६
पूजेची दैवते सांभाळावी। गुरूला बोलण्यात फसवी। मायबापांना दाखवी। दरिद्रता॥	७९६
He maintains deities; cheats guru in speech; displays poverty; to parents.	796
स्त्रियेच्या तरी विखी। भोगसंपत्ति अनेकी। आणी वस्तु निकी। जे जे देखे॥	७९७
स्त्रियेच्या आवडीची। भोगसंपत्ती बहु प्रकाराची। आणितो वस्तु चांगलीचि। जी जी देखे॥	७९७
Of wife's liking; many wealthy enjoyments; brings best things; whatever she sees.	797
प्रेमाथिलेनि भक्ते। जैसेनि भजिजे कुळदैवते। तैसा एकाग्रचित्ते। स्त्री जो उपासी॥	७९८
प्रेम असलेला भक्त। जैसा आणि भजतो कुळदैवत। तैसा होऊनि एकाग्रचित्त। स्त्री जो उपासतो॥	७९८
Devotee with love; as devotes clan-deity; becoming so much dedicated; who worships; wife.	798
साच आणि चोख। ते स्त्रियेसीचि अशेख। येरांविषयी जोगावणूक। तेही नाही॥	७९९
अस्सल आणि देखणे। ते स्त्रियेसाठीच पूर्णपणे। दुसऱ्यासाठी जगण्यापुरते देणे। तेही नाही॥	७९९
Real and worthy; is only for wife fully; for others giving necessary for sustenance; not even that.	799
इयेते हन कोणी देखेल। इयेसी वेखासे जाईल। तरि युगचि बुडेल। ऐसे जया॥	८००
हिला आणि कोणी पाहील। हिच्याशी कोणी विरुद्ध जाईल। तर युगचि बुडेल। ऐसे होते जया॥	८००
Someone may look at wife; or will oppose her; then age will be drowned; who feels like that.	800

नायट्यांभेण। न मोडिजे नागांची आण। तैसी पाळी उणखुण। स्त्रियेची जो॥	८०१
नायट्याची भीती घेऊन। न मोडी नागाची आण। तैसे झेली शब्दखुण। स्त्रियेची जो॥	८०१
For fear of ringworms; as people worship snake; so catches the word-sign; who of wife.	801
किंबहुना धनंजया। स्त्रीचि सर्वस्व जया। आणि तिचेचिया जालियां-। लागी प्रेम॥	८०२
किंबहुना धनंजया। स्त्रीच सर्वस्व जया। आणि तिजपासूनि झाले तया। लावी प्रेम॥	८०२
Rather Dhananjaya; wife is everything for him; and her progeny; he loves.	802
आणिकही जे समस्त। तेथिंचे संपत्तिजात। ते जीवाहूनि आप्त। मानी जो गा॥	८०३
आणिकही जे समस्त। तेथीलचे संपत्तिजात। ते जीवाहूनि जास्त। मानी जो का॥	८०३
And whatever all; wealth from her side; that more than life; who treats.	803
तो अज्ञानासी मूळ। अज्ञाना त्याचेनि बळ। हे असो केवळ। तो तेंचि रूप॥	८०४
तो अज्ञानासी मूळ। अज्ञानासी त्याचेमुळे बळ। हे असो केवळ। तो तेचि रूप॥	८०४
He is cause of ignorance; ignorance gains strength due to him; let it be; he is its form.	804
आणि मातलिया सागरीं। मोकलिलिया तरी। लाटांच्या येरझारीं। आंदोळे जेवी॥	८०५
आणि खवळलेल्या सागरी। सोडलेली नाव तरी। लाटांच्या येरझारी। हेलकावे जैशी॥	८०५
And into agitated sea; a boat left alone; due to rush of waves; as it rocks.	805
तेवीं प्रिय वस्तु पावे। आणि सुखें जो उंचावे। तैसाचि अप्रियासवे। तळवटु घे॥	८०६
तैसी प्रिय वस्तु पावे। आणि सुखाने जो चढत जाये। तैसाच अप्रिय पावता। तळचि गाठे॥	८०६
As he gains desired thing; he is full of joy; as he gains undesired thing; he reaches bottom.	806
ऐसेनि जयाचे चित्तीं। वैषम्यसाम्याची वोखती। वाहे तो महामती। अज्ञान गा॥	८०७
ऐसी ज्याचे चित्ती। साम्यवैषम्याची खळगी वाढती। वाहे तो, हे महामती। अज्ञान गा॥	८०७
So in whose mind; expands equality-inequality pit; Mahamati, know he carries; ignorance.	807
आणि माझ्या ठायी भक्ती। फळालागी जया आर्तीं। धनोद्देशें विरक्ती। नटणे जेवी॥	८०८
आणि माझ्या ठिकाणी भक्ती। फळासाठी उत्कट ज्याची। धनासाठी विरक्ती-। चे सोंग जैसे॥	८०८
Devotion to me; whose is intense for fruits; as for wealth, having asceticism's; guise.	808
नातरी कांताच्या मानसीं। रिगोनि स्वैरिणी जैसी। राहाटे जारेंसीं। जावयालागी॥	८०९
अथवा पतीच्या मानसी। शिरोनि स्वैराचारी स्त्री जैशी। वागते प्रियाघरासी। जाण्यासाठी॥	८०९
On entering in husband's mind; adulteress wife behaves; to be able to go; to beloved's house.	809
तैसा मातें किरीटी। भजती गा पाउटी। करूनि जो दिठी। विषो सूये॥	८१०
तैसा मला किरीटधारी। भजनाची गा पायरी। करूनि जो दृष्टी। ठेवी विषयामध्ये॥	८१०
So Kiriti; by making devotion as step; who keeps sights; fixed on objects.	810
आणि भजिन्नलियासवें। तो विषो जरी न पावे। तरी सांडी म्हणे आघवें। टवाळ हें॥	८११
आणि भजनासवे। तो विषय जरी न पावे। तरी सोडूनि भजन आवघे। म्हणे टवाळ हे॥	८११
And with devotion; if unable to gain objects; then on casting devotion; starts criticizing.	811

कुणबट कुळवाडी। तैसा आन आन देव मांडी। आदिलाची परवडी। वरी तया॥	८१२
कुणबी करी शेतीवाडी। तैसा अन्य अन्य देव मांडी। पहिल्याची परवड केली। तैशी दुसऱ्याची करी॥	८१२
<i>As farmer cultivates; so he installs various deities; neglects one; and then another.</i>	812
तया गुरुमार्गा टेंके। ज्याचा सुगरवा देखे। तरी तयाचा मंत्र शिके। येरु नेघे॥	८१३
त्या गुरुमार्गावर जातो। ज्याचा थाटमाट दिसतो। त्याचाच मंत्र शिकतो। दुसऱ्याचा नाही॥	८१३
<i>He follows guru; who shows off; learns only his mantra; and not of any other.</i>	813
प्राणिजातेंसी निष्ठुर। स्थावरी बहु भरु। तेवींचि नाही एकसरु। निर्वाहो जया॥	८१४
प्राणिजातांशी निष्ठूर। पाषाणमूर्तीवरी अति भर। तसे नाही निष्ठा तर। वागण्यात ज्याच्या॥	८१४
<i>Cruel to creatures; much emphasis on stone idols; has no loyalty; in whose behaviour.</i>	814
माझी मूर्ति निफजवी। ते घराचे कोनीं बैसवी। आपण देवो देवी। यात्रे जाय॥	८१५
माझी मूर्ती करवितो। ती घराच्या कोपऱ्यात बसवितो। आपण मात्र देव देवीच्या। यात्रेला जाय॥	८१५
<i>He prepares my idol; installs in corner of house; himself for other deities; goes on pilgrimage.</i>	815
नित्य आराधन माझे। कार्जीं कुळदेवता भजे। पर्वविशेषें कीजे। पूजा आना॥	८१६
नित्य भजन माझे। कार्यात कुळदेवता भजे। पर्वविशेष येता करीतसे। पूजा दुसऱ्यांची॥	८१६
<i>He devotes me routinely; devotes family-deity at functions; and on festive days; prays others.</i>	816
माझे अधिष्ठान घरी। आणि वोवसे आनाचे करी। पितृकार्यावसरी। पितरांचा होय॥	८१७
माझे अधिष्ठान घरी। आणि व्रते इतरांचे करी। पितृकार्य अवसरी। पितरांचा होय॥	८१७
<i>He installs me in house; and takes vows for others; on ancestor-day; he belongs to ancestors.</i>	817
एकादशीचां दिवसी। जेतुला पाडु आम्हांसी। तेतुलाचि नागांसी। पंचमीच्या दिवशी॥	८१८
एकादशीच्या दिवशी। जितका मान आम्हासी। तितकाच नागांसी। पंचमीच्या दिवशी॥	८१८
<i>On fortnight's eleventh day; what respect is for me; same is for cobras; on cobra-day.</i>	818
चौथ मोटकी पाहे। आणि गणेशाचाचि होये। चावदसी म्हणे माये। तुझाच वो दुर्गे॥	८१९
चतुर्थी नेमकीच पाहे। आणि गणेशाचा होये। चतुर्दशीला म्हणे माये। तुझाच वो दुर्गे॥	८१९
<i>On Ganesha-day; he belongs to Ganesha; on 14th day he says mother; I am yours O Durga!</i>	819
नित्य नैमित्तिके कर्मे सांडी। मग बैसे नवचंडी। आदित्यवारी वाढी। भैरवां पात्रीं॥	८२०
नित्यनैमित्तिक कर्मे सोडी। मग करी नवचंडी। रविवारी वाढी। भैरवासी पाने॥	८२०
<i>He casts routine and casual karmas; worships Goddesses; on Sunday; offers to Bhairava.</i>	820
पाठी सोमवार पावे। आणि बेलेंसी लिंगा धावे। ऐसा एकलाचि आघवे। जोगावी जो॥	८२१
पुढे सोमवार पावे। आणि बेलासह लिंगाकडे धावे। ऐसा एकटाच आवघे। सांभाळी जो॥	८२१
<i>On Monday; he runs to Shiva with Bela leaves; so he alone; maintains all Gods.</i>	821
ऐसा अखंड भजन करी। उगा नोही क्षणभरी। आघवेनि गांवद्वारीं। अहेव जैसी॥	८२२
ऐसा अखंड भजन करी। उगा न राहे क्षणभरी। आवघ्या पुरषांमुळे गावदासी। सौभाग्यवती जशी॥	८२२
<i>Constantly he devotes; never steady for moment; due to all men of village-servant; is as wife.</i>	822

तैसेनि जो भक्तु। देखसी सैरा धांवतु। जाण अज्ञानाचा मूर्तु। अवतार तो॥	८२३
तैसा जो भक्तु। पाहसी सैरावैरा धावत। जाण अज्ञानाचा मूर्तु। अवतार तो॥	८२३
So such devotee; when you see on wild run; know he is ignorance's; avatar.	823
आणि एकांतें चोखटे। तपोवने तीर्थे तटे। देखोनि जो गा विते। तोहि तोचि॥	८२४
आणि पवित्र एकांत चोखट। तपोवन तीर्थाचे तट। पाहोनि जो गा वितत। तोही तोचि॥	८२४
Sacred solitude pure; severity-grove, bank of holy river; on seeing who detests; is also same.	824
जया जनपदीं सुख। गजबजेचे कवतिक। वानू आवडे लौकिक। तोहि तोचि॥	८२५
ज्याला जनमानसात सुख। गजबजाटाचे कौतुक। वर्णन आवडे लौकीक। तोही तोचि॥	८२५
Who is happy with society; fond of crowd; and enjoys practical praise; is also same.	825
आणि आत्मा गोचरु होये। ऐसी जे विद्या आहे। ते आइकोनि डौर वाहे। विद्वांसु जो॥	८२६
आणि आत्म्याचा साक्षात्कार होये। ऐसी जी विद्या आहे। ते ऐकोनि निंदेचा डंका मिरवे। विद्वान जो॥	८२६
Conducive to soul-realization; on hearing such knowledge; beats slander-drum; which savant.	826
उपनिषदांकडे न वचे। योगशास्त्र न रुचे। अध्यात्मज्ञानीं जयाचे। मनचि नाही॥	८२७
उपनिषदे न वाचे। योगशास्त्र न रुचे। अध्यात्मज्ञानी ज्याचे। मनचि नाही॥	८२७
Who reads not Upanishada; likes not yoga-text; who for soul-knowledge; has no interest.	827
आत्मचर्चा एकी आथी। ऐसिये बुद्धीची भिंती। पाडूनि जयाची मती। वोढाळ जाहली॥	८२८
आत्मचर्चा ही एक असती। या विचाराच्या भिंती। पाडूनि ज्याची मती। ओढाळ झाली॥	८२८
Soul-discussion exists; on demolishing walls of such thought; whose intellect; wanders on.	828
कर्मकांड तरी जाणे। मुखोद्गत पुराणे। ज्योतिषी तो म्हणे। तैसेचि होय॥	८२९
कर्मकांड तर तो जाणे। त्याची मुखोद्गत पुराणे। ज्योतिषी तर ऐसा की तो म्हणे। तैसेच होते॥	८२९
He knows karma rituals; recites Purana; is such astrologer what he predictions; become true.	829
शिल्पीं अति निपुण। सूपकर्मींही प्रवीण। विधि आथर्वण। हाती आथी॥	८३०
शिल्पकलेत अति निपुण। पाककर्मांतही प्रवीण। तंत्रशास्त्र जारणमारण। हातावरी असे॥	८३०
He is expert sculptor; proficient cook; and black magical practices are; on his fingertips.	830
कोकीं नाही ठेले। भारत तरी म्हणितले। आगम आफाविले। मूर्त होती॥	८३१
कामशास्त्र अवघे जाणिले। महाभारत तोंडी म्हटले। मंत्रशास्त्र स्वाधीन झाले। मूर्तिमंत॥	८३१
He knows entire sex-science; recites Mahabharata; and mantra-text is subjugated; to him.	831
नीतिजात सुझे। वैद्यकही बुझे। काव्यनाटकीं दुजे। चतुर नाही॥	८३२
नीतिशास्त्र कळले। वैद्यकही समजले। काव्यनाटकात त्याच्यासम दुसरे। चतुर नाही॥	८३२
He is conversant with ethics; medicine too; in poetry and dramatics like him none; is skilful.	832
स्मृतींची चर्चा। दंशु जाणे गारुडियाचा। निघंटु प्रज्ञेचा। पाइकी करी॥	८३३
स्मृतींची चर्चा। मर्म जाणे गारुड्याचा। आयुर्वेदकोश, बुद्धीचा। सेवक होय॥	८३३
He discusses Smriti; knows essence of magic; of his intellect Ayurveda; is servant.	833

व्याकरणीं चोखडा। तर्कीं अतिगाढा। परि एक अध्यात्मज्ञानीं फुडा। जात्यंधु जो॥	८३४
व्याकरणात हातखंडा। तर्कात पंडित गाढा। परी एका अध्यात्मज्ञानी पुरता। जन्मांध जो॥	८३४
He is master of grammar; authority on logics; but in soul-knowledge fully; who is born-blind.	834
ते एकवांचूनि आघवां शास्त्रीं। सिद्धांतनिर्माणधात्री। परि जळो ते मूळनक्षत्रीं। न पाहे गा॥	८३५
त्या एकावीण अवघ्या शास्त्री। सिद्धांतनिर्माती धरित्री। परी जळो ते ज्ञान, बालक मूळनक्षत्री। न पाहो जैसे॥	८३५
Except this in all texts; doctrine's earth; let it be burnt, inauspicious child; as needn't be seen.	835
मोराआंगी अशेषे। पिसें आहाती डोळसें। परी एकली दृष्टी नसे। तैसे ते गा॥	८३६
मोराचे सर्वांगी पुष्कळसे। पिसे असती जणू डोळे जैसे। परी एकातही दृष्टी नसे। तैसे ते गा॥	८३६
On peacock's plumage; there are as if eyes; but none has vision; it is like that.	836
जरी परमाणूएवढे। संजीवनीमूळ जोडे। तरी बहु काय गाडे। भरणे येरे॥	८३७
जरी परमाणूएवढे। संजीवनीमूळ मिळे। तरी फार काय गाडे। भरणे मुळांचे अन्य॥	८३७
When tiniest part of; Sanjivani* root is at hand; then what is use of cartload; of other roots?	837
आयुष्यावीण लक्षणे। सिसेंवीण अळंकरणे। वोहरेंवीण वाधावणे। तो विटंबु गा॥	८३८
दीर्घायुष्यावीण अन्य लक्षणे। मस्तकावीण अलंकरणे। वधूवरावीण मिरवणे। ती विटंबना गा॥	८३८
Other signs sans long life; body adornment sans head; flaunting sans bridal couple; is insult.	838
तैसे शास्त्रजात जाण। आघवेचि अप्रमाण। अध्यात्मज्ञानेविण। एकलेनी॥	८३९
तैसे शास्त्रजात जाण। आवघेच अप्रमाण। अध्यात्मज्ञानावीण। एकमेव॥	८३९
So know all other sciences; are non-standard; sans soul-knowledge; that is unique.	839
यालार्गी अर्जुना पाही। अध्यात्मज्ञानाच्या ठायी। जया नित्यबोधु नाही। शास्त्रमूढा।	८४०
यासाठी अर्जुना जाणी। अध्यात्मज्ञानाच्या ठिकाणी। ज्याला नित्यबोध नाही। त्या शास्त्रपारंगत मूढा॥	८४०
Arjuna, know; for soul-knowledge; who lacks realization; for that fool well versed in sciences.	840
तया शरीर जे जाले। ते अज्ञानाचे बी विरूढले। तयाचे व्युत्पन्नत्व गेले। अज्ञानवेली॥	८४१
त्याला शरीर जे प्राप्त झाले। ते अज्ञानाचे बी अंकुरले। त्याचे ज्ञानप्रभुत्व वाढले। जैशा अज्ञानवेली॥	८४१
Body gained; is sprout of ignorance-seed; his knowledge-proficiency; is ignorance-climber.	841
तो जे जे बोले। ते अज्ञानचि फुलले। तयाचे पुण्य जे फळले। ते अज्ञानचि गा॥	८४२
तो जे जे बोले। ते अज्ञानच फुलले। त्याचे पुण्य जे फळले। ते अज्ञानचि गा॥	८४२
Whatever he speaks; is blossom of ignorance; and fruit of his merits; is also ignorance.	842
आणि अध्यात्मज्ञान कही। जेणे मानिलेचि नाही। तो ज्ञानार्थु न देखे काई। हे बोलावे असे॥	८४३
आणि अध्यात्मज्ञान कधीही। ज्याने मानिलेच नाही। त्याला ज्ञानार्थ न कळे काही। हे बोलावे न लगे॥	८४३
Soul-knowledge; who never accepted; he knows not knowledge-essence; this needn't be said.	843
ऐलीचि थडी न पवता। पळे जो माघौता। तया पैलद्वीपीची वार्ता। काय होय॥	८४४
अलीकडच्या थडी न पोचता। पळे जो माघौता। त्याला पैलतीराची वार्ता। काय होये?	८४४
Sans reaching earlier shore; who runs back; he news of other shore; how will obtain?	844

कां दारवंठांचि जयाचे। शीर रोंविले खांचे। तो केवीं परिवरींचे। ठेविले देखे॥	८४५
किंवा उंबऱ्यातच ज्याचे। शीर रोविले खाचे-। मध्ये तो कैसा अंतर्गृहीचे। ठेविलेले देखे॥	८४५
Or into slot on threshold whose; head is stuck; in inner chamber, how can he; see things kept?	845
तेवीं अध्यात्मज्ञानीं जया। अनोळख धनंजया। तया ज्ञानार्थुं देखावया। विषो काई॥	८४६
तैसा अध्यात्मज्ञानी जया। ओळख नाही धनंजया। त्याला ज्ञानार्थ देखावया। विषय होईल का?	८४६
With soul-knowledge; who isn't acquainted; for him to see knowledge; will there be object?	846
म्हणोनि आता विशेषें। तो ज्ञानाचे तत्त्व न देखे। हे सांगावे आंखेंलेखें। न लगे तुज॥	८४७
म्हणोनि आता विशेषे। जो ज्ञानाचे तत्त्व न देखे। हे तुला सांगावे अंकलेखे। नाही जरूरी॥	८४७
Specifically; who doesn't see knowledge-principle; to tell you with figures; isn't necessary.	847
जेव्हा सगर्भे वाढिले। तेव्हाचि पोटींचे धाले। तैसे मागिले पदे बोलिले। तेचि होय॥	८४८
जेव्हा गर्भिणीस वाढिले। तेव्हाच पोटातीलही जेविले। तैसे मागील पदी ज्ञान वर्णिले। वर्णिले अज्ञानही॥	८४८
If pregnant lady is fed; foetus gets fed; with earlier knowledge-description; ignorance is told.	848
वांचूनियां वेगळे। रूप करणे हे न मिळे। जेवीं अवंतिले आंधळे। ते दुजेनसीं ये॥	८४९
यापेक्षा वेगळे। व्याख्या करणे हे न मिळे। जैसे निमंत्रिले आंधळे। ते डोळसासोबत ये॥	८४९
Besides this; it isn't necessary to define it; if a blind is invited; he comes with a sighted one.	849
एवं इये उपरती। ज्ञानचिन्हे मागुती। अमानित्वादि प्रभृति। वाखाणिली॥	८५०
ऐशा प्रकारे अन्। ज्ञानाच्या उलटे अज्ञान। मग अमानित्वादी पदांचे ज्ञान। वाखाणिले॥	८५०
So opposite to knowledge is ignorance; and knowledge of non-pride etc; were elaborated.	850
जे ज्ञानपदे अठरा। केलिया येरी मोहरां। अज्ञान या आकारा। सहजे येती॥	८५१
जी ज्ञानपदे अठरा। केल्यावरी उलटसामोरा। अज्ञाने या आकारा। सहज येती॥	८५१
When eighteen signs of knowledge; are reversed; they as ignorance are shaped; naturally.	851
मागां श्लोकाचेनि अर्धार्धे। ऐसे सांगितले मुकुंदे। ना उफराटी इये ज्ञानपदे। तेचि अज्ञान॥	८५२
मागील श्लोकाच्या उत्तरार्धे। ऐसे सांगितले मुकुंदे। की उलटी करता ज्ञानपदे। तेचि अज्ञान॥	८५२
In earlier verse; Mukunda told that; opposite of knowledge-signs; is ignorance.	852
म्हणोनि इया वाहणी। केली म्यां उपलवणी। वांचूनि दुधा मेळऊनि पाणी। फार कीजे॥	८५३
म्हणोनि या ओघाने। केली मी विस्तृत वर्णने। हे असे नाही की दुधात पाणी मिळविणे। वाढीसाठी॥	८५३
So incidentally; I elaborated; it is not like water added to milk; for increasing quantity.	853
तैसे जी न बडबडी। पदाची कोर न सांडी। परि मूळध्वनींचिये वाढी। निमित्त जाहलो॥	८५४
तैसे जी मी न बडबडी। पदाची मर्यादा न सोडी। परी मूळ अर्थाच्या वाढीसाठी। निमित्त झालो॥	८५४
I wasn't babbling; not crossing limit of verses; to elaborate original meaning; I became cause.	854
तंव श्रोते म्हणती राहे। के परिहारा ठावो आहे। बिहिसी का वाये। कविपोषका॥	८५५
तेव्हा श्रोते म्हणती असो हे। कुठे खुलाशाला जागा आहे? भीतोस कशाला वाया हे। कविपोषका॥	८५५
Listeners said let it be; where is scope for explanation; why do you worry; poetry-nurturer.	855

तूते श्रीमुरारी। म्हणितले प्रकट करी। जे अभिप्राय गव्हरिं। झांकिले आम्ही॥	८५६
तुला श्रीमुरारी। बोलिले, ते प्रगट करी। जे अभिप्राय शब्दगुहेअंतरी। झांकिले आम्ही॥	८५६
To you what Lord told; that you revealed; that comment into word-cave; we concealed.	856
ते देवाचे मनोगत। दावित आहासी तूं मूर्त। हेही म्हणता चित्त। दाटेल तुझे॥	८५७
ते देवाचे मनोगत। दाखवीत आहेस तू मूर्त। हेही म्हणता चित्त। गहिवराने दाटले तुझे॥	८५७
God's intention; you are directly displaying; saying so, your heart; choked with emotion.	857
म्हणोनि असो हे न बोलो। परि साविया गा तोषलो। जे ज्ञानतरिये मेळविलो। श्रवणसुखाचिये॥	८५८
म्हणोनि असो हे न बोलो। परी सहजे गा संतोषलो। जे ज्ञाननौकेसी प्राप्त झालो। श्रवणसुखाच्या॥	८५८
So don't say so; we are naturally pleased; who rode in knowledge-boat; of hearing pleasure.	858
आता इयावरी। जे तो श्रीहरी। बोलिला ते करीं। कथन वेगां॥	८५९
आता यावरी। जे तो श्रीहरी। बोलिला ते करी। कथन वेगा॥	८५९
Now more over; what that Shrihari; said; tell quickly.	859
इया संतवाक्यासरिसे। म्हणितले निवृत्तिदासे। जी अवधारा तरी ऐसे। बोलिले देवें॥	८६०
या संतवाक्यासरिसे। म्हटले निवृत्तिदासे। तेव्हा जी ऐका तरी असे। बोलिले देव॥	८६०
On this say of saints; Nivrittidasasa said; yes, listen to what; Lord said.	860
म्हणती तुवां पांडवा। हा चिन्हसमुच्चयो आघवा। आयकिला तो जाणावा। अज्ञानभागु॥	८६१
म्हणतात तू पांडवा। हा लक्षणसमुदाय आवघा। ऐकिला तो जाणावा। अज्ञानभाग॥	८६१
Lord said you, Pandava; this entire indication-group heard; know that; as ignorance-part.	861
इया अज्ञानविभागा। पाठी देऊनि पै गा। ज्ञानविखीं चांगा। दृढा होईजे॥	८६२
या अज्ञानविभागा। पाठ देऊनि गा। ज्ञानाविषयी चांगला गा। दृढ होई॥	८६२
From this ignorance-part; by turning back; about knowledge well; be firm.	862
मग निर्वाळिलेनि ज्ञानें। ज्ञेय भेदेल मनें। ते जाणावया अर्जुनें। आस केली॥	८६३
मग शुद्ध झालेल्या ज्ञानाने। ज्ञेय भेटेल मनाने। ते जाणावया अर्जुनाने। इच्छा केली॥	८६३
Then by knowledge purified; knowable* will be gained by mind; to know that; Arjuna longed.	863
तंव सर्वज्ञांचा रावो। म्हणे जाणोनि त्याचा भावो। परिसे ज्ञेयाचा अभिप्रावो। सांगों आता॥	८६४
तेव्हा सर्वज्ञांचा राव। म्हणे जाणुनी त्याचा भाव। ऐक ज्ञेयाचा अभिप्राय। सांगो आता॥	८६४
Then Omniscient said; by knowing his mind; now listen to comments on knowable; I will tell.	864

ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि, यज्ज्ञात्वामृतमश्नुते। अनादिमत्परं ब्रह्म, न सत्तन्नासदुच्यते॥ १२

ज्ञेय जे तेच सांगेन, जाणता अमृता मिळे। अनादि जे परब्रह्म, जे सतासतही नसे॥ १२

I will tell knowable, knowing it nectar is gained; it is eternal Brahma neither truth/untruth. 12

तरि ज्ञेय ऐसे म्हणणे। वस्तूतें येणेंचि कारणे। जे ज्ञानेवांचूनि कवणें। उपायें न ये॥ ८६५

तरी ज्ञेय ऐसे म्हणणे। वस्तूला याच कारणे। की ते ज्ञानावाचूनि कोणे। उपाया आकळो न ये॥ ८६५

Calling knowable; is for this reason; else than knowledge by any; means it is not known. 865

आणि जाणितलेयावरौते। कांही करणे नाही जेथे। जाणणेंचि तन्मयाते। आणी जयाचे॥	८६६
आणि जाणिल्यावरी ते। काहीच करणे नुरे जेथे। जाणणेच आणते। तन्मयतेला ज्याचे॥	८६६
And on knowing it; there is nothing to be done; as knowing it brings about; unity with it.	866
जे जाणितलेयाचिपाठीं। संसार काढूनियां कांटी। जिरोनि जाइजे पोटी। नित्यानंदाच्या॥	८६७
जे जाणल्याच्या पाठी। संसार काढूनिया काठावरती। जिरोनि जावे पोटी। नित्यानंदाच्या॥	८६७
n knowing it; keeping worldly life on bank; being should get merged; with eternal bliss.	867
ते ज्ञेय गा ऐसेे। आदि जया नसे। परब्रह्म आपैसे। नाम जया॥	८६८
ते ज्ञेय गा ऐसेे। आदि ज्याला नसे। परब्रह्म आपोआप दिसे। नाव ज्याला॥	८६८
Knowable is like that; it has no origin; absolute Brahma it is naturally seen; that is its name.	868
जे नाही म्हणो जाइजे। तंव विश्वाकार देखिजे। आणि विश्वचि ऐसेे म्हणजे। तरि हे माया॥	८६९
जे नाही म्हणो जावे। तर विश्वाकार दिसावे। विश्वचि ते आहे ऐसेे म्हणावे। तर विश्व हे माया आहे॥	८६९
If we say it is non-existent; it appears as cosmos; if we say it is cosmos; cosmos is illusion.	869
रूप वर्ण व्यक्ती। नाही दृश्य द्रष्टा स्थिती। तरि कोणें कैसें आथी। म्हणावे पां॥	८७०
रूप रंग आकार नाही। दृश्य द्रष्टा स्थिती नाही। तरी कोणी आणि कैसे आहे। म्हणावे बा?॥	८७०
It has no form, shape, colour; it is not seen nor does it see; then who, how it is; can be said?	870
आणि साचचि जरी नाही। तरि महदादिक कोणे ठाई। स्फुरत कैचे काई। तेणेंवीण असे॥	८७१
आणि खरे ते जर नाही। तर महदादिक कोणाच्या ठायी। स्फुरती, कैसे आणि कायी। त्याच्याविना असे॥	८७१
And if it is unreal; great elements with who inspired; how and what; is there sans itself ?	871
म्हणोनि आथी नाथी हे बोली। जे देखोनि मुकी जाहली। विचारासी मोडली। वाट जेथे॥	८७२
म्हणोनि आहे नाही ही बोली। परब्रह्म पाहोनि मुकी झाली। विचारांची मोडली। वाट जेथे॥	८७२
So talk of it is and it isn't; became dumb on seeing it; and broke thought's; path there.	872
सर्वतःपाणिपादं तत्, सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम्। सर्वतःश्रुतिमल्लोके, सर्वमावृत्य तिष्ठति॥	१३
हात नि पाय सर्वत्र, आणि नेत्रेशिरेमुखे। सर्वत्र कान विश्वात, सर्वा व्यापूनि राहिले॥	१३
Its hands, feet, eyes, heads, mouths are everywhere; ears are cosmos-wide, pervade all.	13
जैसी भांडघटशरावी। तदाकारे असे पृथ्वी। तैसे सर्व होऊनियां सर्वीं। असे जे वस्तु॥	८७३
जैसे डेरा घट पराती। त्या त्या आकारात असे माती। तैसे सर्व होऊनिया सर्वांमधी। असे जी वस्तु॥	८७३
As vessel, dish, pot; in all shapes clay is present; so being all and in all; which is present.	873
आघवांचि देशी काळी। नव्हतां देशकाळांवेगळी। जे क्रिया स्थूळास्थूळी। तेचि हात जयाचे॥	८७४
अवघ्या स्थूळी काळी। न राहता, स्थूळाकाळावेगळी। जी क्रिया स्थूलसूक्ष्मातली। तेच हात ज्याचे॥	८७४
At all space, time; not staying away from them; what acts happen in subtle, gross; r its hands.	874
तयाते याकारणे। विश्वबाहू ऐसेे म्हणणे। जे सर्वचि सर्वपणे। सर्वदा करी॥	८७५
त्याला याकारणे। विश्वबाहू ऐसेे म्हणणे। जे सर्वच होऊनि सर्वपणे। सर्वदा क्रिया करी॥	८७५
For this reason it; is called as cosmic hands; which is being all by all means; acts at all times.	875

आणि समस्तांही ठाया। एके काळी धनंजया। आले असे म्हणोनि जया। विश्वांग्रि नांव॥	८७६
आणि समस्तांही ठाया। एकाच काळी धनंजया। आले ऐसे म्हणोनि जया। विश्वचरण नाम॥	८७६
<i>And for all; Dhananjaya, at one time; they came, so its; name is cosmic feet.</i>	876
पैं सवितया आंग डोळे। नाहीत वेगवेगळे। तैसे सर्वद्रष्टें सकळे। स्वरूपे जे॥	८७७
अहो सूर्याला आंग डोळे। नाहीत वेगवेगळे। तैसे सर्वत्र पाहणारे। सकळ स्वरूपाने जे॥	८७७
<i>As sun body or eyes; doesn't have separately; so seeing everywhere; which by its own form.</i>	877
म्हणोनि विश्वतश्चक्षु। हा अचक्षूच्या ठायीं पक्षु। बोलावया दक्षु। जाहला वेदु॥	८७८
म्हणोनि विश्वभरनेत्र असलेला। अशा नेत्ररहिताला। नाव द्यावयाला। सिद्ध झाला वेद॥	८७८
<i>So having eyes all over cosmos; to such eyeless; for naming; Veda became ready.</i>	878
जे सर्वांचे शिरावरी। नित्य नांदे सर्वापरी। ऐसिये स्थितीवरी। विश्वमूर्धा म्हणिपे॥	८७९
जे सर्वांच्या शिरापलीकडे। नित्य नांदते सगळीकडे। ऐशा स्थितीमुळे। विश्वमस्तक म्हणा॥	८७९
<i>Which beyond heads of all; always dwells everywhere; with such state; call as cosmic head.</i>	879
पैं गा मूर्ति तेंचि मुख। हुताशनी जैसे देख। तैसे सर्वपणे अशेख। भोक्ते जे॥	८८०
अरे बा आकार तेच मुख असे। अग्नीमध्ये जैसे दिसे। तैसे सर्वपणे संपूर्ण असे। भोक्ते जे॥	८८०
<i>What is shape that is face; as seen in fire; so complete by every means; which is enjoyer.</i>	880
यालागीं तया पार्था। विश्वतोमुख हे व्यवस्था। आली वाक्पथा। श्रुतीचिया॥	८८१
यासाठी त्याला पार्था। विश्वतोमुख ही नामव्यवस्था। आली सांगण्यात आता। श्रुतीचिया॥	८८१
<i>So Partha, its; name as cosmic face; was now told; by Shriti.</i>	881
आणि वस्तुमात्रीं गगन। जैसे असे संलग्न। तैसे शब्दजातीं कान। सर्वत्र जया॥	८८२
आणि वस्तुमात्रात गगन। जैसे आहे सर्वात संलग्न। तैसे सर्व शब्दात कान। सर्वत्र ज्याला॥	८८२
<i>And in all objects as space; it is present continuously; so in all words, ears; who has.</i>	882
म्हणोनि आम्ही तयातें। म्हणों सर्वत्र आइकते। एवं जे सर्वातें। आवरूनि असे॥	८८३
म्हणोनि आम्ही त्याला म्हणतो। तो सर्वत्र ऐकतो। याप्रमाणे सर्वांना तो। व्यापूनि असे॥	८८३
<i>So I call it; as it listens everything; so to all who; occupies.</i>	883
एहवीं तरी महामती। विश्वतश्चक्षु इया श्रुती। तयाचिये व्याप्ती। रूप केले॥	८८४
एरवी तरी हे महामती। विश्वतश्चक्षु ही श्रुती। त्याची जी व्याप्ती। त्याची व्याख्या करे॥	८८४
<i>Else Mahamati; Shriti as cosmic eyes; its occupancy; defines.</i>	884
वांचूनि हस्त नेत्र पाये। हे भाष तेथ कें आहे? सर्व शून्यत्वाचा न साहे। निष्कर्षु जे॥	८८५
तर हात नेत्र पाये। ही भाषा तेथ कशी आहे? जर सर्व शून्यत्वाचाही न साहे। शेवट जे॥	८८५
<i>Hands, feet, eyes; how this description here is? As tolerates not of voidness; which end.</i>	885
पैं कल्लोळातें कल्लोळे। ग्रसिजत असे ऐसे कळे। परि ग्रसिते ग्रासावेगळे। असे काई॥	८८६
अरे लाटांसी लाटा खाती। खात आहेत ऐसे जरी दिसती। परी खाणारे खाद्यावेगळे। असे काही?	८८६
<i>Waves eating waves; even if they appear so; but is eater different from eatable; there any?</i>	886

- तैसे साचचि जे एक। तेथ के व्याप्यव्यापक। परि बोलावया नावेक। करावे लागे।। ८८७
- तैसे खरे जे एकिले। तेथ कोण व्याप्य कुणा व्यापिले। परी बोलाया क्षणएक। भेद करावे लागे।। ८८७
- What real was heard; there who what occupied; saying for moment; distinction is to be made. 887
- पैं शून्य जैं दावावे जाहले। तैं बिंदुले एक पाहिजे केले। तैसे अद्वैत सांगावे बोले। तैं द्वैत कीजे।। ८८८
- शून्य जेव्हा दाखवावे झाले। तेव्हा बिंदू एक पाहिजे केले। तैसे अद्वैत शब्दाने म्हटले। की द्वैत केले।। ८८८
- To denote zero; we use circle; so to describe non-duality in word; duality is used. 888
- एन्हवीं तरी पार्था। गुरुशिष्यसत्पथा। आडळु पडे सर्वथा। बोल खुंटे।। ८८९
- नाहीतर पार्था। गुरुशिष्य संप्रदायपथा। अडथळा पडेल सर्वथा। बोलणेच खुंटेला आणि।। ८८९
- Else Partha; in guru-disciple tradition; there will be all hindrance; and speaking will stop. 889
- म्हणौनि गा श्रुती। द्वैतभावे अद्वैतीं। निरूपणाची वाहती। वाट केली।। ८९०
- म्हणौनि गा श्रुतीने। द्वैतभावाच्या साहाय्याने। अद्वैताच्या निरूपणाची मोकळी। वाट केली।। ८९०
- So Shriti; with the help of duality; of describing non-duality, cleared; its path. 890
- तेचि आता अवधारी। इये नेत्रगोचरे आकारी। ते ज्ञेय गा जियापरी। व्यापक असे।। ८९१
- तेही आता तू ऐक तरी। या नेत्रांना दिसणाऱ्या आकारी। ते ज्ञेय गा जशापरी। व्यापक असे।। ८९१
- That now you listen to; in forms visible to these eyes; as that knowable; is omnipresent. 891
- सर्वेन्द्रियगुणाभासं, सर्वेन्द्रियविवर्जितम्। असक्तं सर्वभृच्चैव, निर्गुणं गुणभोक्तृ च।। १४
- सर्वेन्द्रियगुणे भासे, सर्व इन्द्रियहीन जे। सर्वधारी अनासक्त, निर्गुण गुणभोगिते।। १४
- Senseless appears with sense-qualities; supporter, unattached, quality-less enjoys qualities. 14
- तरी ते गा किरीटी ऐसे। अवकाशीं आकाश जैसे। पटी पटु होऊनि असे। तंतु जेवी।। ८९२
- तरी ते गा किरीटी ऐसे। अवकाशात आकाश जैसे। वस्त्रात वस्त्र होऊनि असे। तंतू जैसा।। ८९२
- So Kiriti; as if sky is in space; so cloth is in form of cloth; as yarn. 892
- उदक होऊनि उदकीं। रसु जैसा अवलोकीं। दीपपणे दीपकी। तेज जैसे।। ८९३
- उदक होऊनि उदकामध्ये। रस जैसा पहा राहे। दीपपणे दीपामध्ये। तेज राहे जैसे।। ८९३
- Water by being water; as taste remains; or in lamp by being lamp; as brilliance remains. 893
- कर्पूरत्वे कापुरी। सौरभ्य असे जयापरी। शरीर होऊनि शरीरीं। कर्म जेवी।। ८९४
- कापुरपणाने कापुरी। सुगंध असे जैशापरी। शरीर होऊनि शरीरी। कर्म जैसे।। ८९४
- Camphor by being camphor; as fragrance remains; or body by being body; as karma remains. 894
- किंबहुना जैसे पांडवा। सोनेचि सोनयाचा रवा। तैसे जे या सर्वां। सर्वांगीं असे।। ८९५
- किंबहुना जैसे पांडवा। सोनेच सोन्याचा रवा। तैसे जे या सर्वांमध्ये। सर्व होऊनि असे।। ८९५
- Rather Pandava; granules of gold are in gold brick; so which remains in all; by becoming all. 895
- परी असे रवेपणामाजिवडे। तंव रवा ऐसे आवडे। वांचूनि सोने सांगडे। सोनया जेवीं।। ८९६
- परी असे रवेपणामध्ये। तेव्हा रवा आहे ऐसे वाटे। एरवी रवेपणावाचूनि सोने सगळे। सोनेच जैसे।। ८९६
- When gold has shape of brick; it appears as brick; else sans brick-ness all gold; is only gold. 896

पैं गा वोघुचि वांकुडा। परि पाणी उजू सुहाडा। वन्हि आला लोखंडा। लोह नव्हे की॥	८९७
अगा जरी प्रवाह वाकडा। परी पाणी सरळच असे सुहदा। अग्नी आला लोहा। लोह न होणे की॥	८९७
<i>As course is crooked; water is straight, Friend; or though fire is in iron; fire won't be iron.</i>	897
घटाकारें वेंटाळे। तेथ नभ गमे वाटोळे। मठीं तरी चौफळें। आयें दिसे॥	८९८
घटाकारांत वेटाळले। तेव्हा नभ वाटे वाटोळे। मठात तर चौकोनी। झालेले दिसे॥	८९८
<i>Enclosed in pot's shape; as space appears round; but in hermitage, as square; it appears.</i>	898
परि ते अवकाश जैसे। नोहेजतीचि का आकाशें। जे विकार होऊनि तैसे। विकारी नोहे॥	८९९
परी ते अवकाश जैसे। नाही असते का आकाशरूपे। जे ज्ञेय विकार होऊनि तैसे। विकारी नव्हे॥	८९९
<i>But as that space; remains as space; so that knowable by being modified; is not modified.</i>	899
मन मुख्य इंद्रियां। सत्त्वादि गुणां ययां-। सारिखे ऐसे धनंजया। आवडे कीर॥	९००
मन मुख्य ज्या इंद्रियांमध्ये। सत्त्वादी ज्या गुणांमध्ये। त्यांच्यासारखे ऐसे धनंजया। भ्रमाने वाटते खरे॥	९००
<i>Senses in which mind is chief; in qualities like pious; appears like them; due to delusion.</i>	900
परि पैं गुळाची गोडी। नोहे बांधया सांगडी। तैसी गुण इंद्रिये फुडीं। नाही तेथ॥	९०१
अरे गुळाची गोडी ऐसी। नाही गुळाच्या ढेपेजैसी। ज्ञेयामध्ये गुण इंद्रिये तैसी। खरी नाही॥	९०१
<i>As sweetness of Jaggeri; isn't like its mould; into knowable senses and qualities; aren't true.</i>	901
अगा क्षीराचिये दशे। घृत क्षीराकारे असे। परि क्षीरचि नोहे जैसे। कपिध्वजा॥	९०२
अरे दुधाच्या अवस्थेमध्ये। जैसे तूप दुधाकार असते। परी दूधच तूप जैसे नसते। कपिध्वजा॥	९०२
<i>In milk's status; as ghee exists in form of milk; but milk is not ghee; Kapidhvaja!</i>	902
तैसे जे इये विकारी। विकार नोहे अवधारी। पैं आकारा नाम भोंवरी। येर सोने ते सोने॥	९०३
तैसे जे असे या विकारी। परी विकार नाही ऐक तरी। अरे आकाराचे नाव भोवरी। एरवी सोने ते सोने॥	९०३
<i>What is modified; but it is not modification; as shape's name is ornament; else gold is gold.</i>	903
इया उघड मन्हाटिया। ते वेगळेपण धनंजया। जाण गुणइंद्रियां-। पासोनिया॥	९०४
हे सोप्या भाषेत सांगताना। ते ब्रह्माचे वेगळेपण अर्जुना। जाणावे गुणइंद्रियां। पासोनिया॥	९०४
<i>To tell in simple words; Arjuna, Brahma's separateness; be known from; senses and qualities.</i>	904
नामरूपसंबंधु। जातिक्रियाभेदु। हा आकारासीच प्रवादु। वस्तूसि नाही॥	९०५
नामरूपसंबंध। जातिक्रियाभेद। हा आकारासीच प्रवाद। मूळ वस्तूसि नाही॥	९०५
<i>Name-form relation; difference in species, action; it is name for form; not for original object.</i>	905
ते गुण नव्हे कही। गुणा तथा संबंधु नाही। परि तथाच्याचि ठायी। आभासती॥	९०६
ते गुण नव्हते कधीही। गुणाशी त्याचा संबंध नाही। परी ते गुण त्याच्याच ठायी। आभासती॥	९०६
<i>It was never quality; nor connected with quality; but qualities into it; are apparent.</i>	906
येतुलेयासाठीं। संभ्रांताच्या पोटीं। ऐसे जाय किरीटी। जे हेचि धरी॥	९०७
येवढ्याचसाठी। भ्रांत झालेल्यांच्या मनामधी। ऐसे वाटे की ही वस्तूच किरीटी। गुणांना धारण करी॥	९०७
<i>For the same; into mind of deluded; Kiriti, it is felt that object; wears qualities.</i>	907

- तरि ते गा धरणे ऐसे। अभ्राते जेवी आकाशे। का प्रतिवदन जैसे। आरसेनि॥ ९०८
- तरी ते गा धरणे ऐसे। अभ्रासी जैसे धरावे आकाशे। किंवा प्रतिवदन जैसे। आरशाने॥ ९०८
- But that wearing is like; as sky wearing clouds; or reflection is worn; by mirror. 908
- सूर्य प्रतिमंडळ। जैसेनि धरी सलिल। का रश्मिकरी मृगजळ। धरिजे जेवीं॥ ९०९
- किंवा प्रतिबिंब सूर्याचे धरणे। जैसे का पाण्याने। किंवा सूर्यकिरण मृगजळाने। धरावे जैसे॥ ९०९
- Or reflection of sun worn; as by water; or sunrays by mirage; are worn. 909
- तैसे गा संबंधेवीण। यया सर्वातें धरी निर्गुण। परी ते वाया जाण। मिथ्यादृष्टी॥ ९१०
- तैसे गा किंचितही संबंधावीण। या सर्वांना धरी निर्गुण। परी तेही व्यर्थ जाण। यास कारण मिथ्यादृष्टी॥ ९१०
- So sans slightest relation; all these are worn by quality-less; but it is in vain; due to delusion. 910
- आणि यापरी निर्गुणें। गुणातें भोगणे। रंका राज्य करणे। स्वप्नीं जैसे॥ ९११
- आणि यापरी निर्गुणाने। गुणांना भोगणे। रंकाने राज्य करणे। स्वप्नात जैसे॥ ९११
- And so quality-less; experiencing qualities; is like beggar running kingdom; as in dream. 911
- म्हणोनि गुणाचा संगु। अथवा गुणभोगु। हा निर्गुणीं लागु। बोलो नये॥ ९१२
- म्हणोनि गुणाचा संग। अथवा गुणांचा भोग। हा निर्गुणास लागू होतो। ऐसे बोलू नये॥ ९१२
- Association of qualities; experiencing qualities; is applicable to quality-less; it can't be said. 912
- बहिरन्तश्च भूतानाम्, अचरं चरमेव च। सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं, दूरस्थं चान्तिके च तत्॥ १५**
- बाहेर आत भूतांच्या, अचर नि चरातही। सूक्ष्मत्वानेच अज्ञेय, दूर नि जवळीहि ते॥ १५**
- It is in-out of all beings, movable, immovable; by subtlety unknowable is far n near too. 15**
- जे चराचर भूतां-। माजी असे पांडुसुता। नाना वन्हीं उष्णता। अभेदे जैसी॥ ९१३
- जे चर अचर सर्व भूतां-। मध्ये असे पंडुसुता। नाना जागीच्या अग्नीमध्ये उष्णता। एक आहे जैशी॥ ९१३
- Which in all movable, immovable beings; Pandusuta, dwells; heat in different fires; as is same. 913
- तैसेनि अविनाशभावे। जे सूक्ष्मदशे आघवे। व्यापूनि असे ते जाणावे। ज्ञेय एथ॥ ९१४
- तैसे अविनाशभावे। जे सूक्ष्मदशेने आघवे। व्यापूनि असे ते जाणावे। ज्ञेय एथ॥ ९१४
- By indestructible sense; which with subtlety everything occupies; know that; knowable here. 914
- जे एक आंतु बाहेरी। जे एक जवळ दुरी। जे एकवांचूनि परी। दुजी नाही॥ ९१५
- जे एक आत आणि बाहेर। जे एक जवळ आणि दूर। ज्या एकावाचून प्रकार। दुजा नाही॥ ९१५
- Which is in-out; which is near and far; without which other kind any; there is none. 915
- क्षीरसागरीची गोडी। माजीं बहु थडिये थोडी। हे नाही तथा परवडी। पूर्ण जे गा॥ ९१६
- क्षीरसागराची गोडी। मध्ये जास्त तीरी थोडी। ही नाही तेथ रीती। परिपूर्ण जे गा॥ ९१६
- Milky-sea's sweetness; more in middle, lesser at shore; this isn't case; which is complete. 916
- स्वेदजप्रभृति। वेगळाल्या भूतीं। ज्याचिये अनुस्यूती। खोमणे नाही॥ ९१७
- स्वेदज अंडज जारज उद्भिज असती। वेगळाल्या प्राणिजाती। व्याप्तीची गणती। ज्यांच्या नाही॥ ९१७
- Born from womb, egg, sprout, sweat; are being-species different; expanse's count; whose is nil. 917

पैं श्रोतेमुखटिळका। घटसहस्रा अनेकां-। मार्जीं बिंबोनि चंद्रिका। न भेदे जेवी॥	९१८
अगा श्रोत्यांच्या शिरोमणी। सहस्रघटात अनेक ठिकाणी। त्यामध्ये चंद्र बिंबोनि। न भेद पावे जैसा॥	९१८
Listeners; in thousand pots at many places; having moon-reflection; as there is no difference.	918
नाना लवणकणाचिये राशी। क्षारता एकचि जैसी। का कोडी एकी उसीं। एकचि गोडी॥	९१९
अनेक मीठखड्याची राशी। त्यात क्षारता एकच जैसी। किंवा कोटी उसामध्ये। एकचि गोडी॥	९१९
In many salt-heaps; as saltiness is same; or in crores of sugarcanes; sweetness is same.	919
<p>अविभक्तं च भूतेषु, विभक्तमिव च स्थितम्। भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं, अस्मिन्नु प्रभविष्णु च॥ १६</p> <p>अखंड सर्व भूतांत, विभागिले दिसे स्थित। भूतांना पाळिते ज्ञेय, संहरे प्रसवे नि ते॥ १६</p> <p>It is continuous in beings yet seen divided; knowable creates, supports, destroys beings. 16</p>	
तैसे अनेकीं भूतजातीं। जे आहे एकी व्याप्ती। विश्वकार्या सुमती। कारण जे गा॥	९२०
तैसे अनेक भूतजातात। जे आहे एकच व्याप्त। विश्वकार्यासी हे सुबुद्ध। कारण जे गा॥	९२०
So in many beings; which is only one occupying; O Intelligent, for cosmos; which is cause.	920
म्हणोनि हा भूताकारु। जेथोनि तेचि तया आधारु। कल्लोळा सागरु। जियापरी॥	९२१
म्हणोनि हा भूताकार। जेथूनि संभवे तेच त्याला आधार। लाटांना सागर। जशापरी॥	९२१
So this form of beings; from where emerged that is supporting it; to waves the sea; likewise.	921
बाल्यादि तिन्ही वयसीं। काया एकचि जैसी। तैसे आदिस्थितिग्रासीं। अखंड जे॥	९२२
बाल तरुण वृद्ध वयासी। काया एकच असे जैशी। तैसे आदिस्थितिअंतासी। अखंड जे॥	९२२
To child, youth and old; as body is same; for origin, destruction, support; which is constant.	922
सायंप्रातर्मध्याह्न। होता जाता दिनमान। जैसे का गगन। पालटेना॥	९२३
सायंप्रातर्मध्यान्ह। होता जाता दिनमान। जैसे का गगन। पालटेना॥	९२३
As morning, noon and evening; happen during same day; as sky; but alters not.	923
अगा सृष्टीवेळे प्रियोत्तमा। जया नांव म्हणती ब्रह्मा। स्थिति जे विष्णुनामा। पात्र जाहले॥	९२४
अगा उत्पत्तीवेळी प्रियोत्तमा। ज्याला नाव म्हणती ब्रह्मा। स्थितिकाळी जे विष्णुनामा। पात्र झाले॥	९२४
Priyottama, in creation; whose name was Brahmadeva; in sustenance, Vishnu-name; became.	924
मग आकारु हा हारपे। तेव्हा रुद्र जे म्हणिपे। तेही गुणत्रय जेव्हा लोपे। तें जे शून्य॥	९२५
मग आकार हा हारवे। तेव्हा रुद्र ज्यास म्हणावे। तेही तिन्ही गुण जेव्हा लोपावे। तेव्हा जे शून्य॥	९२५
As this form vanishes; it be called as Rudra; as all three qualities disappear; then which is void.	925
नभाचे शून्यत्व गिळून। गुणत्रयाते नुरऊन। ते शून्य ते महाशून्य। श्रुतिवचनसंमत॥	९२६
नभाचे शून्यत्व गिळून। त्रिगुणांना नाहीसे करून। उरे जे शून्य ते महाशून्य। श्रुतिवचनसंमतीने॥	९२६
On swallowing space-void; along with tri-qualities; remaining void is great void; as per Shriti.	926

ज्योतिषामपि तज्ज्योतिः, तमसः परमुच्यते। ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं, हृदि सर्वस्य विष्ठितम्॥ १७

सर्व ज्योतींचि ते ज्योति, अंधारापार सांगती। ज्ञान ज्ञेय कळे ज्ञाने, सर्वांच्या हृदयी स्थित॥ १७

It is light of lights, beyond darkness;

knowledge, knowable are known by knowledge, dwelling in all hearts. 17

जे अग्नीचे दीपन। जे चंद्राचे जीवन। सूर्याचे नयन। देखती जेणें॥	९२७
जे अग्नीचे दीपन। जे चंद्राचे जीवन। सूर्याचे नयन। पाहती ज्यायोगे॥	९२७
Which is brilliance of fire; which is life of moon; and vision of sun; through which it sees.	927
जयाचे उजियेडें। तारांगण उबडें। महातेज सुरवाडे। राहाटे जेणे॥	९२८
ज्याचे प्रकाशाने। तारांगणाचे प्रकाशणे। प्रलयातील महातेज सुखाने। वावरते ज्याचेमुळे॥	९२८
By whose light; constellations illumine; and great brilliance of dissolution happily; moves.	928
जे आदीची आदी। जे वृद्धीची वृद्धी। बुद्धीची जे बुद्धी। जीवाचा जीव॥	९२९
जे आदीची आदी। जे वृद्धीची वृद्धी। बुद्धीची जे बुद्धी। जिवाचाही जीव जे॥	९२९
Which is origin of origin; expanse of expansion; intellect of intelligence; and life of beings.	929
जे मनाचे मन। जे नेत्राचे नयन। कानाचे कान। वाचेची वाचा॥	९३०
जे मनाचेही मन। जे नेत्रांचेही नयन। कानाचे कान। वाचेची वाचा॥	९३०
Which is mind of mind; eye of eye; ear of ear; and speech of tongue.	930
जे प्राणाचा प्राण। जे गतीचे चरण। क्रियेचे कर्तेपण। जयाचेनि॥	९३१
जे प्राणाचा प्राण। जे गतीचे चरण। क्रियेचे कर्तेपण। ज्यायोगे आहे॥	९३१
Which is vitality of Vital force; feet of speed; and activeness of activity; by which is.	931
आकारु जेणें आकारे। विस्तारु जेणें विस्तारे। संहारु जेणे संहारे। पांडुकुमरा॥	९३२
आकार ज्यायोगे आकारे। विस्तार ज्याच्याने विस्तारे। संहार ज्याच्याने संहारे। पंडुकुमरा॥	९३२
Which lends form to forms; enables expansion to expand; destroys destruction, Pandukumara!	932
जे मेदिनीची मेदिनी। जे पाणी पिऊनि असे पाणी। तेजा दिवेलावणी। जेणें तेजें॥	९३३
जे पृथ्वीची पृथ्वी आणि। जे पाणी संपवूनी असे पाणी। तेजाला दिवेलावणी। ज्याच्या तेजामुळे॥	९३३
Which is earth's mass; water on eliminating water; shine of fire; is due to whose brilliance.	933
जे वायूचा श्वासोच्छ्वासु। जे गगनाचा अवकाशु। हे असो आघवाचि आभासु। आभासे जेणें॥	९३४
जे वायूचा श्वासोच्छ्वासु। जे गगनाचा अवकाशु। हे असो सगळाच आभासु। आभासे ज्याचेमुळे॥	९३४
Which is breath of air; and space of sky; let it be, entire illusion; by which appears illusory.	934
किंबहुना पांडवा। जे आघवेंचि असे आघवा। जेथ नाही रिगावा। द्वैतभावासी॥	९३५
किंबहुना पांडवा। जे आवघ्यांचा असे आवघा। जेथ नाही शिरकावा। द्वैतभावाचा॥	९३५
Rather Pandava; which is all encompassing; and there is no entry; for duality.	935
जे देखिलियाचिसवे। दृश्य द्रष्टा हे आघवे। एकवाट कालवे। सामरस्यें॥	९३६
जे पाहतासवे। दृश्य द्रष्टा दृष्टी हे आवघे। एकमेकात कालवे। सामरस्याने॥	९३६
On viewing which; view, viewer and vision all; get merged mutually; by equality.	936
मग तेंचि होय ज्ञान। ज्ञाता ज्ञेय हन। ज्ञानें गमिजे स्थान। तेहि तेचि॥	९३७
मग तेच होय जेव्हा ज्ञान। तेच ज्ञाता ज्ञेय अन्। आणि ज्ञानाने मिळे जे स्थान। तेही तेच॥	९३७
When it becomes knowledge; knower, knowable; and status gained by knowledge; also it is.	937

जैसे सरलियां लेख। आंख होती एक। तैसे साध्यसाधनादिक। ऐक्यासि ये॥	९३८
जैसे सरल्यावर हिशेब। जमा खर्चाचे अंक होती एक। तैसे साध्यसाधनादिक। ऐक्यास येती॥	९३८
On closing of accounts; as figures of plus, minus equalise; so achievement and means; equalise.	938
अर्जुना जिये ठायी। न सरे द्वैताची वही। हे असो जे हृदयीं। सर्वांच्या असे॥	९३९
अर्जुना ज्या ज्ञेयावर। न राहे द्वैताचा व्यवहार। हे असो जे हृदयीं। सर्वांच्या असे॥	९३९
Arjuna, with knowable; as duality has no business; this dwells into heart; of all.	939
<p>इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं, ज्ञेयं चोक्तं समासतः। मद्भक्त एतद्विज्ञाय, मद्भावायोपपद्यते॥ १८</p> <p>असे क्षेत्र तथा ज्ञान, संक्षेपे ज्ञेय बोलिले। मद्भक्त त्यास जाणूनि, मम भावास पावतो॥ १८</p> <p>Field, knowledge, knowable are told in brief; my devotee by knowing that attains to me. 18</p>	
एवं तुजपुढा। आदीं क्षेत्र सुहाडा। दाविले फोडावाडां। विवंचुनी॥	९४०
ऐसे तुजपुढा। आधी क्षेत्र हे सुहदा। दाखविले भेदा अभेदा। विवरण करूनि॥	९४०
Such to you; first Field, Suhrida; was shown with distinctions; by explaining.	940
तैसेचि क्षेत्रापाठी। जैसेनि देखसी दिठी। तैसे ज्ञानहि किरीटी। सांगितले॥	९४१
तैसेच क्षेत्राच्या पाठोपाठी। ज्याच्याने पाहू शके तैसी दृष्टी। तैसे ज्ञानही किरीटी। सांगितले॥	९४१
After Field; vision by which things can be seen; such knowledge Kiriti; was told.	941
अज्ञानाही कौतुकें। रूप केले निके। जंव आयणी तुझी टेके। पुरे म्हणे॥	९४२
अज्ञानाचेही कौतुकाने। वर्णन केले दृष्टान्ताने। जोवरी बुद्धी तुझी तृप्तीने। पुरे म्हणे॥	९४२
Ignorance also casually; told with similes; till your intellect said with satisfaction; it's enough.	942
आणि आतां हे रोकडें। उपपत्तीचेनि पवाडे। निरूपिले उघडे। ज्ञेय पै गा॥	९४३
आणि आता हे स्पष्टपणे। कार्यकारणभावाच्या साहाय्याने। सांगितले उघडपणे। ज्ञेय ते गा॥	९४३
And now clearly; with the help of cause effect system; told openly; that knowable.	943
हे आघवीच विवंचना। बुद्धि भरोनि अर्जुना। मत्सिद्धिभावना। माझिया येती॥	९४४
या आवघ्याच विवेचना। बुद्धीत साठवूनि अर्जुना। माझे प्राप्तीची ठेवूनि भावना। मजकडे येती॥	९४४
All this discourse; Arjuna, by stocking in intellect; with desire of gaining me; they come to me.	944
देहादि परिग्रहीं। संन्यास करूनियां जिहीं। जीवु माझ्या ठाईं। वृत्तिकु केला॥	९४५
देहादी वस्तुविषयी। संन्यास करूनिया ज्यांनीही। जीव माझ्या ठायीं। वतनदार केला॥	९४५
About body-sense; by renouncing who; their soul on me; have steadied.	945
ते मातें किरीटी। हेंचि जाणोनियां शेवटीं। आपणपयां साटोवटीं। मीचि होती॥	९४६
ते मला किरीटी। हेच जाणोनिया शेवटी। स्वतःच्या बदल्यापोटी। मीच होती॥	९४६
Kiriti, they to me; on knowing this ultimately; by self exchange; become one with me.	946
मीचि होती परी। हे मुख्य गा अवधारीं। सोहोपी सर्वांपरी। रचिली आम्हीं॥	९४७
मद्रूप होण्याच्या रीतीत तरी। हीच मुख्य गा अवधारी। सोपी सर्वतोपरी रचिली आम्ही॥	९४७
Among methods of becoming one with me; know this is chief; easiest by all means; I devised.	947

कडां पायरी कीजे। निराळीं माचु बांधिजे। अथावीं सुइजे। तरी जैसी॥	९४८
कड्यावरी पायरी करावी। आकाशी माच बांधावी। अथांग पाण्यात लोटावी। नाव जैसी॥	९४८
Like carving steps on cliff; or erecting scaffolding in sky; throwing in deep water; as boat.	948
एहवीं अवघेची आत्मा। हें सांगों जरी वीरोत्तमा। तरी तुझिया मनोधर्मा। मिळेल ना॥	९४९
एरवी अवघाच परमात्मा। हे सांगितले असते वीरोत्तमा। तर तुझिया मनोधर्मा। पटले नसते॥	९४९
Else supreme soul is omnipresent; Arjuna, had I told you so; your mind; won't have accepted.	949
म्हणोनि एकचि संचलें। चतुर्धा आम्हीं केलें। जें अदळपण देखिलें। तुझिये प्रज्ञे॥	९५०
म्हणोनि एकच ब्रह्म भरले। चार भाग आम्ही केले। कारण असमर्थपण दिसले। बुद्धीचे तुझ्या॥	९५०
So single Brahma in four parts; I divided; as non-capability was observed; in your intellect.	950
पैं बाळ जें जेवविजे। तैं घासु विसा ठायीं कीजे। तैसें एकचि चतुर्व्याजें। कथिलें आम्हीं॥	९५१
अहो बाळ जेव्हा जेवू घालावे। तेव्हा घास वीस जागी करावे। तैसे एकच चार प्रकारे। कथिले आम्ही॥	९५१
As for feeding child; a morsel in twenty parts is divided; so this in four ways; I told.	951
एक क्षेत्र एक ज्ञान। एक ज्ञेय एक अज्ञान। हे भाग केले अवधान। जाणोनि तुझें॥	९५२
एक क्षेत्र एक ज्ञान। एक ज्ञेय एक अज्ञान। हे भाग केले अवधान। जाणोनि तुझे॥	९५२
Field, knowledge; ignorance, knowable; these parts were made on grasping; yours knowing.	952
आणि ऐसेनही पार्था। जरी हा अभिप्रावो तुज हाता। न ये तरी हे व्यवस्था। एक वेळ सांगों॥	९५३
आणि अशानेही पार्था। जरी हा अभिप्राय तुझ्या हाता। न ये, तरी ही मांडणी पुन्हा। एक वेळ सांगो॥	९५३
Partha, even; if this commentary to grasp, you; are unable, then again; once it will be told.	953
आतां चौठायीं न करूं। एकही म्हणोनि न सरूं। आत्मानात्मया धरूं। सरिसा पाडु॥	९५४
आता चार जागी न करूं। एकच ब्रह्म म्हणोनि पूर्ण करूं। आत्मा अनात्मा गृहीत धरूं। बरोबरीने॥	९५४
Sans dividing in four parts; one Brahma to be completed; by treating soul, non-soul*; equally.	954
परि तुंवा येतुलें करावें। मागौनि तें आम्हां देयावें। जे कानचि नांव ठेवावें। आपण पैं गा॥	९५५
परि तू येवढे करावे। मागेन ते आम्हा द्यावे। ते हे की कानच नाव ठेवावे। आपले गा॥	९५५
But you do one thing; what I demanded be given to me; and name ear should be given; to you.	955
या श्रीकृष्णाचिया बोला। पार्थु रोमांचितु जाहला। तेथ देवो म्हणती भला। उचंबळेना॥	९५६
या श्रीकृष्णाच्या बोला। पार्थ रोमांचित झाला। तेव्हा देव म्हणती भला। उचंबळू नको॥	९५६
On this talk of Shrikrishna; Partha was thrilled; so okay Lord said; don't get excited.	956
ऐसेनि तो येतां वेगु। धरूनि म्हणे श्रीरंगु। प्रकृतिपुरुषविभागु। परिसें सांगो॥	९५७
असा त्याला येता आवेग। त्याला सावरूनि म्हणे श्रीरंग। प्रकृती पुरुष विभाग। ऐक सांगो॥	९५७
As he was so excited; on restraining him Lord said; Nature, Person* division; I will tell, hear.	957

प्रकृतिं पुरुषं चैव, विद्ध्यनादी उभावपि। विकारांश्च गुणांश्चैव, विद्धि प्रकृतिसंभवान्॥ १९

प्रकृती पुरुषा आणि, जाण प्राचीन दोघिही। विकार गुण ते सारे, जन्मले प्रकृतीतुनी॥ १९

Know Nature, Person both are eternal; all modifications, qualities r born of Nature. 19

जया मार्गातें जगी। सांख्य म्हणती योगी। जयाचिये भाटिवेलागीं। मी कपिल जाहलो।।	९५८
ज्या मार्गाला जगी। सांख्य म्हणती योगी। ज्याचा महिमा गाण्यासाठी। मी कपिल झालो।।	९५८
What path in world; yogis call as Samkhya; for singing glory of which; I became Kapila.	958
तो आइक निर्दोखु। प्रकृतिपुरुषविवेकु। म्हणे आदिपुरुखु। अर्जुनातें।।	९५९
तो ऐक निर्दोष। प्रकृतिपुरुष विचार। म्हणे आदिपुरुष। अर्जुनासी।।	९५९
That is flawless one; thought about Nature and Person; Primeval Person said listen; to Arjuna.	959
तरी पुरुष अनादि आथी। आणि तैचि लागोनि प्रकृती। संवसरिसी दिवोराती। दोनी जैसी।।	९६०
तरी पुरुष असे अनादी। आणि त्याच्यासारखीच प्रकृती। समसमान दिवसराती। दोन्ही जैशी।।	९६०
So Person is eternal; and with him Nature co-exists; equal are day and night; as both.	960
कां रूप नोहे वाया। परी रूपा लागली छाया। नि कणु वाढे धनंजया। कर्णेसी कोंडा।।	९६१
किंवा रूप नसे वाया। परी रूपास लागली जी छाया। नि कण वाढे धनंजया। कणांसोबत कोंडा।।	९६१
Or false isn't form; but shadow co-exists with form; as grow grains; husk grows with grains.	961
तैसी जाण जवटे। दोन्ही इये एकवटे। प्रकृतिपुरुष प्रकटे। अनादिसिद्धे।।	९६२
तैसे जाण हे जुळे येथ। दोन्ही ही एकवट। प्रकृतिपुरुष प्रकट। अनादिसिद्ध।।	९६२
So know this twin here; both are same; Nature and Person manifest; eternally perfect.	962
पैं क्षेत्र येणे नांवे। जे सांगितले आघवे। तेचि एथ जाणावे। प्रकृति हे गा।।	९६३
बरे क्षेत्र या नावे। जे सांगितले आवघे। तेच येथ जाणावे। प्रकृती हे गा।।	९६३
In the name of Field; what all was told; same should be known here; as Nature.	963
आणि क्षेत्रज्ञु ऐसे। जयाते म्हणितले असे। तो पुरुष हे अनारिसे। न बोलो घेई।।	९६४
आणि क्षेत्रज्ञ ऐसे। ज्याला म्हटलेले असे। तो पुरुष हे वेगळे असे। न सांगो, समजून घेई।।	९६४
As Field-knower; who as such is told; he is Person, this separately; needn't be told, know it.	964
इयें आनाने नांवे। परि निरूप्य आन नोहे। हे लक्षण न चुकावे। पुढतपुढती।।	९६५
ही वेगळाली नावे। परी निरूपण वेगळे नोहे। हे लक्षण न चुकावे। पुन्हा पुन्हा।।	९६५
These are different names; but description is same; this sign shouldn't be missed; repeatedly.	965
तरी केवळ जे सत्ता। ते पुरुष गा पांडुसुता। प्रकृति ते समस्ता। क्रिया नाम।।	९६६
तरी यामध्ये केवळ जी सत्ता। ते पुरुष गा पंडुसुता। प्रकृती ती समस्ता। क्रियेचे नाव।।	९६६
So between two what is absolute authority; that is Person; Nature is name of all; activities.	966
बुद्धि इंद्रियें अंतःकरण। इत्यादि विकारभरण। आणि ते तीन्ही गुण। सत्त्वादिक।।	९६७
बुद्धी इंद्रिये अंतःकरण। इत्यादी विकारांचे भरण। आणि ते तीन्ही गुण। सत्त्वादिक।।	९६७
Intellect, senses and mind; are creation of modification; and those tri-qualities; like pious etc.	967
हा आघवाचि मेळावा। प्रकृति जाहला जाणावा। हेचि हेतु संभवा। कर्माचिया।।	९६८
हा आवघाच मेळावा। प्रकृती झाला जाणावा। हाच हेतु आहे संभवाला। कर्माचिया।।	९६८
Entire assemblage; becomes Nature know it; and same is motive for happening; of karma.	968

कार्यकारणकर्तृत्वे, हेतुः प्रकृतिरुच्यते। पुरुषः सुखदुःखानां, भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते॥	२०
कार्य कारण कर्तृत्वा, हेतू प्रकृति सांगती। जीवात्मा सुखदुःखांच्या, भोगां कारण सांगती॥	२०
Motive of action-cause-agency is Nature; Person* is motive for experience of pain-joy.	20

तेथ इच्छा आणि बुद्धी। घडवी अहंकारेसीं आधीं। मग तिया लाविती वेधीं। कारणाच्या॥	९६९
तेथे इच्छा आणि बुद्धी। घडविती अहंकार आधी। मग त्या जिवाला वेध लाविती। इच्छित वस्तुप्राप्तीचा॥	९६९
Here desire and intellect; first create ego; then make that being search; for desired object-gain.	969
तेचि कारण ठाकावया। जें सूत्र धरणें उपाया। तया नांव धनंजया। कार्य पै गा॥	९७०
तेच कारण मिळवावया। जे प्रयत्न लागे करावया। त्यास नाव धनंजया। कार्य हे गा॥	९७०
To obtain this cause; what means are needed; Dhananjaya, its name is; action.	970
आणि इच्छा मदाच्या थावीं। लागली मनातें उठवी। तें इंद्रियें राहाटवी। हें कर्तृत्व पै गा॥	९७१
आणि इच्छा मदाने बळावी। प्रबळ होऊनि मनासी चेतवी। ती इंद्रियांना व्यापारा लावी। हे कर्तृत्व गा॥	९७१
And desire on gaining strength; inspires mind; and makes organs to work; that is agency.	971
म्हणोनि तिन्ही या जाणा। कार्यकर्तृत्वकारणा। प्रकृति मूळ हे राणा। सिद्धांचा म्हणे॥	९७२
म्हणोनि या तिघींना जाणा। कार्य, कर्तृत्व, कारणा। प्रकृति मूळ, हे राणा। सिद्धांचा म्हणे॥	९७२
So know this triad; of action, cause and agency; Nature is root, so said; King of perfectionist.	972
एवं तिहींचेनि समवायें। प्रकृति कर्मरूप होये। परि जया गुणा वाढे त्राये। त्याचिसारिखी॥	९७३
असे तिघींच्या समन्वये। प्रकृती कर्मरूप होये। परी जो गुण वाढत जाये। बळावे त्याचसारिखी॥	९७३
By coordination of triad; Nature becomes karma; as per dominant quality; it gains strength.	973
जें सत्त्वगुणें अधिष्ठिजे। तें सत्कर्म म्हणिजे। रजोगुणें निपजे। मध्यम तें॥	९७४
जे सत्त्वगुणांनी अधिष्ठित। त्यास सत्कर्म म्हणत। रजोगुणाने निपजत। मध्यम ते॥	९७४
Which is based on pious quality; that is pious karma; based on passionate quality; is medium.	974
जें कां केवळें तमें। होती जियें कर्में। निषिद्धें अधमें। जाण तियें॥	९७५
आणि का केवळ तमोधर्में। होती जी काही कर्में। निषिद्ध अधम कर्में। जाणावी ती॥	९७५
And based on dark quality; what karmas are; condemned and wretched karmas; know that.	975
ऐसेनि संतासंतें। कर्में प्रकृतीस्तव होते। तयापासोनि निर्वाळतें। सुखदुःख॥	९७६
अशी सत् आणि असत्। कर्में प्रकृतीपासूनि होत। त्यापासोनि उपजत। सुखदुःख॥	९७६
So pious and non-pious; karmas are born of Nature; that give rise to; pleasure and pain.	976
असंतीं दुःख उपजे। सत्कर्मीं सुख निपजे। तया दोहींचा बोलिजे। भोगु पुरुषा॥	९७७
असत्कर्मीं दुःख उपजे। सत्कर्मीं सुख निपजे। त्या दोहींचा घडे। भोग पुरुषा॥	९७७
Non-pious karmas cause pain; pious karmas cause pleasure; both by; Person are experienced.	977
सुखदुःखें जंववरी। निपजती साचोकारीं। तंव प्रकृति उद्यमु करी। पुरुषु भोगी॥	९७८
सुखदुःखे जोवरी। निपजती खरोखरी। तोवरी प्रकृती कर्म करी। पुरुष भोगी॥	९७८
So long as pleasure, pain; really emerge; till then Nature does karma; and Person experiences.	978

प्रकृतिपुरुषांची कुळवाडी। सांगतां असंगडी। जे आंबुली जोडी। आंबुला खाय।।	९७९
प्रकृतिपुरुषांच्या कुळवाडीत। सांगताना वाटे अघटित। बायको कमाई करीत। दादला बसूनि खाय।।	९७९
In this cultivation by Nature, Person; it is strange telling; wife earns; husband eats sitting.	979
आंबुला आंबुलिये। संगती ना सोये। कीं आंबुली जग विये। चोज ऐके।।	९८०
नवरा आणि बायकोची। संगती ना सोय संगतीची। तरी बायको जग प्रसवे। नवल एका।।	९८०
Husband, wife; don't mate nor any chance of mating; still wife bears cosmos; hear wonder.	980
पुरुषः प्रकृतिस्थो हि, भुङ्क्ते प्रकृतिजान्गुणान्। कारणं गुणसङ्गोऽस्य, सदसद्योनिजन्मसु।।	२१
पुरुष प्रकृतीमध्ये, भोगी प्रकृतिचे गुण। कारण ही गुणासक्ती, येणाऱ्या जन्मयोनिशी।।	२१
Person in Nature experiences Nature's qualities; quality-contact is cause of birth of species. 21	
जे अनंगु तो पेंधा। निकवडा नुसधा। जीर्णु अतिवृद्धा-। पासोनि वृद्धु।।	९८१
कारण अंगहीन तो पांगळा। निष्कांचन एकला। जुना अतिवृद्धाहून। अतिवृद्ध।।	९८१
As that formless is crippled; penniless and alone; ancient than oldest; very old.	981
जया आडनांव पुरुषु। एन्हवीं स्त्री ना नपुंसकु। किंबहुना एकु। निश्चयो नाही।।	९८२
ज्याला आडनाव पुरुष। एरवी स्त्री ना नपुंसक। किंबहुना एक। निश्चय करता न ये।।	९८२
His surname is Person; he is neither female nor neuter; rather one; that can't be decided.	982
अचक्षु अश्रवणु। अहस्तु अचरणु। रूप ना वर्णु। नाम आथी।।	९८३
तो नेत्रहीन कर्णहीन। हातहीन चरणहीन। रूप ना वर्ण। ना नाम आहे।।	९८३
He is blind and deaf; sans hands or feet; form or colour; and has no name.	983
अर्जुना कांहीचि जेथ नाही। तो प्रकृतीचा भर्ता पाही। की भोगणे ऐसेयाही। सुखदुःखाचे।।	९८४
अर्जुना काहीच जेथ नाही। तो प्रकृतीचा भर्ता पाही। की भोगणे अशालाही। सुखदुःखाचे।।	९८४
Arjuna, where there is nothing; he is Nature's husband; still experiencing; pleasures and pain.	984
तो तरी अकर्ता। उदासु अभोक्ता। परि इया पतिव्रता। भोगविजे।।	९८५
तो तरी आहे अकर्ता। उदास आणि अभोक्ता। परी ही पतिव्रता। त्यास भोग भोगविते।।	९८५
He is non-doer; indifferent non-enjoyer; his faithful wife; makes him experience enjoyment.	985
जियेतें अळुमाळु। रूपा-गुणाचा चाळढाळु। ते भलतैसाही खेळु। लेखा आणी।।	९८६
जिच्यामध्ये अल्पस्वल्प। होताच रूपा-गुणाची हालचाल। ती कोणताही खेळ। आकारा आणी।।	९८६
By her slightest; movement of forms or quality; she converts any activity; into forms.	986
मा इये प्रकृती तंवा। गुणमयी हेचि नांव। किंबहुना सावेव। गुण तेचि हे।।	९८७
मग ही प्रकृती, नाही तर। गुणमयी हेच हिचे नामांतर। किंबहुना सावयव। गुण तेच ही।।	९८७
Then this is Nature, nay; her name is quality-full; rather quality with limbs; she is.	987
हे प्रतिक्षणी नित्य नवी। रूपा गुणाचीच आघवी। जडातेही माजवी। इयेचा माजु।।	९८८
ही प्रतिक्षणी नित्य नवी। रूपाचीच घडली आघवी। जडालाही माजवी। हिचा माजु।।	९८८
She is ever-new at each moment; is made up of forms; her arrogance; makes matter dance.	988

नामं इये प्रसिद्धे। स्नेहो इया स्निग्धे। इंद्रिये प्रबुद्धे। इयेचेनि॥	९८९
नावे हिच्याने होती प्रसिद्ध। स्नेह हिच्याने होई स्निग्ध। इंद्रिये जाणती होत। हिच्यामुळे॥	९८९
Names become famous; affection becomes affectionate; senses become sensible; due to her.	989
कायि मन हे नपुंसक। की ते भोगवी तिन्ही लोक। ऐसे ऐसे अलौकिक। करणे केले॥	९९०
नाही का मन हे नपुंसक। तरी ते भोगवी त्यास तिन्ही लोक। ऐसे अलौकिक। करणे केले॥	९९०
Isn't this mind neuter; still she makes it experience tri-world; such extraordinary; feats made.	990
हे भ्रमाचे महाद्वीप। हे व्याप्तीचेचि रूप। विकार उमप। इया केले॥	९९१
ही भ्रमाचे महाद्वीप। ही व्याप्तीचे रूप। विकार अमाप। हिनेच केले॥	९९१
This great delusion island; this form of occupation; modifications abundant; only she created.	991
हे कामाची मांडवी। हे मोहवनीची माधवी। इये प्रसिद्धचि दैवी। माया हे नाम॥	९९२
ही कामवेलीचा मांडव होत। ही मोहवनीचा वसंत। हिचे दैवी नाव प्रसिद्ध। माया असे॥	९९२
She is desire-creeper's canopy; lure-garden's spring; her divine name is; illusory energy.	992
हे वाङ्मयाची वाढी। हे साकारपणाची जोडी। प्रपंचाची धाडी। अभंग हे॥	९९३
ही वाङ्मयाची वृद्धी। ही साकारपणाची प्राप्ती। प्रपंचाची टोळधाडी। अभंग ही॥	९९३
She is literature's growth; she is form's gain; world-existence's locust; she is unbroken.	993
कळा एथुनि जालिया। विद्या इयेच्या केलिया। इच्छा ज्ञान क्रिया। वियाली हे॥	९९४
कला हिच्यापासून जन्मल्या। विद्या हिच्याच केलेल्या। इच्छा ज्ञान क्रिया। प्रसवली ही॥	९९४
From her arts were born; knowledge is her creation; knowledge, activity and desire; she bore.	994
हे नादाची टांकसाळ। हे चमत्काराचें वेळाउळ। किंबहुना सकळ। खेळु इयेचा॥	९९५
ही नादाची टांकसाळ। ही चमत्काराचे देऊळ। किंबहुना सकळ। खेळ हिचा॥	९९५
She is sound's mint; she is miracle's temple; rather everything; is her play.	995
जे उत्पत्ति प्रलयो होत। ते इयेचे सायंप्रत। हें असो अद्भुत। मोहन हे॥	९९६
जे उत्पत्ति प्रलय होत। ते हिचे सायं प्रभात। हे असो अद्भुत। मोहिनी ही॥	९९६
Dissolution, generation; are her dusk and dawn; let it be, unprecedented; enchantress she is.	996
हे अद्वयाचें दुसरें। हे निःसंगाचें सोयरें। हे निराळेंसि घरें। नांदत असे॥	९९७
ही अद्वयाची जोडीदारीण। ही निःसंगाची सोयरीण। ही निराकाराच्या घरी। नांदते आहे॥	९९७
She is mate of non-duality; she is kin of unattached; she at house of formless; happily stays.	997
इयेतें येतुलावरी। सौभाग्यव्याप्तीची थोरी। म्हणोनि तया आवरी। अनावरातें॥	९९८
हिची येवढ्यावरी। सौभाग्यव्याप्तीची आहे थोरी। म्हणोनि ती आवरी। अनावरासही॥	९९८
Such is her; glory of wifehood; so she controls; even uncontrollable.	998
तयाच्या तंव ठायीं। निपटूनि कांहींचि नाहीं। कीं तया आघवेंहीं। आपणचि होय॥	९९९
निराकाराच्या ठायी। सर्वस्वी काहीच नाही। तरी त्याचे अवघेही। आपणचि होय॥	९९९
That formless; is totally possession-less; still to him totally; she belongs.	999

तया स्वयंभाची संभूती। तया अमूर्ताची मूर्ती। आपण होय स्थिती। ठावो तया॥	१०००
त्या स्वयंभूची उत्पत्ती। त्या अमूर्ताची मूर्ती। आपण होय स्थिती। ठिकाणाही त्याचा॥	१०००
That self-existent's creation; form of that formless; she becomes state; and also his site.	1000
तया अनाताची आर्ती। तया पूर्णाची तृप्ती। तया अकुळाची जाती। गोत होय॥	१००१
इच्छा त्या इच्छारहिताची। पूर्णता त्या पूर्णाची। त्या जात कुळरहिताची। गोतही होय॥	१००१
Desire of that desire-less; completeness of that complete; of that clan-less; clan too she is.	1001
निराकाराचा आकार। तया निर्व्यापाराचा व्यापार। निरहंकाराचा अहंकार। होऊनि ठाके॥	१००२
त्या निराकाराचा आकार। त्या निर्व्यापाराचा व्यापार। निरहंकाराचा अहंकार। होऊनि राहे॥	१००२
Form of that formless; activity of that action-less; ego of egoless; she is.	1002
तया अचर्चाचें चिन्ह। तया अपाराचें मान। तया अमनस्काचें मन। बुद्धीही होय॥	१००३
त्या अवर्णनीयाचे वर्णन। त्या अमापाचे मापन। त्या मनरहिताचे मन-। बुद्धी ही होते॥	१००३
Description of indescribable; measure of immeasurable; mindless' mind; and intellect she is.	1003
तया अनामाचें नाम। तया अजाचें जन्म। आपण होय कर्म। क्रिया तया॥	१००४
त्या अनामाचे नाम। त्या जन्मरहिताचे जन्म। आपण होय कर्म। क्रिया त्याला॥	१००४
Name of that nameless; birth of that birth-less; she becomes karma; and action for him.	1004
तया निर्गुणाचे गुण। तया अचरणाचे चरण। तया अश्रवणाचे श्रवण। अचक्षूचे चक्षु॥	१००५
त्या निर्गुणाचे गुण। त्या अचरणाचे चरण। त्या अश्रवणाचे श्रवण। अचक्षूचे चक्षु॥	१००५
Quality of that quality-less feet of that feetless; ears of that earless; eyes of eyeless.	1005
तया भावातीताचे भाव। तया निरवयवाचे अवयव। किंबहुना होय सर्व। पुरुषाचें हे॥	१००६
त्या भावातीताचे भाव। त्या अवयवरहिताचे अवयव। किंबहुना होय सर्व। पुरुषाचे ही॥	१००६
Emotion of that emotionless; limbs of that limbless; rather everything; of Person she is.	1006
ऐसेनि इया प्रकृती। आपुलिया सर्व व्याप्ती। तया अविकारातें विकृती-। मार्जी कीजे॥	१००७
अशा या प्रकृतीने। आपल्या सर्व व्याप्तीने। त्या अविकारीला विकृतीमध्ये। टाकिले की॥	१००७
So this Nature; by her expanse entire; to that immutable in modification; had thrown.	1007
तेथ पुरुषत्व जें असे। तें ये इये प्रकृतिदशे। चंद्रमा अं वसे। पडिला जैसा॥	१००८
त्याचे पुरुषत्व जे असे। ते या प्रकृतिवश असे। चंद्रमा अमावास्येत। पडला जैसा॥	१००८
His manhood; is subjugated to Nature; moon on new moon night; as vanishes.	1008
विदळ बहु चोखा। मीनलिया वाला एका। कसु होय पांचिका। जयापरी॥	१००९
थोडे हिणकस बहु शुद्धात। मिळवता मासा एक तोळ्यात। शुद्धाचा कस होय पाच। जशापरी॥	१००९
Little impure in much pure; on mixing one gram in one kilo; purity's test reduces; likewise.	1009
कां साधूतें गोंदळी। संचरोनि सुये मैळीं। नाना सुदिनाचा आभाळीं। दुर्दिनु कीजे॥	१०१०
किंवा साधूला हडळी। संचरोनि पापकर्मी घाली। किंवा सुदिनाचा, आभाळी। दुर्दिन होय॥	१०१०
As witch to sage; by haunting puts in evil karma; as good day by clouds; becomes bad day.	1010

जेवी पय पशूच्या पोटी। कां वन्हि जैसा काष्ठी। गुंडूनि घेतला पटी। रत्नदीपु।।	१०११
जैसे दूध पशूच्या पोटी। किंवा अग्नी जैसा काष्ठी। गुंडाळून घेतला कापडी। रत्नदीपु।।	१०११
<i>As milk in cattle's belly; or fire in wood; covered with cloth; a bejewelled lamp.</i>	1011
राजा पराधीनु जाहला। कीं सिंहु रोगें रुंधला। तैसा पुरुष प्रकृती आला। स्वतेजा मुके।।	१०१२
राजा पराधीन झाला। किंवा सिंह रोगाने ग्रासला। तैसा पुरुष प्रकृतिस्वाधीन झाला। स्वतेजा मुके।।	१०१२
<i>Like a dependent king; or diseased lion; so Person subjugated to Nature; loses self-brilliance.</i>	1012
जागता नरु सहसा। निद्रा पाडूनि जैसा। स्वप्नींचिया सोसा। वश्यु कीजे।।	१०१३
जागता माणूस सहसा। निद्रेत पडल्यावरी जैसा। स्वप्नाच्या हव्यासा। वश होतो।।	१०१३
<i>As wakeful man usually; when asleep; to dream's craze; is subjugated.</i>	1013
तैसे प्रकृतिजालेपणे। पुरुषा गुण भोगणे। उदास अंतुरीगुणे। आतुडे जेवी।।	१०१४
तैसे प्रकृतीच्या होण्यामुळे। पुरुषाला गुण भोगणे। उदासीन, पत्नीगुणे। पत्नीत अडके जैसा।।	१०१४
<i>By Nature's existence; Person enjoys qualities; indifferent, by wife-quality; he is attached.</i>	1014
तैसे अजा नित्या होये। आंगी जन्ममृत्यूचे घाये। वाजती जै लाहे। गुणसंगाते।।	१०१५
तैसे अजन्मा नित्यासी होय। अंगी जन्ममृत्यूचे घाव। पडती, जेव्हा त्याला होते। गुणसंगती।।	१०१५
<i>So birth-less and eternal; birth-death strokes; bears when to him happens; quality-contact.</i>	1015
परि ते ऐसे पंडुसुता। तातले लोह पिटिता। जेवीं वन्हीसीचि घाता। बोलती तया।।	१०१६
परी ते ऐसे पंडुसुता। तापलेले लोह पिटिता। जैसे अग्नीसीच घाव। म्हणती त्या।।	१०१६
<i>But that is Pandusuta; as when hot iron is hammered; fire receives strokes; as it is said.</i>	1016
कां आंदोळलिया उदक। प्रतिमा होये अनेक। ते नानात्व म्हणती लोक। चंद्रीं जेवीं।।	१०१७
किंवा हेलकावता उदक। प्रतिमा होय अनेक। ते अनेकत्व म्हणती लोक। चंद्राचे जैसे।।	१०१७
<i>Or if water is disturbed; reflection becomes manifold; that multiplicity people say; is of moon.</i>	1017
दर्पणाचिया जवळिका। दुजेपण जैसे ये मुख। कां कुंकुमे स्फटिका। लोहितत्व ये।।	१०१८
दर्पणाचे जवळ जाता। दुजेपण जैसे येते मुख। किंवा कुंकुमाने स्फटिकाला। लाली येते।।	१०१८
<i>While approaching mirror; face is doubled; or by vermilion, crystal; appears reddish.</i>	1018
तैसा गुणसंगमें। अजन्मा हा जन्मे। पावतु ऐसा गमे। एहवीं नाही।।	१०१९
तैसा होता गुणसंगमें। अजन्मा हासुद्धा जन्मे। घेतो, ऐसा गमे। एरवी नाही।।	१०१९
<i>So in contact with quality; birth-less too assumes; birth so it appears; else not.</i>	1019
अधमोत्तमा योनी। यासि ऐसिया मानी। जैसा संन्यासी होय स्वप्नीं। अंत्यजादि जाती।।	१०२०
अधम उत्तम योनी। हा पावे ऐसे मानी। जैसा संन्यासी होय स्वप्नी। हीन उत्तम जाती।।	१०२०
<i>Good, bad species; he gains, it is presumed; just like hermit in dream is; of high, low castes.</i>	1020
म्हणोनि केवळा पुरुषा। नाही होणे भोगणे देखा। येथ गुणसंगुचि अशेखा-। लागी मूळ।।	१०२१
म्हणोनि केवळ पुरुषा। नाही जन्मणे भोगणे देखा। येथे गुणसंगच सकळा। कारण मूळ।।	१०२१
<i>So that Person; has no birth or experience; here contact with qualities; is root cause.</i>	1021

उपद्रष्टानुमन्ता च, भर्ता भोक्ता महेश्वरः। परमात्मेति चाप्युक्तो, देहेऽस्मिन्पुरुषः परः॥	२२
साक्षी नि संमतीदाता, भर्ता भोक्ता महेश्वर। परमात्मा म्हणा यास, देही हा पुरुषोत्तम॥	२२
Witness, consenter, supporter, enjoyer; call him supreme soul, he is Person in body.	22

हा प्रकृतीमध्ये उभा। परी जुई जैसा वोथंबा। यया प्रकृति पृथ्वी नभा। तेतुला पाडु॥	१०२२
हा प्रकृतिमध्ये उभा। परी जुईसी जैसा आधारखांबा। यात आणि प्रकृतीत पृथ्वी नभा। येवढे अंतर॥	१०२२
He stands in Nature; as support-pole for vine; in him n Nature, is earth-sky; like distance.	1022
प्रकृतिसरितेचा तटीं। मेरु होय हा किरीटी। माजी बिंबे परी लोटी। लोटो नेणे॥	१०२३
प्रकृतिसरितेच्या तटी। पर्वत होय हा किरीटी। पाण्यात बिंबे परी प्रवाही। वाहो न जाणे॥	१०२३
At Nature-river bank; he is like mountain; reflected in water but in current; is drifted not.	1023
प्रकृति होये जाये। हा तो असतुचि आहे। म्हणोनि आब्रह्माचे होये। शासन हा॥	१०२४
प्रकृती उपजे नाशे। हा आहे तैसाचि आहे। म्हणोनि मुंगीपासोनि ब्रह्माचे होय। शासन हा॥	१०२४
Nature creates and destroys; he remains as he is; so from ant to Brahmadeva; ruler he is.	1024
प्रकृति येणें जिये। याचिया सत्ता जग विये। इयालागीं इये। वरयतु हा॥	१०२५
प्रकृती याच्यामुळे जगते। याच्या सत्तेने जग प्रसवते। याकारणे प्रकृतीते। वरणारा हा॥	१०२५
Nature exists due to him; by his authority bears cosmos; so Nature's; husband he is.	1025
अनंते काळे किरीटी। जिया मिळती इया सृष्टी। तिया रिगती ययाच्या पोटी। कल्पांतसमयी॥	१०२६
अनंत काळ किरीटी। जेवढ्या उपजती या सृष्टी। त्या शिरती याच्या पोटी। कल्पांतसमयी॥	१०२६
Kiriti, from time infinite; what species are born in cosmos; enter in his belly; at era's end.	1026
हा महद्ब्रह्मगोसावी। ब्रह्मगोललाघवी। अपारपणे मवी। प्रपंचाते॥	१०२७
हा महद्ब्रह्माचा स्वामी तरी। ब्रह्मांडाचा सूत्रधारी। अपार म्हणूनि मोजे तरी। प्रपंचाला॥	१०२७
He is Lord of great universe, cosmos' string puller; limitless, so he counts; cosmos-expanse.	1027
पैं या देहामाझारी। परमात्मा ऐसी जे परी। बोलिजे ते अवधारी। ययातेंचि॥	१०२८
आणि या देहाचे आत। परमात्मा असा जो सांगतात। तो समजावा। यालाचि॥	१०२८
And in this body; what supreme soul is called; that be known as; him alone.	1028
अगा प्रकृतिपरौता। एक आथी पंडुसुता। ऐसा प्रवादु तो तत्त्वता। पुरुषु हा पैं॥	१०२९
अगा प्रकृतिपलीडचा। जो एक असे पंडुसुता। ऐसे म्हणती तो तत्त्वता। पुरुष हा असे॥	१०२९
Beyond Nature; Pandusuta, who exists; so it is said, in principle; he is this Person.	1029
य एवं वेत्ति पुरुषं, प्रकृतिं च गुणैः सह। सर्वथा वर्तमानोऽपि, न स भूयोऽभिजायते॥	२३
जो पुरुषा असे जाणे, प्रकृतीला गुणांसह। सर्व कर्मी जरी राहे, ना पुन्हा जन्म घेतसे॥	२३
So on knowing Person, Nature with qualities; as remaining in karmas, he isn't reborn.	23
जो निखळपणे येणें। पुरुषाते यया जाणे। आणि गुणाचे करणे। प्रकृतीचे ते॥	१०३०
जो निखळपणे या प्रकाराने। पुरुषास या जाणे। आणि गुणांचे करणे। जाणतो प्रकृतीचे ते॥	१०३०
Who purely so; knows this Person; and also quality's activities; knows about Nature.	1030

हैं रूप हे छाया। पैल जळ हे माया। ऐसा निवाडु धनंजया। जेवीं कीजे॥	१०३१
हा देह, ही छाया। पलीकडे जळ, ही मृगजळाची माया। ऐसा निर्णय धनंजया। करावा जैसा॥	१०३१
This is body, this is shadow; water beyond is mirage's illusion; such decision; as is made.	1031
तेणे पाडे अर्जुना। प्रकृतिपुरुषविवंचना। ज्याचिया मना। गोचर जाहली॥	१०३२
तशाप्रकारे हे अर्जुना। प्रकृतिपुरुष विवेचना। ज्याच्या मना। स्पष्ट झाले॥	१०३२
So Arjuna; description about Nature and Person; whose mind; has clearly understood.	1032
तो शरीराचेनि मेळे। करू का कर्म सकळे। परि आकाश धुये न मैळे। तैसा असे॥	१०३३
तो शरीरासी करूनि मेळे। करीना का कर्म सगळे। परी आकाश धुळीने न मळे। तैसा असे॥	१०३३
He with his body; may be doing all karmas; but as sky isn't tainted by dust; so he is.	1033
आथिलेनि देहे। जो न घेपे देहमोहें। देह गेलिया नोहे। पुनरपि तो॥	१०३४
असूनिही देही। जो न आसक्त देहमोहे होई। देह गेल्यावरी जन्मे नाही। पुनरपि तो॥	१०३४
While in body; who is unattached to body; isn't born on fall of body; as again.	1034
ऐसा तया एक। प्रकृतिपुरुषविवेक। उपकार अलौकिक। करी पै गा॥	१०३५
ऐसा त्याचा एक। प्रकृतिपुरुष करी विवेक। त्या पुरुषावर उपकार अलौकिक। करी तो गा॥	१०३५
So as such; one discernment about Nature and Person; to him unique favour; who does.	1035
परि हाचि अंतरी। विवेक-भानूचियापरी। उदैजे ते अवधारी। उपाय बहुत॥	१०३६
परी हाच अंतरी। विवेक, सूर्याच्या परी। उदय पावण्याचे ऐक तरी। उपाय बहुत॥	१०३६
But this discernment in mind; arising like sun; listen to; many means.	1036
<p>ध्यानेनात्मनि पश्यन्ति, केचिदात्मानमात्मना। अन्ये सांख्येन योगेन, कर्मयोगेन चापरे॥ २४</p> <p>ध्याने आत्माच पाहातो, कुणी तो अंतरी स्वतः। अन्य ते ज्ञानयोगाने, कर्मयोगे कितीतरी॥ २४</p> <p>Some realize soul in heart by meditation; some by intellect-yoga, many by karma-yoga. 24</p>	
कोणी एक सुभटा। विचाराचां आगितां। आत्मानात्मकिटा। पुटे देउनी॥	१०३७
कोणी एक हे पार्थ। विचाराच्या अग्नीत। चेतनजडाच्या हीन देहास। पुटे देऊनि विचाराचे॥	१०३७
Partha, some; in fire of reasoning; to spiritual, material lowly body; give coats of thoughts.	1037
छत्तीसही वानीभेद। तोडोनिया निर्विवाद। निवडिती शुद्ध। आपणपें॥	१०३८
छत्तीसही पदार्थाचे वर्णभेद। तोडोनिया निर्विवाद। निवडिती शुद्ध। आत्मभावच तो॥	१०३८
Function-differences of 36 principles; by thoroughly breaking; select pure; soul-essence.	1038
तया आपणपयाच्या पोटी। आत्मध्यानाचिया दिठी। देखती गा किरीटी। आपणपेंचि॥	१०३९
त्या आत्मभावाच्या पोटी। आत्मध्यानाची लावूनि दृष्टी। देखती गा किरीटी। आपल्याच स्वरूपाला॥	१०३९
On that soul-essence; by fixing soul-meditation vision; Kiriti, they visualize; soul-form own.	1039
आणिक पै दैवबर्गे। चित्त देती सांख्ययोगे। एक ते अंगलगे। कर्माचेनि॥	१०४०
आणिक बा दैवयोगे। चित्त स्थिरावती सांख्ययोगे। कितीएक ते आश्रयाने। कर्माच्या॥	१०४०
And some by fate; steady mind through Samkhya-yoga; and many by support; of karma.	1040

अन्ये त्वेवमजानन्तः, श्रुत्वाऽन्येभ्य उपासते। तेऽपि चातितरन्त्येव, मृत्युं श्रुतिपरायणाः॥	२५
अजाण ते कुणी अन्य, ऐकुनीचि उपासती। तेही तरति निःश्रीत, मृत्यू श्रुतिपरायण॥	२५
Some ignorant worship on hearing; they too certainly cross death by Shriti-means.	25

येणे येणे प्रकारे। निस्तरती साचोकारे। हे भवभेउरें। आघवेचि॥	१०४१
अशा अशा प्रकारे। निस्तरती खरोखरे। हे संसाराचे भय। आवघेचि॥	१०४१
In such way; they really get over; fear of worldly life; entire.	1041
परि ते करिती ऐसें। अभिमानु दवडुनि देशें। एकाचिया विश्वासे। टेंकती बोला॥	१०४२
परी ते करिती ऐसे। अभिमान दवडूनि दूरदेशे। एका गुरूच्याच, विश्वासे। विसंबूनि बोलावरी॥	१०४२
They do so; by driving pride far away; and faithfully on one guru's; words depending.	1042
जे हिताहित देखती। हानि कणवा घेपती। पुसोनि शिणु हरिती। देती सुख॥	१०४३
जे हित अहित देखती। जीव हानीने कणव घेती। कुशल पुसोनी शीण हरती। देती सुख॥	१०४३
Who see good, bad; takes pity on loss of life; removes misery on enquiry; impart happiness.	1043
त्यांचेनि मुखें निघे। तेतुले आदरें चांगे। ऐकोनिया आंगें। मनें होती॥	१०४४
त्यांच्या मुख्रातूनि जे निघाले। ते आदराने चांगले। ऐकोनी काया वाचा मने। त्यांच्यासारखे होती॥	१०४४
What is spoken by him; respectfully; on hearing, by speech-mind-body; become like him.	1044
तया ऐकण्याचि नांवे। ठेविती गा आघवे। तया अक्षरासी जीवे। लोण करिती॥	१०४५
त्या ऐकण्याच्या नावे। ठेविती बाजूस काम आवघे। त्यांच्या शब्दावरूनि जीवाचे। लिंबलोण करिती॥	१०४५
While hearing; keep aside all activities; and on his words life entire; they surrender.	1045
तेही अंती कपिध्वजा। इया मरणार्णवसमाजा-। पासूनि निघती वोजा। गोमटिया॥	१०४६
तेही अंती कपिध्वजा। या मरणसागरातील समाजा-। पासूनि निघती बाहेरा। उत्तमरीत्या॥	१०४६
Arjuna, they ultimately; from this society in ocean of death; come out; excellently.	1046
ऐसेसे हे उपाये। बहुवस एथे पाहे। जाणावया होये। एकी वस्तु॥	१०४७
ऐसे ऐसे उपाये। अनेक येथ पाहे। जाणावया आहे। एकच वस्तु॥	१०४७
By such means; see many here; for knowing there is; only single object.	1047
आता पुरे हे बहुत। पैं सर्वार्थाचे मथित। सिद्धान्तनवनीत। देऊ तुज॥	१०४८
आता पुरे हे फार झाले। अरे सर्वार्थाचे मंथन केले। ते सिद्धान्त नवनीत निघाले। देऊ तुज॥	१०४८
This is enough; all essence is churned; cream of doctrine that emerged; I will give to you.	1048
येतुलेनि पंडुसुता। अनुभव लाहाणा आयिता। येर तंव तुज होतां। सायास नाही॥	१०४९
येवढ्याने पंडुसुता। अनुभव मिळणार आयता। अनुभव येण्यास तुला आता। कष्ट नाही॥	१०४९
With this; you will gain ready experience; for experiencing now you; needn't take trouble.	1049
म्हणोनि बुद्धि रचूं। मतवाद हे खांचूं। सोलीव निर्वचूं। फलितार्थचि॥	१०५०
म्हणोनि बुद्धीने मांडणी करूं। विरोधी मतवादाचे खंडण करूं। निष्कर्ष कथन करूं। फलार्थाचा॥	१०५०
Intelligently arranging; on refuting disagreeing views; I will tell inference; of fruit-essence.	1050

यावत्संजायते किञ्चित्, सत्त्वं स्थावरजङ्गमम्। क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्, तद्विद्धि भरतर्षभ॥	२६
जेवढे उपजे काही, वस्तू स्थावरजंगम। क्षेत्रक्षेत्रज्ञ-संयोगे, ते जाण भरतर्षभ॥	२६
What movable-immovable is born; know it is by union of Field, Field-Knower, Bharata!	26

तरी क्षेत्रज्ञ येणे बोलें। तुज आपणपें जे दाविले। आणि क्षेत्रहि सांगितले। आघवे जे॥	१०५१
तरी क्षेत्रज्ञ या शब्दातले। तुज स्वस्वरूप जे दाखविले। आणि क्षेत्रही सांगितले। अवघे जे॥	१०५१
So by word Field-knower; what soul-form I showed; and what Field told to you; entirely.	1051
तया येरयेरांच्या मेळीं। होइजे भूर्तीं सकळीं। अनिलसंगे सलिली। कल्लोळ जैसे॥	१०५२
त्या एकमेकांच्या मेळी। उत्पन्न होती भूते सगळी। वाऱ्यासंगे पाण्यावरी। तरंग जैसे॥	१०५२
With union of these two; all beings are born; on water by wind; as waves.	1052
का तेजा आणि उखरा। भेटी जालिया वीरा। मृगजळाचिया पूरा। रूप होय॥	१०५३
किंवा सूर्यकिरण आणि पठार। यांची भेट झाल्यावर। मृगजळाचा पूर। दृश्य होतो॥	१०५३
Or sunrays and plateau; on their meeting; mirage-flood; appears.	1053
नाना धाराधरधारी। झळंबलिया वसुंधरी। उठिजे जेवीं अंकुरी। नानाविधी॥	१०५४
किंवा पडता जलधारा। चिंब भिजता वसुंधरा। उठवी जैसे अंकूरा। नानाविधी॥	१०५४
Or after rainfall; earth getting fully drenched; as appear sprouts; various.	1054
तैसे चराचर आघवे। जे कांही जीव नांवे। ते तो उभययोगे संभवे। ऐसे जाण॥	१०५५
तैसे चराचर अवघे। जे काही जीव या नावे। ते तो क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगे संभवे। ऐसे जाण॥	१०५५
Entire cosmos; what by name of beings; born by contact of Field n Field-knower; know that.	1055
इयालागीं अर्जुना। क्षेत्रज्ञा प्रधाना-। पासूनि न होती भिन्ना। भूतव्यक्ति॥	१०५६
यासाठी महामती। क्षेत्रज्ञ आणि मुख्यप्रकृती। यांपासूनि न मानता येती। वेगळे भूतजात॥	१०५६
Arjuna, that is why; Field-knower n Nature; from them can't be treated; separate all beings.	1056

समं सर्वेषु भूतेषु, तिष्ठन्तं परमेश्वरम्। विनश्यत्स्वविनश्यन्तं, यः पश्यति स पश्यति॥	२७
समत्वे सर्व भूतात, पाहतो परमेश्वर। विनाशीत अवीनाशी, पाहे तो सत्य पाहतो॥	२७
Supreme God sees equally in all beings; he seeing imperishable in perishable sees truly.	27

पैं पटत्व तंतु नव्हे। तरि तंतूसीचि ते आहे। ऐसा खोलीं डोळां पाहे। ऐक्य हे गा॥	१०५७
जैसे वस्त्रपण तंतु नव्हे। तरी तंतूमुळेच ते आहे। ऐसा खोल विचार करूनि पाहे। ऐक्य हे गा॥	१०५७
As cloth-ness isn't yarn; but it is due to yarn; by such deep thinking see; this union.	1057
भूते आघवींचि होती। एकाची एक आहाती। परी पैं भूतप्रतीती। वेगळीक असे॥	१०५८
भूते सगळीच असती। परी ती एकापासूनीच सगळी असती। परी प्रत्येक भूतागणिक। दिसती वेगळाली॥	१०५८
All are beings; but they are created from one entity; but every being; appears differently.	1058
यांची नामेही आनाने। अनारिसी वर्तने। वेषही सिनाने। आघवेयांचे॥	१०५९
यांची नामेही वेगळाली। वर्तनेही वेगळाली। वेशभूषाही वेगळाली। अवघ्यांची दिसे॥	१०५९
Their names differently; behaviours differently; attires differently; are seen of all.	1059

ऐसे देखोनि किरीटी। भेद सूसी हन पोटीं। तरि जन्माचिया कोटी। न लाहसी निघो॥	१०६०
ऐसे पाहोनी किरीटी। भेद वागवसी अनेक पोटी। तरी जन्म अनेक कोटी। न शकसी निघो॥	१०६०
On seeing so; if you treat them differently; then in crores of births; you can't be freed.	1060
पैं नानाप्रयोजनशीळे। दीर्घे वक्रें वर्तुळें। होती एकीचीच फळें। तुंबिणीयेची॥	१०६१
अरे नाना कारणपरत्वे। लांब वाकडे वतुळाकारे। असती एकाचीच फळे। दुधी भोपळ्याची॥	१०६१
Due to various reasons; long, crooked and round; they are fruits of same; gourd.	1061
होतु का उजू वांकुडे। परि बोरीचे हे न मोडे। तैसी भूतें अवघडें। वस्तु उजू॥	१०६२
असेना का सरळ वाकडे। परी बोरींची न मोडती लाकडे। तैशी भूते बहुपरी घडे। परी वस्तु असे सम॥	१०६२
May be straight, crooked; stalks of Jujube don't break; different beings; but matter is same.	1062
अंगारकणी बहुवर्सीं। उष्णता समान जैशी। तैसा नाना जीवराशी। परेशु असे॥	१०६३
आगीच्या ठिणग्या अनेक। उष्णता समान जैशी एक। तैशा नाना जीवराशी परी एक। परमात्मा असे॥	१०६३
Fire-sparkles are different; but heat is same; so different species but same; supreme soul is.	1063
गगनभरी धारा। परी पाणी एकचि वीरा। तैसा या भूताकारा। सर्वांगी तो॥	१०६४
आकाशभरी धारा। परी पाणी एकचि रे वीरा। तैसा या सर्व भूताकारां। सर्वांगी एकच तो॥	१०६४
Rain showers from entire sky; but water is same; so in all these beings; he is same within.	1064
हे भूतग्राम विषम। परी वस्तु ते एथ सम। घटमठीं व्योम। जियापरी॥	१०६५
ही भूतसृष्टी विषम। परी ब्रह्मवस्तु ती येथे सम। घटामठात आकाश। जैशापरी॥	१०६५
Living beings are different; but here Brahma-matter is same; space in pot and hermitage; as is.	1065
हा नाशतां भूताभासु। एथ आत्मा तो अविनाशु। जैसा केयुरादिकीं कसु। सुवर्णाचा॥	१०६६
हा नाशणारा भूताभास। येथे आत्मा तो अविनाश। जैसा पैजणादिकांमध्ये कस। सुवर्णाचा॥	१०६६
Apparent beings are destructible; soul is indestructible; as in ornaments, purity; of gold.	1066
एवं जीवधर्महीनु। जो जीवेसीं अभिन्नु। देखे तो सुनयनु। ज्ञानियांमाजी॥	१०६७
ऐसा जीवधर्महीन। तरी जो जीवाहून नाही भिन्न। पाहे तो सुनयन। सर्व ज्ञान्यांमध्ये॥	१०६७
Such sans being-ness; but isn't different from beings; who sees this is seer; among savants.	1067
ज्ञानाचा डोळा डोळसां-। मार्जीं डोळसु तो वीरेशा। हे स्तुति नोहे बहुवसा। भाग्याचा तो॥	१०६८
ज्ञानदृष्टी असलेल्या डोळसा-। मध्ये डोळस तो वीरेशा। ही स्तुती नाही, बहुतशा। भाग्याचा तो॥	१०६८
In seers having knowledge-vision; he is seer, Viresha; this isn't praise, mostly; he is fortunate.	1068
समं पश्यन्हि सर्वत्र, समवस्थितमीश्वरम्। न हिनस्त्यात्मनात्मानं, ततो याति परां गतिम्॥	२८
सम पाहेच सर्वत्र, समस्थ ईश्वरास जो। स्वयं स्वतःस नाशेना, त्याने पावे परं गती॥	२८
Who sees equully everywhere God present in all; sans destroying self, he attains goal.	28
जे गुणेंद्रिय धोकटी। देह धातूंची त्रिकुटी। पांचमेळावा वोखटी। दारुण हे॥	१०६९
जी गुण इंद्रियांची पोतडी। कफ वात पित्ताची त्रिकुटी। पाच भूतांची पेटी। दुष्ट दारुण ही॥	१०६९
Which is sack of quality-senses; triad of body elements; casket of five elements; dreadful.	1069

हे उघड पांचवेंउली। हे पंचधा आगी लागली। जीवपंचानना सांपडली। हरिणकुटी हे।।	१०७०
ही उघड पाच नांगी इंगळी। हिला पाच विषयांची आग लागली। जीवसिंहास सापडली। हरीणकुटी ही।।	१०७०
It is clawed scorpion; ignited by fire of five objects; found by soul-lion; this deer-habitat.	1070
ऐसा असोनि इये शरीरीं। कोण नित्यबुद्धीची सुरी। अनित्यभावाच्या उदरीं। दाटीचिना।।	१०७१
ऐसे असोनिही या शरीरी। कोणी नित्यबुद्धीची सुरी। नाशिवंत भावाच्या उदरी। खुपसेचिना।।	१०७१
So in this body; eternal-intellect's dagger, none; in destructible sentiment's belly; pierces.	1071
परी इये देहीं असतां। जो न येची आपणपा घाता। आणि शेखी पंडुसुता। तेथेचि मिळे।।	१०७२
परी या देहात असता। जो न ये आपल्या घाता। आणि अंती पंडुसुता। तेथे आत्म्यातच मिळे।।	१०७२
While in this body; who sans causing self-destruction; Arjuna, in end; there unites with soul.	1072
जेथ योगज्ञानाचिया प्रौढी। वोलांडूनियां जन्मकोडी। न निमो इया भाषा बुडी। देती योगी।।	१०७३
जेथ योगज्ञानाच्या बळावरी। ओवाळूनिया जन्म कोटी। न मागे फिरू या निश्चयाने बुडी। देती योगी।।	१०७३
On yoga-knowledge strength; with crores of births; and resolve of not returning, dive; yogis.	1073
जे आकाराचे पैल तीर। जे नादाची पैल मेर। तुर्येचे माजघर। परब्रह्म जे।।	१०७४
जे देहाकाराचे पैलतीर। जे नादाची अंतीची मेर। जे तुर्येचे माजघर। परब्रह्म जे।।	१०७४
Which is beyond body-form; end of sound; inner chamber of beyond mind state; Brahma.	1074
मोक्षासकट गती। जेथे येती विश्रांती। गंगादि अपांपती। सरिता जेवीं।।	१०७५
मोक्षासकट गती। जेथ येती विश्रांतीसाठी। गंगा आदी सागराप्रती। सरिता जैशा।।	१०७५
All goals including liberation; where come to rest; as to sea meet many; rivers.	1075
ते सुख येणेंचि देहें। पाय पाखाळणिया लाहे। जो भूतवैषम्यें नोहे। विषमबुद्धी।।	१०७६
ते सुख त्याला याच देहात। पाय धुण्यासाठी मिळत। जो भूतवैषम्याने नाही होत। विषमबुद्धी।।	१०७६
Bliss he bodily; gets for washing feet; by beings-inequality, doesn't gain; unequal intellect.	1076
दीपांचिया कोडीं जैसे। एकच तेज सरिसे। तैसा जो असतुचि। सर्वत्र ईशु।।	१०७७
कोटी कोटी दीपात जैसे। एकच तेज सारखे असे। तैसा जो असतोच। सर्वत्र ईशु।।	१०७७
As in crores of lamps; same brilliance shines; so who exists; everywhere as God.	1077
ऐसेनि समत्वे पंडुसुता। जिये जो देखतसाता। तो मरण आणि जीविता। नागवे फुडा।।	१०७८
अशा समत्वे पंडुसुता। जगे जो पाहता पाहता। तो मरण आणि जीविता। न सापडे खरोखरी।।	१०७८
Pandusuta, with such equality; who sees world; he by birth and death; isn't caught really.	1078
म्हणोनि तो दैवागळा। वानीत असों वेळोवेळा। जे साम्यसेजे डोळा। लागला त्या।।	१०७९
म्हणोनि तो दैववान वेगळा। वाखाणितो मी वेळोवेळा। कारण साम्यसेजेवरी डोळा। लागला त्याचा।।	१०७९
So that fortunate; I praise from time to time; as on bed of equality he; is catching nap.	1079

प्रकृत्यैव च कर्माणि, क्रियमाणानि सर्वशः। यः पश्यति तथात्मानम्, अकर्तारं स पश्यति।। २९

प्रकृतीकडुनी कर्मे, केली जातात सर्वही। स्वतःत जो असा पाहे, अकर्ता तोच पाहतो।। २९

All karmas are done by Nature; who sees such soul in himself, only he sees non-doer. 29

आणि मनोबुद्धिप्रमुखें। कर्मेन्द्रियें अशेखे। करी प्रकृतीच हे देखे। साचे जो गा॥	१०८०
आणि मनबुद्धी कर्मेन्द्रिये ही। सगळे करिती कर्मे जेही। ते करते प्रकृतीच, हे पाही। सत्य जो गा॥	१०८०
Mind, intellect, karma-organs; what karmas they do; r done by Nature, who sees this; truth.	1080
घरींची राहाटती घरी। घर काही न करी। अभ्र धावे अंबरी। अंबर ते उगे॥	१०८१
घरची माणसे वावरती घरी। घर काहीच न करी। अभ्र धावे अंबरी। अंबर ते स्तब्ध असे॥	१०८१
As people move in house; house doesn't do anything; clouds run in sky; but sky is steady.	1081
तैसी प्रकृति आत्मप्रभा। खेळे गुणीं विविधारंभा। येथ आत्मा तो वोथंबा। नेणे कोण॥	१०८२
तैशी प्रकृती आत्मप्रभेत। खेळ गुणाशी विविध करीत। येथे आत्मा तो खांब स्तब्ध। न जाणे कुणी केले॥	१०८२
Nature in self-brilliance; plays with qualities; soul is pillar steady; unaware of who did it.	1082
ऐसेनि येणें निवाडें। ज्याचां जीवी उजिवडे। अकर्तयाते फुडे। देखिले तेणें॥	१०८३
अशा या निवाडे। ज्याच्या जीवी उजाडे। अकर्त्या आत्म्यास खरे। पाहिले त्याने॥	१०८३
With such decision; whose mind is awakened; non-doer soul really; he has seen.	1083
<p>यदा भूतपृथग्भावम्, एकस्थमनुपश्यति। तत एव च विस्तारं, ब्रह्म संपद्यते तदा॥ ३०</p> <p>जेव्हा भूतपृथग्भाव, एक जागीच पाहतो। तेथेच सर्व विस्तार, ब्रह्म होतो तदाचि तो॥ ३०</p> <p>When he sees beings-diversity in one entity; there is entire expanse, then he gains Brahma. 30</p>	
एव्हवी तैचि अर्जुना। होईजे ब्रह्मसंपन्ना। जें या भूताकृती भिन्ना। दिसती एकी॥	१०८४
एरवी तेव्हाच हे अर्जुन। होईल तो ब्रह्मसंपन्न। जेव्हा या सर्व भूताकृती जरी भिन्न। एकच दिसती॥	१०८४
Arjuna, only then; he will become Brahma-wealthy; when all different beings-forms; will appear same.	1084
लहरी जैसिया जळीं। परमाणुकणिका स्थळी। रश्मीकर मंडळीं। सूर्याच्या जेवी ॥	१०८५
लहरी जैशा जळामध्ये। परमाणुकण भूमीमध्ये। रविकिरण मंडळामध्ये। एका सूर्याचे जसे॥	१०८५
As waves in water; material particles in earth; sunrays in atmosphere; are of same sun.	1085
नातरी देहीं अवेव। मनीं आघवेचि भाव। विस्फुलिंग सावेव। वन्हीं एकीं॥	१०८६
अथवा देहात अवयव। मनात राहती सगळेच भाव। ठिणग्या आकारी सर्व। अग्नीत एका॥	१०८६
Or limbs in body; all sentiments in mind; all sparkle forms; in single fire.	1086
तैसे भूताकार एकाचे। हे दिठी रिगे जें साचे। तैचि ब्रह्मसंपत्तीचे। तारू लागे॥	१०८७
तैसे सर्व भूताकार एकाचे। हे दृष्टीत शिरे जेव्हा साचे। तेव्हाच ब्रह्मसंपत्तीचे। तारू किनारी लागे॥	१०८७
All being-forms of one entity; when it enters in vision; Brahma-wealth boat; reaches shore.	1087
मग ज्यातयाकडे। ब्रह्मेचि दिठी उघडे। किंबहुना जोडे। अपार सुख॥	१०८८
मग जिकडे तिकडे। ब्रह्मच दृष्टीला पडे। किंबहुना मिळे। अपार सुख॥	१०८८
Then everywhere; only Brahma becomes visible; rather is gained; bliss unlimited.	1088
येतुलेनि तुज पार्था। प्रकृतिपुरुषव्यवस्था। ठार्येठावो प्रतीतिपथा-। मार्जी जाहली?॥	१०८९
येवढ्याने तुला पार्था। प्रकृतिपुरुष ही व्यवस्था। हवी तशी अनुभवपथा। स्पष्ट झाली का?॥	१०८९
Partha, with this; this Nature-Person system; as required, is it experienced; clearly?	1089

अमृत जैसे ये चुळा। कां निधान देखिजे डोळां। तेतुला जिव्हाळा। मानावा गा।।	१०९०
अमृत जैसे मिळे कराया चुळा। किंवा गुप्तधन पहावे डोळा। तेवढ्याच जिव्हाळ्याने। लाभ मानावा हा।।	१०९०
Having nectar for gargling; finding treasure by eyes; with same warmth; this benefit be seen.	1090
हा जी जाहलिये प्रतीती। घर बांधणे जे चित्तीं। ते आतां ना सुभद्रापती। इयावरी।।	१०९१
ऐशी होताच प्रतीती। तिचे घर बांधणे जे चित्ती। ते आताच नको सुभद्रापती। येवढ्यातची।।	१०९१
On gaining this experience; to build its house in mind; Arjuna, don't rush; just with that.	1091
तरी एकदोन्ही ते बोल। बोलिजती सखोल। देई मनाते वोल। मग ते घेई।।	१०९२
तरी एकदोन त्या गोष्टी। सांगतो गूढ त्यासाठी। द्यावी मनाला ओल पेरणीसाठी। मग त्या घेई।।	१०९२
Few things; secret for same I will tell; for sowing make your mind moist; and reap harvest.	1092
ऐसे देवें म्हणितले। मग बोलों आदरिले। तेथे अवधानाचेचि केले। सर्वांग येरें।।	१०९३
ऐसे देवाने म्हटले। मग बोलणे आरंभिले। तेव्हा अवधानाचेच केले। सर्वांग त्याने।।	१०९३
So Lord said; and started talking; then in full concentration; Arjuna converted body.	1093
<p>अनादित्वाद्भिर्गुणत्वात्, परमात्माऽयमव्ययः। शरीरस्थोऽपि कौन्तेय, न करोति न लिप्यते।। ३१</p> <p>अनादि निर्गुणत्वाने, परमात्माचि अव्यय। शरीरी तरि कौंतेया, न करे न मळेचि तो।। ३१</p> <p>By eternal, quality-less, supreme soul is immutable; embodied he doesn't act or get tainted. 31</p>	
म्हणे परमात्मा म्हणिले। तो ऐसा जाण स्वरूपे। जळीं जळें न लिंपे। सूर्यु जैसा।।	१०९४
तरी परमात्मा म्हणावा। तो अशा स्वरूपे जाणावा। जळात जळाने न भिजे। सूर्यु जैसा।।	१०९४
So supreme soul; in such manner should be known; in water isn't wetted; as sun.	1094
कां जे जळा आदी पाठी। सूर्यु असतुचि असे किरीटी। मार्जीं बिंबे ते दृष्टी। आणिकांचिये।।	१०९५
का की जळाचे आधी आणि पाठी। सूर्यु आहेच आहे किरीटी। मध्ये बिंबे तेव्हा पडे दृष्टी। इतरांच्या।।	१०९५
As before and after water; Kiriti, sun exists; in between reflection is seen; by viewers.	1095
तैसा आत्मा देहीं। आथि म्हणिले हे काही। साचे तरी नाही। तो जेथिचा तेथे।।	१०९६
तैसा आत्मा आला देही। असे म्हणती हे काही। खरे तरी केव्हाच नाही। तो आहे जेथिचा तेथे।।	१०९६
So soul entered body; such saying; really is never true; it exists where it is.	1096
आरिसा मुख जैसे। बिंबलिया नाम असे। देहीं वसणे तैसे। आत्मतत्त्वा।।	१०९७
आरशात मुख जैसे। बिंबल्यावर नाव मुख असे। देहात वसणे तैसे। आत्मतत्त्वाचे।।	१०९७
As face in mirror; on reflection is called as face; so is dwelling in body; of soul-principle.	1097
तया देहा म्हणती भेटी। हे सपायी निर्जिव गोठी। वारिया वाळुवे गांठी। केंही आहे।।	१०९८
त्याची देहाशी म्हणती भेटी। या सर्वथा निरर्थक गोष्टी। वाऱ्यासवे वाळूच्या गाठी। कैशा शक्य आहे?	१०९८
Soul's uniting with body; this is worthless story; sand to be knotted with wind; is it possible?	1098
आगी आणी पीसा। दोरा सुवावा कैसा। केउता सांदा आकाशा। पाषाणेंसी?।।	१०९९
आगी आणि कापसा। दोरा ओवावा कैसा। कैसा सांदा घालावा आकाशा। आणि पाषाणामध्ये?	१०९९
Fire and cotton; how to pass thread through them; how to join sky; and rock?	1099

एक निघे पूर्वकडे। एक तें पश्चिमेकडे। तिये भेटीचेनि पाडें। संबंधु हा॥	११००
एक निघे पूर्वकडे। एक ते पश्चिमेकडे। त्यांच्या भेटीच्या प्रकाराजैसा। संबंध हा॥	११००
One is headed to east; one is headed to west; like their meeting; is this connection.	1100
उजियेडा आणि अंधारेया। जो पाडु मृता उभया। तोचि गा आत्मया। देहा जाण॥	११०१
उजेडा आणि अंधाराचा। जो संबंध मृत आणि जित्याचा। तोच गा आत्म्याचा। आणि देहाचा जाण॥	११०१
Of light, darkness; what connection is of dead and alive; same is of soul; and body, know it.	1101
रात्री आणि दिवसा। कनका आणि कापुसा। अपाडु कां जैसा। तैसाचि यासी॥	११०२
रात्री आणि दिवसाचा। सोने आणि कापसाचा। संबंध का जैसा। तैसाच यांचेमध्ये॥	११०२
Of night and day; of gold and cotton; as is connection; similar is between them too.	1102
देह तंव पांचांचे जाले। हे कर्माचे गुणीं गुंथले। भंवतसे चाकी सूदले। जन्ममृत्यूच्या॥	११०३
देह तर पाच भूतांचे झाले। हे कर्माच्या धाग्यात गुंतले। फिरतसे चाकावर घातले। जन्ममृत्यूच्या॥	११०३
Of 5 elements body is formed; it is woven in karma thread; rotates on wheel; of birth-death.	1103
हे काळानळाच्या कुंडीं। घातली लोणियाची उंडी। माशी पांखु पाखडी। तंव हें सरे॥	११०४
हे काळाग्नीच्या कुंडी। घातली लोण्याची उंडी। माशी पंख फडफडी। तेवढ्यात हे घडे सारे॥	११०४
This in dissolution fire pit; as butter is thrown; fly flaps wings; in that time this happens.	1104
हे विपायें आगीत पडे। तरी भस्म होऊनि उडे। जाहले श्वाना वरपडे। तरी ते विष्टा॥	११०५
हे जर आगीत पडे। तर भस्म होऊनि उडे। झाले अन्न श्वानाचे उघडे। तर ते होई विष्टा॥	११०५
If this falls into fire; it is blown out as ash; if it falls prey to dog; it is turned into shit.	1105
या चुके दोहीं काजा। तरी होय कृमींचा पुंजा। हा परिणामु कपिध्वजा। कश्मलु गा॥	११०६
या चुकला दोन्ही प्रकारा। तर होतो कृमींचा ढिगारा। हा परिणाम धनुर्धरा। वाईट गा॥	११०६
If it escapes both of types; then it is heap full of germs; Dhanurdhara, this outcome; is bad.	1106
या देहाची हे दशा। आणि आत्मा तो एथ ऐसा। पै नित्य सिद्ध आपैसा। अनादिपणें॥	११०७
या देहाची ही दशा। आणि आत्मा तो तर येथे ऐसा। की नित्य सिद्ध स्वाभाविकसा। अनादिपणे॥	११०७
This is state of body; soul here is such; that it is constant, perfected and natural; eternally.	1107
सकळु ना निष्कळु। अक्रियु ना क्रियाशीळु। कृश ना स्थूळु। निर्गुणपणे॥	११०८
संपूर्ण ना अपूर्ण। क्रियाशील ना क्रियाहीन। कृश ना स्थूल। निर्गुणपणे॥	११०८
Neither complete or incomplete; nor active or inactive; nor lean or fat; sans quality.	1108
आभासु ना निराभासु। प्रकाशु ना अप्रकाशु। अल्प ना बहुवसु। अरूपपणे॥	११०९
आभास ना निराभास। प्रकाश ना अप्रकाश। अल्प ना बहुवस। अरूपपणे॥	११०९
Neither visible, invisible; nor luminous or un-luminous; nor minute or extensive; sans form.	1109
रिता ना भरितु। रहितु ना सहितु। मूर्तु ना अमूर्तु। शून्यपणे।	१११०
रिता ना भरीत। कोणारहित ना कोणासहित। मूर्त ना अमूर्त। शून्यपणे॥	१११०
Neither empty or full; nor with or without someone; nor form or formless; just void.	1110

आनंदु ना निरानंदु। एकु ना विविधु। मुक्त ना बद्धु। आत्मपणे॥	११११
आनंदसहित ना आनंदरहित। एक ना विविध। मुक्त ना बद्ध। आत्मपणे॥	११११
Neither joyful or joyless; nor single or multiple; nor free or bound; just soul-form.	1111
येतुला ना तेतुला। आइता ना रचिला। बोलता ना उगला। अलक्षपणे॥	१११२
इतका ना तितका। आयता ना रचलेला का। बोलता ना मुका। लक्षण नसल्यामुळे॥	१११२
Neither this, that; nor ready-made or made by others; nor talkative or dumb; being sign-less.	1112
सृष्टीचा होणां न रचे। सर्वसंहारें न वेंचे। आथी नाथी या दोहींचे। पंचत्व तो॥	१११३
सृष्टीच्या होण्याने न रचला। सर्वसंहाराने नाही नष्टला। आहे नाही या दोहोतला। लयमात्र जो॥	१११३
With cosmos not created; nor by dissolution destructed; it is between 'is n not'; vibration.	1113
मवे ना चर्चे। वाढे ना खांचे। विटे ना वेंचे। अव्ययपणे॥	१११४
मोजणे ना सांगणे घडे। खचे ना वाढे। विटे ना घटे। अव्ययपणे॥	१११४
It can't be counted, described; increased or decreased; faded or diminished; just immutable.	1114
एवंरूप पै आत्मा। देहीं जे म्हणती प्रियोत्तमा। ते मठाकारें व्योमा। नाम जैसे॥	१११५
अशा स्वरूपाचा जो आत्मा। देही ज्यास म्हणती प्रियोत्तमा। ते मठाकारे व्योमा। मठाकाश नाम जैसे॥	१११५
Soul of such form; is called as embodied; space in hermitage; is named as hermitage-space.	1115
तैसे त्याचिये अनुस्यूती। होती जाती देहाकृती। तो घे ना सांडी सुमती। जैसा तैसा॥	१११६
तैसे त्याचे सत्तेवरती। होती जाती देहाकृती। तो काही घेई ना देई रे सुमती। राही जैसाच्या तैसा॥	१११६
On its authority; bodies are created and destructed; it neither gives or takes; but is as it is.	1116
अहोरात्रें जैशीं। येती जाती आकाशीं। आत्मसत्ते तैसीं। देहे जाण॥	१११७
दिवस रात्री जैशीं। येती जाती आकाशीं। आत्मसत्तेवर तैशीं। देहे होती जाती॥	१११७
As night and day; come and go in sky; on soul-authority; bodies come and go.	1117
म्हणोनि इये शरीरीं। कांही करवी ना करी। आयताही व्यापारीं। सजु न होय॥	१११८
म्हणोनि या शरीरी। काही करवी ना करी। कधी आयत्या कर्मावरीही। स्वार ना होय॥	१११८
While in body; it neither does anything nor gets it done; ever on readymade karma; rides not.	1118
यालागीं स्वरूपें। उणा पुरा न घेपे। हें असो तो न लिंपे। देहीं देहा॥	१११९
यासाठी स्वरूपाकारणे। उणे पुरेपण न घेणे। हे असो तो न लिंपे। देहात असुनीही देहपणे॥	१११९
Because of form; it neither diminishes or increases; let it be, it isn't tainted; while in body.	1119
यथा सर्वगतं सौक्ष्म्यात्, आकाशं नोपलिप्यते। सर्वत्रावस्थितो देहे, तथात्मा नोपलिप्यते॥	३२
सर्व व्यापूनि सूक्ष्मत्वे, नभ हे ना मळे जसे। सर्वत्र राहुनी देही, आत्मा न तो मळे कधी॥	३२
As space subtly occupying all isn't tainted; soul present in entire body isn't tainted.	32
अगा आकाश कें नाही। हे न रिघेचि कवणे ठायी। परि कायिसेनि कहीं। गादिजेना जैसे॥	११२०
अरे आकाश कोठे नाही। हे नाही शिरले कोण्या ठायी? परी कशानेही कधी। मळेना जैसे॥	११२०
Where space exists not; or enters not, is there anything; but with anything; it isn't tainted.	1120

तैसा सर्वत्र सर्व देहीं। आत्मा असतुचि असे पाही। परि संगदोषे एकेंही। लिप्तु नोहे।।	११२१
तैसा सर्वत्र सर्व देही। आत्मा असतोच असे पाही। परी संगदोषाने एकातही। लिप्त ना होय।।	११२१
Everywhere in everybody; see soul is present; but with association-fault; it it isn't tainted.	1121
पुढतपुढती एथे। हेचि लक्षण निरुते। जे जाणावे क्षेत्रज्ञाते। क्षेत्रविहीना।।	११२२
पुन्हा पुन्हा येथे। हेच लक्षण निश्चिते। ज्यामुळे जाणावे क्षेत्रज्ञाते। क्षेत्ररहिता।।	११२२
Here repeatedly; same sign certainly; by which Field-knower be known; sans Field.	1122
<p>यथा प्रकाशयत्येकः, कृत्स्नं लोकमिमं रविः। क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं, प्रकाशयति भारत।। ३३</p> <p>जसा प्रकाशतो एक, सर्व लोकास हा रवी। क्षेत्रासही तसा क्षेत्री। प्रकाशे तोच भारता।। ३३</p> <p>As single sun illumines entire world; so Field-knower illumines Field too, Bharata! 33</p>	
संसर्गे चेष्टिजे लोहें। परि लोह भ्रामक नोहे। क्षेत्रक्षेत्रज्ञां आहे। तेतुला पाडु।।	११२३
समीपतेने हलवी लोही। परी लोह चुंबक होत नाही। क्षेत्रक्षेत्रज्ञात पाही। तेवढा भेद।।	११२३
Due to nearness moves iron; iron isn't magnet; in Field, Field-Knower; that is difference.	1123
दीपकाची अर्ची। राहाटी वाहे घरींची। परी वेगळीक कोडीची। दीपा आणि घरा।।	११२४
दीपकाची ज्योत पाहता। व्यवहार चालवी घराचा। परी वेगळेपणा कोटीचा। दीपा आणि घरामध्ये।।	११२४
In lamp-light; house activities carried out; there is difference of crores; in lamp and house.	1124
पै काष्ठाच्या पोटी। वन्हि असे किरीटी। परी काष्ठ नोहे या दृष्टी। पाहिजे गा।।	११२५
अरे लाकडाच्या पोटी। अग्नी असेच किरीटी। परी काष्ठ अग्नी नाही। या दृष्टीने पाहावे गा।।	११२५
Inside wood; Kiriti, fire is present; but wood isn't fire; have this vision.	1125
अपाडु नभा आभाळा। रवि आणि मृगजळा। तैसाचि हाही डोळां। देखसी जरी।।	११२६
फरक नभा आणि ढगामध्ये। रवी आणि मृगजळामध्ये। तैसाच हाही फरक डोळ्याने। पाहसी जरी।।	११२६
Difference in sky, cloud; in sun and mirage; similarly this difference with eyes; if you see.	1126
हे आघवेचि असो एक। गगनौनि जैसा अर्कु। प्रगटवी लोक। नावें नावें।।	११२७
हे सगळेच राहू दे एक। आकाशात जैसा सूर्य एक। प्रगटवी सर्व लोक। वेळो वेळा।।	११२७
Let all this be; in sky as single sun; illumines all regions; from time to time.	1127
एथ क्षेत्रज्ञ तो ऐसा। प्रकाशक क्षेत्राभासा। यावरुते हे न पुसा। शंका नेघा।।	११२८
येथ क्षेत्रज्ञ तो ऐसा। प्रकाशक क्षेत्राच्या आभासा। याउपर काही नको पुसा। शंका न घ्या।।	११२८
Field-knower; is illuminator of illusory Field; than this don't ask anything; nor have doubt.	1128

क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवम्, अन्तरं ज्ञानचक्षुषा। भूतप्रकृतिमोक्षं च, ये विदुर्यान्ति ते परम्।। ३४

क्षेत्रक्षेत्रज्ञ हा भेद, पाहिला ज्ञानचक्षुने। भूतप्रकृतिचा मोक्ष, जाणते होत ते परम्।। ३४

Distinction in Field, Field-Knower is seen by knowledge-eye;
knower of liberation of beings, Nature are supreme. 34

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगो नाम त्रयोदशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग नामे तेरावा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥

Chapter XIII 'Field And Field Knower Yoga' from Brahma Vidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna

शब्दतत्त्वसारज्ञा। पै देखणी तेचि प्रज्ञा। जे क्षेत्रा क्षेत्रज्ञा। अपाडु देखे॥	११२९
शब्दतत्त्वाचे सार जाणत्या। तीच डोळस तीच प्रज्ञा। की जी क्षेत्रा आणि क्षेत्रज्ञा। यात भेद पाहे॥	११२९
Principle knower; that is seer and intellect; which in Field and Field-knower; sees difference.	1129
इया दोहींचे अंतर। देखावया चतुर। ज्ञानियांचे द्वार। आराधिती॥	११३०
या दोहींचे अंतर। पाहण्यासाठी चतुर। ज्ञान्यांचे धरूनि द्वार। त्यांना आराधिती॥	११३०
Difference between these two; to see clever seekers; worship savant's; door.	1130
याचिलार्गी सुमती। जोडिती शांतिसंपत्ती। शास्त्रांची दुभती। पोसिती घरी॥	११३१
याचसाठी हे सुमती। जोडतात ते शांती संपत्ती। शास्त्रांची दुभती। जनावरे पोसिती घरी॥	११३१
For this; they acquire peace and wealth; and milking cow of scriptures; maintain at home.	1131
योगाचिया आकाशा। वळघिजे येवढाचि धिंवसा। याचियाचि आशा। पुरुषासी गा॥	११३२
योगाच्या आकाशावरी। आरूढतात येवढ्या साहसावरी। याच याच आशा पुरुषांतरी। असती गा॥	११३२
On yoga-sky; they ride adventurously; have only similar hopes; these persons.	1132
शरीरादि समस्त। मानिताति तृणवत। जीवें संतांचे होत। वाहणधरु॥	११३३
शरीरादी भोग समस्त। मानितात तृणवत। जीवाने संतांचे होतात। पादुकाधर॥	११३३
All body-enjoyments; they treat like grass; and with life become saint's; sleeper carriers.	1133
ऐसैसियापरी। ज्ञानाचिया भरोवरी। करूनियां अंतरी। निरुते होती॥	११३४
अशा अशा प्रकारी आता। ज्ञानाच्या परिपूर्णता। करूनिया अंतरात। स्थिर होती॥	११३४
Now in this manner; by perfecting knowledge; they into heart; get steadied.	1134
मग क्षेत्रज्ञा क्षेत्राचे। जे अंतर देखती साचे। ज्ञानें उन्मेख त्यांचे। वोवाळू आम्ही॥	११३५
मग क्षेत्रज्ञा क्षेत्राचे। जे अंतर जाणती साचे। ज्ञानाने ज्ञान त्यांचे। ओवाळू आम्ही॥	११३५
Field, Field-knower's; difference as who know; their knowledge by knowledge; I will wave.	1135
आणि महाभूतादिकां। प्रभेदली अनेकीं। पसरलीसे लटिकी। प्रकृति जे हे॥	११३६
आणि महाभूतादिकांनी। विभागली अनेक भागांनी। पसरली असे लटिकी। प्रकृती जी ही॥	११३६
And by great elements; divided into many parts; is spread all over this illusory; Nature.	1136
जे शुकनळिकान्यायें। न लगती लागली आहे। हे जैसे तैसे होये। ठाउवे जयां॥	११३७
ती शुक-नलिका न्याये। न जडता वाटे जडली आहे। हे जैसेच्या तैसे आहे। ठाऊक ज्याला॥	११३७
Like parrot-tube rule*; appears as attached sans being attached; this as it is; who knows.	1137
जैसी माळा ते माळा। ऐसीचि देखिजे डोळां। सर्पबुद्धि टवाळा। उखी होउनी॥	११३८
जैशी माळा ती आहेच माळा। ऐशी खात्रीने पाहिली डोळा। सर्पबुद्धीच्या भासाला। नष्ट करूनी॥	११३८
Garland as garland; seeing it as it is certainly; by destroying delusion; of serpent.	1138
कां शुक्ति ते शुक्ति । हे साच होय प्रतीती। रुपेयाची भ्रांती। जाऊनियां॥	११३९
किंवा शिंपली ती शिंपली। हे खरे वाटे येता प्रतीती। चांदीची भ्रांती। जाऊनियां॥	११३९
Or shell as shell; this appears true on experiencing; by eliminating; delusion of silver.	1139

तैसी वेगळी वेगळेपणें। प्रकृति जे अंतःकरणें। देखती ते मी म्हणें। ब्रह्म होती॥	११४०
तैशी आत्म्याहूनी वेगळी वेगळेपणे। प्रकृती जे अंतःकरणाने। पाहती, ते मी म्हणे। ब्रह्म होती॥	११४०
So distinctly distinct from soul; who sees Nature from heart; they I say; attain to Brahma.	1140
जे आकाशाहूनी वाड। जे अव्यक्ताची पैल कड। जे भेटलिया अपाडा पाड। पडो नेदी॥	११४१
जे आकाशाहूनी अपार। जे अव्यक्त प्रकृतीचे पैलतीर। जे भेटल्यावर भेदभाव। उरो न दे॥	११४१
It is beyond sky; other bank of un-manifest Nature; by meeting which; distinctions vanish.	1141
आकारु जेथ सरे। जीवत्व जेथे विरे। द्वैत जेथ नुरे। अद्वय जे॥	११४२
आकार जेथ सरे। जीवत्व जेथ विरे। द्वैत जेथ न उरे। अद्वय जे॥	११४२
Where forms vanish; consciousness dissolves; doesn't remain duality; which is non-duality.	1142
ते परमतत्त्व पार्था। होती ते सर्वथा। जे आत्मानात्मव्यवस्था-। राजहंसु॥	११४३
ते परमतत्त्व पार्था। होतात ते सर्वार्था। जे आत्मा अनात्मा व्यवस्था। निवडणारे राजहंस॥	११४३
Supreme principle; they totally become; who are soul, non-soul system selecting; swans.	1143
ऐसा हा जी आघवा। श्रीकृष्णें त्या पांडवा। उगाणा दिला जीवा। जीवाचिया॥	११४४
ऐसा हा जी सगळा। श्रीकृष्णाने त्या पांडवाला। उलगडा दिला जिवाला। जिवाचिया॥	११४४
So this entire; Shrikrishna to that Pandava; revealed to heart; of hearts.	1144
येर कलशीचे येरी। रिचविजे जयापरी। आपणपें त्या श्रीहरी। दिले तैसे॥	११४५
एका कळशीत दुसरीने। ओतावे पाणी ज्यापरीने। स्वतः त्या श्रीहरीने। दिले तैसे॥	११४५
Into one jar by another; as to pour water; that Shrihari himself; so gave it.	1145
आणि कोणा देता कोण। तो नर तैसा नारायण। वरी अर्जुनातें कृष्ण। हा मी म्हणे॥	११४६
आणि कोणाला देणारा कोण। तो नर तैसाच नारायण। यावरी अर्जुनासी श्रीकृष्ण। हा मीच आहे म्हणे॥	११४६
Who gave it to whom; he is God as well as man; more over to Arjuna, Krishna; said he is I.	1146
परि असो ते नाथिले। ना पुसतां का मी बोले। किंबहुना दिले। सर्वस्व देवें॥	११४७
परी असो ते नसलेले। न पुसता का मी बोले? किंबहुना दिले। सर्वस्व देवे त्या॥	११४७
Let be that non-existing; why did I say sans asked? Rather gave; to him Lord everything.	1147
की तो पार्थु जी मनीं। अझुनी तृप्ती न मनी। अधिकाधिक उतान्ही। वाढवितु असे॥	११४८
की तो पार्थ जी मनी। अजुनी तृप्ती न मानी। अधिकाधिक उतावळी। वाढवीत आहे॥	११४८
Or what that Partha in mind; is still not satisfied; more and more impatience; he is increasing?	1148
स्नेहाचिया भरोवरी। आंबुथिला दीपु घे थोरी। चाड अर्जुना अंतरीं। परिसतां तैसी॥	११४९
तेलाच्या आधिक्याने। प्रकाशल्या दीपाचे वाढणे। इच्छा अर्जुनाच्या अंतरामध्ये। ऐकता तशी॥	११४९
With increment in oil; as lamp-light increases; so is desire Arjuna's heart; on hearing.	1149
तेथ सुगरणी आणि उदारे। रसज्ञ आणि जेवणारे। मिळती मग अवतरे। हातु जैसा॥	११५०
तेथ सुगरण आणि उदार जी रे। असता रसिक आणि जेवणारे। भेटता मग सरसावे। हातु जैसा॥	११५०
There hostess is generous; and appreciative is diner; then on their meeting, rush; as hands.	1150

तैसे जी होतसे देवा। तया अवधानाचिया लवलवा। पाहाता व्याख्यान चढले थांवा। चौगुणें वरी॥	११५१
तैसे जी होतसे देवाला। त्या ऐकण्याच्या उत्सुकतेला। पाहून व्याख्यान चढले बळाला। चौपटीवरी॥	११५१
Same thing happened to Lord; on seeing listening curiosity; increased oratory; fourfold.	1151
सुवायें मेघ सांवरे। जैसा चंद्रें सिंधु भरे। तैसा मातला रसु आदरें। श्रोतयांचेनि॥	११५२
अनुकूल वाऱ्याने मेघ सावरे। जैसा पूर्णचंद्राने सागर भरे। तैसा मातला रस आदरे। श्रोत्यांच्या मनी॥	११५२
As by wind cloud moves; by full moon sea swells; so literary mood moved; listener's mind.	1152
आतां आनंदमय आघवे। विश्व कीजेल देवें। ते रायें परिसावे। संजयो म्हणे॥	११५३
आता आनंदमय सर्व। विश्व करील देव। ते राजाने ऐकावे। संजय म्हणे॥	११५३
Now blissful entire; cosmos, God will make; that King should listen; Sanjaya said.	1153
एवं जे महाभारतीं। श्रीव्यासें अप्रांतमती। भीष्मपर्वी संगती। म्हणितली कथा॥	११५४
अशा प्रकारे महाभारती। श्रीव्यासाने अमर्यादबुद्धी। भीष्मपर्वी रसासंगती। सांगितली कथा॥	११५४
In Mahabharata; Vyasa with intellect unbound; in Bhishmaparva in elevating mood; told story.	1154
तो कृष्णार्जुनसंवादु। नागरीं बोलीं विशदु। सांगोनि दाऊं प्रबंधु। वोवियेचा॥	११५५
तो कृष्णार्जुनसंवाद। मराठी भाषेत विशद। सांगून दाखवू प्रबंधात। ओव्यांच्या॥	११५५
That Krishna and Arjuna dialogue; in Marathi language; will be told in format of; verses.	1155
नुसधीचि शांतिकथा। आणिलेली कीर वाक्यथा। जे शृंगाराच्या माथां। पाय ठेविती॥	११५६
नुसतीच शांतिकथा। आणिली जाईल वाक्यपथा। जी शृंगाररसाच्याही माथ्यावरी। ठेवील पाय॥	११५६
Story in peace mood; will be so spoken; which on head of adornment mood; will keep feet.	1156
दाऊं वेल्हाळें देशी नवी। जे साहित्यातें वोजवी। अमृतातें चुकी ठेवी। गोडसेपणें॥	११५७
दाखवू सुंदर मराठी नवी। जी साहित्याला सजवी। अमृताला नावे ठेवी। गोडसपणे॥	११५७
I will show it in beautiful Marathi; which adorns literature; surpasses nectar; in sweetness.	1157
बोल वोल्हावतेनि गुणें। चंद्रासि घे उमाणे। रसरंगी भुलवणें। नादु लोपी॥	११५८
शब्द प्रसन्नतेच्या गुणे। चंद्राच्या शीतलतेचे माप घेणे। रसरंगाच्या भुलावणीने। दशनाद ऐकू न ये॥	११५८
Words with pleasantness; will match cool moon; with mood's lure; Ten sounds aren't heard.	1158
खेचराचियाही मना। आणी सात्त्विकाचा पान्हा। श्रवणासवे सुमना। समाधि जोडे॥	११५९
आकाशस्थ पिसाटाच्याही मना। आणील सात्त्विकाचा पान्हा। श्रवणासवे शुद्धमना। समाधी जोडे॥	११५९
Even in sky-spirit's mind; it will inspire pious mood; and will make pious mind; to meditate.	1159
तैसा वाग्विलास विस्तारू। गीतार्थेसी विश्व भरूं। आनंदाचे आवारूं। मांडू जगा॥	११६०
तैसा वाणीचा विस्तार करूं। गीतार्थाने विश्व भरूं। आनंदाचे उभारूं। परकोट जगा॥	११६०
I will expand talk; fill cosmos with Gita-essence; of bliss will erect; castles around world.	1160
फिटो विवेकाची वाणी। हो कानामनाची जिणी। देखो आवडे तो खाणी। ब्रह्मविद्येची॥	११६१
फिटो विवेकाचे दैन्य। होवो कानामनाचे जीवन धन्य। देखो इच्छिल तो खाण। ब्रह्मविद्येची॥	११६१
Let discernment's speech; make life of ears-mind fulfilled; desirous see mine; of Brahma knowledge.	1161

दिसो परतत्त्व डोळां। पाहो सुखाचा सोहळा। रिघो महाबोधसुकाळा-। मार्जीं विश्व॥	११६२
दिसो परतत्त्व सर्वांच्या डोळां। सर्व पाहो सुखाचा सोहळा। शिरो महाबोधसुकाळा-। मध्ये विश्व॥	११६२
May all see supreme principle; bliss-celebration; in knowledge abundance; enter cosmos.	1162
हे निफजेल आतां आघवे। ऐसे बोलिजेल बरवे। जे अधिष्ठीला असे परमदेवें। श्रीनिवृत्ती मी॥	११६३
हे निपजेल आता सगळे। ऐसे बोलील चांगले। कारण अधिष्ठिला आहे परमदेव। श्रीनिवृत्ती माझ्यामध्ये॥	११६३
All this will emerge; so nicely I will talk; as is established Supreme God; Shrinivritti in me.	1163
म्हणोनि अक्षरीं सुभेदीं। उपमा श्लोक कोंदाकोंदी। झाडा देईन प्रतिपदी। ग्रंथार्थासी॥	११६४
म्हणोनि मार्मिक शब्दांनी। उपमा श्लोकांची करीन दाटणी। प्रत्यंतर देईन पदोपदी। ग्रंथार्थासहित॥	११६४
With proper words; I will crowd similes, give experience at each verse; with text-essence.	1164
हा ठावोवरी माते। पुरतया सारस्वते। केले असे श्रीमंते। श्रीगुरुरायें॥	११६५
या येथवरी मला। संपन्न साहित्यात केला। आहे श्रीमंत अशा। श्रीगुरुरायांनी॥	११६५
So far to I was; made wealthy in literature; by Shrimanta; Shrigururaya.	1165
तेणें जी कृपासावायें। मी बोले तेतुले सामाये। आणि तुमचिये सभे लाहें। गीता म्हणो॥	११६६
त्यामुळे जी कृपाप्रसादे। मी बोलतो तेवढे मान्य होते। आणि तुमच्या सभेला योग्य ते। गीता म्हणो॥	११६६
So by his grace; what I speak is accepted; and appropriate for your gathering; told Gita.	1166
वरि तुम्हा संतांचे पाये। आणि मी पातलो आहे। म्हणोनि जी नोहे। अटकु काही॥	११६७
वरुनि तुम्हा संतांचे पायी। आणि मी आलो पाही। म्हणोनि जी नाही। अडचण काही॥	११६७
Additionally at feet of you saints; I have taken refuge; so there is no; any difficulty.	1167
प्रभु काश्मिरीं मुकें। नुपजे हे कौतुके। नाही उणी सामुद्रिकें। लक्ष्मीयेसी॥	११६८
प्रभू सरस्वतीच्या पोटी मुके। न उपजे अगदी कौतुके। नाही उणे हस्तसामुद्रिक चिह्नांचे। लक्ष्मीसी॥	११६८
त्रेखवशीं डीरींरींळफेाल, वींल;ुपफें लश लीप; पे श्रलज्ञेष रिश्री-नीळसपी; षी डुराळ.	११६८
तैसी तुम्हां संतांपासी। अज्ञानाची गोठी कायसी। यालागी नवरसीं। वरुषेन मी॥	११६९
तशी तुम्हा संतांपासी। अज्ञानाची गोष्टी कायसी। यासाठी नवरसी। वर्षेन मी॥	११६९
So with you saints; no possibility of ignorance; so nine moods; I will shower.	1169
किंबहुना आता देवा। अवसरु मज देयावा। ज्ञानदेव म्हणे बरवा। सांगेन ग्रंथु॥	११७०
किंबहुना आता देवा। अवसर मज द्यावा। ज्ञानदेव म्हणे बरवा। सांगेन ग्रंथ॥	११७०
Rather now Lord; give me opportunity; Dnyandeva said rightly; I will tell text.	1170

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग नाम त्रयोदशोऽध्यायः॥१३॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग नाम तेरावा अध्याय॥१३॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter XIII 'Field And Field Knower Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: D indicates Dnyaneshwari, G indicates Gita, Roman number indicates Chapter, Serial number indicates Verse).

- (G-1) Field1: Kshetra, It consists of Body made up of 36 Vedic principles comprising 5 great elements of Earth, Water, Fire, Air and Space, 5 Knowledge senses of Sound, Touch, Form, Taste and Smell, 5 Knowledge organs of Ear, Skin, Eyes, Tongue and Nose, 5 Karma actions of Talking, Exchanging, Walking, Excretion urine and filth, 5 Karma organs of Mouth, Hands, Legs, Urethra and Anus, 11 principles of Mind, Ego, Intellect, Aggregate, Desire, Hatred, Pleasure, Pain, Consciousness, Firmness and Un-manifest or Nature. Field-knower2: Kshetrdnya, Soul who is aware of Field or Supreme Soul.
- (D-21) Dik-amber*: Jain sages following tradition of nudism and custom of pulling of hairs from head as a form of severity.
- (G-4) Brahma-sutra*: Aphorisms systematically explaining absolute Brahma composed by ancient seers while conducting deliberations Naimisha forest..
- (D-67) Anushtubh metre*: Vedic metre used in verses of Bhagvadgita which consists of eight letters in each of the four parts of a verse. This metre is extensively used in most of ancient Sanskrit literature.
- (D-107) Ten vital airs: Daha vayu, When vital force (Pran) is added to nine winds as explained in (D-VI/243), they become ten vital airs and first five are called Five vital airs (Panch Pran).
- (D-133) Two means of gaining pleasure-pain*: Absence of dreaming is means of pleasure and presence of dreaming is means of pain.
- (D-221) Purv-mimamsa*: One of six Darshanas authored by sage Jaimini.
- (D-222) Parjanya-ishti*: When cattle are deprived of fodder due to famine, Yadnya by name Parjanya-ishti is performed which includes sacrificing animal. What sort of non-violence is this?
- (D-489) Movements of star n North star*: Here scientific principle of relative movements of stars in constellations and North star with reference to earth is stated.
- (D-509) Three yogic postures*: Mula-bandha: Withdrawing anus inside, Vodhiyana-bandha: Withdrawing intestines at navel and Jalandara-bandha: Fixing chin into pit of throat.
- (D-837) Sanjivani*: A mythological plant existing in forests of India which is supposed to be possessing power of rejuvenating any person lying on a deathbed.
- (D-863) Knowable*: Dneya, This is synonym of phrase Brahma which is known only through knowledge. Its concept is explained in verses upto 939.
- (D-954) Non-soul*: An-aatma, Whatever is false, born, destructible and which is exactly opposite of soul.
- (D-957) Nature and Person*: These terms are used here are in context with Nature and Supreme Soul.
- (G-20) Person*: This term is used here in context with the embodied being.
- (D-1137) Parrot-tube rule*: When door of a cage, in which a parrot is kept, is opened, it refuses to fly out with assumption that it is permanently bound to a tube that it is holding by its claws. This is known as Parrot-tube rule.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(चौदावा अध्याय - गुणत्रयविभागयोग)

**Chapter XIV - Tri-Quality
Division Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

चौदावा अध्याय - गुणत्रयविभागयोग

Chapter XIV - Tri-Quality Division Yoga

जय जय आचार्या। समस्तसुरवर्या। प्रज्ञाप्रभातसूर्या। सुखोदया॥	१
जय जय आचार्या। समस्त देवांचे राया। प्रज्ञा-प्रभात-सूर्या। सुखोदया॥	१
Victory, Victory, Guru; Lord of all Gods; Intellect dawn Sun; Bliss dawn.	1
जय जय सर्व विसांवया। सोऽहंभावसुहावया। नाना लोक हेलावया। समुद्रा तू॥	२
जय जय सर्वाना विसावावया। सोऽहंभाव स्थापावया। नाना लोक हिंदोळावया। समुद्रा तू॥	२
Victory, Resort to all; 'I am Brahma' establishing; for different regions swaying; ocean you are.	2
आइकें गा आर्तबंधू। निरंतरकारुण्यसिंधू। विशदविद्यावधू-। वल्लभा जी॥	३
आइक गा दीनबंधू। निरंतर कारुण्यसिंधू। प्रकट विद्यारूपी वधू-। वल्लभा जी॥	३
Hear Brother of distressed; Constant compassion ocean, Direct Knowledge's husband.	3
तू जयांप्रति लपसी। तथा विश्व हे दाविसी। प्रकट तैं करिसी। आघवेचि तू॥	४
तू ज्याच्यापासूनि लपसी। त्याला विश्व हे दाखविसी। प्रकट तेव्हा करिसी। अवघेच तू॥	४
From whom you hide; you show this cosmos to him; when you appear; you pervade all.	4
की पुढिलाची दृष्टि चोरिजे। हा दृष्टिबंधु निफजे। परी नवल लाघव तुझे। जे आपणपें चोरे॥	५
पाहा की पुढच्याची दृष्टी चोरणे। हा नजरबंध होणे। परी नवल जादू तुझे। की तू स्वतःलाच चोरे॥	५
Stealing vision of viewers; is trickery; but your wonder is; you make yourself invisible.	5
जे तूचि तू सर्वा यया। मा कोणा बोधु कोणा माया। ऐसिया आपेआप लाघविया। नमो तुज॥	६
कारण तूच तू सर्व जगास या। मग कोणास बोध कोणास माया। अशा स्वभावतःच जादुगारा। नमो तुज॥	६
As you are all for world; then knowledge or illusion for some; so natural magician; I bow to you.	6
जाणो जगी आप वोले। ते तुझिया बोला सुरस जाले। तुझेनि क्षमत्व आले। पृथ्वीयेसी॥	७
जाणतो जगात पाणी ओले। ते तुझिया बोलाने चविष्ट झाले। तुझियामुळे क्षमत्व आले। पृथ्वीसी॥	७
I know water in world; became tasty by your speech; due to you patience; earth gained.	7
रविचंद्रादि शुक्ति। उदय करिती त्रिजगती। ते तुझिया दीप्ती। तेज तेजां॥	८
रविचंद्रादी शिंपली। प्रकाश करिती त्रिजगती। ती तुझी दीप्ती। तेज त्यांच्या तेजाला॥	८
Shell like sun and moon; illuminate tri-world; your brilliance; lends brilliance to their brilliance.	8
जे चळवळिजे अनिळें। ते दैविकेनि जी निजबळे। नभ तुजमाजी खेळे। लपिथपी॥	९
जे चाळवणे वाऱ्याचे। ते देवाच्याच जी निजबळाचे। आकाश तुजमध्ये खेळे। लपाछपी॥	९
What is blowing of wind; that is by your power; space within you; plays hide and seek*.	9

किंबहुना माया असोस। ज्ञान जी तुझेनि डोळस। असो वानणे सायास। श्रुतीसी हे।।	१०
किंबहुना माया अपार तुजमुळेच। ज्ञान जी तुझ्यामुळे डोळस। असो तुज वर्णिता सायास। वेदांसीही।।	१०
Due to you illusion exists; and knowledge sees; you are difficult to be described: by Veda.	10
वेद वानूनि तंवचि चांग। जंव न दिसे तुझे आंग। मग आम्हां तथा मूग। एके पांती।।	११
वेद स्तवे तोवरीच उत्तम खूप। जोवरी न दिसे तुझे रूप। मग आम्ही नि तो चूप। बसो एका बाजूसी।।	११
Veda praises fluently; till it doesn't see your form; then I and Veda silently; sit aside.	11
जी एकार्णवाचे ठाई। पाहता प्रलयमेघाचा पाडु नाही। मा महानदी काई। जाणिजती।।	१२
जी महाप्रलयाचे ठायी। पाहता प्रलयमेघाची गणती नाही। मग महानदी कायी। ओळखू येइ?	१२
At total dissolution; deluge-clouds are innumerable; then will a big river; be recognizable?	12
का उदयलिया भास्वतु। चंद्र जैसा खद्योतु। आम्हां श्रुती तुजआंतु। तो पाडु असे।।	१३
किंवा उदय होता सूर्याचा। चंद्र भासे काजवा जैसा। आमची, वेदाची तुजशी। तैशी तुलना असे।।	१३
Or as on sunrise; moon appears like glow-fly; of me and Veda with you; same is comparison.	13
आणि दुजया थांवो मोडे। जेथ परेशी वैखरी बुडे। तो तू मा कोणे तोंडें। वानावासी।।	१४
आणि द्वैताचा ठाव मोडे। जेथ परेसह वैखरी वाणी बुडे। तेव्हा तुला मग कोण्या तोंडे। वानावा आम्ही?	१४
As duality disappears; Tongue speech ¹ with Primal speech ² gets drowned; how to; praise you?	14
यालागी आतां। स्तुति सांडूनि निवांता। चरणीं ठेविजे माथा। हेंचि भले।।	१५
यासाठी आता हेच करणे। स्तुती सोडूनि निवांतपणे। चरणी माथा ठेवणे। हेचि भले।	१५
So now only thing to do is; on giving up praising quietly; bow head at feet; that is better.	15
तरी तू जैसा आहासि तैसिया। नमो जी श्रीगुरुराया। मज ग्रंथोद्यमु फळावया। वेव्हारा होई।।	१६
तरी तुज जैसा अससी तैसिया। नमो जी गुरुराया। मज ग्रंथकार्यासी फळावया। सावकार होई।।	१६
So as you are; I bow to Shrigururaya; for making my text fruitful; become a lender.	16
आतां कृपाभांडवल सोडी। भरी मति माझी पोतडी। करी ज्ञानपद्यजोडी। थोरा मातें।।	१७
आता कृपाभांडवल काढी। त्याने भरी माझी बुद्धिपोतडी। त्या ज्ञानकाव्याशी जोडी। थोर मला।।	१७
Grant grace-capital; with it fill my intellect-bag; join me with that knowledge-poetry; great.	17
मग मी संसरेन तेणें। करीन संतांसी कर्णभूषणे। लेववीन सुलक्षणे। विवेकाचीं।।	१८
मग मी सावरेन तेणे। करीन संतांना कर्णभूषणे। लेववीन उत्तमोत्तम लक्षणे। विवेकाची।।	१८
Then I will recover; will make for saints earrings; adorned by best indications; of discernment.	18
जी गीतार्था निधान। काढू माझे मन। सुयी स्नेहांजन। आपुले तू।।	१९
जी गीतार्थाचे निधान। शोधू शके माझे मन। ऐसे घालावे नेत्रांजन। आपुले तू।।	१९
That Gita-essence resort; my mind can find out; put such eye-drops; your own.	19
हे वाक्सृष्टि एके वेळे। देखतु माझे बुद्धीचे डोळे। तैसा उदैजो जी निर्मळें। कारुण्यबिंबें।।	२०
ही शब्दसृष्टी एका वेळे। पाहू देत माझे डोळे। तैसा उदयास यावे जी निर्मळे। कारुण्यबिंबा।।	२०
This word-universe once; let my eyes see; so you be dawn pure; compassion-sun.	20

माझी प्रज्ञावेली वेल्हाळ। काव्यें होय सफळ। तो वसंतु होय स्नेहाळ-। शिरोमणी॥	२१
माझी प्रज्ञावेली सुंदर। काव्याने व्हावी सुफळ। तो वसंत व्हावे तू स्नेहाळ-। शिरोमणी॥	२१
My intellect-climber; may bear poetry-fruits; you become that spring; O Great caresser.	21
प्रमेयमहापूरें। हे मतिगंगा ये थोरे। तैसा वरिष उदारे। दिठीवेनी॥	२२
सिद्धान्तमहापुरे। ही बुद्धिगंगा दुथडी भरे। तैसा वर्षावे उदारे। दृष्टीने आता॥	२२
With great doctrine flood; may this intellect-Ganges be filled; shower generous; glances now.	22
अगा विश्वैकधामा। तुझा प्रसादचंद्रमा। करू मज पूर्णिमा। स्फूर्तीची जी॥	२३
अगा विश्वाच्या एकमेव धामा। तुझा प्रसाद चंद्रमा। करेल मज पौर्णिमा। स्फूर्तीची जी॥	२३
Cosmos-resort; your blessing-moon; for me will make full moon; of inspiration.	23
जी अवलोकिलिया माते। उन्मेषसागरीं भरिते। वोसंडेल स्फूर्तीते। रसवृत्तीचे॥	२४
जी तुम्ही अवलोकिताच मजसी। ज्ञानसागरात आली भरती। आता ओसंडेल स्फूर्ती। रसवृत्तीची॥	२४
As you viewed me; intellect-sea is in tide; now will overflow inspiration; of mood-attitudes.	24
तंव तोषोनि श्रीगुरुराजें। म्हणितले विनतिव्याजे। मांडिले देखोनि दुजे। स्तवनमिषे॥	२५
तेव्हा संतोषोनि श्रीगुरुराजे। म्हणाले विनंतिव्याजे। मांडिलेले पाहोनि द्वैत जे। स्तवनमिषे॥	२५
Shrigururaja, being contented; beseeched; on seeing that duality spread; in praise's name.	25
हे असो आता वांजटा। तो ज्ञानार्थ करूनि गोमटा। ग्रंथु दावी उत्कंठा। भंगो नेदी॥	२६
हे असो वायफळ आता। तो ज्ञानार्थ करूनि गोमटा। ग्रंथ दाखवी, श्रोत्यांची उत्कंठा। भंगू न द्यावी॥	२६
Enough in vain; by revealing knowledge essence; show text, let not listener's interest; break.	26
हो का जी स्वामी। हेचि पाहात होतो मी। जे श्रीमुखे म्हणा तुम्ही। ग्रंथु सांग॥	२७
हो का जी स्वामी। हीच वाट पाहत होतो मी। की श्रीमुखाने बोलाल तुम्ही। ग्रंथ सांग॥	२७
Yes, Swami; I was waiting for this; that you may ask; to tell text.	27
सहजे दुर्वेचा डिरु। आंगेचि तव अमरु। वरी आला पुरु। पीयूषाचा॥	२८
आधीच दुर्वेचा अंकुर। अंगानेच तो अमर। त्यावरी आला पूर। अमृताचा॥	२८
As Durva* grass sprout; is immortal; additionally there is flood; of nectar.	28
तरी आता येणे प्रसादे। विन्यासे विदग्धे। मूळ शास्त्रपदे। वाखाणीन॥	२९
तरी आता या प्रसादाने। विस्ताराने चतुराईने। मूळ शास्त्रपदे। वर्णनि मी॥	२९
Now with this blessing; by expertly elaborating; original text-verses; I will describe.	29
परी जीवाआंतुलीकडे। जैसी संदेहाची डोणी बुडे। ना श्रवणी तरी चाडे। वाढी दिसे॥	३०
परी जीवाच्या अंतर्ग्राममध्ये। जैसी संदेहाची होडी बुडे। आणि ऐकण्याची तर वाढे। इच्छा अशी॥	३०
Into being's mind; as boat of doubt sinks; and of hearing increases; desire.	30
तैसी बोली साचारी। अवतरो माझी माधुरी। माले मागूनि घरी। गुरुकृपेच्या॥	३१
तैसी भाषा खरोखरी। अवतरो माझी मधुभरी। भिक्षा मागतो घरी। गुरुकृपेच्या॥	३१
Such language really; may incarnate sweetly; I beg for alms at house; of guru-grace.	31

तरी मागां त्रयोदशी। अध्यायी गोठी ऐसी। श्रीकृष्ण अर्जुनेंसी। चावळले।।	३२
तरी मागे त्रयोदशी। अध्यायी गोष्ट ऐसी। श्रीकृष्ण अर्जुनाशी। बोलले होते।।	३२
So earlier in thirteenth; chapters, such story; Shrikrishna with Arjuna; had talked.	32
जे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगें। होइजे येणें जगें। आत्मा गुणसंगे। संसारिया।।	३३
की क्षेत्रक्षेत्रज्ञाच्या संयोगे। उत्पन्न होतात ही जगे। आत्मा त्रिगुणासंगे। संसारी होई।।	३३
On Field, Field-knower unity; worlds r created; and soul with tri-quality; assumes worldly life.	33
आणि हाचि प्रकृतिगतु। सुखदुःखभोगीं हेतु। अथवा गुणातीतु। केवळु हा।।	३४
आणि हाच प्रकृतीच्या तावडीत। सुखदुःखभोगास कारण होत। एरवी गुणातीत। केवळ हा।।	३४
And itself in Nature's clutches; causes joy-pain; else beyond qualities; purely it is.	34
तरी कैसा पां असंगा संगु। कोण तो क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगु। सुखदुःखादि भोगु। केवीं तया।।	३५
तरी कैसा बा असंगाशी संग। कोण तो क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग। सुखदुःखादी भोग। कैसे त्याला ?	३५
How contact with unattached; what is Field, Field-knower-yoga; joy-pain experience; how it has?	35
गुण ते कैसे किती। बांधती कवणे रीती। नातरी गुणातीतीं। चिन्हें काई।।	३६
गुण ते कैसे किती। आत्म्यास बांधती कोण्या रीती। किंवा गुणातीताची। लक्षणें काय ?	३६
How many are qualities; in what way they bind soul; of one beyond quality; what are his signs?	36
एवं इया आघवेया। अर्था रूप करावया। विषो एथ चौदाविया। अध्यायासी।।	३७
अशाप्रकारे सगळ्या या। अर्थाला प्रकट करावया। विषय येथे चौदाव्या। अध्यायामध्ये।।	३७
Likewise for all these; to display meaning; here these subjects are dealt in fourteenth; chapter.	37
तरि तो आतां ऐसा। प्रस्तुत परियेसा। अभिप्रावो विश्वेशा। वैकुंठाचा।।	३८
तरी तो आता ऐसा। प्रस्तुत अध्यायात एका ऐसा। अभिप्राय विश्वेशाचा। वैकुंठाच्या।।	३८
So now as such; in present treaties listen to; comment of Lord; of Vaikuntha.	38
तो म्हणे गा अर्जुना। अवधानाची सर्व सेना। मेळऊनि इया ज्ञाना। झोंबावे हो।।	३९
तो म्हणे गा अर्जुना। एकाग्रतेची सर्व सेना। एकत्र जमवूनि या ज्ञाना। बिलगावे हो।।	३९
He said to Arjuna; entire army of concentration; by gathering, this knowledge; be embraced.	39
आम्ही मागा तुज बहुतीं। दाविले हे उपपत्ती। तरी आझुनी प्रतीती-। कुशी न निघे।।	४०
आम्ही मागे तुज बहुतसी। दाखविले हे सिद्धान्तची। तरी अजुनी अनुभवाची। कूस नाही भरली।।	४०
I to you earlier mostly; shown this doctrine; still experienced it; you have not.	40

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

परं भूयः प्रवक्ष्यामि, ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम्। यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे, परां सिद्धिमितो गताः।।	१
परम् पुनश्च सांगेन, ज्ञानात ज्ञान उत्तम। जे जाणुनी मुनी सर्व, परम् सिद्धीस पावले।।	१
I will repeat best of all knowledge; by knowing which all sages gained supreme perfection.	1

म्हणौनि गा पुढती। सांगिजेल तुजप्रती। पर म्हणौनि श्रुतीं। डाहारिले जे।।	४१
म्हणौनि गा पुन्हा ती। सांगेल आता तुजप्रती। सर्वांच्या पर म्हणौनि श्रुती। वर्णिते जे।।	४१
So next; to you I will tell; what Shriti which is beyond all; has described.	41

एहवी ज्ञान हे आपुले। परि पर ऐसेनि जाले। जे आवडोनि घेतले। भवस्वर्गादिक॥	४२
एरवी ज्ञान हे आपले। परी परके अशामुळे झाले। की जीवांनी आवडीने घेतले। भवस्वर्गादिक॥	४२
Else our knowledge; became alienated; as beings fondly adopted; world and heaven.	42
अगा याचि कारणे। हे उत्तम सर्वांपरी मी म्हणे। जे वन्हि हे तृणे। येरे ज्ञाने॥	४३
अगा याच कारणे। हे उत्तम सर्वांत मी म्हणे। कारण अग्नी हे, तर तृणे। इतर ज्ञाने॥	४३
Due to same reason; I call this as best; as this is fire while are grasses; rest knowledge.	43
जियें भवस्वर्गातिं जाणती। यागचि चांग म्हणती। पारखी फुडी आथी। भेदीं जेयां॥	४४
जी ज्ञाने भवस्वर्गांना जाणती। यज्ञचि चांगला म्हणती। पारख चांगली असे ती। द्वैताची ज्यांना॥	४४
Knowledge which know world-heaven; call Yadnya alone is best; experts in; duality who are.	44
तियें आघवीचि ज्ञाने। केली येणे स्वप्ने। जैशा वातोर्मी गगनें। गिळिजती अंती॥	४५
ती अवघीच ज्ञाने। केली याने मिथ्या जैशी स्वप्ने। जैशा वायुलहरी गगनाने। गिळाव्या अंती॥	४५
All knowledge; are made false by this as dream; as wind-waves by sky; are swallowed in end.	45
कां उदितें रश्मिराजें। लोपिली चंद्रादि तेजे। नाना प्रळयांबुमाजें। नदी नद॥	४६
किंवा उदयता रविराजे। लोपिली चंद्रादी तेजे। किंवा प्रळयसमुद्रामध्ये। नदी नद॥	४६
Or as on sunrise; brilliance of moon vanishes; or in dessolution-sea; big and small rivers.	46
तैसे येणें पाहलेया। ज्ञानजात जाय लया। म्हणोनियां धनंजया। उत्तम हे॥	४७
तैसे हे येता उदया। दुसरे ज्ञानजात जाये लया। म्हणोनिया धनंजया। उत्तम हे॥	४७
As this dawns; all other knowledge vanish; so Dhananjaya; this is best.	47
अनादि जे मुक्तता। आपुली असे पंडुसुता। तो मोक्ष हाता येता। होय येणें॥	४८
अनादी ऐशी जी मुक्तता। आपली असे पंडुसुता। तो मोक्ष हाती येता। होय ज्ञानाने या॥	४८
As freedom ancient; is ours Arjuna; at hand is that liberation; so happening by this knowledge.	48
जयाचिया प्रतीती। विचारवीरीं समस्तीं। नेदिजेचि संसृती। माथां उधऊं॥	४९
ज्याच्या प्रतीतींनी। विचारवंत समस्तांनी। नाही दिले संसारासी। डोके उचलू॥	४९
With that realization; all savants; didn't allow worldly life; to raise its head.	49
मनें मन घालूनि मागे। विश्रांति जालिया आंगे। ते देहीं देहाजोगे। होतीचि ना॥	५०
मनाने मन घालूनि मागे। विश्रांतिरूप झाले आंगे। ते देहात असूनिही देहासारखे। होतीचि ना॥	५०
Keeping mind behind by mind; rested in body; they while in body as body; never become.	50
मग ते देहाचे बेळे। वोलांडूनि एकेचि वेळे। संवतुकी कांटाळे। माझे जाले॥	५१
मग ते देहाचे कडबोळे। ओलांडूनि एकाच वेळे। समतुल्य तराजूमध्ये। माझ्याइतके भरले॥	५१
That body-conglomerate*; on crossing at one time; they in comparison; weighed up to me.	51

इदं ज्ञानमुपाश्रित्य, मम साधर्म्यमागताः। सर्गेऽपि नोपजायन्ते, प्रलये न व्यथन्ति च॥ २

ह्याच ज्ञाना उपासूनि, मम साधर्म्य पावले। जन्मती ना सृष्ट्यारंभी, प्रलयी नष्टती न ते॥ २

Worshipping knowledge, being like me; they aren't born at creation or perished at dissolution. 2

जे माझिया नित्यता। तेणें नित्य तें पंडुसुता। परिपूर्ण पूर्णता। माझियाचि॥	५२
जी माझी नित्यता। त्यायोगेच नित्य ते पंडुसुता। परिपूर्ण पावले पूर्णता। माझियायोगे॥	५२
Which is my continuity; Pandusuta, due to that they; became perfected; by me.	52
मी जैसा अनंतानंदु। जैसाचि सत्यसिंधु। तैसेचि ते भेदु। उरेचि ना॥	५३
मी जैसा अनंत आनंद। जैसा आणि सत्यसमुद्र। तैसेच ते, भेद। उरतीच ना॥	५३
As I am limitless, blissful; and truth-ocean; so they are, distinction; never remains.	53
जे मी जेवढे जैसे। तेचि ते जाले तैसे। घटभंगीं घटाकाशें। आकाश जेवीं॥	५४
जे मी जेवढे जैसे। तेच ते झाले तैसे। घट भंगता घटाकाश जैसे। आकाशाचयेवढे॥	५४
What I am; they became like that; on breaking of pot as space within; becomes like sky.	54
नातरी दीपमूळकीं। दीपशिखा अनेकी। मीनलिया अवलोकीं। होय जैसे॥	५५
किंवा मुळच्या दीपज्योतीत। दीपज्योती अनेक। मिळवून पाहता। एक दिसे जैसे॥	५५
Or in original lamp-flame; many lamp-flames; on mingling; appear as one.	55
अर्जुना तयापरी। सरली द्वैताची वारी। नांदे नामार्थ एकाहारी। मीतूविण॥	५६
अर्जुना तशापरी। सरली द्वैताची वारी। नांदे ज्यांचे नाम रूप एकाहारी। मीतूपणाविना॥	५६
Arjuna, like that; duality's role expired; whose name, form are threaded; sans 'I n you' feeling.	56
येणेंचि पै कारणें। जें पहिले सृष्टीचे जुंपणें। तें ही तया होणे। पडेचिना॥	५७
याच त्या कारणाने। जेव्हा प्रथम सृष्टीचे उपजणे। तेव्हाही त्याला उपजणे। पडेचिना॥	५७
Just for this reason; when cosmos is created; even then to take birth; they don't have to.	57
सृष्टीचिये सर्वादी। जेयां देहाची नाही बांधी। ते कैचे प्रळयावधी। निमतील पां॥	५८
सृष्टीच्या प्रारंभीही। ज्यांना देह धरण्याचे बंधन नाही। ते कैसे प्रलयातही। मरतील बा?॥	५८
Even at creation time; who aren't bound to take birth; how will they die; at dissolution?	58
म्हणौनि जन्मक्षया। अतीत ते धनंजया। मी जाले ज्ञाना यया। अनुसरोनी॥	५९
म्हणौनि जन्ममृत्यूच्या। अतीत जे धनंजया। मद्रूप झाले ज्ञानास या। अनुसरोनी॥	५९
So beyond birth-death; who are, Pandusuta; became one with this knowledge; by following it.	59
ऐसी ज्ञानाची वाढी। वानिली देवें आवडी। तेवींचि पार्थाही गोडी। लावावया॥	६०
ऐशी ज्ञानाची थोरवी। वाखाणिली देवे आवडीने बरवी। तैशीच गोडी पार्थालाही। लावावया॥	६०
Such glory of knowledge; Lord praised fondly; same liking in Partha; to create.	60
तंव तया जाले आन। सर्वांगी निघाले कान। सपाई अवधान। आतला पां॥	६१
तेव्हा त्याला वेगळेचि झाले। सर्वांगी कान निघाले। मूर्तिमंत अवधान। झाला तो॥	६१
Then he differently experienced; ears sprouted all over body; attention-incarnate; he became.	61
आतां देवाचिया ऐसे। जाकळीजतु असे वोरसे। म्हणौनि निरूपण आकाशें। वेंटाळेना॥	६२
आता देवाच्यासारखे। सर्वज्ञाकडून होतसे प्रेमभरले। निरूपण, म्हणून आकाशालाही जे। आकळेना॥	६२
Now from God; omniscient as love filled; discourse happened which even sky; won't conceive.	62

मग म्हणे गा प्रज्ञाकांता। उजवली आजि वक्तृत्वता। जे बोलायेवढा श्रोता। जोडलासि॥	६३
मग म्हणे गा प्रज्ञेच्या कांता। सार्थ झाली आज माझी वक्तृत्वता। कारण बोलायेवढा श्रोता। मिळालासि॥	६३
Then said, Intellect Lord; today my oratory is fulfilled; as listener equalling my word; I gained.	63
तरि एकु मी अनेकीं। गोविजे देहपाशकीं। त्रिगुणीं लुब्धकीं। कोणे परी॥	६४
तरी एकच मी असूनिही अनेक। गोविला जातो देहपाशात। त्रिगुणी व्याधाकडून। कोण्यापरी॥	६४
Though I am single into many; body-bonds I get trapped; by tri-quality hunter; somehow?	64
कैसा क्षेत्रयोगें। विये इये जगे। ते परिस सांगे। कोणे परी॥	६५
कैसा क्षेत्राच्या संयोगे। प्रसवतो मी ही जगे। ते ऐकावे सांगे। कोण्या परी॥	६५
How on contact with Field; I give birth to cosmoses; listen I will tell; like that.	65
पै क्षेत्र येणें व्याजें। यालागी हे बोलिजे। जे मत्संगबीजे। भूतीं पिके॥	६६
अरे क्षेत्र या नावे। यासाठी यास म्हणावे। कारण माझ्या संगरूप बीजाने। ते जगी पिके॥	६६
By name Field; it be called; as on contact with my seed; that flourishes in world.	66
<p>मम योनिर्महद्ब्रह्म, तस्मिन्गर्भं दाम्यहम्। संभवः सर्वभूतानां, ततो भवति भारत॥ ३</p> <p>मम योनी महद्ब्रह्म, तीत मी गर्भ स्थापितो। उत्पत्ती सर्व भूतांची, तेथुनी होत भारत॥ ३</p> <p>Great-Brahma* is my womb, where I cast seed; all living beings are born from there. 3</p>	
एहवीं तरी महद्ब्रह्म। यालागी हे ऐसे नाम। जे महदादिविश्राम-। शालिका हे॥	६७
एरवी तरी महद्ब्रह्म। यासाठी हे नाम। की महत् आदींना विश्राम-। धाम हे॥	६७
Else great Brahma; this name is for same reason; that for all great principles; is resort.	67
विकारां बहुवस थोरी। अर्जुना हेंचि करी। म्हणोनि अवधारी। महद्ब्रह्म॥	६८
विकारांच्या खूपच वृद्धी। अर्जुना यातच होत असती। म्हणोनि ऐक यास म्हणती। महद्ब्रह्म॥	६८
Great increase in modifications; Arjuna, takes place here; so it is called; great Brahma.	68
अव्यक्तवादमतीं। अव्यक्त ऐसी वदंती। सांख्याचिया प्रतीती। प्रकृति हेचि॥	६९
अव्यक्तवादींची ऐसी मती। अव्यक्त यास म्हणती। सांख्यांची अनुभूती। प्रकृती हीचि॥	६९
Intellect of un-manifestationist; call it as un-manifest; Samkhya's experience; is Nature.	69
वेदांतीं इयेतें माया। ऐसें म्हणिजे प्राज्ञराया। असो किती बोलों वायां। अज्ञान हें॥	७०
वेदान्ती हिला माया। असे म्हणती बुद्धीचे राया। असो किती उच्चारावे वाया। अज्ञान हे?॥	७०
Vedantist call it as illusory energy; but, Pradnyraya; how more to talk in vain; this ignorance.	70
आपुला आपणपेयां। विसरु जो धनंजया। तेंचि रूप यया। अज्ञानासी॥	७१
आपला आपणा या। विसर जो पडे धनंजया। तेच रूप असे या। अज्ञानाचे॥	७१
Ours of ourselves; forgetfulness Dhananjaya that; is the form of this; ignorance.	71
आणिकही एक असे। जें विचारावेळे न दिसे। वातीं पाहता जैसे। अंधारें कां॥	७२
आणिकही एक असे। जे विचाराचे वेळी न दिसे। दीप लावूनि पाहता जैसे। न दिसे अंधार का?	७२
One more thing; which isn't visible while thinking; as seeing with lamp; darkness isn't seen.	72

हालविलिया जाये। निश्चळीं तरी होये। दुधीं जैसी साये। दुधाची ते॥	७३
घुसळिता निघून जाय। स्थिर होताच होय। दुधात जैशी साय। दुधाची ती॥	७३
On churning disappears; when steady appears; as cream in milk; of that milk.	73
पैं जागारु ना स्वप्न। ना स्वरूप अवस्थान। ते सुषुप्ति कां घन। जैसी होय॥	७४
अहो जागृती ना स्वप्न। ना समाधीचे स्थान। किंवा ती सुषुप्ती प्रगाढ। जैसी होय॥	७४
Neither wakefulness nor dream; nor contemplation's place; or that deep slumber; as it is.	74
कां न वियता वायूते। वांझे आकाश रिते। तयाऐसे निरुते। अज्ञान गा॥	७५
किंवा न हलविता वायूस ते। शून्य आकाश दिसते रिते। त्याच्यासारखे खरेच ते। अज्ञान गा॥	७५
Or when wind isn't blowing; sky appears quiet and empty; like that really; this ignorance is.	75
पैल खांब कां पुरुखु। ऐसा निश्चयो नाही एकु। परी काय नेणो आलोकु। दिसत असे॥	७६
पलीकडे खांब की पुरुष। ऐसा निश्चय नाही एक। परी काय न जाणो अंधूक। दिसते आहे॥	७६
If distant object is pillar or man; as it can't be ascertained; but don't know dimly; it is seen.	76
तेवीं वस्तु जैसी असे। तैसी कीर न दिसे। परी काही अनारिसे। देखिजेना॥	७७
तेव्हा वस्तु जैसी असे। तैशी खरोखरी न दिसे। परी काही वेगळेही तैसे। दिसेचना॥	७७
So a thing as it is; not really appearing like that; but anything different too; isn't seen.	77
ना राती ना तेज। ते संधि जेवीं सांज। तेवीं विरुद्ध ना निज। अज्ञान आथी॥	७८
ना रात्री ना दिनतेज। ती संधी जैशी सांज। तैशी विरुद्ध ना निज-। रूप अज्ञान असे॥	७८
Neither day nor night; as is that twilight; so neither opposite nor own; form is that ignorance.	78
ऐसी कोण्ही एकी दशा। तिये वादु अज्ञान ऐसा। तया गुंडलिया प्रकाशा। क्षेत्रज्ञु नांव॥	७९
ऐसी कोणी एक दशा। तिला म्हणती अज्ञान ऐसा। त्या अज्ञानाने आच्छादल्या प्रकाशा। क्षेत्रज्ञ नाम॥	७९
Such state; is called ignorance; when by ignorance light is covered; Field-knower is the name.	79
अज्ञान थोरिये आणिजे। आपणपें तरी नेणिजे। ते रूप जाणिजे। क्षेत्रज्ञाचे॥	८०
अज्ञान वाढीस आणावे। आत्मस्वरूपास तरी विसरावे। ते रूप जाणावे। क्षेत्रज्ञाचे॥	८०
Promoting ignorance; forgetting soul-form; know that is form of; Field-knower.	80
हाचि उभय योगु। बुझे बापा चांगु। सत्तेचा नैसर्गु। स्वभावो हा॥	८१
हाच संयोग दोघातला। समजून घे बापा चांगला। चैतन्याचा नैसर्गिक। स्वभाव हा॥	८१
This connection between two; know that clearly; of authority this is natural; disposition.	81
आता अज्ञानासारिखे। वस्तु आपणपेंचि देखे। परी रूपें अनेकें। नेणो कोणे॥	८२
आता अज्ञानासारिखे। आत्मवस्तु आपल्यालाच देखे। परी रूपात अनेके। नकळे कोण्या?	८२
Now like ignorance; soul-form sees itself; but in many forms; don't know of whom?	82
जैसा रंकु भ्रमला। म्हणे जा रे मी रावो आला। कां मूर्छितु गेला। स्वर्गलोका॥	८३
जैसा दरिद्री भ्रमिष्ट झाला। म्हणे जा रे जा मी राजा आला। किंवा मूर्छित गेला। स्वर्गलोका॥	८३
Like pauper deluded; says I as king have arrived; or a fainted one going; to heaven.	83

तेवीं लचकलिया दिठी। मग देखणें जें जें उठी। तथा नाम सृष्टी। मीचि वियें पै गा॥	८४
तैशी आत्म्यावरून घसरता दृष्टी। मग दृष्य जे जे उठी। त्याला नाव सृष्टी। परी मीच वितो पहा॥	८४
<i>As vision derails from soul; what objects one sees; are called as cosmos; but born by me alone.</i>	84
जैसे कां स्वप्नमोहा। तो एकाकी देखे बहुवा। तोचि पाडु आत्मया। स्मरणेंवीण असे॥	८५
जैसे का स्वप्नाच्या भ्रमात। तो एकटाच परी देखे अनेकात। तोच प्रकार विस्मरणात। आत्म्याच्या असे॥	८५
<i>Like in dream one; sees himself in many forms; same happens in oblivion; of soul.</i>	85
हेचि आनी भ्रांती। प्रमेय उपलवू पुढती। परी तू प्रतीती। याचि घे पां॥	८६
हाच संशय वेगळ्या रीती। आणि सिद्धान्त उकलु पुढती। परी तू मात्र प्रतीती। याचीच घे बा॥	८६
<i>Same doubt in way different; and will be solving problem next; but you experience; this alone.</i>	86
तरी माझी हे गृहिणी। अनादि तरुणी। अनिर्वाच्यगुणी। अविद्या हे॥	८७
तरी माझी ही गृहिणी। अनादी असूनिही तरुणी। सांगण्यापलीकडची तीन गुणी। अविद्या ही॥	८७
<i>So my wife; eternal but young; beyond description, of tri-quality; that non knowledge*.</i>	87
इये नाही हेचि रूप। ठाणे हे अति उमप। हे निद्रितां समीप। चेतां दुरी॥	८८
हिचे नसणे हेच रूप। असणे हे अति अमाप। ही अज्ञान्याचे समीप। ज्ञान्यासी दूर असे॥	८८
<i>Non-existence is her form; existence is infinite; she is nearer to ignorant; away from savant.</i>	88
पै माझेनिचि आंगे। पहुडल्या हे जागे। आणि सत्तासंभोगे। गुर्विणी होय॥	८९
अरे माझ्याच अंगाने। मी झोपता हिचे जागणे। आणि माझ्या सत्तेच्या संभोगाने। गर्भार होय॥	८९
<i>While bodily; I am asleep, it is her awakening; by mating with my authority; she conceives.</i>	89
महद्ब्रह्मउदरीं। प्रकृती आठें विकारीं। गर्भाची करी। पेलोवेली॥	९०
महद्ब्रह्म आपल्या उदरी। प्रकृती आठ विकारी। गर्भाची करी। पालनपोषी॥	९०
<i>Great Brahma in own womb; Nature of eight modifications; of embryo; takes care.</i>	90
उभयसंगु पहिले। बुद्धितत्त्व प्रसवले। बुद्धितत्त्व भारेले। होय मन॥	९१
मी व मायाचे संग्तात पहिले। बुद्धितत्त्व जन्मले। बुद्धितत्त्व रजोगुणाने भारले। की होय मन॥	९१
<i>My contact with illusion; intellect was born; as it is filled by passionate quality; became mind.</i>	91
तरुणी ममता मनाची। ते अहंकार तत्त्व रची। तेणे महाभूतांची। अभिव्यक्ति होय॥	९२
ममता ही पत्नी मनाची। ती अहंकार तत्त्व रची। त्यायोगे महाभूतांची। अभिव्यक्ती होय॥	९२
<i>Affection is mind's wife; she fills it with ego; with that five great elements; manifest.</i>	92
आणि विषयेंद्रियां गोसी। स्वभावे तंव भूतांसी। म्हणोनि येती सरिसी। तियेही रूपा॥	९३
आणि विषय, इंद्रियांची दोस्ती। स्वभावतः त्या भूतांशी। म्हणोनि येती भूतांसोबतचि। तीही रूपा॥	९३
<i>Friendship of senses n objects; naturally with those elements; so with elements; it manifests.</i>	93
जालेनि विकारक्षोभे। पाठीं त्रिगुणाचे उभे। तेव्हा ये वासना गर्भे। ठायेंठावो॥	९४
जेव्हा आत विकार क्षोभे। मग त्रिगुणांचे गर्भपिंड होती उभे। तेव्हा प्रवेशे वासना गर्भे। जागजागी॥	९४
<i>When modifications flared; embryos of tri-quality appear; then passion enters; everywhere.</i>	94

रुखाचा आवांका। जैसी बीजकणिका। जीवीं बांधे उदका। भेटतखेवो।।	९५
वृक्षाचा आकार वसत। जैसा बीजकणिकेच्या आत। जीवी अंकूर धरे, उदकास। भेटताक्षणी।।	९५
As tree form exists; inside its seed; so beings sprout on water; on coming in contact.	95
तैसी माझेनि संगे। अविद्या नाना जगे। आकार घेवों लागे। आणियाची।।	९६
तैसी माझ्या संगाने। अविद्या नाना जगरूपाने। आकार घेऊ लागे। अंकुररूपे।।	९६
So with my contact; non-knowledge in the form of cosmos; sprouts.	96
मग गर्भगोळा तया। कैसे रूप तें ये आया। ते परियेसे राया। सुजनांचिया।।	९७
मग त्या गर्भगोळ्याला। कैसे रूप तेव्हा येते आकाराला। ते ऐकावे हे राया। सज्जनांच्या।।	९७
Then that embryo; how assumes form; that listen to O king; of pious.	97
पैं मणिज स्वेदज। उद्भिज जारज। उमटती सहज। अवयव हे।।	९८
मग अंडज स्वेदज। उद्भिज जारज। उमटती सहज। अवयव हे।।	९८
Then egg-born, sweat-born; seed-born, womb-born*; emerge naturally; these limbs.	98
व्योमवायुवर्शें। वाढलेनि गर्भरसें। मणिजु उससे। अवयव तो।।	९९
आकाशवायू होता समरस। त्यात वाढल्याने गर्भरस। उपजे अंडज। अवयव तो।।	९९
On union of space, air elements; by their increase in embryo jelly; emerge egg-born; limbs.	99
पोटीं सूनि तमरजें। आगळिका तोय तेजें। उठितां निपजे। स्वेदजु गा।।	१००
पोटात घेऊनि तमरज। बळावती जल, तेज। उसळूनि स्वेदज। निपजे गा।।	१००
By absorbing dark, passionate; strengthen fire and water; on their surge emerge; sweat-born.	100
आपृथ्वीउत्कटें। आणि तमोमात्रें निकृष्टे। स्थावरु उमटे। उद्भिजु हा।।	१०१
जलपृथ्वी होता उत्कट। आणि तममात्र जो निकृष्ट। स्थावर उपजत। उद्भिज हा।।	१०१
On union of water, earth elements; and with dark lowest; immovable emerge; as seed-born.	101
पांचां पांचही विरजीं। होती मनबुद्ध्यादि साजीं। ही हेतु जारजीं। ऐसे जाण।।	१०२
पाचाचे पाचही मिसळती। तेव्हा मन बुद्धी तरारती। ही कारणे जारज उपजाची। ऐसे जाण।।	१०२
On union of 5 elements; increase mind, intellect; these are reasons for womb-born; know it.	102
ऐसे चारी हे सरळ। करचरणतळ। महाप्रकृति स्थूळ। तेंचि शिर।।	१०३
ऐसे चारही हे सरळ। करचरणाचे तळ। महाप्रकृती स्थूळ। तेच शीर ज्याचे।।	१०३
So these four straight; are base of hands and feet; of great Nature gross; that is whose head.	103
प्रवृत्ति पेलले पोट। निवृत्ति ते पाठी नीट। सुरयोनी आंगें आठ। ऊर्ध्वाची।।	१०४
प्रवृत्ती ही सुटलेले पोट। निवृत्ती ती पाठ नीट। देवयोनी अंगे आठ। कमरेच्या वरची।।	१०४
Tendency is big belly; renunciation is back neat; deities of eight orders; are above waist.	104
कंडु उल्हासता स्वर्गु। मृत्युलोक मध्यअर्धभागु। अधोदेशु चांगु। नितंबु तो।।	१०५
कंठ उल्हासित स्वर्ग। मृत्युलोक मधला पोटाचा भाग। पाताळाचा भाग। नितंब तो।।	१०५
Heaven is neck; mortal world is middle stomach; and nether world; is buttock.	105

ऐसे लेकरू एक। प्रसवली हे देख। जयाचे तिन्ही लोक। बाळसे गा॥	१०६
ऐसे लेकरू एक। प्रसवली ही देख। ज्याचे तिन्ही लोक। हे बाळसे गा॥	१०६
Such a child; see she bears; whose tri-world; is plump health.	106
चौऱ्यांशी लक्ष योनी। तिचे कांडां पेरां सांदणी। वाढे प्रतिदिनी बाळक हे॥	१०७
चौऱ्यांशी लक्ष योनी। तिचे कांडा पेरा सांदणी। वाढे प्रतिदिनी। बाळक हे॥	१०७
Eighty four lakhs species; are his limb-joints; grows day by day; this child.	107
नाना देहअवयवीं। नामाचीं लेणीं लेववी। मोहस्तन्यें वाढवी। नीत्यनवे॥	१०८
नाना देह अवयवी। नाना नामांची लेणी चढवी। मोहाच्या स्तनपाने वाढवी। त्यास नित्य नवे॥	१०८
On body limbs; she adorns name-ornament; breastfeeds it with lure; ever new.	108
सृष्टी वेगवेगळीया। तिया करांघ्री आंगोळिया। भिन्नाभिमान सूदलिया। मुदिया तेथे॥	१०९
सृष्टी वेगळाल्या। करचरणाची बोटे त्याला। भिन्न अभिमानाच्या घातलेल्या। अंगठ्या तेथे॥	१०९
Different cosmoses; are fingers of its feet and hand; adorned by various rings; of different pride.	109
हे एकलौते चराचर। अविचारित सुंदर। प्रसवोनि थोर। थोरावली॥	११०
हे एकुलते चराचर। अज्ञानामुळे वाटे सुंदर। प्रसवूनि थोर। थोर झाली॥	११०
This single cosmos; ignorantly appearing as beautiful; by bearing great; she became great.	110
पैं ब्रह्मा प्रातःकाळु। विष्णु तो मध्यान्ह वेळु। सदाशिव सायंकाळु। बाळा यया॥	१११
पहा ब्रह्मा प्रातःकाळ। विष्णु तो मध्याह्णकाळ। सदाशिव सायंकाळ। बाळाचा या॥	१११
Look, Brahmadeva is dawn; Vishnu is noon; and Shiva is evening; of this child.	111
महाप्रळयसेजे। खेळोनि निवांत निजे। विषमज्ञानें उमजे। कल्पोदर्यां॥	११२
महाप्रलयाच्या सेजे। खेळोनि येता निजे। भेदज्ञानाने जागे। कल्पारंभी॥	११२
On dissolution-bed; on playing, it sleeps; wakes up with divisive knowledge; at era's start.	112
अर्जुना इयापरी। मिथ्यादृष्टीच्या घरी। युगानुवृत्तीची करी। चोज पाउले॥	११३
अर्जुना अशापरी। मिथ्यादृष्टीच्या घरी। युगापाठी युगे टाकी। पाउले कौतुकाची॥	११३
So Arjuna; at false-vision's house; ages after ages it takes; its fond steps.	113
संकल्पु ययाचा इष्टु। अहंकारु विनटु। ऐसिया होय शेवटु। ज्ञानें यया॥	११४
संकल्प याची आवडी। अहंकार हा खेळगडी। याची होय शेवटी। ज्ञानाने या॥	११४
Planning is its favourite; ego is playmate; it is ended; by this knowledge.	114
आता असो हे बहु बोली। ऐसे विश्व माया व्याली। तेथ साह्य जाली। माझी सत्ता॥	११५
आता असो ही विस्ताराची बोली। ऐसे विश्व माया प्रसवली। तेथ साहाय्य झाली। माझी सत्ता॥	११५
Let this expansion talk be; bears this cosmos illusory energy; with the help of; my authority.	115

सर्वयोनिषु कौन्तेय, मूर्तयः संभवन्ति याः। तासां ब्रह्म महद्योनिः, अहं बीजप्रदः पिता॥ ४

सर्वयोनीत कौंतेया, प्राणी का जन्मतात जे। त्यांची ब्रह्म महायोनी, मी बीज देतसे पिता॥ ४

Whatever species are born; great Brahma is their womb, I am father casting seed. 4

याकारणें मी पिता। महद्ब्रह्म माता। अपत्य पंडुसुता। जगडंबरू।।	११६
याकारणे मी पिता। महद्ब्रह्म ही माता। अपत्य पंडुसुता। ब्रह्मांड हे।।	११६
That is why I am father; great Brahma is mother; and Pandusuta, child; is this cosmos.	116
आता शरीरे बहुते। देखोनि न भेद हो चित्ते। जे मनबुद्ध्यादि भूते। एकेचि येथे।।	११७
आता शरीरे बहुते। देखोनि न भेद व्हावा चित्ते। कारण मनबुद्ध्यादी आणि भूते। एकच येथे।।	११७
Many bodies; on seeing don't differentiate in mind; as elements, mind, intellect; are same here.	117
हां गा एकेचि देही। काय अनारिसे अवयव नाही। तेवीं विचित्र विश्व पाही। एकचि हे।।	११८
हे बघ एकाच देहात। काय वेगळाले अवयव नाहीत? तैसे विचित्र विश्व दिसत। एकच हे।।	११८
Look, in a body; don't many limbs exist? So appear manifold cosmoses; it is single entity.	118
पै उंचा-नीचा डाहाळिया। विषमा वेगळालिया। येकाचि जेवीं जालिया। बीजाचिया।।	११९
अरे उंच नीच डहाळ्या। लहान मोठ्या वेगळाल्या। एकाच जशा झाल्या। बीजाच्या या।।	११९
As branches higher or lower; small or big separately; are formed from; this seed.	119
आणि संबंधु तोही ऐसा। मृत्तिके घटु लेंकु जैसा। कां पटत्व कापुसा। नातू होय।।	१२०
आणि संबंध तोही ऐसा। की मातीचा घट मुलगा जैसा। किंवा कापड कापसाचा। नातू होय।।	१२०
This relation; is like earthen pot being son; or cloth being cotton's; grandson.	120
नाना कल्लोळपरंपरा। संतती जैसी सागरा। आम्हां आणि चराचरा। संबंधु तैसा।।	१२१
नाना लाटांची परंपरा। संतती जैसी सागरा। आम्ही आणि चराचरा। संबंध तैसा।।	१२१
Series of many waves; being offspring of sea; between us and cosmos; relation is like that.	121
म्हणोनि वन्हि आणि ज्वाळ। दोन्ही वन्हीचि केवळ। तेवीं मी गा सकळ। संबंधु वावो।।	१२२
म्हणोनि वन्ही आणि ज्वाळ। दोन्ही वन्हीच केवळ। तैसा मीच गा सकळ। मधला संबंध मिथ्या।।	१२२
So fire and flame; both are fire alone; so I am everything; false is intervening relation.	122
जालेनि जगे मी झाके। तरी जगत्वे कोण फांके। किळेवरी माणिकें। लोपिजे काई।।	१२३
जन्मलेल्या जगाने मी झाके। तरी जगपणाने कोण प्रकाशे? स्वतेजाने माणिके। लोपती का?	१२३
I am hidden by created cosmos; but what shines as cosmos; is ruby lost by; self brilliance?	123
अळंकाराते आले। तरी सोनेपण काइ गेले। कीं कमळ फांकले। कमळत्वा मुके।।	१२४
अलंकाराला आले। तरी सोनेपण काय गेले? की कमळ उमलले। तर कमळत्वास मुकते काय?	१२४
As ornaments are formed; has gold-ness lost; as lotus is bloomed; has lotus-ness; lost?	124
सांग पां धनंजया। अवयवीं अवयविया। आच्छादिजे की तया। तेंचि रूप।।	१२५
सांग बा धनंजया। अवयवांनी देहास या। झाकता येईल का? की त्याला। तेच रूप।।	१२५
Dhananjaya, tell me; by organs could this body; be covered; or to it; has same form?	125
कीं विरूढलिया जोंधळा। कणिसाचा निर्वाळा। वेंचला की आगळा। दिसतसे।।	१२६
की अंकुरला जोंधळा। कणसाला आला। तर संपला की रूपाने वेगळा। दिसतो आहे?	१२६
As Jowar plant sprouts; ears are formed; has it exhausted or in different form; it appears?	126

- म्हणौनि जग परौते। सारूनि पाहिजे मातें। तैसा नोहे उखिते। आघवें मीचि॥ १२७
- म्हणोनि जग बाजूला। सारूनि पाहू शके मला। तैसा नाही, मी जगासकट अक्खा। आवघा मीच आहे॥ १२७
- World aside; by setting, I can be viewed; it is not like that, I with entire world; all I am alone. १२७
- हा तूं साचोकारा। निश्चयाचा खरा। गांठी बांध वीरा। जीवाचिये॥ १२८
- या तूं तत्त्वास खऱ्याखुऱ्या। निश्चयाने खऱ्या। गांठीशी बांध वीरा। जिवाचिया॥ १२८
- You with real principle; by real resolution; Vira, tie a knot; of your heart. 128
- आता मियां मज दाविला। शरीरीं वेगळाला। गुणीं मीचि बांधला। ऐसा आवडे॥ १२९
- आता मला मीच दाखविला। वेगळ्या शरीरात वेगळाला। गुणांनी मीच बांधलेला। असा वाटे॥ १२९
- I showed myself to me; differently in different bodies; being tied with qualities; I appear. 129
- जैसे स्वप्नीं आपण। उठवूनिया आत्ममरण। भोगिजे गा जाण। कपिध्वजा॥ १३०
- जैसे स्वप्नात आपण। उपजवूनि आपलेच मरण। भोगावे तैसेच गा हे जाण। कपिध्वजा॥ १३०
- As in dream we; ourselves on emerging our own death; experience, so know this; Kapidhvaja! 130
- का कवळातें डोळे। प्रकाशूनि पिवळे। देखती तेही कळे। तयांसीचि॥ १३१
- किंवा काविळीचे डोळे। सर्व प्रकाशास पिवळे। देखती, पिवळे दिसते तेही कळे। डोळ्यांसीचि॥ १३१
- Or as one with jaundiced eyes; sees all light as yellow; seeing yellow is known; only by eyes. 131
- नाना सूर्य प्रकाशें। प्रकटी तें अभ्र भासे। तो लोपला हेंही दिसे। सूर्येचि की॥ १३२
- किंवा सूर्य स्वप्रकाशे। प्रकटे तेव्हाच त्यावरचे अभ्र भासे। तो लोपला हेही दिसे। सूर्यामुळेच की॥ १३२
- As sun with own light appears; then covering cloud appears; its setting too is seen; due to sun. 132
- पैं आपणपेनि जालिया। छाया गा आपुलिया। बिहोनि बिहालिया। आन आहे॥ १३३
- अरे आपल्यापासूनीच झालेल्या। छायेला गा आपल्या। भ्यालो तर भिवविणारा। का वेगळा आहे? १३३
- If our own; shadow we fear; is one creating fear; different? 133
- तैसी इयें नाना देहे। दाऊनि मी नाना होये। तेथ ऐसा जो बंधु आहे। तेही देखे॥ १३४
- तैसी ही अनेक देहे। दाखवूनि मी अनेक होये। तेथ ऐसा जो गुणांचा बंध आहे। त्यालाही मीच पाहे॥ १३४
- These bodies many; by showing I become many; here bond of quality; that too I alone see. 134
- बंधु कां न बंधिजे। हे जाणणे मज माझे। नेणणेनि उपजे। आपलेनि॥ १३५
- बंधाने का न बांधला जात। हे जाणतो माझे मीच। अज्ञानाने बंध उपजत। आत्मस्वरूपी॥ १३५
- Why not bound by bond; that only I know; by ignorance bonds are created; into soul-form. 135
- तरी कोणें गुणें कैसा। मजचि मी बंधु ऐसा। आवडे ते परियेसा। अर्जुनदेवा॥ १३६
- तरी कोणत्या गुणाने कैसा? मलाच मी बंधु ऐसा। वाटतो ते ऐकावे। अर्जुनदेवा॥ १३६
- With what quality and how; I appear as being bound; listen to it; Arjuna! 136
- गुण ते किती किंधर्म। कायि ययां रूपनाम। कें जालें हें वर्म। अवधारि पां॥ १३७
- गुण ते किती काय त्यांचे धर्म? काय यांचे रूपनाम? कोठून आले हे वर्म? ऐकावे बा॥ १३७
- How many are qualities, what are properties; what are their form, name; whence they came; hear. 137

सत्त्वं रजस्तम इति, गुणाः प्रकृतिसंभवाः। निबध्नन्ति महाबाहो, देहे देहिनमव्ययम्॥	५
सतो रज तमो ऐसे, गूण प्रकृतिसंभव। बांधतात महाबाहो, देही आत्म्यास अव्यया॥	५
Pious, Passionate, Dark qualities* born of Nature; bind immutable embodied soul.	5

तरी सत्त्वरजतम। तिघांसिही हे नाम। आणि प्रकृति जन्म-। भूमिका ययां॥	१३८
तरी सत्त्व रज तम। तिघांचेहि हे नाम। आणि प्रकृती ही जन्म-। भूमी त्यांना॥	१३८
Pious, passionate, dark; are their name; and Nature is mother-; land; for them.	138
येथे सत्त्व तें उत्तम। रज तें मध्यम। तिहींमार्जीं तम। सावियाधारे॥	१३९
येथे सत्त्व ते उत्तम। रज ते मध्यम। तिहींमध्ये तम। सहजे खालचे ठरे॥	१३९
Here pious is best; in middle is passionate; among three dark; becomes naturally lowest.	139
हे एकेचि वृत्तीच्या ठायी। त्रिगुणत्व आवडे पाही। वयसात्रय देहीं। येकीं जेवीं॥	१४०
हे एकाच वृत्तीच्या ठायी। त्रिगुणत्व भासे पाही। बालतारुण्यवार्धक्यांत देही। प्राण एकचि जैसा॥	१४०
In single attitude; tri-quality appears; as in body are old-age, youth, childhood; as soul is single.	140
कां मीनलेनि कीडें। जंव जंव तूक वाढे। तंव तंव सोने हीन पडे। पांचिका कसीं॥	१४१
किंवा मिसळताना हीन ते। जो जो हीणाचे वजन वाढे। तो तो सोने हीन पडे। पाच आणे कसी॥	१४१
Or while mixing alloy; as its weight increases; and gold's purity decreases; proportionately.	141
पैं सावधपण जैसे। वाहविले आळसे। सुषुप्ति बैसे। घणावोनी॥	१४२
किंवा जागृतीला जैसे। वाहू दिले आळसे। सुषुप्ती बैसे। दृढावोनी॥	१४२
Or when wakefulness; is drifted by laziness; slumber gets; firmed.	142
तैसी अज्ञानांगीकारें। निगाली वृत्ति विखुरे। ते सत्त्वरजद्वारे। तमही होय॥	१४३
तैशी अज्ञानाचे अंगीकारे। उठलेली वृत्ती पसरें। ती सत्त्वरजाद्वारे। तमही होय॥	१४३
So from ignorance; arising attitude spreads; it through passionate and pious; becomes dark.	143
अर्जुना गा जाण। ययां नाम गुण। आता दाखऊं खुण। बांधिती ते॥	१४४
अर्जुना गा जाण। यांचे नाव गुण। आता दाखवू लक्षण। कैसे बांधिती ते॥	१४४
Arjuna, know; their name is quality; I will show their indications now; they bind how.	144
तरी क्षेत्रज्ञदशे। आत्मा मोटका पैसे। हें देह मी ऐसें। मुहूर्त करी॥	१४५
तरी क्षेत्रज्ञदशेमध्ये। आत्मा नुकताच प्रवेशे। हा देह मी असे। मुहूर्त करी॥	१४५
Into Field-Field knower state; as soon as soul enters; 'I am that body'; it proclaims.	145
आजन्ममरणांतीं। देहधर्मीं समस्तीं। ममत्वाची सूती। घे ना जंव॥	१४६
जन्मापासूनि मरणांतीं। देहधर्म सगळ्यामधीं। ममत्वाचा अभिमान। घेइ ना तोवरी॥	१४६
From birth death till; body awareness of all; pride of affection; doesn't assume till then.	146
जैसी मीनाच्या तोंडीं। पडेना जंव उंडी। तंव गळ आसुडी। जळपारधी॥	१४७
जैसे माशाच्या तोंडीं। पडेना जोवर उंडी। तेवढ्यात गळ आसुडी। जलपारधी॥	१४७
As into fish's mouth; till bait doesn't fall; soon rewinds line; the angler.	147

तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्, प्रकाशकमनामयम्। सुखसङ्गेन बध्नाति, ज्ञानसङ्गेन चानघ॥	६
तेथे सत्त्वच निर्दोष, प्रकाशक अविकृत। सुखासि बांधला जातो, ज्ञानसंगेच पार्थ तो॥	६
Pious being pure, luminous, unmodified; it is bonded to pleasure with knowledge.	6

तेवी सत्त्वं लुब्धकें। सुखज्ञानार्चीं पाशिकें। वोढिजती मग खुडके। मृगु जैसा॥	१४८
तेव्हा सत्त्वगुणपारधी। सुखज्ञानाचे पाश ओढी। मग अडके पाशामधी। मृगु जैसा॥	१४८
Pious-quality hunter; gathers bonds of knowledge-pleasure; and is trapped in bonds; as deer.	148
मग ज्ञानें चडफडी। जाणिवेचे खुर खोडी। स्वयंसुख हें धाडी। हातींचें गा॥	१४९
मग विषयज्ञानाने चडफडी। जाणिवेच्या लाथा झाडी। स्वयंसुख हे दूर धाडी। हातीचे गा॥	१४९
By object-knowledge agitates; kicks with consciousness; and sends away soul-bliss; at hand.	149
तेव्हा विद्यामानें तोखे। लाभमात्रें हरिखे। मी संतुष्ट हेंही देखें। श्लाघों लागे॥	१५०
तेव्हा विद्या मानाने संतोषे। लाभमात्राने हर्षित होये। मी संतुष्ट आहे हेही पाहे। धन्यता माने॥	१५०
Then by knowledge contented; by little gain elated; sees I am contented; feels fulfilled.	150
म्हणे भाग्य ना माझें। आजि सुखियें नाहीं दुजें। विकाराष्टकें फुंजे। सात्त्विकाचेनि॥	१५१
म्हणे भाग्य आहेना माझे। आज माझ्याहून सुखी नाही दुजे। अष्टविकारांनी फुगे। सात्त्विकाच्या॥	१५१
He says I am fortunate; today none is happier than me; is puffed with eight emotions; pious.	151
आणि येणेंही न सरे। लांकण लागे दुसरें। जें विद्वत्तेचें भरे। भूत आंगीं॥	१५२
आणि येवढेही न पुरे। बंधन लागे दुसरे। कारण विद्वत्तेचे भरे। भूत अंगी॥	१५२
And if this isn't enough; gets bonded; as enters erudition-pride's; ghost in body.	152
आपणचि ज्ञानस्वरूप आहे। तें गेलें हें दुःख न वाहे। कीं विषयज्ञानें होये। गगनायेवढा॥	१५३
आत्मा ज्ञानस्वरूप आहे। ते विसरला ह्याचे दुःख न वाहे। आणि विषयज्ञानाने होये। गगनायेवढा॥	१५३
Soul is knowledge-form; doesn't regret forgetting that; by object-knowledge gets; puffed up.	153
रावो जैसा स्वप्नीं। रंकपणे रिघे धानीं। तो दों दाणां मानी। इंद्रु ना मी॥	१५४
राजा जैसा स्वप्नी। रंकपणे गावातून भिक्षा आणी। तो दोन दाणे भिक्षेवर मानी। इंद्र ना मी॥	१५४
As king in dream; roaming in city as beggar; on getting few grains; says I am Indra.	154
तैसें गा देहातीता। जालेया देहवंता। हों लागे पंडुसुता। बाह्यज्ञानें॥	१५५
तैसे गा देहातीत आत्म्याला। त्याच्या झालेल्या देहवंताला। होऊ लागे पंडुसुता। बाह्यज्ञानामुळे॥	१५५
Such condition of embodied soul; on assuming body; happens; by external knowledge.	155
प्रवृत्तिशास्त्र बुझे। यज्ञविद्या उमजे। किंबहुना सुझे। स्वर्गवरी॥	१५६
प्रवृत्तिशास्त्र समजे। यज्ञविद्या उमजे। किंबहुना सुचे। सर्वकाही स्वर्गापर्यंत॥	१५६
He knows psychology; sacrificial knowledge; rather thinks; of everything up to heaven.	156
आणि म्हणे आजि आन। मीवांचूनि नाहीं सज्ञान। चातुर्यचंद्रा गगन। चित्त माझें॥	१५७
आणि म्हणे आज अन्य। माझेवाचून नाही कोणी सज्ञान। चंद्राला जैसे गगन। चातुर्य चित्तास माझ्या॥	१५७
Says today else; than me none is savant; as sky to moon is support; cleverness is to my heart.	157

ऐसे सत्त्व सुखज्ञानीं। जीवासि लावूनि कानी। बैलाची करी वानी। पांगुळाचिया॥	१५८
ऐसे सुखज्ञानदोरी सत्त्वगुण तो। जीवाच्या कानांस बांधतो। नंदीबैलास ओढतो। पांगुळ जैसा॥	१५८
He by bliss-knowledge leash, pious quality; ties to ears of being; pulls a tutored bull; as a lame.	158
आता हाचि शरीरीं। रजें जियापरी। बांधिजे ते अवधारी। सांगिजेल॥	१५९
आता हाच शरीरधारी। रजोगुणाने जयापरी। बांधला जातो ते अवधारी। सांगेन आता॥	१५९
Same embodied soul now; how by passionate quality is tied, listen; I will tell now.	159
<p>रजो रागात्मकं विद्धि, तृष्णासङ्गसमुद्भवम्। तन्निबध्नाति कौन्तेय, कर्मसङ्गेन देहिनम्॥ ७</p> <p>रज आसक्तिला जाण, तृष्णासक्तीत जन्मला। तो करी बद्ध कौंतेया, कर्मसंगेच आत्मया॥ ७</p> <p>Know passionate is attachment born of craving; that binds soul by attachment to karma. 7</p>	
हे रज याचि कारणें। जीवातें रंजऊं जाणे। हे अभिलाखाचे तरुणें। सदाचि गा॥	१६०
हे नाव रज याच कारणे। जीवाला रंजवू जाणे। हे अभिलाषेचे तारुण्य। सदासाठी॥	१६०
Name passionate is due to this reason; as it entertains being; keeps passions young; forever.	160
हे जीवीं मोटके रिगे। आणि कामाच्या मदीं लागे। मग वारया वळघे। चिंतेचिया॥	१६१
हा अंतःकरणात थोडासा शिरे। आणि कामाशी मस्ती करे। मग वाऱ्यावर आरूढे। वासनेच्या॥	१६१
This enters in mind; and plays with desire; then rides on wind; of passion.	161
घृतें आंबुखूनि आगियाळे। वज्राग्नीचे सादुकलें। आतां बहु थेंकुले। आहे तेथ॥	१६२
घृताने पेटवूनि अग्नी। त्यात भडकला विद्युताग्नी। आता जाळावया लहान मोठे। न पाहे तेथ॥	१६२
By ghee fire is ignited; there thunderbolt flared; now small or big for burning; it doesn't care.	162
तैसी खवळे चाड। होय दुःखासकट गोड। इंद्रश्रीहि सांकड। गर्मों लागे॥	१६३
तैशी विषयवासना खवळे। वाटे गोड दुःखासकट सगळे। इंद्रवैभवही थोडे। वाटू लागे॥	१६३
So passion for objects agitates; painful things appear sweet; Indra-wealth too; appears less.	163
तैसी तृष्णा वाढिनलिया। मेरुही हाता आलिया। तन्ही म्हणे एखादिया। दारुणाहि वळघो॥	१६४
तैशी तृष्णा वाढता। मेरुपर्वतही जरी आला हाता। तरी म्हणे पुन्हा एखादा। साहसी प्रयत्न घडो॥	१६४
As lust increases; even if Meru is at hand; once again he says; adventurous effort be made.	164
आजि असतें वेंचिजेल। परी पाहे काय कीजेल। ऐसा पांगीं वडील। व्यवसाय मांडी॥	१६५
आजच असलेले खर्चावे। मग उद्या काय करावे? अशा काळजीने मोठाले। व्यवसाय मांडी॥	१६५
If cash in hand is spent today; what about tomorrow; with such worry big; starts business.	165
जीविताची कुरोंडी। वोंवाळू लागे कवडी। मानी तृणाचिये जोडी। कृतकृत्यता॥	१६६
जीविताची ओवाळणी। ओवाळू लागे कवडीवरूनी। मानी तृणाच्याही प्राप्तीने। कृतकृत्यता॥	१६६
Whole life's gains; stakes for few coins; after gaining even grass-blade feels; fulfilled.	१६६
म्हणे स्वर्गा हन जावे। तरी काय तेथे खावे। ययालागी धावे। याग करू॥	१६७
म्हणे स्वर्गा आणि जावे। तर तेथे काय खावे। यासाठी धावे। यज्ञ करण्या॥	१६७
He says if to go to heaven; what to eat there; so runs after; performing Yadnya.	167

व्रतापाठी व्रते। आचरे इष्टपूर्ते। काम्यावांचूनि हाते। शिवणे नाही।।	१६८
व्रतामागूनि व्रते करी। इष्टपूर्तीची कर्मे आचरी। काम्यकर्मावाचूनि निष्काम कर्मी। शिवणे नाही।।	१६८
He takes vow after vow; does sacrifices; except desired karma, fruitless karma; touches not.	168
पैं ग्रीष्मांतींचा वारा। विसवों नेणें वीरा। तैसा न म्हणे व्यापारा। रातिदिवो।।	१६९
अहो ग्रीष्माच्या अंतीचा वारा। विसावा न जाणे वीरा। तैसा नाही न म्हणे व्यापारा। रात्रंदिन।।	१६९
As wind at summer-end; Vira, rests not; so he never says no to work; day and night.	169
काय चंचळु मासा। कामिनीकटाक्षु जैसा। लवलाहो तैसा। विजूहि नाही।।	१७०
काय चंचलता माशाची। कामिनीच्या कटाक्षाची। चपळ ऐसा की तैशी। वीजही नाही।।	१७०
How fickle r fish-movements; and damsel's side-glances; he is so agile that; even lightning isn't.	१७०
तेतुलेनि गा वेगें। स्वर्गसंसारपांगें। आगीमार्जीं रिगे। क्रियांचिये।।	१७१
तेवढ्या गा वेगाने। स्वर्गसंसार प्राप्तीच्या ईच्छेने। आगीमध्ये शिरणे। कर्माच्या।।	१७१
With that speed; desiring earthly, heavenly gain; he leaps into fire; of karma.	171
ऐसा देहीं देहावेगळा। ले तृष्णेचिया सांखळा। खटाटोपु वाहे गळां। व्यापाराचा।।	१७२
ऐसा जीव देहावेगळा। घालतो तृष्णेच्या बेड्या। खटाटोप लावूनि घेतो गळ्यात। व्यापाराचा।।	१७२
Such embodied being; entangles in desire-bonds; puts in efforts; of business.	172
हे रजोगुणाचे दारुण। देही देहियासि बंधन। परिस आता विंदाण। तमाचे ते।।	१७३
हे रजोगुणाचे कठीण। देहात आत्म्यासी बंधन। ऐक आता लक्षण। तमाचे ते।।	१७३
Strong passionate quality; is bondage of for embodied soul too; now listen to sign; of dark.	173
तमस्त्वज्ञानजं विद्धि, मोहनं सर्वदेहिनाम्। प्रमादालस्यनिद्राभिः, तन्निबध्नाति भारत।।	८
तम अज्ञानसंभूत, मोहतो सर्व देहिनी। प्रमादालस्य निद्रेने, तो करी बद्ध भारता।।	८
Dark born of ignorance lures all embodied souls; binds by blunder, sloth and sleep.	8
व्यवहाराचेहि डोळे। मंद जेणें पडळे। मोहरात्रीचे काळे। मेहुडे जे।।	१७४
व्यवहाराचेही डोळे। मंद होती ज्या पडळामुळे। मोहरात्रीचे काळे। घनमेघ जे।।	१७४
Eyes of dealings; are dimmed due to which dirt; of delusion-night's black; which are clouds.	174
अज्ञानाचे जियालें। तथा एका लागले। जेणे विश्व भुलले। नाचत असे।।	१७५
अज्ञानाचे लळे। ज्या एकास लागले। ज्यामुळे विश्व भुलले। नाचत असे।।	१७५
Fond of ignorance; who has acquired; due to which deluded world; dances.	175
अविवेकमहामंत्र। जे मौढ्यमद्याचें पात्र। हे असो मोहनास्त्र। जीवांसि जे।।	१७६
अविचार हाच महामंत्र। जे मूढत्वमद्याचे पात्र। हे असो मोहनास्त्र। जीवांसी जे।।	१७६
Only ill thought is great mantra; which is ignorance-wine's glass; lure-weapon; is for beings.	176
पार्था ते गा तम। रचूनि ऐसे वर्म। चौखुरी देहात्म-। मानियाते।।	१७७
पार्था ते गा तम। रचूनि ऐसे लक्षण। आवळतो चहूकडून। देहबुद्धीसी।।	१७७
Partha, that is dark quality; which ties from all sides; body awareness.	177

हे एकचि कीर शरीरीं। माजो लागे चराचरी। आणि तेथ दुसरी। गोठी नाही।।	१७८
हे एकच तम सर्व शरीरी। माजू लागे चराचरी। मग तेथ दुसरी। गोष्टीच नाही।।	१७८
When single dark in all bodies; grows in world; there is for else; no scope.	178
सर्वेद्रियां जाड्य। मनामाजी मौढ्य। माल्हाती दाढ्य। आलस्याचे।।	१७९
सर्वेद्रियांना जडत्व। मनामध्ये मूढत्व। अंगीकारती दृढत्व। आळसाचे।।	१७९
Heaviness of all senses; and mind-ignorance; imbibe steadiness; of laziness.	179
आंगे आंग मोडामोडी। कार्यजातीं अनावडी। नुसती परवडी। जांभयांची।।	१८०
अंगांगाची मोडामोडी। सर्व कार्यात अनावडी। नुसती रेलचेल ती। जांभयांची।।	१८०
Body slackness; detest for all works; and abundance; of yawning.	180
उघडियाची दिठी। देखणे नाही किरिटी। नाळवितांचि उठी। वो म्हणौनि।।	१८१
उघडीच असे दृष्टी। देखणे परी नाही किरिटी। न बोलविताच उठी। होकार देऊनिया।।	१८१
Even if eyes are open; Kiriti, seeing is absent; gets up even if not called; by answering.	181
पडलिये धोंडी। नेणे कानी मुरडी। त्याचि परी मुरकुंडी। उकलू नेणे।।	१८२
पडलेल्या धोंड्याने। न जाणावे कूस मुरडणे। त्याच परीने मुरकुंडे। मोडू न जाणे।।	१८२
As fallen stone; doesn't know how to turn; so of tossing; he is unaware.	182
पृथ्वी पाताळी जावो। का आकाशही वरी येवो। परी उठणे हा भावो। उपजो नेणे।।	१८३
पृथ्वी पाताळी जावो। किंवा आकाशही अंगावरी येवो। परी उठणे हा भाव। उपजणे नाही।।	१८३
Even if earth sinks to nether; or sky falls on body; but feeling of getting up; arises not.	183
उचितानुचित आघवे। झांसुरता नाठवे जीवे। जेथींचा तेथ लोळावे। ऐसी मेधा।।	१८४
उचित अनुचित आवघे। सुस्तीत पडता न आठवे। जेथल्या तेथ लोळावे। ऐशी इच्छा।।	१८४
Proper, improper all; while laying lazily, remembers not; of rolling on same spot; so desires.	184
उभरुनि करतळे। पडिघाये कपोळे। पायाचे शिरियाळे। मांडू लागे।।	१८५
उभारुनि करतळ। दाबी आपले कपाळ। गुढग्यात शिरकमळ। टेकू लागे।।	१८५
By raising palms; presses own forehead; head between knees; starts placing.	185
आणि निद्रेविषयी चांगु। जीवीं आथि लागु। झोपी जातां स्वर्गु। वावो म्हणे।।	१८६
आणि झोपेविषयी चांगला। जीवी असे लळा। झोपी जाता स्वर्गाला। तुच्छ म्हणे।।	१८६
And for sleeping better; mind has fondness; when asleep, even heaven; treats useless.	186
ब्रह्मायु होइजे। मग निजेलियाचि असिजे। हे वांचूनि दुजे। व्यसन नाही।।	१८७
ब्रह्माचे आयुष्य लाभावे। मग निजलेलेच राहावे। यावाचूनि दुसरे। व्यसन नाही।।	१८७
He longs for Brahmadeva's life; then laying in sleep; than this has no other; addiction.	187
वाटा जाता वोघे। कल्हातांही डोळा लागे। अमृतही परी नेघे। जरी नीद आली।।	१८८
वाटेने जाता, ओघे। कलंडताच डोळा लागे। अमृतही मिळाले तरी न घे। जेव्हा येते निद्रा।।	१८८
Trips while walking; passes in sleep; refuses even if nectar is gained; when sleep arrives.	188

- तेवींचि आक्रोशबळें। व्यापारे कोणे एके वेळे। निगाले तरी आंधळे। रोषें जैसे॥ १८९
- तैसेच रागाच्या बळे। कामासाठी कोण्या वेळे। निघाले तरी आंधळे। निघावे त्वेषाने तैसे॥ १८९
- So with stroke of anger; at times for work; starts as blind man; in feat of rage. 189
- केधवा कैसे राहाटावे। कोणेसी काय बोलावे। हे ठाकते की नागवे। हेही नेणे॥ १९०
- केव्हा कैसे वागावे? कोणासी काय बोलावे? हे साधते की न साधते? हेही न जाणे॥ १९०
- When n how to behave; with whom and what to speak; whether it is feasible; he is unaware. 190
- वणवा मियां आघवा। पांखेंचि पुसोनि घेयावा। पतंगु या हांवा। घाली जेवीं॥ १९१
- वणवा मीच आवघा। पंखांनी पुसोनि घ्यावा। पतंग या हावेने। उडी घाली जैशी॥ १९१
- Entire fire; I will wipe off with wings; moth with such craze; as leaps. 191
- तैसा वळघे साहसा। अकारणींच धिंवसा। किंबहुना ऐसा। प्रमाद रुचे॥ १९२
- तैसा करे तो साहस। अकारण दाखवे धाडस। किंबहुना ऐसा। प्रमाद करणे रुचे॥ १९२
- So he commits misadventure; unduly displays courage; rather such; blunders he likes. 192
- एवं निद्रालस्यप्रमादीं। तम इहीं त्रिविधीं। बांधे निरुपाधी। चोखटातें॥ १९३
- असे निद्रा आलस्य प्रमाद। तमोगुण या तीन दोषांचे आत। बांधे उपाधीरहित। शुद्धात्म्यासी॥ १९३
- So sleep, blunder, laziness; dark quality in this tri-fault; binds quality-less; pure soul. 193
- जैसा वन्ही काष्ठीं भरे। तें दिसे काष्ठाकारे। व्योम घटें आवरे। ते घटाकाश॥ १९४
- जैसा वन्ही काष्ठात भरे। तेव्हा दिसे काष्ठाकारे। आकाश घटाने आवरले। ते घटाकाश॥ १९४
- As fire is within wood; it looks like wood; space within pot; looks like that pot. 194
- नाना सरोवर भरले। तें चंद्रत्व तेथे बिंबले। तैसे गुणाभासीं बांधले। आत्मत्व गमे॥ १९५
- किंवा सरोवर भरले। तेव्हा चंद्रत्व तेथे बिंबले। तैसे गुणाच्या भासाने बांधलेले। आत्मत्व वाटे॥ १९५
- Or in lake full of water; as moon reflects; bound by quality's lure; soul-ness appears. 195
- सत्त्वं सुखे संजयति, रजः कर्मणि भारत। ज्ञानमावृत्य तु तमः, प्रमादे संजयत्युत॥ ९
- सत्त्वे होय सुखासक्ती, रज कर्मात भारत। तमो ज्ञानास झाकूनि, प्रमादी रुचि वाढवे॥ ९
- Pious attaches to bliss, passionate to karma; dark by veiling knowledge to blunder. 9
- रजस्तमश्चाभिभूय, सत्त्वं भवति भारत। रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा॥ १०
- रजतमांस दाबूनि, सत्त्वास वाढ भारत। रज सत्त्वतमालाही, तम सत्त्वारजा तसे॥ १०
- Pious grows by silencing passionate-dark; passionate by pious-dark, dark by pious-passionate. 10
- हरूनि कफवात। जें देही आटोपे पित्त। तें करी संतप्त। देह जेवीं॥ १९६
- तरी हरूनि कफवात। जेव्हा देहास व्यापे पित्त। तेव्हा करी संतप्त। देहासी जसे॥ १९६
- By suppressing phlegm and gasses; as bile occupies body; it agitates; as body. 196
- कां वरिष आतप जैसे। जिणोनि शीतचि दिसे। तेव्हा होय हिंव ऐसे। आकाश हे॥ १९७
- किंवा वर्षा ग्रीष्मासि जैसे। जिंकून शीतचि आलेली दिसे। तेव्हा होते थंड ऐसे। आकाश हे॥ १९७
- Or on winning summer and rains; as winter appears; then cools down; this sky. 197

नाना स्वप्न जागृती। लोपूनि ये सुषुप्ति। तैं क्षणु एक चित्तवृत्ती। तेचि होय॥	१९८
किंवा स्वप्न जागृती। लोपूनि ये सुषुप्ति। तेव्हा क्षण एक चित्तवृत्ती। तीच होते॥	१९८
On vanishing wakefulness, dream; as slumber appears; for moment mind-attitude; numbs.	198
तैसी रजतमे हारवी। जैं सत्त्व माजु मिरवी। तैं जीवाकरवी म्हणवी। सुखिया ना मी॥	१९९
तैशी रजतमास हारवी। जेव्हा सत्त्व जोष मिरवी। तेव्हा जीवाकरवी म्हणवी। सुखी आहे ना मी॥	१९९
So defeating passionate-dark; when pious flaunts strength; it makes being to say; I am happy.	199
तैसेंचि सत्त्व रज। लोपूनि तमाचे भोज। वळघें तैं सहज। प्रमादी होय॥	२००
तैसेच सत्त्व रजाचा लोप। तमाचा जोर खूप। तेव्हा आत्मा सहज। प्रमादी होय॥	२००
On pious-passionate's defeat; dark picks up strength; and soul easily; becomes blundersome.	200
तयाची गा परिपाठी। सत्त्व तमातें पोटी। घालूनि जेव्हा उठी। रजोगुण॥	२०१
त्याच धरूनि नियमांना। सत्त्व आणि तम यांना। पोटात घालूनि जेव्हा। उठी रजोगुण॥	२०१
By same rules; pious and dark; on swallowing when; passionate gets up.	201
तेव्हा कर्मावांचूनि काही। आन गोमटे नाही। ऐसे मानी देहीं। देहराजु॥	२०२
तेव्हा कर्मावांचूनि काही। अन्य गोड वाटत नाही। ऐसे मानी देही। देहराज॥	२०२
Then anything than karma; isn't felt as sweet; so considers embodied; soul.	202
त्रिगुणवृद्धिनिरूपण। तीं श्लोकीं सांगितले जाण। आता सत्त्वादिवृद्धिलक्षण। सादर परिसा॥	२०३
त्रिगुणवृद्धिनिरूपण। तीन श्लोकात सांगितले जाण। आता सत्त्वादिवृद्धिलक्षण। आदरे ऐका॥	२०३
Effect of tri-quality increase; was told in three verses; signs of pious quality-increase; now listen.	203

सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन्, प्रकाश उपजायते। ज्ञानं यदा तदा विद्यात्, विवृद्धं सत्त्वमित्युत॥	११
सर्व द्वारी शरीरात, प्रकाश उपजे दिसे। ज्ञानाचा तेथ जाणावे, वाढले सत्त्व हे असे॥	११
As light of knowledge shines via all sense-gates in body; it be known pious has increased.	11
लोभः प्रवृत्तिरारम्भः, कर्मणामशमः स्पृहा। रजस्येतानि जायन्ते, विवृद्धे भरतर्षभ॥	१२
लोभवृत्ती नि आरंभ, कर्मात स्वैरता स्पृहा। रज वृद्धीत ही सारी, जन्मती भरतर्षभा॥	१२
Lust, craze, karma-arbitration, inspiration; all emerge when passionate increases.	12
अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च, प्रमादो मोह एव च। तमस्येतानि जायन्ते, विवृद्धे कुरुनन्दन॥	१३
लस्य नि निरुत्साह, प्रमाद मोहही तसा, तम वृद्धीत ही सारी, जन्मती कुरुनन्दना॥	१३
Laziness, non-zest, blunder, lure; all these are born when dark increases, Arjuna!	13
यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु, प्रलयं याति देहभृत्। तदोत्तमविदां लोकान्, अमलान् प्रतिपद्यते॥	१४
जेव्हा वाढुनि सत्त्व, देहास मृत्यु येतसे। तेव्हा उत्तम लोकांत, पुण्यलोकांत जातसे॥	१४
If pious grows n embodied being dies, he attains world of learned, meritorious beings.	14
रजसि प्रलयं गत्वा, कर्मसङ्गिषु जायते। तथा प्रलीनस्तमसि, मूढयोनिषु जायते॥	१५
रजात मृत्यु झालेला, कर्मासक्तात जन्मतो। तसा मृत तमी झाला, मूढयोनीत जन्मतो॥	१५
If he dies in passionate, is born in workaholics; if he dies in dark, is born in dull species.	15

पैं रजतमविजयें। सत्त्व गा देहीं इये। वाढतां चिन्हें तियें। ऐसी होती॥	२०४
आणि रजतमावरील विजयात। सत्त्व गा देहात। वाढताना, लक्षणे तेथ। ऐसी होती॥	२०४
And wining over passionate and dark; pious in body; increases, there indications; are like this.	204
जे प्रज्ञा आंतुलीकडे। न समाती बाहेरी वोसंडे। वसंतीं पद्मखंडें। दृती जैसी॥	२०५
जी प्रज्ञा आतलीकडे। न सामावूनि बाहेरी ओसंडे। वसंतात कमलातूनि। सुगंध जैसा॥	२०५
When inner intellect; uncontained, overflows out; in spring from lotus; as fragrance.	205
सर्वेंद्रियाच्या आंगणीं। विवेक करी राबणी। साचचि करचरणीं। होती डोळे॥	२०६
सर्वेंद्रियांच्या अंगणी। विवेक करी राबणी। खरोखरी करचरणासही। येती डोळे विवेकाचे॥	२०६
In courtyard of senses; serves discernment; really hands, feet; acquire eyes of discernment.	206
राजहंसापुढें। चांचूचें आगरडें। तोडी जेवीं झगडे। क्षीरनीराचे॥	२०७
राजहंसाच्या पुढे। चोचीचे टोक ते। तोडतात जैसे झगडे। दूधपाण्याचे॥	२०७
Ahead of swan's; its beak's tip; settles quarrel; between water and milk.	207
तेवी दोषादोषविवेकीं। इंद्रियेंचि होती पारखीं। नियमु बा रे पायिकी। वोळगे तैं॥	२०८
तैसे पापपुण्य विवेकाने। इंद्रियेच करिती पारखणे। नियम बाबा रे सेवकापरी। सेवा करिती तेथे॥	२०८
So sin-merit with discernment; only senses judge; conduct-code like servant; serve there.	208
नाइकर्णें तें कानचि वाळी। न पाहाणे तें दिठीचि गाळी। अवाच्य तें टाळी। जीभचि गा॥	२०९
न ऐकणे ते कानच टाळी। न पाहणे ते दृष्टीच गाळी। न बोलण्याचे ते टाळी। जीभचि गा॥	२०९
Ears avoid unworthy hearing; eyes avoid unworthy seeing; avoids unworthy talking; tongue.	209
वातीपुढां जैसें। पळों लागे काळवसें। निषिद्ध इंद्रियां तैसें। समोर नोहे॥	२१०
दिव्यापुढे जैसे। पळू लागे काळोखे। निषिद्ध कर्मे इंद्रियांच्या तैसे। समोर ना ये॥	२१०
As in front of lamp; darkness runs away; so condemned karmas avoid; sense's front.	210
धाराधारकाळें। महानदी उचंबळे। तैसी बुद्धि पघळे। शास्त्रजातीं॥	२११
संततधार-काळामध्ये। महानदी उचंबळे। तैशी बुद्धी विहरे। शास्त्रजातांमध्ये॥	२११
During incessant rains; as great river surges; so intellect roams; into scriptures.	211
अगा पुनवेच्या दिवशीं। चंद्रप्रभा धांवे आकाशीं। ज्ञानीं वृत्ति तैसी। फांके सैघ॥	२१२
अगा पुनवेच्या दिवशी। चंद्रप्रकाश धावे आकाशी। ज्ञान्यात वृत्ती तैशी। पसरे सगळीकडे॥	२१२
On full moon night; moonlight runs over sky; so attitude of savant; spreads everywhere.	212
वासना एकवटे। प्रवृत्ति वोहटे। मानस विटे। विषयांवरी॥	२१३
वासना संकोचते। प्रवृत्ती ओहटते। मानस विटते। विषयावरूनि॥	२१३
Passion contracts; tendencies recede; mind averts; objects.	213
एवं सत्त्व वाढे। तैं हें चिन्ह फुडें। आणि निधनही घडे। तेव्हाचि जरी॥	२१४
ऐसे एक सत्त्व वाढे। तेव्हा हे लक्षण प्रगटे। आणि निधनही घडे। तेव्हाच जरी॥	२१४
When pious increases; appear these signs; and if death strikes; at that time.	214

तरी जैसीचि घरींची संपत्ती। आणि तैसीच औदार्यधैर्यवृत्ती। मा परत्रा आणि कीर्ती। कां नोहावें।।	२१५
तरी जैशी घरची संपत्ती। आणि तैशीच उदार धैर्यवृत्ती। मग इहपरलोकी सुखकीर्ती। का न व्हावी?	२१५
House is wealthy; with courage, generosity; joy-fame in earth-heaven; why won't be there?	215
कां पाहालेनि सुयाणें। जालया परगुणें। पडियंतें पाहुणें। स्वर्गोनियां।।	२१६
किंवा पसरावा सुकाळ। असावा सणवार। यावे आवडते पाहुणे सर्व। स्वर्गातुनी।।	२१६
Or abundance has spread; on festival day; all favoured guests have arrived; from heaven.	216
मग गोमटेया तया। जावळी असे धनंजया। तेवीं सत्त्वीं जाणे देहा। कें आथि गा।।	२१७
मग सुवर्तना तया। तोड असे का धनंजया। तैसे सत्त्वगुणात देहा। कुठे जावे लागेल गा?	२१७
For such pure conduct; is there parallel; so in pious quality, is body; required to go anywhere?	217
जे स्वगुणीं उद्भट। घेऊनि सत्त्व चोखट। निगे सांडूनि कोपट। भोगक्षेम हे।।	२१८
जो स्वगुणात श्रेष्ठ। घेऊनि सत्त्व चोखट। निघे सोडूनि शरीराचे खोपट। भोगक्षेम हे।।	२१८
In self-virtues who is great; along with pure pious; leaves body-hut; this experience' seat.	218
अवचटे ऐसा जो जाये। तो सत्त्वाचाचि नवा होये। किंबहुना जन्म लाहे। ज्ञानियांमाजी।।	२१९
अचानक ऐसा जो जाये। तो सत्त्वाचाच नवा देह होये। किंबहुना जन्म पावे। ज्ञान्यामध्ये।।	२१९
Who departs so suddenly; he acquires new pious body; rather he takes birth; among savants.	219
सांग पां धनुर्धरा। रावो रायपणें डोंगरा। गेलिया अपुरा। होय काई।।	२२०
सांग बा धनुर्धरा। राजा राजेपणाने डोंगरा। गेला तर गौरव अपुरा। होईल काय?	२२०
Tell Dhanurdhara; if king goes to hills with regalia; will shortfall in his glory; be there?	220
नातरी येथिंचा दिवा। नेलिया सेजिया गांवा। तो तेथे तरी पांडवा। दीपचि की।।	२२१
अथवा येथीचा दिवा। नेता शेजारच्या गावा। तो तेथे तरी पांडवा। दीपचि की।।	२२१
Or if lamp from here; is taken to nearby village; Pandava, there too it is; same lamp.	221
तैसी ते सत्त्वशुद्धी। आगळी ज्ञानेंसी वृद्धी। तरंगावों लागे बुद्धी। विवेकावरी।।	२२२
तैशी ती सत्त्वगुणशुद्धी। आगळी पावे ज्ञानासह वृद्धी। पोहू लागे बुद्धी। विवेकावरी।।	२२२
So when pious pure; increases with knowledge; intellect starts floating; on discernment.	222
पैं महदादि परिपाटी। विचारूनि शेवटीं। विचारासकट पोटीं। जिरोनि जाय।।	२२३
आणि महत् आदीची क्रमवारी। विचार करूनि शेवटी। विचारासकट ब्रह्मापोटी। जिरोनि जाय।।	२२३
Sequence of great principle; on thinking in end; into Brahma along with thought; dissolves.	223
छत्तिसां सदतिसावें। चोविसां पंचविसावें। तिन्ही नुरोनि स्वभावें। चतुर्थ जें।।	२२४
छत्तीस तत्त्वांना सदतिसावे। चोविसांना पंचविसावे। त्रिदेहांना संपवून उरे स्वभावे। चतुर्थ जे।।	२२४
37th to 36 principles; 25th to 24 principles ¹ ; finishing tri-body ² , what remains; is forth ³ .	224
ऐसे सर्व जे सर्वोत्तम। जाले असे जया सुगम। तयासवे निरुपम। लाहे देह।।	२२५
ऐसे सर्व जे सर्वोत्तम। झाले असे ज्याला सुगम। त्याच्यासवे अनुपम। मिळे देह।।	२२५
So which is supreme; becomes attainable to him; with that unique; body is acquired.	225

इयाचि परी देख। तमसत्त्व अधोमुख। बैसोनि जें आगळीक। धरी रज॥	२२६
अशाच पद्धतीने देख। तमसत्त्व अधोमुख। बसती तेव्हा जोर। धरी रज॥	२२६
See with similar method; when pious, dark are downed; then strength; passionate gains.	226
आपलिया कार्याचा। धुमाड गांवीं देहाचां। माजवी तें चिन्हांचा। उदयो ऐसा॥	२२७
आपल्या कार्याचा। धुमाकूळ गावी देहाच्या। माजवी तेव्हा लक्षणांचा। उदय ऐसा॥	२२७
Of own work; riot in body-city; runs, then indications; dawn like this.	227
पांजरली वाहटुळी। करी वेगळ वेटाळी। तैसी विषयी सरळी। इंद्रियां होय॥	२२८
पसरली वाहटुळी। करी सर्वांची वेटोळी। तैशी विषयांत स्वैर। इंद्रिये होत॥	२२८
As whirlwind is spread; gathers everything; so into objects arbitrary; become senses.	228
परदारादिक पडे। परी विरुद्ध ऐसे नावडे। मग शेळियेचेनि तोंडें। सेंघ चारी॥	२२९
परस्त्रीआदी दृष्टी पडे। परी वर्ज्य असे न वाटे। मग शेळीच्या तोंडे। सगळे चरी॥	२२९
Eyeing other woman; doesn't feel it is unethical; then like sheep; browses everything.	229
हा ठायवरी लोभु। करी स्वैरत्वाचा राबु। वेंटाळिता अलाभु। तें तें उरे॥	२३०
या इथवरी लोभाकारणे। स्वैरत्वाचा संचार होणे। अशक्य जे लुबाडणे। तेच तेवढे उरे॥	२३०
Up to here due to lust; arbitration rules; what is impossible to loot; only that remains.	230
आणि आड पडलिया। उद्यमजातां भलतेया। प्रवृत्ती धनंजया। हातु न काढी॥	२३१
आणि समोर जे आले। उद्योग जे भले। त्यासाठी प्रवृत्त झालेले। हात मागे न घेई॥	२३१
And whatever came across; business of any sort; incited for that; never steps back.	231
तेवींचि एखादा प्रासादु। कां करावा अश्वमेधु। ऐसा अचाट छंदु। घेऊनि उठी॥	२३२
तेव्हा एखादा प्रासाद। किंवा करावा अश्वमेध। ऐसा अचाट छंद। घेऊनि उठे॥	२३२
Then building a palace; or conducting horse-yadnya*; such grandiose fancies; he attempts.	232
नगरेंचि रचावी। जळाशये निर्मावी। महावने लावावी। नानाविधे॥	२३३
नगरेचि रचावी। जलाशये निर्मावी। महावने लावावी। नानाविध॥	२३३
Building new cities; creating large water bodies; raising great forests; various.	233
ऐसैसां अफाटी कर्मीं। समारंभु उपक्रमी। आणि दृष्टादृष्ट कामीं। पुरे न म्हणे॥	२३४
अशा अशा अफाट कामात। समारंभ उपक्रमात। आणि इहपरलोकीच्या कामनेत। पुरे ना म्हणे॥	२३४
For colossal projects; flashy ventures; and worldly, heavenly passions; never says enough.	234
सागरुही सांडीं पडे। आगी न लाहे तीन कवडे। ऐसे अभिलार्षीं जोडे। दुर्भरत्व॥	२३५
सागरही ओसंडण्यात मागे न पडे। आगीला किंमत न दे तीन कवडे। ऐसे इच्छेचे जोडे। अतृप्तत्व॥	२३५
In crossing sea, lacks not; for fire, cares not; such craving desire; insatiable.	235
स्पृहा मना पुढां पुढां। आशेचा घे दवडा। विश्व घापे चाडा। पायांतळी॥	२३६
तृष्णा मनाच्या पुढे पुढे। आशेचा वारू घेई दौडे। विश्व घाले इच्छेपुढे। पायांतळी॥	२३६
Thirst ahead of mind; hope-horse gallops; before desire tramples world; under the feet.	236

इत्यादि वाढता रर्जी। इये चिन्हे होती सार्जी। आणि ऐशा समार्जी। वेंचे जरी देह॥	२३७
ऐसे वाढता रज। ही लक्षणे दिसती सहज। आणि ऐशा अनेक लक्षणात। सुटला जरी देह॥	२३७
When passionate increases; such signs appear easily; and during such signs; if body falls.	237
तरी आघवांचि इहीं। परिवारला आनीं देहीं। रिगे परि योनिही। मानुषीचि॥	२३८
तरी अवघ्या लक्षणांनी याही। शिरूनि अन्य देही। जन्मे परी ती योनीही। माणसाची॥	२३८
Then with these signs; entering into other body; he is reborn but into human; species.	238
सुरवाडेंसि भिकारी। वसो पां राजमंदिरी। तरी काय अवधारी। रावो होईल॥	२३९
चैनीसाठी भिकारी। राहिला जरी राजमंदिरी। तरी काय, सांग तरी। तो राजा होईल का?	२३९
If a beggar for luxury; stays in king's palace; tell will he; become king?	239
बैल तेथे करबाडें। हे न चुके गा फुडें। नेइजो का वऱ्हाडें। समर्थाचेनी॥	२४०
बैल तेथे कडबा। हे न चुके गा त्याचे नशिबा। नेईना का वऱ्हाडा। श्रीमंताच्या॥	२४०
Where is bull, there is fodder; this fate for him is inevitable; may he be carrying party; of rich.	240
म्हणोनि व्यापाराहाती। उसंतु दिहा ना राती। तैसयांचिये पांती। जुंपिजे तो॥	२४१
म्हणोनि उद्योगाहाती। उसंत दिवसा ना राती। तैशांच्या पावूनि पंक्ती। जुंपला तो॥	२४१
So business-hands; have no rest for day and night; in company of such men; he is tied.	241
कर्मजडाच्या ठायी। किंबहुना होय देही। जो रजोवृद्धीच्या डोही। बुडोनि निमे॥	२४२
कर्मजडाच्या गृही। किंबहुना जन्मे तैसा देही। जो रजोवृद्धीच्या डोही। बुडोनि मरे॥	२४२
In house of workaholics; rather being born; who in pond of passionate increased; is drowned.	242
मग तैसाचि पुढती। रजसत्त्ववृत्ती। गिळूनि ये उन्नती। तमोगुण॥	२४३
मग तैसाच पुढती। रजसत्त्ववृत्ती। गिळूनि घेतो उन्नती। तमोगुण॥	२४३
Then afterward; pious, passionate attitude; by swallowing, surges ahead; dark quality.	243
तैचि जिये लिंगे। देहींची सबाह्य सांगे। तिये परिस चांगे। श्रोत्रबळें॥	२४४
तेव्हाची जी लक्षणे। देहीची अंतर्बाह्य सांगणे। ती ऐकावी नीटपणे। कान देऊनी॥	२४४
Indications of that period; in-out of embodied; to these listen carefully; by lending ear.	244
तरी होय ऐसे मन। जैसे रविचंद्रहीन। रात्रीचे का गगन। अंवेसेचिये॥	२४५
तरी त्याचे होय ऐसे मन। जैसे रवीचंद्रहीन। रात्रीचे का गगन। अमावस्येचे॥	२४५
Then his mind becomes blank; as sans sun and moon; night sky; of new moon night.	245
तैसे अंतर असोस। होय स्फूर्तिहीन उद्वस। विचाराची भाष। हारपे तै॥	२४६
तैसे अंतःकरण विचारहीन। होय उदास स्फूर्तिहीन। विवेकाची भाषापण। हारपे तेव्हा ॥	२४६
Such mind thoughtless; apathetic, uninspiring becomes; discernment too; then vanishes.	246
बुद्धि मेचवेना धोंडी। हा ठायवरी मवाळें सांडी। आठवो देशधडी। जाला दिसे॥	२४७
बुद्धिजाड्य जुमानेना धोंड्यासी। या इथवरी मऊपण सोडी। स्मृती देशोधडी। गेलेली दिसे॥	२४७
Intellect heaviness surpasses stone; so softness takes leave; memory as deserted; appears.	247

अविवेकाचेनि माजे। सबाह्य शरीर गाजे। एकलेनि घेपे दीजे। मौढ्यें तेथ॥	२४८
अविवेकाच्या माजे। आतबाहेर शरीर गाजे। एकटेच घेणे देणे करे। मूढपण तेथे॥	२४८
With insolence of non-discernment; body is full in-out; transactions r done; by foolishness.	248
आचारभंगाची हाडे। रूपती इंद्रियापुढे। मरे जरी तेणेंकडे। क्रिया जाय॥	२४९
आचारभंग हीच हाडे। रोविलेली इंद्रियापुढे। मरे तरी त्या निषिद्धाकडे। क्रिया जाती॥	२४९
Conduct-violations r bones; fixed in front of senses; toward condemned; actions are diverted.	249
पाहीं आणिकही एक दिसे। जे दुष्कृती चित्त उल्हासे। आंधारी देखणे जैसे। डुहुळाचे॥	२५०
पहा आणिकही एक दिसे। जे दुष्कृत्य करण्यात चित्त उल्हासे। अंधारात पाहणे जैसे। घुबडाचे॥	२५०
One more sign is seen; being enthusiastic in doing evil acts; like seeing in dark; by an owl.	250
तैसे निषिद्धाचेनि नावे। भलतेही भरे हावे। तियेविषयी धावे। घेती करणें॥	२५१
तैसे निषिद्धाचे नाव। भलतेही करण्यास भरे हाव। ते करण्या धाव। इंद्रिये घेती॥	२५१
Any condemned act; having craze to do anything; and for doing that run; senses.	251
मदिरा न घेतां डुले। सन्निपातेंवीण बरळे। निष्प्रेमेचि भुले। पिसे जैसे॥	२५२
मदिरा न घेता डुले। वातज्वराविना बरळे। प्रेमावाचूनि भुले। वेडे जैसे॥	२५२
Swaying sans liquor; babbling sans high fever; lured sans love; as a lunatic.	252
चित्त तरी गेले आहे। परी उन्मनी ते नोहे। ऐसे माल्हातिजे मोहे। माजिरेनि॥	२५३
चित्त तरी निमाले आहे। परी उन्मनी ती नव्हे। ऐसे ग्रासिले मोहे। माजलेल्या॥	२५३
Mind blanks out; but it isn't beyond mind stage; so consumed by the lure; insolent.	253
किंबहुना ऐसैसी। इये चिन्हे तम पोषी। जें वाढे आयितीसी। आपुलिया॥	२५४
किंबहुना ऐशी ऐशी। ही लक्षणें तम पोषी। जेव्हा वाढे सामग्रीनिशी। आपापल्या॥	२५४
Rather such; signs are nourished by dark; when it increases with means; at disposal.	254
आणि हेच होय प्रसंगें। मरणाचे जरी खागे। तरी तेतुलेनि रिगे। तमेंसीं तो॥	२५५
आणि हेच होय प्रसंगाला। मरणाचे जरी खाद्य झाला। तरी तेवढ्याने मृत्यूत शिरला। तमासहित तो॥	२५५
And occasionally; if he falls prey to death; with that into death; who enters along with dark.	255
राई राईपण बीजीं। सांठवूनिया अंग त्यजी। मग विरूढे तें दुजी। गोठी आहे गा॥	२५६
राई राईपण बीजी। साठवूनी अंग त्यजी। मग अंकुरे तेव्हा राईविना दुजी। गोष्ट आहे का?	२५६
Mustard plant storing essence in seed; as wilts; sprouting than mustard; is there anything else?	256
पैं होऊनि दीपकलिका। येरु आगी विझो का। जेथ लागे तेथ असका। तोचि आहे॥	२५७
अहो होऊनि दीपकलिका। हा अग्नी विझे ना का। जेथे लागे तेथे संपूर्ण। तोच आहे॥	२५७
By becoming lamp-flame; if fire extinguishes; where it had touched, there; it remains.	257
म्हणोनि तमाचिये लोथे। बांधोनियां संकल्पाते। देह जाय तें मागौते। तमाचेचि होय॥	२५८
म्हणोनि तमाच्या मोटेमध्ये। बांधोनि संकल्पांचे ओझे। देह जाये तेव्हा जन्मूनि पुढे। तमाचाचि होये॥	२५८
So into dark-sack; by tying planning-burden; if body departs, then next birth; is of dark alone.	258

आतां काय येणे बव्हें। जो तमोवृद्धि मृत्यु लाहे। तो पशु कां पक्षी होये। झाड कां कृमी॥	२५९
आता काय या बहु बोलावे। जो तमोवृद्धीत मृत्यु पावे। तो पशु किंवा पक्षी होये। झाड किंवा कृमी॥	२५९
What more to talk; who dies during increased dark; he becomes animal or bird; tree or insect.	259

कर्मणः सुकृतस्याहुः, सात्त्विकं निर्मलं फलम्। रजसस्तु फलं दुःखम्, अज्ञानं तमसः फलम्॥ १६

शुभ कर्मास बोलीले, सात्त्विक शुद्ध ते फळ। रजासि फळ दुःखाचे, अज्ञान तामसा फळ॥ १६

Pious karma gains pious fruit; pain is fruit for passionate and ignorance is fruit for dark. 16

येणेंचि पै कारणे। जे निपजे सत्त्वगुणें। ते सुकृत ऐसे म्हणे। श्रौतसमो॥	२६०
याच बा कारणे। जे निपजे सत्त्वगुणे। ते सुकृत ऐसे म्हणे। श्रुतीसमूह॥	२६०
For this reason; what is born of pious; is virtuous karma, so said; Shriti group.	260

म्हणौनि त्या निर्मळा। सुखज्ञानी सरळा। अपूर्व ये फळा। सात्त्विक ते॥	२६१
म्हणोनि त्या सुकृताला निर्मळ। सुख ज्ञान हे सरळ। अपूर्व येते फळ। सात्त्विक ते॥	२६१
So to virtuous karmas pure; bliss and knowledge straight; bears unique fruit; that is pious.	261

मग राजसा जिया क्रिया। त्या इंद्रावणी पिकलिया। जे सुखें चितारूनिया। फळती दुःखे॥	२६२
मग राजस ज्या क्रिया। त्या निंबोळ्या पिकलेल्या। ज्या बाहेरुनि सुंदर रंगल्या। आत फळती दुःखे॥	२६२
Then passionate actions; are like ripen Neem fruits; pleasant from outside; but painful inside.	262

कां निंबोळियेचे पिक। वरि गोड आंत विख। तैसे ते राजस देख। क्रियाफळ॥	२६३
किंवा निंबोळ्याचे पीक। वरुनि गोड आत विष। तैसे ते राजस क्रियांचे देख। क्रियाफळ॥	२६३
Or Neem crop; sweet outside, poisonous inside; such is passionate; action's fruit.	263

तामस कर्म जितुके। अज्ञान फळेंचि पिके। विषांकुर विखें। जियापरी॥	२६४
तामस कर्म जितके। अज्ञान या फळानेच पिके। विषांकुर विषकंदावरी। जैशापरी॥	२६४
Out of dark karma; ignorance-fruit is born; poisonous sprouts on poisonous tuber; likewise.	264

सत्त्वात्संजायते ज्ञानं, रजसो लोभ एव च। प्रमादमोहौ तमसो, भवतोऽज्ञानमेव च॥ १७

सत्त्वाने उपजे ज्ञान, रजाने लोभ केवळ। चुका-मोह तमामध्ये, होय अज्ञानही तसे॥ १७

Knowledge arises from pious, lust from passionate; blunders-lure-ignorance from dark. 17

म्हणौनि बा रे अर्जुना। येथ सत्त्वचि हेतु ज्ञाना। जैसा का दिनमाना। सूर्य हा पै॥	२६५
म्हणूनी बा रे अर्जुना। येथे सत्त्वचि कारण ज्ञाना। जैसा का दिनमाना। कारण सूर्य हा बघा॥	२६५
So Arjuna; here for knowledge, pious is reason; as for day; see, sun is reason.	265

आणि तैसेचि हे जाण। लोभासि रज कारण। आपले विस्मरण। द्वैता जेवीं॥	२६६
आणि तैसेच हे जाण। लोभाला रज कारण। स्वतःचे विस्मरण। कारण द्वैतात येण्या जैसे॥	२६६
And know; passionate is reason for lust; oblivion of self; is reason for assuming duality.	266

मोह-अज्ञान प्रमादा। ययां मैळेया दोषवृंदा। पुढती पुढती प्रबुद्धा। तमचि मूळ॥	२६७
मोह अज्ञान प्रमाद या। मलीन दोषसमूहाला। पुन्हा पुन्हा हे बुद्धिमंता। तमचि मूळ आहे॥	२६७
Lure, ignorance and blunder; for this fault group; repeatedly, Buddhimanta; only dark is root.	267

ऐसे विचाराच्या डोळां। तिन्ही गुण हे वेगळवेगळां। दाविले जैसा आंवळा। तळहातीचा।।	२६८
ऐसे जो विचाराच्या डोळां। त्या तिन्ही गुणास वेगवेगळा। दाखविले जैसा आवळा। तळहातीचा।।	२६८
So for eyes of thought; tri-quality differently; I showed as Myrobalan fruit; on palm.	268
तंव रजतमे दोन्ही। देखिली प्रौढ पतनी। सत्त्वावांचूनि नाणी। ज्ञानाकडे।।	२६९
तेव्हा रजतम दोन्ही। पाहिले मुख्य पतनाचे कारणी। सत्त्वावांचूनि न आणी। कोणी ज्ञानाकडे।।	२६९
Dark and passionate; are first chief reason for fall; else than pious brings none; to knowledge.	269
म्हणोनि सात्त्विका वृत्ती। एक जाले गा जन्मव्रती। सर्वत्यागें चतुर्थी। भक्ति जैसी।।	२७०
म्हणोनि घेऊनि सात्त्विक वृत्ती। कित्येक झाले गा जन्मव्रती। सर्व त्यागूनि आचरती, चौथी। भक्ती जैसी।।	२७०
Having pious attitude; many took birth-vow; on casting everything follow forth; devotion*.	270
उर्ध्व गच्छन्ति सत्त्वस्था, मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः। जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः।।	१८
उर्ध्व जातात सत्त्वस्थ, मध्ये राहत राजस। अधम गूण वृत्तीचे, खालीच जात तामस।।	१८
Those of pious nature go up ¹ , of passionate remain in middle ² ; of dark sink to lowliest ³ .	18
तैसे सत्त्वाचेनि नटनाचे। असणे जाणे जयांचे। ते तनुत्यागीं स्वर्गीचे। राय होती।।	२७१
तैसे उत्कर्ष होता सत्त्वाचे। जगणे मरणे ज्यांचे। ते देहत्यागापाठी स्वर्गीचे। राजे होती।।	२७१
With increase of pious; is whose living-dying; they on their death, of heaven; become king.	271
इयाचि परी रजें। जिहीं का जीजे मरिजे। तिहीं मनुष्य होईजे। मृत्युलोकी।।	२७२
याचपरी रज पावे। त्यात ज्यांनी का जगावे मरावे। त्यांनी मनुष्य व्हावे। मृत्युलोकी।।	२७२
So, with passionate; is whose living-dyeing; they assume human form; in mortal world.	272
तेथ सुखदुःखाचे खिचटें। जेविजे एकेंचि ताटें। जेथ इये मरणवाटे। पडिले नुठी।।	२७३
तेथ सुखदुःखाची खिचडी। जेवावी एकाच ताटी। जेथ या मरणवाटेवरी। पडता उठू ना शके।।	२७३
Mixture of joy-pain; on consuming such dish; on falling on this death-path; one can't get up.	273
आणि त्याचि स्थिति तमी। जे वाढोनि निमती भोगक्षमी। ते घेति नरकभूमी। मूळपत्र।।	२७४
आणि तीच तमींची स्थिती। जे वाढती मरती भोग रक्षती। ते नरकभूमीचे घेती। पारपत्र।।	२७४
Same is state of dark; whose living-dying protects enjoyment; they of hell possess; passport.	274
एवं वस्तुचिया सत्ता। त्रिगुणासी पंडुसुता। दाविली सकारणता। आघवीचि।।	२७५
ऐशी ब्रह्मवस्तूची सत्ता। त्रिगुणावरी पंडुसुता। दाखविली सकारणता। अवघीचि।।	२७५
Such Brahma-authority; Pandusuta, over tri-quality; showed with reasons; all.	275
पैं वस्तु वस्तुत्वे असिकें। ते आपणपे गुणासारखे। देखोनि कार्यविशेखे। अनुकरे गा।।	२७६
जरी वस्तु वस्तुत्वाने अखंड असे। तरी ती स्वतःला गुणासारखे। पाहूनि, विशेषे। कार्य करे।।	२७६
Though Brahma-existence is continuous; on seeing itself like quality; does specific; actions.	276
जैसे का स्वप्नींचेनि राजे। जें परचक्र देखिजे। तें हारी जैत होईजे। आपणचि।।	२७७
जैसे का स्वप्नामध्ये राजाने। जेव्हा परचक्र पाहणे। तेव्हा हार जीत होणे। आपणचि।।	२७७
As king in dream; on seeing enemy-invasion; then winning or losing; is done by him alone.	277

तैसे मध्योर्ध्वअध। हे जे गुणवृत्तिभेद। ते दृष्टीवांचूनि शुद्ध। वस्तुचि असे।।	२७८
तैसे मध्य उच्च नीच। हे जे गुणवृत्तीचे भेद। ते भेददृष्टी टाकता शुद्ध। वस्तूच असती।।	२७८
Middle, best, lowliest; are quality-attitude division; on casting such vision; is pure Brahma.	278
नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं, यदा द्रष्टानुपश्यति। गुणेभ्यश्च परं वेत्ति, मद्भावं सोऽधिगच्छति।।	१९
नान्य गुणाविना कर्ता, जेव्हा द्रष्टा पहातसे। गुणापलीकडे जाणे, मम भावास येतसे।।	१९
When seer sees no doer than quality; knows entity beyond quality, he attains to me.	19
परी हे वाहणी असो। तरी आन न दिसो। परिसे ते सांगतसो। मागील गोठी।।	२७९
परी हा निरूपणप्रवाह असो। तरी तुज ब्रह्मवस्तुविना न दिसो। ऐक त्या सांगतसो। मागील गोष्टी।।	२७९
Let this discourse be; if you see nothing except Brahma; listen I will tell; previous stories.	279
तरी ऐसे निजनिजे। सामर्थ्ये तिन्ही सहजे। होती देहव्याजे। गुणचि हे।।	२८०
तरी ऐसे स्वतःच स्वतःचे। सामर्थ्याने तिन्ही सहजे। होती देहरूप। गुणचि हे।।	२८०
So on their own; by own power naturally three; assume body-forms; these qualities.	280
इंधनाचेनि आकारे। अग्नि जैसा अवतरे। का अवगे तरुवरे। भूमिरसु।।	२८१
इंधनाच्या आणि आकारे। अग्नी जैसा अवतरे। किंवा अवघ्याच वृक्षाकारे। भूमिरस।।	२८१
In fuel's shape; as fire appears; or in forms of all trees; as earth essence.	281
नाना दहियांचेनि मिसे। परिणमे दूधचि जैसे। का मूर्त होय ऊंसें। गोडी जेवी।।	२८२
किंवा दह्याच्या निमित्ते। परिणाम पावे दूधचि ते। किंवा मूर्त होय उसातून। गोडी जशी।।	२८२
Or in name of curd; as milk coagulates; or in form of sugarcane appears; as sweetness.	282
तैसे हे सांतःकरण। देहचि होती त्रिगुण। म्हणोनि बंधा कारण। घडे कीर।।	२८३
तैसे हे अंतःकरण। आणि देहच होतात त्रिगुण। म्हणोनि जीवाच्या बंधासी कारण। घडती हेच खरे।।	२८३
So is consciousness; tri-quality assumes bodies; so reason for beings bondage; they become.	283
परी चोज हे धनुर्धरा। जे एवढा गुंफिरा। मोक्षाचा संसारा। उणा नोहे।।	२८४
परी नवल हे पार्था। की एवढा असूनिही गुंता। मोक्षाच्या व्यापारा आता। उणे नाही।।	२८४
Parth, wonder is; in spite of this entanglement; for liberation-business; there is no shortfall.	284
त्रिगुण आपुलालेनि धर्मे। देहींचे माघुत साउमें। चाळितांही न खोमे। गुणातीतता।।	२८५
आपापल्या धर्मे त्रिगुण। देहाच्या मागून पुढून। वावरती तरी न ये उणे। गुणातीततेमध्ये।।	२८५
Tri-quality with own property; follow from all body-sides; yet no shortfall; in beyond quality.	285
ऐसी मुक्ति असे सहज। ते आतां परिसऊं तुज। जे तूं ज्ञानांबुज-। द्विरेफु की।।	२८६
ऐशी मुक्ती असे सहज। ती आता ऐकवू तुज। कारण तू ज्ञानकमळातील। भ्रमर की।।	२८६
Such is easy liberation; that now I will tell you; as you are of knowledge-lotus; a beetle.	286
आणि गुणीं गुणाजोगे। चैतन्य नोहे मागे। बोलिलो ते खागे। तेवींचि हे।।	२८७
आणि गुणांत असूनिही गुणाजोगे। चैतन्य नसे, हे मागे। बोलिलो तेराव्यात शेवटचे। तैसेच हे।।	२८७
While in quality like quality; isn't consciousness, in past; I told at end of thirteenth; so this is.	287

तरी पार्था जें ऐसे। बोधलेनि जीवें दिसे। स्वप्न का जैसे। चेइलेनी॥	२८८
तरी पार्था जेव्हा असे। बोध होता, जीवाला सत्य दिसे। स्वप्न का जैसे। नाहीसे जागे होता॥	२८८
Partha, when such; knowledge dawns, being sees truth; as dream vanishes; on awakening.	288
नातरी आपण जळीं। बिंबलो तीरोनी न्याहाळी। चळण होता कल्लोळी। अनेकधा॥	२८९
अथवा आपण जळी। प्रतिबिंबलो हे तीरावरुनि न्याहाळी। चळण होताना लाटांनी। तुकडे जरी॥	२८९
Or self reflected in water; on observing from bank; as disturbed by waves; only pieces are seen.	289
कां नटलेनि लाघवें। नटु जैसा न झकवे। तैसे गुणजात देखावे। न होनियां॥	२९०
किंवा नटण्याच्या कलेसवे। नटु जैसा न फसे। तैसे गुणजात पाहावे। स्वतः गुण न होता॥	२९०
Or by acting skill; as actor isn't deceived; so be seen quality; sans us becoming quality.	290
पैं ऋतुत्रय आकाशे। धरुनियांही जैसे। नेदिजेचि येवों वोसें। वेगळेपणा॥	२९१
अरे तिन्ही ऋतु आकाश हे। धारण करुनिही जैसे। न दे येऊ उणे। वेगळेपणासी आपल्या॥	२९१
This sky three seasons; as on acquiring; never loses; own separateness.	291
तैसे गुणी गुणापरौते। जे आपणपे असे आयिते। तिये अहं बैसे अहंते। मूळकेचिये॥	२९२
तैसे गुणांत तरी गुणांपार जे। आत्मतत्त्व असे मुळचे। ते 'अहं' स्थिरावे भावात। 'अहंब्रह्मास्मि' या॥	२९२
In quality beyond quality; is original soul principle; that ego firms; in 'I am Brahma' state.	292
पैं तेथूनि मग पाहाता। म्हणे साक्षी मी अकर्ता। हे गुणचि क्रियाजाता। नियोजित॥	२९३
आणि तेथूनि मग पाहाता। म्हणे साक्षी मी अकर्ता। हे गुणच कारण क्रियाजाता। नियोजित॥	२९३
Seeing from there; it says I am non-doer witness; qualities are reason for actions; planned.	293
सत्त्वरजतमांचां। भेदीं पसरु कर्माचा। होत असे तो गुणांचा। विकारु हा॥	२९४
सत्त्वरजतमांच्या। भेदाने पसारा जो कर्माचा। होत आहे तो गुणांचा। कार्यविस्तार हा॥	२९४
By pious-passionate-dark's; difference, what karma-expanse is; it is quality; action-expanse.	294
ययामाजी मी ऐसा। वर्नी का वसंतु जैसा। वनलक्ष्मीविलासा। हेतुभूत॥	२९५
यामध्ये मी ऐसा। वनात का वसंत जैसा। वनलक्ष्मीच्या विलासा। कारणीभूत॥	२९५
Into this I am; as forest spring; for enhancement of forest-queen; becomes reason.	295
कां तारांगणी लोपावे। सूर्यकांतीं उद्दीपावें। कमळीं विकासावें। जावें तमें॥	२९६
किंवा तारांगणाने लोपावे। सूर्यकांत मण्याने उद्दीपावे। कमळाने विकासावे। अंधाराने जावे॥	२९६
Or as stars disappear; sun-stone* shines; as lotus blooms; darkness vanishes.	296
ये कोणाची काजी कहीं। सविता जैसा नाही। तैसा अकर्ता मी देही। सत्तारूप॥	२९७
या कोणाच्या कर्मात कुठेही। सूर्य जैसा सामील नाही। तैसा अकर्ता मी देही। केवळ सत्तारूप॥	२९७
In anyone's karma anywhere; as sun isn't involved; I am non-doer in body; only as authority.	297
मी दाऊनि गुण देखे। गुणता हे मियां पोखे। ययाचेनि निःशेखें। उरे ते मी॥	२९८
मी दाखवूनि गुण देखे। गुणांत गुणपण मी पोसे। गुण व कार्य नाशता। उरे ते मी॥	२९८
I see by showing quality; nourish quality in quality; on perishing of quality, action; I remain.	298

ऐसेनि विवेके जया। उदो होय धनंजया। ये गुणातीतत्व तया। अर्थपंथे॥	२९९
ऐसा विवेक ज्याचे मना। उदित होय अर्जुना। येई गुणातीतत्व त्यांना। सर्वोच्च मार्गे॥	२९९
Such discernment in whose mind; arises; they imbibe beyond quality-ness; via best path.	299
गुणानेतानतीत्य त्रीन्, देही देहसमुद्भवान्। जन्ममृत्युजरादुःखैः, विमुक्तोऽमृतमश्नुते॥	२०
त्रिगुणापार जातो जो, देही जो देहकारणा। जन्ममृत्यु जरा दुःख, मुक्त अमृत पावतो॥	२०
Embodied transcending qualities, reason for body;	
freed from birth, death, old-age, pain, gains immortality.	20
आतां निर्गुण असे आणिक। ते तो जाणे अचूक। जे ज्ञाने केले टीक। तयाचिवरी॥	३००
आता निर्गुण जे असे आणिक। ते तो जाणे अचूक। कारण ज्ञानाने केले वस्तीस्थान। त्याचेवरी॥	३००
Now such quality-less who more are; he unerringly knows them; as knowledge's home; he is.	300
किंबहुना पंडुसुता। ऐसा तो माझी सत्ता। पावे जैसी सरिता। सिंधुत्व गा॥	३०१
किंबहुना पंडुसुता। ऐसा तो माझी सत्ता। पावे जैसी सरिता। सागरत्व गा॥	३०१
Rather, Pandusuta; so he my authority; receives, as river; sea-ness acquires.	301
नळिकेवरुनि उठिला। जैसा शुक शाखे बैसला। तैसा मूळअहंते वेढिला। तो मी म्हणौनि॥	३०२
फासाच्या नळीवरुनि उठला। जैसा पोपट फांदीवरी बैसला। तैसा मूळ अहंतेस पावला। तो मी म्हणौनि॥	३०२
Rising from cage-tube; as parrot seats on branch; so he gained root ego; by saying 'I am that'.	302
अगा अज्ञानाचिया निदा। जो घोरत होता बदबदा। तो स्वस्वरूपी प्रबुद्धा। चेइला की॥	३०३
अगा अज्ञानाची निद्रा। त्यात जो घोरत होता खदखदा। तो स्वस्वरूपी हे बुद्धिवंता। जागला की॥	३०३
In ignorance sleep; who was snoring loudly; he in soul-form Intelligent; has woken up.	303
पैं बुद्धिभेदाचा आरिसा। तया हातोनि पडिला वीरेशा। म्हणौनि प्रतिमुखाभासा। मुकला तो॥	३०४
आणि बुद्धिभेदाचा आरसा। त्याचे हातोनि पडला वीरेशा। म्हणौनि प्रतिमुखाचे आभासा। मुकला तो॥	३०४
As mirror of intellect-division; dropped from his hand; so illusion of dual-face; he missed.	304
देहाभिमानाचा वारा। आता वाजो ठेला वीरा। तैं ऐक्य वीचिसागरां। जीवेशां हे॥	३०५
देहाभिमानाचा वारा। आता वाहो थांबला वीरा। तेव्हा ऐक्य लाटां सागरांचे। जीवा शिवाचे हे तसे॥	३०५
Wind of body-pride; now stopped blowing; so unity of waves n sea; as that of being n Shiva.	305
म्हणौनि मद्भारवेंसी। प्राप्ति पाविजे तेणेंसरिसी। वर्षाती आकाशीं। घनजात जेवीं॥	३०६
म्हणौनि माझ्या भावाशी। एकता पावतो त्यासरसी। पावसानंतर आकाशी। एक होती मेघ जैसे॥	३०६
So with my essence; he unites, then; in sky at end of rain; as unite clouds.	306
तेवी मी होऊनि निरुता। मग देहीच ये असतां। नागवे देहसंभूता। गुणांसि तो॥	३०७
तैसा मी होऊनि स्पष्टतः। मग देहीच या असता। न सापडे देहोत्पन्न। गुणांना तो॥	३०७
So I appearing clearly; then while in this body; he isn't caught by body-born; qualities.	307
जैसा भिंगाचेनि घरें। दीपप्रकाशु नावरे। का न विझेचि सागरें। वडवानळु॥	३०८
जैसा काचेच्या घराने। दीपप्रकाश न आवरणे। किंवा न विझे सागराच्याने। वडवाग्नी॥	३०८
As in glass container; light isn't contained; or by sea isn't extinguished; sea-fire.	308

तैसा आला गेला गुणांचा। बोधु न मैळे तयाचा। तो देहीं जैसा व्योमींचा। चंद्र जळी।।	३०९
तैसा आवाजावा गुणांचा। तरी बोध न मळे त्याचा। तो देहात जैसा आकाशीचा। चंद्र जळी।।	३०९
So by frequenting of qualities; his knowledge isn't tainted; he is in body as moon; is in water.	309
तिन्ही गुण आपुलालिये प्रौढी। देहीं नाचविती बागडी। तो पाहोंही न धाडी। अहंतेते।।	३१०
तीन्ही गुण आपापल्या बळे। देहात नाचविती सोंगाडे। ते पाहण्यासही न पाठवे तिकडे। अहंतेला।।	३१०
Tri-quality by own strength; make sign-clown dance in body; to view it he doesn't send; ego.	310
हा ठायेवरी। नेहतोनि ठेला अंतरी। आता काय वर्ते शरीरी। काही नेणे।।	३११
या येथवरी। निश्चयाने राहिला अंतरी। आता काय होते शरीरी। हेही न जाणे।।	३११
Up to this; remaining in heart determinedly; now what happens in body; he knows not.	311
सांडुनि आंगीची खोळी। सर्प रिगालिया पाताळी। ते त्वचा कोण सांभाळी। तैसे जाले।।	३१२
टाकूनि अंगाची खोळी। सर्प शिरलासे पाताळी। ती कात कोण सांभाळी। तैसे झाले।।	३१२
On casting body slough; as snake enters nether; who cares for that slough? so it happens.	312
कां सौरभ्यजीर्णु जैसा। आमोदु मिळोनि जाय आकाशा। माघारा कमळकोशा। न येचि तो।।	३१३
किंवा शुष्क कमळाचा जैसा। सुवास मिळोनि जाय आकाशा। माघारी कमळकोशा। न येचि तो।।	३१३
Or as of dried lotus; fragrance merges into sky; back to lotus; it never returns.	313
पैं स्वरूपसमरसें। तयाही गा जाले तैसे। तेथ किंधर्म हे कैसे। नेणे देह।।	३१४
आणि निजस्वरूप समरसे। त्यालाही झाले तैसे। तेथ कोणता धर्म हे कैसे। तो न जाणे देह।।	३१४
In soul-form engrossed; to him same thing happens; there what property is; body is unaware.	314
म्हणौनि जन्मजरामरण। इत्यादि जे साही गुण। ते देहीचि ठेले कारण। नाही तया।।	३१५
म्हणोनि जन्मजरामरण। इत्यादी जे साही गुण। ते देहातच राहिले, त्यांसी कारण। नाही तया।।	३१५
Like birth, death; those six qualities*; remained in body, with them; he isn't concerned.	315
घटाचिया खापरिया। घटभंगीं फेडिलिया। महदाकाश आपैसया। जालेंचि असे।।	३१६
घटाच्या खापऱ्या। घट फुटल्यावर फेकिल्या। त्यातील आकाश सहजरित्या। महदाकाश झालेचि असे।।	३१६
As pot's pieces; on breaking are thrown; easily inside space; becomes great-space.	316
तैसी देहबुद्धि जाये। जें आपणपां आठौ होये। तें आन काही आहे। तेंवांचुनी।।	३१७
तैशी देहबुद्धी जाये। जेव्हा स्वस्वरूपाची आठवण होये। तेव्हा वेगळे काही का आहे। त्यावाचूनि?	३१७
As body-awareness goes; n soul-form is remembered; is there anything else; besides that?	317
येणे थोर बोधलेपणे। तयासि गा देहीं असणे। म्हणूनि तो मी म्हणे। गुणातीत।।	३१८
ऐसा थोर बोध झाल्याने। त्याचे गा देहात असणे। म्हणूनि तो मी म्हणे। गुणातीत।।	३१८
With this great realization; his remaining in body; I call him; as beyond qualities.	318
यया देवाचिया बोला। पार्थु अति सुखावला। मेघें संबोखिला। मोरु जैसा।।	३१९
या देवाचिया बोला। पार्थ अति सुखावला। मेघाने बोलाविला। मोर जैसा।।	३१९
With such talk of Lord; Partha was elated; by call of cloud; as peacock.	319

अर्जुनुवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

कैर्लिङ्गैःस्त्रीन् गुणानेतान्, अतीतो भवति प्रभो। किमाचारः कथं चैतान्, त्रीन्गुणानतिवर्तते॥	२१
काय चिन्हे त्रिगुणाच्या, अतीता असती प्रभो। कसा आचार त्याचा तो, त्रिगुणां लंघितो कसा॥	२१
What are signs of him transcending qualities; how does he behave, transcend tri-qualities?	21

तेणें तोषे वीर पुसे। जी कोणही चिन्हीं तो दिसे। जयामाजी वसे। ऐसा बोधु॥	३२०
त्या संतोषाने वीर पुसे। जी कोण्या लक्षणाने तो दिसे? ज्यामध्ये वसे। ऐसा बोध॥	३२०
With such pleasure Vira asked; of him what are signs; in whom resides; such knowledge?	320
तो निर्गुण काय आचरे। कैसेनि गुण निस्तरे। हे सांगिजो माहेरें। कृपेचेनि॥	३२१
तो निर्गुण काय आचरे। कैसा गुणांना निस्तरे। हे सांगावे माहेरा। कृपेच्या तुम्ही॥	३२१
How does a quality-less behave; overcomes qualities; tell me that you parental home; of grace.	321
यया अर्जुनाचिया प्रश्ना। तो षड्गुणांचा राणा। परिहार आकर्णा। बोलतु असे॥	३२२
त्या अर्जुनाच्या प्रश्ना। तो षड्गुणांचा राणा। ऐका शंका परिहारण्या। बोलत असे॥	३२२
On Arjuna's question; that king of six virtues; listen, to clear his doubts; is answering.	322
म्हणे पार्था तुझी नवाई। हे येतुलेचि पुससी काई। ते नामचि तया पाही। सत्य लटिके॥	३२३
म्हणे पार्था तुझी नवाई। हे येवढेच पुससी काई। ते गुणातीत नामच तया पाही। खरे खोटेही॥	३२३
God said strange it is; you are asking this; name beyond-qualities proves; right, wrong too.	323
गुणातीत जया नांवे। तो गुणाधीन तरी नव्हे। ना होय तरी नागवे। गुणां यया॥	३२४
गुणातीत ज्याला संबोधती। तो गुणाधीन न असती। आणि झाला तरी न सापडे। गुणांस या॥	३२४
Who is called beyond quality; isn't subjected to quality; even if he is, isn't caught; by quality.	324
परी अधीन का नागवे। हेचि कैसेनि जाणावे। गुणांचिये उखरवे-। मार्जी असतां॥	३२५
परी अधीन तरी का न सापडे। कैसे जाणावे ते? गुणांच्या उकिरड्यामध्ये। असतानाही॥	३२५
Subjected but why isn't caught; how to know that? Into dumpster of quality; being in spite of?	325
हा संदेह जरी वाहसी। तरी सुखें पुसो लाहसी। परिस आतां तयासी। रूप करू॥	३२६
हा संदेह जरी मनी वाहसी। तरी सुखे खुशाल पुसू शकसी। ऐक आता त्याची। व्याख्या करू॥	३२६
If you are having this doubt, you can ask this question; now listen to its definition.	326

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

प्रकाशं च प्रवृत्तिं च, मोहमेव च पाण्डव। न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि, न निवृत्तानि काङ्क्षति॥	२२
प्रकाश आणि प्रवृत्ती, मोहही आणि पांडवा। न द्वेषी प्राप्त होताही, गेल्यासही न ईच्छि तो॥	२२
He neither hates light ¹ , tendency ² , lure ³ ; as they arise nor does he desire as they cease.	22

तरी रजाचेनि मार्जे। देही कर्माचे आणोजे। प्रवृत्ति जें घेईजे। वेंटाळूनि॥	३२७
तरी रजाची वृद्धी घडे। देहात कर्माचा अंकुर फुटे। प्रवृत्ती जेव्हा घेते। व्यापूनिया॥	३२७
When passionate increases; karma sprouts in body; then tendency; occupies.	327

- तैं मीचि का कर्मठ। ऐसा न ये श्रीमाठ। का दरिद्रलिये बुद्धी वीट। तोही नाही।। ३२८
- तेव्हा मीच की कर्मठ। ऐसा न ये दिमाख। अथवा न झाले कर्म तरी खेद। बुद्धीसी तोही नाही।। ३२८
- Only I am karma-doer; no such pride emerges; or if karma isn't done, no regret; for intellect. 328
- अथवा सत्त्वेचि अधिकें। जैं सर्वेद्रियीं ज्ञान फांके। तैं सुविद्यता तोखे। उभजेही ना।। ३२९
- अथवा सत्त्वाच्या आधिक्ये। जेव्हा सर्वेद्रियात ज्ञान फांके। तेव्हा सुविद्यतेने ना संतोषे। त्रासेनाही।। ३२९
- By pious-increase; as knowledge shines in senses; with erudition not pleased; nor irritated. 329
- कां वाढिलेनि तमें। न गिळेजेचि मोहभ्रमें। तैं अज्ञानत्वे न श्रमे। घेणेंही नाही।। ३३०
- किंवा वाढलेल्या तमाने। गिळला जाईना मोहभ्रमाने। तेव्हा न श्रमे अज्ञानत्वाने। अज्ञानत्व घेणेही नाही।। ३३०
- As dark increases; by delusion isn't swallowed; by ignorance not tired; accepts not ignorance. 330
- पैं मोहाच्या अवसरीं। ज्ञानाची चाड न धरी। ज्ञानें कर्म नादरी। होतां न दुःखी।। ३३१
- आणि मोहाच्या अवसरी। ज्ञानाची इच्छा न धरी। ज्ञानाने कर्मरंभ न करी। होता न होय दुःखी तो।। ३३१
- In lure; desires not knowledge; or starts karma with knowledge; or feels sorry if happens not. 331
- सायंप्रातर्मध्यान्हा। या तिही काळांची गणना। नाही जेवी तपना। तैसा असे।। ३३२
- सायंप्रातर्मध्यान्हा। या तिन्ही काळांची गणना। नाही जशी सूर्याजवळ। तैसा आहे।। ३३२
- Morning, noon, evening; these three period's count; as sun doesn't have; he is like that. 332
- तया वेगळाचि काय प्रकाशें। ज्ञानित्व यावे असे। कायि जळार्णव पाउसें। साजा होय।। ३३३
- त्याला बाहेरच्या काय प्रकाशे। ज्ञानित्व यावे आहे ऐसे? काय महासागर पावसाने। भरतो आहे? ३३३
- For him by outside light; is it necessary to gain knowledge; is ocean with rain; filled? 333
- ना प्रवर्तलेनि कर्में। कर्मठत्व तया कां गमे। सांगे हिमवंतु हिमें। कांपे कायि।। ३३४
- किंवा कर्में आचरल्याने। कर्मठत्व त्याला का येणे? सांग हिमालय हिमाच्या थंडीने। कांपेल का? ३३४
- By doing karmas; why will he have ego; tell, will Himalaya with snow's cold; shiver? 334
- नातरी मोह आलिया। काइ पां ज्ञाना मुकिजेल तया। महा आगीतें उन्हाळ्या। जाळवत असे।। ३३५
- अथवा मोह आल्याने। काय बा ज्ञानाला मुकावे त्याने। महा अग्नीला उन्हाळ्याने। जाळवेल काय? ३३५
- Or on account of lure; should he lose knowledge; will summer to great fire; be scorching? 335
- उदासीनवदासीनो, गुणैर्यो न विचाल्यते। गुणा वर्तन्त इत्येव, योऽवतिष्ठति नेङ्गते।। २३**
- उदासीनच राहे जो, गुणे ना विचलेच जो। गुणविलास जाणोनि, स्थिरावे विचले न जो।। २३**
- Who is indifferent, unmoved by qualities; knowing it is quality-play, is firm and wavers not. 23
- तैसें गुणागुणकार्य हे। आघवेचि आपण आहे। म्हणोनि एकेका नोहे। तडातोडी।। ३३६
- तैसे गुणकार्य हे। अवघेच आपण आहे। म्हणोनि कुणाचीही न करे। ताटातूट।। ३३६
- As this quality-function; entire he himself is; so of anyone he attempts not; separation. 336
- येवढ्या गा प्रतीती। तो देहा आलासे वस्ती। वाटे जातां गुंती-। माजी जैसा।। ३३७
- येवढ्या गा अनुभवासह। तो देहात आलाहे वस्तीस। वाटेने जाता रात्री-। पुरता जैसा।। ३३७
- With such experience; in body as he is staying; while on way for a night; as if stopping. 337

तो जिणता ना हारवी। तैसा गुण नव्हे ना करवी। जैसी कां श्रोणवी। संग्रामीची॥	३३८
तो जिंकवी ना हारवी। तैसा गुणांकडून काही ना करवी। जैशी का हारे ना जिंके भूमी। संग्रामाची॥	३३८
Neither winning, defeating; not doing anything by qualities; neither wins, defeats; battlefield.	338
कां शरीराआंतील प्राणु। घरीं आतिथ्याचा ब्राह्मणु। नाना चोहाटाचा स्थाणु। उदासु जैसा॥	३३९
शरीराआतील प्राण। घरी आतिथ्याचा ब्राह्मण। किंवा चव्हाट्याचा खांब। उदास जैसा॥	३३९
Like vital force in body; or Brahmin guest; or pole at city square; he is indifferent.	339
आणि गुणाचा यावाजावा। ढळे चळे ना पांडवा। मृगजळाचा हेलावा। मेरु जैसा॥	३४०
आणि गुणाचा आवाजावा। त्यात ढळे ना चळे पांडवा। मृगजळाच्या हेलकाव्यात। मेरू चळेना जैसा॥	३४०
By frequenting qualities; he isn't disturbed; by mirage-waves; as Meru isn't moved.	340
हे बहुत कायि बोलिजे। व्योम वारेनि न वचिजे। का सूर्य ना गिळिजे। अंधकारे॥	३४१
हे बहुत काय बोलावे? आकाश वाऱ्याने न हालववे। किंवा सूर्य ना गिळवे। अंधाराकडूनि॥	३४१
What more to tell; as by wind sky isn't moved; or sun isn't swallowed; by darkness.	341
स्वप्न कां गा जियापरी। जागतयाते न सिंतरी। गुणीं तैसा अवधारी। न बंधिजे तो॥	३४२
स्वप्न का गा जशापरी। जागत्यास न भ्रमवी। गुणांनी तैसा ऐक तरी। न बांधल्या जाई तो॥	३४२
As dream; doesn't lure a awakened; so by qualities, listen; he isn't bound.	342
गुणां कीर नातुडे। परी दुरूनि जें पाहे कोडे। तें गुणदोष सायिखडे। सभ्यु जैसा॥	३४३
गुणांसि खरेच न सापडे। परी दुरूनि जेव्हा पाहे कौतुके। तेव्हा गुणदोषांना कठपुतळी देखे। सभ्य जैसा॥	३४३
Not traced by qualities; but sees from distance; quality-faults as puppet treats; as a suave.	343
सत्कर्में सात्त्विकीं। रज तें रजोविषयकीं। तम मोहादिकीं। वर्तत असे॥	३४४
सत्कर्मात सात्त्विकी। रजकर्मात राजसी। मोहादिकात तमोगुणात्मकी। वर्तत असे॥	३४४
Piously in pious karma; actively in passionate karma; and badly in dark qualities; he behaves.	344
परिस तयाचिया गा सत्ता। होती गुणत्रिया समस्ता। हे फुडे जाणे सविता। लौकिका जेवीं॥	३४५
ऐक त्याचे गा सत्तेत। होती गुणक्रिया समस्त। हे सत्य जाणत। सूर्य लौकिक क्रिया जैशा॥	३४५
Listen, under his authority; all quality-functions happen; as world-functions under sun.	345
समुद्रचि भरती। सोमकांतचि पाझरती। कुमुदें विकासती। चंद्रु तो उगा॥	३४६
समुद्रास भरती। सोमकांत द्रवती। कमळे ज्याच्या सत्तेने विकासती। तो चंद्र शांत असे॥	३४६
Sea swells; lunar stone oozes; lilies bloom under whose authority; that moon is quiet.	346
कां वाराचि वाजे विझे। गगनें निश्चळ असिजे। तैसा गुणाचिये गजबजे। डोलेना जो॥	३४७
किंवा वाऱ्याने वाहावे वा थांबावे। गगनाने निश्चळ असावे। तैसे गुणाच्या गलबल्याने। डोलेना जो॥	३४७
Or wind to blow or to stop; sky is to be steady; so by chaos of quality; he is not disturbed.	347
अर्जुना येणें लक्षणें। तो गुणातीतु जाणणे। परिस आतां आचरणे। तयाचि जी॥	३४८
अर्जुना अशा लक्षणाने। त्या गुणातीतास जाणणे। ऐक आता आचरणे। त्याची जी॥	३४८
Arjuna, by these signs; is to be known one beyond quality; now listen to behaviour; of him.	348

समदुःखसुखः स्वस्थः, समलोष्टाश्मकाञ्चनः। तुल्यप्रियाप्रियो धीरः, तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः॥ २४
 सम माने सुखा दुःखा, माती अश्मा नि कांचना। प्रियाप्रियातही स्थीर, सम निंदास्तुतीतही॥ २४
 He treats pain, bliss, clod, stone, gold, blame, fame same; he is firm with pleasant-unpleasant. 24

- तरी वस्त्रासि पाठी पोटी। नाही सुतावांचूनि किरीटी। ऐसे सुये दिठी। चराचर मद्रूपे॥ ३४९
 तरी वस्त्रामध्ये पाठी पोटी। नाही सुतावाचून किरीटी। ऐसी ठेवी दृष्टी। की चराचर माझी रूपे॥ ३४९
 As in entire cloth; there is nothing except yarn; he has such vision; that cosmos is my form. 349
- म्हणोनि सुखदुःखासरिसे। कांटाळे आचरे ऐसे। रिपुभक्तां का जैसे। हरीचे देणे॥ ३५०
 म्हणोनि सुखदुःखांना सरिसे। तोलूनि आचरे ऐसे। शत्रू व भक्ताला सारखे जैसे। हरीचे देणे॥ ३५०
 So joy-pain weighing equally; he behaves; as to devotee and enemy equally; Hari bestows. 350
- एहवीं तरी सहजे। सुखदुःख तैचि सेविजे। देहजळीं होईजे। मासोळी जें॥ ३५१
 एरवी तरी सहजे। सुखदुःख तेव्हाच सेविजे। देहरूपी जळात होईजे। मासोळी जेव्हा॥ ३५१
 Else easily; he experiences joy-pain only then; when into body-water he remains; as fish. 351
- आता ते तंव तेणें सांडिले। आहे स्वस्वरूपेंसीचि मांडिले। सस्यांती निवडिले। बीज जैसे॥ ३५२
 आता देहाभिमान टाकिले। आहे स्वस्वरूपाशी ऐक्य केले। कोंड्यातून निवडिले। बीज जैसे॥ ३५२
 Now body-pride discarded; and with own soul form united; from chaff selected; as seed. 352
- कां वोघ सांडूनि गांग। रिघोनि समुद्राचे आंग। निस्तरली लगबग। खळाळाची॥ ३५३
 किंवा ओघ सोडूनि गांग। प्रवेशली समुद्राचे अंग। शांत झाली लगबगा। प्रवाहाची॥ ३५३
 Or on discarding flow; as river enters into sea; then quietens haste; of its current. 353
- तेवीं आपणपांचि जया। वस्ती जाली गा धनंजया। त्या देहीं आपैसया। सुख तैसे दुःख॥ ३५४
 तैसे आत्मस्वरूपातच जया। वसती झाली गा धनंजया। त्या देहात सहजतया। सुख तैसेच दुःखही॥ ३५४
 So who in own soul form; resides, Dhananjaya; into that body naturally reside; joy and pain too. 354
- रात्रि तैसे पाहले। हे धारणा जेंवी एक जाले। आत्मारामु देहआंतले। द्वंद्व तैसे॥ ३५५
 रात्री किंवा उजाडले। हे खांबाला जैसे एक झाले। आत्मारामाच्या देहातले। द्वंद्व तैसे॥ ३५५
 As day-night; are same for a pole; into body of one united with soul; is duality. 355
- पैं निद्रिताचेनि आंगेशी। सापू तैशी उर्वशी। तेवीं स्वरूपस्था सरिसीं। देहीं द्वंद्वे॥ ३५६
 अहो निजलेल्याच्या अंगाशी। साप तैशी ऊर्वशी। तैसे स्वरूपस्थितास सारखी। देहात द्वंद्वे॥ ३५६
 For body of asleep; snake, Urvashi are same; for he firm in soul-form are same; body-duels. 356
- म्हणोनि त्याच्या ठायी। शेणा सोनया विशेष नाही। रत्ना गुंडेया काही। नेणजे भेदु॥ ३५७
 म्हणोनि त्याचे ठायी। शेणा सोन्यात फरक नाही। रत्ना धोंड्यात काही। न दिसे भेद॥ ३५७
 So for him; dung or gold aren't different; as in jewel or stone; no difference is seen. 357
- घरा येवों पां स्वर्ग। कां वरिपडो वाघ। परी आत्मबुद्धीसि भंग। कदा नव्हे॥ ३५८
 घरी यावा का स्वर्ग। किंवा येऊनी पडो वाघ। परी आत्मबुद्धीला भंग। कधीही नाही॥ ३५८
 Even if heaven visits; or tiger confronts; but soul-knowledge disturbance; never happens. 358

निवटले न उपवढे। जळीनले न विरूढे। साम्यबुद्धी न मोडे। तथापरी॥	३५९
मेलेले न उभे राहे। जळालेले न अंकुरासि ये। साम्यबुद्धी न जाये। तशापरी॥	३५९
<i>As dead body never stands; burnt seed never sprouts; equality-sense disturbs not; like that.</i>	359
हा ब्रह्मा ऐसेनि स्तविजो। कां नीच म्हणोनि निंदिजो। परी नेणे जळो विझो। राखोंडी जैसी॥	३६०
हा ब्रह्मा म्हणूनि स्तवावे। किंवा नीच म्हणोनि निंदावे। परि न जाणे जळो विझावे। राखोंडी जैसी॥	३६०
<i>If praised as Brahma; or blamed as lowly; but unaware of being burnt or extinguished; as ash.</i>	360
तैसी निंदा आणि स्तुती। न ये कोणहेचि व्यक्ती। नाही अंधारे कां वाती। सूर्याघरी॥	३६१
तैसी निंदा आणि स्तुती। न होई कोणाचीच अभिव्यक्ती। नाही अंधार किंवा ज्योती। सूर्याघरी॥	३६१
<i>So fame or blame; none is expressed; as there's no darkness or light; at sun's house.</i>	361
मानापमानयोस्तुल्यः, तुल्यो मित्रारिपक्षयोः। सर्वाग्भपरित्यागी, गुणातीतः स उच्यते॥	२५
मानापमानही तुल्य, सम मित्रारिपक्षही। सर्व कार्यी अहं त्यागी, गुणातीत तथा म्हणा॥	२५
<i>Same in respect, disrespect, friend, foe; discarding karma-start, he be called as beyond quality.</i>	<i>25</i>
ईश्वरू म्हणोनि पूजिला। का चोरू म्हणोनि गांजिला। वृषगजी वेढिला। केला रावो॥	३६२
ईश्वर म्हणोनि पूजिला। किंवा चोर म्हणोनि गांजिला। बैल हत्तींनी वेढिला। किंवा केला राजा॥	३६२
<i>If as God worshiped; or as thief treated; by bulls and elephants encircled; or as king crowned.</i>	362
कां सुहृद पासी आले। अथवा वैरी वरपडे जाले। परी नेणे राती पाहाले। तेज जेवीं॥	३६३
किंवा सुहृद जवळ आले। अथवा वैरी अंगावरी आले। परी न जाणे रात्र का उजाडले। तेज जैसे॥	३६३
<i>Or friends came nearer; or foes confronted; but doesn't know if it is day or night; as fire.</i>	363
साही ऋतु येतां आकाशें। लिंपिजेचि ना जैसे। तेवीं वैषम्य मानसें। जाणिजेना॥	३६४
साही ऋतु येता आकाशाने। लिप्त ना व्हावे कशाने। तैसे विषमता मनामध्ये। जाणेचना॥	३६४
<i>As during six seasons; sky is untainted by anything; so inequality into his mind; never arises.</i>	364
आणिकही एकु पाहीं। आचारू तथाचां ठायी। तरि व्यापारासि नाही। जालें दिसे॥	३६५
आणिकही एक पाही। आचरण दिसे त्याचे ठायी। तरी कर्मव्यापार नाही। झालेला दिसे॥	३६५
<i>There is one more thing; to be acting he appears; still no karma-business; happens.</i>	365
सर्वारंभा उटकले। प्रवृत्तीचे तेथ मावळले। जळती गा कर्मफळे। ते तो आगी॥	३६६
सर्वकर्मरंभ नाहीसे झाले। प्रवृत्तीचे मावळणे झाले। जळती गा कर्मफळे। ती ज्ञानाची आग तो॥	३६६
<i>All karma-starts vanish; tendency disappears; karma-fruits burn; he is that knowledge-fire.</i>	366
दृष्टादृष्टाचेनि नांवे। भावचि जीवीं नुगवे। सेवी जे का स्वभावें। पैठे होय॥	३६७
इहपरलोकीचे नावे। भावच जीवी न उगवे। सेवी जे का स्वभावे। प्राप्त होय॥	३६७
<i>No earthly, heavenly; moods arise in mind; he enjoys what is naturally; gained.</i>	367
सुखे ना शिणे। पाषाणु का जेणे माने। तैसी सांडीमांडी मनें। वर्जिली असे॥	३६८
सुखावे ना शिणे। पाषाण का जेणे माने। तैसा त्याग स्वीकार मनाने। वर्जिला असे॥	३६८
<i>Not being happy or sorrowful; treats them as stone; so sacrifice by mind; is abandoned.</i>	368

आतां किती हा विस्तार। जाणें ऐसा आचार। जयाते तोचि साचार। गुणातीतु।।	३६९
आता किती हा विस्तार? दिसेल तुला असा आचार। ज्याच्यामध्ये, तोचि खरा। गुणातीत।।	३६९
How much to expand; such behavior if you find; in anyone, know really; he is beyond quality.	369
गुणांतें अतिक्रमणे। घडे उपाये जेणें। तो आतां आईक म्हणे। श्रीकृष्णनाथु।।	३७०
गुणांना जिंकणे। घडे ज्या उपायाने। तो आता एक म्हणे। श्रीकृष्णनाथ।।	३७०
Winning qualities; by which means; that now listen, said; Shreekrishna.	370
मां च योऽव्यभिचारेण, भक्तियोगेन सेवते। स गुणान् समतीत्य, एतान् ब्रह्मभूयाय कल्पते।।	२६
मला अव्यभिचारी जो, भक्तियोगातची भजे। तो गुणापार जाऊनि, या ब्रह्मां प्राप्त होतसे।।	२६
He worshipping me with exclusive devotion-yoga; transcending qualities gains Brahma.	26
तरी व्यभिचारहिते चित्तें। भक्तियोगें मातें। सेवी तो गुणातें। जाकळूं शके।।	३७१
व्यभिचाररहित चित्ते। भक्तियोगाने माते। उपासतो तो गुणाते। ताब्यात ठेवू शके।।	३७१
With exclusive mind; with devotion yoga to me; who worships, he can control; qualities.	371
तरी कोण मी कैसी भक्ति। अव्यभिचारा काय व्यक्ती। हे आघवीचि निरुती। होआवी लागे।।	३७२
तरी कोण मी, कैसी भक्ती। अव्यभिचार कैसा ये व्यक्ती। ही अवघीच निश्चिती। व्हावी लागे।।	३७२
Who I am, what is devotion; what is exclusiveness; all this certainty; needs to be made.	372
तरी पार्था परियेसा। मी तंव येथ ऐसा। रत्नी किळावो जैसा। रत्नचि की तो।।	३७३
तरी पार्था ऐक आता। मी तर येथे ऐसा। की रत्नातील तेजाचा पुंज जैसा। रत्नचि की तो।।	३७३
So Partha, now listen; here I am; like brilliance-mass of gem; that is gem itself.	373
कां द्रवपणचि नीर। अवकाशूचि अंबर। गोडी तेचि साखर। आन नाही।।	३७४
किंवा पातळपणा हेच नीर। अवकाशचि अंबर। आणि गोडी तीच साखर। अन्य नाही।।	३७४
Or as fluidity is water; space is sky; or sweetness is sugar; and nothing else.	374
वह्नि तेंचि ज्वाळ। दळाचि नांव कमळ। रूख तेंचि डाळ-। फळादिक।।	३७५
अग्नी तोच जाळ। दळाचेच नाव कमळ। वृक्ष तेच फळ। डहाळीदिक।।	३७५
Or as fire is flame; lotus is lotus-petal's name; tree is fruit; and branches.	375
अगा हिंव जें आकर्षले। तेचि हिमवंत जेवीं जाले। नाना दूध मुराले। तेंचि दही।।	३७६
अगा हिम जे गोठले। तेच हिमालय जैसे झाले। किंवा दूध मुराले। तेचि दही।।	३७६
Frozen snow; as becomes Himalaya; or milk when leavened; becomes curd.	376
तैसे विश्व येणें नांवे। हें मीचि पै आघवे। आता चंद्रबिंब सोलावे। न लगे जेवीं।।	३७७
तैसे विश्व या नावे। हे मीच पहा आवघे। आता चंद्रबिंब सोलावे। न लगे जैसे चंद्र पाहण्या।।	३७७
By name as cosmos; I am all that; now moon-disk to be skinned; isn't required to see moon.	377
घृताचे थिजलेपण। न मोडिता घृतचि जाण। कां नाटितां कांकण। सोनेचि ते।।	३७८
घृताचे थिजलेपण। न मोडिता ते घृतचि जाण। किंवा न आटविता कंकण। सोनेच ते।।	३७८
Congeeal-ness of ghee; sans breaking it is ghee; or non-melting of bangle; it is gold.	378

- नुकलिता पटु। तंतुचि असे स्पष्ट। न विरविता घटु। मृतिका जेवीं॥ ३७९
- न उकलिताही पट। तंतूच असे स्पष्ट। न विरविता घट। मातीच जैसे॥ ३७९
- Cloth sans shredding; is yarn clearly; or sans dissolving pot; is clay.* 379
- म्हणोनि विश्वपण जावे। मग मातें घेयावे। तैसा नव्हे आघवे। सकटचि मी॥ ३८०
- म्हणोनि विश्वपण दूर करावे। मग मला घ्यावे। तैसा नव्हे आवघे। विश्वासकटच मी आहे॥ ३८०
- So by eliminating cosmos-hood; I will be gained; it isn't like that; I am inclusive of cosmos.* 380
- ऐसेनि मातें जाणजे। ते अव्यभिचारी भक्ति म्हणजे। येथ भेदु काही देखिजे। तरी व्यभिचारु तो॥ ३८१
- ऐसे मला जाणावे। ती अव्यभिचारी भक्ती म्हणावे। येथे भेद काही पाहिला। तरी व्यभिचार तो॥ ३८१
- Knowing me as such; that is devotion exclusive; here if distinction is seen; it is non-exclusive.* 381
- याकारणे भेदाते। सांडूनि अभेदें चित्तें। आपणयासकट मातें। जाणावे गा॥ ३८२
- या कारणे भेदांना त्यागणे। आणि भेदरहित चित्ताने। आपल्यासकट मला। जाणावे गा॥ ३८२
- For this reason cast distinction; and with distinction-less mind; including you; know me.* 382
- पार्था सोनयाची टिक। सोनयासी लागली देख। तैसें आपणपें आणिक। मानावें ना॥ ३८३
- पार्था सोन्याची टिकली। सोन्यावर पहा लागली। तैसे आपणासी माझ्याहून वेगळे। मानावे ना॥ ३८३
- As gold-spangle; on gold appears; so from me to yourselves differently; don't treat.* 383
- तेजाचा तेजौनि निघाला। परि तेजींचि असे लागला। त्या रश्मी ऐसा भला। बोधु होआवा॥ ३८४
- तेजकिरण तेजातून निघाला। परी तेजातच असे लागलेला। त्या किरणासारखा भला। बोध व्हावा॥ ३८४
- As ray emitted from fire; is included into fire; like that ray, great; have knowledge.* 384
- पैं परमाणु भूतळी। हिमकणु हिमाचळी। मजमार्जी न्याहाळी। अहं तैसे॥ ३८५
- असे पहा परमाणु भूतलावर। हिमकण हिमाचलावर। मजमध्ये न्याहाळी तर। अहं तैसे॥ ३८५
- As dust particle is on earth; snow grain is on Himalaya; view into me; that ego.* 385
- हो का तरंगु लहानु। परी सिंधूसी नाही भिन्नु। तैसा ईश्वरीं मी आनु। नोहेचि मा॥ ३८६
- हो का तरंग लहान। परी सिंधूहूनि नाही भिन्न। तैसा ईश्वराहूनि मी अन्य। नाहीच मग॥ ३८६
- Wave may be small; but it isn't different from sea; so I from God different; am not then.* 386
- ऐसेनि बा समरसें। दृष्टि जें उल्हासे। ते भक्ति पैं ऐसे। आम्ही म्हणों॥ ३८७
- अशा बा समरसतेने। दृष्टीचे जेव्हा उल्हासणे। ती भक्ती गा ऐसे। आम्ही म्हणो॥ ३८७
- With such absorption; when enthusiastic is vision; that as devotion; I call.* 387
- आणि ज्ञानाचे चांगावे। इयेचि दृष्टि नावें। योगाचेंही आघवें। सर्वस्व हे॥ ३८८
- आणि ज्ञानाचे उत्तमत्व ते। याच दृष्टीने मानावे ते। योगाचेही आवघे। सर्वस्व हे॥ ३८८
- And supremacy of knowledge; be regarded with such vision; all of yoga; it is essence.* 388
- सिंधू आणि जळधरा-। माजी लागली अखंड धारा। तैसी वृत्ति वीरा। प्रवर्ते ते॥ ३८९
- सिंधू आणि जलधरा-। मध्ये लागली अखंड धारा। तैशा वृत्तीत वीरा। वावरती ते॥ ३८९
- Between cloud and sea; as there is constant shower; Vira, with same attitude; they behave.* 389

- कां कुहेसीं आकाशा। तोंडी सांदा नाही जैसा। तो परमपुरुषी तैसा। एकवटे गा।। ३९०
- किंवा विहीर आणि आकाशा। यांच्या तोंडावर सांधा नाही जैसा। तो परमपुरुषासी तैसा। एकवटे गा।। ३९०
- Or between well and sky; as there is no joint; he with supreme person; is united. 390
- प्रतिबिंबौनि बिंबवरी। प्रभेची जैसी उजरी। ते सोऽहंवृत्ती अवधारी। तैसी होय।। ३९१
- प्रतिबिंबापासोनि बिंबापर्यंत येता। प्रभेची जैशी प्रकाशता। ती सोऽहंवृत्ती ऐक आता। तैशीच होय।। ३९१
- Coming from reflection up to sun-disc; as is light of brilliance; 'I am that' attitude; is same. 391
- ऐसेनि मग परस्परें। ते सोऽहंवृत्ति जें अवतरे। तें तिथेहिसकट सरे। आपैसया।। ३९२
- अशाने मग जीवात। ती सोऽहंवृत्ती अवतरत। तेव्हा तीही सरसकट नाहीसी होत। आपोआप।। ३९२
- When in being; 'I am that' attitude appears; then that too disappears totally; automatically. 392
- जैसा सेंधवाचा रवा। सिंधूमाजी पांडवा। विरालेया विरवावा। हेही ठाके।। ३९३
- जैसा मिठाचा रवा। सागरामध्ये पांडवा। विरल्यावर विरवावा। हेही न उरे।। ३९३
- As salt-lump; Pandava, into sea; on dissolving, to be dissolved; that too remains not. 393
- नातरी जाळूनि तृण। वन्हिही विझे आपण। तैसे भेदु नाशूनि जाण। ज्ञानहि नुरे।। ३९४
- नाहीतरी जाळूनी तृण। अग्नीही विझे आपण। तैसे भेद अभेद नाशूनि जाण। ज्ञानही नुरे।। ३९४
- On burning grass; fire extinguishes itself; on destroying distinction; knowledge remains not. 394
- माझे पैलपण जाये। भक्त हे ऐलपण ठाये। अनादि ऐक्य जे आहे। तेंचि निवडे।। ३९५
- माझे पैलपण जाये। भक्त हे ऐलपण न राहे। अनादी ऐक्य जे आहे। तेच राहे।। ३९५
- As my being on other bank goes; devotee on earlier bank goes; only eternal unity; remains. 395
- आतां गुणाते तो किरीटी। जिणे या नव्हती गोष्टी। जे एकपणाही मिठी। पडों सरली।। ३९६
- आता गुणाला त्याने किरीटी। जिंकणे, या न राहती गोष्टी। कारण ऐक्यालाही मिठी। पडणे सरले।। ३९६
- Kiriti, now his conquering quality; all such talk vanishes; as embracing unity; remains not. 396
- किंबहुना ऐसी दशा। ते ब्रह्मत्व गा सुदंशा। हे तो पावे जो ऐसा। मातें भजे।। ३९७
- किंबहुना ऐसी दशा। तेच ब्रह्मत्व गा सुजाणशा। हे तो पावे जो ऐसा। मला भजे।। ३९७
- Rather such state; Arjuna, is Brahma-ness; that is gained by him; who devotes me. 397
- पुढती इहीं लिंगीं। भक्तु जो माझा जगी। हे ब्रह्मता त्यालागी। पतिव्रता।। ३९८
- आणखी ऐशा लक्षणांनी युक्त। भक्त जो माझा जगात। ही ब्रह्मता त्याच्यासाठीच। स्त्री पतिव्रता।। ३९८
- Imbibing such signs; my devotee who is in world; this Brahma-ness for him is; a faithful wife. 398
- जैसे गंगेचेनि वोर्घे। डळमळीत जळ जें निघे। सिंधुपद त्याजोगे। आन नाही।। ३९९
- जैसे गंगेच्या ओघे। खळाळत जे पाणी निघे। सिंधुपद त्याचेसाठी। वेगळे नाही।। ३९९
- As from flow of river; what water gushes; for it sea-ness; isn't different. 399
- तैसा ज्ञानाचिया दिठी। जो मातें सेवी किरीटी। तो होय ब्रह्मतेच्या मुकुटीं। चूडारत्न।। ४००
- तैसा ज्ञानाची ठेवूनि दृष्टी। जो मला सेवी किरीटी। तो होय ब्रह्मतेच्या मुकुटी। मुख्यरत्न।। ४००
- With knowledge-vision; who serves me; in crown of Brahma-ness he is; a prominent jewel. 400

यया ब्रह्मत्वासीचि पार्था। सायुज्य ऐसी व्यवस्था। याचि नांवे चौथा। पुरुषार्थु गा॥	४०१
या ब्रह्मत्वासीच पार्था। सायुज्य ऐसी नामव्यवस्था। याच नावे चौथा। मोक्षपुरुषार्थ गा॥	४०१
Partha, Brahma-ness; its name is final liberation ¹ ; also this is the name; of fourth chief goal ² .	401
परी माझे आराधन। ब्रह्मत्वी होय सोपान। येथ मी हन साधन। गमेन हो॥	४०२
परी माझे आराधन। ब्रह्मत्वासी नेणारा होय सोपान। तेथे मी आहे साधन। ऐसे वाटले जरी॥	४०२
But my worship; is ladder leading to Brahma-ness; there I am means; if you feel like this.	402
तरी झणी ऐसे। तुझ्या चित्ती पैसे। पै ब्रह्म आन नसे। मीवांचुनि॥	४०३
तरी कदाचित्त ऐसे। तुझ्या चित्ती बैसे। परी ब्रह्म वेगळे नसे। माझेवांचुनी॥	४०३
Rather you may; have this idea in your mind; but Brahma isn't different; from me.	403
<p>ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाऽहम्, अमृतस्याव्ययस्य च। शाश्वतस्य च धर्मस्य, सुखस्यैकान्तिकस्य च॥ २७</p> <p>ब्रह्माचा आसराही मी, अमृता अव्ययासही। शाश्वताचा नि धर्माचा, सुखाचा एकमेवही॥ २७</p> <p>I am foundation of immortal, immutable Brahma; of eternal law and absolute bliss. 27</p>	
<p>ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे गुणत्रयविभागयोगो नाम चतुर्दशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥</p> <p>ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात्तिल गुणत्रयविभागयोग नामे चौदावा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असौ ॥</p> <p>Chapter XIV 'Tri-Quality Division Yoga' from Brahnavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.</p>	
अगा ब्रह्म या नांवा। अभिप्रावो मी पांडवा। मीचि बोलिजे आघवां। शब्दीं इहीं॥	४०४
अगा ब्रह्म या नावा। तात्पर्य मीच पांडवा। मीच संबोधलो अवघ्या। नावांनी या॥	४०४
By name Brahma; Pandava, in essence I am; I am being addressed; by all these names.	404
पै मंडळ आणि चंद्रमा। दोनी नव्हती सुवर्मा। तैसा मज आणि ब्रह्मा। भेदु नाही॥	४०५
अहो चंद्रमंडळ आणि चंद्रमा। दोन वेगळ्या नव्हती सुवर्मा। तैसा माझ्या आणि ब्रह्मात। भेद नाही॥	४०५
As moonlight and moon; aren't different; so between I and Brahma; there is no distinction.	405
अगा नित्य जें निष्कंप। अनावृत धर्मरूप। सुख जें उमप। अद्वितीय॥	४०६
अगा नित्य जे निष्कंप। अनावृत धर्मरूप। सुख जे अमाप। अद्वितीय॥	४०६
That which is constant, steady; religion-form uncovered; bliss that is unlimited; unique.	406
विवेकु आपुले काम। सारुनि ठाकी जे धाम। निष्कर्षाचें निःसीम। किंबहुना मी॥	४०७
विवेक आपुले काम। करुनि स्थिरावतो जे धाम। ते सिद्धान्ताचे अंतीचे नाम। किंबहुना मी॥	४०७
Discernment on doing its duty; retires in which home; that final name of doctrine; rather I am.	407
ऐसेसें हो अवधारा। तो अनन्याचा सोयरा। सांगतसे वीरा। पार्थासी॥	४०८
ऐसे ऐसे होय ऐका जरा। तो अनन्य भक्तांचा सोयरा। सांगत आहे वीरा। पार्थासी॥	४०८
So like this listen; that devotee's unique kin; is saying to Vira; Partha.	408
येथ धृतराष्ट्र म्हणे। संजया हे तूते कोणे। पुसिलेनिविण वायाणे। का बोलसी॥	४०९
येथे धृतराष्ट्र म्हणे। संजया हे तुला कोणे। पुसल्यावीण व्यर्थपणे। का बोलतोसी॥	४०९
Dhritrashtra said; Sanjaya this to you by anyone; sans asking, in vain; why do you tell?	409

माझी अवसरी फेडी। विजयाची सांगें गुढी। येरु जीवीं म्हणे सांडी। गोठी इया॥	४१०
माझ्या अंतरीची चिंता फेडी। विजयाची कुठे उभरे सांग गुढी। संजय मनी म्हणे बा सोडी। गोष्टी या॥	४१०
Clear my mind's anxiety; tell where victory-flag flutters; Sanjaya thought of forgetting; this.	410
संजयो विस्मये मानसीं। आहा करूनी रसरसी। म्हणे कैसे पां देवेंसीं। द्वंद्व यया॥	४११
संजय विस्मय करी मानसी। अरेरे देवाने केले वर्णन रसरसी। म्हणे कैसे बरे देवासी। वैर याला?॥	४११
Sanjaya wondered; so lively Lord described; how is me having enmity; with God?	411
तरी कृपाळु तो तुष्टो। यया विवेकु हा घोंटो। मोहाचा फिटो। महारोग॥	४१२
तरी कृपाळू तो तुष्ट होवो। याच्यात विवेक उपजवो। मोहाचा जावो। महारोग॥	४१२
May that merciful be pleased; in him discernment dawned; of lure be cured; leprosy.	412
संजयो ऐसें चिंतितां। संवादु तो सांभाळितां। हरिखाचा येतु चित्ता। महापूर॥	४१३
संजय ऐसे चिंतिता। संवाद तो सांभाळिता। हर्षाचा येतसे चित्ता। महापूर॥	४१३
Sanjaya while thinking like this; during dialogue process; his mind with bliss; flooded.	413
म्हणोनि आतां येणे। उत्साहाचेनि अवतरणे। श्रीकृष्णाचे बोलणे। सांगिजैल॥	४१४
म्हणोनि आता येणे। उत्साहाच्या आणि अवरतणे। श्रीकृष्णाचे बोलणे। सांगणार आहे॥	४१४
So now with; enthusiasm renewed; Shrikrishna's talk; I will tell.	414
तया अक्षराआंतील भावो। पाववीन मी तुमचा ठावो। आइका म्हणे ज्ञानदेवो। निवृत्तीचा॥	४१५
त्या अक्षरातील भाव। त्याने पावीन मी तुमचा अंतर्ठाव। ऐका म्हणे ज्ञानदेव। निवृत्तीचा॥	४१५
Essence of that word; I will convey to your mind; listen Dnyandeva said; of Nivritti.	415

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां गुणत्रयविभागयोग नाम चतुर्दशोऽध्यायः॥१४॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा गुणत्रयविभागयोग नाम चौदावा अध्याय॥१४॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter XIV 'Tri-Quality Division Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-9) Space plying hide and seek*: Space appears as sky for ignorant beings while it appears to be under guru's authority for savant. Thus space plays a game of hide and seek within a liberated guru.
- (D-14) Tongue speech1: Vaikhri vani, it is the speech that comes out in the form of words located at tongue. Primal speech2: Para vani, it is in the form of Aum located at navel region.
- (D-28) Durva*: A evergreen grass which is favourite of Lord Ganesh.
- (D-51) Body conglomerate*: Dehache bede, consisting of threefold stages of body namely Material body (Sthul deh), Subtle body (Sulshma deha), causal body (Karana deha), and Body with knowledge that 'I am Brahma'.
- (G-3) Great Brahma*: Mahata Brahma, great Principle born from Brahmadeva's planning that gives rise to Nature consisting of five great elements which in turn creates cosmos.
- (D-87) Non-knowledge*: A-vidya, The Nature.
- (D-98) Egg-born, Sweat-born, Seed-born, Womb-born*: These are fourfold species of living beings on earth and their origin is elaborated in verses 99 to 102 respectively.
- (G-5) Pious, Passionate, Dark qualities*: These are three basic qualities born out of Nature that bind the embodied soul which is immutable.
- (D-224) 24 Samkhy principles1: 5 Great elements, 5 Knowledge organs, 5 Karma-organs, 5 Knowledge senses and Mind, Intellect, Ego and Un-manifest. Tri-body2: Gross, Subtle and Causal bodies. Forth body3: The body remaining after tri-bodies.
- (D-232) Horse yadny*: Ashva-medha Yadnya, during ancient times in India, a king who has acquired leadership by defeating all enemies used to conduct this Yadnya involving sending a horse across entire territories he has conquered and start war with anyone who challenges that horse.
- (D-270) Fourth devotion*: Chauthi bhakti, this is Savant's forth devotion besides rest of three devotions belonging to Wealth-seekers, Distressful and Knowledge-seekers.
- (G-18) Up1: Heavenly beings. Middle2: Mortal world residents. Lowliest3: Hell residents.
- (D-296) Sun stone*: Surya-kanta, A stone that shines extraordinarily during sunlight.
- (D-315) Six body qualities*: They are birth, awareness, growth, old-age, deterioration and death.
- (G-22) Light1: Prakasha, Represents pious quality. Tendency2: Pravrutti, Represents passionate quality. Lure3: Moha, Represents dark quality.
- (D-401) Final liberation1: Sayujya Mukti, there are four types of liberations namely Reaching God's abode, living along with God, directly sighting God and Uniting with God i.e. Final liberation. Forth chief goal2: This is final forth goal out of four chief goals to be achieved humans which are Religion, Wealth, Desire and Liberation.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(पंधरावा अध्याय - पुरुषोत्तमयोग)

**Chapter XV - Supreme Person
Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

पंधरावा अध्याय - पुरुषोत्तमयोग

Chapter XV - Supreme Person Yoga

आता हृदय हे आपुले। चौपाळूनिया भले। वरी बैसऊ पाउले। श्रीगुरूंची॥	१
आता हृदय हे आपले। चौरंग करूनिया भले। वरी बैसवू पाऊले। श्रीगुरूंची॥	१
Now own heart; converting into four-legged pedestal; on it I will install feet; of Shriguru.	1
ऐक्यभावाची अंजुळी। सर्वेद्रियकुड्मळीं। भरूनियां पुष्पांजुळी। अर्घ्य देवों॥	२
ऐक्यभावाची ओंजळी। सर्वेद्रियकमळकळी। भरूनिया पुष्पांजली। अर्घ्य देऊ॥	२
Into palms of unity-feeling; putting lotus-buds of all senses; floral tribute; I will offer.	2
अनन्योदके धुवट। वासना जे तन्निष्ठ। ते लागलेसे अबोट। चंदनाचे॥	३
अनन्यभाव उदके धुऊनि शुद्ध। वासना जी गुरुनिष्ठ। हेच लाविले बोट। चंदनाचे॥	३
Cleaning with singular emotion water pure; Guru-loyalty passion; I will apply mark; of sandal.	3
प्रेमाचेनि भांगारे। निर्वाळूनि नूपुरे। लेवऊ सुकुमारे। पदे तियें॥	४
प्रेमरूप सोन्याने रे। घडवूनिया नूपुरे। लेववूं सुकुमारे। पायी त्या॥	४
With gold in love-form; forming anklet; I will adorn tender; feet these.	4
घणावली आवडी। अव्यभिचारे चोखडी। तियें घालूं जोडीं। आंगोळियां॥	५
दृढावल्या एकनिष्ठ। प्रेमाची चोखट। तिला घालू जोडवी। बोटांमध्ये॥	५
Firmed loyal; pure love's; rings I will put; on toes.	5
आनंदामोदबहळ। सात्त्विकाचें मुकुळ। तें उमललें अष्टदळ। ठेवूं वरी॥	६
आनंदसुगंधाने भरली। सात्त्विक भावाची कमळकळी। ती उमललेली अष्टदळी। ठेवू चरणावरी॥	६
Filled by bliss-fragrance; pious emotion lotus bud; with 8 petals bloomed; I will place on feet.	6
तेथें अहं हा धूप जाळूं। नाहं तेजें वोवाळूं। सामरस्यें पोटाळूं। निरंतर॥	७
तेथे अहं हा धूप जाळू। 'मी कोणी नाही' या तेजाने ओवाळू। समरसतेने कवटाळू। निरंतर॥	७
I will burn ego-incense; wave with humility brilliance; and embrace with unity; constantly.	7
माझी तनु आणि प्राण। इया दोनी पाउवा लेऊं श्रीचरण। करूं भोगमोक्ष निंबलोण। पायां तयां॥	८
माझी तनु आणि प्राण। या दोन्ही पादुकात ठेववू श्रीचरण। करू भोगमोक्षाची ओवाळण। त्या पायावरुनि॥	८
My body n soul; in these two sleepers I will put guru feet; wave enjoyment-liberation; on feet.	8
इया गुरुचरणसेवा। हों पात्र तया दैवा। जें सकळार्थ मेळावा। पाटु बांधे॥	९
ही गुरुचरणसेवा। होवो पात्र त्या दैवा। जी धर्मार्थकाममोक्ष मेळाव्याच्या। सिंहासनी बसवे॥	९
Guru-feet-service; be worthy of fate; on religion-wealth-desire-liberation group; enthroning.	9

ब्रह्मीचें विसवणेंवरी। उन्मेख लाहे उजरी। जे वाचेतें इये करी। सुधासिंधु।।	१०
ब्रह्माचे स्थितीवरी। ज्ञानप्रकाश पाडणारी। जी वाचेला या करी। अमृतसिंधू।।	१०
On Brahma-state; throwing knowledge-light; which makes this speech; nectar-ocean.	10
पूर्णचंद्राचिया कोडी। वक्तृत्वा घापे कुरोंडी। तैसी आणी गोडी। अक्षरांतें।।	११
कोटिकोटी पूर्णचंद्रांनी। वक्तृत्वावरूनि टाकू ओवाळणी। तैशी गोडी आणी। अक्षरांना।।	११
Crores of full moon; will wave before oratory; such sweetness will be imparted; to words.	11
सूर्ये अधिष्ठिली प्राची। जगा राणीव दे प्रकाशाची। तैसी वाचा श्रोतयां ज्ञानाची। दिवाळी करी।।	१२
सूर्यानि स्वीकारिली दिशा पूर्वेची। जगा दे साम्राज्ये प्रकाशाची। तैशी वाचा श्रोत्यांना ज्ञानाची। दिवाळी करी।।	१२
Sun in east; gives to world light empires; speech to listeners makes festival; of knowledge.	12
नादब्रह्म खुजे। कैवल्यही तैसें न सजे। ऐसा बोलु देखिजे। जेणें दैवें।।	१३
नादब्रह्म पडेल खुजे। मोक्षही तेथ न साजे। ऐसा बोल स्फुरतसे। ज्याच्या दैवे।।	१३
Sound-bliss will be dwarfed; liberation is no match; such speech is inspired; by whose fortune.	13
श्रवणसुखाच्या मांडवीं। विश्व भोगी माधवी। तैसी सासिने बरवी। वाचावल्ली।।	१४
श्रवणसुखाच्या मांडवात। विश्व भोगते ऋतुवसंत। तैशी बहरली उत्तम। वाचावल्ली।।	१४
In canopy of hearing-pleasure; world enjoys spring; so flourished well; speech-climber.	14
ठावो न पवतां जयाचा। मनेंसी मुरडली वाचा। तो देवो होय शब्दाचा। चमत्कारु।।	१५
सुगावा न लागता ज्याचा। मनासह परतली वाचा। तो देव विषय झाला शब्दांचा। चमत्कार हा।।	१५
Sans trace; speech with mind retreats; that God became object of word; this is miracle.	15
जे ज्ञानासि न चोजवे। ध्यानासिही जें नागवे। तें अगोचर फावे। गोठीमार्जीं।।	१६
जे ज्ञानालाही न कळे। ध्यानालाही न आकळे। ते इंद्रियातीत सापडे। त्याच्या गोष्टीमध्ये।।	१६
Which is unknown for knowledge; and meditation; that beyond senses is found; in his stories.	16
येवढें एक सौभग। वळघे वाचेचें आंग। श्रीगुरुपादपद्मपराग। लाहे जें का।।	१७
येवढे एक सौभाग्य। येते वाचेच्या अंगात। श्रीगुरुपादपद्मपराग। मिळे जेव्हा का।।	१७
With this fortune; speech is bestowed; guru-feet-lotus pollen; when is obtained.	17
तरी बहु बोलूं काई। आजि तें आनीं ठाई। मातेवाचूनि नाहीं। ज्ञानदेवो म्हणे।।	१८
तरी बहुत बोलू कायी। आज ते भाग्य दुसऱ्याचे ठायी। माझेवाचूनि नाही। ज्ञानदेव म्हणे।।	१८
What more to speak, today that fortune none else; than me is having; said Dnyandeva.	18
जे तान्हेनि मियां अपत्यें। आणि माझे गुरु एकलौते। म्हणोनि कृपेंसि एकहाते। जालें तिये।।	१९
कारण तान्हेच मी अपत्ये। आणि माझे गुरुचे एकुलते। म्हणोनि कृपेसि एकहाते। पात्र झाले त्यांच्या।।	१९
As I am infant; and sole child of my guru; so for his grace; have become worthy.	19
पाहा पां भरोवरी आघवी। मेघ चातकांसी रिचवी। मजलागीं गोसावीं। तैसें केलें।।	२०
पाहा बरे जळभार आवघे। मेघ चातकासाठी रिचवे। मजसाठी स्वामीने। तैसे केले।।	२०
Look, all water-load; cloud empties for Chataka; Swami for me; did similarly.	20

म्हणोनि रिकामें तोंड। करूं गेलें बडबड। कीं गीता ऐसें गोड। आतुडलें॥	२१
म्हणुनी रिकामे तोंड। करूं गेले बडबड। तर गीतेसारखे गोड। प्रगट झाले॥	२१
So as my empty mouth; started babbling; there Gita sweet; appeared.	21
होय अदृष्ट आपैतें। तैं वाळूचि रत्नें परते। उजू आयुष्य तैं मारितें। लोभु करी॥	२२
होय दैव आपलेसे। तेव्हा वाळूची रत्ने होतसे। अनुकूल आयुष्य, तेव्हा मारत्यासही। प्रेम उपजे॥	२२
If fortune smiles; sand turns into jewels; if life favours in assassin also; love emerges.	22
आधणीं घातलिया हरळ। होती अमृताचे तांदुळ। जरी भुकेची राखे वेळ। जगन्नाथु॥	२३
आधणी घातलिया दगड। होती अमृताचे तांदूळ। जरी भुकेची राखणार असेल वेळ। श्रीजगन्नाथ॥	२३
Stones on boiling; turn into sweet rice; if of hunger, takes care; Jaggannatha.	23
तयापरी श्रीगुरु। करिती जैं अंगीकारु। तैं होऊनि ठाके संसारु। मोक्षमय आघवा॥	२४
तशापरी श्रीगुरुवर। करिती जेव्हा अंगीकार। तेव्हा होऊन राहे संसार। मोक्षमय अवघा॥	२४
So when Shriguruvara; adopts someone; his worldly life becomes; full of liberation.	24
पाहा पां काई नारायणें। तया पांडवांचें उणें। कीजेचि ना पुराणें। विश्ववंद्यें॥	२५
पहा बा काय नारायणे। त्या पांडवांचे उणे। फेडिलेच ना करूनि पुराणे। विश्ववंद्य॥	२५
Look, Narayana; at loss of those Pandavas; made Puranas; praise worthy in world.	25
तैसें श्रीनिवृत्तिराजें। अज्ञानपण हें माझें। आणिलें वोजे। ज्ञानाचिया॥	२६
तैसे श्रीनिवृत्तिराजे। त्यांनी अज्ञानपण हे माझे। आणिले योग्यतेस। ज्ञानाच्या॥	२६
So blessed Shrinivritti; he my ignorance; brought to level; of knowledge.	26
परि हें असो आतां। प्रेम रुळतसे बोलतां। कें गुरुगौरव वर्णितां। उन्मेष ऐसे॥	२७
परी हे असो आता। प्रेम रुळतसे बोलता। कुठे गुरुमहिमा सांगणारे। ज्ञान आहे॥	२७
So now; love establishes while talking; there is guru-glory describing; knowledge.	27
आतां तेणेंचि पसायें। तुम्हां संतांचे मी पाये। वोळगेन अभिप्रायें। श्रीगीतेचेनी॥	२८
आता त्याच्या प्रसादे। तुम्हा संतांचे मी चरणांचे। सेवापूजन करीन अभिप्रायाने। गीतेच्या॥	२८
Now with his grace; feet of you saints I will; serve with comments; on Gita.	28
तरी तोचि प्रस्तुतीं। चौदाविया अध्यायाच्या अंतीं। निर्णयो कैवल्यपती। ऐसा केला॥	२९
तरी तोच प्रस्तुती। चौदाव्या अध्यायाच्या अंती। निर्णय कैवल्यपती-। ने ऐसा केला॥	२९
So same here; at end of fourteenth chapter; Brahma-Lord took decision; like this.	29
जे ज्ञान जयाच्या हाती। तोचि समर्थु मुक्ती। जैसा शतमख संपत्ती। स्वर्गींचिये॥	३०
की ज्ञान ज्याच्या हाती। तोच समर्थ मुक्तीसाठी। जैसा शतयज्ञी पात्र संपत्तीसाठी। स्वर्गाच्या॥	३०
That who has knowledge; is capable of liberation; as doer of hundred Yadnyas; for heaven.	30
कां शत एक जन्मां। जो जन्मोनि ब्रह्मकर्मा। करी तोचि ब्रह्मा। आनु नोहे॥	३१
किंवा शत एक जन्म। जो जन्मोनि, ब्रह्मकर्म। करी तोच होतो ब्रह्म। दुसरा नाही॥	३१
Or in hundred births; who by being born does Brahma-karma; becomes Brahma; none else.	31

नाना सूर्याचा प्रकाश। लाहे जेवीं डोळसु। तेवीं ज्ञानेचि सौरसु। मोक्षाचा तो॥	३२
अथवा सूर्याचा प्रकाश। लाभे जैसा डोळस। तैसा अधिकारी ज्ञानानेच। मोक्षाचा तो॥	३२
Or sunlight; as is received by sighted; so by knowledge he becomes authority; on liberation.	32
तरी तथा ज्ञानालागीं। कवण पां योग्यता आंगीं। हे पाहतां जगी। देखिला एक॥	३३
तरी त्या ज्ञानालागी। कोणाच्या बरे योग्यता अंगी। हे पाहता जगी। पाहिला एक॥	३३
To gain that knowledge; who has ability; on searching this in world; one is seen.	33
जे पाताळींचेही निधान। दावील कीर अंजन। परी होआवे लोचन। पायाळाचे॥	३४
कारण पाताळाचेही धन। दाखवील खरे अंजन। परी त्यासाठी असावे लोचन। पायाळूचे॥	३४
Underground treasure; will be seen with eye-drops; for that essential are eyes; of breech-born.	34
तैसे मोक्ष देईल ज्ञान। येथ कीर नाही आन। परी तेचि थारे ऐसे मन। शुद्ध होआवे॥	३५
तैसे मोक्ष देईल ज्ञान। यात खरेच नाही अन्य। परी तेच स्थिरावे ज्यात ऐसे ते मन। शुद्ध व्हावे॥	३५
Knowledge will give liberation; it is sure; but mind in which it can steady; must be pure.	35
तरी विरक्तीवांचूनि कहीं। ज्ञानासि तगणेचि नाही। हे विचारूनि ठाई। ठेविले देवें॥	३६
तरी विरक्तीवाचून कुठेही। ज्ञानाचा टिकाव नाही। हे विचार करून त्याच ठायी। सांगून ठेविले देवे॥	३६
So sans asceticism; knowledge can't be steadied; considering this there itself; God declared.	36
आता विरक्तीची कवण परी। जे येऊनि मनाते वरी। हेही सर्वज्ञे श्रीहरी। देखिले असे॥	३७
आता विरक्ती कोण्यापरी। जी येऊन मनासी वरी। हेही सर्वज्ञ श्रीहरी-। ने पाहून ठेविले असे॥	३७
Now asceticism like whom; comes and marries mind; that too omniscient Shrihari; decided.	37
जे विषें रांधिली रससोये। जें जेवणारा ठाउवी होये। तें तो ताटचि सांडूनि जाये। जयापरी॥	३८
कारण विषात रांधिले आहे। जेव्हा जेवणारास माहीत होये। तेव्हा ताटच सोडून जाये। जैशापरी॥	३८
As dinner is cooked in poison; when diner knows it; he departs on leaving the plate: like that.	38
तैसी संसारा या समस्ता। जाणजे जें अनित्यता। तें वैराग्य दवडिता। पाठी लागे॥	३९
तैशी संसाराची या समस्ता। जाणवेल जेव्हा अनित्यता। तेव्हा वैराग्यच धावत। पाठीस लागे॥	३९
Of worldly life entire; as will be known impermanence; then asceticism itself; comes running.	39
आता अनित्यत्व या कैसे। तेचि वृक्षाकारमिषे। सांगित्त असे विश्वेशे। पंचदर्शी॥	४०
आता अनित्यत्व याचे कैसे। तेच वृक्षाच्या आकारमिषे। विश्वेश सांगतसे। पंधराव्यामध्ये॥	४०
How is this impermanence; that is told by a simile of tree; Lord tells; in fifteenth chapter.	40
उपडिले कवतिके। झाड येरीमोहरा ठाके। ते वेगे जैसे सुके। तैसे हे नोहे॥	४१
सहजे उन्मळले। झाड उलटे पडले। ते वेगाने जैसे सुकले। तैसे हे नाही॥	४१
Easily uprooted; tree topples down; as it dries speedily; this isn't like that.	41
याते एकेपरी। रूपकाचिया कुसरी। सारीतसे वारी। संसाराची॥	४२
याच एका प्रकाराने। रूपकाच्या चातुर्याने। संपवितात वारी। संसाराची॥	४२
In this way; with clever use of simile; God ends frequenting; of worldly life.	42

करूनि संसार वावो। स्वरूपी अहंते ठावो। होआवया अध्यावो। पंधरावा हा।।	४३
ठरवून संसार वाया। आत्मस्वरूपी अहंता स्थिरावया। अध्याय पंधरावा। उभारिला।।	४३
Proving futility of worldly life; and steadying ego into soul-form; fifteenth chapter; is told.	43
आता हेचि आघवे। ग्रंथगर्भीचे चांगावे। उपलविजेल जीवे। आकर्णजे।।	४४
आता हेच आवघे। ग्रंथगर्भीचे सिद्धान्त बरवे। उकलतील, ते जीवेभावे। एकावे जी।।	४४
Now all that; Gita-essence doctrine; will be revealed, that from heart; listen.	44
तरी महानंदसमुद्र। जो पूर्ण पूर्णिमाचंद्र। तो द्वारकेचा नरेंद्र। ऐसे म्हणे।।	४५
तरी महाआनंदाचा समुद्र। जो पूर्ण पौर्णिमेचा चंद्र। तो द्वारकेचा नरेंद्र। ऐसे म्हणे।।	४५
So Great bliss ocean; Full moon; Dwaraka-King; said like this.	45
अगा पै पंडुकमरा। येतां स्वरूपाचिया घरा। करीतसे आडवारा। विश्वाभासु जो।।	४६
अगा बा पंडुकमरा। येताना आत्मस्वरूपाच्या घरा। वाटेत करीतसे अडथळा। विश्वाभास जो।।	४६
Pandukumara; as coming to home of soul-form; creates hurdles in path; which cosmos illusion.	46
तो हा जगडंबरु। नव्हे येथ संसारु। हा जाणिजे महातरु। थांवला असे।	४७
तो हा जगडंबर। नव्हे येथला संसार। हा जाणावा महातरुवर। बळावला असे।।	४७
That world-sky; isn't worldly life here; know this as this great tree; has grown strong.	47
परी येरां रुखांसारिखा। तळीं मूळे वरी शाखा। तैसा नोहे म्हणोनि लेखा। न ये कवणा।।	४८
परी इतर वृक्षासारखा। खाली मुळे वरती शाखा। तैसा नव्हे म्हणोनि याचा लेखा। न लागे कोणा।।	४८
But like other trees; with top-braches and down-roots; not like that, so its extent; is known not.	48
आगी कां कुऱ्हाडी। होय रिगावा जरी बुडीं। तरी हो कां भलतेवडी। वरिचील वाढी।।	४९
आग किंवा कुऱ्हाडी। असेल लागली जरी बुडी। तरी होईल की हवी तेवढी। वरची वाढ।।	४९
Fire or axe; if strikes at its base; then will there be desirable growth; of its crown?	49
जे तुटलिया मूळापाशी। उलंडेल कां शाखांशी। परी तैशी गोठी कायशी। हा सोपा नव्हे।।	५०
जे तुटता मुळापाशी। कोसळेल घेऊनि शाखांशीही। परी तैशी गोष्ट काही। याची सोपी नव्हे।।	५०
On breaking at root; it will crash with branches; but story; of this tree isn't that simple.	50
अर्जुना हे कवतिक। सांगतां असे अलौकिक। जे वाढी अधोमुख। रुखा यया।।	५१
अर्जुना हे कौतुक। सांगताना आहे अलौकिक। कारण वाढ खालच्या बाजूस। वृक्षाला या।।	५१
Arjuna, this wonder; while telling is supernatural; as growth is downwards; for this tree.	51
जैसा भानु उंची नेणो कें। रश्मिजाळ तळी फांके। संसार हे कावरुखे। झाड तैसे।।	५२
जैशी सूर्याची उंची न जाणो किती। तरी रविकिरण पृथ्वीवरी येती। संसार हे विचित्र। झाड तैसे।।	५२
As height of sun isn't known; still sunrays come to earth; worldly life is this erratic; tree.	52
आणि आथी नाथी तितुके। रुंधले असे येणेंचि एकें। कल्पांतीचेनि उदकें। व्योम जैसे।।	५३
आणि आहे नाही तितुके। व्यापिले आहे यानेच एकें। कल्पांताच्या उदके। आकाश जैसे।।	५३
Whatever is and isn't; is occupied by this tree alone; by deluge water; as space.	53

कां रवीचां अस्तमानीं। आंधारेनि कौंदे रजनी। तैसा हाचि गगनीं। मांडला असे॥	५४
किंवा रवीच्या अस्तमानी। अंधाराने कौंदे रजनी। तैसा हाच गगनी। भरला असे॥	५४
Or as after sunset; darkness occupies night; so only this tree into space; is filled.	54
यया फळ ना चुंबितां। फूल ना तुरंबितां। जे काही पंडुसुता। ते रुखुचि हा॥	५५
याला फळ नाही चाखण्याचे। फूल नाही हुंगण्याचे। जे काही पंडुसुता याचे। ते वृक्षच हा॥	५५
This doesn't bear fruit to be tasted; flower to be smelled; Arjuna, whatever exists; is this tree.	55
हा ऊर्ध्वमूळ आहे। परी उन्मूळिला नोहे। येणेंचि हा होये। शाड्वळू गा॥	५६
हा वरच्या मुळाचा आहे। परी उन्मळलेला नोहे। यामुळेच हा आहे। हिरवागार सदा॥	५६
Though this tree is top-rooted; this isn't uprooted; that is why; this tree is evergreen.	56
आणि ऊर्ध्वमूळ ऐसे। निगदिले कीर असे। परी अधींही असोसे। मूळे यया॥	५७
आणि ऊर्ध्वमूळ ऐसे। सांगितले खरे असे। परी खालीही असंख्यसे। मूळे याला॥	५७
Though this tree is top-rooted; as truly told; but this also bears numerous downward; roots.	57
प्रबळला चौमेरी। पिंपळा कां वडाचिया परी। जे पारंबियामाझारी। डहाळिया असती॥	५८
पसरला चौफेरी। पिंपळा किंवा वडाच्या परी। की पारंब्यामध्येही। डहाळ्या असती॥	५८
As this tree spreads everywhere; like Pipal or Banyan; this into hanging roots; has branches.	58
तेविंचि गा धनंजया। संसारतरू यया। अधींचि आथी खांदिया। हेही नाही॥	५९
तैसेच गा धनंजया। संसारतरूला या। खालीच असती फांद्या। असेही नाही॥	५९
Also Dhananjaya; this tree of life; has branches only downward; it is not like that too.	59
तरी ऊर्ध्वाहीकडे। शाखांचे मांदोडे। दिसताति अपाडें। सासिन्नले॥	६०
तरी वरच्याहीकडे। शाखांचे जुंबाडे। दिसतात अपारपणे। भरास आले॥	६०
So even upward; groups of branches; are seen numerously; flourishing.	60
जाले गगनचि पां वेलिये। कां वारा मांडला रुखाचेनि आयें। नाना अवस्थात्रयें। उदयला असे॥	६१
झाले आकाशच बा लताकारे। का वाराच पसरला वृक्षाकारे। उत्पत्तीस्थितिलयकारे। उदयला असे॥	६१
As sky with foliage; or wind has spread as tree; origin, sustenance, dissolution dawned.	61
ऐसा हा एक। विश्वाकार विटंकु। उदयला जाण रुखु। ऊर्ध्वमूळु॥	६२
ऐसा हा एक। विश्वाकार घनदाट। उदयला जाण वृक्ष। ऊर्ध्वमूळ॥	६२
This is so; very thick cosmos-form; has dawned, know as tree; with upward roots.	62
आता ऊर्ध्व या कवण। येथे मूळ ते किं लक्षण। कां अधोमुखपण। शाखा कैसिया॥	६३
आता ऊर्ध्व याचे कोण। येथे मूळ ते कशाचे लक्षण। का याला अधोमुखपण? शाखा कैशा?	६३
Now what is upper part; what do roots indicate; why it spreads downward; how are branches?	63
अथवा द्रुमा यया। अधी जिया मूळिया। तिया कोण कैसिया। ऊर्ध्व शाखा॥	६४
अथवा वृक्षाला या। खाली ज्या मुळ्या। त्या कोणत्या, कैशा। वरच्या शाखा?	६४
Or for this tree; what are its downward roots; what and how; are upward branches?	64

आणि अश्वत्थु हा ऐसी। प्रसिद्धी कायसी। आत्मविदविलासीं। निर्णयो केला।।	६५
आणि अश्वत्थ हा ऐशी। प्रसिद्धी काय कशी? आत्मज्ञानविलासी। त्यांनी निर्णय केला?	६५
And why as Ashvattha*; it is publicized; soul-knowledge knower; how did they determine?	65
हे आघवेचि बरवे। तुझिये प्रतीतीसि फावे। तैसेनि सांगों सोलिवे। विन्यासे गा।।	६६
हे आवघेच बरवे। तुझ्या प्रतीतीसि येण्यास फावे। तैसे सांगतो उकलून सर्व ते। विवरून गा।।	६६
So all this well; to facilitate your experience; I will reveal all that; by explaining.	66
परी ऐकें गा सुभगा। हा प्रसंगु असे तुजचि जोगा। कानचि करी हो सर्वांगा। हिये आथिलिया।।	६७
परी ऐक गा सुभाग्या। हा प्रसंग असे तुलाच सांगण्याजोगा। कानच करी हो सर्वांगा। हृदयसंपन्ना।।	६७
Listen Arjuna; this incidence is only for you; hear by sprouting ears to whole body; heartfelt.	67
ऐसे प्रेमरसें सुरफुरें। बोलिले जंव यादववीरे। तंव अवधान अर्जुनाकारे। मूर्त जाले।।	६८
ऐसे प्रेमरसाने भरलेले। म्हटले जेव्हा यादववीरे। तेव्हा अवधान अर्जुनाकारे। मूर्त झाले।।	६८
Such love-filled; when Krishna talked; then attention in form of Arjuna; incarnated.	68
देव निरूपिती ते थेंकुले। येवढे श्रोतेपण फांकले। जैसे आकाशा खेंव पसरिले। दाहीं दिशीं।।	६९
देव सांगती ते भासे इटुकले। येवढे श्रोतेपण विस्तारले। जैसे आकाशा कवटाळिले। दिशांनी दहा।।	६९
Lord's talk appeared little; so listening is expanded; as if sky was embraced; by ten directions.	69
श्रीकृष्णोक्तिसागरा। हा अगस्तीचि दुसरा। म्हणौनि घोंटु भरो पाहे एकसरा। आघवेयाचा।।	७०
श्रीकृष्णाच्या निरूपणसागरा। लाभला हा अगस्तीच दुसरा। म्हणौनि घोट भरू पाहे एकसरा। अवघ्याचा।।	७०
Shrikrishna's talk-sea; received this second Agasti; so gulping it he started; entirely.	70
ऐसी सोय सांडूनि खवळिली। आवडी अर्जुनीं देवें देखिली। तेथ जालेनि सुखें केली। कुरवंडी तया।।	७१
ऐशी अमर्याद खवळली। आवडी अर्जुनाची देवे देखिली। तेव्हा झालेल्या सुखाने केली। ओवाळणी तया।।	७१
Such unlimited surged; liking of Arjuna, God observed; so with happiness; waved to him.	71

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

ऊर्ध्वमूलमधःशाखम्, अश्वत्थं प्राहुरव्ययम्। छन्दांसि यस्य पर्णानि, यस्तं वेद स वेदवित्। १

वरी मूळे तळी शाखा, अश्वत्थ नित्य हा म्हणा। श्रुतींची यास पाने ती, जाणे तो वेद जाणतो।। १

Up roots, down branches, Ashvttha is indestructible: It has Shriti-leaves, knower knows Veda. 1

मग म्हणे धनंजया। ते ऊर्ध्व गा तरू यया। येणें रुखेंचि कां जया। ऊर्ध्वता गमे।	७२
मग म्हणे धनंजया। ते ब्रह्म ऊर्ध्व गा तरूला या। या वृक्षामुळेच की ज्याला। ऊर्ध्वता येते।।	७२
Lord said Dhananjaya; that Brahma is top of this tree; due to which this tree gains; upward-ness.	72
एह्वीं मध्य ऊर्ध्व अध। हे नाही जेथ भेद। अद्वयासी एकवद। जया ठायी।।	७३
एरवी मध्य ऊर्ध्व अध। हे नाही जेथ भेद। अद्वैतपणासी एकवाक्यता। ज्याचे ठायी।।	७३
Else top, middle, bottom; there is no such distinction; unity in non-duality; who has.	73
जो नाइकिजतां नादु। जो असौरभ्य मकरंदु। जो आंगाथिला आनंदु। सुरतेंविण।।	७४
जो न ऐकताही येणारा नाद। जो वास न घेताच येणारा सुवास। जो मूर्तिमंत आनंद। सुरतिक्रिडेविना।।	७४
It is sound sans hearing; fragrance sans smelling; bliss incarnated; sans pious mating-game.	74

जया जे आन्हां परौतें। जया जे पुढे मागौते। दिसतेनविण दिसते। अदृश्य जे॥	७५
ज्याला जे अलिकडे पलिकडे। ज्याला जे मागे पुढे। दृष्यरहित तरी दिसते। अदृष्य जे॥	७५
What is near and far; in front and at back; who sees though sans sight; what is invisible.	75
उपाधीचा दुसरा। घालितां वोपसरा। नामरूपाचा संसारा। होय जयातें॥	७६
माया उपाधीचा दुसरा। घालिता मुलामा सारा। नामरूपात्मक संसार खरा। भासे जिथे॥	७६
With illusory limiting factors; it is coated; cosmos with names and forms as true; where appears.	76
ज्ञातृज्ञेयाविहीन। नुसधेंचि जें ज्ञान। सुखा भरलें गगन। गाळीं व जे॥	७७
ज्ञाता ज्ञेयावीण। नुसतेच जे ज्ञान। सुखाने भरलेले गगनाहून। पातळ जे॥	७७
Sans knower, knowable; which is just knowledge; blissful, than sky; which is finer.	77
जे कार्य ना कारण। जया दुर्जे ना एकपण। आपण्यां जे जाण। आपणचि॥	७८
जे कार्य ना कारण। ज्यासारखे ना दुसरे ना एकपण। आपल्या ठायी जे जाण। आपणचि॥	७८
Which is not action or cause; nor dual or single; which with self-knowledge; exists.	78
ऐसे वस्तु जे साचें। ते ऊर्ध्व गा यया तरूचे। तेथ आर घेणे मूळाचे। ते ऐसे असे॥	७९
ऐसी वस्तु जी साचे। ती ऊर्ध्व गा या तरूचे। तेथ अंकूर घेणे मुळांचे। ते ऐसे आहे॥	७९
Such entity really; is top of this tree; there shoots sprout from roots; it is like that.	79
तरी माया ऐसी ख्याति। नसतीच यया आथी। कां वांझेची संतती। वानणे जैशी॥	८०
तरी माया ऐसी ख्याती। ती नसलेलीच याला असती। किंवा वांझेची संतती। वानणे जैसे॥	८०
Famous as illusory energy; that non-existent clings to it; or infertile's progeny; as praising.	80
तैसी सत् ना असत् होये। जे विचाराचे नाम न साहे। ऐसेया परीची आहे। अनादि म्हणती॥	८१
तैशी खरी ना खोटी होये। जी विचाराचे नाव न साहे। ऐशा परीची आहे। तिला अनादी म्हणती॥	८१
It is not true or false; it can't tolerate name of thought; it is like that; it is called as eternal.	81
जे नानाशक्तींची मांदुसा। जे जगदभ्राचे आकाश। जे आकारजाताचे दुस। घडी केले॥	८२
जी नानाशक्तींचे भांडार। जी जगत्अभ्राचे नभांगण। जी आकारी पदार्थाचे वस्त्र। घडी केले॥	८२
Which is store-house of many energies; sky to cosmos-clouds; formed object's cloth; folded.	82
जे भवद्रुमबीजिका। जे प्रपंचचित्र भूमिका। विपरीतज्ञान दीपिका। सांचली जे॥	८३
जी भववृक्षाची बीजकणिका। जी प्रपंचचित्रासाठी भूमिका। विपरीतज्ञान दीपिका। उजळली जी॥	८३
Which's worldly life tree's seed; canvas for cosmic scene; false knowledge lamp; illumined.	83
ते माया वस्तूचां ठायी। असे जैसेनि नाही। मग वस्तुप्रभाचि पाहीं। प्रगट होय॥	८४
ती माया परब्रह्माच्या ठायी। ऐसी असते जैशी नाही। मग वस्तूची प्रभाच पहा ही। प्रगट झाली॥	८४
It is illusory energy of Brahma; exists sans existing; then as object's brilliance; appears.	84
जेव्हा आपणया आली निद। करी आपणपें जेवीं मुग्ध। कां काजळी आणी मंद। प्रभा दीपीं॥	८५
जेव्हा आपल्याला आली नीज। करी आपल्याला जैसे मुग्ध। किंवा काजळी आणी मंदत्व। प्रभेला दीपामध्ये॥	८५
When we are asleep; as it makes us speechless; as soot gives dimness; to brilliance of lamp.	85

स्वप्नीं प्रियापुढे तरुणांगी। निदेली चेरुनि वेगी। आलिंगिलेनिवीण आलिंगी। सकामु करी॥	८६
स्वप्नात प्रियापुढे तरुणांगी। झोपलेली, जागवूनि वेगी। आलिंगन न देता आलिंगुनी। सकाम करी॥	८६
<i>As damsel slept in lover's dream; awakens him; and sans embracing; makes him desirous.</i>	86
तैसी स्वरूपीं जाली माया। आणि स्वरूप नेणे धनंजया। तेचि रुखा यया। मूळ पहिले॥	८७
तैसी ब्रह्मस्वरूपी आहे माया। आणि आत्मस्वरूप विसरवे धनंजया। तेच वृक्षाला या। मूळ पहिले॥	८७
<i>Such is illusory energy in Brahma-form; makes forget soul-form; that is this tree's; first root.</i>	87
वस्तूसी आपुला जो अबोधु। तो ऊर्ध्वी आठुळैजे कंदु। वेदांतीं हाचि प्रसिद्धु। बीजभावो॥	८८
ब्रह्मवस्तुबाबत आपला जो अबोध। तो वरती बांधला गेलेला कंद। वेदान्तात हाच प्रसिद्ध। बीजभाव॥	८८
<i>Our ignorance about Brahma; bound at top as root; in Vedanta this is famous as seed-state*.</i>	88
घन अज्ञान सुषुप्ति। तो बीजांकुरभावो म्हणती। येर स्वप्न हन जागृती। हा फळभावो तियेचा॥	८९
दृढ अज्ञान सुषुप्ती। त्यास बीजांकुरभाव म्हणती। दुसरे स्वप्न आणि जागृती। हा फळभाव तिचा॥	८९
<i>Firm ignorance in slumber; is seedling-state¹; another dream and wakefulness; are fruit-state².</i>	89
ऐसी यया वेदांतीं। निरूपणभाषाप्रतीती। परी ते असो प्रस्तुतीं। अज्ञान मूळ॥	९०
ऐशी याला वेदान्ती। निरूपणाच्या भाषेत प्रतीती। परी ते असो प्रस्तुती। अज्ञान हेच मूळ॥	९०
<i>Such in Vedanta; are terms used; but let it be; ignorance is the root.</i>	90
ते ऊर्ध्व आत्मा निर्मळे। अधोर्ध्व सूचिती मूळे। बळिया बांधोनि आळे। मायायोगाचे॥	९१
ती ऊर्ध्व आत्मस्वरूप निर्मळे। खाली वरती पसरती मुळे। बळकट बांधोनि आळे। मायासंबंधाचे॥	९१
<i>Pure soul-forms at top; spread roots down and up; having firm ring around; with illusory energy.</i>	91
मग आधिर्लीं सदेहांतरे। उठती जियें अपारे। ते चौपासी घेरुनि आगारे। खोलावती॥	९२
मग खालचे देहप्रकार। उठती जे अपार। ते चार प्रकारे घेरुन अंकूर। खोल जाती॥	९२
<i>Then lower body-types; shoot numerously; those four kind of sprouts; go downward.</i>	92
ऐसे भवद्रुमाचे मूळ। हे ऊर्ध्वी करी बळ। मग आणियांचे बेंचळ। अर्धीं दावी॥	९३
ऐसे संसारवृक्षाचे मूळ। हे वरती करी बळ। मग अंकुरांचे गुंताळ। खाली येती॥	९३
<i>Such is root of tree of worldly life; gaining strength at top; sending sprout-tangle; downward.</i>	93
तेथ चिद्वृत्ति पहिले। महत्तत्त्व उमलले। ते पान वाल्हेंदुल्हे। एक निघे॥	९४
तेथ चैतन्यवृत्ती हे पहिले। महत् तत्त्व उमलले। ते पान कोवळे। एक निघे॥	९४
<i>There consciousness is first; great principle blooms; that tender leaf; single appears.</i>	94
सत्त्वरजतमात्मकु। त्रिविध अहंकारु जो एक। तो तिवणा अधोमुखु। डिरु फुटे॥	९५
सत्त्वरजतमात्मक। त्रिविध अहंकार जो एक। तो त्रिदल अधोमुख। डीर फुटे॥	९५
<i>Pious, passionate dark; tri-ego which is one; that tri-petal down faced; bud appears.</i>	95
तो बुद्धीची घेरुनि आगारी। भेदाची वृद्धि करी। तेथ मनाचे डाळ धरी। साजेपणें॥	९६
तो बुद्धीची घेरुनि आगारी। भेदाची वृद्धी करी। तेथे मनाची डहाळी धरी। ताजेपण॥	९६
<i>That with intellect-support; increases distinction; there fresh branch of mind; appears.</i>	96

ऐसा मूळाचिया गाढिका। विकल्परस कोंवळिका। चित्तचतुष्टय डाहाळिका। कोंभैजे तो॥	९७
ऐसे मुळाचे दृढपण। विकल्परसाचे कोवळेपण। अहंकार चित्त बुद्धी मन। डहाळ्या अंकुरती चार॥	९७
With root-firmness; doubt-tenderness; ego, intellect, mind, consciousness; arise four shoots.	97
मग आकाश वायु द्योतक। आप पृथ्वी हे पाच फोंक। महाभूतांचे सारोख। सरळे होती॥	९८
मग आकाश वायु तेज। जल पृथ्वी हे पाच फोक। महाभूतांचे लोट। सरळ होती॥	९८
Then space, air, fire; water, earth these five twigs; of great elements; arise straight.	98
तैसींचि श्रोत्रादि तन्मात्रें। तियें अंगवसां गर्भपत्रें। लुळलुळिते विचित्रे। उमळती गा॥	९९
तैशीच ज्ञानेंद्रियांची तन्मात्रे। त्यांचे विषय ही उमलती पत्रे। लुसलुशीत विचित्रे। उमलती गा॥	९९
Also micro sense-organs; and their objects bloom; varied tender leaves; appear.	99
तेथ शब्दांकुर वरिपडी। श्रोत्रा वाढी देव्हडी। होता करित कांडी। आकांक्षेची॥	१००
तेथे शब्दांकुर उपजती। कानामध्ये वाढ दीडपटी। शब्दाच्या फुटे कांडी। आकांक्षेची॥	१००
As word-sprout emerges; ears grow many times; and burst words; of hope.	100
अंगत्वतेचे वेलपल्लव। स्पर्शांकुरीं घेती धाव। तेथ बांबळ पडे अभिनव। विकारांचे॥	१०१
देहपणाचे वेलपल्लव। स्पर्शांकुराकडे घेती धाव। तेथे विस्तार होती विलक्षण। विकाराचे॥	१०१
Body creeper's foliage; leap towards touch sprouts; happens novel expansion; of modification.	101
पाठीं रूपपत्र पालोवेलीं। चक्षु लांब ते कांडे घाली। ते वेळीं व्यामोहता भली। पाहाळीं जाय॥	१०२
पुढे रूपपालवी विस्तारली। नेत्रांची लांब पेरे निघाली। ते वेळी भ्रम चांगल्या परी। विस्तारा जाय॥	१०२
With increase of forms; elongated eye-nodes develop; then lure manifold; expands.	102
आणि रसाचे आंगवसे। वाढतां वेगें बहुवसे। जिव्हे आर्तीची असोसें। निघती बेचे॥	१०३
आणि रसाची पाने फुले। वाढती वेगे बहुवसे। जिव्हेला इच्छेची अनेकसे। पाने निघती पानावरी॥	१०३
And taste-foliage; grow speedily; on tongue desire's many; leaves after leaves appear.	103
तैसेंचि कोंभैलेनि गंधे। घ्राणाची डिरी थांबु बांधे। तेथ तळु घे स्वानंदे। प्रलोभाचा॥	१०४
तैसेच कोंभरूप गंधविषयाने। नाकाचा शेंडा बळावू लागे। तेव्हा तळ घे स्वानंदे। प्रलोभाचा॥	१०४
By fragrance as sprout; nose-tip strength is gained; there develops self bliss; of inducement.	104
एवं महदहंबुद्धि। मनं महाभूतसमृद्धि। इये संसाराचिया अवधि। सासनिये॥	१०५
ऐसे महत्-अहंकार, बुद्धी। मन, पंचमहाभूतांची वृद्धी। या संसाराच्या मर्यादित। विस्तारते॥	१०५
Great ego, intellect; mind, five great element's increment; in limits of worldly life; expand.	105
किंबहुना इहीं आठे। आंगी हा अधिक फांटे। परी शिंपीचियेवढे उमटे। रुपे जेविं॥	१०६
किंबहुना या आठही अंगे। हा वृक्ष अमर्याद फाके। शिंपलीयेवढेच भासे। तेथील रुपे जैसे॥	१०६
Rather with these eightfold entities; this tree grows unlimitedly; like shell appearing; as silver.	106
कां समुद्राचेनि पैसारें। वरी तरंगता असारे। तैसे ब्रह्मचि होय वृक्षाकारे। अज्ञानमूळ॥	१०७
किंवा समुद्र जेवढा पसरें। तेवढी तरंगता विस्तारे। तैसे ब्रह्मच होय वृक्षाकारे। अज्ञानमूळ॥	१०७
As far as sea expands; wave-ness expands; so Brahma in tree form assumes; ignorance-root.	107

आतां याचा हाचि विस्तारु। हाचि यया पैसारु। जैसा आपणपें स्वप्नीं परिवारु। येकाकिया॥	१०८
आता याचा हाच विस्तार। हाच याचे ठिकाणी प्रसार। जैसा आपणच स्वप्नी परिवार। एकट्याचा॥	१०८
This is its expansion; and is its propagation; as self into dream becomes family; of self alone.	108
परी ते असो हे ऐसे। कावरें झाड उससे। यया महदादि ओरवसे। अधोशाखा॥	१०९
परी ते असो हे ऐसे। भ्रमरूप झाड वाढतसे। याला महत् तत्त्वादी अंकूर असे। खाली शाखा॥	१०९
Let it be; as this delusion-form tree grows; great principle sprouts are; downward branches.	109
आणि अश्वत्थु ऐसे ययाते। म्हणती जे जाणते। तेही परिस हो येथे। सांगिजेल॥	११०
आणि अश्वत्थ ऐसे याते। म्हणती जे जाणते। तेही ऐक हो येथे। सांगतो आता॥	११०
And this as Ashvattha; is called by knower; about that too listen; I will tell.	110
तरि श्वः म्हणजे उखा। तोंवरि एकसारखा। नाही निर्वाहो यया रुखा। प्रपंचरूपा॥	१११
तरी श्वः म्हणजे उषा। आजची आहे तोवरीच एकसारखा। नाही एकस्थिती या वृक्षा। प्रपंचरूपा॥	१११
'Shva' means morning; only today it is same; there is no one state for tree; of worldly life.	111
जैसा न लोटतां क्षणु। मेघु होय नानावर्णु। कां विजु नसे संपूर्णु। निमेषभरी॥	११२
जैसा न लोटता एक क्षण। मेघ होय नानावर्ण। किंवा वीज नसे संपूर्ण। निमेषभरी॥	११२
As within a moment; cloud becomes multihued; or lightning isn't complete; for a moment.	112
ना कांपतया पद्मदळा। वरीलिया बैसका नाही जळा। कां चित्त जैसे व्याकुळा। माणुसाचे॥	११३
किंवा हलणाऱ्या कमळदळा-। वरच्या, स्थिरता नाही दवाला। किंवा चित्त जैसे व्याकूळ। माणसाचे॥	११३
Or as on moving lotus petal; dew isn't steady; or as agitated mind; of a person.	113
तैसीचि ययाची स्थिती। नासत जाय क्षणक्षणाप्रती। म्हणोनि ययातें म्हणती। अश्वत्थु हा॥	११४
तैशीच याची स्थिती। नासत जाय क्षणाक्षणाप्रती। म्हणोनि याला म्हणती। अश्वत्थ हा॥	११४
Similar is state of this tree; that at every moment it is destructed; so it is called; Ashvattha.	114
आणि अश्वत्थु येणें नावें। पिंपळु म्हणती स्वभावे। परी तो अभिप्राय नोहे। श्रीहरीचा॥	११५
आणि अश्वत्थ या नावे। पिंपळ म्हणती स्वभावे। परी तो अभिप्राय नाही। श्रीहरीचा॥	११५
And by name Ashvattha; it is called Pimpal naturally; but that isn't comment; of Shrihari.	115
एहवीं पिंपळु म्हणतां विखीं। मियां गति देखिली असे निकी। परी ते असो काय लौकिकीं। हेतु काज॥	११६
एरवी पिंपळ नावाची। मी देखिली असे गती अर्थाची। परी ते असो लौकिक अर्थासी। कर्तव्य काय?	११६
Else of Pimpal's name; I saw meaning's motion; for its common name; what is the concern?	116
म्हणोनि हा प्रस्तुतु। अलौकिकु परियेसा ग्रंथु। तरी क्षणिकत्वेचि अश्वत्थु। बोलिजे हा॥	११७
म्हणोनि हा प्रस्तुतु। अलौकिक ऐकावा ग्रंथ। तरी क्षणभंगुरत्वामुळे अश्वत्थु। म्हणती याला॥	११७
So for now; listen to extra ordinary text; due to momentary state, Ashvattha; it is called.	117
आणीकही येकु थोरु। यया अव्ययत्वाचा डगरु। आथी परी तो भीतरु। ऐसा आहे॥	११८
आणिकही एक विशेष। हा अविनाशित्वाने प्रसिद्ध। असे, परी तो आतुन। ऐसा आहे॥	११८
One more specialty; for its indestructibility it is famous; but from inside; it is like this.	118

जैसा मेघांचेनि तोंडे। सिंधु एके आंगें काढे। आणि नदी येरीकडे। भरितीचि असती॥	११९
जैसा मेघाच्या तोंडे। सागर एका अंगाने घटे। आणि नदी दुसरीकडे। भरतच असे॥	११९
<i>As by clouds; on one hand sea is reduced; and on other river; is filled.</i>	119
तेथ वोहटे ना चढे। ऐसा परिपूर्णचि आवडे। परी ते फुली जंव नुघडे। मेघांनदींची॥	१२०
तेथ वोहटे ना चढे। ऐसा परिपूर्णच वाटे। तो संबंध जोवरी न विस्कटे। मेघा आणि नदीचा॥	१२०
<i>It is not reduced nor filled; it is complete; till that connection isn't disturbed; of river n cloud.</i>	120
ऐसे या रुखाचे होणे जाणे। न तर्के होतेनि वहिलेपणे। म्हणौनि ययाते लोक म्हणे। अव्ययु हा॥	१२१
ऐसे या वृक्षाचे होणे जाणे। नाही तर्काने होत जाणणे। म्हणौनि याला जग म्हणे। अविनाशी हा॥	१२१
<i>So is existence, non-existence of this tree; not known by logic; world calls it; indestructible.</i>	121
एहवीं दानशीळु पुरुषु। वेंचकपणेचि संचकु। तैसा व्ययेचि हा रुखु। अव्ययो गमे॥	१२२
एरवी दानशीळ पुरुष। खर्च करण्यातच त्याचा संचय। तैसा विनाशातच हा वृक्ष। अविनाशी दिसे॥	१२२
<i>Generous man; stores as much as he spends; this tree in destruction; appears indestructible.</i>	122
जातां वेगें बहुवसे। न वचे कां भूमी रुतले असे। रथाचे चक्र दिसे। जिया परी॥	१२३
जाता वेगे बहुतसे। न फिरे किंवा भूमीत रुतले असे। रथाचे चक्र दिसे। जैशा परी॥	१२३
<i>As rotating fast; steady or as if fixed to ground; appear wheels of chariot; like that.</i>	123
तैसे काळातिक्रमें जे वाळे। ते भूतशाखा जेथ गळे। तेथ कोडीवरी उमाळे। उठती आणिक॥	१२४
तैसे काळाच्या गतीने जे सुके। ती प्राणिशाखा जेथ गळे। तेथ कोट्यावरी अंकुरे। उठती आणिक॥	१२४
<i>So in course of time; as creature-branches wilt; there crores of new sprout; emerge more.</i>	124
परी येकी केधवां गेली। शाखाकोडी केधवां जाली। हे नेणवे जेवीं उमलली। आषाढअभ्रे॥	१२५
परी ह्या केव्हा गेल्या। शाखा करोडो केव्हा झाल्या। हे न कळे जैशी आली, गेली। आषाढ-अभ्रे॥	१२५
<i>When old wilted; n crore branches appeared isn't known; as appear, disappear; rainy clouds.</i>	125
महाकल्पाचां शेवटी। उदेलिया उमळती सृष्टी। तैसेचि आणखीचे दांग उठी। सासिन्नले॥	१२६
महाकल्पाच्या शेवटी। उदयती उन्मळती सृष्टी। तैशी आणखीच भुतांची राने उठती। फोफावुनी॥	१२६
<i>At aeon's end; emerge uprooted cosmoses; so additional being-forests; are flourished.</i>	126
संहारवातें प्रचंडे। पडती प्रळयांतींची सालडे। तंव कल्पादीची जुंबाडे। पालहेजती॥	१२७
प्रचंड संहारवाते। पडती प्रलयांतीची जुनी सालटे। तेव्हा कल्प आदींची नवी झुपके। पालवती॥	१२७
<i>By destruction wind; dissolution's old barks get peeled; and new era-groups; sprout.</i>	127
रिगे मन्वंतर मनूपुढे। वंशावरी वंशांचे मांडे। जैसी इक्षुवृद्धी कांडेंनकांडें। जिंके जेवीं॥	१२८
लागे मन्वंतर मनूनंतर। वंशावरी वंशाचे विस्तार। जैशी ऊसवृद्धी कांड्यावरी कांडे। होये जैशी॥	१२८
<i>As Manvantara* follows Manu; races expand; as sugarcane growth from its nodes; happens.</i>	128
कलियुगांती कोरडी। चहू युगांची साले सांडी। तंव कृतयुगाची पेली देव्हडी। पडे पुढती॥	१२९
कलियुगाअंती कोरडी। चहू युगांचे कवच पडती। तेव्हा कृतयुगाची ओली साल दीडपटी। वाढे पुन्हा॥	१२९
<i>At end of Kali-age; barks of four ages drop; new bark of Krita-age multiplies; many times.</i>	129

वर्तते वर्ष जाये। ते पुढिला मुळहारी होये। जैसा दिवसु जात कीं येत आहे। हे चोजवेना॥	१३०
वर्तमान वर्ष जाते। तोच पुढचे मूळ धरूनि येते। जैसा दिवस जातो की येतो। हे समजेना॥	१३०
<i>As present year ends; new comes in; as day ends or dawns; isn't known.</i>	130
जैशा वारियाचां झुळकां। सांदा ठाउवा नव्हे देखा। तैसिया उठती पडती शाखा। नेणो किती॥	१३१
जैसा वाऱ्याच्या झुळकेला। सांधा ठाऊक ना देखिला। तैशा उठती पडती शाखा। न जाणो किती॥	१३१
<i>As wind's breeze; doesn't see or know its joint; branches grow n fall; how many not known.</i>	131
एकी देहाची डिरी तुटे। तंव देहांकुरीं बहुवी फुटे। ऐसेनि भवतरु हा वाटे। अव्ययो ऐसा॥	१३२
एका देहाची शाखा तुटे। तव देहांकुर अनेक फुटे। अशाने भवतरू हा वाटे। अविनाशी ऐसा॥	१३२
<i>As one body-branch breaks; many new sprout; so tree of worldly life appears; indestructible.</i>	132
जैसे वाहते पाणी जाय वेगे। तैसेचि आणिक मिळे मागे। येथ असंतचि असिजे जगे। मानिजे संत॥	१३३
जैसे वाहते पाणी जाय वेगे। तेव्हा तैसेच दुसरे मिळे मागे। येथे वाहाते असूनिही जग। मानिते संथ॥	१३३
<i>As flowing water speeds; following one replaces; so flowing world; is treated as steady.</i>	133
कां लागोनि डोळा उघडे। तंव कोडीवरी घडे मोडे। ते नेणतया तरंगु आवडे। नित्यु ऐसा॥	१३४
किंवा मिटोनि डोळा उघडे। तेवढ्यात कोटीवरी लाटा घडे मोडे। नेणत्याला तरंग वाटे। अखंड ऐसा॥	१३४
<i>Or in blinking of an eye; crores of waves form and vanish; ignorant feels wave; as continuous.</i>	134
वायसा एकें बुबुळें दोहींकडे। डोळा चाळितां अपाडे। दोन्ही आथी ऐसा पडे। भ्रमु जेवीं जगा॥	१३५
कावळा एकच बुबुळ दोन्ही तीरी। डोळ्यात फिरवी अशापरी। की दोन्ही आहेत ऐसा पडे। भ्रम जगा॥	१३५
<i>Crow single eye-ball on two sides; switches between eyes; or has two eyes; world is confused*.</i>	135
पैं भिंगोरी निधिये पडली। ते गमे भूमीवरी जैसी जडली। ऐसा वेगातिशयो भुली। हेतु होय॥	१३६
आणि भिंगरी वेगात पडली। ती वाटे भूमीसी जैशी जडली। ऐसा वेगातिशय भुलीला। कारण होय॥	१३६
<i>As spinning-top rotates fast; one feels it is fixed to ground; so its high speed causes; illusion.</i>	136
हे बहु असो झडती। आंधारे भोवंडिता कोलती। ते दिसे जैसी आयती। चक्राकार॥	१३७
हे बहु असो जळते। अंधारी फिरविता कोलीत, ते। दिसे जैसे अखंड ते। चक्राकार॥	१३७
<i>As a burning; torch is rotated in round fashion in dark; it appears as a continuous; ring.</i>	137
हा संसारवृक्षु तैसा। मोडतु मांडतु सहसा। न देखोनि लोकु पिसा। अव्ययो मानी॥	१३८
हा संसारवृक्ष तैसा। मोडीत रचित वेगाने ऐसा। न पाहोनि लोक अज्ञानात। अविनाशी म्हणती॥	१३८
<i>As this tree; is destructed, created fast; unseen, people by ignorance; call it indestructible.</i>	138
परि ययाचा वेगु देखे। जो हा क्षणिक ऐसा वोळखे। जाणे कोडिवेळां निमिखे। होत जात॥	१३९
परी याचा वेग देखे। जो हा क्षणिक आहे ऐसा ओळखे। तो जाणे कोटीवेळा क्षणामध्ये। हा उपजे निमे॥	१३९
<i>Seeing its speed; who knows it is momentary; knows many times in moment; it emerges, wilts.</i>	139
नाही अज्ञानावांचूनि मूळ। ययाचे असिलेपण टवाळ। ऐसे झाड सिनसाळ। देखिले जेणे॥	१४०
नाही अज्ञानावाचून मूळ दुजे। अस्तित्वच खोटे याचे। ऐसे झाडच जुनाट सालीचे। देखिले ज्याने॥	१४०
<i>No other root than ignorance; as its existence is false; this tree of old bark; who sees it.</i>	140

तयाते गा पंडुसुता। मी सर्वज्ञही म्हणे जाणता। पै वाग्ब्रह्मसिद्धांता। वंद्य तोचि॥	१४१
त्याला गा पंडुसुता। मी सर्वज्ञही म्हणे जाणता। अरे शब्दब्रह्मसिद्धान्ता। वंद्य तोच॥	१४१
To him Pandusuta; I call omniscient; O Word doctrine; he is worship-worthy.	141
योगजाताचे जोडले। तया एकासीचि उपेगा गेले। किंबहुना जियाले। ज्ञानही तेणे॥	१४२
योगादिकाचे पुण्य जोडले। त्याला एकट्यासीच उपयोगा गेले। किंबहुना जगले। ज्ञानही त्याच्याच योगे॥	१४२
What merits earned from yoga; are useful only to him; rather knowledge lived; due to him.	142
असो हे बहु बोलणे। वानिजेल तो कवणे। जो भवरुखु जाणे। उखि ऐसा॥	१४३
हे असो बहु बोलणी। वाखाणावा त्याला कोणी। जो संसारवृक्ष जाणी। मिथ्या ऐसा॥	१४३
Let this talk be; he should be lauded; who knows tree of worldly life; as false.	143

अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा, गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः।

अधश्च मूलान्यनुसंततानि, कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके॥

२

खालीवरी वाढ शाखांस त्याच्या, गुणात वृद्धी विषयांकुरांची।

अधो नि मूळांसहि वाढ याच्या, कर्मानुबंधेन मनुष्यलोकी॥

२

Up, down grow its branches, object-sprouts grow by quality;

its roots grow down by karma contact in human world.

2

मग ययाचि प्रपंचरूपा। अधोशाखिया पादपा। डाहाळिया जाती उमपा। ऊर्ध्वाही उजू॥	१४४
मग याच प्रपंचरूपाच्या। खाली शाखा असलेल्या वृक्षाच्या। डहाळ्या जाती अमाप। वरतीही उभ्या॥	१४४
As of this worldly life; tree with lower branches; its twigs grow manifold; straight up too.	144
आणि अर्धीं फांकली डाळे। तिथे होती मूळे। त्यांही तळी पघळे। वेल पालवु॥	१४५
आणि खाली पसरल्या डहाळ्या। त्या होती पारंब्या। त्यांनाही खाली फुटल्या। वेली पाने॥	१४५
And down spread twigs; become hanging roots; to them too sprout; creepers and foliage.	145
ऐसे जे आम्ही। म्हणितले उपक्रमीं। तेही परिसे सुगमी। बोली सांगों॥	१४६
ऐसे जे आम्ही। म्हटले होते प्रथमक्रमी। तेही ऐक, सुगम ऐशा मी। भाषेत सांगो॥	१४६
So what I; had told in beginning; listen to that, in understandable language; I will tell.	146
तरी बद्धमूळें अज्ञानें। महदादिकीं शासनें। वेदांची थोर वने। घेऊनियां॥	१४७
तरी दृढमूल अज्ञानाने। महदादी तत्त्वांच्या अमलाने। वेदांची थोर वने। घेऊनिया॥	१४७
With firm'd ignorance; under influence of great principles; Veda's great forests; by carrying.	147
परि आधी तव स्वेदज। जारज उद्भिज अंडज। हे बुडौनि महाबुज। उठती चारी॥	१४८
परी आधी त्याला स्वेदज। गर्भज वृक्षज अंडज। हे बुडापासोनि थोर फोक। उठती चारी॥	१४८
First it has; sweat-born, egg-born, seed-born, womb-born; main shoots from base; arise four.	148
यया एकैकाचेनि आणगटें। चौच्यांशी लक्षधा फुटे। ते वेळी जीवशाखीं फांटे। सैंघ होती॥	१४९
या एकेकाच्यानि अंगलटे। चौच्यांशी लक्ष अंकुर फुटे। ते वेळी जीवशाखांचे फांटे। असंख्य होती॥	१४९
From each shoot; eighty four lakh species sprouts; then twigs of beings-branches; are many.	149

प्रसवती शाखा सरळिया। नानासृष्टि डाहाळिया। आड फांटती माळिया। जातिचिया॥	१५०
फुटतात शाखा सरळ अशा। नानासृष्टीच्या डहाळ्या। आडव्या फुटती फांघा। आडजातींच्या॥	१५०
Those branches straight; are different cosmoses; growing lateral branches; are of odd species.	150
स्त्री पुरुष नपुंसके। हे व्यक्तिभेदांचे टके। आंदोळती आंगिके। विकारभारे॥	१५१
स्त्री पुरुष नपुंसक। हे व्यक्तिभेदाचे प्रकार। आदळती अंगावर। विकाराच्या भारे॥	१५१
Male, female, neuter; these individual different types; collide bodily; due to modification.	151
जैसा वर्षाकाळु गगनीं। पालहेजे नवघनीं। तैसे आकारजात अज्ञानीं। वेला जाय॥	१५२
जैसा वर्षाकाळ गगनी। आकारे नवमेघांनी। तैसे शरीराकाराच्या अज्ञानी। वेल वाढे॥	१५२
As in sky during rains; form new clouds; so by body forms ignorance; climbers grow.	152
मग शाखांचेनि आंगभारे। लवोनि गुंफती परस्परे। गुणक्षोभाचे वारे। उदयजती॥	१५३
मग शाखांच्या अंगभारे। लवोनि गुंफती परस्परे। गुणक्षोभाचे वारे। जन्म घेती॥	१५३
By weight of branches; they bend and get entangled; so quality-agitation's winds; emerge.	153
तेथ तेणें अचाटे। गुणाचेनि झडझडाटे। तिहीं ठायी हा फाटे। ऊर्ध्वमूळ॥	१५४
तेथ त्या अचाट। गुणांच्या झंझावातात। तीन जागी हा फाटत। ऊर्ध्वमूळ वृक्ष॥	१५४
There in that wondrous; quality windstorm; splits into three parts; this tree of top-roots.	154
ऐसा रजाचिया झुळुका। झडाडिता आगळिका। मनुष्यजातीशाखा। थोरावती॥	१५५
ऐशा रजोगुणाच्या झुळुका। झडाडता वेगळ्या का। मनुष्यजातीच्या शाखा। बळावती॥	१५५
As pious quality breeze; blows, different; branches of human species; grow strong.	155
तिया ऊर्ध्वीं ना अर्धीं। माझारींचि कोंदाकोंदी। आड फांटती खांदी। चतुर्वर्णाचि॥	१५६
त्या वरती ना खालती। मधल्यामध्येच कोंदाकोंदी। आड फुटती फांघा। चतुर्वर्णाच्या॥	१५६
They not above or below; crowded in mid-portion; sprout lateral branches; of 4 social classes.	156
तेथ विधिनिषेधीं सपल्लव। वेदवाक्यांचे अभिनव। पालव डोलती बरव। नीचनवे तयां॥	१५७
तेथ विधिनिषेधाच्या पानांसह। वेदवाक्यांचे अभिनव। डोलती शोभती पालव। नित्यनवे तया॥	१५७
With leaves of propriety, impropriety; Veda-words' novel; sprout swing n shine; ever new.	157
अर्थु कामु पसरे। अग्रवने घेती थारे। तेथ क्षणिकें पदांतरे। इहभोगांचीं॥	१५८
अर्थ काम विस्तारे। शेंड्याची पाने घेती जोर रे। जी नाशवंत स्थळे। इहभोगांची॥	१५८
As wealth, desire expand; gain strength top leaves; they are destructible places; of worldly joys.	158
तेथ प्रवृत्तीचेनि वृद्धिलाभें। खांकरेजती शुभाशुभें। नानाकर्माचे खांबे। नेणो किती॥	१५९
तेथ संसारवाढीचा धरूनि लोभ। उद्भवती शुभअशुभ। नाना कर्माचे खांब। न जाणो किती॥	१५९
With desire of worldly life growth; emerge good n bad; karma-poles; don't know how many.	159
तेवींचि भोगक्षयें मागिलें। पडती देहांचीं बुडसळें। तंव पुढां वाढी पेले। नवेया देहांची॥	१६०
तैशातच कर्मभोग संपता मागचे। पडती देहांची खोडे। तेव्हा पुढे विस्तार वाढे। नव्या देहांचा॥	१६०
On exhausting karma-fruits; fall body boles; so expansion happens; of new bodies.	160

आणि शब्दादिक सुहावे। सहज रंगें हवावे। विषयपल्लव नवे। नित्य होती॥	१६१
आणि शब्दादिक सुशोभीत। नैसर्गिक रंगांनी सजवीत। विषयपालवी नीत। नवी येते॥	१६१
And words embellished; decorated with natural colours; object-foliage new; ever sprouts.	161
ऐसे रजोवाते प्रचंडें। मनुष्यशाखांचे मांदोडे। वाढती तो एथ रूढे। मनुष्यलोक॥	१६२
ऐसे रजोवाताने प्रचंड। मनुष्यशाखा उदंड। वाढतात, तो येथे रूढ। मनुष्यलोक॥	१६२
By gigantic passionate wind; many human branches flourish; so here is firmed; human world.	162
तैसाचि तो रजाचा वारा। नावेक धरी वोसरा। मग वाजों लागे घोरा। तमाचा तो॥	१६३
तैसीच ती रजाची हवा। क्षणभर धरी विसावा। मग वाहू लागे घोर वारा। तमाचा तो॥	१६३
As that air passionate; takes momentary rest; blows vigourously stormy wind; of dark.	163
तेधवां याचि मनुष्यशाखा। नीच वासना अर्धीं देखा। पाल्हेजती डहाळिका। कुकर्माचिया॥	१६४
तेव्हा याच मनुष्यशाखा। त्यांना नीच वासना खाली देखा। विस्तारलेल्या डहाळ्या। कुकर्माच्या॥	१६४
To same human-branches; appear wretched desire sprout; and expanded twigs; of evil karma.	164
अप्रवृत्तीचे खणुवाळे। कोंभ निघती सरळे। घेत पान पालव डाळें। प्रमादाची॥	१६५
अप्रवृत्तीचे जाडेभरडे। कोंभ निघती सरळे। घेऊनि पान पल्लव डहाळे। प्रमादाची॥	१६५
Immoral tendency's rough; shoots grow straight; taking along with foliage; of blunder.	165
बोलती निषेधनियमें। जिया ऋचा यजुःसामें। तो पाला त्या घुमे। टकेयावरी॥	१६६
सांगती निषेधनियमाचे। ज्या ऋचा यजुःसामवेदाचे। तो पाला त्या डहाळ्यांचा वाजे। शेंड्यावरी॥	१६६
Telling prohibitions and rules; which are Yajura, Sama, Veda verses; that foliage sounds; at tips.	166
प्रतिपादिती अभिचार। आगम जे परमार। तिही पानीं घेती प्रसर। वासना वेली॥	१६७
सांगती अभिचार। शास्त्र जे दुसऱ्यांना मारणार। तिन्ही पाने घेती विस्तार। वासना वेली॥	१६७
Telling evil conduct; texts cause death to others; so expand three leaves; of passion-climbers.	167
तंव तंव होती थोराडें। अकर्माची तळबुडें। आणि जन्मशाखा पुढें पुढें। घेती धांव॥	१६८
तव तव होती जाडेजुडे। अकर्माची खालची बुडे। आणि जन्मशाखा पुढे पुढे। धाव घेती॥	१६८
Then develop fat; non- karma's lower root; and birth-branches ever forward; run ahead.	168
तेथ चांडाळादि निकृष्टा। दोषजातीचा थोर फांटा। जाळ पडे कर्मभ्रष्टां। भुलोनियां॥	१६९
तेथ चांडाळादी निकृष्टा। दोषजातीचा थोर फांटा। जाळे पडे कर्मभ्रष्टा-। वरी त्यांना भुलवूनिया॥	१६९
There lowliest caste's; great branch of evil species; traps karma-fallen; by luring them.	169
पशु पक्षी सूकर। व्याघ्र वृश्चिक विखार। हे आडशाखा प्रकार। पैसु घेती॥	१७०
पशु पक्षी डुक्कर। व्याघ्र विंचवांचा विखार। हे आडशाखांचे प्रकार। वाढ धरिती॥	१७०
Animals, birds, pigs; tigers, scorpions poisonous; these types of odd branches; grow.	170
परी ऐशा शाखा पांडवा। सर्वांगींही नित्य नवा। निरयभोग यावा। फळाचा तो॥	१७१
परी ऐशा शाखांवरी पांडवा। सर्वांगावरी नित्य नवा। नरकभोग यावा। फळाचा तो॥	१७१
But on such branches, Pandava; produced all over them; hellish sufferings; of karma-fruits.	171

आणि हिंसाविषय पुढारी। कुकर्मसंगें धुर धरी। जन्मवरी आगारी। वाढतीचि असे।।	१७२
आणि हिंसा विषयभोग यात पुढारी। कुकर्मसंगात अग्रधारी। अनेक जन्म अंकुरी। वाढतच असती जे।।	१७२
Prominent in violence and object-joys; evil karma leaders; in many birth-sprouts; increase.	172
ऐसे होती तरु तृण। लोह लोष्ठ पाषाण। इया खांदिया तेवीं जाण। फळेही हेंचि।।	१७३
ऐसी माणसे होती तरु तृण। लोह काष्ठ पाषाण। या फांद्या त्यांच्याच जाण। फळेही हेच।।	१७३
Such people become grass, tree; iron, wood, stone*; these branches are theirs; and fruits too.	173
अर्जुना गा अवधारी। मनुष्यलागोनि इया परी। वृद्धि स्थावरांतवरी। अधोशाखांची।।	१७४
अर्जुना गा ऐकसी जरी। मनुष्यापासोनि अशापरी। वृद्धी स्थावरजाती वरी। अधोशाखांची।।	१७४
Listen though; from human form; is growth of immovable species; of downward branches.	174
म्हणोनि जी मनुष्यडाळे। तिये जाणावीं अर्धींचि मूळें। जे एथूनि हा पघळे। संसारतरु।।	१७५
म्हणोनि जी मनुष्यडहाळे। ती जाणावी खालची मुळे। कारण एथून हा विस्तार पावे। संसारवृक्ष।।	१७५
So human branches; are treated as lower roots; as from here expands; tree of worldly life.	175
एहवीं ऊर्ध्वींचें पार्था। मुद्दल मूळ पाहाता। अर्धींचिया मध्यस्था। शाखा इया।।	१७६
एरवी वरच्याचे पार्था। मुख्य मूळ पाहाता। मनुष्य हा खाली गेलेल्यातील मधली। शाखा आहे।।	१७६
Else of upper; observing main root; human order out of those going down is middle; branch.	176
परी तामसीं सात्त्विकीं। सुकृतदुष्कृतात्मकीं। विरूढती या शाखीं। अधोर्ध्वीया।।	१७७
परी तामस सात्त्विक। सुकृतदुष्कृतात्मक। वाढतात या शाखा। खालच्या वरच्या।।	१७७
But of dark and pious; of bad and good nature; grow these branches; downward and upward.	177
आणि वेदत्रयीचिया पाना। नये अन्यत्र लागों अर्जुना। जे मनुष्यावांचूनि विधाना। विषय नाही।।	१७८
आणि त्रिवेदाचे पान। न लागे अन्यत्र अर्जुन। कारण मनुष्यावाचून वेदविधान। दुसऱ्याचा विषय नाही।।	१७८
And leaf of tri-Veda; never appear elsewhere; as except humans, Veda; isn't subject of else.	178
म्हणोनि तनु मानुषा। इया ऊर्ध्वमूळौनि जरी शाखा। तरी कर्मवृद्धीसि देखा। येचि मूळे।।	१७९
म्हणोनि देह माणसाचा। या ऊर्ध्वमुळाची जरी शाखा। तरी कर्मवृद्धीस कारण देखा। हीच मुळे।।	१७९
So human body; though is branch of top-root; cause of karma-increase; are these roots.	179
आणि आनीं तरी झाडीं। शाखा वाढतां मुळे गाढीं। मूळ गाढें तंव वाढी। पैस आथी।।	१८०
आणि दुसऱ्या तरी झाडी। शाखा वाढताना मुळे खोलावती। मूळ खोलावे तेव्हा वाढ। विस्तारत जाई।।	१८०
In normal tree; as branches grow, roots go down; as roots go down, crown growth; expands.	180
तैसेंचि इया शरीरा। कर्म तव देहा संसारा। आणि देह तंव व्यापारा। ना म्हणोंचि नये।।	१८१
तैसेच या शरीरा। कर्म, तोवर देहाचे असणे संसारा। आणि देह असे तोवर कर्माला। ना म्हणोचि नये।।	१८१
This body; has karmas, till then body exists in life; as long as body exists karma; is inevitable.	181
म्हणोनि देहे मानुषें। इये मुळे होती न चुके। ऐसे जगज्जनकें। बोलिले तेणें।।	१८२
म्हणुनी मनुष्यदेह ही मुळे। संसारवृक्षाची यात चूक न मिळे। ऐसे सांगितले। जगज्जनकाने।।	१८२
Human bodies are roots; of tree of worldly life, in this nothing is wrong; so said; word-creator.	182

मग तमाचे ते दारुण। स्थिरावलेया वाउधाण। सत्त्वाची सुटे सत्राण। वाहुटळी।।	१८३
मग तमाचे ते दारुण। थांबल्यावर उधाण। सत्त्वाची सुटे जोरात। वाहुटळी।।	१८३
Then as dark's dreadful; surge ends; of pious, vigourously starts; storm.	183
तैं याचि मनुष्याकारा। मुळीं सुवासना निघती आरा। घेऊनि फुटती कोंबारा। सुकृतांकुरीं।।	१८४
तेव्हा याच मनुष्याकाराचे। मुळाशी निघती मोड सद्वासनेचे। ते घेउनी फुटती सुकृताचे। कोंब अंकुरावरी।।	१८४
Then at human form's root; sprouts of pious desire spring; with that pious karma; sprouts.	184
उकलतेनि उन्मेखें। प्रज्ञाकुशलतेची तिखें। डिरिया निघती निमिखें। बाबळैजुनी।।	१८५
विकासणाऱ्या ज्ञानात। बुद्धिचातुर्याचे डीर तीक्ष्ण। निघती क्षणात। विस्तारुनी।।	१८५
In developing knowledge; sharp tendrils of intellectual skill; arise in moment; and expand.	185
मतीचे सोट वावे। घालिती स्फूर्तिचेनि थांवे। बुद्धि प्रकाश घे धावे। विवेकाचेनि।।	१८६
बुद्धीचे सोट लांब किती। देती स्फूर्तीची शक्ती। बुद्धी प्रकाश धाव घेती। विवेकापर्यंत।।	१८६
Long intellect-poles; give strength of inspiration; knowledge-light runs up to; discernment.	186
तेथ मेधारसें सगर्भ। आस्थापत्रीं सबोंब। सरळ निघती कोंभ। सद्वृत्तीचे।।	१८७
तेव्हा धारणारसाने पूर्ण। श्रद्धेच्या पानी शोभून। सरळ निघती कोंब। सद्वृत्तीचे।।	१८७
Full of concentration-juice; shining in faith-leaf; emerge straight sprouts; of pious attitude.	187
सदाचाराचिया सहसा। टका उठती बहुवसा। घुमघुमिती घोषां। वेदपद्यांच्या।।	१८८
सदाचाराच्या सहजशा। अन्या उठती बहुतशा। घुमघुमती घोषात। वेदपद्यांच्या।।	१८८
Of pious behaviour easily; sprouts arise many; resounding in reciting; Vedic mantras.	188
शिष्टागमविधानें। विविधयागवितानें। इये पानावरी पानें। पांजरती।।	१८९
थोरांची वचनविधाने। विविध यज्ञांच्या विस्ताराने। या पानावरी पाने। पसरती।।	१८९
Utterances of seers; by expansion of Yadnyas; leaves after leaves; spread.	189
ऐशा यमदमीं घोंसाळिया। उठती तपाचिया डाहाळिया। देती वैराग्यशाखा कोवळिया। वेल्हाळपणे।।	१९०
ऐशा यमदमाच्या घोसावळ्या। उठती तपाच्या डहाळ्या। बिलगती वैराग्यशाखा कोवळ्या। सुंदरपणे।।	१९०
Pious behaviour bunch; arise on severity-twigs; cling to tender asceticism branches; nicely.	190
विशिष्टां व्रतांचे फोक। धीराच्या अणगटी तिख। जन्मवेगे ऊर्ध्वमुख। उंचावती।।	१९१
विशिष्ट व्रताचे फोक। धैर्याच्या अग्राने तीक्ष्ण टोक। जन्मवेगे वरती उर्ध्वमुख। उंचावती।।	१९१
Poles of specific vows; with sharp tip of courage; with birth speed upward; they rise.	191
माजीं वेदांचा पाला दाट। तो करी सुविद्येचा झडझडाट। जंव वाजे अचाट। सत्त्वानिळु तो।।	१९२
मध्ये वेदाचा पाला दाट। तो करी सुविद्येचा सळसळाट। जोवरी वाहे अचाट। सत्त्वाचा वारा तो।।	१९२
In between thick foliage of Veda; flutters pious knowledge; till strongly blows; pious wind.	192
तेथ धर्मडाळ बाहाळीं। दिसती जन्मशाखा सरळी। तिया आड फुटती फळीं। स्वर्गादिकीं।।	१९३
तेथ धर्मशाखांचे विस्तारात। जन्मशाखा सरळ दिसतात। त्यांना आडशाखा फुटतात। फळांच्या स्वर्गादिक।।	१९३
In religion-branch expanse; birth-branches seen; there sprout odd branches; of heavenly fruits.	193

पुढां उपरति रागें लोहिवी। धर्ममोक्षाची शाखा पालवी। लाहलाहात नित्य नवी। वाढतीचि असे।।	१९४
पुढे वैराग्यासक्ती लाल रंगे रंगवी। धर्ममोक्षाची शाखा पालवी। लवलवीत नित्य नवी। वाढतीच असे।।	१९४
Asceticism addiction colours with red; religion-liberation foliage; tender ever new; increases.	194
पैं रविचंद्रादि ग्रहवर। पितृ ऋषी विद्याधर। हे आडशाखा प्रकार। पैसु घेती।।	१९५
रविचंद्रादी ग्रहवर। पितृ ऋषी विद्याधर। हे आडशाखा-प्रकार। विस्तार घेती।।	१९५
Sun, moon, planets; ancestors, seers, demigods; these side branch types; expand.	195
याहीपासून उंचवडें। गुढले फळाचेनि बुडें। इंद्रादिक ते मांदोडे। थोर शाखांचे।।	१९६
याहीपेक्षा उंच वाढे। झाकली फळाखाली त्यांची बुडे। इंद्रादिक ते जुंबाडे। मोठमोठ्या शाखांचे।।	१९६
Taller branches grow; with fruits hiding their bases; they are Indra clusters; of heavy branches.	196
मग त्यांही उपरी डाहाळिया। तपोज्ञानीं उंचावलिया। मरीचि कश्यपादि इया। उपरी शाखा।।	१९७
मग त्याच्याहीवरी डहाळ्या। तपोज्ञानाने उंचावल्या। मरीची कश्यपादी या। वरच्या शाखा।।	१९७
Above them branches; of severity-knowledge rise; Marichi, Kashyapa; are upper branches.	197
एवं माळोवाळी उत्तरोत्तर। ऊर्ध्वशाखांचा हा पैसारु। बुडीं साना अग्रीं थोरु। फळाढ्यपणें।।	१९८
असा चहूबाजूनी उत्तरोत्तर। ऊर्ध्वशाखांचा विस्तार। बुडी लहान अग्री थोर। फळभारामुळे।।	१९८
From all sides; upper branches extend; slender at base, heavy at top; due to fruit-burden.	198
वरी उपरिशाखाही पाठीं। येती फळभार जे किरीटी। ते ब्रह्मेशांत अणगटीं। कोंभ निघती।।	१९९
नंतर शाखांच्याही पाठी। येती फळभार जे किरीटी। ते ब्रह्माशंकराचे अणीदार। कोंब निघती।।	१९९
Then on branches; what fruit-loads appear; those are Brahmadeva and Shiva's pointed; sprouts.	199
फळाचेनि वोझेपणें। ऊर्ध्वी वोवांडे दुणें। जंव माघौतें बैसणे। मूर्ळींचि होय।।	२००
फळाच्या आणि ओझ्याने। वरच्यांचे झुकून खालच्या दिशेने। जेव्हा माघारी येणे। मूळमायेशी होते।।	२००
With weight of fruits; higher branches turn downward; and come back to; original illusion.	200
प्राकृताही तरी रुखा। जे फळें दाटली होय शाखा। ते वोवांडली देखा। बुडासि ये।।	२०१
लौकिकात वृक्षाची सुद्धा। जी फळांनी दाटली असे शाखा। ती झुकूनी देखा। बुडासी येते।।	२०१
Also in ordinary trees; branches laden with fruits; turn downwards; to their base.	201
तैसे जेथूनि हा आघवा। संसारतरूचा उठावा। तिये मूर्ळीं टेंकती पांडवा। वाढतेनि ज्ञाने।।	२०२
तैसे जेथूनि हा अवघा। संसारतरूचा उठावा। त्या मुळाशी टेकतो पांडवा। वाढत्या ज्ञानामुळे।।	२०२
So whence this; expanse of tree of worldly life; rests at its base; with growing knowledge.	202
म्हणौनि ब्रह्मेशानापरीतें। वाढणें नाहीं जीवातें। तेथूनि मग वरौतें। ब्रह्मचि कीं।।	२०३
म्हणोनि ब्रह्माशंकरापलीकडचे। वाढणे नाहीं जीवाचे। तेथूनि मग वरचे। ब्रह्मच कीं।।	२०३
Beyond Brahmadeva, Shiva; no further growth for beings; as beyond that is; only Brahma.	203
परी हें असो ऐसे। ब्रह्मादि ते आंगवसे। ऊर्ध्वमुळासरिसे। न तुकती गा।।	२०४
परी हे असो असणे। ब्रह्मादिक ती शाखापाने। ऊर्ध्वमुळाबरोबरीने। न तुळती गा।।	२०४
Let it be; branches and leaves of Brahmadeva et al; with top-root (Brahma); don't weigh.	204

आणिकही शाखा उपरता। जिया सनकादि नामे विख्याता। तिया फळीं मूळीं नाडळतां। भरलिया ब्रह्मीं॥	२०५
आणिकही शाखा वरच्यात। ज्या सनकादी नावे विख्यात। त्या फळीमुळी न बहरता। भरल्या ब्रह्मतत्त्वीं॥	२०५
Upper branches; famous by name like Sanaka; are sans fruit-root; full of Brahma-principle.	205
ऐसी मनुष्यापासोनि जाणावी। ऊर्ध्वीं ब्रह्मादि शेष पालवी। शाखांची वाढी बरवी। उंचावे पैं॥	२०६
अशी मनुष्यापासोनि जाणावी। वरती ब्रह्मादी इतर पालवी। शाखांची वाढ चांगली। उंचावे गा॥	२०६
So from human know; up to Brahmadeva rest foliage; branches have good growth; higher.	206
पार्था ऊर्ध्वींचिया ब्रह्मादी। मनुष्यत्वचि होय आदी। म्हणोनि इयें अर्धीं। म्हणितलीं मूळें॥	२०७
पार्था वरचे लोक जे ब्रह्मादी। त्यांना मनुष्यच असे आदी। म्हणोनि यांना खालची। म्हटली मुळे॥	२०७
Higher order of Brahmadeva; originates from humans alone; so it is called as lower; roots.	207
एवं तुज अलौकिकु। हा अधोर्ध्वशाखु। सांगितला भवरुखु। उर्ध्वमूळु॥	२०८
असा तुज नवलाचा। हा खालच्या वरच्या शाखेचा। सांगितला संसारवृक्ष। ऊर्ध्वमूळ॥	२०८
So I told you about this tree of worldly life with its higher, lower branches and top-root.	208
आणि अधीची ही मूळें। उपपत्ती परिसविली सविवळें। आता परिस उन्मूळे। कैसेनि हा॥	२०९
आणि खालची ही मुळे। त्यांच्या उपपत्तीचे विवरण दिले। आता ऐकावे उन्मूळे। कशाने हा?	२०९
I told you about lower roots also; now listen how and due to what this tree is toppled.	209

न रूपमस्येह तथोपलभ्यते, नान्तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा।

अश्वत्थमेनं सुविरुढमूलम्, असङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्वा॥

३

न रूप याचे इहलोकि भेटे, ना अंत ना आदि मध्येहि नाही।

अश्वत्थ हा जो दृढमूल यासी, वैराग्य शस्त्रे बलेच तोडा॥

३

Neither its form met on earth nor seen its origin or end;

deep-rooted Ashvattha, cut it forcefully with asceticism-sword.

3

परि तुझां हन पोटीं। ऐसे गमेल किरीटी। जे एवढे झाड उत्पाटी। ऐसे कायि असे॥	२१०
परी तुझ्या आणि मना। ऐसे वाटेल अर्जुना। की येवढे झाड उपटु शके। ऐसे काय आहे?	२१०
But your mind; Arjuna, you may think; to be able to uproot such big tree; is there is anything?	210
कें ब्रह्मयाच्या शेवटवरी। ऊर्ध्व शाखांची थोरी। आणि मूळ तंव निराकारी। ऊर्ध्वीं असे॥	२११
कुठे ब्रह्मापर्यंत तरी। तेथवर ऊर्ध्व शाखांची थोरी। आणि मूळ तर निराकारी। वरती असे॥	२११
Up to Brahmadeva; there is greatness of upward branches; and its root is formless; at top.	211
हा स्थावराही तळीं। फांकत असे अर्धींच्या डाळीं। मार्जीं धांवतसे दुजां मूळीं। मनुष्यरूपीं॥	२१२
हा स्थावरातही तळाशी। पसरत असे खाली डहाळ्यांनिशी। मध्ये पसरतो दुज्या मूळांशी। मनुष्यरूपीं॥	२१२
It in base immovable; spreads with low branches; in middle with other roots; in human form.	212
ऐसा गाढा आणि अफाटु। आतां कोण करी यया शेवटु। तरी झणीं हा हळुवटु। धरिसी भावो॥	२१३
ऐसा गाढा आणि अफाट। आता कोण करी याचा शेवट। तरी क्षणभरी हा क्षुद्र। धरिसी भाव॥	२१३
Such deep and vast; now who will end it; you may for moment have this mean; feeling.	213

- परी हा उन्मूळावया उद्देशे। येथ सायासचि कायिसे। काय बाळा बागुल देशे। हाकलावा आहे।। २१४
- परी हा उन्मूळावया उद्देशे। येथ सायास कायसे। काय बाळासाठी बागुलबोवा दूरदेशे। हाकलावा लागे? २१४
- To uproot it; what efforts are needed; for child, bogey to distant land; is it to be driven away? 214
- गंधर्वदुर्ग कायी पाडावे। काय शशविषाण मोडावे। होआवे मग तोडावे। खपुष्प की।। २१५
- मेघांचे दुर्ग काय लागती पाडावे। काय शशशिंग लागे मोडावे। असेल तरीच लागे तोडावे। की आकाशपुष्प।। २१५
- Are cloud-forts to be felled; hare's horn to be broken? If so, then have to pluck; sky-flower. 215
- तैसा संसार हा वीरा। रुख नाही साचोकारा। मा उन्मूळणीं दरारा। कायिसा तरी।। २१६
- तैसा संसार हा वीरा। वृक्ष नाही खराखुरा। मग उन्मूळण्याचा दरारा। काय घ्यावा? २१६
- So Vira, of worldly life; isn't real this tree; then of its uprooting scared; why one should be? 216
- आम्हीं सांगितली जे परी। मूळडाळांची उजरी। ते वांझेची घरभरी। लेंकुरे जैसी।। २१७
- आम्ही सांगितली जी परी। मूळशाखांची थोरी। ती वांझेची घरभरी। लेकरे जैसी।। २१७
- What I told; as greatness of roots and branches; is like infertile lady's houseful; progeny. 217
- काय कीजती चेइलेपणी। स्वप्नींची तियें बोलणी। तैसी जाण ते काहाणी। दुगळीचि ते।। २१८
- काय करती जागेपणी। स्वप्नातली त्यांची बोलणी। तैशी जाण ती कहाणी। दुबळीच ती।। २१८
- What will do in wakefulness; their dream-talk? So know story of this tree; is weak. 218
- वांचूनि आम्हीं निरूपिले जैसे। ययाचे अचळ मूळ असे तैसे। आणि तैसाचि जरी हा असे। साचोकारा।। २१९
- अथवा आम्ही सांगितले जैसे। याचे अचळ मूळ असे तैसे। आणि तैसाच जरी हा असे। खराखुरा।। २१९
- Or what I had told; its root is immovable; and had it been so; in reality. 219
- तरी कोणाचेनि संतानें। निपजती तथा उन्मूळणें। काय फुंकिलिया गगनें। जाइजेल गा।। २२०
- तरी कोण्या मायेची संतान। निपजली की तो करे याचे उन्मूलन। काय फुंकण्याने गगन। उडेल का? २२०
- Then which mother's son; would be able to uproot it; can by just blowing; sky be blown? 220
- म्हणोनि पै धनंजया। आम्हीं वानिले रूप ते माया। कासवीचेनि तुपें राया। वोगरिले जैसे।। २२१
- म्हणोनि रे धनंजया। आम्ही वर्णिले रूप ती माया। कासवीच्या तुपात रांधलेले राया। वाढावे जैसे।। २२१
- So Arjuna; it was illusion what I told; like in tortoise's ghee, food cooked; as to be served. 221
- मृगजळाची गा तळीं। तिये दिठी दुरूनि न्याहाळीं। वांचूनि तेणें पाणियें साळी केळी। लाविसी काई।। २२२
- मृगजळाची गा तळी। ती दृष्टीने दुरूनि न्याहाळी। यावाचून त्या पाण्याने साळीकेळी। लाविसी काय? २२२
- As mirage-lakes; as seen from distance; with that water, banana or rice; will you plant? 222
- मूळ अज्ञानचि तंव लटिके। मा तथाचे कार्य हे केतुके। म्हणोनि संसाररुख सत्य के। वावोचि गा।। २२३
- मूळ अज्ञान तेच खोटे। मग त्याचे कार्य हे केवढे। म्हणोनि संसारवृक्ष सत्य कोटे? व्यर्थच गा।। २२३
- As basic ignorance is false; how much is its work; so is tree of worldly life true? It's in vain. 223
- आणि अंतु यया नाही। ऐसे बोलिजे जे कांही। तेहि साचचि पाही। येके परी।। २२४
- आणि अंत याला नाही। ऐसे बोलणे जे काही। तेही सत्यच आहे पाही। येका परी।। २२४
- And it has no end; whatever is such talk; is also true; in a way. 224

- तरी प्रबोधु जंव नोहे। तंव निद्रे काय अंतु आहे। कीं रात्री न सरे तंव न पाहे। तथा आरौतें॥ २२५
- तरी जाग जोवरी नोहे। तोवरी निद्रेला का अंत आहे। किंवा रात्री न सरे तव न उजाडे। त्याच्या आधी॥ २२५
- Till no wakefulness; does sleep end; or there is no dawn till night doesn't end; before that. 225**
- तैसा जंव पार्था। विवेकु नुधवी माथा। तंव अंतु नाही अश्वत्था। भवरूपा या॥ २२६
- तैसा जोवरी पार्था। विवेक वरती ना काढे माथा। तोवरी अंत नाही अश्वत्था। भवरूपा या॥ २२६
- So Partha till; discernment doesn't raise its head; to Ashvattha there is no end; in form of world. 226**
- वाजते वारे निवांत। जंव न राहे जेथीचे तेथ। तंव तरंगता अनंत। म्हणवीचि की॥ २२७
- वाहते वारे निवांत। जोवरी न राहे जेथीचे तेथ। तोवरी लाटेला अनंत। म्हणावेच की॥ २२७
- Wind keeps blowing; till it isn't steady; till then wave as limitless; has to be said. 227**
- म्हणौनि सूर्य जें हारपे। तें मृगजळा भासु लोपे। कां प्रभा जाय दीप। मालवलेनि॥ २२८
- म्हणौनि सूर्य जेव्हा हारपे। तेव्हा मृगजळाचा भास लोपे। किंवा प्रभा जाये दीपाची। मालवल्याने॥ २२८
- So as sun sets; mirage-illusion vanishes; or as lamp-light vanishes; by extinguishing. 228**
- तैसे मूळ अविद्या खाये। ते ज्ञान जें उभे होये। तैचि यया अंतु आहे। एन्हवीं नाही॥ २२९
- तैसे मूळ अविद्येला खाये। ते ज्ञान जेव्हा उभे राहे। तेव्हाच याला अंत आहे। एरवी नाही॥ २२९
- So eating basic ignorance; when that knowledge stands forth; then this tree ends; else not. 229**
- तेवींचि हा अनादी। ऐसी आथी शाब्दी। तो आळु नोहे नुरोधी। बोल यया॥ २३०
- तैसा हा अनादी ऐसी। जी केली रचना शब्दाची। तो आरोप नाही, तर अनुसरूनि। निरुपणास या॥ २३०
- So this tree is eternal; what saying goes by; it isn't accusation but fact as per; this discourse. 230**
- जे संसारवृक्षाच्या ठायी। साचोकार तंव नाही। मा नाही तथा आदि काई। कोण होईल॥ २३१
- कारण संसारवृक्षाच्या ठायी। खरेपणा तर नाही। मग त्याला उत्पत्ती नाही। आणि करावी कोणी? २३१
- As this tree of worldly life; isn't true; then it has no creation; and who will create it? 231**
- जो साच जेथूनि उपजे। तथाते आदि हे साजे। आता नाहींचि तो म्हणिजे। कोठूनियां॥ २३२
- जो खराच जेथूनिही उपजे। त्याला आदी हे बोलणे साजे। आता नाहीच तो तर उपजे। म्हणावे कोठूनिया? २३२
- What is really created; to say it is original is okay; it exists not, so it is created; how to say? 232**
- म्हणौनि जन्मे ना आहे। तैसिया सांगों कवण माये। यालागी नाहीपणेंचि होये। अनादि हा॥ २३३
- म्हणुनी जन्मे ना आहे। अशाला सांग कोण माय आहे? यासाठी नाहीपणानेच होये। अनादी हा॥ २३३
- So who is unborn; tell for him who is mother? so it exists by its non-existence; it's eternal. 233**
- वांझेचिया लेंका। कैंची जन्मपत्रिका। नर्हीं निळी भूमिका। कें कल्पूं पां॥ २३४
- वांझेच्या लेका। कोठली असे जन्मपत्रिका। नभातील निळी भूमी, का। कोठे कल्पिता येई? २३४
- For child of infertile lady; no horoscope; or blue land in sky; is it possible to imagine? 234**
- व्योमकुसुमाचा पांडवा। कवणें देंठु तोडावा। म्हणौनि नाही ऐसिया भवा। आदि कैंची॥ २३५
- आकाशकुसुमाचा पांडवा। कोणी देठ तोडावा? म्हणुनी नाहीच अशा संसाराला। आदी कुठची? २३५
- Of sky-flower; who will pluck its stalk; so how will non-existent worldly life; have origin? 235**

जैसे घटाचे नाहीपण। असतचि असे केलेनिवीण। तैसा समूळ वृक्ष जाण। अनादि हा।।	२३६
जैसे घटाचे नाहीपण। असतेच असते कोणी घडविल्यावीण। तैसा समूळ वृक्ष जाण। अनादी हा।।	२३६
<i>As pot's non-existence; is till it isn't made by potter; so know this tree with roots; as eternal.</i>	236
अर्जुना ऐसेनि पाहीं। आद्यंतु ययासि नाही। माजी स्थिती आभासे काही। परी टवाळ ते गा।।	२३७
अर्जुना ऐसे पाही। आदिअंत यास नाही। मध्ये स्थिती आभासे काही। परी भ्रांतीच ती गा।।	२३७
<i>Look Arjuna; this tree is sans origin or end; so its appearance in between is; also delusion.</i>	237
ब्रह्मगिरीहून न निगे। आणि समुद्रींही कीर न रिगे। तरी माजीं दिसे वाउगें। मृगांबु जैसे।।	२३८
ब्रह्मगिरीहून न उतरे। आणि समुद्रींही खरोखरी न शिरे। तरी मध्ये दिसे व्यर्थ रे। मृगजळ जैसे।।	२३८
<i>Not springing from mountain; or joining sea; still appearing in middle in vain; as mirage.</i>	238
तैसा आद्यंती कीर नाही। आणि साचही नोहे कहीं। परि लटिकेपणाची नवाई। पडिभासे गा।।	२३९
तैसा आदी अंती खराच नाही। आणि खरोखरी कोठेच नाही। परी खोटेपणाची नवलाई। आभासे गा।।	२३९
<i>So origin or end isn't real; really exists not anywhere; novelty of its falsehood; is apparent.</i>	239
नाना रंगी गजबजे। जैसे इंद्रधनुष्य देखिजे। तैसा नेणतया आपजे। आहे ऐसा।।	२४०
नाना रंगांनी गजबजे। जैसे इंद्रधनुष्य दिसतसे। तैसा अज्ञान्याला आभासे। हा आहे असा।।	२४०
<i>Shining with many colours; as rainbow appears; so ignorant feels; this tree exists.</i>	240
ऐसेनि स्थितीचिये वेळे। भुलवी अज्ञानाचे डोळे। लाघवी हरी मेखळें। लोकु जैसा।।	२४१
ऐसा स्थितीच्या वेळे। हा संसार भुलवी अज्ञानाचे डोळे। गारुडी फसवी दोरीच्या खेळे। लोकां जैसा।।	२४१
<i>At sustenance; worldly life deludes ignorant; as street-magician by rope-trick; deludes people.</i>	241
आणि नसतीचि श्यामिका। व्योमीं दिसे तैसेचि दिसो कां। तरी दिसणेंही क्षणा एका। होय जाय।।	२४२
आणि नसलेली निळाई। आकाशी दिसे तैशीच दिसो का ही। तरी क्षणात एका दिसणेही। होय जाय।।	२४२
<i>As non-existing blue-ness; of sky, it appears; then in moment seeing too; is gone.</i>	242
स्वप्नींही मानिलें लटिकें। तरी निर्वाहो कां एकसारखे। तेवीं आभासु हा क्षणिकें। रिताचि गा।।	२४३
स्वप्नीचे पदार्थ लटके। तरी टिकतात का एकसारखे? तैसा आभास याचा क्षणिके। रिताचि गा।।	२४३
<i>False things in dream; do they remain constantly? So its appearance is momentarily; empty.</i>	243
देखतां आहे आवडे। घेऊं जाइजे तरी नातुडे। जैसा टिकु कीजे माकडें। जळामाजी।।	२४४
देखता बिंब आहे असे वाटे। घेऊ गेले तरी न सापडे। जैसा स्पर्श करीती चंद्र धराया माकडे। जळामध्ये।।	२४४
<i>Reflection appears real; but can't be caught if tried; as monkey tries to touch moon; in water.</i>	244
तरंगभंगु सांडी पडे। विजूही न पुरे होडे। आभासासि तेणे पाडे। होणे जाणे गा।।	२४५
लाटांचे फुटणे कमी पडे। वीजही न पुरे पैजेमध्ये। आभासासि त्या परीने। होणे जाणे गा।।	२४५
<i>Breaking of waves; or lightning is no match; so is this illusion's; existence and non existence.</i>	245
जैसा ग्रीष्मशेषींचा वारा। नेणजे समोर कीं पाठीमोरा। तैसी स्थिति नाही तरुवरा। भवरूपा यया।।	२४६
जैसा ग्रीष्म अंतीचा वारा। न कळे समोर की पाठमोरा। तैशी स्थिती नकळे तरुवरा। भवरूपा या।।	२४६
<i>As wind at summer-end; not known if it is from front or rear; so isn't known state; of this tree.</i>	246

एवं आदि ना अंत स्थिती। ना रूप ययासि आथी। आतां कायसी कुंथाकुंथी। उन्मूळणीं गा॥	२४७
यापरी आदी ना अंतस्थिती। ना रूप याला असती। आता काय ती कुंथाकुंथी। याला तोडण्यात गा॥	२४७
So with no origin or end; or form to it; now why have groaning efforts; to uproot it?	247
आपुलिया अज्ञानासाठीं। नव्हता थांवला किरीटी। तरी आतां आत्मज्ञानाच्या लोटीं। खांडेनि गा॥	२४८
आपल्या अज्ञानापोटी। नसलेला हा बळावला किरीटी। तरी आता आत्मज्ञानाच्या, तोडी। खड्गाने गा॥	२४८
From our ignorance; this non-existent gained strength; so with soul-knowledge sword; cut it.	248
वांचूनि ज्ञानेवीण ऐके। उपाय करिसी जितुके। तिहीं गुंफसि अधिकें। रुखीं इये॥	२४९
एरवी ज्ञानाविना एका। उपाय करिसी जितका। त्यायोगे गुंतसी अधिकाधिका। वृक्षात या॥	२४९
Except knowledge; whatever means you adopt; more you will get entangled; into this tree.	249
मग किती खांदोखांदीं। यया हिंडावें ऊर्ध्वीं अधीं। म्हणौनि मूळचि अज्ञान छेदीं। सम्यकज्ञानें॥	२५०
मग किती फांदोफांदी। याच्या हिंडावे वरती खालती। म्हणोनि मूळचि अज्ञानाचे छेदी। यथार्थ ज्ञाने॥	२५०
How much in branches; will you go up and down; so cut ignorance-root; with true knowledge.	250
एन्हवीं दोरीचिया उरगा। डांगा मेळवितां पैं गा। तो वावोचि भारु गा। केला होय॥	२५१
एरवी दोराच्या सापाकरिता। काठ्या मिळविताना परी गा। तो व्यर्थचि शीण गा। घेतला होय॥	२५१
Else for rope's snake; obtaining stick; getting tired in vain; it will be.	251
तरावया मृगजळाची गंगा। डोणीलागीं धांवतां दांगा-। मार्जी वोहळें बुडिजे पैं गा। साच जेवीं॥	२५२
तरावया मृगजळाची गंगा। नावेसाठी धावता रानात गा। त्यानेच ओहोळामध्ये बुडावे गा। खऱ्या जसे॥	२५२
To cross mirage river; running in forest to find boat; and he getting drowned in brook; real.	252
तेविं नाथिलिया संसारा। उपारीं जाचतया वीरा। आपणपें लोपे वारा। विकोपीं जाय॥	२५३
तैसे नसलेल्या संसारा। नष्टण्या उपाय शोधताना वीरा। आपणच लोपे, प्रयत्नाचा वारा। विकोपा जाय॥	२५३
Non-existent worldly life; to destroy, finding means; him being lost, effort-wind; aggravates.	253
म्हणोनि स्वप्नींचेया भया। ओखद चवोचि धनंजया। तेवीं अज्ञानमूळा यया। ज्ञानचि खड्ग॥	२५४
म्हणोनि स्वप्नातल्या भया। औषध जागे होणे हेच धनंजया। तैसे अज्ञानमूळ तोडण्या या। ज्ञानचि खड्ग॥	२५४
For dream-fears; waking up is remedy; so to destroy ignorance-root; knowledge is sword.	254
परि तेंचि लीला परजवे। तैसें वैराग्याचें नीच नवें। अभंगबळ होआवें। बुद्धीसी गा॥	२५५
परी तेचि खड्ग सहज पेलवे। तैसे वैराग्याचे नित्य नवे। अखंड बळ असावे। बुद्धीसी गा॥	२५५
To wield that sword easily; asceticism's ever new; constant strength is must; for intellect.	255
उठलेनि वैराग्ये जेणें। हा त्रिवर्गु ऐसा सांडणें। जैसे वमुनियां सुणें। आतांचि गेले॥	२५६
उठावता ज्या वैराग्याने। हा स्वर्गमृत्युपाताळ ऐसा त्यागणे। की जैसे ओकुनिया कुत्रे। आताच गेले॥	२५६
With asceticism's rise; this heaven, earth, nether be so cast; on vomiting as dog; just leaves.	256
हा ठायवरी पांडवा। पदार्थजातीं आघवा। विटवी तो होआवा। वैराग्य लाटु॥	२५७
या स्थितिपर्यंत पांडवा। पदार्थमात्रांचा आवा। वीट तो यावा। ऐसे वैराग्य यावे॥	२५७
Up to this state; of all objects; having aversion; such asceticism be imbibed.	257

मग देहाहंतेचें दळें। सांडूनि एकेचि वेळे। प्रत्यग्बुद्धी करतळें। हातवसावें।।	२५८
मग तिन्ही देहअहंतेचे दळे। त्यांचे कवच काढूनि एकाच वेळे। विवेकबुद्धीरूप हातामध्ये। धारण करी।।	२५८
Threefold body-ego*; by removing its sheath at once; in hand of discerning intellect; holds it.	258
निसिलें विवेकसाहणें। जें ब्रह्माहमस्मिबोधें सणाणें। मग पुरतेनि बोधें उटणें। एकलेंचि।।	२५९
पाजळता विवेकसाहणेवर। जी अहं ब्रह्मास्मिबोधाची येते धार। तोवर पूर्णबोधाने राहावे घासत। एकट्याने।।	२५९
Sharpening on discernment-stone; till edge of 'I am Brahma' gained; keep on grinding; alone.	259
परि निश्चयाचें मुष्टिबळ। पाहावें एकदोनी वेळ। मग तुळावें अति चोखाळ। मननवेरी।।	२६०
परी निश्चयाचे मुठीत बळ। पाहावे तपासूनि एकदोन वेळ। मग तोलावे अतिशुद्ध। मननावरी।।	२६०
Into determination-fist strength; to be tested once; then be balanced on pure; meditation.	260
पाठीं हतियेरे आपणयां। निदिध्यासें एक जालिया। पुढा दुजें नुरेल घाया-। पुरतें गा।।	२६१
मग ज्ञानखड्ग व आपणस्वतः। निदिध्यासाने एक होता। पुढे दुसरे न उरेल घावा-। पुरते गा।।	२६१
If knowledge-sword and self; unite by soul-study; then nothing else will remain; for a stroke.	261
तें आत्मज्ञानाचे खांडे। अद्वैतप्रभेचेनि वाढें। नेदील उरों कवणेकडे। भववृक्षासी।।	२६२
ते आत्मज्ञानाचे खड्ग। अद्वैतप्रभेची करूनि वाढ। न उरू देईल कुणीकडे। भववृक्षासी।।	२६२
Word of soul-knowledge; with increase in non-duality; won't allow to exist; tree of life.	262
शरदागर्मीचा वारा। जैसा केरु फेडी अंबरा। का उदयला रवी आंधारा। घोंटु भरी।।	२६३
वारा शरद आगमनाचा। जैसा केर झाडी अंबराचा। किंवा उदयला रवी अंधाराचा। घोट भरी।।	२६३
Wind at start of autumn; as sky, sweeps; or as rising sun swallows; darkness.	263
नाना उपवढ होतां खेंवो। नुरे स्वप्नसंभ्रमाचा ठावो। स्वप्रतीतिधारेचा वाहो। करील तैसें।।	२६४
अथवा जाग येताक्षणी। न उरे स्वप्नसंभ्रमाची ठाणी। स्वानुभवधारेचा प्रहार। करील तैसे।।	२६४
Or on waking; there is no trace of dream-delusion; self-experience flow then; will strike.	264
तेव्हा ऊर्ध्वीचे मूळ। कां अधींचे हन शाखाजाळ। ते काहीचि न दिसे मृगजळ। चांदिणां जेवीं।।	२६५
तेव्हा वरचे मूळ। किंवा खालचे आणि शाखाजाळ। ते काहीचि न दिसे, नाही मृगजळ। चांदण्यात जैसे।।	२६५
Then neither top-root; nor branches at bottom; will be seen, no mirage exist; as in moonlight.	265
ऐसेनि गा वीरनाथा। आत्मज्ञानाचियां खड्गलता। छेदुनियां भवाश्वत्था। ऊर्ध्वमूळातें।।	२६६
अशारीतीने गा वीरनाथा। लाऊनि आत्मज्ञानाच्या खड्गलता। छेदुनिया भवअश्वत्था। उर्ध्वमूळाच्या।।	२६६
So O warrior king; by sword of soul-knowledge; destroy worldly life tree; of top-root.	266

ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं, यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः।

तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये, यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी।।

४

तशा पदाचा नित शोध घ्यावा, जाताच जेथे परती न व्हावे।

तशाच आद्या पुरुषा नमावे, जेथे प्रवृत्ती स्फुरली पुराणी।।

४

Goal be found whence those reaching there don't return;

surrender to primeval Person, where ancient tendency inspired.

4

मग इदंतेसि वाळले। जे मीपणेंवीण डाहारले। ते रूप पाहिजे आपले। आपणचि॥	२६७
मग 'हे असे' या भावासी मुकले। जे मीपणावीण प्रसिद्धीस आले। ते रूप पाहावे आपले। आपणचि॥	२६७
Lost to feeling of 'this is'; which became famous sans 'I-ness'; see your soul-form; yourself.	267
परि दर्पणाचेनि आधारे। एकचि करून दुसरे। मुख पाहाती गव्हारें। तैसें नको हों॥	२६८
परी दर्पणाचेनि आधारे। एकाचेच करूनि दुसरे। मुख पाहाती मूर्ख लोक रे। तैसे नको होऊ॥	२६८
But with mirror's support; by duplicating; fools see face; don't become like that.	268
हे पाहाणे ऐसे असे वीरा। जैसा न मोडलिया विहिरा। मग आपलिया उगमीं झरा। भरोनि ठाके॥	२६९
हे पाहणे ऐसे असते वीरा। जैसा न खणलेल्या विहिरीतला। आपल्या उगमी झरा। भरोनि असतोच तो॥	२६९
This seeing is; like inside an un-dug well; spring at source; that already exists filled.	269
नातरी आटलिया अंभ। निजबिंबीं प्रतिबिंब। नेहटे कां नभी नभ। घटाभावीं॥	२७०
अथवा आटता जळ। निजबिंबात प्रतिबिंब। आटते किंवा नभात नभ। घटा अभावी॥	२७०
Or on drying of water; reflection into sun disc; merges or space into space; in pot's absence.	270
ना ना इंधनांशु सरलेया। वन्हि परते जेवीं आपणपयां। तैसे आपेंआप धनंजया। न्याहाळणे जे गा॥	२७१
किंवा इंधन जेव्हा सरते। अग्नी जैसा आपल्यामध्ये परते। तैसे आपले आपणाते। न्याहाळणे जे गा॥	२७१
Or on burning of fuel; as fire returns to self; so is self's seeing; of own self.	271
जिह्वे आपली चवी चाखणे। चक्षूं निज बुबुळ देखणे। आहे तया ऐसे निरीक्षणे। आपुलें पै॥	२७२
जिह्वेने आपली चव चाखणे। डोळ्याने निजबुबुळ देखणे। आहे त्याला ऐसे निरीक्षणे। आपलेचि॥	२७२
Tongue tasting own taste; or eyes seeing own eye-ball; so is seeing own self; ourselves.	272
कां प्रभेसि प्रभा मिळे। गगन गगनावरी लोळे। नाना पाणी भरलें खोळे। पाण्याचिये॥	२७३
किंवा प्रभेसी प्रभा मिळे। गगन गगनावरी लोळे। किंवा पाणी भरले खोळेत। पाण्याच्या॥	२७३
Or brilliance meeting brilliance; sky rolling on sky; or filling water into sack; of water.	273
आपणेंचि आपणयातें। पाहिजे जें अद्वैतें। तें ऐसें होय निरुते। बोलिजतु असे॥	२७४
आपणच आपल्याला पाहणे। जे होय अद्वैतपणे। ते ऐसे आहे निश्चितपणे। सांगत आहे॥	२७४
Our seeing own self; that happens with non-duality; is like that certainly; I am telling.	274
जे पाहिजतेनवीण पाहिजे। काही नेणणाचि जाणजे। आद्यपुरुष कां म्हणजे। जया ठायाते॥	२७५
जे पाहण्यावीण पाहणे। काही न जाणताच जाणणे। आद्यपुरुष किंवा म्हणणे। स्थानास ज्या॥	२७५
Which seeing sans seeing; knowing sans knowing nothing; calling primal Person; what place.	275
तेथही उपाधीचा वोथंबा। घेऊनि श्रुति उधविती जिभा। मग नामरूपाचा बडंबा। करिती वायां॥	२७६
तेथही उपाधीच्या खांबा। आश्रयूनि वेद चालविती जिभा। मग नामरूपाचा गलबला। करिती वाया॥	२७६
Supporting limiting factor pole; Vedas go on telling; clamour of names, forms; vainly create.	276
पै भवस्वर्गा उबगले। मुमुक्षु योगज्ञाना वळघले। पुढती न यों इया निगाले। पैजा जेथ॥	२७७
जे भवस्वर्गा उबगले। मुमुक्षु योगज्ञानाकडे वळले। पुन्हा न यावे या मार्गा, ऐसे निघाले। पैजेने जेथ॥	२७७
Tired of earth, heaven ; seekers turned to yoga-knowledge; not to return, started; with bet.	277

संसाराचिया पायां पुढां। पळती वीतराग होडा। ओलांडोनि ब्रह्मपदाचा कर्मकडा। घालिती मागां॥	२७८
संसाराच्या मांडणीपासूनि। दूर पळती वैराग्यपैजा घेऊनि। ब्रह्मपदाचा कर्मकडा ओलांडूनि। टाकिती मागे॥	२७८
From worldly life; they run away with asceticism bet; cross Brahma-status cliff; go beyond.	278
अहंतादिभावां आपुलियां। झाडा देऊनि आघवेयां। पत्र घेती ज्ञानिये जया। मूळघरासी॥	२७९
अहंतादी भावांना आपल्या। झाडून टाकूनि सगळ्यां। दाखला घेती ज्ञानी ज्या। मूळघरी जाण्याचा॥	२७९
Their egoistic feelings; sweeping all; savants obtain certificate; of going to original abode.	279
जिये का वस्तूचे नेणणे। आणिले थोर जगा जाणणे। नाही ते नांदविले जेणे। मी तू जगी॥	२८०
ज्या का वस्तूचे न जाणण्याने। आणिले थोर जगाचे जाणणे। नाही ते नांदविले ज्याने। मी तू जगी॥	२८०
Ignorance of object; bringing greatness to knowledge; who didn't entertain; 'I you' in world.	280
पै जेथुनी हे एवढी। विश्वपरंपरेची वेलांडी। वाढती आशा जैसी कोरडी। निद्वैवाची॥	२८१
अहो जेथूनि ही एवढी। विश्वपरंपरेची वाढी। व्यर्थ वाढे आशा जैसी कोरडी। दैवहीनाची॥	२८१
Whence this much; world tradition expands; as vainly dried hope increases; of a luckless.	281
पार्था ते वस्तु पहिले। आपणपें पै आपुले। पाहिजे जैसे हिवले। हिव हिवे॥	२८२
पार्था ते स्वरूप पहिले। आपण जे आपले। पाहावे जैसे थंडावले। हिव (थंडी) हिवाने॥	२८२
Partha, first that soul-form; which we ourselves; should visualize, like cooled; cold by cold.	282
आणीकही एक तया। वोळखण असे धनंजया। तरी जया कां भेटलिया। येणेंचि नाही॥	२८३
आणिकही एक तया। ओळख असे धनंजया। तरी ज्याला का भेटलिया। परत येणेच नाही॥	२८३
There is one more; Dhananjaya, indication; on meeting whom; there is no return.	283
परी तया भेटती ऐसेे। जे ज्ञानें सर्वत्र सरिसे। महाप्रळयांबूचे जैसे। भरलेपण॥	२८४
परी त्याला भेटती ऐसेे। जे ज्ञानाने सर्वत्र सारखे। महाप्रळयात पाण्याचे जैसे। भरलेपण॥	२८४
He meets such; which is same everywhere by knowledge; as during deluge water's; filling.	284

निर्मानमोहा जितसंगदोषा, अध्यात्मनित्याः विनिवृत्तकामाः।

द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैः, गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत्॥ ५

निर्मानमाहा जितसंगदोषा, अध्यात्म पाहून निवेच काम।

द्वंद्वस त्यागे सुखदुःखनामे, जातात ज्ञानी पदि अव्ययी त्या॥ ५

Gone ego, lure, contact-faults, on soul-study desire goes;

casting duels of joy-pain, savants reach immutable state. 5

जया पुरुषांचे कां मन। सांडोनि गेले मोहमान। वर्षाती जैसे घन। आकाशातें॥	२८५
ज्या पुरुषांचे का मन। सोडोनि गेले मोहमान। वर्षाऋतूचे अंती जैसे घन। आकाशासी॥	२८५
Person whose mind; is deserted by delusion and ego; as clouds at end of rains; desert sky.	285
निकवड्या निष्ठुरा। उबगिजे जेवीं सोयरा। तैसे नागवती विकारां। वेटाळूं जे॥	२८६
दरिद्री आणि निष्ठुरा। त्यास उबगे जैसा सोयरा। तैसे न सापडती विकारांच्या। जाळ्यात जे॥	२८६
As poor and cruel; is detested by kin; so who aren't caught in modification's; clutches.	286

- फळली केळी उन्मळे। तैसी आत्मलाभें प्रबळें। जयांची क्रिया ढाळेंढाळें। गळती आहे॥ २८७
- फळली केळी लागे उन्मळू। तैसी आत्मलाभाने प्रबळू। ज्याची क्रिया हळूहळू। सुटते आहे॥ २८७
- As fruiting banana plant topples; so by strong soul gain; whose activities slowly; are reducing.* 287
- आगी लागलिया रुखीं। देखोनि सैरा पळती पक्षी। तैसे सांडिले अशेखीं। विकल्पीं जे॥ २८८
- आग लागलेल्या वृक्षासी। पाहोनि सैरा पळती पक्षी। तैसे सोडिले सर्वही। विकल्पांनी ज्याला॥ २८८
- As tree on fire; by seeing, birds run randomly; so who is deserted; by all doubts.* 288
- आइकें सकळ दोषतृणीं। अंकुरिजती जिये मेदिनी। तिये भेदबुद्धीची कहाणी। नाही जयाते॥ २८९
- ऐक सकळ दोषरूपी तृण। अंकुरते ज्या भूमीतून। त्या द्वैतबुद्धीची वार्तापण। नाही ज्याला॥ २८९
- Grasses in form of faults; sprout from which land; news of that duality; who is unaware of.* 289
- सूर्योदयासरिसी। रात्री पळोनि जाय आपैसी। गेली देहअहंता तैसी। अविद्येसवे॥ २९०
- सूर्योदयासरसी। रात्र पळोनि जाय आपोआपसी। गेली ज्याची देहअहंता तैशी। आत्मज्ञाने अविद्येसह॥ २९०
- On sunrise; night vanishes; has vanished whose body-ego; with ignorance by soul-knowledge.* 290
- पैं आयुष्यहीना जीवाते। शरीर सांडी जेवीं अवचितें। तेवीं निदसुरें द्वैतें। सांडिले जे॥ २९१
- अहो आयुष्यहीन जीवास। शरीर सोडी जैसे अकस्मात। तैसे अज्ञानरूप द्वैत। सोडते जया॥ २९१
- On expiry of life-span; as body drops suddenly; so ignorance-duality; leaves whom.* 291
- लोहाचे सांकडे परिसा। न जोडे अंधारु रवि जैसा। द्वैतबुद्धीचा तैसा। सदा दुष्काळ जया॥ २९२
- लोहाचा दुष्काळ परिसा। न मिळे अंधार रवीला जैसा। द्वैतबुद्धीचा तैसा। सदा दुष्काळ जया॥ २९२
- Iron-famine for Parisa; darkness famine for sun; so famine of duality-intellect; for whom.* 292
- अगा सुखदुःखाकारें। द्वंद्वे देहीं जियें गोचरें। तियें जया कां समोरे। होतीचिना॥ २९३
- अगा सुखदुःखाकार। द्वंद्वे देहात जी राहती हजर। ती ज्याच्या का समोर। येतीचिना॥ २९३
- Of pleasure-pain; duels which are present in body; to whom they never; confront.* 293
- स्वप्नींचे राज्य कां मरण। नोहे हर्षशोकासि कारण। उपवढलिया जाण। जियापरी॥ २९४
- स्वप्नातील राज्य किंवा मरण। न होय हर्ष शोकासि कारण। जागे होताच जाण। जशापरी॥ २९४
- As kingdom or death in dream; don't become reason for joy or pain; on awakening; like that.* 294
- तैसे सुखदुःखरूपीं। द्वंद्वीं जे पुण्यपापीं। न घेपिजती सर्पीं। गरुड जैसे॥ २९५
- तैसे सुखदुःखरूपी द्वंद्वींनी। जे पुण्यपापांनी। न वेढिले जात, सर्पांनी। गरुड जैसे॥ २९५
- So duels of joy-pain; which by merit-sin; aren't surrounded, by snakes; as eagle.* 295
- आणि अनात्मवर्गनीर। सांडूनि आत्मरसाचे क्षीर। चरताति जे सविचार। राजहंस॥ २९६
- आणि अनात्मरूपी जल टाकित्ती। आत्मरसाचे दूध सेवित्ती। विचारी जे असती। राजहंस॥ २९६
- And discard water of non-soul; drink milk of soul-essence; those thoughtful; royal swans.* 296
- जैसा वर्षोनि भूतळीं। आपला रसु अंशुमाळी। मागौता आणी रश्मिजाळीं। बिंबासीचि॥ २९७
- जैसा वर्षोनि भूतलावर। आपला रस सहस्रकर। माघारी आणितो किरणाद्वारे। बिंबाकडे॥ २९७
- As on raining earth; with rays; as sun brings back those rays; to disc.* 297

- तैसे आत्मभ्रंतीसाठीं। वस्तु विखुरली बारावाटीं। ते एकवटिती ज्ञानदृष्टी। अखंड जे॥ २९८
- तैसे आत्मभ्रंतीकारणे। आत्मवस्तु विखुरली देहादी ठिकाणे। ती एकवटती ज्ञानदृष्टीने। अखंड जे॥ २९८
- Due to self-delusion; soul spreads in different bodies; united by knowledge-vision; ever. 298
- किंबहुना आत्मयाचां। निर्धारिं विवेक जयांचा। बुडाला वोघु गंगेचा। सिंधूसिं जैसा॥ २९९
- किंबहुना निश्चयाने आत्म्याच्या। विवेक बुडाला ज्याचा। ओघ गंगेचा। सिंधूत जैसा॥ २९९
- Rather with soul's; resolution, whose discernment; drowned as flow of river; into sea. 299
- पैं आघवेंचि आपुलेंपणें। नुरेचि जयां अभिलाषणें। जैसे येथूनि पन्हा जाणे। आकाशा नाही॥ ३००
- आणि सर्वांच्या आपलेपणाने। न उरे ज्याला इच्छा करणे। जैसे येथूनि पलीकडे जाणे। आकाशा न लगे॥ ३००
- Due to affinity of all; in whom no desire remains; as going beyond; sky isn't required to. 300
- जैसा अग्नीचा डोंगरु। नेघे कोणी बीजअंकुरु। तैसा मनीं जयां विकारु। उदैजेना॥ ३०१
- जैसा अग्नीचा डोंगर। न येवू दे कोणताही बीजांकूर। तैसा मनी ज्याच्या विकार। उपजेना॥ ३०१
- As fire-inferno; doesn't allow any seed to germinate; so faults in whose mind; don't arise. 301
- जैसा काढिलिया मंदराचळु। राहे क्षीराब्धि निश्चळु। तैसा नुठी जयां सळु। कामोर्मी॥ ३०२
- जैसे काढिता मंदारपर्वताची रवी। क्षीराब्धी निश्चळ राही। तैशी न उठे ज्याच्यात उर्मी। कामाची॥ ३०२
- Taking out Mandara mountain churner; milky sea steadies; so passions in whom; don't arise. 302
- चंद्रमा कळीं धाला। न दिसे कोणें आंगीं वोसावाला। तेवीं अपेक्षेचा अवखळा। न पडे जयां॥ ३०३
- चंद्रमा कलांनी पूर्ण। न दिसे कोणे अंगे अपूर्ण। त्यापरी अपेक्षेसाठी न्यूनपण। न पडे ज्याला॥ ३०३
- As moon with phases; isn't seen full from any angle; so for of hope; who doesn't fall short. 303
- हे किती बोलू असांगडे। जेवीं परमाणु नुरे वायूपुढे। तैसे विषयांचें नावडे। नांवचि जया॥ ३०४
- हे किती बोलू असंगत? जेवी रजकण वायूपुढे ना उरत। तैसे विषयांचे न आवडत। नावही जया॥ ३०४
- How much to tell; as dust particles can't face wind; so who doesn't like even object's; name. 304
- एवं जे जे कोणी ऐसे। केले ज्ञानाख्यहुताशे। ते तेथ मिळती जैसे। हेमीं हेम॥ ३०५
- एवं जे जे कोणी ऐसे। केले ज्ञानाग्नीवशे। ते तेथे मिळती जैसे। सोन्यात सोने॥ ३०५
- So all those who; did like this due to knowledge-fire; go to that place; like gold in gold. 305
- तेथ म्हणजे कवणे ठाई। ऐसेही पुससी काही। तरी ते पद गा नाही। वेंचु जया॥ ३०६
- तेथ म्हणजे कोण्या ठाई। ऐसेही पुससी जरी काही। तरी ते पद गा, नाही। नाश ज्याला॥ ३०६
- What that place is; if you will ask; it is that goal; which isn't destructible. 306
- दृश्यपणें देखिजे। कां ज्ञेयत्वे जाणजे। अमुके ऐसे म्हणजे। ते जे नव्हे॥ ३०७
- दृश्यपणे पाहावे। किंवा ज्ञानाने जाणावे। अमुक ऐसे म्हणावे। त्याला, जे तेही नव्हे॥ ३०७
- To be seen as object; or be known by knowledge; or be called in any way; which isn't that. 307

न तद्भासयते सूर्यो, न शशांको न पावकः। यद्गत्वा न निवर्तन्ते, तद्भाम परमं मम॥ ६

न त्यास उजळी सूर्य, चंद्रमाही न अग्निही। जेथूनि परती नाही, ते धाम परमं मम॥ ६

Neither sun or moon or fire illumines it; whence there is no return, that is my supreme home. 6

- पै दीपाचिया बंबाळीं। कां चंद्र हन जे उजळी। हे काय बोलों अंशुमाळी। प्रकाशी जे।। ३०८
- दिव्याच्या भडक्याने। किंवा चंद्राच्या आणि जे उजाळाने। हे काय बोलावे सूर्याने। प्रकाशावे जेही।। ३०८
- By lamp's flaring; or by moonlight which is illumined; that by sun; needs not to be illumined.* 308
- ते आघवेचि दिसणे। जयाते कां न देखणे। विश्व भासतसे जेणे। लपालेनी।। ३०९
- ते सर्व वस्तूंचे दिसणे। म्हणजे त्याचे न दिसणे। विश्व भासतसे लोपल्याने। ज्याच्या।। ३०९
- That visibility of all objects; is its non-visibility; as cosmos appears by absence; of whom.* 309
- जैसे शिंपीपण हारपे। तंव तंव खरे हो रुपे। कां दोरी लपता सापें। फार होइजे।। ३१०
- जैसे शिंपलेपण हारपे। तसतसे खरे वाटतसे रुपे। किंवा दोरी लपता सर्पाने। दृढ व्हावे।। ३१०
- Till shell-ness is absent; silver-ness appears real; or snake till rope-ness is absent; is firmed.* 310
- तैसी चंद्रसूर्यादि थोरे। इये तेजे जिये फारे। तिये जयाचेनि आंधारें। प्रकाशती।। ३११
- तैशी चंद्रसूर्यादी थोर। ही तेजे ज्याची फार। ती ज्याच्या अज्ञान कालात। प्रकाशती।। ३११
- Like sun and moon's great; many brilliances; which in whose darkness period; illumine.* 311
- ते वस्तु कीं तेजोराशी। सर्वभूतात्मक सरिसी। चंद्रसूर्याच्या मानसीं। प्रकाशे जे।। ३१२
- ती वस्तु केवळ तेजोराशी। सर्वभूतांमध्ये सारखी। चंद्रसूर्याच्या अंतर्यामीही। प्रकाशे जी।। ३१२
- That entity is brilliance-heap; equal in all beings; which inner soul of sun, moon; illumines.* 312
- म्हणौनि चंद्रसूर्य कडवसां। पडती वस्तूचिया प्रकाशा। यालागी तेज जे तेजसा। ते वस्तूचे आंग।। ३१३
- म्हणौनि चंद्रसूर्य हे कवडसा। पडला त्या वस्तूच्या प्रकाशा। यामुळे तेज जे तेजसां। ते या वस्तूचे अंग।। ३१३
- Sun, moon are beam; of that entity's light; brilliance of all brilliances; is that entity's body.* 313
- आणि जयाच्या प्रकाशीं। जग हारपे चंद्रार्केसीं। सचंद्र नक्षत्रें जैसीं। दिनोदयीं।। ३१४
- आणि ज्याच्या प्रकाशात। जग लोपते चंद्रसूर्यासहित। चंद्रासहित नक्षत्रे जैशी। सूर्योदयीं।। ३१४
- And in whose light; vanishes world with sun and moon; as stars with moon; on sunrise.* 314
- नातरी प्रबोधलिये वेळे। ते स्वप्नींची डिंडी मावळे। कां नुरेचि सांजवेळे। मृगतृष्णिका।। ३१५
- किंवा जागृतीच्या वेळे। तो स्वप्नींचा देखावा मावळे। किंवा न उरे सांजवेळे। मृगजळ।। ३१५
- Or on waking up; that scene in dream vanishes; or during dusk time disappears; mirage.* 315
- तैसा जिये वस्तूच्या ठायीं। कोणहीच का आभासु नाही। ते माझे निजधाम पाही। पाटाचे गा।। ३१६
- तैसा ज्या वस्तूच्या ठायी। कोणताच का आभास नाही। ते माझे निजधाम पाही। सर्वोच्च गा।। ३१६
- So with that entity; there isn't any illusion; that is my home; supreme.* 316
- पुढती जे तेथ गेले। ते न घेतीचि माघौती पाउले। महोदधी का मिनले। स्रोत जैसे।। ३१७
- पुन्हा जे तेथ गेले। ते न घेती पुन्हा माघारी पाउले। सागरासी का मिळाले। स्रोत जैसे।। ३१७
- And those reaching there; don't retrace steps; on joining sea; as rivers.* 317
- कां लवणाची कुंजरी। सूदलिया लवणसागरीं। होयचि ना माघारी। परती जैसी।। ३१८
- किंवा मिठाची हत्तिणी जरी। बुडलिया मिठाच्या सागरी। होयचि ना माघारी। परती जैशी।। ३१८
- Or if salt's elephant; is immersed into salty sea; as it never returns; back.* 318

- नाना गेलिया अंतराळा। न येतीचि वह्निज्वाळा। नाही तप्तलोहौनि जळा। निघणे जेवीं॥ ३१९
- किंवा गेलिया अंतराळा। न येती परत वह्निज्वाळा। नाही तप्तलोहावरूनि पाण्याला। परत निघणे जैसे॥ ३१९
- Or on shooting into sky; fire flames don't return; or as water on red-hot iron; never return.** 319
- तेवी मजसी एकवाट। जे जाले ज्ञानें चोखट। त्यां पुनरावृत्तीची वाट। मोडली गा॥ ३२०
- त्यापरी मजसी एकवट। जे झाले ज्ञानाने चोखट। त्यांना परत येण्याची वाट। मोडिली गा॥ ३२०
- So with me entirely; who by pure knowledge is united; their path of return; gets erased.** 320
- तेथ प्रज्ञापृथ्वीचा रावो। पार्थ म्हणे जी जी महापसावो। परी विनंती एकी देवो। चित्त देतु॥ ३२१
- तेव्हा बुद्धिरूप पृथ्वीचा रावा। पार्थ म्हणे जी जी महाप्रसाद हा। परी विनंती एक देवा। चित्त द्यावे॥ ३२१
- King of Intellect; Parth said this is great blessing; but one request, Lord; please listen to.** 321
- तरी देवेंसि स्वये एक होती। मग माघौते जे न येती। ते देवेंसि भिन्न आथी। की अभिन्न जी॥ ३२२
- तरी देवासी स्वये एकरूप होती। मग माघारी जे न येती। ते देवाहून भिन्न असती। की अभिन्न जी? ३२२
- Those uniting with God; and not returning back; are distinct from God; or non-distinct?** 322
- जरी भिन्नचि अनादिसिद्ध। तरी न येती हे असंबद्ध। जे फुलां गेले षट्पद। ते फुलेचि होतु पां॥ ३२३
- जर भिन्नचि अनादिसिद्ध। तर न येती माघारी हे असंबद्ध। कारण फुलावरी गेले षट्पद। फुलेच होतील का? ३२३
- If eternally distinct; and not returning is inconsistent; will beetle sitting on flower; be flower?** 323
- पै लक्ष्याहूनि अनारिसे। बाण लक्ष्यीं शिवोनि जैसे। मागुते पडती तैसे। येतीचि ते॥ ३२४
- अहो लक्षाहून वेगळेसे। बाण लक्षावरी शिवोनि जैसे। बाजूला पडती तैसे। येतीलच ते॥ ३२४
- As arrows distinct from target; drop down on heating target; so they will return.** 324
- नातरी तूचि ते स्वभावे। तरी कोणें कोणासी मिळावे। आपणयासी आपण रुपावे। शस्त्रे केवीं॥ ३२५
- नाहीतरी तूच ते स्वभावे। मग कोणी कोणासी मिळावे। आपणासीच आपण रुतावे। शस्त्राने कैसे? ३२५
- If they were you naturally; then who meets whom; pierce in itself; how will weapon?** 325
- म्हणोनि तुजसी अभिन्नां जीवां। तुझा संयोगवियोग देवा। नये बोलों अवयवां। शरीरेंसीं॥ ३२६
- म्हणोनि तुजहून अभिन्न जिवा। तुझा संयोगवियोग कैसा देवा। न ये बोलता अवयवांचा। वियोग शरीरासी॥ ३२६
- Beings distinct from you; how will unite with you; limbs won't be; as separate from body.** 326
- आणि जे सदा वेगळे तुजसी। तथा मिळणी नाहीं कोणे दिवसीं। मा येती न येती हे कायसी। वायबुद्धि॥ ३२७
- आणि जे सदा वेगळे तुजसी। तथा मिळणे नाही कोणे दिवसी? मग येती न येती ही कायसी। व्यर्थबुद्धी॥ ३२७
- And those distinct from you; won't be one with you; so they return or not; it is in vain to say.** 327
- तरी कोण गा तूतें। पावोनि न येती माघौते। हें विश्वतोमुखा मातें। बुझावी जी॥ ३२८
- तरी कोण गा ते तुजसी। पावोनि न येती माघारी जैशी। हे विश्वतोमुखा मजसी। समजवा जी॥ ३२८
- So who are they; on uniting, not returning; this Vishvtomukha, to me; explain.** 328
- इयें आक्षेपी अर्जुनाचां। तो शिरोमणि सर्वज्ञांचा। तोषला बोध शिष्याचा। देखोनियां॥ ३२९
- या आक्षेपाने अर्जुनाच्या। तो शिरोमणी सर्वज्ञांचा। तोषला बोध शिष्याचा। देखोनियां॥ ३२९
- On Arjuna's objection; that Omniscient; was pleased by seeing intelligence; of his disciple.** 329

- मग म्हणे गा महामती। मातें पावोनि न येती पुढती। ते भिन्ना भिन्न रिती। आहाती दोनी॥ ३३०
- मग म्हणे गा महामती। मला पावोनि न माघारी येती। ते भिन्न अभिन्नही असती। दोन्ही रीती॥ ३३०
- God said; on uniting with me those not returning; are distinct and non-distinct; by both ways. 330
- जें विवेके खोले पाहिजे। तरी मी तेचि ते सहजे। ना आहाचवाहाच तरी दुजे। ऐसेही गमती॥ ३३१
- कारण विवेकाने खोल पाहीजे। तरी मी तेच ते सहजे। आणि वरवर पाहिले तर दुजे। असेही वाटे॥ ३३१
- If viewed with discernment; they are I naturally; and distinct if seen superficially; will appear. 331
- जैसे पाण्यांही वेगळ। तळपतां दिसती कल्लोळ। एन्हवीं तरी निखळ। पाणीचि ते॥ ३३२
- जैशा पाण्यावरी तळपता। वेगळ्या त्या दिसती लाटा। एरवी तरी निखळ। पाणीच ते॥ ३३२
- While shining on water; ripples distinctly appear; else they are pure; water. 332
- कां सुवर्णाहुनि आनें। लेणी गमती भिन्ने। मग पाहिजे तंव सोने। अघर्वेचि ते॥ ३३३
- किंवा सुवर्णाहुनि अन्य। दागिने वाटती भिन्न। मग पाहावे तर सोने। अवघेच ते॥ ३३३
- Or other than gold; ornaments appear distinct; but if realized; all is gold. 333
- तैसे ज्ञानाचिये दिठी। मजसी अभिन्नचि ते किरीटी। येर भिन्नपण ते उठी। अज्ञानास्तव॥ ३३४
- तैसे ज्ञानाची ठेविता दृष्टी। मजसी अभिन्नच ते किरीटी। वेगळे भिन्नपण ते उठी। अज्ञानामुळे॥ ३३४
- So with knowledge-view; they aren't distinct from me; distinction appears; by ignorance. 334
- आणि साचोकारेनि वस्तुविचारे। कैचे मज एकासि दुसरे। जे भिन्नाभिन्नव्यवहारे। उमसिजेल॥ ३३५
- आणि खरोखरी वस्तुविचारे। कैसे मज एकावाचूनि दुसरे। जे भिन्न अभिन्न व्यवहारांतरे। उपजेल? ३३५
- With objective view; how other than I; which is distinct, non-distinct practically; will emerge? 335
- आघर्वेचि आकाश सूनि पोटीं। बिंबचि जें आते खोटी। तें प्रतिबिंब कें उठी। कें रश्मि शिरे॥ ३३६
- अवघेच ब्रह्मांड घेऊनि पोटी। सूर्य जेव्हा आत साठवी। तेव्हा प्रतिबिंब कोठे उठी। कोठे किरण शिरे? ३३६
- While occupying space; sun stores in himself; where will be reflection; where will rays enter? 336
- का कल्पांतीचिया पाणिया। काय वोत भरताती धनंजया। म्हणौनि कैचे अंश अविक्रिया। एका मज॥ ३३७
- का कल्पांताच्या पाणिया। काय ओघ भरताती धनंजया। म्हणोनि कुठचे अंश, अविकारी या। एका मज? ३३७
- Is dissolution-water; filled by streams; so how will be there parts of immutable; I? 337
- परी ओघाचेनि मेळें। पाणी उजू परी वांकुडे जाले। रवी दुजेपण आले। तोयवेगें॥ ३३८
- परी प्रवाहाच्या मेळे। पाणी सरळच परी वांकुडे झाले। सूर्यासी दुजेपण आले। जळामुळे॥ ३३८
- By its course; though straight appears bent water; as sun is doubled; by water. 338
- व्योम चौफळे की वाटोळे। हे ऐसे कायिसयाही मिळे। परी घटमठीं वेंटाळे। तैसेंही आथी॥ ३३९
- आकाश चौकोनी की वाटोळे। हे ऐसे कैसेकाय मिळे? परी घटमठ त्याला वेटाळे। तेव्हा तैसेही होय॥ ३३९
- Is space round or square; how to determine it? But as per pot or hermitage; it assumes shape. 339
- हां गा निद्रेचेनि आधारे। काय एकलेनि जग न भरे। स्वप्नीचेनि जें अवतरे। रायपणे॥ ३४०
- हो गा निद्रेच्या आधारे। काय एकट्याने जग न भरे? स्वप्नात जेव्हा अवतरे। राजेपणे॥ ३४०
- With sleep's support; won't one occupy world? When in dream one incarnates; as king. 340

- कां मिनलेनि किडाळें। वानिभेदासि ये सोळे। तैसा स्वमाया वेंटाळें। शुद्ध जें मी॥ ३४१
- किंवा अशुद्ध मिळविल्याने। कसभेदास येते शुद्ध सोने। तैसा स्वमायेने वेटाळे। शुद्ध जेव्हा मी॥ ३४१
- By mixing alloy; as gold's purity diminishes; so by self-illusion encompassed; when I am. 341
- तैं अज्ञान एक रूढे। तेणें कोऽहंविकल्पाचे मांडे। मग विवरूनि कीजे फुडे। देहो मी ऐसे॥ ३४२
- तेव्हा अज्ञान एक रूढे। त्यामुळे मी कोण? हा विकल्प वाढे। मग विचार करता पुढे। देह मी ऐसे॥ ३४२
- When ignorance firms; doubt of 'who I am' increases; and on further thinking; 'I am body'. 342
- ममैवांशो जीवलोके, जीवभूतः सनातनः। मनःषष्ठानीन्द्रियाणि, प्रकृतिस्थानि कर्षति॥ ७**
- माझाच अंश लोकात, जीव आहे सनातन। मना नि पाच इंद्रिया, प्रकृतीतूनि खेचितो॥ ७**
- My fragment in world is eternal embodied soul; it draws five senses and mind from Nature. 7**
- ऐसे शरीराचि येवढे। जैं आत्मज्ञान वेगळे पडे। तैं माझा अंशु आवडे। थोडेपणें॥ ३४३
- ऐसे शरीरापुरते। जेव्हा आत्म्याचे ज्ञान वेगळे वाटे। तेव्हा माझा अंश, असे ते वाटे। अल्पपणे॥ ३४३
- Such up to body; as soul's knowledge appears different; it appears as my fragment; slightly. 343
- समुद्र का वायुवशे। तरंगाकार उल्लसे। तो समुद्रांशु ऐसा दिसे। सानिवा जेर्वी॥ ३४४
- समुद्र का वायुवशे। तरंगाकार उल्हासे। तो तरंग समुद्राचा अंश ऐसा दिसे। लहानसा जैसा॥ ३४४
- As sea by wind; appears in wave form; that wave appears as fragment of sea; slightly. 344
- तेर्वीं जडातें जीवविता। देहअहंता उपजविता। मी जीव गमें पंडुसुता। जीवलोकी॥ ३४५
- तैसा जडाला जगविणारा। देहअहंता उपजविणारा। मी जीव वाटे पंडुसुता। जीवलोकी॥ ३४५
- So enlivening matter; inspiring body-ego; Pandusuta, I appear as being; in living world. 345
- पैं जीवाचिया बोधा। गोचरु जो हा धांदा। तो जीवलोकशब्दा। अभिप्रावो॥ ३४६
- परी जीवाच्या ज्ञानाला। विषय होणारा व्यवहार सगळा। तो जीवलोक या शब्दाचा। अर्थ आहे॥ ३४६
- For being's knowledge; being subject of entire business; that is meaning word 'Being world'. 346
- अगा उपजणें निमणें। हे साचचि जे का मानणे। तो जीवलोक मी म्हणे। संसारु हन॥ ३४७
- अरे उपजणे निमणे। हे खरेच जे का मानणे। तो जीवलोक मी म्हणे। संसार किंवा॥ ३४७
- Birth and death; treating as true; I say that is being world; or worldly life. 347
- एवंविध जीवलोकीं। तूं मातें ऐसा अवलोकीं। जैसा चंद्रु कां उदकीं। उदकातीत॥ ३४८
- अशाप्रकारे जीवलोकी। तू मला ऐसा अवलोकी। जैसा चंद्र का उदकीं। परि वेगळा उदकाहूनि॥ ३४८
- So in being world; you see me like that; as moon in water; is different from water. 348
- पैं काश्मीराचा रवा। कुंकुमावरी पांडवा। आणिका गमे लोहिवा। तो तरी नव्हे॥ ३४९
- अरे स्फटिकाचा तुकडा। कुंकुमावरी पांडवा। ठेविता वाटे जसा कुंकवा। तो जरी तैसा नव्हे॥ ३४९
- As a crystal; placed on vermilion; appears as vermilion; though it is not so. 349
- तैसे अनादिपण न मोडे। माझे अक्रियत्व न खंडे। परी कर्ता भोक्ता ऐसे आवडे। ते जाण गा भ्रांती॥ ३५०
- तैसे अनादिपण न मोडे। माझे अक्रियत्व न खंडे। परी कर्ता भोक्ता ऐसे वाटे। ती जाण गा भ्रांती॥ ३५०
- So my eternity; or inactiveness doesn't break; still I appear as doer; know it as delusion. 350

किंबहुना आत्मा चोखटु। होऊनि प्रकृतीसी एकवटु। बांधे प्रकृतिधर्माचा पाटु। आपणपयां॥	३५१
किंबहुना आत्मा निर्लेप। होऊनि प्रकृतीसी एकरूप। बांधे प्रकृतिधर्माचा प्रवाह। आपल्यामध्ये॥	३५१
Rather untainted soul; on uniting with Nature; sees flow of Nature's properties; within itself.	351
पैं मनादि साही इंद्रिये। श्रोत्रादि प्रकृतिकार्ये। तियें माझी म्हणौनि होये। व्यापारारूढ॥	३५२
अहो मनादी सहा इंद्रिये। श्रवणादी प्रकृतिकार्ये। ती माझी म्हणोनि होये। आरूढ कर्मावरी॥	३५२
Six senses like mind; and hearing, these Nature's activities; treats as own; riding on karma.	352
जैसे स्वप्नीं परिव्राजें। आपणपयां आपण कुटुंब होईजे। मग त्याचेनि धांविजे। मोहे सैरा॥	३५३
जैसे स्वप्न संन्याशाने पाहावे। त्यात आपणच आपले कुटुंब व्हावे। मग त्यासाठी धावावे। मोहे सैरावैरा॥	३५३
As hermit in his dream; becomes own family; then for them runs; by lure wildly.	353
तैसा आपलिया विस्मृती। आत्मा आपणचि प्रकृती-। सारखा गमोनि पुढती। तियेसीचि भजे॥	३५४
तैसी आपली पडे विस्मृती। मग आत्मा आपणचि प्रकृती-। सारखा वाटूनि पुन्हा। तिलाचि भजे॥	३५४
So on forgetting itself; soul feels itself as Nature; and again worships; her alone.	354
मनाच्या रथीं वळघें। श्रवणाच्या द्वारें निघे। मग शब्दाचिया रिघे। रानामाजीं॥	३५५
मनाच्या रथी आरुढे। श्रवणाच्या द्वारे निघे। मग शब्दांच्या प्रवेशे। रानामध्ये॥	३५५
He rides on mind's chariot; starts through ear's doors; and enters into word's; forest.	355
तोचि प्रकृतीचा वागोरा। करी त्वचेचिया मोहरा। आणि स्पर्शाचिया घोरा। वना जाय॥	३५६
तोच प्रकृतीचा लगाम करी। त्वचेच्या मार्गानि शिरी। आणि स्पर्शसुखाच्या घोर। वनात जाये॥	३५६
He converts Nature into rein; via path of skin enters; and goes in deep touch-joy's; forest.	356
कोणे एके अवसरी। रिघोनि नेत्राच्या द्वारी। मग रूपाच्या डोंगरी। सैरा हिंडे॥	३५७
कोणे एके अवसरी। शिरोनि नेत्राच्या द्वारी। मग रूपाच्या डोंगरी। स्वैर हिंडे॥	३५७
At times; he enters via eyes' doors; and on hills of forms; roams freely.	357
कां रसनेचिया वाटा। निघोनि गा सुभटा। रसाचा दारकुटा। भरोचि लागे॥	३५८
किंवा रसनेच्या वाटे रे। निघोनि गा शूरारे। रसाची दरीकपारे। भरूच लागे॥	३५८
Or via path of tongue; starting, Shura; valleys and crevices of tastes; he fills.	358
नातरी येणेंचि घ्राणें। देहेशु करी निघणें। मग गंधाची दारुणें। आडवे लंघी॥	३५९
किंवा याच घ्राणमार्गानि। जेव्हा देहस्वामी करी निघणे। मग गंधाची दाट अरण्ये। आडवी ओलांडितो॥	३५९
Or via path of nose; when body-master starts; and dense forests of smells; crosses on way.	359
ऐसेनि देहेंद्रियनायकें। धरूनि मन जवळिकें। भोगिजती शब्दादिकें। विषयभरणे॥	३६०
ऐसा देहइंद्रियांचा मालक। धरूनि मनाची जवळीक। भोगितो शब्दादिक। विषय देहपोषक जे॥	३६०
So owner of senses; in association with mind; enjoys sound like; objects nourishing body.	360

शरीरं यदवाप्नोति, यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः। गृहीत्वैतानि संयाति, वायुर्गन्धानिवाशयात्॥ ८

शरीर जेहि घेताना, सोडतानाहि जीव तो। आणीत नेत इंद्रियां, वायू गंधांस ज्यापरी॥ ८

Soul while acquiring, leaving body; brings, carries away senses, like wind carries fragrance. 8

परी कर्ता भोक्ता ऐसे। हे जीवाचे तैचि दिसे। जें शरीरीं कां पैसे। येकाधिये।।	३६१
परी कर्ता भोक्ता ऐसे। हे जीवाचे तेव्हाच दिसे। जेव्हा शरीरात वस्ती करे। एखाद्याच्या।।	३६१
But role as doer, enjoyer; of soul appears only; when it resides into body; of someone.	361
जैसा आथिला आणि विलासिया। तैचि वोळखों ये धनंजया। जें राजसेव्या ठाया। वस्तीसि ये।।	३६२
जैसा संपन्न आणि विलासी हा। तेव्हाच ओळखू ये धनंजया। जेव्हा राजधानीच्या ठाया। वस्तीला ये।।	३६२
As wealthy and pleasure loving; is recognized only; when he resides in; a capital city.	362
तैसा अहंकर्तृत्वाचा वाढ। कां विषयेंद्रियाचा घुमाडु। हा जाणीजे तें निवाडु। जें देह पावे।।	३६३
तैसा अहंकार, कर्तृत्वाची कमाल। किंवा विषयेंद्रियांची धमाल। ही तेव्हाच दिसेल। जेव्हा देह पावे।।	३६३
Doer-ship, ego's increase; or play of object organs; are seen only; when soul acquires body.	363
अथवा शरीराते सांडी। तन्ही इंद्रियांची तांडी। हे आपणपयांसवे काढी। घेऊनि जाय।।	३६४
अथवा शरीरासी सोडी। तेव्हा इंद्रियांची तांडी। हे आपणासोबतच काढी। आणि घेऊनि जाय।।	३६४
Or body when it leaves; cluster of senses; with own self, it removes; and carries away.	364
जैसा अपमानिला अतिथि। ने सुकृताची संपत्ति। कां साइखडेयाची गति। सूत्रंतु।।	३६५
जैसा अपमानिला अतिथी। नेतो सुकृताची संपत्ती। किंवा कळसूत्राची गती। सूत्रंतू।।	३६५
As insulted guest; carries away pious-karma wealth; or puppet's movement; controls string.	365
ना ना मावळतेनि तपनें। नेईजती लोकांची दर्शने। हे असो द्रुति पवनें। नेईजे जैसी।।	३६६
किंवा मावळताना रवीने। न्यावे लोकांचे पाहणे। हे असो सुगंधासी पवनाने। न्यावे जैसे।।	३६६
Or as sun while setting; carries away people's viewing; or as wind carries away; fragrance.	366
तेवीं मनःषष्ठां ययां। इंद्रियांतें धनंजया। देहराजु ने देहा-। पासूनि गेला।।	३६७
तैसा मनासहित सहा या। इंद्रियांना धनंजया। देहराज नेई देहा-। तून जात असता।।	३६७
So mind with these six; senses, Dhananjaya; king of body carries away; while leaving body.	367
<p>श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च, रसनं घ्राणमेव च। अधिष्ठाय मनश्चायं, विषयानुपसेवते।। ९</p> <p>कान डोळे त्वचा आणि, रसना नाकही तसे। आश्रयूनि मनासी हा, विषयां उपभोगितो।। ९</p> <p>Ears, eyes, skin, tongue, nose too; and mind by supporting, he enjoys objects. 9</p>	
मग येथ अथवा स्वर्गीं। जेथ जें देह आपंगी। तेथ तैसेचि पुढती पांगी। मनादिक।।	३६८
मग येथे अथवा स्वर्गामध्ये। जेथे ज्या देहासी हा मिळे। तेथ तैसेच पुन्हा विस्तारे। मनादिक।।	३६८
Then here or in heaven; where it acquires other body; there it again expands; with mind.	368
जैसा मालवलिया दिवा। प्रभेसी जाय पांडवा। मग उजळिजे तेथ तेथवा। तैसाचि फांके।।	३६९
जैसा मालविला दिवा। प्रभेसहित जाय पांडवा। मग पुन्हा उजळिता तेथ तेव्हा। तैसाचि प्रकाशे।।	३६९
As lamp extinguished; Pandava, goes with light; then when kindled again; similarly shines.	369
परी ऐसैसिया राहाटी। अविवेकियांचिये दिठी। येतुले हे किरीटी। गमेचि गा।।	३७०
तरी अशा व्यवहाराला। अविवेकाच्या दृष्टीला। येवढे हे अर्जुना। वाटेच गा।।	३७०
So for activities such; for vision of non-discernment; Arjuna, this much; is surely felt.	370

- जे आत्मा देहासि आला। आणि विषयो यणेंचि भोगिला। अथवा देहोनि गेला। हे साचचि मानी।। ३७१
- की आत्मा देहासि आला। आणि विषय यानेच भोगिला। अथवा देहातूनि गेला। हे खरेच मानी।। ३७१
- Soul enters body; and it enjoys all objects; or leaves that body; this it treated as true. 371
- एन्हवीं येणे आणि जाणे। कां करणे आणि भोगणे। हे प्रकृतीचे तें। मानियेलें।। ३७२
- एरवी येणे आणि जाणे। किंवा करणे आणि भोगणे। हे प्रकृतीचे धर्म त्याने। आपलेच मानिले जे।। ३७२
- Else coming, going; doing, enjoying; are Nature's properties; it treats them as own. 372
- उत्क्रामन्तं स्थितं वाऽपि, भुञ्जानं वा गुणान्वितम्। विमूढा नानुपश्यन्ति, पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः।। १०**
- देहान्ति वा शरीरात, भोगात वा गुणातही। मूढ पाहे न आत्म्यासी, पाहतो ज्ञाननेत्रि तो।। १०**
- As leaving, being in body, in enjoyment, quality; ignorant sees not soul, knowledge-visionary sees. 10
- यतन्तो योगिनश्चैनं, पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम्। यतन्तोऽप्यकृतात्मानो, नैनं पश्यन्त्यचेतसः।। ११**
- यत्नाने योगिही यास, पाहती हृदयस्थिता। यत्नेही न असंस्कृत, न पाहे ज्ञानहीन जो।। ११**
- Yogis see heart-staying soul with efforts; uncultured ignorant doesn't see even with efforts. 11
- परी देहाचे मोटकें उभे। आणि चेतना तेथ उपलभे। तिये चळवळेचेनि लोभें। आला म्हणती।। ३७३
- परी देह लहानगा आकारे। आणि चेतना तेथ प्रगटे। तिच्या चळवळीच्या योगे। जीव आला म्हणती।। ३७३
- As little body is formed; and consciousness appears; by its activity; people say soul arrived. 373
- तैसेंचि तयां संगती। इंद्रिये आपलालां अर्थीं वर्तती। तया नाव सुभद्रापती। भोगणे जया।। ३७४
- तैसेचि त्या चेतनेच्या संगती। इंद्रिये आपापल्या विषयांत वर्तती। त्याला नाव सुभद्रापती। भोगणे आहे।। ३७४
- So in association with consciousness; senses absorb their objects; its name is; experiencing. 374
- पाठीं भोगक्षीण आपैसे। देह गेलिया ते न दिसे। तेथे गेला ऐसे। बोभाती गा।। ३७५
- मग भोग क्षीण होती आपोआपसे। देह पडता चैतन्य न दिसे। तेव्हा गेला असे। ओरडती गा।। ३७५
- Experiences diminish naturally; on fall of body soul isn't seen; then it has gone; they shout. 375
- पैं रूखु डोलतु देखावा। तरी वारा वाजतु मानावा। रूखु नसे तेथे पांडवा। नाही तो गा।। ३७६
- अरे वृक्ष डोलत देखावा। तरी वारा वाहतो मानावा। वृक्ष नसे तेथे पांडवा। नाही तो का? ३७६
- If tree swaying is seen; it is treated wind is blowing; in absence of tree; wasn't wind there? 376
- कां आरसा समोर ठेविजे। आणि आपणपें तेथ देखिजे। तरी तेधवांचे जाले मानिजे। काय आधी नाही।। ३७७
- आरसा समोर ठेवावा। आणि आपणास तेथ पाहावा। तर तेव्हाच मी झालो मानावा। काय आधी नव्हता? ३७७
- Keeping mirror in front; and seeing self there; so existence is accepted; wasn't it there earlier? 377
- कां परता केलिया आरिसा। लोपु जाला तया आभासा। तरी आपणपे नाही ऐसा। निश्चयो करावा।। ३७८
- किंवा उलटा केल्यावर आरसा। लोप झाला त्या आभासा। तरी आपण नाही असा। निश्चय करावा का? ३७८
- Or if mirror is turned; illusion disappears; then should our non-existence; be confirmed? 378
- शब्द तरी आकाशाचा। परी कपाळी पिटे मेघांचा। कां चंद्रीं वेगु अभ्राचा। आरोपिजे।। ३७९
- शब्द तरी उपज आकाशाचा। परी कपाळी वाजे मेघांच्या। किंवा चंद्रावर वेग अभ्राचा। आरोपावा? ३७९
- Word is space-product; but cloud is held responsible; or moon; is accused; of cloud's speed*. 379

तैसे होईजे जाइजे देहे। ते आत्मसत्ते अविक्रिये। निष्ठांकित्ती गा मोहे। आंधळे ते॥	३८०
तैसे उपजावे नासावे देहे। परी अविकारी आत्मसत्तेवरी हे। आरोपित्ती गा मोहे। आंधळे ते॥	३८०
So body is born or destructed; but unmodified soul-authority; is accused by lure; by blind.	380
येथ आत्मा आत्मयाचां ठायीं। देखिजे देहींचा धर्म देहीं। ऐसें देखणे ते पाहीं। आन आहाती॥	३८१
येथ आत्मा आपल्याच ठायी। पाहावा देहाचा धर्म देहाच्या ठायी। ऐसे पाहाणे, ते पाहा। वेगळे असे॥	३८१
Here soul at its place; and body-activity at its place be seen; look such seeing; is different.	381
ज्ञाने का जयांचे डोळे। देखोनि न राहाती देहींचे खोळे। सूर्यरश्मी आणियाळे। ग्रीष्मी जैसे॥	३८२
ज्ञानाने ज्याचे नेत्र। देखोनि न थांबती देहात मात्र। रवीकर सूक्ष्म अग्राचे थांबतीना ढगात। ग्रीष्मी जैसे॥	३८२
Whose knowledge-vision; stops not at body; sharp sunrays stop not at cloud; as during rain.	382
तैसी विवेकाचेनि पैसे। जयांची स्फूर्ती स्वरूपीं बैसे। ते ज्ञानिये देखती ऐसे। आत्मयातें॥	३८३
तैशी विवेकाचे विस्तारासरसे। ज्यांची स्फूर्ती आत्मस्वरूपी बैसे। ते ज्ञानी देखती ऐसे। आत्म्यासी॥	३८३
On discernment-expansion; reaches to soul whose inspiration; those savants visualize; soul.383	
जैसें तारांगणीं भरले। गगन समुद्रीं बिंबले। परी ते तुटोनि नाही पडिले। ऐसे निवडे॥	३८४
जैसे तारांगणांनी भरले। गगन समुद्रात बिंबले। परी ते तुटोनि नाही पडिले। ऐसा निश्चय असे॥	३८४
As star studded; sky reflects into ocean; but that hasn't broken or fallen; it is certain.	384
गगन गगनींचि आहे। हे आभासे ते वाये। तैसा आत्मा देखती देहें। गंवसिलाही॥	३८५
गगन गगनातच आहे। हे आभासे ते व्यर्थ आहे। तैसा आत्मा पाहती देहात। सापडलेला॥	३८५
Sky exists into sky; this illusion is in vain; so is seeing of soul trapped; into body.	385
खळाळाचां लगबगीं। फेडूनि खळाळाचां भागीं। देखिजे चंद्रिका कां उगी। चंद्रीं जेवीं॥	३८६
खळाळाची लगबगी। राहू देऊनि खळाळाच्या जागी। पहावे चांदणे आहे जे स्थिर। चंद्रात जैसे॥	३८६
Agitated water; let it be at its own place; moonlight be seen which is steady; as into moon.	386
कां नाडरचि भरे शोषे। सूर्य तो जैसा तैसाचि असे। देह होतां जातां तैसे। देखती मातें॥	३८७
किंवा डबके भरे आटे। सूर्य तो जैसाच्या तैसाचि आहे। देह असता जाता तैसे। पाहती मला॥	३८७
Or let pond be filled or empty; that sun is as it is; so while body exists or not; they see me.	387
घट मठ घडले। तेचि पाठीं मोडले। परि आकाश ते संचले। असतचि असे॥	३८८
घट मठ घडले। तेच नंतर मोडले। परी आकाश ते भरलेले। असतेचि असे॥	३८८
Pot and hermitage made; later they were broken; but that space filled; exists as it is.	388
तैसे अखंडे आत्मसत्ते। अज्ञानदृष्टिकल्पिते। हे देहचि होतें जातें। जाणतीं फुडें॥	३८९
तैसे अखंड आत्मसत्तेवरचे। अज्ञानदृष्टीने कल्पिले ते। हे देहचि आले गेले। जाणती स्पष्ट॥	३८९
On constant soul-authority; imagined ignorantly; bodies exist, vanish; they know clearly.	389
चैतन्य चढे ना वोहटे। चेष्टवी ना चेष्टे। ऐसे आत्मज्ञाने चोखटें। जाणती ते॥	३९०
चैतन्य वाढे ना घटे। काही करवे ना करे। ऐसे आत्मज्ञानाने शुद्ध चैतन्यास। जाणती ते॥	३९०
Soul increases, decreases not; nor does or cause to do; by soul-study, pure soul; they know.	390

- आणि ज्ञानही आपैते होईल। प्रज्ञा परमाणुही उगाणा देईल। सकळ शास्त्रांचे येईल। सर्वस्व हातां॥ ३९१
- आणि ज्ञानही आपलेसे होईल। बुद्धी परमाणुचाही झाडा देईल। सकळ शास्त्रांचे येईल। सर्वस्व हातां॥ ३९१
- Knowledge will be ours; intellect will penetrate atom; of all sciences will be; gained essence. ३९१
- परी ते व्युत्पत्ति ऐसी। जरी विरक्ति न रिगे मानसीं। तरी सर्वात्मका मजसीं। नव्हेचि भेटी॥ ३९२
- परी त्या सिद्धान्ताने ऐसी। जरी विरक्ती न शिरे मानसी। तरी सर्वात्मका मजसी। न होय भेटी॥ ३९२
- But by this doctrine; if asceticism in mind enters not; then I omnipresent; won't be met. 392
- पैं तोंड भरो कां विचारा। आणि अंतःकर्णीं विषयांसी थारा। तरी नातुडें धनुर्धरा। त्रिशुद्धीं मी॥ ३९३
- अरे मुख भरो का माझ्या विचाराने। आणि अंतःकरण मात्र विषयाने। तरी न सापडे धनुर्धरा। निश्चये मी॥ ३९३
- Mouth may be filled with my thought; mind only with object; then traceable not; I am surely. 393
- हां गा वोसणतयाच्या ग्रंथीं। काइ तुटती संसारगुंती। कीं परिवसिलिया पोथी। वाचिली होय॥ ३९४
- हो गा स्वप्नी बरळल्याने ग्रंथी। काय तुटेल संसारगुंती। किंवा नुसते हात लाविता पोथी। वाचिली जाय ? ३९४
- By babbling text in dream; will be life-tangle solved; or by touch of hand, will text be read? 394
- नाना बांधोनिया डोळे। घ्राणीं लाविजती मुक्ताफळे। तरी त्यांचे काय कळे। मोल मान॥ ३९५
- किंवा बांधोनिया डोळे। नाकाला लाविली मोतीमाळे। तर त्यांचे काय कळे। मोल मान॥ ३९५
- Or on shutting eyes; if pearls are tied to nose; then how will they be; evaluated? 395
- तैसा चित्तीं अहंते ठावो। आणि जिभे सकळशास्त्रांचा सरावो। ऐसेनि कोडी एक जन्म जावो। परी न पविजे मातें॥ ३९६
- तैसा चित्ती अहंतेला ठाव। आणि जिभेने सर्वशास्त्रांचा सराव। ऐसे कोटी जन्म जावो। परी न पावती मला॥ ३९६
- Having ego in mind; by tongue all texts practiced; after crore of births; I won't be gained. 396
- जो एक मी कां समस्तीं। व्यापकु असे भूतजातीं। ऐक तिये व्याप्ती। रूप करूं॥ ३९७
- जो एक मी का समस्तांमध्ये। व्यापक असे भूतजातांमध्ये। ऐक त्या व्याप्तीचे। रूप करूं॥ ३९७
- That I alone among all; occupy all beings; listen that expansion's; form I will tell. 397
- यदादित्यगतं तेजो, जगद्भासयतेऽखिलम्। यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ, तत्तेजो विद्धि मामकम्॥ १२
- जे आदित्यातले तेज, उजळे विश्व पूर्णचि। जे चंद्र आणि अग्नीत, ते तेज जाण तू मम॥ १२
- Sun-brilliance illumines entire world; which is in moon, fire, that is my brilliance you know. 12
- तरी सूर्यासकट आघवी। हे विश्वरचना जे दावी। ते दीप्ति माझी जाणावी। आद्यंतीं आहे॥ ३९८
- तरी सूर्यासकट आवघी। ही विश्वरचना जी दाखवी। ती दीप्ती माझी जाणावी। आदिअंती आहे॥ ३९८
- With sun; which shows this cosmic system; that is my brilliance; existing from origin to end. 398
- जळ शोषूनि गेलिया सविता। ओलांश पुरवीतसे जे माघौता। ते चंद्रीं पंडुसुता। ज्योत्स्ना माझी॥ ३९९
- जल शोषूनि गेला रवी तरी। ओलांश पुरवीतसे जी माघारी। ती चंद्रात पंडुसुता। जोत्स्ना माझी॥ ३९९
- As sun sets on drying water; which provides moisture afterwards; that moon-; light is mine. 399
- आणि दहनपाचनसिद्धी। करीतसे जे निरवधी। ते हुताशीं तेजोवृद्धी। माझीचि गा॥ ४००
- आणि क्रिया दहन पाचनसिद्धी। नेतसे नित्य शेवटास जी। ती अग्नीतील तेजोवृद्धी। माझीचि गा॥ ४००
- Heating, digesting activities; which lead to perfection; brilliance increasing in fire; is mine. 400

गामाविश्य च भूतानि, धारयाम्यहमोजसा। पुष्णामि चौषधीः सर्वाः, सोमो भूत्वा रसात्मकः॥	१३
पृथ्वीत शिरुनी भूते, धरितो मम शक्तिने। पोसितो वृक्ष हे सारे, चंद्र होतो रसात्मक॥	१३
Entering earth, I support beings with my energy; nourish herbs by being sap-full moon.	13

मी रिगालों असे भूतळीं। म्हणौनि समुद्रमहाजळीं। हे पांसूची ढेंपुळी। विरेचिना॥	४०१
मी शिरलो असे पृथ्वीच्या पोटी। म्हणौनि समुद्रमहाजळी। ही मातीची ढेकळी। विरेचिना॥	४०१
As I enter deep into earth; so into mighty water of ocean; these soil-clods; don't dissolve.	401
आणि भूतेंही चराचरें। हे धरितसे जियें अपारें। तियें मीचि धरीं धरे। रिगोनिया॥	४०२
आणि भूतेही चर अचर। ही धारण करिते जी अपार। तीही मीच धरणीतून धरे। शिरोनिया॥	४०२
Movable, immovable beings; which bears infinitely; that I bear from within earth; by entering.	402
गगनीं मी पंडुसुता। चंद्राचेनि मिसें अमृता। भरला जालो चालता। सरोवरु॥	४०३
गगनी मी पांडवा ते। चंद्राच्या रूपे अमृते। भरलेले झालो चालते। सरोवर॥	४०३
Pandava, into sky; filled by nectar in form of moon; I became walking; lake.	403
तेथूनि फांकती रश्मिकर। ते पाट पेलूनि अपार। सर्वौषधींचे आगर। भरितु असे मी॥	४०४
तेथूनि पसरती चंद्रकर। ते ओघ पेलूनि अपार। सर्व औषधींचे आगर। भरीत असतो मी॥	४०४
From there spread moon-rays; balancing those numerous flows; store of all medicines; I fill.	404
ऐसेनि सस्यादिकां सकळां। करीं धान्यजाती सुकाळा। दे अन्नद्वारा जिव्हाळा। भूतजातां॥	४०५
ऐसे तृणधान्यादिक सकळा। करी धान्यजाती सुकाळा। दे अन्नाद्वारा जिव्हाळा। भूतजातां॥	४०५
So all vegetables, grains; created in abundance; which gives life through food; to beings.	405
आणि निपजविलें अन्न। तरी तैसे कैचें दीपन। जेणे जिरूनि समाधान। भोगिती जीव॥	४०६
आणि शिजविलेले अन्न। तरी त्याचे कशाने होते पाचन? जेणे जिरूनि समाधान। भोगिती जीव॥	४०६
And cooked food; how it is digested; which on assimilation, satisfaction; derive beings.	406
अहं वैश्वानरो भूत्वा, प्राणिनां देहमाश्रितः। प्राणापानसमायुक्तः, पचाम्यन्नं चतुर्विधम्॥	१४
मी वैश्वानर होऊनि, प्राणिदेहात राहतो। प्राणापानास जोडूनि, पचवी अन्न चारही॥	१४
I becoming fire stay in being-bodies; joining in-out breaths, I digest four food-types*.	14
म्हणौनि प्राणिजातांचां घटीं। करूनि कंदावरी आगिठी। दीप्ति जठरीं किरीटी। मीचि जालो॥	४०७
म्हणौनि प्राणिजातांच्या घटी। करूनि नाभीकंदावरी शेकोटी। अग्नी जठरी किरीटी। मीच झालो॥	४०७
So into body of living creature; in navel-region by kindling bonfire; abdominal fire; I became.	407
प्राणापानाचां जोडभातीं। फुंकफुंकोनियां अहोराती। आटीतसे नेणो किती। उदरामाजी॥	४०८
प्राण अपानाची जोडभाती। फुंकफुंकोनिया अहोराती। आटवीतसे न जाणो अन्ने किती। उदरामध्ये॥	४०८
Blowers of in-out breaths; blowing day, night; don't know what foods I digest; in stomach.	408
शुष्कें अथवा स्निग्धें। सुपक्वें कां विद्गधें। परी मीचि गा चतुर्विधें। अन्ने पचीं॥	४०९
कोरडे अथवा ओले। शिजविले किंवा भाजलेले। परी मीचि गा चतुर्विध। अन्ने पचवी॥	४०९
Dry, juicy; cooked or roasted; four types of food; I alone digest.	409

एवं मीचि आघवे जन। जना जीववितें मीचि जीवन। जीवनीं मुख्य साधन। वन्हिही मीचि॥	४१०
असा मीचि अवघे जन। जनांना जगविणारे मीचि जीवन। जीवनातील मुख्य साधन। अग्नीही मीचि॥	४१०
All beings I am; life keeping beings alive I am; chief means in life; and fire too I am.	४१०
आतां ऐसियाहीवरी काई। सांगों व्याप्तीची नवाई। येथ दुजे नाहींची घेई। सर्वत्र मी गा॥	४११
आता येवढ्याहिवरी काय ही। सांगू व्याप्तीची अपूर्वाई? येथ दुसरे काहीच न घेई। सर्वत्र मी गा॥	४११
Now up to here what; to tell novelty of expanse; here nothing else exists; I am omnipresent.	411
तरी कैसेनि पां वेखे। सदा सुखियें एकें। एकें तियें दुःखें। त्रांते भूते॥	४१२
तरी कोणत्या बरे निमित्ते। सदा सुखी एखादे? कित्येक ती दुःखाने। व्याकूळ भूते॥	४१२
Then by what pretext; one is ever happy; by miseries many; beings are worried?	412
जैसी सगळिये पाटणीं। एकेंचि दीपें दिवेलावणी। जालिया कां न देखणीं। उरली एकें॥	४१३
जैशी सगळ्या नगरात आणि। एकाच दीपाने दिवेलावणी। झाली, तरी कां न प्रकाशता। उरला एकादा?	४१३
As in entire town; lamps are lit by one lamp; then why sans being lit-up; remained one?	413
ऐसी हन उखिविखी। करित आहासि मानसीं की। तरी परिस तेही नकी। शंका फेडी॥	४१४
ऐसा आणि तर्कवितर्कही। करीत आहेसी मनात की। तरी ऐक तीही नकी। शंका फेडो॥	४१४
Such speculation; if you are having in mind; then listen that doubt; I will clear.	414
पैं आघवा मीचि असे। येथ नाही कीर अनारिसे। परी प्राण्यांचिया उल्लासे। बुद्धी ऐसा॥	४१५
अरे अवघा मीचि असे। येथ नाही की वेगळे असे। परी प्राण्यांच्यात प्रकाशे। त्यांच्या बुद्धिसारखा॥	४१५
I am everything; here nothing is different; in creatures I appear; as per their intelligence.	415
जैसें एकचि आकाशध्वनि। वाद्यविशेषीं आनानीं। वाजावें पडे भिन्नीं। नादांतरीं॥	४१६
जैसा एकचि आकाशध्वनी। वाद्यप्रकारी अन्य अन्यी। वाजता उपजे भिन्न। नादांमध्ये॥	४१६
As there is only one space-sound; but in different instruments; are produced different; tunes.	416
कां लोकचेष्टीं वेगळालां। जो हा एकचि भानु उदैला। तो आनानी परी गेला। उपयोगासी॥	४१७
किंवा लोकव्यवहारी वेगळाल्या। जो हा एकचि सूर्य उदयला। तो वेगळाल्या परीने गेला। उपयोगासी॥	४१७
Or for different activities of people; though this one sun dawns; it differently becomes; useful.	417
नाना बीजधर्मानुरूप। झाडीं उपजवी आप। तैसे परिणमले स्वरूप। माझे जीवां॥	४१८
किंवा बीजाच्या धर्मानुरूप। झाडी उपजवी जल अमाप। तैसे परिणामा आले स्वरूप। माझे जीवामध्ये॥	४१८
Or as per properties of seed; plants produce abundant water; so my forms appear; in beings.	418
अगा नेणा आणि चतुरा। पुढां निळ्यांचा दुसरा। नेणा सर्पत्वे जाला येरा। सुखालागी॥	४१९
अरे अजाणा आणि चतुरा। पुढे नीलमण्याचा हार दोनसरा। अजाणा सर्प खरा। अन्या सुखदायक॥	४१९
If before wise and ignorant; sapphire-chain is kept; for ignorant it is snake; for wise it is joy.	419
हे असो स्वातीचे उदक। शुक्ती मोती व्याळीं विख। तैसा सज्ञानासी मी सुख। दुःख तों अज्ञानासी॥	४२०
हे असो स्वातीचे उदक। शिंपल्यासी मोती सापासी विष। तैसा सज्ञान्यासी मी सुख। दुःख तो अज्ञान्यासी॥	४२०
As raindrop; is pearl for shell and poison for snake; I give pleasure to savant; pain to ignorant.	420

सर्वस्य चाहं हृदि संनिविष्टो, मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च।

वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो, वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम्॥

१५

सर्वाचिया मी हृदयी रहातो, माझ्यामुळे ज्ञान स्मृतीविस्मृतीही।

मी सर्व वेदानिच होत ज्ञात, वेदांस कर्ताहि नि जाणता मी॥

१५

I dwell in all hearts; from me spring knowledge, memory, oblivion;

I am known by Vedas, I am Veda-author, knower.

15

एह्वीं सर्वाच्या हृदयदेशीं। मी अमुका आहे ऐसी। जे बुद्धि स्फुरे अहर्निशीं। ते वस्तु गा मी॥

४२१

एरवी सर्वाच्या हृदयदेशी। मी अमका आहे ऐसी। जी बुद्धी स्फुरे अहर्निशी। ती वस्तू गा मी॥

४२१

Else in all hearts; I am someone, such; intelligence ever inspires; that I am.

421

परी संतासवे वसतां। योगज्ञानीं पैसतां। गुरुचरण उपासितां। वैराग्येसीं॥

४२२

परी संतांसवे राहता। योगज्ञानाचा अभ्यास करता। गुरुचरण उपासिता। वैराग्याने॥

४२२

But staying with saints; studying yoga-knowledge; worshiping guru-feet; ascetically.

422

येणेंचि सत्कर्में। अशेषही अज्ञान विरमे। ज्यांचे अहं विश्रामे। आत्मरूपीं॥

४२३

याच सत्कर्मिने। सर्वही अज्ञान नाहीसे होणे। ज्यांचे अहं विश्राम पावणे। आत्मरूपी॥

४२३

By these pious karmas; entire ignorance vanishes; whose ego merges; in soul-form.

423

ते आपेंआप देखोनि देखीं। मियां आत्मेनि सदा सुखी। येथे मीवांचून अवलोकीं। आन हेतु असे॥

४२४

ते स्वतःला आत्मज्ञाने पाहती। मी त्यांचा आत्मा, त्याने सदा सुखी होती। येथे मीवांचूनि पाहती। अन्य नाही॥

४२४

They see self with soul-study; I am their soul, so they r happy; here except I they see; none.

424

अगा सूर्योदयो जालिया। सूर्ये सूर्यचि पहावा धनंजया। तेवीं मातें मियां जाणावया। मीचि हेतु॥

४२५

अगा सूर्योदय झालिया। सूर्याचे मदतीने सूर्य पहावा धनंजया। तैसा मला मी जाणावया। मीच हेतू॥

४२५

As on sunrise; one can see sun with help of sun; so to know me; I alone am motive.

425

ना शरीरपरातें सेवितां। संसारगौरवचि ऐकतां। देही जयाची अहंता। बुडोनि ठेली॥

४२६

किंवा शरीरसुखांना भोगतां। संसाराचा गौरव ऐकता। देहात ज्यांची अहंता। बुडोनि गेली॥

४२६

Or while enjoying body-joys; hearing worldly life glory; whose ego in body; was drowned.

426

ते स्वर्गसंसारालागी। धांवतां कर्ममार्गीं। दुःखाच्या सेलभागीं। भागीन होती॥

४२७

ते स्वर्गसंसारासाठी। धावताना कर्ममार्गीं। दुःखाच्या परीसीमेचे। भागीदार होती॥

४२७

They for world or heaven; while running on karma-path; pain's shared limit.

427

परी हेही जाणें अर्जुना। मजचिस्तव तया अज्ञाना। जैसा जागताचि हेतु स्वप्ना। निद्रेतें होय॥

४२८

परी हेही जाण अर्जुना। मजमुळेच दुःख अज्ञान्यांना। जैसा जागणाराच कारण स्वप्नां। नि निद्रेला होय॥

४२८

But know Arjuna; to ignorant I am cause of pain; as awakened is motive for dream; and sleep.

428

पैं अश्रे दिवसु हरपला। तोहि दिवसेंचि जाणों आला। तेवीं मी नेणोनि विषयो देखिला। मजचिस्तव भूतीं॥

४२९

अरे अश्रे दिवस हरपला। तोही दिवसेच जाणो आला। तैसा मी नेणोनि विषय देखिला। मजमुळे भूतीं॥

४२९

Dimming day by cloud; is known by day; by not knowing I, beings see object; due to me.

429

एवं निद्रा कां जागणिया। प्रबोधुचि हेतु धनंजया। तेवीं ज्ञाना अज्ञाना जीवांचिया। मीचि मूळ॥	४३०
असे निद्रा किंवा जागणे तया। जागृतीच कारण धनंजया। तैसे ज्ञाना अज्ञानास जीवांच्या। मीचि मूळ॥	४३०
Motive for sleep, wakefulness; is wakefulness; for knowledge, ignorance of beings; I am root.	430
जैसे सर्पत्वा कां दोरा। दोरुचि मूळ धनुर्धरा। तैसा ज्ञाना अज्ञानाचिया संसारा। मियांचि सिद्धु॥	४३१
जैसे सर्पत्वा किंवा दोरा। दोरुचि मूळ धनुर्धरा। तैसा ज्ञान्या अज्ञान्याच्या संसारा। मजमुळेच सिद्धी॥	४३१
As for rope or snake-ness; rope is cause; for life of savant or ignorant; perfection is due to me.	431
म्हणोनि जैसा असे तैसया। मातें नेणोनि धनंजया। वेदु जाणों गेला तंव तया। जालिया शाखा॥	४३२
म्हणोनि जैसा असे तैसया। मला न जाणोनि धनंजया। वेद जाणो गेला तेव्हा तया। झाल्या शाखा॥	४३२
Thus as I am; by not knowing me, Dhananjaya; as Veda tried to know me; it was branched.	432
तरी तिहीं शाखाभेदीं। मीचि जाणिजे त्रिशुद्धी। जैसा पूर्वापरा नदी। समुद्रचि ठी॥	४३३
तरी तीन्ही शाखाभेदांतरी। मीच जाणावा खरोखरी। जैसा पूर्वपश्चिमवाहिनी नद्यांसी। आश्रय समुद्रचि॥	४३३
In tri-branch difference; really I be known; as for east and westward rivers; sea is support.	433
आणि महासिद्धांतापासी। श्रुति हारपती शब्देंसीं। जैसिया सगंधा आकाशीं। वातलहरी॥	४३४
आणि एकाच ब्रह्मतत्त्वापासी। श्रुती हारपती घेऊन शब्दासही। जैशा गंधासहित आकाशी। वातलहरी॥	४३४
And for Brahma-essence; Shriti was at loss with words; as with smell in sky; wind-breeze is.	434
तैसे समस्तही श्रुतिजात। ठाके लाजिलें ऐसें निवांत। ते मीचि करी यथावत। प्रकटोनियां॥	४३५
तैसे समस्तही श्रुतिजात। मौनाने लाजूनि राहिले ऐसे निवांत। तेव्हा मीच केले यथावत। प्रकटोनिया॥	४३५
When entire Shriti; stayed aloof being dumb; then I re-established them; by incarnating.	435
पाठीं श्रुतीसहित अशेष। जग हारपे जेथ निःशेष। ते निजज्ञानही चोख। जाणता मीचि॥	४३६
पुढे श्रुतीसहित पूर्ण। जग हारपे जेथ संपूर्ण। ते निजज्ञानही चोख। जाणता मीचि॥	४३६
With Shriti further; as dissolves cosmos entire; of that soul-knowledge pure; I am knower.	436
जैसे निदेलिया जागिजे। तेव्हा स्वप्नीचे कीर नाही दुजे। परी एकत्वही देखों पाविजे। आपलेचि॥	४३७
जैसे निद्रिस्ताला जागवावे। तेव्हा स्वप्नीचे खरे द्वैत नुरावे। परी एकत्वही दिसू लागे। आपल्याचिमुळे॥	४३७
If a asleep is awakened; duality in dream vanishes; but singularity appears; due to self.	437
तैसे आपलें अद्वयपण। मी जाणतसे दुजेनवीण। त्याही बोधा कारण। जाणता मीचि॥	४३८
तैसे आपले अद्वयपण। मी जाणतसे वेगळा झाल्यावीण। त्याही ज्ञानाच्या कारणाला। जाणता मीचि॥	४३८
My non-duality; I know sans being separated; of cause of that knowledge; I am knower.	438
मग आगी लागलिया कापुरा। ना काजळी ना वैश्वानरा। उरणे नाही वीरा। जयापरी॥	४३९
मग आग लागलेल्या कापुरा। ना काजळी ना अग्नी जरा। उरणे नाही वीरा। जशापरी॥	४३९
When camphor is on fire; as no soot or fire remains; Vira; like that.	439
तेवीं समूळ अविद्या खाये। ते ज्ञानहि जें बुडोनि जाये। तन्ही जे नाही कीर नोहे। आणि न साहे असणेंहि॥	४४०
तैसे समूळ अविद्या खाये। ते ज्ञानही जव बुडोनि जाये। तव जे नाही ते खरेच नाही। आणि न सोसवे असणेही॥	४४०
Destroying ignorance; knowledge drowns; non-existent doesn't exist; existence isn't born.	440

पैं विश्व घेऊनि गेला मार्गेंसीं। तया चोराते कवण कें गिंवसी। जे कोणी एकी दशा ऐसी। शुद्ध ते मी॥	४४१
अरे विश्व घेऊनि गेला मागासही। त्या चोरा कोण कुठे शोधसी? जी कोणी दशा ऐसी। शुद्ध ती मी॥	४४१
Stealing cosmos sans trace; that thief where to search? That state; pure I am.	441
ऐसे जडाजडव्याप्ती। रूप करितां कैवल्यपती। ठी केली निरुपहितीं। आपुल्या रूपीं॥	४४२
ऐसी जड अजड व्याप्ती। वर्णन करीत कैवल्यपती। शेवट केला निरुपाधिक। ऐशा आपल्या रूपीं॥	४४२
Such material, spiritual expanse; Lord describes; ended in modification-less; such self-form.	442
तो आघवाचि बोधु सहसा। अर्जुनी उमटला कैसा। व्योर्मीचा चंद्रोदयो जैसा। क्षीरार्णवीं॥	४४३
तो अवघाच बोध सहजसा। अर्जुनात उमटला कैसा। आकाशीचा चंद्रोदय जैसा। क्षीरसागरामध्ये॥	४४३
That entire wisdom easily; how reflected in Arjuna; like moon-rise of sky; in milky-sea.	443
कां प्रतिभिंती चोखटे। समोरील चित्र उमटे। तैसा अर्जुनें आणि वैकुंठें। नांदतसे बोधु॥	४४४
किंवा भिंतीवरी स्पष्ट। समोरील चित्र उमटत। तैसा अर्जुन आणि वैकुंठनायकात। नांदतसे बोधु॥	४४४
On wall clearly; reflects confronting picture; so within Arjuna and Krishna; stayed wisdom.	444
तरी बाप वस्तुस्वभावो। फावे तंव तंव गोडिये थांवो। म्हणौनि अनुभवियांचा रावो। अर्जुन म्हणे॥	४४५
तरी धन्य तो परमात्मभाव। मिळे तसतसा गोडीला मिळे वाव। म्हणौनि अनुभवाचा राव। अर्जुन म्हणे॥	४४५
Great is supreme soul-ness; as more it is gained sweeter it is; so experience-king; Arjuna said.	445
जी व्यापकपण बोलतां। निरुपाधिक जे आतां। स्वरूप प्रसंगता। बोलिलें देवो॥	४४६
जी व्यापकपण सांगत असता। निरुपाधिक जे आता। त्याचे स्वरूप प्रसंगता। बोलिले देव॥	४४६
As telling about expanse; modification-less; soul-form's nature incidentally; Lord told.	446
ते एक वेळ अव्यंगवाणे। कीजो कां मज सांगणे। तेथ द्वारकेचा नाथु म्हणे। भले केले॥	४४७
ते एक वेळ निर्दोषपणे। करावे की मज सांगणे। तेव्हा द्वारकेचा नाथ म्हणे। भले केले॥	४४७
That should be clearly; told to me; so Dwarakanatha said; you did perfectly.	447
पैं अर्जुना आम्हांहि वाडेंकोडें। अखंड बोलों आवडे। परी काय कीजे न जोडे। पुसतें ऐसे॥	४४८
अरे अर्जुना आम्हालाही लाडेकोडे। अखंड सांगणे आवडे। परी काय करावे न भेटे। पुसणारा ऐसा॥	४४८
Arjun, I too fondly like; to tell continuously; but what to do rare is; one who enquires.	448
आजि मनोरथांसि फळ। जोडलासि तू केवळ। जे तोंड भरुनि निखळ। आलासि पुसों॥	४४९
आज मनोरथांना फळ। मिळालासि तू केवळ। जे तोंड भरुनि निखळ। आलासि पुसावया॥	४४९
Today as fruit for my wishes; you are gained; who earnestly; came forward enquiring.	449
जे अद्वैतावरीही भोगिजे। ते अनुभवींचे तू विरजे। पुसोनि मज माझे। देतोसि सुख॥	४५०
जे अद्वैतापलीकडचेही भोगावे। ते अनुभवण्या तू साहाय्यक व्हावे। पुसोनि मज माझे। देतोसि सुख॥	४५०
Experiencing what is beyond non-duality; you are helpful; by asking me; you pleased me.	450
जैसा आरिसा आलिया जवळा। दिसे आपणपें आपलां डोळां। तैसा संवादिया तूं निर्मळा। शिरोमणी॥	४५१
जैसे आरसा येता जवळा। दिसे आपणच आपल्या डोळा। तैसा संवादी तूं निर्मळा। शिरोमणी॥	४५१
As mirror coming nearer; one sees self in mirror; so you are pure conversationalist; great.	451

तुवां नेणोनि पुसावे। मग आम्ही परिसऊं बैसावे। तो गा हा पाडु नव्हे। सोयरेया॥	४५२
तू न कळल्याने पुसावे। मग आम्ही ऐकवण्या बैसावे। तो गा हा प्रकार नव्हे। सोयच्या रे॥	४५२
You are asking due to ignorance; and I am replying; this isn't that exercise; my friend.	452
ऐसे म्हणोनि आलिंगिलें। कृपादृष्टी आवलोकिले। मग देवो काय बोलिले। अर्जुनेसी॥	४५३
ऐसे म्हणोनि आलिंगिले। कृपादृष्टीने अवलोकिले। मग देव काय बोलिले। अर्जुनासी?	४५३
Saying so Lord embraced; gracefully observed; then what did Lord tell; to Arjuna?	453
पैं दोही वोठीं एक बोलणे। दोहीं चरणीं एक चालणे। तैसे पुसणे सांगणे। तुझे माझे॥	४५४
अरे दोन्ही ओठी एक बोलणे। दोन्ही चरणांनी एक चालणे। तैसे पुसणे सांगणे। एकचि तुझे माझे॥	४५४
At two lips one word; by two legs one walk; so asking, answering; are same yours and mine.	454
एवं आम्ही तुम्ही येथे। देखावे एका अर्थातें। सांगतें पुसतें येथें। दोन्हीं एक॥	४५५
एवं आम्ही तुम्ही येथे। पहावे एकाच अर्थातें। सांगणारे पुसणारे येथे। दोन्ही एक॥	४५५
So here you and I; be viewed in same manner; as questioner and answerer; are same.	455
ऐसा भुलला देवो मोहें। अर्जुनातें आलिंगूनि ठाये। मग बिहाला म्हणे नोहे। आवडी हे॥	४५६
ऐसा देव भुलला मोहे। अर्जुनासी आलिंगुनी राहे। मग भ्याला म्हणे नोहे। योग्य येथे हे॥	४५६
Lord being lured; held Arjuna in embrace; then he was alarmed and said here; this isn't proper.	456
जाले इक्षुरसाचे ढाळ। तरी लवण देणें किडाळ। जे संवादसुखाचें रसाळ। नासेल थितें॥	४५७
ऊसरसाची ढेप करता। न लगे लवणाची अधिकता। कारण संवादाची रसाळता। नासेल तेथे॥	४५७
As preparing Jaggeri; additional salt isn't necessary; conversation-bliss; may be soiled there.	457
आधीच आम्हां यया कांही। नरनारायणासी भिन्न नाही। परी आतां जिरो माझ्या ठाई। वेगु हा माझा॥	४५८
आधीच माझ्या याच्यात काही। नरनारायणात भिन्नता नाही। परी आता जिरो माझ्या ठायी। प्रेमावेग हा माझा॥	४५८
In I and him; in human and God, there is no distinction; but now let merge in me; my love-surge.	458
इया बुद्धी सहसा। श्रीकृष्ण म्हणे वीरेशा। पैं गा तो तुंवा कैसा। प्रश्नु केला॥	४५९
ऐशा बुद्धीने सहजसा। श्रीकृष्ण म्हणे वीरेशा। अगा तो तू कैसा। प्रश्न केला॥	४५९
With such thought; Viresha, Shrikrishna said; what question; did you ask?.	459
जो अर्जुन कृष्णीं विरत होता। तो परतोनिया मागुता। प्रश्नावळीची कथा। ऐकों आला॥	४६०
जो अर्जुन कृष्णात विरत होता। तो परतोनि माघारी आता। प्रश्नावलीची कथा। ऐकाया आला॥	४६०
Arjuna was merging in Krishna; and now was returning; for listening; story of questions.	460
येथ सद्गदें बोलें। अर्जुने जी जी म्हणितलें। निरुपाधिक आपुले। रूप सांगा॥	४६१
येथे सद्गदून बोले। अर्जुनाने जी जी म्हटले। निरुपाधिक आपले। स्वरूप सांगा॥	४६१
Overwhelmingly, Arjuna said; Yes Sir; tell me; your modification-less;form.	461
यया बोला तो शार्ङ्गी। तेचि सांगावयालागीं। उपाधी दोही भागी। निरूपीत असे॥	४६२
या बोला तो शार्ङ्गी। तेच सांगावयालागी। उपाधी दोन भागी। सांगीत आहे॥	४६२
On this talk that Sharngi; for telling same; two kinds of limiting conditions; is narrating.	462

पुसिलिया निरुपाहित। उपाधी कां सांगे येथ। हे कोणहाही प्रस्तुत। गमे जरी॥	४६३
विचारिले निरुपाधिक। आणि उपाधी का सांगे येथ। हे कोणासही प्रस्तुत। शंका वाटे जरी॥	४६३
Asked for modification-less; he is telling limiting conditions; this here; doubtful appears.	463
तरी ताकाचे अंश फेडणे। याचि नाव लोणी काढणे। चोखाचिये शुद्धी तोडणे। कीडचि जेवीं॥	४६४
तरी ताकाचे अंश फेडणे। याचेच नाव लोणी काढणे। चोखाच्या शोधासाठी तोडणे। अशुद्ध जैसे॥	४६४
Removing part of buttermilk; is churning out butter; for purity's sake removing; as alloy.	464
बाबुळीचि सारावी हातें। परी पाणी तंव असे आइते। अभ्रचि जावें गगन तें। सिद्धचि कीं॥	४६५
शेवाळचि सारावे हाते। की पाणी तर असे आयते। अभ्रचि जाता, आकाश ते। सिद्धच की॥	४६५
As moss is removed by hand; water is at hand; on cloud's dispersal; as sky is visible.	465
वरील कोंड्याचा गुंडाळा। झाडूनि केलिया वेगळा। कणु घेतां विरंगोळा। असे काई॥	४६६
वरील कोंड्याचा गुंडाळा। झाडूनि केल्यावरी वेगळा। कण घेता अडथळा। असे काही?	४६६
As outer husk; on separating by sweeping; in gaining grains, is there any; difficulty?	466
तैसा उपाधि उपाहितां। शेवटु जेथ विचारितां। ते कोणातेंही न पुसतां। निरुपाधिक॥	४६७
तैसा अज्ञानउपाधी काढिता। शेवटी काय राहिले विचारिता। ते कोणासही न पुसता। निरुपाधिक॥	४६७
On removal of limiting factors; what remains in end; sans asking; is modification-less form.	467
जैसे न सांगणेवरी। बाळा पतीसी रूप करी। बोलु निमालेपणे विवरी। अचर्चाते॥	४६८
जैसे न सांगणे। तेच नववधूने पतीचे रूप करणे। शब्द निमाल्यावरी श्रुतीचे विवरणे। शब्दातीता॥	४६८
As not telling; by wedded girl is form of husband; Shriti's silence is telling; beyond words.	468
पैं सांगणेयाजोगे नव्हे। तेथींचे सांगणे ऐसे आहे। म्हणौनि उपाधि लक्ष्मीनाहे। बोलिजे आदीं॥	४६९
अरे सांगण्याजोगे न राहे। तेथेच सांगणे असे आहे। म्हणौनि उपाधी लक्ष्मीनाथ हे। बोलिती आधी॥	४६९
If there is nothing to tell; silence is telling; so Laxminatha, limiting conditions; is telling first.	४६९
पाडिव्याची चंद्ररेखा। निरुती दावावया शाखा। दाविजे तेवीं औपाधिका। बोली इया॥	४७०
पाडिव्याची चंद्ररेखा। स्पष्ट दावावया, तरुशाखा। दाखविती तैसे उपाधिकाचा। अर्थ येथे॥	४७०
For moon-arch; to be shown, as tree-branch; is shown, so is limiting factor's; meaning here.	470
द्वविमौ पुरुषौ लोके, क्षरश्चाक्षर एव च। क्षरः सर्वाणि भूतानि, कुटस्थोऽक्षर उच्यते॥	१६
दोन पुरुष हे लोकी, क्षर आणि अक्षर। क्षर सारीच ही भूते, जीवात्मा तोचि अक्षर॥	१६
There are two Persons in world, perishable, imperishable;	
perishable are all living beings, embodied soul is imperishable.	16
मग तो म्हणे गा सव्यसाची। पैं इये संसारपाटणींची। वस्ती साविया टांची। दुपुरुषीं॥	४७१
मग तो म्हणे गा सव्यसाची। या संसारनगराची। वस्ती खरोखरी केली। दोन पुरुषांनी॥	४७१
Lord said Savyasachi; this worldly-life city; has been habited really; by two Persons.	471
जैसी आघवांचि गगनीं। नांदतें दिवोरात्री दोन्ही। तैसें संसारराजधानीं। दोन्हीचि हे॥	४७२
जैशी अवघ्याच गगनी। नांदते दिवस रात्री दोन्ही। तैसे संसारराजधानीत। दोन्हीच हे॥	४७२
As in entire sky; dwell both night, day; so in capital of worldly life; these two are dwelling.	472

आणिकही तिजा पुरुष आहे। परी तो या दोहींचे नांव न साहे। जो उदेला गावेंसीं खाये। दोहींतें यया॥	४७३
आणिकही तिजा पुरुष आहे। परी तो या दोहींचे नाव न साहे। जो उदयता गावासहित खाये। दोघास या॥	४७३
There is third person; he can't tolerate names of two; who devours along with city; these two.	473
परी ते तंव गोठी असो। आधी दोहींचि हे परियेसो। संसारग्रामा वसों। आलें असती॥	४७४
परी ती त्याची गोष्ट राहूदे। आधी ह्या दोहोंची गोष्ट ऐक, जे। संसारग्रामा वस्तीला। आले असती॥	४७४
But let his story be; first listen these two's story; who in worldly-life city; are residing.	474
एक आंधळा वेडा पंगु। येर सर्वांगें पुरता चांगु। परी ग्रामगुणें संगु। घडला दोघां॥	४७५
एक आंधळा वेडा पांगळा। दुसरा सर्वांगाने पुरता चांगला। परी गावगुणे घडला। संग दोघा॥	४७५
One is blind, lame, crazy; other is bodily healthy; but as dwellers of city; they met.	475
तया एका नाम क्षरु। येरातें म्हणती अक्षरु। इहीं दोहींचि परी संसारु। कोंदला असे॥	४७६
त्या एकाचे नाम क्षर। दुसऱ्यास म्हणती अक्षर। या दोघांनीच परी हा संसार। भरला असे॥	४७६
One's name is destructible; other's is indestructible; this worldly-life is full; with these two.	476
आतां क्षरु तो कवणु। अक्षरु तो किलक्षणु। हा अभिप्रावो संपूर्णु। विवंचूं गा॥	४७७
आता क्षर तो कोण। अक्षराचे त्या काय लक्षण। हा अभिप्राय संपूर्ण। स्पष्ट करू॥	४७७
Now who is destructible; what are signs of indestructible; this comment entire; I will clarify.	477
तरी महदहंकारा। लागुनियां धनुर्धरा। तृणांतींचा पांगोरा-। वरी पै गा॥	४७८
तरी महदहंकारा-। पासूनि धनुर्धरा। तृणाच्या शेवटच्या अग्रा-। पर्यंत गा॥	४७८
So from great ego; Dhanurdhara; up to tip; of grass blade.	478
जे कांहीं सानें थोर। चालतें अथवा स्थिर। किंबहुना गोचर। मनबुद्धिसी जें॥	४७९
जे काही लहान थोर। चालते अथवा स्थिर। किंबहुना गोचर। मनबुद्धीसी जे॥	४७९
What is small, great; steady, moving; rather which is conceivable; by mind and intellect.	479
जेतुलें पांचभौतिक घडते। जें नामरूपा सांपडते। गुणत्रयाच्या पडते। कामठां जें॥	४८०
जितके पांचभौतिकांचे घडते। जे नामरूपात सापडते। गुणत्रयांच्या पडते। टांकसाळीतून जे॥	४८०
What is formed of five elements; caught by name, form; comes from quality-trinity; mint.	480
भूताकृतीचे नाणे। घडत भांगारें जेणें। काळासि जूं खेळणे। जिहीं कवडां॥	४८१
भूताकृतीचे नाणे। घडते ज्या सोन्याने। अथवा काळासी जुगार खेळणे। आकारी देहांनी ज्या॥	४८१
Being-form coins; formed with what gold; or gambling with time; by what body-forms.	481
जाणणेंचि विपरीते। जें जें काही जाणजते। जें प्रतिक्षणीं निमते। होऊनियां॥	४८२
ज्ञानाने विपरीत ते। जे जे काही जाणवते। ते प्रतिक्षणी नष्ट होते। उपजोनिया॥	४८२
By false knowledge; what is perceived; that at every moment is destroyed; on emerging.	482
अगा काढूनि भ्रांतीचें दांग। उभवी सृष्टीचे आंग। हे असो बहु जग। ज्या नाम॥	४८३
अरे काढूनि भ्रांतीचे रान। उभारी सृष्टीचे अंग। हे असो बहु, जग। ज्याला आहे नाम॥	४८३
After clearing lure-forest; manifested cosmos; let it be, world; is name of what.	483

पैं अष्टधा भिन्न ऐसे। जें दाविलें प्रकृतिमिसे। जें क्षेत्रद्वारा छत्तिसे। भागीं केले।।	४८४
अरे अष्टधा भिन्न ऐसे। जे दाखविले प्रकृतिमिसे। जे क्षेत्राच्या नावे छत्तीस ऐसे। भाग केले।।	४८४
Eightfold; what is shown as Nature; which in name of Field, into thirty six; parts divided.	484
हें मागील सांगों किती। अगा आतांचि जें प्रस्तुती। वृक्षाकाररूपकरीती। निरूपिले।।	४८५
हे मागील सांगावे किती। अरे आताच जे प्रस्तुती। वृक्षाकार रूपक पद्धती। सांगितले।।	४८५
How much to tell of past; just now here; simile system in form of tree; was told.	485
ते आघर्वेंचि साकारे। कल्पूनी आपणपयां पुरे। जाले असे तदनुसारें। चैतन्यचि।।	४८६
ते आवघेच साकार। कल्पुनी आपण स्वतःच नगर। झाले असे तदनुसार। चैतन्यचि।।	४८६
All this with form; by imagining ourselves as city; became accordingly; consciousness.	486
ते जैसा कुहां आपणचि बिंबे। सिंह प्रतिबिंब पाहतां क्षोभे। मग क्षोभला समारंभें। घाली तेथ।।	४८७
तो जैसा विहीरीत आपणचि बिंबे। सिंह प्रतिबिंब पाहता क्षोभे। मग क्षोभला आवेशे। उडी घाली तेथ।।	४८७
Just as him reflecting into well; lion agitates on seeing image; and forcefully; jumps there.	487
कां सलिलीं असतचि असे। व्योमावरी व्योम बिंबे जैसे। अद्वैत होऊनि तैसे। द्वैतें घेपे।।	४८८
किंवा जळी असतेचि असे। आकाशावरी आकाश बिंबे जैसे। अद्वैत असूनिही तैसे। आत्मा द्वैत घेतो।।	४८८
Or as existing in water; sky is reflected in it; so though non-dual; soul assumes duality.	488
अर्जुना गा यापरी। साकार कल्पूनि पुरी। आत्मा विस्मृतीची करी। निद्रा तेथ।।	४८९
अर्जुना गा यापरी। साकार कल्पूनि शरीरनगरी। आत्मा विस्मृतीची करी। निद्रा तेथे।।	४८९
In this way; by imagining form in body-city; soul has oblivion's; sleep there.	489
पैं स्वप्नी सेजार देखिजे। मग पहुडणे जैसे तेथ कीजे। तैसे पुरीं शयन जाणिजे। आत्मयासी।।	४९०
अरे स्वप्नी शेज पाहिले। मग पहुडणे जैसे तेथ केले। तैसे शरीरनगरी शयन जाणावे। आत्मयासी।।	४९०
On seeing bed in dream; and reclining there; so in body-city, sleeping be known; for soul.	490
पाठी तिये निद्रेचेनि भरे। मी सुखी दुःखी म्हणत घोरे। अहंमतेचेनि थोरे। वोसणाये सादें।।	४९१
पुढे त्या निद्रेच्या भरे। मी सुखी दुःखी म्हणत घोरे। मी व माझे या वृत्तीच्या वृद्धीने। बरळे जोर देउनि।।	४९१
In sleep; saying 'I am happy', it snores; by increase of 'I n mine' attitude; forcefully shouts.	491
हा जनकु हे माता। हा मी गौर हीन पुरता। पुत्र वित्त कांता। माझे हे ना।।	४९२
हा जनक ही माता। हा मी गोरा हा हीन पुरता। पुत्र वित्त कांता। माझे हे ना?	४९२
As he is father, she is mother; I am fair, he is lower; sun, wealth, wife; aren't they mine?	492
ऐसिया वळघौनि स्वप्ना। धांवत भवस्वर्गाचिया राना। त्या चैतन्या नाम अर्जुना। क्षर पुरुषु गा।।	४९३
ऐशा स्वार होऊनि स्वप्नां। धावत भवस्वर्गाच्या राना। त्या चैतन्यास नाम अर्जुना। क्षर पुरुष गा।।	४९३
Riding on dreams; running in forest of world, heaven; name of spirit is; destructible Person.	493
आता ऐक क्षेत्रज्ञ येणे। नामें जयाते बोलणे। जग जीवु का म्हणे। जिये दशेतें।।	४९४
आता ऐक क्षेत्रज्ञ येणे। नावाने ज्याला बोलावणे। जग जीव का म्हणे। ज्या दशेला।।	४९४
Now as Field-knower; what is called; world knows as living being; which state.	494

- जो आपुलेनि विसरे। सर्वभूतत्वे अनुकरे। तो आत्मा बोलिजे क्षरे। पुरुषनांव॥ ४९५
- जो आपल्याला विसरे। शरीरातील सर्वभूतांना अनुसरे। तो आत्मा ओळखावा क्षरे। पुरुषनामे॥ ४९५
- Who forgets self; follows all elements in body; that soul be known as destructible; Person. 495**
- जे तो वस्तुस्थिति पुरता। म्हणोनि आली पुरुषता। वरी देहपुरीं निद्वैजतां। पुरुषनांमे॥ ४९६
- कारण तो मूळस्थितीने पूर्ण। म्हणोनि आले पुरुषपण। शिवाय देहपुरीत निजण। म्हणोनि पुरुषनाम॥ ४९६
- As he is perfect originally; Person-ness is gained; he sleeps in a body-city; so he is Person. 496**
- आणि क्षरपणाचा नाथिला। आळु यया ऐसेनि आला। जे उपाधीचि आतला। म्हणोनियां॥ ४९७
- आणि क्षरपणाचा नसलेला। आळ याला अशाने आला। कारण उपाधीत सापडला। म्हणोनिया॥ ४९७
- Destructible is nonexistent; accusation he got; by being caught in limiting factors; that is why. 497**
- जैसी खळाळीचिया उदका-। सरसीं उदाळे चंद्रिका। तैसा विकारां औपाधिकां। ऐसाचि गमे॥ ४९८
- जैसे खळाळाच्या उदकासरसे। हाले डोले चांदणे जैसे। तैसा विकारात उपाधीच्या। ऐसाचि वाटे॥ ४९८
- In agitated water; as moonlight sways; so in modification of limiting conditions; he appears. 498**
- कां खळाळु मोटका शोषे। आणि चंद्रिका तें सरिसीच भ्रंशे। तैसा उपाधिनाशीं न दिसे। उपाधिकु॥ ४९९
- का खळाळ नुकताच सुकतसे। आणि चांदणे त्यासरिसीच नाहीसे। तैसा उपाधिनाशे न दिसे। उपाधिक॥ ४९९
- As water steadies; moonlight dries; on absence of limiting factors, it appears not; modified. 499**
- ऐसे उपाधीचेनि पाडें। क्षणिकत्व यातें जोडे। तेणें खोंकरपणें घडे। क्षर हे नांम॥ ५००
- ऐसे उपाधीच्या योगाने। क्षणिकत्व याला मिळणे। त्या देहाच्या नश्वरत्वाकारणे पडे। क्षर हे नाम॥ ५००
- So by limiting conditions; it is momentary; by destructibility of body; destructible is its name. 500**
- एवं जीवचैतन्य आघवे। हे क्षर पुरुष जाणावे। आतां रूप करूं बरवे। अक्षरासी॥ ५०१
- अशाप्रकारे जीवचैतन्य आवघे। हे क्षर पुरुष जाणावे। आता रूप करूं बरवे। अक्षराचे॥ ५०१
- Consciousness of beings; know as destructible Person; now I will tell form; of indestructible. 501**
- तरी अक्षरु जो दुसरा। पुरुष पै धनुर्धरा। तो मध्यस्थु गा गिरिवरां। मेरु जैसा॥ ५०२
- तरी अक्षर जो दुसरा। पुरुष तो धनुर्धरा। तो क्षरउत्तमांना मध्यस्थ खरा। पर्वतांना मेरु जैसा॥ ५०२
- Other indestructible; Person is; one between destructible and best; as Meru in mountains. 502**
- जे तो पृथ्वी पाताळ स्वर्गीं। इहीं न भेदे तिहीं भागीं। तैसा दोहीं ज्ञानाज्ञानांगीं। पडेना जो॥ ५०३
- का तो पृथ्वी पाताळ स्वर्गीं। यांमुळे न विभागे तीन भागीं। तैसा दोन्ही ज्ञान अज्ञान अंगीं। सापडेना जो॥ ५०३
- By earth, heaven, nether; in three parts isn't divided; so in knowledge, ignorance; who isn't found. 503**
- ना यथार्थज्ञानें एक होणे। ना अन्यथात्वे दुजें घेणे। ऐसें निखळ जें नेणणें। तेंचि तें रूप॥ ५०४
- ना यथार्थज्ञानाने एक होणे। ना अन्यपणे द्वैत घेणे। असे निखळ जे नेणतेपण। तेच त्याचे रूप॥ ५०४
- Not by proper knowledge united; nor by duality divided; that pure inaction; is his form. 504**
- पांसुता निःशेष जाये। ना घटभांडादिकें होये। त्या मृत्पिंडाऐसें आहे। मध्यस्थ जें॥ ५०५
- मातीपण निःशेष जाये। परी घट भांडे आदी ना होये। त्या मातीच्या गोळ्याऐसे आहे। मधलेच जे॥ ५०५
- As soil-state vanishes; but pot isn't shaped; like that lump of clay; which is in between. 505**

पैं आटोनि गेलिया सागरु। मग तरंगु ना नीरु। तया ऐशी अनाकारु। जे दशा गा॥	५०६
अरे आटोनि गेल्यावरी सागर। मग ना तरंग ना नीर। त्याच्यासारखी विनाआकार। जी गा दशा॥	५०६
If sea dries; there won't be any water or waves; like that formless; which is the state.	506
पार्था जागणे तरी बुडे। परी स्वप्नाचे कांही न मांडे। तैसिये निद्रे सांगडे। न्याहाळिजे॥	५०७
पार्था जागृती तरी बुडे। परी स्वप्नावस्था काही न मांडे। तैशा गाढ निद्रेसारखे। न्याहाळावे॥	५०७
Partha, when wakefulness is absent; but dreaming isn't there; like deep slumber; be seen.	507
विश्व आघवेंचि मावळे। आणि आत्मबोधु तरी नुजळे। तिये अज्ञानदशे केवळे। अक्षरु नांव॥	५०८
विश्व आवघेच मावळे। आणि आत्मबोध तरी न उजळे। त्या अज्ञानदशेचे केवळ हे। अक्षर नाम॥	५०८
As cosmos vanishes; and soul-knowledge hasn't dawned; that ignorance is; indestructible.	508
अजामेकां, अजा म्हणतां जन्म नाहीं। त्यासि नाशु कैचा कायी। यालागी अक्षरु पाहीं। अज्ञानघन॥	५०८अ
श्रुती अजामेका, अज्ञानाला जन्म नाही। त्यास नाश कुठला काही। यासाठी अक्षर पहा। अज्ञानघन॥	५०८अ
As ignorance has no birth; it has no end too; so see indestructible; is deep ignorance.	508-A
सर्वा कळीं सांडिले जैसे। चंद्रपण उरे अंवसे। रूप जाणावे तैसे। अक्षराचे॥	५०९
सर्व कलांनी त्यागिले जैसे। चंद्रपण उरे अमावसे। रूप जाणावे तैसे। अक्षराचे॥	५०९
When end all phases; in new moon, only moon-ness remains; such form is; of indestructible.	509
पैं सर्वोपाधिविनाशे। हे जीवदशा जेथ पैसे। फळपाकांत जैसे। झाड बीजीं॥	५१०
अरे सर्व उपाधिविनाशे। ही जीवदशा जेथ लोपत असे। फळ पिकता जैसे। झाड बीजामध्ये॥	५१०
When end all limiting conditions; being-ness ends; as on ripening fruit; into seed, tree ends.	510
तैसे उपाधी उपहित। थोकोनि ठाके जेथ। तयातें अव्यक्त। बोलती गा॥	५११
तैसे स्थूल व सूक्ष्म। लीन होऊनि राहती जेथ। त्याला अव्यक्त। बोलती गा॥	५११
So gross and subtle; where they remain dormant; as un-manifest; it is called.	511
घन अज्ञान सुषुप्ती। तो बीजभावो म्हणती। येर स्वप्न हन जागृती। फळभावो तयाचा॥	५१२
दृढ अज्ञान सुषुप्ती। तो बीजभाव म्हणती। इतर स्वप्न आणि जागृती। फळभाव तयाचा॥	५१२
Deep ignorance in slumber; is called as seed-state; dream and wakefulness; is its fruit-state.	512
जयासी कां बीजभावो। वेदांती केला ऐसा आवो। तो तया पुरुषा ठावो। अक्षराचा॥	५१३
ज्या दशेला म्हणती बीजभाव। वेदांनी केला ऐसा प्रसिद्ध भाव। तो त्या पुरुषाचा ठाव। अक्षराचा॥	५१३
What is called as seed-state; is made famous by Vedas; it is dwelling of Person; imperishable.	513
जेथूनि अन्यथाज्ञान। फांकोनि जागृति स्वप्न। नानाबुद्धीचे राना। रिगाले असे॥	५१४
अव्यक्तापासूनि विपरीत ज्ञान। जागृतिस्वप्नाचा विस्तार करून। नानाबुद्धीचे रानात। शिरले असे॥	५१४
False knowledge from un-manifest; by expansion of wakefulness; in intellect-forest; enters.	514
जीवत्व जेथूनी किरीटी। विश्व उठवितचि उठी। ते उभय बोधांची मिठी। अक्षरु पुरुषु॥	५१५
जीवत्व जेथूनि किरीटी। विश्व या कल्पनेला उठवीतच उठी। त्या उभयबोधांचा लय। अक्षर पुरुष॥	५१५
Whence being-ness; emerges with cosmos' idea; dissolution of both is; indestructible Person.	515

येरु क्षरु पुरुषु कां जनीं। जिहीं खेळे जागृती स्वप्नीं। तिया अवस्था जो दोन्ही। वियाला गा॥	५१६
दुसरा क्षर पुरुष का जनी। ज्यात तो खेळे जागृती स्वप्नी। त्या अवस्था दोन्ही जो। प्रसवला गा॥	५१६
Other is destructible Person; playing in wakefulness and dream; those two states who; bore.	516
पैं अज्ञानघनसुषुप्ती। ऐसैसी जे का ख्याती। या उणी येकी प्राप्ती। ब्रह्माची जे॥	५१७
अरे अज्ञानघनसुषुप्ती। अशी ज्या पुरुषाची ख्याती। यात उणीव आहे एकटी। ब्रह्मप्राप्तीची॥	५१७
Deep ignorance in slumber; so is fame of that Person; but it lacks only; in Brahma-gain.	517
साचचि पुढती वीरा। जरी न येतां स्वप्न जागरां। तरी ब्रह्मभावो साचोकारा। म्हणों येता॥	५१८
खरेच या अवस्थेत जाता वीरा। जर न येते स्वप्न जागरा। तर ब्रह्मभाव खराखुरा। आला म्हणता येतो॥	५१८
Going in that state; if wakefulness, dream don't arise; true Brahma; has arrived, it can be said.	518
परी प्रकृतिपुरुषें दोनी। अभ्रे जाली जियें गगनीं। क्षेत्रक्षेत्रज्ञु स्वप्नीं। देखिला जियें॥	५१९
परी प्रकृतिपुरुष दोन्ही। अभ्रे झाली ज्या गगनी। क्षेत्रक्षेत्रज्ञ स्वप्नी। देखिली निद्रेने ज्या॥	५१९
Nature, Person both; became clouds in sky; Field n Field-knower in dream; seen by sleep.	519
हे असो अधोशाखा। या संसाररूपा रुखा। मूळ ते पुरुषा। अक्षराचे॥	५२०
हे असो खालची शाखा। ज्या संसाररूप वृक्षा। त्याचे मूळ ते पुरुषा। अक्षराचे॥	५२०
This is lower branch; of that tree of worldly life; its root is of Person; indestructible.	520
हा पुरुषु का म्हणिजे। जे पूर्णपणेंचि निजे। पैं मायापुरीं पहुडिजे। तेणेही बोलें॥	५२१
याला पुरुष का म्हणिजे। कारण तो पूर्ण होऊनि निजे। मायापुरीत पहुडे। त्याच अर्थें॥	५२१
He is called Person; as he sleeps by being complete; sleeps into city of illusion; that is why.	521
आणि विकारांचि जे वारी। ते विपरीत ज्ञानाची परी। नेणिजे जिये माझारीं। ते सुषुप्ती गा हा॥	५२२
आणि विकाराची जी येरझार। तो विपरीत ज्ञानाचा प्रकार। न कळे जिच्यामध्ये। ती सुषुप्ती गा हा॥	५२२
And frequenting of modifications; false knowledge; not knowing by which; that is slumber.	522
म्हणौनि यया आपैसे। क्षरणें पां नसे। आणि कही हा न नाशे। ज्ञानाउणे॥	५२३
म्हणौनि याला आपोआपसे। क्षरणे बा नसे। आणखी हा न नाशे। ज्ञानाविना॥	५२३
So automatically he; has no destruction; and he is not perished; sans knowledge.	523
यालागी हा अक्षरु। ऐसा वेदांतीं डगरु। केला देखसी थोरु। सिद्धान्ताचा॥	५२४
यामुळे हा अक्षर। ऐसा वेदान्तांनी प्रचार। केला पहा थोर। सिद्धान्ताचा॥	५२४
So he is indestructible; so Vedanta publicized greatly; this doctrine.	524
ऐसे जीवकार्यकारण। ज्या मायासंगुचि लक्षण। अक्षर पुरुषु जाण। चैतन्य ते॥	५२५
ऐसे जीवकार्यास कारण। ज्याला मायासंग हेच लक्षण। अक्षर पुरुष जाण। चैतन्य ते॥	५२५
So is life's reason; whose sign is company of illusion; know imperishable Person; that is soul.	525

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः, परमात्मेत्युदाहृतः। यो लोकत्रयमाविश्य, बिभर्त्यव्यय ईश्वरः॥ १७

परं पुरुष तो अन्य, परमात्माच बोलती। जो त्रिलोकी प्रवेशूनि, पोसे अव्यय ईश्वर॥ १७

Other is supreme Person, supreme soul; who by occupying tri-world supports immutable God. 17

आता अन्यथाज्ञानीं। या दोनी अवस्था जया जनीं। तया हारपती घनीं। अज्ञानतत्त्वीं॥	५२६
आता विपरीत ज्ञानी। स्वप्नजागृती दोन्ही। ज्या अवस्था जनी। त्या हरवती गाढ। अज्ञानतत्त्वीं॥	५२६
Other knowledge; in wakefulness, dream; these states; dissolve in deep; ignorance-principle.	526
ते अज्ञान ज्ञानीं बुडालिया। ज्ञाने कीर्तिमुखत्व केलिया। जैसा वन्हि काष्ठ जाळुनिया। स्वयें जळे॥	५२७
ते अज्ञान ज्ञानात बुडता। ज्ञानाने कीर्तिमुखत्वे राहता। जैसा अग्नी काष्ठ जाळूनिया। स्वये जळे॥	५२७
Knowledge drowning ignorance; remains like Kirtimukha*; fire on burring wood; burns self.	527
तैसे अज्ञान ज्ञानें नेले। आपण वस्तु देऊनि गेले। ऐसे जाणणेनिवीण उरले। जाणते जें॥	५२८
तैसे अज्ञान ज्ञानाने नेले। आपण जाणीव देऊनि गेले। ऐसे 'जाणले' या भावावीण उरले। जाणते जे॥	५२८
Knowledge drowning ignorance; gives knowing sense; remained sans sense; which knower.	528
तें तो गा उत्तम पुरुषु। जो तृतीय कां निष्कर्षु। दोहीहून आणिकु। मागिला जो॥	५२९
ते तो गा उत्तम पुरुष। जो तृतीय ऐसा निष्कर्ष। दोहीहून वेगळा। शेवटचा जो॥	५२९
They are supreme Person; which is 3rd inference; that is separate than earlier two; and ultimate.	529
सुषुप्ती आणि स्वप्ना-। पासूनि बहुवें अर्जुना। जागणे जैसे आना। बोधाचेंचि॥	५३०
सुषुप्ती आणि स्वप्ना-। हून बहुप्रकारे अर्जुना। जागणे जैसे यथार्थ आता अन्या। बोधाचे असे॥	५३०
Than slumber, dream; by many ways; wakefulness is meaningful, now another; is advisable.	530
कां रश्मी हन मृगजळा-। पासूनि अर्कमंडळा। अफाटु तेवीं वेगळा। उत्तमु गा॥	५३१
किंवा सूर्यकिरण आणि मृगजळ। त्याहून वेगळे सूर्यमंडळ। अफाट, तैसा वेगळा। उत्तम गा॥	५३१
Or than sunrays and mirage; solar system is different; he is infinite, separate; and supreme.	531
हें ना काष्ठींचा काष्ठाहुनी। अनारिसा जैसा वन्ही। तैसा क्षराक्षरापासुनी। आनचि तो॥	५३२
हेही नाही काष्ठातला काष्ठाहूनि। वेगळा जैसा अग्नी। तैसा क्षरा अक्षराहूनि। वेगळाच तो॥	५३२
Than wood, as in wood; fire is different; from destructible and indestructible; he is different.	532
पैं ग्रसूनि आपली मर्यादा। एक करीत नदीनदां। उठी कल्पांतीं उदावादा। एकार्णवाचा॥	५३३
अरे सोडूनि आपली मर्यादा। एक करीत नदीनदा। उठी कल्पांती लोंढा। प्रळयजळाचा॥	५३३
Crossing own limits; mingling small, big rivers; as at era's end rises torrent; of deluge water.	533
तैसे स्वप्न ना सुषुप्ती। ना जागराची गोठी आथी। जैसी गिळिली दिवोराती। प्रळयतेजे॥	५३४
तैसे स्वप्न ना सुषुप्ती। ना जागेपणाच्या गोष्टी असती। जैशी गिळिली दिवसरात्री। प्रळयतेजे॥	५३४
Neither dream, slumber; of wakefulness are stories; as swallowed day, night; by dissolution fire.	534
मग एकपण ना दुजे। असे नाही हे नेणजे। अनुभव निर्बुजे। बुडाला जेथे॥	५३५
मग एकपण ना दुसरेपण। दोघी नाही याचीही नाही जाण। अनुभव दिपूनि। बुडाला जेथे॥	५३५
There is no unity, duality; nor sense of absence both; where experience dazzled; and drowned.	535
ऐसे आथि जे काही। ते तो उत्तम पुरुषु पाही। जे परमात्मा इहीं। बोलिजे नामीं॥	५३६
ऐसे असते जे काही। ते तो उत्तमपुरुष पाही। जो परमात्मा याही। ओळखावा नामे॥	५३६
Whatever is like this; that is seen by supreme Person; who is also known as; supreme soul.	536

तेही एथ न मिसळतां। बोलणे जीवत्वे पंडुसुता। जैसी बुडणेयाची वार्ता। थडियेचा कीजे॥	५३७
तेही एथ ऐक्य न होता। बोलणे जीवदशेत पंडुसुता। जैशी बुडणाऱ्याची वार्ता। थडीवरचा करे॥	५३७
Sans unity; is talk in being-state; as news of one drowning; is told by one standing on bank.	537
तैसे विवेकाचिये काठी। उभे ठाकलेया किरीटी। पारावाराचिया गोठी। करणे वेदां॥	५३८
तैसे विवेकाच्या काठी। उभे राहूनिया किरीटी। त्या दोन्ही पारावरच्या गोष्टी। करिती वेद॥	५३८
So on discernment's bank; Kiriti, while standing; about state on both banks; Vedas talk.	538
म्हणौनि पुरुषु क्षराक्षर। दोन्ही देखोनि अवर। याते म्हणती पर। आत्मरूप॥	५३९
म्हणूनि पुरुष क्षरअक्षर। दोघांना समजूनि या तीरावर। याला म्हणती पलीकडचा। आत्मरूप॥	५३९
Person perishable-imperishable; treating both on this bank; call him of other bank; soul-form.	539
अर्जुना ऐसिया परी। परमात्मा शब्दवरी। सूचिजे गा अवधारीं। पुरुषोत्तमु॥	५४०
अर्जुना अशापरी। परमात्मा शब्दावरी। सुचविती गा ऐकतरी। उत्तम पुरुषाला॥	५४०
Arjuna, accordingly; on word supreme soul; is suggestion, listen; to that of supreme Person.	540
एन्हवीं न बोलणेनि बोलणें। जेथिचें सर्व नेणवा जाणणें। कांहींच न होनि होणें। जे वस्तु गा॥	५४१
एरवी न बोलूनि बोलणे। जेथीचे सर्व न जाणणे हेचि जाणणे। काहीच न होता होणे। जी वस्तु गा॥	५४१
Else not talking is talking; not knowing is knowing; not occurring is occurring; which entity.	541
सोऽहं तेंही अस्तवले। जेथ सांगतेचि सांगणें जालें। द्रष्ट्वेंसी गेलें। दृष्य जेथ॥	५४२
‘सोऽहं’ जाणणेही अस्तावले। जेथे सांगणारेच सांगणे झाले। द्रष्ट्यासहित गेले। दृष्य जेथे॥	५४२
Knowing 'I am Brahma' ceased; where teller becomes telling; along with seer went; see-able.	542
आतां बिंबा आणि प्रतिबिंबा-। मार्जी केंची हें म्हणों नये प्रभा। जन्ही कैसेनि हे लाभा। जायेचि ना॥	५४३
आता बिंबा आणि प्रतिबिंबा-। मध्ये कुठून आली ही म्हणू नये प्रभा। जरी कशानेही ती लाभा। आली नसे॥	५४३
In disc, reflection; not be said whence came aura; as by anything it may not be; benefitted.	543
कां घ्राणा फुला दोहीं। द्रुती असे जे माझारिलां ठायीं। ते न दिसे तरी नाहीं। ऐसें बोलों नये॥	५४४
किंवा नाका फुला दोघी। सुगंध असे जो मधल्या जागी। तो न दिसे तरी नाही। असे बोलू नये॥	५४४
Or in flower and nose; in between is fragrance; it isn't seen, still its existence; can't be denied.	544
तैसें द्रष्टा दृष्य हें जाये। मग कोण म्हणे काय आहे। हेंचि अनुभवे तेंचि पाहे। रूप त्या॥	५४५
तैसे द्रष्टा दृष्य हे जाये। मग कोण म्हणे काही आहे। हा जो अनुभव तेच पाहे। रूप त्याचे॥	५४५
As seer, see-able don't exist; who will say there is a something; this experience is; his form.	545
जो प्रकाशयेवीण प्रकाशु। ईशितव्येवीण ईशु। आपणेनिचि अवकाशु। वसवीत असे जो॥	५४६
जो प्रकाशावीण प्रकाश। नियम्य पदार्थावीण नियामक। आपल्यानेच सर्व अवकाश। भरुनि जो असे॥	५४६
Who is light sans light; controller sans controlled object; with self all space; who occupies.	546
जो नादें ऐकिजता नादु। स्वादें चाखिजता स्वादु। जो भोगिजतसे आनंदु। आनंदेंचि॥	५४७
जो नादाने ऐकविणारा नाद। स्वादाने चाखवे ऐसा स्वाद। जो भोगिला जाई आनंद। आनंदाकडूनि॥	५४७
Who is sound heard by sound; taste tasted by taste; bliss which is enjoyed; by bliss.	547

सुखासि सुख जोडिलें। जें तेज तेजासि सांपडलें। शून्यही बुडालें। महाशून्यां जिये॥	५४८
सुखासि सुख जोडिले। जे तेज तेजाला सापडले। शून्यही बुडाले। महाशून्यात ज्या॥	५४८
Who is joy enjoyed by joy; brilliance found by brilliance; void drowned; in greater void.	548
जो पूर्णतेचा परिणाम। पुरुषु गा परुषोत्तमु। विश्रांतीचाही विश्रामु। विराला जेथें॥	५४९
जो पूर्णतेचा परिणाम। पुरुष गा पुरुषोत्तम। विश्रांतीचाही विश्राम। विराला जेथे॥	५४९
Who is result of wholeness; Person is supreme-Person; resting place of rest; where rested.	549
जो विकासाहीवरी उरता। ग्रासातेंही ग्रासूनि पुरता। जो बहुतें पाडें बहुतां-। पासूनि बहु॥	५५०
विश्वाच्याही वरी उरणारा। संहारासही संहारून पुरणारा। जो थोरांच्या तुलनेत। थोरांहुनी थोर॥	५५०
Entity remaining beyond cosmos; destructing destroyer; in comparison; greater than greatest.	550
पैं नेणतयाप्रती। रुपेपणाची प्रतीती। रुपें न होऊनि शुक्ती। दावी जेवीं॥	५५१
अरे अजाणत्याप्रती। चांदीपणाची प्रतीती। चांदी न होऊनिही शिंपली। दाखवी जैसी॥	५५१
To an ignorant; experience of silver-ness; shell not being silver; as shows.	551
का नाना अलंकारदशे। सोनें न लपत लपालें असे। विश्व न होनियां तैसें। विश्व जो धरी॥	५५२
किंवा नाना अलंकारदशे। सोने न लपता लपले असे। विश्व न होऊनिया तैसे। विश्व जो धरी॥	५५२
On being ornament; as gold vanishes sans vanishing; not being cosmos; who bears cosmos.	552
हें असो जलतरंगा। नाही सिनानेपण जेवीं गा। तेवीं सत्ता प्रकाशु जगा। आपणचि जो॥	५५३
हे असो जल आणि तरंगा। त्यात नाही वेगळेपण जैसे गा। तैसे सत्ता आणि चैतन्य जगा। स्वतःच जो॥	५५३
In water, waves; as there is no separateness; so authority and consciousness; who is himself.	553
आपुलिया संकोचविकाशा। आपणचि रूप वीरेशा। हा जळीं चंद्र हन जैसा। समग्र गा॥	५५४
विश्वाच्या संकोचविकासा। हा आत्माच कारण वीरेशा। हा जळातील बिंबा कारण जैसा। चंद्र समग्र गा॥	५५४
For contraction, expansion of cosmos; soul is cause; cause for reflection in water; as moon.	554
तैसा विश्वपणें कांहीं होये। विश्वलोपीं केहीं न जाये। जैसा रात्री दिवसें नोहे। द्विधा रवि॥	५५५
तैसा विश्व होऊनि काही न होये। विश्वलोपाने कुठे न जाये। जैसा रात्री दिवसाने न होये। द्विधा रवी॥	५५५
Being cosmos being nothing; nor vanishing on dissolution; by day, night; doubled not sun.	555
तैसा कहीचि कोणीकडे। कायिसेनिहि वेंचीं न पडे। जयाचे सांगडे। जयासीचि॥	५५६
तैसा कधीच कोणीकडे। कशानेहि खर्चीं न पडे। जयाची तुलना करणे। जयासीची॥	५५६
So ever anywhere; he isn't spent by anything; as who can be compared; only with himself.	556
<p>यस्मात्क्षरमतीतोऽहम्, अक्षरादपि चोत्तमः। अतोऽस्मि लोके वेदे च, प्रथितः पुरुषोत्तमः॥ १८</p> <p>कारण मी क्षरापार, अक्षराहून उत्तम। मी ह्या लोकांत वेदांत, प्रसिद्ध पुरुषोत्तम॥ १८</p> <p>As I transcend destructible; best than indestructible; I am supreme Person in world and Vedas. 18</p>	
जो आपणपेंचि आपणया। प्रकाशीतसे धनंजया। काय बहु बोलो जया। नाही दुजे॥	५५७
जो आपणचि आपल्याला। प्रकाशीतसे धनंजया। काय बहु बोलावे, ज्याला। नाही दुसरे कोणी॥	५५७
Who himself; illuminates, Dhananjaya; what more to talk, who; doesn't have any other entity.	557

तो गा मी निरुपाधिकु। क्षराक्षरोत्तमु एकु। म्हणोनि म्हणे वेद लोको। पुरुषोत्तमु॥	५५८
तो गा मी निरुपाधिक। क्षरअक्षराहून उत्तम एक। म्हणोनि म्हणती वेद, लोक। मला पुरुषोत्तम॥	५५८
I am modification-less; best than destructible, indestructible; Vedas call; me supreme-Person.	५५८
यो मामेवमसंमूढो, जानाति पुरुषोत्तमम्। स सर्वविद्भजति मां, सर्वभावेन भारत॥	१९
जो मजसी असा ज्ञानी, जाणतो पुरुषोत्तमा। तो सर्वज्ञ भजे माते, सर्वभावेच भारता॥	१९
Savant knowing me as supreme Person; that omniscient devotes me whole heartedly, Bharata! 19	
परी हे असो ऐसिया। मज पुरुषोत्तमाते धनंजया। जाणे जो पाहलेया। ज्ञानमित्रे॥	५५९
परी हे असो ऐशा। मज पुरुषोत्तमा धनंजया। जाणे जो उदीत झालेल्या। ज्ञानसूर्ये॥	५५९
Let it be; to I supreme Person, Dhananjaya; who knows by dawned; knowledge-sun,	559
चेइलिया आपुले ज्ञान। जैसे नाहीचि होय स्वप्न। तैसे स्फुरते जया त्रिभुवन। वावो जाले॥	५६०
जागता आपले ज्ञान। जैसे नाहीसे होय स्वप्न। तैसे भासत होते ज्याला त्रिभुवन। नाहिसे झाले॥	५६०
Awakening knowledge; as dream disappears; falsely appearing tri-world; disappears for who.	560
का हाती घेतलिया माळा। फिटे सर्पाभासाचा कांटाळा। तैसा माझेनि बोधे टवाळा। नागवे जो॥	५६१
का हाती घेता सर्प भासलेली माळा। फिटे सर्पभय आलेला। तैसा माझ्या बोधे जगद्भासा। फसेना जो॥	५६१
With snake-like chain; fear goes; by my knowledge, by world-appearance; who isn't cheated.	561
लेणे सोनेचि जो जाणे। तो लेणेपण ते वावो म्हणे। तेवीं मी जाणोनि जेणें। वाळिला भेदु॥	५६२
दागिने सोनेच जो जाणे। तो दागिनेपण ते व्यर्थ म्हणे। तैसा मला जाणोनि ज्याने। त्यागिला भेद॥	५६२
Who knows ornaments as gold; treats ornament irrelevant; who by knowing me; cast duality.	562
मग म्हणे सर्वत्र सच्चिदानंदु। मीचि एकु स्वतःसिद्धु। जो आपणेनसीं भेदु। नेणोनि जाणे॥	५६३
मग म्हणे सर्वत्र सच्चिदानंद। मीच एक स्वतःसिद्ध। असे, जो आमच्यात भेद। न पाहोनि जाणे॥	५६३
He says ECB* is everywhere; I am perfected; what difference is in us; knows it sans seeing.	563
तेणेचि सर्व जाणितले। हेही म्हणणे थेंकुले। जे तया सर्व उरले। द्वैत नाही॥	५६४
त्यानेच सर्व जाणिले। हेही म्हणणे कमी पडले। कारण त्याला सर्व तोच असल्याने उरले। द्वैत नाही॥	५६४
It isn't enough to say he knows everything; as he being omnipresent; there is no duality.	564
म्हणोनि माझिया भजना। उचितु तोचि अर्जुना। गगन जैसे आलिंगना। गगनाचिया॥	५६५
म्हणोनि माझ्या भजना। उचित तोचि अर्जुना। गगन जैसे आलिंगना-। योग्य केवळ गगनाच्या॥	५६५
So for worshiping me; he alone is worthy, Arjuna; as sky for embracing; only sky is worthy.	565
क्षीरसागरा परगुणे। कीजे क्षीरसागरचिपणे। अमृतचि होऊनि मिळणे। अमृतीं जेवीं॥	५६६
क्षीरसागरा पाहुणचार। करावा होऊनि क्षीरसागर। अमृतचि होऊनि मिळणे। अमृती जैसे॥	५६६
Hospitality to milky sea; extended by being milky sea; or by being nectar is as gaining; nectar.	566
साडेपंधरा मिसळावे। तें साडेपंधरेंचि होआवे। तेवीं मी जालिया संभवे। भक्ति माझी॥	५६७
साडेपंधरा सोन्यात शुद्ध मिसळावे। तेव्हा साडेपंधराच व्हावे। तैसे मी होऊनीच संभवे। भक्ती माझी॥	५६७
Mixing pure gold with pure gold; is being pure gold; by being me is possible; my devotion.	567

हां गा सिंधूसि आनी होती। तरी गंगा कैसेनि मिळती। म्हणौनि मी न होतां भक्ती। अन्वयो आहे।।	५६८
सिंधूहूनि अन्य असती। तर गंगा सिंधूस कैसे मिळती। म्हणोनि मी न होता, भक्ती। अन्वय कैसा?	५६८
Being different from sea; will river join sea; sans being me is possible; conjoined devotion*?	568
ऐसियालागी सर्व प्रकारीं। जैसा कल्लोळु अनन्यु सागरीं। तैसा माते अवधारी। भजिन्नला जो।।	५६९
अशामुळे सर्व प्रकारांनी। जैशा लाटा अन्य नसती सागराहूनि। तैसा मला, ऐक। भजला जो।।	५६९
So by many ways; as waves are not different from sea; so I alone; who devoted.	569
सूर्या आणि प्रभे। एकवंची जेणे लोभें। तो पाडु मानूं लाभे। भजना त्या।।	५७०
सूर्या आणि प्रभेचे। एकपण ज्या मानाचे। त्या तुलनेची योग्यता लाभे। भजनास त्या।।	५७०
Of sun and its light; unity is of what quality; capability of that equality; gains that devotion.	570
इति गुह्यतमं शास्त्रम्, इदमुक्तं मयाऽनघ। एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्, कृतकृत्यश्च भारत।।	२०
असे गुह्यतम शास्त्र, बोलिलो मी निरामया। जाणुनी होतसे ज्ञानी, कृत कृतार्थ अर्जुन।।	२०
Such most secret doctrine is told by me; its knower is savant and has his duties fulfilled, Arjuna!	20
ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पञ्चदशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥	
ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील पंधरावा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥	
Chapter XV 'Supreme Person Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.	
एवं कथिलयादारभ्य। जे हे सर्व शास्त्रैकलभ्य। उपनिषदां सौरभ्य। कमळदळां जेवीं।।	५७१
एवं कथेचा जो आरंभ। जे हा सर्व शास्त्राचा एकत्र लाभ। उपनिषद्-रूपी सुगंध। कमळांचा जैसा।।	५७१
Start of this story; which is benefit culled from all texts; like fragrance of Upanishada; as lotus.	571
हे शब्दब्रह्माचे मथितें। व्यासप्रज्ञेचेनि हाते। मंथूनि काढिले आयिते। सार आम्हीं।।	५७२
शब्दब्रह्माचे मथित हे। व्यासबुद्धीच्या हाते। मंथोनि काढिले आयते। सार आम्ही।।	५७२
This word-bliss essence; churned by Vyasa-intellect hands; that readymade; I presented.	572
जे ज्ञानामृताची जाह्ववी। जे आनंदचंद्रांची सतरावी। विचारक्षीरार्णवींची नवी। लक्ष्मी जे हे।।	५७३
जी ज्ञानामृताची जाह्ववी। जी आनंदचंद्राची कला सतरावी। विचारक्षीरसागराची नवी। लक्ष्मी जी ही।।	५७३
Which is knowledge-nectar Ganges; 17 th phase of bliss-moon; thought-milky sea's; Laxmi.	573
म्हणोनि आपुलेनि पदें वर्णें। अर्थाचेनि जीवंप्राणें। मीवांचोनि हों नेणें। आन कांही।।	५७४
म्हणोनि आपल्या पदे वर्णनाने। अर्थाच्या जीवप्राणाने। मजवाचोनि होऊ न जाणे। अन्य काही।।	५७४
So by own verses narration; and meaning's essence; except me will happen; nothing else.	574
क्षराक्षरत्वे समोर जालें। त्यांचे पुरुषत्व वाळिले। मग सर्वस्व मज दिले। पुरुषोत्तमीं।।	५७५
क्षर अक्षरत्वे दोन समोर आले। त्यांचे पुरुषत्व नाकारिले। मग सर्वस्व मला दिले। पुरुषोत्तमा।।	५७५
Perishable-imperishable both confronted; male-hood rejected; gave all worth to me; Arjuna!	575
म्हणौनि जगीं गीता। मियां आत्मेनि पतिव्रता। जे हे प्रस्तुत तुवां आतां। आकर्णिली।।	५७६
म्हणोनि जगी गीता। मज परमात्म्याची पतिव्रता। जी ही प्रस्तुत तू आता। श्रवण केली।।	५७६
So Gita is; faithful wife of I supreme soul; that now you; heard.	576

साचचि बोलाचे नव्हे हे शास्त्र। पै संसारु जिणतें हे शस्त्र। आत्मा अवतरविते मंत्र। अक्षरें इयें॥	५७७
खरेच शब्दपांडित्याचे नव्हे हे शास्त्र। परी संसार जिंकणारे हे शस्त्र। आत्मा अवतरविणारे मंत्र। अक्षरे ही॥	५७७
Gita isn't word-science; but weapon to conquer worldly life; mantra to incarnate soul; these words.	577
परी तुजपुढां सांगितले। ते अर्जुना ऐसे जाले। जे गौप्यधन काढिले। माझे आजि॥	५७८
परी तुजपुढे सांगितले। ते अर्जुना ऐसे झाले। जे गुप्तधन काढिले। माझे आज॥	५७८
But what I told you; Arjuna, it so happened; my secret treasure is revealed; today.	578
मज चैतन्यशंभूचां माथां। जो निक्षेपु होता पार्था। तया गौतमु जालासि आस्था-। निधी तू गा॥	५७९
मज चैतन्यत्र्यंबकाचा माथा। जो गोदेचा ठेवा होता पार्था। गौतम झालासि तो काढण्या आस्था-। निधी तू गा॥	५७९
Spiritual-Shiva's head; Gita-Ganges-trove; you became Gautama to take out; affection trove.	579
चोखटिवा आपुलिया। पुढिला उगाणा घेयावया। तया दर्पणाचीचि परी धनंजया। केली आम्हां॥	५८०
निर्मळपणाने आपल्या। समोरच्याचे आकलन करावया। त्या दर्पणासारखा धनंजया। तू झाला आम्हां॥	५८०
By own purity; to understand orator; Dhananjaya, like that mirror; you became for me.	580
कां भरले चंद्रतारांगणीं। नभ सिंधू आपणयामार्जीं आणी। तैसा गीतेसीं मी अंतःकरणीं। सूदला तुंवा॥	५८१
किंवा भरलेले चंद्रताऱ्यांनी। नभ, सिंधू आपल्यात आणी। तैसा गीतेसहित मला अंतःकरणी। घेतलेस तू॥	५८१
As star studded sky; sea brings into itself; so you took me along with Gita; into heart.	581
जे त्रिविधमळकटा। तूं सांडिलासी सुभटा। म्हणौनि गीतेसीं मज वसौटा। जालासि गा॥	५८२
कारण त्रिगुणाच्या मळकटा। तू सोडिलेस श्रेष्ठा। म्हणोनि गीतेसहित मला आश्रय। झालासि गा॥	५८२
As tri-quality-dirt; you discarded, Arjuna; so along with Gita you became resort; to me.	582
परी हें बोलों काय गीता। जे हे माझी उन्मेषलता। जाणे तो समस्ता। मोहा मुके॥	५८३
परी हे बोलावे काय? गीता। जी ही माझी ज्ञानलता। जाणतो, तो समस्ता। मोहाला मुके॥	५८३
But should it be talked? Who knows Gita, my knowledge-creeper; he gets rid of; all lure.	583
सेविली अमृतसरिता। रोगु दवडूनि पंडुसुता। अमरपण उचिता। देऊनि घाली॥	५८४
सेविली अमृतसरिता। रोग काढूनि पंडुसुता। अमरपण उचिता। देऊनि राही॥	५८४
If one drinks from nectar-river; disease is ridden of; and immortality is bestowed; to proper.	584
तैसी गीता हे जाणितलिया। काय विस्मयो मोह जावया। परी आत्मज्ञानें आपणपयां। मिळिजे येथ॥	५८५
तैशी गीता ही जाणता। काय आश्चर्य मोह जाता? परी आत्मज्ञानाने आत्मस्वरूपात। गीतेने मिळणे येथ॥	५८५
Knowing Gita; no wonder lure vanishes; but by soul-knowledge, soul-form; is gained here.	585
जया आत्मज्ञानाचां ठायीं। कर्म आपुलेया जीविता पाहीं। होऊनियां उतराई। लया जाय॥	५८६
ज्या आत्मज्ञानाचे ठायी। कर्म आपल्या जीविताचे सार्थक पाही। होऊनि उतराई। लया जाय॥	५८६
With that soul-knowledge; karma fulfils its life-mission; and by being grateful; it vanishes.	586
हारपलें दावूनि जैसा। मागु सरे वीरविलासा। ज्ञानचि कळस वळघे तैसा। कर्मप्रसादा॥	५८७
हारवलेले दाखवूनि जैसा। माग संपतो हे वीरविलासा। ज्ञानचि कळसरूपे बसते तैसे। कर्मप्रासादावरी॥	५८७
After finding lost thing; search ends, Arjuna; knowledge becomes apex; of karma-palace.	587

म्हणौनि ज्ञानिया पुरुषा। कृत्य करू सरलें देखा। ऐसा अनाथांचा सखा। बोलिला तो॥	५८८
म्हणोनि ज्ञानी पुरुषाला। कर्म करणे संपले देखा। ऐसा अनाथांचा सखा। बोलिला तो॥	५८८
So for savant; look, doing karma ends; so that friend of orphans; said.	588
ते श्रीकृष्णवचनामृत। पार्थीं भरोनि असे वोसंडत। मग व्यासकृपा प्राप्त। संजयासी॥	५८९
ते श्रीकृष्णवचनामृत। पार्थांत भरूनि असे ओसंडत। मग व्यासकृपा प्राप्त। संजयासी॥	५८९
That Krishna's talk-nectar; overflowing from Partha; by Vyasa-grace came; to Sanjaya.	589
तो धृतराष्ट्राया। सूतसे पान करावया। म्हणौनि जीवितान्तु तया। नव्हेच भारी॥	५९०
तो गीतामृत धृतराष्ट्राया। ठेवितसे प्राशन करावया। म्हणोनि जीवितान्तु तया। नाही झाला भारी॥	५९०
Gita-nectar before Dhritrashtra; keeping for consuming; so life's end to him; didn't burden.	590
एव्हवीं गीताश्रवणअवसरीं। आवडों लागतां अनधिकारी। परी शेखीं तेचि उजरी। पातला भली॥	५९१
एरवी गीताश्रवणाचे वेळी। धृतराष्ट्र वाटतो अनधिकारी। परी शेवटी तीच प्रकाशरूप। झाली तया॥	५९१
While hearing Gita; Dhritrashtra appeared unworthy; in end it became light-form; for him.	591
जेव्हा द्राक्षीं दूध घातले। तेव्हा वायां गेले गमले। परी फळपाकी दुणावले। देखिजे जेवीं॥	५९२
जेव्हा द्राक्षवेलीला दूध घातले। तेव्हा वाया गेले असे वाटले। परी फळांनी पिकता दुणावले। दिसे जैसे॥	५९२
If milk is fed to grapes; it appears being wasted; but with doubled ripened fruits; it reappears.	592
तैसीं हरीवक्त्रींचीं अक्षरें। संजये सांगितलीं आदरे। तिहीं अंधु तोही अवसरे। सुखिया जाला॥	५९३
तैसी हरीमुखीची अक्षरे। संजयाने सांगितली आदरे। त्यायोगे अंध तोही या अवसरे। सुखी झाला॥	५९३
So Hari's words; as Sanjaya told respectfully; with that, that blind that time; was pleased.	593
तेंचि मन्हाटेनि विन्यासें। मियां उन्मेषें ठसेठोंबसें। जाणें नेणें तैसें। निरोपिलें॥	५९४
तेच मराठीच्या रचनेने। मी ओबडधोबड ज्ञानाने। कळले ना कळले तैसे। सांगितले॥	५९४
In Marathi composition; with my rustic intellect; as it was grasped; I narrated.	594
सेवंतीये अरसिकांही। आंग पाहतां विशेषु तरी नाहीं। परी सौरभ्य नेलें तिहीं। भ्रमरीं जाणजे॥	५९५
शेवंतीकडे अरसिकानेही। फूल पाहता विशेष तरी नाही। परी सुगंध नेला, त्या। भ्रमरांनीच जाणिले॥	५९५
Flower non-aesthetic; may not appreciate; but carried away fragrance, those; beetles knew it.	595
तैसें घडते प्रमेय घेइजे। उणें तें मज देइजे। जे नेणणें हेंचि सहजे। रूप की बाळा॥	५९६
तैसे कळलेले सिद्धान्त घ्यावे। न कळले ते मज अर्पावे। कारण न जाणणे सहजे। रूप की बालकाचे॥	५९६
Doctrines grasped be accepted; un-grasped be offered to me; as not grasping; is child's form.	596
परी नेणतें जन्ही होये। तन्ही देखोनि बाप की माये। हर्ष केहि न समाये। चोज करिती॥	५९७
परी नेणते जरी होये। तरी देखोनि बाप आणि माये। हर्ष कुठे न समाये। लाड करिती॥	५९७
Though child is ignorant; parents on seeing; pamper more; as happiness knows no bounds.	597
तैसे संत माहेर माझे। तुम्ही मिनलिया मी लाडैजे। तेंचि ग्रंथाचेनि व्याजे। जाणजो जी॥	५९८
तैसे संत माहेर माझे। तुम्ही भेटता मी लाडात यावे। तेच ग्रंथाचे निमित्ताने। जाणावे जी॥	५९८
As saints are parents; on meeting you I am being intimate; under pretext of text; appreciate.	598

आतां विश्वात्मकु हा माझा। स्वामी श्रीनिवृत्तिराजा। तो अवधारू वाक्यपूजा। ज्ञानदेवो म्हणे॥	५९९
आता विश्वात्मक हा माझा। स्वामी श्रीनिवृत्तिराजा। तो ऐको माझी वाक्यपूजा। ज्ञानदेव म्हणे॥	५९९
Now cosmos-incarnate my; master Nivrittiraja; may listen to my word-prayer, says Dnyandeva.	599

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां पुरुषोत्तमयोग नाम पञ्चदशोऽध्यायः॥१५॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा पुरुषोत्तमयोग नाम पंधरावा अध्याय॥१५॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter XV 'Supreme Person Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-65) Ashvattha*: Pipal an evergreen tree having religious value. This tree has been used as simile of worldly life in this chapter.
- (D-88) Seed-state*: Beeja-bhava, ignorance about Brahma.
- (D-89) Seedling-state1: Beejankura-bhava, deep ignorance in slumber. Fruit-state2: fala-bhava, states of dreaming and wakefulness.
- (D-128) Manvantara*: This is equal to fourteenth part of the Brahmadeva's day (as per VIII/G-17) or equal to 286 ages or Yugas.
- (D-135) Confusion about crow's eyesight*: As a crow has his eyes located far away on both sides of his head, it has to tilt its head to be able to view any object. Thus arises this confusion about its eyesight.
- (D-173) Iron, wood stone*: Even so called dead matter like iron, wood and stone are considered as living species as per Indian philosophy.
- (D-258) Threefold body-ego*: Deha Aahanta, This consists of Gross body made of five principle elements, Subtle body made of mind/intellect/ego/attitude and Causal body made up of assumption 'I am Brahma'.
- (D-379) Moon is accused of cloud speed*: As cloud moves in front of moon with its own speed, people say that moon is moving with that speed. This is scientific theory of relativity.
- (G-14) Four Types of Foods*: These foods are those that are dry, jussy, kooked, roasted.
- (D-527) Knowledge remains as Kirtimukha*: When fame (Kirti), which is propagated by means of mouth, vanishes once mouth is gone. As such knowledge too ultimately must vanish on consuming ignorance. If it remains behind that causes ego to grow unhindered thereby bringing impediments in evolution of soul.
- (D-563) Existence, Consciousness, Bliss (ECB)*: Sata, Chita, Aananda, the feeling of Self-existence, Self-consciousness and Self-blissfulness resepectively.
- (D-568) Conjoined devotion: Anvaya, Being conjoined is sign of this devotion. As it is said that Shiva could be devoted by being Shiva alone. So Lord is asking Arjuna to become God as without that devotion isn't possible. So this devotion is called as conjoined.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(सोळावा अध्याय - दैवासुरसंपद्विभागयोग)

**Chapter XVI - Divine and
Demonic Wealth Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

सोळावा अध्याय - दैवासुरसंपद्विभागयोग

Chapter XVI - Divine and Demonic Wealth Yoga

मावळवीत विश्वाभासु। नवल उदयला चंडांशु। अद्वयाब्जिनीविकाशु। वंदू आता॥	१
मावळवीत विश्वाभास। नवल उदयला सूर्यच। अद्वैतकमळविकासक गुरूस। वंदू आता॥	१
Setting illusory cosmos; wonder is sun dawned; Non-duality lotus bloomer; now I bow to guru.	1
जो अविद्याराती रुसोनियां। गिळी ज्ञानाज्ञानचांदणियां। जो सुदिनु करी ज्ञानियां। स्वबोधाचा॥	२
जो अविद्यारात्रीवर रुसोनिया। गिळी ज्ञान अज्ञान चांदण्या। जो सुदिन करी ज्ञानिया। स्वबोधाचा॥	२
Who on sulking ignorance-night; swallows knowledge, ignorance stars; who makes for savant pious day; of soul-advice.	2
जेणें विवळतिये सुवेळें। लाहोनि आत्मज्ञानाचे डोळे। सांडिती देहाहंतेची अविसाळे। जीवपक्षी॥	३
ज्याच्या उगवता सुवेळे। लाभोनि आत्मज्ञानाचे डोळे। सोडिती देहअहंतेचे घरटे। जीवपक्षी॥	३
At whose dawn; gaining eyes of soul-knowledge; leave nest of body-ego; beings-birds.	3
लिंगदेहकमळाचां। पोटीं वेंचतया चिद्भ्रमराचा। बंदिमोक्षु जयाचा। उदैला होय॥	४
लिंगदेहकमळाच्या। पोटी मरत असणाऱ्या चिद्भ्रमराच्या। बंदिवासाचा मोक्ष ज्याच्या। उदयाने होय॥	४
In causal-body lotus' belli; dying soul-beetles*; get liberated from bondage by whose; dawn.	4
शब्दाचिया आसकडीं। भेदनदीचां दोहीं थडीं। आरडत विरहवेडी। बुद्धिबोधु॥	५
शास्त्रार्थाच्या विसंगत कडी। शब्दभेदनदीच्या दोही थडी। ओरडतात विरहवेडी। बुद्धी आणि बोध पक्षी॥	५
Caught in odd text-meaning; at both banks of word-distinction river; cry separation affected; intellect and advice birds.	5
तया चक्रवाकांचे मिथुन। सामरस्याचे समाधान। भोगवी जो चिद्गगन-। भुवनदिवा॥	६
त्या चक्रवाकाचे जोडप्याकडून। सामरस्याचे समाधान। भोगवी जो चिद्गगन-। भुवनातील सूर्य॥	६
To that couple of Chakravaka birds*; engrossment-satisfaction; gives O Heart-sky; Home-sun.	6
जेणे पाहालिये पाहांटे। भेदाची चोरळी फिटे। रिघती आत्मानुभववाटे। पांथिक योगी॥	७
ज्याच्या उजाडता पहाटे। भेदाची चोरवेळ फिटे। निघती आत्मानुभवाच्या वाटे। पांथिक योगी॥	७
At whose dawn; distinction-night ends; start walking on soul-realization-path; travelling yogis.	7
जयाचेनि विवेककिरणसंगें। उन्मेखसूर्यकांतफुणगें। दीपले जाळितीं दांगें। संसाराची॥	८
ज्याच्या विवेकरूपी किरणासंगे। बुद्धिरूप सूर्यकांताचे ठिणगे। पेटूनि जाळिति राने। संसाराची॥	८
With whose discernment-rays; sparks from intellect-sunstone; burn forest; of worldly life.	8

जयाचा रश्मिपुंजु निबरु। होतां स्वरूप उखरीं स्थिरु। ये महासिद्धीचा पुरु। मृगजळाचां ते॥	९
ज्याचा किरणपुंज प्रखर। होता स्वरूप माळरानी स्थिर। येतो अष्टमहासिद्धीचा पूर। मृगजळ तो॥	९
Whose bright rays; on steadying on soul-form-wasteland; yogic power flood appears; as mirage.	9
जो प्रत्यग्बोधाचिया माथया। सोऽहंतेचां मध्यान्हीं आलिया। लपे आत्मभ्रांतिछाया। आपणपां तळी॥	१०
जो आत्मज्ञानसूर्य येता। आत्मबोधाची मध्यान्ह होता। लपे आत्मभ्रांतिछाया। आपल्याच तळी॥	१०
Who on rise of soul-knowledge sun; at Brahma noon; hides soul-delusion shadow; at base.	10
तेव्हा विश्वस्वप्नासहितें। कोण अन्यथामतिनिद्रेतें। सांभाळी नुरेचि जेथे। मायाराती॥	११
त्या वेळी विश्वस्वप्नासहिते। कोण विपरीतज्ञाननिद्रेते। सांभाळी? कारण न उरेच जेथे। मायारात्री॥	११
That time with cosmos-dream; who cares for false-knowledge sleep? As expires; illusion night.	11
म्हणौनि अद्वयबोधपाटणीं। तेथ महानंदाची दाटणी। मग सुखानुभूतीचीं घेणीं देणीं। मंदावों लागती॥	१२
म्हणोनि अद्वयबोधनगरी आणि। तेथ महाआनंदाची दाटणी। मग सुखानुभूतीची घेणी देणी। मंदावू लागती॥	१२
So at non-duality city; there great bliss thickens; then bliss-experience transactions; slacken.	12
किंबहुना ऐसऐसे। मुक्तकैवल्य सुदिवसे। सदा लाहिजे कां प्रकाशे। जयाचेनि॥	१३
किंबहुना असेसे होत। कैवल्यप्राप्त उत्तमदिन बहुत। सदा मिळती का ज्ञानप्रकाशात। ज्याच्या॥	१३
Rather so happens; many best liberation-days; are ever available; in knowledge-light; of whom.	13
जो निजधामव्योर्मींचा रावो। उदैलाचि उदैजतखेंवो। फेडी पूर्वादि दिशांसी ठावो। उदोअस्तूचा॥	१४
जो आत्मस्वरूप चिदाकाशाचा राव। उदयला आणि उदयताच। फेडी पूर्वादी दिशांचा ठाव। उदयास्ताचा॥	१४
Soul-form Lord; as soon dawns; east and west direction's function ends; of rising and setting.	14
न दिसणें दिसणेंसीं मावळवी। दोन्हीं झांकिले ते सेंघ पालवी। काय बहु बोलों ते आघवी। उखाचि आनी॥	१५
न दिसणे दिसणेही मावळवी। दोघांनी झांकलेले ब्रह्म पूर्ण प्रगटवी। काय बहु बोलो ती अवघी। उषाच दुसरी॥	१५
He ends seeing, not seeing; reveals Brahma hidden by both; what to say that is; another dawn.	15
तो अहोरात्रांचा पैलकडु। कोणें देखावा ज्ञानमार्तडु। जो प्रकाशयेवीण सुरवाडु। प्रकाशाचा॥	१६
तो दिवसरात्रीच्या पलीकडला। कोणी पहावा ज्ञानसूर्याला। जो प्रकाशल्याविना सुकाळ झाला। प्रकाशाचा॥	१६
He is beyond day, night; who can see knowledge-sun? Who sans lighting was full; of light.	16
तया चित्सूर्या श्रीनिवृत्ती। आतां नमो म्हणों पुढतपुढती। जे बाधका येइजतसे स्तुती। बोलाचिया॥	१७
त्या चित्सूर्य श्रीनिवृत्तींना। आता नमो म्हणो पुनःपुन्हा। कारण स्वरूपाला बाधा येतसे स्तवना-। ने शब्दाच्या॥	१७
To that heart-sun Nivrittinatha; I bow repeatedly; as affects soul-form by praise; in words.	17
देवाचे महिमान पाहोनियां। स्तुति तरि येइजे चांगावया। जरी स्तव्यबुद्धीसी लया। जाइजे कां॥	१८
गुरूचे महिमान पाहोनिया। स्तुती तरी होईल उत्तमतया। जरी स्तव्यबुद्धीसह स्तविता लया। जाईना का॥	१८
On seeing guru-greatness; praise will be best; even if one praising with praise-feeling; gets lost.	18
जो सर्व नेणिवां जाणजे। मौनाचिया मिठीया वानिजे। काहीच न होनि आणजे। आपणपयां जो॥	१९
जो सर्व न जाणता जाणावा। मौनाच्या मिठीत वर्णावा। काहीच न होता आणला जावा। आपणात जो॥	१९
Who be known by not knowing; told by silence's embrace; brought by doing nothing; into self.	19

जया तुझिया उद्देशासाठी। पश्यंती मध्यमा पोटी। सूनि परेसीही। वैखरी विरें।।	२०
ज्या तुझ्या स्तवनासाठी। पश्यंती मध्यमा वाणीला पोटी। घालूनि, परेसहित। वैखरीही विरे।।	२०
For your praise; on swallowing vibratory and mental*; with primal; tongue speech dissolves.	20
तया तूते मी सेवकपणे। लेववी बोलकेया स्तोत्राचे लेणे। हे उपसाहावेही म्हणतां उणे। अद्वयानंदा।।	२१
त्या तुला मी सेवकपणे। लेववी शब्दस्तोत्रांचे लेणे। हे सहन करावे म्हणता पडेल उणे। अद्वयानंदा।।	२१
To that you, I with servitude; adorn with wordy-praise; to say bear it will be less; Arjuna.	21
परी रंकें अमृताचा सागर। देखलिया पडे उचिताचा विसर। मग करूं धावे पाहुणेरु। शाकांचा तया।।	२२
परी रंकाने अमृताचा सागर। पाहता पडे उचित स्वागताचा विसर। मग कराया धावे पाहुणचार। शाकांचा तया।।	२२
But pauper on seeing nectar-sea; forgets proper hospitality; and rushes to present; vegetables.	22
तेथ शाकुही कीर बहुत म्हणावा। तयाचा हर्षवेगुचि तो घ्यावा। उजळोनि दिव्यतेजा हातिवा। ते भक्तीचि पाहावा।।	२३
तेथ शाकाही बहुत म्हणाव्या। त्याचा हर्षवेगच तो घ्यावा। ओवाळिती दिव्यसूर्याला काडवातीने। ती भक्तीच पाहा।।	२३
Vegetables are much; his bliss-rush be taken; waving wick before bright sun; devotion be seen.	23
बाळा उचित जाणणे होये। तरी बाळपणचि कें आहे। परी साचचि येरी माये। म्हणोनि तोषे।।	२४
बाळ उचित जाणता होये। तर बाळपणच काय आहे? परी खरेच ती माय म्हणूनि। चेष्टेतही संतोषे।।	२४
If child is to know propriety; what is childhood? But really mother; is content with that act.	24
हां गा गांवरसे भरले। पाणी पाठीं पाय देत आले। ते गंगा काय म्हणितले। परते सर।।	२५
हो गा गावघाणीने भरले। पाणी पाठीवर पाय देत आले। तेव्हा गंगेने काय म्हटले। परत जा?	२५
If filled with village dirt; water flows into river; does river ask it; to go back?	25
जी भृगूचा कैसा अपकार। की तो मानोनि प्रियोपचार। तोषेचिना शार्ङ्गधर। गुरुत्वासीं।।	२६
अहो भृगूचा कैसा अपकार। की तो मानोनि प्रियोपचार। तोषलाचना शार्ङ्गधर। गुरुत्वावरी।।	२६
In spite of Bhrgu's offence; treating it as love sign; wasn't Sharandhara pleased; on guru-ness?	26
की आंधारें खतेले अंबर। झाले दिवसनाथासमोर। तेणें तयाते पन्हा सर। म्हणितले काई।।	२७
किंवा अंधाराने भरले अंबर। आले सूर्याच्या समोर। त्याने त्याला पलीकडे सर। म्हटले काय?	२७
Or when sky full of darkness; appears before sun; does sun ask it; to get aside?	27
तेवीं भेदबुद्धीचिये तुळे। घालूनि सूर्यश्लेषाचे कांटाळे। तुकिलासी ते येकी वेळे। उपसाहिजो जी।।	२८
तैसे भेदबुद्धीच्या तराजूने। घालूनि सूर्यादिकांच्या वजनाने। तोलिले ते एक वेळे। दुर्लक्षावे जी।।	२८
By distinctive intellect balance; with sun's weight; I weighed you, that for once; please ignore.	28
जिहीं ध्यानाचां डोळां पाहिलासी। वेदादि वाचां वानिलासी। उपसाहिले तयांसी। ते आम्हांही करी।।	२९
ज्यांनी ध्यानाच्या डोळ्याने पाहिला। वेदादी वाक्यांनी वर्णिला। ते जे सहन केले त्यांला। तसे आम्हाही करा।।	२९
Who saw you with meditation-eye; described by Veda; you forgave them; do so with me.	29
परी मी आजि तुझां गुणीं। लांचावलो अपराधु न गणी। भलते करी परी अर्धधणीं। नुठी कदा।।	३०
परी मी आज तुझ्या गुणांनी। लांचावलो अपराध न गणी। काहीही करी परी अर्धपोटी। न उठवी कधी।।	३०
But by your qualities; as I was lured, don't treat it as offence; to get up half-fed; don't ask me.	30

मियां गीता येणे नांवे। तुझे पसायामृत सुहावे। वानू लाधलो ते दुणेन थांवे। दैवले दैवे॥	३१
मी गीता येणे नावे। तुझे प्रसादामृत मिळावे। वानू लागलो त्या दुणावल्या बळे। भाग्यासि आले दैव॥	३१
Gita I told; desiring your blessing-nectar; with double strength I praised; so fate favoured.	31
माझिया सत्यवादाचे तप। वाचा केले बहुत कल्प। तथा फळांचे हे महाद्वीप। पातली प्रभु॥	३२
माझ्या सत्यवादाचे तप। वाचने केले बहुत कल्प। त्या फळाचे हे गीतामहाद्वीप। लाभले प्रभू॥	३२
My speech's severity; tongue did for eras; in fructification great Gita-island; I gained.	32
पुण्ये पोषिली असाधारणे। तिये तुझे गुण वानणे। देऊनि मज उत्तीर्णे। जाली आजी॥	३३
पुण्ये सांभाळिली असाधारण। ती तुझे गुण वर्णनाचे ज्ञान। देऊनि मला, कर्जमुक्त। झाली आज॥	३३
Abnormal merits nurtured; by giving me your praise's knowledge; debt-free; became today.	33
जी जीवित्वाचां आडवीं। आतुडलो होतो मरणगांवीं। ते अवदसाचि आघवी। फेडिली आजी॥	३४
ज्या जीवदशेच्या आडरानात। अडकलो होतो मरणगावात। ती दुर्दशा अवघीच। फेडिली आज॥	३४
I in being-forest; of death-city was trapped; that entire state wretched; is today liquidated.	34
जे गीता येणें नांवे नावाणिगी। जे अविद्या जिणोनि दाटुगी। ते कीर्ती तुझी आम्हां जोगी। वानावया जाली॥	३५
जी गीता नावे ख्यात झाली। अविद्या जिंकूनि बळावली। ती कीर्ती तुझी आम्ही वर्णायाची। योग्यता आली॥	३५
Which was famous as Gita; strengthened by winning ignorance; your fame to tell; I am able.	35
पैं निर्धना घरीं वानिवसे। महालक्ष्मीचि येऊनि बैसे। त्याते निर्धन ऐसे। म्हणों ये काई॥	३६
अहो निर्धनाचे घरी अचानकसे। महालक्ष्मी येऊनि बैसे। त्याला निर्धन ऐसे। म्हणता यईल काय?	३६
If suddenly at house of poor; Laxmi arrives; would he be called, as poor?	36
कां अंधकाराचिया ठाया। दैवें सूर्यु आलिया। तो अंधारुचि जगा यया। प्रकाशु नोहे॥	३७
किंवा अंधकाराच्या दारी। दैवे सूर्याची आली स्वारी। तो अंधारच जगा झाला। प्रकाश नाही का?	३७
Or if at doorstep of darkness; sun arrives; for world didn't that darkness; become light?	37
जया देवाची पाहतां थोरी। विश्व परमाणुही दशा न धरी। तो भावाचिये सरोभरी। नव्हेचि काई॥	३८
ज्या देवाची पाहता थोरवी। विश्व परमाणुयेवढेही नाही। तो भावाच्या आधीन। झाला नाहीच काय?	३८
With Lord's glory; cosmos isn't equal to atom; before emotions; didn't he become subjugated?	38
तैसा मी गीता वाखाणी। हे खपुष्पाची तुरंबणी। परी समर्थे तुवां शिरयाणी। फेडिली ते॥	३९
तैसे माझे गीता वाखाणणे। हे आकाशपुष्पचि हुंगणे। परी समर्था, तू आवडी। पुरविली ती॥	३९
So my praising Gita; is like smelling sky-flower; but O Powerful, my desire you; fulfilled.	39
म्हणौनि तुझेनि प्रसादे। मी गीतापद्ये अगाधे। निरूपीन जी विशदे। ज्ञानदेवो म्हणे॥	४०
म्हणोनि तुझा पावूनि प्रसाद। मी गीतापद्ये अगाध। सांगेन जी विस्तृत। ज्ञानदेव म्हणे॥	४०
So on receiving your blessing; incomprehensible Gita-poetry; I will tell; said Dnyandeva.	40
तरी अध्यार्यीं पंधरावा। श्रीकृष्णे तथा पांडवा। शास्त्रसिद्धांतु आघवा। उगाणिला॥	४१
तरी अध्याय पंधरावा। त्यात श्रीकृष्णाने त्या पांडवा। शास्त्रसिद्धान्त आवघा। सांगितला॥	४१
In 15th chapter; Shrikrishna to Pandava; entire scripture-doctrine; told.	41

जे वृक्षरूपक परिभाषा। केले उपाधि रूप अशेषा। सद्द्वैद्यं जैसे दोषा। अंगलीना॥	४२
ते वृक्षरूपकाच्या परिभाषेत। केले उपाधिरूप सगळेच। सद्द्वैद्य जैसे दोष। सांगतो अंगातले॥	४२
That in form of simile of tree; limiting factors were told; as doctor diagnoses faults; in body.	42
आणि कूटस्थ जो अक्षर। दाविला पुरुषप्रकार। तेणें उपाहिताही आकार। चैतन्या केला॥	४३
आणि कूटस्थ जो अक्षर। दाविला पुरुषप्रकार। त्यायोगे उपहिताचे रूप। आणि चैतन्य तेही कथिले॥	४३
Highest indestructible; Person-type shown; by that limiting factor's form; and soul was told.	43
पाठीं उत्तमपुरुष। शब्दाचे करुनि मिष। दाविले चोख। आत्मतत्त्व॥	४४
पुढे उत्तम पुरुष। या शब्दाचे करुनि निमित्त। दाखविले चोख। आत्मतत्त्व॥	४४
Next supreme Person; under pretext of that word; was shown pure; soul-principle.	44
आत्मविषयी आंतुवट। साधन जे आंगदट। ज्ञान हेही स्पष्ट। चावळला॥	४५
आत्म्याविषयी अंतस्थ। साधन जे बळकट। ज्ञान हेही स्पष्ट। सांगितले॥	४५
About inner soul; which is strong means; that knowledge also was clearly; told.	45
म्हणौनि इये अध्ययीं। निरूप्य नुरेचि काही। आता गुरुशिष्यां दोहीं। स्नेहो लाहणा॥	४६
म्हणोनि या अध्ययी। सांगणे न उरेच काही। आता गुरुशिष्या दोघांना। प्रेम लाभणे॥	४६
So in this chapter; nothing remains to be told; now both guru-disciple; to gain affection.	46
एवं इयेविषयी कीर। जाणते बुझावले अपार। परी मुमुक्षु इतर। साकांक्ष जाले॥	४७
म्हणून याविषयी खरोखर। जाणते सुखावले अपार। परी मोक्षेच्छुक इतर। उत्कंठीत झाले॥	४७
About this really; savants were much pleased; but rest of liberation seekers; were curious.	47
त्या मज पुरुषोत्तमा। ज्ञाने भेटे जो सुवर्मा। तो सर्वज्ञ तोचि सीमा। भक्तीचीही॥	४८
त्या मज पुरुषोत्तमा। ज्ञानाने भेटे जो हे सुवर्मा। तो सर्वज्ञ तोच सीमा। भक्तीचीही॥	४८
To me, Purushottama; who meets with knowledge; he is omniscient and limit; of devotion.	48
ऐसे हे त्रैलोक्यनायके। बोलिले अध्यायान्त श्लोके। तेथे ज्ञानचि बहुतेके। वानिले तोषे॥	४९
ऐसे हे त्रैलोक्यनायके। बोलिले पंधराव्यात अंताच्या श्लोके। तेथे ज्ञानच बहुतेके। वर्णिले संतोषे॥	४९
Tri-world leader; told this in last verse of 15th; there mostly knowledge; was pleasingly told.	49
भरुनि प्रपंचाचा घोंटु। कीजे देखतयाचि देखतां द्रष्टु। आनंदसाम्राज्यां पाटु। बांधिजे जीवा॥	५०
करुनि प्रपंच नष्ट। पाहणाराच स्वतःला पाहत। आनंदसाम्राज्याचा पट्टाभिषेक। करवी जीवा॥	५०
On destroying worldly existence; seer seeing soul; enthrones bliss-empire; for beings.	50
येवढेया लाठेपणाचा उपावो। आनु नाहीचि म्हणे देवो। हा सम्यग्ज्ञानाचा रावो। उपायांमाजी॥	५१
येवढा समर्थपणाचा उपाय। ज्ञानाहूनि अन्य नाहीच म्हणे देव। हा यथार्थ ज्ञानाचा राव। उपायांमध्ये॥	५१
Powerful means; is none than knowledge, said Lord; it is proper knowledge's king; in means.	51
ऐसे आत्मजिज्ञासु जे होते। तिहीं तोषलेनि चित्ते। आदरे त्या ज्ञानाते। वोंवाळिले जीवे॥	५२
ऐसे आत्मजिज्ञासु जे होते। त्यांनी संतोषयुक्त चित्ते। आदरे त्या ज्ञानावरुनि। ओवाळिले जिवा॥	५२
Those soul-seekers; with contented mind; respectfully before that knowledge; waved their life.	52

आतां आवडी जेथ पडे। त्याचि अवसरी पुढें पुढें। रिगो लागे हे घडे। प्रेम ऐसे॥	५३
आता प्रेम जेथ जडे। त्याची शंका पुढे पुढे। मनात शिरू लागे हे घडे। प्रेम हे असेच असते॥	५३
Now where love happens; later on its doubt; enters into mind; love is just like that.	53
म्हणौनि जिज्ञासुंच्या पैकी। ज्ञानी प्रतीती होय ना जंव निकी। तंव योगक्षेमु ज्ञानविखीं। स्फुरेलचि कीं॥	५४
म्हणोनि जिज्ञासुंच्या पैकी। ज्ञानात प्रतीती होय ना जव नेटकी। तोवर योगक्षेम ज्ञानाविषयी। स्फुरतीच कीं॥	५४
So from seekers; if not experiencing knowledge; till then about knowledge, desire; will inspire.	54
म्हणोनि तेंचि सम्यग्ज्ञान। कैसेनि होय स्वाधीन। जालिया वृद्धियत्न। घडेल केवीं॥	५५
म्हणोनि तेच सम्यक ज्ञान। कैसे होय स्वाधीन। झाल्यावर वाढीसाठी यत्न। घडतील कैसे ?	५५
So that complete knowledge; how to secure; and efforts for its increase; how will happen?	55
कां उपजोचि जे न लाहे। जे उपजलेही अव्हांटा सूये। ते ज्ञानी विरुद्ध काय आहे। हे जाणावे कीं॥	५६
किंवा ज्ञानास उपजूच न दे। उपजलेच तरी आडवाटेला लावे। ते ज्ञानाविरुद्ध काय आहे ? हे जाणावे कीं॥	५६
Allows not knowledge to emerge; if so, diverts to odd path; opposite to knowledge; know it.	56
मग जाणतया जे विरू। त्याची वाट वाहती करू। ज्ञाता हित तेचि विचारू। सर्वभावे॥	५७
मग ज्ञानास जे शत्रू। त्याला बाजूस सारू। ज्ञाना हितकारक त्याचाच विचार करू। सर्वभावे॥	५७
Knowledge foes; pushing aside; only knowledge friends will be considered; whole heartedly.	57
ऐसा जिज्ञासु तुम्ही समस्तीं। भावो जो धरिला असे चित्तीं। तो पुरवावया लक्ष्मीपती। बोलिजेल॥	५८
ऐसे जिज्ञासु तुम्ही समस्तांनी। भाव जो धरिला असे चित्ती। तो पुरवावया लक्ष्मीपती। बोलतील॥	५८
So all of you knowledge-seekers; what desire kept in mind; to fulfil that, Laxmipati; will speak.	58
ज्ञानासि सुजन्म जोडे। आपली विश्रांतीही वरी वाढे। ते संपत्तीचे पवाडे। सांगिजेल दैवी॥	५९
ज्ञानाला सुजन्म मिळेल। आपली विश्रांतीही वरून वाढेल। ते संपत्तीचा सांगतील। महिमा दैवी॥	५९
Knowledge will get birth pious; rest will increase; they will tell wealth's; description divine.	59
आणि ज्ञानाचेनि कामाकरें। जे रागद्वेषांसि दे थारे। तिये आसुरियेही घोरे। करील रूप॥	६०
आणि ज्ञानाच्या निमित्ते। जे रागद्वेषांसि थारे दे। त्या आसुरी संपत्तीचेही थोर ते। रूप करू॥	६०
And in name of knowledge; what supports desire, hatred; that devilish wealth too; will be told.	60
सहज इष्टानिष्ट करणी। दोघीचि इया कवतुकिणी। हे नवमाध्ययीं उभारणी। केली होती॥	६१
सहज इष्ट अनिष्ट करणे। दोघी संपत्तीचे या कौतुक सांगणे। हे नवव्या अध्यायी उभारणे। केले होते॥	६१
Doing desirable, undesirable; telling both wealth's ability; this expansion in 9 th ; was done.	61
तेथ साउमा घेयावा उवावो। तंव वोडवला आन प्रस्तावो। तरी त्यां प्रसंगें आतां देवो। निरूपीत असे॥	६२
तेव्हा साक्षात घ्यावया आनंद। तेवढ्यात ओढवला वेगळाच प्रसंग। तरी त्या प्रसंगाने आता देव। सांगत आहे॥	६२
So direct bliss was to be gained; but different topic intervened; so now Lord; is telling.	62
या निरूपणाचेनि नांवे। अध्याय पद सोळावे। लावणी पाहतां जाणावे। मागिलावरी॥	६३
या निरूपणाच्या नांवे। अध्याय पद सोळावे। मांडणीचा विचार करता जाणावे। मागल्यावरुनि॥	६३
In name of this discourse; is 16 th chapter; on thinking of presentation, know; from last chapter.	63

परी हें असो आतां प्रस्तुतीं। ज्ञानाच्या हिताहितीं। समर्था संपत्ती। इयाचि दोन्ही॥	६४
परी हे असो आता प्रस्तुती। ज्ञानाचे हित अहिती। त्याला जबाबदार संपत्ती। याच दोन्ही॥	६४
Let it be, now presently; for gain or fall of knowledge; wealth responsible are; these two.	64
जे मुमुक्षुमार्गीची बोळावी। जे मोहरात्रीची धर्मदिवी। ते आधी तंव दैवी। संपत्ती ऐका॥	६५
जी मुमुक्षुला आत्मस्वरूपमार्गी नेती। जी मोहरात्रीची धर्ममशाल हाती। ती दैवी संपत्ती। आधी ऐका॥	६५
Which leads seeker to soul-form; is religion-torch of lure-night; that divine wealth; hear first.	65
जेथ एक एकातें पोखी। ऐसे बहुत पदार्थ येकीं। संपादिजती ते लोकीं। संपत्ति म्हणिजे॥	६६
जे पोसती एकमेका। ऐसे बहुत पदार्थ, एका। वस्तूने संपादले जाती, तिला जगात। संपत्ती म्हणती॥	६६
Mutually supporting; many objects are gained by one thing, that in world; is called as wealth.	66
ते दैवी सुख संभवी। तेथ दैवां गुणां येकोपजीवी। जाली म्हणौनि दैवी। संपत्ति हे॥	६७
ती दैवी सुख उपजणारी। तेथील दैवी गुणांना पोसणारी। झाली, म्हणोनि दैवी। संपत्ती ही॥	६७
That generating divine bliss; became nourishing divine qualities; so divine; wealth it is.	67

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

अभयं सत्त्वसंशुद्धिः, ज्ञानयोगव्यवस्थितिः। दानं दमश्च यज्ञश्च, स्वाध्यायस्तप आर्जवम्॥	१
निर्भयता मनःशुद्धि, ज्ञान योगात स्थिरता। दान दम नि यज्ञेही, स्वाध्याय तप आर्जव॥	१
Fearlessness, mind purity, steadiness in knowledge-yoga;	
charity, sense-restraint, yadnya, study, severity, humility.	1

आतां त्याचि दैवगुणां-। माजी धुरेचा बैसणा। बैसे त्या आकर्णा। अभय ऐसें॥	६८
आता त्याच दैवी गुणांत। अग्रभागी सिंहासनात। बैसे त्याचे नाव ऐका। अभय ऐसे॥	६८
Now in these divine qualities; prominently seating on throne; listen, its name is; fearlessness.	68
तरी न घालूनि महापुरीं। न घेपे बुडण्याचीं शियारी। कां रोगु न गणिजे घरीं। पथ्याचिया॥	६९
तरी न घालता उडी महापुरी। न घ्यावी बुडण्याची भीती तरी। किंवा रोगाला नाही किंमत घरी। पथ्याचिया॥	६९
In floods sans jumping; having no fear of drowning; or disease has no place; at diet's home.	69
तैसा कर्माकर्माचिया मोहरा। उठूं नेदूनि अहंकारा। संसाराचा दरारा। सांडणे येणे॥	७०
तैसा कर्मअकर्माच्या दिशेला। उठू न देता अहंकाराला। संसाराचा दरारा। झुगारणे आहे याने॥	७०
For karma or non karma; not allowing ego to spring; fright of worldly life; he has to discard.	70
अथवा ऐक्यभावाचेनि पैसे। दुजे मानूनि आत्मा ऐसे। भयवार्ता देशे। दवडणें जे॥	७१
अथवा ऐक्यभावाच्या विकासे। दुसरे स्वतःला मानूनि आत्मा ऐसे। भयवार्ता दूरदेशे। घालवणे जे॥	७१
Or for development of unity; treating self as soul; fear's news to far off land; driving away.	71
पाणी बुडऊं ये मिठाते। तंव मीठचि पाणी आते। तेवीं आपण जालेनि अद्वैतें। नाशे भय॥	७२
पाणी बुडवू जाता मिठाते। तेव्हा मीठचि पाणी होते। तैसे आपण भरताच अद्वैताने। नाशे भय॥	७२
If water is to be drowned in salt; salt becomes water; if self is full of non-duality; fear vanishes.	72

अगा अभय येणे नावें। बोलिजे ते हे जाणावे। सम्यगज्ञानाचे आघवे। धांवणे हे॥	७३
अगा अभय या नावे। बोलती ते हे जाणावे। सम्यक ज्ञानाचे आवघे। अंगरक्षक हे॥	७३
By name fearlessness; know, this is called; of entire knowledge; it is bodyguard.	73
आता सत्त्वशुद्धी जे म्हणिजे। ते ऐशां चिन्हीं जाणिजे। तरी जळे ना विझे। राखोंडी जैसी॥	७४
आता सत्त्वशुद्धी जी म्हणावी। ती अशा लक्षणांनी जाणावी। की जळे ना विझे। राखोंडी जैशी॥	७४
What is mind-purity; it be known by such signs; that it isn't burned or extinguished; as ash.	74
कां पाडिवा वाढी न मगे। अंसे तुटी सांडूनि मागें। मार्जी अतिसूक्ष्म अंगें। चंद्रु जैसा राहे॥	७५
किंवा पाडव्यात कलेची वाढ न मागे। अवसेतील तूट टाकूनि मागे। मध्ये अतिसूक्ष्म अंगे। चंद्र जैसा राहे॥	७५
No phase rise during full moon; or loss during new moon; in between subtly; remains as moon.	75
नातरी वार्षिया सांडिली। ग्रीष्में नाही मांडिली। माजी निजरूपें निवडली। गंगा जैसी॥	७६
अथवा वर्षाऋतु संपता ओसरली। ग्रीष्माच्या हिमजलाने नाही भरली। मध्ये निजरूपाने वाहिली। गंगा जैसी॥	७६
At end of rains receded; in summer not yet augmented; in between on its own flows; as river.	76
तैसी संकल्पविकल्पाची वोढी। सांडूनि रजतमाची कावडी। भोगितां निजधर्माची आवडी। बुद्धी उरे॥	७७
तैसी संकल्पविकल्पाच्या ओढी। टाकूनि रज-तमाची ओझी। भोगिता आत्मचिंतनाची आवडी। ती बुद्धी उरे॥	७७
By pull of planning-doubt; casting dark-passionate; enjoying soul-meditation; remains intellect.	77
इंद्रियवर्गे दाखविलिया। विरुद्धा अथवा भलीया। विस्मयो कांही केलिया। नुठी चित्तीं॥	७८
इंद्रियसमूहाने दाखविल्या। गोष्टी विरुद्ध अथवा भल्या। विस्मय काही केल्या। न उठती चित्ती॥	७८
Even if senses showed; desirable, undesirable objects; as wonder doesn't arise; in mind.	78
गांवा गेलिया वल्लभु। पतिव्रतेचा विरहक्षोभु। भलतेसणी हानिलाभु। न मनी जेवीं॥	७९
गावी गेलिया वल्लभ। पतिव्रतेचा विरहक्षोभ। तेव्हा कोणताही हानिलाभ। न मानी जैशी॥	७९
By husband's absence; as faithful wife's separation-anguish; cares not; for any loss or gain.	79
तेवीं सत्स्वरूप रुचलेपणें। बुद्धी जे ऐसें अनन्य होणें। ते सत्त्वशुद्धी म्हणे। केशिहंता॥	८०
तेव्हा सत्स्वरूप आवडल्याने। बुद्धीचे जे ऐसे अनन्य होणे। ती सत्त्वशुद्धी म्हणे। केशिहंता॥	८०
By liking of soul-form; intellect's being united; that is mind's purity; said Keshi Slayer.	80
आतां आत्मलाभाविखीं। ज्ञानयोगामार्जी एकीं। जे आपुलिया ठाकीं। हांवे भरे॥	८१
आता आत्मलाभातील। जे एक ज्ञान, योगातील। आपल्याला जेही जमेल। त्याची उत्कट इच्छा धरे॥	८१
Now in soul-gain; from knowledge or yoga; which suits you well; have intense desire of same.	81
तेथ सगळिये चित्तवृत्ती। त्यागु करणे ऐशा रीती। निष्कामें पूर्णाहुती। हुताशीं जैसी॥	८२
तेथे सगळ्या चित्तवृत्ती। अर्पण करणे ऐशा रीती। निष्कामवृत्तीने पूर्णाहुती। द्यावी अग्नीला जैशी॥	८२
There all mind-attitudes; offer in this manner; with desire-free attitude; like offerings in fire.	82
कां सुकुळीनें आपुली। आत्मजा सत्कुळींचि दिली। हे असो लक्ष्मी स्थिरावली। मुकुंदीं जैसी॥	८३
किंवा कुलवंताने आपली। कन्या सत्कुळीच दिली। हे असो लक्ष्मी स्थिरावली। मुकुंदाजवळी जैशी॥	८३
Or as noble man his daughter; marrying in pious family; or as Laxmi stayed; with Mukunda.	83

तैसेनि विकलेपणे। जे योगज्ञानींच या वृत्तिक होणे। तो तिजा गुण म्हणे। श्रीकृष्णनाथु।।	८४
तैसे समर्पीतपणे। जे योगज्ञानातच या वतनदार होणे। ती ज्ञानयोगव्यवस्थिती म्हणे। श्रीकृष्णनाथ।।	८४
Like surrendering; becoming hereditary to yoga-knowledge; that is third quality said; Krishna.	84
आतां देहवाचाचित्तें। यथा संपन्नं वित्तें। वैरी जालियाही आर्तातें। न वंचणे जे कां।।	८५
आता देहवाचाचित्ते। यथा शक्य वित्ते। वैरीही पडता संकटामध्ये। त्यास न टाळणे जे का।।	८५
With mind-speech-body; and wealth as possible; even enemy in danger; not to avoid him.	85
पत्र पुष्प छाया। फळें मूळें धनंजया। वाटेचा न चुके आलिया। वृक्षु जैसा।।	८६
पत्र पुष्प छाया। फळे मुळे धनंजया। वाटसरूसी न चुके द्यावया। वृक्ष जैसा।।	८६
Leaves, flowers, shade; fruits, roots Arjuna; to give to any passerby; as never fails; a tree.	86
तैसें मनौनि धनवरी। विद्यमानें आल्या अवसरीं। श्रांतांचिये मनोहारीं। उपयोगा जाणें।।	८७
तैसे तन-मन-धनावरी। विद्यमान आलेल्या अवसरी। दुःखी मनाच्या समाधानासी। उपयोगा जावे।।	८७
So with body-mind-wealth; as per occasion; for satisfying distressed mind; to be useful.	87
तया नांव जाण दान। जे मोक्षनिधानाचे अंजन। हे असो ऐक चिह्न। दमाचे ते।।	८८
त्याला नाव जाण दान। जे मोक्षसंपत्ती दाखविणारे अंजन। हे असो ऐक लक्षण। दमाचे ते।।	८८
Its is charity; which is eye-drop showing liberation-wealth; listen to sign; of sense-restraint.	88
तरी विषयेंद्रियमिळणी। करूनि घापे वितुटणी। जैसे तोडिजे खडु पाणी। पारकेया।।	८९
तरी विषय इंद्रियांची होऊ न देता भेट। करूनि टाकणे ताटातूट। जैसे तोडिती गढूळ पाणी। निवळीने।।	८९
Not allowing senses and objects to meet; separating them; as muddy water is cleared; by alum.	89
तैसा विषयजातांचा वारा। वाजों नेदिजे इंद्रियद्वारां। इयें बांधोनि प्रत्याहारा। हातीं वोपी।।	९०
तैसा विषयजाताचा वारा। वाहू न द्यावा इंद्रियांचे द्वारा। यांना बांधोनि प्रत्याहारा-। हाती सोपवी।।	९०
Object-winds; via sense-doors be stopped; by binding, to sense-restraint; be handed over.	90
आंतुला चित्ताचे अंगवरी। प्रवृत्ति पळे परबाहेरी। आगी सुयिजे दाहींहि द्वारीं। वैराग्याची।।	९१
अंतर्यामी चित्तापासोनी दूरी। प्रवृत्ती पळवे बाहेरी। (परतु नये म्हणूनि)अग्नी ठेवी दाही इंद्रियद्वारी। वैराग्याचा।।	९१
Away from mind; tendency runs outward; so keeps at ten sense-doors, the fire; of asceticism.	91
श्वासोच्छ्वासाहुनी बहुवसें। व्रते आचरे खरपुसें। वोसंतिता रात्रिदिवसें। नाराणुक जया।।	९२
श्वास रोखण्याहूनि अधिकतर। व्रते आचरे खडतर। आचरताना रात्रंदिवस। नाही विश्रांती जया।।	९२
More than breath-control; follows vows difficult; while following, day-night; who never rests.	92
पैं दमु ऐसे म्हणिपे। तो हा जाण स्वरूपें। यागार्थुही संक्षेपे। सांगो ऐक।।	९३
यास दम असे म्हणावे। तो हा अशा स्वरूपे जाणावे। यज्ञार्थही संक्षेपे। सांगतो ऐक।।	९३
That be called as sense-restraint; that be known like this; Yadnya in brief; I will tell, hear.	93
तरी ब्राह्मण करुनि धुरे। स्त्रियादिक पैल मेरे। माझारीं अधिकारें। आपुलालेनि।।	९४
तरी ब्राह्मणापासोनि सुरू करून। स्त्रियादिक शेवटचा वर्ण। मधल्यांनी अधिकारी राहून। आपापल्या।।	९४
Starting from Brahmin; to lowest caste, women; those in middle as per authority; of their own.	94

जया जे सर्वोत्तम। भजनीय देवताधर्म। ते तेणें यथागम-। विधी यजिजे।।	९५
ज्याला जे वाटे सर्वोत्तम। भजण्यायोग्य देवताधर्म। ते त्याने यथाशास्त्रवचन। विधीपूर्वक आचरावे।।	९५
What one feels best; for devoting deities; that he as per text-words; should follow with rituals.	95
जैसा द्विज षट्कर्म करी। शूद्र त्यातें नमस्कारी। कीं दोहींसिही सरोभरी। निपजे यागु।।	९६
जैसा द्विज षट्कर्म करी। शूद्र त्याला नमस्कारी। त्यात दोघांसीही समसमी। निपजे यज्ञ।।	९६
As Brahmin does his six duties*; outcaste bows to him; for both equally; emerges Yadnya.	96
तैसें अधिकारपर्यालोचें। हें यज्ञ करणें सर्वांचें। परी विष फळाशेचें। न घापे मार्जीं।।	९७
तैसे अधिकारपरत्वे। हे यज्ञ करणे कर्तव्य सर्वांचे। परी विष फळाशेचे। न कालवी मध्ये।।	९७
So as per own authority; it is duty of all to do Yadnya; but fruit-desire poison; sans mixing in.	97
आणि मी कर्ता ऐसा भावो। नेदिजे देहाचेनि द्वारें जावों। ना वेदाज्ञेसि तरी ठावो। होइजे स्वयें।।	९८
आणि मी कर्ता ऐसा भाव। न देई देहाच्या द्वाराने मनात जाऊ। किंवा वेदाज्ञेसी तरी आश्रय। व्हावा स्वतः।।	९८
'I am doer' sense; letting not enter mind via body door; or be support for Veda-order; himself.	98
अर्जुना एवं संजु। सर्वत्र जाण यजु। कैवल्यमार्गीचा अभिजु। सांगाती हा।।	९९
ऐसे याचे नाव हे अर्जुन। सर्वांसाठी जाण हा यज्ञ। मोक्षमार्गीचा तज्जु। सांगाती हा।।	९९
Arjuna, such is its name; know this Yadnya is for all; savant of liberation-path; tells this.	99
आतां चेंडुवें भूमी हाणिजे। हें नव्हे तो हाता आणिजे। कीं शेतीं बीं विखुरजे। परी पिकीं लक्ष।।	१००
आता चेंडूने भूमीसी मारिले। ते मारण्या नव्हे हाती आणिले। किंवा शेतात बीं विखुरले। परी पिके लक्षपटी।।	१००
Now as ball hits ground; it rebounds to hand; or seed sown in field; reaps harvest plentifully.	100
नातरी ठेविलें देखावया। आदर कीजे दिविया। कां शाखा फळें यावया। सिंपिजे मूळ।।	१०१
नातरी ठेविले अंधारी पहावया। आदर करती दिव्या। किंवा शाखा फळे यावया। शिंपिती मूळ।।	१०१
As kept in dark to see; lamp is honoured; for sprouting branches and fruits; roots are watered.	101
हें बहु असो आरिसा। आपणपें देखावया जैसा। पुढतपुढती बहुवसा। उटिजे प्रीती।।	१०२
हे बहु असो आरसा। आपले रूप देखावया जैसा। पुन्हा पुन्हा अनेकदा। पुसावा प्रीतीने।।	१०२
Let it be, as mirror; for viewing own form; is to be repeatedly; wiped fondly.	102
तैसा प्रतिपाद्यु जो ईश्वरु। तो होआवयालागीं गोचरु। श्रुतीचा निरंतरु। अभ्यासु करणें।।	१०३
तैसा प्रतिपाद्यु जो ईश्वर। तो होण्यासाठी गोचर। श्रुतीचा निरंतर। अभ्यास करणे।।	१०३
Similarly for described God; to become visible; continuously Shriti; be studied.	103
तें द्विजांसीच ब्रह्मसूत्र। येरां स्तोत्र कां नाममंत्र। आवर्तणें पवित्र। पावावया तत्त्व।।	१०४
ते द्विजांनी घोकावे ब्रह्मसूत्र। इतरांनी स्तोत्र किंवा नाममंत्र। जपावे पवित्र। पावावया तत्त्व।।	१०४
Brahmins to recite Brahmasutra; rest to recite praise or chant mantra; to gain principle.	104
पार्था गा स्वाध्यावो। बोलिजे तो हा म्हणे देवो। आतां तप शब्दाभिप्रावो। आईक सांगों।।	१०५
पार्था गा हा स्वाध्याय। सांगतात तो हा म्हणे देवराय। आता तप शब्दाचा अभिप्राय। ऐक सांगू।।	१०५
Partha, this is study; God said; now to comment on severity; listen, I will tell.	105

तरी दानें सर्वस्व देणें। वेंचणें तें व्यर्थ करणें। जैसे फळोनि स्वयें सुकणें। औषधीचें जेवीं॥	१०६
तरी दानात सर्वस्व देणे। फलाशा ती व्यर्थ करणे। जैसे फळोनि स्वतः सुकणे। वनस्पतींचे जैसे॥	१०६
Giving all in charity; making fruit desire worthless; as self drying on fruiting; by plants.	106
नाना धुपाचा अग्निप्रवेश। कनकीं तुकाचा नाश। कां पितृपक्षु पोषितां न्हासु। चंद्राचा जैसा॥	१०७
किंवा धूपाचा अग्निप्रवेश। सोन्याचा शुद्धीकरणात नाश। किंवा पितृपक्ष वाढताना न्हास। चंद्राचा जैसा॥	१०७
Or incense's burning; gold's reducing in purifying; or diminishing of phases; of moon.	107
तैसा स्वरूपाचिया प्रसरा-। लागीं प्राणेंद्रियशरीरां। आटणी करणें जें वीरा। तेंचि तप॥	१०८
तैसा आत्मस्वरूपाचा विकास। त्यास्तव प्राण इंद्रिय शरीरास। आटविणे जे वीरा। तेचि तप॥	१०८
So for developing soul-form; vital force, body and senses; drying out is; severity.	108
अथवा अनारिसें। तपाचें रूप जरी असे। तरी जाण जेवीं दुधीं हंसें। सूदली चांचू॥	१०९
अथवा यावेगळे। तपाचे लक्षण जरी सांगितले। तरी जाण जैसे दुधात हंसाने। ठेविली चोच॥	१०९
Or other; sign of severity even if told; be known as by swan in to milk; putting its beak.	109
तैसें देहजीवाचिये मिळणी। जो उदयजत सूये पाणी। तो विवेक अंतःकरणीं। जागवीजे॥	११०
तैसे देहजीवाच्या ऐक्यात। जो उपजताच ठेवी हात। तो विवेक अंतःकरणात। जागवितो॥	११०
In unity of body-soul; who on emerging keeps track; he that discernment in heart; awakens.	110
पाहतां आत्मयाकडे। परी बुद्धीचा पैसु सांकडे। सनिद्र स्वप्न बुडे। जागणीं जैसे॥	१११
पाहताच आत्म्याकडे। तेव्हा बुद्धीचा पसारा आटे। निद्रेसहित स्वप्न बुडे। जागी होताच जैसे॥	१११
Just by looking at soul; intellect's spread dries; as sleep and dream dissolve; on waking up.	111
तैसा आत्मपर्यालोचु। प्रवर्ते जो साचु। तपाचा हा निर्वेचु। धनुर्धरा॥	११२
तैसा आत्मप्राप्तीचा विचार। जन्मतो जो खरोखर। तप शब्दाचा हा निर्णय। धनुर्धरा॥	११२
So thought of soul-realization; that really emerges; that is definition of severity; Dhanurdhara.	112
आता बाळाच्या हितीं स्तन्य। जैसे नानाभूतीं चैतन्य। तैसे प्राणिमात्रीं सौजन्य। आर्जव ते॥	११३
आता बाळाच्या हितास्तव स्तन्य। जैसे नाना भूतातील चैतन्य। तैसे प्राणिमात्रातील सौजन्य। आर्जव ते॥	११३
Mother's breast is for infant's sake; as soul in all beings; so is humility of beings; is courtesy.	113
अहिंसा सत्यमक्रोधः, त्यागःशान्तिरपैशुनम्। दया भूतेष्वलोलुप्तं, मार्दवं हीरचापलम्॥	२
अहिंसा सत्य अक्रोध, त्याग शांती अनिंदता। भूतदया अनासक्ती, मृदुता लाज स्थीरता॥	२
Non-violence, truth, non-anger, discarding, peace, non slander;	
pity, non greed, gentleness, humility, steadiness.	2
आणि जगाचिया सुखोद्देशे। शरीरें वाचा मानसें। राहाटणे ते अहिंसें। रूप जाण॥	११४
आणि जगाच्या सुखोद्देशे। शरीर वाचा मानसे। वावरणे ते अहिंसेचे। रूप जाण॥	११४
For world-welfare; behaving with body-mind-speech; is non-violence's; form, know it.	114
आतां तीख होऊनि मवाळ। जैसे जातीचे मुकुळ। कां तेज परी शीतळ। शशांकाचे॥	११५
आता टोकदार असोनि मवाळ। जैसे जातीचे कमळ। किंवा तेज परी शीतळ। चंद्राचे॥	११५
Now being tender and pointed; as is lotus-bud; or luminous but cool; is moonlight.	115

शके दावितांचि रोगु फेडू। आणि जिभे तरी नव्हे कडु। ते वोखदु नाही मा घडुं। उपमा कैची॥	११६
शके दाखविल्यानेच रोग फेडू। आणि जिभेला तरी नव्हे कडू। ते औषध जगी नाही। करू उपमा कैसी?	११६
Curing by just showing; isn't bitter to tongue; there is no medicine in world; how to compare?	116
तरी मऊपणें बुबुळें। झगडतांही परी नाडळे। एन्हवीं फोडी कांराळें। पाणी जैसें॥	११७
तरी मऊपणे बुबुळावरी। आदळताही व्यथा न करी। एरवी फोडी कडे-कपारी। पाणी जैसें॥	११७
Soft on eyeballs; not pricking if splashed; else it breaks cliffs; as water.	117
तैसें तोडावया संदेह। तीख जैसे कां लोह। श्राव्यत्वे तरी माधुर्य। पार्यी घाली॥	११८
तैसे फेडावया संशय। सत्यवचन तीक्ष्ण जैसे का खड्ग। तेच ऐकताना मात्र माधुर्य। पायाशी घाली॥	११८
So to remove doubt; true speech is sharp as weapon; but to hear it surpasses; sweetness.	118
एको ठाता कौतुके। कानातेंचि निघती मुखें। जें साचारिवेचेनि बिकें। ब्रह्मही भेदी॥	११९
एको जाता कौतुके। कानालाच निघती मुखे। जे खरेपणाचे बळाने। ब्रह्मासीही भेदी॥	११९
To hear it fondly; faces sprout to ears; which on its truth-strength; penetrates even Brahma.	119
किंबहुना प्रियपणें। कोणातेंही झकवूं नेणे। यथार्थ तरी खुपणें। नाही कवणा॥	१२०
किंबहुना आपलेपणे। कोणासही फसवू न जाणे। सत्यार्थाने तरी बोचणे। नाही कोणा॥	१२०
Rather with caressing; deceiving none; and with its truthfulness pricking; none.	120
एन्हवीं गोरी कीर काना गोड। परी साचाचां पाखाळीं कीड। आगीचे करणे उघड। परी जळो ते साच॥	१२१
व्याधाचे गीत कानासी गोड। परी त्याचे अंतरी घातक कीड। आगीचे जाळणे उघड। परी जळो ते सत्य॥	१२१
Hunter's song to ears is sweet; but his heart has fatal rot; fire burns openly; but burns truly.	121
कानीं लागतां मधुर। अर्थे विभांडी जिव्हार। ते वाचा नव्हे सुंदर। लांवचि पां॥	१२२
कानी पडता लागे मधुर। परी अर्थाने भेदी जिव्हार। ती वाचा नव्हे सुंदर। हडळ बा॥	१२२
For hearing sweet; but with meaning pierces heart; that isn't speech; but a beautiful witch.	122
परी अहितीं कोपोनि सोप। लालनीं मऊ जैसे पुष्प। तिये मातेचे स्वरूप। जैसे कां होय॥	१२३
परी हितास्तव लटकाच कोप। लालनात मऊ जैसे पुष्प। त्या मातेचे स्वरूप। जैसे का होय॥	१२३
But apparent anger for improvement; with softness of flower; that is nature of mother; as it is.	123
तैसें श्रवणसुख चतुर। परिणमोनि साचार। बोलणें जें अविकार। तें सत्य येथें॥	१२४
तैसे श्रवणसुख देण्यात चतुर। परिणामी मधूर। बोलणे जे विनाविकार। ते सत्य येथे॥	१२४
So clever in giving hearing bliss; sweet in effect; speech which is sans fault; that's truth here.	124
आतां घालितांही पाणी। जैसी पाषाणी न निघे आणी। का मथिलिया लोणी। कांजी नेदी॥	१२५
आता घालताही नीर। पाषाणात न निघे अंकुर। किंवा मंथन करता कांजी। लोणी न दे॥	१२५
Now on watering; rock never sprouts; or rice-soup on churning; produces not cream.	125
त्वचा पायें शिरीं। हालेयाही फडे न करी। वसंतींही अंबरीं। न होती फुले॥	१२६
सर्पकातेच्या शिरावरी। पाय हाणताही फणा न करी। वसंतातही आकाशासी। न येती फुले॥	१२६
On snake-slough's head; by stepping, hood isn't upped; during spring sky; bears not flowers.	126

नाना रंभेचेनिही रूपें। शुकीं नुठिजेचि कंदर्पें। कां भस्मीं वन्हि न उद्दीपे। घृतेंही जेवीं॥	१२७
किंवा रंभेच्याही रूपाने। शुकमुनीत न उठावे कामाने। किंवा राखेत अग्नी घृताने। न उद्दीपे जैसा॥	१२७
Or on viewing Rambha; as Shuka desired not; or in ash on using ghee, fire; as isn't kindled.	127
तेवींचि कुमारु क्रोधें भरे। तैसिया मंत्राचीं बीजाक्षरे। तियें निमित्तेंही अपारे। मीनलिया॥	१२८
त्याप्रमाणे बालकही क्रोधाने भरे। तैशी शिव्यांची बीजाक्षरे। ऐसी निमित्तेंही अपार। मिळाली तरी॥	१२८
So full of anger even child; utters abusing words; such pretexts many; though gained.	128
परि धातयाही पाया पडतां। नुठी गतायु पंडुसुता। तैसी नुपजे उपजवितां। क्रोधोर्मी गा॥	१२९
परी ब्रह्माच्याही पायावर पडता। न उठे मेलेला पंडुसुता। तैशी न उपजे उपजविताही। क्रोधाची ऊर्मी॥	१२९
Prostrating on Brahmadeva's feet; as dead rises not; so even being agitated erupts not; anger.	129
अक्रोधत्व ऐसे। नाव ते ये दशे। जाण श्रीनिवासे। म्हणितले तया॥	१३०
अक्रोधत्व ऐसे। नाव ते या दशेला असे। ऐसे जाण श्रीनिवास। म्हणाले तया॥	१३०
Non-anger is; name of such state; know this, Shrikrishna; said to him.	130
आतां मृत्तिकात्यागें घट। तंतुत्यागें पट। त्यजिजे जेवीं वट। बीजत्यागें॥	१३१
आता मृत्तिकात्यागाने घट। तंतुत्यागाने पट। त्यागावा जेवी वट। बीजत्यागे॥	१३१
Now pot is discarded by discarding clay; cloth by discarding yarn; tree by discarding seed.	131
कां त्यजूनि भिंतिमात्र। त्यजिजे आघवेंचि चित्र। कां निद्रात्यागें विचित्र। स्वप्नजाळ॥	१३२
किंवा त्यजूनि भिंतिमात्र। त्यजिजे आवघेचि चित्र। किंवा निद्रात्यागाने विचित्र। स्वप्नजाळ॥	१३२
By discarding wall; is discarded entire picture; by discarding sleep weird; dream-sequence.	132
नाना जळत्यागें तरंग। वर्षात्यागें मेघ। त्यजिजती जैसे भोग। धनत्यागें॥	१३३
किंवा जळ त्यागाने त्यागिले तरंग। वर्षात्यागे मेघत्याग। त्यागावे जैसे भोग। धनत्यागे॥	१३३
By discarding water, discarded waves; clouds by discarding rains; joys; by discarding wealth.	133
तेवीं बुद्धिमंतीं देहीं। अहंता सांडूनि पाहीं। सांडिजे अशेषही। संसारजात॥	१३४
तैसे बुद्धिमंत देहातील। अहंता सोडूनि पाहील। तर सगळेच सुटतील। संसारजात॥	१३४
So if a wise; sees on discarding body-ego; then will be discarded all; worldly life.	134
तया नांव त्यागु। म्हणे तो यज्ञांगु। हे मानूनि सुभगु। पार्थु पुसे॥	१३५
त्याला नाव त्याग। म्हणे तो यज्ञाचा भाग। हे मानूनि सुभाग्य।-वान पार्थ पुसे॥	१३५
Its name is relinquishment; said it is part of Yadnya; on knowing that, lucky; Partha enquired.	135
आतां शांतीचे जी लिंग। ते व्यक्त मज सांग। देवो म्हणती चांग। अवधान देई॥	१३६
आता शांतीचे लक्षण। ते स्पष्ट मज करी कथन। देव म्हणती अवधान। चांगले देई॥	१३६
Now signs of peace; that tell me clearly; so Lord said pay attention; good.	136
तरी गिळोनि ज्ञेयाते। ज्ञाता ज्ञानही माघौते। हारपे निरुते। ते शांति पै गा॥	१३७
तरी गिळोनि ज्ञेयासी। ज्ञाता ज्ञान पाठीसी। ज्ञानाची जाणीवही होय नाहीसी। ती शांती असे॥	१३७
On swallowing knowable; knower, knowledge; its awareness also gets lost; that is peace.	137

जैसा प्रळयांबूचा उभडु। बुडवूनि विश्वाचा पवाडु। होय आपणपे निबडु। आपणपांचि॥	१३८
जैसा प्रळयजळाचा लोट। बुडवूनि विश्वाला अफाट। होऊनि राहे आपणचि घनदाट। आपणामध्ये॥	१३८
<i>As deluge-water torrent; drowning world infinite; remains everywhere; self occupied.</i>	138
मग उगम ओघ सिंधु। हा नुरेचि व्यवहारभेदु। परि जलैक्याचा बोधु। तोही कवणा॥	१३९
मग उगम नदी सागर नद। हा उरेना व्यवहारभेद। परी जलैक्याचा बोध। तोही राहे कुणा॥	१३९
<i>Then source, river, sea; difference remains not; but awareness of water-unity; who will have?</i>	139
तैसी ज्ञेया देतां मिठी। ज्ञातृत्वही पडे पोटीं। मग उरे तेंचि किरीटी। शांतीचे रूप॥	१४०
तैसी ज्ञेयाशी मिठी पडते। तेव्हा ज्ञातेपणही लय पावते। मग उरे तेच किरीटी ते। शांतीचे रूप॥	१४०
<i>So when knowable is met with; feeling of knowing disappears; then what remains is; peace.</i>	140
आतां कदर्थवित व्याधी। बळीकरणाचिया आधीं। आपपरु न शोधी। सदैद्यु जैसा॥	१४१
आता कष्टदायक पाहून व्याधी। रोग्याला बळीकरणाच्या आधी। आपपर भेद न शोधी। सदैद्यु जैसा॥	१४१
<i>On seeing serious ailment; before diagnosing patient; searches not his heredity; a good doctor.</i>	141
का चिखलीं रुतली गाये। धड भाकड न पाहे। जो तियेचिया ग्लानी होये। कालाभुला॥	१४२
किंवा चिखली रुतली गाय। दुभती किंवा भाकड का होय। जो तिच्या दुःखाने होय। कावराबावरा॥	१४२
<i>Or if cow is caught in swamp; may be milky or barren; who is worried; by her pains.</i>	142
नाना बुडतयातें सकरुणु। न पुसे अंत्यजु कीं ब्राह्मणु। काढुनि राखे प्राणु। हेंचि जाणे॥	१४३
किंवा बुडत्याला पाहूनि होय करुण। न पुसे अंत्यज की ब्राह्मण। काढुनि राखावे प्राण। हेच जाणे॥	१४३
<i>Or on seeing drowning man having pity; enquires not his caste; life is to be saved; knows that.</i>	143
कीं महावनीं पापियें। उघडी केली विपायें। ते नेसविल्यावीण न पाहे। शिष्टु जैसा॥	१४४
किंवा महावनी पाप्यांनी। उघडी केली स्त्री कुणी। तिला नेसविल्यावीण न पाहे आणि। सभ्य जैसा॥	१४४
<i>Or if in forest by crooks; woman is disrobed; sees not sans dressing her; as a suave.</i>	144
तैसे अज्ञानप्रमादादिकीं। कां प्राक्तनींही सदोखीं। निंद्यत्वाचां सर्वविखीं। खिळिले जे॥	१४५
तैसे अज्ञान प्रमाद आदींनी। किंवा सदोष नशिबानेही। निंद्यपणाच्या सर्व विषयांनी। खिळिले जे॥	१४५
<i>So by ignorance, sinners; bad luck; or by all deplorable things; who are grounded.</i>	145
तयां आंगीक आपुले। देऊनियां भले। विसरविजती सले। सलतीं तिये॥	१४६
त्यांना आंगचे आपले। देऊनिया गुण भले। विसरावया लाविती शल्ये। सलणारी ती॥	१४६
<i>To them his own; by giving pious qualities; making them forget sorrows; worrying.</i>	146
अगा पुढिलाचा दोषु। करुनि आपुलिये दिठी चोखु। मग घापे अवलोकु। तयावरी॥	१४७
अरे समोरच्यांचे दोष। करुनि आपल्या दृष्टीने चोख। मग टाकित्ती दृष्टिक्षेप। तयावरी॥	१४७
<i>First their faults; making good to best of ability; then glancing; at them.</i>	147
जैसा पुजूनि देवो पाहिजे। पेरुनि शेता जाइजे। तोषोनि प्रसादु घेइजे। अतिथीचा॥	१४८
जैसे पुजूनि देव पाहावे। पेरुनि शेतावर जावे। तुष्टवूनि आशीर्वाद घ्यावे। अतिथीचे॥	१४८
<i>As seeing God on worshipping; visiting field on sowing; receiving blessing on pleasing; guest.</i>	148

तैसे आपुलेनि गुणें। पुढिलाचें उणे। फेडूनियां पाहणे। त्याकडे॥	१४९
तैसे आपल्या गुणे। समोरच्याचे उणे। फेडूनिया मग पाहणे। त्याचेकडे॥	१४९
So by own good quality; his shortfall; making good; then looking; at him.	149
वांचूनि न विंधिजे वर्मीं। नातुडविजे अकर्मिं। न बोलविजे नामीं। सदोषीं तिहीं॥	१५०
यावाचूनि न टोचावे वर्मीं। न अडकवावे पापकर्मिं। न बोलावे दोषाच्या नावांनी। दोषी आहे त्या॥	१५०
Not taunting to hurt feelings; or involving for committing sin; or pointing out faults; of faulty.	150
वरी कोणे एकें उपायें। पडिले ते उभे होये। तेंचि कीजे परी घाये। नेदावे वर्मीं॥	१५१
आणखी कोण्या एक उपाये। पडले ते उभे व्हावे। तेच करावे परी घाव। न द्यावे वर्मीं॥	१५१
By one more remedy; making fallen man stand; but never hitting; at sensitive issues.	151
पैं उत्तमाचियासाठी। नीच मानिजे किरीटी। हे वांचोनि दिठी। दोषु न घेपे॥	१५२
अरे सज्जनांच्या-तुलनेसाठी। इतरांना नीच मानणे किरीटी। यावाचून दृष्टी। दोषात जाऊदेऊनये॥	१५२
For comparing pious men; belittling others; sans this, by vision; not finding faults.	152
अपैशून्याचे लक्षण। अर्जुना हे फुडे जाण। मोक्षमार्गीचे सुखासन। मुमुक्षू हे॥	१५३
अगा अपैशून्याचे लक्षण। अर्जुना हे स्पष्ट जाण। मोक्षमार्गीचे सुखकर वाहन। हे मुमुक्षूंसाठी॥	१५३
Signs of ignoring faults; Arjuna, know clearly; is easy vehicle on liberation-path; for seekers.	153
आतां दया ते ऐसी। पूर्णचंद्रिका जैसी। निववितां न कडसी। सानें थोर॥	१५४
आता दया ती ऐसी। पूर्ण चांदणे जैसी। निववितांना न निवडी। लहान थोर॥	१५४
Now pity should be like; full-moonlight; while cooling; never selecting; great or small.	154
तैसे दुःखिताचे शिणणे। हिरतां सकणवपणें। उत्तमाधम नेणे। विवंचू गा॥	१५५
तैसे दुःखितांचे शिणणे। हरता दयाळूपणे। उत्तम अधम न जाणे। भेद तो गा॥	१५५
So sorrows of miserable; while lessening; not knowing best or lowest; difference.	155
पैं जर्गी जीवनासारिखे। वस्तु अंगवरी उपखे। परी जाते जीवित राखे। तृणाचेंहि॥	१५६
अरे जर्गी पाण्यासारिखे। स्वतः अंगाने जरी नाशे। परी जाताना जीवन राखे। तृणाचेही॥	१५६
As water in world; though itself gets diminished; on way saves life; of even grasses.	156
तैसे पुढिलाचेनि तापें। कळवळलिये कृपे। सर्वस्वेंसीं दिलेंहि आपणपें। तरी थोडेंचि गमे॥	१५७
तैसे समोरच्याच्या दुःखाने। कळवळोनि कृपेने। अर्पिले स्वतःसीही सर्वस्वाने। तरी थोडेच वाटे॥	१५७
So by seeing other's pains; with earnest favour; offering own self; still thinking it is less.	157
निम्न भरलियाविणें। पाणी ढळोचि नेणें। तेवीं श्रांता तोषौनि जाणें। सामोरेया॥	१५८
खड्डा भरल्याविणे। पाणी पुढे ढळावे हे न जाणे। तैसे श्रांतास तोषवूनिच जाणे। पुढे ते गा॥	१५८
Sans filing ditch; water never goes forward; so making distressful happy then going; ahead.	158
पैं पार्यीं कांटा नेहटे। तंव व्यथा जीवीं उमटे। तैसा पोळे संकटें। पुढिलांचेनि॥	१५९
अरे पायी काटा शिरे। तेव्हा व्यथा जिवात उमटे। तैसा पोळे संकटाने। समोरच्यांच्या॥	१५९
As thorn pricks feet; pain shoots up in heart; so he is agitated by calamities; of others.	159

कां पावो शीतळता लाहे। की ते डोळ्यांचिलागी होये। तैसा परसुखें जाये। सुखावतु॥	१६०
किंवा पायांना शीतळता राहे। तर ती डोळ्यांना उपयोगी होये। तैसे परसुखाने जाये। सुखावूनि॥	१६०
Or if feet are soothed; eyes get benefited; so by pleasure of others; he becomes happy.	160
किंबहुना तृषितालागी। पाणी आरायिले असे जगी। तैसें दुःखितांचां सेलभागी। जिणे जयाचे॥	१६१
किंबहुना तहानलेल्यासाठी। पाणी उपजले असे जगती। तैसे दुःखितांचे दुःख हरण्यासाठी। जिणे ज्याचे॥	१६१
Rather for thirsty; as water appeared in world; so for relieving pains of distressful; who exists.	161
तो पुरुष वीरराया। मूर्तिमंत जाण दया। मी उदयजतांची तया। ऋणिया लाभे॥	१६२
तो पुरुष वीरराया। मूर्तिमंत जाण दया। मी ती दया उपजताच तया। ऋणी झालो॥	१६२
That person; know as pity-incarnate; soon that pity emerged I; to him became indebted.	162
आतां सूर्यासि जीवें। अनुसरलिया राजीवें। परी ते तो न शिवे। सौरभ्य जैसे॥	१६३
आता सूर्यासी जीवेभावे। कमळाने अनुसरावे। परी ते तो न शिवे। त्याचे सुगंध जैसे॥	१६३
Now to sun with its life; lotus follows; but he never touches; as its fragrance.	163
कां वसंताचिया वाहाणीं। आलिया वनश्रीचि अक्षौहिणी। ते न करीतुचि घेणी। निगाला तो॥	१६४
किंवा वसंताच्या आगमनी। आल्या वनशोभेच्या अक्षौहिणी। त्याचा न घेताच स्वाद। निघाला तो॥	१६४
Or at spring's advent; arrive army of forest-beauty; sans sensing their flavour; it marches on.	164
हे असो महासिद्धीसी। लक्ष्मीही आलिया पाशी। परी महाविष्णु जैसी। गणीचि ना ते॥	१६५
हे असो घेऊनि महासिद्धीसी। लक्ष्मीही येता पायापाशी। परी महाविष्णुने जैसी। न गणिली तिला॥	१६५
Let it be with great powers; Laxmi touches feet; but as great Visnu; counts her not.	165
तैसे ऐहिकींचे कां स्वर्गींचे। भोग पाईक जालिया इच्छेचे। परी भोगावे हे न रुचे। मनामाजी॥	१६६
तैसे इहलोकीचे आणि स्वर्गींचे। भोग सेवक झाले इच्छेचे। परी भोगावे हे न रुचे। मनामध्ये॥	१६६
So of earth, heaven; enjoyments became slaves of desire; enjoying them he likes not; in mind.	166
बहुवे काय कौतुकीं। जीव नोहे विषयाभिलाखी। अलोलुप्तवदशा ठाउकी। जाण ते हे॥	१६७
बहुत काय सांगावे कौतुकी। जीव नाही विषयाभिलाषी। अलोलुप्तव दशा सांगती। जाण ती ही॥	१६७
What more to tell; no desire for object-pleasures; this state is called lack of greed; know it.	167
आतां माशियां जैसे मोहळ। जळचरां जेवी जळ। का पक्षियां अंतराळ। मोकळे हे॥	१६८
आता मधमाशांना जैसे मोहळ। जळचरांना जैसे जळ। किंवा पक्ष्यांना अंतराळ। मोकळे हे॥	१६८
Now as honeycomb is to bees; water is to aquatic animals; or sky to birds; is free.	168
नातरी बाळकोद्देशे। मातेचे स्नेह जैसे। का वसंतींच्या स्पर्शें। मऊ मलयानिळु॥	१६९
नातरी बाळकाच्या उद्देशे। मातेचे स्नेह जैसे। किंवा वसंताच्या स्पर्शाने। मऊ मलयगिरीचा वारा॥	१६९
For child's purpose; as mother's love is; with touch of spring; soft breeze of Malaya mountain.	169
डोळ्यां प्रियाची भेटी। कां पिलियां कूर्मीची दिठी। तैसी भूतमात्रीं राहाटी। मवाळ ते॥	१७०
डोळ्यांना प्रियाची भेटी। किंवा पिलांना कासवीची दृष्टी। तैसे भूतमात्रांत वावरती। मवाळ ते॥	१७०
Beloved's meeting for eyes; gaze of tortoise for chicks; so with beings behave; gentle souls.	170

स्पर्शं अतिमृदु। मुखीं घेतां सुस्वादु। घ्राणासि सुगंधु। उजाळु आंगे॥	१७१
स्पर्शानि अतिमृदु। मुखी घेता सुस्वादु। घ्राणासी सुगंधु। निर्मळ अंगे॥	१७१
Very soft for touch; tasty for mouth; fragrant for nose; and bodily pure.	171
तो आवडे तेवढा घेतां। भलतेया विरुद्ध जरी न होतां। तरी उपमे येता। कापूर की॥	१७२
तो आवडे तेवढा घेता। अपायकारक जर न होता। तर उपमेला आला असता। कापराच्या की॥	१७२
That if taken as liked; had it not been harmful; then it would be best simile; of camphor.	172
परी महाभूते पोटीं वाहे। तेवींचि परमाणूमाजी सामाये। या विश्वानुसार होये। गगन जैसे॥	१७३
अहो महाभूते पोटी वाहे। तैसाच परमाणूमध्ये सामाये। या विश्वानुसार होये। गगन जैसे॥	१७३
Encompassing great elements; and also occupying atom; assumes cosmos-form; as space.	173
काय सांगों ऐसे जिणे। जे जगाचेनि जीवे प्राणे। त्या नांव म्हणे। मार्दव मी॥	१७४
काय सांगावे ऐसे जगणे। जे जगाच्या जीवे की प्राणे। त्याला नाव म्हणे। मार्दव मी॥	१७४
What more to tell such living; which is spending life for world; I say its name is; gentleness.	174
आता पराजयें राजा। जैसा कदर्थिजे लाजा। कां मानिया निस्तेजा। निकृष्टास्तव॥	१७५
आता राजा पराजयाने। जैसा कष्टी होतो लाजेने। किंवा मानी पुरुषाचे निस्तेजणे। हीन दशेमुळे॥	१७५
Now as king by defeat; is depressed; or proud man is depressed; by misery.	175
ना ना चांडाळ मंदिराशी। अवचटें आलिया संन्यासी। मग लाज होय जैसी। उत्तमा त्या॥	१७६
किंवा चांडाळघरापाशी। अवचित आला जरी संन्यासी। मग लाज वाटे जैसी। उत्तमाला त्या॥	१७६
If at house of an outcast; suddenly appears a hermit; then feels ashamed of; that best person.	176
क्षत्रिया रणीं पळोनि जाणे। ते कोण साहे लाजिरवाणे। कां वैधव्यें पाचारणे। महासतियेते॥	१७७
क्षत्रियाने रणातून पळणे। ते कोण साहेल लाजिरवाणे। किंवा विधवा म्हणोनि बोलावणे। महासतीसी॥	१७७
Warrior to run from battle; who will bear disgrace; or to invite as widow; great faithful wife.	177
रूपसा उदयले कुष्ट। संभाविता कुटीचे बोट। त्या लाजा प्राणसंकट। होय जैसे॥	१७८
रूपवानाला निघाले कुष्ट। प्रतिष्ठितासी निंदेचे गालबोट। त्या लाजेचे प्राणसंकट। होय जैसे॥	१७८
If a handsome suffers by leprosy; or a respectable is blamed; danger of that disgrace; as it is.	178
तैसे औटहातपणे। जे शव होऊनि जिणे। उपजो उपजो मरणे। नावां नावां॥	१७९
तैसे साडेतीन हातास मी म्हणणे। जे शव होऊन जगणे। जन्मूनि जन्मूनि मरणे। नव्या नव्याने॥	१७९
Calling body of 3.5 arm length as self; is living as corpse; facing birth-death cycles; newly.	179
तियें गर्भमेदमुसें। रक्तमूत्ररसें। वोंतीव होऊनि असे। ते लाजिरवाणे॥	१८०
त्या गर्भमेदाच्या मुशीमध्ये। रक्तमूत्ररसामध्ये। पुतळा होऊनि असणे। ते लाजिरवाणे॥	१८०
Into that womb-crucible; filled with blood, urine; filth; remaining as statue; that is shameful.	180
हे बहु असो देहपणे। नांवारूपासि येणे। नाही गा लाजिरवाणें। याहूनि॥	१८१
हे बहु असो देहपणे। नामरूपासी येणे। नाही गा लाजिरवाणे। त्याहूनि दुजे॥	१८१
This is much to assume body; with name, form; there is nothing humiliating; else than this.	181

ऐसैसिया अवकळा। घेपे शरीराचा कंटाळा। ते लाज पै निर्मळा। निसुगा गोड।।	१८२
ऐशा ऐशा येता अवकळा। येतो शरीराचा कंटाळा। ती लाज वाटे निर्मळाला। निलाज्यासी गोड।।	१८२
With such misery; one is tired of body; that is shame for a pure; but sweet for a shameful.	182
आतां सूत्रतंतु तुटलिया। चेष्टाचि ठाके सायखडिया। तैसी प्राणजये कर्मेद्रियां। खुंटे गती।।	१८३
आता सूत्रतंतु तुटली। हालचाल थांबवे काष्ठपुतळी। तैसी प्राणजयाने कर्मेद्रियातली। खुंटे गती।।	१८३
As control string snapped; puppet movements stop; with breath-control, karma-organs; stop.	183
की मावळलिया दिनकरु। सरे किरणांचा प्रसरु। तैसा मनोजये प्रचारु। ज्ञानेन्द्रियांचा।।	१८४
की मावळता दिनकर। सरे किरणांचा प्रसार। तैसा मनोजयाने थांबे प्रचार। ज्ञानेन्द्रियांचा।।	१८४
If sun sets; sunrays are withdrawn; so with mind-control; business stops; of sense-organs.	184
एवं मनपवननियमें। होती दाही इंद्रिये अक्षमें। ते अचापल्य वर्में। येणे होय।।	१८५
एवं मनप्राणाचे नियमन। होती दाही इंद्रिये अक्षम। ते अचापल्याचे वर्म। येणे सिद्ध होय।।	१८५
On mind-breathe control; ten organs being non-functional; essence of unsteadiness; is proved.	185
<p>तेजः क्षमा धृतिः शौचम्, अद्रोहो नातिमानिता। भवन्ति संपदं दैवीम्, अभिजातस्य भारता।। ३</p> <p>तेज क्षमा धृती शौच, अशत्रुता अगर्वता। येतात संपदा दैवी, जन्मजाताचि भारत।। ३</p> <p>Vigour, patience, firmness, purity, non-enmity, non-pride; are innate divine wealth, Bharata! 3</p>	
आतां ईश्वरप्राप्तीलागी। प्रवर्ततां ज्ञानयोगी। धिंवसेयाच्या आंगी। उणीव नोहे।।	१८६
आता ईश्वरप्राप्तीलागी। वावरताना ज्ञानमार्गी। धैर्याच्या बाजूने। उणीव नाही।।	१८६
Now for achieving God; while moving on knowledge-path; for courage; there is no shortfall.	186
वोखटें मरणाऐसे। तेही आले अग्निप्रवेशें। परी प्राणेश्वरोद्देशें। न गणीचि सती।।	१८७
कट्टुप्रसंग मरणाऐसे। तेही आले अग्नीप्रवेशाजैसे। परी प्राणेश्वराच्या उद्देशे। न गणीचि सती।।	१८७
Painful event like death; by self-immolation; but for husband's; sake faithful wife cares not.	187
तैसें आत्मनाथाचिया आधी। लाऊनि विषयविषाची बाधी। धावो आवडे पाणधी। शून्याचिये।।	१८८
तैसे आत्मनाथाचा लागता वेध। लावूनि विषयविषाला बांध। पायवाटेने धावायाची आवड। शून्याच्या।।	१८८
So in search of meeting soul; by blocking object-poison; liking for running on path; of void.	188
न ठाके निषेधु आड। न पडे विधीची भीड। नुपजेचि जीवीं कोड। महासिद्धीचे।।	१८९
न येई निषेध आड। न पडे विधीची भीड। न उपजेच जीवी आवड। महासिद्धीची।।	१८९
No hurdle of condemnation; or diffidence of rules; or fond desire; for great yogic power.	189
ऐसे ईश्वराकडे निज। धावे आपसया सहज। तयां नांव तेज। आध्यात्मिक ते।।	१९०
ऐसे ईश्वराकडे मनाची। धाव आपोआप सहजचि। त्याला नाव तेजचि। आध्यात्मिक ते।।	१९०
Towards God, mind's; leap becomes automatically natural; that is vigour; it is spiritual.	190
आतां सर्वही साहातिया गरिमा। गर्वा न ये तेचि क्षमा। जैसे देह वाहोनि रोमा। वाहणे नेणे।।	१९१
आता सर्वही सोसणाऱ्यात माझा महिमा। ऐसा गर्व न ये तीच क्षमा। जैसे देह वाहे जरी रोमा। वाहणे नेणे।।	१९१
Among tolerant 'I am great'; lack of such pride is patience; as body is unaware; having hairs.	191

आणि मातलिया इंद्रियांचे वेग। का प्राचीने खवळले रोग। अथवा योगवियोग। प्रियाप्रियांचे॥	१९२
आणि उन्मत्त इंद्रियांचे वेग। किंवा प्रारब्धाने बळावले रोग। अथवा योगवियोग। प्रिय अप्रियांचे॥	१९२
Rush of arrogant senses; fatefully aggravated diseases; or gaining, losing; of dear, non-dear.	192
यया आघवियांचाचि थोरु। एके वेळे आलिया पूरु। तरी अगस्त्य कां होऊनि धीरु। उभा ठाके॥	१९३
या आवघ्यांचे थोर। एकाच वेळी आले जरी पूर। तरी अगस्ती जैसा धरूनि धीर। उभा राहे॥	१९३
All these calamities; even if flooded at time; as Agastya courageously; confronted.	193
आकाशीं धूमाची रेखा। उठिली बहुधा आगळिका। ते गिळी येकीं झुळुका। वारा जेवीं॥	१९४
आकाशी धुराची रांग। उठिली बहु जोर करून। ती गिळी एका झुळकेत। वारा जैसा॥	१९४
Smoke columns in sky; rising up with great force; that swallows in a breeze; as wind.	194
तैसे अधिभूताधिदैवां। अध्यात्मादि उपद्रवां। पातलेया पांडवा। गिळुनि घाली॥	१९५
तैसे आधिभूत आधिदैव। अध्यात्मादी उपद्रव। प्राप्त होता हे पांडव। त्यांना गिळूनि टाकी॥	१९५
So elemental, divine; and sacrificial afflictions; on gaining, Pandava; he swallows them.	195
ऐसे चित्तक्षोभाच्या अवसरी। उचलूनि धैर्या जे चांगावे करी। धृति म्हणिपे अवधारी। तियेते गा॥	१९६
ऐसे चित्तक्षोभाच्या अवसरी। उचलूनि धैर्याला जी दृढ करी। धृती म्हणावी ऐकसी जरी। तिला गा॥	१९६
So at time of mind-agitation; which fortifies courage; that is called firmness; listen to it.	196
आतां निर्वाळूनि कनकें। भरिला गांगे पीयूखें। तथा कलशाचियासारिखे। शौच असे॥	१९७
आता शुद्ध करूनि सोन्याचा। भरिला गंगेच्या अमृताचा। त्या कलशाच्या। सारखे शौच असे॥	१९७
Now cleansing gold-pot; and filling it with Ganges-nectar; like that pot; is purity.	197
जे आंगीं निष्काम आचारु। जीवीं विवेकु साचारु। तो सबाह्य घडला आकारु। शुचित्वाचा॥	१९८
जे अंगी निष्काम आचार। अंतःकरणात विवेक साचार। तो अंतर्बाह्य घडला आकार। शुचित्वाचा॥	१९८
Desire-less self-behaviour; and discernment in heart; that in-out formation is; of purity.	198
कां फेडित पाप ताप। पोसीत तीरींचे पादप। समुद्रा जाय आप। गंगेचे जैसे॥	१९९
किंवा फेडीत पापताप। पोशीत तीराचे वृक्षजात। समुद्रा पाणी जात। गंगेचे जैसे॥	१९९
Or cleansing sin-faults; and nourishing plants on banks; goes to sea as water; of river.	199
कां जगाचे आंध्य फेडितु। श्रियेची राउळे उघडितु। निघे जैसा भास्वतु। प्रदक्षिणे॥	२००
किंवा जगाचे अंधार फेडीत। लक्ष्मीची मंदिरे उघडीत। निघे जैसा आदित्य। प्रदक्षिणेसाठी॥	२००
Or dispelling darkness of world; opening lotus temples on way; as sun starts; daily round.	200
तैसीं बांधली सोडित। बुडालीं काढित। सांकडी फेडीत। आर्ताचिया॥	२०१
तैसे बद्धांना सोडवीत। बुडत्यांना काढीत। संकटे निवारीत। दुःखितांची॥	२०१
So liberating bonded; taking out drowned; alleviating calamities; of sufferers.	201
किंबहुना दिवसराती। पुढिलांचें सुख उन्नती। आणित आणित स्वार्थीं। प्रवेशिजे॥	२०२
किंबहुना दिवसरातीला। समोरच्यांचे सुख उन्नतीला। आणीत आणीत आत्महिताला। साधणे जे॥	२०२
Rather for day-night; promoting happiness of others; while of own interest; taking care.	202

वांचूनि आपुलिया काजालागी। प्राणिजातांच्या अहितभागी। संकल्पाचीही आडवंगी। न करणे जे॥	२०३
यावाचून आपल्या कामाकरिता। प्राणिजातांच्या अहिता। संकल्पही उठू देता। कामा नये जे।	२०३
Besides this for own work; that harmful for creatures; even planning's barrier; raising never.	203
पैं अद्रोहत्व ऐशिया गोष्टी। ऐकसी जिया किरीटी। ते सांगितले हे दिठी। पाहों ये तैसे॥	२०४
अरे अद्रोहत्व ऐशा गोष्टी। ऐकशी ज्या किरीटी। त्या सांगितल्या या दृष्टीने। पाहता ये तैशा॥	२०४
Such stories about non-enmity; heard by you; that I told with this objective; can be seen.	204
आणि गंगा शंभूच्या माथां। पावोनि संकोचे जेवीं पार्था। तेवी मान्यपणें सर्वथा। लाजणे जे॥	२०५
आणि गंगा शंभूचा माथा। पावोनि संकोचे जैशी पार्था। तैसे मान्यताप्राप्तीने सर्वथा। लाजणे जे॥	२०५
As Ganges on Shiva's head; becoming diffident; when honoured by all means; what is shying.	205
ते हे पुढतपुढती। अमानित्व जाण सुमती। मागां सांगितलेसे किती। तेचि ते बोलों॥	२०६
ते हे पुन्हा आता। अमानित्व जाण सुबुद्धा। मागे सांगितले कितीदा। तेच ते सांगू॥	२०६
This again now; know as non-pride, Subuddha; told earlier; I am repeating.	206
एवं इहीं सव्विसे। ब्रह्मसंपदा हे वसत असे। मोक्षचक्रवर्तीचें जैसे। अग्रहार होय॥	२०७
एवं या सव्वीसगुणासरसे। दैवी ऐश्वर्य हे वसते असे। मोक्षचक्रवर्ती राजाचे जैसे। वतनदार होत॥	२०७
Within these twenty six qualities; divine wealth resides; as liberation-emperor's; inheritors.	207
नाना हे संपत्ति दैवी। या गुणतीर्थांची नीच नवी। निर्विण्णसगरांची दैवी। गंगाचि आली॥	२०८
ना ना ही संपत्ती दैवी। या गुणतीर्थांची नित्य नवी। विरक्तीरूप सगरपुत्रांची दैवी। गंगाच आली॥	२०८
Divine wealth; ever new quality-sacred; asceticism-form Sagara-sons' divine; came Ganges.	208
कीं गुणकुसुमांची माळा। हे घेऊनि मुक्तिबाळा। वैराग्यनिरपेक्षाचा गळा। गिंवसीत असे॥	२०९
किंवा गुणकुसुमांची माळा। ही घेऊनि मुक्तिबाळा। वैराग्यसंपन्नाचा गळा। शोधित आली॥	२०९
With garland of quality-flowers; liberation-bride; for neck of ascetic-wealthy; came searching.	209
कीं सव्विसें गुणज्योती। इहीं उजळूनि आरती। गीता आत्मया निजपती। नीरांजना आली॥	२१०
किंवा सव्वीसगुणज्योती। या उजळूनि आरती। गीता सुंदरी निजपतीसी। ओवाळण्या आली॥	२१०
Or with 26 quality-flames; lighting lamps; Gita-beauty came for waving; her husband.	210
उगळिती निर्मळें। गुण इयेंचि मुक्ताफळे। दैवी शुक्तिकळे। गीतार्णवींची॥	२११
उमलती निर्मळे। गुण हीच मोतीफळे। दैवी शिंपल्यातून तेज उमळे। गीतासागरातुनी॥	२११
Blooming pure; qualities are pearl-fruits; brilliance of divine shells from Gita-sea; appeared.	211
काय बहु वानूं ऐसी। अभिव्यक्ती ये आपैसी। केले दैवी गुणराशी। संपत्ति रूप॥	२१२
काय बहू वानू, ऐसी। अभिव्यक्ति होय आपोआपसी। केले दैवी गुणराशी। संपत्तीचे रूपवर्णन॥	२१२
What more to tell; expression happens naturally; divine quality; wealth has been described.	212
आता दुःखाची आंतुवट वेली। दोषकाट्यांची जरी भरली। तरी निजाभिधानीं घाली। आसुरी ते॥	२१३
आता दुःखाची चिवट वेली। दोषकाट्यांनी जरी भरली। तरी ते निज अवधान घाली। आसुरीकडे॥	२१३
Now tough climber of pain; even full of fault-thorns; pay attention; to demonic wealth.	213

पैं त्याज्य त्यजावयालागीं। जाणावी जरी अनुपयोगी। तरी ऐका ते चांगी। श्रोत्रशक्ती।।	२१४
अरे त्याज्य त्यजावयालागीं। लागे जाणावी, जरी निरूपयोगी। तरी ऐका ती बरवी। श्रवणशक्तिने।।	२१४
As worth abandoning thing; being useless needs to be discarded; so listen with; attention.	214
तरी नरकव्यथा थोरी। आणावया दोषी अघोरीं। मेळु केला ते आसुरी। संपत्ति हे।।	२१५
तरी नरकव्यथांना बळकट भरी। आणावया दोषांनी अघोरी। मेळ केला ती आसुरी। संपत्ती ही।।	२१५
To strengthen hell-pains; with horrifying faults; which came together; that's demonic wealth.	215
ना ना विषवर्गु एकवटु। तया नाव जैसा बासटु। आसुरी संपत्ती हा खोटु। दोषांचा तैसा।।	२१६
किंवा विषवर्ग होता एकवट। त्याला नाव जैसे काळकूट। आसुरी संपत्ती हा गोळा बळकट। दोषांचा तैसा।।	२१६
Or as joining of deadly poisons; is known as Kalkoot; so devilish wealth is mass; of faults.	216
दम्भो दर्पोऽभिमानश्च, क्रोधः पारुष्यमेव च। अज्ञानं चाभिजातस्य, पार्थ संपदमासुरीम्॥	४
दम्भ दर्प अहंकार, क्रोध आणि कठोरता। अज्ञान जन्मजाताची, पार्था संपत्ति आसुरी।।	४
Hypocrisy, arrogance, over-pride, anger, harshness; ignorance are innate demonic wealth.	4
तरी तयाचि आसुरां। दोषांमार्जीं जया वीरा। वाडपणाचा डांगोरा। तो दंभु ऐसा।।	२१७
तरी त्या असुरां। दोषांमध्ये ज्याला वीरा। मोठेपणाचा डांगोरा। तो दंभ ऐसा।।	२१७
Among those demonic; faults, Vira; which is drummed most; is hypocrisy.	217
जैसी आपुली जननी। नग्न दाविलिया जनीं। ते तीर्थचि परी पतनीं। कारण होय।।	२१८
जैसी आपली जननी। नग्न दाखविली जनी। ती तीर्थचि परी पतनासी। कारण होय।।	२१८
As own mother; is displayed naked in public; she is sacred but for son's downfall; is cause.	218
का विद्या गुरूउपदिष्टा। बोभाइलियां चोहटां। तरी इष्टदा परी अनिष्टा। हेतु होती।।	२१९
किंवा गुरूने उपदेशिली। चव्हाट्यावरी बोभाटिली। तरी विद्या कल्याणकारी परी अनिष्टासी। कारण होय।।	२१९
If guru preached; in city-square; as knowledge welfare granter but for undesirable; is cause.	219
पैं आंगें बुडता महापूरी। जे वेगे काढी पैलतीरी। ते नावचि बांधिलिया शिरी। बुडवी जैसी।।	२२०
अरे आपण बुडता महापूरी। जी वेगे काढी पैलतीरी। ती नावचि बांधता शिरी। बुडवी जैसी।।	२२०
While drowning in floods; which takes to bank fast; that boat if tied to head; causes drowning.	220
कारण जे जीविता। ते वानिले जरी सेविता। तरी अन्नचि पांडुसुता। होय विष।।	२२१
साधन जे जीविता। ते वानूनि अति सेविता। तरी अन्नचि पंडुसुता। होय विष।।	२२१
Which is means of life; that by praising if heavily consumed; that food; becomes poison.	221
तैसा दृष्टादृष्टाचा सखा। धर्मु जाला तो फोकारिजे देखा। तरी तारिता तोचि दोखा-। लागी होय।।	२२२
तैसा इहपरलोकीचा सखा धर्म घडला। तो घोषणांनी प्रगट केला। तारक, तरी तोच दोषाला। कारण होय।।	२२२
If religion, friend in world and beyond; is proclaimed loudly; saviour but for faults; is cause.	222
म्हणौनि वाचेचा चौबारा। घातलिया धर्माचा पसारा। धर्मुचि तो अधर्मु होय वीरा। तो दंभु जाणे।।	२२३
म्हणौनि वाचेच्या चव्हाट्यावरा। घातला धर्माचा पसारा। धर्मच तो अधर्म होय वीरा। तो दंभ जाण।।	२२३
In speech's city-square; if religion is spread; that religion is irreligion, Vira; it is hypocrisy.	223

आतां मूर्खाचिये जिभे। अक्षराचा आंबुखा सुभे। आणि तो ब्रह्मसभे। न रिझे जैसा॥	२२४
आता मूर्खाच्या जिभेवर असला। अक्षराचा शिंतोडा पडला। आणि तो ब्रह्मसभेला। तुच्छ माने जैसा॥	२२४
Now if a fool's tongue; learns few alphabets; then he religious assembly; as treats scornfully.	224
कां मांदुरी लोकांचा घोडा। गजपतिही मानी थोडा। कां कांटियेवरिलिया सरडा। स्वर्गुही नीच॥	२२५
का चाबुकस्वाराचा घोडा। ऐरावतालाही मानी थोडा। किंवा कुंपणावरचा सरडा। स्वर्गही ठेंगणा तया॥	२२५
If a stable-horse; treats Airavata scornfully; or chameleon on fence; treats heaven as dwarf.	225
तृणाचेनि इंधने। आगी धांवे गगने। थिल्लरबळें मीने। न गणिजे सिंधु॥	२२६
तृणाच्या इंधनाने। आग धावे गगनाच्या दिशेने। डबक्याच्या बळावर माशाने। न गणावे सिंधू॥	२२६
If by fuel of grass; fire rushes toward sky; fish on strength of being in pond; cares not for sea.	226
तैसा माजे स्त्रिया धने। विद्या स्तुती बहुते माने। एके दिवसींचेनि परान्ने। अल्पकु जैसा॥	२२७
तैसा माजे स्त्रिया धनाने। विद्या स्तुती बहु मानाने। एक दिवसाच्या परान्नाने। माजे दरिद्री जैसा॥	२२७
Arrogant with women, wealth; knowledge, praise, honour; by one day alms; poor is arrogant.	227
अभ्रच्छायेचिया जोडी। निदैवु घर मोडी। मृगांबु देखोनि फोडी। पाणियाडे मूर्ख॥	२२८
मेघच्छायेच्या भरवशावरी। निदैवी घर मोडी। मृगजळ देखोनि फोडी। पाणवठे मूर्ख॥	२२८
By relying on cloud-shade; unlucky demolishes home; seeing mirage, fool; demolishes bunds.	228
किंबहुना ऐसैसे। उतणे जे संपत्तिमिसे। तो दर्पु गा अनारिसे। न बोलें घेई॥	२२९
किंबहुना असे असे। उतणे जे संपत्तिमिसे। तो दर्प गा यावेगळे असे। न बोलता घेई॥	२२९
Rather accordingly; due to wealth getting puffed; that arrogance is different; it can't be said.	229
आणि जगा वेदीं विश्वासु। आणि विश्वासीं पूज्य ईशु। जर्गी एक तेजसु। सूर्यचि हा॥	२३०
आणि जगा विश्वास वेदावर। विश्वासामुळे जगा पूज्य ईश्वर। जगी एकच तेजकर। सूर्यचि हा॥	२३०
And world believes in Veda; by faith God is revered; as brilliant in world; is only this sun.	230
जगस्पृहे आस्पद। एक सार्वभौमपद। न मरणें निविर्वाद। जगा पढियें॥	२३१
जगाची महत्त्वाकांक्षा पद। ते एकच सार्वभौमपद। न मरणे निर्विवाद। जगा आवडे॥	२३१
World is ambitious; of only sovereignty; not to die, undisputedly; world likes.	231
म्हणौनि जगी उत्साहें। यार्ते वानूं जाये। कीं ते आइकोनि मत्सरु वाहे। फुगों लागे॥	२३२
म्हणोनि जग उत्साहे। वेदा ईश्वराला वानू जाये। तर ते ऐकोनि मत्सर वाहे। फुगू लागे॥	२३२
World enthusiastically; praises Vedas, God; on hearing that his hate flows; and starts puffing.	232
म्हणे ईश्वराते खाये। तया वेदा विष सूयें। गौरवामार्जीं त्राये। भंगीत असे॥	२३३
म्हणे ईश्वराला खाईन। त्या वेदाला विष देईन। आत्मगौरवात शक्ती पण। गमवीत असे॥	२३३
I will eat God, he says; and poison Veda; his energy in self-glory; he wastes.	233
पतंगा नावडे ज्योती। खद्योता भानूची खंती। कां टिटिभेने अपांपती। वैरी केला॥	२३४
पतंगा न आवडे ज्योती। काजव्याला सूर्याची खंती। टिटवीने सागराप्रती। वैर केले॥	२३४
Moth dislikes flame; or glow-fly hates sun; or lapwing with sea; has enmity.	234

तैसा अभिमानाचेनि मोहे। ईश्वराचे नामही न साहे। वेदाते म्हणे मज हे। सवती जाली॥	२३५
तैसा अभिमानाच्या मोहे। ईश्वराचे नामही न सोसत आहे। वेदासी म्हणे मज ही आहे। सवत झाली॥	२३५
So by lure of pride; he can't tolerate God's name; and says Veda is; my co-wife.	235
ऐसा मान्यतेचा पुष्टगंडु। तो अभिमानी परमलंडु। रौरवाचा रूढु। मार्गुचि तो हा॥	२३६
ऐसा मान्यतेचा अतिताठा। त्या अभिमानी अतिगर्विष्ठा। नरकाचा रूढावता। मार्ग जणू॥	२३६
Such great arrogance of recognition; to that prideful egoistic; hell is trodden; as if a highway.	236
आणि पुढिलांचे सुख। देखण्यांचे होय मिख। चढे क्रोधाचे विख। मनोवृत्ती॥	२३७
आणि समोरच्याचे सुख। पाहण्याचे होय मिस। चढे क्रोधाग्नीचे विष। मनोवृत्तीमध्ये॥	२३७
By other's pleasure; in name of seeing; poison of fiery anger fills; his mindset.	237
शीतळाचिये भेटी। तातलां तेलीं आगी उठी। चंद्रु देखोनि जळे पोटीं। कोल्हा जैसा॥	२३८
शीतजळ जेव्हा पडे। तापल्या तेलात भडका उडे। चंद्र देखोनि पोटात जळे। कोल्हा जैसा॥	२३८
When cold water falls; into hot oil, it flares; on seeing moon, hateful becomes; as a fox.	238
विश्वाचे आयुष्य जेणे उजळे। तो सूर्य उदैला देखोनि सवळे। पापिया फुटती डोळे। डुडुळाचे॥	२३९
विश्वाचे आयुष्य ज्यामुळे उजळे। तो सूर्य उदयला देखोनि प्रातःकाळे। पाप्याचे फुटती डोळे। घुबडाचे॥	२३९
Illumining life of world; on seeing that sun rising in morning; loses his sinful sight; that owl.	239
जगाची सुखपहांट। चोरां मरणाहूनि निकृष्ट। दुधाचे काळकूट। होय व्याळीं॥	२४०
जगाची जी सुखपहाट। तेव्हा चोरास मरणाहून वाईट। दुधाचे काळकूट। होय सापाच्या पोटी॥	२४०
Joyous morning of world; is worse than death for thief; milk turns in poison; in snake's belly.	240
अगाधें समुद्रजळें। प्राशिता अधिक जळे। वडवाग्नि न मिळे। शांति कही॥	२४१
अगाध समुद्रजळे। पिल्यावर जो अधिक जळे। वडवाग्नीसी न मिळे। शांती कधी॥	२४१
Great sea water; on drinking who burns more; as marine fire never; gains peace.	241
तैसा विद्याविनोदविभवे। देखे पुढिलांची दैवे। तंव तंव रोषु दुणावे। क्रोधु तो जाण॥	२४२
तैसा विद्या विनोदवैभवे। देखे पुढच्याचे भाग्य दैवे। तेव्हा रोष दुणावे। क्रोध तो जाण॥	२४२
Knowledge, wealth, glory; on seeing someone's fortune; doubling of ire; know it is anger.	242
आणि मन सर्पाची कुटी। डोळे नाराचांची सुटी। बोलणे ते वृष्टी। इंगळांची॥	२४३
आणि मन सर्पाची कुटी। डोळे करती बाणवृष्टी। बोलणे ते वृष्टी। निखाऱ्याची॥	२४३
And with mind as snake-hole; eyes hurl arrows; speech is shower; of burning ember.	243
येर जे क्रियाजात। ते तिख्याचे कर्वत। ऐसे सबाह्य खसासित। जयाचे गा॥	२४४
इतर जे क्रियाजात। ते पोलादाची तीक्ष्ण करवत। ऐसे अंतर्बाह्य खरखरीत। जयाचे गा॥	२४४
Else all those karmas; like sharp steel saw; such rough in and out; are whose.	244
तो मनुष्यांत अधमु जाण। पारुष्याचे अवतरण। आतां आइक खूण। अज्ञानाची॥	२४५
तो मनुष्यात अधम जाण। कठोरपणाचे जणु अवतरण। आता ऐक खूण। अज्ञानाची॥	२४५
Know him as lowliest in humans; as if harshness-incarnate; now listen to sign; of ignorance.	245

तरी शीतोष्णस्पर्शा। निवाडु नेणे पाषाणु जैसा। कां रात्रीं आणि दिवसा। जात्यंधु तो॥	२४६
तरी शीत उष्णस्पर्शा। फरक न जाणे पाषाण जैसा। किंवा रात्री आणि दिवसा। जन्मांध तो॥	२४६
In touch of cold or hot; as stone can't differentiate; or between day or night; as a born-blind.	246
आगी उठिला आरोगणे। जैसा खाद्याखाद्य न म्हणे। का परिस पाडु नेणे। सोनया लोहा॥	२४७
अग्नी भडकताच भक्षणे। जैसा खाद्यअखाद्य न म्हणे। जैसा का परीस, भेद न जाणे। सोन्या लोहामध्ये॥	२४७
Eating flaring fire; cares not if it is consumable or not; Parisa differentiates not in iron n gold.	247
नातरि नानारसी। रिगोनि दर्वी जैसी। परि रसस्वादासी। जेवी नेणे॥	२४८
नाही तरी ती नानारसी। शिरोनि राहे पळी जैशी। परी रसस्वादासी। जैशी जाणेचना॥	२४८
In all juices; as dipped ladle remains; but of taste or flavour; it isn't aware.	248
का वारा जैसा पारखी। नव्हेचि गा मार्गामार्गा विखीं। तैसे कृत्याकृत्यविवेकी। अंधपण जे॥	२४९
किंवा वारा जैसा पारखी। नसे गा मार्गा-अमार्गाविषयी। तैसे कृत्य-अकृत्यविवेकी। अंधपण जे॥	२४९
Or as wind can't judge; about path's suitability; so about karma's propriety; what blindness is.	249
हे चोख हे मैळ। ऐसे नेणोनिया बाळ। देखे ते केवळ। मुखींचि घाली॥	२५०
हे शुद्ध हे मळ। ऐसे न जाणोनिया बाळ। देखे ते केवळ। मुखीच घाली॥	२५०
Whether it is clean or dirty; sans knowing as a child; whatever it sees; puts it into mouth.	250
तैसे पापपुण्याचे खिचटे। करोनि खाता बुद्धिचेष्टे। कडु मधुर न वाटे। ऐसी जे दशा॥	२५१
तैसे पापपुण्याची खिचडी। करोनि खाता बुद्धिव्यवहारी। कडु गोड न वाटे। ऐसी जी दशा॥	२५१
Sin-merit mixture; eating in intellect-business; sweet, bitter taste isn't felt; such is which state.	251
तिये नाम अज्ञान। या बोला नाही आन। एवं साही दोषांचे चिन्ह। सांगितले॥	२५२
त्याचे नाव अज्ञान। या बोलण्यात नाही अन्य। ऐसे साही दोषांचे लक्षण। सांगितले॥	२५२
Its name is ignorance; in this talk there's nothing else; so signs of all six faults; are told.	252
इहींच साही दोषांगी। हे आसुरी संपत्ति दाटुगी। जैसे थोर विष भुजगीं। अंग साने॥	२५३
याच साही दोषांच्या अंगी। ही असुरी संपत्ती बलशाली जगी। जैसे थोर विष सर्पांगी। सानुला अंगाने जो॥	२५३
In these sixth faults; demonic wealth is strong in world; as is most poisonous; a smallest snake.	253
कां तिघां वन्हींची पांती। पाहता थोडे ठाय गमती। परी विश्वही प्राणाहुती। करू न पुरे॥	२५४
किंवा यज्ञात तिघा अग्नींची पंक्ती। पाहता थोड्याच जागेत राहती। परी विश्वही दिले आहुती। तरी न पुरे॥	२५४
In Yadnya, tri-fires*; reside in little space; even cosmos offered as oblation; isn't sufficient.	254
धातयाही गेलिया शरण। त्रिदोषीं न चुके मरण। त्या तिहींची दुणी जाण। साही दोष हे॥	२५५
ब्रह्मासीही जाता शरण। त्रिदोष कोपता न चुके मरण। त्या तिहींची दुप्पट जाण। साही दोष हे॥	२५५
Even on surrendering to Brahmadeva; if tri-faults agitate, death is sure; twice of that; are sixth faults.	255
इहीं साहीं दोषीं संपूर्णीं। जाली इयेची उभारणी। म्हणोनि आसुरी उणी। संपदा नव्हे॥	२५६
या साही दोषांत संपूर्ण। झाल्या या आसुरी उभारून। म्हणोनि आसुरी ही कमजोर। संपदा नव्हे॥	२५६
In these six faults complete; demonic wealth is told; so this wealth; isn't weak.	256

परी क्रूर ग्रहांची जैसी। मांदी मिळे एकेचि राशी। का येती निंदकापासीं। अशेष पापे॥	२५७
परी क्रूर ग्रहांची जैशी। युती मिळे एकाच राशी। किंवा येती निंदकापासी। सर्व पापे॥	२५७
But as of evil planets; union is in a single constellation; or come to slanderer; all sins.	257
मरणाराचें आंग। पडिघाती आघवेचि रोग। कां कुमुहूर्ती दुर्योग। एकवटती॥	२५८
मरणाराचे अंग। व्यापिती जैसे अवघेच रोग। किंवा कुमुहूर्ती सर्व कुयोग। एकवटती॥	२५८
As body of dyeing; is occupied by diseases; or at inauspicious time all evil omens; are united.	258
कां आयुष्य जातिये वेळे। शेळीये सातवेउळी मिळे। तैसे साही दोष सगळे। जोडती तया॥	२५९
किंवा आयुष्य जाते वेळे। शेळीला सप्तनांगी इंगळीने चाविले। तैसे साही दोष सगळे। मिळती तया॥	२५९
t death time; as scorpion with seven stings bites sheep; so all six faults; are gained by him.	259
विश्वासला आंतुडवीजे चोरा। शिणला सुइजे महापुरा। तैसे दोषी इही नरा। अनिष्ट कीजे।	२६०
विश्वास ठेविता सापडावा चोरात। थकलेला पडावा महापुरात। तैसे दोषांनि या नरात। प्रविष्ट होणे॥	२६०
As a faithful is caught by thieves; or a tired falling in flood; so is these fault's entering; in him.	260
मोक्षमार्ग्याकडे। जें यांचा आंबुखा पडे। तें न निघेचि ऐसे म्हणौनि बुडे। संसारी तो॥	२६१
मोक्षमार्ग्याकडे। जेव्हा या दोषांचा शिंतोडा पडे। तेव्हा न निघवे ऐसे म्हणौनि बुडे। संसारी जो॥	२६१
On liberation-seeker; when a splash of faults falls; then sans efforts who sinks; in worldly life.	261
अधमा योनींचां पाउटीं। उतरत जो किरीटी। स्थावरांही तळवटीं। बैसणे घे॥	२६२
अधम योनींची शिडी। तिच्याने उतरतो जो किरीटी। स्थावर योनी ज्या वृक्षादी। त्याखाली जन्मे तो॥	२६२
Evil species-ladder; who climbs down; bellow immovable species like trees; he takes birth.	262
हे असो तयाचां ठायी। मिळोनि साहीं दोषीं इहीं। आसुरी संपत्ति पाहीं। वाढविजे॥	२६३
हे असो त्याच्या ठायी। मिळोनि दोषांनी साही। आसुरी संपत्ती पाही। वाढविली॥	२६३
Let it be; all six faults joining together; look demonic wealth; is increased.	263
ऐसिया या दोनी। संपदा प्रसिद्धा जनीं। सांगितलिया चिन्हीं। वेगळालां॥	२६४
अशा या दोन्ही। संपदा प्रसिद्ध जनी। सांगितल्या लक्षणांनी। वेगवेगळ्या॥	२६४
Such these both; wealth famous in world; told with signs; different.	264
<p>दैवी सम्पद्धिमोक्षाय, निबन्धायासुरी मता। मा शुचः संपदं दैवीम्, अभिजातोऽसि पाण्डव॥ ५</p> <p>संपदा दैवि मोक्षाला, बंधाला हेतु आसुरी। न शोकु, संपदा दैवी, प्राप्त आहे तु पाण्डवा॥ ५</p> <p>Divine wealth leads to liberation, demonic to bondage, don't grieve, you have divine wealth. 5</p>	
इया दोन्हींमाजीं पहिली। दैवी जे म्हणितली। ते मोक्षसूर्ये पाहली। उखाचि जाण॥	२६५
या दोन्हीमध्ये पहिली। दैवी जी सांगितली। ती मोक्षसूर्याने उजाळली। उषाचि जाण॥	२६५
First among these two; divine which I told; that by liberation-sun is lighted; as dawn.	265
येरी जे दुसरी। संपत्ति का आसुरी। ते मोहलोहाची खरी। सांखळी जीवां॥	२६६
इतर जी दुसरी। संपत्ति का आसुरी। ती मोहलोहाची खरी। सांखळी जीवा॥	२६६
Another one; demonic wealth; is real lure-iron; chain for beings.	266

परि हे आइकोनि झणें। भय घेसी हो मनें। काय रात्रीचा दिनें। धाकु धरिजे।।	२६७
परी हे कदाचित ऐकोनि। भय घेशील हो मनी। काय रात्रीचा, दिवसांनी। धाक घ्यावा?	२६७
But by listening to this; you may be afraid in mind; well of night should a day; be afraid?	267
हे आसुरी संपत्ति तया। बंधालागीं धनंजया। जो साही दोषां ययां। आश्रो होये।।	२६८
ही आसुरी संपत्ति तया। बंधाला कारण धनंजया। जो साही दोषांना या। आश्रय होय।।	२६८
This demonic wealth; Dhananjaya, is cause of bondage; which for these six faults; is shelter.	268
तूं तंव पांडवा। सांगितलेया दैवा। गुणनिधी बरवा। जन्मलासी।।	२६९
तू तर पांडवा। सांगितलेल्या दैवी या। गुणसंपत्तीत चांगल्या या। जन्मलासी।।	२६९
But you, Pandava; into now mentioned divine; good quality wealth; have been born.	269
म्हणौनि पार्था तूं या। दैवी संपत्ती स्वामिया। होऊनि यावे उवाया। कैवल्याचिया।।	२७०
म्हणोनि पार्था तू या। दैवी संपत्तीचा स्वामिया। होऊनि यावे भोगाया। आनंद कैवल्याचा।।	२७०
So Partha, you of this; divine wealth become master; and enjoy; bliss of liberation.	270
<p>द्वौ भूतसर्गौ लोकेऽस्मिन्, दैव आसुर एव च। दैवो विस्तरशः प्रोक्त, आसुरं पार्थ मे शृणु।। ६</p> <p>भूत वर्ग जगी दोन, दैवि आणिक आसुरी। दैवि विस्तृत बोलीलो, आसुरी पार्थ ऐक तू।। ६</p> <p>In world divine, demonic are two types of beings; divine are elaborated, hear about demonic. 6</p>	
आणि दैवां आसुरां। संपत्तिवंता नरां। अनादिसिद्ध उजरा। राहाटीचा आहे।।	२७१
दैवी आणि आसुरीं या। संपत्तिवंत नरांचा। अनादिसिद्ध रहदारीचा। मार्ग आहे।।	२७१
Of divine and demonic; wealth possessing men; this is eternally frequented; path.	271
जैसे रात्रीचां अवसरी। व्यापारिजे निशाचरीं। दिवसा सुव्यवहारीं। मनुष्यादिकीं।।	२७२
जैसे रात्रीच्या अवसरी। उद्योग निशाचर करी। दिवसा सुव्यवहारी। वावरावे सज्जनांनी।।	२७२
At night; night-wanderers carry on business; during day, pious men wander; in pious activity.	272
तैसिया आपुलालिया रहाटी। वर्तती दोनी सृष्टी। दैवी आणि किरीटी। आसुरी येथ।।	२७३
तैशा आपापल्या पद्धती। आचरती दोन्ही सृष्टी। दैवी आणि किरीटी। आसुरी येथे।।	२७३
So their own activities; carry on these both worlds; Kiriti, of divine and; demonic here.	273
तेवींचि विस्तारूनि दैवी। ज्ञानकथनादि प्रस्तावीं। मागील ग्रंथीं बरवी। सांगितली।।	२७४
तरीच विस्तारूनि दैवी। ज्ञानकथनादी प्रस्तावी। मागील अध्यायी बरवी। सांगितली।।	२७४
So at length divine; while telling knowledge; in last chapter well; I told.	274
आतां आसुरी जे सृष्टि। तेथिंची उपलऊं गोठी। अवधानाची दिठी। दे पां निकी।।	२७५
आता आसुरी जी सृष्टी। तिच्या उलगडू गोष्टी। अवधानाची दृष्टी। चांगली दे बा ।।	२७५
Now that demonic world; I will reveal its story; so with attentive vision; focus well.	275
तरी वाद्येवीण नादु। नेदी कवणाही सादु। कां अपुष्पीं मकरंदु। न लभे जैसा।।	२७६
तरी वाद्यावीण नाद। न दे कोणाला साद। किंवा फुलाविना मकरंद। न लाभे जैसा।।	२७६
As sound sans instrument; isn't reciprocated; or honey sans flowers; isn't gained.	276

तैसी प्रकृति हे आसुर। एकली नोहे गोचर। जंव एकाधे शरीर। माल्हाती ना॥	२७७
तैसी प्रकृती ही आसुरी। स्वतंत्र न येई अनुभवासी तरी। जोवरी एकाधे शरीरी। प्रकटे ना॥	२७७
So demonic nature this; is not experienced independently; till in a body; it appears.	277
मग आविष्करला लांकुडें। पावकु जैसा जोडे। तैसी प्राणिदेहीं सांपडे। आटोपली हे॥	२७८
मग प्रकटला लाकडामध्ये। अग्नी जैसा दृष्टीसि पडे। तैशी मनुष्यदेही सापडे। प्रकटता ही॥	२७८
When appeared in wood; as fire is seen; so in human body it is found; as this appears.	278
ते वेळीं जे वाढी उंसा। तेचि आंतुला रसा। देहाकारु होय तैसा। प्राण्यांचा॥	२७९
ते वेळी जी वाढ उसाला। तीच आतल्या रसाला। देहाकार होय तैसा। प्राण्यांचा॥	२७९
With increase in sugarcane; as increases inner juice; so are shaped bodies; of creatures.	279
आतां त्याचि प्राण्यां। रूप करूं धनंजया। घडले जे आसुरीया। दोषवृद्धी॥	२८०
आता त्याच प्राण्यांचिया। रूप करूं धनंजया। घडले जे आसुरी या। दोषवृद्धीमुळे॥	२८०
Now out of creature's forms; I will describe; who r shaped by demonic; by fault increment.	280
<p>प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुराः। न शौचं नापि चाचारो न सत्यं तेषु विद्यते॥ ७</p> <p>प्रवृत्ती आणि निवृत्ती, लोक नेणति आसुरी। नसे शौच न आचार, सत्यही ना कळे त्यां॥ ७</p> <p>Demonic people aren't aware of activity or inactivity; or pure conduct or truth. 7</p>	
तरी पुण्यालार्गीं प्रवृत्ती। कां पापाविषयी निवृत्ती। या जाणण्याची राती। त्यांचे मन॥	२८१
तरी पुण्याविषयी प्रवृत्ती। किंवा पापाविषयी निवृत्ती। या जाणण्याची अंधाररात्री। त्यांचे मन॥	२८१
So tendency for merit; or aversion for sin; known these as dark night; by their mind.	281
निगणेया आणि प्रवेशा। चित्त नेदीतु आवेशा। कोशकिटु जैसा। जाचिन्नला पै॥	२८२
निघण्या आणि प्रवेशास। दार ठेवण्या विसरे आवेशात। कोशकीटक जैसा त्यात। अडके तो॥	२८२
For entry and exit; to keep doors open forgets in zest; as silk-worm is trapped; into cocoon.	282
कां दिले मागुती येईल। की न ये हे पुढील। न पाहातां दे भांडवल। मूर्ख चोरा॥	२८३
किंवा दिले ते परत येईल। की न येईल हे पुढील। न पाहता दे भांडवल। मूर्ख चोराला॥	२८३
Or what is given; if it will be returned or not; sans caring for, lends capital; a fool to a thief.	283
तैसिया प्रवृत्त निवृत्ति दोनी। नेणिजती आसुरीं जनीं। आणि शुचित्व स्वप्नीं। देखती ना ते॥	२८४
तैशा प्रवृत्ती निवृत्ती दोन्ही। न जाणती आसुर जनी। आणि शौच ते स्वप्नीही। देखती ना ते॥	२८४
Both tendency, aversion; demonic don't know; and that purity even in dream; they don't see.	284
काळिमा सांडील कोळसा। वरि चोखी होईल वायसा। राक्षसही मांसा। विटो शके॥	२८५
काळिमा सोडील कोळसा। त्याहीवर होईल कावळा पांढरासा। राक्षसही मासा। विटू शके॥	२८५
Coal may give up black colour; or crow may be little white; or demon may hate; eating meat.	285
परि आसुरां प्राण्यां। शौच नाही धनंजया। पवित्रत्व जेवीं भांडिया। मद्याचिया॥	२८६
परी आसुर प्राण्याला या। शौच नाही धनंजया। पवित्रत्व जैसे मद्याचिया। भांड्याला नाही॥	२८६
But demonic creature; won't have purity; as sacredness to liquor's pot; won't be.	286

वाढविती विधीची आस। कां पाहाती वडिलांची वास। आचाराची भाष। नेणतीचि ते।।	२८७
वाढवावी शास्त्रविधीची प्रीत। किंवा पाहावी वाडवडिलाची रीत। आचाराची भाषाच। न जाणती ते।।	२८७
Increasing liking for text-rules; or following ancestors' path; or behaviour; they aren't aware.	287
जैसे चरणे शेळियेचे। कां धावणे वारियाचे। जाळणे आगीचे। भलतेउतें।।	२८८
जैसे चरणे शेळीयेचे। किंवा धावणे वाऱ्याचे। जाळणे आगीचे। भलत्यालाही ।।	२८८
Like sheep's grazing; or wind's running; or by fire burning; anything.	288
तैसे पुढां सून स्वैर। आचरती ते गा आसुर। सत्येंसि कीर वैर। सदाचि तयां।।	२८९
तैसे पुन्हा राहूनि स्वैर। आचरती ते गा असुर। सत्यासी खरे वैर। सदाच त्यांना।।	२८९
So again by remaining free; demonic behave; with truth real enmity; they have ever.	289
जरी नांगिया आपुलिया। विंचू करी गुदगुलिया। तरी साचा बोलिया। बोलती ते।।	२९०
जरी नांगीने आपल्या। विंचू करील गुदगुल्या। तरीच खऱ्या बोल्या। बोलती ते।।	२९०
If with its sting; scorpion tickles funny-bone; truthful words then alone; they will speak.	290
अपानाचेनि तोंडे। जरि सुगंधा येणे घडे। तरी सत्य तयां जोडे। आसुरांतें।।	२९१
अपानाच्या तोंडे। जरि सुगंधा येणे घडे। तरीच सत्य त्यांना साधे। असुरांना।।	२९१
If outgoing wind; smells sweet; then alone will be truthful; a demonic.	291
ऐसे ते न करितां काही। आंगेंचि वोखटे पाही। आता बोलती ते नवाई। सांगिजेल।।	२९२
ऐसे न करता काही। सर्वांगाने वाईट पाही। आता बोलतात ती नवाई। सांगणार आहे।।	२९२
Without doing anything; those seeing only evil; novel manner of their speech; I will tell.	292
एन्हवीं करेयाचां ठायीं चांग। ते त्यासि केंचें नीट आंग। तैसा आसुरांचा प्रसंग। प्रसंगे परिस।।	२९३
एरवी उंटांचे ठायी चांगले। ते त्याचे कोणते अंग भले? तैसा आसुरांचा प्रसंग। पुढे प्रसंगे ऐक।।	२९३
Else for a camel; are any of his limbs attractive; such demonic acts; occasionally listen.	293
उधवणीचे जेवीं तोंड। उगळी धुंवाचे उभड। हे जाणिजे तेवीं उघड। सांगों ते बोल।।	२९४
धुराड्याचे जैसे तोंड। सोडी धुराचे लोट। हे जाणावे बोलणे तैसे, उघड। सांगतो ते आता।।	२९४
As chimney's mouth; lets out smoke-columns; know so is their talk, openly; now I will tell.	294
असत्यमप्रतिष्ठं ते, जगदाहुरनीश्वरम्। अपरस्परसंभूतं, किमन्यत्कामहैतुकम्।।	८
असत्य ते निराधार, जग हे ईश्वराविना। चालते नियमावीण, काम हेतू नसे दुजा।।	८
World is untrue, unsupported sans God; un-interconnected*, no motive else than sex.	8
तरी विश्व हा अनादि ठेवो। येथ नियंता ईश्वररावो। चावडिये न्यावो अन्यावो। निवडी वेदु।।	२९५
तरी विश्व हा अनादी ठेवा। येथे नियंता ईश्वररावा। चावडीवरी न्याय अन्याया। निवडी वेद।।	२९५
Cosmos is eternal store; controller is God; justice, injustice at common place; Vedas decide.	295
वेदीं अन्यायीं पडे। तो निरयभोगें दंडे। सन्यायी तो सुरवाडें। स्वर्गीं जिये।।	२९६
वेददृष्टीने अन्यायी ठरविला। तो नरकभोगाने दंडिला। न्यायी तो सुखावला। स्वर्गीं राहे।।	२९६
He decided as unjust by Veda; punished in hell; decided as just with pleasure; stays in heaven.	296

ऐसी हे विश्वव्यवस्था। अनादि जे पार्था। इयेतें म्हणती ते वृथा। अवघेचि हे॥	२९७
ऐशी ही विश्वव्यवस्था। अनादी जी पार्था। हिला म्हणती ते वृथा। आवघीच ही॥	२९७
Such cosmos management; Partha, which is eternal; they call as worthless; entirely.	297
यज्ञमूढ ठकिले यागीं। देवपिसे प्रतिमालिंगीं। नागविले भगवे योगी। समाधिभ्रमे॥	२९८
यज्ञवेडे राहिले यागात। देववेडे प्रतिमेच्या पूजेत। फसले भगवे योगी म्हणतात। समाधिभ्रमे॥	२९८
Yadnya-crazy in rituals; God-crazy in idol-worship; yogis deceived; by contemplation-lure.	298
तेथ आपलेनि बळें। भोगिजे जें जें वेंटाळें। हे वांचोनि कें वेगळें। पुण्य आहे॥	२९९
तेथ आपल्या आणि बळे। भोगावे जे जे मिळे। यावाचूनि कोणते वेगळे। पुण्य आहे?	२९९
There by own strength; enjoy whatever is gained; besides this what else; is merit?	299
ना अशक्तपणें आंगिकें। वेगळवेंटाळीं न टके। ऐसा गादिजे वीण विषयसुखें। तेचि पाप॥	३००
अशक्तपणे शरीराचे। वेगवेगळे विषय जमवू ना शके। ऐसा चरफडे विना विषयसुखे। तेचि पाप॥	३००
Due to body-weakness; unable to gather various objects; cursing lack of object-joy; that is sin.	300
प्राण घेपती संपन्नांचे। ते पाप जरी साचें। तरी सर्वस्व हाता ये त्यांचे। हे पुण्यफळ की॥	३०१
प्राण घेणे श्रीमंतांचे। ते पाप जरी साचे। तरी सर्वस्व हाती ये त्याचे। हे पुण्यफळ की?	३०१
Killing wealthy person; though it is really sin; but to gain his wealth isn't it; a fruit of merit?	301
बळी अबळातें खाय। हेंचि बाधित जरी होय। तरी मासया का न होय। निसंतान॥	३०२
बळवंत अबळाला खाय। हेच पाप जरी होय। तर मोठ्या माशांचे का न होय। निस्संतान॥	३०२
Strong eating weak; if it is sin; why don't big fishes; become infertile?	302
आणि कुळे शोधूनि दोन्ही। कुमारेंचि शुभलग्नीं। मेळवीजती प्रजासाधनीं। हेतु जरी॥	३०३
आणि कुळे शोधूनि दोन्ही। कुमारांचे शुभलग्नी। मिळविती प्रजोत्पत्ती कारणी। जगी जरी॥	३०३
On searching both clans; bachelors are married auspiciously; for begetting progeny; in world.	303
तरी पशुपक्ष्यादि जाती। जया मिति नाही संतती। त्या कोणें प्रतिपत्ती। विवाह केले॥	३०४
तरी पशुपक्षादी जाती। ज्यांची मोजता न ये संतती। त्यांनी कोणत्या पद्धतींनी। विवाह केले॥	३०४
Then animals, birds; bear innumerable offspring; in what manner were they; married?	304
चोरियेचे धन आले। तरी ते कोणासि विष जाले। वालभें परद्वार केले। कोडी कोणी होय॥	३०५
चोरीचे धन आले। तरी ते कोणास विष नाही झाले। विषयप्रेमे व्यभिचार केलेले। कोडी कोणी झाले का?	३०५
Gaining stolen wealth; isn't poisonous for anybody; for adultery; did one suffer from albino?	305
म्हणोनि देवो गोसावी। तो धर्माधर्मु भोगवी। आणि परत्राच्या गांवी। करी तो भोगी॥	३०६
म्हणोनि देव जो असतो। तो धर्मअधर्माचे फल देतो। आणि मेल्यावर परलोकी देतो। भोग शुभकर्माचे॥	३०६
Whoever is God; grants fruit of pious-impious acts; and on death in para-world; enjoyments.	306
परी परत्र ना देवो। न दिसे म्हणोनि ते वावो। आणि कर्ता निमे मा ठावो। भोग्यासि कवणु॥	३०७
परी परलोक ना देवही। न दिसे म्हणोनि तो नाही। आणि कर्ता मरे या ठायी। मग भोगतो कुठे?	३०७
Para world or God; are invisible so false; and when a doer dies; where does he enjoy fruits?	307

- येथ उर्वशिया इंद्र सुखी। जैसा का स्वर्गलोकी। तैसाचि कृमिही नरकी। लोळतु श्लाघे॥ ३०८
- म्हणे ऊर्वशीसंगे इंद्र सुखी। जैसा का स्वर्गलोकी। तैसाच कृमीही नरकी। लोळणे इच्छी॥ ३०८
- Says as Indra is happy with Urvashi; in heaven; similarly worms desire rolling; in hell. 308
- म्हणौनि नरक स्वर्गु। नव्हे पापपुण्यभागु। जे दोहीं ठायीं सुखभोगु। कामाचाचि तो॥ ३०९
- म्हणोनि नरक स्वर्ग। नव्हे पापपुण्याचा भाग। जे दोन्ही ठिकाणी सुखभोग। कामाचाच तो॥ ३०९
- Hell, heaven; aren't reward of sin, merit; at both places it is pleasure-enjoyment; of desire. 309
- याकारणे कामें। स्त्रीपुरुषयुग्मे। मिळती तेथ जन्मे। आघवे जग॥ ३१०
- याकारणे कामाकारणे। स्त्रीपुरुष जोड्या जुळणे। तेथ जन्म पावणे। अवघे जग॥ ३१०
- So under sexual urge; by pairing men and women; there being born; is entire world. 310
- आणि जे जे अभिलाषें। स्वार्थालागी हे पोषे। पाठी परस्परें द्वेषें। कामचि नाशी॥ ३११
- आणि जे जे इच्छावे। स्वार्थासाठी हे पोसावे। मग परस्परांच्या द्वेषे। कामचि नाशी जग॥ ३११
- What is desired; be nourished for selfishness; then by mutual hatred; desire destroys world. 311
- एवं कामावांचूनि काही। जगा मूळचि आन नाही। ऐसे बोलती पाही। आसुर ते॥ ३१२
- अशापरी कामावाचूनि काही। जगाला मूळ अन्य नाही। ऐसे बोलती पाही। असूर ते॥ ३१२
- So besides desire; there is no other root-cause; look, so say; those demons. 312
- आता असो हे किडाळ। बोली न करू पघळ। सांगताचि सफोल। होतसे वाचा॥ ३१३
- आता असो हे असार। बोलाने न करावा विस्तार। सांगताना फोल तर। होते वाचा॥ ३१३
- Now this worthless talk; is not to be expanded; as while telling, speech; gets exhausted. 313
- एतां दृष्टिमवष्टभ्य, नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः। प्रभवन्त्युग्रकर्माणः, क्षयाय जगतोऽहिताः॥ ९
- हीच दृष्टी स्विकारुनी, नष्टात्मा अल्पबुद्धि ते। जन्मती क्रूरकर्मी ते, नाशा नि अहिता जगा॥ ९
- Accepting this view, lost soul of weak-intellect; cruel rise for world's destruction and damage. 9
- आणि ईश्वराचिया खंती। नुसधियाचि करिती चांथी। हेही नाही चित्तीं। निश्चयो एकु॥ ३१४
- आणि ईश्वराच्या निंदेत। नुसताच करिती रवंथ। हेही नाही, चित्तात। निश्चय ईश्वर नसल्याचा॥ ३१४
- For slandering God; they just ruminate; not this, in heart; determined about absence of God. 314
- किंबहुना उघड। आंगी लाऊनियां पाखांड। नास्तिकपणाचे हाड। रोविले जीवीं॥ ३१५
- किंबहुना उघड। आंगी लाऊनिया पाखांड। जणू नास्तिकपणाचे हाड। रोविले जिवामध्ये॥ ३१५
- Rather openly; they profess atheism; as if bone of atheism; is rooted into heart. 315
- ते वेळी स्वर्गालागीं आदरु। कां नरकाचा अडदरु। या वासनांचा अंकुरु। जळोनि गेला॥ ३१६
- त्या वेळी स्वर्गासाठी आदर। किंवा नरकाचा धाक फार। या वासनांचा अंकुर। जळून गेला॥ ३१६
- That time heaven's respect; or great fear of hell; sprout of these passions; got burned. 316
- मग केवळ ये देहखोडां। अमेध्योदकाचा बुडबुडा। विषयपंकीं सुहाडा। बुडाले गा॥ ३१७
- मग केवळ या देहखोड्यात। रक्तरसजलाच्या बुडबुड्यात। विषयचिखलात हे शूरा। बुडाले ते॥ ३१७
- Then into this body-trap; into bubble of dirty blood; and object-mire; they get drowned. 317

जें आटावें होती जळचर। तें डोहीं मिळती ढीवर। कां पडावे होय शरीर। तें रोगा उदयो॥	३१८
जेव्हा संपणार असतील जळचर। तेव्हा डोही शिरती धीवर। किंवा पडणार असेल शरीर। तेव्हा रोगोदय॥	३१८
When fishes are to be finished; fishermen enter lake; in body on deathbed; enter diseases.	318
उदैजणें केतूचे जैसें। विश्वा अनिष्टोद्देशें। जन्मती ते तैसें। लोकां आटूं॥	३१९
प्रगटणे धूमकेतूचे जैसें। विश्वाचे अनिष्ट करण्या उद्देशे। जन्मती ते तैसें। लोकनाशासाठी॥	३१९
As comet appears; with intention of world-destruction; they are born; for people's destruction.	319
विरूढलिया अशुभ। फुटती तें ते कोंभ। पापाचे कीर्तिस्तंभ। चालते ते॥	३२०
वाढल्यावर अति अशुभ। फुटती तेव्हा ते कोंभ। पापाचे कीर्तिस्तंभ। चालते ते॥	३२०
On increase of very impious; they are sprouted; they are as if sin's memorial pillars; walking.	320
आणि मागां पुढां जाळणें। वांचूनि आगी काही नेणे। तैसे विरुद्धचि एक करणे। भलतेयां॥	३२१
आणि मागे पुढे जाळणे। यावाचून आग काही न जाणे। तैसे विरुद्धचि एक करणे। काहीतरी॥	३२१
Else than burning everything; as fire doesn't know anything; so they do only opposite; acts.	321
परी तेचि गा करणे। आदरिती संभ्रमें जेणे। तो आइक पार्था म्हणे। श्रीनिवासु॥	३२२
परी विरुद्धच जेही करणे। प्रारंभिती ज्या उत्साहाने। तो उत्साह ऐक पार्था, म्हणे। श्रीनिवास॥	३२२
But these opposite acts; enthusiastically how they start; Partha, listen to that; said Shrinivas.	322
<p>काममाश्रित्य दुष्पूरं, दम्भमानमदान्विताः। मोहाद् गृहीत्वाऽसद्ग्राहान्, प्रवर्तन्तेऽशुचिव्रताः॥ १०</p> <p>कामना दुर्धर घेती, दम्भ मान मदांध जे। मोहे घेत व्रते मिथ्या, करिती भ्रष्ट कर्म ते॥ १०</p> <p>Those with insatiable desire, hypocrisy, pride, arrogance;</p> <p style="text-align: right;">via lure take false vows, do corrupt karma. 10</p>	
तरी जाळ पाणियें न भरे। आगी इंधन न पुरे। तयां दुर्भरांचिये धुरे। भुकाळु जो॥	३२३
तरी जाळे पाण्याने न भरे। आगीला इंधन न पुरे। त्या अतृप्तांत अग्रेसर। भुकेला जो॥	३२३
Net can't be filled with water; fuel is insufficient for fire; in un-satiated, foremost; is a hungry.	323
तया कामाचा वोलावा। जीवीं धरूनि या पांडवा। दंभमानाचा मेळावा। मेळविती॥	३२४
त्या कामाचा ओलावा। जिवी धरूनि पांडवा। दंभ मानाचा मेळावा। मिळविती॥	३२४
That desire's warmth; taking hold, Pandava; group of pride, hypocrisy; gather.	324
मातलिया कुंजरा। आगळी जाली मदिरा। तैसा मदाचा ताठा तंव जरा। चढतां आंगी॥	३२५
माजलेल्या गजाला। वरून पाजिली मदिरा। तैसा मदाचा वाढे ताठा जेव्हा जरा। चढे अंगी॥	३२५
Like elephant rutted; fed with liquor; they become puffed with arrogance as older; they grow.	325
आणि आग्रहा तोचि ठावो। वरि मौढ्याऐसा सावावो। मग काय वानू निर्वाहो। निश्चयाचा॥	३२६
आणि दुराग्रहाचा तोच ठाव। वरी मूर्खपणा करे साहाय। मग काय वानू स्थैर्य। निश्चयाचे॥	३२६
So is stubbornness; when helped by foolishness; what to tell of steadiness; of determination.	326
जिहीं परोपतापु घडे। परावा जीवु रगडे। तिहीं कर्मीं होऊनि गाढे। जन्मवृत्ती॥	३२७
ज्यात दुसऱ्यांना ताप घडे। परका जीव रगडे। त्या कर्मांत होऊनि गाढे। राहती जन्मभरी॥	३२७
Where others troubled; someone gets crushed; in that karma immersed; they remain for life.	327

मग आपुले केले फोकारिती। आणि जगातें धिक्कारिती। दाही दिशीं पसरिती। स्पृहाजाळ॥	३२८
मग आपले केले त्याची प्रसिद्धी। आणि जगासी धिक्कारिती। दाही दिशी पसरिती। वासना जाल॥	३२८
Bragging over self deed; treating world contemptuously; they spread wide; passion-net.	328
ऐसेनि गा आटोपे। थोरिये आणती पापे। धर्मधेनू खुरपे। सुटले जैसे॥	३२९
अशा गा आवेशे ते। वृद्धी आणिती पापामध्ये। धर्माची गाय चरते। सैराट जैशी॥	३२९
In that vigour; they increase sins; as cow dedicated to God; freely grazes.	329
<p>चिन्तामपरिमेयां च, प्रलयान्तामुपाश्रिताः। कामोपभोगपरमां, एतावदिति निश्चिताः॥ ११</p> <p>चिंतेला अपरंपार, मरेतोवरि आश्रित। कामभोगात उत्सूक, असे झालेत निश्चयी॥ ११</p> <p>They r refuge to immense anxiety till death; eager in desire-enjoyment; so they are resolved. 11</p>	
याचि येका आयती। तयाचिया कर्मप्रवृत्ती। आणि जिणियाही परौती। वाहती चिंता॥	३३०
याच एका साधनाची। कर्मप्रवृत्ती त्यांची। आणि जगण्याच्याही पलीकडची। वाहती चिंता॥	३३०
Of this single means; is their karma tendency; and beyond state of living; they carry anxiety.	330
पाताळाहून निम्न। जियेचिये उंचिये सानें गगन। जे पाहतां त्रिभुवन। अणुही नोहे॥	३३१
पाताळाहून खोल। जिच्या उंचीपुढे ठेंगणे गगन। ज्याचा विस्तार पाहता त्रिभुवन। अणुही नाही॥	३३१
That is deeper than nether; taller than sky; seeing to whose expanse, tri-world; isn't evan atom.	331
ते योगपटाची मवणी। जीवीं अनियम चिंतवणी। जे सांडू नेणे मरणीं। वल्लभा जैसी॥	३३२
जी संन्याशाची घोकणी। जीवात नियम तुटण्याची चिंता आणि। पतिव्रता न सोडे मरणी। पतीला जैसी॥	३३२
That hermit's repetition; anxiety of breaking rules in beings; wife leaves not dead; husband.	332
तैसी चिंता अपार। वाढविती निरंतर। जीवीं सूनि असार। विषयांदिक॥	३३३
तैशी चिंता अपार। वाढविती निरंतर। जीवात ठेवूनि असार। विषयादिक॥	३३३
Such limitless anxiety; increase constantly; while longing for worthless; objects.	333
स्त्रिया गाइले आइकावे। स्त्रीरूप डोळां देखावे। सर्वेद्रियां आलिंगावे। स्त्रियेतेचि॥	३३४
स्त्रियांनी गाइले एकावे। स्त्रीरूप डोळ्याने देखावे। सर्वेद्रियांनी आलिंगावे। स्त्रियेलाचि॥	३३४
Hearing women singing; observing woman form; with all senses embracing; woman only.	334
कुरवंडी कीजे अमृते। ऐसे सुख स्त्रियेपरौते। नाहीचि म्हणौनि चित्तें। निश्चयो केला॥	३३५
ओवाळणी करावी अमृताने। ऐसे सुख स्त्रियेसारखे मिळणे। नाहीच म्हणौनि चित्ताने। निश्चय केला॥	३३५
Feeling like discarding nectar; there is no pleasure like woman; so in mind; they are determined.	335
मग तयाचि स्त्रीभोगा-। लागीं पाताळस्वर्गा-। धावती दिग्बिभागा। परौतेही॥	३३६
मग त्याच स्त्रीभोगासाठी। पाताळस्वर्गाकडे धावती। दाही दिशांच्या जाती। पारही ते॥	३३६
For enjoyment of woman; running to nether and heaven; going beyond; ten directions.	336

आशापाशशतैर्बद्धाः, कामक्रोधपरायणाः। ईहन्ते कामभोगार्थम्, अन्यायेनार्थसञ्चयान्॥ १२

शताशा पाश बंधात, कामक्रोधपरायण। करिती कामभोगार्थ, अन्याये धनसंचय॥ १२

Trapped in 100 of hopes, addicted to lust, anger; for sexual joy unjustly amassing wealth. 12

आमिषकवळु थोरी आशा। न विचारितां गिळी मासा। तैसे कीजे विषयाशा। तयांसि गा॥	३३७
गळघासाची मोठी आशा। न विचार करता गिळी मासा। तैसे केल्याने विषयआशा। मरती गा॥	३३७
With bigger hope of bait-bite; fish swallows randomly; object-hope does; same with him.	337
वांछित तंव न पवती। मग कोरडियेचि आशेची संतती। वाढाऊं वाढाऊं होती। कोशकिडे॥	३३८
इच्छिलेले तरी ना पावती। मग कोरड्याच आशेची संतती। वाढवून वाढवून होती। कोशकिडे॥	३३८
Not getting what is desired; dry hope's progeny; by increasing, they become; cocoon-worms.	338
आणि पसरिला अभिलाषु। अपूर्ण होय तोचि द्वेषु। एवं कामक्रोधांहूनि अधिकु। पुरुषार्थु नाही॥	३३९
आणि वाढविलेला अभिलाष। अपूर्ण राहता, तोच कारण द्वेषास। ऐसा कामक्रोधाहून अधिक। पुरुषार्थ नाही॥	३३९
Increased hope; being unfulfilled is cause of hatred; more than lust and anger; no manhood.	339
दिहां खोलणे रात्री जागोवा। ठाणांतरियां जैसा पांडवा। अहोरात्रीही विसावा। भेटेचिना॥	३४०
दिवसा मालकापुढे रात्री जागवा। पहारेकन्याला जैसा पांडवा। अहोरात्री विसावा। भेटेचिना॥	३४०
Awake for master during day-night; Pandava, as a watchman; rest for day-night; never gets.	340
तैसे उंचौनि लोटिले कामें। नेहटती क्रोधाचिये ढेमे। तरी रागद्वेषें प्रेमें। न माती केंही॥	३४१
तैसे उंचावरुनि लोटिले कामाने। आदळले क्रोधाच्या खडकाने। तरी इच्छाद्वेषाच्या प्रेमाने। न मावती कुठे॥	३४१
Thrown by lust from height; dashed on anger-rock; by love of desire, hatred; aren't contained.	341
तेंविंचि जीवींचिया हांवा। विषयवासनांचा मेळावा। केला परी तो भोगावा। अर्थे कीं ना॥	३४२
त्याप्रमाणे जिवाच्या हावेने। विषयवासनांचा मेळावा करणे। परी तो भोगाकारणे। धन असावेच ना॥	३४२
So by lifelong greed; gathering sense-objects; but to enjoy it; there needs to be wealth.	342
म्हणोनि भोगावयाजोगा। पुरता अर्थु पैं गा। आणावया जगा। झोंबती सैरा॥	३४३
म्हणोनि भोगण्याजोगा। पुरेसा पैसा अडका। आणावया जगा। लुटती स्वैरपणे॥	३४३
So for such enjoyment; to have sufficient wealth; world they; freely loot.	343
एकाते साधूनि मारिती। एकाचि सर्वस्वें हरिती। एकालागीं उभारिती। अपाययंत्रे॥	३४४
एकाला फसवूनि मारिती। एकाचे सर्वस्व हरती। एकासाठी उभारिती। अपाययंत्रे॥	३४४
Killing one by deceit; robbing another completely; devising for one; harmful machines.	344
पाशिके पोती वागुरा। सुणीं ससाणे चिकाटी खोंचरा। घेऊनि निघती डोंगरा। पारधी जैसे॥	३४५
फास पोती जाळे। कुत्रे ससाणे चिकाटणे भाले। घेऊनि निघती डोंगराकडे। पारधी जैसे॥	३४५
With traps, sacks, nets; dogs, falcons, lizards and spears; march to hills; as hunters.	345
ते पोसावया पोट। मारूनि प्राण्यांचे संघाट। आणिती ऐसे निकृष्ट। तेही करिती॥	३४६
ते पोसावया आपले पोट। मारूनि प्राणी सरसकट। आणिती, ऐसे निकृष्ट। काम तेही करिती॥	३४६
And for own living; killing herds of animals; such evil karmas; they too perform.	346
परप्राणघातें। मेळविती वित्ते। मिनलया चित्तें। तोषणे कैसे॥	३४७
परप्राणघाते। मिळविती वित्ते। मिळताही चित्ताचे ते। तोषणे कैसे॥	३४७
By killing others; they earn wealth; on gaining that, heart; how will be content, listen now.	347

इदमद्य मया लब्धम्, इमं प्राप्स्ये मनोरथम्। इदमस्तीदमपि मे, भविष्यति पुनर्धनम्॥	१३
आज हे मजला प्राप्त, फळले हे मनोरथ। हे माझे, हे तरी माझे, होणे आहे पुन्हा धन॥	१३
I gained it today, aspiration is fulfilled; this is mine, this wealth will be mine again.	13

म्हणे आज मिशां। संपत्ति बहुतेकांचिया। आपुल्या हाती केलिया। धन्यु ना मी॥	३४८
म्हणे आज मी। संपत्ती बहुतेकांची। आपल्या हाती केली। धन्य ना मी॥	३४८
He says today; wealth of many; is in my hands; how blessed I am.	348
ऐसा श्लाघों जंव जाये। तंव मन आणीकही वाहे। सवेचि म्हणे पाहे। आणिकांचेही आणू॥	३४९
ऐसी स्तुती जेव्हा होये। तेव्हा मन आणीकही वाहे। पुन्हा लगेच म्हणे पाहे। दुसऱ्यांचेही आणू॥	३४९
When such praise happens; mind longs for more; and again says; I will rob still others.	349
हे जेतुले असे जोडिले। त्याचेनि भांडवले। लाभा घेईन उरले। चराचर हे॥	३५०
हे जेवढे असे मिळविले। त्याच्याच आणि भांडवले। नफ्यात घेईन उरलेले। चराचर हे॥	३५०
Whatever has been gained; with that as capital; I will profitably gain entire world.	350
ऐसेनि धना विश्वाचिया। मीचि होईन स्वामिया। मग दिठी पडे त्या। उरों नेदी॥	३५१
ऐसा विश्वाच्या धनाचा। मीच होईन स्वामी याचा। मग दृष्टी पडेल त्याचा। मागमूस उरो न देई॥	३५१
So of wealth of world; I will be lord; then of whatever I glance; won't leave back a trace.	351

असौ मया हतः शत्रुः, हनिष्ये चापरानपि। ईश्वरोऽहमहं भोगी, सिद्धोऽहं बलवान्सुखी॥	१४
हा मीच मारिला शत्रू, मारीन दूसराहि तो। ईश्वर मीच, भोगी मी, सिद्धही मी बळी सुखी॥	१४
I killed a foe, I shall kill other too; I am God, enjoyer, perfected, mighty and happy.	14

हे मारिले वैरी थोडे। आणीकही साधीन गाढे। मग नांदेन पवाडें। येकलाचि मी॥	३५२
हे मारिले वैरी थोडे। आणीकही साधीन बलाढ्य ते। मग नांदेन कीर्तीने। एकटाच मी॥	३५२
I killed these few enemies; I will kill powerful else; then will live with fame; I alone.	352
मग माझी होतील कामारीं। तियेवांचूनि येरें मारी। किंबहुना चराचरीं। ईश्वरु तो मी॥	३५३
जे माझे होतील कामकरी। त्यांवाचून इतरांना मारी। किंबहुना चर अचरी। ईश्वर तो मी॥	३५३
Those who will be my servant; except those, I will kill rest; rather in world; I will be God.	353
मी भोगभूमीचा रावो। आण सर्वसुखासी ठावो। म्हणोनि इंद्रही वावो। मातें पाहुनि॥	३५४
मी भोगभूमीचा राणा। आज सर्वसुखासी ठिकाणा। म्हणोनि इंद्रही वाटे उणा। पाहता मला॥	३५४
I am enjoyment-world's Lord; home to all joys; so Indra will appear trifle; looking to me.	354
मी मने वाचा देहें। करीं तें कैसें नोहे। कें मजवांचूनि आहे। आज्ञासिद्ध आन॥	३५५
मी मने वाचा देहे। करीन ते कैसें न होये। कोण मजवाचून आहे। आज्ञासिद्ध दुजा?	३५५
With body-speech-mind; how won't happen what I do; who else than me will; issue orders?	355
तंवचि बळिया काळु। जंव न दिसें मी अतुर्बळु। सुखाचा कीर निखळु। रासिवा मीचि॥	३५६
तोवरीच बलवान काळ। जोवरी न दिसे त्याला माझे अतिबळ। सुखाची खरोखर निव्वळ। रास मीच॥	३५६
Time is mighty till; it doesn't see my immense might; surely of pleasure; I am mountain.	356

आढ्योऽभिजनवानस्मि, कोऽन्योऽस्ति सदृशो मया। यक्ष्ये दास्यामि मोदिष्य, इत्यज्ञानविमोहिताः॥ १५

धनाढ्य मी कुलोत्पन्न, कोण माझ्या असे सम। यज्ञ दानात संतोषे, असे अज्ञानमोहित॥ १५

I am wealthy, well-born, none is like me; I am content in Yadnya, charity; ignorant are lured. 15

कुबेरु आथिला होये। परी तो नेणे माझी सोये। संपत्ति मजसम नव्हे। श्रीनाथाही॥ ३५७

कुबेर संपन्न होय। परी जो न जाणे माझी सोय। संपत्ती मजसारखी न होय। श्रीनाथाचीही॥ ३५७

Kubera may be wealthy; but is no match for me; wealth like me; isn't even of Shrivishnu. 357

माझिया कुळाचा उजाळु। कां जातिगोतांचा मेळु। पाहतां ब्रह्माही हळु। उणाचि दिसे॥ ३५८

माझ्या कुळाचा उजाळ। किंवा जातिगोताचा मेळ। पाहता ब्रह्माही जरा। उणाच दिसे॥ ३५८

Brilliance of my clan; or kin-gathering; on seeing, Brahmadeva rather; looks inferior. 358

म्हणोनि मिरवित्ती नांवे। वायां ईश्वरादि आघवे। नाहीं मजसीं सरी पावे। ऐसें कोणही॥ ३५९

म्हणोनि मिरवित्ती नावे। व्यर्थच ईश्वरादी आवघे। नाही मजसी बरोबरी पावे। ऐसा कोणी॥ ३५९

Flaunting their titles; all Gods in vain; who would be equal to me; there is none. 359

आतां लोपला अभिचारु। त्याचा करीन मी जीर्णोद्धारु। प्रतिष्ठीन परमारु। यागवरी॥ ३६०

आता लोपले मारणमंत्र। त्याचा करीन मी जीर्णोद्धार। प्रतिष्ठेला आणीन परमार। यज्ञे आदी॥ ३६०

Now black mantras are extinct; I will rejuvenate them; I will glorify killer; Yadnyas etc. 360

मातें गाती वानिती। नटनाचें रिझविती। त्यां देईन मागती। ते ते वस्तु॥ ३६१

मला गाती स्तविती। लीलानृत्याने रिझविती। त्यांना देईन मागती। ते ती वस्तु॥ ३६१

Those singing my praise; pleasing me with dance; I will give them things; demanded by them. 361

माजिरां अन्नपानीं। प्रमदांच्या आलिंगनीं। मी होईन त्रिभुवनीं। आनंदाकारु॥ ३६२

मादक अन्न मदिरापानी। तरुणींच्या आलिंगनी। मी होईन त्रिभुवनी। आनंदाकारु॥ ३६२

In exotic food eating, liquor drinking; damsels embracing; I will be joy-form in tri-world. 362

काय बहु सांगों ऐसें। ते आसुरीप्रकृतीपिसे। तुरंबिती असोसें। गगनौळें तियें॥ ३६३

काय बहु सांगु येवढे। ते आसुरी प्रकृतीने वेडे। हुंगतात महत्त्वाकांक्षेने ते। आकाशपुष्पे॥ ३६३

What to tell more; those crazy by demonic nature; sniff sky-flower; with ambition. 363

अनेकचित्तविभ्रान्ता, मोहजालसमावृताः। प्रसक्ताः कामभोगेषु, पतन्ति नरकेऽशुचौ॥ १६

अनेक भ्रान्ति चित्तास, मोहजालात गुंतले। आसक्त कामभोगात, पडती नरकात ते॥ १६

Mind deluded variously, entangled in lure-web; addicted to desire-joy, they fall in hell. 16

ज्वराचेनि आटोपें। रोगी भलतैसें जल्पे। चावळती संकल्पें। जाण ते तैसे॥ ३६४

तापाच्या भरात। रोगी भलतेसे बरळतात। बडबडती संकल्पात। जाण ते तैसे॥ ३६४

In high fever; patient talks incoherently; so they babble about planning; know it. 364

अज्ञान आतले धुळी। म्हणौनि आशा वाहटुळी। भोवंडीजती अंतराळीं। मनोरथांचां॥ ३६५

अज्ञानरूपी धुळीत। सापडले आशारूपी वावटुळीत। भरकटती अंतराळात। मनोरथांच्या॥ ३६५

In ignorance-dust; caught into hope-storm; they stray into sky; of fantasies. 365

अनियम आषाढमेघ। कां समुद्रोर्मी अभंग। तैसे कामिती अनेग। अखंड काम।।	३६६
अमर्याद आषाढमेघ। किंवा समुद्रलाटा अभंग। तैसे इच्छिति अनेक। अखंड काम।।	३६६
<i>Like unlimited rain-clouds; or continuous sea waves; they crave for many; desires constantly.</i>	366
मग पैं कामनाचि तयां। जीवीं जाल्या वेलरिया। वोरपिली कांटिया। कमळे जैसी।।	३६७
मग रे कामनावेलीने। केल्या जाळ्या जिवात तिने। ओरबाडिली काट्यांने। कमळे जैसी।।	३६७
<i>Then desire-creepers; create mesh in heart; torn by thorns; as are lotuses.</i>	367
कां पाषाणाचिया माथां। हांडी फुटली पार्था। जीवीं तैसे सर्वथा। कुटके जाले।।	३६८
किंवा पाषाणाच्या माथा। मातीची हांडी फुटली पार्था। जीवाचे तैसे, सर्वथा। तुकडे झाले।।	३६८
<i>Or against rock; as breaks earthen pot; so totally their heart; gets shattered.</i>	368
तेव्हा चढतिये रजनीं। तमाची होय पुरवणी। तैसा मोहो अंतःकरणीं। वाढोचि लागे।।	३६९
तेव्हा चढत्या रजनी। अंधाराची होय दाटणी। तैसा मोह अंतःकरणी। वाढोचि लागे।।	३६९
<i>As with advancing night; darkness thickens; so lure in heart; increases.</i>	369
आणि वाढे जंव जंव मोहो। तंव तंव विषयी रोहो। विषय तेथ ठावो। पातकांसी।।	३७०
आणि वाढे जव जव मोहो। तव तव विषयात वाटे राहो। विषय तेथे ठावो। पातकासी।।	३७०
<i>And when lure increases; felt like immersing into objects; which is followed by; sins.</i>	370
पापें आपलेनि थावें। जंव करिती मेळावे। तंव जितांचि आघवे। येती नरक।।	३७१
पापे अपापल्या बळे। जेव्हा करिती मेळावे। तेव्हा जिवंतपणीच अवघे। येती नरका।।	३७१
<i>Sins on own strength; when gather together; they during lifetime; gain hell.</i>	371
म्हणौनि गा सुमति। जे कुमनोरथा पाळिती। ते आसुर येती वस्ती। तया ठाया।।	३७२
म्हणौनि गा सुमती। जे कुमनोरथा पाळिती। ते आसुर येती वस्ती। त्या अशा ठाया।।	३७२
<i>So Sumati; who harbour evil fancies; those demonic come to dwell; at such place.</i>	372
जेथ असिपत्रतरुवर। खदिरांगाराचे डोंगर। तातलां तेलीं सागर। उतताती।।	३७३
जेथे धारदार पानाचे तरुवर। खैराच्या निखाऱ्याचे डोंगर। तापल्या तेलाचे सागर। उसळताती।।	३७३
<i>There are trees of sharp edged leaves; mountains of burning ember; seas of boiling oil; surging.</i>	373
जेथ यातनांची श्रेणी। हे नित्य नवी यमजाचणी। पडती तिये दारुणीं। नरकलोकीं।।	३७४
जेथ यातनांची श्रेणी। ही नित्य नवी यमजाचणी। पडती त्या दारुणी। नरकलोकी।।	३७४
<i>There are torture-series; ever newly tested by Yama; so they fall into that dreadful; hell.</i>	374
ऐसे नरकाचिया सेले। भागी जे जे जन्मले। तेही देखो भुलले। यजिती यागी।।	३७५
ऐशा नरकाच्या यातना। भोगण्या जे जे आले जन्मा। तेही भुलले पहाना। यजिती यज्ञे।।	३७५
<i>Such hell tortures; to experience whoever are born; they due to lure; perform Yadnyas here.</i>	375
एहवीं यागादिक क्रिया। लाहणें तेचि धनंजया। परी विफळती आचरोनियां। नाटकी जैसे।।	३७६
एरवी यज्ञादिक क्रिया। फळणाऱ्या त्याच धनंजया। परी विफळती आचरोनिया। दिखाऊ जैसे।।	३७६
<i>Else Yadnys; Dhananjaya, are fructifying; but they prove fruitless; when done for show.</i>	376

वल्लभाचिया उजरिया। आपणया पति कुस्त्रिया। जोडोनि तोषिती जैसिया। अहेवपणें॥ ३७७
 प्रियकराच्या आश्रया। स्वतःच्या पतिप्रमाणे कुस्त्रिया। जोडूनि संतोषती जैशा। सौभाग्यवती जणू॥ ३७७
 At lover's refuge; immoral women like own husband; by clinging become contented; just like wife. 377

आत्मसंभाविताः स्तब्धा, धनमानमदान्विताः। यजन्ते नामयज्ञैस्ते, दम्भेनाविधिपूर्वकम्॥ १७

स्वयंपूजित गर्विष्ठ, धनमाने मदांध जे। यजिती नाम-उद्देशे, दंभाने विधि सोडुनी॥ १७

Self-glorified, prideful, wealth-arrogant; do namesake Yadnya hypocritically sans rules. 17

तैसे आपणयां आपण। मानिता महंतपण। फुगती असाधारण। गर्वे तेणे॥ ३७८

तैसे आपल्याला आपण। मानिता महंतपण। फुगती असाधारण। गर्वे तेणे॥ ३७८

So for themselves; considering like great priest; get puffed; with false pride. 378

मग लवों नेणती कैसे। आटिवा लोहाचे खांब जैसे। कां उधवले आकाशें। शिळाराशी॥ ३७९

मग झुकणे न जाणती कैसे। ओतीव लोहाचे खांब जैसे। किंवा उभे आकाशी जैसे। दगडांचे सुळके॥ ३७९

They don't know bending; like cast iron pillars; or standing tall in sky; as stone cliffs. 379

तैसे आपुलिये बरवे। आपणचि रिझतां जीवें। तृणाहीहूनि आघवें। मानिती नीच॥ ३८०

तैसे आपल्याच स्तुतीने। आपणचि संतोषतां जीवाने। तृणाहूनही आवघ्यांस ते। मानिती नीच॥ ३८०

So by self-praise; getting them self elated; lesser than grass; treat all as lowest. 380

वरी धनाचिया मदिरा। माजूनि धनुर्धरा। कृत्याकृत्यविचारा। सवते केले॥ ३८१

आणि धनाची मदिरा। तिने माजूनि धनुर्धरा। कृत्यअकृत्यविचारा। दूर केले॥ ३८१

By wealth-liquor; being arrogant, Dhanurdhara; propriety, impropriety thought; they dismiss. 381

जया आंगी आयती ऐसी। तेथ यज्ञाची गोठी कायसी। तरि काय काय पिसीं। न करिती गा॥ ३८२

जया अंगी सामग्री ऐसी। तेथे यज्ञाची गोष्ट कायसी। तरी काय काय वेडपिसी। न करिती गा॥ ३८२

Who imbibes such qualities; there what about Yadnya; to what absurdity; don't they resort? 382

म्हणौनि कोणे एके वेळे। मौढ्यमद्याचेनि बळें। यागाचींही टवाळे। आदरिती॥ ३८३

म्हणौनि कोणे एके वेळी। मूर्खपणाच्या मद्याच्या बळावरी। यज्ञाचीही टवाळी। करताती॥ ३८३

So at some time; on strength of foolishness-liquor; even Yadnya-taunting; they resort to. 383

ना कुंड मंडप वेदी। ना उचिता साधनसमृद्धि। आणि त्यांसी तंव विधि। द्वंद्वचि सदा॥ ३८४

ना कुंड मंडप वेदी। ना उचित साधनाची समृद्धी। आणि त्यांना अशा विधीशी। वाकडे सदा॥ ३८४

There is no pavilion, altar, pit; wealth of means; they for such rituals; always have detest. 384

देवां ब्राह्मणांचेनि नांवे। आडवारेनहि नोहावे। ऐसें आथी तेथ यावे। लागे कवणा॥ ३८५

देवा ब्राह्मणाचे आणि नावे। आडवारेही न साहावे। ऐसे आहे, तेथ यावे। असे कुणा वाटेल का? ३८५

Names of deities and priest; they don't tolerate; so to attend there; will anybody feel like? 385

पै वासरुवाचा भोकसा। गाईपुढे ठेवूनि जैसा। उगाणा घेती क्षीररसा। बुद्धिवंत॥ ३८६

अरे वासराचा बाहुलासा। गाईपुढे ठेवूनि जैसा। झाडा घेती दुधाचा। बुद्धिमंत॥ ३८६

Calf's model; by keeping in front of cow; as extract milk; intelligent. 386

- तैसे यागाचेनि नांवे। जग वाऊनि हांवे। नागविती आघवे। अहेरावारी॥ ३८७
- तैसे यज्ञाचे आणि नावाने। जगा बोलावूनि लोभाने। लुटिती अवघे तेणे। अहेरावारी॥ ३८७
- So in the name of Yadnya; inviting world by greed; and robbing all; by gift collection. 387
- ऐशा काही आपुलिया। होमिती जे उजरिया। तेणें कामिती प्राणिया। सर्वनाशु॥ ३८८
- अशा काही आपल्या। होम करिती जे उत्कर्षा। त्याने इच्छिती प्राण्यांचा। सर्वनाश॥ ३८८
- With some such; yadnyas for prosperity; who desire of other people's; total ruin. 388
- अहंकारं बलं दर्पं, कामं क्रोधं च संश्रिताः। मामात्मपरदेहेषु, प्रद्विषन्तोऽभ्यसूयकाः॥ १८
- अहंकारे बले दर्पे, काम क्रोधे भरुनिया। मला स्व पर देहात, द्वेषिती आसुयीच ते॥ १८
- With egoism, force, pride, desire, anger; envious men hate me abiding in their and other's body. 18
- मग पुढां भेरी निशाण। लाउनी ते दीक्षितपण। जगी फोकारिती आपण। वावो वावो॥ ३८९
- मग पुढे भेरी लावून निशाण। आपले ते दीक्षीतपण। जगी गाजविती आपण। व्यर्थ व्यर्थ॥ ३८९
- Then with trumpet and flag; self sponsorship they; proclaim in world; in sheer vain. 389
- तेव्हा महत्वे तेणे अधमां। गर्वा चढे महिमा। जैसे लेवे दिले तमा। काजळाचे॥ ३९०
- तेव्हा मोठेपणाने त्या अधमाचा। गर्व वाढे महिमेचा। जैसे लेप दिले अंधाराला। काजळाचे॥ ३९०
- So with greatness that fool's; false pride is boosted; like giving darkness a coat; of soot. 390
- तैसे मौढ्य घणावे। औद्धत्य उंचावे। अहंकार दुणावे। अविवेकुही॥ ३९१
- तैसा मूर्खपणा बळावे। उद्धटपणा उंचावे। अहंकार दुणावे। अविवेकही॥ ३९१
- So foolishness increases; arrogance heightens; ego doubles; with non-discernment. 391
- मग दुजयाची भाष। नुरावया निशेख। बळीयेपणा अधिक। होय बळ॥ ३९२
- मग दुसऱ्याचा उपदेश। न उरावया निःशेष। दांडगेपणास अधिक। येई बळ॥ ३९२
- Then advice of others; to eliminate completely; rudeness gains; strength. 392
- ऐसा अहंकार बळा। जालिया एकवेळा। दर्पसागर मर्यादवेळा। सांडून उते॥ ३९३
- ऐसा अहंकार आणि बळ। एकत्र झाल्यावर एकवेळ। गर्वसागर मर्यादा, वेळ। सोडून उतू जाये॥ ३९३
- Such self-ego and force; when come together; arrogance-sea by crossing limit; overflows. 393
- मग वोसंडिलेनि दर्पे। कामाही पित्त कुरुपे। त्या धर्गी सेंघ पळिपे। क्रोधाग्नि तो॥ ३९४
- मग ओसंडता गर्वे। कामाचेही पित्त खवळे। त्या धर्गीत एकदम भडके। क्रोधाग्नी तो॥ ३९४
- Then with surging arrogance; desire is exited; into that heat, suddenly flares; that anger-fire. 394
- तेथ उन्हाळा आगी खरमरा। तेला तुपाचिया कोठारा। लागला आणि वारा। सुटला जैसा॥ ३९५
- तेथ उन्हाळा आधीच खरमरा। अग्नी तेलातुपाच्या कोठारा। लागला आणि वारा। सुटला जैसा॥ ३९५
- Summer is already hot there; store of oil, ghee caught fire; and wind; blew. 395
- तैसा अहंकार बळा आला। दर्पु कामक्रोधीं गुढला। या दोहोंचा मेळु जाला। ज्यांचां ठायी॥ ३९६
- तैसा अहंकार बळावला। गर्व कामक्रोधात दुणावला। या दोहोंचा मेळ झाला। ज्यांच्या ठायी॥ ३९६
- So ego strengthened; arrogance with desire and anger doubled; these both gathered; in whom. 396

ते आपुलिया सवेशा। मग कोणी कोणी हिंसा। या प्राणियांतें वीरेशा। न साधिती गा॥	३९७
ते आपल्या इच्छे ऐशा। मग कोणकोणत्या हिंसा। या प्राण्यांना वीरेशा। न साधिती गा॥	३९७
They as per their wish; then whatever violence; these creatures, Viresha; won't employ?	397
पहिले तंव धनुर्धरा। आपुलिया मांसरुधिरा। वेंचु करिती अभिचारा-। लागोनिया॥	३९८
आधी तर धनुर्धरा। आपल्या मासरुधिरा। वापर करिती जारणमारा। करताना॥	३९८
First, Dhanurdhara; their own blood and flesh; they use for black magic; performance.	398
तेथ जाळिती जियें देहें। यांमार्जी जो मी आहे। तथा आत्मया मज घाये। वाजती ते॥	३९९
तेथ जाळिती जी देहे। त्यांच्यामध्ये जो मी आहे। त्या आत्म्याला मला घाव। घालिती ते॥	३९९
There they burn what bodies; what I am included into them; that my soul; they torture.	399
आणि अभिचारकीं तिहीं। उपद्रविजे जेतुले काही। तेथ चैतन्य मी पाही। शीणु पावें॥	४००
आणि मांत्रिकांनी त्यांनी। उपद्रविले जेवढे प्राणी। तेथ चैतन्यरूप मी पाहा आणि। शीण पावे॥	४००
And black magicians; whatever beings they harmed; look, there spiritual; I am suffered.	400
आणि अभिचारावेगळे। विपायें जे अवगळे। तथा टाकिती इटाळे। पैशुन्याची॥	४०१
आणि जारण-मारणावेगळे। चुकवून जे सुटले। त्यांवर ठेविती आरोप सगळे। नीचतेचे॥	४०१
And from black magic spells; those who escaped; they are accused; of lowliness.	401
सती आणि सत्पुरुख। दानशील याज्ञिक। तपस्वी अलौकिक। संन्यासी जे॥	४०२
सती आणि सत्पुरुष। दानशीळ याज्ञिक। तपस्वी अलौकिक। संन्यासी जे॥	४०२
Faithful wife n virtuous person; charity and Yadny host; legendary ascetic; who are hermits.	402
कां भक्त हन महात्मे। इयें माझी निजाची धामें। निर्वाळली होमधर्में। श्रौतादिकीं॥	४०३
किंवा भक्त आणि महात्मे। ही माझी स्वतःची धामे। शुद्ध झालेली होमे। कर्मांनी श्रौतादिक॥	४०३
Or devotees and great souls; these are my own homes; purified fires; by Vedic karmas.	403
तयां द्वेषाचेनि काळकूटें। बासटोनि तिखटें। कुबोलांची सदटें। सूति कांडे॥	४०४
त्यांना द्वेषाच्या काळकूटात। माखवून तीक्ष्ण शस्त्रांत। कुशब्दाचे बळकट। मारिती बाण॥	४०४
At them with hatred-poison; coated and sharpened; arrows of evil words; they hurl.	404
तानहं द्विषतः क्रूरान्, संसारेषु नराधमान्। क्षिपाम्यजस्रमशुभान्, आसुरीष्वेव योनिषु॥	१९
मी त्यां द्वेषट्यां नि क्रूराना, संसारात नराधमां। टाकितो नित्य पाप्यांना। असूरींच्याच योनित॥	१९
These cruel haters, lowliest men in world; I constantly allot sinners in demonic species.	19
ऐसे आघवांचि परी। प्रवर्तले माझां वैरीं। तरी तयां पापियां जे मी करी। ते आइक पां॥	४०५
ऐसे अवघ्याच प्रकारी। प्रवर्तले माझ्या वैरासी जरी। त्या पाप्यांना जे मी करी। ते ऐक बाबा॥	४०५
With such measures; though had enmity with me; what I do to these sinners; now hear.	405
तरी मनुष्यदेहाचा तागा। घेऊनि रुसती जे जगा। ते पदवी हिरोनि पै गा। ऐसे ठेवी॥	४०६
तरी आश्रय मनुष्यदेहाचा। घेऊनि द्वेष करिती जे जगाचा। ती पदवी हिरोनि आणि गा। ऐसे ठेवी॥	४०६
In human body taking refuge; who hate world; snatching that title and; I keep them like this.	406

जे क्लेशगांवींचा उकरडा। भवपुरींचा पाणवडा। ते तमोयोनि तयां मूढां। वृत्तिचि दें।।	४०७
जे क्लेशगांवींचा उकिरडा। संसारपुरींचा पाणवठा। ती तमयोनि त्या मूढां। वतनदारीच देतो।।	४०७
Who r of suffering's dumpster; drainage of worldly life; Those dark species for ignorant; I allot.	407
मग आहाराचेनि नांवे। तृणही जेथ नुगवे। ते व्याघ्र वृश्चिक आडवे। तैसिये करी।।	४०८
मग आहाराच्या नावे। गवतही जेथे न उगवे। तेथ वाघ विंचू करून ठेवे। पापियांना तशा।।	४०८
In name of food; where not even grass sprouts; there keep these sinners; as scorpion and tiger.	408
तेथ क्षुधादुःखें बहुतें। तोडूनि खाती आपणयातें। मरमरों मागुतें। होताचि असती।।	४०९
तेथे क्षुधादुःखे बहुतसी। तोडूनि खाती आपण स्वतःसी। मरमरत असती। जन्मत असती।।	४०९
There by many hunger-pangs; they bite themselves; they die repeatedly; and again born.	409
कां आपलां गरळजाळीं। जाळितया आंगाची पेंदळी। ते सर्पचि करीं बिळीं। निरुंधला।।	४१०
किंवा आपल्या विषाग्नीमधी। जाळिती अंगाची कातडी। ते सर्पच त्यांना करी बिळी। अडकवूनि।।	४१०
Or in own poison-fire; and burning body skin; I make them snakes, by confining; into hole.	410
परी घेतला श्वासु घापें। येतुलेनही मापें। विसांवा तयां नाटोपे। दुर्जनांसी।।	४११
परी घेतला श्वास सोडिला त्याने। एवढ्याही मापाने। विसावा त्याला न मिळे। दुर्जनासी।।	४११
But breathing just once; even by this measure; rest he doesn't get; that wicked soul.	411
ऐसेनि कल्पांचिया कोडी। गणितांही संख्या थोडी। तेतुला वेळु न काढीं। क्लेशौनि तयां।।	४१२
ऐसे आणि कल्पे कोटी। मोजताही संख्या थोडी। तेवढा वेळ न काढी। क्लेशातुनी तया।।	४१२
Such for crores of eras; uncountable; I don't relieve them; from their sufferings.	412
तरि तयांसी जेथ जाणें। तेथिंचे हे पहिले पेणे। ते पावोनि येरें दारुणें। न होती दुःखे।।	४१३
तरी त्याला जेथे जाणे। तेथीचे हे पहिले ठाणे। ते पावोनि दुसरी दारुणे। न वाटती दुःखे मोठी।।	४१३
Where he has to go; this is first halt; gaining that other dreaded; sufferings don't appear big.	413

आसुरीं योनिमापन्ना, मूढा जन्मनि जन्मनि। मामप्राप्यैव कौन्तेय, ततो यान्त्यधमां गतिम्।। २०

आसुरी योनि पावूनी, मूर्ख ते जन्म जन्मती। मला न मिळता पार्था, पावती अधमा गती।। २०

Those fools gaining demonic species are born repeatedly; not gaining me, gain lowest state. 20

हा ठायवरी। संपत्ति ते आसुरी। अधोगती अवधारी। जोडिली तिहीं।।	४१४
या येथवरी। संपत्ती ती आसुरी। अधोगती ऐकावी। मिळविली त्यांनी।।	४१४
Up to this stage; that demonic wealth; listen to downfall; earned by them.	414
पाठीं व्याघ्रादि तामसा। योनी तो अळुमाळु ऐसा। देहधाराचा उसासा। आथी जो ही।।	४१५
नंतर व्याघ्रादी तामसा। योनीचा तो थोडासा ऐसा। देहाला आधाराचा विसावा। असतो जो।।	४१५
Then of tiger like dark; species whatever little; relief to their body; that was available.	415
तोही मी वोल्हावा हिरे। मग तमचि होती एकसरे। जेथ गेले आंधारहि। काळवंडैजे।।	४१६
तोही ओलावा मी हिरावे। मग तमचि ते होती एकसवे। जेथ गेलेला अंधारही। काळवंडतो।।	४१६
That warmth too I snatch away; then they become dark incarnate; where darkness; blackens.	416

जयाची पापा चिळसी। नरक घेती विवसी। शीण जाय मूच्छीं। शिणें जेणें॥	४१७
ज्याची पापाला किळस। नरक होती भयभीत। शीण होय मूर्छित। शिणाने ज्याच्या॥	४१७
Which is hated by sins; feared by hell; and tiredness faints; by that experience.	417
मळु जेणें मैळे। तापु जेणें पोळे। जयाचेनि नावें सळे। महाभय॥	४१८
मळ ज्याच्याने मळे। ताप ज्याच्याने पोळे। ज्याच्या नावे कांपे चळचळे। महाभय॥	४१८
Where filth gets filthier; heat gets scorched; with that name trembles; great fear.	418
पापा जयाचा कंटाळा। उपजे अमंगळ अमंगळा। विटाळुहि विटाळा। बिहे जया॥	४१९
पापाला ज्याचा कंटाळा। उबगे अमंगळ अमंगळा। विटाळही विटाळा। भिये ज्याच्या॥	४१९
Which is detested by sin; hated by impious; and of whose pollution; fears desecration.	419
ऐसे विश्वाचेया वोखटेया। अधम जे धनंजया। ते ते होती भोगूनियां। तामसा योनि॥	४२०
ऐसे विश्वातील वाईटातल्या। नीच जे धनंजया। ते ते होती भोगूनिया। तामस योनी॥	४२०
In world lowliest; of lowly who are Dhananjaya; they experience state; of dark species.	420
अहा सांगतां वाचा रडे। आठवितां मन खिरडे। कटारें मूर्खीं केवढे। जोडिले निरय॥	४२१
अहा सांगता वाचा रडे। आठविता मन मागे फिरे। अरेरे मूर्खानी केवढे। मिळविले नरक॥	४२१
Speech weeps while telling; mind steps back on remembering; alas fools much; earned hell.	421
कायिसया ते असुर। संपत्ति पोषिती वाउर। जिया दिलें घोर। पतन ऐसे॥	४२२
कशासाठी ते असुर। संपत्ती पोषिती व्यर्थ। जिने दिले घोर। पतन ऐसे॥	४२२
For what these demonic; wealth they vainly nourish; that awarded; such downfall.	422
म्हणोनि तुवां धनुर्धरा। नोहावें गा तिया मोहरा। जेउता वासु आसुरा। संपत्तिवंता॥	४२३
म्हणोनि तू धनुर्धरा। न जावे गा त्या बाजूला जरा। जिकडे वास आहे असुरा। संपत्तिमंता॥	४२३
So you Dhanurdhara; shouldn't turn to that side; where dwells demonic; wealth wealthy.	423
आणि दंभादि दोष साही। हे संपूर्ण जयांचां ठायीं। ते त्यजावे हे काई। म्हणों कीर॥	४२४
आणि दंभादी दोष साही। हे संपूर्ण ज्यांच्या ठायी। ते त्यजावे हे कायी। सांगावे लागे?	४२४
And six faults like arrogance; who possess completely; they be avoided; is it necessary to tell?	424
त्रिविधं नरकस्येदं, द्वारं नाशनमात्मनः। कामः क्रोधस्तथा लोभः, तस्मादेतत्रयं त्यजेत्॥	२१
त्रिविध नरकाचे हे, द्वारचि आत्मनाशक। काम क्रोध तसा लोभ, म्हणोनि या तिघां त्यजी॥	२१
This self-ruining triple gate of hell; consists of desire, anger, lust, so discard these three.	21
परि काम क्रोध लोभ। या तिहींचेचि थोंब। थांवे तेथ अशुभ। पिकले जाण॥	४२५
परी लोभ क्रोध काम। या तिहींचेच स्तोम। माजते तेथ अशुभ। पिकलेच जाण॥	४२५
Where desire, anger, lust; this triad's pride; is pampered, there impious; know flourishes.	425
सर्व दुःखीं आपुलिया। दर्शना धनंजया। पाढाऊ हे भलतया। दिले आहाती॥	४२६
सर्व दुःखांच्या आपल्या। दर्शनास्तव धनंजया। वाटाडे हे सकळा। दिलेले असती॥	४२६
All our miseries; Dhananjaya, for viewing; these all guides; are appointed.	426

कां पापियां नरकभोगीं। सुवावयालागी जर्गी। पातकांची दाटुगी। सभाचि हे।।	४२७
किंवा पाप्यांना नरकभोगी। टाकावयासाठी जर्गी। पातकांची दाटलेली। सभाच ही।।	४२७
Or for throwing sinners into hell; in world; of all sin's intense; assemblage is this.	427
ते रौरव गा तंवचिवरी। आइकिजती पटांतरीं। जंव हे तिन्ही अंतरीं। उठती ना।।	४२८
ते रौरव गा तोवरी। ऐकू येती पुराणांतरी। जोवर हे तिन्ही अंतरी। उठतीच ना।।	४२८
This hell till then; will be heard in Purana; so long as this triad into mind; arises not.	428
अपाय तिहीं आसलगा। यातना इहीं सवंग। हाणी हाणी नोहे हे तिघे। हेचि हाणी।।	४२९
अपाय त्यांच्यामुळे सोपे होत। यातना यांच्यामुळे स्वस्त। हानीच हानी! नाही; तिघे। हेच हानी।।	४२९
Due to them dangers become easy; sufferings become cheap; it is total ruin, nay triad; is ruin.	429
काय बहु बोलों सुभटा। सांगितलिया निकृष्टा। नरकाचा दारवंटा। त्रिशंकु हा।।	४३०
काय फार बोलू शूरा ज्या। सांगितलेल्या तिन्ही निकृष्ट या। नरकाच्या उंबरठ्यावरचा। त्रिशंकू हा।।	४३०
What more to tell Arjuna; triad of lowly disorders told; on threshold of hell; is this Trishanku.	430
या कामत्रोधलोभां-। मार्जी जीवें जो होय उभा। तो निरयपुरीची सभा। सन्मानु पावे।।	४३१
या कामक्रोधलोभा-। मध्ये मनपूर्वक जो असे उभा। तो नरकपुरीची जी सभा। तेथ सन्मान पावे।।	४३१
Desire, anger, lust; who is standing in their midst; in assembly of hell; is honoured guest.	431
म्हणौनि पुढतपुढती किरीटी। हे कामादिदोषत्रिपुटी। त्यजावीचि गा वोखटी। आघवां विषयीं।।	४३२
म्हणोनि पुन्हा पुन्हा किरीटी। ही कामादिदोष त्रिपुटी। त्यजावीच गा जी वाईटची। सर्व विषयांमधी।।	४३२
So repeatedly Kiriti; this famous triad; must be discarded that is worst; among all objects.	432
<p>एतैर्विमुक्त : कौन्तेय, तमोद्धारैस्त्रिभिर्नरः। आचरत्यात्मनःश्रेयः, ततो याति परां गतिम्।। २२</p> <p>यांतूनि सुटला पार्था, तमद्धारानुनी नर। आचरे आत्मश्रेयासी, तेणे प्राप्त परं गती।। २२</p> <p>Partha, man freed from these dark gates; acts in self-excellence and reaches supreme goal. 22</p>	
धर्मादिकां चौहीआंतु। पुरुषार्थाची तैचि मातु। करावी जें संघातु। सांडील हा।।	४३३
धर्मादिका चौघांच्या आत। पुरुषार्थाची तीच बात। करावी जेव्हा, कामक्रोधलोभांची संगत। सोडील हा।।	४३३
Like religion goals of life; chief can be talked; when company of desire-anger-lust; one discards.	433
हे तीन्ही जीवीं जंव जागती। तंववरी निकियाची प्राप्ती। हे माझे कान नाइकती। देवोही म्हणे।।	४३४
हे तिन्ही जीवात जोवर जागती। तोवर भल्याची प्राप्ती। हे माझे कान न ऐकती। देवही म्हणे।।	४३४
So long as these are awake in mind; till then gain of wellbeing; I won't listen to; so says God.	434
जया आपणपें पढिये। आत्मनाशा जो बिहे। तेणें न धरावी हे सोये। सावधा होइजे।।	४३५
ज्याला आत्मस्वरूप आवडे। आत्मनाशाला जो भिये। त्याने न धरावी ही सोय। सावध व्हावे।।	४३५
He who likes soul-form; who fears self-destruction; shouldn't support these; but be cautious.	435
पोटी बांधोनि पाषाण। समुद्रीं बाहीं आंगवण। कां जियावया जेवण। काळकूटाचे।।	४३६
पोटी बांधोनि पाषाणे। समुद्रात बाहुबळावर तरणे। किंवा जेवावया जेवणे। काळकूटाचे।।	४३६
To belly by tying stone; crossing sea on hand's strength; or surviving on consuming; poison.	436

इहीं कामक्रोधलोभेंसीं। कार्यसिद्धि जाण तैसी। म्हणोनि ठावोचि पुसीं। ययांचा गा॥	४३७
या कामक्रोधलोभांकडून। कार्यसिद्धी तैशीच जाण। म्हणोनि मागमूस टाक पुसून। यांचे गा॥	४३७
With desire, anger, lust; achieving perfection is similar; so wipe out trace; of them.	437
जें कही अवचटें। हे तिकडी सांखळ तुटे। तें सुखें आपुलिये वाटे। चालों लाभे॥	४३८
जेव्हा कधी अवचिते। ही तिकडी सांखळ तुटे। तेव्हा सुखाने आपल्या वाटे। चालाया मिळे॥	४३८
If suddenly by chance; this triad-chain breaks; then happily on own path; one can walk.	438
त्रिदोषीं सांडिलें शरीर। त्रिकुटी फिटलिया नगर। त्रिदाह निमालिया अंतर। जैसें होय॥	४३९
त्रिदोषांनी सोडले शरीर। त्रिकूटांपासून सुटले नगर। त्रिदाह निमालिया, अंतर। जैसे शांत होय॥	४३९
Body freed from tri-faults ¹ ; town from tri-mischief ² ; mind from tri-afflictions ³ ; peace gained.	439
तैसा कामादिकीं तिघीं। सांडिला सुख पावोनि जर्गीं। संगु लाहे मोक्षमार्गीं। सज्जनांचा॥	४४०
तैसा कामादिकांनी तिघी। सोडिला सुख पावोनि जगी। संग लाभे मोक्षमार्गी। सज्जनांचा॥	४४०
From this triad; he freed is happy in world; on liberation-path gains company; of pious souls.	440
मग सत्संगें प्रबळें। सच्छास्त्राचेनि बळें। जन्ममृत्यूचीं निमाळें। निस्तरें रानें॥	४४१
मग सत्संगाने प्रबळ। सत्-शास्त्रांचे बळावर। जन्ममृत्यूची बरड। निस्तरतील राने॥	४४१
Then in company pious souls; with pious textual support; dry birth-death; forests will vanish.	441
ते वेळीं आत्मानंदें आघवें। जें सदा वसतें बरवें। तें तैसेंचि पाटण पावे। गुरुकृपेचें॥	४४२
त्या वेळी आत्मानंदाने अवघे। जे सदा दुमदुमते बरवे। ते तैसेच नगर पावे। गुरुकृपेचे॥	४४२
That time with entire soul-bliss; that ever resonates; he reaches that city; of guru-grace.	442
तेथ प्रियाची परमसीमा। तो भेटे माउली आत्मा। तये खेवीं आटे डिंडिमा। सांसारिक हे॥	४४३
तेथे प्रिय वस्तूची परमसीमा। तो भेटे माउली आत्मा। त्यासरशी थांबती नगारे। सांसारिक हे॥	४४३
There ultimate bliss-limit; that with soul is met; so drums become silent; of worldly life.	443
ऐसा जो कामक्रोधलोभां। झाडी करुनि ठाके उभा। तो येवढिया लाभा। गोसावी होय॥	४४४
ऐसा जो कामक्रोधलोभा। झटकून ठाके उभा। तोच एवढ्या लाभाचा। स्वामी होय॥	४४४
So who shedding desire, anger, lust; stands upright; he of such benefit; becomes master.	444
<p>यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य, वर्तते कामकारतः। न स सिद्धिमवाप्नोति, न सुखं न परां गतिम्॥ २३</p> <p>जो शास्त्रविधि त्यागूनी, वर्ततो कामप्रेरित। न तो सिद्धीस पावेल, ना सुखे ना परंगती॥ २३</p> <p>Who casts text-rules, inspired by desire; he won't gain perfection, bliss or supreme goal. 23</p>	
ना हे नावडोनि काही। कामादिकांच्यांचि ठायी। दाटिली जेणें डोई। आत्मचोरें॥	४४५
ना हे आवडोनि काही। कामादिकांच्याच ठायी। खुपसले ज्याने डोके। आत्मघातक्याने॥	४४५
Not liking this; into this triad alone; who inserted his head; that self destroying person.	445
जो जर्गी समान सकृपु। हिताहित दाविता दीपु। तो अमान्यु केला बापु। वेदु जेणें॥	४४६
जो जगी समान कृपावंत। हिताहित दाखविणारा दीप। तो अमान्य केला बाप। वेद ज्याने॥	४४६
Benevolent in world; lamp showing path of sin, merit; that Veda is disregarded; by whom.	446

न धरीचि विधीची भीड। न करीचि आपुली चाड। वाढवीत गेला कोड। इंद्रियांचे॥	४४७
न धरीच विधीची भीड। न करीच आपली चाड। वाढवीत गेला लाड। इंद्रियांचे॥	४४७
Not bothering about scripture-rules; neglecting self interest; and pampering; senses.	447
कामक्रोधलोभांची कास। न सोडीच पाळिली भाष। स्वैराचाराचे असोस। वळघला रान॥	४४८
काम-क्रोध लोभांच्या कासा। न सोडी, पाळील त्यांची भाषा। स्वैराचाराचे अफाट। भटकला रान॥	४४८
Not shedding desire, anger, lust; following their diktat; in free conduct; forest he wandered.	448
तो सुटकेचिया वाहणीं। मग पिवों न लाहे पाणी। स्वप्नींही ते कहाणी। दूरीचि तया॥	४४९
तो सुटकेच्या प्रवाही आणि। मग पिऊ न शके पाणी। स्वप्नीही, ती सुटकेची कहाणी। दूरच त्याला॥	४४९
He from escape-river; unable to drink water; in dream, that escape story; is remote for him.	449
आणि परत्र तंव जाये। हें कीर तया आहे। परी ऐहिकही न लाहे। भोग भोगूं॥	४५०
आणि परलोक तर जाये। हे निश्चित सत्य आहे। परी ऐहिकही न मिळे हे। भोग भोगण्या॥	४५०
And losing para world; is certainly true; but unable to get even this world; to enjoy pleasure.	450
तरि माशालागीं भुलला। ब्राह्मण पाणबुडां रिघाला। कीं तेथही पावला। नास्तिकवाडु॥	४५१
तरी माशासाठी भुलला। ब्राह्मण कोळ्यात शिरला। आणि तेथेही प्रतारणा पावला। नास्तिक म्हणूनि॥	४५१
As in fish-craze; a Brahmin joins fishermen; but there too he is disregarded; being an atheist.	451
तैसे विषयांचेनि कोडें। जेणे परत्रा केले उबडे। तंव तोचि आणिकीकडे। मरणे नेला॥	४५२
तैसे विषयाचे आणि लालसे। जो परलोकाला घालवित असे। तेव्हा त्यालाच दुसरीकडे। मरणाने नेला॥	४५२
So with object-lust; who loses Para world; then he is taken away somewhere else; by death.	452
एवं परत्र ना स्वर्गु। ना ऐहिकही विषयभोगु। तेंथ केउता प्रसंगु। मोक्षाचा तो॥	४५३
एवं परलोक ना स्वर्ग। ना ऐहिकही विषयभोग। तेथ कसला प्रसंग। मोक्षाचा तो॥	४५३
So not Para world or heaven; or earthly joys of object; there point arises not; of liberation.	453
म्हणोनि कामाचेनि बळें। जो विषय सेऊं पाहे सळें। तया विषयो ना स्वर्ग मिळे। ना उद्धरे तो॥	४५४
म्हणोनि कामाच्या आणि बळे। जो विषय सेवू पाहे आग्रहे। त्याला विषय ना स्वर्ग मिळे। ना उद्धरे तो॥	४५४
On desire-strength; who tries to enjoy objects; he doesn't gain objects or heaven; or evolution.	454

तस्माच्छास्त्रं प्रमाणं ते, कार्याकार्यव्यवस्थितौ। ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तं, कर्म कर्तुमिहार्हसि॥ २४

तरी प्रमाण तुला शास्त्रे, अकार्य कार्य जाणण्या। जाणूनि शास्त्रवक्तव्ये, कर्म आचर योग्य तू॥ २४

Texts are standard to you, to know duty, non-duty; knowing text-word, you do proper karma. 24

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे दैवासुरसंपत्तिविभागयोगो नाम षोडशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील दैवासुरसंपत्तिविभागयोग नामे सोळावा अध्याय॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥

Chapter XVI 'Divine and Demonic Wealth Yoga' from Brahnavidya Yogashastra in Gita Upnishada. Offered to Krishna.

याकारणे पै बापा। ज्या आथी आपली कृपा। तेणे वेदांचिया निरोपा। आन न कीजे॥

४५५

याकारणे अरे बापा। ज्याला असेल आपलेवर कृपा। त्याने वेदांच्या निरोपा-। बाहेर जाऊ नये॥

४५५

For this reason; who desires self-evolution; he shouldn't go beyond of; Veda-diktat.

455

पतीचिया मता। अनुसरोनि पतिव्रता। अनायासे आत्महिता। भेटेचि ते।।	४५६
पतीचिया मता। अनुसरोनि पतिव्रता। अनायासे आत्महिता। पावेच ती।।	४५६
As husband's wishes; follows as faithful wife; naturally self-evolution; she gains.	456
ना तरी श्रीगुरुवचना। दिठी देतु जतना। शिष्यू आत्मभूवना-। मार्जीं पैसे।।	४५७
ना तरी श्रीगुरुवचना। ध्यान देत करी जतना। शिष्य तो आत्मभवना-। मध्ये राहे।।	४५७
So towards guru-words; giving full attention; that disciple into soul-palace; resides.	457
हे असो आपुला ठेवा। हाता आधी जरी यावा। तरी आदरें जेवीं दिवा। पुढां कीजे।।	४५८
हे असो आपला ठेवा। हाती वाटत असेल जरी यावा। तरी आदरे जैसा दिवा। करावा पुढे।।	४५८
Let it be, our treasure; if we wish to find; then as a lamp respectfully needs to be; held ahead.	458
तैसा अशेषांही पुरुषार्था। जो गोसावी हो म्हणे पार्था। तेणें श्रुति स्मृति माथां। बैसणें घापे।।	४५९
तैसा सर्व पुरुषार्था। जो स्वामी होऊ म्हणे पार्था। त्याने श्रुतीस्मृतिला माथ्यावरी। बसवून घ्यावे।।	४५९
So of all goals of life; who intends to be master; he Shriti and Smriti on head; needs to place.	459
शास्त्र म्हणेल सांडावें। तें राज्यही तृण मानावें। जें घेववी तें न म्हणावें। विषही विरुद्ध।।	४६०
शास्त्र म्हणेल जे सोडावे। ते राज्यही तृण मानावे। शास्त्र म्हणेल घ्यावे, ते न म्हणावे। विषही शत्रू।।	४६०
If text asks to leave; kingdom be treated as grass; if asks to have, poison as foe; not be treated.	460
ऐसिया वेदैकनिष्ठा। जालिया जरी सुभटा। तरी कें आहे अनिष्ठा। भेटणें गा।।	४६१
ऐशा वेदावरी एकनिष्ठा। झाल्या जरी सुभटा। तरी कोठे आहे अनिष्ठां। भेटणे गा।।	४६१
So firm faith in Veda; if happens of undesired thing; where is possibility; meeting any?	461
पैं अहितापासूनि काढिती। हित देउनी वाढविती। नाही श्रुतीपरौती। माउली जगा।।	४६२
अरे अहितापासूनि काढिती। हित देऊनि वाढविती। नाही गा श्रुतीहून वेगळी ती। माउली जगी।।	४६२
Shielding from evil; nourishing for wellbeing; none else than Shriti; is mother in world.	462
म्हणौनि ब्रह्मोसी मेळवी। तंव हे कोणें न संडावी। अगा तुवांही ऐसीचि भजावी। विशेषेंसी।।	४६३
म्हणोनि ब्रह्मासी मिळवी। तेव्हा ही कोणी न सोडावी। अगा तूही ऐसीच भजावी। विशेषाने।।	४६३
For gaining Brahma; she shouldn't be cast by anybody; you too should devote it; specifically.	463
जे आजि अर्जुना तू येथे। करावया सत्य शास्त्रें सार्थे। जन्मलासि बळार्थे। धर्माचेनि।।	४६४
जे आज अर्जुना तू येथे। करावया सत्य शास्त्रे सार्थे। जन्मलासि बळार्थे। धर्माच्या।।	४६४
Today you here Arjuna; for making true text worth; are born for strengthening; religion.	464
आणि धर्मानुज हे ऐसे। ओघेंचि आले आपैसे। म्हणोनि अनारिसे। करूं नये।।	४६५
आणि धर्मानुज हे ऐसे। नाव तुज ओघानेच आले आपोआपसे। म्हणोनि यावेगळे ऐसे। करूं नये।।	४६५
And Dharmanuja*; name naturally happened to you; so contrary to text; you shouldn't act.	465
कार्याकार्यविवेकीं। शास्त्रेंचि करावी पारखी। अकृत्य कुडे ते लोकीं। वाळावे गा।।	४६६
कार्य अकार्य विवेकी। शास्त्रांनाच करूं द्यावी पारखी। अकृत्य जे निंद्य लोकी। टाळावे गा।।	४६६
Karma, non karma discernment; let texts judge; blameworthy non karma; should be avoided.	466

मग कृत्यपणें खरे निगे। ते तुवां आपुलेनि आंगें। आचरोनि आदरे चांगे। सारावे गा॥	४६७
मग जे करण्यासारखे निघे। ते तू आपल्या अंगे। आचरोनि आदरे चांगले। पूर्ण करावे गा॥	४६७
Whatever is worth doing; that you should; follow respectfully; and complete it.	467
जे विश्वप्रामाण्याची मुदी। आजि तुझ्या हाती असे सुबुद्धी। लोकसंग्रहासि त्रिशुद्धी। योग्यु होसी॥	४६८
कारण विश्वप्रामाण्याची मुद्रा। आज तुझ्या हाती आहे सुबुद्धा। लोकसंग्रहासी खरा तू गा। योग्य होसी॥	४६८
As signet-ring* is standard all over; today it is in your hand; to guide world; you will be able.	468
एवं आसुरवर्गु आघवा। सांगोनि तेथिंचा निगावा। तोहि देवें पांडवा। निरूपिला॥	४६९
एवं आसुरवर्ग आवघा। लक्षणे सांगोनि तेथीचा निघावा। तोही मार्ग देवाने पांडवा। सांगितला॥	४६९
So of demonic wealth; signs and also escape route; God to Pandava; told.	469
इयावरी तो पंडूचा। कुमरु सद्भावो जीवीचा। पुसेल तो चैतन्याचां। कानीं ऐका॥	४७०
यावरी तो पंडूचा। कुमार, सद्भाव जीवीचा। पुसेल तो चैतन्याच्या। कानांनी ऐका॥	४७०
So that Pandukaumara; faith of beings; will now ask; hear that with consciousness'; ears.	470
संजयें व्यासाचिया निरोपा। तो वेळु फेडिला तया नृपा। तैसा मीहि निवृत्तिकृपा। सांगेन तुम्हां॥	४७१
संजयाने व्यासांच्या निरोपाने। तो वेळ सार्थ केला नृपाचा त्याने। मीही निवृत्तिकृपेने तैसा। सांगेन तुम्हा॥	४७१
Sanjaya with Vyasa's message; made king's time worthy; I with Nivritti-grace; will tell you.	471
तुम्ही संत माझिया कडा। दिठीचा कराल बहुडा। तरी तुम्हां माने येवढा। होईन मी॥	४७२
तुम्ही संत माझ्यावरी। दृष्टीचा कराल वर्षाव जरी। तुम्हास मानवेल एवढा तरी। होईन मी॥	४७२
If you saints on me; shower your kind glance; as you may like me to be; I shall be.	472
म्हणोनि निज अवधान। मज वोळगे पसायदान। दीजो जी सनाथु होईन। ज्ञानदेवो म्हणे॥	४७३
म्हणोनि आपले अवधान। मज सेवाया प्रसाददान। द्यावे जी, तेणे सनाथ होईन। ज्ञानदेव म्हणे॥	४७३
Your attention; is blessing to consume; give it so with parents I will be; Dnyanadeva said.	473

इति श्रीज्ञानदेवविरचितम् भावार्थदीपिकायां दैवासुरसंपत्तीविभागयोग नाम षोडशोऽध्यायः॥१६॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा दैवासुरसंपत्तीविभागयोग नामे सोळावा अध्याय॥१६॥

So narrated by Dnyanadeva, Bhavarthadipika's Chapter XVI 'Divine and Demonic Wealth Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-4) Soul-beetles*: Chita-bhramara, beetle enjoying pollens of lotus flowers forgetting time gets trapped in flower petals when they close at night and experiences pains of confinement. It is released only when petals open up at dawn. Here this simile is used in connection of beetle in form of soul getting trapped into causal body and trying to liberate on dawn of sun in form of guru.
- (D-6) Chakravaka birds*: The pair lustful Brahmin duck birds staying near river course on being separated during night goes on crying and is united again at dawn. Here this simile is used in connection with separation of intellect and advice on two banks of word-division river getting united on dawn of knowledge sun in form of guru.
- (D-20) Mental speech*: Madhyma vani, It is in the form of mental speed and is located at throat region.
- (D-96) Six duties of Brahmin*: Shata-karma, they are Learning, Teaching, Charity, Conducting Yadnya, Performing Yadnya and Receiving charity.
- (D-254) Tri-fires*: They are Aahavaniy in which offering is made to Gods in Yadnya, Garhapatya used for preparing Yadnya a food and Dakshina in which food is offered to Ancestors. `
- (G-8) Un-interconnected*: A-paraspara-sambhuta, argument that world has not been created based on cause-causation theory but is being run sans existence of rational rules.
- (D-439) Tri-faults1: Tri-dosha, Gasses, Acidity, Cough. Tri-mischief'2: Trikuta, Theft, Gossip and Adultery. Tri-afflictions3: Tridaha, Elemental, Divine, Spiritual essences.
- (D-465) Dharma-anuj*: i.e. This name means younger brother of Dharma (Udhishtira) and literally as follower of religion.
- (D-468) Signet ring*: Pramanya mudra, A ring used as a stamp of authority by king or whosoever is in charge of a territory.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(सतरावा अध्याय - श्रद्धात्रयविभागयोग)

**Chapter XVII - Tri-Faith
Division Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

सतरावा अध्याय - श्रद्धात्रयविभागयोग

Chapter XVI - Tri-Faith Division Yoga

विश्वविकसित मुद्रा। जया सोडवी तुझी योगनिद्रा। त्या नमो जी गणेंद्रा। श्रीसद्गुरुराया॥	१
नामरूप विश्वाला विकासणारी मुद्रा। जी सोडवी तुझी योगनिद्रा। त्या नमो जी गणेंद्रा। सद्गुरू तुज॥	१
Posture expanding name-form cosmos; releasing yoga-meditation; I bow to Ganendra; Sadguru.	1
त्रिगुणत्रिपुरीं वेढिला। जीवत्वदुर्गीं आडिला। तो आत्मा शंभू सोडविला। तुझिया स्मृती॥	२
त्रिगुणरुपी असुरांनी वेढिला। जीवत्वदुर्गात अडकला। तो आत्मा शंभूने सोडविला। तुझिया स्मृतीने॥	२
Besieged by tri-quality demons; trapped in being-fort; soul rescued by Shiva; by your remembrance.	2
म्हणोनि शिवेंसी कांटाळा। गुरुत्वे तूचि आगळा। तन्ही हळु मायाजाळा-। मार्जीं तारूनी॥	३
म्हणोनि शिवासी तुळला। गुरुत्वाने तूच अधिक भरला। तरी हळूच मायाजाला-। मधून तारसी म्हणुनी॥	३
Weighed with Shiva; you r heavier by Guru-ness; still lighter as enabling crossing illusion-web.	3
जे तुझ्याविखीं मूढ। त्यांलागीं तूं वक्रतुंड। ज्ञानियांसि तरी अखंड। उजूचि आहासि॥	४
जे तुझ्याविषयी न जाणते। त्यांच्यासाठी तुझे तोंड वाकते। ज्ञान्यासाठी मात्र नित्य ते। सरळचि असे॥	४
Who not knowing you; for them your face turns away; but for savant ever it; is straight.	4
दैविकी दिठी पाहातां सानी। तन्ही मीलनोन्मीलनीं। उत्पत्ति प्रळयो दोन्ही। लीलाचि करिसी॥	५
दैवी दृष्टी तुझी पाहता लहानी। तरी उघडझाप करूनी। उत्पत्ती प्रळय दोन्ही। लीलाचि करिसी॥	५
Your divine vision is tiny; but by its flickering; both origin and dissolution; you make playfully.	5
प्रवृत्तिकर्णाच्यां चाळीं। उठिला मदनगंधानिळीं। पूजिजसी नीलोत्पळीं। जीवभृंगांच्या॥	६
प्रवृत्तिकर्ण हालविता। उठिला गंडस्थळाच्या मदनगंधाचा वारा। पूजिला जासी नीलकमलांनी। जीव भृंगांच्या॥	६
Flapping activity-ear; rise fragrant wind from temple; worshiped by blue lotuses; of being-beetles.	6
पाठीं निवृत्तिकर्णताळे। आहाळी ते पूजा विधुळे। तेव्हा मिरविसी मोकळे। आंगाचे लेणे॥	७
मग निवृत्तिकर्ण हाले। बांधलेली ती पूजा उधळे। तेव्हा मिरविसी शुद्ध मोकळे। आंगाचे लेणे॥	७
By flapping renunciation-ear; that worship is disrupted; and you expose pure; body-form.	7
वामांगीचा लास्यविलासु। जो हा जगद्रूप आभासु। तो तांडवमिसे कळासु। दाविसी तू॥	८
चैतन्यभार्येचा नृत्यविलास। जो हा जगद्रूप आभास। तो तांडवमिसे कौशल्याने। दाविसी तू॥	८
Spiritual wife's dance play; which is illusive cosmos; that by Shiva's Dance-skill; you display.	8
हे असो विस्मो दातारा। तूं होसी जयाचा सोयरा। सोइरिकेचिया व्यवहारा। मुकेचि तो॥	९
हे असो, आश्चर्य असे दातारा। की तू होसी ज्याचा सोयरा। सोयरिकेच्या व्यवहारा। मुकेच तो॥	९
Let it be, Datarara, wonder is; that as you become kin of one; sense of kinship; he loses.	9

फेडितां बंधनाचा ठावो। तूं जगद्बंधु ऐसा भावो। धरू वोळगे उवावो। तुझांचि आंगीं॥	१०
फेडणारा भवबंधनाचा ठाव। तू जगद्बंधु ऐसा भाव। येऊनि राहे आनंदाने। तुझ्याच अंगी॥	१०
<i>As you remove world-bondage; feeling that you are world-brother; dwells happily; in you.</i>	10
दुजयाचेनि नांवे तया। देहही नुरेचि पै देवराया। जेणे तूं आपणपयां। केलासि दुजा॥	११
द्वैताच्या नावालाही त्या। देह न उरे रे देवराया। ज्याने तुला केला आपल्या-। हून वेगळा पूजेसाठी॥	११
<i>For duality's sake; body isn't retained, Lord; who treated you; differently for worshipping.</i>	11
तूतें करूनि पुढे। जे उपाये घेती दवडे। तयां ठासी बहुवे पाडें। मागांचि तू॥	१२
तुला करूनि पुढे। जो प्राप्तिस्तव धावत सुटे। त्याला राहसी बहु प्रकारे। दूरच तू॥	१२
<i>Through you; who is running after gains; for him; you remain far away.</i>	12
जो ध्यानें सूये मानसीं। तयालागी नाही तू त्याचां देशी। ध्यानही विसरे तेणेंसीं। वालभ तुज॥	१३
जो ध्यानाने ठेवी मानसी। तयालागी नाही तू त्याचे देशी। ध्यानही विसरे जो, त्याचेसाठी। प्रेम तुला॥	१३
<i>Who keeps you in mind by meditation; you aren't for him; forgets meditation; you love him.</i>	13
तूतें सिद्धचि जो नेणे। तो नांदे सर्वज्ञपणे। वेदांही येवढे बोलणे। नेघसी कानी॥	१४
तुला स्वयंसिद्ध जो न जाणे। तो वेद मिरवे सर्वज्ञपणे। तू वेदांचे येवढे बोलणे। न घेसी कानी॥	१४
<i>Who doesn't know self-existent you; Veda flaunts knowingly; but Veda-talk; you don't hear.</i>	14
मौन गा तुझे राशिनांव। आता स्तोत्रीं कें बांधों हाव। दिससी तेतुली माव। भजो काई॥	१५
मौन गा तुझे राशीनाव। आता स्तुतीची का ठेवू हाव। दिसतो तेवढी ती मायाच। मग भजू कशासाठी?	१५
<i>If silence is your name; why to crave for praise; if what is visible is illusion; why to devote?</i>	15
दैविकें सेवकु हों पाहों। तरी भेदितां द्रोहोचि लाहों। म्हणोनि आता काहीचि नोहों। तुजलागी जी॥	१६
देवाचा सेवक होऊ पाहे। तर स्वामी-सेवक भेदाचा द्रोहच पावे। म्हणोनि आता काहीच न व्हावे। तुजसाठी जी॥	१६
<i>If I wish to be your servant; fault of master-servant occurs; so it is better to be none; for you.</i>	16
जें सर्वथा सर्वही नोहिजे। तें अद्वया तूते लाहिजे। हे जाणे मी वर्म तुझे। आराध्यलिंगा॥	१७
जेव्हा सर्वप्रकारे सर्वही न व्हावे। तेव्हा अद्वयाने तुला पावावे। हे जाणे मी वर्म तुझे। आराध्यलिंगा॥	१७
<i>If fully to be none for you; you are gained by non-duality; I know your secret; Worship worthy!</i>	17
तरी नुरोनि वेगळेपण। रसीं भजिन्नले लवण। तैसे नमन माझे जाण। बहु काय बोलों॥	१८
तरी न उरोनि वेगळेपण। पाण्यासी एकवटले लवण। तैसे नमन माझे जाण। बहु काय बोलू?	१८
<i>As salt on losing identity; unites with water; so know my worship; what more to say?</i>	18
आतां रिता कुंभ समुद्री रिगे। तो उचंबळत भरोनि निगे। का दशी दीपसंग। दीपुचि होय॥	१९
आता रिता कुंभ समुद्री शिरे। तो उचंबळत भरोनि निघे। किंवा वात दीपसंगे। दीपुचि होये॥	१९
<i>As empty pot enters sea; it comes out overflowing; or wick touched by flame; is flame.</i>	19
तैसा तुझिया प्रणती। मी पूर्ण जाहलो श्रीनिवृत्ती। आता आणीन व्यक्ती। गीतार्थ तो॥	२०
तैसा तुझ्या प्रणिपाती। मी पूर्ण झालो श्रीनिवृत्ती। आता आणीन व्यक्तासी। गीतार्थ तो॥	२०
<i>By surrendering to you; I am fulfilled, Shrinivritti; now I will reveal; that Gita-essence.</i>	20

तरी षोडशाध्यायशेखी। तिये समाप्तीचां श्लोकी। जो ऐसा निर्णयो निष्टंकी। ठेविला देवें॥	२१
तरी सोळाव्या अध्यायाचे अंती। त्या समाप्तीच्या श्लोकांती। जो ऐसा निर्णय निश्चिती। केला देवे॥	२१
So at end of sixteenth treatise; in concluding verse; what such decision; Lord had taken.	21
जे कृत्याकृत्यव्यवस्था। अनुष्ठावया पार्था। शास्त्रचि एक सर्वथा। प्रमाण तुज॥	२२
की कृत्य-अकृत्य व्यवस्था। आचरावया पार्था। शास्त्रचि एक सर्वथा। प्रमाण तुज॥	२२
That duty, non duty system; Partha, to follow; only text is unique; standard for you.	22
तेथ अर्जुन मानसे। म्हणे हे ऐसे कैसे। जे शास्त्रेवीण नसे। सुटिका कर्मा॥	२३
तेव्हा अर्जुन मानसे। म्हणे हे ऐसे कैसे? की शास्त्रावीण नसे। सुटका कर्मासाठी॥	२३
So Arjuna thought; how is it that except text; there is no alternative for karma.	23
तरी तक्षकाचिये फडे। ठाकोनि कें तो मणि काढे। कें नाकींचा केशु जोडे। सिंहाचिये॥	२४
तरी तक्षकाच्या फण्यापुढे। राहूनि उभे, केव्हा तो मणी काढे। केव्हा नाकाचा केस मिळे। सिंहाच्या॥	२४
So before snake's hood; standing and taking out gem; or pulling hair from nostril; of lion.	24
मग तेणें तो वोंविजे। तरीच लेणे पाविजे। एन्हवीं काय असिजे। रिक्तकंठीं॥	२५
मग तो मणी केसात ओवावा। तरीच दागिना पावावा। एरवी काय राहावा। रिक्त कंठी?	२५
On stringing that gem in hair; and gaining ornament; else should one remain; with bare neck?	25
तैसी शास्त्रांची मोकळी। यां कें कोण वेंटाळी। एकवाक्यतेचां फळी। पैसिजे कें॥	२६
तैसी शास्त्रांची मते निरनिराळी। यांना कोण बा एकत्र करी। एकवाक्यतेच्या फळावरी। पोचावे कैसे?	२६
As scripture-opinions differ; who will bring them together; fruit of unanimity; how to gain?	26
जालयाही एकवाक्यता। कां लाभे वेळु अनुष्ठितां। केंचा पैसारु जीविता। येतुलालिया॥	२७
आली जरी एकवाक्यता। काय लाभेल वेळ आचरणाकरिता। कुठले दीर्घायुष्य जीविता। एवढाले?	२७
Even if there's unanimity; will there be time left for following; who has long life; that much?	27
आणि शास्त्रे अर्थे देशे काळें। या चहूही जे एक फळे। तो विपावो की कां मिळे। आघवयांसी॥	२८
आणि शास्त्रे अर्थे देशे काळे। या चौघांनाही जो एकदाच फळे। तो उपाय केव्हा मिळे। आवघ्यांसी?	२८
Text, meaning, place, time; to this foursome which fructifies; that remedy how to gain; by all?	28
म्हणौनि शास्त्राचे घडते। नोहे प्रकारें बहुते। तरी मूर्खां मुमुक्षां येथे। काय गति पां॥	२९
म्हणौनि शास्त्राप्रमाणे घडते। न होय कोण्याही प्रकारे ते। मग मूर्खाना, मुमुक्षूंना येथे। काय बा गती?	२९
To happen as per text; it is impossible by any means; then for fools and seekers; what is goal?	29
हा पुसावया अभिप्रावो। जो अर्जुन करी प्रस्तावो। तो सतराविया ठावो। अध्याया येथ॥	३०
हा पुसावया अभिप्राय। जो अर्जुन करील प्रस्ताव। तो सतराव्याचा विषय। अध्यायी येथ॥	३०
Based on this comment; what proposal Arjuna will put up; that is subject of this; chapter here.	30
तरी सर्वविषयी वितृष्णु। जो सकळकळीं प्रवीणु। कृष्णाही नवल कृष्णु। अर्जुनत्वे जो॥	३१
तरी सर्व विषयवासनावीण। जो सकळ कलाप्रवीण। कृष्णाही नवल करे ऐसा प्रतिकृष्ण। अर्जुनत्वे जो॥	३१
Free from object-desire; expert in all arts; Krishna is amazed, second Krishna; who is Arjuna.	31

शौर्या जोडला आधारु। जो सोमवंशाचा शृंगारु। सुखादि उपकारु। जयाची लीला॥	३२
शौर्याला मिळाला आधार। जो सोमवंशाचा शृंगार। सुखादी उपकार। जयाची लीला॥	३२
He is bravery-support; and lunar-race adornment; pleasing and favouring; is whose skill.	32
जो प्रज्ञेचा प्रियोत्तमु। ब्रह्मविद्येचा विश्रामु। सहचरु मनोधर्मु। देवाचा जो॥	३३
जो प्रज्ञेचा प्रियोत्तम। ब्रह्मविद्येचा विश्राम। सहचर मनोधर्म। देवाचा जो॥	३३
Who is intellect's beloved; Brahma-knowledge's resort; friend and mind-property; of Lord.	33

अर्जुन उवाच। - (अर्जुन म्हणाला) Arjun said

ये शास्त्रविधिमुत्सृज्य, यजन्ते श्रद्धयान्विताः। तेषां निष्ठा तु का कृष्ण, सत्त्वमाहो रजस्तमः॥	१
जे शास्त्रविधि त्यागूनि, यजती भाव ठेवुनी। त्यांची निष्ठा कशी कृष्णा, सत्त्व राजस की तमो॥	१
Who casting text-rules, worship faithfully; what is their loyalty pious, passionate or dark?	1

तो अर्जुन म्हणे गा तमालश्यामा। इंद्रियां फांवलिया ब्रह्मा। तुझा बोलु आम्हा। साकांक्षु पै जी॥	३४
तो अर्जुन म्हणे गा तमालश्यामा। इंद्रियांना समजलेल्या ब्रह्मा। तुझा बोल आम्हा। साशंक वाटे जी॥	३४
That Arjuna said; O Dark hued; Brahma knowable to senses; I feel your talk; is doubtful.	34
जे शास्त्रेवांचूनि आणिके। प्राणिया स्वमोक्षु न देखे। ऐसे का कै पखें। बोलिलासी॥	३५
कारण शास्त्रावाचूनि आणिके। प्राणी स्वमोक्ष न देखू शके। ऐसे का, कोणत्या आधारे। बोलिलासी?	३५
As except scripture; beings can't gain self-liberation; what is support for; your statement?	35
तरी न मिळेचि तो देशु। नव्हेचि काळा अवकाशु। जो करवी शास्त्राभ्यासु। तो दुरी॥	३६
तरी न मिळेच ते स्थळ। नव्हेच काळवेळ। जो करवी शास्त्राभ्यास। गुरू तोही राहिला दूर॥	३६
When aren't available place; or time; who initiates text-study; as guru is far away.	36
आणि अभ्यासीं विरजिया। होती जिया सामुग्रिया। त्याही नाही आपैतिया। तिये वेळी॥	३७
आणि अभ्यासी साहाय्यक व्हाया। असती सामग्री ज्या। त्यांचीही नाही अनुकूलता। त्या वेळी॥	३७
And helpful for study; are whatever means; their suitability too is absent; that time.	37
उजू नोहेचि प्राचीन। नेदीचि प्रज्ञा संवाहन। ऐसे ठेले आपादन। शास्त्राचे जयां॥	३८
अनुकूल नाहीच पूर्वकर्म। न असे प्रज्ञा सक्षम। ऐसे खुंटले संपादन। शास्त्रांचे ज्या॥	३८
Past karma isn't suitable; or intellect isn't capable; so stops collation; of those texts.	38
किंबहुना शास्त्रविखीं। एकही न लाहातीचि नखी। म्हणूनि उखिविखी। सांडिली जिहीं॥	३९
किंबहुना शास्त्रविषयात तर। एकही न लागल्याने आधार। म्हणोनि ते विचार। सोडिले ज्यांनी॥	३९
Rather in text subject; not finding any support; so such thought; who gave up.	39
परी निर्धारूनि शास्त्रे। अर्थानुष्ठाने पवित्रे। नांदतात परत्रे। साचारे जे॥	४०
परी प्रमाण करूनि शास्त्र। अर्थाचे अनुष्ठानाने पवित्र। नांदतात परलोकात। खरेच जे॥	४०
Treating text as standard; establishing meaning sacred; dwells in Para world; who really.	40
तयां ऐसे आम्ही होआवे। ऐसी चाड बांधोनि जीवे। घेती तयांचे मागावे। आचरावया॥	४१
त्यांच्यासारखे आम्ही व्हावे। ऐसी मनीषा बाळगूनि जीवे। घेती त्यांचे मागोवे। आचरावया॥	४१
And to become like them; ever longing, beings; search their footsteps; for following.	41

धड्याचियां आखरां। तळी बाळ लिहे दातारा। कां पुढांसूनि पडिकरा। अक्षमु चाले॥	४२
धड्याच्या अक्षरा। प्रमाणे बाळ लिहे, दातारा। किंवा पुढे करुनि डोळसा। अंध चाले॥	४२
By copying text; as child writes letters; or keeping sighted ahead; as blind walks.	42
तैसे सर्वशास्त्रनिपुण। त्यांचे जे आचरण। तेचि करिती प्रमाण। आपलिये श्रद्धे॥	४३
तैसे सर्वशास्त्रनिपुण। त्यांचे जे आचरण। तेच करिती प्रमाण। श्रद्धेने आपल्या॥	४३
So all text-experts; what is their performance; treating that as standard; by own faith.	43
मग शिवादिके पूजने। भूम्यादिके महादाने। अग्निहोत्रादि यजने। करिती जे श्रद्धा॥	४४
मग शिवादिक पूजने। भूम्यादिक महादाने। अग्नीहोत्रादी यज्ञे। श्रद्धेने करिती जे॥	४४
Then with Shiva worship; and land charities; fire-service Yadnyas; perform faithfully.	44
त्यां सत्त्वरजतमां-। मार्जीं कोण पुरुषोत्तमा। गति होय ते आम्हां। सांगिजो जी॥	४५
त्या सत्त्वरजतमा-। मध्ये कोणास पुरुषोत्तमा। कोण गती प्राप्त होय ते आम्हा। सांगावे जी॥	४५
Among those pious, passionate, dark; Purushottama, what goal is gained; tell that to me.	45
तंव वैकुंठपीठींचे लिंग। जो निगमपद्माचा पराग। जिये जयाचेनि हे जग। अंगच्छाया॥	४६
तेव्हा वैकुंठपीठीचे लिंग। जो वेदकमळाचा पराग। जगे ज्याच्या हे जग। अंगच्छायेमध्ये॥	४६
Then Vaikuntha Lord; that Veda lotus pollen; cosmos lives in whose; body-shadow.	46
काळ सावियाचि वाढु। लोकोत्तर प्रौढु। अद्वितीय गुढु। आनंदघनु॥	४७
काळ स्वभावतःच बलवान। अलौकिक आयुष्यमान। अद्वितीय गूढ अन। आनंदघन॥	४७
Time is naturally powerful; with supreme life-span; unique, mysterious and; blissful.	47
इयें श्लाघिजती जेणे बिके। ते जयाचे आंगीं असिके। तो श्रीकृष्ण स्वमुखे। बोलत असे॥	४८
ही सामर्थ्ये ज्यांच्या बळे। ते ज्याचे अंगी मिळे। तो श्रीकृष्ण स्वमुखे। बोलत असे॥	४८
These powers are by whose strength; who possesses them all; that Shrikrishna; thus spoke.	48

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

त्रिविधा भवति श्रद्धा, देहिनां सा स्वभावजा। सात्त्विकी राजसी चैव, तामसी चेति तां शृणु॥	२
त्रिविध असते श्रद्धा, देहिंची ती स्वभावतः। सात्त्विकी राजसी आणि, तामसी हेच ऐक तू॥	२
Faith is threefold of embodied beings naturally; pious, passionate n dark; you hear that.	2

म्हणे पार्था तुझा अतिसो। घेई गा आम्ही जाणतसो। शास्त्राभ्यासाचा आडसो। मानितोसि की॥	४९
म्हणे पार्था तुझा भर कशावर। आहे हेही आम्ही जाणतो तर। शास्त्राभ्यासाला अडसर। मानितोस का?	४९
He said you are insisting upon what; I understand that; text-study as difficult; do you treat?	49
नुसधियाची श्रद्धा। झोंबो पाहसी परमपदा। तरी तैसे हे प्रबुद्धा। सोहोपे नोहे॥	५०
नुसत्याच ठेवूनि श्रद्धा। बिलगू पहातसे परमपदा। तरी तैसे हे बुद्धिमंतासही। सोपे नव्हे॥	५०
By having just faith; trying to attain supreme state; but even for intelligent; it is not easy.	50
श्रद्धा म्हणितलियासाठी। पातेजों नये किरीटी। काय द्विजु अंत्यजघृष्टी। अंत्यजचि नोहे॥	५१
श्रद्धा म्हटली, तरी त्यावरती। विसंबू नये करीटी। काय द्विज हीन संगती। हीन होत नाही काय?	५१
Even on faith; Kiriti, don't depend; doesn't a Brahmin on contacting lowly; become lowly?	51

गंगोदक जरी जाले। तरी मद्यभांडां आले। ते घेवों नये काही केले। विचारी पां॥	५२
गंगोदक जरी झाले। आणि मद्याचे भांड्यात आले। ते घेऊ नये काही जरी केले। विचार करी॥	५२
Even Ganges water; if offered in glass of liquor; that shouldn't be accepted; just think over.	52
चंदनु होय शीतळु। परी अग्नीसी पावे मेळु। तें हाती धरिला जाळूं। न शके काई॥	५३
चंदन असते शीतळ। परी अग्नीसी पावता मेळ। तेव्हा हाती धरिता जाळूं। न शके काय ?	५३
Sandal is cooling; but if it is set on fire; and held in hand, burn; can it not?	53
कां किडाचिये आटतिये पुटीं। पडिले सोळे किरीटी। घेतले चोखासाठी। नागवीना॥	५४
हिणकस आटवण्याचे मुशीमधी। पडले शुद्ध सोने किरीटी। ते घेतले शुद्ध सोन्यासाठी। तर ते फसवितेच ना ?	५४
Into crucible of melting alloy; if pure gold is put; and creatures as gold; isn't it deceiving?	54
तैसे श्रद्धेचे दळवाडे। आंगे कीर चोखडे। परी प्राण्यांच्या पडे। विभागी जैं॥	५५
तैसे श्रद्धेचे रूपडे। स्वभावतः खरे चोखडे। परी प्राण्यांमध्ये पडे। विभागून जेव्हा॥	५५
So is faith's form; it is naturally pure; but into different beings; when it gets divided.	55
तैं प्राणिये तंव स्वभावे। अनादिमायाप्रभावे। त्रिगुणाचेचि आघवे। वळिले आहाती॥	५६
तेव्हा प्राणी तर स्वभावे। घडलेले अनादिमायाप्रभावे। त्रिगुणाचेच आवघे। घडलेले असती॥	५६
creatures are naturally; formed by power of illusory energy; of tri-quality all; are formed.	56
तेथही दोन गुण खांचती। मग एक धरी उन्नती। तैं तैसियाचि होती वृत्ती। जीवांचिया॥	५७
तेथही दोन गुण घटती। मग एक धरी वृद्धी। तेव्हा त्यांच्यासारख्याच होती वृत्ती। जिवाचिया॥	५७
Here as two qualities decrease; one quality increases; so like that becomes attitude; of beings.	57
वृत्तीऐसे मन धरिती। मनाऐसी क्रिया करिती। केलियाऐसी वरिती। मरोनि देहें॥	५८
वृत्तीसारखे मन धरिती। मनासारखी क्रिया करिती। कर्मासारखे स्वीकारिती। मरोनि देह॥	५८
Mind follows attitude; activities happen as per mind; as per karma assume; bodies on death.	58
बीज मोडे झाड होये। झाड मोडे बीजीं सामाये। ऐसेनि कल्पकोडी जाये। परी जाति न नशे॥	५९
बीज रुजे झाड होये। झाड सुके बीजी समाये। ऐसे कल्पकोटी जाये। परी वृक्षजाती न नाशे॥	५९
Seed germinates n becomes tree; tree wilts n stored in seed; so crore eras after; trees perish not.	59
तियापरी यिये अपारे। होतां जातां जन्मांतरे। परी त्रिगुणत्व न व्यभिचरे। प्राण्यांचे॥	६०
तैशापरी ही अपाररे। होता जाता जन्मांतरे। परी त्रिगुणत्व ना बदलेरे। प्राण्यांमधले॥	६०
So happen numerous; births-transitions; but quality-trinity never changes; in beings.	60
म्हणून प्राण्यांचांपैकी। पडिली श्रद्धा अवलोकी। ते होय गुणासारखी। तिहीं ययां॥	६१
म्हणून प्राण्यांच्या वाट्याला यापैकी। पडलेली श्रद्धा अवलोकी। ती होय गुणासारखी। तिन्हीच या॥	६१
So to lot of creatures whatever; faith occurs, look; it follows footsteps of quality-trinity.	61
विपाये वाढे सत्त्व शुद्ध। तेव्हा ज्ञानासी करी साद। परी एका दोघे वोखद। येर आहाती॥	६२
कदाचित वाढे सत्त्व शुद्ध। तेव्हा ज्ञानासी करी साद। परी एकाला दोघे औषध। बाधकही असती॥	६२
If pious increases; it beckons to knowledge; but those rest two to single; become detrimental.	62

सत्त्वाचेनि आंगलगे। ते श्रद्धा मोक्षफळा रिगे। तंव रज तम उगे। का पां राहाती॥	६३
सत्त्वाचा आश्रय घेऊनि जे। ती श्रद्धा मोक्षफळाकडे निघे। तेव्हा रज तम उगे। कैसे बा राहती?	६३
With pious' support; as faith starts for liberation-fruit; how will dark, passionate; be quiet?	63
मोडोनि सत्त्वाची त्राये। रजोगुण आकाशें जाये। तेव्हा तेचि श्रद्धा होये। कर्मकेरसुणी॥	६४
मोडोनि सत्त्वाची ताकद। रजोगुण वाढत उंच जात। तेव्हा तीच श्रद्धा होत। कर्माला साहाय्यक॥	६४
By weakening pious; when passionate quality grows tall; then that faith; assists karmas.	64
मग तमाची उठी आगी। तेव्हा तेचि श्रद्धा भंगी। हो लागे भोगालागी। भलतेया॥	६५
मग तमाचा उठून अग्नी। तेव्हा तीच श्रद्धा विभागुनी। प्रवृत्त होऊ लागे भोगालागी। भलभलत्या॥	६५
Then dark is inflamed; and that faith by dividing; tends to crave for enjoyments; undesired.	65
<p>सत्त्वानुरूप सर्वस्य, श्रद्धा भवति भारता। श्रद्धामयोऽयं पुरुषो, यो यच्छ्रद्धः स एव सः॥ ३</p> <p>भावानुरूप सर्वाची, श्रद्धा होतेच भारता। श्रद्धानुरूप माणूस, जशी श्रद्धा तसाच तो॥ ३</p> <p>Faith of all tallies with their nature, Bharata; man is made up of faith, he is what his faith is. 3</p>	
एवं सत्त्वरजतमा-। वेगळी श्रद्धा सुवर्मा। नाही गा जीवग्रामा-। मार्जी यया॥	६६
ऐसी सत्त्वरजतमा-। वेगळी श्रद्धा सुवर्मा। नाही गा जीवसमूहा। मध्ये जगी॥	६६
Other than pious, passionate and dark; different faith Partha; there is none among beings; in world.	66
म्हणोनि श्रद्धा स्वाभाविक। असे पैं त्रिगुणात्मक। रजतमसात्त्विक। भेदीं इहीं॥	६७
म्हणोनि श्रद्धा स्वाभाविक। असली तरी त्रिगुणात्मक। रजतमसात्त्विक। भेद हिचे॥	६७
Though faith is natural; into tri-quality of pious, passionate and dark; it is divided.	67
जैसे जीवनचि उदक। परी विषीं होय मारक। कां मिरयामार्जी तीख। उंसीं गोड॥	६८
जैसे जीवनचि उदक। परी विषात होय मारक। किंवा मिऱ्यांमध्ये तीक्ष्ण। ऊसात गोड॥	६८
As water is life; but is deadly with poison; or pungent with pepper; and sweet with sugar.	68
तैसा बहुवसे तमे। जो सदाचि होय निमे। तेथ श्रद्धा परिणमे। तेचि होऊनि॥	६९
तैसा अधिक होताच तम। ज्याला सदाच मरण जन्म। तेथ श्रद्धा पावे परिणाम। तेच तम होऊनि॥	६९
So if dark becomes dominant; who has birth, death ever; there faith results; into dark nature.	69
मग काजळा आणि मसी। न दिसे विवंचना जैसी। तेवीं श्रद्धा तामसी। सिनी नाही॥	७०
मग काजळ आणि शाई। न दिसे भेद जैसा काही। तैसी श्रद्धा तामसही। तमाहूनि वेगळी नाही॥	७०
As in lamp-black and black ink; there is no difference; so dark faith; isn't different than dark.	70
तैसीच राजसी जीवी। रजोमय जाणावी। सात्त्विकी आवघी। सत्त्वाचीच॥	७१
तैशीच राजसी श्रद्धा जीवी। रजोगुणमय जाणावी। सात्त्विकी आवघी। सत्त्वाचीच॥	७१
So passionate faith in beings; is of passionate quality; and pious faith; is of pious quality.	71
ऐसेनि हा सकळु। जगडंबरु निखिलु। श्रद्धेचाचि केवळु। वोतला असे॥	७२
अशाप्रकारे हा सकळ। जगडंबर निखळ। श्रद्धेचाच केवळ। भरला असे॥	७२
Thus this entire; cosmos purely; of faith alone; is filled.	72

परी गुणत्रयवशे। त्रिविधपणाचे लासे। श्रद्धें जे उठिले असे। ते वोळख तू॥	७३
परी गुणत्रयवशे। त्रिविधपणाचे ठसे। श्रद्धेने जे उठले असे। ते ओळख तू॥	७३
But as per tri-quality; tri-impressions; of faith are imprinted; you know them.	73
तरी जाणजे झाड फुलें। कां मानस जाणजे बोलें। भोगें जाणजे केलें। पूर्वजन्मींचे॥	७४
तरी जाणावे झाड फुलावरुनि। का मानस जाणावे बोलावरुनि। भोगाने घ्यावे जाणूनि। कर्म गतजन्माचे॥	७४
As tree be known by flower; mind be known by speech; by experience be known; past karma.	74
तैसी जिहीं जिहीं चिन्हीं। श्रद्धेची रूपे तीन्ही। देखिजती ते वानी। अवधारी पां॥	७५
तैसी ज्या लक्षणांनी। श्रद्धेची रूपे तीन्ही। दिसती ते सांगतो। एकावे बा॥	७५
So by what indication; forms of three faiths; appear that I will tell; listen.	75
यजन्ते सात्त्विका देवान्, यक्षरक्षांसि राजसाः। प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये, यजन्ते तामसा जनाः॥	४
सात्त्विकी पूजिती देवां, यक्षराक्षास राजस। प्रेतां भूतगणां अन्य, पूजिती तामसी जन॥	४
Pious worship Gods, passionate worship demigods and dark worship corpses n ghosts.	4
तरी सात्त्विक श्रद्धा। जयांचा होय बांधा। तयां बहुतकरुनि मेधा। स्वर्गी आथी॥	७६
तरी सात्त्विक श्रद्धेचा। ज्याचा होय पिंड देहाचा। त्याला बहुतकरुनि ओढा। स्वर्गाकडे असे॥	७६
So of pious-faith; those having bodies moulded; are mostly inclined; towards heaven.	76
ते विद्याजात पढती। यज्ञक्रिये निवडती। किंबहुना पडती। देवलोकीं॥	७७
ते विद्याजात शिकती। यज्ञक्रिया निवडती। किंबहुना जाऊनि राहाती। देवलोकीं॥	७७
They study texts; and do selected Yadnyas; rather they go and dwell; in God's Abode.	77
आणि श्रद्धा राजसा। घडले जे वीरेशा। ते भजती राक्षसां। खेचरां हन॥	७८
आणि श्रद्धेने राजसा। घडले जे वीरेशा। ते भजती राक्षसां। खेचरां आणि॥	७८
And by faith in passionate; Viresha, who are moulded; they worship demons; and sky-rovers.	78
श्रद्धा जे कां तामसी। ते मी सांगेन तुजपाशी। जे का केवळ पापराशी। अतिकर्कशी निर्दयत्वे॥	७९
श्रद्धा जी का तामसी। ती मी सांगेन तुजपाशी। जी का केवळ पापराशी। अतिकर्कशी निर्दयत्वे॥	७९
Faith that is dark; that I will tell you; which is heap of sin; very harsh and cruel.	79
जीववधें साधूनि बळी। भूतप्रेतकुळे मैळी। स्मशानी संध्याकाळी। पूजिती जे॥	८०
जीववधाने देऊनि बळी। भूतप्रेतकुळे अमंगळी। स्मशानी संध्याकाळी। पूजिती जे॥	८०
By sacrificing beings; inauspicious ghosts and corpses; at crematorium in evening; they worship.	80
ते तमोगुणाचे सार। काढूनि निर्मिले नर। जाण तामसियेचे घर। श्रद्धेचे ते॥	८१
ते तमोगुणाचे सार। काढूनि निर्मिले नर। जाण तामसीचे घर। श्रद्धेचे ते॥	८१
By extracting dark quality essence; men are created; know very home of dark; that faith.	81
ऐसी इहीं तिहीं लिंगीं। त्रिविध श्रद्धा जगी। पै हे ययालागी। सांगतु असे॥	८२
अशी ही तीन अंगी। त्रिविध श्रद्धा असे जगी। परी ही या कारणालागी। सांगत असे॥	८२
This is tri-sign; tri-faith in world; but this with purpose; I am telling.	82

जे हे सात्त्विक श्रद्धा। जतन करावी प्रबुद्धा। येरी दोनी विरुद्धा। सांडाविया।।	८३
की ही सात्त्विक श्रद्धा। जतन करावी रे सुबुद्धा। दुसऱ्या दोन्ही विरुद्धा। सोडूनि द्याव्या।।	८३
As this pious faith; Intelligent, be preserved; and other two opposite faiths; be discarded.	83
हे सात्त्विक मति जया। निर्वाहती होय धनंजया। बागुल नोहे तया। कैवल्य ते।।	८४
ही सात्त्विक बुद्धी जया। जोपासली जाये धनंजया। बागुलबोवा नाही तया। मोक्षाचा त्या।।	८४
This pious-intellect; Dhananjaya, who preserves; he won't have to worry; about liberation.	84
तो न पढो का ब्रह्मसूत्र। न लोढो सर्वहि शास्त्र। सिद्धान्त न होत स्वतंत्र। तयाचां हाती।।	८५
तो न शिको का ब्रह्मसूत्र। ना वाचो सर्वही शास्त्र। सिद्धान्तरहस्य न येवो का स्वतंत्र। त्याचे हाती।।	८५
He may not have studied Brahmasutra; read texts; get doctrine-essence independently; in his hands.	85
परी श्रुतिस्मृतींचे अर्थ। जे आपण होऊनि मूर्त। अनुष्ठाने जगा देत। वडील जे जे।।	८६
परी श्रुतिस्मृतींचे अर्थ। जे आपण होऊनि मूर्तिमंत। आचरणाने जगा देत। श्रेष्ठ जे हे।।	८६
Meanings of Shriti, Smriti; being incarnated; by practicing gave to world; these great souls.	86
तयांची आचरती पाउले। पाऊनि सात्त्विकी श्रद्धा चाले। तो तेचि फळ ठेविले। ऐसे लाहे।।	८७
त्यांची आचरती पाउले। अनुसरूनि सात्त्विकी श्रद्धेने चाले। तो त्याचे फळ जणू, राखूनि ठेविले। ऐसे पावे।।	८७
Their footsteps; if by following one walks with pious faith; he gains its fruit as if; reserved.	87
पै एक दीपु लावी सायासे। आणिकु तेथे उगला बैसे। तरी तो काय प्रकाशें। वंचिजे गा।।	८८
अहो एकाने सायासे दीप लाविला। दुसरा तेथे नुसताच बैसला। तर तो काय प्रकाशाला। मुकेल का?	८८
If one lights lamp easily; and another goes and just sits there; would be later deprived; of light?	88
कां येकें मोल अपार। वेंचोनि केले धवळार। तो सुरवाडु वस्तीकर। न भोगी काई।।	८९
का एकाने मोल अपार। खर्चूनि उभारिले घरदार। ती सुखसोय पाहुणा। न भोगी काय?	८९
If one by spending lot; builds mansion; those comforts won't the guest; enjoy?	89
हे असो जो तळे करी। ते तयाचीच तृषा हरी। कीं सुआरासीचि अन्न घरी। येरां नोहे।।	९०
हे असो जो तळे करी। ते त्याचीच का तृषा हरी? किंवा शिजवणाराचीच भूक अन्न हरी। इतरांची नाही?	९०
Who constructs lake; will it quench only his thirst; will food satisfy cook's hunger; not other's?	90
बहुत काय बोलो पै गा। येका गौतमासीचि गंगा। येरा समस्ता काय जगा। वाहाळ जाली।।	९१
फार काय बोलावे पण गा। एका गौतमासीच गंगा। इतर समस्तां काय जगा। ओहोळ झाली?	९१
What more; is Ganges available only for Gautama; for others in world did it; become stream?	91
म्हणोनि आपुलियारी। शास्त्र अनुष्ठिती कुसरी। जाणे तयांते श्रद्धा जो वरी। तो मूर्खुही तरे।।	९२
म्हणोनि आपल्या परीने। शास्त्र आचरणाची चतुराई जाणे। त्याला जो अनुसरे श्रद्धेने। तो मूर्खुही तरे।।	९२
As per capacity; who follows text skilfully; fool following him faithfully; is also liberated.	92

अशास्त्रविहितं घोरं, तप्यन्ते ये तपो जनाः। दम्भाहंकारसंयुक्ताः, कामरागबलान्विताः।। ५

शास्त्रनिषिद्ध जे घोर, करिती तप जे जन। अहंकार नि दंभाने, कामलोभे बलात नि ।। ५

What text-prohibited violent severities men do; due to ego, arrogance, desire, lust n force. 5

ना शास्त्राचेनि कीर नावे। खाकरोंही नेणती जीवें। परि शास्त्रज्ञांही शिंवे। टेको नेदिती॥	९३
किंवा शास्त्राच्या नुसत्या नावे। खाकरणेही न जाणती जीवेभावे। आणि शास्त्रींनाही शिवेला। टेकू न देती॥	९३
Even in name of text; not ready to clear throat; for learned to touch boundary; who don't allow.	93
वडिलांचिया क्रिया। देखोनि वाती वाकुलिया। पंडिता डाकुलिया। वाजविती॥	९४
वडिलांच्या शास्त्रोक्त क्रिया। पाहूनि दाखविती वाकुल्या। पंडितांना चुटक्या। वाजवूनि उपहासिती॥	९४
Textual rituals of elders; mocking at on viewing; or ridiculing learned; by finger snapping.	94
आपलेनीचि आटोपे। धनित्वाचेनि दर्पे। साचचि पाखांडाची तपे। आदरिती॥	९५
आपल्याच अभिमानाने। श्रीमंतीच्या गर्वाने। खरोखरी जारणमारणाची तपे। आदरिती॥	९५
With self ego; and pride of wealth; really severities of black magic; who respect.	95
आपुलिया पुढिलांचिया। आंगी घालूनि कातिया। रक्तमांसा प्रणीतया। भरभरों॥	९६
आपल्या व समोरच्यांच्या। अंगात घालूनि कोयत्या। रक्तमांसांनी यज्ञपणत्या। भरभरूनि॥	९६
Into own and other's; bodies piercing sickles; sacrificial pot with blood and flesh; who fill.	96
रिचविती जळतकुंडी। लाविती चेड्याच्या तोंडी। नवसियां देती उंडी। बाळकांची॥	९७
रिचवती जळत्या कुंडी। लाविती चेटक्याच्या तोंडी। नवसाला देती बळी। बालकांचे॥	९७
Pouring into burning pit; and offering to witches; for sake of vows, sacrificing; children.	97
आग्रहांचिया उजरिया। क्षुद्र देवतां वरिया। अन्नत्यागे सातरिया। ठाकती एक॥	९८
आग्रहाच्या जोरावर। क्षुद्र देवता मानूनि श्रेष्ठवर। अन्नत्यागाचे सप्ताह तर। ठेविती काही॥	९८
Some stubbornly; by treating trifle deities as greatest; observe; weekly fast.	98
अगा आत्मपरपीडा। बीज तमक्षेत्रीं सुहाडा। पेरिती मग पुढां। तेचि पिके॥	९९
अगा स्व आणि परपीडेचे। बीज तमक्षेत्रात सुजा ते। पेरिती मग पुढे। तेचि पिके॥	९९
Suffering of self and others; Sudnya, that seed in dark field they; sow and then; reap harvest.	99
बाहु नाही आपलिया। आणि नावेतेही धनंजया। न धरी होय त्या। समुद्रीं जैसे॥	१००
बाहूत बळ नाही आपल्या। आणि नावेलाही धनंजया। न धरी, त्याचे होय। समुद्रात जैसे॥	१००
Having no strength in own arms; or boat too not fetching; his fate happens; as in sea.	100
कां वैद्याते करी सळा। रसु सांडी पायखोळा। तो रोगिया जेवीं विव्हाळा-। सवता होय॥	१०१
किंवा वैद्याचा द्वेष करी। औषध सांडी पायदळी। तो रोगी जैसा यातनांसाठी। आपली सवत होय॥	१०१
Or by hating doctor; or spilling medicine; as that patient for agonies; becomes own co-wife.	101
नाना पडिकाराचेनि सळें। काढी आपूलेचि डोळे। ते वानवसां आंधळे। जैसे ठाके॥	१०२
किंवा पाहूनि दुसऱ्याचे सुंदर डोळे। काढी आपलेच डोळे। ते माजघरात आंधळे। जैसे राहे॥	१०२
Or on seeing elses's eyes; scoops own eyes; that blind into dark room; as remains.	102
तैसे त्यां असुरां होये। जे निंदूनि शास्त्रांची सोये। सैघ धांवताती मोहें। आडवीं जे का॥	१०३
तैसे त्या असुरांना होते। जे निंदूनि शास्त्रांच्या व्यवस्थेते। सैरा धावतात मोहे। आडरानी जे का?	१०३
So happens to those devils; who abusing text system; run wildly due to lure; in wilderness.	103

कामु करवी ते करिती। क्रोधु मारवी ते मारिती। किंबहुना माते पुरिती। दुःखाचां गुंडां॥	१०४
काम करवी ते करिती। क्रोध मारवी त्याला मारिती। किंबहुना मला पुरिती। दुःखाच्या दगडांमध्ये॥	१०४
They act as desire dictates; kill one as rage directs; rather burry me; under misery-stones.	104

कर्षयन्तः शरीरस्थं, भूतग्राममचेतसः। मां चैवान्तःशरीरस्थं, तान्विद्ध्यासुरनिश्चयान्॥ ६

सुकवीती शरीरस्थ, पंचभूतास अज्ञ जे। मलाही अंतरातील, जाणा असुर निश्चये॥ ६

These ignorant drying five elements in body; and insider me too, know surely to be demonic. 6

आपुलां परावां देहीं। दुःख देती जे जे काही। मज आत्मया तेतुलाही। होय शीणु॥	१०५
आपल्या परक्या देही। दुःख देती जे जे काही। मज आत्म्याला तेवढाही। होय शीण॥	१०५
To self and other's body; causing whatever pain; my soul similarly; experiences the pain.	105
पैं वाचेचेनिही पालवें। पापियां तया नातळावे। परी पडिले सांगावे। त्यजावया॥	१०६
अरे वाचेच्याही पदरासवे। पाप्यांना त्या न स्पर्शावे। परी लागले सांगावे। त्यांना त्यजावया॥	१०६
Even by speech's cloth; not to touch those sinners; but I had to tell; for abandoning them.	106
प्रेत बाहिरे घालिजे। कां अंत्यजु संभाषणी त्यजिजे। हे असो हातें क्षाळिजे। कश्मलाते॥	१०७
प्रेत बाहेर काढावे। किंवा आचारहीन संभाषणात त्यागावे। हे असो हाताने धुवावे। मळाला जैसे॥	१०७
Taking out corpse; or avoiding behaviour-less one in speech; or with hands; as washing filth.	107
तेथ शुद्धीचिया आशा। तो लेपु न मनवे जैसा। तयांते सांडावया तैसा। अनुवादु हा॥	१०८
तेथ शरीरशुद्धीची आशा। तो मळ निषिद्ध न मानावा जैसा। त्याला सोडावया तैसा। केला अनुवाद हा॥	१०८
As for body-cleanliness; as that filth is not to be condemned; but I had to tell; to discard him.	108
परी अर्जुना तू तयाते। देखसी तें स्मर हो मातें। जे आन प्रायश्चित्त येथे। मानेल ना॥	१०९
तरी अर्जुना तू त्याला। पाहशील तेव्हा स्मरता हो मला। कारण अन्य प्रायश्चित्त येथे। मानवे ना॥	१०९
So Arjun, as you; see such person, remember me; as any other penance here; won't work.	109
म्हणौनि श्रद्धा जे सात्त्विकी। पुढती तेचि पैं येकी। जतन करावी निकी। सर्वांपरी॥	११०
म्हणोनि श्रद्धा जी सात्त्विक भली। पुन्हा तीच बा एकली। जतन करावी चांगली। सर्वपरी॥	११०
So this pious-faith; again that alone; should be preserved well; by all means.	110
तरी धरावा तैसा संगु। जेणें पोखे सात्त्विक लागु। सत्त्ववृद्धीचा भागु। आहारु घेपे॥	१११
तरी धरावी तैसी संगती। ज्यायोगे पोसेल सात्त्विक वृत्ती। सत्त्ववृद्धीच्या तत्त्वाचा। आहार घ्यावा॥	१११
Such company be kept; that nourishes pious attitude; and piousness-increasing; food be had.	111
एन्हवीं तरी पाही। स्वभाववृद्धीच्या ठाई। आहारवांचूनि नाही। बळी हेतु॥	११२
एरवी तरी पाही। स्वाभाविक गुणवृद्धीच्या ठाई। आहारावाचूनि नाही। उपाय दुसरा॥	११२
Else look; for natural quality-increase; than food there is no; know other means.	112
प्रत्यक्ष पाहे पां वीरा। जो सावध घे मदिरा। तो होऊनि ठाके माजिरा। तियेचि क्षणी॥	११३
प्रत्यक्ष पहा बा वीरा। जो सावधपणे घे मदिरा। तो होऊनि राहे माजोरा। त्याच क्षणी॥	११३
Vira, you see directly; who drinks liquor when alert; he becomes arrogant; that very moment.	113

कां जो साविया अन्नरसु सेवी। तो व्यापिजे वातश्ल्येमस्वभावी। काई ज्वरु जालिया निववी। पयादिक॥	११४
किंवा जो मनमाने अन्न खाये। तो व्यापिला वातकफाने जाये। काय ज्वर आलेल्यास निववी। दुधादिक?	११४
Or who eats food as per will; he becomes full of phlegm, gasses; is fever cured; by milk?	114
नातरि अमृत जयापरी। घेतलिया मरण वारी। कां आपुलियाऐसे करी। जैसे विष॥	११५
नातरी अमृत जशापरी। घेतल्यास मरण वारी। किंवा आपल्यासारखे करी। जैसे विष॥	११५
Else as nectar; avoids death; or makes things like itself; as poison.	115
तेवीं जैसा घेपे आहार। धातु तैसाचि होय आकार। आणि धातुऐसा अंतरु। भावो पोखे॥	११६
त्यापरी जैसा घ्यावा आहार। सप्तधातूः तसेच घेती आकार। आणि धातूसारखे अंतरातील। भाव पोसे॥	११६
As per food; seven body-elements assume form; and as per these elements, attitude; is nourished.	116
जैसें भांडियाचेनि तापें। आंतुलें उदकही तापे। तैसी धातुवशें आटोपे। चित्तवृत्ति॥	११७
जैसे भांड्याच्या तापे। आतले पाणीही तापे। तैसी धातुवशे घडते। चित्तवृत्ती॥	११७
As pot is heated; water inside is also heated; so as per elements, become; attitudes.	117
म्हणोनि सात्त्विकु रसु सेविजे। तें सत्त्वाची वाढी पाविजे। राजसा तामसा होइजे। येरी रसीं॥	११८
म्हणोनि सात्त्विक रस सेवावे। तेव्हा सत्त्वाची वाढ पावे। राजसा तामसाची वाढ होये। त्या त्या रसीं॥	११८
So pious food be consumed; then pious increases; passionate, dark are increased; as per food.	118
तरी सात्त्विकु कोण आहार। राजसा तामसा कायी आकार। हे सांगो करी आदरु। आकर्णनीं॥	११९
तरी सात्त्विक कोणता आहार। राजसा तामसाचा काय आकार। हे सांगतो करी आदरे। ऐकण्याचे॥	११९
So what is pious food; what are passionate and dark foods; I will tell, listen; respectfully.	119
<p>आहारस्त्वपि सर्वस्य, त्रिविधो भवति प्रियः। यज्ञस्तपस्तथा दानं, तेषां भेदमिमं शृणु॥ ७</p> <p>आहारही तसा सर्वा, त्रिविध असतो प्रिय। यज्ञ तप तसे दान, त्यांच्या भेदास ऐक तू॥ ७</p> <p>Threefold is food relished by all; so are Yadnya, severity, charity, hear their distinction. 7</p>	
आणि एकसरें आहारा। कैसेनि तिनी मोहरा। जालिया तेही वीरा। रोकडे दाऊं॥	१२०
आणि एकच आहार। त्याचे कैसे तीन प्रकार। झाले तेही वीरा। स्पष्ट दाखवू॥	१२०
And same food; how into three categories; it is divided, that too, Vira; I will show.	120
तरी जेवणाराचिया रुची। निष्पत्ति की बोनियांची। आणि जेविता तंव गुणांची। दासी येथ॥	१२१
तरी जेवणाऱ्याच्या जैशा रुची। निष्पत्ती तैशीच की भोजनाची। आणि जेवणारा तर गुणांचा। दास येथे॥	१२१
As per taste of eater; food is prepared; and eater is a quality's; servant here.	121
जो जीव कर्ता भोक्ता। तो गुणास्तव स्वभावता। पावोनियां त्रिविधता। चेष्टे त्रिधा॥	१२२
जो जीव कर्ता भोक्ता। तो गुणाच्या अधीन स्वभावता। होऊनिया तीन प्रकाराचा। आचरे त्रिधा॥	१२२
Being is doer, experiencer; naturally subjected to qualities; being threefold; acts threefold.	122
म्हणोनि त्रिविधु आहार। यज्ञुही करित त्रिप्रकारु। तप दान हन व्यापारु। त्रिविधचि ते॥	१२३
म्हणोनि त्रिविध आहार। यज्ञाचेही होतात तीन प्रकार। तप दान आणि व्यापार। त्रिविधचि ते॥	१२३
Foods are threefold; Yadnyas are threefold; severities, charities and activities; too are threefold.	123

पैं आहारलक्षण पहिले। सांगो जे म्हणितले। ते आईक गा भले। रूप करूं॥	१२४
आता आहारलक्षण पहिले। सांगू जे म्हटले। ते ऐक गा भले। स्पष्ट करूं॥	१२४
Now signs of food; first I promised to tell; listen to that; I will clarify.	124
आयुःसत्त्वबलारोग्य, सुखप्रीतिविवर्धनाः। रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या, आहाराः सात्त्विकप्रियाः॥	८
आयु सत्त्वबलारोग्य, सुखप्रीतिविवर्धक। रस्य स्निग्ध स्थिरे हृद्य, आहार सात्त्विका प्रिया॥	८
Promoting life, piousness; strength, health, pleasure and love; juicy, fatty, pleasing foods are relished by pious.	8
तरी सत्त्वगुणाकडे। जें दैवें भोक्ता पडे। तें मधुरीं रसीं वाढे। मेचु तया॥	१२५
तरी सत्त्वगुणाकडे। जेव्हा दैवयोगे भोक्ता वळे। तेव्हा मधुर रसात वाढे। रुची त्याला॥	१२५
To pious quality; when experiencer turns by fate; then increases for food sweet; his taste.	125
आंगेंचि द्रव्यें सुरसे। जे आंगेंचि पदार्थ गोडसे। आंगेंचि स्नेहे बहुवसे। सुपक्वे जियें॥	१२६
अंगचेच द्रव्य सुरस। जे अंगचेच पदार्थ गोड। अंगचेच स्निग्ध बहुत। चांगले शिजले जे॥	१२६
Food that is naturally juicy; sweet naturally; very fatty naturally; and is cooked well.	126
आकारें नव्हती डगळे। स्पर्शें अति मवाळे। जिभेलागीं स्नेहाळे। स्वादें जियें॥	१२७
आकाराने नव्हती ढगळ। स्पर्शाने अति मवाळ। जिभेला रुचकर रसाळ। स्वादिष्ट जे॥	१२७
That is not large sized; is smooth to touch; is tasty for tongue; and flavoured.	127
रसें गाढी वरी ढिली। द्रवभावे आथिली। ठायेंठावो सांडिली। अग्नितापें॥	१२८
रसाने गच्च वरुनि मऊ भले। रसभावाने भरलेले। जागोजागी नाही करपले। अग्नितापे॥	१२८
That is fully juicy, soft from outside; fully tasty; and isn't all over singed; by heat.	128
आंगें साने परिणामें थोरु। जैसे गुरुमुखींचे अक्षरु। तैसा अल्पीं जिहीं अपारु। तृप्ति राहे॥	१२९
अंगाने लहान परिणाम फार। जैसे गुरुमुखींचे अक्षर। तैसा अल्प जी खाता, अपार। तृप्ती राहे॥	१२९
hat is small in size; like words from guru-mouth; as eaten little, immensely; satisfies.	129
आणि मुखीं जैसी गोडे। तैसींचिहि ते आंतुलेहीकडे। तिहीं अन्नीं प्रीति वाढे। सात्त्विकांसी॥	१३०
आणि मुखात जैशी गोडे। तैशीच हितकारक पोटांमध्ये। ऐशा अन्नात प्रीती वाढे। सात्त्विकांची॥	१३०
And as it is sweet to tongue; so it is agreeable to stomach; such food is loved; by pious.	130
एवं गुणलक्षण। सात्त्विक भोज्य जाण। आयुष्याचे जाण। नीच नवे हे॥	१३१
अशाप्रकारे गुणलक्षण। सात्त्विक भोजनाचे जाण। आयुष्याचे रक्षक जाण। नित्य नवे हे॥	१३१
Accordingly quality-signs; of pious-food know; protector of life; these are ever new.	131
येणे सात्त्विक रसें। जंव देहीं मेहो वरिषे। तंव आयुष्यनदी उससे। देहाचि देहा॥	१३२
अशा सात्त्विक रसे। जेव्हा देहावर मेघ वर्षे। तेव्हा आयुष्यनदी वाढतसे। दिवसेंदिवस॥	१३२
So with pious-juices; when clouds shower over body; swells life's river; day by day.	132
सत्त्वाचिये कीर पाळती। कारण हाचि सुमती। दिवसाचिये उन्नती। भानु जैसा॥	१३३
सत्त्वाच्या खऱ्या वाढीसाठी। कारण हाच रे सुमती। दिवसाच्या उन्नतीसाठी। सूर्य जैसा॥	१३३
For real increase of pious; Sumati, this is the reason; for day's rise; as is sun.	133

आणि शरीरा हन मानसा। बळाचा पै कुवासा। हा आहार तरी दशा। कैची रोगां॥	१३४
आणि शरीरा आणि मानसा। बळाचा आसरा असा। हा आहार असला तर जागा। कुठची रोगाला॥	१३४
And for body-mind's; strength as support is; with such food, where is space; for disease?	134
हा सात्त्विक होय भाग्यु। तैचि भोगावया आरोग्यु। शरीरासी भाग्यु। उदयले जाणो॥	१३५
हा सात्त्विक होय भोग्य। तेव्हाच भोगावया मिळे आरोग्य। शरीराचे भाग्य। उदयले जाणा॥	१३५
When is eaten pious-food; then health is ensured; and fortune of body; is dawned.	135
आणि सुखाचे घेणे देणे। निके उवाया ये येणें। हे असो वाढे साजणे। आनंदेंसी॥	१३६
आणि सुखाचे घेणे देणे। चांगले व्यवहाराला येणे। हे असो वाढे सख्य। आनंदासी॥	१३६
Pleasure is exchanged; activities become beneficial; and friendship flourishes; with bliss.	136
ऐसा सात्त्विकु आहारु। परिणमला थोरु। करी हा उपकारु। सबाह्यासी॥	१३७
ऐसा सात्त्विक आहार। परिणामासी आला थोर। करी हा उपकार। अंतर्बाह्य॥	१३७
Such pious-food; in its effect is great; and is beneficial; in-out.	137
आता राजसासि प्रीती। जिहीं रसीं आथी। करूं त्याही व्यक्ती। प्रसंगे गा॥	१३८
आता राजसासी प्रीती। ज्या रसात असती। करूं त्यालाही व्यक्त। प्रसंगे गा॥	१३८
Now liked by passionate; which food; that will be shown; incidentally.	138
<p>कट्वाम्ललवणात्युष्ण, तीक्ष्णरुक्षविदाहिनः। आहारा राजसस्येष्टा, दुःखशोकामयप्रदाः॥ ९</p> <p>आम्ल खारे कटू तीक्ष्ण, अत्युष्ण रुक्ष दाहक। आहार राजसा इष्ट, दुःख शोकप्रदायक॥ ९</p> <p>Acidic, salty, bitter pungent, hot, harsh, burning; foods are desired by passionate producing pain, grief, disease. 9</p>	
तरी मारें उणे काळकुट। तेणे माने जे कडुवट। कां चुनियाहूनि दासट। आम्ली हन॥	१३९
तरी मारण्यात उणे काळकूट। त्या मानाने जे कडुवट। किंवा चुनियाहूनि दाहक। आंबट जे॥	१३९
In fatality poison is less; in comparison which is bitter; or hot more than limestone; and sour.	139
कणिकीते जैसे पाणी। तैसेचि मीठ बांधया आणी। तेतुलीच मेळवणी। रसांतरांची॥	१४०
कणिकेत जैसे पाणी। तैसेच मीठ गोळा बांधया आणी। तेवढीच मिळवणी। इतर रसांची॥	१४०
Like water in flour; such salt used in rolling dough; and added in same measure; spices other.	140
ऐसे खारट अपाडे। राजसा त्या आवडे। उन्हाचेनि मिषें तोंडे। आगीचि गिळी॥	१४१
ऐसे खारट अपार। राजसा त्याची आवड फार। उष्ण खाण्याचे मिषे तोंडाने। आगच गिळी॥	१४१
Such salty immense; passionate likes much; in name of hot food; he swallows fire.	141
वाफेचिया सिगे। वातीही लाविल्या लागे। तैसें उन्ह मागे। राजसु तो॥	१४२
वाफेच्या धगे-। ने ज्योतही लाविली तरी लागे। तैसे उष्ण मागे। राजस तो॥	१४२
With that steam's heat; even a wick can be ignited; demands such hot food; passionate.	142
वावदळ पाडुनि ठाये। साबळु डाहारला आहे। तैसे तीख तो खाये। जे घायेवीण रुपे॥	१४३
वादळात जणू पडला आहे। आणि पहार लागली आहे। तैसे तिखट तो खाये। जे घावाविना रुते॥	१४३
As if fallen in storm; crowbar had struck; such hot food he eats; which pierces sans striking.	143

आणि राखेहूनि कोरडे। आंत बोहेरी येकें पाडें। तो जिव्हादंशु आवडे। बहु तया।	१४४
आणि राखेहूनि कोरडे। आतबाहेर एकसारिखे। ते तोंडीलावणे आवडे। बहु त्याला॥	१४४
<i>And drier than ash; similar in-out; such side dish relishes; he much.</i>	144
परस्परे दातां। आदळु होय खातां। तो गा तोंडीं घेतां। तोषो लागे॥	१४५
एकमेकावर दाता। आवाज होय खाता। तो घास तोंडी घेता। संतोष लागे॥	१४५
<i>Teeth as grinding; creating noise while eating; that morsel in mouth; he likes much.</i>	145
आधींच द्रव्ये चुरमुरीं। वरि परिवडिजती मोहरी। जियें घेता होती धुवारी। नाकें तोंडे॥	१४६
आधीच पदार्थ खरमरीत। त्यावर फोडणी मोहरीची देत। जी घेता फणकारा होत। नाकातोंडी॥	१४६
<i>Already rough food; seasoned with mustard; while eating get burned; nostrils and mouth.</i>	146
हे असो उगे आगीते। म्हणे तैसे राइते। पढिये प्राणापरौते। राजसासि गा॥	१४७
हे असो आगीला म्हणे उगे राहा। तैसे आणि रायते पहा। आवडे प्राणापलीकडे। राजसासि गा॥	१४७
<i>That says to fire to be quiet; such side dish, look; is dear beyond life; for passionate.</i>	147
ऐसा न पुरोनि तोंडा। जिभा केला वेडा। अन्नमिषे अग्नि भडाडा। पोटी भरी॥	१४८
ऐसा न पुरोनि तोंडा। जिभेने केला वेडा। अन्नमिषे अग्नी भडभडा। पोटी भरी॥	१४८
<i>As if this isn't enough; by tongue maddened; in name of food, with flaring fire; he fills belly.</i>	148
तैसाचि लवंग्या सुटे। मग भुई ना सेजे सांटे। पाण्याचे न सुटे। तोंडोनि पात्र॥	१४९
तैसाचि दाह सुटे। मग लोळण्या भुई ना सेज देखे। पाण्याचे न सुटे। तोंडाचे पात्र॥	१४९
<i>With heat filled; for rolling doesn't care for floor or bed; drinks water; unceasingly.</i>	149
ते आहार नव्हती घेतले। व्याधिव्याळ जे सुतले। ते चेतवावया घातले। माजवण पोटीं॥	१५०
ते आहार नव्हते घेतले। व्याधीचे साप जे निजले। ते चेतवावया घातले। माजवण पोटी॥	१५०
<i>This isn't food eaten; these are sleeping disease-snakes; for inciting as if put; leaven in stomach.</i>	१५०
तैसे एकमेकां सळें। रोग उठती एके वेळे। ऐसा राजसु आहारु फळे। केवळ दुःखे॥	१५१
तैसे एकमेकांचे इर्षाबळे। रोग उठती एकाच वेळे। ऐसा राजस आहार फळे। केवळ दुःखे॥	१५१
<i>In mutual urge; diseases at a time wake up; such passionate-food fructifies; only in miseries.</i>	151
एवं राजसा आहारा। रूप केले धनुर्धरा। परिणामाचाहि विसुरा। सांगितला॥	१५२
एवं राजस आहारा। वर्णन केले धनुर्धरा। परिणामाच्याही विस्तारा। सांगितले॥	१५२
<i>So passionate-food; Dhanurdhara, is described; and its effects elaborately; told.</i>	152
आता तया तामसा। आवडे आहारु जैसा। तेही सांगो चिळसा। झणे तुम्हीं॥	१५३
आता त्या तामसा। आवडे आहारु जैसा। तेही सागतो कराल किळसा। खचित तुम्ही॥	१५३
<i>Now, I will tell you about food liked by dark that would surely create nausea.</i>	153

यातयामं गतरसं, पूति पर्युषितं च यत्। उच्छिष्टमपि चामेध्यं, भोजनं तामसप्रियम्॥ १०

अति शीत रसहीन, दुर्गंधी नि शिळेहि जे। उष्टे नि अपवित्राही, भोजनी प्रीत तामसा॥ १०

Very cold, tasteless, stinking and stale; refused and impure foods are relished by dark. 10

तरी कुहिजले उष्टे खातां। न मनिजे तेणे अनहिता। जैसे का उपहिता। म्हैसी खाय॥	१५४
तरी नासके उष्टे खाता। न मानिती त्याच्या अहिता। जैसे का जवळ ठेविले जेही। म्हैस खाये॥	१५४
Eating spoilt left-over; for harm caused doesn't care; whatever is kept near; as buffalo eats.	154
निपजले अन्न तैसे। दुपाहरी कां येरें दिवसे। अतिकरे तें तामसे। घेईजे ते॥	१५५
शिजलेले अन्न तैसे। दुपारी का आदल्या दिवसे। फार वेळेचे तामस। तेच घेतो॥	१५५
Food cooked; in afternoon or even previous day; kept for long time, dark; eats same.	155
नातरी अर्ध उकडिले। कां निपट करपोनि गेले। तैसेही खाय चुकले। रसा जे येवों॥	१५६
अथवा अर्धवट उकडले। किंवा निव्वळ करपोनि गेले। तैसेही खाय, मुकले। रसास येण्या जे॥	१५६
Else half-cooked; or completely singed; he eats food deprived; of forming juiciness.	156
जया का आथि पूर्ण निष्पत्ति। जेथ रसु धरी व्यक्ती। तें अन्न ऐसी प्रतीति। तामसा नाही॥	१५७
जे का असे पूर्ण शिजलेले। ज्यात रस व्यक्त झालेले। ते अन्न आहे अशी प्रतीती। तामसा नाही॥	१५७
Food well cooked; which is juicy; experiencing such food; dark relishes not.	157
ऐसेनि कहीं विपायें। सदन्ना वरपडा होये। तरी घाणी सुटे तंव राहे। व्याघ्र जैसा॥	१५८
ऐसेच कधी क्वचितपणे। चांगले अन्न झाले मिळणे। तरी घाण सुटे तोवर थांबणे। व्याघ्र जैसा॥	१५८
If by chance; is available good food; waiting till it smells bad; like tiger.	158
का बहुवे दिवशी वोलांडिले। स्वादपणें सांडिले। शुष्क अथवा सडले। गाभिणेंही हो॥	१५९
किंवा बहुत दिवस होऊनि गेले। स्वादपणास मुकले। कोरडे अथवा सडले। कृमीयुक्त का न हो॥	१५९
Or food cooked days earlier; losing its flavour; is dry or spoilt; with worms it may be infested.	159
तेही बाळाचे हातवरी। चिवडीले जैसी राडी करी। का सवे बैसोनि नारी। गोतांबील करी॥	१६०
तेही बाळाचे हातवरी। चिवडले जैसे राडा करी। किंवा सोबत बैसोनि नारी। गोतांबील करी॥	१६०
That too as if mixed by child; makes fuss of it; or along with wife; eats in a single plate.	160
ऐसेनि कश्मळे जें खाय। तें तया सुखभोजन ऐसे होय। परि येणेही न धाय। पापिया तो॥	१६१
ऐसे घाणेरेडे जेव्हा खाय। तेव्हा त्याला सुखभोजन ऐसे होय। परी एवढ्यानेही न तृप्त होय। पापी तो॥	१६१
While eating rotten food; he feels like having hearty meal; still isn't satiated; that sinner.	161
मग चमत्कारु देखा। निषेधाचा आंबुखा। जया कां सदोखा। कुद्रव्यासी॥	१६२
मग चमत्कार देखा। शास्त्रांनी निषेधाचा शिंतोडा। ज्यावर का टाकिला सदोष। कुद्रव्यावरी१॥	१६२
See miracle; which is condemned by texts; such faulty food; of evil matter*.	162
तया अपेयांच्या पानीं। अखाद्यांच्यांही भोजनीं। वाढविजे उतान्ही। तामसें तेणें॥	१६३
त्या अपेयाच्या पिण्यात। अखाद्यांच्याही भोजनात। वाढवावी हाव उत्कट। तामसाने त्या॥	१६३
Drinking that is non-drinkable; eating that is non-eatable; increases ardent craze; that dark.	163
एवं तामस जेवणारा। ऐसैसी मेचु हे वीरा। याचे फल दुसरां। क्षणीं नाही॥	१६४
एवं तामस जेवणारा। त्याची ऐसीच आवड हे वीरा। तत्क्षणीच याचे फल, दुसऱ्या। क्षणी नाही॥	१६४
So eating dark food; Vira, his craze is such; that reaps its fruit at same moment; and not later.	164

- जे जेव्हाचि हे अपवित्र। शिवे तयाचे वक्त्र। तेव्हाचि पापा पात्र। जाला तो की॥ १६५
- कारण जेव्हाच हे अपवित्र। त्याला शिवे त्याचे मुखमात्र। तेव्हाच पापास पात्र। झाला तो की॥ १६५
- As soon as such impure; food touches his mouth; entitled for sin; he becomes.* 165
- यावरतें जे जेवी। ते जेविती वोज न म्हणावी। पोटभरती जाणावी। यातना ते॥ १६६
- यापरते जे जेवी। ती जेवणाची रीत न म्हणावी। पोट भरणारी जाणावी। यातना ती॥ १६६
- As he eats such food; it can't be termed as eating method; it's stuffing belly; with pains.* 166
- शिरच्छेदें काय होये। का आगीं रिघतां कैसे आहे। हे जाणावे काई पाहे। परी साहातुचि असे॥ १६७
- शिरच्छेदे काय होये। का आगीत शिरता कैसे आहे। हे जाणण्या ते करूनि पाहावे? परी हा सोसतोच आहे॥ १६७
- What is cutting head; how is entering fire; should one do such things to know? But he bears.* 167
- म्हणोनि तामसा अन्ना। परिणामु गा सिनाना। न सांगोंचि गा अर्जुना। देवो म्हणे॥ १६८
- म्हणोनि तामस अन्नाचाही। परिणाम गा वेगळा नाही। न सांगणेच बरे गा तुलाही। देव म्हणे॥ १६८
- So of dark-food; result isn't different; it is better not to tell you; God said.* 168
- आतां ययावरी। आहाराचिया परी। यज्ञुही अवधारी। त्रिधा असे॥ १६९
- आता याहीवरी। आहाराच्या परी। यज्ञुही अवधारी। तीन प्रकाराचे असे॥ १६९
- Now moreover; like food; know Yadnyas too; are threefold.* 169
- तरी तिहींमार्जीं प्रथम। सात्त्विक यज्ञाचे वर्म। आईक पां सुमहिम-। शिरोमणी॥ १७०
- तरी तिघांमध्ये प्रथम। सात्त्विक यज्ञाचे वर्म। ऐक बा सुमहिमेच्या। शिरोमणी॥ १७०
- So among three, first; essence of pious-yadnya; listen to O Leader of famous people.* 170
- अफलाकाङ्क्षिभिर्यज्ञो, विधिदृष्टो य इज्यते। यष्टव्यमेवेति मनः, समाधाय स सात्त्विकः॥ ११**
- फलेच्छा सोडुनी यज्ञ, विधीपूर्वक आचरे। कर्तव्य मानुनी केला, संतोषे तोच सात्त्विक॥ ११**
- Yadnya sans fruit-desire performed per rituals; treating as duty, with contentment is pious. 11*
- तरी एक प्रियोत्तमु-। वांचोनि वाढो नेदी कामु। जैसा का मनोधर्मु। पतिव्रतेचा॥ १७१
- तरी एक प्रियोत्तम। यावाचून वाढू न देई काम। जैसा का मनोधर्म। पतिव्रतेचा॥ १७१
- Beloved husband; except him not allowing desire to grow; such mindset; of a faithful wife.* 171
- नाना सिंधूतें ठाकोनि गंगा। पुढारां न करीचि निगा। का आत्मा देखोनि उगा। वेदु ठेला॥ १७२
- ना ना सागराला भेटताच गंगा। पुढची न करीच धाव वेगा। किंवा परमात्मा देखोनि उगा। वेद राहिला॥ १७२
- As river sans meeting sea; doesn't go further; on seeing supreme soul; Veda remains silent.* 172
- तैसें जे आपुलां स्वहिती। वेंचुनियां चित्तवृत्ती। नुरवितीचि अहंकृती। फळालागी॥ १७३
- तैसे जे आपल्या स्वहिती। खर्चूनिया चित्तवृत्ती। न उरवितीच अहंकृती। फळासाठी॥ १७३
- So who in self interest; spending mind attitude; leave no trace of ego; for object-fruit.* 173
- पातलेया झाडाचे मूळ। मागुते सरों नेणेचि जळ। जिराले गां केवळ। तयाचांचि आंगी॥ १७४
- पावताच झाडाचे मूळ। माघारी फिरू न जाणे जळ। जिराले का केवळ। त्याच्याच अंगी॥ १७४
- As after finding tree-roots; water doesn't return; but it is absorbed; into them.* 174

तैसे मने देहे दोहीं। यजननिश्चयाच्या ठाई। हारपोनि जे काही। वांछितीना॥	१७५
तैसे मन देहाने दोही। यजन करणे या निश्चयाचे ठाई। तल्लीनतेने जे दुसरे काही। वांछिती ना॥	१७५
With both body, mind; resolving of doing Yadnya; being engrossed, anything else; desire not.	175
तिहीं फळवांछात्यागीं। स्वधर्मावांचूनि विरागीं। कीजे जो यज्ञ सर्वांगीं। अळंकृतु॥	१७६
ते फळवांछा त्यागी। स्वधर्मावांचूनि सर्वत्र विरागी। करिती जो यज्ञ सर्वांगांनी। अळंकृत॥	१७६
They by discarding fruit-desire; desiring nothing but self-duty; do Yadnya perfectly; well.	176
परी आरिसा आपणपें। डोळां जैसे घेपे। कां तळहार्तींचे दीपें। रत्न पाहिजे॥	१७७
परी आरशात आपण आपले। डोळ्याने जैसे पाहिले। किंवा तळहातावरचे दिव्याने। रत्न पाहावे॥	१७७
But as one in mirror; seeing self with eyes; or kept on palm in lamp-light; seeing a gem.	177
नाना उदितें दिवाकरें। गमावा मार्गु दिठी भरे। तैसा वेदु निधरिं। देखोनिया॥	१७८
किंवा उदयताच दिनकरे। जाण्याचा मार्ग दृष्टीत भरे। तैसा वेदाचे साहाय्याने खरे। ठरवूनिया॥	१७८
Or as on sunrise; is clearly seen path desired; so rightly with help of Veda; deciding.	178
तिये कुंडे मंडप वेदी। आणिकही संभारसमृद्धी। ते मेळवणी जैसी विधी। आपण केली॥	१७९
ती कुंडे मंडप वेदी। आणिकही साहित्यसमृद्धी। ती मिळवणी जैशी शास्त्रांनी। स्वये केली॥	१७९
Those pits, pavilion, altar; and material necessary; acquiring as by text prescribed.	179
सकळावयवउचितें। लेणीं पातली जैसीं आंगातें। तैसे पदार्थ जेथिंचे तेथे। विनियोगुनि॥	१८०
सकळ अवयवांना उचित। लेणी घातली जैसी अंगात। तैसे पदार्थ जेथीचे तेथे। विनियोगुनी॥	१८०
Like appropriate to all limbs; wearing body ornaments; so material for occasion; dispensing.	180
काय वानूं बहुतीं बोलीं। जैसी सर्वाभरणीं भरली। ते यज्ञविद्याचि रूपा आली। यजनमिषे॥	१८१
काय वानू बहु बोली। जैसी सर्व आभूषणांनी भरली। ती यज्ञविद्याच मूर्तिमंत आली। यजनमिषे॥	१८१
What more; as full of all ornaments; that Yadnya-knowledge incarnated; for sake of Yadnya.	181
तैसा सांगोपांगु। निपजे जो यागु। नुठऊनियां लागु। महत्त्वाचा॥	१८२
तैसा सांगोपांग। निपजे जो यज्ञ। न उरवूनिया संबंध। मोठेपणाचा॥	१८२
So perfectly; which Yadnya emerges; not letting connection of greatness; to remain.	182
प्रतिपाळु तरी पाटाचा। झाडीं कीजे तुळसीचां। परी फळा फुला छायेचा। आश्रयो नाही॥	१८३
सांभाळ किती योग्यतेचा। झाडामध्ये करिती तुळशीचा। परी फळा फुला छायेचा। आश्रय तिचा नाही॥	१८३
How cared for ability; is Basil among all plant; but of shade, flower, fruit; it has no support.	183
किंबहुना फळाशेवीण। ऐसेया निगुती यज्ञ निर्माण। होय तो यागु जाण। सात्त्विकु गा॥	१८४
किंबहुना फळाशेवीण। ऐशा युक्तीने निर्माण। होय तो यज्ञ जाण। सात्त्विक गा॥	१८४
Rather without fruit-desire; with such trick emerges; know that Yadny; as pious.	184

अभिसंधाय तु फलं, दम्भार्थमपि चैव यत्। इज्यते भरतश्रेष्ठ तं, यज्ञं विद्धि राजसम्॥ १२

उद्देशही फलामध्ये, देखाव्यास्तव आणि जो। पूजिला भारता श्रेष्ठा, तो यज्ञ जाण राजस॥ १२

With fruit-desire, for display; which is worshiped Arjuna, know that Yadnya as passionate. 12

आता यज्ञ कीर वीरेश। करी पै याचिएसा। परी श्राद्धालागी जैसा। अवंतिला रावो॥	१८५
आता यज्ञ खरोखरी वीरेश। करी बा याचसारखा। परी श्राद्धासाठी जैसा। आमंत्रिला राजा॥	१८५
Now Warrior, really Yadnya; he does like this; but like for forefather's day; inviting a king.	185
जरी राजा घरासी ये। तरी बहुत उपेगा जाये। आणि कीर्तीही होये। श्राद्ध न ठके॥	१८६
जर राजा घरासी ये। तर बहुत उपयोगा जाये। आणि कीर्तीही होये। श्राद्धात कमी ना पडे॥	१८६
If king comes to house; it is great boon; and there is publicity; so nothing lacks in function.	186
तैसा धरूनि आवांका। म्हणे स्वर्गु जोडेल असिका। दीक्षितु होईन मान्यु लोकां। घडेल यागु॥	१८७
तैसा धरूनि आवाका। म्हणे स्वर्ग जोडेल पूर्ण का। दीक्षीत होईन मान्य लोकां। घडेल यज्ञ॥	१८७
Having such ambition; says he will gain heaven; and public-recognition; with Yadnya.	187
ऐसी केवळ फळालागीं। महत्त्व फोकारावया जर्गीं। पार्था निष्पत्ति जे यागीं। राजस पै ते॥	१८८
ऐसी केवळ फळालागी। प्रतिष्ठा वाढवावया जगी। पार्था निष्पत्ती ज्या यागी। राजस यज्ञ तो॥	१८८
With fruit-desire; for gaining prestige in world; are expected results; that is passionate-Yadnya.	188
विधिहीनमसृष्टाब्जं, मन्त्रहीनमदक्षिणम्। श्रद्धाविरहितं यज्ञं, तामसं परिचक्षते॥	१३
विधी ना अन्नदानेही, मंत्र नि दक्षिणेविना। श्रद्धेविनाच जो यज्ञ, तामस यज्ञ सांगती॥	१३
Conducted sans rules, food, charity, mantras n fees; sans faith is called as dark Yadnya.	13
पशुपक्षीविवाहि। जोशी कामापरौता नाही। तैसा तामसा यज्ञा पाही। आग्रहोचि मूळ॥	१८९
पशुपक्षीविवाही। कामवासनेशिवाय दुसरा जोशी नाही। तैसा तामस यज्ञाचे पाही। आग्रह हाचि हेतु॥	१८९
In animal-mating; except sexual urge there is no priest; in dark Yadnya; ostentation is motive.	189
वारया वाट न वाहे। कीं मरण मुहूर्त पाहे। निषिद्धांसी बिहे। आगी जरी॥	१९०
वारा एखादीच वाट न वाहे। किंवा मरण मुहूर्त पाहे। निषिद्धाला जाळण्या भिये। अग्नी जरी॥	१९०
If wind blows only one way; death observes pious moment; to burn condemned; if fire fears.	190
तरी तामसाचिया आचारा। विधीचा आथी वोढावारा। म्हणूनि तो धनुर्धरा। उत्सृंखळु॥	१९१
तरच तामसाचे आचरण। त्यात शास्त्राचे राहिल धरबंधन। अन्यथा हे अर्जुन। तो स्वैर असे॥	१९१
Then behaviour of dark; will have constraint of text; else, Arjuna; he is sans any restraint.	191
नाही विधीची तेथ चाड। न ये मंत्रादिक तयाआड। अन्नजाता न सुये तोंड। मासिये जेवीं॥	१९२
नाही विधीची तेथ चाड। न ये मंत्रादिक त्याचे आड। सर्व अन्नात नाही का घाले तोंड। माशी जैशी?	१९२
There is no care for rules; or mantras won't pose hindrance; as a housefly; tastes all foods.	192
वैराचा बोधु ब्राह्मणा। तेथ कें रिगेल दक्षिणा। अग्नि जाला वाउधाणा। वरपडा जैसा॥	१९३
वैराची बुद्धी ब्राह्मणा। तेथ कैशी निघेल दक्षिणा। अग्नी झाला वादळांना। साहाय्यक जैसा॥	१९३
Having enmity with Brahmins; no question of paying fees; as fire becomes helpful; for storm.	193
तैसे वायांचि सर्वही वेंचे। मुख न देखतां श्रद्धेचे। नागविले निपुत्रिकाचे। जैसे घर॥	१९४
तैसे वायाचि सर्वस्व खर्चे। मुख न देखता श्रद्धेचे। लुटते कुणीही निपुत्रिकाचे। जैसे घर॥	१९४
Spending whole worth in vain; sans any faith; just as anyone robs house; of a childless.	194

- ऐसा जो यज्ञाभासु। तथा नाम यागु तामसु। आइकेँ म्हणे निवासु। श्रियेचा तो॥ १९५
- ऐसा जो यज्ञाभास। त्याला नाम यज्ञ तामस। ऐक म्हणे निवासस्थान। लक्ष्मीचा तो॥ १९५
- Such namesake Yadnya; is known as dark Yadnya; listen said; that Shrinivasa. 195
- आतां गंगेचें एक पाणी। परी नेलें आनानीं वाहणीं। एक मळी एक आणी। शुद्धत्व जैसें॥ १९६
- आता गंगेचे एक पाणी। परी नेले वेगवेगळ्या पाटातूनि। एक वाहे अशुद्ध मळी, एक आणी। शुद्ध जैसें॥ १९६
- As river water; diverted via different channels; one carries impure filth; another pure water. 196
- तैसें तिहीं गुणीं तप। येथ जाहालें आहे त्रिरूप। तें एक केलें दे पाप। उद्धरी एक॥ १९७
- तैसे तिन्ही गुणांमुळे तप। येथे झाले आहे त्रिरूप। ते एक केले दे पाप। उद्धरी एक॥ १९७
- So as per tri-quality severities; become threefold; one leads to sin; while other to evolution. 197
- तरी तेंचि तिहीं भेदीं। कैसेनि पां म्हणोनि सुबुद्धी। जाणों पाहासी तरी आधीं। तपचि जाण॥ १९८
- तरी तेच तिन्ही भेदी। कैसे म्हणूनि सुबुद्धी। जाणू पाहसी तरी आधी। तपचि जाणावे लागे॥ १९८
- But three distinctions; Subuddhi, for knowing; first you will have to; know severity. 198
- येथ तप म्हणजे काई। तें स्वरूप दाऊं पाहीं। मग भेदिलें गुणीं तिहीं। तें पाठीं बोलों॥ १९९
- येथे तप म्हणजे कायी? ते स्वरूप दाखवू पाही। मग विभागले गुणात तीनही। ते सांगेन पुढे॥ १९९
- Here what severity is; that I will show; then dividing it in three qualities; I will tell later. 199
- तरी तप जे कां सम्यक। तेंही त्रिविध आइक। शारीर मानसिक। शाब्द गा॥ २००
- तरी तप जे का सम्यक। तेही त्रिविध ऐक। शारीरिक मानसिक। शाब्दिक गा॥ २००
- Severity itself is; threefold listen; belonging to body, mind; and speech. 200
- आतां गा तिहींमाझारीं। शारीर तंव अवधारीं। तरी शंभु कां श्रीहरि। पढियंता होय॥ २०१
- आता या तीन्हीमध्ये तरी। शारीरिक आता ऐक तरी। तरी शंभू किंवा श्रीहरी। जो आवडता होय॥ २०१
- Now among these three; listen to body-severity; so Shambhu or Hari; whoever is favourite. 201
- देवद्विजगुरुप्राज्ञ, पूजनं शौचमार्जवम्। ब्रह्मचर्यमहिंसा च, शारीरं तप उच्यते॥ १४**
- देव द्विज गुरु ज्ञानी, पूजन शौच नम्रता। ब्रह्मचर्य अहिंसा नि, कायिक तप बोलती॥ १४**
- Worshiping God, Brahmin, savant, guru, purity, humility; celibacy, non -violence r Body-severity. 14
- तथा प्रिया देवतालया। यात्रादिकें करावया। आठही पाहार जैसें पायां। उळिग घापे॥ २०२
- त्या प्रिय देवतालया। यात्रादिके करावया। आठही प्रहर जैसे पाया। भोवरा बांधे॥ २०२
- To temple of desired deity; for carrying out pilgrimage; keeping feet engaged; for whole day. 202
- देवांगणमिरवणियां। आंगोपचार पुरवणियां। करावया म्हणियां। शोभती हात॥ २०३
- देवांगण सुशोभित करण्या। षोडशोपचार पुरविण्या। करावया म्हणे। शोभती हात॥ २०३
- For decorating temple-yards; for offering sixteen worship-systems; keeping hands; engaged. 203
- लिंग कां प्रतिमा दिठी। देखतखेवों अंगेष्टी। लोटिजे कां काठी। पडली जैसी॥ २०४
- शिवलिंग किंवा विष्णुप्रतिमा दृष्टी। देखताक्षणी अंगयष्टी। लोटावी का काठी। पडली जैसी॥ २०४
- On seeing, Shiva-phallus or Vishnu-idol; bodily prostrating; like a fallen stick. 204

आणि विधिविनयादिकीं। गुणीं वडील जे लोकीं। तथा ब्राह्मणांची नकी। पाइकी कीजे॥	२०५
आणि विनय आदिकी। गुणात श्रेष्ठ जे लोकी। त्या ब्राह्मणांची चांगली। सेवा करी॥	२०५
And in humility; respected in world; those Brahmins; serving well.	205
अथवा प्रवासें कां पीडा। का शिणले जे सांकडां। ते जीव सुरवाडा। आणजती॥	२०६
अथवा प्रवास किंवा पीडेने। शिणले जे संकटाने। ते जीव सुखस्थितीत। आणताती॥	२०६
Those tired by; travelling, ailment or calamity; bringing those beings; back to happiness.	206
सकल तीर्थांचिये धुरे। जियें कां मातापितरें। तथा सेवेसि कीर शरीरें। लोण कीजे॥	२०७
सकल तीर्थांचे अग्रस्थानी। जी का मातापिता आणि। त्यांच्या सेवेमध्ये खरोखरी। देह मुरवे॥	२०७
Foremost among all holy places; those parents; in their service really; wearing own body.	207
आणि संसाराऐसा दारुणु। जो भेटलाचि हरी शीणु। तो ज्ञानदानीं सकरुणु। भजिजे गुरु॥	२०८
आणि संसारासारखा दारुण। ज्याला तो भेटताच हरी शीण। तो ज्ञानदानी करुणावंत। भजावा गुरु॥	२०८
Worldly life; on confronting, who relieves fatigue; savant compassionate guru; be worshiped.	208
आणि स्वधर्माचां आगिठां। देहजाड्याचिया किटा। आवृत्तिपुटीं सुभटा। झाडीं कीजे॥	२०९
आणि स्वधर्माग्नीत टाकुनी। देहाभिमानाची मळी आणि। दैनंदिन आचरणाची पुटे देउनी। नाहीसा करे॥	२०९
Into self-duty-fire; body-ego dross; by coating with daily pious routine; removing it.	209
वस्तु भूतमात्रीं नमिजे। परोपकारीं भजिजे। स्त्रीविषयीं नियमिजे। नांवे नांवे॥	२१०
परब्रह्म भूतमात्रासी नमावे। परोपकाराने भजावे। स्त्रीविषयाचे नियमन करावे। क्षणोक्षणी॥	२१०
Bowing to creator, beings; bestowing charity; abstaining from women-contact; every moment.	210
जन्मतेनि प्रसंगें। स्त्रीदेह शिवणें आंगें। तेथूनि जन्म आघवे। सोंविळे कीजे॥	२११
जन्मल्याच प्रसंगे। स्त्रीदेह शिवला आंगे। तेथूनि जन्म अवघे। सोवळे करे॥	२११
Only contact with woman-body being at birth, since then having no such contact.	211
भूतमात्राचेनि नांवे। तृणही नासुडावे। किंबहुना सांडावे। छेद भेद॥	२१२
भूतमात्राच्या आणि नावे। तृणही न हासडावे। किंबहुना सोडावे। उपटणे कापणेही॥	२१२
In name of beings; not jerking even grass blade; rather not leaving; pulling or shearing it too.	212
ऐसैसी जें शरीरीं। राहाटीची पडे उजरी। तें शारीर तप घुमरी। आलें जाण॥	२१३
असे असे जेव्हा शरीरात। आचरणाने पडे प्रकाश। तेव्हा शारीरिक तप पूर्णत्वास। आले जाण॥	२१३
When body; is lighted by such behaviour; Body-severity has gained perfection; know that.	213
पार्था समस्तही हे करणे। देहाचेनि प्रधानपणे। म्हणौनि ययाते मी म्हणे। शारीर तप॥	२१४
पार्था समस्तही हे करणे। देहाच्याच साहाय्याने। म्हणोनि याला मी म्हणे। कायीक तप॥	२१४
Partha, all these actions happen; with body's help; so I call that as; Body-severity.	214
एवं शारीर जे तप। त्याचे दाविले रूप। आतां आईक निष्पाप। वाड्मय ते॥	२१५
ऐसे शारीरिक जे तप। त्याचे सांगितले रूप। आता ऐक निष्पाप। वाचिक ते॥	२१५
What is Body-severity; its form is told; now listen to sinless; Speech-severity.	215

अनुद्वेगकरं वाक्यं, सत्यं प्रियहितं च यत्। स्वाध्यायाभ्यसनं चैव, वाङ्मयं तप उच्यते॥	१५
उद्वेग नसे वाक्यात, सत्य प्रिय हितावह। स्वाध्याय नि जपाभ्यास, वाचिक तप बोलती॥	१५
Non-annoying, truthful, pleasant, beneficial talk; study and text-recital are Speech-severity.	15

तरी लोहाचे आंग तुक। न तोडितांचि कनक। केले जैसे देख। परिसें तेणें॥	२१६
तरी लोहाचे वजनात घट। न करताच, कनक। केले जैसे देख। परिसाने त्या॥	२१६
Reduction in weight of iron; sans effecting, into gold; iron has been turned; by that Parisa.	216
तैसे न दुखवितां सेजे। जावळिया सुख निपजे। ऐसे साधुत्व का देखिजे। बोलणा जिये॥	२१७
तैसे न दुखविता सहजे। जवळच्यास सुख उपजे। ऐसे साधुत्व का दिसे। बोलण्यात ज्याच्या॥	२१७
Without hurting casually; pleasing those in vicinity; when seen such piety; in whose talk.	217
पाणी मुदल झाडा जाये। तृण ते प्रसंगेंचि जिये। तैसे एका बोलिले होये। सर्वांहि हित॥	२१८
पाणी मुख्य झाडांना दिले। तृण ते आपोआपच जगले। तैसे एकास बोलल्याने होते। सर्वांचे हित॥	२१८
As watering main tree; enlivens grass naturally; so talk with one ensures; wellbeing of all.	218
जोडे अमृताची सुरसरी। तें प्राणांते अमर करी। स्नानें पाप ताप वारी। गोडीही दे॥	२१९
मिळे अमृताची गंगा। तेव्हा प्राणांस अमर करी गा। स्नानाने पापताप वारी। गोडीही दे॥	२१९
As bathing in nectar-river; makes one immortal; removes all sins; and it is sweet too.	219
तैसा अविवेकही फिटे। आपुले अनादित्व भेटे। आइकतां रुचि न विटे। पीयूषीं जैसी॥	२२०
तैसा अविवेकही फिटे। आपले अनादित्वही भेटे। ऐकता रुचि न विटे। अमृतप्राशनी जैशी॥	२२०
Indiscrimination removed; eternal principle is met; taste isn't averted; as by nectar drinking.	220
जरी कोणी करी पुसणे। तरी होआवे ऐसे बोलणे। नातरी आवर्तवणें। निगमु कां नाम॥	२२१
जरी कोणी करी विचारणे। तरीच व्हावे ऐसे बोलणे। ना तरी जप करणे। वेद वा हरिनाम॥	२२१
If anybody enquired; then only speaking; else reciting of; Hari-name or Veda.	221
ऋग्वेदादि तिन्ही। प्रतिष्ठीजती वाग्भुवनीं। केली जैसी वदनीं। ब्रह्मशाळा॥	२२२
ऋग्वेदादी तिन्ही। प्रतिष्ठा पावती वाचेच्या भुवनी। केली जैशी वदनी। ब्रह्मशाळा॥	२२२
Veda-trinity; gains prestige in speech-palace; as if opening in mouth; a Brahma-school.	222
नातरी एकाधे नांव। तेचि शैव कां वैष्णव। वाचे वसे ते वाग्भव। तप जाणावे॥	२२३
ना तरी एकाचे नाव। तेच शैव किंवा वैष्णव। वाचेवर वसे ते वाचेने होणारे। तप जाणावे॥	२२३
Else name of one; Shiva or Vishnu; residing on tongue that is; known as Speech-severity.	223
आता तप जे मानसिक। तेही सांगो आइक। म्हणे लोकनाथनायक-। नायकु तो॥	२२४
आता तप जे मानसिक। तेही सांगतो ऐक। म्हणे लोकनाथनायक। नायकांचा तो॥	२२४
Now about Mind-severity; I will tell listen; said that Lord of leaders of people.	224

मनःप्रसादः सौम्यत्वं, मौनमात्मविनिग्रहः। भावसंशुद्धिरित्येतत्, तपो मानसमुच्यते॥	१६
प्रसन्न मन सौम्यत्व, मौन नि आत्मसंयम। शुद्ध भावात केलेले, तप मानस बोलती॥	१६
Mind-serenity, simplicity, silence, self-control; sense-purity are Mind-severity.	16

- तरी सरोवर तरंगीं। सांडिले आकाश मेघीं। कां चंदनाचे उरगीं। उद्यान जैसें॥ २२५
- तरी सरोवर तरंगांनी। सोडिले आकाश मेघांनी। किंवा चंदनाचे सापांनी। उद्यान जैसे॥ २२५
- If ripples discard lake; or clouds discard sky; or snakes discard sandal tree; garden. 225
- नाना कळावैषम्ये चंद्रु। कां सांडिला आधीं नरेंद्रु। नातरी क्षीरसमुद्रु। मंदराचळें॥ २२६
- किंवा कलाबदलाने चंद्र। किंवा सोडिला चिंतांनी नरेंद्र। अथवा क्षीरसमुद्र। मंदारपर्वताने॥ २२६
- Or if moon-phases discard moon; or worries discard king; or milky sea discarded; by Mandara. 226
- तैसीं नाना विकल्पजाळे। सांडूनि गेलिया सकळे। मन राहे कां केवळे। स्वरूपे जें॥ २२७
- तैशी नाना विकल्पजाळे। सोडूनि गेल्यावर सगळे। मन राहे का केवळ। स्वरूपात जे॥ २२७
- So if maze of various doubts; goes away; then only mind which remains; in soul form. 227
- तपनेवीण प्रकाशु। जाड्येवीण रसीं रसु। पोकळीवीण अवकाशु। होय जैसा॥ २२८
- उष्णतेविना प्रकाश। जाडपणावीण रसात रस। पोकळीविना अवकाश। होय जैसे॥ २२८
- Light sans heat; food-juices sans thickness; space sans emptiness; as happens. 228
- तैसी आपली सोय देखे। आणि आपलिया स्वभावा मुके। हिवलीं जैसी आंगिकें। हिवों नेदी निजांग॥ २२९
- तैशी आपली सोय देखे। आणि आपल्या स्वभावा मुके। थंडी जैशी स्वअंगे। कापू न दे निज अंग॥ २२९
- As mind sees itself; and gets rid of own nature; as with own body; cold shivers not. 229
- मग नचलतें कळंकवीण। शशिबिंब जैसें परिपूर्ण। तैसे चोखी शृंगारपण। मनाचे जे॥ २३०
- मग अचल कलंकावीण। शशिबिंब जैसे परिपूर्ण। तैसे शुद्धभावाने सुंदरपण। मनाचे जे॥ २३०
- Without unmoving stains; as full moon is perfect; so is beauty with purity; of that mind. 230
- बुजाली वैराग्याची वोरप। जिराली मनाची धांप कांप। तेथ केवळ जाली वाफ। निजबोधाची॥ २३१
- बुजले वैराग्याचे वोरखाडे। जिराले मनाचे धावणे त्रासणे। तेथ केवळ झाली वाफ। निजबोधाची॥ २३१
- Asceticism-scars healed; mind's run n irritation dissolved; steam remained; of self advice. 231
- म्हणौनि विचारावया शास्त्र। राहाटवावे जे वक्त्र। ते वाचेचेही सूत्र। हाती न धरी॥ २३२
- म्हणौनि विवरण करावया शास्त्र। वापरावे जे मुखमात्र। ते वाचेचेही सूत्र। हाती न धरी॥ २३२
- So to describe texts; which mouth to be used; that thread of speech too; not holding in hand. 232
- ते स्वलाभलाभलेपणे। मन मनपणाही धरू नेणे। शिवतले जैसे लवणें। आपुलें निज॥ २३३
- तेव्हा मूळस्वरूप लाभल्याने। मन मनपणाही धरू न जाणे। शिवले जैसे मीठाने। मूळस्वरूपा निज॥ २३३
- On gaining soul form; mind can't hold mind-ness; as salt contacted by water; its own form. 233
- तेथ कें उठिती ते भाव। जिहीं इंद्रियमार्गी धाव। घेऊनि ठाकावे गांव। विषयांचे ते॥ २३४
- तेथ कोठूनि उठती ते भाव। ज्यांची इंद्रियमार्गी धाव। घेऊनि गाठावे गाव। विषयांचे ते॥ २३४
- Whence emerge tendencies; whose running on sense-path; to reach that town; of objects. 234
- म्हणौनि तियें मानसीं। भावशुद्धीच असे अपैसी। रोमशुचि जैसी। तळहातासी॥ २३५
- म्हणौनि त्या मानसात। भावशुद्धीच असे आपोआप। केस जैसे नाहीत। तळहाताला॥ २३५
- So in that mind; tendency purification is natural; like absence of hairs; on palm. 235

काय बहु बोलों अर्जुना। जैं हे दशा ये मना। तैं मनस्तपेभिधाना। पात्र होय ती॥	२३६
काय बहु बोलो अर्जुना। जेव्हा ही दशा ये मना। तेव्हा मानसिक तप या नावा। पात्र होते ती॥	२३६
What more to say; when mind is having such state; by name Mind-severity; it is known.	236
परी ते असो हे जाण। मानस तपाचे लक्षण। देवो म्हणे संपूर्ण। सांगितले॥	२३७
परी ते असो हे जाण। मानस तपाचे लक्षण। देव म्हणे संपूर्ण। सांगितले॥	२३७
Let it be, know these; signs of Mind-severity; Lord said are fully; told.	237
म्हणोनि देहवाचाचित्तें। जे पातले त्रिविधत्वाते। ते सामान्य तप तूतें। परिसविलें गा॥	२३८
म्हणोनि देहवाचाचित्ते। जे पात्र झाले तीन प्रकाराते। ते सामान्य तप तुला। ऐकविले॥	२३८
So body, speech and mind; those threefold; common severities to you; were told.	238
आता गुणत्रयसंगे। हेंचि विशेषीं त्रिविधीं रिगे। तेंही आइक चांगे। प्रज्ञाबळें॥	२३९
आता तीन गुणाधारे। तपही विशेषत्वे त्रिवर्गात शिरे। तेही ऐक चांगले। बुद्धीबळे॥	२३९
Based on tri-quality; severities enter into three types; so listen well; by knowledge-strength.	239
<p>श्रद्धया परया तप्तं, तपस्तत्रिविधं नरैः। अफलाकाङ्क्षिभिर्युक्तैः, सात्त्विकं परिचक्षते॥ १७</p> <p>श्रद्धापूर्वक केलेले, त्रिविध तप मानवे। फले न इच्छिणान्याने, सात्त्विक त्यास बोलती॥ १७</p> <p>Threefold severity practiced with faith by men; sans fruit-desire is said to be pious. 17</p>	
तरी हेंचि तप त्रिविधा। जे दाविले तुज प्रबुद्धा। तेचि करीं पूर्णश्रद्धा। सांपूनि फळ॥	२४०
तरी हेच तप त्रिविधा। जे दाखविले तुज बुद्धिमंता। तेच आचरी पूर्णश्रद्धा। फलाशा सोडूनिया॥	२४०
This threefold severity; Buddhimanta, shown to you; follow with full faith; sans fruit-desire.	240
जैं पुरतिया सत्त्वशुद्धी। आचरिजे आस्तिक्यबुद्धी। तेव्हा त्यातेंचि गा प्रबुद्धी। सात्त्विक म्हणिपे॥	२४१
जेव्हा पुरत्या सत्त्वशुद्धीने। आचरावे आस्तिक्यबुद्धीने। तेव्हा त्यालाच गा सुबुद्धी। सात्त्विक म्हणा॥	२४१
When with enough purity; behaving with faithful intellect; then Subuddhi; it is Pious-severity.	241
<p>सत्कारमानपूजार्थं, तपो दम्भेन चैव यत्। क्रियते तदिह प्रोक्तं, राजसं चलमधुवम्॥ १८</p> <p>सत्कार-मान-पूजार्थ, दंभ ठेवूनि जे तप। केले जे त्यास बोलीले, राजस चल अस्थिर॥ १८</p> <p>Severity done to gain respect, honour, reverence, with pride; is passionate, fickle and unsteady. 18</p>	
नातरी तपस्थापनेलागीं। दुजेपण मांडूनि जगी। महत्त्वाद्रीचां शृंगीं। बैसावया॥	२४२
नातरी तपस्थापनेसाठी। द्वैतभाव मांडूनि जगी। मोठेपणाच्या शिखरी। बैसावया॥	२४२
To establish severity; by creating duality in world; at apex of greatness; for enthroning.	242
त्रिभुवनींचिया सन्माना। न वचार्वे ठाया आना। धुरेचिया आसना। भोजनालागी॥	२४३
त्रिभुवनातील सन्मान। न मिळावे दुसऱ्यास मजवाचून। मानाचे आसन। भोजनासाठी॥	२४३
Acclaim in tri-world; not to be gained by else than me; or honourable seat; at feast.	243
विश्वाचिया स्तोत्रा। आपण होआवया पात्रा। विश्वें आपलिया यात्रा। कराविया यावे।	२४४
विश्वाच्या स्तुतिस्तोत्रा। आपली यावया पात्रता। विश्वाने आपल्या यात्रा। करण्यास यावे॥	२४४
For worldly praise; to be fit; world for pilgrimage to his place; should come.	244

लोकांचिया विविधा पूजा। आश्रयो न धरावया दुजा। भोग भोगावे वोजा। महत्त्वाचिया।।	२४५
लोकांच्या विविध पूजा। त्यांनी आश्रय न धरावा दुजा। भोग भोगावे अनेकरीती। महत्त्वाचे।।	२४५
People should worship; they shouldn't seek refuge in others; enjoying benefits; of importance.	245
अंग बोल माखूनि तपें। विकावया आपणपें। अंगहीन पडपे। जियापरी।।	२४६
शरीर वाचा माखवूनि तपात। विकावया आपणास। स्वांगहीन वेश्येचा शृंगार। जशापरी।।	२४६
Body and speech immersed in severity; to sell self; unattractive whore adorns body; likewise.	246
हे असो धनमानीं आस। वाढउनी तप कीजे सायास। तें तेचि तप राजस। बोलिजे गा।।	२४७
हे असो धन मानात आस। वाढवूनी, तपासाठी केले सायास। तेव्हा तेच तप राजस। म्हणावे गा।।	२४७
Desire for wealth, fame; by increasing, efforts for severity made; passionate severity; it is.	247
परी पहरणीं जे दुहिले। तें ते गुरू न दुभेचि व्याले। कां उभे शेत चारिले। पिकावया नुरे।।	२४८
पहरणी किड्यांनी जी चोखिली। ती गाय न दुभे जरी व्याली। किंवा उभी शेते चारिली। ती पिकावया नुरे।।	२४८
Infested with tick; that cow gives no milk after delivery; or crops grazed; yield no harvest.	248
तैसें फोकारिता तप। कीजे जे साक्षेप। ते फळी तंव सोप। निःशेष जाय।।	२४९
तैसे प्रसिद्धिसाठी तप। केले जे घेऊनि कष्ट ताप। ते फळते तेव्हा व्यर्थ। निश्चित जाय।।	२४९
So severity for publicity; done with severe efforts; while fructifying it is wasted; certainly.	249
ऐसें निर्फळ देखोनि करितां। माझारी सांडी पंडुसुता। म्हणौनि नाही स्थिरता। तपा तया।।	२५०
ऐसे फळत नाही म्हणून न करता। मध्येच सोडी पंडुसुता। म्हणोनि नाही स्थिरता। तपाला त्या।।	२५०
As it is unyielding; Pandusuta, giving up half way; there is no stability; for that severity.	250
एन्हवीं तरी आकाश मांडी। जो गर्जोनि ब्रह्मांड फोडी। तो अवकाळु मेघु काय घडी। राहात आहे।।	२५१
एरवी तरी आकाशभरूनि राहतो। जो गर्जोनि ब्रह्मांड फोडितो। तो अकालीचा मेघ काय, घडीभर। स्थिर आहे?	२५१
Occupying sky; shattering cosmos by thunder; will unseasonal cloud for moment; be steady?	251
तैसे राजस तप जे होये। ते फळीं कीर वांझ जाये। परी आचरणींही नोहे। निर्वाहते गा।।	२५२
तैसे राजस तप जे आहे। ते फळतांना खरे वांझ होये। परी आचरणातही ना आहे। टिकणारे गा।।	२५२
So passionate severity; is infertile on fruiting; but while performing too; it lasts not.	252
आतां तेचि तप पुढती। तामसाचिये रीती। पै परत्रा आणि कीर्ती। मुकोनि कीजे।।	२५३
आता तेच तप पुढती। केले तामसाच्या रीती। तेव्हा परलोक आणि कीर्तीची। पर्वा नसे।।	२५३
Now same severity; when follows dark; for fame and world beyond; it bothers not.	253

मूढग्राहेणात्मनो यत्, पीडया क्रियते तपः। परस्योत्सादनार्थं वा, तत्तामसमुदाहतम्॥ १९

मूढ हट्टे स्वतःला जे, पीडुनि करिती तप। दुसऱ्याच्या अनिष्टास, तेच तामस बोलिले।। १९

Severity done with foolish obstinacy by causing self-torture; or other's destruction is dark. 19

केवळ मूर्खपणाचा वारा। जीवीं घेऊनि धनुर्धरा। नाम ठेविजे शरीरा। वैरियाचे।। २५४

केवळ मूर्खपणाचा वारा। मनात घेऊनि धनुर्धरा। समजतात शरीराला। शत्रूसम।। २५४

With wind of foolishness; Dhanurdhara, having in mind; they treat body; as enemy. 254

- पंचाग्नींची दडगी। खोलविजती शरीरालागीं। का इंधन कीजे हे आगी-। आंतु लावी॥ २५५
- पंचाग्नीची ज्वाळा। लाववितात शरीराला। किंवा इंधन करिती हे आगीच्या। आत लावण्याचे॥ २५५
- Five fires* ; arranging around body; or converting body into fuel; for feeding to fire. 255**
- माथां जाळिजती गुगुळु। पाठी घालिजती गळु। आंग जाळिती इंगळु। जळतभीतां॥ २५६
- माथ्यावर जाळिती गुगुळु। पाठीत घालिती गळु। अंग जाळिती विस्तवाने। जळताना भीतात लोक॥ २५६
- Burning gum on head; piercing back by hook; scorching body by burning coal; feared by all. 256**
- दवडोनि श्वासोश्वास। कीजती वायांचि उपवास। कां घेपती धूमाचे घांस। अधोमुखें॥ २५७
- थांबविती श्वासोच्छ्वास। करती वायाचि उपवास। किंवा घेती धुराचे घास। टांगूनि उलटे॥ २५७
- Stopping breathing; starving in vain; or swallowing smoke; by hanging upside down. 257**
- हिमोदकें आकंठें। खडकें सेविजती तटें। जितया मांसाचे चिमुटे। तोडिती जेथ॥ २५८
- थंड पाण्यात आकंठे। खडकावर वा बसती तटे। जिवंत स्वमासाचे तुकडे। मासे तोडिती जेथ॥ २५८
- In ice-cold water up to neck; seating on rock or at river bank; where fishes; tear flesh. 258**
- ऐसी नानापरी हे काया। घाय सूतां पै धनंजया। तप कीजे नाशावया। पुढिलातें॥ २५९
- ऐशी नानापरी हे शरीरा या। घाव घालिती रे धनंजया। तप करिती नाशावया। पुढच्याला॥ २५९
- So by different means own body; Dhananjaya, they torture; do severity to destroy; others. 259**
- आंगभारे सुटला धोंडा। आपण फुटोनि होय खंडखंडा। का आड जालयाते रगडा। करी जैसा॥ २६०
- स्वांगभाराने सुटला धोंडा। आपण फुटोनि होय खडाखडा। आणि आड येणाऱ्याचा रगडा। करी जैसा॥ २६०
- As boulder rolling down; breaking into pieces; and anything on way; as crushing. 260**
- तेवीं आपुलियां आटणिया। सुखें असतया प्राणिया। जियावया शिराणिया। कीजती गा॥ २६१
- तेवी आपल्याला देऊनि क्लेश। सुखी असलेल्या प्राण्यांस। जिंकावया तपे। करितात गा॥ २६१
- So by torturing self; and to conquer happy creatures; severities; are performed. 261**
- किंबहुना हे वोखटी। घेऊनि क्लेशाची हातवटी। तप निफजे ते किरीटी। तामस होय॥ २६२
- किंबहुना ह्या वाईट पद्धती। घेऊनि क्लेशाच्या हातवटी। तप निपजे ते किरीटी। तामस होय॥ २६२
- Rather by employing; such evil means; causing torture; emerging severities; are dark. 262**
- एवं सत्त्वादिकांचां आंगीं। पाडिले तप तिहीं भागीं। जाले तेही तुज चांगी। दाविले व्यक्ती॥ २६३
- ऐसे सत्त्वादिकाच्या अंगात। विभागले तप तीन भागात। तेही तुज चांगले। दाखविले करूनि व्यक्त॥ २६३
- Such pious, passionate and dark; severity divided in three; that well to you; I showed. 263**
- आतां बोलतां प्रसंगा। आले म्हणोनि पै गा। करू रूप दानलिंगा। त्रिविधा तया॥ २६४
- आता बोलताना प्रसंगा। आले म्हणोनि गा। करू स्पष्ट दानविभागा। त्रिविध त्या॥ २६४
- Now as speaking; incidentally happened; so I will clarify charity; threefold. 264**
- येथ गुणाचेनि बोले। दानही त्रिविध असे जाले। तेंचि आइक पहिले। सात्त्विक ऐसे॥ २६५
- येथ गुणाच्या बोले। दानही त्रिविध ऐसे झाले। तेच ऐक पहिले। सात्त्विक ऐसे॥ २६५
- Here due to quality; became threefold charity; so listen first; to pious. 265**

दातव्यमिति यद्दानं, दीयतेऽनुपकारिणे। देशे काले च पात्रे च, तद्दानं सात्त्विकं स्मृतम्॥	२०
देणे कर्तव्य जे दान, जो फेडु ना शके तया। सत्काल-स्थल-सत्पात्री, सात्त्विक दान ते म्हणा॥	२०
Charity given as duty that can't be repaid, at proper place, time to worthy man is pious.	20

तरी स्वधर्मा आंतौते। जे जे मिळे आपणयाते। ते ते दीजे बहुते। सन्मानयोगे॥	२६६
तरी आचरताना स्वधर्मा। जे जे मिळेल आपल्याला। ते ते देत राहावे बहुताला। सन्मानाने॥	२६६
So while doing self-duty; out of our gains; that be given to many; with respect.	266
जालया सुबीजप्रसंगु। पडे क्षेत्रवाफेचा पांगु। तैसाचि दानाचा हा लागु। देखतसे॥	२६७
लाभले जरी उत्तम बीज, समय। परी पडे शेतात वाफेची उणीव। तैसाच दानाचा हा संबंध। दिसतसे॥	२६७
Though good seed is available; but humidity is lacking; similarly charity-connection; appears.	267
अनर्घ्य रत्न हाता चढे। तें भांगाराची वोढी पडे। दोर्नी जालीं तरी न जोडे। लेतें आंग॥	२६८
अमोल रत्न हाता पडे। तेव्हा सोन्याची वाण पडे। दोन्ही लाभली तरी न जोडे। घालणारे अंग॥	२६८
As gem is in hand; but gold is wanting; if both are available; may be lacking; wearing body.	268
परी सण सुहृद संपत्ती। हे तिन्ही येकीं मिळती। जे भाग्य धरी उन्नती। आपुल्या विषीं॥	२६९
परी सण मित्र संपत्ती। हे तिन्ही एकत्र मिळती। जेव्हा भाग्य धरी उन्नती। आपल्याविषयी॥	२६९
Festival, friends, wealth; this triad comes together; if fortune is favourable; with us.	269
तैसे निफजावया दान। जें सत्वासि ये संवाहन। तें देश काळ भाजन। द्रव्यही मिळे॥	२७०
तैसे निपजावया दान। जेव्हा सत्त्वही देते उत्तेजन। तेव्हा स्थळ काळ पात्र व्यक्ती अन। द्रव्यही मिळे॥	२७०
So for charity to emerge; if pious encourages; place, time, able person; money are available.	270
तरी आधीं तंव प्रयत्नेसी। होआवे कुरुक्षेत्र कां काशी। ना तरी तुके जो इहींसीं। तो देशही हो॥	२७१
तरी आधी तू प्रयत्नेसी। मिळवावे कुरुक्षेत्र किंवा काशी। अथवा बरोबरीचा जो यांचेशी। ते स्थानही मिळो॥	२७१
So first you with effort; gain Kurukshetra or Kashi; or place equally sacred; that is available.	271
तेथ रविचंद्रराहुमेळु। होतां पाहे पुण्यकाळु। कां तयासारखा निर्मळु। आनुही जाला॥	२७२
तेव्हा रवी चंद्र राहु मेळ। होता मिळे ग्रहणाचा पुण्यकाळ। किंवा त्यासारखा निर्मळ। दुसराही व्हावा॥	२७२
When sun, moon, Rahu meet; eclipse's holy time is gained; or similarly pure; time else.	272
तैसां काळीं तिये देशीं। होआवी पात्रसंपत्ती ऐसी। मूर्ति आहे धरिली जैशी। शुचित्वेंचि का॥	२७३
तैशा काळी त्या देशी। लाभावी पात्रव्यक्ती ऐशी। मूर्ती आहे धरिली जैशी। शुचित्वाने का॥	२७३
At that time and place; able person is available; as if idol is filled; with purity.	273
आचाराचे मूळपीठ। वेदांची उतारपेठ। तैसे द्विजरत्न चोखट। पावोनियां॥	२७४
आचाराचे मूळपीठ। वेदांची उतरण्याची पेठ। तैसे ब्राह्मणरत्न चोखट। पावोनिया॥	२७४
Original home of behaviour; resting place of Veda; such Brahmin pure; on gaining.	274
मग तयाचां ठाई वित्ता। निवर्तवावी स्वसत्ता। परी प्रियापुढे कांता। रिगे जैसेनि॥	२७५
मग त्याचे ठाई अर्पूनि वित्ता। लोप करावी स्वसत्ता। परी प्रियापुढे कांता। उभी जैशी॥	२७५
Then offering money to him; on surrendering self-power; as wife stands; before husband.	275

- का जयाचे ठेविले तया। देऊनि होइजे उतराइया। नाना हडपें विडा राया। दिला जैसा।। २७६
- किंवा ज्याचे ठेविलेले त्यासी। देऊनि व्हावे उतराई। किंवा हुज्याने विडा राजाशी। दिला जैसा।। २७६
- Or from whom it is taken; paying back to him; or as a valet offering betel leaf roll; to king. 276
- तैसेनि निष्कामें जीवें। भूम्यादिक अर्पावे। किंबहुना हांवे। नेदावे उठों।। २७७
- तैसे निष्काम जीवें। भूमी आदिक अर्पावे। किंबहुना हावेला। न द्यावे उठू।। २७७
- So with desire-less mind; land be offered; rather not allowing lust; to rise. 277
- आणि दान जया द्यावें। तयातें ऐसेया पाहावे। जया घेतले नुमचवे। कायसेनही।। २७८
- आणि दान जया द्यावे। तो ऐसा पाहावे। ज्याने घेतले परत न फेडावे। कशानेही।। २७८
- To whom charity is given; be such; who is unable to return what is taken; in any manner. 278
- साद घातलिया आकाशा। नेदी प्रतिशब्दु जैसा। कां पाहिला आरसा। येरीकडे।। २७९
- साद घातलिया आकाशा। न दे प्रतिशब्दु जैसा। किंवा पाहिला आरसा। पाठीकडे।। २७९
- As call given to sky; back it isn't echoed; or mirror viewed; from rear side. 279
- नातरी उदकाचिये भूमिके। आफळिलेनि कंदुकें। उधळौनि कवतिकें। न येइजे हाता।। २८०
- पाण्याचिया पृष्ठभागा। आपटला चेंडू जो का। उधळौनि कौतुका। न येई हाता।। २८०
- On water surface; if ball is dashed; even by chance rebounds; not to hands. 280
- नाना वसो घातला चारु। माथां तुरंबिला बुरु। न करी प्रत्युपकारु। जियापरी।। २८१
- किंवा पोळाला चारा घातला। हुंगिले कृतघ्नाच्या शिरा। न करे प्रति-उपकारा। जयापरी।। २८१
- Or if a stray bull is fed; or an ungrateful man favoured; doesn't repay favour; likewise. 281
- तैसें दिले दातयाचे। जो कोणेंही आंगें नुमचे। अर्पिलया साम्य तयाचे। कीजे पै गा।। २८२
- तैसे दिलेले दात्याचे जेवढे। जो कोण्याही प्रकारे न फेडे। साम्य अर्पिलेल्या दानाचे। याचेशी करावे गा।। २८२
- So whatever is given; who doesn't repay anyway; offered charity; be compared with this. 282
- ऐसिया जें सामग्रिया। दान निफजे वीरराया। ते सात्त्विक दान वरिया। सर्वाही जाण।। २८३
- ऐशा जेव्हा सामग्रीचे। दान निपजे वीरराजे। ते सात्त्विक दान, वरचे। सर्व दानांच्या जाण।। २८३
- When of such means; charity emerges; it is pious charity; know it is best among all charities. 283
- आणि तोचि देशु काळु। घडे तैसाचि पात्रमेळु। दानभागुही निर्मळु। न्यायगतु।। २८४
- आणि तेच स्थळ काळ। घडे तैसाच पात्रमेळ। दानद्रव्यही आलेले निर्मळ। न्यायगत।। २८४
- And same place, time; able person is met; and charity-amount is pure; with legal means. 284
- यत्तु प्रत्युपकारार्थ, फलमुद्दिश्य वा पुनः। दीयते च परिक्लिष्टं, तद्दानं राजसं स्मृतम्।। २१
- जेही प्रत्युपकारार्थ, फलोद्देशेचि वा पुन्हा। दिले जाते महाकष्टे, राजस दान ते म्हणा।। २१
- Charity given with hope of return-favour, fruit-desire; with great hesitancy is passionate. 21
- परी मनीं धरूनि दुभते। चारिजे जेवीं गाईतें। का पेंव करूनि आइतें। पेरूं जाइजे।। २८५
- परी मनी धरूनि दुभते। चारावे जेव्हा गाईते। किंवा कणगे करूनि रिते। धान्य पेराया जावे।। २८५
- But with hope of milk; letting cow graze; or on emptying cellar; going to sow seed. 285

ना ना दिठी घालुनि आहेरा। आवंतुं जाइजे सोयिरा। का वाण धाडिजे घरा। वोवसीयाचे।।	२८६
किंवा दृष्टी ठेवूनि आहेरा। निमंत्रणा जावे सोयरा। किंवा वाण पाठवावे घरा। व्रतस्थ स्त्रीच्या।।	२८६
Or keeping eye on gifts; inviting kin; or sending presents; to an avowed woman.	286
पै कळांतर गांठीं बांधिजे। मग पुढिलांचे काज कीजे। पूजा घेऊनि रसु दीजे। पीडितांसि।।	२८७
अरे व्याज गाठीसी बांधावे। मग समोरच्याचे काम करावे। पैसा घेऊनि औषध द्यावे। पीडीताला।।	२८७
On recovering interest; working for others; or on recovering fees treating; suffering patient.	287
ऐसे जया जे दान देणें। तो तेणेंचि गा जीवनें। पुढती भुंजावा भावे येणें। दीजे जे का।।	२८८
ऐसे ज्याला जे दान देणे। तो त्याच्याच गा आधाराने। पुढे उपयोगा यावा या भावाने। द्यावे जे का।।	२८८
Giving such charity; as means of support; or with aim of usefulness in future; what is given.	288
अथवा कोणी वाटे जातां। घेतले उमर्चो न शकता। मिळे जें पंडुसुता। द्विजोत्तमु।।	२८९
अथवा कोणी वाटेने जाता। घेतले परत फेडु न शकला असता। ऐसा मिळे जेव्हा पंडुसुता। द्विजोत्तम।।	२८९
Or as passing by; who is not in position to return what is taken; on meeting such; Brahmin.	289
तरी कवड्या एकासाठीं। अशेषां गोत्रांचींच किरीटी। सर्व प्रायश्चित्ते सुये मुठी। त्याचिये।।	२९०
तरी एका कवडीसाठी। संपूर्ण गोत्रांचीच किरीटी। सर्व प्रायश्चित्ते ठेवितो मुठीत। त्याच्या।।	२९०
Just for a coin; Kiriti, all atonements; of entire clan; keeps in his fist.	290
तेवींचि पारलौकिके। फळे वांछिजती अनेके। आणि दीजे तरी भुके। येकाही नोहे।।	२९१
तैसेच पारलौकिक। फळे इच्छितात अनेक। आणि दान देतो किती, तर पुरेना। एका भुकेलाही।।	२९१
Para worldly; many fruits desires; and gives charity; that is insufficient; for one time hunger.	291
तेही ब्राह्मणु नेवों सरे। कीं हाणीचेनि शिणें झांसूरे। सर्वस्व जैसे चोरें। नागऊनि नेले।।	२९२
तेही ब्राह्मण घेऊनि मागे सरे। की हा हानीच्या शिणाने झुरे। सर्वस्व जैसे चोराने। लुटून नेले।।	२९२
If Brahmin leaves with charity; he worries with loss; as if whole worth is robbed; by thief.	292
काय बहु सांगों सुमती। जे दीजे या मनोवृत्ती। ते दान गा त्रिजगती। राजस पै।।	२९३
काय बहु सांगावे सुमती। जे देतांना या अशा मनोवृत्ती। ते दान गा त्रिजगती। राजस रे।।	२९३
What more to tell; giving with such attitude; that charity in tri-world; is passionate.	293
अदेशकाले यद्दानम्, अपात्रेभ्यश्च दीयते। असत्कृतमवज्ञातं, तत्तामसमुदाहृतम्।।	२२
अकाळी अस्थळी दान, अपात्रासी दिले जरी, अनादरे तुच्छतेने, तामस दान ते म्हणा।।	२२
Charity given at wrong place, time to unworthy man; with disrespect n contempt is dark.	22
मग म्लेंच्छांचे वसोटे। दांगाणे हन कैकटे। का शिबिरे चोहटे। नगरींचे ते।।	२९४
मग म्लेच्छांची वसतिस्थाने। अरण्ये आणि गलिच्छ स्थाने। किंवा छावण्या चव्हाटे। नगराचे ते।।	२९४
Then at barbarian's resort; forests and filthy places; or in camps and common places; of city.	294
तेही तेही ठाई मिळणी। समयो सांजवेळु कां रजनी। तेव्हा उदारा होणे धनीं। चोरियेचां।।	२९५
त्याही जागी मिळणी। समय सांजवेळ किंवा रजनी। तेव्हा उदार होणे धनावरी। चोरीच्या।।	२९५
If at that spot; time is dusk or night; then being benevolent; on strength of stolen money.	295

पात्रें भाट नागारी। सामान्य स्त्रिया कां जुवारी। जियें मूर्तिमंतें भुररीं। भुले तया॥	२९६
पात्रे भाट गारुडी। बाजारी स्त्रियां किंवा जुगारी। ज्या मूर्तिमंत चेटकिणी। भुले त्यांना॥	२९६
If recipient is bard, juggler; prostitute or gambler; which are real witches; he is lured to them.	296
रूपानृत्याची पुरवणी। ते पुढां डोळेभारणी। गीत भाटीव तो श्रवणीं। कर्णजपु॥	२९७
रूप नृत्य पुरविणारी। ती समोरूनि डोळ्याने भारणारी। गीत भाटांचे तर वाटे कानी। कर्णजप॥	२९७
With beauty and dance; she lures with eyes; song of bard by ear is felt; as mantra chanting.	297
तयाहीवरी अळुमाळु। जें घे फुलागंधाचा गुगुळु। तंव भ्रमाचा तो वेताळु। अवतरे तैसा॥	२९८
त्याहीवरी थोडासा। जेव्हा घेतो गुगुळधूप फुलगंधाचा। तेव्हा वेताळ तो भ्रमाचा। अवतरे तैसा॥	२९८
Moreover little; when takes gum with flower-flavour; then Ghost of delusion; appears.	298
तेथ विभांडुनियां जग। आणिले पदार्थ अनेग। तेणें घालूं लागे मातंग। गवादीसी॥	२९९
तेव्हा लुबाडूनि जग। जे आणिले पदार्थ अनेक। त्याने घालू लागे अन्नछत्र। आचारहीना॥	२९९
Then by robbing others; with things brought; opening free lunch centre; for lowly people.	299
एवं ऐसेनि जे जे देणे। ते तामस दान मी म्हणे। आणि घडे दैवगुणे। आणिकही एक॥	३००
एवं ऐसे जे जे देणे। ते तामस दान मी म्हणे। आणि घडे दैवगुणे। आणिकही एक॥	३००
So such type of doling; I call as dark charity; and by fate; one more thing happens.	300
विपायें घुणाक्षर पडे। टाळिये काउळा सांपडे। तैसे तामसा पर्व जोडे। पुण्यदेशीं॥	३०१
क्वचित किडा अक्षर कोरे। टाळी देता कावळा सापडे। तैसे तामसाला पर्व मिळे। पुण्य देश काळाचे॥	३०१
If insect carvs letters; or crow is caught while clapping; so dark gets merit; of place and time.	301
तेथ देखोनि तो आथिला। योग्यु मागोही आला। तोही दर्पा चढला। भांबावे जरी॥	३०२
तेव्हा पाहूनि त्या संपन्न याचकाला। योग्य मागण्यासही आला। तेव्हा तो गर्वाने चढला। दानासी भांबावे जरी॥	३०२
On seeing rich donor; if approaches proper seeker; he becomes arrogant; hesitates for charity.	302
तरी श्रद्धा न धरी जीवीं। तया माथाही न खालवी। स्वये न करी ना करवी। अघर्यादिक॥	३०३
तरी श्रद्धा न धरी जीवी। त्याला माथाही न झुकवी। स्वये न करी ना करवी। अघर्यादिक॥	३०३
He lacks faith in mind; neither bows head; nor offers not water sacred; by him or through else.	303
आलिया न घाली बैसो। तेथ गंधाक्षतांचा काय अतिसो। हा अप्रसंगु कीर असो। तामसीं नरीं॥	३०४
याचका न घाली आसन। तेथ गंधाक्षतांचा काय संबंध? अतिप्रसंगच हा खरा असतो। तामस नरा॥	३०४
Offers not seat; applying vermilion is irrelevant; this is uncalled for incidence; for dark.	304
पैं बोळविजे रिणाइतु। तैसा झकवी तयाचा हातु। तू करणे याचा बहुतु। प्रयोगु तेथ॥	३०५
अहो बोळविती कर्जदारास। तैसा फसवितो हातोहात। अरे तुरेचा करतो बहुत। प्रयोग तेथे॥	३०५
Like dismissing debtor; deceives casually; attempts rude language; here usage.	305
आणि जया जे दे किरीटी। तयाते उमाणी तयासाठी। मग कुबोलें का लोटी। अवज्ञाची॥	३०६
आणि ज्याला जे दे किरीटी। त्याची योग्यता करे तेवढ्याचसाठी। मग कुशब्दाने वा घालवी। अपमानाने॥	३०६
To whom he gives; assesses his worth only for that; with rude words evicts him; by insulting.	306

- हे बहु असो यापरी। मोल वेंचणे जे अवधारी। तया नाव चराचरी। तामस दान॥ ३०७
- हे बहु असो यापरी। द्रव्य खर्चणे जे अशापरी। त्याला नाव या चराचरी। तामस दान॥ ३०७
- Let it be so; spending money like this; is called in world; as dark-charity. 307
- ऐशीं आपुलालां चिन्हीं। अळंकृते तिन्हीं। दानें दाविलीं अवधानीं। रजतमा या॥ ३०८
- ऐसी आपापल्या लक्षणांनी। अलंकृत करुनी तिन्ही। दाने दाखविली ठेव ध्यानी। रजतमा या॥ ३०८
- With their signs; decorating threefold; charity shown, remember; pious, passionate and dark. 308
- तेथ मी जाणत असे। विपाये तू गा ऐसे। कल्पिसील मानसें। विचक्षणा॥ ३०९
- आता मला माहीत असे। कदाचित तू गा ऐसे। म्हणशील मनामध्ये। हे चतुरा॥ ३०९
- Now I know; probably you may be; thinking in your mind; O Shrewd! 309
- जे भवबंधमोचक। येकले कर्म सात्त्विक। तरी का वेखासी सदोख। येर बोलावी॥ ३१०
- की भवबंध विमोचक। एकटे कर्म सात्त्विक। तरी मग का विरुद्धची सदोष। सांगावी इतरे? ३१०
- That if liberation facilitator; is pious karma; why faulty opposite to that; should be told? 310
- परी नोसंतिता विवसी। भेटी नाही निघीसी। का धूं न साहता जैसी। वाती न लगे॥ ३११
- परी न हटविता हडळीसी। गाठ नाही पुरलेल्या ठेव्यासी। किंवा धूर न साहता जैसी। वात न पेटे॥ ३११
- Sans driving away witch; hidden treasure isn't gained; sans bearing smoke; wick isn't ignited. 311
- तैसे शुद्धसत्त्वा आड। आहे रजतमाचे कवाड। ते भेदणे यातें कीड। म्हणावे का॥ ३१२
- तैसे शुद्धसत्त्वाआड। आहे रजतमाचे कवाड। ते भेदणे याला वाईट। म्हणावे का? ३१२
- So obstructing pure pious; there is door of passionate-dark; why breaking it; be called as bad? 312
- आम्ही श्रद्धादि दानांत। जे समस्तही क्रियाजात। सांगितले का व्याप्त। तिहीं गुणीं॥ ३१३
- आम्ही श्रद्धादिपासून दानांपर्यंत। जे समस्तही क्रियाजात। सांगितले जे का व्याप्त। तीन्ही गुणीं॥ ३१३
- I from faith to charity; about all actions; told which are occupied; by quality-trinity. 313
- तेथ भरंवसेनि तिन्ही। न सांगोंचि ऐसे मानी। परी सत्त्व दावावया दोन्ही। बोलिलों येरें॥ ३१४
- तेथ खरोखरी तिन्ही। न सांगाव्या ऐसे मनी। परी सत्त्व दावावया दोन्ही। बोललो दुसऱ्या॥ ३१४
- Here really all three; weren't to be told; but to show pious other two; were told. 314
- जे दोहींमाजी तिजे असे। ते दोन्ही सांडितांचि दिसे। अहोरात्रत्यागें जैसे। संध्यारूप॥ ३१५
- कारण दोन्हीमध्ये तिजे असे। ते दोन्ही त्यागताच दिसे। दिवसरात्र त्यागाने जैसे। मिळे संध्यारूप॥ ३१५
- Third between two; is seen on elimination of two; on day-night elimination; evening is seen. 315
- तैसे रजतमविनाशे। तिजे जे उत्तम दिसे। ते सत्त्व हे आपैसे। फावासि ये॥ ३१६
- तैसे रजतमविनाशे। तिसरे जे उरलेले दिसे। ते सत्त्व हे आपोआप। कळूनि येते॥ ३१६
- By elimination of passionate and dark; remaining visible third; that pious naturally; is known. 316
- एवं दावावया सत्त्व तुज। निरूपिले तम रज। ते सांडूनि सत्त्वे काज। साधी आपुले॥ ३१७
- एवं दाखवावया सत्त्व तुज। सांगितले तम रज। ते त्यागूनि सत्त्वाने कार्य। साधी आपले॥ ३१७
- So to show pious; passionate, dark was told; on casting them with pious; achieve your goal. 317

सत्त्वेचि येणे चोखाळे। करी यज्ञादिके सकळे। पावसी तें करतळे। आपुले निज।।	३१८
सत्त्वानेच या चोखाळ। करी यज्ञादिक सकळ। पावसी तेव्हा तळहातात। निजरूप आपले।।	३१८
<i>With this pious pure; if you do Yagnys all; you will gain on palm; your soul-form.</i>	318
सूर्ये दाविले सांते। काय एक न दिसे तेथे। तेवीं सत्त्वे केले फळाते। काय नेदी।।	३१९
सूर्याने दाखविले सगळे। काय एक न दिसे तिथले। तैसे सत्त्वाने केलेले कर्म फळे। तेव्हा काय न दे?	३१९
<i>As sun shows all; what isn't be visible; as pious karma fructifies; what won't be gained?</i>	319
हे कीर आवडतांविखी। शक्ति सत्त्वीं आथी नकी। परी मोक्षेसी एकी। मिसळणे जे।।	३२०
आवडत्याविषयी ही खरी। शक्ती सत्त्वात असते बरी। मोक्षास एकापरी। मिळवूनि देते।।	३२०
<i>For achieving goal favourite; pious has power great; but unique liberation; it offers.</i>	320
तें एक आनचि आहे। त्याचा सावावो जें लाहे। तें मोक्षाचाही होये। गांवी सरते।।	३२१
ते एक वेगळेच आहे। त्याचे साहाय्य जेव्हा आहे। तेव्हा जीव मोक्षाच्याही होये। गावी प्राप्त।।	३२१
<i>That is quite different; when its help is assured; being reaches liberation; field.</i>	321
पैं भांगार जन्ही पंधरे। तन्ही राजावळीची अक्षरे। लाहे तेंचि सरे। जियापरी।।	३२२
अहो सोने जरी शुद्ध पुरे। तरी अक्षरे आणि राजचिन्हे। त्यावरी पडती तेव्हाच मोल येते। जैशापरी।।	३२२
<i>Though gold is pure; when only as letters royal seal; appear on it then it has value; likewise.</i>	322
स्वच्छे शीतळे सुगंधे। जले होती सुखप्रदे। परी पवित्रत्व संबंधें। तीर्थाचिनि।।	३२३
स्वच्छ शीतळ सुगंधीत। जळे असतात सुखप्रद। परी पवित्रत्व मात्र येते संबंधाने। तीर्थाच्या।।	३२३
<i>Clean, cool fragrant; waters r pleasant; holiness is acquired with contact; of holy place alone.</i>	323
नदी हो का भलतैसी थोरी। परी गंगा जें अंगीकारी। तेंचि तिये सागरीं। प्रवेशु गा।।	३२४
नदी होईना का भलती थोरी। परी गंगा जेव्हा तिला अंगीकारी। तेव्हाच ती सागरी। प्रवेशे गा।।	३२४
<i>Rivulet may be great; but when big river accepts it; then only into sea; it enters.</i>	324
तैसें सात्त्विका कर्मा किरीटी। येतां मोक्षाचिये भेटी। न पडे आडकाठी। ते वेगळे आहे।।	३२५
तैसे सात्त्विक कर्माला किरीटी। येताना मोक्षाच्या भेटी। न पडे आडकाठी। ते वेगळे आहे।।	३२५
<i>So for pious karma; while meeting liberation; there is no obstacle; as it is different.</i>	325
हा बोलु आइकतखेवी। अर्जुना आधि न माये जीवीं। म्हणे देवें कृपा करावी। सांगावे ते।।	३२६
हा बोल ऐकताक्षणी। अर्जुनाची अधीरता न मावे मनी। म्हणे देवांनी कृपा करावी आणि। सांगावे ते।।	३२६
<i>On listening these words; Arjuna's eagerness won't wait; he said let Lord bless and; tell that.</i>	326
तेथ कृपाळु चक्रवर्ती। म्हणे आईक त्याची व्यक्ती। जेणें सात्त्विके ते मुक्ती-। रत्न देखे।।	३२७
तेव्हा कृपाळु चक्रवर्ती। म्हणे ऐक त्याची अभिव्यक्ती। ज्या सात्त्विकाने ते मुक्ती-। रत्न पाहू शके।।	३२७
<i>Then Krishna; said hear its expression; with what piousness liberation-gem; can be seen.</i>	327

ॐ तत्सदिति निर्देशो, ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः। ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च, यज्ञाश्च विहिताः पुरा।। २३

ॐ तत् सत अशा नामे, ब्रह्म सांगितले त्रिधा। ब्राह्मण वेद त्यायोगे, जन्मले यज्ञ पूर्वचे।। २३

'Aum Tat Sat'* denotes threefold Brahma; by which Brahmin, Veda, ancient Yagnya were born. 23

तरी अनादि परब्रह्म। जें जगदादि-विश्रामधाम। तयाचे एक नाम। त्रिधा पै असे।।	३२८
तरी अनादी परब्रह्म। जे जगदाचे आदिविश्रामधाम। त्याचे एक नाम। तीन परीचे असे।।	३२८
So eternal absolute Brahma; primeval cosmos resort; its single name; is threefold.	328
ते कीर अनाम अजाती। परी अविद्यावर्गाचिये राती-। माजी वोळखावया श्रुती। खूण केली ते।।	३२९
ते तर अनाम अजाती। परी अविद्यासमुदायाच्या अज्ञानराती-। मध्ये ओळखावया श्रुतीने। ही खूण केली।।	३२९
It is nameless, unborn; in ignorance-night of non-knowledge group*; to know, Shriti; created this sign.	329
उपजलिया बाळकासि। नांव नाही तयापासी। ठेविलेनि नांवेसी। ओ देत उठी।।	३३०
जन्मलेल्या बाळकासी। नाव नाही तयापाशी। ठेविलेल्या नावाने। ओ देत उठे।।	३३०
As child born; is sans name; but by assigned name; it responds instantly.	330
कष्टले संसारशीणे। जे देवों येती गाऱ्हाणे। तया ओ दे नावे जेणे। तो संकेतु हा।।	३३१
कष्टले संसारशिणे। जे देवाकडे नेती गाऱ्हाणे। त्यांना ओ देतो ज्या नावाने। तो नावाचा संकेत हा।।	३३१
Tired by worldly life; those appealing to Lord; to who he responds; this is sign of that name.	331
ब्रह्माचा अबोला फिटावा। अद्वैतत्वे तो भेटावा। ऐसा मंत्र देखिला कणवा। वेदें बापें।।	३३२
ब्रह्माचे मौन फिटावे। अद्वैतपणाने ते भेटावे। ऐसा मंत्र देखिला कृपाळु। वेदबापे।।	३३२
Brahma on giving up silence; to meet it with non-duality; such graceful mantra; saw Vedas.	332
मग दाविलेनि जेणे एकें। ब्रह्म आळविले कवतिकें। मागां असत ठाके। पुढां उभे।।	३३३
मग दाखविल्या ज्या एका मंत्राने। ब्रह्म आळविले कौतुकाने। मागे असलेले ठाके। पुढे उभे।।	३३३
By single mantra; if Brahma is worshiped casually; that unseen entity; manifests in our front.	333
परी निगमाचळशिखरीं। उपनिषदार्थनगरी। आहाति जे ब्रह्माच्या येकाहारी। तयांसीच कळे।।	३३४
परी वेदपर्वताचे शिखरी। उपनिषदार्थनगरी। आहेत जे ब्रह्माच्या तुलनेने तरी। त्यांनाचि कळे।।	३३४
At apex of Veda-mountain; in Upanishada-city; who seats with Brahma; knows this entity.	334
हेही असो प्रजापति-। शक्ति जे सृष्टि करिती। ते ज्या एका आवृत्ती। नामाचिये।।	३३५
हेही असो प्रजापतीची। शक्ती, जी सृष्टी रचयिती। ती ज्या एकाच आवर्तनी। नावाच्या।।	३३५
In fact Prajapati's; power that creates cosmos; that by what single recurrence; of name.	335
पै सृष्टीचिया उपक्रमा-। पूर्वी गा वीरोत्तमा। वेडा ऐसा ब्रह्मा। एकला होता।।	३३६
आणि सृष्टीच्या उपक्रमा-। पूर्वी गा वीरोत्तमा। वेडा ऐसा ब्रह्मा। एकटाचि होता।।	३३६
And before cosmos'; creation, O Great warrior; confused Brahmadeva; was alone.	336
मज ईश्वरातें नोळखे। ना सृष्टिही करू न शके। तो थोरु केला एकें। नामें जेणें।।	३३७
मज ईश्वराला न ओळखे। ना सृष्टीही करू शके। त्याला थोर केला एका। नामाने ज्या।।	३३७
He wasn't recognizing God; or was able to create cosmos; was made great; by which name.	337
जयाचा अर्थ जीवीं ध्याता। जे वर्णत्रयचि जपता। विश्वसृजनयोग्यता। आली तया।।	३३८
ज्याचा अर्थ अंतःकरणात ध्याता। जे तीन अक्षरेच जपता। विश्वनिर्मितीची योग्यता। आली तया।।	३३८
On meditating on its meaning; on reciting this tri-word; ability of creating cosmos; he gained.	338

- तेधवां रचिले ब्रह्मजन। तयां वेद दिले शासन। यज्ञाऐसें वर्तन। जीविकें केले॥ ३३९
- तेव्हा रचिले ब्राह्मणजन। त्यांना वेद दिले अनुशासन। यज्ञासारखे साधन। उपजीविकेचे केले॥ ३३९
- Then he created Brahmins; gave them Veda for governance; Yadnya-means; for sustenance. 339
- पाठीं नेणो किती येर। स्रजिले लोक अपार। जाले ब्रह्मदत्त अग्रहार। तिन्हीं भुवने॥ ३४०
- मागाहून न जाणो किती इतर। निर्मिले लोक अपार। झाले ब्रह्मदत्त इनाम। तिन्ही भुवने॥ ३४०
- Later don't know how many other; beings created; became as Brahmadeva gifted; tri-regions. 340
- ऐसे नाममंत्रें जेणें। धातया अढंच करणे। त्याचे स्वरूप आइक म्हणे। श्रीकांतु तो॥ ३४१
- ऐसे ज्या नाममंत्राने। ब्रह्मासी अढळच करणे। त्याचे स्वरूप ऐका म्हणे। श्रीकांत तो॥ ३४१
- So by what name-mantra; that made Brahmadeva permanent; listen to its nature said; Shrikanta. 341
- तरी सर्व मंत्रांचा राजा। तो प्रणवो आदिवर्णु बुझा। आणि तत्कारु तो दुजा। तिजा सत्कारु॥ ३४२
- तरी सर्व मंत्रांचा राजा। तो प्रणव आदिवर्ण समजा। आणि तत्कार तो दुजा। तिजा सत्कार॥ ३४२
- So king of all mantras; know that Aum is first word; 'Tat' is second; and 'Sat' is third. 342
- एवं ॐ तत्सदाकारु। ब्रह्मनाम हे त्रिप्रकारु। हे फूल तुरंबी सुंदरु। उपनिषद ते॥ ३४३
- अशाप्रकारे ॐ तत् सत् आकाराचे। ब्रह्मनाम हे तीन प्रकाराचे। हे फूल हुंगावे सुंदर। उपनिषदांचे॥ ३४३
- So 'Aum Tat Sat' form; is triple Brahma-name; smell this beautiful flower; of Upanishada. 343
- येणेंसीं गा होऊनि एक। जें कर्म चाले सात्त्विक। तें कैवल्याते पाइक। घरींचे करी॥ ३४४
- यांच्याशी गा होऊनि एक। जेव्हा कर्म चाले सात्त्विक। तेव्हा ते मोक्षाला सेवक। घरचे करी॥ ३४४
- If with this you unite; and perform pious-karma; that will make liberation a servant; of home. 344
- परी कापुराचे थळींवा। आणून देईल दैव। लेवो जाणणेचि आडव। तेथ असे बापा॥ ३४५
- जरी कापुराचे अलंकार ओतीव। आणूनि देईल दैव। अंगावर घालावे कैसे ही उणीव। तेथ असे बापा॥ ३४५
- If camphor-ornament; are gained by fate; how to wear them is a problem; here Friend! 345
- तैसे आदरिजेल सत्कर्म। उच्चारिजेल ब्रह्मनाम। परी नेणिजेल जरी वर्म। विनियोगाचे॥ ३४६
- तैसे आचराल सत्कर्म। उच्चाराल ब्रह्मनाम। परी न जाणाल जरी वर्म। विनियोगाचे॥ ३४६
- So you do pious-karma; chant Brahma-name; but not knowing essence; of its application. 346
- तरी महंताचिया कोडी। घरा आलियाही वोढी। मानूं नेणता अपरवडी। मुद्दल तुटे॥ ३४७
- तरी महंत समूह कोटी। घरा आले तुमच्या ओढी। मान न देता दुर्वर्तनी। केलेले पूण्य तुटे॥ ३४७
- If crores of saint; visiting house affectionately; are treated arrogantly; merit earned gets lost. 347
- का ल्यावया चोखट। टीक भांगार एकवट। घालूनि बांधली मोट। गळां जेवी॥ ३४८
- किंवा घालावया चोखट। हार सोने एकवट। घालूनि बांधली मोट। गळ्यात जैशी॥ ३४८
- Or for wearing pure garland; as gold bar are tied together; to neck. 348
- तैसे तोंडी ब्रह्मनाम। हाती ते सात्त्विक कर्म। विनियोगेवीण काम। विफळ होय॥ ३४९
- तैसे तोंडी ब्रह्मनाम। हाती ते सात्त्विक कर्म। विनियोगाविना काम। विफळ होय॥ ३४९
- Chanting of Brahma-name; doing pious karma by hand; but work sans application; is futile. 349

अगा अन्न आणि भूक। पासी असे परी देख। जेऊ नेणतां बाळक। लंघनचि की॥	३५०
अगा अन्न आणि भूक। जवळीच असे परी देख। जेऊ न जाणे बाळक। तर उपवासच की॥	३५०
If hunger and food; are available near; but child knows not how to eat; then it will be starving.	350
का स्नेहा सुत्र वैश्वानरा। जालियाही संसारा। हातवटी नेणतां वीरा। प्रकाशु नोहे॥	३५१
किंवा तेल अग्नी वाती। असताही सामग्री पुरती। युक्ती उपयोगाची न जाणती। तर वीरा प्रकाश नाही॥	३५१
Or availability of wick, oil, fire; in spite of all means; sans application trick; there is no light.	351
तैसे वेळे कृत्य पावे। तेथिंचा मंत्रुही आठवे। परी व्यर्थ ते आवघे। विनियोगेंवीण॥	३५२
तैसे वेळेवर सत्कृत्यही घडावे। तेथील मंत्रही आठवे। परी व्यर्थ ते आवघे। विनियोगावीण॥	३५२
So timely pious karma; and mantra remembrance; but it is all worthless; sans application.	352
म्हणौनि वर्णत्रयात्मक। जें हें परब्रह्मनाम एक। विनियोगु तूं आइक। याचा आता॥	३५३
म्हणोनि वर्णत्रयात्मक। जे हे परब्रह्मनाम एक। विनियोग तू ऐक। याचा आता॥	३५३
So this tri-letter; that is absolute Brahma-name; you listen to application; of it now.	353
<p>तस्मादोमित्युदाहृत्य, यज्ञदानतपःक्रियाः। प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः, सततं ब्रह्मवादिनाम्॥ २४</p> <p>तरी ओम्कार उच्चार, यज्ञ दान तपक्रिया। सुरु होतात शास्त्रोक्त, नेमाने ब्रह्मवादिच्या॥ २४</p> <p>By Aum utterance textual acts of Yadnya, charity, severity of Brahma-knower routinely start. 24</p>	
(तरि या) नामींची अक्षरे तिन्हीं। कर्मा आदिमध्यनिदानी। प्रयोजावी पै स्थानी। इहीं तिन्ही॥	३५४
(तरी या) नामाची अक्षरे तिन्ही। कर्माच्या आदिमध्यअंती। योजावी बघ स्थानी। या तिन्ही॥	३५४
Tri-letter of this name; at beginning, middle, end of karma; be arranged at these three; places.	354
हेचि एकी हातवटी। घेउनी हन किरीटी। आले ब्रह्मविद भेटी। ब्रह्माचिये॥	३५५
हीच एक हातवटी। घेऊनी आणि किरीटी। आले ब्रह्मवेत्ते भेटी। ब्रह्माच्या॥	३५५
Equipped with this application; Kiriti; Brahma-knower came to meet; Brahma.	355
ब्रह्मंसीं होआवया एकी। ते न वंचती यज्ञादिकी। जे चावळले वोळखी। शास्त्रांचिया॥	३५६
ब्रह्मासी व्हावया एक। ते न चुकविती यज्ञादिक। जे बोलती करुनि ओळख। शास्त्रांची॥	३५६
To be united with Brahma; they don't miss Yadnyas; who talk on knowing; texts.	356
तो आदि तंव उँकारु। ध्यानें करिती गोचरु। पाठीं आणिती उच्चारु। वाचेही तो॥	३५७
तो आदी तेव्हा उँकार। ध्यानाने करिती गोचर। मग आणिती उच्चार। वाचेमध्येही तो॥	३५७
That eternal Aumkara; they first visualize by meditation; then pronounce; it by speech.	357
तेणें ध्यानें प्रकटे। प्रणवोच्चारे स्पष्टें। लागती मग वाटे। क्रियांचिये॥	३५८
त्या ध्यानाने प्रकट। प्रणवोच्चाराने स्पष्ट। लागती मग वाटेला। क्रियाकर्माच्या॥	३५८
With that direct meditation; and clear pronunciation of Aum; they initiate; karma-activities.	358
आंधारी अभंगु दिवा। आडवीं समर्थु बोळावा। तैसा प्रणवो जाणावा। कर्मरंभी॥	३५९
अंधारी न विझणारा दिवा। आडरानी समर्थ सोबती हवा। तैसा प्रणव जाणावा। कर्मरंभी॥	३५९
Inextinguishable lamp in dark; is strong companion in forest; Aum be known; at karma-start.	359

उचितदेवोद्देशे। द्रव्ये धर्म्ये आणि बहुवसे। द्विजद्वारां हन हुताशे। यजिती पै ते॥	३६०
उचित अशा देवाचे उद्देशे। द्रव्याने धर्माने बहुतसे। द्विजाद्वारा आणि अग्नीमध्ये। यजिती गा ते॥	३६०
For proper deity; by ample legitimate earning; by Brahmin and in fire; they do Yadnyas.	360
आहवनीयादि वन्ही। निक्षेपरूपी हवनीं। यजिती पै विधानी। फुडे होउनी॥	३६१
आहवनीय आदी अग्नीमध्ये। हवनायोग्य हवनाने। यज्ञ करिती ते विधीने। तज्ज्ञ होऊनि॥	३६१
Into tri-fires of oblations; making appropriate offering; they do Yadnyas; being experts.	361
किंबहुना नाना याग-। निष्पत्तीचे घेउनि अंग। करिती नावडतेया त्याग। उपार्धीचे॥	३६२
किंबहुना नाना यज्ञ। पूर्णत्वास नेऊन त्यांचे अंग। करिती नावडत्यांचा त्याग। देह उपार्धीचा॥	३६२
Rather various Yadnyas; achieving perfection; discarding disliked; body limiting conditions.	362
कां न्यार्ये जोडला पवित्रीं। भूम्यादिकीं स्वतंत्रीं। देशकाळ शुद्ध पात्रीं। देती दाने॥	३६३
किंवा न्यायाने जोडलेले पवित्र। भूमीआदिक स्वतंत्र। देशकाळ पाहूनि शुद्ध पात्र। देती दान॥	३६३
Legally earned sacred; independent land; to worthy seeker at time, place; they give in charity.	363
अथवा एकांतरां कृच्छ्रीं। चांद्रायणें मासोपवासी। शोषोनि गा धातुराशी। करिती तपे॥	३६४
अथवा एक दिसाआड उपवासाने। कृच्छ्र चांद्रायण मास व्रताने। शोषोनि गा शरीररस। करिती तपे॥	३६४
Or with fasts; of Kricchha ¹ and Chandrayana ² vows; by drying body-elements; do severities.	364
एवं यज्ञदानतपे। जिये गाजती बंधरूपे। तिहींच होय सोपे। मोक्षाचे तयां॥	३६५
अशी यज्ञ दान तपे। जी प्रसिद्ध असती बंधरूपे। त्या उँकारानेच होय सोपे। मोक्षबंध ते॥	३६५
Yadnya, severity, charity; famous for bondages; become helpful with Aum; for liberation.	365
स्थळीं नावा जिया दाटिजे। जळीं तियांचि जेवीं तरिजे। तेवीं बंधकीं कर्मी सुटिजे। नामें येणे॥	३६६
जमिनीवरी नावा ज्या अडती। जळात त्याच जैशा तरती। तैसे बंधक कर्मातून सुटती। नामाने या॥	३६६
As boat stuck-up on ground; floats easily in water; so bonded are freed from karma; by Aum.	366
परी हे असो ऐसिया। या यज्ञदानादि क्रिया। उँकारें सावायिलिया। प्रवर्तती॥	३६७
परी ह्या असो अशा। या यज्ञदानादी क्रिया। ओँकाराने साहाय्य करता। योग्य होती॥	३६७
But let it be; acts of Yadnya, charity, severity; with help of Aum; become fruitful.	367
तिया मोटकिया जेथ फळीं। रिगों पाहाती निहाळीं। प्रयोजिती तिये काळीं। तच्छब्दु तो॥	३६८
त्या लहानशा क्रिया येता फळी। येऊ पाहती त्या तू न्याहाळी। योजतात त्या वेळी। तत् शब्द तो॥	३६८
When these small acts are fructified; you observe; word used that time; is 'Tat'.	368

तदित्यनभिसंधाय, फलं यज्ञतपःक्रियाः। दानक्रियाश्च विविधाः, क्रियन्ते मोक्षकाङ्क्षिभिः॥ २५

तत् कारे त्यागुनी हेतू, फल यज्ञ तपक्रिया। दानक्रिया बहू होती, मोक्षमार्गी कडूनि या॥ २५

By 'Tat' utterance sans fruit-desire, Yadnya, severity; charity acts are done by liberation-seekers. 25

जे सर्वाही जगापरौते। जे एक सर्वही देखते। ते तच्छब्दे बोलिजे। पैल वस्तु॥ ३६९

जे सर्वही जगापलीकडे। जे एक सर्वही पाहते। जे 'तत्' शब्दाने बोलिले जाते। सर्वापलीकडील वस्तु॥ ३६९

Which beyond entire cosmos; sees everything; that is called 'Tat'; object beyond everything. 369

ते सर्वादिकत्वे चित्ती। तद्रूप ध्याऊनियां सुमति। उच्चारेंही व्यक्ती। आणित्ती पुढती॥	३७०
ते सर्वाचे आदि तत्त्व चित्ती। तद्रूप ध्याऊनिया हे सुमती। उच्चारानेही व्यक्तासी। आणित्ती पुढे॥	३७०
That primeval principle of all; when deeply meditated; by utterance brings manifested; ahead.	370
म्हणती तद्रूपा ब्रह्मा तया। फळेंसीं क्रिया इया। तेचि होतु आम्हां भोगावया। काहीचि नुरो॥	३७१
म्हणती तद्रूपा ब्रह्माला त्या। फळासहीत क्रिया या। प्राप्त होवो त्याला, आम्हा भोगावया। काहीचि नुरो॥	३७१
They say to Brahma; activities with fruit; be available to him, for us to enjoy; nothing be left.	371
ऐसेनि तदात्मके ब्रह्मं। तेथ उगाणूनि कर्म। आंग झाडित्ती न मम। येणें बोलें॥	३७२
अशाप्रकारे तत्स्वरूप ब्रह्म। तेथे समर्पूनि कर्म। अंग झाडित्ती 'न मम'। या बोले॥	३७२
So Tat-form Brahma; surrendering karmas there; become free with 'not mine'; words.	372
आता ॐकारे आदरिले। तत्कारें समर्पिले। इया रीती जया आले। ब्रह्मत्व कर्मा॥	३७३
आता ॐकाराने आरंभिले। तत्काराने समर्पिले। या रीती जया आले। ब्रह्मत्व कर्मा॥	३७३
Started with Aum; surrendered with 'Tat'; by such method karma attained; Brahma-state.	373
ते कर्म कीर ब्रह्माकारें। जाले तेणेंही न सरे। जे करी तेणेंसी दुसरे। आहे म्हणोनि॥	३७४
आता कर्म खरे ब्रह्माकारे। झाले, तेवढ्यानेही न सरे। कारण कर्त्याहून वेगळे। आहे म्हणोनि॥	३७४
Now karma really became Brahma-state; but that isn't enough; as different from doer; it is.	374
मीठ आंगें जळीं विरे। परी क्षारता वेगळी उरे। तैसे कर्म ब्रह्माकारे। गमे ते द्वैत॥	३७५
मीठ अंगाने जळी विरे। परी क्षारता वेगळी उरे। तैसे कर्म ब्रह्माकार। भासे ते द्वैत॥	३७५
Salt dissolves in water; but saltiness remains; so karma as Brahma; appears, that is duality.	375
आणि दुजे जंव जंव घडे। तंव तंव संसारभय जोडे। हे देवो आपुलेनि तोंडें। बोलती वेदें॥	३७६
आणि द्वैत जव जव घडे। तव तव संसारभय जोडे। हे देव आपल्याच मुखाने। सांगती वेदामध्ये॥	३७६
Whenever there is duality; there is fear of worldly life; this God is directly; telling it in Veda.	376
म्हणोनि परत्वे ब्रह्म असे। ते आत्मत्वे परियवसे। सच्छब्द या रिणोद्देशे। ठेविला देवें॥	३७७
म्हणोनि दुसरेपणे ब्रह्म असते। ते आत्मत्वे पर्यवसान पावते। 'सत्'शब्द या द्वैतउणिवे उद्देशे। ठेविला देवे॥	३७७
Brahma as other entity; in soul-form is transformed; for duality-want, 'Sat' is used; by God.	377
तरी ॐकार तत्कारीं। कर्म केले जे ब्रह्म शरीरी। जे प्रशस्तादि बोलवरी। वाखाणिले॥	३७८
तरी ॐकार तत्कार विनियोगाने। कर्म केले जे ब्रह्मरूप शरीराने। जे श्रेष्ठ आदी शब्दाने। वाखाणिले॥	३७८
By applying Aum and 'Tat'; karma done in Brahma-form body; with word great; is praised.	378
प्रशस्तकर्मीं तिये। सच्छब्दा विनियोगू आहे। तोचि आइका होये। तैसा सांगों॥	३७९
प्रशस्त कर्मात त्या पाहे। सत्शब्दाचा विनियोग आहे। तोच एका, आहे। तैसाच सांगू॥	३७९
Look in respect of karma; how word 'Sat' is applied; listen to that; I will tell.	379

सद्भावे साधुभावे च, सदित्येतत्प्रयुज्यते। प्रशस्ते कर्मणि तथा, सच्छब्दः पार्थ युज्यते॥ २६

सद्भावे शुद्धभावे नि, 'सत्' नाम हे प्रयोजिती। शुभकर्मातही तैसे, 'सत्' शब्दा पार्थ योजिती॥ २६

'Sat' is used in true pure sense; and 'Sat' is also used in auspicious karma, Partha! 26

- तरी सच्छब्दे येणें। आटूनि असताचे नाणे। दाविजे अव्यंगवाणे। सत्तेचे रूप॥ ३८०
- तरी 'सत्' शब्दाने। आटवूनि असताचे नाणे। दाविले अव्यंग्यपणे। ब्रह्मसत्तेचे रूप॥ ३८०
- So by word 'Sat'; melting untruthful coin; is shown flawless nature; of Brahma-authority form. 380**
- जे सतचि काळें देशें। होऊ नेणेचि अनारिसे। आपणपां आपण असे। अखंडित॥ ३८१
- जे सत्स्वरूप काळे स्थळे। होऊ न जाणे वेगळे। आत्मस्वरूपी आपण असे। अखंडीत॥ ३८१
- Which Sat-form from time and space; won't be separated; it is united with soul-form; forever. 381**
- हे दिसते जेतुले आहे। ते असतपणे जे नोहे। देखतां रूपां सोये। लाभे जयाची॥ ३८२
- जग दिसते जेवढे आहे। ते असत्पणें, जे नोहे। ऐसे जाणता 'सत्' स्वरूपाचा। आश्रय मिळे॥ ३८२
- As visible world; exists by non-existence*, it isn't Brahma; knowing it, 'Sat'-; support is gained. 382**
- तेणेंसी प्रशस्त ते कर्म। जें जाले सर्वात्मक ब्रह्म। देखिजे करूनि सम। ऐक्यबोधे॥ ३८३
- त्या सत्स्वरूपासह प्रशस्त ते कर्म। जे झाले सर्वात्मक ब्रह्म। पाहावे करूनि सम। ऐक्यबोधे॥ ३८३
- Karma with 'Sat'; omnipresent Brahma; it be seen with equality; by knowledge-unity. 383**
- तरी ॐकार तत्कारे। जे कर्म दाविले ब्रह्माकारें। ते गिळूनि होइजे एकसरे। सन्मात्रचि॥ ३८४
- तरी ॐकार तत्कारे। जे कर्म दाखविले ते होते ब्रह्माकारे। ते द्वैत विसरून व्हावे एकसरे। सत्शब्दाने॥ ३८४
- By Aum, 'Tat'; what karma shown is Brahma; forgetting duality, unity be gained; by 'Sat'. 384**
- ऐसा हा अंतरंगु। सच्छब्दाचा विनियोगु। जाणा म्हणे श्रीरंगु। मी ना म्हणे हो॥ ३८५
- ऐसा हा अंतरंगु। सत् शब्दाचा विनियोगु। जाणा म्हणे श्रीरंगु। मी नाही म्हणत हो॥ ३८५
- Such is innermost; application of word 'Sat'; know this Shrirang said; I am not saying this. 385**
- ना मीचि जरी हो म्हणे। तरी श्रीरंगीं दुजे हेचि उणें। म्हणौनि हे बोलणे। देवाचेंचि॥ ३८६
- किंवा मीच जर हे माझे म्हणे। तर श्रीरंगापासोनि दुजा होणे। म्हणोनि हे बोलणे। देवांचेच॥ ३८६
- If I say this is my saying; it would mean being different from God; so this saying; is of God. 386**
- आता आणिकीही परी। सच्छब्दु हा अवधारी। सात्त्विक कर्मा करी। उपकारु जो॥ ३८७
- आता आणिकही एका परी। सत् शब्द हा ऐकतरी। सात्त्विक कर्मावर करी। उपकार जो॥ ३८७
- Now in other way; word 'Sat', listen; which to pious karma; is beneficial. 387**
- तरी सत्कर्में चांगें। चालिली अधिकारबगें। परी एकाधे कां आंगें। हिणावती जें॥ ३८८
- तरी सत्कर्में चांगली। अधिकाराप्रमाणे अनुष्ठिली। परी एखाद्या का अंगाने। उणावे जेव्हा॥ ३८८
- So pious karma well; performed as per authority; but on a flip side; when it is wanting. 388**
- तैं उणें एकें अवयवें। शरीर ठाके आघवे। का अंगहीन भांडावे। रथाची गती॥ ३८९
- तेव्हा उण्या एका अवयवे। शरीर थांबे आवघे। किंवा अंग गळता एखादे, थांबे। रथाची गती॥ ३८९
- So if a limb is missing; body-activity stops; or if a part drops chariot's motion; halts. 389**
- तैसे एकेंचि गुणेंवीण। संतचि परी असतपण। कर्म धरी गा जाण। जिये वेळे॥ ३९०
- तैसे एकाच गुणेंवीण। सत च परी असतपण। कर्म धारण करे गा जाण। ज्या वेळे॥ ३९०
- So for want of one quality; though true as karma assumes untruthfulness; at which time. 390**

तेव्हा ॐकार तत्कारी। सावालिया हा चांगी परी। सच्छब्दु कर्मा करी। जीर्णोद्धारु।।	३९१
तेव्हा ओंकार-तत्कारासामोरी। साहाय्यक होतो हा चांगल्या परी। सत् शब्द कर्माचा करी। जीर्णोद्धार।।	३९१
Then with help of Aum and 'Tat'; word 'Sat' becomes helpful; and it does; karma restoration.	391
ते असतपण फेडी। आणी सद्वाचिये रूढी। निजसत्त्वाचिये प्रौढी। सच्छब्दु हा।।	३९२
ते असत्पण नाहीसे करून। आणी सद्वाचचे रूढपण। निजसत्त्वाच्या सामर्थ्याने। सत् शब्द हा।।	३९२
Removing untruthfulness; firms truthfulness; with self pious-power; this word 'Sat'.	392
दिव्यौषध जैसे रोगिया। कां सावावो ये भंगलिया। सच्छब्दु कर्मा व्यंगलिया। तैसा जाण।।	३९३
दिव्यौषध जैसे रोग्याला। किंवा साहाय्य दे भंगलेल्याला। सत् शब्द व्यंग्ययुक्त कर्माला। तैसा जाण।।	३९३
As divine medicine is to patient; helping distressed; word 'Sat' helps defective karma; know it.	393
अथवा काही प्रमादें। कर्म आपुलिये मर्यादे। चुकोनि पडे निषिद्धे। वाटे हन।।	३९४
अथवा काही प्रमादे। कर्म आपल्या मर्यादे-। बाहेर चुकोनि पडे निषिद्ध। वाटेला जरी।।	३९४
Or by blunder; if karma strays beyond its limits; by mistake and follows condemned; path.	394
चालतयाही मार्गु सांडे। पारखिया अखरें पडे। राहाटीमार्जी न घडे। काइ काइ।।	३९५
चालत्याचाही मार्ग चुके। परीक्षकास अखेरी भ्रम पडे। व्यवहारामध्ये न घडे। काय काय ?	३९५
As traveller misses way; or assessor is deluded; won't happen in practice; whatever else?	395
म्हणौनि तैसी कर्मा। राभस्यें सांडे सीमा। असाधुत्वाचिया दुर्नामा। येवो पाहे जें।।	३९६
म्हणोनि तैशा कर्मा। अविचाराने चुकते सीमा। दुष्कर्म या दुर्नामा। येऊ पाहे जेव्हा।।	३९६
So such karma; crossing limits by indiscrimination; bad name evil karma; it assumes.	396
तेथ गा हा सच्छब्दु। येरां दोहींपरीस प्रबुद्धु। प्रयोजिला करी साधु। कर्मते यया।।	३९७
तेव्हा गा हा सत् शब्द। ॐ तत् या दोहोपेक्षा परिपूर्ण। प्रयोजिता करी उत्तम। कर्माला त्या।।	३९७
So word 'Sat'; perfect than words Aum, 'Tat'; converts into piousness; that strayed karma.	397
लोहा परिसाची घृष्टी। वोहळा गंगेची भेटी। कां मृता जैसी वृष्टी। पीयूषाची।।	३९८
लोहाला परिसाचे घर्षण। ओहोळाला गंगेचे आकर्षण। किंवा मरणाच्याला जैशी वृष्टी। अमृताची।।	३९८
As to iron is Parisa's friction; to stream, river's attraction; to dying man as shower; of nectar.	398
पैं असाधुकर्मा तैसा। सच्छब्दुप्रयोगू वीरेशा। हे असो गौरवुचि ऐसा। नामाचा यया।।	३९९
आणि निषिद्ध कर्माला तैसा। सत् शब्द प्रयोग वीरेशा। हे असो गौरवच ऐसा। नामाचा या।।	३९९
So for condemned karma; Viresha, is use of word 'Sat'; such is glory; of this word.	399
घेऊनि येथिंचे वर्म। जें विचारिसी हे नाम। तैं केवळ हेंचि ब्रह्म। जाणसी तू।।	४००
घेऊनि ध्यानी हे वर्म। जेव्हा ध्यानी घेसी हे नाम। तेव्हा केवळ हे नामच ब्रह्म। जाणशील तू।।	४००
Having this essence; when you consider this word; this name itself is Brahma; you will know.	400
पाहे पां ॐतत्सत् ऐसे। हे बोलणे तेथ नेतसे। जेथूनि कां हे प्रकाशे। दृश्यजात।।	४०१
पाहे बा 'ॐतत् सत्' ऐसे। हे नाम तेथे नेतसे। जेथूनि का हे प्रकाशे। दृश्यजात।।	४०१
Look 'Aum Tat Sat'; this name leads to place; whence is illumined; visible cosmos.	401

ते तंव निर्विशिष्ट। परब्रह्म चोखट। त्याचे हे आंतुवट। व्यंजक नाम॥	४०२
ते म्हणजे अविशिष्ट। परब्रह्म शुद्ध। त्याचे हे अंतरंग। दर्शक नाम॥	४०२
That is sans qualification; pure Brahma; its inner essence is this; indicative name.	402
परी आश्रयो आकाशा। आकाशचि का जैसा। या नामा नामी आश्रयो तैसा। अभेदु असे॥	४०३
परी आश्रय आकाशाला। आकाशच का जैसा। या नामाला परब्रह्मच आश्रय तैसा। अभेद आहे॥	४०३
But support for space; as space is; this name has support of absolute Brahma; undivided.	403
उदयिला आकाशीं। रवीचि रवीतें प्रकाशीं। नामव्यक्ती तैसी। ब्रह्मा करी॥	४०४
उदयला आकाशीं। रवीच रवीला प्रकाशीं। नाम व्यक्त तैसे। ब्रह्माला करी॥	४०४
Rising in sky; sun itself illumines sun; so this name manifests; Brahma.	404
म्हणौनि त्र्यक्षर हे नाम। नव्हे जाण केवळ ब्रह्म। ययालागी कर्म। जे जे कीजे॥	४०५
म्हणोनि तीन अक्षरी हे नाम। नव्हे जाण केवळ ब्रह्म। याचेसाठीच कर्म। जे जे करावे॥	४०५
So this tri-word name; isn't only Brahma; only for its sake, whatever karma; be done.	405
यज्ञे तपसि दाने च, स्थितिः सदिति चोच्यते। कर्म चैव तदूर्ध्वं, सदित्येवाभिधीयते॥	२७
यज्ञ तप नि दानाच्या, स्थितीला सत सांगती। कर्म जे होत त्यासाठी, सत ऐसेच सांगती॥	२७
State of Yadnya, severity, charity is called 'Sat'; karma done for it is also called as 'Sat'.	27
ते याग अथवा दानें। तपादिकें गहनें। तियें निफजतु कां न्यूने। होऊनि ठातु॥	४०६
ते यज्ञ अथवा दान। तपादिक गहन। ती निपजोत किंवा अपूर्ण। होऊनि राहो॥	४०६
Those Yadnya, charity or severity; may be concluded or incomplete; remained.	406
परी परिसाचां वरकली। नाही चोखाकिडाची बोली। तैसीं ब्रह्मीं अर्पितां केली। ब्रह्मचि होती॥	४०७
परी परिसाच्या कसोटीखाली। नाही शुद्धअशुद्धाची बोली। तैसी ब्रह्मास अर्पण केली। ती ब्रह्मच होती॥	४०७
But as for Parisa test; no case of purity or impurity; so offered to Brahma; become Brahma.	407
उण्या पुरियाची परी। नुरेचि तेथ अवधारी। निवडू न येती सागरीं। जैसिया नदी॥	४०८
उण्यापुण्याचा प्रकारी। न उरेच तेथ, ऐक तू तरी। निवडू न येती सागरी। जैशा नद्या॥	४०८
Issue of less or more; doesn't remain there; as river is indistinguishable; on joining sea.	408
एवं पार्था तुजप्रती। ब्रह्मनामाची हे शक्ती। सांगितली उपपत्ती। डोळसा गा॥	४०९
अशाप्रकारे पार्था तुजप्रती। ब्रह्मनामाची ही शक्ती। सांगितली उपपत्ती। डोळसा गा॥	४०९
So Partha, to you; this power of Brahma; I told and its genesis too; Arjuna!	409
आणि येकेकाही अक्षरा। वेगवेगळा वीरा। विनियोगु नागरा। बोलिलो रीती॥	४१०
आणि एकेकाही अक्षरा। वेगवेगळा वीरा। विनियोग चांगल्या। रीती सांगितला॥	४१०
And of each word; Vira, separate; application; methods were told.	410
आतां एवं ऐसें सुमहिम। म्हणौनि हे ब्रह्मनाम। जाणितले कीं सुवर्म। राया तुवां॥	४११
आता हे ऐसे सुमहिम। म्हणोनि हे ब्रह्मनाम। जाणिले की सुवर्म। राया तू?	४११
Now this well known; Brahma name; have you understood in essence; Arjuna?	411

तरी येथूनियाचि श्रद्धा। उपलविली हो सर्वदा। ज्याचे जाले बंधा। उरों नेदी।।	४१२
तरी येथूनि पुढे याची श्रद्धा। विस्तारली असे सर्वदा। ज्याचे विनियोग होता कर्मबंधा। उरो न दे।।	४१२
From here on faith; is always extended; by which application let karma-bondage; remains not.	412
जिये कर्मी हा प्रयोग। अनुष्ठिजे सद्विनियोग। तेथ अनुष्ठिला सांगु। वेदुचि जाणा।।	४१३
ज्या कर्मात हा प्रयोग। आचरिती करूनि सद्विनियोग। तेथ मी सांगतो आचरला जातो। वेदुचि तो।।	४१३
Karma in which its application; is perfectly practised; there I tell is practised; that Veda.	413
<p>अश्रद्धया हुतं दत्तं, तपस्तप्तं कृतं च यत्। असदित्युच्यते पार्थ, न च तत्प्रेत्य नो इह।। २८</p> <p>श्रद्धेविनाच जो यज्ञ, कष्टाने कृत जे तप। असत सांगती पार्था, न लाभे मरता जिता।। २८</p> <p>Yadnya done sans faith, severity done with difficulty; they are untruthful, worthless while living, on death. 28</p>	
ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे श्रद्धात्रयविभागयोगो नाम सप्तदशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥	
ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादातील श्रद्धात्रयविभागयोग नामे सतरावा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो ॥	
Chapter XVII 'Tri-Faith Division Yoga' from Brahmaidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.	
ना सांडूनि हे सोये। मोडूनि श्रद्धेची बाहे। दुराग्रहाची त्राये। वाढऊनियां।।	४१४
किंवा सोडूनि ही वाट। मोडूनि श्रद्धेचा घाट। दुराग्रहाचे बळ। वाढवूनि।।	४१४
By discarding this path; by demolishing steps of faith; and obstinacy-strength; by increasing.	414
मग अश्वमेध कोडी कीजे। रत्नें भरोनि पृथ्वी दीजे। एकांगुष्ठींही तपिजे। तपसाहस्रीं।।	४१५
मग अश्वमेघ कोटी करावे। रत्ने भरोनि पृथ्वीचे दान द्यावे। एका अंगुष्ठावरी तपावे। तपसहस्रीं।।	४१५
Doing crores of horse-sacrifices; donating earth full of gems; or severities of big toe*; 1000.	415
जळाशयाचेनि नावे। समुद्र कीजती नवे। परी किंबहुना आघवे। वृथाचि ते।।	४१६
जळाशयाच्या आणि नावे। समुद्र करावे नवे। परी किंबहुना आवघे। वृथाच ते।।	४१६
Or in name of water-reservoirs; creating new sea; rather all that; is worthless.	416
खडकावरी वर्षले। जैसे भस्मीं हवन केले। कां खेंव दिले। साउलिये।।	४१७
खडकावरी वर्षले। जैसे राखेत हवन केले। किंवा आलिंगन दिले। सावलीला।।	४१७
Like rains on rocks; as offering oblation to ashes; or embracing; shadow.	417
नातरी जैसे चडकणा। गगन हाणितले अर्जुना। तैसा समारंभु सुणा। गेलाचि तो।।	४१८
अथवा जैशा थपडा। गगनास हाणिल्या अर्जुना। तैसा खटाटोप व्यर्थ। गेलाच तो।।	४१८
Or as slapping; sky Arjuna; all these efforts in vain; go waste.	418
घाणां गाळिले गुंडे। तेथ तेल ना पेंडी जोडे। तैसें दरिद्र तेवढें। ठेलेंचि आंगीं।।	४१९
घाण्यात गाळिले धोंडे। तेव्हा तेल ना पेंडी मिळे। मात्र दरिद्र्य तेवढे। राहिल अंगीं।।	४१९
By crushing stones in extractor; neither oil nor cake is gained; but only poverty; will remain.	419
गांठीं बांधली खापरी। येथे अथवा पैलतीरीं। न सरोनि जैसी मारी। उपवासीं गा।।	४२०
गाठीशी बांधली खापरी। येथे अथवा पैलतीरी। न चालण्याने जैशी मारी। उपवासी गा।।	४२०
Earthen pot to waist tied; either here or beyond; isn't currency valid; that leads to starvation.	420

तैसे कर्मजातें तेणें। नाही ऐहिकीचे भोगणे। तेथ परतु तो कवणें। अपेक्षावा।।	४२१
तैसे कर्मजाताने त्याने। नाही ऐहिकाचे भोगणे। तेथ परलोक तो कोणी। अपेक्षावा ?	४२१
<i>As karmas; don't bring worldly joys; there heavenly pleasures; how to expect?</i>	421
म्हणोनि ब्रह्मनाम श्रद्धा। सांडूनि कीजे जो धांदा। हे असो सिणु नुसधा। दृष्टादृष्टीं तो।।	४२२
म्हणोनि ब्रह्मनामी श्रद्धा। सोडूनि करे जो धर्माचा धंदा। हे असो शीण नुसता। इहपरलोकी तो।।	४२२
<i>Faith in Brahma-name; by casting who does religion-business; it is exhaustion; here n beyond.</i>	422
ऐसें कुलुषकरिकेसरी। त्रितापतिमिरतमारी। श्रीवीरवरनरहरी। बोलिले तेणें।।	४२३
ऐसे पापरूप गजमारी। त्रिताप-तिमिर-तमारि। श्रीवीरश्रेष्ठ नरहरी। बोलिले ज्याने।।	४२३
<i>So Sin-lion Killer; Tri-fault darkness remover; Great brave Lord; said.</i>	423
तेथ निजानंदा बहुवसा-। मार्जीं अर्जुन तो सहसा। हरपला चंद्रु जैसा। चांदिणेनि।।	४२४
तेथ निजानंदी बहुतशा-। मध्ये अर्जुन तो सहसा। हरपला चंद्र जैसा। चांदण्यामध्ये।।	४२४
<i>There in soul-bliss mostly; Arjuna was easily; lost like moon; in moonlight.</i>	424
अहो संग्रामु हा वाणिया। मापें नाराचांचिया आणिया। सूनि मास घे मवणिया। जीवितेंसी।।	४२५
अहो संग्राम हा जणू बनिया। मापे, बाणांच्या आण्या। मासामध्ये घालूनि घेतो मापे या। प्राणासहित।।	४२५
<i>This war is like merchant; measuring by arrow-tips; piercing in flesh; along with life.</i>	425
ऐसिया समयीं कर्कशें। भोगीजत स्वानंदराज्य कैसें। आजि भाग्योदयो हा नसे। आणिके ठाईं।।	४२६
अशा कठोर समयी। भोगीत स्वानंदराज्य कसे काई? आजचा भाग्योदय हा नाही। आणिकाच्या नशिबी।।	४२६
<i>At such cruel instant; how is Arjuna enjoying soul-bliss; this fortune; isn't in else's luck.</i>	426
संजयो म्हणे कौरवराया। गुणा रिझों ये रिपूचिया। आणि गुरुही हा आमचिया। सुखाचा येथ।।	४२७
संजय म्हणे कौरवराया। गुणाने संतोष येतो शत्रूचिया। आणि गुरुही हा आमच्या। सुखाचा येथ।।	४२७
<i>Sanjaya said; contentment is gained by enemy's quality; and guru of our happiness; is here.</i>	427
हा न पुसता हे गोठी। तरी देवो का सोडिते गाठी। तरी कैसेनि आम्हां भेटी। परमार्थेसीं।।	४२८
अर्जुन न पुसता ह्या गोष्टी। तर देव ना सोडते सुखाच्या गाठी। तर कैसी आम्हा भेट होती। परमार्थाची ?	४२८
<i>Had Arjuna not asked; God won't have untied bliss-bales; how will we have met; truth?</i>	428
होतो अज्ञानाच्या आंधारां। वोसंतीत जन्मवाहरा। ते आत्मप्रकाशमंदिरा-। आंतु आणिले।।	४२९
होतो अज्ञानी अंधाच्या। भोगीत जन्माच्या वाच्या। ते आत्मप्रकाशमंदिरा-। आंत आणिले।।	४२९
<i>In ignorance-darkness I was; frequenting births; that inside soul-light temple; was brought.</i>	429
एवढा आम्हां तुम्हां थोरु। केला येणें उपकारु। म्हणोनि हा व्याससहोदरु। गुरुत्वे होय।।	४३०
येवढा आम्हातुम्हावर थोर। केला याने हा उपकार। म्हणोनि अर्जुन जणू व्यासबंधु। गुरुरूप आहे।।	४३०
<i>How greatly; he has favoured us; so Arjuna is like Vyasa-brother; Guru form.</i>	430
तेवींचि संजयो म्हणे चिर्तीं। अतिशयो या नृपती। खपेल म्हणोनि किती। बोलत असो।।	४३१
तसेच संजय म्हणे मानसी। स्तुती अर्जुनाची या नृपतीसी। खुपेल म्हणोनि कैसी। सांगू, असो।	४३१
<i>So Sanjaya thought; Arjuna's praise will prick this King; so how; to tell more.</i>	431

ऐसी हे बोली सांडिली। मग येरीचि गोठी आदरिली। जे पार्थे का पुसिली। श्रीकृष्णाते।।	४३२
ऐसी ही बोलणी सोडिली। मग दुसरीच गोष्ट सुरू केली। जी पार्थाने पुसिली। श्रीकृष्णासी।।	४३२
So dropping this subject; he started another story; which Arjuna asked; to Shrikrishna.	432
याचे जैसे का करणे। तैसे मीही करीन बोलणे। ऐकिजो ज्ञानदेवो म्हणे। निवृत्तीचा।।	४३३
या संजयाचे जैसे का करणे। तैसे मीही करीन बोलणे। एकावे ज्ञानदेव म्हणे। निवृत्तीचा।।	४३३
Whatever Sanjaya did; so I will tell; listen said Dnyandeva; of Nivritti.	433

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां श्रद्धात्रयविभागयोग नाम सप्तदशोऽध्यायः॥१७॥

असा श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा श्रद्धात्रयविभागयोग नामे सतरावा अध्याय॥१७॥

So narrated by Dnyandeva, Bhavarthadipika's Chapter XVII 'Tri-Faith Division Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-162) Food of evil matter*: Kudravya, food containing evil matter like liquor and non-vegetarian food which is condemned by texts.
- (D-255) Five fires*: Pancha-agni, igniting five flames around body under scorching sun as severity practice under Hat-yoga.
- (G-23) Aum Tat Sat*: Aum expresses supremacy of Brahma, Tata expresses universality of Brahma and Sat expresses absoluteness of Brahma.
- (D-329) Non-knowledge group*: Avidya samudaya, a group of Ego, Desire, Hatred and Pride.
- (D-364) Kriccha vow1: Schedule of having meals only once for 12 days. Chandrayana vow2: Schedule of fasting in which food intake is increased from a morsel to 15 morsels and decreased from 15 morsels to a morsel daily during each fortnight of lunar month alternatively.
- (D-382) World exists by nonexistence*: As visible world is has support of Sat-form, though it isn't Brahma, its existence is visible. Otherwise it has no separate existence. So it exists by non existence.
- (D-415) Severity of big toe*: Standing on big toes of legs as part of a severity practiced as per Hat-yoga.

PART - II

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

(अठरावा अध्याय - मोक्षसंन्यासयोग)

**Chapter XVIII - Liberation and
Renunciation Yoga**

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

अठरावा अध्याय - मोक्षसंन्यासयोग

Chapter XVIII - Liberation and Renunciation Yoga

जय जय देव निर्मळ। निजजनाखिलमंगळ। जन्मजराजलदजाळ-। प्रभंजन॥	१
जय जय देव निर्मळ। निजजनांचे करी पूर्ण मंगळ। जन्मजरामेघजाल-। नाशक॥	१
Victory to God, Pure; Devotee benefactor; Birth old age cloud mesh-; destroyer.	1
जय जय देव प्रबळ। विदळितामंगळकुळ। निगमागमद्रुमफळ। फलप्रद॥	२
जय जय देव प्रबळ। निर्दाळिता अमंगळकुळ। तू वेदशास्त्रवृक्षफळ। फलदायक॥	२
Victory to God, Powerful; Inauspicious clan's-killer; Veda text-tree fruit; Fruitful.	2
जय जय देव सकळ। विगतविषयवत्सल। कलितकाळकौतुहल। कलातीत॥	३
जय जय देव सकळ। विषयविरहितांचा वत्सल। तुला कळली काळ-। करामत कलातीत॥	३
Victory to God, Whole; Object abstainer's affectionate; Knower of time-; miracle beyond phases.	3
जय जय देव निष्कळ। स्फुरदमंदानंदबहळ। नित्यनिरस्ताखिलमळ। मूळभूत॥	४
जय जय देव कलारहित। स्फुरतो मंदानंद बहुत। नित्य नाहीसे करीत। अखिलमळ मूलभूत॥	४
Victory to God, Phase-less; Abundant bliss inspirer; Ever destroying; whole basic stains.	4
जय जय देव स्वप्रभ। जगदंबुदगर्भनभ। भुवनोद्भवारंभस्तंभ। भवध्वंस॥	५
जय जय देव स्वयंप्रभ। जगदरूपी मेघाचा गर्भधारक-नभ। जगत्-उद्भव-आरंभस्तंभ। भवविध्वंसक॥	५
Victory to God, Self Illuminator; Foetus holding cloud of world-sky; World emergence Pole; World Destroyer.	5
जयजय देव निश्चळ। चलितचित्तपानतुंदिल। जगदुन्मीलनाविरल-। केलिप्रिय॥	६
जय जय देव निश्चळ। चंचलचित्त पिऊनि तुंदिल। जगदरूपे प्रगटणे अविरत। क्रीडाप्रिय॥	६
Victory to God, Steady; Potbellied fickle mind drinker; Ever emerging world; Game lover.	6
जय जय देव विशुद्ध। अविदुद्योद्यानद्विरद। शमदममदनमदभेद। दयार्णव॥	७
जय जय देव विशुद्ध। अविद्याउद्यान-विरुद्ध। शम-दमाने करी मदनाचा भेद। दयासागर॥	७
Victory to God, Purest; Ignorance-garden destroyer; Madana arrogance destroyer; Pity ocean.	7
जय जय देवैकरूप। अतिकृतकंदर्पसर्पदर्प। भक्तभावभुवनदीप। तापापह॥	८
जय जय देवा एकरूपा। नष्ट करिसी मदनसर्पाचे दर्पा। भक्त-भाव-भुवनाच्या दीपा। तापनाशका॥	८
Victory to God, Single form God; Madana snake-destroyer; Devotee's love-lamp; Pains-destroyer.	8

जय जय देव अद्वितीय। परिणतोपरमैकप्रिय। निजजनजित भजनीय। मायागम्य॥	९
जय जय देव अद्वितीय। परिपक्व वैरागी तुला प्रिय। भक्तजनाधीन भजनीय। मायेसी अगम्य॥	९
Victory to God, Unique; Perfected ascetic's lover;	
Devotee subjugated, Devotion-worthy; Unknown to Illusion.	9
जय जय देव श्रीगुरो। अकल्पनाख्यकल्पतरो। स्वसंविदुद्गुमबीजप्ररो-। हणावनी॥	१०
जय जय देव श्रीगुरो। कल्पनातीत ख्यातीच्या कल्पतरो। 'स्व'ला जाणत्या वृक्षबीजा। रुजवणारी भूमी॥	१०
Victory to God, Guru; Unimagined fame wish-tree; Self-knowing tree seeds-; sprouting land.	10
हे काय एकैक ऐसैसे। नानापरिभाषावशें। स्तोत्र करूं तुजोद्देशें। निर्विशेषा॥	११
हे काय एकेक असे। नाना-विशेषण-वशे। कैसे स्तोत्र करूं तुज उद्देशे? निर्विशेषा॥	११
With these single ones; from various epithets; how will I praise you; non-specific?	11
जिहीं विशेषणीं विशेषिजे। तें दृश्य नव्हे रूप तुझें। हे जाणे मी म्हणोनि लाजे। वानणां इहीं॥	१२
तुला विशेषती विशेषण जे। ते दृश्य नाही रूप तुझे। हे जाणे मी म्हणोनि लाजे। वर्णिता तुला॥	१२
Any specific epithet; that isn't your visible form; knowing this, I am shying; to praise you.	12
परी मर्यादेचा सागरु। हा तंवचि त्या डगरु। जंव न देखे सुधाकरु। उदया आला॥	१३
परी मर्यादेचा सागर एक। हा तोवरीच त्याचा लौकिक। जोवरी न देखे चंद्र। उदया आला॥	१३
But sea is within its limits; this fame is true; till it has not seen moon; rising in sky.	13
सोमकांतु निजनिर्झरीं। चंद्रा अर्घ्यादिक न करी। ते तोचि अवधारी। करवी कीं जी॥	१४
सोमकांत स्वतः पाझरी। त्याने चंद्राला अर्घ्यादिक न करी। ते कार्य चंद्रच, त्याचेकडून। करवी की जी॥	१४
As lunar-stone by oozing; doesn't offer water to moon; as moon gets it done; from it.	14
नेणों कैसी वसंतसंगे। अवचितिया वृक्षाचीं अंगे। फुटती तें त्यांही जोगे। धरणे नोहे॥	१५
नजाणे कैशी वसंतसंगे। अवचित वृक्षाची अंगे। पालवी फुटे तेव्हा वृक्षांच्याही स्वाधीन। थांबविणे नाही॥	१५
Don't know how with spring; suddenly tree; creates foliage which even trees; can't stop.	15
पद्मिनी रविकिरण। लाहे मग लाजे कवण। कां जळें शिवतलें लवण। आंग भुले॥	१६
कमळिणी सूर्यकिरण। लाभे, उमलण्या मग लाजे कोण। किंवा जळास स्पर्शिलेले लवण। शरीर विसरे॥	१६
As lotus is met by sunrays; to blossom it blushes not; or with water if salt is met; it forgets self.	16
तैसा तूतें जेथ मी स्मरे। तेथ मीपण मी विसरे। मग जाकळिला ढेंकरें। तृप्तु जैसा॥	१७
तैसा तुला जेव्हा मी स्मरे। तेव्हा मीपण मी विसरे। मग व्यापिला ढेकराने। तृप्तु जैसा॥	१७
So I remember you when; I forget myself; as with belching is filled; a satisfied person.	17
मज तुवां जी केले तैसे। माझे मीपण दवडूनि देशे। स्तुतिमिषेंच पां पिसे। बांधले वाचे॥	१८
मज तुम्ही जी केले तैसे। माझे मीपण घालवूनि दूरदेशे। स्तुतीनिमित्ते बा वेडपिसे। लाविले वाचेसी॥	१८
What you made me; by sending my ego to far off place; speech became mad; in your praise.	18
ना एन्हवीं तरी आठवी। राहोनि स्तुति जें करावी। तें गुणागुणिया धरावी। सरोभरी की॥	१९
अथवा एरवी आठवण तरी व्हावी। राहोनि स्तुती जेव्हा करावी। तेव्हा गुणी अगुणीची धरावी। बरोबरी की॥	१९
Or else by remembering; as I praise you; then of quality and non-quality; equality is to be assumed.	19

- तरी तूं जी एकरसाचे लिंग। केवी करू गुणागुणीं विभाग। मोती फोडोनि सांधितां चांग। की तैसेचि भले॥ २०
- तरी तू जी एकरसाचे लिंग। कैसे करू गुण निर्गुण विभाग। मोती फोडोनि सांधिता चांगले। की तैसेचि भले? २०
- You uni-essence; how to differentiate quality, non-quality; what's better joined pearl; or as it is. 20**
- आणि तू बापु तूचि माय। इहीं बोलीं ना स्तुति होय। डिंभोपाधिक आहे। विटाळु तेथे॥ २१
- आणि तू बाप तूचि माय। या बोलांनी ना स्तुती होय। 'लेकरु' या उपाधीचे आहे। विटाळ तेथे॥ २१
- You are father, mother; calling such isn't praise; scarilage of limiting condition of child; is there. 21**
- जी जालेनि पाइकें आले। ते गोसावीपण केवी बोले। ऐसे उपाधी उशिटले। काय वानू॥ २२
- अहो कुणी झाल्याने सेवकू। आलेले ते स्वामीपण कैसे सांगू। ऐसे उपाधीनी उष्टावलेले। काय वर्णू? २२
- By being servant; how to tell mastership gained; tasted by limiting condition; how to describe? 22**
- तरी आत्मा तूं एकसरा। हेही म्हणतां दातारा। तरी आंतुल तूं बाहेरा। घापतासी॥ २३
- तरी सर्वत्र आत्मा तू एकसरा। हेही म्हणताना दातारा। आतल्या तुला बाहेरा। घातला असे होय॥ २३
- You being omnipresent; Datara, by saying so; it amounts to; you within being expelled. 23**
- म्हणूनि सत्यचि तुजलागीं। स्तुति न देखों जी जगीं। मौनावाचूनि लेणे आंगी। सुसीना मा॥ २४
- म्हणूनि खरोखरी तुझ्याजोगी। स्तुती न दिसे जी जगी। मौनावाचून अलंकार अंगी। घालीत नाहीस ना॥ २४
- Suitable for you; praise isn't found in world; ornament else than silence; as you don't wear. 24**
- स्तुति काही न बोलणे। पूजा कांही न करणे। सन्निधीं काही न होणे। तुझ्या ठायी॥ २५
- स्तुती म्हणजे काही न बोलणे। पूजा म्हणजे काही न करणे। सानिध्य म्हणजे काही न होणे। तुझ्या ठायी॥ २५
- Praise is not talking; worship is doing nothing; association is not being anything; with you. 25**
- तरी जितले जैसे भुली। पिसे आलापु घाली। तैसे वानूं ते माउली। उपसाहावे तू॥ २६
- तरी भारते ज्याला भुली। त्या वेडात आलाप घाली। तैसे वर्णितो, ते माउली। सोसावे तू॥ २६
- As one who is possessed; talks incoherently; so I am describing, that Mother; you bear. 26**
- आता गीतार्थाची मुक्तमुदी। लावी माझिये वाग्वृद्धी। जे माने हे सभासदी। सज्जनांच्या॥ २७
- आता गीतार्थाची मुक्तमुद्रा। उठवी माझ्या वाणिविस्तारा। ज्यायोगे मान्य होईल ही दरबारा। सज्जनांच्या॥ २७
- Imprint Gita-essence seal; imprint on my words; so they will be recognized in assembly; of saints. 27**
- येथ म्हणितले श्रीनिवृत्ती। नको हे पुढत पुढती। परिसीं लोहा घृष्टी किती। वेळवेळां कीजे गा॥ २८
- तेव्हा म्हणाले श्रीनिवृत्ती। नको ही पुन्हा पुनरावृत्ती। परिसी लोहाची घासणी, किती। वेळा करावी गा? २८
- Nivritti said; no need of this repetition; rubbing Parisa on iron how many; times? 28**
- तंव विनवी ज्ञानदेवो। म्हणे हो कां जी पसावो। तरी अवधान देतु देवो। ग्रंथा आतां॥ २९
- विनवी ज्ञानदेव तेव्हा। म्हणे की जी हा प्रसाद व्हावा। तरी अवधान देतो देवा। ग्रंथास आता॥ २९
- Dnyandeva beseeched; your blessing I received; now I will give attention; to text. 29**
- जी गीतारत्नप्रासादाचा। कळसु अर्थ चिंतामणीचा। सर्व गीतादर्शनाचा। पाढाऊ जो॥ ३०
- जी गीतारत्नमंदिराचा। कळस हा अर्थ चिंतामणीचा। सर्व गीतादर्शनाचा। वाटाड्या जो॥ ३०
- Which is Gita-jewel palace; apex is essence of wish-stone; of Gita-display; which's guide. 30**

लोकीं तरी आथी ऐसे। जे दुरूनि कळसु दिसे। आणि भेटीचि होत असे। देवतेची तिये।।	३१
लोकी तरी समज असे। की दुरूनि जरी कळस दिसे। तरी भेटीच होत असे। देवतेची त्या।।	३१
People believe; that if apex of temple is seen from distance; it is as good as meeting; that deity.	31
तैसेचि एथही आहे। जे एकेचि येणे अध्याये। आघवाचि दृष्ट होये। गीतागमु हा।।	३२
तैसेचि येथही आहे। जे एकाच या अध्याये। आवघेच पाहिल्यासारखे होये। गीतावेद हा।।	३२
Similar is true here; by this single chapter; as if viewed entirely; is this Gita-veda.	32
मी कळसु याचि कारणें। अठरावा अध्यायो म्हणें। उवाइला बादरायणें। गीताप्रासादा।।	३३
मी कळस याच कारणे। अठरावा अध्याय म्हणे। चढविला बादरायण व्यासाने। गीताप्रासादावरी।।	३३
For same reason; eighteenth chapter is said as; apex built by Badarayana Vyasa; on Gita-palace.	33
नोहे कळसापरतें काही। प्रासादी काम नाही। ते सांगतसे गीता ही। संपलेपणे।।	३४
नाही कळसानंतर काही। प्रासादात काम नाही। तैसे सांगतसे गीता ही। समाप्ती रूपे।।	३४
As after apex; works end in a palace; so Gita is told here; in conclusion form.	34
व्यासु सहजे सूत्री बळी। तेणे निगमरत्नाचळी। उपनिषदार्थाची माळी। मार्जी खांडिली।।	३५
व्यास मुळातच महासूत्रकार। त्यांनी वेदरत्नाच्या पर्वतावर। उपनिषदार्थाचे जे पठार। तेथ खोदणे आरंभिले।।	३५
Brahmasutr-author Vyasa; on Veda-Jewel mountain; at Upanishada plateau; started digging.	35
तेथ त्रिवर्गाचा अणुआरु। आडाऊ निघाला जो अपारु। तो महाभारतप्राकारु। भोंवता केला।।	३६
तेथ धर्म अर्थ कामाचा चुर। दगडधोंडा निघाला जो अपार। त्याचा महाभारत हा कोट। भोवती केला।।	३६
There of religion, wealth, desire; from stones many; Mahabharata compound wall; was built.	36
मार्जी आत्मज्ञानाचे एकवट। दळवाडे झाडूनि चोखट। घडिले पार्थवैकुंठ-। संवाद कुसरी।।	३७
मध्ये आत्मज्ञानाचा अखंड। दगड झाडूनि केला शुद्ध। घडिला पार्थवैकुंठनायक। संवाद चतुराइने।।	३७
Monolithic soul-knowledge; rock on cleaning; dressed by Krishna-Partha; dialogue skilfully.	37
निवृत्तिसुत्र सोडणिया। सर्व शास्त्रार्थ पुरवणिया। आवो साधिला मांडणिया। मोक्षरेखेचा।।	३८
निवृत्तिसूत्राच्या ओळंब्याने। सर्व शास्त्रार्थ पुरवणीने। आकार साधिला मांडणीने। मोक्षरेखेचा।।	३८
By renunciation plumb-line; supplemented by all texts; shape was aligned; of liberation-line.	38
ऐसेनि करितां उभारा। पंधरा अध्यायात पंधरा। भूमी निर्वाळलिया पुरा। प्रासादु जाहला।।	३९
ऐशी करता उभारणी। पंधरा अध्यायात पंधरा माळे मांडणी। भूमी शुद्ध करुनि पूर्ण। मंदिर झाले।।	३९
While constructing; 15 storeys in fifteen chapters; on purified ground; temple was completed.	39
उपरि सोळावा अध्यावो। तो ग्रीवेघंटेचा आवो। सप्तदशु तोचि ठावो। पडघाणिये।।	४०
उपरी सोळावा अध्याय। तो गळ्याच्या घंटेचा आकार। सप्तदश तोच बैठक। कळसाचा।।	४०
Above that, 16 th chapter; is circular bell shaped; as 17 th is foundation; of apex.	40
त्याहीवरी अष्टादशु। तो अपैसा मांडला कळसु। उपरि गीतादिकीं व्यासु। ध्वजें लागला।।	४१
त्याहीवरी अष्टादश। तो सहजच मांडलेला कळस। वरती गीतादी-शास्त्रामुळे व्यास-। रूपी ध्वज लागला।।	४१
Above that eighteenth; is natural apex; above that due to Gita-text, Vyasa-form; flag fluttered.	41

म्हणोनि मागील जे अध्याय। ते चढते भूमीचे आय। तयांचे पुरे दाविताहे। आपुल्या आंगी॥	४२
म्हणोनि मागे जे अध्याय झाले। ते चढत्या भूमिकांचे माळे। त्यांची पूर्तता दाखवीत आहे। आपल्या अंगी॥	४२
Previous chapters; are storeys in ascending order; and eighteenth denotes completion; of same.	42
जालया कामा नाही चोरी। ते कळसे होय उजरी। तेवीं अष्टादशु विवरी। साद्यंत गीता॥	४३
झालेल्या कामात नाही तूट। ते कळसाने होय स्पष्ट। तैसे अठरावा सांगत। साद्यंत गीता॥	४३
No flaw in construction; as apex indicates; so eighteenth is telling; complete Gita.	43
ऐसा व्यासें विंदाणिये। गीताप्रासादु सोडणिये। आणूनि राखिले प्राणिये। नानापरी॥	४४
ऐसे व्यासांनी कुशलतेने। गीतामंदिर मुक्तीकारणे। आणूनि राखिले प्राणी। नानापरी॥	४४
So Vyasa skilfully; in Gita-temple for liberation; brought and preserved creatures; variously.	44
एक प्रदक्षिणा जपाचिया। बाहेरोनि करिता यया। एक ते श्रवणमिषें छाया। सेविती ययाची॥	४५
कोणी प्रदक्षिणा पारायणाची। बाहेरूनि करिती यासी। कोणी ते श्रवणाच्या मिषे याची। भोगिती छाया॥	४५
Some by reciting have circumambulation; from outside; some by listening; enjoy its shade.	45
एक ते अवधानाचा पुरा। विडापाऊड भीतरां। देऊनि रिघती गाभारां। अर्थज्ञानाच्या॥	४६
कित्येक ते एकाग्रतेचा पुराच। विडादक्षिणा अंतरात। देऊनि शिरती गाभाऱ्यात। अर्थज्ञानाच्या॥	४६
Some of full concentration; betel-roll ncharity; offering, enter in sanctum; of knowledge-essence.	46
ते निजबोधे उराउरी। भेटती आत्मया श्रीहरी। परी मोक्षप्रसादीं सरी। सर्वाही आथी॥	४७
ते निजबोधाने उराउरी। भेटती आत्म्याला श्रीहरी। परी मोक्षप्रासादात योग्यता। सर्वांना आहे॥	४७
They by soul-knowledge; meet soul-Shrihari; but in this liberation-palace capability; all have.	47
समर्थाचिये पंक्तिभोजनें। तळिल्या वरिल्या एक पक्वान्नें। तेवीं श्रवणें अर्थे पठणें। मोक्षुचि लाभे॥	४८
समर्थाघरच्या पंक्तिभोजने। गरीब श्रीमंतांना सारखीच पक्वान्ने। तैसे श्रवणे अर्थे पठणे। मोक्षुचि लाभे॥	४८
At lunch by rich; dish is same for poor, rich; by reciting, hearing, knowing; liberation gained.	48
ऐसा गीता वैष्णवप्रासादु। अठरावा अध्याय कळसु विशदु। म्यां म्हणितला हा भेदु। जाणोनियां॥	४९
ऐसा गीता वैष्णवप्रासाद। अठरावा अध्याय कळस स्पष्ट। मी म्हटला हा भेद। जाणोनिया॥	४९
So of Gita devotee-temple; eighteenth is its apex; I said this distinction; by knowing.	49
आता सप्तदशापाठीं। अध्याय कैसेनि उठी। तो संबंधु सांगों दिठी। दिसे तैसा॥	५०
आता सतराव्यानंतर। हा अध्याय कैसा झाला तयार। तो संबंध सांगतो दृष्टीला तर। दिसे तैसा॥	५०
Now after seventeenth; how this treatise is prepared; I will tell that connection; as it is seen.	50
न मोडतां दोन्ही आकार। घडिले एक शरीर। हे अर्धनारीनटेश्वर-। रूपीं दिसे॥	५१
न मोडता दोन्ही आकार। घडिले एक शरीर। हे अर्धनारीनटेश्वर। रूपामध्ये दिसे॥	५१
Sans disturbing two forms; one body is formed; this is seen in Ardhanarinatechwara; form.	51
कां गंगायमुनाउदक। वोघबगे वेगळिक। दावी होऊनि एक। पाणीपणे॥	५२
किंवा गंगायमुनेचे उदक। ओघसंबंधाने वेगळीक। दाखवी होऊनि एक। पाणीपणे॥	५२
Or as waters of Ganges and Yamuna; appear separate by their courses; but are one; as water.	52

नाना वाढिली दिवसें। कळा बिंबीं पैसे। परी सिनाने लेवे जैसे। चंद्रीं नाही।।	५३
किंवा वाढत्या दिवसे। वाढती कला बिंबी दिसे। परी कलेचे वेगळाले थर जैसे। चंद्रावरी नाही।।	५३
Or with increasing days; increasing phases appear; but different phase layers; aren't on moon.	53
तैसी सिनानी चारी पदे। श्लोक श्लोकावच्छेदे। अध्यावो अध्यायभेदे। गमे कीर।।	५४
तैसे वेगळाल्या चार पदाने। श्लोक झाले, श्लोकांच्या भेदाने। अध्याय, अध्यायभेदाने। ऐसे वाटे खरे।।	५४
By 4 different parts; verses formed, by verse-difference; chapters, by chapter-difference; felt so.	54
परी प्रमेयाची उजरी। आनान रूप न धरी। नाना रत्नमणीं दोरी। एकचि जैसी।।	५५
परी सिद्धान्ताच्या स्पष्टतेमध्ये। वेगवेगळा अर्थ न निघे। नाना रत्नमण्यांच्या माळेमध्ये। दोरी एकचि जैसी।।	५५
But in doctrine-import; there is no meaning difference; in gem-garland; as string is same.	55
मोतिये मिळोनि बहुवे। एकावळीचा पाडु आहे। परी शोभे रूप होये। एकचि तेथ।।	५६
मोती मिळोनि बहुतसे। एकसरी हाराचा मान असे। परी शोभेसी रूप होतसे। एकचि तेथे।।	५६
As from many pearls; a single necklace forms; but for show it shines; singularly.	56
फुलां फुलसरां लेख चढे। द्रुतीं दुजी अंगुळी न पडे। श्लोक अध्याय तेणें पाडे। जाणावे हे।।	५७
फूल फुलावर माळता संख्या चढे। सुवास मोजता दुसरे बोट न पडे। श्लोक अध्याय त्याप्रमाणे। जाणावे हे।।	५७
Flowers strung together increase; their fragrance is single; so verses and chapters; be treated.	57
सात शते श्लोक। अध्यायां अठरांचे लेख। परी देवो बोलिले एक। जे दुजे नाही।।	५८
सात शते श्लोक। अध्यायात अठरांचा हिशेब। परी देव बोलिले तत्त्व एक। जे दुसरे नाही।।	५८
Seven hundred verses; divided in 18 chapters; but God told single principle; and not another.	58
आणि म्यांही न सांडूनि ते सोये। ग्रंथ व्यक्ती केली आहे। प्रस्तुत तेणें निर्वाहें। निरूपण आइका।।	५९
आणि मीही न सोडता ती व्यवस्था। ग्रंथ व्यक्त केला आहे तत्त्वता। त्याच धोरणाने आता। निरूपण ऐका।।	५९
And I sans deviating that system; told text in principle; on same lines; now listen to narration.	59
तरी सतरावा अध्यावो। पावता पुरता ठावो। जे संपतां श्लोकीं देवो। बोलिले ऐसे।।	६०
तरी सतराव्या अध्यायात। होता पुरता शेवट। जे संपतांना देव श्लोकात। बोलिले ऐसे।।	६०
In seventeenth chapter; while concluding; in last verses God; said like this.	60
अर्जुना ब्रह्मनामाच्या विखीं। बुद्धि सांडूनि आस्तिकीं। कर्म कीजती तितुकीं। असते होती।।	६१
अर्जुना ब्रह्मनामाच्या विषयाची। बुद्धी सोडूनि श्रद्धेवरची। कर्म कराल तितकी। व्यर्थ होती।।	६१
Of Brahma-name; by leaving intellect, faithful; karmas whatever done; become worthless.	61
हा ऐकोनि देवाचा बोलु। अर्जुना आला डोलु। म्हणे कर्मनिष्ठां मळु। ठेविला देखों।।	६२
हा ऐकोनि देवाचा बोलु। अर्जुन लागला डोलु। म्हणे कर्मनिष्ठांना दोष। ठेविला पहा।।	६२
On hearing God-word; Arjuna swayed; said look, karma-loyalists; he has criticized.	62
तो अज्ञानांधु तंव बापुडा। ईश्वरुचि न देखे एवढा। तेथ नाम एक पुढां। कां सुझे तया।।	६३
तो अज्ञानांध सामान्य बापुडा। सर्वव्यापक ईश्वरुचि न देखे एवढा। तर ब्रह्मनाम त्यापुढे। काय सुचे तया?	६३
If poor ignorance-blind; can't see omnipresent God; Brahma-name; how will he think of?	63

आणि रजतमें दोन्ही। गेलियावीण श्रद्धा सानी। ते कां लागे अभिधानीं। ब्रह्माचिये॥	६४
आणि रजतम दोन्ही। गेल्यावीण, श्रद्धेची प्रत लहानी। ती काय जडेल ठिकाणी। ब्रह्माच्या ?	६४
And unless passionate and dark; are gone, how weak faith; would it be fixed; into Brahma?	64
मग कोता खेंव देणे। वार्तेवरील धांवणे। सांडी पडे खेळणे। नागिणीचे ते॥	६५
मग, शस्त्राग्रा आलिंगिणे। दोरीवरील धावणे। घातक होय खेळणे। नागिणीशी ते॥	६५
As spear-tip embracing; rope-running; are dangerous; as playing with cobra.	65
तैसी कर्में दुवाडें। तयां जन्मांतराची कडे। दुर्मळावे येवढे। कर्माजाजी॥	६६
तैशी कर्में खडतरे। त्याची धाव जन्ममरणाकडे। कुयोग येवढे। श्रद्धेविना कर्मांमध्ये॥	६६
So difficult karmas; lead to birth-death cycle; such bad omens; are in faithless karma.	66
ना विपाये हे उजू होये। तरी ज्ञानाची योग्यता लाहे। एन्हवी येणेंचि जाये। निरयालया॥	६७
किंवा क्वचित् हे यथासांग होये। तर ज्ञानप्राप्तीसी योग्य होये। एरवी बिघडता, जाये। नरकालया॥	६७
By chance it is done properly; is conducive for knowledge; if done improperly, lead; to hell.	67
कर्मीं हा ठावोवरी। आहाती बहुवा अवसरी। आता कर्मठा कै वारी। मोक्षाची हे॥	६८
कर्माला ह्या येथवरी। आहेत अनेक अडसरी। आता सांग कर्मठाला कुठली वारी। घडे मोक्षाची ही ?	६८
Karma up to here; have many obstacles; now tell how karma-loyalist; can attain liberation?	68
तरी फिटो कर्माचा पांगु। कीजो अवघाचि त्यागु। आदरिजो अव्यंगु। संन्यासु तो॥	६९
तरी फिटो कर्माचे दास्यपण, मग। करावा अवघाच त्याग। आरंभावा अव्यंग। संन्यास तो॥	६९
Let karma-bondage be freed; then relinquishing everything; starting flawless; renunciation.	69
कर्मबाधेची कहीं। जेथ भयाची गोठी नाही। ते आत्मज्ञान जिहीं। स्वाधीन होय॥	७०
कर्मबाधेची कुठेही। ज्यायोगे भयाची गोष्ट नाही। ते आत्मज्ञान ज्यामुळेही। स्वाधीन होय॥	७०
Of karma-bondage; by which there is no fear; that soul-knowledge by which is; gained.	70
ज्ञानाचे आवाहनमंत्र। जे ज्ञानपिकते सुक्षेत्र। ज्ञानआकर्षिते सूत्र-। तंतु जे का॥	७१
ज्ञानाचे आवाहन मंत्र। जे ज्ञान पिकवणारे सुक्षेत्र। ज्ञान आकर्षणारे सूत्र-। तंतु जे का॥	७१
Mantra invoking knowledge; that is field harvesting knowledge; knowledge attracting; thread.	71
ते दोनी संन्यास त्याग। अनुष्ठीनि सुटो जग। तरी हेंचि आता चांग। व्यक्त पुसों॥	७२
ते दोन्ही संन्यास त्याग। त्यांना अनुसरुनि सुटे हे जग। तरी हेच आता चांगले। स्पष्ट पुसू॥	७२
Both relinquishment n renunciation; by following, this world is ridden; this clearly; I will ask.	72
ऐसे म्हणोनि पार्थे। त्यागसंन्यासव्यवस्थे। रूप होआवया जेथे। प्रश्नु केला॥	७३
ऐसे म्हणोनि पार्थे। त्यागसंन्यासव्यवस्थेचे। स्पष्टीकरण व्हावया जेथे। प्रश्न केला॥	७३
Thinking so; of renunciation, relinquishment system; seeking clarification where; questioned.	73
तेथ प्रत्युत्तरें बोली। श्रीकृष्णें जे चावळिली। तया व्यक्ती जाली। अष्टादशा॥	७४
तेथे प्रत्युत्तराच्या बोला। श्रीकृष्णाने जो विचार दिला। त्यातून व्यक्त झाला। अठरावा॥	७४
There in reply to his query; what thought Krishna put forth; from that manifested; eighteenth.	74

एवं जन्यजनकभावे। अध्यावो अध्यायाते प्रसवे। आतां ऐका बरवे। पुसिले जे॥	७५
अशाप्रकारे जन्य जनक भावे। अध्याय अध्यायाते प्रसवे। आता ऐका बरवे। पुसिले जे॥	७५
So as per cause and effect rule; chapter bears chapter; now hear carefully; what was enquired.	75
तरी पंडुकुमरें तेणें। देवाचे सरते बोलणे। जाणोनि अंतःकरणें। काणी घेतली॥	७६
तरी त्या पंडुकुमराने। देवाचे सरते आहे बोलणे। हे जाणोनि अंतःकरणाने। खिन्नता घेतली॥	७६
So that Pandukumara; Lord's talk is ending; on knowing it, became sad; in heart.	76
एहवीं तत्त्वविषयीं भला। तो निश्चितु असे कीर जाहला। परी देवो राहे उगला। ते साहावेना॥	७७
एरवी तत्त्वाविषयी भला। तो निश्चित असे खरा झाला। परी देव राहिले उगा त्याला। ते साहावेना॥	७७
Else for principles well; he was certain; but Lord was silent; he won't bear that.	77
वत्स धालयाही परी। धेनु न वचावी दुरी। अनन्य प्रीतीची परी। ऐसीच आहे॥	७८
वत्स तृप्तही झाला तरी। वाटे धेनु न व्हावी दुरी। अनन्य प्रीतीची तन्हा। ऐसीच आहे॥	७८
As calf even contented; feels that cow shouldn't be separated; exclusive love's case; is same.	78
तेणे काजेवीणही बोलावे। ते देखिले तरी पाहावे। भोगितां चाड दुणावे। पढियंतयाठायी॥	७९
त्याने कारणाविनाही बोलावे। ते पाहिले तरी पाहातच राहावे। भोगिले तरी इच्छा दुणावे। आवडत्यासाठी॥	७९
By talking sans reason; seeing after seeing; on enjoying desire is doubled; for beloved.	79
ऐसी प्रेमाची हे जाती। पार्थ तंव तेचि मूर्ती। म्हणूनि करू लाहे खंती। उगेपणाची॥	८०
ऐसी प्रेमाची ही जाती। आणि पार्थ तर त्याचीच मूर्ती। म्हणूनि करू लागे खंती। उगेपणाची॥	८०
Such is case of love; n Partha is love-incarnate; so he felt sad; about silence.	80
आणि संवादाचेनि मिषे। जे अव्यवहारी वस्तु असे। तेचि भोगिजे की जैसे। आरिसा रूप॥	८१
आणि संवादाचे मिषे। जे ब्रह्म अव्यवहारी वस्तु असे। तीच भोगावे की जैसे। आरशातील रूप॥	८१
In name of dialogue; Brahma that is a thing impracticable; that be enjoyed like; mirror image.	81
मग संवादु तोही पारुखे। तरी भोगितां भोगणे थोके। हे का साहावेल सुखें। लांचावलेया॥	८२
मग संवाद तोही थांबे। तर ब्रह्मवस्तु भोगताना भोगणेही थांबे। हे का साहावेल सुखाने। चटावल्या पार्था॥	८२
If dialogue stops; Brahma-bliss enjoyment stops; will it be tolerated by joy; addicted Partha?	82
यालागीं त्याग संन्यास। पुसावयाचे घेऊनि मिस। मग उपलविले दुस। गीतेचे ते॥	८३
यासाठी त्याग संन्यास मात्र। पुसावयाचे घेऊनि निमित्त। मग उकलले महावस्त्र। गीतेचे ते॥	८३
So on renunciation, relinquishment; under asking pretext; got unfolded cloth great; of Gita.	83
हां अठरावा अध्यावो नोहे। हे एकाध्यायी गीताचि आहे। जें वासरूच गाय दुहे। तें वेळु कायसा॥	८४
अठरावा अध्याय नोहे। ही एकाध्यायी गीताच आहे। जेव्हा वासरूच गाय दोहे। तेव्हा पान्हा फुटाया वेळ कायसा?	८४
It isn't 18 th ; it is single-chapter Gita; if calf suckles cow; where is delay in milk-release?	84
तैसी संपतां अवसरीं। गीता आदरविली माघारी। स्वामिभृत्याचा न करी। संवादु काई॥	८५
तैशी समाप्तीचे अवसरी। गीता आरंभिली माघारी। स्वामी सेवकाशी न करी। संवाद काय?	८५
At time of ending; Gita was brought back; won't master with servant; have dialogue?	85

परी हे असो ऐसे। अर्जुने पुसिजत असे। म्हणे विनंती विश्वेशें। अवधारिजो॥	८६
परी हे असो ऐसे। अर्जुनाने विचारिले असे। म्हणे विनंती विश्वेशे। एकावी जी॥	८६
Let it be; Arjuna so asked; let Vishvesha listen to my request; here.	86

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

संन्यासस्य महाबाहो, तत्त्वमिच्छामि वेदितुम्। त्यागस्य च हृषीकेश, पृथक्केशिनिषूदन॥	१
संन्यासाचे महाबाहो, तत्त्वास जाणु इच्छितो। त्यागासही हृषीकेशा, वेगळे केशिनाशका॥	१
Krishna, I wish to know essence of renunciation; relinquishment, separately, Keshi-slayer.	1

हां जी संन्यासु आणि त्यागु। इयां दोहीं एक अर्थीं लागु। जैसा संघातु आणि संघु। संघातेंचि बोलिजे॥	८७
हा जी संन्यास आणि त्याग। हे दोन्ही एकार्थाचे वाटती बघ। जैसा संघात आणि संघ। संघासीच म्हणती॥	८७
Relinquishment, renunciation; appear having same meaning; as aggregate, union; means union.	87
तैसा त्यागें संन्यासें। त्यागुचि बोलिजतु असे। आमचेनि तव मानसें। जाणिजे हेचि॥	८८
तैसा त्यागे आणि संन्यासे। त्यागच बोलला जात असे। आमच्या तरी मानसे। जाणिजे हेचि॥	८८
So relinquishment and renunciation; denote relinquishment; at least I feel; like that.	88
ना कांही आथी अर्थभेदु। तो देव करोतु विशदु। तेथ म्हणती मुकुंदु। भिन्नचि पै॥	८९
जरी काही असे अर्थभेद। तो देवच करोत विशद। तेव्हा म्हणती मुकुंद। अर्थ भिन्नच ते॥	८९
Whatever is meaning-difference; let Lord explain it; Mukunda said; their meaning is different.	89
तरी अर्जुना तुझ्या मनीं। त्याग संन्यास दोनी। एकार्थ गमले हें मानीं। मी ही साच॥	९०
तरी अर्जुना तुझ्या मनी। त्याग संन्यास दोन्ही। एकाच अर्थाचे वाटले हे मानी। मी ही खरे॥	९०
Arjuna, to you; both relinquishment and renunciation; appear same, I treat; it as true.	90
इही दोहीं कीर शब्दी। त्यागुचि बोलिजे त्रिशुद्धी। परी कारण एथ भेदीं। येतुलेचि॥	९१
या दोन्ही शब्दांत। त्यागच सांगायचा स्पष्ट। कारण येथे भेद। एवढाच की॥	९१
Both these words; clearly mean relinquishment; as only difference here; is that.	91
जें निपटूनि कर्म सांडिजे। ते सांडणे संन्यासु म्हणिजे। आणि फलमात्र कां त्यजिजे। तो त्यागु गा॥	९२
जे सर्वथैव कर्म सोडावे। ते सोडणे संन्यास म्हणावे। आणि फलमात्र जे त्यागावे। तो त्याग गा॥	९२
Casing karma entirely; is called renunciation; casting only karma-fruit; is relinquishment.	92
तरी कोणा कर्माचे फळ। सांडिजे कोण कर्म केवळ। हेंही सांगों विवळ। चित्त दे पां॥	९३
तरी कोणत्या कर्माचे फळ। सोडावे कोणते कर्मच केवळ। हेही सांगतो विवरण। चित्त दे बा॥	९३
Fruit of which karma; and only karma be discarded; that I will explain; pay attention.	93
तरी आपैसीं दांगीं डोंगर। झाडे लागती अपार। तैसे लांबे राजागार। नुठिती ते॥	९४
तरी आपोआप रानाडोंगरात। झाडे उगवती अतोनात। तैसे शाही बाग, भात। न उठती त्या॥	९४
Naturally in forest; umpteen trees grow; but paddy or garden-plant; don't grow like that.	94
न पेरितां सेंघ तृणें। उठती तैसे साळीचे होणे। नाही गा राबाउणे। जयापरी॥	९५
न पेरिता सर्वत्र तृणे। उठती, तैसे साळीचे होणे। नाही गा, राबण्याविणे। जशापरी॥	९५
As grasses grow sans sowing; but paddy isn't like that; sans effort; likewise.	95

कां अंग जाहले सहजे। परी लेणे उद्यमे कीजे। नदी आपैसी आपादिजे। विहिरी जेवीं॥	९६
किंवा अंग मिळाले सहजे। परी दागिने मेहनतीने करीजे। नदी आपोआप वाहे। विहिरी खोदाव्या जशा॥	९६
Or body is natural; but ornaments are made with effort; river flows naturally; but wells are dug.	96
तैसे नित्य नैमित्तिक। कर्म होय स्वाभाविक। परी न कामितां कामिक। न निफजे जें॥	९७
तैसे नित्य नैमित्तिक। कर्म होय स्वाभाविक। परी न इच्छिता इच्छुकाने। ना निपजे जे॥	९७
Routine, causal; karma happen naturally; but sans desiring by desirous; which emerges not.	97

श्रीभगवानुवाच - (श्रीभगवान म्हणाले) Shribhagawan said

काम्यानां कर्मणां न्यासं, संन्यासं कवयो विदुः। सर्वकर्मफलत्यागं, प्राहुस्त्यागं विचक्षणाः॥	२
त्यागास काम्य कर्माच्या, म्हणे संन्यास पंडित। सर्व कर्मफले त्यागा, म्हणती त्याग कूशल॥	२
Discarding desired karma is renunciation, says Pundit;	
discarding all karma-fruits is relinquishment, says discarding expert.	2

कामनेचेंचि दळवाडें। जें उभरावया घडे। अश्वमेधादिक फुडे। याग जेथ॥	९८
कामनांचे उभे दळवाडे। त्याने ज्यांची उभारणी घडे। अश्वमेधादिक मोठमोठे। यज्ञ जेथे॥	९८
With emerging desires; which are performed; bigger Yadnyas like horse-Yadnya; where.	98
वापी कूप आराम। अग्रहारे हन महाग्राम। आणीकही नानासंभ्रम। व्रतांचे ते॥	९९
तळे विहिरी उद्यान। भूमिदान आणि ग्रामदान। आणिकही नाना पसारे। व्रतांचे ते॥	९९
Constructing well, garden, lake; charity of land or village; and various other; vows.	99
ऐसे इष्टापूर्त सकळ। जया कामना एक मूळ। जें केले भोगवी फळ। बांधोनिया॥	१००
ऐसे इष्टापूर्त यज्ञ सकळ। ज्यांना कामना हे एकच मूळ। जे केल्यावर भोगविते फळ। बांधोनिया॥	१००
Desired, complete Yadnyas; of which desire is root; making experiencing fruit; by bonding.	100
देहाचिया गावा आलिया। जन्ममृत्यूचिया सोहळिया। ना म्हणो नये धनंजया। जियापरी॥	१०१
देहाच्या गावी आल्या। जन्ममृत्यूच्या सोहळ्याला। ना म्हणू नये धनंजया। जशापरी॥	१०१
Having acquired body; as birth-death celebration; Dhananjaya, shouldn't be avoided; likewise.	101
का ललाटीचे लिहीले। न मोडे गा कांही केले। काळगेरेपण धुतले। फिटो नेणे॥	१०२
किंवा ललाटीचे लिहिलेले। न मोडे गा काही जरी केले। काळगेरेपण, धुतले। तरी फिटू न जाणे॥	१०२
Written on forehead; in any case won't be wiped; skin-colour on washing; won't be changed.	102
केले काम्य कर्म तैसे। फळ भोगावया धरणे बैसे। न फेडितां ऋण जैसे। वोसंडीना॥	१०३
केलेले काम्य कर्म तैसे। फळ भोगावया धरणे धरूनि बैसे। सावकार न फेडिता ऋण जैसे। परते ना॥	१०३
Desired karma; waits for its fruits to be experienced; as lender sans repaying debt; leaves not.	103
कां कामनाही न करिता। अवसांत घडे पंडुसुता। तरी वायकांडे न झुंझता। लागे जैसे॥	१०४
किंवा कामनाही न करता। अकस्मात घडे पंडुसुता। तरी उगीच सोडलेले बाण न झुंजताही। लागती जैसे॥	१०४
Or sans desiring; if it happens suddenly; arrows casually hurled sans fighting; as they hurt.	104
गूळ नेणतां तोंडीं। घातला देचि गोडी। आगी मानूनि राखोंडी। चेपिली पोळी॥	१०५
गूळ न जाणता तोंडी। घातला तरी देतोच गोडी। आगीला मानूनि राखोंडी। चेपता जाळेच ती॥	१०५
As Jaggeri unknowingly; eaten tastes sweet; treating fire as ash; on treading, surely burns.	105

काम्यकर्मी हे एक। सामर्थ्य आथी स्वाभाविक। म्हणोनि नको कौतुक। मुमुक्षू एथ॥	१०६
काम्यकर्मांमध्ये हे एक। सामर्थ्य असे स्वाभाविक। म्हणोनि न करावे कौतुकानेही। मुमुक्षूने येथे॥	१०६
Desired karma; has natural power; so that shouldn't be done even casually; by seeker here.	106
किंबहुना पार्था ऐसे। जे काम्यकर्म गा असे। ते त्यजिजे विष जैसे। वोकूनियां॥	१०७
किंबहुना पार्था ऐसे। जे काम्यकर्म गा असे। ते त्यागावे विष जैसे। ओकूनियां॥	१०७
Rather Partha, such; desired karma; be discarded like poison; by vomiting.	107
मग त्या त्यागातें जर्गी। संन्यासु ऐसिया भंगी। बोलिजे अंतरंगीं। सर्वद्रष्टां॥	१०८
मग त्या त्यागाला जगी। संन्यास अशा भागी। संबोधती अंतर्ज्ञानी। सर्वद्रष्टे॥	१०८
Then that relinquishment in world; as renunciation; is called by visionary; seers.	108
हे काम्यकर्म सांडणे। ते कामनेतेंचि उपडणे। द्रव्यत्यागे दवडणे। भय जैसे॥	१०९
हे काम्यकर्म सोडणे। ते कामनेतूनच उपटणे। द्रव्य त्यागून घालवणे। भय जैसे॥	१०९
Discarding desired karma; uprooting from desire; by discarding riches, as driving away; fear.	109
आणि सोमसूर्यग्रहणें। येऊनि करविती पार्वणे। कां मातापितरमरणें। अंकित जे दिवस॥	११०
आणि चंद्र सूर्य ग्रहणी। येऊनि साधिती पर्वणी। किंवा मातापिता मरणांनी। ठरले जे दिवस॥	११०
And at sun-moon eclipse; having opportunity; or of parent's death; designated days.	110
अथवा अतिथी हन पावे। ऐसैसे पडे जे करावे। ते ते कर्म जाणावे। नैमित्तिक गा॥	१११
अथवा अतिथी अकस्मात यावे। तेव्हा सत्कार जे लागती करावे। तेव्हा ते कर्म जाणावे। नैमित्तिक॥	१११
Or on guest's sudden arrival; extending hospitality; then that karma is known as; causal.	111
वार्षिया क्षोभे गगन। वसंते दुणावे वन। देहा शृंगारी यौवन-। दशा जैसी॥	११२
वर्षाऋतूत क्षोभे गगन। वसंतात दुणावे वन। देहास शृंगारी यौवन-। दशा जैसी॥	११२
As in rains sky thunders; in spring forest blossoms; or body is adorned during youth; period.	112
कां सोमकांतु सोमं पघळे। सूर्ये फांकती कमळे। एथ असे तेंचि पाल्हाळे। आन नये॥	११३
किंवा सोमकांत चंद्रामुळे विरघळे। सूर्यामुळे उमलती कमळे। येथ असते तेच विस्तारे। बाहेरील काही नसे॥	११३
By moon lunar stone oozes; by sun lotus blooms; existing gets extended; none from outside.	113
तैसे नित्य जे का कर्म। तेचि निमित्ताचे लाहे नियम। एथ उंचावे तेणें नाम। नैमित्तिक होय॥	११४
तैसे नित्य जे का कर्म। तेच निमित्ताचे लाभता नियम। येथ घडते, त्याचे नाम। नैमित्तिक होय॥	११४
So routine karma; by some cause; happening here, are called; as causal.	114
आणि सायंप्रातर्मध्याह्नीं। जे का करणीय प्रतिदिनीं। परी दृष्टि जैसी लोचनीं। अधिक नोहे॥	११५
आणि सायं प्रातर्मध्याह्नीं। जे करावे लागे प्रतिदिनीं। परी दृष्टी जैसी लोचनीं। कमीजास्त ना होये॥	११५
In morning, noon, evening; which to be done every day; as for eyes vision; isn't less or more.	115
कां नापादितां गति। चरणीं जैसी आथी। ना तरी ते दीप्ती। दीपबिंबीं॥	११६
किंवा न संपादिता गती। चरणात जैसी असतेच ती। ना तरी ती दीप्ती। असे दीपज्योतीमध्ये॥	११६
Or as sans acquiring, speed; exists in legs; or as brilliance; exists in lamp-flame.	116

वासु नेदितां जैसे। चंदनीं सौरभ्य असे। अधिकाराचे तैसे। रूपचि जे॥	११७
वास न देता जैसे। चंदनात सुगंध असेच असे। नित्यकर्माच्या अधिकाराचे तैसे। जन्मताच येते जे॥	११७
<i>As sans smelling; fragrance exists in sandal; authority of routine karma; is innate.</i>	117
नित्य कर्म ऐसे जनीं। पार्था बोलिजे ते मानी। एवं नित्य नैमित्तिक दोन्ही दाविली तुज॥	११८
नित्य कर्म असे जनी। पार्था सांगतात ते हे मानी। ऐसे नित्य नैमित्तिक दोन्ही। दाखविली तुज॥	११८
<i>This as routine karma in public; is called, Partha; so both routine, causal karma; shown to you.</i>	118
हेंचि नित्य नैमित्तिक। अनुष्ठेय आवश्यक। म्हणौनि म्हणो पाहती एक। वांझ ययाते॥	११९
हेच नित्य नैमित्तिक। वर्णाश्रमी आचरणे आवश्यक। म्हणौनि म्हणू पाहती कोणी एक। वांझ त्याला॥	११९
<i>This routine, causal karma; in class, stages is essential to follow; so some call; them as sterile.</i>	119
परी भोजनीं जैसें होये। तृप्ति लाभे भूक जाये। तैसे नित्य नैमित्तिकीं आहे। सर्वांगीं फळ॥	१२०
परी भोजनात जैसे होते। तृप्ती लाभे भूक जाते। तैसे नित्यनैमित्तिक कर्मात असते। सर्वांगी फळ॥	१२०
<i>As in feeding; hunger goes, satisfaction gained; so routine-causal karmas; are inbuilt fruitful.</i>	120
कीड आगिठां पडे। तरी मळु तुटे वानी चढे। या कर्मा तया सांगडे। फळ जाणावे॥	१२१
हिणकस सोने आगीत पडे। तरी मळ तुटून कस चढे। या कर्माचे त्या सारखे। फळ जाणावे॥	१२१
<i>As impure gold is put in fire; dross goes and purity increases; like that fruit be known.</i>	121
जे प्रत्यवाय तंव गळे। स्वाधिकार बहुवें उजळे। तेथ हातोफळिया मिळे। सद्गतीसी॥	१२२
कारण निषिद्धकर्मदोष तर गळे। स्वाधिकारही फार उजळे। तेव्हा हातोहात मिळे। सद्गतीला॥	१२२
<i>As desired karma-faults are cast; self-authority illumines; and instantly gained; pious goal.</i>	122
येवढेंवरी ढिसाळ। नित्यनैमित्तिकीं आहे फळ। परी ते त्यजिजे मूळ। नक्षत्री जैसे॥	१२३
एवढे मोठे ढोबळ। नित्यनैमित्तिकात आहे फळ। परी ते त्यागावे बालकाचे मुख, मूळ-। नक्षत्रातील जैसे॥	१२३
<i>Such prominent fruition; is in routine, causal; it be cast like face of child; born on impious star.</i>	123
लता पिके आघवी। तंव च्यूत बांधे पालवी। मग हात न लावित माधवी। सोडूनि घाली॥	१२४
वेल फुले आवघी। वसंतात आंबा पांघरतो पालवी। मग हात न लाविताच वसंत। सोडूनि जातो जैसा॥	१२४
<i>All climbers bloom; mango bears inflorescence in spring; but sans touching as spring; leaves.</i>	124
तैसी नोलांडिता कर्मरेखा। चित्त दीजे नित्यनैमित्तिका। पाठीं फळा कीजे अशेखा। वांताचे वानी॥	१२५
तैसी न ओलांडिता कर्मरेखा। चित्त द्यावे नित्यनैमित्तिका। मग फळांना करा दूर का। ओकारीसम॥	१२५
<i>So sans crossing karma-line; routine, causal be attended; and discarding fruits; like vomit.</i>	125
यया कर्मफळत्यागातें। त्यागु म्हणती पै जाणते। एवं संन्यासत्याग तूतें। परिसविले॥	१२६
या कर्मफळत्यागाते। त्याग म्हणती रे जाणते। ऐसे त्याग संन्यास तुजला ते। ऐकविले॥	१२६
<i>Discarding of karma-fruit; is relinquishment; so relinquishment, renunciation; told to you.</i>	126
हा संन्यासु जें संभवे। तें काम्य बाधूं न पावे। निषिद्ध तंव स्वभावें। निषेधें गेले॥	१२७
हा संन्यास जेव्हा संभवे। तेव्हा काम्यकर्म बाधूं न पावे। निषिद्ध तेव्हा स्वभावतःच। टाकिले गेले॥	१२७
<i>If renunciation happens; desired karma doesn't bind; so condemned karma is naturally; cast.</i>	127

- आणि नित्यादिक जे असे। ते येणे फळत्यागें नासे। शिर लोटलिया जैसे। येर आंग॥ १२८
- आणि नित्यादिक जे असे। ते अशा फळत्यागाने नासे। शिर तुटल्यावर जैसे। बाकीचे अंग॥ १२८
- What routine is; that by fruit-casting is destroyed; by severing head; as body is destroyed. 128
- मग सस्य फळपाकांत। तैसे निमालिया कर्मजात। आत्मज्ञान गिंवसित। अपैसे ये॥ १२९
- मग पीक मरे फळे पिकताच। तैसे फलत्यागाने मरे कर्मजात। आत्मज्ञान शोधीत। स्वतःच ये॥ १२९
- Crop dies on ripening; karmas die on fruit casting; soul-knowledge itself comes; searching. 129
- ऐसिया निगुती दोनी। त्याग संन्यास अनुष्ठानी। पडले गा आत्मज्ञानी। बांधती पाटु॥ १३०
- ऐशा युक्तीने दोन्ही। त्यागसंन्यास येता, आचरणी। पडले जे, ते आत्मज्ञानात आणि। होती अधिकारी॥ १३०
- By this trick; relinquishment, renunciation who follow, they in soul-knowledge; are authority. 130
- नातरी हे निगुती चुके। मग त्यागु कीजे हाततुके। तें काही न त्यजे अधिके। गोवींचि पडे॥ १३१
- नाही तर ही हातवटी चुकणे। मग त्याग करू अंदाजे म्हणे। तेव्हा त्यागता अधिकचे। अडकूनि पडे॥ १३१
- By missing trick; if relinquishment is done by guessing; by casting, one is more; entangled. 131
- जे औषध व्याधी अनोळख। ते घेतलिया परते विख। कां अन्न न मानिता भूक। न मारी काय॥ १३२
- जे औषध व्याधीची नसता ओळख। ते घेता उलटे होते विष। किंवा अन्न न घेता भूक। मारणार नाही काय? १३२
- Medicine taken sans diagnosis; becomes poison; or by fasting won't hunger; kill one? 132
- म्हणोनि त्याज्य जे नोहे। तेथ त्यागातें न सुवावे। त्याज्यालागीं नोहावें। लोभापर॥ १३३
- म्हणोनि त्याज्य जेव्हा नसे। तेव्हा त्यागास न सरसावावे। त्यागासाठी न व्हावे। लोभी तरी॥ १३३
- When unfit to cast; one shouldn't rush to discard; or for discarding one shouldn't be; craving. 133
- चुकलिया त्यागाचे वेझे। केला सर्वत्यागुही होय वोझे। न देखती सर्वत्र दुजे। वीतराग ते॥ १३४
- चुकल्यास त्यागाचे वर्म। केलेला सर्वत्यागही होय अधर्म। न आचरती सर्वतः निषिद्ध कर्म। वीतरागी ते॥ १३४
- Missing casting-essence; casting becomes unreligious; ascetics don't do condemned; karma. 134
- त्याज्यं दोषवदित्येके, कर्म प्राहुर्मनीषिणः। यज्ञदानतपःकर्म, न त्याज्यमिति चापरे॥ ३
- त्यजावे दोषयुक्तास, कर्मा, विद्वान सांगती। यज्ञ दान तपे कर्म, न त्यागावे असे दुजे॥ ३
- Learned say faulty karmas be cast; some say Yadnya, charity, severity karmas not to be cast. 3
- एकां फळाभिलाष न ठाके। ते कर्मातें म्हणती बंधकें। जैसे आपण नग्न भांडके। जगातें म्हणे॥ १३५
- कोणाला फळाभिलाष नाही सोडवत। ते कर्माला म्हणती बंधक। जैसे आपण नंगट। भांडखोर जगासी म्हणे॥ १३५
- Unable to cast fruit-desire; call karma as bondage; as shameless; calls world quarrelsome. 135
- का जिव्हालंपट रोगिया। अन्नं दूषी धनंजया। आंगा न रुसे कोढिया। मासियां कोपे॥ १३६
- किंवा जिव्हालंपट रोगी। बेचव म्हणोनि अन्नाला दोषी। अंगावरी न रुसे कुष्ठरोगी। माशांवरी कोपे॥ १३६
- Food-crazy patient; calls food tasteless; leper instead of angry with body; is angry with flies. 136
- तैसे फळकामदुर्बळ। म्हणती कर्मचि किडाळ। मग निर्णयो देती केवळ। त्यजावे ऐसा॥ १३७
- तैसे फलेच्छा सोडण्यात दुर्बळ। म्हणे कर्मच आहे अमंगळ। मग निर्णय देती केवळ। कर्मच त्यागावे ऐसा॥ १३७
- One weak in casting fruit-desire; calls karma inauspicious; then declares; only karma be cast. 137

एक म्हणती यागादिक। करावेचि आवश्यक। जे यावांचूनि शोधक। आन नाही॥	१३८
एक म्हणती कर्म यज्ञादिक। करावीच आवश्यक। कारण ह्यावाचूनि दोषनाशक। अन्य नाही॥	१३८
One declares karma, Yadnyas; must be done; as except these, fault destroyer; there is none.	138
मनशुद्धीच्या मार्गी। जें विजयी व्हावे वेगीं। तें कर्म सबळालागी। आळसु न कीजे॥	१३९
मनशुद्धीच्या मार्गी। जेव्हा विजयी होणे आहे वेगी। तेव्हा सबळ कर्मालागी। आळस करू नये॥	१३९
In purifying mind; to be victorious speedily; then in doing strong karma; one needn't be lazy.	139
भांगार आधी शोधावे। तरी आगी जेवीं नुबगावे। का आरिसयालागी साचावे। अधिक रज॥	१४०
सोन्याला असेल शुद्ध व्हावे। तर आगीला जसे न उबगावे। का दर्पणशुद्धीसाठी लागे लावावे। अधिक राख॥	१४०
If gold wants to be purified; it needn't hate fire; for cleaning mirror it has to rubbed; with ash.	140
नाना वस्त्रे चोखें होआवी। ऐसे आधी जरी जीवीं। तरी संवदणी न मानावी। मळिन जैसी ॥	१४१
किंवा वस्त्रे स्वच्छ व्हावी। ऐसे असेल जर का जीवी। तर परीटभट्टीला न मानावी। मलीन जैसी॥	१४१
Or clothes to be spotless; if it is intended in heart; then laundry needn't be treated; as dirty.	141
तैसीं कर्म क्लेशकारे। म्हणोनि न न्यावी अव्हेरें। कां अन्न लाभे अरुवारें। रांधितिये उणें॥	१४२
तैसी कर्म क्लेशकर। म्हणोनि न करावा अव्हेर। किंवा अन्न न लाभेल रुचकर। रांधल्याविना॥	१४२
So karmas tiresome; needn't be discarded; as tasty food won't be gained; unless cooked.	142
इहीं इहीं गा शब्दीं। एक कर्मी बांधविती बुद्धी। ऐसा त्यागु विसंवादी। पडोनि ठेला॥	१४३
अशा अशा गा शब्दी। एकेक कर्मांत बांधून ठेविती बुद्धी। ऐसी त्यागात वादावादी। माजली आहे॥	१४३
By such talk; intellect ties into different karma; so into relinquishment arguments; are raised.	143
परी आतां विसंवादु तो फिते। त्यागाचा निश्चयो भेटे। तैसे बोलों गोमटे। अवधान देई॥	१४४
तरी वादावादी तर मिटेल। आणि त्यागाचा निश्चय होईल। तैसे सांगतो सुंदर। अवधान द्यावे॥	१४४
So to end argument; and define relinquishment; I will tell a nice thing; pay attention.	144
निश्चयं शृणु मे तत्र, त्यागे भरतसत्तम। त्यागो हि पुरुषव्याघ्र, त्रिविधः संप्रकीर्तितः॥	४
निश्चया ऐक माझ्या या, त्यागाच्या भरतोत्तमा। त्यागही पुरुषाव्याघ्रा, त्रिविध बोलिला असे॥	४
Hear my resolve of relinquishment, Bharatottama; it is told as threefold, Arjuna!	4
तरी त्यागु एथे पांडवा। त्रिविधु पै जाणावा। त्या त्रिविधाही बरवा। विभागु सांगों॥	१४५
तरी त्याग येथे पांडवा। त्रिविध रे जाणावा। त्या तिघांचेही आता बरवा। विभाग सांगू॥	१४५
Pandava, relinquishment here; know is threefold; of them three properly; I will tell divisions.	145
त्यागाचे तिन्ही प्रकार। कीजती जरी गोचर। तरी तू इत्यर्थाचे सार। इतुले जाण॥	१४६
त्यागाचे तिन्ही प्रकार। केले जरी स्पष्ट। तरी तू तात्पर्याचे सार। येवढेच जाण॥	१४६
Three kinds of relinquishment; even if made clear; only essence of inference; you know.	146
मज सर्वज्ञाचिये बुद्धी। जे आलोट माने त्रिशुद्धी। निश्चयतत्त्व ते आधी। अवधारी पां॥	१४७
मज सर्वज्ञाचे बुद्धीसाठी। जे फारच आवडे खरोखरी। निश्चित मत त्याचे आधी। ऐकावे बा॥	१४७
To intellect of I omniscient; which is really dearest; his definite opinion first; be heard.	147

तरी आपुलिये सोडवणे। जो मुमुक्षु जागो म्हणे। त्या सर्वस्वें करणे। हेच एक॥	१४८
तरी आपल्याला आहे सोडवणे। त्यासाठी जो मुमुक्षू जागतो म्हणे। त्याने सर्वस्वाने करणे। हेच एक॥	१४८
So about his liberation; a seeker who is particular; should by all means do; only this one.	148

यज्ञदानतपःकर्म, न त्याज्यं कार्यमेव तत्। यज्ञो दानं तपश्चैव, पावनानि मनीषिणाम्॥ ५

यज्ञ-दाने-तपे कर्म, न त्याज्य कार्य हे कधी। यज्ञ दाने तपे आणि, पावन पंडितासही॥ ५

Yadnya, charity, severity karmas should be never cast; Yadnya, charity, severity purify Pundit. 5

जियें यज्ञदानतपादिके। इयें कर्म जियें आवश्यके। तियें न सांडावी पांथिकें। पाउले जैसी॥	१४९
जी यज्ञदानतपादिक। ही कर्म जी आवश्यक। ती न सोडावी, पांथिक। न सोडी पाउले जैसी॥	१४९
Yadnya, charity, severity; these essential karmas; are not be cast as traveller; casts not walking.	149
हारतले न देखिजे। तंव मागु न सांडिजे। का न धातां न लोटिजे। भाणे जेवीं॥	१५०
हरवलेले न दिसे। तोवर शोधणे न सोडावे। किंवा तृप्तीआधीच न लोटावे। जेवण जैसे॥	१५०
Till isn't seen lost object; as search needn't be cast; before satisfying needn't be cast; lunch.	150
नाव थडी न पवतां। न सांडिजे केळी न फळता। का ठेविले न दिसता। दीपु जैसा॥	१५१
नाव थडीस न येता। न तोडावी केळी न फळता। किंवा ठेविलेले दिसण्याआधी। दीप घालवू नये॥	१५१
Boat not reaching bank; Banana not to fell prior fruiting; prior tracing thing; lamp not to off.	151
तैसी आत्मज्ञानविखीं। जंव निश्चिती नाही निकी। तव नोहावे यागादिकी। उदासीना॥	१५२
तैसी आत्मज्ञानविषयातली। जोवर निश्चिती नाही चांगली। तोवरी नसावी यज्ञादिकातली। उदासीनता॥	१५२
About soul-knowledge; till there is no certainty; toward Yadnyas shouldn't be; indifference.	152
तरी स्वाधिकारानुरूपें। तियें यज्ञ दानें तपें। अनुष्ठावींचि साक्षेपें। अधिकेंवर॥	१५३
तरी स्वाधिकारानुरूपे। ती यज्ञे दाने तपे। आचरावीच अगत्याने। अधिकचि॥	१५३
So as per his authority; Yadnya, charity and severity; be followed cordially; more.	153
जे चालणे वेगावत जाये। तो वेगु बैसावयाचि होये। तैसा कर्मातिशयो आहे। नैष्कर्म्यालागी॥	१५४
कारण चालणे वेगावत जाये। तो वेग विश्रांतीसी कारण होये। तैसे कर्माचे आधिक्य आहे। नैष्कर्म्यासाठी॥	१५४
As walking increases; speed is cause for rest; so increased karma leads to; karma-freeness.	154
अधिकें जंव जंव औषधी। सेवायाची मांडी बांधी। तंव तंव मुकिजे व्याधी। त्याचिये॥	१५५
अधिक जसजशी औषधी। सेवनाची तप्तरता बांधी। तसतशी मिटते व्याधी। त्याचिया॥	१५५
As medicine; intake promptness binds; so disease starts receding; accordingly.	155
तैसीं कर्म हातोपाती। जें कीजती यथानिगुती। तें रजतमे झडती। झाडा देऊनी॥	१५६
तैसी कर्म हातोहाती। जेव्हा करावी यथाविधी। तेव्हा रजतम झडती। झाडा देऊनी॥	१५६
So karmas promptly; when done as per text; then passionate-dark take leave; instantly.	156
कां पाठोवाटीं पुटे। भांगारा खारु देणे घटे। तें कीड झडकरी तुटे। निर्व्याजु होय॥	१५७
किंवा पाठोपाठ पुटे। सोन्याला क्षाराची देणे घडे। तेव्हा कीड झडकरी तुटे। शुद्ध होय॥	१५७
Or as repeated coats; of acid to gold happen; then dross is quickly eliminated; gold is purified.	157

तैसे निष्ठां केले कर्म। झाडी करुनि रजतम। सत्त्वशुद्धीचे धाम। डोळां दावी।।	१५८
तैसे निष्ठेने केले कर्म। ते साफ करुनि रजतम। सत्त्वशुद्धीचे धाम। डोळ्यांस दाखवी।।	१५८
Karma done loyally; eliminates passionate-dark; home of pious purity; is revealed to eyes.	158
म्हणोनियां धनंजया। सत्त्वशुद्धी गिंवसि तया। तीर्थांचिया सावाया। आली कर्मे।।	१५९
म्हणोनि हे धनंजया। सत्त्वशुद्धी शोधीत येते तया। तीर्थांच्या बरोबरीला। आली कृतकर्मे।।	१५९
Arjuna; pious purity comes searching for him; so equal to sacred place; become karmas done.	159
तीर्थे बाह्यमळु क्षाळे। कर्मे अभ्यंतर उजळे। एवं तीर्थे जाण निर्मळें। सत्कर्मेचि।।	१६०
तीर्थे बाह्यमळ क्षाळे। कर्म अंतःकरण उजळे। ऐशी तीर्थे जाणावी निर्मळ। सत्कर्मेचि।।	१६०
Sacred places purify externally; karma shines soul; pious places be known; as pious karmas.	160
तृषार्ता मरुदेशीं। झळे अमृते वोळली जैसी। कीं अंधालागीं डोळ्यांसीं। सूर्यु आला।।	१६१
तृषार्ताला वाळवंटी। झळांतून अमृते मिळाली जैशी। किंवा अंधासाठी डोळ्यासी। प्रकाश आला।।	१६१
For a thirsty from desert; heat waves as if nectar gained; or for a blind's eyes; as light arrived.	161
बुडतया नदीच धाविन्नली। पडतया पृथ्वीच कळवळिली। निमतया मृत्यूने दिली। आयुष्यवृद्धी।।	१६२
बुडत्यास्तव नदीच धावली। पडत्यास्तव पृथ्वीच कळवळली। आणि मरत्याला मृत्यूने दिली। आयुष्यवृद्धी।।	१६२
For drowning guy river rushed; for falling guy earth worried; for dying guy death leased; life.	162
तैसे कर्मे कर्मबद्धता। मुमुक्षु सोडविले पंडुसुता। जैसा रसरती मरतां। राखिला विषें।।	१६३
तैसे कर्मने कर्मे न बाधता। मुमुक्षू सोडविले पंडुसुता। जैसे औषधी होऊनि मरत्याला। राखिला विषें।।	१६३
Karma not binding karma; seekers are freed; being medicine dying man is saved; by poison.	163
तैसीं एके हातवटिया। कर्मे कीजती धनंजया। बंधकेंचि सोडवावया। मुख्यें होती।।	१६४
तैसे एका हातवटीने या। कर्मे जर केली धनंजया। तर बांधणारेच सोडवावया। मुख्य होती।।	१६४
So with this trick; if karmas are done; Dhananjaya, binders for liberation; become conducive.	164
आता तेचि हातवटी। तुज सांगों गोमटी। जया कर्मासी किरीटी। कर्मचि रुसे।।	१६५
आता तीच हातवटी। तुला सांगतो चांगली ती। जिच्यामुळे कर्मबंधासी किरीटी। कर्मचि तोडे।।	१६५
Now this trick; I will tell well; by which karma-bondage, Kiriti; karma alone breaks.	165
एतान्यपि तु कर्माणि, सङ्गं त्यक्त्वा फलानि च। कर्तव्यानीति मे पार्थ, निश्चितं मतमुत्तमम्।।	६
ही सर्वही परी कर्मे, आसक्ती त्यागुनी फले। करावी, मम हे पार्था, निश्चित मत उत्तम।।	६
But all these karmas be done by casting fruit-attachment; that is my firm best view, Partha!	6
तरी महायागप्रमुखें। कर्मे निफजतांही अचुकें। कर्तेपणाचें न ठाके। फुंजणे आंगी।।	१६६
तरी महायज्ञादिप्रमुख। कर्मे करतानाही अचूक। कर्तेपणाचे न वाहे। मोठेपण अंगी।।	१६६
Great main Yadnya; karma while doing properly; of doer-ship not carrying; any greatness.	166
जो मोलें तीर्था जाये। तया मी यात्रा करितु आहे। ऐसिये श्लाघ्यतेचा नोहे। तोषु जीवीं।।	१६७
जो दुसऱ्याच्या मोलाने तीर्था जाये। त्याला मी यात्रा करीत आहे। असा प्रौढीचा न राहे। संतोष जीवीं।।	१६७
Who goes to holy places at else's cost; for him of beast of pilgrimage; is not; pleasure in mind.	167

का मुद्रा समर्थाचिया। जो एकटु झोंबे राया। तो मी जिणता ऐसिया। न येचि गर्वा॥	१६८
किंवा झेंड्याखाली राजाचिया। जो दुसऱ्या राजांशी लढे लढाया। तो मी जेता ऐशा। न येई गर्वा॥	१६८
Or under a king's banner; who fights with other king; he of winner-ship; carries not pride.	168
जो कांसे लागोनि तरे। तथा पोहती उर्मी नुरे। पुरोहितु नाविष्करे। दातेपणें॥	१६९
जो दुसऱ्याच्या आधारे तरे। त्याला पोहण्याचा गर्व नुरे। पुरोहित न मिरवेरे। दातेपणे॥	१६९
Who swims with support; he swimming-pride carries not; priest flaunts not; donor-ship.	169
तैसें कर्तृत्व अहंकारें। नेघोनि यथा अवसरे। कृत्यजाताचे मोहरे। सारीजती॥	१७०
तैसे कर्तृत्व अहंकारे। न घेता, यथा अवसरे। कर्मजातांचे मोहरे। सारतो पुढे॥	१७०
So doer-ship ego; not assuming, who occasionally; karma-pawns; moves ahead.	170
आणि केलां कर्मी पांडवा। जो आथी फळाचा यावा। तथा मोहरा हों नेदावा। मनोरथु॥	१७१
आणि केल्या कर्मी पार्था। जो असे फळांचा रस्ता। तिकडे मोहरा होऊ न द्या। मनोरथाचा॥	१७१
Partha, of karma done; what is road of fruits; there don't allow a pawn; of day dream to tread.	171
आधींचि फळीं आस तुटिया। कर्म आरंभावी धनंजया। परावे बाळ धाया। पाहिजे जैसे॥	१७२
आधीच फळाची आस तोडुनिया। कर्म आरंभावी धनंजया। पराया बाळास दाया। पाहे जैसे॥	१७२
First severing fruit-desire; Dhananjaya, start karmas; as nurse cares; for other's child.	172
पिंपरुवांचिया आशा। न शिंपिजे पिंपळु जैसा। तैसिया फळनिराशा। कीजती कर्म॥	१७३
पिंपळफळाची धरुनि आशा। न शिंपती पिंपळ जैसा। तैशा फळाच्या न धरता आशा। करिती कर्म॥	१७३
With hope of fruits; as none waters Pimpal; so sans fruit-desire; doing karmas.	173
सांडूनि दुधाची टकळी। गोवारी गांवधेनु वेंटाळी। किंबहुना कर्मफळीं। तैसे कीजे॥	१७४
सोडूनि दुधाची आशा गोवारी। गावच्या धेनु वाळी। किंबहुना तू कर्मफळी। तैसे करी॥	१७४
As sans hope of milk a cowherd; cares village cows; rather you for karma-fruit; do same.	174
ऐसी हे हातवटी। घेऊनि जे क्रिया उठी। आपुलिया आपण गांठी। लाहेचि तो॥	१७५
ऐसी ही हातोटी। घेऊनि ज्या क्रिया घडती। आपल्या आत्मस्वरूपाशी भेटी। पावेच तो॥	१७५
With such trick; which activities happen; his soul-form he; meets surely.	175
म्हणोनि फळीं लागु। सांडोनी देहसंगु। कर्म करावी हा चांगु। निरोपु माझा॥	१७६
म्हणोनि फळाची ईच्छा। सोडोनि अभिमान कर्तृत्वाचा। कर्म करावी हा चांगला। निरोप माझा॥	१७६
So fruit-desire; and pride of doer-ship on giving up; do karmas, this is my; best advice.	176
जो जीव बंधे शिणला। सुटके जाचे आपला। तेणे पुढतपुढती या बोला। आन न कीजे॥	१७७
जो जीव बंधाने शिणला। सुटकेसाठी धडपडे आपला। त्याने पुनःपुन्हा या बोला-। वेगळे करू नये॥	१७७
Being who is tired of karma-bond; trying to escape; repeatedly this advice; needn't overlook.	177

नियतस्य तु संन्यासः, कर्मणो नोपपद्यते। मोहात्तस्य परित्यागः, तामसः परिकीर्तितः॥

७

नियतकर्मसंन्यास, नाहीच योग्य तो असे। मोहे केला परित्याग, तामस मात्र बोलिला॥

७

Renunciation of assigned karmas is improper; relinquishment done with lure is dark.

7

- ना आंधाराचेनि रोखें। जैसी डोळां रोंविजती नखें। तैसा कर्मद्वेषें जो अशेखे। कर्मचि सांडी॥ १७८
- किंवा अंधाराच्या रोषे। जैशी डोळ्यात खुपसावी नखे। तैसा कर्मद्वेषाने जो अवघे। कर्मचि सोडी॥ १७८
- Or in anger of darkness; piercing eyes with nails; so who with karma-hatred; gives up karma. 178
- तयाचें जे कर्म सांडणे। ते तामस पै मी म्हणे। शिसाराचे रागे लोटणे। शिसचि जैसे॥ १७९
- त्याचे जे कर्म सोडणे। ते तामस तरी मी म्हणे। अर्धशिशीच्या रागाने, कापणे। शिरचि जैसे॥ १७९
- His giving up karmas; is dark I say; in anger of migraine; as severing head itself. 179
- हां मार्गु दुवाडु होये। तरी निस्तरितील पाये। कीं तेचि खांडणे आहे। मार्गापराधे॥ १८०
- अरे जरी रस्ता वाईट होय। तरी चालूनि संपवतील पाय। की तेच तोडणे आहे। मार्गाच्या अपराधाने? १८०
- Even if road is bad; only feet will traverse it; or to cut those feet; due to fault of bad road? 180
- भुकेलियापुढे अन्न। हो का भलतैसे उन्हा। तरी बुद्धी न घेतां लंघन। भाणें पापरां हालयां॥ १८१
- भुकेल्यापुढे अन्न। असेल का फारच उष्ण। तरी बुद्धीने न करता थोडे लंघन। ताट पायाने उडवावे? १८१
- Food served to hungry; if it is quite hot; instead of waiting; should he kick a plate? 181
- तैसा कर्माचा बाधु कर्म। निस्तरिजे करितेनि वर्मे। हे तामसु नेणे भ्रमें। माजविला॥ १८२
- तैसा कर्माची बाधा कर्माने। निस्तरावी, त्याची जाणूनि वर्मे। हे तामसी न जाणे, भ्रमाने। माजलेला॥ १८२
- Karma-bondage by karma; be destroyed by knowing essence; dark isn't aware; by delusion. 182
- कीं स्वभावे आले विभागा। ते कर्मचि वोसंडी पै गा। परी झणे आतळा त्यागा। तामसा तया॥ १८३
- का स्वभावतः आले वाट्याला। त्या कर्माचाच त्याग केला। परी चुकूनही स्पर्शू नको त्यागाला। तामसा त्या॥ १८३
- Karmas falling to lot naturally; that karma is discarded; don't touch that relinquishment; dark. 183
- दुःखमित्येव यत्कर्म, कायक्लेशभयात्त्यजेत्। स कृत्वा राजसं त्यागं, नैव त्यागफलं लभेत्॥ ८**
- दुःखरूपच जे कर्म, कायाक्लेशभये त्यजे। केला राजस तो त्याग, न त्यास फळ लाभते॥ ८**
- Casting painful karma due to fear of body-suffering; is passionate and it doesn't gain fruit. 8
- अथवा स्वाधिकारु बुझे। आपुले विहितही सुजे। परी करितया उभजे। निबरपणा॥ १८४
- अथवा स्वाधिकार समजे। आपुले विहित कर्मही उमजे। परी करताना उबगे। कष्टांना॥ १८४
- Or knowing self-authority; and assigned karmas; but while doing, averts; slogging. 184
- जे कर्मरंभाची कडा। नावेक होय दुवाड। जे वाहतिये वेळे जडा। शिदोरी जैसी॥ १८५
- कारण कर्मरंभाची सुरूवात। थोडी कठीण असे जात। कारण वाहतुकीच्या वेळी जडा। शिदोरी जैशी॥ १८५
- As start of karma; appears difficult; as while travelling appears heavy; as food stuff. 185
- जैसा निंब जिभे कडुवटु। हिरडा पहिला तुरटु। तैसा कर्मा ऐल शेवटु। खणुवाळा होय॥ १८६
- जैसा निंब जिभेला कडवट। हिरडा सुरूवातीला तुरट। तैसा कर्माचे आरंभाचा काळ। कष्टकारक होय॥ १८६
- Like bitter Neem; or pungent Hirda fruit; so starting period of karma appears; difficult. 186
- गाई दुवाडशिंग। शेवंतीये अडव आंग। भोजनसुख महाग। पाकु करितां ॥ १८७
- किंवा गाय वाईट शिंगांमुळे। शेवंती आडव्या फांद्यामुळे। भोजनसुख मिळे। परी स्वयंपाक केल्यावरी॥ १८७
- Like cow by bad horns; flowers by thorny branches; food pleasure is gained; but on cooking. 187

तैसे पुढतपुढती कर्म। आरंभीच अति विषम। म्हणौनि तो ते श्रम। करिता मानी॥	१८८
तैसे पुन्हा पुन्हा कर्म। आरंभीच कठीणतम। म्हणोनि तो ते श्रम। कर्म करताना मानी॥	१८८
Repeated karma; in beginning is difficult; he efforts; while doing karma treats as difficult.	188
एन्हवी विहितत्वे मांडी। परी घालिता असुरवाडी। तेथ पोळला ऐसा सांडी। आदरिलेही॥	१८९
एरवी विहित म्हणूनि आरंभिले। परी करताना कष्ट झाले। तेव्हा भाजला ऐसा सोडिले। आरंभिले तेही॥	१८९
Else started as assigned; but while doing were troublesome; so discarded; what has started.	189
म्हणे वस्तु देहासारिखी। आली बहुवे भाग्यविशेखीं। मा जाचूं कां कर्मादिकीं। पापिया जैसा॥	१९०
म्हणे वस्तु देहासारिखी। मिळाली बहुत भाग्यविशेषी। मग जाचू का कर्मादिकामध्ये। पापी जैसा॥	१९०
He says having body; earned fortunately; why to make it suffer in karmas; like a sinful.	190
केले कर्मी जें द्यावे। ते झणे मज होआवे। आजि भोगूं ना कां बरवे। हातींचे भोग॥	१९१
केलेल्या कर्मांनी जे उद्या द्यावे। ते कदाचित् मज लाभावे। मग आज भोगावे ना का बरवे। हातचे भोग॥	१९१
Whatever fruit, karmas will give later; that I may have; then why not enjoy; what is in hands.	191
ऐसा शरीराचिया क्लेशा-। भेणें कर्म वीरेशा। सांडी तो परियेसा। राजसु त्यागु॥	१९२
ऐशा शरीराच्या क्लेशा-। भयाने कर्म वीरेशा। सोडितो तो ऐकावा। राजस त्याग॥	१९२
By such body-suffering fears; karmas who discards; that listen is; passionate relinquishment.	192
एन्हवीं तेथेही कर्म सांडे। परी त्या त्यागफळ न जोडे। जैसे उतलें आगीं पडे। तें न लगेचि होमा॥	१९३
एरवी तेथही कर्म सोडे। परी त्याचे त्यागफळ न मिळे। जैसे उतु जाऊनि आगीत पडले। ते लागेना होमा॥	१९३
Karma discarded; gains no fruit; as overflowing milk falling in fire; isn't sacrificial offering.	193
कां बुडोनि प्राण गेले। ते अर्धोदकीं निमाले। हें म्हणों नये जाहलें। दुर्मरणचि॥	१९४
किंवा बुडोनि प्राण गेले। ते जलसमाधीत निमाले। हे म्हणता न ये, झाले। दुर्मरण ते॥	१९४
Being dead while drowning; as water-immersion; won't be treated; as it is only a tragic death.	194
तैसे देहाचेनि लोभें। जेणें कर्मा पाणी सुभे। तेणें साच न लभे। त्यागाचें फळ॥	१९५
तैसे देहाच्या लोभे। ज्याने कर्मावर पाणी सोडिले। त्याने खरेच न लभे। त्यागाचे फळ॥	१९५
So for body lust; who has discarded karma; that doesn't really yield; relinquishment fruit.	195
किंबहुना आपुलें। जें ज्ञान होय उदया आलें। तें नक्षत्रातें पाहलें। गिळी जैसे॥	१९६
किंबहुना आपले। जेव्हा आत्मज्ञान उदया आले। सूर्योदयी नक्षत्रांना पहाट। गिळी जैसे॥	१९६
Rather ours; when soul-knowledge appears; at sunrise, as dawn swallows; stars.	196
तैशा सकारण क्रिया। हारपती धनंजया। तो कर्मत्यागु ये जया। मोक्षफळासी॥	१९७
तैशा कारणासह क्रिया। हारपती धनंजया। तो कर्मत्याग येतो ज्या। मोक्षफळासी॥	१९७
As actions with cause; Arjuna, vanisha; that karma-relinquishment attains what; liberation fruit.	197
तें मोक्षफळ अज्ञाना। त्यागिया नाही अर्जुना। म्हणोनि तो त्यागु न माना। राजसु तो॥	१९८
ते मोक्षफळ अज्ञान्या। कर्म त्यागिता न मिळे अर्जुना। म्हणोनि तो खरा त्याग न माना। राजस जो॥	१९८
Liberation fruit, ignorant; gains not by casting karma; it isn't relinquishment; it's passionate.	198

तरी कोणे पां एथ त्यागें। तें मोक्षफळ घर रिघे। हेंही आइक प्रसंगें। बोलिजेल॥	१९९
तरी कोणत्या बरे त्यागे। ते मोक्षफळ घरी येतसे। हेही ऐक प्रसंगे। सांगणार आहे॥	१९९
By which relinquishment; is gained that liberation-fruit; that occasionally; I will tell.	199
कार्यमित्येव यत् कर्म, नियतं क्रियतेऽर्जुन। सङ्गं त्यक्त्वा फलं चैव, स त्यागः सात्त्विको मतः॥	९
कर्तव्यास्तव जे कर्म, केले नियत अर्जुना। आसक्ती फल त्यागूनि, त्याग सात्त्विक तो म्हणा॥	९
Assigned karma done as duty; by casting fruit-attachment is pious relinquishment.	9
तरी स्वाधिकाराचेनि नांवे। जे वांटिया आले स्वभावे। ते आचरे विधिगौरवे। शृंगारोनि॥	२००
तरी स्वाधिकाराच्या नावे। जे वाट्याला आले स्वभावे। ते आचरे यथाविधी। आदराने॥	२००
As per self-authority; what came to lot naturally; that is followed as per rules; respectfully.	200
परी हे मी करितु असे। ऐसा आठवु त्यजी मानसे। तैसेंचि पाणी दे आशे। फळाचिये॥	२०१
परी हे मी करीत आहे। ऐसी आठवण मनात नोहे। तैसाच पाणी सोडी आशेवरी। फळाच्याही॥	२०१
But I am doing this; not having such remembrance; and also giving up hope; of fruit.	201
पैं अवज्ञा आणि कामना। मातेच्या ठायी अर्जुना। केलिया दोनी पतना। हेतु होती॥	२०२
अरे अवज्ञा आणि कामना। मातेच्या ठिकाणी अर्जुना। केलिया दोन्ही पतना। कारण होती॥	२०२
As disobeying and desiring; mother, Arjuna; if done, both become cause; for downfall.	202
तरी दोनीं ये त्र्यजावी। मग माताचि ते भजावी। वांचूनि मुखालागी वाळावी। गायचि सगळी॥	२०३
तरी दोन्ही ही त्यागावी। मग माताच ती भजावी। नुसत्या अपवित्र मुखासाठी का त्यागावी। गायचि सगळी?	२०३
Both be discarded; and mother be worshiped; just for foul mouth, why to discard; whole cow?	203
आवडतिये फळीं। असारे साली आंठोळी। त्यासाठी अवगळी। फळाते कोण्ही॥	२०४
आवडत्या फळामधी। सारशून्य साल आठोळी। त्यासाठी का फेकिली। फळे कोणी?	२०४
Cherished fruit; has tasteless skin and hard seed; so for that is that fruit discarded; by anyone?	204
तैसा कर्तृत्वाचा मद्दु। आणि कर्मफळाचा आस्वादु। या दोहींचे नांव बंधु। कर्माचा की॥	२०५
तैसा कर्तृत्वाचा मद्दु। आणि कर्मफळाचा आस्वादु। या दोन्हीलाच म्हणती बंधु। कर्माचा की॥	२०५
So doer-ship ego; and karma fruit relishing; both are called as bondages; of karma.	205
तरी या दोहींच्या विखीं। जैसा बापु नातळे लेकी। तैसा हो न शके दुःखी। विहिता क्रिया॥	२०६
तरी या दोन्हीच्या विषयी। जैसा बाप न दुखावे पाळता लेकी। तैसा होऊ न शके दुःखी। विहित कर्मे करता।	२०६
For these two; as father isn't sorrowful caring daughter; he isn't sorrowful; for assigned karmas.	206
हा तो त्यागतरुवरु। जो गा मोक्षफळें ये थोरु। सात्त्विक ऐसा डगरु। यासीचि जर्गी॥	२०७
हा जो त्यागतरुवरु। जो गा मोक्षफळाने झाला थोरु। सात्त्विक ऐसा गौरवु। याचाचि जर्गी॥	२०७
This relinquishment-tree; being great by liberation-fruit; is regarded as pious; in world.	207
आता जाळुनि बीज जैसे। झाडा कीजे निर्वशे। फळ त्यागुनि कर्म तैसें। त्यजिले जेणे॥	२०८
आता जाळूनि जैसे बीज। झाडाला करावे निर्वशे। फळ त्यागूनि कर्म तैसें। त्यागिले ज्याने॥	२०८
Now by burning seed; making trees extinct; so on discarding fruit, karmas; who discarded.	208

तया लागतखेंवो परिसीं। धातूची गंधिकाळिक जैसी। जाती रजतमें तैसी। तुटली दोन्ही॥	२०९
लागताच लोह परिसासी। धातूची गंजकाळिमा जैशी। जाती रजतमे तैशी। तुटली दोन्ही॥	२०९
By Parisa touching iron; as rust vanishes; passionate and dark; both get destroyed.	209
मग सत्त्वे तेणे चोखाळें। उघडती आत्मबोधाचे डोळे। तेथ मृगांबु सांजवेळे। होय जैसे॥	२१०
मग चोख त्या सत्त्वामुळे। उघडती आत्मबोधाचे डोळे। तेव्हा मृगजळ सांजवेळे। नष्ट होय जैसे॥	२१०
Then by pure pious; eyes of soul-knowledge are opened; as mirage in evening; vanishes.	210
तैसा बुद्ध्यादिकांपुढा। असतु विश्वाभासु हा येवढा। तो न देखे कवणीकडा। आकाशु जैसे॥	२११
तैसा बुद्धीमनादीपुढे। असलेले विश्वाभास हे एवढे। तो न देखे, आले गेले कुणीकडे। आकाशी मेघ॥	२११
So before intellect-mind; this apparent cosmos; he doesn't see, like frequenting; clouds in sky.	211
<p>न द्वेष्यकुशलं कर्म, कुशले नानुषज्जते। त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः॥ १०</p> <p>ना द्वेषी अशुभा कर्मा, शुभी नाहीच सकत जो। त्यागी सत्त्वसमाविष्ट, ज्ञानी तो गतसंशय॥ १०</p> <p>Not hating impious karma, craving for pious karma; essence-knower relinquisher is savant. 10</p>	
म्हणोनि प्राचीनाचेनि बळे। आली कृत्ये कुशलाकुशले। तिये व्योम आंगी आभाळे। जिराली जैसी॥	२१२
म्हणोनि प्रारब्धाचे बळे। आले शुभअशुभ कर्म सगळे। ती आकाशी आभाळे। जिराली जैशी॥	२१२
So by strength of fate; all pious, impious karmas appear; in sky as cloud disappear.	212
तैसी तयाचिये दिठी। कर्मे चोखाळली किरीटी। म्हणोनि सुखदुःखीं उठी। पडे ना तो॥	२१३
तैसी त्याच्या दृष्टीत। कर्मे शुद्ध झाली पार्थ। म्हणोनि सुखदुःखात उठे। वा पडे ना तो॥	२१३
So by his vision; Partha, karmas are purified; so in pleasure or pain; he isn't elated or downed.	213
तेणे शुभकर्म जाणावे। मग ते हर्षे करावे। का अशुभालागी होआवे। द्वेषिया ना॥	२१४
त्याने शुभकर्म जाणावे। मग ते आनंदाने करावे। किंवा अशुभासाठी व्हावे। द्वेषी, हेही नाही॥	२१४
He knowing pious karma; doing it gladly; or for impious being; hateful, both aren't the case.	214
तरी इयाविषयींचा काही। तया एकही संदेहो नाही। जैसा स्वप्नाच्या का ठायी। जागिन्नलियां॥	२१५
तरी याविषयींचा काही। त्याला एकही संदेह नाही। जैसा स्वप्नाबद्दल। राहे जागल्यावरी॥	२१५
So about this; he has not a single doubt; as for dreams; after waking up.	215
म्हणऊनि कर्म आणि कर्ता। या द्वैतभावाची वार्ता। नेणे तो पंडुसुता। सात्त्विक त्यागु॥	२१६
म्हणोनि कर्म आणि कर्ता। या द्वैतभावाची वार्ता। न जाणे तो पंडुसुता। सात्त्विक त्याग॥	२१६
So karma and doer; this duality; he knows not, Pandusuta; that is pious relinquishment.	216
ऐसेनि कर्मे पार्था। त्यजिली त्यजिती सर्वथा। अधिके बांधती अन्यथा। सांडिली तरी॥	२१७
ऐशा रीतीने पार्था। सोडिल्याने सुटतात सर्वथा। अधिक बांधती, उपाये दुसऱ्या। सोडिली तरी॥	२१७
In such manner; karmas are relinquished; greater bondages by other means; even relinquished.	217

न हि देहभृता शक्यं, त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः। यस्तु कर्मफलत्यागी, स त्यागीत्यभिधीयते॥ ११

न देहधारका शक्य, त्याग कर्मात पूर्णतः। जोही कर्मफला त्यागे, तोच त्यागी असे म्हणा॥ ११

It is impossible for embodied to fully cast karma; he casting karma-fruits is relinquisher. 11

- आणि हां गा सव्यसाची। मूर्ति लाहोनि देहाची। खंती करिती कर्माची। ते गांवढे गा॥ २१८
- आणि हो गा सव्यसाची। मूर्ती लाभल्यावर देहाची। खंत करिती कर्माची। ते मूर्खचि गा॥ २१८
- And Savyasachi; on gaining body form; those worrying about karma; are fools. 218**
- मृत्तिकेचा वीट। घेऊनि काय करील घट। केउता ताथु पट। सांडील तो॥ २१९
- मातीचा वीट। घेऊनि काय करील घट। कैसा काय तंतूला पट। सोडील तो॥ २१९
- By hating clay; what would earthen pot do; or how would cloth; leave yarn? 219**
- तेवींचि वन्हित्व आंगी। आणि उबे उबगणें आगी। तो दीपु प्रभेलागी। द्वेषु करील काई॥ २२०
- तसेच उष्णता हाच गुण आगीचा। आणि उबगणे आगीने उबेला। किंवा तो दीप प्रकाशाचा। द्वेष करील का? २२०
- So heat is quality of fire; so will fire hate heat; or will lamp hate; light? 220**
- हिंगु त्रासिला घाणी। तरी कैचें सुगंधत्व आणी। द्रवपण सांडूनि पाणी। केवी राहे ते॥ २२१
- हिंग त्रासला घाणीला। तर कोटूनि आणील तो सुगंधाला? द्रवपण सोडूनि पाणी। कोठे राहिल ते? २२१
- If asafoetida hates bad odour; how will it get fragrance; how will water sans fluidity; exist? 221**
- तैसा शरीराचेनि आभासे। नांदतु जंव असे। तंव कर्मत्यागाचे पिसे। काइसे तरी॥ २२२
- तैसा शरीराच्या रूपात। नांदत आहेसी जोपर्यंत। तोवर कर्मत्यागाचे वेड। कायसे तरी॥ २२२
- So in body-form; as long as you exist; till then madness of karma-relinquishment; why have? 222**
- आपण लाविजे टिळा। म्हणोनि पुसो ये वेळोवेळा। मा घाली फेडी निडळा। का करू ये गा॥ २२३
- आपणच लावितो टिळा। म्हणोनि पुसता ये वेळोवेळा। परी लाविले काढले कपाळ। ऐसे करता येईल का? २२३
- We apply mark on forehead; so it can be erased; but replacing forehead; is it possible? 223**
- तैसे विहित स्वये आदरिले। म्हणोनि त्यजू ये त्यजिले। परी कर्मचि देह आतले। ते का सांडे॥ २२४
- तैसे विहित कर्म स्वये स्वीकारिले। म्हणूनि त्यागिता येईल जरी वाटले। परी कर्मच देह बनले। ते कैसे सुटे? २२४
- Accepted assigned karma; can be cast whenever felt; but karma how being body; to be cast? 224**
- जे श्वासोच्छ्वासवरी। होत निजेलियाही वरी। कांहीं न करणेंचि परी। होती जयाची॥ २२५
- कारण श्वासोच्छ्वासापरी। होतात निजल्याही वरी। काही न करण्याच्या प्रकारी। होती क्रिया शरीराच्या॥ २२५
- As breathing; during sleep continues; so even when doing nothing; body-activities continue. 225**
- या शरीराचेनि मिसकें। कर्मचि लागले ते असिकें। जिता मेलया न ठाके। इया रीती॥ २२६
- शरीराच्या निमित्ते। कर्मचि लागूनि राहिले ते। जिता मेला तरी न थांबे। अशा रीती॥ २२६
- In name of body; karmas continue; even if one lives or dies, they don't stop; likewise. 226**
- यया कर्माते सांडिती परी। एकीचि ते अवधारी। जे करितां न जाइजे हारी। फळाशेचिये॥ २२७
- या कर्माला सोडण्याची रीती। एकचि आहे ऐक ती। जे करताना न जावे आहारी। फळाशेच्या॥ २२७
- To discard this karma; there is only one means; while doing it not to subjugate; to fruit-desire. 227**
- कर्मफळ ईश्वरीं अर्पे। तत्प्रसादें बोधु उद्दीपे। तेथ रज्जुज्ञाने लोपे। व्याळशंका॥ २२८
- कर्मफळ ईश्वराला अर्पे। त्याचे प्रसादाने ज्ञान उद्दीपे। जैसे दोरीच्या ज्ञानाने लोपे। सर्पशंका॥ २२८
- By karma-fruit offered to God; knowledge emerges; by rope knowledge goes; snake doubt. 228**

तेणें आत्मबोधे तैसे। अविद्येसी कर्म नाशे। पार्था त्यजिजे जें ऐसे। तें त्यजिले होय॥	२२९
त्या आत्मबोधाने तैसे। अविद्येसकट कर्म नाशे। पार्था त्यागिले जेव्हा ऐसे। तेव्हा त्यागिले होय॥	२२९
By soul-knowledge; karma perishes with ignorance; Partha, such discarding; is relinquishment.	229
म्हणोनि इयापरी जगी। कर्मे करितां मानूं त्यागी। येर मूर्च्छने नांव रोगी। विसावा जैसा॥	२३०
म्हणोनि या रीती जगी। कर्मे करता मानावा त्यागी। अन्य त्यागात, मूर्छेच्या नावे रोगी। विसावे जैसा॥	२३०
By this means; karma doer be treated relinquisher; in else cases, in coma's name as patient; rests.	230
तैसा कर्मी शिणे एकीं। की विसावो पाहे आणिकीं। दांडेयाचे घाय बुकी। धाडणे जैसे॥	२३१
तैसा शिणे एका कर्माने। की विसावो पाहे दुसऱ्याने। दांडक्याचा मार बुक्क्याने। घालविणे जैसे॥	२३१
Fatigued by one karma; finding else karma; is like rod-beating substituted; by fist-punching.	231
परी हें असो पुढती। तोचि त्यागी त्रिजगतीं। जेणें फळत्यागें निष्कृती। नेलें कर्म॥	२३२
परी हे असो आता। तोच त्यागी तिन्ही जगता। ज्याने फळत्यागाने नैष्कर्म्य स्थितीला। नेले कर्म॥	२३२
Let be; he is relinquisher in tri-world; who by fruit-casting turned karma; into karma-freeness.	232
<p>अनिष्टमिष्टं मिश्रं च, त्रिविधं कर्मणः फलम्। भवत्यत्यागिनां प्रेत्य, न तु संन्यासिनां क्वचित्॥ १२</p> <p>अनिष्ट इष्ट वा मिश्र, कर्माची तीन ही फळे। अत्यागी मरता पावे, संन्यासी न पावे कधी॥ १२</p> <p>Undesired, desired, mixed are three fruits of karma; gained on death by non-relinquisher, hermit never gains. 12</p>	
एह्वीं तरी धनंजया। त्रिविधा कर्मफळा गा यया। समर्थ ते कीं भोगावया। जे न सांडितीचि आशा॥	२३३
एरवी तरी धनंजया। त्रिविध कर्मफळाला या। पात्र तेच की भोगावया। जे न सोडिती फळाशा॥	२३३
Else Dhananjaya; this karma-fruit triad; is experienced only by those; not casting fruit-desires.	233
आपणचि विऊनि दुहिता। की न मम म्हणे पिता। तो सुटे की प्रतिग्रहिता। जांवाई शिरके॥	२३४
आपणचि जन्म दिलेली कन्या। मग 'न मम' म्हणे लग्नात पिता। तो सुटे आणि ग्रहण-कर्ता। जावई अडके॥	२३४
Daughter; offering in marriage, father says 'not mine'; he is relieved; gets caught; son-in-law.	234
विषाचे आगरही वाहती। ते विकितां सुखें लाभें जिती। येर निमाले जे घेती। वेंचोनि मोलें॥	२३५
विषाचे मळेही पिकविती। ते विकोनिया सुखे लाभावर जगती। दुसरे मेले जे घेती। खर्चूनि द्रव्य॥	२३५
Some reap poisonous crop; live happily by selling; those purchasing it lose life; by spending.	235
तैसें कर्ता कर्म करू। अकर्ता फळाशा न धरू। एथ न शके आवरू। दोहीते कर्म॥	२३६
तैसे कर्ता अनहंकाराने कर्म करो। अकर्ता फळाशा न धरो। येथे न शके चुको। दोघांना कर्म॥	२३६
Doer doing karma with ego; and non-doer sans fruit desire; here karma is inevitable; for both.	236
वाटे पिकलिया रुखाचे। फळ अपेक्षी तयाचे। तेवीं साधारण कर्माचे। फळ घे तया॥	२३७
वाटेवर पिकलेल्या वृक्षाचे। फळ अपेक्षील ते होते त्याचे। तैसे बंधन साधारण कर्माचे। फळ घेई तया॥	२३७
Wayside tree's; fruit is available to one wishing it; so karma-bondage; is for one having fruit.	237
परी करूनि फळ नेघे। तो जगाच्या कामीं न रिघे। जे त्रिविध जग अघवे। कर्मफळ हे॥	२३८
परी कर्म करूनि फळ न घे। तो जगरहाटीत न सापडे। कारण त्रिविध जग हे आवघे। कर्माचे फळ॥	२३८
He not having fruit on doing karma; isn't caught in worldly-life; as tri-world is fruit; of karma.	238

देव मनुष्य स्थावर। या नांव जगडंबर। आणि हे तंव त्रिप्रकार। कर्मफळ पै॥	२३९
देव मनुष्य स्थावर। याचे नाव जगडंबर। आणि हे तव तिन्ही प्रकार। कर्मफळाचे॥	२३९
God, human, immovable; constitute world; and this triad; is of karma-fruit.	239
तेंचि एक गा अनिष्ट। एक ते केवळ इष्ट। आणि एक इष्टानिष्ट। त्रिविध ऐसे॥	२४०
तेच एक गा अनिष्ट। एक ते केवळ इष्ट। आणि एक इष्ट-अनिष्ट। त्रिविध ऐसे॥	२४०
One is undesired; one is only desired; and one is desired-undesired; such is threefold entity.	240
परी विषयमंती बुद्धी। आंगीं सूनि अविधी। प्रवर्तती जे निषिद्धीं। कुव्यापारीं॥	२४१
परी विषयासक्त बुद्धी। अंगी स्वीकारुनि, विनाविधी। प्रवर्तती जे, निषिद्ध कर्मीं। कुव्यापारी॥	२४१
Object-addicted intellect; by having who sans text-rules; do condemned karmas; are evil doers.	241
तेथ कृमि कीट लोष्ट। हे देह लाहती निकृष्ट। त्या नाम तें अनिष्ट। कर्मफळ॥	२४२
तेव्हा कृमी कीटक दगड। ऐसे देह पावती निकृष्ट। त्याला नाम ते अनिष्ट। कर्माचे फळ॥	२४२
Then worm, stone, insect; such lowly bodies they gain; its name is undesired; karma-fruit.	242
का स्वधर्मा मानु देता। स्वाधिकारु पुढां सूतां। सुकृत कीजे पुसतां। आम्नायाते॥	२४३
किंवा स्वधर्माला मान देऊनि। स्वतःची पात्रता पाहूनि। सुकृत करीती विचारुनि। वेदाज्ञेला॥	२४३
Or respecting self-duty; as per own capability; do pious karmas by seeking; Veda diktat.	243
तैं इंद्रादिक देवांची। देहे लाहिजती सव्यसाची। त्या कर्मफळा इष्टाची। प्रसिद्धि गा॥	२४४
तेव्हा इंद्रादिक देवांची। शरीरे पावती रे सव्यसाची। त्या कर्मफळाला इष्ट कर्माची। प्रसिद्धी गा॥	२४४
Bodies of Indra, demigods; they gain, Savysachi; that karma-fruit is desired karma's; fame.	244
आणि गोड आंबट मिळे। तेथ रसांतर फरसाळे। उठी दोहीं वेगळे। दोही जिणते॥	२४५
आणि गोड आंबट मिसळती। तेव्हा रसांतर होय, रुची। उठी दोहोवेगळी। दोहोसी जिंके॥	२४५
As sweet, sore mix; essence-change results; different taste emerges than both; winning both.	245
रेचकुचि योगवशें। होय स्तंभावयादोषे। तेवीं सत्यासत्य समरसे। सत्यासत्यचि जिणिजे॥	२४६
रेचकाचा योगाभ्यास। कुंभकास कारण होत। तैसे सत्य असत्य समरसात। सत्यासत्य जिंकूनि तिसरे येते॥	२४६
As exhaling yoga-study; causes breath-stoppage; as truth, untruth are mixed; winner is third.	246
म्हणौनि समभागे शुभाशुभे। मिळोनि अनुष्ठानाचे उभे। तेणे मनुष्यत्व लाभे। ते मिश्र फळ॥	२४७
म्हणोनि समभागे शुभ अशुभे। मिळोनि आचरणाचे कर्म राहे उभे। त्यायोगे मनुष्यत्व लाभे। ते मिश्रफळ॥	२४७
Equal mixture of pious, impious; results in practice-karma; as humanity is gained; it is mixed fruit.	247
ऐसे त्रिविध यया भागीं। कर्मफळ मांडलेसे जगीं। हें न संडी त्यांसी भोगीं। जें सूदले आशा॥	२४८
ऐसे त्रिविध योग्य भागी। कर्मफळ मांडले असे जगी। हे न सोडी त्यांसी जे भोगी। जे पडले आशेमध्ये॥	२४८
Triad of proper division; karma-fruit is in world; it doesn't leave who enjoy; with desire.	248
जेथे जिव्हेचा हातु फांटे। तंव जेविता वाटे गोमटे। परि परिणामीं शेवटे। अवश्य मरण॥	२४९
जेथ जिव्हेची हाव अनिवार होते। तेव्हा जेवतांना चांगले वाटे। परी परिणामी अंती भेटे। अवश्य मरण॥	२४९
Where tongue's lust is uncontrollable; eating food is pleasure; but ultimately; death is certain.	249

- संवचोरमैत्री चांग। जंव न पविजे ते दांग। सामान्या भली आंग। न शिवे तंव।। २५०
- संभावित चोराचे मैत्र चांगले। जोवरी नाही वन लागले। बाजारबसवीचे चाळे भले। अंगा न शिवे तोवरी।। २५०
- Suave thief's company is good; till forest isn't met; whore's acts are good; till she touches not. 250**
- तैसीं कर्म करितां शरीरी। लाहती महत्त्वाची फरारी। पाठी निधनी एकसरी। पावती फळे।। २५१
- तैशी कर्म करिता शरीरी। मिळे मोठेपणाची भरारी। पुढे निधनानंतर एकसरी। पावती फळे।। २५१
- Karmas done as embodied; gain greatness flight; but on death collectively; fruits are gained. 251**
- जैसा समर्थु आणि ऋणिया। मार्गों आला बाइणिया। न लोटे तैसा प्राणिया। पडे तो भोगु।। २५२
- जैसा समर्थ आणि सावकार। मार्गो आला वायद्यानुसार। न टाळता ये, तैसा प्राण्यास। भोगावा लागे भोग।। २५२
- Capable debtor; coming as per agreement; can't be avoided, so being; has to experience fruits. 252**
- मग कणिसौनि कणु झडे। तो विरूढला कणिसा चढे। पुढती भूमी पडे। पुढती उठी।। २५३
- मग कणसातून दाणा झडे। तो रुजूनि कणिसावर चढे। पुन्हा भूमीवर पडे। पुन्हा उठे।। २५३
- Grain falls from ear; that on germination rides on ear; falls on ground again; and raises again. 253**
- तैसे भोगीं जे फळ होय। ते फळांतरे वीत जाय। चालतां पावो पाय। जिणिजे जैसा।। २५४
- तैसे कर्मभोगाने जे फळ होय। तो फळभोग कर्म उपजवीत जाय। चालताना पायाला पाय। जिंके जैसा।। २५४
- What is fruit on karma experience; that fruit-experience emerges; as walking step; wins step. 254**
- उताराचिये सांगडी। ठाके ते ऐलीच थडी। तेवी न मुकिजती वोढी। भोग्याचिये।। २५५
- नदी उतरण्याची नाव। जिथे थांबे तेच अलीकडचे गाव। तैसा न मुके ओढीतून। पलीकडच्या भोगाच्या।। २५५
- As boat's alighting point; is its boarding point; so there is no escape; from experience beyond. 255**
- पै साध्यसाधनप्रकारे। फळभोगु तो गा पसरे। एवं गोंविले संसारें। अत्यागी ते।। २५६
- साध्यसाधन-प्रकारे। फळभोग तो विस्तारे। अशा प्रकारे गोविले संसारामध्ये। अत्यागी ते।। २५६
- By goal-means method; fruit-experience expands; in worldly life are trapped; non-relinquishers. 256**
- एन्हवी जाईचियां फुलां फांकणे। त्याचि नाम जैसे सुकणे। तैसे कर्ममिषे न करणे। केले जिहीं।। २५७
- एरवी जाईच्या फुलाचे उमलणे। त्याचेच नाव जैसे सुकणे। तैसे कर्म अमिशेने न करणे। ऐसे केले ज्यांनी।। २५७
- Blooming of jasmine; its name is wilting; so not doing with fruit desire; who did such karma. 257**
- बीजचि वरोसि वेचे। तेथ वाढती कुळवाडी खांचे। तेवीं फळत्यागें कर्माचे। सारिले काम।। २५८
- बियाणेच खाण्यात संपविले। तेव्हा शेत करणेच थांबले। तैसे फळत्यागाने संपविले। कर्माचे काम।। २५८
- If entire seed is consumed; its cultivation stops; so fruit-relinquishment ends; karma's job. 258**
- ते सत्त्वशुद्धी साहाकारें। गुरुकृपामृततुषारें। सासिन्नलेनि बोध वोसरे। द्वैतदैन्य।। २५९
- तेव्हा सत्त्वशुद्धीच्या साहाय्याने। गुरुकृपामृतवर्षावाने। बहरलेल्या बोधाने। ओसरे द्वैतदैन्य।। २५९
- By pious-purification's help; guru-grace-nectar pour; bloomed knowledge; vanishes duality-misery. 259**
- तेव्हा जगदाभासमिषें। स्फुरे ते त्रिविध फळ नाशे। येथ भोक्ता भोग्य आपैसे। निमाले हे।। २६०
- तेव्हा जगदप्रतीती निमित्ते। स्फुरे, ते त्रिविध फळ नष्ट होते। येथ भोक्ता भोग्य आपोआपसे। निमाले हे।। २६०
- Inspired by world-experience; fruit-triad perishes; and experiencer, experience; duality ceases. 260**

घडे ज्ञानप्रधानु हा ऐसा। संन्यासु जयां वीरेशा। ते फळभोगसोसा। मुकले गा॥	२६१
घडे ज्ञानप्रधान हा ऐसा। संन्यास ज्यांना वीरेशा। ते फळभोगाच्या सोसाला। मुकले गा॥	२६१
Who have knowledge-based; renunciation; they from fruit-experience craze; are freed.	261
आणि येणे कीर संन्यासे। जें आत्मरूपी दिठी पैसे। तें कर्म एक ऐसे। देखणे आहे॥	२६२
आणि याच खऱ्या संन्यासे। जेव्हा आत्मरूपी दृष्टी बैसे। तेव्हा कर्म एक वस्तु, असे। निराळे दिसेल का?	२६२
By this real renunciation; when soul-form is seen; then will karma as distinct entity; appear?	262
पडोनि गेलिया भिंती। चित्रांची केवळ होय माती। कीं पाहालेया राती। अंधारे उरे॥	२६३
पडोनि गेल्यावर भिंती। चित्रांची केवळ होय माती। किंवा उजाडताच, रात्री-। चे अंधारे उरेल का?	२६३
On collapsing of wall; pictures on it become dust; or on sunrise will nights; darkness remain?	263
जें रूपचि नाही उभे। तें साउली काह्याची शोभे। दर्पणवीण बिंबे। वदन कें पां॥	२६४
जेव्हा रूपचि नाही उभे। तेव्हा सावली कशाची शोभे। दर्पणेवीण बिंबे। वदन कोठे बरे?	२६४
When form exists not; then of what shadow will shine; sans mirror will image; of face reflect?	264
फिटलिया निद्रेचा ठावो। केंचा स्वप्नासि प्रस्तावो। मग साच का वावो। कोण म्हणे॥	२६५
फिटता निद्रेचा ठाव। कुठला स्वप्नाचा प्रस्ताव। मग खरे का खोटे। कोण म्हणे?	२६५
If sleep ends; where will be dreams; then real or false; who will decide?	265
तैसे गा संन्यासें येणें। मूळ अविद्येसीचि नाही जिणे। मा तियेचे कार्य कोणें। घेपे दीजे॥	२६६
तैसे गा या संन्यासाने। मूळ अविद्येलाच नाही जगणे। मग तिचे कार्य जे कर्म, कोणी। घ्यावे द्यावे?	२६६
By this renunciation; root ignorance is wiped; karma being its effect, who will; give or take?	266
म्हणोनि संन्यासी ये पाहीं। कर्माची गोठीं कीजेल काई। परी अविद्या आपुला देहीं। आहे जें का॥	२६७
म्हणोनि संन्यासी हा पहा। कर्माची गोष्ट करेलच कैसा? परी अविद्या आपल्या देही। आहे जेव्हा का॥	२६७
So how will hermit; talk about karma? But as long as in our body ignorance; exists.	267
जें कर्तेपणाचेनि थांवे। आत्मा शुभाशुभीं धावे। दृष्टि भेदाचिये राणिवे। रचलीसे जें॥	२६८
जेव्हा कर्तेपणाच्या बळे। आत्मा शुभअशुभाकडे पळे। दृष्टी भेदाच्या राज्यावर। स्थिरावे जेव्हा॥	२६८
On doer-ship strength; soul runs after pious, impious; as sight on distinction throne; is fixed.	268
तें तरी गा सुवर्मा। बीजावळी आत्मया कर्मा। अपाडें जैसी पश्चिमा। पूर्वेसि कां॥	२६९
तेव्हा तरी गा सुबुद्धी। भेद असे आत्मा आणि कर्मांमधी। महदंतर जैसे पश्चिमे। आणि पूर्वेत का॥	२६९
Then, Subuddhi; distinction is in soul and karma; as wide apart are west; and east.	269
नातरी आकाशा का आभाळा। सूर्या आणि मृगजळा। बिजावळी भूतळा। वायूसि जैसी॥	२७०
नातरी आकाशा किंवा ढगात। सूर्या आणि मृगजळात। मूलभूत भेद भूमीत। आणि वायूत जैसा॥	२७०
Else in sky and cloud; in sun and mirage; basic distinction is in land; and in wind.	270
पांघरोनि नईचे उदक। असे नईचिमाजी खडक। परी जाणसी कां वेगळिक। कोडीचि ते॥	२७१
पांघरोनि नदीचे उदक। राहे नदीमध्येच खडक। परी जाणसी की फरक अनेक। खडक आणि पाण्यातले॥	२७१
Covered with water; as rocks remain in river; but there is lot of difference; in rock and water.	271

- हो कां उदकाजवळी। परी सीनानीचि ते बाबुळी। काय संगस्तव काजळी। दीपु म्हणो ये॥ २७२
- हो का राहे उदकाजवळी। परी वेगळीच ते शेवाळी। काय संगामुळे काजळीला। दीप म्हणता ये? २७२
- As moss remains over water; but it is different; by association can soot be; called as lamp?* 272
- जरी चंद्री जाला कलंकु। तरी चंद्रेंसीं नव्हें एकु। आहे दिठी डोळ्यां विवेकु। अपाडु जैसा॥ २७३
- जरी चंद्रावरी झाला कलंक। तरी चंद्रासी नव्हे त्याचे ऐक्य। आहे दृष्टी आणि डोळ्यात भेद। अपार जैसा॥ २७३
- Though moon is tainted; with moon it isn't united; as vision, eyes have distinction; umpteen.* 273
- नाना वाटा वाटे जातया। वोघा वोघीं वाहतया। आरसया आरसा पाहतया। अपाडु जेतुला॥ २७४
- किंवा वाटा आणि वाटेने जाणारा। ओघ ओघात वाहणारा। आरसा आरश्यात पाहणारा। भेद अपार जैसा॥ २७४
- As in path and traveller; in brook and drifter; in mirror and observer; as is difference greater.* 274
- पार्था गा तेतुलेनि मानें। आत्मेनिसीं कर्म सिने। परी घेवविजे अज्ञानें। तें कीर ऐसे॥ २७५
- पार्था गा तेवढ्या मानाने। आत्म्याहून कर्म भिन्न होणे। परी एक भासे अज्ञानाने। हे खरे ऐसे॥ २७५
- So with that scale; karma is different from soul; but by ignorance they appear single; it is true.* 275
- विकासें रवीतें उपजवी। द्रुती अलीकरवीं भोगवी। ते सरोवरीं का बरवी। आब्जनी जैसी॥ २७६
- विकासाने सूर्योदय सुचवी। मकरंद भ्रमराकरवी भोगवी। ती सरोवरात का सुंदरी। कमळिनी जैसी॥ २७६
- Indicating sunrise by blooming; letting beetle enjoy honey; that in lake bewitching; is as lotus.* 276
- पुढतपुढती आत्मक्रिया। अन्य कारणकाचि तैशिया। करू पांचांही तयां। कारणां रूप॥ २७७
- पुन्हा पुन्हा आत्मक्रिया। अन्य कारणाने होती तैशा या। करू पाचाही त्या। कारणांना स्पष्ट॥ २७७
- I am telling self activities; as happen by different causes; those five; causes I will clarify.* 277
- पञ्चैतानि महाबाहो, कारणानि निबोध मे। सांख्ये कृतान्ते प्रोक्तानि, सिद्धये सर्वकर्मणाम्॥ १३**
- पाच ही कारणे पार्था, जाण माझ्याकडून तू। सांख्यमतात बोलीली, कर्म सिद्धीस सर्व ती॥ १३**
- Learn from me five causes; as stated in Samkhya doctrine for all karma-perfection. 13**
- आणि पांचही कारणे तियें। तूही जाणशील विपाये। जे शास्त्रे उभरुनी बाहे। बोलती तयांते॥ २७८
- आणि पाचही कारणे ती। तूही जाणशील कदाचिती। कारण शास्त्रांनी उभरुनी बाहू। सांगितली ती॥ २७८
- These five causes; may probably be known to you; as texts have proclaimed; with raised hands.* 278
- वेदरायाचिया राजधानीं। सांख्यवेदांताच्या भुवनीं। निरूपणाचां निशाणध्वनीं। गर्जती तियें॥ २७९
- वेदराजाच्या राजधानीत। सांख्यवेदान्ताच्या भुवनात। निरूपणाच्या नौबतींच्या आवाजात। गर्जती ती॥ २७९
- In Veda-capital; in Samkhya-palace; with discourse-drum beating; they are proclaimed.* 279
- जे सर्वकर्मसिद्धीलागी। इयेंचि मुद्दले हो जर्गीं। येथ न सुवावा अभर्गीं। आत्मराजु॥ २८०
- जी सर्वकर्मसिद्धीसाठी। हीच मुख्य आहेत जर्गी। तेथे न गोवावा अविनाशी। आत्मराजा॥ २८०
- For karma-perfection; these r chief in world; needn't be involved indestructible; soul king.* 280
- या बोलाची डांगुरटी। तियें प्रसिद्धी आली किरीटी। म्हणोनि तुझ्या हन कर्णपुटी। वसो का जे॥ २८१
- या बोलाची पिटूनि दवंडी। ती प्रसिद्धीस आली किरीटी। म्हणोनि तुझ्या आणि कर्णसंपुटी। वसो का जे॥ २८१
- By beating of drum about this; they became famous; so on your ears; let them strike.* 281

आणि मुखांतरी आइकिजे। तैसे कायसे हे ओझे। मी चिद्रत्न तुझे। असता हाती।।	२८२
आणि कुणाच्या मुखाने ऐकिजे। तैसे कायसे हे ओझे। मी चैतन्यरत्न तुझे। असता हाती।।	२८२
And for you to hear from else; is this a burden; as I am like spiritual-jewel; in your hand.	282
दर्पणु पुढां मांडलेया। का या लोकांचिया डोळ्यां। मानु द्यावा पहावया। आपुले निकें।।	२८३
आरसा समोर आहे मांडिला। मग का दुसऱ्यांच्या डोळ्याला। मान द्यावा पहायाला। आपले रूप?	२८३
When mirror is in front; why other's eyes; be respected for viewing; our form?	283
भक्त जैसेनि जेथ पाहे। तेथ ते तेचि होत जाये। तो मी तुझे जाहलो आहे। खेळणे आजि।।	२८४
भक्त जैशा भावाने जेथ पाहे। तेथ ते तेच होत जाये। तो मी तुझे झालो आहे। खेळणे आज।।	२८४
As devotee looks where with what feeling; that thing happens; that I became your; toy today.	284
ऐसे प्रीतीचेनि वेगे। देवो बोलतां से नेघे। तव आनंदामाजी आंगे। विरतसे येरु।।	२८५
ऐशा प्रेमाचा भर येऊन। देव बोलताना विसरले भान। तेव्हा आनंदामध्ये देहभान। विसरला पार्थ।।	२८५
In ecstasy; as Lord lost bearing while uttering words; Partha lost; body-awareness in bliss.	285
चांदिण्याचा पडिभरु। होता सोमकांताचा डोंगरु। विघरोनि सरोवरु। हों पाहे जैसा।।	२८६
चांदण्याचा पडता भर। असलेला सोमकांताचा डोंगर। विरघळोनि सरोवर। होऊ पाहे जैसा।।	२८६
On receiving moonlight; existing lunar-stone hill; on melting starts forming; as a lake.	286
तैसे सुख आणि अनुभूती। या भावांची मोडूनि भिंती। आतले अर्जुनाकृती। सुखचि जेथ।।	२८७
तैसे सुख आणि अनुभूती। या भावांच्या मोडूनि भिंती। आतले अर्जुनाकृती। सुखचि जेथ।।	२८७
Pleasure and experience; on breaking wall of such feelings; inner Arjuna-form; pleasure where is.	287
तेथ समर्थु म्हणोनि देवा। अवकाशु जाहला आठवा। मग बुडतयाचा धांवा। जीवें केला।।	२८८
तेव्हा समर्थ म्हणोनि देवराया। सवड झाली आठवाया। मग सुखात बुडत्याला काढाया। धावले जीवेभावे।।	२८८
Then being capable Lord; found time to remember; and to rescue a drowning; fondly rushed.	288
अर्जुनायेसणे धेंडे। प्रज्ञापसरेंसीं बुडे। आले भरते एवढे। ते काढूनि पुढती।।	२८९
अर्जुनासारखे प्रस्थ ते। बुद्धीच्या पसाऱ्यासह बुडत होते। आले भरते एवढे ते। काढूनि, पुढे।।	२८९
That celebrity like Arjuna; was drowning with intellect spread; so with surge; taking him out.	289
देवो म्हणे हां गा पार्था। तूं आपणपें देख सर्वथा। तंव श्वासूनि येरें माथा। तुकियेला।।	२९०
देव म्हणे हो गा पार्था। तू स्वतःकडे पहा सर्वथा। तेव्हा श्वास घेऊनि त्याने माथा। हलविला।।	२९०
Lord said Partha; look at you thoroughly; so on breathing he nodded; head.	290
म्हणे जाणसी दातारा। मी तुजसी व्यक्तिशेजारा। उबगला आदी एकाहारा। येवो पाहे।।	२९१
म्हणे जाणसी दातारा। मी तुझ्या सानिध्याच्या द्वैताला। उबगलो आणि ऐक्याला। येवो पाहे।।	२९१
He said Datarara; duality of your proximity; I hated and with you for unity; I longed.	291
तयाही या ऐसा। लोभे देतसा जरी लालसा। तरी कां जी घालीतसा। आड आड जीवा।।	२९२
त्याही या अशा। प्रेमे पुरवत जर असाल लालसा। तर का जी येवू देतासा। आड जीवदशा।।	२९२
So; if you are fulfilling desire lovingly; why do you allow; barrier of being-state to hinder?	292

तेथ श्रीकृष्ण म्हणती निके। अद्यापि नाही मा ठाउके। वेड्या चंद्रा आणि चंद्रिकें। न मिळणे आहे।।	२९३
तेव्हा श्रीकृष्ण म्हणती ठीक। अद्यापि नाही मज ठाऊक। वेड्या चंद्र आणि चांदण्यात। का वियोग आहे?	२९३
So Krishna said Ok; I still don't know; idiot, in moon and its light; is there any difference?	293
आणि हाही बोलोनि भावो। तुज दाऊं आम्ही भिवों। जे रुसतां बांधे थांवो। ते प्रेम गा हे।।	२९४
आणि हाही भाव तो। तुज भिवविण्या आम्ही दाखवितो। त्याने तू रुसता बंध घट्ट होतो। ते प्रेम गा हे।।	२९४
And this feeling; I reveal to scare you; with it as you sulk, bond becomes thicker; that is love.	294
ऐथ एकमेकांचिये खुणे। विसंवादु तवचि जिणे। म्हणोनि असो हे बोलणे। इयेविषयींचे।।	२९५
आहेत जव एकमेकाहून वेगळे रूपाने। गुरुशिष्यरूपे तोवरीच जिणे। म्हणोनि असो हे बोलणे। याविषयी।।	२९५
So long as we r apart by different forms; guru-disciple life is possible; so let this talk; be over.	295
मग कैशी कैशी ते आतां। बोलत होतो पंडुसुता। सर्व कर्मा भिन्नता। आत्मेनिर्सीं।।	२९६
मग कैसे कैसे ते आता। बोलत होतो पंडुसुता। सर्व कर्मासि भिन्नता। आत्म्याहुनी।।	२९६
So now what we were; talking, Pandusuta; about distinctness of all karmas; from soul.	296
तंव अर्जुन म्हणे देवें। माझिये मनींचेंचि स्वभावे। प्रस्ताविले बरवे। प्रमेय ते जी।।	२९७
तेव्हा अर्जुन म्हणे देवे। माझ्या मनाचेचि स्वभावे। सांगितले बरवे। सिद्धान्त ते जी।।	२९७
So Arjuna said Lord; naturally reading my mind; told well; these doctrines.	297
जे सकळ कर्माचे बीज। कारणपंचक तुज। सांगेन ऐसी पैज। घेतली का।।	२९८
जे सकळ कर्माचे बीज। ती कारणे पाच तुज। सांगेन ऐसी पैज। घेतली की।।	२९८
Which is seed of all karmas; 'these five causes to you; I will tell' such vow; you had taken.	298
आणि आत्मया एथ काही। सर्वथा लागु नाही। हे पुढारलासि ते देई। लाहाणे माझे।।	२९९
आणि आत्म्याला येथ काही। सर्वथा संबंध नाही। हे बोललास ते समजावून देई। हे मागणे माझे।।	२९९
And soul here; has nothing to do solely; you had said, that you explain; this is my demand.	299
यया बोला विश्वेशें। म्हणितले तोषे बहुवसे। इयेविषयीं धरणें बैसे। ऐसे के जोडे।।	३००
या बोलावर विश्वेशाने। म्हटले अतिसंतोषाने। याविषयी धरुनि बैसे धरणे। ऐसा कोठे मिळेल का?	३००
On this talk, Vishvesha; said with great content; being persistent for this; where will I get one?	300
तरी अर्जुना निरूपिजेल। ते कीर भाषेआंतुल। परी मेचु हे होइजेल। ऋणिया तुज।।	३०१
तरी अर्जुना, काही सांगेल। ते आहे सोप्या भाषेतील। परी प्रेमाचे या व्हावे लागेल। कर्जदार तुला।।	३०१
So Arjuna, what I will tell; is in simple language; but of this love you will have to; be a debtor.	301
तंव अर्जुन म्हणे देवो। काई विसरले मागील भावो। इये गोठी की राखत आहो। मीतूपण जी।।	३०२
तव अर्जुन म्हणे देवा। काय विसरले चंद्रचांदण्याच्या भावा? या गोष्टी की राखत आहा। मीतूपणाच्या जी।।	३०२
Arjuna said has Lord; forgotten talk of moon and light; or is still having riders; of 'you and mine'? 302	302
एथ श्रीकृष्ण म्हणती हो का । आता अवधानाचा पसरु निका। करूनिया आइका। पुढारलो ते।।	३०३
तेव्हा श्रीकृष्ण म्हणती हो का? आता अवधानाचा पसारा निका। आवरूनिया ऐका। सांगतो ते।।	३०३
Krishna said is it so? Now spread of attention; by contracting listen to; what I am telling.	303

- तरी साचचि गा धनुर्धरा। सर्व कर्माचा उभारा। होतसे बाहिरबाहिरा। कारणीं पांचें॥ ३०४
- तरी खरेच गा धनुर्धरा। सर्व कर्माचा उभारा। होतसे बाहेर-बाहेरच्या। कारणांनी पाचा॥ ३०४
- It is true Dhanurdhara; all karma's structure; is built outwardly; by these five causes. 304
- आणि पंचकारणदळवाडे। जिहीं कर्माकारु मांडे। ते हेतु तंव उघडे। पांच आथी॥ ३०५
- आणि पाचकारणांचे मेळे। ज्यायोगे कर्मपसारा घडे। ते हेतू तरी उघडपणे। पाच असती॥ ३०५
- Combination of these five causes; bringing about karma-spread; these clear motives*; are five. 305
- येर आत्मतत्त्व उदासीन। ते ना हेतु ना उपादान। ना ते अंगे करी संवाहन। कार्यसिद्धीचे॥ ३०६
- दुसरे आत्मतत्त्व उदासीन। ते ना निमित्त ना कारण। ना ते स्वतः होयी वाहन। कार्यसिद्धीचे॥ ३०६
- Another indifferent soul principle; isn't cause or reason; it isn't vehicle; of activity fulfilment. 306
- तेथ शुभाशुभीं अंशी। निफजती कर्मे ऐसी। राती दिवो आकाशी। जियापरी॥ ३०७
- तेथ शुभ अशुभ अंशी। निपजती कर्मे ऐसी। रात्र आणि दिवस आकाशी। जशापरी॥ ३०७
- There pious, impious; karmas originate; day and night in sky; likewise. 307
- तोय तेज धूम। ययां वायूसी संगमु। जालिया होय अभ्रागमु। व्योम ते नेणे॥ ३०८
- जल तेज धूम। यांचा वायूसी संगम। झाल्यावर होय अभ्राचे आगमन। आकाश ते न जाणे॥ ३०८
- Water, heat, vapour; getting united with wind; results in cloud appearance; sky isn't aware of. 308
- नाना काष्ठीं नाव मिळे। ते नावाडेनि चळे। चालविजे अनिळें। उदक ते साक्षी॥ ३०९
- किंवा लाकडापासून नाव मिळे। ती नावाड्याकडून ढळे। चालवितो वारा। उदक ते साक्षी॥ ३०९
- As boat prepared from wood; is rowed by boatman; pushed by wind; water is only witness. 309
- का कवणे एके पिंडें। वेंचिता अवतरे भांडे। मग भवंडीजे दंडें। भ्रमे चक्र॥ ३१०
- किंवा कोण्या एका चिखलाच्या पिंडे। ठेविता अवतरे भांडे। जेव्हा फिरवता दांड्याने। भ्रमे चक्र॥ ३१०
- Or as just a lump of clay; is converted into pot; when potter's wheel by a rod; is rotated. 310
- आणि कर्तृत्व कुलालाचे। तेथ काय ते पृथ्वीचे। आधारावांचूनि वेंचे। विचारीं पां॥ ३११
- येथे कर्तृत्व कुंभाराचे। तेथ काय ते पृथ्वीचे। आधारावाचून खर्च होते? विचार करी बाबा॥ ३११
- Here doer-ship is of potter's; and what of earth; is spent except support? Just think over. 311
- हेही असो लोकांचिया। राहाटी होतां आघविया। कोण काम सवितया। आंगा आले॥ ३१२
- हेही असो लोकांच्या। व्यवहारात अवघ्या। कोणते काम सूर्याच्या। वाट्यास आले? ३१२
- let it be in people's; all activities; which work to sun's lot; has come? 312
- तैसे पांचहेतुमिळणी। पांचेंचि इही कारणी। कीजे कर्मलतांचि लावणी। आत्मा सिना॥ ३१३
- तैसे पाचहेतूंच्या मीलनी। पाचही या कारणांनी। केली कर्मलतांची लावणी। आत्मा नामानिराळा असे॥ ३१३
- In five motive's meeting; with five causes; made planting of karma-creepers; but soul is aloof. 313
- आता तेचि वेगळाली। पांचही विवंचू गा भली। तुकोनि घेतली। मोतिये जैसी॥ ३१४
- आता तीच वेगळाली। पाचही सांगू गा भली। तोलूनि घेतली। मोतीये जैसी॥ ३१४
- Now these five causes separately; I will tell well; like picked on weighing; as pearls. 314

अधिष्ठानं तथा कर्ता, करणं च पृथग्विधम्। विविधाश्च पृथक्चेष्टा, दैवं चैवात्र पञ्चमम्॥	१४
शरीरं नि तसा कर्ता, इंद्रिये वेगवेगळी। विविधं नि पृथक्क्रिया, दैव हे येथ पाचवे॥	१४
Body, doer, different senses; many distinct functions*, divine intervention is fifth cause.	14

तैसीं यथालक्षणें। आइक पां कर्मकारणें। तरी देह हे मी म्हणे। पहिले एथ॥	३१५
तैसी यथार्थ लक्षणे। ऐक बा कर्माची कारणे। तरी देह हे मी म्हणे। पहिले येथ॥	३१५
So proper signs; of these five causes of karma listen to; this body I say; is first cause here.	315
ययाते अधिष्ठान एसे। म्हणिजे ते याचि उद्देशे। जे स्वभोग्येसी वसे। भोक्ता येथ॥	३१६
याला अधिष्ठान एसे। म्हणावे ते याच उद्देशे। कारण स्वभोगासहित वसे। भोक्ता येथ॥	३१६
This as seat; be called for this purpose; as with self-experience; experiencer dwells here.	316
इंद्रियांच्या दाहे हाती। जाचोनिया दिवोराती। सुखदुःखे प्रकृती। जोडीजती जिये॥	३१७
इंद्रियांच्या दाही हाती। खपोनिया दिवसाराती। सुखदुःखे प्रकृतीकडूनि। जोडिली जाती जी ती॥	३१७
With ten hands of senses; on toiling for day, night; which joy, pains from Nature; are gained.	317
तियें भोगावया पुरुखा। आन ठावोचि नाही देखा। म्हणोनि अधिष्ठानभाखा। बोलिजे देह॥	३१८
ती भोगावया देहाविना पुरुषा। अन्य ठावच नाही देखा। म्हणोनि अधिष्ठान ही व्याख्या। देती देहा॥	३१८
To experience them except body; person has no better place; so as a seat; body is defined.	318
हे चोविसांही तत्त्वांचे। कुटुंब घर वस्तीचे। तुटे बंधमोक्षाचे। गुंथाडे एथ॥	३१९
हे चोवीसही तत्त्वांचे। कुटुंब घर वस्तीचे। तुटे बंधमोक्षाचे। गुंताडे येथ॥	३१९
This of 24 principles; is home to stay; tangle of bondage and liberation is; broken here.	319
किंबहुना अवस्थात्रया। अधिष्ठान धनंजया। म्हणोनि देहा यया। हेचि नाम॥	३२०
किंबहुना तिन्ही अवस्थांना। हे आश्रयस्थान अर्जुना। म्हणोनि देहाला या। हेच नाव॥	३२०
Rather of three body stages*; Arjuna, as body is resort; so this body; is called as a seat.	320
आणि कर्ता हे दुजे। कर्माचे कारण जाणिजे। प्रतिबिंब म्हणिजे। चैतन्याचे जे॥	३२१
आणि कर्ता हे दुसरे। कर्माचे कारण जाणावे। प्रतिबिंब म्हणावे। चैतन्याचे जे॥	३२१
And doer is second; cause of karma; that as reflection; of soul be known.	321
आकाशचि वर्षे नीर। ते तळवटीं बांधे नाडर। मग बिंबोनि तदाकार। होय जेवीं॥	३२२
आकाशच वर्षे उदके। ते खोल जागी होते डबके। मग बिंबोनि त्या आकारे। आकाश होय जैसे॥	३२२
As sky rains; it forms pond in a depression; and by reflecting in that form; sky appears.	322
कां निद्राभरें बहुवें। राया आपणपें ठाउवे नव्हे। मग स्वप्नींचिये सामावे। रंकपर्णी॥	३२३
किंवा बहुतशा निद्राभरे। राजा आपणासी विसरे। मग स्वप्नांच्यात सामावे। भिकारीपणे॥	३२३
Or in deep sleep; king forgets himself; and occupies dream; as beggar.	323
तैसे आपुलेनि विसरें। चैतन्यचि देहाकारें। आभासोनि अविष्करे। देहपणे जे॥	३२४
तैसे आपल्या विस्मरणाने। चैतन्यच देहाकाराने। आभासून वावरते। देहपणे जे॥	३२४
So by own oblivion; soul assuming body form; which behaves by illusion; as body.	324

जया विचाराचां देशी। प्रसिद्धि गा जीवु ऐसी। जेणे भाक केली देहेंसी। आघवाविषयी॥	३२५
ज्याला विचाराच्या देशी। प्रसिद्धि गा जीव ऐशी। ज्याने आणभाक केली देहाशी। सर्वसंगतीची॥	३२५
Which in land of thought; is famous as embodied soul; who vows with body; for association.	325
प्रकृति करी कर्मे। ती म्यां केली म्हणे भ्रमें। येथ कर्ता येणे नामें। बोलिजे जीवु॥	३२६
प्रकृती करी कर्मे। ती मी केली म्हणे भ्रमे। येथ कर्ता या नामे। बोलतो जीव॥	३२६
Nature does karmas; and says 'I did it' by lure; doer by name here; being talks.	326
मग पातेयांच्या केशीं। एकिच उठी दिठी जैसी। मोकळी चवरी ऐसी। चिरीव गमे॥	३२७
मग पापण्यांच्या केसांतून कैसी। एकच निघे दृष्टी जैसी। मोकळी मोकळी ऐसी। चिरीव भासे॥	३२७
Coming out of eye-lashes; single vision emerges; it appears separately; as splitted.	327
कां घरा आंतुल एक। दीपाचा तो अवलोकु। गवाक्षभेदे अनेकु। आवडे जेवीं॥	३२८
मग घराआतील एक। दीपाचा तो प्रकाश। खिडक्यांच्या आकारभेदाने अनेक। वाटे जैसा॥	३२८
Then from a house single; lamp-light; due to size difference of windows appears; as manifold.	328
तेवीं बुद्धीचे एक जाणणे। श्रोत्रादिभेदे येणें। बाहेरी इंद्रियपणें। फांके जे कां॥	३२९
तसे बुद्धीचे एक जाणणे। कानादी इंद्रियभेदाने येणे। बाहेर इंद्रियरूपाने। पसरे जे का॥	३२९
Intellect's knowing; via sense differences like ears etc; via organ-forms; which spreads out.	329
ते पृथग्विध करण। कर्माचे इया कारण। तिसरे गा जाण। नृपनंदना॥	३३०
ती वेगळाली इंद्रिये जाण। कर्माचे या कारण। तिसरे गा जाण। राजकुमरा॥	३३०
Those deferent senses; are third cause of karma; know it; O Prince.	330
आणि पूर्वपश्चिमवाहणीं। निघालिया वोघाचिया मिळणी। होय नदी नद पाणी। एकचि जेवीं॥	३३१
आणि पूर्व किंवा पश्चिमवाहिनी। निघालेल्या ओघा मिळुनी। होतसे नदी-नद, पाणी। एकचि जैसे॥	३३१
And eastward or westward; streams on joining; become river but water; is same.	331
कां एकचि पुरुष जैसा। अनुसरत नवां रसां। नवविधु ऐसा। आवडो लागे॥	३३२
किंवा एकच पुरुष जैसा। अनुसरताना नऊ रसा। नवविधु ऐसा। वाटू लागे॥	३३२
Or single person; while displaying nine moods; as nine-fold; appears.	332
तैसी क्रियाशक्ति पवनीं। असे जे अनपायिनी। ते पडिली नाना स्थानीं। नाना होय॥	३३३
तैसी क्रियाशक्ती प्राणवायूची। असे ती अविनाशिनी। ती पडता अनेक स्थानी। निराळी होय॥	३३३
Kinetic energy of vital air; that is indestructible; when comes out through organs; is different.	333
जें वाचे करी येणे। तें तेचि होय बोलणे। हाता आली तरी घेणे। देणे होय॥	३३४
जेव्हा वाचेतून करते येणे। तेव्हा तीच होय बोलणे। हाता आली तर घेणे। देणे होय॥	३३४
If it comes through speech; it is talking; if it comes through hands; it is giving or taking.	334
अगा चरणाच्या ठायी। तरी गती तेचि पाही। अधोद्वारी दोही। क्षरणे तेचि॥	३३५
अगा चरणाच्या ठायी। तरी गती तीच पाही। खालच्या द्वाराने दोही। विसर्जणे होय॥	३३५
If it comes through feet; it is speed; if it comes through lower gates; it is excretion.	335

- कंदौनि हृदयावरी। प्रणवाची उजरी। करितां तेचि शरीरीं। प्राणु म्हणिपे॥ ३३६
- नाभीकंदापासोनि हृदयावरी। उँकाराला प्रकट करी। म्हणोनि तीच शरीरी। प्राण म्हणा॥ ३३६
- If it operates from navel to heart; it creates Aum; so in body; it is known; as vital force. 336
- मग उध्वींचिया रिगानिगा। पुढती तेचि शक्ति पै गा। उदानु ऐसिया लिंगा। पात्र जाहली॥ ३३७
- मग वरच्या तिच्या येण्या जाण्या। पुढे तीच शक्ती पहाणा। उदान ऐशा नावाला। पात्र झाली॥ ३३७
- Then when it moves upwards; the same energy look; as 'Udana'; is known. 337
- अधोरंध्राचेनि वाहें। अपानु हे नाम लाहे। व्यापकपणे होये। व्यानु तेचि॥ ३३८
- खालच्या रंध्रांमधून वाहे। अपान हे नाव तिचे होये। आणि व्यापकपणे राहे। व्यान तीच॥ ३३८
- When it moves downward; it is Apan; and if it occupies entire body; it is 'Vyana'. 338
- आरोगिलेनि रसें। शरीर भरी सरिसें। आणि न सांडितां असे। सर्वसंधीं॥ ३३९
- सेविलेल्या रसे। शरीर भरते सारखे। आणि न सांडता राहे। सर्वांमध्ये॥ ३३९
- When extracts from food; are filled in body continuously; sans spilling they remain; in all. 339
- ऐसिया इया राहटीं। मग तेचि क्रिया पाठीं। समान ऐसी किरीटी। बोलिजे गा॥ ३४०
- ऐशा या व्यापारापोटी। मग तीच क्रिया पुढती। समान ऐशा नावाने किरीटी। बोलती गा॥ ३४०
- Then due to this business; body-activity next; Kiriti, as 'Samana'; is called. 340
- आणि जांभई शिंक ढेकर। ऐसैसा होतसे व्यापार। नाग कूर्म कृकर। इत्यादि होय॥ ३४१
- आणि जांभई शिंक ढेकर। ऐसा जो होतसे व्यापार। नाग कूर्म कृकर। इत्यादी होय॥ ३४१
- And yawning, sneezing, belching; such functions; are 'Naga', 'Kurma', 'Krikara'; etc. 341
- एवं वायूची हे चेष्टा। एकीचि परी सुभटा। वर्तनास्तव पालटा। येतसे जे॥ ३४२
- अशी वायूची ही हालचाल। एकच परी हे शूर वीर। वर्तनामुळे बदलास। येतसे जी॥ ३४२
- These movements of air; though same, Vira; due to function differently; they appear. 342
- ते भेदली वृत्तिपंथे। वायुशक्ति गा एथे। कर्मकारण चौथे। ऐसे जाण॥ ३४३
- ती विभागली कार्यपंथे। वायुशक्ती गा येथे। कर्मकारण चौथे। ऐसे जाण॥ ३४३
- That is divided due to function; here air-energy; as forth cause of karma; be known. 343
- आणि ऋतु बरवा शारदु। शारदीं पुढती चांदु। चंद्रीं जैसा संबंधु। पूर्णिमेचा॥ ३४४
- आणि ऋतूत चांगला शरद। शरदात पुढे चंद्र। चंद्रात जैसा संबंध। पौर्णिमेचा॥ ३४४
- Autumn is best in seasons; in autumn next is moon; and that moon happens to be; full moon. 344
- कां वसंतीं बरवा आरामु। आरामींही प्रियसंगमु। संगमीं आगमु। उपचारांचा॥ ३४५
- किंवा वसंतात चांगली बाग। बागेतही प्रियाचा संग। संगीत मिळावा भाग। प्रणय उपचारांचा॥ ३४५
- Best park in spring; in park company of beloved; in company is available; means of romance. 345
- नाना कमळीं पांडवा। विकासु जैसा बरवा। विकासींही यावा। परागाचा॥ ३४६
- किंवा कमळामध्ये पांडवा। विकास जैसा बरवा। विकासातही यावा। गंध परागाचा॥ ३४६
- Or into lotus Pandava; as bloom is best; during bloom there be; fragrance of pollen. 346

वाचे बरवें कवित्व। कवित्वीं बरवें रसिकत्व। रसिकत्वीं परतत्त्व-। स्पर्शु जैसा॥	३४७
वाचेत चांगले कवित्व। कवित्वात शोभे रसिकत्व। रसिकपणात परमतत्त्वाचा। स्पर्श जैसा॥	३४७
Speech having poetry; in poetry shines appreciation; in appreciation, super principle's; touch.	347
तैसी सर्ववृत्तिवैभवीं। बुद्धिचि एकली बरवी। बुद्धीही बरव नवी। इंद्रियप्रौढी॥	३४८
तैशी सर्ववृत्तिवैभवात। बुद्धीच एकटी शोभत। बुद्धीही उत्तम ताजी मिळत। इंद्रियांच्या बळे॥	३४८
In all attitude-wealth; only intellect shines; and intellect to be ever new; by senses' strength.	348
इंद्रियप्रौढीमंडळा। शृंगारु एकचि निर्मळा। जें अधिष्ठात्रियां कां मेळा। देवतांचा जो॥	३४९
इंद्रियसमूहाचे बळ। शोभा एकच निर्मळ। जेव्हा अधिष्ठान किंवा मेळ। देवतांचा जो॥	३४९
Strength of sense group; is adorned purely; if there's support of group of; deities.	349
म्हणूनि चक्षुरादिकीं दाहें। इंद्रियां पाठीं स्वानुग्रहें। सूर्यादिकां कां आहे। सुरांचें वृंद॥	३५०
म्हणूनि चक्षुरादिक दहा। इंद्रियाचे पाठी अनुग्रहणारे स्वतः। सूर्यादिक का आहेत। देवतांचे वृंद॥	३५०
So behind ten organs; like eyes, self benevolent; like sun are; deity groups.	350
तें देववृंद बरवें। कर्मकारण पांचवें। अर्जुना एथ जाणावें। देवो म्हणे॥	३५१
ते देवतांचे वृंद उत्तम। कर्माचे कारण पंचम। अर्जुना येथ जाणावे। देव म्हणे॥	३५१
These best deity groups; are fifth cause of karma; Arjuna, know here; said Lord.	351
एवं माने तुझिये आयणी। तैसी कर्मजातांचि हे खाणी। पंचविध आकर्णी। निरूपिली॥	३५२
आता मानेल तुझी बुद्धी आणि। तैशी कर्मजातांची ही खाणी। पाचप्रकारे ऐकावी। सांगितली॥	३५२
Now as per your intellect; this mine of karma causes; five be listened; that I told you.	352
आतां हेचि खाणी वाढे। मग कर्माची सृष्टि घडे। जिहीं ते हेतुही उघडे। दाऊं पांचै॥	३५३
आता हीच खाण वाढे। मग कर्माची सृष्टी घडे। ज्यामुळे ते हेतूही उघडपणे। दाखवू पाची॥	३५३
Now as this mine expands; leading to karma-world; by which motives clearly; I will show.	353
<p>शरीरवाङ्मनोभिः यत्, कर्म प्रारभते नरः। न्याय्यं वा विपरीतं वा पञ्चैते तस्य हेतवः॥ १५</p> <p>शरीरमनवाणीने, कर्म जे आचरे नर। शास्त्रोक्त वा अशास्त्रोक्त, पाच ही त्यास कारणे॥ १५</p> <p>Man following karmas done with body, mind, speech; whether just or unjust are five motives. 15</p>	
तरी अवसांत आली माधवी। ते हेतु होय नवपल्लवीं। पल्लव पुष्पपुंज दावी। पुष्प फळातें॥	३५४
तरी अकस्मात आला वसंत। तो कारण होय नवपल्लवात। पल्लव पुष्पपुंज दाखवीत। पुष्पे फळांसी॥	३५४
Suddenly appearing spring; is motive for bloom; bloom leads to flowers; flowers to fruits.	354
कां वार्षिये आणिजे मेघु। मेघें वृष्टीप्रसंगु। वृष्टीस्तव भोगु। सस्यसुखाचा॥	३५५
किंवा वर्षाऋतु आणि मेघ। मेघामुळे वृष्टी प्रसंग। वृष्टीमुळे भोग। धान्यसुखाचा॥	३५५
Or monsoon brings clouds; clouds bring rains; and rains bring enjoyment; of grain-pleasure.	355
नातरी प्राची अरुणातें विये। अरुणें सूर्योदयो होये। सूर्ये सगळा पाहे। दिवो जैसा॥	३५६
किंवा पूर्व अरुणास विये। अरुणामुळे सूर्योदय होये। सूर्यामुळे सगळा उजळे। दिवस जैसा॥	३५६
Or east gives birth to sun's aura; followed by sunrise; and sun brightens; the day.	356

तैसें मन हेतु पांडवा। होय कर्मसंकल्पभावा। तो संकल्पु लावी दिवा। वाचेचा गा॥	३५७
तैसे मन हेतु पांडवा। होय कर्मसंकल्पभावा। तो संकल्प लावी दिवा। वाचेचा गा॥	३५७
So mind is motive, Pandava; for karma-planning; that planning lights lamp; of speech.	357
मग वाचेचा तो दिवटा। दावी कृत्यजातांचिया वाटा। तेव्हा कर्ता रिगे कामठां। कर्तृत्वाच्या॥	३५८
मग वाचेचा तो मशालधर्ता। दाखवी कर्मजातांच्या वाटा। तेव्हा कर्ता निघे उद्योगा। कर्तृत्वाच्या॥	३५८
Then torch bearer of speech; shows paths of karma; and doer starts business; of doer-ship.	358
तेथ शरीरादिक दळवाडे। शरीरादिकां हेतुचि घडे। लोहकाम लोखंडे। निर्वाळिजे जैसे॥	३५९
तेथ शरीरादिक समुदाय। शरीरादिकास कारण होय। लोहकाम लोहानेच। करावे जैसे॥	३५९
Body-group; becomes motive for body-group; as iron articles by iron hammer; are formed.	359
कां तांथुवाचा ताणां। तांथु घालितां वैरणा। तो तंतूचि विचक्षणा। होय पटु॥	३६०
किंवा तंतूला ताण देता। त्यात तंतु आडवा घालता। तो तंतूच हे बुद्धिमंता। होय वस्त्र॥	३६०
As yarns stretched vertically; in that horizontal yarns weaved; these yarns become; cloth.	360
तैसे मनवाचादेहाचे। कर्म मनादि हेतुचि रचे। रत्नीं घडे रत्नाचे। दळवाडे जेवीं॥	३६१
तैसे मनवाचादेहाचे। कर्म, मनादि हेतुनेच रचे। रत्नांनीच घडविती रत्नाचे। प्रकार जैसे॥	३६१
Of speech, body, mind; karma done by motive of mind; by diamond shaped diamond; form.	361
एथ शरीरादिके कारणें। तेचि हेतु केवीं हे कोणें। अपेक्षिजे तरी तेणें। अवधारिजो॥	३६२
येथ शरीरादिक कारणे। तेच हेतु कैसे, हे कोणे। विचारिले तर त्याने। एकावे जी॥	३६२
Here causes of body-group; are motive too, if someone; asks how is this, he; should listen.	362
आइका सूर्याचिया प्रकाशा। हेतु कारण सूर्यचि जैसा। कां उंसाचे कांडे उंसा। वाढी हेतु॥	३६३
एका सूर्याच्या प्रकाशा। हेतु कारण सूर्यचि जैसा। किंवा उसाचे कांडे उसाच्या। वाढीस हेतू॥	३६३
For single sun's light; sun is cause and motive; or sugarcane for sugarcane's; growth is motive.	363
नाना वाग्देवता वानावी। तें वाचाचि लागे कामवावी। कां वेदां वेदेंचि बोलावी। प्रतिष्ठा जे॥	३६४
किंवा वाणीची देवता वर्णावी। तेव्हा वाणीच कामा लावावी। किंवा वेदाने वेदांचीच बोलावी। महिमा जी॥	३६४
Or for describing speech-Goddess; as speech is needed; or Vedas to tell Veda's; glory.	364
तैसे कर्मा शरीरादिके। कारण हे कीर ठाउके। परी हेचि हेतु न चुके। हेही एथ॥	३६५
तैसे कर्माला शरीरादिक। साधने हे सर्वा पक्के ठाऊक। परी हीच कर्मासी हेतु नको विसरू। हेही येथ॥	३६५
For karma, body group; is cause all know this; but for karma same is motive, don't forget; this.	365
आणि देहादिकीं कारणीं। देहादि हेतुमिळणी। होय ज्या उभारणी। कर्मजाता॥	३६६
आणि देहादिक कारणांनी। देहादिक हेतूंची मिळणी। होय ज्या उभारणी। कर्मजातांची॥	३६६
Causes of body group; join with motives of body group; both together produce; karma group.	366
ते शास्त्रार्थे मानिलेया। मार्गा अनुसरे धनंजया। तरी न्याय तो न्याया। हेतु होय॥	३६७
ती शास्त्रार्थाने मानलेल्या। मार्गाने अनुसरली धनंजया। तर पूण्यमार्ग तो पूण्याला। हेतू होय॥	३६७
As per textual path; if karmas are followed; then that meritorious path for merit; is motive.	367

जैसा पर्जन्योदकाचा लोट। विपाये धरी साळीचा पाट। तो जिरे परि अचाट। उपेगु आथी।।	३६८
जैसा पर्जन्योदकाचा लोट। चुकूनि झाला साळीच्या शेताचा पाट। तो जिरतो परी अफाट। उपयोगा आला।।	३६८
As rain water torrent; by chance becomes canal for rice-field; it percolates but; it is useful.	368
कां रोषें निघाले अवचटे। पडिले द्वारकेचिया वाटे। ते शिणे परी सुनाटें। न वचती पदे।।	३६९
किंवा रागाने निघाला अवचित। पडला द्वारकेच्या वाटेत। तो शिणे परी व्यर्थ। न जाती पाउले त्याची।।	३६९
If one starting in anger suddenly; follows Dwaraka-path; he tires, but isn't wasted; his walk.	369
तैसे हेतुकारणमेळें। उठी कर्म जें आंधळे। ते शास्त्राचे लाहे डोळे। तें न्याय म्हणिपे।।	३७०
तैसे हेतु व कारणांच्यामुळे। होते कर्म जे आंधळे। ते शास्त्रांची दृष्टी लाभे। तेव्हा म्हणा पुण्यकर्म।।	३७०
Because of cause and motive; karma being blind; on support of texts; is meritorious karma.	370
ना दूध वाढितां ठावो पावे। तव उतोनी जाय स्वभावे। तोही वेंचु परी नव्हे। वेंचिले ते।।	३७१
वा दूध तापताना वाढीस जागा न पावे। तेव्हा उतू जाय स्वभावे। तोही खर्च, परी नाही। कारणी लागले ते।।	३७१
Milk on heating by lack of space; overflows naturally; it is spent, it didn't; serve the purpose.	371
तैसे शास्त्रसाह्येवीण। केले नोहे जरी अकारण। तरी लागो का नागवण। दानलेखी।।	३७२
तैसे विना शास्त्रार्थ। केलेले जर नसेल होत व्यर्थ। तर चोरीस गेलेले धन। दान नाही का म्हणता ये।।	३७२
So sans text rules; if it isn't wasted; why stolen riches; as charity won't be called.	372
अगा बावन्ना वर्णांपरता। कोण मंत्रु आहे पंडुसुता। कां बावन्नही नुच्चारितां। जीवु आथी।।	३७३
अगा बावन्न वर्णांपरता। कोण मंत्रु आहे पंडुसुता। किंवा बावन्न वर्णे न उच्चारिता। कोणी मनुष्य आहे?	३७३
Beyond 52 alphabets*; is there any mantra; or not uttering these alphabets; is there any man?	373
परी मंत्राची कडसणी। जंव नेणिजे कोदंडपाणी। तंव उच्चारफळ वाणी। न पवे जेवीं।।	३७४
परी हातोटी मंत्राची। जोवर न जाणशी हे सव्यसाची। तोवरी उच्चारफळ, वाणीसी। न पावे जसे।।	३७४
But trick of mantra; till you don't know; till then its utterance-fruit, for speech; isn't gained.	374
तेवीं कारणहेतुयोगें। जें बिसाट कर्म निगे। तें शास्त्राचिये न लगे। कांसे जंव।।	३७५
तैसे कारणहेतुयोगे। जे स्वैर कर्म निपजे। ते शास्त्राच्या न लागे। कसोटीसी जव।।	३७५
So by cause-motive combination; what arbitrary karma emerges; if it doesn't pass; text's test.	375
कर्म होतचि असे तेव्हांही। परी तें होणें नव्हे पाहीं। तो अन्यायो गा अन्यायीं। हेतु जाणावा।।	३७६
कर्म होतच असे तेव्हाही। परी ते होणे न झाले पाही। तो चुकीचा मार्ग चुकीच्या कर्मासी। कारण होय।।	३७६
That karma happens; but as good as not happened; that wrong path for wrong karma; is cause.	376

तत्रैवं सति कर्तारम्, आत्मानं केवलं तु यः। पश्यत्यकृतबुद्धित्वात्, न स पश्यति दुर्मतिः॥ १६

असे आहे तरी कर्ता, माने आत्म्यास मात्र जो। पाहे अशुद्धबुद्धीने, न पाहे सत्य दुर्मती।। १६

This is so, who treats soul as doer; sees with impure intellect, evil minded doesn't see truth. 16

एवं पंचकारणा कर्मा। पांचही हेतु हे सुमहिमा। आतां एथें पाहें पा आत्मा। सांपडला असे।। ३७७

ऐसी पाच साधने कर्मा। आणि पाच हेतू रे सुमहिमा। आता येथे पहा की आत्मा। यांत गोवला आहे काय? ३७७

Such are five causes; and motives of karma, Arjuna; now think over, is soul; involved in them? 377

भानु न होनि रूपें जैसीं। चक्षुरूपातें प्रकाशी। आत्मा न होनि कर्में तैसीं। प्रकटित असे गा॥	३७८
सूर्य न होता स्वतः रूपे जैशी। चक्षूला रूपांना प्रकाशी। आत्मा स्वतः न होता कर्में। कर्में प्रकटीत आहे॥	३७८
Sun sans itself being forms; shines forms for eyes; soul sans being karmas; manifests karmas.	378
पाहीं प्रतिबिंब आरिसा। दोन्ही न होनि वीरेशा। दोहींतें प्रकाशी जैसा। न्याहाळिता तो॥	३७९
प्रतिबिंब आणि आरसा। दोन्हीही न होता वीरेशा। दोहींना प्रकाशी जैसा। पाहणारा तो॥	३७९
Mirror and reflection; Viresha, sans being both; shines both of them; as observer.	379
कां अहोरात्र सविता। न होनि करी पांडुसुता। तैसा आत्मा कर्मकर्ता। न होनी दावी॥	३८०
किंवा दिवस रात्र, सविता। स्वतः न होता करी पंडुसुता। तैसा आत्मा कर्म, कर्ता। न होताच भासवी॥	३८०
Day-night, sun; itself not being, creates them; so soul sans being karma or doer; reveals them.	380
परी देहाहंमानभुली। जयाची बुद्धि देहींच आतली। जया आत्मविषयीं जाली। मध्यरात्री॥	३८१
परी देह मी मानूनि भुलली। ज्याची बुद्धी देहातच गुरफटली। ज्याला आत्म्याविषयी झाली। मध्यरात्री॥	३८१
By assuming body as self; whose intellect clings to body; for whom soul became; midnight.	381
जेणें चैतन्या ईश्वरा ब्रह्मा। देहचि केलें परमसीमा। तया आत्मा कर्ता हे प्रमा। अलोट उपजे॥	३८२
ज्याने चैतन्य ईश्वर ब्रह्मा। यांसाठी देहच केली परमसीमा। त्याला आत्माच कर्ता हा समज। दृढ होतो॥	३८२
Who for soul, God, Brahma; made body as limit; for him notion that soul is doer; is firmed.	382
आत्माचि कर्ता। हाही निश्चयो नाही तत्त्वतां। देहोचि मी कर्मकर्ता। मानी तो साच॥	३८३
आत्माच कर्मकर्ता। हाही निश्चय जाऊनि, तत्त्वता। देहच मी कर्माचा कर्ता। मानी तो सत्य॥	३८३
Soul is karma-doer; this belief goes, in principle; body is karma-doer; he treats as truth.	383
जे आत्मा मी कर्मातीतु। सर्वकर्मसाक्षिभूतु। हे आपली कही मातु। नायकेचि कार्नीं॥	३८४
कारण आत्मा मी कर्मातीत। सर्वकर्मसाक्षिभूत। ही आपली खरी बात। न येवू देत कानी॥	३८४
As soul is beyond karma; and witness to all karmas; this reality; he allows not to reach ears.	384
म्हणोनि उमपा आत्मयातें। देहचिवरी मविजे एथें। विचित्र काई रात्रि दिवसाते। डुडुळ न करी॥	३८५
म्हणोनि अमर्याद आत्म्याला। देहाच्या मापे मापिला। आश्चर्य काय? रात्र दिवसाला। घुबड न करी काय?	३८५
Soul infinite; measured with body scale; what is wonder day into night; doesn't owl convert?	385
पैं जेणें आकाशीचा कहीं। साचु सूर्यु देखिला नाही। तो थिल्लरींचे बिंब काई। मानू न लाहे॥	३८६
ज्याने आकाशीचा कधी। खरा सूर्य देखिला नाही। तो डबक्यातील बिंबाला कायी। सूर्य मानतोच ना?	३८६
Who in sky; hasn't seen real sun; he in pond its reflection; doesn't regard as sun?	386
थिल्लराचेनि जालेपणें। सूर्यासि आणी होणे। त्याच्या नाशी नाशणे। कंपे कंपु॥	३८७
डबक्याच्या असलेपणे। सूर्यासि आणितो जन्मणे। त्याच्या नाशात नाशणे। हलण्याने हलणे॥	३८७
By pond's existence; he makes sun born; perishing by its destruction; moving by its stirring.	387
अगा निद्रिता चवो नये। तव स्वप्न साच हो लाहे। रज्जु नेणता सापा बिहे। विस्मो कवण॥	३८८
अगा निद्रिस्ता जाग न ये। तोवर स्वप्न खरे होऊन राहे। दोरी नेणता सापाला भीये। आश्चर्य काय?	३८८
Till one asleep isn't awake; dream remains as true; fearing rope as snake; what is wonder?	388

- जंव कवळ आथि डोळां। तंव चंद्रु देखावा की पिवळा। काय मृगींही मृगजळा। भाळावे नाही।। ३८९
- जोवरी कावीळ राहे डोळ्यात। तोवरी चंद्र दिसतो की पिवळाच। काय मृगही मृगजळास। भाळतोच ना? ३८९
- Till one has jaundiced eyes; till then moon appears as yellow; isn't deer by mirage; lured?* 389
- तैसा शास्त्रा गुरुचेनि नावे जो वाराही टेंको नेदी सिंवे। केवळ मौढ्याचेनिचि जीवें। जियाला जो।। ३९०
- तैसा शास्त्रा गुरुच्या नावे। जो वाराही टेकू न दे शिवे। केवळ मूर्खपणाच्या जीवित्वे। जगला तो।। ३९०
- In name of text, guru; to touch boundary, who allows not wind; in utter foolishness; he lives.* 390
- तेणें देहात्मदृष्टीमुळे। आत्मया घापे देहाचे जाळे। जैसा अभ्राचा वेगु कोल्हे। चंद्रीं मानी।। ३९१
- तैसा देहच आत्मा या दृष्टीमुळे। आत्म्याला घाली देहाचे जाळे। जैसा अभ्राचा वेग मानती कोल्हे। चंद्रावरी।। ३९१
- By treating body as soul; wraps soul by body mesh; speed of cloud, fox treats; that of moon.* 391
- मग त्या मानण्यासाठी। देहबंदिशाळे किरीटी। कर्माच्यां वज्रगांठी। कळासे तो।। ३९२
- मग त्या मानण्यासाठी। देहबंदीशाळेमध्ये किरीटी। कर्माच्या वज्रगांठीनी। बांधला तो।। ३९२
- With that treatment; into body-prison; by strong knots of karma; he is tied.* 392
- पाहें पां बद्ध भावना दृढा। नळियेवरी तो बापुडा। काय मोकळेयाही चवडा। न ठकेचि पुंसा।। ३९३
- पहा बा बद्धाची भावना दृढावता। नळीवरी तो बापुडा। काय मोकळा जरी चवडा। न फसवे काय पोपटाला।। ३९३
- By firming feeling of bondage; that parrot on tube; though its claws are free; isn't it deceived?* 393
- म्हणोनि निर्मळे आत्मस्वरूपी। जो प्रकृतीचे केले आरोपी। तो कल्पकोडीच्या मारपीं। मवीचि कर्में।। ३९४
- म्हणोनि शुद्ध आत्मस्वरूपी। जो प्रकृतीचे कर्म आरोपी। तो कल्पकोटीच्या मापाने। मोजितो कर्में।। ३९४
- So on pure soul form; who accuses Nature's karma; he by measure of eras; counts karma.* 394
- आता कर्मांमार्जीं असे। परी त्याते कर्म न स्पर्शें। वडवानळातें जैसे। समुद्रोदक।। ३९५
- आता कर्मांमध्ये असे। परी त्याला कर्म न स्पर्शें। वडवाग्नीला जैसे। समुद्रजळ।। ३९५
- Now he does karma; but is untouched by karma; to ocean-fire; as ocean-water.* 395
- तैसेनि वेगळेपणे। ज्याचे कर्मिं असणे। तो कीर वोळखावा कवणे। तरी सांगों।। ३९६
- तैसेच वेगळेपणे। ज्याचे कर्मांमध्ये असणे। तो खरा ओळखावा कोण्या लक्षणें। तरी तेही सांगो।। ३९६
- So differently; who remains in karma; he to be recognized by which signs; that I will tell.* 396
- जे मुक्तातें निर्धारिता। लाभे आपलीच मुक्तता। जैसी दीपे दिसे पाहतां। आपली वस्तु।। ३९७
- कारण मुक्तासी मापता। लाभे आपलीच मुक्तता। जैसी दीपाने दिसे पाहता। आपलीच वस्तू।। ३९७
- As while measuring liberated; we gain our liberation; as by lamp-light seeing; our own object.* 397
- नाना आरिसा जंव उटिजे। तंव आपणपयां आपण भेटिजे। कां पाणी पावतां पाणी होइजे। लवणें जेवीं।। ३९८
- किंवा आरसा जव पुसावे। तव आपणास आपण भेटावे। किंवा पाण्यास भेटताना पाणी व्हावे। मिठाने जैसे।। ३९८
- While wiping mirror; meeting our own self; or while meeting water, being water; as by salt.* 398
- हें असो परतोनि मागुते। प्रतिबिंब पाहे बिंबाते। तंव पाहणे जाउनी आयिते। बिंबचि होय।। ३९९
- हे असो परतोनि मागे ते। प्रतिबिंब पाहे बा बिंबाते। तेव्हा पाहणे जाऊनि मूळचे। बिंबचि होय।। ३९९
- Let be on turning back; as reflection sees original; then seeing ends, and original; it becomes.* 399

तैसे हारपले आपणपे पावे। तें संतातें पाहाता गिंवसावे। म्हणोनि वानावे ऐकावे। तेचि सदा॥	४००
तैसे हरवलेले आपणाला वाटे पावावे। तेव्हा संतांना पाहता सापडवे। म्हणोनि वानावे ऐकावे। संतां सदा॥	४००
If lost self we intend to gain; then saints be seen; so better describe and listen to; saints ever.	400
परी कर्मी असोनि कर्मे। जो नावरे समें विषमें। चर्मचक्षूंचेनि चामें। दृष्टि जैसी॥	४०१
परी कर्मांत असोनि कर्मनि। जो न गुरफटे समविषमाने। न लिंपे चर्मचक्षूच्या चर्मनि। दृष्टी जैसी॥	४०१
As in karma by karma; who isn't tangled by equal, unequal; by eye-skin isn't tainted; vision.	401
तैसा सोडवला जो आहे। त्याचे रूप आता पाहे। उपपत्तीची बाहे। उभऊनि सांगों॥	४०२
तैसा सुटला जो आहे। त्याचे रूप आता पाहे। विचारांचे बाहू। उभवूनि सांगो॥	४०२
So who is liberated; now see his form; by raising; arms of thought I will tell.	402
<p>यस्य नाहंकृतो भावो, बुद्धिर्यस्य न लिप्यते। हत्वाऽपि स इमाँल्लोकान्, न हन्ति न निबध्यते॥ १७</p> <p>ज्यास नाही अहंभाव, बुद्धि ज्याची न लिंपते। मारिले जरि या लोकां, मारे ना बद्ध होइना॥ १७</p> <p>Who is egoless with un-tainted intellect; if he kills people, he kills not nor is he bound. 17</p>	
तरी अविद्येचिया निदा। विश्वस्वप्नाचा हा धांदा। भोगीत होता प्रबुद्धा। अनादि जो॥	४०३
तरी अविद्येच्या निद्रेमधी। विश्वस्वप्नाच्या या घडामोडी। भोगीत होता हे सुबुद्धी। अनादी जो॥	४०३
So in ignorance-sleep; events of cosmos-dream; Subuddhi, was experiencing; who is eternal.	403
तो महावाक्याचेनि नांवे। गुरुकृपेचेनि थावे। माथां हातु ठेविला नव्हे। थापटिला जैसा॥	४०४
तो महावाक्याच्या नावाने। गुरुकृपेच्या बळाने। माथ्यावरी हात ठेविला, नव्हे। थापटिला जैसा॥	४०४
He in name of great sentence*; with strength of guru-grace; blessed on head, nay; tapped him.	404
तैसा विश्वस्वप्नेंसीं माया। नीद सांडूनि धनंजया। सहसा चेइला अद्वया-। नंदपणे जो॥	४०५
तैसा विश्वस्वप्नासहित माया। तिची झोप सोडूनि धनंजया। सहज जागला अद्वया-। नंदात जो॥	४०५
Illusion with cosmos-dream; casting her sleep; who naturally awakened in non-duality-; bliss.	405
तेव्हा मृगजळाचे पूर। दिसते एक निरंतर। हारपती कां चंद्रकर। फांकता जैसे॥	४०६
तेव्हा मृगजळाचे पूर। दिसत होते जे निरंतर। नाहीसे होतात की चंद्रकिरण। फांकताक्षणी॥	४०६
Then floods of mirage; as were ever visible; vanish as moon rays; spread.	406
कां बाळत्व निघोनि जाय। तें बागुला नाही त्राय। पै जळालिया इंधन न होय। रंधन जेवीं॥	४०७
किंवा बालपण निघोनि जाय। तेव्हा बागुलबुवाचे बळ जाय। जळाल्यावरी इंधन, न होय। रांधणे जैसे॥	४०७
As childhood vanishes; power of bogey vanishes; on burning of fuel doesn't happen; cooking.	407
ना ना चवो आलिया पाठीं। तें स्वप्न न दिसे दिठी। तैसी अहंममता किरीटी। नुरेचि तया॥	४०८
किंवा जाग आल्यापाठी। तेव्हा स्वप्न न दिसे दृष्टी। तैसी अहंममता किरीटी। न उरेचि तया॥	४०८
Or on awakening; as dream isn't visible; so ego and affection, Kiriti; doesn't remain fo him.	408
मग सूर्य आंधारालागी। रिघो कां भलत्या सुरंगी। परी तो त्याच्या भागीं। नाहीचि जैसा॥	४०९
मग सूर्य अंधार पाहावया। शिरो का ना भुयारा भलत्या। परी तो त्याच्या भाग्या। नाहीचि जैसा॥	४०९
Then sun to see darkness; may enter in any tunnel; but in his fate; as it never is.	409

- तैसा आत्मत्वे वेष्टिला होये। तो जया तया दृश्यातें पाहे। ते दृश्य द्रष्टेपणेंसी होत जाये। तयाचेचि रूप॥ ४१०
- तैसा आत्मभावे वेष्टिला आहे। तो ज्या ज्या दृश्याला पाहे। ते दृश्य द्रष्टेपणासहित होत जाये। त्याचेचि रूप॥ ४१०
- Enveloped in soul feeling; what object he sees; that object with seer-ship assumes; his form. 410**
- जैसा वन्हि जया लागे। ते वन्हिचि जालिया आंगें। दाह्यदाहकविभागे। सांडिजे ते॥ ४११
- जैसा अग्नी ज्याला लागे। तो अग्नीच झाल्याने सर्वांगे। जळता जाळणारा विभाग हे। संपती तेथ॥ ४११
- As fire catches anything; that itself becomes fire; distinction between fuel and fire; ends there. 411**
- तैसा कर्माकारा दुजेया। तो कर्तेपणाचा आत्मया। आळु आला तो गेलिया। कांही बाहीं जे उरे॥ ४१२
- तैसा कर्मांमुळे इतर। तो कर्तेपणाचा आत्म्यावर। आळ आला, तो गेल्यावर। काही सांगणे जे उरे॥ ४१२
- By rest of karmas; on soul, doer-ship's; accusation is, on removal; what remains to be said. 412**
- तिये आत्मस्थितीचा जो रावो। मग तो देहीं इये जाणेल ठावो। काय प्रलयांबूचा उन्नाहो। वोघु मानी॥ ४१३
- त्या आत्मस्थितीचा जो राय। मग तो देहास मानील काय। काय प्रलयाचा प्रवाह। स्वतःला ओहोळ माने॥ ४१३
- That king of soul-state; will he recognize body; will torrent of deluge; treat itself as stream? 413**
- तैसी ते पूर्ण अहंता। काई देहपणें पांडुसुता। आवरे काई सविता। बिंबें धरिला॥ ४१४
- तैसी ती पूर्ण अहंता। का इवल्याशा देहपणाने पंडुसुता। आवरेल? काय सविता। बिंबाने धरिला जाये? ४१४
- So that total ego; will little body-sense, Arjuna; control, will sun be; caught by reflection? 414**
- पैं मथूनि लोणी घेपे। तें मागुती ताकीं घापे। तरी ते अलिप्तपणे सिंपे। तेणेंसी काई॥ ४१५
- अरे मंथूनि लोणी घ्यावे। ते पुन्हा ताकात घालावे। ते अलिप्तपणामुळे मिसळेल। त्याच्याशी काय? ४१५
- By churning butter gained; putting it back in buttermilk; by separateness will it merge; in it? 415**
- नाना काष्ठौनि वीरेशा। वेगळविलिया हुताशा। राहे काष्ठाचिया मांदुसा। कोंडलेपणे॥ ४१६
- किंवा वीरेशा लाकडापासूनि। वेगळा जो अग्नी। राहील का काष्ठाच्या पेटीमधी। कोंडून तो? ४१६
- Or Viresha, from wood; that separated fire; will it into wooden casket; remain enclosed? 416**
- कां रात्रीचिया पोटा आंतु। निगाला जो हा भास्वतु। तो रात्री ऐसी मातु। ऐके कायी॥ ४१७
- किंवा रात्रीच्या पोटातुनी। निघाला जो हा सहस्रपाणी। तो रात्री नावाची अशी गोष्ट। ऐकेल काय? ४१७
- Or from of womb of night; born this thousand handed; will he to story of night; listen? 417**
- तैसे वेद्य वेदकपणेंसी। पडिले कां जयाचां ग्रासी। तया देह मी ऐसी। अहंता कैची॥ ४१८
- तैसे जाणण्याजोगे जाणतेपणासहित। पडले का ज्याचे घासात। तया देह मी ऐसीच। अहंता कुठची? ४१८
- Knowable with knower-ship; falls in whose plate; for him 'I am body'; where is such ego? 418**
- आणि आकाशें जेथें जेथुनी। जाइजे तेथ असे भरोनि। म्हणोनि ठेले कोंदोनी। आपेंआप॥ ४१९
- आणि आकाशाने जेथजेथोनि। जावे तेथ असे आधीच भरूनि। म्हणोनि राहिले कोंदोनी। आपोआप॥ ४१९
- Space wherever; it may go that is being already occupied; so it remains enclosed; naturally. 419**
- तैसे जे तेणे करावे। तो तेंचि आहे स्वभावे। मा कोणें कर्मी वेष्टावे। कर्तेपणें॥ ४२०
- तैसे जे त्याने करावे। तो तेंचि होतो स्वभावे। मग कोणत्या कर्मात गुंतावे। त्याने कर्तेपणे? ४२०
- What he does; he is like it naturally; in what karma should be engaged; he with doer-ship? 420**

नुरेचि गगनाविण ठावो। नोहेचि समुद्रा प्रवाहो। नुठीचि ध्रुवा जावो। तैसे जाहाले॥	४२१
गगनावीण मोकळी जागा नाही। समुद्राला वाहणे नाही। उठूनि ध्रुवाला जाणे नाही। तैसे झाले॥	४२१
There is no place sans space; no flowing for sea; no wandering for Pole-Star; so it happened.	421
ऐसेनि अहंकृतिभावो। जयाचां बोधी जाहला वावो। तन्ही देहा जंव निर्वाहो। तंव आथी कर्म॥	४२२
ऐसा अहंकृतिभावार्थ। ज्याचा बोधामुळे झाला व्यर्थ। तरी देहात जोवरी राहणे। तोवरी राहे कर्म॥	४२२
Doer-ship ego; whose became worthless by knowledge; so long embodied; karma remains.	422
अगा वारा जरी वाजोनि वोसरे। तरी तो डोल रुखीं उरे। कां सेंदें द्रुति राहे कापुरें। वेंचलेनही॥	४२३
वारा जरी वाहूनि वोसरे। तरी तो डोल वृक्षावरी उरे। किंवा करंडीत सुवास उरे। कापुर संपताही॥	४२३
Wind flows, subsides; in tree swing remains; in casket fragrance remains; after camphor ends.	423
कां सरलेया गीताचा समारंभु। न वचे राहवलेपणाचा क्षोभु। भूमी लोळोनि गेलिया अंबु। वोल थारे॥	४२४
किंवा सरला गीताचा समारंभ। न ओसरे राहिलेला प्रभाव। भूमीवरून वाहून जाता जळ। ओल राहे॥	४२४
Musical event ends; and lingering influence remains; on land water flows; dampness remains.	424
अगा मावळलेनि अर्के। संध्येचिये भूमिके। ज्योतिदीप्ती कौतुके। दिसे जैसी॥	४२५
अगा मावळला सूर्य जरी। संध्येच्या भूमिकेत तरी। प्रकाशछटा कौतुक करी। दिसे जैशी॥	४२५
Though sun sets; in twilight zone; admirable aura continues; to shine.	425
पैं लक्ष भेदिलियाही वरी। बाण धावेचि तंववरी। जंव भरली आथी उरी। बळाची ते॥	४२६
अरे लक्ष भेदिल्यावरी। बाण धावेच तववरी। जोवरी भरली आहे उरी। बळाची शक्ती॥	४२६
On hitting target; arrow continues running; till it is filled; with strength of force.	426
ना ना चक्री भांडे जाले। ते कुंलाले परते नेले। परी भ्रमेचि ते मागिले। भोवंडिलेपणें॥	४२७
किंवा चाकावरी भांडे झाले। ते कुंभाराने बाजूला नेले। परी फिरेच ते मागील। गतीमुळे॥	४२७
Or on wheel pot is formed; as potter takes it away; wheel continues rotating; by speed gained.	427
तैसा देहाभिमानु गेलिया। देह जेणें स्वभावे धनंजया। जाले ते अपैसया। चेष्टवीच ते॥	४२८
तैसा देहाभिमान जरी गेला। देह ज्या स्वभावाचा झालेला। अर्जुना, तो आपोआपसा। कर्म घडवीच ते॥	४२८
So though goes ego of body; nature of body; Arjuna, naturally; makes karma to happen.	428
संकल्पेवीण स्वप्न। न लाविता दांगीचे बन। न रचिता गंधर्वभुवन। उठी जैसे॥	४२९
संकल्पाविना स्वप्न। न लाविता रानातील वन। न रचिता गंधर्वभुवन। उठी मेघांचे जैसे॥	४२९
Dream sans planning; forest sans planting; Gandharva-castle sans building; rises out of clouds.	429
आत्मयाचेनि उद्यमेवीण। तैसें देहादिपंचकारण। होय आपणयां आपण। क्रियाजात॥	४३०
आत्म्याच्या व्यापारावीण। तैसे देहादी पंचकारणाकडून। होय आपल्याआपण। क्रियाजात॥	४३०
So sans involvement of soul; by five causes of body etc; happen naturally; all activities.	430
पैं प्राचीनसंस्कारशेषें। पांचही कारणे सहेतुकें। कामवीजती गा अनेके। कर्माकारे॥	४३१
पूर्वीच्या संस्कारवशा। देहादी पाच कारणे वाचादी हेतुसह। करविती गा अनेक। कर्माकार॥	४३१
Due to past-life impressions; five causes with motives of speech etc; get done; all karmas.	431

तया कर्मामार्जी मग। संहरो आघवे जग। अथवा नवे चांग। आन करो।।	४३२
त्या कर्मामध्ये मग। संहरो अवघे जग। अथवा नवे चांगले। अन्य घडो।।	४३२
Then in those karma; either may vanish entire world; or may new better world; emerge.	432
परी कुमुद कैसेनि सुके। ते कमळ कैसे फांके। ही दोन्ही रवी न देखे। जयापरी।।	४३३
परी चंद्रकमळ कैसे मावळे। ते कमळ कैसे उमले। हे दोन्ही रवी न देखे। जशापरी।।	४३३
But as night-lily wilts; or as lotus blooms; to both sun isn't witness; likewise.	433
का वीजु वर्षोनि आभाळ। ठिकरिया आतो भूतळ। अथवा करू शाड्वळ। पर्जन्यवृष्टि।।	४३४
किंवा वीज पडोनि आभाळ। ठिकच्या होऊदे भूतळ। अथवा करो हिरवळ। पर्जन्यवृष्टी।।	४३४
Or due to lightning sky; or earth may shatter; or green grassland may be caused; by rains.	434
परी तया दोहीते जैसे। नेणजेचि कां आकाशें। तैसा देहीच जो असे। विदेहदृष्टी।।	४३५
परी त्या दोर्घांना जैसे। नाही जाणावे आकाशे। तैसा देहीच जो असे। देहाभिमानाविना।।	४३५
But of these two; as sky isn't aware; so embodied one who is; sans body-ego.	435
तो देहादिकीं चेष्टीं। घडतां मोडतां हे सृष्टी। न देखे स्वप्न किरीटी। चेइला जैसा।।	४३६
तो देहादिकांच्या चेष्टी। घडलीमोडली ही सृष्टी। नेणे, न देखे स्वप्न किरीटी। जागल्यावरी जैसा।।	४३६
He of body-activities; rise or fall of cosmos; isn't aware, as dream isn't seen; on waking up.	436
एहवीं चामाचे डोळेवरी। जे देखती देहचिवरी। ते कीर तो व्यापारी। ऐसेंचि मानिती।।	४३७
एरवी चर्माच्या डोळ्यांनी। जे देखती देहाचिवरी। ते खरोखरी तोच कर्म करी। ऐसे मानिती।।	४३७
Else by physical eyes; who see only body; they really 'body is doing karma'; assume likewise.	437
कां तृणाचा बाहुला। जो आगरामेरे ठेविला। तो साचचि राखता कोल्हा। मानिजे ना।।	४३८
किंवा तृणाचा बाहुला। जो शेताच्या बांधावर ठेविला। तो खराच राखणदार, ऐसे कोल्हा। मानतोचना?	४३८
Or a grass-scarecrow; placed at border of field; is real watchman, doesn't a fox; treat?	438
पिसे नेसले कां नागवे। हे लोकीं येऊनि जाणावे। ठाणेरियाचे मवावे। आणिकीं घाय।।	४३९
वेडे नेसले का नागवे। हे लोकांनी येऊनि जाणावे। योध्याचे मोजावे। दुसऱ्यांनीच घाव।।	४३९
If lunatic is clothed, nude; as onlookers will know; wounds of warrior; only others will count.	439
का महासतीचे भोग। देखे कीर सकळ जग। परी ते आगी ना आंग। ना लोकु देखे।।	४४०
किंवा महासतीचे भोग। देखे खरोखरी अवघे जग। परी ती, आग ना अंग। ना लोकांना पाहे।।	४४०
Or self-immolation of faithful wife; whole world sees; but she sees not body, fire; or people.	440
तैसा स्वस्वरूपें उठिला। जो दृश्येसीं द्रष्टा आटला। तो नेणे काय राहटला। इंद्रियग्रामु।।	४४१
तैसा स्वस्वरूपात जागला। जो दृश्यासह द्रष्टा आटला। तो न जाणे काय व्यापार केला। इंद्रियांनी।।	४४१
Wakeful in soul-form; viewer with object vanished; doesn't know what business; senses did?	441
अगा थोरीं कल्लोळीं कल्लोळ साने। लोपता तीरींचेनि जने। एकीं एक गिळिले हे मने। मानिजे जन्हीं।।	४४२
अगा मोठ्या लाटेत लहानी। लोपताना तीरीच्या जनांनी। एकाने दुसरीला गिळिले हे मनी। मानिले जरी।।	४४२
In big wave smaller; vanished, onlookers on shore; treated in mind; that one gulped other.	442

तन्ही उदकाप्रति पाही। कोण ग्रासितसे आहे काइ। तैसे पूर्णा दुजे नाही। जे तो मारी।।	४४३
तरी पाण्याचे दृष्टीने पाही। कोण गिळित आहे कायी? तैसे पूर्णाला दुसरे कोणी नाही। की तो मारी तया।।	४४३
From water's view; which gulped what? So for perfected there is none else; that will kill him.	443
सुवर्णाचिया चंडिका। सुवर्णशूळेंचि देखा। सुवर्णाचिया महिखा। नाशु केला।।	४४४
सुवर्णाची चंडिका। तिने सुवर्णशूळाने देखा। सुवर्णाच्या महिषाचा। नाश केला।।	४४४
Golden Chandika; with golden spear; killed golden; Mahishasura.	444
तो देवलवसिया कडा। व्यवहारु गमला फुडा। वांचूनि शूळ महिष चामुंडा। सुवर्णचि आहे।।	४४५
तो पुजाऱ्याचे दृष्टीला। व्यवहार वाटला खराखुरा। यापेक्षा शूळ महिष चामुंडा। सोनेच ते।।	४४५
From priest's view; action appeared true; but spear, Mahishasura, Chamunda; are only gold.	445
पै चित्रींचे पाणी हुताशु। तो दृष्टीचाचि भागु आभासु। पटीं आगी वोलांशु। दोन्ही नाही।।	४४६
बघ चित्रातले जळ आणि आग। तो दृष्टीचाच आभास। पडद्यात ओलावा आग। दोन्ही नाही।।	४४६
As water, fire in picture; are vision's illusion; dampness, or heat on screen; both are absent.	446
मुक्ताचे देह तैसे। हालत संस्कारवशे। ते न देखोनि लोक पिसे। कर्ता म्हणती।।	४४७
मुक्ताचे देह तैसे। हालतात संस्कारवशे। ते न देखोनि त्याला वेडे। कर्ता म्हणती।।	४४७
As body of liberated; moves by past impressions; not seeing that, ignorant; says he is doer.	447
आणि तया करणेयाआंतु। घडो तिहीं लोकां घातु। परी तेणें केला हे मातु। बोलोंचि नये।।	४४८
आणि त्याच्या कर्म करण्यात। घडो तिन्ही लोकांचा घात। परी त्याने केला ही बात। बोलू नये।।	४४८
And by his doing karma; tri-world may be destructed; but he did it, such tale; needn't be told.	448
तंव अंधारुचि देखावा तेजें। मा तो फेडिजे हे कें बोलिजे। तैसे ज्ञानिया नाही दुजे। मारील कायी।।	४४९
तेजाने अंधार नाही पाहिला। मग कैसे सांगावे की तो फेडिला। तैसे नाही दुजे ज्ञान्याला। मग मारील काय?	४४९
Fire sees no darkness; how to say it was dispelled; for savant exists nothing; what will he kill?	449
म्हणोनि तयाची बुद्धी। नेणे पापपुण्याची गंधी। गंगा मीनलिया नदी। विटाळु जैसा।।	४५०
म्हणोनि त्याची बुद्धी। न जाणे पापपुण्याची गंधी। गंगेला मिळता नदी। विटाळ टाकते जैसा।।	४५०
So his intellect; knows not merit, demerit; on joining river; as stream discards impurity.	450
आगीसि आगी झगटलया। काय पोळे धनंजया। कीं शस्त्र रुपे आपणया। आपणचि।।	४५१
आगीसी आग स्पर्शता। काय पोळेल पार्था। की शस्त्र रुतेल काय आपणाला। आपणचि?	४५१
When fire touches fire; what will get scorched; or will weapon pierce into; own self?	451
तैसे आपणपयापरते। जो नेणे क्रियाजाताते। तेथ काय लिंपवी बुद्धीते। तयाचिये।।	४५२
तैसे आत्मस्वरूपाविना। जो न जाणे क्रियाजातांना। तेथे कर्म काय लिप्त करी बुद्धीला। त्याच्या?	४५२
So except soul-form; who knows no other activity; there how will karma taint; his intellect?	452
म्हणोनि कार्य कर्ता क्रिया। हे स्वरूपचि जाहाले जया। नाही शरीरादिकीं तया। कर्मी बंधु।।	४५३
म्हणोनि कार्य कर्ता क्रिया। हे आत्मस्वरूपचि झाले जया। नाही शरीरादिकांचा तया। कर्मबंध।।	४५३
As karma, doer, action; became soul-form for who; for him exists not body and; karma bond.	453

- जो कर्ता जीव विंदाणी। काढूनि पांचहि खाणी। घडित आहे करणी। आउतीं दाहे॥ ४५४
- जो कर्ता जीव चातुर्ये आणि। काढूनि कारणांच्या पाचही खाणी। कर्मे घडीत आहे औतांनी। इंद्रियांच्या दहा॥ ४५४
- Which doer being skilfully; digging five cause-mines; creates karmas by tiller; of ten senses. 454
- तेथ न्यावो आणि अन्यावो। हा द्विविधु साधूनि आवो। उभवीतां न लवी खेंवो। कर्मभुवने॥ ४५५
- तेथे न्याय आणि अन्याय। हा द्विविध साधूनि व्यवसाय। उभवितो न लावता क्षणएक। कर्मभुवने॥ ४५५
- There just and unjust; through this bi-means business; builds within no time; karma-mansions. 455
- या थोराड कीर कामा। विरजा नोहे आत्मा। परी म्हणसी हन उपक्रमा। हातु लावी॥ ४५६
- खरोखरी या प्रचंड कामा। कारक नाही आत्मा। परी म्हणशील की या उपक्रमा। हात लावी॥ ४५६
- Really for this great work; soul isn't doer; but you may say for this venture; he lends hand. 456
- तो साक्षी चिद्रूप। कर्मप्रवृत्तीचा संकल्पु। उठी तो कां निरोपु। आपणचि दे॥ ४५७
- तो साक्षी ज्ञानस्वरूप। कर्मप्रवृत्तीचा संकल्प। उठला तरी तो का आज्ञा। आपणच देई? ४५७
- Knowledge-form witness; planning of karma-tendency; if arises, orders; will he issue? 457
- तरी कर्मप्रवृत्तीहीलागीं। तया आयासु नाही आंगी। जे प्रवृत्तीचेही उळिगी। लोकुचि आथी॥ ४५८
- तरी कर्मप्रवृत्तीलागी। तया सायास नाही अंगी। कारण प्रवृत्तीचेही वेठबिगारी। देहबुद्धी जीव असती॥ ४५८
- For karma-tendency; he doesn't bodily exert; as slaves of tendency; beings are body-conscious. 458
- म्हणोनि आत्मयाचे केवळ। जो रूपचि जाहला निखिळ। तया नाही बंदिशाळ। कर्माची हे॥ ४५९
- म्हणोनि आत्म्याचे केवळ। जो रूपचि झाला निखळ। त्याला नाही बंदीशाळा। कर्माची ही॥ ४५९
- So of soul only; who became pure form; for him exists not this prison; of karma. 459
- परी अज्ञानाचां पटीं। अन्यथा ज्ञानाचे चित्र उठी। तेथ चितारणी हे त्रिपुटी। प्रसिद्ध जे कां॥ ४६०
- परी अज्ञानाच्या पटी। विपरीतज्ञानाचे चित्र उठी। तेव्हा चित्र चितारणे चित्रकर्ती ही त्रिपुटी। प्रसिद्ध जी का॥ ४६०
- On ignorance-screen; false-knowledge picture is; triad of picture, painting, painter; is famous. 460
- ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता, त्रिविधा कर्मचोदना। करणं कर्म कर्तेति, त्रिविधः कर्मसंग्रहः॥ १८
- ज्ञान ज्ञेय तसा ज्ञाता, त्रिविध कर्मप्रेरक। इंद्रिये कर्म कर्ता ही, त्रिविध कर्मसाधने॥ १८
- Knowledge, knowable, knower is tri-karma inspiration; senses, karma, doer is tri-karma means. 18
- जें ज्ञान ज्ञाता ज्ञेय। हे जगाचे बीजत्रय। ते कर्माची निःसंदेह। प्रवृत्ति जाण॥ ४६१
- कारण ज्ञान ज्ञाता ज्ञेय। हे जगाचे बीजत्रय। ते कर्माची निःसंदेह। प्रवृत्ति जाण॥ ४६१
- As knowledge, knower, knowable; is world's tri-seed; that of karma is tendency; know surely. 461
- आतां ययाचि गा त्रया। व्यक्ती वेगळालिया। आइके धनंजया। करू रूप॥ ४६२
- आता याच गा तिघांचे। स्वरूप वेगवेगळे। ऐक धनंजया। करू स्पष्ट॥ ४६२
- Now of this trinity; different forms; listen, Dhananjaya; I will explain clearly. 462
- तरी जीवसूर्यबिंबाचे। रश्मी श्रोत्रादिके पांचे। धावोनि विषयपद्माचे। फोडिती मढ॥ ४६३
- तरी जीवसूर्यबिंबाची। किरणेच कर्णादिक पाची। धावोनि विषयकमळाचिया। उमलविती कळ्या॥ ४६३
- So being-sun's; rays of five senses like ear; by running towards object-lotuses; bloom their buds. 463

कीं जीवन्पाचे वारु उपलाणे। घेऊनि इंद्रियांची केंकाणे। विषयदेशींचे नागवणे। आणीत जे॥	४६४
किंवा जीवराजाचे घोडे मोकळे। त्यावर इंद्रिये घेऊनि आपापली शस्त्रे। विषयदेशींची लूट। आणिते ते॥	४६४
Being-king's horses unsaddled; senses astride with own weapons; bring loot of; object-land.	464
हे असो इहीं इंद्रियां राहाटे। जे सुखदुःखेंसीं जीवा भेटे। ते सुषुप्तिकाळी वोहटे। जेथ ज्ञान॥	४६५
हे असो या इंद्रियद्वारा वावरते। जे सुखदुःखासह जीवाला भेटे। ते सुषुप्तिकाली लीन होते। जेथ ज्ञान॥	४६५
Via senses operates; meets being with joy-pain; that is latent in slumber; where knowledge.	465
तया जीवा नांव ज्ञाता। आणि जे हे सांगितले आता। तेचि एथ पंडुसुता। ज्ञान जाण॥	४६६
त्या जीवाला नाव ज्ञाता। आणि जे हे सांगितले आता। तेच येथे पंडुसुता। ज्ञान जाण॥	४६६
That being's name is knower; and what is told now; that here, Pandusuta; know as knowledge.	466
जे अविद्येचिये पोटीं। उपजतखेंवो किरीटी। आपणयाते वांटी। तिहीं ठायीं॥	४६७
जे ज्ञान अविद्येच्या पोटी। उपजताच किरीटी। स्वतःला वाटूनि घेते। तिन्ही ठायीं॥	४६७
That knowledge from ignorance-womb; on emerging; gets itself divided; into three parts.	467
आपुलिये धावे पुढां। घालूनि ज्ञेयाचा गुंडा। उभारी मागिलीकडां। ज्ञातृत्वाते॥	४६८
आपल्या धावेपुढे। घालूनि ज्ञेयाचे धोंडे। उभारी मागील बाजूकडे। ज्ञात्याला॥	४६८
Ahead of its running; placing stones of knowable; keeps at back; the knower.	468
मग ज्ञातया ज्ञेया दोघां। तो नांदणुकेचा बगा। मार्जीं जालेनि पैं गा। वाहे जेणें॥	४६९
मग ज्ञाता ज्ञेया दोघांत। तो नांदणुकीचा व्यवहार। त्यांच्यात जेव्हा होणार। राहाटी त्यांच्यात होणे॥	४६९
Between knower, knowable; business of understanding; while happening; agreement happens.	469
ठाकूनि ज्ञेयाची शिंव। पुरे जयाची धाव। सकळ पदार्था नांव। सूतसे जे॥	४७०
येताच ज्ञेयाची शीव। थांबते ज्याची धाव। सकळ पदार्थांना नाव। देतसे जे॥	४७०
On reaching knowable-boundary; whose running stops; and to all objects, which allots names.	470
ते गा सामान्य ज्ञान। या बोला नाही आन। ज्ञेयाचेही चिन्ह। आइक आतां॥	४७१
ते गा सामान्यपणे म्हणती ज्ञान। या बोलात नाही अन्य। ज्ञेयाचेही लक्षण। ऐक आता॥	४७१
This is commonly known as knowledge; nothing else is in this talk; knowable-signs; now here.	471
तरी शब्द स्पर्श। रूप गंध रसु। हा पंचविध आभासु। ज्ञेयाचा जो॥	४७२
तरी शब्द स्पर्श। रूप गंध रस। हा पंचविध आभास। ज्ञेयाचा जो॥	४७२
So sound, touch; form, smell, taste; which is fivefold illusion; of knowable.	472
जैसे एकेंचि च्यूतफळे। इंद्रियां वेग वेगळे। रसें वर्णे परिमळे। भेटिजे स्पर्शें॥	४७३
जैसे एकाच आम्रफलाने। इंद्रियांना वेगवेगळेपणे। रस रंग सुगंधाने। भेटावे स्पर्शाने जसे॥	४७३
As a mango fruit; is sensed differently; by taste, colour, fragrance; and touch.	473
तैसे ज्ञेय तरी एकसरे। परी ज्ञान इंद्रियद्वारे। ये म्हणोनि प्रकारे। पांचे जाले॥	४७४
तैसे ज्ञेय तरी एकच रे। परी ज्ञान पाच इंद्रियांद्वारे। घेतो म्हणोनि प्रकारे। पाच झाले॥	४७४
So knowable is single; but its knowledge via five senses; is gained so it becomes; fivefold.	474

आणि समुद्रीं वोघाचे जाणे। सरे लाणीपासी धावणे। कां फळी सरे वाढणे। सस्याचे जेवीं॥	४७५
आणि समुद्रात ओघाचे जाणे। सरते मुक्कामाला धावणे। किंवा फळताच सरते वाढणे। धान्याचे गा॥	४७५
<i>As river reaches sea; its running stops at destination; or on bearing fruit growth stops; of crop.</i>	475
तैसे इंद्रियांचां वाहवटी। धांवतया ज्ञाना जेथ ठी। होय ते गा किरीटी। विषय ज्ञेय॥	४७६
तैसे इंद्रियांच्या व्यवहारात। धावणाऱ्या ज्ञानाला अखेर जेथ। होय, ते गा पार्थ। विषय ज्ञेय॥	४७६
<i>So in business of senses; where knowledge running stops; that is, Partha; is knowable object.</i>	476
एवं ज्ञातया ज्ञाना ज्ञेया। तिहीं रूप केलें धनंजया। ते हे त्रिविध सर्वक्रिया-। प्रवृत्ति जाण॥	४७७
अशाप्रकारे ज्ञाता ज्ञान ज्ञेया। तिघांचे स्वरूप स्पष्ट केले धनंजया। ते हे त्रिविध सर्वक्रियांना। प्रेरणा जाण॥	४७७
<i>Knower, knowledge, knowable; form of triad is told; this triad for all actions; is inspiration.</i>	477
जे शब्दादि विषय। हे पंचविध जे ज्ञेय। तेंचि प्रिय का अप्रिय। एके परीचे॥	४७८
जे शब्दादी विषय। हे पंचविध जे ज्ञेय। तेच प्रिय किंवा अप्रिय। असतात एकाच प्रकाराचे॥	४७८
<i>Objects like sound; which is fivefold knowable; is agreeable or disagreeable; is of same type.</i>	478
ज्ञान मोटके ज्ञातया। दावी ना जंव धनंजया। तंव स्वीकारा कीं त्यजावया। प्रवर्तेचि तो॥	४७९
ज्ञान हे अल्पसे ज्ञात्याला। होते ना जोवर धनंजया। तोवर स्वीकाराया किंवा त्यागावया। प्रवृत्त होतो तो॥	४७९
<i>Little knowledge by knower; as it's gained, Dhananjaya; then to accept or reject it; he tends.</i>	479
परी मीनाते देखोनि बकु। जैसा निधानाते रंकु। कां स्त्री देखोनि कामुकु। प्रवृत्ति धरी॥	४८०
परी माशाला पाहोनि बक। जैसा धनाला पाहून रंक। किंवा स्त्री देखोनि कामुक। प्रवृत्ती धरी॥	४८०
<i>As heron on seeing fish; poor on seeing wealth; lustful on seeing woman; has tendency.</i>	480
जैसे खालारा धावे पाणी। भ्रमर पुष्पाचिये घाणीं। ना ना सुटला सांजवणी। वत्सुचि पां॥	४८१
जैसे पाणी धावे उताराकडे। भ्रमर पुष्पाच्या वासाकडे। किंवा सुटला सांजवेळे। वत्स गाईकडे॥	४८१
<i>As water runs to lower level; beetle to flower's fragrance; or in evening; unbound calf to cow.</i>	481
अगा स्वर्गाची उर्वशी। ऐकोनि जेविं माणुसीं। वारत्या लावीजती आकाशीं। यागांचिया॥	४८२
अगा स्वर्गाची ऊर्वशी। तिचे वर्णन ऐकोनि माणसे जशी। शिड्या लाविती आकाशी। यज्ञाच्या॥	४८२
<i>Heavenly Urvashi; on hearing about her as men; put to sky, ladders; of Yadnyas.</i>	482
पैं पारिवा जैसा किरीटी। चढला नभाचिये पोटी। पारवी देखोनि लोटी। आंगचि सगळे॥	४८३
अरे पारवा जैसा किरीटी। चढला आकाशाच्या पोटी। पारवीला देखोनि लोटी। अंगचि सगळे॥	४८३
<i>Kiriti, as he dove; soaring high in sky; on seeing she dove dives down; bodily.</i>	483
हे ना घनगर्जनासरिसा। मयूर वोवांडे आकाशा। ज्ञाता ज्ञेय देखोनि तैसा। धांवचि घे॥	४८४
हे राहुदे मेघगर्जनेसरिसा। मयूर उडाला आकाशा। ज्ञाता ज्ञेयाला देखोनि तैसा। धावच घे॥	४८४
<i>Let it be, on cloud-thunder; as peacock flies in air; so knower rushes on seeing knowable.</i>	484
म्हणोनि ज्ञान ज्ञेय ज्ञाता। हे त्रिविध गा पंडुसुता। होयचि कर्मां समस्तां। प्रवृत्ति येथ॥	४८५
म्हणोनि ज्ञान ज्ञेय ज्ञाता। ही त्रिपुटी गा पंडुसुता। होते कर्मांला समस्तां। प्रवृत्त करणारी येथ॥	४८५
<i>So knower, knowledge, knowable; Pandusuta this triad; for all karmas; is inspiration here.</i>	485

परी तेंचि ज्ञेय विपायें। जरी ज्ञातयातें प्रिय होये। तरी भोगावया न साहे। क्षणही विलंबु।।	४८६
परी तेच ज्ञेय कदाचिते। जरी ज्ञात्याला प्रिय होते। तरी भोगावया न साहते। क्षणही विलंबु।।	४८६
Knowable luckily; if it is dearer to knower; to experience it he won't bear; moment's delay.	486
ना तरी अवचटें। तें विरु होऊनि भेटे। तरी युगांत वाटे। सांडावया।।	४८७
किंवा अवचिते। तेच अप्रिय होऊनि भेटे। तरी युगान्त वाटे। सोडावया।।	४८७
Or abruptly; if it meets being disagreeable; then like era's end appears; in discarding it.	487
व्याळा कां हारा। वरपडा जालेया नरा। हरिखु आणि दरारा। सरसाचि उठी।।	४८८
सर्पा किंवा हारा। समोर आलेल्या दोघा नरा। भीती आणि हर्ष। सारखीच उठती।।	४८८
Garland or snake; faced by two men; joy or fear; erupts with same intensity.	488
तैसें ज्ञेये प्रियाप्रियें। देखिलेनि ज्ञातया होये। मग त्यागस्वीकारीं वाहे। व्यापारातें।।	४८९
तैसे ज्ञेयाला जेव्हा पाहणे। प्रिय अप्रिय ज्ञात्याला वाटणे। मग स्वीकार वा त्यागणे। या प्रवर्ते व्यापारासी।।	४८९
Seeing knowable; knower feeling dearly, dejected; accepting, rejecting; tendency appears.	489
तेथ रागी प्रतिमल्लाचा। गोसांवी सर्व दळाचा। रथु सांडूनि पायांचा। होय जैसा।।	४९०
तेव्हा लोभी प्रतिमल्लाचा। स्वामी सर्व सैन्याचा। रथ सोडूनि लढण्या पायीच। धावे जैसा।।	४९०
So seeing opposing wrestler; as army chief; on discarding chariot, rushes on foot; to fight.	490
तैसें ज्ञातेपणें जें असे। तें ये कर्ता ऐसिये दशे। जेवितें बैसलें जैसें। रंधन करूं।।	४९१
तैसे ज्ञातेपण ज्याचेकडे असे। तोच ये कर्ता या दशे। जेवाया बैसणारेच जैसे। रंधणे करी।।	४९१
So knower-ship who has; he becomes doer; like one seating for meals; starts cooking food.	491
कां भंवरेचि केला मळा। वरकलुचि जाला अंकसळा। ना ना देवो रिगाला देउळा-। चिया कामा।।	४९२
का भ्रमरानेच केला मळा फुलांचा। सोनारच झाला दगड कसाचा। किंवा देव निघाला देवळाच्या। कामासाठी।।	४९२
Beetle creating garden; goldsmith becoming touchstone; God starting temple; building.	492
तैसा ज्ञेयाचिया हांवा। ज्ञाता इंद्रियांचा मेळावा। राहाटवी तेथ पांडवा। कर्ता होय।।	४९३
तैसा ज्ञेयाच्या हावा। ज्ञाता राबवी इंद्रियांचा मेळावा। तेव्हा तोचि पांडवा। कर्ता होय।।	४९३
So in craze of knowable; knower employs group of senses; Pandava, then he; becomes doer.	493
आणि आपण होउनी कर्ता। ज्ञाना आणी करणता। तेथें ज्ञेयचि स्वभावता। कार्य होय।।	४९४
आणि आपण होऊनि कर्ता। ज्ञानाला बनवी साधन आता। तेव्हा ज्ञेयचि स्वभावतः। कार्य होय।।	४९४
As knower becomes doer; he uses knowledge as means; knowable naturally; becomes action.	494
ऐसा ज्ञानाचिये निजगती। पालटु पडे गा सुमती। डोळ्यांची शोभा रातीं। पालटे जैसी।।	४९५
ऐसा ज्ञानाच्या निजगतीसी। पालट पडे गा सुमती। डोळ्याची शोभा राती। पालटे जैसी।।	४९५
So in nature of knowledge; Sumati, change happens; as changes shine of eyes; during night.	495
कां अदृष्ट जालिया उदासु। पालटे श्रीमंताचा विलासु। पुनिवेपाठीं शीतांशु। पालटे जैसा।।	४९६
किंवा दैव झाल्यावरी उदास। पालटे श्रीमंताचा विलास। पुनवेनंतर चंद्रास। पालट जैसा।।	४९६
Or if fate is indifferent; luxuries of rich change; after full-moon night, as changes; moon.	496

तैसा चाळितां करणें। ज्ञाता वेष्टिजे कर्तेपणें। तेथींचीं तियें लक्षणें। ऐक आतां॥	४९७
तैसा इंद्रियांस चालविणे। ज्ञाता वेढिला जातो कर्तेपणे। तेव्हाची त्याची लक्षणे। ऐक आतां॥	४९७
So while activating senses; knower acquires doer-ship; to his signs then; listen now.	497
तरी बुद्धि आणि मन। चित्त अहंकार हन। हें चतुर्विध चिन्ह। अंतःकरणाचें॥	४९८
तरी बुद्धी आणि मन। चित्त अहंकार अन। हे चार प्रकारचे लक्षण। अंतःकरणाचे॥	४९८
So intellect and mind; consciousness and ego; are four kinds of signs; of inner self.	498
बाहेरी त्वचा श्रवण। चक्षु रसना घ्राण। हें पंचविध जाण। इंद्रियें गा॥	४९९
बाहेर त्वचा कान। चक्षु रसना घ्राण। ही पंचविध जाण। इंद्रिये गा॥	४९९
Externally skin, ears; eyes, tongue and nose; know are fivefold; sense-organs.	499
तेथ आंतुलें तंव करणें। कर्ता कर्तव्या घे उमाणें। मग तें जरी जाणे। सुखा येतें॥	५००
येथे आतील अंतःकरणाने तो। कर्ता कर्तव्याचा अंदाज घेतो। मग तेव्हा जर पाहतो। की सुखकारक होते॥	५००
Here by inner self that; doer judges nature of duty; and if he feels; it is pleasurable.	500
तरी बाहेरिलें तियेंहि। चक्षुरादिकें दाहाही। उठौनि लवलाहीं। व्यापारा सूये॥	५०१
तेव्हा बाहेरची ती इंद्रियेही। चक्षु इत्यादी दहाही। उठवूनि झडकरी। कामास लागे॥	५०१
Then external organs; ten like eyes; by awakening them quickly; he starts working.	501
मग तो इंद्रियकदंबु। करविजे तंव राबु। जंव कर्तव्याचा लाभु। हातासि ये॥	५०२
मग इंद्रियसमूह तो। तोवर कष्ट करतो। जोवर कर्तव्याचा लाभ तो। हातासि ये॥	५०२
Then that organ-group; slogs; till benefit of duty; becomes handy.	502
ना ते कर्तव्य जरी दुःखें। फळेल ऐसे देखे। तो लावी त्यागमुखें। तिये दाहाही॥	५०३
किंवा ते कर्तव्य जर दुःखात। फळेल असे देखत। तो लावी परतवून। त्या दहांनाही॥	५०३
Or if that duty into pain; will result if he fears; he sends back; those ten.	503
मग फिटे दुःखाचा ठावो। तंव राहटवी रात्रिदिवो। विकणुवातें कां रावो। जयापरी॥	५०४
मग फिटेतोवरी ठाव दुःखाचा। तोवरी राबवितो रात्रीदिवसा। शेतसारा न देणाऱ्यास राजा। जशापरी॥	५०४
Then till pain is removed; he makes them slog day and night; to non paying peasant; as king.	504
तैसेनि त्यागस्वीकारीं। वाहातां इंद्रियांची धुरी। ज्ञातयातें अवधारी। कर्ता म्हणिपे॥	५०५
तैसा त्याग वा स्वीकारा। करताना सांभाळी इंद्रियांची धुरा। ज्ञात्याला त्या ऐका। कर्ता म्हणा॥	५०५
So acceptance or rejection; while having, caring for organs; that knower is; called as doer.	505
आणि कर्तयाच्या सर्व कर्मीं। आउतांचिया परी क्षमी। म्हणोनि इंद्रियांते आम्ही। करणे म्हणो॥	५०६
आणि कर्त्याच्या सर्व कर्मात। औताप्रमाणे सक्षम असतात। म्हणोनि इंद्रियांना आम्ही। साधने म्हणो॥	५०६
And in all works of doer; being competent as plough; so to organs I; call as means.	506
आणि हेच करणेंवरी। कर्ता क्रिया ज्या उभारी। तिया व्याप्त ते अवधारी। कर्म एथ॥	५०७
आणि हेच करतेवेळी। कर्ता क्रिया ज्या उभारी। त्या क्रियांनी व्याप्त ते ऐकसी तरी। कर्म येथे॥	५०७
And while doing this; what actions doer starts; occupied by those actions listen; is karma here.	507

- सोनाराचिया बुद्धी लेणे। व्यापे चंद्रकरीं चांदिणे। कां व्यापे केलहाळपणें। वेली जैसी॥ ५०८
- सोनाराची बुद्धी दागिने। व्यापे चंद्रकिरण चांदणे। किंवा व्यापिली विस्ताराने। वेल जैसी॥ ५०८
- Goldsmith's intellect occupy; ornament, moon-rays occupy moonlight; occupies growth; as climber. 508
- नाना प्रभा व्यापे प्रकाश। गोडिया इक्षुरसु। हे असो अवकाश। आकाशीं जैसा॥ ५०९
- किंवा प्रभा व्यापते प्रकाश। गोडी उसाचा रस। हे असो अवकाश। आकाशासी जैसे॥ ५०९
- Or as brilliance occupies light; or sweetness sugarcane-juice; let it be space; as sky. 509
- तैसे कर्तयाचिया क्रिया। व्यापले जे धनंजया। ते कर्म गा बोलावया। आन नाही॥ ५१०
- तैसे कर्त्याच्या क्रिया। व्यापिली ज्याला धनंजया। ते कर्म ऐसे गा, या बोलण्यात। अन्यथा नाही॥ ५१०
- So actions of doer; occupy what, Dhananjaya; that is karma, in this talk; there is nothing else. 510
- एवं कर्ता कर्म करण। या तिहींचेंहि लक्षण। सांगितले तुज विचक्षण-। शिरोमणि॥ ५११
- असे कर्ता कर्म इंद्रियांचे। लक्षणे या तिहींचे। सांगितले तुज बुद्धिमंताचे। शिरोमणी॥ ५११
- Such of doer, karma and organs; signs of these three; are told to you, O Best intelligent. 511
- एथ ज्ञाता ज्ञान ज्ञेय। हे कर्माचे प्रवृत्तित्रय। तैसेंचि कर्ता करण कार्य। हा कर्मसंचयो॥ ५१२
- येथ ज्ञाता ज्ञान ज्ञेय। हे तिन्ही कर्माचे प्रेरणात्रय। तैसेच कर्ता करण कार्य। हे कर्माचा साठा॥ ५१२
- Knower, knowledge, knowable; is karma tri-inspiration; doer, senses, action is karma's store. 512
- वन्हीं ठेविला असे धूम। आथी बीजीं जेवीं द्रुमु। कां मनी जोडे कामु। सदा जैसा॥ ५१३
- अग्नीत ठेविला असतो धूर। असतो बीजात जैसा वृक्षांकुर। किंवा मनी असेच मनीषांकुर। सदा जैसा॥ ५१३
- In fire there is smoke; there is seedling in seed; or in mind there is desire; as ever. 513
- तैसा कर्ता क्रिया करणीं। कर्माचे आहे जितवणी। सोने जैसे खाणी। सुवर्णाचिये॥ ५१४
- तैसा कर्ता क्रिया इंद्रियेपण। कर्माचे आहेत जीवन। सोने जैसे खाणीत। सुवर्णाच्या॥ ५१४
- So doer, action and senses; are life of karma; as gold is life of mine; of gold. 514
- म्हणोनि हे कार्य मी कर्ता। ऐसे आथि जेथ पांडुसुता। तेथ आत्मा दूरी समस्तां-। क्रियांपासी॥ ५१५
- म्हणोनि हे कार्य मी कर्ता। ऐसे आहे जेथ पंडुसुता। तेथ आत्मा दूर समस्ता। क्रियांपासूनि॥ ५१५
- So this is karma and I am doer; where there is such state; there soul is aloof from; all actions. 515
- यालागी पुढतपुढती। आत्मा वेगळाचि सुमती। आता असो हे किती। जाणतोसि तूं॥ ५१६
- यासाठी पुन्हा पुन्हा। आत्मा वेगळाच असे सुवर्मा। आता असो हे सांगावे किती तुला? जाणतोस तूं॥ ५१६
- So repeatedly; soul is always different; how much to tell you that? You know it. 516

ज्ञानं कर्म च कर्ता च, त्रिधैव गुणभेदतः। प्रोच्यते गुणसंख्याने, यथावच्छृणु तान्यपि॥ १९

ज्ञान नि कर्म कर्ता ही, तिन्हीही गुणभेदतः। वर्णिले सांख्यशास्त्रात, तसेच ऐक ते पुन्हा॥ १९

Knowledge, karma, doer with tri-quality distinction; told in Samkhya doctrine, hear again. 19

परी सांगितले जे ज्ञान। कर्म कर्ता हन। ते तिहीं तिहीं ठायीं भिन्न। गुणीं आहाती॥ ५१७

परी सांगितले जे ज्ञान। कर्म कर्ता अन। ते तीन त्यांच्या अंगीच्या भिन्न। गुणभेदे भिन्न असती॥ ५१७

What was told knowledge; karma and doer; three by their; inbuilt quality distinction; are different. 517

म्हणोनि ज्ञाना कर्मा कर्तया। पातेजों नये धनंजया। जे दोनी बांधती सोडावया। एकचि प्रौढ॥	५१८
म्हणोनि ज्ञान कर्म कर्ता या-। वर विश्वासु नये धनंजया। कारण रजतम बांधती, सोडवावया। सत्त्वचि समर्थ॥	५१८
Knowledge, karma, doer; not be believed; as passionate-dark bind, for freeing; pious is cable.	518
ते सात्त्विक ठाउवे होये। तो गुणभेदु सांगों पाहे। जो सांख्यशास्त्रीं आहे। उवाइला॥	५१९
ते सात्त्विक माहीत व्हावया। तो गुणभेद सांगतो पहा। जो सांख्यशास्त्रात आहे ऐसा। सांगितलेला॥	५१९
To know that pious; that quality-distinction I will tell; that in Samkhya-doctrine; is told.	519
जे विचारक्षीरसमुद्र। स्वबोधकुमुदिनीचंद्र। ज्ञानडोळसां नरेंद्र। शास्त्रांचा जे॥	५२०
जे विचारांचा क्षीरसागर। आत्मबोधकमळांचा चंद्र। ज्ञानदृष्टिदाता, राजेंद्र। शास्त्रांचा जे॥	५२०
Which is thought-sea; soul-knowledge-lotus moon; knowledge-vision granter; king of texts.	520
कीं प्रकृतिपुरुष दोनीं। मिसळलीं दिवोरजनी। तिये निवडितां त्रिभुवनी। मार्तंडु जे॥	५२१
किंवा प्रकृतिपुरुष दोन्ही। मिसळली दिवसरात्र आणि। त्यांना निवडितो त्रिभुवनी। सूर्य जैसा॥	५२१
Or Nature, Person both; mingling day and night; they are selected in world; as by sun.	521
जेथ अपारा मोहराशी। तत्त्वाचां मापीं चोविसीं। उमाणा घेऊनि परेशीं। सुरवाडिजे॥	५२२
जेथ अपार अज्ञानराशींचे। चोवीस तत्त्वांच्या भागाचे। माप घेऊनि परब्रह्मलोकाचे। सुख पावे॥	५२२
Where infinite ignorance; with 24 principles; on measuring, Brahma; bliss is gained.	522
अर्जुना ते सांख्यशास्त्र। पढे जयाचे स्तोत्र। ते गुणभेदचरित्र। ऐसे आहे॥	५२३
अर्जुना ते सांख्यशास्त्र। गाते ज्या त्रिगुणांचे स्तोत्र। ते गुणभेदचरित्र। ऐसे आहे॥	५२३
As Samkhya doctrine; sings praise of which quality-trinity; that quality distinction stery; is like this.	523
जे आपुलेनि आंगिके। त्रिविधपणाचेनि अंकें। दृष्यजात तितुकें। अंकित केले॥	५२४
कारण आपल्या सामर्थ्याने। त्रिविधपणाच्या ठशाने। दृश्यजात पूर्णपणे। त्यांनी अंकित केले॥	५२४
As with their strength; with three distinct stamps; all visible objects; they have subjugated.	524
एवं सत्त्वरजतमा। तिहींची एवढी असे महिमा। जे त्रैविध्य आदी ब्रह्मा। अंती कृमी॥	५२५
एवं सत्त्वरजतमा। तिहींची एवढी महिमा। की त्यांनी तीन प्रकार आदिब्रह्मा। ते कृमीवरी जीवांचे केले॥	५२५
Pious, passionate, dark; their greatness is; they in three types from Brahmadeva; to insect stamped.	525
परी विश्वींची आघवी मांदी। जेणे भेदलेनि गुणभेदीं। पडिली ते तव आदीं। ज्ञान सांगों॥	५२६
परी विश्वाची अवघी मंडळी। ज्यायोगे विभागली। गुणभेदांत पडली, ते तुला आधी। ज्ञान सांगतो॥	५२६
Entire cosmos; by which it is divided; in quality-distinction, that knowledge to you; I will tell.	526
जे दिठीं जरी चोख कीजे। तरी भलतेंही चोख सुजे। तैसे ज्ञानें शुद्धे लाहिजे। सर्वही शुद्ध॥	५२७
कारण दृष्टी जर शुद्ध होतसे। तर सगळेच शुद्ध दिसे। तैसे शुद्ध ज्ञानाने मिळतसे। सर्वही शुद्ध॥	५२७
As if vision is pure; everything is seen pure; so with pure knowledge gained; everything pure.	527
म्हणोनि ते सात्त्विक ज्ञान। आता सांगो दे अवधान। कैवल्यगुणनिधान। श्रीकृष्ण म्हणे॥	५२८
म्हणोनि ते सात्त्विक ज्ञान। आता सांगतो दे अवधान। कैवल्यगुणनिधान। श्रीकृष्ण म्हणे॥	५२८
That pious knowledge; now I will tell pay attention; Liberation quality treasurer; Krishna said.	528

सर्वभूतेषु येनैकं, भावमव्ययमीक्षते। अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम्॥ २०

सर्वभूतात ज्ञाने ज्या, भाव अव्यय पाहतो। अविभक्त विभक्तांत, ते ज्ञान जाण सात्त्विक॥ २०

Knowledge by which he sees immutable essence; undivided in divided in all beings is pious. 20

तरी अर्जुना गा तें फुडे। सात्त्विक ज्ञान चोखडे। ज्याचां उदयी ज्ञेय बुडे। ज्ञातेनिसी॥ ५२९

तरी अर्जुना गा ते पुढे। सात्त्विक ज्ञान चोखडे। ज्याच्या उदयी ज्ञेय बुडे। ज्ञात्यासह॥ ५२९

Arjuna, further; pious-knowledge pure; at dawn of which knowable is drowned; with knower. 529

जैसा सूर्य न देखे आंधारे। सरिता नेणजती सागरे। कां कवळिलिया न धरे। आत्मच्छाया॥ ५३०

जैसा सूर्य न देखे अंधार। सरितेला न जाणे सागर। का कवळु जाता न धरवत। आपली छाया॥ ५३०

As sun sees not darkness; sea recognizes not river; or one can't clasp; own shadow. 530

तयापरी ज्या ज्ञाना। शिवादि तृणावसाना। इया भूतव्यक्ति भिन्ना। नाडळती॥ ५३१

त्याप्रमाणे ज्या ज्ञानाला। शिवादिपासून तृणापर्यंताला। या भूतव्यक्तीत भिन्नता। आढळते॥ ५३१

So knowledge which; from Shiva to grasses; difference in all these beings; sees not. 531

जैसे हातें चित्र पाहातां। होय पाणियें मीठ धुतां। कां चोवोनि स्वप्ना येतां। जैसे होय॥ ५३२

जैसे हाताने चित्र पाहताना। होते पाण्याने मीठ धुताना। किंवा जागल्यावर स्वप्न पाहताना। जैसे होय॥ ५३२

Seeing picture with hands; washing salt with water; seeing dream on awakening; as happens. 532

तैसे ज्ञाने जेणे। करिता ज्ञातव्याते पाहाणे। जाणता ना जाणणे। जाणावे उरे॥ ५३३

तैसे ज्ञानाने। केले असता विषयास पाहणे। ना जाणणारा, ना जाणणे। ना जाणीव उरे॥ ५३३

By knowledge; if happens seeing object; neither knower knowing; or consciousness remain. 533

पैं सोने आटूनि लेणीं। न काढिती आपुलिया आयणी। कां तरंग न घेपती पाणी। गाळूनि जैसे॥ ५३४

अरे सोने आटूनि दागिने। नाही काढता येत आपल्या बुद्धीने। किंवा तरंग न मिळणे। पाणी गाळून जैसे॥ ५३४

Ornaments on melting gold; can't be gained by intellect; so waves gained; by straining water. 534

तैसी ज्या ज्ञानाचिया हाता। न लगेचि दृश्यकथा। ते ज्ञान जाण सर्वथा। सात्त्विक गा॥ ५३५

तैसी ज्या ज्ञानाच्या हाता। न लागे ही दृश्याची कथा। ते ज्ञान जाण सर्वथा। सात्त्विक गा॥ ५३५

So knowledge that; can't catch visible objects; know that knowledge always; is pious. 535

आरिसा पाहो जाता कोडें। जैसे पाहातेचि का रिगे पुढे। तैसे ज्ञेय लोटोनि पडे। ज्ञाताचि जे॥ ५३६

आरसा पाहू जाता कौतुके। जैसे पाहणाराच की होतो पुढे। तैसे ज्ञेय नाहीसे करूनि होते। ज्ञाताच जे॥ ५३६

If looked in mirror; seer sees himself; so on destroying knowable which becomes; knower. 536

पुढतीं तेंचि सात्त्विक ज्ञान। जे मोक्षलक्ष्मीचे भुवन। हे असो ऐक चिन्ह। राजसाचे॥ ५३७

पुन्हा तेच सात्त्विक ज्ञान। जे मोक्षलक्ष्मीचे भवन। हे असो ऐक लक्षण। राजस ज्ञानाचे॥ ५३७

Pious knowledge; which is liberation-Laxmi palace; now hear sign; of passionate knowledge. 537

पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान् पृथग्विधान्। वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम्॥ २१

भिन्नत्वानेच ज्ञानाच्या, नानाभाव पृथग्विधा। जाणती सर्व भूतांत, ते ज्ञान जाण राजस॥ २१

With knowledge distinction, multi-essences separately;

seen in all beings, that knowledge is passionate. 21

तरी पार्था परियेस। ते ज्ञान गा राजस। जे भेदाची कांस। धरूनि चाले।।	५३८
तरी पार्था ऐकतोस। ते ज्ञान गा राजस। जे भेदाच्या आश्रयास। धरूनि चाले।।	५३८
So Partha, listen; that knowledge is passionate; which adopts refuge of distinctions.	538
विचित्रता भूतांचिया। आपण आंतोनि ठिकरिया। बहु चकै ज्ञातया। आणिली जेणे।।	५३९
भिन्नतेने भूतांच्या। आपण आतूनि होऊनि ठिकच्या। बहु भ्रम ज्ञात्याला। आणिला ज्याने।।	५३९
By diversity of beings; being self shattered from within; which confuses knower; very much.	539
जैसें साचा रूपा आड। घालूनि विसराचे कवाड। मग स्वप्नाचे काबाड। वोपी निद्रा।।	५४०
जैसे खऱ्या रूपाच्या आड। घालूनि विस्मरणाचे कवाड। मग स्वप्नाचे कष्टकाबाड। भोगवी निद्रा।।	५४०
As behind real form; putting door of oblivion; trouble of seeing dreams; experiences sleep.	540
तैसें स्वज्ञानाचिये पौळी-। बाहेरि मिथ्याचा मही खळी। तिहीं अवस्थाचिया बाह्याळी। दावी जे जीवा।।	५४१
तैसे आत्मज्ञानाच्या आवाराबाहेर। मिथ्या जगाच्या माळावर। तिन्ही अवस्थांचे खेळ। दाखवी जे जीवां।।	५४१
Beyond yard of soul-knowledge; on land of false world; plays of tri-stages*; shows to beings.	541
अलंकारपणे झाकले। बाळा सोनें कां वायां गेले। तैसे नामी रूपी दुरावले। अद्वैत जया।।	५४२
अलंकारपणे झाकले। बाळदृष्टीने सोने जैसे का वाया गेले। तैसे नामरूपामुळे दुरावले। अद्वैत ज्याला।।	५४२
Hidden by ornament; gold is useless for child; by name, form distanced; for who non-duality.	542
अवतरली गाडग्यां घडां। पृथ्वी अनोळख जाली मूढां। वन्ही जाला कानडा। दीपत्वासाठी।।	५४३
अवतरली गाडग्या, घड्यात। माती अनोळखी झाली मूढास। अग्नी झाला अपरिचित। दीपामुळे।।	५४३
Appearing as pot; as clay is unknown to ignorant; fire became unfamiliar; due to lamp.	543
कां वस्त्रपणाचेनि आरोपे। मूर्खाप्रति तंतु हारपे। नाना मुग्धा पटु लोपे। दाऊनि चित्र।।	५४४
किंवा वस्त्रपणाच्या आरोपे। मूर्खासाठी तंतु हारपे। किंवा अज्ञान्याला कापड लोपे। दाखवूनि चित्र।।	५४४
By accusation of cloth; as yarn is unknown to fool; screen is unknown to ignorant; by picture.	544
तैशी जया ज्ञाना। जाणोनि भूतव्यक्ती भिन्ना। ऐक्यबोधाची वासना। निमोनि गेली।।	५४५
तैसे ज्या ज्ञानाचे होता। जाणून भूतव्यक्ति भिन्नता। ऐक्यबोधाची कल्पना। नाहीशी झाली।।	५४५
So by which knowledge; by knowing difference in beings; sense of unity; vanished.	545
मग इंधनीं भेदला अनळु। फुलांवरी परिमळु। कां जळभेदे सकळु। चंद्रु जैसा।।	५४६
मग इंधनावरून विभागली आग। फुला फुलांवरून सुगंध। किंवा जळभेदाने वाटे भिन्न। चंद्रु जैसा।।	५४६
Then fire is divided by fuels; fragrance by flowers; or by water felt different; as moon.	546
तैसे पदार्थभेद बहुवस। जाणोनि लहान थोर वेष। आंतले तें राजस। ज्ञान येथ।।	५४७
तैसे करूनि पदार्थभेद बहुवस। जाणोनि लहान थोर रूपास। व्यापते ते राजस। ज्ञान येथे।।	५४७
By differentiating objects; knowing small, big forms; occupies, it is passionate; knowledge.	547
आतां तामसाचेंही लिंग। सांगेन तें वोळख चांग। डावलावया मातंग-। सदन जैसें।।	५४८
आता तामसाचीही लक्षणे। सांगेन ती ओळख चांगलेपणे। डावलावया अंतकाचे सदन। ओळख लागे।।	५४८
Now signs of dark; I will tell know it well; as to avoid tanner's house; one has to know it.	548

यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्, कार्ये सक्तमहेतुकम्। अतत्त्वार्थवदल्पं च, तत्तामसमुदाहृतम्॥	२२
परी जे सर्वस्वे एका, कार्यी सक्त अहेतुक। तत्त्वशून्य क्षुद्रज्ञान, त्यास तामस सांगती॥	२२
But solely with single goal sans motive; principle-less trivial knowledge is called dark.	22

तरी किरीटी जें ज्ञान। हिंडे विधीचेनि वस्त्रेहीन। श्रुति पाठमोरी नग्न। म्हणौनि तया॥	५४९
तरी किरीटी जे ज्ञान। हिंडे विधीच्या वस्त्रावीण। श्रुती पाठमोरी होते, नग्न। म्हणूनि तया॥	५४९
So knowledge that; roams sans text-clothes; Shriti turns back on it; being nude.	549
येरींही शास्त्र बटिकरीं। जें निंदेचें विटाळकरी। बोळविलेंसे डोंगरीं। म्लेंच्छधर्माचां॥	५५०
अन्यही शास्त्रांनी बहिष्कारुनी। जे निंदेचा विटाळ म्हणुनी। पळविले डोंगरी। म्लेच्छधर्माच्या॥	५५०
Banned by other texts; avoiding slander-pollution; was driven to hills; of Barbaric religion.	550
जें गा ज्ञान ऐसें। गुणग्रहें तामसें। घेतलें भोंवे पिसें। होऊनियां॥	५५१
जे गा ज्ञान ऐसे। तामसाच्या पिशाचवशे। झपाटले, भटके वेडेपिसे। होऊनिया॥	५५१
Such knowledge; by ghost of dark; being possessed, roams about by becoming; insane.	551
जें सोयरिके बाधु नेणे। पदार्थी निषेधु न म्हणे। निरोविलें जैसें सुणें। शून्य ग्रामीं॥	५५२
जे नात्याचा बाध न जाणे। पदार्थाला निषिद्ध न म्हणे। पाठविले जैसे कुत्रे। ओसाड गावी॥	५५२
That knows no relation bar; never treats object as condemned; as dog sent; to deserted village.	552
तया तोंडी जे नाडळे। कां खाता जेणे पोळे। तेचि एक वाळे। येर घेणेंचि॥	५५३
त्याच्या तोंडी जे न सापडे। किंवा खाताना ज्याने जीभ पोळे। तेच एक टाळे। इतर खाणेच आहे॥	५५३
Not caught in mouth; or burning tongue while eating; avoids only that; else eats all rest.	553
पाही सोने चोरिता उंदिरु। न म्हणे थरुविथरु। नेणे मांसखाइरु। काळें गोरें॥	५५४
अरे सोने चोरताना मुशक। न म्हणे शुद्ध अशुद्ध। न जाणे मासभक्षक। काळे गोरे॥	५५४
As mouse while stealing gold; for its purity cares not; or eater of meat; if it is red or white.	554
नाना वनामार्जीं बोहरी। कडसणी जेवीं न करी। कां जीत मेले न विचारी। बैसता माशी॥	५५५
किंवा वनामध्ये अग्नी। जाळता निवड जैसी न जाणी। किंवा जिता मेला न जाणी। बैसता माशी॥	५५५
As fire in forest; as burning differentiates not; or alive or dead knows not; as fly seating on.	555
अगा वांता कां वाढिलेया। साजुक कां सडलिया। विवेकु कावळिया। नाही जैसा॥	५५६
अरे ओकलेले का वाढलेले। ताजे का सडलेले। विवेक कावळ्याला। नाही जैसा॥	५५६
Food is whether served or vomited; fresh or rotten; as crow exercises not discrimination.	556
तैसे निषिद्ध सांडूनि घ्यावे। कां विहित आदरे घ्यावे। हे विषयांचेनि नावे। नेणेचि जे॥	५५७
तैसे निषिद्ध सोडूनि घ्यावे। किंवा विहित आदराने घ्यावे। हे विषयाच्या नावे। न जाणेच जे॥	५५७
Discarding condemned; or respectfully accepting assigned; about objects; which knows not.	557
जेतुले आड पडे दिठी। तेतुले घेचि विषयासाठी। मग ते स्त्री द्रव्य वांटी। शिश्रोदरां॥	५५८
जेवढे समोर पडे दृष्टी। तेवढे घेणेच भोगासाठी। मग ते स्त्री, द्रव्य अशी वाटणी। करी भोग नि उदरास्तव॥	५५८
What is sighted; grabbing for enjoyment; woman, wealth such allotment; for penis or belly.	558

तीर्थातीर्थ हे भाख। उदकीं नाहीं सनोळख। तृषा वोळे तेंचि सुख। वांचुनियां॥	५५९
तीर्थ अतीर्थ ही भाष। पाण्याची नाही तया ओळख। तृषा भागे तेच सुख। अन्य ओळखे ना॥	५५९
Pious or impious talk; for water it knows not; what quenches thirst is joy; knows nothing else.	559
तयाचिपरी खाद्याखाद्य। न म्हणे निंदानिंद्य। तोंडा आवडे तें मेध्य। ऐसाचि बोधु॥	५६०
त्याचपरी खाद्यअखाद्य। न म्हणे निंद्यअनिंद्य। तोंडाला आवडेल ते पवित्र। ऐसाच बोध॥	५६०
So edible, non-edible; vile, un-vile calls not; what is liked by mouth as pure; treats like that.	560
आणि स्त्रीजात तितुकें। त्वचेंद्रियेंचि वोळखे। तियेविषयीं सोयरिके। एकचि बोधु॥	५६१
आणि स्त्रीजात जितके। त्यांना त्वचेवरूनच ओळखे। तिच्याशी संबंध शारीरिक। एवढाच बोध॥	५६१
And woman all; knows them by their skin; physical contact with her; is only purpose.	561
पैं स्वार्थीं जे उपकरे। तयाचि नाम सोयिरे। देहसंबंधु न सरे। जिये ज्ञानी॥	५६२
आणि स्वार्थात जे उपकार करे। त्याचेच नाम सोयरे। देहसंबंधाचा विचार न सरे। ज्या ज्ञानातुनी॥	५६२
Who favours selfishness; he is kin; thought of relation occurs not; from which knowledge.	562
मृत्यूचें आघवेंचि अन्न। आघवेंचि आगी इंधन। तैसे जगचि आपले धन। तामसज्ञाना॥	५६३
मृत्यूचे सगळेच अन्न। सगळेच आगीचे इंधन। तैसे सर्व जगचि आपले धन। तामसज्ञाना॥	५६३
As all is food for death; and fuel for fire; so entire world is its preserve; for dark-knowledge.	563
ऐसेनि विश्व सकळ। जेणे विषोचि मानिले केवळ। तया एक जाणे फळ। देहभरण॥	५६४
ऐसे विश्व सकळ। ज्याने विषयाचेच मानिले केवळ। त्याला एकच जाण फळ। देहभरण॥	५६४
So entire cosmos; who treats only as object; knows only one fruit; that is feeding body.	564
आकाशपतिता नीरा। जैसा सिंधूचि येक थारा। तैसे कृत्यजात उदरा-। लागींचि बुझे॥	५६५
आकाशपतिता नीरा। जैसा सिंधूच एक थारा। तैसे कृत्य सगळे उदरा-। साठीच वाटे॥	५६५
As for rain from sky; sea is only goal; all karmas are for belly; it thinks.	565
वांचूनि स्वर्गु नरकु आथी। तया हेतु प्रवृत्ति निवृत्ती। इये आघवियेची राती। जाणिवेची जे॥	५६६
शिवाय स्वर्ग नरक असती। त्या विहित, निषिद्ध क्रिया असती। या अवघ्याची रात्री। जाणवे तेथ॥	५६६
Besides heaven or hell; are assigned or condemned karmas; all that is darkness; for it.	566
जे देहखंडा नाम आत्मा। ईश्वर पाषाणप्रतिमा। ययापरौती प्रमा। ढळो नेणे॥	५६७
कारण देहखंडाचेच नाव आत्मा। ईश्वर म्हणजे पाषाणप्रतिमा। यापलीकडे बुद्धी। जाऊ न दे॥	५६७
As body's name is soul; and God is stone-idol; beyond this intellect; it allows not to go.	567
म्हणोनि पडिलेनि शरीरें। केलेनिसी आत्मा विसरे। मा भोगावया उरे। कोण वेषे॥	५६८
म्हणे पडता शरीराचे। कर्मासह आत्माही नाशे। मग भोगावया उरतसे। कोणत्या वेषे?	५६८
It says on body-fall; soul perishes with karmas; then to enjoy fruits remains; in which form?	568
ना ईश्वरु पाहता आहे। तो भोगवी हे जरी होये। तरी देवचि खाये। विकूनियां॥	५६९
ना ईश्वर पाहणारा आहे। तोच भोगवितो भोग हे जर आहे। तर देवच खाये। विकूनिया॥	५६९
If observer is God; and makes one enjoy fruits; then let God be eaten; by selling him.	569

- गांवींचे देवळेश्वर। नियामकचि होती साचार। तरी देशींचे डोंगर। उगे कां असती॥ ५७०
- गावींचे देवळातील ईश्वर। शासनकर्ते असतील खरोखर। तर देशातले डोंगर। स्वस्थ का असती? ५७०
- If Gods in village temple; are really rulers; why do hills in country; keep quiet? 570**
- ऐसा विपायें देवो मानिजे। तरी पाषाणमात्रचि जाणिजे। आणि आत्मा तंव म्हणिजे। देहातेंचि॥ ५७१
- ऐसा चुकूनि देव मानावा। तर दगडमात्रांचाच जाणावा। आणि आत्मा तर म्हणावा। देहासीच॥ ५७१
- If God is to be found by chance; it is be known as stone-idol; only body be called; as soul. 571**
- येरें पापपुण्यादिके। ते आघवेंचि करोनि लटिके। हित मानी अग्निमुखे। चरणे जे कां॥ ५७२
- इतर सारी पापपुण्ये। ती अवघी ठरवूनि अप्रमाणे। हित मानी अग्निमुखाप्रमाणे। काहीही चरण्यात जे का॥ ५७२
- All sins, merits; be treated as false; wellbeing be treated as fire-mouth; devouring anything. 572**
- जे चामाचे डोळे दाविती। जे इंद्रियें गोडी लाविती। तेचि साच हे प्रतीती। फुडी जया॥ ५७३
- जे चर्मचक्षू दाखविती। जे इंद्रियांना गोडी लाविती। तेच खरे ही प्रतीती। पक्की ज्याची॥ ५७३
- What physical eyes show; what pleases senses; that is truth; who is convinced. 573**
- किंबहुना ऐसी प्रज्ञा। वाढती देखसी पार्था। धुंमाची वेली वृथा। आकाशी जैसी॥ ५७४
- किंबहुना ऐसी बुद्धीची कथा। वाढणारी देखसी पार्था। धुराची वेली वृथा। जैशी आकाशी गेली॥ ५७४
- Rather such story of intellect; increasing you will see; as smoke column in vain; rising in sky. 574**
- कोरडा ना वोला। उपेगा आथी गेला। तो वाढोनि मोडला। भेंडु जैसा॥ ५७५
- कोरडा ना ओला। उपयोगा न येताच गेला। तो वाढूनिच मोडला। भेंडवृक्ष जैसा॥ ५७५
- Neither dry or wet; gone sans of any use; that breaks on growing; as a fragile tree. 575**
- ना ना उंसाची कणसे। कां नपुंसके माणुसे। वन लागले जैसे। साबरीचें॥ ५७६
- किंवा उसांची कणसे। किंवा नपुंसक माणसे। वन लागले जैसे। साबरीचे॥ ५७६
- Or like ear of sugarcane; or impotent men; or forest; of cactus. 576**
- नातरी बाळकाचे मन। कां चोराघरींचे धन। अथवा गळांस्तन। शेळियेचे॥ ५७७
- नातरी बालकाचे मन। किंवा चोराघरचे धन। अथवा गळ्याला स्तन। बकरीचे॥ ५७७
- Else like mind of child; or wealth at thief's house; or false teats at neck; of a nanny goat. 577**
- तैसे जे वायाणे। वोसाळ दिसे जाणणे। तयाते मी म्हणे। तामस ज्ञान॥ ५७८
- तैसे जे व्यर्थपणे। स्वैर निरर्थक दिसते जाणणे। त्याला मी म्हणे। तामस ज्ञान॥ ५७८
- So which in vain; appears worthless; I call it as; dark-knowledge. 578**
- तेही ज्ञान इया भाषा। बोलिजे तो भावो ऐसा। जात्यंधाचा का जैसा। डोळा वाडु॥ ५७९
- त्यालाही ज्ञान ही भाषा। बोलावी तो भाव ऐसा। म्हणतात जन्मांधाचा का जैसा। डोळा मोठा॥ ५७९
- That by calling as knowledge; essence of it is; like calling eyes of born-blind; as broad. 579**
- का बधिराचे नीट कान। अपेया नाम पान। तैसे आडनाव ज्ञान। तामसा तया॥ ५८०
- किंवा बधिराचे नीट कान। अपेया नाम पान। तैसे आडनाव ज्ञान। तामसा तया॥ ५८०
- Or calling ears of deaf as shapely; non-potable as drink; that knowledge's surname is; dark. 580**

हे असो किती बोलावे। तरी ऐसे जे देखावे। ते ज्ञान नोहे जाणावे। डोळस तम॥	५८१
हे असो किती बोलावे। तरी ऐसे जे देखावे। ते ज्ञान नव्हे, जाणावे। प्रत्यक्ष अंधार॥	५८१
Let it be how more to talk; what is seen like this; that isn't knowledge; but direct darkness.	581
एवं तिहीं गुणी। भेदले यथालक्षणीं। ज्ञान श्रोतेशिरोमणी। दाविले तुज॥	५८२
असे तिन्ही गुणी। विभागले यथार्थ लक्षणांनी। ते ज्ञान हे श्रोताशिरोमणी। दाखविले तुज॥	५८२
By quality-trinity; divided, by proper signs; that knowledge to you, Arjuna; I showed.	582
आता याचि त्रिप्रकारा। ज्ञानाचेनि धनुर्धरा। प्रकाशे होती गोचरा। कर्तयाच्या क्रिया॥	५८३
आता याच त्रिप्रकाराच्या। धनुर्धरा ज्ञानाच्या। प्रकाशाने कर्त्याच्या। क्रिया प्रकट होती॥	५८३
Now by light of; triad of this knowledge's; all actions of doer; are manifested.	583
म्हणौनि कर्म पै गा। अनुसरे तिहीं भागां। मोहरे जालिया वोघा। पाणी जैसे॥	५८४
म्हणोनि कर्म बरे का। अनुसरे या तिन्ही भागा। वाहात आलेल्या ओघा-। नुसार पाणी जैसे॥	५८४
So karma; that follows this triad; like as per channel; water flows.	584
तेचि ज्ञानत्रयवशे। त्रिविध कर्म जे असे। तेथ सात्त्विक तंव ऐसे। परिस आधी॥	५८५
तेच तीन प्रकारच्या ज्ञानवशे। त्रिविध कर्म जे होतसे। तेव्हा सात्त्विक ते असे। ऐक आधी॥	५८५
That as per triad of knowledge; triad of karma happens; so first pious karma; listen to.	585
नियतं सङ्गरहितम्, अरागद्वेषतः कृतम्। अफलप्रेप्सुना कर्म, यत्तत्सात्त्विकमुच्यते॥	२३
नेमिलेले न गुंतूनि, रागद्वेषाविना करे। फलेच्छेवीण का कर्म, जे ते सात्त्विक सांगती॥	२३
Assigned karma done sans attachment, passion, hatred; fruit-desire is called pious.	23
तरी स्वाधिकाराचेनि मार्गे। आलें जें मानिलें आंगें। पतिव्रतेचेनि परिष्वंगें। प्रियातें जैसें॥	५८६
तरी स्वाधिकाराच्या मार्गाने। आले जे आचरिले स्वांगाने। पतिव्रतेच्या आलिंगनाने। वाटे प्रियाला जैसें॥	५८६
By self authority-path came; which is followed bodily; by wife's embrace; as husband feels.	586
सांवळ्या आंगा चंदन। प्रमदालोचनीं अंजन। तैसें अधिकारासी मंडण। नित्यपणें जें॥	५८७
सावळ्या अंगाला चंदन। तरुणीच्या डोळ्याला अंजन। तैसे अधिकारानुरूप नित्यकर्माचरण। भूषण जे॥	५८७
As sandal for dark body; drops to lady's eyes; so routine karma as per authority; is creditable.	587
तें नित्य कर्म भलें। होय नैमित्तिकीं सावाइलें। सोनयासि जोडलें। सौरभ्य जैसें॥	५८८
ते नित्य कर्म चांगले। असेल नैमित्तिक कर्माने जोडले। सोन्याला लाभले। सुगंध जैसें॥	५८८
That routine karma good; if joined by causal karma; like gold gaining; fragrance.	588
आणि आंगा जीवाची संपत्ती। वेंचूनि बाळाची करी पाळती। परी जीवें उबगणें हे स्थिती। न पाहे माय॥	५८९
आणि अंगाजीवाची संपत्ती। खर्चूनि करी बाळाचे पालन ती। परी जीवे उबगणे ही स्थिती। न पाहे माता॥	५८९
And body-soul wealth; by spending she nurtures child; sans getting fedup; as mother.	589
तैसें सर्वस्वें कर्म अनुष्ठी। परी फळ न सूये दिठी। उखिती क्रिया पैठी। ब्रह्मींचि करी॥	५९०
तैसे सर्वस्वाने कर्म अनुष्ठी। परी फळ न पाहे दृष्टी। उक्ती कर्मे सगळी। ब्रह्मासी अर्पे॥	५९०
So he doing karmas dedicatedly; never eyeing for fruits; all karmas; offering to Brahma.	590

आणि प्रिय आलिया स्वभावे। सबळ उरे वेचे ठाउवे नव्हे। तैसें सत्प्रसंगे करावे। पारुषे जरी॥	५९१
आणि प्रिय येता स्वभावे। सरते उरते खर्चिता भान न राहावे। तैसे सत्कर्म करावे। पूर्ण न झाले तरी॥	५९१
For beloved; caring not if finished, remained as spending; do pious karma; not completed.	591
तरी अकरणाचेनि खेदे। द्वेषाते जीवीं न बांधे। जालियाचेनि आनंदे। फुंजों नेणे॥	५९२
तरी न झाल्याच्या खेदाने। दुःख जीवी न ठेवणे। झाल्यानेही आनंदाने। फुगो न ये॥	५९२
So by incompleteness; not worrying in mind; or by joy if completed; not getting puffed up.	592
ऐसऐसिया हातवटिया। कर्म निफजे जें धनंजया। जाण सात्त्विक हें तया। गुणनाम गा॥	५९३
अशा हातवटीला या। कर्म निपजे जे धनंजया। जाण सात्त्विक कर्म हे तया। गुणनाम गा॥	५९३
By such trick; if karma emerges; know pious karma is its; quality name.	593
ययावरी राजसाचे। लक्षण सांगिजेल साचे। न करीं अवधानाचे। वाणेपण॥	५९४
यानंतर राजसाचे। लक्षण सांगणार आहे साचे। न करी ऐकण्याचे। आळसपण॥	५९४
After this of passionate; I will tell signs real; so to listen to it; don't hesitate.	594
<p>यत्तु कामेप्सुना कर्म, साहंकारेण वा पुनः। क्रियते बहुलायासं, तद्राजसमुदाहतम्॥ २४</p> <p>जे फलहेतुने कर्म, अहंकारातही पुन्हा। केले बहुप्रयासाने, तेच राजस बोलिले॥ २४</p> <p>Karma done with fruit-desire, ego; and putting in great effort is called as passionate. 24</p>	
तरी घरीं मातापितरां। धड बोली नाही संसारा। येर विश्व भरी आदरा। मूर्खु जैसा॥	५९५
तरी मातापित्याशी घरी। धड बोलणे नाही संसारी। बाकी विश्व भरी आदरी। मूर्ख जैसा॥	५९५
So with parents at home; not talking properly; but with world behaves courteously; as a fool.	595
कां तुळशीचिया झाडा। दुरूनि न घापे सिंतोडा। द्राक्षीचिया तरी बुडा। दूधचि लाविजे॥	५९६
किंवा तुळशीच्या झाडा। दुरूनि न घाले शिंतोडा। द्राक्षाच्या मात्र बुडा। दूधचि लावे॥	५९६
Or on basil plant; sprinkling not few water drops; but to grape roots; applies milk.	596
तैसीं नित्यनैमित्तिके। कर्मे जिये आवश्यके। त्यांचेविषीं न शके। बैठला उठू॥	५९७
तैसी नित्यनैमित्तिक। कर्मे जी आवश्यक। त्यांचेसाठी न शके। बैसलेला उठू॥	५९७
For routine-causal karmas; that are essential; for them unable to; get up from seat.	597
येरां काम्याचेनि तरी नावे। देहसर्वस्व आवघे। वेंचिताही न मनवे। बहु ऐसे॥	५९८
एरवी काम्यकर्माच्या तरी नावे। देहसर्वस्व आवघे। खर्चिताही न मानवे। फार झाले ऐसे॥	५९८
Else for desired karmas; with entire body-soul; on spending, feeling not; as much is done.	598
अगा देवढी वाढी लाहिजे। तेथ मोल देतां न धाडजे। पेरितां पुरे न म्हणिजे। बीज जेवीं॥	५९९
असा दीढीने वाढत असे। तेथ द्रव्य देता तृप्त नसे। पेरताना पुरे न म्हणतसे। बीज जैसे॥	५९९
As multiplies many times; not satisfied doling money; as sowing not saying enough; as seed.	599
कां परिसु जालिया हाती। लोहालागी सर्व संपत्ती। वेंचु करिता ये उन्नती। साधकु जैसा॥	६००
किंवा परीस पडता हाती। लोखंडासाठी जरी सर्व संपत्ती। खर्चली तरी ये उन्नतीसी। साधक जैसा॥	६००
As on getting Parisa; even if all wealth is spent for iron; then gets prospered; as a seeker.	600

तैसी फळे देखोनि पुढे। काम्यकर्म दुवाडे। करी परी ते थोकडे। केलेहि मानी॥	६०१
तैशी फळे देखोनि पुढे। काम्य कर्म जरी कठीण ते। परी ते थोडे। केले ऐसेच मानी॥	६०१
With fruit-expectation; desired karmas though difficult; but that being done less; as treats.	601
तेणें फळकामुकें। यथाविधि नेटके। काम्य कीजे तितुके। क्रियाजात॥	६०२
तैसे फलासक्तीने। यथाविधी नेटके। काम्यकर्म करतात सांगितले तितके। क्रियाजात॥	६०२
So by fruit-desire; as per text rules neatly; doing desired karma as prescribed; and activities.	602
आणि त्याही केलियाचे। तोंडीं लावी दोडीचे। कर्मी या नावपाठाचे। वाणे सारी॥	६०३
आणि तेही केल्याचे। तोंडाने दवंडी पिटतसे। मी मोठा कर्मी या नामपाठाचे। वाणे वाटी॥	६०३
Doing same; with mouth publicity; with repetition of 'I am great karma doer'; doling freely.	603
तैसा भरे कर्माहंकारु। मग पिता अथवा गुरु। ते न मनी काळज्वरु। औषध जैसे॥	६०४
तैसा भरे कर्म-अहंकार। मग पिता अथवा गुरुवर। ते न जुमानी काळज्वर। औषधा जैसे॥	६०४
With such karma-ego; not caring for parents or guru; as endemic fever; for medicine.	604
तैसेनि साहंकारे। फळाभिलाषियें नरें। कीजे गा आदरे। जे जे काही॥	६०५
तैसे गा धरुनि अहंकार। फळाभिलाशी नर। करतो गा ठेरुनि आदर। जे जे काही॥	६०५
So with ego; fruit-addicted man; doing with respect; whatever is essential.	605
परी तेहि करणे बहुवसा। वळघोनि करी सायासा। जीवनोपावो का जैसा। कोल्हाटियांचा॥	६०६
परी त्यासाठी करणे बहुवसा। चिकाटीने करी सायासा। उपजिविकेसाठी का जैसा। डोंबारी करे॥	६०६
But for that; taking troubles with persistence; as feats for livelihood; does a street-acrobat.	606
एका कणालागीं उंदिरु। आसिका उपसे डोंगरु। कां शेवाळोद्देशे दर्दुरु। समुद्रु डहुळी॥	६०७
एका कणासाठी उंदीर। आक्खा उपसे डोंगर। किंवा शेवाळासाठी बेडूक सर्व। समुद्र डहुळी॥	६०७
Just for a grain as a rat; scoops entire hill; or a frog scans entire sea; for moss.	607
पाही भिकेपरते न लाहे। तन्ही गारुडी सापु वाहे। काय कीजे शीणुचि होये। गोडु येका॥	६०८
पाहा भिकेपेक्षा जास्त न लाभे। तरीही गारुडी साप वाहे। काय करावे कष्टच वाटे। गोड एकेकाला॥	६०८
Not earning more than alms; yet snake-charmer carries snakes; some enjoy; exertions.	608
हे असो परमाणूचेनि लाभें। पाताळ लंघिती वोळंबे। तैसे स्वर्गसुखलोभे। विचंबणे जे॥	६०९
हे असो कणाच्या लाभासाठी। पाताळ वोलांडे वाळवी ती। तैसे स्वर्गसुखासाठी। श्रमणे जे॥	६०९
Let be, for a grain's gain; as termite digs up to nether; such for heavenly joys; what toiling is.	609
काम्य कर्म सक्लेश। जाणावे येथ राजस। आता चिन्ह परिस। तामसाचें॥	६१०
ते काम्य कर्म ज्यात क्लेश। जाणावे येथ राजस। आता लक्षण एकावेस। तामसाचे॥	६१०
That desired karma which has pains; know there is passionate karma; now hear about dark.	610

अनुबन्धं क्षयं हिंसाम्, अनवेक्ष्य च पौरुषम्। मोहादारभ्यते कर्म, यत्तत्तामसमुच्यते॥ २५

परिणाम क्षय हिंसा, दुर्लक्ष्णीच योग्यता। मोहे आरंभिले कर्म, जे ते तामस सांगती॥ २५

Sans caring for consequence, loss, violence, capacity; karma started with lure is dark. 25

तरी ते गा तामस कर्म। जे निंदेचे काळे धाम। निषेधाचे जन्म। साच जेणे॥	६११
तरी ते गा तामस कर्म। जे निंदेचे काळे धाम। निषेधाचे झाले जन्म। खरे ज्याच्यातुनी॥	६११
That is dark karma; which is dark home of slander; is really condemnation born; from which.	611
जे निपजविल्यापाठीं। काहीच न दिसे दिठी। रेघ काढिलिया पोटीं। तोयाचां जेवीं॥	६१२
जे कर्म घडल्यावरती। काहीच न दिसे दृष्टीस फलप्राप्ती। रेघ काढावी पोटी। पाण्याचे जशी॥	६१२
If such karma happens; no fruit gain is seen; like a line drawn; on water.	612
कां कांजी घुसळलिया। कां राखोडी फुंकलिया। काही न दिसे गाळिलिया। वाळु घाणां॥	६१३
का कांजी घुसळिता। किंवा राखोंडी फुंकिता। काही न मिळे गाळिता। वाळू घाण्यामध्ये॥	६१३
While churning rice-soup; blowing ashes; nothing is gained while grinding; sand in oil-mill.	613
ना ना उपणिलिया भूस। कां विंधिलिया आकाश। नाना मांडिलिया पाश। वारयासी॥	६१४
किंवा उपणलिया भूस। किंवा छेदिता आकाश। किंवा लाविला फास। वाऱ्यासाठी॥	६१४
Or by winnowing chaff; or piercing sky; or spreading net; to catch wind.	614
हे अवघेचि जैसे। वांझे होऊनि नासे। जे केलिया पाठीं तैसे। वायांचि जाय॥	६१५
हे अवघेच जैसे। व्यर्थ होऊनि नाशे। जे केल्यानंतर तैसे। वायाचि जाय॥	६१५
As all such actions; in vain are perished; so on doing which; they are only wasted.	615
एहवीं नरदेहाही येवढे। धन आटणीये पडे। जे कर्म निफजविता मोडे। जगाचे सुख॥	६१६
एरवी नरदेहाएवढे। अमोल धन खर्ची पडे। त्याने निपजल्या कर्मनि मोडे। जगाचे सुख॥	६१६
Else like human body; invaluable wealth is spent; and resultant karma disturbs; world-peace.	616
जैसा कमळवनीं फासु। काढिलिया कांटसु। आपण झिजे नाशु। कमळां करी॥	६१७
जैसा कमळाचे वनी फासा। ओढिला काट्यांचा जैसा। तो आपण झिजे आणि नाश। कमळांचा करी॥	६१७
As in lotus garden if a noose; of thorns is dragged; that gets worn out and destroys; lotuses.	617
कां आपण आंगें जळे। आणि नागवी जगाचे डोळे। पतंगु जैसा सळें। दीपाचेनि॥	६१८
किंवा आपण अंगाने जळे। आणि फसवी जगाचे डोळे। पतंग जैसा द्वेषाने। दीपाच्या॥	६१८
Or getting itself bodily burnt; and deceiving eyes of world; as a moth with hatred; of lamp.	618
तैसे सर्वस्व वाया जावो। वरी देहाही हो घावो। परी पुढीलां अपावो। निफजविजे जेणे॥	६१९
तैसे आपले सर्वस्व जाय। आणि देहालाही होई घाव। परी दुसऱ्याला अपाय। उपजे जेणे॥	६१९
So whole worth of self goes; and body too is harmed; but causes harm to others; by which.	619
मासी आपणयाते गिळवी। परी पुढीला वांती शिणवी। ते कश्मळ आठवी। आचरण जे॥	६२०
माशी स्वतःला गिळवी। परी गिळणाऱ्याला वांतीने शिणवी। तैसे घाणीची आठवण करवी। आचरण जे॥	६२०
As fly gets swallowed; but for swallower causes vomiting; reminds of filth; which behaviour.	620
तेही करावया दोषें। मज सामर्थ्य असे कीं नसे। हेही पुढील तैसें। न पाहतां करी॥	६२१
तेही करावया कर्म सदोषे। कराया मज सामर्थ्य असे कीं नसे। हेही पुढील विचार तैसे। न पाहता करी॥	६२१
While doing faulty karma; if I have capability to do or not; sans having this thought; does it.	621

केवढा माझा उवावो। करितां कोण प्रस्तावो। केलियाही आवो। काय येथ॥	६२२
केवढा माझा प्रयत्न। करताना कोणता प्रसंग। करूनिही आवक। काय तेथे ?	६२२
What is my effort; what is an instant; and what is the gain; here by doing it?	622
इये जाणिवेची सोये। अविवेकाचेनि पायें। पुसोनियां होये। साटोप कर्मी॥	६२३
या बुद्धीच्या मार्गाने। अविवेकाच्या पायाने। तुडवूनिया होणे। अभिमानी कर्मांमध्ये॥	६२३
On path of such intellect; proceeding with indiscrimination's feet; having pride in karma.	623
आपुला वसोटा जाळुनी। बिसाटे जैसा वन्हि। कां स्वमर्यादा गिळोनि। सिंधु उठी॥	६२४
आपला घरटा जाळुनी। भडकतो जैसा अग्नी। किंवा स्वमर्यादा गिळूनि। सागर खवळे॥	६२४
By burning own nest; as fire flares; or by crossing own limit; as sea swells.	624
मग नेणे बहु थोडें। न पाहे मार्गे पुढें। मार्गामार्ग येकवडे। करीत चाले॥	६२५
मग न पाहे बहुथोडे। न पाहे मार्गे पुढे। मार्ग अमार्ग एकत्र ते। करीत चाले॥	६२५
Bothering not little or more; or for back or front; uniting paths wrong or right; marches on.	625
तैसें कृत्याकृत्य सरकटित। आपपर नुरवित। कर्म होय तें निश्चित। तामस जाण॥	६२६
तैसे कृत्य अकृत्य सरसकट। आपपर न उरवीत। कर्म होय निश्चित। ते कर्म तामस जाण॥	६२६
Desirable, undesirable; sans regard to propriety; karma happening certainly; know it as dark.	626
ऐसी गुणत्रयभिन्ना। कर्माची गा अर्जुना। हे केली विवंचना। उपपत्तींसीं॥	६२७
ऐसी तीन गुणांनी भिन्न भिन्न। कर्माचे गा अर्जुन। हे केले विवेचन। उपपत्तीसह॥	६२७
Such differentiated by tri-quality; Arjun, karmas; I described; with genesis.	627
आतां ययाचि कर्मा भजतां। कर्माभिमानिया कर्ता। तो जीवुही त्रिविधता। पातला असे॥	६२८
आता याच कर्माना करता करता। कर्माभिमानी कर्ता। तो जीवही तीन प्रकारांचा। झाला असे॥	६२८
Now by doing these karmas; karma-egoist doer; that being also has become; threefold.	628
चतुराश्रमवशें। एक पुरुष चतुर्धा दिसे। कर्तया त्रैविध्य तैसें। कर्मभेदें॥	६२९
चार आश्रमवशे। एकच पुरुष चतुर्विध दिसे। कर्त्याला तीन वैविध्य तैसे। कर्मभेदाने॥	६२९
By four life-stages; same man appears fourfold; doer has threefold diversity; by karma division.	629
परी तथा तिहीआतु। सात्त्विक तंव प्रस्तुतु। सांगेन दत्तचितु। आकर्णी॥	६३०
तरी त्या तिहीआत। सात्त्विक तो प्रस्तुत। सांगेन देऊन चित्त। एकावे जी॥	६३०
So of those three; pious presently; I will tell, by paying attention; listen.	630
<p>मुक्तसङ्गऽनहंवादी, धृत्युत्साहसमन्वितः। सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः, कर्ता सात्त्विक उच्यते॥ २६</p> <p>अनासक्त अहंत्यागी, धैर्य-उत्साहयुक्त जो। यशायशी चळेना जो, कर्ता सात्त्विक सांगती॥ २६</p> <p>Doer freed from attachment, ego, full of courage, zeal; unmoved by success, failure is pious. 26</p>	
तरी फळोद्देशें सांडिलिया। वाढिती जेवीं सरळिया। शाखा कां चंदनाचिया। बावन्नया॥	६३१
तरी फळाची इच्छा सोडूनिया। वाढती जैशा सरळ त्या। शाखा का चंदनाच्या। मलयावरी॥	६३१
By giving up fruit-desire; as growing straight; sandal-tree branches; on Malaya mountain.	631

कां न फळतांही सार्थका। जैसिया नागलतिका। तैसिया करी नित्यादिकां। क्रिया जो कां॥	६३२
किंवा न फळताही सार्थकी। जैशा लागल्या नागवेली। तैशा करी नित्यादी। क्रिया जो का॥	६३२
Or fruitful sans bearing fruits; as are betel climbers; so who does routine-causal; karma.	632
परी फलशून्यता। नाही तया विफळता। पै फळासीचि पांडुसुता। फळें कायिसी॥	६३३
परी फलशून्यता असता। नाही तिला विफळता। कारण फळासीच पंडुसुता। फळे कायसी?	६३३
But having fruitless-ness; it is not in vain; Pandusuta, as how could fruit bear; any fruit?	633
आणि आदरें करी बहुवसे। परी कर्ता मी हे नुमसे। वर्षाकाळीचे जैसे। मेघवृंद॥	६३४
आणि आदरे करी बहुतसे। परी मी कर्ता हे भान नसे। वर्षाकाळीचे जैसे। मेघवृंद॥	६३४
Doing karmas respectfully; having no ego of doer-ship; as during rainy season; cloud groups.	634
तेवींचि परमात्मलिंगा। समर्पावयाजोगा। कर्मकलापु पै गा। निपजावया॥	६३५
त्याप्रमाणेच परमात्मलिंगा। समर्पण्याजोगा। कर्मसंभार बरे का। निपजावया॥	६३५
So to supreme soul; worthy to be surrendered; karma-assemblage; to emerge.	635
तया काळाते नुलंघणे। देशशुद्धिही साधणे। कां शास्त्रांच्या वाती पाहणे। क्रियानिर्णयो॥	६३६
त्या काळाची मर्यादा न सोडता। देशशुद्धिही साधता। किंवा शास्त्रांच्या दिव्याने पाहता। करी कर्मनिर्णय॥	६३६
Not crossing that time-limit; observing purity of place; seeing by text lamp; decides karmas.	636
वृत्ती करणे येकवेळा। चित्त जावो न देणे फळा। नियमांचिया सांखळा। वाहणे सदा॥	६३७
वृत्ती इंद्रिये ऐक्याकडे। चित्त जाऊ न देता फळाकडे। नियमाच्या बेड्या। वाहती सदा॥	६३७
Attitude and senses towards unity; not allowing mind to go for fruit; rule-chains; ever carrying.	637
हा निरोधु साहावयालागी। धैर्याचिया चांगचांगी। चिंतवणी जिती आंगी। वाहे जो कां॥	६३८
हा निरोध साहण्यालागी। उत्कृष्ट धैर्याची चांगली। चिंता जागती अंगी। वाहे जो का॥	६३८
To bear this restraint; of best courage well; wakeful anxiety in body; who infuses.	638
आणि आत्मयाचिये आवडी। कर्म करिता वरपडीं। देहसुखाचिये परवडी। येवो न लाहे॥	६३९
आणि आत्म्याच्या तळमळीत। कर्म करताना जी कराया प्राप्त। त्यात देहसुखाच्या चिंता। येऊ न दे॥	६३९
And with urge to gain soul; doing assigned karmas; and for body-comforts; caring not.	639
आळस निद्रा दुःहावे। क्षुधा न बाणवे। सुरवाडु न पवे। आंगाचा ठावो॥	६४०
आळस निद्रा दुरावे। तहान भूक न जाणवे। सुखाची न होये। अंगासी भेट॥	६४०
Forgetting sleep and sloth; hunger and thirst not felt; by pleasures isn't; touched body.	640
तंव अधिकाधिक। उत्साहो धरी आगळीक। सोने जैसे तुक। तुटलिया कसीं॥	६४१
तेव्हा कर्मात अधिकाधिक। उत्साह राहे वाढत। सोने जैसे वाढी कसात। घटले जरी वजनामध्ये॥	६४१
Then into karma more; zest increases; as purity of gold increases; though its weight decreases.	641
जरी आवडी आथी साच। तरी जीवितही सलंच। आगीं घालिता रोमांच। देखिजती सतिये॥	६४२
जर आवडी असे साच। तर जीवितही वाटे तुच्छ। आगीत उडी घालता रोमांच। दिसती सतीदेही॥	६४२
If liking is true; life is scorned; as leaping in pyre, excitement; appears in faithful wife's body.	642

मा आत्मयायेवढीया प्रिया। वालभेला जो धनंजया। देहहि सिदतां तया। काय खेदु होईल।।	६४३
मग आत्म्याएवढ्या प्रिया। वस्तूसी लांचावला जो धनंजया। देहही कष्टता तया। काय खेद होईल ?	६४३
To dear thing like soul; who is addicted, Arjuna; while exhausting body; would he be worried?	643
म्हणौनि विषयसुरवाडु तुटे। जंव जंव देहबुद्धि आटे। तंव तंव आनंदु दुणवटे। कर्मी जया।।	६४४
म्हणूनि विषयसुख तुटे। जव जव देहबुद्धी आटे। तव तव आनंद दुणावटे। कर्मात ज्याला।।	६४४
Object-pleasure is severed; as body-sense is dissolved; bliss gets doubled; in karma for whom.	644
ऐसेनि जो कर्म करी। आणि कोणे एके अवसरीं। ते ठाके ऐसी परी। वाहे जरी।।	६४५
ऐशा रीती जो कर्म करी। आणि कोणे एके अवसरी। कर्म थांबते ऐसा प्रसंग। आला जरी।।	६४५
In such way who does karma; if occasionally; karma stops, such incidence; even if occurs.	645
तरी कडाडी लोटला गाडा। तो आपणपे न मनी अवघडा। तैसा ठाकलेनिही थोडा। नोहे जो का।।	६४६
कड्यावरुनि लोटला गाडा। तो स्वतः न मानी प्रसंग अवघडा। तैसा कर्म थांबताही खिन्नता। नसे जी का।।	६४६
As cart rolled from cliff; he minds not that incidence; for stopped karma he worries; not.	646
ना तरी आदरिले। अव्यंग सिद्धी गेले। तरी तेही जितिले। मिरवूं नेणे।।	६४७
अथवा आरंभिले। ते अव्यंग सिद्धीस गेले। तरी तेही जिकिले। म्हणूनि मिरवूं न जाणे।।	६४७
If karma started; is rightly accomplished; then having won that; he doesn't feel like flaunting.	647
इया खुणा कर्म करितां। देखिजे जो पंडुसुता। तयाते म्हणिपे तत्त्वता। सात्त्विकु कर्ता।।	६४८
अशा लक्षणांनी कर्म करता। पाहशील ज्याला पंडुसुता। त्याला म्हणावे तत्त्वता। सात्त्विक कर्ता।।	६४८
Doing karma with such signs; when you see one; he is to be called in principle; pious doer.	648
आतां राजसा कर्तेया। वोळखणे हे धनंजया। जे अभिलाषा जगाचिया। वसौटा तो।।	६४९
आता राजस कर्त्याला। ओळखणे असे धनंजया। की अभिलाषेला जगाच्या। वसतिस्थान जो।।	६४९
Now passionate doer; for recognizing; for yearning of world; who is resort.	649
रागी कर्मफलप्रेप्सुः, लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः। हर्षशोकान्वितः कर्ता, राजसः परिकीर्तितः।।	२७
रागी कर्मफलासक्त, लोभी अशुद्ध हिंसक। हर्षशोकामध्ये युक्त, कर्ता राजस बोलिला।।	२७
Lustful, karma-fruit addicted, greedy, violent, sinner; united in joy, sorrow, doer is passionate. 27	
जैसा गांवींचिया कश्मळा। उकरडा होय येकवळा। कां स्मशानी अमंगळा। आघवयांचि।।	६५०
जैसा गावाच्या घाणीला। उकिरडा आश्रय असे एकला। किंवा स्मशानी असे अमंगळ। अवघेचि।।	६५०
As for village-filth; dumpster is only resort; or at crematorium gather impurities; all.	650
तयापरी जो अशेषा। विश्वाचिया अभिलाषा। पायपाखाळणिया देखा। घरटा जाला।।	६५१
त्यापरी जो सगळ्या। विश्वाच्या अभिलाषेला। माखलेले पाय धुवायाला। ठिकाण झाला।।	६५१
So who entirely; for yearning of cosmos; for washing dirty feet; becomes resort.	651
म्हणोनि फळाचा लागु। देखे जिये असलगु। तिये कर्मी चांगु। रोहो मांडी।।	६५२
म्हणोनि फळाची शक्यता। देखे जेथ सुलभता। त्या कर्मात चांगला। ठाण मांडे।।	६५२
So possibility of fruit; where is easy availability; in those karmas well; he gets entrenched.	652

आणि आपण जालिये जोडी। उपखों नेदी कवडी। क्षणक्षणा कुरोंडी। जीवाची करी॥	६५३
आणि आपल्या आली जी जवळी। ती खर्चू न दे कवडी। क्षणाक्षणाला कुरवंडी। जिवाची करी॥	६५३
From what is gained; not spending even a coin; for every moment, risk; of life ready to take.	653
कृपणु चितीं ठेवा आपुला। तैसा दक्षु पराविया मोला। बकु जैसा खुतला। मासेयासी॥	६५४
कंजूस चिंती ठेवा आपला। तैसा तो दक्ष हडपण्या पराया माला। बक जैसा टपलेला। माशासाठी॥	६५४
As miser cares for own asset; in grabbing else's property he is alert; as heron waits; for fish.	654
आणि गोवी गेलिया जवळी। झगटलिया अंग फाळी। फळे तरी आंतु पोळी। बोरांटी जैसी॥	६५५
आणि अडकवी जाता जवळी। घसटता अंगाला फाडी। फळे तरी तोंडाआत पोळी। बोरांटी जैसी॥	६५५
Catches on going near; tearing body when brushed; causing fire in mouth; as Jujube plant.	655
तैसे मने वाचा काये। भलतया दुख देतु जाये। स्वार्थु साधितां न पाहे। पराचें हित॥	६५६
तैसे मने वाचा काये। भलत्याला दुखवीत जाये। स्वार्थ साधताना न पाहे। दुसऱ्याचे हित॥	६५६
So by body, mind, speech; causing pain to else; for selfish gains caring not; for else's interest.	656
तेवींच आंगें कर्मी। आचरणे नोहे क्षमी। न निघे मनोधर्मी। अरोचकु॥	६५७
तसेच अंगीकारलेल्या कर्मी। आचरण्याची क्षमता कमी। तरी न उपजे मनी। अरुची ती॥	६५७
So for karmas adopted; less capability in following; still doesn't arise in mind; that detest.	657
कनकाचिया फळा। आंतु माज बाहेरी मौळा। तैसा सबाह्य दुबळा। शुचित्वें जो॥	६५८
धोत्र्याच्या फळामध्ये। आत माज बाहेर काटे। तैसा आतबाहेर दुबळा। शुचित्वाने जो॥	६५८
In fruit of Datura plant; there is poison inside, thorns outside; so weak in-out; who is in purity.	658
आणि कर्मजात केलिया। फळ लाहे जरी धनंजया। तरी हरिखें जगा यया। वांकुलिया वाये॥	६५९
आणि कर्मजात केलिया। फळ लाभले जर धनंजया। तर हर्षाने जगाला या। वाकुल्या दावी॥	६५९
And if karmas done; bear fruits; then with great pleasure he mocks; at world.	659
अथवा जे आदरिले। हीनफळ होय केले। तरी शोकें तेणें जितिले। धिक्कारो लागे॥	६६०
अथवा जे आरंभिले। ते फळहीन होऊनि राहिले। तरी शोकाने ग्रस्त होऊनि। धिक्कारू लागे॥	६६०
If karma started; doesn't fructify; then by greatly grieving; he starts abusing.	660
कर्मी राहाटी ऐसी। जयाते होती देखसी। तोचि जाण त्रिशुद्धीसी। राजस कर्ता॥	६६१
कर्मात वापरणी ऐसी। ज्याची होताना पाहासी। तोच जाण त्रिवार सत्यासी। राजस कर्ता॥	६६१
Doing karmas in such way; if you see one; know truth certainly; he is passionate doer.	661
आता यया पाठीं येरु। जो कुकर्माचा आगरु। तोही करू गोचरु। तामस कर्ता॥	६६२
आता याच्या मागे इतर। जो कुकर्माचा आगरु। तोही करू स्पष्टतर। तामस कर्ता॥	६६२
Now following him other; of evil karmas who is store; that I will explain clear; dark doer.	662

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः, शठो नैष्कृतिकोऽलसः। विषादी दीर्घसूत्री च, कर्ता तामस उच्यते॥ २८

विक्षिप्त गावढ्या हट्टी, बुडव्या ठक आळशी। दुर्मुख चेंगट त्यासी, कर्ता तामस सांगती॥ २८

Erratic, uncultured, stubborn, dishonest, malicious, lazy; distressed, delaying doer is dark. 28

तरी मियां लागलिया कैसे। पुढील जळत असे। हे नेणिजे हुताशे। जियापरी॥	६६३
तरी मी लागल्याने कैसे। समोरचे जळत असे। हे न जाणे अग्नी। जशापरी॥	६६३
<i>As how by own touching; a thing in contact is burning; this fire is unaware of; likewise.</i>	663
पैं शस्त्रें मियां तिखटें। नेणिजे कैसेनि निवटे। कां नेणिजे काळकूटें। आपलें केलें॥	६६४
आणि शस्त्र आपल्या तीक्ष्णतेने। न जाणे कैसे लोकांचे मरणे। किंवा न जाणावे काळकूटाने। आपले कृत॥	६६४
<i>Weapon by its own sharpness; is unaware of people killed; or deadly poison; by its contents.</i>	664
तैसा पुढीलया आपुलया। घातु करीत धनंजया। आदरी वोखटिया। क्रिया जो कां॥	६६५
तैसा समोरच्या व आपल्याला। घात करील धनंजया। ऐशा आरंभी दुष्ट त्या। क्रिया जो का॥	६६५
<i>So for self and others; being harmful, Dhananjaya; who initiates such wicked; actions.</i>	665
तिया करितांही वेळी। काय जाले हे न सांभाळी। चळला वायु वाहटुळी। चेष्टे तैसा॥	६६६
त्या करण्याचे वेळी। काय झाले हे न सांभाळी। सुटली वाऱ्याची वावटुळी। वागतो तैसा॥	६६६
<i>At time of executing; controlling not what happens; he behaves; as if whirlwind has erupted.</i>	666
पैं करणिया आणि जया। मेळु नाही धनंजया। तो पाहुनी पिसेया। कैची त्राय॥	६६७
अहो क्रियांमध्ये आणि ज्याचिया। मेळ नाही धनंजया। तो पाहुनी वाटे वेडा। किती बरा	६६७
<i>In whose actins; there is inconsistency, Arjuna; on seeing him lunatic appears; much better.</i>	667
आणि इंद्रियांचे वोगरिले। चरोनि राखे जो जियाले। बैलातळी लागले। गोचिड जैसे॥	६६८
आणि इंद्रियांनी वाढलेले। चरुनि राखे जो जिणे आपले। बैलाच्या पोटा लागले। गोचीड जैसे॥	६६८
<i>And whatever senses serve; on grazing that who lives; attached to stomach of bull; as ticks.</i>	668
हांसया रुदना वेळु। नेणता आदरी बाळु। राहटे उच्छृंखळु। तयापरी॥	६६९
हासण्या रडण्यासाठी वेळ। काळ न जाणता आरंभे बाळ। वागतो उतावीळ। तशापरी॥	६६९
<i>Either crying or laughing; sans knowing time as starts child; behaves an excited one; like that.</i>	669
जो प्रकृती आंतलेपर्णे। कृत्याकृत्यस्वादु नेणे। फुगे केरे धालेपर्णे। उकरडा जैसा॥	६७०
जो प्रकृतीच्या स्वाधीनतेने। कृत्यअकृत्याचा विचार न जाणे। फुगे केर साचल्याने। उकिरडा जैसा॥	६७०
<i>Subjugated to Nature; knowing not propriety of karmas; puffing as overflowing; dumpster.</i>	670
म्हणोनि मान्याचेनि नांवे। ईश्वराही परी न खालवे। स्तब्धपणे न मनवे। डोंगरासी॥	६७१
म्हणोनि मोठेपणाचे नावे। त्याला ईश्वराहीपुढे न वाकवे। ताठ्याने हरवे। डोंगरासी॥	६७१
<i>In name of greatness; bowing not head before God; and in rigidity defeats; mountain.</i>	671
आणि मन ज्याचें कलाली। राहाटी फुडी चोरिली। दिठी कीर ते बोली। पण्यांगनेची॥	६७२
आणि मन ज्याचे कपटी। राहाणी पक्की चोरटी। दृष्टी जणु ती खरोखरी। वेश्येची॥	६७२
<i>And whose mind is deceptive; living is surely secretive; and vision is really; that of a whore.</i>	672
किंबहुना कपटाचे। देहचि वळिले तयाचे। ते जिणे की जुवाराचे। टिटेघर॥	६७३
किंबहुना कपटाचे। देहच घडले त्याचे। ते जिणे की जुगाराचे। माहेरघर॥	६७३
<i>Rather of deception; his body is made up; is that living or parental home; of gambling?</i>	673

नोहे त्याचा प्रादुर्भावो। तो साभिलाष चोरांचा गांवो। म्हणोनि नये येवों जावों। त्या वाटा॥	६७४
नव्हे त्याचा प्रादुर्भाव। तो लालची लुटारूंचा गाव। म्हणोनि न यावे जावे। त्या वाटा॥	६७४
Nay, his appearance; is like habitation of dacoits; so shouldn't be crossed; that path.	674
आणि आणिकांचे निके केले। विरु होय जया आले। जैसे अपेय पया मिनले। लवण करी॥	६७५
आणि दुसऱ्याचे भले केले। तर उलटेच झाले असे वाटले। जैसे अपेय दुधाला, पडलेले। मीठ करी॥	६७५
If one is benefited; thinking as if reverse happened; as added salt makes milk; non potable.	675
कां हींव ऐसा पदार्थ। घातला आगीआंतु। तेचि क्षणीं धडाडितु। अग्नि होय॥	६७६
किंवा थंड असा पदार्थ। घातला आगीच्या आत। तोच क्षणात धडाडत। अग्नी होय॥	६७६
Or if cold object; is thrown into fire; within moment the blazing; fire erupts.	676
नाना सुद्रव्ये गोमटी। जालिया शरीरी पैठी। होऊनि ठाती किरीटी। मळुचि जेवी॥	६७७
किंवा सुद्रव्ये चांगली। खाऊनि शरीरी स्थिरावली। होऊनि राहती किरीटी। मळचि जैसे॥	६७७
Or as best of foods; on eating settle in stomach; and finally turn out; as filth.	677
तसे पुढिलाचे बरवे। जयाच्या भीतरीं पावे। आणि विरुद्धचि आवघे। होऊनि निगे॥	६७८
जैसे पुढच्याचे भले। ज्याला का कळले। आणि विरुद्धचि आवघे। होऊनि निघे॥	६७८
If other is going to benefit; who knows that; and same as opposite; turns out.	678
जो गुण घे दे दोष। अमृताचे करी विष। दूध पाजिलिया देख। व्याळु जैसा॥	६७९
जो गुण घेऊनि देतो दोष। अमृताचे करी विष। दूध पाजल्यावर पहा। साप जैसा॥	६७९
Who on seeing virtues finds fault; converts nectar in poison; on feeding milk; as does snake.	679
आणि ऐहिकी जियावे। जेणे परत्रा साच यावे। ते उचित कृत्य पावे। अवसरी जिये॥	६८०
आणि इहलोकी जगावे। जेणे परलोकी सद्गतीस यावे। ते उचित कृत्य करण्याचा पावे। अवसर जेव्हा॥	६८०
Living on earth; to attain pious goal beyond; doing virtuous deed; when opportunity comes.	680
तेव्हा जया आपैसी। निद्रा ये ठेविली ऐसी। दुर्व्यवहारी जैसी। विटाळे लोटे॥	६८१
तेव्हा ज्याला आपोआपसी। निद्रा ही ठेविलीच ऐसी। तीच दुर्व्यवहारी जैसी। विटाळभये दूर पळे॥	६८१
For whom surely; sleep already exists; same during evil deed; runs away fearing pollution.	681
पैं द्राक्षरसा आम्ररसा। वेळे तोंड सडे वायसा। कां डोळे फुटती दिवसा। डुडुळाचे॥	६८२
आणि मोसम द्राक्ष-आंब्याचे। तेवेळी तोंड सडे कावळ्याचे। किंवा डोळे फुटती दिवसा। घुबडाचे॥	६८२
In mango or grape season; as crow develops foul mouth; or during day loses sight; as owl.	682
तैसा कल्याणकाळु पाहे। तें तयातें आळसु खाये। ना प्रमादी तरी होये। तो म्हणे तैसे॥	६८३
तैसा कल्याणकाळ पाहे। तेव्हा त्याला आळस खाये। आणि चूक होण्याच्या वेळी तर होये। तो म्हणे तैसे॥	६८३
So if fortunate time arrives; sloth eats him; and at time of mistake it acts as; he wishes.	683
जेवींचि सागराच्या पोटी। जळे अखंड आगिठी। तैसा विषादु वाहे गाठी। जिवाचिये जो॥	६८४
जैसे सागराच्या पोटी। जळे अखंड वडवाग्नी मोठी। तैसा दुःखाच्या वाहे गाठी। जिवात जो॥	६८४
As from ocean-floor; continuous volcano erupts; so who carries load of grief; into life.	684

लेंडोराआगी धूमावधि। कां अपाना आंगी दुर्गधि। तैसा जो जीवितावधि। विषादे केला॥	६८५
लेंडोऱ्यांचे आगीत धूरच अंती। किंवा अपाना अंगी दुर्गधी। तैसा जो जीवितभरी। विषादे ग्रासला॥	६८५
Goat-sheet fire has smoke ever; outgoing wind has odour bad; who for life time; is distressed.	685
आणि कल्पांताचिया पारा। वेगळेही जो विरा। सूत्र धरी व्यापारा। साभिलाषा॥	६८६
आणि कल्पांताचे पारा-। नंतरही जो वीरा। धरून राहे व्यापारा। अभिलाषेसह॥	६८६
And even after end of era; who, Vira; holds on to string of business; with desire.	686
अगा जगाही परौती। शुचा वाहे पै चित्ती। करिता विषीं हाती। तृणही न लगे॥	६८७
अगा जगाहीपलीकडची। चिंता वाहतो जी चित्ती। तिच्याविषयी हाती। तृणही न लगे॥	६८७
For anxiety beyond world; brooding in mind; about which fetches; not even a grass-blade.	687
ऐसा जो लोकाआंतु। पापपुंजु मूर्तु। देखसी तो अव्याहतु। तामसु कर्ता॥	६८८
ऐसा जो लोकाआंत। पापराशी मूर्तिमंत। देखसी तो निर्विवाद। तामस कर्ता॥	६८८
So who among people; is incarnation of sin-heap; look, he is certainly; a dark doer.	688
एवं कर्म कर्ता ज्ञान। या तिहींचे त्रिधा चिन्ह। दाविले तुज सुजन-। चक्रवर्ती॥	६८९
असे कर्म कर्ता ज्ञान। या तिहींचे त्रिधा लक्षण। दाखविले तुज हे सुजन-। चक्रवर्ती॥	६८९
Karma, doer and knowledge; signs of this triad; to you I showed; Pious men's Emperor!	689
बुद्धेर्भेदं धृतेश्चैव, गुणतस्त्रिविधं शृणु। प्रोच्यमानमशेषेण, पृथक्त्वेन धनंजय॥	२९
बुद्धीचे भेद धैर्याचे, गुणतः एक तीन ते। बोलिले मीच संपूर्ण, वेगळाले धनंजया॥	२९
Hear threefold distinction of intellect, courage as per tri-quality; I will tell fully, separately.	29
आता अविद्येचां गांवीं। मोहाची वेदूनि मदवी। संदेहार्ची आघवीं। लेऊनि लेणीं॥	६९०
आता अविद्येच्या गावात। मोहाचे वेदूनि वस्त्र। संशयाचे सर्व। अलंकार लेऊनि॥	६९०
Now in ignorance-town; on wearing lure-clothes; with all doubt-; ornaments adorning.	690
आत्मनिश्चयाची बरव। जया आरिसा पाहे सावयव। तिये बुद्धीचीही धाव। त्रिधा असे॥	६९१
आत्मनिश्चयाचे सौंदर्य। ज्या बुद्धीच्या आरशात दिसे अवयवांसह। त्या बुद्धीचीही धाव। त्रिधा असे॥	६९१
Beauty of self resolution; seen in mirror of intellect with limbs; that intellect; is threefold.	691
अगा सत्त्वादि गुणी इहीं। काइ एक तिही ठायी। न कीजेचि येथ पाहीं। जगामार्जीं॥	६९२
अगा सत्त्वादी गुणांनी या। काय एक वस्तु जी तीन ठाया। नाही केली येथे पहा। जगामध्ये?	६९२
By quality-trinity; a thing not divided in three part; does here exist; in world?	692
आगी न वसतां पोटीं। कवण काष्ठ असे सृष्टी। तैसे ते कैचे दृश्यकोटीं। त्रिधा जे नोहे॥	६९३
अग्नी न वसे पोटात। ऐसे कोणते काष्ठ सृष्टीत। तैसे ते कोणते दृश्यकोटीतील पदार्थ। जे त्रिगुणी नसती?	६९३
Sans fire in belly; is there any wood in world; what are visible objects; that aren't threefold?	693
म्हणौनि तिहीं गुणीं। बुद्धी केली त्रिगुणी। धृतीसिही वाटणी। तैसीचि असे॥	६९४
म्हणौनि तीन गुणांनी। बुद्धी केली त्रिगुणी। धैर्याचीही वाटणी। तैसीचि असे॥	६९४
So tri-quality; made intellect of tri-quality; courage too is distributed; like that.	694

तेचि येक वेगळाले। येथ चिन्हीं अळंकारले। सांगिजेल उपाइले। भेदलेपणे॥	६९५
तेच एक वेगळाले। येथ लक्षणांनी अलंकारिले। सांगितले जाईल विस्तारे। भेदावरूनि	६९५
Same differently; adorned here with qualities; I will tell in detail; by differences.	695
परी बुद्धि धृति इयां। दोहीं भागामाजी धनंजया। आधीं रूप बुद्धीचिया। भेदासि करू॥	६९६
परी बुद्धी धृती या। दोन्ही भागामध्ये धनंजया। आधी रूप बुद्धीच्या। भेदाचे करू॥	६९६
But courage and intellect; among these two; first form of intellect; division will be dealt.	696
तरी उत्तमा मध्यमा निकृष्टा। संसारासि गा सुभटा। प्राणियां येतियां वाटा। तिनी आथी॥	६९७
तरी उत्तम मध्यम निकृष्टा। संसारामध्ये गा सुभटा। प्राण्यांना येण्याच्या वाटा। तीन असती॥	६९७
So best, middle and worst; in worldly life, Subhat; incoming paths for beings; are threefold.	697
जे करण काम्य निषिद्ध। ते हे मार्ग तिन्ही प्रसिद्ध। संसारभयें सबाध। जीवां यया॥	६९८
जे विहीत काम्य निषिद्ध। ते हे मार्ग तिन्ही प्रसिद्ध। संसारभयामुळे बाधक। जिवास या॥	६९८
Assigned, desired, condemned; these three paths famous; harmful by worldly fear; for beings.	698
<p>प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च, कार्याकार्ये भयाभये। बन्धं मोक्षं च या वेत्ति, बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी॥ ३०</p> <p>प्रवृत्ती आणि निवृत्ती, कार्याकार्य भयाभय। बन्ध मोक्षास जी जाणे, बुद्धी ती पार्थ सात्त्विकी॥ ३०</p> <p>Tendency, resignation, desirable-undesirable, feared, non-feared;</p> <p style="text-align: right;">knowing binding, liberating, intellect is pious. 30</p>	
म्हणौनि अधिकारे मानिले। जे विधीचेनि वोधें आले। ते येकचि येथ भले। नित्य कर्म॥	६९९
म्हणौनि अधिकारानुरूप वाट्याला आले। जे विधीच्या ओघाने आले। ते एकच येथ भले। नित्य कर्म॥	६९९
So as per authority came to one's lot; via rules of text; here that is only best; routine karma.	699
तेचि आत्मप्राप्तिफळ। दिठी सूनि केवळ। कीजे जैसे कां जळ। सेविजे ताहने॥	७००
त्याच आत्मप्राप्तिफळावर। दृष्टी ठेवूनि केवळ। करावे जैसे का, जळ। सेवावे तहानेल्याने॥	७००
On same soul-realization fruit; with sights fixed; that must be done, as water; drunk by thirsty.	700
येतुलेनि ते कर्म। सांडी जन्मभय विषम। करूनि दे सुगम। मोक्षसिद्धि॥	७०१
एवढ्याने ते कर्म। सोडवी जन्मभयापासूनि विषम। करूनि देई सुगम। मोक्षसिद्धी॥	७०१
Then this karma; frees one from irrelevant birth-fear; and makes easier; liberation-gain.	701
ऐसे कर्म करी तो भला। संसारभये सांडिला। करणीयत्वे आला। मुमुक्षुभागा॥	७०२
ऐसे कर्म तो करी भला। संसारभयातूनि सुटला। करणीमुळे आला। मुमुक्षूच्या भाग्या॥	७०२
He doing good karma; from worldly life fear is freed; that came due to deed; to seeker's fate.	702
तेथ जे बुद्धि ऐसा। बळीया बांधे भरंवसा। मोक्षु ठेविला ऐसा। जोडेल येथ॥	७०३
तेथ जी बुद्धी ऐसा। दृढ बांधते भरवसा। मोक्ष राखूनि ठेविलेला ऐसा। मिळेल येथे॥	७०३
When that intellect; has firm faith; liberation as if reserved; will be gained.	703
म्हणौनि निवृत्तीची मांडिली। सूनि प्रवृत्तितळी। इये कर्मी बुडकुळी। द्यावी की ना॥	७०४
म्हणौनि मोक्षाची मांडणी केली। ठेवूनि प्रवृत्ती तळाशी खाली। अशा या कर्मी बुडी। द्यावी की ना॥	७०४
So when is built renunciation; on tendency-foundation; why in such karma dive; not?	704

तृषार्ता उदकें जिणें। कां पुरीं पडलिया पोहणे। अंधकूपी गती किरणें। सूर्याचेनि॥	७०५
तृषार्ताला उदकाने जगणे। किंवा पुरात पडलेल्यास नाव मिळणे। अंधकृपात मार्ग दिसणे। रविकिरणाने॥	७०५
Thirsty living by water; drowned in flood getting boat; finding path in dark well; by sunlight.	705
नाना पथ्येंसीं औषध लाहे। तरी रोगे दाटलाही जिये। कां मीना जिव्हाळा होये। जळाचा जरी॥	७०६
अथवा पथ्यासह औषध लाभे। तर रोगाने दाटलेलाही जगे। किंवा माशाला आश्रय मिळे। जळाचा जरी॥	७०६
Or getting medicine with diet regimen; then a patient recovers; or fish gets support; of water.	706
तरी तया जीविता। नाही जेवी अन्यथा। तैसे कर्मीं इये प्रवर्ततां। जोडेचि मोक्षु॥	७०७
तरी त्याच्या जीविताला। नाही जसा अपाय झाला। तैसे कर्मात या वावरे त्याला। मिळेच मोक्ष॥	७०७
Then to his life; as there was no danger; so one doing routine karma; surely gains liberation.	707
हे करणीयाचिया कडे। जे ज्ञान आथी चोखडे। आणि अकरणीय हे फुडे। ऐसे जाण॥	७०८
हे करणीय आहे असे। जे ज्ञान स्पष्ट असे। आणि अकरणीय हे तू स्पष्ट ऐसे। जाणूनि घे॥	७०८
This is fit to be done; knowledge is clear to him; unfit to be done, you clearly; know them.	708
जीं तियें काम्यादिकें। संसारभयदायकें। अकृत्यपणाचे आंबुखे। पडिले जया॥	७०९
जी ती काम्यादिक। कर्मे संसारभयदायक। अकृत्यपणाचा शिंतोडा। पडे ज्यावरी॥	७०९
Those desired; karmas causing fear of worldly life; and with prohibitions tainted; which are.	709
तिये कर्मीं अकार्यीं। जन्ममरणसमयी। प्रवृत्ति पळवी पार्यीं। मागिलीचि॥	७१०
त्या अकरणीय कर्मीं। जन्ममरणसमयी। प्रवृत्तीला जी बुद्धी पायाने पळवी। मागीलचि॥	७१०
Those unfit to do karmas; at time of birth, death; intellect that turns away tendency; of past.	710
पैं आगीमाजी न रिघवे। अथावी न घलवे। धगधगीत नागवे। शूळ जेवी॥	७११
परी आगीमध्ये न शिरवे। अथांग पाण्यात उडी न घालवे। धारदार न धरवे। शूळ जैसे॥	७११
As it isn't possible to enter in fire; jump in deep water; or hold in hand; as a sharp spear.	711
कां काळिया नाग धुंदुवातु। देखोनि न घालवे हातु। न वचवे खोपेआंतु। वाघाचिये॥	७१२
किंवा काळा नाग धुसफुसत। देखोनि न घालवे हात। नाही राहवत गुहेआत। वाघाचिया॥	७१२
Hissing black cobra; on seeing, as hands are hesitant to catch; unable to remain in den; of tiger.	712
तैसे कर्म अकरणीय। देखोनि महाभय। उपजे निःसंदेह। बुद्धी जिये॥	७१३
तैसे कर्म अकरणीय। देखोनि महाभय। उपजते निःसंदेह। बुद्धीने ज्या॥	७१३
So unfit to do karma; on seeing, great fear; emerges certainly; by which intellect.	713
वाढिले रांधूनि विखें। तेथ जाणजे मृत्यु न चुके। तेवी निषेधी का देखे। बंधाते जे॥	७१४
वाढिले रांधूनि विषामध्ये। तेथ जाण की मृत्यु न चुके। तैसे निषिद्ध कर्मात की देखे। बंधन जी॥	७१४
Where poisoned food is served; as death is sure; so in condemned karma which sees; restraint.	714
मग बंधभयभरितीं। तिये निषिद्धीं प्राप्तीं। विनियोगु जाणे निवृत्ती। कर्माचिये॥	७१५
मग बंधभयभरित। ती निषिद्ध कर्मे होता प्राप्त। व्यवस्था जाणते निवृत्तीची। कर्मातुनि॥	७१५
Full of bondage-fear; as doing condemned karmas; system that knows avoiding; such karmas.	715

ऐसेनि कार्याकार्यविवेकी। जे प्रवृत्तिनिवृत्तिमापकीं। खरा कुडा पारखी। जिया परी॥	७१६
ऐसी कार्य अकार्य विवेकाने करणारी। जी प्रवृत्तिनिवृत्ती मापणारी। खरे खोटे पारखणारी। अशी रीती॥	७१६
Discerning desirable, undesirable; measuring tendency, resignation; testing real, fake; system.	७१६
तैसी कृत्याकृत्यशुद्धी। बुझे जे निरवधी। सात्त्विक म्हणिपे बुद्धी। तेंचि तू जाण॥	७१७
तैसी कृत्यअकृत्य उत्तमपणे। जाणते जी पूर्णपणे। सात्त्विक म्हणतात बुद्धी। तीच जाणावी तू॥	७१७
Desirable, undesirable well; which knows fully; that is called pious intellect; you know that.	717

यया धर्ममधर्म च, कार्य चाकार्यमेव च। अयथावत्प्रजानाति, बुद्धिः सा पार्थ राजसी॥ ३१

जी धर्म अधर्मा आणि, कार्य आणि अकार्यही। नाही यथार्थ जाणीत, बुद्धी ती पार्थ राजसी॥ ३१

Which righteous, un-righteous, desirable-undesirable;
knows not rightly, that intellect is passionate. 31

आणि बकाचां गांवी। घेपे क्षीरनीर सकलवी। कां अहोरात्रींची गोंवी। आंधळे नेणे॥	७१८
आणि बगळ्यांच्या गावातुनी। मिळे दूध पाणी कालवूनि। किंवा दिवसरात्रीच्या भेदासी। आंधळे न जाणे॥	७१८
At heron's village; gaining milk mixed with water; division of day, night; as blind knows not.	718
जया फुलांचा मकरंदु फावे। तो काष्ठें कोरूं धावे। परी भ्रमरपणा नव्हे। अव्हांटा जेवीं॥	७१९
ज्याला फुलांचा मकरंद मिळे। तो काष्ठही कोराया पळे। परी भ्रमरपणाशी नव्हे। ही विसंगती जशी॥	७१९
Who gains honey from flowers; runs to carve wood; with beetle-ness it isn't; contradiction.	719
तैसी इयें कार्याकार्ये। धर्माधर्मरूपें जियें। तियें न चोजविता जाये। जाणती जे कां॥	७२०
तैसी ही कार्याअकार्ये। जी धर्मअधर्मरूप कृत्ये। ती न निवडिता आचरत जाते। बुद्धी जी का॥	७२०
Desirable, undesirable; righteous, unrighteous deeds; sans selecting behaves; which intellect.	720
अगा डोळांवीण मोतिये। घेतां पाडु मिळे विपाये। न मिळणे ते आहे। ठेविले तेथे॥	७२१
अगा परीक्षेविना मोती घेत। चांगले मिळतीलही कदाचित। न मिळणेच ते आहे। ठेविले तेथे॥	७२१
Sans testing pearls; good may be gained by chance; but not gaining them is; a certainty.	721
तैसे अकरणीय अवचटे। नोडवे तरीच लोटे। एन्हवीं जाणे एकवटे। दोन्ही जे कां॥	७२२
तैसे अकरणीय कदाचित। नाही समोर आले तरीच टळतात। एरवी जाणते सारखेच। दोघास जी का॥	७२२
So by chance prohibited; if it doesn't confront is avoided; else which treats both equally.	722
ते गा बुद्धि चोखविषीं। जाण येथ राजसी। अक्षत टाकिली जैसी। मांदियेवरी॥	७२३
ती गा बुद्धी शुद्धतेविषयी। जाण येथे राजसी। योग्यायोग्य न देखता अक्षता टाकिली जैसी। वन्हाडावरी॥	७२३
That intellect about purity; know as passionate; like inviting guest sans caring for; propriety.	723

अधर्म धर्ममिति या, मन्यते तमसावृता। सर्वार्थान्विपरीतांश्च, बुद्धिः सा पार्थ तामसी॥ ३२

धर्मच जी अधर्मासी, मानिते भरली तमे। सर्व अर्थ अनर्थासि, बुद्धी ती पार्थ तामसी॥ ३२

Treating un-righteous as righteous are full of dark; treating wrong as right, that intellect is dark. 32

आणि राजा जिया वाटा जाये। ते चोरांसि आडव होये। कां राक्षसां दिवो पाहे। राती होऊनि॥	७२४
आणि राजा ज्या वाटेने जाये। ते चोरांसि आडरान होये। किंवा राक्षसांना दिवस होये। रात्र होता॥	७२४
King follows which path; for thieves that is forest; or for demons it is day; when it is night.	724

नाना निधानचि निदैवा। होये कोळसयाचा उडवा। पै असतें आपणपें जीवा। नाहीं जाले।।	७२५
किंवा धनचि निदैवाला। होते कोळशाचा ढिगारा। असूनिही जवळी आपल्या। नसल्यासारखे झाले।।	७२५
Wealth for an unfortunate; becomes like coal-heap; having nearer in spite; it is as having not.	725
तैसे धर्मजात तितुके। जिये बुद्धीसी पातके। साच ते लटिके। ऐसेचि बुझे।।	७२६
तैसे धर्मजात तितके। ज्या बुद्धीसी वाटती पातके। सत्य ते सगळे खोटे आहे। ऐसेचि वाटे।।	७२६
So whatever religions; which intellect treats as sins; and all truth is unreal; so it treats.	726
ते आघवेचि अर्थ। करूनि घाली अनर्थ। गुण ते ते व्यवस्थित। दोषचि मानी।।	७२७
ते अवघेच शास्त्रार्थ। करूनि घाली अनर्थ। गुण ते ते व्यवस्थित। दोषचि मानी।।	७२७
All those text interpretations; turns them in wrong meaning; and good quality; treats as faulty.	727
किंबहुना श्रुतिजातें। अधिष्ठा नि केले सरतें। तेतुलेंहि उपरतें। जाणे जे बुद्धि।।	७२८
किंबहुना श्रुतिजातांनी। योग्य ठरविले आचरूनि। ते सर्वही उफराटे आणि। माने जी बुद्धी।।	७२८
Rather by Shriti; what is decided as proper; all that as opposite to it; which intellect treats.	728
ते कोणातेंही न पुसता। तामसी जाणावी पांडुसुता। रात्री काय धर्मार्था। साच करावी।।	७२९
ती कोणासही न विचारिता। तामसी जाणावी पंडुसुता। रात्र काय धर्मकार्यार्था। योग्य असते ?	७२९
That sans asking anybody; Pandusuta, know as dark; is night proper for righteous; karma?	729
एवं बुद्धीचे भेद। तिन्ही तुज विशद। सांगितले स्वबोध-। कुमुदचंद्रा।।	७३०
ऐसे बुद्धीचे भेद। तिन्ही तुला विशद। करूनि सांगितले स्वबोध-। कमलिनीचे चंद्रा।।	७३०
Such differences of intellect; three by explaining; I told you; Self-wisdom lotus Moon.	730
आता याची बुद्धिवृत्ती। निष्टंकिलां कर्मजातीं। खांदु मांडिजे धृती। त्रिविधा जया।।	७३१
आता हीच बुद्धिवृत्ती। निश्चय करते कर्मजातामधी। आधार देणारी धृती। त्रिविधा ती।।	७३१
Now same intellect-attitude; that decides among karmas; supporting courage; that is threefold.	731
तिये धृतीचेही विभाग। तिन्ही यथालिंग। सांगितली चांग। अवधान दे।।	७३२
त्या धृतीचेही विभागपण। तिन्ही यथालक्षण। सांगणार आहे उत्तम। अवधान दे।।	७३२
That courage's division too; threefold with signs; I will tell well; pay attention.	732
धृत्या यया धारयते, मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः। योगेनाव्यभिचारिण्या, धृतिः सा पार्थ सात्त्विकी।।	३३
धृतीने धरिले ज्या का, मन प्राणेन्द्रियक्रिया। योगाने अव्यभिचारी, धृती ती पार्थ सात्त्विकी।।	३३
Courage controlling mind, vital force, senses, actions; through exclusive yoga is pious.	33
तरी उदेलिया दिनकर। चोरीसिं थोके अंधार। कां राजाज्ञा अव्यवहार। कुंठवी जेवीं।।	७३३
तरी उदयला दिनकर। चोरांसी पडे अंधार। किंवा राजाज्ञेने निंद्य व्यवहार। थांबती जैसे।।	७३३
So as sun dawns; it is night for thieves; or as per king's order vile activities; as stop.	733
नाना पवनाचा साटु। वाजीनलिया नीटु। आंगेंसी बोभाटु। सांडिती मेघ।।	७३४
किंवा पवनाचा वारा सुसाट। वाहिल्यावर नीट। स्वतःहून गर्जत। पळती मेघ।।	७३४
Or if wind furiously; blows fast; on its own with thunder; clouds start running.	734

कां अगस्त्याचेनि दर्शने। सिंधु घेऊनी ठाती मौने। चंद्रोदयी कमळवने। मिठी देती॥	७३५
किंवा अगस्तीच्या दर्शनाने। सागर घेऊनी राहती मौने। चंद्रोदयात कमळवने। मिठी देती॥	७३५
Or on sighting Agastya; as sea observes silence; or at moonrise lotus-gardens; close.	735
हे असो पावो उचलिला। मदमुख न ठेविते खालां। गर्जोनि पुढां जाला। सिंह जरी॥	७३६
हे असो जो पाय उचली। मदांध गज न ठेविते खाली। गर्जोनि पुढे आला। सिंह जरी॥	७३६
Let be, what leg lifts; a rutted elephant, puts not down; even if a lion; comes forward roaring.	736
तैसा जो धीरु। उठलिया अंतरु। मनादिकें व्यापारु। सांडिती उर्भी॥	७३७
तैसे जे धैर्य। व्यापिते जेव्हा अंतर। मनादिक व्यापार। थांबती जागच्या जागी॥	७३७
So that courage; when occupies heart; activities of mind and senses; stop on spot.	737
इंद्रियांविषयांचिया गाठी। अपैसया सुटती किरीटी। मना मायेच्या पोटीं। रिगती दाहीं॥	७३८
इंद्रिय आणि विषयांच्या गाठी। आपोआप सुटती किरीटी। मनरूपी आईच्या पोटी। शिरती दाही॥	७३८
Knots of senses and objects; are unravelled naturally; in mind-mother's womb; as enter these ten.	738
अधोर्ध्व गुढें काढी। प्राण नवांची पेंडी। बांधोनि घाली उडी। मध्यमेमार्जी॥	७३९
अध ऊर्ध्व मार्ग बंद पाडी। प्राण हा नऊ उपप्राणांची जुडी। बांधूनि घाली उडी। मध्यमेमध्ये॥	७३९
Down and up paths are blocked; vital force with bundle of nine vital airs; leaps; into Sushamna.	739
संकल्पविकल्पांचे लुगडे। सांडूनि मन उघडे। बुद्धिही मागिलेकडे। उगीच बैसे॥	७४०
संकल्पविकल्पांचे लुगडे। सोडूनि, मन पडते उघडे। बुद्धीही मागिलीकडे। उगीच बैसे॥	७४०
By casting garment of planning and doubts; mind is stripped; and intellect sits behind; quietly.	740
ऐसी धैर्यराजें जेणें। मनप्राणकरणें। स्वचेष्टांची संभाषणे। सांडविजती॥	७४१
ऐसा धैर्यराज, ज्यायोगे ये। मन प्राण इंद्रिये। स्वव्यापाराची संभाषणेही। बंद होती॥	७४१
Courage-king, by which; mind, vital force, senses; their talk of their own business too; closes.	741
मग आघवींचि सडी। ध्यानाचां आंतुलां मढीं। कोंडिजती निरवडी। योगाचिये॥	७४२
मग सगळीच इंद्रिये एकएकटी। ध्यानाच्या आतल्या कोठडीमधी। कौशल्याने कोंडिली जाती। योगाच्या॥	७४२
Then all senses together; in inner chamber of meditation; are confined by skill of; yoga.	742
परी परमात्मया चक्रवर्ती। उगाणिती जंव हातीं। तंव लांचु न घेता धृती। धरिजती जिया॥	७४३
परी परमात्मा चक्रवर्ती। त्याच्या स्वाधीन जव इंद्रिये होती। तव लाच न घेता धृती। धरूनि ठेवी त्यांना॥	७४३
Supreme soul emperor; when senses are subjugated to him; courage sans bribe; holds them.	743
ते गा धृती येथे। सात्त्विक हे निरुते। आइक अर्जुनाते। श्रीकांतु म्हणे॥	७४४
ती गा धृती येथचि। सात्त्विक ही खरोखरीची। ऐक अर्जुनासी। श्रीकांत म्हणे॥	७४४
That is courage here; really pious; listen to, Arjuna; said Shrikanta.	744

यया तु धर्मकामार्थान्, धृत्या धारयतेऽर्जुन। प्रसङ्गेन फलाकांक्षी, धृतिः सा पार्थ राजसी॥ ३४

जी धर्म आणि कामार्था, धीराने धरि अर्जुना। असक्तीने फलाकांक्षी, धृती ती पार्थ राजसी॥ ३४

Controlling religion, desire, wealth; desiring fruits with passion, that courage is passionate. 34

आणि होऊनियां शरीरी। स्वर्गसंसाराचां दोहीं घरीं। नांदे जो पोटभरी। त्रिवर्गोपायें॥	७४५
आणि होऊनिया शरीरधारी। स्वर्गसंसाराच्या दोही घरी। नांदे जो पोटभरी। धर्मअर्थकाम उपायाने॥	७४५
Being embodied; in both houses of world and heaven; that dwells blissfully; with tri-means*.	745
तो मनोरथांचां सागरीं। धर्मार्थकामांचां तारुवावरी। जेणें धैर्यबळें करी। क्रियावणिज्य॥	७४६
तो मनोरथांच्या सागरी। धर्मअर्थकामाचे जहाजावरी। ज्या धैर्यबळाने करी। क्रियाव्यापार॥	७४६
He in dream sea; on ship of religion, wealth, desire; by courage strength carries on; business.	746
जे कर्म भांडवला सूये। त्याची चौगुणी येती पाहे। येवढे सायास साहे। जया धृती॥	७४७
जे कर्म भांडवल ठेवे। त्याची चौपट प्राप्ती येईल असे पाहे। एवढे सायास हे साहे। जी धृती॥	७४७
Karma investing capital; in hope of getting fourfold return; such efforts bears; which courage.	747
ते गा धृती राजस। पार्था येथ परियेस। आतां आइक तामस। तिसरी जे॥	७४८
ती गा धृती राजस। पार्था येथे ऐकावेस। आता ऐक तामस। तिसरी जी॥	७४८
That is passionate courage; Partha, listen here; now listen to dark; that's third.	748
यया स्वप्नं भयं शोकं, विषादं मदमेव च। न विमुञ्चति दुर्मेधा, धृतिः सा पार्थ तामसी॥	३५
जेथ निद्रा भिती शोक, विषादा मद यांसही। नच सोडीत दुर्बुद्धी, धृती ती पार्थ तामसी॥	३५
Where sleep, fear, grief, distress, arrogance; fool doesn't discard, that courage is dark.	35
तरी सर्वाधमें गुणें। जयाचें कां रूपा येणें। कोळसा काळेपणें। घडला जैसा॥	७४९
तरी सर्व अधम गुणे। ज्याचे का रूपास येणे। कोळसा काळेपणे। घडला जैसा॥	७४९
So by all wicked qualities; who assumes form; as coal by blackness; is made up of.	749
अहो प्राकृत आणि हीनु। त्याही कीं गुणत्वाचा मानु। तरी न म्हणिजे पुण्यजनु। राक्षसु काई॥	७५०
अहो निकृष्ट आणि हीन। त्यांनाही गुणत्वाचा मान। तरी नाही म्हणती पुण्यजन। राक्षसांना काय?	७५०
Inferior and vile; they too get respect of quality; aren't called as meritorious; the demons?	750
पैं ग्रहांमार्जीं इंगळु। तयातें म्हणिजे मंगळु। तैसा तमीं धसाळु। गुणशब्दु हा॥	७५१
अहो ग्रहामध्ये लाल इंगळ। त्याला म्हणती जैसे मंगळ। तैसा तमाला अविचाराने। गुणशब्द हा॥	७५१
Red planet Mars; is called as Mangal*; so word quality is used imprudently; for dark.	751
जे सर्वदोषांचा वसौटा। तमचि कामऊनि सुभटा। उभारिला आंगवठा। जया नराचा॥	७५२
जे सर्वदोषांचे वसतिधाम। तमालाच राबवून उत्तम। उभारिला पिंड। ज्या नराचा॥	७५२
Which is resort of all faults; by employing dark in best way; as body is formed; of which man.	752
तो आळसु सूनि असे कांखे। म्हणौनि निद्रे कहीं न मुके। पापें पोषितां दुःखें। न सांडिजे जेवीं॥	७५३
तो आळस ठेवूनि राहे काखेत। म्हणूनि निद्रेला कधी न मुक्त। पापाने पोसिलेला दुःखात। राहे सदा॥	७५३
He by keeping sloth in armpit; leaves not sleep; nourished by sin, in misery; remains ever.	753
आणि देहधनाचिया आवडी। सदा भय तयाते न सांडी। विसंबूं न सके धोंडी। काठिण्य जैसे॥	७५४
आणि देहधनाच्या धरी आवडी। सदा भय त्याला न सोडी। विसरूं न शके दगडाला। काठिण्य जैसे॥	७५४
And being fond body and wealth; fear leaves not him ever; forgets not stone; as hardness.	754

आणि पदार्थजातीं स्नेहो। बांधे म्हणोनि तो शोकें ठावो। केला न शके पाप जावों। कृतघ्नौनि जैसें॥	७५५
आणि पदार्थात स्नेह बांधतो। तो शोकाचे घर होतो। प्रयत्नानेही न जाऊ शके पाप। कृतघ्नाचे जैसें॥	७५५
Being attached to objects; he is home to grief; sin leaves not in spite of efforts; of a ungrateful.	755
आणि असंतोष जीवेंसीं। धरूनि ठेला अहर्निशीं। म्हणौनि मैत्री तेणेंसीं। विषादें केली।	७५६
आणि असंतोष जिवासी। धरूनि ठेवी अहर्निशी। म्हणोनि मैत्री त्याच्याशी। खेदाने केली॥	७५६
Discontentment close to heart; by keeping for day, night; acquires his friendship; a distressed.	756
लसणातें न सांडी गंधी। कां अपथ्यशीळातें व्याधी। तैसी केली मरणावधी। विषादें तया॥	७५७
लसणाला न सोडे दुर्गंधी। का अपथ्य करणाऱ्याला व्याधी। तैशी केली मरणापर्यंत सोबती। खेदाने तया॥	७५७
As stink leaves not garlic; or disease a patient of bad diet; leaves not him till death; as distress.	757
आणि वयसा वित्त कामु। याचा वाढवी संभ्रमु। म्हणौनि मदे आश्रमु। तोचि केला॥	७५८
आणि तारुण्य वित्त काम। यांचा वाढवी मान। म्हणोनि मदाने आश्रयस्थान। तोचि केला॥	७५८
And of youth, wealth, desire; he increases importance; so as arrogance makes resort; of him.	758
आगीतें न सांडी तापु। सळातें जातीचा सापु। कां जगाचा वैरी वासिपु। अखंडु जैसा॥	७५९
आगीला न सोडी ताप। वैराला जातिवंत साप। किंवा जगाचा वैरी भय राहे समीप। अखंड जैसा॥	७५९
As heat doesn't leave fire; purebred snake, enmity; world's enemy fear dwells close; forever.	759
नातरी शरीरातें काळु। न विसंवे कवणे वेळु। तैसा आथी अढळु। तामसीं मदु॥	७६०
अथवा शरीरासी काळ। न विसरे कोणतीही वेळ। तसा असे नेहमी अढळ। तामसात मद॥	७६०
Or as time forgets; not body any time; so dwells constantly; arrogance in dark person.	760
एवं पांचही हे निद्रादिक। तामसाचां ठाई दोख। जिया धृती देख। धरिले आहाती॥	७६१
याप्रमाणे पाचही हे निद्रादिक। तामसाच्या ठाई दोष। ज्या धृतीने देख। धरिले असती॥	७६१
So these five like sleep etc; are faults in dark person; which look, by courage; are held.	761
तिये गा धृती नावें। तामसी येथ हे जाणावे। म्हणितले तेणे देवें। जगाचेनि॥	७६२
त्या गा धृतीला नावे। तामसी असे येथ हे जाणावे। म्हटले त्या देवे। जगताच्या॥	७६२
That courage's name; know here as dark; so said Lord; of world.	762
एवं त्रिविध जे बुद्धि। कीजे कर्मनिश्चयो आधि। तो धृती या सिद्धी। नेइजो येथ॥	७६३
एवं त्रिविध जी बुद्धी। करते कर्मात निश्चय आधी। तो निश्चय धृतीने या सिद्धीसी। नेला जातो॥	७६३
Tri-fold intellect; first determines karmas; that determination is led by courage to perfection.	763
सूर्ये मार्गु गोचरु होये। आणि तो चालती कीर पाये। परी चालणे ते आहे। धैर्ये जेवीं॥	७६४
सूर्याने मार्ग दृश्य होये। आणि तो चालती खरे पाय हे। परी चालणे हे आहे। धैर्याने जसे॥	७६४
Path is made visible by sun; and really feet walk over it; but walking happens; as by courage.	764
तैसी बुद्धि कर्मातें दावी। ते करणसामग्री निफजवी। परी निफजावया होआवी। धीरता जे॥	७६५
तैसी बुद्धी कर्म दाखवी। त्या कर्मास इंद्रियसामग्री निपजवी। परी निपजावया व्हावी। धैर्यता जी॥	७६५
Intellect shows karma; organs make karma emerge; for emerging is essential; which courage.	765

ते हे गा तुजप्रति। सांगितली त्रिविध धृती। यया कर्मत्रया निष्पत्ति। जालिया मग॥	७६६
ती ही गा तुजप्रती। सांगितली त्रिविध धृती। या कर्मत्रयांची निष्पत्ती। झाली मग॥	७६६
So for you; I told threefold courage; which makes karma-triad; happen later.	766
येथ फळ जें एक निफजे। सुख जयातें म्हणजे। तेंही त्रिविध जाणजे। कर्मवशें॥	७६७
येथ फळ जे एक निपजे। सुख ज्याला म्हणजे। तेही त्रिविध जाणजे। कर्मवशे॥	७६७
Here fruit emerging from karma; is called pleasure; pleasure is also threefold; due to karma.	767
तरी फळरूप तें सुख। त्रिगुणीं भेदलें देख। विवंचूं आतां चोख। चोखीं बोलीं॥	७६८
तरी फळरूप ते सुख। त्रिगुणात विभागले देख। विवेचन करू आता चोख। चोख शब्दे॥	७६८
So pleasure in form of fruit; is divided by tri-quality; that I will tell clearly; in pure words.	768
परी चोखी ते कैसी सांगें। पैं घेवों जातां बोलबगें। कानींचियेही लागे। हातीचा मळु॥	७६९
परी शुद्धता ती कशी सांगे? अरे घेऊ जाता शब्दांच्या मार्गे। श्रवणेंद्रियाची लागे। मर्यादा तया॥	७६९
But how to describe purity? Employing words for that; involves ear's; limitation.	769
म्हणौनि जयाचेनि अव्हेरें। अवधानही होय बाहिरें। तेणें आइक हो आंतरें। जीवाचेनि जीवें॥	७७०
म्हणौनि ज्या शब्दाचा करता अव्हेर। अवधानही येते बाहेर। त्याला ऐक हो देउनी आदर। जिवाच्या जीवे॥	७७०
So if words are discarded; attention comes out; so hear by respecting them; from your heart.	770
ऐसें म्हणौनि देवो। त्रिविधा सुखाचा प्रस्तावो। मांडला तो निर्वाहो। निरूपित असे॥	७७१
ऐसे म्हणौनि देव। त्रिविधा सुखाचा प्रस्ताव। मांडते झाले तो प्रकार। सांगत आहे॥	७७१
So Lord; proposal of pleasure-triad; put up, that incidence; I am telling.	771
सुखं त्विदानीं त्रिविधं, शृणु मे भरतर्षभ। अभ्यासाद्रमते यत्र, दुःखान्तं च निगच्छति॥	३६
सुखही तीन जातीचे, ऐक हे भरतर्षभ। अभ्यासे रमता येथे, दुःखाचा अन्त होतसे॥	३६
Arjuna, listen to tri-fold pleasure; being engrossed here by study puts end to sorrow.	36
म्हणे सुखत्रयसंज्ञा। सांगों म्हणौनि प्रतिज्ञा। बोलिलो ते प्राज्ञा। ऐक आता॥	७७२
म्हणे तीन सुखांची संज्ञा। सांगू म्हणूनि प्रतिज्ञा। बोलिलो ती बुद्धिमंता। ऐक आता॥	७७२
So definition of pleasure-triad; I promised to tell; to that, Buddhimanta; listen now.	772
तरी सुख ते गा किरीटी। दाविजेल तुज दिठी। जे आत्मयाचिये भेटी। जीवासि होय॥	७७३
तरी सुख ते गा किरीटी। दाखवीन तुझ्या दृष्टी। जेव्हा आत्म्याची भेटी। जीवास होय॥	७७३
So Kiriti, that pleasure; I will show to your vision; when soul is met; by being.	773
परी मात्रेचेनि मापें। दिव्यौषध जैसे घेपे। कां कथिलाचे कीजे रुपे। रसभावनी॥	७७४
परी मात्रेच्या मापाने। दिव्य औषध जैसे घेणे। किंवा कथिलाचे करावे रुपे। रसायनभावे॥	७७४
But in proper doses; as divine medicine to be taken; or tin to be made into silver; by plating.	774
नाना लवणाचे जळु। होआवया दोनि चारी वेळु। देऊनि सांडिजती ढाळु। तोयाचे जेवीं॥	७७५
किंवा मिठाचे जळ। करावया, दोनचार वेळ। देऊनि ठेविती ढाळ(हबके)। पाण्याचे जसे॥	७७५
Or salt into water¹; to convert, twice or thrice; it has to be sprinkled over; as by water.	775

तेवीं जालेनि सुखलेशें। जीवु भाविलिया अभ्यासें। जीवपणाचें नासे। दुःख जेथें॥	७७६
तसे झालेल्या सुखलेशे। जिवास भावल्यावर अभ्यासे। जीवपणाचे नासे। दुःख जेथे॥	७७६
Or by pleasure gained; and experienced by mind on studying; where miseries of life; end.	776
ते येथ आत्मसुख। जाले असे त्रिगुणात्मक। तेही सांगो एकैक। रूप आता॥	७७७
ते येथ आत्मसुख। झाले असे त्रिगुणात्मक। तेही सांगतो एकेक। लक्षण आता॥	७७७
That self-pleasure here; became threefold; that I will tell one by one; their signs.	777
<p>यत्तदग्रे विषमिव, परिणामेऽमृतोपमम्। तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तम्, आत्मबुद्धिप्रसादजम्॥ ३७</p> <p>आरंभी जे विषाकारे, परिणामात अमृत। सुख सात्त्विकते बोला, आत्मबुद्धीत जन्मले॥ ३७</p> <p>Being poisonous first, but as nectar in end; that pleasure is pious born of soul-knowledge. 37</p>	
आता चंदनाचे बुड। सर्पी जैसे दुवाड। कां निधानाचे तोंड। विवसिया जेवीं॥	७७८
आता चंदनाचे बुंधाड। सर्पामुळे जैसे बिकट। किंवा धनाचे तोंड बंद। पिशाचाने जसे॥	७७८
Sandal tree root; as is unreachable due to snake; or house's opening; by ghost.	778
अगा स्वर्गाचें गोमटें। आडव यागसंकटें। कां बाळपण दासटें। त्रासकाळें॥	७७९
अगा स्वर्गाच्या गोड। सुखाआड यज्ञरूप संकट। किंवा बाळपण पीडाकारक। त्रासकाळी॥	७७९
Behind heaven's sweet; pleasure, is stress of Yadnya; childhood is troubling; at testing time.	779
हें असो दीपाचिये सिद्धी। अवघड धू आधीं। नातरि तो औषधीं। जिभेचा ठावो॥	७८०
हे असो दीपाची सिद्धी। होते अवघड धुराने आधी। ना तरी ती कडू औषधी। प्रथम घेते जिभेचा ठाव॥	७८०
Or lighting lamp; becomes difficult by smoke first; or bitter medicine; attacks tongue first.	780
त्यावरी पांडवा। ज्या सुखाचा रिगावा। विषम तेथ मेळावा। यमदमांचा॥	७८१
त्यापरी पांडवा। ज्या सुखासाठी लागे सोसावा। कष्टदायक मेळावा। यमदमांचा॥	७८१
Pandava; for which pleasure are to be born; hardships group; of pious conduct, sense-restraint.	781
देत सर्वस्नेहा मिठी। आंगीं ऐसे वैराग्य उठी। स्वर्गसंसारा कांटी। काढिताची॥	७८२
सर्व सुखांना ग्रासणारे ते। अंगी ऐसे वैराग्य उठे। स्वर्गसंसार आसक्तीचे कुंपणकाटे। काढिताचि॥	७८२
Eclipsing pleasures; asceticism rises in body; removing; thorns of worldly, heavenly passion.	782
विवेकश्रवणें खरपुसें। जेथ व्रताचरणें कर्कशें। करितां जाती भोकसे। बुद्ध्यादिकांचे॥	७८३
विवेक जो ऐकण्यासही कठोर। जेथे अशी व्रताचरणे खडतर। करताना निघती कोथळे। बुद्ध्यादिकांचे॥	७८३
Discernment harsh to listen; where vows difficult; as doing, tear intestine; of intellectuals.	783
सुषुम्नेचेनि तोंडें। गिळिजे प्राणापानाचे लोंढे। बोहणियेसीचि येवढे। भारी जेथ॥	७८४
सुषुम्नेच्या तोंडे। गिळावे लागतात प्राणापानाचे लोंढे। आरंभीच एवढे। भारी कष्ट जेथे॥	७८४
Via Sushumna; torrents of in, out winds are to be gulped; where exist such initial; hardships.	784
जे सारसांही विघडतां। होय वोहाहूनि वत्स काढितां। ना तरी भणंगु दवडितां। भाणयावरुनी॥	७८५
सारसांचा वियोग होता। होय कासेखालून वत्स काढिता। किंवा भुकेल्यास घालविता। ताटावरुनी॥	७८५
Chakrvakas on separation; calf pulled from cow's teats; or a hungry driven away; from meals.	785

पैं मायेपुढौनि बाळक। काळें नेता जे एकुलते एक। होय का उदक। तुटतां मीना॥	७८६
आईपासूनि बालक। काळाने नेता एकुलते एक। जैसे होते उदक। तुटता मासळीचे॥	७८६
From mother only child; taken away by death; or what happens to fish; on cutting off water.	786
तैसे विषयांचे घर। इंद्रियां सांडितां थोर। युगांतु होय तें वीर। विराग साहाती॥	७८७
तैसे विषयांचे घर। इंद्रियांना सोडताना थोर। प्रलय झाला वाटे, परी ते वीर। ऐसा विराग सोसती॥	७८७
While leaving object-home; senses feel as if dissolution happened, brave bear; asceticism.	787
ऐसा जया सुखाचा आरंभु। दावी काठिण्याचा क्षोभु। मग क्षीराब्धीं लाभु। अमृताचा जैसा॥	७८८
ऐसा जया सुखाचा आरंभ। दाखवी संकटांचा क्षोभ। मग क्षीराब्धी मंथनातून लाभ। अमृताचा जैसा॥	७८८
Start of pleasure; showing calamity-agitation; benefit of nectar; from churning; milky sea.	788
पहिलया वैराग्यगरळा। धैर्यशंभु वोडवी गळा। तरी ज्ञानामृते सोहळा। पाहे जेथे॥	७८९
पहिल्याने वैराग्य-गरळाला। पिण्यासाठी धैर्यशंभू पसरले गळा। तरीच ज्ञानामृताचा सोहळा। दिसे जेथे॥	७८९
First to gulp asceticism-poison; courage-Shiva opens mouth; knowledge-nectar show; is seen.	789
पैं कोलिताही कोपे ऐसें। द्राक्षांचें हीरवेपण असे। तें परिपाकीं का जैसें। माधुर्य आते॥	७९०
कोलित चटका देते ऐसे। द्राक्षाचे हिरवेपण जीभेला तसे। ते पिकता का जसे। गोडीसी आले॥	७९०
Like torch's heat; green grapes scorch tongue first; but on ripening; they turn sweet.	790
तें वैराग्यादिक तैसें। पिकलिया आत्मप्रकाशें। मग वैराग्येसींही नाशे। अविद्याजात॥	७९१
ते वैराग्यादिक तैसे। पक्व होता, आत्मप्रकाशे। मग वैराग्यासहित नाशे। अविद्याजात॥	७९१
So as ripens asceticism; then by soul-light; along with asceticism vanish; all non knowledge.	791
तेव्हा सागरीं गंगा जैसी। आत्मा मीनल्या बुद्धि तैसी। अद्वयानंदाची आपैसी। खाणी उघडे॥	७९२
तेव्हा सागरी गंगा जैसी। आत्म्यात मिळाली बुद्धी तैसी। अद्वयानंदाची आपोआपसी। खाणी उघडे॥	७९२
So like river with sea; intellect merges with soul; then of non-duality bliss easily; opens mine.	792
ऐसें स्वानुभवविश्रामें। वैराग्यमूळ जें परिणमे। तें सात्त्विक येणें नामें। बोलिजे सुख॥	७९३
ऐसे परिपक्व स्वानुभवे। वैराग्यमूळ जे परिणाम पावे। ते सात्त्विक या नावे। बोलिले सुख॥	७९३
With such ripened soul-experience; asceticism-root which sprouts; that as pious; is pleasure.	793
विषयेन्द्रियसंयोगात्, यत् तदग्नेऽमृतोपमम्। परिणामे विषमिव, तत्सुखं राजसं स्मृतम्॥	३८
विषयेन्द्रियसंयोग, आरंभी अमृतोपम। परिणामी विषाकार, सुख राजस ते असे॥	३८
Born of object-sense contact, like nectar first; but poison in end; that pleasure is passionate. 38	
आणि विषयेन्द्रियां। मेळु होतां धनंजया। जें सुख जाय थडिया। सांडूनि दोन्ही॥	७९४
आणि विषय आणि इंद्रियां। यांचा मेळ होता धनंजया। जे सुख ओसंडून वाहे थड्या। सोडूनि दोन्ही॥	७९४
And senses and object; when join hands; which pleasure overflows both; banks.	794
अधिकारिया रिगतां गांवो। होय जैसा उत्साहो। कां रिणावरी विवाहो। विस्तारिला॥	७९५
अधिकारी शिरताच, गाव। करे जैसा उत्साह। किंवा कर्ज काढूनि विवाह। थाटात विस्तारिला॥	७९५
As King's official enters village; people celebrate; incurring debt, wedding; held pompously.	795

नाना रोगिया जिभेपासीं। केळें गोड साखरेसीं। कां बचनागाची जैसी। महरता पहिली॥	७९६
किंवा रोग्याच्या जिभेजवळ। केळे लागे साखरेजसे गोड। किंवा बचनागही गोड। लागे मुखात घेता॥	७९६
For patient's tongue; banana tastes sweet like sugar; poisonous root tastes sweet; at first bite.	796
पहिलें संवचोराचें मैत्र। हाटभेटीचें कलत्र। कां लाघवियाचे विचित्र। विनोद ते॥	७९७
पहिल्यांदा सभ्य चोराची संगत। बाजारबसवीचे गोत। किंवा बहुरूप्याचे विचित्र। विनोद लागती ते॥	७९७
As first-time company of suave thief; dramatics of whore; street-player's erratic; jokes appear.	797
तैसें विषयेंद्रियदोखीं। जें सुख जीवातें पोखी। मग उपडिला खडकीं। हंसु जैसा॥	७९८
तैसे विषय इंद्रिय संयोगी। जे सुख जिवाला पोसी। परी अंती, आपटला खडकावरी। रत्नलोभे हंस जैसा॥	७९८
On sense-object union; pleasure pampers being; in end, dashes on rock; as a gem-crazy swan.	798
तैसी जोडी आघवी आटे। जीविताचा ठावो फिते। सुकृताचियाही सुटे। धनाची गांठी॥	७९९
तैसी जोडलेली कमाई आटे। जीविताचे अस्तित्व मिटे। सुकृताचीही सुटे। धनाची गाठ॥	७९९
So riches earned wane; life comes to end; and dries up merit; and wealth store.	799
आणिक भोगिलें जें काहीं। ते स्वप्न तैसें होय नाहीं। मग हानिचांचि घाई। लोळावें उरे॥	८००
आणिक भोगिले जे काही। ते स्वप्नासारखे नाहिसे होई। मग हानीच्याच आघाती। लोळणे उरे॥	८००
And whatever is enjoyed; vanishes like dream; then at destruction-blow; only rolling remains.	800
ऐसें आपत्ती जें सुख। ऐहिकीं परिणमे देख। परत्रीं कीर विख। होऊनि परते॥	८०१
ऐसे आपत्तिरूपे जे सुख। इहलोकात परिणाम पावते देख। परलोकात तेच विष। होऊनि परते॥	८०१
Such pleasure resulting in form of calamity; in this world; it returns in Para world as poison.	801
जें इंद्रियजाता लळा। दिलिया धर्माचा मळा। जाळूनि भोगिजे सोहळा। विषयांचा जेथ॥	८०२
कारण इंद्रियजातांना लाऊनि लळा। धर्माचा जाळूनि मळा। भोगिला जातो सोहळा। विषयांचा जेथ॥	८०२
As on pampering senses; and destroying religion garden; where show of object; is enjoyed.	802
तेथ पातकें बांधिती थावो। तियें नरकीं देती ठावो। जेणें सुखें हा अपावो। परत्रीं ऐसा॥	८०३
तेथ पातके धरिती जोर। ती नरकात देती स्थान थोर। ज्या सुखामुळे हा अपाय। परलोकी असा॥	८०३
There sins strengthened; ensure place in hell; with pleasure, such damage; is in Para-world.	803
पैं नामें विष महरें। परी मारूनि अंती खरें। तैसें आदि जें गोडिरें। अंती कडू॥	८०४
अहो नाव विषाचे मधुर। परी मारते अंती खरोखर। तैसे आधी जे गोड। अंती कडू॥	८०४
As poison with sweet name; really kills in end; so what is sweet first; is bitter in end.	804
पार्था तें सुख साचे। वळिले आहे रजाचे। म्हणौनि न शिवें त्याचे। आंग कहीं॥	८०५
पार्था ते सुख आहे खरे। परी बनले आहे रजाचे। म्हणूनि न शिवावे त्याचे। अंग कधी॥	८०५
Partha, such pleasure is real; but it is formed from passionate; so you should touch; it never.	805

यदग्रे चानुबन्धे च, सुखं मोहनमात्मनः। निद्रालस्यप्रमादोत्थं, तत्तामसमुदाहृतम्॥ ३९

जे आरंभी नि अंतीही, सुख मोहविते मना। निद्रालस्य प्रमादाने, तेच तामस बोलिले॥ ३९

At first, in end, which pleasure lures mind; due to sleep, sloth, blunder, it is called dark. 39

- आणि अपेयाचेनि पाने। अखाद्याचेनि भोजने। स्वैरस्त्रीसंनिधाने। होय जें सुख॥ ८०६
- आणि अपेयाच्या पानाने। अखाद्याचे भोजनाने। स्वैर स्त्रीसंबंधाने। होय जे सुख॥ ८०६
- From drinking liquor; eating meat; or enjoying whore's company; what pleasure is gained. 806
- कां पुढीलाचेनि मारे। नातरी परस्वापहारें। जें सुख अवतरे। भाटांचां बोलीं॥ ८०७
- किंवा समोरच्याला मारल्याने। किंवा परधन अपहाराने। जे सुख अवतरणे। तोंडपूज्यांच्या स्तुतीमध्ये॥ ८०७
- Or by killing others; by robbing else's property; or what pleasure results; in yes men's praise. 807
- जे आलस्यावरी पोखिजे। निद्रेमार्जीं जे देखिजे। जयाच्या आद्यंती भुलिजे। आपुली वाट॥ ८०८
- जे सुख आळसावरी पोसले। निद्रेमध्ये जे दिसले। ज्याच्या आदिअंती भुलले। आत्मस्वरूपाची वाट॥ ८०८
- Which pleasure is nourished by sloth; seen in dream; or in its origin, end; lost soul-form path. 808
- ते गा सुख पार्था। तामस जाण सर्वथा। हे बहु न सांगोचि जे कथा। असंभाव्य हे॥ ८०९
- ते गा सुख पार्था। तामस जाण सर्वथा। यात बहु न सांगवे, ज्याची कथा। असंभव॥ ८०९
- Such pleasure, Partha; know as dark fully; nothing more to tell, whose tale; is improbable. 809
- ऐसे कर्मभेदे मुदले। फळसुखही त्रिधा जाले। ते हे यथागमे केले। गोचर तुज॥ ८१०
- ऐसे कर्मभेदाने मुळातले। फळसुखही त्रिधा झाले। ते हे यथाशास्त्रे केले। स्पष्ट तुला॥ ८१०
- By quality-division original; fruit-pleasure is threefold; that as per text; explained to you. 810
- ते कर्ता कर्म कर्मफळ। ये त्रिपुटी येकी केवळ। वांचूनि कांहींचि नसे स्थूल-। सूक्ष्मीं इये॥ ८११
- ते कर्ता कर्म कर्मफळ। ही त्रिपुटी एक केवळ। यावाचून काहीच नसे। स्थूलसूक्ष्म॥ ८११
- That doer, karma, karma-fruit; is unique triad; besides this there is nothing; gross or subtle. 811
- आणि हे तंव त्रिपुटी। तिहीं गुणीं इहीं किरीटी। गुंफिली असे पटीं। तांतुवीं जैसी॥ ८१२
- आणि ही तर त्रिपुटी। तिन्ही गुणांनी या किरीटी। गुंफिली असे पटी। तंतूची गुंफण जैसी॥ ८१२
- And this triad; Kiriti, is made up of tri-quality; as cloth is; woven by yarn. 812
- न तदस्ति पृथिव्यां वा, दिवि देवेषु वा पुनः। सत्त्वं प्रकृतिजैर्मुक्तं, यदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः॥ ४०
- नसे पृथ्वीवरी कोणी, स्वर्गी देवादिकातही। प्राणी मुक्त प्रकृतीज, या अशा त्रिगुणांतुनी॥ ४०
- There is none on earth, heaven, in deities; anything naturally free from this quality-trinity. 40
- म्हणौनि प्रकृतीचां आलोकीं। न बंधिजे इहीं सत्त्वादिकीं। तैसी स्वर्गीं ना मृत्युलोकीं। आथी वस्तु॥ ८१३
- म्हणौनि प्रकृतीच्या कक्षेत। नाही गोविली या सत्त्वादिकांत। तैसी स्वर्गीं ना मृत्युलोकात। असे का वस्तू? ८१३
- So in Nature's orbit; by tri-quality that isn't bound; in heaven or world; is there any object? 813
- कैंचा लोंवेंवीण कांबळा। मातियेवीण मोदळा। कां जळेंवीण कल्लोळा। होणें आहे॥ ८१४
- कैसे लोकरीवीण कांबळा। मातीवीण गोळा। किंवा जळावीण कल्लोळा। होणे आहे॥ ८१४
- How blanket minus wool; clod minus soil; or waves minus water; are possible? 814
- तैसे न होनि गुणाचें। सृष्टीचिया रचना रचे। ऐसें नाहीच गा साचें। प्राणिजात॥ ८१५
- तैसे न घेता गुणाला। सृष्टीच्या रचनेमध्ये रचलेला। ऐसा आहे का कुठला। प्राणिजात॥ ८१५
- So sans having quality; formed in scheme of cosmos-creation; is there any; creature? 815

- यालागी हें सकळ। तिहीं गुणांचेचि केवळ। घडले आहे निखळ। ऐसे जाण॥ ८१६
- यासाठी हे प्राणी सकळ। तिन्ही गुणांचेच केवळ। घडले आहे निखळ। ऐसे जाण॥ ८१६
- So all these creatures; only out of three qualities; are purely formed; know as such. 816
- गुणीं देवां त्रयी लाविलां। गुणी लोकीं तिकुटी पाडिली। चतुर्वर्णा घातली। सिनानी उळिगे॥ ८१७
- गुणांनी देवांत त्रिभाग केले। गुणांनी लोकात स्वर्ग मृत्यु पाताळ पाडिले। चतुर्वर्णा दिले वेगळाली कर्मे॥ ८१७
- Qualities made God tri-fold*; heaven, earth, nether regions; gave separate karmas to 4 classes. 817
- ब्राह्मणक्षत्रियविशां, शूद्राणां च परंतप। कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः॥ ४१**
- ब्राह्मण वैश्य क्षत्रीय, शूद्रांचिही परंतपा। कर्मे विभक्त की झाली, मायोपज गुणांमुळे॥ ४१**
- For Brahmins, warriors, traders, outcasts; karmas r divided per qualities born of Nature*. 41
- तेचि चारी वर्ण। पुससी जरी कोण कोण। तरी ज्यां मुख्य ब्राह्मण। धुरेचे का॥ ८१८
- तेच चारी वर्ण। पुससी जरी कोण। तरी ज्यात मुख्य ब्राह्मण। अग्रभागाचे का॥ ८१८
- Same four classes; if you ask what these are; then Brahmins are foremost; at apex. 818
- येर क्षत्रिय वैश्य दोन्ही। तेही ब्राह्मणाच्याचि मानिजे मानीं। जे ते वैदिकविधानीं। योग्य म्हणौनि॥ ८१९
- इतर क्षत्रिय वैश्य दोन्ही। तेही ब्राह्मणाच्याच तोडीचे मानी। कारण ते वैदिककर्मीं। योग्य म्हणूनि॥ ८१९
- Rest warriors, traders both; treat them equal to Brahmins; as to do Vedic rites; they are fit. 819
- चौथा शुद्र जो धनंजया। वेदीं लागु कीर नाही तया। तन्ही वृत्ति वर्णत्रया-। अधीन तयाची॥ ८२०
- चौथा शूद्र जो धनंजया। वेदाशी संबंध खरोखरी नाही तया। तरी चरितार्थ वर्णत्रया-। अधीन त्याचे॥ ८२०
- Outcasts; don't have connection with Veda; yet for sustenance are dependant; on three classes. 820
- तिये वृत्तीचिया जवळिका। वर्णां ब्राह्मणादिकां। शूद्रही कीं देखा। चौथा जाला॥ ८२१
- त्या व्यवसायाचे जवळिकेत। ब्राह्मणादिकांचे वर्णांत। शूद्रही पहा। चौथा झाला॥ ८२१
- By their contact; with rest of three classes; look outcasts; have become forth. 821
- जैसा फुलाचेनि सांगातें। तांतु तुरंबिजे श्रीमंते। तैसें द्विजसंगें शूद्राते। स्वीकारी श्रुती॥ ८२२
- जैसा फुलाचे संगतीने। तंतूही हुंगावा श्रीमंताने। तैसे द्विजासंगे शूद्राते। स्वीकारी श्रुती॥ ८२२
- As in contact with flower; thread is smelt by riches; outcasts with Brahmins; Shriti accepts. 822
- ऐसेसी गा पार्था। हे चतुर्वर्ण्यव्यवस्था। करू आतां कर्मपथा। यांचिया रूपा॥ ८२३
- अशी अशी गा पार्था। ही चातुर्वर्ण्य व्यवस्था। करू आता कर्ममार्गां। स्पष्ट यांच्या॥ ८२३
- So like this, Partha; this fourfold class system; now with their karma-paths; I will clarify. 823
- जिहीं गुणीं ते वर्ण चारी। जन्ममृत्यूंचिये कातरी। चुकोनियां ईश्वरीं। पैठे होती॥ ८२४
- ज्या गुणामुळे ते वर्ण चारी। जन्ममृत्यूची कातरी। चुकवूनि ईश्वराला। प्राप्त होती॥ ८२४
- By which qualities four classes; by escaping from birth-death scissor; become united; with God. 824
- जियें आत्मप्रकृतीचे इहीं। गुणीं सत्त्वादिकीं तिहीं। कर्मे चौघां चहूं ठाई। वाटिली वर्णां॥ ८२५
- ज्या आत्मप्रकृतीच्या या। सत्त्वादिक तीन्ही गुणांनी या। कर्मे चौघी चार ठाया। वाटिली वर्णां॥ ८२५
- By which soul-attitude's; three qualities; four karmas among four classes; are distributed. 825

जैसे बापें जोडिले लेकां। वाटिले सूर्ये मार्ग पांथिका। नाना व्यापार सेवकां। स्वामी जैसे॥	८२६
जैसे बापाने मिळविले ते मुलांना। वाटिले सूर्याने मार्ग पांथिकांना। किंवा कामे सेवकांना। मालकाने जैसे॥	८२६
As father's wealth allotted to children; path by sun to travellers; duties by master to servants.	826
तैसी प्रकृतीचां गुणीं। जया कर्माची वेल्हावणी। केली आहे वर्णीं। चहूं इहीं॥	८२७
तैसी प्रकृतीच्या गुणांनी। ज्या कर्माची विस्तारणी। केली आहे वर्णीं। चारही या॥	८२७
So by Nature's qualities; karma-expansion; has happened to these four; classes.	827
तेथ सत्त्वे आपलां आंगीं। समीननिमीन भागीं। दोघे केले नियोगी। ब्राह्मण क्षत्रिय॥	८२८
तेथे सत्त्वाने आपल्या अंगाने। कमीजास्त भागाने। दोघे केले युक्तसत्त्वाने। ब्राह्मण क्षत्रिय॥	८२८
There pious by its; unequal division; equipped both; Brahmins and warriors; with pious.	828
आणि रज परी सात्त्विक। तेथ ठेविले वैश्य लोक। रजचि तमभेसक। तेथ शूद्र ते गा॥	८२९
आणि रज परी सात्त्विक। तेथ ठेविले वैश्य लोक। रजचि पण तममिश्रीत। तेथे शूद्र ते गा॥	८२९
And passionate but with pious; were allotted traders; and passionate with dark; to outcasts.	829
ऐसा येकाचि प्राणिवृंदा। भेदु चतुर्वर्णधा। गुणींचि प्रबुद्धा। केला जाण॥	८३०
ऐशा एकाच प्राणिवृंदाचे। भेद चतुर्वर्णाचे। गुणांनीच रे बुद्धिमंता। केले जाण॥	८३०
So out of single lot of beings; division into four classes; by qualities Arjuna; know are effected.	830
मग आपले ठेविले जैसे। आइतेचि दीपें दिसे। गुणाभिन्न कर्म तैसे। शास्त्र दावी॥	८३१
मग आपण ठेविलेले जैसे। आयतेच दीपाने दिसे। गुणभेदाने कर्म तैसे। शास्त्र दाखवी॥	८३१
Then as things kept by us; are seen by lamp easily; karma by division of quality; shows text.	831
तेचि आतां कोण कोण। वर्णविहिताचे लक्षण। हे सांगो ऐक श्रवण-। सौभाग्यनिधी॥	८३२
तेच आता कोण कोण। वर्णविहित कर्माचे लक्षण। हे सांगतो ऐक श्रवण-। सौभाग्यनिधी॥	८३२
Now which are; signs of karma assigned to classes; I will tell listen Lucky Listener's treasure.	832
<p>शमो दमस्तपः शौचं, क्षान्तिरार्जवमेव च। ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं, ब्रह्मकर्म स्वभावजम्॥ ४२</p> <p>शम दम तपे शौच, क्षमा सौजन्य आणिक। ज्ञान विज्ञान श्रद्धा नि, ब्रह्मकर्मे स्वभावतः॥ ४२</p> <p>Peace, sense-restraint, severity, purity, patience, humility;</p> <p style="text-align: right;">knowledge, science, faith are natural Brahmin-karmas. 42</p>	
तरी सर्वेन्द्रियांचिया वृत्ती। घेऊनि आपुलां हाती। बुद्धि आत्मया मिळे कांतीं। प्रिया जैसी॥	८३३
तरी सर्व इंद्रियाच्या वृत्ती। घेऊनि आपल्या हाती। बुद्धी आत्म्याला मिळे, कांता। प्रियाला जशी॥	८३३
So all sense-attitude; by holding in hand; intellect meets soul, as faithful wife; to husband.	833
ऐसा बुद्धीचा उपरमु। त्या नाम म्हणिपे शमु। तो गुण या उपक्रमु। जया कर्माचा॥	८३४
ऐसे बुद्धीचे लीनपण। त्याला नाम म्हणावे शम। तो गुण गा प्रथम। ज्या कर्माचा॥	८३४
Such humble state of intellect; its name is peace; that is first quality; of which karma.	834
आणि बाह्येन्द्रियांचे धेंडे। पिटूनि विधीचेनि दंडे। नेदिजे अधर्माकडे। कधीचि जावो॥	८३५
आणि बाह्य इंद्रियांचे धेंडे। त्यांना पिटूनि विधीच्या दंडे। न देई अधर्माकडे। कधीच जावो॥	८३५
Celebrities of external senses; beating them with rule's rod; to turn to irreligion; allows not.	835

तो पै गा शमा विरजा। दम गुण जेथ दुजा। आणि स्वधर्माचिया वोजा। जिणे जे का॥	८३६
तो पै गा शमाला साहाय्यक। दम गुण जेथ आणिक। आणि त्या स्वधर्मानुसार एक। जगणे जे का॥	८३६
That peace's assistant; quality is of sense-restraint; and as per that self-duty; what living is.	836
तेवींचि सटवीचिये राती। न विसंबिजे जेवीं वाती। तैसा ईश्वरनिर्णयो चित्तीं। वाहणे सदा॥	८३७
तैसेचि सटवाईच्या रात्री। न विसरावी जैसी दीपज्योती। तैसा ईश्वरनिर्णय चित्ती। वाहणे सदा॥	८३७
On Satwai's night*; forgetting not lamp-flame; God's decision in mind; carrying constantly.	837
तया नाम तप। ते तिजया गुणाचे रूप। आणि शौचही निष्पाप। द्विविध जेथ॥	८३८
त्याला नाम तप। ते तिसऱ्या गुणाचे रूप। आणि शौचही निष्पाप। दोन प्रकाराचे जेथ॥	८३८
Its name is severity; that is form of third quality; and sinless purity; where is of two types.	838
मन भावशुद्धी भरले। आंग क्रिया अळंकारिले। ऐसे सबाह्य जियाले। साजिरे जे का॥	८३९
मन शुद्धभावाने भरले। अंग सत्क्रियांनी अलंकारिले। ऐसे अंतर्बाह्य जगणे झाले। सुंदर जे का॥	८३९
Mind filled with pure thoughts; body filled with pious acts; such in-out living became; lovely.	839
तया नांव शौच पार्था। तो कर्मी गुण जये चौथा। आणि पृथ्वीचिया परी सर्वथा। सर्व जे साहाणे॥	८४०
तया नाम शौच पार्था। तो कर्मातील गुण ज्या चौथा। आणि पृथ्वीच्यासारखा सर्वथा। सर्व जे सोसणे॥	८४०
Name of that is purity; that of karma is fourth quality; and like earth always; what is forgiveness.	840
ते गा क्षमा पांडवा। गुण जेथ पाचवा। स्वरांमाजी सुहावा। पंचमु जैसा॥	८४१
ती गा क्षमा पांडवा। गुण जेथे पाचवा। स्वरामध्ये शोभावा। पंचम जैसा॥	८४१
Pandava, that forgiveness; is fifth quality; befitting in musical note; as is fifth tune.	841
आणि वांकडेनि वोघेंसी। गंगा वाहे उजूचि जैसी। का पुठीं वळला ऊंसीं। गोडी जेवी॥	८४२
आणि वाकड्या ओघासहित। गंगा जैशी सरळ वाहात। किंवा वाकला ऊस पेरात। तरी गोडी तीच की॥	८४२
With crooked course; straight river flows; though crooked sugarcane; but sweetness is same.	842
तैसा विषमांहि जीवां-। लागी उजुकारु बरवा। ते आर्जव गा सहावा। जेथींचा गुण॥	८४३
तैसा प्रतिकूल जीवाशीही। सरळपणानेच चांगला राही। ते आर्जव गा सहावा पाही। जेथील गुण॥	८४३
So with adversaries; behaving in straight manner; look that humility; is where sixth quality.	843
आणि पाणिये प्रयत्ने माळी। अखंड जचे झाडामुळीं। परी ते आघवेचि फळीं। जाणे जेवीं॥	८४४
आणि पाणी प्रयत्नाने माळी। अखंड घाले झाडामुळी। परी ते अवघे फळासाठी। जाणे जसे॥	८४४
Gardener with efforts; ever waters plant-roots; but that all is meant for fruits; as he knows.	844
तैसे शास्त्राचारें तेणे। ईश्वरुचि येक पावणे। हे फुडें जे का जाणणे। ते तेथे ज्ञान॥	८४५
तैसे शास्त्राचाराने त्याने। ईश्वरुचि एक पावणे। हे पुढे जे का दृढ जाणणे। ते येथे ज्ञान॥	८४५
So by textual behaviour; only God to be gained; firmly knowing this; that is knowledge here.	845
ते गा कर्मी जिये। सातवा गुण होये। आणि विज्ञान हे पाहे। एवरूप॥	८४६
ते गा कर्मातील येथे। सातवा गुण होते। आणि विज्ञान हे पाहा ते। ऐसे स्वरूप आहे॥	८४६
That is out of karma here; is seventh quality; and look specific knowledge; is whose form.	846

तरी सत्त्वशुद्धीचिये वेळे। शास्त्रें कां ध्यानबळे। ईश्वरतत्त्वींचि मिळे। निष्टंकबुद्धी॥	८४७
की सत्त्वशुद्धीच्या वेळे। शास्त्राने किंवा ध्यानबळे। ईश्वरतत्त्वातचि मिळे। निश्चयबुद्धी॥	८४७
At pious-purity time; on strength of text, meditation; merging with Godhood; firm intellect.	847
हे विज्ञान बरवे। ते गुणरत्न जेथ आठवे। आणि आस्तिक्य जाणावे। नववा गुण॥	८४८
हे विज्ञान बरवे। ते गुणरत्न जेथे आठवे। आणि आस्तिक्य जाणावे। नववा गुण॥	८४८
This specific knowledge well; is eighth quality-gem; and faith be known; as ninth quality.	848
पैं राजमुद्रा आथिलिया। प्रजा भजे भलतया। तेवीं शास्त्रें स्वीकारिलिया। मार्गमात्रातें॥	८४९
परी राजमुद्राधारकाला। प्रजा माने भलत्याला। तैसे शास्त्राने स्वीकारिलेल्या। मार्गमात्रांसीही॥	८४९
As one carrying king's seal; is recognized by subjects; so accepted by texts; are approaches.	849
आदरें जे कां मानणे। ते आस्तिक्य मी म्हणे। तो नववा गुण जेणे। कर्म ते साच॥	८५०
आदराने जे का मानणे। ते आस्तिक्य मी म्हणे। तो नववा गुण जेणे। कर्म ते सिद्ध होते॥	८५०
Respecting them; that I call as faith; it is ninth quality by which; karma is perfected.	850
एवं नवही शमादिक। गुण जेथ निर्दोष। ते कर्म जाण स्वाभाविक। ब्राह्मणाचे॥	८५१
असे नवही शमादिक। गुण जेथ निर्दोष। जे कर्म जाण स्वाभाविक। ब्राह्मणाचे॥	८५१
These all nine; qualities faultless; know that are natural karmas; of Brahmin.	851
तो नवगुणरत्नाकरु। या नवरत्नांचा हारु। न फेडित ले दिनकरु। प्रकाशु जैसा॥	८५२
तो नवगुणरत्नाकर। या नवरत्नांचा हार। न काढे कधी दिनकर। प्रकाश जैसा॥	८५२
That nine-quality-gem; this nine-gem-necklace*; never removes; as sun not removing light.	852
नाना चांपा चांपौळीं पूजिला। चंद्र चंद्रिका धवळला। कां चंदनु निजे चर्चिला। सौरभ्यें जेवीं॥	८५३
किंवा चाफा चाफेकळ्यानी पूजिला। चंद्र चांदण्यानी प्रकाशला। किंवा चंदन स्वतः भरला। निजसुगंधे जसा॥	८५३
As Champaka worshiped by flowers; moon brightened by light; or Sandal filled; by fragrance.	853
तेवीं नवगुणटिकलग। लेणे ब्राह्मणाचे अव्यंग। कहींचि न संडी आंग। ब्राह्मणाचे॥	८५४
तैसे नवगुणरत्नजडित। अलंकार ब्राह्मणाचे अव्यंग। कधीच न सोडी अंग। ब्राह्मणाचे॥	८५४
This pure nine-quality-studded; necklace adorning Brahmin; never leaves body; of Brahmin.	854
आता उचित जे क्षत्रिया। तेही कर्म धनंजया। सांगों ऐक प्रज्ञेचिया। भरोवरीं॥	८५५
आता उचित जे क्षत्रिया। तेही कर्म धनंजया। सांगतो ऐक प्रज्ञेच्या। सामग्रीनिशी॥	८५५
Now appropriate for warrior; that karma, Dhananjaya; I will tell hear with intellect's; means.	855

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं, युद्धे चाप्यपलायनम्। दानमीश्वरभावश्च, क्षात्रं कर्म स्वभावजम्॥

४३

शौर्यं तेज धृती दक्ष, युद्धात् अपलायन। औदार्यं आणि वर्चस्व, क्षात्रकर्म स्वभावतः॥

४३

Bravery, vigour, courage, vigilance, non-retreat from battle;

charity, governance are natural warrior-karmas.

43

तरी भानु हा तेजें। नापेक्षी जेवीं विरजें। कां सिंहें न पाहिजे। जावळिया॥

८५६

तरी भानु जेव्हा तेज देत। न अपेक्षी जैसी मदत। किंवा सिंह न मागे मदत। सोबत्याची॥

८५६

As sun while giving light; expects not help; or lion seeks not help; of companion.

856

ऐसा स्वयंभ जो जीवें लाठु। सावार्येवीण उद्भटु। ते शौर्य गा जेथ श्रेष्ठ। पहिला गुण॥	८५७
ऐसा स्वयंभू जो अंगाने बलाढ्य। साहाय्याविना धीरवंत। ते शौर्य गा जेथ श्रेष्ठ। पहिला गुण॥	८५७
So self-existent bodily strong; courageous sans help; that is bravery here greatest; first quality.	857
आणि सूर्याचेनि प्रतापें। कोडीही नक्षत्र हारपे। ना तो तरी न लोपे। सचंद्रीं तिहीं॥	८५८
आणि सूर्याच्या प्रतापे। कोटीही नक्षत्रे लोपे। ना तो तरी लोपे। चंद्रासह नक्षत्रांमुळे॥	८५८
And with sun's power; crores of stars vanish; but he doesn't vanish; due to stars and moon.	858
तैसेनि आपुले प्रौढिगुणें। जगा या विस्मयो देणे। आपण तरी न क्षोभणे। कायसेनहि॥	८५९
तैसा आपल्या प्रभावगुणे। जगा या चकित करणे। आपण तरी न क्षोभणे। कशानेही॥	८५९
So by self influence; making world wonderstruck; but not becoming agitated; by anything.	859
ते प्रागल्भ्यरूप तेजा। जिये कर्मी गुण दुजा। आणि धीरु तो तिजा। जेथींचा गुण॥	८६०
तो पाणिदारपणा तेजाचा खरा। ज्या कर्मात गुण दुसरा। आणि धीर तो तिसरा। ज्याचा गुण॥	८६०
That dashing vigour; out of karmas is second quality; and courage is; whose third quality.	860
वरि पडलियाहि आकाश। बुद्धीचे डोळे मानस। झाकीना ते परियेस। धैर्य जेथे॥	८६१
वरी कोसळले जरी आकाश। बुद्धीचे डोळे आणि मानस। झाकीना ते ऐक। धैर्य जेथे॥	८६१
Even if sky crashes down; intellect-eyes and mind; aren't blinded that is; where courage is.	861
आणि पाणी हो भलतेतुकें। परी ते जिणौनि पद्म फांके। का आकाश उंचिया जिंके। आवडे तयातें॥	८६२
आणि पाणी असेना का भलते। परी ते जिंकोनि कमळ उमलते। किंवा आकाश उंचीत जिंके। कुणालाही॥	८६२
And water may be turbid; but by winning it lotus blooms; or sky beats anyone; in height.	862
तेवीं विविधा अवस्था। पातलिया जिणौनि पार्था। प्रज्ञा फळतया अर्था। वेज्ञ देणे जे॥	८६३
तैसे कोणताही प्रसंग येता। त्याला जिंकोनि पार्था। इष्ट फळणाऱ्या चांगल्या कार्यात। झोकणे जे॥	८६३
Whatever may be situation; Partha, winning over it; and what is throwing; in righteous work.	863
ते दक्षत्व गा चोख। जेथ चौथा गुण देख। आणि जुंझ अलौकिक। तो पाचवा गुण॥	८६४
ते दक्षत्व गा चोख। जेथ चौथा गुण देख। आणि झुंज अलौकिक। तो पाचवा गुण॥	८६४
That perfect vigilance; look is forth quality; and fighting supernaturally; is fifth quality.	864
आदित्याची झाडें। सदा सन्मुख सूर्याकडे। तेवीं समोर शत्रूपुढे। होणे सदा॥	८६५
सूर्यफुलांची झाडे। सदा सन्मुख सूर्याकडे। तैसा समोर शत्रूपुढे। होणे सदा॥	८६५
As sunflower plants; always face sun; so facing enemy; always.	865
मोहेवणीं प्रयत्नेंसी। चुकविजे सेजे जैसी। रिपू पाठी नेदिजे तैसी। समरांगणी॥	८६६
गर्भवती प्रयत्नानिशी। चुकवे शय्यासोबत जैशी। शत्रूला पाठ न दे तैसी। समरांगणी॥	८६६
As pregnant wife with efforts; avoids bed-sharing; showing not back to enemy; in battlefield.	866
क्षत्रियांचां आचारीं। पांचवा गुणेंद्रु अवधारी। चहूं पुरुषार्थां शिरीं। भक्ति जैसी॥	८६७
हा क्षत्रियांच्या आचारी। पांचवा गुणश्रेष्ठ ऐक तरी। चारी पुरुषार्थांत शिरावरी। भक्ती जैसी॥	८६७
This in warrior's behaviour; is fifth greatest quality; in four chief goals, greatest is; as devotion.	867

आणि जालेनि फुलें फळें। शाखिया जैसी मोकळें। कां उदार परिमळें। पद्माकरु॥	८६८
आणि येता फुले फळे। शाखा जैशा होती मोकळे। किंवा उदार देतांना परिमळे। कमळ जैसे॥	८६८
On bearing flowers, fruits; as branches are freed; or generously spreads fragrance; as lotus.	868
नाना आवडीचेनि मापें। चांदिणे भलतेणे घेपे। पुढिलांचेनि संकल्पे। तैसे जे देणे॥	८६९
किंवा आवडीच्या मापाने। चांदणे कुणीही घेणे। याचकाच्या इच्छेप्रमाणे। तैसे जे देणे॥	८६९
Or as per liking; moonlight is shared by anyone; as per seeker's will; what is doling out.	869
तें उमप गा दान। जेथ सहावे गुणरत्न। आणि आज्ञे एकायतन। होणे जे कां॥	८७०
ते अमाप गा दान। जेथ सहावे गुणरत्न। आणि आज्ञेला एकमेव स्थान। होणे जे का॥	८७०
That unlimited charity; is sixth quality-gem; and for order has only one resort; to stay.	870
पोषूनि अवयव आपुले। करविजती मानविले। तेवीं पालणे लोभविले। जग जे भोगणे॥	८७१
पोसूनि अवयव आपले। करविती काम जे मानविले। तैसे प्रजा पाळूनि त्यांच्या संतोषे। ते जग भोगणे॥	८७१
On nourishing limbs; getting work done; caring subjects, enjoying world; with their content.	871
तया नाम ईश्वरभावो। जो सर्वसामर्थ्याचा ठावो। तो गुणांमाजी रावो। सातवा जेथ॥	८७२
त्याला नाम ईश्वरभाव। जो सर्वसामर्थ्याचा ठाव। तो गुणामध्ये राव। सातवा जेथ॥	८७२
That is name is governance; which is resort of all power; it is seventh, foremost in qualities.	872
ऐसे जे शौर्यादिकीं। इहीं सात गुणविशेखीं। अलंकृत सप्तऋखीं। आकाश जैसे॥	८७३
ऐसे जे शौर्यादिकांनी। या सात गुणविशेषांनी। अलंकृत सप्तऋषींनी। आकाश जैसे॥	८७३
So adorned with all these; seven quality specialties; as sky is; by seven seers.	873
तैसे सप्तगुणीं विचित्र। कर्म जे जगीं पवित्र। ते सहज जाण क्षात्र। क्षत्रियाचे॥	८७४
तैसे सातगुणांनी अलंकृत। कर्म जे जगी पवित्र। ते सहज जाण क्षात्रकर्म। क्षत्रियांचे॥	८७४
So adorned by seven qualities; karma that is sacred; know that easily as karma; of warrior.	874
नाना क्षत्रिय नव्हे नरु। तो सत्त्वसोनयाचा मेरु। म्हणौनि गुणस्वर्गा आधारु। सातां इया॥	८७५
किंवा क्षत्रिय हा नव्हे नर। तो सत्त्वसोन्याचा मेरुडोंगर। म्हणौनि गुणस्वर्गाला आधार। सातां या॥	८७५
Warrior isn't man; but he is Meru of pious-gold; support for quality-heaven; for these seven.	875
ना तरी सप्तगुणार्णवीं। परिवारली बरवी। हे क्रिया नव्हे पृथ्वी। भोगीतसे तो॥	८७६
ना तरी सप्तगुणसागरांनी। वेढलेली सुंदर सर्वांगांनी। ही क्रिया नव्हे पृथ्वी। भोगितसे तो॥	८७६
By seas of seven qualities; surrounded beautifully; these aren't karmas but earth; he enjoys.	876
कां गुणांचे सातांही ओघी। हे क्रिया ते गंगा जगी। तया महोदधीच्या अंगी। विलसे जैसी॥	८७७
किंवा गुणांच्या साताही ओघी। ही क्रिया ती गंगा जगी। त्या महासागराच्या अंगी। विलसे जैसी॥	८७७
Or with currents of seven qualities; this karma river in world; shines in that great ocean.	877
परी हे बहु असो देख। शौर्यादि गुणात्मक। कर्म गा नैसर्गिक। क्षात्रजातीसी॥	८७८
परी हे बहु असो देख। शौर्यादी गुणात्मक। कर्म गा नैसर्गिक। क्षात्रजातीसी॥	८७८
Enough of it, look; these seven quality-full; karmas are natural; to warrior class.	878

आता वैश्याचिये जाती। उचित जे महामती। ते ऐकें गा निरुती। क्रिया सांगो॥	८७९
आता वैश्याच्या जाती। त्यांना उचित जे महामती। त्या ऐक निश्चिती। क्रिया सांगू॥	८७९
Now for trader class; appropriate for them; karmas I will tell; listen to them.	879

कृषिगौरक्ष्यवाणिज्यं, वैश्यकर्म स्वभावजम्। परिचर्यात्मकं कर्म, शूद्रस्यापि स्वभावजम्॥	४४
कृषी गौरक्ष्य व्यापार, वैश्यकर्मे स्वभावतः। सेवा भाव अशी कर्मे, शूद्राची ती स्वभावतः॥	४४
Agriculture, cow tending, trade are natural trader-karmas;	
rendering service is natural karma of outcasts.	44

तरी भूमि बीज नांगरु। यया भांडवलाचा आधारु। घेऊनि लाभु अपारु। मेळवणे जे॥	८८०
तरी भूमी बीज नांगर। या भांडवलाचा आधार। घेऊनि लाभ अपार। मिळवणे जे॥	८८०
So land, seed and plough; with support of this capital; with ample benefit; what earning is.	880
किंबहुना कृषी जिणे। गोधने राखोनि वर्तणे। का समर्घीची विकणे। महर्घी वस्तु॥	८८१
किंबहुना शेतीवर जगणे। गोधने राखोनि राहणे। किंवा स्वस्तात आणूनि विकणे। महागात वस्तू॥	८८१
To live on agriculture; maintain cow-wealth; or buy things cheaper and sell; at higher rate.	881
येतुलाचि पांडवा। वैश्यातें कर्माचा मेळावा। हा वैश्यजातिस्वभावाचा। आंतुला जाण॥	८८२
एवढाच पांडवा। वैश्याला कर्माचा मेळावा। हा वैश्यजातिस्वभावाच्या। अनुरूप जाण॥	८८२
This much, Pandava; for trader is karma group; these as per trader class nature; are appropriate.	882
आणि वैश्य क्षत्रिय ब्राह्मण। हे द्विजन्मे तिन्ही वर्ण। ययांचे जे शुश्रूषण। ते शूद्रकर्म॥	८८३
आणि वैश्य क्षत्रिय ब्राह्मण। हे दोनदा जन्मणारे तिन्ही वर्ण। यांचे जे सेवा करणे। ते शूद्रकर्म॥	८८३
Brahmins, warriors, traders; these twice-born three classes; to serve them; is karma of outcasts.	883
पैं द्विजसेवेपरौते। धावणे नाही शूद्राते। एवं चतुर्वर्णोचिते। दाविली कर्मे॥	८८४
आणि द्विजसेवेशिवाय। कर्म नाही शूद्रास। एवं चतुर्वर्णांना उचित। दाविली कर्मे॥	८८४
Except serving twice-born; outcasts have no karma; so proper for four classes; I told karmas.	884

स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः, संसिद्धिं लभते नरः। स्वकर्मनिरतः सिद्धिं, यथा विन्दति तच्छृणु॥	४५
कर्मी आपापल्या दक्ष, पूर्णता लाभतो नर। स्वकर्मी रत सिद्धी जो, कसा पावेल ऐक ते॥	४५
Vigilant in self-karma is perfected; hear how he engrossed in self-karma achieves perfection.45	

आता इयेचि विचक्षणा। वेगळालियां वर्णां। उचित जैसे करणां। शब्दादिक॥	८८५
आता हीच कर्मे बुद्धिमाना। वेगवेगळ्या वर्णांना। उचित, जैसे इंद्रियांना। शब्दादिक॥	८८५
Now these karmas; for different classes; are proper, as for senses; words etc are.	885
नातरी जळदच्युता। पाणिया उचित सरिता। सरितेसी पांडुसुता। सिंधु उचितु॥	८८६
नातरी ढगातून पडता। पाण्याला उचित जागा सरिता। सरितेला पंडुसुता। सिंधु उचित॥	८८६
As for rains falling from clouds; river is appropriate place; and for river; sea is appropriate.	886
तैसे वर्णाश्रमवशे। जे करणीय आले असे। गोरेया आंगा जैसे। गोरेपण॥	८८७
तैसे वर्णाश्रमवशे। जे वाट्याला आले असे। गोऱ्या अंगाला जैसे। गोरेपण॥	८८७
So as per class and stage; what came to one's lot; as fairness; for fair skin.	887

तया स्वभावविहिता कर्मा। शास्त्राचेनि मुखे वीरोत्तमा। प्रवर्तावयालार्गीं प्रमा। अढळ कीजे॥	८८८
त्या स्वभावानुसार कर्मा। शास्त्राच्या आज्ञेप्रमाणे वीरोत्तमा। आचरण्यामध्ये प्रमा। अढळ करी॥	८८८
In doing karma naturally; as per text-order; standard knowledge in behaviour; be firmed.	888
पैं आपुलेचि रत्न थिते। घेपे पारखियाचेनि हाते। तैसे स्वकर्म आपैते। शास्त्रें करावे॥	८८९
अरे आपलेच रत्न असते। पण घेतो तपासून पारख्याच्या हस्ते। तैसे स्वकर्म प्राप्त ते। शास्त्राप्रमाणे करा॥	८८९
Our own gem; but we get it tested by jeweller; so self-karma ordained; be done as per text.	889
जैसी दिठी असे आपुलिया ठायीं। परी दीपेंवीण भोग नाही। मार्गु न लाहतां काई। पाय असता होय॥	८९०
जैशी दृष्टी असे आपल्या ठायी। परी दीपावीण उपयोग नाही। मार्ग न मिळता, काय। पाय असूनि होय॥	८९०
As eyesight is in place; but isn't useful sans lamp; if path isn't available; of what use are legs?	890
म्हणौनि ज्ञातिवशे साचारु। सहज असे जो अधिकारु। तो आपुलालिया शास्त्रे गोचरु। आपण कीजे॥	८९१
म्हणूनि जातिवशे आचार। सहज असे जो अधिकार। तो आपापल्या शास्त्रांत पाहूनि। आपण करा॥	८९१
So behaviour as per class; that is natural authority; that on consulting texts; we should adopt.	891
मग घरींचाचि ठेवा। जेवीं डोळ्या दावी दिवा। तरी घेतां काय पांडवा। आडळु असे॥	८९२
मग घरातलाच ठेवा। जैसा डोळ्यांना दाखवी दिवा। तरी घेताना काय पांडवा। अडचण असे॥	८९२
Then treasure in house; as lamp shows to eyes; so what is the difficulty; in securing it, Arjun?	892
तैसे स्वभावे भागा आले। वरी शास्त्रे खरे केले। ते विहित जो आपुले। आचरे गा॥	८९३
तैसे स्वाभाविकपणे भाग्याला आले। वरी शास्त्राने खरे केले। ते विहित जो आपले। आचरे गा॥	८९३
Naturally coming to fate; additionally approved by text; that is assigned to him; who follows.	893
परी आळसु सांडुनी। फळकाम दवडुनी। आंगें जीवें मांडुनी। तेथेचि भरु॥	८९४
परी आळस सांडूनि। फळकामना घालवूनि। शरीर मन मांडूनि। तेथेचि भरु॥	८९४
But discarding sloth; and desire of fruits; with body and mind; puts efforts there.	894
वोर्घीं पडिले पाणी। नेणे आनानी वाहाणी। तैसा जाय आचरणी। व्यवस्थोनी॥	८९५
ओघात पडलेले पाणी। न जाणे अन्य वाहणी। तैसा तो जाय आचरणी। नियमाने॥	८९५
As water fallen in stream; doesn't go anywhere else; so he behaves; as per rules.	895
अर्जुना जो यापरी। ते विहित कर्म स्वये करी। तो मोक्षाच्या ऐलद्वारीं। पैठा होय॥	८९६
अर्जुना जो अशापरी। ते विहित कर्म स्वये करी। तो मोक्षाच्या ऐलतीरी। प्रवेशतो॥	८९६
Who like this; does that assigned karma himself; at earlier bank of liberation; he enters.	896
जे अकरणा आणि निषिद्धा। न वचेचि काही संबंधा। म्हणौनि भवा विरुद्धा। मुकला तो॥	८९७
जे अकरणीय आणि निषिद्धा। न येऊ दे काही संबंध। म्हणौनि संसार जो विरुद्ध। त्यास मुकला जो॥	८९७
What is undesired, condemned; allowing no connection; from worldly life; who is freed.	897
आणि काम्यकर्माकडे। न परतेचि जेथ कोडें। तेथ चंदनाचेही खोडे। न लेचि तो॥	८९८
आणि काम्यकर्माकडे। कधी कौतुकेही न वळे। तेथ मिळाले पायात चंदनाचेही खोडे। न घेई जो॥	८९८
Toward desired karma; he turns not casually; even offered the sandal footwear; discards them.	898

येर नित्य कर्म तंव। फलत्यागें वेंचिले सर्व। म्हणौनि मोक्षाची शिव। ठाकू लाहे॥	८९९
अन्य नित्य कर्म, तव। फलत्यागाने संपले सर्व। म्हणोनि मोक्षाची शीव। गाढू शके॥	८९९
Rest of routine karma; finished by fruit relinquishment; so border of liberation; he reaches.	899
ऐसेनि शुभाशुभीं संसारीं। सांडिला तो अवधारी। वैराग्यमोक्षद्वारीं। उभा ठाके॥	९००
ऐशा आणि शुभअशुभ संसारी। सुटला तो अवधारी। वैराग्यमोक्षद्वारी। उभा राहे॥	९००
From pious, impious worldly life; he escaped, look; at asceticism-liberation door; he stands.	900
जे सकळ भाग्याची सीमा। मोक्षलाभाची जे प्रमा। नाना कर्ममार्गश्रमा। शेवटु जेथ॥	९०१
जी सकळ भाग्याची पूर्णता। मोक्षलाभाची जी निश्चिंतता। नाना कर्ममार्गातील श्रमांना। शेवटु जेथ॥	९०१
What is fortune fulfilment; surety of liberation gain; for exertion on karma-path; what is end.	901
मोक्षफळें दिली वोल। जें सुकृततरूचे फूल। तये वैराग्यीं ठेवी पाऊल। भंवरु जैसा॥	९०२
मोक्षफळाने ठेविलेले वोल (तारण)। जे पुण्यवृक्षाचे फूल। त्या वैराग्यफुलावर ठेवी पाऊल। भ्रमर जैसा॥	९०२
Security kept by liberation-fruit; flower of merit-tree; steps on asceticism-flower; as beetle.	902
पाहीं आत्मज्ञानसुदिनाचा। वाधावा सांगतया अरुणाचा। उदयो त्या वैराग्याचा। ठावो पावे॥	९०३
पहा आत्मज्ञानसुदिनाच्या। आगमनवार्ता सांगणाऱ्या अरुणाचा। उदय ऐशा त्या वैराग्याचा। लाभ होतो॥	९०३
Telling news; of soul-knowledge day's advent; that sun's dawn; such asceticism; is gained.	903
किंबहुना आत्मज्ञान। जेणें हाता ये निधान। ते वैराग्य दिव्यांजन। जीवें ले तो॥	९०४
किंबहुना आत्मज्ञान। ज्यामुळे हाता ये निधान। ते वैराग्य दिव्यांजन। जीवेभावे लावी तो॥	९०४
Soul-knowledge; by which final resort is gained; divine asceticism eye drop; he applies.	904
ऐसी मोक्षाची योग्यता। सिद्धी जाय तया पांडुसुता। अनुसरोनि विहिता। कर्मा यया॥	९०५
ऐसी मोक्षाची योग्यता। सिद्ध होय त्याला पंडुसुता। अनुसरोनि विहिता। कर्मा या॥	९०५
Such liberation's capability; Pandusuta, he acquires; by following assigned; karma.	905
हे विहित कर्म पांडवा। आपुला अनन्य बोलावा। आणि हेच परम सेवा। मज सर्वात्मकाची॥	९०६
हे विहित कर्म पांडवा। आपला अनन्य जिव्हाळा। आणि हीच परम सेवा। मज सर्वात्मकाची॥	९०६
Assigned karma; is our exclusive warmth; this is great service; rendered to I omnipresent.	906
पैं आघवांचि भोगेंसी। पतिव्रता क्रीडे प्रियेंसीं। की तयाचीं नामे जैसी। तपे तिया केली॥	९०७
अरे सगळ्याच भोगांत जैसी। पतिव्रता क्रीडे प्रियासी। किंवा त्याच्याच नावाने जैसी। तपे तिने केली॥	९०७
In all enjoyments; as faithful wife pleases beloved; or in his name; she does severities.	907
कां बाळका एकी माये-। वांचोनि जिणे काय आहे। म्हणौनि सेविजे कीं तो होये। पाटाचा धर्मु॥	९०८
किंवा बाळकाला एका आई-। वांचोनि जगण्यास आहे काही? म्हणोनि तिची सेवा करणे होई। श्रेष्ठ धर्म॥	९०८
Or has a child except mother; anything to live for? so to serve her becomes; greatest religion.	908
नाना पाणी म्हणौनि मासा। गंगा न सांडितां जैसा। सर्वतीर्थसहवासा। वरपडा जाला॥	९०९
किंवा पाणी म्हणोनि मासा। गंगा न सोडिता जैसा। सर्वतीर्थसहवासांना। मिळवता झाला॥	९०९
As it is only water; as fish doesn't leave river; he of all sacred places; gained company.	909

तैसे आपुलिया विहिता। उपावो असे न विसंबिता। ऐसा कीजे की जगन्नाथा। आभारु पडे॥	९१०
तैसे आपल्या कर्मा विहिता। आचरत असे न विसंबता। ऐसा करे की जगन्नाथा-। वरी भार पडे॥	९१०
So own karma assigned; he follows sans resting; so that burden is shifted; to Jagannatha.	910
अगा जया जे विहित। ते ईश्वराचे मनोगत। म्हणौनि केलिया निभ्रांत। सापडेचि तो॥	९११
अगा ज्याला जे विहित। ते ईश्वराचे मनोगत। म्हणोनि करता, निःसंशय। सापडेच ईश्वर तो॥	९११
To whoever what is assigned; that is desire of God; so doing it, certainly; that God is gained.	911
पैं जीवाचे कर्सीं उतरली। ते दासी की गोसांवीण जाली। तैसी सेवेची तया मविली। वही जेवीं॥	९१२
अंतःकरणाचे कसास उतरली। ती दासी तरी स्वामिनी झाली। तैसे सेवेची त्या नोंदणी। दप्तरी लिहिले जसे॥	९१२
Who is dear to heart; becomes mistress though maid; so note of that service; gets recorded.	912
तैसे स्वामीचिया मनोभावा। न चुकिजे हेचि परमसेवा। येर ते गा पांडवा। वाणिज्य करणे॥	९१३
तैसे स्वामीच्या मनोभावा। न चुकावे हीच परमसेवा। दुसरे ते गा पांडवा। केवळ व्यापार करणे॥	९१३
So master's will; not to ignore is supreme service; Pandava, rest is; mere trading.	913
<p>यतः प्रवृत्तिर्भूतानां, येन सर्वमिदं ततम्। स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानवः॥ ४६</p> <p>ज्यायोगे जन्मली भूते, ज्याने सारे भरे जगत्। स्वकर्मे त्यास पूजीता, सिद्धी पावति मानव॥ ४६</p> <p>From whom beings are born, is omnipresent;</p> <p style="text-align: center;">by worshiping him with self-karma, humans are perfected. 46</p>	
म्हणोनि विहित क्रिया केली। नव्हे तयाची खूण पाळिली। जयापासूनि कां आली। आकारा भूते॥	९१४
म्हणोनि विहित क्रिया केली। नव्हे त्याची आज्ञा पाळिली। ज्याचेपासून आली। आकारा भूते॥	९१४
So did karma assigned; nay his order is obeyed; from whom are formed; being forms.	914
जो अविद्येचिया चिंधिया। गुंडूनि जीव बाहुलिया। खेळवीतसे तिगुणिया। अहंकाररज्जू॥	९१५
जो अविद्येच्या चिंध्या। गुंडाळून केलेल्या बाहुल्या। खेळवितसे त्रिगुणाच्या। अहंकारसुत्रे॥	९१५
Who ignorance-rags; rolls and makes dolls; then pulls them by quality-trinity; ego-strings.	915
जेणें जग हे समस्त। आंत बाहेरी पूर्ण भरित। जाले आहे दीपजात। तेजें जैसे॥	९१६
ज्याने जग हे समस्त। आत बाहेर पूर्ण भरित। व्याप्त आहे सर्व दीपजात। तेजाने जैसे॥	९१६
By whom this entire world; is in-out occupied; occupied all lamps are as by fire.	916
तया सर्वात्मका ईश्वरा। स्वकर्मकुसुमांची वीरा। पूजा केली होय अपारा। तोषालागी॥	९१७
त्या सर्वात्मक ईश्वराची। स्वकर्मकुसुमांची। वीरा पूजा केली होती। अपार संतोषासाठी॥	९१७
That omnipresent God; with self-karma flowers; was worshiped, Vira; for infinite contentment.	917
म्हणौनि तिये पूजे। रिझलेनि आत्मराजे। वैराग्यसिद्धि देईजे। पसाय तया॥	९१८
म्हणोनि त्या पूजेने। संतोषोनि आत्मराज परमात्म्याने। वैराग्यसिद्धी दिली। प्रसाद त्याला॥	९१८
With that worship; being pleased soul-king; granted asceticism-perfection to him; as blessing.	918
जिये वैराग्यदशे। ईश्वराचेनि वेधवशे। हे सर्वही नावडे जैसे। वांत होय॥	९१९
ज्या वैराग्यदशेने। ईश्वराच्या वेधाने। हे सर्वही विषयसुख न आवडणे। जैसे वांती होय॥	९१९
By which asceticism; and by love of God; all object-pleasures are detested; like vomiting.	919

प्राणनाथाचिया आधी। विरहिणीते जिणेही बाधी। तैसे सुखजात त्रिशुद्धी। दुःखचि लागे॥	९२०
प्राणनाथाच्या विरहाने। विरहिणीला जिणेही बाधणे। तैसे सुखजात निश्चयाने। दुःखचि वाटे॥	९२०
By separation of beloved; as separated detests living; so all pleasures certainly; felt as painful.	920
सम्यग्ज्ञान नुदैजतां। वेधेचि तन्मयता। उपजे ऐसी योग्यता। बोधाची लाहे॥	९२१
यथार्थज्ञान न उदयता। ध्यासाची तन्मयता। उपजे ऐसी योग्यता। बोधाची लागे॥	९२१
Sans dawn of proper knowledge; yearning emerges; such ability; of knowledge is gained.	921
म्हणौनि मोक्षलाभालागीं। जो व्रते वाहतसे आंगी। तेणे स्वधर्मु आस्था चांगी। अनुष्ठावा॥	९२२
म्हणौनि मोक्षलाभाकारणे। जो व्रते आचरतो अंगाने। त्याने स्वधर्म चांगल्या आस्थेने। अनुष्ठावा॥	९२२
So for liberation gain; who follows vows; he should establish self-duty*; earnestly.	922
<p>श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः, परधर्मात्स्वनुष्ठितात्। स्वभावनियतं कर्म, कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम्॥ ४७</p> <p>श्रेय स्वधर्म ऊणाही, परधर्माहुनी स्थिर। स्वभावे नेमिले कर्म, होता ना होय पातक॥ ४७</p> <p>Imperfect self-duty is better than other's perfect duty;</p> <p style="text-align: right;">by doing naturally assigned duty, sin isn't incurred. 47</p>	
अगा आपुला हा स्वधर्मु। आचरणीं जरी विषमु। तरी पाहावा तो परिणामु। फळेल जेणें॥	९२३
अगा आपला हा स्वधर्म। आचरण्यास जरी कठीणतम। तरी पाहावा परिणाम। फलप्राप्ती ज्याचेमुळे॥	९२३
Our self-duty; though difficult to follow; outcome should be viewed; which grants fruit-gain.	923
जें सुखालागी आपणपयां। निंबचि आथी धनंजया। तें कडुवटपणा तयाचिया। उबगिजेना॥	९२४
जेव्हा आरोग्यासाठी आपल्या। निंबचि उपयोगी धनंजया। तेव्हा कडुवटपणाला त्याच्या। उबगावे ना॥	९२४
When for our health; Dhananjaya, Neem is useful; for its bitterness; one shouldn't be averted.	924
फळण्या ऐलीकडे। केळीते पाहतां आस मोडे। ऐसी त्यजिली तरी जोडे। तैसे कें गोमटे॥	९२५
फळण्याच्या आधी। केळीकडे पाहता फळाची आस मोडी। तेव्हाच त्यागिली केळी। तर कुठचे फळ उत्तम?	९२५
Before fruiting; viewing banana for fruit; then discarding plant; where will be sweet fruit?	925
तेवीं स्वधर्मु सांकडु। देखोनि केला जरी कडु। तरी मोक्षसुरवाडु। अंतरला की॥	९२६
तैसा स्वधर्म संकटातला। पाहूनि जरी कडू वाटला। तर मग मोक्षसुखाला। अंतरला की॥	९२६
So danger in self-duty if found bitter; then of liberation-bliss; he will be deprived.	926
आणि आपुली माये। कुब्ज जरी आहे। तरी जीजे तें नोहे। स्नेह कुन्हें की॥	९२७
आणि आपली माय। कुबडी जरी आहे। तरी जगावे ज्यायोगे तो नव्हे। स्नेह वाकडा की॥	९२७
Own mother; even she is hunch-backed; with which we survive, that affection isn't; crooked.	927
येरी जिया पराविया। रंभेहूनि बरविया। तिया काय कराविया। बाळकें तेणें॥	९२८
दुसऱ्या ज्या पराया। रंभेहूनही सुंदरता तयां। त्या काय कराव्या। बालकाने त्या॥	९२८
Though other women; are better than Rambha; of what use they will be; for a child.	928
अगा पाण्याहूनि बहुवें। तुपीं गुण कीर आहे। परी मीना काय होये। असणे तेथे॥	९२९
अरे पाण्याहूनि बहुत। तुपात गुण खरोखरी आहेत। परी मत्स्याचे काय होत। असता तेथ॥	९२९
More than water; ghee has qualities better; but what will happen to fish; being in it.	929

- पैं आघविया जगा जे विख। ते विख कीडिया पीयूख। आणि जगा गुळ ते देख। मरण त्या।। ९३०
- अरे अवघ्या जगाला जे विष। ते विषकिड्याचे अमृत। आणि जगाचा गूळ, ते पहा। मरण त्याला।। ९३०
- Entire world's poison; is nectar for poisonous bacteria; and world's sugar; is death for him. 930
- म्हणौनि जें विहित जया जेणे। फिटे संसाराचे धरणे। क्रिया कठोर तन्ही तेणे। तेचि करावी।। ९३१
- म्हणोनि जे विहित ज्याला जेणे। फिटे संसाराचे देणेघेणे। क्रिया कठोर तरी त्याने। तीचि करावी।। ९३१
- What is assigned to whom; freed from worldly bondage; duty though harsh he; to do only that. 931
- येरा पराचारा बरविया। ऐसें होईल टेंकलेया। पायांचे चालणे डोइया। केले जैसें।। ९३२
- परक्याचा आचार चांगला। असे म्हणून स्वीकारिला। तर पायाचे चालणे डोक्याने। केले जैसें।। ९३२
- Other's behaviour is good; so if it is accepted; then walking on head; it will be. 932
- यालागीं कर्म आपुले। जे जातिस्वभावे असे आले। ते करी तेणे जितिले। कर्मबंधाते।। ९३३
- यासाठी कर्म आपले। जे जातिस्वभावे असे आले। ते करी, त्याने जिकिले। कर्मबंधां।। ९३३
- So own karma; that is assigned as per class; do only that, it has conquered; karma-bondage. 933
- आणि स्वधर्मचि पाळावा। परधर्म तो गाळावा। हा नेमुही पांडवा। न कीजेचि मा।। ९३४
- आणि स्वधर्मचि पाळावा। परधर्म तो गाळावा। हा नेमही पांडवा। नाही केला जरी।। ९३४
- And self-duty be followed; other's duty be discarded; if this rule, Pandava; isn't observed. 934
- तरी आत्मा दृष्ट नोहे। तंव कर्म करणे का ठाये। आणि करणे तेथ आहे। आयासु आधी।। ९३५
- तरी आत्मानुभव नोहे। तोवर कर्म करणे का राहे? आणि कर्म करताना आहे। सायास आधी।। ९३५
- Till no soul-experience; does doing karma cease? While doing karma; exertion is faced first. 935
- सहजं कर्म कौन्तेय, सदोषमपि न त्यजेत्। सर्वारम्भा हि दोषेण, धूमेनाग्निरिवावृताः।। ४८**
- सहजकर्म कौंतेया, सदोषही नको त्यजू। सर्व कर्मे उणी आधी, धुराने अग्नि झाकिला।। ४८**
- You shouldn't cast faulty natural karma; karma-initiations are faulty as fire veiled by smoke. 48**
- म्हणौनि भलतिये कर्मीं। आयासु जन्ही उपक्रमीं। तरी काइ स्वधर्मीं। दोषु सांगें।। ९३६
- म्हणोनि भलत्या कर्मात। सायास जरी आरंभात। तरी काय आहे स्वधर्मात। दोष सांग।। ९३६
- So any karma involves; exertion in beginning; so tell, what is there in self-duty; as fault? 936
- अगा उजू वाटा चालावे। तन्ही पायचि शिणवावे। ना आडरानी धावावे। तन्ही तेचि।। ९३७
- अरे सरळ वाटेने चालावे। तरी पायचि शिणवावे। आडरानी धावावे। तरी तेचि।। ९३७
- Walking on straight path; involves exertion of feet; running in wild; too involves same. 937
- पैं शिळा कां सिदोरिया। दाटणे एक धनंजया। परी जे वाहतां विसांवया। मिळिजे ते घेपे।। ९३८
- अरे शिळा किंवा शिदोरी या। ओझे एक धनंजया। परी वाहताना विसाव्यात ज्या। उपयोगी त्याच घ्याव्या।। ९३८
- Whether stone or provisions; same is the burden; but in travel, thing useful at rest; be carried. 938
- एन्हवीं कणा आणि भुसा। कांडितांही सोसु सरिसा। जेंचि रंधन श्वानमांसा। तेचि हवी।। ९३९
- एरवी कणा आणि भुसा। कांडताना श्रम सारखा। जे श्रम रंधताना श्वानमासा। तेच यज्ञभागासाठी।। ९३९
- Grains, chaff; in pounding exertion is same; it in cooking dog-meat; is same as Yadnya-food. 939

दधी जळाचिया घुसळणा। व्यापार सारिखेचि विचक्षणा। वाळुवे तिळा घाणा। गाळणे एक॥	९४०
दही किंवा जळ घुसळता। कष्ट सारखेच रे बुद्धिमंता। वाळु किंवा तीळ घाण्यात गाळता। कष्ट एक॥	९४०
Churning curd, water; exertion is same; crushing sand or sesame in oil mill; exertion is same.	940
पैं नित्य होम देयावया। का सैरा आगी सुवावया। फुंकिता धूम धनंजया। साहणे तेचि॥	९४१
अरे नित्याच्या होमाला द्यावया। किंवा कुठेही अग्नी लावावया। फुंकताना धूर धनंजया। सोसणे आले॥	९४१
For routine Yadnya fire; or igniting fire anywhere; while blowing air, smoke; has to be born.	941
परी धर्मपत्नी धांगडी। पोसितां जरी एकी वोढी। तरी का अपरवडी। आणावी आंगा॥	९४२
धर्मपत्नी वा घरघुशी। पोसताना जर ओढाताण सारखी। तरी का? न परवडणारी। दुसरी घ्यावी अंगी॥	९४२
Wife, concubine; difficulty in supporting is same; why to have unaffordable liability; of later?	942
हां गा पाठी लागला घायी। मरण न चुकेचि पाही। तरी समोरला काई। आगळे न कीजे॥	९४३
हो गा पाठीवर लागल्या घावे। मरण न चुके असे आहे। तर शत्रूसमोर जाऊनि काही। पराक्रम का करू नये?	९४३
From a stab on back; if death is certain; why not face enemy; and display bravery?	943
अकुळस्त्री दांड्याचे घाये। परघर रिगालीहि जरी साहे। तरी स्वपतीतें वायें। सांडिले की॥	९४४
अकुलस्त्री दांडक्याचे घावचि। परघरी घुसूनिही जर सोसतेचि। तर स्वपतीला उगीचचि। सोडिले की॥	९४४
If adulteress bears rod blows; on entering other's house; own husband in vain; she had left.	944
तैसे आवडतेही करणे। न निपजे शिणल्याविणे। तरी विहित बा रे कोणें। बोलें भारी॥	९४५
तैसे आवडतेही कर्म करणे। न निपजे कष्टवीणे। तर विहित कर्म कोण्या तोंडाने। म्हणावे भारी॥	९४५
As favoured karma too; isn't exertion-less; assigned karma how could be; said as exerting.	945
वरी थोडेचि अमृत घेतां। सर्वस्व वेंचो का पंडुसुता। जेणे जोडे जीविता। अक्षय्यत्व॥	९४६
शिवाय थोडेसे अमृत घेता। सर्वस्व खर्चु का नये पंडुसुता? जे मिळता जीविता। मिळे अमरत्व॥	९४६
For having little nectar; why whole worth not to spend? Having which; immortality is gained.	946
येर काह्यां मोलें वेंचूनि। विष पियावे घेउनि। आत्महत्येसि निमोनि। जायिजे जेणें॥	९४७
दुसरे कशाला मोल खर्चूनि। विष प्यावे विकत घेऊनि। आत्महत्येसहित मरूनि। जावे ज्याने॥	९४७
Why to spend money; to buy poison and drink it; who should die by committing suicide.	947
तैसे जाचूनियां इंद्रिये। वेंचूनि आयुष्याचेनि दियें। साचला पापी आन आहे। दुःखावांचूनि॥	९४८
तैसे कष्टवूनि इंद्रियांस। वेचूनि आयुष्याचे दिवस। साचल्या पापात अन्य काय आहे। दुःखावाचूनि॥	९४८
By making organs slog; wasting life; from accumulated sin what is gained; except pain?	948
म्हणोनि करावा स्वधर्म। जो करितां हिरोनि घे श्रमु। उचित देईल परमु। पुरुषार्थराजु॥	९४९
म्हणोनि करावा स्वधर्म। जो करता हिरावोनि नेतो श्रम। उचित देईल परम। मोक्ष जो॥	९४९
So self-duty be done; which removes fatigue; and helps gaining supreme; liberation.	949
याकारणे किरीटी। स्वधर्माचिये रहाटी। न विसंबिजे संकटी। सिद्धमंत्र जैसा॥	९५०
याकारणे अर्जुना। स्वधर्माच्या आचरणा। न विसरावे, संकटात। सिद्धमंत्र जैसा॥	९५०
So Arjuna; performing self-duty; shouldn't be forgotten as a perfected mantra; in calamity.	950

का नाव जैसी उदर्धी। महारोगी दिव्यौषधी। न विसंबिजे तया बुद्धी। स्वकर्म येथ॥	९५१
किंवा नाव जैशी सागराला। महारोगी दिव्यौषधीला। न विसंबावे स्वकर्माला। त्याच बुद्धीने येथ॥	९५१
Like boat for sea; divine medicine is for leper; self-duty not be forgotten; with same attitude.	951
मग यथाचि गा कपिध्वजा। स्वकर्माचिया महापूजा। तोषला ईशु तमरजा। झाडा करुनि॥	९५२
मग याचीच गा कपिध्वजा। स्वकर्माची करता महापूजा। तोषेल ईश्वर तमरजाला। साफ करुनी॥	९५२
Arjuna; by worshiping self-karma; God will be contented by destroying; passionate and dark.	952
शुद्धसत्त्वाचिया वाटा। आणी आपुली उत्कंठा। भव स्वर्गु काळकुटा। ऐसे दावी॥	९५३
शुद्ध सत्त्वाच्या ज्या वाटा। तेथ आणतो आपली उत्कंठा। संसार स्वर्ग काळकूटा-। सारखे दाखवी॥	९५३
What ways of pure pious; brings our urge there; displays worldly, heavenly joys, like poison.	953
जिये वैराग्य येणे बोलें। मागां संसिद्धी रूप केले। किंबहुना ते आपुले। मेळवी खागे॥	९५४
जिचे वैराग्य या बोले। मागे पूर्णप्राप्तीचे वर्णन केले। किंबहुना तो आपले। मिळवी साध्य॥	९५४
Denoted by term asceticism; whole gain described earlier; rather seeker; attains ultimate goal.	954
मग जिंतिलिया हे भोये। पुरुष सर्वत्र जैसा होये। का जालाही जे लाहे। ते आता सांगों॥	९५५
मग जिंकिता ही भूमिका। पुरुष सर्वत्र जैसा होये का। किंवा तैसा झाल्याने जे लाभे। ते आता सांगू॥	९५५
On conquering this goal; Person is omnipresent; what benefit is gained by that; I will tell.	955
<p>असक्तबुद्धिः सर्वत्र, जितात्मा विगतस्पृहः। नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां, संन्यासेनाधिगच्छति॥ ४९</p> <p>उदासबुद्धि सर्वत्र, जितात्मा कामनाजित। नैष्कर्म्यसिद्धिसी थोर, संन्यासानेच पावतो॥ ४९</p> <p>With neutral intellect everywhere soul and desire conqueror; gains karma-freeness-perfection by renunciation. 49</p>	
तरी देहादिक हे संसारें। सर्वही मांडलेसे जे गुंफिरे। तेथ नातुडे तो वागुरे। वारा जैसा॥	९५६
तरी देहादिक या संसारामध्ये। सर्व मांडले आहे जे गुंताडे। तेथे न सापडे तो, जाळ्यामध्ये। वारा जैसा॥	९५६
So into bodily existence; which is total entanglement; he isn't trapped there, as wind; into net.	956
पैं परिपाकाचिये वेळे। फळ देठें ना देठु फळे। न धरे तैसे स्नेह खुळे। सर्वत्र होय॥	९५७
आणि पिकण्याच्या वेळेला। फळ देठाला ना देठ फळाला। न धरे, तैसा स्नेह खुळा। सर्वत्र क्षीण होय॥	९५७
At ripening time; as fruit to stalk or stalk to fruit; doesn't cling, affection; wanes everywhere.	957
पुत्र वित्त कलत्र। हे जालियाही स्वतंत्र। माझे न म्हणे पात्र। विषाचे जैसे॥	९५८
वित्त बायको पुत्र। हे असूनही स्वतंत्र। त्यासी माझे न म्हणे तो, पात्र। विषाचे जैसे॥	९५८
Wealth, wife, children; though independent; he disowns them, as a tumbler; of poison.	958
हे असो विषयजातीं। बुद्धी पोळली ऐसी माघौती। पाउलें घेऊनि एकांती। हृदयाचां रिगे॥	९५९
हे असो विषयातली ती। बुद्धी जणू पोळली, ऐसी परती। पाउले घेऊनि, एकांती। हृदयाच्या शिरे॥	९५९
Let be, toward object; intellect as if scorched; retraces steps and enters into solitude; of heart.	959
ऐसया अंतःकरण। बाह्य येतां तयाची आण। न मोडी समर्था भेण। दासी जैसी॥	९६०
ऐसे सोडूनि अंतःकरण। बाहेर न येण्याची त्याची आण। न मोडी, मालकाच्या भीतीत। दासी जैसी॥	९६०
So heart; his vow of not going outside; breaks not, as a maid; by fearing master.	960

तैसे ऐक्याचिये मुठी-। माजिवडे चित्त किरीटी। करूनि वेधीं नेहटी। आत्मयाच्या॥	९६१
तैसे ऐक्याच्या मुठी-। मध्ये चित्ताला किरीटी। बंद करूनि, ध्यासात जोराने लोटी। आत्म्याच्या॥	९६१
So into grip of unity; Kiriti, holding mind; and pushing it strongly; in meditation; of soul.	961
तेव्हा दृष्टादृष्ट स्पृहे। निमणे जालेंचि आहे। आगी दडपलिया धुये। राहिजे जैसे॥	९६२
तेव्हा इहलोकपरलोकाची स्पृहा। नष्ट झालीच पाहा। आग दडपता धुळीने। विझे जैशी॥	९६२
Then urge for world and beyond; look is destroyed; fire smothered by dust; as is extinguished.	962
म्हणोनि नियमिलिया मानसीं। स्पृहा नासोनि जाय आपैसी। किंबहुना तो ऐसी। भूमिका पावे॥	९६३
म्हणोनि नियंत्रित केलेल्या मानसी। इच्छा निमोनि जाय आपोआपसी। किंबहुना तो ऐसी। भूमिका पावे॥	९६३
So in controlled mind; desire gets naturally dissolved; rather such status he; attains.	963
पै अन्यथा बोधु आघवा। मावळोनि त्या पांडवा। बोधमात्रींचि जीवा। ठावो होय॥	९६४
आणि विपरीत बोध अवघा। मावळोनि त्या पांडवा। बोधमात्रच जीवा-। चे आत स्थिर होय॥	९६४
Entire false knowledge; Pandava, vanishes; and only true knowledge into heart; remains fixed.	964
धरवणी वेंचें सरे। तैसे भोगें प्राचीन पुरे। नवें तंव नुपकरे। काहीचि करूं॥	९६५
साचवले पाणी वापरता सरे। तैसे भोगल्याने संचित सरे। नवे अहंवीण कृतकर्म निरुपयोगी ठरे। पापपूण्य निर्मिण्या॥	९६५
Stored water exhausts by use; so destiny* by experiencing; new sans ego is unable; to do anything.	965
ऐसी कर्मसाम्यदशा। होय तेथ वीरेशा। मग श्रीगुरु आपैसा। भेटेचि गा॥	९६६
ऐशी कर्मांनी साम्यदशा। प्राप्त होय तेथ वीरेशा। मग श्रीगुरु आपोआपसा। भेटेच गा॥	९६६
When such equal status; is gained Viresha; pious guru naturally; meets.	966
रात्रीची चौपाहरी। वेंचलिया अवधारी। डोळ्यां तमारी। मिळे जैसा॥	९६७
रात्रीचे प्रहर चारी। संपताच, सांगतो ते ऐक तरी। डोळ्यांना सूर्य तरी। मिळे जैसा॥	९६७
As on expiry; of twelve hours of night; I will tell listen; as sun is seen; by eye.	967
का येऊनि फळाचा घडु। पारुषवी केळीची वाढु। गुरु भेटोनि करी पाडु। मुमुक्षु तैसा॥	९६८
किंवा येऊनि फळाचा घड। खुंटवी केळीची वाढ। गुरु भेटोनि करी प्रकार। साधकाचा तैसा॥	९६८
Or as on bearing fruits; Banana stops growing; guru by meeting does same thing; to seeker.	968
मग आलिंगिला पूर्णिमा। जैसा उणीव सांडी चंद्रमा। तैसे होय वीरोत्तमा। गुरुकृपा तया॥	९६९
मग आलिंगिता पूर्णिमा। जैसा अपूर्णत्व सोडे चंद्रमा। तैसे होय वीरोत्तमा। गुरुकृपेने तया॥	९६९
Then on full moon night; as moon discards phases; Arjuna, same thing happens; by guru-grace.	969
तेव्हा अबोधुमात्र असे। तो तंव तया कृपा नासे। तेथ निशीसवें जैसे। आंधारे जाय॥	९७०
तेव्हा अज्ञानमात्र जे असे। ते तर त्या गुरुकृपेने नासे। तेव्हा रात्रीसवे जैसे। आंधारे जाय॥	९७०
Then traces of ignorance; vanish by guru-grace; as with night; darkness disappears.	970
तैसी अबोधाचिये कुशी। कर्म कर्ता कार्य ऐशी। त्रिपुटी असे ते जैसी। गाभिणी मारिली॥	९७१
तैसी अज्ञानाच्या कुशी। कर्म कर्ता कार्य ऐसी। त्रिपुटी असे ती नासे जैसी। गर्भिणी मारता मरे गर्भ॥	९७१
In ignorance-womb; karma, doer, action; triad vanishes; as on killing of pregnant; dies foetus.	971

तैसे अबोधनाशासवे। नाशे क्रियाजात आघवे। ऐसा समूळ संभवे। संन्यासु हा॥	९७२
तैसे अज्ञान नाशासवे। नाशे क्रियाजात अवघे। ऐसा समूळ संभवे। संन्यास हा॥	९७२
So entire karma-group disappears with ignorance; so totally happens; this renunciation.	972
येणें मूळज्ञानसंन्यासे। दृश्याच्या जेथ ठावो पुसे। तेथ बुझावे ते आपैसे। तोचि आहे॥	९७३
या मूळ अज्ञानत्यागे। दृश्याचे जेथे अस्तित्व पुसे। तेथ जाणावे ते आपैसे। तो स्वतःच आहे॥	९७३
With discarding root-ignorance; existence of object is erased; there know naturally; he exists. 973	
चेइलियावरी पाही। स्वप्नींचिया तिये डोही। आपणपयाते काई। काढू जाइजे॥	९७४
जागे झाल्यावर पाहा आणि। स्वप्नातल्या डोहातुनी। आपणाला काय। काढावे लागे?	९७४
On waking up look; out of pool from dreams; to pull out ourselves; is it necessary?	974
तैं मी नेणे आता जाणेन। हे सरले त्या दुःस्वप्न। जाला ज्ञातृज्ञेयाविहीन। चिदाकाश॥	९७५
तेव्हा मी नेणे, आता जाणेन। हे संपले त्याचे दुःस्वप्न। तो झाला ज्ञाता व ज्ञेयाविहीन। चिदाकाश॥	९७५
I know not, will know now; bad dream vanished; he is knower n sans knowable; heart space.	975
मुखाभासेंसीं आरिसा। परौता नेलिया वीरेशा। पाहातेपणेंवीण जैसा। पाहाता ठाके॥	९७६
मुखाच्या प्रतिबिंबासहित आरिसा। बाजूला नेता वीरेशा। प्रतिबिंबाविनाच जैसा। पाहणारा उरे॥	९७६
When mirror with reflection; is removed from face; as sans reflection; observer remains.	976
तैसें नेणें जे गेले। तेणें जाणणेही नेले। मग निष्क्रिय उरले। चिन्मात्रचि॥	९७७
तैसे अज्ञान जेव्हा गेले। त्याने ज्ञानही नेले। मग निष्क्रिय उरले। चैतन्यमात्र॥	९७७
When ignorance vanished; it carried away knowledge; then action-free remained; only soul.	977
तेथ स्वभावे धनंजया। नाही कोणीचि क्रिया। म्हणौनि प्रवादु त्या। नैष्कर्म्यु ऐसा॥	९७८
तेव्हा स्वभावे धनंजया। नाही कोणतीच क्रिया। म्हणोनि म्हणती त्या। नैष्कर्म्यु ऐसे॥	९७८
So naturally, Dhananjaya; when there is not any action; so it is known; as karma-free state.	978
ते आपुले आपणपे। असे तेचि होऊनि आरोपे। तरंगु का वायुलोपे। समुद्रु जैसा॥	९७९
ते आपले आपल्यामध्ये। असे तेच होऊनि हरपे। तरंग का वायुलोपे। समुद्रु जैसा॥	९७९
That state into own self; merges by becoming like that; due to lack of wind; as waves in sea.	979
तैसे न होणे निपजे। ते नैष्कर्म्युसिद्धि जाणजे। सर्व सिद्धींत सहजे। परम हेचि॥	९८०
तैसे ब्रह्म होणेही न निपजे। ती नैष्कर्म्युसिद्धी जाणजे। सर्वसिद्धीमध्ये सहजे। परम हीच॥	९८०
Being Brahma too emerges not; that is karma-free perfection; in all perfections; it is supreme.	980
देउळाचिया कामा कळसु। परम गंगेसी सिंधुप्रवेशु। कां सुवर्णशुद्धी कसु। सोळावा जैसा॥	९८१
देवळाच्या कामाचा अंत कळस। शेवट गंगेस सिंधुप्रवेश। किंवा सुवर्णशुद्धीचा अंतीम कस। सोळा जैसा॥	९८१
Apex is end of temple work; joining sea is end of river; end of gold-purity; is 24 carats.	981
तैसें आपुले नेणणे। फेडीजे का जाणणे। तेही गिळूनि असणे। ऐसी जे दशा॥	९८२
तैसे आपले अज्ञान। फेडते जे का ज्ञान। तेही गिळूनि असणे। ऐसी जी दशा॥	९८२
So our ignorance; which is destroyed by knowledge; swallowing that too; such is which state.	982

तियेपरते काही। निपजणे येथ नाही। म्हणौनि म्हणिपे पाही। परमसिद्धि ते।।	९८३
त्यापलीकडे काही। प्राप्त होणे येथ नाही। म्हणौनि म्हणतात पाही। परमसिद्धी तिला।।	९८३
Beyond this; there is nothing to be gained here; so look this is called as; supreme perfection.	983
परी हेचि आत्मसिद्धि। जो कोणी भाग्यनिधि। श्रीगुरुकृपालब्धि-। काळीं पावे।।	९८४
परी हीच आत्मसिद्धी। जो कोणी भाग्यनिधी। श्रीगुरुकृपा उपलब्धी-। च्या काळी पावे।।	९८४
But this soul-perfection; whoever is fortunate; on availability guru-grace; gains it.	984
<p>सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म, तथाप्नोति निबोध मे। समासेनैव कौन्तेय, निष्ठा ज्ञानस्य या परा।। ५०</p> <p>सिद्धीप्राप्त कसा ब्रह्म, होतो ते ऐक सांगतो। संक्षेपानेच कौंतेया, ज्ञाननिष्ठाच जी परम्।। ५०</p> <p>Hear how perfected person attains Brahma, I will tell; briefly, supreme knowledge-loyalty. 50</p>	
उदयजतांचि दिनकरु। प्रकाशुचि आते आंधारु। कां दीपसंगें कापुरु। दीपुचि होय।।	९८५
उगवताच दिनकर। प्रकाशच होतो अंधार। किंवा दीपसंगे कापूर। दीपचि होय।।	९८५
As on sun-rise; darkness becomes light; or camphor touched by flame; becomes flame.	985
तया लवणाची कणिका। मिळतखेंवो उदका। उदकचि होऊनि देखा। ठाके जेवीं।।	९८६
त्या लवणाची कणिका। मिळताक्षणी उदका। उदकचि होऊनि देखा। राहे जैसी।।	९८६
As a salt granule; on meeting water; becoming water itself; as remains.	986
कां निद्रित चेवविलिया। स्वप्नेंसि निद्र वायां। जाऊनि आपणपया। मिळे जैसा।।	९८७
किंवा निद्रिताला जागविता। स्वप्नासह निद्रा जाता। जाऊनि मूळस्वरूपासी। येतो जैसा।।	९८७
Or if a asleep is woken up; sleep going away with dream; to original state; as he resumes.	987
तैसे ज्या कोणहासि दैवें। गुरुवाक्यश्रवणाचिसवे। द्वैत गिळोनि विसंवे। आपणया वृत्ती।।	९८८
तैसे ज्या कोणासि दैवे। गुरुवाक्य ऐकल्यासवे। द्वैत गिळोनि विसावे। आपणात वृत्ती।।	९८८
So whoever luckily; hears guru-words; on destroying duality, attitude; rests into itself.	988
कानावचनाचिये भेटी-। सरिसाचि पै करीटी। वस्तु होऊनि उठी। कवणि एक जो।।	९८९
कानाशी गुरुवचनाच्या भेटी। होताक्षणी हे किरिटी। ब्रह्मस्वरूप होऊनि उठी। विरळा एक जो।।	९८९
As guru-words meet; with ear, Kiriti; on uniting with Brahma who rises up; is rarity.	989
तयासी मग करणे। हे बोलिजैलचि कवणे। आकाशा येणे जाणे। आहे काई।।	९९०
त्याला मग कर्म करणे। उरते हे बोलावे कोणे। आकाशाला येणे जाणे। आहे काय?	९९०
For him doing karma remains; can anyone say like this; is there any; frequenting for sapce?	990
म्हणौनि तयासी काही। त्रिशुद्धि करणे नाही। परी ऐसे जरी हे काही। नव्हे ज्या।।	९९१
म्हणौनि त्यास काही। निश्चितच करणे उरले नाही। परी ऐसे उरले जरी हे काही। ते जणू नाहीच ज्याला।।	९९१
For him to do; surely remains nothing; even if remains something; it applies not to whom.	991
एन्हवी स्वकर्माचेनि वन्ही। काम्यनिषिद्धाचिया इंधनी। रजतमें कीर दोन्ही। जाळिली आधी।।	९९२
एरवी स्वकर्माच्या वन्हीत। काम्य व निषिद्ध कर्माच्या इंधनात। रज तम की दोन्हीच। जाळिली आधी।।	९९२
In self-karma fire; in desired n prohibited karma fuel; both passionate and dark; already burnt.	992

पुत्र वित्त परलोक। यया तिहींचा अभिलाखु। घरी होय पाइकु। हेही जाले॥	९९३
पुत्र वित्त परलोक। या तिर्नीचा जो अभिलाष। तो घरी होय दास। हेही झाले॥	९९३
Son, wealth and world beyond; desiring this triad; he becomes servant at home; so it happens.	993
इंद्रिये सैरा पदार्थी। रिगता विटाळली होती। तिये प्रत्याहारतीर्थी। न्हाणिली कीर॥	९९४
इंद्रिये स्वैरपणे विषयामधी। शिरता विटाळली होती। त्यांना प्रत्याहाराच्या तीर्थी। न्हाणिली खरी॥	९९४
Senses freely in object; on entering being tainted; at holy place of sense-restraint; bathed.	994
आणि स्वधर्माचे फळ। ईश्वरीं अर्पूनि बळ। घेऊनि केले अढळ। वैराग्यपद॥	९९५
आणि स्वधर्माचे फळ। ईश्वरी अर्पूनि सकळ। घेऊनि केले अढळ। वैराग्यपद॥	९९५
And fruit of self-duty; by offering entirely to God; got steadied; asceticism-status.	995
ऐसी आत्मसाक्षात्कारी। लाभे ज्ञानाची उजरी। ते सामुग्री कीर पुरी। मेळविली॥	९९६
ऐसी आत्मसाक्षात्कारार्थ। लाभण्या ज्ञानाचा उत्कर्ष। ती सामग्री संपूर्ण। मिळविली होती॥	९९६
So for soul-realization; gaining knowledge evolution; all those means; were acquired.	996
आणि तेचि समयी। सद्गुरु भेटले पाही। तेवींचि तिहीं काही। वंचिजेना॥	९९७
आणि त्याच समयी। सद्गुरु भेटले पाही। तेव्हा त्यांनीही काही। उपेक्षा केली नाही (बोधच केला)॥	९९७
And at that time; he sees pious guru meeting; then guru too; never ignored him.	997
परी वोखद घेतखेंवो। काय लाभे आपुला ठावो। का उदयजताचि दिवो। मध्यान्ह होय॥	९९८
परी औषध घेता, क्षणात। काय लाभते का आपले स्वास्थ्य। किंवा उदयताच दिवस। मध्यान्ह होते का?	९९८
But on taking medicine, in moment; is fitness gained; or on sunrise soon; does happen noon?	998
सुक्षेत्री आणि वोलटे। बीजही पेरिले गोमटे। तरी आलोट फळ भेटे। परी वेळे की गा॥	९९९
सुक्षेत्री आणि ओलाव्यामध्ये। बीजही पेरिले चांगले ते। तरी अलोट फळ भेटे। परी योग्य वेळीच गा॥	९९९
With moisture in fertile land; is sown good seed; harvest is reaped; but only at proper time.	999
जोडला मार्गु प्रांजळु। मिनला सुसंगाचाही मेळु। तरी पाविजे वांचूनि वेळु। लागेचि की॥	१०००
सापडला मार्ग सरळ। झाला सुसंगाचा मेळ। तरी काही लागल्यावाचूनि वेळ। मुक्काम लागेल का?	१०००
Straight path is found; and good company gained; but sans taking any time; is goal reached?	1000
तैसा वैराग्यलाभु जाला। वरी सद्गुरुही भेटला। जीवी अंकुरु फुटला। विवेकाचा॥	१००१
तैसा वैराग्यलाभ झाला। वरूनि सद्गुरुही भेटला। अंतःकरणात अंकुर फुटला। विवेकाचा॥	१००१
So asceticism gained; additionally guru too met; sprout appeared in heart; of discernment.	1001
तेणे ब्रह्म एक आथी। येर आघवीचि भ्रांती। हेही कीर प्रतीती। गाढी केली॥	१००२
त्यामुळे ब्रह्मच एक सत्य। बाकी सर्व भ्रम मात्र। हाही सत्य अनुभवमात्र। दृढ केला॥	१००२
So only Brhma is true; rest all is delusion; this true experience; was firmed.	1002
परी तेचि जे परब्रह्म। सर्वात्मक सर्वोत्तम। मोक्षाचेही काम। सरे जेथ॥	१००३
तेच जे परब्रह्म। सर्वात्मक सर्वोत्तम। मोक्षाचेही काम। सरे जेथ॥	१००३
That supreme Brahma; omnipresent and best; where propriety of liberation; ends.	1003

यया तिन्ही अवस्था पोटी। जिरवी जे गा किरीटी। तथा ज्ञानासिही मिठी। दे जे वस्तु॥	१००४
या तिन्ही अवस्था आपल्या पोटी। जिरवी जे गा किरीटी। त्या ज्ञानासिही गिळी। जी गा वस्तु॥	१००४
Three stages in own belly; which assimilates; that knowledge too swallows; which entity.	1004
ऐक्याचे एकपण सरे। जेथ आनंदकणुही विरे। काहीचि नुरोनि उरे। जे काही गा॥	१००५
ऐक्याचे एकपण सरे। जेथे आनंदकणुही विरे। काहीच न उरोनि उरे। जे काही गा॥	१००५
Oneness of unity disappears; where bliss-granule dissolves; after nothingness remains; what.	1005
तिये ब्रह्मीं ऐक्यपणे। ब्रह्मचि होऊनि असणे। ते क्रमेंचि करून तेणे। पाविजे पैं॥	१००६
त्या ब्रह्मात ऐक्यपणे। ब्रह्मचि होऊनि असणे। ते क्रमानेच करूनि त्याने। प्राप्त केले॥	१००६
With union in that Brahma; existing by being Brahma; that doing in stages he; acquired.	1006
भुकेलियापासीं। वोगरिलें षड्रसीं। तो तृप्ति प्रतिग्रासी। लाहे जेवी॥	१००७
भुकेल्या व्यक्तीस। वाढिले अन्न षड्रस। तो तृप्ती प्रत्येक घासास। लाभे जैसा॥	१००७
To hungry person; served food of six tastes; with each morsel as he receives; contentment.	1007
तैसा वैराग्याचा वोलावा। विचाराचा तो दिवा। आंबुथितां आत्मठेवा। काढीची तो॥	१००८
तैसा वैराग्यतेलाचा ओलावा। विचाराचा तो दिवा। पेटताच आत्मज्ञानाचा ठेवा। शोधीच तो॥	१००८
By asceticism-oil warmth; as thought-lamp ignites; soul-knowledge trove; he searches.	1008
तरी भोगिजे आत्मऋद्धी। येवढी योग्यतेची सिद्धी। ज्याचां आंगीं निरवधी। लेणे जाली॥	१००९
तरी भोगावे आत्मैश्वर्यासी। एवढ्या योग्यतेची सिद्धी। ज्याच्या अंगी कायमची। अलंकार झाली॥	१००९
To enjoy soul-wealth; such capability's power; on whose body ever; became an ornament.	1009
तो जेणें क्रमें ब्रह्म। होणे करी गा सुगम। तथा क्रमाचे आतां वर्म। आईक सांगों॥	१०१०
तो ज्या क्रमाने ब्रह्म। प्राप्त करी गा सुगम। त्या क्रमाचे आता वर्म। ऐक सांगतो॥	१०१०
Brahma by what sequence; he easily attains; essence of that sequence; I will tell listen.	1010
बुद्ध्या विशुद्ध्या युक्तो, धृत्यात्मानं नियम्य च। शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा, रागद्वेषौ व्युदस्य च॥	५१
विशुद्ध बुद्धिने युक्त, धैर्याने आत्म नेमुनी। शब्दादि विषयां त्यागी, रागद्वेषास जिंकुनी॥	५१
With pure intellect, courageous self-restraint; he casts objects on winning desire, hatred.	51
तरी गुरू दाविलिया वाटा। येऊनि विवेकतीर्थतटा। धुऊनियां मळकटा। बुद्धीचा तेणे॥	१०११
तरी सद्गुरूने दाखविल्या वाटा। त्यावरून आला विवेकतीर्थतटा। धुऊनिया मळकटा। बुद्धीच्या त्याने॥	१०११
Path shown by guru; over that arriving at bank of discernment; he washed dirt; of intellect.	1011
मग राहूने उगळिली। प्रभा चंद्रें आलिंगिली। तैसी शुद्धत्वे जडली। आपणयां बुद्धि॥	१०१२
मग राहूकडून मुक्त झाली। प्रभा चंद्राने आलिंगिली। तैसी शुद्धत्वाने जडली। आत्मस्वरूपात बुद्धी॥	१०१२
Freed by Rahu; as aura is embraced by moon; so by purity got united; intellect in soul-form.	1012
सांडून कुळे दोन्ही। प्रियासी अनुसरे कामिनी। द्वंद्वत्यागें स्वचिंतनीं। पडली तैसी॥	१०१३
सोडून कुळे दोन्ही। प्रियासी अनुसरे कामिनी। द्वंद्वत्यागाने स्वचिंतनी। बुद्धी पडली तैसी॥	१०१३
By casting two clans; as wife follows beloved; casting duality in meditation; intellect is fixed.	1013

आणि ज्ञाना ऐसे जिह्वार। नेवों नेवों निरंतर। इंद्रियों केले थोर। शब्दादिक जे॥	१०१४
आणि ज्ञानासारखे जवळीचे। नेऊनि दूर निरंतरचे। इंद्रियांनी माजविले स्तोम। शब्दादिक जे॥	१०१४
Nearby knowledge; by taking away permanently; senses pampered; what objects like words.	1014
ते रश्मिजाळ काढलेया। मृगजळ जाय लया। तैसे वृत्तिरोधें तयां। पांचांही केले॥	१०१५
ते रवीने किरण काढलेया। मृगजळ जाते लया। तैसे वृत्तिरोधाने त्या। पांचांनाही नष्ट केले॥	१०१५
On withdrawal of sunrays; mirage disappears; attitude-restraint destroyed those; five objects.	1015
नेणतां अधमाचिया अन्ना। खादलिया कीजे वमना। तैसी वोकविलीं सवासना। इंद्रिये विषयीं॥	१०१६
अजाणता अधमाचे अन्न। सेविलिया करावे वमन। तैसे ओकविले वासनेसहित। इंद्रयांकडूनि विषय हे॥	१०१६
Unknowingly eating food of lowly; n vomiting; so made to vomit desired objects; by senses.	1016
मग प्रत्यगावृत्ती चोखटें। लाविली गंगेचेनि तटें। ऐसी प्रायश्चित्ते धुवटे। केली येणें॥	१०१७
मग इंद्रिये शुद्धीसाठी। लाविली अंतर्मुखवृत्ती गंगेच्या तटी। ऐसी प्रायश्चित्ते धुऊनि। शुद्ध केली त्याने॥	१०१७
Senses for purification; kept at introvert-attitude river bank; washing penances; he purified.	1017
पाठीं सात्त्विकें धीरें तेणें। शोधारली तियें करणें। मग मनेंसीं योगधारणें। मेळविली॥	१०१८
पुढे सात्त्विक धैर्याने। शुद्ध केलेली ती इंद्रिये त्याने। मग मनासह योगधारणे। लाविली की॥	१०१८
Then with pious courage; purified senses he; in yogic concentration with mind; engaged.	1018
तेवीचि प्राचिनें इष्टानिष्टें। भोगेसी येऊनी भेटे। तेथ देखिलियाहि वोखटे। द्वेषु न करी॥	१०१९
तसेच प्रारब्धाने इष्टअनिष्ट। भोग त्याला येऊनि भेटत। ते दिसले जरी वाईट। द्वेष न करी॥	१०१९
Ancient desired, undesired; karma fruits met him; even if appeared bad; he hated them not.	1019
ना गोमटेंचि विपाये। ते आणूनि पुढां सूये। त्यालागी न होये। साभिलाषु॥	१०२०
किंवा चांगले जरी अचानक। भोग येऊनि पुढे उभे होत। तेव्हा त्यासाठी न होय। इच्छुक तो॥	१०२०
Or even if suddenly good; karma fruits confronted; then he didn't become; desirous.	1020
यापरी इष्टानिष्टीं। रागद्वेष किरीटी। त्यजूनि गिरिकपाटीं। निकुंजीं वसे॥	१०२१
याप्रमाणे इष्टअनिष्टप्रती। रागद्वेष किरीटी। त्यागूनि गिरिकपारी। गुफांमध्ये वसे॥	१०२१
So toward desired, undesired; on casting desire or hatred; in hill caves; he dwells.	1021
विविक्तसेवी लघ्वाशी, यतवाक्कायमानसः। ध्यानयोगपरो नित्यं, वैराग्यं समुपाश्रितः॥	५२
एकांती नि मिताहारी, जीत वाणी तनूमने। ध्यानयोगात जे युक्त, नित्य वैराग्य आश्रित॥	५२
Secluded, less-eater, subduing body, mind, speech;	
who are united in meditation, refugees of constant asceticism.	52
गजबजा सांडिलिया। वसवी वनस्थळिया। अंगाचियाचि मांदिया। एकलेया॥	१०२२
गजबजाट सोडूनिया। राहतो वनस्थळिया। अवयवांच्या इंद्रियसमुदाया-। सह एकटाचि॥	१०२२
Far from crowd; he dwells in forest areas; in company of sense organs; alone.	1022
शमदमादिकीं खेळे। न बोलणेचि चावळे। गुरुवाक्याचेनि मेळे। नेणे वेळु॥	१०२३
शमदमादिकांमध्ये खेळे। न बोलणे हेच बोले। गुरुमंत्राच्या चिंतनाने। विसरे वेळ॥	१०२३
He plays with peace, sense-restraint; talks with silence; meditating guru-words; forgets time.	1023

आणि आंगा बळ यावे। ना तरि क्षुधा जावे। का जीभेचे पुरवावे। मनोरथ॥	१०२४
आणि अंगात बळ यावे। किंवा भुकेने तरी जावे। किंवा जिभेचे पुरवावे। मनोरथ॥	१०२४
And for strengthening of body; or satisfying hunger; or catering to tongue; tastes.	1024
भोजन करिता विखीं। यया तिहींते न लेखी। आहारीं मिति संतोषीं। माप न सूये॥	१०२५
भोजन करते वेळी। या तिहींची पर्वा न करी। आहाराने मोजक्या ऐसा संतोष करी। की माप ठेवता न ये॥	१०२५
At lunch time; caring not for triad; with meagre intake so contented; that can't be measured.	1025
अशनाचां पावकें। हारपतां प्राणु पोखे। इतुकियाचि भागु मोटकें। अशन करी॥	१०२६
उपवासाच्या उष्णतेने। हारपणारा प्राण पोसे। इतक्याच प्रमाणाने मोजके। सेवन करी॥	१०२६
By heat of fasting; for sustenance of vital force; with such measure moderate; food he eats.	1026
आणि परपुरुषें कामिली। कुळवधू आंग न घाली। निद्रालस्या न मोकली। अशन तैसें॥	१०२७
आणि परपुरुषे कामना केली। तर कुळवधु अंग न घाली। निद्रा आलस्या न दे मोकळी। भोजन तैसे॥	१०२७
If stranger desires; as faithful wife snubs him; he denies freedom to sleep, sloth; so to food.	1027
दंडवताचेनि प्रसंगे। भुरीं हन अंग लागे। वांचूनि येर नेघे। राभस्य तेथ॥	१०२८
दंडवताच्या प्रसंगे। भुईवरी अंग लागे। यावाचूनि न घे। लोळणे तेथ॥	१०२८
For prostrating purpose; his body touches ground; except this he never; rolls over there.	1028
देहनिर्वाहापुरते। राहाटवी हातापायाते। किंबहुना आपैते। सबाह्य केले॥	१०२९
देह निर्वाहापुरते। वापरावे हातापायाते। किंबहुना आपल्या स्वाधीन। अंतर्बाह्य केले॥	१०२९
Enough for body sustenance; he uses hands n feet; rather subjugates them; in and out.	1029
आणि मनाचा उंबर। वृत्तीसी देखों नेदी वीरा। तेथ कें वागव्यापारा। अवकाशु असे॥	१०३०
आणि मनाचा उंबर। वृत्तीसी देखो न देई वीरा। तेथ काय वाचेच्या व्यापारा। अवसर असे?	१०३०
Mind's threshold; he prohibits attitudes to view; for speech's business; will be any scope?	1030
ऐसेनि देह वाचा मानस। हे जिणौनि बाह्यप्रदेश। आकळिले आकाश। ध्यानाचे तेणें॥	१०३१
ऐसे देह वाचा मानस। हे जिंकोनि बाह्यप्रदेश। स्वाधीन केले आकाश। ध्यानाचे त्याने॥	१०३१
Such body, speech, mind; on winning these outer fields; he subjugated sky; of meditation.	1031
गुरुवाक्यें उठविला। बोधीं निश्चयो आपुला। न्याहाळी हातीं घेतला। आरिसा जैसा॥	१०३२
गुरुवाक्याने जागा झाला। ज्ञानात निश्चय आपला। न्याहाळी हाती घेतला। आरसा जैसा॥	१०३२
Awakened by guru-word; his resolve in knowledge; like observing handheld; mirror.	1032
पैं ध्याता आपणचि परी। ध्यानरूप वृत्तिमाझारीं। ध्येयत्वे घे हे अवधारी। ध्यानरूढी गा॥	१०३३
अरे ध्याता आपल्यालाच, परी। ध्यानरूप वृत्तीअंतरी। ध्येय म्हणून घेतो, ही ऐक तरी। ध्यानाची रूढी॥	१०३३
As meditator himself; for inward attitude; treats as object, listen to; this meditation-tradition.	1033
तेथ ध्यान ध्येय ध्याता। ययां तिहीं एकरूपता। होय तंव पंडुसुता। कीजे ते गा॥	१०३४
तेथे ध्यान ध्येय ध्याता। या तिन्हींची एकरूपता। होय, तोवरी पंडुसुता। करावे ध्यान॥	१०३४
Meditation, meditator and object; till unity of this triad happens, Arjuna; meditation be done.	1034

म्हणौनि तो मुमुक्षु। आत्मज्ञानीं जाला दक्षु। परी पुढां सूनि पक्षु। योगाभ्यासाचा॥	१०३५
म्हणोनि तो साधक। आत्मज्ञानात झाला दक्ष। परी पुढे ठेवूनि पक्ष। योगाभ्यासाचा॥	१०३५
So that seeker; becomes alert in soul-knowledge; but by pursuing; yogic study.	1035
अपानरंध्रद्वया-। माझारी धनंजया। पाष्णीं पिडूनिया। कांवरूमूळ॥	१०३६
अपानरंध्रे गुदमूत्रद्वया। त्यांचे मध्यभागी धनंजया। टाचेने दाबूनिया। शिवणमूळ॥	१०३६
Anus n urethra exist points; at their centre; by pressing heel of foot; at seam-root.	1036
आकुंचूनि अथ। देऊनि तिन्ही बंध। करूनि एकवद। वायुभेदा॥	१०३७
आकुंचून गुदभाग। लावूनि मूळ उड्डियान जालंधर बंध। करूनि एकवट। वायूचे प्रकार॥	१०३७
By contracting anus; having basic Vodhiyana and Jalandara postures; by uniting; in-out winds.	1037
कुंडलिनी जागवूनि। मध्यमा विकाशूनि। आधारादि भेदूनि। अग्निवरी॥	१०३८
कुंडलिनी जागवूनि। सुषुम्ना विकासूनि। आधारचक्राला भेदूनि। आला अग्निचक्रावरी॥	१०३८
Awakening vital energy; widening Sushumna; piercing Aadhara; came to Agni Chakra.	1038
सहस्रदळाचा मेघु। पीयूषे वर्षोनि चांगु। तो मूळवरी वोघु। आणूनियां॥	१०३९
सहस्रदळाचा मेघ। अमृताने वर्षवून उत्तम। तो मूळबंधावरी ओघ। आणूनिया॥	१०३९
Thousand-petal-cloud*; by showering nectar well; bringing that current; on Mulbandha.	1039
नाचतया पुण्यगिरी। चिद्भ्रैरवाच्या खापरी। मनपवनाची खीचपुरी। वाढूनियां॥	१०४०
नाचत्या आज्ञाचक्राच्या पुण्यगिरीवरी। चिद्भ्रैरवाच्या कटोऱ्यावरी। मनप्राणाची खिचडी पुरी। वाढूनिया॥	१०४०
On dancing Aadnya Chakra hill; in bowl of heart-Bhairava; dish of mind, vital force; served.	1040
जालिया योगाचा गाढा। मेळावा सूनि हा पुढां। ध्यान मागिलीकडां। स्वयंभ केले॥	१०४१
होणारा योगाचा अभ्यास दृढावूनि। बंधाचा मेळावा पुढे ठेवूनि। ध्यानही मागुनी। सिद्ध केले॥	१०४१
Strengthening yoga study; keeping Hat-yogic postures ahead; meditation too; is perfected.	1041
आणि ध्यान योग दोन्ही। इये आत्मतत्त्वज्ञानी। पैठी होआवया निर्विघ्नीं। आधींचि तेणें॥	१०४२
आणि ध्यान योग दोन्ही। या आत्मतत्त्वज्ञानी। स्थिर व्हावया निर्विघ्नपणे। आधीच त्याने॥	१०४२
For steadying meditation and yoga; at soul-knowledge-principle; without hitch; he already had.	1042
वीतरागतेसारखा। जोडूनि ठेविला सखा। तो आघवियाचि भूमिका-। सवे चाले॥	१०४३
वैराग्यासारखा। जोडूनि ठेविला सखा। तो अवघ्याच भूमिका-। सवे सोबत चाले॥	१०४३
Acquired a friend; like asceticism; who through entire journey; accompanies him.	1043
पहावे ते दिसे तंववरी। दिठीते न संडी दीप जरी। तरी के आहे अवसरी। देखावया॥	१०४४
शोधावयाचे ते दिसे तोवरी। दृष्टीला न सोडी दीप जरी। तरी काय लागेल अवसरी। शोधावया?	१०४४
Till lost thing is seen by eyes; if lamp isn't left; how long will it take; to search it?	1044
तैसे मोक्षीं प्रवर्तल्या। वृत्ती ब्रह्मीं जाय लया। तंव वैराग्य आथी तया। भंगु कैचा॥	१०४५
तैसे मोक्षात प्रवृत्ती हाये। त्याची वृत्ती ब्रह्मात लय पावे। तोवर वैराग्य सोबत आहे। मग त्याचा भंग कैसा?	१०४५
As liberation tendency exists; attitude merges in Brahma; till asceticism follows; how will it break?	1045

म्हणौनि सवैराग्यु। ज्ञानाभ्यासु तो सभाग्यु। करूनि जाला योग्यु। आत्मलाभा॥	१०४६
म्हणोनि ठेवूनि वैराग्यास। तो भाग्यवंत ज्ञानाभ्यास। करोनि झाला योग्य। आत्मलाभा॥	१०४६
So with asceticism; that fortunate by knowledge-study; became worthy; of soul-gain.	1046
ऐसी वैराग्याची अंगी। बाणूनिया वज्रांगी। राजयोगतुरंगी। आरूढला॥	१०४७
ऐसे वैराग्याचे अंगावरी। घालूनिया कवचे वज्रांची सारी। राजयोग अश्वावरी। आरूढला॥	१०४७
So on asceticism's body; by donning protective jacket; on royal-yoga horse; he rode.	1047
वरी आड पडिले दिठी। सानें थोर निवटी। ते बळी विवेकमुष्टी। ध्यानाचे खांडे॥	१०४८
आडवे आले जे पाहात। लहान थोर मिटवीत। ऐसे बळकट धरी विवेकाच्या मुठीत। ध्यानाचे खड्ग॥	१०४८
Beyond sight; eliminating big, small; by holding in discernment-fist; meditation-sword.	1048
ऐसेनि संसाररणाआंतु। आंधारीं सूर्य तैसा असे जातु। मोक्षविजयश्रिये वरैतु। होआवयालागी॥	१०४९
असे संसार-रणाचे आत। अंधारात सूर्य जातो तसा असे जात। मोक्षविजयश्रीचा वर। होण्यासाठी॥	१०४९
In worldly life's war-field; as sun going in darkness, he dashes; to wed; liberation-victory.	1049
<p>अहंकारं बलं दर्पं, कामं क्रोधं परिग्रहम्। विमुच्य निर्ममः शान्तो, ब्रह्मभूयाय कल्पते॥ ५३</p> <p>अहंकारा बळा दर्पा, काम क्रोधा परिग्रहा। ममता टाकुनी, शांत, ब्रह्मरूपास योग्य तो॥ ५३</p> <p>Casting ego, power, arrogance, desire, anger, hoarding;</p> <p style="text-align: right;">affection, serenity, he is Brahma-worthy. 53</p>	
तेथ आडवावया आले। दोषवैरी जे धोपटिले। त्यांमाजी पहिले। देहाहंकारु॥	१०५०
तेथे आडवावया आले। दोषवैरी जे, त्यांना धोपटिले। त्यांच्यामध्ये पहिले। देह अहंकार॥	१०५०
There came facing; fault-enemies, he thrashed them; foremost among them; is body-ego.	1050
जो न मोकली मारुनी। जीवों नेदी उपजवोनी। विचंबवी खोडां घालूनि। हाडांचियां॥	१०५१
जो न सोडी मारुनी। जगू न दे जन्म देउनी। कुचंबणा करवी खोडा घालुनी। हाडांचा॥	१०५१
Which leaves not on death; or allows to live if born; creates problem by binding; in bone-cage.	1051
त्याचा देहदुर्ग हा थारा। मोडूनि घेतला तो वीरा। आणि बळ हा दुसरा। मारिला वैरी॥	१०५२
त्याचा देहदुर्ग हा थारा। मोडूनि घेतला तो वीरा। आणि बळ हा दुसरा। मारिला शत्रू॥	१०५२
Its resort is body-fort; that was demolished, Vira; and strength is another; enemy killed.	1052
जो विषयाचेनि नांवे। चौगुणेही वरी थांवे। जेणे मृतावस्था धावे। सर्वत्र जगा॥	१०५३
जो विषयाच्या नावे। चौपटीच्याही वरी धावे। ज्यामुळे मृतावस्था पावे। सर्वत्र जगा॥	१०५३
Which at mention of objects; grows four times greater; by which gains death; world entire.	1053
तो विषयविषाचा अथावो। आघविया दोषांचा रावो। परी ध्यानखड्गाचा घावो। साहेल कैचा॥	१०५४
तो जरी विषय विषाचा अथांग डोह। अवघ्या दोषांचा राव। परी ध्यानखड्गाचा घाव। सोसेल कैसा?	१०५४
Though it is object-poison pool; king of all faults; meditation-sword stroke; how will it bear?	1054
आणि प्रियविषयप्राप्ती। करी ज्या सुखाची व्यक्ति। तेचि घालूनि बुंधी। आंगी जो वाजे॥	१०५५
आणि प्रिय विषयाची प्राप्ती। करी ज्या सुखाची अभिव्यक्ती। तोच घालूनि बुरखा। अंगी गर्जे जो॥	१०५५
Gaining objects; expresses what pleasure; by donning same cloak on body; who shouts loudly.	1055

जो सन्मार्गा भुलवी। मग अधर्माच्या आडवीं। सूनि वाघां सांपडवी। नरकादिकां॥	१०५६
जो सन्मार्गाला भुलवूनि। मग अधर्माच्या आडरानी। घालूनि वाघाच्या तावडीत सापडवी। नरकादीमध्ये॥	१०५६
Who on luring to pious path; leading to non-religion forest; traps in clutches of tiger; in hell.	1056
तो विश्वासें मारिता रिपु। निवटूनि घातला दर्पु। आणि जयाचा अहा कंपु। तापसांसी॥	१०५७
जो विश्वासघाताने मारणारा रिपू। तो मारूनि टाकला दर्पु। आणि ज्याच्या नावे अरेरे कंपु। सुटे तापसा॥	१०५७
Who is foe killing by betrayal; arrogance was killed; whose name makes tremble; ascetic.	1057
क्रोधाऐसा महादोखु। जयाचा देखा परिपाकु। भरिजे तंव अधिकु। रितां होय जो॥	१०५८
त्या क्रोधासारखा महादोष। ज्याचा पहा परिपाक। भरावा तैसा अधिकाधिक। रिता होय जो॥	१०५८
That great fault like anger; that is result of which; when more it is fed; it gets emptied.	1058
तो कामु कोणेच ठायी। नसे ऐसे केले पाही। की तेचि क्रोधाही। सहजे आले॥	१०५९
तो काम कोणत्याच ठायी। नसे, असे केले पाही। की तीच स्थिती क्रोधाचीही। सहजे होय॥	१०५९
That desire as nonexistent; if made, then; of anger too, same state; happens easily.	1059
मुळाचे तोडणे जैसे। होय कां शाखोदेशे। कामु नाशलेनि नाशे। तैसा क्रोधु॥	१०६०
मूळ तोडण्याने जैसे। होय का शाखा तोडणे सफल जैसे। काम मेल्याने मरे। तैसा क्रोध॥	१०६०
By severing roots; as cutting of branches is achieved; so on death of desire; perishes anger.	1060
म्हणौनि काम वैरी। जाला जेथ ठाणोरी। तेथ सरली वारी। क्रोधाचीही॥	१०६१
म्हणोनि कामरूपी वैरी। झाला ठार युद्धांतरी। तेथे सरली वारी। क्रोधाचीही॥	१०६१
Thus if foe of desire; is killed in war; then journey is finished; of anger too.	1061
आणि समर्थु आपुला खोडा। शिसें वाहवी जैसा होडा। तैसा भुंजौनि जो गाढा। परिग्रहो॥	१०६२
आणि समर्थ आपले ओझे। दुसऱ्याचे शिरावरुनी वाहवी पैजे। तैसा भोग भोगूनि पुष्टला जो। परिग्रह॥	१०६२
As capable own luggage; makes else to carry on bet; being stronger on enjoying; hoarding.	1062
जो माथांचि पालाणवी। अंगा अवगुण घालवी। जीवे दांडी घेववी। ममत्वाची॥	१०६३
जो जीवाच्या माथी खोगीर ठेवुनी। अंगी अवगुण घालुनी। जीवाकडून काठी घेववी। स्त्रीपुत्र ममत्वाची॥	१०६३
Keeps burden on being's head; fills body by vices; lets him carry stick; of wife and sun love.	1063
शिष्यशास्त्रादिविलासे। मठादिमुद्रेचेनि मिसे। घातले आहाती फांसे। निसंगा जेणे॥	१०६४
शिष्य, शास्त्रांच्या विलासाने। मठ संपत्तीच्या निमित्ताने। घातले आहेत फांसे। निसंगास ज्याने॥	१०६४
By display of disciples n texts; in name of hermitage-wealth; who lays traps; for ascetic.	1064
घरी कुटुंबपणे सरे। तरी वनी वन्य होऊनि अवतरे। नागवीयाही शरीरे। लागला आहे॥	१०६५
घरी कुटुंबरूपाने सरे। तरी वनी वनवासी होऊनि अवतरे। नागव्यांच्याही शरीराला। लागला आहे॥	१०६५
Disappearing from family; appearing as forest-dweller; it gets attached to body; of nude too.	1065
ऐसा दुर्जयो जो परिग्रहो। त्याचा फेडूनि ठावो। भवविजयाचा उत्सावो। भोगीतसे जो॥	१०६६
ऐसा दुर्जय जो परिग्रह। त्याचा फोडूनि ठाव। संसारविजयाचा उत्सव। भोगीत आहे जो॥	१०६६
So unconquerable hoarding; by killing that; festival of worldly life victory; who is enjoying.	1066

तेथ अमानित्वादि आघवे। ज्ञानगुणांचे जे मेळावे। ते कैवल्यदेशींचे आघवे। रावो जैसे आले।।	१०६७
तेथे अमानित्वादी आवघे। ज्ञानगुणांचे जे मेळावे। ते मोक्षदेशींचे अवघे। राजे जैसे आले।।	१०६७
Like humility; what group of knowledge-quality; of liberation-country; as kings arrived.	1067
तेव्हा सम्यग्ज्ञानाचिया। राणिवा उगाणूनि तया। परिवारु होऊनिया। राहत अंगे।।	१०६८
तेव्हा यथार्थज्ञानाचिया। राज्ये अर्पूनि तया। ते गुण, परिवार होऊनिया। राहती अंगी।।	१०६८
Of proper knowledge; offering kingdom to him; qualities, as family-members; are in body.	1068
प्रवृत्तीचिये राजबिर्दीं। अवस्थाभेद प्रमर्दीं। कीजत आहे प्रतिपर्दीं। सुखाचे लोण।।	१०६९
प्रवृत्तीच्या राजमार्गीं। जागृती सुषुप्ती निद्रा तरुणांगी। करीत आहेत पदोपदी। सुखाची ओवाळणी।।	१०६९
On tendency-highway; damsels of three body-states; at every step are; waving pleasures.	1069
पुढां बोधाचिये कांबीवरी। विवेकु दृश्याची मांदी सारी। योगभूमिका आरती करी। येती जैसिया।।	१०७०
पुढे बोधाच्या काठीवरी। विवेकदृश्याची गर्दी दूर करी। तेव्हा योगभूमिका आरती हाती। घेउनी येती जैशा।।	१०७०
With knowledge-stick; discernment disperses object crowd; yoga-stages with lamp; arrive.	1070
तेथ ऋद्धिसिद्धींची अनेगे। वृंदे मिळती प्रसंगे। तये पुष्पवर्षीं आंगे। नाहातसे तो।।	१०७१
तेथे ऋद्धिसिद्धींचे अनेके। समूह मिळती प्रसंगे। त्यांच्या पुष्पवृष्टीत अंगाने। नाहात असतो तो।।	१०७१
Many of wealth n yogic power; groups join occasionally; in their flower shower; he bathes.	1071
ऐसेनि ब्रह्मैक्यासारिखे। स्वराज्य येता जवळिके। झळंबित आहे हरिखे। तिन्ही लोक।।	१०७२
ऐशा ब्रह्मैक्यासारिखे। स्वराज्य येता जवळी ते। भरोनि टाकीत आहे हर्षनि। तिन्ही लोक।।	१०७२
Like such Brahma-unity; as self governance arrives near; gets filled with bliss; tri-world.	1072
तेव्हा वैरिया कां मैत्रिया। तयासि माझे म्हणावया। समानता धनंजया। उरेचिही ना।।	१०७३
तेव्हा वैरी किंवा सखया। त्यांना माझे म्हणावया। समभावामुळे धनंजया। द्वैत उरेचिना।।	१०७३
Friend or foe; to call them as own; due to feeling of equality; remains not duality.	1073
हे ना भलतेणे व्याजें। तो जयाते म्हणे माझे। ते नोडवेचि कां दुजे। अद्वितीय जाला।।	१०७४
हेच नाही भलत्याही निमित्ते। तो ज्याला म्हणे माझे। तेवढेही न उरे द्वैत जे। अद्वैती झाला।।	१०७४
This isn't pretext; to whom he calls as own; even duality vanishes; as he was non-duality.	1074
पैं आपुलिया एकी सत्ता। सर्वही कवळूनिया पंडुसुता। कही न लगती ममता। धाडिली तेणें।।	१०७५
आपल्या एकत्वभाव सत्ता। तिने विश्व कवळिले पंडुसुता। म्हणूनि जडू न शके ममता। ती काढिली त्याने।।	१०७५
Unity feeling authority; embraced cosmos; so affection can't get clinged; that he eliminated.	1075
ऐसा जिंतिलिया रिपुवर्ग। आपु मानलयां हे जग। अपैसा योगतुरंग। स्थिर जाला।।	१०७६
ऐसा जिंकुनी रिपुवर्ग। स्वतःच झाला हे जग। आपैसा योगरूपी अश्व। स्थिर झाला।।	१०७६
By conquering foe-group*; as himself became this world; yoga-horse naturally; steadied.	1076
वैराग्याचे गाढले। अंगी त्राण होते भले। तेंही नावेक ढिले। तेव्हां करी।।	१०७७
वैराग्याचे घट्ट झालेले। अंगी चिलखत होते भले। तेही थोडा वेळ ढिले। तेव्हा करी।।	१०७७
Then of asceticism that was tight; jacket on his body well; that for a while; he loosens.	1077

आणि निवटी ध्यानाचें खांडें। ते दुजे नाहीचि पुढे। म्हणूनि हातु आसुडे। वृत्तीचाही॥	१०७८
आणि मारावे ध्यानाच्या खड्गे। ते द्वैत नाहीच पुढे। म्हणूनि हात झिडकारे। वृत्तीचाही॥	१०७८
To kill by meditation-sword; that duality didn't confront; so he discards hand; of attitude too.	1078
जैसे रसौषध खरे। आपुले काज करूनि पुरे। आपणही नुरे। तैसे होतसे॥	१०७९
जैसे रस औषध खरे। आपले काम करूनि पुरे। आपणही न उरे। तैसे होतसे॥	१०७९
As medicine real; on serving its purpose; itself remains not; similar is this state.	1079
देखोनि ठाकिता ठावो। धावता थिरावे पावो। तैसा ब्रह्मसामीप्यें थावो। अभ्यासु सांडी॥	१०८०
देखोनि मुक्कामाचे ठाव। धावणारे स्थिरावती पाय। तैसा ब्रह्मसामीप्य होताच। अभ्यास आटे॥	१०८०
As on observing destination; running feet stop; so on getting Brahma-proximity; study dries.	1080
घडता महोदधीसी। गंगा वेगे सांडी जैसी। कां कामिनी कांतापासीं। स्थिर होय॥	१०८१
मिळता महोदधीसी। गंगा वेग सोडी जैशी। किंवा कामिनी कांतापाशी। स्थिर होय॥	१०८१
As on joining sea; river stops its speed; or faithful wife near husband; calms down.	1081
ना ना फळतिये वेळे। केळीची वाढी मांटुळे। कां गांवापुढे वळे। मार्गु जैसा॥	१०८२
किंवा फळण्याच्या वेळी ते। केळीची वाढ खुंटते। किंवा गाव येताच संपते। वाट जैसी॥	१०८२
Or at fruiting time; as Banana plant stops growing; or on reaching town as ends; path.	1082
तैसा आत्मसाक्षात्कारु। होईल देखोनि गोचरु। ऐसा साधनहतियेरु। हळूच ठेवी॥	१०८३
तैसा आत्मसाक्षात्कार। होईल पाहोनि गोचर। ऐसा साधनहत्यार। हळूच ठेवी॥	१०८३
So soul-realization; on seeing that will happen; such means-arms; he puts down quietly.	1083
म्हणोनि ब्रह्मैसी त्या। ऐक्याचा समो धनंजया। होतसे तें उपाया। वोहटु पडे॥	१०८४
म्हणोनि ब्रह्मासी त्याच्या। ऐक्याचा समय धनंजया। येतसे, तेव्हा उपाया। ओहोटी पडे॥	१०८४
So with Brahma his; time of unity, Dhananjaya; arrives, then all means; recede.	1084
मग वैराग्याची गोधळुक। जे ज्ञानाभ्यासाचे वार्धक्य। योगफळाचाही परिपाक। दशा जे कां॥	१०८५
मग वैराग्याचा गोरजसमय। जे ज्ञानाभ्यासाचे वार्धक्य। योगफळाचाही परिपाक। दशा जी का॥	१०८५
At asceticism dusk; which is knowledge-study's maturity; outcome of yoga-fruit; such state.	1085
ते शांति पै गा सुभगा। संपूर्ण ये त्याचिया आंगा। तें ब्रह्म होआवयाजोगा। होय तो पुरुषु॥	१०८६
ती शांती गा सुभाग्यवंता। संपूर्ण ये त्याच्या अंगा। तेव्हा ब्रह्म होण्याजोगा। होय तो पुरुष॥	१०८६
That is serenity; fills his body fully; worthy of being Brahma; becomes that person.	1086
पुनवेहुनी चतुर्दशी। जेतुले उणेपण शशी। कां सोळ्याहूनि जैसी। पंधरावी वानी॥	१०८७
पौर्णिमेहुनी चतुर्दशी। जेवढा कमीपणा चंद्रप्रकाशी। किंवा शुद्ध सोन्याहुन जैशी। पंधरा आणे कमी॥	१०८७
In full moon and previous night; what shortfall is in moonlight; between 24 and 23 carat gold.	1087
सागरींही पाणी वेगें। संचरे ते रूप गंगे। येर निश्चळ जे उगे। ते समुद्र जैसा॥	१०८८
सागरींही पाणी वेगे। संचरे तेथवरी रूप गंगेचे। दुसरे निश्चळ जे उगे। ते समुद्र जैसे॥	१०८८
In sea water too; till there is speed; it is river; but as steadiness appears; it is sea.	1088

ब्रह्मा आणि ब्रह्म होतिये। योग्यते तैसा पाडु आहे। तेचि शांतीचेनि लवलाहें। होय तो गा॥	१०८९
ब्रह्मा आणि ब्रह्म होण्यात आहे। योग्यतेचा तैसा संबंध आहे। त्याच शांतीमुळे शीघ्रतेने होये। तो गा॥	१०८९
In Brahma and Brahma-worthiness; it is connection of ability; by serenity speedily; he gains Brahma.	1089
पैं तेचि होणेनवीण। प्रतीती आले जे ब्रह्मपण। ते ब्रह्म होती जाण। योग्यता येथ॥	१०९०
परी ब्रह्म होण्याआधी प्रथम। प्रतीतीस आले जे ब्रह्मपण। ते ब्रह्म होण्याची जाण। योग्यता येथे॥	१०९०
Before being Brahma; what Brahma-ness is experienced; that of being Brahma; is ability.	1090
ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न काङ्क्षति। समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम्॥	५४
ब्रह्मभूत प्रसन्नात्मा, न करी शोक कामना। समभाव भुती सर्व, मद्भक्ती पावतो परम्॥	५४
Brahma-worthy, peaceful soul not grieving, desiring;	
treating all beings same; gains my super devotion.	54
ते ब्रह्मभावयोग्यता। पुरुष तो मग पंडुसुता। आत्मबोधप्रसन्नता-। पदीं बैसे॥	१०९१
ती ब्रह्म होण्याची योग्यता। त्याने पुरुष तो मग पंडुसुता। आत्मबोधप्रसन्नता-। पदी बैसे॥	१०९१
Capability of being Brahma; by that, such person; seats on soul-knowledge-bliss; status.	1091
जेणे निपजे रससोय। तो तापुही जें जाय। तें ते का होय। प्रसन्न जैसी॥	१०९२
ज्यामुळे स्वयंपाक होय। तो अग्नीही जेव्हा मुरूनि जाय। तेव्हा ते अन्न का होय। आनंददायक जैसे॥	१०९२
By which food is cooked; as that fire is assimilated; that food becomes; as pleasurable.	1092
नाना भरतिया लगबगा। शरत्काळी सांडिजे गंगा। का गीत राहता उपांगा। वोहट्ट पडे॥	१०९३
किंवा पुराची लगबगा। शरदकाळी सोडते गंगा। किंवा गीत थांबता वाद्यांना। ओहोटी पडे॥	१०९३
Or as flood-speed; of river in autumn recedes; or as music stops; instruments become silent.	1093
तैसा आत्मबोधीं उद्यमु। करितां होय जो श्रमु। तोही जेथे समु। होऊनि जाय॥	१०९४
तैसा आत्मबोधात उद्यम। करताना होय जो श्रम। तोही जेथ शांत। होऊनि जाय॥	१०९४
So in soul-knowledge business; what exertion happens; that too where becomes; quiet.	1094
आत्मबोधप्रशस्ती। हे तिये दशेची ख्याती। ते भोगितसे महामती। योग्यु तो गा॥	१०९५
आत्मबोध स्पष्ट स्थिती। ही त्या दशेची ख्याती। ती भोगितसे हे महामती। योग्य पुरुष तो गा॥	१०९५
Soul-knowledge steadiness; is fame of this state; that is experienced by; that worthy person.	1095
तेव्हां आत्मत्वे शोचावे। काही पावावया कामावे। हे सरले समभावें। भरितें तया॥	१०९६
या माझे म्हणून वस्तूस्तव शोकावे। काही पावावया काम करावे। हे सरले समभावे। भरीने तया॥	१०९६
To grieve for some by affinity; to exert to gain something; both gone by equality; for him.	1096
उदया येतां गभस्ती। नाना नक्षत्रव्यक्ती। हारवीजती दीप्ती। आंगिका जेवीं॥	१०९७
उदयास येता सूर्य। नाना नक्षत्रे जी व्यक्त। हारवती आपले तेज। अंगचे जसे॥	१०९७
As sun dawns; many manifest stars; lose own shine; of their being.	1097
तेवीं उठतिया आत्मप्रथा। हे भूतभेदव्यवस्था। मोडीत मोडीत पार्था। वास पाहे तो॥	१०९८
तेव्हा उठताच आत्मानुभवावस्था। ही भूतभेदव्यवस्था। मोडीत मोडीत पार्था। मार्ग क्रमतो तो॥	१०९८
On advent of soul-realization; being-difference-system; by breaking down; he treads on path.	1098

पाटियेवरील अक्षरे। जैसी पुसतां येती करे। तैसीं हारपती भेदांतरे। तयाचिया दिठी।।	१०९९
पाटीवरील अक्षरे। जैसी पुसता येती करे। तैसी नाहीसी होती भेदांतरे। दृष्टीत त्याच्या।।	१०९९
As letters on slate; can be wiped by hand; so differences vanish; from his vision.	1099
तैसेनि अन्यथाज्ञानें। जिये घेपती जागरस्वप्ने। तिये दोन्ही केली लीनें। अव्यक्तामाजी।।	११००
तैसे चुकीच्या ज्ञानाने। जी होतात जागृती स्वप्ने। ती दोन्ही केली लीन। अव्यक्तामध्ये।।	११००
By false knowledge; what wakefulness, dreams happen; both are merged; in un-manifest.	1100
मग तेही अव्यक्त। बोध वाढता झिजत। पुरलां बोधीं समस्त। बुडोनि जाय।।	११०१
मग तेही अव्यक्त। बोध वाढत असताना झिजत। पूर्ण बोधात समस्त। बुडोनि जाय।।	११०१
That un-manifest too; decreasing with increasing knowledge; in total knowledge; drowns.	1101
जैसी भोजनाचां व्यापारीं। क्षुधा जिरत जाय अवधारी। मग तृप्तीच्या अवसरी। नाहीच होय।।	११०२
जैसी भोजनाच्या क्रियाकर्मात। क्षुधा जिरत जाय क्रमाक्रमात। मग तृप्ती होताच। नाहीसी होय।।	११०२
As while eating; hunger slowly decreases; and on being satisfied; vanishes.	1102
नाना चालीचिया वाढी। वाट होत जाय थोडी। मग पातला ठायीं बुडी। देऊनि निमे।।	११०३
किंवा चालण्याची क्रिया वाढी। तैशी वाट होत जाय थोडी। मग पोचता मुक्कामी बुडी। देऊनि निमे।।	११०३
Or as walking progresses; path slowly decreases; and on reaching destination; it ends.	1103
कां जागृती जंव उद्दीपे। तंव तंव निद्रा हारपे। मग जागीनलिया स्वरूपे। नाहीच होय।।	११०४
किंवा जागृती जसजशी उद्दीपे। तसतशी निद्रा हारपे। मग जागल्यावर स्वस्वरूपे। नाहीसी होय।।	११०४
Or as wakefulness gradually arrives; sleep diminishes; and on awakening; it ends.	1104
हे ना आपुले पूर्णत्व भेटे। जेथ चंद्रासी वाढी खुंटे। तेथ शुक्लपक्ष आटे। निःशेषु जैसा।।	११०५
हे राहुदे, आपुले पूर्णत्व भेटे। तेथ चंद्राची वाढ खुंटे। तेथ शुक्लपक्ष आटे। संपूर्ण जैसा।।	११०५
Meeting own fullness; moon phase increase stops; as bright fortnight diminishes there; fully.	1105
तैसा बोध्यजात गिळितु। बोधु बोधे ये मज आंतु। मिसळला तेथ साद्यंतु। अबोधु गेला।।	११०६
तैसा ज्ञेयजात गिळीत। ज्ञान ज्ञानाने ये मज आत। मिसळला तेथ आदि-अंतासह। अबोध गेला।।	११०६
Gulping knowable; by knowing knowledge comes ; mixing origin, end; non-knowledge ended.	1106
तेव्हां कल्पांताचिये वेळे। नदी सिंधूचे पेंडवळें। मोडूनि भरले जळें। आब्रह्म जैसे।।	११०७
तेव्हा कल्पांताच्या वेळे। नदीसिंधूचे कोंडवाडे। मोडूनि भरते जळाने। संपूर्ण जैसे।।	११०७
At era's end; pens of rivers, seas; break, with water is flooded; world up to Brahmadeva.	1107
नाना गेलिया घटमठ। आकाश ठाके एकवट। कां जळोनि काष्ठें काष्ठ। वन्हीचि होय।।	११०८
किंवा तुटता घटमठ। आकाश राहे एकवट। किंवा जळोनि काष्ठाने काष्ठ। वन्हीचि होय।।	११०८
Breaking of pot, hermitage; space remains same; wood on burning by wood; becomes fire.	1108
नातरी लेणियांचे ठसे। आटोनि गेलिया मुसे। नामरूपभेदे जैसें। सांडिजे सोने।।	११०९
दागिन्यांचे आकारजात। आटोनि गेल्यावरी मुशीत। जैसे नामरूपभेद। सोडिते सोने।।	११०९
Ornament's shapes; on melting in crucible; as name and form difference; gold discards.	1109

हेही असो चेइलया। ते स्वप्न नाही जालिया। मग आपणचि आपणया। उरिजे जैसे॥	१११०
हेही असो जागल्यावरी। ते स्वप्न नाही राहिल्यावरी। मग आपणच आपल्यापरी। उरावे जैसे॥	१११०
Let it be on waking up; and vanishing of dream; then we ourselves; as remain.	1110
तैसा मी एकवांचूनि काही। तया तयाहीसकट नाहीं। हे चौथी भक्ती पाही। माझी तो लाहे॥	११११
तैसा मी एकावाचूनि काही। त्याला त्याच्याहिसकट नाही। ही चौथी भक्ती पाही। माझी तो लाभे॥	११११
So else than me; as he has none including himself; this fourth devotion; of me he gains.	1111
येर आर्तु जिज्ञासु अर्थार्थी। हे भजती जिये पंथीं। ते तिन्ही पावोनि चौथी। म्हणित आहे॥	१११२
दुसरे आर्त जिज्ञासु अर्थार्थी। हे भजती मज ज्या पंथी। त्या तिन्ही पंथांना पाहून हिला चौथी। म्हणत आहे॥	१११२
Distressed, knowledge, wealth seekers; my three devotees; on seeing them, this as forth; I call.	1112
एन्हवीं तिजी ना चौथी। हे पहिली ना सरती। पै माझिये सहजस्थिती। भक्ति नांव॥	१११३
एरवी तिसरी ना चौथी। ही पहिली ना सरती। परी माझी जी सहजस्थिती। तिला भक्ती नाम॥	१११३
Else there is no third or fourth; first or last; but my natural state; its name is devotion.	1113
जे नेणणे माझे प्रकाशूनि। अन्यथात्वे मातें दाऊनि। सर्वही सर्वीं भजौनि। बुझावीतसे॥	१११४
जी अज्ञान मजविषयीचे काढून। विश्वपणे मला दाखवून। सर्वस्थानी सर्वांना भजना लावून। समजावी जी॥	१११४
Removes ignorance about me; reveals me as cosmos; by making all to devote; it be known.	1114
जो जेथ जैसें पाहों बैसे। तया तेथ तैसेंचि असे। हें उजियेडें कां दिसे। अखंडें जेणें॥	१११५
जो जेथ जैसे पाहु लागे। त्याला तेथ तैसेंचि असे। हे प्रकाशाने का दिसे। अखंड ज्या॥	१११५
Who where what sees; to him there like that; this is seen by light; that is continuous.	1115
स्वप्नाचें दिसणें न दिसणें। जैसें आपलेनि असलेपणें। विश्वीचें आहे नाहीं जेणें। प्रकाशे तैसें॥	१११६
स्वप्नांचे दिसणे न दिसणे। जैसे आपल्या आस्तित्वाने। विश्वाचे असणे नसणे। ज्या प्रकाशाने तसे॥	१११६
Seeing, not seeing dreams; as by own existence; to be, not to be of cosmos; by which light.	1116
ऐसा हा सहज माझा। प्रकाशु जो कपिध्वजा। तो भक्ति या वोजा। बोलिजे गा॥	१११७
ऐसा हा सहज माझा। प्रकाश जो कपिध्वजा। तो भक्ती या नावाचा। बोलिला गा॥	१११७
Such my natural; light which is Kapidhvaja; that is known; as devotion.	1117
म्हणौनि आर्ताचां ठायीं। हे आर्ति होऊनि पाहीं। अपेक्षणीय जें काहीं। तें मीचि केला॥	१११८
म्हणोनि आर्ताच्या ठायी। ही उत्कट होऊनि राही। इच्छेचे विषय जे काही। तेही मलाच केले॥	१११८
So for distressed; this remains intense; whatever objects of desire; them too as I were treated.	1118
जिज्ञासुपुढां वीरेशा। हेचि होऊनि जिज्ञासा। मी कां जिज्ञास्यु ऐसा। दाखविला॥	१११९
जिज्ञासूपुढे वीरेशा। हीच होऊनि जिज्ञासा। मलाच का विषय जिज्ञासूचा। दाखविला॥	१११९
For knowledge; this becoming curiosity; I as object for him; was shown.	1119
हेचि होऊनि अर्थना। मीचि माझ्या अर्थी अर्जुना। करुनि अर्थाभिधाना। आणि मातें।	११२०
हीच होऊनि अर्थेच्छा। मीच माझ्या अर्था अर्जुना। करुनि अर्थ या नावारूपा। आणते मला॥	११२०
This becoming wealth desire; I to my own wealth, Arjuna; that makes me famous; as wealth.	1120

एवं घेऊनि अज्ञानाते। माझी भक्ति जे हे वर्ते। ते दावी मज द्रष्ट्याते। दृश्य करुनि॥	११२१
ऐसे घेऊनि अज्ञानाते। माझी भक्ती जी ही असे वर्ते। ती दाखवी मज द्रष्ट्याते। दृश्य करुनी॥	११२१
So by having ignorance; what is my devotion; that shows me, the seer; as see-able.	1121
येथें मुखचि दिसे मुखें। या बोला कांहीं न चुके। परी दुजेपण हें लटिकें। आरिसा करी॥	११२२
येथे मुखचि दिसे मुखामुळे। या बोलण्यात काही न चुके। परी दुजेपण हे लटिके। आरसा करी॥	११२२
Here face is seen by face; it is not wrong saying; but this duality is falsified; the mirror.	1122
दिठी चंद्रचि घे साचें। परी येतुलें हें तिमिराचें। जे एकचि असे तयाचे। दोनी दावी॥	११२३
दृष्टी चंद्रच पाहे हे साचे। परी एवढे हे नेत्राच्या तिमिररोगाचे। की एकच असे त्याचे। दोन दाखवी॥	११२३
It is true that vision sees moon; by optic nerve disorder; what is one; that is shown as two.	1123
तैसा सर्वत्र मीचि मियां। घेपतसें भक्ति इया। परी दृश्यत्व हें वायां। अज्ञानवशें॥	११२४
तैसा सर्वत्र मीच माझ्याकडुनी। आकलन केला जातसे या भक्तीतुनी। परी दृष्यत्व हे वाया। अज्ञानवशे॥	११२४
I omnipresent; am known via devotion; but seeing of object is in vain; by ignorance.	1124
तें अज्ञान आतां फिटलें। माझें द्रष्टृत्व मज भेटलें। निजबिंबी एकवटलें। प्रितबिंब जैसें॥	११२५
ते अज्ञान आता फिटले। माझे द्रष्टा व दृश्य एकरूप झाले। निजबिंबी एकवटले। प्रतिबिंब जैसे॥	११२५
Ignorance now gone; my being seer, see-able are united; in original is united; as reflection.	1125
पैं जेव्हाही असे किडाळ। तेव्हांही सोनेचि अढळ। परी तें कीड गेलिया केवळ। उरे जैसें॥	११२६
परी जेव्हाही असते किडाळ। तेव्हाही सोनेच अढळ। परी ते कीड गेल्यावरी केवळ। उरे शुद्ध जैसे॥	११२६
But when dross exists; then gold too exists; but on removal of dross; as pure gold remains.	1126
हां गा पूर्णिमेआधीं कायी। चंद्र सावयवुचि नाहीं। परी तिये दिवशीं भेटे पाहीं। पूर्णता तया॥	११२७
हां गा पोर्णिमेआधी काही। चंद्र कलांसहित पूर्ण नाही। परी त्या दिवशी भेटे पाही। पूर्णता तया॥	११२७
Before full moon; moon isn't complete with phases; but on that day it meets; completeness.	1127
तैसा मीचि ज्ञानद्वारे। दिसे परी हस्तांतरे। मग द्रष्टृत्वीं तें सरे। मियांचि मी लाभें॥	११२८
तैसा मीच अज्ञानाद्वारे। दिसे, परि अन्यरूपे। मग द्रष्टेपणाने ते दृष्य सरे। मग मलाच मी लाभे॥	११२८
By ignorance I appear; in different form; as by seer-ship see-able goes; then I gain myself.	1128
म्हणौनि दृश्यपथा-। अतीतु माझा पार्था। भक्तियोगु चवथा। म्हणितला गा॥	११२९
म्हणोनि दृश्यपथा-। पलीकडचा माझा पार्था। भक्तियोग चवथा। सांगितला गा॥	११२९
So beyond visible-path; Partha, my; devotion-yoga I told; as fourth.	1129

भक्त्या मामभिजानाति, यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः। ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा, विशते तदनन्तरम्॥ ५५

भक्तीने मजला जाणे, जसा जो स्थित तत्त्वता। त्या तशा मज जाणूनि, येतो माझ्यात नंतर॥ ५५

Knows me by devotion as who, what I am truly;

on knowing me as such he enters in me later. 55

या ज्ञानभक्ति सहज। भक्तु एकवटला मज। तो मीचि केवळ हे तुज। श्रुतही आहे॥ ११३०

या ज्ञानभक्तीने सहज। भक्त एकवटला मज। तो मीच केवळ हे तुज। ऐकीवच आहे॥ ११३०

With knowledge-devotion easily; devotee united with me; that I am alone, this you; heard. 1130

जे उभऊनिया भुजा। ज्ञानिया आत्मा माझा। हे बोलिलो कपिध्वजा। सप्तमाध्यायीं॥	११३१
कारण उभवूनिया दोन्ही भुजा। ज्ञानी तो आत्मा माझा। हे बोलिलो कपिध्वजा। सप्तमाध्यायीं॥	११३१
<i>As by raising both arms; that savant is my soul; I had proclaimed; in seventh chapter.</i>	1131
ते हे कल्पादीं भक्ति मियां। भागवतमिषें ब्रह्मया। उत्तम म्हणौनि धनंजया। उपदेशिलीं॥	११३२
ती ही कल्पादीची भक्ती माझी। भागवतामिषे ब्रह्मासी। उत्तम म्हणोनि धनंजया। उपदेशिलीं॥	११३२
<i>Devotion at beginning of era; in name of Bhagavatata*, to Brahmadeva; being best; I advised.</i>	1132
ज्ञानी इयेतें स्वसंविती। शैव म्हणती शक्ति। आम्ही परमभक्ति। आपुली म्हणो॥	११३३
ज्ञानी हिला आत्मज्ञान म्हणती। शैव म्हणती शक्ती। आम्ही परमभक्ती। आपली म्हणो॥	११३३
<i>Savants call it soul-knowledge; Shaivaitas call energy; and I call it; as supreme devotion.</i>	1133
हे मज मिळतिये वेळे। त्यां क्रमयोगियां फळे। मग समस्तही निखळे। मियांचि भरे॥	११३४
ही मज मिळण्याचे वेळे। त्या क्रमयोग्यांना फळे। मग समस्तही विश्व निखळ। माझ्यानेचि भरे॥	११३४
<i>That at time of uniting with me; blesses Krama-yogis*; then entire cosmos; is filled by me.</i>	1134
तेथ वैराग्यविवेकेसी। आटे बंध मोक्षेंसी। वृत्ती तये अवृत्तीसी। बुडोनि जाय॥	११३५
तेथ वैराग्य विवेकासहित। आटे बंध मोक्षासहित। वृत्ती त्या अवृत्तीसहित। बुडोनि जाय॥	११३५
<i>There drown asceticism with discernment; bondage with liberation; attitude with non-attitude.</i>	1135
घेऊनि ऐलपणाते। परत्व हारपे जेथे। गिळूनि चान्ही भूते। आकाश जैसे॥	११३६
घेऊनि एकट्या जीवपणाते। ईश्वरत्वही हारपे जेथे। गिळूनि चारही भूतांते। आकाश हारपे जैसे॥	११३६
<i>With lone being-ness; where Godhood vanishes; swallowing four elements; as space vanishes.</i>	1136
तया परी थडथांद। साध्यसाधनातीत शुद्ध। ते मी होऊनि एकवद। भोगी तो मातें॥	११३७
त्या श्रेष्ठकनिष्ठभावांत। साध्यसाधनातीत स्वरूप शुद्ध। ते मी होऊनि ऐक्यात। भोगी तो मला॥	११३७
<i>In great-low forms; soul-form beyond means, goal; that being I in unity; he enjoys me.</i>	1137
घडोनि सिंधूचिया आंगा। सिंधूवरी तळपे गंगा। तैसा पाडु तया भोगा। अवधारीजो॥	११३८
मिळोनि सिंधूच्या अंगा। सिंधूवरी तळपे गंगा। तैसा प्रकार त्या भोगाचा। लक्षात घे॥	११३८
<i>On mingling with sea; river shines on sea; such is nature of that enjoyment; know it.</i>	1138
का आरिसयासि आरिसा। उटूनि दाविलिया जैसा। देखणा अतिशयो तैसा। भोगणां तिये॥	११३९
किंवा आरशासमोर आरसा। पुसोनि दाखविता जैसा। पाहणारा अति आनंदे तैसा। भोगणाराही तो॥	११३९
<i>Mirror in front of mirror; if placed on cleaning; viewer is very happy; as that enjoyer too.</i>	1139
हे असो दर्पणु नेलिया। तो मुखबोधुही गेलिया। देखलेपण एकलेया। आस्वादिजे जेवीं॥	११४०
हे असो दर्पण बाजूस नेता। तो मुखबोधही जाता। पाहिलेल्या मुखपणाचा एकटा। आस्वाद घेतो जैसा॥	११४०
<i>If mirror is removed; knowledge of face goes; but of face-image seen, as viewer; relishes.</i>	1140
चेइलियां स्वप्न नाशे। आपले ऐक्यचि दिसे। ते दुजेनवीण जैसे। भोगिजे का॥	११४१
जागे होता स्वप्न नाशे। आपले ऐक्यच दिसे। ते द्वैताविना जैसे। भोगिजे का॥	११४१
<i>As on awakening dream vanishes; and self unity is seen; as sans that duality; he enjoys.</i>	1141

तोचि जालिया भोगु त्याचा। न घडे हा भावो ज्यांचा। तिहीं बोलें केवीं बोलाचा। उच्चारु कीजे॥	११४२
भोक्ताच झाल्यावरी भोग त्याचा। भोग न घडे हा भाव ज्याचा। त्याने शब्दाने शब्दाचा। उच्चार करावा कसा?	११४२
If experiencer is experience; he feels experience exists not; how can he by word; utter word?	1142
त्यांचां नेणो गांवीं। रवी प्रकाशी हन दिवी। कीं व्योमालागीं मांडवी। उभिली तिहीं॥	११४३
त्याच्या न जाणो गावाकडे। रवी प्रकाशतो दिव्याच्या उजेडे। किंवा आकाशासाठी मांडव। उभविला त्याने॥	११४३
Don't know at his place; if sun is brightened by lamp; or canopy for sky; he erected.	1143
हां गा राजन्यत्व नव्हतां आंगीं। रावो रावपण काय भोगी। कां आंधारु हन आलिंगी। दिनकरातें॥	११४४
हो गा राजन्यत्व नसता अंगी। राजा राजेपण काय भोगी। किंवा अंधार आणि आलिंगी। दिनकरासी॥	११४४
Not having kingship imbibed; how will king enjoy kingship; or will darkness embrace; light?	1144
आणि आकाश जे नव्हे। त्या आकाश काय जाणवे। रत्नाचां रूपीं मिरवे। गुंजांचे लेणे॥	११४५
आणि आकाशच जे नव्हे। त्याने आकाश काय जाणावे। रत्नांच्या रूपात मिरवे। गुंजांचे लेणे जसे॥	११४५
And what isn't space; how will he know space? In form of gem, as bead-ornament; flaunts.	1145
म्हणौनि मी होणे नाही। त्या मीचि आहे केंही। मग भजेल हे कायी। बोलों कीर॥	११४६
म्हणोनि मत्स्वरूप झाला नोहे। त्याला मीच कोठे आहे? मग मला भजेल हे काय। खरेतर बोलणे नको॥	११४६
Who hasn't gained my form; where am I for him? Then he will devote me; this talk is false.	1146
यालागी तो क्रमयोगी। मी जालाचि मातें भोगी। तारुण्य कां तरुणांगी। जियापरी॥	११४७
यासाठी तो क्रमयोगी। मी होऊनीच मला भोगी। तारुण्य नाही का भोगी तरुणांगी। जशापरी॥	११४७
So that Karma-yogi; enjoys me on becoming I; doesn't young damsel enjoy youth; like that.	1147
तरंगीं सर्वांगीं तोय चुंबी। प्रभा सर्वत्र विलसे बिंबीं। ना ना अवकाश नभीं। लुंठतु जैसा॥	११४८
लाट सर्वांगाने जळाला चुंबी। प्रभा सर्वत्र विलसे सूर्यबिंबी। किंवा पोकळी नभ होऊनि नभी। लोळते जशी॥	११४८
Wave kisses water fully; sun's aura shines everywhere; or space by being sky; rolls on sky.	1148
तैसा रूप होऊनि माझे। मातें क्रियावीण तो भजे। अलंकारु का सहजे। सोनयाते जेवीं॥	११४९
तैसा रूप होऊनि माझे। मला क्रिया न घडता तो भजे। अलंकार का सहजे। सोन्याला जसे॥	११४९
So by being my form; he devotes me sans any action for me; ornament is natural; as for gold.	1149
कां चंदनाची द्रुती जैसी। चंदनी भजे आपैसी। कां अकृत्रिम शशीं। चंद्रिका ते॥	११५०
किंवा चंदनाचा परिमळ जैसा। चंदनास भजे आपैसा। किंवा निसर्गतःच चंद्राला। चांदणे भजे॥	११५०
As fragrance of sandal; devotes sandal naturally; or naturally for moon; moonlight devotes.	1150
तैसी क्रिया कीर न साहे। तन्ही अद्वैतीं भक्ति आहे। हे अनुभवाचिजोगे नव्हे। बोलाएसे॥	११५१
तशी अद्वैतात क्रिया न संभवे। तरी अद्वैतात भक्ती आहे। हे अनुभवानेच पटणारे, नव्हे। बोलण्याजोगे॥	११५१
Action exists not in non-duality; devotion exists in non-duality; it is experienced; not talked.	1151
तेव्हां पूर्वसंस्कारछंदें। जे काही तो अनुवादे। तेणें आळविलेनि वो दे। बोलतां मीचि॥	११५२
तेव्हा पूर्वसंस्कार अनुरोधे। जे काही तो अनुवादे। त्याने आळविल्याने ओ दे। बोलणाराही होतो मीच॥	११५२
By past-impressions; what he talks; on his beseeching I respond; that talker too I become.	1152

बोलतया बोलताचि भेटे। तेथे बोलिले हे न घटे। ते मौन तंव गोमटे। स्तवन माझे॥	११५३
बोलणाऱ्यासी बोलविणाराच(मी) भेटे। तेथे बोलणे हे न घडे। ते मौन तेव्हा उत्तम। स्तवन माझे॥	११५३
As I making him talk, meet him; here talk doesn't happen; that silence best; is my praise.	1153
म्हणौनि तया बोलतां। बोली बोलतां मी भेटतां। मौन होय तेणें तत्त्वतां। स्तवी तो मातें॥	११५४
म्हणोनि तो बोलता। बोलण्यात बोलविता (जो) मी भेटता। मौन होते त्याचे, तत्त्वता। स्तवितो मला॥	११५४
As he talks; I making him talk meet as talking; it is his silence truly; with it he praises me.	११५४
तैसेंचि बुद्धी का दिठी। जे तो देखों जाय किरीटी। ते देखणे दृश्य लोटी। देखतेचि दावी॥	११५५
तैसेच बुद्धी का दृष्टी। याच्याने जे तो देखो जाय किरीटी। ते देखणे दृश्याला लोटी। पाहणाऱ्यालाच दावी॥	११५५
Vision or intellect; with that what he sees; that seeing pushes see-able; but shows only seer.	1155
आरिसया आधीं जैसे। देखतेंचि मुख दिसे। तयाचे देखणे तैसे। मेळवी द्रष्टें॥	११५६
आरसा पाहण्या आधी जैसे। पाहणाऱ्याचेच मुख होते। त्याचे देखणे तैसे। भेटवी द्रष्ट्यासी॥	११५६
As prior to seeing in mirror; seer had face; his seeing is; like meeting seer.	1156
दृश्य जाउनियां द्रष्टें। द्रष्ट्यासीचि जें भेटे। तें एकलेपणें न घटे। द्रष्टेपणही॥	११५७
दृश्य जाऊनिया द्रष्ट्याने। द्रष्ट्यालाच जेव्हा भेटणे। तेव्हा एकटेपणामुळे न घडणे। द्रष्टेपणही॥	११५७
In absence of see-able, seer; when meets seer; he being alone, not happening; seer-ship too.	1157
तेथ स्वप्नींचिया प्रिया। चवोनि झोंबों गेलिया। ठायिजे दोन्ही न होनियां। आपणचि जैसें॥	११५८
तेथ स्वप्नातील प्रियेला। जागे होऊनि बिलगु गेला। राहतो दोन्ही न होता। आपणचि जैसे॥	११५८
There to beloved in dream; embracing on awakening; not being two, remains; as only him.	1158
का दोही काष्ठांचिये घृष्टी-। मार्जी वन्हि येक उठी। तो दोन्ही हे भाष आटी। आपणचि होय॥	११५९
किंवा दोन लाकडांच्या घर्षणामध्ये। वन्ही एक प्रगटे। तो दोन्ही लाकडे ही भाषा सोडे। आपणचि उरे॥	११५९
Or by friction of two woods; one fire appears; it burns both woods; then only itself remains.	1159
ना ना प्रतिबिंब हातीं। घेऊं गेलिया गभस्ती। बिंबताही असती। जाय जैसी॥	११६०
किंवा आपलेच प्रतिबिंब। हाती घेऊ गेला बिंब(सूर्य)। बिंबाचे बिंबणेही असलेले। जाय जैसा॥	११६०
Or own reflection; if sun tries to seize; existing reflecting of sun too; as vanishes.	1160
तैसा मी होऊनि देखतें। तो घेऊं जाय दृश्यातें। तेथ दृश्य ने तिथें। द्रष्टृत्वेसीं॥	११६१
मत्स्वरूप होऊनि द्रष्टा तैसा। तो पाहू जाय दृश्या। तेव्हा दृश्य नष्ट होय तेथ। द्रष्टेपणासह॥	११६१
When seer on being I; goes to see see-able; see-able vanishes there; along with seer-ship.	1161
रवि आंधारु प्रकाशिता। नुरेचि जेवीं प्रकाश्यता। तेवीं दृश्यां नाहीं द्रष्ट्यता। मी जालिया॥	११६२
रवी अंधारा प्रकाशता। नुरेच जेवी अंधाराची प्रकाश्यता। तैसे दृश्यात नाही द्रष्टुता। मत्स्वरूप झाल्यावरी॥	११६२
As sun lights darkness; darkness has no light; so in see-able no seeing; on uniting with me.	1162
मग देखिजे ना न देखिजे। ऐसी जे दशा निपजे। तें तें दर्शन माझे। साचोकारें॥	११६३
मग पाहणे नाही, आणि न पाहणेही नाही। ऐसी जी दशा निपजे। ते ते दर्शन माझे। यथार्थपणे॥	११६३
Then there's neither seeing nor not seeing; such emerging state; is sighting me; aptly.	1163

तें भलतयाही किरीटी। पदार्थाचिया भेटी। द्रष्टृदृश्यातीता दृष्टी। भोगि तो सदा॥	११६४
तो कोणत्याही किरीटी। पदार्थाच्या भेटीमधी। द्रष्टा व दृश्य यांच्या भावातीत दृष्टीने। भोगितो सदा॥	११६४
He whatever; in meeting of object; with vision of beyond see-able, seer; experiences ever.	1164
आणि आकाश हें आकाशें। दाटलें न ढळे जैसें। मिया आत्मेन आपणपें तैसें। जालें तया॥	११६५
आणि आकाश हे आकाशे। भरल्याने न हाले जैसे। मज आत्म्याने भरल्याने स्वात्म्यात तैसे। झाले तया॥	११६५
Sky by space; being full as moves not; his soul being full with my soul same; happens to him.	1165
कल्पांतीं उदक उदकें। रुंधिलिया वाहों ठाके। तैसा आत्मेनि मियां येकें। कोंदला तो॥	११६६
कल्पांती उदक उदकाने। रोखल्याने थांबते वाहणे। तैसा आत्मरूपे मज एकाने। कोंदला तो॥	११६६
At era's end water by water; being barred, stops flowing; so his soul by me; is choked.	1166
पावो आपणपयां वळघे। केवीं वन्हि आपणयां लागे। आपणपां पाणी रिघे। स्नाना कैसें॥	११६७
पाय आपल्यावरच चढेल का? अग्नी स्वतःलाच जाळेल का? स्वतःच्याच पाणी निघेल। स्नाना कैसे?	११६७
Would feet walk over self; would fire burn self; how will water start for; own bathing?	1167
म्हणोनि सर्व मी जालेपणें। ठेलें तया येणें जाणें। हेंचि गा यात्रा करणें। अद्वया मज॥	११६८
म्हणोनि तो सर्वत्र मीच झाल्याने। थांबले त्याला येणे जाणे। तेच गा यात्रा करणे। अद्वयाची मज॥	११६८
So as he everywhere becoming I; his frequenting stops; it is pilgrimage; of non-duel I.	1168
पैं जळावरील तरंगु। जरी धांविन्नला सवेगु। तरी नाही भूमिभागु। क्रमिला तेणे॥	११६९
अरे जळावरील लाट। जरी धावली वेगासहित। तरी नाही भूमिभाग। आक्रमिला तिने॥	११६९
Wave on water; though ran fast; yet it didn't encroach; any portion of land.	1169
जें सांडावें कां मांडावें। जें चालणें जेणें चालावें। तें तोयचि एक आघवें। म्हणोनियां॥	११७०
जे ठिकाण सोडावे का गाठावे। जिचे चालणे किंवा ज्यायोगे चालावे। ते पाणीच एक आघवे। म्हणोनिया॥	११७०
What place to leave, reach; whose walk or with which to walk; that is water fully; so it is.	1170
गेलियाही भलतेउता। उदकपणें पंडुसुता। तरंगाची एकात्मता। न मोडेचि जेवीं॥	११७१
गेल्यासही भलतीकडे आता। ती पाण्यामुळे पंडुसुता। लाटेची पाण्याशी एकात्मता। न मोडेच जैशी॥	११७१
Now gone anywhere; it due to water; wave's unity with water; as isn't disturbed ever.	1171
तैसा मीपणें हा लोटला। तो आघवेयाचि मजआंतु आला। या यात्रा होय भला। कापडी माझा॥	११७२
तैसा मीपणे हा भरलेला। तो सर्वस्वाने माझ्यात सामावला। या यात्रेमुळे उत्तम झाला। वारकरी माझा॥	११७२
He filled with I-ness; merged with me fully; by this pilgrimage, he became; my best pilgrim.	११७२
आणि शरीरस्वभाववशें। कांहीं येक करूं जरी बैसे। तरी मीचि तो तेणे मिषें। भेटें तया॥	११७३
आणि शरीरस्वभाववशे। काही एक करू जरी बैसे। तरी मीच तो त्या निमित्ते। भेटे तया॥	११७३
And by body-nature; whatever he does; still I under that pretext; meet him.	1173
तेथ कर्म आणि कर्ता। हे जाऊनि पांडुसुता। मीया आत्मेनि मज पाहतां। मीचि होय॥	११७४
तेव्हा कर्म आणि कर्ता। हे जाऊनि पांडुसुता। माझ्याच आत्म्याने मला पाहाताना। तो मीच होतो॥	११७४
So karma and doer; both disappear, Pandusuta; while seeing me with my soul; he becomes I.	1174

पैं दर्पणातें दर्पणें। पाहिलिया होय न पाहणें। सोने झाकिलिया सुवर्णें। न झाके जेवी॥	११७५
अरे दर्पणाला दर्पणाने। पाहिल्यास होते न पाहणे। सोने झाकल्यास सुवर्णाने। न झाके जैसे॥	११७५
If mirror by mirror; is seen it is not seeing; or if gold is covered by gold; it is not covering.	1175
दीपातें दीपें प्रकाशिजे। ते न प्रकाशणेचि निपजे। तैसे कर्म मियां कीजे। ते करणे केंचे॥	११७६
दीपाला दीपाने प्रकाशावे। ते न प्रकाशणेच निपजावे। तैसे कर्म मी करावे। ते करणे कसले ?	११७६
If lamp is lighted by lamp; it is no lighting; so karma done by me; what sort of doing is that?	1176
कर्मही करितचि आहे। जें करावे हे भाषचि जाये। तें न करणेचि होये। त्याचे केले॥	११७७
कर्म तर करीतच आहे। पण जेव्हा 'करावे' ही भाषाच जाये। तेव्हा न करणेच होये। केलेले त्याचे॥	११७७
Karma is being done; but as talk of 'do it' vanishes; then not doing happens; of what is done.	1177
क्रियाजात मी जालेपणे। घडे कांहींचि न करणे। त्याचि नांव पूजणे। खुणेचे माझे॥	११७८
क्रियाजात सगळे मी झाल्याने। घडे काहीच न करणे। त्याचेच नाव पूजणे। मर्म हे माझे॥	११७८
As actions being I; not doing happens; its name is worshiping; it is essence of my worship.	1178
म्हणौनि करीतयाही वोजा। तें न करणे हेंचि कपिध्वजा। निफजे तिये महापूजा। पूजी तो मातें॥	११७९
म्हणोनि करण्याच्या रीतीत। ते न करणे हेच निपजत। कपिध्वजा त्या महापूजेत। पूजी तो मला॥	११७९
So in process of doing; not doing happens; Arjuna, with that great worship; he worships me.	1179
एवं तो बोले ते स्तवन। तो देखे ते दर्शन। अद्वया मज गमन। तो चाले तेचि॥	११८०
एवं तो बोले ते माझे स्तवन। तो देखे ते होते माझे दर्शन। अद्वया मज गमन। तो चाले तेच॥	११८०
What he says is my praise; what he sees is my sight; going for non-dual I; is what he walks.	1180
तो करी तेतुली पूजा। तो कल्पी तो जपु माझा। तो असे तेचि कपिध्वजा। समाधि माझी॥	११८१
तो करी तेवढी पूजा। तो कल्पी तोच जप माझा। तो असे ज्या स्थितीत तीच कपिध्वजा। समाधी माझी॥	११८१
What he does is worship; what he imagines is my chanting; in what state he is; is my contemplation.1181	
जैसे कनकेंसी कांकणें। असिजे अनन्यपणे। तो भक्तियोगे येणे। मजसी तैसा॥	११८२
जैसे सुवर्णासी सुवर्णकंकणाने। असावे अनन्यपणे। तो या अशा भक्तियोगाने। मजशी अनन्य तैसा॥	११८२
As gold-bangle from gold; is inseparable; he with devotion yoga; is inseparable from me.	1182
उदकीं कल्लोळु। कापुरीं परिमळु। रत्नीं उजाळु। अनन्यु जैसा॥	११८३
पाण्याशी कल्लोळ। कापुराशी परिमळ। रत्नाशी तेज। अनन्य असे जैसे॥	११८३
As wave from water; fragrance from camphor; or brilliance from diamond; is inseparable.	1183
किंबहुना तंतूसी पटु। कां मृतिकेसी घटु। तैसा तो एकवटु। मजसी माझा॥	११८४
किंबहुना तंतूसी पट। किंवा मातीसी घट। तैसा तो एकवट। मजी माझा॥	११८४
Rather yarn from cloth; or clay from earthen pot; so he is one; with me.	1184
इया अनन्यसिद्धा भक्ती। या आघवाचि दृश्यजातीं। मज आपणपेंया सुमती। द्रष्टयाते जाणे॥	११८५
या स्वयंसिद्धा भक्तीत। या आवघ्याच दृश्यजातात। आत्मस्वरूप दृष्टीत। मज द्रष्ट्यालाच जाणे॥	११८५
With this self existent devotion; in all apparent objects; he by soul-form vision; knows I seer.	1185

तिन्ही अवस्थांचेनि द्वारे। उपाध्युपहितकारे। भावाभावरूप स्फुरे। दृश्य जे हे॥	११८६
तिन्ही देहावस्थाद्वारे। तिन्ही उपाधि उपहितकारे। भावअभावरूप स्फुरे। दृश्य जे हे॥	११८६
Via triad of body-stage ¹ ; body-limitation ² , body-pride ³ ; existing, non-existing inspires; see-able.	1186
ते हे आघवेचि मी द्रष्टा। ऐसिया बोधाचा माजिवटा। अनुभवाचा सुभटा। धेंडा तो नाचे॥	११८७
ते हे सगळेच माझे स्वरूप, मी द्रष्टा। अशा बोधाचा भर येता। अनुभवाचा हे शूरा। झेंडा तो नाचे॥	११८७
All that are my forms, I am seer; with such knowledge flood; flag of experience; that dances.	1187
रजु जालिया गोचरु। आभासतां तो व्याळाकारु। रजुचि ऐसा निर्धारु। होय जेवीं॥	११८८
दोरी होताच दृग्गोचर। आभासणारा तो सर्पाकार। दोरीच ऐसा निर्धार। होय जैसा॥	११८८
As rope is visible; that false appearing snake form; is rope, such determination; as happens.	1188
भांगारापरतें काही। लेणे गुंजहीभरी नाही। हे आटुनिया ठायी। कीजे जैसे॥	११८९
सोन्याशिवाय काही। दागिने गुंजभरही नाही। हे अलंकार आटवूनिया निश्चिती। करावी जैसी॥	११८९
Other than gold; ornament is not even milligram; this by melting ornament; as is determined.	1189
उदका येकापरतें। तरंग नाहीचि हे निरुते। जाणोनि त्या आकाराते। न घेपे जेवीं॥	११९०
उदकाव्यतिरिक्त। तरंगात दुसरे नाहीच हे निश्चित। जाणोनि त्या आकारास। वेगळी वस्तू न माने जैसा॥	११९०
Else than water; wave has nothing is surety; knowing that form; as not treating different object.	1190
नातरी स्वप्नविकारां समस्तां। चेऊनियां उमाणें घेतां। तो आपणयापरौता। न दिसे जैसा॥	११९१
नातरी स्वप्नविकारांची समस्ता। जागल्यावर मापे घेता। तो आपणाशिवाय दुसरा। न दिसे जैसा॥	११९१
Everything appearing in dream; while checking on waking up; none else than self; is seen.	1191
तैसे जे काही आथी नाथी। येणे होय ज्ञेयस्फूर्ती। ते ज्ञाताचि मी हे प्रतीती। होऊनि भोगी॥	११९२
तैसे जे काही असती नसती। या भावे होय ज्ञेयाची स्फूर्ती। ती ज्ञाताच मी आहे ही प्रतीती। होऊनि भोगी॥	११९२
What is, isn't; with such feeling knowable inspires; knower I am, on experiencing; he enjoys.	1192
जाणे अजु मी अजरु। अक्षयो मी अक्षरु। अपूर्व मी अपारु। आनंदु मी॥	११९३
जाणे अजन्मा मी अमर। अक्षय मी अक्षर। अपूर्व मी अपार। आनंद मी॥	११९३
He knows unborn, immortal I; immutable, indestructible I; unique, infinite I; bliss I.	1193
अचळु मी अच्युतु। अनंतु मी अद्वैतु। आद्यु मी अव्यक्तु। व्यक्तुही मी॥	११९४
अचळ मी अढळ। अनंत मी अद्वैत। आद्य मी अव्यक्त। व्यक्तही मी॥	११९४
Immovable, steady I; infinite, non-dual I; primordial, un-manifest I; manifest I.	1194
ईश्य मी ईश्वरु। अनादि मी अमरु। अभय मी आधारु। आधेय मी॥	११९५
नियम्य मी नियामक। अनादी मी अजन्म। अभय मी आधार। आश्रित मी॥	११९५
Controller, controlled I; eternal, un-born I; fearless, support I; supported I.	1195
स्वामी मी सदोदितु। सहजु मी सततु। सर्व मी सर्वगतु। सर्वातीतु मी॥	११९६
स्वामी मी सदोदित। सहज मी सतत। सर्व मी सर्वगत। सर्वातीत मी॥	११९६
Master, constant I; natural, consistent I; everything, omnipresent I; beyond everything I.	1196

नवा मी पुराण। शून्य मी संपूर्ण। स्थूल मी अणु। जे काही ते मी॥	११९७
नवा मी पुराण। शून्य मी संपूर्ण। स्थूल मी अणु। जे काही असे ते मी॥	११९७
New, ancient I; void, complete I; gross n subtle I; and whatever is existent I.	1197
अक्रिय मी येकु। असंगु मी अशोकु। व्याप्यु मी व्यापकु। पुरुषोत्तमु मी॥	११९८
अक्रिय मी एकटाच। असंग मी अशोक। व्याप्त मी व्यापक। पुरुषोत्तम मी॥	११९८
Action-less, alone I; company-less, worriless I; occupier n occupied I; supreme Person I.	1198
अशब्दु मी अश्रोत्रु। अरूपु मी अगोत्रु। समु मी स्वतंत्रु। ब्रह्म मी परु॥	११९९
शब्दरहित मी कानरहित। रूपरहित मी गोत्ररहित। समरूप मी स्वतंत्र। ब्रह्म मी परब्रह्म॥	११९९
Wordless, earless I; formless, clan-less I; same form, independent I; Brahma, super Brahma. I.	1199
ऐसे आत्मत्वे मज एकाते। इया अद्वयभक्ती जाणोनि निरुते। आणि याही बोधा जाणते। तेही मीचि जाणे॥	१२००
ऐसे आत्मत्वे मज एकात। ही अद्वैतभक्ती जाणून यथार्थ। आणि याही बोधाला जाणीत। तोही मीच, हेही जाणे॥	१२००
By soul in me; knowing non-duality devotion; n its knowledge; that I am, knows this too.	1200
पै चेइलियानंतरें। आपुले एकपण उरे। तेही तोवरी स्फुरे। त्याशीचि जैसे॥	१२०१
अरे जागी झाल्यानंतरे। आपले एकपणच उरे। तेही जागे आहोत तोवरी स्फुरे। त्यालाचि जैसे॥	१२०१
On awakening; only his loneliness remains; that too inspires till he is awake; as to him alone.	1201
कां प्रकाशतां अर्कु। तोचि होय प्रकाशकु। त्याही अभेदा द्योतकु। तोचि जैसा॥	१२०२
किंवा प्रकाशताच सूर्य। तोच होतो स्वतःचाही प्रकाशक। प्रकाश प्रकाशक अभेदाला द्योतक। तोचि जैसा॥	१२०२
Or sun on rising; is his own lighter; an indicator of unity in light and lighter; as he is alone.	1202
तैसा वेद्यांचां विलयीं। केवळ वेदकु उरे पाही। तेणे जाणवे त्यातेंही। हेही जो जाणे॥	१२०३
तैसा जाणावयाच्या वस्तूच्या विलयीं। केवळ जाणणारा उरे पाही। त्याने जाणावे स्वतःलाही। हेही जो जाणे॥	१२०३
When knowable disappears; only knower remains; he to know him; that too who knows.	1203
त्या अद्वयपणा आपुलिया। जाणता ज्ञप्ती जे धनंजया। ते ईश्वरचि मी हे त्या। बोधासि ये॥	१२०४
त्या अद्वयपणाला आपल्या। जाणणारी वृत्ती जी धनंजया। ती ईश्वरच मी हे त्याला। अनुभवासी ये॥	१२०४
That own non-duality; knowing attitude, Dhananjaya; that 'I am God', this he; experiences.	1204
मग द्वैताद्वैतातीत। मीचि आत्मा एकु निभ्रांत। हे जाणोनि जाणणे जेथ। अनुभवीं रिघे॥	१२०५
मग द्वैत-अद्वैतातीत। मीच एक आत्मा निभ्रांत। हे जाणोनि जाणणे जेथ। अनुभवामध्ये शिरे॥	१२०५
Beyond duality, non-duality; 'I am pure soul'; where this knowing on knowing; is experienced.	1205
तेथ चेइलयां येकपण। दिसे जे आपुलयां आपण। तेही जाता नेणो कोण। होइजे जेवीं॥	१२०६
तेव्हा स्वप्नातून जागे होता एकटेपण। दिसे जे आपल्याला आपण। तेही जाता न जाणे कोण। होते जसे॥	१२०६
Loneliness on awakening; seeing ourselves by us; as that too goes, not knowing who; he was.	1206
कां डोळां देखतिये क्षणी। सुवर्णपण सुवर्णीं। नाटिता होय आटणी। अळंकाराचीही॥	१२०७
किंवा डोळ्याने पाहताक्षणी। सुवर्णपणाच्या दृष्टीने, सुवर्णीं। न आटताही होय आटणी। अलंकाराचीही॥	१२०७
On seeing by eyes; from view of gold-ness; gold sans melting, gets melted; ornament too.	1207

नाना लवण तोय होये। मग क्षारता तोयत्वे राहे। तेही जिरतां जेवीं जाये। जालेपण ते॥	१२०८
जळात टाकता मीठ जळ होये। मग क्षारता जळत्वाने राहे। क्षारताही जिरता जैसे जाये। मिठाचे जळ होणे ते॥	१२०८
Salt put in water is water; saltiness stays as water; as saltiness goes; goes salt's being water.	1208
तैसा मी तो हे जे असे। ते स्वानंदानुभवसमरसे। कालवूनिया प्रवेशे। मजचिमाजीं॥	१२०९
तैसा मी देव तो भक्त हे जे द्वैत असे। ते स्वानंद अनुभवसमरसे। मिसळूनि प्रवेशे। माझ्याचिमध्ये॥	१२०९
Duality of 'I am God' n 'he is devotee'; that soul-bliss by experience; on mixing enters; in me.	1209
आणि तो हे भाष जेथ जाये। तेथ मी हे कोणहासी आहे। ऐसा मी ना तो तिये सामाये। माझांचि रूपी॥	१२१०
आणि 'तो' ही भाषा जेथ जाये। तेथ 'मी' हे नाव कोणासी आहे? ऐसा 'मी' ना 'तो' सामाये। त्या माझ्याच रूपी॥	१२१०
Where term 'he' vanishes; then who has term 'I'? So 'I' or 'he' merge; into my form alone.	1210
जेव्हा कापुर जळो सरे। त्याचि नाम अग्नि पुरे। मग उभयतातीत उरे। आकाश जेवीं॥	१२११
जेव्हा कापूर जळोनि सरे। त्याचेच नाव अग्नीही सरे। मग उभयतातील उरे। मात्र आकाश जैसे॥	१२११
If on burning camphor vanishes; fire too vanishes; then of both what remains; is only space.	1211
कां धाडिलिया एका एकु। वाढे तो शून्य विशेषु। तैसा आहेनाहींचा शेखु। मीचि मग आथी॥	१२१२
किंवा वजा करता एकातून एक। राहे तो शून्यचि विशेष। तैसा आहेनाहींचा शेवट। मीच असे॥	१२१२
If 1 is subtracted from 1; what remains is zero; so end of existent, non-existent; is me alone.	1212
तेथ ब्रह्म आत्मा ईशु। यया बोला मोडे सौरसु। न बोलणेयाही पैसु। नाही तेथ॥	१२१३
तेव्हा ब्रह्म आत्मा ईश्वर। या बोलण्याचे निघूनि जाते सार। न बोलण्यासही जागा। नाही तेथ॥	१२१३
So Brahma, soul, God; as essence of this talk of goes; for not talking too; there is no space.	1213
न बोलणेही न बोलोनी। ते बोलिजे तोंड भरुनी। जाणिव नेणिव नेणोनि। जाणीजे ते॥	१२१४
न बोलणेही न बोलूनि। ते बोलावे तोंड भरुनि। जाणीव-नेणीवरहित होऊनि। जाणावे ते॥	१२१४
Not talking by not talking; that be talked fully; being sans knowing, not knowing; that be known.	1214
तेथ बुझिजे बोधु बोधे। आनंदु घेपे आनंदे। सुखवरी नुसधे। सुखचि भोगिजे॥	१२१५
तेथ जाणावे ज्ञान ज्ञानाने। आनंद घ्यावा आनंदाने। सुखाने केवळ। सुखची भोगावे॥	१२१५
Knowledge be known by knowledge; bliss enjoyed by bliss; by joy only; joy be enjoyed.	1215
तेथ लाभु जोडला लाभा। प्रभा आलिंगिली प्रभा। विस्मयो बुडाला उभा। विस्मयामाजीं॥	१२१६
तेथे लाभ लाभे लाभाला। प्रभा आलिंगिली प्रभेला। विस्मय बुडाला उभा। विस्मयामध्ये॥	१२१६
There benefit gains benefit; aura embraces aura; wonder is drowned fully; in wonder.	1216
समु तेथ सामावला। विश्रामु विश्रांती आला। अनुभवू वेडावला। अनुभूतिपणे॥	१२१७
शम तेथे शांतावला। विश्राम विश्रांतीला आला। अनुभव वेडावला। अनुभूतिपणे॥	१२१७
There peace became peaceful; rest came to rest; experience is deluded; by experiencing.	1217
किंबहुना ऐसे निखळ। मीपणा जोडे त्या फळ। सेवूनि वेली वेल्हाळ। क्रमयोगाची ते॥	१२१८
किंबहुना असे निखळ। मीपणाचे मिळाले त्याला फळ। सेवूनि विस्तारलेली वेल। क्रमयोगाची ती॥	१२१८
Rather such pure; he gains fruit of I-ness; by consuming expanded climber; of krama-yoga.	1218

पैं क्रमयोगाचां किरीटी। चक्रवर्तीच्या मुकुटीं। मी चिद्रत्न ते साटोवार्टीं। होय तो माझा॥	१२१९
त्या क्रमयोग चक्रवर्तीच्या किरीटी। मी चैतन्यरत्न होतो मुकुटी। त्याच्या मोबदल्यात। होय तो माझा॥	१२१९
In crown of krama-yoga-emperor; I am soul-gem in crown; and in return; he becomes mine.	1219
कीं क्रमयोगप्रासादाचा। कळसु जो हा मोक्षाचा। त्यावरील अवकाशाचा। उवावो जाला तो॥	१२२०
की क्रमयोगमंदिराचा। कळस जो हा मोक्षाचा। त्यावरील अवकाशाचा। विस्तार झाला तो॥	१२२०
Of krama-yoga temple; this is liberation-apex; of space over apex; he became expansion.	1220
ना ना संसार आडवीं। क्रमयोग वाट बरवी। जोडिली ते मदैक्यगांवीं। पैठी जालीसे॥	१२२१
अथवा संसारानी उगवी। क्रमयोग वाट बरवी। लाभली, ती माझ्या ऐक्याचे गावी। येऊनि थांबली असे॥	१२२१
In worldly life forest; better krama-yoga path; gained, that at my unity place; came n stopped.	1221
हें असो क्रमयोगवोधें। तेणे भक्तिवद् गांगें। मी स्वानंदोदी वेगें। ठाकिला की गा॥	१२२२
हे असो क्रमयोगाच्या ओघाने। त्या भक्तरूप चैतन्यगंगेने। मज स्वानंदसागरसी वेगाने। गाठिले की गा॥	१२२२
By krama-yoga stream; that devotee-form soul-Ganges; my soul-bliss-sea swiftly; reached.	1222
हा ठायवरी सुवर्मा। क्रमयोगी आहे महिमा। म्हणोनि वेळोवेळां तुम्हां। सांगतो आम्ही॥	१२२३
या येथपर्यंत सुवर्मा। क्रमयोगाची आहे महिमा। म्हणोनि वेळोवेळा तुम्हा। सांगतो आम्ही॥	१२२३
Up to this, Suvarma; this is greatness of krama-yoga; so repeatedly to you; I am telling.	1223
पैं देशें काळें पदार्थें। साधूनि घेईजे मातें। तैसा नव्हे मी आयते। सर्वांचे सर्वही॥	१२२४
योग्य स्थळी काळी पदार्थें। साधून घ्यावे माते। परी तैसा नाही मी, सोपा। सर्वांचा सर्वही स्थानी॥	१२२४
With suitable time, place, material; I be gained; but I am not that easy; for all at all places.	1224
म्हणोनि माझां ठायीं। जाचावे न लगे काही। मी लाभे इये उपायी। साचचि गा॥	१२२५
म्हणोनि माझ्यासाठी। कष्टावे न लागे काही। मी लाभे या उपायी। खरेच गा॥	१२२५
So to gain me; no exertion is necessary; as I am gained by these means; really.	1225
एक शिष्य एक गुरु। हा रूढला साच व्यवहार। तो मत्प्राप्तिकारु। जाणावया॥	१२२६
एक शिष्योत्तम एक गुरुवर। हा रूढला खरा व्यवहार। तो माझ्या प्राप्तीचा प्रकार। जाणावया॥	१२२६
One best disciple, one best guru; this is really established system; of gaining me; to know.	1226
अगा वसुधेचां पोटीं। निधान सिद्ध किरीटी। वन्हे सिद्ध काष्ठीं। वोहां दूध॥	१२२७
अगा वसुधेच्या पोटी। ठेवा सिद्धच असे किरीटी। वन्ही असे सिद्ध काष्ठी। कासेमध्ये दूध जैसे॥	१२२७
Into depths of earth; treasure exists, Kiriti; as fire exists into wood; and milk exists into teats.	1227
परी लाभे ते असते। त्या कीजे उपायाते। येर सिद्धचि तैसा येथे। उपार्यीं मी॥	१२२८
परी लाभे तेच जे सिद्ध असते। त्यास्तव करावे उपायाते। एरवी सिद्धच तैसा येथे। तरी लाभे उपाये मी॥	१२२८
But what exists is gained; but through means; else perfected here; but I am gained by means.	1228
हा फळहीवरी उपावो। कां पां प्रस्तावीतसे देवो। हे पुसतां तरी अभिप्रावो। येथिंचा ऐसा॥	१२२९
हा फळप्राप्तीनंतर फळप्राप्तीचा उपाय। का बरे सांगताहेत देव। हा पुससी जरी अभिप्राय। येथीचा असा॥	१२२९
This means after gaining fruit; why God is telling; if you ask this comment; here it is.	1229

जे गीतार्थाचें चांगवें। मोक्षोपायपर आघवे। आन शास्त्रोपाय की नव्हें। प्रमाणसिद्ध॥	१२३०
कारण गीतार्थाचे चांगुलपण। असे की, सांगते मोक्ष उपाय संपूर्ण। नाही शास्त्रोपाय अन्य। प्रमाणसिद्ध॥	१२३०
Merit of Gita-essence; is it tells liberation-means; no other text-means; are standard-proved.	1230
वारा आभाळचि फेडी। वांचूनि सूर्यातें न घडी। कां हातु बाबुळी धाडी। तोय न करी॥	१२३१
वारा सूर्यावरच्या अभ्रांना फेडी। यावाचून नव्या सूर्याला न घडी। किंवा हात शेवाळ काढी। पाणी न करी॥	१२३१
Wind drives clouds over sun; creates not new sun; hand removes moss on water; creates not water.	1231
तैसा आत्मदर्शनी आडळु। असे अविद्येचा जो मळु। तो शास्त्र नाशी येरु निर्मळु। मी प्रकाशें स्वयें॥	१२३२
तैसा आत्मदर्शनाच्या आड। असे अविद्येचा जो मळ। तो शास्त्र नाहीसे करी, एरवी निर्मळ। मी प्रकाशे स्वये॥	१२३२
Obstructing soul-realization; ignorance-dirt; is wiped by texts; else pure; I am self-luminous.	1232
म्हणौनि आघवींचि शास्त्रें। अविद्याविनाशाचीं पात्रें। वांचोनि न होती स्वतंत्रें। आत्मबोधीं॥	१२३३
म्हणोनि आवघेच शास्त्र। अज्ञानविनाशाचे शस्त्र। यापेक्षा जास्त नाहीत समर्थ। आत्मज्ञान साधावया॥	१२३३
Texts; r ignorance destruction weapons; more than this aren't able; to gain soul-knowledge.	1233
तया अध्यात्मशास्त्रांसीं। जें साचपणाची ये पुसी। तें येइजे जया ठायासी। ते हे गीता॥	१२३४
त्या अध्यात्मशास्त्रांसी। जेव्हा द्यावी लागे खरेपणाची पुस्ती। तेव्हा यावे लागे ज्या ठायासी। ती ही गीता॥	१२३४
For soul-knowledge texts; to gain truth appendage; place where they have to come; is Gita.	1234
भानुभूषिता प्राचिया। सतेजा दिशा आघविया। तैसीं शास्त्रेश्वरा गीता या। सनाथें शास्त्रे॥	१२३५
सूर्यतेज पूर्वेला भूषविता। सतेज होती दिशा अवघ्या। तैसी शास्त्रेश्वर गीतेने या। सनाथ केली शास्त्रे॥	१२३५
As sunlight brightens east; other directions are illuminated; so greatest Gita; sheltered texts.	1235
हे असो येणें शास्त्रेश्वरें। मागां उपाय बहुवें विस्तारें। सांगितला जैसा करें। घेवों ये आत्मा॥	१२३६
हे असो या शास्त्रेश्वराने। मागे उपाय बहुत विस्ताराने। सांगितला, जैसा हाताने। घेता येईल आत्मा॥	१२३६
This greatest Gita; earlier in great detailed means told; as if by hand; can be picked up soul.	1236
परी प्रथमश्रवणासवे। अर्जुना विपाये हे फावे। हा भावो सकणवे। धरूनि श्रीहरि॥	१२३७
परी प्रथमश्रवणासवे। अर्जुना क्वचित हे फावे। हा भास दयाळूपणे। धरूनि श्रीहरी॥	१२३७
But at first hearing; Arjuna, this may not be grasped; this feeling mercifully; held Shrihari.	1237
तेंचि प्रमेय एक वेळ। शिष्यां होआवया अढळ। सांगतसे मुकुळ-। मुद्रा आता॥	१२३८
तोच सिद्धान्त पुन्हा एकवेळ। शिष्यांच्या व्हावया मनात अढळ। सांगतसे सारांश-। रूपाने आता॥	१२३८
Same doctrine once more; for firming in disciple's mind; is telling it in abridged; form now.	1238
आणि प्रसंगें गीता। ठावोही हा संपता। म्हणौनि दावी आद्यंता। एकार्थत्व॥	१२३९
आणि सहजेच गीता। प्रसंग हा संपता। म्हणोनि दाखवी आदि-अंता। एका अर्थाचे तत्त्व॥	१२३९
As Gita; discourse is ending; so he is showing from start to end; same meaning principle.	1239
जे ग्रंथाच्या मध्यभागी। नाना अधिकारप्रसंगी। निरूपण अनेगीं। सिद्धांतीं केले॥	१२४०
जे ग्रंथाच्या मध्यभागी। नाना अधिकारप्रसंगी। निरूपण अनेक। सिद्धान्तात केले॥	१२४०
Which at middle of text; as per authority of occasion; discussed in many; doctrines.	1240

तरी तेतुलेही सिद्धांत। इये शास्त्रीं प्रस्तुत। हे पूर्वापार नेणत। कोणही जें मानी॥	१२४१
तरी तितकेही सिद्धान्त। या शास्त्रामध्ये प्रस्तुत। हे पूर्वापार संबंध न जाणता। कोणी जेव्हा मानी॥	१२४१
But so many doctrines; in this text; sans reference to context; if someone accepts.	1241
तैं महासिद्धांताचा आवांका। सिद्धांतकक्षा अनेका। भिडऊनि आरंभु देखा। संपवितु असे॥	१२४२
तेव्हा महासिद्धान्तांच्या आवाक्यात। सिद्धान्तांच्या कक्षा अनेक। मिळवोनि केला प्रारंभ। तैसा संपवीत आहे॥	१२४२
Within scope of grand doctrine; many aspects of doctrines; on gaining, start made; I am ending.	1242
एथ अविद्यानाशु हें स्थळ। तेणें मोक्षोपादान फळ। या दोही केवळ। साधन ज्ञान॥	१२४३
येथे अविद्यानाश हा विषय। त्यायोगे मोक्ष मिळवणे हे फळ। या दोन्हीसाठी केवळ। साधन ज्ञान॥	१२४३
Destroying non-knowledge is subject; gaining liberation is fruit; for both; knowledge is means.	1243
हे इतुलेंचि नानापरी। निरूपिले ग्रंथविस्तारी। ते आतां दोहीं अक्षरीं। अनुवादावें॥	१२४४
हे इतकेच नानाप्रकारात। निरूपिले ग्रंथविस्तारांत। ते आता दोन शब्दात। सांगणे आहे॥	१२४४
This much in many ways; discussed in text expanse; that now in two words; is to be told.	1244
म्हणौनि उपेयही हातीं। जालया उपायस्थिती। देव प्रवर्तले तें पुढती। येणेंचि भावें॥	१२४५
म्हणोनि साध्यही हाती। आले तरी सांगण्या साधनस्थिती। देव प्रवर्तले ते पुन्हा। याच भावे॥	१२४५
Though target is; in hands, for describing means; God is inspired again; with same feeling.	1245
<p>सर्वकर्माण्यपि सदा, कुर्वाणो मद्ब्रह्मपाश्रयः। मत्प्रसादादवाप्नोति, शाश्वतं पदमव्ययम्॥ ५६</p> <p>सर्व कर्म जरी नित्य, करे माझ्याच आश्रये। मजकृपे करे प्राप्त, शाश्वत पद अव्यय॥ ५६</p> <p>Though doing all karmas ever with my support; with my blessing he gains eternal-immutable status. 56</p>	
मग म्हणे गा सुभटा। तो क्रमयोगी या निष्ठा। मी होऊनी होय पैठा। माझां रूपीं॥	१२४६
मग म्हणे गा सुश्रेष्ठा। तो क्रमयोगी घेऊन ही निष्ठा। मत्स्वरूप होऊनि होय स्थिर। माझ्या रूपीं॥	१२४६
God then said; that krama-yogi having this loyalty; by being my form steadies; in my form.	1246
स्वकर्माचां चोखौळीं। मज पूजा करुनि भली। तेणें प्रसादें आकळी। ज्ञाननिष्ठेतें॥	१२४७
स्वकर्माच्या चोख फुलांनी। माझी पूजा भली करुनि। त्याच्या प्रसादाने आकळूनि। ज्ञाननिष्ठेसी॥	१२४७
With pure self-karma flowers; worshiping me; with that blessing gains; knowledge-loyalty.	1247
ते ज्ञाननिष्ठा जेथ हातवसे। तेथ भक्ति माझी उल्लासे। तिया मज समरसें। सुखिया होय॥	१२४८
ती ज्ञाननिष्ठा जेव्हा हाती येतसे। तेव्हा भक्ती माझी उल्लासे। त्या मजशी समरसे। तेणे तो सुखी होय॥	१२४८
As that knowledge-loyalty is handy; my devotion flourishes; by uniting with me; he is happy.	1248
आणि विश्वप्रकाशितया। आत्मया मज आपुलिया। अनुसरे जो करुनियां। सर्वत्रता हे॥	१२४९
आणि विश्वप्रकाशकाला। जो मी आत्मा त्या मला। अनुसरे जो जाणूनिया। माझे व्यापकत्व॥	१२४९
For cosmos illuminator; I am soul, to that I; who follows on knowing; my omnipresence.	1249
सांडूनि आपला आडळ। लवण आश्रयी जळ। कां हिंडोनि राहे निश्चळ। वायु व्योमीं॥	१२५०
सोडूनि आपले कठीणपण अढळ। लवण आश्रयी जळ। किंवा हिंडोनि राहे निश्चळ। वायू नभी॥	१२५०
On casting own hardness; salt dissolves in water; or on wandering, steadies; wind in sky.	1250

तैसा बुद्धी वाचा काये। जो मातें आश्रऊनि ठाये। तो निषिद्धेही विपाये। कर्म करू॥	१२५१
तैसा बुद्धी वाचा काये। जो मला आश्रयूनि राहे। तो निषिद्धेही चुकूनि हे। कर्म लागला करू॥	१२५१
With body-mind-speech; who stays with my support; if he by chance does condemned; karmas.	1251
परी गंगेच्या संबंधी। बिदी आणि महानदी। एक तेंवीं माझ्या बोधीं। शुभाशुभांसी॥	१२५२
परी गंगेच्या संबंधी। ओहोळ आणि महानदी। एकच, तैसे माझ्या बोधी। ऐक्य शुभअशुभांसी॥	१२५२
As for river; brook, tributary; are same, so with by my knowledge; unite pious and impious.	1252
कां बावनें आणि धुरें। हा निवाडु तंवचि सरे। जंव न घेपती वैश्वानरें। कवळूनि दोन्ही॥	१२५३
किंवा अस्सल चंदन आणि धूर देणारे। हा फरक तोवर न सरे। जोवर अग्नीने न घेतले। कवटाळूनि दोन्ही॥	१२५३
Or in real sandal and smoky wood; this difference doesn't go; till fire hasn't; embraced both.	1253
नाना पांचिकें आणि सोळें। हें सोनया तंवचि आले। जंव परिसु आंगमेळे। येकवटीना॥	१२५४
किंवा पंचकस आणि सोळाणे। हे सोन्याला तोवरचि येणे। जोवरी परीस अंगस्पर्शाने। एकवटीना॥	१२५४
Or as purity, impurity; for gold exists till; Parisa with its contact; touches it not.	1254
तैसे शुभाशुभ ऐसेे। हे तंवचिवरी आभासे। जंव येकु न प्रकाशे। सर्वत्र मी॥	१२५५
तैसे शुभअशुभ ऐसेे। हे तोवरीच आभासे। जोवर एकमेव अनुभवा येत नसे। सर्वव्यापक माझा॥	१२५५
So pious, impious omen; is felt till; one doesn't experience; my omnipresence.	1255
अगा रात्री आणि दिवो। हा तंवचि द्वैतभावो। जंव न रिगिजे गांवो। गभस्तीचा॥	१२५६
अगा रात्री आणि दिवस। हा तोवरीच द्वैतभाव। जोवरी न लागे गाव। सूर्याचा॥	१२५६
Day and night; this difference lasts till; one doesn't enter into sphere; of sun.	1256
म्हणौनि माझिया भेटी। त्याची सर्व कर्में किरीटी। जाऊनि बैसे तो पाटीं। सायुज्याच्या॥	१२५७
म्हणोनि होता माझी भेटी। त्याची सर्व कर्में किरीटी। नाहीसी होऊनि बैसे तो पदी। सायुज्यमुक्तीच्या॥	१२५७
So on uniting with me; all his karmas, Kiriti; vanish and he sits on status; of final liberation.	1257
देशें काळें स्वभावे। वेंचु जया न संभवे। ते पद माझे पावे। अविनाश तो॥	१२५८
स्थळ काळामुळे स्वभावे। ज्हास ज्याला न संभवे। ते पद माझे पावे। अविनाशी तो॥	१२५८
By time and place naturally; which isn't destructed; that my indestructible status; he gains.	1258
किंबहुना पांडुसुता। मज आत्मयाची प्रसन्नता। लाहे तेणें न पविजतां। लाभु कवणु असे॥	१२५९
किंबहुना पंडुसुता। मज आत्म्याची प्रसन्नता। लाभता, त्याला न मिळे ऐसा कोणता। लाभ राहिला असे?	१२५९
Rather, Pandusuta; serenity of my soul; on gaining, not gained by him; is there any benefit?	1259
चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः। बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव॥	५७
मनाने सर्व कर्माना, मला अर्पूनि मत्पर। बुद्धियोगात राहूनी, माझ्यात चित्त ठेव तू॥	५७
Mentally offering all karmas to me, being me; resorting to intellect-yoga; fix your mind in me.	57
याकारणे गा तुवां। सर्व कर्मा आपुलिया। माझां स्वरूपीं धनंजया। संन्यासु कीजे॥	१२६०
या कारणे गा तू या। सर्व कर्मांचा आपल्या। माझ्या स्वरूपी धनंजया। संन्यास करी॥	१२६०
For this reason; all your karmas; into my self-form; adopt renunciation.	1260

परी तोचि संन्यासु वीरा। करणीयेचा झणें करा। आत्मविवेकी धरा। चित्तवृत्ति हे।।	१२६१
परी तोचि संन्यास वीरा। जे नित्य करणे त्याचा नको करा। आत्मविवेकी धरा। चित्तवृत्ती ही।।	१२६१
Same renunciation; shouldn't be of routine karmas; in soul-discernment; fix your attitude.	1261
मग तेणे विवेकबळे। आपणपे कर्माविगळे। माझां स्वरूपीं निर्मळे। देखिजेल।।	१२६२
मग त्या विवेकबळे। स्वतःस करूनि कर्माविगळे। माझ्या निर्मळ स्वरूपी। पाहाशील सर्वा।।	१२६२
With discernment-strength; by separating self from karmas; in my pure form; you will see all.	1262
आणि कर्माची जन्मभोये। प्रकृति जे कां आहे। आपणयाहूनि बहुवे। देखसी दूरीं।।	१२६३
आणि कर्माला जन्म देणारी। जी का आहे प्रकृती खरी। ती आपल्यापासुनी बहुपरी। दिसेल दूर।।	१२६३
Bearing karmas; what is real Nature; that from self in many ways; will appear far away.	1263
तेथ प्रकृति आपणयां-। वेगळी नुरे धनंजया। रूपेवीण का छाया। जयापरी।।	१२६४
तेव्हा प्रकृती आपल्याला या। वेगळी न उरे धनंजया। रूपावीण का छाया। वेगळी असे?	१२६४
So Nature from us; doesn't remain separate, Dhananjaya; from form is shadow; different?	1264
ऐसेनि प्रकृतिनाशु। जालया कर्मसंन्यासु। निफजेल अनायासु। सकारणु।।	१२६५
अशाने प्रकृतिनाश। झाल्यावरी कर्मसंन्यास। निपजेल अनायास। कारणासहीत।।	१२६५
On Nature's destruction; karma-renunciation; will naturally emerge; with causes.	1265
मग कर्मजात गेलिया। मी आत्मा उरे आपणपयां। तेथ बुद्धि घापे करूनिया। पतिव्रता।।	१२६६
मग कर्मजात गेलिया। मी आत्मा उरे ठिकाणी आपलिया। तेव्हा बुद्धी ठेवी करूनिया। पतिव्रता।।	१२६६
If all karmas are eliminated; only I as soul remain; so make your intellect; faithful to me.	1266
बुद्धि अनन्यें येणे योगे। मजमार्जीं जें रिगे। तें चित्त चैत्यत्यागे। मातेंचि भजे।।	१२६७
बुद्धी या अनन्य योगे। मजमध्ये जेव्हा शिरू लागे। तेव्हा चित्त चिंतनविषय त्यागे। आणि मजलाचि भजे।।	१२६७
Intellect with this unique yoga; as enters in me; mind casts meditation object; and worships me.	1267
ऐसे चैत्यजातें सांडिले। चित्त माझां ठायी जडले। ठाके तैसे वहिले। सर्वदा करी।।	१२६८
ऐसे चिंतनीय विषय सोडिले। चित्त माझ्याच ठायी जडले। निश्चल राहिल तैसे पहिले। सर्वदा करी।।	१२६८
As such meditation object is cast; mind fixed in me alone; make it to remain steady; all time.	1268
मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि, मत्प्रसादात्तरिष्यसि। अथ चेत्त्वमहंकारात्, न श्रोष्यसि विनङ्क्ष्यसि।।	५८
मत्चित्ते सर्व आपत्ती, मत्कृपे तरशील तू। जरी का तू अहंकारे, नैकसी नष्टशील तू।।	५८
Uniting with me, you'll cross hurdles by my grace;	
if you don't listen due to your ego, you will perish.	58
मग अभिन्ना इया सेवा। चित्त मियांचि भरेल जेव्हा। माझा प्रसादु जाण तेव्हा। संपूर्ण जाहला।।	१२६९
मग अभिन्न सेवेने या। चित्त माझ्यानेच भरेल जेव्हा। माझा प्रसाद जाण तेव्हा। संपूर्ण झाला।।	१२६९
By this unique service; when your mind is filled with me; know my blessing is; fulfilled.	1269
तेथ सकळदुःखधामें। भुंजीजती जियें मृत्युजन्मे। तियें दुर्गमंचि सुगमें। होती तुज।।	१२७०
तेव्हा सकळ दुःखधामे। भोगिली जातील जी मृत्युजन्माने। ती दुर्गम तरी सुगम। होतील तुज।।	१२७०
So all miseries; experienced by birth-death; though difficult to cross, easier; will be for you.	1270

सूर्याचेनि सावायें। डोळा सावाइला होये। तें आंधाराचा आहे। पाडु तया॥	१२७१
सूर्याच्या साहाय्ये। डोळ्याला आसरा होये। तेव्हा अंधाराची का आहे। पर्वा तया ?	१२७१
With sun's help; as vision is supported; of darkness would; he care?	1271
तैसा माझेनि प्रसादें। जीवकणु ज्याचा उपमर्दे। तो संसाराचेनि बाधे। बागुलें केवीं॥	१२७२
तैसा माझ्या प्रसादात। जीवभाव ज्याचा होय बाधित। त्याला संसाराचे बाधेचा। बागुलबुवा कसला ?	१२७२
With my blessing; whose consciousness is harmed; for him worldly life bogey; how will harm?	1272
म्हणौनि धनंजया। तूं संसारदुर्गती या। तरसील माझिया। प्रसादास्तव॥	१२७३
म्हणोनि धनंजया। तूं संसारदुर्गतीतून या। तरशील माझ्या। प्रसादामुळे॥	१२७३
So Dhananjaya; you from this bad patch of worldly life; will cross over; by my blessing.	1273
अथवा हन अहंभावे। माझे बोलणें हे आघवे। कानामनाचिये शिवे। नेदिसी टेंकों॥	१२७४
अथवा जर अहंकारभावे। माझे बोलणे हे आवघे। कानामनाच्या शिवेवरी। न देसी टेको॥	१२७४
Else if by self-ego; all this talk of mine; to reach up to borders of mind-ears; you don't allow.	1274
तरी नित्य मुक्त अव्ययो। तूं आहासि तें होऊनि वावो। देहसंबंधाचा घावो। वाजेल आंगीं॥	१२७५
तरी नित्यमुक्त अव्यय। तूं आहेस ते होऊनि व्यर्थ। देहसंबंधाचा घाव। लागेल अंगी॥	१२७५
You are ever-free and immutable; that will be in vain; stroke of body-relation; will harm you.	1275
जया देहसंबंधाआंतु। प्रतिपदीं आत्मघातु। भुंजतां उसंतु। कहींच नाहीं॥	१२७६
ज्या देहसंबंधाआत। प्रतिपदी आत्मघात। भोगता उसंत। कधीच नाही॥	१२७६
In which body-relation; self-harm is at every step; while experiencing, gaining respite; never.	1276
येवढेनि दारुणें। निमणेनवीण निमणें। पडेल जरी बोलणें। नेघसी माझे॥	१२७७
एवढे भयंकरपणे। मरणाविना मरणे। भोगावे लागेल, जरी बोलणे। मनावरी न घेसी माझे॥	१२७७
Such terrible; dying sans death; you will suffer, if my talk; you don't pay heed to.	1277
यदहंकारमाश्रित्य, न योत्स्य इति मन्यसे। मिथ्यैष व्यवसायस्ते, प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति॥	५९
आश्रयुनी अहंकारा, न लढो हेच मानसी। व्यर्थ हा तव निर्धार, स्वभाव लढवीलचि॥	५९
If with ego, you think you won't fight;	
vain is your resolve; your nature will make you fight.	59
पथ्यद्वेषिया पोषी ज्वरु। कां दीपद्वेषिया अंधकारु। विवेकद्वेषे अहंकारु। पोषूनि तैसा॥	१२७८
पथ्याला दोषणारा पोसतो ज्वर। किंवा दीपद्वेषा अंधकार। विवेकद्वेषाने अहंकार। पोसूनि तैसा॥	१२७८
Diet-hater nourishes fever; or light-hater darkness; by discernment-hatred, ego; is nourished.	1278
स्वदेहा नाम अर्जुनु। परदेहा नाम स्वजनु। संग्रामा नाम मलिनु। पापाचारु॥	१२७९
स्वदेहाचे नाम अर्जुन। परदेहाला नाम स्वजन। संग्रामाला ठेवूनि नाम मलिन। पापाचार॥	१२७९
Naming your body as Arjuna; other bodies as kin; and naming war as dirty; sinful act.	1279
इया मती आपुलियां। तिघां तीन नामे ययां। ठेऊनियां धनंजया। न जुंझे ऐसा॥	१२८०
या विचारसरणीने आपल्या। तिघांना तीन नामे यया। ठेवूनिया धनंजया। न लढे ऐसा॥	१२८०
With such thought of you; by having three names for three entities; 'I am not fighting'.	1280

जीवामार्जीं निष्टंक्। करिसी जो आत्यंतिक। तो वाया धाडील नैसर्गिक। स्वभावोचि तुझा॥	१२८१
जीवामध्ये दृढनिश्चय एक। करिसी जो आत्यंतिक। तो व्यर्थ ठरवील नैसर्गिक। स्वभावचि तुझा॥	१२८१
Firm resolve in mind; if you make which is extreme; that will be defeated; by your nature.	1281
आणि मी अर्जुन हे आत्मिक। ययां वधु करणे हे पातक। हे माया वांचूनि तात्त्विक। काही आहे॥	१२८२
आणि मी अर्जुन हे आत्मिक। यांचा वध करणे हे पातक। याच्यात मायेवाचून तात्त्विक। काही आहे?	१२८२
And thought that 'I am Arjuna'; and to kill kin is sin; is there any logic than illusion; in it?	1282
आधीं जुंझार तुवां होआवें । मग जुंझावया शस्त्र घेयावें। कां न जुंझावया करावें। देवांगण॥	१२८३
आधी झुंझार तू व्हावे। मग झुंजावया शस्त्र घ्यावे। किंवा न झुंजण्याची घ्यावे। शपथ तरी॥	१२८३
First you be a fighter; then wield weapon to fight; or of not fighting; at least take a vow.	1283
म्हणौनि न जुंझणें। म्हणसी तें वायाणें। ना मानूं लोकपणें। लोकदृष्टीही॥	१२८४
म्हणोनि न झुंजणे। म्हणसी ते व्यर्थपणे। किंवा मानावे तिन्हाईतपणे। लोकदृष्ट्या जरी॥	१२८४
Not fighting; what you say is in vain; or even if it is accepted impartially; by worldly view.	1284
तन्ही न जुंझें ऐसें। निष्टंकिसी जें मानसें। तें प्रकृति अनारिसें। करवीलचि॥	१२८५
तरी न झुंजे ऐसे। निश्चय करिसी जो मानसे। त्याला तुझी क्षात्रप्रकृती निष्फळ। करवीलचि॥	१२८५
Then not to fight; what resolve you have in mind; your warrior nature will defeat it; surely.	1285
<p>स्वभावजेन कौन्तेय, निबद्धः स्वेन कर्मणा। कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्, करिष्यस्यवशोऽपि तत्॥ ६०</p> <p>स्वभावजन्य कौंतेया, स्वकर्मनिच बद्ध तू। कर्तव्य टाळिसी मोहे, करिसी अनिच्छे तरी॥ ६०</p> <p>You are bound by natural self-karma; if you avoid duty by lure, you will be acting against will. 60</p>	
पैं पूर्वे वाहतां पाणी। पव्हिजे पश्चिमेचे वाहणीं। तरी आग्रहो उरे तें आणी। आपुलिया लेखा॥	१२८६
अरे पूर्वेला वाहे पाणी। पोहावे पश्चिमेला आणि। तरी तो हट्टुच उरेल ते आणील। आपल्याच हिशेबे तुला॥	१२८६
If water flows eastward; swimming westward; that obstinacy will drag; you with its current.	1286
का साळीचा कण म्हणे। मी नुगवें साळीपणें। तरी आहे आन करणें। स्वभावासी॥	१२८७
किंवा साळीचा कण म्हणे। मी न उगवे साळीपणे। तरी काय आहे अन्य करणे। स्वभावासी?	१२८७
Or if says seed of paddy; 'I won't sprout as paddy'; would it go against; its nature?	1287
तैसा क्षात्रसंस्कारसिद्धा। प्रकृती घडिलासी प्रबुद्धा। आतां नुठीं म्हणसी हा धांदा। परी उठविजसीचि तूं॥	१२८८
तैसा क्षात्रसंस्कारसिद्धा। प्रकृतीचा घडला प्रबुद्धा। आता नुठी म्हणसी, परी हा धंदा। उठवीलचि तुला॥	१२८८
With warrior impression perfected; you are born; now if you don't rise, war; will make you rise.	1288
शौर्य तेज दक्षता। एवमादिक पंडुसुता। गुण दिले जन्मतां। प्रकृती तुज॥	१२८९
अरे शौर्य तेज दक्षता। असे आणिक पंडुसुता। गुण दिले जन्मतःच। प्रकृतीने तुला॥	१२८९
Bravery, vigour, vigilance; and many; innate qualities were gifted; by Nature to you.	1289
तरी तयांचिया समवाया-। अनुरूप धनंजया। न करितां उगलियां। नयेल असो॥	१२९०
तरी त्याच्या स्वभावा। अनुरूप धनंजया। न करिता उगे राहावया। नाही देणार ते॥	१२९०
As per their nature; accordingly; to remain quiet doing nothing; they won't allow.	1290

म्हणोनियां तिहीं गुणीं। बांधलासि तूं कोदंडपाणी। त्रिशुद्धी निघसी वाहणीं। क्षात्राचिया॥	१२९१
म्हणोनिया तिन्ही गुणी। बांधला गेलास तूं कोदंडपाणी। निश्चितच निघशील प्रवाही आणि। क्षत्रियांच्या॥	१२९१
So by tri-quality; as you are tied, Bow Wielder; you will follow course surely; of warriors.	1291
ना हें आपुलें जन्ममूळ। न विचारीतचि केवळ। न जुंझें ऐसें अढळ। व्रत जरी घेसी॥	१२९२
ना हे आपले जन्ममूळ। न विचार करताचि केवळ। न झुंजे ऐसे अढळ। व्रत जरी घेसी॥	१२९२
'Its not my innate nature'; sans thinking alone; not fighting such firm; vow if you undertake.	1292
तरी बांधोनि हात पाये। जो रथीं घातला होये। तो न चले तरी जाये। दिगंता जेवीं॥	१२९३
तरी बांधोनि हात पाये। जो रथात घातला आहे। तो न चालला तरी जाये। दूरदेशी जैसा॥	१२९३
On binding hands-feet; as man put in chariot; even without walking goes; as to distant place.	1293
तैसा तूं आपुलियाकडूनी। मी काहींच न करीं म्हणोनि। ठासी परी भरंवसेनि। तूंच करिसी॥	१२९४
तैसा तूं आपल्याकडूनि। मी काहीच न करी म्हणोनि। उगा राहासी, परी भरवशाने। तूच करशील गा॥	१२९४
So you; by saying 'I am not doing anything'; may remain quiet, but certainly; you will do it.	1294
उत्तर वैराटींचा राजा। पळतां तूं कां निघालासि जुंझा। हा क्षात्रस्वभावो तुझा। जुंझवील तुज॥	१२९५
उत्तर वैराटींचा राजा। पळताना तूं का निघालासी झुंजा? हा क्षात्रस्वभाव तुझा। झुंजवीलचि तुज॥	१२९५
Uttara; as ran away, why did you fight? Your warrior spirit; will make you fight.	1295
महावीर अकरा अक्षौहिणी। तुवां येकें नागविले रणांगणी। तो स्वभावो कोदंडपाणी। जुंझवील तूतें॥	१२९६
महावीर अकरा अक्षौहिणी। तू एकट्याने नागविले रणांगणी। तो स्वभाव कोदंडपाणि। झुंजवील तुला॥	१२९६
Eleven army corps, Mahavira; you alone stripped in war; that nature; will make you fight.	1296
हां गा रोगु कायी रोगिया। आवडे दरिद्र दरिद्रिया। परी भोगविजे बळिया। अदृष्टें जेणें॥	१२९७
हो गा रोग काय रोग्याला। आवडे का दरिद्र दरिद्राला? परी भोगविले जाते बलवान। प्रारब्धाकरवी॥	१२९७
Does patient favour disease; or poor favour poverty; but strong undergo sufferings; by fate*.	1297
ते अदृष्ट अनारिसे। न करील ईश्वरवशे। तो ईश्वरही असे। हृदयीं तुझ्या॥	१२९८
ते प्रारब्ध काही वेगळे असे। न करील, ईश्वरवशे। तो ईश्वरही असे। हृदयी तुझ्या॥	१२९८
Same fate anything different; won't do, God willing; that God too dwells; in your heart.	1298
ईश्वरः सर्वभूतानां, हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति। भ्रामयन्सर्वभूतानि, यन्त्रारूढानि मायया॥	६१
ईश्वर सर्वभूतांच्या, हृदयी अर्जुना वसे। फिरवी सर्व भूतांस, मायायंत्रावरी रुढ॥	६१
God dwelling in all hearts; spins all beings as if mounted on machine by illusory energy.	61
सर्व भूतांच्या अंतरीं। हृदय महाअंबरिं। चिद्वृत्तीच्या सहस्रकरीं। उदयला असे जो॥	१२९९
सर्व भूतांच्या अंतरांत। हृदय महदाकाशात। चैतन्यवृत्तीच्या सहस्रकिरणांनी। उदयला असे जो॥	१२९९
Into heart of beings; in great void; with his thousand spirituality rays; who raised.	1299
अवस्थात्रय तिन्ही लोक। प्रकाशूनि अशेख। अन्यथादृष्टि पांथिक। चेवविले॥	१३००
तिन्ही अवस्था तिन्ही लोक। प्रकाशूनि सर्वएक। विपरीत ज्ञानाने भुललेले पांथिक। जागविले॥	१३००
Tri body-state, tri-world; by lighting all; travellers strayed by false knowledge; awakened.	1300

वेद्योदकांच्या सरोवरीं। फांकतां विषयकल्हारीं। इंद्रियषट्पदा चारी। जीवभ्रमरातें॥	१३०१
दृश्यजगद्रूपी उदकसरोवरात। उमलवूनि पाचविषय कमळास। सहा इंद्रियरूपी भ्रमरांस। सेवविले॥	१३०१
Into manifest cosmos-lake; blooming five object lotuses; beetles of six senses; were fed.	1301
असो रूपक हे तो ईश्वर। सकळ भूतांचा अहंकार। पांघरोनि निरंतर। उल्हासत असे॥	१३०२
असो रूपक हे, तो ईश्वर। सकळ भूतांचा अहंकार। पांघरोनि निरंतर। उल्हासत असे॥	१३०२
Let this simile be, that God; ego of all beings; by wrapping forever; inspires.	1302
स्वमायेचे आडवस्त्र। लावूनि एकला खेळवी सूत्र। बाहेरी नटी छायाचित्र। चौऱ्यांशी लक्ष॥	१३०३
स्वमायेच्या आडपडद्याचे वस्त्र। लावूनि एकला खेळवी सूत्र। बाहेर नाचवी छायाचित्र। चौऱ्यांशी लक्ष॥	१३०३
Veil of self illusion; by hanging, alone pulls strings; displays shadow-play; of 84 lakhs.	1303
तया ब्रह्मादिकीटांता। अशेषाही भूतजातां। देहाकार योग्यता। पावोनि दावी॥	१३०४
त्या ब्रह्मापासून किटकांना। सर्वही भूतजातांना। देहाकार, योग्यता। पाहोनि देतसे॥	१३०४
From Brahmadeva to insect; to all beings; body forms, by assessing; capability, allots.	1304
तेथ जे देह जयापुढे। अनुरूपपणे मांडे। ते भूत तया आरूढे। हे मी म्हणौनि॥	१३०५
तेथे जो देह ज्याच्यापुढे। अनुरूपपणे प्रकृती मांडे। ते भूत त्या देहावर आरूढे। हे मी म्हणूनि॥	१३०५
What body in whose front; as per ability, Nature allots; being rides on body; saying 'it is me'.	1305
सूत सूतें गुंतले। तृण तृणेंचि बांधले। कां आत्मबिंबा घेतले। बाळकें जळी॥	१३०६
सूत सुतात गुंतले। तृण तृणानेच बांधले। किंवा प्रतिबिंबाला आपण समजले। बालकाने जळी॥	१३०६
Thread entangled in thread; grass tied by grass; or reflection thought to be him; as by child.	1306
तयापरी देहाकारे। आपणपेंचि दुसरे। देखोनि जीव आविष्करे। आत्मबुद्धी॥	१३०७
त्यापरी जी देहाकारे। आपलेच रूप मानूनि दुसरे। जीव त्या देहात अविष्करे। आत्मबुद्धीने॥	१३०७
Body form; thinking it to be own second form; being appears in body; with soul-knowledge.	1307
ऐसेनि शरीराकारीं। यंत्रां भूतें अवधारी। वाहूनि हालवी दोरी। प्राचीनाची॥	१३०८
अशा रीती शरीराकारी। यंत्रावरी भूतांना, ऐक तरी। बसवूनि हलवी दोरी। प्रारब्धाची॥	१३०८
With such body form system; making beings on machine; to ride, pulls strings; of fate.	1308
तेथ जया जे कर्मसूत्र। मांडूनि ठेविले स्वतंत्र। ते तिये गती पात्र। होचि लागे॥	१३०९
तेथे ज्याचे जे प्रारब्धरूपी कर्मसूत्र। मांडून ठेविले स्वतंत्र। तो प्राणी त्या गतीला पात्र। होऊचि लागे॥	१३०९
There whose what fate-form karma-string is; kept separately; that creature same goal; acquires.	1309
किंबहुना धनुर्धरा। भूतांते स्वर्गसंसारा-। मार्जी भोवंडी तृणें वारा। आकाशीं जैसा॥	१३१०
किंबहुना धनुर्धरा। भूतांना स्वर्गसंसारा-। मध्ये फिरवी, तृणाला वारा। आकाशी जैसा॥	१३१०
Rather, Dhanurdhara; moves beings between earth and heaven; to grass as wind; in sky.	1310
भ्रामकाचेनि संगे। जैसे लोहो वेढा रिगे। तैसी ईश्वरसत्तायोगे। चेष्टती भूते॥	१३११
चुंबकाच्या संगे। जैसे लोह गोल फिरू लागे। तैसी ईश्वरसत्तायोगे। आचरती भूते॥	१३११
With magnet; as iron pices move around; so with God's authority; move beings.	1311

जैसे चेष्टा आपुलिया। समुद्रादिक धनंजया। चेष्टती चंद्राचिया। सन्निधी येकी॥	१३१२
जैसे हालचाली आपल्या। समुद्रादिक धनंजया। करतात चंद्राच्या। सानिध्याने एका॥	१३१२
<i>As their activities; Dhananjaya, oceans start; with moon's; proximity.</i>	1312
तया सिंधू भरितें दाटे। सोमकांता पाझरु फुटे। कुमुदांचकोरांचा फिटे। संकोचु तो॥	१३१३
त्या सागराला भरती दाटे। सोमकांतास पाझर फुटे। कमलीनींचा आणि चकोरांचा फिटे। संकोच तो॥	१३१३
<i>That ocean has full tide; lunar stone oozes water; lotus blooms and Chakora; casts its shyness.</i>	1313
तैसीं बीजप्रकृतिवशें। अनेके भूते येकें ईशें। चेष्टविजती तो असे। तुझां हृदयीं॥	१३१४
तैसे बीजप्रकृतीवश जी का रे। अनेक भूते एका ईश्वरे। नाचविली तो असे। तुझ्या हृदयीं॥	१३१४
<i>So through primeval Nature; God who made various beings dance; is residing; in your heart.</i>	1314
अर्जुनपण न घेता। मी ऐसे जे पंडुसुता। उठतसे ते तत्त्वता। त्याचे रूप॥	१३१५
अर्जुनपणाची जाणीव न घेता। 'मी' असे जे पंडुसुता। स्फुरण उठतसे तत्त्वता। ते ईश्वराचे रूप॥	१३१५
<i>Sans awareness of Arjuna-ness; what inspiration of 'I'; that springs truly; is God's form.</i>	1315
यालागीं तो प्रकृतीतें। प्रवर्तवील हे निरुतें। आणि ते जुंझवील तूते। न जुंझसी जन्ही॥	१३१६
यासाठीच तो प्रकृतीला। प्रवृत्त करील हे निश्चितीला। आणि ती झुंजवील तुला। न झुंजसी जरी॥	१३१६
<i>For same reason he; will inspire Nature is sure; that will make you fight; even you fight not.</i>	1316
म्हणोनि ईश्वरु तो गोसावी। तेणें प्रकृती हे नेमावी। तिया सुखें राबवावी। इंद्रिये आपुली॥	१३१७
म्हणोनि ईश्वर हा स्वामी। त्याने प्रकृती ही नेमावी। तिने सुखे राबवावी। इंद्रिये आपली॥	१३१७
<i>So God is master; he appoints Nature; she would happily employ; her senses.</i>	1317
तू करणे न करणे दोन्ही। लाऊनि प्रकृतीचां मानी। प्रकृतीही कां अधीनी। हृदयस्था जया॥	१३१८
तू करणे न करणे, दोन्ही। प्रकृतीस देई सोपवूनि। कारण प्रकृती का अधीन आणि। हृदयस्था ज्या॥	१३१८
<i>You doing, not doing both; hand over to Nature; as Nature is subjugated; to who in heart.</i>	1318
तमेव शरणं गच्छ, सर्वभावेन भारत। तत्प्रसादात्परां शान्तिं, स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम्॥	६२
जावे शरण त्यालाच, सर्वभावेन भारता। तत्प्रसादे परं शांती, स्थानी जाशील शाश्वत॥	६२
<i>Surrender to him wholeheartedly; by his blessing you will gain supreme peace, eternal goal. 62</i>	
तया अहं वाचा चित्त आंग। देऊनिया शरण रिग। महोदधी का गांग। रिगाले जैसे॥	१३१९
त्याला अहं वाचा चित्त अंग। देऊनिया शरण जावया निघ। सागराला का गंगा। शरण जाते जशी॥	१३१९
<i>To him with ego, speech, mind, body; by giving, surrender to him; as river to sea; surrenders.</i>	1319
मग तयाचेनि प्रसादें। सर्वोपशांतिप्रमदे। कांतु होऊनिया स्वानंदे। स्वरूपींच रमसी॥	१३२०
मग मिळता प्रसाद त्याचा। सर्व शांतिरूपी स्त्रियेचा। कांत होऊनि स्वानंदाच्या। स्वरूपातच रमसी॥	१३२०
<i>With God's blessing; of peace by being; husband in bliss; you will remain in soul-form.</i>	1320
संभूति जेणे संभवे। विश्रांति जेथे विसंवे। अनुभूतिही अनुभवे। अनुभवा जया॥	१३२१
उत्पत्ती ज्याने उत्पन्न होते। विश्रांती जेथ विसावते। अनुभूतीही अनुभवते। अनुभवाला ज्या॥	१३२१
<i>Where creation gets created; rest takes rest; experience experiences; which experience.</i>	1321

तिये निजात्मपदींचा रावो। होऊनि ठाकसी अव्ययो। म्हणे लक्ष्मीनाहो। पार्था तूं।	१३२२
त्या निजात्मपदाचा राजा। होऊनि राहसी नित्य कैसा। म्हणे लक्ष्मीनाथ। पार्था तूं।	१३२२
By being that self soul-state's king; remain forever; you, Partha; said Laxminatha.	1322
<p>इति ते ज्ञानमाख्यातं, गुह्याद्गुह्यतरं मया। विमृश्यैतदशेषेण, यथेच्छसि तथा कुरु॥ ६३</p> <p>हे तुला कथिले ज्ञान, गुह्यात अतिगुह्य मी। ध्यानात घेउनी सारे, जशी इच्छा तसे करी॥ ६३</p> <p>I told you knowledge that is secret of all secrets; considering all this, do as you wish. 63</p>	
हे गीतानाम विख्यात। सर्व वाङ्मयाचे मथित। आत्मा जेणे हस्तगत। रत्न होय॥	१३२३
हे गीतानाम विख्यात। सर्व वाङ्मयाचे मथित। आत्मा रत्न हस्तगत। ज्यायोगे होय॥	१३२३
This Gita-name is famous; it is essence of all literature; by which; soul-gem is gained.	1323
ज्ञान ऐसिया रूढी। वेदांतें जयाची प्रौढी। वानितां कीर्ति चोखडी। पातली जर्गी॥	१३२४
ज्ञान ऐशा नावांनी। ज्याची थोरवी वेदान्तांनी। गातांना कीर्ती चोखडी। पसरली जर्गी॥	१३२४
In knowledge's name; whose glory as Vedanta sang; its fame; spread worldwide.	1324
बुद्ध्यादिकें डोळसें। हे जयाचे का कवडसे। मी सर्वद्रष्टाही दिसे। पाहला जये॥	१३२५
बुद्ध्यादिक डोळस ज्ञाने जसे। हे ज्याचे का कवडसे। मी सर्वद्रष्टाही दिसे। उदयता ज्याला॥	१३२५
Astute knowledge like intelligence; are whose beams; I omniscient is seen; on dawn by whom.	1325
ते हे गा आत्मज्ञान। मज गोप्याचेही गुप्त धन। परी तू म्हणूनि आन। केवी करू॥	१३२६
ते हे गा आत्मज्ञान। मज गूढाचेही गुप्त धन। परी तू म्हणून तुजपासूनि लपवून। कैसे ठेवू?	१३२६
That is soul-knowledge; secret treasure of mysterious I; how would I; hide it from you?	1326
याकारणे गा पांडवा। आम्ही आपुला हा गुह्य ठेवा। तुज दिला कणवा। जाकळिलेपणे॥	१३२७
या कारणे गा पांडवा। आम्ही आपला हा गुह्य ठेवा। तुला दिला करुणेने। ओथंबल्यामुळे॥	१३२७
With this reason; my secret treasure; I gave to you being overwhelmed; with compassion.	1327
जैसी भुलली वोरसें। माय बोले बाळादोषे। प्रीति ही परी तैसे। न करूंचि हो॥	१३२८
जैसी भुलली प्रेमरसे। माय बाळाला खोटेच दोषे। प्रीती तशी आमची ही, पण तसे। ना करू हो आम्ही॥	१३२८
As mother lured by love; accuses child mockingly; my love is like it but; I won't do like that.	1328
येथ आकाश आणि गाळजे। अमृताही साली फेडिजे। का दिव्याकरवी करविजे। दिव्य जैसे॥	१३२९
येथ आकाश आणि गाळावे। अमृताचीही साल काढावे। किंवा दिव्याकरवी करवावे। दिव्य जैसे॥	१३२९
Here sky to be strained; nectar to be skinned; or making divine to perform; divine act.	1329
जयाचेनि अंगप्रकाशें। पाताळीचा परमाणु दिसे। त्या सूर्याहि कां जैसे। अंजन सूदले॥	१३३०
ज्याच्या अंगप्रकाशे। पाताळीचा परमाणु दिसे। त्या सूर्यालाही कां जैसे। अंजन घातले॥	१३३०
With whose body brilliance; atom of nether is seen; to that sun as if; giving antimony.	1330
तैसे सर्वज्ञेही मियां। सर्वही निर्धारूनियां। निके होय ते धनंजया। सांगितले तुज॥	१३३१
तैसे सर्वज्ञाने मी या। सर्व विचारा एक करूनिया। उत्तम होय ते धनंजया। सांगितले तुज॥	१३३१
So I omniscient; on considering from all angles; Dhananjaya, what is best; have told you.	1331

आता तू ययावरी। निके हे निर्धारीं। निर्धारूनि करी। आवडे तैसे॥	१३३२
आता तू यावरी। चांगला ऐसा विचार करी। विचार करूनि करी। आवडे तैसे॥	१३३२
Now you on this; ponder over well; and on thinking do; whatever you wish.	1332
यया देवाचिया बोला। अर्जुनु उगाचि ठेला। तेथ देवो म्हणती भला। अवंचकु होसी॥	१३३३
या देवाच्या बोला। अर्जुन उगाच राहिला। तेव्हा देव म्हणती भला। भिडस्त आहेस तू॥	१३३३
On this talk of Lord; Arjuna kept quiet; so Lord said well; you appear to be hesitant.	1333
वाढितया पुढे भुकेला। उपरोधे म्हणे मी धाला। तें तोचि पीडे आपुला। आणि दोषुही तया॥	१३३४
वाढणाऱ्यापुढे भुकेले। संकाचे म्हणे पुरे झाले। तेव्हा तेच पीडे भुकेने आपले। आणि असत्याचा दोषही तया॥	१३३४
As to server; a hungry says enough due to shyness; he dies of hunger; earns falsehood too.	1334
तैसा सर्वज्ञु श्रीगुरु। भेटलिया आत्मनिर्धारु। न पुसिजे जें आभारु। धरूनियां॥	१३३५
तैसा सर्वज्ञ श्रीगुरुवर। भेटल्यावरी करूनि आत्मनिर्धार। न पुसता, भीड जर। धरावी तरी॥	१३३५
So on meeting omniscient guru; ignoring self resolve; if diffidence; is to have?	1335
तैं आपणपेंचि वंचे। आणि पापही वंचनाचे। आपणयाचि साचे। चुकविले तेणे॥	१३३६
तेव्हा आपणच फसे। आणि लागे पापही फसवण्याचे। स्वतःलाच खरे तसे। फसविले त्याने॥	१३३६
So he gets deceived; and earns sin of deceiving; but really he has deceived; himself.	1336
पैं उगेपणा तुझिया। हा अभिप्रावो कीं धनंजया। जे एकवेळ आवांकुनिया। सांगावे ज्ञान॥	१३३७
परंतु उगेपणामुळे तुझिया। असे वाटते की धनंजया। एकवेळ सारांशाने या। सांगावे ज्ञान॥	१३३७
But due to your quietude; I feel like, Dhananjaya; once telling knowledge; briefly.	1337
तेथ पार्थु म्हणे दातारा। भलें जाणसी माझिया अंतरा। हे म्हणो तरी दुसरा। जाणता असे काई॥	१३३८
तेव्हा पार्थ म्हणे उदारा। भले जाणसी माझिया अंतरा। हे म्हणू तरी कसे, दुसरा। जाणणारा आहेच काय?	१३३८
Then Parth said Udara; you know my mind well; but how to say that, other; is their a knower?	1338
येर ज्ञेय हे जी आवघे। तू ज्ञाता एकचि स्वभावे। मा सूर्यु म्हणौनि वानावे। सूर्यातें काई॥	१३३९
बाकीचे ज्ञेय हे जी आवघे। तू ज्ञाता एकच स्वभावे। मग सूर्य म्हणोनि स्तवावे। सूर्यास काय?	१३३९
Everything else is knowable; you are only knower naturally; should sun be praised; as sun?	1339
या बोला श्रीकृष्णें। म्हणितले काय येणे। हेचि थोडे गा वानणे। जे बुझतासि तूं॥	१३४०
या बोलावर श्रीकृष्णाने। म्हटले, काय हे लाविले याने। हेच थोडे का स्तवन झाले। जे समजलास तू?	१३४०
On this talk, Krishna; said what is he doing; is this description less; what you understood?	1340

सर्वगुह्यतमं भूयः, शृणु मे परमं वचः। इष्टोऽसि मे दृढमिति, ततो वक्ष्यामि ते हितम्॥ ६४

गुह्यात्गुह्य पुन्हा ऐक, माझे परम वाक्य हे। प्रिय तू मज यासाठी, सांगो तुज हितावह॥ ६४

Listen my extreme secret, my supreme words; you are dear to me, I am telling in your interest. 64

तरी अवधान पघळ। करूनिया आणिक येक वेळ। वाक्य माझे निर्मळ। अवधारी पां॥

तरी अवधान मोकळे। करूनिया आणि एक वेळे। वाक्य माझे निर्मळ हे। एकावे बा॥

So by spreading attention; once for while; to my pure words; listen. 1341

हे वाच्य म्हणौनि बोलिजे। का श्राव्य मग आयिकिजे। तैसे नव्हे परी तुझे। भाग्य बरवे।।	१३४२
हे बोलण्यासारखे म्हणोनि बोलावे। किंवा श्रवणीय म्हणोनि ऐकावे। तैसे नव्हे परी तुझे। भाग्य चांगले।।	१३४२
Worth talking be talked; worth hearing be heard; isn't like that, but your; fortune is good.	1342
कूर्मीचिया पिलियां। दिठी पान्हा ये धनंजया। का आकाश वाहे बापिया। घरींचे पाणी।।	१३४३
कासवीच्या पिल्लांसाठी। दृष्टीला पान्हा ये किरीटी। किंवा आकाश वाहे चातकासाठी। घरचे पाणी।।	१३४३
For tortoise young ones; mother's glance feeds; or sky carries for Chataka; own water stock.	1343
जो व्यवहारु जेथ न घडे। त्याचे फळचि तेथ जोडे। काय दैवे न सांपडे। सानुकूळे।।	१३४४
जो व्यवहारु जेथ न घडे। त्याचे फळचि मात्र तेथ मिळे। काय दैवाने न सापडे। अनुकूल असता।।	१३४४
What activity happens not where; its fruit is gained there; what won't be gained if fortune; favours?	1344
एह्वीं द्वैताची वारी। सारुनि ऐक्याचां परिवारी। भोगिजे ते अवधारी। रहस्य हे।।	१३४५
एरवी द्वैताची येरझारी। सारुनि ऐक्याच्या घरी। जे भोगावे ते ऐक तरी। रहस्य हे।।	१३४५
Frequenting of duality; by setting aside, at unity-home; what is to be enjoyed; hear secret.	1345
आणि निरुपचारा प्रेमा। विषय होय जे प्रियोत्तमा। ते दुजे नव्हे की आत्मा। ऐसेचि जाणावे।।	१३४६
आणि निरहेतुक प्रेमा। विषय होय जे प्रियोत्तमा। ते दुसरे नव्हेच परंतु आत्मा। ऐसेचि जाणावे।।	१३४६
And for unmotivated love; Priyottama, what is object; that isn't else except soul; know that.	1346
आरिसाचिया देखिलिया। गोमटे कीजे धनंजया। ते तया नोहे आपण्यां-। लागीं जैसे।।	१३४७
आरशामध्ये पाहावया। त्याला स्वच्छ करावा धनंजया। ते त्याच्यासाठी नाही आपल्या-। साठीच जैसे।।	१३४७
As for seeing reflection; mirror needs be cleaned; it is not for its sake; but as for our sake.	1347
तैसे पार्था तुझेनि मिषें। मी बोले आपण्याचि उद्देशे। माझ्या तुझ्या ठायी असे। मीतूपण गा।।	१३४८
तैसे पार्था तुझ्या निमित्ताने। मी बोले माझ्याच उद्देशाने। माझ्यातुझ्या ठिकाणी काय असणे। मीतूपण गा ?	१३४८
So Parth, in your name; I speak for my purpose; in you and me is there any; distinction?	1348
म्हणौनि जिव्हारींचे गुज। सांगतसे जीवासी तुज। हे अनन्यगतीचे मज। आथी व्यसन।।	१३४९
म्हणोनि जिव्हाळ्याची गोष्ट। सांगतसे जो तू माझा जीव तुज। हे अनन्यगतीचे मज। असे व्यसन।।	१३४९
My secret thing; I am telling as you are my being; of this exclusive destination I am; addicted.	1349
पैं जळा आपणपे देता। लवण भुलले पंडुसुता। की आघवे तयाचे होतां। न लजेचि ते।।	१३५०
अरे जळात स्वतःला झोकता। मीठ स्वतःला भुलले पंडुसुता। की सर्वस्वाने तयाचे होता। न लाजेच ते।।	१३५०
As while dissolving in water; salt forgets itself; while totally uniting with it; it isn't ashamed.	1350
तैसा तू माझां ठायी। राखों नेणसीचि काही। तरी आता तुज काई। गोप्य मी करी।।	१३५१
तैसा तू माझ्यापासूनिही। राखणे न जाणे काही। तर मग मी आता तुजपासूनि काय। गुप्त ठेवू ?	१३५१
As from me; anything you don't hide; so now from you; what should I hide?	1351
म्हणौनि आघवींचि गूढे। जे पाऊनि अति उघडे। ते गोप्य माझे चोखडे। वाक्य आइक।।	१३५२
म्हणोनि अवधीच गूढे। जे माझे ज्ञान पाऊनि झाले अति उघडे। ते गौप्य माझे चोखडे। वाक्य ऐक।।	१३५२
All secret; which on gaining my knowledge revealed; to that secret pure; word now hear.	1352

मन्मना भव मद्भक्तो, मद्याजी मां नमस्कुरु। मामेवैष्यसि सत्यं ते, प्रतिजाने प्रियोऽसि मे॥ ६५
 माझे मन हो मद्भक्त, मला यजी नमी मज। मलाच पावसी सत्य, प्रतिज्ञा प्रिय तू मम॥ ६५
 Be my mind, devotee, worship, bow to me; you will truly gain me; I promise, you r dear to me. 65

तरी बाह्य आणि अंतरा। आपुलिया सर्व व्यापारा। मज व्यापकाते वीरा। विषो करी॥	१३५३
तरी बाह्य आणि अंतरातल्या। अशा आपल्या सर्व व्यापाराला। मज व्यापकाला वीरा। विषय करी॥	१३५३
So inner and outer; for all your activities; Vira, you make omnipresent me; as object.	1353
आघवा आंगी जैसा। वायु मिळोनि आहे आकाशा। तू सर्व कर्मी तैसा। मजसीचि अस॥	१३५४
अवघ्या अंगी जैसा। वायु मिळोनि आहे आकाशा। तू सर्व कर्मी तैसा। मजशीचि मिळूनि राहा॥	१३५४
As by all sides; wind with sky units; so you with all karmas; unite with me.	1354
किंबहुना आपले मन। करी माझे एकायतन। माझेनि श्रवणे कान। भरूनि घालीं॥	१३५५
किंबहुना आपले मन। करी माझे वसतीस्थान। माझ्याच गुणश्रवणाने कान। भरूनि ठेवी॥	१३५५
Rather your mind; convert into my abode; by hearing my qualities keep; your ears filled.	1355
आत्मज्ञाने चोखडी। संत जे माझी रूपडी। तेथ दृष्टि पडो आवडी। कामिनी जैसी॥	१३५६
आत्मज्ञानाने चोखडी। संत जे माझेच रूपडी। तेथे दृष्टी पडो आवडीने। पत्नीवरी पतीची जैसी॥	१३५६
By soul-knowledge pure; saints who are my form; there let your vision rest; as of husband on wife.	1356
मी सर्व वस्तीचे वसोटे। माझी नामे जिये चोखटे। तिये जीवा यावया वाटे। वाचेचिये लावी॥	१३५७
मी सर्व जगाला वस्तीचे स्थान। माझी नामे जी पावन। ती अंतरात यावया, वाटेला। वाचेच्या लावी॥	१३५७
I am resort to entire world; my sacred names; for entering into heart, divert; towards speech.	1357
हाताचे करणे। कां पायांचे चालणे। ते होय मजकारणे। तैसे करीं॥	१३५८
हाताचे करणे। किंवा पायांचे चालणे। ते होय मजकारणे। तैसे करी॥	१३५८
Doing by hands; or walking by feet; as if done by me; do it.	1358
आपुला अथवा परावा। ठायीं उपकरसी पांडवा। तेणे यज्ञे होई बरवा। याज्ञिकु माझा॥	१३५९
आपला परका अथवा। त्याचेसाठी उपयोगा जावे पांडवा। त्या यज्ञाने होशील बरवा। याज्ञिक माझा॥	१३५९
To ours or strangers; be useful, Pandava; by that Yadnya you will be my; best Yadnya-host.	1359
हे एकैक शिकऊं काई। पै सेवकै आपुला ठायी। उरौनि येर सर्वही। मी सेव्यचि करी॥	१३६०
हे एकेक शिकवू काई। अरे सेवकपण आपल्या ठाई। मुरवूनि, बाकी सर्वाचीही। मीच म्हणुनि सेवा करी॥	१३६०
What more to teach; servent-ness in you; on imbibing, to all others; serve as if to me.	1360
तेथ जाऊनिया भूतद्वेषु। सर्वत्र नमवैन मीचि एकु। ऐसेनि आश्रयो आत्यंतिकु। लाहासि तू माझा॥	१३६१
तेव्हा जाऊनि भुतांचा द्वेष। सर्वत्र नमण्यायोग्य मीच एक। अशाने सानिध्य निकटचे। पावशील तू माझे॥	१३६१
On vanishing of being's hatred; I am worship-worthy; by it, my proximity; you will gain.	1361
मग भरलेया जगाआंतु। जाऊनिया तिजयाची मातु। होऊनि ठायील एकांतु। आम्हां तुम्हां॥	१३६२
मग गजबजलेल्या जगात। जाऊनि तिसऱ्याची बात। होऊनि राहील एकांत। माझा नि तुझा॥	१३६२
Then in crowded world; there is no third one; there will be solitude; of you and I.	1362

तेव्हां भलतिये अवस्थे। मी तूते तू माते। भोगिसी ऐसे आइते। वाढेल सुख।।	१३६३
तेव्हा कोणत्याही अवस्थेमध्ये। मी तुते तू माते। भोगशील, ऐसे आयते। वाढेल सुख।।	१३६३
Under any circumstance; I am with you, you with me; will enjoy, naturally; will enhance bliss.	1363
आणि तिजें आडळ करिते। निमाले अर्जुना जेथे। तैं मीचि म्हणौनि तू माते। पावसी शेखीं।।	१३६४
आणि तिसरे अडथळा करिते जे। निमाले अर्जुना जेथे। ते मीच म्हणोनि तू माते। पावशील अंती।।	१३६४
What hurdle caused by third; being eliminated, there; treating that as I, you; will gain me.	1364
जैसी जळींची प्रतिभा। जळनाशी बिंबा। येता गाभागोभा। काही आहे।।	१३६५
जैसे जळातील प्रतिबिंब। जळ सुकता गाठते मुळबिंब। येताना अडथळा। काही आहे?	१३६५
Reflection in water; on drying of water, reaches to original; while returning; is there hurdle?	1365
पैं पवनु अंबरा। कां कल्लोळु सागरा। मिळता आडवारा। कोणाचा गा।।	१३६६
अरे वायु आकाशात। किंवा लाटा सागरात। मिळताना आडकाठी। कोणाची गा?	१३६६
Wind in sky; or waves in sea; while merging; is there barrier of anybody?	1366
म्हणौनि तू आणि आम्ही। हे दिसताहे देहधर्मीं। मग ययाचां विरामीं। मीचि होसी।।	१३६७
म्हणोनि तू आणि आम्ही। हे दिसत आहे देहधर्मीं। मग याच्या विरामापाठी। तू मीच होसी।।	१३६७
So you and I; are appearing in different bodies; then on their cessation; you will become I.	1367
यया बोलामाझारी। होय नव्हे झणे करी। येथ आन आथी तरी। तुझीच आण।।	१३६८
या बोलण्यात तरी। होईल ना होईल अशी शंका न करी। येथ काही वेगळे असेल तरी। तुझीच आण।।	१३६८
This talk; will happen or not, don't have such doubt; if there is anything else; I swear by you.	1368
पैं तुझी आण वाहणे। हे आत्मलिंगाते शिवणे। प्रीतीची जाति लाजणे। आठवो नेदी।।	१३६९
अरे तुझी आण वाहणे। हे स्वतःचीच आण वाहणे। परी प्रीतीची जाती लाजणे। आठवू न दे।।	१३६९
To swear by you; means to swear by self; but by love's nature, blushing; is remembered not.	1369
एन्हवी वेदु निष्प्रपंचु। जेणे विश्वाभासु हा साचु। आज्ञेचा नटनाचु। काळाते जिणे।।	१३७०
एरवी वेदैकगम्य निष्प्रपंच। ज्याच्या सत्तेने विश्वाभासही साच। ज्याचे आज्ञेचा प्रतापच। काळाला जिंके।।	१३७०
Unknown to Veda; by whose authority cosmos appears real; by whose order; time is won.	1370
तो देवो मी सत्यसंकल्पु। आणि जगाचा हितीं बापु। मा आणेचा आक्षेपु। कां करावा।।	१३७१
तो देव मी सत्यसंकल्प। आणि जगाच्या हितात बाप। मग त्याने शपथेचा उपद्व्याप। का करावा?	१३७१
I am truth-planner; I care for world's welfare; then trouble to swear; why should I have?	1371
परी अर्जुना तुझेनि वेधें। मियां देवपणाची बिरुदे। सांडिली गा मी हे आधें। सगळेनि तुवां।।	१३७२
परी अर्जुना तुझ्या ध्यासाने। मी देवपणाची लक्षणें। टाकिली गा, मी झालो अर्धा। पूर्ण झालास तू।।	१३७२
By your obsession; Godhood sign I discarded; so I became half; as you became complete.	1372
पैं काजा आपुलिया। रावो आपुली आपणया। आण वाहे धनंजया। तैसे हे की।।	१३७३
अरे कार्यासाठी आपल्या। राजा स्वतःची स्वतः। आण वाहे धनंजया। तैसे हे की।।	१३७३
For his own work; king swears by himself; Dhananjaya, it is; like that.	1373

तेथ अर्जुन म्हणे देवे। अचाट हे न बोलावे। जी आमचे काज नांवे। तुझेनि एके॥	१३७४
तेव्हा अर्जुन म्हणे देवे। भलतेच ऐसे न बोलावे। कारण आमचे कार्य पूर्ण होते नावे। तुझ्याच एका॥	१३७४
So Arjuna said Lord; needn't talk like this; as my purpose is served; only by of your name.	1374
यावरी सांगो बैससी। का सांगतां भाषही देसी। या तुझिया विनोदासी। पारु आहे जी॥	१३७५
यावरी सांगू लागतोस। आणि सांगताना शपथही देतोस। या तुझ्या विनोदास। पार आहे का जी?	१३७५
You advise me; and while advising swear too; for such joke of you; is there any limit?	1375
कमळवना विकाशु। करी रवीचा एक अंशु। तेथ आघवाचि प्रकाशु। नित्य दे तो॥	१३७६
कमळवनाचा विकास। करी रवीचा एकच अंश। तरी अवघाच प्रकाश। नित्य देई तो॥	१३७६
Though lotus-garden blooms; by fragment of sun; still his entire light; it constantly bestows.	1376
पृथ्वी निवऊनि सागर। भरीजती येवढे थोर। वर्षे तेथ मिषांतर। चातकु की॥	१३७७
पृथ्वी निववूनि सागर। भरतील एवढे थोर। वर्षतील तेथ मेघ, निमित्तचि तर। चातकाचे की॥	१३७७
On cooling earth, sea; will be filled, such great; clouds rain there but; pretext is of Chataka.	1377
म्हणौनि औदार्या तुझेया। मज निमित्त ना म्हणावया। प्राप्ति असे दानी राया। कृपानिधी॥	१३७८
म्हणोनि औदार्या तुझिया। मज निमित्त केलेस ना सांगावया? प्राप्ती असे जगा ज्ञानात राया। कृपानिधी॥	१३७८
By your generosity; haven't you made me pretext to tell? world gains knowledge; Krishna!	1378
तंव देवो म्हणती राहे। या बोलाचा प्रस्तावो नोहे। पै मातें पावसी उपाये। साचचि येणे॥	१३७९
तेव्हा देव म्हणती थांबावे। या बोलण्याचा हा प्रसंग नोहे। परी मला पावशील उपाये। खरेच या॥	१३७९
Then God said stop; this isn't time for such talk; but you will gain me by this means; really.	1379
सैंधव सिंधु पडलिया। जो क्षणु धनंजया। तेणे विरेचि की उरावया। कारण कायी॥	१३८०
मीठ सागरात पडावया। जो क्षण असे धनंजया। त्याने विरावेच की, उरावया। कारण काय?	१३८०
As salt is put in water; moment it is there; it dissolves, for remaining; is there any reason?	1380
तैसे सर्वत्र मातें भजतां। सर्व मी होतां अहंता। निःशेष जाऊनि तत्त्वता। मीचि होसी॥	१३८१
तैसे सर्वत्र मला भजता। सर्व मी असताना, अहंता। निःशेष जाऊनि तत्त्वता। मीच होसी॥	१३८१
So devoting me everywhere; I being omnipresent; ego on vanishing truly; you will be I.	1381
एवं माझिये प्राप्तीवरी। कर्मालागोनि अवधारी। दाविली तुज उजरी। उपायांची॥	१३८२
ऐशी माझ्या प्राप्तीपर्यंत तरी। कर्मापासूनि ऐक तरी। दाखविली तुज रीती। उपायांची॥	१३८२
Such up to gaining me from karma; listen I showed to you; method of remedies.	1382
जे आधीं तंव पंडुसुता। सर्व कर्मे मज अर्पिता। सर्वत्र प्रसन्नता। लाहिजे माझी॥	१३८३
जे आधी तुझे पंडुसुता। सर्व कर्मे मज अर्पिता। सर्वत्र प्रसन्नता। लाभेल माझी॥	१३८३
Of which first is your; dedicating all karmas to me; everywhere blessing; of me you will gain.	1383
पाठीं माझ्या तिये प्रसादीं। माझे ज्ञान जाय सिद्धी। तेणे मिसळिजे त्रिशुद्धी। स्वरूपी माझां॥	१३८४
मग माझ्या या प्रसादे। माझे ज्ञान सिद्धिसी जाते। त्यायोगे मिळशील निश्चिते। स्वरूपी माझ्या॥	१३८४
With my blessing; knowledge of me is perfected; by that you will unite surely; in my form.	1384

मग पार्था तिये ठायी। साध्य साधन होये नाही। किंबहुना तुज काही। उरेचि ना॥	१३८५
मग पार्था त्या ठायी। साध्य साधन नाहीसे होई। किंबहुना तुला कर्तव्य काही। उरेचि ना॥	१३८५
Then there, Parth; goal and means vanish; rather any duty for you; will not remain.	1385
तरी सर्व कर्मे आपली। तुवां सर्वदा मज अर्पिली। तेणें प्रसन्नता लाधली। आजि हे माझी॥	१३८६
तरी सर्व कर्मे आपली। तू सर्वदा मज अर्पिली। त्यामुळे प्रसन्नता लाभली। आज ही माझी॥	१३८६
As all your karmas; you surrendered to me forever; you have received blessing; of me today.	1386
म्हणौनि येणें प्रसादबळे। नव्हे जुंझाचेनि आडळे। न ठकेंचि येकेवेळे। भाळलो तुज॥	१३८७
म्हणौनि या प्रसादबळे। नाही आले युद्धाचे अडथळे। न विचार करता, एवढा। भाळलो मी तुला॥	१३८७
By this blessing-strength; there was no bar of war; sans thinking, much; I was lured by you.	1387
जेणे सप्रपंच अज्ञान जाये। येकु मी गोचरु होये। ते उपपत्तीचेनि उपाये। गीतारूप हे॥	१३८८
ज्यामुळे प्रपंचासह अज्ञान जाये। एक मी दृष्टीला गोचर होये। तर्कसिद्ध उपायांचे ज्ञान। गीतारूप हे॥	१३८८
By which ignorance goes with worldly life; I am seen; knowledge of logical means; is Gita.	1388
मियां ज्ञान तुज आपुले। नानापरी उपदेशिले। येणे अज्ञानजात सांडी वियाले। धमाधर्म जे॥	१३८९
मी ज्ञान तुला आपले। नाना परीने उपदेशिले। यायोगे अज्ञानजात सोडी, व्याले। धर्मअधर्म जे॥	१३८९
My knowledge; I variously advised; with it leave ignorance, bore; religion, irreligion which.	1389
<p>सर्वधर्मान्परित्यज्य, मामेकं शरणं व्रज। अहं त्वां सर्वपापेभ्यो, मोक्षयिष्यामि मा शुचः॥ ६६</p> <p>सर्वधर्मास त्यागूनि, एका शरण ये मज। तुला पापांतुनी सर्व, मुक्ती देतो रडू नको ॥ ६६</p> <p>Casting all religions, surrender to me; I will liberate you from all sins; so don't grieve. 66</p>	
आशा जैसी दुःखाते। व्याली निंदा दुरिते। हे असो जैसे दैन्याते। दुर्भगत्व॥	१३९०
आशा जैसी दुःखाला। व्याली निंदा दुरिताला। हे असो जैसे दैन्याला। दुर्भाग्यत्व॥	१३९०
As hope gave birth to sorrow; and slander to sin; let it be, as ill fate to misery.	1390
तैसे स्वर्गनरकसूचक। अज्ञान व्याले धर्मादिक। ते सांडूनि घाली अशेख। ज्ञानें येणे॥	१३९१
तैसे स्वर्गनरकसूचक। अज्ञान व्याले धर्मादिक। ते नाहीसे करी संपूर्ण। ज्ञानाने या॥	१३९१
Ignorance; indicator of heaven and hell; bore religions; destroy that fully; by this knowledge.	1391
हाती घेऊनि तो दोर। सांडिजे जैसा सर्पाकारु। का निद्रात्यागे घराचारु। स्वप्नींचा जैसा॥	१३९२
हाती घेऊनि तो दोर। त्यागावा जैसा सर्पाकार। किंवा निद्रात्यागाने घरसंसार। स्वप्नींचा जैसा॥	१३९२
By taking rope in hand; as to cast snake-form; by casting sleep as home, hearth; of dream.	1392
नाना सांडिलेनि कवळें। चंद्रीचे धुपे पिवळे। व्याधित्यागें कडुवाळे-। पण मुखाचे॥	१३९३
किंवा कावीळ नाहीसे झाले। मग गेले चंद्राचे भासणे पिवळे। व्याधी जाता न राहिले। कडवटपण मुखाचे॥	१३९३
If jaundice is no more; yellow appearing moon goes; if disease goes; goes mouth-bitterness.	1393
अगा दिवसा पाठीं देउनी। मृगजळ घापे त्यजुनी। का काष्ठत्यागे वन्ही। त्यजिजे जैसा॥	१३९४
अरे दिवसाला पाठ देऊनि। मृगजळ टाकी त्यजुनी। किंवा काष्ठत्यागाने वन्ही। त्यागता येतो जैसा॥	१३९४
As if day is no more; mirage ends; or if fuel is no more; fire can be cast away.	1394

तैसें धर्माधर्माचे टवाळ। दावी अज्ञान जे का मूळ। ते त्यजूनि त्यजी सकळ। धर्मजात।।	१३९५
तैसे धर्मअधर्माचे किटाळ। दाखवी अज्ञान जे का मूळ। ते त्यागूनि त्यागी सकळ। धर्मजात।।	१३९५
<i>So impurity of religions; indicates basic ignorance; by casting it, cast all; religions.</i>	1395
मग अज्ञान निमलिया। मीचि येकु असे अपैसया। सनिद्र स्वप्न गेलया। आपणपे जैसे।।	१३९६
मग अज्ञान मिटता। मीच एक असे आयता। निद्रेसह स्वप्न जाता। राहे आपण एकटे जसे।।	१३९६
<i>On vanishing ignorance; I am there; on vanishing sleep with dream; as one remains alone.</i>	1396
तैसा मी एकवांचूनि काही। मग भिन्नाभिन्न आन नाही। सोऽहंबोधे तयाचां ठायी। अनन्यु होय।।	१३९७
तैसा मी एकावाचून काही। भिन्न अभिन्न अन्य नाही। की सोऽहं बोधाने त्याच्या ठायी। एकरूप होय।।	१३९७
<i>Else than me; there is nothing different, indifferent; with 'I am Brahma' knowledge, with it; be united.</i>	1397
पै आपुलेनि भेदेविण। माझे जाणिजे जे एकपण। त्याचि नांव शरण। मज येणे गा।।	१३९८
अरे आपल्या दोघांचा भेद वगळून। माझे जाणावे जे एकपण। त्याचेच नाव शरण। मज येणे गा।।	१३९८
<i>On eliminating duality in both of us; knowing my unity; its name is surrendering; to me.</i>	1398
जैसे घटाचेनि नाशें। गगनी गगन प्रवेशे। मज शरण येणे तैसे। ऐक्य करी।।	१३९९
जैसे घटाच्या नाशे। आकाशात आकाश प्रवेशे। मज शरण येणे तैसे। ऐक्य करी।।	१३९९
<i>As on breaking of pot; space merges with space; surrendering to me makes; such unity.</i>	1399
सुवर्णमणि सोनया। ये कल्लोळु जैसा पाण्या। तैसा मज धनंजया। शरण ये तू।।	१४००
सुवर्णमणी शरण सोन्याला। शरण येती लाटा जैशा पाण्याला। तैसा मला धनंजया। शरण ये तू।।	१४००
<i>As gold nuggets surrender to gold; or waves to water; to me, Dhananjaya; you surrender.</i>	1400
वांचूनि सागराच्या पोटी। वडवानळु शरण आला किरीटी। जाळून ठाके तया गोठी। वाळूनि दे पां।।	१४०१
यावाचून सागराच्या पोटी। वडवानळ शरण आला किरीटी। जाळीत राही सागराला। ही गोष्ट सोडूनि दे।।	१४०१
<i>Besides to sea; as marine fire surrenders; Kiriti, it keeps burning sea; give up this idea.</i>	1401
मजही शरण रिघिजे। आणि जीवत्वेचि असिजे। धिग् बोली यिया न लजे। प्रज्ञा केवीं।।	१४०२
मलाही शरण आला। आणि जीवपणा कायम राहिला। धिक्कार बोलण्याचा या, न लाजे। बुद्धी कैसी?	१४०२
<i>Surrendered to me; retained identity; such talk be condemned, how intellect; isn't ashamed?</i>	1402
अगा प्राकृताही राया। आंगी पडे जें धनंजया। तें दासिरुंही कीं तया। समान होय।।	१४०३
अगा प्राकृतातही राजा। स्वीकार करे जिला धनंजया। ती दासी देखील त्याच्या। समान होते।।	१४०३
<i>When a king; adopts an ordinary maid; that servant too becomes; equal to him.</i>	1403
मा मी विश्वेश्वरु भेटे। आणि जीवग्रंथी न सुटे। हे बोल नको वोखटे। कार्नी लाऊं।।	१४०४
मग मी विश्वेश्वर भेटे। आणि जीवग्रंथी न सुटे। हे बोलणे नको उफराटे। कानी लावून घेऊं।।	१४०४
<i>Then as cosmos-Lord I am met; and being's identity isn't cast; such empty talk; don't hear.</i>	1404
म्हणौनि मी होऊनि मातें। सेवणें आहे आयिते। ते करी हाता येतें। ज्ञान येणें।।	१४०५
म्हणौनि मत्स्वरूप होणे ही माझी। भक्ती आहे आयती। ती करावीस हाती। आलेल्या ज्ञानाने या।।	१४०५
<i>So becoming my form is my; devotion naturally; you do it; with this knowledge at hand.</i>	1405

मग ताकौनिया काढिले। लोणी मागौतें ताकीं घातले। परी न घेपेचि काही केले। तेणे जेवीं॥	१४०६
मग ताकातून काढिले। लोणी मागाहून ताकात घातले। परी न मिसळेच काही केल्या। ते जैसे॥	१४०६
<i>As taken out of buttermilk; if cream is put back in it; but it isn't mixed in it; come what may.</i>	1406
लोह उभे खाय माती। ते परिसाचिये संगती। सोने जालया पुढती। न शिविजे मळें॥	१४०७
लोह उभे असता खाय माती। ते परिसाच्या संगती। सोने झाल्यावर पुढती। न शिवे मळाला कधी॥	१४०७
<i>Iron while alone bites soil; in company of Parisa; on becoming gold; it never touches dirt.</i>	1407
हे असो काष्ठापासोनि। मथूनि घेतलिया वद्दी। मग काष्ठेंही कोंडोनि। न ठके जैसा॥	१४०८
हे असो काष्ठापासोनि। मथूनि घेतलेला वन्ही। मग काष्ठांकरवी कोंडूनि। न राहे जैसा॥	१४०८
<i>Let it be, from wood; as fire is ignited; then by wood being confined; as it can't be.</i>	1408
तैसें अद्वयत्वे मज। शरण रिघालिया तुज। धर्माधर्म हे सहज। लागतील ना॥	१४०९
तैसे अद्वयपणे मज। शरण आलेल्या तुज। धर्मअधर्म हे सहज। लागणार नाही॥	१४०९
<i>So to me with non duality; to surrendered you; pious-impious; won't touch; easily.</i>	1409
अर्जुना काय दिनकरु। देखत आहे अंधारु। की प्रबोधीं हो गोचरु। स्वप्नभ्रमु॥	१४१०
अर्जुना काय दिनकर। देखत आहे अंधार। किंवा जागेपणी होई गोचर। स्वप्नभ्रम॥	१४१०
<i>Arjuna, does sun; see darkness; or during wakefulness is seen; dream-delusion?</i>	1410
तैसे मजसीं येकवटलेया। मी सर्वरूप वांचूनियां। आन काही उरावया। कारण असे॥	१४११
तैसे मजशीं एकरूप झालेल्यांना। मी सर्वरूप माझ्याविना। अन्य काही उरावया। कारण नसे॥	१४११
<i>So to those united with me; sans I omnipresent; for else to remain; there is no reason.</i>	1411
म्हणोनि तयाचे काही। चिंती ना आपुला ठायी। तुझे पापपुण्य पाही। मीचि होईन॥	१४१२
म्हणोनि त्या धर्मअधर्माचे काही। चिंतावे ना आपल्या ठायी। तुझे पापपुण्य पाही। मी स्वतःच होईन॥	१४१२
<i>About that religion, irreligion; don't worry within; look, your merit-sin; as I myself will be.</i>	1412
जळीं पडिलिया लवणा। सर्वही जळ होय विचक्षणा। तुज मी अनन्य शरणा। होईन तैसा॥	१४१३
जळात पडलेल्या मिठाला। सर्वकाही जळच होय चतुरा। तुला मी अनन्य शरणागताला। होईन तैसा॥	१४१३
<i>As for salt mixed in water; everything is water; I for you exclusive refugee; will be like that.</i>	1413
तेथ सर्व बंधनलक्षणें। पापें उरावें दुजेपणें। तें माझां बोधीं वायाणें। होऊनि जाईल॥	१४१४
तेथे सर्वबंधांची लक्षणे। म्हणजे उरावे पाप जे द्वैतपणे। ते नाहीसे माझ्या बोधाने। होऊनि जाईल॥	१४१४
<i>Signs of all bonds; mean sin of remaining as duality; that by my knowledge will; vanish.</i>	1414
येतुलेनि आपैसया। सुटलाचि आहासी धनंजया। घेई मज प्रकाशोनियां। सोडवीन तूतें॥	१४१५
एवढ्याने आपोआपसा। सुटलाच आहेस धनंजया। घेई मज यथार्थ जाणोनिया। सोडवीन तुजला॥	१४१५
<i>With this naturally; Arjuna, you are liberated already; know me properly; I will liberate you.</i>	1415
याकारणे पुढती। हे आधी न वाहे चित्ती। मज एकासि ये सुमती। जाणोनि शरण॥	१४१६
याकारणे येथूनि पुढती। ही आधीची चिंता न वाहे चित्ती। मज एकासि ये सुमती। जाणोनि शरण॥	१४१६
<i>For this reason now on; don't worry about earlier anxiety; to me alone; surrender knowingly.</i>	1416

ऐसे सर्वरूपरूपसे। सर्वदृष्टिडोळसे। सर्वदेशनिवासे। बोलिले श्रीकृष्णें॥	१४१७
असे सर्वरूपवंताने। सर्वदृष्टी डोळसाने। सर्वदेशांचे निवासाने। बोलिले श्रीकृष्णाने॥	१४१७
So Form's form; Vision's visionary; Omnipresent; Shrikrishna spoke.	1417
मग सावळा सकंकणु। बाहु पसरोनि दक्षिणु। आलिंगिला स्वशरणु। भक्तराजु तो॥	१४१८
मग सावळा, ज्यात कंकण। बाहु पसरोनि दक्षिण। आलिंगिला स्वशरण। भक्तराज तो॥	१४१८
That dark skinned; his left hand with bangles; stretched and embraced that surrendered; Arjuna.	1418
न पवता जयातें। काखे सून बुद्धीतें। बोलणे मागौते। वोसरले॥	१४१९
न पावल्यामुळे ज्या वस्तूला। काखेत ठेवून बुद्धीला। ऐसे जे बोलणे, तेही माघारा। ओसरले॥	१४१९
Being unable to obtain that thing; by keeping intellect in armpit; such talk, that beat; retreat.	1419
ऐसे जे काही एक। बोला बुद्धीसीही अटक। ते द्यावया मिख। खेवाचे केले॥	१४२०
ऐसे जे काही एक। ज्यात वाचा बुद्धीसीही होतो अटकाव। ते द्यावया निमित्त। आलिंगनाचे केले॥	१४२०
That thing; where speech and intellect enter not; to transfer it pretext; of embrace made.	1420
हृदया हृदय येक जाले। ये हृदयींचे ते हृदयीं घातले। द्वैत न मोडिता केले। आपणाऐसे अर्जुना॥	१४२१
हृदयाशी हृदय एक झाले। या हृदयींचे त्या हृदयी घातले। द्वैत न मोडता केले। आपणाऐसे अर्जुनाला॥	१४२१
Heart met with heart; this heart gave to that heart; sans losing duality; Arjuna was united.	1421
दीपें दीप लाविला। तैसा परिष्वंग तो जाला। द्वैत न मोडिता केला। आपणपें पार्थु॥	१४२२
दीपाने दीप लाविला। तैसा आलिंगनात प्रकार झाला। द्वैत न मोडता केला। आत्मरूप पार्थु॥	१४२२
Lamp lighting lamp; such was that embrace; sans losing duality God made; Partha, soul-form.	1422
तेव्हां सुखाचा मग तया। पूरू आला जो धनंजया। तेथ वाडु तन्हीं बुडोनियां। ठेला देवो॥	१४२३
तेव्हा सुखाचा मग तया। पूरू आला जो धनंजया। त्याच्यात समर्थ असूनही बुडोनिया। राहिला देव॥	१४२३
Then of bliss to him; what was surge for Arjuna; in it omnipotent though, drowned; Lord.	1423
सिंधु सिंधूते पावों जाये। ते पावणे ठाके दुणा होये। वरी रिगे पुरवणिये। आकाशही॥	१४२४
सागर सागरा मिळण्या जाये। ते मिळणे राहिले स्वतः फुगून दुप्पट होये। भरीला उसळे। आकाशीही॥	१४२४
When sea meets sea; instead of meeting it is doubled; additionally it surges; up to sky.	1424
तैसे तया दोघांचे मिळणे। दोघां नावरे जाणावे कवणे। किंबहुना नारायणे। विश्व कोंदले॥	१४२५
तैसे त्या दोघांचे मिळणे। दोघांना न आवरे जाणावे कवणे। किंबहुना नारायणाने। विश्व कोंदले॥	१४२५
Such was embrace; uncontrollable for both, who knows; rather, Narayana; choked cosmos.	1425
एवं वेदाचे मूळसूत्र। सर्वाधिकारैकपवित्र। श्रीकृष्णें गीताशास्त्र। प्रकट केले॥	१४२६
अशा प्रकारे वेदाचे मूळसूत्र। सर्व अधिकाराचे एकमेव पवित्र क्षेत्र। श्रीकृष्णाने गीताशास्त्र। प्रकट केले॥	१४२६
So origin of Vedas; sacred place of all authority; Gita-text, Shrikrishna; manifested.	1426
येथ गीता मूळ वेदां। ऐसे पां केवी आले बोधा। हे म्हणाल तरी प्रसिद्धा। उपपत्ति सांगों॥	१४२७
येथे गीता ही मूळ वेद। ऐसा कैसा बा आला बोध। हे म्हणाल तर जी प्रसिद्ध। उपपत्ती सांगो॥	१४२७
Gita to be origin of Vedas; it is paradoxical; if you say like this, famous; I will tell genesis.	1427

तरी ज्याच्या निःश्वासीं। जन्म झाले वेदराशी। तो सत्यप्रतिज्ञ पैजेसी। बोलिला स्वमुखें॥	१४२८
तरी ज्याच्या निःश्वासी। जन्मा आले वेदराशी। तो सत्यप्रतिज्ञ पैजेसी। बोलिला स्वमुखे॥	१४२८
By whose exhalation; bore Vedas; that God true to vow by challenge; told Gita personally.	1428
म्हणौनि वेदां मूळभूत। गीता म्हणों हे होय उचित। आणिकही येकी येथ। उपपत्ति असे॥	१४२९
म्हणोनि वेदांचे मूळभूत। गीता म्हणो हे होय उचित। आणिकही एक येथ। उपपत्ती असे॥	१४२९
So origin of Vedas; is Gita, this saying is appropriate; additionally, here is another genesis.	1429
जे न नशतु स्वरूपे। ज्याचा विस्तारु जेथ लपे। ते त्याचे म्हणिपे। बीज जर्गीं॥	१४३०
जे न नाशे स्वरूपे। ज्याचा विस्तार ज्यात लपे। ते त्याचे म्हणावे। बीज जर्गीं॥	१४३०
That form which perishes not; whose growth is hidden in itself; that is called; seed in world.	1430
तरी कांडत्रयात्मकु। शब्दराशी अशेखु। गीतेमार्जीं असे रुखु। बीर्जीं जैसा॥	१४३१
तरी कांड वेदाचे असती तीन। तो शब्दराशी संपूर्ण। गीतेमध्ये असे, वृक्ष। बीजात जैसा॥	१४३१
Vedas have three divisions; that complete word-store; is in Gita, as tree; is in seed.	1431
म्हणौनि वेदांचे बीज। श्रीगीता होय हे मज। गमे आणि सहज। दिसतेही आहे॥	१४३२
म्हणोनि वेदांचे बीज। श्रीगीता होय हे मज। वाटले आणि सहज। दिसतेही आहे॥	१४३२
So seed of Vedas; is Gita I; felt and this naturally; so appears too.	1432
जे वेदांचे तिन्ही भाग। गीते उमटले असती चांग। भूषणरत्नीं सर्वांग। शोभले जैसे॥	१४३३
जे वेदांचे तिन्ही भाग। गीतेत उमटले असती चोख। भूषणरत्नांनी सर्वांग। शोभले जैसे॥	१४३३
All tri-divisions of Veda; distinctly in Gita appeared; by jewellery whole body; as adorned.	1433
तिर्येचि कर्मादिकें तिन्ही। कांडे कोणकोणे स्थानी। गीते आहाति ते नयनीं। दाखऊ आईक॥	१४३४
तीच कर्म ज्ञान भक्ती तिन्ही। कांडे कोणकोणत्या स्थानी। गीतेमध्ये असती ते नयनी। दाखवू ऐक॥	१४३४
Same karma, devotion, knowledge; tri-theory at which place; in Gita appear; I will show.	1434
तरी पहिला जो अध्यावो। तो शास्त्रप्रवृत्तिप्रस्तावो। द्वितीयीं सांख्यसद्भावो। प्रकाशिला॥	१४३५
तरी पहिला जो अध्याय। तो शास्त्रप्रवृत्ती प्रस्ताव। द्वितीयात सांख्यसद्भाव। प्रकाशिला॥	१४३५
So first chapter; is introduction of text attitude; Samkhya theory in second; is elucidated.	1435
मोक्षदानीं स्वतंत्र। ज्ञानप्रधान हे शास्त्र। येतुलाले दुजी सूत्र। उभारिले॥	१४३६
मोक्षदान देण्यात स्वतंत्र। ज्ञानप्रधान हे शास्त्र। इतकेच दुसऱ्यात, सूत्र। उभारिले॥	१४३६
Independent in granting liberation; is knowledge-based text; this theory; is told in second.	1436
मग अज्ञाने बांधलेया। मोक्षपदीं बैसावया। साधनारंभु तो तृतीया-। ध्यार्यीं बोलिला॥	१४३७
मग अज्ञानाने बांधलेया। मोक्षपदी बैसावया। साधन आरंभ तो तृतीया-। अध्यायी बोलिला॥	१४३७
For making ignorance-bound; for seating on liberation-throne; means-start is told; in third.	1437
जे देहाभिमाने बंधे। सांडूनि काम्यनिषिद्धे। विहित परी अप्रमादे। अनुष्ठावे॥	१४३८
कारण देहाभिमानाने बंध। ती सोडूनि काम्य निषिद्ध। विहित परी दोषरहित। कर्मे आचरावी॥	१४३८
By body-ego bond; casting those desired, condemned; flawless assigned; karmas be done.	1438

ऐसेनि सद्भावे कर्म करावे। हा तिजा अध्यावो जो देवे। निर्णय केला ते जाणावे। कर्मकांड येथ।।	१४३९
ऐसे आणि सद्भावे कर्म करावे। हा तिसरा अध्याय जो देवे। निर्णय केला ते जाणावे। कर्मकांड।।	१४३९
Such karma be done with piously; is this third which is God's; decision, it is; karma-theory.	1439
आणि तेचि नित्यादिक। अज्ञानाचे आवश्यक। आचरतां मोचक। केवीं होय पां।।	१४४०
आणि तेच कर्म नित्यादिक। अज्ञानातून सोडवण्या आवश्यक। आचरता होय बंधमोचक। हे कैसे ?	१४४०
Routine karma; necessary for freeing from ignorance; becomes bondage reliever; how is it?	1440
ऐसी अपेक्षा जालिया। बद्ध मुमुक्षुते आलिया। देवे ब्रह्मार्पणत्वे क्रिया। सांगितली।।	१४४१
ऐशी इच्छा झालिया। बद्ध मुमुक्षुतेला आलिया। देवाने ब्रह्मार्पण बुद्धीने क्रिया। सांगितली।।	१४४१
If such desire arises; in bonded seeker; with Brahma-surrendered attitude, God; told action.	1441
जे देह-वाचा मानसे। विहित निपजे जे जैसे। ते एक ईश्वरोद्देशे। कीजे म्हणितले।।	१४४२
ती ऐसी, की देह वाचा मानसे। विहित कर्म निपजे जे जैसे। ते तैसेच ईश्वरार्पण उद्देशे। सांगितले।।	१४४२
By body, speech, mind; what assigned karma arises; same be offered to God; is told.	1442
हेचि ईश्वरी कर्मयोगे। भजनकथनाचे खागे। आदरिले शेषभागे। चतुर्थाचेनी।।	१४४३
हेच ईश्वरी कर्मयोगाने। भजनकथनाचे मार्गाने। स्थान सांगितले अंतभागाने। चतुर्थाच्या।।	१४४३
Same by divine karma-yoga; by path of devotional discourse; goal is told at end; of fourth.	1443
ते विश्वरूप अकरावा। अध्यावो संपे जंव आघवा। तंव कर्मे ईशु भजावा। हे जे बोलिले।।	१४४४
ते विश्वरूप अकरावा। अध्याय संपे जेव्हा आघवा। तेव्हा कर्माने ईश्वर भजावा। हे जे बोलिले।।	१४४४
That cosmos form eleventh; when ends fully; devoting God with karma; this what is told.	1444
ते अष्टाध्यायी उघड। जाण येथे देवताकांड। शास्त्र सांगतसे आड। मोडूनि बोलें।।	१४४५
ते अष्टमाध्यायी उघड। जाण येथे देवताकांड। गीताशास्त्र सांगतसे उघडउघड। बोलतो आहे।।	१४४५
That in eighth openly; know as devotion-theory; Gita text tells openly; this I am telling.	1445
आणि तेणेचि ईशप्रसादे। श्रीगुरुसंप्रदायलब्धे। साच ज्ञान उद्बोधे। कोवळे जे।।	१४४६
आणि त्याच ईश्वरप्रसादातले। श्रीगुरुसंप्रदाय उपलब्ध झाले। सत्य ज्ञान अनुभवा आले। कोवळे जे।।	१४४६
With same God-blessing; guru-tradition was available; true knowledge experienced; tender.	1446
ते अद्वेषादि प्रभृतिकीं। अथवा अमानित्वादिकीं। वाढविजे म्हणोनि लेखीं। बारावा गणू।।	१४४७
ती अद्वेषादिक(अ-१२)। अथवा अमानित्वादिक(अ-१३)। दृढ करावे म्हणोनि हिशेबात। बारावा गणू।।	१४४७
That non-enmity; or zero-pride; is to be firmed, so in account; count it as twelfth.	1447
तो बारावा अध्याय आदी। आणि पंधरावा अवधी। ज्ञानफळपाकसिद्धि। निरूपणासी।।	१४४८
तो बारावा अध्यायापासून। आणि पंधरावा धरून। ज्ञानफळाच्या परिपक्वतेचे विधान। निरूपिले आहे।।	१४४८
From 12 th ; including 15 th ; subject of ripening of knowledge-fruit; is narrated.	1448
म्हणोनि चहूही इहीं। ऊर्ध्वमूळांतीं अध्यायीं। ज्ञानकांड ये ठायीं। निरूपिजे।।	१४४९
म्हणोनि या चारही। ऊर्ध्वमूळ पर्यंतच्या अध्यायीं। ज्ञानकांड हे या ठायीं। निरूपिले।।	१४४९
So in these four chapter; up to tree of upward roots; knowledge-theory here; is narrated.	1449

एवं कांडत्रयनिरूपणी। श्रुतीच हे कोडिसवाणी। गीतापद्यरत्नांचीं लेणीं। लेयिली आहे।।	१४५०
अशी कांड तीन निरूपिणी। श्रुतीच ही गोजिरवाणी। गीतापद्यरत्नाची लेणी। धारण केली आहे।।	१४५०
In this tri-theory* narration; beautiful Shriti; of Gita poetry gem's ornaments; is adorned.	1450
हें असो कांडत्रयात्मक। श्रुति मोक्षरूप फळ येक। बोभाये जें आवश्यक। ठाकावें म्हणौनि।।	१४५१
हे असो तीन कांडात्मक। वेद, मोक्षरूप फळ एक। गर्जना करतात जे आवश्यक। मिळावे म्हणूनि।।	१४५१
Riga, Sama, Yajura Vedas; unique liberation-fruit; proclaim what is essential; to be gained.	1451
तयाचेनि साधनज्ञानेसीं। वैर करी जो प्रतिदिवशीं। तो अज्ञानवर्ग षोडशीं। प्रतिपादिजे।।	१४५२
त्याचे साधनज्ञानासी। वैर करी जो प्रतिदिवशी। तो अज्ञानवर्ग सोळाव्याध्यायी। प्रतिपादिला।।	१४५२
With its means-knowledge; who has enmity daily; that ignorance-group* in 16th; is told.	1452
तोचि शास्त्राचा बोळावा। घेवोनि वैरी जिणावा। हा निरोपु तो सतरावा। अध्याय येथ।।	१४५३
त्याच शास्त्रांना साहाय्या। घेवुनि वैरी जिंकावा। हा निरोप तो सतरावा। अध्याय येथे।।	१४५३
With aid of these texts; this enemy be conquered; it is told in seventh; chapter here.	1453
ऐसा प्रथमालागोनी। सतरावा लागीं करूनी। आत्मनिःश्वास विवरूनि। दाविला देवें।।	१४५४
ऐसा प्रथमापासोनी। सतरावा संपवोनी। आपलाच श्वासोच्छ्वास विवरोनि। दाखविला देवे।।	१४५४
So from first; up to end of seventeenth; his own breathing; God had displayed.	1454
तया अर्थजाता अशेषा। केला तात्पर्याचा आवांका। तो हा अठरावा देखा। कलशाध्यायो।।	१४५५
त्या अर्थजातांच्या सर्वा। घेतला तात्पर्याचा आढावा। तो हा अठरावा म्हणावा। कळसाध्याय।।	१४५५
Of all theories; review of essence is taken; that is this 18th be called; apex of all chapters.	1455
एवं सकळ संख्यासिद्धु। श्रीभगवद्गीताप्रबंधु। हा औदार्ये आगळा वेदु। मूर्त जाण।।	१४५६
एवं सातशे श्लोकांनी सिद्ध। श्रीभगवद्गीता प्रबंध। हा औदार्यसंपन्न आगळा वेद। प्रत्यक्ष जाण।।	१४५६
Perfected with 700 verses; Gita-thesis; is generosity-wealthy unique Veda; know directly.	1456
वेदु संपन्न होय ठाई। परि कृपणु ऐसा आनु नाहीं। जे कानीं लागला तिहीं। वर्णाचांचि।।	१४५७
वेद संपन्न होय आपल्या ठायी। परी कृपण ऐसा अन्य नाही। कारण कानी लागला फक्त तीन्ही। वर्णांच्या।।	१४५७
Veda is wealthy; but is uniquely miser; as it whispers in ears of only three; social classes*.	1457
येरां भवव्यथा ठेलियां। स्त्रीशूद्रादिकां प्राणियां। अनवसरु मांडूनियां। राहिला आहे।।	१४५८
इतरांना भवव्यथा झाली असता। स्त्रीशूद्रादी प्राणीजाता। अनधिकारी ठरवूनिया। स्वस्थ राहिला आहे।।	१४५८
By worldly woes worried; women n outcasts; treating them unauthorized; silent it remained.	1458
तरी मज पाहतां तें मागील उणें। फेडावया गीतापणें। वेदु वेठला भलतेणें। सेव्य होआवया।।	१४५९
तरी मज वाटते ते मागील उणे। फेडावया गीतापणे। वेद प्रगटला भलत्याने। सेव्य होण्यासाठी।।	१४५९
I feel past fault; to compensate, as Gita; Veda appeared prominently; for being consumed.	1459
ना हे अर्थु रिगोनि मनीं। श्रवणें लागोनि कानीं। जपमिषें वदनीं। वसोनियां।।	१४६०
किंवा हा अर्थरूपे शिरूनि मनी। श्रवणाने लागोनि कानी। जपनिमित्ते वदनी। बैसोनिया।।	१४६०
Or it enters in mind via meaning; in ears via hearing; and in mouth via reciting; by seating.	1460

गीतेचा पाठु जो जाणे। त्याचेनि सांगातीपणें। गीता लिहोनि वाहाणें। पुस्तकमिषें॥	१४६१
या गीतेचा पाठ जो जाणे। त्याचे संगतीत राहिल्याने। गीता लिहोन बाळगणे। पुस्तकरूपे॥	१४६१
Who knows Gita recital; by remaining in his company; writing it, keeping; in book-form.	1461
ऐसैसा मिसकटा। संसाराचां चोहटां। गवादी घालीत चोखटा। मोक्षसुखाची॥	१४६२
ऐसे ऐसे करूनि निमित्त। संसाराच्या मैदानात। अन्नछत्रे घातली चोखट। मोक्षसुखाची॥	१४६२
By such means; on worldly life ground; are opened pure free eateries; of liberation-bliss.	1462
परी आकाशीं वसावया। पृथ्वीवरी बैसावया। रविदीप्ती राहाटावया। आवारु नभ॥	१४६३
परी आकाशी विहार करावया। पृथ्वीवरी बैसावया। सूर्यप्रकाशात वावरावया। आवार आकाश आहे॥	१४६३
But to roam in sky; to stay on earth; or travel under sunlight; as sky provides space.	1463
तेवीं उत्तम अधम ऐसें। सेवितां कवणातेही न पुसे। कैवल्यदानें सरिसें। निववीत जगा॥	१४६४
त्यासाठी उत्तम अधम असे। वाचताना कुणालाही म्हणत नसे। मोक्षसुखाचे दान सारखे। निवविते जगा॥	१४६४
For that as best, lowest; for reading, it rejects none; so liberation-bliss equally; cools world.	1464
यालागीं मागिली कुटी। भ्याला वेदु गीतेच्या पोटीं। रिगाला आतां गोमटी। कीर्ति पातला॥	१४६५
यासाठी मागच्या निंदेला। भ्यालेला वेद गीतेच्या पोटी शिरला। आता चांगला। कीर्ती पावला॥	१४६५
For this, of past slander; fearful Veda in Gita found shelter; and now well; became famous.	1465
म्हणौनि वेदाची सुसेव्यता। ते हे मूर्त जाण श्रीगीता। श्रीकृष्णें पांडुसुता। उपदेशिली॥	१४६६
म्हणोनि वेदाची सुसेव्यता। ती ही मूर्त जाण श्रीगीता। श्रीकृष्णाने पंडुसुता। उपदेशिली॥	१४६६
Veda made easy for consumption; that is this Gita idol; by Shrikrishna to Partha; advised.	1466
परी वत्साचेनि वोरसें। दुभते होय घोरोदेशें। जाले पांडवाचेनि मिषे। जगदुद्धरण॥	१४६७
परी वत्साचे प्रेमासाठी। दुभते होय पूर्ण घरासाठी। झाले पांडवाच्या मिषे। जगाचे उद्धरण॥	१४६७
For calf's love; milk becomes sufficient for entire household; in name of Arjuna; world is elevated.	1467
चातकाचिये कणवे। मेघु पाणियेसिं धांवे। तेथ चराचर आवघे। निवाले जेवीं॥	१४६८
चातकाच्या कणवे। मेघ पाणी घेऊनि धावे। चराचर आवघे। निवाले त्यामुळे जैसे॥	१४६८
With pity for Chataka; as clouds rush with water; world entire; by that is cooled.	1468
कां अनन्यगतीकमळा-। लागीं सूर्य ये वेळोवेळा। की सुखिया होईजे डोळा। त्रिभुवनींचा॥	१४६९
किंवा अनन्यगती कमळा-। साठी सूर्य आला वेळोवेळा। की सुख होते डोळ्यांना। त्रिभूवनाच्या॥	१४६९
Or exclusively for lotuses; sun repeatedly appeared; with that, eyes of tri-world; get pleased.	1469
तैसे अर्जुनाचेनि व्याजे। गीता प्रकाशूनि श्रीराजें। संसाराएवढे थोर ओझे। फेडिले जगाचे॥	१४७०
तैसे अर्जुनाच्या निमित्ते। गीता प्रकाशूनि श्रीराजे। ते संसारायेवढे थोर ओझे। फेडिले जगताचे॥	१४७०
In Arjuna's name; by lighting Gita, Lord; lightened worldly life like burden; of world.	1470
सर्वशास्त्ररत्नदीप्ती। उजळिता हा त्रिजगती। सूर्य नव्हे लक्ष्मीपती-। वक्त्राकाशींचा॥	१४७१
सर्वशास्त्ररत्नदीप्ती। उजळितो हा त्रिजगती। सूर्य नव्हे का हा लक्ष्मीपती-। च्या मुखरूपी आकाशीचा ?	१४७१
By text-gem's brilliance; he illumines tri-world; isn't he sun of sky of Lord's mouth-form?	1471

बाप कुळ ते पवित्र। जेथिंचा पार्थु या ज्ञाना पात्र। जेणे गीता केले स्वतंत्र। आवारु जगा।।	१४७२
धन्य कुळ ते पवित्र। जेथिंचा पार्थु या ज्ञानास पात्र। ज्याने गीताशास्त्र केले मुक्त। आवार जगासाठी।।	१४७२
Great is sacred clan; whence Partha is eligible for knowledge; who made Gita; free yard for world.	1472
हे असो मग तेणे। सद्गुरुश्रीकृष्णें। पार्थाचे मिसळणे। आणिले द्वैता।।	१४७३
हे असो मग त्याने। सद्गुरु श्रीकृष्णाने। पार्थाचे आपल्याशी झालेले मिळणे। आणिले द्वैतामध्ये।।	१४७३
Let be, then; pious guru Krishna; his unity with Partha; brought back to duality.	1473
पाठीं म्हणतसे पांडवा। शास्त्र हे मानले की जीवा। तेथ येरु म्हणे देवा। आपुलिया कृपा।।	१४७४
मग म्हणतसे पांडवा। शास्त्र हे उमजले का जीवा। तेव्हा हा म्हणे देवा। आपली कृपा।।	१४७४
Then he said, Pandava; are you convinced about this text; so he said Lord; it is your grace.	1474
तरी निधान जोडावया। भाग्य घडे गा धनंजया। परि जोडिले भोगावया। विपायें होय।।	१४७५
तरी धनसाठा मिळावया। भाग्य लागे गा धनंजया। परी मिळालेले, भोगावया। क्वचित् मिळे।।	१४७५
As to obtain treasure trove, fortune is essential; but to enjoy what is gained; is rarity.	1475
पैं क्षीरसागरायेवढे। अविरजी दुधाचे भांडे। सुरां असुरां केवढें। मथितां जाले।।	१४७६
अरे क्षीरसागराएवढे। न विरजलेल्या दुधाचे भांडे। सुरांसुरांना केवढे। कष्ट मथितांना झाले।।	१४७६
Like milky sea; pot of un-leavened milk; to Gods, demons what; troubles had as churning it.	1476
ते सायासही फळा आले। जे अमृतही डोळां देखिले। परी वरिचिली चुकले। जतने ते।।	१४७७
ते सायासही फळास आले। जे अमृत डोळ्याने पाहिले। परी नंतर ते चुकले। जतन करण्यामध्ये।।	१४७७
Their efforts bore fruit; that nectar was seen by eyes; but they failed; to preserve it.	1477
तेथ अमरत्वा वोगरिले। ते मरणाचिलागी जाले। भोगों नेणतां जोडले। ऐसे आहे।।	१४७८
तेथ अमरत्वासाठी वाढले। ते मरणासाठीच कारण झाले। भोगणे न जाणता मिळाले। त्याचे असे आहे।।	१४७८
Served it for immortality; became cause of death; while gaining sans knowing; this happens.	1478
नहुषु स्वर्गाधिपती जाहला। परी राहार्तीं भांबावला। तो भुजंगत्व पावला। नेणसी कायी।।	१४७९
नहुष स्वर्गाधिपती झाला। परी भोगताना भांबावला। तो भुजंगत्व पावला। न जाणसी काय ?	१४७९
Nahusha became heaven's Lord; but was confused as enjoying; became snake; you know it.	1479
म्हणौनि बहुत पुण्य तुवां। केले तेणें धनंजया। आणि शास्त्रराजा इया। जालासि विषो।।	१४८०
म्हणौनि बहुत पुण्य केले तुवा। त्यायोगे हे झाले धनंजया। आणि शास्त्रराजा गीतेस या। विषय झालास तू।।	१४८०
Lot of merit you earned; so this happened; and for this text-king Gita; you became subject.	1480
तरी ययाचि शास्त्राचेनि। संप्रदायें पांघुरौनि। शास्त्रार्थु हा निकेनी। अनुष्ठी हो।।	१४८१
तरी याच शास्त्रांचा आणि। संप्रदाय अंगीकारूनी। शास्त्रार्थ हा चांगल्या रीतींनी। आचरी हो।।	१४८१
So this text and; and tradition by imbibing; text essence in best manner; you should follow.	1481
एह्वीं अमृतमंथना-। सारिखे होईल अर्जुना। जरी रिघसी अनुष्ठाना। संप्रदायेंवीण।।	१४८२
एरवी अमृतमंथना-। सारिखे होईल अर्जुना। जरी निघसी अनुष्ठाना। संप्रदायाविना।।	१४८२
Else lke nectar-churning; it might be, Arjuna; if you try to behave; without tradition.	1482

गाय धड जोडे गोमटी। ते तैचि पिवों ये किरीटी। जै जाणिजे हातवटी। सांजवणीची॥	१४८३
गाय धडधाकट मिळे गोमटी। ती तेव्हाच दूध दे किरीटी। जेव्हा जाणावी हातवटी। दोहनाची॥	१४८३
A cow may be good and healthy; but giving milk, Kiriti; if one knows the trick; of milking.	1483
तैसा गुरु प्रसन्न होये। शिष्य विद्याही कीर लाहे। परी ते फळे संप्रदायें। उपासिलिया॥	१४८४
तैसा श्रीगुरु प्रसन्न होये। शिष्य विद्याही खरेच पावे। परी ती विद्या फळे संप्रदायपरत्वे। उपासिता॥	१४८४
If guru graces; disciple gains knowledge; but knowledge fructifies by tradition; worshipping.	1484
म्हणौनि शास्त्रीं जो इये। उचितु संप्रदायो आहे। तो ऐक आता बहुवे। आदरेंसी॥	१४८५
म्हणौनि जो या शास्त्रात। संप्रदाय आहे उचित। तो ऐक आता बहुत। आदराने॥	१४८५
So what in this text; is proper tradition; now listen to that; with due respect.	1485
इदं ते नातपस्काय, नाभक्ताय कदाचन। न चाशुश्रूषवे वाच्यं, न च मां योऽभ्यसूयति॥	६७
हे तू तपरहीतास, ना अभक्तासही कधी। नको इच्छाहिना सांगू, नको नि ममद्वेषकां॥	६७
Never should you tell this to non-ascetic or non-devotee; non-desirous or my hater.	67
तरी तुवां हे जे पार्था। गीताशास्त्र लाधले आस्था। ते तपोहीना सर्वथा। सांगावे ना हो॥	१४८६
तरी तुला हे जे पार्था। गीताशास्त्र लाभले ठेवूनि आस्था। ते तपोहीनाला सर्वथा। सांगावे ना॥	१४८६
Partha, what; Gita-knowledge you have secured with faith; that to non-ascetic never; be told.	1486
अथवा तापसुही जाला। परी गुरुभक्ती जो ढिला। तो वेदीं अंत्यजु वाळिला। तैसा वाळीं॥	१४८७
अथवा तपस्वीही असला। परी गुरुभक्तीत जो ढिला। तो वेदाने अमंगळ त्यागिला। तैसा त्यागी॥	१४८७
He may be ascetic; but if lacks in guru-devotion; as outcast is avoided by Veda; he be avoided.	1487
नातरी पुरोडाशु जैसा। न घापे वृद्ध तरी वायसा। गीता नेदीं तैसी तापसा। गुरुभक्तिहीना॥	१४८८
अथवा यज्ञशेषप्रसाद जैसा। न देती कावळ्यास वृद्ध जरी ऐसा। गीता न देई तापसा। गुरुभक्तिहीना॥	१४८८
As Yadnya-food-remnant; isn't given to crow even old; don't give Gita to him; sans guru-devotion.	1488
का तपही जोडे देहीं। भजे गुरुदेवांच्या ठायी। परी आकर्णनीं नाहीं। चाड जरी॥	१४८९
किंवा तपही केले शारीरिक। भजे गुरुदेवांचे चरणादिक। परि श्रवणाची नाही एक। इच्छा जरी॥	१४८९
Or if one has done body-severity; and worships guru feet; but to listen; he has no desire.	1489
तरी मागील दोन्हीं आंगी। उत्तम होय कीर जगी। परी या श्रवणालागी। योग्यु नोहे॥	१४९०
तरी मागील दोन्ही अंगी। उत्तम होय खरा जगी। परी या श्रवणालागी। योग्य नव्हे॥	१४९०
So in last two aspect; he may be perfect; but to hear this; if he isn't eligible.	1490
मुक्ताफळ भलतैसे। हो परी मुख नसे। तंव गुण प्रवेशे। तेथ कायी॥	१४९१
मोती कितीही चांगले असे। परी त्याला मुख नसे। तरी दौरा शिरतसे। तेथ काय?	१४९१
Pearl may be very good; but if it doesn't have a hole; how will be thread passed; through it?	1491
सागरु गंभीरु होये। हे कोण ना म्हणत आहे। परी वृष्टि वायां जाये। जाली तेथ॥	१४९२
सागर गंभीर होये। हे कोण ना म्हणत आहे। परी वृष्टी वाया जाये। झालेली तेथ॥	१४९२
Ocean is deep; none can deny it; but rain is wasted; falling on it.	1492

धालिया दिव्यान्न सुवावे। मग जे वायां धाडावे। ते आर्ती का न करावे। उदारपण॥	१४९३
तृप्ताला दिव्यान्न वाढावे। मग जे वाया घालावे। ते भुकेल्यासाठी का न करावे। उदारपण॥	१४९३
Divine food is served to satiated; what is wasted; why not serve it to a hungry; generously?	1493
म्हणौनि योग्य भलतैसे। होतु परी चाड नसे। तरी झणे वानिवसे। देसी हे तयां॥	१४९४
म्हणोनि योग्य वाटेलतैसे। असोत, परी इच्छा नसे। तरी चुकूनही वाण। देशील हे त्याला॥	१४९४
So one may be eligible; but is lacking desire; so by mistake this; you may give to him.	1494
रूपाचा सुजाणु डोळा। वोडवूं ये कायि परिमळा। जेथ जे माने ते फळा। तेथचि ये गा॥	१४९५
रूपाचा सुजाणकार डोळा। कामी येईल का सुगंधाला। जेथ जे मानवेल तेच फळाला। प्राप्त होय गा॥	१४९५
Eye appreciating beauty; will it be useful for fragrance? What is suitable; will be fruitful.	1495
म्हणौनि तर्पी भक्ति। पाहावे ते सुभद्रापति। परी शास्त्रश्रवणीं अनासक्ति। वाळावेचि ते॥	१४९६
म्हणोनि तपी भक्ती। पाहावे ते सुभद्रापती। परी शास्त्र श्रवणात अनासक्ती। टाळावेच त्यांना॥	१४९६
So having severity, devotion; but no interest in hearing; he must be avoided.	1496
नातरी तपभक्ति। होऊनि श्रवणीं आर्ति। आथी ऐसीही आयती। देखसी जरी॥	१४९७
नातरी तपभक्ती होऊनि। श्रवणाची उत्कट इच्छा असूनि। असेल अशीही सामग्री। दिसली जरी॥	१४९७
Having severity, devotion; and also ardent interest in hearing; even if such means; are seen.	1497
तरी गीताशास्त्रनिर्मिता। जो मी सकळलोकशास्ता। तया माते सामान्यता। बोलेल जो॥	१४९८
तरी गीताशास्त्र निर्माता। जो मी सकळलोकशास्ता। त्या माझ्याविषयी तुच्छतेने। बोलेल जो॥	१४९८
But I Gita-creator; controller of all beings; about me who speaks; scornfully.	1498
माझ्या सज्जनेंसिं मातें। पैशून्याचेनि आहाते। येक आहाती तयांते। योग्य न म्हण॥	१४९९
मला व माझ्या भक्तांना। दोषदृष्टीने पाहणाऱ्यांना। ऐसे जे कोणीएक आहेत त्यांना। योग्य न म्हणा॥	१४९९
To me, my devotees; seeing with fault-finding vision; all of them; not be treated as eligible.	1499
तयांची येर आघवी। सामग्री ऐसी जाणावी। दीपेवीण ठाणदिवी। रात्रीची जैसी॥	१५००
त्यांची इतर आवघी। सामग्री ऐशी जाणावी। ज्योत न लावलेली स्थानदिवी। रात्रीची जैसी॥	१५००
All their rest; means be treated like this; a lamp-base sans ignited flame; as at night.	1500
अंग गोरे आणि तरुणे। वरि लेइले आहे लेणें। परी येकलेनि प्राणें। सांडिले जेवीं॥	१५०१
अंग गोरे आणि तरुणे। शिवाय घातले आहे दागिने। परी एकट्या प्राणाने। टाकिलेले जैसे॥	१५०१
Body is fair, youthful; adorned with ornaments; but only by vital force; as being discarded.	1501
सोन्याचे सुंदर। निर्वाळिले होय घर। परी सर्पांगना द्वार। रुंधले आहे॥	१५०२
सोन्याचे सुंदर। बांधलेले असावे घर। परी नागिणीने द्वार। अडविले आहे॥	१५०२
Or having beautiful golden; mansion built; but by female cobra; being guarded.	1502
निपजे दिव्यान्न चोखट। परी मार्जी काळकूट। हे असो मैत्री कपट-। गर्भिणी जैसी॥	१५०३
निपजे दिव्यान्न चोखट। परी मध्ये विष काळकूट। हे असो वरून मैत्री, मात्र कपट। पोटी जैसे॥	१५०३
Divine dishes prepared; but with poison laced; apparent friendship but deception; in belly.	1503

तैसी तपभक्तिमेधा। त्याची जाण प्रबुद्धा। जो माझ्यांची कां निंदा। माझीचि करी॥	१५०४
तैशी तपभक्तिमेधा। त्याची जाण हे बुद्धिमंता। जो माझ्या भक्तांची किंवा निंदा। माझीच करी॥	१५०४
Such is his severity, devotion, intellect; know it, Arjuna; who slanders my devotees; or me.	1504
या कारणे धनंजया। तो भक्तु मेधावी तपिया। तरी नको बापा इया। शास्त्रा आतळों देवों॥	१५०५
या कारणे धनंजया। तो भक्त बुद्धिमान तपस्वी का न व्हावा। तरी नको बापा या। शास्त्राला शिवू देऊ॥	१५०५
For this reason; devotee may be intelligent, ascetic; still this text; don't allow him to touch.	1505
काय बहु बोलों निंदका। योग्य स्रष्टयाहीसारखा। गीता हे कवतिका-। लागींही नेदी॥	१५०६
काय फार सांगावे, निंदका। योग्यतेने जरी ब्रह्मदेवासारखा। गीता ही कौतुका-। नेही तया नको देऊ॥	१५०६
What more, slanderer; though is equal to Brahmadeva; Gita casually; to him don't give.	1506
म्हणौनि तपाचा धनुर्धरा। तळीं दाटोनि गाडोरा। वरी गुरुभक्तीचा पुरा। प्रासादु जो जाला॥	१५०७
म्हणोनि तपरूपी चिरे पार्था। तळाला भरुनि पायथा। वरुनि गुरुभक्तीचे पूर्णतः। मंदिर जो झाला॥	१५०७
By severity-stones; filling foundation; and above it guru-devotion; temple who has become.	1507
आणि श्रवणेच्छेचा पुढां। दरवांटा सदा उघडा। वरी कलशु चोखडा। अनिंदारत्नांचा॥	१५०८
आणि श्रवणेच्छेचे पुढे। दरवाजे सदा उघडे। वरी कळस चोखडे। अनिंदा-रत्नांचे॥	१५०८
In front of hearing-desire; doors opens ever; and above it apex pure; of non-slander gems.	1508
<p>यः इदं परमं गुह्यं, मद्भक्तेष्वभिधास्यति। भाक्तिं मयि परां कृत्वा, मामेवैष्यत्यसंशयः॥ ६८</p> <p>जो कोणी हे परं गुह्य, ममभक्तां कथेल तो। परमभक्त होऊनि, मज पावेल निश्चित॥ ६८</p> <p>Who tells this supreme secret to my devotees;</p> <p style="text-align: right;">being my supreme devotee, he will surely gain me. 68</p>	
ऐसा भक्तालयीं चोखटीं। गीतारत्नेश्वरु हा प्रतिष्ठीं। मग माझिया संवसाटी। तुकसी जर्गीं॥	१५०९
ऐशा भक्तमंदिरी शुद्ध। गीतारत्नेश्वर करी प्रतिष्ठित। मग माझिया योग्यतेस। येशील जगामध्ये॥	१५०९
In such devotion-temple; install Gita-gem God; then equal to me; you will be in world.	1509
कां जे एकाक्षरपणेंसी। त्रिमात्रकेचिये कुशीं। प्रणवु होता गर्भवासीं। सांकडला॥	१५१०
कारण की एकाक्षरामध्ये। तीन मात्रांच्या कुशीमध्ये। उँकार होता गर्भामध्ये। अडकलेला॥	१५१०
As in one word; into lap of three syllables; Aumkara inside womb was; trapped.	1510
तो गीतेचिया बाहळीं। वेदबीज गेले पाहाळीं। की गायत्री फुलीं फळीं। श्लोकांच्या आली॥	१५११
तो गीतेच्या शाखोपशाखांत। वेदबीज गेले विस्तारात। किंवा गायत्री फुलांफळांत। श्लोकांच्या आली॥	१५११
In Gita crown; Veda-seed expanded; Gayatri Mantra* in flowers-fruits; of verses are seen.	1511
ते हे मंत्ररहस्य गीता। मेळवी जो माझिया भक्तां। अनन्यजीवना माता। बाळका जैसी॥	१५१२
ते हे मंत्ररहस्य गीता। भेटवील जो माझिया भक्तां। भेटवी अनन्यजीवन माता। बाळकाला जशी॥	१५१२
Gita-mantra-secret; who will unite with my devotees; as mother unites unique life; to child.	1512
तैसी भक्तां गीतेसीं। भेटी करी जो आदरेंसीं। तो देहापाठीं मजसीं। येकचि होय॥	१५१३
तैशी भक्ताला गीतेशीं। भेट करवी जो आदरेसीं। तो देहापातापाठी मजसीं। एकरूप होय॥	१५१३
So to devotee with Gita; who unites respectfully; he on fall of body is united; with me.	1513

न च तस्मान्मनुष्येषु, कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः। भविता न च मे तस्मात्, अन्यः प्रियतरो भुवि॥	६९
न त्याहूनि मनुष्यात, कोणी माझे करी प्रिय। होणेही न मला तैसा, दुजा प्रिय तरी जगी॥	६९
There is none than him in men dear to me; none else will be dearer to me in world.	69

आणि देहाचेहि लेणें। लेऊनि वेगळेपणें। असे तव जीवेंप्राणें। तोचि पढिये॥	१५१४
आणि देहाचेही दागिने। घालूनि वेगळेपणे। असे तरी जीवाप्राणाने। गीतापाठकचि आवडे मला॥	१५१४
Body ornaments; donning is existing separately; still wholeheartedly; Gita-narrator; I like.	1514
ज्ञानियां कर्मठां तापसां। यया खुणेचिया माणुसां-। मार्जीं तो एक गा जैसा। पढिये मज॥	१५१५
ज्ञानी कर्मठा तापसा। या लक्षणाच्या माणसा-। मध्ये तो एक गा जैसा। आवडे मज॥	१५१५
Savant, karmic, ascetic; among men with such sign; him alone; I like.	1515
तैसा भूतळीं आघवां। आन न देखें पांडवा। जो गीता सांगे मेळावा। भक्तजनांचा॥	१५१६
तैसा भूतलावर आवघा। अन्य न देखे पांडवा। जो गीता सांगे मेळाव्यात। भक्तजनांच्या॥	१५१६
Such in entire world; I don't see anyone else; than who narrates Gita in group; of devotees.	1516
मज ईश्वराचेनि लोभें। हे गीता पढतां अक्षोभें। जो मंडन होय सभे। संतांचिये॥	१५१७
मज ईश्वराच्या लोभाने। ही गीता सांगता शांतचित्ताने। जो भूषण होय सभेमध्ये। संतांच्या॥	१५१७
With longing for me; telling Gita with serene mind; is ornament in assembly; of saints.	1517
नवपल्लवीं रोमांचितु। मंदानिळें कांपवितु। आमोदजळें वोलवितु। फुलांचे डोळे॥	१५१८
नवपल्लवीने रोमांचित। मंद झुळुकीने डोलवित। सुगंधजळाने ओलावित। फुलांचे डोळे॥	१५१८
Exited by new foliage; in gentle breeze swaying; by fragrant water, moistening; flower-eyes.	1518
कोकिळाकलरवाचेनि मिषें। सद्गद बोलवीत जैसें। वसंत कां प्रवेशे। मद्भक्त आरामीं॥	१५१९
कोकिळ कूजनाच्यानि मिषे। सद्गदित कंठाने बोलावित जैसे। वसंत का प्रवेशे। मद्भक्तरूप बागेमध्ये॥	१५१९
In name of cuckoo-song; as calling emotionally; spring enters; in my devotee-form garden.	1519
कां जन्माचे फळ चकोरां। होतु चंद्र ये अंबरा। नाना नवघन मयूरां। वो देत पावे॥	१५२०
वा अनंत जन्मांचे फळ चकोराला। मिळे जेव्हा चंद्र येतो आकाशाला। किंवा मेघ मयूराला। ओ देत येतो॥	१५२०
Or Chakora's many lives fructify; when moon appears in sky; or cloud to peacock; responds.	1520
तैसा सज्जनाचां मेळापीं। गीतापद्यरत्नीं उमपीं। वर्षे जो माझ्या रूपीं। हेतु ठेऊनि॥	१५२१
तैसा सज्जनांच्या मेळाव्यात। गीतापद्यरत्नांची अमाप। वर्षा करतो जो माझ्या स्वरूपप्राप्तीत। हेतु ठेवूनि॥	१५२१
In saint-assembly; who showers verse-gems profusely; having motive of; my soul-form gain.	1521
मग त्याचेनि पाडें। पढियंते मज फुडे। नाहीचि गा मागेपुढे। न्याहाळितां॥	१५२२
मग त्याच्याएवढे। आवडणारे मज खरेखुरे। नाहीचि गा मागेपुढे। न्याहाळितां॥	१५२२
Then like him; dearer to me really; there is none than in past or future; on observing.	1522
अर्जुना हा ठायवरी। मी त्याते सूये जिव्हारीं। जो गीतार्थाचें करी। परगुणें संतां॥	१५२३
अर्जुना या येथवरी। मी त्याला ठेवे जिव्हारी। जो गीतार्थाची करी। मेजवानी संतां॥	१५२३
Arjuna, up to here; I keep him in my heart; who of Gita-essence gives; feast to saints.	1523

अध्येष्यते च य इमं, धर्म्यं संवादमावयोः। ज्ञानयज्ञेन तेनाहम्, इष्टः स्यामिति मे मतिः॥ ७०
 अभ्यासील कुणी जो हा, धर्मसंवाद आमुचा। ज्ञानयज्ञे मला त्याने, पूजिले ही मती मम॥ ७०
 Who studies our religious dialogue;
 I am worshiped by him by knowledge-yadnya, it is my opinion. 70

पैं माझिया तुझिया मिळणीं। वाढिनली जे हे कहाणी। मोक्षधर्म कां जिणीं। आलासे जेथे॥ १५२४
 अरे माझ्या तुझ्या मीलनी। वाढली जी ही कहाणी। मोक्षधर्मच का जन्मासी। आला जेथे॥ १५२४
 In our union; this story that increased; as if liberation-religion is born; here. 1524
 तो हा सकळार्थप्रबोधु। आम्हां दोघांचा संवादु। न करिता पदभेदु। पाठेंचि जो पढे॥ १५२५
 तो हा सकळ अर्थप्रद। आम्हा दोघांचा संवाद। न करता पदात भेद। पाठचि जो वाचे॥ १५२५
 That whole meaningful; dialogue of us two; without differentiating in verses; who recites. 1525
 तेणे ज्ञानानळीं प्रदीप्तीं। मूळ अविद्येचिया आहुती। तोषविला होय सुमती। परमात्मा मी॥ १५२६
 त्याने प्रदिप्त ज्ञानाग्नीमधी। मूळ अविद्येच्या देऊनि आहुती। तोषविला आहे सुमती। परमात्मा मी॥ १५२६
 He into flared up knowledge-fire; on offering basic ignorance; has pleased; supreme soul I. 1526
 घेऊनि गीतार्थ उगाणा। ज्ञानिये जे विचक्षणा। ठाकिते ते गाणावाणा। गीतेचा तो लाहे॥ १५२७
 घेऊनि गीतार्थाचा झाडा सारा। ज्ञानी जेथ चतुरा। जातात, तेच गायनवर्णन करणारा। गीतेचे तोही पावे॥ १५२७
 On studying entire Gita-essence; where savants go; same he singing story; of Gita gains. 1527
 गीतापाठकासि असे। फळ अर्थज्ञाचि सरिसे। गीता माउलिये की नसे। जाणें तान्हे॥ १५२८
 गीतापाठकास मिळे असे। फळ अर्थजाणकारासारखे। गीता माउलीजवळ भेद नसे। जाणते का तान्हे॥ १५२८
 Gita-narrator gains; fruit as essence-knower; differentiates not Gita-mother; as child, knower. 1528

श्रद्धावाननसूयश्च, शृणुयादपि यो नरः। सोऽपि मुक्तः शुभान्लोकान्, प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम्॥ ७१
 श्रद्धा निर्दोषदृष्टीने, ऐकेल मात्र जो नर। तो मुक्त शुभ लोकास, जाईल पुण्यकर्मिच्या॥ ७१
 Who hears Gita with faith, flawless vision;
 will go to pious place of meritorious karma performers. 71

आणि सर्वमार्गीं निंदा। सांडूनि या आस्था पैं शुद्धा। गीताश्रवणीं श्रद्धा। उभारी जो॥ १५२९
 आणि सर्वप्रकाराची निंदा। त्यागूनि ठेवी शुद्ध आस्था। गीताश्रवणी श्रद्धा। वाढवी जो॥ १५२९
 On casting entire slander; having affection pure; who increases faith; in Gita hearing. 1529
 तयाचां श्रवणपुटीं। गीतेची अक्षरे जंव पैठीं। होती ना तंव उठाउठी। पळेचि पाप॥ १५३०
 त्याच्या कर्णसंपुटात। गीतेची अक्षरे जेव्हा स्थिरावत। होती ना होती तोवर तात्काळ। पळेच पाप॥ १५३०
 Into his ear; no sooner Gita-words become steady; then flee instantly; the sin. 1530
 अटवियेमाजीं जैसा। वन्हि रिघतां सहसा। लंघिती का दिशा। वनौकें तियें॥ १५३१
 अरण्यामध्ये जैसा। अग्नी शिरता सहसा। पळती का दाही दिशा। वनचरे ती॥ १५३१
 As in forest; when fire enters, flee in ten directions; those animals. 1531

कां उदयाचलकुळीं। झळकता अंशुमाळी। तिमिरे अंतराळी। हारपती॥	१५३२
किंवा उदयगिरीच्या शिखरी। झळकता तमारी। तिमिरे अंतराळी। हारपती जैशी॥	१५३२
Or on apex of dawn-mountain; as sun shines, darkness; vanishes; into space.	1532
तैसा कानाचां महाद्वारीं। गीता गजर जेथ करी। तेथ सृष्टीचिये आदीवरी। जायचि पाप॥	१५३३
तैसा कानाच्या महाद्वारी। गीता गजर जेव्हा करी। तेव्हा सृष्टीच्या आदिपासुनी। जातेच पाप॥	१५३३
So at ear's great doors; as Gita sounds; then from origin of cosmos; sin vanishes.	1533
ऐसी जन्मवेली धुवट। होय पुण्यरूप चोखट। याहीवरी अचाट। लाहे फळ॥	१५३४
ऐशी जन्मवेली शुद्ध। होय पुण्यरूप चोखट। याहीपेक्षा अद्भुत। लाभे फळ॥	१५३४
Such birth-creeper pure; becomes meritorious; besides extraordinary fruits; it bears.	1534
जे इये गीतेची अक्षरे। जेतुलीं कां कर्णद्वारें। रिघती तेतुले होती पुरे। अश्वमेध कीं॥	१५३५
कारण या गीतेची अक्षरे। जितकी का कर्णद्वारांतरे। शिरतील तितके होतील पुरे। अश्वमेध की॥	१५३५
As Gita-letters; as many into ears; will enter, same will be completed; horse-yadnyas.	1535
म्हणौनि श्रवणें पापें जाती। आणि धर्म धरी उन्नती। तेणें स्वर्गराज्यसंपत्ति। लाहेचि शेखीं॥	१५३६
म्हणोनि श्रवणाने पापे जाती। आणि धर्म धरेल उन्नती। त्यायोगे स्वर्गराज्यसंपत्ती। लाभेच अंती॥	१५३६
Sins will vanish on hearing; religion will elevate; with it heaven-kingdom; is gained in end.	1536
तो पै मज यावयालागीं। पहिले पेणे करी स्वर्गीं। मग आवडे तंव भोगी। पाठीं मजचि मिळे॥	१५३७
तो मात्र मजकडे येण्यासाठी। पहिला मुक्काम करी स्वर्गीं। मग पाहिजे तेवढे भोगी। नंतर मलाचि मिळे॥	१५३७
For him to come to me; he first halts at heaven; and on enjoying to heart's content. gains me.	1537
ऐसी गीता धनंजया। ऐकतया आणि पढतया। फळे महानंदें मियां। बहु काय बोलों॥	१५३८
ऐसी गीता धनंजया। ऐकतो आणि वाचतो तया। फळेल महानंदे, या। बहु काय बोलू?	१५३८
Such Gita; who listens, reads, for him; it will fructify with great bliss; what more to say?	1538
याकारणें हे असो। परी जयालागी शास्त्रातिसो। केला ते तंव तुज पुसों। काज तुझे॥	१५३९
येवढ्यासाठी हे असो। परी ज्यासाठी येवढा शास्त्रविस्तार जो। केला, ते तुला पुसो। काम तुझे?	१५३९
For this reason; for whom Gita-text was expanded; that I ask you; what is your problem?	1539
कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ, त्वयैकाग्र्येण चेतसा। कच्चिदज्ञानसंमोहः, प्रनष्टस्ते धनंजय॥	७२
ऐकिले काहि का पार्था, हे तू एकाग्र मानसे। काय अज्ञान संमोह, नष्टला का धनंजया?	७२
Partha, have you heard this with concentrated mind; has your ignorance-lure vanished?	72
तरी सांग पां पांडवा। हा शास्त्रसिद्धांतु आघवा। तुज एकचित्तें फावा। गेला आहे॥	१५४०
तरी सांग बा पांडवा। हा शास्त्रसिद्धान्त आवघा। तुला एकचित्ताने अनुभवा। आला का?	१५४०
So tell me, Pandava; all this text-doctrine; with concentrated mind have you; experienced?	1540
आम्हीं जैसे हे जया रीती। उगाणिले कानाच्या हातीं। येरी तैसेचि तुझ्या चित्ती। पैठे केले कीं॥	१५४१
आम्ही जैसे हे ज्या रीती। चुकते केले कानाच्या हाती। तू तैसेच तुझ्या चित्ती। स्थिर केले का?	१५४१
As and how I; handed it over to ears; same in your heart; have you steadied?	1541

अथवा माझारीं। गेले सांडिविखुरी। किंवा उपेक्षेवरी। वाळूनि सांडिले॥	१५४२
अथवा मध्यंतरी। गेले सांडण्यालोटण्यावरी। किंवा उपेक्षा होऊनि। गळूनि पडले ?	१५४२
Else in between; has it got scattered; or has been ignored; and dropped?	1542
जैसे आम्हीं सांगितले। तैसेंचि हृदयीं पावले। तरी सांग पां वहिले। पुसेन ते मी॥	१५४३
जैसे आम्ही सांगितले। तैसेच हृदयात असेल पोचले। तर सांग बा पहिल्याने। पुसेन ते मी॥	१५४३
What I had told; if it had reached to heart; then answer first; what I will ask.	1543
तरी गा स्वाज्ञानजनितें। मागिले मोहें तूते। भुलविले तो येथे। असे कीं नाही॥	१५४४
तरी स्वरूप अज्ञानाने जन्मलेला। मागील झालेल्या मोहाने तुला। भुलविले तो आता। आहे की नाही ?	१५४४
Born of soul-form ignorance; lure happened in past deluded you; now has that; gone or not?	1544
हे बहु पुसों काई। सांगे तू आपुल्या ठाई। कर्माकर्म काही। देखतासी॥	१५४५
हे बहु विचारावे काही। सांग तू आपल्या ठायी। कर्म अकर्म काही। पाहातोस का ?	१५४५
What more to ask; tell me, do you with yourself; karma, non-karma any; observe?	1545
पार्थु स्वानंदैकरसे। विरेल ऐसा भेददशे। आणिला येणे मिषें। प्रश्नाचेनि॥	१५४६
पार्थ स्वानंदाच्या एकरसात। विरेल, म्हणोनि अशा भेदाच्या दशेत। आणिला या निमित्ताने। प्रश्नाच्या॥	१५४६
In soul-bliss trance; may merge, so in distinction-state; he was brought by; questioning.	1546
पूर्णब्रह्म जाला पार्थु। तरी पुढील साधावया कार्यार्थु। मर्यादा श्रीकृष्णनाथु। उल्लंघों नेदी॥	१५४७
पूर्णब्रह्म झाला पार्थु। तरी पुढील साधावया कार्यार्थु। देहाची मर्यादा श्रीकृष्णनाथ। उल्लंघू न दे॥	१५४७
If Partha became Brahma; for fulfilling goal; body-limit Lord; wasn't allowing to cross.	1547
एन्हवीं आपुले करणे। सर्वज्ञ काय तो नेणे। परी केले पुसणें। याचिलार्गीं॥	१५४८
एरवी आपले करणे। सर्वज्ञ तो काय न जाणे ? परी केले पुसणे। याचिसाठी॥	१५४८
Else of own making; wasn't that omniscient aware? But he questioned; for ensuring same.	1548
एवं करोनियां प्रश्न। नसतेचि अर्जुनपण। आणूनिया जाले पूर्णपण। ते बोलवी स्वयें॥	१५४९
ऐसा करोनिया प्रश्न। नाहीसे झालेले अर्जुनपण। परत आणूनि झालेले पूर्णपण। त्याचेकडूनि बोलवी स्वये॥	१५४९
By questioning; lost Arjuna-ness; by bringing back, perfection gained; will make him speak.	1549
मग क्षीराब्धीतें सांडितु। गगनी पुंजुमंडितु। निवडे जैसा न निवडितु। पूर्णचंद्र॥	१५५०
मग क्षीरसागराला सोडीत। गगनी तारकापुंजमंडित। निराळा जैसा, नसूनिही निराळा। असतो पूर्णचंद्र॥	१५५०
Rising from milky sea; in star studded sky; being separate, though not separate; is full moon.	1550
तैसा ब्रह्म मी हे विसरे। तेथ जगचि ब्रह्मत्वे भरे। हेही सांडी तरी विरे। ब्रह्मपणही॥	१५५१
तैसा ब्रह्म मी हे विसरे। तेव्हा जगच ब्रह्मत्वाने भरे। ही जाणीव टाकिली तर विरे। ब्रह्मपणही॥	१५५१
Forgetting I am Brahma; world filled with Brahma; if this feeling is cast; goes; Brahma-ness.	1551
ऐसा मोडतु मांडतु ब्रह्में। तो दुःखें देहाचिये सीमे। मी अर्जुन येणे नामें। उभा ठेला॥	१५५२
ऐसा मोडीत धरीत ब्रह्मभाव। तो दुःखाने देहाच्या सीमेवर। मी अर्जुन या नामे। उभा राहिला॥	१५५२
By casting, catching Brahma; he sorrowfully at body-threshold; by name of Arjuna; stood.	1552

मग कापतां करतळीं। दडपूनि रोमावळी। पुलिका स्वेदजळीं। जिरऊनिया॥	१५५३
मग थरथरणाच्या तळहाते। दडपूनि अंगावर रोमांच आले ते। अंगावरील घामाते। जिरवूनिया॥	१५५३
Then with palms trembling; pressing raised body-hairs; and absorbing; body sweat-drops.	1553
प्राणक्षोभे डोलतया। आंगा आंगचि टेंकया। सूनि स्तंभु चाळया। भुलौनियां॥	१५५४
श्वास लागल्याने डोले जो का। अंगाला अंगाचाच टेका। देऊनि स्तंभाप्रमाणे हालचालही का। भुलोनिया॥	१५५४
Swaying due to fast breathing; body supporting bodily; like a pole forgetting; movements.	1554
नेत्रयुगुळाचेनि वोटें। आनंदामृताचे भरिते। विसंडत ते मागुते। काढूनियां॥	१५५५
नेत्रयुगुळाचे काठी। आनंदाश्रूंची भरती। ओसंडणारी ती। मागे थोपवूनिया॥	१५५५
On eyes' bank; tide of bliss-tears; that was overflowing; holding it back.	1555
विविधा औत्सुक्यांची दाटी। चीप दाटत होती कंठी। ते करूनियां पैठी। हृदयामार्जीं॥	१५५६
विविध उत्कंठांची दाटी। गहिवर दाटत होता कंठी। त्याला करूनिया स्थिर। हृदयामध्ये॥	१५५६
Various curiosities crowding; emotions choking in throat; steadying them; into heart.	1556
वाचेचे वितुळणे। सांवरूनि प्राणें। अक्रमाचे श्वसणे। ठेऊनि ठायीं॥	१५५७
वाचेचे (बोबडे) वळणे। सावरूनि प्राणाने। अनियमित श्वास येणे। आणूनि जागेवरी॥	१५५७
Faltering speech; recovering by vital force; and keeping irregular breath; in place.	1557

अर्जुन उवाच - (अर्जुन म्हणाला) Arjuna said

नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्ध्वा, त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत। स्थितोऽस्मि गतसन्देहः, करिष्ये वचनं तव॥	७३
गेला मोह स्मृती आली, कृपेने तव अच्युता। झालो मी गतसंदेह, पाळीन वचने तुझी॥	७३
Lure vanished, memory restored by your grace; I became doubtless, I will follow your words. 73	

मग अर्जुन म्हणे काय देवो। पुसताति आवडे मोहो। तरी तो सकुटुंब गेला जी ठावो। घेऊनि आपुला॥	१५५८
मग अर्जुन म्हणे काय देव। विचारतात आवडतो का मोह। तर तो सहकुटुंब गेला जी ठाव। घेऊनि आपला॥	१५५८
Arjuna said what Lord; asked 'do you like lure'; it has left with bag, baggage; taking along.	1558
पासीं येऊनि दिनकरें। डोळ्यांतें आंधारे। पुसिजे हे काय सरे। कोणे गांवीं॥	१५५९
जवळी येऊनि दिनकरे। डोळ्यांना भासते काय आंधारे? पुसावे, हे घडले का आहे। कोण्या गावी?	१५५९
If sun comes near; and asks do you still see darkness; has it ever happened; at any place?	1559
तैसा तूं श्रीकृष्णराया। आमुचिया डोळ्यां। गोचर हेंचि कायिसया। न पुरे तंव॥	१५६०
तैसा तूं श्रीकृष्णराया। आमच्या डोळ्यांना या। स्पष्ट, हेचि काय मोह पळाय। न पुरे दर्शन तुझे?	१५६०
So Krishna you; are clear to my eyes; to make this lure run; isn't your sight sufficient?	1560
परी लोभें मायेपासूनि। ते सांगसी तोंड भरूनी। जे कायिसेनिही करूनी। जाणूं नये॥	१५६१
शिवाय लोभात आईहुनि। अधिक, ते सांगसी तोंड भरूनि। जे कशाहीवरूनि। जाणता न ये॥	१५६१
Besides in love greater than mother; you tell with mouth; which by any means; can't be known.	1561
आतां मोह असे कीं नाही। हे ऐसे जी पुससी काई। कृतकृत्य जाहलो पाहीं। तुझेपणें॥	१५६२
आता मोह असे की नाही। हे असे जी पुससी कायी? कृतकृत्य झालो पाही। तुझ्याशी एकरूपतेने॥	१५६२
Whether lure is or not; this you are asking? Look I am fulfilled; by my uniting with you.	1562

गुंतलो होतो अर्जुनगुणें। तो मुक्त जालों तुझेपणें। आतां पुसणें सांगणें। दोन्ही नाहीं॥	१५६३
गुंतलो होतो अर्जुनगुणे। तो मी मुक्त झालो तुझेपणे। आता पुसणे सांगणे। दोन्ही नाही॥	१५६३
I was entangled by Arjuna-ness; I am freed by your-ness; asking or telling; both are no more.	1563
मी तुझेनि प्रसादें। लाधलेनि आत्मबोधें। मोहाचे तया कांदे। नेदीच उरों॥	१५६४
मी तुझ्या प्रसादे। लाभलेल्या आत्मबोधे। मोहाच्या त्या कंदाते। नाही देणार उरू॥	१५६४
By your blessing; with soul-realization gained; to that lure-root; I won't allow to remain.	1564
आतां करणे का न करणे। हे जेणें उठी दुजेपणें। ते तू वांचूनि नेणे। सर्वत्र गा॥	१५६५
आता करणे का न करणे। हे ज्यायोगे उठे द्वैतपणे। ते तुझ्यावाचूनि न जाणे। सर्वत्र गा॥	१५६५
To do or not to do; this arises by what duality; that won't be known sans you; everywhere.	1565
येविषयी माझां ठायीं। संदेहाचे नुरेचि काही। त्रिशुद्धी कर्म जेथ नाही। ते मी जालों॥	१५६६
याविषयी माझ्या ठायी। संदेहाचे न उरेच काही। निश्चितपणे कर्मसंबंध जेथ नाही। ते ब्रह्म मी झालो॥	१५६६
About this I have; no doubt remaining; where exists no karma-contact; Brahma I became.	1566
तुझेनि मज मी पावोनी। कर्तव्य गेले निपटूनि। परी आज्ञा तुझी वांचोनी। आन नाही प्रभो॥	१५६७
तुझेमुळे मी आत्मस्वरूप पावूनि। कर्तव्य गेले सर्व संपूनि। परी तुझ्या आज्ञेवाचूनि। आता अन्य नाही प्रभो॥	१५६७
Because of you, I gained soul-form; all duties finished; but sans your order; there is nothing.	1567
कां जे दृश्य दृश्यातें नाशी। जे दुजे द्वैतातें ग्रासी। जे एक परी सर्वदेशी। वसवी सदा॥	१५६८
का जे तुझे दर्शन पंचभूत दृश्याला नाशी। जे दुसऱ्या द्वैताला ग्रासी। जे एक परी सर्वदेशी। वसे सदा॥	१५६८
Your sight destroys elemental object; swallows other duality; that single everywhere; dwells ever.	1568
जयाचेनि संबंधें बंधु फिटे। जयाचिया आशा आस तुटे। जे भेटलिया सर्व भेटे। आपणपांचि॥	१५६९
ज्याचे संबंधाने भवबंध फिटे। ज्याच्या आशेने दुसरी आस तुटे। जे भेटता सर्व भेटे। आपल्या ठायी॥	१५६९
Whose contact snaps world-bonds; other desire drops; by meeting it, everything meets; with self.	1569
ते तू गुरुलिंग जी माझे। जे येकलेपर्णीचे विरजे। जयालागी वोलांडिजे। अद्वैतबोधु॥	१५७०
ते तूं गुरुमूर्ती जी माझे। जे एकत्वभावालाच साहाय्य होते। जयालागी दूर सारावे लागते। अद्वैतज्ञान॥	१५७०
You are my guru; which helps singularity feeling; by which is set aside; non-duality knowledge.	1570
आपणचि होऊनि ब्रह्म। सारिजे कृत्याकृत्यांचे काम। मग कीजे का निःसीम। सेवा जयाची॥	१५७१
आपणचि होऊनि ब्रह्म। मिटवावे कृत्यअकृत्याचे काम। मग करावी का निःसीम। सेवा ज्याची॥	१५७१
By ourselves being Brahma; desired, non-desired nullifies; then endlessly; to whom to serve.	1571
गंगा सिंधु सेवूं गेली। पावतांचि समुद्र जाली। तेवीं भक्तां सेल दिली। निजपदाची॥	१५७२
गंगा सिंधूसेवा कराया गेली। तेथे पोचताच समुद्र झाली। तैसी भक्ताला अंत्यपदवी दिली। निजपदाची॥	१५७२
As river went to serve sea; on reaching became sea; so to a devotee you gave share; of own status.	1572
तो तूं माझा निरुपचारु। श्रीकृष्णा सेव्य सद्गुरु। मा ब्रह्मतेचा उपकारु। हाचि कां मानी॥	१५७३
तो तू माझा जी विनाउपचार। श्रीकृष्णा सेवायोग्य सद्गुरुवर। मग ब्रह्मत्व देण्याचा उपकार। हाच मानी॥	१५७३
You sans means; are my service-worthy pious guru; so favour of granting Brahma; treat this.	1573

जे मज तुम्हां आड। होते भेदाचे कवाड। ते फेडोनि केले गोड। सेवासुख।।	१५७४
जे मज तुम्हा आड। होते भेदाचे कवाड। ते फेडोनि केले गोड। सेवासुख।।	१५७४
What our unity blocking; was duality-door; on breaking that made sweet; service-pleasure.	1574
तरी आतां तुझी आज्ञा। सकळ देवाधिदेवराज्ञा। करीन देई अनुज्ञा। भलतियेविषीं।।	१५७५
तरी आता तुझी आज्ञा। सकळ देवाधिदेवाचे राज्ञा। पाळीन, देई अनुज्ञा। कोणत्याही कामासाठी।।	१५७५
Now your order; O King of all gods; I will obey, give me permission; for doing any duty.	1575
यया अर्जुनाचिया बोला। देवो नाचे सुखें भुलला। म्हणे विश्वफळा जाला। सफळा फळ हा मज।।	१५७६
या अर्जुनाच्या बोला। देव नाचे सुखाने भुलला। म्हणे विश्वफळालाही झाला। फळ हा मज।।	१५७६
On this Arjuna-word; Lord lured by joy danced; said as cosmos-fruit he became; fruit to me.	1576
उणेनि उमचला सुधाकरु। देखोनि आपुला कुमरु। मर्यादा क्षीरसागरु। विसरेचि ना।।	१५७७
उणीवेतून मोकळा झाला चंद्र। तेव्हा देखोनि आपला पुत्र। मर्यादा क्षीरसागर। विसरतोच ना ?	१५७७
Moon freed from phases; then on seeing own son; doesn't milky sea forget its limit?	1577
ऐसे संवादाचां बहुलां। लग्न दोघांचिया आंतुला। लागले देखोनि जाला। निर्भरु संजयो।।	१५७८
असे संवादाच्या बोहल्यावरचे। लग्न कृष्णार्जुनाच्या अंतर्मनाचे। लागले पाहोनि झाला। हर्षविभोर संजय।।	१५७८
On stage of dialogue; marriage of inner minds of Krishna-Arjuna; by seeing, was; elated Sanjaya.	1578
तेणे म्हणतसे संजयो। बाप कृपानिधी रावो। तो आपुला मनोभावो। अर्जुनेंसी केला।।	१५७९
हर्षे म्हणतसे संजय। धन्य तो कृपानिधी यदुराय। त्याने आपला मनोभाव। अर्जुनासी केला।।	१५७९
Sanjaya said with joy; great is Kripanidhi Yaduraya; he told his mind's secret; to Partha.	1579
तेणे उचंबळलेपणें। संजय धृतराष्ट्रातें म्हणे। जी कैसे बादरायणें। रक्षिलों दोघे।।	१५८०
त्या आनंदात उचंबळल्याने। संजय धृतराष्ट्रासी म्हणे। जी कैसे व्यासकृपेने। रक्षिलो दोघे।।	१५८०
Surging with bliss; Sanjaya said to Dhritarashtra; see how with Vyasa' grace; we both are protected.	1580
आजि तुमते अवधारा। नाही चर्मचक्षूही संसारा। कीं ज्ञानदृष्टिव्यवहारा। आणिलेति।।	१५८१
अहोजी तुम्ही आता अवधारा। नाही चर्मचक्षूही पाहण्या संसारा। की ज्ञानदृष्टिव्यवहारा। लायक केले।।	१५८१
Listen; not having eyes to see world; for knowledge-vision working; you are made capable.	1581
आणि रथींचिये राहाटी। घेई जो घोडेयासाठी। तथा आम्हां या गोष्टी। गोचरा होती।।	१५८२
आणि रथ चालविण्यासाठी। घेतला मला ते घोडे घेण्यासाठी। त्या आम्हाला या गोष्टी। उघड होती।।	१५८२
For driving chariot; you employed me for selecting horses; to us this story; is being revealed.	1582
वरी जुंझाचे निर्वाण। मांडले असे दारुण। दोहीं हारीं आपण। हारपिजे जैसे।।	१५८३
वरूनि झुंज निर्वाण। मांडिले असे दारुण। दोघांचेही हारण्यात आपण। हरावे जैसे।।	१५८३
Additionally this war; dreadfully fought; by defeat of both, we; as if are defeated.	1583
येवढा जिये सांकडा। कैसा अनुग्रहो पै गाढा। जे ब्रह्मानंदु उघडा। भोगवीतसे।।	१५८४
एवढे जिये महासंकट। आणि त्यात कैसा अनुग्रह बघा गाढ। जो ब्रह्मानंद उघड। भोगवीतसे।।	१५८४
There is great danger; see how deep blessing is; that Brahma-bliss openly; is being enjoyed.	1584

ऐसे संजय बोलिला। परी न द्रवे येरु उगला। चंद्रकिरणीं शिवतला। पाषाणु जैसा॥	१५८५
असे संजय बोलिला। परी न द्रवे तो, उगाच राहिला। चंद्रकिरणांनी शिवलेला। पाषाण जैसा॥	१५८५
So Sanjaya said; but he was unmoved, kept quiet; touched by moonlight; as a rock.	1585
हे देखोनि त्याची दशा। मग करीचि ना सरिसा। परी सुखें जाला पिसा। बोलतसे॥	१५८६
ही देखोनि त्याची दशा। मग करीच ना पुढची भाषा। परी सुखे झाला वेडापिसा। बोलतसे॥	१५८६
Seeing his status; Sanjaya stopped talking; but overjoyed by dialogue; he said.	1586
भुलविला हर्षवेगें। म्हणौनि धृतराष्ट्रा सांगे। एन्हवीं नव्हे त्याजोगे। हे कीर जाणे॥	१५८७
भुलविला हर्षवेगे। म्हणोनि धृतराष्ट्रा सांगे। एरवी नव्हे त्याला सांगण्याजोगे। हे खरेतर तोच जाणे॥	१५८७
Lured by joy; he told Dhritarashtra; else this isn't worth telling him; it actually he knew.	1587

संजय उवाच - (संजय म्हणाला) Sanjaya said

इत्यहं वासुदेवस्य, पार्थस्य च महात्मनः। संवादमिममश्रौषम्, अद्भुतं रोमहर्षणम्॥	७४
असा मी वासुदेवाचा, पार्थाचा थोर व्यक्तिचा। संवाद हाच ऐकीला, अद्भूत रोमहर्षक॥	७४
So between Vasudeva and great soul Partha; I heard this dialogue, wondrous and hair-raising.	74

मग म्हणे पै कुरुराजा। ऐसा बंधुपुत्र तो तुझा। बोलिला ते अधोक्षजा। गोड जाले॥	१५८८
मग म्हणे हे कुरुराजा। ऐसा बंधुपुत्र तो तुझा। बोलिला ते कृष्णाला। गोड झाले॥	१५८८
Then Sanjaya said Kururaja; what your nephew; said to Krishna; appeared sweet.	1588
अगा पूर्वापर सागर। यया नामासीचि सिनार। येर आघवें ते नीर। एक जैसें॥	१५८९
अरे पूर्व-पश्चिमेचा सागर। यांच्या नामातच आहे अंतर। बाकी आवघे ते नीर। एक जैसे॥	१५८९
Eastern and western oceans; difference is only in their name; else entire water is; same.	1589
तैसा श्रीकृष्ण पार्थ ऐसे। हे आंगाचिपासी दिसे। मग संवादी जी नसे। काहीचि भेदु॥	१५९०
तैसा श्रीकृष्ण पार्थ असे। हे शरीरामुळे दिसे। मग संवादामध्ये जी नसे। काहीचि भेद॥	१५९०
Krishna and Partha; due to body appear different; but in dialogue there is not; any difference.	1590
पैं दर्पणाहूनि चोखे। दोन्ही होती सन्मुखे। तेथ येरी येर देखे। आपणपें जैसे॥	१५९१
अहो दर्पणाहूनि स्वच्छ। दोन्ही पदार्थ येता सम्मुख। तेव्हा एकमेका दिसत। आपणचि जैसे॥	१५९१
Brighter than mirror; as two objects confront; they in each other see; as their own self.	1591
तैसा देवेंसीं पंडुसुतु। आपणपें देवीं देखतु। पांडवेंसी देखे अनंतु। आपणपे पार्थी॥	१५९२
तैसा देवाला पाहताना पंडुसुत। स्वतःला पाहतो देवात। पांडवाला पाहताना अनंत। स्वतःलाही पार्थामध्ये॥	१५९२
Arjuna, while seeing God; sees self in God; Ananta while seeing Pandava; sees himself in Partha.	1592
देवो देव भक्तालागी। जिये विवरु देखे आंगी। येरु तियेचीहि भागी। दोन्ही देखे॥	१५९३
देवाचा देव भक्तासाठी। जे अवकाश देखे स्व अंगी। तेव्हा अर्जुन त्याचेही जागी। दोघांस देखे॥	१५९३
God of Gods for devotee; what space sees in own body; then Arjuna at his place; sees both.	1593
आणिक काहीच नाही। म्हणौनि करिती काई। दोघे येकपणें पाहीं। नांदताती॥	१५९४
आणिक दोघाविना काहीच नाही। म्हणोनि करणार काई। दोघे एकपणे पाहीं। नांदताहेती॥	१५९४
And there was nothing besides them; so what to do; Look at both in unison; are staying.	1594

आतां भेदु जरी मोडे। तरी प्रश्नोत्तर का घडे। ना भेदुचि तरी जोडे। संवादसुख कां ?	१५९५
आता द्वैत जरी मोडे। तरी प्रश्नोत्तर कैसे घडे। नाही भेदुचि तर मिळे। संवादाचे सुख कैसे ?	१५९५
If duality breaks; how question, answer will be; with no difference; how dialogue-joy will be?	1595
ऐसे बोलता दुजेपणें। संवादीं द्वैत गिळणे। ते ऐकिले बोलणे। दोघांचे मियां।।	१५९६
ऐसे बोलणे दुजेपणाते। संवादातील द्वैत नाहीसे झाले। ते बोलणे ऐकिले। दोघांचे मी।।	१५९६
With talk of duality; duality in dialogue ended; I heard that talk; of both of them.	1596
उटूनि दोन्ही आरसे। वोडविलीया सरिसे। कोण कोणा पाहातसे। कल्पावे पां।।	१५९७
पुसूनि दोन्ही आरसे। ठेविले समोरासमोर सारखे। कोण कोणा पाहातसे ? कल्पना करा।।	१५९७
If two mirrors cleaned; are placed facing each other; which is viewing which? Just imagine.	1597
कां दीपासन्मुखु। ठेविलिया दीपकु। कोण कोणा अर्थिकु। कोण जाणे।।	१५९८
किंवा दीपासन्मुख। ठेविला दीपक। कोण कोणा देतो प्रकाश। कोण जाणे ?	१५९८
Or before a lamp; if other lamp is placed; which is illumining which; who knows?	1598
ना ना अर्कापुढें अर्कु। उदयलिया आणिकु। कोण म्हणे प्रकाशकु। प्रकाश्य कवण।।	१५९९
किंवा सूर्यापुढे सूर्यच। उगवला दुसरा आणिक। कोणाला म्हणावे प्रकाशक। प्रकाशित होणारा कोण ?	१५९९
Or before sun; other sun dawned; which to be called as lighter; and which is being lighted?	1599
हे निर्धारू जाता फुडे। निर्धारसि ठक पडे। ते दोघे जाले येवढे। संवादें सरिसे।।	१६००
हे निर्णय करू जाता खरे। निर्णयास आश्चर्य पडे। ते दोघे झाले एवढे। संवादात एकसारखे।।	१६००
When we try to decide reality; decision is amazed; as they both were so; united in dialogue.	1600
जी मिळता दोन्ही उदकें। मार्जीं लवण वारू ठाके। कीं तयासीही निमिखें। तेचि होय।।	१६०१
जी मिळता दोन्ही झरे। मध्ये मिठाचा बांध उभा की रे। की त्यालाही क्षणचि पुरे। तो पाणीच होय।।	१६०१
As streams meet; if in between stands bund of salt; a moment is enough; it becomes water.	1601
तैसे श्रीकृष्ण अर्जुन दोन्ही। संवादले ते मनीं। धरितां मजही वानी। तेचि होतसे।।	१६०२
तैसे श्रीकृष्ण अर्जुन दोन्ही। संवादले, ते मनी। आणताच माझीही परी। तीच होतसे।।	१६०२
As Shrikrishna and Arjuna both; dialogued, on thinking about it my state; is just like that.	1602
ऐसे म्हणे ना मोटके। तंव हिरोनि सात्त्विकें। आठव नेला नेणो के। संजयपणाचा।।	१६०३
ऐसे म्हणे ना म्हणे। तेवढ्यात हिरावून सात्त्विक भावाने। स्मृती नेली न जाणे। कोठे संजयपणाची ?	१६०३
With this talk; was snatched by pious emotions; don't know where memory went; of Sanjaya.	1603
रोमांच जव फरके। तंव तंव आंग सुरके। स्तंभ स्वेदांते जिंके। एकला कंपु।।	१६०४
रोमांच जो जो उठले। तो तो अंग संकोचले। तटस्थता व घामाला जिंकिले। एकट्या कंपे।।	१६०४
Hairs stood on end; body shrunk; stiffness and sweat were conquered; by shivering only.	1604
अद्वयानंदस्पर्शें। दिठी रसमय जाली असे। ते अश्रु नव्हती जैसे। द्रवत्वचि।।	१६०५
अद्वयानंदाच्या स्पर्शें। दृष्टी रसमय झाली असे। ते अश्रु नव्हती जैसे। पाझर सुटले।।	१६०५
Due to touch of unity bliss; vision watered; as they weren't tears; just oozing happened.	1605

नेणो काय न माय पोटीं। काय नेणों गुंफे कंठीं। वागर्था पडत मिठी। उससांचिया॥	१६०६
न जाणो काय न समाये पोटी। काय न जाणो गुंतले कंठी। वाचेला पडत आडकाठी। उसास्यांची॥	१६०६
Know not what belly didn't contain; what got entangled in throat; speech was chocked; by sobs.	1606
किंबहुना सात्त्विका आठा। चाचरु मांडता उमेठा। संजयो जालासे चोहटा। संवादसुखाचा॥	१६०७
किंबहुना सात्त्विक भावांनी आठा। बोबडी वळली ओठा। संजय झालासे चव्हाटा। संवादसुखाचा॥	१६०७
By emotions eightfold; made his speech lisped; Sanjaya was village square; of dialogue-bliss.	1607
तया सुखाची ऐसी जाती। जे आपणचि धरी शांती। मग पुढती देहस्मृती। लाधली तेणें॥	१६०८
त्या सुखाची ऐसी जाती। जे आपणच धरी शांती। मग पुन्हा देहस्मृती। लाभली त्याचेमुळे॥	१६०८
That bliss is such; that it calmed itself; then body-consciousness again; was gained by that.	1608

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवान्, एतद्गुह्यमहं परम्। योगं योगेश्वरात्कृष्णात्, साक्षात्कथयतः स्वयम्॥ ७५

व्यासकृपेचि ऐकीले, असे हे गुह्य मी परं। योग योगेश्वर कृष्णे, साक्षात कथिले स्वये॥ ७५

By Vyasa-grace, I heard this supreme secret; yoga directly told by Krishna himself. 75

तेव्हा बैसतेनि आनंदें। म्हणे जी जे उपनिषदे। नेणती ते व्यासप्रसादे। ऐकिले मियां॥	१६०९
तेव्हा ओसरता आनंदाचे भरते। म्हणे जी जे उपनिषदे। न जाणती ते व्यासप्रसादे। ऐकिले मी॥	१६०९
As bliss-flood receded; he said what Upanishada; didn't know, that by Vyasa-grace; I heard.	1609
ऐकतांचि ते गोठी। ब्रह्मत्वाची पडिली मिठी। मीतूपणेसी सृष्टि। विरोनि गेली॥	१६१०
ऐकताच त्या गोष्टी। ब्रह्मत्वाची पडली मिठी। मीतूपणाची सृष्टी। विरूनि गेली॥	१६१०
On hearing that dialogue; Brahma-state was embraced; world of 'I and you'; vanished.	1610
हे आवघेचि का योग। जया ठाया येती मार्ग। त्याचें वाक्य सवंग। केले मज व्यासें॥	१६११
हे आवघेच का योग। ज्या जागी येती सगळे मार्ग। त्यांचे बोलणे सोपे मग। केले मज व्यासदेवे॥	१६११
This is yoga; where all paths lead; their dialogue was made easy; for me by Vyasudeva.	1611
अहो अर्जुनाचेनि मिषें। आपणपेंचि दुजे ऐसे। नटोनि आपणया उद्देशे। बोलिले जे देव॥	१६१२
अहो अर्जुनाच्या मिसे। आपणच दुसरे असे। अर्जुन होऊनि आपल्यालाच उद्देशे। बोलिले जे देव॥	१६१२
In the name of Arjuna; by assuming form of; Arjuna, advising to himself; what Lord talked.	1612
तेथ की माझे श्रोत्र। पाटाचे जाले जी पात्र। काय वानू स्वतंत्र। सामर्थ्य गुरूचे॥	१६१३
तेथ की माझे कानमात्र। श्रवणास झाले जी पात्र। काय वानू स्वतंत्र। सामर्थ्य श्रीगुरूचे?	१६१३
There my ears; became hearing-worthy; how to tell independent; power of blessed guru?	1613

राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य, संवादमिममद्भुतम्। केशवार्जुनयोः पुण्यं, हृष्यामि च मुहुर्मुहुः॥ ७६

स्मरुनी स्मरुनी राजा, संवाद अतिअद्भुत। श्रेयस कृष्णपार्थाचा, हर्षतो मी पुनःपुन्हा॥ ७६

King, as I recall unprecedented;

pious dialogue of Keshav-Arjuna, I am thrilled joyously repeatedly. 76

हे बोलतां विस्मित होये। तेणेंचि मोडावला ठाये। रत्नीं कीं रत्नकिळा ये। झांकोळित जैसी॥	१६१४
हे बोलताच विस्मित होये। त्यानेच देहभान जाये। रत्नात की रत्नकळा ये। रत्नाला झांकोळित जैसी॥	१६१४
On saying this he was astonished; lost body-awareness; gem's brilliance; as hides gem.	1614

हिमवंतीची सरोवरे। चंद्रोदयी होती काश्मीरे। मग सूर्यागमीं माघारे। द्रवत्व ये॥	१६१५
हिमालयातील सरोवरे। चंद्रोदयात होती स्फटिक सारे। मग सूर्य येता, माघारे। द्रवत्वास येती॥	१६१५
As Himalayan lakes; freeze like crystals at moonrise; and back at sunrise; melt as water.	1615
तैसा शरीराचिया स्मृती। तो संवादु संजय चित्ती। धरी आणि पुढती। तेंचि होय॥	१६१६
तैसा शरीराच्या स्मृती। आणि तो संवाद, संजय चित्ती। धरी, आणि पुढती। तेच होय॥	१६१६
On gaining body-awareness; Sanjaya recollected dialogue; and again; same thing repeated.	1616
<p>तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य, रूपमत्यद्भुतं हरेः। विस्मयो मे महान् राजन्, हृष्यामि च पुनः पुनः॥ ७७</p> <p>स्मरुनी स्मरुनी तेच, हरीचे रूप अद्भुत। विस्मये अति मी राजा, हर्षितोहे पुनःपुन्हा॥ ७७</p> <p>As I recall unprecedented form of Hari; astonishingly, King, I am thrilled joyously repeatedly. 77</p>	
मग उठोनि म्हणे नृपा। श्रीहरीचिया विश्वरूपा। देखिलिया उगा कां पां। असो लाहासी॥	१६१७
मग उठोनि म्हणे नृपासी। श्रीहरीच्या विश्वरूपासी। देखिले तरी उगा का बरे। राहू शकसी?	१६१७
Then he got up n said to King; Lord's cosmic form; on seeing, how quiet; could you remain?	1617
न देखणेनि जें दिसे। नाहीपणेंचि जें असे। विसरे आठवे ते कैसे। चुकवू आता॥	१६१८
न पाहता जे दिसे। नाहीपणानेच जे असे। विसरे आठवे ते कैसे। चुकवू आता?	१६१८
Which is seen by not seeing; existent as non-existence; remembered forgotten; how to miss?	1618
देखोनि चमत्कारु। कीजे तो नाही पैसारु। मजहीसकट महापुरु। नेत आहे॥	१६१९
देखोनि विश्वरूप चमत्कार। म्हणण्यास नाही अवसर। की मजहिसकट महापूर। विश्वाला नेत आहे॥	१६१९
On seeing cosmos form; no scope for saying miracle; great flood with me; carrying cosmos.	1619
ऐसा श्रीकृष्णार्जुन-। संवादसंगमीं स्नान। करुनि देतसे तिळदान। अहंतेचें॥	१६२०
ऐसा श्रीकृष्ण आणि अर्जुन। संवादाचे संगमी स्नान। करुनि देतसे तीळदान। अहंतेचे॥	१६२०
At such of Krishna and Arjuna; in dialogue confluence, by bathing; he renounced; egoism.	1620
तेथ असंवरे आनंदे। अलौकिकही कांही स्फुंदे। श्रीकृष्ण म्हणे सद्गदें। वेळोवेळा॥	१६२१
तेव्हा अनावर आनंदे। अलौकिक असा तो स्फुंदे। श्रीकृष्ण श्रीकृष्ण म्हणे सद्गदे। वेळोवेळा॥	१६२१
With uncontrollable bliss; extraordinary, he sobbed; uttered 'Krishna, Krishna' ; repeatedly.	1621
या अवस्थांची काही। कौरवातें परी नाही। म्हणौनि रायें तें काही। कल्पावे जंव॥	१६२२
या अवस्थांचा काही। धृतराष्ट्रास पत्ता नाही। म्हणोनि त्याने त्याची काही। कल्पना करावी जव?	१६२२
Of these states totally; as Dhritarashtra was unaware; so how he could; imagine about it?	1622
तंव जाला सुखलाभु। आपणपां करुनि स्वयंभु। बुझाविला अवष्टंभु। संजयें तेणे॥	१६२३
तेव्हा झालेला सुखलाभ। स्वतःमध्ये करुनि स्थिर। विझविला गहिवर। संजयाने त्या॥	१६२३
So pleasure-gain happened; by steadying in self; own emotions subdued; Sanjaya.	1623
तेथ कोणी येकी अवसरी। होआवी ते करुनि दुरी। रावो म्हणे संजया परी। कैसी तुझी गा॥	१६२४
तेव्हा कोण्या एका अवसरी। काय झाले ते ठेवूनि दूरी। राजा म्हणे संजया प्रकार तरी। काय हा तुझा?	१६२४
At that time; keeping aside what happened; King said, Sanjaya, what is the matter; with you?	1624

तेणे तूते येथे व्यासें। बैसविले कासया उद्देशे। अप्रसंगामाजी ऐसे। बोलसी काई॥	१६२५
त्या तुला येथे व्यासाने। बसविले कशाच्या उद्देशाने। अप्रसंगामध्ये ऐसे। बोलसी काय ?	१६२५
Here Vyasa; posted you with what purpose; in such non-incidence; what are you talking?	1625
रानीचें राउळा नेलिया। दाही दिशा मानी सुनिया। कां रात्री होय पाहलयां। निशाचरा॥	१६२६
रानातल्याला राजवाड्यात नेता। दाही दिशा वाटती सुन्याच त्या। किंवा रात्र होय उजाडता। निशाचरा॥	१६२६
If rustic man is taken to palace; he feels disoriented; or treats night as day; a night-wanderer.	1626
जो जेथिंचे गौरव नेणे। त्यासि ते भिंगुळवाणे। म्हणौनि अप्रसंगु तेणे। म्हणावा की तो॥	१६२७
जो जेथींचा गौरव न जाणे। त्याला ते कंटाळवाणे। म्हणौनि अप्रसंग त्याने। म्हणावा की तो॥	१६२७
One not knowing glory of that place; feels it boring; so as non-incidence; he called it.	1627
म्हणे सांगे प्रस्तुत। उदयलेंसे जे उत्कळित। ते कोणासि बा रे जैत। देईल शेखीं॥	१६२८
मग म्हणे सांग सांप्रत। सुरू झाले जे युद्ध। ते कोणासि बा जीत। देईल अंती ?	१६२८
Tell me at present, he said; this war has started; that to whom will it give victory; in the end?	1628
एन्हवीं विशेषे बहुतेक। आमचे ऐसे मानसिक। जे दुर्योधनाचे अधिक। प्रताप सदा॥	१६२९
एरवी विशेष बहुतकरून। आमचे असे सांगते मन। कारण दुर्योधन प्रतापवान। अधिक सदा॥	१६२९
Else mostly specially; my mind tells me; as Duryodhana is braver; more ever.	1629
आणि येरांचेनि पाडे। दळही यांचे देव्हडे। म्हणौनि जैत फुडे। आणील ना ते॥	१६३०
आणि त्यांचे तुलनेने। दळही याचे दीडपटीने। म्हणौनि जीत निश्चितपणे। आणील ना ते ?	१६३०
And in comparison; his army is one and half times more; so will he surely; bring victory?	1630
आम्हां तंव गमे ऐसे। मा तुझे ज्येतीष कैसें। तें नेणों संजया असे। तैसे सांग पां॥	१६३१
आम्हाला तर वाटे ऐसे। मग तुझे ज्योतिष कैसे ? ते न जाणे, संजया असेल तैसे। सांग बाबा॥	१६३१
I feel like this; then what is your astrology? I don't know, whatever it may be; tell me.	1631

यत्र योगेश्वरः कृष्णो, यत्र पार्थो धनुर्धरः। तत्र श्रीर्विजयो भूतिः, ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम॥ ७८

जेथ योगेश्वर कृष्ण, जेथे पार्थ धनुर्धर। तेथ श्री जय ऐश्वर्य, स्थिर नीती मती मम॥ ७८

I feel where Krishna and Partha are; there will be wealth, victory, prosperity, stability, ethics. 78

ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासु उपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षसंन्यासयोगो नाम अष्टादशोऽध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

ॐ तत्सत् असा श्रीमद्भगवद्गीतोपनिषदात् ब्रह्मविद्या योगशास्त्रात् श्रीकृष्णार्जुनसंवादात् मोक्षसंन्यासयोग नामे अठरावा अध्यायः॥ श्रीकृष्णार्पण असो॥

Chapter XVIII 'Liberation And Renunciation Yoga' from Brahmavidya Yogashastra in Gita Upanishada. Offered to Krishna.

यया बोला संजयो म्हणे। येरयेरांचे मी नेणें। परी आयुष्य तेथे जिणे। हे फुडे की गा॥	१६३२
जी या बोलावर संजय म्हणे। एकमेकांचे मी न जाणे। परी आयुष्य तेथे जगणे। हे खरे की हो॥	१६३२
On this talk Sanjaya said; I don't know about them; but with life, there is living; it is true.	1632
चंद्र तेथे चंद्रिका। शंभु तेथे अंबिका। संत तेथे विवेका। असणे कीं जी॥	१६३३
चंद्र तेथे चांदण्याचे। शंभु तेथे अंबिकेचे। संत तेथे विवेकाचे। असणे की महाराजा॥	१६३३
With moon, there is light; with Shiva, there is Ambika; with saint, there is discernment; King.	1633

रावो तेथे कटक। सौजन्य तेथे सोइरीक। वन्हि तेथे दाहक। सामर्थ्य कीं॥	१६३४
राजा तेथे सैनिक। सौजन्य तेथे सोयरिक। वन्ही तेथे दाहक। सामर्थ्य असेच की॥	१६३४
With king, there is army; with humility, there is relationship; with fire, there is burning; power.	1634
दया तेथे धर्म। धर्म तेथे सुखागमु। सुखीं पुरुषोत्तमु। असे जैसा॥	१६३५
दया तेथे धर्म। धर्म तेथे सुखाचे आगमन। सुखात पुरुषोत्तम। असे जैसा॥	१६३५
With pity; there is religion; with religion, there is bliss; with bliss, there is Krishna; ever.	1635
वसंत तेथे वने। वन तेथ सुमने। सुमनीं पालिंगने। सारंगांची॥	१६३६
वसंत तेथे वने। वन तेथे सुमने। सुमनांवरी समुदाय येणे। भ्रमरांचे॥	१६३६
With spring, there is forest; with forest, there are flowers; with flowers, there is swarm; of bees.	1636
गुरु तेथ ज्ञान। ज्ञानीं आत्मदर्शन। दर्शनीं समाधान। आथी जैसें॥	१६३७
गुरू तेथ ज्ञान। ज्ञानी तेथे आत्मदर्शन। दर्शनात समाधान। असते जैसे॥	१६३७
With guru, there is knowledge; with knowledge, there is soul-sight; with sight, contentment; is.	1637
भाग्य तेथ विलासु। सुख तेथे उल्लासु। हे असो तेथ प्रकाशु। सूर्य जेथे॥	१६३८
भाग्य तेथे विलास। सुख तेथे उल्हास। हे असो तेथे प्रकाश। सूर्य जेथे॥	१६३८
With fortune, there is luxury; with pleasure there is enthusiasm; with sun; there is light.	1638
तैसे सकळ पुरुषार्थ। जेणे स्वामी का सनाथ। तो श्रीकृष्णरावो जेथ। तेथ लक्ष्मी॥	१६३९
तैसे सकळ पुरुषार्थ। ज्या स्वामीमुळे का सनाथ। तो श्रीकृष्णराजा जेथ। तेथ लक्ष्मी॥	१६३९
All chief life-goals; by which master are protected; with that Shrikrishnaraja; there's Laxmi.	1639
आणि आपलेनि कांतेसीं। ते जगदंबा जयापासी। अणिमादिकी काय दासी। नव्हती जयाते॥	१६४०
आणि आपल्या पत्नीसी। ती जगन्माता ज्याच्यापासी। अणिमादिक सिद्धी काय दासी। न होती ज्याच्या॥	१६४०
And own wife; that world-mother is with whom; won't yogic powers; become his maids?	1640
कृष्ण विजयस्वरूप निजांगें। तो राहिला असे जेणें भागें। तें जयो लागेंवेगें। तेथेचि आहे॥	१६४१
कृष्ण विजयस्वरूप निजांगाने। तो राहिला असे ज्याच्या भाग्याने। तेव्हा जय लगोलग। तेथेच आहे॥	१६४१
Krishna victory-form bodily; as he is staying with whose fortune; victory soon; is there.	1641
विजयी नामें अर्जुन विख्यातु। विजयस्वरूप श्रीकृष्णनाथु। श्रियेसीं विजय निश्चितु। तेथेंचि असे॥	१६४२
विजय नामे अर्जुन विख्यात। विजयस्वरूप श्रीकृष्णनाथ। लक्ष्मीसहित विजय निश्चित। तेथेच आहे॥	१६४२
Arjuna is famous as victory; Krishna is victory-form; so victory with wealth surely; is there.	1642
तयाचिये देशींच्या झाडीं। कल्पतरूतें होडी। न जिणावे कां येवढी। मायबापु असता॥	१६४३
त्याचे देशींच्या झाडांच्या। कल्पतरूशी असती पैजा। न जिंकावे का एवढे। मायबाप असता॥	१६४३
Trees of his country; challenge wish-tree; won't he win when; such parents are there?	1643
ते पाषाणही आघवे। चिंतारत्नें का नोहावे। तिये भूमिके का न यावे। सुवर्णत्व॥	१६४४
ते पाषाणही आवघे। चिंतामणी का न व्हावे। त्या भूमीसी का न यावे। सुवर्णत्व?	१६४४
Those all stones; why won't be wish-stones; or why that land won't aquire; gold-ness?	1644

तयाचिया गांवींचिया। नदी अमृते वाहाविया। नवल कायि राया। विचारी पां॥	१६४५
त्याच्या आणि गावाची। नदी अमृतास वाहावी। नवल काय राया। विचार करी॥	१६४५
In his village; river flows with nectar; King, what is wonder; just think over.	1645
तयाचे बिसाट शब्द। सुखे म्हणों येती वेद। सदेह सच्चिदानंद। कां नोहावा तो॥	१६४६
त्याचे स्वैरही शब्द। ते खुशाल म्हणता येतील वेद। सदेह सच्चिदानंद। का न व्हावा तो ?	१६४६
His free word; is termed as Veda; why bodily existence, consciousness, bliss; won't he be?	1646
पैं स्वर्गापवर्ग दोन्ही। इये पदे तया अधीनी। जे श्रीकृष्ण बाप जननी। कमळा जया॥	१६४७
अहो स्वर्ग मोक्ष दोन्ही। ही पदे त्याच्या अधीन आणि। जो श्रीकृष्ण बाप, जननी। कमला जया॥	१६४७
As both heaven, liberation; subjugated to him; whose father is Krishna, mother; is Lakshmi.	1647
म्हणौनि जिया वाही उभा। तो लक्ष्मियेचा वल्लभा। तेथ सर्वसिद्धी स्वयंभा। येर नेणे॥	१६४८
म्हणौनि ज्या बाजूने उभा। तो लक्ष्मीचा वल्लभा। तेथ सर्वसिद्धी स्वयंभा। बाकीचे मी न जाणे॥	१६४८
By which side is standing; Lord; there are all self existent yogic powers; rest I don't know.	1648
आणि समुद्राचा मेघ। उपयोगे तयाहून चांगु। तैसा पार्थी आजि लागु। आहे तये॥	१६४९
आणि समुद्राचा मेघ। त्याचा समुद्राहून जास्त उपयोग। तैसा सिद्धान्त पार्थाला आज। लागू आहे॥	१६४९
And as sea's cloud; is more useful than sea; so same doctrine to Partha today; is applicable.	1649
कनकत्वदीक्षागुरू। लोहा परिसु होय किरु। परी जगा पोसिता व्यवहारु। तेचि जाणे॥	१६५०
कनकत्वाची दीक्षा देणारा। गुरू लोहाला परीस आहे खरा। परी जगाला पोसण्याच्या व्यवहारा। सोनेच जाणे॥	१६५०
Granting gold-ness; guru to iron is Parisa; but to carry worldly business; only gold knows.	1650
येथ गुरुत्वा येतसे उणे। ऐसे झणे कोणही म्हणे। वन्ही प्रकाश दीपपणे। प्रकाशी आपला॥	१६५१
येथे गुरुत्वास येतसे उणे। असे कदाचित् कोणी म्हणे। वन्ही प्रकाशे दीपपणे। प्रकाशी प्रकाश आपला॥	१६५१
Here guru-hood is lowered; some may say; fire shines being lamp; lighting its own light.	1651
तैसा देवाचिया शक्ती। पार्थु देवासीचि बहुती। परी माने इये स्तुती। गौरव असे॥	१६५२
तैसा देवाच्या शक्तीने। पार्थ देवाहून अधिक दिसणे। परी देवाला ही स्तुती आवडणे। हा गौरव देवाचा असे॥	१६५२
By God's power; Partha appears greater than God; God likes this praise; this is God's glory.	1652
आणि पुत्रें मी सर्व गुणीं। जिणावा हे बापा शिराणी। तरी ते शार्ङ्गपाणी। फळा आली॥	१६५३
आणि पुत्राने मला सर्व गुणांतची। जिंकावा ही इच्छा असते बापाची। तैशी ती शार्ङ्गपाणीची। फळा आली॥	१६५३
Son with all qualities; should win me, so father wishes; so Sharangpani's desire; bore fruit.	1653
किंबहुना ऐसा नृपा। पार्थु जालासे कृष्णकृपा। तो जयाकडे साक्षेपा। रीती आहे॥	१६५४
किंबहुना ऐसा हे नृपा। पार्थ झालासे कृतकृत्य पावूनि कृष्णकृपा। तो ज्या पक्षाकडे स्वतः। ऐशी रीती॥	१६५४
Rather, King; Partha is fulfilled by gaining Krishna-grace; to which party he belongs; like this.	1654
तोचि गा विजयासि ठावो। येथ तुज कोण संदेहो। तेथ न ये तरी वावो। विजयोचि होय॥	१६५५
तोच गा विजयासी ठाव। येथ तुला कोण संदेह? तेथ न ये विजय तर व्यर्थ। नाव विजयाचे होय॥	१६५५
That will gain victory; why do you doubt? If victory isn't there, in vain; is victory's name.	1655

म्हणोनि जेथ श्री श्रीमंतु। जेथ तो पांडुचा सुतु। तेथ विजय समस्तु। अभ्युदयो तेथ॥	१६५६
म्हणोनि जेथ श्री श्रीमंत। जेथ तो पंडूचा सुत। तेथे विजय समस्त। अभ्युदय तेथे॥	१६५६
So where Shrikrishna is; where Pandusuta is; there is entire victory; there is prosperity.	1656
जरी व्यासाचेनि साचें। धिरे मन तुमचे। तरी या बोलाचे। ध्रुवचि माना॥	१६५७
जरी व्यासाचा खरेपणा। मानवेल तुमचे मना। तरी या बोलाचे। अढळत्व माना॥	१६५७
If Vyasa's truthfulness; is acceptable to your mind; then accept immovability; of my talk.	1657
जेथ तो श्रीवल्लभु। जेथ भक्तकदंबु। तेथ सुख आणि लाभ। मंगळाचा॥	१६५८
जेथ तो श्रीवल्लभ। जेथ अर्जुनभक्तकदंब। तेथे सुख आणि लाभ। मांगल्याचा॥	१६५८
Where that Krishna is; where Arjuna is; there are pleasure and gain; of piousness.	1658
या बोला आन होये। तरी व्यासाचा अंकु न वाहे। ऐसे गाजोनि बाहे। उभिली तेणे॥	१६५९
या बोलण्यात अन्यथा होये। तरी व्यासाचे शिष्यत्व न वाहे। असे गर्जोनि बाहू। उभविले त्याने॥	१६५९
Should this talk be else; I won't claim Vyasa's discipleship; proclaiming so, arms; he raised.	1659
तो भारताचा आवांका। आणून श्लोका येकां। संजयें कुरुनायका। दिला हाती॥	१६६०
ते महाभारताचे सारसत्व। आणूनि एका श्लोकात। संजयाने कुरुनायकाच्या हातात। दिले होते॥	१६६०
Mahabharata-essence; bringing in single verse; Sanjaya to Dhutrashtira; had handed it over.	1660
जैसा नेणों केवढा वन्ही। परी गुणाग्रीं ठेउनी। आणिजे सूर्याची हानी। निस्तरावया॥	१६६१
जैसा न कळे केवढा वन्ही। परी वातीवरी ठेउनी। आणिती सूर्याची उणीव। निस्तरावया॥	१६६१
As don't know how big is fire; but placing it on wick; sun's absence; it compensates.	1661
तैसे शब्दब्रह्म अनंत। जाले सवालक्ष भारत। भारताचे शते सात। सर्वस्व गीता॥	१६६२
तैसे शब्दब्रह्म अनंत। झाले श्लोक सवालक्ष भारत। भारताचे शते सात। सर्वस्व गीता॥	१६६२
From unlimited Veda; came Bharata of 1.25 lakh verses; from Mahabharata to 700 verses; is Gita.	1662
तयाही साता शतांचा। इत्यर्थु हा श्लोक शेफींचा। व्यासशिष्य संजयाचा। पूर्णोद्गार जो॥	१६६३
त्याही साता शतांचा। इत्यर्थ हा श्लोक शेवटचा। व्यासशिष्य संजयाचा। पूर्ण उद्गार जो॥	१६६३
Of those 700; essence is this last verse; which is Vyasa disciple Sanjaya's; complete utterance.	1663
येणें येकेंचि श्लोकें। राहे तेणें असकें। विद्याजाताचे निके। जिंतिले होय॥	१६६४
या एकाच श्लोकाने। विश्वासून राहिल त्याने। असलेले विद्याजाताचे रहस्य चांगले। जिंकिले आहे॥	१६६४
On this single verse; who has faith; secret of entire knowledge well; he has conquered.	1664
ऐसे श्लोक शते सात। गीतेची पदे आंगें वाहत। पदे म्हणो की परमामृत। गीताकाशीचे॥	१६६५
ऐसे श्लोक शते सात। गीतेची पदे अंगी वाहात। पदे म्हणो की परमामृत। गीतारूपी आकाशाचे॥	१६६५
Such 700; steps of Gita on imbibing; should I say steps or supreme nectar; of Gita sky.	1665
कीं आत्मराजाचिये सभे। गीते वोडवले हे खांबे। मज श्लोक प्रतिभे। ऐसे येत॥	१६६६
किंवा आत्मराजाचा सभामंडप। तेथ गीता हे लावलेले सातशे खांबे। मज श्लोकानुभव। असेच वाटे॥	१६६६
Pavilion of soul-king; there Gita is of seven hundred pillars; I experience verses; like that.	1666

कीं गीता हे सप्तशती। मंत्रप्रतिपाद्य भगवती। मोहमहिषा मुक्ती। आनंदली असे॥	१६६७
किंवा गीता ही सप्तशती। मंत्रांनी प्रतिपादलेली भगवती। मोहमहिषाला मुक्ती। देऊनि आनंदली असे॥	१६६७
Or Gita is seven hundred; mantras of Goddess; who on liberating lure-gaur; is elated.	1667
म्हणौनि मने काये वाचा। जो सेवक होईल इयेचा। तो स्वानंदसाम्राज्याचा। चक्रवर्ती करी॥	१६६८
म्हणोनि मने काये वाचा। जो सेवक होईल हिचा। त्याला ती स्वानंदसाम्राज्याचा। चक्रवर्ती करील॥	१६६८
With body, mind, speech; who will be her servant; him soul-bliss'; emperor she will make.	1668
कीं अविद्यातिमिररोखें। श्लोक सूर्याति पैजा जिंके। ऐसे प्रकाशिले गीतामिखें। राये श्रीकृष्णे॥	१६६९
किंवा अविद्यातिमिरनाश करण्यात। श्लोक सूर्याशी पैजा जिंकत। ऐसे प्रकाशिले गीतानिमित्तात। श्रीकृष्णे॥	१६६९
Or to dispel ignorance-darkness; verses challenging sun; are lighted as Gita; by Krishna.	1669
कीं श्लोकाक्षरद्राक्षलता। मांडव जाली आहे गीता। संसारपथश्रांता। विसंवावया॥	१६७०
किंवा श्लोकाक्षर द्राक्षलता। तिचा मांडव झाली आहे गीता। संसारपथाच्या श्रांतां। विसावावया॥	१६७०
Of verse-grapevine; Gita has was its canopy; tired travelers on worldly path; for resting.	1670
की सभाग्य संतीं भ्रमरीं। सेविली ते श्लोककल्हारी। श्रीकृष्णाख्यसरोवरी। सासिन्नली हे॥	१६७१
की भाग्यवान संतभ्रमरांनी। सेविली ती श्लोककमळिनी। श्रीकृष्ण अख्यान सरोवरी। बहरली आहे॥	१६७१
Or fortunate saint-bees; consuming verse-lotuses; in Krishna discourse-lake; bloomed.	1671
की श्लोक नव्हती आन। गमे गीतेचे महिमान। वाखाणिते बंदिजन। उदंड जैसे॥	१६७२
किंवा श्लोक नव्हती अन्य। वाटे गीतेचे महिमान। वाखाणणारे भाट। उदंड जैसे॥	१६७२
Or these are not verses; but felt like Gita-glory; singing bards; unlimited.	1672
कीं श्लोकाचिया आवारा। सात शतें करूनि सुंदरा। सर्वांगम गीतापुरा। वसो आले॥	१६७३
किंवा श्लोकाचे आवार। सात शतांचे करूनि सुंदर। सर्वशास्त्रे गीतापूरात। वसण्या आली॥	१६७३
Premises of verses; 700, preparing beautifully; all texts in Gita-city; came for stay.	1673
कीं निजकांता आत्मया। आवडी गीता मिळावया। श्लोक नव्हती बाह्या-। पसरु का जो॥	१६७४
किंवा निजपती परमात्म्याला। आवडीने, गीतेने आलिंगायाला। श्लोक नव्हते बाहू। पसरले का जे॥	१६७४
Or to supreme soul husband; fondly to embrace, Gita; not verses but arms; as if has spread.	1674
कीं गीताकमळींचे भृंग। हे गीतासागरतरंग। की हरीचे तुरंग। गीतार्थींचे॥	१६७५
किंवा गीताकमळिनीचे भृंग। किंवा हे गीतासागराचे तरंग। किंवा हरीचे अश्व। गीतार्थाचे॥	१६७५
Or Gita-lotus beetles; or Gita-sea waves; or Hari's horses; of Gita-chariot.	1675
की श्लोक सर्वतीर्थसंघातु। आला श्रीगीतागंगेआंतु। जे अर्जुन सिंहस्थु। जाला म्हणौनि॥	१६७६
श्लोकरूपी तीर्थसमुदाय। आले श्रीगीतागंगेचे आत। कारण अर्जुन सिंहस्थु। झाला म्हणुनी॥	१६७६
Holy verse-currents; joined Gita-Ganges; as Arjuna has become; pious star constellation.	1676
कीं नोहे हे श्लोकश्रेणी। अचिंत्यचित्तचिंतामणी। कीं निर्विकल्पां लावणी। कल्पतरूंची॥	१६७७
किंवा नव्हे ही श्लोकश्रेणी। ब्रह्मचित्तांना चिंतामणी। किंवा वनराई निर्विकल्प फळदात्या। कल्पतरूंची॥	१६७७
It isn't verse series; wish-stone to Brahma seeker; grove of doubtless-fruit bearing; wish-trees.	1677

ऐसियां शतें सात श्लोकां। ते परी आगळा येकयेका। आता कोण वेगळिका। वानावा पां॥	१६७८
असे हे शते सात श्लोक। ते परी आगळे एकाहून एक। आता कोणाची वेगळीक। वर्णावी बा॥	१६७८
Such 700 verses; but different from each other; now whose specialty; to be described?	1678
दीपा आगिलु मागिलु। सूर्य धाकटा वडीलु। अमृतसिंधु खोलु। उथळु कायसा॥	१६७९
दीप हा पुढील की मागील। सूर्य लहान की वडील। अमृतसिंधु खोल। की उथळ कायसा॥	१६७९
Whether lamp is in front or in rear; sun is small or big; nectar-sea is deep; or shallow?	1679
तान्ही आणि पारठी। इया कामधेनूतें दिठी। सूनि जैसिया गोठी। कीजतीना॥	१६८०
तान्ही आणि पारठी। ऐशी कामधेनुसाठी दृष्टी। ठेवूनि जैशा गोष्टी। करिती ना॥	१६८०
Whether milking or a dry; by having such attitude for wish cow; as any talk; can't be had.	1680
तैसे पहिले सरते। श्लोक न म्हणावे गीते। जुनीं नवीं पारिजाते। आहाती काई॥	१६८१
तैसे पहिले आणि सरते। श्लोक न म्हणावे गीतेचे। शिळी ताजी पारिजात फुले। असतात काय?	१६८१
As first or last; Gita-verses shouldn't be called; are coral tree flowers fresh or stale; ever?	1681
आणि श्लोका पाडु नाही। हे कीर समर्थू काई। येथ वाच्य वाचकही। भागु न धरी॥	१६८२
आणि श्लोकात तुलना नाही। याची खरी समर्थनाची गरज नाही। येथे वाच्य वाचकही। भेद नाही॥	१६८२
There is no comparison in verses; or need for justification; or narration, narrator; distinction.	1682
जे इये शास्त्रीं येकु। श्रीकृष्णचि वाच्य वाचकु। हे प्रसिद्ध जाणे लोकु। भलताही॥	१६८३
जे या शास्त्रात एक। श्रीकृष्णच वाच्य वाचक। हे प्रसिद्ध आणि जाणती लोक। कोणतेही॥	१६८३
In this text only one; Krishna is narration, narrator; this is famous and is known; by anyone.	1683
येथे जे अर्थे तेचि पाठें। जोडे येवढेनि धटें। वाच्यवाचके येकवटे। साधित शास्त्र॥	१६८४
येथे अर्थ जाणल्याने तेच पाठाने। मिळते एवढे मात्र निश्चयाने। वाच्यवाचकांचे ऐक्य। साधिते शास्त्र॥	१६८४
By knowing or reciting; same is gained surely; union of narration, narrator; is gained by text.	1684
म्हणौनि मज काही। समर्थनीं आता विषय नाहीं। गीता जाणा हे वाङ्मयी। श्रीमूर्ति प्रभूची॥	१६८५
म्हणौनि मज काही। समर्थनासी आता विषय नाही। गीता जाणा ही वाङ्मयीन। श्रीमूर्ती प्रभूची॥	१६८५
So I have no more; subject now to justify; know that Gita is literary; idol of Prabhu.	1685
शास्त्र वाच्यें अर्थे फळें। मग आपण मावळे। तैसे नव्हे हे सगळें। परब्रह्मचि॥	१६८६
इतर शास्त्रे वाच्यार्थाचे ज्ञान देऊनि फळे। मग आपण मावळे। तैसे नव्हे हे सगळे। परब्रह्मच आहे॥	१६८६
Other texts fructify on giving knowledge; then vanish; but this isn't like it; it is Brahma.	1686
कैसा विश्वाचिया कृपा। करुनि महानंद सोपा। अर्जुनव्याजे रूपा। आणिला देवें॥	१६८७
कैसा विश्वावर करण्या कृपा। करुनि महानंद सोपा। अर्जुननिमित्ताने रूपा। आणिला देवे॥	१६८७
How for blessing world; simplified great-bliss; in name of Arjuna, was manifested; by God.	1687
चकोराचेनि निमित्तें। तिन्ही भुवने संतप्ते। निवविली कळावंतें। चंद्रें जेवी॥	१६८८
चकोराचे करुनि निमित्त। तिन्ही भुवने संतप्त। निवविली कलावंत। चंद्राने जशी॥	१६८८
As under pretext of Chakora; scorched tri-world; were cooled; as by moon phased.	1688

कां गौतमाचेनि मिषे। कळिकाळज्वरितोद्देशे। पाणिढाळु गिरीशे। गंगेचा केला।।	१६८९
किंवा गौतमाचे निमित्ते। कळिकाळाचा ताप निवारण्या उद्देशे। पाणवहाळ शंकराने। गंगेचा केला।।	१६८९
In name of Gautama; to lighten suffering of Kali-age; Shiva, belittled water; of Ganges.	1689
तैसे गीतेचे हे दुभते। वत्स करूनि पार्थातें। दुभीनली जगापुरते। श्रीकृष्णगाय।।	१६९०
तैसे गीतेचे हे दुभते। वत्स करूनि पार्थातें। दुभली सर्व जगासाठी। श्रीकृष्णगाय।।	१६९०
So Gita-milk; by treating, Partha as calf; for entire world provided milk; Krishna-cow.	1690
येथे जीवें जरी नाहाल। तरी हेंचि कीर होआल। ना तरी पाठमिषें तिंबाल। जीभचि जरी।।	१६९१
येथे अंतःकरणाने नाहाल। तरी हेच खरोखर पावाल। किंवा पाठाच्या निमित्ते भिजवाल। जीभचि जरी।।	१६९१
If you bathe here heartily; you will gain the same; or moisten your tongue; in recital's name.	1691
तरी लोह एकें अंशे। झगटलिया परिसे। येरीकडे अपैसे। सुवर्ण होय।।	१६९२
तरी लोह एका बाजूने। स्पर्शिले परिसाने। दुसरीकडे आपैसे। सुवर्ण होय।।	१६९२
So if iron at one end; is touched by Parisa; at its other end naturally; it is gold.	1692
तैसी पाठाची ते वाटी। श्लोकपाद लावा ना जव वोठी। तंव ब्रह्मतेची पुष्टी। येईल आंगा।।	१६९३
तैसी पाठाची ती वाटी। श्लोक पाद लाविली न लाविली ओठी। तोवर ब्रह्मस्वरूपाची पुष्टी। येईल अंगा।।	१६९३
From that recital bowl; no sooner verse part touches lips; Brahma nourishment; fills body.	1693
न येणेसी मुख वाकडे। करूनि ठाकाल कानवडे। तरी कानींही घेता पडे। तेचि लेख।।	१६९४
अथवा हिच्याकडे मुख वाकडे। करूनि राहाल कानवडे। तरी कानीही घेता पडे। हिशेब तोच।।	१६९४
Towards her with crooked face; by turning on side; even then as ears hear it; result is same.	1694
जे हे श्रवणें पाठें अर्थें। गीता नेदी मोक्षाआरौतें। जैसा समर्थ दाता कोणाते। नास्ति न म्हणे।।	१६९५
कारण हे की श्रवणे पाठे अर्थे। गीता न दे मोक्षावेगळे। जैसा समर्थ दाता कोणासी। नाही न म्हणे।।	१६९५
As by hearing, recital, knowing; Gita grants more liberation; as rich donor; never says no.	1695
म्हणौनि जाणतया सवा। गीताचि येकी सेवा। काय कराल आघवा। शास्त्रीं येरी।।	१६९६
म्हणौनि जाणत्याच्या संगती। गीताच एकवेळ सेवावी ती। काय कराल आवघ्या। शास्त्रांना दुज्या ?	१६९६
So in company of knower; Gita should be read once; then what to do with; other texts?	1696
आणि कृष्णार्जुनीं मोकळी। गोठी चावळिली जे निराळी। ते श्रीव्यासें केली करतळी। घेवो ये ऐसी।।	१६९७
आणि कृष्णार्जुनांनी मोकळी। गोष्ट संवादली जी निराळी। ती श्रीव्यासे केली करतळी। घेता ये अशी।।	१६९७
By Krishna-Arjuna freely; story that dialogued separately; Vyasa kept it on palm; easy to have.	1697
बाळकातें वोरसें। माय जें जेवऊं बैसे। तें तया ठाकती तैसे। घांस करी।।	१६९८
बाळकाला प्रेमरसे। माय जेव्हा जेववू बैसे। तेव्हा त्याला फावतील तैसे। घांस करी।।	१६९८
To child lovingly; as mother starts feeding; for him to be easy; makes little morsels.	1698
कां अफाटा समीरणा। आपैतेपण शाहाणां। केले जैसे विंजणा। निर्मूनिया।।	१६९९
किंवा अफाट वाऱ्याला त्यांनी। आपल्यापुरते शहाण्यांनी। केले जैसे पंखा। निर्मूनिया।।	१६९९
Or to wild wind, as those; clever men limited it to themselves; by creating fan.	1699

तैसे शब्दे जे न लभे। ते घडूनिया अनुष्टुभे। स्त्रीशुद्रादिप्रतिभे। सामाविले॥	१७००
तैसे शब्दाने जे न लाभे। ते घडूनिया अनुष्टुभ छंदे। स्त्रीशुद्रादींच्या बुद्धीमध्ये। सामाविले॥	१७००
What is gained by word; putting in Anushtubha metre; included in brain of women n outcast.	1700
स्वातीचेनि पाणियें। न होती जरी मोतियें। तरी अंगी सुंदराचिये। का शोभते तिये॥	१७०१
स्वातीच्या पाण्याने। न होते जर मोतिये। तर अंगी सुंदरीच्या। कैशी शोभली असती ती?	१७०१
If by raindrops; pearls weren't created; how body of damsel; would they have adorned?	1701
नादु वाद्या न येतां। तरी कां गोचरु होता। फुले न होतां घेपता। आमोदु केवीं॥	१७०२
नाद वाद्यात न येता। तर का कानाला प्रगट होता। फुले न होती, तर घेता। सुगंध कैसा आला असता?	१७०२
Sound not entering instrument; how will ear hear; flowers not existing; how will fragrance exist?	1702
गोडी न होती पक्वान्ने। तरी का फावती रसनें। दर्पणावीण नयनें। नयनु का दिसे॥	१७०३
गोडी न होती पक्वान्नाला। तरी फावती का रसनेला। दर्पणावीन नयनाला। नयन का दिसता?	१७०३
If taste enters not food; how will tongue receive it; sans mirror will eyes; see eyes?	1703
द्रष्टा श्रीगुरुमूर्ती। न रिगता दृश्यपंथीं। तरी का ह्या उपास्ती। आकळता तो॥	१७०४
द्रष्टा श्रीगुरुमूर्ती। न शिरता दृश्यमार्गीं। तर कैसा ह्या उपासनेने। वश होता तो॥	१७०४
Seer guru-idol; if enters not vision's path; how by this worship; will he be subjugated?	1704
तैसें वस्तु जें असंख्यात। तथा संख्या शतें सात। न होती तरी कोणा येथ। फावों शकतें॥	१७०५
तैसे परब्रह्मवस्तु जी अमर्याद। ती झाली संख्या शते सात। न होती तरी कोणा येथे। मिळू शकते?	१७०५
If Brahma unlimited; hadn't become verses seven hundred; how could have one; gained it?	1705
मेघ सिंधूचे पाणी वाहे। परी जग तयातेंचि पाहे। कां उमप ते नोहे। ठाकते कोणहा॥	१७०६
मेघ सिंधूचे पाणी वाहे। परी जग मेघालाच पाहे। कारण की अमर्याद सिंधू, तो नव्हे। प्राप्य कोणा॥	१७०६
Cloud carries water from sea; world sees cloud; as sea unlimited, isn't; gained by anyone.	1706
आणि वाचा जे न पवे। ते हे श्लोक न होते बरवे। तरी कानें मुखें फावे। ऐसे कां होते॥	१७०७
आणि वाचेला जे ब्रह्म प्राप्त नोहे। ते हे श्लोक न होते बरवे। तर कानांमुखांना फावे। असे कां होते?	१७०७
Brahma unavailable for speech; if these verses didn't exist; how to ears, mouths; will they be available?	1707
म्हणौनि श्रीव्यासाचा हा थोरु। विश्वा जाला उपकारु। श्रीकृष्ण उक्ती आकारु। ग्रंथाचा केला॥	१७०८
म्हणौनि श्रीव्यासाचा हा थोर। विश्वावर झाला उपकार। की श्रीकृष्ण उक्तीला आकार। ग्रंथाचा केला॥	१७०८
So blessed Vyasa greatly; obliged world; that he shaped Krishna-words; into Gita-text.	1708
आणि तोचि हा मी आतां। श्रीव्यासांची पदे पाहता पाहतां। आणिला श्रवणपथा। मन्हाठिया॥	१७०९
आणि तोच हा मी आता। श्रीव्यासाची पदे पाहता पाहता। आणिला श्रवणपथा। मराठीच्या॥	१७०९
And now same I; by following Vyasa's verses; brought it into hearing-path; of Marathi.	1709
व्यासादिकांचे उन्मेख। राहाटती जेथ साशंक। तेथ मीही रंक येक। वाचाळी करी॥	१७१०
व्यासादिकांचे ज्ञानाने पाहे। तरी वावरताना जेथ शंका राहे। तेथ मीही रंक एक आहे। बडबडीत॥	१७१०
With Vyasa' intellect; while composing where doubt remains; here rustic like me is; babbling.	1710

परी गीता ईश्वरु भोळा। ले व्यासोक्तिकुसुममाळा। तरी माझिया दूर्वादळां। ना न म्हणे कीं॥	१७११
परी गीता ईश्वर भोळा। धारण करी व्यासोक्तिकुसुममाळा। तरी माझिया दूर्वादळां। ना न म्हणे कीं॥	१७११
But innocent Gita God; dons Vyasa-word garland; still to my Durva grass; he won't say no.	1711
आणि क्षीरसिंधूचिया तटा। पाणिया येती गजघटा। तेथ काय मुरकुटा। वारिजतसे॥	१७१२
आणि क्षीरसागराच्या तटी। पाण्यावर गजकळप येती। तेथ काय चिल्लांसाठी। मज्जाव असे?	१७१२
And at shore of milky-sea; where elephant-herd comes; there would gnat; be banned?	1712
पांखफुटे पाखिरूं। नुडे तरी नभींच थिरूं। गगन क्रमी सत्वरु। तो गरुडही तेथ॥	१७१३
नवपांखफुटे पांखरूं। उंच न उडे तरी नभींच स्थिरूं। गगन आक्रमी सत्वरु। तो गरुडही तेथ॥	१७१३
Little bird with new wings; if flies not high, it steadies in sky; where reign aggressive eagles.	1713
राजहंसाचे चालणे। भूतळीं जालिया शाहाणे। आणिके काय कोणे। चालवेचि ना॥	१७१४
राजहंसाचे चालणे। भूतलावर सर्वांत उत्तम म्हणे। मग आणिकाने काय कोणी। चालावेच ना?	१७१४
Swan's walk; though is called as graceful in world; then shouldn't others; walk at all?	1714
जी आपुलेनि अवकाशें। अगाध जळ घेपे कलशें। चुळी चूळपणा ऐसे। भरुनि न निघे॥	१७१५
जी आपल्या पोकळीप्रमाणे। अगाध जळ घ्यावे कलशाने। तर चुळीत चूळपणाएवढे। भरुनि न निघे का?	१७१५
As per its void; pot takes in ample water; then doesn't mouth hold; mouthful water?	1715
दिवटीच्या आंगीं थोरी। परी ते बहु तेज धरी। वाती आपुलिया परी। आणीच कीं ना॥	१७१६
मशालीच्या अंगी थोरवी। तरी ते बहू तेज धरी। दिवा आपल्यापरी। आणतोच की ना?	१७१६
Torch is great; though in spreading light; doesn't wick-lamp; spread little light?	1716
जी समुद्राचेनि पैसे। समुद्रीं आकाश आभासे। थिल्लरीं थिल्लराऐसे। बिंबेचि पैं॥	१७१७
जी समुद्राचे पसाऱ्याएवढे। समुद्रात आकाश आभासे। डबक्यात डबक्याएवढे। बिंबेच कीं॥	१७१७
Equal to sea's vast extent; in sea reflects sky; but doesn't pond to its little extent; reflect it?	1717
तेवी व्यासादिक महामती। वावरो येती इये ग्रंथीं। मा आम्ही ठाकों हे युक्ती। न मिळे कीर॥	१७१८
तैसे व्यासादिक महामती। वावराया येती या ग्रंथी। मग आम्ही राहावे हे युक्तिसंगत। न होई काय?	१७१८
So great intellectual Vyasa; interpreted this text; then I too can, won't it be logical; to say so?	1718
जिये सागरीं जळचरें। संचरती मंदाराकारे। तेथ देखोनि शफरें येरें। पोहों न लाहती॥	१७१९
ज्या सागरी जळचरे। संचरती पर्वताकारे। त्यांना देखोनि लहान माश्याला त्या। पोहता न ये का?	१७१९
Fishes as big as mountain; swim in ocean; looking at them, can't small fishes; swim there?	1719
अरुण आंगाजवळिके। म्हणोनि सूर्यातिं देखे। मा भूतळींची न देखे। मुंगी काई॥	१७२०
अरुण सूर्याच्या जवळ असे। म्हणोनि सूर्याला देखे। मग भूतलाची न देखे। मुंगी काय?	१७२०
As Aruna* is closest to sun; so he sees sun; then doesn't ant on earth; look at sun?	1720
यालागी आम्हां प्राकृतां। देशिकारें बंधें गीता। म्हणणे हे अनुचिता। कारण नोहे॥	१७२१
यासाठी आम्हा सामान्यांना। देशी आकारात बांधता येते गीता। हे अनुचित म्हणण्याला। कारण नाही॥	१७२१
If commoner like me; can compose Gita in Marathi; to call it improper; there is no reason.	1721

आणि बापु पुढां जाये। ते घेत पाउलाची सोये। बाळ ये तरी न लाहे। पावों कायी॥	१७२२
आणि बाप पुढे जावा। तो घेत पाउलांचा मागोवा। बाळ बापाचे मागे चालावा। तर न पोचेल का?	१७२२
<i>As walks ahead father; following his steps; if child walks behind him; won't he reach there?</i>	1722
तैसा व्यासाचा मागोवा घेतु। भाष्यकारातें वाट पुसतु। अयोग्यही मी न पवतु। कें जाईन॥	१७२३
तैसा व्यासाचा मागोवा घेत। भाष्यकारासी वाट पुसत। अयोग्यही तरी मी न पोचता। जाईन कोठे?	१७२३
<i>Following Vyasa; consulting Bhashyaka*; incapable I, sans reaching; where else will go?</i>	1723
आणि पृथ्वी जयाचिया क्षमा। नुबगे स्थावरजंगमा। जयाचेनि अमृते चंद्रमा। निववी जगा॥	१७२४
आणि पृथ्वी ही ज्याची क्षमा। की न उबगे स्थावरजंगमा। ज्याच्या अमृताने चंद्रमा। निववी जगा॥	१७२४
<i>And earth by whose grace; detests not its heavy burden; by whose nectar moon; cools world.</i>	1724
जयाचे आंगिक आंशिकें। तेज लाहोनि अर्के। आंधाराचे सावाइके। लोटिजत आहे॥	१७२५
ज्याच्या अंगचे आंशिक। तेज पावूनि सूर्य। अंधाराचे संकट। लोटीत आहे॥	१७२५
<i>Whose little brilliance; by gaining, sun; pushes aside canopy; of darkness.</i>	1725
समुद्रा जयाचे तोय। तोया जयाचे माधुर्य। माधुर्या सौंदर्य। जयाचेनि॥	१७२६
समुद्राला ज्याचे तोय। तोयाला ज्याचे माधुर्य। माधुर्याला सौंदर्य। ज्याचेमुळे॥	१७२६
<i>Sea derives water; water derives sweetness; sweetness derives beauty; from whom.</i>	1726
पवना जयाचे बळ। आकाश जेणे पघळ। ज्ञान जेणे उजाळ। चक्रवर्ती॥	१७२७
वाऱ्याला ज्याचे बळ। आकाश ज्यामुळे विरळ। ज्ञान ज्याचेमुळे उजळ। चक्रवर्ती॥	१७२७
<i>From whom wind gains strength; sky gains thinness; knowledge gains bright; emperor.</i>	1727
वेद जेणें सुभाष। सुख जेणें सोल्लास। हे असो रूपस। विश्व जेणे॥	१७२८
वेद ज्यामुळे उत्तम वक्ता। सुख ज्याचेमुळे उल्हासिता। हे असो रूपवंत। विश्व ज्याचेमुळे॥	१७२८
<i>From whom Veda gains eloquence; pleasure gains exhilaration; and cosmos gains; beauty.</i>	1728
तो सर्वोपकारी समर्थु। सद्गुरु श्रीनिवृत्तिनाथु। राहाटत असे मजहीआंतु। रिघोनिया॥	१७२९
तो सर्व उपकारी समर्थ। सद्गुरु माझा निवृत्तिनाथ। वावरत आहे माझेही आत। शिरोनिया॥	१७२९
<i>That benevolent capable; my guru Nivrittinatha; dwells into me; by entering.</i>	1729
आतां आयती गीता जगी। मी सांगे मन्हाठिया भंगी। येथ के विस्मयालागीं। ठावो आहे॥	१७३०
आता आयती गीता जगी। मी सांगे मराठीच्या भागी। येथ काय विस्मयाजोगी। जागा आहे?	१७३०
<i>Now readymade Gita in world; I am telling in Marathi; is there any scope; for wonder?</i>	1730
श्रीगुरुचेनि नांवे माती। डोंगरीं जयापासी होती। तेणे कोळिये त्रिजगती। येकवद केली॥	१७३१
श्रीगुरुच्या नांवे माती। रानात ती जयापासी होती। त्या एकलव्य कोळ्याने त्रिजगती। प्रसिद्धी केली॥	१७३१
<i>Guru's clay-statue; who was having it in forest; Ekalavya fisherman, made it famous in tri-world.</i>	1731
चंदने वेधली झाडे। जालीं चंदनाचेनि पाडे। वशिष्ठें मांडली की भांडे। भानूसी शाटी॥	१७३२
चंदनाने वेढिली झाडे। आली चंदनाच्या तुळे। वसिष्ठाने ठेविलीच की भांडणामध्ये। सूर्यासी तुळती छाटी॥	१७३२
<i>Trees surrounding Sandal; become like Sandal; Vasishtha in fight; made robe shine like sun.</i>	1732

मा मी तव चित्ताथिला। आणि श्रीगुरु ऐसा दादुला। जो दिठीवेनि आपुलां। बैसवी पदी॥	१७३३
मग मी तर चैतन्याने भरलेला। आणि श्रीगुरुसारखा धनी भेटला। जो कृपादृष्टीनेच आपल्या। बैसवी पदी॥	१७३३
I am full of spirituality; master like guru met; who with his grace-gance; grants own status.	1733
आधीचि देखणी दिठी। वरी सूर्य पुरवी पाठी। ते न दिसे ऐसी गोठी। केंही आहे॥	१७३४
आधीच निर्मळ दृष्टी। शिवाय सूर्य आला मदतीसाठी। तेव्हा न दिसे ऐसी गोष्टी। कोणती आहे?	१७३४
Already pure vision; and it is helped by sun; so is there anything; which won't be seen?	1734
म्हणोनि माझे नित्यनवे। श्वासोच्छ्वासही प्रबंध होआवे। श्रीगुरुकृपा काय नोहे। ज्ञानदेवो म्हणे॥	१७३५
म्हणोनि माझे नित्यनवे। श्वासोच्छ्वासही ग्रंथ व्हावे। श्रीगुरुकृपेने काय न होये? ज्ञानदेव म्हणे॥	१७३५
My ever new; breathing to become text; by guru-grace what won't happen? Said Dnyandeva.	1735
याकारणें मियां। श्रीगीतार्थ मन्हाठिया। केला लोकां यया। दिठीचा विषो॥	१७३६
याकारणासाठी मी। गीतार्थ मराठीमधी। केला लोकांना या। दृष्टीचा विषय॥	१७३६
I for this reason; translated Gita-essence in Marathi; made it for all; subject of this vision.	1736
परी मन्हाठे बोल रंगें। कवळितां पै गीतांगे। तैं गातयाचेनि पांगे। येकाढता नोहे॥	१७३७
परी मराठी शब्दांच्या रंगे। समजतांना गीतेची अंगे। तेव्हा गाणाऱ्याच्या संस्कृत उणिवेने। कंटाळा न ये॥	१७३७
Lucidity of Marathi words; make Gita conceivable; narrator's deficiency; won't be boring.	1737
म्हणौनि गीता गावों म्हणे। तैं गाणिवें होती लेणे। ना मोकळे तरी उणे। गीता ही आणित॥	१७३८
म्हणोनि टीकेसह गीता म्हणे। तेव्हा गाणे होते संस्कृताचे लेणे। किंवा नुसत्या टीकेनेही उणे। गीतेला न ये॥	१७३८
Gita with commentary; is Sanskrit adornment; only commentary, deficient for Gita; won't be.	1738
सुंदर आंगी लेणे न सूये। तैं तो मोकळा शृंगार होये। ना लेइले तरी आहे। तैसे कें उचित॥	१७३९
सुंदर लेणे अंगी न ल्यावे। तेव्हा तो मोकळा शृंगार होये। किंवा घातले अंगी आहे। त्यापेक्षा काय उचित?	१७३९
Ornament if not worn; it is free adornment; if it is worn on body; what is more appropriate?	1739
कां मोतियांची जैसी जाती। सोनयाही मान देती। ना तरी मानवती। अंगेंचि सडीं॥	१७४०
किंवा मोत्याची जैसी जाती। सोन्यालाही शोभा देती। नाही, तरी शोभती। अंगगुणे नुसतीही॥	१७४०
Pearls as per quality; enhance gold's beauty; or look beautiful; alone by inbuilt quality.	1740
ना ना गुंफिलीं कां मोकळी। उणीं न होती परिमळीं। वसंतागमीचीं वाटोळीं। मोगरीं जैसी॥	१७४१
किंवा गुंफिली का मोकळी। कमीजास्त न होती परिमळी। वसंतातील फुले वाटोळी। मोगरी जैसी॥	१७४१
If threaded, kept loose; aren't more, less in fragrance; bloomed round flowers; of Jasmine?	1741
तैसा गाणिवेने मिरवी। गीतेवीणही रंगु दावी। तो लाभाचा प्रबंधु ओवी। केला मियां॥	१७४२
तैसा संस्कृत गीतेतही शोभेल। गीतेविनाही रंगत दाखवील। तो उभयलाभाचा प्रबंध ओवीबद्ध। केला मी॥	१७४२
Gita will be befitting with Sanskrit; sans it; that doubly beneficial text is versified; by me.	1742
तेणें आबालसुबोधे। वोवीयेचेनि प्रबंधे। ब्रह्मरससुस्वादे। अक्षरे गुंथिली॥	१७४३
त्या अबालवृद्धांसाठी। ओवीच्या प्रबंधी। ब्रह्मरसाच्या सुस्वादाची सोपीसाधी। अक्षरे गुंथिली॥	१७४३
For young and old; in verse-form; simple words of flavoured Brahma-essence; I threaded.	1743

आतां चंदनाचां तरुवरीं। परिमळालागीं फूलवरीं। पारुखणे जियापरी। लागेना की॥	१७४४
आता चंदनाच्या तरुवरी। सुवासासाठी फुले येती तोवरी। थांबावे ज्यापरी। लागत नाही॥	१७४४
Now on Sandal tree; for its fragrance, till it bears flowers; as waiting; is not necessary.	1744
तैसा प्रबंधु हा श्रवणीं। लागतखेंवो समाधि आणी। ऐकिलियाही वाखाणी। काय व्यसन न लवी॥	१७४५
तैसा प्रबंध हा कानी। लागताक्षणी समाधी आणी। ऐकता व्याख्यानी। व्यसन न लावी काय?	१७४५
As this text in ears; on entering induces contemplation; won't its hearing; lead to addiction?	1745
पाठ करितां व्याजे। पांडित्यें येती वेषजे। तें अमृतातें नेणजे। फावलिया॥	१७४६
पाठ करण्याचे निमित्तात। पांडित्ये येती मूर्तिमंत। तेव्हा अमृताला न ओळखत। गोडी लाभता॥	१७४६
Its casual recital; makes erudition to incarnate; nectar is forgotten; if its liking is developed.	1746
तैसेनि आइतेपणें। कवित्व जालें हें उपेणें। मनननिदिध्यास श्रवणें। जितलें आतां॥	१७४७
तैसे सहजपणे। कवित्व झाले हे विसावणे। मनन निदिध्यास कानाने। जिंकिले आता॥	१७४७
Casually; as poetry was resting place; concentration and meditation by ears; are now won.	1747
हे स्वानंदभोगाची सेल। भलतयासीचि देईल। सर्वेद्रियां पोषवील। श्रवणाकरवी॥	१७४८
ही स्वानंदभोगाची शेवटील। भलत्यालाही वाटा देईल। सर्वेद्रियां पोषवील। श्रवणाकरवी॥	१७४८
This last stage of soul-bliss; will bestow anyone; and nourish all senses; through hearing.	1748
चंद्राते आंगवणे। भोगूनि चकोर शाहाणे। परी फावे जैसे चांदिणे। भलतेया॥	१७४९
चंद्राला निजगुणे। भोगून चकोर झाले शहाणे। परी फावे जैसे चांदणे। कुणालाही॥	१७४९
By self quality; on enjoying moon as Chakora became wise; but moonlight is gained; by all.	1749
तैसे अध्यात्मशास्त्रीं इये। अंतरंगचि अधिकारिये। परी लोकु वाक्चातुर्ये। होईल सुखिया॥	१७५०
तैसे या अध्यात्मशास्त्री। अंतरंगात रंगणारेच अधिकारी। परी सर्वलोक शब्द चातुर्यानि। होतील सुखी॥	१७५०
In this soul-study text; those engrossed are authority; all with its word-beauty; will be happy.	1750
ऐसे श्रीनिवृत्तिनाथाचे। गौरव आहे जी साचे। ग्रंथु नोहे हे कृपेचे। वैभव तिये॥	१७५१
ऐसे श्रीनिवृत्तिनाथाचे। गौरव आहे जी खरोखरीचे। ग्रंथ नव्हे हे कृपेचे। वैभव त्यांच्या॥	१७५१
Such is Nivrittinatha's; glory that really; this isn't text, but it is wealth; of his grace.	1751
क्षीरसिंधुपरिसरी। शक्तीचां कर्णकुहरी। नेणो कें श्रीत्रिपुरारीं। सांगितले जे॥	१७५२
क्षीरसिंधूचे परीसरी। पार्वतीच्या कर्णकुहरी। एकदा केव्हा श्रीत्रिपुरारींनी। सांगितले जे॥	१७५२
On shore of milky-sea; into Parvati's ears; once upon a time, Lord Shiva; what told.	1752
ते क्षीरकल्लोळांआंतु। मकरोदरीं गुप्तु। होता त्याचा हातु। पैठे जाले॥	१७५३
ते क्षीरलाटांचे आत। माशाच्या पोटी गुप्त। होता मत्स्येंद्रनाथ त्याचे हातात। प्राप्त झाले॥	१७५३
In milky-sea; hiding into fish's belly; was Matsyendrnatha, in his hands; that fell.	1753
तो मत्स्येंद्र सप्तशृंगीं। भग्नावयवा चौरंगी। भेटला तो सर्वांगीं। संपूर्ण जाला॥	१७५४
तो मत्स्येंद्राला सप्तशृंगी। हातपाय तुटलेला चौरंगी। भेटला आणि तो सर्वांगी। संपूर्ण झाला॥	१७५४
To that Matsyendra; met Caurangi sans hands-feet; and all his limbs; he regained.	1754

मग समाधि अव्यत्यया। भोगावी वासना यया। ते मुद्रा श्रीगोरक्षराया। दिली मीनीं॥	१७५५
मग समाधी अव्यत्यया। भोगावी इच्छेने या। ती मुद्रा श्रीगोरक्षराया। दिली मत्स्येंद्रांनी॥	१७५५
In undisturbed contemplation; by desire of gaining; secret given to Goraksha; by Matsyendra.	1755
तेणें योगाब्जिनीसरोवरु। विषयविध्वंसैकवीरु। तिये पदीं का सर्वेश्वरु। अभिषेकिले॥	१७५६
त्याने योगकमलिनीसरोवर। विषयविध्वंसक एकवीर। या पदी का सर्वेश्वर। गोरक्षा अभिषेकिले॥	१७५६
He on yoga-lotus lake; as object destroyer hero; on this status; enthroned Goraksha.	1756
मग तिहीं तें शांभव। अद्वयानंदवैभव। संपादिले सप्रभव। श्रीगहिनीनाथा॥	१७५७
मग त्याने ते शंभूपासूनि प्राप्त। अद्वयानंदवैभव सांप्रत। दिले मूळ प्रभावासहित। श्रीगहिनीनाथा॥	१७५७
He gained from Shiva; non-duality-bliss trove; gave with original power; to Gahininatha.	1757
तेणे कळि कळितु भूतां। आला देखोनि निरुता। ते आज्ञा श्रीनिवृत्तिनाथा। दिली ऐसी॥	१७५८
तेव्हा कलि ग्रासण्या प्राण्यांसी। आला देखोनि खरेची। त्यांनी आज्ञा श्रीनिवृत्तिनाथासी। दिली ऐसी॥	१७५८
As Kali-age came for troubling creatures; on seeing that; he gave orders to Nivritti; like this.	1758
ना आदिगुरु शंकरा-। लागोनि शिष्यपरंपरा। बोधाचा हा संसारा। जाला जो आमते॥	१७५९
की आदिगुरु शंकरा-। पासोनि शिष्यपरंपरा। ज्ञानाचा हा पसारा। आला जो आमचेकडे॥	१७५९
That from primeval guru Shiva; to his disciples; this knowledge expanse; came down to me.	1759
तो हा तू घेऊनि आघवा। कळी गिळितयां जीवां। सर्व प्रकारी धावा। करी पां वेगी॥	१७६०
तो हा तू घेऊनि अवघा। कळी गिळितसे ऐशा जीवां। सर्व प्रकारे धावूनि। मदत करी बा वेगी॥	१७६०
That all you take in possession; as Kali is swallowing world; so rush; and render help fast.	1760
आधीच तंव तो कृपाळु। वरी गुरुआज्ञेचा बोलु। जाला जैसा वर्षाकाळु। खवळणे मेघां॥	१७६१
आधीच तर तो कृपावश। वरून गुरुआज्ञेचा आदेश। झाला जैसा वर्षाकाळी। खवळणे मेघा॥	१७६१
He already being benevolent; there were Guru-orders; so like rainy season; agitated cloud.	1761
आर्ताचेनी वोरसे। गीतार्थग्रंथनमिसे। वर्षला शांतरसें। तो हा ग्रंथु॥	१७६२
मग पीडितांच्या करुणेने। गीतार्थ सांगण्यानिमित्ताने। वर्षला शांतरसाने। तो हा ग्रंथ॥	१७६२
With pity for suffering world; for telling Gita-essence; he showered peace; that is this text.	1762
तेथ पुढां मी बापिया। मांडला आर्ती आपुलिया। की यासाठी येवढिया। आणिलो यशा॥	१७६३
तेव्हा समोर मी चातक। उभा होतो इच्छेने आपल्या उत्कट। की यामुळे यशा प्राप्त। एवढ्या झालो॥	१७६३
That time I Chataka in front; was standing with ardent desire; due to that; I gained success.	1763
एवं गुरुक्रमें लाधले। समाधिधन जे आपुले। ते ग्रंथें बांधौनि दिले। गोसावी मज॥	१७६४
एवं गुरुपरंपरेने लाभलेले। समाधिधन जे आपले। ते ग्रंथात बांधोनि दिले। स्वामींनी मज॥	१७६४
Gained by guru-tradition; contemplation-trove; that by tying into text, Swami; gave it to me.	1764
वांचूनि पढे ना वाची। ना सेवाही जाणे स्वामीची। एसिया मज ग्रंथाची। योग्यता कें असे॥	१७६५
एरवी शिके ना वाची। ना सेवाही जाणे स्वामीची। अशा मला ग्रंथ करण्याची। योग्यता काय असे?	१७६५
Else I haven't learnt or read; or served Swami; so to compose text how will I; have ability?	1765

परी साचचि गुरुनाथें। निमित्त करूनि मातें। प्रबंधव्याजे जगाते। रक्षिले जाणा॥	१७६६
परी खरोखरी गुरुनाथे। निमित्त करूनि मला ते। प्रबंधनिमित्ते जगाते। रक्षिले जाणा॥	१७६६
But really Gurunatha; in my name; and in name of this text; know, has protected world.	1766
तन्ही पुरोहितगुणे। मी बोलिलो पुरे उणे। तैं तुम्ही माउलीपणे। उपहासिजो॥	१७६७
तरी पुरोहित या नात्याने। मी बोललो पुरे उणे। तेव्हा तुम्ही मातेच्या वात्सल्याने। सोसावे जी॥	१७६७
So like a priest; I talked more or less; so you with mother's affection; bear it.	1767
शब्द कैसा घडिजे। प्रमेयीं कैसे पा चढिजे। अळंकार म्हणिजे। काय ते नेणे॥	१७६८
शब्द कैसा घडवावा। सिद्धान्त कैसा बरे बसवावा। अलंकार म्हणावा। काय ते न जाणे॥	१७६८
How to compose words; to present doctrine; to use figure of speech; I didn't know anything.	1768
सायिखडेयाचे बाहुले। चालवित्या सूत्राचेनि चाले। तैसा मातें दावीत बोले। स्वामी तो माझा॥	१७६९
कळसूत्राचे बाहुले। चालवित्या सूत्राने चाले। तैसा मला दाखवीत तोच बोले। स्वामी तो माझा॥	१७६९
As a puppet; I walk when pulled by strings; so by displaying me is talking; my Swami.	1769
यालागी मी गुणदोष-। विषीं क्षमाविना विशेष। जे मी संजात ग्रंथलो देख। आचार्ये की॥	१७७०
यासाठी मी गुणदोषाविषयी। क्षमा न मागता विशेषही। कारण मी जो ग्रंथिला तो प्रेरणेनेच। गुरुच्या की॥	१७७०
For my quality, fault; I don't seek pardon; as what text I composed was as inspired; by Guru.	1770
आणि तुम्हा संतांचिये सभे। जे उणिवेसी ठाके उभे। ते पूर्ण नोहे तैं लाभे। तुम्हांसीचि कोपो॥	१७७१
आणि तुम्हा संतांच्या सभेमध्ये। जी उणीव बाकी राहे। ती पूर्ण न होये तेव्हा लोभे। तुम्हावरीच रुसे॥	१७७१
In saint's assembly; what shortfall is; if it isn't fulfilled, I; affectionately will sulk with you.	1771
सिवतलियाही परिसें। लोहत्वाचिये अवदसे। न मूकिजे आयसे। तैं कोणा बोलु॥	१७७२
शिवूनिही परिसे त्याला। लोहत्वाच्या अवदशेला। नाही मुकले हीणतेला। तेव्हा दोष कोणा लावू?	१७७२
As touched by Parisa; if iron doesn't cast iron-ness; whom except Parisa should I blame?	1772
वोहळें हेच करावे। जे गंगेचे आंग ठाकावे। मगही गंगा जरी नोहावे। तैं तो काय करी॥	१७७३
ओहोळाने हेच करावे। जे गंगेच्या स्वाधीन व्हावे। मगही गंगा जरी न व्हावे। तेव्हा तो काय करी?	१७७३
Brook has to do same; join river; but if it doesn't become river; then what else should it do?	1773
म्हणौनि भाग्ययोगे बहुवे। तुम्हा संतांचे मी पाये। पातलो आता कें लाहे। उणे जगी॥	१७७४
म्हणौनि भाग्ययोगे पुष्कळ। तुम्हा संतांचे मी चरणाजवळ। पोचलो, आता काय राहिल। उणे जगी॥	१७७४
So as with great fortune; I touched you saint's feet; now will shortfall remain; in world?	1774
अहो जी माझेनि स्वामी। मज संत जोडुनि तुम्हीं। दिलेति ते सर्वकामीं। परिपूर्ण जालो॥	१७७५
अहो महाराज माझे स्वामीनी। मजसाठी तुम्हा संतास जोडूनि। दिले, त्यायोगे सर्व इच्छांनी। परिपूर्ण झालो॥	१७७५
My Swami; connected saint's company for me; by that all my desires; I became fulfilled.	1775
पाहा पां मातें तुम्हांसांगडे। माहेर तेणें सुरवाडे। ग्रंथाचे हे आळियाडे। सिद्धी गेले॥	१७७६
पहाना मला तुम्हासारखे। माहेर लाभले, त्या सुखे। आग्रह ग्रंथाचे। सिद्धीस गेले॥	१७७६
I like you; got a parental home, with that pleasure; my insistence of this text; is perfected.	1776

जी कनकाचे निखळ। वोतूं येईल भूमंडळ। चिंतारत्नीं कुळाचळ। निर्मू येती॥	१७७७
जी कनकाचे शुद्ध। घडता येईल भूमंडळ। चिंतामणीच्या रत्नांनी सर्व पर्वत। निर्मिता येती॥	१७७७
With pure gold; earth would be formed; or with wish-stones; mountains would be created.	1777
सांताही हो सागराते। सोपे भरितां अमृते। दुवाड नोहे तारांते। चंद्र करितां॥	१७७८
साताही हो सागरांते। सोपे भरणे अमृताने। कठीण नोहे तारकांचे। चंद्र करणे॥	१७७८
Seven seas; would be filled with nectar; difficult aren't stars; to be converted in moon.	1778
कल्पतरूचे आराम। लाविता नाही विषम। परी गीतार्थाचे वर्म। निवडू न ये॥	१७७९
कल्पतरूचे उद्यान। लावणे नाही कठीण। परी गीतार्थाचे वर्म। निवडता न ये॥	१७७९
Grove of wish-trees; isn't difficult to be planted; but Gita-essence; can't be extracted.	1779
तो मी येकु सर्वमुका। बोलोनि मन्हाठिया भाखा। करी डोळेवरी लोकां। घेवो ये ऐसे जे॥	१७८०
तो मी एक सर्वदृष्टीनी मुका। बोलोनिया मराठी भाषा। करी डोळ्यांनी लोकां। घेता येईल ऐसे जे॥	१७८०
I am solely dumb; by talking in Marathi language; I made people with eyes; to grasp it.	1780
हा ग्रंथसागरु येव्हढा। उतरोनि पैलीकडा। कीर्तिविजयाचा धेंडा। नाचे जो का॥	१७८१
हा ग्रंथसागर एवढा। उतरोनी पैलतटा। कीर्तिविजयाचा झेंडा। नाचे जो का॥	१७८१
This text-sea; on crossing and reaching other shore; victory-banner; that is fluttering.	1781
गीतार्थाचा आवारु। कलशेंसी महामेरु। रचुनि मार्जी श्रीगुरु-। लिंग जे पूजी॥	१७८२
गीतार्थाचे आवार त्यात। कलशासहित महापर्वत। रचूनि मध्ये श्रीगुरुमूरत। जी मी पूजीत आहे॥	१७८२
In Gita-courtyard; mountain with apex; I built and guru-idol; that I am worshiping.	1782
गीता निष्कपट माय। चुकोनि तान्हे हिंडे जे वाय। ते मायापूता भेटी होय। हा धर्म तुमचा॥	१७८३
गीता निष्कपट माय। चुकोनि तान्हे हिंडे विनाव्यवसाय। ती मायपुताची भेटी होय। ही कृपा तुमची॥	१७८३
Gita-mother; on missing child wanders vainly; that meeting is held; by your grace.	1783
तुम्हां सज्जनांचे केले। आकळुनी जी मी बोले। ज्ञानदेव म्हणे थेंकुले। तैसे नव्हे॥	१७८४
तुम्हा सज्जनांचे हे केलेले। विचार करुनि जी मी बोले। ज्ञानदेव म्हणे हे बोल लहानुले। तैसे नाही॥	१७८४
What you saints made this; that I am talking; Dnyandeva said these work; isn't trifle.	1784
काय बहु बोलो सकळा। मेळविलो जन्मफळा। ग्रंथसिद्धीचा सोहळा। दाविला जो हा॥	१७८५
काय बहु सांगावे सकळा। पावलो जन्मफळा। ग्रंथसिद्धीचा सोहळा। दाखविला जो हा॥	१७८५
What more to tell; I received life's fruit; this text-completion celebration; is showed by you.	1785
मियां जैसजैसिया आशा। केला तुमचा भरंवसा। ते पुरवूनि जी बहुवसा। आणिलो सुखा॥	१७८६
मी जसजशी आशा। करुनि केला तुमचा भरवसा। ती पुरवूनि जी बहुतशा। मज आणिले सुखाप्रती॥	१७८६
Whatever I hoped; by depending you; fulfilling that mostly; you made me happy.	1786
मजलागी ग्रंथाची स्वामी। दुजी सृष्टी जे हे केली तुम्ही। ते पाहोनि हांसो आम्ही। विश्वामित्रातेंही॥	१७८७
मजसाठी ग्रंथाची स्वामी। दुसरी सृष्टी जी ही केली तुम्ही। ती पाहोनि हासो आम्ही। विश्वामित्रालाही॥	१७८७
For me of this text; second world you created; on seeing that I am laughing; at Vishvamitra.	1787

जे असोनि त्रिशंकुदोषें। धातयाही आणावे वोसें। ते नासते कीजे कीं ऐसे। निर्मावे नाही॥	१७८८
जे काढाया त्रिशंकू दोषातून। ब्रह्मालाही आणावया उणेपण। सृष्टी केली ती नाशवंत। न निर्मावे तैसे॥	१७८८
For saving Trishsnku of fault; belittling Brahmadeva; perishable world was created; this isn't like it.	1788
शंभू उपमन्यूचेनि मोहे। क्षीरसागरुही केला आहे। येथ तोही उपमे नोहे। जे विषगर्भ की॥	१७८९
शंभूने उपमन्यूच्या मोहे। क्षीरसागरही केला आहे। येथे तोही उपमेला न ये। कारण विष गर्भात आहे की॥	१७८९
Shambhu for Upmanu; created milky sea; this simile isn't correct; as poison is in its heart.	1789
अंधकारु निशाचरां। गिळितां सूर्ये चराचरां। धावा केला तरी खरा। ताउनी की तो॥	१७९०
तमरूप राक्षसाने। गिळिले म्हणून चराचराने। सूर्याचा धावा केला खरा। पण दाहक होऊनि आला तो॥	१७९०
As darkness swallowed everything; so world prayed sun; but it came with scorching heat.	1790
तातलियाहि जगाकारणे। चंद्रें वेंचिले चांदणे। त्या सदोखा केवी म्हणे। सारखे हे॥	१७९१
तापलेल्या जगाकारणे। चंद्राने खर्चिले चांदणे। त्याला सदोष कैसे म्हणणे? त्यासारखे हे॥	१७९१
For scorched world; moon spent light; but how to call it faulty; it is like that.	1791
म्हणौनि तुम्हीं मज संतीं। ग्रंथरूप जो गा त्रिजगतीं। उपयोग केला तो पुढती। निरुपम जी॥	१७९२
म्हणोनि तुम्ही मज संतांनी। ग्रंथरूपाने जो हा त्रिजगती। उपकार केला तो पुढती। निरुपम जी॥	१७९२
So you saints; in form of text; in tri-world; favoured me that is; unparalleled.	1792
किंबहुना तुमचे केलें। धर्मकीर्तन हे सिद्धी गेले। येथ माझे जी उरले। पाईकपण॥	१७९३
किंबहुना तुमचे केलेले। धर्मकीर्तन हे सिद्धीस गेले। येथे माझे जी उरले। सेवकपण॥	१७९३
Rather made by you; this religion-song is perfected; here what remains of me; is servitude.	1793
आतां विश्वात्मकें देवें। येणे वाग्यज्ञे तोषावें। तोषोनि मज द्यावें। पसायदान हे॥	१७९४
आता विश्वात्मके देवे। येणे वाग्यज्ञे तोषावे। तोषोनि मज द्यावे। प्रसाददान हे॥	१७९४
Now Cosmic Lord; with this speech-yadnya be content; grant me being content; this Blessing.	1794
जे खळांची व्यंकटी सांडो। त्या सत्कर्मीं रती वाढो। भूतां परस्परे पडो। मैत्र जीवाचे॥	१७९५
की खळांची वक्रता जावो। त्या सत्कर्मीं रुची राहो। भूतां परस्परात होवो। मैत्र जीवाचे॥	१७९५
May end villains' villainy; their interest rise in karma pious; mutually beings be; friends.	1795
दुरिताचें तिमिर जावो। विश्व स्वधर्मसूर्ये पाहो। जो जें वांछील तो ते लाहो। प्राणिजात॥	१७९६
पापाचे तिमिर जावो। विश्व स्वधर्मसूर्ये पाहो। जो जे वांछील तो ते लाभो। प्राणिजात॥	१७९६
May vanish sin-darkness; world see self-duty-sun; who, what desires; be gained by all beings.	1796
वर्षत सकळमंगळीं। ईश्वरनिष्ठांची मांदियाळी। अनवरत भूमंडळी। भेटतु या भूतां॥	१७९७
वर्षत मंगल सर्वकाळी। ईश्वरनिष्ठांची मांदियाळी। सदोदीत भूमंडळी। भेटोत या भूतां॥	१७९७
May piousness shower ever; assembly of God-loyalists; ever in world; meet these beings.	1797
चलां कल्पतरूंचे आरव। चेतनाचिंतामणीचे गांव। बोलते जे अर्णव। पीयूषाचे॥	१७९८
चालत्या कल्पतरूंचे आगर। चेतन चिंतामणीचे नगर। बोलते जे सागर। अमृताचे॥	१७९८
Walking wish-tree grove; Living wish-stone resort; Speaking ocean that is; of nectar.	1798

चंद्रमे जे अलांछन। मार्तंड जे तापहीन। ते सर्वाही सदा सज्जन। सोयरे होतू॥	१७९९
चंद्रमे जे अलांछन। सूर्य का जे तापहीन। ते सर्वाही सदा सज्जन। सोयरे होतू॥	१७९९
Moon that is spotless; Sun that is heatless; may they pious ever for all; be kinsmen.	1799
किंबहुना सर्वसुखीं। पूर्ण होऊनि तिहीं लोकीं। भजिजो आदिपुरुखीं। अखंडित॥	१८००
किंबहुना सर्वसुखी। पूर्ण होऊनि तिन्ही लोकी। भजावे आदिपुरुषी। अखंडीत॥	१८००
Rather ever content; being perfect in tri-world; may primeval Person be devoted; forever.	1800
आणि ग्रंथोपजीविये। विशेषीं लोकीं इयें। दृष्टादृष्टविजयें। होआवें जी॥	१८०१
आणि ग्रंथावर जगती काही। विषेश या लोकात तेही। इहपरलोकी विजयी। होवावे जी॥	१८०१
And who living on texts; being special here they; may in world and beyond be; victorious.	1801
येथ म्हणे श्रीविश्वेशरावो। हा होईल दानपसावो। येणे वरें ज्ञानदेवो। सुखिया झाला॥	१८०२
येथ म्हणे श्रीविश्वेशनाथ। हा होईल दानप्रसाद। येणे वरे ज्ञाननाथ। सुखिया झाला॥	१८०२
Here Nivrittinatha said; this Blessing will be fulfilled; with that Blessing Dnyanadeva; was happy.	1802
ऐसे युगीं परी कळीं। आणि महाराष्ट्रमंडळीं। श्रीगोदावरीचां कूळीं। दक्षिणिलिंगी॥	१८०३
असे युगातील कलियुगी। आणि महाराष्ट्र प्रदेशी। श्रीगोदावरीच्या तीरी। दक्षिणभागी॥	१८०३
In this Kali-age of all ages; in Maharashtra region; at bank of Godavari; on its southern side.	1803
त्रिभुवनैकपवित्र। अनादि पंचक्रोशक्षेत्र। जेथ जगाचें जीवसूत्र। श्रीमहालया असे॥	१८०४
त्रिभुवनात एक पवित्र। अनादी पांचकोसांचे क्षेत्र। जेथ जगाची जीवसूत्रसंचालक। श्रीजगदंबा असे॥	१८०४
In tri-world a sacred; ancient place; where being's string puller of world; Mahalaya dwells.	1804
तेथे यदुवंशविलासु। जो सकळकळानिवासु। न्यायाते पोषी क्षितीशु। श्रीरामचंद्र॥	१८०५
तेथे यदुवंशभूषणविलास। जो सकळकलांचा निवास। न्यायाने पोषी पृथ्वीस। राजा श्रीरामचंद्र॥	१८०५
There Yadava-gem; who is home to arts; rules country with justice; King Shrirramchandra.	1805
तेथ महेशान्वयसंभूतें। श्रीनिवृत्तिनाथसुतें। केलें ज्ञानदेवें गीते। देशीकार लेणें॥	१८०६
तेथ महेशपरंपरेत जन्मला त्याने। श्रीनिवृत्तिनाथसुताने। केले गीतेला ज्ञानदेवाने। देशीकाराचें लेणे॥	१८०६
Born in Shiva tradition; Nivritti-disciple; Dnyanadeva adorned Gita by Marathi ornament.	1806
एवं श्रीभारताच्या गांवीं। भीष्मनाम प्रसिद्ध पर्वीं। श्रीकृष्णार्जुनीं बरवीं। गोठी जे केली॥	१८०७
अशी महाभारताच्या गावीं। भीष्मनाम प्रसिद्ध पर्वीं। श्रीकृष्णार्जुनांनीं बरवीं। गोष्ट जी केली॥	१८०७
At Mahabharata village; in Bhismparva famous; Krishna-Arjuna well; dialogued what story.	1807
जे उपनिषदांचे सार। सर्व शास्त्रांचे माहेर। परमहंसी सरोवर। सेविजे जे॥	१८०८
जे उपनिषदांचे सार। सर्व शास्त्रांचे माहेर। परमहंसांनीं सरोवर। सेवावे जे॥	१८०८
Which is Upanishada-essence; parental home of texts; sacred lake relished; by ascetic-swans.	1808
तिये गीतेचा कलशु। संपूर्ण हा अष्टादशु। म्हणे निवृत्तिदासु। ज्ञानदेवो॥	१८०९
त्या गीतेचा कलश। संपूर्ण हा अध्याय अष्टादश। म्हणे निवृत्तिदास। ज्ञानदेव॥	१८०९
Apex of that Gita; is this eighteenth chapter complete; said Nivrittidasu; Dnyanadeva.	1809

पुढती पुढती पुढती। इया ग्रंथपुण्यसंपत्ती। सर्वसुखीं सर्वभूतीं। संपूर्ण होईजो॥	१८१०
पुढे पुढे पुढे तेणे। या ग्रंथाच्या पुण्यसंपत्तीने। सर्व प्राणिमात्र सर्वसुखाने। संपूर्ण व्हावे॥	१८१०
Later on; with merit-wealth of this text; let all beings by supreme bliss; be perfected.	1810
शके बाराशते बारोत्तरे। तै टीका केली ज्ञानेश्वरे। सच्चिदानंदबाबा आदरे। लेखकु जाहला॥	१८११
शके बाराशे बाराच्या उत्तरे। तेव्हा टीका केली ज्ञानेश्वरे। सच्चिदानंदबाबा आदरे। लेखक झाला॥	१८११
In Shake ¹ 1212; commented by Dnyaneshwara; Sacchidanandababa ² respectfully; was writer.	1811

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायां मोक्षसंन्यासयोग नाम अष्टादशोऽध्यायः॥१८॥

अशाप्रकारे श्रीज्ञानदेवविरचित भावार्थदीपिकेचा मोक्षसंन्यासयोग नाम अठरावा अध्याय॥१८॥

So narrated by Dnyandeve, Bhavarthadipika's Chapter XVIII 'Liberation and Renunciation Yoga' is over.

॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥ हरी ॐ तत् सत् ॥

Aum Tat Sat

FOOTNOTES

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

- (D-305) Motive*: Hetu, instrumental reason for happening of an Karma-spread.
- (G-14) Senses and their functions*: Five Knowledge and Karma senses and their respective five functions each.
- (D-320) Three body stages*: Deha-avastha, three body stages of Wakefulness, Dreaming and Slumber.
- (D-373) Fifty two alphabets*: Varna, they are as per Devnagari (Sanskrit) script.
- (D-404) Great sentence*: Maha-vaakya, the sentence 'Tat Tvama Asi' (you are that) is mentioned in Chandogy-Upanishada.
- (D-541) Tri-stages*: Three stages of Origin, Continuance and End.
- (D-745) Tri-means*: Three Chief goals of Humans Religion, Wealth and Desire.
- (D-751) Mangal*: Though literal meaning of word Mangala is auspicious, planet Mars is treated as inauspicious as per Indian Astrological science.
- (D-817) Tri-fold God*: Tri-deva, due to quality Gods too are divided into threefold entities like Brahmadeva denoting creation, Vishnu denoting sustenance and Shiva denoting destruction. Similarly due to quality world is divided into three regions like Heaven, Earth and Nether depending upon quality of persons occupying those places.
- (G-41) Karma divisions*: The karmas of four social classes like Brahmins, Warriors, Traders and Outcasts were outcome of qualities attributed to them like Knowledge, Bravery, Trading acumen and Service orientation and were not dependent on their birth in any particular caste. However unfortunately these classes were later on treated as castes which led to creation of enmity among different classes.
- (D-837) Satvai's night*: Rural custom in Maharashtra of keeping a lamp burning on fifth night of child's birth to ward off ghost of Satwai.
- (D-852) Nine gem garland*: Nava-ratna-hara, a necklace consisting of Ruby (Manik), Pearl (Moti), Diamond (Hira), Sapphire (Nil), Emerald (Pachu), Povale, Pushkaraj, Gomed and Vaidury.
- (D-922) Self duty*: Swa-dharma, this is synonymous to Self-karma as ordained by Vedas.
- (D-965) Destiny*: Sanchita, the balance of un-fructified past karmas and present karmas add up into that storage which is known as destiny. These karma-fruits are supposed to be experienced during future births.
- (D-1039) Thousand-petal cloud*: Sahastra-dala, Seventh Chakra at top of skull.
- (D-1076) Foe-group*: Ripu-varga, The fourfold group of Wealth, Yogic powers, Duality and Affection which acts like foe bringing about impediments in path of a seeker desirous of attaining Brahma.
- (D-1132) Bhagavata*: Biography of Lord Vishnu in all of ten of his incarnations composed by Maharishi Vyasa.
- (D-1134) Krama-yogi*: The Yoga which is achieved step by step in stages is Krama-yoga and one practicing it is known as Krama-yogi.
- (D-1186) Body-stage1: Deha-avastha, three body stages of Wakefulness, Dreaming and Slumber. Body limitation2: Deha Upadhi, Three Body limitations of Material body, Subtle body and Causal body. Body-pride3; Uphita, Three feeling of 'I am' while awake, in dream and in slumber.

- (D-1297) Fate*: Daiva, Fate is what is supposed to be experienced in present birth from total stored fruition of past karmic redemption.
- (D-1450) Tri-theory*: Teen Kanda, three theories of Karma, Devotion and Knowledge that have been expounded in Bhagavat Gita.
- (D-1452) Ignorance group*: Adnyana-varga, a group of Ego, Desire, Hatred and Pride.
- (D-1457) Three social classes*: They are Brahmins, Warriors and Traders.
- (D-1511) Gayatri* : Mantra composed by Maharishi Vishvamitra in praise of sun.
- (D-1720) Aruna*: Charioteer of sun. He represents aura of sun which precedes sun at the time of dawn.
- (D-1723) Bhashyaka*: Aadi-guru Shankaracharya who authored first commentary on Bhagatgita in Sanskrit.
- (D-1811) Shake1: Time frame as per Indian calendar initiated by Emperor Vikramadity which was initiated 78 years later than English calendar. Satchidanandbaba2: Person who was writing down Dnyaneshwari as it was dictated by Saint Dnyaneshwara.

Lure vanished, memory restored by your grace; I became doubtless, I will follow your words. (G-XVIII/73)

PART - III

॥ ॐ ॥

॥ आजची ज्ञानेश्वरी ॥

Dnyaneshwari Today

GITA GLORY AND POST-RECITAL RITUAL

Gita-Glory

Salutations to Ganesha and Radharamana

धरा उवाच - Earth said

भगवान परमेशा, भक्तिरव्यभिचारिणी। प्रारब्ध भुज्यमानस्य, कथं भवति हे प्रभो॥ १
Lord, tell me, how devotion of one experiencing fate could be exclusive. 1

श्रीविष्णुः उवाच - Blessed Vishnu said

प्रारब्धं भुज्यमानो हि, गीताभ्यासरतः सदा। स मुक्तः स सुखी लोके, कर्मणा नोपलिप्यते॥ २

He engrossed in Gita-study while experiencing fate is liberated, happy and untainted by karma. 2

महापापादि पापानि, गीताध्यानं करोति चेत्। क्वचित्स्पर्शं न कुर्वन्ति, नलिनीदलमम्बुवत्॥ ३

He is untouched by greatest sins while meditating on Gita, as lotus in water. 3

गीतायाः पुस्तकं यत्र, यत्र पाठः प्रवर्तते। तत्र सर्वाणि तीर्थानि, प्रयागादीनि तत्र वै॥ ४

Where Gita-recital taking place, there all holy places like Prayaga remain present. 4

सर्वे देवाश्च ये ऋषयो, योगिनः पन्नगाश्च ये। सहायो जायते शीघ्रं, यत्र गीता प्रवर्तते॥ ५

All Gods, seers, yogis, cobra-kings come to help where Gita is recited. 5

यत्र गीताविचारश्च, पठनं पाठनं श्रुतम्। तत्राहं निश्चितम् पृथ्वी, निवसामि सदैव ही॥ ६

Where recital and listening of Gita is done; there certainly, I always dwell, Earth! 6

गीताश्रयेऽहं तिष्ठामि, गीता मे चोत्तमं गृहम्। गीताज्ञानुपाश्रित्य, त्रींल्लोकान्पालयाम्यहम्॥ ७

I dwell in Gita, as it is my home; I sustain tri-worlds by means of Gita-knowledge. 7

गीता मे परमा विद्या, ब्रह्मरूपा न संशयः। अर्धमात्राक्षरा नित्या, स्वनिर्वाच्यपदात्मिका॥ ८

Gita is my supreme knowledge, Reality-form; Aum and poetry that I ever narrate. 8

चिदानन्देन कृष्णेन, प्रोक्ता स्वमुखतोऽर्जुनम्। वेदत्रयी परानन्दा, तत्त्वार्थज्ञानसंयुता॥ ९

Krishna himself narrated it to Arjuna; it's tri-Veda, supreme bliss and principle knowledge. 9

योऽष्टादशजपो नित्यं, नरो निश्चलमानसः। ज्ञानसिद्धिं स लभते, ततो याति परं पदम्॥ १०

He reciting eighteen chapters gains steady mind, perfect knowledge and supreme goal. 10

पाठेऽसमर्थः संपूर्णे, ततोऽर्धं पाठमाचरेत्। तदा गोदानजं पुण्यं, लभते नात्र संशयः॥ ११

If unable to recite fully, half text to be recited for sure gain of cow-charity merit. 11

त्रिभागं पठमानस्तु, गङ्गास्नानफलं लभेत्। षडशं जपमानस्तु, सोमयागफलं लभेत्॥ १२

By reciting 1/3 text, merit of Ganges-bath and by 1/6 text, Soma-fruit is gained. 12

एकाध्यायं तु यो नित्यं, पठते भक्तिसंयुतः। रुद्रलोकमवाप्नोति, गणो भूत्वा वसेच्चिरम्॥ १३

He reciting at least one chapter devotedly reaches Rudra-resort and stays as Gana. 13

अध्यायं श्लोकपादं वा, नित्यं यः पठते नरः। स याति नरतां यावत्, मन्वंतरं वसुन्धरे॥	१४
He reciting regularly a chapter or a verse is born as human till end of manvantar.	14
गीतायाः श्लोकदशकं, सप्त पञ्च चतुष्टयम्। द्वौ त्रीनेकं तदर्थं वा, श्लोकानां यः पठेन्नरः॥	१५
He reciting ten, seven, five, four, three, two, one or even half verse;	15
चन्द्रलोकमवाप्नोति, वर्षाणामयुतं ध्रुवम्। गीतापाठसमायुक्तो, मृतो मानुषतां व्रजेत्॥	१६
He gains moon-resort, dwells for one lakh years; he dying while reciting is born as human.	16
गीताभ्यासपुनःकृत्वा, लभते मुक्तिमुत्तमम्। गीतोत्युच्चारसंयुक्तो, म्रियमाणो गतिं लभेत्॥	१७
He on studying full Gita is liberated and if he dies while reciting, he attains final goal.	17
गीतार्थं श्रवणासक्तो, महापापयुक्तोऽपि वा। वैकुण्ठं समवाप्नोति, विष्णुनासह मोदते॥	१८
He though great sinner while listening to Gita goes to Vaikuntha and dwells with Vishnu.	18
गीतार्थं ध्यायते नित्यं, कृत्वाकर्माणि भूरिशः। जीवन्मुक्तः स विज्ञेये, देहान्ते परमंपदम्॥	१९
He abiding Gita while doing assigned karmas is liberated and gains supreme goal.	19
गीतामाश्रित्य बहवो, भूभुजो जनकादयः। निर्धूतकल्मषा लोके, गीता याताः परं पदम्॥	२०
Many kings like Janaka supported by Gita were freed from sins gained supreme goal.	20
गीतायाः पठनं कृत्वा, माहात्म्यं नैव यः पठेत्। वृथा पाठो भवेत्तश्च, श्रम एव ह्युदाहृतः॥	२१
He not reciting Glory after Gita-recital, his recital and efforts are wasted, so say expert.	21

सूत उवाच - Suta said

एतन्माहात्म्यसंयुक्तं, गीताभ्यासं करोति यः। स तत्फलमवाप्नोति, दुर्लभां गतिमाप्नुयात्॥	२२
He, who studies Glory with Gita, on receiving desired fruit attains rare goal.	22
माहात्म्यमेतद्गीताया, मया प्रोक्तं सनातनम्। गीतान्ते च पठेद्यस्तु, यदुक्तं तत्फलं लभेत्॥	२३
I proclaimed eternal Gita-Glory; he reciting this after Gita gains desired fruits.	23

॥ इति श्रीवाराहपुराणे गीतामाहात्म्यं॥

So Gita-Glory from Varaha-Purana is over.

॥ हरी ॐ तत् सत्॥ हरी ॐ तत् सत्॥ हरी ॐ तत् सत्॥

Aum Tat Sat

Post-recitation Ritual

One day prior to completion either a Brahmin, a married woman or a poor student should be invited for meals and on day of completion following ritual should be carried out in simple manner as follows.

1. A simple lunch should be prepared.
2. One sweet dish should be prepared as an offering.
3. Incense stick, wick lamp, vermilion paste, full rice grains, flowers should be kept ready.
4. Dnyaneshwari Today verses 1794 and 1802 followed by Gita Glory should be recited.
5. Dnyaneshwari Today text should be worshiped and devotional songs should be recited as per individual custom.
6. The wick lamp should be waved before Dnyaneshwari Today Text and it be worshiped from heart.
7. The host should again plan to recite Dnyaneshwari Today Text as is feasible to him. Sweets prepared should be offered to the Text and be distributed among those present for the occasion.
8. Charity: The host should offer Dnyaneshwari Today Text as charity to those willing to recite the same or should weigh himself or any of his dearest individual with Dnyaneshwari Today Text and offer those texts as charity to those willing to recite the same or sale Dnyaneshwari Today Text in concessional rate to those willing to recite the same.
9. It should be borne in mind that while performing charity of Dnyaneshwari Today Text that one who receives the same is Performer of severity with pious karmas, Guru-disciple, Desirous of reciting or listening to Dnyaneshwari Today Text, Devotee of God and Lover of God-disciples as told in verses 1486 to 1514 of Dnyaneshwari Today.
10. The praise songs of deities as per custom should be sung in respect of following deities. Ganesha, Shiva, Vitthala, Dnyaneshwara, Tukarama, Karpura, Mantrapushpanjali as follows.

गणपतीची आरती

सुखकर्ता दुःखहर्ता वार्ता विघ्नाची। नुरवी पुरवी प्रेम कृपा जयाची।
सर्वांगी सुंदर उटी शेंदुरांची। कंठी झळके माळ मुक्ताफळांची ॥१॥

जय देव जय देव जय मंगलमूर्ती। दर्शनमात्रे मनकामना पुरती ॥धृ॥

रत्नखचित फरा तुज गौरीकुमरा। चंदनाची उटी कुंकुमकेशरा।
हिरेजडित मुकुट शोभतो बरा। रुणझुणती नुपुरे चरणी घागरीया ॥ जय. १

लंबोदर पितांबर फणिवरबंधना। सरळ सोंड वक्रतुंड त्रिनयना।
दास रामाचा वाट पाहे सद्दना। संकष्टी पावावे निवारणी रक्षावे सुरवरवंदना ॥ जय. २

शंकराची आरती

लवथवती विक्राळा ब्रह्मांडी माळहजा। विषे कंठी काळा त्रिनेत्री ज्वाळा।
लावण्यसुंदर मस्तकी बाळा। तेथुनिया जळ निर्मळ वाहे झुळझुळा ॥१॥

जय देव जय देव श्रीशंकरा॥ आरती ओवाळू तुज कर्पूरगौरा ॥धृ॥

कर्पूरगौरा भोळा नयनी विशाळा। अर्धांगी पार्वती सुमनांच्या माळा।
विभुतीचे उधळण शितीकंठ निळा। ऐसा शंकर शोभे उमावेल्लाळा ॥ जय. २

देवी दैत्यी सागरमंथन पै केले। त्यामाजी अवचित हलाहल ते उठिले।
ते त्वां असुरपणे प्राशन केले। नीलकंठ नाम प्रसिद्ध झाले ॥ जय. ३

व्याघ्रांबर फणिवरधर सुंदर मदनारी। पंचानन मनमोहन मुनिजन सुखकारी।
शतकोटीचे बीज वाचे उच्चारी। रघुकुलतिलक रामदासा अंतरी ॥ जय. ४

देवीची आरती

दुर्गे दुर्घट भारी तुजवीण संसारी। अनाथनाथे अंबे करुणा विस्तारी।
वारी वारी जन्म मरणाते वारी। हारी पडलो आता संकट निवारी ॥१॥

जय देवी जयदेवी जय महिषासुरमर्दिनी। सुरवरईश्वरवरदे तारक संजीवनी ॥ धृ.

त्रिभुवनभुवनी पाहता तुज ऐसे नाही। चारी श्रमले परंतु न बोलवे काही।
साही विवाद करिता पडले प्रवाही। ते तू भक्तालागी पावसी लवलाही ॥ जय. २

प्रसन्नवदने प्रसन्न होशी निजदासा। क्लेशापासुनि सोडवी तोडी भवपाशा।
अंबे तुजवाचून कोण पुरविल आशा। नरहरी तल्लीन झाला पदपंकजलेशा ॥ जय. ३

विठ्ठलाची आरती

युगे अठ्ठावीस विटेवरी उभा। वामांगी रखुमाई दिसे दिव्य शोभा।
 पुंडलिकाचे भेटी परब्रह्म आले गा। चरणी वाहे भीमा उद्धरी जगा ॥१॥

जय देव जय देव जय पांडुरंगा। रखुमाईवल्लभा राहीच्या वल्लभा पावे जिवलगा॥ जय. धृ
 तुळशीमाळा गळा कर ठेवुनी कटी। कासे पितांबर कस्तुरी लल्लाटी ।
 देव सुरवर नित्य येती भेटी। गरुड हनुमंत पुढे उभे राहती ॥ जय. २

धन्य वेणुनाद अनुक्षेत्रपाळा। सुवर्णाची कमळे वनमाळा गळा।
 राही रखुमाई राणीया सकळा। ओवाळिती राजा विठोबा सावळा ॥ जय. ३

ओवाळू आरत्या कुर्वड्या येती। चंद्रभागेमध्ये सोडुनिया देती।
 दिंड्यापताका वैष्णव नाचती। पंढरीचा महिमा वर्णावा किती ॥ जय. ४

आषाढी कार्तिकी भक्तजन येती। चंद्रभागेमध्ये स्नाने जे करिती।
 दर्शनहेळामात्रे तयां होय मुक्ती। केशवासी नामदेव भावे ओवाळिती ॥ जय. ५

ज्ञानेश्वर महाराजांची आरती

आरती ज्ञानराजा महाकैवल्यतेजा। सेविति साधुसंत मनु वेधला माझा ॥धृ॥
 लोपले ज्ञान जगी हित नेणती कोणी। अवतार पांडुरंग नाव ठेविले ज्ञानी ॥१॥
 कनकाचे ताट करी उभ्या गोपिका नारी। नारद तुंबरु हो साम गायन करी ॥२॥
 प्रकट गुह्य बोले विश्व ब्रह्मचि केले। रामजनार्दनी पायी मस्तक ठेविले ॥३॥

तुकारामाची आरती

आरती तुकारामा। स्वामी सद्गुरू धामा। सच्चिदानंद मूर्ती। पाय दाखवी आम्हा ॥धृ॥
 राघवे सागरात। बहू पाषाण तारिले। तैसे या तुकोबाने। बहू अभंग रचिले ॥१॥
 तुकिता तुळणेसी। ब्रह्म तुकासी आले। म्हणोनि रामेश्वरे। चरणी मस्तक ठेविले ॥२॥

कर्पूर आरती

कर्पूरगौरं करुणावतारम् संसारसारं भुजगेंद्रहारं। सदा वसेतं हृदयारविंदे। भवं भवानी सहितं नमामि ॥
कर्पूरपुरेण मनोहरेण सुवर्णपात्रोदर संस्थितेन। प्रदीप्तभासा सहसंगतेन निरांजनं ते जगदीश कुर्वेत् ॥

प्रार्थना

घालिन लोटांगण वंदीन चरण। डोळ्यांनी पाहिन रूप तुझे ।
प्रेमे आलिंगन आनंदे पूजिन। भावे ओवाळिन म्हणे नामा ॥१॥

त्वमेव माता पिता त्वमेव। त्वमेव बंधू सखा त्वमेव ।
त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव। त्वमेव सर्वं मम देव देव ॥२॥

कायेन वाचा मनसेंद्रियैर्वा बुद्ध्यात्मना वा प्रकृतिस्वभावात् ।
करोमि यद्यत् सकलं परस्मै। नारायणेति समर्पयामि ॥३॥

अच्युतं केशवं रामनारायणं। कृष्णदामोदरं वासुदेवं हरिम् ।
श्रीधरं माधवं गोपिकावल्लभं। जानकीनायकं रामचंद्रं भजे ॥४॥

हरे राम हरे राम राम राम हरे हरे। हरे कृष्ण हरे कृष्ण कृष्ण कृष्ण हरे हरे ॥५॥

मंत्रपुष्पांजली

ॐ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
तेहनाकं महिमानः सचंत यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ।
ॐ राजाधिराजाय प्रसह्य साहिने नमो वयं वैश्रवणाय कुर्महे ।
स मे कामान कामकामाय मह्यं कामेश्वरो वैश्रवणो ददातु ।
कुबेराय वैश्रवणाय महाराजाय नमः ॥

ॐ स्वस्ति साम्राज्यं, भौज्यं, स्वाराज्यं, वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं महाराज्यमाधिपत्यमयं ।
समन्तपर्यायी स्यात् सार्वभौमः सार्वायुषः आंतादापरार्धात् ॥
पृथिव्यै समुद्रपर्यताया एकराळिती ।
तदप्येषःश्लोकोऽभिगीतः मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसन् गृहे ।
अविक्षितस्य कामप्रेर्विश्वेदेवाः सभासद इति ॥

APPENDICES

APPENDIX I

(Note: **D** indicates Dnyaneshwari, **G** indicates Gita, **Roman number** indicates Chapter, **Serial number** indicates Verse).

Names and Epithets

Krishna

Aadi-madhya-anta-rahita (D-XI/282): Without origin, middle and end.

Aadi-purusha (D-XIII/959): Original person.

Aatma-rama (D-VII/46): one who lives in soul.

A-chyuta (G-I/21)/**Shri-A-chyuta** (D-II/373): Un fallible.

Adhi-deva (G-XI/13): Supreme God.

A-dwitiya (D-XI/563): Unique.

Agadha (D-XI/485): Deep

A-gamyā (G-XI/17): Unconceivable.

Amita-vikrama (D-XI/533)/**Ati-vikrama** (G-XI/40): Having great valour.

Ananta (D-III/274)/ **Ananta-rupa** (D-XI/485)/**Shri-ananta** (D-II/87): Infinite.

Ananta-bala-sambhrama (D-XI/533): Having infinite strength.

Ananta-virya (G-XI/40): Having infinite vigour.

A-parimita (D-XI/282) **A-prameya** (G-XI/42): Immeasurable.

Ari-sudana (G-I/4): Killer of foes.

Atula-bala-prabala (D-XII/241): Having incomparable strong power.

Bali-bandhana (D-XII/241): Keeping Bali in bondage.

[**Bhagvanta** (D-VI/38)/ **Deva** (D-II/57)/**Deva-chakrvarti** (D-XI/244)/ **Deva-deva** (G-X/15)/ **Deva-devo** (D-III/273)/**Deva-ish** (G-XI/37)/**Deva-ray** (D-XI/64)/**Ishwara** (D-IV)/ **Ishwara-ishwara** (D-XI/569): God of Gods.]

Bhakta-chakora-chandra (D-VI/486): Moon of devotees like Chakora bird.

Bhakta-jana-vatsala (D-XII/243): Nurturer of devotees.

Bhakta-kalpa-druma (D-IX/521): Wish tree for devotees.

Bhu-pati (D-X/190)/**Jagata-natha** (D-X/149)/**Jagata-pati** (G-X/15): Lord of world.

Bhuta-bhavana (G-X/15): Home of beings.

Bhuta-isha (G-X/15)/**Bhuta-maha-ishwara** (G-IX/11): Great Lord of beings.

Charachara-parama-guru (D-X/48): Supreme guru of world.

Chatura-chitta-chamatkara (D-X/48): Miracle of clever mind.

Datrutva-sarala (D-XII/241): Straight in benevolence.

Dharma-kirti-dhavala (D-XII/241): Having pure fame of religion.

[**Dwarkapur-suhrida** (D-XI/670)/**Dwarka-naresha** (D-XV/45)/**Dwaraka-natha** (D-XV): Friend of Dwarkapur/King of Dwarka.]

Gopala (D-X/248)/**Govinda** (G-I/32): Shepherd.

Guna-samudra (D-VI/486): Ocean of qualities.

Hari (D-III/3): Proper noun.

Hridaya-kamala-aarama (D-III/239): Solace to heart lotus.

Jagata-aadi-kanda (D-XII/239): Original seed of world.

Jaga-jethi (D-IV/2): Lord of world.

Jagruta-ishwara (D-XI/542): Awakened God.

Jagata-bandhu (D-XII/34): Brother of world.

Jagata-chalaka (D-II/20): Sustainer of world.

Jagata-ishwara (D-IV/11): god of world.

Jagata-janaka (D-XV/182): Creator of world.

Jagata-nayaka (D-X/181): Leader of world.

Jagata-nivasa (G-XI/25): Home to world.

Jana-ardana (G-I/36): People's God

Kaivlya-guna-nidhana (D-XVIII/528): Home to Brahma qualities.

Kaivalya-pati (D-X/174): Lord of final liberation.

Kala-nidhi (d-xii/2423): Trove of arts.

Kalusha-kari-kesari (D-XVII/423): Killer of lion in form of sin.

Kamala-ayatana-dolasa (D-XI/69): Home of lotus eyed.

[**Kamala-pati** (D-III/1)/**Laxmi-kanta** (D-V/13)/**Laxmi-pati** (D-III/25)/**Laxmi-vallabha** (D-XVIII/1648)? **Madhava** (G-I/14)/ **Rama-pati** (D-X/246)/**Rama-prana-ishwara** (D-X/281)/**Shri-hari** (D-II/72)/**Shri-kanta** (D-XVII/341)/**Shri-manta** (D-XVIII/1656)/**Shri-natha** (D-XVI)/**Shri-nivasa** (D-XVI/130)/**Shri-pati** (D-II/370/ **Shri-raja** (D-XVIII/1470)/**Shri-ranga** (D-I/50): Husband of Goddess Laxmi.

Karuna-rasa-rasala (D-XI/700): Filled with compassion essence.

Karunya-purna (D-XI/152): Full of compassion.

Keshava (G-I/31)/**Keshi-hanta** (D-XVI)/**Keshi-nishudana** (G-XVIII/1) **Rishikesha** (G-I/15): Killer of demon Keshi.

Kripa-nidhi (D-III/30): Trove of benevolence.

Kripa-vanta (D-X/221): Benevolent.

Kripalu-chakravarti (D-XVII/327)/**Kripalu-rava** (D-X/54): King of benevolent.

Krishna (D-I/160)/**Shri-krishna** (D-II/58)/**Shri-krishna-dev** (D-X/318)/**Shri-krishna-natha** (D-XIV/370)/**Shri-Krishna-raja** (D-XVIII/1639): Incarnation of Lord Vishnu.

Loka-kripala (D-XII/240): Benevolent to people.

Loka-lanana-shila (D-XII/242): Nurturing people.

Loka-maha-iswara (G-3): Great Lord of people.

Loka-natha-nayaka-nayaka (D-XVII/224): Leader of leaders of people.

Maha-aatmana (G-XI/12): Great soul.

Maha-aananda-samudra (D-XV/45): Ocean of great bliss.

Maha-baho (G-XVIII/1): Having great arms.

Maha-isha (D-XI/69): Great God.

Maha-murti (D-XI): Having great form.

Maha-yoga-ishwara (G-XI/9)/**Yoga-ishwara** (G-XI/4): Great God of Yoga.

Madhava (G-I/14)/**Madhu-sudana** (G-I/35) : Killer of demon Madhu.

Mukunda (D-VI/497) : Krishna

Murari (D-II/50)/**Shri-murari** (D-XIII/856) : Wielder of flute.

Nara-ayana (D-II/290) : Great man.

Nigama-padma-paraga (D-XVII/46) : Pollen of Veda-lotus.

Nija-jana-ananda (D-XII/239) : Bliss of devotees.

Nira-mala//Nisha-kala (D-XII/240) : Stainless.

Padma-netra (G-XI/2): Having eyes like lotuses.

Parama-mangala-dhama (D-III/28) : Supreme pious home.

Para-isha (D-III/26)/ **Parama-ishwara** (D-XI/29) : Supreme God.

Prabhu (D-I/142)/Prabhuji (D-XI/335) : Powerful.

Pranata-pratipala (D-XII/242) : Protector of surrendered.

Premala-jana-pranjala (D-XII/243) : Nurturer of devotees.

Purnima-chandra (D-XV/45) : Full moon.

Purush-uttama (D-II/63) : Best person.

Sada-shiva (D-XI/513) : Ever pure.

Sahastra-baho (G-XI/46) : Having thousand hands.

Sakala-dev-adhi-dev-radnya (D-XVIII/1575): King of all Gods.

Sakala-devata-archniya (D-X/181) : Worship worthy for all Gods,

Sakala-kali-sama (D-XI/533) : Equal at all times.

Sakala-loka-aadya (D-XI/164) : Primordial to all

Sakala-vishva-vasiteya (D-XI/599) : Habituating entire cosmos.

Samsara-gaja-kesari (D-X/280) : Lion destroying elephant of worldly life.

Sana-mukha (D-XI/529) : Facing from front.

Sarva-aatmaka (D-XI/532) : All encompassing.

Sarvadnya (D-53)/ **Sarvadnya-natha** (D-II/375) : Omniscient.

Sarva-desha-nivasa (D-XVIII/1417) : Residing in all lands.

Sarva-drishti-dolasa (D-XVIII/1417) : Astute with all encompassing vision.

Sarva-ishwara (D-I/72) : God of all.

Sarva-rupa (D-XI/533)/**Sarva-rupa-rupa** (D-XVIII/1417) : Having all forms.

Satya-setu-sarala (D-XII/243) : Straight bridge of truth.

Sharana-gata-pratipala (D-XII/240) : Protector of surrendered.

Sharanga-dhara (D-I/141)/**Shri-sharanga-dhara** (D-II/5)/ **Sharanga-pani** (D-VII/5)/ **Sharangi** (D-X/222)/**Shri-sharanga-pani** (D-III/230)/ : Wielder of Sharanga bow.

- Shata-guna-chakrawarti** (D-XI/112) : Emperor of six qualities of God.
- Shri-vira-nara-hari** (D-XVII/423) : Blessed God of brave persons.
- Siddha-rana** (D-XIII/972)/**Siddha-rava** (D-III/273) : God of perfected beings.
- Shri-murti** (D-XI/524) : Blessed form.
- Shri-rama** (D-XI/510) : Incarnation of Vishnu.
- Shri-vasudeva** (D-VII/136) : Blessed God of earth.
- Samasta-sura-shiromani** (D-III/230) : Greatest of all Gods.
- Sunila-varna** (D-II/77) : Blue coloured.
- Sura-sahaya-shila** (D-XII/242) : Helper of Gods.
- Surya-koti-tejasa** (D-XI/69) : Brilliant like thousand suns.
- Swami** (D-VII/109)/**Swami-raya** (D-XI/431) : Master.
- Tamala-shyama** (D-XVII/34) : Dark like Tamal leaves.
- Timira-tapa-timari** (D-XVII/423) : Destroyer of tri-faults.
- Tri-bhuvana-dipa** (D-VII/110) : Lamp of tri-world.
- Tri-bhuvana-eka-nara-indra** (D-VI/486) : Only king of tri-world.
- Tri-bhuvana-gaja-panchanana** (D-X/181) : Lion destroying of elephant of tri-world.
- Tri-bhuvana-nayaka** (D-XI/444)/**Tri-lokya-nayaka** (D-XVI/49) : Leader of tri-world.
- Tri-lokya-pati** (D-XI/264) : Lord of tri-world.
- Udara** (D-II/79): Benevolent.
- Vaikuntha** (D-XI/181) : Abode of Lord Vishnu.
- Vaikuntha-natha** (D-I/274) : Lord of Vaikuntha.
- Vaikuntha-nayaka** (D-X/18) : Leader of Vaikuntha.
- Vaikuntha-pitha-linga** (D-XVII/46) : Shiva of Vaikuntha seat.
- Vaikuntha-vasi-priya** (D-X/231) : Beloved of Vaikuntha residents.
- Varshneya** (G-I/41) : Belonging to Varshni tribe.
- Vedanta-vedya** (D-XI/164)) : Known only to Vedanta.
- Veda-vedya** (D—XI/444) : Known by Veda.
- Vibudha-vana-vasanta** (D-X/318) : Spring of forest of knowledge.
- Vishnu** (D-XIII/461) : God of sustenance.

Vishva-isha (D-XI/297) : God of world.

Vishva-kanda (D-XI/485) : Root of cosmos.

Vishva-murti (D-XI/152) : Cosmic form.

Vishva-skenu (G-X/241) : Killer of demon Vishvskenu.

Vishva-suhrida (D-XI/569) : Friend of universe.

Vishva-vandya (D-XI/444) : Worship worthy for cosmos.

Vishvto-mukha (G-IX/15) : Facing world in all directions.

Yadava-indra (D-VII/196) : Indr of Yadvas.

Yadava-ishwara (D-X/48) : God of Yadava.

Yadava-vira (D-XV/68) : Brave among Yadava.

Yadu-raja (D-XIII/83) : King of Yadava.

Yoga-ishwara (G-XVIII/75) : God of Yoga.

Yoga-pati (D-XII/27) : Lord of yoga.

Arjuna

Ana-gha (G-III/3) : Sinless.

Ana-asuyve (G-IX/1) : Without envy.

Arjuna (D-I/50)/**Arjuna-dev** (D-XIV/136): The great archer and disciple of Lord Krishna.

Bhakta-kadamba (D-XVIII/1658): Kadamb tree of devotees.

Bhakta-raja (D-IV/2)/**Bhakta-roya** (D-XII/96): King of devotees.

Bharata (G-II/14): Descendent of king Bharata.

Bharata-shrabha (G-III/41): Great Bharata.

Bharata-uttama (G-XVIII/4): Best Bharata.

Buddhimanta (D-XI/156)/**Buddhimanta-shiromani** (D-XVIII/511)/**Prabuddha** (D-XVII/83)/**Pradnya** (D-X/311)/**Sudnya** (D-X/284)/**Su-buddha** (D-XIII/920): Intelligent.

Chatura (D-XVII/309): Smart.

Deha-bhritama-vara (G-VIII/4): Embodied.

Dhanana-jaya (G-I/15): Winner of wealth.

Dhanura-dhara (D-I/146)/**Kodanda-pani** (D-XVIII/1291): Wielder of bow.

Dhanurved-tryambaka (D-X/215): Tryambaka of archerya.

Dhairya (D-IX/97): Courage.

Dharma-anuja (D-XVI/465): Follower of religion or younger brother of Dharmaraja (Udhishtira).

Dolasa (D-XIII/500): Having good sight.

Guda-kesha (G-II/9): Having curled hair/winner of sleep.

Kapdhwaja (G-I/20) : Whose Chariot is having banner with Maruti picture.

Kaunteya (G-I/27)/**Kunti-suta** (D-IV/27): Son of Kunti.

Kirita-dhari (D-XIII/810)/**Kirita** (D-II/148): One wearing crown on his head.

Kurala-kesha-mastaka (D-X/215): One having curly hairs.

Kuru-nandana (G-II/41): Joy of Kuru clan.

Kuru-shrshtha (G-X/19): Great among Kuru.

Maha-mati (D-X/263): Having great intellect.

Maha-vira (D-XVIII/1296): Great warrior.

Kuru-pravira (G-XI/48): Bravest of Kuru.

Narendra (D-IX/120): King of men.

Pandu-kumara (D-I/168)/**Pandu-suta** (D-II/29)/**Pandava** (G-VI/2): Son of Pandu.

Parana-tapa (G-II/9): Causing pain to others.

Partha (D-I/142): Son of Pritha (Kunti).

Pradnya-kanta (D-XIV/63)/**Pradnya-raya** (D-XIV/70): Lord of intelligence.

Priya-uttama (D-IX/84): Best beloved.

Purusha-shrabha (G-II/15): Great person.

Purusha-uttama (D-III/239): Best person.

Purusha-vyaghra (G-XVIII/4): Tiger among men.

Raja-kumara (D-XVIII/330): Prince.

Raya (D-IV/209)/ **Suhrida** (D-X/298): Friend.

Sakala-viraddhi-raja (D-XII/20): King of all brave warriors.

Savysachi (D-VII/204): One who can shoot arrows with both hands.

Shura (G-II/49): Brave.

Shreshtha (D-VII/128): Greatest.

Shabda-brahma-siddhanta (D-XV/141): Doctrine of word-bliss.

Shabda-tatva-sardnya (D-XIII/1129): knower of essence of words.

Shiromani (D-XV/451): Topmost.

Shravana-saubhagya-nidhi (D-XVIII/832) **Shrota-shiromani** (D-XVIII/588): Trove of hearing fortune.

Soma-vanshi-vijaya-dhvaja (D-XII/20): Victory flag of lunar race.

Subhadra-pati (D-III/137): Husband of Subhadra.

Subhata (D-IV/165): Brave.

Su-dansha (D-XIV/397): Having knowing capacity.

Su-bhagya (D-XV/67)/**Su-bhagyvanta** (D-XVIII/1086): Having good fortune.

Su-jana-chakravarti (D-XVIII/689): Emperor of pious people.

Su-lochana (D-XIII/339): Having beautiful eyes.

Su-mahima-shiromani (D-XVII/170): Greatest among those having pious fame.

Su-manasa (D-XIII/237): Having pious mind.

Su-varma (D-X/62): Knower of essence.

Sva-bodha-kumuda-chandra (D-XVIII/730): Moon of self-knowledge lotus.

Vira (D-VII/197)/**Vira-bhadra** (D-IX/481): Brave.

Vira-isha (D-XIII)/**Vira-ray** (D-XVI/162)/**Vira-vilasa** (D-XV): God of brave.

Vira-shreshta (D-III/35): Greatest among brave.

Vira-uttama (D-XVII/336): Best warrior.

Nivrittinatha

Aacharya (D-XIV/1): Teacher.

A-dvaita-kamala-vikaska (D-XVI/1): Bloomer of non-duality lotus.

A-dvitiya (D-XVIII/9): Unique.

A-kalpna-khya-kalpa-taro (D-XVIII/10): Wish tree of unimaginable fame.

Adi-ananda (D-XVI/21): Original bliss.

Artra-bandhu (D-XIV/3): Brother of distressed.

Atikruta-kandarpa-sarpa-darpa (D-XVIII/8): Destroyer of pride of Madana.

Avidya-udyana-dvirada (D-XVIII/7): Opposite of garden of non-knowledge.

Amba (D-XII/10)/ **Mauli** (D-XVIII/26)/**Maye** (D-XII/11): Mother.

Apratima-parama-virya (D-X/2): Unique supreme vigour.

Aaradhya-ling (D-X/3): Worship worthy Shiva.

Aatma-anubhava-narendra (D-X/4): King of Soul-experiences.

Bhakta-bhava-bhuvana-dipa (D-XVIII/8): Lamp of house of devotees.

Bhavata-dvansa (D-XVIII/5): Destroyer of universe.

Bhajniya (D-XVIII/9): Devotion worthy.

Bhuvana-udbhava-aarambha-stambha (D-XVIII/5): Pole of origin of universe.

Bhavet-kumbha-bhanjana (D-X/5): Destroyer of worldly life elephant's temple.

Chalita-chitta-pana-tundila (D-XVIII/6): Whose belly is full with drinking wavering mind.

Chatura-Chakora-chitta-chandra (D-X/4): Moon of Clever Chakora's heart.

Chita-gagana-bhuvana-dipa (D-XVI/6): Lamp of soul-sky-home.

Chita-surya (D-XVI/17): Sun of soul.

Datara (D-XI/8): Benevolent.

Daya-aarnava (D-XVIII/7): Ocean of compassion.

Deva (D-XVIII/29): God.

Deva-eka-rupa (D-XVIII/8): Single form God.

Deva-roya (D-XVII/11): King of Gods.

Gana-indra (D-XVII/1): King of disciples.

Guru (D-XVIII/1770)/**Guru-natha** (D-XVIII/1766)/**Sada-guru** (D-I/22): Pious Guru.

Jagata-akhila-palana (D-X/3): Caretaker of entire world.

Jagata-ambuda-garbha-nabha (D-XVIII/5): Supporter of foetus of world-cloud.

Jagata-unmilana-avirata-kelipriya (D-XVIII/6): Who loves constantly manifesting in form of world.

Janma-jara-jalada-jala-prabhanjana (D-XVIII/1): Destroyer of birth and old age clouds.

Kalita-kala-kautuhala-kalatita (D-XVIII/3): Knower of miracles of time beyond arts.

Karunya-bimba (D-XIV/20): Sun of compassion.

Lalana-lila (D-X/2): Caretaker of devotees.

Mangala-mani-Nidhana (D-X/3): Home to auspicious gem.

Manmatha-Manmatha (D-X/4): Destroyer of Madana's pride.

Maya-agamyā (D-XVIII/9): Unperceivable to Illusory energy.

Nija-jana-kalpa-lata (D-XII/10): Wish tree of devotees.

Nana-loka-helavaya-samudra (D-XIV/2): Ocean making people sway in bliss.

Nigama-aagama-druma-phala (D-XVIII/2): Fruit of Veda tree.

Nija-dhama-vyoma-rao (D—XVI/14): King of soul-space home.

Nija-jana-akhila-mangala (D-XVIII/1): Benefactor of all devotees.

Nija-jana-jita (D-XVIII/9): Subjugated to devotees.

Nirantara-karunya-sindhu (D-XIV/3): Ocean of constant compassion.

Nirmala (D-XVIII/1): Pure.

Nitya-nirasta-akhila-mala-mulbhuta (D-XVIII/4): Wiper of constant basic complete dirt.

Nishchala (D-XVIII/6): Unmoving.

Nishkala (D-XVIII/4): Without arts.

Para-prameya-pramada-rilasiya (D-X/1): Para doctrine woman, player.

Parama-deva (D-XIII/1163): Supreme God.

Parinata-uparama-eka-priya (D-XVIII/9): Matured ascetics are dear to you.

Phalprada (D-XVIII/2): Fructifying

Prabala (D-XVIII/2): Powerful.

Pradnya-prabhata-surya (D-XIV/1): Sun of dawn of knowledge.

Sakala (D-XVIII/3): All encompassing.

Samartha (D-XVI/39): Capable.

Samasta-sura-varya (D-XIV/1): God of all Gods.

Samsara-tama-surya (D-X/2): Sun destroying worldly life disturbances.

Sarva-visavaya (D-XIV/2): Refuge for all.

Shama-dama-madana-bheda (D-XVIII/7): Destroyer of Madana by sense control.

Sfurata-mada-ananda-bahala (D-XVIII/4): Inspirer of vast bliss.

Shri-guru (D-I/75)/**Shri-guru-raja** (D-XIV/25)/**Shri-guru-raya** (D-X/5)/**Shri-guru-vara** (D-XV/24): Blessed guru.

Shri-manta (D-XII/10): Wealthy.

Shri-nivrutti (D-VI/497)/**Shri-Nivritti-deva** (D-XI/9)/**Shri-nivritti-raja** (D-XV): Blessed Nivrutti.

Shriti-guna-samudra (D-X/4): Ocean of qualities of Shriti.

Snehala-shitromani (D-XIV/21): Greatly affectionate.

Shri-vishvesha-rava (D-XVIII/1802): King of cosmos.

Sohama-bhava-suhavaya (D-XIV/2): Founder of feeling of 'I am that'.

Su-bhava-bhajana-bhaavana (D-X/5): Devotee of pure thought devotion.

Sukha-udaya (D-XIV/1): Dawn of bliss.

Sva-jana-vana-chadana (D-X/3): Sandal tree for devotees' forest.

Sva-prabhu (D-XVIII/5): Own God.

Sva-samvida-druma-beeja-prarohanavani (D-XVIII/10): Germinator of seed of self knowing tree.

Swami (D-XIV): Master.

Tapa-apaha (D-XVIII/8): Destroyer of pains.

Tarun-tar-turya (D-X/2): Youthful contemplation.

Vidalita-amangala-kula (D-XVIII/2): Destroyer of inauspicious clans.

Vidya-arvinda-prabodha (D-X/1): Knowledge lotus bloomer.

Vigata-vishya-vatsala (D-XVIII/3): Affectionate for who have discarded objects.

Vilasia (D-X/1): Pleasure granter.

Vishada-bodha-vidagdha (D-X/1): Describer of knowledge-analysis.

Vishada-vidya-vadhu-vallabha (D-XIV/3): Husband of open knowledge bride.

Vishuddha (D-XVIII/7): Pure.

Vishva-eka-kanda (D-XIV/23): Unique seed of cosmos.

Vishva-udbhava-bhuvana (D-X/5): Abode of Universe's emergence.

Gods/Goddesses

Aadi-purusha (D-I/159)/ **Brahma** (D-I/108)/**Brahma-deva** (D-XI/261)/**Chatu:-anana** (D-III/116)/**Kamala-janma** (D-III/87)/**Praja-pati** (G-III/10)/**Satyloka-natha** (D-XIII/26)/**Satyloka-nayaka** (D-III/): God of creation of cosmos.

Ashta-vasu (G-X/23): Eight demigods are Ashvini, Indra, Ushasa, Rudra, Vayu, Vishnu, Shiva and Kubera.]

Ardha-nari-nata-ishwara (D-IX/270)/**Hara** (D-I/71)/ **Kala** (D-I/88)/**Kala-agni rudra** (D-IX/482)/**Maha-deva** (D-VI/153)/**Maha-kala** (D-I/148)/**Maha-vishnu** (D-VI/291)/**Maha-isha** (D-X/9)/**Pinaka-pani** (D-XI/207)/**Tapo-natha** (D-VI/479)/**Sada-shiva** (D-XII/216)/**Shama-bhu** (D-I/70)/**Shan-kara** (D-I/141)/**Shiva** (D-II/10)/**Shri-maha-deva** (D-XI/222)/**Shri-tripurari** (D-XVIII/1752): Lord Shiva, God of destruction.

Aryama (G-X/29): Deity of ancestors.

Bhairava (D-XI/343)/**Rudra** (G-X/23)/**Hataka-ishwara** (D-XI/360)**Vetala** (D-XVII/296) :
Manifestation of Lord Shiva.

Bhagavati (D-XVIII/1667)? **Bhavani** (D-I/70)/**Devi** (D-I/71)/**Jagdamba** (D-VI/272)/**Shri-maha-laya**
(D—XVIII/1804): Goddess Parvati wife of Lord Shiva.

Gana-isha (D-I/2): Elephant headed God, son of Lord Shiva.

God-trinity (D-X/150): Brahma, Vishnu and Mahesh.

Kamala (D-XVIII/1647)-**Laxmi** (D-IX/373): Goddess of Wealth came out of milky ocean after its
churning by Gods and demons, wife of Lord Vishnu. Rama (D-XVII/248) Shri (D-XVII/341)

Kandarpa (G-X/28)/ **Madana** (D-IX/324): God of love.

Kritanta (D-I/134)/**Yama** (D-III/240): God of death.

Maha-indra (D-X/223): Great Indra, king of Gods.

Maha-vishnu (D-XVI/165): Vishnu, God of creation.

Rama (D-X/38)/**Shrirama** (D-X/251): Incarnation of Lord Vishnu.

Sarasvati (D-I/78)/ **Vaka-ishwari** (D-X/8): Goddess Sarasvati, wife of Lord Brahma.

Sharada (D-I/21): Goddess Sharda, wife of Lord Ganesh.

Varuna (G-X/29): God of rain.

Persons/Communities/Professionals

Abhimanyu (D-I/101): Son of Arjun and Subhadra.

Akrura (D-IX/468): Friend of Lord Krishna.

Aruna (D-XVIII/1720): Charioteer of sun.

Ashvatthama (G-I/8): Son of Drona.

Ashvini (G-XI/6): Twin Doctors of Gods.

Asita (G-X/13): Sage.

Chaurangi (D-XVIII/1454): Second sage of Natha tradition in India.

Badrayana (D-XVIII/33)/**Bhashyaka** (D-XVIII/173)/**Vyasa** (D-I/9)/**Shrivyasdeva** (D-IX/525): Great
Indian seer who compiled four Vedas, great Indian epic Mahabharata and Bhagvata, the biographies of
all incarnations of Lord Vishnu.

Bharata (G-I/24)/**Dhritrashtra** (G-I/1)/**Raja** (G-I/16)/**Raya** (D-I/203)/**Mahipati** (G-I/21)/**Kaurava-**
isha (D-XI/175)/ **Kaurava-kula-chakravarti** (D-XI/165)/**Kuru-natha** (D-XI/482)/**Kuru-nayaka**
(D-XVIII/1660)/ **Nrip** (D-XVIII/1617): Blind king of Hastinapur.

Bhima (G-I/4)/**Bhima-sena** (D-I/120): Younger brother of Yudhishshtira among Pandavas.

Bishma (G-I/8)/**Bhishma-deva** (D-I/127)/**Pita-maha** (G-I/12): Senior most Kaurava and their Army chief in Mahabharata war.

Bhills (D-II/363): Tribal community occupying hilly central India region.

Brahmin (G-XVIII/41): Brahman, The priest class as per fourfold class system prevalent in ancient India as per Vedic prescriptions.

Bhrigu (G-X/25): Maharishi who composed Bhrigu-samhita, an astrology treatise.

Brihaspati (D-IX/325): Chief priest of Lord Indr.

Chekitana (G-I/5): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Chitratha (G-X/26): King of Gandharv.

Devala (G-X/13): Sage.

Devki (D-VI/137): Lord Krishna's biological mother who gave him birth into Kamsa's prison.

Dhartrashtras (G-I/19)/ **Kaurava** (D-I/145): 100 Sons of king Dhritrashtra.

Dhriva (D-IX/468): Son of King Uttanpad.

Dnyana-deva (D-I/24): Saint Dnyaneshwara, author of Dnyaneshwari .

Draupadi (G-I/6): Daughter of king Dripad.

Draupadi-putra (G-I/6): Sons of Draupadi, and all five pandavas.

Drona (D-I/93)/**Dvija-uttama** (G-I/7): Archery teacher of sons of Pandu and Dhrutrashtra.

Dripada-kumara (D-I/94)/**Drishtdyumna** (G-I/3): Son of king Dripada, and brother of Draupadi.

Drishtketu (G-I/5): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Duryodhana (G-I/2): Son of king Dhrutrashtra.

Gandharva (D-II/10): Celestial community supposed to be proficient singers at Indra's court..

Gopis (D-IX/465): The milkmaids of Vrindavana where they lived along with Lord Krishna.

Gahini-natha (D-XVIII/1757): Disciple of Goraksha-natha in Natha tradition.

Goraksha-natha (D-XVIII/1755): Disciple of Matsyendrnatha in Natha tradition.

Ishvaku (G-IV/1): Scion of Ishvaku clan in which Lord Rama was born.

Indra (D-IX/326): King og Gods

Jaidratha (D-XI/473): Husband of Duryodhana's sister Dushla.

Kali (D-XVIII/1758): Tenth incarnation of Lord Vishnu, who is supposed to salvage earth at the end of Kali-age.

Kapila (G-X/26): Maharishi who authored Samkhya Darshana, one of the six Darshanas.

Kashi-raja (G-I/5): King of Kashi and ally of Pandava in Mahabharata war.

Karna (G-I/8): First son of Kunti, and also first Pandava.

Kinnara (D-XI/506): Celestial community supposed to be instrumental musicians at Indra's court.

Kripa (G-I/8): brother in law of Drona.

Kubera (G-X/23): Treasurer of Indra.

Kunti-bhoja (G-I/5): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Kunti (G-I/16): Wife of Pandu.

Kuru (G-I/12): Kuru clan, descendents of king Kuru.

Lanka-ishwara (D-XI/23)/**Ravana** (D-X/38): King of Lanka who abducted Lord Rama's wife Sita which led to war between the two.

Manu (G-IV/1): Originator of human race at beginning of Manvantara which is equal to 14th part of Brahma's day.

Four Manus (G-X/6): They are Svayanbhu, Hiranygarbh, Sarvochisa and Auttami.

Fourteen Manus (D-93): They are Swayambhu, Swarochis, Vaivashwata, Savaeni, Uttama, Tamas, Raivata, Chachkshusa, Arka, Dashssavarna, Brahmasavarna, Rudra savarna, Rauchya and Bhautya.

Mastya-indra-natha (D-XVIII/1753): Founder of Natha tradition in India.

Nakula (G-I/16): One of five Pandava brothers.

Nanda (D-X/207): Foster father of Krishna, who was king of Gokula.

Narada (D-IX/468): A great sage and ardent singer of Lord Vishnu's glory.

Nivritti-dasa (D-I/2): Dnyaneshwara, disciple of Nivrittinatha.

Outcaste (G-XVIII/41): Shudra, The servant class as per fourfold class system prevalent in ancient India as per Vedic prescriptions.

Pandu (G-I/1): Brother of king Dhritrashtra of Hastinapur.

Pandava (D-I/86): Five sons of Pandu.

Pundit (G-II/11): Wise person.

Purujita (G-I/5): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Raj-rishi (G-IV/2): Royal seers.

Rambha, Urvashi (D-IX/323): Heavenly Nymphs of king Indra's court.

Saddhya (D-XI/22): Achievers.

Sahadeva (G-I/16): One of five Pandava brothers.

Sanaka (D-I/55)/ **Sanatkumara** (D-IX/468): Great seer who had been liberated from worldly existence.

Sanjaya (G-I/1): Head of Chariots of King Dhritrashtra, who narrated events of Mahabharata war to king Dhritrashtra.

Sapta-rishi (G-X/6): The seven Rishis are Agastya, Jamadagni, Kashyapa, Vasistha, Yadnyvalka, Durvas and Kapila.

Sata-chita-ananda-baba (D-XVIII/1811): Person who wrote down Dnyaneshwari as it was dictated by saint Dnyaneshwara.

Satyki (G-I/17): Army chief of Yadava and ally of Pandava in Mahabharat war.

Saubhadra (G-I/6): Sons of Arjuna and Subhadra.

Saumadatti (G-I/8): Ally of Kaurava in Mahabharata war.

Shaibya (G-I/5): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Shikhadi (G-I/17): Eunuch son of king Dripada.

Shri-ramchandra (D-XVIII/1805): Yadava king who was ruling that part of India during twelfth century.

Shuka (D-IX/468): Son of Maharishi Vyasa.

Siddha (D-XI/21): Perfected.

Skanda (G-X/24): Chief of Indra's army.

Sura (D-XII/242): Demi-Gods.

Trishanku (D-XVI/430): A king for whose ascend to heaven, Sage Vishvamitr performed sacrifice.

Trader (G-XVIII/41): Vaishya, The trader class as per fourfold class system prevalent in ancient India as per Vedic prescriptions.

Usna (G-X/37): Sage Shukracharya, Guru of demons, who was also a poet.

Uttamauja (G-I/6): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Vikarna (G-I/8): Third senior most Kaurava.

Virata (G-I/4): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Vivasvata (G-IV/1): Sun God.

Vaidya (D-II/86): Aurvedic doctor.

Vasudeva (D-IX/467): Biological father of Lord Krishna.

Yadava (D-IX/467): Members of Yadava clan to which Lord Krishna belonged.

Vrishni (G-X/37): Community to which Lord Krishna belonged.

Yaksha-rakshasa (G-X/23): Attendants of Kubera.

Yashoda (D-VI/137): Lord Krishna's foster mother who raised him during his childhood at Gokula.

Yudhamanyu (G-I/6): Allies of Pandava in Mahabharata war.

Yudhishtira (G-I/16): Senior most of Pandava brothers.

Yuyudhana (G-I/4): Ally of Pandava in Mahabharata war.

Warrior (G-XVIII/41): Kshatriya, The fighting class as per fourfold class system prevalent in ancient India as per Vedic prescriptions.

Texts

Anushtubha (D-XIII/67): Vedic metre used in verses of Bhagvadgita which consists of eight letters in each of the four parts of a verse.

Brahmasutra (G-XIII/4): Aphorisms systematically explaining absolute Brahma composed by ancient seers in Naimish forests.

Bhagavata (D-XVIII/1132): Biography of Lord Vishnu in all of ten of his incarnations composed by Maharishi Vyasa.

Bhagvata-Gita (D-I/55)/Gita (D-I/50): Spiritual knowledge discoursed by Lord Krishna to Arjuna on battlefield of Kurukshetra in form of a dialogue which is part of great epic Mahabharata by sage Vyasa. This consists of eighteen famous chapters namely Arjuna-vishada-yoga¹, Samkhya-yoga², karma-yoga³, Dnyana-karma-sanyasa-yoga⁴, Karma-sanyasa-yoga⁵, Dhyana-yoga⁶, Dnyan-vidnyana-yoga⁷, Akshara-brahma-yoga⁸, Raja-vidya-raja-guhya-yoga⁹, Vibhuti-yoga¹⁰, Vishva-rup-darshana-yoga¹¹, Saguna-bhakti-yoga¹², Kshetra-kshetrdnya-yoga¹³, Moksha-sanyasa-yoga¹⁴, Daiv-asura-sampatti-vibhaga-yoga¹⁶, Shreddha-trya-vibhaga-yoga¹⁷, moksha-sanyasa-yoga¹⁸.

Four Vedasa (D-I/3): Riga-Veda, Sama-Veda, Yajura-Veda, Atharva-Veda.

Gayatri (G-X/35): Sanskrit metre consisting of eight letters in each of three parts of a verse in which famous Gayatri mantra has been composed by Sage Vishvamitra. This mantra is prayer of Sun-God .

Maha-bharata (D-I/32): Great Indian epic authored by Maharshi Vyasa.

Purana (D-I/5): Great Indian mythological histories. There are eighteen Puranasa namely Matsya¹, Markandeya², Bhavishya³, Bhagavata⁴, Bramhanda⁵, Garuda⁶, Linga⁷, Padma⁸, Wamana⁹, Agni¹⁰, Kurma¹¹, Skanda¹², Narada¹³, Varaha¹⁴, Brahma-vaivarta¹⁵, Vayu¹⁶, Brahma¹⁷ and Valmiki¹⁸ Puranas.

Samkhya Darshana (D-I/13): Intelligence Yoga propounded by sage Kapila.

Shriti (D-III/137): All Vedas and Puranas.

Six Darshanas (D-I/10): Six great Vedic texts are Nirishwara Samkhya-darshana¹ by sage Kapila, Yoga-darshana/Yoga-shastra² by Maharishi Patanjali, Vaisheshika-darshana/Tarka-shastra³ by Kanada, Nyaya-Darshana/Niti-Shastra⁴ by Gautama, Purva-mimamsa by Jaimini⁵, Uttara-mimamsa -Vedanta⁶ (Upnishadas)-by sage Vyasa.

Smriti (D-I/4): Text of ancient laws as per Vedic culture.

Ten Up-nishadas (D-I/18): Ancient Indian philosophical texts namely Isha¹, Kena², Katha³, Prashna⁴, Mundaka⁵, Manddukya⁶, Taitariya⁷, Aitreya⁸, Chandogya⁹ and Brihata-aranya¹⁰.

Tri-Vedas (D-VII/84): Riga-Veda, Sama-Veda, Yajura-Veda.

Veda (D-I/1): Great Indian knowledge bank composed by ancient seers conversing inside deep Naimisha forests.

Veda-anta (D-I/11): Ten Upnishadas which are treated as end of Vedas.

Vartika (D-I/12): Text of Buddhista philosophy.

Animals

Airavata (D-IX/320): Royal vehicle of Lord Indr.

Ananta (G-X/29)/Shesha-naga (D-I/154): Five headed cobra on whose coil Lord Vishnu reclines in his meditation in milky sea. Manifestation of Lord Vishnu.

Chakora (D-I/56): A mythological bird supposed to be drinking moonlight and dew for his survival.

Chakravaka (D-XVI/6): Brahmin Duck bird.

Chataka (D-IX/235): A bird who steadfastly awaits for rains to fall.

Kalia (D-X/290): A poisonous cobra, who was inhabiting river Yamuna and troubling Young Gops of Gokula, was killed by Krishna.,

Kurma (D-I/154): Totoise Incarnation of Lord Vishnu.

Tashaka (D-XI/377)/Vasuki (G-X/28): Kings of snakes.

Uccheshrava (D-IX/326): Royal horse of Lord Indra.

Boar (D-XI/62): Varaha, the incarnation of Lord Vishnu.

Wish cow (D-I/79): Kam-dhenu, A cow which is supposed to be fulfilling any wishes.

Plants

Ashoka (D-XI/414): Sita Ashoka, tree under which Goddess Sita was made to reside by Ravana during her abduction by him.

Ashvattha (G-X/26): Pipala or Ficus religiosa tree.

Babhul (D-IX/147): Acasia arabica tree.

Bachnaga (D-XVIII/796): Poisonous plant having poisonous roots.

Basil (D-XVII/183): Tulasa, A plant leaves of which are used as sacred offering to Lord Vishnu while worshipping him and they also have medicinal properties..

Bela (D-IX/14): Eagle marmelos tree. Leaves of this plant are offered to Lord Shiva idol.

Champaka (D-VI/257): Michelia champaka tree bearing golden bell shaped coloured flowers..

Datura (D-XVIII/658): A wild scrub that bears fruits having thorny skin and poisonous pulp inside.

Durva (D-XVIII/1711): A grass which is favourite of Lord Ganesha.

Hirda (D-XVIII/186): Terminalia belerica tree, fruits of which have medicinal value.

Hivara (D-IX/437): Acacia tomentosa tree which is supposed to be inauspicious.

Khaira (D-IX/149): Acasia catechu tree, whose heartwood on its digestion is used as Kattha along with betel leaves.

Neem (D-IV/222): Azadiracta indica tree. Extract of it's leaves has medicinal properties.

Nirgudi (D-IX/14): A cactus plant.

Sanjivani (D-XIII/837): A plant that is supposed to be having properties of healing any life threatening injury.

Wish vine (D-X/20): Kalpa-lata, A climber that is supposed to be fulfilling any wish.

Wish tree (D-IV/215): Kalpa-vriksha/Kalpa-taru (D-VIII/8), A tree which is supposed to be fulfilling any desire.

Objects

Aadityas (D-XI/141): Suns. They are twelve.

Conches (D-I/127): War conches namely **Panchjanya of Krishna** (G-I/15), **Devdatta** of Arjuna (G-I/15), **Paundra** of Bhima, **Anantvijaya** of Udhishtira (G-I/16), **Sughosha** of Nakula (G-I/16) and **Manipushpaka** of Sahadeva (G-I/16).

Deadly poison (D-I/89): Kalkoot, derived from churning of Milky sea by Gods and Demons.

Gandiva (G-I/30): Bow of Arjun.

Kaustubha (D-IX/389): A gem worn by Lord Vishnu on his chest in a garland.

Lamp-base (D-VI/24): Thandivi, an immovable stone base for an oil lamp kept in a corner of a rural household of Maharashtra.

Lunar stone (D-I/191)/(D-IX/29): Somkanta/Chandrakanta, A gem that oozes water in moonlight.

Modaka (D-I/11): A sweetmeat prepared from grated coconut and Jaggery to be offered to Lord Ganesh.

Parashu (D-I/11): Hatchet which is weapon of Lord Parashurama.

Parisa (D-I/77): Philosopher's stone which is supposed to be turning iron into gold just by its touch.

Signet ring (D-XVI/468): A ring used as a stamp of authority of by king or whosoever is in charge of a territory.

Soma (D-IX/267): An extract derived from a specific plant and processed as per secret practices was being consumed by the seers performing Yajnya during ancient times in India.

Su-darshana (D-II/78): A dented steel wheel that used to be worn by Lord Krishna around first finger of his right hand and he used to use that as a powerful killing weapon, which used to bounce back after heating the target.

Sun stone (D-XIV/296): Surykanta, A stone that shines when sun is in sky.

Vajra (G-X/28): Thunderbolt, Royal weapon Lord Indr.

Wish stone (D-I/24): Chinta-mani, A gem that is supposed to be fulfilling any wish.

Locations

Amaravati (D-IX/320): Capital city of Lord Indra.

Brahma-loka (D-XI/187)/Satya-loka (D-I/157): Abode of Lord Brahma.

Deva-loka (D-XVII/77): Resort of Gods.

Fourteen regions (D-III/247): Chauda bhuvane, These consist of seven upper worldly regions namely Bhuhu¹, Bhuvaha², Swaha³, Maha⁴, Janaha⁵, Tapaha⁶ and Satyama⁷ and seven nether worldly regions namely Atala¹, Vitala², Sutala³, Mahatala⁴, Talatala⁵ and Rasatala⁶ and Patala⁷.

Gokula (D-X/288): Place where Lord Krishna lived as shepherd during his childhood.

Govardhana (D-X/289): A mountain in Gokula. Which was balanced by Lord Krishna on his finger during deluge at Gokula.

Indra-loka (G-IX/20): Abode of Indra, king of Gods.

Kailasa (D-I/155): Abode of Lord Shiva in Himalayan ranges.

Kuru-kshetra (G-I/1): Field where great Indian war of Mahabharata that was fought between Pandavas and Kauravas.

Malaya (D-IV/219)/**Malaygiri** (D-XVI/169)/**Mandara** (D-I/155)/**Meru** (D-I/139): A golden fragrant mountain supposed to be situated at centre of earth with the help of which Gods and demons churned milky sea.

Milkya ocean (D-V/11): Kshirsagara, Ocean situated at abode of Lord Vishnu where he reclines on bed of Sheshnag in meditation.

Naimisha (D-XIII/66): The forest in ancient India where learned seers used to have deep philosophical discussions among them about nature of Reality (Brahma) which resulted into formation of foundation of Vedas later on.

Naraka-loka (D-XVI): Resort of hell.

Pitru-loka (D-IX/357): Ancestor's resort.

Prayaga (D-VI/357): A sacred place at confluence of rivers Ganges and Jamuna.

Sarasvati (D-XI/7): This ancient Indian river present during Indus civilization that has now gone underground so it's called as hidden river.

Tri-world (D-I/26): Earth, Heaven and Nether worlds.

Vaikuntha (D-I/140): Abode of Lord Vishnu.

Vrinda-vana (D-IX/465): Place where Lord Krishna lived during his youth along with Gopis.

Yama-loka (D-I/150): Abode of God of death.

APPENDIX II

(Note: D indicates Dnyaneshwari, G indicates Gita, Roman number indicates Chapter, Serial number indicates Verse).

Events

Agastya's gulping of sea (D-X/37): Sage Agastya gulped down entire sea by drinking palm full of seawater for tracing demon's hiding place in sea. Agastya after killing of demon by Indra filled the sea by emptying water gulped by him back into sea.

Arjuna's kidnapping of Subhadra (D-X/294): When Subhadra, sister of Lord Krishna became of marriageable age, her elder brother Balarama was thinking of proposing her for Duryodhana. As Krishna and Subhadra were against the plan of Balarama, Krishna allowed Subhabhadra to run away with Arjuna, who appeared in dress of an ascetic.

Baliraja's doorkeeper (D-XI/106): Lord Vishnu in his avatar as Wamana requested demon king Baliraja for alms of granting him land equal to his three steps. When Baliraja granted his wish Wamana put first step on earth, second on Nether and third on Baliraja's head so he was pushed into Nether forever. Later on in his remembrance Lord became his doorkeeper.

Bhairava served with mixed dish (D-XVIII/1040): Kal-Bhairava created by Lord Shiva cut off fifth head of Lord Brahmadeva for insulting Lord Shiva. So Shiva made Bhairava to seek alms in earthen begging bowl as penance and a customary mixed dish of rice and pulses is served to him. This simile is used here in connection with serving of mixed dish of mind and vital force to heart.

Bhasmasura (D-II/38): Demon Bhasmasura used to harass the forest villagers by daily seeking a cartful of food from them but used to kill the courier of food. While in exile in forest, one day Bhima confronted Bhasmasura by eating that cartload of food before his arrival and then killed him on his arrival.

Bhishma-parva (D-I/54): The period during Mahabharata war when Bishma was Army chief of Pandava.

Brahma is outwitted (D-X/290): Once Lord Brahmadeva in order to test Krishna's powers snatched the cows and calves from Gokula. Lord Krishna knowing the trick of Brahma, created the same number of cows and calves in Gokula. And when Brahmadeva visited Gokula after a year, he found to his great surprise that everything there was as normal as before and was outwitted by Krishna. Thus, Brahma praised Krishna which is known as Brahma-stuti.

Bhrigu's foot imprint (D-IX/481): When seer Bhrigu wanted to test who among Brahma, Vishnu and Mahesha is fit to be his true disciple, he started kicking them on chest when Brahma and Mahesha got angry with him but Vishnu removed Kaustubha from chest, bared his chest for receiving Bhrigu's feet-dust as a medal to be displayed proudly.

Demon's death (D-XVIII/1478): When nectar was retrieved on churning of milky sea by Gods and Demons, it was decided between them that it will be served equally between them. So Lord Vishnu by assuming role of Mohini ordered them to form two separate rows to receive it and served nectar first to Gods, who scrambled after Mohini to grab it but Mohini gave them slip and vanished. So Demons were deprived of nectar and became mortal. Thus it became cause of their death.

Dhriva gaining permanent position (D-X/18): Dhriva, son of King Uttanpada, who was denied permission to sit on his father's lap by his step mother, was granted permanent position of North Star by Lord Vishnu being pleased with his devotion.

Eklavya (D-XVIII/1731): As guru Drona used to teach archery to Kuru princes, Eklavya a fisherman's son was being deprived of learning same from Drona because of his low caste. So he prepared clay statue of Drona in forest and started his archery lessons under eyes of that statue. Eventually he became archer having capability equal to that of Arjuna. So that clay statue became famous in world.

Elephant's liberation (D-IX/442): When Gandharva in the form of crocodile caught hold of leg of king Indradyumna in the form of elephant at Pushkara Lake and when that elephant prayed Lord Vishnu by offering him a lotus from that lake, Lord rushed to his rescue and liberated that elephant. Indradyumna's being elephant was no hindrance in gaining his liberation from Lord. This incidence is famous as Gajendra-moksha.

Era (D-I/261): Kalpa, The period of one group of four Ages i. e. Yuga.

Gandharva singing Pandava praise (D-II/10): When once Kauravaa stealthily tried to harass Gandharva ladies taking bath in a lake, Gandharva arrested Kauravas who were rescued by Arjuna. So Gandharva started singing Arjuna praise as ballad.

Guru's dead son: (D-III/163): When young Krishna completed his studies at his guru Sandipani's hermitage, as per prevalent custom then, guru's wife asked him to grant life to her dead son as his fees. And subsequently Krishna performed that feat by bringing back guru's dead son from clutches of death God Yama.

Hiranyaksha's stealing earth (D-XI/61-62): As demon Hiranyaksha put earth in his armpit and delved into nether world, Lord Shiva incarnating as Hatkeshwara opened the door of neither cave. when Lord Vishnu incarnated as boar and rescued earth from clutches of Hiranyaksha. So to Arjuna it appeared as his second boar incarnation.

Indra's glory humbled (D-X/289): When Lord Indra flooded Gokula with heavy rains to humble Krishna, he held Govardhana mountain on his finger tip to lend cover to Gokula folks from rains.

Janhvi's release by Janhu (D-X/256): River Ganges, brought by King Bhagiratha to earth, was swallowed by sage Janhu as it disturbed his meditation. But later on he released Ganges on persuasion by Gods and sages through his thigh, hence it is known as Janhavi.

Janmejaya's sins (D-I/37): Sin of King Jnamejaya, descendant of Arjuna, of killing a Brahmin was got ridden of when sage Suta told of story of Mahabharata to him.

Jayadratha's killing by Arjuna (D-XI/473): Arjuna had taken a vow during Mahabharata war to kill Jayadratha, brother in law of Duryodhana, before the sunset. As he couldn't accomplish that vow, Lord Krishna blacked out sun during the day by hiding it behind his Sudarshana wheel. So Jayadratha felt that it is sunset and he came out in open in front of Arjuna to tease him. That time Krishna took away his Sudarshana and asked Arjuna to kill Jayadratha, as sun was yet to set. So Lord is telling Arjuna not to worry about how to kill Jayadratha.

Kalindi's grief (D-X/290): Kaliya, the deadly poisonous king cobra was taking shelter in waters of river Yamuna to hide away from attack by eagle. Kaliya was making water used by Kalindi, who was undergoing severity at Yamuna bank in order to gain Krishna, poisonous. That was causing grief to Kalindi. So Kaliya was subdued by child Krishna by dancing on his hood and swallowing burning flames coming out his mouth. Thus saved burning Gokula.

Kamsa's fear (D-IX/466): Kamsa, king of Mathura was maternal uncle of Lord Krishna who had imprisoned his own sister Devaki and her husband Vasudeva with fear that their son might be his killer in future so he killed all of their seven kids except Krishna as soon as they were born. Eventually Krishna fought with Kamsa and killed him who finally united with him.

Kirtimukha's existence (D-XV/527) As Kirtimukha, one of the Rudras of Lord Shiva who couldn't satiate his hunger was asked by Shiva to consume his own body. And on consuming it, there remained only his mouth which was honoured by Shiva by placing it on the threshold of his sanctum. Here this simile is used to illustrate that knowledge on consuming ignorance shouldn't be allowed to remain as Kirtimukha. The implied meaning also points out that Kirti i.e. when fame, which is propagated by means of mouth, vanishes once mouth is gone. So knowledge too ultimately must vanish on consuming ignorance. Or else it remains behind causing ego to grow unhindered.

Kumari's exchange (D-X/288): When Krishna was born to Devaki in king Kams's prison, he was exchanged with daughter of king Nanda by his father Vasudeva in order to save him from clutches of Kamsa.

Lapwing bird trying to dry ocean (D-I/68): A Lapwing bird on its chick being swallowed by ocean tried to dry it by its beak.

Markandeya's swimming in deluge (D-XI/187): When sage Markandeya requested Lord Vishnu to show him what's illusion, Lord put him into all encompassing deluge water into which he found himself to be swimming alone.

Maruti grabbing sun (D-X/37): When monkey God Maruti in his childhood saw rising sun in sky, he thought it to be a shining fruit and flew across to grab the same.

Matsya-indra-natha's listening of Gita (D-XVIII/1753): Matsyendranatha, the founder of Natha tradition was hiding in the stomach of a fish when Lord Shiva was explaining Gita-essence to Goddess Parvati by the side of Manasarovara. So he is known as Matstya-indra-natha.

Nahusha's becoming snake (D-XVIII/1479): Demon Nahusha on winning Indra's heaven arrogantly started to meet Indra's wife Indrani in a chariot that was drawn by all seven Rishis. But as Nahusha was impatient to meet Indrani, he scolded Rishis by kicking them. So Rishi Agastya got angry and cursed Nahusha that he will become snake. So he was turned into snake and fell down to earth.

Nala lands army by floating stones (D-X/36): Nala, who was monkey ally of Lord Rama, made stones to float in sea with name of Lord Rama engraved on them and let his monkey army cross over sea to land in Lanka for fighting with demon king Ravana.

Narsinha (D-IX/450): Though Pralhada was son of king Hiranyakashypu, the demon, he used to devote Lord Vishnu from his heart. Thus Hiranyakashypu was punishing him now and then very cruelly. So Lord Vishnu listening to his devotion incarnated as Nara-sinha, half human and half lion form and killed Hiranyakashypu on threshold of palace by tearing his stomach with claws.

Pandava's rescue from fire (D-XI/60): As Pandava during their exile in forest were staying in a hut constructed from lac, Kauravas deliberately set fire to that hut in order to kill Pandava, but Lord Krishna arrived there in time and rescued Pandava by leading them alive through an underground tunnel to a safe place in forest.

Pralhada (D-X/334): As Pralhada was asked to drink poison by his father Hiranyakashypu for devoting Lord Vishnu, Lord himself became poison and saved Pralhada from being killed.

Putna sucked to death (D-X/288): When Putana, emissary sent by king Kamsa to kill child Krishna, tried to breastfeed him, Krishna sucked her blood and killed her.

Rahu's eclipsing the Sun (D-I/270): Demon Rahu, who was beheaded by Lord Vishnu in the form of Mohini for drinking few drops of nectar obtained from churning of milky ocean, started running after sun and moon, thereby causing eclipse of sun.

Seer's love-games (D-XI/173): When Krishna was dwelling in Vrindavana during his early youth, he used to lure Gopis, the milkmaids with his divine flute and play the love-games with them. The great sages like Shuka were born as Gopis during their rebirth in order to gain proximity of Lord. Hence they sang praise of his love games like his bards.

Shake 1212 (D-XVIII/1811): Dnyaneshwari-discourse by Saint Dnyaneshwara was completed during the later part of Salivahana Shake 1212 i.e. the year 1290 A.D. as Shake calendar is 78 years behind the modern day calendar.

Shambhu diverting havoc (D-XI/404): On appearance of deadly poison Kalkoot from churning of milky sea, Lord Shiva diverted the likely havoc by drinking that poison himself so his throat turned blue later on and he earned title of Nila-kantha.

Shambhu's rescue (D-XVII/2): When Lord Shiva was besieged by the tri-demons of Tripura while he was at Kailasa, he was rescued by remembrance of Ganesha. This simile is made use of here for rescue of soul from body by remembrance of Nivriddhi.

Shishupala's enmity (D-IX/466): Shishupala, who was Lord Krishna's cousin brother, had avowed enmity with Krishna and never lost an opportunity to belittle him as and when pleased him. When Shishupala committed 100 such offenses, he was killed by Krishna with his Sudarshana Chakra.

Shiva carrying half moon on his head (D-IX/486): When Gods and Demons churned milky ocean for gaining nectar, first emerged deadly poison Kalkoot which was consumed by Lord Shiva to avoid the damage it might have caused and later on he placed half moon on his head to cool down deadly effect of that poison.

Shiva's defeat by Arjuna (D-I/200): Once during Pandava's exile in forests Arjuna was on mission of fetching some rare flower for sake of Draupadi. And when he killed a wild bore, he was confronted by Lord Shiva who claimed that it was his hunt. So they agreed to settle the issue by fighting with arrows in which Arjuna won the battle and pleased Shiva blessed him with the flower desired by him.

Shiva's seed (D-X/229): Once Lord Shiva's (Har) semen fell into river Ganges, which was further carried away by fire, and it finally landed into the womb of six Kritikas (star constellation), who bore six sons. Surprisingly all of them were ultimately transformed into a single body having six heads and twelve hands and came to be known as Skanda. This story forms the theme of poet Kalidasa's literary work 'Kumarsambhava'.

Shiva's turning of cupid into ashes (D-XIII/25): When Lord Shiva was living in a crematorium after giving up Kailasa's kingdom, Gods were being harassed by demon Tarakasura. And as only the son born of Shiva and Parvati could have killed that demon, Gods deputed Parvati to seduce Shiva in order to bear a child from him. And Madana, the cupid was helping her to lure Shiva with his love-arrow. Shiva on getting worked up turned him into ashes by opening his third eye.

Sudama's parcel of parched rice (D-IX/394): Sudama, who was Krishna's companion at hermitage of seer Sandipani during their training period, was a poor Brahmin and when he visited Krishna in his palace at Dwarka, he carried a small parcel of parched rice as gift to Krishna who gladly accepted that humble gift and devoured it with great relish.

Upmanyu getting Milky ocean (D-V/11): When a revered sage's child Upmanyu demanded milk from his mother for eating rice, she being unable to provide same to him asked him to approach Lord Shiva and pray to him. So Upmanyu with his prayer pleased Lord and Lord gifted him Milky-sea as a bowl of milk.

Uttara's disrobing of enemy (D-XI/469): When Kaurava army tried steal king Virata's cows while Pandavas were staying in his palace during their exile in forest, Arjuna made Uttara, son of Virata to lead his army. However as Uttara was a timid warrior, Arjuna, as his charioteer, fired a lure weapon on Kaurava-army and made them stand still where they were. Thus Uttara got chance to disrobe them.

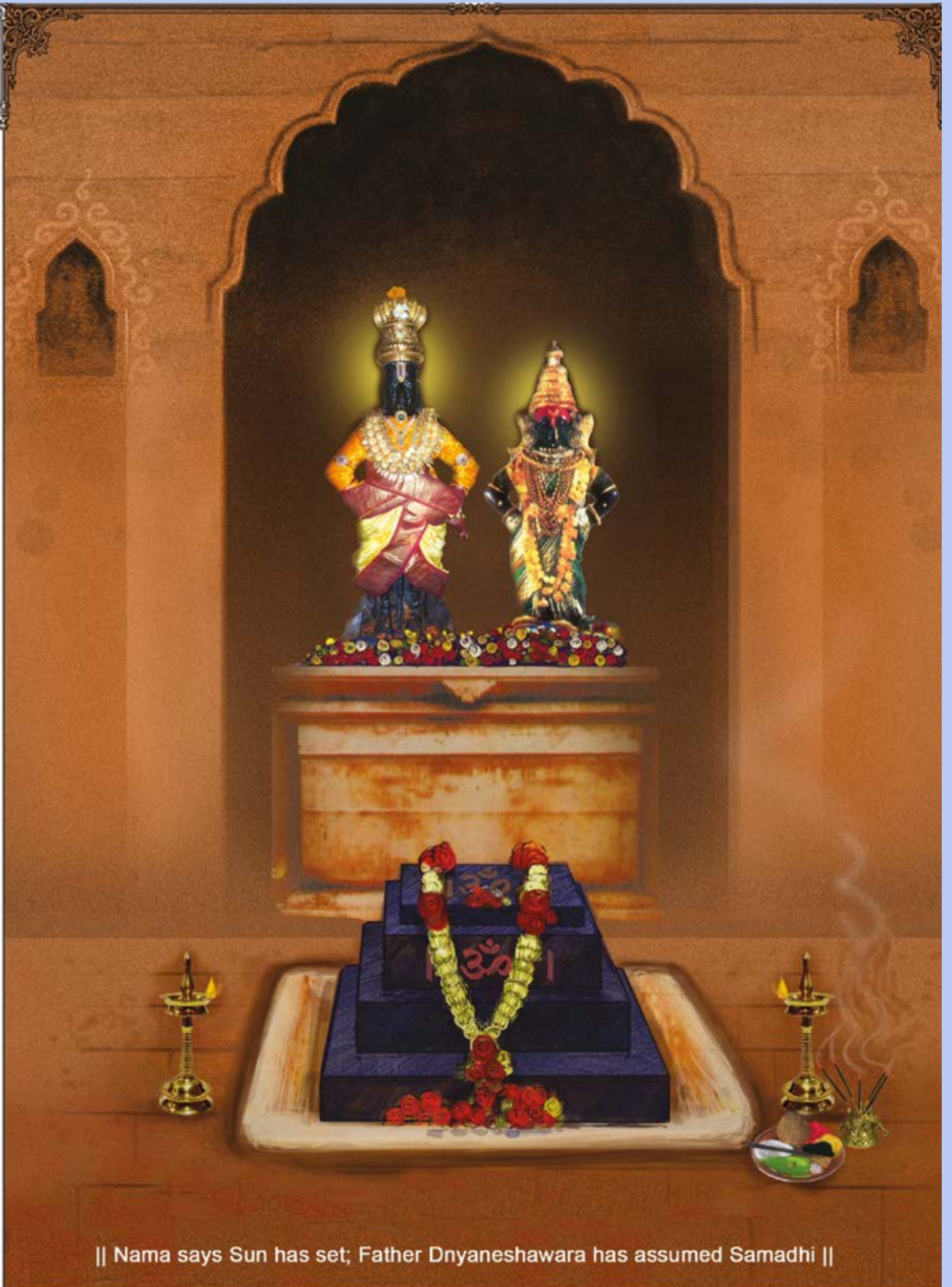
Vishvamitra's rival world (D-X/36): Sage Vishwamitra was conducting sacrifice on behalf of king Trishanku who was aspiring to ascend to heaven. When Lord Indra made Trishanku hang between earth and heaven, Vishwamitra created rival world in middle of space for sake of Trishanku.

Vasistha's shining robe (D-X/36): Sages Vasistha and Vishamitra had great rivalry between them and in sponsored competition between them sage Vasistha made his robe to shine like sun.

REFERENCES

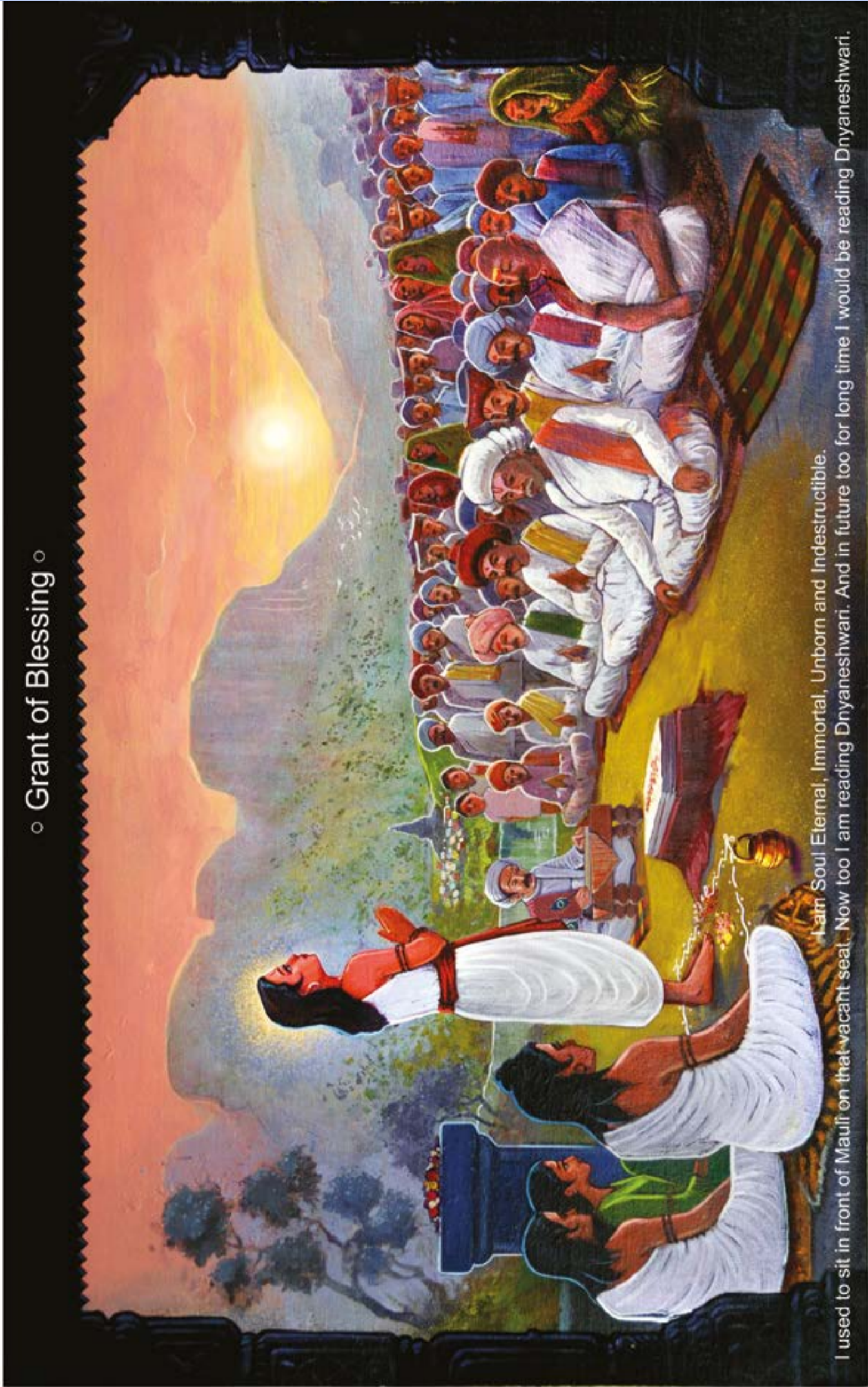
No.	Reference Books	Author/Editor	Publisher
01	Sulabha Dnyaneshwari (Marathi)	Shri. Y. G. Joshi	Pasad Prakashan, Pune
02	Sartha Dnyaneshwari (Marathi)	Shri. S. W. Dandekar	Swananda Prakashan, Pune
03	Sartha Dnyaneshwari (Marathi)	Dr. Kisanmaharaj Sakhare	Yashodhan Prakashan, Alandi
04	Sartha Dynneashwari (Marathi)	Dr. A. S. Wadekar	Sharada Sahitya, Pune
05	Anuvad Dyaneshwari (Marathi)	Shri. A. D. Athavale	Shri. Radhadamodar Pratishtan, Pune
06	Ajachi Dnyaneshwari (Prakrut/Marathi)	Shri. T.M. Chavan/ Dr. Vijay Bhatkar	Multiversity Puablication, Pune
07	Shrimadthagavadgita (Marathi)	Not mentioned	Gita Press, Gorakhpur
08	Ajachi Bhagavadgita (Sanskrit/Marathi)	Shri. T. M. Chavan/ Dr, Vijay Bhatkar	Multiversity, Pune
09	Bhagavad Gita As It Is (English)	A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupada	The Bhaktivedanta Trust, Mumbai
10	The Bhagavad Gita (English)	Dr. Sarvapalli Radhakrishnan	Hoper Collins Publishers India, New Delhi
11	Geervan Dyaneshwari (English)	Shri. A. V. Karkhasnis	Shri. Padma Prakashan, Ahmednagar
12	Shri. Dynaneshwari (English)	Shri. D. A. Ghaisas	Keshav Bhikaji Dhavale, Mumbai
13	The Genius of Dyaneshwar (English)	Dr. Ravin Thatte	Vikas Walawalkar, Ratanagiri
14	Jnyaneshwari – An English Translation	Dr. P. S. Rahalkar	Mrs. Usha P. Rahalkar, Pune
15	Shrimadbhagavadgta (Marathi)	Swami Bramhthananda	Ramakrishna Math, Nagpur
16	Vedha Antim Satyaca (Marathi)	Shashikanta Shukla/ Dr, Vijay Bhatkar	Multiversity/Anmol Prakashan, Pune

No.	Reference Books	Author/Editor	Publisher
17	Paramarthik Shabdakosh (Marathi)	Dr. Anuradha Kulkarni/ Dr. Vijay Bhatkar	Multiversity/Diamnd Publications, Pune
18	Mogara Phulala (Marathi)	Shri. G. N. Dandekar	Majestic Publications, Mumbai
19	Shri Dnyaneshwar Charitra (Marathi)	Shri. L. R. Pangarkar	Shubhamangal Publishing, Pune
20	Patanjal Yogasutra (Marathi)	Shri. K. K. Kolhatkar	Dhavale Prakashan, Mumbai
21	Gitarahasya (Marathi)	Lokmany Bal Gangadhar Tilak	Tilak Bandhu, Pune
22	Oxford English Dictionary-2010 Edition	Catherine Soanes/ Sara Hawker	Oxford University Press, New Delhi
23	Chaus Marathi-English Dictionary	Abdus Salam Chaus	Ultimate Publishers, Nagpur
24	The Practical Sanskrut English Dictionary	Shri. V. S. Apte	Motilal Banarasidas Publishers, Delhi
25	Jyaneshwari (English)	Shri. M. R. Yardi	Bharatiy Vidya Bhavan, Pune Kendra
26	Shrimadbhagavadgita (English)	Swami Chdbhavananda	Tapovan
27	Geervanlaghukosh	J. V. Oak	Anand Latkar Com-print Pvt. Ltd. Pune
28	Gudharthdipika	Saint Gulabrao Maharaj	Gita Press, Gorakhpur
29	Oxford English Marathi Dictionary	Dr. R. V. Dhongde	Oxford University Press New Delhi
30	Oxford Thesaurus	Maurice Waite	Oxford University PressOxford
31	Dnyaneshwariche Shabd Bhandar	R. N. Velinkar	Kalnirnay Sanskritik Prakashan, Mumbai
32	Panchtirth	Anuradha S. Kulkarni	Vyas Creations, Thane
33	Sanskrit English Dictionary	M. Monier Williams	Motilal Banarasidas Publishers, Delhi

|| Nama says Sun has set; Father Dnyaneshwara has assumed Samadhi ||

o Grant of Blessing o

I am Soul Eternal, Immortal, Unborn and Indestructible.

I used to sit in front of Mauli on that vacant seat. Now too I am reading Dnyaneshwari. And in future too for long time I would be reading Dnyaneshwari.

The Knowledge-Divine
DNYANESHWARI TODAY
Grant of Blessing (यसायदान)

Now Cosmic Lord; with this Speech-yadnya be content;
grant me being content; this blessing.

May end villainy of villains; their interest be increased in karma pious;
mutually be beings; friends.

May vanish sin-darkness; world see self-duty sun;
who, whatever desires, be gained; by all beings.

May piousness shower all time; assembly of God-loyalists;
ever in world; meet these beings.

Walking wish-tree grove; Living wish-stone resort;
Speaking ocean that is; of nectar.

Moon that is spotless; Sun that is heatless;
may they pious forever for all; be kinsmen.

Rather ever contented; being perfected in tri-world;
Primeval Person be devoted; forever.

And living on text who; being special here they;
may in world and beyond become; victorious.

Here Nivrittinatha said; this blessing will be fulfilled;
with that blessing, Dnyandeva; was happy.

English Translator
Vasant Joshi

Editor
Dr. Vijay Bhatkar

Marathi Translator
Tryambak Chavan

MULTIVERSITY

Books & Beyond
PUBLISH AND DESIGN

eBook Digital Publishing Formatting
Books & Beyond - Publish and Design

Mrs. Ujwala Marane ☎ +91 8805 41 2827 / 7058 08 4127 ✉ maraneujwala@gmail.com